
Digitized by Google

241 De2
Phys.m. 443 p
Mo 58

Gedeon Forſter
S. T. C. Præpoſitus Col-
legiatæ Eccleſiæ S. Ioan-
nis Baptiſtæ in Vilshouẽ,
Reuer. & Illuſtriſ. Princi-
pi ac Dño, Dn. Franciſ-
co Guilielmo Epiſcopo
Ratisbonenſi, Oſnabur-
genſi, Mindenſi, & Ver-
denſi, &c. à Conſilijs Ec-
cleſiaſticis , Imperialis
Collegiatæ ad B. V. Ve-
teris Capellæ ibidem Ca-
nonicus, & Archi-Deca-
nus in Pondorff.

<36630661370015

<36630661370015

Bayer. Staatsbibliothek

33

[illegible] Archidiaconi in [illegible]

DISQVISITIONVM

MAGICARVM LIBRI SEX.

QVIBVS CONTINETVR ACCVRATA CVRIOSARVM ARTIVM, ET VANARVM SVPERSTITIOnum confutatio, vtilis Theologis, Iuriſconſultis, Medicis, Philologis.

Auctore

MARTINO DELRIO

SOCIETATIS IESV PRESBYTERO, LL. LICENTIATO, ET THEOLOGIÆ DOCTORE, olim in Academia GRÆTZENSI, & SALMANTICENSI publico ſacræ ſcripturæ Profeſſore.

Prodit opus vltimis curis longe & auctius & caſtigatius.

loci Capucinorum
Wemdingae.
N. 50

MOGVNTIAE.

Sumptibus PETRI HENNINGII Bibliop. Colon.

ANNO M. DC. XVII.

Cum gratia & priuilegi. Cæſar. Maieſtatis.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

DEPVLSIO, SEV EPISTOLA APOLOGETICA CONTRA CVIVSDAM SVGGESTIONEM.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. Congregationem Inquiſitionis generalis Sacræ Fidei, Romæ.

NVNQVAM fuiſſem arbitratus has meas humiles miricas æmulationis flammis adflandas: factum tamen. Nam Fr. Thomas Maluēda Dominicanus, in operis de Antichriſto auctuario pagina 4. Additione ad pag.319.col.2.linea.18. Vnum me delegit, cui vna (quod aiunt) manu panem porrigēs, altera lapidem impingeret. In ſpeciem laudat, re ipſa conatur libro meo nigrum Theta appingere. Verba eius (viri & Domini Illuſtriſſimi ac Reuerend.) ſunt iſta!

Fr. Thomas Maluenda verba.

Martinum Del Rio, qui tribus integris tomis Magicarum Diſquiſitionum curioſiſſime & vberrime de tota in vniuerſum Magia, eiuſque generibus poſt alios nuper diſſeruit In quibus ſcriptis, & ſi multa inſint ſcitu cum digna, tum vtilia, ac quæ præſertim vſui magnopere eſſe poßint ad locupletandam hanc noſtram de Magia, ac etiam de miraculis Antichriſti tractationem, at vellemus expendi num tutius religioni Chriſtianæ eſſet, ne eiuſmodi commentaria paßim & promiſcue manus omniū vulgo ſubirent, ne in multis parum piis hominibus illex eſſe poßint nouas & reprobatas curioſitates perſcrutandi ac experiundi, ne dum noxia vitare docentur, venenum potius quam antidotum bibant.] Hactenus ille, latus meum non enſe ſtricto, ſed dolone clanculum petens. præiuit aliis, qui poſtea eodem colore, omnem vim exeruerunt, vt Romæ ac Pinciæ, opus, tanto applauſu, à Catholicis, etiam fidei Quæſitoribus receptum, prohiberetur. Hoc agunt, more ſuo, vt nihil in minima noſtra Societate typis euulgetur, cui non genuinum infigant. Experti magni pietate & eruditione viri, Illuſtriſſ. Bellarminus, Maldonatus, Molina, Suarez,

Depulſio.

Vaſquius: quorum nullus ab hoc vrente vento tranſiit immunis. his accenſeri, licet mihi ſit optandum: tamen quia meæ mihi tenuitatis conſcius ſum, cenſui cenſuram hanc (ſi ſic vocanda) minime negligendam.

Vt inde ordiar vbi ille deſiit: humiliter oro, vt Sacræ fidei quæſitores, qua ſunt iuſtitia, prudentia, pietate, ad quos harum litium deciſio pertinet, ſequentia perpendant.

Conſideratio prima. Primum vnde hæc redargutio proficiſcatur, & quis ille qui hunc metum prætexit: proficiſcitur ab illius ordinis (licet Sancti) viris, qui ſe palam vt aduerſarios, & impugnatores Societatis gerunt, vel clanculum ex inſidiis arrodunt: & magno niſu per Hiſpaniam, Italiam, & alias orbis partes, inuidiam Societati excitare, & Patrum Societatis ſententias atque ſcripta, per ſe, ac emiſſarios ſuos, mendaces hiſtoricos, & alios denigrare moliuntur: curantes maximopere, vt vel libri prohibeantur, vel ad tempus lectio ſuſpendatur, vel aliqua ignominiæ nota aſpergantur. Quamobrem contendo inſtituti huius homines, nec vt iudices, nec vt teſtes contra Societatis noſtræ homines, vel Societatis ſcripta, vllo modo admittendos: ſed pro accuſatoribus & aduerſariis andiendos habendoſque.

2 Secundo obſeruandum iſta Maluendæ verba non haberi in omnibus exemplaribus, è quibus ipſo conſentiente ſublata, manſiſſe in quibuſdam tantum. Vnde colligitur ne ipſi quidem hoc conſtanter viſum, ſed re minus perpenſa ſcriptum fuiſſe: vt ſunt in eodem opere de Antichriſto, contra Illuſtriſſimos Baronium, Bellarminum, Patrem Pererium Riberam, & alios noſtros multa ſatis aſpere & Catoniane, ne quid dicam aliud, pronunciata. Sed eſto ſic illi viſum: vnius iudicio quod ego Principum, Quæſitorum, & Doctorum iudicia poſſum opponere?

3 Tertio aduertẽdum proponi nudum timorem, Zelo boni publici prætextum, vt togam purpura, nec rationem addi, niſi poſſibile periculum hominum improbotum: & tamen propter imaginatium iſtud periculum, implicite peti, ne ſinatur liber iſte manibus vulgi paſſim teri: licet in eo multa eſſe fateatur ſcribit digna & vtilia, præſertim exornando ipſius de Antichriſto tractatui. Magna ſcilicet & Eccleſiæ cura neceſſaria, vt tractatus ille locupletetur, & aliorum libri, vnde id fiat, ſupprimantur. Neque id tantum ſed vt omnes eiuſmodi commentarii eidem damnationi ſubiiciantur. Nec aduertit, ſe quidem quia plus petit cauſa iure cadere: deinde viros ordinis ſui laudatiſſimos in idem diſcrimen mecum inuoluere. De magicis enim iſtis exſtant paſſim libri editi: Sprengeri & Inſtitoris malleus maleficarum: Nideri Formicarium & Præceptorium, Laquetij Flagellum Faſcinariorum: Vlrici Molitoris de Pythonicis Spiritibus, Silueſtri Prieratis Admiranda Strigimagorum: Spinæi de Lamiis: Michaëlis Pneumatologia: Victoriæ relectio de Magia, qui omnes ordinis D. Dominici fuerunt, pars Inquiſitores fidei, pars Sacri palatij Magiſtri, quorum veſtigiis ego inſtiti, præeuntes inſecutus, ab his quæſtiones, & earum argumenta, fundamenta, & narrationes multas deſumpſi, vt ſuis locis apparet. Si foret vllum periculum in meis & ſimilibus commentariis, foret etiam in illis idem. Nec illi deberent vulgo paſſim permitti. quamquam mea ſententia libri Latine & paulo preſſius ac terſius ſcripti, non ſint dicendi vulgo ſcripti.

4 Ex hac naſcitur conſideratio quarta: poſſe multos non iniuria mirari cur
ipſis hoc periculum nunc demum in mentem venerit, & non prius tot ſui ordi-
nis, & alijs hæc ex profeſſo tractantibus? an fortè quia de ſocietate vnius ean-
dem materiam vberius, & curioſius (vt fatetur,) certè laborioſius, & meliore
methodo, quam illi paulò ante nominati, in lucem edens, viſus ſit luminibus
officere? ſanè hæc libri, quinta tam paucis annis editio eſt; tam auide exem-
plaria emuntur. An offendit fortaſſis narratio quorundam exemplorum; quæ
tamen omnia ex hiſtorijs probatis adducuntur, quarum ibi, vno excepto quod
recentius, authores laudantur, vt verbi gratia, libr. 2. quæſt. 10. litterâ D. de
Marco Ieſuato: libr. 4. cap. 1. quæſt. 3. Sect. 3. de Fr. Franciſco de la Cruz, & Se-
ctio. 4. lit. I. de reuelationibus fictis contra immaculatam Deiparæ conceptio-
nem: & ſect. 6. litt. S. ſub finem ſeptimæ regulæ de Hieronymo Ferrarienſi: de-
mum lib. 6. cap. 2. ſect. 3. quæſt. 3. in fine litteræ S. de viſione Neapolitana & Sa-
lernitana. Si hæc alibi tuto leguntur, cur non & in meo libro? Dicent nec ali-
bi expedire legi. Primum quæro, cur igitur non eandem in alios cenſuram tu-
lerint? Deinde cenſeo, vtile eſſe Chriſtianis, etiam lapſus religioſorum publicos
redargui ſcriptis, tum quia conducit ad quorundam humiliationem, & ad alio-
rum cautelam, vt qui ſtant videant ne cadant. Deinde cum vident hæretici nos
ea non diſſimulare, deſinunt ea ingerere: & ſanè quo magis iſta teguntur, hoc
ſe clarius produnt, quo pallientur diligentius, fœdiora apparent: & (vt ait il-
le) iners malorum remedium ignorantia eſt. Ideo grauiſſimi & ſapientiſſimi
ſcriptores cenſuerunt eiuſmodi exempla litteris, ad oſtendendum Dei iuſtitiam
& hominum fragilitatem, ſibi monumentis Hiſtoriarum commendanda id pla-
cuit Sophronio, Caſſiano, Petro Cluniacenſi, Petro Damiani, Surio, Baronio,
& ex ipſo D. Dominici inſtituto, Niderio, Cantipratenſi, S. Antonino, Lean-
dro, Antonio Senenſi, Ferdinando del Caſtillo, quorum libri merito laudantur,
leguntur, retinentur. Sed quia hoc apertè non culpant, ad id venio, quod exſertè
aſſerunt.

5 Inquiunt ſe metuere, ne parum pij venenum hauriant, vnde antidotum de-
buiſſent, & excitentur ad experientias illicitas, & diſcant quæ ignorabant. Si mo-
menti vllius iſta ratio, tollantur de medio, Controuerſiarum fidei libri, qui erro-
res memorant, quos lector ignorabat. & ſcio id prætexuiſſe, cum Illuſtriſſimi Bel-
larmini ſcriptis periculum intentabant, homines mente varia, non conſideran-
tes DD. Epiphanium, Auguſtinum, Theodoretum, Damaſcenum, cæteros Pa-
tres, nec recentiores ſui ordinis Stlotanum, Bunderium, Sixtum Senenſem, &
Franciſcani ordinis Alfonſ. à Caſtro, Feuardentium, vt cæteros taceam. An no-
lunt hęreticorum calumnias ſtilo forti, & impiè dicta refelli: Si id non nolunt,
cum faſcinarij, malefici, Lamiæ, negromantici & ſimiles Magi, hæretici ſint, cur
illos ſcriptis ſolidè reuinci non ſinunt? Tollantur de medio, ſi ratio Maluendæ
probatur, hiſtoriæ, & Annales Eccleſiaſtici, in his D. Antonius, Galiſardus
& alij Dominicani. Nam in eorum ſcriptis Eccleſiæ militantis næui, & maculæ,
& Schiſmatum cauſæ, & quibus ſe rationibus, qui à Petri ſe de deficiebant,
tuerentur, & alia huiuſmodi leguntur, quibus huius ætatis Schiſmatici & hęretici
ſe ipſos & alios irretiunt. Tollantur ex manibus Chriſtianorum Silueſtri, Fumi,

Caietani, Victoriæ, Medinæ, Ledeſmæ, Lopeſij, Garciæ, vêſtorum tot ſummæ, armilla, confeſſionalia, inſtructoria, &c. caſuum conſcientiæ, à quibus improbi & vitioſi homines illici poſſent, ad noua, & prius incognita flagitia *perſcrutandum & experiendum: atque ita, dum noxia vitare docentur, incauti venenum potius quam antidotum bibent.* Et tamen illa, non contenti Latinè ſcripſiſſe, etiam vulgari ſermone Italico & Hiſpanico typis mandaſtis, quod certè eſt, velle vt paſſim & promiſcuè tales commentarij vulgi manus ſubeant. Vno verbo dicam, panem, vinum, ignem, noctem, ſolem de medio tollas neceſſe eſt, ſi voles tollere, quicquid abuti mali homines ſolent. nam creaturæ omnes inſipientis laquei ſunt. verè verum eſt illud Sulmonenſis,

Nil prodeſt, quod non lædere poſſit idem.
Igne quid vtilius? Si quis tamen vrere tecta
Comparat, audaces inſtruit igne manus.
Eripit interdum, modo dat medicina ſalutem,
Quæque iuuet monſtrat, quæque ſit herba nocens.
Idem à me fit opere toto, & ideo ſi recta mente legatur,
Conſtabit nulli poſſe nocere.

Quid? quod nec vllum reuera periculum in eo opere huiuſmodi eſt, quale aduerſarius formidat. Non eſt ratione ipſius materiæ, non ratione methodi. Tuum erat [ô cenſor] indicare, qua in parte, periculum ſuberat, vnde ſcandalum verebaris: & non, more chirurgi imperiti pro varice totam tibiam exſcindere. Dicis me *poſt alios* hæc ſcripſiſſe. Non ergo *nouos* errores narro, qui nō prius alibi lecti fuerunt. Tamē times, ne *nouas & reprobatas curioſitates* ex meo libro hauriant. Si iam reprobati, certè à reprobantibus relati. quod igitur hic nouum periculum times, cum eos accuratius & validius, quam priores illi, refellam? fateris *curioſius & vberius* id me feciſſe. Sed ego vtrumque abnuo, ſi velis ſignificare ſingula me fuſius perſecutum: ſed fortaſſis illos alios non legiſti, vel non aduertis, quæ alij ſigillatim prolixè diſputarunt, ea me compendio tradere, & integros ſæpè libros ad vnam quæſtionem redigere. Si vero ſcribis, me *vberrimè & curioſiſſimè* ita tractaſſe, quia quæ alij ſparſim & membratim docuerunt, illa vniuerſa commodè in ordinem ex inordinato adduxi: non diffiteor id mihi propoſitum efficere, verum quid methodus & *οἰκονομία*, & apta atque opportuna ſeries & diſpoſito dicendorum periculi addat non intelligo: neque id cuiquam diſplicere poteſt, niſi qui reprehenſori meo ſimilis amet nihil methodice vel ordinatè ſuis locis & momentis collocare. Si ſingula ſeorſim nulli apud alios diſcrimini fuerūt obnoxia; cur ſubitò apud me cunctim & vniuerſim ſunt periculoſa? nonne ſingulis remedia, & monita, & deteſtationes adiunxi?

7 Cæterum, quia non libuit, vel non potuit reprehenſor explicare, quid in opere meo periculoſum cenſeret; quod æquitas & caritas fieri ab eo poſtulabant: ſufficienti partium enumeratione, dicet Minerua craſſiore, nunc oſtendam, toto in libro nihil formidini eius ſuffragari. Sex libri ſunt: *Primo*, generales quædam, & magnam partem philoſophicæ, quæſtiones ſunt, quibus non plus periculi ſubeſt,

quam in-

quam in Soti, Baneſij, Aquarii, Pauli Veneti phyſicis quæſtionibus, aut Victoriæ de
Magia relectione. *Secundo* libro docetur damnatæ Magiæ efficacitas per ſe eſſe nul-
la, ſed tota pendere à diuina permiſſione, & malorum geniorum naturali potentia
ſcientiaque, & proinde diſputatur, quid illi facere queant; quid nequeant? quæ
materia tradita à D. Thoma in Quæſtionibus, & à cæteris Scholaſticis in tractatu
de Angelis, à morum magiſtris in primi præcepti explicatione: ſingulis quæſtioni-
bus laudaui duces meos, etiam inſtituti D. Domini. Caietanum, Niderium, Ferra-
riſem, Silueſtrum, Victoriam, cæteros. Nouæ hîc quæſtiones nullæ, niſi voces no-
uas quæſt. 22. & 23. quarum effectus experientiæ nulli deſiderium concitabunt.
Tertij libri duæ ſunt partes, prior agit de maleficiis, de quibus etiam Girllandus
Sprenger, Silueſter, & alij, quos ibidem cito, agunt de his ſummiſtæ omnes, agunt
Theologi in materia de matrimonio, vt non negligenter, nec obiter Sotus, & vter-
que Ledeſmus: maleficia hæc nihil admodum habent curioſitatis, ſceleris pluri-
mum, & ne quis venenum hauriat, fontem obſtruxi, nam modos prætermiſi, ſce-
lus indicaui. Poſterior pars de vana obſeruatione agit, re confeſſariis, omnibusque
fidelibus ſcitu neceſſaria, de qua ſcribunt Theologi in enarratione primi præcepti,
& in tractatu de fide: hic exemplis adductis lucem attuli; vt arbitror, ſimul in-
ſtruens iudices, & confeſſarios; & periculum cæterorum cautè declinans. Nam vt
illi poſſint iudicium ferre, propoſui ſolum initium, & finem conceptarum formu-
larum: vtiſtis ne quid noceret, vel eſſet quod imitentur, ſubtraxi media & maio-
rem vt plurimùm formulæ partem, exceptis paucis Paganis & Gentilibus quibuſ-
dam planè ridiculis, quibus nec pueri credant, & qui nondum ære lauantur. Iam
Quartus liber eſt de Prophetia, & de reuelationibus; de diuinatione & coniectatio-
ne, de quibus quot ante me ſcripſerint, oſtendi in ſingulis; in his D. Tho. & Medi-
na, poſtr. S. Iſidorum, & Rabanum. Si quod hic periculum foret, eſſet in tractatu
de Diuinatione: ſed non eſt, quia nudum continet artium illarum cenſum, &
inſectationem. Species enumero modos non doceo, ſed digitum intendo in no-
minis originem (v. g. fit per farinam; fit per peluim, fit per cribrum) ſole-
mnia verba prorſus ſubticeo; quæ, vt verum fatear ignoro. *Quinctus* liber iudi-
cialis eſt, praxim continet, & ordinē iudiciarium in hoc crimine ſeruandum, ſine vl-
la curioſitate, & vmbra periculi: ſuam timet vmbram, qui hic timet. *Sextus*, lucer-
nam in hac caligine præfert Confeſſariis; vt poſſint vulnera animæ ſortiariorum
deprehendere, & his conſulere, & remedia vtilia applicare: quæ pars tota Ethica
eſt. Adduntur remedia licita contra damna, quæ maleficiis illata: hic licita ab illi-
citis ſeparantur, & oſtenditur, quæ medici probent, & quæ Eccleſiaſticus vſus rece-
perit: quæ pars tota comparata ad comprobationem & defenſionem ſacramento-
rum & ceremoniarum Catholicæ Eccleſiæ, aduerſus nonnullos hæreticos, quo-
rum refutatione clauditur. Videtis (viri Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ.) quæ veſtra pru-
dentia eſt, nihil hic veri periculi ſubeſſe: vnde colligitur timorem illum inanem &
prætenſum videri poſſe.

8 Contra non vereor contendere multum damni inferri Eccleſiæ, & Reip. ſi ob
tam leues formidines boni & vtiles libri prohibeantur, in quib. ſana quoad mores
& fidem (vt de hoc libro ſapientiſſimus & reuerendiſſ. Magiſter ſacri Palatij teſta-
tus fuit) continetur. Nec vlla patitur iuſtitia plus valere aduerſariorum gratiam,

aut po-

aut potentiam aut importunitatem, quam auctoris (vt modeſtè & verè loquar) perſpectam fidei & morum integritatem; qui (Deo gloria) & à ſe, & à maioribus per omnia ſemper Catholicus, non in obſcuro, & vmbra erſatus, neque ad ſarcinas ſedit, ſed in ſole, acie, puluere multis annis, non ſegnem Eccleſiæ contra fidei hoſtes operam nauauit. Eodemne loco habendi, qui hæreſes impugnant, & qui ſpargunt, vt æqualis omnium libris infamiæ nota, ſuppreſſione, vel ſuſpenſione inuratur? Hæreſis ſortiariorum & ſtrigimagorum tota fermè Europa deplorandis incrementis quotidie gliſcit, quam lætum illis futurum ſi intelligant ipſorum maſtygem, à quo hactenus magno animo, & fide bona, fraudes ipſorum propalabantur, religioſum à religioſis impugnari? Magno errant cæteri hæretici Lutherani Caluinianique dedecus & ſtigma inuſtum hoſti ſuo: nam illis, quos ſemper impugnaui, ſum inuiſiſſimus. Et hi & illi gloriabantur, etiam Sacræ fidei quæſitorum iudicio, ſe ſuaque comprobari, ſe præualuiſſe, & veritate niti: nos caluminatores & Sycophantas eſſe. Mentirentur illi quidem, vt mentiuntur aſſidue: ſed nimis multi ſunt, qui mentientibus fidem præberent: ita fieret, vt puſilli ſcandalum patiantur: & qui VVierum, & alios Lamiarum Patronos incautè ſequuntur, alios paulatim in ſententiam, & ex ea in ſceleris ſocietatem pertrahant, & Satanæ regnum contra Chriſtum & Eccleſiam indirectè & pedetétim propagabitur, & ſtabilietur.

9 Sed hæc à me fiducia potius veri & conſcientiæ puritate dicta, quam vlla formidine, ne quid tale accidat. Noui ſapientiam, prudentiam, iuſtitiam, pietatem veſtram, Domini mei iam præiudicium tuliſtis; & huiuſmodi aduerſariorum metus, & conatus audiſtis, ſed minimè illis aſſenſi fuiſtis. Pergite nocentes mulctare, innocentes protegere. his artibus vobis aſcenſiones diſponetis ad ſolium vſque ſolis iuſtitiæ, *vbi videbitur Deus Deorum in Sion*. Salmanticæ menſe Decembri, Anni CIↃ. IↃ. CVI.

SERENISSIMO PRINCIPI ERNESTO,

ARCHIEP. COLONIENSI, S. R. IMP. PER ITALIAM ARCHICANCELLARIO ET PRINcipi Electori: Epiſcopo Leodienſi, Adminiſtratori Monaſterienſi, Hildeshiemenſi, Friſingenſi, & Stabulenſi: Comiti Palatino Rheni, Duci vtriuſque Bauariæ, Angariæ, VVeſtphaliæ, & Bullonen. Marchioni Francimontenſi: Comiti Loſſenſi, Longienſi, Hornenſi, &c. Bonorum & literatorum Patrono,

MARTINVS DELRIO SOCIETAT. IESV PRESBYTER, SE SVAQVE L. M. D. D.

VNIVERSAE Magiæ, quæ diuinæ humanæq́ ſapientiæ pars magis, vt abdita, ſic erui digna: Diſquiſitiones; lucubrationem arduam & multiplicem Princeps Sereniſs. humiliter adfero. Equidem verebar docti Principis iudicium ſubire, ſed, quia ſubeundum alicuius, eum elegi, qui poſſet iudicare. Non Tutelam magis, quam Cenſuram amo: natura & vſu doctus, à peritis doceri & moneri malle, quam ab imperitis ſuſpici & laudari. Quod pauci Principes, ad ingenij acrimoniam, & iudicij præſtãtiam, multam lectionem, & eruditionem variam, & ad hanc, Secretorum Naturæ diuturnam experientiam, ſolerter pruterque adiunxiſti. Qua diligentia conſecutus es, vt intermiſſam à Regibus, tot iam ſæculis, philoſophandi conſuetudinem, Regali dignam ſolio, reuocaris, & illorum laudatiſsimorum Principum, quorum, dum tempus erit & homines viuent, viuet, vigebitq́ memoria, cum imitatione, laudis te participem feceris. Qui Regum olim potentiſsimi & ſapientiſsimi, Magi vocabantur. Vulgari ſtudium cæptum, & proinde cum nomine res vileſcere: quia pro Sapientia ſuperſtitionem Malus ille ſuppoſuit. Peſtis iſta, propter adnatam hominibus ſciendi cupidinem, breui ſe per orbem totum diffudit. ſic falſa pro veris, noxia pro vtilibus, tartarea pro cæleſtibus obtinuere. Ita quod ſummæ neceſſitatis erat, paris ſagacitatis, & induſtriæ operoſiſsima factum, ſalua ſemente bona, venenatas herbas ſecernere, & euellere. Vidi, & indolui, & multis probantibus, conatus ſum morbo medicinam facere: nec formidaui me, Ieſu ductore, hac etiam parte Satanæ furenti obiicere. Laboris ſpecimen edo, & ferculorum quendam prægustum, de

ſex libris iam adfectus & conſcriptis duos; quia per Nundinarum tempus imminens, & varias eorum, ſine quibus in lucem exire non poterant, dilationes plures non potui dare. Hiſtoriarum ve:erum & recentiorum varia condimenta adhibui, vt æui huius, qua bile, qua felle nauſeanti ſtomacho, conſulerem. Sed quis Apicius adeo diligens aut peritus, vt que.at pro omnium palato? Si pro tuo (Princeps Serenis.) quod probum & ſanum eſt, fuerit; ſecurus ſinam cæterorum verba præterfluere. Nec diffido. Semper enim Virtus ſibi comites Muſas amat iungere; & ſcriptioni fauent, quorum ſcriptione geſta non indigna. Plus aliis nimio fuiſſet, vel Nobilitate, vel Pontificali dignitate, vel Principatu præſtare; tibi hæc ſimul omnia parum viſa. Non contentus Imperatorio & Regali genere; cui nullum ſe merito, ſiue antiquitate, ſiue ſplendore antepoſuerit; quod alienæ magis, quam propriæ virtutis indicium eſſe ſcires: non Eccleſiaſticis tot tiaris, quibus certe nulli niſi Paſtorum Paſtori ſecundus es; quæ poſſunt indignis contingere: non ditione latiſſima & copioſiſſima, quæ ad ocium aliis illecebræ foret, addidiſti multa Bello fortiter & fæliciter geſta, & ſeditiones periculoſas celerrime compreſſas, & inclyta Pacis decora, ſumma cum Eburonum ceterorumq; ſubditorum beneuolentia & gratulatione, qui ſibi gaudent, ſeque Erneſto Principe fælices ducunt, & quot Neſtori tribuuntur, tot annos, vel de ſuis ademptos, precantur Patriæ Patri. Præterea ſic te totũ Catholicæ fidei, & columniæ veritatis Eccleſiæ Romanæ cõmodis impendis, vt in illa Aquilonari plaga, Procubitor, Murus, & Specula delectus à Deo videaris. Quis enim feruentiore zelo, pro vera & priſca religione tot tam acres contentiones ſuſcepit, & ſuſceptas conſtantius ſuſtinuit; quis induſtrioſior hoſtium inſidias deprehendere, & deprehenſis obuiam ire, & conſilia conatuſque impiorum diſturbare? Demum, quod (mea quidem ſententia) rari exempli eſt, & multis Principibus inuidendi, tot curis diſtrictus: inuenis quod ſtudiis Sapientiæ tempus impendas, cuius ſi quam horulam his meis legendis dare dignum duces, ſpero non vndecunque diſplicitura. Certe, quod ab ingenio meo nequibunt, id ſaltem à Sapientis & Docti Principis Fælici Genio conſequentur. Tum mihi merito iudicium meum probabitur, & Catonis illud veriſsimum deprehendam Idem benefactum loco in quo ponas, nimium intereſſe. *Nimirum quia, quod malis impenſum, maleſactum ſit, id, bonis bono collatum animo, nequit nomen amittere, nec eſſe non gratiſsimum atque rariſsimum.* LOVANII, VII Id. Mart. cIↄ. Iↄ. XCIX.

IN R. V.

MARTINI DEL-RII DISQVISITIONES MAGICAS,

Iuſti Lipſi Carmen.

Cuius doctum opus hoc? quod ima, ſumma
Penna permeat, & ſagace mente
Sagas & Stygias ſtriges reuelat?
Quod tu Theſſala terra, voſq; Colchi,
Infames male cantibus patraſtis;
Quod Panes, Satyrique, Duſiique
Peccaſtis, genus improbum ſalaxque;
Totum hoc eruit, erutis medetur:
Sed quis? Delrius eruditione,
Idem religione, clarus. ergo
Hic pura & liquida omnia; hic venena
Nulla, quæ timeas opinionum.
Huic libro faueas, faue tibi ipſe,
Atque iſtum lege, vt ima, ſumma noris.

IN EASDEM

PARODIA.

Magia, quam libro hoc videtis obſidem,
Ait fuiſſe fraudium peculium,
Neque vllius medentis arte gloriam
Nequiſſe præualere, ſiue toxico
Opus foret necare, ſiue faſcino.
Et hoc negat feraciora Theſſali
Negare rura, noxiumque Caucaſum.
Scythæque ſaxa, conſcioſque Colchicos,
Iberiam, tuumque Taure verticem:
Vbi iſta post Magia, floruit prius
Agreſtis herba; nam Promothei in iugo
Vapore ſæpe tabido imbuit ſata.
Zarate Mede, lethiferque Dardane,
Tibi hæc fuiſſe & eſſe cognitiſſima
Ait Magia; poſtuma ex origine,
Tua exiiſſe dicit è proſapia,
Tuo exaraſſe perfidas ſtylo notas;
Et inde tot per æmulæ dolos manus
Decus tuliſſe, læua ſiue dextera
Opus patraret. aut vtrumque mutuas
Suo dediſſet impigre vices hero.
Neque vlla vota Noxialibus Deus
Sibi eſſe facta, cum veniret à vtro
Nouiſſimo hoc ad vſque ſæculum recens.
Sed hæc prius uere: nunc Apolline
Silet loquente, ſeque dedicat tibi
Apollo Delrie, atque Apollo Delrÿ.

HERIBERT. ROSVVEIDVS. S. I.

APPROBATIO SVPERIORVM.

EGo Oliuerius Manareus Societatis Ieſu per Belgicam Viceprouincialis; pro conceſſa mihi à Reuerend. admod. Patre Claudio Aquauiva, Societatis eiuſdem Præpoſito generali, poteſtate; concedo P. Martino Delrio Societ. noſtræ Præsbytero facultatem, edendi in vulgus: *Sex libros Magicarum Diſquiſitionum*: grauium & doctorum Theologorum iudicio approbatos: in cuius permiſsionis fidem, nomen meum huic breuiculo ſubſcripſi. Datum Leodii, VI. menſ. Iulii, Anni cIɔ.Iɔ.XCVIII.

Oliuerius Manareus.

APPROBATIO CENSORIS.

DVos iſtos priores Magicarum Diſquiſitionum libros à R.P. Martino Delrio Societatis Ieſu Theologo conſcriptos, quod multiplici variaque ſint eruditione referti, nihilque contineant quod Catholicæ fidei aduerſetur, dignos iudico qui prælo mandentur: Datum Louanÿ. 8. Febr. Ann. Dom. 1599.

Gulielmus Fabricius Nouiomagus Apoſtolic. ac Regius librorum Cenſor.

PRIVI-

PRIVILEGIVM.

RVDOLPHVS II. diuina fauente clementia Electus Romanorũ
Imperator ſemper Auguſtus ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ,
Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ,
Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, &c. Comes Tirolis, &c. Notum faci-
mus tenore præſentium vniuerſis. Expoſitum nobis Martinũ Del
Rio Soc. Ieſu presbyt. multa à multis annis, & olim cum in Belgio
Sereniſs. Hiſpan. Regi Catholico Philippo II. à Conſ. fuit, & poſtea cum Soc. Ieſu ag-
gregatus, variis in Acade. vtilitati publicę pro virili concionando, docendo, compo-
nendo incubuit in humanioribus artibus, Iuriſprudentia & Theologia laboraſſe,
quæ partim edita, partim vt edantur, vel confecta vel affecta habeat, aut ſecũdis curis
recudi deſideret. Vereri autẽ ne quod iam non ſine aliquo nominis ſui & lectorũ diſpen-
dio expertus, à quibus minime expediat, ea typographio ſibi ſuisq; in fraudẽ expri-
mantur, ac proinde humiliter rogare vt Priuil. ſe noſtro aduerſus eiuſmodi iniuriam
ac fraudẽ muniamus. Nos itaq; benigne conſiderantes quã vtilẽ Martinus ipſe Del
Rio qui nobis ab inſigni pietate ac doctrina prædicatur, Rei litterariæ publicæ operã
nauet, quod in iis quæ iam ante ab ipſo edita ſunt, liqueat. Omnibus & ſingulis Typogr.
Bibliopol. ac aliis quamcumq; librariã negotiationẽ exercentibus, ſerio firmiterq;
vetamus & inhibemus, ne quiſquã prænarrata opera per viginti annorũ ſpatiũ à pri-
ma editionis die computan. intra Sacr Rom. Imp. Regnorumq; & Dom. noſtrorũ
hæreditariorũ fines, ſimili vel alio charactere aut forma ſiue in toto ſiue in parte re-
cudere, vel aliò recudenda mittere, aut alibi etiam impreſſa adducere, vẽdere, & di-
ſtrahere clam ſeu palã contra voluntatẽ & conſenſum ſupradicti Mart. DelRio præ-
ſumat, Si quis vero ſecus faciendo Priuileg. hoc noſtrũ Cæſ. negligere vel tranſgredi
conatus fuerit, eum non ſolũ prænarratis libris perperam quippe recuſis & adductis
(quos prænominatus Del Rio eiuſve Mandatarii vbicunq; deprehenſos, vel propria
authoritate vel Magiſtr. illius ope & auxilio ſibi vendicare poterunt) de facto priuã-
dũ, ſed & pœna 10. Marcharũ auri puri fiſco noſtro Cæſ. fraudis vindici, & ſæpe fato
Del Rio eiuſve Mandatariorũ vſibus ex æquo pendenda decernimus irremiſsibiliter
puniendũ Mandamus ergo omnibus ac ſingulis noſtris & S. R. Imp. Regnorumq;
ac Ditionũ noſtrarũ hæreditariarũ ſubditis, cuiuſcumq; ſtatus gradus, ordinis, con-
ditionis, aut dignitatis exiſtant tã Eccleſiaſt. quam Sæcular. præſertim vero iis qui in
Magiſtratu conſtituti vel proprio vel ſuperiorũ nomine & loco Ius ac iuſtitiæ admi-
niſtrationẽ excercent, ne quenquã hoc Priuileg. noſtrũ Cæſ. temere & impune trãſ-
gredi aut violare patiantur, quin potius contumaces, ſi quos forte cõpererint præ-
ſcripta pœna puniri aliiſq; modis idoneis coërceri curent, Quatenus, & ipſi eandem
mulctam euitare voluerint. Harum teſtimonio litterarum manu noſtra ſubſcript.
ac ſigilli noſtri Cæſarei impreſsione munitarum. Datum in Arce noſtra Regia Pragæ
die 15. Menſ. Iunii, Anno Domini 1602. Regnorum noſtrorum Romani 27. Hun-
garici 30. & Bohemici itidem 27. &c.

RVDOLPHVS.

Rud. Coraducius, &c.

Mandatum Sacræ Cæſ. Maieſtatis
Proprium

Io. Barvitius, &c.

VIR ORNATISSIME.

PAX CHRISTI.

QVAS octaua decima Ianuarii ad me dediſti Ioannes Albine, eas decimaſeptima Februarii recepi. moleſtum fuit intelligere, moleſtiam tibi vanorum hominum iactātia creari. bono ſis animo, nihil hæ laruæ metuēda. cacodæmonis Mormolycia ſunt, qui ſe ringitur impugnari. Præualebit tandem mendacio Veritas. Confeſtim Pragam ſcripſi ad eos, quorum opera Cæſareum Diploma impetraui; vt obſiſtant Stellionibus, & calida quam merentur perfundant. Recens eſt memoria conceſſi mihi Priuilegii: nihil vereor ne obrepant ſubſeſſores, vel ſubrepant: clauſa inuenient omnia. Tu tantum tace & vrge cepta. Tibi ſoli Magicas Diſquiſitiones tam luculento auctas & meliores auctuario cudere permitto. Ceteris, quotquot Augusti Imperii Maieſtatem agnoſcunt Typographis, ne mea me neſcio attingant cudendo, recudendove, vel alibi excuſa venum proponendo, poteſtate mihi ab Inuictiſſ. Cæſare noſtro conceſſa veto, prohibeo, hortor ne ludum faciant, quod ære graui ſint luituri. Tibi etiam, quoad Magicas Diſquiſitiones meas, ſic abs me auctas caſtigatasq́ue, vt in cauſa mea propria, quo poſſum optimo iure, Speciale Mandatum Procurationemque do, delego; poſtulandi perſequendique vbiubi commodum fuerit, exemplarium confiſcationem & multam marcharum auri, quot in diplomate expreſſæ fuerunt exactionem, receptionemq́ue. Lectores vero omnes certiores reddo, me pro meis germanis non habere, quæ vel Ioan. Phil. pp. Speiſſius, vel Ioann. Theobald. Schonvvetterus (quos iſta ſcribo moliri) vel quiſquam abs te alius, me non modo ignaro, ſed inuito malo exemplo, peiore fide, ritu plagiario, vel charactere, vel icone alia, librorum iſtorum expreſſerint. Et ſi quod Priuilegium finxerint, id obreptitiū & ſubreptitium, vel etiam Corneliæ legi ſubiectum fore, id palam his ad te litteris denuncio, dico, & atteſtor. Videant, ne dum falſum & incertum lucrum aucupantur per iniuriam; iure in verum & certum nominis & pecuniæ incidant detrimentum. Hanc mentis meæ & voluntatis erga te indicem vt Cæſareo Diplomati ſubiungas, permitto, & alia vt à me breui exſpectes iubeo. Animo ſis alto, & muſcas iſtas noli metuere, ſed ventilabro celeritatis & conſtantiæ diſcute. Ego non deero, & beneficium meum, quoad potero, ſtrenue tuebor. Vale, Gratii Stir. XVII. Feb. CIↃ. IↃCIII.

Tuus ex animo

MARTIN. DELRIO Societatis Ieſu, &c.

Continentur libris ſingg. ſeqq.

LIB. I. De Magia generatim, & de Naturali, Artificiali, & Præſtigiatrice.
LIB. II. De Magia Dæmoniaca & eius efficacitate.
LIB. III. De Maleficio & vana obſeruatione.
LIB. IV. De Prophetia, Diuinatione, & Coniectatione.
LIB. V. De Iudicis officio & ordine iudiciario in hoc crimine.
LIB. VI. De officio Confeſſarii, ac remediis licitis & illicitis.

SVMMA-

SVMMARIA BREVIA

LIBRI I.

Dæmonum ſuperbia, odium, & doli. A
Scriptionis occaſio & difficultas. A
Auctoris conſilium & inſtitutum. B
Operis neceſſitas. C
Locus ad Epheſ. 6. verſ. 12. explicatus. D
Hæretici Hiſpani duo Magi.
Pſeudochriſti, & Pſeudoiohannes plures.
Hodie tot malefici propter defect. fidei. E
Virginalis liber damnatus.
Hæretici plerumque ſimul malefici.
Hæreſis cur in maleficia ſoleat deſinere. F
Geneuenſes Striges. G
Precatio Scriptoris.

LIB. I. DE MAGIA.

Cap. I. De ſuperſtitione & eius ſpeciebus

Pietatis cultores aliorum ab his futuri ex Sibyl. libris. C
Etymologia ſuperſtitionis, ſecundum Iſidorum, & locus eius explicatus. A
Superſtitio Chriſtianis in malam partem ſumitur. Lucas Act. 17 v. 22. explicat. B
Superſtitio & religio differunt contra Epicuræos. Locus Ciceron. emendat: & Alius Nonii. Lactantii dictum diſcuſſum. C
Religio quid ſit, quæ vitia illi contraria, quomodo ſit exceſſus in religione? Superſtitio falſi cultus idē D quod idololatria, quæ duplex tacita, & expreſſa. D
Superſtitio indebiti cultus. Locus 1. Paral. 16. v. 26. explicat. אליל.

Cap. II. De magia definitione diuiſione, & Magorum variis appellationibus.

Magia in corpore quid Dupliciter diuiditur A
ab efficiente cauſa, & à finali. ab illa in Naturalem, Artificioſam, & Dæmoniacam, B
ab hac in bonam & malam. malæ definitio, & quatuor ſpecies Magia ſpecialis Diuinatio. Maleficium. Vana obſeruantia, quid. C
Magorum varia ex Sacr. Script. nomina, quid D
ob, Aouoth, Iddeghoni, אוב, אובות, ידעני
ventriloquus ἐγγαστρίμυθος.
חר חמם מכשפים בשת נחש קמם
עניון חבר לחש. E

Locus Exod. 22. v. 18. quid, ibi malefici? alius 4. Reg. 9. v. 22. Ieſabel malefica, Samaritis hoc malum affricatur. Samaritanus pro incantatore dici ſolitum. Locus Ioann. 8. verſ. 48. & 49. Φαρμακὸς quid ſignificet LXX. interpp. Græcorum nomina; ἐπαοιδὸς, μάντις, φαρμακὸς, γόης. E
Latinorum; Magi, venefici, Theſſali, Chaldæi Augures, Arioli, Aruſpices, Genethliaci, Lamiæ, Striges, Maſcæ, Veratrices, Sortilegi, Sortiarii.

Cap. III. De Magia naturali, ſeu phyſica.

Perſarum Magia duplex, naturalis & ſuperſtitioſa. A
Quod initium ſeu origo vtriuſq;? B
Sanhedritæ quales Magi fuerint. Magiæ naturalis definitio & exempla. Qualis Magia Salomonis, Trium Regum, & Apollonii. Magiæ naturalis diuiſio. C

Iudicium de ſcriptis quæ in hoc genere edita, quæ licita, quæ illicita, &c.:
- Guilhelm. Pari & Robertus Triezius, Picatrix, Agrippa, Anſelm. Parmenſis, Petrus de Abono. Cichus Eſculanus: Alchindus, Geber, Roger, Bacon. Raimun. Lullus, Arnol. Villanouan. Poncetus & Ardoinus.
- Cardanus de ſubtilit. & Variet. Ioann. Baptiſt. Portæ, & Anton. Miſardi Magiæ naturalis. Alb. Magni libri quidam. Pomponat. de incantatio. Eſculanus in Sphæram de Sacroboſco. Ioan. Fran. Pici Magica Ioan. Bodini libri. D

Q. I. Quid cæli aſpectus & influxus ad Magicos effectus conferat?

Fundamentum magorum ab aſtrologia mutuatum, de imaginibus cœleſtibus & earum ſympathia cum inferioribus refutatum, reſponſum argumentis eorum. A
Nugacitas detecta ex ipſorummet poſitionibus. B
Cælum & aſtra animæ expertia ſunt. C
Regula ad intelligenda varia SS loca, quæ videntur iis animam tribuere. Influentiæ an vllæ, & quales. D
Quid cæli & aſtra in hæc inferiora poſſint. De diebus criticis. E

Articulus de hac re Pariſ. confirmatus. F

Q. II. An huiuſmodi effectus magicos miraculis ſimiles edere poſſint ex hominis naturali complexione?

An animæ humanæ res materiales omnes obediant? quod non, cont. Auicen. & Pompo A natium. Neque hoc prouenire ex temperamento æqualitatis, contra quoſdam medi B cos. Nullos naſci medicos vel faſcinatores.

Q. III. Quanta qualiſque ſit vis imaginationis, quo ad huiuſmodi effectus?

Plurimum poteſt in corpus proprium Noctambuli, & horum cauſa Exemplum mirabile. A Quæ ad hoc concurrere debeant. Aliquid B aliquando in corpus proxim. & diſpoſitũ; D In corpus diſtans aut diſpoſitum, nihil poteſt omnino contra multos. Imaginatio non D poteſt alium loco mouere, ſanare, vel faſcinare, nec poteſt tempeſtates vel pluuias ciere Calpurnii locus explicatus Geneſ. 30 Locus. De varietate partus propter imaginationem vel ante conceptum vel poſt. Varia exempla: Et an ſufficiat alterius parentis imaginatio. Pauones albi quo pacto fiant. D. Augustini locus.

Q. IV. An ſolo contactu, afflatu, viſu, voce, oſculo, vel nudi lintei applicatione vulnera vel morbi ſanari, & alia huiuſmodi mira perfici poſſint naturaliter?

Fundamentum eorum, qui affirmant. Sed A contra. Non eſſe hoc tribuendum voci ſoli. De tauro cadente & erecto. De parentum execratione exempl. VVeſtphalæ mulieris filium voce reddentis immobilem Nec et- B iam aſpectus, ne cum imaginatione, id poteſt. Viſio fit recipiendo non emittendo. A mor quomodo naſcatur aſpectu. item lippitudo. infectio ſpeculorũ per aſpectum menſtruatæ. aſpectus vetular. quomodo noceat pueris. Galgalus quomodo ſanet ictericum. Quo pacto lupi ingerant raucedinem. Struthiocamelus & teſtudo an viſu oua excludant. Leo cur metuit gallinaceum. De Hiſpaniæ C Zaburiz, ſeu lynceis. Nec etiam conatus ſolus ad hoc ſufficit. D

Explicantur variæ experientiæ, de torpedine icta. hyænæ vmbra, Serpente & querno folio, vel ibidis penna. vipera, & fagina virgula. veſpertilione & foliis platani capra & eringio. aquilæ pennis. lepore marino. lupinis agninisque fidibus.

De Echineide ſeu remora. vna fides alterius citharæ innitum prouocat. De magnete & ferro, tauro ad ficum alligata. De puella napello

A enutrita. De cadauere ſanguinante in præſentia occiſoris. Locus Lucret. explica, fundamentũ Pomponatii. Donum ſanitatũ eſt E donum Dei & gratia gratis data. de ſeptima prole maſcula, De Angliæ Regum chriſmate Elizabetha an hoc donum habeat Tookeri liber diſcuſſus: huc pertinent filii Paraſceues in Belgio. De regibus Franc. & Angl. de Pyrrho rege. Quidam aliquando contactu F ſanarunt. De ſalutatoribus Hiſpan. diſputatum Nauarri locus explic. Veracruzii fundamenta diſcuſſa. Mendacia ſaluatorum G

B & ſuperſtitiones. De Pici herba & ſimilib. H Fundamentũ Pomponatii euertitur. De gentilibus. S. Pauli. & curatione militari falſo aſcripta D. Anſel. De duobus pueris Alb. Magni. De Pſillis & Marſis. Alchimi locus.

Cap. VI. De Magia artificiali.

Magia hæc quædam *diuinatoria*, quædam A *operatrix* Operatrix quædam *Mathematica*, quædam *Præſtigiatrix*, Mathematica exempla varia & auctores. Os æneum Alb. Magni locutum non fuit, contra Guilh. Pariſ. & alios. Præſtigiatricis exempla plurima. B

C Virgo Colonienſis, Triſcilinus. Sadecias Iudæus, Eunus, Diodorus Cæſarii Malleſius, Quando illicita operatrix, & naturalis: fraus ſæcus. C

Q. I. An vis charact. annulorum ſigillo: & imagin. ſit, qualem magi contendunt?

Opiniones variæ. Imaginum triplex genus, & A de ſingu. ve. De ſigillis & characteribus. B Nullã his omnibus vim ineſſe. Sigilla Her- C metiſis, & Lud. Dulcis liber notatus. Caiet. D & Pomp. fundamenta ſubruuntur. Figuræ an vis ſit vlla formaliter, ſiue, qua figura.

Q. II. An numeris magicis vis vlla?

Quomodo Patres de numeris Philoſophati. A Pars abnutiua defenditur. De anno climacterico & partu octimeſtri. De herba Pentaphyl-

D li, de granis heliotropii, de ligaturis, de pilulis inæquali numero datis, de numeris muſic. Quo ſenſu magi loquantur de numero. C Pet. Greg. reprehenſus, & Patres defenſi Fabii Paullini liber, de numero ſeptenario. De vi muſices Orphei fuſiſſime diſputatum, & Platonica deliria refutata, Macrobii locus. Magnes: Pandaura, Androdamas. Automata Ferd. II. Archiducis. Speculorum infectio. Echo. Selenites, Theriaca. Marſilii Ficini re-

E gulæ notatæ, & Tarantulæ morſus & curatio.

Q. III. An verbis & incantationibus vis inſit morbos ſanandi, aut alia mirifica perficiendi?

Varii errores, & eorum fundamenta Vera A A
ſententiæ explicatur & probatur. De po- B
culo Zelotypię Naturalis operatio quot mo
dis ſumatur luſe explicatū & clarè Ordo re-
rū naturalis, miraculoſus, & præternaturalis,
ſeu ſuperſtitioſus, quomodo differant item
arti ctalis ordo quod quid, & quantum poſ.
ſit. Spondani error. C. Pomponatii futilia
fundamenta. Ferrerii, Pici & Petri Gregorii
& Thuani dicta diſcuſſa. Stulta magorum D
fundamenta, Ananias incautè quædam de
hac re. Nulla cœleſtibus rebus cum verbis
ſympathia. Nulla certis verbis vel nomini-
bus, quâ talia ſunt, vis maior quàm aliis. B
Nomina non ſunt vitæ participia, nec radii
rerum quas ſignificant. Quomodo E
Deus nomina rebus vocat Pſalm 146. v 4.
Quomodo quorundam nomina ſcripta in
cœlis, Luc 10. v 19. Nomina non ſignificant
per influxum cœleſtem. Complexæ ora- F
tionis non eſt vis maior quàm incomplexæ,
ſoluuntur argumenta Agrippæ. Circum-
ſtantiæ, quas addunt variæ & vanæ. G

Quæſt IV. De amuletis & periaptis.

Romanorum amuleta, præfiſcini. Græcorū A
quoque & Iudæorum Phylacteria, Chriſtia- C
nis quæ licita, & quæ non Ciruclus nota B
tus. Quæ vis horum. De Hiſpanico Gagate
pueris appendi ſolito. D. Baſi. Incertus,
Chryſoſtom. & Hieron. explicati. Alex. Ma-
gni numiſmata ſuperſtitioſa Exēpla S. Si- C
meonis Sali, & D. Antonini. Explicantur c. ſ
& 4. 26 q. 5 D. Leonis falsò inſcripta oratio.
Hæretici vſi his falſis periammatis Falſa in
quibus vana angelor. nomina, quæ ſcriptura
nō nouit: & de his decretum Concilii Rom.
ſub Zacharia contra Adelbert. hæret. D

Cap V. Ars aurifactoria quam Alchimiam vocant, ad quam Magiæ ſpeciem ſit referenda?

Quæſt I. An hac arte verum aurum conficiatur? D

Sect I. Quid ſit, & quando hæc ars inuenta? A
Alchimia nec Græcum, nec Arabicum, ſed
Hebræum vocabulum. Aegyptiis non voca-
ta Chemia, ſed Cham, ſiue chammia, contra
Plutarchum. Alchimiæ deſcriptio, cur B
Spagirica dicta. Manilii locus explicatus. C
Chymices laudes, explicata inſcriptio ve- D
tus. Chryſopœiæ quæ origo & antiquitas, re-
futantur fabulæ multæ ſemiblaſphemæ. De E
Adamo, de Noe, de Moſe & ſorore eius Ma-
riâ, de Salomone. De Pandoræ poculo, de
vellere Colchico, de femore aureo Pythago-
ræ, de Crateuæ ſacro terræ opere. Locus E

Eſdr. 4. cap. 8. v. 2. fuit hæc ars ſub Caligula, &
Diocletiano. Gręci de ea ſcriptores Zozy-
mus & Nicephorus Blemmidas. Prǽcipuus,
non primus Gebrus Arabs.

Sect. II. De efficacitate artis in auri produ- A
ctione Argumenta putantium non poſſe au-
rum verum, oſtenditur ea non probare. De
nominibus lapidis philoſophici, & de eiuſ-
dem materiâ & modo conficiendi. De na-
turâ metallorum. Ea eſſe inanimata, nec B
viuere. De metalli generatione. Paracelſiſta-
rum locutiones impropriæ. Aurum faci C
lius gigni ex metallo, quàm in terræ venis
gignatur metallum. Auri cauſa efficiens De
ſandaracha, orichalco, ſtomomate. De me- D
tallorū pręcipue auri materiâ Duplex ma-
teria remota & proxima. Ariſtotelicorum
doctrina defenſa, de remotâ Chemyc. ſen-
tentia explicata & defenſa, conciliataque,
nempe de proximâ, quomodo reſolutio E
fiat in hęc princip proxima. De artis & F
naturæ poteſtate ac vi. An metalli vnica ſit
ſpecies, aurum? Definitio metalli Diuerſitas
ſpecifica, non bene probatur per definit ge-
neris. Poſſunt imperfecta & etiam monſtra
de inferioribus ſuis prædicari. Poteſt inani-
matorum ſpecie differentium materia pro-
xima eſſe eâdem, aliter atque aliter diſpoſi
ta. Cur citius aurum fiat per artem, quàm G
per naturam. An gemmas ſic poſſit ve- H
ras producere. Agens principale hic eſt ſe- I
men auri.

Sect. III. De eâdem efficacitate. Probabile A
eſt ſic aurum produci poſſe. Calor ignis ad
varia efficax, vt & natiuus. Variarum trāſ- B
formationum experientiæ. Ex cadauere
veſpæ & crabrones. Ex fimo ſcarabęi. Ex ba
ſilico ſcorpii. Ex auripigmento aurum Cay-
ri fornacibus educuntur ex ouis pulli Gale-
na plumbi vena. Vermiculi mutantur in
muſcas Sal, bitumen, atramentum artificio
fiunt, non minus quàm natura. Triticum &
ſiligo mutatur in inuicem. Lolium commu-
tatum in triticum. Calchitis migrat in Mi-
ſii. Ligna per aquam lapideſcunt. Fructus
arborum, & fruſtra nauium fiunt anates in
Scotia. Dęmones ſaltem norunt mo- C
dos tranſmutandi metalla.

Sect IV Aliqui verum aurum fecere.

Gallus quidam. Arnold. Villanouan. Ber. A
Treuiſan. Raim. Lullus. Anton Taruiſin De
Gręculo tempore Anaſtaſii. Reſpondetur B
exempla impugnantibus. explicatum cap.
ſpondent. de crimin. falſi, in extrau. Teſti-
monia pauperum, vel ſociorum aut familia-

rium quæ admittenda Nemo vltimum artis vllius apicem conſequitur

Quæſt II An Chryſopœia habenda in numero artium ingenuarum. an mechanicis annumeranda?

Secundùm ſe eſt ingenua & pars Phyſices, A per accidens Mechanica. Qui Chymici ſint mechanici. Qui ſint philoſophi.

Quæſt III Alchimia ad quam Magiæ ſpeciem pertineat?

Pertinere ad omnes oſtenditur. A

Exempla { Naturalis, Artificioſæ, Dæmoniacæ Et Deluſoriæ. } B

Quæſt IV Licita an illicita ſit Alchimia

Iure communi non eſt prohibita, explicantur cap Epiſcopi 26. quæſt 5 & cap. ſpondent, de crim falſi in ex rauag com. A

In foro conſcientiæ paucisſimis eſt permiſſa propter circumſtantias varias. B

Quomodo peccatur defectu finis, per auaritiam. Auro alchimico quo pacto liceat vti. C

Non ad commercia, nec medicinas: quando ad ornatum & vtenſilia Nunquam admiſcẽdum monetæ ſtulium, hinc lucrum petere. Peccatur etiam per curioſitatem, & quàm hoc ſit periculoſum.

Quomodo peccetur ratione modorum, D ſiue mediorum, ſi ex ſuperſtitione vel pacto

A cum dæmone. Archimiſtæ multi, Magi vel ſaltem ſuſpecti. Præſumptio Magiæ eſt contra Alchimiſtas & de facto fit adhibitis ſuperſtitioſis, vergunt in maleficium philtrorum vel venenorum. Peccatur etiam quando ſacræ ſcripturæ verbis vel ſacris picturis abutuntur. Quomodo peccetur ratione E

B temporis, malè impenſi, aut omiſsis alijs opportunis, ad quæ quis tenebatur.

Quomodo peccetur ratione perſonę. quia F nō ſatis diues, parui iudicii, aut ingenii. Gaudentes decipere, ſeu verſipelles. Incontinentes, vt luxurioſi & iracundi. Variabiles, inconſtantes, impatientes, indocti & philo-

C ſophiæ imperiti, ſuperbi, curioſi, impii, iniuſti, non timentes Deum, nec proximum amantes, vel impuri.

Quomodo quiſque ſeipſum debet exami- G nare. Quomodo confeſſarius ſe debeat H gerere cum alchimico pœnitente. De opinione putantium poſſe hominem hac arte

D verum g gni.

Lex Angliæ deberet vbique promulgari I & ſeruari, vt non niſi Principis permiſſu hęc ars exerceatur à ſubditis.

Ars iſta facilius licita, imò ferè peculiaris K Principibus, aut valde opulentis. Opinio illa communis Iuriſtarum non excuſat à pecca-

E to in hac re, & quare. L

Quam vis vbique debeat obtinere dict. cap. ſpondent.

PRO-

PROLOQVIVM

DE DIFFICVLTATE ET NECESSITATE HVIVS TRACTATIONIS.

Ordior arma, quibus, cœli ſuper aurea templa
Molitur ſolium ſupremo aquilone locare
Praua Dei ſoboles, patrio conſidere regno
Quæ vetita: atque, imis Erebi detruſa ſub antris,
Gliſcit atrox odiis animiſq́; furentibus iras
Nutrit, nec damnis hominum exſaturata quieſcit.

PRORSVS *ita eſt. nulla ſunt induciæ, pax nulla; vbi nec odii, nec inuidiæ modus aut finis vllus. hoſtium Dei* ſuperbia aſcendit ſemper, a *augetur malitia, crudelitas inualeſcit. amat ſibi tribula metere, dum nobis ſpinas ſerat: gaudet ſuas agere pœnas & ſupplicia propria exacerbare, dummodo in cruciatus æterni partem quamplurimos homines aſciſcat, & diuinæ huic illudens imagini pretioſo* CHRISTI *ſanguine dealbatam decoloret, aſſertamq́ in libertatem, priſtinæ mancipet ſeruituti, & Cadmeia plane victoria perdat pereundo, perq́ latus hoſtile in ſuamet ferrum viſcera conuertat. Nihil ſinit inauſum, nihil intentatum relinquit. Videt animum imbecillem, pauidumq́, circuit vt leo, ac vim intentat. nouit imperterritum, conſtantemq́, vulpem induit, exuuium ponit leoninum. Heu, quàm multi* b partes vulpium *ſunt & fuere? quot luctator doloſus pellaciis & technis irretitos ſupplantauit? Mille nocendi artes habet, innumeris vtitur telis. præcipuum omni ætate de eadem pharetra fuit illiciū, quàm curioſarum, tam ſuperſtitioſarum artiū, quàm multa, tam ſtulta dæmonum cōmenta mortalium animos dementantia: quæ cuncta* Magiæ *nomen ambitu ſuo cōprehendit. De qua diſceptare, futurū neſcio difficultatis ſit maioris, an neceſſitatis. Etenim vbiq́ locorū graſſante præcantricū & maleficorum colluuie diriſſima, medicinā facere neceſſariū, ſed eandem facere inueterato & recrudeſcenti ſemper malo, difficile inprimis & laborioſum. Nā etſi fuere conati quàm plures,* c *qui de Magicis ſcripſere: quæ tamē illi hac de re ſcriptis mādarunt, vel quod fidei & morib. obnoxia, vetitaq́ lectionis, repellenda; vel quod perpauca & exilia, multiplicāda & augenda, vel quod obſcurè, ſine methodo & parū firmè tradita, luculentius & ordinatius proponenda, rationibusq́ & auctoritate teſtiū melius ſtabilienda fuêre. Sanè, qui fibras omnes artiū ſuperſtitioſarum vnus ſit ſcrutatus & eruerit, neminē me egere memini. Scripſere Philoſophi, Iuriſconſulti, Theologi; ſed ſuo quiſque duntaxat inſtituto, vt cùm ſuæ ſcholæ ſectæq́ vtcunq́ ſatisfecerit, cæteris certè minus profuiſſe, minùs conſuluiſſe videatur. Equidem debitorem me omnibus agnoſco, & in his tribus facultatibus longo tempore verſatum, ſi dicam; nec mentiar, quia verū dicam, nec gloriabor, quia profectum mihi nō arrogo. culturam profiteor & operam, de fructu iudicium aliis permitto. Conatus aliquid progredi, & hoc opere commune tribus ſcientiis ſtadium ingredi quòd viderem trium communem, non vnius peculiarem, hunc fundum atq́ hereditatem. Quare (quod neglectum, vel minus ab aliis animaduerſum) ſuperſtitioſarum artium fundamenta diligenter inueſtigaui, & ex ſcitis humanæ diuinæq́ ſapientiæ ner-*

a Pſal. 73. in fin.

b Pſal. 61. in fin.

c Cornelii Agrippæ Petri de Abono, Picatricis Hiſp., Anſelmi Parmenſ. Ioan. Bodini, Ioan. VVieri, Georg. Gedelmann & ſim. It: Trithemii Steganograph. & Peuceri Eraſti, Danæi, &c

uoſius quam prolixius ſubruenda ſuſcepi: gnarus eſſe Chriſtiani hominis fallacias has non ignorare, & ſpiritalia nequitiæ (*vt ait Tertullian.*) non quidem ſocia conſcientia, ſed inimica ſcientia noſſe, nec imitatoria operatione, ſed expugnatoria dominatione tractare multiformem luem mentis humanæ totius erroris artificem, ſalutis pariter animæque vaſtatorem: *Nec in ſpeciem adfinxi quidquam, quod refellerem, ſed ex ipſorum vanitatis ac perfidiæ magiſtrorum arcanis & myſteriis, ipſa ab incunabilis crepundia deliriorum de libris obſcuriſsimis deprompta, in lucem extuli: deinde in re, vt diffuſiſsima, ita & minutiſsima, ad artem, rationemq́; reuocanda, non minimum laboris poſui, &, niſi fallor, non incommoda methodo digeſsi, vt huc illuc lacera & diſiecta membra in vnum quaſi corpus coaleſcerent: denique, vt à quouis facile intelligantur, plano & dilucido, quali vtimur in ſcholis, ſtylo, in lucem publicam typis mandaui. Quod vt facerem, licet bene multorum, qui flagitabant, deſideria nonnihil excitarint, longe tamen fortius impulit lues quam obſcœna, tam proſerpens, veneficorum & incantatorum: quæ hoc nouiſsimo ſæculo ſeper omnem in dies Europam longius ac latius diffundit. Vt iure quam optimo liceat ingerere auribus mentibuſq́; illud ſonora & inuicta Eccleſiæ petra.* a Sobrii eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quærens quem deuoret: *Nec non eandem in ſententiam alia Gentium Apoſtoli;* b Induite vos armaturam Dei, vt poſsitis ſtare aduerſus inſidias diaboli: quoniam non (*tantum*) eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, (*aduerſus homines, qui carne conſtant & ſanguine, ac proinde fragiles ac caduci, facile laſſantur ac vincuntur* (ſed (*præcipue*) aduerſus principes & poteſtates (*videlicet*) aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus: *hoc eſt contra naturas non corporeas, ſed ſpirituales, longe vt potentiores, ſic & vafriores hominibus, & quarum habitatio non in luteis hiſce domibus, ſed in ſublimi, & aeriis regionibus. Reuera non cum anilibus deliramentis, aut idiotarum inſomniis, quod quidam dictitant depugnandum, ſed cum ipſis dæmonibus, quorum ope, conſilio magi vtuntur, quod ratio & experientia docet, nobis nunc manus conſerendæ. Hi ſe de tot animarum, quas ſubiecerunt, poſſeſsione deturbari, & ab illaqueandis aliis, quas ſpe deuorauerunt, ratione & iure, velut armata manu, depelli, tulerunt ſemper iniquo animo, nunc eo ferunt moleſtius, quod, cum inſtante vltima die Lucifer ſoluẽdus, multo ſitiunt auidius ſuam explere in genus humanum crudelitatem. Si quis ſuperioris æui Annales non indiligenter euoluat, ſtatim comperiet, nunquam tot, vbique prouinciarum examina maleficorum deprehenſa, quot ſe hodierna die iudicibus, vel leuem aliquam quærẽdi curam adhibentibus, offerunt, & à non quærentibus etiam reperiuntur. Quid mirum, exundare perfidiam, vera fide exareſcente? Sunt quidem alia quoque peccata mortalium, diuini huius flagelli cauſſa: ſed peſtilitatis partem maximam ſibi vendicat, languor quidam & contemptus Catholicæ fidei. Fides enim vna maxime eſt virtus: qua cuncta diaboli conſilia, ſtudia, conatus, vireſque omnes refringuntur. hanc horret, hanc refugit, cum hac metuit compulſare. Sapienter ideo B. Petrus eam rugienti, velut panopliam, vt obiiciamus, admonet:* c Cui reſiſtite, (*inquiens*) fortes in fide. *Conſentit inuictus athleta Paulus collega ſuo, quando ſpondet nos* in omnibus (*hoc eſt in primis & ſuper omnia*) Scuto fidei omnia tela nequiſsimi ignea exſtincturos. d *Confirmat experientia, ſiue præteriti, ſiue præſentis temporis, ſemper acrius & petulantius Tartareas acies hominibus inſultaſſe, quotieſcumque fidei diminutio vel deprauatio aliqua viguit. Ante ſalutarem Chriſti Domini aduentum idololatria totum pene orbem occupabat: nonne dæmonum vbiq́; tum multitudo maxima paſsim in ſimulacris loquebatur, & cœtus hominum frequenter inuiſebat, & in virorum fœminarumque ſpecie conſpiciendam ſeſe præbebat? nato tandem Ieſu, quibus locis fides nondum annunciata: peſtis eadem idololatriam comitatur & veneficis referta ſcatent omnia, vt locupletes ſunt teſtes noſtrorum ſociorum de rebus Indicis epiſtolæ, & hiſtoria: quibus vero regionibus ſemel recepta Euangelii prædicatio refrixit,*

a 1. Petr. 5. verſ. 8.

b ad Eph. 6. ver. 12.

c ſupr. c. 5.

d d. cap. 6. verſ. 15.

vel variis errorum maculis obſoleuit vel ab hæreſibus oppreſſa penitus elanguit, vt in Africa & Aſia inter Mahumetanos: in Germania, Gallia, & Britannia inter hæreticos, in Italia & aliis locis, inter Catholicos planè languidos, quos Politicos vocant; iiſdem quoque in locis Magica ſuperſtitio nimis inualuit. Sic agros olim tritici mirè feraces, cicuta, & aconitum, & alia venena teterrima contaminarunt. Hæreſibus profectò, vt vmbram corpori, ſic Magicam ſpurcitiem ancillari, adeò manifeſtum eſt, vt proteruia ſit negare. Præcipui olim hæretici etiam Magi fuere. ab his artibus Princeps hæreticorum cognomen adeptus fuit, Samaritanus ille Simon Magus. e *De Carpocrate, Menandro, Marco, Euphrate, Ophitis, Seuophianis eorumq; diagrammate de* f *Priſcilliano,* g *& Berengario* h *fidem faciunt grauiſſimi & veraciſſimi ſcriptores. Vt enim, quæ de Simone Clemens fuſiſſimè prodidit, prætermittam; quæ de hoc & ſucceſſore ſimul, Iuſtinus Martyr eorum conterraneus tradidit, adſcribam; is* i *in hanc ſententiam:* Simonem, inquit quendam Samaritam ortum de Gitta oppido, qui ſub Claudio Cæſare ſubnixas ope dæmonum, & fretus Magicis artibus, in hac vrbe Regia, Deus eſt habitus, & quaſi Deus honoratus, ſtatua poſita in Tiberi inter duos pontes eſt, cum hoc Latino titulo, *SIMONI DEO SANCTO, &c. Deinde:* Menandrum etiam æquè Samaritam huius Simonis diſcipulum, inſtructum viribus dæmoniacis, & profectum Antiocham, multos arte Magica decepiſſe cognouimus. *D. autem Irenæus* a *de Marco ſic breuiter:* Marcus Magicæ impoſturæ peritiſsimus, per quam & viros multos, & non paucas fœminas ſeducens, ad ſe conuertit, *&c. Mox,* Anaxilai enim ludicra, cum nequitia eorum qui dicuntur Magi, commiſcens, per hæc virtutes perficere putatur apud eos, qui ſenſum non habent, & à mente ſua exceſſerunt.] *quibus ſubiungit Irenæus nonnullas hæretici huius præſtigias,* vinum album in rubrum mutare; non ipſum modò, ſed & alios per ipſum, Paredri dæmonis opera vaticinari, *& huiuſmodi alia. De diſcipulis Carpocratianis ſic Epiphanius:* Magia apud ipſos (ait) excogitata eſt, incantionesque diuerſas ad omnem machinationem inuenerunt, ad amorem & ad illectamenta. Quin & Paredros dæmones ſibiipſis attrahunt, ad hoc, vt per multas præſtigias in magna poteſtate, omnibus dominentur quibus velint, & vt vnusquiſque quamcunque actionem aggredi audeat. Nimirum ſeipſos decipientes ad perfectionem occæcatæ mentis ipſorum.] *Priſcillianum, qui Gnoſticorum veſaniam in Hiſpanias intulit, Marci Aegyptii diſciplinis (qui Magus fuit) imbutum, Seuerus ſcribit* gemino iudicio auditum conuictumque maleficii, nec diffidentem obſcænis ſe ſtuduiſſe doctrinis.] *D. Hieronymus,* b Priſcillianum (*ait*) Zoroaſtris Magi ſtudioſiſsimum & ex Mago Epiſcopum.] *idem Seuerus Sulpitius,* in vita S. Martini, *talem quendam memorat Anatolium. narrat etiam eodem tempore in Hiſpaniis quendam fuiſſe iuuenem, qui falſis fretus miraculis ſe primò Eliam, poſtea CHRISTVM eſſe ſit profeſſus, in quo etiam Ruſo Epiſcopo ſic illuſerit, vt quaſi Dominum adoraret: eodem tempore, in oriente quendam exſtitiſſe, qui ſe Ioannem eſſe iactaret. Magi & hi hæretici. Machometus hæreticus fuit, ſed & Magus* teſte Zonara tom 3. & Paulo Diacono lib. 18. hiſt. *Gallorum Hiſtorici tres nobis Pſeudochriſtos hæreticos depingunt, & magicis præſtigiis excelluiſſe addunt: nec mirum Antechriſti anteambulones miracula ſimulaſſe. Vnus Bituricenſis fuit, alter Burdegalenſis, de vtroque legendus Gregor. Turonenſ.* de priore lib. 12. hiſt. de poſteriore lib. 9. *Tertius Eun vocabatur, natione Britannus, de quo mirifica referunt Robertus* in Chronico, *& Guilhel. Neubrigienſis* lib. 1. rerum Britan. cap. 91. *Nec diſſimilis in Hiſpania diœceſi Com benſi fuit quidam Gondiſſaluus tempore Innocentii VI. qui dæmone viſibiliter apparente & docente librum dictauit, quem vocabat VIRGINALEM; in quo ſe Dei filium ab æterno genitum, immortalem, mundi conuerſorem, & damnatorum omnium Saluato-*

e Clemens Romanus lib. 2. recognit.

f Iren. l. 1. c. 21. 24. Euſeb l. 2. Hiſt. c. 20. Epiphan. hær. 27.

g Seuer. Sulpit in Sac. hiſt. lib. 2.

h Nangia. in Chron.

i Apolo. 2. ad

a d. l. 1. c. 8.

b Epiſt ad Cteſiphôtem contra Pelag.

rem proſitebatur: qui Nicol. Eymerico Barchinonæ vna cum diſcipulo & ſcriptore libri Nicol. Calabro publice pœnas perfidiæ dedit. vide Bernard. Luxemburg. in Catal. litt. G. & litt. N. In Aſia vero Sergius ille doctor hæreſis Armenicæ, & inſtitutor ieiunii Artzıburtzi, de quo ex Damaſceno Euthymius p. 2. Panopliæ tit. 20. huic Paredrius erat dæmon caninus comes, vt Agrippæ. Ad Berengarium quod attinet, Sacramentariorum Principem, Nangiaci hiſtoriam, qui volet, legat, liber ad
c cap 43. cum ſeq. *manum mihi non eſt, vt verba repræſentem. Et quid opus? magna ſemper hæreticis cum magis commercia, vt notauit Tertullianus Præſcriptione adu. hæret.* c *& lib. de anima* d *priore loco hæc ha-*
d cap. 57. *bet*: Notata ſunt etiam commercia hæreticorum cum Magis quam plurimis, cum circulatoribus, cum Aſtrologis, cum Philoſophis, curioſitati ſcilicet deditis. Quærite, & inuenietis, vbique meminerunt. [*poſteriore vero* Magiam *vocat* hæreticarum opinionum auctricem.] *Merito non enim confirmat modo hæreticorum deliria, ſed & veteribus adiungit noua, nouaſq; ſcholas aperit curioſitatis. Legimus, poſt Sarracenicam per Hiſpanias illuuionem, tantum inualuiſſe Magicam, vt cum litterarum bonarum omnium, ſumma ibi eſſet inopia & ignoratio ſola ferme dæmoniacæ artes palam Toleti, Hiſpali, & Salmaticæ docerentur. In hac quidem ciuitate, bonarum nunc artium matre, cum illic degerem, oſtenſa mihi fuit crypta profundiſsima gymnaſii nefandi veſtigium, quam virilis animi mulier Iſabella Regina, Ferdinandi Catholici vxor, vix ante annos centum cæmentis ſaxiſq; iuſſerat obturari. Inuaſerunt prius Bohemiam Huſsitæ, poſtea Germaniam Lutherani: illos quanta maleficorum vis fuerit ſubſecuta Sprengerus &*
e In Malleo malefi. & in Formicario. *Niderius,* e *hæreticæ prauitatis quæſitores, docuerunt: hi vero, quos Sagarum torrentes in Aquilonarem tractum inſuderint norunt; qui hoc frigore Arctoo quaſi gelati, metu torpuerunt. vix enim illis in locis quidquam innocuum vel immune ab his ſub humana ſpecie feris, dicam neſcio, an dæmonibus. Plerique qui ætate prouectiores non in eculeo modo, ſed poſt quæſtiones quoque Treuirenſi in ditione, confitebantur iudicibus, ſe hac labe primum imbutos, quo tempore tetrum illud, & Tartareum Lutheraniſmi fulcrum, ipſe quoque Magica nomine famoſus, Albertus Brandeburgicus, prouinciam illam flamma ferroque prædabundus vaſtabat. Quotquot Inalpinas regiones vicinas Heluetiis incolunt, raras illic fœminas maleficii expertes, pleraſque crimine vno nobiles norunt: nec alia verior aut promptior occurrit cauſa, quam quod, in hanc vſque horam VValdenſium reliquiæ nefariæ, illic, vt in ſpelæis, occultatæ hæſerunt. Nihil per Angliam, Scotiam, Franciam, Belgium hanc peſtem celerius & vberius propagauit, quam dira Caluiniſmi lues. Antea paucis in locis, de non multis & vilibus tantum incertus rumor ſpargebatur, nunc cum ipſa hæreſi, vt cum febri furor plurimos paſsim & palam nobilitate, eruditione, diuitiis & dignitate claros inuaſit. Sic Behe-*
a Iob. 40. v. 18. Ha- *moth inſaturabilis epoto iam pelago ſperat*, quod Iordanis influet in os eius, a electoque
bac. 1. v. 16. paſtus, *cibo ipſam Domini ſortem deuaſtabit. Quid? quod Danæus Caluinianus miniſter ſtrigum conuentum Geneuæ ordinarium eſſe prope ſummam ædem, & in ea vrbe ſpacio trium menſium pluſquam quingentas perſonas iudicum ſententia morte punitas narrat?* lege Creſpetum de odio ſatanæ li. 1. diſcurſu 15. *Cauſas autem mihi perquirenti, cur hæreſim comitetur aſsidue Magica, commodum occurrere, quas meus quondam Doctor Io. Maldonatus Societatis Ieſu Presbyter, vir doctus iuxta & ſanctus, diſertiſsime prodidit, cum de dæmonibus publice Lutetiæ Pariſiorum profiteretur: ille cauſas commemorabat quinque, his verbis:*

Prima *cauſa eſt, quod dæmones in hæreticis, vt olim in idolis, habeant domicilium. Recte enim ſolet Hieronymus dicere, diabolum cum idola, in quibus habitabat ante, diſiecta vidiſſet, peiora idola in hæreticorum animis ex ipſis diuinis litteris fabricaſſe. Caſsianus grauis & antiquus auctor,* Collat. 7. cap. 32. *affirmat ſe dæmonem audiuiſſe confitentem, ſe per Arium & Eunomium impietatem ſacrilegi dogmatis edidiſſe. Quare neceſſe eſt, vt; quemadmodum finito bello milites per omnes partes diffuſi prædones fiunt, omneſque vias obſident; ita dæmones, inclinatis aut abolitis hæreſibus,*

quæ ante vigebant, quaſi euerſis templis in quibus colebantur, nouas in aliis hominibus ſedes quærant. Solent enim dæmones, cum ex homine in quo erant egredi coguntur, facere quod ii faciunt, qui obſi-dione fatigati, coguntur arcem tradere quam tenebant. Petunt enim conditionis loco, vt ſibi liceat ſe in alium locum recipere: quod exemplo illius legionis intelligimus, quæ à Chriſto petiit, vt ſineret ſe porcos occupare.

Secunda *cauſa eſt, quod omnis hæreſis initio violenta eſt prorſus & vehemens: ſed ſtare in eodem gradu non poteſt. quia, præterquam quod id diuina prouidentia non patitur, natura quoque ipſa ita ſe habet, vt non poſſit error diu veritatem imitari. Quare omnem hæreſim neceſſe eſt, niſi ad eam religionem, vnde egreſſa eſt, mature reuertatur, aut in magicas artes, aut in extremam atheiſmi impietatem degenerare. Cum enim duæ ſint potiſſimum cauſæ, quibus hæretici homines efficiantur: altera ſuperbia laſciuientis ingenii, nihilque credentis, niſi quod oculis cernat altera curioſitas quædam intemperans & ſtudium nouitatis: fit omnino neceſſario, vt qui ſuperbia hæretici facti ſunt, cum iam, quam primæ inuentionis ardore in ea ſecta, quam nimis ſubito amplexi lucem eſſe iudicabant; eodem ardore frigeſcente, tenebras eſſe comperiant, deſperatione alibi inueniendæ veritatis, prorſus nihil credant: & quos in hæreſim curioſitas impulerat; cum ea quæ principio noua eſſe videbantur, paulatim inueterauerint, eadem curioſitate & ad ineundam cum dæmonibus familiaritatem, & ad diſcendas exercendaſque dæmonum artes impellantur.*

Tertia *cauſa, quod ita videatur eſſe natura comparatum, vt quemadmodum famem peſtilentia ſequitur, ita hæreſim variæ curioſarum artium genera ſequantur. Nam & hæreſis fames quædam eſſe verbi Dei.* Amos 8. *Etenim vt in annonæ caritate homines coguntur cibis non ſalutaribus, vnde fit, vt corruptis humoribus gignitur peſtis: ita hæreſi vigente, dum homines corruptis ſcripturæ ſenſibus vtuntur, ad Magicas tandem artes deueniunt, quæ quaſi animi morbi ſunt.*

Quarta *cauſa, quod ſoleant dæmones hæreticis vti ad fallendos homines, quaſi formoſis meretricibus. Nam hæreſim in ſcriptura meretricem appellari manifeſtum eſt. Iſa.* 1. Quomodo facta eſt meretrix, ciuitas fidelis? *Quare quemadmodum lenones, quando ſcorti forma defloruit, ex ſcorto lenam faciunt: ita dæmones, cum prima hæreſis ſpecies ita periit, vt minus homines in errorem pelliciantur: ex hæreticis, Magos faciunt.*

Quinta *cauſa eſt, vt opinor, negligentia eorum qui regunt Eccleſiam. Nam quemadmodum in incultis agris locuſtæ gigni ſolent: ita, ex inopia verbi Dei, gignuntur præſtigioſæ artes. Nam & locuſtæ in ſcriptura dæmones ſignificant* Apoc. 9. *Itaque videtur etiam in hoc tempus conuenire, quod ait Ioel c.* 1. Reſiduum erucæ comedit locuſtá, & reſiduum comedat locuſta comedit bruchus. *Nam quod hæretici reliquum fecerant, malefici dæmonum arte populantur, & quod maleſici relinquunt athei perdunt.*] *Hæc non minus acute, quam vere Pater Maldonatus.*

Atque vtinam non in oculos ea nobis incurrerent. Vidimus olim florentes Belgæ, Geuſios Caluiniſmo, Lutheraniſmo, & Anabaptiſmo erucarum inſtar cuncta depaſcentes. Vidimus hos tres immundos ſpiritus, de draconis ore, & de ore beſtiæ, & de ore Pſeudoprophetæ exeuntes. a *Videmus illis iam marceſcentibus & ipſa temporis diuturnitate ferme exſpirantibus, varia locuſtarum ſortiariarum examina totum Septentrionem depopulantia. Videmus parte alia ſic creſcere numerum atheorum ſiue politicorum: vt, cum iam pauci ſuperſint feruentes & veri Catholici, ipſa paucitate plane nulli queant videri Hæreticis illis de* SOCIETATE *noſtra multi ſe ſtrenue oppoſuerunt, & eorum rabiem præclare ſcriptis libris infregerunt.* b *Atheos quoque Theologi & Philoſophi noſtri, non ſemel, hydræ lerneæ inſtar repullulantibus capitibus, ignito veritatis gladio reſecantes profligarunt. Locuſtas hasce, quas illi prætermiſere, vel obiter & leuiter tantum*

a Apoc. 16. v. 13.

b Turrianus, Bellarminus, Suarezius, Cani-

velitati

ſius. Coſterus, Tyreus, Valencia, Molina, Zuares, Fonſeca, Pererius, Vaſquius, Serarius, Poſſeuinus, Maldonatus, Gretſerus, alii.

velitati cum illu fuere, nunc mihi ex profeſſo, diſputationis ventilabro diſpellendas, & veritatis caritatiſque, velut chalybeo ſpeculo vſtulendas delegi, non virium vlla mearum fiducia, ſed ſupremi Numinis auxilio præſumpto. Illud enim, pro cuius honore & gloria hoc certamen ſuſcepi, ſuum vti ſpero pugilem non deſeret. Age, ô vera & æterna SAPIENTIA, *cuius nomen perfidi Magi abnegarunt: iuua & tuere. Tu, ô* VIRGO SACRATISSIMA, *quam præ cælitibus cunctis depreciant & deſpuunt: clientem tuum protege, & faue, pugnanti. Tu, o ſancte* MICHAEL *cum æthereis quibus præes legionibus, qui Luciferum cum ſociis rebellionis, cælo deturbaſti, & in abyſsi profundum compuliſti, auxiliare in arenam deſcendenti. Voſque Superi omnes, Beatæ animæ, hanc infernorum ſpirituum tyrannidem reprimite, & à fratrum veſtrorum mentibus duriſsimam peſtem auertite, & ſæpe triumphatas furuorum ac tetrorum cacodæmonum acies, vti ſoletis: cædite ſternite, profligate. Veſtris fretus ſuggeſtionibus atque ſuppetiis, quodque mihi lectoribuſque vertat bene; ſi prius de ſuperſtitione ipſa nonnulla ad ſequentium intelligentiam clariorem neceſſaria delibaro, rem aggredior.*

MARTINI DEL-RIO PRESBYTERI. SOCIETATIS IESV,

LIBER PRIMVS.

De MAGIA in genere, & de NATVRALI ac ARTIFICIOSA in ſpecie.

CAPVT I.

De Superſtitione & eius ſpeciebus.

a lib. 8. Orig. c. 3.

ETymologiam nimis curioſè D. Iſidorus [a] ſcrutatur his verbis: *ſuperſtitio dicta eo, quod ſit ſuperflua, aut ſuperſtatuta obſeruatio. Alij dicunt, à ſenibus, quia multis annis ſuperſtites, per ætatem delirant, & errant ſuperſtitione quadam, neſcientes quæ vetera colunt, aut quæ veterum ignari aſciſcunt. Lucretius autem ſuperſtitionem dicit ſuperſtantium rerum, id eſt, cœleſtium ſeu diuinarum quæ ſuper nos ſtant: ſed malè dicit.*) non malè ſi analogiam, ſed ſi mentem ſpectes. Nam Epicureus poeta nullam Deo rerum humanarum curam eſſe cenſebat, & ideo ſupremi numinis timorem *ſuperſtitionem* vocabat, eo quod, quaſi horribili aſpectu, timor iſte mortalibus ſuperſtet & impendeat: alludit enim ad verſus illos Lucretii, [b]

A

Humana antè oculos fœdè cum vita iaceret b lib. 1.
In terris oppreſſa graui ſub relligione:
Quæ caput à cœli regionib. oſtendebat,
Horribili ſuper aſpectu mortalibus inſtans.

Nam Lucretio, vt & aliis gentilibus, *religio* ponitur pro ſuperſtitione. Etymologia autem illa etiam Seruio placuit: cui, [c] *ſuperſtitio eſt, ſuperſtantium rerum (id eſt cœleſtium & diuinarum, quæ ſuper nos ſtant) inanis & ſuperfluus timor.* De ſenibus quod addit Antiſtes

c in VIII. Aeneid.

B

Hiſpalenſis, non eſt eius commentum: ſic enim Donatus, vel quiſquis ille: [d] *ſuperſtites ſunt ſenes vel anus, quia ætate multis ſuperſtites iam delirant. Vnde & ſuperſtitioſi, qui Deos timent nimis, quod ſignum eſt deliramenti.*) Chriſtianis ſcriptoribus nomen ſuperſtitionis in malum ſumi ſolet, etiam in illo D. Pauli: [e] *Viri Athenienſes per omnia quaſi ſuper*

d in Teren Andr.

e Acto. 17 v. 22.

ſtitioſos

ſtitioſos vos eſſe video. Syriacè eſt, nimi-os in cultu dæmonum, Græcè δεισιδαιμονεστέρους, æquo ſuperſtitioſiores: eò ſcilicet, quòd vano dæmoniorum timore, lapides, ligna, ſpiritus, ignota quoque & ambigua numina, colerent Quo ſenſu gentilium errorem Patres *Superſtitionem* nuncupant, non *Religionem*: niſi additâ vanæ vel falſæ denotatione. Quoniam inter *Religionem* & *Superſtitionem* multum intereſt. Synæſius rectè δεισιδαιμονίαν ait vitium eſſe virtutis εὐσεβείας: perſona circumdatum, ep. 67. *Non enim philoſophi ſolùm* (ait Cicero *f*) *verùm etiam maiores noſtri Religionem à ſuperſtitione ſeparauerunt, nam qui totos dies precabantur & immolabant, vt ſui ſibi liberi ſuperſtites eſſent, Superſtitioſi ſunt appellati, quod nomen patuit poſtea latiùs. Qui autem omnia, quæ ad cultum Dei pertinerent, diligenter retractarent, & tanquã relegerent, ſunt dicti religioſi ex relegendo, vt elegantes ex eligendo, tanquam à diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus ineſt, vis legendi eadem, quæ in religioſo. Ita factum eſt in ſuperſtitioſo & religioſo, alterum vitij nomen, alterum laudis.*] Adſcripſi verba vt legenda cenſeo, ex Lactantio: *g* ex quo & D. Auguſtino *h* corrigendus Non. Marcellus eadem aliter referens. Nonius etiam vult *Superſtitioſos* dici, *quod præ cultura deorum cætera ſuperſedeant*, i. negligant: itidem & *religioſos quaſi relinquoſos* (ſic mẽbranę) *quod cæteris relictis ſolis ſacrificiis deſeruiat*, ridiculũ comment. & Nonio dignum. Lactantius eruditè, quâ ſolet argumentorum vi & copiâ Ciceronis diſcrimen refellit, & concludit, *Religio veri cultus eſt, Superſtitio falſi.*] hoc præclarè: non ita quod ſubdit. *Omnino quid colas intereſt, non quemadmodum colas, aut quid precere.*] parum id conſideratè dictum. nam ſuperſtitio quoque naſcitur, ſi quod oportet coli, Deum optimum Maximum, non vt oportet colas aut precere. Religioni duntaxat locus: Si qui vni ac vero Deo ſupplicant, ita quemadmodum oportet id faciant. Optimè enim Theologi noſtri. *Religionem* definiunt virtutem, quâ Deo vero cultum verum ac debitum exhibemus, ideoque dictitant, duo illi vitia extrema repugnare: Vnum in defectu poſitum, quod cùm debito honori detrahat, *Irreligioſitas* vocatur: alterum in exceſſu, quod non quidem verum cultum æquo maiorẽ exhibet: (quis enim, quantum par eſt, queat exhibere illi infinitæ bonitati, immenſæquè maieſtati?) ſed ideò nimium: quia nec verum, nec bonũ, ſed ſuperfluâ quadam circumſtãtiâ vitiatum: quæ, quòd perperàm & in Dei potiùs iniuriam, quàm honorem, materiæ debitæ adiicitur: ideo in exceſſu poſitum vitium vocant. *i* Cùm enim bonum idem ſit quod perfectum, omnemquè defectum ſiue vitium repellat: nihil etiam verum dici mereatur, niſi quod idem ſit bonum: perſpicuè intelligitur, ſi mali quippiam in cultu diuino reperiatur, verum cultum eum non eſſe, quare nec *Religionem* dici poſſe. Deinde cùm *Superſtitio* omnis, nomine ſuo vitium in cultu ineſſe indicet, conſequitur nullum cultum, qui ſuperſtitioſus ſit, verum cultum vocandum: atque adeò ſuperſtitionem omnẽ falſi cultûs eſſe, vt Lactantius dixerat. Sed falſitas iſta non vno tantùm ex fonte: vt putabat: ſed ex duobus oritur. Capitalis omninò eſt, quem ille non ignorauit: ſi videlicet id pro Deo colatur, quod Deus non eſt: hunc noſtri nominant, *Superſtitionem falſi cultus*. alter minùs eſt deleterius, ſæpe tamen lethalis, ſemper noxius, quẽ Firmianus per-

A B C D E

f. lib. 1. de nat. Deor.

g li. 4. c. 28

h lib. 14 de ciuit. Dei c. 30.

i vide Gregor. Valen- ciam 22. diſpu. 6. q. 10. punct. primo.

pera videtur à ſuperſtitione excludere, ſi cui qui debetur cultus, non quo debetur modo, exhibeatur: hunc vocant Theologi, *indebiti cultus ſuperſtitionẽ*, eò quod non, qualis debetur. Prior generali nomine ſolet *Idololatria vocari*, quia quicquid, cùm non ſit Deus, vti Deus adoratur, idolum nominatur, iuxta illud: *k Omnes Dy populorum, idola*, hoc eſt vanitas & inania, nihilquè minùs quàm quod volunt haberi. Nam vis iſta eſt vocis Hebreæ ELIL. Poſterior nomen ſuum retinet, nec proprium, quod ſciam, aliud habet: nec impoſuit D. Auguſtinus, *l* contentus deſcripſiſſe, cùm de imaginariis indebiti cultus ſignis ageret, his verbis: *quæ ad remediorum, aliarùmque obſeruationum curam pertinent: quæ non ſunt diuinitùs ad dilectionem Dei & proximi, tanquam publicè conſtituta: ſed per priuatas appellationes rerum temporalium, corda diſſipant miſerorum.*] De hoc indebito cultu nulla nunc à nobis diſputatio inſtituitur: de falſi tantùm cultus ſuperſtitione diſſerendum; cùmque ea duas ſpecies complectatur. *Expreſſam Idololatriam*, quando cultus Deo debitus clarè & diſertè transfertur in creaturam: cùm Iudæi vitulum, Ægyptii Anubim, Romani Quirinum coluere, & *tacitam*, ſiue vt alii vocant *Implicitam*: illam quoq; priorẽ nunc miſſam facimus, cõtenti quæ ad poſteriorem pertinent, & ſunt obſcuriora: pro modulo noſtro elucidare. Tacita idololatria eſt omnis magia prohibita, vt ſuo loco oſtendemus.

k Paral. 16. verſ. 26.

אליל

l Lib. 2. de doct. Chriſtia. c. 23.

CAPVT II.

De Magia, eiusq; diuiſione, & Magorum variis nominibus.

MAgiam vniuerſim ſumptam definio terminis latiſſimis, *vt ſit ars* A *ſeu facultas, vi creatâ, & non ſupernaturali, quædam mira & inſolita efficiens; quorum ratio ſenſum & communem hominum captum ſuperat.* Vſus ſum terminis latiſſimis, quia video viros magnos, Fr. Victoriam *a* ſecutos, dum pomeria circumdant ſtrictiora, artificioſam & naturalem excluſiſſe. *Artem* dixi, ſeu *Facultatem*, pro quauis cognitione & operatione, apodicticâ topicâ ſci- B entiam gignente, vel non gignẽte, mechanica vel liberali, artificioſâ vel artis experte, verâ vel circulatoriâ, ſuperſtitioſâ; vel vitii experte. *Efficiendi* vocabulum pro omnis mentis, animi, ſenſus, aut membrorum functione poſui. *Vim* intelligo, ſiue rei adhibitæ, ſiue perſonæ adhibentis, hominis nempe, vel dæmonis. *Creatam & non ſupernaturalem* nominaui, vt excluderem vera C miracula; quæ ſolius Dei ſunt opus: quocirca malui *mira*, quàm miracula dicere. *Communis* deniq; *captus* & *ſenſus* mentionem inſerui, quia multorum magicorum effectuum cauſa ſoli ſapientiores, qui omni ætate pauci, conſequuntur. Tam latè ſumptæ Magiæ; diuiſio, petenda ex cauſis finali & efficiente. *Ab efficiente*, dicitur diuiſio in *Naturalem, Artificioſam & Diaboli-* D *cam*; quia cuncti effectus eius adſcribendi ſunt, vel inſitæ rebus naturæ, vel humanæ induſtriæ, vel cacodæmonis malitiæ. *A finali cauſa*, rectè diſpartitas; primò *in bonam*, ſi bona intentione & licitis mediis vtatur; (quod tantum competit artificioſæ ac naturali) & *in malam*, cuius nempe finis vel media, quibus vtitur, praua ſunt; hæc peculiaris eſt Magiæ prohibitæ; quam idolola- E triam tacitam & ſuperſtitionis ſpeciem eſſe diximus. Hæc prohibita Magia ſic deſcribi poteſt, *Facultas ſeu ars, qua, vi pacti cũ dæmonibus initi, mira quædam, & communem hominũ captum ſuperantia,*

a relect. de Magia. nu. 4. Angles in floribus ad 2. d. 7. & alios.

tia,efficiuntur. Dixi *vi pacti,* quoniam omnis Magiæ huius vis,pacto tacito vel expreſſo nititur, vt ſuo loco docebo. *Tacitam* vocāt *idololatriam* Theologi, quia non tam (vt plurimū certè) intendunt Magi cultum illum exhibere creaturæ,vt Deo; quàm tanquam benefactori cuidam & munifico,à quo aliquid conſequantur. Quæ intentio,ratione multiplicis ſui obiecti, quatuor quaſi ſpecies huius tacitæ idololatriæ,ſeu prohibitæ Magiæ gignit. Fit enim aliquando, vt duntaxat extraordinarii & miri effectus cognitio vel operatio quæratur; & tunc ſibi nomen *Magiæ ſpecialis,* ac ſtrictè ſumptæ, vindicat: aliquando fit, vt quis nitatur cognoſcere res futuras, vel etiam præteritas aut præſentes, ſed arcanas & occultas; conatus iſte *Diuinatio* nominatur: aliquādo deſiderat inſtrui & iuuari, nō vt proſit,ſed vt noceat aliis,vel vltionem ſumat,huic ſceleri *Maleficium* eſt nomen.Denique ſunt aliquando: quibus decretum eſt, ſine noxâ cæterorum, ſibi vel aliis hoc opere prodeſſe vtilitate vel voluptate, & tunc Theologi nuncupant *Nugatoriam ſeu vanam obſeruantiam.* Sic Magia reproba,in *Magiam ſpecialem, Diuinationem, Maleficium, & Vanam obſeruantiam* diuiditur,de quibus ſingulis ordine diſputabimus.

Ab hac ſpecierum Magiæ diuerſitate, mira nominum varietas apud Hebræos, Græcos, Latinos manauit, ad eos ſignificandum,qui ſtygiis hiſce myſteriis forent initiati.Proſequamur præcipuas appellationes,

Quædam Hebræorum, ad ſolam diuinationem videntur pertinere, vt duo illa coniungi ſolita, AOVOTH & IDDEGHONI; quorum niſi fallor poſterius latiùs paulo patet, ideoque in ſacris litteris illi ſolet poſtponi, locis *b* paſſim obuiis. *Aouoth,* à radice אוב of, quod vox reddatur obſcurior & quaſi ex vtre ſtridens. *c* nam OF primo ſignificat ipſum dæmonem reſpondentem, ſecundò ſignificat Magum qui reſponſum elicit:ſicut & *Python, & ventriloquus,* vocatur, vel ipſe dæmon in habitans, & ex imo hominis reſpondens: vel ipſe homo, cui dæmon inhabitat. *d* Græcis etiam εὐρυκλῆς vtrumque ſignificat,à quodam Eurycle,qui Pythonem habebat,& primus ventriloquus Athenis fuit, vnde & alii εὐρυκλεῖς dicti. quod docent Suidas & Heſychius, & Scholaſtes Ariſtophanis *e* & ex Ariſtophane, Plutarchoq; poſſet probari. IDDEGHONI non ſpectat ad Chyromāticos & ſimiles, vt quidam cenſet; ſed ad oracula dæmonum, ſiue per AOVOTH, ſiue ex viſceribus telluris,ſiue per vmbrarum euocationem, vt colligitur comparatione locorum SS. vbi hoc nomen vſurpatum; *f* ſiue ad genus quoddam diuinationis, de quo libro tertio.

Alia nomina non tam quid dæmon efficiat, quàm quid Magus conetur,reſpiciunt,patentque latiùs. Ad omnes enim diuinationes pertinent,NACHAS. KISEM, GHONEM, ad omnes verò incātationes,CHABAR,&LACHAR; ad omnem denique Magicam in genere, CHARTVMMIM, & MECHASSEPHIM, de quibus nunc agendum. NACHAS ſignificat augures, & omnes alios coniectores vanos:qui ex fortuitis quibuſdam futura ſolent diuinare; qualem ſe, prudenti vocis æquiuocatione, ad tempus Ioſephus finxit. *h* hæc diuinatio prohibita multis locis *i.*

KASAM ſignificat vniuerſim diuinare,vnde KISAM diuinans ſeu ariolus, & KESEM diuinatio. ſumitur etiam in malam partem de quacunque, rerum

Margin (left): איגבדת ירעני

Margin (right): נחש; כסמ

Marginal notes:
b Leui. 19. verſ. 31. & 20. verſ. 6. Deut. 19. verſ. 11. 4 Reg. 23. v. 24. Eſai 8. ver. 16. & 19. verſic. 3.
c ap. 1. Reg. 28. ver. 7. & 9.
d Vt docui pluribus comment. in Iſa. ca. 8. v. 19.
e Suid. & Heſych. in voce εὐρυκλῆς Plutar. lib. de effectu oraculor. Ariſtophā. in Veſpis, & ibi. Schol.
f ſup. lit. B.
h Genſ. 14. v. 5. & 15.
i Leuit. 19. v. 26. D. 13. v. 23. & 14. ver 1. Deut. 18. v. 10. 2 Par. 33. v. 6

rerum quoque non fortuitarum, prohibitâ coniectatione. paſsim in SS. eius mentio obuia eſt *k*.

GHONEM quibuslibet auguribus & coniectoribus accommodatur *l* etiam Onirocriticis *m*. quare perperàm Rabbini recentiores reſtringunt, ad eos, qui ſuperſtitiosè dies & tempora obſeruant fauſtàne ſint an infauſta. ſed hoc genus ad omnia pertinet.

CHABAR *n* & LACHAS *o* quomodo diſcrepent nondum inueni; quare (ni fallor) idem ſignificant, nempe ἐπαοιδὸν incantatoré, ſeu (vt Gentiles vocabant) exorciſtam, qui profanis ſeu malis verbis aut muſsitationibus mira patraret.

De CHARTVMMIM falſi puto Abenezram. Ben-Natam & alios Rabbinos, qui ad naturalem ſeu bonam Magiam videntur referre. Quæſo, ſi hanc ſignificaret, cur tam ſeriò in SS. prohiberetur? Equidem puto hoc nomen complecti Magorum genus omne; qui, cum dæmone fœderati, diuinant *p* vel præſtigioſa miracula operantur *q*: immò & quoſcumq; incantatores & veneficos comprehendere probatur. quia LXX. modò vertunt expoſitores, ἐξηγητὰς *r*: modò φαρμακοὺς veneficos *ſ*; modò ἐπαοιδοὺς incantores *t*. Vulgatus quoque noſter aliquando vertit coniectores *u*, aliquando verò ariolos *x*, aliquando maleficos *y*, vt iſtorum auctoritate vocabulum intelligamus adeò diffuſum eſſe.

Denique MECHASSEPHIM vox, eſt orta ex radice CHASAPH, ſignificans quemuis maleficum præſtigiis, vel aliis quibuſuis malis artibus Magicis, vtenté. Ideo noſter tam latè interpretatur, maleficos, *z* maleficas artes *aa*, maleficia, *bb* aut veneficia. *cc* Non defuit tamen quidam vehementer huius cri-

A minis ſuſpectus, & ex profeſſo ſagarum patronus, qui lectoribus conaretur perſuadere hoc vocabulum, ſaltem in lege Exodi XXII. cap. reſtringendum ad ſolos venenarios, cuius error facilè refellitur. Primò quia radix nominis, CHASAPH, non ſignificat toxico perimere (vt ipſe putat) ſed quando ſolitariè ponitur, nec ſententia narrationis reſtrictionem poſtulat, tunc Magico-

B rum ludibriorum genus omne continet, vt apud Malachiam, & Nahum, & in libris derelictorum: Si quando autem reſtringatur, id contingit, rei, quæ deſcribitur, conditione hoc poſtulante. Sic Exod. 7. reſtringitur ad præſtigiatores propriè dictos, de quibus tantùm agebatur: ſic apud Ieremiam pónitur pro diuinatoribus; apud Danielem, pro ſomniorum interpretibus.

C Det aduerſarius locum vllum, vbi pro ſolis Venerariis vſurpetur. Benè eſt, quòd duo tantùm loca adduxit. Vnum de *dd* Iezabel clanculum venenis, & non ferro palàm, atq; cædibus, in prophetas graſſari fuerit ſolita. Quantò veriſimilius eſt fœminam inſano dæmonum cultu furentem, incantationibus quoque, & rhombis, aliiſque philtris Achabum, & alios dementaſſe? vt

D ibidem bene; poſteriore loco, cenſuit Toſtatus. Sanè ante Iezabelem Magiæ ſuſpecta non fuit Samaria: poſteà, per hanc fortè excedram, peſtis hæc immiſſa, hæſit adeò pertinaciter, vt Samaritani nomen pro incantatore vſurparetur. Vnde & IESV Domino obiectum, *Samaritanus es, & dæmonium habes ee*, quaſi genti proprium eſſet, cum dæmone commercium habere. Quare & Dominus conuitium illud vnicâ negatione refutauit, *ego dæmonium non habeo*: quaſi dicat, cum dæmonio paredro, vel eurycli fœderato, nulla mihi familiaritas intercedit; quapropter nec Samari-

k vt d. ver. 23. & c. ve. 10. 1. Reg. 15 v. 8. Reg. v. ... lia 3. v. ... Ierem. 27 v. 9 Ezech. 22 v. 24. & 21. v. 22. & 22. v. 28. עונן Id. loco. Ier. & Mich. 5. v. 12. m vt Deu. 18 verſ. 10. & 2. Para. 33. v. 6. חבר n Iob. 40. ver. 25. & Pſal. 57. v. 6 לחש o d. v. 6. Eccl. 10. v. 11 חרטמים p vt Gen. ... verſ. 8 24. q vt Exod. 7. v. 11. & 22 & 8. ve. 7. &c. & c. ... v. 11. r vt in Gen. ... ſupra. t in Exo. ſupra. u Exod. x in Gen. y Daniel. verſic. 20 verſ. 2 Exod. מכשפים z Exod. 7. & 22 ... Paral. ... ſ. 6. ... 9. 3.

... Ierem. 27. verſ. 9. Daniel. 2. 2. verſic. 2. Mich. 5. verſ. 12. Nahum 3. verſic. 4. Malach. 3. verſic. 5. cc 4. Reg. 9. verſi. 22. dd 4. Reg. 9. v. 22. חשב ee Ioan. 8. verſ. 48. & 9.

tanus

tanus ſum: & poſt Chriſtum Dominũ ſollemnes Samariæ Magi principes, eorumque ſcholæ Simonianorũ ſcilicet & Menandrianorum. Secundum adfert locum Exod. c. 22. Exod. eò quod LXX verterint φαρμακοὺς; quod ipſe contendit ſolos venenarios ſignificare; tam bonus certè Græcus, quàm bonus Chriſtianus: refellitur ipsâ conſuetudine LXX. Interpretum, quos conſtat eâ vocelatiùs vti. Primò, quia Exod. 7. v. 11. etiam vertunt φαρμακοὺς, vbi conſtat agi de præſtigiatoribus: nam & incantationem ſeu præſtigias ibi vocant φαρμακείας; & quos antè φαρμακοὺς, dixerat iidem ab illis vocantur ἐπαοιδοί. Deinde æquè diffusè ſumpſerunt in Paralypomenis, ἐφαρμακεύετο. Tertiò quoniam in Ieremiæ verbis, nomine φαρμακῶν, complexi ſunt diuinatores. Quartò quia, inter ſomniorum interpretes, apud Danielem, recenſent φαρμακοὺς. Tam ergo latè ſumunt hoc vocabulum ſeniores iſti Hebræorum doctiſsimi: quod verò periti id faciant; ſi putarem operæ pretium, & antè non alii id feciſſent; probarem Hippocratis, Platonis, Ariſtoteles. Theocriti & aliorum veterum teſtimoniis. Ioſephus vt non ſuffragatur aduerſariis, ſic nec nobis refragatur. Pro nobis ſtant Philoſoph. lib. de ſpecialibus legibus circa medium, & Catholici Patres *ff* pleriq; qui legem illam Moſis ad omnes Magorum ſpecies retulerunt: Hæc de Hebraicis.

Græcis ſua quoq; ſunt nomina; quæ, ſtrictè ſumendo, differunt: nã ἐπαοιδὸς incantatorem, μάντις ariolum ſeu diuinum φαρμακεὺς venenarium, γόης præſtigiatorem propriè ſignificat. Sed frequenter primum, tertium & quartum, ad omnem Magicam porriguntur.

A γόης etiam quemcumque denotat impoſtorem. Videas illa tria Homonymôs coniungi à Platone, Syneſio, Herodoto, Chryſoſtomo, & Heſychio. Adde quæ habes inferiùs lib. 5. ſect. 16. litt. *yy*.

Sic Latinis alia eſt propria ſignificatio, alia per extenſionem accommodata, *Magorum* nomen à Barbaris ad Græcos, Latinosque traductum, initio Perſis & Chaldæis in honore fuit, *gg* vt
B proprium Sacrorum antiſtitibus, Regum moderatoribus, philoſophis atq; Theologis; in infamiam cœpit vergere, & cunctis malis artibus attribui. *Venefici* dicebantur antè, ſoli qui malis pharmacis lædebant, & *venenarij* vocantur; poſtea de incantatoribus hoc nomen vſurpatum, & cunctis Theſſalis accommodatum vani (apud capitolium.) *Arioli*, *Augures*, *Aruſpices*, *Chaldæi*,
C *Theſſali*, *Genethliaci*, ſæpè confunduntur. *Lamiæ* dictæ, quod pueris necem adferãt, deſumpto nomine, vel à famosâ illâ & crudeli Rapinâ Lamiâ, de qua Anton. Liberalis, Diodorus & alii, vel à ſuccubis dæmonibus, de quibus Philoſtratus; vel à feris Lybicis, de quibus Dion Sophiſta. *hh* *Striges*, ab infauſtâ & nocturnâ aue, quæ creditur exitium infantulis adferre. *ii* Veteribus etiam Ro-
D manis caput Apuleium dictæ hæ mulieres ſunt, *varatrices*; quod diuinandi ſcientiam profiteantur, vt ſolent illæ feces, quæ ſe iactant Ægyptias, colluuies omnium populorum a nationum: veteres enim *verare* dicebant. Ennius. *ſatinvates verant ætate in agunda* fortaſsis & *veraculæ*, vt coniicit vir doctus apud Suetonium in Vitellio; *Nullis infenſior quàm veraculis & Mathematicis*. Idem
E cenſet ab hoſtili maleficio, de quo libro tertio agendum, dictas olim *Simulatrices*, à feſto; & *Fictrices* à Tertuliano. Longobardi ſuis legibus *Maſcas* nominant; eò fortè, quod in conuenriculi

ff D. Hieron. in Iercm. & Daniel. D. August. lib. 21. de ciuit. Dei, c. 6. Hſych. libr. 6. in Leuit. c. 19 & 20. Raban. & alii add. c. 22. Exod.

gg Hiero. in cap. 2. Daniel. Apuleius 2. Apolog. Heſych. & Suidas.

hh Vide Adagium Lamiæ turres, & Cõmen. noſtrum in Senecæ Traged.

ii Vide cõmẽt. in Medeã v. 732

kk Remigius lib. 1. dæmonolat. c. 18.

ll extra tit. de Sortileg.

mm c. vlt. 33. q. 2.

ſuis, laruis ſe tegant; *kk* vel quod deformi ſpecie oris, vt ſunt pleræque, laruis ſeu maſcaris, quàm fœminis ſimiliores. *Sortilegos* vet... nominabant, qui quarumlibet ſortium ſuperſtitioſo iactu aliquid diuinare nitebantur *ll*. Sed Theologi & Iuriſperiti poſteriores cum nefando ſtrigum crimine confuderunt. *Sortiarios* eoſdem, & *ſortiarias*, vocatos comperio iam inde ab Hincmari Remenſis Archiepiſcopi æuo *mm*. Hi venefici ſimul & Dæmonis vaſalli Ligii ſunt, quare poſſunt etiam dici *Satanici Venenarij*. Horum crimen vetus, & ante CHRISTI Domini aduentum. Tales enim Canidia Horatii, & Eriſichro Lucani, Martina Taciti, & Theſſalæ Luciani, & Apuleii. Nomen *ſortiariorum* recentius eſt.

CAPVT III.

De Magia naturali ſeu Phyſica.

QVI ſupra mortales omnes Magicis dediti fuere, Perſæ; quibus id Marcion & Manes mutuanti; duos credidere Deos auctores, & rerum Dominos; alterum bonum Oromazum vel Oromagdam; quem Solem cenſebant, & malum alterum Arimanem, ſiue Plutonem *a*: deinde ab his numinibus duplicem Magicam deduxerunt; vnam quæ ſuperſtitioſa tota, cultum falſorum Deorum tradebat, & huiuſmodi plura; alterá, quæ naturas intimas rerum callebat, quam Perſis vtramque Apuleius *b* adſcribit. Fallax prior & nociua, ſatis diabolum indicat auctorem, qui ante diluuium eam docuit malos illos gigantes, à quibus eâ Chamus imbutus; ab hoc, eius poſteri Ægyptii, Chaldæi, Perſæ: ſic enim interpretor D. Clementis verba *c* de Angelis peccatoribus; *docuerunt* (ait) *homines quod dæmones artibus quibuſdam obedire mortalibus, id eſt magicis inuocationibus, poſſent; ac velut ex fornace quadam & officina malitiæ totum mundum ſubtracto pietatis lumine, impietatis fumoq́ repleuerint. Pro his & aliis nonnullis cauſis diluuium mundo introductum eſt, & omnes qui erant ſuper terras deleti ſunt, excepta Noe familia, qui cum tribus filiis eorumque vxoribus ſuperfuit: ex quibus vnus Cham nomine, cuidam ex filiis ſuis, qui Mezraim appellabatur, à quo Ægyptiorum & Babyloniorum & Perſarum ducitur genus, malè compertam Magicã tradidit diſciplinam, hunc gentes quæ tũc erant* Zoroaſtrem *appellauerunt, admirantes primum Magicæ artis auctorem, cuius nomine etiam libri plurimi ſuper hoc habentur. &c.* [addit hunc poſtea ictum fulmine, *Zoroaſtrem* quaſi viuẽs aſtrum & dictum, & pro Deo habitum. Zoroaſter non vnus, ſed multi fuere (nam Goropius nugatur qui nullum putat fuiſſe) Primus iſte Chaldæus Magiæ inuentor: falluntur Sixtus Senenſis & alii, qui bonam illi tantùm tribuũt. Secundus fortè Bactrianus; qui cum Nino bellum geſſerit, de quo Plinius, Iuſtinus & Arnobius; Tertius qui & Erus dictus, ſiue Armenii filius, iuxta Clementem Alexandrinum; ſiue Oromazi, iuxta Platonem: nec enim arbitror hos Eros fuiſſe diuerſos, vt cenſuit Fran. Patricius. Suidas videtur primum cum ſecundo confundere, non quartum aliquem ſuggerit. Arnobius quatuor cõmemorat: primum illum Chaldæum: ſecundum Bactrianum, tertium Pamphilium genere, qui & Erus dictus; quartum Armenium genere, non Armenii filium, de quo Clemens; ſed alium Hoſthanis nepotem: Quinti fortè meminit Suidas cum Zoroaſtri Aſtronomi meminit, & Perſomedum dicit fuiſſe. Sexti Proconneſii mentionem facit Plinius, omnes hi Magi fuere. Sic etiam de dæmonibus agens Lactantius

d Magorum quoque ars omnis, & potentia horum adſpirationibus conſtat. &c. Idem aſſerit & D. Cyprianus & addit *e* Hoſthanem Magorum præcipuum fuiſſe, huic famoſos alios addit Tertullianus *f*: his verbis; *Hoſthanes, Typhon & Dardanus, & Damigeron & Nectabus, & Berenice publica iam litteratura eſt, quæ, &c.* his conſentiunt Arnobius, ſi rectè verba diſpungas *g*, & cũ Euſebio, *h* D. Auguſtin. ac Marcellinus Zoromazdis meminit Suidas, Azonacis Plinius, eumque facit præceptorem Zoroaſtris. Corrupit vocem Noachi: ab hoc enim Cham & filii eius Chus Magiam bonam edocti. Scripſere etiam Magica, Iulianus Chaldæus philoſophus libris 4. de dæmonibus: & Theurgicorum auctor illius filius, Iulianus ideo Theurgus vocatus, de quibus, Suidas & Proclus conſulendi. Prophyrius citat quendam Palladem, & Symbulũ, & alios, nempe Adelphium, Acylinum, Alexandrum Lybicum, Philocomum, Demoſtratum Lydum, Zoſtrianum, Nicotheum, Allogenem, Meſum, quorum impiis ſcriptis vtebantur Gnoſtici. Picus teſtatur etiam legiſſe ſe libros Chaldaicè ſcriptos Eſre & Melchiar magorum. Ex his hodie tantum exſtant, Zoroaſtri χαλδαικά ſeu μαγικὰ λόγια, quæ ex Platonicorum ſcriptis laborioſè collegit Fran. Patricius, obſcuritatis maioris, quam vtilitatis in quæ exſtant comment. Græca Plethonis, & Pſelli. Naturalem vero legitimamque Magicen cum cæteris ſcientiis Adamo Deus largitus: à quo poſteritas docta, per manus & orbem eam propagauit: de hac arbitror intelligendum, quod ex Thalmudicis Quincarboreus in c. 5. Threnor. tradit Samhedritas Iudæorũ Magiæ peritos eſſe debuiſſe. Ea (vt Pſellus *i* & Proclus aduertere) nihil eſt aliud quam exactior quædam arcanorũ

d li. 2. c. 14. Idem aſſir. nat. ca. 16.
e li. de Idolo vanitate, c. 6.
f lib. de anima, c. penult.
g li. 1. contra gent,
h Euſeb. li. 10 de præparat. Auguſt. li. 12. de ciui Dei Marcellinus hiſtoriar. lib. 23.
i Pſellus li. de dæmonib. Procl. lib. de Magia.

A naturæ cognitio, qua cælorum ac ſyderum curſu & influxu, & ſympathiis atque antipathiis rerum ſingularum obſeruatis, ſuo tempore loco, ac modo. res rebus applicantur, & mirifica quædam hoc pacto perficiuntur; quæ cauſarum ignaris præſtigioſa, vel miraculoſa videntur. Velut: cum Tobias paternam cæcitatem felle piſcis diſcuſſit, *k* quam vim Callynomio piſci B tribuunt cum Galeno *l* plerique item: cùm tympani ex lupina pelle ſonus, aliud tympanum, ex agninâ tenſum, diſtentum diſrumpit: *m* cũ Venetiis Turca quidam liquato plumbo manus lauit innoxius *n*, illuſtria quoque illa quæ narrat B. Auguſtinus libr. de Ciuitate Dei capite 4. 5. & ſexto de pauonis carne neſciâ putreſcere; de paleis frigore ſuo niues conſeruantibus, & calore fructus C maturantibus, vi contraria: de calce quæ cum ignitam in ſe vim habeat, aquis accenditur, oleo infuſo non accẽditur, de Agrigentino ſale, qui liquatur igne, aqua vero induratur & crepitat: de magnete, de Epyri fonte & ſimilibus. his addunt alii patres, *o* de dictamo, quo ceruus ſagittas expellit, & chelidonia, qua hirundines cæcos oculant pullos. Confirmat Plinius *p* de Pſyllis D & Marſis odore ſerpente ſoporantibus & impunè laceſſentib. de Picis *q* Martii herba cuneos adactos expellente: vnde communis fabula increbuit eam feras aperire confirmat Alex. ab Alexandro, *r* de veneno, Tarantulæ ſeu Phalangii Calabri; à quo morſis non aliud vitæ & remedũ præſidium, quàm ſi certo muſicæ ſono ſaltitare ad numerum compellantur, donec concidant fatigati. E Prætereo innumera, quæ congeſſere Ariſtoteles) ſi auctor ipſe lib. de admirandis auditionibus) & Guilhelm. Aluernus opere pereruditio, de vniuerſo *ſ*, & ex Belgis Robert, Triezius auctor libri

de dæ-

k Tobiæ 7.
l Gale. li. 10 ſimplic. medicam. Plinius Aelianus, & alii
m Oppianus li. 3. Cynege.
n Cardanus li. 6 de ſubtilitat. Boiſteau. Hiſt. *Prodigio.* c. 8
o Tertullianus lib. de pœnitẽtia. cap vlt Pacianus lib. de pœnitent. & D. Hieron Eccleſ.
p lib 7 c. 2
q lib. 10. c. 10.
r li. 2. Genial. dier.
ſ partis 2 principal. pa. 3. c. 3 c. 4

t cap. 4.

de dæmonum deceptionibus t; apud quos
tamen duos quædam narrantur, meri-
tò Satanici pacti ſuſpecta, vt quod
Guilhelm. narrat Heliotropiam facere
homines inuiſibiles, & argento viuo
inter duas cannas poſito incantationes
impediri. Vt quod Robertus docet, ru-
tam furto ſublatam, & ocimum cum
conuitiis plantatum vberius proue-
nire: item ſeptem certæ herbulæ gra-
mina, iacta in ſympoſio, conuiuas om-
nes ad rixas & Lapitharum certamina
prouocare. Nec minus friuola ſunt quæ
Ludouic. Dulcis memorat de vi gem-
marum per eas effici poſſe, quicquid
homo queat imaginari. *lib. de gemmis c.*
1. ô vanam auxeſim! an gemmæ omni-
potentes? Solidiora longè & tutiora
peti poſſunt exempla, ex Sirenio, Fra-
caſtorio, & Langio. u Naturalis huius
Magicæ peritiſsimum fuiſſe Salomonē
Regem minimè dubitandum. Quæ ta-
men de morbis ab eodem Rege curatis
incantatione, Flauius Ioſephus retulit;
x ea vel falſa ſunt, vel in illud referenda
tempus, quo ſe idololatriæ & omni ſu-
perſtitioni immerſerat. Tres magos
Euangelicos hac Naturali Magica im-
butos volunt nonnulli, & crediderim.
Sed an hac ſolâ & non dæmoniaca quo-
que? poſt Christum Dominum adora-
tum, certo certius, à crimine hoc alie-
nos; quid antè fuerint, parùm refert.
Sanè Theophylactus y cenſuit etiam
vetita imbutos. De Apollonio Tyanæo?
videtur Iuſtinus z Martyr eum Phyſi-
cis magis annumerare: ſed, vt frequē-
tiùs credam dæmonis vſum opera, fa-
ciunt quæ perdoctè ſcripſit Euſebius
contra Hieroclem.

u Sirē. libr. 9. de fato, c. 6 Fracaſtor lib. de Sympat. & antipath. Ioan. Langin epi 31. x Libro 8. Antiqu.

y Matt. 14. ad hodo.

Naturalis Magia diuiditur in *opera-
tricem & diuinatricem*, hæc in abditis
& futuris coniectandis verſatur, de qua
libro ſequenti diſſerendum nobis co-
piosè: illa miros effectus producit de

A qua nunc agimus. Multi de ea libros e-
diderunt, quorum qui catologum nu-
dum proponunt * ſine antidoto, vi-
dendum ne venenum aureo Babylonis
calice propinent incautis. Imprimis ab
hoc numero remoueo, vt dæmoniacos
Magos, *Robertum Perſcrutatorem*, cu-
ius *Magiam cæremonialem, & libr. de
myſteriis ſecretorum* Agryppa legerat,
& ex iis decerpſerat non pauca; Pica-
B tricem Hiſpanum, Anſelmum Parmē-
ſem, Cicchum Eſculanum, Petrum de
Albono, & Cornel. Agrippam, & Para-
celſum, & auctorem peſtilentis libri
ארבעהאל, innominatum, ſed mirum
hypocritam; homines partim atheos,
partim hæreticos. Alchindus, Rogerius
Bachonus & Geber Arabs multis ſca-
tent ſuperſtitioſis. ideo vetitæ lectionis
etiam hos putarim. Raymundus Lul-
C lus, & Arnoldus Villanouanus, ſunt ipſi
quoque in nonnullis hæreſeos notati
aa: quare libros eorum nullus deberet
legere, qui Theologicorum dogma-
tum non ſit probe peritus. In eandem
claſſem referendus Thomæ Bungey
lib. de magia naturali, & eodem titulo
lib. Gregorii Riplay, qui poſt mortem
necromanticus fuiſſe iudicatus. Ponce-
ti & Ardoini *libri de venenis*, legendi
D non videntur, niſi à medicis conſcien-
tiæ timoratæ ac piæ: cæteris ea lectio
intuta. In Cardani *de Subtilitate & Va-
rietate* libris paſsim latet anguis inher-
ba, & indigēt expurgatione Eccleſiaſticę
limæ. Ioā. Baptiſta à Porta, ſpecioſo *Ma-
giæ naturalis* titulo, ſuperſticioſa multa
& illicitæ Magicæ velare nititur, verbi
gratia de conficiendo ſagarū vnguen-
to, & his ſimilia. De Antonii Mizaldi
E *Naturalis Magiæ* libro, non habeo
quod dicam, quia nondum legi: ſuſpi-
cor, quod facit in *Centuriis memorabi-
lium*, ſuperſtitioſa illum à Naturalibus
non ſecreuiſſe. Alberto Magno tribu-

* Mich. Medina li. 2. de recta in Deum fide cap. 7. ex Agrippæ libris.

aa Vide Directorium Inquiſitorum Eimerici, & Marianū li. 14. de rebus Hiſpa. c. 9. & li. 15 cap 4.

tus

tus *liber de Mirabilibus* vanitate & ſuperſtitione refertus eſt; ſed magno Doctori partus ſuppoſititius. Cicchi de Eſculo *Comment. in ſphæram Sacrobuſti* inter ſuperſtitioſa ſcripta collocandus. Pomponatii de *Incantationibus* opuſculum, certè miratus fui tamdiu tolerari ab Eccleſia, nunc recens & meritò, in Romano Indice damnatur: veriſsimũ enim; quod ab Anthonio Mirandulano *bb* ſcriptum, hoc opere Pomponatium, ſe nec Philoſophum bonum, nec quod fœdius, Chriſtianum bonum exhibuiſſe, cum effectus omnes mirificos cœlorum influxionibus adſcribit, adeo vt velit & religiones & leges, earumque latores ab iis dependere. Quod prorſus impium. Edidere quidam, nomine Franciſci Pici Comitis Mirandulani, *poſitiones Magicas*, in quibus certe ſunt quæ merito, etiam Bodinus, vt noxiæ ſuperſtitionis, reprehendit. Quid ipſe cenſor ille? *Dæmonomaniã* ſuam multis erroribus referſit, nec qui poſtea edidêre, vt emendatam, Antuerpienſes: vti par erat expurgarunt. Manent multa noxia, & quæ ambiguam auctoris fidem ſatis conteſtantur, nocereque legentib. poſsint. Vnde & ab inquiſitoribus Romanis, iure optimo, liber ille inter vetitos refertur. *De theatro vniuerſæ naturæ*, eiuſdem Bodini, ſi Deus vitam dederit, oſtendam alias, plus in eo corpore Rabbiniorum eſſe deliriorum; quàm ſolidæ philoſophiæ, multa quoque cum Theologicis placitis adeò pugnantia, vt qui lenius de illis loqui velit erronea & prorſus temeraria cogatur vocare de quo alias. Adeò lubricũ & periculoſum de his diſſerere, niſi Deum ſemper, & Catholicam fidẽ, Eccleſiæque Romanæ cenſuram, tanquam Cynoſuram ſequaris. Quæ quidem reiteratò me commemorata ſunt, vt iuuenibus conſultum, non vt viros do-

bb lib. 6. de ſingulari certamine.

ctos irem ſugillatum. Nunc quędam diſcutiamus dubia, vnde ſequentium deciſio dependet.

QVÆSTIO I.

Quid cæli adſpectus & influxus ad Magicos effectus conferat.

OMnium ſuperſtitionũ caput præcipuum hoc veterum Magorum fundamento nititur, de quibus ita Pſellus cum exponit Λόγια Ζωροάςρυ. *Magicas verò rationes conſtituunt, à ſummis poteſtatibus, & à terrenis materiebus. cõpati aiunt ſupera inferis, & præſertim ſublunaria.*] Hos ſecuti recentiores, quæcunque per characteres, figuras ac numeros ipſi perficiunt, ea produci volunt à virtute iis figuris communicatâ ab aliis figuris ſublimioribus, ex ſympathiâ quadam naturali rerum inter ſe ſimilium, quatenus hæ figuræ ad amuſſim inuicem coaptantur. Quod confirmant ſimilitudine non vnâ. Primò, ſicut Echo ex oppoſito pariete cauſatur: ſecundò: ſicut in concauo ſpeculo collecti radii oppoſitum corpus repercuſſu inflammant: tertiò, ſicut cythara eodẽ modo, quo alia, tenſis fidibus, ſi ferias, alteram tinnitu ſuo cogit concinere: ſic iſtas imaginum, numerorum, characterumque ſimilitudines efficientiam miram contendunt habere. Sed iſta prorſûs friuola eſſe conuincitur.

Primò quia ſimiles illæ, quas in cœlo comminiſcuntur imagines, prorſus ſunt fictitiæ, & quędam (vt philoſophi vocant) entia rationis, quatenus figuræ quædam ſimilitudo & imago picturæ illis aſcribitur, nominaque ad placitum impoſita, ſtellas ab inuicem diſtinguẽdi cauſâ, vt bene Bartholom. Sibyllanus *a* aduertit: & patet ex imaginibus picturiſque Aſtronomorum. quis enim neſcit nullas in cælo eſſe veras vrſas, angues, leones, crateres, naues, Pegaſos,

a Peregrinat. quæſtionum 1. Decad. c. 9. quæſt. princip. 5. q. 1. & 2.

ſed hæc, dicis cauſâ tantum nos imaginari? Fictitiæ verò figuræ nulla poteſt eſſe efficientia, quâ talis eſt, nec cum vera figura ſympathia, vel amor naturalis: id enim quod non eſt, quem effectum, in eo quod eſt, queat producere?

Deinde comparationes illæ nihil prorſus ad rem faciunt. In Echo cuncta ſunt realia entia, homo loquens, vox repercuſſa, paries repercutiens: nec tamen vlla parietis cum homine ſimilitudo, vt illarum ipſi dicunt eſſe imaginũ. In ſpeculis quoq; illis incẽdiariis, omnia ponuntur reipſa conſiſtentia, nihil confingitur: nec vlla quoque formæ ſimilitudo inter terminos extremos, ſolem vrentem & lignum quod vritur. In citharis autem, euidens requiritur à parte rei conuenientia, intenſionis modus idem fidium concinnitas, cythararum debita propinquitas, ſimilis aëris crispatio, quæ ſonitum quaſi plectro eliciat.

Denique quis figurarum huiuſmodi characterumque vires, atque ſimilitudines vnquam nugonibus iſtis reuelauit? quod reuelationis teſtimonium proferunt? ſi Chaldæos, AEgyptios, & Platonicos laudent, quæram rurſus, à quibus iſti acceperint, quod ſanè mortalium nullus ſolo ſtudio vel experimento, intelligentiâ quiuit conſequi.

Præterea fatentur magi, quaſdam imagines nõ ad ſimilitudinẽ cæleſtium illarũ, quas diximus, ſed ad ſimilitudinẽ rei quam operans animo cõcepit cõficiendas, verbi gratia: ſi magus optet duos committere, duorum inter ſe pugnantium: ſin vero amorem conciliare velit, duorum ſe complectentium effigies ſculpendas: ſi ſecundi aliquid petitur, in rectà iconis ſuperficie: ſi vero infauſtum quid, in dorſo ſeu auerſa parte inſcribendum, quod velis euenire. Harum imaginum Nectanabũ tra-

A dunt inuentorem, & Albertum *in Speculo*, approbatorem: quæ omnia ſeipſa vanitatis arguunt & poſtea reuellentur. b Ex his tamen delitiis pergunt maiora ſerere deliramenta.

Primò ſi cui morbum vel ſanitatem velis adferre, principio id attendendũ vt ætati eius conueniens planeta deligatur, verbi gratia, ſeni Saturnus puero Mercurius, viro Iupiter, deinde etiam

B planeta conueniens affectioni ſeu qualitati inducendæ, vt odio Mars, amori Venus: denique ſignum quod parti corporis, quam velis iuuare vel lædere, præſit, vt ſi capiti aries, ſi pedibus piſces. Nituntur hac ratione, qua cæleſtibus corporibus non Hebræi modo & Græci gentiles, ſed ex Catholicis etiam olim quidam Patres & recẽtiores philoſophi Itali c animam intelligentem

C tribuerunt.

Sed hæc omnia vt ſtolida, ita falſa & periculoſa. Imprimis dicere cælum aut aſtra ſenſu vel intelligente anima prædita, damnatum olim fuit Conſtantinopolitana ſynodo, & articulis Pariſienſibus: eſtque erroris & ſcandali plena opinio propter ſuperſtitionem & idololatriam annexam, vt cum alii, tum copioſiſsimè Eckius & Eſpencæus d

D docuerunt. Patres autem qui videntur hoc aſſeruiſſe, illi de cœli anima figuratè & allegorice ſunt locuti, vt & ipſa S. S. cuius omnia loca quibus id innuitur, vno ex quinque modis, accipienda docuit me Ioan. Maldonat. noſter. e *Primò* per *Proſopopœiam*, qua quæ animatorum ſunt inanimis tribuuntur, vt mari videre & fugere, cœlis & terræ audire ac placere, &c. f *Secundò* per

E *Metonymiam*, continens ponitur pro contento, vt cum terra dicitur corrupta; vel à Deo iudicanda, aut vrbi alicui remiſsius futurum. g *Tertiò* per *Hyperbolen*, vt quando lapides dicuntur cla-

b infra ca. 3. q. 1.

c Archangelus Mercenarius, Balduin. do monte aureo, Paul. Pernumia.

d Eckius lib. de prædeſtinatione. Eſpenceus libr. de Animatione cœlorum.

e in 1. ſent.

f Pſal. 113. v. 5. Leuit. 26. 14. Deut. 32. v. 1.

g Geneſ. 6. v. 11. 1. Paralip. 16. v. 33. Matth. 11. v. 22.

maturi:, terra dicitur aſpectu Dei tremere, vel reſponſura interroganti. *h Quartò per Analogiã, & Metaphoram*, vt cũ ſol dicitur præeſſe diei, *i* Luna nocti, Luna vocatur regina cœli ſtellis tribuitur immũditia, aſtra dicuntur laudare Deũ, item nominantur virtutes cælorum. *Quintò non* ex veritate, ſed ex *hominũ opinione*, vt cum *k* legimus militiam cæli de aſtris & ſtellis. Qua regula apte accommodata ſoluuntur omnia Pauli Ritii & ſimilium impiorum de animatione cæli argumẽta ex ſacris literis petita.

h Luc. 19. ver 40. Pſal. 103. v 7
i Geneſ 1. v. 16. Ierem. 7. v 18 & 44. v. 17. Iob 15. v. 15. & 38. v. 7. Pſal. 32. v. 6. Daniel 4. v. 32.
k Tophon 1. v. 5. cum ſimil

Deinde cœlorum & aſtrorum putida illa analogia ad ſingulas ætates & corporis partes, & animi quoque affectiones, nonne nugatoria eſt? ſanè qui rectè philoſophantur, illi vel nullos præter lucem & motum influxus in hæc inferiora cælis & aſtris concedunt; *l* vel potiùs influentias quidem agnoſcunt à motu & lumine realiter diſtinctas: per quas, nõ calorem (hunc enim motu & luce producunt) ſed alias elementorum qualitates etiam gignunt, quarum incorporearum rerum temperamentum, vis eſt aliqua. Sed addunt hanc poteſtatem certis cancellis circumſcribendam. Primò poſſe cælos per ſe res inanimas, mixta & elementa, producere. Secundò cœlos viuentia imperfecta, quando naſcuntur ex putredine, gignere, per accidens tamen: ſcilicet quando particulares cauſæ materiã ſic diſpoſuerunt, vt ſit ſemen aptum viuẽtis, tunc enim huic temperamento cœli ſuo influxu maiorem calorem largiuntur, & illud perfectius reddunt. Tertiò conſentiunt, quoad perfecta viuentia, ad eorum generationem non poſſe cœleſtia corpora aliter concurrere, quã coadiuuando particularem cauſam eiuſdem ſpeciei cum re genita. quo ſenſi ſol & homo dicuntur hominem gignere: quæ cuncta in Scholis Peripatetici

l Vt Picus lib. 3. contra. Aſtrolog. Medina lib. 2. de recta fide c. 1. Buccaferreus, in 2. de cœlo

A contra quoſdam *m* ſunt receptiora. Quartò quoad animi affectiones facilè conceſſerim: quoniam hæ ſequi ſolent corporis diſpoſitionẽ etiã aſtra influxu ſuo, mediante corporis temperie, hominẽ nõnihil inclinare: ſemper tamẽ arbitrii libertas integra manet homini. Fuſiùs iſta diſſerũt & probant multi *n*, ſcriptores huius æui pereruditi: eos cenſeo conſulendos iis, quibus iſta non ſufficiunt.

B Attamen his nihil confirmatur figmentum illud aſtrologorum: quia cælum & aſtra cauſæ ſunt communes tantùm & vniuerſales, quatenus conſeruãt inferiora ne à cõtrariis ſuis diſſoluantur: atque ita indirectè tantùm & mediatè particularibus agentibus ad agendum ſuppetias ferunt: ſed cum iiſdem cauſſis particularibus immediatè ad agendum concurrere nequaquam poſſunt.

C Vnde & illud conſequitur, quod, cùm influunt, in ſolam vnam corporis partem nequeant influere, quin ſimul in alias influant.

m Contra Auicennã, And. Cæſalpinum, & alios.
n Ant. Mirandul. lib. 22. ſingul. certã. Georg Venetus Cant. 1. libr. 2. Harmoc. mundi à c. 7. Veracrucius in lib. 1. Meteor. & Valeſius de Sacra philoſop. cap. 31.

Quare meritò tales aſtrologomagorum obſeruationes à medicis peritis reiiciuntur, vt inter cæteros à Bapt. Condroncho *de morbis veneficis, libr. 2. c. 6.* & iam olim fuere decretis Eccleſiæ damnatæ; vt fuit oſtenſum à Pico & Bened. Pererio. *o* Meritò D. Baſilius ſcripſit, *p* ridiculum eſſe aſtrologis contradicere, cùm eorum dicta ſint omnia ignorantiæ & impietatis plena. Et D. Bonauentura *q* obſeruationem hanc eſſe à Deo maledictam, & ab Eccleſiã interdictam: &, quæ per aſtra procurantur, dæmonum illuſiones atque deceptionem eſſe. Hæc cauſa fuit, cur Tertulianus *r* aſtrologiam inter Magiæ ſpecies recenſuerit: multis etiam Glycas. *P. I. Hiſtor.* in Mathematicos huiuſmodi inuehatur.

o Fr. Picus d. opere. Perer. l. de Diuina Aſtrolog.
p In Hex.
q 2. p. Centiloquii
r l. de idololat. ante medium.

Obiiciunt, de *diebus Criticis*, quos medici in ſanguine minuendo, & po-

tionibus præbendis, ſeruant, eo quòd talibus diebus Planetæ certi ægritudini illi propellendæ idonei dominantur. Verùm hæc cauſa quam adferunt, nec vera eſt, nec propoſito ſubſeruit. Agite enim, certum aliquem planetam nominate: qui dominetur primo die critico v. g. dies ſit craſtinus, cui Luna præſit: ſint ergo ſeptem ægrotantes, qui ſinguli ſeptem diebus continuis in morbum inciderint: profectò tunc futuri ſunt ſeptem dies critici continui: nam primus erit ſeptimus dies criticus primi, ſecundus ſecundi, atq; deinceps ita ſinguli ſeptem aliorum ordine ſuo: ſeptem etiam continuis Luna diebus præerit. quo nihil abſurdius. Cauſa igitur verior petéda, ex ipſa humoris in corpore tunc ſeuientis proprietate. Nam quidam humores adeò celeres & acres ſunt, vt vnoquoque die ſubiectum inuadant: alii ſecundo die: ſunt qui tertio, & qui quarto (vnde Febrium differentiæ manant) quidam tardiores ſeptimo tantùm vel octauo die recurrunt. Harum acceſſionum dies medicis coniecturam præbēt, quid ſperandum ſit de ægri valetudine. Vnde & decretorii ſeu critici dies vocantur. Nihil ergo hoc cœlicolis iſtis ſuffragatur.

Concluſio ſit, ex articulo Pariſienſi XXI. *Quod imagines ex metallo vel cera vel alia materia, ad certas conſtellationes fabricatæ, vel cereo charactere, aut figura efformatæ, aut etiam baptiſatæ, exorciſatæ, aut conſecratæ, aut potius execratæ, ſecundum prædictas artes, & ſub certis diebus, habeant virtutes mirabiles, quæ in libris huiuſmodi ſuperſtitioſis recitantur: error eſt in fide, & philoſophia naturali; & aſtronomia vera.* Probatur concluſio. Fidei hoc repugnat, quia peccatum eſt idololatriæ, effectus qui à ſolo Deo procedunt, expectare à dæmone, vel conſtellationi-

A bus, blaſphemum quoque & ſacrilegū eſt, ritus ſacramentorum & rerum ſacrarum talibus ſuperſtitionibus inquinare. Phyſicæ & aſtronomiæ iſta repugnant, quia nec iſta tales ſiderum influxus agnoſcit: nec illa naturalibus cauſis tales effectus attribuit. Nam hæ figuræ neq; vim habēt quidquā ex aſtris eliciēdi: neque in ſubiectū nouā aliquā qualitatum mixturam inducunt, aut vllam

B eſſentialem formam imprimunt: ſed manentibus eâdem formâ & materiâ, qualitatibus etiam operatiuis iiſdem perſeuerantibus, quæ priùs fuerant, arte tantùm noua figura extrinſecùs aduenit, ad quam nihil ſidera pertinét, & quæ nihil poteſt in ea, in quæ priùs non potuerat: niſi fortè ceram vel aliam materiam mollem ſigillare, quod tamen facit, non quatenus ſic vel ſic eſt

C figurata, ſed quatenus durior eſt, & angulos aſperos habet. Viderunt hoc multi, qui ſobrii, etiam non Chriſtiani. Nam Rabbi Moſes Maymon, ſ Tatianus, & alii poſtea citandi, ſatis clarè hoc profitentur. Idem aſſerunt Iuriſconſulti quidam, & plures cum D. Thomâ Theologi. t Multa de his imaginibus lectu grata habet Laurentius Ananias *Lib. 4. de Nat. dæmon. à fol. 168.*

ſ c. 72. Doctoris dubitant.

t Martinus de Arles libr. de ſuperſtit. D. Thomas 2.2. qu 96. ar. 2. libr. 4. cōtr. gēt. c 104. & 105 & ibi Ferr. Siluef. ver. ſuperſtitio q. 10. Vairus libr. 2. de Faſcino ca. 14. Pet. le Loyher. lib. 1. de ſpectris.

D

QVÆSTIO II.

An effectus Magici huiuſmodi, miraculis ſimiles, oriri poſſint ex naturali hominis complexione.

E QVI hoc arbitrati, nec olim defuere, nec deſunt hodie. Auicenna quidem id homini tribuit, ratione animæ. nam cenſet intellectui benè diſpoſito & ſupra materiam eleuato, res cunctas, quæ materiâ conſtant, cœleſtes, & terrenas, ſimplices ac mixtas, obedire.

Quod ſi de morali dictum obedientiâ, inſanum eſt: quia hæc ſolis ratione prædictis competit: ſi de naturali obedientiâ dictum, parum id philoſophicè. Nam creaturæ ſpiritualis & corporalis, vnius quoque ſpeciei ad aliam ſpeciem, nulla nunc eſt naturalis ſubiectio, niſi ratione actionis & paſſionis, propter quã, quod imbecillius eſt, id cedit fortiori. Sed illa, quam Arabs videtur inſinuare obedientia, Vniuerſalis, ſoli Deo ratione omnipotentiæ debetur, & à creaturis exhibetur. Merito igitur hoc delirium refellunt Theologi. *a*

Alii hanc virtutem largiuntur ſpeciali cuidam temperamento corporis. Cõfingunt enim temperamentum quoddam æqualitatis ex humorum & qualitatum actiuarum ad pondus æquâ mixtione reſultare. *b* quo qui ſit prææditus, aſſerunt temerarii, poſſe miracula eum perficere: &, vt videas non conſiſtere vno in gradu impietatem, adiiciunt blaſphemiam, huius temperamenti vi, CHRISTVM Dominum tot miraculis coruſcaſſe. ſic impii non tantùm Magi, *c* ſed & Fulginas Medicus.

Verùm hoc totum prorſus ridiculũ, oſtendit Condronchus medicus, *lib.* 2. *de morbus veneſ. cap.* 4. & impium eſſe, tam accuratè docuit Mich. Medina *d*, vt malim eò vos remittere, quàm nihil addendo mutandove aliena ſcrinia, cõpilare. Mihi ſemper viſum parùm philoſophicè, talē σύκρασίαν, ſeu (vt ipſi vocant) iuſtitiale temperamentum humanæ complexionis, excogitari: quod ſi non impoſsibile, prorsùs tamen eſt ſuperuacuum.

Ex hoc conſequitur neminem naturâ naſci vel medicum vel faſcinatorem aliorum. Nam ſi ſpeciei ratione hoc cõpeteret, oẽs tales eſſent, ſi ſpeciei rõe competit, cedo (ſodes) quæ ſint illæ conditiones indiuiduæ, quæ hoc naturaliter tribuant ſuppoſito? ſed vide de hac re Leonard. Vairum. *e*

a Ananias 3. libr. 4. & Sibyllan. Decade 3. peregrina. quæſt. q. 3. cap. 8.

b Sic Fulginas, Forniuius, Garnus, & alii medici.

c Agripp. Paracelſ. & Cõciliator Differ. xx. qui tamē eo nomine *Fulginatē* reprehenderat.

d d. li. 2. c. 7. à fol. 66.

e libr. 3. de Faſcino. cap. 6.

QVÆSTIO III.

Quanta qualiſque ſit vis imaginationis, quoad effectus hoſce miros?

DE vi imaginationis multi multa ſcripsêre, vt Picus Mirandulanus lib. de imaginat. Marſil. Ficinus lib. 13. de Theolog. Platonicâ, & in Priſciani Lydi commentar. de phantaſiâ & intellectu, Anton. Mirandulanus lib. 29. de ſingular. certam. Toſtatus in Gen. c. 30. Michael Medina l. 2. de rectâ in Deum fide c. 7. Vairus lib. 2. de faſcino c. 3. Valeſius de ſacra philoſoph. cap. 11. Pererius in d. c. 30. Gen. & conimbricenſes noſtri in 7. phyſicor. c. 2. q. 1. & alii mox citandi.

In eo conueniunt omnes, imaginationis vim eſſe maximam: & quia vis hæc conſiderari poteſt, vel quoad corpus ipſius imaginãtis vel quo ad corpus alterius: ideò de vtroque ſeorſim diſquirendum. Conueniũt omnes, quoad corpus proprium imaginantis plurimũ in illud poſſe, docetur id ratione & experientiâ, ratione, quia imaginatio, dum retractat rerum obiectarum ſenſu perceptarum ſimulacra, excitat potentiam appetitiuam ad timorem, vel ad pudorem, vel ad iram, vel ad triſtitiam: hæ verò affectiones hominem ſic afficiunt, vt calore vel frigore alteretur, vt palleſcat vel rubeſcat, vt quaſi exiliat ſeu efferatur, vel torpeſcat ſeu deiiciatur. Et ideò D. Tho. optimè tradidit, imaginationem poſſe in corpus imaginãtis omnia, quæ naturalē coordinationē habēt cum imaginatione: vt ſunt motus localis in dormientibus: & alterationes per frigus & calorem, & quæ hanc alterationem conſequuntur, nullam verò vim obtinere ad alias proprii corporis diſpoſi-

tiones,

tiones, quę naturalem cum imaginatione coordinationem non habent, vt puta ad figuram manus vel pedis: vel, vt quis adiiciat ſtaturæ ſuæ palmum vnum, & quæ ſunt ſimilia. *Vide D. Thom. 3. part. quæſt. 13. art. 3. in ad 3. & lib. 3. contra gent. cap.* 103. Experientia quotidiana cernitur in Noctambulis illis, qui in ſomnis mira faciunt, in quibus conſtat hæc per imaginationem fieri ſenſibus ſopitis, de quibus exſtat Andreæ Libauii liber. Breuius autem rem expedit alter medicus Andreas Laurentius lib. 4. hiſtor. Anatom. qu. 12. his verbis, *Dicamus moueri dormientes, quia exigua vis in muſculis latens à forti imaginatione excitatur: propterea non mouentur ſomniantes, niſi valida imperante imaginatione, brutorum imaginationi ſimillima. Eſt autem dormientium imaginatio brutorum imaginationi ſimilis, quia rationẽ repugnantẽ non habet. Vnde fit, vt illi multa moliantur, quæ vigilantes non auderent. tectum ſublime conſcendunt per trabes, & lacunaria oberrant, omnia denique audent intrepidè, quia imaginatio vaporum caligine conſopita, pericula non agnoſcit. Non ſentiunt autem dormientes, quia obiectum ſenſus non adeſt, at motus obiectum habet proprium, appetitum ſcilicet, qui ſpectra imaginationi repræſentat. Cùm ergo per ſomnum ferientur cæteræ facultates animales, ſola imaginatio ita plerumque operatur, vt vim motricem, & cæteras inferiores, ceu mancipia quadam moueat, quod cùm fit, ſpiritus animales motui inſeruientes ad ſua organa ire coguntur. Excitantur autem prædicti motus, ex rerum ad id cogentium ſeruatis intrò ſpeciebus. Huic porrò affectui ſunt obnoxii, qui ſanguine ſpumante & multo feruidoque ſpiritu abundant.*] Hæc ille, & trium exempla adiicit. Galeni, qui ſe ſomno oppreſſum

A integrum ferè ſtadium confeciſſe narrat, nec à ſomno excitatum priuſquam in lapidem impegiſſet. Theonem Stoicum dormientem in ſomnis ambulare, Periclis ſeruum in ſummo tecto ſpatiari ſolitum. Putarim verò hoc contingere potiſsimùm in his, quorum imaginatio vehementior eſt, & acriùs perturbari, ac tenaciùs apprehendere ſunt ſoliti; & ſufficere vt quæ imaginantur aliquā-
B do ſenſu aliquo perceperint, vel totum illud quod imaginantur coniunctim, vel partes eius ſeorſim, vt cùm quis Chimæram vel Tragelaphum aut ſimilia voluit imaginatione. Nec enim neceſſariũ arbitror, vt ſimul ſenſu percipiat: neq; vt paulò antè perceperit: neque vt ad eum modum, quem imaginatio repræſentat, perceperit ſenſu. Narrabo quod geſtum Legione, in quodam Re-
C ligioſorum collegio ante annos vix viginti: noui perſonas, quibus accidit. Erat Laicus vnus, ſolitus interdiu pueros rudimentis Catechiſmi imbuere, cogitationes eædem dormienti recurrebant, ita vt in ſomnis & præcineret, & doceret, & hortaretur, & increparet pueros æquè clamosè & feruenter, ac ſolebat interdiu: ſic turbabat vicinorum ſomnum. itaq; qui propinqui-
D or illi habebat alius Laicus, & ſæpè monuerat, quodam die illi per iocum minatur, ſi pergat hos clamores edere, ſurrecturum ſe noctu, & ad thalamum eius iturum, & flagello ex funiculis intemperies haſce abacturũ. Quid Gũdiſaluus? ſic enim vocabatur, ſurgit circa noctis medium dormiens, & egreſſus, vt decubuerat, in induſio cubiculũ fratris collegæ ingreditur, manu forfi-
E ces ferens & prætentans, & rectā ad lectulũ alterius, qui fuerat interminatus, contendit. Vide Dei prouidentiā. Luna lucebat, & nox innubis erat, & frater iſte vigilabat: videt accedentem, & cele-

riter ſe delecto deiicit, quâ paries erat nõnihil remotior. Noctambulus lectulo proxim' forficib. culcitã ter quaterve petit, & cõfeſtim redit vnde venerat. Manè facto interrogatus, negat ſe meminiſſe, neque id facere vnquam in animum, vel leuiter, induxiſſe: tantùm cogitaſſe, ſi aliter cum flagello ad ſe accederet, illum intentatis forficibus perterrefacere, & abigere. Non ergo neceſſe eſt: tùm, cùm imaginatio operatur, immediatè præceſsiſſe rei externæ ſenſum: licet neceſſe ſit, vt earum rerum ſit naturæ ſenſus aliquis, & earum ſenſu quis à natiuitate deſtitutus non fuerit: ideo enim, nec cæcus à natiuitate colores, nec ſurdus à natiuitate ſonos imaginari poterit *a*: nam imaginatio motus eſt à ſenſu actu factus, auctore Ariſtotele 2. *de anima*. Sufficit etiam vt rerum quas imaginamur ſimilitudines aliquas ſenſu aliquando perceperimus: ſic enim vel illud idem, vel ſimile aliquid poterimus imaginari, & ſæpè ab externis. quæ remotiſsima à nobis vel tempore vel loco, imaginationem moueri & præſagire nobis, quæ certò poſtmodum eueniunt, Ariſtoteles fatetur, *in lib. de Diuinatione*. Nec abſurdum mihi videtur, res futuras aliquando, priuſquam contingant, ſignificationes quaſdam aduentus ſui præmittere, quæ aërem ambientem nos moueant, quo moto, ſenſus noſter mouetur, & ſic ſensûs motio præparatio quædam eſt ipſius imaginationis: & ad præparationem imaginationis neceſſaria eſt ſensûs motio, ad ipſam verò imaginationem, nullo alio ſensûs motu præterea indigemus, hæc haud dubiè eſt ſententiã D. Iſidori, & D. Hieronymi, & Thomæ Mori. mox citandorum, nec ampliùs probant argumenta And. Cæſalpini, *libr. 5. Peripateticar. quæſt. cap. vlt.* vbi contendit imaginationem à rebus externis moueri poſſe, non moto ſenſu.

a Ariſto. 3. de anima.

A

Quoad corpus alienum, nonnulli cenſent imaginationis vim ſe longiſsimè porrigere, adeò vt poſsit etiam remotiores faſcinare, vel ſanare, & res loco mouere, & fulgura, & pluuias cœlo deducere: vt *Auicenna lib. de anima ſect.* 4. c. 4. & alii, qui tamen in modo efficiendi explicando diſſentiunt. quidam hoc illam poſſe volunt, per certos,

B

quos ipſi ſomniant, radios (*Alkindus libr. de imaginibus*) alii per ſpiritus ex corpore vi imaginationis expulſos; *Paracelſus lib. de imaginibus. Pomponatius lib. incantament. c.* 3. *&* 4. *And. Catanæus li. de mirabil. effectuum cauſis. Sibyllan. d. cap.* 8. *q.* 3. Cæteri cum Auicenna & Fulginate, ſolo animæ præſtantioris imperio: imaginationis virtuti hoc tribuit Augerius Ferrer. *lib.* 2.

C

methodic. 11. non indicat vtrum animi imperio, an fluore ſpirituum mediante: ſed puto eum in Auicennæ ſententiam conſpirare.

Sed nihilominus ſit concl. talis; *In corpus alienum diſiunctum & ſeparatum ab imaginante, anima humana nec per imaginationem, neque per aliam potentiam, mediantibus vllis radiis, ſpiri-*

D

tibus, vel ſpeciebus, vlla mirifica huiuſmodi poteſt efficere.

Hæc concluſio eſt communis Theologorum, D. Thom. Ferrarienſ. Medinæ Pici, Vairi citatorum, & medicorum Valeſii, Condronchi, Bokelii, & Cæſalpini, & aliorum.

Probatur, quoniam imaginatio eſt actio immanens: & ideò anima imaginans nullam realem qualitatem poteſt

E

imprimere rei diſiunctæ, quod vt in eam agat foret neceſſarium. Conf. quia radii tales, nulli ſunt: ſpirituum tanta vis eſſe non poteſt: ſpecies duntaxat habent vim repræſentandi: anima denique

nique vnius ad alterius animam vel corpus nulla eſt naturalis coordinatio. Et ideò præſtigiator ille Mirabiliarius Cæſarius Malteſe, qui Antuerpiæ anno 1599. ſortilegas quaſdam diuinationes ſic palliabat; quaſi, ſpiritûs ſui efficaciâ prædominantis ſpiritui alterius, alter ad eligendum quod ipſe volebat cogeretur præclarè mentiebatur.

Pomponatius contendit, has ſpecies ſpirituales poſſe gignere aliquid reale, nempe id cuius ſunt ſpecies; ſicut faciunt ideæ in mente diuinâ. Verùm hoc imperitè dicitur. Nam ideæ in mēte diuinâ ſunt ſubſtantię, nō accidentia: ſunt etiam altioris ordinis, quàm hi ſpiritus; nec illæ quicquam in Deo innouant aut immutant. in creaturis verò nunquam viſum fuit, vt imaginaria ſpecies ſibi ſimile producat. v. g. ſpecies equi gignat equū; ſpecies caloris, quam ego imaginor, nudum & algentem alium à me remotum calefaciat. Si quid tale valeret vis imaginatrix, iampridē alchimici aureos montes eſſent adepti. Denique ſpiritus hos neceſſe eſt, ſi ſunt, rem eſſe planè debilē: quæ, cùm extra imaginātem, velut extra matris vterum fœtus, effuſa, ſtatim ab aëre circumſtante corrumperetur. Cæterùm quæ aduerſarii obiiciunt, ea vel falſa ſunt, vel in iis ad imaginationem actio per contactum acceſsit, quare pertinent ad ſequentem concluſionem. Hinc porro eliciuntur tria, primò non poſſe aucupem ſolo viſu & imaginatione aues cœlo detrahere, quod tamen aſſeruit Michaël Montanus, *li. 1. des Eſſais, c. 2.* Secundò non poſſe quēquam ſolâ imaginatione alterius faſcinari, vt accurratè oſtendit Valeſius *libr. ſacræ philoſophiæ, c. 68.* Tertiò multo minùs ſic aliud ſanari poſſe: vt rectè Ariſtoteles *in problem.* & Gratarolus *apud Pomponat. cap. 6.*

Secunda concl. *ſatis veriſimile eſt, per accidens poſſe aliquid imaginationē in corpus vicinum, arctâ quapiam coniunctione, & contactu ei copulatum, ſi tamen & imaginatio ſit valdè intenſa, & vicinum corpus ad eam affectionem valdè diſpoſitum.*

Sic puto conciliari poſſe ſententias contrarias, vnam abſolutè negantium imaginatricē vim externa corpora immutare poſſe, quæ eſt Fran. Soarez *diſp. 18. Metaph. ſect. 8. v. 28.* & Conimbricenſium *in 7. Phyſ. c. 2. q. 1. a. 7.* Valencię *2. 2. diſp. 6. q. 13. puncto 2. Vairi & aliorum.* alteram abſolutè id affirmātium, vt Michael Medinæ *lib. 2. de rect. ī fide c. 7.* Marſilii Ficini *l. 13. de Theol. Platonicâ.* & Bened. Pererii ſup. ſolent ad hoc probandum adducere mirifica exempla diuerſitatis liberorum à parentibus, vt artificiū ruſticum, de quo Columella l. 8. & ad quod alluſum à Calpurnio Eglo. 2.

Me docet ipſa Pales cultum gregis: vt niger albæ
Terga maritꝰ ouis naſcēti mutet in agna;
Quæ neq; diuerſi ſpeciē ſeruare parentis
Poßit, & ambiguo teſtetur vtrūq; colore.

quod primum factitaſſe Iacobū Patriarchā legimus Gen. xxx. & licet D. Chryſ. *tom. 57. in Geneſ.* cenſuerit hoc naturæ modū tranſcendiſſe, & Iſidorꝰ *l. 12. Origin. c. 1.* contra naturā fuiſſe ſignificet; id tamen non ita capiendū, quaſi negent naturali rationi conſentaneā hanc colorum in fœtu varietatem; ſed tantū præter ordinarium naturę curſum: nam ſolent parētibus colore ſimiles agni gigni: hîc autem induſtria Iacobi, quam ab Angelo tamen edoctus erat, teſte Theodoreto *q. 88. in Gen.* contra accidit. Nec enim naturali rationi conſentaneū id fuiſſe, ignorauit Iſidorus, qui rationē mox ſubiunxit, & exemplis confirmauit; vt & D. Hieron. & D. Auguſt. & Galenus, & Plinius, quorum omniū verba habes apud Pereriū noſtrum; & quędam apud

Alfon. Mendozá in Quodlibet. q 9. Poſitiua. & Andr. Laurēt. hiſt. Anatom. l. 8. c. 20. Addit Pererius ſimile exemplū de prole albâ, ex vtroq; parente Æthio. ex Heliodori Æthiop. hiſt. l. 1. Et tale, quod Buſcoducis perſonatus dæmonū vxore concubuit, aſſerens, vt ſunt petulantes ebrioſi, ſe dæmonem gignere velle; natus ex eo concubitu infans dæmoni facie ſimilis, qui ſimul ac natus laſciuire & ſaltitare cœpit, *narratur ab Hier. Torquemada in Horto Florum.* Sed hoc exemplo & ſimilibus concluſio non ſatis probatur. Nam hæc tribui poſſunt imaginationi matris vt tribuit D. Iſidorus his verbis; *hanc enim fœminarum dicūt eſſe naturam, vt quales perſpexerint, ſiue mente cogitauerint, in extremo voluptatis æſtu, dum concipiunt, talem ſobolem procreent. Etenim anima in vſu venereo formas extrinſecas intùs tranſmittit, eorumq; ſatiata typis, rapit ſpecies eorum in propriam qualitatem.*] quod pertè à D. Hier. *Tradit. in Gen. c.* 30. accepit; qui matri quoq; totā vim tribuit; vt & D. Aug. de Apiboue agens *l.* 18. *de ciu. Dei, c.* 5. ſed & Tho. Morus Martyr. carmine lepido, q, etſi totū Perer. refert, ego partem decerpam, quæ nobis vſui;

Atqui graues tradunt ſophi:
Quodcunque matres interim
Imaginantur fortiter
Dum liberis dant operam;
Eius latenter, & notas
Certas, & indelebiles,
Modoq; inexplicabili,
In ſemen ipſum congeri:
Quibus receptis intimè
Simulq; concreſcentibus;
A mente matris inſitam.
Natus refert imaginem.

& ita vult factum, vt quæ marito quatuor diſsimiles proles legitimas pepererat, quia ſecura de abſente non cogitabat; vnum ex adulterio conceptū cu- A rucæ huic ſimilimum ediderit; eò quod concipiens metuerit, ne velut lupus in fabula maritus interueniret. Diſsimilitudinis tamen illius cauſa eſſe potuit: quòd dum illos conciperet, mēte & imaginatione aliis mæcha intenderet. Putarim itaq; fieri poſſe, vt propter ſolā fœminæ imaginationē id contingat, licet fatear vt plurimū concurrere imaginationem vtriuſq; vt docet Fran. Valeſius B *d. lib. de Sacra philoſophia, cap.* 11. Neuter tamen tunc agit per imaginationem in corpus alterius. Nam imaginatio operatur duntaxat in ſemen prolificum, quod pars imaginantis fuit, & ideo ſemini anima imaginantis non quidem actu talem formam imprimit (v. g. colorem cutis vel criſpitudinē capillorū) cuius actu ſemen capax nō eſt; ſed virtutem quandā & ex generante deferē- C di & conferendi in fœtū quē format, ea q̄ generanti ſcdū animā inſunt, vt in corpore generato incipiat eſſe corporaliter, quod in animâ generātis erat ſpiritualiter. *lege eundē Valeſium, cuius ſententiam coniunxi cum explicatione Toſtati q.* 10. *in d. c.* 30. *Gen.* Sed an ſufficiat ad hoc imaginatio ſolius maris? videtur velle Plinius lib. 7. c. 12. dum vtriuslibet cogitationem memorat, & fortè D Marſilius Ficinus ſupra, dum promiſcuè parentum meminit, & Calpurnius verſibus ante laudatis? putarim tamen eos id noluiſſe, ſed requirere vtriuſq; concurſum; non maris duntaxat; qui an ſolus ſufficiat, problematicū, quia incertū eſt quid, & quantū conferat ſemen virile aut fœmineū ad fœtus materiā atque conformationē. Si fœmina ſemen non emittit, vt voluit Ariſtoteles *in lib.* 1. & E 2. *de generat animal.* aut ſi formam viuenti tribuit ſolus pater, vt nonnullis viſum; aut ſi ad generationem vtriuſq; ſemen pro materia & forma ſimul ac currat, quod medicorum præcipuis pla-

cuit: probabile eſt, patris imaginationẽ ſufficere: ſi verò pater ſolum ad formã conferat, mater ad formã cõferat æquè, & ſolã materiã ſuppeditet; probabilius foret, non ſufficere. Quicquid eſt, illud conſtat ex imaginatione tẽpore conceptus, non ſatis efficacem eſſe concluſionis noſtræ probationem. Magis vrget imaginatio, quæ poſt conceptionẽ ſuccedit. Nam videmus prolẽ etiã iam formatam in vtero maternæ imaginationis diſpẽdia ſentire, vt in prægnantibus accidit quotidiè. Legi VVitebergæ ciuem cadauerosa facie natum: eo quòd mater vterum ferens obuio cadauere ſubitò fuiſſet pauefacta: Iſenaci, pudicam & formoſam matronam: ſcribunt peperiſſe glirem; quia *ex vicinis aliquis gliri nolam appenderat, ad cuius ſonitum reliqui fugarentur: is occurrit mulieri grauidæ, quæ ignara rei, ſubito occurſu & aſpectu gliris, ita eſt conterrita, vt fœtus in vtero degeneraret in formam beſtiolæ.*

N. Domnét. in ca. Gen. 30.

Nicolao 3. Pontifice Romæ quodam in palatio mulier infantẽ vrſo ſimilem peperit, eò quod (medici iudicarũt) ibidẽ variis in locis vrſi depicti cernebantur. Paderbornæ mulier hæretica ante annos ſexdecim plus minùs (res ibi tum nota) peperit filiũ modo Eccleſiaſticorũ palliatũ & pileatũ; quæ ex vehementi odio in Papiſtas, vt vocant, obuiis ſemper maledicebat. Sed hoc fortè diuinæ vltionis fuit. Quid aliunde exempla peto. maternũ, paternumq; genus ſuggerit. Fuit in materno genere Antverpiæ, quæ vterum geſtãs, ſimiã in deliciis habebat; vnica ei nata filia, multa ſimiorũ retinuit, nam & puellula latitare, & geſticulari, & ſimilia non pauca. Ex paterno Lud. Delrio, Vir honoribus clarus, ob fidelẽ Regi nauatã operã à perduellibus Bruxellæ captus in pleno Senatu; vxor, grauida, cum in domũ irrumpẽtes ſeditioſorum duces vidiſſet, exterrita;

A poſt peperit, quem de fonte luſtrali ſuſcepi: is infans ſemper oculis externaris maternum pauorem; iam adoleſcens emotæ mentis perſiſtit. Fugio domeſtica mala. Scribit Fernelius *lib. de hominis procreat.* pauonem, ſi dum ouis incubat, linteis albis circumtegatur, albos omnino pullos, non variantis coloris edere. Quæſo, num oua non ſunt corpus

B ſeiunctum? Vides tamen imaginationis efficacitatẽ in illud. Præterea, cũ imaginatio accẽderit calorẽ in corpore imaginãtis; cur cõtiguũ ei corpꝰ nequeat etiã calefieri? Nõ tãgo illã q̃ſtionẽ an ſoliꝰ imaginationis tanta vis ſit in hac ſimilitudinis efficacitate, vt pleriq; à Fernelio libr. 7. phyſiol. opinantur, an verò partem ſibi motus ſeminis & vis formatrix vindicent, vt docet Andr. Laurentius l. 8. hiſt. Anato q. 20. eum legere poteſtis.

C Ego manum tollo de tabula: moneo tantùm, vel moueo potius dubium.

B. Auguſt. narrat quendam; *quandocumque ei placebat, ad imitatas quaſi lamentantis cuiuslibet hominis voces, ita ſe auferre à ſenſibus, & iacere ſolitum mortuo ſimillimum, vt non ſolùm vellicãtes atq; pungẽtes nõ ſentiret; ſed aliquãdo et. igne vreretur admoto, ſine vllo doloris ſenſu, niſi poſtea ex vulnere. Hũc po-*

D *ro nõ obnitẽdo, ſed nõ ſentiẽdo nõ mouiſſe corpus ſuũ probat: quòd tanquam in defuncto, nullius inueniebatur anhelitus. hominũ tamẽ voces, ſi clarius loquerẽtur, tãquã de lõginquo inaudiſſe ſe poſtea referebat.* l. 14. de ciu. Dei, c. 23. Hoc vir eruditꝰ factũ vult, quia p vehemẽtẽ imaginationẽ ille ſeipsũ abſtraxerit à ſenſu rerũ p̃ſentiũ. Cogita (lector) an nõ ſit veriſimiliꝰ hũc magũ fuiſſe, & ope dæmonis ex

E pacto in exſtaſim ſic abripi conſueuiſſe. Nã huiuſmodi effectꝰ oẽm imaginationis vim clarè ſuperat, cũ exſtaſis à volũtate humana non depẽdeat, vt ſuo loco oſtẽdetur. Pergamus ad aliã quæſtionẽ.

QVÆSTIO IV.

An ſolo contactu, viſu, voce, afflatu, oſculo, vel nudi lintei applicatione vulnera & morbi ſanari, & alia mira huiuſmodi perfici naturaliter poſſint?

QVotquot aſſeruere, commune hoc ponunt fundamentum ſuperſtitionis ſuæ: ſpiritus per arteriam ex corde promanare, & per viſum aſpicientis, vel per os loquentis, vel per poros tangentis erumpere; & viſi, audientis, vel tacti ſe arteriis inſinuare, indeq́; cor petère, & eò efficaciùs penetrare; quo ſpiritus vehementiori voluntate videntis, loquentis, aut tangentis fuerint emiſſi.

Prima concluſio, *vis iſta voci non eſt tribuenda.* probatur, quia vox in audientem nihil poteſt operari niſi per accidens, ratione ſoni vel ſignificationis verborum, alterans audientem, eâ quam adfert lætitiâ, timore, mærore, &c. vt optimè Vairus docuit *a*.

a d.lib. 1. c. 12. Item Condronchus lib. 2 de morbis venefi. c. 5.

Non obſtat quod adferunt, mirabiles effectis malis carminibus Magos operari, v. g. inſuſurratis quibuſdam verbis in aurem tauri, belluam proſterni vt mortuam; rurſus aliis, eam in pedes erigi. Parentum quoq; execrationes vix vnquã irritas cadere: Non inquam hæc obſtãt, quia illa de tauro ac ſimilia fiunt à dæmone, vi pacti. Execrationum verò effectus; ſi repentinus; oriri poteſt ex vehementi alteratione verecundiæ, timoris, triſtitiæ: ſi verò lentus ſit & tardus, non id putandum ſono verborum perfici, ſed Deum punire iuſto iudicio liberorum nequitiam & impietatem. Hûc ego retulerim illud VVeſtphalæ mulieris, quæ diris & deuotionibus filium reddidit immobilem; quod ad dæmonis operationem alii retulere. *b*

b Ananias libr 4 de Nat. dæm.

Secunda concluſio, *nec etiam viſio* A *ſola, vel cùm imaginatione nudâ, ad hoc ſatis efficax eſt.*

Hoc de faſcinatione probant Vairus *l. 2. c. 9. Ananias d. l. 4. Condronchus d. l. 2. c. 2. Bokelius l. de philtris c. 1. Andr. Laurent. l. 10. hiſt. anatom. q. 2.* ſed de ſanitate & ſimilib. effectibus par ratio eſt.

Supponunt contrariæ ſententiæ auctores, oculum aliquid emittendo cernere, cum Platonicis. Sed quomodo B iampridem exhauſti non ſunt viſiui radii iſti, aut quæ hæc vis ſuppeditatrix nouæ ſemper materiæ? verior longè ac receptior eſt ſententia Peripateticorũ & Theologorum, de qua lege Lauren. d. q. 2. viſionem fieri introſuſceptione ſpeciei obiectum repræſentantis: poteſtatemque videndi, potentiam eſſe paſſiuam, quæ alterari, non alterare quæat. Viſio quoque actio immanens eſt; quâ C finitâ nihil in obiecto ſupereſt, vtpote cui nihil acceſsit: vel in illud tranſiuit. Sunt hæc veriſsima, multa tamen primâ ſpecie videntur repugnare. Amor ex mutuo aſpectu, lippitudo, anicularum facinatio, ſpeculorum vitiatio, galgali, luppiſtruthiocameli, gallinacei, & reguli per viſum efficacia; quæ nunc breuiter remouenda.

Viſus, amoris initii & incrementi, D duntaxat eſt occaſio quædã: nam principio viſæ formæ ſimulachrum viſus offert imaginationi: quod ſimulacrum phantaſia voluẽs ac reuoluens, cauſa eſt, cur homo iſtud obiectũ iudicet dignius eſſe, quod ametur & expetatur, rebus cæteris. Sic incipit quis amare: mox amor præſentiâ rei amatæ fouetur & gliſcit: nõ quòd obiectũ externis oculis videat: (nam & abſentes magis amore E cruciantur) ſed quod aſsiduè de illo cogitet, illudq́; plus quàm par eſt æſtimet, & ſibimet imaginando foměta & faces præbeat ardori. Etenim ſi non intrinſecum malum foret, & ab externâ pen-

deret viſione, cur, cùm plures ſimul eandem videant; & ab eâdem videantur, vnus iſte deperit, contemnuut cæteri?

Lippitudo, & à menſtruatæ viſu ſpeculis inuſtæ maculæ, non ab ipsâ viſione & oculi organo manant; ſed vel ab halitu infecto per os ac nares erumpente, vel ex concauitatibus oculo vicinis, & ſuffuſioni mixtis ſpiritibus contagioſis. Ad oculum enim eſt foramen, cui indita pupilla, ex qua per neruum opticum viſio procedit, actio ſanè innoxia. Eſt etiam foramen cerebri aliud, vnde neruus motiuus, de ſecundo neruorum coniugio natus, prodit, per hoc foramen cerebrum fundit lacrymas, lippitudinem, & alios prauos humores ac ſpiritus, & inde per exteriores oculi partes, & orbis ipſius circumferentiã, inter palpebras & tunicam candidam, huiuſmodi fluores ſtillant.

Trux aſpectus vetularum, deformi ſuo ſquallore ac tetritudine, poteſt infantulos perterrefacere, timor poſtea concitans humores facit, vt citiùs morbi erumpant, ad quos tenellum corpuſculum iam erat diſpoſitum ac præparatum. Sic Tiberius non oculorum radiis, ſed aſpectu horrido militem terrore quaſi attonitum reddidit.

Galgalum, ſeu rupiculam, ſeu hianticillam, auem ſcribunt *Plutarchus lib. 5. Sympoſiac c: 7. & Heliodorus lib. 3. Hiſt. 2. Æthiop.* ſi oculos in ictericum defigat, ſibi morbum, ægro ſanitatem adferre. quod ſi verum, de quo meritò Vairus dubitat; retulerim ad occultam aliquam ſimilitudinem ac ſympathiam morbi & auiculæ, non ad eius viſionem, hæc tantùm occaſio eſt alterationis, quæ rem perficit.

Mærim lupi, quia priores viderant, vocis ei facultatem eripuerunt? Miſſas fac, bone vir, nugas poetarum de Maẽri. A quin potius D. Ambroſium laudas, ita ſcribentem; *Lupi ſi quem priores hominem viderint: vocem ei quadam naturæ vi videntur eripere: ſi autem eos homo priùs viderit, exagitari memorantur.* lib. 7. in Luc. c. 10. hoc ridiculum dicit Andr. Laurent. de lupo, & Ioan. Brodæus li. 7. miſcel. c, 7. ſcribit eos, qui rationem huius rei quærunt, planè deſipere: ſed ipſe non ſatis ſapiebat, confundit enim lupum viſum cum vi- B dente. Lupo viſo interdum homo obmuteſcit, ſed viſo qui priùs hominem viderat: hoc tantùm vult Theocritus. Cur porro lupus viſum præueniens videndo raucedinem adferat nunc cauſam cape. Tho. Cantipratenſis, hoc vult fieri, quia lupus radiis oculorum ſuorum immiſsis homini, eius ſpiritus viſiuos in inſtanti deſiccet: iis arefactis arteriæ deſiccentur, & ſic inſtrumento C vocis obligatiùs impedito hominem rauceſcere *lib. 2. de apib. cap. 57. p. 39.* Verùm hoc de radiis non admitto. deò malum cum aliis dicere, id accidiſſe, quod qui in feram improuiſam incidunt, ob micantes eius oculos & aſpectum formidabilem, metuunt vehementius: timor repentinus ſanguinem ad cor fugat, & frigus cæteris membris inducit, & ſubitam totius corporis al- D terationem: hinc raucedo & vocis impedimentum. Nec vana videtur ratio venatorum nempe lupum; ſi prior hominem videat, ſe ad vindictam recolligere, & ſic noxium quendam illi, nec clamare queat, vaporem quaſi inſufflare; qui cùm venenatus ſit poteſt raucedinem adferre: cùm verò ſe ab homine iam deprehenſum videt, ac viſum E fuiſſe, metuere & fugam meditantem de hoc vapore, emittendo non cogitare. Iul. Schaliger hoc de lupo totum falſum contendit.

Nec ſtruthiocamelus, nec tardigra-

da & domiporta teſtudo aſpectu pullos ouis excludunt: in arenis enim ea relinquunt, & aſpiciunt, ſolùm vt arceant nocitura: poſtea benigna mater tellus ea calore maturat; ſicut & lacertis accidit.

Ferarum rex Gallinacei metuit aſpectum re verâ, nec fucus eſt dæmonum (vt quidam ſcripſit: *d*) ſed metuit ex quadam arcanâ antipathiâ. Sic enim videas buffone hiante, quaſi coactam, miro cum eiulatu muſtelam ſe ori deuorandam inſerere.

d Ananias d. lib. 4.

De reguli ſeu baſiliſci intuitu notior narratio eſt quàm verior. Si reperitur hoc animal, *volunt Nicand. in Theriac. Dioſcorid. lib. 6. Plinius lib. 8. Solin. c. 30. Schalig. exerc. 24. Mercurial. lib. 1. de venenis cap. 21.* violento halitu ac virulento vicinum inficit aërem, iſte necat accedentes. *ſic Andr. Lauren. d. q. 11.* Quod addunt ſi ſe in aquâ purâ & limpidâ conſpiciat, ipſummet emori: dicam verbulo, non credo. Nam ſi ſpiritus iſti ex eius oculis exirent, ipſi videnti forent connaturales, quare nec interimerent: ſin connaturales non ſint priùs in oculis incluſi, debuerant nocuiſſe: ab aquâ verò eos infici & venenari ridiculum.

Adiiciam his Vairi argumentis, vnũ quod mihi videtur difficilius. Norunt Hiſpaniæ genus hominum, quod vocant ZAHVRIS, nos *Lyneos* poſſumus nuncupare, cùm Madriti Anno cIↄ. Iↄ. LXXV. verſarer, talis ibi puer viſebatur. Ferunt hoſce videre, quæ addita in penitis terræ viſceribus, venas aquarum & metallorum theſauros & ſub ſarcophagis ſita cadauera, res receptiſſima & celeberrima eſt: & fieri poſſe cenſuerunt, non Pindarus, Tzetzes & alii poëtæ modò; ſed & philoſophi: *e* quorum nonnulli vim hanc humori melãcholico, & natorũ inde ſpirituum vehementiæ aſcribunt: Melior hæc ratio foret ſi tantùm putarent ſe videre non viſa: nunc cùm viſis veritas reſpondeat, inanis eſt. quid ſentirem, aliàs explicui, *f* nec muto ſententiã: venas aquæ nouerunt, ex vaporibus manè & veſperi locis illis expiratis. Venas metallorum cognoſcunt, ex herbæ quodam genere illic naſci ſolito. Theſauros & cadauera (dicunt enim, quæ & qualia) putarim à dæmonibus oſtendi & indicari. Poteſt acies oculorum, quando nullum denſum corpus interiicitur, diffuſiſſima ſpacia tranſmittere: ſed medium iſtud ſarcophagorum aut telluris, tam denſum, ſolidum, & opacũ; id vel omnino expers, vel parùm capax eſt illuminationis & pelluciditatis; quæ ad videndũ neceſſaria. Accedit, quòd hanc iſti facultatem videndi ſolent ad certos dies reſtringere, feriam tertiam & ſextam, quod latentis pacti indicium. Quinetiam rubedo oculorum, quæ in Zahuris maxima conſpicitur, plùs noceat quam iuuet acumen oculorum.

e Cæl. Rhodig. lib. 6. antiq. lect.

c. 2. & Vairus d. lib. 2. c. 4.

f Comment. in Medeam v. 231.

Concluſio tertia, *Neque contactus ſolus per ſe ad hæc eſt idoneus ſatis.*] De faſcinatione probant Vairus & Condronchus, ſed argumenta id æquè conuincunt de cæteris mirandis effectibus.

g d. l. 2. c. 10. d. l. 2. 3.

Primò, Tactus, quatenus tactus, homini datus fuit ad propriæ vitæ conſeruationem, nec vim habet aliam, niſi tãgendi. Si verò vim aliquam habet huiuſmodi mira perpetrandi, vis illa ſit oportet ſalutaris naturâ ſuâ, vel noxia. Si ſalutaris; ſuo priùs corpori ſalutem adferret: ſi noxia, priùs necaret eum cui ineſt: horum tamen nihil cernimus contingere. Deinde in omnes æqualiter ageret: quos tangeret: ſanaretque vel læderet etiam quos nollet. Nullis denique foret opus aliis obſeruationibus ac ritibus. quæ cuncta videmus aliter ſe habere.

Scio

Scio farragines multiplices experimentorum contra ſententiam noſtram adferri: ſed parui ſunt momenti.

Primò tradunt torpedinem ſariſsâ ictam tenentis manum corpuſque totum torpefacere: hyenæ vmbrâ canes obmuteſcere: ſerpentem quernis contactam frondibus emori: eaudem ibidis pennâ ſiſti: viperam arundinis vel faginæ virgulæ percuſsione obſtupeſcere: veſpertiliones foliis platani abigi, eryngium capræ ſumtum ore, greges totos ſiſtere: cæteras pennas aquilæ pennis mixtas, cōtactu abſumi: lepore marino viſo vel tacto, necari nonnullos: lupinas fides ſi iungas agninis, iſtas diſsilire. *Reſpondeo* hæc cuncta ratione antipathiæ naturalis euenire, & occultarum qualitatum diffuſione noxiâ his aliis. nec valet conſequentia, ſi inde ad hominis cōtactum quo tangit alium hominem argumenteris. nam homo homini ſpecie ſimilis eſt, nec naturalis antipathia in eâdem ſpecie locum habet: in illa ſpecie differunt ab iis, quibus nocent.

Secundò illud Lucani de Echineide ſeu remorâ, vrgent:

---- Puppim retinens auro tendente rudentes
In medijs echineis aquis.----

Reſpondeo, id cū ſemel aut bis tantū acciderit, ſi accidit, caſu ex aliâ quapiam causâ accidiſſe. Ecquid poſt tot centurias annorū, tā frequenti nauigatione, cauſæ, vt nihil huiuſmodi audiatur? certè non mortua ſpecies; Vidi vnam apud Iacob. Plateau Tornacenſem, habent & alii alias. vis potiùs illa ſiſtendi conficta fuit; ſed quia DD. Baſilius & Ambroſ. in Hexam. meminêre: potes confugere ad occultam aliquam qualitatem huius beſtiolæ, quæ vim habeat ſiſtendi motus. Lege ſi lubet Conimbricenſes noſtros *in libr. 7. Phyſic. 2. q. 1. a. 6.*

Tertiò iſta fides aliam vniſonam cogit tinnire. *Reſp.* cùm æqualiter vtraque ſit extenſa, nec admodum procul ab inuicem remotæ ſint, recipiunt eandem aeris criſpati reuerberationem.

Quartò Magneti ferrum affricatū, poteſt aliud ferrum attrahere. Taurum furentem ſi ficui alliges, ſtatim manſueſcet. *Reſp.* vtrumque fieri poſſe occultâ quadam ſympathiâ atque conſenſu qualitatum. De magnete multis noſtri Conimbric. d. q. 1. a. 3. eos adi. De tauro non ego credulus, nec qui velim periculum facere, ſcio tamen ad cauſam phyſicam referri à Glycâ; quod ficus inter arbores ſucci pleniſsima ſit: quamobrem halitum ex ſe calidum, aerem ſecantem, penetrabilemque emittere; qui taurį alligati ferociam domet, & appenſarum carnes auium mollefaciat.

Quintò. Cùm puellâ napello educatâ, ſi Alexander Macedo conſueſſet; lethalis ei, iudice Ariſtotele, contactus fuiſſet. *Reſp.* non contactu ſolo, ſed ſudoris & halitùs commixti contagione, hanc eum peſtem fuiſſe hauſurum. Sed contagio nihil habet mirū neq; inſolitū.

Sextò. Cadauer coram occiſore, propter præcedentem contactum, ſanguinem ſolet fundere. *Reſp.* Varias reddi cauſas. quidam miraculo tribuunt; quidam caſui, quo factum ſit aliquando, vt cadauer tum cruorem mitteret, cùm præſens erat reus homicidii. recenſui alio loco multas hac de re ſententias, & auctores laudaui: *h* neque adhuc dum video, quid ſolidius adferatur illâ antipathiâ, ex vehementi odio occiſi in occiſorem; quod qualitatem latentem, & arcanam impreſſerit corpori, cum cadauere permanentem: & huc referendum illud Lucretii.

Idque petit corpus mens vnde eſt ſaucia amore.

h Commen. in Octauiam Senecæ ver. 127.

Namque homines plerunque cadunt in vulnus, & illam
Emicat in partem ſanguis, vnde icti mur ictu.
Et ſi cominus eſt, hoſtem ruber occupat horror.

Vt ſit viui amantis, & mortui hoſtis comparatio. *Sic Lemnius lib. 2. de occul. natur. mirac. cap. 7. Langius epiſt. 40. Pictorius Dialogo 9. Gemma lib. 1. de characteriſm. cap. 6.*

Septimò obiiciuntur varia curationum genera mirè frequentia. Inprimis praxis quotidiana militum, qui ſolo afflatu, oſculo, aut nudi linthei appoſitione ſanant: etiam atrociſsima vulnera; quam vocant *artem S. Anſelmi*. item genus illud *Saluatorum*, vt vocant in Hiſpaniâ, vel *Gentilium S. Catharinæ, aut S. Pauli*, vt nuncupant in Italiâ, vel *feriæ* VI. *paraſceues filiorum* vt nominant Belgæ, qui omnes dono ſanitatis in variis morbis ſe præditos gloriantur. Iuuat eos auctoritas Pomponatii *lib. de Incantationib. c.* 3. qui reſpondet, ſicut in herbis, lapidibus & animantibus inueniuntur hæ virtutes ſanandi: ſic nihil repugnare, quin & in tota humana ſpecie ſimiles vires inueniantur, vt in vno homine ſit virtus talis lapidis, in alio talis plantæ. Quod ergo planta hæc vel lapis ille poſsit, idem hominem etiam hunc & illum naturæ vi effecturum.] Implicatior hæc res eſt, quàm vt vna propoſitione queat enodari. Quare dico primò, *Donum conferendæ ſanitatis ſiue curationis, eſſe donum ſupernaturale, & gratiam gratis à Deo datam.*] hoc certa fide tenendum, ex D. Pauli verbis k *alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ; alij autem ſermo ſcientiæ, ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu; alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia; alij diſcretio ſpirituum.*] Tale curationis donum; ſed à febribus tantùm ſanandi, habere putantur in Flandria, quotquot nati ſunt ipſo die Paraſceues; & quotquot nullo fœmineo fœtu intercedente ſeptimi maſculi legitimo thoro ſunt nati: quod nequit ad naturalem cauſam reduci. quare prodigioſa eſt curatio, &, ſi nihil ſuperſtitionis accedat, reducenda ad hanc primam concluſionem. non enim abſimile vero eſt, ob diei honorem & myſterii ſanctitatem, & honorem coniugii, hoc Deum conceſsiſſe. Nec etiam potuit niſi virtute diuina fieri, quod refertur Reges Angliæ olim quoſdam annulos benedixiſſe vtiles neruorum contractioni & ſpaſmo, ac morbo comitiali: eoſdem etiam contactu ſtrumoſos ſanare ſolitos, & vtrumque conceſſum D. Eduardi Regis meritis, ſcribit Polydorus Virgilius *lib*, 8. *Hiſtor. Angl. fol.* 140. Neſcio an eodem referendum illud Petri Bleſenſis Archidiaconi Bathonienſis; cuius opera ſtudio Ioannis Buſæi noſtri partim de nouo, partim correctiùs edita anno ſuperiore; ſcribit Bleſ. *Fateor quidem* (ait) *quod ſanctum eſt Domino Regi aſsiſtere: ſanctus enim & Chriſtus Domini eſt, nec in vacuum accepit vnctionis regiæ ſacramentum; cuius efficacia ſi neſcitur, aut in dubium venit fidem eius pleniſsimam faciet defectus inguinariæ peſtis, & curatio ſcrophularum.*] tantùm ille *epiſt.* 150. *ad clericos aulæ Regiæ*. Prodiit ante annos duos liber bene prolixus cuiuſdam Guilh. Tokeri, cui titulus *Chariſma ſiue donum ſanationis*, quo conatur docere hoc chariſmate ſanandæ ſtrumæ præditam, quæ hodie regnat in Angliâ Elizabethâ; accepi librum dono Illuſtris Viri *Marci Velſeri* Patricii & Conſularis Auguſtani, qui quâ eſt eruditione & humanitate, noluit me beneficentiæ ſuæ expertem

k 1. Cor. 12. verſ. 9.

pertem eſſe. Eo in libro mihi multum
adulationis, & fuci, parum ſinceritatis
& veritatis viſum ineſſe; nec fidem me-
reri. In primis vult hoc donum Regibus
Angliæ ab ipſo vſque Lucio competiiſ-
ſe: nec quidquam affert ad id probandū.
nec fieri id poteſt. Nam poſt Lucium
multi Reges non Chriſtiani fuēre; quos
ille vnctos non dicet opinor. deſiit er-
gò penes illos chariſma & interruptum
fuit. Et cur meritis D. Eduardi demit,
quòd tribuunt cæteri? an vt Frāciæ Re-
gibus antiquioris priuilegii ſplendorem
eripiat? an vt doceat (*quod impudenter
aſſerit p. 84.*) Reges Franciæ per quandā
propaginē ab Angliæ Regibus accepiſ-
ſe? & vide, vt probet. quia Francorū ferè
totæ prouinciæ iuriſdictioni Regū An-
gliæ ſubiiciebantur. bellā rationem &
dignā à Francis elucidari, quod nō diffi-
do facturos: niſi inepto huic ardelioni
reſpondere dedignentur. Nec illud qui-
dē probat, vt nec Polydorus, licet aſſe-
rat idē ſucceſſoribus Eduardi collatum,
quòd Eduardo: de quo quis nō imme-
ritò dubitet. nā nec in bullâ canoniza-
tionis D. Eduardi, nec in vita eius con-
ſcripta ab Eilrhedo Rhiuallenſi amplius
habetur, quā D. Eduardū quandā mu-
lierē ſtrumoſam perſanaſſe; nec vnū ver-
bū additū de ſucceſſorum chariſmate,
vt nec à Tagantio, quē ipſe etiā addu-
cit, & vtriuſq; verba adſcribit; vt in ma-
nifeſto mendacio deprehendatur. Solū
ergo illi de Eduardo probarunt. Addo
ex Bleſenſi Henricū II. de quo loqueba-
tur: Polydorus addit ſui temporis Hen-
ricū VII. & Henricū fortè octauum, ſed
nondum ſchiſmaticum, nondum hæ-
reticum: nam Hiſtoriam ante ſcripſe-
rat. Quid ſi Polydoro dicam, me crede-
re, ſi ipſi Henricus 8. pro mendaciſsimo
ſcriptore eum non habuit; ſi non idem
Cambdenius, & quotquot rerum An-
gelicarum bene periti, iudicant? Res

A tanta vnico teſte non poteſt probari.
Tookerus autem idem donum cōten-
dit non ſimpliciter conceſſum Eliza-
bethæ, ſed multò excellentiùs, quia ſan-
ctior Eduardo. Non mirere: nam & A-
poſtolis, & Sanctis omnibus, & ipſi San-
cto Sanctorū præfert eo libello in Præfa.
&c. 3. 4. non ſemel. Demum quo pacto
probat hoc Reginale miraculū? Primū
pag. 90. per fictitium quoddam ſuum
B colloquium cū Pontificiis quibuſdam,
quorum nec nomina, nec colloquii lo-
cū aut tēpus addit; ne deprehendatur.
cur non finxiſti, Sanderū, Campianum,
Alanum, Stapletonū? glorioſè de his tri-
umphares. Nunc reſpondeo eſſe quen-
dā, qui de quodam, cuidam nihil credit.
vis ſcire? ego, tibi, de toto hoc collo-
quio. Summa colloquii, ſe illos conui-
ciſſe, bullas excommunicationis in Hē-
C ricum VIII. à Clemente VII. & à Paulo
3. & in Elizabetham à Pio V. latæ, im-
pias fuiſſe; quia Reginæ Elizabethæ
chariſma ſanationis integrum reman-
ſiſſe poſsit oſtendere. quo audito, illos
quaſi animis conſternatos ſubitò con-
ticuiſſe, opinor impudentiā tantam ad-
mirantes; vel metu delationis negare
non audentes. Sed quo pacto probat?
primùm ſe à teſte fide digno inaudiuiſ-
D ſe quendam Romanenſiū fidei, in via ſi-
bi occurriſſe probè Londinū qui fate-
retur, ſe ſtruma Reginæ contactu libe-
ratum. Quaſi verò ille vnicus teſtis; nec
nominatus, nec iuratus, nec temporis,
nec circumſtantiarum cæterarum me-
mor ſufficiat ad conuincendum. His
addit poſtea teſtes alios curatos tempo-
re quos nominat omnino quatuor, du-
os maſculos & fœmellas totidem: vt
E ſint duo paria. Et hi ſunt *multa millia,
quos ait ſanaſſe, & velle ac poſſe infini-
tiorem numerum.* Probat etiam à cære-
moniarū ſanctitate; quæ mihi ſuſpectæ.
quia video medicos priùs emplaſtra ap-

plicare; & eas longà diuerſas eſſe, ab iis quibus vſum fuiſſe, D. Eduardũ, ex Eilrhedo Tookerus nõ ignorat. Tertia ꝓbatio deducitur, ex eo q, Regina nec omnibus, nec ſemper, ſed aliquibus aliquãdo hanc gratiã, & granatè ſolet impertiri (*pag.* 105. *&* 106.) itẽ quòd pars magna hominũ curata iſtius gratiæ beneficio, quaſi relabitur in priſtinũ morbi ſtatũ (*d.p.* 106.) quod potius eſt indicio, non eſſe hoc chariſma à Deo; cuius perfecta ſunt opera & ſanationes; contra, quæ ope malorũ ſpirituũ fiunt, nec plane ſanant, nec perpetuò liberãt. Nec ad rem facit, quod ex Chryſoſt. ſubdit: nã id ad principium ſanationis pertinet, non ad recidiuã morbi: de qua nunc loquimur. Probat etiã quia quidã Iudocus Hundius eã curationem pictã in lucem dedit. cur non addidit epigramma aliquod? Nam *pictoribus atque poetis, quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.* Nec plura habet probandi genera: poſtea cap. 9. ſoluere conatur obiectiones aduerſariorũ; quas ita proponit, vt appareat eũ Puritanos & cæteros merè Caluiniſtas planè habere diſſentientes, & inficiantes ac damnantes totã hanc ſcrophulanã ſtrophã. ſi nec fratres eius Euangelici credunt: fruſtra petat, me Catholicũ ſibi credere; qui ipſum & fraterculos illos omnes pro hæreticis habeo: & ex ipſiusmet opere poſſum efficaciter Catholicis (nã Caluinianos aut Caluinopapiſtas nihil moror) perſuadere non temerè credendum libro Tookeriano. Argumenta hæc ſunt. Miracula propria ſunt Eccleſiæ Catholicæ, & nulli dantur qui ſit extra Eccleſiã Catholicam *hoc probat. c.* 5. Sed Elizabetha eſt extra Eccleſiam Catholicam. ergo Elizabethæ non dantur miracula. Min. probo. quia Eccleſia Rom. ſola eſt Cathol. Elizabetha, vt ſchiſmatica, eſt extra Eccleſiã R. E. Elizabetha eſt extra

A Eccleſ. Cathol. Maior ꝓbatur, quia Eccleſ. Cathol. eadẽ eſt, quæ vniuerſalis. Romana ſola eſt vniuerſalis. ergo ſola eſt Catholica. ſolam eſſe vniuerſalem; docent omnia Hiſtoriarũ monumenta: certè veſtra Anglicana cuius caput eſt Elizabetha. mediam inſulam non egreditur. *Secundo,* Non poſſunt miracula fieri, ad confirmationem falſæ fidei: (*non ſemel hoc dicu, & verè dicu.*)

B Sed fides quam profitetur Elizabetha eſt falſa fides: ergo ad confirmationem fidei, quam profitetur Elizabetha, non poſſunt fieri miracula. Minorem negabis; probabo, quando articulos fidei Elizabethinæ mihi propoſueris. interea quia Catholicos alloquor, quibus certum eſt Elizabetham eſſe Sacramentariam, & proinde hæreticam, argumentum eſt prorſus apodicticum.

C Nec potes retorquere, dicendo non faceret miracula, niſi vera eius fides foret; ſed facit, ergo vera eſt eius fides. nam aſſumis pro explorato, id de quo diſceptamus: ego verò præmiſsis nitor, quæ Catholicis ſunt fidei, hoc eſt certiſsimæ. *Tertio* in Eccleſia Catholica ſemper effulſiſse chariſma ſanitatis, probas toto cap. 4. ex D. Irenæo, D. Auguſtino, & D. Nyſſeno, D. Grego-

D rio Magno, & aliis, de reliquiis D. Stephani, de Gregorio Thaumaturgo. Hilarione, & aliis Sanctis, vſque ad noſtra fermè tempora. Vnde argumentor: Horum fuit vera Eccleſia: nos Papiſtæ ſumus in eadem in qua ipſi fuẽre. ergo nos ſumus in vera Eccleſia: vos in alia eſtis, quàm nos: ergo vos non eſtis in vera Eccleſia. Vnde ſequitur verum & inuictum eſſe primum argumẽ-

E tum noſtrum. Illorum Patrum veram Eccleſiam fuiſſe, tu ipſe fateris; quia fateris, per hæc miracula illorum probari miraculorum continuam efficientiam. Negas non in eadem cum illis Eccleſia

eſſe: probo. illi Romanum Pontificem, pro capite Eccleſiæ viſibili agnouerũt, vt & nos: illi crediderunt quicquid nos credimus purgatorium, ſeptem Sacramenta, præſentiam corporis Dominici in Euchariſtia, orandum pro defunctis, &c. quæ vos negatis, nos profitemur: nec nos quicquam credimus, quod illi non crediderunt: vos autem nec vnum illorum, quos nominaſti, miraculorum verorum patratorem, laudare poteſtis, quo cum in fidei catholicæ articulis per omnia conueniatis, aut à quo vos in vllo diſsẽtiamꝰ. Ergo nõ vos, ſed nos, in ipſorũ Eccleſia, hoc eſt vera, ſumꝰ. Ergo præterea fatearis oportet, vel illorũ miracula nõ fuiſſe vera miracula, vel Reginæ veſtræ; quæ alteriꝰ fidei eſt, quàm illi fuêre; vera miracula non eſſe.

Denique ſi quærã à te; cur in ſanitatibus à Veſpaſiano, Pyrrho & aliis Gẽtilibus, vel hæreticis collatis, non recognoſcas manũ Dei, ſed Diaboli? reſpõdes c. 5. quia infideliũ opera huiuſmodi actu & factu impurorũ ſpirituũ fiunt, & laudas D. Auguſtinum huius ſententiæ veriſsimæ auctorẽ. Reſponde igitur, cũ hanc ſententiam verã eſſe credas; an fas tibi ſit, credere miraculis, quæ Chriſtianiſsimi Franciæ Reges in hoc genere ad fidei Apoſtolicæ Romanæ confirmationem operarentur? ſi fas credere, ergo iam concedis in probationem falſæ fidei (ſic enim profiteris) vera miracula patrari poſſe, quod negaſti, & eſt falſiſſimum. Si verò dicis id tibi fas non eſſe; nec nobis Catholicis fas erit credere, quæ facit Elizabetha ad confirmationem fidei ſuæ, Dei ope fieri, aut vera eſſe miracula: ſed ea cogimur dicere, vel fictitia, ſi non verè ægri; vel fieri phyſica aliqua vi emplaſtrorum, aut aliorum adhibitorum; vel ex pacto tacito vel expreſſo cum dæmone; à quo nec hæreticorum genius, nec aliæ quædã cir-

ib.10. de
u.Dei.

A cumſtantiæ multũ abludunt. Tu Tookere videris, quid me horum omnium malis credere: nam tibi credere, in iis quæ aſſeris, nondum decretũ mihi neque conſtitutum. Neque tu cures ſuadeo, quid ego de hac re credam: perge potiùs Dominam tuam palpare, & ſcribere, vnde caput vnctius queas referre.

De Franciæ regibus; quorum adhuc nullus apertè hæreſim profeſſus fuit; res
B non Annalium modò, ſed & medicorũ publicis libris, *vt Guidonis in Chirurg. magnæ tracta. 2. doctri. 2. 5. & Ioan. Tagautii lib. 1. inſtitution. chirurgicar.* & quotidiana certaque experientia eſt conteſtata; hoc illis beneficium quondam conceſſum fuiſſe, vt contactu ſtrumas ſeu ſcrofulas ſanarent. Si vis ea naturalis fuiſſet, non per traducem hæreditariam regni tranſiuiſſet in Regem ſo-
C lum, excluſis cæteris fratribus; quorum ſæpè temperies, & complexio patri ſimilior, quàm Regis ipſius. Conditio quoque ſceptri ſeu coronæ, cui comes illa facultas media, nihil tale poterat naturaliter largiri. Quod verò Hieron. Cardanus lib. contradiction. medicar. ſcripſit Reges Francorum ex longo eſu aromatum hanc vim habere, ridiculũ, vanum, & dignum eſt ſcutica Ioa. Bro-
D dæi lib. 8. miſcellan. cap. 10. De Pyrrhi Regis digito, contactu morbos ſanante; iure optimo Anton. Mirandulanus cenſuit hoc mẽdaciis incredibilibus adnumerandum; vel, vt puto, dæmonicis potiùs. Nihilominùs.

Dico 2. *negandum non eſt aliquando nonnullos inuentos & inueniri, qui ſolo contactu ſanant.* hæc concluſio probatur legendis ſanctorũ paſsim, & quoti-
E diana experientia. Et hæ ſanitates cõferuntur interdum, dumtaxat ad certum tẽpus, vt legimus de S. Beniamin apud Sozom. lib. 6. & Niceph. li. 11. & ſcimus B. Petronillã à S. Petro, ſpiritual-

l d.l.2.c.7

eius parente, ad breue tempus ſanatam fuiſſe;& quod narrat Mich. Medina *l* de puero quodam Salmanticenſi: interdum ad totam vitam non redeunte morbo. Ad tempus quidem id contingit, quando ſanans id à Deo impetrauit certam ob cauſam, maiuſque bonũ ſanati, v.g. ne ſanitate is abutatur, aut ad maius meritum patientiæ; alioqui ordinariè curationes miraculoſæ perfectæ eſſe conſueuerunt. Sanatio verò naturalis fit ad tẽpus, quando, ſubſecuta in melius immutatio, proficiſcitur ex ſola vi imaginatrice ægri, vt de puero illo cenſuit idẽ Medina. Eſt in Hiſpania genus hominum, quod Saludadores vocant: vel Enſalmadores, eo diſcrimine, quòd iſti dicant ſe ſanare vi orationum, quas conceptis verbis dicunt: illi, vi ſaliuæ & halitus, quem ægro inſpirant. de his dico 3. *Salutatores; & Enſalmatores, nec poſſunt diſtrictè & in vniuerſum damnari, nec etiam in vniuerſum approbari.*] etenim poteſt fieri vt aliquando nonnulli habeant donum ſanitatis: ſic Victoria & Veracrucius: *m* & ſic admittenda quæ Nauarrus *n* ſcripſit his verbis; *Porrò illi qui vulgò Salutatores vocantur (quantumcunque aliàs ſint perditiſſimi homines) licitè poſſunt ſuo munere perfungi: quoniam gratia illa gratis data huiuſmodi hominibus à ſolo Deo, conceditur in vtilitatem aliorum, & allegat, Margaritam confeſſor.*] Sed hoc nimis generaliter dictum: rarò enim ſicuti vtuntur, licitè vtuntur: nec credendũ tot hominibus peſſimis hoc donum à Deo attributum. Quamobrẽ conſulo Vicariis & Officialibus Epiſcoporũ, cæteriſq; ordinariis, vt priuſquàm permittant eos, hoc curationis munus obire; diligenter examinent, an naturalibus vtantur remediis, an verò per gratiã gratis datã, an per pactum cum dæmone operentur: quæ ſunt ex circũſtantiis cognoſcenda. Quod vniuerſim non ſint reiiciendi, contra quam inſinuat Ciruelus 3.*p. de ſuperſtitione. c.3. & 7.* probatur, quia nunquã abbreuiatur manus Domini, ne hanc gratiam quibus vult largiatur: certũ tamen puto, hanc nunquã largiri niſi Catholicis: hactenus enim nulla hæretici miracula fecerũt: & prudẽtiſſimè ſummus Franciæ Senatus deciſione quadã vni, ex hoc genere empirico, an. 1577. vetuit donec ab ordine & collegio medicorũ approbatus eſſet, ægrotis poſitiones vllas imperate, aut medicamẽta prębere vel morborũ curã publicè profiteri, lege An. Robertũ rerũ iudicatar. l. 1. c. 5. doctiſſimè diſſerentẽ.

m Victor. relect. de Magia Veracru. li. 2. de anima ſpeculat. 2.

n Manual. c. 11. num. 36.

Dico 4. *ſolo cõtactu, aut ſibilo, aut halitu, aut oſculo, naturaliter quemquã alteri grauem & verũ auferre morbũ, vel vulnera ſanare, vel ferrũ extrahere poſſe, nõ credo*, hæc concluſio tota eſt contra Pomponatium; quod ad contactũ, etiam repugnat Veracrucio, illius fundamentum iam poſui, huius autem hoc eſt: naturali complectione vel conſtellatione quidam ſunt nociui, quod in faſcinatione patet ex ſolo aſpectu, ergo ex iiſdem cauſis, quidam naturali complexione vel conſtellatione erunt ſalutares & medici. Sed tam paucis verbis multa ſupponit, non concedenda. primò quod de conſtellationibus, Albertum ſecutus, ait, verum non eſt. Si loquitur de conſtellatione, quando iſte naſcebatur: omnes eam vim habituri, qui tum nati. quod quis credat? ſi de conſtellatione ſub tempus contactus; poterunt ſanare omnes; quotquot tunc tangent: ſi de vtraque ſimul; annus ille magnus interceſſerit oportet, qui eandem ſtellarum poſituram & influxus reduxerit quando tangit; qui erant, quando natus, at quis tanto viuit vel vixit tempore. Alioquin nõ poterit hoc aliã die præſtare, qiá quãdo poſitu-

tæ æ-

ræ æqualitas iſta, quam oportet, acciderit. quàm igitur incerta futura hæc curatio? Secundò quod vulgarem illam de faſcinatione opinionem admittit, hoc poſteà docebo prorſus à verâ Philoſophiâ alienum. Tertiò peccat illatione. nec enim ſequitur, nociua eſt qualitas hominis in hominem; ergo & qualitas hominis in hominem fatenda eſt eſſe ſanatiua. nam auctore Ariſtotele *o* plura neceſſaria ad ſanitatem, quàm ad B ægritudinem. malum enim ex quouis defectu, bonum ex integrâ cauſsâ. Deinde contagio ſolo hauritur afflatu. Verum in hac curatione ſedulò obſeruant modos tangendi certos, numerum & alias ceremonias. Accedunt multa ſuſpicione plena & periculo. Primò quod ſalutatores illi dicunt, ad virtutem hanc exercendam multo vini potu opus ſe habere: fieri autem non C poteſt, vt vini potus proſit ad contrariorum morborum curationem. ſi proſit frigidis, non proderit calidis. Item ſolent panem à ſe admorſum porrigere morſis à cane rabido, vel infectis toxico: cui pani neutra cauſarum Veracrucii ſuffragatur. Tertiò dicunt in præſentiâ alterius ſalutatoris vim maiorem ſalutandi habentis, ſe ſanare nequire. quod eſt abſurdum. deberet enim potiùs vis illa, ſi naturalis eſſet, magis D intendi. Quartò mentiuntur, cùm dicunt naturaliter vnum ſalutatorem ab aliis ſalutatoribus cognoſci, licet eum priùs nunquam viderint, quod ſignum alicuius notæ illis à dæmone impreſſæ. Sanè pleriſque rotæ veſtigium ineſt, vt dictitant ipſi, S. Catharinæ vel Quiteriæ. Quintò falluntur, dum putant hanc vim competere ſeptimo cuique filio, ſi E maſculinum ordinem fœmineus partus non interruperit. quod eſt ridiculum naturæ adſcribere, & non miraculo. Sextò ſæpè iactitant ſibi reuelari, quæ

o Proble. 7.

A procul in eorum abſentiâ geſta fuere, vt ille qui Torquemadæ patrem à morſu canis rabidi ſanauit. narrat Hiſtoriam ipſe Torquemada. *p* Septimò gloriantur ſine nocumento ſe tractare poſſe carbones & ardentem clibanum ſubire; quæ naturaliter fieri nequeunt; niſi ſe præmuniant lotione & inunctione rerum frigidiſsimarum, quæ tamen nō poſſunt, niſi ad modicum tempus, ignis B actiuitati reſiſtere. Vnde & Vairus *q* narrat, ex hoc grege quendam, cùm ingreſſus furnum fuiſſet, & alius, eo ignaro ianuam occluſiſſet, ibi flammis abſumptum.

Venio ad Pomponatii fundamentum, & reſpondeo; lapides, herbas & animalia, quæ vim aliquam beneficam huiuſmodi à naturâ acceperunt, eam obtinere ex temperamento certo & C definito totius ſpeciei, fit enim inde, vt omnis magnes ferrum attrahat, omne rhubarbarum bilem expurget, omnis rupica morbum ictericum ſanet. Oporteret ergo, ſi ſalutatoribus vis ea naturalis ineſſet; ratione ſpeciei humanæ eam accepiſſent, & ſic omnes homines eâ vi pollerent. Si ratione indiuidui & ſingularis complexionis hoc vni tribuis, quod alteri adimis: cur non in ma- D gnete quoque & rupicâ hæc diuerſitas, ratione indiuidui, reperitur, vt vnus magnes nequeat, quod poteſt alter? Neutrâ ergò ex parte ſimilitudo locum habet. Item quod rhubarbarum bilem temperet, id facit ratione peculiaris ſui temperamenti. cuncta enim ſpeciei illius indiuidua & nulla alterius, eodem planè modo morbis medentur. Sed in hominibus non poteſt eſſe hæc ſimili- E tudo & paritas temperamenti: quia hominis forma diuerſiſsima eſt, à forma rhubarbari; quare & temperamentum corporis diſcrepat à temperamento rhubarbari. nam alias longè requirit di-

p Horti Florum colloq 3.

q lib. 2. de Faſcino c. 11.

ſpoſitiones materiæ forma hominis, quàm forma plantæ, ſucciue. Quo ergo pacto vis eadem naturalis ratione temperamenti competat homini; quæ nipicæ, vel rhubarbaro?

Quoad illos autem, qui genus & cognationem B. Pauli tumidis buccis crepant, ſeq; angues ſine læſione contrectare poſſe; iam plerisq; impoſtura cognita eſt, ſolere priùs contra morſum ſeſe antidotis præmunire.

De militari illa vulnerum curatione; audacter dico, niti dæmonico pacto; & ex genere ſuo, id lethale crimen loquor de illa, quæ ſolum obligat linteo: nã quæ oleo, & vino vtitur: ſi congruo temporis interuallo ſanet, nec mala murmura his addat aut alias ſuperſtitiones phyſicis licitis remediis annumeranda. Blaſphemum quoque eſt vocare artem D. Anſelmi, quæ fuit Magi illius Anſelmi Parmenſis commentum. Accedit quod ſic à vulneribus aut morbis ſanati, poſtea in dolores grauiſſimos & ſæpè morbos ſæuiores reincidant, r & vt plurimũ vitæ exitum peſſimum ſortiantur; quod poſſem mihi notorum multorum exemplis aſtruere. Sed parco nominibus mortuorum.

r Ananias libr. 4 de nat. dæm.

Reſtat quiddam Alberti Magni, ſ qui refert duos ſe vidiſſe pueros, quorũ vnus cum ferretur iuxta oſtia clauſa, omnia, quæ ad dexterum eius latus ſita, aperiebantur: ab altero verò idem in ſiniſtris oſtiis præſtabatur. cur non ergo ferrum ex vulnere ad ſolum contactum vel præſentiam alicuius excidat? Nonne ſcribit Matthiolus, in Italiæ montibus herbam ſe nouiſſe, qua ab equis calcata continuò ferrei calcei ſoluuntur. Pici herbâ cuneũ adactũ extrahi, teſtibus Democrito & Theophraſto. AEthiopide herba certo ritu incantata, ſeras omnes ſi admoueatur aperiri; & ſuo tempore Venetiis furem ſuſpendio da-

ſ ex lib. 3. de motu animaliũ.

V mnatum, cui ſic fores omnes patefiebant.] *ſic ille epiſt. Nuncupatoria in* Dioſcoridem. *Reſp.* In vltimis duobus apertam incantationem acceſsiſſe; in prioribus duabus herbis, occultam attrahendi & diſiiciendi vim à natura inſitam: quæ vis naturaliter hominibus ineſſe nequit. Nec ratione ſpecifica, quia non omnes habent; nec indiuiduali; quia conditiones indiuiduantes
B non producunt talem effectum. Quare nec Ariſtoteles, nec quiſquã rectè philoſophantium, hoc eſt crediturus. *mirandumq; vehementer vnum Albertũ, plura narrare ſolum, ſe huiuſmodi credi- tu difficilia vidiſſe, quàm ad illum vſque* (vt ait Anton. Mirandulanus) *cæteri qui exſtant ſcriptores tot ſæculorum ſimul omnes.*] Si tamen hoc accidit, dæmonis præſtigiis adſcribendum. Cuius etiam
C pacto & incantationibus fretos fuiſſe Pſyllos & Marſos, ſatis colligitur; ex Plutarcho, Plinioque, clariùs etiam Alchimus Auitus lib. 2. his verſibus;

Iam Magicam dignè valeat quis dicere fraudem;
Occultas tacito tentantem pectore vire.?
Legifer vt quõdã vates, ſub rego ſuperbo,
Dũ noua monſtraret iuſſi miracula ſigni,
Commouit liuore magos, vt talia tenten,
D *Accumulentq; ſuas zelo feruente ruinas*
Queis forſan ſi ſuppeteret non vana poſtas,
Demere, non etiam properarent addere monſtra,
AEmula ſed ſignis tantùm, non viribus æqua.
Quod remouere nequit, duplicata ſuſtinet irâ.
Hinc eſt laudato quod poſſunt carmine Marſi, E
Cũ tacita ſæuos producunt arte dracones
Abſentes, & ſæpè iubent confligere ſecũ.
Tunc vt quiſq; grauem bello perſenſerit hydrum.

Aſpidis aut duræ clauſas cognoueris iras,
Concutit interiùs ſecreti carminis arma;
Protinùs & laxis verbo lactēte venenis,
Mox impunè manu coluber tractatur inermi.
Et morſus tantùm, non virus in angue timetur:
Circe, quæ Anguitia. *Interdū perit incantans, ſi callida ſurdus*
Adiuratoris contempſit murmura ſerpēs.
Hoc quoniam de matre trahunt & origine prima,
Anguineæ fraudis quod ſic, linguæ ꝑ perit
In ſpeciē reddunt commercia mutua ſūdi.

CAPVT IV.

De Magia artificiali.

HAEc mira quædā perficit per humanam induſtriam: tantùm enim nunc loquor de operatrice: diuinatrix ſuum locum reſeruo. Magica *operatrix artificialis* & ipſa duplex eſt, *Mathematica* & *Præſtigiatoria. Mathematicā* voco, quæ nititur principiis geometricis, arithmeticis, vel aſtronomicis, huius exempla ſunt Sphæra illa Archimedis, ſecundū Claudianū vitrea, de qua M. Tullius *a* & in Siracuſarū obſidione nauiū per ſpecula cōbuſtiones: *b* Archytæ colūba lignea volans: *c* Leonis Imp. auiculæ aureæ cantillantes: *d* & Boëtii æreæ, volantes & cantillantes, ſerpentes ex eodē metallo ſibillantes, & ſimilia multis narrata. *e* Hæc Magia vocatur ab Herone & Pappo θαυματουργική. Supponendū autē nihil hanc efficere poſſe quod rerum naturæ repugnet: quin imò indigere cauſarū naturalium ope certo motu & dimenſionibus applicatarū: vt in ſpeculis illis Archimedis, & hydraulicis noſtris & automatis patet. Quare ſi quis effectus proponatur, cauſarū naturalium efficacitatem ſuperans, ille ad prodigioſos referri debet etiamſi humana induſtria ad inſtrumenti confectionē motūue concurrerit. Idcirco diſſentio à Guilhel. Pariſienſi, Medina & aliis: qui caput aēneū Alberti Magni (quod narrant) humano credunt artificio articulatè locutū: nec enim humana induſtria huc vſque pertingit: nec naturalis ratio patitur, vt res inanimata, vocē humanā, ad lubitū interrogantium reſpondendo, emittat. nā hæc vitam, & reſpirationē in loquente, & perfectiſsimam vitalium organorum cooperationē, & diſcurſum quendam loquentis, requirunt. Quæ cū huic capiti defuerint omnia: ſi loquebatur, ille in capite loquebatur, qui in ſtatuis idolorū oracula fundebat: qui ſolus cacodæmon fuit. Notū enim ſimulacra vocis propriæ expertia fuiſſe. *Simulacra, enim Gentiū argentū & aurum: os habēt & non loquentur. neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum.* Fuit illa ſententia Guilhelmi, & olim Hermetis, ſed à Theologis confutata iampridē. *f* Huc pertinet globus ille artificioſus, ſeu ahenea ſtatua, ſic confecta, vt ex occulto loco, funiculo, qui intenſus erat remiſſo, ſagittas in ſpectantem eiacularetur: quo pacto Kennethū III. Scotorum Regem, à Fenella interemptum, in Maioris & Boethi *Scotiæ Annalibus* legitur. Eodē reducenda quorundā mirifica ſolertia, vt artificis illius qui Romano Imperatori, vitrum flexile, & non fragile obtulit, de quo poſt veteres Guido Aretinus epiſt. ad. Michaelem Monachum ferentium immania pondera fronte, & funambulorum globis inſiſtentium (vt vidi) & qui membra, quaſi lutea confractaue, vti lubet, flectunt, de quibus egit D. Chryſoſtom. *hom. 19. circa fin. ad Pop. Anthiochen.* ad quæ ſolet plurimum iuuare corporea diſpoſitio, & naturalis agilitas, vt plurimis exemplis docet Andre. Libauius

a Tuſc. 1. de na. deor.
b Plutarch. Marcel.
Pſal. 134. v. 15.
f D. Tho. lib 3 contra gent. c. 104. Valencia a. 1. diſp. 12. pun.

A *p.2. Mirabilium tracta. de Noctambulis in fine operis.*

Altera ſpecies ludicra & deceptoria, vocari poteſt *præſtigiatrix:* (à qua factum vt mira Magorum à Græcis παίγνια & κυβεία; à latinis; ludi, & ludicra, & ludibria vocata ſint, (vide Heraldum in li. 1. Arnobii pag. 31.) cuius effectus non ſunt quales, aut qui videntur: ad eam pertinent pleraque quæ ab B agyrtis, circulatoribus & funambulis creduntur patrari incantationibus, cùm agilitate pedum vel manuum fiant, vt quæ de Reatino quodam narrat Pomponatius: interdum fiunt etiam per animalia bruta longo vſu edocta, vt quæ Ioannes Leo narrat, de aſino & camelo *g* interdum per meram impoſturam, & meatus occultos aliquibus ſubingreſsis, vt faciebant ſacerdotes Beli qui C à Dracone cibos deuorari fingebant: *h* vt fiebat celebri in illa ſolis menſâ, *i* quam vulgus peregrinorum putabat ſponte ſuâ cibos ſuggerere, reuerâ tamen cibi à vicinæ vrbis incolis ſuggerebantur. *k* Etetiam accidebar, in fictitiis illis idolorum amoribus ac ſtupris, de quibus Ioſephus, & Rufinus. *l* Item quando Barchochabas, pſeudomeſsias Iudæorum, ſtuppulam in ore ſuccenſam anhelitu ventilans, flammas vo- D mere videbatur, teſte D. Hierony. *Apolog. aduerſus Rufinum:* ſimile putarim, quod de Caco latrone narrat in Alcide poëta. Talia quæ vocat Irenæus lib. 1. aduer. hæreſ. cap. 4. Anaxilai ludicra, v.g. facere vt conuiuæ videantur habere AEthiopicum nigrorem, vel defunctorum pallorem, aſinina aut equina capita. commentum vetus Pli- E nio lib. 18. & 35. & Sexto Empirico notum lib. 1, Pyrrhoniar. vt docet Marſilius Cagnatus lib. 3 varior. cap. 10.

Thaumaturgica, vt & Magia naturalis, per ſe bona eſt, & licita, vt omnes artes per ſe ſunt bonæ. Per accidens vtraque fit illicita, primò quando in malum finem referunt. ſecundò quando ſcandalum oritur, eò quòd putentur hæc fieri dæmonum operâ: quare non deberent huiuſmodi permitti, niſi circulatores publicum & idoneum à Catholicis haberent artis ſuæ teſtimoniũ. Tertiò ſi quod inde ſpirituale vel temporale damnum corporis aut animæ immineat ipſi circulatori, vel ſpectatoribus. Ex hoc enim capite damnantur, qui ſine neceſsitate vel causâ iuſtâ, ſe mortis periculo per luſũ exponunt. *m*

Cæterum *Naturalis* & *Artificioſæ* Magiæ, duo ſunt velamina; quibus ſe occulere ſolet Magia *Diabolica.* ſemper enim vel naturæ vim mentitur, vt in iis quæ de aſtrorum influxu, & temperie hominis ſuperiore capite diſſeruimus: vel mentitur artificium; vt in characteribus, imaginibus & huiuſmodi, de quibus diſputandum q. ſequ.

Nunc de præſtigiatrice quædam, ad alia quæ poſtea differentur *lib. 2. q. 8.* Sapienter ab Vlrico Molitore *lib. de Phytonicis mulierib.* animaduerſum fuit à Diabolo ſic medium diſponi poſſe, vt vna res alia videatur: & talia experimenta plurima fieri à ioculatoribus: cùm autem ſatanas *ſit magiſter* (ait) *ioculorum;* nemini dubium eſſe, quin ſubtiliùs hæc Diabolus operari poſsit. hic, nunquam diſcipulus eſt doctior præceptore. Talis illa, de qua Niderius, *in Formicario, cap. de maleficis & eorum deceptionibus;* Coloniæ, inquir, *citabatur virgo quædam, quæ mira in conſpectu nobilium feciſſet, quæ arte magica videbantur fieri. mappam enim quandam dicebatur laceraſſe, & ſubito in oculis omnium redintegraſſe: vitrum quoddam ad parietem à ſe iactatum & confractum, in momento reparaſſe & ſimilia. Manus inquiſitoris euaſit excommunicata.* Bo-

g Deſcriptio. Africæ lib. 8. lib 9.
h Daniel. 14
i D. Hier. epiſt. 103. ad Paulin.
k Herodo. lib. 3.
l Ioſeph. lib. 18. ant. c. 4. Rufin. lib. 2. hiſt. Eccl. c. 25.
m Silu. & Fumus in verb. ars Nauar. ca. 15. num 8.

A dinusnotat, eos ſolere decem magicis præſtigiis vnum ſubtilitatis ſeu agilitatis artificioſæ actum miſcere. vt perſuadeant, quæcunque ab ipſis geruntur, citra præſtigium, ſolâ dexteritate & arte fieri, procurant, vt quicquid ſortilegii admiſcent, id ſubtilitatis & agilitatis eſſe videatur. Amat ſatan homines ad riſum prouocare, vt læti ac hilares imbibant impietatem, ſic præſtigiatores iſti agyrtæ, ioculari; miriones, circulatores, ipſos iudices ſæpe ad ineptam quã-B dam lætitiam & admirationem pertractos faſcinant, vt cuncta ipſis iocatoria tantum, nec punienda videantur. ſrequens talium ſemper vbiquè prouentus ſluit, & ſeges etiam hodie in aulis quorundam Principum, allio & cicutâ nocentior. In Francia Triſcalinus coram Carolo IX. aliâs laudato Rege; ex cuiuſdam nobilis, ab eo remoti, torque; an-C nellos ad ſe ſigillatim cunctis ſpectantibus pelliciebat, eoſque manu recipiebat aduolantes vt videbatur: nihilominus mox torquis integer, & illæſus repertus fuit. Hic conuictus multorum, quæ nec arte, nec actu humano, nec naturâ fieri poterant; faſſus eſt ope diaboli cuncta ſe perfeciſſe, quod antè obſtinatus negauerat.. Ioannes Trithemius, ex antiquioribus refert, anno 876. tempore D Ludouici Imp. Sedechiam quendam religione Iudæum, profeſsione medicum, ſtupenda quædam coram Principibus viris feciſſe. videbatur hominibus deuorare hoplomachum equitem; currum quoque onuſtum fœno cum equis & aurigâ: amputare capita, manus & pedes; quæ pelui coram impoſita ſanguine ſtillantia cunctis ſpectanda præbebat, & ea ſtatim hominibus illæſis E ſuo quoque loco reſtituebat: venationes; decurſiones, & haſtiludia. & quę homines in terris agitant, ea in aęre audin faciebat: mediâ brumâ hortum amœniſsimum, in Cæſaris palatio, arboribus, herbis, floribus, cantillatione auicularum, ſubitò natis & auditis producebat: Si quis pedem attraheret alterius, pes ſubſequebatur, & homo innoxius perſiſtebat. In Siciliâ Eunum proponunt, ſed eius facinus illud quo inter verba flammam ore videbatur vomere, artificio quoque non præſtigiis planè tribuendam: nam in ore abditam nucem ſulphure & igne plenam habebat, qua leniter exſpiratione mota, fundebat flammam, vt ſcribit Thomas Fazellus *de ead. 2. rerum Sicularum lib. 5. c. 2.* idem *c. 1. lib. 3. deca. 1.* mira refert de quodam Diodoro, quem vulgus Liodorum vocat: hunc magica arte imbutum, miranda præſtigiorum machinatione Catanæ floruiſſe. *Is namque potenti carminum ſuorum vi homines in brutà animantia conuertere, omniumque fermè rerum formas in nouas metamorphoſes transfundere longiſsimiſque a ſe ſpatiis diſsitos, repentè ad ſe trahere poſſe videbatur. Catanenſes præterea adeò crebris laceſſebat iniuriis, & contumeliis dehoneſtabat, vt vaniſsimæ crudelitatis laqueis circumuenti, ad cultus ei pendendi ſtudium concitarentur. Qui cùm capitis reus cruci tradendus eſſet, elicìorum cariminum præſentiſsima arte è Catana Byzantium, cuius imperium eo tempore Sicilia agnoſcebat, & rurſus è Byzantio Catanam è lictorum manibus dilapſus, paruo temporum interſtitio per aerem deuehi ſe iuſsit. Quibus veneficiis adeò populo factus eſt admirabilis, vt in ipſo quandam numinis potentiam eſſe rati, errore ſacrilego cultum ſacris debitum ei exhiberent. Sed tandem à Leone Catanenſi Epiſcopo, diuina virtute ex improuiſo captus, frequenti in media vrbe populo, in fornacem igneam iniectus, ignis incendio conſumptus eſt.*] Sic diuina iuſtitia præualuit, & qui ſe iudicibus

E forte

A forte minus iuſto zelo motus eripuerat, è ſancti viri manibus elabi non potuit. His ſimilia præſtigia narrabo ſequ. lib. *6.* in prin. & quædam Cratiſtheni cuidam tribuit Creſpetus ex Athenæo, & aliis quibuſdam eſt Antonii Gueuaræ Epiſcopi Modonedenſis *li.* 3. *horologii principum cap.* 43. *&* 44. & meritò ſubdit, quod iam monui, iſtos ioculatores, quantumuis artificioſis, opera
B dæmonum adhibere; ideò legibus latis Franciæ Reges S. Ludouicus, Philippus Auguſtus, & Henricus 3. regno exultare tales ſanciuerunt. *Creſpet. de odio Satanæ diſcur.* 12. *lib.* 1. Noſtris têporibus Cæſarium Malteſium Pariſiis captum fuiſſe, ſed aſtu carceribus elapſum ferebant; idque ei Baxius inquiſitor inter cætera in iudicio obiiciebat; ſed cum vrgeretur & damnationem
C metueret; à gubernatore, qui tum erat, iudicibus Eccleſiaſticis ſuſpendere iuſſis, ereptus in aulam irrepſit; & ibi multa de nouo cœpit edere chartas luſorias in alterius eas tenentis manu, ipſe diſtans, ſic mutabat, vt bis terque alia in eis figura appareret: in altera menſæ parte poſita vaſa ad ſe alliciebat moto vitri tantû fruſtulo: cogitationes nonnunquam diuinabat alienas, vt cum
D ſparſa ſaccari granorum minutorum in menſam magna multitudine, quod quis ſibi granum mente delegiſſet indicabat; etiam ſi quis, in deligenda re propoſita, dubitaſſet, addebat hæſitationem, & reſolutionem: iactabat quod alter eſſet electurus, id ſe diu ante prænouiſſe, & alia multa: propter quæ tertiò in ius ab Illuſtriſsimo Archiepiſcopo Mechlinienſi, D. Houio anno 1600.
I vocatus; cum ſiſtere ſe pollicitus eſſet. aufugit ad aſylum omnium Antichriſti præcurſorum. Princeps ille; qui præſtigiatorem iudicio, auctoritate, non iure ripuerat; vix bienniû ſuperuixit, & florente ætate interiit; nec quicquam illi poſtquam malæ cauſæ defenſionem ſuſceperat, poſtea feliciter in gubernatione ceſsit. Non impunitos vnquã Deus Principes ſinit, hoſtiû defenſores: quia nominatim vetuit, ne præſtigiatricem quis viuere patiatur, *Exod.* 22. *v.* 18. hoc eſt, vt Philo interpretatur, noluit differri ſupplicium: ſed ipſo quo coniuncta foret die, interfici mandauit.

QVÆSTIO I.

An vir characterum, annulorum, ſigillorum, aut imaginum ſit, qualem Magi contendunt.

Cum Magis ſentiunt Ptolomæus, Aphrodiſæus, Porphyrius & alii Platonici, & ſtultiſsimi Artephius ac Thebith; ex recentioribus Pomponatius, Ficinus, Dulcis, & Anton. Mizaldus in Centur. Memorabil. ſed ſuperſtitioſe.

Verè & prudenter negarunt Hippocrates, Galenus & quos citabim^9 infer. q. 3. omnes. Sanè rem acu tetigit Tatianus Aſsyrius; cenſens, ſi quid his efficiatur, id ex conſtituto fieri, dûtaxat quia dæmones hæc ſibi ſigna conſtituerunt, & quaſdam quaſi teſſeras militares, aut pacta conuenta, vt homines ſolent verborum certas formulas. Moſes Maymon pronunciat, *a* mendaces & ſtultos eſſe, qui ſoli figuræ, ſoli ſcripturæ, ſolis denique lineamentis, aut vocibus aere fracto natis, tantam mirabilium poteſtatẽ adſcribunt, conſentiunt Medici, Theologi, & Iuriſperiti noſtri. *b*

Notandum ex Conrado VVimpina, *c* Magos triplex genus imaginum ſeu figurarum habere. Quibuſdam adhibendas docent ſuffumigationes & incantationes, & per quinquaginta quatuor angelorũ nomina exorciſationes, & alia, quæ perfida ſunt & manifeſtam continent idololatriã. primo quia hæc

a Doctor. dubitant. c. 72.

b D. Tho 22. q. 96. a 2. & 4. contra gent. c. 104 & 105 & ibi *Ferrar.* Silu verb. ſuperſtitio. Ciruelus de ſu-

nomina non niſi à dæmonibus potuerunt accepiſſe (quod Cardanus fatetur. *d*) Secundò quia dicere quòd tales fumigationes honorent Deum, aut Deo placeant, eſt error in fide: dicere autem quod talibus vti, non ſit dæmones ſacrificio honorare, & ideò damnabiliter ἰδολολατρειῶν, etiam eſt error. Vtrumque definiuit Facultas Theologica Lutetiana. *Artic.* 10. & 11.

Alterum genus imaginum, caracteribus & ſculpturis innititur, barbaris & peregrinis, in quibus ſunt nouem caldariæ, & nomina quatuor principum huius mundi cardinum, & ter ſeptem nomina ex Mahumeticis deliriis Arabum decerpta: quas illi figuras auctoribus tribuunt Germoni Babylonico, Hermeti AEgyptio, & Thori Græco: tales etiã numerant quatuor Salomonis annulos. talia cuncta patet annumeranda primo generi ſuperſtitioſorum & execrabilium; nec vim vllam habere poſſe, niſi à dæmone; quo Doctore & Dedicatore miſeri ea acceperunt: quæ per ſe vana & inania eſſe, deliciis & laminis agens, docuit D. Hieron. *e* Fatentur etiam ipſimet Albertus Magnus, & Rogerius Baconus. Eſt etiam in fide error, quod vnus dæmon ſit Rex Orientis, Alius Occidentis, & præſertim ſuo merito. *f*

Tertiam ſpeciẽ genuit axioma quoddam Ptolomæi, *vultus inferiores cælo ſubiectos vultibus cæleſtibus*; & hinc intulere ſcorpios omnes terreſtres regi à ſcorpio cœleſti, piſciculos omnes fluuiatiles à cœleſtibus piſcibus, hoc nugamentum defendunt cum Ptolomæo permulti. *g* Sed ſuperius iam ex parte hoc confutatum fuit. *h* nunc addo, ſi tam potens illa correſpondentia imaginariæ figuræ ſuperioris in hanc veram figuram inferiorem; cur adiungunt ritus quoſdam ſuperſtitioſos? v. g. vt ſi talem expectas effectum, in tergo figuræ eum debeas inſcribere; ſi contrariũ, in fronte, idque faciendum aliquando manu dextrâ, aliquando læuâ; ſigillum modò fodiendũ capite deorſum, modo capite ſurſum, & cætera de hoc genere. Vnde nihil vereor concludere, cum Gerſone, & VVimpinâ, hanc etiam vltimam ſpeciem ſuperſtitioſam damnatam eſſe. Fundantur enim hæc omnia in aphoriſmo Magico libri impii; qui inſcribitur ARBAGHTHEL ארבעתאל in Septenâ 2. vbi traditur, quod quando Deus nomina rebus vel perſonis impoſuit, ſimul cum nominibus vires & officia quædam illis diſtribuit: & ita caracteres ac nomina conſtellata (*h Imagines ſub certa conſtellatione formatæ & nominatæ*) habent vim non ratione figuræ vel pronunciationis, ſed ratione virtutis ſeu officii illius, quod Deus ad tale nomen vel characterem ordinauit.] Hoc totum eſt mendacium confictum ad ſtabiliendam hanc ſuperſtitionem. Nomina quidem Deus in ſcripturis impoſuit ſanctis quibuſdam, myſterii ſignificandi cauſſa, & officio eorum, quo i ti functuri, conuenientia: ſed ipſi nomini Deus vim effectiuam nullam indidit. Animantibus verò cunctis Adam nomina indidit, non Deus.

Par ratio eſt de annulis & ſigillis Magicis, quantumuis præferant ſpecioſiſſima nomina Raphaelis, Machabæorũ, Salomonis, Elizei, Zachariæ, Conſtantini, & quorumdam ſanctorum: quibus nominibus etiam interuenit blaſphemia, dum hoſce ſanctos fingunt nefariè Magicis initiatos, item quia ſignũ crucis, quo in ſigno vicit ille Magnus Imp. annumerant ſigillis ſuis dæmoniacis.

Deniq; certò tenendũ quando effectus aliquis ſequitur vsũ characterũ; annulorũ, ſigillorũ vel imaginũ: quod fie-

perſtic. pa. ... Marti... nus de Ar... tes libr. de ſuperſtitio... Con... radus lib. 3 de morb. re... ficic. ca 1. Boſkel... libr. de ... Varrus, A... & a...

... li. de ſuperſtit. ca. ... & vlt. ... li. 6. de varietat.

... in vita ... Hilario... ... ad.

... Arti. Pa... ...

Tertul. Alber. ... Ba... ... p. c. 3

Plato 2. [d]e Repub. [T]rallianus [l]ib. 10. c. 1. Philoſtrat. lib. 3. vitæ Apollonii. [I]oſephus lib. 8. an-tiq. c. 2.

ri interdum contendunt: *i* id totum à dæmone fieri, qui conſtitutarum à ſe nugarum credulitatem conatur, vel de nouo mentibus inſerere, vel inſertam profundiùs & ſtabiliùs infigere.

Porrò vt nugacitas Hermetis & ſimilium deprehendatur, vel ab indoctis, decerpam nonnulla, ex Italico lib. Ludouici Dulcis: qui non vtili exemplo fictitii Salomonis & Hermitis ſigilla in lucem edidit, deceret potiùs in Eccleſia Catholica talia obrui ſilentii cinere, quã typis tam ſplendidè euulgari, Aiunt ergo nugones: Qui gemmam poſsideat, cui inſculptus aries, leo, vel ſagittarius, cunctis eum gratum & gratioſum fore: cui virgo, taurus capricornus, hunc religionis amplectendæ auidum effici; cui gemini, libra, aquarius, hos amicos fidos, legum tenaces, & concordiæ ſtudioſos fore, contrà cui cancer, ſcorpius, piſces, iis inſerendum amorem, iniquitatis, leuitatis, mendacii: cui Saturni character, is gliſcens robore; cui Iouis, amabilis, fortunatus, ad ſummos honores prouehendus, cui Martis, inuictus; cui Solis, opulentus; cui Veneris, immerſabilis, & omnium compos votorum: idem, cui Lunæ. Quid multa? nulla eſt imago ſtellæ, cui non peculiaris efficacitas inhæreat. Mitto ſtellas, draconis figura, lætum facit, & diuitem; aſtrolabii, fatidicum; idem (ride) aſini, ſi chryſolitho inſculpta: ranæ inimicos ad pacem, amicos ad odium impellit; cameli, dæmones cogit, &c. *hæc ille lib. 3. de gemmis à c. 6. vſque ad c. vlt.* Si nugabatur, certè craſsè ridet Prælatum illum, vnum ex Eccleſiæ cardinibus, cui opus inſcribit: ſi ſeriò, non habeo quî excuſem, cùm ea quæ ſolius Dei ſunt; infimdere, prophetiam & religionis ac fidei amorem, tenacitatemque & ſimilia [t]ribuit aſinorum & ſiderum figuris. N[illegible] hoc eſt ſuad[e]re, vt reli[illegible]

A artibus, & ſtudiis Ethicis, demergat ſe humana curioſitas in barathrum ſuperſtitionum, & facere, vt cuique ſit Deus annulus ſculptus quem dextra gerit?

Sed alia ex parte negotium faceſſunt Pomponat. & Caietanus. Ille, cùm obiicimus, pentagonos circulos, & alia huiuſmodi ſigna aut characteres, duntaxat eſſe, qualitates quaſdam quantitatis: ipſam verò quantitatem, non eſſe principium operatiuum: *Reſpondet*,
B non eſſe figuram principium operationis, ſed tamen ad operationem plurimum conferre: ſic enim deformẽ materiæ figuram hominis animo triſtitiã, ſpecioſam verò eidem gaudium adferre. quod ſine ratione ab eo dicitur, quia Magici characteres, nihil neque pulchritudinis, neque deformitatis notatu dignæ, aut idoneæ ad has paſsiones gignendas, habent. Quod cùm ipſemet videret Pomponat. tandem' confugit
C ad credulitatem iis vtentium. Verùm credulitatis non maior vis eſt, quàm imaginationis: de qua vide dicta præcedenti capite.

k Caietan. vt erat acuto ingenio & peracri, vltrò etiam communem ſententiam nonnullis laceſsit. *k* (k 2. 2. q. 96. a. 2.)

Primò ſic ratiocinatur. figura, licet non ſit ipſum principium operationis, eſt tamen comprincipium. ergo, vt eſt figura, habet peculiarem effectum. An-
D tecedens probat, tum quia in artificum inſtrumentis efficit figura, vt illa ſic, vel ſic operentur: tum quia ferrum latum ſuper aquas fertur, quod ſi in formam aliam contrahas, demergetur. *Reſpondeo*, figuram eſſe comprincipiũ in motu locali, & operationibus quę per hunc motum fiunt: vt ſunt variæ diuiſiones continui per dolabram: per malleum, per aſciam: per ſeriam: non verò in operationibus, quæ fiunt per alterationem: neque id probant eius confirma-

tiones: quarum etiam vltima fortaſsis falſa eſt. vix enim ferrum in tantam latitudinem queat extenuari, vt poroſum fiat, & aquis immerſabile. Sed eſto fiat, erit non ratione figuræ, ſed ratione quantitatis, quæ re non differt ab ipsa ſubſtantia, ſecundùm multos. quæro enim, quâ figurâ velit eſſe ferrum, circulari, quadra, an pendagona? ſi dicat, hæc vel illa: inferam idem fore ſi alia ſit formata lamina; æquè tenui & lata figura: quod indicium eſt nihil operari figurã. ſi dicat qualibet in figura ſufficere illam extenſionem & diductionem ferri; certè fateatur neceſſe eſt, à figura hoc non pendere. non minus enim differunt extenſio quantitatis, & figura quantitati extenſæ impreſſa, quàm albedo à ſuperficie parietis dealbati.

Secundò adfert fundamentum illud tertiæ ſpeciei imaginum. quod iam exploſum eſt.

Tertiò prætendit auctoritatem D. Thom. quaſi ſanctus doctor. *d. ca.* 104. conceſſerit, imagines haſce virtutem aliquam de cœlo habere, quatenus ſunt imagines, & rem conſtituunt in ſpecie artificiali. *Reſpondeo* D. Thomam cùm eo capite has ſuperſtitiones impugnet, hoc tantùm ex perſona aduerſariorum dixiſſe, quaſi dicat; licet tibi de imaginibus id concederem, de characteribus tamen hoc falſum foret.

Quartò ſubdit, videri durum & difficile eos omnes damnare, qui talibus vtuntur imaginibus. *Reſpondeo*, ſtultorum eſſe numerum infinitum; ideò ſufficere quod re verâ res ſit mala, & ſuperſtitioſa. Hactenus ſufficiant dicta: plura ſuppeditant, qui ex profeſſo de hac re.

QVÆSTIO II.

An numeris arithmeticis aut muſicis magica vis vlla inſit?

PAtres Orthodoxi paſsim de numerorum conuexione multa philoſophantur: iidem tamen dumtaxat, in hac proportione & connexione numerali, diuina quædam myſteria contemplabantur, nec vllam vim naturalẽ, vel Magicam, numeris ipſis, qua tales, tribuebant. Pythagoræi verò & Platonici, putidè ſuperſtitioſi in hac re fuerunt. Sit.

Concluſio, *Numerus, quà numerus eſt, nullam neque naturalem, neque ſupernaturalem vim operandi continet.*] Hanc qui neget, philoſophum negat Andr. Laurentius lib. 8. hiſt. Anatom. q. 10. & probat optimè Leonard. Vairus lib. 2. de faſcino cap. 11. & Catholici cæteri, ad vnum, concedunt: præſertim, quotquot numerum, nihil reale eſſe à rebus numeratis diſtinctum contendunt. quid enim operetur, quod ipſum ſolummodò imaginarium eſt? ſed & ab illis concedenda cõcluſio, qui volunt eſſe aliquid reale rebus numeratis ſuperadditum. Fatentur enim, numerum eſſe quantitatem: quantitas verò per ſe non eſt operatiua, niſi fortè motus localis, de quo nunc non agitur. Denique quæcumque de figura diximus, eadem in numeris locum obtinent. Numerus enim, eſt quantitas diſcreta; cuius, quàm continuæ, non poteſt eſſe maior efficacitas.

Cur igitur (dicat aliquis) annus climactericus homini ſolet eſſe lethalis, & octimeſtris partus minimè vitalis: ſi non aliquid momẽti numerus habet? Quoad partum octimeſtrem, id contingit: quia ſemen humanum multiplex eſt. quoddam perficit fœtũ ſeptimo menſe, & tunc fœtus poſt ſextum menſem conatur exire: quod ſi non reperit magnam reſiſtentiam, tunc validus exit & robuſtus; ſi verò reperit, continua illa menſis pugna debilitatur, & octauo

nus li. 16. de variet. & li. 18. de ſubtilitat. Ciruelus ſup. & Bap Segnus li. de vero ſtudio chriſtiano c. 7.

menſe

A menſe debilis atque inualidus admodum prodit in lucem. Aliud ſemen perficit fœtum nono tantùm menſe, & tunc fœtus ante hunc menſem non conatur exire, ſoletque adeò robuſtus eſſe, vt impedimenta cuncta contraria, vel ei non reſiſtant, vel per reſiſtentiam, quando mater vterum fert diutiùs, non admodum debilitetur. Vide Hippocratem *lib. de Octimeſtri partu*, quem tutiùs hac in re ſequeris, quàm Academicos B ad numerorum vim ſuperſtitioſe confugientes; quorum dicta inuenies in opere erudito Fabii Paulini *lib. 6. Hebdomad. c. 4.* Hippocratem ſecutus idem reſpondit Andr. Laurentius li. 8. hiſt. Anatom. cap. 9. & q. 30. Annorum climactericorum ratio, vt & Criticorũ dierum, potiſsimum pendet ab humorum & complexionis, quæ in hominibus ſunt, ratione ac periodo quadam C naturali: Nam ad muſicorum numerorum vim confugientes Pythagoræos, & ad Arithmeticos calculos reducentes alios, aut aſtrologorum planetarias nugas prouocantes, Aſtrologos accuratè refutat And. Laurentius lib. 3. de criſibus, vſque ad cap. 8. Fracaſtorium, qui lib. de cauſis criticorum dierum omnia retulit ad motum humoris melancholici, refellit idem cap. 9. & 10. & poſtea D tandem cap. 13. ſuam ſententiam proponit, cauſas eſſe duas, materialem & efficientem. Materialem eſſe quemlibet humorem noxium quantitate vel qualitate peccantem. Efficientem eſſe duplicem, vniuerſalem & particularẽ. Vniuerſalem & remotam eſſe cælum, cuius vires ferè omnes Luna excipiat, & nobis communicet. Particùlarem & E propinquam eſſe ipſam naturam quam Hippocrates vocat calorem inſitum, Galenus facultatem corpus diſpenſantem alii temperiem ſiue ſpiritũ vocant: quæ ſic motiones ſuas ſtatis circuitibus perficit, quaſi ratione vteretur: quod ſi aliquando errat, id à materiæ vitio procedit, eam contumacia ſua vincentis.

Itaque quod tardior vel celerior ſit criſis, id partim materiali, partim efficienti cauſæ tribuendum. Si enim humor ſit temperamento calidus, ſubſtãtia tenuis, & qualitate benignus, facilius à natura domari, celeriùs coqui, & excerni: Si craſſus, frigidus & contumax, difficilius. item à validiore natura, citiùs; à debiliore, tardiùs coqui.

Quod autem nunc pari, nunc impari die contingat criſis, id à ſola materiali cauſa prouenire, nempe peculiari humoris cuiuſque motu; bilem tertio quoque die moueri, pituitam quotidie, melancholicum humorem quarto die, Ergo bilioſos morbos omnes imparibus iudicari diebus, cæteros quotidie ex paribus: quia iiſdem diebus morbi iudicandi, quibus mouentur. Huius quotidiani, tertiani, & quartani motus cauſam non minus occultam eſſe quàm magnetis aut chatarticorum ſunt proprietates.

Quod denique ſeptenariis tantum perfectæ & ſalutares criſes perficiantur, id totum efficienti cauſæ tribuendum. *Natura*, (inquit) *definitum ſibi elegit tempus, quo motus ſuos & criſes perficit. Tempus illud ſola experientia* (quam ſolam Hippocrates ſecutus, vt docui idem cap. 11.) *Septimo die, decimoquarto, vigeſimo, perfectas & ſalutares criſes ſæpè contingere: Sunt enim præfixi illi dies à natura ordinati. Cur autem ſeptenarium potiùs, quàm alium numerum, ſibi pro deliciis elegerit natura:* Fatetur id altioris eſſe contemplatioris, & Theologicam reddit rationem. *Hoc ideo factũ, quia rerũ omnium Parens & Creator Deus eam Naturæ legem impoſuit. Nam & diei ſeptimo benedixit Deus, & cum filius Iſrael, tan-*

quā celebratiſsimum commendauit, & ſeptimo die poſt abſolutā vniuerſi iſtius, quod oculis cernimus, creationem, quieuit ab operibus ſuis. Naturam ergo cuiuſque particularē criſes ſeptimo quoque die perfectas moliri, nec eas alio vnquam aggredi die, niſi aut impedita aut laceſsita fuerit; & ideo propter huiuſmodi impedimenta, nonnunquam intercedentibus diebus ſeu intercalaribus criſes fiunt (de quo idem egit lib. 2. a cap. 3. & hoc lib. 13. cap. 15. Particularem denique hanc cauſam ab illa vniuerſali efficiente, nempe cæli motu, iuuari; vt ſi aliquando accidat lunæ ſeptimanas cum ſeptenariis morbis concurrere, criſis inde meritò fælicior faciliorque ſperetur. & hactenus tantùm à Galeno in lib. de diebus decretoriis Aſtrologos iuuari, de quibus egerat Laurentius d. libro 3. cap. 7. & 8.

Cur denique quilibet ſeptenarius ſuum habeat indicem, nempe quaternarium, cauſam eſſe commune phyſicis & arithmeticis axioma, partes de ſuis proximis totis iudicare: vt cùm architectus ex fundamento parietes, ex parietibus tectum futurum, totamque domum colligit. Septenarii partes in quas proximè reſoluitur duas eſſe: quatuor ſcilicet, & tria: Sed propinquior eſt quaternarius, indicabit ergo quartus ſeptimum: & vndecimus, qui ſecundæ ſeptimanæ quartus eſt, decimumquartum; & decimusſeptimus, qui tertiæ ſeptimanæ quartus eſt, vigeſimum. Quinetiam quartus dies ſeptimanæ medius eſt, parique cum extremis iungitur ſocietate, vnde fit, vt ſi primus dies morbum diſcutere aggrediatur, ei finem quartus imponat: Si primus nihil tentet, ſed quartus morbum iudicare aggrediatur, ſeptimus finem imponat.] Hactenus ille Regis Chriſtianiſsimi medicus.

A Ex dictis ſequitur, ſi quos Pentaphylli herba effectus habeat, nō ipſi quinario, ſed ſubſtantiæ foliorū, tribuendos. Superſtitioſum autē eſſe, quod vnum eius foliū ephimerā, tria tertianam, quatuor quartanā ſanent, item quod heliotropii grana tria tertianæ, quatuor quartanæ proſint; item alia, huiuſmodi in medicinis per ligamenta ſeruari malo exemplo ſolitis. tale quoque fuerit arbitrari
B pilulas ſeu catapotia impari numero plus prodeſſe quā pari, licet æquali præbeantur quantitate. Muſici numeri vi magna pollent, non vt numeri, ſed vt tonorū varietate, & ſoni modulamine ſuauiter animū afficientes: qua de re mox plura. Sequitur etiā ex dictis vanos eſſe ac ſuperſtitioſos, qui vim aliquā ineſſe volūt certis pſalmis: eo quod certo numero ſint collocati, & eos credunt effi-
C caces, vt proſperè cœpta legenti ſuccedāt, vel vt grauibus periculis liberētur; vt Pſàl. 1. *Beatus vir:* quia vnitas eſt quid perfectū, quaſi verò ſeptenariis & ſenariis, & quinariis, & ternariis ſua quoq; nō ſit perfectio. Dicunt etiā Pſal. 10. *In Domino cōfido*, felicē eſſe, quia denarius numerus eſt bonus: & quia centenarius ex decies decē conflatur, ideò adhuc feliciorē eſſe centeſimū Pſalmū, *Miſeri-*
D *cordiā & iudiciū*, Refelluntur, quia denarius, aut centenarius, quatenus numeri ſunt, bonitatem realem nullam habent. Nam nec phyſicam, nec ethicam bonitatem habent, ſed artificioſam tantum ab imaginatione numerantis procedentem. quæ non obtinet vllam in corpora, ſeu res quæ numerantur, efficacitatem. Deinde in Hebræo fonte alius eſt ordo Pſalmorum, quàm in verſione Latina: ergo qui pſàlmus felix eſt ſecundùm verſionem Latinam, infelix erit ſecundum fontem Hebræum, quod eſt dictu abſurdiſsimum: vel, di-

centi Hebraicè vnus erit felix, & dicenti Latinè alius: quod æquè ridiculum. Meritò igitur hos numerarios pſalmiſticos damnat Ciruelus Darocenſis *p. 3. de ſuperſtitionib. c. 6. in fine.*

Cæterùm fraus & dolus Magorum numerariorum ex eo quoque deprehenditur, quòd Archimagus ex Proclo tradidit: non agere ipſos de numero ſenſili & materiali, ſed de formali (vt vocant) & rationali. Etenim ratio formalis numeri nihil eſt aliud quàm illud ipſum, quo plura indiuidua, plura ſunt & ab vnitate recedunt, quod ſiue ſit pura negatio, ſiue quid poſitiuum, certè nihil ad operandum efficax indiuiduis adiungit. Nimirum nebulones, ſub hac voce formalis numeri, aliquid occulunt, quod ad ipſam dæmonis ex pacto operationem pertineat. Confirmatur hæc coniectura vehementer, quia priſci hæretici, qui numeris multum tribuerunt. De Magia iidem conuicti non ſemel fuerunt. De Baſilidianis id Irenæus prodit *b* poſt quem ceteri. *c* idem de Marco conſtat vetuſtiſsimo illo hæretico, *d* & de Gnoſticis omnibus. *e*

b lib. 1. cap. 28.
c Tertul. de præſcript. cap. 46. Epiphan. hæreſ. 24. & alii.
d Irenæus lib. 1 c. 12.
e Irenæus lib. 2. c. 27.
f lib. 15. c. 10.

Cautè igitur legenda, quæ, de efficacia imparis numeri, maiore, quàm paris, congerit, nec ſatis digerit, Petrus Gregorius in Syntaxi artis mirabilis: *f* qui, quod eam ſententiam tribuit orthodoxis patribus D. Hieronymo, & Cypriano, magnam illis iniuriam facit. cumque loca eorum nulla citet, meritò vanitatis in ea re arguitur, dum, quod patres de imparis numeri myſteriis, (quod vnitas, & Trinitas in ſacroſancta cernantur Trinitate) & præſtantia diſſerunt: hoc ille, ad neſcio quam vim phyſicam, cum Agrippa Mago & hæretico, quem patribus teſtem adiungit, ne quid dicam grauius, inconſiderate retulit: Vide D. Hieron. apolog. pro

A libris contra Iouinianum ſub finem, & deprehendes meritò hæc à medicis, & ab Hieronymo, Origenem, Tertullianum, Cyprianumque citari, quibus hoc Petrus Gregor. impegit. videndum etiam ne quid vanæ ſuperſtitionis hauriàs ex libro Fabii Paulini; *De numero Septenario:* nam quæ ille, non tam ex ſua, quam Platonicorum ſententia, plurima retulit, ea Catholicæ Theologiæ parùm B ſunt conſentanea, vt quod illi muſicis numeris Magicam vim ſatis apertè tribuerunt. Nam quæ de vi muſices commenti poetæ, illa Platonici in Numerorum, quà numeri, virtutem tranſtulerunt. Scripſerant de Orphei muſica; illam dæmonibus, animantibus brutis, ſaxis, arboribus imperaſſe. Sic enim Ouidius, de arboribus;

De vi muſices.

--- qua poſtquam parte reſedit
C *DIs genitus vates, & fila ſonantia mouit:*
Vmbra loco venit; non Chaonis abſuit arbor,
Non nemus Eliadum, non frondibus æſculus altis,
Nec tiliæ molles, nec fagus & innuba laurus.
Vos quoque flexibiles hederæ veniſtis, & vna
D *Pampineæ vites, & amictæ vitibus vlmi, &c.*

Metamorph. lib. 10. & Seneca Herc. Fur. addit de dæmonibus, feris, & ſaxis, & fluuiis.

Quæ ſiluas, & aquas, ſaxaque traxerat
Ars, quæ præbuerat fluminibus moras:
Ad cuius ſonitum conſtiterant feræ,
E *Mulcet non ſolitis vocibus inferos.*

Ventos addit Horatius.

Vnde vocalem temerè inſecutæ
Orphea ſiluæ:
Arte materna rapidos morantem

Fluminum

Fluminum lapſus, celereſque ventos.

de manibus, & dæmonibus idem tradidere Virgilius 4. Georg. & 6. Æneid. Ouid. Seneca, Horatius, Propertius, & hæc breuiter complexus Manilius, adfinxit de ſideribus.

At lyra diducta per cœlum cornibus inter.
Sidera conſpicitur, qua quondam ceperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu; Maneſque per ipſos
Fecit iter domuitque infernas carmine leges.
Hinc ſimilis honos, ſimiliſque potentia cauſæ:
Tunc ſiluas, & ſaxa trahens, nunc ſidera ducit,
Et rapit immenſum mundi reuolubilis orbem.

Ecce vt vim muſici numeri porrigant in aquam, aerem, terram, cœlum, ſidera, & inferos. Sed & illud inuenio apud Plinium de cantu; *Figlinarũ opera multi rumpi credunt tali modo*, & de ſerpentibus *contrahi Muſarum cantu, etiam in nocturna quiete.* lib. 28. c. 22. Cuius rei, quamuis noſter amicus, de re litteraria, vt qui optimè meritus, credat rationem non quærendam, ſed eſſe anilem quandam veterum opinionem: tamen, quia de ſerpentum incantatione nonnulla in S. S. mentio eſt, *vt oſtendam lib. ſeq.* videtur ratio diligenter inueſtiganda.

Inprimis arbitror, diſtinguendum inter modos muſicos, & ſuſurros magicos, ſeu mala carmina: his nullã vim ineſſe naturalem, ſed dæmonem ex pacto ſerpentes ſoporare, vrnas diffringere, & quæ talia facere: illis vim phyſicam ineſſe. Vt verò intelligamus, quæ & quanta inſit, rurſus diſtinguendum inter ea, quæ ſenſu prædita, & quæ ſenſus expertia. nam nihil dubito animalia A ſenſu auditus prædita, muſicis modis capi poſſe, & eatenus admiſerim quæ de miris muſices effectibus adferunt prædicti poetæ, &, vt ipſe ait, *ſenilem recitans fabulam* Martianus Capella *lib. de Muſica.* Nam quod Fabius Paulinus ea vult vlterius obtinere, non credo: Sed in iis, quæ ad animantia aurita pertinent, veriſimilia fateor; vt & in Euſebii verbis *de laudibus Conſtantini*; quæ vero ad inſenſibilia, reiicula & redicula B puto, vt de ſaxis & ſiluis, &c. Et ideo argumento Plutarchi *in Sympoſ.* & Solini *cap. 7. Polihiſt.* quo ab Arionis delphine, ad Megarenſes vel Thebanos muros argumentantur, non aſſentior. capi carmine fera potuit, ſaxa non potuere. Nihilominus cenſet vir ille doctus, diſputandi ſaltem (vt ait) gratia oſtendi poſſe, hanc attractionem ſiluarum & ſaxorum veram fuiſſe: Sed po- C ſtea *fol.* 184. proteſtatur, ſe quæ ad probandum affert omnia ex Platonicorum ſolummdo mente aſſerere; nec aſſentiri, niſi quatenus cum ſacroſanctæ Eccleſiæ ſanctionibus conſentiunt. Prudenter hoc & caute, ſibi: melius etiam aliis cauiſſet, ſi poſtquam poëtarum illa & Platonicorum deliria, tam diligenter & calide aliquot capitibus propoſuerat; cenſuram ſingulis ſeu antidotum D ex Catholicæ Theologiæ apotheca appoſuiſſet, ne phaleratis illis dictis minus eruditi decipiantur. Non fecit: quare nonnullum precium operæ futurum, ſi coner præſtare, quod ab inſtituto noſtro minime alienum arbitror: ſtrictim tamen & indicando, quid in eius argumentis lectori cauendum.

Primum *cap.* 5. citat poëtas, & quos citaui ſcriptores Ethnicos; quibus qua- E tenus credendum, non repeto. Nec Nicolai Vicentini muſici verba pertinent ad fabuloſa illa de Amphione & Orpheo; ſed ad veros effectus, quos veteres

F memo-

memorarunt: nec Steuchus Eugubinus in Pſal. 67. initiò aliud adfert, quàm nudam fabulæ Threiciæ commemorationem. Hæc quod ad auctoritates ab eo citatas ſufficient.

Cap. 6. *&* 7. modos proponit omnino ſeptem, quibus hæc mira Orpheus facere potuerit; quos priuſquàm diſcutiamus, illud mihi ſpero neminem fore qui non concedat: non qui probat fieri potuiſſe, eum continuò id factum euincere. quid; qui ſe demonſtraturum id pollicitus, ne probabiliter quidem (aut fallor magnoperè) id fieri poſſe probauit, niſi vltima ratione, quæ ad muſices vim nihil omnino facit. Et principio fundamentum locat omniũ modorum, quod eſt huiuſmodi. *mouetur cœlum harmonia, & potiſſimum ipſi planetæ.* quid ſi cum Ariſtotele id negem? nonne delebitur tota ædificii delineatio? agam benignius. eſto. quid tum (hæc Harmonia, ipſo Proclo & Platonicis aliis teſtantibus, non eſt ſenſu corporeo perceptibilis, ſed animo tantum ac mente; cuius qui ſaxa & arbores expertes eſſe neget, cautes ipſe ſit profectò & caudex. Deinde, ait, *inferiora omnia ſubiecta eſſe planetis, & à ſtellis vim accipere.* quod, quia nimis indefinitè, & vniuerſim dictum, certè negamus. probat experimento florum & herbarum; quæ ad lunæ incrementa & ſolis conuerſiones mutantur, mouentur, creſcunt, marceſcunt; animalium quoque quæ ſiderum naturas ſequuntur; & lapidum, quorum eadem lex eſt, vt Heliotropii qui ſolem imitatur, Selenitis qui lunam, Helioſelini qui vtrumq; ſidus, magnetis qui cynoſuræ. Quæ tamen omnia dicimus ad occultas quaſdam qualitates, iis rebus inſitas, referenda. nam ſi non pendet hoc à peculiari natura lapidum, animalium, fruticum, herbarum, [illegible] hoc totum oritur à ſubiectione illa inferiorum corporum ad ſtellas; cur non cæteræ herbæ, animalia, lapides idem perpetiuntur? ſed pergit, & admirandos ſympathiæ & antipathiæ memorat effectus, & contendit eos inde naſci, quòd omnes res naturales à ſtellarum radiis illis dicatis, peculiari charactere virtutis earum participe inſigniantur; & ſuperiora corpora in hæc inferiora vires ſuas infun-
B dant: cogor repetere nonnulla ex *cap.* 3. *q.* 1. & leuiter iterum delibare. fateor cœlorum orbes & aſtra nonnihil influere virium in res inferiores; ſed non quiduis promiſcue cuiuis, verùm pro natura ſubſtantiæ ſiue eſſentiæ cuiuſque rei, apte & diuerſimode, & præterea pro diſpoſitione quoque qualitatum, & conditione ſingulorum indiuiduorum. Sic enim, non adamas, ſed
C magnes conuertitur; non ad Orientis viciniora ſigna, ſed ad Arcton. Si cynoſura influit in magnetem quia inferior; cur non in ferrum, plumbum, aut alios lapides? Deinde multo præſtantioris eſt efficaciæ, vim attrahendi tribuere alteri: quam ipſum illud attrahere ad ſe. verbi gratia, efficaciore influxu indigeret cynoſura, ad dandum magneti vim ferrum alliciendi, quàm ad attra-
D hendum ipſum magnetem. Nec ſequitur, magnes attrahit ferrum, & magnes attrahitur à cynoſura; ergo magnes vim ferrum attrahendi accepit influxu cynoſuræ. Quæ poteſt eſſe tanta vis efficaciæ ſiderum, vt in res adeò differentes ſpecie ac genere; ventos, fluuios, montes, ſiluas, ſaxa, dæmones; muſicum ſonum faciant efficaciter hæc omnia imperio quodam operantem? quo pa-
E cto idem ſonus vnius citharæ tam diuerſa potuit attrahere? fruſtra confugias ad ſympathias & antipathias: nam hæ non deſtruuntur ex ſideribus, non depluuntur ab orbibus cœleſtibus, ſed

ipſas rerum differentias & ſpecificas
formas conſequuntur. At quæ de
peculiari illo charactere aſtrorum Pla-
tonici iactitant; ea Theologi (hoc eſt
Philoſophi Chriſtiani) vt commenti-
tia, & de ſuperſtitione vehementer
ſuſpecta, iampridem exploſerunt. Nos
ergo iubeamus iſta valere, quia Ca-
tholici ſumus, quia ſuperſtitionem
deteſtamur. Quæ addit, maioris mo-
menti non ſunt. Nec enim *naturalis
Magia*, cùm *vult ſummis infima in-
eſſe, & in imis latere ſumma*; tam
confuſum chaos voluit inducere, vt
cunctis imis omnia ſumma, & cuncta
ima ſummis omnibus velit ineſſe; ſed
quædam quibuſdam: nempe iis, quo-
rum formæ ſpecificæ idoneæ ſunt, ad
ſummorum influxus recipiendos: quæ
conditio inſenſilibus iſtis deeſt. Vnus
eſt ac ſolus Deus; in quo vno cætera o-
mnia excellenti quadam eminentiáque
ſunt dignitate: ipſe ſolus eſt harmonia
ſui, & vniuerſi: & hoc ſenſu ſolummo-
do verum eſt, *ἁρμονίαν συνέχειν τὸ πᾶν*,
harmoniam vniuerſa continere: quia
videlicet Deus omnia in numero, pon-
dere, & menſura diſpoſuit. Quod vl-
terius Anton. Mizaldus tetenderit *lib.
de harmonia cæli & terræ*, factum ab
eo, nec piè, nec philoſophicè. Quod
Macrobius aſſerit, *Muſica capi omne
quod viuit*: id ſi de muſica ſoni corporei
& veri loquimur; non niſi de illis crea-
turis verum eſt, quæ ſenſu auditus ve-
re prædita ſunt: ſi de muſica capias me-
taphorica vel imaginaria aut ſpeculati-
ua illa, quæ in nuda quadam propor-
tione quantitatiua poſita eſt; nihil ad
Dionyſium, quod aiunt. nam ſaxa, &
ſiluas talis muſica, non niſi imaginariè
& metaphoricè duxerit. *Mundi ani-
ma quadam, animari & viuere quæ-
cunque in mundo ſunt*, eſt merum fi-
gmentum gentilium philoſophorum,

A in Theologorum ſcholis iampridem
damnatum: cùm nulla ſit mundi a-
nima ſegregata à formis ſubſtantiali-
bus rerum ſingularum. Si ſaxa viua
ſunt, vt voluere poſt Thaletem & Ti-
mæum Philoponus *lib. 1. de anima* &
alii, & multis Paulinus *cap. 6.* nititur
probare; viuunt animâ propriâ, non
communi; & propria, quali viuæ ſunt
arbores, vegetante dumtaxat, non ſen-
B ſitiua. nec aliud vel Hippocratis *libr.
de natura pueri*, vel Plotini 4. *Ennèad.*
4. argumentis probatur. Quale verò
illud, & an Eccleſiæ tolerandum?
ſtellas viſu & ratione præditas, quod
dicitur *fol.* 198. cuius dogmatis falſitas
erronea doctiſsimè ab Eſpencæo *lib. de
animatione cœlorum* antè multos an-
nos fuit demonſtrata. *At lapides
varii variè à ſtellarum radiis mouen-
C tur*: vt *ſelenites*, qui non ſolùm figu-
ra & colorib. lunam imitatur, ſed et-
iam motu: illam enim vſque ſubſequi-
tur, vel potius cum illa circumfertur:
vt *magnes*, qui vim quoque motum
aliis tradendi, & in alios transferen-
di accepit; vt *pantaura*, lapis ab Apol-
lonio inuentus. qui cæteros ipſe lapi-
des trahit; vt *androdamas*, qui argen-
D tum, æs, & ferrum; vt *lapis* ille *Cy-
zici* fugitiuus, quem Argonautæ pro
anchora vſi ibi reliquerant, & Cyzicæ-
ni è Pritanæo ſæpè profugum plumbo
fixerunt: vt *automata* varia Boetii &
aliorum, quæ motum hunc accepere à
radiis ſiderum, ſeſe in loca & corpora
iſta inferiora penetrantium, & in eá a-
gentium: ſicut etiam obiecta imago *in
ſpeculare vitrum*, & *paries* in *vocem* re-
E flectendam, & *ignis* in *ſulphur* atq; eſ-
cá. Hæc ille: quæ me à ſententia neque-
unt dimouere. Nam ſine neceſsitate vl-
la hi radii conſtituuntur, quos alias re-
futauimus. *Automata* illa, cùm ſint ar-
tificioſa, ab artificio humano per certa

quædam inſtrumenta mathematicis fulta proportionibus, tendiculis, rotulis, &c. vim acceperunt, non à ſtellis, & ab intrinſeco, non extrinſecus patiebãtur, & mouebantur: vt cernere eſt in illo B. Franciſco, & aliis nonnullis, quæ sereniſſimus Archidux Auſtriæ, dux Styriæ, Carinthiæ, &c. Ferdinandus Caroli F. Ferdinandi N. maioribus ſuis religionis zelo, & virtute, digniſſimus, poſſidet. *Ignis* agit in ſulphur & in eſcam, non in alia, quia alia carent diſpoſitionibus ad ſubitam inflammationem requiſitis. *Specula* reddunt imagines ſola ſuperficiei politura diaphana, & ſplendida æqualitate, per congruam incruſtationem terminata. *Echo* ſola vocis repercuſſione reſultat: & hæc omnia promiſcue obtinent, quouis planeta, aut ſidere dominante Quod & in *magnete*, androdamante, pantaura, & aliis lapidibus deprehendas. Vnde patet non à cœleſti corpore, ſed à propria (quod cogor ſæpius repetere, quia aduerſarii eadem ſæpius inculcant) forma & ſpecie hanc vim hiſce gemmis inditam cœlo nihil largiente, præter communem ſuum & ordinarium influxum: atque ita ſelenites propter occultam aliquam qualitatem, à ſpecificâ differentia eius manantem, admirandas illas mutationes colorum & motus edit; eo quod qualitas illa lunaribus qualitatibus amica quadam naturæ ſimilitudine, & (vt ſic loquar) amoris phyſici vinculo, colligetur. Nec mirum nos has qualitates explicare non poſſe; quia ipſi fontes earum, nempe differentiæ ſpecificæ, nos latent. Ponendas tamen differentia ſpecifica conuincit. Nam diuerſa ſpecies diuerſas diſpoſitiones naturales requirit: & medicis exprimento compertum eſt, quædam ſe totis, hoc differentiæ ſpecificæ ſeu formę ratione; quædam non niſi vna aliqua qualitate

A ad certos effectus idonea reperiri: & quæ talia, illà quouis tempore vim illam apta nata ſunt exercere, nec opus eſt expectare dum iſtud vel illud aſtrum dominetur.

Vanitas commenti huius Platonici adhuc clarius eluceſcit, ſi modum ipſum, quē ex refutatis hiſce argumentis eliciunt, preſſius conſideres: hunc ita expreſſum habes *fol. centeſimo nonageſimo ſeptimo.* B Quemadmodum *ex certa herbarum & vaporum commiſtione & compoſitione, per artem medicam aſtronomicamque confecta, conſtatur communis quædam forma velut harmonia, ſiderum muneribus & quaſi dote ornata; vt in* theriaca, *quæ mirificam habere vim exiſtimatur, aduerſus aduentantem ſenectutem atque venenum, tribus in ea pariter conſentientibus virtutibus, cœ*C*leſti ſcilicet, per artificium oportunæ admixtionis accerſitæ; altera item cœleſti, ſed partibus eius naturaliter inſita: tertia demum elementari. Sic ex tonis, primo quidem ad ſiderum normam delectis, deinde ad eorummet exemplar & conuenientiam inter ſe compoſitis; communis quaſi quædam harmoniæ forma colligitur, & in ea cœleſtis etiam vis ſuboritur: cœleſti illa huic ſimiliter temperatæ* D *reſpondenti harmoniæ, quæ virtus cœlitus deuocata, poſſit animos flectere, delenire, ad iram impellere, cohibereque.*] In quibus verbis congeriem quandam video falſarum ſuppoſitionum. I. Quod per aſtrologicas obſeruationes vult theriacam & cætera medicamenta componi & admiſceri, quæro quo tempore pharmacopæo ſit aſtrorum iſte ſitus conſiderandus? an herbarum legendarum, an miſcendarum. an vtroque? ſi E vtroque, annus Platonicus ille magnus eſt expectandus, & interea virtus herbarum emarceſcet. Si legendarum, at qui quando miſcebuntur, forſ erit in-

fluxu:

fluxus contrarius: ſi miſcendarum; non vno die, ſed ſæpè multis hæc commiſtio fit, deinde qui fieri poteſt, vt cùm tanta ſit diuerſitas: immò & contrariæ quandoque qualitates herbarum miſcendarum, vnus & idem cœli influxus vno tempore, idem tribuat ſingulis quod ſingula requirunt, & quod conueniat vniuerſis? Item communi: illa forma, eſt chymæra tantũ Platonica, & quoddam ens rationis, nuſquam ſubſiſtens, vel exiſtens: vt etiam prima illa vis cœleſtis dependens à certa dierũ, & menſium, & annorum obſeruatione ſuperſtitioſa. Hanc deniq; vim, volunt commiſceri virtuti primæ cœlo deuocatæ (nonne videris, lector, tibi audire ritus magicos Numæ de Ioue Elicio; & ſimilibus!) ſed pergunt; ad deuocandum autem, eſſe nec eſſe cognitionem conuenientiæ tonorum cum regulis; ad hanc cognitionem teſte Ficino, tres regulas aſtronomos præſcribere. Prima eſt indagare, quas in ſe vires habeat, & quos effectus ex ſe producat quælibet ſtella, ſidus, & aſpectus; & quæ horum quodque ferat, & quæ auferat: & in ſonis atque verborum ſignificationibus hæc cuncta inſerenda; reiicere oportere quæ auferant, & ea muſicum deteſtari, probare verò quæ ferant. Secunda eſt, conſiderare quæ ſtella, cui loco, vel rei, vel homini maximè dominetur; & obſeruare qualibus paſſim ſonis atque cantibus illi homines vtantur, & ex quo genere harmoniæ quælibet ex natura res ſit conſtituta (id eſt qua proportione, & quomodo.) vt ipſe ſimiles quaſdam muſicus adhibeat, vna cum ſignificationibus, quæ ſideribus iiſdem ſtudet exponere.

Tertia eſt regula, animaduertere ſitus aſpectuſque ſtellarum quotidianos, & ſub his explorare ad quales potiſsimum ſermones, cantus, motus, ſaltus, mores, actus incitari homines, & res ſingulæ ad quos effectus ſoleant: vt ſimilia pro virili in cantibus adhibeat, & imitetur cœlo ſimili placituris, ſimilemque ſuſcepturis influxum.: Hactenus illi: quæ omnia nos, vt futilia & magiæ vetitæ quædam tegmina & inuolucra, reiicimus, *capite 3. quæſt. 1. & capite 4. quæſt. 1.* &, quoad verba illa ſignificantia, reiiciemus mox ſeq. quæſtione. Prima regula illis falſis fundamentis innititur, & obſeruationem exigit, cui adipiſcendæ nullius hominis vita, ſed nec cornicis ſæcula, ſufficiant, quæ etiam eſt in ſe incertiſsima. Secunda non eſt expers erroris & hæreſis, cenſentium aſtra hominibus dominari, de qua diſſeremus (Deo dante) *libro tertio diſputationum contra diuinationem aſtrologicã.* Tertia, quoad res ſenſus expertes, cantu aut voce mouendas, vt docui, ridicula & indigna philoſophis eſt cenſenda.

Cùm ergo talia ſint Platonicorum fundamenta, non obſcurum eſt aliquid videntibus, quàm ſolidè & prudenter arenæ inædificentur ſeptem illi modi, quibus *capite 7.* aſſerit, Orpheum verè & reapſe ſaxa, & ſiluas, trahere cum animantibus ad citharæ modulos potuiſſe: Sed qui iſti modi?

Primus eſt id fieri potuiſſe vi ipſa muſices cœlorum, vt dixi, influxum eliciente, deducente, attrahente.] Hic modus nititur duabus falſis hypotheſibus: ſcilicet, eſſe quandam mundi animam, harmonicis numeris compoſitam, res ſingulas peruadentem, quæ muſico concentu delectetur, item cœlum & ſidera eſſe animata anima rationis compote, & quæ ira conciteturt, & voce ſonora demulceatur. Quæ cuncta à Theologis improbari; ipſemet Paulinus fatetur.

Secundus eſt, hac virtute præditũ eſſe

cantum,

cantum, non ſoni tantùm ratione, ſed ex occulta quoque vi verborum, qua cœleſtem illam vim detrahi de ſuperna ſede poſſe cenſent; & confirmant prodigii plenis verborum aliis effectibus, quæ omnia prudenter Paulinus ex Theologorum præſcripto ad dæmonum fraudes referenda non diffitetur *fol.* 204. & 206.

Tertius eſt dependens ex illa aſtrologica obſeruatione; cui Ptolomæus, & Albumazar, & ſimiles plurimũ tribuere: hunc quoque Paulinus *fol.* 207. Magicæ annumerat; addere debuit, illicitæ & dæmoniacæ, ne quis de naturali accipiat.

Quartus inde petitur, quòd proportiones numerorum vim habeant ſimilem figuris: figurarum verò certis lineis & punctis conformatarum admiranda ſit efficacia: & quia lyra Orphei, ad cœleſtis lyræ figuram fuerit conformata. Sed hanc rationem, & Platonicorum de figurarum virtute deliramẽtum, merito Paulinus, cum Theologis, nugas & ſomnia eſſe credit, & addit Conciliis ac Pontificum decretis eſſa prohibitum huiuſmodi ſtudium. Ego refutaui d.c. 1. q. 4.

Quintus modus, eſt petitus à vi quadam eximia naturæ, qua id ſoli Orpheo, vel cum paucis, erat conceſſum; per quandam ſympathiæ rationem ille cum rebus omnibus, per quaſdam indiuiduas conditiones ad hoc aptas, inditam: vt videmus rebus innumeris à natura quaſdam virtutes mirificas inſitas, quarum plurima exempla idem accumulat Paulinus à *fol.* 210. ſed miſcet vera falſis, comperta incompertis: iis quæ in S. S. legimus, quæ apud poetas leguntur: & quæ diuino facta miraculo, iis quæ naturali vi perficiuntur. Quid enim cum natura commune robori Samſonis? aut quæ virtus illa naturalis comæ vel capillis inſita? nec vlla vi naturali Franciæ Reges ſtrumam ſanant contactu: nec aſina Balaam loquens, nec campana Vililiæ, nec piſciculi cœnobii Mauriciani, inter naturæ admiranda debuerunt numerari: nec veriſimile eſt Orpheo vim illam attractiuam lapidum ac ſiluarum à natura datam. Nam exemplorum, quæ phyſica ratione conſtant, & ab eo referuntur omnia ſic vim exſerunt in vnius tantum ſpeciei materiam, vt in alterius nihil tale queant. Magnes ferrum attrahit, non auri minorem molem. Tentiritas crocodili fugiunt, non aſpides aut hippopotami. lupini tergoris tympanum in agninæ pellis tympanum valet, non in vitulinæ. Galli cantum formidat leo, non vulpes, & ſic de cæteris dicendum. At Orpheum cenſent iſti vim habuiſſe deducendi cantu non tantùm quercus, ſed omnes omninò ſpecies arboreas, nec arbores tantùm, ſed & qualiacunque ſaxa & marmora, rupes ipſas & vaſtos montes, Oſſam, Rhodopen, &c. animalia quoque, non docilia modò, vt ſunt elephas, ac delphin, & cerui: ſed feras maxumè efferas ac ſtolidas cuiuſq; ſpeciei.

Sextus modus tradit admixtionem artificioſam & naturalem elementorũ. Verùm hæc etſi mirifica quandoque perficiat, in quæſtione tamen, de qua nunc agimus, eſt ſuperflua. Nam hi nulla naturalis elementorum admixtio interuenit; ſed nuda per ſonum citharæ aëris verberatio, quæ res inanimas non poteſt attrahere, nec ſenſus auriũ expertia demulcere. Naturalis elementorum in cantu admixtionis nihil reperio: ſed ſolam illam imaginoſam triplicis generis virium commixtionem, quam eſſe nullam oſtendi.

Septimus,

Septimus, eſt vis attractiua quæ- A dam faſcinatrix ſeu magica: quam cùm Plotinus d. libro 4. fieri velit, vel ex occultis quibuſdam qualitatibus rerum, vel figuris, vel cantu, vel deſiderio ſeu imaginatione; ſecundum & tertium modum iam reiecimus: quartum quoque, qua tribuit imaginationi virtutem efficacem in longè ab imaginante diſtantia: ſed & primum refutaui, oſtendens nullam dari poſſe B physicam qualitatem occultam, quæ in tam diuerſæ ſpeciei, imò & generis res ſimul eodem modo queat operari, cùm id eam ſit neceſſe facere per modum cauſæ, non primæ ſeu vniuerſalis, ſed ſecundariæ & particularis. Nec enim vlla qualitas ineſt ſingularis vlli rei ſingulari, qua ſingularis eſt, quin ad diſpoſitiones indiuiduas pertineat, & ab ipſis dimanet; & proinde non niſi effe- C ctum particularem & ſibi proportionatum poteſt producere.

Reſtat ergo, *illa quæ de inanimatorum attractione feruntur, eſſe vel fabuloſa, vel dæmoniacæ operationis*, vt veriſsime iudicauit Pauſanias lib. 6. Nam Orpheum magum inſignem fuiſſe, memini me apud Suidam legere.

Addamus muſices effectum alium mirabilem. *Tarantulam* vocant, inſe- D ctum ab vrbe Tarento Apuliæ, vbi frequens; eius duo ſunt genera, quæ videntur Buſtamantius *in libro de animantibus ſacræ ſcripturæ* & alii, non ſatis diſcernere. *Vnum eſt* ex genere lacertarum, quod ſtellio vocari poteſt, *Salmanqueſon* vocant Hiſpani, de quo non loquimur modò: alterum eſt ex genere araneorum, ſeu phalangiorum, Hiſpaniæ (quod ſciam) ignotum, huic E peculiare eſt, quod ex Matthiolo *in Dioſcoridem libro 2. capite 57.* referum. Vagatur æſtate in campis, & proſerpit ex terræ cauernulis, & icit meſſores, quorum cura ocreis non munita, icti alii perpetuò canunt, alii rident, alii plorant, alii ſaltant, alii clamitant, alii dormiunt, alii vigiliis afficiuntur, alii vomitionibus laborant, alii ſudant, alii tremebundi fiunt, alii pauoribus infeſtantur; alii alia patiuntur incommoda, fiuntque phreneticis, lymphaticis, ac maniacis ſimiles. *Sed mirum* (addit Matthiolus) *certè, quàm facilè huiuſce veneni vis muſica mulcetur. Quandoquidem, vt equidem atteſtari poſſum, auditis lyricis inſtrumentis, vel tibiarum ſono, primo ſtatim occurſu à languoribus ceſſant, & in medium tripudiare & ſaltare incipiunt, tamque diu rem proſequuntur, ac ſi ſani eſſent, & nullo vnquam tenerentur dolore, quod ſi eueniat, vt tibicines taxillum conquieſcant, ac interponant, non multo poſt tempore in terram concidunt, & ad priſtinos redeunt languores, niſi tamdiu indeficiente ſonitu ſaliant, atque tripudient, donec veneni virus partim inſenſibiliter per cutis meatus, partim per ſudorem exeat & diſcutiatur. Ob id igitur tibicines ſtipendio conducuntur, alternatimque mutantur, vt abſque vlla ſonitus intermiſſione, tamdiu tripudient demorſi, quouſque penitùs curati: cum tamen dum hæc aguntur, ſint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatico, ac aliis, quæ venenoſorum morſibus aduerſantur.*] Hæc ille, quibus addendum videri muſicam iuuare, quia melancholicos & lymphaticos affectus venenũ illud inferit, ſi ad hoc aptũ nacta humorẽ corporis & ideò muſica: quod S. S. profitetur, lætitiam in animo gignente, pellitur noxa contraria. Confirmatur: quia non quiuis moduli quibuſuis admorſis, ſed certi certis proſunt. Vnde natum, vt quidam hoc non perpendentes; qui in eos inciderant, quibus congrua

modulatio non adhibebatur, hanc experientiam auſi fuerint negare. lippis & tonſoribus notiſsimam. Audiui, qui adderent; ſi quæ pupugerat tarantula, etiam alio in loco, moreretur, confeſtim morbo liberari ictum ab eâ: quod ſi verum, admirandum ſanè eſt huius veneni miraculum: de cuius cauſa mihi non liquet. quæ enim dependentia veneni tam remoti à ſua matrice ſeu fonte? aut quæ hæc operatio in tam diſtans?

QVÆSTIO III.

An verbis, & incantationibus vis inſit morbos ſanandi, aut mirifica perficiendi?

VIdetur Origenes *a* non immunis ab hoc errore, quem ſecuti quidam medici valdè ſuperſtitioſi. Q. Serenus, *b* & Aetius, & alii. conatur Trallianus etiam Galeno aſcribere: cōſentiunt Arabes ferè omnes Cabbaliſtæ & recentiores Iudæi; Magi quoq; omnes, cum Agrippa & Paracelſo: Plinius, *c* & cum eo recentiores quidam. *d* qui Platoni nimis addicti. Ite Cabaliſtæ quarti ordinis. Nam vt hoc obiter dicam, tot eorum ſunt ordines. primus eorum qui ſequuntur traditionem R. Rambani ſuper Geneſim, de quinquaginta portis intelligentiæ. Secundus: qui ſequuntur Abraham à veneris, qui in libro ſuo de creatione mūdi ponit triginta duas ſemitas ſapientiæ, quas amplexi R. Iſaac, & Iacob Cohen. In his duobus nihil deprehendo magicum, ſed ſolas nugas. Tertius ordo fuit ponentium decem enumerationes, *Nezer Zephiroth*, vt Ioſeph Caſtilienſis in ſua Iſagoge, Ioſeph filius Carnicol in libro portarum iuſtitiæ, & Paulus Ritius in Porta lucis: hi incipiunt viā ſternere ſuperſtitioni. Quarti ordinis ſunt, qui conſtituunt plura principia, nam quinquaginta portis addunt, litteras 22. alphabeti, & ſic faciunt numerum 72. quem vocant SEMHAMAPHORES, nomen expoſitorium Dei, & dicunt eſſe numerum LXXII. Angelorum præſidum orbis, & per quos inuocatos edantur miracula ab hominibus, hanc docuere IoſephCarnitof. & Recanath, & alii. Hæc eſt Cabala merè blaſphema & magica. Verùm hi omnes diuerſis fundamentis nituntur. Quidam impiè negant curandum, hiſce rebus dæmonum opera interueniat, nec ne (vt Paracelſus) qui proinde ſatis indicant ea naturaliter non perfici: & hoc dicere hæreticum eſt. Alii (vt quos citaui medici, & Plinius) ſolis adhærent experimentis, & quæ fieri vident, leuiter nimis illis ipſis, quæ cernunt adhiberi, mediis aſcribunt, de iis quæ non vident nihil cogitantes. Platonici quoq; Phyſiologiæ minùs addicti, Magicis autem nugis nimis creduli: facilè pro naturalibus ſuperſtitioſa multa receperunt, contra hos omnes hanc ſtatuimus.

Concluſionem, *Nulla vocabula vim habent naturalem vulnera vel morbos ſanandi, vel noxas alias depellendi.*]

Dixi, *Nulla* (negans de quouis verborum genere) ſiue ore prolata, ſiue ſcripto comprehenſa: ſiue ſola & incomplexa (vt vocant) ſiue complexa, & in propoſitionem vel orationem aliquam verſu aut proſa relata: ſiue ſignificatiua, ſiue nihil ſignificantia: ſiue Hebræa, ſiue alterius linguæ: ſiue dicta cum ſibilo aut afflatu, ſiue aliter, quomodocunque, abſente, vel præſente ægro.

Dixi, *Vim naturalem*, quia Zelotypiæ illa adiuratio & lex TORATH KINA, quicquid habeat efficacitatis, de ſurſum habeat: ferè ſicut hodiè,

a li. 1. & 5. contra Celſum.
b Serenus lib. de remed. Actius li. 8 c. 5. Octauianus in Euporiſtis. Marcel. & Trallianus paſsim.
c li. 28 c. 2.
d Picus in Poſitione Magicis, Ficin. li. de vita ſtudio ſor. Pomponā &c. ex I. . . et iam Grilland. de ſortileg. q. 5. & Pet. le Loyer. li. . . de ſpect. c. . . & li. 4. . . 4. & Aug. Thuanus in Paraba a vincto. dicēs, Verbamedendi

[. . .] tur morbis corporis, &c. quod ſanè erroneum eſt. Niſi quis illos velit excuſare dicendo, loqui de verbis, vt ſunt pacto nixa: ſed hoc foret impropriè vim verbis tribuere. quæ non ex iis, ſed ex pacto conuento, & quidem per dæmonem.

תורת קנאח Num 5.

preces

preces Eccleſiaſticæ, formulæ Sacramentorum & Sacramentalium, & exorciſmi, vim habent ſupernaturalem ex Dei inſtitutione, vel gratioſo concurrendi modo: qua de re non eſt noſtri inſtituti nunc diſſerere. Nec enim (quod pro tota hac materiâ notandum) nunc agimus de opere naturali, vt opponitur operi animali, vel operi libero, vel operi violento, ſed vt opponitur operi artificiali, vel etiam operi ſupernaturali. Deus ad huius vniuerſi perfectionem primò ſtatuit quendam *ordinem naturæ*, dum rebus ſingulis largitus eſt naturam ſuam atque eſſentiam peculiarem, & ſingulis dedit proprias huic naturæ congruentes operationes: quæ vocantur *operationes naturales*, quia naturæ ſuppoſiti ſunt conuenientes. Deinde Deus addidit alium *ordinem ſupernaturalem*, qui poteſt diuidi in duas ſpecies, prima *eſt ordo gratiæ ſeu miraculoſus*, (pro iiſdem enim hæc duo nunc ſumo) ad quem ordinem pertinent quædam operationes, quæ vires hominum & Angelorum omnium exſuperant: quarum operationum principium non eſt rei ſingularis natura, ſed ipſa illa Dei gratia, voluntas abſoluta, & omnipotentia: hæ dicuntur *operationes gratiæ & ſupernaturales* ſtrictè ſumpta voce, item *operationes miraculoſæ*. Altera eſt, *ordo prodigioſus*, qui ordo reipſa non excedit terminos naturalis ordinis, ſed tantùm dicitur excedere ratione modi, quem vel omnes homines, vel plerique ignorant: & ideo ſolemus eum quoque vocare ſupernaturalem, largè accepto vocabulo, clariùs autem ac ſignificantiùs vocatur ordo *præternaturalis*: ad quem referuntur multæ mirificæ operationes factæ per bonos, vel malos Angelos motu locali, vel ſubita naturalium agentium applicatione. Quoniam verò in his, effectus naturæ rerum ſecundùm eſſentiam non repugnat, nec modus operandi vires angelicas exſuperat: ideò tales effectus potiùs ſunt naturales latè ſumpta voce, quàm ſupernaturales: aut miraculoſi propriè loquendo: & præternaturales, quàm contrarii naturæ aut violenti: quia tamen vulgò cenſentur ordinem naturæ ſuperare, ideò ſolent ſupernaturalibus annumerari, ſed propriè ac preſſe præternaturales, aut miri, aut prodigioſi, debent vocari. Tres ergo Deus ordines ſtatuit, naturalem, miraculoſum, & prodigioſum: ſeu, ſi duos malis, naturalem & ſupernaturalem. His alium adiunxit ordinem homo, nempe *Rerum artificialium*: quando res naturales, fini à ſe intento accommodans, & applicans, diuerſas rebus formas indidit: quas illis natura non tribuiſſet, niſi induſtria humani intellectus adlaboraſſet. Nunquam tamen poteſt humana induſtria quicquam efficere, quod rerum naturæ repugnet: quare naturali ordini accedit iſte artificialis, non verò eum deſtruit, & ſubſeruit potiùs quàm tranſcendit: & naturale, in hac & cæteris hoc tractatu quæſtionibus primo tantùm illo modo ſumimus: vt tres illos alios ordines excludamus: artificialem, prodigioſum, & miraculoſum.

Notandum præterea, naturalem effectum à natura non produci, niſi motu vel mutatione, ſanitas autem mutatione fiat neceſſe eſt, mutatio non contingit, ſine qualitatum actiuarum virtute. actiuæ qualitates ad operandum exigunt ſubiectum aptum & idoneè ad agendum præparatum.

Ex hoc fundamento contra cunctas aduerſariorum machinas validè conſurgit concluſio, quæ fuit omnium Patrum: excepto fortaſsis Origene: D. Thomæ, Gerſonis, & Theologorum cunctorum (quod ſciam:) Vlpiani e-

tiam *f* I. C. negantis incantationes medicinis annumerandas. fuit medicorum *g* & philoſophorum ſaniorum. *h*

Vt auctoritate, ſic & ratione præualemus. Ita enim ratiocinamur. Verba nullam vim neque artificialem, neque naturalem, neque ſupernaturalem habent, ad huiuſmodi effectus. de vi artificiali, nemo vnquam vel ſuſpicatus fuit. Supernaturalis ſi foret: gratiæ, aut miraculi foret: hoc autem dici nequit. quia Deus nihil tale promiſit, nec Eccleſiæ reuelauit, quale Magi iactant: nec iuuat Deus Magicas incantationes: nec in Beelzebub ſic operatur, ne gloriam illi ſuam ea menſura communicet, qua ſolet Angelis & Beatis. Vnde apparet, quàm incautè nuperus ille Homeri interpres Spondanus *i* ſoleat repetere illud axioma: *Dei bonitatis eſſe, ad eiuſque gloriam pertinere, tam admirandas effectiones creaturæ, nempe dæmoni, conceſſiſſe*: Sed Caluinianus erat, cùm illa iuuenis ſcriberet: maturior ætate, cùm reſipuit, & ad Catholicos rediit, numquam hoc effutiiſſet. Si ſupernaturalis iſta vis non eſt: non reſtat, vt ſit prodigioſa, vel naturalis. Si prodigioſa: non fit miniſterio bonorum Angelorum: quia (vt poſtea docebo) hi ſe non immiſcent Magicis operationibus: ergo miniſterio malorum Angelorum. quod negant aduerſarii quidam, ſed vim argumenti nequeunt euadere: fatentur alii, & ideò coguntur etiam fateri vim verbis nullam ineſſe.

Denique nullam verba hæc vim habent naturalem. quia verba ſi ſcripta: ſunt quid mortuum, & omnis energiæ expers: quæ ſi quam vim habent, ab atramenti vel chartæ, cui inſcripta ſunt, temperamento vim illam accipiant oportet. & proindè ſua propriaque vi non operantur. Ore verò prolata verba, vim tantùm habent contactu aërem feriendi, vt & animalium reliquorumque inanimorum ſoni. Sed ſonus tactum non magis valet immutare, quàm color auditum, vel dulcedo viſum, quia non ſunt ſenſuum iſtorum obiecta. Quare cùm ad ſanationem corporis neceſſe ſit, ſenſum tactûs immutari: fateantur oportet, ſanationi morborum ſolam verborum prolationem vel ſcriptionem nihil conferre.

Reſpondet, Pomponatius, verbis primò & per ſe duntaxat auditum, affectionibus, deinde animi immutatis per accidens tactum quoque immutari. *Sicut videmus* (ait) *fieri ab oratoribus facultate Rhetoricæ, & à peritis muſicis vi harmoniæ.*] Sed contra: Oratores non verbis nudis, verùm pondere ſententiarum & rationum momentis perſuadent: ſi nuda tantùm barbaraque & nihil ſignificantia, vel parum apta permouendis animis, aut veſana & ridicula, vt ſunt incantatorum verba, proponerent: numquam animos concitarent. In muſicis, ipſa concentus ſuauitas & harmonica modulatio diſtrahit animum à doloris cogitatione, & ad lætitiam prouocans lenit & contemperat humores: cui, quid ſimile in horrificis ac ſtridulis ſibilis atque ſuſurris magorum?

Vidit etiam Pomponatius hic ſe operam luſiſſe: quare ad ſacram confugit anchoram; hæc contingere propter fidem vehementem incantatoris, & incantati. Hæc dicens cauſam præuaricaris (Pomponati) & vim verbis omnem detrahis. ſi totum illud credulitas operatur? quam tu fidem nuncupas; quæſo qualis iſta fides? non dices opinor ſupernaturalem? ſic enim vocare ſuperſtitionem atque perfidiam, prorſus

f L. 1. in pr. ne. D. de extraordi. cognit.
g Hippoc. de ſacro morb. Galen. li. 6. & 10. ſimpli. medi. Fernelii de abdit. rer. cauſis lib. 2. c. de cur. ſupnat. Beniuen. lib. de abd. morb. cauſ. Ioan. Lãgii epiſ. 33. Franc. Valeſii de ſacra Philoſoph. c. 3. Auger. Ferrer. libr. 2. metho. ca. 10. Scalig. lib. 16. de ſubtil. cap. 349. Condronch. li. 2. de morb. venefic. ca. 1. Bokelii li. de philtris ca. 1.
h Theoph. libro 9 de Hiſt. plant. Plutarchi in vita Periclis, Rab. Maymõ li. 1 perplex. c. 72 Leon. Vairi li. 1. de Faſcino ca. 11. Ant. Mirã. li. 16. de ſing. certam. Grevini lib. 1. de venen.
i In Odyſſ. ſiges de Lyãthropia.

ſus impium & perfidum. dices ergo naturalem, ſiue humanam. euge, habes tuæ cauſæ fauentem Ferrerium, *k* qui fiduciam hanc etiam ab adſtantibus exigit. ridiculè. quaſi poſsit imaginatio, vel adſtantium, vel ipſius incantatoris, quicquam operari in ægrotum imaginationem, corpus, vel animam. *l* Ipſius ægri credulitas confidentis ſe iuuari poſſe ab ea re, quæ nulam iuuandi vim habet naturalem, tam vehemens eſſe poſſet; vt humorum inducat alterationem, vnde ſanitas ſubſequeretur, vt bene Galenus, ſi tamen ipſe auctor libri de Incantationibus: ſed eo caſu ſanitas verbis dumtaxat adſcribenda vt occaſioni cuidam, non vt cauſæ.

k loco citato.

l Refutatum id. ſupr. cap. proxim.

Simili modo ſinceræ & rectæ philoſophiæ repugnant, ſententia Origenis *libr. 1. & 5. cont. Celſum*, nomina in vna lingua producere effectus, quos nequeant in aliam translata: & ſententia Pici in concluſionibus Cabaliſticis (quem optimè refellit Petrus Ciruelus Darocenſis, in quæſt. de Cabala & Magia Iudæorum, quæ eſt vltima inter eius Paradoxas quæſtiones) barbara & nihil ſignificantia nomina plus habere efficacitatis: ea quoque quæ Gregorius Toloſanus *m* tradidit: cùm de Hiſtrionibus, & poetis dicta, ad excantatores accommodat: quod eorum verba tùm demum rata ſint & efficacia, cùm animo intento & obfirmato ea proferunt. non enim iſti perſuadendo & affectiones concitando operantur, vt illi.

m libr. 19 ſyntax. c. 8.

Videte nunc friuola & impia Magices patrocinja, & quibus ſuperædificat, vana fundamenta: quæ Cabbaliſticæ tamen inſaniæ amatoribus mirificè placuerunt. Aſſerunt primò litteris & ſyllabis quandam eſſe cum cœleſtibus corporibus & mentibus ſympathiæ connexionem. Quod tamen non probant vlla ratione, ac ne traditione quidem: nec poſſet probari, niſi illorum teſtimonio, quibus id à dæmonibus foret reuelatum, dæmones autem ſunt mendaciſsimi, numquam ſponte verum dicturi, nec à magis, vt verum promant, compelli poſſunt, id nunc ſuppono, inferiùs probaturus.

Secundò dicunt verba illa maioris natura ſua efficaciæ eſſe, quæ ſunt orta à lingua digniore, & à ſanctiore dignitate inſtituta, & quæ res ſanctiores ſignificant: qua in re mirè nugatus deprehenditur Laurent. *n* Ananias. Hoc diabolus commentus, vt ſanctiſsimis quibuſque rebus faciliùs & libentius myſtas ſuos faciat abuti. Sed refellitur, quia nec rei ſanctæ ſignificatio, nec linguæ dignitas, nec probitas hominis inſtituentis, vllam qualitatem phyſicam operatiuam poſſunt vocabulis imprimere. Deus etiam formulis Magorum nihil gratiæ vel virtutis promiſit, nec elargitur, quomodo ſit Deus ſibi contrarius? quomodo approbet artes, quas ipſe vetuit? denique talia aſſerere blaſphemum & erroneum eſſe Pariſienſis facultas Theologica iampridem definiuit *artic. 9. & 10. de Magia.*

n libr. 3. de natur. dæmon. f. 99.

Tertiò ſomniant, nomina propria radios quoſdam eſſe rerum, quas ſignificant, & in ipſis nominibus, quaſi vitam quandam latere. Quid dignum Anticyris, ſi non iſtud? Quicquid enim Platonici dicant, nomina ſunt hominum arbitratu indita. Nomina quoque nec ſunt ſubſtantiæ corporeæ aut ſpirituales, nec ſunt accidentia inhærentia ſubiecto: quare vitam in ſe habere non poſſunt:

adueniunt quoque ſeu induuntur rebus, quas ſignificant atque denominant, extrinſecus planè: quare nec emanentes à rebus radii dicendi. Multa quoque ſunt nomina nihil ſignificantia: multa quid aliud à rei natura ſignificantia: quin & ipſa illa, quæ naturam rei ſignificant (qualia putantur quæ creaturis Adamus impoſuit, o) hæc nullum potuerunt à naturis rerum influxum recipere: quia res corporeæ naturaliter nihil efficere poſſunt in id quod corporis expers eſt, vt ſunt nomina.

o Geneſ. 2. v. 20.

Obiiciunt nobis, Deum ipſum rebus nomina indidiſſe. Probant, quia ſcriptũ ſit, *Omnibus iis nomina vocat,* p & alibi: *q gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.*] *Reſpondeo* Deum quidem noſſe cunctarum rerum, ſingulorum etiam Angelorum, & ſtellarum (de quibus eo loco agit propheta) naturas proprias, & ſic ea, cùm lubet, propriis nominibus, hoc eſt conuenientibus earum naturæ, vocare poſſe: ſed ea nomina mortalibus incognita ſunt, nec magis reuelata. deinde præſens poſitũ pro futuro, *vocabit*; vt patet ex Hebræo vocabulo, quod futuri eſt temporis. Prior ergo locus nihil iuuat hos argutatores. multò minùs poſterior: nihil enim aliud eſt nomina diſcipulorum in cœlo ſcripta eſſe; quàm eſſe in amicorum Dei relata album, quod alibi dicitur *inſcripta eſſe libro vitæ*; quod ſiue accipias ſecundum æternam Dei prædeſtinationem, quæ mutari nequit; ſiue ſecundùm præſentem iuſtitiam, quæ mutationi obnoxia; certè id homines impii parùm reuerenter ad indititia nomina, quibus ab hominibus diſcipuli compellabantur, audent transferre, quid magnoperè gaudendum illis, ob communem ſibi nominationem cum cæteris hominibus, brutis etiam & vr-

p Pſal. 146. verſ. 4.
q Luc. 10. verſ. 19.

A ticis: quorum nomen non minus Deo notum erat, qui nouit omnia?

Hinc tamen illi inferunt, voces ſignificatiuas primariò, per influxum cœleſtem, ſignificare; ſecundariò. tantùm per hominum impoſitionem: & quia in ſignificatiuis nominibus vtrumque concurrit, in non ſignificatiuis alterum tantùm; ideò plus virium habere nomina ſignificatiua. Quod inprimis alii B pernegant, qui non ſignificatiuis amplius deferunt. Equidem lubet ab his omnibus quærere: num neceſſe non ſit quemlibet influxum cœleſtium orbiũ per traduces qualitates in ſubiectum tã remotum influere; ipſis influentiis recipiendis aptum & accommodatum? deinde, num res incorporeæ, vt ſunt nomina, ſint ſubiectum idoneum recipiendis qualitatibus corporeis? quorum C vt prius nequit negari, ita poſterius nequit affirmari. Nihil ergo tribuit energiæ primus ille influxus cœleſtis. Impoſitio quoque humana, cùm ſit nuda & merè arbitraria denominatio, quid queat influere; nec Argus videat, quem ferunt fuiſſe oculatiſſimum.

Quartum delirium eſt, vim complexorum verborum; (propoſitionum ſcilicet & orationum) efficaciorem eſſe. D Primò *quia veritas* (inquit archimagus) *in ipſa propoſitione contenta hic accedit: cuius veritatis vis maxima eſt, quando formula ſeu carmen virtutis ac operationis aſtri ſeu numinis, quod comprecamur, continet commemorationem.*] O Satan, Satan tibi quàm perpetuo ſimilis es? pergis hoc telo diuinos honores conſequi. Nonne ſatis hoc indicant, quæ myſtes ille tuus, exempla petit, ex Hymnis E Orphei & Apulei ſcriptis, idololatriæ plena? tum quia auctoritates illæ poëtarum refertæ vanitatis: tam quia ſenſum ac intellectum carminis aſtris aſcribit: tum quia per hoc numen, in-

telligit cacodæmones; quos aſtris & ſingularum rerum ſpeciebus Magica diſtribuit. Conatur etiam probare, quia qui integram orationis texturam promit, magis animo dictis intendit, quàm qui verbum vnum atque alterum: quare vis quoque vehementior imaginationis concurrit, & ſpiritus copioſior in rem incantatam tranſit. Quæ vana ſunt, nec empſitanda titiuillitio. Nec enim imaginatio extra imaginantem in res ſeiunctas vim habet vllam; nec ſpiritus vllus à loquente prodit, qui rem incantatam contingit: præter afflatum: afflatus autem facultas ad ſanitatem nulla eſt; ad morbum & noxam per contagium aliqua, vt docuimus.

Ex his manifeſtum ſit, falſa quoque eſſe, quæ ex tam bellis axiomatibus inferunt corollaria. primo quod aſſerunt oportere, vt ſic ſanantes afflent ægro, & ei vocabula quaſi inhalent. 2. quamlibet huiuſmodi incantationem præter ordinem ſolitum & retrogradè prolatam aut ſcriptam, inſolitos effectus gignere. 3. debere ea quæ magus vult impetrare, inſcribi rei, quam vt inſtrumentum adhibet. exempli gratia, ſi tabella, vel pergameno vel herbæ foliis vtatur, debere inſcribere folio, membranæ vel tabellæ; ad quem id effectum faciat, cur cedo? an quod verba non ſatis efficacia per ſe prolata? an quod alioqui dæmon ſurdus, vt ea non audiat; vel quòd ſcripta quàm audita meliùs intelligit? an quòd ad memoriæ lapſum fulciendum opus hac induſtria? nihil horum in cauſa, ſed vafer ille vanarum obſeruationum multiplicatione; velut variis retium plagugis, ſic pluribus peccatis miſeros amat illaqueare. Legi exempla quæ Leon. Vairus collegit, / ſed in his omnibus pactum cum dæmone intercedens cauſa fuit effectionum. Vi-

A de inf. lib. 6. anacephalæoſ. monito. V.

QVÆSTIO IV.

De amuletis & periaptis.

NOta Græcorum athletarum conſuetudo, ſed paucis; qui filacteriis vſi ad victoriam, ne niceteriis magicis ſuperaret aduerſarius. habes in antiquis
B gloſsis Iuuenalis Sat. 111. his verbis; ruſtici didicerunt luxuriam & palæſtris vti, & fracteriis (*corr. philacteriis*) vt athletæ ad vincendum. *& mox*: nam & niceteria ſillateria (item *corr. philacteria*) ſunt, quæ ob victoriam fiebant, & de collo pendentia geſtabantur.] Cunctis autem nota Romanorum gentilium conſuetudo, qui ſoliti puerulis de collo res turpiculas ſuſpendere, *Præ-*
C *fiſcini*, vt dicebant, nec faſcinarentur (vnde & *Faſcini* nomen inter obſcœna relatum) alia quoque amoleta ſuccini aut alterius materiæ contra morbos geſtitabant quæ dicta amoleta, amolimenta, ſeruatoria, probra, quemadmodum & Græcis ſua fuere περίαπτα, περιάμματα, ἀποτρόπαια, ἀσίνυτα, καὶ φυλακτήρια malorum, vt putabant, auerruncatoria. Sic etiam prodeſſe ſibi
D putabant Iudæi ſua philacteria, ſeque per illa cuſtodiri ac præſeruari à malis, perperam accipientes diuinum præceptum. *a* Eundem errorem Catholicis, non hæreticus tantùm VVierus; ſed & qui Catholicus videtur ex ſcriptis, Remigius Lotharingus, *b* impingit; hinc omnium periaptorum vſum temerè condemnantes ex Patribus non ſatis intellectus.
E Dico primò, *Amuleta huiuſmodi quæ collo dependent, vim nullam obtinent naturalem ratione verborum, characterum, vel figuræ, vel conſtellationis: ſed duntaxat ratione materiæ ſi qua huic*

a Exo. 13. Deut. 6. 8. Matt. 23. v 5. vbi plura notamus in comment. *b* li. 3. dæmonolat. c. 3.

antipathiæ vel Sympathiæ vis naturalis inſit.) Hæc concluſio eſt Catholicorum omnium, & etiã gentilium, quos præcedenti quæſtione citauimus, probatur, quia phyſicæ ligaturæ facultas neceſſe eſt, vt à naturâ rei ipſius dependeat, quæ non competit niſi ratione materiæ ſeu ſubiecti. Quare ſi quis effectus producatur, cuius cauſa nequit eſſe vis naturalis ſubiecti: effectus ille prodigioſus erit, & amuletum ſuperſtitioſum, qualia multa congeſsit Coſta Ben Lucas Iudęus Luſitanus: c Huc referendum, ſi figuram attendunt; quod Hiſpanicis pueris ex Gagate ad collum deligant, manu in deriſum, inſerto intra digitos primores pollice, cõformatâ. *Higam* vocant.

c li. de ligaturis.

Dico ſecundò; *Quando in ipſis verbis modo ſcriptionis, crucium numero, figura vel ſimilibus ſpes non ponitur; pium & ſanctum eſt, reuerentiæ cauſa Sanctorum reliquias, cæreas agni Dei effigies, Euangelium S. Ioannis. Pſalmum Dauidis, & ſimilia S. Scripturæ teſtimonia ſecum geſtare collo appenſa: ſed effectus qui inde oritur, erit ſupernaturalis, Dei beneficentiæ adſcribendus, Aliis autem ligaturis vti; quas vel vſus Eccleſiæ Cathol. vel proborum medicorũ ars non commendat; omnino eſt prohibitum.*

Quod ad reliquias, videtur non ſatis cautè locutus, inſignis Doctor Theologus Ciruelus Darocenſis *lib. de ſuperſtit. c. 4. p. 3.* quando leuiculis fultus rationibus ſacrarum reliquiarũ ad collum geſtationem improbare non veretur. Diſſentit ille ab hæreticis. nam ipſe vult reliquias Sanctorum in templis honorificè ſeruari, & adorari: ſed non vult eas à priuatis collo appenſas geſtari; temerè reprehendens antiquam virorum valde ſanctorum conſuetudinem. Nonne B. Helena clauorum CHRISTI vnum fræno equi, alium galeæ Conſtantini indidit? Nonne Beatus Antonius palmatam illam Anachoretæ S. Pauli; & ipſius Antonii tritum cum melote pallium exultans Athanaſius tulit. Similia de Theodori Martyris puluere Nyſſenus: de catena B. Petri magnus Gregorius. Sed in re notâ non eſt immorandum.

Concluſionis prior pars probatur, Eccleſiæ Cathol. inueterato & ſalutari more, nec non ſententia D. Thomæ. Maldon. d Nauarr. Silueſtri & alior. ratio eſt, quia Sanctorum reliquias ita ſemper maiores noſtri ſunt venerati: Agni illi ad hoc à ſolo Pontif. Maximo quotannis benedicuntur: ſacræ ſcripturæ teſtimonia, vt licet ore proferre, licet etiam deſcripta collo deferre, & narrat Leontius Epiſcopus ſanctum Simeonem Salum mulieri magæ amuletum in tabellâ conſcripſiſſe; quo geſtato illa non potuit ampliùs diuinare, nec magica amuleta facere. (*Sur. 1. Iul.*) nec vllus ſanctorum patrum hoc vnquam improbauit. Nam D. Baſilius e damnat πιτιάμματα characteribus (*nempe magicis*) inſignita. Incertus auctor in Matt qui exſtat inter Chryſoſtomi opera f inuehitur in duo nequam genera hominum: primum, qui ex huiuſmodi ad collum ſuſpenſis ipſi ſanctiores volebant videri, vt Phariſæi olim: ſecundũ qui ex eâdem ſuperbiâ, quæ ad collum alii ſuſpenderent, ipſi de capillis, vel veſtimẽtis ſuis largiebãtur. Ipſe D. Chryſoſtomus g mulierculas illas reprehendit, vel quòd non rectâ, ſed Phariſaicâ id intentione facerent; vel quòd, per opinionis errorem, non à Dei gratiâ miraculoſum auxilium, ſed ab ipſa materiâ, vel formâ ſcripturæ, id præſtolarentur, vt faciunt hodie, qui dicunt debere eſſe ſcriptum Euange-

d Tho. 2. 2. q. 96. ar. 4. Maldon. in 1. cap. Ioan.

e hom. in Pſ. 45.

f homil. 14. in Matth.

g in Matth. hom. 73.

lium in membranâ virgineâ, vel literis vel lineis miniatis & cætera. Sanè Chryſoſtomus eâdem id mente reprehendit, qua D. Hieronymus, *h* qui ſatis indicat, Phariſaicam illam ſuperſtitionem præſidium ab ipſis pittraciolis, non deſuper à Cuſtode Iſraël, Deo Sabaoth, exſpectantem, ſe reprehendere: item quòd quæ extrinſecus gerebant, eorum cultum & obſeruantiam intrinſecam, quæ præcipua, negligebant. Denique in vita S. Antonini infeſtationem quandam dæmonum, cùm preces quaſdam membranulæ inſcripſiſſet, & in cubiculo ante Deiparæ Virginis imaginem affigi iuſsiſſet, legimus diſpuliſſe. (*Surius tom. 3. Fol. 34.*) Auctoritas D. Gregorii Papæ idem probat epiſt. ad Theodelineam, quem iure ſuo, id eſt, Caluiniſtico, carpit Ioſ. Scaliger in Elencho c. 8. verba D. Hieronymi contra mentem eius detorquens. Sed bene, quod ouillum lanitium iam deponere Scaliger incœpit.

h in c. 23 Matth.

Poſterior pars concluſionis probatur canonibus, qui anathema fulminant in eos, qui philacteriis (hoc eſt conſeruatoriis) vtuntur; & ſi clerici ea faciant, iubent eos Eccleſiis ejici. *Can. 1. & 4. 26. q. 5.* qui canones quomodo ſint intelligendi, & de quo genere philacteriorum loquantur, petendum ex alio canone, *nempe vlt. eiuſdem queſtionis*, vbi inter cætera in hunc modum ſcribit Beatus Iſidorus: *ad hæc pertinent ligaturæ exſecrabilium remediorum, quæ ars commendat medicorum, ſeu in præcantationibus, ſeu in characteribus ſuſpendendis atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonũ eſt quadam peſtiferâ ſocietate hominũ & Angelorum malorum, exorta.*) quæ ſumpſit à D. Auguſtino libr. 2. de doctrina Chriſtiana. idem alibi confirmat D. Auguſtin. *i* his verbis: *Fingunt ſpi-*

...ct. 7. in ...

A *ritus maligni vmbras quaſdam honoris ſibimetipſis, vt ſic decipiant eos, qui ſequuntur Chriſtum. Vſque adeò, fratres mei, vt illi ipſi qui ſeducunt per ligaturas, per præcantationes, per machinamenta inimici, miſceant præcantationibus ſuis nomen Chriſti, qui iam non poſſunt ſeducere Chriſtianos, vt dent venenum addant mellis aliquantum.*) Chryſoſtomus homil. 25. ad P. Antio-

B chen. *Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis vtuntur: & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numiſmata capiti vel pedibus? Dic mihi hæne ſunt ſpes noſtræ, vt poſt crucem & mortem Domini, gentilis regis imagine ſpem ſalutis habeamus? &c.* damnarunt hæc etiam tempore Caroli magni Patres Concilii Turonenſis cap. 42. & ipſe Carolus

C libr. 6. Capitulorum cap. 72. & prius Conſtantius Imp. apud Ammian. l. 19. & Antoninus Caracalla, apud Spartianum in eius vitâ. Tales ſunt nefariæ illæ formulæ precum; quas contra vulnera, & pericula ignis, aquæ & alia, quidam per mendacium adſcribunt B. Leoni, & aliis ſanctis, & (proh dolor) multi hodie geſtitant; quibus

D Diabolus ſemper tandem imponit, & quando ſunt in ſtatu peſsimo lethalis culpæ, ſinit eos occidi & deſerit quos antè aliquoties defenderat. Poſſem nominare mihi probè notum; cui id accidit. Norunt Franci, cum ſuperioribus annis, cum Barone Danon, hæreticorum Germanorum examina in Franciam irrupiſſent, & à Duce Guiſio ſtrenuè debellata fuiſſent; huiuſmodi ſche-

E diaſmata collo cæſorum ferè omnium appenſa, fuiſſe reperta ab iis, qui cadauera ſpoliarunt. Hoc genus ſuperſtitionis ſubſannat Lucianus *k*, & Antoniũ Caracallam ſuppliciis compeſcere conſtituiſſe teſtatur Spartianus. Et

Tatia-

l Orat. contra gēt.

Tatianus Aſſyrius *l* hæc omnia refert ad dæmonum dolos, & pacta per Magos cum illis inita. Huc etiam refero quod, de vrſariis, ſic refert Balſamon Commen. Syn. 6. in Trullo; *Vrſas trahere dicuntur y, qui arctotrophi appellantur, qui quidem in capite & totius animalis corpore tincturas appendentes, & pilos ex ipſo tondentes eos vnà cum tincturis dant perinde ac remedia & amuleta, tanquam contra morbos & faſcinantes oculos conferre poßint.*] Huc pertinent etiam formulæ omnes, quibus immiſcentur nomina ignota Angelorum, hoc eſt alia præter, Michael, Gabriel, Raphael. hoc mirum fortaſsis alicui videbitur; quia Trithemius, & Rabb. alia quoq; nomina confingunt eorum, quos dicunt eſſe motores orbium cœleſtium, item fata decernere, & fatales caſus adminiſtrare, & mirifica quædam homines ab his diſcere; & ſimiles impietates, quibus ille liber ארבעחאל ſcatet. In Sibyllis quoque oraculis lib. 2. hic verſus exſtat, iuxta quoſdam codices ἤξουσι μιχαήλτε Γαϐριήλ, Ραφαήλτ' εὐριήλτε. Sed in aliis libris habes ἰξομιῆλ, οὐριῆλ σαμιῆλ: ἀζαήλτε, in quibus primum illud eſt corruptum pro Ιερεμιῆλ, tertium pro σαθιήλ, vt vocant eos Tritthenius & alii qui cœlorum motores eos faciunt. Sed nitor auctoritate & ſanctione concilii Romani, quod fuit congregatum Romæ ſub Zacharia Pontifice, ad damnandos errores Aldeberti & Clementis hæreticorum Germaniam turbantium; vbi inter cætera, lecta vna oratio Ardeberti, in qua continebantur hæc verba; *ſupplico vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michael, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel.*] Quibus lectis, Zacharias

A Papa, interrogauit Epiſcopos, ſententiam de his ſuam proferrent: illi damnandum Aldebertum pronunciarunt, vt hæreticum: cauſa verò ſubditur & ipſum Decretum concilii his verbis; *octo enim nomina Angelorum, quæ in ſua oratione Aldebertus inuocauit, non Angelorum, præter Michaelis, ſed magis dæmonum nomina ſunt, quos ad præſtandum ſibi auxilium inuocauit. Nos*

B *autem, vt à veſtro ſancto Apoſtolatu edocemur, & diuina tradit auctoritas, non plus quàm trium Angelorum nomina agnoſcimus: id eſt, Michael, Gabriel, Raphael. Zacharias Papa dixit, optimè prouiſum eſt à veſtra ſanctitate vt conſcripta illius omnia igne concrementur: ſed oportunum eſt, vt ad reprobationem eius in ſcrinio noſtro conſeruentur ad perpetuam confuſionem. Nunc verò, quia*

C *omnia peracta ſunt, de vtrorumque ſententia, quorum ſuperius mentio facta eſt, nunc pertractatum eſt. Vniuerſum concilium dixit: Aldebertus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta ſunt; & qui ſe Apoſtolum cenſuit nominari; & qui capillos & vngulas ſuas populus pro ſanctitate tribuit, quique ſub obtentu Angelorum dæmones in ſuum auxilium inuocat: ſit ab omni officio ſacerdotali alienus, &c.*] *m* Igitur ex

D concilii huius ſententia, damnanda cuncta periammata, periapta ligaturarum & ſimilia, vbi alia nomina leguntur, quàm trium, quos ſacra ſcriptura nominat, Angelorum. Nominatur quidem Vriel. 4. *Ezdr.* 4. *v.* 1. Sed liber ille Canonicus non eſt, nec tantæ auctoritatis; & in eodem reperias Ieremiel, quem nemo recipit: Aldeberti verò

E cætera nomina nonnihil ſunt deprauata ex iis, quæ in Necromanticorum libris habentur. Sed de Vriel accurate ſcripſit Nicol. Serarius noſter comment. in c. 12. Tobiæ q. 10. cum quatuor ſe-

m vide a ud Sur omo. 3. ment In nie in vi S. Bonifa cii, fol 49

quentibus. Illud quoque attendendũ, ne ipſis Angelorum nominibus veris
A vtentes, ea malis Angelis accommodarint. cur non hoc auſint, qui auſi ſic abuti nominibus Dei? audi Procopium in Leuit. contra quoſdam curioſos hoc vtentes prætextu his verbis agentem. *Attamen (obijciunt quidam) inuocant Zabaoth. Quid tum? impie hoc faciunt. Nam illam appellationem non Deo, ſed dæmonibus tribuunt, & plerumque illi dæmoniaci vſurpant nomina diuina, dū*
B *ea imponunt dæmonibus, quorum ambitioni ſeruiunt.* hoc fit in precibus Magorum, quibus inſerta *magna* (ſic vocant) *nomina.*

CAPVT V.

Ars aurifactoria, quam Alchimiam nuncupant, ad quam magiæ ſpeciem ſit referenda?

NOn poteſt ſufficienter huic quæſtioni reſponderi; niſi priùs conſtet, quo ſe vſque vires eius extendant. quare quatuor ſunt diſcutienda. primò, an ars iſta finem ſuum conſequatur? ſecundo habendane in numero artium liberalium? tertiò ad quam Magiæ ſpeciem pertineat? quartò licita ſit, an illicita?

QVÆSTIO I.

An aurum hac arte verum conficiatur?

DVo quæſtio hæc complectitur; quid naturæ ope fieri queat. & quid fieri ſoleat? quorum non eadem ratio eſt. priùs quam decidamus quæſtionem, quædam de nomine & origine ſunt præmittenda.

SECTIO I.

Quid ſit Alchimia & quando inuenta?

A NOmen Arabicum eſſe volunt, viri docti; & id indicare nomini præfixum, *Al*, vt in *Almanach*, & *Almageſtũ*, & ſimilibus, Mixtobarbarum ergo vocabulum fuerit, ex Arabico *Al*, & Græco, χύω ſeu χύνω, quod idem ac *fundo*, alii Græcam planè vocem cenſent, ex quibus eſt Ioannes Chryſipp. Fanianus. qui deducit, παρὰ τὴν χυμεῖαν καὶ ἄλα à ſale & fuſione. *b* Sed
B huic Græci ſcriptores repugnant, qui plerumque ſcribunt χημείαν: *c* non χυμεῖαν. Sed quid χημεία ſignificat? quidam ex Plutarcho *d* tradunt Ægyptum ſacrâ linguâ ſacerdotibus vocari *Chemiam*: & inde ſuſpicantur, vocati *Chemiam*, quaſi Aegyptiam: videlicet quia primi mortalium Aegyptii illam à Mizraimo Chami filio acceperint, ab Aegyptiis Arabes didicerint, &
C articulum illum ſuum *Al*, addiderint; ab Arabibus, Europæi acceperint & nomen & artem, vt & reliquam fere medicinam & philoſophiam Græcanicam. Nimis iſti benigni ſunt in Arabes. Nomen enim notum Romanis fuit antequam vlli noti philoſophi vel docti inter Arabes, & quo Arabia tempore adhuc Chriſtiana. Inuenias illud apud Iulium Firmicum Latinum *e* ſcripto-
D rem; qui tempore vixit Conſtantini Magni. Apud Aegyptios quidem hæc ars in vſu etiam Diocletiani tempore videtur fuiſſe. ſi Suidæ credimus. *f* & ab iis fortè Romani acceperunt. Verum illud de *Chemia* merum eſt commentũ: Aegyptus enim non *Chemia*, ſed *Chammia* dicta à Chamo: ſic enim in Pſalmis legim⁹; *In tabernaculis Cham*, *g* Aegy-
E ptiorum & poſtea; *h terra Cham*, vocatur ipſa Aegyptus. hoc ergo nomen ſacerdotes, vt teſtimonium antiquitatis ſuæ aſſeruarunt, vulgo *Miſraim* dicebatur Aegyptus; vnde & hodiè ad-

a N comment in Manil.
b Dialogo de Chryſopæia.
c Cedrenus in Annal Suid. mox citand.
d li. de Oſir. & Iſid.
e lib. 3. in I. unæ decretis.
f in Diocl.
g Pſal 78 57.
h Pſ. 105 23.

huc Turcæ & Arabes vocant, *Maſra* Quare ſi Arabes voluiſſent ab Aegypt hanc artem denominare; & addere ſuum illud; *Al*, vocaſſent *Almaſram* Quid ergo? ſuſpicor, vt multa Arabum vocabula, eſſe Hebræum illud, & quidem ſolidè. nec aliud ſignificare quam artem fuſoriam ſiue liquatoriam. Etenim Hebræis, *Alichini*, *i* ſignificat itinera ſiue fluxus. ab *Alich*, quod ſignificat facere ambulare ſeu fluere. *k* B Vnde ars liquans ſeu fundens metalla: abiecta litterula, ab *Alichim*, fit *Alchimia*, facillima formatione. Quid enim eſt Alchimia, quam pyrotechnica ſiue igniaria ars, reſolutoria, & purificatoria metallorum? quæ vt *Chymiæ* ſpecies quædam eſt: ſic etiam aurifactoria, ſiue Chryſopœia; ſpecies quædam eſt Alchimiæ, quæ in extrahendo ſiue ſeparando, & in congregando ſiue coagulando ex aliis metallis auro, tota occupatur: C vnde non malè *Spagiricam* vocant nonnulli, παρὰ τὸ σπᾶν καὶ ἀγείρειν, à ſegregando & congregando. Ad hanc quidam retulit illum Manilii verſum. *l*

[Margin: הלבים i Iob. 29. 6. הלית k Iob. 24 10. l li 4. Aſtro.]

Materiamque manu certæ duplicarier arte:

& quia de Alchimicis dictum, per errorem, putauit, ideo (quæ eſt Critica audacia) D contra veterum codicum fidem, eum tollendum, vt ſpurium iudicauit. verumque male. nam & Manilii verſiculus eſt, & non de Chryſopæis, ſed de bractearis accipiendus, qui malleando aurum in bracteas ſeu foliola tenuiſsima diducunt & dilatant; & ſic ſuperficiem adeò dilatatam quaſi duplicant. Alchimice certè non tam duplicant manu, quàm igne. E

Non ſtatui de tota Chymicâ agere; quam ego artem, qua medicinæ adminiculatur; ſanè laudo, & veneror; vt phyſiologiæ fœtum præſtantiſsimum; inuentricē auri potabilis, rei non minùs vtilis ad ſanandum; quàm ad alendū, ac quoad fieri poteſt, vitam prorogandā; ſpiritus enim ſubtiliſsimos ex metallis, gemmis, plantiſq; educens; quo ſubtiliora, hoc puriora; & quo puriora, hoc efficaciora remedia præbet; metalla depurat, ſegregat, perficit; lapides conflat, aquā elicit, ignem vegetat, & in igne vegetato, ac quaſi perennato, ſpecimen B edit artis & efficacitatis ſuæ, in humanâ vitâ propaganda. Mihi quidem dubium non eſt liquorem illum Olibii Maximi, cuius beneficio lucerna multis ſæculis conſeruata fuit ardens, Chymicū fuiſſe; de quo Bernardus Scardeonius, *m* ſcribit Patauii ante aliquot annos, vrnā fictilem effoſſam his inſcriptā verſibus.

[Margin: m in Hiſt Patauina]

PLOTONI ſacrum munus ne attingite fures,
C *Ignotū eſt vobis hoc quod in orbe latet.*
Namq; elementa graui clauſit digeſta labore
Vaſe ſub hoc modico Maximus Olibius.
Adſit fœcundo cuſtos ſibi copia cornu,
Ne precium tanti depereat laticis.

Plutoni Deo diuitiarum dedicauit hoc ſuæ artis ſpecimen homo gentilis, diuitias illi acceptas ferens. D Intra maiorem illam vrnam minor alia reperta; in hac, duæ ampullæ adfabrè laboratæ, argentea vna, aurea altera: puriſsimo quodā ambæ liquore plenæ; quo lucerna multis iam ſæculis ardens conſeruata cenſebatur.

De ſolâ Chryſopœiâ ſtatui dicere; quæ vel ex adſperſis pauculi pulueris aurei ramentis, aurum multiplicat, vel ex non auro verum aurum producit: E nam quæ ex auro liquato tantumdem vel minùs auri producit, ſed purgatius; ea nomen aurifactoriæ non meretur. Chryſopœiæ igitur originem quidam nobis valde faciunt antiquā, qui præcla

ro Adami titulo libellum quendā inſi-
gnē obtrudunt: vt & alii Moyſis, & Ma-
riæ ſororis eius, & Salomonis, & Her-
metis Triſmegiſti, & Ariſtotelis, & Py-
thagoræorū quorumdam libros vendi-
tant: hæc enim omnia pro impoſturis
habenda duxerim, & ocioſorū hominū
ſomniis. Quid? an, quia ab Adamo pri-
ma ſcientiarum principia, idcirco & de
hac ille arte ſcripſit, quē de nullâ conſtat
ſcripſiſſe? An, quia Moyſes in omni Æ-
gyptiorū ſapientia excellens, idcirco &
ipſe, & ſoror eius (miror Aaronem non
additū & Beſeleel) animū ad alchimiam
excolendā adiecere? An, quia Cabbali-
ſtæ nugantur Chamum in arca Noacho
patri ſuo *libros de Magiâ naturali* fura-
tū, quos Miſraimo filio ſuo donauerit;
idcirco inter illos etiā Chymici libri fue-
re? Sed Chamū ſcimus non philoſophiæ
naturalis, verùm Magiæ Dæmoniacæ
fuiſſe propagatorem. n Hermetis Triſ- ⁿ ſu. lib. 1. 14.
megiſti non pauci ſuperſunt libri; quis
quæſo vel color tenuis in illis huius ar-
s[e]ruent opinor, qui Phaetonteo auſu
eò detorſerunt; quæ de Turri Babel, &
quæ de terra promiſsionis, SS. comme-
morauit & quæ Salomon in *Eccleſiaſte*
de meretrice, mores eius depingens
Spiritu ſancto afflatus, ſcripſit, illi ad
Chymices myſteria deflexerūt: qui niſi
diuitias; quas, œconomicæ prudentiæ,
& nauigationi in Ophir, diſertè acce-
ptas refert Regum Hiſtoria; Salomonis
alchimiæ adindicarunt. In quos (vt mi-
tiſsimè agam) nihil dicam aliud, quàm
quod fatuis ſolemus, ſanam mentem iis
optandam. Minore longè periculo pec-
cant, Ainar. Ranconetus & Cardanus,
qui Sibyllæ vaticinium illud;

ἐννέα γράμματ᾽ ἔχω. τετρασύλλαβός εἰμι.
νοεῖμε. &c.

ad Arſenicū, admirandi lapidis materiā
tranſtulerūt; quaſi quatuor ſyllabarū &
nouē litterarum vox alia nulla foret. Itē

A qui Pandoræ poculū hoc eſſe conten-
dunt, ab Heſiodo notatū: ſed hi plures
Epimetheos, ſolâ ſpe reliqua, quā Pro-
metheos, ex hoc grege fateantur opor-
tet. Nec minùs illi ſuaues, qui Siſyphium
ſaxū extollunt, & propter huius lapidis
inuentionē meruiſſe nomen, quaſi di-
uina ſapientis autumant: propter pro-
miſcuā in vulgus beneficii communi-
B cationē, ad inferos detruſū ſemper re-
uolubilis ſaxi ſubuectione damnatū. ho
mines præparcè auari. Liberaliores alii,
cum Suida Colchis auratam pellem a-
uertunt. illud enim δέρας τὸ χρυσόμαλλον,
Iaſonis; libros fuiſſe in membranis a-
rietinis deſcriptos, artis alchimicæ do-
ctrinam aurifactoriam continentes.
Addunt alii, hoc illud aureum fuiſſe fe-
mur, χρυσοῦν μηρὸν, iuxta Laert. lib. 8.
Aelian. var. hiſt. lib. 2. Lucian. & alios.
C ſiue (vt corrigunt alii) χρυσοῦν ῥόον, aure-
um flumen, à Pythagora in Olympiis
oſtenſum quod tamen Origenes ebur-
neum appellauit *lib. 6. contra Celſum.*
Hoc illud eſſe apud Hippocratem mi-
rabile, & imprimis ſacrum terræ opus;
ex quo animantia, plantæ, alimonta,
pharmaca, fortuna, & ipſe Plutus pro-
fluant. o Hinc apparet quàm vetuſtam ᵒ Hippocra. in epiſtol. de Crateia.
iſti originem arti arceſſant. Equidem o-
D pinor vetuſtam: ſed certa teſtimonia
ante æuum Caligulæ non comperio.
Nam quæ dicta, mera ſunt coniectanea
nec magis certum, quod quidam pro-
bant ex Eſdr. lib. 4. ca. 8. v. 2. *Quomodo
autem interrogabis terram & dicet tibi.
quoniam dabit terrā multam magis, vnde
fiat fictile, paruum autem puluerem vn-
de aureum fit,*) Hoc enim perſpicuè nō
ad artem fuſoriam, ſed ad naturales
E metalli ex terræ puluere productionem
poteſt referri. Si tamen quis contende-
ret, ad materiam auri tranſmutato-
riam pertinere is ſciat, neque infalli-
bili ſe teſtimonio niti, quia liber iſte

Sysiph. quaſi σόφος.

apocryphus eſt; neque loco claro & aperto antiquitatem artis ſe probare. Cæpiſſe ſub Caligula docet Plinius, *q* rationem ex auripigmento aurum liquandi, ſed mox deſiiſſe. Foditur hoc in Syria auri colore, fragili lapidum ſpecularium modo. Vim eius magnam Caligula, auri quàm ſanguinis non minùs auidus excoqui iuſsit: & planè fluxit aurum excellens, ſed ita parui ponderis, vt detrimentum ſentiret. nec poſtea tentatum ab vllo. Diuturnum poſtea ſcriptoribus ſilentium fuit. Vſque ad Diocletianum ſiluere. Nam Suidas auctor eſt, cùm eo regnante Aegyptii res nouas molirentur, cæde multorum illuſtrium virorum in ipſo exordio hoc incendium ſopitum fuiſſe: & conquiſita tum ibi veterum de argenti & auri fuſione ſcripta, omnia tyranni iuſſu flammis tradita, ne ex illa arte ditati Aegyptii, pecuniis freti, Romanis in poſterum rebellarent. *r* Aliquot annis poſtea Zozimus Græcus ſcriptor vixit, cuius de Arte ſacrâ, & Chryſopœiâ libri M. Scripti aſſeruantur in Regis Chriſtianiſsimi Bibliothecâ Fontisbelli: vbi & Blemmidæ liber de eadem. Chryſopœiâ dicitur exſtare. hic ille Nicephorus Blemmidas eſt, qui ſub Ducâ Imp. multa præclara philoſophiæ monimenta edidit. Zozimo Græcum antiquiorem, non noui: ille Arabes omnes, qui circumferuntur æuo antecedit: fictitium Morienum (Eremitam Romanum fingunt inepti Arabicè ſcribentem) & verum Geber, ſiue Gebrum Arabem: qui non inuentor artis, vt putant Fallopius & Eraſtus: ſed cultor & ornator præcipuus. Hæc de origine habui dicenda.

q l. 33. hiſt. cap. 4.

r Suidas in Diocletiano.

SECTIO II.

De artis alchimicæ in auro faciendo efficacitate.

A Mirum quàm hîc in contrariũ funis contentioſus trahatur. cultores alchimiæ affirmatiuam adeò tuentur. vt & perfectius aurum ſuis ſe fornaculis fouere, & educere, quàm natura ſolita, contendant: oſores contrà Chymicorum, omnia huiuſmodi, vt præſtigias, ludibria, & meros iactatorum bombos opinantur. Equidem puto inter hæc extrema, vt fit, mediâ viâ B tutiſsimè incedi. Videamus breuiter, quid pro vtraque parte diſputari queat.

Tres inuenio ſententias. *prima* eſt, non poſſe aurum verum ſic produci. *ſecunda*, poſſe aurum quidem quaſi verum, ſed quod tamen pro vero, nec liceat vendere æquali pretio quo verum venditur: nec liceat illud in medicinis exhibere. *tertia*, perfectius & purius aurum ſic fieri poſſe, quam quod in terC ræ viſceribus gignitur. Prima ſententia eſt Toſtati *in Exod. cap. 7. quæſt.* 10. Aegid. Romani, *quodlib.* 3. *q.* 8. (qui Auicennam quoque pro ſe citat, ſed malè. nam Auicen. verè cenſuit contrariũ, & ex profeſſo de hac arte ſcripſit) negarunt etiam Auerr. *in lib.* 1. *de Generat.* Aponenſis; *differ.* 200. Sed & ipſemet Chymicus Paracelſus *lib. de philoſoph.* & videtur id voluiſſe Bernardin. GoD metius à Medis docto & ſalito opere de ſale lib. 2. a. nu. 20. ſecundæ editionis fol. 168.

Secunda ſententia (vt opinor) verè fuit D. Thomæ. nam licet, vbi noluit quæſtionem decidere, ibi ex hypotheſi tantùm locutus fuerit: *a* tamen vbi abſolutè & deciſiuè locutus, ibi apertè & clarè hanc ſententiam tenuit: produci poſſe aurum, quoad externas quaE litates, ſed quod ad intrinſecam auri perfectionem non pertingat: *b* quod etiam Caietano, *c* & reliquis Thomiſtis placuit poſtea citandis.

a 22. q. 77 a. 2. ad 1.

b in 2. ſen. d 7 q. 3. a. 1.

c ad d. a. 1.

Tertia ſententia eſt omnium Chy-

micorum

micorum, & prærerea Timonis *in li. 3. Meteor. q. vlt.* Antonii Mirandulani *de ſingula. certam.* *li.* 10. Marcelli Palingenii Cardani, Lacinii, & aliorum, quá accuratè tuetur And. Libauius Syntaxi 2. lib. 1. ſingularium.

Quartam his ſententiam poſſemus addere Pyrrhoniam, & Academicam *Dubitantium*; qui fatentur ſibi non ſatis liquere: quam puto verè communiorem eſſe hominum huius ætatis. Ex noſtris illam defendêre Benedict. Pererius, & Gregorius à Valencia; e nam de bonitate & perfectione alchimici auri dubitant; & ſuſpicantur, nunquam ab vllo verum & perfectum aurum fuiſſe productum & Valencia quoque iudicat ſtudio & arte humanâ vel non poſſe, vel vix fieri poſſe, Quid dicemus? amicus Plato, amicus Socrates, ſed magis amica veritas.

d diſpu de Magia. ... u 2. 2. diſp. 4 q. 1 punct. 2.

Axio. 1. *Nullis idoneis argumentis contraſentientes conuincunt aurum verum per alchimiam fieri non poſſe.* Ad probationem huius concluſionis ſufficit onus probandi transferre in aduerſarium: quia eſt concluſio negatiua: & adfirmãti eſſe impoſsibile; incũbit onus oſtendendi, cur id ſit impoſsibile eòq; is contendat ſe id idoneis argumentis poſſe conuincere; quod nos negamus, Veruntamen ſic poteſt concluſio probari; neq; ex parte materiæ ſeu ſubiecti; neque ex parte modi repugnat naturæ talis metamorphoſis. Non ex parte materiæ: nam illa eſt alterari, & corrumpi apta, & perduci etiam apta ad formam præſtantiorem, & eſt capax formæ introducendæ. Non ex parte modi: quia modus eſt, per decoctioné naturalem ignis; qui decoctionem naturalem caloris naturalis proximè imitatur. Quid ergo deſit? aut ſi quid horum, oſtendatur.

Oſtendere conatur ſequentibus argumentis, quæ ſigillatim diluemus adfuſa ſolutione. Primò argumentantur ab artis ipſius incertitudine & diſſenſione artificum, quia chymici inter ſe nec conueniunt in modo loquendi, nec in modo operandi, nec de materiâ aut nomine ſui lapidis. Conueniunt, beneficio lapidis hanc transformationem tribuendam; ſed hunc ipſum lapidem, quo appellent nomine, non conueniunt. Longũ ſit omnia Merculini, Treuiſani, Faniani, Talienſis, Roſarii & aliorum nomina congerere, quæ ſunt ſignificationis planè diuerſæ. Ex paucis cætera poſſunt diiudicare, vocant χρυσοσπερμὸν aquam viuam, aquam vitæ, aquam ſiccam, lignum vitæ, ſanguinem humanum, lac virginis, Mercurium philoſophorum, draconem, coruum, laton, elixit, medicinam morborum omnium, id de quo qui bibit non moritur, & ſimilia partim ridicula, partim pugnantia, partim irreligioſa. Modos operandi diuerſiſsimos comminiſcuntur, & de eo inter ſe digladiantur; cum Brachesco certat Tauladanus, Villanouanum impugnat Treuiſanus, alii alios, & inuicem fatuos ignorantesque nuncupant. Sed de lapidis materiâ fortè ſaltem conſentiunt; nihil minus. ſunt qui ferri ſcoriam, ſunt qui ſalem, alumen, magneſiam, cadmiam, calcanthum, arſenicum expoſcant: ſunt qui obtrudant bufones, capillos, ouorum putamina, menſtruum fluorem, vel humanum ſanguinem. *Reſpondeo*, tam diuerſis nominibus eandem rem ſignificari, ſed his vſos ſcriptores ſcientiæ occultandæ causâ, quam non voluere paſsim intelligi. licuit ſanè Aegyptiis ſymbola ſua adhibere. licuit poetis per metaphoras & fabulas ſapientiæ principia occulere, licuit Ariſtoteli ſe dictorum obſcuritate, vt ſæpius ſolet, atramento inuoluere; ipſæ ſacræ litteræ

in Parabolis loquuntur. cur culpas, ſi & hi diuerſis nominibus luſêre? Si quid minùs aptè, & feliciter, & piè, ignoſce. rem vide, verba deſpice. nunquã rei veritatem, aut artis efficacitatem, ineptia aut infantia docentis potuit extinguere. Deinde quid mirum hanc quoq; artem habere ſuas compulſationes diſsidentium; quibus nec philoſophiæ pars vlla, nec medicina, nec iuriſprudentia nec Scholaſtica Theologia noſcitur carere? Diſſenſio illa de materia, vel verborum eſt & nominum, vel ſanè fuit, cũ ars minùs culta, & magis incognita: periti, in ſulphur & hydrargyrum conſentiunt.

Probant poſtea, naturam metallorũ ab iis ignorari. primò quia cenſent illa viuere & nutriri; cũ Cardano: vel ſuperioris ordinis animã habere, verùm valdè reconditam, cũ Fr. Georgio in Harmon. mundi. 2. quia lapides putant eſſe reiectamenta ſiderum (vt Paracelſus) metalla verò adipem & medullam lapidum; & proinde metalla, cœli eſſe præſtantiora excrementa: 3. quia vnicam volunt eſſe perfectam ſpeciem metalli, nempe aurũ; cæteras eſſe tantùm rude & inchoatũ aurum, de quo mox plura. 4. non habent perſpectam auri ſui cauſam efficientem. qui ſoli calori efficientiam tribuunt: quo tamen ſolo non poteſt auri ſubſtantia perfici. Oportet enim vt ſol aquæ ſubſtantiã primùm calore concoquat & commutet: Frigus deinde & ſiccitas terrena, faciant aquã concreſcere. 5. de auri materiã valdè diſcrepant. Gilgil vult eſſe cinerem ex terrã genitum, & aquæ miſtum: Braceſchus vitriolum, plerique ſulphur, & argentum viuum, nec deeſt, qui arſenicon addat. quã in te indaganda videntur, vt vmbri, indicium ſagæ naris ſecuti, certum ſane, vt ad ceruæ cunabula perducat: fallax in rerum eſſentiã di-

A ſcernendã. Præterea quomodo poſſunt mixta reſolui in mixtum illud, ex quo proxime generata fuerunt? nonne prius oportet reſoluantur in corpora ſimplicia? igitur ſi, quod eorum eſt fundamentum, metalla in ſulfur & hydrargyrum reſoluuntur, certe hæc duo nequeunt eſſe propria metallorum materia. Hoc argumentum multas inuoluit quæſtiones, quas ſi velim exacte diſcu-
B tere, non ſectionis vnius, ſed libri opus integri futurum. Vno fortaſsis verbo præſtiterit abſoluere, vt hæc illis omnia largiamur, nihil aliud conſequi, quam alchimicos ſic opinantes non eſſe veros philoſophos, neque cauſas operationis ſuæ tenere, nec operari ſcientifice, ſed duntaxat eſſe nudos flaturarios pyrotechnicos, mechanicos, & non philologos. nullo autem pacto conſequitur,
C probandum quod erat, aurum ab illis confici non poſſe: non enim gladium non facit faber, quia quæ ferri natura, quæ gladii ad pugnam rotatio vibratioque ſit accommodata, neſcit: non aquam roſaceam minus perfectam Chymicus elicit, qui cætera adhibet arte requiſita, etiamſi rotæ eſſentiam & vim ignis, & principia diſtillationis ignoret. Quid igitur, ſi qui naturam
D ignoret metalli, ſegregatione, congelationeque quæ requiſita, cæteris quoque omnibus peritè vtatur, minuſue ad flatum compoſitionemque eius, quàm ad alterius, nihil ad operationem effectumque ampliùs præter cauſarum cognitionem adiicientis, vis ex coctrix ignium eſt effectura? Intelligentiæ igitur iam ignis particeps, qui vnum inter & alium nouit diſcrimen.
E Pone autem aliquem, qui optimè metallorum naturam nouerit: huic certè nihil argumentatio hæc oberit, quoad auri productionem: poterit ergo produci ab aliquo. ſufficerent iſta. dicam

tamen

tamen quid de ſingulis illis cenſeam. Viuere & nutriri metalla, vt animam habentia vegetatiuam: id non admodùm abſurdum eſt, ſed fateor verius, quod Ariſtoteles cenſuit, *f* nec lapides, nec foſsilia huiuſmodi viuere vel nutriri: excreſcere autem, per adiectionem materiæ, decreſcere per ſubtractionem eiuſdem: cùm verò Plinius *g* & aliĳ dicunt ea concipi, parturire, viuere, ſeneſcere, mori, metaphoricè tantùm loquùntur. ſed de hoc plura Scaliger, Fallopiuſque. *h* Volo cum illis liberaliter depaciſci. Eſto, non viuant metalla: quid indè? facilior profectò inanimæ rei in aliam inanimam, quàm animatæ in animatam erit tranſmutatio. Paracelſiſtarum illas locutiones ſanè non ſatis rectas nec commodas, ſed improprias & translatitias, nihil moror: loquuntur illi inquinatè ſentiunt perperàm. eos non defendo: de re loquor, non vocabulis. Hoc vnum veriſsimum puto, neque negari poſſe, plus humidi pinguis, & ſi vis plus adipoſi eſſe ſucci in metallis, quàm in lapidibus ac gemmis. hinc enim metalla ductilia & dilatabilia ſunt, quod lapidibus ob ariditatem & ſiccitatem denegatum. Vnicane ſpecies metalli ſit, mox videbimus. De auri efficiente cauſa, conſiderandum. puto longè plura requiri, vt ex terrâ, atque vt ita dicam, elementis ferè nudis primum corpus mixtum exiſtat & coaguletur: quam requirantur, vt ex mixto iam coagulato & exiſtente aliud conficiatur mixtum, dumtaxat differens perfectione. Auri ſubſtantia, ex terræ puluere & aquæ liquore, in venis cauernarum ſolo calore non poteſt perfici, ſed frigiditas quoque & ſiccitas requiruntur; poſtquam verò iam ſemel metallum coaluit in metalli ſubſtantiam, iam ignis ſolus poterit ſupplere, quæ ad

f li. 2. mag. mor. moral.

g Plin. lib 16. cap. 18. & 19. Leo Baptiſt. Albertus li. 2. de re ædifi. c. 9.

h Scalig. exercit. 1. Fallopius li. 1 de metallis & foſsil.

A perficiendum commutandumque illud in alterius metalli qualitates erunt neceſſaria. quia qualitates illæ accidentariæ ſunt & quæ actiuitatis igneæ vim non exſuperant. Quod exemplo poteſt declarari. nam ſandaracha naturalis non poteſt gigni citra frigus illud: ſed poſtquam plumbum ſemel in terræ viſceribus genitum fuit, ſi illi miſceas acetum, ceruſſam conficies: *i* vt verò ex ceruſſâ prodeat ſandaracha nullâ

B iam opus refrigeratione, ſed ſufficiet ſola aduſtio, vt ſandaracha fictitia ſeu ſandyx Syricum naſcatur. *k* Orichalcum quoque ſine frigore ex ære, vitri puluere, & calaminaris lapidis tincturâ fit; ſolaque decoctione & percolatione per ignem indiget: *l* cùm tamen foſsitium & naturale, ſi quod eſt huiuſmodi, etiam frigus illud poſtularet.

C Quid, quod & *m* Plinius, cenſuit, ſolo igne lapides in æs fundi, & ferrum gigni? Quid, quod & ſolâ decoctione ferrum fit στόμωμα Græcorum *n* ſeu *Chalamiſch* Hebræorum? quod nos hodie chalybem vocamus ſiue *aciariũ*, veteres Latini *ferri nucleum*, quia proprio nomine deſtituebantur. nam chalybs illis idem, quod ferrum in genere. *o* Neque in his alio frigore opus, quàm

D cùm omnia peregit ignis, vt tunc materia ſe ad naturale frigus recipere ſinatur: vel aquæ iniecta citius refrigeretur, & induretur: Porrò quam ſubdunt de auri materia diſſonantiam, obſtrepit illa, non obtundit. cedo, quam illi eſſe volunt? quamcumque dixerunt, ex hac etiam cætera metalla conſtare philoſophi chymici contendent: ſic facilem fore ad aurum tranſitum.

E Sed doctiores conueniunt in vnam ſententiam: quam ego quoque ſequor, & ſic Ariſtotelem cum his auctoribus conciliari poſſe puto Non agitur nunc de materiâ remotiſsimâ, quæ

i Galen. lib. 9. de ſimplic. medicam. facul. Plin. li. 34. in fin. Vitruu. l. 7.

k Plin. lib. 15. cap. 6. Aetius lib. 2. Amat. in Dioſco. lib. 5. enar. 63.

l Vide Plin. lib. 31. c. 4. & Vannoccium li. 1. pyrotechniæ c. 8.

m lib. 36. c. 27.

n Ariſtot. lib. 4. Meteor. Vannoccius d. li. 1. c. 7. Alb. Mag. li. 2. de lapidib tra. 9.

o vide Hier. Magium li. 2. miſcell. c. 2.

eſt

eſt materia prima, quam eandem eſſe nemo addubitat: ſed agitur, de materiâ ſecundâ: quæ iam certis formis eſt imbuta. hæc rurſus eſt, quædam remotior, & quædam propinquior. non enim ſtatim ab vltimâ ad primam hic immediatus eſt tranſitus: capiamus ergo exempli gratia, aurum. hoc aurum materiam remotiorem habebit, exhalationem quandam humectam vna ex parte (quæ materia liquida à quibuſdam vocatur, vel aqua intrinſecus vnctuoſa, ab aliis vnctuoſum aqueum incorporatum, vel humidum liquidum) ex alia parte habebit terræ portionem craſſam & viſcoſam: ſic huic terræ aqua illa pinguis & aerea commiſta, corporatur in primam, & (vt ſic vocem) elementarem auri materiam. hæc materia non eſt adhuc propria auri materia, ſed eſt materia communis omniũ metallorum, & etiam lapidum. etenim ſi plus habeat ariditatis, deficiente humiditate, fit lapis: ſi plus habeat pinguedinis humidæ, exit in metallum: & propter copiam huius humidi, nitidi, puri, ac ſolidi, ſplendida adeò ac nitida ſunt metalla. Et hæc eſt ſententia Platonis & Ariſtotelis ac ſequacium. p Neque huic ſententiæ repugnat (meo iudicio) eorum Chymicorum, qui phyſica principia nôrunt & amplectuntur, hoc eſt non empirici, ſed philologi ſunt, ſententia. Tales enim facile aſſentiuntur huic remoto principio metallorum omnium. Equidem mihi videtur negari non poſſe. Quæro enim, num argentũ viuum & ſulphur ſic immediatè ex materia prima ſint enata? ſi adfirmas, quæro qua diſpoſitione præcedente hęc potiùs, quam alia forma, ſit introducta? ſi negas, immediate prodiiſſe: quæro quæ præceſſerit? non enim omni forma potuit illa materia caruiſſe. Negandum itaque id non eſt: ſed vlteriùs progre-

p Plato in Timæo, & ibi Procl. & Calchidius. Ariſt. lib. 3. Meteor in fi. Theophr. lib. de lapid. Iani Lacinii Minoritæ. lib. 1. Chemica art. c. 8. Albert. lib. 3. de reb metal. tr. 1. c. 2. Contar. n. lib. 3. philoſoph. c. 6.

A diendum, & poſt hanc materiam communem adeò remotã, quærenda quædam materia propinquior. De hac eſt omnis diſceptatio. Cenſuerim itaque illam materiam remotam, non ſubito prætermiſſis mediis ab extremo ad extremum progredi, &, quod dici ſolet, per ſaltum promoueri: ſed primo gigni imperfectiora quædam, & ſic naturam progredi ad perfectiora. Ex illâ mate-
B riâ remotâ primùm gigni ſulphur, & argentum viuum ſiue ὑδράργυρον: iſtud potiſſimum coaleſcere ex humido iſto pingui & aereo (ideo adeo mobile eſt:) ex terræ vero pinguedine ſeu viſcoſitate potiſſimum gigni ſulphur. Sulphur illud poſtea in metalli generatione fungi vicem viri, ὑδράργυρον vicem feminæ volunt q Chymici: hoc parum refert, crediderim potius vtrumque agere &
C pati in inuicem, reactione. Nec conuincit contrarium quorundam obiectio; nec in pleriſque fodinis ſulphuris, vel argenti viui, inueniri aurum; nec in auri pleriſque inueniri ſulphur aut argentum viuum. ſufficit enim vt in quibuſdam veſtigia horum reperiri, vt pyrotechnici ſæpe experti. Et, vt ex his gignuntur, tanquã ex materia; ſic in hæc rurſus metalla reſolui volunt chymici,
D & hanc reſolutionem odore probant, & guſtu; ſe in materiâ reſolutâ qualitates ſulphuris & argenti viui dictantes inuenire. Quoniam verò hîc agimus de accidentariis dũtaxat differentiis, quibus hæc inanimata dignoſcuntur ſolis: fruſtrà obiicitur odora canum vis. Non enim dicitur hæc reſolui in ſulphur & hydrargyrum formale atque perfectũ, ſed in materiam quandam, quę ſulphu-
E ris & hydrargyri qualitates pleraſque retinens, ſatis indicat formam præceſſiſſe horum foſſilium: ſicut homo occiſus cùm eſt, & iam cadauer ferè diſſolutum corruptione, indicium facit fœ-

Georg. Agricol. de re Metall.

q Auicen. epiſtol ad Hazon, Geber, Lullus, & alii, vide Lacin. d lib. 1.

tor,

tor, corpus illud carneum fuiſſe, aut quod ſimilius, cùm ſalem vel ſaccarum in aliquod ferculum diſſoluis, ſapor indicat, ſubſtantiam illarum rerum condimenti huius materiem fuiſſe: & odor aquæ diſtillatæ; ſatis apertè docet, quæ herbæ diſtillatæ fuerint. præterea non eſt neceſſe res omnes reſolui in proximam ſuam materiam: nec corpus reſoluitur in ſemen: ſed ſufficit reſolui in materiam remotiorem, ſiue elementarem. Ad vltimum itaque argumenti membrum dicimus: metalla reſolui immediate in illa ſua principia, quando alterantur, & per alterationem deſinunt videri talia metalla, & fiunt quid liquidum, vel aridum, retinens principiorum illorum qualitates multas; & cum hoc fit, tunc quodammodo reſoluuntur iterum in corpora ſimplicia ſeu elementaria, nempe in liquidum, humidum & terreum pingue: ſicut etiam paulatim, per varias alterationes pyrotechniç, principalia illa proxima in iſtud vel illud metallum coaluerunt.

Tertio argumentantur: fundamenta Chymicorum, ſi penitiùs inſpiciantur, vel falſa eſſe, vel prorſus dubia: & proponunt, ac impugnant ſequentia: quibus ſigillatim ac ordine ſolutiones adiungam.

Primùm ergo adferunt illud Rogerii Baconis; r *licet natura potens ſit, & mirabilis: tamen ars, vtens natura pro inſtrumento, potentior eſt virtute naturali.* Hoc ergo videtur eſſe falſum. tū quia nihil poteſt ars humana, quod vires ſuperet naturæ (quæ nihil eſt aliud, quàm ordinaria Dei in creaturis diſpoſitio:) quare ſi quis effectus producitur, qui naturam rerum ſuperet: ille non humanus, ſed vel diuinus, vel prodigioſus eſt. tum quia omnis ars mechanica naturæ, vt baſi, inſiſtit, & eam imitatur, nec ſuis poteſt conatibus operum naturæ perfectiones adæquare. Nam veriſsimè Fabius, ita ſcripſit; *imitatio, quæ artis eſt propria, nunquam tam feliciter naturam exprimit: quia inter hanc & illam ſemper aliquid interſit, ipſaque veritas pluribus paraſangis ſua ſequentem viſtigia hypocriſin poſt ſe relinquat* ſ) qui neget iubendus agri lilia cum veris, Dedali volatum cum alitibus comparare, & cum Praxitelis aut Phidiç caballo hoſtiles manus effugere.

r li de mirabilib. potestat. artis & naturæ

ſ lib. 9. inſt. orat.

Reſp. Comparationem naturæ & artis inſtitui duobus modis poſſe primo prçciſe ac nude ſola cum ſola conferendo. vnumque alteri, ſiue vtriuſque potentiam, ſeorſim inuicem & mutuò componendo, hoc ſi Baconus voluit, vt inde fornaculis ſuis ea tribuat, quæ naturæ denegata; fateor omni illum reprehenſione digniſsimum fuiſſe, & argumento contrarium ſolide probari. Altero vero modo poſſunt iſta comparari, non prçſcindendo vnum ab altero, ſed extenſiue; v. g. artificium humanum cum ipſa natura; qua in comparatione, artificium præſupponit naturæ vim plus autem tum poſſe artem natura ſubnixam & adiutam, quam poſsit natura ſola plurimis patet experientiis. ſic enim naturalis operatio, iuuatur, acceleratur & perficitur per humanam induſtriam & artem: quod voluiſſe dumtaxat Rogerium eius verba indicant, & veriſsimum eſt.

Secundo reprehendunt quod dicitur à Chymicis, vnicum eſſe perfectum metallum, ſiue vnicam metalli ſpeciem (aurum) cætera metalla dumtaxat eſſe auri inchoationes: & ideo tam facile metalla reliqua ad aurum, naturalem ſuam perfectionem, reduci; quam homo æger ad ſanitatem, & ouum ad pullum. Hoc illi triplici ariete ſibi non tam quatere, quam ſubruere videntur: & [illegible] mihi quoque aliquando vi[illegible]

maturiùs re perpenſa, video illa ipſa, A quæ tum attuli argumenta; vt obſeſſi ſolent, ſaccis laneis, arietis impetum infringere: poſſe commodà explicatione exarmari, & eneruari. Arietes iſti tres erant triplici teſtudine contecti. Primus petitur à definitione metalli, quam Geber, Petrus Bonus, & multi chymici admittunt: *metallum, eſt corpus foſſile, durum, & naturam ſuam ſeruans, à malleo dilatabile.* Sed hæc tota B definitio æquè conuenit argento, & plumbo, ac auro, æquè ergo ſunt metalla, atque aurum. *Reſpond.* differentias rerum eſſentiales, præterquam hominis, nobis eſſe ignotas: ideò nos cogi definitiones formare ab accidentariis differentiis, quæ poſſunt ſæpè communes eſſe pluribus; quæ probabiliter videntur ſpecie differre. veluti ſi definias canem, certè definias per proprietatem latratus, C hyæna tamen hunc imitatur, quæ canis non eſt: & ſic totum iſtud congeſtum, canis eſt animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile, conueniet etiam hyenæ. nam & illa erit, animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile. Nemo tamen inferat canis nomen hyenæ competere, vel hyenam æquè canem eſſe: ſed potiùs inferendum, quiddam in hyenâ reperiri, D quod in cane ſit perfectius. Sic dico definitionis huiuſmodi accidentariæ conditiones in ſingulis metallis inuentas, non conuincere ſingula hæc quibus conueniunt metalli ſpecies eſſe. Nam hæc non eſt conuenientia generis in ſubſtantia, ſed dumtaxat quaſi generis in accidentibus. Specificæ namque differentiæ ab eſſentiâ rei ſunt deſumendæ. E Quare vt aduerſarii probent à definitione, identitatem genericam; neceſſe eſt, prius probent, vel ſimul, & conſequenter probent, prætenſarum ſpecierum differentiam eſſentialem vel quid ei quodammodo æquipollens; v. g. Homo & equus ſpecies ſunt ſub animalis in genere, id probari nequit eo dumtaxat, quòd animalis definitio, quę tamen eſſentialis eſt, conueniat vtrique (ſic enim conuenit Petro & Paulo, & tamen P. & P. ſpecie non differunt) ſed probari præterea debet; quia homo eſt rationis compos, equus non eſt. ſic etiã quod aquila & leo differant ſpecie, non probandũ tantũ eo, quod ratio generica illis competat, ſed etiã, quia vtrumſq; eſſentia diuerſa eſt, cũ vnum ſit volatile, aliud beſtia ſeu gradiens. Sic igitur, non quia hæc definitio eadẽ quæ auro, competit argento: ideò hæc duo ſpecie diſtinguuntur: ſed ſequitur ſolummodò ambo hæc metalla eſſe: argentum quidẽ imperfectè, quia poteſt perfici, aurũ perfectiſsimè, quia nequit in metalli ratione perfici. Infanti iuxtà ac viro conuenit hominis definitio, vt & vitulo ac boui animalis: ſed infans adhuc perfici & definitionis membra perfectius poteſt participare: non tamen infans & vir ſunt hominis ſpecies: idem de aliis metallis, & auro ſtatuendum, nam alia illa natura ad hoc inſtituit, vt queant ad auream perfectionem progredi.

Verùm hic nouæ ſuboriuntur difficultates, noui ſcopuli aſſurgunt. dicat enim aliquis, hinc ſequeretur; naturam ſic ſæpius à ſcopo ſuo aberrare, quàm finem ſuum conſequi. quod conuicium ferretur in Deum. Naturæ quoq; aberrationes de ſuis inferioribus, more ſpecierum, non ſolent prædicari, quia natura non multiplicat rerum imperfectarum indiuidua. vt videmus monſtra ſterilitatis damno multata. hæc autem metalla de ſuis indiuiduis rectè prædicantur; vt argentum de hoc vel illo. *Reſpondeo.* Non aberrat à ſcopo ſuo natura, quia finis eius eſt, rerum varietate hunc mundum ornare: & perfectiora

vult eſſe rariora. fit autẽ hominum auaritiâ, qui metalla effodiunt priuſquã ad debitam perfectionem perueniant; vt minus auri ſit, quàm cæterorũ metallorum. Sicuti quia vituli pleriq; occiduntur à lanionibus, idcirco pauciores boues exiſtunt: ſi his parceretur, boues fiant; ſi illis abſtineretur effodiendis, paulatim aureſcerent. Enunciandi verò ratio, quædam eſt ſpecierum, ſiue generica; quædam verò merè accidentaria. Monſtrorum de inferioribus attributiua enunciatio accidentaria, poteſt æquè locũ habere, ac argenti, auri, &c. ſicut enim dicas rectè, hoc vas eſt argentum, ſic etiã rectè dicas, Gorgo, eſt monſtrũ; ſphinx eſt monſtrum: & ſicut etiam dicas vaſis huius eſſentia eſt ſtannea, vel materia eius eſt ſtannũ; nihil prohibet quin verè dicas, pygmæus iſte eſt monſtroſus, vel ſubſtantia huius pygmæi eſt monſtroſa. Sed parùm hæc ad rem quæ de prædicatione. Quia reuera, nõ quicquid imperfectum adhuc eſt, eo nomine monſtroſum eſt: maximè ſi aptũ ſit perfectionem ſuam recipere. pullus in ouo non eſt monſtroſus, vitulus nõ eſt mõſtroſus, infans non eſt monſtroſus, quia hic ad virum, ille ad bouem, ille ad gallinaceum tendit; etiam ſunt poteſtate, quod actu futuri. idem de metallis aliis ab auro dicunt Chymici. Sterilitate dãnata ſunt tantum monſtra perfectorum animantium; non inſectorum, non inanimatorum. Atque ita ruit hæc replicatoria machina.

Secundò contendunt aduerſarii proximam metallorum omnium materiam eandẽ eſſe non poſſe, ſed vniuſcuiuſque ſpeciei debere eſſe materiam proximam diuerſam, quod etiam nonnulli Chymici fatentur, *r* & probatur: quia diuerſæ ſpecie formæ eandem ſpecie materiam nequeunt informare: vt de animâ humanâ & equinâ patet, qua-

r Richardus Anglic. in Correctorio, & Ioã racescus itra Tau danum.

A rum neutra corpus alterius apta eſt informare. videretur alioqui, verus illud delirium ſtabiliri poſſe: *omnia ex omnibus*, ſiue *quodlibet ex quolibet gigni*: & ſic, ſi remotæ materiæ ſufficeret identitas, poſſet vnus Alchimicus alterum, in Apuleium illum, vel Lucianum auritum transformare. *Reſpon.* Animas animalium perfectorum requirere corpora organica, certis perfectè modis di- B ſpoſita: animas animalium imperfectorum, ipſas quoque; quia ex materiâ educuntur, requirere ſuam & propriam minùs tamen perfectam, organorum corporis compoſituram, quæ compoſitura, ſiue (vt dicam) organizatio, de illius indiuidui eſſentiâ eſt. Inanimas verò res dumtaxat cenſeo requirere, materiam illam communem, & præcipuè conſtantem partibus homogeneis, C eiſdem eſſe & perfectiùs diſpoſitam, ad plumbi, ſtanni, argenti vel auri formã: quia formæ iſtæ, non ad compoſituræ vel organorum fabricam, ſed ad qualitatum primarum maiorem minorem ue participationem, conſequuntur. Si plus habeant terrenę admixtionis, fient ferrum, æs, plumbum; ſi plus aerei liquidi, fient ſtannum, argentum, aurum. Conatur quidem natura ſemper D aurum producere; ſed, cùm nequit eò mineralis decoctio pertingere, contenta eſt aliorum metallorum generatione pro modo virtutis & materiæ proximæ diſpoſitione. Si non ſatis multum adſit ſulphuris ſubtilis ac rubei, adſit tamen ſatis hydrargyri ſubtilis & albi; fiet argentum: ſi verò vis ſulphuris excedat, & vnctuoſum illud liquidum omni ſit ex parte E probè defæcatum, produceret aurum.

Tertius illorũ aries erat. Numquã cõquieſcere naturã, ſponte ſuâ: ſed moueri & moliri donec perfectionem ſuam

ſit indepta; metalla verò hæc apparere omnibus, etiam præſente cauſâ efficiente, in venis ſuis conquieſcere; nihil ſolicita, vt in aurum transformentur. licet enim centum annis illic permaneāt non impedita, numquam tamen magis illa aureſcent, ſed in ſuo ſtatu permanebunt, ferrum, plumbum, argentum. Si ſic igitur quieta iacent, ſuam nam nacta ſunt perfectionem. *Reſpondent* Chemici & bene reſpondent, nos hanc commutationem deprehendere non poſſe: ſed cur nequeamus, incredibilem reddunt rationem: quòd ad alterius metalli in aurum metamorphoſin millenarium annorum tempus requiratur. Quis hoc illis definitum tempus reuelauit; quis credat cùm ad cæterorum metallorum perfectionem, curſus viginti vel triginta ſufficiat annorũ? Maior ergo in auro formando mora, ſed non tot ſeculorum admittenda. Sicut autem herbarum & arborum incrementa non cernimus dum creſcunt: ſed creuiſſe deprehendimus: ita latens eſt alteratio hæc & commutatio metallorum: quæ, non, dum fit, ſed dum facta eſt, cerni poteſt: quod verò illam non cernimus, impatientia fecit & cupiditas, dum malunt homines præſens lucrum minus capere, & quale eſt metallum effodere: quàm ſpem pretio redimere, & illam tam longinquam opperiri tranſmutationem. Sed cur ad hanc, fornaculis & follibus ſuis ſe triennio peruenire poſſe Fanianus & alii gloriantur, ſi non niſi luſtris aliquot exactis id poteſt natura? cauſam puto, quia in terræ venis plùs liquidi humidi affluit, & calor quoque agit leniter ac paulatim: hìc in chryſollo, nihil adfluit liquidi: quare quicquid reſiſtit, & reuocat curſum efficientis cauſæ, id faciliùs hic abſumitur: ignis quoque eſt continuus, & non impeditus, & quantum po-

A teſt vrget. Præterea nonnunquam aliquid auri maturi & perfecti artifices admiſcent, vt ſic ars adiuuans naturam, cauſa ſit velociùs reliquum conuertendi, vt notat Treuiſanus, *libr. de tranſmutat. metallor. ante medium*. Ex his apparet admodùm probabile eſſe ſententiam Calliſthenis, Alberti Magni, & Chemicorum, vnicam eſſe perfectam metalli ſpeciem. *p* Sed pergam eſſe li-

B beralis ac comis: eſto ſpecie differant metalla, quid tum? ſpeciei (inquiunt) in ſpeciem quæ non ſit alteri ſubordinata immutatio impoſsibilis eſt naturæ. Nos mox non eſſe impoſsibilem oſtendemus. Nec ad rem facit illud de ſubordinatione. Reuerâ enim multorum commutatio oſtenditur, quæ ſic ſubordinata non ſunt: & ſubordinatio iſta eodem modo poteſt intelligi de plum-

C bo & auro, ſtanno & argento: quo illi de his intelligunt, quæ in tertia ſect. producemus.

p Alb. Magni libr. 3. de metall. tract. 1. c. 7. Gebri, Roſarii. Vannoccii. Biringuccii. & alior.

Quartum argumentum eſt, ars iſta nequit veras gemmas transformare in gemmas alias veras. ergo nec metalla poteſt in alia. *Reſpond.* gemmas, ſi quæ ſint liquabiles, poſſe ad maiorem fortaſsis redigi perfectionem: non tamen in alias diuerſæ ſpeciei mutari poſſe,

D quia non poteſt ignis quemlibet inducere colorem: nec gemmæ ad gemmā ea cognatio eſt, quæ metalli ad metallū. Gemmæ verò pleræque vel potiùs omnes, quia lapidum ex genere ſunt, etiam ſunt illiquabiles: quia non habent humidum vnctuoſum, vt metalla: ſed aqueum, quod igne diſſlatur. *x*

x ſic Alb. Magn. in 5. Metaph.

Vltimò obiiciunt; non dari cauſam ſufficientem, quæ hoc operetur: cælos

E enim naturaliter hæc metalla in venis producere per calorem, & frigus: non quâ calor ille vel frigus qualitas tantùm eſt, ſiue calor aut frigus: ſed quâ eſt organum ac inſtrumentum cælorum, in

cuius

cuius virtute agit. hic verò nec frigus adeſſe in Chemica operatione: nec calorem operari vt inſtrumentum agentis principalis; quia hic non adeſt agens principale. *Reſpondeo*, de frigore iam diximus. de calore verò dico hunc agere vt inſtrumentum ignis; & eſſe eiuſdem ſpeciei cum calore cæleſti ſeu elementari. Agens autem principale eſt ſemen auri ipſis metallis inſitum: quod ſemen calore fouetur, & adoleſcit in aurum. Probatio verò huius, non incumbit alia, quàm ab experientiâ, ad quam alchimici ſolent prouocare. ſolemus enim à poſteriore probare vim ſeminis alicui rei infuiſſe, cùm genitum ex eo aliquid & ex potentiâ eius in actum deductum cernimus. Denique concluſio noſtra dumtaxat exigebat, nos oſtendere naturæ rerum hanc non eſſe contrariam Chryſopœiam: neque id argumenta aduerſariorum conuincere. quod puto ſufficienter oſtenſum à nobis. Hæc de primo axiomate.

SECTIO III.

De eâdem efficacitate.

SIt 2. axioma, *longe probabilius eſt, poſſe alchimicam artem finem ſuum conſequi, & alia in aurum igne transmutare: quàm non poſſe.*

Dico eſſe *probabilius*; quia reuera id non probatur apodicticè; ſed tantùm topicè. ſic tamen, vt moraliter ferè conuincant rationes.

Primum argumentum, quo concluſio probatur, pendet ex ſupradictis, quia contraria negatiua habet argumenta non concludentia, imò nec admodùm vrgentia.

Secundum, quia multarum rerum cauſæ naturales nos latent, & poteſt hæc eſſe de illarum numero: multa quoque fiunt naturaliter, quæ quis, propter A cauſarum ignorationem, ſi facta certò neſciat: vel neget facta, vel non facta naturaliter, contendat.

Tertium, quia Magorum illa induſtria, quâ mutarunt angues in virgas, & è conuerſo: iuxta D. Auguſtinum *a* naturalis mutatio fuit mirabilior tamen eſt hæc, de qua nos agimus.

a libr. 3. de Trinit.

Quartum, quia calor ignis vim habet transformandi metalla per varias alterationes, liquationem, ſeparationē, B congregationem, & alias huiuſmodi: ſicut & calor natiuus, cibum poteſt variè conformare, priuſquàm augeat & incrementum præbeat ipſi alito. nec minus eſt miranda illa cibi, puta pomi, in carnem: quàm hydrargyri in aurum commutatio. Denique ſingulas illas alterationes conſideres; quas Chryſopœi requirunt, etiam qui plurimas: nullam inuenias, quæ vices ignis in materiam C diſpoſitam agentis excedat. cedo enim quæ illarum? quod ſi ſingulis par, cur non ſucceſsiuè omnibus, cùm eius vis non retundatur, ſuggeſtis ſemper nouis fomentis?

Quintò, perſuadere id debent intellectui non malè diſpoſito, cùm variæ ſimiles experientiæ, tum plurimorum id ſe conſecutos aſſerentium aſſertio. hoc poſterius probabo ſectione ſequenti: D prius verò probatur, iis quæ fusè retulerunt Scaliger *b* & Benedict. Perer. *c* primùm ars poteſt gignere veſpas; ſcarabæos crabroneſque ex cadaueribus, & ex ſtercore animalium: immò & ſcorpiones, ex herbâ Baſilico ritè poſitâ & collocatâ certis locis: ſed viuentia hæc ſunt excellentiora metallis: poterit igitur & metalla. Dices in his hominem arte tantùm materiam materiæ appo- E nere; cætera naturam per putrefactionem & calorem ſolis producere: Verùm in noſtro quoq; caſu manum tantùm homo adhibet, cætera calor ignis

b exercit. 23.

c quæſt. de alchim. lib. de Magia.

in materia efficit, &, quæ in eius poten-
tiâ latebant, educit. 2. aurum ex auripi-
gmento produci arte Plinius auctor eſt,
vt diximus. ſi dicas auripigmentum ve-
nam eſſe auri ſterilem ac inopem, hoc
eſt aurum imperfectum, vt ait Fabia-
nus: *d* hoc, vt dicitur ſine probatione,
negari quoque poteſt. Nam plus vide-
tur differre ab auro, quàm cuprum:
nam cuprum metallis annumerandū,
illud verò potiùs coloribus ac tincturis.
3. ex ouis *e* calore fornacis Cayri ſo-
lent pulli educi, non ſecus quàm fotu
matris: cur non & hîc fornax ſuppleat
vteri terræ vicem? ſi dicas, ouum na-
tura ordinari ad pullum, & eſſe pullum
potentiâ: contendunt alchimici idem
eſſe plumbum auri reſpectu, imò & ar-
genti; ideoque ſolere hæc metalla iu-
xta inuicem reperiri. Sanè Plinius di-
cit *f* venam plumbi, quæ vicina ſolet
eſſe & contigua venæ argenti, vocari
galenam. Sed & ouum quoque magis
differt à pullo, quàm inter ſe metalla. 4.
Naturaliter videmus multos vermicu-
los mutari in volatilia, vtpote muſcas:
& tamen reptile & volatile, pluſquàm
ſpecie diſtant. 5. vt natura producit ſa-
lem, bitumen, & atramentum: ſic e-
tiam illa nobis artificum exhibet indu-
ſtria. Si dicas ſpecie differre hæc ab illis:
contra vrgebo: cùm eaſdem habeant
qualitates (quod docet experientia)
non magis differre, quàm pulli quos
fornaces Cayri produxerunt, à pullis
adpectoratis à matre. 6. Plinius auctor
eſt triticum & ſiliginem in inuicem
commutata. dices, ſolis accidentibus ea
differebant, eademque fuiſſe ſpecie?
Galeni *g* quidem ſententia videtur,
ſed multis id non probatur, eſto tamen:
hoc ſi verum, quid ad 7. Nam Theo-
phraſto, lolium quoque in triticum fuit
mutatum: loliumne hoc ſilueſtre tri-
ticum fuiſſe dicent? quo autore? ſcimus

d cap. 4. d. lib. de re metallica.

e Scal. [illegible]

f li. 33. c. 6

g libr. 2. ad Glaucum cap. 7.

A enim quid inter triticum & lolium in-
terſit. 8. calchitim in miſii mutari, ſatis
notum eſt, veriſimilius etiam ea ſpecie
differre, quàm idem eſſe. 9. lapideſce-
re ligna, ſi in fontes certos incidant:
norunt Arduennæ: & lignum ſit cau-
dexque, qui neget. Bene eſt non ne-
gant aduerſarii: Sed hanc dicent fortè
commutationem in deterius, viuentis
nempe ligni, in lapidem vitæ expertē:
B mortem hanc eſſe quandam ligni. faci-
liùs res degenerare quàm meliorentur.
Vrgeo, etiam meliorari. nam in Scotia
ex putridis nauium fragmentis, & ex
arborum fructu in mare deciduo (res
eſt vulgo notiſsima, & probabitur li-
bro ſequ.) gignuntur anates. Si tam
admirabilem effectum tranſmutationis
aqua nobis exhibet: cur ignis efficaci-
tati, cuius maior longè vis eſt in agen-
C do, malignè detrahimus? Herodotus
etiam ſcribit platanum in oleam ver-
tiſſe: & alij cadauera, in ſtatuas ſalis,
de quo plura dicam lib. 2. q. 18. in fine.

Denique notiſsimum eſt poſſe ſal-
tem dæmones producere, per applica-
tionem naturalium agentium, non mo-
dò res inanimas, ſed & animalia im-
perfecta, quæcumque ex putrefactione
naſcuntur: *b* multò igitur faciliùs po-
D terit metallum vnum, in aliud eadem
applicatione commutari. quia longè
minor eſt metallorum differentia, quā
inanimis & animati. Sed Diabolus nul-
lum huiuſmodi effectum producere
poteſt, qui naturæ vires ſuperet: vt
conſtat: alioqui poſſet vera edere mi-
racula. ergo effectus huiuſmodi naturæ
vires non ſuperat. Igitur poteſt fieri vt
vel docente Diabolo, vel induſtria &
E ſtudio tandem homo ad hanc co-
gnitionem pertin-
gat.

b Eſt Scot[illegible] [illegible]ychet[illegible] comm[illegible] n[illegible] n 2. d. 7. [illegible]el 8. & [illegible]robab. l[illegible] ſeq. q. 14.

SECTIO IV.

An aliqua narratione conſtet aurum hac arte factum?

NVllum aduerſarii fortius telum intòrquent, quàm ab experientia, cur igitur, inquiunt, nullus hactenus effectum conſecutus? cur omnes oleũ & operam perdidere? nonne moraliter hinc colligimus, id eſſe impoſsibilibus annumerandum? 2. quia, quæcumque adferuntur experientiæ, nituntur teſtimoniis ipſorum chymicorum, quibus minimè credendum: tum quod in cauſa propria, tum quòd mendicitas & paupertas fidem detrahat, tum quod ſpe faſcinati & imaginationis vehemẽti apprehenſione, putant eſſe aurum, quod non eſt, vt ait pontifex Ioannes 22. *a* 3. quia poſſunt eſſe operationes, vel fraudulenti & deceptoriæ, vt fuit Bragadini Veneti Alchimia: qui in Bauaria ſupplicio affectus anno 1591. coram omnibus impoſturam ſuam confeſſus fuit: ſe ex auri ramentis pulueribuſque quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum ſuum liquaſſe. Quare cauendum ne lectorem decipiat deceptus ipſe Villamontius, pertinaciter defendens, veram fuiſſe & ſinceram Auton. Bragadini Chryſopœiam: cùm enim illa ſcriberet, nondum dies fraudem huius Cyprii plani aperuerat. *Vide quæ de illo Villamontius itinerarii lib. 3. cap. 28.* vel poſſunt eſſe prodigioſæ, dæmone faciente. 4. quia hanc artem nemo vnquam calluit: quod patet, eò quod nemo ſe vnquam dixit vltimum eius effectum conſecutum: nemo etiam verbis vel ſcriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

Sit concluſio. *De facto aliquos hac arte verum aurum feciſſe; videtur eſſe valde credibile.*

a Extrauag. ſpondent. de crimin. falſi. cap 14.

A Probo, quia tot ea de re narrationes ſunt diuerſorum, vt videatur procacis animi & perfrictæ frontis, nulli credere. adſcribam quæ nunc mihi ad manum. Cælius Rhodiginus auctor eſt, *b* ſuo tempore in Gallia quendam ex infima plebe hominem, mirè ſagacem, modum excogitaſſe, quo chryſulcæ æquæ vi, ex metallo quolibet aurum ſecerneret: & addit tales artifices vo- B cari *Chryſoplyntas*, officinam verò *Chryſophyſium*. De Arnoldo Villanouano referunt grauiſsimi Iuriſconſulti, *c* eum virgulas aureas chemica arte produxiſſe, quas omnium examini ſubiecerit in aula Pontificis, & ideò concludunt chemiam veram eſſe ſcientiam. Obiiciunt, Arnoldum fuiſſe valdè ſuſpectum familiaritatis cum dæmonibus: *d* & ideò vel dæmonem hoc C verè feciſſe, vel ſaltem verum aurum ſuppoſuiſſe. *Reſpon.* has eſſe malicioſas coniecturas. Si ſuſpectus Arnoldus, quomodo non in Romana curia, vbi aſsiduus erat, compreheuſus, vt maleficus, & caſtigatus? mera autem coniectura eſt, dæmonem verum aurum ſuppoſuiſſe. Alii dicunt examini ſubieciſſe, hoc eſt obtuliſſe: non verò quemquam veritatis periculum feciſſe. pri- D mùm explicatio illa verbo non congruit, deinde quis credat illo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculum feciſſe; ego verò, inde; quod non ſcribitur ab auctoribus illis falſum aurum deprehenſum; probabiliùs crediderim experientiam Arnoldo ſuffragatam. Sanè id confirmat quod de ipſius cum Raymundo Lullo concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tra- E dit, *e* Raymundum hunc Balearicum, hominem acutiſsimum, multis rationibus demonſtraſſe Villanouano artis huius ἀδυναμίαν, tum Arnoldũ diſputandi pertæſum; quin potiùs, inquit, te ſenſu

b libro 11. cap 13.

c Io. Andr. in additiõ. ad Specul. titu. de crimin. falſi. Oldrad. cõſi. 74. de ſortil. Abb in c ex tuarum de ſortil. & ibid. Bald. Ioan. Platean. in L. 1. C. de argent. prec. quod in theſ. infer. libr. 10.

d Penna Com 36. ad 2. p. Direct. Eymerici q. 11.

e vol. 10. lib. 3.

craſtinâ

craſtinâ conuincam die: quæ cum illuxiſſet, metamorphoſim illi oculatâ exhibuit fide: qua ille motus, hanc ipſe artem amplexus, multa de eâdem ſcripſit opuſcula, ante annos fermè 350. De hoc Lullo ſcribit quidam noſtri temporis medicus: non alchimiſta, f *Hunc ego inquirendo comperio apud Anglos, re quidem vera præſtitiſſe, quod ſuis libris profitetur: & in arce Londini, iuſſu Regis probatiſsimum aurum confeciſſe: mihiq; genus nummi oſtenſum eſt, quod adhuc appellant Nobile Raymundi, auri ſcilicet puri & obryzi, ſummæq; indicaturæ.*] Idem auctor Theſauri, hoc etiam narrat de Bernardo Treuiſano; eũ cùm initiò fruſtrà magnas opes in hac Chryſoplyntica prodegiſſet; tandem accuratiore ſtudio conſecutum, vt biennio artem in opus, ſpem in rem, deduceret. Hieron. Cardanus teſtatur, g Antonium pharmacopolam Taruiſinũ, coram And. Gritto Duce, & præcipuis patriciis Venetis, argentum viuum in aurum commutaſſe, & eius operis quædam adhuc exſtare veſtigia. Hoc Iulius Scaliger, in contradictoriâ exercitatione, eludit potiùs, quàm diſſoluit, dicẽs; ſi hoc verum aurum fuiſſet, Venetos eũ fuiſſe coacturos Reipublicæ operam hanc nauare, vel artificium indicare. Quis enim Scaligero indicauit, Taruiſinum eis non indicaſſe? ſanè crediderim Venetos, vel incerti euentùs ſpem contempſiſſe, vel præſtigiis effectũ adſcripſiſſe. Tu, Lector, ne idem ſentias, accipe teſtimonium aliud eiuſdem rei, vt in Cardani & Aragoſii fide, hoc experimentum ſtet. Guilhelmus iſte Aragoſius, vir philoſophiæ & medicinæ apprimè peritus, ſtudiorum causâ degebat Patauii: ſemel, anno 1550. Venetias excurrit, & honoris cauſa Hectorẽ Auſonium, matheſis & medicinæ laude clarum, inuiſit: ibi cum intra alia Al-

f R. C. in Nomenclatore inſignium ſcrip.

g opere de ſubtilitat. lib. de metallis.

A chimicæ aurificæ mentio fieret, eamque Guilhelmus ſolidis, vt ipſi tum videbatur, argumentis ſubrueret: *Auſonius in ſequentem diem conuentum indixit, eoque tres patricios Venetos, è nobiliſsima Corneliorum gente adductos: ex eo auro, quod Taruiſinus ſpectantibus patribus, hoc eſt, celeriter, non magna interpoſita mora, momento feciſſet, confectos annulos ſpectandos contrectan-* B *doſque exhibere curauit. Ipſe deinceps Arogoſius Taruiſium excurrens, hiſtoriam facti didicit. Narrabat ille à Gallo quodam, Arogoſio facie ſimillimo, domi ſuæ per aliquot menſes hoſpitaliter accepto, eum ſe puluerem honorarii loco accepiſſe, ſed vt eo tamquam arcano vteretur. Si verò non tam priuati commodi, quàm publicæ fidei erga Rempublicam Venetam ſtudio, eo inſcio, Venetias naui-* C *gaſſe, rem patribus indicaſſe: ſpecimen artis exhibuiſſe: priuatim quoque in Corneliorum ædibus non ſemel. Interea verò Gallum illum inſalutatis omnibus diſceſſiſſe, neque ſe quidquam de eo amplius reſcire potuiſſe. h*] Vides cauſam cur Veneti non vſerint Taruiſinum, & quàm inanis illa magni viri, ſed ſæpè iniqui Cardanomaſtigis, ſuſpicio. Fortaſsis eadem arte apud Cedrenum ille frenũ D aureum confecerat, quod Anaſtaſio Imperatori obtulit: ſed videtur iſte præſtigiator potiùs fuiſſe quàm Chymiſta, poſt primam operis huius editionem incidi in librum And. Libauii medici, *qui p. 1. ſingularium, Syntaxi 11. de re metallica.* plura teſtimonia retulit.

h Theſaur. vitæ hom iu. Omitto quod de ſimilia F. aelius teſtetur lib de abd. re cauſ.

Nunc ad obiectiones reſpondeamus. Ad primum; multos ego commemo- E raui, quos non Chemici tantùm, ſed & medici & I. C. grauiſsimi teſtantur rem ipſam factam exhibuiſſe, Arnoldum, Lullum, Taruiſinum. Et hodie nominare poſſem, quos noui viros graues, in

dignita-

dignitate poſitos, & Deum timentes; qui de ſeipſis idem profitentur. Quos mentiri, vel impoſturis, aut præſtigiis, aut dæmoniacis artibus vti, numquam in animum meum poſsim inducere: & ſint iniuriis viris honeſtiſsimis, qui queant id ſuſpicari. Ad 2. dico. Pont. loqui de gregalibus, ſiue fece illa Chemicorum, qui lucrum captant, & auiditate pecuniæ in præceps ruunt: non de iis qui honeſtam inde rerum naturæ cognitionem dumtaxat petunt. Nec verum eſt, nullos niſi mendicos vel pauperes huic ſtudio incumbere; quod Principes viri multi non fugiunt, nec etiam paupertas omnis à teſtimonio arcet: ſed tantùm, quàm vilitas aut vitioſitas vitæ dehoneſtat. Phocion pauper erat: plus illi tamen iniurato, quàm iurato Paridi credidiſſem Teſtimonium in propriâ causâ reiicitur, ſed hic teſtimonium dixere ſcriptores, qui non erant Alchimiſtæ: acceperant illi quidem hoc ab alchimiſtis. ſed alchimici dicta ſua, factis probarant. Nec ſanè domeſticum teſtimonium, vt nec alia aliâs inidonea, reiiciuntur, quando aliunde teſtimonia habere non queunt. *h* Et quæſo, vnde hîc initium hiſtoriæ haberi potuit, niſi ex ipſorum artificum dictis & relatione? Ad 3: poſſe aliquando eſſe tales, & fuiſſe: hinc tamen non ſequi, nullas non fuiſſe tales. Ad 4. multos hanc artem verbis ſcriptisque prodidiſſe, & hodie eam tenere & alios docere, ſi qui contingant in praxi errores, nihil mirum: quia facilè peccatur in iis, quæ ab ignis operatione dependent. Nec vllius artifici, eſt, in iis, quæ ab actiuitate extrinſeci agentis naturalis pendent, ſecurum ſemper effectum ſpondere. Nec vlla quoque ars alia, in qua quis mente ſanâ perfectionis vltimum apicem ſe conſecutū aſſeueret. ſemper aliquid diſcendum ſupereſt: neque

h Pet. Gerar. ſing. 100. Hippol. ſing. 71.

A hoc huic arti peculiare, quod opponitur.

QVÆSTIO II.

An Chryſopœia habenda ex numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

Facilis eſt deciſio, *nihil in ea mechanicum eſſe præter ipſam operationẽ,*
B *& igniariam illam applicationẽ: Theoricam verò ſiue ſpeculationẽ artis ipſius phyſiologiæ, in remotiſsimis latebris latentem, æquè ingenuam, æquè ſcientificã eſſe natura ſua, quàm ſit phyſica: cuius eſt portio non ignobilis: aut medicina, cui ſubſeruit & ancillatur: eoq; nomine acroamaticis & epopticis diſciplinis annumerandam.* Si verò conſideres ipſos Alchimiſtas, quidam illorum meri ſunt
C mechanici, & flaturarii, ac tiniflones: quidam verò philoſophorum nomen honeſtum in primis ac laudabile, iure ſuo ſibi vendicant. Etſi enim omnis Alchimiſta ingenio ſimul ac manu, vtatur: tamen id omni mechanico artifici commune eſt, & manus præcipuam operis partem in illis vendicat: qui, principia cauſaſque artis ignorantes, nec certum in rebus præparandis vſum, iu-
D xta præcepta congrua & ſcientifica adhibentes, tẽpus & carbones abſumunt; fuliginoſi itaq; & merè mechanici dicendi ſunt, Sed qui in oleis, & aquis, & gummis, & auro extrahendo, cauſas & præcepta artis norunt: quibus freti effectum ſibi pollicentur: ii, etſi manum ingenio, & operationem ſpeculationi adiungant: non mechanici, ſed philoſophi dicendi: operatio enim illa, & manuum
F auxilium, accidentaria ſunt ſcientiæ: vt in medico, & chirurgo ſatis eſt manifeſtum.

QVÆSTIO III.

Ad quam magiæ ſpeciem pertinea

Æ Què expeditum eſt reſpondere huic quæſtioni. *Si alchimicus effectus verus non eſt*, quia falſum eſt aut apparens dumtaxat aurum: *pertinet ad magiam præſtigiatricem, ſi verus eſt effectus, tunc aut fit ope dæmonis, & pertinet ad Dæmoniacam:* verum effectum voco, quando aurum verum quis conſequitur: hoc autem poteſt fieri dupliciter, vel vera tranſmutatione, vel ſuppoſitione: quando hoc facit dæmon, poteſt etiam reduci hoc factum, ad præſtigiatricem: quando illud, non niſi, vt dixi, ad dæmoniacam. *Si verò verum aurum, ſine ope dæmonis homo extrahit pyrotechnia ſua, tunc alchimia pertinet, ſecundum ſe & propriè, ad Magiam naturalem: per accidens ad artificioſam.* Nam, qui *a* ad ſupernaturalem referunt, propter cælorum influxus: illi meo iudicio falluntur: nihil enim hic cernitur, vt oſtenſum, quod naturæ vires excedat. Naturalis ergo alchimiæ exempla, iá nonnulla propoſui. *b* Dæmoniacæ refert vnum auctor dæmonomaniæ: *c* ſe ex Guilhelmo Cõſtantino, famoſo alchimico, audiuiſſe ſocios ipſius, cùm perdiu flantibus, ſpes ſpecieſue auri oſtenderetur nulla, conſilium à Diabolo petiiſſe, ritene operarentur, & optatum finem contingerent: an in aliquo peccatum ab ipſis eſſet, quod metallum arceret expetitum. Diabolum (vt ſolet) latebroſum dediſſe reſponſum: quàm breue, tam ambiguum: *Laborate, laborate.* hoc illos pro ſecunda pollicitatione acceptũ mirè animaſſe: ergo perrexiſſe in flando, & fornaculis continuandis, idque adeò ſtrenuè, vt in nihilum cuncta redegerint: parati nihilominùs pergere, & ad imum cunctam rem decoquere, & pro philoſophico lapide bona cuncta dilapidare: niſi miſertus dementiæ Cõſtantinus ſuggeſſiſſet, morem hunc eſſe

a Arogoſius & Svinger.

b ſup q 1. ſect. vlt.

c lib. 3. c. 3.

A dæmonis vt decipiat amphibologiâ ſignificati: cùm laborare iuſsit, hoc voluiſſe: deſiſterent ab irrito conatu, & ad honeſtum opificium aliquod ſe transferrent, in quo certius operæ pretium cerneretur, ſic ille. Sed alii paulò aliter narrant, idq; ſe ex ore Natalis, qui Cõſtantini ſocius fuit, accepiſſe, bonâ fide, ſcribunt: hos operarios auri auidos familiaré paredrũ ſub ſpecie vnius nym-

B phæ exciuiſſe, & ſacro carmine lapidis confectionem ab eo poſtulaſſe, dæmonem iuſsiſſe, vti ex ſex metalli (vt dicunt) aniſatis, hoc eſt æquali proportione, & hydrargyri certâ mole mixtis, malagma componerent, cùm itaq; hoc igni impoſuiſſent, ecce tibi, fraudis miniſter, catus ille Mercurius, more grandinis cum tonitru metalla huc illuc diſiicit, & ſpem ſimul eorũ: cachinnante

C luſus cacodæmone. Illi abacti à chryſollo, non à furore: rurſus magiſtellum adeunt, expoſtulant primùm de iniuria: deinceps ſupplices fiunt, & vt nunc ſaltem, meliore fide, quid agendum doceat, pergunt obſeruare, demum ille nihil aliud retulit quàm, *ſtrenuè laborate.*

Deceptorii effectus duæ Hiſtoriæ occurrunt, prior præſtigatorius Diaboli-

D cus: poſterior ad deceptorios & emunctorios per humanam calliditatem pertinet.

Priorem ſic narrat Cedrenus: *Quidam ex eorum numero, qui chemicam artem profitentur, callidus hominum oculos impoſtura præſtringere, argentariis aliiſque obtulit manus pedeſque ſtatuarum, & alia aurea, dicens ſe theſaurum reperiſſe: multoſque ita deceptos ad pau-*

E *pertatem redegit. Famâ vulgatâ captus, & ad Anaſtaſium perductus, frenum equi ex ſolido auro conflatum ac margaritis conſertum obtulit. Sed Imperator, freno accepto:* Vt omnes, *inquit*, fefel-

leris,

leris, me profectò non decipies: *ſtatimque hominem, in caſtellum quoddam relegauit, in quo tandem periit.*] nimirum omnia hæc aurea, nihil erant niſi per magiam facta oculorum ludibria. Poſteriorem deſcribit Ieremias Medecrus, *in Acroamat.* Chymiſtas duos ſocietatem initam pacto firmaſſe, vt alter Chryſopœiæ certiſſimam artem ſetenere profiteretur, alter rhizotomum ageret, ſeu agyrtam empyricum, & inter cætera ſcobem auri atro infectam colore, pro lunariæ puluere, venderet. Erneſtus Badenſis Marchio mirè dediturerat pyrotechniæ, hunc ergo prior ille adit, & circumuenit, aureos montes pollicitus, & atria diuitis Cræſi, parantur omnia, & iam ille, cætera bellè, inquit: vnum dumtaxat opus, *Reſch* vocant (Hebræa voce) huius pulueres faciles inuentu, apud quemuis pharmacopæum, vel rhizotomum. Marchio puerum mittit: commodùm in palatii aditu ille alter merces ſuas expoſuerat: & vt ſolent hoc genus, nihil ſibi deeſſe Stentorea voce prædicabat, adit eum Principis puer. Ille *Reſch* expromit de pixidula fumoſa, & pro ſolido appendit, & qua quid foret obuium ac conculcatum, addit ſuperpondium. Puer Domino refert. impoſtor eum puluerem inſpergit hydrargyro, & aurum verum producit, ſed quod liquatum ex puluere, fit examen, verum aurum deprehenditur. Marchioni res mirè grata, & ipſe in magiſtrum beneficus ac gratus probè donatum dimittit. Chryſopœiam pergit vrgere: feliciter, quamdiu *Reſch* durauit: vbi eius reſiduum parùm fuit: vndique conquiri iuſſit auriprolificam hanc materiam. Negabant omnes ſe, quis puluis, *Reſch* diceretur, audiſſe vel didiciſſe vnquã, itaq; Marchio quod ſuperaret igne ſolùm liquat, & auri ſcobẽ, impoſturamq;

A ſimul deprehendit.] æquè lepidum eſt quod narrat probe cõpertum Gomes à Medis lib. 2. de ſale, his verbis: *Siquidem ſuperioribus annis dum agerem Lutetiæ, aderat vnà etiam ſtudioſus quidã, quiſquis ille fuerit, ſatis mihi notus, iamq; cõſtantis ætatis homo, atque in omni re, & ſcientia doctiſſimus, experientiſſimuſq;, ſed qui ingenio eſſet ad fingendum acriore: ad perſuadendum verò quam par fuit*
B *ſubtiliore. Et qui variis, tametſi negotiis implicitus Chymica tamen arte, quam occultè exercebat, mirè delectaretur. Is puero Franciſco Gallorum Regi familiaris valde gratus atque in oculis erat: ac, quo tempore diuturnum illud & exitiale bellum apud Belgas, anno. 1542. ab eodẽ Franciſco commotum, à Carolo quinto Cæſare confirmatus vigebat: è Gallia ille in Belgas profectus eſt, atque Hiſpa-*
C *num ſe ſimulans idiomate confiſus, Louanium primo, quò ipſe paulo ante eiuſdem cauſa belli è Lutetia pulſus me receperam: deinde Antuerpiam ſe contulit, vbi domunculam conduxit, in eaq; fornacem cum reliquis inſtrumentis Chymicis ſecreto conſtruxit: iamq; conuocatis amicis, atq; imprimis quatuor ditiſſimis ſibi notis Hiſpanis mercatoribus: horum in*
D *negotiando tarditatem exprobare, atque ad maiora eo, compendia excitare cæpit. Ienſſe quippe ſibi artem profeſſus eſt, qua breui ac compendio, ſineq; periculo, & nauigatione, ditari ipſi ampliſſimè, atq; vel Midæ, Cræſi que diuitias nullo negotio ſuperare poſſent. Idque ad oculum prompto ſe monſtraturum experimento, ſi auri ſibi nummi quindecim, boni, probatiq; ponderis præberentur. At illi protinus totidem libentiſſime erogarunt.*
E *Itaque acceptis ille numis, vnum quemuis ex mercatorum pediſſequis ad ſe accerſiri iubet: cui intranti, duobus tantum regalibus impenſis: vade, inquit, in domum, quæ prima*

 occurrat

occurrat pharmacopolæ, à quo pete lapidem, qui Onaſtros appellatur, qui tameſi vilioris ſit pretii, tamen vt emas citius, totum impende. Quo abeunte heus, ait, ne longam nobis moram facias, ito recta ad eum, qui è regione portæ maioris templi conſiſtit, vidi quidem heſterno die eiuſcemodi lapides proſtare apud hunc, longè præſtantiores quàm alibi. Aſtute namque ille rem omnem, ac perquàm cautè præuenerat. Nam maſſam quidem auream triginta pondo auri probatiſsimi coegerat, eamque in modum lapidis compactam, variis appingi fecerat, atque circumueſtiri coloribus: quam eidem noto ſibi pharmacopolæ, fortè doli conſcio, lucriq; participi, commendarat: data teſſera, vt cuiuſcumq; petenti Onaſtrum lapidem quantulocumque oblato pretio exhiberet: vnde occurrenti pediſſequo lapis eſt datus, atque ad manus Archichymiſtæ (dignus eſt enim hoc titulo) perlatus. Tum ille lapidem oſtentans, ac ſeſquipedalia de corba proferens, iubet accendi fornacem, ollas educi, inſtrumenta apponi, quin lapidem inungere, laruareque cœpit. Demum oblatos ſibi aureos dentibus premebat, poſt malleolis tundens, cum quadam tacita verborum interiectione, in ollam immittebat. Quibus rebus ſpectatorum oculos in ſe, non intentos modò: ſed quaſi colligatos tenebat. Ex quo illi, cæca duce charitia, lapidem curioſe luſtrare oculis, ſummopere admirari, ſpe ſimul & exſpectatione accendi, hortarique ſe inuicem, neque cunctandum experimentum ſucclamabant. Tandem commiſtis aureo cum lapide aureis quoq; nummis, vniuerſa educta maſſa, excretisque per ignem coloribus, iam non lapidem, ſed aurum purum parum ipſa reſerebat. Quæ illico per duos ex mercatoribus ad aurifices delata eſt, eaque probata ſatis triplum haberi inuenta eſt ex

A *auro puriſsimo, atque æſtimatione primo. Quo nuntio allato domum, atque occluſo poſt ſe oſtio: mira omnes exultare lætitia, ac triumphare gaudio expetunt. Quare mutuo ſe imprimis iureiurando aſtringentes, ne cuiquam hominum hoc tantum arcanum retegerent: protinus experimentum, quod pluſquam pro comperto habebant, non denis amplius, centeniſue, ſed millenis, & eo plus aureis i-*
B *terandum cenſuerunt. Iamque ſe totos Archichymiſtæ, tamquam alteri Plutoni pecuniarum Deo, deuouentes, precibus ab eo petierunt, vt millenis ab vnoquoque oblatis aurei experimentum geminaret: nam ſi ſuccederet, iam non per chiliadas, ſed per myriades ipſum deinde experturum. Quibus ille lentè, atq; grandioribus quàm antea verbis reſpondens, tandem annuit: atque ſub cre-*
C *puſculo veſpertino ad ſe nummos, adduci iuſsit: ſucreſque ad ipſum profecto quatuor aureorum millia allata: nam teſtimonio mihi ſunt, qui adnumerarunt. Quos ille accipiens: atque ad præparandos eos integrum dari ſibi diem petens, mercatores dimiſit: ſtatimque ſub ipſo noctis conticinio admiſsis equis, quos præparari iuſſerat, quam celerrimè ſe in Galliam intulit, atque Lutetiam tan-*
D *dem tutus peruenit.*] Hæc ille: finis non foret ſcribendi, ſi quæ ſingulis diebus talia contingunt, vellem perſequi. Vtilius erit, quod reliquum eſt, & ad animæ ſalutem ſpectat, diſcutere.

QVÆSTIO IV.

Licitane an illicita ſit alchimia?

E PRohibitam cenſuit Angelus de Clauaſio, *a* ſed id nullo iure probat, verùm rationibus dumtaxat P. Valencia eò inclinat, vt ſaltem r[illegible]ne circumſtantiarum ſit [illegible].

a in verb. Alchimia.

idem P. Pererius cenſuit: vterque locis ante citatis.

Licitam verò nec vllo iure prohibitam, immò & inter artes metallarias à iure ciuili receptam, communis eſt ſententia iuris interpretum. *b* Pedetentim progrediendum: nam facilis hic in via lubrica, lapſus.

b Oldradi, Ioan. And. Abbat. & Baldi locis ſu. citat. q. ſect. 4. Albertr. de Roſate in rer alchimia. Guido. Papæ deciſ. 388. Fabiani tracta. de empt. & vendi. q. 5. Zanetini tr. extrau. de accuſat. Thomæ. Arfoncini, quodam de hac re conſilio.

Prima Concil. *Nullo iure in foro fori hæc ars videtur probibita, vt non liceat eam exercere, ex defenſione iuris poſitiui.*

Quoad ius ciuile & commune Romanorũ (de communi enim iure nunc loquor, non de particularibus locorum ſtatutis, vel regnorum ſanctionibus) res eſt expedita: nec vlla conſtitutio talis reperitur. Quo ad ius Canonicum, videntur obſtare duo canones, nempe, *cap. Epiſcop. 26. quæſt. 6. & c. ſpondent, in extrauagant. commun. libr. 5. de crimin. falſi.* Sed, ſi bene conſideres, neuter canon conuincit intentum. Nam *d. cap. Epiſcopi* tantummodo damnat eos qui credunt perſonarũ tranſmutationem in varias ferarum ſpecies fieri: quod & ratio docet addita: *ſiquidem* (ait) *Satanas transformat ſe in varias ſpecies ferarum.*] Non eſt igitur cur ad quamlibet ſpeciei in ſpeciem tranſmutationem canon extendatur. Et licet eò extenderetur, dicerent alchimici ſe non credere hanc à dæmone, ſed à natura fieri metamorphoſim: nec eam eſſe veræ ac perfectæ ſpeciei, in aliam perfectam ſpeciem, ſed imperfecti & inchoati in ſuam perfectionem. Fortiùs ſtringit alterum illud *cap. Spondent*, nam illud diſertè alchimiam prohibet, & infamiæ carceriſque pœnam præfigit, clericos etiam poſſeſſis beneficiis priuat, & ad capienda reddit inhabiles. Reſpondet Arfoncinus, Pontificem egiſſe tantum de iis, qui Sophiſticè tranſmutati nem confin-

A gunt: tamen Canonis verba ſatis clarè indicant cenſuiſſe Ioann. 22. nullum à quoquam eorum verum aurum fieri, & ideò omnes pro impoſtoribus habuiſſe; ſic enim verbo tenùs habet ſanctio; *Spondent, quas non exhibent, diuitias pauperes alchimiſtæ: pariter, qui ſe ſapientes exiſtimant, in foueam incidunt quam fecerunt. Nam haut dubiè huius artis alchimiæ profeſſores alterutrum ſe ludificant: cum ſuæ ignorantiæ conſcii*

B *eos, qui ſuprà ipſos aliquid huiuſmodi dixerint, admirentur: quibus cùm veritas quæſita non ſuppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt, ydemque verbis diſsimulant falſitatem, vt tandem, quod non eſt in rerum natura, eſſe verum aurum vel argentum ſophiſtica tranſmutatione confingant: eoque interdum eorum temeritas damnata & damnanda progreditur, vt * fidis metallis cudant*

C *publica monetæ characteres fidis oculis, & non alias alchimitum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Hæc igitur perpetuis volentes exulare temporibus, hac edictali conſtitutione ſancimus: vt quicumque huiuſmodi aurum vel argentum fecerint, vel fieri ſecuto facto mandauerint, vel ab hoc ſcienter (dum id fieret) facientibus miniſtrauerint, aut ſcienter, vel argento, vel auro vſi fuerint*

D *vendendo vel dando in ſolutum: verum tanti ponderis aurum vel argentum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus erogandum: quantum alchimitum exiſtat, circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitimè conſtiterit deliquiſſe: facientibus nihilominùs aurum vel argentum alchimitum, aut ipſo vt præmittitur ſcienter vtentibus perpetuæ infamiæ nota reſperſis. Quodſi ad*

E *præfatam pœnam pecuniariam exoluendam delinquentium ipſorum facultates non ſufficiant, poterit diſcreti moderatio iudicis, pœnam hanc in aliam (puta*

* Sic legitur in editione etiã Plantiniana & Romana ſed deprauatè ac mutilè. Valentia concilio legend. fictis, faciliſmutationis. Sed adhuc reliqua mendoſa manent.

carce-

carceris vel alterã iuxta qualitatẽ negotii, perſonarũ differentiam, aliaſque attendendo circumſtantias) commutare. Illos verò, &c. Subdit pœnam in eos qui alchimica materia abutuntur ad monetarum adulterationem, de quibus eſt eiuſdem Pont. conſtitutio alia, in *capit. prodiens extrauag. ſingular. titul. de crimine falſi.* Ad hunc Canonem duplex mihi occurrit reſponſio, vna eum non fuiſſe vſu receptum, ſed non vſu abolitum. Nam poſtea hæc ars in ipſa adhuc vrbe viguit; maximè, vix centum annis poſtea, ſub Leone X. nã illi Aurelius Augurellus egregius poeta librum ſuum *de Chryſopœia*, dedicauit: Qui inter cætera illud nimis iactanter, de philoſophico ſuo lapide.

Ipſius vt tenui proiecta parte per vndas
Aequoris argentum ſi vinum tum foret æquor,
Omne vel immenſum verti mare poſſet in aurum.

Pici quoque Mirandulani circunfertur liber hac de re, titulo, *de Auro conficiendo*: nec huiuſmodi in Italia libri ex illo tempore vetitæ lectionis vmquam fuere. Altera Canonem ex hypotheſi procedere (aurum omne alchimicum eſſe falſum) & ideò damnari tantùm, qui falſum cudant: idq; ad lucrũ; nempe, vt vtantur in contractibus & ſolutionibus (quod clarè indicat textus) ideò non damnantur hoc capite, qui verum aurum producunt, & arti vacant animi dumtaxat cauſa, nolentes in commerciis aut ſolutionibus hac arte vti. Quare non ars, quæ ritè inſtituitur, & exercetur: ſed artis abuſus damnatur. Sit

Secunda concluſio; *In foro conſcientiæ non promiſcuè, ſed cum delectu ars hæc permiſſa: immò plerique, vt pernicioſa, ſic illicita cenſenda.* Hanc concluſionem optimè probant argumenta Angeli & auctorum primæ ſententiæ, contra præcedentem verò vim habent nullam. Notandum quoque, quicquid illiciti eſt, id non ex artis natura (quæ in ſe mala non eſt, immò, quatenus ars eſt, & ſcientias imitatur, ſecundùm ſe bona eſt, vt & cæteræ ſpeculatiuæ cognitiones) proficiſci, ſed à vitio circumſtantiarum, quæ vt plurimum in hac operatione inueniuntur. Hæ ſi deſint, non video quid reprehendi queat: ſed quia vix vmquam deſunt omnes, rarò fit vt alicuius ratione non adſit vitium & peccatum. Ideò dixi, *pleriſque pernicioſam & illicitam cenſendam.*

Sed quæ iſtæ circumſtantiæ? præcipuæ & capita cæterarum: quatuor: finis, modi, temporis & perſonæ.

Si finis ſit lucrum, & auaritia: illicita eſt, quia lucrum ex hac arte eſt illicitum, non enim licet hoc auro vti ad commercia contractuſue, vt ſtatuit Ioann. 22. Intellige, ſi pro vero auro quis vti vellet, nam hoc illicitum contendunt communiter DD. de hac re ſcribentes: *a* & meritò, nam aurum iſtud vel nunquam habet proprietates omnes veri auri, vel id adeò rarò contingit, vt cenſendum ſit non contingere, quare tam veriſimili cauſa dubitandi exiſtente, non licet in commercium deducere, vt verum aurum: vendi tamen poſſe pro auro alchimico, & iuxta æſtimationem peritorum aurifabrorũ, nemo DD. illorum negat, neque negandum eſt. Non licet etiam id facere, vt in medicamentis quis eo vtatur: nam propter rationem iam memoratam, nec veri auri vires ſalutares habere, nec noxiis qualitatibus, ab igne carbonario & venenato hydrargyro contractis carere cenſendum. Multò minùs licet eo vti ad monetarum mixtionem: hoc enim vnum caput foret criminis monetarii,

a Sic D. Thom. in 2. d 7 q. 3. art. 1. & 22. q. 77. a. 2. ad 1 & ib Caiet. Silu. & Funus in Si Fabianus d q 8 Alber. in ver emptio.

netarii, iuxta dictam ſanctionem Ioann. 22. & prædicti DD. iuris concedunt tales puniendos pœnâ monetæ adulteratæ. His caſibus ſubeſſet peccatum Mortale. Si verò quis illud cuderet ſiue produceret tantũ ea gratia, vt ipſemet in annulos, cathenas, aut ſuppellectilem propriam eo vteretur: huic omni curâ foret adnitendum, & vigilantiâ, ne quis eo viuo vel mortuo per hoc deciperetur. Alioqui pro negligentiæ latitudine, hîc quoque peccati grauitas naſceretur: & quantumuis quis diligẽs, vix vanitatis culpam euaderet. Numquam ſanè ſtultitiæ & imprudentiæ euadit, qui ex hac arte lucrum quærit. Semper enim ſtultus eſt mercator, qui in illud negotiationis genus incumbit, quo videt nullum, vel de millibus aliquot vnum, lucrum feciſſe: omnes verò, vel mille contra vnum facultates ſuas abſumpſiſſe. Quod cùm alchimicis contingat, idẽ de his damni lucrio- nibus dubio procul ſentiendum. Nec tuti in conſcientiâ, qui hac in re ſola vana ducuntur curioſitate, nam *curioſitas*, peccatum eſt oppoſitum *ſtudioſitati*, per exceſſum: quo quis deſiderat immoderatè ſcire quod non expedit, vel plus quàm expedit ipſi, vel modo quo non expedit: & eſt ex filiabus ſuperbiæ, [*Vide S. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 167.] Et animus deditus vanitatibus atque inſaniis falſis, exponit ſe decipiendum Diabolo: atque hoc eſſe omnis ſuperſtitionis initium docet B. Auguſtinus *libr. 2. de doctr. Chriſt. cap.* 22. & 23. Et diuinæ ſcripturę teſtimonio, qui amat periculum peribit in illo. Sic enim ſapiens loquitur: *In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius* (Dei) *non eris curioſus. Multos enim ſupplantauit ſuſpicio eorum* (hoc eſt vana ſpes & expectatio.) *Et in vanitate detinuit ſenſus illorum.*

A Denique ſubdit: *qui amat periculum peribit in eo.* Eccleſiaſtic. 3. à verſ. 24. Denique vno verbo, *quando finis malus, ars illicita: & qualis finis, tale exercitium.*

Si modus (huc media pertinent) *exercendi artem illicitus, ars quoque: ſi vanus, ars vana: ſi ſordidus & inquinatus, ars erit inquinata & impura.* Huc referenda media ſuperſtitioſa, vt ſi ex pacto expreſſo vel tacito cum dæ-

B mone; quod frequens eſſe docuit auctor Dæmonomaniæ, *d* & ſanè docet experientia: adeò vt Arnoldus Villanouanus, & Lullus, & Geber, & Bachonus, & Richardus Anglicus, Magiæ huius nigræ ſuſpecti vehementer fuerint: & Paracelſus, & Agrippa, & ille Guil h. Conſtantinus, & alii nonnulli deprehenſi: & inter inſtructiones inquiſitorum fidei ſit vna, hac quoque

C notâ magos hæreticos dignoſci, *Director. Inquiſit. fidei p.* 3. *fol.* 443. *edition. Romanæ, quæ in lucem prodiit iuſſu Gregorii* 13. vbi rationem ſubdit auctor libri, Nicola. Eymericus; quia vt plurimum alchimiſtæ, quando non poſſunt pertingere ad finem intentum, quærunt auxilium dæmonis (*exemplum poſui præcedenti quæſtione*) eum inuocant & implorant, & implorando ob-

D ſecrant, & tacitè vel expreſsè ei ſacrificant.] Accedit experientia, quia quandocumque viguit inter multos alchimia, etiam inter multos tum viguerunt maleficia & ſortilegia, vt hoc infelici æuo experimur. Tum quia non deſunt, qui adhibent vanas obſeruantias cæremoniarum, nihil ad effectum

E conducentium, vt certæ diei, tunicæ ex lino crudo, certorum ciborum abſtinentiâ, & alia huiuſmodi inania. Quod ſi ad auiditatem odiũ accedat aut incontinentia, procliue admodũ fuerit ad philtra & intoxicationis recurrere. Pecca-

d lib. 2. c. 3.

tur

tur quoque non leuiter in artis traditione, quando ſacræ ſcripturæ nominibus & verbis abutuntur ad ſuas nomenclaturas vel præcepta: neque minùs, quando libris ſuis inſeruerunt figuras ſeu imagines, vel planè obſcœnas, vel etiam propter abuſum rei ſacræ prorſus blaſphemas, quod fecit ille typographus Baſilienſis, qui Roſarium excudit; & ſacræ Triadis, Chriſti Domini reſurgentis, & B. Virginis Mariæ coronationis icones: quas homines hæretici templis eiecerunt, eas ad alchimica myſteria & transformationes tranſtulit. Sed mirum id non eſt, ſunt enim Sacramentarii vbique præpoſteri. Peccatur denique nimis curioſis ſæpè experimentis, dum modò hanc rationem, modò illam ſequuntur, & ſic numquã ſciunt, quod ſemper addiſcunt.

Temporis quoque *circumſtantia perpendenda.* Nam temporis iactura pretioſiſsima: eiuſque malè conſumpti ratio reddenda Deo, quare peccant, qui nimis multùm his vacant artibus, item qui eo tempore; quo officii ratio, vel debitum aliud charitatis aut iuſtitiæ poſtulat: vt ad ſeria magis ſe conferant: v. g. magiſtratum quis gerit? non poteſt detrahere horis, quæ ad rectè munus exercendum neceſſariæ: familiæ præeſt? œconomiæ recta non debet incommodum ſentire. Eccleſiaſticus eſt? quæ ratio ordinis poſtulat ea præponenda fornaculis, & voluptati ſuæ. Proximi neceſsitas operam tuam depoſcit? charitas ei iubet adeſſe, non facis? peccas. Demum, vno dicam verbo: quod tempus ocio, licet honeſtè dare, illud licebit his ſtudiis: nec ampliùs. Ocium voco, quietem & vacationem ab actionibus & ſtudiis, ad quæ quis tenetur.

Denique *perſonarum conditio hic vel potiſsimum diſcrimen inducit:* hæc enim, & finem ſolet illicitum intende-

A re, & in modo errores gignere, & tempus, inopportunum facere. In primis ars hæc illicita cenſenda pauperibus, immò & priuatis omnibus periculi pleniſsima eſt, manifeſtum id fit tum quia hi ſolent lucrum ſpectare, & ſic arcentur eorum ratione, quæ dicta ſunt in circumſtantiâ finis, nam auro illo intendunt vti ad commercia, medicinas, vel monetam: aut ſi ipſi non v-

B ſuri, periculum apertum eſt, ne vtantur hæredes. Iſti hac arte depauperantur: familiæ neceſſaria non præbent: cauſa ſunt vt vxores & filiæ cogantur indigno ſe quæſtu ſuſtentare: cùm media & inſtrumenta, propter inopiam deficiunt, facilè progrediuntur ad ſuperſtitioſa, immò & pacta quæ diximus in circumſtantiâ modi: ſanè hoc ipſi quoque chymici ſcriptores ſunt teſtati. Nã

C Geber, *e non ergo*, inquit, *hæc ſcientia pauperi & egenti conuenit: ſed potiùs eſt illis inimica. Secundò Polyt. dicit philoſophus, impoſsibile eſt indigentem philoſophari.*] h. alchimiæ ſtudere. (nã ſolos alchimicos, in libris *Turbæ philoſophorum*, vulgati illi vocant philoſophos, ſatis ſuperbè.) Et idem Geber alibi; *f Artificem* (ait) *huius ſcientiæ oportet eſſe ſubtiliſsimi ingenii, & natu-*

D *ras metallorum & eorum generationes, infirmitates & imperfectiones in ſuis mineris ſcire & cognoſcere antequam perueniat ad hanc artem. Non autem ad ipſam indagandam accedat artifex groſſo ingenio & duro repletus, nec cupidus, nec auarus in ſumptibus & expenſis.*] *Nec vir duplex animo ſine felle & ceruice, vel mente variabilis, nec nimis feſtinus: ſed doctrinæ filius, vir ſubtiliſsi-*

E *mo ingenio decoratus, ſufficienter locuples, largus, ſanus, primus in propoſito & conſtans, patiens, mitis, longanimus, & temperatus.*] Auaro igitur, & pauperi hæc ſcientia, ſecundum eius Prin-

e Roſarii philoſop. fol. 114.

f li. de perfecto magiſterio.

cipem

cipem Gebrum, inacceſſum & vetitum habet limen. Et nota requirere ſufficienter locupletem: hoc eſt cui ſuperſit, à neceſſariis, ad hoc ſtudium. Arcet etiam ſimplices & parui iudicii, cum dicit ibidem, non debere eſſe ſine felle & ceruice; huiuſmodi enim facillime à dæmone, & aliis impoſtoribus circumueniuntur: ideo vetita illis hæc ars propter periculum. Arcet etiam eos qui amant alios decipere, cum addit; nec vir duplex, quia hos arcet pernicies aliorum, quam quærunt. Arcet intemperantes, vt luxurioſos & amantes vindictæ, cum vult eſſe longanimes & temperatos: alioqui periculum eſt ne recurrant ad maleficia hoſtilia vel amatoria. Arcet variabiles, inconſtantes, & impatientes: quia hi facile, cum non ſuccedit, ad dæmoniaca ſubſidia confugiunt. Arcet eos qui obtuſo ſunt ingenio, quia oleum perdunt & operam; item qui philoſophiæ veræ imperiti, eandem ob cauſam confirmat id Arnoldus Villanouanus g his verbis; *Quicumq; velit ad hanc ſcientiam peruenire, & non eſt philoſophus, fatuus eſt: quia hæc ſcientia non eſt; niſi de occultis philoſophorum.*] propter irritos itaque conatus, temporis & ſumptuum iacturam, his quoque videtur illicita: & cum plerique alchimici vulgares ſint tales, ſequitur pleriſque illicitam eſſe, in foro poli, de quo nunc agimus. Denique exigunt artis magiſtri & merito, vt ſit homo humilis, iuſtus, pius, & Deum timens, citantur iſta Hermetis h: *Oportet illum, qui introduci vult in hanc artem & ſapientiam occultam arrogantiæ vitium à ſe repellere, & pium eſſe, ac probum.* & poſtea; *Fili ante omnia Deum oportet timere, in quo diſpoſitionis tuæ viſus eſt.* & illud Alphidii neſcio cuius: *Scito fili quod iſtam ſcientiam habere non potes, quouſque mentem tuam Deo purifices, & ſciat te Deus ha-*

g d. f. 214

A *bere certum animum ac rectum.*] Cum ſuperbos arcet, docet illicitam eſſe curioſis: cum pietatem, ſuperſtitioſos reiicit: cum probitatem & Dei timorem, & animi puritatem: vitioſas omnes quas diximus circumſtantias teſtatur. Non alii ergo licita ratione circumſtantiarum, alchimia; quam huiuſmodi: hinc poteſt vnuſquiſq; ſecum perpendere an ipſe talis: & an vlla, & quæ,
B pericula ipſi ex aliquo harum circumſtantiarum defectu immineant: & ea cum Confeſſariis ſuis communicare, & eorum ſequi iudicium debet.

Secundo poteſt videre confeſſarius, quando ſit talis à peccato immunis, vel quando adſit veniale, aut etiam mortale; quando impendenda, deneganda, vel differenda talium abſolutio: differenda, cum recidiuæ veriſimile pericu-
C lum: deneganda, quando grauiter, contra iuſtitiam vel charitatem ob ſtudium iſtud peccat, nec vult deſiſtere.

Tertio. Quia ſæpius curioſitas cauſa eſt ſtudii, & hoc vitium valde proſerpit à minoribus ad maiora, diligenter videndum, ne quis ad experientias & opiniones erroneas excurrat: v. g. ne putet hac arte hominem verum, modo à natura ad hanc generationem non in-
D ſtituto: ſed vrina vel alio humore, igne aut ſole in vitreis phialis decocto; poſſe produci, quod temere Iul. Camillus aſſeruit, & incaute Thom. Garzonus *diſcur. 41. Fori vniuerſ.* credidit & quidam hoc inuentum Arnoldo Villanouano tribuunt, vero an mendacio diſputare non eſt neceſſe, inquit Mariana *libr. 14. rer. Hiſpan. cap. 9.* Nam quod tale quid fieri queat vel aſſerere, vel experiri ſtul-
E tum, impium, erroneum & blaſphemũ foret. tum quia, cum homo præſupponat corpus & animam rationalem, ſi quod producis homo eſt: ſequeretur, Deum ex lege & ordine, quem naturæ

præfixit, teneri huic animam rationalē corpori infundĕre, quod blaſphemum: vel rationalem animam ex materiæ potentia illic educi, quod hæreticum: foret enim tunc anima corruptioni obnoxia & mortalis. Deinde talis anima non haberet peccatum originale: quia per generationem viri non eſſet propagatum hoc corpus, & homo conceptus: nec indigeret Chriſti redemptione: quæ hæretica quoq; omnia.

Quarto. Ex his omnibus patet, optimam eſſe, (quam aiunt Angliæ) legem, ne cui ſine permiſſu Principis, ſub pœna capitis, liceat alchimicam exercere. quam legem expediret etiam alibi ferri. Nam tum cum delectu Princeps talia poteſt permittere, conſideratis circumſtantiis prædictis: ipſi enim reddenda Deo ratio (ſi temere permittat & promiſcue) damnorum inde ortorum. Tunc etiam ceſſarent pericula pleraque quæ diximus.

Quinto, patet (niſi quæ circumſtantia impediat ordinarie hanc artem Principibus, & valde locupletibus eſſe licitam: qui & ea ſunt philoſophiæ cognitione, & eo ingenio, vt fraudibus & impoſturis non pateant: vt ea pietate, vt in proximi & Dei offenſione ſe abſtineant: & illis opibus, vt ſubditos propterea non grauent: & eo ſubditorum amore, ac Dei timore vt publicum regimen vel pauperum ſubuentionem propterea non negligant, & habenas ſibi à Deo creditas ipſi abiiciant, & aliis plane tradant. Vt enim aliis honeſtis ſtudiis animum principes, quantum opus eſt, ſic & hoc ſtudio relaxare quin poſſint, non eſt dubitandum. Sane quod Eymericus de indiciis Magiæ hæreticæ dixerat, eam præſumptionem in Principibus

A viris & valde locupletibus. non eſſe admittendam, in cæteris locum habere, ibi in Comment. optime Penna annotauit Et Cardi. Caietanus diſerte ſcripſit, ac prudenter: ***hanc artem vel nullorum hominum eſſe: vel Principum duntaxat, audito ſapientum conſilio, eſſe.*** Sane pericula pleraque ſuperioribus commemorata ceſſare in Principibus manifeſtum eſt.

Cæteri, non eſt cur ſibi blandiantur,
B vt tutos in conſciētia ſe arbitrentur opinione illa Oldradi & aliorū Iuriſconſ. Nam illi de foro tantum exteriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et plerique eorum rem non diſcuſſerunt: ſed, vt oues ſolent ducem gregis caprum, ſic ipſi Oldradum (cuius etiam argumenta, iam diſſoluimus: iis quæ dicta ſunt) clauſis oculis, vt oraculum, ſunt ſecuti, nihil eius addentes dictis (*vt Ioan. Andr. Abb. Alberic. & Guido Pap.*)
C plerique etiam ambigue loquuntur, ſi faciant verum aurum, idq; arte naturali (*vt Oldrad. Iſern. Bal. Brun. & Fabianus*) nullus vero ipſorum omnium, præter Thom. Arfoncinum, mentionē fecit d. extrauagantis Pontifici, *c. Spondent*, & vel eius non ſint recordati, vel non bona fide diſsimularint. Et licet, vſu canon ille non obſeruetur: tanti tamen Pontificis ſententia, & iudicium
D ſufficere debet, vt vulgus hominum (hoc eſt quibuſcunque conditiones ſuperius requiſitæ deſiint) ſibi exiſtimet, ab hoc ſtudio abſtinendum: quod grauiſsimis verbis Summus Pontifex Romanus ſibi cenſuit damnandum. & à quo illos tam ſtudioſe Chriſti vicarius, Petri ſucceſſor dehortatur. Sed
E hæc ſuffecerint, de materia non poſsim obuia.

SVMMARIA LIB. II.

DE MAGIA DÆMONIACA.

Q. 1. An ſit aliqua magia dæmoniaca? Probatur ille. A
Q. 2. Vnde ſit hæc Magia, ſiue quem habeat primum auctorem? A
Non eſſe à Deo, vt gratiæ gratis datæ.
Non eſſe effectus bonorum Angelorum. A
Magia nulla alba. & de falſa Theurgia. B
Planetaria ars.
Eſt orta & adminiſtratur per malos Angelos. C
Glycæ error: ipſe & alii quidam Græci Hiſtorici niſi ſuperſtitioſi fuere.
Palingenii impietas. B
Non fiunt magici effectus per animas defunctorum. *Grimoyria* artis vanitas. D
Efficiens harum artium cauſa eſt diabulus, & humani ingenii deprauatio. E
*A*poſtolus de generatione & ortu Magiæ.
Q. 3. Quæ ſit diuiſio dæmoniacæ magiæ & de eius libris.
Refellitur *A*grippæ diuiſio. A
Omnis magia iſte nititur pacto cum dæmone. B
*A*uctores qui de hac ſcripſerunt & ideo cauēdi. C
Zabulus, quis.
Barnabas Cyprius.

Item fictitii libri. { *A*dæ. *A*belis. Enoch. *A*brahæ Pauli. Hypriani [illegible]onorii. } D

De clauicula. & alliis libris Salomonis. D
Trithemii ſteganograph. Item libri Agrippæ & recentiorum nominati, & vetiti. A
Q. 4. De baſi huius Magiæ, pactóque explicito & implicito.
Probatur tale pactum intercedere. A
Locus Iſaiæ c. 28. v. 15. E
*A*lius Matthæi 4. v. 9.
Similitudines duæ huius pacti.
Dæmoni liberum fallere pactum.
Libellum offerunt Magi Sybillis. C E
Pacti expreſſi formæ & genera, & exempla.
Grillandi error,
Communia his pactis ſolemnia.
Signa dæmonis, in his vetuſta & noua.
D. Irenæi locus correctus.
Promiſſa ſimilia factis hæreticorum noſtrorum.

Quæ vtrinque vis huius pacti. & quale peccatum.
Pactum tacitum ſiue implicitum quale. E
Quid dæmonem inducat ad pactum & obedientiam. F
Quam malum ſit cum eo paciſci aut fœderari.
Quo pacto Chriſtus & *A*poſtoli ſatanæ imperauerint?
Pacta hæc vana, inania, & periculi plena ſunt.
Theodori Maillotii factum.
Germanus à dæmone necatus.
Q. 5. Quibus indiciis diſcernendi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus phyſicis, artificioſis, & miraculoſis?
Ratione diſtantiæ.
Ratione verborum, characterum. A
Circumſtantiarum, rituum, obſeruantiarum. B
Cauſæ à qua.
Q. 6. An hæc Magia habeat quoſdam effectus veros & quo pacto dignoſcantur?
Effectus triplices ſunt, falſi, veri, mixti.
Exempla præſtigiatoriorum effectuum. A
De Lamia & Menippo. B
De Gelo & Mauritio.
De Paſete, & eius obolo.
Simonis Magi varia.
De Mago qui fecit à *Domino* cuncta vaſa frangi.
De Zytone Bohemo.
De herbis magicis.
Circulatoris cuiuſdam moderni præſtigiæ.
Verorum effectuum exempla.
Incantatio ſerpentum, C
Signa Pſeudoprophetarum in Euangelio.
*A*n Samuel per Pythoniſſam ſuſcitatus vere?
Locus 1. Reg. 28. Eccleſ. 46. v. vlt.
De effectibus Magorum Pharaonis, Exod. 7. verſ. 11.
Quomodo virgæ mutatæ
De effectibus mixtis, eo relata SS. exempl. D
De duorum magorum certamine, ex Triezio.
Quomodo hi effectus diſcernendi, regulæ duæ.
Q. 7. An magi poſſint facere aliquod verum miraculum? E
Opinio affirmatiua multorum erronea. A
Miraculum & mirum quomodo differant & diſcerni debeant.
Non poſſunt miracula fieri niſi à ſolo Deo. B
Miraculis efficaciter fides probatur. G

Elizabethæ regloæ Angliæ cutatio ſtrumaria.
Non poſſunt Magiſacere abſolute mira: locus pſal. 71 v. 81. D
Poſſunt ſacere mira quæ ſint teſpectu noſtri. E
De partu ſœminarum in regno Neapolitano. quarum fœtum ranunculi præcedunt decretorii.
Cur Nero non potuerit quidquam miti per Magiam?
De miraculis Antichtiſt. Item hæreticorum Caluinianorum, &c.

Q. 8. Quo pacto magi per diabolum hac mira perficiant?

Quæ poſſit per motum localem. A
Non poteſt integrum elemētum loco mouere.
Arnulſiani locus explicatus
Celeritate mentitur transformationes, vt Iphigeniæ & aliorum gentilium.
Actorius hanc fraudem in Phenicia detexit. B
Quæ poſſit applicando paſſiuis.
Quo pacto hic dæmon ſit cauſa, & quomodo conſideranda tum vis natutæ, accurate inueſtigatum. C
Quæ faciat mira præſtigioſe.
De tripliri modo deceptionis, per mutationem obiecti medii, vel organi.
De mutatione multiplici obiecti, varia exēpla.
Per foramen ad latus videntur imagines, quæ ſunt nudæ & inconditæ lineæ.
Paleæ & iunci immoti videntur ſerpentes ſaltitantes. D
De mutatione medii.
Vt præſentes videantur eſſe ſpectra.
Videantur habere capita aſinina.
Denarius in ſcutellæ fundo videatur eſſe in ſuperficie.
Gallinaceus habens feſtucam videatur trabem trahere.
Claudia veſtalis quomodò nauē zona traxerit.
Variæ apparitiones per conſpicilia.
Res viderur præſens cum ſit abſens & remota.
Viſio philoſophi apud D. Auguſtinum qualis.
De deceptione ratione organi. E
Vt res abſentes videantur præſentes.
Vt quod vnicum videatur geminum.
De anraſia Sodómorum, Geneſ. 19.
De præſtigiis Zedechiæ Iudæi.
Regula ad diſcernenda præſtigia à veris effectibus. F
Quomodo faciant videri repente flumen in cubiculo.
Videntur equos vorare & reſtituere
Videntur magnos ſerpentes immittere, vt fecit Ennis hæretici præſtigiæ. (Michael Sicidites Iacobi Melſtinki Poloni feſtiuæ ſycophantia

A per ſimulata miracula.
Circulatoris præſtigiæ apud Apuleium.

Q. 9. Quam admirandos effectus veteres magis tribuerint.

Quid Sayo Grammaticus de Magis ſeptentrionalibus. A
De Lappis, Finnis, Biarmiis.
De Tartaris quibuſdam.
De aliis famoſis Magis ſingulis. { Zoroaſtre. Doſitheo. Sinone. Pythag. Orpheo. Baiano. Ollero.
B Item, Ericus Rex Gotthorum, Apollonius, Iulianus, Manethon. B
Apuleius, *Regina*, Copa.
Iam olim quædam ſagæ dictæ *Regina*.
Pamphila Hypatenſis.
De effectibus magicis, herbarum, lapidum, hyenæ. C
Vis Magorum apud poetas, Empedoclis, Moeridis. D
Circes. Carmentis, Medeæ, de alia quadam Tibulli.
C Alia Petronii, & Nemeſiani, Folia & Canidia.
De Erichto Lucani & aliis Theſſalis. De Medea ex Seneca, de alia ſaga quadam, Alecto. E

Q. 10. Quid poßint Magi circa leges naturæ & ordinem vniuerſi?

Non poſſe contra has leges vel ordinem vniuerſi. Exempla. A
Non poſſe vllam formam ſubſtantialem vel accidentalem immediate producere. B
Nec creare, nec ex quolibet facere quidlibet, nec quouis inſtrumento quemuis effectum, nec eodem tempore.
Nec in inſtanti operari.
D Nec vacuum producere. B
Nec infinitum producere, nec eſſe vbique. Locus Tertulliani explicatus.
Non poſſunt tollere connexionem neque conſeruationem partium vniuerſi agentium naturalium actiuitatem directe impedire.
Linteum ex Caryſtio lapide purgatur igne.
Adamas impedit actiuitatem Magnetis.
Lutheri error de halone, corona, &c. de ignibus Æthnæ Medeæ ignes.
Marci Ieſuati miraculum.
Ieſuati alii à Ieſuitis.
E Abbatis locus correctus.
Fumi error.
Balæi error.
Papyr. Maſſoni improbus error cum hypocriſi.
De flāmis nō vrentib. ſeu fatuis ignibus, late. C
De igne ad aquas Stantias. D

Dealbo

De albo igne S Thelmi, in naufragii metu.
De flammis loquentibus.
De brachiis & digitis ardentibus ſine noxa.
De Æthnæ ignibus non liquantibus niuem.
De crebro Tucciæ non effluente. De flamma non conſumente Iouis Apameni templum.

Q. II. Quæ magorum poteſtas in orbes cæleſtes, ſydera & elementa?

Augu. Thuani error.
Nec cæleſtem motum vel ſyderum curſum impedire, vel ea corrumpere poſſunt. A
Non poſſunt Lunam detrahere cælo.
Vnde orta fabula, de Aſino qui Lunam putabatur bibiſſe.
Non poſſunt integrum elementum loco mouere vel deſtruere. B
Idem de cæteris partibus vniuerſi præcipuis. B
Poſſunt terram mouere, ventos ciere. De doliis duobus Brachmanum. Sopater magus ideo ſupplicio affectus.
Poſſunt procellas & tempeſtates, & nymbos producere, & ſedare. C
Cleonis fuere ſpeculatores grandinis, & quomodo auerterbant.
Seneca reprehenſus. Recentiores refutati qui eum ſequuntur.
Regula, quomodo in S S Deo tribuantur, quæ homines quoque poſſunt. C
Vlrici Molitoris error, & Burchardi locus.
Locus Iob 1 & alius Exod 9 & alius Apoc. 7.
Magi tempeſtatem ſedarunt tempore Xerxis.
De Finnis ventos vendentibus. D
Atilæus Eteſias elicere docuit. Sed & ignem magi eliciebant Hypæpis, ritus nouus Scrigan. in Lotharingia.
Hiſtoria de ruſticella Treuirenſi. Mos vetus ſcrobiculam fodiendi & commouendi, ſcelestiſſima ratio, qua quidam ſacrificus in regno Neapolitano tempeſtatem excitauit, vt hoſtes obſidionem ſoluerent. Propertii locus explicatus. D
Ritus trahendi ſacras imagines in flumen & male tractandi vnde manarit? Conſtantinopolitanorum factum. E
Explicatus Canon Concilii Bracarenſis Primi.
Fulmina ciere poſſunt.
Poſſunt tenebras inducere, fecere Tartari.
Poſſunt aerem contagione inficere, tetrum odorem excitare.
Fecere magi Perſici, & Marutham calumniarentur.
Poſſunt fontes producere & ſiccare, fluuios ſiſtere, aquas dirimere, &c. E
Poſſunt per mineralia mira efficere, vt pluuias.

A *Q. 12 Quid magi valeant circa externa ſeu fortuna bona?*

Poſſūt:
- Greges & armenta perimere. A
- Meſſes alio traducere, vt Saga Treuirenſis fac.
- Meſſes & fructus perdere, & ſterilitatem inducere. Modi varii.
- Domos incendere, vt oppidum Schiltachium.

Poſſunt variis modis nocere famæ alienæ. B
De Triſcalino præsbyterum diffamante.
De Moguntino dæmone.
Poſſet ſocios in conuentibus repræſentare, ſed non innoxios, & cur? Sic infamauit B. Syluanum. S Kunigundum, B. Euſtochiam Patauinam. B
Virinas tempore S Germani.
Per energumenos interdum diffamantur, vt quidam in Germ & Dorotheus Abbas.
Quæ conuiuia exhiberi poſsint & ſoleant. Ficta, Brachmanum, Paſetis, Scotti, Vera & qualia ordinarie. Cur ſal & panis ſoleant adeſſe. C.
Poſſunt carceribus & vinculis eripere. Hiſtoria Friderici Auſtriaci. Apollonius ſe cippo eripuit. Veſtales mancipia fugitiua ſiſtebant. C
An in bellis ad victoriam poſsint momentum adferre? probatur poſſe, ſi Deus ſinat. Probatur exemplis multis Septentrionalium, & Tartarorum: Lucenſium, Chinenſium Noema numen & ſaga. Epheſior. Chryſamnes, Hunnorum. E
Sed ſæpe Deus non permittit, & tunc Diabolus ſuos fallit, vt Magnentium, Erricum Regem Sueciæ, Hadingum, Ferrantem comitem Flandriæ Guidonem Iuliarenſem. Iuuenem quendam Bohemum, Frid Stuphium.
Innocentius Papa noluit per Magos ab obſidione liberari. Allobrogum Comes reſpuit auxilium Magi, & eum gladio necauit. D F
Poſſunt dignitates & honores procurare De Martino 2. De Sylueſtro 2. De Benedicto 11. Ioanne 21. 22. & de Gregorio 7. de libro Cardinal. Benonis.
De Theoph. vicedomino. de Stuphio. de Barone Raitzio Britanno, Duce Aurelianenſ.
Poſſet Deo permittente veros theſauros & diuitias largiri, & cur Deus non permittat: ſed ipſimet ſemper fere ſint valde inopes.
Pſellus & Dambauderius explicati. Quomodo dæmon materiam & formam monetæ poſsit producere? quomodo potuerit Deus per Angelos creare mundum? exempla varia deceptionum, & cur dæmon nolit etiam quando poteſt veras vel multas largiri pecunias.

Exempla male pereuntium qui ſic theſauros quærebant, Græculus quidam, Macrianus & alius Baſilex, & Anaſtaſius. *Piſani* quidam H

Saraceni cuiuſdam factum. Melindenſium ſuperſtitio quædam.

Caroli V. Imp. laus reſpuentis talia.

Q. 13. An magi valeant incantare animalia bruta?

Poſſunt, vt Atyr, Medæa, Nigritæ, Marſi, *Peruani*, Andini, A

Locus D. Hilarij explicatus conciliatus cum aliis patribus.

Salzburgenſis Magus à ſerpente necatus.

Locus pſal. 57. v. 5. & Ierem. *8*. v. 17.

An idem poſsint in alia animantia? D. Auguſtini locus explicatus.

Magus taurum funiculo domans, Grillandi error.

An colores queant immutare. Aquarum varia miracula, fontium, fluminum.

Q. 14 An arte ſua poſsint aliqua mixta producere?

Poſſunt imperfecta viuentia, vt inſecta. A

Quomodo id ſoleant facere? Anſeres Scoticos imperfectos, an perfecta animalia poſſint, mira ex Guilh. *Paruo*. Canes reperti viui in lapide imperuio.

Monſtra quædam inſolita & quomodo? de Mõſtro Baſilæenſi & de Saxonicis. B

De natis ex commiſtione hominum & ferarũ. hominis cum elephanto, Leone, catto, cane porco, mirus partus mulieris Auguſtanæ de Iere Luſitana, quæ ex ſimio duas proles peperit. Gottici Reges ex vrſo. A

Sianitæ & *Peguſiani* ex cane orti.

Refutata & explicata hæc omnia. D

Monſtra ex hominibus & ſimiis.

De viro qui putabatur ex vacca natus diſquiſitio.

Cæſalpini opinio de homine ex putrefactione examinata.

Monſtra ex diuina vltione.

Docomenſes caudati.

Angli caudati.

Q. 15. An ſint vlli dæmones ſuccubæ & incubi, & an ex tali copula proles naſci queat?

Probatur ſolere hoc dæmones, & agere & pati. A

Probatur poſſe ex incubo dæmone naſci prolem, & explicatur, quo id modo fieri queat. B

Dæmones inter ſe non multiplicantur, contra Nilſenum, non habent corpora aerea, contra Caietanum. Nec etiam proprium ſemen, cõtra Tertullianus Ioſephum & alios veteres.

Sententia Chryſoſtomi & Caſſiani explicata.

Reſpondetur contrariis argumentis. C

A Exempla natorum ex tali commiſtione, Semidei Gentilium, Merlinus, Hunni, Cliuiæ duces, Iaponum Xaca, muliercula Louanienſis, & alii multi, Corocoton.

Ex diuerſa ſpecie poſſe aliquid naſci.

Marci Epheſij argumentum refellitur & explicatur. D

Ex ſuccuba dæmone prolem ſuſcipi non poſſe. E

De Meluſina, & ſtemmate Comitum *Pictauorum*, & Andegauenſium, de Bauari vxore reſuſcitata, & poſtea euaneſcente. De Cambionibus ſeu vagionibus.

B De puero Gallæco ſeu Aſture. F

Quomodo Dæmon virginem poſſit illæſo clauſtro impregnare? Non poteſt idem in partu.

Caluiniſtæ virginitatem adimunt Deiparæ.

Explicatur narratio Niderii de Virgine Bambergenſi.

De miris aliis conceptibus, Hebræorum fabula de filia Ieremiæ & nepote eius.

Dæmones cum ſagis interdum exercere libidinem præpoſteram.

An gigantes a dæmone produci queant. fuiſſe

C Gig. probatur.

Gigas Antuerpienſis defenditur contra Goropium.

Siculi Gigantes, Britanni & alii.

Pigmæi ne poſſint produci? fuiſſe, & quales, de hodiernis in *Peruuia*, Ezec. cap. 27 v. 11 explicatum.

Q. 16 De nocturnis ſagarum conuentibus, & an vera ſit illarum de loco ad locum translatio

Auctores ſententiæ negantis refelluntur, ſolutis argumentis. Illuſionum varia exempla. A

Subſtitui loco abeuntium aliquid.

Explicatur locus li. de ſpiritu & anima. ca. 28.

D Item ca. Epiſcopi 26. q. 5.

Nauarrus explicatus.

Auctores ſententiæ affirmatiuæ & hæc multi probata. B

Coguntur ſagæ adeſſe conuentui, probatur exemplo quodam ex Grillando.

Deſcriptio conuentus ſagarum, & ſollemnia adorationis conuiuii, choreæ, &c.

Sacrilegia, inunctiones, translatio &c.

Cur dæmon vnguento vtatur ad tranſuectionẽ, quæ vis vnguento inſit.

Loca Matth. 4. verſicul. 8. & Luc. 4. verſicul. 9. παραλαμβάνειν.

E Ad transferendum æqualis vis dæmonis & boni angeli contra Vlricum Molitorem.

Exempla varia translationum dæmonicarum, prædictæ futuræ tempore Antichriſti. Anglicum vetus exemplum. D

Doctoris

Doctoris Edelini. Mons Veneris. *Puerulus* Auenionenſis Maſguillon quid. A

Simon Magus, Abaris, Badudus, Ericus.

Berengarius, Angla venefica, Comes Matiſconenſis.

Puerullus quidam. Lucretia quædam, & alia mulier Sabinenſis.

De puella Bergomati. *De* muliere vallis Tellinæi

De Hollando. *De* Lotharingicis ſagis variis.

Probatur hæc non potuiſſe eſſe illuſoria & phãtaſtica. Iudicis curioſis ſupplicium.

De quatuor modis tranſlationum.

Cur dæmon conuentus inſtituat,

Quo pacto queat *D*iab reb. rem corpoream locomouere.

Poſſe dæmonem deferre, ſine defatigatione hominis quem transfert, contra Remigium. G

Q. 17. An poſſit dæmon quantitatem corporum ſic mutare, vt penetratio partium ſequatur: ſiue vnum corpus in duobus locis disiunctis, vel duo corpora in loco conſtituere?

Nihil horum poteſt.

Exempla eorum qui viſi eſſe duobus locis, quomodo intelligenda? A

S Nicol *S.*Agathi, *S.* Bened. filius Conſtantini Imp. C

Ananias reprehenſus, quomodo duos ſimul homines poſſidere, vel tentare dæmon poſſit?

Non poſſet facere vt homo conuerſus in muſtelam per exilem ruinam ingrediatur: vel per ianuas clauſas.

Apuleii fabula. Remigius deceptus. B

Scafij mendacium. Quomodo *D*æmon latenter aperiat, & claudat ianuas præcedens ante Magos.

Locus Act. 12. de B Petro. Locus *D.* Chryſoſtomi expenſus, apparitionis de modo parietum per fiſſionẽ. *De* præſtigio Magdalenæ Cruciæ. D

Chriſtus Dominus vere ingreſſus clauſis ianuis, contra Caluinum Et de egreſſu ex vtero virginis, & ſepulchro contra Bezam.

Dæmon non poteſt aliquod corpus facere vere inuiſibile, ſed bene poteſt facere inuiſum.

Quomodo inuiſibbiles, Apollonius, Gyges. *De* Perſei ſcuto. Ioan. Iuliacenſis deceptio.

Heliotropia gemma non reddit inuiſibilem.

Vt membra grandiora, vel minora, vel ſublata appareant Ciehoranorum opinio. E

Q. 18. An magi queant corpora ex vna ſpecie transformare in aliam? falſa quorundam opinio Diodorus Vberius Pendragon Nicaraguani.

Non poſſe perfectam ſpeciem in aliam perfectam & organicam. A

Non poteſt anima hominis informare corpus belluæ, nec ex aduerſo. Nec poteſt corpus & anima ſimul ſic mutari.

Locus Horatii in Epod Spondani error. B

Diſtinguendum inter ipſam transformationẽ, & effectus eam concomitantes: hi veri: illa illuſoria eſt.

De Lycanthropia ſeu inſaniæ lupinæ morbo. Quomoſio videntur ſibi tales, & non aliis.

Quomodo faciat *D*iabolus, vt & aliis tales videantur.

B *De* variis exemplis & quomodo fiat, vt relinquant terræ impreſſa veſtigia lupina, vt inueniantur homines læſi in membris, quibus illatum lupo, vel catto vulnus.

De ſaga. Ferra. de alia Flandr. mutata in Buffonem.

De mutatione Nabuchonoſor, *D*an. 4. v 30. & 31 & vxoris Loth, Geneſ. 19.

De platano verſa in oleam apud Herodot. & cadaueribus hominum in ſtatuas ſalis: D

De S. Spiridone vertente ſerpentem in aurum, & aurum in ſerpentem.

C *Q. 19 An magi poſſint facere beſtias loqui, & an intelligant vocem beſtiarum?*

Quo pacto bruta & res inanimæ, Angelorum opera, queant loqui? & quo pacto nobis de hac tali locutione loquendum ſit.

De angelo in rubo alloquente Moſem & Eſdram Exod 3. v. 2 4 Eſd. 14.

De filia Spiridionis ex ſepulchro loquente.

De cadauer Macarii iuſſu indicante homicidam.

De caluaris eidem loquente.

De Africæ confeſſoribus loquentibus ſine lingua.

D *De* Anglo Sacerdote.

De capite loquace inter cadauera Hungarica poſtulante confeſsionem, mira hiſtoria, contra hæreticos, cui ſimilis alia citatur. A

*P*ſeudomiracula gentilium varia in hoc genere.

Caput homicidiam indicãs, Orpheus mortuus Cyro prædicit exitium. Narratio mira de Polycryto. Publii Romani caput vaticinatur. Columbæ locutæ, Vt & quercus *D*odoneæ, Argus carina, equus Achilis, Vlmus Gymnoſophiſtarum, Cauſus flumen canis Simonis Magi, & alius Franciſcæ Senenſis? Theotechnus ſtatuam Iouis fecit loqui. B

E

Nulla creatura poteſt facere, vt bruta vel inanima intelligant, quæ loquuntur: bene tamen, vt apte ſuo tempore & artificioſe id faciãt. C

De ſerpente Epidaurio, de *A*pollonii Leone

de aſino

de aſino Cayri. De Greta Ezlingenſi, voces in ventris prægnantium. Brutorum voces vt edat homo, facile facit dæmon, Magi quas brutorum voces queant intelligere, quas nono? D
Porphirii locus de Apollonio.
An beſtiæ ſe inuicem intelligant?
Exempla elephanti, ſcorpii, piſcium. E
Q. 20. An intelligentiam diſcurſiuam queat dæmon brutis largiri?
Contra multos, beluas, nec rationem, nec prudentiam: nec prouidentiam, nec diſcurſum, nec ſapientiam habere. A
Quid Galen. vocet ἐνδιάθετον λόγον. contra Eraſ.
Carginalis Hoſius explicatus.
Sunt quædam in illis rationem & prudentiam & prouidentiam imitantia. Quomodo ſcriptores intelligendi qui rationem videntur tribuere, & prudentiam.
Quomodo animalia tendant in ſuum finem, & an eum cognoſcant. B
Alius eſt finis rei particularis, alius vniuerſi.
Pulcher & acutus diſcurſus Hier. Fracaſtorii.
Q. 21. An poßint dæmones facere vt homo non ſentiant, vel vt longißimo tempore dormiat, aut inediam ferat?
Iamblici locus notatus. A
Cur Deus ſolitus permittere, vt Martyres gladio necarentur: quos à beſtiis, flammis, & ſimilibus præſtiterat illæſos? Locus ad Heb. 11 v 34
Superſtitioſa quibus aliqui ſe putant inuulnerabiles. arma incantata Crucifixus compunctus. Camiſia inferni. Orat. Leonis Pap. & Caro. Magn.
Exemplũ cuiuſdam Quirini Belgæ. ſic decepti. Item Seafii alius Heluetii.
Vnde fiat, vt quidam malefici tam fortiter & contemtim ſubſtineant tormenta. B
Cauſæ tres.
De ſtigmate quod ſagis dæmon imprimit. & mirum de ſtigmate Ioan. de Vaulx. & alia quædam exempla. C
De diuturno quorumdam ſomno diſquiſitio: ruſtici Germani, ebriorum in Apaturiis, Epimenidis, Heroum Sardorum, Septem dormientium.
Quo pacto contingat, vt quis diu perferat inediam. de herba Coca, Scythica & aliis. D
Locus Hyppocratis.
Exempla vera, de Anglicana puella. Sacerdote Gallo. puella Spirenſi.
De ſanctorum ieiuniis miraculoſis. Batconis refutatus.

A *Q. 22. An magicis artibus opera dæmonum ſexus mutari queat?*
Exempla eorum, qui ex mulieribus facti viri: vetera ex Plinio & Gellio, & Hyppocrate & aliis.
Gallina in gallum conuerſa. Iouianus in Neapolitana Hiſtoria & Sabellicus multa exempla ponunt, quæ in Italia contigerunt.
Alia duo mira valde, quæ in Hiſpania.
Aliæ duæ apud Fulgoſum, vt & duæ olim apud Phlegontem.
Alia in Picardia.
Ratio naturalis qua hoc contingat. B
B Suſpicio, hos andregynos factos. Si ſit natura: poſſe à dæmone id procurari.
Exempla dæmoniacæ commutationis per idola. Non poſſe ex viro fœminam fieri.
Auſonii locus de hac re non credibilis.
Opinio auctoris de hyæna.
Q. 23. An dæmon poßit ſeni iuuentam reddere?
Problematice deciditur, quoad accidentia, quæ ſenium à iuuentute diſcriminant, poſſe.
Explicantur Ouidii & poetarum dicta de tali Metamorphoſi. A
Locus pſa. 102. v. 5. & Eſa 40. v. fin. de aquilæ iu-
C uentute. Serpens cum liberide ponit ſeniũ.
Fabula de aſino ferente poculum iuuentutis. Corui candidi.
Exempla ſenum, iuuentuti reſtitutorum hiſtorica. B
Tarentinus quidam ſenex. Et alius Rioſanus Et abbatiſſa Monuedrienſis.
Indus quidam. Fons in Bonica id præſtans, alius in Lucaia.
Vitæ humanæ periodus quæ & quomodo intelligenda. C
Locus Geneſ 6. v. 6.
D Locus Deutero 31. v. 2. Valeſius reprehenſus.
An humidum radicale poſſit reparari?
Quod ita, non tamen poſſet ſic vita æternari. D
De ligno vitæ locus Geneſ. 2. v. 9. expenſus.
Q. 24. Quid magia poßit circa animam quamdiu illa corpus ſuum informat?
Quid poſſit in ſenſus externos. A
Zardictyli.
Achemenidon.
Adamantis.
Ocriuſſa.
Potomantis.
E Theangelis.
Manicum Salonum.
Gelotophyllis.
Oenothetis & ſimiles.
Quid in ſenſum internum, maxime phantaſiã.
Quid in appetitũ concupiſcibilem & iraſcibilẽ.

Concupiſcentiæ

Concupiſcentiæ motus non ſunt peccata contra hæreticos. A

Quid poſsit in memoriam, Memoria mira Athalidæ, & Apollonii. Obliuio Sacerdotis Germani,& Simonis Turbaii Angli. B

Quid in intellectū. Contrariæ operationes bonorum & malorum Angelorum.

poſſitne dæmon artes & ſcientias intellectui inſerere,& quomodo? Exemplum tempore ſancti Norberti. Anabaptiſtarum hodie. Et Sagarum per vnctionem in Germania. C

Modus & vſus vnguenti ex pueri corpore confecti.

Ritus promotionis ad magiſterium lamiarum. B

Diſcutitur opinio eorum, & detegitur fallacia dæmonis. Hiſt. de B. Ignatio Loyola.

De Chryſanthii Sardiani filio. Item Euage, Thynico, Amphiarao, Anii pindari, Sopatra, recens de Romano Ramirez Moiſſcone in Hiſpania. D

Quid & quam modicum poſſit in voluntatem.

Voluntas cogi nequit, contra hæreticos. Locus 1. Cor. 10 v. 13. explicatus, cōtra quoſdam.

Nec eos cogi poſſe, qui ſunt in Mortali. Nec impedire poteſt, ne ſagæ queant pœnitere, contra dubitationem Nicol. Remigij. B. Angelæ de Fulgino vexationes in voluntate vehementiſſimæ. C

Q. 25 Quid Diabolus queat in anima à corpore ſeparanda, ipſaq; ſeparatione. Vbi de ecſtaſi & admirandis circa cadauera.

Ecſtaſis naturalis, & dæmoniacæ modi. A

Lapiporum ecſtaſis mira. Olaus notatus.

Errores hac in re Cardani, de ſpontino raptu. B

Virgines Cæſarauguſtanæ, & Magdalenæ Crucis raptus. Bodini error refellitur de anima corpus relinquente. De ere Armenio, de Ariſtea proconeſio. De anima militis ex ore imagine muſtellæ egreſſa & ingreſſa. D

Finnis, Hermitimo. Locus pſa. 115 v. 15 Qualis D. Pauli raptus? dubium, nec ſequenda deciſio B Hildegardis. Apheresia & ecſtaſis differunt. C

Error refellitur confundentium raptus diuinos cum magicis. De raptu diſquiruntur ſcripta Mocenigi. Quale ſit ſubiectum raptus. Quæ cauſa formalis. Quæ finalis. Quæ efficiens, & quomodo hoc duplex. Quomodo concurrat intellectus agens. Raptus ſupernaturalis ex parte hominis eſt inuoluntarius. Exemplum virginis Burgenſis. E D

Non poteſt intellectus agens ſolus eſſe cauſa raptus efficiens. Deus quomodo intellectus, & multa cognoſcit extra ſe. Anerroes ſuos inducit in graues errores. An raptus omnis ſucceſsiuus Diabolus poteſt occidere homines. Multa poteſt in cadauerib. mortuorū. E

Vt ſanguis fluat, vt cadauera non putreant, nec putreſcant. Hoc etiam naturaliter fit, vt in cadaueribus perſarum. Et vnde hoc prouenit, diuerſæ cauſæ. De cadauere in Elæa. Itē ne cadauer comburi poſsit, quæ cauſa. Vt capilli & barba defunctorum creſcant. Miraculum crucifixi Dammenſis. Furor iconoclaſticus.

Miraculum in puero Lintzienzi.

Q. 26 An opera dæmonum fieri poſſit, vt ſpiritus ſeu animæ defunctorum viuentibus appareant?

Vtrum animæ vnquam queant apparere. Et fuſiſſime probatur pars affirmatiua contra Epicureos, Lautherum & alios noſtri temporis hæreticos. A

Sect. 1. Notata temeritas Magii, Tiraquelli & aliorum. B

Gentilium priſca ſententia, etſi vana, pro nobis tamen. Patet verbis poetarum, patet ex Necromantia. Et ritu animas peregre mortuorum in patriam reuocandi. Violenter occiſos eſſe vexatores ſuorum homicidiarum. Remuria, Silicernia, culina parētationes. platonis & ſectatorū de hac re doctrina. Quid Genii, Lares, Laruæ, Lemures, Manes. Differentia animæ, vmbræ, ſimulachri. Exēpla apparitionum à gentilibus tradita varia. Lernum. C

Sect. 2 philoſophia recta idem docet.

Quomodo anima ſit in loco, & moueatur localiter. Conciliantur modi loquendi varii. poſſet vna anima in pluribus locis eſſe, & quo pacto. Quomodo moueatur loco. Quomodo corpus ſubeat & intret.

poſſe animas oculis corporeis, vel alio ſenſu percipi, & quomodo. D

Cardinalis dictum ridiculum exploſum.

Cæſarii Ciſtercienſis dictum de forma animæ ſeparatæ perpenſum & explicatum. Viſio & viſum differunt. Apparitio triplex. Intellectualis, imaginaria, corporata, & quid ſingula. quo pacto fiat ſpiritualis, quo pacto corporea. An animæ ſeu ſpiritus defunctorum aliquando aſſumat corpora. E

Moſes quo in Monte Thabor modo apparuerit. Temerarie dictum Aug. Thuani & iudicium de eius Tragædia. Item de iis qui cum Chriſto Domino reſurrexerunt.

Quando anima apparet in corpore aereo, an ipſa, an angelus hoc fabricetur, & quo pacto? Item quomodo ſubeat corpus & illud moueat. F

Sect. 3. Quo pacto doceat, & vtile ſit, Deum hoc aliquando permittere. G

Eſt vtile ipſis animabus.

Locus 2. Cor. 5. v. 4.

Eſt vtile nobis viuentibus.

Quo pacto ſpiritus à dæmonibus vel angelis bonis diſcernendi. H

Iacobi de Chuſa liber hoc docens. Et alius Thyræi.

Regulæ ad dignoſcendum dæmonem ab angelo vel anima beati.

Quomodo diſcerni queat damnata anima, à dæmone.

De anima Andreæ Romani de iis ad æternum damnati dicuntur reuixiſſe.

Quo pacto Angelorum & beatorum ab inuicem. B

Angelus apparuit Anachoretæ, in forma ſenis, D. Auguſtino in forma pueri, Vt & B. Dorotheæ, aliis forte habitu fœmineo, & in forma columbæ, Et aliis aquilæ,

Sect. 4. Probatio ab auctoritate. *Philoſophorū*, K Aſtrologorum, Chaldæorum, Mahametarum, Rabbinorum, Magorum, Indorum, Item legum, & Iuris interpretum. L

Item ſacræ ſcripturæ veteris & noui teſtamenti. 1. Reg. 28. Samuelis anima vere excitata defenditur. Refelluntur obiectiones Leloyerii, probatur exemplis Moſis, Ieremiæ & Oniæ. Locus, Luc. 24. v. 37. Ioan. 20. verſi. 19. Matth. 14. v. 16. Act. 12. v. 15. Gal. 5. v. 16. & 17. 1. Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 1. C

Sect. 5. Probatio ab exemplis & auctoritate ſcriptorum, qui ſingulis ſæculis vixerunt. Oſtenditur eorum dicta ſimpliciter & citra metaphoram accipienda. N

Seculo 1.
- B. Virginis.
- Chriſti Domini ſemel.
  - Petro.
  - Carpo.
- B. Valeriæ. D

Seculo 2.
- Apparuere
- Teſtantur
  - Iuſtinus Martyr.
  - Tertullianus. O
  - Origenes.

Seculo 3.
- Apparuere.
  - S. Potamiena. & alii.
- S. Maria virgo, & B. Ioannes.
- Martyres Africani varii.
- B. Cyprianus.

- B. Petrus.
- B. Agnes.
- B. Agatha. E
- Chriſtus Dominus.
- Petrus & Paulus.

Seculo 4.
- B. Virgo Maria.
- Spiridion & Triphillius.
- Filia patri Spiridioni reſpondit.
- Duo Epiſcopi mortui ſubſcripſere.
- Explicatus Canon Conc. Eliberitani.
- B. Virgo iterum cum S. Mercurio.
- Item S. Artemius.
- S. Febronia. D. Ammon.
- Iterum B. Virgo. & anima.
- Latronis.
- D. Cæſarius. D. Paulus. S. Mamano.
- Hoc tenuere D. Baſilius. Nazianzen. & Nemeſius.

B Apparuere.
- D. Martinus.
- S. Ioannes Baptiſta.
- S. Geruaſ. & Prothaſ.
- S. Ambroſius.
- S. Eulalia.
- S. Fructuoſus.
- Latro quidā inſepultus D. Germ.
- Felix. Nolanus. & alii multi,

C Seculo 5.
- vt Baſil. Mart. Euagr philos. Gamaliel. S. Stephanus Micheas & Abacuc. S. Zacharias Euthimius. B. virgo cum S. S. Ioanne Baptiſta & Euangeliſta. S. Ianuarius. S. Apollinar. S. Cyprianus. S. Eulalia. iterum Sanctus Petrus. Sanctus Leo. S. Barnab. D. Hieronymus, & explicatur.
- Tenuere hoc.

Sæculo 6.
- Apparuere.
  - D. Auguſtinus, & explicatur.
  - D. Chryſoſtomus, & explicatur.
  - Auctor epiſt. Ad Cyrill. de morte Hieronym. Theodoretus. Damnatus quidam. B. R. Virgo ſæpius. S. Ioann. Silentiarius. D. Bartholomæus. Macedonius Patriarcha. Theodoricus rex. Neſtorius, & alii hæretici. Principes Apoſtolorum. S. Stephanus, S. Eutichius. S. Tetricus & ſocii Epiſcop. S. Sergius. D

- Apparuere.
  - Tenuere hoc ſeculo hanc ſententiam, Procopius, Euagrius & alii. B. Muſæ apparuit Dei Para SS

Sæculo 7.

Iuuenalis & Eleuth. Theodor. rex, & monialis quæd. Paſcaſius, & Balnei Dominus. Iuſtus monachus. Deipara apparuit S. Ildephonſo. S. Leocadia. A

tenuere hanc ſententiam.

D. Gregorius Magn.
Gregorius Turonenſ.
S. Ildephonſus.
S. Iſidorus,

Sæculo 8.

Apparuere.

S. Suibertus. Dipara, T B. Sabinus SS. Euphemia & Glyceria, B. Tharaſtus. S. Andræas. B
S. Gertrudis.
D. Iacobus maior.
Iulianus Pomerius, Venerabilis Beda. Conſtantinus Epiſcopus.
Paulus Diaconus.

Sæculo 9.

Tenuere.

D. Iacobus Apoſtolus.
D. Maurilius.
Pandulphus tyrannus. & dæmones.

Sæculo 10.

Apparuere. Tenuere.

Iulian. Tolet. iunior Theophilactus.
S. Libuinus. SS. Petr. & Paulus. B. Virgo. S. C

Apparuere. Tenēt.

Mauricius D. Iacob. V.
Euthimius Monachus
Hugo Ætherianus.
Chriſtus, Deipara, BB. Apoſtoli & multi Angeli. D.

Sæculo 11.

Apparuere.

Andr. B. Adimarus. Quidā amicus Dunſtani. B. Odilo. Fauentini duo. Benedictus 8 & 9. B. Gregorius. D

Sæculo 12.

Tenēt.

Canonicus Pariſi. Epiſc. Colonienſis. S. Benno.

Apparuere.

Petrus Damianus.
Guilhelmus Tyrius.
Chriſtus. D. Iſidorus.
B. Virgo Benedict. X.
B. Norberius. Gualdricus.

Sæculo 13.

Tenēt.

Dodechinus. D. Bernard.
Petrus Cluniacenſis. Rupertus, & Honor. Auguſtodunenſ. E
Apparuere B. Vrſul. & innumeri. apud auctores citos. & de Martino Presbytero Canonico Regulari Legionenſe eiuſq; ſcriptis.

Sæculo 14.

tenuere hanc ſententiā plurimi. tenuere hoc.

eiuſque ſcriptis.
Vincentius Bellugcenſ. Caſarius Ciſtercienſ. Helinādus. Thomas Cantiprat. D. Thomas. D. Bonauent. & Guilhelm. Pariſ.
Scotus. Richard de Mediauilla Abulan.

Sæculo 15.

Tenuere.

S. Antonius. Gerſon. Iacobus Cuſanus, Dionyſ. Carthuſian. & epiſc. Abulenſ. Toſtatus. qui omnes varia ſuppeditant exempla.

Sæculo 17.

Tenuere & exempla retulere Catholici plurimi, iidemque viri doctiſsimi, in libris Theologie. Domin. Sotus, Pelitanus, Caniſ. Maldonat. Bellarmin. Valencia, Tyræus, Angles in ſcriptis X. Hiſtoricis, Alb. Krantzius, Marul. Egbat. Sabellic, Fulgoſ. Iouius, Baron. Sigo. Oio. & Maffeius.

Variis temporibus appar.

Senior quidam excommunicatus ſed martyr. Hiſtoria Vdonis Epiſcopi Magdeburgenſ. & Galeaui Sfortiæ. Alodiſii Imolenſis parēs. Ferdinandus rex Neapolitan locus Guicciardini Ioan. Picus Mirandulæ Comes Marſilius Ficinus. Peri. de Paz. tribuni, Catharinæ Iudæ exempli.

Quæſtio de ſpectris ſimilis cauſæ Scaurianæ oſtenditur. Y.

Sect. 6. Soluuntur argumenta aduerſariorum, Melanchthonis, Ioannis Riuii, Marbachii, Centuriatorum, & Lauatheri locus Luc. 14 verſ. 26. Item 1. Petr. 3. v. 4. 1. Theſſ. 4 v. 15. Dormientes pro morientibus in SS. locus 2. Reg. 14. v 14. Pſal. 102. v. 15. & 16. Iob 7 v. 9.

Sentētia Patrum explicata.

D. Auguſtini, Anaſtaſii Niſſeni, D. Chryſoſtomi, & Z Theophilacti, & Tertulliani.

Sect. 7 Dæmones non poſſunt exhibere veras defunctorum animas. Superſtitioſum eſt, putare animas eorum, qui morituri dexteram porrexerint, apparituras. Periculoſum paſci cum moriente ve apparet. Exemplum S. Lutgardis. Exemplum Monachorum Zamorenſium.

Q. 27. De Dæmonum apparitionibus de ſpectris, quæ Dæmones nobis obiiciunt.

Sect. 1. Naturalia quædam, habentur pro ſpectris Ignes fatui, inſulæ natitantes, itē ſiluæ, ligna putrida lucentia, Cicin Adela Indica, Ignes concurrentes & compulſantes apud Syrtim, Auditus deceptiones. Echo, ſtatua Memnonis, murus Megarenſis, cauerna Britannica, D. Patricii antrum. Perſici montes.

Artificialia, quæ pro ſpectris, vt *αὐθόματα* ſtatuæ Dædali, Archytæ, Archimedis, Boetii, aquilia volans, triremis ex argento, hydraulica, fictitiæ ſpectro B. rum voces, Bonifacii VIII. coniugia his obtenta. à Scotis de Pictorum gente victoria. Teſtudines cum, cande lis, Abderitanorum, iuuenum Plauti ſerui.li, Simonis Athenæi, Mundi, Tyrannionis. Nectanabi, qui pater Alexandri Magni.

Quale peccatum ſit in fictione. Spectrorum. C.

Ex ſenſuum vitio quædam habentur pro ſpectris, quæ non ſunt non talia, de ebriis, Locus D prou 23. & 33. Oculorum morbi, vt ſuffuſio. halahol. atcuatus morbus, quibus ſui vmbra ſemper obuerſatur, alteratio oculorum ex inſpectione ſolis.

Auditus vitia in hoc genere. Phrenitis, & Corybantiaſmos ſpecies morbi imaginoſi.

Vitia ex auditu & guſtu, Goryza, Polypus.

Vitia ex phantaſiæ triplici læſione. de Eiis qui putant ſibi adeſſe tibicines, Exempla, vnum Theophili, aliud Argiui, tertium Abydeni, quartum eius qui putabat naues omnes eſſe ſuas, quintum Taurominitanorum iuuenū putantium ſe pati naufraugium, cum eſſent Agrigenti in diuerſorio.

Item de hydrophobia.

Vtitur his morbis dextre dæmon, & ſe immiſcet frequens.

Sect. 2. Varia dæmonum genera, & ſpecies, ac ſtudia.

Terreſtres vocantur, feræ, ſeu canes.

Lubenter vexant initia Religioſorum conuentuum.

Vt Diui Antonii. Diui Simeonis, Sancti Norberti. Societatis Ieſu viuo adhuc B. Ignatio, & eius virtute precum ceſſantibus terriculamentis. F

Diſputatio de ſpeciebus Dæmonum & diſtinctio à Trithemio propoſita, diſcuſſa. explicataque ſiſiſsime.

De igneis: an ſint? Auguſtini locus.

De aeriis, & quæ illorum naturæ.

De terreſtribus, & variæ ſpecies iſtorum & ſtudia.

A Hellequini familia. locus petri Bleſenſis. De aquaticis, varia horum ſtudia & apparitiones.

De ſubterraneis: ſpecies & ſtudia iſtorum.

De Sibyllæ Nurſina raræ quædam fabulæ.

Dominicus Mirabellius.

Theſaurici dæmones. Mammon.

De Lucifugis.

Aſmodeus locus Gen 31. v. 24 varii errores Trithemii in his refutati.

Nomina Græcorum, Hebræorum, Latinorum, Hiſpanorum. Gallorum, Italorum, &c.

B De Hecate, & Empuſa, De plutone ſeu Orco, & pluto, & Serapi, & Mammona, Charon. Cerberus.

Luctatores dæmones, vt Temeſius.

Alaſtor, qui & exterminans, & Nemeſis.

Locus Apoc. explicatus & à deprauatione ſeruatus contra Bezam, *Apoc c 9. v 11.*

primaſij & Ansberti error.

De Satyris & Fauno, varia eorum in Sacra Scriptura nomina, onoſcelides, piloſi. ſirenes, onocentauri. lamiæ, & alia huiuſcemodi.

Eorum tripudia.

Locus pſal *90. v 5 & 6* de dæmonio meridiano.

C Refelluntur Nouatores.

Dæmon meridianus, & dæmon deſerti, pro ferociori, eidem. & cur, dæmones deſertis gaudent.

Locus Iob. 1. v. 19.

Dæmon in meridie ferocior & importunior.

Pan dæmon meridianus.

De Ruſsiæ dæmone meridiano.

Cum inuadente peſte cernuntur ſpectra dæmonum. vt ſub Iuſtiniano.

Conſatenſe ſpectrum in India.

De Empuſa & onoſcelide ſeu onocentauro. H

De nocturnis dæmonibus & Lucifugis.

Locus Senecæ in Oedipo.

Locus Gene. *32. v. 24.*

De Lilith.

D De incubo.

Et locus Hymni Ambroſiani.

De pane, cur Inuus dictus.

Locus Caſsiani explicatus.

Nulli dæmonum amant homines, oēs odere.

De Ephialte morbo *de Mare*, ſeu *conquemare*. Eurynomus. Sphinx: & quid Harpyæ Gorgones. Syrenes, Eumenides ſeu pœnæ Nympharum omnia genera. quos morbos huiuſmodi dæmones inferant, qui Nymphati, Ceriti, attoniti, pauidi, vexati vano metu.

E Nutricum mormolyceia, Acco, Alphito, Mormo Gello, & Gilo diuerſæ

Nicephori locus notatus.

Lamiæ, quid.

ſtriges. Læſtrionges. *Aluea.* A
D. Hieronymi locus explicatus.
Piloſus ſeu Zahir. cur templis gentilium affixæ ſpecies leoninæ.
Variæ formæ animalium, in quibus Diabolus apparet.
Beelzebub. Noctua Athenienſis.
Serpens Epidaureus. Miræ apparitiones factæ cuidam conuerſo in *Francia.*
De ſpectris acierum, caſtrorumq; militarium quæ oblata, S. Norberto. S. Guthlaco, Monacho Limpurgio.
Leloyherii ſententia improbata.
Duæ viſæ prope Montenakum acies. B
Duo armigeri temere ad videndum propius acceſſere.
Miles Rhenanus à talibus Ieroſolymam vectus & redux.
Ante Naclam Poloni propter Quadrageſimæ ieiunium violatum à ſpectris decepti cladē accepere.
Familia Hellequini.
Quouſq; ſe vis talium militum porrigat.
Spectra matronarum & puellarum varia. Ruſſiana matrona. Sibyllæ albæ, Dominæ nocturnæ *Dominæ* bonæ & Regina Abundia. C
Fatales Nymphæ. Meluſina, Alcina Morga. N
Spectra gigantæa denunciantia peſtem, bellum & ſimilia mala.
Spectra ſolita certis locis turbas dare, & vexationes exhibere, vt Themeſius dæmon, & alii paſſim. citantur nomina & loco. O P
An conductam domum propterea liceat relinquere?
Quæ veræ cauſæ huiuſmodi inquietationum exemplis oſtenſum.
Quo pactō Spiritus poſſunt ſaxum vel lapidem iacere?
Spectra famulantia in *Boruſſia Kolers* ſeu *Kobolds*, Suconum *Trulli.* D
Gutelkens Robautelkens Q
Eros & Anteros. Montani viruneuli in fodinis.
Dæmones metallici.
Combali. Dæmones non ſunt animantia contra Georg. Vallam.
Theophraſti Paracelſi hæreſis de quatuor hominum ſpeciebus confutata.
Dæmonum theſauros cuſtodientium ſpectra.
Fugarunt Cabaden Perſarum Regem. Beat. E
Theſaurus Baſileenſis.
Cur ficti fabula cuſtodis aureorum malorum, & aurei velleris, & in theſauris cur ſolitī ponī ſerpentes aurei. Magus theſaurum quærens oppreſſus.

Q. 28. Quomodo poſsit dæmon, cum ſit inuiſibilis ſe viſibilem corporeis oculis exhibere?
Sect. 1. Quo pacto poſſit aſſumere, & mouere cadauer aliquod, & in illo comparere.
Poteſt illud ſic temperare, vt ſenſum tactus fallat.
Locus Luc. vlt. v. 39.
Cur hæc cadauera ſentiantur frigida.
Illuſio militis cuiuſdam.
Hiſtoria Polycriti & alia Machatis, & Philenii.
Phlegontis laus.
Baltazarus dæmon ſic apparuit.
Agrippæ facinus ſimile, & aliorum aliquot exempla.
Sic etiam plerumque ſagarum amaſii.
Sagarum odor cadaueroſus vnde?
Sect. 2. Quo pacto poſſit ſibi formare corpus ex elementis, & in illo moueri & apparere.
Non aſſumi ex ſolo aere.
Error Magorum Mantenſium.
Poteſt exhibere ſolidum palpabile.
Locus Geneſ. 19.
Locus Virgilii.
Dæmon ſæpe apparet in forma vaporis.
Dæmoniacarum apparitionum exempla.
Fratrum Tarquiniorum.
Athenodori. Facii Cardani, *Philippi* Melanchtonis colloquia cum dæmonico ſpectro.
Perſæ inceſtuoſi.
& alia plurima, & quotieſcunque euaneſcunt.
Diſcrimen harum duarum aſſumptionum.
Vnde proueniat facilitas molis augendæ, & minuendæ in ſpectris?
Genus mirum per ſtatiunculas ſeu figmenta.
Sect. 3. An dæmon poſſit tam accurate corpus effingere vt nullo ſigno queat dignoſci?
De ſignis quibus dæmon dignoſcitur.
S. Alberto obiectum ſpectrum.
Cur nondum viſus in forma agni, vel columbæ Cur in formis, hirci, canis, catti, equi, muſtelæ, veſpertilionis Galli gallinacei, & innumera alia.
SAHIR cur dæmon *ματαῖος* & Follon, ſeu *Fatuellus.*
Item in forma *Dei,* vel Chriſti *Domini,* vel Angeli: humanam formam induit omnis conditionis, ſexus, ætatis: probatum id exemplis.
Qui defectus vt plurimum in eius apparitionibus.
Cur morientibus ſemper adeo terribilis appareat.
Quomodo loqui poſsit in corpore aſſumpto?
An poſsit audiri & videri tantum a quibus vult ipſe?
Capita ſeu caluariæ quæ loquelam imitata, ex-

empla vetera, nouaque quomodo fiat hæc locutio. A
Sect. vlt. An liceat procurare vt appareant nobis ſpectra?
Cur antiquis tam crebro dæmones viſi, nobis tam raro?
Q. 29. *An diabolus poßit facere, vt homo vere reſurgat?*
Sect. 1. Errores hac de re varii. A
Animalia quæ naſcuntur ex putrefactione, poſſet viuificare.
Vitulinus auis.
Perfectiora, non poſſet.
Idem numero producere non poteſt.
Non poteſt facere, vt anima vnius bruti migret, vel informet corpus alterius bruti.
Hominem nullo modo poteſt viuificare. B
Poſſunt ſimulatas reſurrectiones facere ſubintrando in corpora.
Louanii id olim Cornel. Agrippa curante factum.
Sect. 2. Diſcuſſa exempla falſarum reſurrectionum primo fabuloſarum: deinde cæterorum Gentilium: vt Galieni, Zacla, Apollonii, Simonis Magi, Enarchis.
Mirum exemplum, & c. recens ex Nicol. Remigio.
Mortuus amplectens Comitem Richardum.
Populi Lucomoriæ quotannis rediuiui.
Dæmonum in his fraus.
aliquando ſubſtituit alios ac ſupponit.
aliquando ipſe corpora ſubintrat & mouet.
Apulei, Platonis, Philoſtrati loca.
aliquando fingit mortuos, qui non ſunt. D
De morbis qui faciunt, vt quis mortuus appareat.
De bobus quas ſtriges putant reſuſcitari.
Ioannis Duns Scoti mors. E
Chriſti Domini & Sanctorum reſuſcitationes, quo pacto ab his morbis diſcernantur.
Q. 30. *Quid magia poßit in ipſos cacodæmones?*
Sect. 1. Battiadis & Campeſtris libri. A
Quam vim habeant boni Angeli in malos.
Quam cacodæmones in inuicem.
Species eorum.
Pythonici, Paredrii, Catabolici Oniropompi.
An ſit ſubordinatio inter malos genios.
Iob. locus. c. 9. v. 22.
Caſſiani locus.
Locus ad Epheſ. vlt. v. 12.
Certamina Magorum.
Vnum in Burgundia.
Secundum in Anglia.
Tertium in Germania.
Quartum in Bohemia.
Quintum in Suecia.
Sextum in Dania.
Septimum in Græcia.
Sect. 2. Sancti homines quantam vim acceperint magos & dæmones compeſcendi.
vis exorciſmi.
Salomonis exorciſmi quales.
Locus Luc. 11. v. 19.
B Dæmones à Magis non coguntur, *ſed ex pacto* obtemperant tantum.
Magi vim non habent eliciendi manes vel ſpectra.
Varia exempla.
imprimis Ioannis Teutonici.
nec habent vim euocandi vrbium cuſtodes.
Sanctis vis iſta quandoque conceſſa. E
Sect 3. Res corporeæ, vt herbæ quædam, thura, vnctiones & verbera, quam vim habent in dæmone accurate diſputatum.
C Errores hac in re varii infidelium: ſed & abuſus Catholicorum exorciſtarum quidam.
An flagra obſeſsis infligenda.
an balnea proſint?
Quid ruta, cornu cerui & ſimilia.
Locus Ioſephi explicatur.
Locus Tobiæ c. 6. v. 8.
Chriſtus cur dictus ἰχθύς.
Proſperi locus.
Locus 1 Reg. 16. v. vlt.
Nec dæmones certis rebus ligari, aut locis includi per Magos queunt.
D vana hac in re ars Hermetis.
Periculoſum tales habere incarceratos.
Probatur vno exemplo, quod in Germania contigit.
Factum ſigno crucis ſecure à S. *Lupo* Senonenſi.
Satanam ligatum quid in S. S. locus Apoc. 9. v. 14. & 15. & 20. v. 2.
Tob. 8. v. 2.
A Sanctis quomodo dæmones ligari queant.
Locus D. Hieronymi.
E Locus Euſebii.
De Paredris illos ſponte ſeruire, ratio ex Toſtato. & quam periculoſum id ſemper.
Exempla varia, in his vnum mirum militis Germani.

F I N I S.

MARTI-

MARTINI DELRIO MAGICARVM DISQVISITIONVM.

LIBER SECVNDVS. QVI EST

DE MAGIA DÆMONIACA.

Præcipua hæc operis noſtri tractatio eſt, & ideo pluribus capitibus, ſiue quæſtionibus, luculenter quoad poterimus, diſcutienda. Sit.

QVÆSTIO I.

An ſit aliqua Magia dæmoniaca?

QVI *dæmones eſſe negant, etiam hā: eſſe negarunt* cum A
Sadducæis, Democrito, Ariſtotele, Auerroe & Simplicio, *quorum ſententia eſt impia & heretica.*

Nam & *dæmones eſſe & dæmoniacam Magiam*; quæ nec induſtria aut artificio hominum, nec naturalibus cauſis, B
ſed immateriali quapiam & ſeparata virtute nititur; hoc & ſacræ ſcripturæ teſtimoniis, & omnium ætatum memoria atque experimentis tam eſt cōpertum, vt velle probare, nihil ſit aliud quam lychnis accenſis meridianæ luci opitulari. hoc probant cum B. Augustino Theologi Catholici omnes *a*, C
& philoſophi plerique Triſmegiſtus & Pythagoræi; ex Platonicis, Pſellus, Plotinus, Proclus, Iamblicus, Chalcidius & Apuleius; & Ariſtot. Theoph. Ammon. Philopo. Auic. & Algazel. Annè dare reſponſa de furtis occultis, & de theſauris; conſequi ſcientias nonnullas ſtatim, & E
ſine labore addiſcendi; ſubtrahere corpus præſens oculis videntium, & innumera huiuſmodi, queunt reduci ad vllam aliam cauſam; quam intellectualem aliquam & ſeparatam naturam; Denique ſcimus Salmanticæ, & Toleti in Hiſpania; & in Italia, ad lacum Nurſinum, & in ſpelæo Viſigniano, adhoc auorum memoria huius Goëtiæ celebres ſcholas fuiſſe *b*.

a Auguſt. ... de ci- ... c.6 D. ... l.3. con ... gent. c. ... & qui ... me, V ... a. de ... a n.9.

b Vide Laurent. Aniamali, 3. de nat. dæmon. fol. 10.4.

QVÆSTIO II.

Vnde ſit hæc Magia, ſiue quem habeat primum auctorem?

SVnt qui dæmones eſſe fateantur, ſed negent tamen hanc Magiam à A
dæmonibus ſeu diabolis manaſſe: tribuunt autem effectus eius vel immediate Deo per magos huiuſmodi operanti; vel Deo per angelos bonos ea perficienti. Priores *dicunt eſſe quaſdam gratias gratis datas*, ſicut ſunt gratiæ linguarum ſanitatum *a* & hæc dona vt Balaamo *b*, ſic & aliis improbis concedi non raro ſolere *c*.

Dico primo, *hæc ſententia eſt mere blaſphema* tribuit enim Magicis artibus id quod eſt proprium gratiarum gratis datarum; & cum veris miraculis præſtigias cōfundit. Deinde gratuita Dei dona

a 1. Corin. 12. v. 8.
b Num. 23.
c Matth. 7. 13. v. 1.

ſubiicit humauo artificio,& certis ac ridiculis obſeruationibus. Deniq; inique & inuide Deus vetaret, id quod ipſe hominibus,vti gratiam,gratioſe largiatur. Aduerſariorum argumenta ex locis illis ſcripturę petita,ſolum probant,aliquatenus ſimiles effectus per artes magicas & per gratias gratis datas fieri; Deum quoq; per malos aliquando miracula edere, ad fidei & diuinæ gloriæ propagationem. Accedit,quod qui ex dono gratiæ gratis datæ operatur; ille ad certum tempus,occaſionem,aut ceremonias certas non reſtringitur,vt ſolent magi; qui, ſi vel in minimo deficiant,nihil efficiunt. Nec etiam huiuſmodi Dei dona gratuita poſſunt aliis, per diſciplinæ ac præceptorum modum, tradi: Magi vero ſuis diſcipulis hanc Magicam tradunt; & auditores, magiſtrorum ſecuti præcepta, quæ magiſtri eadem operantur.

B Alii dicunt *hos eſſe effectus bonorum Angelorum*, quos per excellentiam vocant, *Spiritus*. Sic iactitabat his annis celebris ille magus Scotus Parmenſis, qui Gebhardum Truchſeſium Epiſcopatus Vbiorum Apoſtatam dementauit:eſtq; peruetus impoſtura magorum maxime Platonicorum. Iamblici, Porphyrii,Plotini,Procli & Iuliani Apoſtatæ. Ex quorum rradirione, *Magia*,omnis diuiditur in *Albam*, quam cenſent eſſe licitam; & *Nigram*, quæ ſit illicita. Albam ergo vocant θεουργίαν, & Nigrã γοητείαν. Verum hanc fictitiam plane & palliatam Theurgiam ſaris ipſe Archimagus *d* reiicit,cum diſertis verbis teſtatur *ſepiſſime ſub nominibus Dei & Angelorum, malis dæmonum fallaciis eam obſtringi. & licet eius ceremoniarum pars maxima, munditiam animi, corporis & rerum externarum, vtenſiliumq; oſtentet, immundos tamen ſpiritus & deceptrices poteſtates hanc exquirere, vt adorentur pro Diis.*] poſtea addit, *huius ſpeciem eſſe artem Almadel, artem notoriam, artẽ Paulinam, artem reuelationum, & huiuſmodi ſuperſtitionum plura, quæ eo ipſo* (inquit) *ſunt pernicioſiora, quo apparent imperitis diuiniora.*] Habeant illi hoc Principis & anteſignani ſui de hac *alba Magia* iudicium, ab homine mendaci veritatem meram. Damnat eandẽ Theurgiam. D. Auguſtinus lib. de vtilitate credendi contra Manichæos. His adde fictitiam illam artem *Planetariam*, laminis inſcriptam,& ad Carolum Magnum à quodam Bedæ diſcipulo (*ſic mentiuntur & Alkindum Alcuino ſupponunt* (miſſam, vtilem (*ſcilicet*) obtinendæ omni cognitioni ſupernaturali artium & ſcientiarum, & conſequendis dignitatibus diuitiis, robori, amoris fruitioni,&c.

d li. de vanit. ſcient.

C *Dico* Secundo cum Catholicis, *vt nec per ſe, ſic nec per bonos angelos his magicis operationibus Deum ſe immiſcere magis quam cæteris rebus, in quibus concurrit, vt cauſa vniuerſalis. Quare cenſeo hæc omnia vt inſtituta fuere à malis angelis, ſic etiam ab illis perfici & adminiſtrari, & contrarium eſt erroneum.*]

D Probatur primo ex variis Canonum reſcriptis quæ Gratianus adhibet cauſa xxvi. *e.* Secundo ex Pariſienſibus artic. 9. 19. & 23. Verba ſunt, *quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones ſuis incantationibus obedire*: Error. *Quod boni angeli includantur in lapidibus & conſecrent imagines, vel veſtimenta, aut alia faciant, quæ in iſtis artibus continentur*: Error & blaſphemia. *Quod aliqui dæmones boni ſint, alii omnia ſcientes, alii nec damnati nec ſaluati.* Error.]

e c. illud quod in fin. c. quis ſine v. vlti. 26. q. 2. & Epiſc. in cum. 26. q. 5.

E Tertio ex his Arnobii *Cont. Gent. Magi non tantum, ſciunt dæmonas, ſed etiam quicquid miraculi edunt, per dæmonas faciunt: illis aſpirantibus & infun-*

dentibus præſtigias edunt, vel quæ ſunt non videri &c. & ex his Ioan. Salisberienſis lib. 1. de nugis curialium cap. 9. *Eos autem qui nocentiora præſtigia artéſq; magicas, & varias ſpecies mathematicæ reprobatæ exercent, iampridem ſancti Patres ab aula iuſſerunt exire, eo quod omnia hæc artificia, vel potius maleficia peſtifera quadam familiaritate dæmonum & hominum nouerunt profluxiſſe.*]

Deinde probatur ratione, hos ſpiritus bonos dici non poſſe. tum quia iubent ſe tanquam Deos adorari, & ſacrificia ſibi fieri, quod boni angeli iubere nequeunt. tum quia hæ artes non minus diriguntur ad inferendum aliis exitium, p furta, neces, adulteria, &c. quam ad iuuandum. tum quia miſcent multa mendacia & deceptiones. tum quia docentur Magi in ſpiritus vti imperio, & coactione, immo & minis rerum impoſsibilium ac plane abſurdarum, vt apud Euſebium *a* docet Porphyrius quorum nihil bonis angelis poteſt conuenire.

a lib. 5 de prapara. ... ca. 6.

Hinc apparet conſideranter legendum Glycam, *b* dum Magiam ſic diſtinguit à Goetia, quòd illa, ſit beneficorum geniorum ad boni alicuius effectionem. Goetiâ, maleficorum ad mali effectionem. Nam non tantum improprie vſurpauit nomen Magiæ genericum, pro ſpecifico theurgiæ, ſed in errorem quoque labitur ponentium albam Magiam, & eius adminiſtrationem bonis angelis tribuentiũ. Vtq; hoc ſemel moneam ſcriptor iſte, vt & Conſtan. Manaſſes, Gregoras, & Nicetas, nimis multum tribuere videtur ſuperſtitioſæ prodigiorum obſeruationi.

b par. 1. an.

Errauit eundem errorem Palingenius Stellatus, dum in vetito iure libro

A *Zodiaci* 8. cenſet aerem etiam bonis dæmonibus plenum eſſe, quos harum artium auctores facit, & Deos appellat, Plotini & Iamblici deliriis nimis deditus: & quam non malus poeta, tam non bonus Chriſtianus, vtpote hęreticus potius (ſcripta probant) quá catholicus. Auſus tamen opus illud Ferrariæ Duci dedicare.

B Succedit his *error* 3. eorum, *qui cenſebant Magicos effectus per animas defunctorum fieri:* quos Catholici Theologi iampridem exploſerunt, *c* idque non difficulter. nam quæ rationes id conuincunt de bonis ſpiritibus eędem in animabus beatorum locũ habent: quæ verò in purgatorio ſunt animæ, non exeunt, niſi ſpeciali permiſsione Dei, vt petant ſuffragia viuorum: animæ denique perpetuis addictæ ſuppliciis, nulla dæmonum licentia vel permiſsione poſſunt exire, vtpote, diuino iuſſu, peſsimo carceri mácipatæ. Apertiſsimæ ſunt igitur impoſturæ: quæ de euocandis per *Grimoyriam* animabus. Necromantici confinxere. Si exirent, ad vnius Dei exirent imperium. cur vero id Deus iubeat vel permittat, cauſa ſubeſt nulla. Vt ad Magorum preces & incantationes id iubeat, impium eſt opinari. *d*

c Victor. de Magia nu 17. Angles in 2. ſent. q. de arte Magica a 2.

C

D Præcipua ergo efficiens cauſa iſtarum artium eſt, ipſe Diabolus, proxima, eſt humani ingenii ex originali labe detorta indoles, quam feſtiui Apologi frondib⁹ velatam nobis protulit, perquam ſalſe, Cælius Calcagninus *Libello de Amatoria Magia,* cuius verba non piget adſcribere, & vos, ni fallor, legere iuuabit: *Vanitas* (inquit) *olim iuncta* miraculo, *furtiuo concubitu genuit* Magiam *ſecundam cognomine, reformidans'q; ne fortè* veritas, *cum qua perpetuas inimicitias gerit, à qua*

d vide Anan. lib. 3. de Nat. dæm. fol. 97. Petri Thiræi lib. 1 de apparit ſpirit. c. 11. à num. 216. & c. 13. à nu. 305.

E

etiam paribus ſignis congreſſa, ſæpius profligata eſt, ſuum partum enecaret, illum impudentiæ ac timori *iunctus cõnubiali fœdere commendauit: at illi in ſinu* incomprehenſibilitatis *è veſtigio collocarunt furtim, et ſub* præſtigiarum *crepundijs educandã. Quæ mox in grandiorem ætatem adulta, iamque pinnulis præmunita, euolauit in* fatuorum arces, *ibique nidulans,* credulitatem *peperit. Quæ vtpote parentis beneficijs grata, illam mutuò enutrit, & quaſi ἀντιπελαργίζει, alioqui breui interituram.*] Hæc ille, pari acumine & veritate. Pergamus nos quoque pro *Veritate* confligere, & *Vanitatem* expugnare, & fugatis *timore* & *impudentia*, labyrinthũ illum *incomprehẽſibilitatis* (quis enim, quæ nihil ſunt, vel intelligat, vel comprehendat?) Theologiæ veræ filo permetiri: & *præſtigiarum crepundijs* in lucem prolatis, tandem *fatuorum* hanc *arcem* demoliri, & è nidulis ſuis *credulitatem* adeò pernicioſam profligare: quod vtinam Deus Opt. Max. nobis largiatur.

QVÆSTIO III.

Quæ ſit diuiſio dæmoniacæ Magiæ, & de libris eius.

CVm nulla ſit *Theurgia* neque *alba Magia*, ſequitur, omnem hanc ꝓdigioſam Magiam, non aliam, quam *Goetiam* & *nigram*: hanc ſolemus vocare *Magiam ſpecialem*. eam Archimagus in duas ſpecies diſtinguit. vnã, cuius cultores dicit ſe dæmoni ſubmittere, ei ſacrificare, & eum adorare: alteram quã ipſe vellet perſuadere à pacto cum dæmonibus immunẽ eſſe, ſed eam dæmonibus vel nutis imperare, virtutéque quadam diuinorũ nominum adiuratos aduocare, & cogere, priorem illam fatetur eſſe legibus hu-

A manis diuiniſque vetitam, nefandiſſimam, & cunctis ignibus plectendam. poſteriorem aſſerit, conſequi quidem quod prætendit, nempe dæmones cogere (*quod poſt oſtẽdetur eſſe idoneum*) ſed tamen manifeſtis periculis illuſionum obnoxiam eſſe. De priore verum eſt eius teſtimonium, de poſteriore bis *mentitur: primo, dum negat eam niti*
B *fœdere cum dæmonibus inito*: nam reuerà ſemper expreſſo vel tacito pacto corrumpitur? *Secundo, cum aſſerit ea dæmones cogi*, de quo poſtea. Volunt vetitæ huius Magiæ inuentorem fuiſſe, quendam Mercurium *ſic contra Symmachum. Prudentius, & Salubevienſis lib.1. Polycrat.c.9.* alii quendam
C Zabulum (quem ego non alium exiſtimo ab ipſo cacodęmone, cui D. Cyprianus & alii Patres hoc nomen tribuunt) deinde magiſtrum laudant, quendam Barnabam Cyprium (hunc confinxere in contumeliam D. Barnabæ Apoſtoli, vt deformi ſuæ meretrici lenocinarentur.) Item oſtentant, paris mendacii iactantiâ, libros Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Pauli, Cypria-
D ni, Honorii, Alberti Magni, & aliorũ, & blaſphemè mentientes dicunt, quæ his libris continentur, ea fuiſſe tradita ab Adami cuſtode angelo Raziele, & à Tobiæ Comite Raphaële reuelata. Prætexunt etiam Salomonis auctoritatem, cuius quandam *Clauiculam*, (quam egregiè refutat Bap. Segnius *lib. de vero ſtudio Chriſtiano c.7.*) & a-
E liud ingens *volumen in ſeptem diſtinctum* obtrudunt, plenum Sacrificiis & incantationibus dæmonum. Hunc librum Iudæi & Arabes in Hiſpaniã ſuis poſteris hæreditario iure relinquebãt, & per eum mira quędam atque incredibilia operabantur. Sed quotquot inueniri potuerũt exemplaria iuſtiſſime

flammis

flammis inquiſitores fidei concremarunt, & vtinam vltimũ exemplar nacti fuiſſent *a*. Vix dubito aliquod in manus Ioan. Tritthemii incidiſſe, vnde & partitionem & materiam ſuæ *Steganographiæ*, periculi & ſuperſtitionis pleniſſimę, acceperit, cuius operis nomen, quod nondum prohibitis ab Eccleſia libris ſit inſertum, ſuſpicor accidiſſe: quia liber nondum typis vulgatus, in paucorum manus incidit: alioqui, quando prohibiti libri omnes Magici, ſatis iſte ꝓhibitus cenſendus, qui inter alios familiam ductat. idem dixerim, de Agrippæ libris *tribus de occulta Philoſophia*, & omnium pernicioſiſſimo *quarto* ſeorſim poſtea addito & edito: necnon de Thomæ Eboracenſis, Petri Aponi & ſimilium venenis, & *libro artis Grimoyriæ*: qui, Patrum noſtrorum ætate, circumferebatur, docens mortuorum euocationes. Omnia horum placita ſceleſta, de antiquioribus etiam illis operępretium duco Artimagi verba aſcribere. credendum illi in arte ſua, nec magiſtri auctoritatem diſcipulis licet ſubterfugere. ſic ergo ſcribit: *Hi libri acutius intuenti præceptorum ſuorum canonem, ritum, conſuetudinem verborum, & characterum genus, exſtructionis ordinem, inſulſam phraſim, aperte ſeſe produnt, non niſi meras nugas & impoſturas continere, & poſterioribus temporibus à perditiſſimis perditionum artificibus eſſe conflatos, ex prophanis quibuſdam obſeruationib⁹, noſtræ religionis cerimoniis permixtis, inſitiſque ignotis multis nominibus ac ſignaculis, vt perterreant rudes & ſimplices, & ſtupori ſint inſenſatis, & his qui neſciunt bonas litteras.*] Hæc miſer iſte, qui, videns meliora, in finem vſque vitæ deterioribus adhæſit.

A

QVÆSTIO IV.

De baſi Magiæ huius ſiue de pacto, expreſſo, & implicito.

CONCL. 1. *Omnes operationes magicæ, velut baſi, innituntur pacto per magos cum dæmone inito: ita vt quotieſcunque collibitum mago aliquid efficere adminiculo artis ſuæ, expreſſe,*
B *vel implicite teneatur à dæmone poſcere, vt ex condicto concurrat.*]

Probatur hoc primo Patrum auctoritate. D. Cyprianus *a* dicit, eos habere fœdus cum dæmone. D. Auguſtini verba *b* retulit Gratianus in Decretorum codicem, quę ſunt iſta: *Omnes artes huiuſmodi, vel nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadã peſtifera ſocietate hominũ & dæmonum, quaſi pacta*
C *infidelis & doloſæ amicitiæ, cõſtituta.*]

Probatur deinde ex iure ciuili, ſanctione Imperatoria *c*: *Multi magicis artibus vſi elementa turbare, vitã inſontium labefactare non dubitant, & manibus accitis* (ſic legendum) *audent vẽtilare, vt quiſquis ſuos cõſiciat malis artibus inimicos: hos (quoniam naturæ peregrini ſunt) feralis peſtis abſumat.*]

Tertio, id ſtatuitur credendum ar-
D ticulis Pariſienſis ſcholæ *d* in hæc verba: *Quod inire pactum cum dæmonibus tacitum vel expreſſum, non ſit idololatria vel ſpecies idololatriæ*: Error. *Et intendimus eſſe pactum implicitum in omni obſeruatione ſuperſtitioſa, cuius effectus non debet à Deo vel natura rationabiliter exſpectari.*]

Quarto id ratio perſuadet. hoc enim
E & multi mali homines optant, & dæmon cupit: nec eorum id vires ſuperat. docet hoc Iſaias Propheta *e*, apud quẽ ipſi dicunt *percuſſimus fœdus cũ morte, & cum inferno fecimus pactum.* quod S. Thom. ſatis ꝓbabili interpretatione

a Eimericus Director. inquiſitor. p. 2. q. 28. & Penna ibi comment. 31. meminit Nicetas hiſt. lib. 4.

a li. de duplici martyr.

b lib. 2. de doct. Chriſtia. ca. 23. habet. c. illud. v. vlt. 26. q. 2.

c l. multi. C. de malefi. & mathemat.

d artic. 3.

e c. 28. v. 15.

Magis accommodat, vt & Pontifices, Ioannes 22. in Extrauag. contra Magos, quæ incipit: *Super ſpecula.* & Sixtus V. in Bullâ contra Aſtrolog. Mali ergo hoc lubenter faciunt, nec minùs ipſe dæmon: qui, ipſi quoque Chriſto Domino, auſus pacti conditionem offerre *f*: *Hæc omnia* (inquit) *tibi dabo, ſi procidens adoraueris me*: vbi videre licet pactum contractûs innominati, do vt facias. Ita nunc diabolus Magis ait. *ſi te mihi addixeris, vlciſcar te, ditabo te, &c.* quæ germana & perfecta eſt pacti formula *g*. Deinde, vt dixi, hæc fiunt operâ dæmonũ, non magorum viribus: dæmones ab hominibus cogi nequeunt, vt id faciant: ſponte ergo dæmones accurrunt. Dæmones aũt graui hominẽ odio proſequuntur, quare nec putãdi gratis accurrere, ſed viciſsim aliquod operæ ſuæ precium ſtipulari. Vnde patet talem eſſe hanc conuentionem & ſocietatem: qualis eſt duorum latronum, quorum alter palàm in ſylua vagatur, alter clam in ſubſeſsis latitat: excitatúſque certo ſibilo vel ſigno prioris, viatorem poſterior doloſâ ſagittâ transfigit: priore id ſæpè nec vidente, nec gnaro, quo necẽ telo intulerit, in miſeri tamen necem conſentiente. priori magus, poſteriori dæmon ſimilis. Satis enim idonea rei declarandæ ſimilitudo eſt: quę petitur à potentibus vindictę auidis: qui manu promptos ſicarios ſibi adiungunt: quibus conſtituto ſigno innuunt, quos & quando, velint interfici.

f Matth. 4. *v.* 9.

g l. Labeo ſcribit. l. iuris gent. de pact. Bald. & Caeciclu. in tract. de pact.

h D. Tho. 2. 2. q. 96. a 4. Guilh. Pariſ. Scot. Gabr. Gerſon. Tritehem. q. 5.

i Abulenſ. Alph. à Caſtro, Victoria, Valentia, Binsfeld. Spineus, Ang. Spreoger. & alii.

k Nauarr. Grillã, Remig. Binsfeld. præIud. 6. & alii.

Deniq; conſentiunt hac in re Theologi tã veteres *h*, quam recentiores *i*, Iuriſconſulti quoq; *k*, & Medici, *Condronchus li. 1. de morbis venefic. & Ceſalpin. diſquiſit. dæm.* & res prorſus cõperta, vnanimi maleficorum & ſagarum confeſsione, mirè per Europam omnem, & cunctas ętates conſentiente. Lucanus etiam dubius licet, tamen huiuſmodi fœdus agnouit, eo tantum deceptus, quod cogi pacto dæmonem exiſtimet *a*.

Quis labor hic ſuperis cantus herbáſque ſequendi
Spernendiq; timor? cuius commercia pacti
Obſtrictos habuere Deos? parêre neceſſe eſt,
An iuuat? ignotâ tantum pietate merentur,
An tacitis valuere minis? hoc iuris in omnes
Eſt illis ſuperos, an habent hæc carmina certum
Imperioſa Deum, qui mundum cogere quicquid
Cogitur ipſe poteſt? *

Solus ſagarum pâtronus recalcitratur, adeò futilibus ratiunculis chartas implens *b*: vt contemnendas potius, & ſilentio tradendas, quàm refellendas mihi cenſuerim, maxime cum alii id diligentius, quam difficiliùs præſterint *c*.

Conc. 2. *hoc pactum dæmoni, liberũ eſt, præſtare, vel fallere.*] probatur experientia & ratione. ratio docet dæmonem cogi ab homine non poſſe, vt ſtet promiſsis: experientia vero, mendaciſsimũ eſſe & decipiendi cupidiſsimum: ideoq; rarò præſtare, quod pollicitus: cum verò ſtat promiſsis (quod facit nonnunquam) nõ facit coactus, ſed ſpontè ac ſubdolè, vt ſic magos ſibi retineat deuinctos, & alios alliciat, & huiuſmodi nugis vim iſtã ineſſe pſuadeat

Tertia Concl. *Pactum huiuſmodi duplex eſt, vnum expreſſum alterum tacitum: de vtroq; verò, non idem per omnia iudicium.*] Explicanda hæc concluſio potiùs quam probanda. pro explicatione notanda ſequentia.

Primò

Primo ſciendum *pacti expreſſi* huius *triplicem eſſe modum. Primus fit ſolemnitate varia*, & ipſi cacodæmoni viſibiliter in corporeâ aliquâ formâ apparenti coram teſtibus, fidelitas, & homagium promittitur. d Huiuſmodi pactum iniuit nobilis ille ditionis Leodicenſis narrante Cæſario Heiſterbacenſi, e vbi tamen dæmon loquens audiebatur, ſed non cernebatur. hic inter cætera, iuuenis ille inconſultus creatorem ſuum ore negat, manuque exfeſtucat, & diabolo homagium præſtat; hic viciſsim, illi diuitias & honores pollicetur, eo lectorem amando, ſpondeoq; lectionis & laboris ſui vberem legendo fructum relaturum. Huc etiam referendum Theophyli Vicedomini factum, *qui ad dignitatem recuperandam à principe dæmoniorum opem,* (vt ſcribit Sigisbertus, f) *expetijt, & ab eo iuſſus abnegare* Chriſtum *filium Dei eiuſq; matrem* Mariam *cum omni Chriſtianiſmi propoſito, & ipſam abnegationem ſcripto firmare, & ſcriptam ſignare, & ſignatam ſibi tradere, eius ſe ſeruitio addicere.*] In hac teſtis fuit Magus, in illa villicus iniquitatis.

Aliquando id faciunt per libellum ſupplicem, quem diabolo præſentant. Sic noſtro tempore Mantenſes in Normandiâ magi bellum conſcripſerant, quem oblaturi erãt Sibillis Magiæ Necromanticæ præſidibus, cuius ſumma; Se orare Dominas; vti dignentur libros ſuos magicos conſecrare; ad eum effectum, vt mali ſpiritus ipſis per omnia promptè obediant, iuxta formulas coniurationis in libris contentas; &, vt vocati, ipſis ſine noxâ appareant in formâ pulchri hominis; & ne ſit neceſſe circulum vllum facere, aut ſubire, in domibus aut agris. Secundò vt Sibyllæ libris ſignum ſuum ſeu characterem

d Hoc deſcribitur in Malleo malefic. p. 2. q. 1. c. 2. & ab Alfõ à Caſtro l. 1. de iuſt. hæret. punit. c. 6.
e l. 2. illuſt. miraculorum, ca. 12.
f anno Domini 537.

A imprimant (*tres erant numero libri*) vt plus efficaciæ & dominij libris ineſſet in prædictos ſpiritus. Tertiò vt ſupplices reddantur tuti à iudicum inſidiis & punitione. Quartò vt cæpta omnia & ſtudia illis proſperè in aulis & amicitiis principum ſuccedant: in ludis quoque ſemper quandocunq; volent lucrentur: Quintò ne inimici ipſis valeant
B nocere. Pro his viciſsim polliceri ſeſe, quod prædictas Sibyllas, pro Dominabus & Principibus ſuis perpetuo ſint habituri, & quotannis ſingulas animas ſe eis oblaturos (*hoc eſt, necaturos & ſacrificaturos, vel certè ad hunc eundem perfidiæ ritum initiaturos hominem vnum*) quamdiu viuant, hoc ipſo conſecrationis librorum die, hac tamen lege vt Sybillæ hæc poſtulata eis fide bonâ
C præſtarent. Hi Pariſiis omnes cum ipſis libris combuſti fuere. *Narrat Creſpetus ib. de odio Satanæ, diſcurſu* 15.

Alius modus priori ſimilis cætera, niſi quod ſine teſtibus peragitur. Tertius per vicarium initur, Magum videlicet, vel tertium aliquem; cum paciſcens dæmonis aſpectum vel colloquium reformidat, hoc tertium genus malè Grillandinus *q.* 3. vocat *Tacitum*;
D quamuis enim profeſsio hic fiat alteri, quam dæmoni; fit tamen expreſsè, & in dæmonis nomine, vt patet ex ijs, quæ ipſemet tradit *q.* 3. *num.* 1. *& ſeqq.* Fortaſsis ad expreſſum pactum pertinet forma illa rarior, in exemplo Germanicæ fœminæ, quæ obuerſo tergo, ex balneatorio lebete exſiliens, proclamabat, *Quantum à* Chriſto *ſic ſaliendo recederet, tantum ſe ad dæmonem*
E *accedere. dicam fuſius lib.* 5.

His pactis omnibus quædam ſunt communia. Primum eſt abnegare fidem & Chriſtianiſmum; Dei obedientiæ ſe ſubtrahere. B. Virg. Mariæ patro-

A cinium repudiare, & conuitijs inſuper inceſſere. Solent blaſphemè, per contemptum, vocare ruſſam, latam, extenſam. Sic ergo, *venit Diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne ſalui fiant.* Luc. 8. verſ. 12. hoc eſt, tollit veram fidem, eiuſque confeſſionem, quia diuinos ambit honores (*vide D. Auguſtin. libr. 10. de ciuitat. Dei, c. 20. & lib. 20. contra Fauſt. cap. 22.*) Ideo B cogit *primum* baptiſmo renunciare, quo quis vero Deo fuit initiatus. Quare & Hippolytus Martyr. *libr. de conſumm. mundi,* ſcribit coacturum dæmonem, vt dicant: *Nego creatorem cœli & terræ, nego baptiſma, nego adorationem Deo à me præſtari ſolitam: tibi adhæreſco, in te credo.* Ideo vnguem illis dęmon in frontem inijcit, fingens ſe chriſma abradere, & baptiſmi chara- C cterem delere: *Secundò,* fictè quoq; illos nouo tingit lauacro baptiſmatis, nõ ignorabat hoc Tertull. *lib. de baptiſm. Hic quoq; ſtudium* (inquit) *Diaboli recognoſcimus, res Dei æmulantis, cum & ipſe baptiſmum in ſuis exerceat.* Ideò *tertiò,* negato priore nomine, nouum illis inditur: (vt Rouerenſis *Cuno, Barbicapra* vocatus fuit) nonne cognoſcis figuram huius rei in præclaris illis Satanæ membris? Ægypt. Pharao Ioſephi D nomen mutat *Geneſ. 45.* ſed S.S. eo illum nomine nũquam compellat. Nabuchodonozor alia imponit nomina Danieli & ſocijs (*Dan. 3.*) ſed Daniel ſemper ſe Danielem vocat, & tres illi in ipſo clybano flammante, *Benedicite,* canunt, *Anania, Aſaria, Miſael Domino:* hoc dicentes nimirum, tui ô Deus, non Regis terreni milites ſumus. E tibi, non tyranno, nomen dedimus. Abnegare *quartò* patrinis & matrinis cogit, tam baptiſmi, quam confirmationis, & nouos illis alios aſsignat. quia

Michael Pneumalog. ſchol. 4.

ſuſceptores iſti, ſunt quaſi fidei ſponſores, & tenentur, quod credendum, ſpirituales filios ſuos docere. *Quintò* dant diabolo ſcrutum aliquod veſtimenti, quia Diabolus partem rerum ſingularum ſibi ſtudet vindicare; ex ſpiritualibus gratiæ bonis, fidem ac baptiſmum; ex bonis corporis, ſanguinem, vt in ſacris Baal. 3. *Reg.* 18. ex bonis naturæ, filias, vt ſuo loco oſtendetur; ex bonis fortunæ, fragmentum veſtis. fors, an quia Regi ſoliti ſubſternere veſtimenta, in Dominij agnitionem? 4. *Reg.* 9. *Matt.* 21. *Sextò,* iuſiurandum dæmoni pręſtant ſuper circulo in terram ſculpto. An, quia circulus expers principij & finis, ſymbolum eſt diuinitatis; & terra, ſcabellum Dei? ſic certe vellet eos credere, eum eſſe Dominum cœli & terræ. An quia circulus cõtrariam; eo quòd omni caret angulo; habet figuram crucis, quę valdè anguloſa? certè hanc odit vehementer, in qua ſe triumphatum meminit & mæret. & ideò amat figuram contrariam. inuenias inter magica ſigilla crucem in medio circulo locatam, quaſi captiuã: quod ſigillum (vt Gregor. Theologus *contra Iulianum ſcribens* ſignificat) ille magicis addictiſsimus apoſtata ſic interpretabatur, vt præſumeret ſignum crucis calcandum & abolendum planè breui. *Septimò,* petunt à dæmone ſe deleri *de libro vitæ,* & inſcribi *in libro mortis*; & ſic legimus Auinionẽſes Magos inſcriptos libr. nigerrimo. *Octauò,* pollicentur ſacrificia, vt illi Mantenſes, de quibus paulò antè ſum locutus, & quædam ſtriges promittunt, ſe ſingulis menſibus, vel quindenis, vnũ infantulum ſtrigando (h. e. exſugendo) occiſuras. *ſic Spinæus qu. de ſtrigib. c. 2.* *Nonò,* quotannis aliquid ſuis magiſtellis dæmonib. pendere tenentur, vt vel

Michael Pneumalog. ſchol. 6.

plagarum metum, vel earum, quibus ex pacto ſunt obnoxij præſtationum, redimant vexationem; nec legitimum eſt aliquid, niſi ſit atri coloris. *multis hoc probat Nicol. Remigius lib. 1. dæmonolatr. c. 11.*

Decimò, corporis alicui parti, modò huic, modò illi, (frequentiùs latentibus) ſtigma ſeu characterem ſuũ, velut de lapide emptis mancipiis fugitiuis, ſolet imprimere: quod eſt inſenſile etiam acu perforatum. Non miraberis, ſi recorderis Antichriſtum vltimis temporibus ſignum beſtiæ (*Diaboli*) impreſſurum manui, vel fronti ſuorum partiariorum, vt in Reuelatione ſuâ D. Ioannes teſtatur, *Apoc. 13. v. 16.* quod litterali ſenſu de vero charactere ſeu ſigno beſtiæ accipiendum, cum Primaſio & Ansberto *in Apocal.* & D. Hippolyto, *dict. lib. de conſummat. mundi.* Quod dæmon iam ab initio mundi facere conſueuit. Amat enim nequiſſimus Deum imitari; qui in veteri Teſtamento ſuos ſigno circumciſionis, in nouo autem ſignat ſigno crucis, quod circumciſionis ſucceſsiſſe volunt ſigno Nazianzenus & Hieronymus. Sic etiam Diabolus ab incunabulis Eccleſiæ hæreticos illos, qui Magicis ſimul implicitì, certa inſigniuit notâ. Auctores ſunt grauiſsimi, qui docent. Irenæus, (l. c. 24.) cùm tradidiſſet *a Carpocratianos artes magicas & incantationes operari, philtra quoque, & charitesia, & paredros, oniropompos, & reliquas malignationes, dicentes ſe poteſtatem habere ad dominandum * etiam principibus & fabricationibus mundi huius*; ſubdit de ſigno iniuſto his verbis: *Alÿ vero ex ipſis ſignant cauteriantes ſuos diſcipulos in poſterioribus partibus extantiæ dextræ auris.*] Solitus alios dæmon ſignare in fronte, vt indicat Tertullianus *b* ſic

A ſcribens; *A diabolo ſcilicet, cuius ſunt partes interuertendi veritatem, qui ipſas quoque res ſacramentorum diuinorum in idolorum myſteriis æmulatur. Tingit & ipſe quoſdam, vtique credentes & fideles ſuos, expiationem delictorum de lauacro repromittit: & ſic adhuc initiat Mithræ: ſignat adhuc in frontibus milites ſuos.* Quos? vtiq; Baſilidianos qui Abraxan colebant:
B Abraxas enim idem qui Mithra, teſte Diuo Hieronymo, *c* tam vetus ergo origo huius ſtigmatis, de quo aliàs plura. *d* *Vndecimò*, ſic ſignati promittunt complura noſtrorum Geuſiorum Orgiis ſimillima; nunquam ſe Euchariſtiam adoraturos; iniurios ſe perpetuò ac contumelioſos in B. Virginẽ, ſanctoſq; reliquos, futuros, non verbis tantum, ſed & factis: conculcaturos
C enim, conſpurcaturos, & cõfracturos, qualiuis ſanctorũ reliquias ac imagines ſigno crucis, aquâ luſtrali, ſale benedicto, cereis & reliquis, ab Eccleſiâ benedictis, conſecratiſue ſe abſtenturos: confeſsionem peccatorum integram ſe nunquam manifeſtaturos ſacerdoti, iſtudque commercium cum dæmone pertinaci ſilentio obſcuraturos: ſtatis diebus, ad conuentus, ſi
D queant, aduolaturos; & quæ illic peragenda, non ſegniter obituros; denique, quotquot poterunt, dæmonis ſeruitio adiuncturos. Viciſsim Diabolus pollicetur, ſe illis ſemper præſto futurum, ſe in hoc mundo, votis eorum ſatisfacturum: ſe poſt mortem, illos beaturum. Ex his pactis non naſcitur obligatio mutua: ſed diſpar admodùm eſt conditio paciſcentium;
E homines enim ſe morti æternæ addicunt, & per peccatum vera Diaboli mancipia efficiuntur; dæmoniacæque donec ad Dei gratiam iterum

Margin notes: è vul. a. — rg. d. — ner. hæret. poſt med. — c li. 2. comment. in Hamos. — d infr q. 19. vide Remio. lib. 1. dæmonolatr. cap. 5. Nider. libr. 5. Fornicarii Sprenger & alios.

perueniant, ſubiiciuntur teterrimæ ſeruituti: veruntamen hominibus hoc pacto nihil iuris, vel virium, in dæmonem acquiritur: nihil etiam facultatis in ſigna, quibus ex condicto vtendum commigrat: cogi ſe ſimulat verſipellis, & ſponte perficit, quicquid Magica iſta profitetur.

In his tribus pactis lethale peccatum grauiſsimum intercedit idololatriæ: quia cultus idololatriæ expreſsè creaturis exhibetur. Quod ſi ex animo fidem Magi abiiciant, ſunt etiam apoſtatæ: ſi vero non totam fidem abiiciant, duntaxat credentes hunc diabolo cultum deberi, vel diabolum ea poſſe, quæ fides Catholica negat poſſe, ſunt hæretici: ſin hæc omnia fictè faciant, nec apoſtatæ, nec hæretici ſunt, peccant tamen mortaliter & grauiſsimè; quia ſponte faciunt actum idololatricum. etenim ſi à dæmone cõpulſi ex graui timore id fecerint, (vt aliquando contingit e) cõmittunt peccatum mortale minùs graue, contra fidei confeſsionem. In his pactis expreſſis dignoſcẽdis manifeſta ex ſolemniis indicia deprehenduntur. Quæ quia Grillandus clarè admodum proſecutus fuit, & quæ dixi, optimè confirmauit ex confeſsione vnius Strigis, eius verba ex quæſt. 7. non pigebit aſcribere; *Quæ quidem mulier ſub ſpe vitæ cuncta à principio vſq; ad finem recenſuit, quæ profeſſio ipſa requirit, exprimendo omnia ſingula illius capitula. Primum enim dixit, quod quando adducta fuit per illam eius Magiſtram ante tribunal Principis earum, qui eſt Diabolus in forma Regis præſidens in ſolio Maieſtatis; inſtructa prius à magiſtra quid factura erat, venit & oportuit primò abnegare Baptiſmum, & omnia Chriſtianæ fidei documenta relinquere:* (En Apoſtaſia) *deinde Eccleſiaſtica ſacramenta cuncta proiicere, pedibuſq; proprijs conculcare crucem & imagines B. Mariæ Virginis, & aliorum Sanctorum:* (en ſacrilegiũ) *quamuis hæc vltimà non fiunt coram eo, ſed alibi poſtea: ſatis eſt, quod iſta promittant ſe facturas, quamprimum cedet occaſio.* (en profeſsionem.) *Deinde fecit obligationem per ſolemnem ſtipulationem in manibus ipſius Principis, qua vouit & promiſit, quod perpetuò illi erit fidelis, & obediens, & omnibus eius mandatis parebit.* (En votum) *Deinde medio iureiurando, tactis ſcripturis, ſuper quodam magno libro obſcuras paginas continente, præſtitit homagium ſiue perpetuum vaſſallagium* (en homagium) *& quod nunquam redibit ad fidem Chriſti, nec diuina præcepta ſeruabit; ſed ſolum ea, quæ per ipſum Principem erunt decernenda, & quod perpetuis futuris temporib. erit obediens illi, & veniet continuè, cùm vocata fuerit ad ludos & congregationes nocturnas, & quæ in eis per alias mulieres fiunt, ipſa faciet, & quod etiam aderit ſacrificiis illorum nocturnis, & ſolitas preces & cultum adorationis præſtabit:* (en idolomaniam) *vota quæcunque, quæ ipſam præſtare contigerit, pro virib. adimplebit, & quoſcunq; poterit alios ad eandem profeſſionem adducet* (en dogmatiſationem.) *E conuerſo autem ipſe Princeps, egregia fronte, promiſit eidem mulieri ſic præſenti præſtare perpetuam felicitatem. * grandia, immenſa, & voluptates, quaſcunq; in hoc mundo habere deſiderauerit, & demum poſt hanc vitam longè maiora munera conſequetur.*] Hæc ille. Addebat Ioann. de Vaulx Stabulenſis ſortiarius, perſuaſiſſe ſibi diabolum, ſortiarios poſt hanc vitam dæmonibus ſimiles futuros, & in dæmonas conuertendos, & in aëre

principa-

e Vide Remigiũ lib. 1. dæmonolat. c. 2.

* Scrib. gaudia immenſa.

prin:ipatum obtenturos. Quæ facilè quiſ);intelligit in Origenica ludibria recidere.

Pactum tacitum duplex eſt. *primũ*, quando quis ſciens volens, ſuperſtitioſis vtitur ſignis, quibus vti ſolent magi,quę quidem ex libris aut ſermonibus eorum vel aliorum acceperit: hoc quoque Mortale eſt crimen. nec enim vllo modo licet ſcienter vllam directè vel indirectè cum prauis ſpiritibus ſocietatem inire, vt Theologi & Canoniſtæ *b* ſentiunt. Si quis autem remedium aliquod naturale ex magorum libris vel ſermonibus accepiſſet, & ab omni pacto foret alienus: ille licitè tali remedio vteretur. Iſtud pacti genus facilè dignoſcitur. *Secundum pacti taciti genus eſt*, quando quis ignorans vtitur magicis ſignis, quia neſcit eſſe mala à dæmone inſtituta: quod illis ſolet accidere, qui bonâ fide libros legunt ſuperſtitioſos, putantes eos eſſe probatorum philoſophorum, aut medicorum:item iis qui accipiunt ea ab hominibus, vulgò habitis bonis & fidelibus. Hoc in idiotis vel nullum vel leuiſsimum eſt peccatum, ſi duæ conditiones accedant. Prima eſt, ſi ignorantia ſit probabilis. v. g. eorum qui hoc ſcire non tenentur, quo ad eos qui ſcire tenebantur, vt Eccleſiæ paſtores,confeſſarii, concionatores & Doctores: ii vt plurimum laborant ſupinâ & craſsâ ignorantiâ: adhuc tamen iſtorum peccatum minùs eſt graue, quam eorũ qui ſcienter iſta deſignant. Secunda conditio eſt, vt ignorans iſta, paratus ſit, quando admonitus fuerit huiuſmodi ſuperſtitionem relinquere. quia poſt admonitionem deficit ignorantia, & oritur contumacia. pro cuius grauitate, delicti magnitudo creſcit. Hoc pactum vltimum diſcernere

b D. Aug. lib. 2. de Geneſ. ad lit. c. pen. & canones ferme omnes 26. q. 5.

A à naturali vel miraculoſo effectu, difficillimum eſt. Qua de re dicam ſequenti quæſtione.

Interea, ſi quæras: *Quid dæmonem inducat ad pactum, & obſequium, ſeu patientiam huiuſmodi?* Videtur eſſe quædam ſimilitudo malitiæ maleficorum & dæmonis, quæ amicitiæ ſimilem aliquam familiaritatem gignit: ex

B hac paulatim naſcitur mutua cõfidentia: hæc gignit minoris in maiorem quandam præſumptionem, & audaciam quaſi imperandi; & in maiore, voluntatem aliquatenùs præſtandi, quod à fœderato imperatur, Ita fit vt & maleficus dæmoni confidat, cui ſe putat imperare & dæmon ſimulet ſe imperium agnoſcere. hoc fusè & bene oſtendit Abb. Tritthem. *q. 3. lib. octo quæſtionum*: ſed in eo diſſentio,

C quod ille putat dæmonem velle ſuis mancipiis gratificari obediendo, quo velit pacto, qui odit eos acerbiſsime? facit potius, vt fortius & arctius irretiat, deuinciat, & perdat certius, celeriuſque.

Denique illud maxime animaduertendum, grauiſsimum eſſe peccatum

D pacto vllo dæmonibus fœderari, vt docui olim in Monitis: nunc hic tantum inſerã, & addam alia multa, quæ cum alii, tum Sebaſt. Michaelis grauiſsime ſcripſit *Pneumalogiæ cap. 7.* contra eos diſputans, qui Magos excuſant, ſi nocumentum aliis non inferant: eo quod tales Patronomagi contendant, nihil eſſe mali, vti dæmoniorũ operâ ad bonum, præſertim iis imperando: qđ &

E Chriſtũ & Apoſtolos feciſſe legamus.

Ipſe contra & iure optimo affirmat, ſummum eſſe malum, ſic argumentari, & ſignum eſſe animi prorſus infatuati, & Deum contemnentis: iuxta illud, *Impius cum in profundũ* (peccati)

veneris contemnit.Pro.18.v.3.Sic enim omnia illũ ſubſannare. Si quis timendas dicat inferni pœnas, & damnandos in perpetuum impęnitentes, ridet, & negat adeo metuendum Auernum, Deum nolle mortem peccatoris, non creaſſe hominem vt pereat, &c. hos ſane (Theodoreto iudice) ipſis dæmonibus eſſe deteriores, quia *dæmones credunt & contremiſcunt*, iſti nec credunt, nec contremiſcunt. deteriores etiam ſunt hæreticis. nã hæreticorum corypheus Arius à D. Athanaſio interrogatus, quid cenſeret? eumne qui Satanam adoret, recte an male facere? reſpondit, impium hunc & ſine Deo eſſe, nec communẽ ſenſum habere, nec mereri hominis appellationem. *D. Athanaſ. in diſp. in Conc. Niceno:* Quod à mendaci dictum veriſsime, & in Sortiarios accommodate. nam hi Satanam adorant.

Sed Chriſtus & Apoſtoli Satanę imperarunt, quid ab eo fieri vellent iubentes. Cur non & nos poſſumus? Dicere poſſem, non quæcunque à Sanctis aut Deo fiunt nobis licet imitari. Nam in rebus diuinis, quædam ſunt credenda, vt incarnatio, transſubſtantiatio, Trinitas, purgatorium, & ſimilia quædam admiratione honoranda, vt Chriſti domini, & ſanctorum hominum miracula, quędam etiam imitanda, vt quæ ad morum & vitæ inſtitutionem pertinent, quæ Chriſtus diſcere nos iuſsit, vt manſuetudo, humilitas, charitas: de quibus illud eſt Apoſtolicum, *imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.* Velle in illis prodigioſis effectibus imitari, eſt animi prorſus ſuperbi, & ſtulti, & volentis ambientiſq; Dei ſimilitudinem in omnipotentia, aut omni ſcientia. tales imitantur Diabolum, qui ſimilis eſſe voluit altiſsimo,

A dum per imperium, ſicuti Chriſtus, volunt dæmonas cogere: tales, dum arcana & futura ex eis diſcere volunt, ſimiles ſunt protoplaſtis, qui ſcientiam diuinæ ſimilem appetierunt. Hoc vetuit Deus, quando dixit: *gloriam meam alteri non dabo:* ego vero corde, tales inquiunt, etiamſi nolis eam mihi vſurpabo. Vtebantur quidem priſci Chri- B ſtiani imperio in dæmones. (vt ait Tertullianus) *nõ inuitatoria operatione, ſed expugnatoria dominatione*. Ideo reſpõdeo, hos qui pactũ habent cum dęmonibus, non modo non imitari Dominũ & Apoſtolos, ſed plane contrarium facere, nã illi non aduocabant, nec conſulebant dæmones, nec eorum opera vtebantur: ſed eos increpabant, pellebant, torquebant, etiã vera loquentes C obmuteſcere iubebant, nec aliter q̃ infenſiſsimos hoſtes tractabant, quos aduerſarios noſtros eſſe, & ſicut rugientes leones circuire, quęrentes quam deuorent animam, ſciebant. Poſuit Deus ab initio mundi inimicitias inter hominem & diabolum. *Geneſ. 3. v. 15.* iſti fœdus ineunt cum Dei inimico & iurato hoſte. Iob poſtquam multa de dæmonis malitia dixiſſet. *ca. 40. v. 27.* D cõcludit: *Memento belli: nec vltra addas loqui*. quaſi dicat, ne fruſtra tibi de inducijs aut pace cum illo pcuſſa glorieris vel blandiaris, caue, & ſta pranſus paratus, vt in procinctu, ſignum prælii exſpectans. Bellum Deus, vt Paterpatratus, indixit: inter Deum & Diabolũ perpetuum eſt bellum, nam *ſuperbia eorum qui Deum oderunt, aſcendit ſem-* E *per:* & Diabolus *Satan*, h.e. aduerſarius ideo nominatur. quare nos, qui vaſalli ſumus Dei, non poſſumus, cum hoſte eius depaciſci, inducias, aut commercium habere. Clamat Apoſtolus, *Nolo ſocios vos fieri dæmoniorum. 1. Cor. 10.*

v. 21.

v. 21.Hoc in baptiſmo promiſimus Sa-
cramento adacti, nomine Eccleſiæ ro-
gante Sacerdote, & patrinis pro nobis
reſpondentibus, iterum atque iterum:
Nos abrenunciare Satanæ (aduerſario)
& pompis eius. Data eſt poteſtas Chri-
ſtianis calcandi, ſerpentes: & D. Paul.
pollicetur, *Deus conteret Satanam ſub*
pedibus veſtris: cur eius pedibus ad-
uoluuntur? In nomine *Chriſti* miracu-
la faciendi, & dæmones eiiciendi vir-
tus, Eccleſię repromiſſa, cur ad nomen
& inuocationem Beelzebub confu-
giunt? Cum itaque hoc bellum initio
mundi conditi indictum, & initio Ec-
cleſiæ Chriſtianæ tuba Apoſtolica re-
nouatum: & à nobis cum in Eccleſia
fuimus regenerati, iureiurando voti-
uo ſit promiſſum: nonne ſequitur,
eum qui cum Eccleſiæ & Dei aduerſa-
riis pactum vllum, vel familiaritatem
colat, perfidiæ, transfugii, & apoſtaſiæ
reum non minus eſſe: quam ſi mona-
chus votiuam deſerat profeſsionem, q̄
ſi miles ad hoſtem transfugiat: quam ſi
Chriſtianus ad Mahumetiſmum, Iu-
daiſmũ, aut aliam hæreſim ſe recipiat.
Quæ omnia contra primum præceptũ
ſunt peccata: & ideo, grauiſsima me-
rito cenſentur. Illud.n. vt ordine, ſic &
dignitate primũ eſt. Nam, ratione ob-
iecti, digniora ſunt primæ tabulæ præ-
cepta præceptis ſecundę tabulæ: & in-
ter tria primæ tabulæ, præcipuum eſt
primum præceptum. Tertium enim
potiſsimum agit de cultu Dei exter-
no: ſecundum de verbis exhibendo
honore: primum de amore & fidelita-
te interna Deo præſtanda & virtute re
ligionis, ſeu Theoſebias, ſeu Latriæ.
Quare cum hæc virtus Deo ſit omniũ
acceptiſsima, contrarium quoque vi-
tium eidem oportet eſſe maxime o-
dioſum · & ideo huic primo præcepto

A à Deo addita fuit pœna: quando teſta-
tur ſe fortem & zelotem eſſe, & hoc
peccatum vſq; in tertiam & quartam
generationem vlturum, & eius præ-
cepti tranſgreſſores vocat oſores ſui.
Exod. 20. *v.* 5. Tam ergo graue pecca-
tum eſt cum dæmone paciſci.

Præterea talia pacta ſunt vana & in-
ania: nam dæmon nũquam fidem ſer-
uat, nec vllo promiſſo ſe ligari putat.
B Qui *Chriſto* auſus mentiri, cum dixit:
Hæc omnia dabo tibi, ſi procidens ado-
raueris me: ſcilicet te reuerebitur. Cy-
priano Mago nonne pollicitus alius
Iuſtinæ fruitionem: quid præſtitit? A
mendacĩi patre veritatem expectare, q̄
dementia eſt? nonne *Ieſus* ait de illo?
non eſt veritas in eo. cum loquitur men-
dacium ex propriis loquitur. quia men-
C *dax eſt, & pater eius. Io.* 8. *v.* 44. früſtra
ergo cum illo paciſceris: qui ex men-
dacio & perfidia cõflatus eſt. credelli:
ſi, quem nunquam deceperit, vllum
inuenias: Prudenter Orig. *lib*: 8. *contra*
Celſ. ſcribit. *probabile eſt dæmones, cum*
ſint mali, ne cultoribus quidẽ ſuis fidem,
datamq; dexterã ſeruaturos. Immo non
probabile id tantum, ſed prorſus im-
probabile ſeruaturos. nam mendaces
D ſunt, & homines irreconciliabili odio
proſequuntur, quod à lapſus ſui tem-
pore nunquam remiſerunt, nec vnquã
minuent vel remittent. Si Deus pmit-
teret: cito illi mortales omnes interi-
merent: q; quia vident ſibi non licere,
ideo aſsidue hominib⁹ animę mortem
moliuntur, per varias & multiplices
peccandi illecebras: ne qua, ipſi beati-
E tudine excidere, homines potiantur.
Odii magnitudo patet ex vehementia
& acerbitate cruciatuũ, ac vexationũ
quas intulere, quotieſcũque tantillum
Deus permiſit, Iobo, Saræ, maritis, D.
Antonio & aliis innumeris Pertina-

A ciam odii docet Iob: *c.41.v.15.* dicens, *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus.* & Seruator noſter Ioan. 8. v. 44. ex operibus filiorum patris genium declarat: *vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere: & ille homicida erat ab initio:* quibus verbis indicat hunc eius eſſe pꝑetuum conatum: ad hoc cum nequit vi aperta, graſſatur dolis, & beneuolentiæ ſimulatione, vt pꝛæclare docet B. Athanaſ. *ad Aegypti & Lybiæ Epiſcopos ſcribens contra Arium orat. 1. in principio.* Stulti ergo ſunt, qui ei fidunt, & immemores eius, qđ Spiritus ſanctus per eundem Iob. c. 40. à v. 22. nos admonuit, impoſsibile eſſe ſuperbiæ illi vertici, ſe cuiquam ſubiicere, *Numquid* (ait) *multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?* ex animo ſcilicet & fide bona, vt tibi complaceat. *Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum quaſi ſeruum ſempiternum?* finget & pollicebitur, ſed non præſtabit promiſſa. Indicat ergo hæc *ἀδύνατα* cenſenda. Nullis enim vinculis eum à nobis ligari, nullis cancellis includi poſſe: *Numquid illudes ei quaſi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?* Scilicet parebit homini, qui maluit carere beatitudine æterna, quam parere Deo, & Verbum hominem factum adorare.

Denique non vana tantum & inania ſunt hæc pacta & familiariras cum dæmone: ſed periculoſa & pernicioſa ſupra modum. Ait D. Leo, beneficia Dæmonum cunctis eſſe nocentiora vulneribus, & pręſtare illorum odium quam pacem meruiſſe. *ho. 19. de Paſſione Domini.* Confirmat ratio, quia nullum exitialius eſt morte animæ · h[illegible] his pactis & familiaritate in[illegible]t, nec anima tantum [illegible] & c[illegible]-

penumero. Vno id nunc exemplo docebo, alias pluribus. Nicolaus Remigius *lib. 1. Dæmonolatriæ c. 9.* his verbis deſcribit *Theodorus Maillotius (is propræturã in vaſti regni prouincia, quæ ditionis eſt Lotharingicæ ſenex obtinuit) cum adhuc iuuenis, ampliſſima familia natam adoleſcentulã in matrimonium deperiret, & illi eius potiundæ ſpes omnis eſſet abſciſſa atque erepta, (nam &*
B *fortuna egens atq; humilis, atq; famulatus mercenaria conditione, in qua tum erat ignobilis & deſpicatus, nullam ne detegendi quidem amoris ſui honeſtam ſatis rationem videbat.) Ergo, vt deſperatis rebus, & ipſa ſe iam deſerente exſpectatione, homines ad quoduis conſilium ſe facile conuertunt, ac nullo delectu fugienda ſequẽdaue amplectuntur: Maillotius conſeruum ex Germania, cui*
C *audierat dæmonem eſſe ad quæcunque obſequia paratiſsimũ, adit, huicq; ſuam ægritudinem aperit, rogans, vt ſi quod ei remedium adferre poſſet, id ne grauate faceret. ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occaſionẽ libens arripit, vt cui ex pacto intra dies paucos neceſſe erat, vel ſe ſuo dæmone liberare, atque expedire adducto alio,*
D *qui iſtud ſeu æs alienum in ſe transcriberet, vel ab eo obtorta ceruice necari atque interfici (ſiquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo itaque ei negocio conſequentis diei diluculum in clauſo atque recondito quodam conclaui condicit: vbi vix dum in ſe ſtiterant, cum repente patefactis foribus ſe infert lepida & liberali forma puella (hoc habitu dæmon primum ſe oſtendere volebat, ne*
E *Maillotius ad formidabilẽ eius aſpectũ exhorreſceret) eamque ſe eſſe prædicat, quæ illi nuptias quas tantopere ambiebat, faciles eſſet confectura, modo vellet in iis quæ eſſet præceptura obſequi.*

Ac illo

Ac illo auidè attenteque exſpectanti, quænam eius eſſet ſententia: inprimus cœpit edicere, vt furtis, crapulis, libidinibus, blaſphemia, cæteriſque quæ animum inquinant vitiis temperaret, pietatem coleret, inopes facultatibus ſubleuaret, ſeipſum in hebdomada bis ieiunio maceraret, ſolemnes ac quotidianas precationes ne intermitteret; eaq́; ſedulò obiret omnia, quæ Christianum hominem decet atque æquum eſt facere. Iſtis enim omnibus, ſi ſe vellet nuncupatis verbis obſtringere, futurum vt potitis thalamis ſine vlla difficultate potiretur. Hæcq́; ſic elocuta, ac conſtituto intra quem reſponſum auferret die, ſe forâs eiecit. Maillotius qui videret tam ſanctis atq́; honeſtis conditionibus tantum ſibi beneficium obtendi, iam nihil cunctandum putabat, quin id gratus ac lubens acciperet. Sed dum magis magiſque in eam rem cogitationem intendit, atq́; huc illuc variè inter ſpem metumque impellitur; ex eius vultu domeſticus quidam Sacerdos conijciens aliquid ſubeſſe, quo ſic diſtraheretur; eum blandè adortus, ac quid animo agitaret expiſcatus, monitis ſuis peruicit, ne amplius ad colloquium vllum cum dæmone deſcenderet. Sic q́; fruſtratus ſua exſpectatione Germanus, non longè abfuit, quin ex pacti formula pœnas penderet. Nam non adeò multis poſt diebus, equo plana atque aperta via decidens, inque caput proruens exanimis momento temporis repertus eſt.] Hæc Remigius.

QVÆSTIO V.

Quibus indicijs diſcernẽdi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus Phyſicis, & miraculoſis, & artificioſis?

VBi nec miraculi, nec naturæ vis, nec artificij ſolertia inuenitur, pa-

A *ctum intercedit.* Sed hoc nimis obſcurè ac breuiter dictũ, conſueuere Theologi latius explicare. *a* Ad dæmoniacam magiam pertinere, primò ſi opera naturalem facultatem excedũt. quod locum habet, ſi poſitiuè concludatur res adhibita non habere vim ſufficientem ad hunc effectum: nec etiam rationabilis cauſa ſuppetat, cur Deo vel Angelis bonis effectus aſcribatur.
B Vult Valentia ad hanc notam reduci defectum ex nimiâ loci diſtantiâ. quia conſtat cauſam diſtantem non poſſe agere, niſi per medij alterationem: vnde ſi eadem cauſa non ageret proximè vel propiùs applicata, quæ tamen agit in diſtans, euidens videtur ei, hoc naturaliter non fieri. Aliud fore dicit, ſi ſapiens duntaxat, profiteretur ſe cauſam ignorare, nam rerum naturalium
C vires & analogia cum effectu ſæpiùs nos latent. Aliud etiam foret, mea ſententia, ſi diſſenſio foret inter ſapientes, num id naturaliter fieri poſsit néc-ne; verbi gratia, ſi ageretur de effectu producto in re parùm diſtanti: dubium enim eſt, vtrum res aliqua poſsit agere immediatè in paſſum à ſe diſtans nihil in medium operando; & vtrum agens ac patiens res neceſſariò debeãt
D eſſe contiguæ, ſimul ſecundum contactum, quem vocant quantitatiuum; an vero ſufficiat ſe contingere tactu virtuali (quem appellant) eo quod paſſum ſuum ſit intra ſpatium illud, ad quod ſe vis agentis poteſt extendere. licet enim ſententia negans D. Thomæ plurium ſit, & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodum, & grauiſsimis viris placuit *b*.

a Caiet. in ſumm verbo incantatio, Victoria de Magia, num. 16. Valencia diſt. 6 q. 12 punct. 2. in 2 2 Diu. Thom.

Secundò, cenſent Theologi ijdem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia, primum eſt, ſi

b S.nto & Ocamo in 2 diſt. 12. Auicenn. Nyph.

Franc. Valleſio & aliis.

adhibeantur verba ignota, falſa, apocrypha; abſurda, nihil cohærentia, aut ſacra, ſed detorta ad ſenſus alienos, aut ad quem non ſunt inſtituta: vel ſi aliqua nomina Dei incognitæ ſignificationis, vel etiam bonorum Angelorum ignota, vel malorum Angelorum nomina inſerantur, quæ non nouit Eccleſia, de quibus pereruditè diſſeruit Guilhelmus Pariſienſis. *c* idem erit, ſi adhibeatur certi characteres, aut figuræ aliæ, præter ſignum crucis, vel ipſa crux non vt oportet locata, formataque, vel vbi non oportet poſita, vel ſuperfluè certis locis ac numero iterata: denique ſi quid apponatur aliud, nihil pertinens ad effectum, qui tali operatione intenditur. Secundum eſt, quando efficacitas operis tribuitur certis ritibus atque obſeruantijs quibuſdam peculiaribus, & ad hoc deſignatis verbi gratia, vt id fiat certis diebus vel horis, ad certum ſtellarum ſitum ſub certo numero crucium vel candelarum, certa corporis poſitura, in tali charta, talis coloris & figuræ. Tertium eſt, quando vis collocatur in obſeruantiis alijs planè ſuperfluis & indifferentibus, v. g. vt ad expellendum dæmonem pili radantur, vt quis induatur tela nunquam lota, operetur vno pede nudo, diſcinctus, paſſo capillo, & quæ huiuſmodi.

c Sum de vniuerſo cap. vlt.

A B C D E

Quando dicitur his omnibus, vel aliquo iſtorum opus eſſe ad effectionem res meritò pluſquam ſuſpecta eſt; præſertim cum duo concurrunt, ſcilicet, quod credatur res non eſſe proportionata ad effectum producendum; nec adhibeatur ex legitima auctoritate: hoc eſt, quando is, qui inſtituit vel præſcripſit hanc rem, vt ſignum ad talem effectum, non poterat naturæ defectum ſupplere: (quod facit in Sacramentis Deus, in Sacramentalibus Eccleſia) item quando ipſe effectus non poteſt prouenire, niſi à cauſa intellectu prædita, & circumſtantia requiſita eius generis eſt, vt non videatur idonea, vel non ſolita mouere Deum, vel angelos ad effectum producendum: tunc enim luce clarius eſt, nonniſi à malo ſpiritu effectum ſperari poſſe. v. g. Si quis à ſtatua reſponſum poſtulans de rebus occultis, minas vel preces abſurdas & ridiculas adhiberet, quales ſunt Magorum apud Porphyrium, *d* & ijs gemmæ Lacheſis apud Cl. Claudianum *e* illarum fortaſsis imitatione confictæ.

d Epiſt ad Anebonē. *e* de rapt. Proſerpin. lib. 1.

Econtra quando huiuſmodi effectus miri conſequuntur à quocunque, & quotieſcunque hoc applicatur, ſine alijs cæremonijs vel obſeruationibus meritò iudicamus effectum eſſe naturalem. Sedulò cauendum hic duplex extremum, alterum ne in hac diſquiſitione temerè ſtatim cenſeamus omnes effectus naturales; quia multoties dæmon quædam naturalia admiſcet, vt totum naturale putetur: alterum ne temerè cōdemnemus, multarum enim (vt D. Auguſt. docet *f*) rerum naturæ noſtram ſcientiam ſuperant & fallunt.

f lib. 21. de ciu Dei. c. 4.

Artificialia diſcerni poſſunt minimo negotio, ſi vel magiſtratui (ad hunc pertinet in exteriori foro examinare, & publicum licentiæ teſtimonium his mirionibus dare vel confeſſario, quo ad forum internum, occultè fiat artis demonſtratio.

QVÆSTIO VI.

An hæc Magia quoſdam habeat effectus veros, & quo pacto dignoſcantur.

PEpo ſit, non homo, qui vel aſſerat omnes effectus eſſe præſtigia-

torios, vel credat omnes veros. ſæpiùs **A** dæmon fallit, quia mendacij pater eſt: ideò ſæpè perſtringit oculos, aut ſenſibus aliis illudit vana obiecta imagine. nec rarò Deus impedit, ne quod in Magorum gratiā facere vellet ac poſſet, id verè faciat: quod cum cernit; ad præſtigias confugit, ne impotentia ipſius detegatur. Quando autem & Deus permittit, & dæmon verum vult effectum producere; ſi is vires ipſius **B** non ſuperet, nihil profectò prohibet, quominus verum effectum producat. Etenim cauſæ naturales verum effectū gignunt: vti illis poteſt diabolus & actiua paſſiuis applicare: poterit igitur tum effectus veros producere. Minor propoſitio probatur, quia diuino Dionyſio Athenienſi auctore [d] donorum naturalium peccando ille nullum amiſit: vnde fit, vt & vires naturales ha- **C** beat valentiſsimas, diuturnam & multiplicem experientiam; eſſentię & qualitatum, quæ rebus quibuſlibet peculiares, ſcientiam exactam: adeò vt verè effectum, quod cupit, dare poſsit commodiſsimè.

Prudenter itaque communis ſchola Theologorum [e] duplices effectus Magiæ; veros, & apparētes agnoſcit. Propter hos Tertullianus [f] Magos appel- **D** lat circulatores ac Sophiſtas. Ego illis tertiam ſpeciem adiungo, mixtorum effectuum ex veris & falſis, ſiue apparentibus tantum.

Ad præſtigiatorios refero, quos recenſui lib. 1. cap. 4. item illud, quod de Menippo adoleſcente & toto illo nuptiarum cum Lamia apparatu atq; vtenſilibus ſcriptum à Philoſtrato, quod quod fuit à nobis [a] alibi commemora- **E** tum: & quod de Empuſa ſeu γέλω Nicephorus, [b] eam ſæpe infantem Mauritium è cubili, velut mox deuoraturam extuliſſe, nullo accepto incommodo. Secundò, quod de Paſete proditum, incantamentis quibuſdā facere ſolitum, vt repentè conuiuium ſumptuoſum exhiberi videretur: rurſus, vbi libuiſſet, omnia euaneſcerent; ſolitum quoq; res emere, & pretium numerare, verùm mox nummi clam à venditore ad emptorem rediſſe cernebantur: [c] Tertiò talia pleraque quæ de Simone Mago legimus apud D. Clementem [d] Romanū, eum ex aere nouum hominem creaſſe; quib. volebat, inuiſibilem factum; ſaxa, quaſi lutum, penetraſſe; ſtatuas animaſſe; in ignem poſitum non arſiſſe; duas, velut Ianum facies habentem ſe oſtendiſſe; in ouem aut capram ſe immutaſſe; in aerē ſublatum volaſſe; aurum plurimum exhibuiſſe repentè; reges facere eoſq; deijcere potuiſſe; falci præcepiſſe, vt ipſa iret & meteret, eamq; iuiſſe & decuplo plus ceteris meſſuiſſe; eundem, cum eſſet aliquando Selene meretrix in turre quadā, & accurriſſet multitudo ingens ad eam videndam, turrimq; circumcinxiſſet adſtantium corona; feciſſe vt illa per cunctas feneſtras turris illius omni ſimul populo proſpicere & procumbere videretur; deniq; quod pueri incorrupti violenter necati animam adiuramentis euocaſſet, eiuſque adiutorio talia patraret. Hęc Clemens. Addit nonnulla Anaſtaſius Nicenus, [e] *Statuas* (inquit) *faciebat ambulare, & in igne volutatus nō vrebatur, & in aere volabat, & ex lapidibus panes faciebat: ſerpens fiebat, & in aliquas alias beſtias transformabatur: duas habebat facies, in aurum conuertebatur, in cōuiuiis exhibebat ſpectra omnis generis: vaſa quæ erant in ædibus faciebat videri tanquam quæ ſua ſponte mouerentur ad miniſterium ijs, qui portabant, non viſi:*

[d] c. 4. de diuin. nom.

[e] post Origenem. Augustin. & Thō Alp. à Castro de [...] hære[...] [...]nit V[...] [...]ona vbi [...] n. 5 [...]eng. [...]llei q. 1. [...]h. Me[...] [...]d. c. 7. [...]1. & [...]olog. [...]k libr. [...]olo[...]

[a] Quodlibet de Lamiis, quæ edita cum aduerſar. in Senecā.

[b] L. 18. histo. c. 9.

[c] Suidas ex Appione, in verbo [Greek].

[d] lib. 2. recognition & li. 6. conſtit. Apoſt.

[e] qu. 23. in ſac. Scrip.

A *eſpiciebat, vt multæ vmbræ eum præcederent, quas dicebat eſſe animas defunctorum.* ab his deſumpta, quæ in eandem ſententiam refert Glycas f Hiſtoricus. Quartò huc ſpectat illud Nicetæ Choniatæ g de Mago, per quem factum, vt cuncta ſua vaſa remex frangeret. Quintò loco memoriæ occurrunt præſtigiæ Zijtonius Bohemi (de quo etiam acturi ſumus ſequent. libri capite vltimo)
B *hic artem ſuam oſtentans, nunc ſua, nunc aliena facie ſtaturaque, item in purpura & ſerico ac confeſtim in lana ac panno ſordido, regi ſe offerebat: ambulantiq; in terra, ipſe tanquam in aqua adnauigabat: aliquoties equis rhedarijs vectum, gallis gallinaceis ad epiredium ſuum alligatis, ſubſequebatur. Conuiuas præterea Regis variè ludebat: interdum manus illorum, ne illas ad patinas porrigere valerent,*
C *in pedes boum, interdum in vngulas equorum transformans. Et aliquoties fronti illorum cornua ceruina latiſsima adijciēs, quoties videlicet è feneſtris ad ſubitum ſpectaculum proſpicerent, ne rurſus caput & ora ad menſam referre poſſent. Atque vt oſtenderet ſe pecuniam quoque pro vſu ſuo facile conflare poſſe, triginta ſues benè ſaginatos, ex manipulis fœni effingit, illosq; paſtum proximè*
D *Michaelis cuiuſdam piſtoris locupletis extrudit, proponitq; venales, quo piſtor voluit precio: hoc tantum emptorem monens, ne gregem nouum ad flumen locum compellat. Qua ille monitione neglecta, cernit in flumine manipulos fluitare, ſuibus ſubmerſis. Ergo diu venditore quæſito, atque in taberna vinaria tandem reperto, in qua porrectus pedibus in ſcamno recubabat, dum ſtomachabun-*
E *dus altero pede correptũ excitare vult, eum à corpore protinus cum coxendice auellit: clare Zytone quiritante, & ob-*

A *torto collo emptorem ad iudicem trahente. Quid faceret piſtor, in manifeſto deprehenſus, vt ſibi videbatur, facinore, niſi vt damnum damno adderet, atque de hac inſuper iniuria cum Zytone decideret?*] *Hactenus Dubrauius libr.* 23. Denique iactatoria illa Magorum de quibuſdam herbis, vt de verbenaca, de latace, de æthiopide, de chamæleonte apud Plinium & Gellium. *h*

B Talia denique quæ (proh dolor) nimis creduli Principes quidam, aliàs pij, coram ſe fieri ſinebant, res ferreas (ſine magnete) argenteas pateras & ſimilia magni ponderis ſuper menſâ locata, ſine funiculo, capillo, vel vllo inſtrumento, ab vno extremo ad aliud ſubſultantia, attraheret: chartam ab alio ex toto faſciculo clam extractam, in manu extrahentis manentem, noua
C inducta forma ter facere immutari: ſpecula fabricari, in quibus quæ remotis admodum locis fiunt videantur: trium horarum ſpacio arbuſculam veram ſpitamæ longitudine è menſa facere vt excreſcat; vt arbores ibidem frondiferæ & fructiferæ ſubditò enaſcantur: certo lucernæ lumine accenſo efficere, vt quotquot adſunt mulieres, veſtibus ſe nudent, & quæ natura
D docet tegenda oculis obijciant, & ſic nudæ tripudiare non deſinant, quamdiu ardet in medio appenſa lucerna certis inſculpta characteribus, & leporino adipe plena, & alia in huiuſmodi, quæ nouitij circulatores ex Baptiſtæ à Portâ ſcriptis & diſciplina obtrudunt: quorum cum nec naturales, nec artificioſæ cauſæ idoneæ proferantur, præſtigijs aſcribi debent.

E Verorum effectuum exempla ſunt ſecundum pleroſq; ſerpentum incantatio, de qua Propheta *a. Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis, ſicut*

f p. 2. annal.
g lib. 4 de vita Emanuel. in fin.
h vide Gell. lib. 10. c. 12. Plin. lib. 25. 26. & 28.
a Pſal. 57. verſ. 6.

aſpidis

aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas: Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter: item ſigna & prodigia pſeudoprophetarum in Euangelio Diui Matthæi *b* & quæ ſuis locis docebo poſſe fieri, & facta fuiſſe. Duo ſunt in ſacris litteris, de quibus admodum ambigitur, an veri, an apparentes tantum effectus fuerint. Prius eſt de ſuſcitato per Pythoniſſam Samuele *c.* illuſoriis annumerant: qui B volunt non ipſam Samuelis animam, ſed dæmonem laruatum ac ſubdititium aduenisse ſcriptores ſane graues hoc arbitrati *d.* Verum D. Auguſtinus *libro de cura pro mortuis c.15.* affirmanter aſſeuerat (quem plerique cum Toſtato & Lyrano ſequuntur Neoterici, alibi à me laudati) *e*, veram Samuelis animam apparuiſſe Sauli, non vi carminis Magici euocatam (hoc enim C recte Tertullianus & ſequaces eius refellunt) ſed Dei imperio aduentantem vt impium Regē corriperet eumque ad pœnitentiam, denunciatæ mortis metu, prouocaret. Hæc mihi ſententia videtur verior atque ſecurior. Nondum enim aduerſari ſatis efficaciter reſpondere clariſsimo teſtimonio libri Syracidæ *f*, vbi de Samuele D iſta legimus, *Et post hoc dormiuit* (hoc eſt mortuus quieuit) *& notum fecit Regi* (cui, ſi non Sauli? & quando, ſi nō hac vice?) *& oſtendit illi finē vitæ ſuæ* (prædixit, eum die craſtino moriturum) *& exaltauit vocem ſuam de terra in prophetia.* quid hoc eſt, niſi egreſſum ex inferno, qui eſt in terræ centro? E quid hoc, niſi quod loquens propria voce prophetauit? vtique non alius, q̈ ille qui mortuus dormierat. Nec obſtat, quod obiiciunt, eum dicere, *Cras mecum eris*, quod de vera Samuelis anima dici non queat: quia hæc in limbo,

b c.24.v.24
c 1.Sam.28.
d Tert. lib. de anima c.57. Cyril. l. de adora ſpir. Anaſt. q.17. in ſcript. Auctor quæſt. a Gentilib. propoſitorum, qui falſo dicitur Iuſtino. mart. q.57. Auctor li. 2. de mirabilibus. S. Script. c.2. & l. quæſt. vete. & noui Teſtam. q.27. qui [illegible] non ſunt D. Auguſt. ipſe [illegible] Aug. [illegible]detur [illegible] in re[illegible] ad qq. [illegible]plicia[illegible] & ad qq. Dulcitii a[illegible] perte vero [illegible] D. [illegible] Baſ. in [illegible] 15. [illegible]ch. Bed. Hildeg. Salisbe[illegible] 2. [illegible]yc. c.27 [illegible]mbigēs [illegible]parum Thom. [illegible] vno [illegible]ment. [illegible]ere.

A bo, Saul in inferno. quomodo mendacium tribuatur Prophetæ? non inquam hoc obſtat. vel enim poſſunt illa verba (vt ait D. Auguſtinus *g*) ad ſimilem mortis conditionem referri, quaſi dicat, cras mecum eris, nō vnus viuentium, ſed vnus mortuorum. craſtinus tibi dies vltimus illuceſcet. Vel ſane, ad loci & habitationis viciniā referentes, B dicere poſſumus: cum aliquo eſſe, qui in eadem eſt vrbe, licet non in eadem domo. Limbus vero Patrū & locus gehennæ eiuſdē inferni ſunt diuerſa habitacula, vt domus vnius oppidi. Plura de hac re dicentur poſtea hoc eodem libro *q.26. ſect.4.*

Poſterius dubium eſt, de Magis Ægyptiis, qui cum Moyſe de miraculorū patratione certarunt. Sic enim ſcri- C bitur: *Fecerunt etiam ipſi per incantationes Aegyptiacas, & arcana quædam ſimiliter, proieceruntque ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones.* in aliis quoque multis poſtea *h* dicuntur, *ſimiliter ac Moyſes feciſſe i*, conati tandem ſimiliter ciniphes producere irrito conatu: nam additur *k*, *& facere potuerunt.* Defendi quidem poteſt ſententia putantium hos Magorum ſerpentes D ac ranas præſtigioſas duntaxat fuiſſe *l.* Veruntamen ſolidior & probabilior mihi ſemper viſa ſententia cæterorum *m*, quia ſcripturæ magis conſentanea, nec abhorrēs à Philoſophiæ ſcitis. Non ne dicuntur Magi, ſic feciſſe quemadmodum Moyſes: ſed iſte veros ſerpentes, veras ranas produxit. Si Magorum apparentes tantum fuerunt, cur frau- E dem Moyſes non detexit: an & illum in re tam graui Deus decipi paſſus: cur Magi dicuntur conati ciniphes, non potuiſſe: ſi veros ciniphes producere non conabantur. De modo huius productionis adhuc controuertitur. expe-

Oetæ ad v.457 adde Martini Martin. Hypotyp. l.9. Reg. 4. & Alfonſ. Mēdozam in Quodliber.
f Eccleſia. c.46 v.ult.
g ad 4. qu. Simplic.
h Exod.7. v.11.
i v.22. & Exod.8.v. 17.
k d.c.8.v. 18.
l Sic Philo li.1. de vita Moyſis, Ioſeph. lib.2. antiq. D. Iuſt. Dial. adu. Tryph. & auctor libri reſpōſ. ad quæſt. Gentilium q.26. Tert. lib. de anima. ca.57. Hieron. & Ambr. in 2. Tim. 3. Procop. Rupert. Rab. Hugo in Exod.
m D. Aug. l.3. de Trinita. c.7. & 8. & lib.2. quæſtionū q.79 Theodor. in Ex. q.18. Glyce p.2. annal. D Thomę, Lyra. Toſt. Burgenſ & Caietan.

ditior eſt ratio eorum *n*, qui diabolum, non aduertentibus ſpectatorib⁹, cenſent virgas ſubtraxiſſe & earum loco veros ſerpentes virgis moleęquales ſuppoſuiſſe, tam ſubito & ſubtiliter vt Ægyptii ſpectantes omnino crederent ipſarum virgarum ſic commutatam formam fuiſſe. & propter hoc erroneum iudicium ſpectatorum, dixiſſe ſcripturam virgas in dracones conuerſas, non rei veritate, ſed hominum opinione. Quare volũt ſimilitudinem in eo poſitam, quod ſicut Moyſis ſerpens verus, ſic & veri fuerunt Magorum ſerpentes: non autem in eo, quod ſicut ex virga Moyſis tanquam termino ex quo cæpta conuerſio, producti ſerpentes, vt terminus in quo deſiit cõuerſio: ſic etiam virgis Magorum acciderit, ſcio cur hoc dicant, & quid adferant cauſæ, tamen (mea ſententia) nihil repugnat Philoſophiæ placitis, ſi cum D. Auguſtino & Caietano dixerimus, ex veris virgis, vt ex materia conuerſionis, veros ſerpentes & ranas prodiiſſe. ſunt hæc animalia inſecta & de numero imperfectorum, quæ diabolus breui tẽpore ex putrefactis virgis potuit producere, neque id vires eius ſuperat. nam quod ſolis calor multis dieb⁹ efficeret, id ille poteſt exiguo tempore, applicando actiua, quę nouit ad hoc efficaciora. Nihil ne ergo inter hæc mira magorum & Moyſis intereſt? primo quod Moyſis operatio miraculoſa, magorum miranda tantum. deinde Glycam audi, *& ipſi quidem virgas in ſerpentes commutabant, verum virga Moyſis ipſorum virgas deglutiebat: mutabant & ipſi aquam in ſanguinem, ſed immutatam ſemel naturæ priori reſtituere non poterant: educebant & ipſi ranas, ſed ab iiſdem ædes Ægyptiorum repurgare non poterant:*

n Toſta. T. Caieta. Lipomani.

A *iiſdem facultas erat Ægyptios vexandi, ſed ſedandi ſupplicij poteſtatem nullam habebant. Quin etiam ipſorum corpora Deus magis puſtulis afflixit, quam reliquorum: vt hinc manifeſtum fieret, non ſolum ipſos pœnas diuinitus irrogatas inhibere non potuiſſe, ſed etiam cum cæteris eadem ſupplicia pertuliſſe.*

Mea igitur ſententia, illud de Samuelis anima omnino ptinet ad mixtorum claſſem. B Vera enim fuit Samuelis anima, quæ apparuit: falſitas tamen ſiue deceptio ſenſuum in eo reperitur, quod viſa obtemperare voci Pythoniſſæ: item quia verum ſuum corpus, aut veram ſyndonem non attulerat, vt videbatur. Alterum exemplum de Magis Ægyptiis, ſi ſequamur ſententiam agnoſcentium duntaxat celerem ſuppoſitionem ſerpentum, C pertinebit ad mixta: ſi vero placeat ſententia D. Auguſtini, pertinebit ad vera. Lubenter etiam his mixti generis annumerem mirandam narrationem Roberti Triezii Inſulenſis *o* de certamine duorum Magorum. Rapuerat vnus puellam forma egregia, & equo ligneo impoſitam per aera abſportabat. alter in caſtro quodam Burgundiæ, D celebri conuiuio præſens, qđ caſtrum raptor præteruolabat, carminibus cogit raptorem in caſtri aream deſcendere, & immobilem illic coram omnibus mæſtum cum præda erubeſcente ſiſtit. Nec ſegnius raptor, nihil tale metuentem, eum à quo ita vinctus, latenter incantat & è feneſtra editiſſima, per cuius cancellos collo & E capite prominebat, deſpicientem, immanibus ſubito fronte protuberantibus cornibus dehoneſtat, & à repagulis ferreis magnitudine ramoſæ frondis ſic illaqueat & ſuſpendit: vt per clatros caput retrahere non valeret,

o li. de technis & impoſturis dæmon. c. 5

præcipitii vero altitudine deterritus, ſe demittere non auderet. A Ita coactus corniger, pacta ſalute prius mutua, & diſrupto ligamine, raptorem cum prę-da dimittit, qui rurſus nube caua tectus in aerem ſe leuauit: alter depoſitis cornibus, magna cum ſpectantium voluptate, ſaluum in cœnationem caput retraxit. Credo volatum accidiſſe: ſed dæmone equuleum ſubleuante non proprium, qualis eſt auium: fieri poteſt vt raptor verus & rapta vera. B De cornibus illud alterum totum puto præſtigioſum.

Reſtat quo pacto effectus ſinceri à fucatis diiudicentur. Cum hæc mira non à Magis, ſed ab ipſo dæmone perficiantur: non poterunt Magi perficere, quæ dæmon nequeat (vt incaute quidam *a* ſcripſere) ſed quæcunq; dæmon reuera poteſt efficere, ea per dæmonem ex pacto poterunt Magi. C Quo fundamento poſito recte ſuperſtruitur ſeries regularum ſequentium, veluti columnarum huius ædificii. *I. regula*, ſi effectus magicus eiuſcemodi ſit, vt potentiã dæmonis ſuperet (quales ſunt, qui ſoli diuinæ omnipotentiæ reſeruantur,) tunc effectus cenſeri debet præſtigiatorius. *II. regula.* quando D non conſtat effectum ſuperiorem eſſe viribus dæmonis, res plane dubia eſt, & oportet recurrere ad circumſtantias. ratio dubii, quia nec dæmoni Deus ſemper permittit facere quicquid poſſet, Deo non impediente: nec dæmon ſemper vult vere facere quicquid facere permittitur: ſed gaudet præſtigiator hominum deceptione. Vtrum E vero effectus ſuperet vires dæmonis, id luculentius docebitur mox dicendis *b*.

a Ananias. Remigius & alii recẽtiores.

b c. 8.

QVÆSTIO VII.

An Magi poßint facere aliquod verum miraculum.

A EX dictis in fine præcedentis quæſtionis manifeſtum fit, idem eſſe quærere. V. *Magus aliquid poßit*, &: V. *dæmon aliquid poßit:* quoniam Magi opera vi pacti à dæmone perficiuntur, Miraculorum ergo editionẽ Magi B olim ſibi vindicarunt. nam apud Clementem Romanum. *c* Simon Samarita gloriatur, nihil non quod velit ſe poſſe facere, ſibiq; obtemperare omnia. Porphyrius *lib. de ſacrificiis cap. de ſpeciebus dæmonum*, ſcribit, quoties ſuorum prodigiorum machinas dæmones adhibent, multa eos naturæ conſueto ordine alieniſsima efficere. C Idcirco illos Iamblichus *d* vocat *Deorum pediſſequos*, qui admirandis operibus Deorum veſtigia ſubſequi proxime videantur. Eadem fuit exiſtimatio poetarum, quorum ſuis locis verba fortaſsis inſerentur commodius. videntur in hunc errorẽ incidere quidam recentiores *e*. dum inquiunt, *naturæ leges in magicis operibus non attendendas*. Nos hoc diligentius ſcru- D temur.

Obſeruare lectorem velim, *miraculum* hoc tractatu me non accipere pro quouis admirando effectu, vt capiunt prophani ſcriptores: ſed Theologos ſequi, qui ſtrictius ſumunt, pro eo quod Græci τὸ θέρας effectu tantum producto præter & ſupra naturæ creatæ vires. (verbi gratia, cæco nato vi- E ſum reddere, mortuos ſuſcitare.) Quando autem effectus reſpondet viribus creaturæ, (v. g. ciere pluuias ac ventos, a febri ſanare &c.(τὸ θαῦμα ſolent vocare nõ *miraculum ſimpliciter*, ſed cum addito *miraculum ſecundum*

c li. de rec.

d de myſt. Ægypt. c. 1.

e Nic. Remigius l. 3. ca. 12. Spondã. in Homeri Odyſſ.

quid, ſeu *reſpectu noſtri*, vel *mirum* aut
mirabile. Hæc *mira* rurſus diuidunt in
abſolute mira, quæ ſimpliciter & ſecun
dum ſe digna forent admiratione, et-
iamſi cauſas & modum ſciremus quo
fiunt; & in *mira ſecundum quid* ſeu *re-*
ſpectu noſtri, qui ea admirantur, quia
cauſas neſcimus, non admiraturi ſi
cauſas cognoſceremus *f*.

f vide D. Thom. 1 p. q. 10. a. 4. ad 2.

Notæ vero quibus *mirum à miracu-*
lo diſcernatur, nunc mihi iſtæ occur-
runt. prima, vt dixi, ſi effectus ſupe-
ret, vires rei creatæ & naturam, mira-
culum erit. 2. Si effectus non habeat
propoſitum finem bonum, puta ſalu-
tem ſpiritualem vel corporalem, ſed
tantummodo finem malum, vt puta
curioſitatem, vel quid aliud bonis mo-
ribus, aut veræ fidei repugnans, non
eſt miraculum. ex hoc capite proba-
tur, prodigia illa, & ſtupenda Ante-
christi opera, vera miracula non futu-
ra, ſed falſa, vt D. Paulus Theſſaloni-
cenſibus ſcripſit. hinc patet quid de
curatione ſtrumarum illa Elizabethæ
Anglorum reginæ, hæreticæ Principis
ſit iudicandum, ſi faciat in fidei ſuæ
confirmationem, vt Gnato ille Too-
kerus affirmat. 3. dæmonum mira
ſæpe deficiunt in minimis, miracula
perfecta ſunt, vtpote Dei opera. pa-
tet Exodi 8. de certamine magorum
cum Moſe. 4. dæmonum mira ve-
ris miraculis ſuperuenientibus eua-
neſcunt vt virgæ Magorum deuora-
tæ a virga Moſis *b*, & oracula dæmo-
num coram ſanctis hominibus obmu-
tuerunt *c* Denique miracula fiunt, per
apertam & ſeriam Dei inuocationem,
mira magorum ſemper admixtis ab-
ſonis, abditis, vanis, ridiculis aut ſuper-
ſtitioſis precibus vel ſignis. His po-
ſitis.

a D. Aug. lib. 10. de ciu. Dei c. 16.

b Exod. 7.

c D. Iuſtin. in 1. Apol. Chryſ. lib. contra gentes de Sancto Babyla.

Sit 1. Concluſio, *Miracula proprie*
A *dicta nulli magi poſſunt edere*. Eſt com-
munis Theologorum *d* ſententia, &
probatur, primo quia facere miracu-
lum eſt potentiæ infinitæ, & ideo di-
uinitati reſeruatum. omnis etiam crea
turæ potentia naturæ cancellis limi-
tatur: alioqui non haberemus efficax
argumentum probandæ veritatis fi-
dei, quam ſemper Eccleſia miraculis
aſtruxit *e*: imitata Saluatorem no-
B ſtrum, qui hoc argumento probauit,
excuſari non poſſe Iudæorum incre-
dulitatem, propter manifeſta mira-
cula coram ipſis edita *f*: *Si opera non*
feciſſem, quæ nemo alius fecit: pecca-
tum non haberent. Si obiicias à malis
quoque & perperam de fide ſentien-
tibus nonnunquam miracula edita
fuiſſe: & ideo miracula non debere
cenſeri efficacem fidei probationem:
C Occurram: ſolere Deum aliquando
hanc gratiam gratuito etiam talibus
largiri, ſed id in veræ fidei probatio-
nem, vt quando dedit prophetiam
Balaamo & Caiphæ: in falſæ fidei con-
firmationem nec dediſſe vnquam,
nec dare poſſe. non magis enim men-
dacii confirmationem poteſt Deus
miraculis comprobare, quam poteſt
D ipſa veritas mentiri. Itaque miracu-
la vera pſeudoprophetarum *g* in no-
mine Chriſti eduntur, & proinde in
veræ fidei confirmationem. Ex his
patet diligenter diſtinguendum inter
hanc, illationem: Fecit miraculum,
ergo fides eius eſt vera, & hanc fecit
miraculum verum in cõfirmationem
fidei, quam profitebatur ipſe, ergo hęc
fides ipſius erat vera. prior enim falſa
E eſſe poteſt, quia per infideles Deus po-
teſt miraculum operari: poſterior ſem
per vera, quia non poteſt Deus ad fal-
ſæ fidei confirmationem per vllum o-
perari miracula *h*. Confirmat noſtram
conclu-

d Alex. de Hal. 2. p. q. 45. D. Th. D. Bonau. Fr. Victor. ſupra n. 18. & 19. Ang. in 2. q. vni de dæm. & qui gentilium exemplis optime reſpondet Mich. Medina d. c. 7.

e Greg. li. 27. Moralium c. 8.

f Io. 15. v. 24.

g Matt. 7. v. 21.

h vide Maldonatum add. v. 21.

i Io. 3. v. 2. concluſionem dictum Nicodemi de miraculis Chriſti loquentis, *i Nemo poteſt hæc ſigna facere, niſi fuerit Deus cum eo.* Præterea hæc eſt ſententia Origenis *lib. 2. contra Celſum*, D. Auguſtin. *lib. 3. de Trinitate cap. 8.* & D. Iſidori *in cap. non mirum. 26. q. 2.* Plura de hac re, & pereruditè Franciſc. Toletus commentar. in Ioannem: vbi tamen quod ait; dæmones aliquando ea facere, quæ miracula non modò videantur, ſed & ſint, id cautè legendum, miraculi namq; vocabulum extendit ad mira quæuis & ſpuria miracula: quod repugnat communi inter Theologos vocis acceptioni.

2. Concluſio, *nec etiam poſſunt Magi operari abſolutè mira.* patet id. quia nihil reuerâ abſolutè, & per ſe mirum, quod non idem ſit miraculum. Quo *k d c. 3. n. 7.* ſenſu prolatum illud propheticum *k*, C *Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui* *l Pſal. 71 v. 18.* *facit mirabilia ſolus.* & illud, *l qui facit* *m Pſ. 135. 4.* *mirabilia magna ſolus.*

Quædam ignaris cauſarum ſolent videri abſolutè mira. quæ non ſunt orta ex cauſis naturalibus, vt illud, quod refert Curopalata, de mortui Michaelis Cerularij dextra in crucis figuram conformata, quæ firma manſit. Sed deceptionem aperit Baronius tom. 11. ann. anno 1058. defuncti hominis mēbra calentia, quam qui velit recipere formam & ſitum. & obrigeſcentia frigore ſic immobiliter permanere. Et addit ſapienter debere talia eſſe miracula ſchiſmaticorū humana arte compoſita: addo & hæreticorum.

3. Concl. *Magi poſſunt operari multa mirabilia ſecundum quid, ſeu reſpectu noſtri, dæmone adiuuante, & Deo permittente.* concluſionis probatio inde petenda, quod plurimi ſunt, miri & occulti effectus rerum, quos omnes

A optimè nouit diabolus: & quoſcunq; naturaliter nouit poſſe produci, eos celerrimè, non tamen in inſtanti poteſt producere. Quare (quod alicubi dixit D. Auguſt.) difficillimum eſt homini intelligere, quouſque ſe diaboli poteſtas extendat, de qua propheticus ſermo profatur *a*, *Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparatur ei, qui factus eſt vt nullum timeret.* Nolo multa con- *a Iob. 41. v. pen.*
B gerere, pro cunctis vnum ſit exemplum plenum admirationis narratum ab Anton. Torquemada *b*. quibuſdam regni Neapolitani locis, quando fœ- *b horti florum diabo.* minæ enituntur, puero naſcituro præire vnum vel plures ranunculos ſiue rubetulas: quorum ſi quis terram contigerit (ſtatim vero incipere ſaltitare huc illuc) confeſtim puerperam emori. Quapropter ſolere floreis inſterni C totum ſolum, & parietes vndequaque auleis conueſtiri, ne funeſti anteambulones iſti, dum cadunt ex vtero, vel ſubſiliunt, terram contingant. ideo etiam obſtetrices lebetes penes ſe habere ſolitas, vel poculum aliud aqua plenum, in quod animalcula hæc conijciant, & probè obturatum deferre ad fluuium, ibique demergere. Hoc ille, vt certa compertum fama refert. Si fit, D fieri puto dæmonis artificio: qui has ranas mentitur, & ad malefici cuiuſpiam petita, puerperam interimit, Deo id iuſtis de cauſis permittente: ſine hoc permiſſu nihil eum poſſe; hinc manifeſtum fit, quia non modò potuit quod erat optatiſsimum, arbitrio ſuo Iobum lædere: *c* ſed nec perfidum re- *c Iob 1. &* gem mancipium ſuum decipere *d* i- *d 3. Reg. 22. v. 22.* mo nec porcos inuadere. *e* Hinc [illegible], *e Matth. 8. v. 31.* E vt cum Neroni Imp. Nec ingenium: nec opes, nec voluntas, nec ſtudium, nec præceptores deeſſent: nunquam tamen, per illum, Diabolicis magiæ vel

a Vide Pli. l. 30. c. 2.

vnum experimentum edere poterit: ſieq; Nero magicen contempſerit, f videlicet non paſſa fuit Dei prouida bonitas hoc inſtrumentũ, ad nocendum aptiſsimum, ſummæ potentiæ & malitiæ deprauatiſsimæ accedere.

De hoc mirorũ genere futura prodigioſa opera Antechriſti.

QVÆSTIO VIII.

Quo pacto magi per diabolum hæc mira efficiant?

SCiendum cunćta dæmones operari vel actione immediata per motũ localem, vel mediata: idq; dupliciter, vel illudendo ſenſibus, vel applicando actiua paſsiuis per alterationem veram: quæ eſt cõmunis doctrina Theologorum. g *operantur ergo per motum localem per alterationem, & per deluſionem,*

g D. Augu. lib. de diuinat. dæ. c. 3. & 5. & li. 3. de Trin. c. 7. 8. 9. Diu. Th. Sotil. 9. de iuſt. q. 3. Victor. & Angles ſupra Molinæ & Valentiæ in 1. p.

Quoad *motũ localem* inferiora corpora parent angelis, adeo vt & cœlos rotare queant: an de facto ſint tales orbium motores, alibi diſquirendum: ſed cùm queant eos mouere, ſequitur nullum adeò vaſtum eſſe corpus, vt id dæmones, quadam impulſus impreſſione, loco mouere nequeant, dummodò tamen ea motione ordo vniuerſi non turbetur. quare nec integrũ elementum loco ſuo mouere valebũt, (quo pacto capienda quę Firmilianus ad D. Cyprianũ ſcripſit, quæ de terrę motu locali ſeu partiali vera non forent) nec poterunt etiam cœlorũ curſum mutare vel impedire. i Mouere verò corpora locali motu poteſt dæmon velociſsimè, & quo videmus motu cœlos celerrimè moueri. Vnde fit, vt queat rem aliquam oculis ſubtrahere, & aliam ſubſtituere tam præproperè, vt animos oculoſq; intuentium fal-

h epiſt. 5.
i D. Thom. qq. diſputatis q. 16. a. 10.

A lat, eiſq; perſuadeat prioris in hanc poſteriorem integram conuerſionem. tales credendę gentilium metamorphoſes, Diomedis ſociorũ in aues, & Iphigeniæ in ceruam, vt k D. Aug. obſeruauit, & fraudem aperuit Aſtyrius: cuius factum l Euſeb. ab obliuione vindicauit. *Cæſareæ Philippi, quam Phænices Paneada vocant, fertur victimã quandam in fontes, qui illic ex radicib. montis*

k l. 18. de ciuit. Dei c. 18.
l l. 7. Eccl. hiſt. c. 14.

B *Panei prorumpunt, ex quibus Iordanes prorumpere dicitur: in quadam diei feſti Gentilium ſolemnitate mactatam conyci: atq; eam dæmonis vi ac poteſtate mirandum in modum ab eorum aſpectu euaneſcere, miraculumq; videri præſentibus valde memorabile. Quibus dum gerebantur Aſtyrium quodam tempore fortè interfuiſſe, ac cũ videret tam multos illius rei admiratione obſtupefa-*

C *ctos, eorum errores admodum miſertum eſſe: deinde ſublatis in cœlum oculis Deum omnium moderatorem per Chriſtum ſupplicem precatum, vt dæmonium illud, quod populum tanto errore cæcauiſſet, comprimeret, ipſum fraude ac fallacys, quas hominibus ſolet intendere, coerceret: Hoc modo, cum Deũ orauiſſet, repentinò victimam fontibus ſupernataſſe: atq; ita rem illam, quam*

D *tantopere admirari conſueuerant, in nihilum interyſſe, vſq; adeo vt nullum in poſterum ex eo loco, ex ea omnino ederetur miraculum.*

Alter modus erat actiua paſsiuis applicando, per quem alteratione ſiue mutatione rerum mirabilia ſæpè facit, quorum naturales ſunt cauſæ: ſed nobis incognitæ, ipſi notiſsimæ. Videt enim naturalium rerum omnium ſub-

E ſtantias, & proprietates peculiares ſingularum perſpectas habet, commoda nouit applicandi tempora, ſolertiæ, & artificij vix eſt quicquã quod ignoret:

quid enim, adeo diuturna & aſsidua A experientia atque obſeruatione, non ſit aſſecutus? pręſertim cùm norit cuncta, quæ boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quæ homines excogitarunt, & plurima per bonos angelos, Dei iuſſu Satanæ reuelentur, quæ illi à Deo didicerunt. a Itaq; ſæpenumero efficiuntur multa, quæ naturæ ſolius operatio nunquam feciſſet, niſi dæmones illam artificioſa applicatione B iuuiſſent. atque illi tunc agentia naturalia, vt inſtrumēta ſumunt. inſtrumenti vero conditio eſt, effectum producere, non tantum naturali ſuæ virtuti æqualem, ſed longè etiam excellentiorem, ac agenti principalis, à quo mouetur facultati reſpondentem. Securis ex ſe duntaxat, virtutem habet ſecandi; ſed, quatenus eſt inſtrumentum periti fabri, poteſt menſam vel C ſtatuam facere. Calor natiuus, qui eſt in humano ſemine, qua calor eſt, poteſt calefacere, rarefacere, ſegregare, & condenſare; ſed qua inſtrumentum eſt animæ; poteſt oſſa, neruos, carnem generare, Pari ratione intuemur cauſas iſtas naturales à dæmonib. applicatas, ſuis ipſarum propriis viribus quodammodo præſtantiora effecta dare. quia quæ ſecundum communē ſuum D curſum nunquā produxiſſent, ſi à dæmone non fuiſſent applicatæ: ea nunc, vt à dęmonib. mota inſtrumenta, quoad ſubſtantiam, modum, vel celeritatē admiranda producunt. a Nunquam tamen hæc opera naturæ cancellos effugiunt, eo quod vim naturalem cauſę principalis non excedunt. Inſunt enim reuera hi effectus in ipſis naturalibus agentibus, eo modo applicatis; quibus E agentibus diabolus nihil confert applicando, pręter conditionem ſine qua effectus iſte non produceretur. licet

a D. Aug. l.2. de Geneſ. ad litt. c.17.

a D.Tho. q.110 ad 1. & duerſ. c. c.

A enim dæmon vtatur rerum applicatarum vi naturali, operatur tamen ipſe potiſsimum per modum artificioſum. Sicut coquus, cùm ſuaue edulium cōcinnat, mediante arte per ignem id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod ſolus ignis niſi tali eſſet arte applicatus nunquam effeciſſet. quid tamen hiç coquus igni confert, niſi modum & cōditionem, ſine qua non? B vim verò, quæ cauſæ phyſicæ nomen mereatur igni nullam influit. Duo igitur hîc obſeruanda. Primum quod nec ſola actiuitas rei naturalis ſecundum ſe debet attendi, nec ſola quoq; ſecundū ſe applicatio dæmonis: ſed vis naturalis, vt applicata à dæmone ſecundum, quod cauſa inſtrumētals in his operationib. eſt res applicata; cauſa principalis ipſe dæmon applicans. Quare vt di- C catur effectum non poſſe naturaliter produci; debere eſe talē, qui vtriuſq; cauſæ coniunctæ ſuperet facultatem. Hæc de alteratione, nunc de *deluſione*.

Quando nec motus localis, nec applicatio huiuſmodi ſatis iuuant, tunc C ſolent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendaci ſpecie ſenſibus illudunt humanis, ita vt quæ facta minimè ſunt, à deceptis facta putentur. Deceptionis nomen latè diffundo D vt præſtigium, deceptionem & errorem comprehendat. quæ ſolent diſtingui. b Decipit autē diabolus tribus maximè modis per mutationem, mutādo vel obiectum, vel aerem medium, vel ipſum organū, quod cæteris quia melius noſter Molina c explicuit, eum ſequamur. docet ergo *ex parto quidē obiectis* hoc poſſe, *primò* oſtenſarum rerū E celeri agitatione, ſubita occultatione, varia collocatione, ſeparatione vel cōglutinatione latente: vt faciunt circulatores agyrtæ, variis ligaminibus,

b vide Valenciam in 1.p disp. 4. q 2. puncto 2.

c 1 p q 111. art 4.

globulis, ſcyphulis, &c. *Secundo*, per artem perſpectiuæ, certa quadam diſpoſitione obiecti in ordine ad oculum videntis. verbi gratia, cum lineæ conſuſo ductæ ordine (vt fit manifeſtum, quando quis directè ex aduerſo illas videt) aſpicienti per foramen, vel rotata tabula, ſpeciem exhibent artificioſæ alicuius picturæ. Sic volunt Doctores grauiſsimi *d* iuncos & paleas humi ſtratas, ſi lucerna de cera & corio ſerpentis ſulphurato accenſa inferatur; videri ſerpentes ſaltitantes: ego hoc exemplum ad mixtam Magiam ex naturali & artificioſa malim referre. *Tertiò*, cùm formant ſubitò ex elementis, potiſsimum aere obiectum, & illud offerunt ſpectatoribus, v. g. quando vel ipſi aſſumunt, vel alteri rei circumponunt corpus aereum ſiue fantaſticum ſimile rei putatitiæ. *Quartò*, Cum apponunt corpus aliquod mixtum, puta minerale, quod vi ſua naturali ſit in cauſa, vt corpus cui apponitur longè aliud appareat. Quo caſu ſolet dubitari, num corpori addito vis naturalis inſit hoc faciendi: an verò dæmon qualitatem illam obiecto imprimat: an vero tantùm in ipſo medio qualitatem producat: qua mediante ſpecies per medium delatæ ſic modificentur, vt cauſam præbeant, cur obiectum quàm eſt aliud appareat: eo modo, quo velum cæruleum per dioptram viridem viride apparet.

d D. Bonauentur. & Gabr. in 2. d. 8. Guilh. Pariſienſ p. vlt. de vniuerſ. c. 22.

Ex parte aeris medij hęc faciunt. *primò* ſi impediant ne ſpecies ad oculum vel alium ſenſum deferantur. verb. gr. quando viſui totum obiectum, quod coram eſt, occultant, vel aliquam eius partem tantùm. 2. ſi medium imbuāt aliqua qualitate, qua ſpecies per medium tranſeuntes, ſic modificantur, vt obiectum non quale eſt repræſentent. v. g. ſi aceto commiſceatur ſal, & linteus pannus id acetum bene imbibat, poſtmodum verò ſuppoſita cādela inflametur pannus, ſpecies, quæ diffunduntur per medium hac flamma illuminatum, formidabiles admodum facies præſentium exhibebunt. *e* Item ſi de ſemine aſinino & cera fieret candela, quæ ſola in conuiuio luceret, omnes (ſi fas credere Pariſienſi Antiſtiti *f*) cōuiuæ viderentur onocephali. 3. ſi medium circa ipſum obiectum inſpiſſetur, mutatur obiecti aſpectus: vt quando denarius iniectus in ſcutellam aquæ plenam, videtur maior, & iacens in fundo, apparet in ſuperficie. Eodem pertinet, ſi vapores intermedij aëris condenſentur, vnde contingit vt luna multimodis minui & mutari videatur, & vt putemus è gallinaceo trahi trabem, cum reuera feſtucam trahat. 4. ſi moto aëre medio ſimul ſpecies moueantur, vnde fit vt nauigantibus videantur ad nauigij motū arbores moueri: ſic fecit diabolus, vt Claudiæ zonam nauis, quæ vehebat Matrem Idæā ſequi videretur *g*. 5. nonnunquā contingit falli ſenſum ex varia conformatione vel multiplicatione ſpecierum ſenſilium: quod contingit aliquando ex forma inſtrumenti, per quod videmus, v. g. quando vnicum conſpicillum plures nobis vnius obiecti figuras exhibet: aliquando ex inſtrumentorum collocatione ac ſitu, vt ſi plura ſpecula diuerſis locis diſponantur, poterunt tot de loco in locū ſpecies multiplicari, vt quæ in vno loco fiunt, in alio appareant, & intuitiua rei præſentis eſſe viſio videatur: *h* aliquando poteſt contingere per ſolum ſpecierum ſenſilium, quæ ſunt in fantaſia tranſitum vſque ad ſenſum exteriorem, vel ſaltem ad ſenſum communem; qui

e Molina vbi ſupra.

f Guil. Pariſ. ſupra c. 21.

g Tertull. Apoc. c. 40. Minucius in Octauio & D. Aug. l. 10. de ciu. Dei c. 16.

h Tignoſius in l. 2 de anima fol. 77.

ſenſus eodem modo à ſpeciebus afficiantur, quo affecti forent, ſi reuera ab obiectis externis eo ſpecies mitterentur. huc *i* quidam referũt relatam à Diuo Aug. *k* apparitionem philoſophi dubia ſoluentis.

i D.Thom. in 2. d. 8. q. vni. ar. 5. ad 4.
k l. 18. de ciu. Dei c. 18.

Denique *deceptio ex parte organi* non minus varia eſt. Naſcitur primo, mutato ſitu organi: vnde facit ré quæ vno in loco eſt videri eſſe in alio, vel geminam quæ vnica eſt. ſicuti ſi digitum mittas inter oculum concauitatem cui oculus eſt incluſus, digitoque compreſſo eleues vel deprimas oculum, facies vt res ſimplex gemina videatur. ſecundo, Si humores agitentur vel perturbentur, res aliter ac ſunt conſpicientur, vt contingit ebriis ac furioſis, qui credunt,

duplicem ſolem & geminas ſe cernere Thebas.

Huc referendæ ſunt ludificationes Zedechię Iudæi, qui fuit tempore Ludouici Pii, & hominem in aera iactabat, & in membra diſcerpebat, & ea recollecta adunabat, currum etiam onuſtum feno cum equis & agitatore corã toto populo abſorbebat *a*. quamquam in his etiam ex primo genere ex ſecundo mixta nonnulla. Tertio, ſolet impedire ſenſationem, craſsiore aliquo humore obſtruens viam ne ſpiritus ad organum perueniant, vel alia ratione vim ſentiendi hebetans. qua forte ratione Angeli Sodomæos aoraſia *b* percuſſerunt. Cum vero dæmon hominibus perſuadet eos immutatos eſſe in beſtias, tunc non organum dũtaxat immutat, ſed interdum & medium, ſemper vero ſimul phantaſiam, vt accidit Præſtantii patri apud D: Auguſtinum *c*. Poteſt enim diabolus ſic componere & ordinare phantaſmata, vt quis etiam vigilans (quod dicitur) ſomniet, more dormientium, & putet

a Tritem. in Chron. Hirſaug.
b [G]en. 19.
c [l.] 18.

A ſe ea ſentire, quæ non ſentit, *d* inſtar maniacorum. Hoc fit in Turcarum incantatione qua fugitiuos retrahunt, quam deſcribit Bartholom. Giegorgieuizius lib. de Turcarum moribus fol. 93.

d Caiet. 2. 2. q. 95. a. 3.

Porro *præſtigiatorij effectus duabus regulis deprehenduntur*. Prima eſt, ſi effectus non oritur à motu locali, & ſuperat B cauſarum naturalium applicatarum actiuitatem (v. g. ſuſcitatio mortui, aut veræ excitatis curatio) interuenit deceptio & præſtigium. Secunda quando id, quod viſum eſt, ſtatim euaneſcit, nec permanet, eſt præſtigioſa machinatio. Prioris exemplum eſt, quando Magi poſito in camera arcu de certo ligno, & ſagitta alterius ligni, & chorda certi fili, ſagittam eiaculantur, C & ſic faciunt apparere in loco flumen enatum tantæ latitudinis, quantæ fuit ſagittæ iactus *e*. Poſterioris vt cum videntur lacerare & vorare equum, qui mox ſanus ſiſtitur *f*: item in illo facto magi, quod narrat de ſimulato ſerpẽte Nicetas *g*, *Cum ex editiore palatij Conſtantinopolitani loco Michael Sticidites nauiculam vidiſſet, qua ollæ & patinæ vehebantur, carmine magico effecit, vt* D *nauta exſurgeret & vaſa non prius ferire deſiſteret, quàm in puluerem redegiſſet. At paulo poſt barba prehenſa lamentari, amotaq; caligine, ſe vt tranuminis agitatum deplorare. Rogatus, cur merces ſuas ita tractaſſet? cum dolore narrabat, ſe remis intentum, horribilem ſerpentem ſuper vaſa porrectum, oculis inconniuentibus in ſe conuerſum inſtar* E *deuoraturi, vidiſſe, qui prius volutari non deſtiterit, quàm fictilia confracta eſſent. inde ſubito ex oculis euanuiſſe.*

e Gui. Par. infr. c. 21.
f idẽ Guil. ſupra c. 13.
g l. 4. an.

De Eonis hæretici & magi præſtigiis teſtatur Guilh. Neubrigenſis *h*, ita *oculos hominum faſcinaſſe, vt videretur magnam virorum turbam penes ſe habere, &*

h l. 1. hiſt. Ang. c. 19.

bere, & regiis delicijs ciborum, & apparatus ſplendidiſſimi abundare.] Sed hunc tandem concilio Remenſi damnatum, cùm ad mortem duceretur ſæpius ad terram dixiſſe: *Terra findere*, idque irrito conatu, legimus apud Robertum in Chron. Sic dæmon ludit præſtigiis, nec cõtentus miracula præſtigiis imitari, conatur in hæreticis etiam ipſa præſtigia ſubdolis Sycophantiis adumbrare. Legi exemplum adeo lepidum & feſtiuum, vt quod me recreauit, eo lectores huius libelli nequeam fraudare, ſed lubens, honeſtæ voluptatis eorum gratia, deſcribendi laborem hoc loco aſſumam. *Tempore Sigiſmundi primi regis Poloniæ, Iacob. Melſtinſkipretor oppidi Brezini, leuitate quadam animi, auctoritatẽ nomenq; Chriſti ſibi adſciuit, vtrumq; Zatorki Cracouienſem, ceterosq; ſibi ſimiles latrones duodecim elegit, ſingulisq; nomina apoſtolorum impoſuit, ſe vero Ieſum Chriſtum appellauit. Qui per villas vbique ambulantes prodigia morionum & præſtigiatorum more exercebant, ſycophantiasq; alios & latrones: velut mortuos, ſubornantes ſuſcitabant, piſces in paludes lutoſas primo impoſitos, vbi nunquam eos naſci poſsibile erat, in nomine Chriſti ſuis manibus capiebant, panes in fornaces imponebant, in nomineq; Chriſti ſui: cum illic ante non eſſent, depromebant, cum ingenti ſimplicis vulgi admiratione. Quodam tempore ad Ceſtochoniam monaſterium, D. Virginis imagine celebre, cum ſuis Apoſtolis venit, cumq; illic aliquot diebus morarentur, vnum ex ſuis quaſi obſeſſum à dæmone ſubornauerunt, cuius opera victũ acquirebant. Ille enim per hoſpitia ambulans carnes de coquina rapiebat, in ſuosq; proiiciebat, qui cruce illas munientes carnes comedebant. Cumq; ingens illic eſſet concurſus populi ad Diuæ Vir-*

A *ginis imaginem, ſycophantæ illi obſeſſum ſuum ad altare ducunt, duplici veſte indutum, in cuius intercapedinem neceſſaria imponere poſſet: lapillos vero intra induſium ei impoſuerunt: cumque ad altare deduceretur, ille è manibus deducentium furibundus ſeſe proripiens, in altare donariis onuſtum irruit, pecuniasq; rapiens in veſtis duplicatæ intercapedine eas abſcondit.* B *Monachus ab altari diuino intermiſſo officio aufugit. ceteri monachi accurrentes cingulum eius ſoluunt. Ibi lapilli dumtaxat in terram ceciderunt, pecunia vero in veſte duplicata remanſit. Monachi pecuniam arte dæmonis in lapillos transformatam putantes, exorciſmis* * *eam in priſtinam formam transformare nitebantur:* C *ſed cum lapilli permanerent, Monachus librum ſacrum indignabundus in terram proiecit, dicens: ſimilem dæmonem nunquam habuimus: abite cum eo ad omnes diabolos: ſycophantæ illi cum pecunia recta in Sileſiam fugerunt. Ibi apud matronam nobilem in quodam pago diuertentes, cum illa viro abſente eos recipere nollet, ſaltem mappam vel* D *telam ad ſacrificandum petierunt. At mulier faſciculum telæ illis obtulit. Tunc illi, hanc nobiſcum accipiemus, & Chriſtus tibi benedicet, vt tibi linum abundantius creſcat. Oſtende aliam ſi habes: quam cum ſimiliter accipere vellent, mulier recuſauit, maritum timens. Illi autem fruſtulum fomitis cum igne in telam clam inuoluentes, mulieri reddiderunt.* E *Itaq; ciſta à tela, à ciſta vero domus accenſa conflagrauit. Viro domum reuerſo, vxor ob Chriſtum cum Apoſtolis male tractatum hoc ſibi iuſte contigiſſe dixit: At vir ira excandeſcens: latro hic* (inquit) *nequiſsimus, & non Chriſtus fuit. Itaq; cum vicinis eos inſequitur, & in quadam villa aſſequitur, Tum Pſeudo Chriſtus ad illum, qui voca-*

* Opinabantur dæmonis præſtigiis ita videri mutatam, & pulſo per exorc. dæmone præſtigias ceſſaturas, & pecuniam, ſic priſtinę formæ reddendam.

batur Petrus, dixit: *Iam mea paſsio Petre, calixq́; quem bibiturus ſum, appropinquat. Cui Petrus, & mihi, vt video, Domine, imminet. Ille vero* dixit: *Petre ego aliter non poſſum, niſi per feneſtrã hinc euadere. Tum Petrus: & ego te, quoad viuam, non derelinquam: ſed, quocunque fugeris, ſequar. Ergo per feneſtram aufugit: ceteri quoq; Apoſtoli, qua potuerunt, euaſerunt. Ruſtici eos ſecuti baculis fuſtibusq; cæcidere: dicentes: Prophetiza nobis Chriſte, cum tuis Apoſtolis, qui in ſilua baculi iſti creuerint. Ergo plagis emendati vitam ſuam poſtea emendarunt, dicentes: Difficile eſt nobis Chriſti paſsionẽ, Apoſtolorumq́; tormenta ſubire.*] Sic Poloniæ Chronica *i*. Agnoſcis puto lector eundem infidelitatis & blaſphemiæ ſpiritum in his ſycophantis: qui fuit olim in Cyrila Ariano, & poſtea in Caluino eiusque ſequacibus. nimirum omnes eiuſdem Satanæ organum fuere. De Ariano Cyrila res notiſsima: de Albigeenſibus ex Luca Tudenſi illorum temporum ſcriptore ſimilia lectu digna refert Mariana *libr. duodecimo de rebus Hiſpaniæ, cap. primo*. de Belgicis Caluinianis teſtatur ipſe, per quem res geſta Matth. Launous, in narratione cauſarum conuerſionis ſuæ de Caluiniſmo ad Catholicam religionem. Lege ſi lubet (lector) eius ſecundam, quam cum ſocio Penneterio etiam conuerſo, edidit Apologiam, ante annos aliquot Lutetiæ impreſſam. Mihi nunc liber non eſt ad manum. Finiam itaque cum Apuleio *a*: *Ante Poecilen porticum, iſto gemino obtutu circulatorem adſpexi equeſtrem, ſpatham præacutam mucrone infeſto deuoraſſe: ac mox eundem inuitamento exiguæ ſtipis venatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima viſcera condidiſſe: & ecce pone lanceæ ferrum,*

i Martin. Bielski in annal. & Guaguin. in vita Sigiſmundi.

a ...1. de ...

A *qua bacillum inuerſi ad occipitium per inguen ſubit, puer in mollitiem decorus inſurgit, inque flexibus tortuoſis eneruam, & exoſſam ſaltationem explicat, cum omnium qui aderamus admiratione.*] Hæc haud dubie dæmon perfecit, ſpeciebus falſi obiecti in oculos immiſsis, per medium aërem iis imbutum,

B

QVÆSTIO IX.

Quam admirãdos effectus veteres Magis tribuerint?

ARnobius lib. 1. agens de Magorum admirandis, ad diuinationes & maleficia, vt ad capita reuocat his verbis: *Quis enim hos neſciat aut imminentia ſtudere prænoſcere, quæ ne-* ‹‹
C *ceſſario (velint nolint) ſuis ordinationibus veniunt: aut mortiferam immittere quibus libuerit tabem, aut familiarum dirumpere caritates: aut ſine clauibus reſerare quæ clauſa ſunt, aut ora ſilentio vincire, aut in curriculis equos debilitare, incitare, tardare, aut vxoribus & liberis alienis inconceſſi amoris flammas (ſiue illi mares ſint, ſiue fœminei generis) & furiales immitere cupiditates.*] Ioan. Sabisberienſis *li. 1. Poly-*
D *cratici cap. 10. Domino*, inquit, *permittente elementa concutiunt, reb⁹ adimunt ſpecies ſuas, ventura plerunque pronunciant, turbant mentes hominum, immittunt ſomnia, hominesq́; violentia dunta xat carminis occidunt, &c.*] non eſt omnia colligere animus, nec operæ precium: ſed quæ nunc occurrunt, & præcipua videtur. Ab Aquilone ordiamur, vnde, propheta teſte malum omne
E panditur, Saxo Grammaticus *b*, apud Septentrionales ſcribit, *gigantes Magosque inauditi generis miracula diuerſis præſtigiis exercuiſſe, & per ſummam ludificandorum oculorum peritiam proprios alienosque vultus variis*

b lib. 1. hiſt. Dan.

rerum

rerum imaginib⁹ adumbraſſe, illicibusq́; formis veros conſpectus obſcuraſſe.] Olaus Magnus, de Lappis, Finnis, & Biarmis auctor eſt *c*, *quamcunque volunt figuram aſſumere: item quæ in alio gerantur orbe ab amicis vel inimicis, lineæ veſtis pretio, explorare, ventos quoque quos optent nauigantibus vendere,*] Tres Tartarorum hordas, vltra Cazanenſe regnum, incantationibus ſupra modum deditas, *iis caligines, aliasque tempeſtates cœli frequenter excitare, hocq́; modo hoſtes profligare,* narrat Alexan. Guaguinus *d*. A populis ad ſingulos ſi deſcendamus, occurrunt plurima. Zoroaſtres ex ſtellis velut ſcintillas eliciebat *e*. Doſitheus olim mira perfecit, ſed eum diſcipulus Simon Magus ſuperauit, de cuius prodigiis egimus iam prius, & breuiter ita Glycas part. 2. *Effecit vt ſtatuæ ambularent, idemq́; in ignem proſiliens: nō tamen vrebatur: in aera ſubuolabat: ex lapidibus panes faciebat: alias atq́; alias in formas migrabat: facies aliquando binas habebat: in columnam conuertebatur: efficiebat, vt ianuæ clauſæ ſua ſponte aperirentur, vaſa domeſtica ſponte moueri ad vſus humanos viderentur: vmbræ ipſum multæ præcederēt, quas mortuorum animas eſſe dicebat. Cum aliquando à Cæſare perquireretur, terrore perculſus, alteri formā ſua relicta fugit.*] & poſtea idem de eodem Simone *f*. *habuiſſe canē alligatum cathenæ in domus limine, deuorantem eos, quotquot ad Simonem iniuſſi adire conarentur. Canis vero Petrum intrare iuſſit, & humana voce Petrum adeſſe nunciauit.*] vides diuinæ, quæ in Petro virtuti, Diabolicam vim ceſsiſſe, & Cerberum, cui nequibat nocere, adulaſſe. Quæ de Orpheo & Amphione commenti poetæ & vi muſicæ eorum, ea Magiæ vtriuſque nonnulli adſcripſerunt *g*. Pythagoras femur ſuum

A aureum oſtentauit, carmine aquilam cicurauit, cum qua frequens colloquebatur *h*. Numa Pompilius cœnæ opiparæ apparatum, cum nihil domi obſoniorum habuiſſet, exhibuit *i*. Baianus Bulgariæ rex, ſe quoties volebat in lupum, vel in cuiuslibet alterius beſtiæ formam mutare cernebatur, interdum faciebat vt à nullo videretur
B *k*? Oilerus oſſe incantato, tanquam nauigio, vaſtiſsima maria ſuperabat *l*. Ericus rex Gotthorum quocumque verteret pileum, inde ventum proſperum eliciebat *m*. Mira quoque de Apollonio refert Philoſtratus, & de Iuliano Chaldæo Suidas *n*. quem in hac arte & ſubito ſedanda vrbis peſte A-
C pollonium ſimul cum Apuleio, coram Domitiano, ſuperaſſe narrat Anaſtaſius *o*. huius Iuliani mentio apud Arnobium lib. 1. vbi duo docti viri alucinati dum *Vulcanum* reponunt: addit idem Anaſtaſius, & ex eo Cedrenus, Manethonem magicarum operationum adeo fuiſſe peritum, vt palam ſemper præ ſe contemſerit Apollo-
D nium Tyanæum. Apuleius ipſe, multorum teſtimonio magus, de duabus feminis ſcribit admiratione dignisſima: primum *p* de quadam Caupona, regina ſagarum (vt ſcias etiā tum quaſdam ab iis hoc titulo honoratas) *Saga, inquit, eſt et diuini potens, cælum deponere & terram ſuſpendere, fontes durare, montes diluere, manes ſublimare,*
E *Deos infimare, ſidera exſtinguere, tartarū ipſum illuminare. Amatorē ſuum, quod in aliam temeraſſet, vnico verbo mutauit in feram caſtorem: quod ea beſtia captiuitati metuens, ſe ab inſequentibus repræciſione genitalium liberat: vt illi quoque ſimile, quod venerem habuit in aliam, proueniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob id æmulum, deformauit, in ranam: & nunc ſenex ille*

c l.1.c.1. & l.3.c.18.
d in Tartaria.
e Clemens, in itinera. 8. Petri: ſiue Clementi falſo adſcriptus liber, ſiue (vt puto) ipſius: ſed à mala corruptus manu.
f par.3. Annal.
g Pauſa l6.

h Plutarc. in Numa. & Ammia
i Sabellice lib. 5. Ennead. 2.
k Trithe. Chro. Hirſaugienſi.
l Saxo lib. 3. Daniæ.
m Io. Mag. l. 17. Gott. hiſt.
n in voce Iulian.
o q. in S.S. 25.
p lib. 1. de aſino aureo.

dolium innatans vini ſui, aduentores priſtinos in fece ſubmiſſus officioſis ronchis raucus appellat. Alium de foro, quiddam quod aduerſus eam locutus eſſet, in arietem deformauit: & nunc aries ille cauſas agit. Eadem amatoris ſui vxorem, quod in eam dicaculè probrum dixerat, iam in ſarcinam imprægnationis, obſepto vtero & repigrato fœtu, perpetuâ prægnatione damnauit: &, vt cuncti numerant, octo annorum miſella illa, velut elephantem paritura, diſtenditur.] Poſtea de Pamphilo; q *Maga primi nominis, & omnis carminis ſepulchralis Magiſtra creditur: quæ ſurculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnem iſtam lucem mundi ſideralis, imis tartari, & in vetuſtum chaos ſubmergere nouit. Nam ſimul quenquam conſpexit ſpecioſæ formæ iuuenem, venuſtate eius capitur, & ilico in eum & oculum & animum detorquet. Minùs morigeros & viles faſtidiens, in ſaxa, & in pecua, & quoduis animal punctò reformat: alios verò prorſus exſtinguit.*] nihil attinet ſimilia ex Luciani Aſino deſcribere Plinius, a ſed irridens ex Aſclepiade, *Aethiopide herbâ amnes ac ſtagna ſiccari coniectu, tactu clauſa omnia aperiri. Achimenide coniecta in aciem hoſtium, trepidare agmina ac terga vertere. Latacen dari ſolitam à Perſarum Rege legatis, vt quocunque veniſſent, omnium rerum copia abundarent.*] De hyænæ partium effectis plurima idem alibi; b de variis lapidibus etiam magis incredibile, c *achatis ſuffitu tempeſtates in Perſia auerti, & flumina ſiſti, ſi lapis ſimilis ſit pelli leoninæ: hyænæ pelli ſimilem, diſcordialem eſſe domibus; eum qui vnius coloris, inuictum athletis: eandẽ vim alectoriæ Milonem expertum*, &c. Veniamus ad poëtas. Empedocles, apud Laërtium in hanc ſententiam valde iactabundus.

q libr. 2. de Aſino aur.

a li. 16. c. 4.

a lib 28 c 8. b lib. 36. c 10.

b li 5. de Phil.

Pharmaca quis pellas morbos, leues & ſenectam
Percipies, quæ cuncta tibi communico ſoli:
Compeſceſq́; truces ventorũ ritè procellas,
Exorti inſanis qui vaſtant flatibus agros.
Surſum, ſi libeat, mox flumina pigra ciebis,
Et media induces ex tempeſtate ſerenum,
Induces media pluuias æſtate ſalubres,
Et flatus ſicca qui perflẽt omnia meſſe,
Exſtinctumq́ue hominem nigro reuocabis ab orco.

Et ſubdit ex Timæi hiſtoriis, *Empedoclem Eteſiis aliquando vehementer flantibus, adeò vt fruges corrumperent, excoriari aſinos iuſſiſſe, factiſq́; vtribus eos collibus & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus: ceſſantibuſq́; ventis, ab euentu rei* κωλυσανέμαν *vocatum eſſe.*] vnus iſte ex Græcis ſufficiat; locupletiores ſunt teſtes Latini, qui hæc vberiùs & elegantius deſcripſere. Virgilius e:

Carmina vel cœlo poſſunt deducere lunam:
Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyſſis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis, &c,
Has herbas atq́; hæc Ponto mihi lecta venena
Ipſe dedit Moeris, naſcuntur plurima Ponto.
His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſiluis,
Moerim, ſæpè animas imis excire ſepulcris,
Atque ſatas aliò vidi traducere meſſeis.

e Eclog 8.

f lib. 14.

Ouidius in Metam. f poſtquam narrauit Vlyſsis ſocios in ſues mutatos, de Circes amore & odio Picum Regem copioſior, inter cætera; de Carmente, ſeu Canente Pici vxore; A

Rara quidem facie, ſed rarior arte canendi,
(Vnde Canens dicta eſt) ſiluas & ſaxa mouere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari B
Ore ſuo, volucreſque vagas retinere ſolebat.

Et paulò pòſt, de ipſa Circe, quæ Pico viſo, amore correpta, inquit,

Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modo me noui, ſi non euanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit, & effigiem nullo cum corpore falſi C
Finxit apri, præterq; oculos tranſcurrere regis
Iuſsit, & in denſum trabibus nemus ire videri.

Quem inanem aprum, dum Picus equo admiſſo inſequitur, ab ea ſolus deprehenſus, verbis in flagitium inuitatus & carmine malo;

Concipit illa preces, & verba precantia dixit, D
Ignotosq́; Deos ignoto carmine adorat
Quo ſolet & niueæ vultum confundere lunæ, (bes.
Et patrio capiti bibulas ſubtexere nu-
Tunc quoq; cantato denſatur carmine cœlum,
Et nebulas exhalat humus, &c.

Sed cum ille mæcham caſtus auerſaretur, in furorem verſa. E

Tum bis ad occaſum, bis ſe conuertit ad ortum,
Ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit;

Et ille in auem mutatus, pennas in corpore vidit. Deniq; cum famuli ab malefica vi, miniſq; adhibitis, regem ſuum repoſcerent:

Illa nocens ſpargit virus, ſuccoſque veneni.
Exiluere loco (dictu mirabile) ſiluæ,
Ingemuitque ſolum vicinaque palluit arbor,
Sparſaque ſanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides viſi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus ſerpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur,
Attonitum monſtris vulgus pauet, illa pauentum
Ora venenata tetigit mirantia virga;
Cuius ab attractu variarum monſtra ferarum
In iuuenes veniunt, nulli ſua manſit imago.

Et de Medæa, Circes nepte. g

Illa reluctantẽ curſu deducere lunam
Nititur, & tenebris abdere Solis equos:
Illa refrænat aquas, obliquaq; flumina ſiſtit,
Illa loco ſiluas, viuaq; ſaxa mouet:
Per tumulos errat ſparſis diſtincta capillis,
Certaq; de tepidis colligit oſſa rogis:
Deuouet abſentes, ſimulacraque cerea fingit,
Et miſerum tenues in iecur vrget acus.

g Epiſt. Hipſypiles.

Tibullus h, *Vt mihi verax. (rio.*
Pollicita eſt magico ſaga miniſte-
Hanc ego de cœlo ducentẽ ſidera vidi,
Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter:
Hæc cantu finditq; ſolum, maneſq; ſepulchris
Elicit, & tepido deuorat oſſa rogo.

h Eleg. 2.

Iam ciet infernas magico ſtridore cateruas, A
Iam iubet aſperſas lacte referre pedem.
Cùm libet hæc triſti depellit nubila cælo:
Cum libet, æſtiuo prouocat orbe niues.
Illa tenere malas Medeæ dicitur herbas,
Sola feros Hecates perdomuiſſe canes.
Hæc mihi compoſuit cãtus queis fallere poſſes; B
Ter cane, ter dictis deſpue carminibus:
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam,
Nõ ſibi, ſi in molli viderit eſſe ſinu.
Tu tamen abſtineas alijs. nam cætera cernet
Omnia: de me vno ſentiet eſſe nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem ſe dixit amores C
Cantibus aut herbis ſoluere poſſe meos.

a Eleg 8. Et alibi idem vates: a

Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tẽpore noctis anus?
Cãtus vicinis fruges traducit ab agris,
Cãtus & iratæ detinet anguis iter.
Cantus & è curru lunam deducere tentat, D
Et faceret: ſi nõ æra repulſa ſonẽt.

Propertius lib. 1. Eleg. 12.

Inuidiæ fuimus? num nos Deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?
Non ſum ego, qui fueram.

Petronius Arbiter inducit ſagã ſic gloriantem; E

Quicquid in orbe vides, paret mihi. Florida tellus,
Cum volo ſiccatis areſcit languida ſuccis:
Cum volo fundit aquas, ſcopulus atq; arida ſaxa
Indigenas iaculantur aquas. mihi pontus inertes
Submittit fluctus; Zephyriq; tacentia ponunt
Ante meos ſua flabra pedes. mihi flumina parent,
Hircanæq; tigres, & iuſsi ſtare dracones.
Quid leuiora loquor: lunæ deſcendit imago
Carminibus deducta meis: trepidusq; furentes
Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe.
Tantùm dicta valent. taurorũ flamma quieſcit
Virgineis extincta ſacris, Phœbæaq; Circe
Carminibus magicis ſocios mutauit Vlyſsis.

Nemeſianus Bucolicorum ſcriptor; a — a Eclog. 4.

Cantauit quod luna timet, quo rumpitur anguis.
Quo currunt ſcopuli, migrant ſata, vellitur arbor.

Et lyræ latinæ princeps de ſagis tribus famoſiſsimis, b de Foliâ, — b Epod. Ode 5.

Quæ ſidera excantata voce Theſſalâ,
Lunamq; deripit.

Et ibidem ſic Canidia canit,

Non vſitatis (Vare) potionibus;
O multa fleturum caput;
Ad me recurres: nec vocata mẽs tua
Marſis redibit vocibus.
Maius parabo, maius infundam tibi
Faſtidienti poculum:
Priuſq; cœlum ſidet inferius mari,
Tellure porrecta ſuper:
Quam non amore ſic meo flagres, vti
Bitumen atris ignibus.

Et poſtmodum eadem; c — c Od. vlt.

Quæ mouere cereas imagines,
Vt ipſe noſti curioſus, & polo

Deripere lunam vocib. poſſum meis, A
Poſſum crematos excitare mortuos,
Deſideriq; temperare poculum.

Sed omnium accuratiſsimè, licet, propter grandiloquentiam, & celſum illum ſpiritum, obſcuriùs, M. Lucanus de Eriſichto. d

a lib. 6.

Carmine Theſſalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus, amor, flammiſq; ſeueri B
Illicitis arſere ſenes, nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cum turgentia ſucco.
Frontis amaturæ ſubducunt pignora fetæ
Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni,
Excantata perit. quos non concordia miſti C
Alligat vlla tori, blandæq; potentia formæ;
Traxerũt torti magica vertigine fili.
Ceſſauere vices rerum, dilataque longa
Hæſit nocte dies: legi nõ paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus,
Axibus & rapidis impulſos Iupiter vrgens D
Miratur non ire polos, tunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cœlum Ioue. vocibus iiſdem
Humentes latè nebulas, nimboſq; ſolutis
Excuſſere comis: ventis ceſſantibus æquor E
Intumuit, rurſus, vetitũ ſentire procellas,
Conticuit, turbante Noto: puppimq; ferenteis
In ventum tumuere ſinus, de rupe pependit
Abſciſſa fixus torrens, amniſque cucurrit,
Non qua pronus erat. Nilum non extulit æſtas,
Meander direxit aquas, Rhodanumque morantem
Præcipitauit Arar, ſummiſſo vertice montes
Explicuere iugum. nubes ſuſpexit Olympus.
Solibus & nullis Scyticæ, cum bruma rigeret,
Dimaduere niues impulſam ſidere Tethyn.
Reppulit Hæmonidum defenſo litore carmen.
Terra quoq; immoti contuſsit ponderis axem.
Et medium vergens niſu titubauit in orbem.
Tantæ molis onus percuſſum voce receſsit,
Proſpectumq; dedit circum labentis Olympi.
Omne potens animal lethi, genitumque nocere,
Et pauet Hæmonias, & mortibus inſtruit arteis.
Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum.
Ore fouent blando, gelidos his explicat orbeis
Inque pruinoſo coluber diſtenditur aruo:
Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi.
Humanoq; cadit ſerpens afflata veneno.
Et mox *Illis & ſidera primum*
Præcipiti deducta polo, Phœbeq; ſerena
Non aliter diris verborum obſeſſa venenis
Palluit, & nigris terenisq; ignibus arſit;

Quàm

Quàm ſi fraternâ prohiberet imagine tellus,
Infereretque ſuas flammis cæleſtibus vmbras:
Et patitur tantos cantu depreſſa labores,
Donec ſuppoſitas propior deſpumet in herbas.

Nec minus eruditè patruus Lucani, pallio clarus & cothurno; reliquiæ Latialis Orcheſtræ, noſter Seneca: *e*

e Medea v. 752.

Nunc meis vocata ſacris noctium ſidus veni,
Peſſimos induta vultus, fronte non vna minax.
Tibi, more gentis, vinculo ſoluẽs comã.
Secreta nudo nemora luſtraui pede,
Et euocaui nubibus ſiccis aquas,
Egique ad imum maria, & Oceanus grauis
Interius vndas æſtibus victus dedit:
Pariterq́; mundus, lege cõfuſa ætheris,
Et ſolem & aſtra vidit, & vetitum mare.
Tetigiſtis vrſæ, temporum flexi vices.
Aeſtiua tellus floruit cantu meo:
Meſſem coacta vidit hybernam Ceres,
Violenta Phaſis vertit in fontẽ vada,
Et Iſter, in tot ora diuiſus, truces
Compreſſit vndas omnibus ripis piger:
Sonuêre fluctus, tonuit inſanũ mare
Tacente vento, nemoris antiqui domus
Amiſit vmbram, vocis imperio meæ.
Die relicto Phœbus in medio ſtetit,
Hyadesque noſtris cantibus motæ labant.

Apud eundem non minora ſibi vendicat Nutrix illa: *f*

Hercul. Oet. vers.

Artibus magicis ferè
Coniugia nuptæ precibus admixtis ligant,
Vernare iuſſi frigore in medio nemus:
Miſſumq́; fulmen ſtare, concuſſi fretum
Ceſſante vento, turbidũ explicui mare,
Et ſicca tellus fontibus patuit nouis,
Habuere motum ſaxa. diſcuſſi foreis.
Vmbræ ſtetiſtis, & meæ iuſſi prece
Manes loquuntur, ſonuit infernus canis.
Mare, terra, cœlum, Tartarus ſeruit mihi.
Nox media ſolẽ vidit, & noctẽ dies,
Nihilq́; leges ad meos cantus tenent.

Deniq;, & pueritiæ meæ labor ac ſtudium Claudian. *g*

g lib. 1. in Ruffin.

Namq́; mihi magicæ vireis, æuiq́; futuri
Præſcius ardor ineſt. Noui, quo Theſſala cantu
Eripiat lunare iubar: quid ſigna ſagacis
Aegypti valeant; quà gens Chaldæa vocatus
Imperet arte Deis, nec me latuere fluentes.
Arborib^9 ſucci, funeſtarumq́; poteſtas
Herbarum; quicquid lethali germine pollens
Caucaſus, & Scythicæ vernant in gramina rupes,
Quas legit Medea ferox, & callida Circe.
Sæpius horrendos Maneis, ſacriſq́ue litaui
Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi
Carminibus victura meis: multoſq́ue canendo,
Quãuis Parcarũ reſtarent fila, peremi.
Ire vagas quercus, & flamina ſtare coegi.
Veraq́; non prono curuaui flumina lapſu
In fontes reditura ſuos. Non vana locutam.
Me fortaſſe putes: mutatos cerne penateis,
Dixerat & niuea (mirùm) cæpere columnæ
Ditari, ſubitoq́; trabes lucere metallo.

Tam multa, tam magna ſibi hæc vanitas vindicat: quædam falsò, quædam verè: ſed quæ falsò, quæ verè, nunc nobis, quoniam alii id omiſere, diſcutiendum eſt. rem totam certâ methodo ad ſua capita reducemus; illud ſemper memoria reuoluentes, *quicquid dæmon poteſt, id per eum, ex pacto, magos poſſe: nihilq́; ſic poſſe magos, quod nequeat dæmon.*

QVÆSTIO X.

Quid poßint Magi circa ordinem naturæ & leges vniuerſi?

N*Aturam ſibi parere*, & legibus cunctis vniuerſi ſuperiorem ſe (vt legiſtis) magica gloriatur:

Mare, cœlum, terra, Tartarus ſeruit mihi:

Nihilq́; leges ad meos cantus tenent.

Falſum hoc imprimus, & ſoli Deo omnipotenti reſeruatum. Naturæ ordinem mutare nequit, niſi auctor naturæ, nec leges vniuerſi refigere; niſi qui fixit. ſcitum & ratum eſt hoc Theologorum decretum, nec motu locali (quæ actio eſt immediata dæmonis) nec applicatione agentium & patientium per alterationem, corruptionem, generationemue (quæ ſunt eius actiones mediatæ) poſſe quidquam, quod naturam ſuperet, & proinde, nec id, quo mutetur ordo, ſeu lex vniuerſi: Sic D. Auguſtinus & D. Thomas, *a* probatur à Scholaſticis auctoritate Apoſtoli. *b Non ſubiecit Deus Angelis orbem terræ futurum.* Vt interpretati D. Chryſ. Theophilac. D. Thom. & Sasbaut. non malè. quanquam reuerâ verba illa de mundo nouo ſeu Eccleſiâ potiùs agant, cuius caput eſt Chriſtus, & de quo non ſemel Prophetæ. *c* Melius probant ratione, quia pars non poteſt plus toto. Ex hoc axiomate inferuntur multa particularia.

a D. Augu. libr. 3. de Trin. D. Tho. li. 3. cont. gen. ca. 108. & q. 16. de malo. ar. 1. quos ſequitur Vict. nu 35.
b ad Heb 2. v 5.
c Eſ 9. v. 6

A Primò non poſſe Magos dæmonis operâ producere immediatè vllam formam ſubſtantialem vel accidentalem. quia naturæ lex eſt, vt corporeum ſubiectum nequeat à re incorporeâ immediatè alterari: diabolus autem eſt incorporeus, formæ autem illæ ex potentiâ rei corporeæ ſunt educendæ. hinc ſequitur non poſſe diabolum immediatè vllam qualitatem corpoream & permanentem B imprimere. v. g. calorem, frigus, albedinem, &c. *d*

2. Non poſſunt aliquid creare. propriè loquendo, ſiue ex nihilo, quia cauſæ naturalis actiuitas non extenditur in id quod nihil eſt, hoc enim eſt virtutis infinitæ.

3. Nec ex qualibet re naturali poſſunt facere quamlibet. quia nequeunt immediatè formam introducere, vt autem C eam mediatè introducant. neceſſarium eſt aptas diſpoſitiones præcedere: nulla verò res eſt capax cunctarum diſpoſitionum, quæ ad omnes formas requiſitę ſunt. Hinc etiam fit, vt nequeant, quouis inſtrumento vel causâ, quemlibet effectum gignere: tum quia pendent à pacto inito, quod certa præſcribit media: tum quòd, cùm non agunt immediatè, cauſa vel inſtrumentum D debet idoneam proportionem cum effectu habere.

4. Nequeunt formas ſubſtantiales (vt dixi) ſine præuiis alterationib. ac diſpoſitionibus producere. Nec etiam id ipſum poſſunt facere in inſtanti (quia mutatio per creaturas nulla fit, niſi in tempore) nec etiam poſſunt quantumlibet paruo aut æquali tempore quicquid volunt perficere: nam naturaliter E ad vnam rem plus, ad aliam minus moræ requiritur, ſecundùm plures aut perfectiores vnius quàm alterius diſpoſitiones.

5. Præſuppoſitâ Ariſtotelis & ſequacium;

&c. 65. v. 17. & Pſa 102. v 19. hoc eſt ipſis hominibus, qui omnes ſalrem poſt iudicii diem credituri. ſic Photius Primaſ. Anſ. & Haymon.
d D Aug. d. li. 3. c. 8. & communiter Theologi.

cium; quæ in Lycæo Peripatetico, &
ſcholis Theologorum receptior eſt:
non poterunt vacuum in rerum natu-
ram inducere; nec infinitum vllum a-
ctu; nec à priuatione ad habitum re-
gredi; nec ordinem, qni inter formas
ac diſpoſitiones rerum naturalium in-
ducendo, extremas prætermiſsis me-
diis, vel poſteriores ante priores, im-
mutare aut periiertere; nec corpus de
extremo ad extremum transferre trāſ-
ferre, non tranſmiſſo medio; nec cor-
pus longe à ſe diſtans localiter mouere,
quia neceſſe eſt, vt mouens ac motum
ſimul ſint in loco (alioquin ſequeretur
etiam poſſe mouere corpus per vacu-
um, & per quantamlibet intercapedi-
nem) nec in inſtanti vel quantalibet ce-
leritate corpus mouere aut transferre.
quia vis eorum motiua certis eſt fini-
bus limitata. Quare intelligendum ſa-
nè, quod Tertullianus ſcripſit; *e dæ-*
mones momento eſſe vbique.] Item, *totū*
orbem illis vnum eſſe locum.] Nam im-
propriè totus orbis vnus illis locus eſt,
cùm conſtet ſic v.g. eos eſſe in Oriente,
vt ſimul tunc non ſint in Occidente. ſi-
ue enim per ſubſtantiam ſuam ſint in
loco (quod probabilius) ſiue per virtu-
tis applicationem (vt multi volunt) ad-
æquatus eorum & proprius locus om-
nium iudicio, certum habet & limita-
tum ambitum, vel virtuti vel ſubſtan-
tiæ proportionatum, & vbique eſſe, o-
mnia implere eſt: quod ſolius Dei pro-
prium. Momentum etiam vſurpauit
pro celeri adeò motu, vt ab hominibus
vix queat percipi.

6. Ex eo quod dictum eſt non poſſe
tollere connexionem & ſubordinatio-
nem partium vniuerſi; ſequitur etiam,
non poſſe tollere earum conſeruatio-
nem: quæ eſt ordinis & connexionis il-
lius cauſa finiſq;. hinc porrò ſequuntur,
quæ de cœlorū motu & elementorum

A translatione, ſequēti quæſtione dicen-
tur: ſequitur etiam non poſſe impedire
proximè & directè (ſicut faciebat Deus,
quando in tā variis ac enormibus ſup-
pliciis Martyres ſeruabat illæſos *f* non
poſſe (inquā) ſic impedire actionē agen-
tis naturalis, quod habet omnia ad agē-
dum requiſita: ſed dūtaxat id poſſe in-
directè & mediante aliquo artificio aut
medicinâ, ſicut faciunt homines. vide-
B licet primò adhibitâ contrariâ cauſâ,
quæ alterius cauſæ vim exeri impediat.
v.g. ſi mantile de mollibus lapidū filis ex
Caryſto petitis, & inſtar telæ contex-
tis, in flammā coniiceretur, id non mo-
dò nō ambureretur, ſed ſplendidius, ni-
tidiuſq; exiret. *g* itē ſi adamantem ad-
moueas, impedietur magnes ne ferrum
attrahat. *h* Sic fortè diabolus gentiles
decepit, quando fecit ne flamma exu-
C reret capillos Iuli, *i* aut Seruii Tullii, aut
L. Marcii, aut tunicam Seruii Anagnini.
poteſt tamen & alia prodigii tam cele-
bris cauſa reddi. Nempe hos ignes ex il-
lo flammæ genere fuiſſe: quem vulgò
vocant Ignem Fatuū: cuius origo hæc
à Philoſophis traditur. Exhalationes ab
aere frigido, & nimis condenſatò, pro-
pè nos detineri: poſteà, per vehemen-
tem quarundam exhalationum inuicē
D ſuccedentium compulſationem, cale-
fieri & inflammari: diuerſos quoq; co-
lores & figuras recipere, prout vapor
craſsior & ſubtilior fuerit, & prout di-
uerſimodè fuerit configuratus, rubram
apparere vel nigram flammam in ma-
teriâ craſsiore, candidiorem & clariorē
in ſubtiliore, & cæteram figuræ varie-
tatem ex lucis reflexione repræſentare.
Apparent etiam huiuſmodi phātaſma-
E ta (Galli vocant *des Aduis*, Germani
Stallichten) vel inter equorum aures,
vel ſupra verticem hominum vino,
irâ, vel alia ex cauſa efferueſcenti-
um: item iuxta ſepulchra, buſtuaria,

e Apol. c. 22.

f Angle in 2. q. vni. de dæmo. a. 4. dub. 1. diffic. 5.

g Plutarc. li. de defectu oraculor.

h Plin. lib. 37. c. 4. & D. Aug li. 21 de ciu. Dei c. 4

i vide Vir. Aeneid. 2. Liu. li. 1. Plin. lib. 2. c. 107. Obſequentem de Prodig.

vel patibula; quoniam ex corporibus viſcoſæ exeunt exhalationes; quæ, ſicut dictum, motu illo inflammantur. præcedere vel ſubſequi viatorem putantur, quia progreſſu citatiore homo aerem commouet; idcirco ſi coneris apprehendere, diffugere videntur, ab aere pulſæ. Legi Niiperum ſcriptorem Iuriſconſultum *a* qui cenſet hæc omnia dæmonum eſſe ludibria, & his ignibus malum genium inſitum eſſe. *cur enim alioqui homines ſic* (ait) *pelliciunt in ſtagnorum fluminumque voragines ac præcipitia?* non illa (mi homo) pelliciunt; ſed fit, quia nocturnum ſilentium, & flammæ nouitas ignaris cauſæ metum ac conſternationem indúcunt, & faciunt à viâ aberrare, & ſic in malum aliquod ruere, præſertim in flumina vel ſtagna. Naturâ enim ſuâ hi ignes (vt flammæ quas Aethna eructat in fretum feruntur) etiam voluuntur verſus aquas (*vt rectè Leloyher obſeruauit lib. 1. de ſpectr. cap. 5.*) ideò qui perturbati ſeu conſternati vel ducti curioſitate, hos ſequuntur ſæpe ſubmerſionis periculũ ſubeunt. Si qua coactio extrinſeca ad ſequendum quandoque deprehendatur; illa certè naturalis non eſt; ſed à dæmone. Nam non nego quandoque poſſe fieri, vt his ſe flammis dæmon adiungat. ſed cùm naturalem cauſam flammarum teneamus, haud arbitror cum plebeculâ ad prodigioſas cauſas confugiendum. Cur verò his non vſtulentur equorum aures, vel hominum capita, cauſam putarim; quod ex ſententia veterum philoſophorum, *b* ignis duo ſint genera (ſeu partes potius) flamma & pruna: prunæque proprium ſit, vrere ac non lucere; flammæ verò, lucere & vrere, quando perfecta eſt flamma; quando verò imperfecta (vt de qua agimus) tunc tamẽ poſſit lucere; licet vim vrendi non habeat. Et nomen ſatis indicat, hunc non verum eſſe aut perfectum ignem, ſed quid igni ſimile, ſicut caprificus, & ficus fatua non vera eſt ficus, ſed degenerans quid & ficui ſimile. Confirmant, quod narrant *c* ad aquas Scantias flammam exire: quæ inualida ſit quando tranſit, nec longè in aliâ materiâ queat durare: & ſuper hunc igneum fontem, quæ illum contegit fraxinus, æternũ virere cernitur: quod non foret, ſi hæc flamma vera perfectaque foret. Talis etiam albus ille ignis, qui poſt tempeſtatem nautis apparet, & ſuper malum, nauiumq; armamenta ſidens, nihil adurit: Gentilibus Dioſcurorum ſeu Caſtorum alba ſtella, nobis *S. Telmus* dicitur. *d* Videte nunc inſignem mathæologi Lutheri Meteorologia. *commentar. in c. 9. Ge. fo. 146.* de iride diſputans, non contentus Iridem cum Halone vel Coronâ confudiſſe. ſubdit: *Ego non dubio ſaltantes capras, volantes dracones, lanceas, & ſimilia eſſe effectus malorum ſpirituum in aere ſic ludentium, vt aut terreant, aut decipiant homines: gentes flammas in nauibus apparentes indicarunt Caſtorem & Pollucem eſſe. Et apparet aliquando luna ſuper aures equorum. Hæc omnia certum eſt eſſe ludibria dæmonum in aere.*] Sic ille, per *certum eſt*, & *non dubito*; nullâ redditâ ratione philoſophiam euertit: eodem iure, quo fidem; vt in Deum, ſic in naturam ius ſibi vſurpans: *Lunam* vocat; illas, quas dixi flammulas: aut ſi lunam vidit equorum auribus inſidentem; vidit, quando lunaticus. Et tamen hanc cenſet *eſſe vnam firmiſſimam & certiſſimam* (verba eius ſunt) *demonſtrationem, quod omnes illæ impreſſiones, vt vocant, ſint opera Dei, vel etiam dæmonum.* Iris, & cometa quidẽ, ſecundũ illum, Dei; cætera dæmonum. Gaudeant tali Doctore, qui amant deſipere. Quod verò legimus de erraticis

a lib. 2. dæmonolat. c. 3.

b Galeni li. 4 de ſimplic. medicam facult. Platonis in Timæo & ipſius Timæi Locri.

c Plin. d. c. 107.

d vide quæ dixi comment. in Hercul Fur. v. 14.

flammarum globis humanam edentibus vocẽ, & de reſecto cadaueris cum humero coſtiſque brachio dextro, in vſum luminis nocturni: cuius extremi digiti flammâ ſulphureâ ac violaceâ tantiſper arſerunt, dum ſtriges venenum malum totum dormienti infudiſſent, idque quod conſtituerant totum perfeciſſent, demum flammâ extinctâ tam integros illibatoſque manſiſſe digitos, quàm ſi lumini fontem nullũ antè præbuiſſent, quod Magas, quoties volunt, facere Remigius *e* aſſeuerat, id omne idem rectè ad dæmonis technas retulit. Ceterum quod Cl. Claudianus *f* canit in Aethnæ cacumine niues illæſas permanere, quia vaſtum illud incendium *ſub niuibus ſeruare fidem*, & *lambit contiguas innoxia flamma pruinas*, hoc nõ eſt fabuloſum (ſuffragantur enim hiſtorici, philoſophiq; *g*) ſed eſt abditum naturæ ſecretum, fortè, an quòd flamma nimis violenta propulſione eiecta, minus actiuitatis habet in circumiacentia, quæ tam obiter attingit: quod ſi verum eſt, pertinent ad poſteriorem actiuitatis impediendæ modum. Alter enim modus huius impedimenti fit, per aeris interiecti celerem ac violentũ motum, quo impeditur actio naturalis, ne ſe in obiectum inſinuet. ſicut ſolemus moto aere fumum, ne noceat oculis, abigere ſicut etiam diabolus effecit; ne difflueret aqua, quam Tuſcia Veſtalis cribro portabat. *h* Sic flammam iniectam atri dæmonis ſpectrum impediuit; ne Iouis Apameni fanum abſumeret, donec diuino miraculo aquæ benedictæ aſperſio dæmonem abegit. *i*

Sic ad Medeæ incantationes taurorũ flammiuomorum halitum innocuum factum poetæ canunt. Semper enim Dei miracula diabolus conatur ſimulare. Scit ſanctos *per fidem* (vt ait Apoſt.) *impetum ignis extinxiſſe*: Heb. 11. v. 34. vt fecerunt tres pueri Hebræi *Dan.* 3. vt fecit B. Franciſcus de Paulla; aliiſq; vno contentus ero exemplo, in quo, cũ fide, meritum quoq; religioſæ ſeu cæcæ obedientiæ, reſplendet. Scardeonius ita ſcribit: *Accidit aliquando forte fortunâ, vt præpoſitus quidam prædicatorum D. Auguſt. illic apud hos* (Ieſuatos D. Columbini ſectatores) *ad prandiũ inuitatus accumberet: qui amotus epulis, ſemotisq; arbitris, dataq; loquendi veniâ, cœpit de Dominica profeſſionis merito copioſe admodũ, arroganterq; diſſerere: tacitè exprobrans eis, quod profeſſionẽ triũ votorũ, cũ inter cœnobitas connumerarentur, publice, palamq; cũ cæteris monachis ſolita non profiterentur formâ. Ad id Ieſuitarũ præpoſitus, homo idiota ſane; ſed prudens & dilectus Deo, arguite reſpondit: Vis* (inquit) *Pater, quoniam in hos ſermones incidimus: vtrum vnus ex noſtris fratribus, ita ſimplici quodã modo Deo oblatus: an comes iſte tuus, publice tria vota profeſſus, ſuperiori ſuo obedientiam exhibeat ſinceriorẽ? Annuit ille ignarus quidẽ, libens. Tũ Ieſuita ad hunc noſtrũ Marcum quàm primũ conuerſus, qui ibi forte accumbentib. miniſtrabat, ait: Marce frater, hi ſodales noſtri frigẽt: in virtute ſanctæ obedientiæ adferas huc eis citò e coquina nudis manibus ardentes prunas, vt confeſtim caleſiant. At ille haud cunctabundus* (*vt erat ad obedientiã promptus*) *nihil fore credens, quod fieri non poſſet, ſi ſub obedientiæ præcepto mandaretur: feſtinus nihil hæſitans à coquina ad menſam ardentes prunas quam plurimas ambabus manib. iunctis, abſq; vllo detrimento aut leſione ſui portauit, vtriq; eas porrigens ad frigus tollendũ: quas iterũ, iubente præpoſito, cunctis admirantibus, ad locum vnde detulerat deportauit. Hinc præpoſitus ille Dominicus vltra modũ obſtupefactus comitem ſuũ intuetur, quaſi idẽ eſſet illi ilicò præcepturus. At ille cognita re nihil cunctandum ratus, quam-*

e d. c. 3.

f de raptu Proſerp.

g Strabo, Solinus, Plinius & Seneca.

h Valerius ...x. lib. 8. ...tul. A... ...c. 12. ...ucius ...cta- ...D. Au- ...li. 10. ...Dei ...odo ...ſ ...Eccl.

A *primum in hæc verba prorupit. Pater*
Reuerende, apage te, ne me iubeas ten-
tare Deum, adferam, ſi voles, ignem, pro-
ut ſoleo, teſtulâ, non manibus. At illi ad-
mirabundi ob tantum miraculum, hinc
taciti intra ſe ſtupebant: hinc repentino
comitis reſponſo delectati, ſe mutuò in-
ſpicientes ſubriſerunt. Subrideat fortè
& aliquis Ieſuitarum hoſtis hæc legens,
At Scardonius Ieſuita non fuit, quin &
Ieſuitarum tenuem admodum cogni-
tionem habebat, qui tum recens Pata-
B uium aduenerant. Ille namque nos vo-
cat *Sacerdotes nominis Ieſu libr. 2. claſſe*
5. fol. 95. Ieſuitas autem in prædicta nar-
ratione *d. libr. 2. claſſe 6. fol. 113.* vocat
eos, qui propriè *Ieſuati* nominantur, illi
auctorem ordinis habent B. Ioannem
Columbanum, & ferè ad vnum laici
ſunt: nos auctorem habemus ordinis
noſtri B. Ignatium Loiolam, & *in* ſingu-
lis domibus multos Sacerdotes. Illi ab
C Vrbano V. *Papa*, anno 1369. confirma-
ti fuère: nos primùm à Paulo III. poſt
annum 1540. illi *Ieſuati S. Hierony-*
mi, nos *clerici Societatis Ieſu* ſumus vo-
cati. de illis lege Paulum Morigiam *lib.*
de orig. religionum. c. 33. & 35. de nobis
vitam P. Ignatii Loiolæ à Patre Petro
Ribadeneyrâ, & P. Petro Maffeio accu-
ratè deſcriptam. Errauit ergo Scardeo-
D nius in nomine, vt & ceteri; qui Ieſuitas
cum Ieſuatis confundunt. Et ex hoc er-
rore Bartholom. Fumus *in Armill. au-*
rea verb. religio nu. 4. ſatis inconſiderà-
tè negat Ieſuitas propriè religioſos eſſe,
& auctorem laudat Abba. *in rub. de re-*
gular. num. 3. qui tamen duntaxat ſcri-
bit eos non propriè dici regulares: quod
& ipſum falſum. nam Ieſuitæ vtrum-
que ſunt Regulares, quia regulam cer-
tam profitentes clerici ſunt religioſi;
E quia quidem tria vota etiam ſolemnia,
quæ Abbas requirit, emittunt; & ni-
hilominùs qui ea non emittunt, ſimpli-

cium emiſsione religioſos eſſe PP. Ma-
ximi, Gregorius XIII. & XIII. definie-
runt. Verum Abbas errabat in facto:
& Fumus imperite Abbatis ſenten-
tiam excerpſit. ambo autem de Ieſuatis
prædictis loquebantur. nam Abbatis
tempore de Ieſuitis nulla dum erat co-
gitatio: libri ſunt corrigendi Abbatis,
Fumi, Scardeonii, & (miror) id ab iis,
qui nuperis editionibus præfuerunt,
non animaduerſum. Venia plane di-
gnus Fumus. ſi ante Soc. Ieſu inſtitutam
ſcripſit. Venia indignus Baleus hæret.
Anglus *in bib. ſcriptorum Britanniæ*, qui
nos fingit, additis (vt illi ſolemne) fa-
bellis, Theatinos eſſe, & Venetiis pri-
mum à Paulo Caraffa, qui poſtea Pau-
lus IV. inſtitutos. Minus tamen mirã-
dum Anglo Caluin. nomen noſtrum i-
gnotum fuiſſe, ſed plane miranda mali-
gnitas, & ſtupor Pariſ. aduocati, Papyrii
Maſſoni: qui cum in noſtra ſocietate
non paucis annis vixiſſet; vt rabula fori
fieret, eam deſerens maledicentię qua-
ſi tyrocinium fecit, in nomine noſtro in-
ſectando. nam in Pauli IV. Pontificis
vitæ rapſodiis, ſcribit nos in Hiſpania
Ignatianos: Nolæ in Campania *Ieſuinos*
vocari, & ſic ipſe appellat: cur? ne no-
uiſſe videatur, & vt apoſtaſiam tegat.
male nouerat, à quibus tam malè, tam
malo exemplo defecit. Si tam parum il-
li noti; vnde, aut qua, in intima ſe arca-
na cordis iſte cordium & renum ſcru-
tator penetrauit, vt nihil vereatur affir-
mare: eos ſibi ſolos videri ſocietatem
cum Ieſu contraxiſſe: & in eo nimium
ſapientes eſſe, quod ſe putent cœlo ve.
ipſi quandoque imperaturos? Qui cor-
dis eorum tam penita perſpexerat arca-
na, quo potuit pacto nomen ignoraſſe:
ſi nec nomen nouerat, non potuit ſe in
hæc latibula profunda cordis penetraſ-
ſe. Teneo te Spiritus apoſtatice. Brutio-
rum brutus iſte mos eſt, vt quos flagi-

tioſe deſeruerunt, quia diſciplinam non ferebant: illos infrunito ore, & lingua virulenta conentur proſcindere, ne non merito transfugiſſe videantur. Ad rem redeo, à diuerticulo, in quod me Scardeonius pertraxerat.

QVÆSTIO XI.

Quæ Magorum poteſtas in orbes cæleſtes, ſidera & elementa?

FErendi ſunt Empedocles, Soſiphanes, Apollonius, Virgilius & alii poetæ, vt quæſtione præcedente docui, plus nimium Magis tribuentes: ferendi, quia gentiles: ſed quis ferat hominem Chriſtianum, & qui Catholicus amat audire. *in Parabata* vincto, ſic canentem?

Verba vel alto errantia cælo.
Siſtere ſydera, verba potentem
Noctis poſſunt ducere lunam.

quod ethnicum eſt, ſtolidum eſt, & mere fabuloſum.

Primò nec cæli, nec ſiderum motum ſiſtere, vel eorum ſtatos curſus retroagere magicen poſſe. hoc enim foret vniuerſi ordinem turbare. Hinc vero concidit fabula veterum, de lunæ detractione: non magis conſentanea rationi, quam recentior noſtris temporibus ridicula populi cuiuſdam opinio, arbitrātis lunam ab aſino epotam: quia pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, vt fit, lucentis reddebatur cum biberet: eoque recedente ſubita nube luna velata videri deſiſſet: ideo miſerum Sileni vectorem in carcerem coniecere, in eculeum egere, & aluo reſciſſa, vt lunam mūdo redderet, ſæuiſsime exenterarunt *a*. concluſionem noſtram D. Auguſtin. confirmat *b*. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione cauſę, quur luna naturaliter deliquium luminis patiatur, teſte Plutarcho *c*, & veteri quodam poeta, cu-

Narrat... tes cō... nt. lin. ... io. de ... Dei, ...4. ... præ- ... con- ... l.

A ius fragmentum, vt à Turnebo *d* accepimus digniſsimum eſt, quod pluribus locis legatur.

d lib. 19. aduerſar. c. 3.

Sed tamen incuruus per pondera terrea nitens.
Dicā quur feſſo liueſcat circulus orbe,
Purpureumque iubar niuei cur tabeat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
B *Infernas vlulans mulier prædira ſub vmbras*
Detrahit altiuago è ſpeculo, nec carmine victa,
*Vel rore Stygias **
Vincibilemque petit clamorem. quippe per æthram,
Qua citimus limes diſpeſcit turbida puris,
C *Inuiolata meat: ſed vaſto corpori tellus,*
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tum ſidere caſſo
Palleſcit teres vmbra rotæ: dum trāſeat axem.
Aggerei velox tumuli, ſpeculoque rotanti
D *Fraternas reparet per cælum libera flammas.*

Addit poſtea multa diſertiſsime, quibus hanc ſententiam confirmat, ibi legere poterit, quem capit priſcorum poetarum lectio.

Secundò nequeunt integrum elementum de loco ſuo naturali in alium transferre: nec partes, quibus integratur mundus, tollere vel ſuo mouere loco ratio eſt eadem quæ præcedentis cō-
E cluſionis, eſtque ſententia communis Theologorum, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianū ſcribens. Terræmotus tamen poſſunt efficere: nempe immiſſo quopiā vehementi ſpiritu in

cauernas

cauernas terræ, vel vehementer agitato aere, qui in terræ viſceribus eſt incluſus. Non id poetæ tantùm aſſeruerunt, ventis Magos imperare: ſed & Philoſtratus, dum ſcribit Apollonium apud Brachmanas duo dolia vidiſſe: quibus apertis, imbres & venti erumpebant, clauſis ſerenitas & tranquillitas aeris redibat. Sopater quoque philoſophus, affectus vltimo ſupplicio fuit, quòd accuſaretur carmine magico ventos vinxiſſe, ne annona Byzantium inueheretur. a De Empedocle, & Rege, cui cognomen, *Pileus ventoſus*, iam diximus.

a Eunapius de viris Philoſo. & Suidas.

Tertiò, quod huic affine eſt, poſſunt Magi tempeſtates ſedare, poſſunt excitare fulgura, & tonitrua, grandines, & imbres, & ſimilia Meteorologica ciere, & in agros quos volunt immittere. Irriſit hoc olim Seneca Philoſophus b ita ſcribens; *Illud incredibile Cleonis fuiſſe publicè propoſitos, χαλαζοφύλακας, ſpeculatores futuræ grandinis. Hi cùm ſignum dediſſent, adeſſe iam grandinem, quid expectas, vt homines ad penulas diſcurrerent, aut ad ſtoreas? Immò pro ſe quiſque, alius agnum immolabat, alius pullum: protinus illæ nubes aliò declinabant, cùm aliquid guſtaſſent ſanguinis. Hoc rides? accipe quod rideas magis, ſi quis nec agnum pullumue habebat: quod ſine damno fieri poterat, manus ſibi adferebat, & ne tu auidas aut crudelis exiſtimes nubeis: digitum ſuum benè acuto graphio pungebat, & hoc ſanguine litabat. Nec minus ab huius agello grando ſe auertebat: quàm ab illo, in quo maioribus hoſtiis exorata erat. Rationem huius rei quidam quærunt. Alteri vt homines ſapientiſſimos decet, negant poſſe fieri: vt cum grandine aliquis paciſcatur, & tempeſtates munuſculis redimat, quamuis munera & Deos vincant. Alteri ſuſpicari ipſos aiunt, eſſe in ipſo ſanguine vim*

b lib 4 natur. quæſt.

A *quandã potentem auertendæ nubis, ac repellendæ. Sed quomodo in tã exiguo ſanguine poteſt eſſe vis tanta, vt in altũ penetret, & illam ſentiant nubes? Quantò expeditius erat dicere, mendaciũ & fabula eſt? At Cleonæ iudicia reddebant in illos, quibus delegata erat cura prouidendæ tempeſtatis, quod negligentia eorũ vineæ vapulaſſent, aut ſegetes procidiſſent. Et apud nos in XII. tabu. is cauetur. NE* B *QVIS alienos FRVCTVS EXCANTASSIT. Rudis adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorum nihil poſſe fieri, tã palam eſt, vt huius rei cauſa nullius philoſophi ſchola intranda ſit.*] quàm fortiter aſſerit, quod ignorabat? aerem verberat, ipſe falſas comminiſcens cauſas quas refutet: nihil horũ dicturus, ſi hæc pacto cum dæmone fieri ſciuiſſet. Audierunt C hoc & legere ſæpius recentiores illi, qui negant tam Catholici, c quàm hæretici, d quorum potiſsimę rationes ſunt, ab homine nec vnam aquæ guttulã gigni poſſe, quaſi verò dicamus, ſolũ hominem ſuis iſta viribus perficere: ſed id dæmoni aſcribimus ex pactis conuentis operanti. Addunt nos impiè dæmoni adſcribere: cùm in S. S. pruinæ, grandinis, pluuiæ & ſimilium origo adſcri- D batur Deo. Quod non ignorabamus; vt nec illud, plurima paſsim in S. S. tribui Deo, quæ tamen conſtat humanas vires non ſuperare: vt percutere, occidere, ſanare. e Sed nimirum, Deus hæc omnia facit vt cauſa efficiens principalis, independens, & vniuerſalis: creaturæ verò, vt cauſæ efficientes, particulares, dependentes, ac minùs principales. Vlricus Molitor, *in Dialogo* E *Auſtriaci*, paululùm deflectit ab aliorum errore, & ingenioſè comminiſcitur, diabolum quidem non poſſe aerem turbare, grandinare, &c. cùm vult; nihil tamen adfert ad probandum, cur

c Calcagninus Ponzinibius.
d Vvierus medicus. & Godelmannus iuriſta.
e Deut. 32 v. 39. 1. Reg. 2. v. 6. cum ſimil.

id he-

id nequeat: ſed quod quando futuram prævidet tempeſtatem; tunc ſagas impellere ad faciendum ea quę procurandæ tempeſtati facere conſueuerunt, & iis perſuadere rebus ſeu factis illis hanc vim concitandæ procellæ ineſſe, non nego, poſſe id aliquando contingere: ſed vt plurimum aliter fieri contendo. Nam ſagæ vnanimiter confitentur, ſe quandocumque lubet hæc poſſe perficere: & id confirmat experientia, quoties à iudicibus vel inuitæ coguntur: ſequitur enim effectus, dæmon ergo id ex pacto condicto ad ſignum concurrens perficit. Fallitur etiam Molitor, nimis ieiunè & frigidè hîc & toto libello diſputans, dum probat, ſine Dei permiſſione hoc dæmonem non poſſe, quis vmquam Catholicorum hoc non aſſeruit? omnes clamamus permiſsionem Dei neceſſariam eſſe; at contendimus Deo permittente, & cauſis naturalibus non impedientibus dæmonem id, quando vult, poſſe, licet alias tum tempeſtas nulla naturaliter fuerit oritura. Scio; *Burchardus lib. decimonono, Decret. titul. de arte magica. verſ. credidiſti vmquam*, idem negauit, & cenſuit magos id credentes eſſe ſuperſtitioſos, ſuperſtitioſi ſunt, quia magi: item ſi credant ſe hæc etiam non permittente Deo poſſe; immò & hæretici tum forent, ex hoc capite. Sed rectè ſentiunt, ſi ſuppoſita Dei permiſsione, vi pacti, ſe id per dæmonem poſſe facere arbitrantur. Et hæc omnino ſequenda, quæ eſt communis ſententia Theologorum, & Iuriſconſultorum *f*, probatur Primò, ex S. S. Nam ibi Satanas *g* facit ignem de cœlo decidere & abſumere ſeruos ac pecua Iobi: excitat quoque ventum vehementem, qui filios ac filias conuiuantes ruinâ oppreſsit: quæ diabolum met ibi feciſſe patres orthodoxi docent *h*. Deinde grandinem, qua

A Ægiptii puniti, expreſſe S. S. dicit per malos Angelos immiſſam *i*. Tertiò ſe offerunt quatuor angeli ſtantes ſuper terræ angulos, ventorum flatus impedituri, & ſic damna viuentibus illaturi maxima *k*: quos eſſe genios alaſtores plerique Sanctorum cenſuerũt *l*. Denique cur ab Apoſtolo toties vocantur dæmones, principes aeris huius? B potiſsimum propter magnam in aerem poteſtatem. Hoc confirmat non modo lex vetus XII. tabularum, quas eo nomine laudant Plinius & Diuus Auguſtinus *m*: ſed & Imperatoriæ, & Pontificiæ ſanctiones *n*. Confirmant & ii. quos citauit Patres omnes, Clemens, Hieronymus, Auguſtinus, Andreas, Strabus, Diuus Thomas, & alii præterea complures, *vt Orig. libr. octauo, cont. Celſ. Ioan. Saliſberienſ. libr. primo, cap. decimo, Henricus Theutonicus,* C *quem ſequitur Campratenſis lib. 2. cap. 57. part. 29.* Quartò probatur hiſtoriis & exemplis, de ventis & tempeſtate ſedata à Magis tempore Xerxis, teſtis eſt Herodotus *o*. De Finnis & Lapponibus ſic ſcribit Olaus *p*: *olim mercatoribus ventos venales exhibebant, tres nodos Magica arte ſacratos, quorum primo ſoluto placidos ventos, ſecundo vehe-* D *mentiores, tertio vehementiſsimos ſint habituri.* Olim Ariſtæus docuit incolas Cycladum certis ritibus ac hoſtiis Eteſias æſtiuo tempore elicere, & ſic ſuaui frigore ſquallorem & ſterilitatem ab agris arcere *q*: de pluuiis cœlo deuocatis per Magos, plena ſunt veterum monumenta *r*. Pluuiam etiam Cianitę Iudi ridiculo ritu ſic procurant, vt in Epiſtolis Peruanis noſtrorum, an- E ni 1590. & 1591. narratum, his verbis excerpſit Gaſpar Stitilinus: *Quando pluuia indigent, Magus quiſpiam magna vocis contentione & accelera ione clamat, vt omnes ad montem conueniant.*

verſ. 19. D. Thom & alii in Lib. 1. v. 19.
i Exod. 9. *k* Pſal. 77. v. 49. de quo ibi opt. D. Auguſtin.
k Apoc. 7. v. 1 recogn. D.
l D. Clem. lib. 4. Hier. li. 7. in Eſai. D Aug li contra Iulian. cap. Strabus in Apoc.
m Plin. lib. 28 Nat hiſtor. ca. 1 & lib. 30. c. 1 & D. Aug. li 8 de ciu Dei, ca. 19.
n l. multi. C de maleſic. c. nec mirum 26. q. 5. & bulla Innocẽtii 8. contra maleficos. D.
o Lib. 7.
p Li. 3. c. 16.
q Victorius lib. 19. Variar. lect. c. 21.
r Pauſa in Arcadic. Dion Caſſius lib. 56 Xiph li. in Anton.

quo poſtquam peruenerunt, vt quilibe.
conſueto more à cibis abſtineat. Eſt auti
eorum hoc ieiunium, vt à ſale, pipere, ci-
bis coctis contineant: quod vbi factum
eſt, voce intenſa & clamore ſummo
ſtellas inuocant, aquamque precantur,
& ad terras, caſtellumque paganum ſe-
ſe vertunt, potionem quandam manibus
tenent, quam vbi nobilis alicuius adole-
ſcentulæ manu porrectam ebiberint: ita
B *à ſenſibus abducuntur, mentiſque impo-*
tes fiunt: vt mortui videantur: ſed vbi
in ſe redierint, mel aqua & maizo miſ-
cent quibus permixtis nubes aſpergunt.
Die ſequenti nobilem aliquem, aut con-
ſpicuum & venerandum quempiam ſe-
nem in lectum deponunt, ſubiecto lento
igne, atque vbi ſudare cœperit, ſudorem
vaſe excipit Magus, anſerino ſanguini
admiſcet atque ex radice expreſſæ aquæ
C *rurſum in aera iactat, nubes vt tingat:*
rogat, per ſudorem, ſanguinem, & aquã,
vt deſideratam pluuiam largiantur.
Quod ſi caſu ea eo die quo ſunt ſuperſti-
tioſi pluat, gratias agunt ſtellis, magum-
que multis muneribus ornatum efferunt.]
Tanto nimirum Diabolus facilius ſtat
pacto, quando pluuia vel grando in
perniciem aliorum depoſcitur, vt vix
vmquam fallat: quam quando in com-
D mune bonum, quod hi poſcunt Indi,
quos vt plurimum ludificatur: cum ta-
men non minus eorum Magi, quam
noſtri ſortiarii vi pacti operentur.

Nemini porro videri debet mirum
de aqua: cum Pauſanias ſcribat, *a* è li-
gnis nullo admotis igne puriſsimam
flammam Hippæpis ſolitam barbarico
educi. Recentiora exempla nuperi
ſcriptores prodiderunt. Admiratione
dignum eſt, quod de ritu noſtrarum
ſtrigum tradit Remigius, *libr.1. dæmo-*
nolatr. cap.25. his verbis; *Hoc certe me-*
mini teſtatum ſpontanea & libera aſ-
ſertione plus minus ducentorum homi-
A *num, qui me duumuiro damnante incen-*
dio crimen ſortilegii luerunt: ſtatis certiſ-
que diebus ſolitos ſe conuenire gregatim
ad ripam vel ſtagni vel riuuli alicuius,
maximeq; ſi quis eſſet quẽ ſolitudo à præ-
tereuntium oculis ſepoſitum haberet: at-
que illic aquas, accepta à dæmone virga,
tantiſper diuerberare, dum vapores fu-
moſque abunde excitarent, quibuſcum
vna ſublimes efferrentur. Illud deinde,
B *quod ſic eſſet excitatum, ſe in nubes den-*
ſas ac caliginoſas induere: quod poſtquam
vna cum dæmonibus ei eſſent inuoluti, a-
gerent pellerentq; qua erat libitum, ac
tandem multa præcipitatum grandine in
terras decuterent.]Hic nullam puto de-
ceptionem aliam intercedere, quam
quod diuerberatione ſua ſe putant va-
pores illos excitare: hoc dæmon facit;
& ſtriges effert per aerem in ipſis nubi-
C bus & ne præfocentur præbet remedia.
Si per nubes feruntur, an negandum il-
las, dæmone deferente, ex nubibus in
terram decidere poſſe? ſed de hoc poſt-
ea. Remigius addit ſolitas aliquando
priuſquam ſic vndam diuerberent, in
eam immittere ollam fictilem, cui ali-
quid arcanum dęmon incluſerit; vel et-
iam lapides, ad eam magnitudinem,
D quantam volebant grandinem decide-
re: Interdum cantelas tantiſper in ſta-
gnum deuexas, ac lumine pronas tene-
re, dum ſtagnum affatim guttis illis de-
fluentibus imbuiſſent; puluerem præ-
terea medicatum in aquas ſpargere. Vt
plurimum vti ad diuerberandam aquã
virgis nigris à dæmone datis, & his cõ-
ſtantiſsime aquam flagellare, & diras ſi-
mul verborum execrationes ingemi-
nare. Quædam etiam confeſſæ, dolia
tranſuerſa per nubes, à ſortilegis dęmo-
ne auxiliante impelli donec loco, quem
animo deſtinarunt ſuperimpendeant
tum dirumpiſſa in ſaxa & flammas, &
veloci impetu obuia quæque vaſtare ac

conte-

contererere. Multa refert idem exempla, *d cap. 25. & libro eodem capit. 29.* ad dam duo, vnum lepidum, horrendum alterum In ditione Trenirenſi ruſticus fuit, qui cum filiola ſua octenni, caules plantabat in horto: filiolam forte collaudauit, quod apte hoc munus obiret. illa, ſexu & ætate garrula, ſe noſſe alia facere, magis ſtupenda iactat, pater, quid id foret ſciſcitatur, ſecede paulu lum, inquit, & in quam voles horti partem ſubitum imbrem dabo, miratus ille; age ſecedam, ait: quo recedente, ſcrobem puella fodit, in eam de pedibus (vt cum Hebrœis loquar pudentius) aquam fundit, eamque bacillo turbidat, neſcio quid ſubmurmurans. Et ecce tibi ſubito pluuiam de nubibus in condictum locum. Quis (inquam obſtupefactus pater) te hoc docuit? mater, reſpondet, huius & aliorum ſimilium peritiſsima. Zelo incitatus agricola, poſt paucos dies, inuitatum ſe ad nuptias ſimulans, vxorem cum gnata, feſtiue nuptiali modo exornatas in currum imponit, in vicinum oppidum deuehit, & iudici tradit maleficii crimen ſupplicio expiaturas, hoc mihi fide digniſsimorum virorum narratio ſuggeſſit: vbi notandus modus ſcrobiculam faciendi, & quod in eam ieceris bacillo confutandi, ſic intelligendum illud Propertii, de anu, quæ ſaga, *libro 4. eleg. 5.*

Quippe & Collinas ad foſſam mouerit herbas
Stagnaq́ currenti diluerentur aqua,

Sequens exemplum Iouinianus Pōtanus memoriæ mandauit *b*. *Ferdinandus Neapolitanorum Rex Marcos oppidum, arci montis Draconis ad Maſsicorum montium exitum ſitæ, ſubiectum, Andegauenſium factioni fauens, arcta obſidione premebat, & defectu aquarum prope ad deditionem compulerat: cum*

A *quidam impij ſacerdotes magicis artibus imbres elicere auſi ſunt. Inuenti enim ex oppidanis atque obſeſsi ſunt: qui nocturnis tenebris decepti castrorum vigilus, per aſperrimas rupes furtim profecti ad litus, trahentes ſecum imaginem affixi ad crucem Chriſti, maledictis illam prius ac diro proſecuti carmine, poſt in mare execrabundi immiſerint: cœlo, mari, terrisq́ tempeſtatem imprecati. Quo etiam*
B *tempore ſacerdotes quidam mortalium omniū ſceleſtiſsimi, dum ſatisfacere prophanis militum artibus ſtudent, ritū nefarium ſecuti (quo, vt dictum eſt, in huiuſmodi elici imbres putantur) aſino pro ædis foribus conſtituto, tanquā agēti animā, cecinere funeſtū carmen, poſt diuina Euchariſtia in illius os palatumq́ iniecta conclamatū aſinū funereis cātibus, viuū tandem, ibidē pro templi forib. humare.*
C *re. Hic vero vix dum perfecto ſacro; obnubeſcere aer, ac mare agitari ventis cum cœpiſſet, dieſq́ medius offundi tenebris, ac nunc cœlum micaret ignibus, nunc lux eriperetur, tonitru cœlum terræq́ horreſcerent, volitarent euulſæ ventis arbores, diſciſſaq́ fulminibus ſaxa complerēt auras fragoribus: prorupit tāta è nimbis pluuia, imbreſq́ tam validi, vt non ciſternæ modo colligendis aquis ſatis non eſſent, ſed*
D *arentia ſaxa, rupeſq́ exuſtæ ſolibus, torrentes vndequaq́ prolapſos diffunderent. Ita Rex, qui ſola in ſiti potiundi oppidi ſpem collocauerat, fruſtra ab ea habitus, ad Sauonem vetera in caſtra rediit.*] Eo lubentius iſta adſcripſi vt monearis mihi (Lector) ritus, qui per abuſū, & prælatorum negligentiam quaſdam in regiones irrepſerunt, trahendi crucifixi, & ſanctorum imagines, vt ſanct. Mar-
E tini, ſancti Vrbani, ac aliorum in Germania, & Aquitania ad impetranda commoda anni tempora, contra quos in Cantabria librum de ſuperſtition. Martinus de Arles edidit; videri initium

accepiſſe à ſuperſtitione magicâ, & taciti pacti iure quam optimo ſuſpectos haberi. Nam & Vincentius Belluacenſis prodidit c. Conſtantinopolitanos, ſuaſu cuiuſdam Magi. D. Virginis imagine in mare demerſâ, Saracenorum claſsi tempeſtatem immiſiſſe. Nonne animaduertis (Lector) ſanctorum effigies dæmoni admodum odioſas eſſe? hinc licet colligas quo noſtri iconomachi genio agantur. His nihil obſtat Canon Concilii Bracarenſis primi. *Anathema dicens ei, qui crederet aliquas immundas creaturas (Diabolum) & tonitrua & fulgura, & tempeſtates, & ſiccitates, propria auctoritate facere, cum Priſcilliano.* Vera enim ſententia Canonis eſt damnare hæreticos illos qui cenſebant eum primum eſſe principiũ, & virtutem creandi has res habere diabolum, easque producere poſſe, etiam non permittente Deo, quæ omnia ſunt hæretica & Mago Priſcilliano digna.

c lib. 21. ſpec Hiſt. c. 147.

A

B

C

D

Atquod à nobis nunc aſſeritur, id diuinæ & humanæ ſapientiæ placitis planè conſentaneum eſt, & experientia compertiſsimum, non de pluuiâ, & grandine, & ventis tantum: ſed de fulmine quoque, cuius eadem ratio eſt. Andreas Cæſalpinus Peripateticus, *in Dæmonum inueſtigatione capite vndecimo*, ita ſcribit: *Viri reperti ſunt, qui nõ ſolum grandines, ſed & fulmina concitabant, non tamen lædere poſſe fatebantur, quoſcumque vellent; ſed eos tantum, quos Deus dereliquiſſet.* (hoc eſt, ſic reor, qui per mortale peccatum Dei gratia excidiſſent.) *Eorum quidam hunc modum ſeruabat, in campis Principem dæmonum inuocabat, orabatque, vt aliquem ex ſuis mitteret, qui deſtinatum a ſe percuteret fulmine: cui poſtea in binio nullum nigrum immolabat & in aerem proiiciebat: quem cum poſtea dæmon aſſumpſiſſet, procellam acerrimam concitabat cum fulmine, ſed raro in hominem deſignatum cecidiſſe.*] Nimirum plus dæmoni Deus ſolet in agros, quàm in homines permittere.

Quartò, vt tempeſtates, ſic & tenebras excitare poſſunt. legi apud Marcum Venetum *a*, Tartaros adeò pollere dæmonũ præſtigiis; vt tenebras cum velint, & vbi velint, inducant: ſemelq; à latronibus hac arte ſe circumuentum vix euaſiſſe. Haitonus quoque narrat *b*, prælio inclinatam Tartarorum aciem, à vexillario Mago: qui præcantatione tenebras hoſti obſcuriſsimas offudit; reſtitutam viciſſe.

a in pregr. Aſiatica.

b in hiſtor. Sarmatarum.

Quintò, poſſunt aerem & aquam certis in locis corrumpere & tabificam lethalemque reddere iuxta Originem d. l. 8. & probatur ratione, quia poſſunt iis tetrum odorem conciliare, qualis eſt Italiæ Auernus, aut Iudææ mare mortuum. De aquâ id facilius eſt creditu? de aere probatur, quia licet aer continuo fluat, vim tamen habet imbecillam ad reſiſtendum, ſed leui momento frigeſcit ac caleſcit. ſic enim idem in autummo mane frigidus, meridie calidus, ſerò tepidus, qui tam mollis ad calorem, cur durior ad odorem tetrum? Denique cum *Maruthas Meſopotamiæ Epiſcopus legatione fungeretur apud Iſdigerdem Perſarum Regem, & Epiſcopo pietatis nomine faueret Iſdigerdes: Magi, timentes ſuæ religioni, quacumque Rex eſſet tranſiturus, illic intolerandum fœtorem excitant, calumniamque confingunt, comites Chriſtianos iſtius eſſe artifices: ſed deprehenſi; re penitius cognita Magi ſupplicio affecti ſunt.*] Ita Nicephorus libro decimo quarto, Hiſtor. Eccleſ. c. 18.

6. Poſſunt Magi impedire ignis actiuitatem, ita vt quis innoxius per prunas ambulet, & non comburatur (niſi Deus impediat, vt ſolet in ſummo da-

mnatis ad ignem.) Sic enim olim Dianæ Caſtabalis ſacerdotiſſæ non lædebantur ab igne (Strabo libr. 5.) Sic Hirpi in Phaliſcis per ignem illæſi ambulabant, teſtibus Strabone lib. 12. & Plinio lib. 7. cap. 2. Sic poſſunt facere ne quis aquis mergatur, vt quotidie videmus fieri in Probâ aquæ frigidæ: poſſunt fluuios ad tempus ſiſtere, fontes venis exſiccatis durare; ſcopulos & ſaxa nouis fontibus terra productis diluere; aquas dirimere, & in caput repellere, vt retrofluere videantur, quod ſuis temporib᷑ accidiſſe Plinius c fatetur. Deniq; poſſunt, per mineralia quædam, meteorologica opera facere: quæ etſi videantur prodigioſa, ſunt tamen naturalia: vt congregare in cauernis montium mineralia aluminoſa, & nitro commixta ſuccendere, & ſic ſubitam excitare nubem, quæ ad mediam aeris regionem eleuata, ibi tandem in imbrem reſoluatur.

c lib. 2. cap. 103.

QVÆSTIO XII.

Quid Magi valeant circa externa ſeu fortunæ bona?

HOrum cum ſint homines auidiſsimi, præcipuæ quoque ſunt dęmonis illecebræ, nos ſingillatim agemus, & à facilioribus ad difficiliora progrediemur.

A 1. Nemo dubitat greges & armenta poſſe perimere: quod faciunt ſparſo, affricato, vel aliter exhibito veneno: interdum & motu locali quando dæmon beſtiarum ſubit corpora, eaque præfocat, præcipitat, vel diſcerpit: nonnunquam & laudatione ſola, dæmone interea clanculum perniciem adferente. E Nec aliter admittendum dum quod Gellius ſcripto prodidit d; *Id etiam in iiſdem libris ſcriptum offendimus, quod poſtea quoque in libro Plinij Secundi naturalis hiſtoriæ 7. legi: eſſe quaſdam in terra Africa familias hominum, voce atque lingua effaſcinantium: qui, ſi impenſius forte laudauerint pulchras arbores, ſegetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu atque cultu opimas, emoriantur repente hæc omnia, nulli aliæ cauſæ obnoxia.*]

d lib. 9. Noct. Attic. c. 4.

2. Poſſunt meſſes & fructus alienos pellicere & aliò traducere; vt narrant B Seruius, *in Ecclog. Virg.* Apuleius, *in Apolog.* & D. Auguſt. *lib. 8. de ciuitat. Dei.* nec mirum, cum id ſolo motu locali perficiatur à dæmone. Non videtur alienum à ratione ſuſpicari, hoc fuiſſe Dardani Magi inuentum, ſiquidem Turnebus etiam e cenſu. à Dardano vocatos, *Dardanarios*, annonæ flagellatores: eo quod, vel crediti, vel inſimulati magicis artibus alienos aceruos in ſua horrea C traducere. Superioribus annis cum Moguntiaci degerem, Treueris affecta fuit vltimo ſupplicio ſaga nominis notiſsimi: quæ in domus ſuæ pariete impacto epiſtomio, lac omne vaccarum alienarum eliciebat, videlicet interea dæmon illas mulgebat, & celerrime lac eo tranſportabat.

e li. 9 aduic cap 16.

3. Facilius poſſunt quaslibet fruges, terræque fructus perdere, & agris ſteri- D litatem inducere. Magi malo carmine dæmonem accerſunt, ille fruges mox perdit & anni prouentum, ſic intelligenda iſta. Ouid,

Carmine læſa Ceres ſterilem veneſcit in herbam:
Deficiũt læſi carmine fontis aquæ:
Ilicibus glandes, cantataque vitibus vua (fluunt.
Decidit, & nullo poma mouente

E Solent (teſte Remigio) acceptum à dęmone minutum puluerem ſpargere, vnde erucæ, bruchi, locuſtæ, limaces, campe, & id genus peſtes agrorũ & hortorũ confeſtim enatæ, omnia deuaſtant

& depopulātur ſata, olera, fructus, ipſaque interdum gramina, interdum murium copiam hoc facto excitant, qui ilico in terram ſe abdunt, & germina radiceſque omnes abſumunt, interdum iumentis œſtrum immittunt, à quo tādem iteratis aculeis crudeliter interficiuntur, interdum lupos illiſo quodam in arborem gramine ex arboris, vt videtur cauo educunt, eo in quod volunt ouile, gregemque adigunt, vnde non niſi grauiſtrage illata reuertantur, horum omnium iudiciarias confeſsiones idem Remig. exhibet, *lib.1.c.21.& 24.* & cēſet tum à dæmone non produci de nouo has peſtes, ſed vndique celeriter ab eo collecta in vnum locum congregari, quod quin facere poſsit nihil eſt ambigendum. Lupos illos: quia gregi & oui certo ac definito, & cui iuſsi, & quātum vult iubens, nocent & inſidiantur, veriſimile videtur, dæmones eſſe, qui ſpecie lupina talem pauperiem faciunt. Locuſtas, & reliqua inſecta, & mures: quia ex putredine naſci poſſunt: nihil vetat: quin, actiua paſsiuis applicando, dæmonem producere ex materia diſpoſita poſſe cenſeamus, tempore tamē ad id requiſito: quod breuiſsimum etiam ipſi ſufficiat.

Recentia exēpla quotidiana ſunt, & ab aliis cōgeſta plurima *a*. Et legi in Hiſpania literas Inquiſitorū qui tum Pompeiopoli verſabantur, & id ſe cōſtanter comperiſſe teſtabantur: & cōuincit auctoritas ſummorum Pontificum, quorum hac de re bullæ exſtant: Innocentii octaui ad Inquiſitores Alemaniæ, Iulii ſecundi ad Inquiſitorē Cremonenſem, & Hadriani ſexti ad Inquiſitores Lombardiæ. *Vide Spineum q. de ſtrigib. ca. 15.*

a Vairo li. 3. de Faſcino. capit. 1 Binsfeldio & aliis.

4. Poſſunt igne domos abſumere, vt contingit integro oppido Sciltochio, quod in Suenia anno 1533. fuit à quadam ſaga concrematum *b*

b Lycoſt. lib. de prodig.

B

A 4. Poſſunt alienæ famæ nocere, multis modis, primo dæmoniacis præſtigiis & ludificatione ſenſuum: vt Cenomanenſis ille Triſcalinus: qui inſimulauit parochum geſtati ſub brachio chartarū luſoriarū pro breuiario manipuli: quod & ipſi parocho perſuaſit: fecitque, vt rubore ſuffuſus, volumen abiiceret: talis etiam ille dæmon Moguntinus, diffamator mirificus, de quo Lycoſthenes, *in prodig. anni* 858. & dæmon alius B ſanctum quendam monachum in Luſitaniæ Santareno exhibens, de quo *infr. li.6.c.2.q.3.ſect.3.* Poſſent etiam, quod tenet Cumanus, *in lucerna inquiſitor. n. 13. in fine*, aſſumpta hominum innoxiorum figura in conuentibus ſuis comparere: ſi Deus id non impediret: quem id hactenus permiſiſſe mihi & illectum & inauditum adhuc, in crimine Magiæ: in C quo pactum cum dæmone intercedit: &, ratione huius pacti & conſpirationis fœderatæ, poteſt & ſolet exhibere ſagas etiam abſentes, vt recte Petrus Loyher. *li.2. de ſpectr. ca.5.* contra Alciatum diſſeruit. Quinimo ſagæ omnes fatentur, eos qui criminis huius ſeu pacti ſunt expertes, & alieni, repræſentare in conuētibus ſe non poſſe, quod multis docet, eruditione egregia, nec minori fide quā D dignitate, Treuirenſis Suffraganeus, Petr. Binsfeldius *c*, ſatiſque manifeſtum eſt pertinere ad diuinam prouidētiam, vt in innocentes nihil tale perfidia poſſit: ſi vero ad tempus breue aliquando conſimile quid Deus permiſerit: mox ſane dæmonis technas, vt araneorum telas diſiicit, & innocentiam ſartam tectamque tuetur, quod legimus de Beato Siluano Epiſcopo Nazareno *d*: & de E B. Kunequndi (apud Krantzium) ſic diffamata per dæmonem de ſtupro: de multitudine illa dæmonum, qui nocturnum conuiuium celebrabant, & ſe hoſpitii vicinos atque vicinas falſis lar-

c de confeſ. malefic. in fine.

d in legenda D. Hieron. 6 fidei huic legendæ cōſtaret.

uis mentiebantur : ſed fraudem Diuus Germanus patefecit *e*. Faciliùs Deus permittat eos repræſentare imagines magorum, & eorum qui aliquando hoc crimine fuerunt irretiti. Non tamen negandum, abſolute poſſe dæmonem innocentium exhibere formas, ſi Deus ſinat, qui cum id ſinit: vel fraudem mox aperit, vt dixi vel propter alia peccata in eorum remiſsionem : vel ad maius meritum & gloriam ſufferentiæ, id permittit. *Vide, Bartol. Spineum quæſt. de ſtrigibus cap.* 14. *& apolog.* 3. *cap.* 3. Denique poſſunt famam lædere : inſtrumenta maleficii certis locis reponendo: vbi ea innocentes iſti, quos volunt diffamare, putentur abſcondiſſe : vt ſic illi pro maleficis habeantur. Inuenio id feciſſe Mammon dæmonem, obſeſſorem B. Euſtochiæ virginis Patauinæ : quam Deus maioris gratiæ & gloriæ cauſa toto vitę tempore, quod illa patientiſsime & ſanctiſsime tranſegit, energumenam eſſe permiſit : & cuius defunctæ corpuſculo inſcriptum indebili charactere, inuentum, nomen Ieſu fuit. Lege Bernardin. Scardeonium, *lib.* 2. *antiquita. Patauinæ ciuita. claſ.* 6. *fol.* 121. Item poſſunt famam lædere peccata occulta reuelando, vt ſolent energumeni ; vel falſo inſimulando, vt tempore Ludouici II. Imperat. fecit quidam in Germania, quod narrant Sidisber, & Vincen. Belluacenſ *f*. & alius dæmon inſimulans de eodem crimine Dorotheum, vt narrat Metaphraſt. apud Surium, *Ianuar.* 5.

e in vita S. Germani.

f Sigisber. in Chron. Vincen. in ſpecu. hiſt. 25. c. 37.

6. Poſſunt exhibere conuiuia, vel phantaſtica plane, vt arbitror fuiſſe Ægyptiorum de quibus apud Origenem Celſus, & Brachmanum, apud Philoſtratum: & Paſetis, apud Suidam: & exhibebat ſuperioribus annis Scotus Parmenſis, ex cuius epulis ſaturi, vt ſibi viſi, conuiuæ, mox fame vera cruciabantur : vel ex veris cibis : quos cum dæmõ præbet ſagis, vt plurimum morticina ſunt, mali guſtus & odoris tetri *g*, nimirum diuina ſapientia, raro permittit vt ſuaues cibos apponat : ne gumiis hæc ſit ad ineſcandum efficax illecebra, ſal vt plurimum deeſt, ſæpe panis, forte an vt diuinis myſteriis orgia inſtituat contraria? nam in veteri teſtamento panes propoſitionis quotidie coram Domino ponebantur *h*: & omnis victima atque oblatio ſalibatur *i*, nunc etiam baptiſmo ſal miſcetur, & in Euchariſtia paſcimur viuifica Chriſti Domini carne panis ſpeciebus ſiue accidentibus velata, an hæc odii cauſa in ſalem & panem: Non dubito, ſi Deus ſinat, & ipſe velit: poſſe & ſalem, & panem, & bene acopipare conditos cibos apponere, raro id facit : non raro iubet inuitatos ſymbolum conferre, & quemque quo veſci volet ſecum adferre : quod ſagæ nonnunquam confeſſæ iudicibus *k*.

g Remig. l. 1. ca. 16. ex iudiciariis confeſſionibus ſagarum.

h Leuit. 24.

i Leuit. 2.

7. Quando Deus ſinit, poſſunt captiuos carceribus & vinculis eripere, motu locali tantum ad hoc opus eſt, & perfractione: quod cum homines valeant: cur non & dæmon? Narratio exſtat de Lupoldo Duce Auſtriæ apud Trithemium *l* digna memoratu : *Anno Domini* 1533. *Fridericus dux Auſtriæ: qui contra Ludouicum Bauarum Imperator delectus erat, inter Oetingam & Moludorfium magno prælio victus, & Ludouico traditus, qui in arcem munitam eum aſſeruandum miſit. Magus interim quidam Lupoldo fratri eius in Auſtria promiſit, ſe ſua arte Fridericum incolumem educturum vnius horæ ſpacio, ſi digna ſibi merces numeraretur. Dux liberaliter promiſit. Ergo dæmon ad Fridericum ablegatus auolat in Bauariam, formaque peregrini aſſumpta, cuſtodiam ingreditur, inquiens : ſi ex captiuitate liberari vis, hunc equum*

k Ioann. de Vaulx Stapuleti, ann. 1597.

l in Chron. Hirſaug.

aſcende , & te in Auſtriam ad fratrem tuum Lupoldum incolumem perducam. Cui dux, Quis es tu? ad quem ille: Noli interrogare, quis ſim? quia nihil ad rem: ſed aſcende hunc equum, quem tibi exhibeo. Hic, cum ducem, alioquin, audaciſſimũ, horror inuaſiſſet, & ſigno ſe ſanctæ crucis muniuiſſet: ſpiritus cum nigro equo diſparuit, & vacuus ad mittentem reuerſus eſt: à quo increpatus, quod non adduxiſſet captiuum, ordinẽ rei geſtæ narrauit.] De Apollonio ſcribit Philoſtratus eum ſe cippo eripuiſſe: & Veſtales Romanorũ ſuis creditæ precationib. mãcipia fugitiua, nõdũ vrbe egreſſa ſiſtere *a*.

a Plinius lib.28.c,2.

8. Mihi dubium non eſt poſſe magicen per dæmones (Dei permiſſu qui *Deus Sabaoth* eſt, & cui placet victoriã largitur) præſtigiis, & induſtriã variã, qua (vt & robore) plus cunctis mortalibus pollent; & vrbes obſidione liberare (vt exemplo Marcoſano ſupra q. 11. probauimus) & expugnandas præbere, & in præliis victoriæ cauſam eſſe, non deſunt exẽpla, nec ratio repugnat: cum hominibus non raro laus victoriæ merito adiudicetur. Ollerus magica arte apud Suecos, armis clarus euaſit, adeò vt diuinitatis opinionem ſit adeptus, auctore Saxone Grãmatico *b*, qui de Oddone Danico pirata ſic ſcribit *c*; *abſque carina altum pererrans, hoſtilia ſæpe nauigia concitatus carmine procellis euertit, negotiatoribus infeſtus, clemens agreſtibus. Inito cum Normannis conflictu, ita vi carminum hoſtilẽ hebetauit aſpectũ, vt diſtrictos Danorum enſes eminus radios iacere putarẽt: cominus vero ne ferrum quidem vagina extractum viſu excipere poterant: victa quippe fulgore acies præſtigioſæ coruſcationis impatiens erat.*] Similia de Biarmenſibus Olaus & de Haquino Noruego memorat Saxo: *d* de Bulgaris ita vincentibus Anaſtaſiũ Cuſpinianus *e*: de Tartarorum contra

b Saxo. lib. 3. Dan. c. lib.5.

d Olaus li. 3. ca,19. Saxo lib.10.

A Polonos memorabili victoria Cromerus, his verbis: *Poloni Tartaros anno Chriſti* 1240. *ad Legnicam commiſſo prælio grauiter vrgebant, & fugientibus inſtabant. Erat in extremo Tartarorum agmine, inter alia ſigna, vexillum inſigne, cuius pictura X. literæ figuram præ ſe ferebat: in cuſpide vero figura erat tetra nigraque, capitis humani barbati. Id vexillum cum ſignifer vehementius quateret,*
B *fumum atque nebulam denſiſſimã & fœdiſſimam exhalabat. Ea nebula nõ modo aſpectum barbarorum Polonis adimebat, verum etiam odore teterrimo eos enecabat. Incantationibus id quibuſdam Tartari effecerant: quibus iuxta ariolationibus, diuinationibuſque cæteris, cum alias, tum in bello plurimum vtuntur, ex humanis etiam extis de futuris euentibus coniectari ſoliti. Barbari, vbi Polonos*
C *trepidare ſenſerunt, cohortati ſeſe inuicem, impreſſionem in eos faciunt, perturbatiſque ordinibus magnam cædem ediderunt. Tantus eo prælio interfectorum Chriſtianorum numerus fuit, vt ſingulæ auriculæ à Tartaris præciſæ, nouem ingentes ſaccos explerent.* Scribit Dubrauius, *lib.* 3. *Hiſtor. Boem.* in pugna qua victor Siderius, omnes Lucenſes vt nec vltra progredi, nec retro pedem referre
D poſſent à ſaga ſuo quemq; loco, ne profugeret, miro ſtupore iniecto affixum. Chinenſes Neomam virginem pro ſancta colũt, de hac ſcribit Gonzaluus Mẽdoza, *lib.* 2. *Hiſt. Chinens. c.* 2. eam hunc cultum magicis artibus adeptam fuiſſe. Nam cum quidam dux belli, Compo nomine, regis iuſſu claſſem in quandam inſulam ductaret, is nulla vi anchoras ſoluere potuit ad abnauigandũ. Tãdem
E aduertit nauis cheniſco inopinam Noemam aſſidere. Accedit venerabũdus & opem cõſiliumque implorat. Illa refert, niſi ſe ductrice Chinenſes victoria non potituros. Vna ergo proficiſcitur,

e in Anaſtaſio li. ... hiſtor. Po...

& ho-

& hoſtes magicis praſtigiis fidentes maioribus præſtringit. Illi oleo in mare fuſo, quaſi claſsis incendio abſumeretur, omnia fictitiis flammis inuoluebant. Noëma exſtinguebat, & ſimilia eorum ludibria diſpellebat arte efficaciore: adeo vt cum omnia incaſſum conari ſe viderent, victos ſe profeſsi, Campo dediderint, addit Mendoza & alia nonnulla. Permittit iſta quandoque Deus peccatis profligatorum exigentibus. Sane perantiqua hęc Magices bellica præſtigiamenta. Nam legitur apud Diogenianum adagiographum Epheſiis notulas quaſdam & voces magicas fuiſſe, quibus vtentes in omni certamine victoria potirentur. Et Suidas teſtatur, Mileſium quendam cum Epheſio in Olympiis palæſtra depugnaſſe, nihilque in conflictu potuiſſe: quod Epheſius in talo patrios illos characteres haberet: quod ſimul ac animaduerſum à iudicibus, ademptas litteras, & Epheſium, qui iam triginta defatigarat, ſuccubuiſſe. Polyænus etiam auctor eſt *f* Chryſammen veneficam, arte ſua, Cnopo victōriam de Erythræis peperiſſe: non tamen carmine, ſed venenatis tauri carminibꝰ furorē hoſtibus immiſiſſe. Sed Francorum exercitum Rege Sigeberto ab Hunnis profligatum, carmine obiectis ſpectris memorat. Gregor. Turonenſ. *lib.4. hiſt. cap.* 28. Vtplurimum Deus non permittit victoriam in dæmonis poteſtate: ſæpe hic etiam ſuos mauult decipere veterator. Sane Magnentius ſic vana ſpe plenus, vincendum ſe præbuit Conſtantino Imperatori. Sic Ericus ille Rex Sueciæ, ſummus huius cultor vanitatis, poſt tot victorias manus Oſtanis euadere nequiuit *g*. In eadem Suecorum hiſtoria legimus, Hadingum, ab Othino dæmone iuſſum cum Curetibus confligere prælio, profligatum: potione quidem ab eo roboratum, ſed vincere non potuiſſe, donec à ſene quodam exercitus inſtruendi induſtriam aſſequeretur: fallaciſsimosque dæmones eum plurimis ac variis bellorum caſibus expoſuiſſe, nunc victorem efferendo, nunc victum omni ope deſtituendo: ſic tandem ſeipſum ſuſpendio publice necari curaſſe victum mæroris magnitudine *h*. Deinde inter cæteras cauſas cladis magnæ, quã Flandri à Francis cæſi, anno. 1302. acceperunt, memorat Meierus *lib.*10. *Chronic*. quod Flandrorum militiæ Imperator Guido Iuliacus, ſortilegos ac necromanticos ſibi adhibuit, & cacodæmonas adiurauit, & conſuluit. Eandem cauſam Ferdinandi Luſitani, Flandriæ comitis per vxorem, cladi & captiuitati adſcribunt, matris eius ſortilegium, Gaguinus & alii Hiſtorici Franci: ſed id reticent Flandri. Sed idem Meierus anno. 1304. de Guidone illo refert iſta: *ſama eſt deceptum fuiſſe à quodam Necromantico: abs quo artem didiciſſet, qua ille pollicebatur fore eum, quandocumq; vellet, in quamlibet magno periculo, inuiſibilem. At ea incantatio nihil ei hic profuit ad vitæ ſalutem*] ad veræ & æternæ mortis ſupplicium apprime vtilis fuit. Pergamenſes etiam olim conati ſe magicis artibus obſidione liberare, irrito conatu operam luſerunt, vt narrat Paulus Diaconus *lib.*20. *rerum Romanarum.* Tempore Leonis Iſauri Maſalmas Princeps Sarracenorum Pergamũ nullo negotio occupauit: quamuis ciues freti mago quodam horrendum Diabolo ſacrificiũ immolaſſent, ſecta prægnante fœmina, & fœtu viuo extracto & in cacabo elixato: & cun-

f I. Strahig.

g Ioan. Magnus li. 17. L. Gott.

h Ioan. Magnus li. 2.

ctis bellatoribus manus dexteræ manicani tam impio ſacrificio funeſtantibus: auctor Theophanes. Aliud quoque memini ludibrii hac in re exemplum nobile. *Vratulaus Lucenſis Dux* (verba ſunt Æneæ Siluii *i*) *Vratulaniæ conditor, bellum contra Gremozislaum Boemiæ Ducem, nepotem ſuum, ſuſceperat: ibi mulierem fuiſſe, tradunt, quæ priuigno bellum petituro, Vratislaum in pugna cæſurum, maioremq́ populi partem cum eo interituram prædixit: poſſe tamen euadere iuuenem, ſi ſibi pareret. Adoleſcenti imperata facturum reſpondenti, iuſsit: vt primum, qui obuius fieret, occideret, atq; vtraſque aures abſciſſas in pera reconderet: mox gladio inter priores equi pedes cruce in terra facta, & deoſculata, fugam maturaret. Pugna in campo, cui Thuſco nomen eſt, commiſſa, cæſo Vratislao: adoleſcens, qui nouercæ paruerat, domum incolumis effugit: ſed vxorem, quam valde amabat, interemptam reperit, carentem, auribꝰ, pectusq; confoſſam, ſic quas hoſti amputauerat aures coniugis ſuæ fuiſſe, ſtupens triſtisq; cognouit.*] digna merces conſultæ de victoria ſagæ, fortaſsis & vxor venefica fuit, & ſe prælio immiſcuit, quod ſolitæ mulieres Boëmæ: vel genus hic maleficii, per imaginem lethalem in prælio exhibitam, dæmone, interea domi miſeram iiſdem vulneribus mulctante, qua de re libr. quarto diſſerendum. Sed & Fridericus ille Stuphius, qui ſe Fridericum II. mentiebatur, cum ex magica pecunia bellum pararet: à Rudolfo Habſpurgenſi oppreſſus, captus & crematus legitur, *in Boiorum hiſtor. libro ſeptimo.* Quare non minus ſapienter, quam religioſe factum ab Innocentio Pontifice. qui vocatos ab Ethnicis è Thuſcia magos, & promittentes ſe Romam Alarici obſidione liberaturos, vrbe curauit expelli *a* iudicans capi vrbem præſtare, quam magicis artibus eripi: ſicut ſe Larinam oppidum eripuiſſe gloriabantur. Non diſsimilis prudentia, ſed iuſtitiæ diſtrictior vltio fuit in Allobrogum Comite. Comitatus iſte ducem Andegauenſem ſimul caſtrum Oui, quod Neapoli munitiſsimum, vndique mari alluebatur, à Duce accerſitus conſilii gratia, num oblatio cuiuſdam acceptanda, necne? Magus iſte erat, & gloriabatur ſe hanc ipſam arcem artibus ſuis Carolo Pacifico (qui in eam tum ſe receperat) in manus dediſſe, paratum eadem techna Andeganenſibus arcem tradere. præſtigiis ſe ex nube denſata pontem extructurum, & à continente in murorum arcis ſummitatem perducturum: ſic metu propugnatores ad deditionem prius à ſe cōpulſos fuiſſe, cauerent tantum milites, qui ponte tranſituri: ne vel manu, vel brachiis, vel tibiis, aut armis crucis vllum ſignum conformarent: tum enim pontem illum, cum tranſeuntium interitu, fumi inſtar diſsipandum. Comes iis intellectis, Ducem orauit, vti Magus ad ipſum mitteretur, de re tota eum certiorem facturus. Venit miſer, & eadem Comiti narrat ſpondetq́ue. Contra Comes, *Numquam ſe commiſſurum, vt tam ſtrenuis militibus veteranisq; belli ducibus exprobetur, Carolum Pacificum ab iis, ſine vetitis artibus, infamiaq; tanta, debellari non potuiſſe. ſibi ſpem in Deo, & virtute collocatam. Simul magum carnifici traditum capite feriri iuſsit b.*] Accidêre hæc anno 1383.

Nonum ſit de dignitatibus & honoribus, ad quos promoueri quem arte Magica, multa ſunt quæ ſua-

deant.

i in hiſtor. Boem.

a Sozome lib.9.ca.? & Soſymu lib.5.

b Froiſar dus libr.9 cap.7.

deant. Primo proferuntur Pontifices Romani, quos ad Apoſtolici culminis apicem ſic aſcendiſſe tradunt varii hiſtorici c. nempe Martinum II. Benedictum IX. Ioan. XXI. & XXII. Siluestrum II. & Gregorium VII. Sed reſpondeo de Martino II. dici malis artibus ad Pontificatum perueniſſe, ſed à Pontificum oſoribus: nec neceſſe malas artes de magicis accipi mala eſt ars, ambitus: mala, calumniæ: mala ſimonia & huiuſmodi. Silueſt. II. ſummus fuit geometra, & de arte illa librum ſcripſit: q m. ſcilicet habetur in bibliotheca Farmeſiana: Philoſophiæ quoque peritiſsimus, ſæculo tam inerudito, vt philoſophi ac geometræ pro magis haberentur: a vulgi igitur errore multiplex de illo fabula fuit, per Martinum Ciſtertienſem & Calfridum incaute diſperſa. De vtroque Ioanne, & Benedicto, & Gregorio, quæ ſparſa feruntur: in ſciſmaticorum Imperatorum eius temporis gratiam, fuiſſe diſſeminata, nihil dubitandum. Benno quidem ille Cardinalis, hoſtis dum vixit fuit iuratus Gregorii, & librum ſuum referſit tot impudentiſsimis mendaciis: vt vel voluiſſe videatur animi cauſa Pontificis peſsimi ideam exprimere, ſicut in Cyro Xenophon optimi Regis: vel ſane, liber ab hæretico quopiam patrum memoria, nomine Bennonis, fuerit conſcriptus: ſane ipſi ſcriptores qui Gregorii tempore vixerunt, aperte illi contradicunt, vt Onufrius & Bellarminus d docuere: Nec crediderim, Deum vmquam permiſſurum, vt ſedes Apoſtolica magico inſeſſore contaminarentur. Secundo igitur alia quædam exempla proferuntur: vt Theophili, qui Vicedomini dignitatem dæmonis auxilio recuperauit e & ſimilia. Nec mirandum poſſe magicas artes, quod ſæpe poteſt ambitus, ſymonia, & ſimiles corruptelæ: id enim tum ſuccedit, quando Deus permittit: qui cum permittit, vel maturam ſceleratorum vltionem, vel diuini cultus augmentum, vel aliud bonum inde ſolet elicere. Ipſe quidem Diabolus vt plurimum magos decipit, inani dignitatis, Principatuſve ſpe, & pro ſceptro palum, pro corona rogum vrendis largitur. De Stuphio illo, narrant Annales Boiorum: de Barone de Rais Britanno, Monſtreletus, *libr. 2. Hiſtor. cap. 248.* de duce Aurelianenſi fuſe Meierus lib. 13. Prorſus vero ridiculum eſt, quod auctor ille nugiuendulus ארבעחאל narrat Iudæū quendam Magum arte ſua effeciſſe: vt vltimus Rex Italus Neapolitano regno deiectus fuerit, & nullus Italicæ nationis in æternum illic queat imperare: nec eſſe remedium: niſi Magus ille ab alio potentiore euocatus, cogatur factum recantare. (*Sic mendaciſſ. ille ſcribit aphoriſ. 35.*) quo nihil dici poteſt inanius, aut ſtultius. Nec poſitum à me niſi vt vanitas Magorum cunctis appareat.

10. Quod de dignitatibus, idem iudicium eſt de veris diuitiis & theſauris: poſſe dæmonem, ſi velit & Deus permittat: non ſolere, niſi rariſſime varias ob cauſas. Nam quod Pſellus ſcribit f, *nihil eorum quæ diabolus promittit ex ſe præſtare illum poſſe, ſed viſu tantum inania ſuis cultoribus præbere*. Id ſi de eo quod facere ſolet loquatur, verum: ſi de eo quod poteſt, falſum. Quod etiam à viro Cl. g traditum: non poſſe dæmonem, Deo permittente (hoc enim ſupponitur) vllam veram ac germanā pecuniæ materiam producere, nec veram formam

c Vincent. Benno, Simo. netta, Platina, & Nauclerus

d Onufrius nunque li... tis non... editis, ad Platinā addi. ... Bell. tom. 1. ... de Ro... ca. 13. Sigiber. chron.

f c. de collationibus auri & virtutis.

g Iudic. Dam. hauderio in Mora. prõptuario. c. de pecuniæ vituperio.

dare: hoc diſtinctione fulciendum eſt, cum enim forma pecuniæ ſit inſcriptio numiſmatis, quæ eſt mere artificialis. nihil dubitandum, quin aurea & argentea numiſmata, qualia volet, diabolus cudere poſsit. Materiam quoque numiſmatis, ſcilicet corpus mixtum metallicum, poteſt producere, applicando actiua paſsiuis per modum naturalis & artificioſæ productionis, ſic enim poteſt producere inſecta viuentia, quæ metallis omnibus ſunt perfectiora. Neque tamen hæc productio eſt vocanda creatio. Per veram namque creationem nequit Diabolus nummi materiam gignere, quia vera creatio eſt pecuniæ ex nihilo productio, quæ eſt opus omnipotentiæ ſoli Deo propriæ. Vnde communiter Theologi, contra Platonicos, Simoniacos, & Auicennam, docent non potuiſſe Deum per angelos mundum creare, vt per cauſas efficientes inſtrumentales, quæ effectum immediate attingant ad morem cauſarum phyſicarum: nam quod per cauſas efficientes inſtrumentales inter cauſarum moralium pertingentes ad effectum (ſicut in vltimo iudicio, ad angelicæ tubæ ſonum mortui ſuſcitabuntur) id per angelos Deus poſſit, mihi quidem longe probabilius apparet. Quare poſſet Deus abſoluta potentia permittere, vt, diabolo quidpiam agente vel dicente, per creationem aurum de nouo gigneretur: ſed re vera tunc Dei permiſsio ac voluntas foret cauſa efficiens principalis, ad effectum per modum cauſæ naturalis immediate pertingens: diabolus vero tantum foret morale creationis huius inſtrumentum. Nec arbitror, ſi rem ſpectes, hæc negari poſſe, ſi loquendi modum obiicias, nolo λογο-

A μαχεῖν. Idem probatur, quia dæmon nouit omnes theſauros abſconditos, & in mari ſubmerſas diuitias, auri atque argenti fodinas, vnionum & gemmarum latibula: & inde poſſet, nemine valente aut audente reſiſtere, quæ vellet, ſumere: longe quoque vafrius, & occultius poteſt ex cuiuſuis ſcrinio vel ſacciperio nummos ſubducere, quam quiſquam morta-
B lium: quare cum furunculi & crumenæ legi id ſæpe faciant, proculdubio poterit & ipſe. Quod confirmant exempla variorum, quibus dicitur pecunias dæmon ſuppeditaſſe. Damhauderius quidem, de pecuniæ vituperio differens, quatuor exempla commemorat, quæ legi illic poterunt, Stuphius (quem dixi) magicis pecuniis exercitum ſtipendiauit. Nihilomi-
C nus addo, poſſe quidem Diabolum ſuos ditare ſi Deus permitteret, & ille vellet: item ſi Deus iuberet, & ipſe nollet. (inuitus enim Deo cogeretur obedire) ſed nec, niſi raro id dæmon vult, nec Deus vnquam iubet, permittit vero non niſi rariſsime. Ipſum nolle patet: quia videmus eum ſuos plerumque ludificari, & licet pau-
D cis aliquando paucas & veras largiatur pecunias, vt Treuiris fecerat Doctori Vlaet: tamen vt plurimum decipit inani ſpe ac ſpecie, quod multis exemplis confirmat Remigius teſtis oculatus, *libr. primo demonolatr. cap. 4.* his verbis: *Semel armentaria Duzæ 1. Kal. Octobr. 1586. accepta à dæmone, vt ſibi videbatur, pecunia, geſtiens domum propere rediit, eam vt numera-*
E *ret: ſed excuſſo ſacco, nihil niſi teſtas & carbones reperit. Catharina Metenſis Duzæ prid. non. Nouembr. 1686. ſuccerdam: Claudia Morelia Serræ. 3. Non. Dece. 1585. Benedictus Drigens Hara-*

curiæ 18. Kal. Ian. Dominica Petronina Pangæi. 13. Kal. Nouembr. 1586. ac plerique alij, arborum folia. Ioanna à Banno Manerij. 3. Non. Iul. 1585. cùm nummum aureum charta inuolutum in via reperiſſet, vti dæmon euentum prædixerat, atque eum marito cupidè oſtentaret: aduertit tandem, non ſine pudore, pro auro nactam ſe calculum ferrugineum, qui etiam contactu primo facile in fruſtra diſſolueret. Vna Catherina Ruſſa Vallea ad Moſellam. 5. Kal. Auguſti. 1587. agnoſcit nummos ſe tres ſemel ab eo ſine fraude accepiſſe.] Hæc ille omnia ex actis iudiciarijs ſe indice excerptis, cuius exempla libens vſurpo, quia fide publica notariorum, qui iudiciis interfuére ſunt conteſtata. Sic fert fama Fauſtum, & Agrippam Magos; cum iter facerent, ſolitos nummos ad oculum ſinceros in diuerſoriis numerare, quos qui receperant, poſt paucu- los dies cornuum fruſtra vel ſcruta viliſsima reperiebant. Sic cuidam infauſtæ, licet nobili, matronæ Moſellanæ; quæ ob crimen ſortiarium, paucis ab hinc annis, apud aquas Confluentes flammis tradita, fiſcellam dederat plenam ſcutatis, vt apparebat: illa repoſuit in arcam: verum cum vti voluit, loco numiſmatum fimum reperit equinum. Alia huiuſmodi narrantur compluria, gaudet enim decipere, & ad iracundiam homines irritare. Laurent. Ananias,[a] cur nolit, cauſam reddit aliam; malos genios eſſe deditos auaritiæ & theſauros ac pecunias huiuſmodi aſſeruare Antichriſto, filio perditionis, vt ei ad ſumptum ſufficiant; idq́; dæmonem ariolo cuidam reſpondiſſe, quamuis autem dęmoni, vt mendaci, minime credendum; res tamen à vero parum abhorret. Certior tamen cauſa, Deum id nec iubere vnquam,

[a] libr. 1 de nat. dæmõ.

(quia non cooperatur ad malum) nec niſi rarò permittere, cur alioqui videamus hoc hominum genere, quibus tam ſplendidè diuitias, dignitates, gratiam principum pollicetur dæmon: nihil eſſe vilius, egenius, abiectius, odioſius? ſi antè diuites erant, depauperantur: ſi pauperes, nunquam ditantur. Lucianus[b] refert Apollonium arte ſua theſauros ſolitum quærere: ſed nec Lucianus; nec Philoſtratus teſtantur, vnquam eum conſecutum quidquam, vnde caput vnctius referret. Pertinet hoc etiam ad diuinam prouidentiam, & probam mundi atque Eccleſiæ militantis gubernationem: quæ in nimis euidens, eam ob cauſam, diſcrimen deduceretur, quod allicerentur in exitium veris opulentijs, cùm innumerati falſis alliciantur? ſi diabolus poſſet arbitratu ſuo, quos vellet ditare: quæ eſt mortalium ferè cunctorum auri ſacra fames: valde metuendum foret, ne ad dæmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos qui à recta fide deuiarunt. Impijs etiam hac ratione diabolus pecuniam, belli neruum, ſuppeditaret: quare facilè pios opprimerent, niſi Deus miraculo nouo ſubueniret. Merito itaque ditandi homines poteſtatem atque arbitrium Deus ſibi reſeruauit.

[b] in Alex.

Omnia dat Dominus, nec habet inde minus.

Dei eſt terra & plenitudo eius, ipſe aperit manum ſuam, & implet omne animal benedictione, ipſe dat cuique, & non improperat, in ſiniſtra eius diuitiæ & gloria. Ipſe malos ditat, vt eius bonitatem agnoſcant, & conuertantur: vel ſaltem, vt aliqua eorum bona opera compenſet: quod de Cyro & Nabuchodonoſor conſtat. ditat & bonos, vt rectè vtantur, & in opera miſericor-

diæ expendant. Diabolus de ſuo, quod det non habet: & reuerà maleficos Vatiniano proſequitur odio, tantumque blanditur vt decipiat, & vt ad æterna perducat ſupplicia: quod vt citiùs obtineat, non raró ipſemet prodit contubernales, & iudici, quaſi in manum tradit. gaudet enim hominum, (quos odit, vt imaginem Dei) miſeriis, calamitate, & interitu. Hinc fit vt videamus eum homines lactare vana inueniendorum theſaurorum ſpe: & cùm quærere, contra humanas etiam leges, c perſuaſerit: tum eos vel metu exanimet, vel crudeliter præfocet. Andræ. Theuerus d narrat ab oculato teſte acceptum, de Græculo quodam Macriano, eū dum in Paro inſula theſaurum quæreret, à terra abſorptum. Similia quædā in Anaſtaſio refert Cedrenus, & alij plures alia, vnum adſcribam admiratione non indignum: *Circa annum Chriſti. 1520. Baſileæ quidam ſartor ingenio ſimplex, voce balbus, incertum qua arte cryptam illam, quæ Auguſtæ Rauracorum patet ingreſſus, & vlteriùs quàm vlli alij vnquam potuerāt progreſſus, miranda quædam ſpectra referebat. Cereo conſecrato accenſo in cryptam deſcendens, primò per ferream portam ſe tranſiuiſſe aiebat: inde ex vna concameratione in aliam, atque etiam in hortos pulcherrimè virentes. In medio aulam magnificè ornatam ſpectari, & virginem formoſiſſimam pubetenus, aureo diademate caput cinctam, crinibus ſolutis, infernè in horridum ſerpentem deſinentem, à qua manu ad ſcrinium ferreum deductus fuerit, ſcrinio duos moloſſos nigros incubare, & terribili latratu accedentes arcere. At virginem minabundæ ſimilem eos cōpeſcere. Tum clauium faſce, quem collo alligatum geſtaret, ſoluto, arcam recludere, & omnis generis numiſmata, aurea, argentea, ærea depromere, Quorum non pauca liberalitate virginis ex ipſa crypta ſe retuliſſe oſtendebat. Addebat virginem narrare ſolitam diris imprecationibus, ſeſe, cum regio eſſet orta ſtemmate, tam olim deuotam, in tale monſtrum mutatam fuiſſe, neque aliam ſalutis recuperandæ rationem ſupereſſe: quam ſi ab illibati pudoris adoleſcēte ter deoſculata fuiſſet, tunc enim formam priſtinam ſibi reſtitutum iri, & dotis nomine theſaurum omnem, qui eo loci lateret, liberatori ceſſurum. Affirmabat quin etiam bis ſeſe virginem deoſculatum: bis tam horribiles geſtus in ea præ gaudio ſperatæ liberationis obſeruaſſe, vt ſibi, ne viuus ab ea diſcerperetur, metuendum fuerit. A quibuſdam nepotibus in ganeum deductus, nunquam poſtea aditum ad cryptam inuenire potuit nedum ingredi. a*] Quis non deprehendit illuſionem? iuuenis ille mentis non benè cōpos, vel magis, illa de genere Lamiarum, dæmon oſculum petebat, deuoratura poſt tertium, non permiſit Deus, canes illi duo: alij dæmones, vel veri vel fictitij theſauri cuſtodes, numiſmata quædam fortè vera, & Deo permittente data. Poſt annos aliquot alius ciuis Baſileenſis eandem cryptam ingreſſus, vt familiæ ſuæ paupertatem leuaret, nihil præter cadauerum humanorum oſſa inuenit, & ſubitò correptus horrore, feſtinus egreſſus, intemperijs actus fuit, donec tertiā poſt die miſerè interiret. b Paucos ante annos quidā Prior Margulling cum duobus ſociis foſſam quandam in ſpeluncā Regis Salai prope Puteolos theſaurorum cauſā ingreſſus, miſerè interiit, nec amplius viſus, vt narrat Vallamontius *lib. 1. Itinerarij ſui c. 23.* Andr. Cæſalpinus, *in ſua Dæmonum inueſtigati ne*

c l. prima. C. de theſ.

d l. 8. Coſmogr. c. 1.

a Stump. in Chron. Heluet.

b Vide Stumphius ſup. & Rhenā. lib. 3. German.

*tione c.*12. ſcribit, quibus hæc confirmantur, *theſaurum quidem* (inquit) *indagatores per magicas facultates multos nouimus: ſed qui aſſecuti fuerint cōpertum non habeo: Piſis tentauerūt quidam noſtris temporibus effodere, ſed rei difficultate victi ab opere ceſſarūt. Tandem anno elapſo locum, in quo Neronis ædificia extitiſſe ferunt, hodie autem ſacris virginibus dicatum, effodere cœperunt, vbi erat ingens pini arbor: ſed à dæmonibus adeò infeſtati ſunt, vt præ timore ab incepto deſiſtere coacti fuerint: quo tempore multæ ex virginib. locum habitantibus à dæmone obſeſſæ ſunt.*] Quid mirum, ſi hanc theſauri illicitam ſcrutationem in ſuo ſolo fieri permiſerāt? in hoc mundo pœnam Deus inflixit, vt in alia vita parceret. Nemo (meâ ſententiâ) prudentiùs aut veriùs hac de re tota diſſeruit; Paulo Grillando, *libr. de ſortileg. q.*3. *n.*12. quamobrem conducibile reor, eius verba vobis tranſcribere: *Arte huiuſmodi iactant ſe poſſe inuenire theſauros in locis valdè remotis & ſubterraneis abſconditos, & quādoq; inducunt homines in talem inſaniam, vt foueas quàm ingentes conficiant pro inuenienda theſauris huiuſmodi: & iſta videtur mihi, quod ſit vna ex turpiorib. illuſionibus, quas dæmon homini faciat, quia in rei veritate nunquam legi, vidi, nec audiui quenquam ex necromanticis, magicis, aut ſortilegis huiuſmodi aliquos vnquam inueniſſe theſauros, aut aliàs aurum vel argentum: ſed quamplures vidi huic operi incumbentes, qui mirabiliter conati ſunt, velle experiri: qui poſt multos labores, & diabolicas obſeruantias, demum nihil viderunt nec inuenerunt, niſi terram. Et ratio eſt, quia Deus non permittit, nec vult dæmonem poſſe theſaurizare, quia aliàs ſequeretur, quod iſti Magici, Necromantici, ac*

A *cæteri diabolicæ fidei profeſſores, eſſent cæteris Chriſti fidelibus ditiores, ac præſtantiores: ac quamplures reperirentur, ex ipſis Chriſti fidelibus, qui animo ditandi proſequerentur illos, nec curarent Chriſtianam ipſam poſtergare fidem: vt magno theſauro abundarent & venerarentur ab omnibus. Quinimo videmus hodie totum oppoſitum, quod iſti ſortilegi, magi, necromantici, & ſimiles ſunt*

B *cæteris* Chriſti *fidelibus pauperiores, ſordidiores, & viliores, & in hoc mūdo, Deo permittente, calamitoſam vitam communiter peragunt, demum vero infelici morte pereunt, & æterni ignis incendio cruciantur, vt in ca. firmiſsimè.* extr. de hæret. &c. nec mirum. 26. q. 5. *Et ea argutia qua dæmō illos decipit, eadem, & ſimilib. promiſsionibus ipſi nos decipere ſtudent: ſed non capiunt, niſi a-*

C *liquos: qui ſunt ſimplicis cognitionis, & carent intellectu, & ratione: vel qui ſunt nimium creduli & curioſi: qui auiditate quadam impudenter appetūt ſcire ea, quæ nulla ratione, aut honeſta cauſa competit ſibi inueſtigare,* d. cap. nec mirum §. auguria. verſ. potentis.] Hactenus Grillandus. Melindenſes Indos inuenio ſolitos merces, quarum iactum fecerunt, conari incantatio-

D nibus è pelagi fundo extrahere, quo euentu neſcio. Lege Caſtanuedam, *libr.* 1. *Hiſtor. Indica c.*30. permittente Deo nonnunquam Diabolus merces effert, vt eos in ſuâ ſuperſtitione roboret: nō permittente, nequit, & culpam in aliquot erratum incantantium conijcit. Notandum etiam hac in re: quoſdam dici theſauros inueniſſe magicis artibus: qui id conſecuti ſoler-

E ti, atque ſagaci coniectura: vt Sarracenus ille, tempore Guiſcardi Normanni in Apuliâ, cuius factum Magiæ Platina c & Collenucius; ſed prudentię

Platina in Leon. Colleū in iuſt. Nicol. & Bonfinius in Hungarica, Petrarcha in Exempl. ca. de Prudentia.

A melius adſcribit Petrarcha, pro quo ſententiam feret, quiſquis rem iuſtá lance trutinarit. Claudat hoc caput Carolus V. fortiſsimus & religioſiſsimus Imper. qui iure optimo Cornelium Agrippam, & duos alios nobiles, aula & regnis ſuis exulare iuſsit: eò quod illi theſaurorum, per artem magicam, ſpem obtuliſſent. Benè tibi ſit, & ſtemmati tuo Carole: tu qũidem B beatitudine iam frueris: viuet, vincetq́ue poſteritas tua: quamdiu Catholicam tuebuntur, & ab impiis curioſisq́; artibus abhorrebunt. Huc ſi deuoluantur: quam virtute, tam fortuna tibi ſunt diſsimiles futuri.

QVÆSTIO XIII.

An magi valeant incantare animalia bruta?

C DE ſerpentibus, id non poëtæ tantùm, ſed & Chriſtiani credidere. Poëtas laudaui ſup. q. 9. pleroſq; Virgilium, Ouidium, Nemeſianum, ijs nunc accedant Lucilius in Satyr. libro 20.

----Marſu colubras
Diſrumpit cantu, venas cùm extenderit omnes.

Horatius Epod.

D *Caputq; Marſa diſsilire nænia,*

Ouidius de medicamine facil.

Et mediæ Marſis findantur cantibus angues.

Sopire cantu tradidit Maro lib. 7.

Item P. Silius Italicus.

——Serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuq; graues ſopire chelydros.

E & Seneca, qui fuſiùs deſcribit Med. act. 4.

——triſte læua complicans ſacrum manu
Peſtes vocat quaſcunq; feruẽtis creat
Arena Libyæ, quaſq; perpetua niue
Taurus coercet frigore Arctoo rigens,
Et omne monſtrum. tracta magicis cantibus
Squammea latebris turba deſertis adeſt.
Hic ſera ſerpens corpus immenſum trahit,
Trifidamq́ue linguam exſertat, & quærens quibus
Mortifera veniat: carmine audito, ſtupet,
Tumidumq́ue nodis corpus aggeſtis plicat,
Cogitq; in orbes. Manilius lib. 5.
Non inimica facit ſerpentum membra creatis.
Accipient ſenibusque ſuis peploq́ue fluenti,
Oſculaque horrendis iungent impunè venenis.

Sic enim legenda hæc carmina. *Senibusque*, rectè eſt in Gemblacenſi m.ſ. ſicut enim veteres, *Vergilium* & *Virgilium*, ſic *ſenus* & *ſinus*, ſcripſere. Nonne ſequitur apud eundem Manilium?

Et ſenibus vires ſumit, fluctumque figurat.

Viderint critici, cur iſta corrumpãt, redeo ad inſtitutum. Quæ dixi ea confirmat fuſiùs idem poſtea, agens de natis ſub vrſæ ſigno, idem conſummat, quod legi in noſtrorum hominum annuis litteris Peruanis, datis anno 1591. viperæ innoxiam contrectationem in Magorum Indicorum ludibris, ad miraculum fortè B. Pauli eleuandum à dæmone excogitatam, id ita narrat in collectan. ſuis Spitillus; *Celebrant & feſtum aliud ſuperiore non minùs ſuperſtitioſum. Puerum decora facie, & qui toto caſtello formoſiſsimus habetur, cubiculo includunt, eique tamdiu ieiunium*

imperant,

A *imperant, dum excreſcant capilli, tum Magi præſtigiatores cum ſenioribꝰ eductum, veluti applicatione quadam, in ædes amici alicuius arctiſſime illi iuncti deducunt, vbi vetulæ puerum querula voce lamentantur, & plebs, quæ interea cogitur & conuenit, paulatim pueri capillos præſcindit, oblato in ſingula capita anſere vno cocto. Altera die Magus iuniores ad venandas feras mittit, alios vt feſtum opportunum apparent* B *ablegat. puellis vt bonum vinum excoquant imperat, Senioribus muſica vt inſtrumenta componant, & ex ea hora eadem pulſare incipiunt, atque ab eo tēpore, qui eas in res à Mago emiſſi ſunt, libere furari poſſunt, quidquid extra cuiuſuis domum repererint. Inuitant populos, vicinos, vt variis armis inſtructi ad feſtum conueniant. Puer feſti tempore coronatus,* C *altera manu telo inſtructa, altera vipera viua dependente, poſitam in loco quodam ornatiſſimo ſedem occupat, vnde facile colligitur dæmonis eſſe artes, cum à vipera non mordeatur. Corpori etiam pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ ſunt. Quæ venatione apprehendit iuuentus, cum coctu & aſſis anſeribus, repoſita ſunt ad vnum pueri latus: alterum claudit bona vini quātitas.* D *Poſteaquam milites ad feſtum vocati, militari quodam ordine & delectu, ingreſſi ſunt, & viperam adorarunt, ad puerum accedunt, vinum illi proximum ebibunt, & præparatas pueroque adhærentes epulas ſumunt: tum ad adorādam rurſus viperam regrediuntur, eundemq; cibum & potum repetunt, totosque tres dies hac ratione abſumunt, quibus euo-* E *lutis viperā necant. Exin fœminæ (quæ toto feſti tempore clauſæ domi hærebant (egrediuntur clamantes: Victoria. In celebritate huiuſmodi frequēter dæmon apparet: ad cōbibendum, comeſſandum,*

A *feſtosq; dies læte hilariterq; agendos exhortans.)* Sed & Pet. Chieza ſcribit omnes Andinorū montium vaſtos ſerpentes omnē ferociam, vimq; noxialem poſuiſſe vetulæ cuiuſdam carminibus olim exarmatos: nunc etiam aſpectu tantum terrere cætera innocuos eſſe. Rurſus idem cōfirmat indicarum Nauigationum hiſtoria, hāc enim vim Nigritis Africæ populis tribuit Aloſius B Cadamuſtus *a*. Quodq; caput eſt, patribus Chriſtianis id ſacræ ſcripturæ loca videtur indicare: dum ea, vt ſonant, accipiunt: & quæ de Marſis veteres tradidere, vt veriſimilia admittunt, DD. Hier. & Baſil. & D. Aug. Arnob. quoque Theodoret. Alcymus Beda, & Euthymius *b*. Nec puto iis D. Hilar. repugnare *c*, nam ipſe de dæmone ac- C cipit, allegorice: de veris ſerpentibus, patres alii ſenſu litterali: ipſe de Marſis fabulam putat eatenus, qua vulgus putabat ea, vi carminis contingere: cæteri admittunt eo ſenſu, quem Hilarius negaret, & quem nos retinemus, ad incantationem ſcilicet, vt ad teſſeram, malum genium aduolare, ipſumque ſerpentes vel exarmare, vel ſopire, vel necare. Docet celebre exemplum Ma- D gi Saltzburgenſis, qui cum omnes, ad vnum milliare, ſerpentes in quandam foueam cogere niteretur: tandem ab ingenti vno & annoſo, in eum exſiliente, necatus fuit. Nimirum cæteros dæmon eo compulerat: nunc noluit cogere, ſed in magum concitare maluit. Etenim ſi vi carminis cæteri in fo- E ueam adacti, eadem ſe vis in hunc quoque exeruiſſet, idem patet ex ridicula & inepta verborum formula, qua magi vtuntur: quam ſi alii chartis non illeuiſſent, melius curioſis ingeniis conſuluiſſent. Loca ſcripturæ duo ſunt. Apud Dauidem legimus: *Sicut aſpidis* B

a Nauiga. Ind. c. 28.

b in Pſ. 57.

c in d. Pſal. 57.

ſurdæ

ſurdæ & obturantis aures ſuas: quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter d. Naturali ergo inſtinctu nouit vim ſibi ab incantatione inferri poſſe, hoc genus aſpidis tradit Euthymius, *Palamnem*, vocari. Apud Hier. e: *Ego mittam vobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio.* Hoc eſt qui nequeunt incantari, poſſunt ergo cæteri; quamquam ne quid diſsimulem, ſenſus poteſt eſſe, adeo lethales fore ſerpentes, vt nequeant eorum morſus ſanari: quam explicationem confirmant L X X. dum vertunt, *ſerpentes mortiferos: quibus non eſt incantatio: & mordebunt vos inſanabiliter.* Melior ergo ad probandum eſt ille locus Dauidis: vt intelligamus, magos vi pacti hæc poſſe in ſerpentes: non dubito idem poſſe in cæteras belluas: vnde Silius:

Harcelo non pauidus fætas mulcere leænas.

Etenim in crocodilos id ſolere piſcatores, docet Villamontius, *Itinerary lib.3. cap.12.* Veriſimile tamen fateor, quod cenſuit D. Auguſtin. f, ob fraudem, qua primi parentes à ſerpente decepti. Deum frequentius permittere ſerpentum, quam aliarum ferarum incantationes, & maiorem illorum eſſe cum dæmonibus familiaritatem: non natura, ſed diuina permiſsione quadam. Sane Grilland. *q.8. in fin. Et ego alias* (ait) *vidi Romæ quendam Magum excellentiſsimum, Græcum, tempore Hadriani VI. antequam perueniret ad vrbem ipſe Pontifex: quod ſolis verbis compreſſerat vires cuiuſdam ferociſsimi tauri, exiſtentis in armento in loco ſilueſtri: quem ſic affixum, vt ita dixerim, & humiliatum apprehendit per cornua, & chordula quadam ſatis debili, arte tamen magica*

d Pſalm 57. v.5. ad hūc locum reſpicit Alcymus lib.2. cap.15.

e 8.v.17.

f lib.11. de Geneſi ad litt. c.28.

A *fabricata taurū ipſum ligatum, quo voluit adduxit media nocte, circiter quatuor aut quinque milliaribus: quæ viſa fuerunt per ducentos & vltra viros.*] Sed errat Grillandus, cum putat hæc omnia ipſa verborū potentia effici potuiſſe, vt ille Magus aſſerebat. *quod li.1.* refutatum. Quod in Circenſibus ſoliti incantatione ſuis equis velocitatem,

B aduerſariorum vero tarditatem, moramq; adferre, docent Arnobius, *lib.1.* Hier. *in vita Hilarionis.* Caſsiodorus, *lib.3. epiſtol.51.*

Quærat aliquis an vt animos, ſic & colores ferarum dæmones vere queant immutare? nihil dubitem, quia norunt aquas, quibus id naturaliter perficitur. Ariſtoteles, *lib.3. de Hiſt. anim. c.12.* teſtis eſt his verbis: *Sunt aquæ mul*

C *tis in locis, quas cum oues biberint, mox q; inierint, nigros generant agnos: vt in terra Aſſyritide, agri Chalcidi Thraciæ facit amnis, quem ob nimiam frigiditatem Pſychrum vocant: & in Antandria duo ſunt fluuy, quorum alter candorem, alter nigritiem pecoribus facit. Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur, quamobrem Xanthum pro Scamandro vocatum ab Homero*

D *autumant.*] Varro quoque apud Solinum tradidit, in litore maris rubri eſſe fontem, quem ſi oues biberint, mutēt vellerum qualitatem & ante candidas, poſt hauſtum furuo nigreſcere colore. Plura memorant aquarum miracula, quæ ſi reapſe contigerunt, poſſent circa animātia per aquas hæc omnia Magi. pergam addere nonnulla. P. Nazo,

E *lib.15.* Metamorph.

.... Medio tua corniger Ammon.
Vnda die gelida eſt, ortuq; obituque caleſcit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum,

Narra-

Narratur, minimos cum luna receſ-
ſerit orbes.
Fiumen habent Cicones, quod potum
ſaxea reddit
Viſcera, quod tactis inducit marmo-
ra rebus.
Cratis & hinc Sybaris veſtris con-
terminus oris,
Electro ſimiles faciũt auroq́; capillos
Quodq́; magis mirum. Sunt, qui non
corpora tantum,
Verum animos etiam valeant muta-
re liquores.
Cui non audita eſt obſcœna Salmacis
vnda?
Aethiopeſq́; lacus quos ſi quis fau-
cibus hauſit,
Aut furit, aut patitur mirum grani-
tate ſoporem.
Clitorio quicumque ſuum de fonte le-
uarit,
Vina fugit, gaudetq́; meris abſtemius
vndis.
Huic fluit effectu diſpar Lynceſtius
amnis:
Quem quicumque parum moderato
gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam ſi mera
vina bibiſſet.

De admirandis Siciliæ aquis multa Thomas Fazellus. 1. *decad. lib.* 1. *cap.* 5. quod eſt de mirabilibus Siciliæ.

QVÆSTIO XIV.

An poſſint aliqua mixta, maxime ſenſibilia producere ſeu gignere arte ſua?

A SIt propoſitio prima, *Animalia imperfecta, muſcas, vermes, ranas, & huiuſmodi inſecta, & alia quæ ex putrefactione naſcuntur, poſſunt producere celeriter: non creando, ſed actiua paſsiuis applicando.* Hæc D. Auguſtin. quem ſchola Theologica ſequitur *a*.

. Aug.
e Tir.

A Solent autem hæc producere magi, ex pacto, per dæmonẽ actiua paſsiuis applicantem, nam ipſi magi plerumque neſciunt, quo iſta pacto gignantur, & cauſas ignorant, vt quando diabolus dat ſagis minutum puluiſculum, cuius in aerem iactu diuerſæ ſpecies locuſtarum, bruchorum, murium, erucarum, & ſimilium animalculorum variæ peſtes, ſtatim naſcuntur, iubet interdum B primam quæ obuia plantam ex agro illo, quem vaſtari volunt, euellere: aut gramen perdendæ arbori illidere, & alias tales nænias adhibere, quæ vim nullam habent naturalem *b*. Sic poſſent Magi etiam producere quoſdam anſeres imperfectiores, qui ſoliti gigni ex deciduis fructibus arborum in mari putreſcentibus, vel ſane ex li- C gnis nauigiorum putridorum, vt norunt contingere Scoti, & Hebridum incolæ, quibus vocantur, *Klakis & Bernicles c*. Sed an perfecta (quæ vocantur) animalia? probabilius mihi eſt, actiua paſsiuis applicando non poſſe, quia hæc ex putrefactione naſci non poſſe probabilius, & non niſi ex prolifico parentum ſemine, vel à parente, vel à dæmone incubo matri in- D fuſo, prout poſtea dicetur. Poſſet etiam dæmon talia iam producta muliebri vtero includere, & callide inde educta, occulta quapiam clancularii meatus via ipſi cognita, in locis remotis vbi nata videantur fouere, alere, & reſpirare facere: vtpote inter ſaxa, in quibus non raro imperfecta naſci conſueuerunt, muſcæ, mures, & E ſimilia. Hoc omnino crediderim contigiſſe in canibus illis, quorum mentio fit à Guilhelmo Neubrigenſi his verbis: *Dum in quadam lapidicina petra ingens ferramentis finderetur, apparuere duo canes capacem ſui in*

a In ca. 7. D. Bonau. & alii in 2. di. 7. Alex. de Hales 2. p. quæ. 43. D. Th. 1. pa. q. 114. ar. 4.

b vide Nic. Remigi. 1. dæmonolatr. ca. 21.

c Card. lib. 7. de rer. va riet. Lobelius in fin. lib. de hiſt. herbar.

eadem petra capacitatem replentes abſ-
que omni ſpiraculo(intell.perceptibili)
videbantur autem eſſe ex eo canum ge-
nere, quos leporarios vocant, ſed vultu
truces, odore graues, pilorum expertes.
Et vnus quidem eorum vt dicitur, cito
defecit. Alterũ vero ſtupendæ, vt aiunt,
edacitatis Henricus Vvintonienſes E-
piſcopus diebus plurimis in delicijs ha-
buit.] lib.1. Hiſtor. Anglor. cap.28. &
ſubdit, in alio lapide inuentum bufo-
nem cathenulam auream circum col-
lum habentem. Cenſeo huic catenu-
lam à dęmone additam, nam ipſe bufo
ibidem naſci potuit, vt in carbonariis
fodinis Leodicenſibus ſilices ingentes
nonnumquam reperti, intra quos viui
bufones conditi, vt in natiuitatis ſuæ
cunis, latebant.

B Poſſunt etiam dæmones producere
quædam inſolita monſtra: quale illud
in Braſilia, altum palmos ſeptendecim,
tectum corio lacertæ, mammis præ-
tumidis, brachiis leonum, oculis ri-
gentibus, & flammeis, ſcintillanti-
bus, ſimili lingua, *d* qualia forte mon-
ſtra, quæ in Saxoniæ ſiluis, ſemihuma-
na facie, capta anno 1240. *e* Niſi fortaſ-
ſis illa ſint ex nefario hominum ac fe-
rarum coitu nata: quæ monſtrorũ plu-
rimorum origo indubitata. Sic enim
peperit olim bello Marſico Alcippe e-
lephantum *f*: ſic anno 1278. apud Hel-
uetios alia leonem *g*: ſic anno poſtea
1471. quædã Papiæ cattum, Brixiæ ca-
nem alia: ſic 1531. mulier Auguſtæ Vin-
delicorum, eodem partu, enixa primo
caput humanum membranis inuolu-
tum, mox ſerpentem bipedem, tertio
porcum integrum *h*: & quæ varia hu-
iuſmodi leguntur apud recentiores *i*.
C Illud ſuperat admirationem reliquo-
rum, quod Caſtanneda retulit, *in An-*
nal. Luſitaniæ: mulierem ob quod-

A dam crimen in inſulam deſertam naui
deportatam: cum ibi expoſita fuiſſet,
eam ſimiorum, quibus frequens lo-
cus, agmen circumſtetiſſe fremebun-
dum, ſuperueniſſe vnum grandiorem,
cui reliqui loco ceſſerint, ab hoc mu-
lierem blande manu captam in an-
trum ingens abductam, eique cum ip-
ſum, tum cæteros copiam pomorum,
B nucum, radicumq́; variarum appoſu-
iſſe, & nutu, vt veſceretur, inuitaſſe:
tandem à fera coactam ad ſtuprum: fa-
cinus hoc multis diebus cõtinuatum,
adeo vt duos ex fera liberos ſuſcepe-
rit, ita miſeram (quanto mors optabi-
lior!) victitaſſe per annos aliquot: do-
nec Deus miſertus nauim eo Luſita-
nam detuliſſet: cumque milites in ter-
ram aquatum ex proximo ad antrum
C fonte exſcendiſſent, abeſſetq́ue forte
fortuna ſimius: feminam ad inuiſos
diu mortales accurriſſe, & acciden-
tem ad pedes ſupplicaſſe, vti ſe facino-
re & calamitoſiſsima ſeruitute irent
ereptum: adſentientibusq́ue, & ca-
ſum miſerantibus illis, eam cum ipſis
nauim adſcendiſſe: ſed ecce tibi ſi-
mium ſuperuenientem, inconditis
geſtibus & fremitibus coniugem non
D coniugem reuocantem, vt vidit vela
ventis data, concito curſu de liberis
vnum matri oſtentat, minatur: ni re-
[illegible]at, in mare præcipitaturum: nec ſe-
gniter fecit, quod minatus tum recur-
rit ad antrum, & eadem velocitate ad
litus rediens, oſtentat alterum, mina-
tur, & demergit: ſubſequitur & ipſe
furens, tamq́ue diu nauim natatu in-
E ſequitur, donec vndæ natantem vi-
cere. Rem tota Luſitania teſte notiſ-
ſimam, & à rege mulierem Vliſiponę
addictam ignibus, quorumdam preci-
bus vita impetrata lethũ cum clauſtro
perpetuo cõmutaſſe. Miraris Lector?

de occult. nat. mirac. cap.8.

d Anan. li. 4. de Nat. dæmon.
e Lycoſten de Prodig.
f Alex. ab Ale. lib. 2.
g Stumph. Chro. Hel.
h Lycoſth. ſupra.
i Cardan. li. 15. de va-ric. Lem niumli. 1

en tibi Saxo Grammaticus, cum duo-
bus Magnis, Vpſalenſibus Epiſcopis:
narrant Gotthicos reges ex Vrſo &
D Virgine nobili originem ducere: &
Ioannes de Barros Peguſianos & Sia-
nitas Indię gentes, à cane, qui cum mu-
liere corpus miſcuerat. a Verùm his
ego non ſum credulus: qui certus ſum
ex homine, & ferâ verum hominem
naſci non poſſe, quia ferinum ſemen
perfectionis illius eſt expers, quæ ad
tam nobilis animæ domicilium requi-
ritur, quare ſi quid ex tali mixtione na-
ſcatur, monſtrum id fuerit, non homo.
Sequitur enim deterioris ſeminis con-
ditionem talis fœtus: quare vt ſum-
mùm hominis aliquam ſpeciem præ-
bebit. Nec enim crediderim, cenſen-
dum perfectum brutũ eius ſpeciei, cu-
ius alteruter parentum: (v.g. ex Luſi-
tana nati, nec ſimij, nec homines e-
rant) ſed monſtrum quoddam mixtæ
ſpeciei & imperfectæ, vt mulus ex e-
quo & aſino, thoës ex hyænâ & lupo:
quare nec arbitror, ſi commiſceatur
ſibi ſimili, vel alteri bruto perfectæ ſpe-
ciei, brutum vllum genitũrum. Con-
firmat hanc ſententiam cordati Hiſto-
rici Petri Chiezæ narratio, qua tradit
rupices illos Andinos ſolitos ingenti-
bus ſimiis ſe commiſcere; & natos in-
de fœtus caput humanum & pudenda
habere, cætera ſimijs ſimiles eſſe: feros
iuxta ac fœdos, qui non loquantur, ſed
terribiliter vlulent: & ab ipſis quoque
Indis, pro monſtris haberi. Denique
in prouincia Aulaga mulierem Indam
ex cane tria monſtra peperiſſe hæc ille,
1. *part. Hiſtor. Peruanæ. cap.* 95. Præ-
terea in nonnullis exẽplis citatis, ima-
ginatrix vis & corruptio ſeminis, &
ſuperfluorum in vtero humorum co-
pia, ſuam ſibi ſingula partem poſſunt
vindicare. Fieri poteſt pręterea, vt mu-
A lieres harum aliquæ de ſtrigum nume-
ro fuerint, & dæmon incubus calidum
horum animalium ſemen illis infude-
rit. cur qui poteſt humano ſic abuti, nõ
poſsit & ferino? Sanè in illis exemplis,
de Indorum populis & Gotthorum re-
gibus putarim hoc dicendum: quod
dæmon in ferarum talium effigie fœ-
minas compreſſerit, quod eum poſſe
docebit ſequens quæſtio. Veriſsimam
B narrationem his adiungo. In hoc ipſo
Belgio fuit nefarius quidam: qui vac-
cæ ſe commiſcuit. Poſt viſa bos præ-
gnans, & poſt aliquot menſes edere
maſculum fœtum, non vitulum, ſed
puerum: adſuêre non vnus, deque ma-
tris vaccæ cadentem vtero adſpexe-
runt, leuatumque de terra nutrici tra-
diderunt, adoleuit puer, baptizatus, &
inſtitutus Chriſtianæ vitæ præceptis,
C pietati ſe addixit: &, pro patre, ſeriò
pœnitentię vacat operibus: homo qui-
dem perfectus, ſed qui ſentiat in ani-
mo propenſiones vaccinas, paſcendi
prata, & herbas ruminandi. Quid de
hoc ſentiendum? nonne hominem eſ-
ſe: planè crediderim: ſed ex vacca ma-
tre natum abnuo, quid ergo? Diabolus
peccati illius gnarus, & impulſor, mox
vaccam prægnantem fecit videri: cùm
D voluit, alicunde infantem ſurreptum
attulit, & vaccæ parturienti, quæ ven-
to grauida erat, puerum ſic ſuppoſuit:
vt à vacca fundi videretur. Hinc nata
opinio: & puer perſuaſus ſe vaccæ fi-
lium, matris putatæ propenſiones hau-
ſit imaginando. Nam vt verus homo,
ex ſeminis vaccini materia, naſcatur, &
organica illa diſpoſitio perfecta huma-
ni corporis, in vaccæ vtero, & vaccinæ
E animæ calore ac virtute, perficiatur: id
philoſophos omnes mecum arbitror,
inter ἀδύνατα, computaturos. Illud
vero Manilij, monſtrorum productio-

a Videre Torquemandam Horti floridi Dial. 1.

nem aſtrorum in fluxibus & fato Stoico aſcribentis, ſectæ eſt deliramentum.

Permiſcet ſæpe ferarum
Corpora cum membris hominum: non ſeminu ille
Partus erit, quid enim nobis commune feriſq;
Quiſue in portenti, noxam peccarit adulter?
Aſtra nouant formas, cœlumque interſerit ora,

Cæterùm Andr. Cæſalpini Paradoxum: ſine ſemine, bruta perfecta equos, boues, elephantos, imò & hominem quoad corpus, ex Solis calore, & putredine ſola naſci poſſe: quod multis probare conatur, *lib. 5. Perpatetic. Quæſt. q. 1.* vnde ſequeretur arte Magica hæc omnia produci poſſe applicatione agentium ad patibilia: mihi nondum potui in mentem producere, vt id verum eſſe, vel ſuſpicer. Qui non ignorem, præparationem materiæ ad formas animantium, quæ perfecta nuncupatur, dependere à virtute ſeminaria, & formatrice: quæ ad perfecti animalis conformationem opus habet, non tamen primarum qualitatum mixtura & temperaméto, quod à cœlorum influxu, & ſolis calore recipit: ſed præterea perfecti: animantis cooperationem exigit, vt cordati omnes Theologi & Philoſophi fatentur, quos citant Conimbricenſes noſtri, eruditè hoc commentum refellentes, *in 2. de cœlo c. 3. q. 6. art. 3. & 4.* quos (curioſè lector) ſuadeo tibi legendos. Illud etiam conſidera, hominem quoad corpus ſic gigni, vel ſibi in his verbis contradicere, vel hoc tantum dicere, ſic monſtrum gigni poſſe: imò nec monſtrum quidem: quia inanimatũ, quæro enim quà illa humani corporis maſſa anima animabitur? humana? at hoc eſt delirium Paracelſi, hæreticum, vt aliàs oſtendi: ferina? ſed ferarum anima nõ poteſt humanum corpus informare, quia longè aliàs requirit diſpoſitiones, longè diſsimiliores, quàm anima bouis & canis, conſtat tamen corpus caninum à bouis anima informari nõ poſſe, quale ergo hoc monſtrum, aut quid futurum?

Certum eſt monſtra naſci aliquando diuina vltione. Docet Dockumenſium Friſiorum pœna, ob eorum Epiſcopum S. Bonifacium cum ſocijs cæſum. *Nam horum Sanctorum indignam mortem* (ait Kempenſis) *in filios filiorum Deus vindicauit: vt paſſim ex eorum familys (quorum maiores tam nefariũ ſcelus perpetrarunt) in hunc diem videantur in occipite habere, groſſos crines ſubalbi coloris, in modum caudæ cuiuſdam bruti animalis, vt iuſtè dixeris,*

Sentit adhuc proles, quid commiſere parentes.

Ita Cornel Kempius Dokumenſis, *lib. 2. de Orig. Friſior. cap. 21.* Imitemur Samſonem, & caudam caudæ connectamus, ſcribit Polyd. Virgilius, *Hiſt. Anglor. lib. 13.* in hanc ſententiam: eo quod rex Henricus II. oſtenderet ſeſe infenſum B. Thomæ Cantuar. ſanctum virum, *iam ſic vulgo negligi cœpiſſe, contemni, & odio haberi: vt cum veniſſet aliquando Strodum: qui vicus ſitus eſt ad ripam Meduciæ fluminis, quod flumen Roceſtriam alluit: eius loci incolæ cupidi bonum patrem ita deſpectum ignominia aliqua afficiendi: non dubitarint amputare caudam equi, quem ille equitaret, ſeipſos perpetuo probro obligantes. Nam poſtea nutu Dei ita accidit, vt omnes ex eo hominum genere, qui id facinus feciſſent, nati ſint inſtar bru-*

torum animalium caudati. Sed ea infamia nota iampridem, cum gente illa eorum hominum qui peccarunt, deleta eſt.] Sic Polydorus: cuius vltima clauſula, an in gratiam adficta, an ex vero? nouit Deus, conuicium certè in gentem totam manauit, & durat inter homines protervos; qui, linguæ petulantioris, nihil habent penſi vera an falſa effutiant. Si quid talis dedecoris permaneret, Guilhelmus Tookerus Reginæ ſuæ, etiam huius appendicis demendæ virtutem mirificam tribuiſſet. Citra iocum: apud Thom. Cantipratenſem reperio, *libr. 2. de Apibus:* Nobili cuidam venationis gratia feſtos dies prophananti, ex vxore natam prolem canino rictu, & auribus braccorum (vt vocant) more flaccis ac dependulis.

QVÆSTIO XV.

An ſint vnquam dæmones incubi & ſuccubæ, & an ex tali congreſſu proles naſci queat.

AXioma 1. ſit, *Solent malefici & Lamiæ cum dæmonib. illi quidem ſuccubis: hæ vero incubis: actum Venereum exercere.* Perperam hoc negarunt complures hæretici; *a* inter quos pars iſta negatiua communior videtur; ex Catholicis etiam nonnulli: ſed pauci admodum, ex Belgis Philippus Broideus, *b* ex Italis Cardanus, Ponzinibus, & Bapt. à Porta, ſed horum auctoritas nō magna, ſi cum contrarium aſſerentibus eam componas.

Placuit enim affirmatio axiomatis adeò multis, vt verendum ſit ne pertinaciæ & audaciæ ſit ab ijs diſcedere: Communis namque hæc eſt ſententia Patrum, Theologorum, & Philoſophorum doctiorum, & omnium ſe- re ſæculorum atque nationum experientiâ comprobata. Vt cæteros taceam voluêre Plato, *in Cratylo*, Philoſophus, & verus Synagoga D. Cyprian. D. Iuſtinus Mart. Clemens Alexand. Tertullian. & alij, qui vetuſtiores patres, in eo quod voluerunt dæmones, poſſe cum mulieribus rem habere, optimè ſenſerunt, in eo vero à recentioribus iure reprehenduntur, quod de huiuſmodi concubitu Moſis etiam verba, *d* de filijs Dei & filiabus Caini receperunt. Solidior ergo adhuc probatio huius ſententiæ deſumitur à D. Hier. in c. 6. ad Eph. & D. Aug. quem communis ſchola Theologorum cum D. Iſidoro ſequitur: *e* & pro eadem pugnat Bulla Innocentij 8. Pontif. contra maleficos.

Probantur hæc ratione & ſimul explicantur: Dæmones (quod poſtea docebo) poſſunt defunctorum corpora aſſumere, vel de nouo ſibi ex aëre & alijs elementis ad carnis ſimilitudinem palpabilia effingere ac formare, poſſunt illa pro libito mouere & calefacere, ſi ergo poſſunt, quem natura non habent ſexum artificioſe exhibere, & vitijs ſpecie fœminea, fœminis ſpecie virorum abuti, & has ſubiicere & illis ſe ſubſternere, poſſunt etiam aliunde acceptum verum ſemen adferre, & naturalem eius emiſsionem imitari. Poſſunt ergo illa omnia facere, quæ axioma iſtud primum ſupponit: quod cum poſſint, & eos facere doceat experientia, non eſt cur dubitemus.

Axiom. II. *Poteſt etiam ex huiuſmodi concubitu dæmonis incubi, proles naſci.*] Maior eſt difficultas huius axiomatis, quæ tamen tollitur, quando benè & dilucidè tota res explicatur. Sciendum ergo quod poteſt,

a Pet. Mar. … Vierus, … hytreus, … rchem. … ermanr. … h Go- … man. & … dditio. … n. Pord … nan. … dete … icatos … Sixt. … as lib. … ſacr. … a. 77.

& Pameliū in Error. Tertulliani Anno. 1. quib. adde Plethonē lib. de mirabilib. & longæuis, Pererium lib. 8. in Geneſ. diſ. 1.

d Geneſ. 6. art. 2.

e Aug. li. 15. de ciu. Dei. c. 23. Iſid. li. 8. Orig Alle. de Hal. 1. part. qu 63. Thom. Bonau. Scot. Dur. Gabr. in 2. diſt. 8. Guil. Pariſ. de vniu pa. vlt. c. 23. Abulen. in c. 6. Gen. q. 6. & c 7 Exo. q. 12. Auct. mallei malefic. Grill. Remig. & alii I.C. cōmuniter & ex medicis Simphoriā. lib. 2. prax. c. 7, Cæſalp. de dæmon. inueſtigat. c. 16. Condrōch. lib. 3. de morb. venef c. 10. Valeſius de ſacra Philo. capit 8. in princ &c.

(præter ea quæ diximus) diabolus ſemen aliunde acceptum (v. g. in ea, quæ ſomnianti viro contingit, illuſione) deferre, & qua eſt agilitate & naturalium rerum peritia, calorem prolificum in ſemine quantumuis ille ſubtilis & aëreus ſit ac facilè diſsipabilis, conſeruare, & illud denique quo momento mulier ad concipiendum optimè diſpoſita, quod eum non latet, tum illud matrici ſic infundere, vel naturali vi attrahendum exhibere, & muliebri ſemini commiſcere, hanc concluſ. tenuere auctores poſtea citandi.

Axioma. III. *Attamen dæmones nequeunt, vi ſua & ex propria ſubſtantia, more animantium, generare.*]

Probatur, quia nec dæmones inter ſe vllam habent indiuidui, vel ſpeciei multiplicationem, nec dæmones corpus aëreum, vel vllum habent omnino (vt contra Platonicos M. Anton. Natta. *libro 7. de Deo, fol.* 75. docuit, Franciſc. quoque Georg. & Caietan. & tenendum eſt) quare nec in proprio ſuo corpore commiſceri poſſunt, (vt C optimè docet Perer. *d. lib. 8. diſpens.* 2.) nec vllum ſemen; nedum prolificum, quantumuis tenue, habent (qui fuit error Marci Epheſij, Ioſephi, & fortaſſis Athenagoræ, Tertullian. & vetuſtiorum illorum Patrum.) quomodo proprium ſemen habere poſsint, cum ſemen ſit ſubſtantiæ corporeæ viuentis pars, & reſiduum cibi optimè concocti, ex meliorum ſcriptorum ſententia? *f* dæmones vero ſunt ſubſtantiæ incorporeæ, & ideo de ſuo non poſſunt corporeum ſemen præſtare: ſunt etiam expertes animæ, vegetantis autem animæ functio eſt naturali calore cibum acceptum concoquere. Ideò certiſsimum eſt hoc axioma, quod auctores præcedentis axiomatis admit-

f vide Tirap. l. connub. 15. a. n 22. Naclantum de vegetatiua Potentia Theorem. 13. Valleſiũ de Sacra.

A tunt: & hanc duntaxat concluſionem aſſerere voluerunt; non verò, præcedentẽ ſecundam negarunt; ſcriptores quidam magni nominis, vt D. Chryſoſtom. & alij; *g* quorum ſententiam retuli & explicui olim, *Comment. in Senecæ Herc. Furent. v.* 447.

Quæ aduerſarij obijciunt exempla, illuſarum aliquando muliercularum; ea nos non refellimus, nec reiicimus, B præſertim conteſtata illa mira apud Laquerium & Martinum Arelatenſ. *h* ſed contendimus ineptè illos hinc inferre; aliquando deluduntur: nunquam ergo id verè contingit, ex particulari affirmatiua inferunt vniuerſalem etiam affirmatiuam, in materiâ non neceſſariâ, quod ineptum eſt.

Dicimus ergo. *Ex concubitu incubi cum muliere aliquãdo prolem naſci poſ-* C *ſe: & tum prolis verum patrem non fore dæmonem, ſed illum hominem, cuius ſemine dæmon abuſus fuerit.* Negarunt hoc Plutarchus, *in Numa*, Paracelſus hæreticus, Vlric. Molitor, *de Pythonicis mulier. cap. vlt.* & Nicol. Remig. *lib.* 1. *dæmonolat.* c. 6. ſed argumentis fulti leuiculis: non negat, dubitat, duntaxat Bened. Perer. noſter, *lib.* 8. *in Geneſ. diſp.* 3. Sed hoc olim affirmarunt D Ægyptij teſte Plutarcho, & affirmant communiter Scholaſtici, qui omnes etiam optimi Philoſophi fuêre. *i* Probatur manifeſtâ ratione ex iis, quæ dicta fuêre pro explicatione. 2. Axio. Accedunt plurima exempla ab illis & alijs narrata: quæ ſi vera ſunt, haud dubie iuxta has concluſiones explicanda ſunt. Vetuſtas obtrudit ſuos ſemideos, Hercules, Sarpedones, Æneas, Ser- E uios Tullos; *a* Anglia, Merlinum: *b* Pannonia, Hunnos ex Arlunis ſtrigibus Gothicis & Faunis natos. Chieza *cap. 27. p. 2. hiſt. Peruſ.* ſcribit in Hiſpa-

Philoſ c. 3. Spinoſam. in Proble. *g* Chryſoſt. hom. 22. in Gen. Caſſia. collat 8. c. 21. Phila adu. hæreſ. Plato in Sympoſ & forte Scalig. exercitat. 75.

h Iacquet. lib flagelli hær. Martin. Arles de ſuperſtit. num 7.

i D Thom. Halen. Bonau Scot. Gabr. Abulenſ Guill. ſupr citati nec nõ Richa. Palud. Vict. Med Moli. Alf à Caſtr. Sylueſt. Spinę. Iraque c 6. Mendoza in quodlib. q 6 cx I C. Grıl. Binsf. Mar. de Arles. Franc. Valcſ. medicus item alii Auct. Mallei & Nider.

a ita Hom. Virg. Clem Alex Arnob. lib 5. cõtra gent. & ipſum. Plat. iuxta Orig. l. 6. cont. Cel

b Vincent. Belluac.

niola

niola ſolitum *c* Corcoton dæmonem miſceri mulieribus & ex eo natos bicornes naſci. Cliuenſium quoque ducum ſtemma huc retulit Helmandus li. 4. apud Belluacenſem *d.* Xacam ſuũ Iapones talem eſſe volunt: nec deſunt qui Lutherum in hanc claſſem retulerint *e*. Et ante ſexennium, in primario Brabantiæ oppido, punita fuit mulier, quod ex dæmone peperiſſet: & noſtris temporibus id contigiſſe, etiam Lud. Molina, ex noſtræ Societatis Theologis, prodidit, & cõplures alii gentium diuerſarum ſcriptores allatis exemplis confirmarunt *f*.

Videte nunc quam leuia ſint argumenta, quibus hanc alii ſententiam impugnant, maxime Nic. Remi. quorum primum arg. eſt. Dæmon & homo ſpecie differunt. ergo ex hac copula ſequi nequit proles. *Reſp.* conſequentiam eſſe nullam, tum quia ex equo & aſina, & aliis ſpecie diſcrepantibus animalibus muli, thoes: leopardi, panther æ & aliæ hybrides gignuntur: tum quia generatio hic non tribuitur dæmoni, ſed homini, cuius eſt ſemen, vt recte D. Tho. quodlibet. 6. a. 8. ad 6. & ideo hic ex homine, hoc ex viro & femina, naſcitur homo.

2. *argum.* Dæmon eſt expers vitæ, & origo mortis. ergo nequit eſſe auctor & origo actus vitalis. *Reſp.* Vim hanc vitalem, non ineſſe dæmoni, ſed ipſi ſemini: ſicut vis calefaciendi non ineſt ſcypho propinanti, ſeu tubo fundenti, ſed ipſi vino. vide D. Tom. *ſup. ad* 5. & Sprengerum 1. *p. Mallei q.* 4. *ad* 2.

3. *argum.* Semen, quod dæmon infundit, ſagæ fatentur eſſe frigidum & nullam adferre voluptatem, ſed horrorem potius: quare nec poterit inde generatio conſequi. argumentum hoc fuit Marci Epheſii, apud Pſelum. Confirmat Remigius cõfeſſione ſagarum, quæ faſſæ ſunt omnem ſenſum voluptatis è tali copula abeſſe, imo & ſummum ſe dolorem percipere. *Reſp.* cogit argumenti futilitas, quam vellem me plura in re inani & ſpurca refellenda, inſumere verba. Certum ergo videtur dæmonem, quando vult ſub certi alicuius viri ſpecie deludere, & non vult ſcire ſe eſſe dæmonem: tunc quam poteſt aptiſsime imitari, quæcunque in veri viri & mulieris copula requiruntur: quare neceſſario tunc curat, vt ſi quidem vult generationem ſequi, (quod rariſsime accidit. nec enim ipſe ſua vnquam cauſa generationem intendit, qui ſibi ſimile nequit gignere: ſed aliquando duntaxat, in gratiam ſuccubæ id operantis, conatur generationem ex alio ſemine) adhibeat neceſſaria ad generationem: quare & prolificum ſemen quærit, & inuentum conſeruat, & tanta celeritate perfert: vt vitalis ſpiritus non euaporetur, & quando ac quale oportet infundit: Quando vero non intendit generationem: tunc infundit aliquid ſeminis inſtar, calidum tamen, ne fraus deprehendatur: ſicque etiam corpus aſſumptum temperat, ne contactu timor, horror, aut aſpernatio adferatur. Sed quando cum illis rem habet, quæ dæmonem eſſe non ignorant: vtplurimum ſemen fictitium & frigidum exhibet, ex quo concedimus prolem naſci non poſſe. Deinde conſtat, ſæpe eum interrogare ſuccubas: num velint impregnari? quæ ſi aſſentiantur, aſſumit verum ſemen aliunde actu carnali decisum, vt dixi & docet Sprengerus *g.* Quæritur autem, non tam quid fieri ſoleat, quam quid fieri poſsit. Vnde

g p. 2. mallei q. 1. c. 4.

[Margin notes, partly cut off:] l. 21. ſpec. hiſt. Poly. Virg. & alii. *c* Iornand. de rebus Gotth. & Luitprandus. *d* id ope. l. *e* c. 27 *e* Fontan. in hiſt. ſacra de ſtatu relig. *f* Mol. 1. p. q. 50 a. 1. auctor etiam vitæ D. Bern li. 1. c. 6 He. Boet. li. 8. hiſt. Scot. Fr. Picus l. de præno tione. Pet. Bin. p. 1. de confeſſ. malefic. concl. 5. Lau. Ananias lib. 4. de nat. dę. op.

ad confirmationem quoq; argumenti, patet ſolutio: voluptatis ſenſum quando abeſt, abeſſe: vel quia Deus id prohibet prouide, vel quia dæmon vult eum non adeſſe: vt ſic maior ſit peccati fœditas atque malitia, adeſſe autem poteſt hîc ſenſus: ſi Deus non prohibeat, & dæmon velit, eum à ſuccuba percipi: profectò quæ ad delectationem in hac ſpurcitia neceſſaria, hæc omnia dæmonem incubum adhibuiſſe non raro, conſtat exemplis illis, quæ narrant plurima, Sprengerus, Binsfeldius, & Ananias, & potiſsimum vno Sardicenſis ſagæ, & Virginis Hiſpanæ nobilis deceptæ, quæ inuenias apud Torquemadam *Dialo.*3. & Grilland. *quæſt.*7.*num.*8.*&* 9. idem ex plurium confeſsione aſſerit Alfonſ. à Caſtro *libr.*1. *de iuſta hæret punit. cap.*16.

4. *Denique addunt:* haud eſſe credendum: Dominum Deum concurrere ad huiuſmodi actum, aut animam tali corpori ex huiuſmodi coitu nato infundere, & inchoato dæmonis operi coronidem addere. *Reſp.* dæmonem quo ad naturæ operationem, hîc duntaxat eſſe inſtrumentum, & applicare ſolummodo agens principale: quod eſt verum ſemen humanum. Deum itaque concurrere ad vltimam diſpoſitionem organici corporis, ab humano ſemine nati: accidentarium vero quid eſſe, & morale duntaxat, peccatum ſagæ atque dæmonis malitiam. iuuat Deus, vt auctor naturæ naturam, peccato vero, cuius auctor non eſt, non adminiculetur. Si quid huiuſmodi valerent argumenta, ſequeretur, neque ex fornicatione, neque ex adulterio, neque ex inceſtu, proles gigni poſſe. Reſpondent diuerſam eſſe rationem: quoniam in his ordo naturæ ſeruatur, non vero in illo dæmonis Hymenæo, Hæc reſponſio friuola eſt. nam etiam in caſu noſtro naturæ ordo, quo ad phyſica generationis præcipua principia, ſeruatur. natura enim duntaxat poſtulat, vt ex viri prolifico ſemine, apte mixto ſemini muliebri, proles naſcatur. *Vlt.* Molitor argumentatur, ſecundum Conciliatorem principium gignendi eſt cor: ergo dæmon illo ſemine non poteſt ad generationem vti. quia deeſt virtus cordialis calorem, vt oportet, temperans. *Reſp.* ſiue à corde ſiue à cerebro vis gignendi oriatur, ſpiritus genitalis ipſi ſemini eſt implantatus in ipſa ſeminis ab humano corpore deciſione. dæmon vero hûc ſpiritum cum calore ſuo tantum conſeruat.

Quid igitur, dicat aliquis, etiamne ex viro incubo, & dæmone ſuccuba liberi naſci poterunt: hoc nec Ægyptii olim concedebant, nec ego crediderim fieri poſſe. Longe enim plura hîc requiruntur, vt ad prolis generationem partumque longe plura matres quã patres ſuppeditant, in conceptione par forte vtriuſque conatus: poſt, omnia ſolius ſunt matris. requiritur tractus temporis, vt ſemen in corpus organicum commutetur, & abſolutiſſima illa humani corporis architectura perficiatur. requiritur etiam continua vegetantis animæ operatio in fœtu alendo, & alia pene innumera naturæ arcana: quæ omnia vtrum tam multa, tamdiu dæmon in aſſumpto corpore queat præſtare, plurimum dubito, & potius arbitrer non poſſe: ſi poſsit, etiam ſuccuba poterit concipere. Interea dum quis conuincat hæc illum omnia poſſe, cenſeo, quos legimus matre ſuccuba dæmone natos, vel ſuppoſititios fuiſſe alterius fe-

minæ veros partus, vel ab alio dæmo-
ne prolem ementitam, vt non raro
contingit ad priorem ſuppoſitiui par-
tus fraudem lubens retulerim cum Io.
Reynardo [*libro de peregrinat. generis
hum. ſerm. de impugnat. hom. perdiſ-
bol.*] quod de Pictauorum Comitum
ex Meluſina origine referunt fabulo-
ſæ Francorum Hiſtoriæ, item de An-
degauenſis familiæ ſtemmate Polyd.
Virgil. *a* & alterius cuiuſdam, ex Gal-
frido narrat Vincent. Bell. *b* & quod
ex ore ducum Bauariæ & Saxoniæ ac-
ceptum narrat Sabinus *c*: nec admo-
dum diſsimile, quod de nobili Bauaro
narrant alii, ei, cum defunctam vxo-
rem ferret impatientius: quadam no-
cte fœminam rediiſſe, ſeque reſuſcita-
tam dixiſſe, & marito conuixiſſe, &
ex eo liberos ſuſcepiſſe: quodque fu-
turum prædixerat, tandem, conuiciis
& blaſphemiis non ſe abſtinente ma-
rito, ſubito muliebri veſte penes il-
lum derelicta, euanuiſſe. Dæmon ſic
Nobili huic impoſuit, & aliunde ſub-
tractos furto liberos ſibi ſuppoſuit. Ad
poſterius genus fraudis refero parun-
los: quos non ex incubis, ſed per frau-
dem, quaſi ex ſuccubis dæmonibus
natos vulgo *Cambiones* vocant: & fe-
runt adeo eſſe lacte inſaturabiles, vt,
etiam quatuor nutricum rumis ex-
hauſtis, macilenti perſeuerent. pon-
deroſiſsimi tamen, & tandem poſt ali-
quot annos euaneſcant. Itali, à conti-
nuo vagitu, *Vagiones* appellant: Ger-
mani, vt indicent ſuppoſitinos eſſe,
nominant, Wechſelbalg vel Wech-
ſelkinde. *de his vide Spreng. 2. p. mal-
lei q. 2. ca. 7. Guilh. Pariſ. p. vlt. de vni-
uerſo, cap. 25. An.in. lib. 4. de nat. dæm.
Molitorem ac Pythonic. mulier. cap. 6.*
Talem arbitror fuiſſe pueram, quem
per Galiciam & Aſturias Hiſpaniæ an-

a l. 15. hiſt. Angl.
b Hiſt. l. 3. c. 26.
c Not. in Metamor. Ouid.

A te annos 15. Mendicus quidam, ſum-
ma cum defatigatione humeris baiu-
labat: cum ex noſtris cum quidam in
itinere repertum prope flumen, vt
tranſuadaret, miſericordia motus, re-
tro ſe in iumentum ſuſtuliſſet, vix va-
lida beſtia potuit eum in alterá ripam
exponere. Paulo poſt mendicus com-
prehenſus, fatetur eum puerum, non
B puerum, ſed diabolum, fuiſſe, qui ſibi
promiſiſſet, omnes ſe ad eleemoſynas
ei conferendas pellecturum, quamdiu
ſic circumferretur habitu pueri mor-
boſi, & faſciis inuoluti.

His conſentaneum eſt, *poſſe dæmo-
nes efficere, vt virgo mente & corpore
permanens, non tamen ſine virili ſemi-
ne, concipiat.* probatur. quia poteſt vir
gini dormienti & ignaræ aliunde ſum-
C ptum verum & fœcundum ſemen, ſi-
ne congreſſu carnali, hymene aliiſve
clauſtris virginitatis incorruptis, in-
fundere. Vt autem in partu virginitas
conſeruetur, hoc dæmon nequit. cum
enim ad hoc vera corporum penetra-
tio requiratur: quæ virtuti diuinæ re-
ſeruatur: id, ſine ſpeciali miraculo, fie-
ri non poteſt. Propterea, cum Caluini-
ſtæ negant hoc ſeptū virginalis in par-
D tu Chriſti Domini clauſum manſiſſe:
præcipuam certe miraculi, & veræ vir-
ginitatis prærogatiuam tollunt. Exem
plum quoque de Bambergenſi puella,
quod recitat *d* Oiderius, caute legen-
dum eſt, & de mentis tantum virgini-
tate accipiendum. carnis enim integri
tatem amiſerat per eandem copulam,
qua conceperat. Nec à viro mulier co-
E gnoſci poteſt, ſine virginitatis iactura,
nec impregnari, niſi cognoſcatur. Scio
quid multi ſcriptores narrẽt de variis,
quæ conceperint duntaxat ex ſemi-
ne, quod in balneo, in quo illæ lotæ,
prius fuerat effuſum, ſed non credo: &

d Formic. c. 10. l. 5.

videoid etiam negari ab Andr. Laurentio lib. 8. hiſtor. anatom. q. 11. quia neque virtus attractiua matricis, tam à ſe longe queat vim exſerere, neque aqua ſolertiam habet, quam dæmon ſpirituum euaporationem prohibendi, & ſemen illud, ſi fœcundum fuiſſet, fundum aquæ petiiſſet, non ſupernataſſet. Sic Hebræi fingunt Ben-ſyram ex filia Ieremiæ Prophetæ natum. Sed mentiuntur. Ieremias enim virgo mãſit. Simile refert Auerroes & de alia Alex. Magnus *de format. hominis cap.* 1. Minus incredibile eſt, quod ſcribit D. Thomas *e*, poſſe fortaſsis mulierem, abſque miraculo & ſalua virginitate omnimoda, concipere: *ſicut* (ait) *dicitur accidiſſe cuidam puellæ iam pubeſcenti, quam propter pudoris cuſtodiam in lecto ſuo pater habebat: qui cum in ſomnio pollueretur, ſemen eius ad matricem filiæ deſcendit, & inde puella concepit.* hoc ſequitur, & à dæmone idem præſtari poſſe, cõtendis Abulenſis com. in c. 19. Gen.

e Thom. quol. 6. art. 18.

Item quæri ſcio, an dæmones cum ſagis nonnunquam exerceant præpoſteram libidinem? ſciendum hoc latrunculatoribus. Quidam, vt poſt comp. Theolog. & Antonin. 1. *p. ſum. tit. de luxur.* Ponzinibius, *de Lamiis num.* 64. & Benedic. qui hos non citat *lib. 2. peccat. ſum.* 6. 8. hoc omnino negant: neque id compertum confeſſione Sagarum Hiſpaniæ, Germaniæ, Galliæ: ſed de lamiis Italiæ id quaſi notiſsimum affirmat Silueſter Prieras *de Strigomag.* & Ananias *lib. 4. de nat. dæmon. fol.* 148. & etiam, ab illis affirmari fatetur Ponzinibius ſupra. Nimirum nihil adeo ſordidum eſt, quod non κακόζηλος iſte ſubeat. vt hominum animas tetriore exitio inuoluat, ideo offert cuique, quo illum capi poſſe ſperat.

A Nec vllum ſcelus eſt, quod fæx iſta hominum auerſetur. Poſſunt itaq; Iudices, etiam de hoc inquirere. Nec ratio vlla eſt, quæ contrarium conuincat. Porro ſciat confeſſarius, tunc videri eſſe duplex crimen mortale, vnũ contra genus, alterum extra vas naturale: & ideo grauius peccatũ, quam ſi cum dæmone more humano, ac naturali
B commiſcerentur.

Vltimum in hac quæſtione dubitatio naſcitur, *Vtrum vi magica fieri queat, vt gigantes naſcantur, vel pigmei?* Quoad Gigantes Fran. Valeſius *d. c.* 8. affirmat id fieri poſſe: ſi dæmones ſeligant ſemen non qualecunque, ſed plurimum, craſsiſsimum, calidiſsimũ, ſpiritibus affluens, & ſeri expers: Id
C vero eis facile eſſe conquirere, diligendo homines calidos, robuſtos, & abundantes multo ſemine, quibus ſuccumbant: deinde & mulieres ſimilis conditionis quibus incumbant: *& vtriſque & viris,* inquam, *& fœminis, voluptatem maiorem ſolito afferendo tanto enim abundantius ſemen emittitur, quanto* (ait) *cum maiori voluptate*
D *excernitur: poterant vero illi voluptatem augere, & titillando plurimum, & imaginationi plurima ad rem facientia repræſentando. plurima enim pars venereorum motuum ab imaginatione fluit. Quo fit, vt religioſi viri, & Deo adeo dediti, vt imaginationem etiam compeſcant, eiuſmodi motus non perſentiſcant. Robuſti ergo & grandes vt*
E *naſcerentur, ita poterant dæmones procurare.*] Hęc ille doctus ſimul Phyſicus & Philoſophus, de eo quod fieri potuit pclare, ſed erronee, quatenus Gigantes illos SS. putat ex dæmonibus incubis & ſuccubis ita pcreatos, quod iam a Theologis improbatum docui. Nos inde ſumamus tantum, non repu-

gnare hoc dæmonis potentiæ & induſtriæ. Nam Gigantes fuiſſe impudentis proteruiæ ſit negare cùm S.S. teſtetur *Geneſ.cap.6.* & omnium Gentium Annales ſimilia multa proferant. *Diodor.l.5.&9. Plutarch. in Sertorio Philoſtratus, in Heroic. Plin. Solinus, Marian. Scotus & alij*, memini me nonnulla notaſſe *aduerſarijs in Senecæ Tragedias:* & miror Goropio Becano placuiſſe, tam ardenter in ea, quæ de Antuerpienſi noſtro Gigante narrantur declamare. Dentis eius magnitudinem ferre non potuit. quid illa tamen, ad maiores molares Siculorum Ciclopũ, quos vidit, appendit, penes ſe, inſignis hiſtoricus. Thom. Fazellus, habuit? Non iniucunda lectio verborum eius opinor futura ciuibus meis, vt hoc antiquitatis patriæ cymelium ſibi ab homine Campinienſi tam facile extorqueri non patiantur. Prolixa planè res eſt, adſcribam & decerpam breuiter. ad Erycem montem anno 1342. cadauer in antro inuentum portentoſę magnitudinis, cuius anterior cranij pars aliquot Sicilienſium modiorum capax erat: cuius etiam Bocatius fecerit mẽtionem *lib.4. de Geneal. Deorum c.68.* Anno 1516. in Mazareno agro cæmentarios effodiſſe cadauer hominis cubitorum ſtaturæ circiter 20. caput habens dolij inſtar, molares dentes ſingulos, vnciarum 5. pondus æquaſſe, quos (ait) ſe vidiſſe. Penes ſe alios eſſe non paucos, Melillis effoſorum gigantum, dentes, quaternarum vnciarum: habere quoque ſe os humeri latiſsimum & penè monſtruoſum alterius gigantis Hyccarenſis. Duos ſibi molares alios, 4. ſingulos vnciarum, datos à Simeone Pigliono, cadaueris 18. cubitorum propè Panormum, anno 1547. Sequenti anno ibid. à Geor.

A Adorno cadauer aliud, cubitorum 20. repertum. Iatraſis an. 1550. inuentum cadauer cubitorum circiter 22. cuius caput 10. ferè circuitum pedum metiebatur. Addit multa ſimilia, quibus ſingulis recenſendis non eſt, cur inhæream. illud notat ceteris etiam oſsibus in cinerem contactu tandem abeuntibus dentes noſtris ſimiles, ſed maiores, integros, effigiatos, ſubalbos, &

B carie carentes remanſiſſe: quod etiam in dente illo Antuerpienſi olim viſebatur. Hetruſcorum gigantum vetus quoddam, An. Pomponij Lethi, epigramma meminit, Britannicorum Camdenus: aliorum alij. Ipſe D. Auguſtinus ſcribit ſe vidiſſe in littore Vticenſi molarem dentem adeò magnum vt molaribus centum communibus poſſet exæquari, *libr.15: de ciuitat. Dei*

C *cap.9.* Prætereo quæ Franc. Patricius *Dial.3. de Hiſt.* ex Hemone Eremita de Emiphimis & Gyginis retulit, quia fabuloſa.

Reſtat de Pygmæis: poſſe dæmonem efficere cauſis contrarijs adhibitis, vt ad iuſtam humani corporis ſtaturam homines non perueniant, non eſt dubitandum. ſic enim videmus artificio humano, nempe potu vini aduſti, & incluſione

D in ollis paruis, puſillos illos catellos, delicias domicellarum parari: & lucri auidi parentes, impiè certè, certis medicamentis efficiunt, vt filij pumiliones naſcantur. Omninò tamen crediderim, hac in re minimam quoq; corporis humani quantitatem, etſi ignotam, dari, infra quam nequeat anima rationalis potentijs ſuis vti, & efficaciter corpus illud informare. Quare ſcri-

E ptoribus etiam illis aſſentior, qui licet agnoſcãt cubitales ſeu trium ſpitamarum homullos, quos *Pygmæos* vocant, gruum hoſtes, quos poſt Ariſtotelem

lib.2.de hiſt. animal. c.12. Philoſtrat. *in Hercule dormiente* Plinius *lib.7. cap.2.* A
Claudianus, Iuuenalis, Solinus, & alij deſcripſere: tamen meritò arbitrantur, eos non eſſe veros homines, ſed bruta, vel monſtra, & ad claſſem Simiarum referendos. *Vide ſi lubet. Gellium lib.9.c.4. Cœlium Rhodiginum lib. 4. lect. antiq. c.3. & Cardanum libr. 8. de rerum varietat. & Lud. Viuem in c.*
B *8. lib. de ciu. Dei & Bonifacium Simonettam lib.4. epiſt. c.10.* Repertam anno 1600. in Peruuia Nanorum prouinciam inde ſcribitur litteris P. Ruizij, quas hoc anno 1601. legi.

Nec negari poteſt *Pygmæos* fuiſſe; & ſtaturæ breuiſsimæ. colligo vtrumque ex loco Ezech. 27. verſ. 11. *Pygmæi in turribus tuis* ſcio hoc aliter & aliter verti, & verſiones poni à D. Hieron.
C ad eum locum: ſed noſter meritò ſecutus eſt Aquilam ita vertentem. Symma. *Medos* vertit, quod placuit Theodoreto, Chaldæus Paraphraſtes, *Cappadoces*. Verum, ג eſt de vocis radice, & ideò Theodotion, non ſatis certus, quid גמד ſignificaret Hebræū גמדים gamadim retinuit. Diuus Hieronym. gnarus, גמד ſignificare cubitum brachij, ſeu menſuram cubitalem *Iud. 3.*
D *verſic.16.* vnde גמד cubitalis vertit, *Pygmæos*, quorum hæc eſt menſura ſtaturæ. Item Diu. Hieronym. ad vocem Græcam Aquilæ attendens, *Pygmæos* non accepit, vt nomen proprium, ſed vt appellatiuum, quia interpretatur bellatores promptiſsimos quaſi deducatur ἀπὸ τῆς πυγμῆς cuius vocis vna interpretatio eſt, pugna ſeu pugilatus, altera menſura cubiti, quod
E ſequitur Diu. Auguſtin. *libr. 16. de ciuit. Dei cap.7.* Hinc ortæ variæ interpretationes. Quibus videbatur de Pygmæis illis propriè dictis accipiendum, quidam comminiſcuntur, eos fuiſſe bellicoſiſsimos, viſus acutiſsimi, & ſagittandi peritiſsimos, & ideo illis turrium cuſtodiam permiſſam, ſic Dionyſ. Carthuſian. Verum id vnde probant? certe vix credendum, potuiſſe eos loricam iaculis ſuis penetrare. Aliud itaque ſatis ingenioſè commentus Liranus, robur Tyri deſcribi, & munitionum eius, tale, vt etiam à pumillis iſtis turres defendi potuerint contra hoſtes potentiſsimos. Contortum id quoque, nec ſatis beneuolum aut conſentiens contextui. Reor omnino, *cuſtodum* ſeu *robuſtorum*, (vt vertunt LXX.) mentionem fieri; ſed hos vocari *Pygmæos*: non quod ſtatura tales, ſed quia turres tam altæ, vt viri etiam fortiſsimi & maximi in imo verſantibus vix cubitales apparerent. ſic vulgatam cum LXX. verſione & cum Hebræo fonte conciliari debere, nunc quidem cenſeo; paratus ſequi docentem certiora.

De pumilionibus his ex Nonnoſo iſta Photius bibl. fol. 3. ὅτι ἀπὸ τῆς Φαρσὰν πλέοντι, τῷ Νοννόσῳ, ἐπὶ τὴν ἐσχάτην τῶν νήσων καταντηκότι τοιόνδε τι συνέβη, θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι. ἐνέτυχε γάρ τισι μορφὴν μὲν καὶ ἰδέαν ἔχουσιν ἀνθρωπίνην, βραχυτάτοις δὲ τὸ μέγεθος, καὶ μέλασι τὴν χρόαν ὑπὸ δὲ τριχῶν δεδασυμμένοις διὰ παντὸς τοῦ σώματος. εἵποντο δὲ τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναῖκες παραπλήσιαι, καὶ παιδάρια ἔτι βραχύτερα, τῶν παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν. γυμνοὶ δὲ ἦσαν ἅπαντες πλὴν δέρματι τινὶ μικρῷ τὴν αἰδῶ περικαλυπτον, οἱ πρεσβεβηκότες ὁμοίως ἄνδρές τε καὶ γυναῖκες. ἄγριον δὲ οὐδὲν ἐπεδείκνυντο οὐδὲ ἀνήμερον. ἀλλὰ καὶ φωνὴν εἶχον μὲν ἀνθρωπίνην, ἄγνωσιν δὲ παντάπασι τὴν διάλεκτον τοῖς τε περιοίκοις ἅπασι.

QVÆSTIO XVI.

De nocturnis ſagarum conuentibus, & an vera ſit earum translatio de loco ad locum?

A PRima ſententia eſt, huiuſmodi e-
quitationibus & conuentibus illas
duntaxat cogitatione animi, & Dia-
bolica illuſione intereſſe: hanc ſenten-
tiam cum Luthero & Melanchthone
multi ſectarij tenuerunt: *a* ſed & Ca-
tholici quidam, ex Hiſpanis inte-
gro libro quidam minorita Fr. Samuel
& auctor fortalitij fidei, eiuſdem ordi-
nis, & Martinus de Arles canoniſta, ex
Italis Pouzinibus integro ferè libro,
Bapt à Porta *libr. 2. ſuæ Magiæ Natu-
ralis*, & cuius tempore res nondum
ſatis explorata erat Alciatus *lib. 8. Pa-
rerg. c. 22.* ex Gallis Duarenus; Æro-
dius, & Mich. Montanus. ex Anglis
olim Ioannes Saliſburienſis *libr. 2. Po-
lycrat. c. 17. in fin.* ex Germanis, idem
vult Phil. Camerar. extremo cap. 72.
operæ ſucciſiuæ, & Vlricus Molitor *de
Python. mulieribus c. 8.* & hoc ſe ſen-
tire ſubindicat Leonard. Vairus *lib. 2.
de faſcino c. 13.* Sed nituntur argumen-
tis parum vrgentibus. Quid enim ſo-
liditatis id aſſeritur à mulierculis, vt exci-
dit Alciato? vnde igitur tot quotidie
viri docti, clari, & ſecundum ſæculum
D prudentes, idem fatentur, puniuntur-
que? Age ſint ſæpè, qui à dæmone illu-
dantur, ſenſibus internis externiſque
vinctis & ſepultis, phantaſia etiam for-
tè læſa perturbataq́ue: age, queat diabo-
lus læſis corporis virib. & animi facul-
tatib. plura homini perſuadere, quam
vel vini copia oppreſsi, vel melancho-
lia ægri ſeſe videre arbitrentur, vt do-
E cet D. Aug. *a* ſint ſanè tria phantaſma-
tum genera, quod ab eodem optimè *b*
notatum; quid tum poſtea? quid aliud,

a VVierus. Godelm. Agrippa.

A ex his inferre queas, quam poſſe ſagas
decipi, ſemper autem illas falli hinc nō
cōſequitur. Nec amplius probat, quod
ad Euodium *c* ſcribens, de viſis prodi-
giosis idem prodidit: fatemur enim
tunc animas nō emigrare ex corpori-
bus, & Bodinū, id aniūm aſſerere, de-
teſtamur. fatemur ſæpè ſenſus corpo-
reos plane conſopiri. adeoq; efficaciter
has imagines obuerſari, vt experrecti
B credant ſe audiuiſſe, vidiſſe & feciſſe,
quę nunquam contigerunt. Nec igno-
ro exēpla multa huius deceptionis; vt
de reo, qui ſe in Ditis regiā fuiſſe dicti-
tabat; *d* Gennadio, qui ſe choris bea-
torum interfuiſſe putabat: *e* de Pla-
tonico Philoſopho alteri in ſomnis ap-
parente, eumque docente; *f* de pa-
tre qui clarâ luce filiam ſuam videns,
ſe vaccam cernere, putabat. *g* Nec vr-
C get quod eorum corpora inuenta ſint
ſæpenumero eodem loco iacentia, nec
inde mota fuiſſe, vt de variis narratum
ab Olao, Toſtato, Grillando, & aliis; &
huc pertinens illud in vita D. Germa-
ni, de mulierculis conuiuantib. vt vi-
debantur, & tamen domi repertis dor-
mientibus; & quæ huiuſmodi alia, his
enim nihil amplius probatur, quàm de-
cipi aliquando has mulierculas. Sed
D ſemper ita fieri nō probatur. Vim qui-
dem aliquam haberet argumentatio
illa Alciati quærentis; cur non potiùs in
conuentu cacodæmonem loco mulie-
ris, quam in lecto cum marito fuiſſe di-
camus: ſi ſola niteremur præſumptio-
ne, nunc non illa mouemur, ſed vnani-
mi omnium ætatum, & nationum, &
vtriuſq; ſexus etiam Eccleſiaſticæ fun-
ctionis, & ordinis nobilium reorum
E confeſsione; contra quam nulla vim
habet præſumptio. Michol patris ſa-
tellites decepit in Dauidis locū ſubſti-
tuta ſtatuâ: *h* ſic etiam poteſt & ſolet

c Epiſt. 101.
d Alex. ab Alex lib. 6. Geneal. dier.
e D. Augu. de epiſt. 101.
f D. Augu. libr. 18. de ciuit. Dei c. 18.
g vita San. Maccarii.
h Reg. 19.

A dæmon aſſumpto corpore, & in lecto locato decipere maritum. Nam ſtrigæ ad conuentum profectâ, ne maritus eam abeſſe deprehendat, ſolet eum conſopire, vel quid aliud ſupponere, quod earum vicem ſuppleat, vt maritus expergiſcens vxorem eſſe putet, docetur hoc actis iudiciariis Quædam inquiunt *tonſtrix Forpachy Cal. Sept, 1587. id ſe ſæpe feciſſe prodidit, atq; ad ſopiendum tali ſomno maritum, ſæpenu-* B *mero illi aurem vellicaſſe, dextra manu eò prius illita vnguine, quo viam ad huiuſmodi conuentus affectans ſolebat ſe ipſa inungere: Eller vxor decani in Ottingem, eodem loco & die, infantis culcitram: Seichen May à Speirchen ſcopas ſuppoſuiſſe memorauerũt, poſtquam eſſent nomen ſui dæmonis præfata, ſicq; maritis fucum ſæpe feciſſe. Hamburgij non. Iunij 1590. Maria vxor ſartoris in* C *Metzer Eſch, ſtramentorum faſcem veluti vnguine in fuſcatum, qui ſtatim atque ipſa domum eſſe reuerſa euaneſceret. Catharina Ruffa ipſum dæmonem, ſua accubatione, eiuſmodi vices aliquando geſſiſſe, declarauit*] Hæc Nicen. Remigius *d lib.*1. *c.* 12.

Obiiciunt præterea D. Aug. libr. de ſpiritu & anima c. 28. vbi eadem ferè verba habes, quæ *in c. Epiſcopi* 26. *q.* 5. vbi qui huiuſmodi næniis anicularum fidem præbent, videntur excommunicari, Hic canon Achiles eſt aduerſariorum, hunc vrgent, hunc intorquẽt. *Reſp.* librum illum non eſſe D. Auguſt. nec etiam D. Gregorij, cui tribuit Ioannes Beetzius Carmelita, in 1. præcept. expoſ. 4. cap. 4. ſed Hugonis Victorini, vel Hugonis Eteriani: & cuiuſcunque ſit, non eſſe aliam eius ſententiam, quam prædicti Canonis. Quidam eleuant auctoritatẽ Canonis, quia ſit cõcilium tantùm Prouinciale; quod errare potuerit: ſed mihi non placet eo confugere. Alij negant eſſe Concilij Ancyrani, eò quòd in Concilij huius exemplaribus Græcis aut Latinis hodie non exſtet: verum neque hæc ſolutio mihi placet: quia Canon reperitur in quibuſdam antiquis collectionibus Conciliorum, & in Damaſi (ſi ipſe auctor) Vitis Pontificum, & in Decretis, Burchardi *lib.* 10. *cap.* 1. & Iunonis B *p.* 11. *c.* 30. & retentus fuit in Decreto Gratiani iuſſu Gregorij XIII. Pontific. correcto. Malo cum Turrecremata *ibi*, Victor. *num.* 32. Baſino, Alphonſo à Caſtro, & alijs reſpondere, quædam in illo Canone narrari, quæ per naturam rerum à dæmone perfici non poſſunt, vt alloqui & coram cernere Herculem & Achillem, qui ſunt in inferno: item equitare ſuper veras beſtias, C quæ tanta ſpacia tam citò & per aerem conficere nequeunt: item equitate cum Diana vel Herodiade, cùm nec vlla ſit Diana Dea, vel ſuperſtes numẽ, nec Herodias illa ſaltatricula vllibi in terris equitet, in inferno cruciata: item agnoſcere vllam diuinã naturam, præter Deum. quare huiuſmodi aſſerere: reuerà hæreticum eſſet. Alia vero in eodem Canone memorantur, quę nec D rerum naturæ repugnant, nec vires Satanæ ſuperant, vt eſt hoc ipſum, de quo nunc agitur, & talia non negat Canon poſſe contingere, ſed tantum indicare voluit, non eſſe credendum ſemper ea αὐτοπαρουσιακῶς contingere; ſed aliquando imaginationis vitio tribuenda. vera itaque Canonis explicatio eſt, eos hæreſeos damnari, qui ſagis aſſerentibus credunt: hæc omnia po- E ſteriora cum prioribus ſibi contingere, prout illæ narrabant. Sufficit enim ad opinionis alicuius damnationẽ partem eius aliquàm fidei contrariam eſſe,

quia verum eſt ex integra cauſa, falſum ex quouis defectu. Atque ita interpretor dicta Doctoris Nauarrii ſatis perplexa locutione non paucos decipientis. Vnde apparet neque Canonem illum, neque locum Hugonis repugnare communi ſententiæ Theologorum, vel Quæſitorum & Iudicum receptæ praxi. Sed de hoc Canone agendum copioſiſsime lib. 5.

c.n. Man. al. nu. 58.

B Deniq́ue argumentatur Alciatus: Conuentus, huius perſonæ omnes interdum, nomine Ieſu pronunciato euanuerunt, erant itaq́ue phantaſticæ, & non corporatæ perſonæ. quia corporea res ſic nequit euaneſcere. *Reſp.* Sagas quæ conuentui interfuerant, non euanuiſſe: ſed præſtrictis cernentium oculis, à ſuis dæmonibus celerrime aſportatas fuiſſe: & ſic dici euanuiſſe, large & improprie ſumpto vocabulo, pro deſierunt videri. Neq́ue hoc diſsimulandum, videri Alciatum velle, non poſſe dæmonem corpora loco mouere. idcirco enim contendit non fuiſſe Chriſtum Dominum à Diabolo in pinnaculum templi, & montem excelſum ſublatum: quod confirmat auctoritate Orig. *hom.31.in Luc.* & D.Hier. *in Matth.* & temere credidit hoc dicenti Alciato Phil. Camerarius *operæ ſucciſſi c.72.* Sed poſtea docebo longe plures Patres contrarium tenuiſſe: imo. D.Hie. nihil habet, quod pro Alciato faciat. Origenes ei aperte refragatur. nam verba mutilata citat Alciat. obiectionem ponens, reſponſionem Origenis omittens.

E Obiicitur etiam experientia, quod inunctæ, aliquando non translatæ, ſed repertæ iacentes eodem loco, vbi ſe inunxerant: hoc de vna Abulenſis, de tribus vel quatuor teſtatur Spineus, de aliis alii. *Reſpond.* cum Spineo c.30.

A & 31. huius rei varias eſſe cauſas tum ex parte Dei, tum ex parte dæmonis. Ex parte huius: quia quando ipſi vtilius eſt, tunc ſagas decipit, eas loco nõ mouendo: vt ſic iudicibus & principibus perſuadeat falſa eſſe, quæ de talibus tranſuectionibus feruntur, atque ita iuſtitiæ exſecutionem impediat. pactum ergo fruſtratur, quando maiorem humano generi perniciem inde ſperat: pactum ſeruat, quando Deus ei permittit, & ipſe ſperat ſe ſic plures illaqueaturum. Quod ad Deum, ſinit vtplurimum, ſic exigentibus hominum peccatis, Diabolum pacta cum Magis inita ſeruare: aliquando impedit, vt quando iudices curioſitate mouentur ad huiuſmodi explorationes: vt ſic iudices in peccati pœnam confundant, & quaſi excæcentur. Vtrumq́ue iuſtiſsime. Ex iiſdem cauſis nonnunquam, vult dęmon, & hoc ei Deus permittit, ipſas loco mouere, & pro ipſis ſimulacrum earum illic relinquere, vt putentur non translatæ, ſed illic remanſiſſe.

Secunda ergo opinio eſt, quam veriſsimam iudico: *Nonnunquam vere ſagas transferri à dæmone de loco ad locum, hirco vel alteri animali* (phantaſtico, vt plurimum, hoc eſt dæmoni aſſumenti & formanti corpus aereum vel etiam hominis in forma, eas aliquando ternas quaternaſue ſimul aſportanti) *vel arundini veræ, ſcoparumue baculo etiam vero, ſed acto & ſublenato à dæmone, inequitantes, & corporaliter cõuentui nefario intereſſe.*]

Hæc ſententia eſt multo communior Theologorum, immo & Iuriſconſultorum practicorum Italiæ, Hiſpaniæ, Germaniæ, inter Catholicos, tenent etiam ſcribentes plurimi. *Alb. Magnus apud Cantipratenſem libro 2.*

capite 57. p. 19. Ciruelus de ſuperſtit. p.2. capite 1. Guilh. Neoburgenſis mox citandus. Turrecrema. ſup. Grilland. lib.2. de ſortileg. q.7. u. 8. vbi fatetur ſe ſententiam mutaſſe. Baſinus de artibus magic. propoſ.9. Remig. l.1. Dæmonolat. cap.14.24.29. Auctores Mallei non vno loco, Penna in Direct. Inquiſitor. p.2. comment. 68. & aly. Pet. Damianus *ep.4. cap.17.* & recentiores medici, vt *Ronſſeus mox citandus, l.2. de morb. veneſ. c.8. & l.3. c.8. Ceſalpinus inueſtigat. dæmon. ca.20.* & Theologi crebro numero hoc aſſerunt, rem diligentiſsime diſcutientes, *Ioan. Dodo. in Apolog. contra Fra. Samuelem, Guil. Pariſienſ. par. vlt. de vniuerſ. cap. 23. Silueſter in verb. hæreſis, num. 3. Abulenſ. in 4. c. Matth. quæſt.47. Beetz dict. c.4. Vict. vbi ſupra, Caieta. 2.2. q.95. a.3. Alphonſ. à Caſtro lib.1. de iuſta hæretic. punit. c.16. Sixtus Senenſis l. 5. bibli. annot.73. Creſpetus de odio Satanæ diſcurſ. 15. lib.1. Sebaſtianus Mich. in Pneumalog. Anglez. in 2. quæſt. vnica de arte Magica a.4. diffic.5. Petr. Binsfeld. d. operis concluſ.11. Spinæus contra Ponzinibium, Ananias libr. quarto. de Natur. dæmon.* Et nonne Antichriſti tempore tales conuentus agnoſcit futuros D. Hippolyt. Martyr. *li. de conſummat. ſæculi, haud longe princ.* hos nouere leges Salicæ, vt patet ex l.17. Et Lambertus Danæus Caluinianus ſcribit Geneuæ conuentũ eſſe ordinarium prope ſummam ædem, vt ex eo refert Creſpetus. Sed accipite verba Hippolyti: *Tunc iniquus ille elato animo dæmones ſuos congregabit humana ſpecie* (nonne ſic in conuentibus tripudiant & commiſcentur cum ſtrigibus?) *& eos qui illum ad regnum inuitarunt faſtidiet: animasq; multas inquinabit, quippe Principes eis conſtituet ex dæmonibus.*) Fa-

A cit hoc quotidie Diabolus ſuperior,
dum ſuum cuique ſtrigum dæmonem
magiſtellum attribuit. Tertullianus
lib. de anima c. de ſomniis, affirmat, *do-*
mos quoque hominum dæmoniis patere,
nec tantum in adyta, ſed etiam in cubi-
culis homines eorum imaginibus circum
ueniri.] Videte nunc quo pacto hoc
myſterium iniquitatis operetur iam
olim. huc enim arbitror referendum
B quod abs Guilhelmo Neubrigenſi in
hunc modum traditur, *In prouincia*
Deirorum haud procul à loco natiuita-
tis meæ, res mirabilis contigit, quam à
puero cognoui. Est vicus aliquot à mari
orientali miliaribus diſtans, iuxta quem
famoſæ illæ aquæ, quas vulgo Viple *vo-*
cant. Ex quo vico ruſticus quidam ad
ſalutandum amicum in proximo vico
commorantem profectus, multa iam
C *nocte minus ſobrius remeabat. Et ecce*
de proximo tumulo, quem ſæpius vidi,
& duobus vel tribus ſtadiis à vico ab-
eſt, voces cantantiũ, & quaſi feſtiue con-
uiuantium audiuit. Miratus quinam in
illo loco ſolemnibus gaudiis intempeſtæ
noctis ſilentium rumperent, hoc ipſum
curioſius inſpicere voluit, videnſq; in la-
tere tumuli ianuam patentem, acceſsit
D *& introſpexit, viditq; domum amplam*
& luminoſam, plenamq; diſcumbentib.
tam viris, quam fœminis, tanquam ad ſo-
lennes epulas. Vnus autem miniſtrantiũ
cernens ſtantem ad oſtium, obtulit illi po-
culum. Quo ille accepto, conſulto noluit
bibere, ſed effuſo contento & continen-
te retento, concitus abiit, factoq; tumul-
tu in conuiuio pro ſublatione vaſculi, &
perſequentibus eum conuiuis, pernici-
E *tate iumenti quo vehebatur euaſit, &*
in vicum cum inſigni ſe præda recepit.
Deniq; hoc vaſculũ materiæ incognitæ,
coloris inſoliti, et formæ inuſitatæ Hen-
rico ſeniori Anglorum Regi pro munere

oblatum eſt: ac deinde fratri Reginæ Dauid, ſc. Scotorum Regi, contradictum, annus plurimus in theſauris Scotiæ ſeruatum eſt, & ante annos aliquot (ſicut veraci relatione cognouimus) Henr. II. illud aſpicere cupienti à Rege Scotorum Guilh. reſignatum] lib. 1. Rerum Angl. cap. 38. tales montium receſſus, vulgus ſolitum nominare *montẽ Veneris*, quales tradunt etiam in Italia prope Nurſinum lacum eſſe, vt patet ex epiſt. 46. Æneæ Siluii. Si mauis exempla recentiora & clariora, Rober. Gaguini. Generalis ord. S. Trinit. *li.* 10. *Hiſt. Francor.* ita ſcribit; *Quo tempore Guil. Edelinus Theologus Doct. S. German i de la Haya prior, apud Ebroicas ad perpetuum carcerem damnatus eſt, ob falſæ religionis crimen. Nam cum illuſtris cuiuſdam fœminæ amorib. teneretur, neq; eius conſuetudine frui facile poſſet, dæmonẽ patrocinum ſibi adhibuit, et eum in arietis ſpecie adorauit: à quo poſtea doctus ſcopam ſumere, atq; inter femora equitis inſtar ponere, breui momento quo volebat ſe traducebat.*] Inter ſtriges Auenionẽſes (vt narrat Mich. *Pneumalog. ſchol.* 6.) puer captus fuit, qui iudicibus narrabat, ſe à patre in Synagogam (ſic conuentum vocant) deductum, & ibi vidiſſe patrari multa nefaria & horrẽda, itaq; conterritum muniuiſſe ſe ſignaculo crucis, & dixiſſe: Ieſu, quid iſtuc rei? ſimulq. cum dicto turbam totam diſparuiſſe & ipſum ſe ſolum ibi deprehendiſſe: poſtridie domũ rediſſe, quæ tribus à ſynagoga miliaribus aberat, & patrem ad iudices detuliſſe. Vnde & puero in vicinia nomen inditum *Maſquillon* (hoc e. paruus ſortiarius) huncque puerum, cum ipſe Michael iſta ſcriberet anno. 1582. adhuc Auenioni captiuum fuiſſe. Aliud conteſtatius accipe ex Grillando, cuius verba non pi-

A gebit adſcribere, Quo (*nempe homagio*) facto ſtatim vnum dæmonem conſtituit (*ipſe princeps Dæmon*) ad cuſtodiam ipſius mulieris, quam nunquam relinquere debeat, ſed illi inſeruire in omnibus, quæ ipſa cupiet, & quotieſcunque contigerit ad ludos accedere, hoc ipſe intimabit mulieri, & illã deferet, & inſtruet. qui quidem dæmon aſſociatur ei, tanquam maritus vxori. ſæ-
B pe accedunt ad congregationes illas, vbi maxima mulierum numeroſitas congregatur, & nõ vident illa in mente, aut intellectu, aut in apparentia, ſed in vera & naturali forma accedunt ad loca prędicta, hoc modo & ordine. Videlicet, quia primũ per vnum vel duos dies antequã fiat congregatio, intimatur ſibi per dæmonem illum, qui eſt ad ipſarum cuſtodiam conſtitutus, quali-
C ter nocte tali & tali hora ſe præparet ad veniendum ad ludum: quæ mulier, ſi haberet iuſtam cauſam impedimenti, deducit & auditur, dũmodo ſit cauſa vera & excuſabilis, quę legitime excuſare poſsit: alioquin ſi fingeret habere cauſam, quæ nulla eſſet, vt nõ accederet, nõ deferebatur inuita, ſed remanebat in domo ſua: nihilominus pro
D pœna ſui mendacii adeo fortiter cruciabatur à Dæmone, & in mente & in corpore maximis & continuis doloribus & ægritudine intrinſeca vel extrinſeca tam fortiter vexabatur, quod die noctuq́ue nihil penitus quietis haberet, ſed ſemper tribularetur, & omnia quæ ipſa ageret euaneſcerent & perirent in fieri: adeo qđ neceſſe fuit,
E vt tot mala ceſſarent, quod peccatum ſuum fateretur, & promitteret, etiam medio iureiurando: quod amplius non recuſabit accedere. Cum vero promitteret acceſſurã, ſtatim adueniente nocte & hora, euocabatur voce

quadam, velut humana ab ipſo dæ-
mone, quem non vocant dæmonem,
ſed Magiſterulum, aliæ magiſtrum
Martinettum, ſiue Martinellum. Quæ
ſic euocata, mox ſumebat pixidem vn
ctionis, & liniebat corpus ſuum in qui-
buſdam partib⁹ & membris, quo lini-
to exibat ex domo & inueniebat ſem-
per magiſterulum ſuum in forma hir-
ci illam exſpectantem apud oſtium, ſu-
per quo mulier ipſa dixit quod equi-
tabat, & applicare ſolebat fortiter ma-
nus ad crines & ſtatim hircus ille ad-
ſcendebat per aerem, & breuiſsimo
tempore deferebat ipſam vſq; ad nu-
cem Beneuentanam, & ibi ſuauiter
deponebat, &c.] reliqua etiam refert
conſentanea his quę alii citati DD. ſcri-
pſerunt ſolere in conuentu continge-
re. Nam præcitati Theol. adferunt va-
ria exempla, & confeſsiones reorum,
quæ omnes conueniunt in corporali
delatione, modo, & cæremoniis con-
uentus & aliis circumſtantiis: Quarum
præcipuas ſummatim hic exſequar,
additis nonnullis, quas accepi à Pet. O-
rano, V. Cl. mihi doctrinæ & integri-
tatis nomine (vt fratre) caro, qui præ-
fuit anno. 1597. & 1598. Quæſitoris &
Iudicis functioni in Stabulenſium ſa-
garum & Lamiarum cauſa. Quoad
baculum notat Sebaſt. Michael. *d. ope-
ris Schol. 7.* Abrah. Ezræ filium Leuit.
cap. 19. prohibitionem maleficii ſic in-
terpretari, *Non facietis experimenta
per figuras, per baculos, per opera, per
motus, per dies, & per horas.* & his ver-
bis pleraq; ſolemnia ſtrigum compre-
hendiſſe. per *figuras*, intelligere circu-
lum, de quo iam egimus, per *baculum*,
virgas quibus vtuntur ad maleficium
hoſtiis, & alias quibus in ῥαβδομάντεια,
& arundinem ſeu ſcopæ haſtam cui
inequitant transferendæ: gaudere au-

A tem virga Diabolum, vt imitetur vir-
gam Moſis miraculorum effectricem,
vel aliam illam floriferam Aaronis.
Hunc baculum porro inungi ſolere
vnguento confecto ex variis rebus in-
fauſtiſsimis, maxime ex vnguine infan-
tium necatorum. quanquam aliquan-
do non baculum, ſed vel crura, vel alias
ſui corporis partes illinunt, vt patet ex
verbis Giurlandi, & ex ſententia Aui-
B nionenſi, *quam exhibebo totam lib. 5.*
Poſſet ſine vnguento: ſed hoc vult co-
piosum adhiberi, vt quam plurimos
infantes interimant, opinantes ſine
hac pinguedine ſe ad conuentum de-
ferri non poſſe. Indicio eſt, quod pri-
ma vice dicit ſufficere vnguentum cõ-
modato ab aliis acceptum, poſtea ne-
ceſſarium eſſe, vt ipſæmet ſibi illud ex
infanticidio præparent.
C Sic ergo inunctæ ſolent deuehi in-
ſidentes, baculo, furcæ, vel colo, vel
cremathræ, impoſito vno pede, vel in-
ſidentes ſcopis aut arundini, vel tauro,
ſui, hirco aut cani (*quorum omnium ex-
empla prodidit Remig. l. 1. c. 14.*) Sic in-
quam ſolent ad *ludum bonæ ſocietatis*
(vt in Italia vocant) cõuentum defer-
ri vbi ignis vt plurimum accenſus, te-
D ter & horridus. ibi dæmon conuentus
preſes in ſolio ſedet, forma terrifica:
vt plurimum hirci vel canis. ad illum
accedere adorandi gratia, non eodem
modo, interdum complicatis genibus
ſupplices: interdũ obuerſo tergo ſtan-
tes, interdum cruribus etiam in altum
iactis, nec capite in anteriorem partem
prono, ſed reſupinato, adeo vt men-
tum ad cælum feratur. tum candelis
E piceis oblatis, vel vmbilico infantuli,
ad ſignum homagii eum in podice oſ-
culantur. Quid? quod & miſſæ ſacri-
ficium aliquando, per ſummum ſce-
lus, æmulantur, & aquæ luſtralis, & ſi-

milium

milium rituum Catholicorum? *l.3.* ex
viri eruditi, ſenatoris Clariſsimi Ray-
mundi narratione oſtendam, Inſuper
liberos duos Diabolo illic offerunt, vt
annis ſuperioribus mater Cunonis Ro-
uerenſis, apud Binsfeldium; & anno
1458. quædam alia tres liberos ſuos a-
pud Iaquerium cap.7. ſed inquinatiſsi-
mum ſacrificium idoli Moloch, ſecun-
dum vtramque interpretationem, ne-
quiter & crudeliter repręſentant; cum
proprios vel alienos filios dæmoni of-
ferunt, & occidunt; aut ſemen ipſum
profuſum ei dicant, vt ſceleratiſsimus
ille magus, qui cum muliere in templo
venerem exercens ſemen ſacro ſchriſ-
mati miſcebat, quod narrat idem Ia-
querius *flagelli faſcinar. fol.*58. aut de-
niq; communione ſumpta ſacram ho-
ſtiam, in ore aſſeruatam, & extractam,
dæmoni oblatam, coram eo pede con-
culcant, vt multę ſtriges inquirente Ia-
querio confeſſæ fuerunt. *c.* 8.

His & ſimilibus flagitijs & abomi-
nationibus execrandis commiſsis in-
cipiunt menſis aſsidere, & conuiuari
de cibis, quos dæmon ſuppeditat, vel
ijs quos ſinguli attulere: Interdum tri-
pudiant, ante conuiuium, interdum
poſt illud. ſolent diuerſæ menſæ eſſe,
tres vel quatuor cibis interdum deli-
catiſsimis, interdum valdè inſipidis &
inſulſis onuſtæ, quibus pro dignitate;
aut opibus, ſinguli locantur, aliquando
ſuus cuique dæmon adſidet, aliquan-
do malefici vna ex parte, & ſuus cuiq;
dæmon ex aduerſo. Nec menſæ ſua
deeſt benedictio cætu hoc digna, ver-
bis conſtans planè blaſphemis, quibus
ipſum Beelzebub & creatorem, & da-
torem, & conſeruatorem omniũ pro-
fitentur: eadem ſententia ex Actionis
Gratiarum, quam ſubdunt mẽſis ſub-
latis. Legi formulas, manu famoſiſsi-

A mi cuiuſdam malefici notatas. Conui-
uio interſunt facie interdum aperta,
interdum velata larua, linteo, vel alio
velamine, aut perſona. ſic etiam per-
ſonati frequentiùs poſt conuiuium
quiſque dæmon ſuam quam cuſtodit
diſcipulam manu prehendit; &, vt o-
mnia fiãt ritu quàm poſſunt abſurdiſ-
ſimo, dorſis inuicem obuerſis, & in or-
bem iunctis manibus iactantes capita
B more faniticorum, choreas ducere;
nonnunquam candelas accenſas ma-
nu tenentes, quibuſcum ante dæmo-
nem oſculantes adorarant, & cantare
feſcennitos in honorem dæmonis ob-
ſcæniſsimos, vel ad tympanum fiſtu-
lamue ſedentis alicuius in bifida arbo-
re ſalſare, omniaque ridiculè & contra
cæterorum morem peragere. tum ſuis
amaſiis dæmonibus fœdiſsimè com-
C miſceri. Quando ſacrificia fiunt, fieri
ſolent ſtatim initiò peracta adoratio-
ne: Sacrificia tamen etiam extra con-
uentum ſæpè faciunt. Deniq; addunt,
quemque narrare ſua ab vltimo con-
uentu facinora; quæ quo grauiora, &
magis execranda fuerint, eò collauda-
ri vberius: ſi nulla ſint, vel non ſatis a-
trocia, verberari ſegnes atrociſsimè, à
dæmone, vel à malefico quopiam ſe-
D niore: vltimò pulueribus (quos aliqui
ſcribunt eſſe cineres hirci illius, quem
dæmon aſſumpſerat, & quem adora-
rant, ſubito coram illis flamma abſum-
pti) vel venenis alijs acceptis, ſæpè et-
iam indicto cuique nocendi penſo, &
pronunciato Pſeudothei dæmonis de-
cretò; *Vlciſcimini vos: alioqui morie-
mini*; vt agnoſcas legem Caritatis legi
contrariam; ſuas quemque domos: ſi
E propè ſint pedibus, ſin diſtantiores, vt
aduecti, repetunt Conuentus vt pluri-
mum ineuntur vel noctis mediæ ſilen-
tio, quando viget poteſtas tenebrarũ,

ve intertiu meridie, quo ſunt qui referant illud Pſalmiſtæ notū de dæmonio meridiano, & Abenezra ſcribit à Magis certos dies & horas obſeruari. Noſtrę ſtriges videntur, in diuerſis regionibus, varios habere ſtatos dies. In Italia frequentant noctem quæ feriam ſextam præcedit (*Sr. Comanus in lucerna*) idque circa noctis medium (*vt ait Seb. Mich. ſchol. 7.*) Lotharingicæ ſtriges conueniunt noctibus quæ præcedunt feriam quintam, & diem Dominicum, teſte *Remigio lib. 1. cap.* 14. apud alios legi noctem quæ præcedit feriam tertiam.

A

B

Poſſet dæmon eas tráſferre ſine vnguenti vſu, (vt dixi) & facit aliquando: ſed vnguento mauult vti variis de cauſis. Aliquádo quia timidiores ſunt ſagi quam vt audeant; vel quia teneriores ſunt ad horribilem illum Satanæ contactum in corpore aſſumpto ferendum, horum enim vnctione ſenſum obſtupefacit aliquando, & miſeris perſuadet vim vnguento ineſſe maximá. Alias autem id facit, vt ſacroſancta à Deo cōſtitura Sacramenta mimice adumbret, & per has quaſi ceremonias ſuis orgiis reuerentiæ & venerationis aliquid conciliet. Nihil verò ad tranſlationem conferre vim vnguenti, vel inde patet, quod etiamſi, qui ſtatuto cōuentus tempore ex curioſitate quadam cupientes conuentui intereſſe ſe vnguento illinant, & reuera per aerem eo deuehantur, (Deo id, vt multoties probatum, ad puniendam incredulam curioſitatē tam temerariç audaciç permittente) tamen ſi quis fide firmus, caritate armatus, ad fraudes dęmonis reuincendas diſſipandaſq; ad fidei veræ confirmationem, eo ſe vnguēto inungeret, procul dubio (vt recte Binsfeld.) nulla ſequeretur tranſlatio. quia hic

C

D

E

omne pactum cum dęmone ceſſat, neque id Deus eſſet permiſſurus. Et propterea, quando extra conuentū deſtinata tempora ſeſe inungerent ſagæ, nō auolarent, nec auferrentur; eo quod id pactæ non fuerunt. Sciunt hoc & ideo non vnguntur, niſi audito conuentus ſigno; aliquando monentur à ſuo Martinello aliquando à vocibus præteruolantis comitatus Sagarum Reginæ, aliquádo aliter iuxta Spineum c. 30. Sunt tamē quidam malefici, qui ex peculiari pacto, ad certum quoddam ſignum, ſiue vnctionem, ſiue pilei aut pallij poſituram, ſiue quod aliud, quando volunt, aliò deferuntur: ſed quod dixi frequentius eſt. His poſitis.

Probatur hæc translatio corporea, primò quia non poteſt dari quidquam quod eam reddat nō poſsibilem, quid deſit? non deeſt corpus mouens, nam diabolus corpus aſſumit, nec adeſt vel obſtat corporis moti reſiſtentia, vel grauitas; quia longe maior eſt vis dæmonis mouētis, qui montes loco mouere poſſet. nec obſtat celeritas motus ad locum remotum ſpacio temporis breuis: hoc enim valet efficere agilitas & vis naturæ angelicæ, iuxta Diuum Auguſtinum & B. Thomam. nec Deus id non permittit. extant enim permiſsionis innumera ferè exēpla, quædam etiam S.S. clariſsima. Citant nonnulli primo loco Chriſtum Dominum bis ſe paſſum fuiſſe à dæmone tranſportari *b* quod de malo ſpiritu accipiunt Origenes, Ambroſius, Chryſoſtomus, Auguſtinus, Gregorius, Strab. & alii: hoc exemplo non vtor, quia licet multi patres indicent per aërem Chriſtum à dæmone volantem raptum, deportatumque fuiſſe; magis tamen placet, cum Origene & Euthymio, ductum duntaxat, & præeunte dia-

a Aug. l. de diuina. dæmon c. 3. Thom. 1. p q. 110. a3 *b* Matth. 4 v. 8. & Lu 4. v. 6. *c* Matth. 1. v. 20. & 24. & c. 2. v. 14. & 20.

bolo

bolo ſecutum Chriſtum fuiſſe, & ſic in pinnaculum, & in montem aſcendiſſe; quod aperte Diuus Lucas inſinuauit: nec obſtat Diuus Matthæus, nam παραλαμβάνειν non raro ſignificat aſſumere ducendo tantum *c*: & ſic hoc loco quoque interpretantur homines eruditi *d*: ideo iſtud exemplum non multum vrget. Secundo loco adduci ſolet, dæmones ingreſſos porcorum gregem, eos in mare præcipites egiſſe *e*. firmior adhuc locus eſt quem adferunt, nempe Philippum Diaconum à ſpiritu ex deſerto in Azotum delatum *f*: & Habacucum capillo in Babylonem tranſlatum ad Danielem *g*. Ad hæc loca reſpondet Vlric. Molitor, male nos ab Angelis bonis ad Dæmones argumentari, eo quod Angelorum hac in re longe maior ſit vis ac robur, quam dæmonum. Solutio iſta mendoſa eſt. quia motu locali non eſt cur dicamus naturaliter plus bonum Angelum, quam malum poſſe: & Theologorum communis ſchola concedit diabolos retinuiſſe quæ naturæ dotes erant, amiſiſſe quæ gratiæ erant *h*. Cum ergo bonus Angelus Habacucum tulerit, permittente Deo, poterit & diabolus hominem transferre. Quid mirum hanc dæmones à Deo in humana corpora poteſtatem recipere, qui longe maiorem in animæ deceptionem acceperunt?

Probatur etiam id experientia tot exemplorum, vt, ſine proteruia, quis diſſentire nequeat. Grauiſſimi ſanctiſſimique patres referunt *i*, Simonem Magum coram Petro, alarum dæmoniacarum remigio in aërem ſublatū, volitare viſum. ſimilia de Abari Scytha leguntur *k*. Badudum Britaniæ regem hac arte volandi, ſed & infelici exitu parem, nobis proponit Anglo-

d Heſſelus & Maldona. in Matth.
e Marci 5, v. 13. Mat. 8 v. 32
f Act. 8 v. 26 & 40.
g Dan. 14 v. 35
h ita poſt D. Dionyſ. Thom. & alios, Maldleusp 2. c. 3. Caſtro li. 1. c. 16.
i Clemens Roman. l. 6 Conſtit. Apoſt. Egeſipp. l. 3. hi. Arnob. li. 2 contr. gen. Cyrillus Heroſo. Catec. 6 Epiphan. Ambr. Maxim. & ali.
Herod. Rpomē. tianze. ad 22. O. g. con Celſ. olydo. hi. l. Pon. Viru. com hiſ on. &

A rum hiſtoria *a* De Erico Suecorum rege, quod in quam partem pileum verteret, in eam ſubito abſportaretur regionem, auctor eſt Ioann. Magnus Gotthorum Suecorumque hiſtoriographus lib. 17. Berengarium hæreticum & Magum eadem nocte Romæ fuiſſe, & in Turonenſi Eccleſia lectionem decantaſſe tradidit in Chronico Nangiacus. Anno 1045. refert *N.*
B *de prodigiis*, in Anglia quandam veneficam à dæmone palam equo nigro impoſitam, & per aërem abuectam. cui ſimile exemplum de Matiſconenſi Comite, ex venerabili Petro Abbate Cluniacenſi, *lib. ſeq. refertur.* de vetula ex lebete ſaltitante, Cæſarius *lib. 11. miraculor. ſub fin.* de maleficiis Atrebatenſibus Meierus egit anno 1459. *chron. Flandr.* Vincentius
C ex Pet. Damiano refert de quinquenni puero nobiliſſimi cuiuſdam viri; qui puer, monachus factus, quadam nocte abſportatus, mane repertus fuit in piſtrino clauſo, & interrogatus, dixit; ſe per quoſdam ad magnū conuiuium delatum, & comedere iuſſum, & poſtea per ſuperiora piſtrino immiſſum *b*. Paul. Grill. *libr. ſecundo de Sortileg. q. 7.* narrat anno 1524. ſibi vt inqui-
D ſitori oblatam quandam Lucretiam; quæ dum ex congregatione ludorum deportaretur domum, & ſub auroram matutinus campanæ pulſus, quo ad orandum populus vocatur, fuiſſet auditus; ſubito illam à dæmone vectore prope fluuium in agro ſpinis obſito derelictam. forte iuuenis, ei bene notus, illac tranſibat: eum ergo miſera
E nomine proprio aduocat. iuuenis videns totam nudam, præter verenda femoralibus contecta, & paſſis crinibus accedere formidabat. perſiſtit illa blanditiis allicere, tandem appro-

a idem annales hoc memorāt. de Oliuerio Malmesburienſi, quem Nauclerus & Vincentius Elmerum vocāt.
b vide Malleum malef. p 2. c 3.

pinquauit, & quæſiuit habitus & moræ eo loci cauſam: illa primum alia omnia prætexere, & multa mentiri: donec iuuenis incredulus negauit ſe illi opem laturum, niſi vera fateretur. illa fidem ſecreti ſtipulata, cõfitetur quod ſibi accidiſſet, & qua ex cauſa. Iuuenis eam ſecretò domum ſuam perduxit, & multis ab ea munerib. donatus fuit. Sed tandem datæ fidei immemor rem vni atque alteri narrauit: ſic paulatim ſparſo rumore, & mulier capta, & iuuenis teſtimonium veritati perhibere coactus, hæc omnia Grillando narrauit. Subdit & aliud his verbis; *Mulier quædam Sabinenſis diœceſis hanc profitebatur diabolicam artem; de qua cum maritus ſuſpicionem haberet, interrogauit eam pluries, quæ ſemper negauit. Maritus verò in ſuſpicione ſua perſiſtens anxiè veritatem perquirebat: qui adeò aſtute ſe geſſit, quod vidit illam quadam nocte ſe vnguento quodam vngentem, qua vnctione peracta vidit illam celerrimè, quaſi auem recedentem, & ex ſuperiore domus ſolario ad inferiora deſcendentem. illam maritus ſequens, vt videret quo tenderet, amplius eam non vidit, & accedens ad portam domus inuenit eam clauſam. Quæ res magnam illi præbuit admirationem. Die vero ſequenti iterum maritus vxorem interrogat, quod anxiè ſcire cupiebat, & illa conſtanter (vt ante) ſe neſcire dixit. Maritus vero, vt amplius negare mulier non poſſet, apertè ei dicit omnia, quæ nocte præterita illum feciſſe viderat: deinde fuſtibus illam percutit grauiter, & duriora minatur verbera, niſi veritatem dixerit, quam ſi apertè expoſuerit, veniam ſe illi daturum promiſit. Mulier igitur ſe tam celare non poſſe intelligens, veritatem aperuit, & veniam à marito petijt, quam illi mari-*

A *tus hac conditione indulſit, vt illum ad tales congregationes adduceret: illa vero vt veniam impetraret, facile petita promiſit, & promiſſum ex licentia Sathanæ impleuit. Adductus igitur ille ad locum, vbi ludi fiebant, ludum, & choreas, & cetera omnia contemplatus eſt, & tandem ad menſam cum reliquis, vt veſceretur, ſedens, cum cibos inſipidos iudicaret, petijt ſibi dari ſal, quod in*
B *menſa deerat, & quamuis iterum atque iterum petijſſet, nunquam illi dabatur. Tandem cum poſt importunam petitionem, prolixamq; expectationem, ſal illi daretur, dixit. Nunc laudetur Deus, quoniam iam venit ſal. Quibus verbis prolatis dæmones, quia laudes Dei audire refugiunt, ſtatim receſſerunt, & reliqui omnes diſparuerunt, luminaribusq; extinctis, manſit ille ſolus nudus, quo-*
C *uſque manefacto vidit quoſdam paſtores, quos interrogauit, quænam eſſet illa patria in qua erat, illi vero reſponderunt eſſe agrum Beneuentanum, in regno Neapolitano. Qui locus diſtabat à patria viri per centũ miliaria, ob quam cauſam, licet diues eſſet, coactus fuit per viam mendicare, vt ad domũ ſuam redire poſſet. Ad quam poſtquam peruenit, ſtatim vxorem ſuam ob lamiæ cri-*
D *men accuſauit, & totam rem geſtam, vt narrata eſt, coram iudicibus expoſuit. Qui rem totam plenè, vt oportebat, examinantes, vera eſſe omnia quæ diximus inuenerunt, quæ etiam eiuſdem mulieris cõfeſſione confirmata ſunt.* Hæc ex Grillando, Franc. Alfonſus à Caſtro *d. cap.* 16. addens ſe multa poſſe alia referre teſtimonia, quæ per fideliſsimos teſtes in Hiſpania contigiſſe cognoue-
E rat. Bartholomæus vero Spineus Sacri Palatij Apoſtolici Magiſter *q. de ſtrigibus cap.* 17. *& ſequ.* non minùs certa protulit, ex quibus vnum adſcribam,

Quandam (ait) *puellam, quæ cum matre*
A *Bergomi morabatur, inuentam fuiſſe nocte Venetiis in thalamo ſui affinis. Quam mane repertam nudam, recognitamque, quia conſobrina erat, cum interrogaſſent quomodo illuc veniſſet, aut ibi eſſet, & quare? plorans illa, poſtquam veſtita ab eis fuit, hæc quæ ſubdo, enarrauit, dicens: Hac nocte cum in lecto vigilarem, vidi matrem meam, quæ me dormire putabat: ſurgentem de lecto, & exutam camiſia ſe quodam vnguento, quod ex vaſculo aſ-*
B *ſumpſit de ſub lateribus extracto, perungentem corpus: & ſtatim aſſumpto baſculo quodam ibi præparato, in modum equitātis aſcendens, extra feneſtram deportata eſt, & à me nequaquam ex tunc ibi viſa. cumque ipſa quoque de lecto ſurgens, meum, vt mater fecerat, perunxiſſem corpus, extra feneſtram educta, ſtatim in hunc locum deportata ſum vbi matrem puero huic lecto decumbenti in-*
C *ſidiantem vidi. Ex quo ego territa, cum matrem quoque ob meum aduentum conturbatam vidiſſem & comminantem, nomen Domini IESV & Beatæ virginis inuocaui, & ex tunc matrem non vidi, & ego hic nuda ſolaque remanſi. His auditis à puella ſcripſit omnia hæc affinis ille narrantis, Patri inquiſitori Bergomenſi, à quo capta mulier, & tormentis expoſita, cuncta confeſſa eſt, & addidit,*
D *ſe à dæmone pluſquam quinquagies deportatam, vt puerum illum prædicti affinis occideret: ſed tamen præualuiſſe nūquam, eo quod ſemper illum inuenerit ſigno crucis, & ſanctis orationibus à parentibus bene munitum.* Subdit & aliud, quod etiam aſcribam. *Quidam Antonius Leo carbonarius Ferrariæ habitator, de Valle Tellina, narrauit mihi hoc*
E *anno, ſe in patria ſua ab eo cui infra ſcripta contigerunt, cognouiſſe. Quod cum ſuſpectam haberet ille vxorem ſuam ex relatione multorum, quod iret ad curſum*

(hoc eſt conuentum Sagarum) *quando ipſe nocte dormiret, finxit ſe quadam nocte profunde nimis dormire. Quòd vbi percepit vxor, ſurgens de lecto inunxit ſe vnguento ex vaſculo prius abſcondito, & ſtatim nuſquam comparuit. ſtupens autem vir ſuus, & quadam curioſitate ductus, de lecto ſurgens idem fecit quod vxor, & ſtatim per caminum (vt ſibi videbatur) per quem etiam ſibi viſum fuerat aſcendiſſe vxorem delatus, in quandam cuiuſdam nobilis Comitis cellam vinariam deportatus eſt: quo loci etiam vxorem ſuam, cum aliis pluribus reperit. Eo autem viſo, vxor eius ſtatim cum aliis quodam ſigno facto diſceſſit: eodem viro ſuo in illo loco relicto. Qui mane à famulis domus inuentus, & cum clamoribus, quaſi latro, captus, & ante comitē conſtitutus, accepto loquendi ſpacio, cum robore factum narrauit, & ex hoc accuſata vxor illius apud Inquiſitorem, & tandem confeſſa pœnam dedit ſuis dignā ſceleribus.*] Hactenus Bart. de Spina. Conteſtatiora adhuc tria Italicis iſtis addit ſtrigiportii exempla Nico. Remigius *libro primo Dæmonolatr. cap.* 14. quibus nequeo lectorem priuare: ita ſcribit: *Lutzey* (*qui vicus non ignobilis eſt in radicibus Vogeſi montis*) *Maio mēſe anni* 1589. *paganalia à vicinis celebrabantur. Ex eo vico Claudius Choræius in vicinum, cui nomen eſt VViſembach, appetente nocte redibat. Iamque eius montis, qui inter vtrumque vicum aſſurgit, bonam partem conſcenderat, cum ſubito correptus turbine ſtetit circumſpectans attonitus nuncubi rei adeo inſolentis cauſa aliqua appareret. nam cetera trāquilliſſimus quietiſſimusq; aer erat. Aduertit in ſeceſſu quodam* (*eum accolæ crepidinem Moreliam appellant*) *larnatas mulieres ſex, inſtructam multo auro atque argento menſam quandam ſaltando circumeuntes, perindeque ſua iactantes*

capita, ac qui intemperiis agitantur: tum
iis aſtātem in nigro tauro hominē, qui eas,
vti otioſus aliquis in triuio, ſpectabat. Ibi
igitur conſtitit tantiſper dum ſe colligit,
ac rem totā certius oculis agnoſcit. Quod
dum facit, momento turba illa diſparuit,
ac ſe ab eius adſpectu ſubduxit. Amoto i-
gitur eo metu, ſe denuò viæ committit. ac
iam montis verticem ſuperauerat, cū ec-
ce eum mulieres illæ à tergo inſequuntur,
capita ſua vt antea iactantes, atque altū
ſeu ex compoſito ſilentiū tenētes. Præibat
homo atra facie, manibuſq; in harpaginis
ſpeciem incuruis, quas etiā parabat illi in
frontem immittere, niſi obſtitiſſet diſtri-
cto atq; oppoſito enſe: ſiquidem hoc facto
inſultare deſtitit, quaſi dè vita metuens
atq; euanuit, oſtendunt ſe nihilominus i-
terū mulieres illæ, vnaq; cum iis homo quē
modo dixi taurí ſeſſorem, chorearumque
ſpectatorem, ad quem iam factus confi-
dentior Chotaius acceſſit propius atque
infert. Ita tune hic es, mi Deſideri Ga-
xete (id enim ei erat nomen) obſecro, ſi-
quid potes, ſerua me. Nam (Pol) tibi fidē
meā obſtringo, me nihil eorū quæ vidi e-
quidem palam eſſe facturū. Vixq; hæc di-
xerat, cum turbo illum ſeu nebula inuoluit
denuo: eo demum euolutus & liberatus,
ſolū ſe in ſolo ac longe diſsito à via loco re-
perit, quam tamen veſtigando ad extre-
mum nactus quam feſtinantiſsime potuit
domū ſe recepit, Triduo poſt id teſtimoniū
ad aliud poſtea à iudice quæſtionis rurſum
vocatus hoc ex abundanti ſuperiorib. ad-
didit, recordari ſe cum propius ad mēſam
acceſsiſſet, viſurus & quibus epulis eſſet
inſtructa: dæmonem ſibi è veſtigio vngui-
bus in os inuolaſſe, ac dū ſe cōtra ferro de-
fenderet, inter hæc vehementiori vento
iterū ſublatum, atq; ad Combrimontis ca-
taractus, qui locus à priore nō minus du-
centos paſſus aberat, fuiſſe deportatum.
Quod ne quis deliramentū eſſe putet homi-
nis nō ſobrÿ. & noctis loci q; ſolitudine cū

A *forte exterriti, id etiā Sādeodati XI. Cal.*
Iunÿ 1589. Barbelina Caxeta, è mulieri-
bus illis vna, ſuperiore menſe totidem fe-
rè verbis apud quæſitorē recitauerat: hoc
adiiciens tritici heminas duas, caſeoſque
bubulos totidem Chotaiyo illi à Deſiderio
Gaxeto, eiuſq; vxore dono datos quo cæ-
latū haberet quod ſic viderat. Qua de re
corā cōpoſiti conuenerūt, per omnia, ex-
tra hoc vnū, quod Barbelina diceret non
B *eſſe in Chotaiū à dæmone intētatas manus*
quia ſic ſe mēſæ propinquū intuliſſet, vt is
in elogio ſuo mētitus fuerat, ſed quod au-
reū craterē ab ea furto tollere parauerat.
Aliud exemplum ita narrat idē Remig.
Ioannem ab Hēbach vix dū ab ephebis e-
greſſum venefica mater ſecū ad noctur-
nos dæmonū cōuentus deduxerat, ac quod
tibiis ſciret, iis illum canere iuſſerat, atq;
in proximā arborē quo clarius exaudire-
C *tur inſcēdere: quod dū facit, ac ſaltantiū*
choreas ocioſus oculis colluſtrat, forte in-
ſolentia admiratus (nā præpoſtera, ridi-
culaq; ibi erāt omnia) Deus bone (inquit)
vnde iſthæc nobis tā ſtulta amenſq; turba?
vixq; hoc dixerat, cū in terrā prolapſus,
altero humero debilitatū ſe, ac cum aſtā-
tium opē imploraret, ſolum reperit. Quod
dū palā prædicaſſet, & varie de eo ſenti-
D *retur: aliis viſū, aliis rem geſtā eſſe contē-*
dentibus, ſecuta eſt poſtmodū, quæ eā du-
bitationē tolleret occaſio. Nam Catherina
Praenotia in Fraiſſem 4. Non. Septē. 1589.
earū vna, quæ choros illos agitauerant, ob
ſortilegÿ ſuſpicionē non multo poſt com-
prehenſa, rem omnē vti ſupra memorata
eſt, adhuc eius rumorū, quē Hembachius
ſeminauerat, ignara, & nulla interroga-
tione praeeunte faſſa fuit. Keruers Otilla in
VVerdeſtam. 8. & 7. Id. Augu. 1590. &
E *Eyſarbz Agnes Duſæ. 3. Non. Dec. 1590.*
qui proximus erat ſequens annus, venefi-
cÿ dānatæ, idē quoq; diuerſæ affirmarūt,
locū præterea illa, vbi id eueniſſet ſuo, quo
id teſtatius fieret nomine, Mayebuch ap-

pellans.

pellans. Tertiũ non teſtium tantũ dictis clarum, ſed & clarâ luce geſtũ idẽ in hũc modum recenſet: *Rediens Nicolaa Lagbernhard è moletrina Guermingenſi Aſſonuncuriam ante 8. Cal. Aug. ann. 1590 ac iter ſecundum ſepem ſilueſtrem aperto meridie faciens, aduertit in aruo finitimo chorum in orbẽ ſaltantium tum virorum, tum mulierũ: verum quod præter ſolitũ aliorum hominũ morem auerſi, tergaque oſtendentes id faciebant, attentius eos aſpiciens vidit præterea, qui caprinis, bubulisq; pedibus deformes vna intermixti ſaltatorium illũ orbẽ verſarent. Tum pene metu emortua Ieſu ſalutare nomen (vti quibus ſiniſtri inauſpicatiq; aliquid imminet) inclamare cœpit, ac rogare ſupliciter, vt ad ſuos modo ſalua incolumiſque redire poſſet. Illico euaneſcere omnes qui tripudiabant, præter vnum* Petter Gros-petter *nomine, cui ocius in aerem ſublato elabi interea atq; excidere viſum eſt penicillũ, quali furnarij conſueuerunt furni ſui arca, priuſquam panem in eum condant, extergere. Inter hæc vehementiori quoque illa correpta vento, vix anhelitum ducere, ac ſpiritum trahere: tum etiam domum reuerſa triduum integrum ex valetudine decumbere. Cuius rei fama cum ipſa eiusq; propinquis ſpargente, iam vniuerſum pagum peragraſſet.* Petter *ille, ne videretur eius diſſimulatione tantum crimen agnoſcere ac fateri: primum quidẽ apud iudicem iniuriarum ferocius agere: ſed tandẽ veritus, ne non ſuccedẽte lite maius ipſe ſibi crearet periculum, eã conſulto deſeruit: quæ res multò etiã magis eius facti ſuſpicionem auxit, æſtimãtibus multis malæ mentis conſcientia illũ eam, quam primum in animum adeo auide receperat, iniuriam muſſitare. Ergo iudex in eius vitã moreſq; tanto diligentius inquirere, ac cum certis indiciis rem non eſſe vanam comperiſſet, comprehendere: tum ad criminis non adeo inuitam*

A *confeſſionem adducere: tandem & alios, qui cum illi eius ſceleris ſocietas fuerat, coarguere, ac iam manifeſtos facere. Inter quos fuere Barbelia Ioannis Latomi vxor Duſæ 6. Cal. Februar. 1591. & Mayetta Laurentij Supermaioris item vxor Duſæ. 14. Cal. Martij 1591. quæ diuerſæ totidem tamen verbis, illud de ſabbato à ſe auerſis vna cum intermediis cornupedibus choro, proditum à conſcio*

B Petter *indicium verum eſſe agnouerunt. Acceſſit & earum confeſſioni tertius Ioan. Michael armẽtarius Duſæ Cal. Martij 1591. hoc etiam ad maiorem eius rei fidem addens: ſe interea, dum hæc fierẽt, tibicinis functum officio, pedum quoddã forte oblatum ori admouendo, ac micantes ei digitos, vti cum ad numerum veræ inflantur tibiæ, adducendo. Ac cum Nicolea illa (vti dictũ eſt) Ieſum tremebũ-*

C *da inuocaſſet, ſeq; præterea crucis ſigno muniuiſſet, è quercus altiore ramo cui tũ inſidebat præcipitem decidiſſe, demum turbine inuolutum, ac in pratum nomine* VVeiler, *in quo paſcentem gregem paulo ante reliquerat, deportatum fuiſſe. Eius rei grauiſſimum firmiſſimumq; argumẽtum denique hoc fuit, quod locus, vbi ſic in orbem agitatæ fuerant choreæ illæ, poſtridie quemadmodum Nicolea ante mo-*

D *nuerat, apparuit circo impreſſus qualem habent hyppodromi, vbi in gyrum aguntur equi: Sed & interſtinctus vngularũ caprinarum bubularumque recentibus veſtigiis. Quæ & perſtiterunt videri, dũ aratro denuo proſciſſum, ſubactumque aruum illud bruma ſequente fuit. Teſtimonium dixere Nicel Klein, Deſiderius Vernex, & Gaſpar Sutor, & quotquot in rẽ præſentẽ maturè ducti, de ea poſt à iu-*

E *dice ſunt interrogati.* [Nõne ſat manifeſte probãtur choreæ, cõuentus, trãslatio? An hic Dormitãtii noſtri cunctorũ abnutiui dicẽt hæc ſomnia tam varios, tam apte, quaſi in vnã Cathenã annulos

connexuiſſe ? an illius Petters penicillũ etiam ſomnians eo delatum? ſomniaſſe Nicolæam; & ſomnii ſoporifera ægrimonia triduo lectulo affixam ? ſomniaſſe teſtes hos omnes ſolennia, & meræ vi imaginationis agro impreſſa veſtigia tam pertinaci impreſſione ? greges ab Amphryſo Apollinem, aut à Gadibus Herculẽ Erythræas boues eo deduxiſſe; & choreas duxiſſe docilia armenta Lotharingico in ſolo? pergent ſcrupuloſi (ſcilicet) Dubitantii vereri ne innocentes huiuſmodi, fateantur ſe commiſiſſe, quę nunquam deliquerunt, ſed errore opinionis putãt ſe deliquiſſe? Quæ hæc, & quam pertinax libido eſt, generis humani hoſtibus ſic patrocinandi? Verum de hoc lib. 5. vberius.

Non minus exploratum aliud Balduin. Ronſſeus *epiſt. Medic.* 50. quod ſuis temporibus in Hollandia acciderat, ita narrat. *Erat in pago Ooſtbrouck non procul à Traiecto mulier vidua, cui ſeruus conuixerat, ad obeunda, vt res poſtulabat, munia domeſtica: Is cum iam ſæpius, vt ſolent eſſe curioſuli ſerui, per trãſennam animaduertiſſet, heram nocte intempeſta, ſtatim ac quieti ſe tradidiſſent domeſtici, quotidie in ſtabulum, ad certum præfixumque locum venire, atq; exporrectis manibus præſepi contiguum fœnile apprehendere. Admiratus tandem ille quidnam hoc negotij eſſet, ſtatuit & ipſe inſcia hera idem ſemel experiri, atque eandem pertentare aleam. Igitur hera ex conſuetudine ad ſolita veniente, atque ſicuti videbatur digreſſa, ſubſequitur & ipſe, locum contemplatur, atque exemplo heræ fœnile complectitur: Ibi ille ex tempore in aera raptus defertur in oppidum VVyck in abditum & ſubterraneum ſpecum, vbi cœtum maleficarũ de maleficiis conferentem inter ſeſe, reperit. Hera cum ſuis inopinam famuli ſui præſentiam admirata, rogat, quo aſtu, aut qua tandem ratione momento temporis illuc appuliſſet: Reſpondit ille ordine, vt res tranſacta eſſet: Tum illa indignari primum atque excandeſcere cœpit, verita ne nocturni, atque clandeſtini iſti conuentus hac ratione tandem eliminarentur: cum conſortibus igitur deliberandum cenſuit, quid in ambiguo hoc negotio faciendum ſuadeant. conuenit tandem inter eas, vt amice exciperetur, ſilẽtium*
B *ſtipularentur, atque arcana hæc, quæ illi, præter meritum atque opinionem, videre contigiſſet, nulli communicaturum ſe, aut reuelaturum ſanctè deieraret. Ille interim quiduis non pollicetur, abblãditur, & vt mitius agant, ſimulat ſe omnibus votis hoc vnum expetere, vt cum illarum gratia liceat poſt hac ſortilegarum intereſſe collegio. Interim dum conſultatur, labitur hora, & iam abeundi tempus in-*
C *ſtat. In dubium iterum, inſtigante hera, iam vertitur, remittenduſne domum ſit totius cœtus periculo, an bono publico, enecandus. Communi tandem omnium cõſenſu mitior placuit ſententia, quæ iuramento ad actum domum deferendum decerneret. Suſcipit eam prouinciam hera, atque fide data in humeros receptum domum delaturam pollicetur. Accinguntur operi, atque euro ocyus per aera feruntur.*
D *Sed ecce, emenſis iam bonam partem itineris, conſpicuum ſeſe dedit lacus arundineto obſitus: Ibi malefica illa anus occaſionem nacta, verita, ne iuuenis pœnitentia ductus, quod furialibus iſtis feriis (quemadmodum ſimulabat) initiatus eſſet, viſa tandem eliminaret, prouolans, a ſe diſiecit adoleſcentem, ſperans, vt ſuſpicio eſt, eundem partim caſus violẽtia enectum, partim lacus ipſius altitu-*
E *dine abſorptum iri. Verum, vt eſt DEVS miſericors prorſus, non volens mortem peccatorũ, ſed vt conuertatur & viuat, veſanæ illius menti metas conſtituit, neque paſſus eſt iuuenem inſon em ſubmer-*

gi ſed

gi, ſed aliquanto æquiore conditione permiſit; vt in hunc vſque diem vita protraheretur, dum fortè fortuna in arundinetum decidens, lethalem plagam ex caſu nō accepit, violentia impetuque caſus per arundinetum quodammodo refractus. Interim miſer ille, qui ſolius linguæ miniſterio iam vtebatur, dum illuceſceret, mille diſtorquebatur cruciatibus, ac ſuſpiria trahens, tantiſper ingemiſcebat, dum prætereuntes inſolita lamentatione attoniti, facta indagine, comperetunt, hominem prorſus elumbem, & cui vtraque excidiſſet coxa. Rogant vnde ſit, quomodo eo calamitatis deuenerit? narrat ille ordine ſingula; defertur tandem curru Vltraiectum. Ibi nobilis vir Ioan. Culemburg. Vrb. Pret. rei nouitate quodammodo perculſus, admirabundus ſingula perquirit, atque indagine facta faſcinatricem heram comprehendi iubet, vinculisque conſtringi. Illa ſimul ac in manus præfecti veniſſet, nihil negare, ſingula fateri, &c.] Hactenus ille quid ad hæc queat impudens os vel VVieri, vel Godelmanni, cum ſuis oraculis Luthero & Melanchtone? dicentne atrabiliariā mulierculam hoc credidiſſe, & deceptā fuiſſe? quid? ipſe iuuenis, quomodo ſic lacer & elumbis? delumbaratne illum ſubito bilis atra? finxit fortaſsis. vnde igitur, & quomodo in arundinetum delatus, ſi non ex illo ſpecu, & vnde in ſpecum, ſi non ex domo? ſi loco non motus, quomodo perductus ex Ooſtbrouck in illud arundinetum? ſi ſponte iuit, vnde tam grauis & perpetua membrorum luxatio? atrabiliarii etiam qui illic iuuenem inuenere, qui Vltraiectum ad Prætorem detulere (ô impudentem pertinaciam! Conſidera potius (lector) in hac narratione. *Primò* nouum modum ſiue ſignum; fœnilis comprehenſionem, abſque vlla inunctione. *Secundo* ſolere dæmones certa ſibi loca

A deligero, ad cœtus ſuos & conuenticula malefica. Nam anno quoque ſuperiore, Ioannes ille de Vaulx Stabuleti decollatus, fatebatur, ex præcipuis locis Generalium congregationum, eſſe vnum in ditione Vltraiectina, & eo ſe non ſemel Stabuleto delatum. *Tertiò* nota, non ipſas modo maleficas ferri per aera, ſed & auxilio dæmonis alios humeris eo deferre poſſe. Deniqueſtul-
B tiſsimum eſſe miſericordiæ crudeliſsimarum excetrarum ſe committere. Quanto tutius fuiſſet huic iuueni, Nomine Saluifico IESV, vel Crucis ſignaculo ſe munire & totum illum cætum, venti inſtar diſſoluere, ac diffugare? Manſiſſet eſto ſolus in ſpecu: labor dumtaxat itineris longioris pedibus exantlandus fuiſſet. Verum poſſem multa huiuſmodi adiicere. nam ſimilia
C narrant multa exempla *Anan. d. libro quarto Auctor Dæmonoman. libro ſecundo cap. quarto. Torquemada Dialo. 3. Binsfeldius d. operis membr. 1. cond. XII. And. Libanius in ſtrigiportio, Cumanus in Lucerna inquiſitor. & his antiquior Ioann. Cæſarius libro decimo miraculor. c. 1. & alij.*

Ex his exemplis deſumitur fortiſsima probatio. cum iſti ex mera curioſi-
D tate inuncti, de loco in locum tam remotum reipsâ delati fuerint, manifeſtum fit hæc non contingere nuda dūtaxat imaginatione & delirio mulierculārum. immo, nonnunquam conuentu ſubito diſſoluto, repertæ menſæ & ſuppellex argentea, & poſtea à dominis agnita, & confeſſæ vxores ſe illa ſecum ad conuentum detuliſſe. Deinde Sortiarii locos omnes, & cibos, & vicina o-
E mnia diligenter notant, arbores, ſepes, flumina, agros, domos diſcernunt, ſi laruati non ſint, conuiuas agnoſcunt, obuios quoque, quos in via habuerint, ſæpe ſalutant & alloquuntur; cernun-

tur non raro ab aliis viris catholicis, & mente ſanis ad conuentum euntes, vel à conuentu redeuntes: interdum etiam viſæ & deprehenſæ nudæ; & ex turbine ſeu nube decidentes, aut vulneratæ & mutilatæ membris, *de quo l.5.* Item hac deportatione ſic ſæpe defatigantur, vt domum reuerſis per totum triduum ſit decumbēdum prius quam pedibus poſsint conſiſtere, quod docet Remig. *d.l.1.ca.24.* confitentur omnes vnanimiter eadem, nec in circumſtantiis minutiſsimis diſcrepant. idem confirmant alii immunes ab eorum crimine & errore. Fatentur rei in ipſo rogo, vbi nihil fictio profutura, & exhauſta iam ſunt tormenta. De vanis autem & deluſoriis, tam perpetim nequit vna & conſentiens omnium eſſe conteſtatio; tantaque, inter locis, & temporibus, & ætate, ac ſtudiis diſiunctiſsimos, adeoque multos, conſenſio. peculiaris enim cuique eſt animi actio, & alius ab alio diuerſum quid imaginatur: nec cerebri aut phantaſiæ omnium eadem diſpoſitio, quæ dæmoni ad huiuſmodi imagines neceſſaria foret, nec etiam mendacii tanta poſſet eſſe conformitas. Hoc argumentum, meo iudaico, hominem non peruicacem, idoneum eſt conuincere.

Confirmatur hoc argumentum eo quod (vt bene) Cumanus *ſupra num.3.* ſomnia & phantaſiæ tales non ſunt in poteſtate hominis: vt ei accidant, vel iis careat pro lubito: Sed ſtrigibus ſerio conuerſis, & nolentibus amplius conuentui intereſſe, nihil amplius tale cōtingit, dumtaxat quia nolunt. quod eſt euidens indicium in ſomnis illa non contingere. Præterea qui hæc aſſerunt ſomnia eſſe & ludibria, certe peccant contra reuerentiam Eccleſiæ matri debitam. Nam Eccleſia Catholica, non punit crimina, niſi certa & manifeſta;

A nec habet pro hæreticis, niſi qui in hæreſi manifeſtè ſunt deprehenſi *cap, conſuluiſti, 2. quæſtione 5.* ſtriges autem iam à plurimis annis pro hæreticis habet, & iubet per inquiſitores puniri, & brachio ſæculari tradi, vt patet ex libris Sprengeri, Nideri, Iaquerii, Michaelis, & docet experientia. Ergo vel Eccleſia errat, vel iſti Pyrrhonii errant: Eccleſiam in re ad fidem pertinente errare qui di-
B cat, anathema maranatha ſit. Narrat idem Cumanus exemplum delationis veritatem declarans; quod licet, tentēt increduli: *In Mendriſio* (inquit) *oppido Comenſi contigit, iam ferè annis quinquaginta elapſis, vt cum ibi quidam inquiſitor nomine Magiſter Bartholomæus de Homate, D. Laurentius de Concoretio Poteſtas, & Ioānes de Foſſato Notarius, contra has ſtriges procederent: vna die i-*
C *pſa Poteſtas, quadam curioſitate ductus, volens experiri, an vere & corporaliter ſtrigiæ irent ad ludum; factà conuentione, acceſſit quodam die Iouis ſero cum notario ſuo & quodam alio, extra oppidum ad quendam locum, ſicut illi ſtrigia prædixerat: & dum ibi prope eſſent illi tres, viderunt ibi plures perſonas congregatas coram quodam (qui erat Diabolus in forma hirci) ad modum cuiuſdam magni*
D *Domini ſedente: & ecce ſubito omnes illæ perſonæ ibidem congregatæ, iuſſu Diaboli, adeo illum officialem & omnes eius ſocios: Deo ob eorum curioſitatem permittente, baculis percuſſerunt, quod ex talibus percuſſionibus, ille officialis, & notarius, & tertius ille alius infra quindecim dies mortui ſunt.*] hæc ille. Non ergo ſuaſerim peruicacibus, vt ſe experimento committant, nec
E occinam illud vulgatum: Non credis, vade & vide.

Nec eſt quod ingerant, dæmoni nullam eſſe cauſam, hæc non cum ſingulis potius agendi, quam talem conuentū

frequentiam inſtituendi. Multa hinc illecommodà percipit. Primo per hanc ſocietatem & plurium conſortium vehementius in malitia fouentur & indurantur. Secundo hoc pacto, criminis participatione, ſingulorum peccata aggrauantur. Tertio talibus illicibus, & variis, quæ illic fiunt, inductionibus, plures facilius impedicãt. Quarto multitudo facit audaciores ad malum; tollit Dei hominumque timorem, & mutua imitatione ad maiora facinora inflammat, vt ſolent carbones iuncti. Quinto voluptas nefaria maior videtur, quo pluribus innoteſcit. Sexto difficilius conuertuntur, quo pluribus teſtib. ſe dæmoni addixerunt, & actuum frequentatione quaſi quodam habitu occalluerunt. ita prudenter ratiocinatur Spineus *q. de ſtrigib. c. 20.*

Breuiter ergo concludo, has translationes, de quibus quæritur; poſſe modis quatuor contingere: primo ſola cogitatione, quod S.S. vocat transferri in

a c.8. v.3. ſpiritu: & talis illa viſio Ezechielis *a*. *Et emiſſa ſimilitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me ſpiritus, inter terram & cœlum, & adduxit me in Ieruſalem, in viſione Dei,* &c. Vltimum enim verbum, modum præcedentibus ponit verbis: ne putemus hanc ſimilem translationem illi

b c.14. v.35. Habacuc, de qua Daniel *b*. Aliquando ſuis pedibus commeant ad conuentus, vt narrant Remigius & Binsfeldius. 3. à Dæmone reuera, ſecundum corpus, & motum localem, transferuntur, vt docui. 4. aliquando poteſt contingere, vt ipſi ignorent corporaliter, an opinione dumtaxat translati fuerint; quod in diuino illo raptu accidit Beato Paulo. Traditum inuenio, in quibuſdam P. Ioannis Maldonatii dictatis, *de Dæmonibus*; quod quando volunt corporaliter transferri: tum ſe inungunt

A vnguento ex infantilis corpuſculi adipe: quando conuentibus per inſomnium dumtaxat intereſſe volunt: tum in ſiniſtrum cubare latus: quando vero malunt vigilantes: quæcumque in conuentu fiunt cernere, vt coram ſe geri; tum opera dæmonis ex ore vaporem quendam craſſum euomere, in quo geſtorum imagines vt in ſpeculo intueantur. Et fortaſsis

B hoc Quæſitoribus inſinuare volebat famoſus ille Ioannes de Vaulx Stapulenſis, cum diceret: ſcire ſe diſcernere: num corporaliter, num vero per imaginationem conuentui intereſſet.

Vnum reſtat ſoluẽdum; quod quoſdam ſcio torſiſſe aliquando. Etenim doctior philoſophus atque Theologus quærat, qui fieri queat; vt, cum angelus

C ſit incorporeus, queat rem corpoream loco mouere? Reſpondeo, nec opus eſſe ad hoc noua à Deo virtute adtributa, (vt cenſuit Guilh. Pariſ.) nec etiam diſtincta virtute ſeu potentia motiua (vt putauit Aureolus:) nec etiam poſſe Angelum ſola voluntate & intellectu illimitate & infinite, quodcumque volet corpus, & quando velit, & quo velit, & quanta velit celeritate, loco mouere

D (hoc enim damnaſſe intelligendus eſt articulus Pariſienſis, & merito quia hoc eſt virtutis infinitę: Sed reſpondeo, Angelum determinatam ſibique notam, ſuis viribus nõ maiorem molem, ea celeritate vel tractu, quem & agilitas Angeli & rei motæ natura permittit, eo ſolore mouere & transferre poſſe quod in aſſumpto corpore, ſecundum ſubſtantiam (malo enim hoc tenentes ſequi) ſit

E præſens, ſicque præſens, ſola voluntate corpus illud impellat, & eadẽ voluntate, mediante illo corpore, aliud corpus contiguũ moueat, vel deuehat *a*, ad eũ fere modũ quo ventus fortis plumam

a vide Ioſeph. Ang. in 2. d. 8. q. 5.

agit per aerem, & certo tandem loco illam deſtituit, & deſtituendo ſiſti:. Et ſic Angelus deferens Prophetam Habacuc, dumtaxat tangebat capillos eius; neque tum capilli corpus ſuſtentabant, ſed virtus Angeli ipſius per voluntatis imperium toti corpori impenſa. Vnde ſi velit Angelus ſic moderari actiuitatẽ, vt celeritas deuectionis, non ſuperet robur delati; fiet, vt ſit ſine defatigatione hominis iſta tranſuectio: ſi hoc nolit, haud dubie mire defatigetur homo neceſſe eſt, celeri illa per aerem delatione. Hinc intelligimus non eſſe certam differentiam illam Remigii b, quod Angelorum bonorum tranſuectiones quietæ & laboris expertes ſint hominibus; malorum vero plenæ laſsitudinis, formidinis, & moleſtiarum. etſi enim vt plurimum credam hoc vere contingere; fieri tamen poteſt, vt ſi dæmon velit, etiam citra laſsitudinem & moleſtiam deferat, vt patet exemplis, quæ narrat Torquemada Dialo. 3. & ille Ioannes de Vaulx Stabulenſis hoc de ſuis tranſuectionibus teſtabatur. Illud certius, has dæmonum ſubuectiones ſemper periculi plenas & formidabiles eſſe.

b l.1. dæmonolat. c.27.

QVÆSTIO XVII.

An poßit dæmon quantitatem corporum ſic mutare, vt penetratio partium ſequatur, ſiue vnum corpus in duobus locis diſiunctus, vel duo corpora in vno & eodem loco penetratiue collocare?

B*reuiter cenſeo ad hæc omnia negatiue reſpondendum, quia hæc omnia repugnant principiis phyſicis & ordini naturæ.* Nam, vt de poſteriore prius agamus, nec ipſemet dæmon poteſt loca diſtantia ab inuicem, non occupato medio, ſimul implere, ex veriore ſententia & communiore, minus ergo poterit ibi corpus vnum ſtatuere; ſed ſoli hoc Deo reſeruatum. Nec obſtant exempla, quibus docetur multos alio loco αὐτοπροσώπως aliis apparuiſſe, quam vbi reuera tunc erant, non dormientibus modo, ſed & vigilantibus c. Nam ſi à Sanctis hominibus & miraculosè apparitiones factæ, vt de Sanct. Nicolao, D. Agatho, & Diuo Benedicto legimus: tum illę ab infinita Dei virtute profectæ ſunt: ſin autem ab Angelis malis procuratæ, ad ſpeciẽ tantum viſæ & præſtigioſæ cenſendæ. huc refero illud quod Origen. *lib. 6. cont. Celſum* tradit, Pythagoram eodem tempore in duabus vrbibus conſpectum: & aliud de mulierculis commeſſatricibus in vita D. Germani, & de Imperatoris filio per Theodorum Monachum patri exhibito apud Zonaram d. *Vide Pet. Tyræum d. lib. 2. cap. 8. cum ſeqq.* Quod vero ex aliis refert Ananias. *lib. 4. de Natura dæmon.* non poſſe dæmonem duorum hominũ ſimul occupare corpora; ſed poſſe tamẽ, cum in vnius corpore ſit per ſubſtantiã ſuam, vi ſua alium, vel magno diſtantẽ interuallo, de crimine aliquo tentare: hoc fateor me non intelligere. Nam nihil prohibet duos eſſe ſibi adeo propinquos, vt ſimul ſint quaſi vnus adæquatus dæmonis locus, quem ſubſtantia ſua occupet: nihil inquam prohibet hos ſimul à dæmone poſsideri. Si vero alter tam longe diſtet à poſſeſſo, vt ſpacium illud excedat ſpheram actiuitatis dæmonis; non credo poſſe dæmonem illũ poſsidẽtem, huic alteri vnquam ſuggerere tentationis. vt enim nec quoduis corpus quantumuis diſtans loco mouere. ſic nec quorumuis animos à quorum corporibus abſit longiſsime poteſt Diabolus tentare; ſed eos tantum, qui ſint adeo propinqui, vt in vno quaſi adæquato loco dæmonis cenſeantur. *Nonnulla huc pertinentia petite à Guilh.*

c vide Pet. Tyræum li. 2. de ſpirit. appar. c. 6. & 7.

d tom. 3. vita Baſi. Macedonis.

Pariſienſi.part. vltim. de vniuerſo, capit.13.

B Prior concluſ. pars, de mutatione quantitatis, probatur: quia ſanior philoſophorum pars, cum Ariſtotele & D. Thoma, partium corporaliumque dimenſionum penetrationem naturæ nō permittit, ideo nequit dæmon ſic mutare corporis quantitatem; vt homo inſtar catti, vel muſtelæ per tenuem rimam in cubiculum irrepat: multo minus, vt per ianuas clauſas ingrediatur. docuit hoc bene Ioan. Beets Carmelita *in primi præcepti expoſ. vl. cap. 4.* Quare quod de lamia in muſtelam conuerſa narrat *in Mileſia* nugator Madaurenſis, fictitium cenſendum. Mentitæ quoque fuerunt illæ Striges Lotharingicæ, quæ Nicolao Remigio *e* perſuaſerunt, ſolere dæmonem veteranis Lamiis poteſtatem reipſa dare; vt queant ædes penetrare, & per quaſuis anguſtias nullo negotio viam ſibi faciant, in mures, feles, locuſtas, atque alia huiuſcemodi puſilla animantia contractæ, & deminutæ: intromiſſaſque, denuo priori formæ reſtitui, ſi velint. Mentitus etiam ſimilia iactans Scafius apud Niderium *in lib. 5. Fornicarij.* hæc enim deliria ſunt omnia & illuſoria. Sed ſolummodo dæmon præcedens, latēter aperit & claudit ianuas, vel feneſtras, corporis earum capaces, per quas eas intromittit, quæ ſe putant formam huiuſmodi animantium induiſſe: quod prudentiores Italicæ ſagæ Grillando *f* fuerunt confeſſæ. Hanc autem oſtiorum apertionem & clauſuram adeo ſubtiliter dæmonem facere poſſe; vt dormientes in cubiculo non euigilent: non dubitabit, quiſquis meminerit ab Angelo factum *g*, cum B. Petrum de carcere eduxit: vbi nihil neceſſe eſt dicere hanc ianuarum apertionem, vel cuſtodum ſomnum miraculoſa fuiſſe. Si quis obiiciat Diuum

e l. 2. Dæmonolat. c. 4.

f 1. de ſortileg. q. 8.

g Act. 12.

A Chryſoſtomum hanc vim Angelis tribuere cū ſcribit Habacuc ab Angelo demiſſum & reductum ex lacu clauſo, & ſigillis integris permanentibus. hoc enim ait orat. *quæ eſt de incredulitate D. Thomæ.* inter orationes Patrum ſeorſim Romæ editas; πῶς ἠδυνήθη κατενεγκεῖν ὁ ἄγγελος τὸν Ἀμβακοὺμ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων καὶ πάλιν ἀναγαγεῖν: καὶ τὰς ἐπικειμένας σφραγῖδας ἐῤῥωμένας καταλιπεῖν.

B *Reſpondeo* id factum, non Angeli, ſed diuina virtute. Præterea videtur Diuus Chryſoſtom. priorem Danielis captiuitatem, *de qua capit. 6.* cum poſteriore confundere, *de qua agitur Daniel capite decimo quarto*. Modus vero quem ſtriges aliquando memorant, nempe Diabolum ipſos parietes aperire, & per quandam quaſi fiſsionem & diſruptionem ingreſſum illis præbere & egreſ-C ſum, poſt iterum partes coniunctas facere coaleſcere; ſcio, iis qui penetrationem partium admittunt viſum iri probabilem: & huc referri queat quod Cordubæ famoſæ illi Magdal. Cruciæ acciderat, vt, hiante ſubito pariete, à tranſeuntibus orans puellula conſpiceretur. Sed ego totum hoc vel præſtigioſum puto, vel duntaxat dæmonem maxima celeritate, quot ſufficiunt la-D pides eximere & ſuſtinere alios neruant, & poſtea eadem celeritate atque dexteritate, iterum eos in ſuum locum reponere exiſtimo: cumque hominum aſpectus hanc celeritatem tartarei latomi nequeat deprehendere; fieri vt falſum formet iudicium de aperto per partium compreſsionem pariete. Prorſus cum vero magiſtro ſuo Caluino impius eſt VVierus: cum nugatur, ita E Chriſtum Dominum, poſt reſurrectionem clauſis ianuis ingreſſum, ad diſcipulos: vbi merito, cum grauiſsimis & ſanctiſsimis Patribus *a*, Catholici ſcriptores, in hac corporis ſo-

a D. Aug tract. 121. in Ioan.

Greg. hom. 26. in Euangel. D. Chryſ. in oratio ...ie. ...ισῆλθεν ...θυρῶ τις ...ζωῆς διὰ ...ν θυρῶν κεκλεισ- μένων θυ- ρῶν. quo quid ...pertius?)

A ...di penetratione, patentis miraculi ra- tionem agnoſcunt. Pari modo Beza & ſimiles blaſphemant de CHRISTI Domini Natiuitate illæſo clauſtro vir- ginali, & reſurrectione clauſo manente ſepulchro. contendunt homines iſti a- nimales, hæc aperta fuiſſe dum pene- traret, & poſtmodum iterum clauſa. quaſi non potuerit creatura ſuo creato- ri, vt ceteris in rebus, in hac quoque obtemperare. ſed nimirum iſti cuncta B conatur Chriſti Domini Diuinitati & omnipotentiæ detrahere, vt ad Turciſ- mum Paganiſmumque viam ſtru- ant.

Cum ergo quantitatem ſic mutare non poſſit dæmon, adeoq; illam com- primere, vt partes ſe penetrent: nequit etiam efficere, vt corpus quantum & coloratum, verè reddatur inuiſibile il- lis, coram quibus exiſtit, oculis eorum C ſanis & non præſtigiatis; quamuis fie- ri queat vt per accidens aliud illud non videant. Nam ſi corpus illud celeriter alio transfert, iam præſens illis non eſt hoc corpus: ſi vero ſpecies viſiuas, ne in oculos adſtantium commeent, per corporis alicuius interpoſitionem, vel per nimiam aeris agitationem impe- diat; vel corpus illud aliqua ſibi poſſi- D bili ratione transformet: (hos enim modos inuenio ſolere ab illo vſurpari) corpus illud tunc quidem actu non vi- debitur; reuera tamen viſibile perma- nebit. Sic fraude dæmonum Domitia- ni oculis ſe ſubtraxit Apollonius Philo- ſtratum, ſic Gyges latebat fictitio illo tectus annulo apud Ciceronem, ſic de Perſei clypeo Græculi fabulan- tur.

E Sic intelligendum quod Ioann. Sa- risberien. ſcribit de quodam: *fuiſ- ſe magorum peritiſſimus, vt quaſ- cumque res vellet, inuiſibiles faceret; as vero videbantur in alias ſpe-* *es transformare.* L. 1. de nugis curia- lium cap. 9. item quod Necromanticus ille Gui. Iuliac. perſuaſerat apud Me- ierum *lib. 10.* ſic quod de Cleomede Aſtypeleaſi referebat Celſus arcam in- greſſum, & intus operculum eius re- tinentem, non eſſe repertum in ea, ſed creditum euolaſſe. *lege Origenem lib. 3. contra Celſum.* Quod vero ſcribunt nonnulli eum qui gemmam geſtet He- liotropiam inuiſibilem fieri: non cre- do. nam vt benè ait Guilhel. Pariſienſ. *a* deberet lapis ille poſſe colorem o- mnem tollere, vel alios plane ſic indu- cere obiecto, vt non poſſit agnoſci. Tantam vero vim illi gemmæ ineſſe, nondum vel teſtis fide digni auctori- tas docuit.

b d p. vl... c. 14.

Denique ex his decidi poſſunt, & detegi illuſiones illæ dæmonum, quan- dò membrorum aliquorum ſpeciem vel immenſam faciunt apparere, vel nullam, vt ſublata videantur. vt ſunt quæ narrantur in Malleis malef. de iis qui virilia ſibi ablata putabant, apud Sprenger. *p. 2. 1. cap. 7.* & quod legitur ridiculum in tom. 2. tracta. de credul. dæmon. adhib. *folio 429* Nec puto dæ- monem poſſe hominis parui oſſa ſic ex- tendere, vt Giganteæ fiat magnitudi- nis: ideo quod Indi Cichorani certis id ſe herbis poſſe iactabant, iure optimo Petrus Chieza fabulis annumerat *p. 2. Hiſt. Peru. c. 42.*

QVÆSTIO XVIII.

An corpora ex vna in aliam ſpeci- em Magi queant transformare.

NON ago de fabuloſis Metamor- phoſibus. Ouidii, Parthenii & a- liorum:

aliorum: nec de naturalibus imperfectorum animalium commutationibus, de quibus Ariſtoteles c & Plin. d Sed de magicis, quæ virtute dæmonum fiunt perfectæ ſpeciei in aliam formam perfectæ quoque ſpeciei transformationibus. Et licet Ouidius & Propert. hoc præter alios ſenſerint, quorum hic;

c lib. 5. Hiſt. anim. c. 19.
d l. 11 Natur. Hiſt. c. 32.

Audax cantata leges imponere lunæ,
Et ſua nocturno fallere terga lupo.

Ille autem:

Hanc ego nocturnas viuam volitare per umbras
Suſpicor, & pluma corpus anile tegi.

Similia de Siculo Liodoro Catanenſes opinabantur, vt lib ſuperiore oſtenſum; de Simone Mago, narratur in Itinerario D. Petri: de quodam ex Saruſbirienſi dictum c. ſuperiore; de Badulo Rege Anglorum annales referunt, & iidem narrant Ambroſii Merlini incantamentis Vterium Regem in Gorloidis Cornubiæ ducis ſpeciem transformatum, vt Igernæ vxoris eius amplexu potiretur, & ex tam nefario concubitu Arturum & Annam genitos; g. *Galfridum & Virunnium.* Quinetiam in nouum orbem hæc opinio ſe penetrauit. Nam Nicaraguani credebant ſtriges poſſe ſe in cattos, ſimias, porcos immutare: & Quahatemaliani opinabantur famoſam illam maleficam Auguſtinam, in bouis forma graſſatam: quando Beatrix de la Cueua ingenti diluuio & terræ motu interiit *Narrat Chieza Hiſtor. Peruu p. 2. capit. 205. & 210.*

Et licet olim, quid, cum communi Theologorum Schola, de huiuſmodi Lycantropiis, & ſimilibus ſententiam, publice profeſſus fuerim e: ſcilicet *omnes illuſorias & deceptrices eſſe, & cum natura pugnare, hanc hominis in belluam degenerationem idem nunc iterum mihi cenſui hoc loco, vbi diſputationis ordo hoc exegit, affirmandum.* Addo, contrarium aſſerenti anathematis imminere pœnam, ex *cap Epiſc. 26. quæſt. 5.* quæ ſententia auctoritate D. Auguſt. fulcitur f. idem ratio perſuadet. Nequit, enim anima humana informare corpus belluinum, vt nec anima leonis corpus equinum, vel anima equi corpus humanum quia quælibet forma ſubſtantialis, vt ſuum eſſe tribuat informando, requirit peculiares ſibique conuenientes, diſpoſitiones, & organizationem corporis propriam, ideo anima definitur actus organici corporis. Vnde fit, vt nec ferina anima humanum corpus, nec humana ferinum queat informare, vt dixi. Non poterit itaque anima hominis in ferinum corpus migrare illud informatura. Multo minus poterit ſimul cum corpore anima immutari, quod videtur Horat. *in Epod.* putaſſe quando agit de ſociis Vlyſſis à Circe reſtitutis;

e Comment. ... Senecæ ... mẽn. ...

f lib. 18. de ciu. Dei c. 18 & de ſpiritu & lit. c. 28. & ipſe auct. mentitur Danæus Dial. de ſortiar. c. 9. cõtrarium D Aug. aſcribens,

Setoſa duris exuere pellibus
Laborioſi remiges Vlyſſei,
Volente Circe, membra: tunc mens, & ſonus
Relapſus: atque notus in vultus honor.

Imò verò humanam mentem, hoc eſt animæ humanæ partem præcipuam, non amiſerant. immortalis eſt anima, nec à dæmone corrumpi poteſt vel vulnerari. Semper ergo illuſio hic interuenit illorum, qui transfiguratos putant: ſæpe illorum etiam, qui videre ſe putant, quod non vident. Prudenti & nolenti decipi diſtinguenda eſt ipſa transformatio ab effectibus eam concomitantibus: quod ſi Spondan. feciſſet, non tam multa Comment. Homericis hac de re vanè & iuueniliter effutiuiſſet. Sit concluſ. *Ipſa quidem transformatio deluſoria eſt: multi ta*

men eam comitantes effectus ſunt veriſsimi. V. G. Strages hominibus vel pecoribus illatæ, per dæmonem in corpore aereo aut lupino, ſiue per homines lupina tectos effigie (quod poſtea declarabitur) vel per eam non tectos, ſed humana ſpecie graſſantes & efferatos; poteſt enim fieri, vt ex humorum vitio & atræ bilis exceſſu affectus quidam lupini, & odium in greges atque homines, deſideriumque eos inuadendi, & lacerandi, vorandique, mentem occupent. Vnde & medici λυκάωνα ſeu λυκανθρωπίαν inter morbos numerant, quam Abres Chatrab, Latini *melancholiam* vel *inſaniam lupinam* nominant *a*; ex ſimili vitio nonnulli ſe canes, leones vel alias beſtias putant *b*. Qui huiuſmodi ſolo morbo laborant, hi Magi non ſunt, & licet ipſi ſe lupos putent, lupinamque ſæuitiam imitentur, aliis tamen, vt ſunt, homines videntur: talis ſibi, non cæteris videbatur pater Præſtantii apud D. Auguſtinum *c*: & alius quidam apud Thomam Brabantinum ſiue Cantipratenſem *d*, & agricola ille Patauinus apud Fincelium. *lib. 2. de miracul.* & alius Boruſſus apud Sabinum *comm. in 7. Metamorphoſ.* & ille Pomponatii apud Euuichium. *li. de natur. ſagar.*

a vide Paul. Ægynetã l. 3. c. 16 & Ætium li. 6 ca. 10 & Condronchum libr. 3 de mor. venef ca. 7.
b Auicen l. 3 fen. 1. t. 4. ca. 26.
c Aug l. 18 de ciu. Dei ca 8.
d Cantipr. in l. Apum.

Sed quando aliis quoque lupi, canes, vel catti vel aliæ beſtiæ videntur, vt mulier apud Palladium *in vita Macary Alex.* videbatur equa: item Neuri: apud Herodotum & Melam, & hodie ex vulgi opinióne quotannis quidam Hibernici, apud Camdenum, *in altera parte Hiberniæ*: hoc magicum eſt, & a ſolo morbo nequit proficiſci. Verum ſolet diabolus tunc diuerſimode decipere nam ſolet aliquando aliud corpus ſubſtituere, & illis abſentibus, & alicubi in loco abdito ſoporatis, ipſe aſſumpto lupi corpore, vel ex aere formato

A & ſibi circumdato iſta gerit: quæ putant homines ab illo miſero abſente & dormiente patrata, quod ſtratagema à Sancto quodam viro cunctis manifeſtatum, narrat Guilh. Pariſienſis *d. p. vltima cap. 13.* Aliquando vero hominibus ipſis ferarum exuuias huiuſmodi feras aptiſsime circumdat: quod fit quando illis dat lupinam pellem in trũco quopiam cauæ arboris occulendam: B vt ex quorundam confeſsionibus conſtat. Aliquando denique ex pacto Magis aeream circumdat effigiem belluæ, & membra membris quoad paritur ſimilitudo circumponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri, pedem pedi, brachia brachiis accommodat. hoc ſolet contingere, quando ad hoc inunctionibus certis (vt Dolani illi Lycanthropi, de quibus Acta iudiciaria ſunt edita) vel C ſolis verbis conceptis vtuntur, vt ille apud ducem Ruſiæ à canibus laceratus, & in Bulgaria quidam Baianus, de quo Sigisbertus in Chron. & tunc, vt & præcedenti caſu, relinquunt veſtigia lupi terræ impreſſa. Hoc autem vltimo caſu nihil mirum eſt, ſi poſtmodum vere inueniantur ſaucii illis membris humanis quæ in ferino corpore ictum exceperant: Nam leuiter ceſsit circumiectus D aer, & vulnus vero corpori infixum ſit. Verum quando verum corpus abfuit, tũc Diabolus in abſentium corpore eam partem conſauciat; quam ſcit in ferino corpore ſauciatam fuiſſe. Bartolom. Spineus *q. de ſtrigibus cap. 16.* ſui temporis hiſtoria oſtendit: *Huius etiam* (inquit) *apparentis conuerſionis ſtrigum in cattos, teſtis alius in hac eadem ciuitate Ferrariæ Philippus nomine, artificio cerdo, ſub iudiciali iuramento mihi aſſeruit hoc anno: ſtrigem quandam ante tres menſes ei impoſuiſſe, ne prohiberet venire circa puerum (dſe forti [illegible]) quem curandum aſſumpſe-*

ra:,

rat, ſi quas blandientes & alludentes vi-
deret cattos. Eadem igitur die dum diſ-
ceſſiſſet illa, viderunt poſt horam ipſe
& vxor ſua cattum magnum, & ha-
ctenus ab eis inuiſam, quæ ad puerum
accedebat concito gradu. Quam cum ex
timore parentes ſæpius abegiſſent, po-
ſtremo contra venientis vexationem ad
impatien:iam exarſerunt: clauſoque o-
ſtio vir ille grauiſſime cattum hinc inde
fugientem diutius haſta percuſſit, &
demum ex alta feneſtra ſe iactare com-
pulit, vt toto colliſa videretur corpore
cattus. Ex tunc autem ſtrix illa vetula
toto confracta corpore per plurimos dies
lecto decubuit: quo factum eſt, vt leuis,
quam prius habebant ſuſpicio, quod ſtri-
ga eſſet, & puerum ſuum, qui hac infir-
mitate ſtrigiatus grauiſſime laborabat,
ipſe ſtrigaſſet, in vehementem tranſ-
iit, imo & violentam. Etenim per-
cuſſiones & plagæ, quæ in catto infixæ
ſunt, in illa vetula ſunt inuentæ quoad
morborum correſpondētiam.] Vix quin-
quennium effluxit, cum in pago quo-
dam occiduæ Flandriæ, vbi faſcinaria
peſtis mire gliſcit, haud procul à Dix-
muda, pene ad Iperlee & Iſaræ conflu-
gem ſitu, contingit; quod ab homine
religioſo, fide digno, qui tum illic in
viciniæ, auditione accepi. Ruſticus
quidam vna cum filio adoleſcente in
ſympoſio potitans, limis obſeruabat
coquam mēſuras cereuiſiæ, quam pro-
pinabat (vt ſolent) bifurca notantem
creta. diſſimulat nihilominus interea;
dum compotatio ſoluitur: tum hoſpi-
tam vocat, vt calculum expenſi ſubdu-
cat. petit iſta quantum creta notarat:
negat ille, & multis vltro citroque ia-
ctis, pecuniam in menſam proiicit,
quam ſciebat ſufficere; & diſcedit.
ſtomachabunda hæc, tu vero (ait non
hinc hodie poteris domum, vel non e-
go quæ ſum. abit contemnens mulier-

A culæ minas. Vbi peruenit ad fluuiolum
in quo ſcapham reliquerat, nequit vna
cum filio admodum valido ſumma ope
eam à ripa contis depellere, diceres cla-
uis affixam vuido in ſolo. Fors duo treſ-
ue milites illac iter habebant; compel-
lat, & Contubernales (clamat) boni, ve-
nite ſuppetias, vt hunc lintrem de ripa
deducamus: merces operæ futura, lar-
B gum à me bibale. Parent & ingreſſi
quantum poſſunt protrudunt. diu fru-
ſtra fuere Anhelus vnus & ſudans; quin
ſarcinas & onera hæc efferimus, forte
vacuam commodius deducemus. Fit:
& ecce mercibus expoſitis, vident in
ſentina ingentem luridum buffonem,
ſcintillantibus oculis eos intuentem.
Non tulit vnus militum, ſed gladii cuſ-
pide perforatum ad guttur tumidatum
in aquam eiecit. ille quaſi exanimis in
C tergum prouoluitur ventre reſupinato:
vulnera natitanti imponunt ceteri alia,
& repente nauis ſoluitur, Lætus ruſti-
cus auxiliatores ad idem vnde receſſe-
rat hoſpitium reducit: potum petit:
præbet ancilla. Quærit ille, vbi hoſpi-
ta? audit peſſime habere, & animam in
lecto agere. Quid, inquam, inepta, e-
brium me putas? vix media pars horæ
elapſa, cum ego illam iſthinc ſanam &
D malam, qualis tu, reliqui? Eo, & viſam
quid hoc rei? intrat in thalamum, inue-
nit collum & ventrem vulneribus con-
foſſam, laceramque expiraſſe. Vnde
hæc. exclamat, vulnera? Neſcire ſi profi-
tetur ancilla, nec domo illā, quod ſciat,
pedem extuliſſe. Itur ad magiſtratum:
vulnera cæſim punctimque illata inue-
niuntur iiſdem in locis, quibus buffo-
nem, qui nuſquam comparebat, milites
E diſtinxerant. Nec diſſimile aliud, quod
de municipe Mechlinienſi narrabitur
lib. 5. ſection. tertia. verſ. ad torturam
ſufficient, de indicio 8. ad nominationem
accedente.

Annus decimus agitur, cum Bebburgi (oppidulum eſt Vbiorum) ſupplicio affectus fuit, quidam Stumfius Petrus, eo quod cum dæmone ſuccuba plus quatuor luſtris conſueſſet, ab hac donatus fuit lata quadam Zona, qua cum cingebatur, & ſibi & aliis in lupum verti videbatur. Hoc ſchemate ter quinque pueros iugularat, eorumque comederat cerebellum; duas nurus ſuas deuorare conatus fuerat: propriam filiam, & commatrem ſuam, vxorum habuerat loco. conſtant hæc omnia actis iudiciariis, & iconibus in æs inciſis, palamque venalibus. Qui plura volet de his transformationibus exemplis illuſtrata (quæ tamen ex iis, quæ tam breuiter dixi, decidi poterunt omnia) legat Spōdanum *in Homeri Odyſſ. lib.* 10. Binsfeldium de Confeſsion. malefic. *concl.* 3. Remig. *li.* 2. *de dæmonolat. c.* 5. Ho. Ananiam *lib.* 4. *de nat. dæmon. fol.* 180. Condronchum *d. cap.* 7. & Petr. Thyræum. qui cæteris plura & aptiore ordine in Theſes digeſſit *libr.* 2. *de appar. ſpirituum à capit.* 15. *vſque ad ca.* 24. & qui ex eo Dialogum ſuum congeſsit Fr. Claudius prior *l. De Lycanthropia.*

Qui volunt veram introducere Metamorphoſim (vt Spondanus, Bodinus, Peucerus, Phil. Camerar. & pauci alii) vnicum adferunt argumentum ex ſacris litteris, dignum ſolutione; de Nabuchodonoſor in bouem, & Lothi vxore in ſalis ſtatuam mutata *a*. Sed cum vtrumq; diuina ſit factum virtute, non poſſunt hæc pro dæmoniacis conuerſionibus momentum habere. De Nabuchodonoſor quoque plerique Patres negant formam bouis ſiue bouini corporis effigiem induiſſe; ſed dumtaxat volunt, ſic mente abalienatum fuiſſe, vt ſe bouem crederet *b*. Prætermiſſa longiore diſputatione, mihi videtur contextui S. S. & ſententiæ Diui Gregorii *libro* 5. *Moral. cap.* 8. & rationi magis conſentanea explicatio volentium c affectionem Regii corporis in beſtiæ temperamentum commutatam, figuram etiam humanam aliqua ex parte in ferinam degeneraſſe, ſenſuſque internos ſimiles accepiſſe brutorum internis ſenſibus: vnde factum, vt & pecudum more quadrupes incederet, & feno veſceretur, & homines fugeret, & ſub dio degeret. Diuina vero virtus fecit vt, ſub tali temperamento & habitudine corporis, humana & rationalis anima perſeueraret.

Vltimo poſſet obiici, quod Herodotus ſcripſit, Platanum aliquando in oleam vertiſſe, & alii apud Carnos cadauera humana per dæmonem in ſalis ſtatuas fuiſſe mutata. *Reſpon.* Si locuti de proxima & immediata mutatione; illuſorium id fuit & præſtigioſum: ſi vero locuti de conuerſione mediata, ſiue per varias commutationes corruptionis & generationis materiæ ſecundæ, nihil prohibet ambo iſta naturaliter cōtingere poſſe, introductis in materiam aptis ad has vltimas formas diſpoſitionibus. Quod autem legimus apud Metaphraſtem à S. Spiridione, ſerpentem in aurum mutatum, vt eo auarus ille & immiſericors diues deciperetur: & poſtea rurſus ex auro Serpentem factum; vera hæc mutatio fuit, quia miraculoſa & à Deo, qui poteſt. Neque hæc mutatio fortaſsis dæmoni, ſucceſsiue tamen, foret impoſsibilis, quia ſerpens inſectū eſt, & proxima auri ac ſerpentis materia eadem nempe terra.

QVÆSTIO XIX.

An Magi queant facere beſtias loqui, & an intelligant voces beſtiarum?

DE hac quæſt. diſſeruit poſt D. Tho. de potentia q. 6. ar. 5. & vict. relect.

de

Marginalia: a Dan 4. v. 30 & v. 33. Gen 19. — b ſuſcho differunt Mich. Me[...] — c ...inali l. 3. de recta in Deum fide c 7 & Ben. Pererius l. 5. in Dan. c. Sic. Mol. A. p. q. III. — N. libr. de Prodi. an 1540.

Marginal letters: A, B, C, D, E.

deMagia.nu. 9. Alf. Mendoza in Quodl. Schaleſt. quæſt. 5. ſed loquendum nobis diſtinctius & preſsius. Diuina aliquando virtute fieri, vt quibus loquendi vis naturalis ineſt nulla, attamen loquantur, non eſt dubitandum; ſacra Scriptura id atteſtante de aſina Balaam, *Num.* 22. quod quo pacto Deus efficiat, ipſe nouit, qui enim locutionis omnis eſt fabricator, ille vt, quæ nota ſunt organa ſermonis articulati formauit, poteſt & alia, quæ lubebit, inſtrumenta ad hoc deligere. Attamen vt plurimum exiſtimo vti opera angelorum, qui per res illas inanimas, vel per bruta loquantur; hoc tamen diſcrimine: per illa, quibus apta ſunt organa & viuentia ad hoc inſtrumenta, vt per picas, coruos, pſittacos & huiuſmodi, in ipſiſmet corporibus loquela formata: & tunc hæc locutio eſt vitalis actio ipſius, animalis, non tamen eſt intellectualis eius actio, ſed eſt actio intellectualis reſpectu Angeli: per illa vero, quæ viuentia quidem ſunt, ſed organa non habent apta ad loquendum, vt ſunt aſini, boueſque, putarim id facere eo quod ipſemet angelus in eis, vel potius iuxta ea, ſermone in aere formato loquitur: idemque dicendum de inſenſibilibus, vt igne, aere, aqua, terra, cadaueribus mortuis, capitibus reſectis, ſtatuis. & arboribus: & tunc quando vox tantum formatur iuxta corpora illa, locutio nullo modo tribuenda eſt alteri, quam angelo, vt formanti & edenti: aeri, vt medio ac inſtrumento: nulli, vt vitalis actio: ſi formetur intra corpus illud ſenſile ineptum, vel etiam intra inſenſile, illi tribui poteſt, vt organo. His poſitis facile erit ferre iudicium de ſequentibus miraculoſis locutionibus ſacræ hiſtoriæ: vt de aſina Balaam, de qua conſulendus ibi Caietanus in Comment. de angelo in rubo alloquente Moyſem & Eſdram *d* de Spi-

A ridionis filia Irene mortua depoſiti locum indicante *e*: & quodam interfecto, Macarii iuſſu homicidam indicante *f*. & de colloquio caluariæ & alterius Macarii, de variis ſedibus damnatorū *g*, & de venerabilibus Africæ confeſſoribus qui perſecutione Vandalica radicitus abſciſis linguis adhuc clare loquebantur: quod etiam Iuſtiniani Imp. auctoritate fuit confirmatum, vt eius temporis hiſtoriis teſtatiſsimum *h*: & de

B Anglo ſacerdote ſimile refert Polydorus *l.* 13. *Hiſtor. Angl.* in his continuum miraculum fuit ſupplente Deo vicem partium defectarum in genere cauſæ efficientis. Vnum addam ex Antonio Bonfinio *i*: *Anno circiter 3. poſt cladē ad Nicopolim Sigiſmundo Impe. à Turcis acceptam: cum multi in eum campum deſcenderent, emiſſam inter oſſa ſubinde*

C *vocem audierunt:* Ieſu Chriſti *Saluatori & Mariæ Virg. nomina intonantem: loquax que inter cadauera caput inuentum quod vbi homines ſibi adeſſe nouit: Quid tam, inquit, ſtupidi hic ſtatis viri? Chriſtianus ego ſum, inexpiatus, inconfeſſus in hoc bello occubui.* Maria *mater me æterni ſupplicij reū eſſe nō passa: ubi e me adhuc linguæ compotem ſeruaui, vt de-*

D *licta fateri, & animum acri Apoſtolicis luſtrare queam. proinde ſacerdotem, qui confeſſionē exaudiat, & me expiatū reddat, accerſite quæſo. Rogatus cur tantum à Virgine beneficium promeruiſſet, reſpōdit. ſibi peculiarē in ea fuiſſe in vita deuotionē; & ſeptena eius feſta quotānis reuerēdiſſime celebraſſe, religioſiſq; ieiuniis pane dūtaxat & aqua decoraſſe. Qua*

E *re accerſito ē pago proximo Sacerdote cōfeſſionē rite peregit; & impetrata erratorū omnium remiſſione, accepta q; nouiſſima iu, oratione repēte conticuit: perpetuaque quieuit.*] Hæc ille, legant, & reſipiſcant Nouatores ad tā illuſtre miraculū: q. & Deiparæ deuotionem, & ieiunia,

e 14. in prin. Ruffin. l. 1. hiſt. Eccl. c. 5. Socrates l. 1. hiſt. Eccl. ca. 9.
f Socrates l. 1. c. 12.
g Euglof. l. 1 Exēp. c. 6 Harulu. lib. 6 ca. 14.
h l. 1. C. de offic. præf. Afric. Procopius lib. de bello Vandali. Aenea Gazeus de immortal. anim.
i lib. 3 hiſt. Hungar. Decad. 3. quod ille accepit à ſuā de Turonio ſcriptore rerū Hungaricarum ſatis antiquo Sebono.

A & feſtorum cultum,& confeſsionis ſacramentum commendat. Non abſimilem narrationem inuenies apud Thom. de Cantiprato *lib.2.boni vniuerſal. cap. 29.part.18.*

B Simia Dei diabolus, conatus multa ſimilia, ſed pſeudomiracula, interdum Deo permittente, ad diuinam vindictã atque iuſtitiam manifeſtandam: vt cum homicidam caput præciſſum indicauit Cercydam, teſte Ariſtotele *a*, & Orphei caput prædixit Cyro Perſarum Regi, eum quoque à muliere necandum *b*. Aliquando ipſe oracula neſcio quæ cõfingit, vt quæ narrat Phlegon Trallianus ex Herone, in hanc ſententiam; *Polycritus poſt Locridem vxorem ductam, & poſtquam tres noctes cum ea dormiuiſſet, tertio die vita functus eam reliquit grauidam: quæ monſtrum ex duplici ſexu peperit, quod cum in mediam concionem populi ductum fuiſſet ad conſultandum: quid id præſagiret, quidue de eo faciendum eſſet: comparauit in medio populi ſpectrum, Polycritus, & futuram Aetois & Locrẽſibus prædixit cladem, & impotente ad reſiſtendum populo filium ſuum monſtroſum dempto capite deuorauit & euanuit: mox & caput eandem cladem elocutum eſt.*] Addit idem Trallianus ex Antiſthene philoſopho Peripatetico *Quo tempore Acilius Glabrio conſul vicit Antiochum regem Aſiæ, deterritos Romanos oraculis ne amplius inuaderent Aſiam & Publii ducis Romanorum caput relictum à lupo qui corpus deuorauerat. vt ipſe prædixerat furore diuino, vt putatur, percitus: ceciniſſe longo ſermone aduenturam cladem Romanis.*

a lib.5. de partibus animal.c.10
b Philoſt. in imagin. l. li. de mirabilib.

C Præſtigioſæ plane fuere locutiones, quædam apud Gentiles,& arte dæmonis ſimulatæ, ad lucrum Sacerdotum Gentilium, qui non raro Mag. & Pythonici; vt *d* geminæ columbæ Dodonæ loquaces, item quercus Dodonea *e*, Argus carina *f*, equus Achillis *g*; & vlmus Gymnoſophiſtarum quæ Apolloniũ ſalutauit *h*, & Cauſus flumen quod dixit Salue Pythagora *i* (quem fuiſſe Poſſeſſorem librorum Zoroaſtris Magi docet Clemens Stromateus) & carnis Simonis Magi apud Clementem in Itinerario & Glycam in Annalibus, qui & alios & D.Petrum fuit allocutus: idem ſagæ cuidam Franciſcæ Senenſi adſcribit Grillandus ſæpe nobis laudatus, *q.7.* Theotecnus Magus Antiochiæ, ſub Maximino, ſimulachrum Iouis vi magica fecit oracula fundere; quibus ciues in odium Chriſtianorum excitabat, & Imperatoriam perſecutionem acuebat. *k* Lege D.Cyrill.Alex. *libr.3.contra Iulian.* pleraque ſuperius dicta recenſentem. Adde ex Valerio Maximo lib. 1. ſimulachrum Fortunæ Romæ in via Latina loquutum.

d Sophoc. in Trachi.
e Lucian. in Micyllo.
f Apol 4. Argonaut.
g Homerus Iliad. 19.
h Philoſtr. in Apollõ.
i Porphyr. in vita Pythago.
k Euſe. l. 9. hiſt. Eccl.

D Ceterum vt ſciant animalia, vel intelligant, quæ loquuntur, hoc nullus Angelus eis poteſt tribuere: poſſet tamen, etiam dæmon efficere, vt animalia ſuis temporibus & locis aptiſsime quædam dicerent, accommodata perſonis, & rebus, de quibus ageretur. ſed tamen licet dæmon illa ex inſtituto faceret, animalia tamen duntaxat facerẽt caſu & fortuito; quibus, ignaris & idiotis ſpeciem quandam ſolertiæ, & intellectionis præberent; ſicut etiam Magi faciunt interdũ, vt animalia miras quaſdam geſticulationes, & motiones edant; quæ ſine vſu rationis, & prudentia iudicant imperiti fieri non potuiſſe. talia ſunt quæ de ſerpente

E Epidaurio Valerius, de leone Apollonii Philoſtratus, de aſino Cayri narrat Bellonus *l*. Longe facilius poteſt Magus, per dæmonem, efficere, vitiatis organis corporeis: vt homo latrare, vlulare, crocitare,

l Val. Max. l. 1. c. 8. Philoſtrat. lib. 5. Bellon in Obſeruat.

m N. l. 3 de Prodig.

rudere audiatur, conans loqui: videmus enim artificio id nonnullos feliciter conſequi: & legimus *m ann. 1546. Margaritam Esingenſem, ex ventris doloribus ita intumuiſſe, vt ventris moles totam faciem obtegeret, ac in circumferentia decem palmos excedere videretur. Audiebantur à circumſtantibus lectum, gallorum cantus, gallinarum coccyzationes, anſerum ſtrepitus, latratus canum, balatus ouium, porcorum grunnitus, boum mugitus, hinnitus equorum. Eduxit miræ magnitudinis vermes atque ſerpentes ex latere circiter 150. quo miraculo fidem faceret, cum tamen nil niſi præſtigiæ dæmonum, à matre puellæ lucri cauſa conſictæ, forent.*] In prægnantium vteris aliquando clamores infantium exaudiri: ſed id fieri naturaliter, multis exemplis productis, & addita phyſica ratione probauit accurate integro opere Andr. Libauius *tomo 2. ſingular*. Sed ea ratio in hac Margareta locum non habet vllum.

D

Sed an voces beſtiarum Magi intelligant? Porphyr. *n* ſcribit ſua ætate de Apollonio Tyanæo dici ſolitum, illum cum audiſſet hirundinem cum multis vociferantem ſodalibus ſuis quos ſecum habebat expoſuiſſe, indicare eam ceteris, aſellum onuſtum frumento ante vrbem cecidiſſe, frumentumq́; humi fuſum eſſe. veriſimilius eſt, quod Eunapius (vt & Philoſtratus) hoc paſſeri tribuit: hirundo enim frumento non veſcitur. Volebat autem Apollonius hoc facto fingere ſe garritus auiũ intelligere, quod veteres de Tireſia & Melampo fuerant fabulati. Sed hæc ſunt incredibilia. cum enim beſtiæ ratione careant, nequeunt diſcurſu vti: qui ad ſermonem ex inſtituto proferendum, qui ſit rerum vel geſtorum

n libr. 3. περὶ ἀποχῆς, &c.

A ſignificatiuus, eſt neceſſarius, fateor affectus corporis, & appetitum poſſe vocibus ſuis indicare, & horum notitiam poſſe diuturna obſeruatione ab hominibus deprehendi: & poſſet dæmon, qui hæc habet perſpectiſsima, magos ea docere, quod an velit facere, aut vnquam fecerit, neſcio: non eſt incredibile feciſſe.

B An autem ſe inuicem intelligant beſtiæ, eiuſdem ſaltem ſpeciei, quæritur? quoad affectus illos corporis & motiones appetitus belluini, affirmatiuam docet quotidiana experientia: quoad cetera quoq́ue cenſuit, & probare conatus Porphyrius, aues ſcientiam habere vocis cantusq́; ſui generis auium, ac quod ipſis accommodatum ſit id poſſe aliis oſtendere. idem Plato cen-C ſuit, & Opianus agens de elephantis. quod arbitrantur, quia ſi elephas in cœnum ceciderit, & clamauerit, ſocius id cernens abit, & redit adducens gregem elephantorum vt, opera communi ſeruent immerſum. exemplo etiam Scorpii Libyci, qui cum ſolus hominem ferire non valuit, reuertitur cum pluribus aliis, & ſimul hominem aggreditur annexis ſibi annularim ſo-D cius. exemplo deniq́ue piſcis, qui confractum laqueum euaſit, & aliis periculum indicat, vnde fit vt eo die generis huius nulli piſces compareant. Vide Pet. Gregor. *lib. 15. de repub. cap. 5.* hæc ipſa memorantem, prudenterq́ue monentem, intelligentiam veram, & diſcurſum animantibus deeſſe. Addo nec eum à dæmone illis tribui poſſe.

E quia rationalem eis animam nequit largiri, cuius creatio ſoli Deo reſeruatur: & requirit illa corporis organa ſibi accommoda. de quo ſeq. quæſtione.

):(

E

QVÆSTIO XX.

An intelligentiam diſcurſiuam poſſit dæmon brutis largiri?

INde hæc quæſtio dependet, *an bruta aliqua ratione ſint prædita.* nam ſi ſunt, facile præſtabit dæmon vt ſublatis impedimentis, diſcurrant, & ſcienter intelligant: ſi non ſunt, id præſtare non poſſe, certum eſt.

Fuere igitur non pauci, qui rationem tribuant animantium pleriſque. Empedocles dixit, omnia animantia & plantas mentem & prouidentiam habere, vt eum citat Sex. Empyricus *a*, & Parmenides ac Democritus, teſte Stobæo *in Eclog. phyſi. b* videtur idem velle Lactant. *lib.3. inſtit. cap.*10. apertius Porphyr. *lib.3. de ſacrific.* & Plutarch. *libro quod bruta vtantur ratione*, & lib. *vtra animantia plus rationis habeant aquatilia an terreſtria?* & Gale. *libr. exhortatorio ad bonas artes addiſcendas* ſcribit omnib⁹ animalibus ineſſe ἐνδιάθετον λόγον, quod Eraſmus vertit rationem affectuum capacem, non bene, Lacuna Segobienſis melius rationem intus deliteſcentem, ſiue internam: vt Galenus rationem quidem tribuat brutis, quæ & in hominibus ineſt: ſed hoc tantum diſcrimine quod homines illam ſermone queant explicare: bruta vero habeant quidem rationem, ſed conceptus animi nequeant verbis exprimere. fuit hæc etiam Quinctiliani ſententia *libr. Inſtit. Orator.* & ex recentioribus id voluere Anton. Cittadinus *in libr.1. Poſterior. Ariſt. c.3.* Laur. Valla *Dialect. ſuæ.9.* immo & Card. Hoſius *c*: nos nec ratione nec oratione, nec prudentia à brutis diſtingui voluit, ſed religione & Dei cultu, atque contemplatione. Quæ verba putarem pie explicanda,

a li. contra Mathematic. f.286.
b l. 1. f. 93.
c Præfat. Confeſſ. Petri Nicenſis.

A vt more Scripturæ ſacræ locutus ſit: id negans, quod minus iudicabat, non quod omnino non eſſe iudicabat, hoc ſenſu, vt cenſuerit, magis religione differre hominem à brutis, quam aliis illis oratione, prudentia, ratione. Sit ergo Concl. *Brutis rationem, diſcurſum, prudentiam, prouidentiam (proprie dictam) vel ſapientiam tribuere,*
B *rectæ philoſophiæ, & fidei repugnat: eſt tamen in brutis quiddam ſolertiæ quod rationem & prudentiam, diſcurſumque imitetur.*] Hæc eſt ſententia Alberti Magni *in 3. de anima*, & Philoponi, *ad tex.*157. vbi non obſcure hoc Ariſtoteles, & eſt D. Thom. 1. 2. *quæſt.* 13. *art.*3. Gregor. 1. *diſt.*3. *quæſt.*1. idem Ariſtoteles *libro 7. de hiſtor. ani-*
C *mal. c.* 1. tribuit illis veſtigia animi humani & prudentiæ imaginem: vnde ſumpſit Arnob. *libr.*2. *cont. gent.* cum ſcribit in brutis conſpici multa rationis & ſapientiæ ſimulachra. idem Hippocrati placuiſſe docet Galen. *libr.*1. *de vtil. part. c.*3. idem docuere Auerr. *in 7. Phyſic.* Hieronym. Magius *lib.*2. *de exuſt. mundi cap.*5. Gabr. Zerbus
D *in* 1. *Metaphyſ. quæſt.*7. (quem operæ pretium ſit legere) & Card. Toletus *in 3. de anima. quæſtion.*7. Solerter multa fieri à beſtiis: & ea doceri, quæ diſcurſu quodam videantur egere, docent, quæ narrant plerique: de elephantis, ex plurimis collegit Lipſius *Cent.* 1. *epiſt.*50. de ceteris Ælianus, vt de Leonibus, *libr.* 5. *& 7. de natur.*
E *animal.* de tauris *lib.*7. de cynocephalis *lib.*6. de aliis ſimiis *lib.*5. de ceruis. *lib.* 11. vbi tamen illud καλούντων συνίει, non interpretandum, *loquentes intellexit*, ſed *vocantes intellexit*, ſcilicet audito Græco nomine, quod illi educator manſuetarius indiderat: vt de piſcibus idem auctor dixit, καλούμενοι

imanxiey libr.8.cap.4. de canibus mirifica Protonotarius Ludouicus Peres de Portillo, libr. ſingulari, de Cane, à fol. 16. de equis idem libr. ſingulari de equo, à fol. 83. qui ſuperioribus annis vtrumque librum ſapientis. Philippo ſecundo Hiſpan. Regi dedicauit. De aliis multis animalibus exempla congerit Ioach. Camerarius Decuriæ decimæ Problemate. VIII. Probatur id breuiter, ſi ratione ducuntur: ſine rationalia dicenda forent, ſi ratione ducerentur: ex electione operarentur. ſi electionem adhiberent: non ſemper omnia eiuſdem ſpeciei animalia vbique eodem modo, vt faciunt, operarentur. ſi diſcurſu prædita forent: noſſent vniuerſalia quædam axiomata, ſine quibus nemo poteſt nec affirmatiue, nec negatiue diſcurrere. conſtat autem à brutis neſciri axiomata vniuerſalia. ſi ratione & diſcurſu prædita ſunt: ergo & ſcientia, & prudentia, & ſapientia: norunt ergo ipſas rerum cauſas. norunt meliora à minus bonis diſcernere. ſi ratione prædita, ergo & libero arbitrio, in rebus de quibus diſcurrunt, & ratiocinantur. ergo peccare poſſunt, & mereri. ergo & virtutes voluntatis illis non denegandæ, iuſtitia, temperantia, fortitudo, liberalitas, obedientia. quis hoc philoſophus ſomniet? non alius certe, quam, qui belluis cœlum pandit, Mahometus.

Dicendum itaque, vt hæc abſurda vitemus, bruta nonnunquam à ſcriptoribus egregiis dici ratione prædita, non quod veram habeant rationem, ſed quia multa tam ſolerter faciunt, quam homines ſolent, qui ratione præditi. dici etiam prudentiam habere, quia perinde operantur, ac ſi prudentiam ducem in operando ſe-

A quererentur. prudentia enim habitus eſt faciens nos promptos, vt eligamus media fini alicui accommodata, finem vero cum mediis ad eum tendentibus non aſſequuntur bruta, ſed fortuito in eum feruntur. difficile hoc eſt intellectu, verum ab Hieronym. Fracaſtorio fuit luculenter explicatum *d*, in hanc ſententiam: Quoſ-
B dam actiones animalium omnes ad inſtinctus naturales referre: ſed nos explicare debuiſſe, an hi inſtinctus cum cognitione coniuncti ſint. an non? alios dicere dirigi ab intellectu, qui fines noſcit, & errare non poteſt, ſed difficultatem hos non tollere. Si enim ſic bruta volunt à Deo dirigi, vt Deus immediate illa operetur, quæ bruta faciunt, aperte errant. Si ve-
C ro velint Deum hæc facere mediate per animalia, tunc recurrere quæſtionem, vtrum animalia hoc ſimplici naturæ inſtinctu, an vero mediante cognitione faciant? Ideo ipſe ſumpta caloris natiui ſimilitudine, reſpondet ingenioſe & erudite: Deũ quando hanc vniuerſitatem creauit, eadem virtute, & potentia: qua fecit omnia, facultatem etiam ſingulis naturis pro-
D priam dediſſe, qua peruenire poſſent ad fines rerum vniuerſitati debitos & congruentes. Inde contingere, vt multa à particularibus fiant, alium finem intendentibus per ſe, & alium tamen finem intendente natura, & ordine vniuerſi. Nam quod calor ille genitiuus tam mirabilia operetur, calefaciat, attrahat, propul-
E ſet, figuras det membris, vias, conceptacula, ſitus, ordines, iuncturas, ac demum animam conflet, perinde ac ſi ſingulorum fines cognoſceret: arbores etiam ac plantæ, folia, gemmas, flores, fructus, ſemina mira

d li. de intellectione, à f. 91.

 ſolertia,

A ſolertia, vt videtur, faciant, cuſtodiant, muniant: certum eſt hæc à non cognoſcentibus fieri. Sed dicendum hæc fieri ab illis partim per accidens, partim per ſe, per accidens quidem, quatenus eſt particularis quædam vita natura: per ſe vero, quatenus eſt pars vniuerſalis naturæ, quam ordinauit Deus ad finem illum, quem ipſe cognoſcit. Sic (ait) B & bruta quædam facere, non cognoſcendo fines, & quaſi per accidens, quatenus ſunt naturæ particulares: quatenus vero partes ſunt vniuerſalis naturæ à Deo ordinatæ, per ſe facere & intendere fines, non ſibi ſed Deo cognitos. Vt ecce, maturis ouis, auis illa vult deponere excitata pondere & moleſtia ouorum, hic finis aui eſt notus: alius eſt finis ratione vniuerſi, nē- C pe conſeruatio ſpeciei, qui eſt aui incognitus, ſed Deo cognitus, & quaſi conſequens alterius. deponit itaque auis ouum, per ſe propter ſtimulum, per accidens reſpectu prolis: reſpectu ſui, quatenus eſt hæc auis, ſed reſpectu vniuerſi, quatenus eſt pars eius, excludit prolem per ſe. Sic etiam innaſcitur aui appetitus deponendi oua loco tuto, per accidens ratione prolis conſer- D uandæ, ſed per ſe, quia ouum amat, vt partem ſui. hinc & aliæ ſubnotiones fiunt animantibus, ſecundum ſpecies quas recipiunt, rerum ſibi ad hoc neceſſariarum. Vnde (inquit Fracaſtor.) magna ſapientia & prouidentia Dei Optimi Maximi videri poteſt, qui vniuerſum totum ordinaturus modum naturis omnibus dedit, quæ neſcien- E tes fines, omnia tamē faciunt, per quæ fines conſequuntur, quos ipſe ſolus cognoſcit. ad quem modum deinceps alia fiunt, quæ tam mirabilia nobis videntur. Ex quibus apparet eam, quæ in brutis apparet, prudentiam non eſſe, ſed duntaxat inſtinctum quendam naturæ, & ordinis vniuerſi à Deo præſtituti. Cui hæc non ſufficient, legat And. Libauii *diſputat. de contemplatione intellectus beſtiarum, p. 2. ſingular.* quam his editis primum ſum nactus.

QVÆSTIO XXI.

An poſſint dæmones facere, vt homo non ſentiat, vel vt longiſſimo tempore dormiat, aut inediam perferat?

QVoad primum, non quærimus, vtrum dæmon poſſit efficere, ne corpus habeat potentiam ſentiendi, ſed vtrum poſſit facere, ne actu ſentiat, quod natura ſenſile eſt. v. g. ne crucietur quæſtioni ſubditum. Iamblicus *lib. de myſter. Ægypt. paulo ante mea.* teſtatur multos prophetarum admoto igne non vri, vel ſi vrantur vſtionem non ſentire, vt nec alia tormenta vlla: loquens de vatibus Gentilium, addensque id fieri Deo intus adflante qui repellat ignem, illaque cætera hebetet. Quis iſte Deus Iamblici Magi, niſi cacodæmon quiſpiam Eurycles, qui iſti prophetæ. niſi malefici? Cenſuere Gentiles magico carmine aciem gladii ſic retundi, vt nec leui vulnere cutem queat perſtringere? Nec deſunt, qui notent, ad tollendam hanc ſuperſtitionem, ſæpe Deum miraculo flammæ, aquæ, ferarum, & ſimilium ſuppliciorum atrociſſimorum vim ſuſpendiſſe, eaq; omnia martyribus innoxia reddidiſſe: cum vero ſecuri vel gladio fuiſſent addicti, ferri vim à Deo non coërcitam, vt nationes intelligerent miraculo iſta, non magiæ adſcribenda. Sitne hoc verum, necne, equidem valde addubito. Non propter locum B. Pauli, quo quidam nituntur, *is*

eſt ad Hebr. 11. v. 34. obturauerunt ora leonum, exſtinxerunt impetum ignis, fugauerunt aciem gladij, vbi ſicut de igne & leonibus, ſic de acie gladij id miraculo adſcribitur. Hoc inquam me non mouet. nam vera lectio eſt *effugerunt*, vt patet ex Græco contextu & Syriaca verſione: & loquitur Apoſtolus de ſanctis veteris Teſtamenti, quorum nullum legimus miraculo ereptum, quod acies gladij ſit retuſa, ſed quod miraculoſe hoſtium gladios effugerint, quidam pacis tempore, vt Helias: alij vero in prælio, vt Samſon, Caleb, Ioſue, Dauid, Machabæi, &c. ſed mouent me alia. Nam & memini de muliere ſepties icta gladio, ſed fruſtra: & Gentiles etiam illa cætera, licet falsò, tamen ad incantationem referebant. Legi duas alias huius rei cauſas meliores, priorem, quia ſectio gladij impedita, potuiſſet dolo carnificis adſcribi: poſteriorem, quia gladius, eſt præcipuum & maximè legitimum ordinariumq; iuſtitiæ vltricis inſtrumentum. a Hodie quidam impij milites ſe fore inuulnerabiles putant, ſi arma certo ritu incantent, vel ſacrilego auſu crucifixi imaginem compungant, b vel comminuant aut cõſtringant, ita Condronchus *lib. 3. de morb. venefic. c. 12.* vel ſi ferant interulam lineam horrendis inſcriptam imaginibus, quam vocant *inferni camiſiam*; vel ſi periapta quædam ferant varijs caracteribus magicis inſignita, aut orationes; quas blaſphemè admodum & mendaciter tribuunt D. Leoni, vel Carolo Magno, inſignitas *magnis* (ſic magi loquuntur) *Dei nominibus.* Noui ſtudioſum iuris, nomine Quirinum, V. I. Baccalaureũ: qui cum tali membranula fretus audacter ſe iurgijs & pugnis immiſcuiſſet, ſæpè ictus nunquam ſaucius: tandem

a vide Ioſe Anglez in 4. q. de dæmon art. 4 diffic. 5.
b lib. 1. Sprenger Mal. p. 2. q. 1. c. 16.

A Romæ anno 1572. vel 1573. in ſympoſio minimo vulnere fuit interemptus. Huc referendum quod de Scaſio, ſic ſcribit auctor Fornicarij. *In territorio Bernenſium primus auctor maleficiorum fuit quidam Scaſius dictus: qui publicè de hoc gloriari audebat: quod, quandocunq; vellet, ipſe ſe omnium ſuorum in æmulorum oculis, velut murem facere valeret, & dilabi à manibus inimico-*

B *rum ſuorum lethalium: & ita capitalium ſuorum inimicorum manibus ſæpè, vt dicitur, euaſit; ſed cum terminum ſuæ malitiæ Diuina iuſtitia facere voluit, tandem per hoſtes ſuos in ſtuffa quadam propè feneſtram quandam ſedere explorabatur cautè: quo in loco, cum nullum de ſibi inſidiantibus ſuſpectum haberet, per feneſtram gladijs & haſtis inopinatè transfixus eſt, & ob ſua fa-*

C *cinora ibi mortuus miſerabiliter.*] Hæc Niderius. Sic ſuos dæmon deludit. Tormentorum ſæuitiam quotidie malefici in eculeo eludunt, omnem enim cruciatum, vel riſu, vel ſomno, vel ſilentio ſuperant. Quo in genere ſtupenda eſt narratio Charondæ, quandam fœminam quinquagenariam ſibi notam, ſic eluſiſſe infuſionem laridi liquati toto corpore factam, & omnium

D membrorum diram diſtractionem: ex eculeo tamẽ ſublatam omni ſenſu doloris vacuam, integram, & illæſam: niſi quod pollex pedis auulſus in quæſtione, redditus non ſit: cuius tamen illi iactura noxæ vlli vel impedimento non fuerit: quàm omnia tormenta eludentem, & pertinaciter omnia negantem, eliſa in carcere gula, Satan necauit, qui eam maleficij per energu-

E menam accuſarat. *libro de Antichriſto reuelato nota r.*

Narrauit mihi P. Bernardus Oliuerius, tum Societatis noſtræ Belgium

Prouincialis, propè Samarobrinam Anno 1599. captam puellulam ſtrigatricem, quæ nec pedum vſtulationem ſæuiſsimam, nec flagra validiſſima ſentiebat; donec Sacerdotis cuiuſdam monitu illi Agni benedicti ceream imaginem in collum iniecere. tum enim vi ſacri amuleti dæmonis præſtigioſa ludibria depulſa, & illa vim doloris cœpit perſentiſcere. Vnde patet hanc indolentiam, quam agnoſcit etiam Toſtatus *quæſtion.* 354. *in* Geneſ. *cap.*13. non naſci ex vlla Phyſica cauſa, ſed opera dæmonis induci. Certè vnguentum illud ſagarum, quoad tranſuectiones vtuntur, ne conſopiendi quidem naturalem vim habere docet Bartolo. Spineus *de ſtrigibus capit.*31. Solent id cauſarum ignari miraculo & innocentiæ tribuere: cum id tamen contingat, vel ſingulari quodam corporis robore, & animi tolerantia, quam non rarò & Gentiles & Chriſtiani exhibuerūt. *a* Vnius adſcribam M. Attilij Reguli tolerantiam ex Silio Italico;

Non ignis; candenſq; chalybs, nō verbera, paſsim
Ictibus innumeris lacerum ſcindentia corpus,
Carnificeſue manus, penituſue infuſa medullis
Peſtis, & in medio lucentes vulnere flammæ
Ceſſauere: (ferum viſu, dictuue per artem
Sæuitiæ extenti, quantum tormenta iubebant,
Creuerunt artus: atque omni ſanguine rupto
Oſſa liquefactis ſumſerunt feruida membris:
Mens intacta manet, ſuperat, ridetq; dolores

Spectanti ſimilis: feſſoſque clamore miniſtros
Increpitat, dominoſq; crucem clamore repoſcit.

Alij vtuntur inunctionibus, & pharmacis naturalibus cōfectis ex opio ſolano, & ſimilibus, quib. humores turbantur, ſopor altus conciliatur, neruorum origines obſtruuntur, ſenſus ſtupefit, ſenſatio impeditur. Vim eam lapidi Mēphyti ex Ægypto tribuit Dioſcorides. *b* Sed plerique nituntur pacto dæmoniaco, & periaptis ex oſcillis, vel cineribus, aut vnguine infantulorum ante baptiſmum necatorum, *c* vel deglutito apum rege, *d* vel corpori alligatis membranulis cum certo characterum genere, aut etiā ſuſurrato malo carmine, quorum omnium exempla ſuggerunt, qui de criminalibus iudicijs ſcripsêre. *e* Similem dæmonis operationem cernere eſt, in ſtigmatum illa teſſera, quam diabolus imprimit ſtrigibus: quæ ſic ſenſu deſtituitur, vt nec acus longiſsimæ fixura dolorem minimum adferat, neque ſanguinem eliciat: de qua ſatis copioſe alij. Adſcribam Remegij verba; *Cum Iſabella Pardæa Spinaly pridie Non. Maius* 1588. *ob ſortilegij crimen comprehenſa, vrbis præfecto, partem corporis ſic à dæmone inſcriptam indicaſſet, ſubijt ei in animū experiri, verúmne id eſſet, quod de huiuſmodi ſtupore ferebatur. Ergo iuſsit in eam aciculam penitiſsimè infigi atq; inculcari. Quod cum in ſatis magna hominum frequentia eſſet factū, & incruentum omnino vulnus apparuit, & nullum ſaga doloris vel minimi indicium aſpicientibus dedit. Rurſus* 3. *Cal. Nou.* 1590. *Brunduſii Claudia Bogarta, tormentis iam exhibenda, cute, vt moris eſt detonſa fuerat, ob id* [illegible] *cicatricem in ſumma fronte nuda oſtendebat. Suſpicatus i[illegible]-*

a Fulgoſ. li. 8. Exempla c. 4. Ignatius lib. 8. c. 4. & idem ambo lib. 3. c. 3.

b l. 5. c. 115

c Sprenge[r] p. 3. 14 & & nos in[...] l. 3. p. ... q. 5

d lib. exo[r]ciſmor. A[...] ueniani excuſus.

e Hippol. in titul. [...] quæſt. Pa[...] tiſ. de Pu[...] teo de Sy[...] dic. cap. [...] tortura, terzo. Grillan. d[e] Tortura qu. 4. Damhouder. prax. crim. c. 73

tur. Quæſitor, quod verè erat, ſe impreſ-
A *ſi à dæmone vnguis veſtigium quod ante capillis tegeretur. In id iubet aciculam altiſſimè infigi: quod cùm eſſet factum, nec illa doloris vllo ſenſu affici, nec vulnus vel tantillum cruore manare viſum eſt. Perſtitit tamẽ verum negare, ac dicere, eum olim ex iactu lapidis torporem eſſe obductum. Sed poſtmodum tormentis admota, non tantum agnouit id ſibi à dæmone inflictum fuiſſe: ſed & pluri-*
B *ma alia, quæ indigniſſimè ab eo paſſa fuerat, enumerauit. Nouiſſimè 18. Cal. Iul. 1591. Eſſæi, qui pagus ab hac vrbe milliario abeſt, cum hoc loci Dynaſta præſens in Mugeta ſortilegij rea lectorẽ periclitari iuſſiſſet, ac is illam idcirco nudam ſtatuiſſet, inueſtigaturus ſicubi teſſeram illam inueniret, tandem in ſiniſtro femore macula verrucæ inſtar apparuit, in quam cum ferrum, vel quan-*
C *tum poterat, adegiſſet: nec à Mugeta vocem, nec ab ipſo vulnere ſanguinis guttã vllam elicere, atq; exprimere potuit, cum rurſus locum maculæ proximum leuiter etiam vulneraſſet, ingentem ea ex dolore clamorem edidit, largus cruor ſeſe inde effudit.* Sic Remig. libr. 1. c. 5. Claud. Charondas *lib. iam laudato, nota 1.* ſcribit ſtigma famoſæ illius ſagæ, cui nomen Bayaronne, in humero ſiniſtro
D valde latens, & imperfectiſsimè delineatum denarij tamen magnitudine, quaſi à centro ductis filamentis ad peripheriam, prorſus omnis expers ſenſus fuiſſe. Suſpicio etiam me tenet, illud gemini carboni ſignum in Allobrogis fœminæ pedibus ſtigma fuiſſe. narrationem poſtea dabo *lib. 3. vel 5. ex Gerſone.* Solent huius ſigni variæ eſſe figuræ, veſtigij leporini, manus bufo-
E niæ, catelli nigri; quale ſignum viſebatur in tergo Io. de Vaulx Stabulenſis. in quo illud ſingulare Petr. Oranus. Quæſitor negotij, obſeruauit, ſi acu vel graphio profundiùs adacto perforares, nullum doloris ſenſum reus percipiebat, nec quidquam querebatur: ſi vero à tergo, ita vt videre ipſe nequiret, eminùs ſigno illius catelli minareris digito erecto, tanquam ſi acriter torqueretur, reum ſubitò torqueri ſolitũ. huius rei cauſam phyſicam non inuenio, moralem hanc ſuſpicor, cõtemptu indoluiſſe dæmonem ſuperbiſsimum, & ſic irritatum ſæuiſſe in mancipij ſui cruciatum.

Cæterum illis Narcoticis pharmacis poſſet etiam ſomnus valde diuturnus conciliari: vt fuit ſomnus illius ruſtici, qui in Germania totum Autumnum & hyemem dormiendo fuit emenſus, *f* & qui in Apaturiorum ſolemnitate ebrij, per multos dies obdormierunt, teſte Eudæmo: & Epimenidis Cretenſis, qui cùm quærens ouem meridiano æſtu ſpeluncam ingreſſus, ſopore graui victus. LXXVII. iuxta Pauſaniam, vel XLVII. iuxta Eudæmum, paulò pauciores, ſecundum alios, quieuit annos, experrectuſque poſtea, ratus ſe parùm indulſiſſe ſomno pergebat ouiculam quærere, fortè horum quietis cauſæ naturales fuêre: etſi de Epimenide, potiùs adſcriberem dæmoni. De Sardoûm ſemideorum ſomno fabula fuit. nam hi reuera erant mortui, dæmonum præſtigio viſi ſunt, & dormire, & excitari. *g* Quidam etiam ſomnus tam longus, aliquãdo per miraculum, verum à Deo immiſſus, vt ſeptem Dormientum ſanctorum apud Laur. Surium, & aliorum quinque apud Paulum Diaconum.

f Lilius Girald *Dialog.* 4. de hiſt. Poet.

g vide de his Alexan. Aphrodiſ. & Simpl in 4 Phyſ.

Vltimum erat de inedia perferenda de quo non eſt dubitandum, poſſe diabolum efficere, vt quis menſium multorum ferat inediam. poteſt enim id

naturaliter contingere. nam & Indos
A memorant herbæ Coca ore geſtatę beneficio famem repellere. Petr. Chieza. *p.1. hiſtor. Peruſ. cap.96.* & Auguſtin. Zarate *lib.1. hiſt. Perua. cap.8.* & Mattiolus *ep. Nuncupator Dioſcoridis.* ita ſcribit, *Scythæ Scythicam herbam circa Boetiam creſcentem adinuenere, guſtatu quidem prædulcem, cuius magna quidem commendatio. quod in ore eam habentes, famem ſitimq; non ſentiant.*
B *Idem præſtat apud eoſdem Hippice dicta, quid equis quoq; eundem effectum præbeat. Traduntq; his herbis Scythas etiam duodenos dies durare in fame, & ſiti.*] & Gemma *a* multorum annorum agnoſcit naturalem inediam. Hippocrates verò *libr. de carnibus* negans vltra ſeptimum diem famem naturaliter prorogari poſſe, de iis intelligendus eſt, quibus ventriculus, & ieiu-
C nium inteſtinum humore chiloſo vacant, in quem calor naturalis poſsit agere: tum enim fieri ſolet, vt illud inteſtinum interea concreſcat, atque ita homines emoriantur. Verum ſi vel à morbo præcedēte, vel alia ex cauſa ſit in corpore reſiduus humore flegmaticus crudus, lentus atque viſcoſus, illo calor naturalis vtetur, pro alimento,
D donec totus humor abſumatur. Idem futurum ſi ex ſumma cerebri humectatione materia quędam ſubtilis & pituitoſa à capite in corpus deſcenderit, atque interea corpori in alimentū ceſſerit. Tunc enim quicquid à corpore expiraretur vel difflueret, continuò ab hoc humore in alimentum conuerſo reſtitueretur, nec cibus homini opus foret, donec hic humor penitùs conſumeretur. Hanc inedię diuturnæ cau-
E ſam fuiſſe cenſuerim, & imbibeſiæ (vt loquitur Plautus) in illa Rogerij Baconi Anglicana puella, quam dicit vi-

a li. 1. Coſmocri c. 4.

A ginti annis nihil comediſſe: & in Gallo ſacerdote, qui tempore Nicolai. V. Pontificis biennio toto cibis potuque abſtemius fuit: & in puella Spirenſi, quæ Ferdinandi Imper. iuſſu veritatis explorandę gratia per multos medicos an.1540. aſſeruata obſeruataque, ſic ex graui morbo ieiuna perſtiterat iā vltra quadrienniū, corpore interea bene forti; ſano, nec vlla macie tentato, ſed ſca-
B bie tantum phlehmatica corpus obſita: frequens interea lachrymabatur, & conſuetas narium auriumque ſordes habebat, & ſomno ſatis longo quietoque vtebatur, nihil tamen, neq; per ſedem, neque per loca muliebria, fecium vrinæue excernebat. de hac multa diſputarunt ex Italis Simon Portius, *b* & ex Germanis oculatus teſtis, vnus ex medicis obſeruatoribus puellæ Ge-
C rard. Bucoldianus. *c* Si hæc fieri queūt naturaliter, cur nequeat perficere, Panurgus ille Dauus, diabolus, eadem induſtria. qua prauas corpori alias affectiones immittit? de Arabia puella id oſtendam *lib.6. c. 2. ſect. 3. quæſt. 3.* ex B. Proſpero. Sedulò tamen cauendum ne ſanctorum hominum naturam excedentia ieiunia in hanc claſſem referamus, vt D. Mariæ Ægyptiacæ, D.
D Catharinæ Seneſ. SS. Lutgardis, Mariæ Oigniacenſis, Chriſtinæ mirabilis, *apud Surium.* Simonis Stockii, quem in Carmelo ſex annis Deipara cœleſti manna pauit, *apud Monaldum Roſarium & Rolandum Bouchuarium in eius vita.* Deus enim tum qui creauit eos virtute ſua ſine corporali ſuſtentat cibo. *vide de his quædam apud Picum Mirandull. libro tertio de Prænot.*
E *capite quinto.* Impius autem eſt Rogerius Baconius, omnia hæc ſtellarum influentiis adſcribens. cur, ſi hoc ita eſt, vni dumtaxat, & non alteri quoq;

b lib. de puella German.

c Epiſt hac de re excuſa Moguntiæ anno. 1540.

vim hanc tolerandæ inediæ ſtellæ iſtæ,
in commune influxum ſuum demit-
tentes, largiuntur? an, quod ſolius hu-
ius corpus ita diſpoſitum? ſed quæ hæc
diſpoſitio ſola influxui peruia? quæ hęc
in aliis tanta vis & obſtinatio ad exclu-
dendum? ſed ſat iam nugis Baconi re-
fellendis operæ alibi poſitum à nobis.
De hac prolixa inedia, quædam etiam
Lilius Giraldus Dialogiſmo 17. habes
in Gruteri theſauro Critico tom. 2.

QVÆSTIO XXII.

*An magicis artibus opera dæmonum ſe-
xus mutari queat?*

A NOn ago de membrorum ablatio-
ne (de qua iam dictum) ſed de i-
pſa ſexus virilis in fœmineum, aut fœ-
minei in virilem cōmutatione, quam
naturalem ex medicis huius ſæculi fa-
tetur *Coſmocrii.* Gemma. *Factos ex
mulieribus viros multos legimus* Hip-
pocrates *libr. 6. Epidem. p. 8.* ſcribit Ab-
deris Phætuſam vxorem Pithei, partui
vicinam, miſſo in exilium marito, ali-
quot menſibus ceſſante fluxu men-
ſtruorum; cunctis in membris ma-
gnos perpeſſam dolores, corporis ha-
bitu in virum mutatam: Nam corpus
ei virile factum, σώμα ἀνδρώθη, hiſpi-
dam totam factam, barbam emiſiſſe,
& vocem aſperiorem redditam: idem-
que apud Chaſios accidiſſe Anamitiæ
vxori Gorgippi, T. Liuius *libr. 42. de
Spoletana* muliere idem refert, Belli
Punici II. tempore Plin. *lib. 7. cap. 4.
Ex fœminis* (inquit) *mutari in mares,
non eſt fabuloſum. Inuenimus in An-
nalibus P. Licinio Craſſo, C. Caſſio Lon-
gino Coſſ. Caſſini puerum factum ex vir-
gine ſub parentibus, iuſſuq; Aſinicum
deportatum in inſulam deſertam. Lici-
nius Mutianus prodidit viſum à ſe Ar-
gis Areſcontem, cui nomen Areſcuſæ*

A *fuiſſet, nupſiſſe etiam, mox barbam &
virilitatem prouenisse, vxoremque du-
xiſſe. Eiuſdem ſortis & Smyrnæ pue-
rum à ſe viſum. Ipſe in Aphrica vidi
mutatum in marem nuptiarum die L.
Coſsitium ciuem Tiſdritanum, viuebat-
que cum proderem hæc.*] hæc ille. A. Gel-
lius *lib. 9. Noct. cap. 4. Libitum tamen
eſt* (inquit) *in loco hoc miraculorum no-*
B *tare id etiam, quod Plinius Secundus,
vir in temporibus ætatis ſuæ, ingenij di-
gnitatiſque gratia, auctoritate magna
præditus, non audiſſe, neque legiſſe, ſed
ſcire ſeſe atque vidiſſe in lib. Nat. Hiſt.
VIII. ſcripſit, quæ infra poſui ipſius
ſunt, ex eo libro ſumpta: quæ profecto
faciunt, vt neque reſpuenda, neque ri-
denda ſit notiſſima illa veterum poeta-
rum de Cænide & Cæneo cantilena.*]
C Hęc Gellius ſubdens ſuperiora illa Pli-
nii verba. Quibus verbis quod dicit,
miraculoſum hoc, voce vſus eſt late
ſumpta pro eo quod rarum & admi-
randum. de Cæneo & Tireſia legen-
dus Ouidius in Metam. quid opus fa-
bulis, vbi ſuppetunt hiſtoriæ? D. Au-
guſt. *vlt. cap. lib. 3. de Ciuit. Dei.* me-
morat ex Gentilium ſcriptis, & mulie-
res homines, & gallinas in maſculinum
D ſexum fuiſſe cōuerſas. de auibus mox
idem ex Auſonio confirmabo: de ho-
minibus pergamus aſſerere. Ad tem-
pora propinquiora nobis venio. Io-
uiam. Pontanus *in Hiſtor. Neapoli-
tana* narrat Caietæ mulierem piſca-
tori cuidam annis quatuordecim nu-
ptam in virum migraſſe: & aliam, cui
nomen Æmilia, nuptá Antonio Spen-
E ſæ ciui Ebulano poſt annum nuptia-
rum XII. in virum mutatam, ſoluto
matrimonio, vxorem duxiſſe & libe-
ros procreaſſe. addit idem, aliam fœ-
minam, cum marito filium vnum pe-
periſſe, ſubito exorta virilitate, marito

iam non fœminam relicto alteram duxiſſe, è qua liberos genuerit. nonnulla de pluribus conſimilia narrauit Coccius Sabellicus *d*: quibus omiſsis duo ponam quæ noſtris temporibus Hiſpania dedit, & conſcripta fuere fideliſsime ab Ant. Torquemada *e* patrio idiomate. Amatus Luſitanus *f* auctor eſt in oppido Ezgueyra Luſitaniæ, diſtante à Conymbrica nouem leucis, vixiſſe quendam virum Nobilem, cui filia erat vocata Maria Pacheco, quæ cum eius iam ætatis eſſe inciperet, qua fœminis menſtrui fluores inchoantur, loco liquidi humoris, erupit ei è locis (ſi intus abſconditum latuerat,) vel aliter natum foras prodiit virile membrum: ſicque ex puella, ſubito adoleſcens ephebus apparuit cum ſexu veſtitum virilem, nomen quoque aſſumpſit Manuelis Pachaci. nauim conſcendit, in Indiam profectus rebus fortiter geſtis, ſtrenui militis exiſtimationem, opesque magnas comparauit. in patriam rediens, vxorem nobilem duxit. de liberis mentionem ſubdit Amatus nullam: ſed, ait, illum imberbem permanſiſſe, facie in fœmineam declinante: quæ ſunt indicia non perfectæ virilitatis. Vltimo loco ſubdit Torquemada, ſe ab amico viro magnæ auctoritatis & fidei pleno accepiſſe: non procul ab vrbe Beneuentana Hiſpaniæ, vxorem ruſtici cuiuſdam fortunæ mediæ, quæ quod ſterilis eſſet, minus à marito benigne habebatur: pertæſam malæ tractationis, quadam nocte aufugiſſe ſumpto veſtitu famuli domeſtici: ſic ornata, virumque mentita variis in locis opera ſeruili vitam ſuſtẽtauit. poſt aliquod tempus, ſiue quod calor in ea naturalis tam efficax foret, ſiue quod imaginatio, nata & confirmata continuo habitu & miniſterio virili, eam efficacitatem nacta ſit: certe ipſa ſe in virum mutatam deprehendit. ſtatuit ergo, quæ diu fuerat vxor, maritum agere. fœminam ſibi matrimonio copulat. diu res latuit illo non audente cuiquam rem narrare: donec quidam, ei prius optime notus cernens tam ſimilem eſſe facie vxori profugæ ruſtici illius, interrogauit num forte frater eſſet talis mulieris. huic rem omnem, vti contigerat, narrauit. Sic res in lucem venit. Fulgoſus ſcribit ſequentia *a*: *Neapoli regnante Ferdinando primo, cum Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis, quinque filias ſuſcepiſſet, quarum natu maioribus duabus alteri Franciſcæ, Carolæ alteri erat nomen, poſteaquam ad quintumdecimum annum peruenerunt, ambabus genitalia membra in marium morẽ eruperunt: mutatoque habitu, pro maribus habiti ſunt. Franciſcus & Carolus nuncupati. Item Ebuli, ſub eodem rege puellæ, quæ iam quatuor annos viro promiſſa ſponſæ habuerat nomen: qua nocte primum viro tradita cum eo cubuit, ſiue ex confricatione, ſiue ob aliam cauſam, quæ ignota ſit, effractis membranis, quæ vt mulier videretur efficiebant, virilia membra prodierunt: domumque reuerſa in iudicio dotem repetiuit, in virorum numero poſtea habita.*] Hæc præmiſi minus vt incredibilis videatur Phlegontis *b* narratio. *Virgo quædã* (inquit) *Smyrnæ nata Philotis nomine cum matura viro nuptum tradita eſſet à parentibus, maſculino enato membro in virum abijt. Quin & Laodiceæ, quæ eſt in Syria, mulier Aeteta nomine, etiamnum cum marito degens, è fœmina vir exſtitit, cui nomen Aetetus, præſide Athenis Macrino, Romæ Coſſ. L. Lamia & Aeliano vetere.*] & addit Phlegon, Hadriani libertus, ſe hunc vidiſſe. Michael Mon-

d Sabellic. *e* Exemplor. *e* Dial. 1. *f* Centu. 2. curat. 39.

a l. 1. Exemp. cap. 6.

b lib. 1. de Mirabilib. & longæu.

tanus *li.1. Experimentorum c.21.* teſtatur ſuo tempore Vitriaci fuiſſe puellam nomine Mariam, quę cum ſaltaret violentius, ſubito virilib⁹ erumpentibus, in virum mutata ſit: & ab Epiſcopo Sueſsionenſi confirmationis ſacramento mutato nomine, Germanus vocari cœperit. Eius poſtea mento barbam adnatam, diú vixiſſe ad decrepitam vſque ętatem, vxorem tamen duxiſſe nunquam. Ille hoc vehementi imaginationi tribuit: ſed addo corporis conſtitutionem eo vergentem. Auctor Antimologii ſcribit, *ſibi viſum Auſcis in Vaſconiæ virum pluſquam ſexagenarium, canum, fortem, & hirſutum: qui ad annum decimumquintũ ante puella fuerat, tandem tamen ex caſu ruptis tenuibus ligamentis, pudenda erupiſſe, ſexumq; mutaſſe, cum ei nunquam antea menſes fluxiſſent.* ita Laurentius lib.7. hiſt. Anat. quæſt.8. Et oſtendunt medici Galenus lib. de vſu partium, & lib. de anatomicis adminiſtrationibus, Ægineta, Auicenna, Raſis. & reliqui, non obſcuram eſſe rationem, qua id natura det effectum: conari ſemper eam, id quod perfectius: mulierem eſſe quaſi monſtrum virum quendam imperfectum, menſtruis retentis diutius, fieri vocem robuſtiorem, cutem pilo veſtiri, reliquum corporis habitum roborari: nec aliud Metamorphoſim, hanc deeſſe: quam, vt, quæ ſunt intus vaſa ſeminaria, foris appareant: & id, quod myrtos, nympha, κλειτωρὶς καὶ ὑπόδερμις dicitur, & Iſmaëlitis *Abathara* ſiue *Aibandar*: ſumpto incremento, & pingui velamine, cui inuoluitur, effracto, protrudatur in penem, cui perſimilis, ſed inuoluta prius fuerat. expelli autem caloris naturalis vrgentis impetu. Sic illi: mihi tamen vehemens adhuc ſuſpicio

A eſt, non tam hos ex fæminis ita viros factos, vt fęminæ deſierint eſſe, quam ad fæmineum ſexum, maſculinum acceſsiſſe, vt androgyni efficerentur, ſexu tamen hoc poſteriore præualente, & ideo pro viris habitas. Cum hæc ante multos annos ſcripſiſſem, incidi hoc anno 1606. in Hiſtoriam Anatomicam Andr. Laurentii opus accuratum, &
B gauiſus ſum valde, idem quod mihi doctiſsimo medico viſum diſt. quæſt. 8. vbi diligenter oſtēdit commune illud dictum medicorum, de inuerſo viro in muliere latitante, falſum eſſe, & vtriuſque ſexus genitalia non ſitu modo, ſed etiam numero, forma, & ſtructura prorſus differre. Et quoad hanc conuerſionem addit: *Sane portentoſum hoc iudico, & vix credibile. Quod ſi ali-*
C *quando contingat, veriſimile eſt in illis vtriuſq; ſexus adeſſe genitalia: prima quidem ætate ob caloris imbecillitatem latentia, quæ tandem per caloris* ἐκλάμψεις *emicatus, & effulgeſcentias erumpant. Aut exiſtimandum eſt: mulieres eſſe quaſdam, à primo ortu calidiſsimas, & ita à natura conformatas, vt earum clytoris mentulæ formã referens, ita promineat, vt quia penis inſtar diſtenditur,*
D *moxq; flacceſcit, virilem priapum mentiatur, & rudiorib⁹ imponat. Sed & ſæpe falluntur obſtetrices ob vitiatam genitalium conformationẽ, penis ſcil. breuioris, & penitius tanquam in rima reconditi, teſtiumq; latitantium, vt ſexum vix poſſint internoſcere. Scribit Pineus Lutetiæ anno 1577. in vico S. Dionyſii mulierem noctu peperiſſe filiũ, qui feſti-*
E *nanter ob virium imbecillitatem baptizatus fuit, pro filia, & Ioanna vocata: eam paucis poſt dieb⁹ pro filio mater primum, deinde agnouerunt, nõ ſine magna admiratione, & Ioannem nominarunt. Facile ergo eſt rudiori plebeculæ iponere.*

Sic Laurentius: qui etiam lib. 8. q. 1. docet à natura non minus feminæ quam maris intendi generationem, & fæminam naturæ erratum ac prolapſionem dicere, id philoſopho indignum eſſe. Omnis ſiquidem rerum naturalium pfectio, ex fine petenda eſt: at fæminam ita formari neceſſarium fuit, alioqui non poſſet ſpecies humana conſeruari. Sane eam dicunt fæminam eſſe monſtrum, mihi ſemper viſi non ſatis honorifice de primæ mulieris creatione loqui. Ideo dicendum. Naturam ſemper quod perfectius eſt intendere. non quia ſemper virum gignere intendit, ſed quia cum virum intendit, intendit perfectiſsimum gignere: cum fæminam, hanc quoque conatur perfectiſsimam. Sed tamen ſi illud natura, potuit, quod tot aſſerunt auctores, putarim, Deo permittente, cauſis naturalibus fretum, etiam poſſe vaferrimum illum. Sane lubens eo retulerim, ficta illa miracula, quæ Diis falſis tribuunt Gentiles. Phlegon de Lapitha Cæneo idem narrat quod Ouidius. de pluribus ſcribit Anton. Liberalis *ex li. 2. Alteratorum Nicandri*: Hypermneſtram venditam pro muliere inueniſſe pretium: poſtea in virum mutatam dono Deorum. Siproetam Cretenſem factam virum, cum Mineruam vidiſſet lauantem Galateæ filiam falſo vocatam Leucippum, quæ Leucippe dicenda erat, ſexu mutato ſuppoſitum nomen meruiſſe, beneficio Latonæ Phæſtiæ concel. 2. *Impoſsibile crediderim naturæ & dæmoni de viro fœminam facere*, qui conatus irritus Neroni Magiæ addictiſsimo in Sporo fuit. Hic opus eſt nimia retractione partium perfectarum, in locos fæmineos. Nec aſſequi poſſum, quo ſic natura modo degeneret. Scio de Tyreſia præter fabulas, etiam Phlegontem id narraſſe *a*, & Anton. Liberalem ſatis ambigue loqui de Siproeta: vt vix ſcias ex quo in quem ſexum demigrarit. Auſonii quoque epigram. *e. lib. 1.* ſi totum diligenter legas, animaduertes de virili ſexu in fœmineum degenerante locutum, his verbis:

Fæmineam in ſpeciem conuertit maſculus ales,
Pauaque de pauo conſtitit ante oculos:
Nec ſatis antiquum, quod Campano in Beneuento
Vnus ephæborum virgo repente fuit.

Ait ex puello puellam, & ex pauo pauam factam. Sed non credo, vel ſaltem credo ægerrime: dixerim potius vtrumque eis ſexum infuiſſe, occultatum vnum, manifeſtatum alterum. quod ad leporem etiam refero, & ad hyænam, de qua canit, Ouid. *Alternare vires, & quæ modo femina tergo Paſſa marem, nunc eſſe marem miremur hyænam.* Sane illam vtroque ſexu præditam Plinius tradidit libr. 8. ni fallor.

a l. 2. d[e] mirabilib[us] qua de r[e] Iuſtin. a[d] Quęſtion[es] ortodox. Lucianus l. de aſtrolog. & Di[dy]dym. in O[dyſſ.]

QVÆSTIO XXIII.

An poſsit dæmon ſeni iuuentam reddere?

VT qui ſenex eſt, non fuerit & deſierit eſſe iuuenis: vel, ne, quam decurrit ætatem, non decurrerit, id nulla vi vel poteſtate perficiatur. Quis enim quod factum, maxime ſucceſſiua elapſum actione, id reddat infectum? Verum vt, qui defecta iam & decrepita curuatur ætate, vires reſumat & habitum nitoremque iuuenilem, mutentur cani in colorem meliorem, frigus in teporem, torpor in

agilitatem, cæteraque corpus recipiat, quæ ſenium abſtulerat; deque mala (quod ait quidam) merces fiat bona; non equidem audeo definire V. Dæmon poſſit, ſi Deus permittat? Non mihi planè de nihilo videtur, quod poetæ memorant, & de ariete in agnũ, de Bacchi nutricibus reiuueneſcentibus ſcripſit Aeſchylus, de Iaſone à Medæâ recocto, ſcribunt Pherecydes, Simonides, & Lycophron, deque ipſo B Iaſonis patre Æſone Græcus auctor Redituum, & Latinus transformationum poëta Naſo. In quibus tamen illa narratio perſpicuè falſa, & naturæ repugnans; omni educto per vulnus ſanguine, & nouo ſuffecto id contigiſſe. Sic enim ſequatur prius mortuum, & poſtea ſuſcitatũ viuentis corpus: quod ſoli Omnipotentiæ Dei reſeruatum. Cætera fortaſsis contingere potuerunt, quæ cecinit, *b* potato ſucco ſalutari. C

b Ouid. 7. Metam.

.... Barba comæq;
Canitie poſita nigrum rapuere colorem,
Pulſa fugit macies abeunt pallorque ſitusq;,
Adiectoque cauæ ſupplentur corpore rugæ,
Membraq; luxuriant. Aeſon miratur, & olim D
Ante quaterdenos hunc ſe reminiſcitur annos.

Fatentur omnes, neque id ſine perfidia negari poteſt, iuuentam aquilæ renouari. teſtatur Hymnographus diuinus: *Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.* renouari fatentur omnes, licet quo id modo contingat, noſtris & Hebræis non conueniat. *d* Eodem pertinet illud Iſaiæ: *e Qui autem ſperant in* E *Domino, mutabunt fortitudinem, aſſument pennas, ſicut aquilæ.* Præſtat idem

Pſal. 102.

d. Augu. & R. Sa... iæ ibid. ...o. ver.

A vilibus & abiectis natura ſerpentibus (quod omnes fatentur) vt cum tenui illa ſua leberide ſenectutem exuant, & induant iuuentutem: cur homini omnem huius beneficij ſpem Hebe nouerca præciderit? ſcilicet, abſumpta vis omnis per aſini baiuli imprudentiam; qui pharmacum adeo ſalutare, à Ioue miſſum hominibus, ſerpenti permiſit ebibendum. *f* Cur naturalia quę- B dam remedia nequeant inueniri tantæ efficaciæ? multa ſanè latent nondum inuenta, quàm hominibus ignota, tam dæmonibus cognita: Humidum radicale reſtaurari, natiua illa nimia ſenectutis ariditas temperari, corrupto ſuccus melior ſuffici, ceteraq; deperdita, & ad hanc commutationem requiſita, ſuppleri ad tempus, naturæ legi nihil repugnat. Sed nec impoſsibile, C capillorum colorem mutari; cùm & coruos candidos viſos multi tradiderint. *g* Deniq; Metamorphoſim, quam nunc defendimus, confirmant nõ paucilocupletes teſtes. Duo legas exempla apud Torquemadam, *h* Anno 1531. Tarenti fuiſſe centenarium ſenem capularem, qui pilis, cute, vnguibus & ſitu atque ſqualore ætatis decidentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, D de ſene iuuenis prodierit, & quinquaginta poſt annis ſupetuixerit. In Caſtella quoque Rioiâ alteri cuidam viro ſimilem obtigiſſe ſortem, idque vulgi fama notiſsimum fuiſſe, & ab Ammira Caſtellæ ſedulò exploratum. Monuedrum regni Valentini oppidũ eſt (olim Saguntus) hîc ſe viuo ſcribit Valeſcus Tarentaſius, *i* fuiſſe monialium Abbatiſſam; cui iam ſilicernio, E ſubitò menſtruis fluoribus renouatis, dentes renati, comæ denigratæ, rugæ & ſulci cutis adæquati, mammæ pendulæ atque pannoſæ ad inſtar virgun-

f lege Pierium l. 14. Hieroglyp

g Herodot. li. 4. & Heraclides in Politiis.
h Dialog. 1. Horti floridi.

i l. 6. Phi oniii c. 12.

A culæ ſororiarunt: ſic denique ſe vultu, facie, totoque corporis habitu iuuenculam exhibuiſſe, vt rei nouitate percuſſa, præ verecundia, ſe cunctorum oculis ſubtrahere niteretur. Quid multa? Luſitanicæ hiſtoriæ recẽtiores ſcriptores, fidei probatiſſimæ, *k* commemorant longa narratione & certa cuidam Indo Nobili, annorum quibus vixit trecentorum & quadraginta ſpacio, iuuentæ florem ter exaruiſſe, & ter
B refloruiſſe. Nec deſunt, qui in eodem orbe nouo quandam inſulam repertam teſtentur: *l* Bonicam nomine; in qua fons ſcaturiat, cuius aqua, vino precioſior, pota ſenium cum iuuenta commutet: quãuis de ſimili in Lucaya fonte narrationem ortam ex regionis ſitu ſalubriore non immeritò coniiciat Petr. Chieza *p. 1. hiſt. Peru. c.* 41. verum ſiue in Bonica, ſiue in Lucaya, ſiue
C vtrobiq; talis fons manat, facile video, quã hæc nonnullis incredibilia videantur: ſed illi cogitent: huiuſmodi narrationibus, à quibus rectæ Philoſophiæ ratio non abhorreat, quia ipſe nihil tale videris, fidem detrahere; ſingularis eſſe proteruiæ & impudentiæ: qui verò quid vbiq; geſtũ fuerit, vel non fuerit, id de ſua duntaxat opinione aut aſ-
D ſenſione decernunt, inſaniæ aſſidere.

Inſtet quis ex aduerſo, certam humanæ vitæ periodum à Deo præfixam: hanc naturaliter non poſſe prorogari vltra annum ſaltem CXX. vt probatur Dei verbis: *m Eruntque dies hominum centum viginti annorum.* Ideoque Moſen dixiſſe, *n centum viginti annorum ſum hodie: non poſſum vltra ingredi & egredi.* Confirmari id ratione numerica, quia numerum hunc confi-
E ciunt tres quadragenarij, hoc eſt, quaternarius denariorum triplicatus, & ſic totum cum toto coaleſcẽs omnem abſumit perfectionem, ternarium nempe, quaternarium & denarium. Hoc argumentum facile diluitur, quia à Deo præſtituta non omnibus hominibus vna eademque, ſed ſua cuiq; peculiaris vitæ periodus: & his quidem ſpacium vitæ ipſa hac Metamorphoſi ſic extenſum; hanc non poſſe naturaliter prorogari, niſi Deo permittente. Si permittat, poſſe vltra annos etiam centum viginti; quos cõſtat multos ſuperaſſe. Verba autem illa Dei, non de omnis æui hominibus prolata fuere, ſed tantùm de tunc ſuperſtitibus, quibus hic terminus pœnitentiæ ante diluuium futurum datus. *b* Nec Moſes illic aſſerit vltra ſe viuere non poſſe; ſed tantum, adeò magnæ multitudinis gubernationi ſenio fieri imparem ſeſe, ac minùs idoneum. Argumẽtum illud ex numeris deſumptum, mirè placuit Fran. Valeſio, *c* adeo vt fuſiſſimè illud proſequendũ ſibi exiſtimarit: reuera tamen friuolum eſt, ac nullius momenti. Nihil enim ex numeris in humanam cõplexionem poteſt influere; nec vita noſtra à numeris; ſed à cauſis naturalibus primis ſecundiſque dependet.

Fortius vrget aliud argumentum huiuſmodi. Vita humana humido naturali conſeruatur, illud ſemper annis vitæ conſumitur, ipſa etiam atteritur alimenti nutritione, quia agendo repatitur: nec alimenti nutritio tantùm poteſt reparare, quantum ſenio deperit, ex peritorum ſententia medicorum. *d* Neceſſe igitur ſit, mox à ſtatu ætatis humidum illud, quod totũ conſumi incipit, refici, & primigeniam indiuidui temperaturam, illa quæ veteraſcebat abolita, reſtaurari. Quod lubenter illis concedimus. Sed inquiunt, id nec arte nec natura perfici poſſe,

k Ferdin. Caſtannedali lib. 8. Pet. Maffeius hiſt. Indicæ lib. 11.

l poſt Cardanũ, Langius epiſt. medic. 79.

m Geneſ. 6. verſ. 3.

n Deut. 31. verſ. 2.

b Sic Onk[…] lus Hiero[…] & Chryſ[…] d v 3. & […] Aug l. 15[…] ciuit. Dei […] 14. quo […] ſentẽt. v[…] rior, qua […] Philonis, Ioſephi & ſequaciũ.

c de ſacra Philoſophia c. 7

d vide Fra. Valeſium d. loco.

medici ſentiunt. *e Quibus reſpondeo,* licet medicis ratio humidum radicale reſtaurandi hactenus fortè manſerit ignota: non inde ſequi, illam dæmoni quoq; ignotam eſſe aut impoſsibilem; quod ſi illam nouit; cur nequeat, Deo permittente, in praxim deducere, & hac vti ſcientia? Vrgebis fortè, poſſet igitur hominem perpetuò in vita tueri, & ſic quaſi immortalem reddere, quod iactabat ventoſus ille Ægyptius, contra quem Galenus ſcripſit: Verum occurro; conſequentiamq; iſtam pernego; poteſt vitã in multos annos extendere: poteſt ergo in æternum extendere. Quamuis enim longæuus homo, mortalis manet, vt futurus erat etiam ante peccatum: ſed quemadmodũ tunc ſola Dei voluntate (iuxta quorũdam ſententiam) mortem effugiſſet; ita etiam in argumẽti caſu, ſi Deus dæmoni permitteret ſemper humidum radicale reſtaurare, homo iſte tunc nõ moreretur, quia tunc eum Deus neceſſitate moriendi per talem diſpenſationem eximeret. Deinde ſi peculiarem diſpenſationem hanc tollas, dico; quia hoc Deus non videtur permiſſurus vnquam; tandem poſt aliquot centenarios annorum, naturalis vis ita in homine deperiret & fatiſceret, vt nulla remedia naturalia, quibus dæmon vtetur, ad reſtaurationem tandẽ prorſus collabeſcentis corporeæ molis, & naturæ quaſi proſtratæ, ſint ſuffectura. Sed hoc nonniſi poſt diuturnum valde tempus contingeret; ideo nihil pugnant iſta cum ijs, quæ dixi de prolonganda, non de æternanda vita. Vt autem videatis huius conſequentię vitium, cogitate arborem illam vitæ, ſiue vt Hebræi vocant *lignum vitarum, f* quod vitam in flore iuuentutis produceret eſu ſuo in tempus multarũ nunc vitarum longiſsimarum, ad aliquot etiam annorum millia, hanc illi vim fuiſſe naturalem, meritò dixerunt grauiſsimi ſcriptores, *g* quia illam poſt hominis peccatum retinuit, vt patet ex Geneſ. 3. v. 22. vbi Deus paradiſum muniit, ne Adam eum iterum ingrediatur, & de ligno vitæ ſumens, viueret in æternum. Attamen ijdem Doctores docuerunt, non propterea hanc arborem potuiſſe hominem ſemper à morte præſeruare.

> *e* Galen li. de maraſmo Lang epiſt. medicin 79.

> *f* ...neſ. 2.

> *g* Strabus & Hugo Victor in Geneſ. & Diu. Tho. 1 p. q. 97. a. 4. Scotus in 2. d. 19. q. 1. Durand. ibi. 2. 1. Caiet. ad d. a. vlt. & Perer. in Gen. l. 5. q. 4.

Hæc dicta duntaxat, vt oſtendatur vitium illius cõſecutionis poteſt vitam prorogare ad tempus longum, ergo poſſet in æternum. Nam qui lignum vitæ concedunt vitam identidem prolongare potuiſſe: non tamen concedunt idcircò potuiſſe eam æternare. Nec quiſquam eis hoc nomine litem mouit. Cæterum quæ vis fructus illius fuerit, & an illud *in æternum* Geneſ. 3. v. 22. ſit accipiendum vere de perpetua vita, an de longiſsima ætate; viri huius ætatis valde docti diſſentiunt; ſequor eos; qui de æterna vita, mortem prorſus excludente, acceperunt. *lege Pererium lib. 3. in Gen. quæſt. 3. Bellarminum Cardinalem tom. 3. controuerſ. 1. libro 1. capit. 19,*

QVÆSTIO XXIV.

Quid magia, vel dæmon, poſsit circa animam corpori iunctam, idq; informantem?

CVm Animæ poteſtates tres ſint; iam diximus quid poſsit circa vegetatiuam, & etiam circa ſenſitiuam, quoad ſenſus exteriores; nimirũ. Primo, poſſe viſum, auditum & reliquos ſenſus decipere, vt exemplis infinitis comprobatũ ab aliis. *h* Secundò, Interno ſenſu dæmon vtitur vt inſtrumẽto,

> *h* Guil. Pariſ. p. vlt. de vniue. c. 22. Anglez in 2. d. 8. q. 3. dub. 4.

Remig. lib. 1. dæmonolat. c. 11.

quo aliquid attentat, vel molitur in A potentias animæ. Nam poteſt quadruplicem ſenſus interni functionem decipere turbata phantaſia. Communis enim ſententia Theologorum eſt; non poſſe ab angelis, nouæ ſpeciei impreſsione imaginationem ſeu phantaſiam immutari; & ideo illos nō poſſe efficere, vt qui à natiuitate nunquam vidit, rectè de rerum coloribus imaginetur: b ſed bene poſſe Angelos B corpus aliquod phantaſticum formare & illud oculis obiicere, & ſic ſpeciem ingerere, vel ex ſpeciebus rerum, quas homo vere aliquando vidit, iis per imaginationem commiſsis & confuſis, ſpecies rerum effingere, quas homo nunquam vidit; v. g. chymeræ, vt cōflatæ ex capra, leone & dracone, vel montis argentei, ex monte & argento: vel etiam cōcitatis in corpore mo- C tionibus atque affectionibus, vnde phantaſiæ contingat voluere læta vel triſtia, quæ nec vidit, nec vnquam fuere: vel, ſicut in amentibus & phreneticis eſt cernere, ex humorum perturbatione varias eorum phantaſiæ ſpecies obuerſari; ſic poteſt dæmon eorundem humorum inęquali commixtione & agitatione, aſſumendo & adducēdo vapores inſtituto ſuo accom- D modatos, efficere, vt quales ipſe vult imaginationes homo retractet, eaque ſe videre & audire iudicet, quæ reuera nec oculis nec auribus vnquam hauſit. hinc manant tot falſæ apparitiones, reuelationes, & exſtaſes, vt docuere D. Auguſtin. *lib, de cura pro mort. cap.* 12. Victoria *relect. de Magia num.* 35. *verſ. ad ſecundum reſpondetur*, & Ioſeph. Anglez. *diſt. q.* 3. *dub.* 5. P. Molina. *ad d.* E *D. Thom art.* 3. Solent huiuſmodi vires herbis, ineſſe (ſi vera botanographi) Matthiolus enim *in d. nuncupatoria* ſic

b D. Thom. 1. p. qu. 111. art. 3.

ſcribit; *Achemenidon plantam colore electri, ſine folio, naſci in Tardictylis Indiæ meminit Democritus; cuius radice in paſtillos digeſta, indeq́; ex vino pota, noxij per cruciatus nocte conſiteantur omnia, per vanas numinum imaginationes. Adamantida Armeniæ Cappadociæ alumnam; qua leonibus admota, reſupinari illos ilicò laxo hiatu: nominis cauſam habere aiunt, quod adamantis modo conteri nequeat. Ophiuſam in Elephantina Aethiopiæ etiam naſci tradunt, liuidam & horribili aſpectu, qua pota terrorem minasq́; ſerpentium obſeruari, ita vt mortē ſibi eo metu conſciſcant, qui biberint: ob idq́; cogi ſacrilegos eam bibere: aduerſari tamen ei palmeum vinum. Potamantim ad Indum fluuium inueniri narrant, qua pota lymphari homines obſeruantibus miraculis: Manicum Solanum (vt Dioſcorides eſt auctor) varias facere ſpecies, imaginesq́; non iniucundas obuerſari, ſi eius radicis drachma ex vino bibatur. Theangelida in Libano Syriæ naſci, qua deuorata futura præſagiant homines. In Bactris, & circa Boriſtenem planta prouenit, Gelotophyllis dicta; quæ ſi cum vino & myrrha bibatur, varias dicunt obſeruari ſpecies, ridendique finem non fieri, niſi potis ex palmeo vino pineis nucleis, pipere & melle additis. Oenothera (Crateuas auctor eſt) omniū animalium feritates domat, collo adalligata, vel iugo ſuſpenſa. Parthos ab Antonio fugatos ſcribit Appianus Alexandrinus, cùm fame premerentur in quandam herbam incidiſſe;, quam qui comederent, nihil aliarū rerum reminiſcerentur, aut intelligerēt, niſi quod lapides continuò effoderent; quaſi quidpiam magni operis facturi, & ſic debacchati, bilem demū euomentes, interirent.*] quæ palam eſt, phantaſia læſa contigiſſe.

Tertio poteſt diabolus, & facit quotidie, ſpiritus & humores organorum commouere, & ſenſus interni, & concupiſcibilis atque iraſcibilis facultatis organa turbare, motis ſimul corporeis membris: ita vt hinc oriantur variorum vitiorum cogitationes, quod non facit quidem immittendo imaginationi ſpeciem nouam, nec etiam vna cum ſenſu efficiendo ipſam cogitationem, ſed tantummodo (vt dixi) facit ipſam potentiam cõcurrere cum ſpecie obiecti, & ſic ſuggerit ſimulacra, quibus voluptatum memoria ſuſcitetur, membra quoque generationis & ſemina irritando prouocat, vt docet Magus ille Marcus apud Pſellum *a*. Cumque ſenſitiuus hic appetitus libertate careat, & coactione quadam in obiectum ſuum compellatur: poteſt veterator eum neceſſario in malum aliquem actum impellere, adeo vt nequeat appetitus ſenſitiuus illud obiectum non appetere. Verum motus huiuſmodi peccati omnis eſt expers: &, quando voluntas fortiter renititur, maiori meriti & mercedis occaſio, nobis gignitur. Quod diligenter notandum *b* hic quem fallant Godelmannus, Danæus, & alii hæretici, hos motus concupiſcentiæ, peccato aſcribentes, & proinde, quod abſurdiſsimum, hominem nolentem ac renitentem peccato inuoluentes. ſed hi ſunt fructus errorum de libero arbitrio negato, & natura Originarii peccati male intellecta.

Quarto poteſt dæmon memoriam iuuare, eius organum adaptando vt facilius recipiat, & firmius ſpecies retineat, vel motu locali noxia repellendo, vel iuuantia applicando. Eandem poteſt motus contrariis plurimum debilitare, & tollere, vt fecit Th[illegible]a in

a li. de dæmonib.

b Godelm. l. 3. de lam. c. vlt. n. 35. Danæus. l. [illegible] Æthicæ chriſt. c. 7. Luther. Caluin. Muſcul. Selneccer. Gen c. 4.

A vita Barlaam & Ioſaphat apud Damaſcen. talem puto fuiſſe memoriam Athalidæ apud Laërtium, *l. 8. in vita Pythagor.* talem Apollonii Tyanæi, quam laudat Suidas: talem obliuionem illius clerici Germani apud Fulgoſum *lib. 1. Exempl. cap. 6.*

Alia longe obliuio Simonis Thuruaii Angli, quæ ex iuſta Dei punitione profluxit. B Hic cum eſſet Dialecticus acutiſsimus, & artium liberalium Pariſiis profeſſor magni nominis, plenior ſcientia quæ inflat, quam caritate quæ ædificat: temere in ſcholis & palam non veritus eſt iactitare, ſe ſcire totam Chriſti legem, ac improbando eam poſſe annihilare: ſed ita ſubita obliuione percuſſus fuit, vt primarum litterarum oblitus, nec Dominicam orationem pronunciare, nec alphabetum C legere ſciret. Nicolaus Dunelmenſ. dum adhuc adoleſcens eſſet, vidit eum litteras à filio proprio doceri: *qui mihi profecto* (*ait Matth. Pariſ. lib. 7. Hiſt. Ang.*) *hæc ſcribenti olim narrauit.* contigere hæc circa annum 1201. Tritthemius male vocat Simonẽ de Tornaco. fuit enim Anglus Cornub. cuius etiam mentio apud Polydorum *li. 15. Angel.* D *Hiſt.* Sic obliuionem forte Deus immiſsione quadam per Angelum malum induxit: memoriam quoque (vt dixi) iuuare poſſet Panurgus, remediis naturalibus, vt medicus: ſuggerendo, vi choragus, artificio & præceptis, vt ætate noſtra, qui citra ſuperſtitionem, memoriæ quandam artem profeſsi. exſtant multorum libelli, in his obſcurus E indoctis, ſed non ſine ſale & acumine, *Thamus* Alexandri Diċſoni Arelii, quem non eodem genio defendit contra morſus Cantabrigienſes Heius Scepſius, in lucem ediderc Lugdunobataui.

Quinto poteſt intellectum ſubtiliorem & meliorem, quoad functiones ingenii & iudicii reddere, per commodiores organi diſpoſitiones, humoribus videlicet denſioribus motu locali diſpulſis, vel agentium naturalium adhibitis medicamentis, vel ſpiritus ſenſitiuis expurgatis, & ad organa dictorum modorum altero attractis, aut ſanguinis defecatione iiſdem ſpiritibus multiplicatis. Quo enim plures, meliores, purgatioreſq́; ſunt ſpiritus, & quo meliora ac expeditiora impedimentis ſunt interni ſenſus organa: hoc intellectio expeditior atque fælicior naſcatur neceſſe eſt. Sed Angelorum bonorum hæc quaſi propria ſunt munia: mali iſti dæmones potius humorum denſitate, ſpirituumq́ue paucitate, imbecillitate atque impuritate tenebras mentibus amant humanis offundere. Suis etiam tribuunt mala pharmaca, quibus à recta mente homines deiiciant, vt per ſe non raro præſtant in iis quos obſedêre *c*. Seducunt etiam prauis ſuggeſtionibus, ſuadendo varia perperam: modo illicitum eſſe, quod reuera licet: modo graue peccatum eſſe, quod dumtaxat veniale eſt, vt ſic ſcrupulis torqueant: modo inculcant iuſta eſſe, quæ contra fas & iura ſunt: vel contemnenda dicunt & leuia, quæ lethalia & vehementius formidanda, vt ſic conſcientias reddant laxas atque licentioſas.

c Marci. 5. Matth. 8.

Petes forte, an ergo queat dæmon artes atque ſcientias aliquas docere? nihil dubitandum poſſe, ſi velit & ſinatur à Deo: per locutionem nempe & manifeſtationem ſui conceptus, non tantũ, ſi in forma viſibili appareat & homini loquatur, quod non negat D. Thomas *d*: ſed etiam interna locutione & ſuggeſtione intellectu illuſtrato. non enim video, cur hæc illuminatio, quæ in malum finem tendit dæmoni ſit adimenda: cum hęc cognitio non referatur in Deum nec cum vlla mentis vera fiat purgatione. quare vtrum dicenda ſit illuminatio, an illuſio, an quo alio indigetanda nomine, vt v.g. nuda veritatis manifeſtatio: ſane quæſtio de nomine futura eſt. In vita S. Norberti idiotam quendam, ſacræ ſcripturæ ſubito peritiſsimum reddidit. *ca. 27. Surius. 6. iun.* Hodie ſcimus multos anabaptiſtas ſumptione potus vel cibi ſcripturæ magnam partem, eam nempe quam recipiunt, & erroribus ſuis firmandis putant oportunam, ediſcere. quis docet niſi Diabolus? ſcriptum etiam reliquit Ioann. Miderius *a*, idem de initiatione Lamiarum: apud quem hæc vnius exſtat confeſsio: *Infantibus nõdum baptizatis inſidiamur, vel etiam baptizatis, præſertim ſi ſigno crucis non muniuntur, & orationibus: hos in cunabulis, vel ad latera iacentes parentum, ceremoniis noſtris occidimus: quos, poſtquam putantur oppreſſi eſſe, vel aliunde mortui: de tumulis clam furtu recipimus, in caldari decoquimus, quouſque euulſis oſſibus tota fere caro efficiatur ſorbilis & potabilis. De ſolidiore huius materia vnguentum facimus noſtris voluntatibus, & artibus, ac tranſmutationibus accommodatum: de liquidiori vero humore flaſcum aut vtrem replemus, de quo is qui potatus fuerit, additis paucis ceremoniis: ſtatim conſcius efficitur, et magiſter noſtræ ſectæ.*] Hæc confeſsio, mulieris: ſubiungitur alia, viri huic conformis, & addens ſceleſtæ initiationis & promotionis ad Tartareum magiſterium alia ritualia: *Ordo*, inquit, *talis eſt, quo etiam ſeductus ſum. Oportet primo*

d 2. 2. q. 96. art. 1.

a formic. rii lib. 5.

tet primo

ter primo eum Dominica die antequam aqua benedicta conſecratur, Eccleſiam introire, mox futurum diſcipulum cum magiſtris: & ibidem abnegare coram eis Chriſtum, eius fidem, baptiſma & vniuerſalem Eccleſiam. Deinde homagium præſtare Magiſteru'o, ideſt, paruo magiſtro (ita enim Dæmonem, & non aliter vocant) poſtremo de vtre bibit ſupradicto: quo facto ſtatim ſe in interioribus ſentit imaginem noſtræ artis concipere, & retinere, ac principales ritus huius ſectæ. In hunc modum ſeductus ſum, & vxor mea, &c.] In his verbis vides doctrinam illam potu præberi: ſed fallebatur homo idiota, dum putabat nouam imaginem efformari immediate in mente, qua generatim omnia illi exhiberentur ad artem illa pertinentia: Neque enim id dæmoni poſsibile, neque talis cognitionis, intellectus magi capax erat. Sed interna quadam ſuggeſtione velociſsima hæc ſuggerebantur, cuius velocitatem cum non perciperet magus, putabat ſimul ſe & in inſtanti didiciſſe, quæ ſucceſsiue & in tempore breuiſsimo acceperat. Sic etiam poteſt in aëre velociſsime formatis ſimulacris, ea phantaſiæ noſtræ ita ſpectanda proponere: vt quaſi in ſpeculo mens noſtra vno intuitu cuncta conſpicere, ſicque illuſtrari ſibi homo intrinſecus videatur. hoc nimirum ſtratagemate antiquus ſerpens, primum Ordinis noſtri parentem, Ignatium conatus fuit fallere, ſed fruſtra. adſcribam rem totam verbis Ribadeneiræ b, *perturbabat tamen viſionum, quas inter ſtudia percipiebat.* (de ſtudiis Grammaticalibus loquitur) *tum magnitudo, tum crebritas. nam cum nominum & verborum memoriæ mandari inflexiones vellet, tanta intelligentiarum diuinarum copia in eius animum influebat, vt noui ediſcere nihil poſſet: & ſi quid eſſet antea memoriæ traditum, id totum facile eff.ueret: neque omni ſtudio animiq; contentione poterat, aut arcere appropinquantes, aut ingreſſas huiuſmodi cogitationes abigere: cuius rei nouitate perculſus, quid hoc eſt, inquit, rei? cum oramus, cum confitemur & ſuperſubſtantialem panem accipimus, cum vigilamus, cum nos verberibus cædimus, cum ſpiritalia omnia ac diuina munera obimus, neque tã frequentes, neq; tam magnæ, tã neque vehementes ſe nobis illuſtrationes offerunt: cũ puerilia agimus, & de Deo, propter Deum, non cogitamus: tum ſpecioſæ noſtræ menti imagines, & cæleſtes illuſtrationes occurrunt? agnoſco, agnoſco importuniſsimi hoſtis calliditatem, agnoſco veteratoris dolos & aſtutiã, &c.]* Nactus iſte animũ Ignatii ad cęleſtium rerum ſenſa concipienda longo iã vſu promptum, & agilem, & præſagiens, ſi Ignatii doctrina ad pietatem accederet maius ſibi malum imminere, conatus fuit, hac melioris doctrinæ oſtentatione, tum illi laborem litteralium rudimentorum irritum facere, *eo maxime tempore* (vt ait Maffeius c) *crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita pateſaciens, ſcripturæ ſacræ myſteria.*] Si hæc potuit, in rebus ſanctiſsimis, & homine fide ac caritate in Deum illuſtri, quanto facilius infidelium animis rerum profanarum falſarumque ſcientiam ſuggeſsiſſe credendus? Chryſanthius Sardianus, Pontifex & magus, tempore Iuliani Apoſtatæ, filium habuit, qui cum nec verſificatoriam artem, nec Grammaticæ partem aliam calleret, ſolo aſpectu Solis, contra Chriſtianos oracula fundebat d: ab eodem afflati Numine

b l.1.c.14.

c l.1.c.16.

d Eunapius in Cryſan.

Sumano, varii Paſtores ouium ſubito poëtæ exſtitere, vt Euages *e*, Thynicus *f*, & alii: Amphiaraus quoque ſic vates factus *g*, & anus Pindari hymnum edocta *h*, & Soſipatra, quæcumque alibi ea abſente geſta, poetarum, philoſophorum & oratorum ſcripta omnia à dæmonibus incubis edocta illi in ſpecie ſenum pellitorum cohabitantium *i*.

e Suida teſte.
f teſte Socrate apud Platonem.
g Pauſan. in Corinthia.
h idem in Bœot.
i Eunapius in Ædeſio.

B Sic diuinitatis ſimiolus conatur θεοδιδακτοὺς & ipſe facere. Sed hæc quam ipſe infundit ſcientia vt plurimum dignoſcitur, quia nõ eſt permanens nec ea cum lubet homo vt lubet vtitur, ſed tantum per modum afflati vel exſtatii certis locis, temporibus aut cauſis. Contra quam Deus infundit ſemper & vbique prompta eſt, vt patet de Salomone 3. Reg. de Apoſtolis, in Actis: de Beſelcele Exod. 35. de illo apud C D. Hieron. epiſt. 4. ad Dom. & libro 2. de Abbate Ioachim, qui ex ianitore, illiterato & idiota vino quodam ab Angelo allato & hauſto, ſubito non propheta tantum, ſed & ſubtilis diſputator, & Theologus eruditus ſtatim emerſit, vt narrat Laonicus Calchondilas libro 6. de rebus Turcicis. Diſtinguendi vero à θεοδιδάκτοις ſunt αὐτοδίδακτοι, D qui non infuſione, ſed labore ſuo eruditionem comparant, vt Dialectica. D. Auguſtinus, libro 4. confeſſ. & Theologiæ 5. Athanaſius, teſte Nicephoro libro Hiſtor. capitulo 44.

Sed doctrinæ à Diabolo acceptæ ſuperiora illa ſunt exempla.

E Hoc ann. 1600. menſe Martio. Toleti lata per fidei Inquiſitores ſententia, cuiuſdam Roman Ramirez oſſa cum ſtatua combuſta fuere, qui in reatu & carcere obierat: huic inter cetera imputabantur accepta à dæmone

A medicinæ peritia. Quoniam vero multa in hoc facinoroſo magica concurrere, ideo fiſcalis accuſationem fide bona ex Hiſpanico ſermone in Latinum transferre non grauabor. Poſtquam ergo narraſſet eum iam ſemel accuſatum, abiuraſſe errorem Machometanum, addit relapſum (vt ſex illa conſueuit) & rediiſſe ad vomitum: ſeruaſſe ritus & ceremonias Macho- B meti, multis annis ieiunaſſe magnum ieiunium quod vocant *del Ramada*, præmiſsis *guadoc & zala*, lauando totum corpus, induendo induſium mundum, recitando *azoras* (hoc eſt preces) eius ſectæ, verſa facie ad *alquibla* (hoc eſt ſolem orientem) eleuando & demittendo caput, & ſe ad terram vſque inclinando, & extendendo ſupinas in cælum palmas cum C diceret *Aiaquebar* (h. Deus eſt magnus) & ſurgentem ante diem ad celebrandum ieiunium *Zahor*, eo abſoluto ſeruaſſe & celebraſſe ſolenniter Paſcha ipſius *Romada* per tres dies: abſtinendo omni labore & opere ſeruili, præſertim primo die, induendo induſium mundum, faciendo dictum *guadoc & zala* cum aliis multis ritib⁹ & ceremo- D niis Machometiſmi. Et quod addens delictum delicto, & culpam culpæ, ad opus & finem malum, à multis iam annis pactum & fœdus iniiſſet cum dæmone expreſſum, eo adorato, & facto homagio, & anima illi dicata, ea lege vt dæmon ei adeſſet fauore, ope, conſilio, quotieſcunque aliqua in re indigeret, & peteret: & ideo petiiſſe, & à E dæmone obtinuiſſe notitiam peritiam que ſanandi multas ſecretas & ocultas ægritudines herbis, ſuffumigationibus & incantamentis ſuperſtitioſis, quibus de facto non paucos ſanitati reſtituiſſet. Item perſuaſiſſe ſe multæ

lectionis eſſe, & in ſacris ac profanis hiſtorijs apprimè verſatum: & valere plurimùm memoriâ, cùm ſit imperitus planè legendi ac ſcribendi. Quare ſolitum lucri gratiâ & ex profeſſo aliis de memoriâ præfatas hiſtorias ad verbum perinde recitare, ac ſi librum coram ſe explicatum legiſſet, facientem hæc ope dæmonis; & ſic non paruam vim pecuniæ ab auditoribus receptam coaceruaſſe. Cumq; quidam eum interrogaſſet, qua ratione tam fidam memoriam adeptus eſſet; reſpondiſſe, quendam ſibi magnâ neceſsitate coniunctum, peritiſsimum naturæ herbarum, qui habebat familiarem dæmonem, potum neſcio quem dediſſe: quin etiam hunc eundem cùm ſemel vellet Cæſar auguſtam, quindecim inde leucis diſtantem, proficiſci, facta coniuratione, quâm dicunt, *de bon y varon*, ſubitò comparuiſſe equū, quem ambo conſcendentes; minimo ſpacio temporis, ad vrbis portas peruenere, & ibi equo; ſed prius frenum ademiſſe; derelicto, curaſſe negotia, quorum cauſâ eò profecti erant, & reuerſos ad portam equo frenum iterum inieciſſe, & momentò fere domum relatos. Item, cùm quædam mulier ſe ad lectum conferens (in oppido Deza id accidit) irata fortè, dæmoni commendaſſet, & à neſcio quo ablata ſubito non comparuiſſet, maritus Ramirem acceſsit opem poſtulans, hic reſpondit, animúne deſponderet, ſe illi vxorem eius reſtituturum. Dedit ſimul epiſtolam, & iuſsit vt certum ad locum inter vineta ſe conferret, & ibi facto circulo, in medio circuli conſiſteret. at quando audiret turbam hominum pertranſeuntem, etſi nullum videret, interrogaret, vbi rex foret? ſi reſponderetur illac tranſire, tum epiſtolam ante ſe in

A ſolum abiiceret. fecit ille, quæ iuſſus, & vxorem recepit, non videns, quis aut quomodo reddidiſſet. Item ſolitum addebat fiſci procurator edicere multa valde arcana, & quæ contigerant in locis remotiſsimis, quæ quo tempore indicabat, non poterant ei, niſi vi pacti dæmonici innotuiſſe. Semel (ait) cùm domo abiret, dixit venturum peregrinum quendam; qui B eum quæreret, & peteret, accederet liberaturus filiam eius ab obſidēte dæmone. quare vt ſe ſtatim, vocarent. abiit, venit alter, vocatur Ramirez: & ſic ſe gerit in ſanando morbo, vt clariſſimè appareat, ipſiuſmet maleficio dæmoné in ægram antè immiſſum fuiſſe. Primò enim nuptiarum die miſellam fluxus ſanguinis cum animæ deliquio, & cordis oppreſsione inuaſerat. mox- C que, lipoptychia frequenti durante, cœperat odiſſe parentes, & maritum, & hunc nec videre, nec cum ipſo dormire ſuſtinebat. Aduertere obſeſſam eſſe, vocatur ſacerdos, diebus octodecim exorciſmis & conſuetis Catholicæ Eccleſiæ remediis, nititur malum hoſpitem abigere. tandem vnus dæmon profatur, centum & vnum illi muliebri corpori dæmones immiſſos, tum D tamen ceteris abſentibus ſe ſolum adeſſe, cùm itaque Sacerdos ſolitos Manualis Eccleſiaſtici exorciſmos ingeminaret, eumque adigeret dicere, quo cæteri abiuiſſent, reſpondit profectos ad oppidum Deza, prædictum Roman Ramirez conuenturos, & quæſituros ab eo, quid fieri à ſe vellet: nec abituros, donec ipſe recedendi licentiam concederet. Tum etiam crudelius mi- E ſellam afflictam fuiſſe adeò, vt toto die in deliquio permanſerit. Cumque Sacerdos iuberet: vt fœminā vexare deſineret: & eam cum marito, vt vxorem

decet, ſineret degere, eique redderet iocale præcioſum, quod eripuerat, reſpondit, ſe adigi à Romano, & habere ſe iocale, ſed reddere non poſſe. Poſtea cum parentes aduocaſſent Roman Ramirezium curandæ filiæ gratia moti dictis dæmonis: confeſtim vt domum ille ingreſſus, cæpit mulier mira dicere & agere, clamabat ſcire ſe illum aduenisse, & cauſam aduentus non neſcire: eo accedente; vt vidit, iterum deliquio concidit, & ore contorto triduum permanſit ſine cibo & potu, non valens quicquam ſubſtantiæ vllius traiicere. Magus itaq; eam imbuit forti ſuffumigatione ſolearum, olei iuniperini, & aliarum rerum, & reuocat à lipopſychia, & alloquens obſeſſorem dicebat, ſinas illam, ſinas illam, diſcedes. fuge, niſi velis me ſuffumigationem iterare. Sed nolente dęmone reſpondere iuſsit, omnes exire thalamum, & putâs ſe à nemine exaudiri, quærebatur & expoſtulabat cum dæmone dicens: cur mihi non reſpondes? humilior certè fuit paredrus mei aui quid commerui, vt mihi loqui dedigneris? an non ſufficit, quod me totum tibi à tam longo tempore deuouerim? fac ergo, ſopora hanc mulierem: ne quid verborum noſtrorum exaudiat. Interea dæmon alius aduenit, cui reus, Bene veneris, quid illic rerum egiſti? qui valent vxor, & liberi? Filius (inquit) tuus malè habuit, ſed iā extra periculum eſt: vxor peius habuit, iam conualuit: nepotulus adhuc æger eſt, & periculum, ne moriatur. Tum infert Ramirez, cum ſciant quod fidelem & diuturnam eis ſeruiuerit ſeruitutem, & quantum eis obſtrictus eſſet: nec ignorent, ſe vrgeri debito ducentorum regalium, pro ſolutione locati à ſe horti: æquum eſſe, vt viciſsim ſibi

A gratificentur, & ex obſeſſæ corpore recedāt, ſaltem ſpacio quindecim dierum, & interea ſanam & incolumem relinquāt: vt ſic copioſam ſolutionem mercedis recipiat, & in poſterum fama & exiſtimatio eius creſcat, quæ alioquin inſignem plagā ſit acceptura, niſi exeant. Poſſe poſtea iterum eam inuadere, & poſsidere arbitratu ſuo. Pollicitum deinde dæmonem id ſe facturū,

B eiq; pariturum. Cùm verò videret Ramirez hoc colloquium ſuū ab aliis exauditum, ſeq; deprehenſum tanquam poteſtatem in dæmonem habens, ſtomachabundus ei interminatur ſe in compedes eum coniecturum & facturum, vt ſui memor, nihil tale deinceps auderet. Expulſo dæmone, quia non ſatis largam mercedem operæ parentes fœminæ ſoluerant, eis minatur fo-

C re, vt breui iterum ipſius ope indigeāt: & maleficij ſortem ſtatim tranſtulit in maritum fœminæ liberatæ, iubetque dæmonibus, vt in eum tranſeant, eumque diuexent: fecêre, & diem integrum crudeliſsimè afflixerunt, iniectis mille imaginationum terriculamentis, & deſperationum tentamentis. Quare vocatus iterum, cum ad eum acceſsiſſet; fortiter, inquit contuber-

D nalis cum dæmone colluctatus fuiſti: & adhibitis ſuffumigationibus dæmones eiecit: & ex oppido diſceſsit, male contentus exiguo ſtipendio. Poſt abitum deprehendere parentes filiam nō modo non eſſe ſanatam; ſed peius in dies habere: ſcribunt ergo ad magum eundem, & ſimul eundem pecuniæ nō parum mittunt, pollicentes maiorem ſummam, ſi fœminam perſanaret. ille

E dedignatus venire, dat tabellario materiam alterius ſuffitûs, & ritū, quo vti deberet deſcriptum, addens cum domum rediſſet, inuenturū illam meliuſ-

culè valentem, & cum ſociabus tripudiantem: & ita factum eſt. cumq́; vxor adhuc nollet cũ marito dormire, ſuffumigauit eam, addens verba, quæ iuſſus erat, nempe; dęmones exite ab hac fœminâ, quia iubet Romã. alioqui ipſum vocabo, & veniet, & vos vi pellet: quia hoc mihi pollicitus fuit. Ad quam coniurationem mulier vehementi clamore edito ſana facta libera manſit, & cum marito vixit, vt coniuges ſolent.] Hæc in actis illis iudiciariis.

6. In voluntatem longe reſtrictior eſt magiæ dæmoniſque potentia. Nequeunt voluntatem mouere aliter, quàm obiecto. tanquam odibili vel amabili, exterius propoſito: vel excitatis imaginariis viſionibus, & cogitationibus; vel allecta & inclinata voluntate, per paſsiones in parte ſenſitiua inflammatas, quæ quo vehementiores ſunt, eo quoque & acrius inclinant, quaſi abripiunt aliquando: nunquam tamen vllam voluntati neceſsitatem imponunt. Exulare illi iubent arbitrij libertatem, qui peccandi neceſsitatem vel coactionem vllam admittunt: etiam in ijs, qui mortiferis culpis ſunt irretiti. homines certe deſiiſſent eſſe, ſi liberum arbitrium amiſiſſent. ſunt quidem hi Gratia gratum faciente deſtituti, attamen nec naturali libertate arbitrij, nec communi auxilio Dei ſunt orbati. Vnde hæc ergo in peccatum neceſsitas? peccatum niſi libero conſenſu non committitur: liber vero conſenſus arbitrium liberum præſupponit. Vnde fit, vt (ſi Deus non prohibeat) poſsit diabolus, in actum aliquem, vel motionem impellere, quæ motio ex ſuo genere, ſi conſenſus adeſſet, peccatum foret: peccandi tamen neceſsitatem nunquã voluntati queat adferre, quia inuito conſenſum ne-

A quit extorquere. *a* Sed nec Deus finit omnes in tentando vires dæmonem exſerere: facitq́; vt tentator non tentet quantum poſſet, ſed quantum humana fert imbecillitas: quam nunquam ſufficienti ſinit auxilio deſtitutam: ne in grauiſsimis quidem peccatoribus, quibus illud cum iuſtis adhuc eſt commune, quod Apoſtolus ad magnum animæ ſolatium ſcripſit:
B *b* non bonis tantum, ſed toti Eccleſiæ Corinthiorum, in qua multi erant mali, multi etiam iuſti: *Fidelis autem Deus eſt, qui non patietur vos tentari vltra id quod poteſtis: ſed faciet etiam cum tentatione* (pro tentati cuiuſque diſpoſitione & capacitate) *prouentum, vt poſsitis ſuſtinere.*] Quæ fidelitas, virium liberi arbitrij, & communis ſufficientiſque auxilij (de quo
C Theodoretus hæc verba accepit) diuini, conſeruationem præſupponit & includit: cuius conſeruationis promiſſę fida exhibitione conſequitur humana imbecillitas: vt, ex tentatione dæmonis, non ſolum bonæ voluntati & conatui fœlix exitus, & euaſio contingat; ſic ποιήσει τὴν ἔκβασιν Auguſtin. & Hieron. explicant *c*) ſed etiam, vt periculum prætergreſsi: for-
D tioreſque in poſterum ad tolerandum effecti; pro detrimento, quod timebatur, vt lucrum præterea ex tentatione reportemus, vt optimè Photius expoſuit: & noſter id optime vertit, quicquid Nouatores ganniant. nam βαίνειν vltra progredi eſt. vide quæ in hunc locum egregiè ex variis D. Auguſt. locis Beda diſſeruit. Cùm poſſint itaque peccatores, hoc adminicu-
E lo freti, ſingula peccata lethifera vitare: ſanè, ſi ſuccumbant huic tentationi, cui potuerunt non aſſentiri: voluntariè ſuccumbent, non coacti vel adacti

a D Tho. 1. q. 80. ar. 3. & cõfirmat eleganter Cyrill. Catechef. 4.

b 1. Cor. 10. v. 13.

c Auguſt. in Pſal. 61. & Hieron. in Ioan. idem Aug. in epiſt. 89.

neceſsitate, quæ hic nulla reperitur. Sed an ſaltem poſsit impedire diabolus ne ſagæ pœniteant? ignoratio Theologiæ hac in quæſtione Nicolaum Remigium *a*reddidit fluctuanti & ambigenti ſimilem, dicendum, ſicuti potuit in peccatum inducere, ſic etiam poſſe obſtinationem in peccato fouere. & nutrire per ſuggeſtiones, conſilia maleſuada, tentationeſque alias: ſed nunquam poſſe abſolutè impedire, ne vel alij peccatores, quantumuis graues, vel ipſæ ſagæ pœniteant, & pacto, quod cum illo inierunt, renuncient. poterunt itaque cum ſpecialis illo auxilij fauore, quandocunq; ſeriò volent, quantumuis retinente Diabolo pœnitere: ſine ſpeciali illo Dei auxilio, id nō poſſent. alioquin potentior eſſet in retinendo Diabolus, quàm Deus in recuperando, quod ſanè blaſphemum eſt. Probat iſtam communem Catholicis Theologis ſententiam Andr. Vega de *Iuſtificat. q.11.*

a lib. 3. dæmonolat. cap. 8.

Vt autem exemplo aliquo declaretur, quouſque interdum ſoleat progredi, dæmonis conatus in voluntate non planè, ſed plenè, non vere, ſed apparenter ſubigenda, ad tentatorum conſolationem. B. Angliæ de Fulgino verba repræſentabo; quibus illa quid experta fuerit, *vitæ eius* c.19. ſic exprimit: *Tormenta vero & animæ paſsiones, quas, ſine comparatione acerbiores & plures eſſe dico, quàm corporis, patior quaſi aſsiduè ab ipſis dæmonibus. Nec ſcio aliam aſsignare ſimilitudinē, quam de homine ſuſpenſo in pergula, qui ligatus manibus poſt tergum, & velatis oculis ſuſpenſus cum ſune remanſiſſet in patibulo, & viueret, cui nullum auxilium, nullum remedium, vel ſulcimentum ſupereſſet. Dico quod adhuc deſperatius & crudelius à dæmonib. torqueor. Video* A *enim quod dæmones ita animam meam ſuſpendunt, quod ſicut ſuſpenſus non habet aliquid ſuſtentamēti: ita animæ nullum videtur remanere ſuſtentamentum, & omnes virtutes animæ ſubuertuntur, ſciente ac aſpiciente anima mea. Et quādo anima mea videt ſubuerti omnes virtutes, & diſcedere, & quod non poteſt ſe ibi opponere: eſt tantus dolor animæ, quod vix aliquando poſſum plo-* B *rare propter deſperatum dolorem & iram, aliquando vero ploro irremediabiliter, aliquando etiam tanta ira venit in me, quod vix poſſum me tenere, quin me totam dilaniem: aliquando non poſſum me tenere, quin me horribiliter percutiam, & percutiendo me ipſam tumefeci aliquando caput meū, & alia membra. Et quando anima videt cadere & diſcedere omnes virtutes, fit planctus* C *animæ, & vociferor ad Deum meum.*

Item aliud tormentum patior, quia omnia vitia in me reuixerunt. & aliquando reuiuiſcunt: non quod in vita durabili rationem meam ſubycientes, ſed præbent mihi & adferunt magnam pœnalitatem. Et etiam vitia, quæ nunquam fuerunt in meo corpore, veniunt in me, & incenduntur, & adferunt mihi magnam pœnalitatem: ſed non ha- D *bent vitam continuam: & quando remoriuntur, dant mihi magnam conſolationem. Video enim quod dæmonib. tradita ſum multis: qui reuiuiſcere faciunt vitia quæ horreo, & quæ fuerunt mortua, & addunt illa, quæ nunquam fuerunt. Et ego recordans, quod Deus hic fuit afflictus & deſpectus, & pauper: vellem quando oportet, vt omnia mea mala duplicarentur. Et quandoq; ſum in* E *tenebra horribiliſsima dæmonum, vbi videtur omnino deeſſe omnis ſpes boni, & eſt illa tenebra horribilis, & ſuſcitantur vitia in corpore, quæ cognoſco*

intus

intus in anima eſſe mortua: ſed extra animam ſuſcitant ea dæmones, & etiam illa vitia quæ non fuerunt ſuſcitantur. Et in corpore ad minimum patior in tribus locis. Nam in locis verecundis eſt tantus ignis, quod conſueui apponere ignem materialem ad exſtinguendum ignem concupiſcentiæ, donec confeſſor meus mihi prohibuit. Cum ſum in illa tenebra, credo quod citius eligerem aſſari, quam prædicta tunc pati: imo tunc clamo & aduoco mortem: vt per quemcunque modum mihi Deus concederet eam euenire, & tunc dico Deo: Domine ſi me debes mittere in infernum, cito facias, & ne differas: & ex quo me reliquiſti, comple, & ſubmerge me in profundum. Et tunc intelligo, quod eſt opus dæmonum, & quod non veniunt illa vitia in anima mea: quia anima nunquam conſentit eis, ſed corpus patitur violentiam & eſt tantus dolor & tædium: quod ſi duraret, corpus id pati non poſſet. Sed & anima videt, quod eſt ei ablata omnis potentia, quãuis non conſentiat vitijs: non tamen habet poteſtatem a omnino reſiſtendi vitijs: & videt quod eſt contra Deum, & ſic cadit, & torquetur in eis. Et eſt quoddam vitium permiſſum à Deo venire in me, quod nunquam fuit in me: & prædictum vitium manifeſte cognoſco quod permittitur à Deo venire in me, & prædictum vitium eſt tam magnum quod ſuperat omnia alia vitia: & eſt quædam etiam virtus, quæ datur mihi manifeſte à Deo contra prædictum vitium, qua virtuoſe à Deo liberor. Et ſi non haberem ego fidem de Deo certam, ſolum in iſto, & non pro aliquo alio, remaneret mihi: & in iſto remaneret mihi ſpes certa, & ſecura, de qua non poſſem dubitare. Et virtus præualet ſemper, & vitium deficit, & virtus

a Sic ſcilicet vt etiã ſuggeſtionem ipſam [re]pellat. [No]n habet non con[ſen]tiat.

A *tenet me, & non permittit me cadere in vitium. Et eſt virtus tantæ fortitudinis, quod non ſolum tenet in me, imo dat mihi tantam fortitudinem virtutis, quod vere in iſto cognoſco Deum, & illuminor: & confirmor in tantum, quod omnes homines mundi, nec omnia dæmonia inferni, nec aliqua alia res, poſſet me mouere* b *ad minimum peccatũ:*
B *& cum iſta virtute remanet mihi fides de Deo. Vitium autem eſt tam magnum, quod verecundor illud dicere: & quod quando prædicta virtus eſt mihi abſcondita, & videtur mihi quod me dimiſerit, non eſt res, quæ poſſet tenere, nec pro verecundia, nec pro pœna aliqua, quin ſtatim ruerem in peccatum. Tunc tamen ſuperuenit illa virtus, & virtuoſe me liberat: ita quod, nec ego ipſa poſſem pec-*
C *care pro omnibus bonis, vel malis iſtius mundi. & iſtos labores ſuſtinui per duos annos & plus.*] Hactenus interpres parum Latinus D. Angelæ: in cuius verbis cernere eſt tres gradus huius grauiſsimæ & moleſtiſsimæ tentationis Diabolicæ, & ſimul diuinæ gratiæ non deſerentis hominem efficaciam: voluntatem quoque nunquam à diabolo poſitiue cogi, quantumuis vis re-
D ſiſtendi debilitetur, & videat ſuccumbere, non ſuccumbit tamen: quia poteſt homo, cum Dei gratia non conſentire. Deniq; cernis profectũ quem cum tentatione D. Paulus pollicebatur, cuius verborum locus iſte practicus quidam eſt commentarius.

b Intellige durante & iuuante illã gratia.

QVÆSTIO XXV.

E *Quid Diabolus queat in anima à corpore ſeparanda, ipſaq; ſeparatione? vbi de exſtaſi, & mirandis circa cadauera.*

EXſtaſim ſiue raptum poteſt Diabolus in homine efficere, ligando vel

ſoluendo ſenſus exteriores idq; modis duobus, prior eſt, quando illos tramites obſtruit: quibus a cerebro ſpiritus ſenſitiui ſe ad exteriores ſenſus penetrant, veluti contingit ſomniantibus: poſterior, quãdo eoſdem Spiritus ſenſitiuos ab exterioribus ſenſibus ad interni ſenſus organa attrahit, ibiq; retinet, ne ad externorum ſenſuum organa queant deſcendere. Ita enim cõtingit, vt in raptu ob nimiam internarum virium ſenſitiuarum applicationem, & ſpirituum ſenſilium ad interni ſenſus organa confluxum, adeo impediantur ſenſuum exteriorum munia, vt corpus viuum cadaueris mortui & immobilis ſpeciem præ ſe ferat. Hæc raptus naturalis cauſa vera, diaboli vires non excedit, taleſque ſunt Sagarum & magorum exſtaſes: quibus, cum vno in loco maneant ſoporati, variis tamen in locis ſe fuiſſe: & varia peregiſſe, decepti ſæpe arbitrantur. Tale eſt quod Olaus de Magis Lappiis narrat c hoc modo: *Si quis peregrinus cupiat de ſuorum cõditione certi quid cognoſcere, præſtant, vt intra viginti quatuor horarum ſpacium reſciſcat, quid cum illis agatur, vel ſi trecentis milliaribus abſint: hoc modo. Incantator poſtquam vſitatis ceremonijs Deos ſuos cõpellauit, ſubito collabitur & exanimatur, quaſi exſtincto illo reuera excedat à corpore anima. Neq; enim aut ſpiritus in eo reliquus eſſe, aut reſtare cum vita ſenſus aliquis, aut motus videtur: ſed vt adſint ſemper aliqui oportet, qui proiectũ & exanime corpus cuſtodiãt: quod cum non fit, dæmones id abripiunt. Horis viginti quatuor elapſis, reuertẽte ſpiritu [illegible] profundo ſomno, cum gemitu expergiſcitur exanime corpus, quaſi reuocetur in vitam ex morte, qui conci-[illegible] itutus ad interroga-*

c li. 3. c. 18. Septẽtrio. regn. deſcript.

A *ta reſpondet, et vt fidem faciat percontatori, recenſet aliquid, quod agnoſcat ille, & certo ſciat in ædibus ſuis aut cognatorum fuiſſe.*] Hæc in rei veritate ſe ita habere plures alii Olao atteſtantur. Sed in hoc, raptu magico & ſimilibus exemplis, cauendi multi errores, quibus ambiguæ illæ Olai locutiones non parum ſuffragantur. Errant imprimis, B qui cum Cardano quotiſcumq; collibuerit, naturali ſua vi, & arbitrio volũtatis rapi ſe iactitant. Facit hoc proculdubio dæmon ex fœdere: nec fortaſsis certius aliud Magiæ indicium, quam huiuſmodi voluntarii raptus. In virgine quoq; illa Cæſaraugustana (ſic voco, quia illic ab Archiepiſcopo an. 1585. fraus tandem detecta) pſeudoſtigmata C Chriſti oſtentante, raptus illi adeo frequentes, omnes ex pacto, cum oues paſceret cum dæmone inito, naſcebantur: vt & Magdalenæ Crucis Cordubenſis, quæ famoſa fuit ſaga. Errat etiam & grauiter, neque hoc à Cenſoribus prætereundum & relinquendum in eius erat libro erratum: errat D inquam Bodinus d. cenſens in huiuſmodi exſtaſi animam reuera migrare, & deſerere ipſum corpus, & aliis in locis interea verſari ſeparatam, qui Cabbaliſtarum error fuit, à quo ſuſpicor Platonicos alienos non fuiſſe, propter narrationem illam ipſius Platonis e, *Fren Armenium genere Pamphylium, cum inter cadauera cæſorum in prælio* E *decem diebus iacuiſſet mortuus, domum relatum, ſecundo poſt die: cum eſſet imponendus rogo: reuixiſſe, ac prodigioſa quædam narraſſe, quæ illo tempore apud inferos vidiſſet.*] Similis fabula fuit de quodam Clazomenio apud Origen. *lib. 3. contra Celſ.* & illa de Ariſtæa Proconneſio, quem narrant Plinius *lib. 7. ca. 52. & Plutarch. in vita Romuli*, ex

d li. 2. De monoma. ca. 3.

e lib. 10. de repub.

Hero-

Herodoto multoties defunctum reuixiſſe, & animam quoties voluit reſumere potuiſſe: ita, vt aſsiſtentes animam, cerui effigie, ex ore euolantem viderent. Nam iſte non mortuus erat, ſed in raptu magico, &, non anima ex ore euolabat, ſed diabolicum præſtigium. Idem dicendum de militis dormientis ore egreſſa, & iterum ingreſſa muſtela alba, & per gladium riuulo impoſitum iterato commeante, quod narratum ab Helinando *a*. fuit hoc ludibrium dæmonis, ad hoc inſtitutum, vt de animæ migratione hunc errorem mentibus imprimeret: vetulis deliris, & pueris, qui nondum ære lauantur, id quam philoſophis perſuaſurus. Mors enim nihil eſt aliud, quam animæ à corpore ſeparatio: cumque ipſo egreſſu hæc contingat ſeparatio: fieri nequit quin homo egreſſu iſto moriatur. Si moritur, quis animam iterum in corpus inducit? Sola Dei virtute redire illa poteſt. Mortuorum animæ locum ſuum, teſte Pſalmiſta, ignorant, hoc eſt corpus ſuum amplius non norunt. quare anima ſemel ſeparata, nec aliud corpus ſubire, nec ſuum iterum ingredi ac informare poteſt, niſi Deo permittente atque ducente. De Philappis & Finnis igitur, & de ariſtæa, & de Hermotimo Clazomenio, *b*, quod illi obiciunt, id nos nec latet, nec mouet. Ecſtaſis Diabolica interceſsit, ſed anima à corpore non receſsit. *Omnia* (inquit Tertullianus, hac ipſa de re agens. *c*) *magis conſectanda, quam hanc licentiam animæ ſine morte fugitiuæ.*] Et alibi idē rectiſsime pro Axiomate tradidit *d*, *nuſquam animam ſine carne eſſe, quam diu in carne eſt.*] Et in ecſtaſi animam extra corpus peregrinari, negat aperte auctor breuium quæſtionum, quæ o-

A peribus D. Athanaſii adiunguntur *e*. Nec Auguſtinus *f* quicquam habet, quo Bodino ſuffragetur, alibi vero palam contradicit *g*. Abutuntur etiam aduerſarii ſcripturis. Nam cum illud citant, *precioſam eſſe in cōſpectu Domini mortem ſanctorum eius h*: perperam verba de prophetarum ecſtaſi accipiunt: quę ad veram mortem, ſeu animæ à corpore ſeparationem ſunt referenda *i*:

B &, quamuis de raptu acciperes, eorundem, *Mors*, vocaretur, quia mortui corporis imaginem repræſentat. Cum etiam de Apoſtoli raptu ratiocinantur, non poſſunt probare eum extra corpus fuiſſe: potuit Deus id facere: ſed an fecerit, cum ipſi Paulo fuerit incertum: malo dubitare, quam cum B. Hildegardi affirmare *k* cor-

C pus vere ab anima tum fuiſſe ſeparatum, dubitant quotquot memini patres, dubitant etiam Scholaſtici omnes. Parum vero peritum ſe philoſophiæ Bodinus oſtendit, cum *Apheresiam* cum *Ecſtaſi* confundit. In hac videtur anima à corpore abeſſe, quia priuatum eſt corpus functionibus animæ ſenſitiuæ, mouentis, & interdum intelligentis *l*: in apheresia ve-

D ro, non functionibus animæ modo, ſed ipſa corpus caret anima. in illa corpus dicendum inſenſile, & immobile actu: in hac, naturaliter loquendo, eſt exanimum tam potentia, quam actu. Quale demum illud argumentum? ſi anima ſit immortalis, neceſſe aliqua ſine corpore operari illam poſſe *m*. Sed eſt immortalis, operari igitur po-

E teſt in exſtaſi ab illo ſeparata. Mi homo, moneo Scholas Dialecticorum adeas, & diſcas: cum ſint plures vnius rei functiones, non recte, quod de omnibus non probaris, id ad vnam re reſtringere. Deus bone, quot ſunt

a Helinan. l. 15. Chronicor. & Paradinus in Symbolis.

Vide ... cis. in ... comio ... æ. & ... re de ... Socr. ... de ani...

... de re... ct.

e q. 15.

f li. 81. qq.

g li. 18. de ciu. Dei c. ... pis. ad E... uo. & (ſi i... pſe auct.) l. de ſpiritu & anima.

h Pſal. 115. v. 15.

i vt cum B. Cyprian. etiam Rabbini cenſent.

k in Quæſtionibus ſuis.

l Schalig. de ſubti. contra Cardan.

m Ariſtot. lib. 2 de anim.

functiones animæ in corpore exiſtentis, in quas ſibi corpus partem iusque nullum vindicat? cogita voluntatis, intellectuſque actus, & ſuper ſeipſam ſui reflectiones, aliaque quæ ex libris, de animæ immortalitate agentium, poſſunt peti *n*. Verum certiora hæc Chriſtianæ ſapientiæ peritis ſunt, & rectæ philoſophiæ non imperitis, quam vt longiore indigeant probatione, neque mihi vacat vel lubet lucenti ſoli lampadem accendere. Solus Deus ſic animam per raptum ſeparare poſſet: & interea in corpore idoneas iterum recipiendæ animæ diſpoſitiones conſeruare: quod an ſibi contigerit, dubitare ſe D. Paulus profitetur *o*. Atque ita intelligendum exiſtimo quod fertur in franciſcanorum geſtis, de Beat. Ægidio, eum interrogatum. An aliquando in hac vita corpus ſuum per exſtaſim vel contemplationem anima deſerat: reſpondiſſe affirmatiue, & hominem cognouiſſe cui id acciderit. vel enim id dicebat, eo quod omni corporis functione abſoluta ad tempus, & ſic corporis oblita fuerit penitus: vel quod diuina potentia corpore educta, & in id reducta fuerit. Narrat hiſtoriam Ioan. Saluator Irados tom. 1. factorum & dictorum illuſtr. Ordinis. D. franciſci. fol. 205. Falluntur tertio, qui falſos hos & dæmoniacos raptus ſiue exſtaſes (pro iiſdem nunc ſumo non ignarus alibi *p* ſubtilius diſtingui) non ſeparant à vero & ſupernaturali raptu: quo per ſpiritum diuinum homo ad rerum ſupernaturalium contemplationem ſiue cognitionem, cum abſtractione mentis à ſenſibilibus, eleuatur: de quo præclare, vt ſolet, D. Thomas diſſeruit *q*: quales fuere prophe-

n vide (ſi lubet) dicta citataq; in Troad. Senecæ cho. 2.

o 2. cor. 12. vi. D. Thom. 2. 2. q. 175. a. vlt.

p d. q. 175. 1. 2. ad 1.

q 1. q. 175.

A tarum, Apoſtolorum, & ſanctorum hominum, longe diuerſi à Magicis exſtaſibus: de quibus B. Irenæus locutus agens de Marco mago *r*. Plurimorum de veri raptus natura opiniones Gentilium philoſophorum, & Arabum aſtrologorum recenſuit M. Antonius *s* Mocenicus, opere verboſiore quam ſolidiore, &, excepta

B nona, ceteras ſatis bene confutauit. quid ex dictis eius retinendum, quid repudiandum exiſtimem, breuiter accipite. Igitur falli *t* eum puto, dum ſubiectum raptus contendit debere eſſe mediam quandam ſubſtantiam inter mortalem & immortalem, & huiuſmodi ait eſſe animam noſtram: quam dicit eſſe mortalem reſpectu

C partis ſenſitiuæ, immortalem reſpectu partis rationalis. fallitur. ſi ſit in anima noſtra pars vna immortalis, & pars alia mortalis, quæſo nonne pars hæc ab illa queat ſeparari? diuiſibilis ergo iam anima noſtra futura: quare nec immortalis. abſit hoc à mentibus noſtris. totam hominis a-

D nimam, quoad ſubſtantiam eſſentiamque ſuam, credimus eſſe immortalem. non anima, ſed homo ipſe reſpectu totius compoſiti, quid medium eſt: corpore mortalis, anima immortalis. Subiectum tamen raptus, non eſt totus ſecundum ſe homo: ſed anima ipſa humana: ſubiectum totum incorporeum, indiuiſi-

E bile, & immortale. anima hæc ſubiectum eſt raptus, non ratione intellectus agentis, ſed ratione intellectus poſſibilis: quod bene docuit Mocenicus *u* Formalis cauſa, raptus eſt ipſa illa actio, qua quis eleuatur: & cœleſtibus illis rebus quaſi vnitur. Finalis cauſa eſt, coniunctio animi cum Deo iuxta illud Anicii Seuerini.

r li. 1. contr. hær. c. 9

s l. de tranſitu hominis in Deū

t cap. 14.

u cap. 30.

Tu requies tranquilla pijs, te cernere finis,
Principium, vector, dux, ſemita, terminus idem.

Agens ſiue efficiens cauſa, duplex aliquando poteſt eſſe. Inſtrumentalis, erit intellectus agens, principalis verò futura Deus. dixi poſſe aliquando eſſe, quia licet Deus per ſe ſolus ſit cauſa ſufficiens, ſolet tamen cauſas ſecundas, vt inſtrumenta, adhibere. quare (B) poterit intellectus agens eſſe cauſa inſtrumentalis. quia quamuis eius ordinariũ munus ſit, ſpecies à phantaſmatibus abſtrahere, & hic nulla ſint phantaſmata: ſolet tamẽ Deus, cum ſe menti noſtræ per raptum inſinuat, ea, quæ vult nos tum videre, diuinâ quadam repræſentatione oſtendere: vbi vero ſpirituales haſce res intellectus noſter percepit, tunc ope intellectus agentis, (C) poteſt quædam rerum viſarum ſimilitudo & ſimulachrum effici, quem modum D. Thom. non repudiat. *a* Principalem cauſam dixi eſſe Deum; quia reuera Deus eſt, qui hominem ad ſe rapit, vt fatetur *b* Mocenicus, nec potuit negare. ſicut enim Sol in Sole non cernitur, ſicut oculus ſine lumine lumen non videt, ſicut auris niſi aëre plena ictum aërem non audit: ita nec Deus (D) ſine Deo cognoſci poteſt: ſed Deo plenus demum animus tantum in Deum erigitur. quantum diuino colluſtratus lumine eum cognoſcit: tantùm effervеſcit & exilit in ſuperiora, quantum, calore diuino ſuccenſus in Deum fertur: neque ad id, quod ſuperius eſt & infinitum, quiſquam attollitur, niſi virtute ſuperioris & infiniti attrahatur & eleuetur, iuxta veram Platonicorum ſententiam. *c* Deinde ſolus intel- (E) lectus agens ad hoc nequit ſufficere. quia quamuis Mocenicus dicat tranſi-

(A) tum hunc ex parte hominis eſſe voluntarium id tamen verum non eſt. raptum enim ſcimus ſæpè contingere inuitis, vt ſentit Diu. Thom. *d* & docet experientia. Noui, & mecum norunt mille adhuc ſuperſtites, Virginem Deo deuotam, ex ijs, quas *Beatas* illic vocant, quæ Burgis, in Caſtella, ann. 1585. ſuperſtes erat, & ſtatim percepta Eucharistia, vix ea in os ſumpta, in diutur- (B) num raptum eleuabatur; adeo vt nec admotas & adactas in pedes aciculas ſentiret: quæ, vt erat humanæ gloriæ auerſatrix, & ſancta eſſe, quàm dici malebat aut videri, ardentiſsime ſolebat Deum precari, ne quid illi huiuſmodi coram aliis accideret: & ad ſe reuerſa, erubeſcentiæ plena atque pudoris, quã poterat celerrime ſe domum in conclaue proripiebat. Non eſt ergo in no- (C) ſtra poteſtate, & proinde nec nobis eſt voluntarium ſic mente abalienari: neque id poterit noſter intellectus, quãtumuis id nos vehementer velimus. Hæc non tam eſt actio, quam paſsio intellectus: cum hic anima ſe proprie & primario gerat more patientis, ſecundariò & minus proprie more agentis, & ipſe Mocenicus *e* fateatur, hunc tranſitum hominis ad Deum (ſic enim (D) appellat raptum) plurimum paſsionis & minimum actionis habere. Deum vero dicimus eſſe cauſam efficientem raptus: nõ tantum vniuerſali quodam concurſu, ſed etiam ad hoc ipſum deſignato & particulari.

Hic in Syrtes impingit, & ſe abripi patitur procellis Gentilium & infidelium Philoſophorum. Nam *f* ſententiam proponens ſuam, contendit (E) totam raptus efficientiam adſcribendam ſoli agenti intellectui. hunc enim adiutum ſolo concurſu vniuerſali Dei, vult poſſe ſtatim intellectui poſsibili

a 1. p. q. 12. ar. 9. ad 2.
b c. 1. f. 19.
c Vide Mocenic. c. 59.
d 2. 2. qu 175 art. 2.
e cap. 4.
f cap. 45.

ſpeciem ſeu ideam Dei repræſentare: A & ſic, quod erat, duntaxat intelligibile poteſtate, vt ſit iam actu intelligibile, id vi ſuâ intellectum agentem efficere: Quaſi verò queat intellectus agens aliquam effingere ſpeciem, quæ Deum repræſentet: quod merito cum D. Dionyſio Areopagita Theologi negarunt. g

g Dionyſ. de Diuin nomin. 1. D. Thom. & ſibi interp 1. 2. q. 12. a. 2.

Sed videte quam leuiculis nitantur aduerſarij argumentis. *Obÿciunt primò.* B Deus non eſt idem cum anima noſtra: non poteſt igitur in illam agere. Quid eſt nugari, ſi hoc eſt argumẽtari? quaſi nihil in aliud queat agere, quod non ſit idem cum eo: & non ſufficiat proportio ac ſimilitudo cauſæ immediatæ & inſtrumentalis? quaſi non omnia Deo obediant: quaſi Deus, qui vnus eminenter eſt omnia, non poſsit in cuncta, vt vult agere apage mihi hos C paganiſmos.'

Secundò obÿc. Deus eſt intellectus: nihil ergo poteſt agere niſi cognoſcendo. ſed extra ſe nihil Deus cognoſcit: animus autem noſter eſt extra Deum: animum ergo noſtrum non cognoſcit: nihil ergo in animum noſtrum poteſt agere. *Reſp.* Deus eſt intellectus, ſi ſumas intellectum impropriè loquendo pro ſubſtantia ſpirituali in D genere; non vero eſt intellectus, ſi capias intellectum pro potentiâ intellectiuâ; quo pacto eum ſumi ab ipſo docet conſecutio argumenti; quæ nulla foret, neque antecedens cum illatione cohæreret, ſi aliter ſumeretur: certum enim eſt ſpirituales ſubſtantias etiã aliter quã cognoſcẽdo agere poſſe, vt loco mouere, & huiuſmodi. Quod ſi velit tantũ dicere, nihil poſſe agere in ſubie- E ctum, quin ſubiectum illud cognoſcat; hoc certè verum eſt, quia Deus omnia cognoſcit: Spiritualis tamẽ ſubſtantia, vt Angelus, poſſet agere in aliquod ſubiectum ſibi incognitum. Vnde tamen ſequitur falſiſsimam eſſe illam ſubſumptionem, Deum extra ſe nihil cognoſcere. quid enim hoc aliud ſignificat, quam Deum præter ſemetipſum nihil cognoſcere? non cognoſcit ergo arbores, nec equos, non peccatores, non dæmones. quo ergo pacto creaturas conſeruat, & mundi ſatagit, & punit peccatores: eſſe hæc extraria Deo, & cognoſci à Deo fatendum igitur nobis; niſi Epicurei & athei ſumus. Deus quidem eminenter eſt omnia, ſed non formaliter. Si loqueris, de iis quæ ſunt eminenter extra Deum: fruſtraris. quia nihil quod eſt, non eſt eminenter in Deo; ipſe quoq; animus noſter hoc modo non eſt extra Deum. Quare patet te loqui, de ijs quæ ſunt extra Deum formaliter. Sed Deus cognoſcit omnia quæcunque ſunt, etiamſi illa non ſint in Deo formaliter, ſiue etiamſi Deus illa non ſit formaliter. quare & animum noſtrum Deus cognoſcit. cognoſcit ſane, & puniet, ſi viderit infidelem, & ad Gentilium ſcita impia deſciſcẽtem. Non ſum ignarus iſtud axioma, (*Deũ nihil extra ſe intelligere*) tribui Ariſtoteli: h ſed Ariſtoteles veniam meretur; cuius oculus, nullo fidei veræ radio illuſtratus, vt noctuæ oculus ad illam lucem infinitatem calligauit. Chriſtianis verò hominibus venia danda non eſt, ſi talia deliramenta pertinaciter tueantur, & non Gentilium placita regulis fidei, ſed fidei ſcita illorum placitis pergunt ſubmittere, veré cæci cæcos deligentes duces, cum quibus in erroris foueam corruant. Auerroiſticum hoc potiùs figmentum eſt, quam Ariſtotelæum placitum: qui perfidiæ columen Arabs inteſtabilis,

h libr. 12. Metaph.

ſectatores ſuos ex hoc principio eo deduxit, vt exiſtiment etiam hinc ſequi; Deum ſic aliquid ſibi perfectionis adiuncturum nouæ, ſi hominem ſibi per raptum coniungeret, vel ſi extra ſe alia intelligeret: Deoque ipſi tunc opus fore ſenſum & phantaſiam, quę omnia vel dypondij Theologi ſtatim exſufflarint, vt vanitate ſua diffluentia, nec quicquam cohærentia. Deus in ſe ipſo, vt in ſpeculo, ſimul & ſemel videt omnia; cognoſcendo alia, tribuit ipſis perfectionem. Nobis accedit perfectio coniunctione vel cognitione, propter imbecillitatem & egeſtatem noſtram. cuncta Deus poſſidet, nec ipſe mutatur, ſed mutat res, quas ſibi coniungit. Deniq; cenſet idem Mocenicus, raptũ omnem eſſe ſucceſſiuum: quod indiget, vt verum ſit, commoda interpretatione. Raptus enim fieri poteſt in inſtanti, quia Deus cauſa efficiens eſt actiuitatis, & potentiæ infinitæ: per temporis tamen fluxum actio ſeu paſſio raptus poſtea continuatur: & ſi quæ ad raptum, ex parte hominis aliquando præparationes præcedant, vt contemplari, &c. illæ ſunt ſucceſſiuæ. Hæc de raptu nunc ſufficiant. Non nego ad raptus hominem aliqua contemplationis ac deſiderij vehementia, quaſi præparari & diſponi, vt recte docuit Rodericus Doſma Delgadus lib. 1. de authoritate S. Scripturæ c. 12. Sed contendo id plerunque illis contingere, qui patiuntur malorum ſpirituum falſas reuelationes, ſi data opera conentur in exſtaſes incidere, vt ſolebant olim Montaniſtæ, & hodie ſolent Magi & Anabaptiſtæ: ac ne tum quidem ab eorum arbitrio raptus eſt effectiuè ſeu phyſicè, ſed moraliter duntaxat, & ſeu ex pacto. Quare nihil hoc pro Mocenico, vel contra me facit.

A Alter verę ſeparationis animę à corpore, certiſſimus modus per mortem, quin ſit diabolo permiſſione Dei poſſibilis, negari nequit. Quot enim Angelus vnus millia Aſſyriorum vna nocte occidit: nonne Aſmodeus ſeptem Saræ maritos, & Iobi liberos omnes Diabolus necauit? nonne maleficiis quotidie dæmon plurimos necat? ſed de hoc poſtmodum copioſius diſſere-
B tur, *lib.* 3.

Poſtquam animam à corpore mors ſeparauit, nondum diaboli omnis poteſtas ſopita. poteſt in animam nonnulla, poteſt in corpus. Animam poteſt ſuppliciis abdictam, quantũ Deus iuſſerit punire, an poſſit iterum in corpus mittere, vel facere apparere, mox diſcutiemus.

Quoad cadauera mortuorum ſolet
C aliquando ea induere, & ijs apparere, vt poſtea dicetur: poteſt etiam in eadem: maxime in ea quæ ſita ſunt locis non conſecratis: quæcunq; poteſt in alias res corporales, & ſpeciali quodam modo poteſt ſoletq; miranda quædam in ijs, & prodigioſa cauſas naturales ignorantibus, operari & exhibere quædam, quaſi viuentium corporum, & vegetantis animę munera. v. g. vt fluat
D ex vulnere mortui ſanguis in præſentia occiſoris (qua de re alio loco ſermo fuit) 2. vt corpora diu ſeruentur incorrupta, neq; puteſcãt neq; putreſcant, neq; diſſoluantur aut incinerentur; quia hoc & naturaliter, vel ex vnguentis, vel ex loci natura, imo & ex corporis naturâ poteſt prouenire, vel etiam ex mortis genere de mortis genere, ſcribit Plutarch. a *Cunctis*, inquit,
E *fere notum eſt fulmine ictorum non ſentire corpora putredinem.*] quare nõ ſatis aptè Euripides introduxit Clymenem de Phaëtonte dicentem. *Putreſcit,*

a libr 4. q. conuiu. 1.

aſt hic in conualle mortuus. De corporis natura, eſt illud Ammiani Marcellini apud Rhodiginum *b* Romanorum cadauera cæſorum ſtatim fatiſcere, ac prorſum defluere: Perſarum vero inareſcere ſtipitum more, vt nec liqueſcāt membra, nec ſanie madeſcant perfuſa: quod cenſet Ammianus vitam parciorem facere: & vbi naſcuntur, exuſtas ſolibus terras. credit Cardanus, *c* & de patris ſui Facij corpore idem profitetur, cauſam hanc non arbitror contemnendam: victus enim parcitas arcet humorum copiam, vnde propter eandem victus abſtinentiam Xenophon. *d* memorat Perſas nec tuſſire, nec emungi. De loco ipſo, poteſt ille, vel hanc vim habere naturalem & conſeruatricem ratione Soli, vel Solis: vel etiam ratione ſitus. ſic enim, quod Ariſtarchus *in Olympicis* tradidit, integrum cadauer armati & ſaucij hominis olim mortui in Iunonis Eleæ templo, inter tabulatum & ſcandulare tectum inuentum; cauſam reddit Pauſanias, *e* quod in illis latebris abditum, neque per æſtatem vaporum, neq; per hyemem frigoris noxam contrahere potuerit. De vnguentis, res nota ex Ægyptiorum conditurâ, de qua Herodotus *f* & Diodorus *g*. Illud etiam naturæ miraculum eſt; cor eorum cremari non poſſe, qui vel Cardiaco morbo, vel veneno perierint. *h* Nec puto qualitates has impreſſas cordi dæmonem ignorare, vel non poſſe ſimilem diſpoſitionem in cadauer inducere; poſſet itaque facere, (*& hoc ſit 3.*) vt cadauer ſpacio aliquo temporis comburi nequiret. fecit aliquando in viuis, cur nequeat in mortuis? 4. poterit efficere, vt cadaueris pili vel vngues excreſcant. quia hoc poteſt naturaliter præſtare complexio morientis, quando in corpus manauit aliqua vegetantis animæ ad formam imperfectam diſpoſitio: *i* quod frequenter accidit in ſuſpendioſis, quibus ſubito ſpiritus intercluduntur; *quos* (vt ait ille) *Iupiter lauat, Apollo vngit & ſiccat.* Sæpe tamen hęc: vt in reliquijs hominum ſanctorum; ex diuino proueniunt miraculo. Vt cetera mittam; Dammis oppido prope Brugas, vidi olim Saluatoris Crucifixi imaginem prægrandem ligneam; quæ comam & barbam produxerat, & quotannis attonſæ refruticabant; id pro miraculo piis habitum, propter crebras, quas Deus illic ægris ſanitates conferebat, & alia in afflictos diuinæ munificentiæ monumēta, crebris ibi tabellis notata; donec impius & pertinax Caluiniſtarum furor imaginem ignibus abſumpſit, & templum (quod illis ſolemne) ſolo æquauit.

b lib. 16. c. 24.

c libr. 8. de rer. var. ca. 40.

d in Prælia Cyri.

e libr. 5. de ſcript. Græciæ.

f lib. 2. hiſt.

g libr. 1. Bibliothec.

h Plin. libr. 11. c. 37.

i Angl. in 1. 3. de Magia art. 7. diffic. vlt. Binsfel. de Confeſſ. Mal. prælud. 12. dub. 4.

Quod ſequitur, etiam non inuitus ad diuina prodigia retulerim. *Lintzy* (ait Pet. Bizarus) *dum ibi à Carolo Auſtrio conuentus celebrabatur, cuidam ruſtico natus eſt infans, in quo nihil ſanè deſiderabatur: vixit dies quatuōrdecim, & triduò ante obitum ſudauit, atque ita ſudans exſtinctus eſt. In mortuo infante ſtatim cœperunt apparere ſtigmata, in manibus, pedibus, & latere; ſicut Chriſti vulnera pinguntur: in capite etiam ex ipſo cranio nata eſt corona, vt corona ſpinea. Cæſar, cùm hoc audiret, miſit quoſdam ex ſuis; qui hoc prodigium contemplati, eum de tota re plenius edocerent, remque ita ſe prorſus habere intellexit.*] Sic ille Epit. memorabilium Europæ pag. 302. Quæ hic partes naturæ? nullas certe video ſufficientes.

QVÆSTIO XXVI.

An ope dæmonum fieri poßit, vt defunctorum animæ ſeu ſpiritus viuentibus appareant.

MAgni hæc momenti quæſtio eſt: & quæ aliã includit primo ventilandam: *Vtrũ vnquam animæ queant apparere?* de qua, ante annos ferme nouem, Duaci in Quodlibeticis, vt vocant. copioſe diſſerui, ſed quia oratio illa lucem non adſpexit, hic ea cum lectore communicabo, quæ tum cum auditoribus, prætermiſsis parergis oratoriis.

SECTIO I.

SIt 1. concl. quæ quaſi fundamentum eſt ceterarum: *Poſſe ac ſolere mortuorum animas nonnunquam diuina potentia atq́; virtute, viuentibus apparere, id & fidei Catholicæ ſcitis, & veræ germanæque philoſophiæ placitis conſentaneum eſt.* hanc concluſionem multi improbant: ſed horum alii athei ſunt, qui animam negant immortalem, & corpori volunt eam commori: hos facile eſt refellere, quia hæreſis eorum iampridem etiam a Platone, & Ariſtotele, & aliis philoſophis probis, confracta & proſcripta fuit, ab Eccleſia vero id aſſerentes ignibus adiudicati: Docui id fuſiſsime prolixa diſputatione, *Comm. in Senecæ Troad. chor. 2.* Alii ſunt philoſophi ſenſibus nimis addicti: qui fatentur animam corpori ſuperſtitem eſſe, ſed videri illam à viuis poſſe, vel ad viuos redire negant, duntaxat: quia id quo fiat modo ac ratione non intelligunt: hi docendi ſunt rationem modumq́ue: alii denique matæologi ſunt, nec enim Theologi dici merentur: qui nati nobiſcum eiuſdem matris vtero, iiſdem vberib⁹

A lactati: falſi fratres, viperina proles, germanos laceſſunt, & genetricis impio mucrone latus petunt: palam eſt me hæreticos intelligere. ex his quidã, eos qui ſe ſpiritus cõſpexiſſe aſſerunt, iudicant lymphatos, ceritos, imaginoſos, ad medicos & veratrum relegandos *a*: alii clamant, huiuſmodi narrationes omnes ſuperſtitioſas, & deli- B rarum eſſe anuum vana inſomnia *b*: alii, vt facetiores ludiones, & minus cruenti, multas obſcænas & ridiculas fabellas comminiſcuntur: vt genus omne apparitionum reddant odioſum, imitati Batauum illum Luciãnum *c*. cauſa hos omnes vehementer ſtimulans eſt: quod hac mortuorum apparitione *Purgatorij fidem* valide ſtabiliri percipiant. Quare miror: ex Ca- C tholicis Hieron. Magium *d*, maioris lectionis, quam iudicii virum, auſum fuiſſe ſcribere: nunquã, quę circa mortuorum ſepulchra vel cœmiteria conſpiciuntur, ſimulachra, mortuorum eſſe animas, ſed ſemper eſſe dæmones aut malos genios hominum deceptores: admiror etiam, id firmare auctoritate Porphyrii & Iamblici, iuratorum fidei Chriſtianæ hoſtium: nam D quod Theophilactum & Chryſoſtomum allegat, id fruſtra facere mox oſtendam: & ſimul oſtendam, dubitationem illam philoſophorum inanem eſſe: hæreticorum vero dicteria, ipſis digna, hoc eſt impia, impudentia, mẽdacia, vix digna quibus reſpondeatur. nimis etiam temerarium fuiſſe virum doctum inſignem alias cauſarum pa- E tronum pleno ore in Pariſienſi Parlamento, *ſuperſtitionem*, hanc ſententiam vocantem, cenſentemq́; puniendos eos, qui animas redire arbitrantur. Lege ſi lubet libr. eius vltim. de Sacra Politia, & videbis audaciam cauſæ

a Lauatherus libr. de ſpectris.
b Oecolamp. notis in Theophilac. Marbach. lib. de mira. Riuius lib. de Veteri ſuperſtit. Bened. Aretius in Problem. Baleus in Catalogo.
c Melanch. in Kalend Manlii. Eraſmi in colloq.
d li. 4. miſcell. c. 12.

minus

minus æquæ ſeruientem, & obtinentem: ſed eo iam tempore quo in Curias Gallicas multi ſe Nouatores ingeſſerant. Idem tamen cenſuit Tiraquellus *ad Alexand. ab Alexand. l.* 2. c. 9. nihil probans, ſed nude affirmans, ſe habere hæc omnia pro meris ſomniis. idem aſſerit *ad lib.* 5. c. 23. Sed propter eius putare, nunquam id verius falſiusvé futurum eſt.

Probatur ſententia noſtra (vt ab imbecillioribus progrediar) primo communi opinione Gentilium. quorſum illa tranſlatitia de Manibus euocandis, tam ſolemni carmine & ritu fieri ſolita: ſi nullas viuis mortuorum animas apparere credebant? quorſum (niſi quia hæc vulgo recepta, etiam inter ſapientes opinio) ille poëtarum Phœbus de Anchiſæ filio referret?

Infelix ſimulachrum atq; ipſius vmbra Creuſæ
Viſa illi ante oculos: & nota maior imago.

Et ille Latinus Callimachus Cynthiam poſt obitum talia memorantem intro duceret?

Sunt aliquid Manes lethum non omnia finit,
Luridaque euictos effugit vmbra rogos.
Nocte vagæ ferimur, nox clauſas liberat vmbras,
Errat & abiecta Cerberus ipſe ſera.
Luce iubent leges Lethæa adſtagna reuerti:
Nos vehimur, vectum nauta recenſet onus.

Vnde? niſi ex hac opinione, ſceleſta apud illos orta Necyomantia? quam & Homerica Circe *in Odyſſeia*, & Ouidii Medea *in Metamorphoſi*, & Lucani

A Eriſictho *in Pharſalia*, & Senecæ Tireſias *in Oedipo*. & Horatii *in Epodis* Canidia, Papinii *in Thebaide* Manto, & Siliana *bello Punico* Autonoë, tam operoſe exercuerunt. quorſum, nota paucioribus eorundem conſuetudo, ſi ſocii in peregrinis regionibus obiiſſent, animas in patriam reuocandi, cuius & Didymus, & Euſtathius *e*, & Pindari Scholiaſtes *f* meminere? vnde aliunde orta illa communis illorum opinio *g*: ſolere animas iis qui per cædem violenter ipſas corpore expulerint apparere, omnibus adeſſe locis, minari & diuexare? cur alioquin (quod & Faſtographus poëta notauit) Romanæ parens vrbis *Remuuria* ſiue *Lemuria* inſtituiſſet? cur in republica Romana recepta ſolemniter *Feralia*, *Silicernia*, *Culinæ* & *Parentationes*? niſi ſpirituum redeuntium cauſa? Hoc ipſe Plato voluit *in Phædo. & epiſtol. ad Dionyſ.* Hoc Platonici Porphir. Athenæus, Maximus, Philoſtra. Eunapius. Hanc Platonicorum ſententiam de ſchola vnus Madaurenſis *h* eſſe docuit & explicauit, nempe animas humanas, dum in corpore ſunt, *Genios & Dæmones* nuncupari, cum à corpore ſeiunguntur: ſi boni meriti ſint, poſterorum ſuorum curam ſortiri, & pacato quietoq; numine domum poſſidere. & vocari *Lares familiares*. ſin ſcelerate vixerint, propter aduerſæ vitæ noxias, nullis bonorum ſedibus recipi, ſed in terra vagatione, ſeu quodã exilio, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus noxium malis, *Laruas* perhiberi. Idem Apuleius *Apolog.* 1. *Et tibi* (inquit) *Aemiliane, Deus iſte Mercurius ſuperum & inferum cõmeator, virorumque Deorum malam gratiam, & ſemper obuias ſpecies mortuorum, quicquid vmbrarum eſt vnquam,*

B C D E

e in Odyſſ. 9.
f Pych. od. 4.
g Elpenor. apud Homer. Ody. 11. Virgiliana Dido & cæt. vide commen. noſtrum in Senecæ. Oct. v. 117.
h libr. de Deo Socr.

quã, quicquid, Lemurũ, *quicquid* Maniũ, *quicquid* Laruarum *oculis tuis ingerat: omnia nocti[u]m occurſacula omnia buſtorũ formidamina, omnia ſepulchrorũ terriculamenta.*] Arnob. l. 2. teſtatur ſolitos adiurare certa nomina, ne animæ hîc in terris detinerentur vagantes circa ſua corpora. Teſtantur de viſionibus animarum Dion. *in Caracall. & in Tito,* Plutarch. *in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade.* B Addit Platonicos (fidem excipio) ſecutus Diuus Auguſtinus *i*, hoſce malos vocari *Lemures,* ServiusHonoratus ſcribit eos, *Manes* vocari, quamdiu in alia corpora nondum migrarunt. Idem Seruius & Sabinus, ab anima ſeparant vmbram & ſimulachrum. putant enim (falſò) hominem conſtare vmbra, corpore, & anima, *animam* cœlum petere, *corpus* in terram deſinere, *vmbram* ſiue *ſimulachrum* deſcendere ad inferos: C *vmbram* volunt eſſe non verum corpus, ſed ſpeciem quãdam corpoream, quæ nequeat tangi, inſtar venti. Conueniunt tamen cum poëtis, iſtud, quicquid vel ad cœlos adſcendat, vel ad inferos deſcendat, interdum viuis apparere: vt alio loco docui *a*, & hoc putabant malo magorum carmine euocari *b*. D Soli ergo ex Gentilibus *Epicuri de grege porci* (ſic ſe vnus appellat eorum) *bene curata cute,* mente neglecta, negabant animas ſupereſſe vel apparere: ceteri id innumeris exemplis aſtruebãt, cunctorum malorum hominum, Plato *c*: de Caſtore & Polluce, Valerius, de Miltiade, Pauſanias, de quodã in Lypara, Ariſtoteles: de Achille, Philoſtratus de Romulo, E Auctor de Vir. illuſtribus, de Caligula, Suetonius, de Athenienſi philoſopho, Plinius Iunior*f*: de Pauſaniç infeſta puella, Plutarchus: de Seuero Imperatore, Xiphilinus, de A aliis *Apuleius libr. 8. & in Apolog. Sueton. in Nerone, Quinctilianus declamat. 12. Horatius Epod. 5. Valer. Flaccus lib. 1.* & alii, quos longum referre, & fateor hæc ad dæmonum illuſiones & præſtigias referri poſſe: ſed tamen, quæ ex Chriſtianis ſubiungam, conuincunt: etiam fatendum, Deo permittente, veras animas eſſe potuiſſe, B non vanum duntaxat ἄγαλμα, ſeu (vt gloſſographi vocant) *Lernum*: niſi, *Larua* legendum.

i libr. 8. de ciu. Dei.

a vide Cõ[m]ent. ad [...]ct. Oe[...]um. v. [...]9.

[L]ucianus [...]lectyo[...] [...]l Apu[...] Meta[...] [...]h. l. 2. [P]hædo [...]ex co[...] lib. 1. [...]n. c. 9.

SECTIO II.

PRobatur noſtra Concluſio ſecundo loco contra Philoſophos illos, nimis carnales (nam vt optime D. Auguſtinus *d*, *in nomine carnali tota regula intelligendi, eſt conſuetudo cernendi*) C qui nihil credunt niſi quod vident, & ideo reuera nihil credunt: contra hos, inquam, probatur noſtra ſententia ratione vnica, quia cum Deus ſit omnipotens, poteſt quicquid non implicat contradictionem: ſed hoc quod aſſerimus adeo nullam implicat contradictionem, vt etiam ſit naturæ conſentaneum. Poterit ergo Deus, qui creauit animas, facere vt eædem ſeparatæ D iterum appareant. Imo, ſi Deus non obſtet, poſſet, naturali ſua vi, id ipſa anima. quia nihil hactenus aduerſarii proferre potuerunt, quo probarent animarum id naturæ repugnare. Quid enim? cur natura animæ id non patitur? An, quia nullo in loco proprie ſint animæ? ſcio ſic viſum nonnullis *e*, qui arbitrati, animæ ſeparatæ, natura E ſua, nullum locum competere: quod quia de loco dixêre, qui ſumitur pro ſuperficie corporis continentis, & proprius eſt rerum corporearum: huc non pertinet: cum enim ſermo eſt de rebus ſpiritualibus & indiuiſibi-

d Ser. 147. de tẽpore.

e Durand. in 1. d. 37. q. 1. & videntur hoc velle Ariſtoteles. 1. de cælo D. Greg. Nazianz. 2. or. de Theol. & Aug. li. 83. qq. 20. & l. 12. ſuper Gen. ad li[t].

libus

libus, locus ſumendus eſt vniuerſim pro ſpacio, quæ acceptio rebus corporeis cum rebus incorporeis, quę alium locum habere nequeunt, eſt communis: in huiuſmodi ergo loco animas ſeparatas eſſe de facto, negari nequit. fides hoc docet, quæ docet bonorum animas frui Deo, & eſſe non in terra, ſed in cœlo: damnatorum contra non eſſe in cœlo, ſed infra terram, & ibi, vt in certo loco, torqueri. ratio docet, quæ docet, impoſsibile eſſe, quod aliquid exiſtat, & non in certo ſpacio: videlicet in toto & infinito ſpacio (ſic ſolus Deus exiſtit) aut in parte ſpacii, ita vt non in alia, & ſic omnes creaturæ exiſtunt. Eſt autem in hoc loco definito anima, eo quod eius ſubſtantia in eum potius locum, quam in alium fuit tranſlata: vel per vim propriam & naturalem, quia ſeipſam ad eum locum tranſtulit, etiamſi in eo loco non operetur actu, ſufficit enim quod poſſit: vel per vim alterius extrinſecam potentiorem eo delata ſit, vt ſi ab angelo bono vel malo inuita aliquo deterretur, vel etiam detineretur coacta, ſicut mali in inferno *f*. Et ſic explicari poſſunt variæ Doctor. locutiones: vt D. Thomę, qui vult eſſe in loco per applicationem virtutis: vt Scoti, qui per ſubſtantiæ præſentiam: vt Iul. Scaligeri, qui per deſignationem, omnium obſcuriſsime. Sic autem futura in loco eſt anima & occupabit locum diuiſibilem, licet ſit ipſa indiuiſibilis: & poterit occupare maiorem vel minorem locum quod peculiare eſt indiuiſibilibus ſpiritualibus, & denegatum indiuiſibilibus quantitatiuis: ſi qua reipſa ſint talia à corpore quanto aliter quam per intellectum ſeparata, quod vix arbitror intra maximum ſphæræ, quam ſimul actiuitate ſua poteſt occupare, ſecundum proportionem maioris vel minoris perfectionis eſſentialis, qua prædita erit: & ideo poterit ſibi formare corpus, quod aſſumat, & in quo appareat ſaltem tantæ quantitatis, quanta eſt ſphæra actiuitatis eius: vel etiam (quod magis mirandum) poſſet formare diuerſa ac plura corpora minora, & hæc omnia aſſumere, & in his omnibus apparere, dummodo cuncta illa in ſphęra actiuitatis eius continerentur: ſicut de Angelis poſſe eſſe in plurib⁹ non adæquatis ſuæ perfectioni, communiter receptum eſt *g*. Poſſunt ergo eſſe, & ſunt de facto in loco adæquato. quid ergo obſtat?

f vide Molin. 1. p. q. 52. art. 1.

An quod ex vno loco in alium ſeſe nequeant mouere? veruntamen hoc eſſe falſum docent Theologi *h*. Poſſe animam ſeparatam ſe mouere ex vno loco in alium probatur. quoniam humanus animus vi ſua ſubſiſtit, & res abſentes atque diſtantes cognoſcit, eſtque inter illum & cœleſtes mentes quædam naturalis ſocietas atque coniunctio, vnde fit vt conſcius huius affinitatis, propius ad illas accedere, & earum frui ſuaui conſortio concupiſcat. quid autem illo imperfectius, ſi fruſtra concupiſcit? fruſtra vero concupiſceret, ſi ſe illis motu locali nequiret aggregare, & vi ſua in altum aſcendere non poſſet. Præterea nonne anima corpori, quod animat, vim ſeſe mouendi largitur? cur non & ſeparata ſeipſam valeat mouere: cum & in loco ſit, & iſta vi vehementer indigeat, ne incaſſum apperendo aliquid miſerrime torqueatur. Cur ergo, aliquis obiiciat, ad corp⁹ ſuum anima regredi, vel patrios lareis inuiſere, cũ lubet, non poteſt? obiecit hoc olim Platoni non ſatis gratus

g D. Tho. 1. p. q. 52. vide Val. de Ang. q. 3. punct. 3. & optime loquentem Mol. ſupr. & a. 1.

h Scot. in 4. d. 49. q. 4. Domin. Sot. ibid. d. 45. q. 1. a. 3.

A discipulus; i cui reſpondeo, nudatam ſemel animam corporis integumento, illud pro arbitrio rurſus induere non poſſe, neque huc illuc diuagari licere: quia vel inuita retinetur in ſui receptaculi dirißimarum cruciabilitatum ergaſtulo: vel liberè obedit ſupremo totius vniuerſitatis Dictatori, à quo in hanc coloniam deducta fuit. Ad corpus autem non regreditur, quoniã ingreſſus animę ad corporis ſui informa- B tionem vitamq́ue, à naturalibus materiæ, quas vnio hæc arctißima ſubſequitur, præparationibus dependet. Neq; hoc ergo obſtat.

Alij igitur dicunt has apparitiones poßibiles non eſſe: quia cum ſpiritus corporis ſint expertes, cerni corporeis oculis, vel humanis auribus exaudiri, vel vllo à nobis ſenſu corporeo perci- C pi non poſſunt. Nam quod Lucretius de tactu cecinit.

Tangere vel tangi, niſi corpus nulla poteſt res;

In cæteris quoque ſenſibus locum habere. Nihil enim externis ſenſibus percipit, niſi quod corporatum: nihil ad internum ſenſum, niſi per externos ſe penetrare: nihil ſciri aut intelligi, quod vtroque prius ſenſu perceptum non D fuerit. Quare nec intelligi hæc viſa, quę nemo externo ſenſu percepit; nec ſenſu vllo percipi potuiſſe, quæ ſpiritualia ſunt. Fortis hic nodus & difficilis fateor, cui perrumpendo fortis quęrendus eſt cuneus. Futilis ille & ridiculus, quem ſuggerit Cardanus, *in libris de ſubtilitate* parum ſubtiliter; ſpiritus denatorum atque ipſos dæmones naturaliter ab homine viſu, auditu, odore dignoſci: oculatior Lynceo, auritior E Midâ vel Sileni aſello, ſagaciore naſo quam Plauti illa anus merobibula fuiſſe oportet; ſi vis iſta audiendi, odorandi, cernendi & diſcernendi ſpirituales ſubſtantias, ei à natura conceſſa fuerat. Sed ille fortaßis ex corpore aëreo tenuiore animas formabat, qui multorum error olim fuit, a & vtinam non hodie. Nec etiam credibile eſt; quod Cæſarius, recentior illo antiquo & vno ex partibus, *in ſuis Dialogis*, non ſemel aſſeruit; *animæ figuram eſſe ſimilem vaſi ſphærico, vitreo, vndiq; oculato*, b & alibi: *anima eſt ſubſtantia ſpiritualis & in ſui natura ſphærica, ad ſimilitudinem globi lunaris ex omni parte videt.*] Incredibile inquam hoc, ſi proprie loquitur: arbitror eſſe locutiones allegoricas & metaphoricas: quibus animæ eſſentialem perfectionem, & multiplicem cognitionẽ volebat indicare, vt ex eiuſmet verbis apparet. c Sed Cardanus addit errorem errori, dũ cenſet (homo de animæ immortalitate dubius, vt indicant omnes ferè illius libri editi: & maxime quem conſcripſerat, ſed non ediderat, amicis autem familiarioribus aliquando oſtendebat. *de animæ mortalitate liber*) apparitiones omnes imaginarias eſſe, & ſpecies illarum primas imaginando tãtum concipi opinatur. Quod aliquando contingere lubens concedo, ſemper contingere lubentius nego. Res eſt paulò luculentius explicanda, eſt enim cognitione dignißima, & quam Diu. Thomas d mirabilem eſſe profitetur, & inter diuina miracula computandam.

Viſionem veteres à viſo diſtinxerũt. *Viſio* illis ὅραμα, quoties nos id videre prius opinamur: quod ita poſtmodũ euenit, vt apparuerat. *Viſum* vero φάντασμα nominant: cũ interuigilio vel in ſomnis, ei qui vigilare ſe putat, formæ aliquæ oculis ſeſe videndas offerunt. De *viſione* diſputationem differo in

i Ariſt. 1 de anima. tex. 41.

a vide quæ dixi ad d. chor. 2. fol. 445.

b lib. 1. Miracul. c. 32. & libr. 4 c 39. & lib. 7. c. 16.

c d. c. 39. & d. cap. 16 & lib. 8. c. 78.

d 1. p. q. 89. a. 8. ad 2.

libros ſequentes: de *viſo* nunc agendum, quod Chriſtiani *apparitionem* dicere maluerunt. *Apparitio*, teſte B. Iſidoro,[e] triplex eſt: intellectualis, imaginaria, corporata. *Intellectualis* dicitur, quando ſubſtantiæ ſeparatæ in ſolam mentem, non alienâ formâ, ſed ſeipſis ſe inſinuant: quæ rarenter ſe offert, & imago quædam eſt beatificæ & æternæ viſionis, & à tractatione iſta prorſus nunc aliena. *Imaginaria*, quæ *Spiritualis* etiam dicitur, tum vocatur: quando, non (vt Cardanus putat) ſpiritus illi corporei ſenſibus famulantes, ſed ipſæmet animæ ſeparatæ formas aliquas alienas ſenſui noſtro interno indunt, quibus in earum cognitionem inducamur. *Corporata* dicitur viſio, quando huiuſcemodi ſimulachra externo ſenſu excipiuntur. De his nunc, *ſpirituali* & *corporali*, diſſerimus, & earum neutram cum naturæ legibus pugnare contendimus. *Spiritualis* illa vigilantibus & dormientibus communis eſt. in eâ, *ſpiritus* (ſic animas ſeparatas malo vocare, quàm cum paganis *vmbras* aut *ſimulachra*) ſui potius ideas quaſdam in hominis phantaſia efformant, quam aliena ipſi ſpecie occultati illam ſubeant; & ſic immutant, atq; afficiunt internum ſenſum, nō ſua ipſi vt neq; per ſe, ſed angelorum vel dæmonum miniſterio. nequeunt enim tales imagines, ſine eximia quadam poteſtate & ſcientiæ præſtantiâ, in hominum imaginatione, effigiari. hac poteſtate ſpiritus carent, quia nequeunt alia à ſe mouere, ſcientia quoq; & peritia hac carent, quia neq; cum à corpore recederent, eam habebant, nec poſtea didicerunt. cedo enim à quo, vel cuius ex diſciplina? Opera igitur aliena, viuentium formis ſimilia ſimulachra, in tabula imaginationis, in-

e li. 7. Orig. c. 8 D.Tho. 1. p. q. 12. a. 3. ad vlt.

A corporeo penicillo, depingunt; triſtiore quidem habitu ac facie illorum, qui adhuc pœnas perferunt, pullo vt plurimum & aquilo amictu: contra in veſte candida, hilari & renidente vultu eos, qui à ſuppliciis liberati; &, vt dignoſcantur, viuis quam ſimillima depingunt. Non ergo apparitiones imaginariæ ſunt impoſsibiles; & modus iſte facilis eſt apparendi etiam viuis. Sic
B enim & Iudæi Oniam atque Ieremiam ſic Saul Samuelem iuxta nonnullos, ſic Conſtantinus Petrū & Paulum recognouit.[f] Probemus idem de *corporea* viſa ſolis vigilantibus obijciuntur. & in ijs; ſpiritus aſſumunt corpora, & aſſumptis vtuntur. quod facere poſſe, & quo faciant modo ſequenti quæſtione oſtendemus, nunc ſupponimus; ſiue theologos cōſulas, ſiue Philoſophos
C Chriſtianos, certum iam & definitum videri à ſubſtātijs ſeiunctis viſibilia aſſumi corpora; in ijs ergo aſſumptis, quid mirum ſi à viuentibus conſpiciuntur: ſiue illud ex elementis formatum ſit, ſiue alienum ſit cadauer, vtrumque viſibile eſt.

Sed inſtabit aliquis; an ergo aſſeris ſpiritus (de dæmonibus res certa) humanos etiam cadauera ſubire? Quoad
D damnatorum animas, nihil video cur non æquè atque dæmones: non enim ſubeunt vt informent, ſed vt loco tantum moueant. Beatas animas aliena corpora non ſubire, omninò crediderim. neque enim id illas decet ſua nonnunquam, ſunt qui aſſerant ſubire. naturæ legibus id non repugnare concedo. fieri & decere, viris[g] pijs & doctis aſſerentibus, vt non repugno pertinaciter, nō etiam audacter aſſentior.
E Nam honeſtum non videtur, nec decens ſanctas illas, & iam glorioſas, animas, corporum ſuorum diſſluentium

f 2. Macch. 15. 1. Reg. 28. Syno. 7. act. 2.

g Soto in 4. d. 43 q. 2. a. 1 quem ſequitur. Tyræ. de appar. ſpirit. Heſſelius in Mat.

c.17 & ibid. Maldona. & fuſiſſimè Franc Suarez in 3 p. in q 45 diſput 32 ſect. 3. Peltan. de purg. c 5.

& tabidorum, ante reſurrectionem, anguſtias iterum ſubire: cum id ſit minime neceſſarium, & queant elementari ſupplere corpore. Volunt Thaboris in cacumine ſic apparuiſſe, cum Chriſto Domino, legiterum Moyſen; Mihi non improbabile videtur, non in proprio, ſed in aëreo, & eam ad rem efformato corpore, Moyſen comparuiſſe, *b* vt Strabus & Beatus Thomas voluerunt: *b* Et poterit adhuc dici vera apparitio. in qua vera Moyſis anima apparuit, & Moyſes vere dicetur apparuiſſe, à parte enim potiore facienda denominatio eſt: & Diuus Auguſtinus *lib. de cura pro mortuis* ſubindicat, hanc ſe apparitionem Moyſis haud diſſimilem putaſſe ab apparitione Samuelis, in qua nemo dicit Samuelem, in ſuo corpore proprio apparuiſſe. Argumenta quoque omnia, quæ contra Diuum Thomam adferuntur, non valde ſtringunt, vt nec Patrum auctoritates, in quibus reſurrectionis vocabulum, vt latè ſumptum, poſſet accipi de eo, qui in corpore aſſumpto ſimilis eſt reſurgenti, in quam ſententiam Ianſen. *concord. c, 67.* inclinauit. Sed quia reuera D. Hieronymus, Epiphanius & alij plerique patrum habes eorum verba apud Suarem) pro vera reſurrectione faciunt, non traham funem contentioſum. Dico potius veras reſurrectiones, ad rem de qua diſſeritur, nihil pertinere: nos enim de mortuorum loquimur apparitione, illa Moſis tamen non magis futura mortui apparitio, quam Eliæ. æque enim tum viuens fuiſſet Moſes, atq; Elias. Quod vero quidam *in vinclo Parabata*, vbi Moſem inducit dæmoni quærenti. *Huc vnde Moſe?* Sic reſpondentem

----Nempe ſummo ab æthere
Vbi cum Enocho raptus & vate Elia
Felix, Dei nouiſſimum expecto diem.

b Strab. in c 9. Luc. & D. Tho. in c.17 Matth. & 3 p q 45 a. 3. Abuleñ. Lyran & alii voluerunt.

Id cautè intelligendum. Nam ſi vult Moſem raptum viuentem cum Enoch & Elia, qui nondum mortui: certe hoc temerarium eſt, & ſacræ Scripturæ contrarium. Si cum Elia & Enoch venturum tempore nouiſsimo, id æque temerarium. Si in ſummum nempe empyreum cœlum translatos Enoch, & Eliam, hoc planè nouum & inauditũ, vt ante obitũ quis ſit gloriæ illius particeps, hoc eſt beatus; idem compreheñſor, & viator. Sed longe periculoſius adhuc, quod in eodem opere, Michael, & Angeli boni; Luciferi pœnam deplorant, & Deum etiam crudelitatis accuſant. Tanti videlicet erat Prometheum Æſchyli in Luciferum, & Nereides in Angelos bonos transformare. Hoc etiam audendi Poetæ illì poteſtas fuit. Sed ad rem quod de Moſe dixi; idem reſpondendum de ijs, qui reſurgentes cum Domino apparuerũt reſurgente. nam & iſti ad vitam reuerterant, & fortaſsis ſecuti aſcendentem Dominum in cœlum amplius mortem non experti, ſi tamen in proprio apparuerunt corpore illud informantes, vt eſt vero ſimillimum. Negamus itaque ſpiritus ſua aſſumere corpora, vt in ijs appareant duntaxat; non vt informẽt & viuificent: tum enim non redeunt, vt ſint tales quales cernuntur; ſed vt hiſce, velut notis, ſe præbeant agnoſcendos, cui rei ſatis eſt idoneum corpus effictum.

Elementaria hæc corpora non ipſæ animæ ſibi componunt, ſed Angeli ipſis illa vel dæmones fabricantur. nec enim animæ ſeparatæ queunt, in hoc agere, vt neceſſe. nam hoc motu locali faciendum foret, anima verò ſeparata non poteſt vi propria alia à ſe mouere, ex veriore ſententia. *a* caret enim

a Sot ſupr & Suar. ſup. & Peltan. ſupr.

organis corporeis, quæ illi ad mouendum corpus erãt neceſſaria, quando erat in corpore. Hinc inſtare quis poterit interrogando. Si in elementare corpus nequit agere; quo in illo pacto poterit apparere, aut illud ſubire? *Reſpondeo* animas corpora hæc non arbitratu ſuo, ſed Dei ſubire voluntate atq; imperio. quare quando hoc fit, tunc Deus illis largitur qualitatem aliquam, quæ defectum ſuppleat; quod quoad animas beatas apertius puto, propter viſionem Dei multa illis largientem dona, & eorum deſideriis abundè atque per omnia ſatisfacientem. aliter autem à ſpiritibus (etiam dæmonibus) corpora mouentur, aliter ab anima corpus informante. Hominis motus eſt organicus. nam homines à naturali appetitu ſolicitati, per qualitatem quandam neruis infixam membra mouent (ad quorum motum etiam nerui mouentur) non ſimul omnia membra, ſed aliud poſt aliud. Sed animus corpore ſolutus appetentiam quidem retinet, ſed organis corporeis deſtituitur: ideo corpus, cui ſe coniunxit, non membratim, neque per partes impellit, ſicuti ſuum dum viuebat; ſed integram ſimul eius molem protrudit, licet præſtigijs quibuſdam fieri queat, vt organicè mouere videatur. Sic ergo ſubit, ſic mouet corpus aſſumptum, & ſic firma manet ſecunda noſtræ concluſionis probatio, conſentaneam eſſe Philoſophiæ illi, quam naturalem vocamus. idem de Morali probabit ſequens ratiocinatio.

SECTIO III.

Tertiò probatur concluſio, quia decet & vtile eſt hoc Deũ aliquando permittere. Etenim ſi quod ad multorum demanat vtilitatem, ſi quod Dei honorem promouet, id fieri expedit, id decet Deùm permittere: huiuſmodi eſſe, de quo agitur, neceſſe eſt aduerſarij fateantur. Nam non difficulter euincerem hæc viſa, & commodi multum adferre nobis, & ad gloriæ diuinę extrariam magnitudinem aliquid adiungere acceſsionis. Ceduntin animarum, quæ Deo gratæ deceſſerunt, vtilitatem hæ apparitiones. quia ſi in corpore proprio apparent; dixi quid ſentiam; ſed ſi tamen in exuuiis apparent ſuis, gratiſsimum id illis iucundiſſimumque fuerit: nam ineſt animabus ad ſua corpora, quaſi ad domicilium ſuum inſitus quidam ab incunabulis amor, à quibus vi abſtractæ fuerunt, ad quæ ſponte redeunt; vnde & Philoſtratus inuitas ſcribit ſeparari, & Plato φιλοσώματος vocat, & D. Paulus *b* dixit nos *exſpoliari* nolle, ſed malle *ſuperueſtiri*, vt moleſtam cunctis animæ à corpore ſeparationem oſtenderet, ſicuti Theophylactus interpretatur: quẽ amorem ſeparatione non minui, ſed coniunctionis priſtinæ, & redintegrandæ vnionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore cõſpicuas ſe præbeant, non exiguam percipiunt voluptatem, ex negotiorum noſtrorum vtili geſtione, & rerum procuratione, quæ ad diuinum ſpectant honorem: interim ſuam quoque cauſam agunt, non illæ modò quæ ſubſidij & opis indigæ, quod etiamnum expientur, & à viuis eleemoſynas, ſuffragia, ieiunia, miſſarum ſacrificia impetrant, quibus diuinæ iuſtitiæ faciant ſatis, & pœnarum diminutionem obtineant; ſed & ipſi beati, cœleſtis Hieroſolymæ albo adſcripti ciues; quos interdum Deus ſeſe iubet oſtendere, vt corporibus eorum debitos honores exhibeamus, quæ Spiritus

b 2. Cor. 5 v. 5.

Sancti puriſsima fuere templa; quod de Sanctis Geruaſio & Prothaſio Diuus Ambroſius teſtatur: hoc ergo ipſi lucro apponunt, quia ſic in ſe Deum ſentiunt & lætantur honorari. Nobis autem, Deus optimè! quot inde commoda, quot cumulantur emolumenta? docent animam noſtram corpori manere ſuperſtitem: oſtendunt non eſſe impoſsibilem corporum reſurrectionem cuius quædã ſunt adumbrationes: clamant Deum non viuis modo, ſed & mortuis præeſſe, cuius imperio iſta paraguntur: certa eſſe loca manifeſtant, vbi & ſontes indeſinenter excrucientur, & pii æuo immortali cum iucunditate iugi perfruãtur: admonemur ſocietatis & communionis, quæ nobis cum defunctorum fratrum ſpiritibus intercedit. perferunt ad nos Dei mandata, & mutuæ caritatis aliarumque virtutum fiunt auctores, nos de ſuo ſtatu, & quæ nobis vitæ ratio inſtituenda faciunt certiores: morientibus interdum ſe vitæ comites, & ad cæleſtem patriam duces exhibent: horum monitu diuinam declinamus iram; ab his ſæpe ſanitas accipitur, & imminentia ceruicibus noſtris mala depelluntur, & ad proborum exemplum ab improbis pœnæ exiguntur: ipſis quoque damnatorum ſimulachris iuuamur, per quæ fides noſtra fulcitur; & fit, vt firmius multo, iis quæ de ſcelerum ſuppliciis & de Dei iuſtitia & prouidentia credenda ſuſcepimus, aſſentiamur. Hæc omnia & animaduertit, & in Theſes artificioſè ac breuiter digeſsit, & ſcriptorum grauiſsimorum exemplis atque hiſtoriis ſolide probauit Societatis noſtræ Theologus Petrus Thyræus *a*, cuius ſcripta manibus teruntur, pari voluptate & vtilitate: nolo eadem hic recenſendo actum agere. Tu (bone Lector) conſidera, an non iſti fructus egregii & lauti, quos ab

a L. de ap arit. ſpiri uum.

A apparitionibus decerpimus? an non hæ gemmæ quouis auro & margarito pretioſiores? hæc nobis omnia, per nefas & inuidentiam, moliuntur eripere, ſi intelligunt; per ſtuporem & temeritatem miſerandam, ſi non intelligunt; qui viſorum fidem ex animis mortalium euellere allaborant.

B Metum nobis hic obtrudũt, ſed metuunt vbi nihil timendum. Ingens (inquiunt) hac ratione fraudis ſeges ſeritur, dolorum occantur ſulci, & lata ſuperſtitionis arantur noualia, tenduntur ſubtilia & rara retia, plagæ captendulæ inſtruuntur; quibus incauti capiantur, & impedicentur. Satan ſe ſolet in hominem, & adeo in lucis angelum transfigurare, quo illum pacto à veris ſpiritibus diſtinguemus? Dei donum eſt diſ-

Sic Calu. in Lit. Lauathe. de ſpect. Cho pin li. 3 de ſacra pol.

C cretio ſpirituum, nec omnibus conceſſum. male ergo conſultum ſit generi humano; ſi tales contingant apparitiones, quibus diſcernendis non ſatis idonea Deus remedia reliquerit. *Reſpondeo* difficilem vere eſſe ſpirituum huiuſmodi diſcernẽdi rationem: neque id cuiuis peruium aut perſpicuum. Non deeſſe tamen hominum eruditorum ſcripta in his tenebris prælucentia, ne periculoſe aberremus, ſigna illi produnt ſingula

D veriſimilia per ſe, quædam minus, quædam amplius, ſi tamen valde multa vel potius cuncta concurrerent, ſatis certa & luculenta futura. Scripſit olim tractatum integrum circa annum Domini. 1387. Bertramus Epiſcopus Theſelicenſis ad Cunonem Archiepiſcopum Treuirenſem. *de illuſionibus dæmonum* & Ioan. Hagen. alias de Indagine Car-

E tuſian. *lib. de apparitione cuiuſdã defunctæ* huc ſpectantẽ: & fuſius egit integro opere Iacob. de Chuſa Theologus *de apparitionib. ſpirituum, & quo inquiri & agnoſci debeant modo, Vtrũ vere an ficte appareant*: conatur illũ ſiggillare, vt o-

 mnia

mnia quæ Catholica & pia ſunt, Vvierus, ſed nihil ex eo protulit, quod non pium, prudens, & religioſum. paucis iſte ſcriptor notus. Notiores ſunt Peltani labores & Thyræi prædictæ theſes, *b* è quibus quæ certiora primo loco ſeliguntur. Si ſignum crucis, nomen Ieſu, Mariæ, vel aliorum ſanctorum, cereũue reliquias, agni Dei ceream effigiem, luſtralem aquam, panem, ſalem, eorũue benedictum aut alia huiuſmodi Sacramentalia, vel Catholicæ religionis ſymbola fugiant aut deteſtentur. Si poſtquam quod ſemel exegerunt præſtitum, adhuc fruſtra rurſus appareant, & ſint importuniores (nam animæ, cũ ſatisfeceris, vel non redeunt, vel ſemel tantum vt agant gratias; contra dęmones cauſas ex cauſis vt funiculum nectunt, vt vel obſideant, vel ſaltem grauiter decipiant) his ergo concurrentibus, diabolus eſt. 2. ſi ſe dicat animam eſſe alicuius damnati; mentitur; & dæmon eſt, vt plurimum, vix enim vnquã damnatorum animæ ſinuntur egredi. 3. ſi prætexit apparitioni cauſam falſã, vel malam; v.g. dicit ſe apparere coactũ vi coniurationis magicæ, vel vt reuelet curioſa, parum neceſſaria, aut quæ neſciri expediret: dæmon eſt. 4. ſi aliter eius oratio ſit falſa, ſuperſtitioſa, maleſuada; deſperati, ſuperbi, libidinoſi, vindictæ appetentis, aut aliter perturbati præferens animi oſtentationem: dęmõ eſt. 5. ſi appareat forma non humana, formoſa & bene formata; ſed tetra, deformi, aut vili: vel canis, ſerpentis, ſuis, draconis, aranei, bufonis, vel ſimilium; vel nigri Æthiopis: malus eſt genius; ſi vero forma humana, bona angeli vel beati, vel Dei, tunc conſideranda operatio: ſi ex genere ſuo improba, vt blaſphemiæ, ſuperſtitionis, mendacii, homicidii, luxuriæ, &c. vel doloſa, ex modo operationis; vt ſi primo congreſſu

b Peltan. d. cap 5. & Thyr d. li. 1. c. 16.

A lætitiam adferat animo, & tranquillitatem, poſtea horrorem, turbationem, vel deſolationem, vel etiam magno cũ fætore, ſtrepitu, vel clade abeat: dęmon eſt. Diuus Antonius hanc ſuis cautionem tradidit, his ferme verbis; *Non eſt difficilis bonorum malorumq́; ſpirituum diſcretio. ſi enim poſt timorem ſucceſſerit gaudium, à Domino ſciamus veniſſe auxilium: ſi autem incuſſa formido permanſerit, hoſtis eſt qui videtur.*] Hanc

B iuxta normam, quæ Diui Thomæ *c*, B. Catharinæ Senenſi, Gerſoni, & aliis in hac palæſtra probe exercitatis, non immerito placuit; ſuos armauit pater Ignatius *d*: expertus id ipſe fuerat, in fictitio illo & oculato monſtro, q. præſens lætitiam adferebat, abſens contriſtabat *e*. contra bonis ſpiritibus peculiare, vel iucundum, quem attulerint animo, ſenſum conſeruare, vel initio al-

C latum metum, trãquillatione maxima compenſare, vt Mambre, Gedeoni, B. V. & aliis nouimus accidiſſe *f*. In eãdem ſententiam D. Macar. *g*, Quæ à Deo & bonis angelis (*idenim ibi eſt, à gratia*) procedunt, lætitia perdita ſunt, caritate, pace, & veritate: quæ. a. ab iniquitate (*h. à diabolo*) turbatione plena ſunt, nec habent dilectionem, aut gaudium erga Deum, *hoc eſt ſpirituale*. plura de

D hoc dicenda iterum lib. ſeq. *de reuelationibus*. Hæc puto ſigna non obſcura diſcernendi viſiones malorum ſpirituũ à bonis: & tunc non debere nos dubitare, quin ſint auerſandæ. Semper enim vel ſunt dæmonum vel damnatorum: ſi tamen vnquam damnatorum animæ compareant. Nam etſi fatear Deum id poſſe permittere, cauſam tamen vix video, cur id permittat. ſane ſi permitteret, non video quomodo poſsint illorũ viſa diſcerni à dæmonum apparitionibus: niſi forte ſi qua denunciarent, indicarentur, quę omnem hominum co-

c 3. p. q. 30. ar 3. ad 3.
d libello exercitior.
e Ribadeneira eius vitæ l 1 c. 6. Maſeius c. 7.
f Iudic. 7. v. 12. & ca. 13. v. 21 Luc. 1. v. 13. & 30. ca. 2. v. 10. Mar 16. v 5.
g Hom. 7.

Aliquãdo comparere volunt Peltan. & Tyræus.

gnitionem ſuperarent. Item niſi occuparent corpus hominis viuentis, nunquam enim animæ, vel angeli boni hominum viuentium corpora ſubintrant: ſed hoc dæmonum proprium, vt Zoroaſtres in Magicis obſeruauit, *vide Petrum Leloyerium li. 4. de ſpectr. ca. pen.* Quid igitur (dicat aliquis) tu de illis; quorum legimus animas iterũ in corpus ingredi iuſſas, & quidem nonnullas inferni ſupplicijs addictas inde liberatas? vt Andream illum Romanũ ann. 1070. cuius hiſtoriam habes lectu digniſsimam in vita S. Annonis Colonienſis libro primo, capite 33. apud Surium die quarto Decembris, tomo ſexto. Equidem arbitror illos inferni pœnis non niſi ad tempus addictos à Deo. Nam ex inferno nulla eſt redemptio, quando quis ad eum abſolute damnatus: ſed fieri aliquando poteſt, vt quando paulo ante viſi expirare, reuera tunc animam non exhalarint, ſed tantum dat extaſim paſsi, in qua per viſum & repræſentationem, ob oculos mentis diuino miniſterio obiectam, viſi ſibi ſint & mori, & vere in iudicium rapi, & cætera illa quæ narrant: Poſt quorum narrationem, vel ſtatim vel diu poſtea, vere animam exhalarint. Quæ ſententia cum aliorum, tum Baronii Cardinalis eſt tomo Annal. XI. dicto anno 1070. Cum tamen ibi dicat Andreas ſe vere mortuum fuiſſe, non vero dicat ſe ad æterna ſupplicia inferni damnatum, ſed tantũ ad loca æternæ damnationis tractum, (quod dici poteſt etiam de damnato ad tempus) probabilius multo dici poſſet hunc ex priori illo genere fuiſſe; non abſolute damnatum, ſed ad tempus puniendum ſecundum præſentem iniuſtitiam, abſoluta ſententia ſuſpenſa: quæ eſt D. Tho. Duraud. Richar. Abulenſ. & aliorum Theologorum ſententia, lege Bellarminum

A noſtrum libr. 2. de purgato. cap. 8. vbi de anima Traiani, diſputat, & Valenc. in 3. part. diſput. 11. quæſt. 1. puncto 2. & Franc. Zoar. in 3. part. tom. 2. diſputat. 43. ſect. 3.

Par difficultas eſt, Angelorum apparitionis à Beatorum hominum apparitione dignoſcendæ, nam & eorum qui in purgatorio ſunt apparitiones, bonorum angelorum opera vicaria nobis, vt B plurimum, puro exhiberi. Scio viros eruditos, ſigna quædam commemoraſſe; humanas animas quæ iam beatæ lætiore vultu apparere, quæ adhuc expiantur nubilo ac triſtiore, hoc ſane admodum probabile eſt. Addunt ſi angelicas ab humanis diſcerni: humanas eſſe animas, ſi ſe barbaros, ſenes, vel pueros, vel fœminas exhibeant, aut mœſto habitu, nihil enim horum angelos C decere: vt nec in vlla quoque animalis vllius ſpecie ſe exhibere, nec columbæ quidem, item ſi humanam cognitionem ſuperantia prædicant aut doceant, ſi preces vel quid aliud ſubſidii poſtulent. Sed lubet ab his quærere; an nequeant angeli cuſtodes ſuſcipere formam eorum, quorum ſunt cuſtodes, & qui in purgatorio expiantur? certum eſt poſſe, & ſolere, neque D id ipſi negant, cur non igitur tum, preces aut ſimile ſubſidium poſtulent? cur non tunc in eadem, qua illi erant forma, pueri, ſenis. barbati, mœſti, vel fœmmæ appareant, vt cognoſcantur? Deinde nonne beati multa nunc norunt, quæ viatorum ſuperant cognitionem, futura quoque, vt angeli, norunt, ſi Deus illa reuelarit? incertæ igitur ſunt hæ notæ. Quibus & E hiſtoriæ nonnullæ repugnant. Nam & in Patrum vitis habetur ſcriptum, augelum Anachoretæ iudiciorum Dei inſcrutabilẽ abyſſum intelligere deſideranti, ſenili facie & vultu apparuiſſe *a*.

sic Tritem. li oct. quæſtionũ quæſt. 5.

a Albert Paca. ſer. 1. in Dom. 1 poſt Pentecoſt.

Notiſsimum quoque quod de B. Auguſtino commentarios de Trinitate cogitanti refertur puerum illi viſum, qui caſſo & irrito conatu cum Amphitrite Nerea, quantus quantus eſt, in exilem ſcrobem cochleari infundere nitebatur *b*, quem angelum fuiſſe non eſt ambigendum, non magis quam alium illum, quem peruetus hiſtoria certaminis D. Dorotheæ narrat *c*, ſimilem puero quadrimo pulchellulo & tenellulo roſas ſuaue rubentes & mala recẽtia Theophilo, vt animoſa & Deo fidens virgo promiſerat, hyeme media, attuliſſe, cum illis in locis cuncta gelu vi frigoris conſtricta horrerent. Ruffinus etiam & D. Bonauentura teſtantur, D. Gregorio Nazianzeno ſe videndam obtuliſſe Sapientiam cum Caſtitate, & poſſet quis, niſi per ſoporem hoc illi contigiſſet, ſuſpicari fœmineo cum ſchema Angelos fuiſſe. D. Laurentius Iuſtinianus *d* affirmat, ſibi virginem quandam ſole candidiorem apparuiſſe, quæ ſe ſapientiam Dei eſſe diceret, quæ propter hominum reformationem humanam formam ſuſcepiſſet, & ab eo in ſponſam recepta dato, pacis oſculo, receſſerit: atque hunc fuiſſe D. N. Ieſum hac illi forma apparentem, volunt illius vitæ ſcriptores *e*. Arbitrarer potius Angelum fuiſſe, quod ſi Chriſtus ipſe fœminea in forma apparuit, cur non Angelos eadem in forma ſe conſpiciendos præbere nonnunquam credamus? Exſtat Diui Gommari, quem Brabantini mei venerantur, vita, vel à Theobaldo, vel alio quopiam antiquo & diſerto ſcriptore, litteris tradita: vbi *f* reperias angelum à Deo miſſum, in columbæ ſpecie mirabili ſplendore rutilantis, ſupra tentorium ſe conſpiciendum præbuiſſe, & peregrinationem quam animo voluebat diſſuaſiſſe, ſublimiorum ſtudiorum atque operum propoſita com-

b Iacob. de voragine. ſerm. 9. de Trinit. & alii homeliſtæ.
c apud Sur. tom. 1.
d in Faſciculo Amoris.
e Bernard. Iuſtinia. in eius vita c. apud Sur. tom. 1.
f apud Sur. tom.

A mutatione, cui cum vir ſanctus paruerit, nihilque inde ſit ſubſecutum, vnde dæmonis fallaciſsimi queat illuſio deprehendi, complura vero, vnde id diuino mandato factum appareat, neque dæmones columbæ adhuc ſpeciem Spiritui Sancto dicatam abuſos meminerim, boni hanc Angeli apparitionem fuiſſe, mihi perſuadeo. Sed & alia viſio vigilanti Vvamberto oblata, videtur
B docere in aquilæ ingentis forma angelum apparuiſſe. [*Apud Sur. in vita S. Berturphi cap.* 12. *Ianuar. die* 5.] quamuis ſi quis contenderet, hanc veram auem fuiſſe, vt & illa videtur, de qua in translatione S. Laudoaldi ſcribit *libr.* 1. Nogerus Epiſcopus (*Sur. tom.* 2.) non valde repugnarim. Hæc ergo & ſimilia, ne Notis ab illis traditis indubitanter aſſentiar, memorantur: ſed imprimis,
C quia totam hanc ſpirituum diſcretionem, quod illi non diffitentur, ex diuina potiſsimũ reuelatione, arbitror dependere. Propterea tutius & præſtabilius iudico cum B. Auguſtino *g*, meam hic ignorantiam fateri, & diſcipulũ me præſtare, quam præcipiti temeritate aliquid definire, vel agere præceptorem, res enim hæc altior eſt, quã vt à me poſſit attingi, & abſtruſior, quam vt erue-
D re, & profundior, quam vt vadare queam. Hæc pro tertia probatione.

g lib. de cura pro mortuis, c. 16.

SECTIO IV.

QVarta petita probatio eſt ab auctoritate diuina & humana, humanam voco quæ non eſt petita ex ſacris Theologiæ, ſed ex humanæ ſapientiæ abditis, diuidamus has probationes, & ſit quarta illa, quam ex Gentilium opinione initio quæſtionis fuſe deduxi: quibus adde hoc cenſentes Platonem, *in Phædone*, Triſmegiſtum, *epiſtol. ad Tatium*, Apul. *apol.* 1. Maximum Tyrium, *lib. de*

Deo Socrat. Plutarch. *in Bruto.* Plin. Iun. *in epiſt.* Lucian. *in Philopſeude.* vt omittam Homerum. Æſchyl. Eurip. Virgil. Senecam & cæteros poetas: immò & Hiſtoricos, Dionem, Pauſan. Tacitum, Sueton.

Quinta probatio petitur ex ſcriptis quorundam aſtrologorum, qui cenſent animarum apparitiones, ab aſtrorum certa coniunctione, & influxu pẽdere, vt Ptolomæus, Iulius Firmicus, Abumazar, & alii Arabes, quos ſecutus Pomponatius, quorum hæreſim, etſi veriſsimis argumentis doctè alii confutarint *b*, tamen inde patet, etiam hos homines, ferme atheos, apparitiones animarum admiſiſſe, vt illis noſtri hæretici merito iudicentur deteriores.

Sexta probatio deſumi poteſt ex opinionibus Chaldæorum, Mahumetanorum, Cabbaliſtarum, & Rabbinorum; quorum omnium vnanimis ſententia animarum apparitiones recipiendas decernit. Loquor de Synagoga, iam reprobata poſt Chriſtum crucifixum. Ioſephum hoc voluiſſe conſtat, tum quia cenſuit veram Samuelis animam apparuiſſe: *a*: tum quia narrat Catulum à ſpiritibus occiſorum dire vexatum fuiſſe *b*, hoc idem cenſuere Simeon Ben-Ioaz in libro, *Mahchar Haſudoth*, Rabbenus Haccados, multas memorans apparitiones, in libr. *Galaraxeya*, & alii citati à Leloyerio *c*; vbi etiam ex Cabbaliſtis idem probat. qui non, *Neshama*; nec, *Ruah*; ſed quod vocant, *Nephez*; illud nempe Gentilium ſimulacrum ſeu vmbram, de qua Seruius (Virgilius, *imaginem*, vocauit;) volunt poſt mortem circa ſepulchrum conſpici. Idem credunt Muſſelmanni ex ſuo Pſeudo propheta d, vt Auenzoer, & Auicenna. Idem cenſuere Zoroaſter, *in Magic.* & Zoar; idem Indorum Bragmanes Calecutii, Coloimi, Malabarenſes, & cæteri Orientales *e*: idem Floridenſes, Peruuii, & cæteri occidentales credunt *f*. Hos viſum fuit adducere; non quod iis quidquam tribuam: ſed quod contra Epicureos, qui ſcripturam ſacram reüciunt; & contra Hæreticos, qui Eccleſiæ perpetuam ſententiam aſpernantur; vno dicam verbo, contra laruas & nugones, laruas etiam & nugas in aciem producere cogamur.

Septimam probationem, legum, Tribunaliumque iudicialium ſuppeditant archiua. Nam & Vlpianus agnoſcit, *oſtentum* quoddam, φάσμα τεραλῶδες; *g* & Manes agnoſcit Martian. *h* & Magica ſacrificia, quibus ſpiritus euocari putabantur, damnat Modeſtinus *i*; quod *Manes accire*, vocat, & à multis fieri quæritur, & pœnam mortis ſancit Imper. Conſtantin. *k* quo loco in idem recidit alia lectio, quæ pro *Manibus accitis*, habet, *Dæmonibus accitis*, *l* Manes enim vt Plurimum erant ipſi dæmones, qui animas mentiebantur. Et hanc de animarum apparitione ſententiam tenuere. I.C. non infimæ notæ, *Budæus & Alciat. ad. d. l. oſtentum. Chriſtoph. Porcius §. fin. inſtit. de loca. Arnold. Ferron. in conſuetud. Burdegal. Alex. ab Alex. in Genial. dier. lib. 2. cap 9. & lib. 4. cap. 19. & lib. 5 cap. 23. & lib. 6 cap. 21. Didac. Couarruu. lib 4. var. reſol. cap. 6. Petr. Leloyer libr. 3. de ſpectr. toto, qui cap. 4. docet hoc etiam tenuiſſe Bar. Briſſonium Curiæ Pariſienſ. Preſidem* quibus cum & ſacræ ſcripturæ, & conciliorum, & ſacrorum Patrum, & Theologorum communis ſententia ſuffragetur; cæteris Iuriſconſultis contrariũ ſentiẽtib. illos nõ dubito præponẽdos.

Octauo probatur concluſio, quoniam perpetuus hic Eccleſiæ ſenſus fuit. Veteris quidem teſtamenti tempore, probatur, quia anima Samuelis appa-

a Picus li. ſ contra aſtrolo. & Pet le loyerius l. 3 de ſpect. c. 9. & nos agemus libro ſeq.

b l. 6 antiq. c. 15
b l. vlt. bel. Iud. ſub. fin.

d l. 3. c. 5. cap. 6.

Azoar XVI. ſum.

e vid. Paul. Venet. lib 3. cap. 28.

f Leuit. Apoll. in hiſ. Peruu.

g l. oſtentum. D. de ver. oblig.

h l. in tantũ de rer. diuiſ.

i l. ex Senatus cõſulto. ad l. Cornel de ſicar. Leloyer, libr. 5. cap. 5.

k l. multi C. de mal. & mathẽ.

l ſic legit. D. Aug. & Compẽd. Βασιλικ.

L.

m 1. Reg. 28.
o l. 6. antiquit.
o ſupra q. 6. vbi vide.
p Bellarm l. de Purg. c. 6. & li. 4. de Chriſt. cap 11. Bel iolan. de Purg. l. 4 c. 11. Pereri. de Magia. c. 9 Valẽt. in 3. diſpẽ. 12. q. q. 1. punct. 1. §. 9. Peltã. de purgator. 6. 5. & qui latiſsime diſcutit hanc controuerſiã his non citatis Alfonſ. Mendoza ſcholaſt. quodlib q. 5. §. 8
q Tertull. adu. Praxeam.

apparuit Sauli *m*, non carminis magici vi excitata, ſed à Deo miſſa; hæc enim verior videtur ſententia; quæ non veteribus tantum Rabbinis Ahiæ, Saadiæ, Eleazaro; ſed & Ioſepho *n* (qui certe viri Nonatori Dauidi Kimchi ſunt præferendi) ſed grauiſsimis quoque Patribus placuit, Iuſtino, *contra Triphon.* & Auguſtino, *de cura pro mort.* quorum ſententiam probaui ſuperius *o*, vt conſentaneam ſacræ ſcripturæ; & cui, ſi Eccleſiaſtici librum pro Canonico recipimus, vt Catholici omnes recipiunt, (de quo miror *p* D. Thomam addubitaſſe 1. part, q. 89. art. 8. ad 2.) refragrari non poſſumus, vt magni noſtræ ætatis Theologi obſeruarunt *q*. Nec ſunt magni momenti, quæ nobis opponit Leloyerius, *libr. 4. de ſpectr. capit. 1.* verboſius quam neruoſius. Imprimis non diſtinguit inter has propoſitiones; ***Samuel vere apparuit in aſſumpto corpore, vi carminis Magici, ſeu virtute dæmonis***: & hanc; ***Samuel vere apparuit in corpore aſſumpto iuſſu ac imperio* D E I, *deceptis Saule & Phytoniſſa, qui putabant magica hoc confectum euocatione.*** Primam enim propoſitionem duntaxat Tertulli. Cyril. Anaſtaſius & alii, quos adducit, Patres negarunt; idque meritiſsime: Secundam nemo illorum diſcuſsit, neq; negauit; quã nos nũc aſſerimus, ideo corruunt omnes ferme Leloyerii contra nos machinæ. Deinde vetauit (ait) Deus ne quis rei alicuius cognitionem à mortuis petat, eoſve per magos ſimileſque ſeductores conſulat; quod cum contra Dei præceptum conaretur Saul; non eſt credendum Samuelem, ſummum diuinæ legis zelatorem, voluiſſe quaſi cooperari, ſaltem fauere & ſatisfacere impio regi. *Reſpondeo*, miſſum à Deo Samuelem, vt impium regem corriperet, eique inſtantia ſupplicia denunciaret, ſicq; eum ad pœni-

A tentiam hortaretur. Sic legimus, vindictæ ſumendæ à peccatoribus cauſa, ſimiles apparitiones non raro factas, ob ſores coronatas, Chriſtianus, tempore Tertull. *r* diuinitus fuit flagris cæſus: quod factioni hæreticæ communicaſſet. Necalius eodem modo ab angelis exceptus, auctore Euſebio *s*, de ciue Hipponenſi, vt rem ſibi notam, ob delatum peieraturo iuſiurandum, ſimilia narrat Auguſtinus *t*: de Laurentio Cantuarienſi

B Epiſcopo, fugam à grege meditante, ei B. Petrum plagas inflixiſſe, teſtis eſt Beda *u*: Hoſpiti, Mauritio imperante, B. Virgo in ſomnis apparens, eo quod blaſphemantes hoſpitio non eieciſſet, vimini genua circumarauit, & mane tibiæ à cruribus inuentæ abſciſſæ, vt habetur in Nicephori hiſtoria. 3. obiicit, hunc fuiſſe dæmonem, quia nihil boni conſilii dedit Sauli, neque enim ad

C pœnitentiam hortatus eſt, ſed coniecit in deſperationem. *Reſpond.* concionatorum & confeſſariorum officium eſſe hominibus breuitatem vitæ proponere, & dicere illud prophetæ; ***Diſpone domui tuæ, quia morieris & non viues***: item, ***ſtulte hac nocte tollent à te animam tuam,*** & alia huiuſmodi, quibus ſanctum inducant timorem: quod ſi peccatores inde anſam arripiant deſperandi, culpa

D vacare concionatorem, ſibi reum id debere imputare, quod bono pharmaco ſit abuſus, ſimilia eſt cernere in hoc facto Samuelis; qui, quæ ad pœnitentiam apta proponebat, Saul in malum ſuccũ conuertit. Deinde nemo neſcit, non minus aliquando iuuare conſilia & adhortationes; quæ non expreſsis verbis, ſed indirecta quaſi oratione proponuntur, virtutem enim hæc habent conſo-

E landi, & à malo reuocandi. Quæ oportuit aduerſarium conſiderare, & tali argumento non vti. 4. reſpondet ad Eccleſiaſtici locum, *capit 46. verſ 23.* dun-

r l. 5. hiſto. cap. 28.
s ſerm 117. inter editos Louani.
t Beda lib. 2. hiſt. c. 6.
u lib. 18. ca. 33.

taxat voluiſſe ſcriptorem præcipuas Samuelis laudes ibi commemorare, parumque ſollicitum fuiſſe, an viſio illa ficta, an vera fuerit. Sed contra hoc, verba non patiuntur, noſtra verſio habet; *Et poſt hoc dormiuit, & notum fecit regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia, delere impietatem gentis.*] *Notum fecit regi*, poſt mortem ſuam, ipſe Samuel, ſiue poſtquam dormiuit. Sic Græce, καὶ μετὰ τὸ ὑπνῶσαι αὐτὸν προεφήτευσε: ipſe igitur met prophetauit, qui mortuus: & ipſe vocem ſuam de terra exiens edidit, ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀνομίαν, moriturũ. 5. patres obiicit, Auctorem, *libri Græci quæſtionum ad Orthodox.* quem ſane parum perite dicit eiuſdem auctoritatis eſſe cum ipſo Iuſtino Martyre contrarium tenente, temere vero, iuriſconſultus homo pronunciat, quæcumq; in illo libro tradita ſunt, per omnia & in omnibus ſacræ ſcripturæ conſentire; ſi locus hic foret, aut tempus permitteret, non deforent quæ obiicerentur. D. vero Auguſtinum etiam obiicit, non ſatis intellectum; *Nam in lib. de cura pro mortuis*, apertiſsime (quod bona cum venia aduerſarii dictum) *c.15.* nobiſcum ſentit Auguſt. vt alibi dixi; & clare iam Theologi noſtri *a* oſtenderunt. Alii patres nihil nobiſcum pugnant, quia duntaxat negare voluerunt, vi carminis magici Samuelem excitari potuiſſe, & quia ipſi hanc apparitionem tribuebant magiæ Phitoniſſæ (quod nec neceſſarium erat, neq; verum) ideo ex tali ſuppoſitione neceſſario eo delapſi fuere, vt negarent, aliud quam dæmonem apparuiſſe. Nos quia ſuppoſitionem illã falſam putamus, ideo hac in re à patribus illis, ad alios patres recedimus. Denique obiicit, poſt multa impertinenter & παρέργως, fuſa; illud, *cras mecum eris*, quod putat mendaciter dictum, ſi à

a vide §. 2. ſect. 6. & os cita- ſol præ dict. s.

propheta dictum; ego veritatem huius dicti clare, *libr. hoc eodem qu. 6.* tam propoſui. Certa ſatis ergo hæc SS. auctoritas de anima Samuelis.

2. Adhuc certius (vt ait D. Auguſtinus *b*) eſt exemplum Moſis, qui cum fuerit vere mortuus *c*, cum Chriſto Domino in monte Thabor apparuit *d*, vt veriſimilius arbitratur D. Auguſtin. in corpore aſſumpto, & ex aëre formato. 3. exemplum eſt Ieremiæ & Oniæ, qui Iudæ Machabæo apparuerunt *e*.

Sed veniamus ad tempora Chriſtianorum (vt Iudæos omittam, quibus hæc ſententia conſtans fuit. exceptis Sadducæis) & quia promiſcue hæretici negant apparitiones mortuorum, ſiue beati ſint, ſiue non ſint, in vniuerſum: ideo nos in vniuerſum de his, ſiue iam cælites, ſiue nondum, agemus, & per ætates omnes Eccleſiæ deſcendemus, vt clariſsime appareat vere Catholicorum hunc ſemper ſenſum fuiſſe; aliorum quidem hoc affirmantium diſputando, aliorum vero id ſatis aperte probantium exemplis apparitionum; quas pro veriſsimis habebant & narrabant.

Initio ipſo hæc fuit ſententia primitiuæ Eccleſiæ & Apoſtolorum & ipſius Chriſti Domini; qui cũ ſciret Apoſtolos id credere, non modo illos non reprehendit & contrarium docuit; (quod non erat optimus magiſter, lux mundi vera, prætermiſſurus) ſed potius hanc ſententiam vt eorum animis firmius infigeretur ſilentio ſuo, & indirecta reſponſione comprobauit: vt mox videbimus. Nam cum poſt reſurrectionem Chriſtus Dominus ianuis clauſis ad Apoſtolos fuiſſet ingreſſus, quod non putabant niſi à ſpiritu fieri poſſe, exiſtimarunt ſe ſpiritũ videre, & ideo vehemẽter cõturbati & conterriti fuerũt *f*; quidẽ Theoph. expreſſe aſſerit

b d. cap. 15.
c Deut. 34. in fin. & in epi. Iud. & Ioſue 1. & hoc omnino tenendum oſtendit Aiſinẽdoz. d. q. 5.
d Matt. 17. Luc. 9.
e 2. Mach. c. 15.
f Luc. 24. v. 37. Ioan. 20. v. 19.

putaſſe eos eſſe animam aliquam, quæ ex altera vita rediiſſet: quod idem D. Auguſt. *g* Eucherius, Beda & Hugo Card. & multi alii cenſuerunt, putabant autem animam eſſe Chriſti, in corpore aëreo aſſumpto, non in corpore proprio; de cuius reſurrectione nondũ erant planè certi. Sciebat Chriſtus cogitationes eorum, & reſpondet, palpatione veri corporis cognoſcant ſe ſpiritum non eſſe. Eadem fuerat ante paſſionem ſuſpicio ac metus Apoſtolorũ, cum viderent eum ambulantem ſuper aquas *h*, neque tum reprehenſi, quod putarent eſſe aliquando ſpectra, ſed quia putabant Chriſtummet ipſis tum non apparere. Eandem aliorum tum ſententiam fuiſſe conuincitur ex B. Luca *i*, nam vniuerſa quæ Hieroſolymis erat Eccleſia, dicentem Rhodem, quod Petrus *k* ex carcere liberatus ante fores adſtaret, dixit inſanire, eo quod certo ſibi perſuaderet, Petrum viuere & in carcere detineri: animamque viuentis hominis extra corpus ſuum apparere non poſſe ſciret; ideo de viui hominis anima puellæ errorem reprehendebat, & angelum in ſpecie Petri credebat; puellæ aſſenſura ſi Petrum mortuum crediđiſſent. Quo loco Græc. ἄγγελος, eſt; vnde probat locus *l* aliquando per Angelos, ἑτεροπροσώπως, animas repræſentari: præcedentia vero loca in Euangeliis apud Luc. non habent, ἄγγελος, ſed expreſſe habent, τὸ πνεῦμα: apud Matth. vero, φάντασμα. Ex quibus ſic ratiocinamur; apud Matth. nomen genericum fuiſſe poſitum; vt intelligamus tam de angelis, quam animabus hanc opinionem viguiſſe: apud Luc. vero in Euangelio vocem τὸ πνεῦμα, poſitam, vt reſtringamus ad animas, vel ſaltem ad ſolos angelos non reſtringamus: apud Luc. in Actis, angeli nomen poſitum, vt de Angelis idem cenſuiſſe

A Eccleſiam ſciamus. Sane hæc adeo fere ſunt inſeparabilia, vt & olim Sadducæi, & hodie hæretici, vtrumque æque impugnent. Quis vero non rideat Lauatheri reſponſionem πνεῦμα, pro Angelo tantum accipi? ergo ſpiritui reſiſtens caro in membris noſtris, illa non animæ ſed angelo repugnat, vtitur enim Paulus voce, πνεύματος: ergo apud Petrum Chriſti anima concionata fuit angelis, & non hominibus in inferno degentibus (B ἐν φυλακῇ πνεύμασι) contra communem Antiquitatis conſenſum *m*. Ergo falſo Athanaſ. *n* tradidit, in Hymno trium puerorum, πνεύματα, ſignificare hominum animas; ſed nugor, cum talia ſerio refello.

SECTIO V.

NVnc ad dicta Conciliorum & Patrum & hiſtoricorum veniamus: C quæ non obſcure id docent & perſuadent, niſi proterui & pertinaces, quod hæreticorum eſt propriũ, eſſe velimus, vnum illis effugii diuortium præcludamus, quidam omnes viſiones negant; qui ſunt indigni quibuſcum ſcriptis cõtendamus: eodem enim iure omnium Hiſtoriarum, omnium librorum, qui in ſacro Canone (quem ſibi quiſque illorum, quem vult, hodie fingit, cras reD ſtringit) non continentur, fidem & auctoritatem repudiare poſſunt, quo quid inſanius, quid cunctis reipubl. partibus eſt pernitioſius, & graui vindicta dignius? Modeſtiores alii; Angelorum permittunt viſiones, & recipiunt, pro lubito tamen ſuo; quando illis in diſputando negotium non exhibent: ſed iidẽ iſti, veterem omnem memoriam ſic inE terpretantur, vt contendunt, αὐτοπροσώπως, nunquam animas ne Beatorum quidem vel apparuiſſe, vel apparere: ſed quandocunque talia leguntur, de ἑτεροπροσώπως, facta, per bonos vel

g Serm. 8.

h Matt. 14 verſ. 26.

i Act. 12. v. 15.

k Galat. 5. v. 16 & 17.

l 1. Pet. 3. v. 19 & c. 4 v. 6.

m Clem. Alex. li. ... & 6. Stromа. Athan. Epiſtol. ad Epiſto. Hilar. in Pſal. 118. Epiſ. hæreſ 77 Cyril. ... libr. de recta fid. ad Theodoſ. & libr. ... in Iohann. Ambro. ... cad. 10. ... Rom. Ruf. in Symbo. & alii.

n Athanaſ. libr. de ſpiritu ſáct.

malos ſpiritus, apparitione id accipiendum. His regula illa Auguſtini aliorum valide obſtat; quando verba ſcripturæ proprie poſſunt accipi, ad Metaphoricos vel tropicos alios ſenſus non eſſe confugiendum: ſunt autem ſcriptorum de his rebus verba pleraq; adeo clara vt qui illa ad tropos reuocet, is nihil non eodem iure ſic queat detorquere. Deinde nihil nos cogit abſurdi, nihil rationi conſentiens parum fieri poſſe, fieri decere & expedire iam docuimus, cur igitur ſanctiſsimis, & grauiſſimis hominibus, ea ſimpliciter & ſine fuco narrantibus, vt αὐτοπροσώπως geſta, non credamus; ſed vel inuitis, ἑτεροπροσωπίαν, obtrudamus? Quaſi vero non ipſo loquendi modo vtrumque genus apparitionum diſtinxerint: Nonne (vt alios mittam) D. Cyprian. cum de imaginaria, vel per angelos facta loquitur, ſimpliciter vocat viſiones; cum vero de apparitione Beati alicuius, αὐτοπροσώπως, facta: tunc addit apparuiſſe talem vel talem? idem diſcrimen obſeruant acta martyrum: idem, vita & Dialogus D Greg. *vide Cyprian. epiſt. 10. 11. 12. 69. Acta Mart. apud Sur. 24 febr. & 1. Mai. Greg. paſſim in Dialog.* Quinetiam ſoliti ipſi Angeli idipſum declarare quando apparent, vt fecit Gabriel Archang. cum in forma S. Marcellini ſe viſendum præbuit, apud Eghinartum *libr. 3. de transl. SS. Martyr. Marcellini & Petr. c. 12.*]

Primo Seculo, nobis occurrit, prima Hiſpaniæ, & fortaſsis Europæ totius, Eccleſia B. Mariæ Deiparæ de Calùmnia, à B. Iacobo Sebædeo, cum adhuc in viuis vterque degeret, dedicata ad Hebrum Cæſarauguſtæ: quod & Annalibus Celtibericis *a* proditum, & adeo conſtanti Eccleſiæ illius traditione receptum, vt Catholicus ibi non habeatur, qui dubitet: traditur B. Virgo columnæ inſiſtens Apoſtolo Hiſpaniarum apparuiſſe, & iuſsiſſe eo ſibi loco ſacellulum dedicari, quod nunc diues & nobilis Eccleſia eſt. Si viuens adhuc alio in loco, quam vbi degebat, B. Iacobo ſe videndum exhibuit: cur nequeat nunc cæli terræq; Regina cum lubet? & ſæpe illi lubuiſſe, mox docebo, apparuit non ſemel filius, cur non & mater? B. Petro perſecutionem vitanti Chriſtus conſpicuum ſe præbuit, & dixit Romam ſe contendere, vt iterum crucifigatur, intellexit Domini mentẽ Petrus & reuerſus agitur in crucem, ſicque in Petro Chriſtus iterum crucifigitur. [*teſtatur D. Ambroſ. contra Auxent. de Baſil. noua tradenda. D. Greg. in 4. Pſalm Pœnit. Hegeſip. l. 3. de excid. Ieroſ. cap. 2.* Carpo Cretenſi, auctor eſt D. Dionyſ. Areopagita, *epiſtol. 8. ad Demoph* Ieſum multis Angelis comitatum apparuiſſe, & inclementiæ nomine reprehendiſſe, quod lapſi fratris, & ſeductoris pœnam expeteret. Veſpaſiano Imper. S. Martialis Lemonicum Epiſcopus vixit diſcipulus Chriſti, is vidit S. Valeriæ Martyris animam, inſtar lucidæ flammæ cœlum petentem. [*narratur in Actis S. Martialis, apud Surium.*]

Seculo ſecundo, Iuſtinus Mar. Apolo. II. *ad Impp.* redire animas mortuorum, & apparere nonnunquam, & proinde immortales eſſe, vt gentilibus perſuadeat, ipſis Gentilium per magos euocationibus vtitur, & contra Triphonem diſputans, aſſerit Samuelis animam vere fuiſſe euocatam. Tertullianus non modo nihil nobiſcum, ſed tantum cum magicis næniis pugnat, inquiens. [*Sed ſi quas iſdam reuocauit animas in corpora Dei virtus in documenta iuris ſui, non idcirco communicabitur fides & audaciæ Magorum, & fallaciæ ſomniorum, & licentiæ poetarum.*] Verum etiam apertè facit pro nobis, nam & ſubindicat ali-

quando factum, & cauſam facti addit. A Et luculentius idem, *Atqui hoc quoque de anima prædicatur. Nam, ſi de aliquo iampridem defuncto, tamquam viuo quis requirat: præmanu occurrit dicere,* Habet iam & reuerti debet. *hæc teſtimonia animæ quanto vera, tanto ſimplicia, quãto ſimplicia, tanto vulgaria, quanto vulgaria, tanto communia, quanto cõmunia, tanto naturalia, quanto naturalia, tanto diuina.*] q̃ nõ tantũ ad corporũ reſurre- B ctionem, ſed & ad hunc animarũ reditũ miraculoſum poſſunt referri. Origenes recte, quod quaſdam redire poſſe cenſuit idq; nobis nunc ſufficit, perperam, quod ad improborum animas reſtrinxit, *li. 7. Celſum impugnans, improba vero anima & prauis facinoribus in terram retracta, ita vt adſpirare ad ſuperiora nequeat, vagabunda in terra volutatur, nunc circa ſepulchra oberrando:* C *vbi etiam vmbratilium animarum phãtaſmata ſunt ſæpius viſa, nunc terras has obeundo, cuiuſmodi hos ſpiritus eſſe credendum eſt, qui omnibus ſæculis & coerciti ſunt & præpediti veneficiis, &c.*] Et ſane Origenis tempore D. Potamiæna Baſilidi carnifici apparens, eum ad fidẽ conuertit, nec hunc tantũ, ſed & complures alios, vt docet Euſeb. *libr. 6. c 4.* & ipſemet Orig. *contra eundem Celſ. l. 1.* D teſtatur, *multos pene inuitos attractos eſſe ad Chriſtianam religionem, ſpiritu quodam repente mutante intellectum eorum: vt pro verbo exoſo ad id temporis non cunctarentur mortem oppetere, poſt viſiones oblatas ipſis vel dormientibus vel vigilantibus. Multa enim talia vidimus, quæ ſi memorarentur duntaxat geſta in noſtra præſentia, cachinnũ tollerẽt infideles, rati, nos quoque, ſicut illos de qui-* E *bus male ſuſpicantur, fingere. Teſtis autem eſt Deus noſtræ conſcientiæ, conari me non falſis narratiũculis, ſed veris exemplis commendare IESV doctrinam.*] hæc ille, quæ ſane poſſemus & nos ſingulis fere paginis Lauathero, Riuio & ſimilibus incredulis obiicere, & inculcare.

Sæculo tertio, D. Gregorio Thaumaturgo, cum Deipara, B. Ioannes Euangeliſta apparuit: vt narrat quam prolixo, tam vero ſermone, ſcriptor eius vitæ grauiſsimus, D. Gregorius Niſſenus. Qui quando angelica eſt viſio, id ſolet addere, vt facit in viſionibus oblatis, B. Ephrem. *in eius vita.* Nocturnarũ quoque viſionum, *epiſt 12.* meminit D. Cyprian. & idem, *epiſt. 69.* eos grauiter reprehendit, qui viſiones huiuſmodi cõtemnunt. B. Quarilloſæ filius eius Martyr apparuit, & ad martyrium matrem confirmauit, vt narratur in epiſt. Africanorum Confeſſorum, (*quam nobis exhibuit Laur. Sur. die 24. Feb. tom. 1.*) in cuius additione, etiam D. Cypria. Montano, & Flauiano confeſſoribus traditur adhortator apparuiſſe. Sic & alia nos authentica Martyrum Cirthenſium acta, referente eodem Sur. (*die 1. Mai. tom. 1.*) docent D. Cypr. Mariano, & apparuiſſe & manum porrexiſſe, & ab Agapio puerulum martyrem paulo ante coronatum viſum fuiſſe. D. Ambr. *Serm. 90. B. Agnes* (ait) *parentibus ad eius ſepulchrum aſsidue vigilantibus, quadam nocte choro virginum comitata cum apparuiſſet, ſic ad eos locuta dicitur: ne me parentes mortuam lugeatis, nam vna cum his virginibus viuo apud illum in cælis, quem in terris tota mẽte dilexi.*] addit & eandem Conſtantiæ poſt annos aliquot ſanitatem in ſomnis ſpopondiſſe & præbuiſſe, Prius etiam, ſub Decio, B. Agathæ S. Petrus apparens in carcere mammillam eius pectori reſtituit. [*Acta S. Agathæ 5. Febr. apud Sur.*] Eadem poſtea S. Luciæ apparens, matrẽ eius Euticiã ſanguinis fluxu liberauit [*Acta S Luciæ 13. Decẽ. apud Sur.*]

III.

Poſt annũ Chriſti CCC. ſeu ſæculo IV. IV.

Chriſtus

Chriſtus Dominus dignatus apparere, D. Petro Alex. in forma pueri, quærentis veſtem ſuam ab Ario diſciſſam (*Sur. tom 6. die 15. Nouembr.*) In ipſis exordiis (*ait Hadrian. tom 2. epiſt. Decretal. & Synod. VII. ſiue Concil. Nicen. 2. Act. 2.*) *Chriſtianorum, cum ad fidem conuerteretur pius Imper. Conſtantinus, ſic legitur: Tranſacta die nocturno regi facto ſilentio ſomni tempus aduenit, & ecce adſunt ſancti Apoſtoli Petrus & Paulus, dicentes Quoniam flagitiis tuis poſuiſti terminum, & effuſionem innocentum ſanguinis horruiſti: miſſi ſumus à Chriſto Ieſu Domino, dare tibi ſanitatis recuperandæ conſilium. Audiſti ergo noſtra monita, &c.* Ecce dicunt ſe miſſos à Chriſto, dicuntur adfuiſſe Regi, vtique αὐτοπρόσωπως apparentes; & nominantur Apoſtoli; cum in aliis Conſtantini viſionibus prælianti oſtenſis, à Zonara *tom.* 3. non nominentur, qui apparebant; eo quod angelici ſpiritus eſſent. Sic etiam cũ Conſtantinus tẽplũ Deiparæ conſtrui iuſſiſſet; architecto apparẽs ipſa, raõm docuit, qua colũnæ poſſent erigi. *Greg. Turon. de gloria Martyr. c. 8.*) Cõſtãntio, Spiridion & Triphillius prius in ſomnis apparuere, quã eũ ſanarẽt, & tñ hi adhuc erant in viuis. (*ex Metaphras. Surius tom 6 die 12. Decembr.*) Par poteſtas à mortuo loquelam obtinere, & conſequi vt appareat. De eodem illo Spiridione, referunt Socrates, *lib. 1. c. 8.* & Ruffin. *lib. 1. c. 5.* quod Ruffini verbis referam; *Filiam habuit, Irenem nomine: quæ cum ei bene miniſtraſſet, virgo defuncta eſt. Poſt eius obitum venit quidam dicens, ſe ei quoddam depoſitum commendaſſe: rem geſtam ignorauerat pater, perquiſitum in tota domo: nuſquam, quod poſcebatur, inuentum eſt. Perſiſtebat tamen ille, qui cõmendauerat, & fletu ac lacrymis perurgebat: vitaque quoq; ſua ſe illarum exitium, niſi commendata recipe-*

A *ret, teſtabatur. Permotus lacrymis eius ſenex, ad ſepulchrum filiæ properat, atque eam ex nomine clamitat. Tum illa, de ſepulchro, Quid vis, ait pater? Commendatum, inquit, illius, vbi poſuiſti? At illa locum deſignans, illic, ait, defoſſum inuenies. Regreſſus domum, rem, ſicut filia de ſepulcro reſponderat, repertam tradidit repoſcenti.*] Quæ potuit reſpondere, non potuit apparere, ſane, vt & illi qui B mortui iam Nicenæ Synodo ſubſcripſere. Hiſtoriam admirandam prodidit Greg. Cæſarienſ. presbyter, *apud Lipoman. tom. 6. in orat. de Nicena Syn.* Duo (ait) *Sancti Epiſcopi Chryſanthus & Muſonius, cum nondum deciſioni ſuas adieciſſent ſubſcriptiones, accidit vt diuina prouidentia ab humanis excederẽt. Diuini ergo patres, cum veniſſent ad communem locum, in quo dormiebant,* C *cumque ſimul cum eis eſſent, & quæ dicebantur, audirent ô fratres, dixerunt, & patres, præclarum nobiſcum certamen decertaſtis, curſum perfeciſtis, fidem ſeruaſtis. Si ergo quod factum eſt, Deo gratum iudicatis (nunc enim purius cernitis) ne quid ſit impedimento, quominus vos quoque deciſionem ſubſignetis. Hæc ſimul & dixerunt, & ſignata deciſione ſanctorum Patrum loculo impoſita, totam* D *illam noctem inſomnem peragunt in oratione. Die autem ſequenti, cum veniſſent, ad loculum, ſolutiſque quæ erant impoſita ſignaculis, cum ſanctam reuoluiſſent deciſionẽ, inuenerunt ſanctorum patrum ad eos adiectas ſubſcriptiones.*] addit Nicephorus, *lib. 8. c. 23.* ipſius ſubſcriptionis verba; *Chryſanthus & Muſonius: qui cum patribus omnibus in ſancta prima Oecumenica Synodo conſenſimus: quam-* E *uis corpore tranſlati, manu tamen propria nos quoq; libello ſubſcripſimus.*] Vnde patet & Spiridionis, & omnium Primæ Synodi patrũ ſentẽtiã fuiſſe animas, diuina permiſſione ad nos redire poſſe,

A iam alioquin, nec ille filiam vocaſſet, nec iſti ſubſcriptionem poſtulaſſent. Nicæno concilio vetuſtius, vt pote durante adhuc ante Conſtantinum perſecutione, celebratum fuit in Hiſpania concilium prouinciale Eliberitanum, in cuius, *can*, 34. legimus; *Spiritus defunctorum non eſſe inquietandos*; quo ſignificatur ſpiritus defunctorum ſupereſſe, & cernere quæ circa ſepulcra eorum fiant: vnde & ſequitur; B nonnunquam adeſſe his locis; & deteſtari ritus gentilitios, ex errore natos, de animarum circa ſepulcra centenaria oberratione, de qua puto Canonem illum agere: & à qua ſententia non videtur omnino alienus Nemeſius περὶ ψυχῆς, qui liber perperam tribuitur Nicæno. Anno 366. Iulianus Imp. occiſus fuit incerti ſpiculo: & diuina viſio prius oſtēſa ſancto Baſilio, cui cum B. Virgine S. C Mercurius apparuit, & diſcedens, & cruentam haſtam referens; vt ex Helladio D. Baſilii diſcipulo docuit D. Damaſcenus, *Orat. 1. de Imag.* eodem quoque tempore & alius, ad caſtra proficiſcens, vidit vel vigilans, vel ſomnians, complures ex Apoſtolis & Prophetis in vnum coactos, & de iniuriis Iuliani in Eccleſiam quærentes, & in commune conſulentes; & duos ex eorum nume- D ro, cæteris bono animo eſſe iuſsis, diſceſsiſſe, pauloque poſt rediiſſe ad conuentū, & nunciaſſe tyrannū occiſum. Sozomenus hæc narrans, *l. 6. c. 2.* duorū nomina prætermiſit; ſed Nicephorus addidit, duos olim egregios fuiſſe milites ac Martyres, Mercuriū & Artemiū. *Sic ille l. 10. c. 35.* B. Febronia Martyr & virgo natalis ſui die quotannis mediæ noctis tempore in Nocturnis precibus, E apparebat cunctis in choro verſantibus, eo ipſo in loco procumbens, vbi pſallere ſolita. [*Metaphraſt. apud Sur. to. 3. Iunii 15.*] D. Ammonis animā vidit B. Antonius comitantibus angelis in cælum pergere. [*Athanaſ. in vita D. Ant. idem refert Palladius in vita Ammonis.*] D. Martino Turonenſ. Epiſc. apparuit è cælo deſcendens B. Virgo; & ex inferis adſcendēs anima latronis, qui pro Martyre colebatur. [*Sulpitius Seuerus in vita D. Martini.*] D. Pauli primi Eremitæ animam viſam B. Antonio in cælum ab angelis deferre, auctor eſt D. Athan. *in vita Antonii.* & D. Hierony. *in vita Pauli.* fuit in hac ſententia Nemeſius, Paulò ante citatus: fuit & D. Baſilius, *lib. de vera virgin. paulo ante medium*; vbi poſtquam dixiſſet virginem, etiam cum ſola eſt, ſemper reuereri debere & Dei, & angeli cuſtodis præſentiã; *Quid* (ſubdit, *per ſingula pergam? Ipſas Angelorum infinitas multitudines, & vna Sanctorum patrum beatiſſimos ſpiritus. Nullus enim ex his eſt, qui non ſingula vbique conſideret. Etſi enim oculis carneis minime conſpicui ſunt: incorporeis tamē obtutibus ad agnitionem complectuntur, & comprehendūt omnia.*] vult ergo Sanctorum animas nobis cum volunt adeſſe, Dei permiſsione, & nullum eſſe locū quo ſe ſucceſsiue penetrare non poſſint; nihil in rebus eſſe actionibuſq; humanis, quod aliquando nequeant intelligere, ne quid hîc vbiquitatis ſomnies. Idē in Panegyr. B. Mamantis Mart. ſignificat multis D. Mamantē apparuiſſe. *Memores eſtote Martyris, quotquot illo per ſomnia petiti eſtis.*] D. Greg. Nazian. *Orat. in laudem Cæſarii, dicit*, ſibi ſæpe in ſomnis viſum fratrem, & licet addat, *ſine cupiditate* (qua ſcilicet amātes ſibi ſomnia fingunt) *ſine ipſa veritate:* manifeſtū tñ teſtimoniū dat ſententiæ ſuæ, de poſsibili animarū apparitione.

Vixere eodem ſæculo nonnulli Patres mox citandi: ſed, quia, mors eorum, & vitæ pars potior, incidit in ſæculum ſequens, in illud diſtuli.

Quod

V. *Quod tempus intercedit*, inter annum
CCCC.& D. ſæculo quinto adſcribendum, viros habuit qua ſanctitate, qua doctrina valde illuſtres. D. Martini trãſitus D. Seuerino. & D. Ambroſ. abſentibus oſtenſus: apparuit etiam, vt auxilium laturus iis qui corporis eius tranſlationem parabant: apparuit & alias non ſemel vt narrat Gregorius Turon. *lib. de mirac. D. Martini, & lib. de gloria Confeß.* D. Ioannis præcurſoris caput altiſsime Herodias defodi iuſſerat. multis poſtea ſæculis ſanctus ipſe, duobus Monachis in ſomnis apparuit, & quo loco eſſet oſtẽdit. Rurſus cum memoria eius interiret, & ignoraretur quo loco deliteſceret hoc ſæculo, ante Marciani imperium, idem ſanctus Marcello monacho mirabili modo locum ſepulcri ſui capitis indicauit. [*Proſper & Sigisbert. in Chron. Sozomen. lib. 8. cap. 21. Niceph. lib. 12. cap. 49.*] Vbinam ſepulta forent corpora DD. Geruaſii & Prothaſii, per viſionem eorum D. Ambroſ. didicit, teſte B. Auguſtino, *lib. 22 de Ciuitate Dei cap. 8. & lib. 9. confeſſ. cap. 7.* ipſius etiam D. Ambroſii verba hanc ſententiam noſtram confirmant, quibus eodem ſenſu: quo D. Baſilius, Sanctorum ſpiritus vbilibet eſſe teſtatur; *Nam licet vniuerſi ſancti, vbique ſint, & omnibus proſint: ſpecialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & ſupplicia pertulere pro nobis. Martyr enim cum patitur, non ſibi tantum patitur, ſed & ciuibus.* Serm. 77. de Natali Octauii, Aduen. &c. B. Paulinus (forte Diaconus, certe non Nolanus ille) *in vita S. Ambroſii: Eodem,* inquit, *quo obiit die, ſicut textus epiſtolæ loquitur, quæ à Simpliciano ſucceſſore eius venerabili viro, ſuſcepta eſt de partibus Orientis, ad ipſum, tamquam adhuc nobiſcum viuentem, directa, quæ nunc vſque Mediolani habetur in monaſterio: quibuſdã ſanctis*

A *viris apparuit orans cum illis, & imponens illis manus. habet enim diem epiſtola quo directa eſt: qua lecta inuenimus diem eſſe, quo ille defunctus eſt. Intra Tuſciam vero ciuitate Florentia vbi nũc vir Sãctus Zenobius Epiſcopus eſt, quia promiſerat ſe illos ſæpius viſitaturum, frequenter ad altare, quod eſt in Baſilica Ambroſiana, quæ ibidem ab ipſo conſti-*
B *tuta eſt, viſus eſt orare, ſicut ipſo ſancto viro ſacerdote Zenobio referente, didicimus. In eadem etiam domo, in qua declinans Eugenium manſit, tempore quo Rhadagaiſus ſupradictam ciuitatẽ obſidebat, cum iam penitus deſperaſſent viri ciuitatis: per viſum cuidam apparuit, & promiſit, alio die ſalutem illis adfuturam. Quo referente ciuium animi ſunt erecti. Nam altero die adueniente Stilichone comite cum exercitu: facta eſt de*
C *hoſte victoria. Hæc Panſophia religioſa fœmina, matre pueri Panſophij, referente cognouimus. Mazcezeli enī deſperanti de ſalute ſua vel exercitus, quem ducebat contra Gildonem, baculum tenens manu in viſu noctis apparuit, atque cum prouolueretur ad pedes viri ſancti Mazcezel, percutiẽs terram ſenex baculo quo regebatur (tertio hac enim ſpecie illi apparuerat) ait: Hic, hic, hic: ſignans locũ,*
D *deditq; intellectũ viro quem viſitatione dignum fuerat arbitratus, vt agnoſceret ſe in ipſo loco, in quo ſanctum Domini viderat Sacerdotem, die tertia victoriã adepturum: atque ita ſecurus bellum & inchoauit, & conſummauit. Nos tamen ea Mediolani poſiti, ipſo Mazcezele referente, cognouimus. Nam & in hac prouincia, in qua nunc poſiti hæc deſcribimus, plurimis hoc ipſum retulit ſacerdo-*
E *tibus: quibus etiam referentibus ſecurius ante nobis cognita huic libro adiungere arbitrati ſumus. Siſinnij etiam & Alexandrini Martyrum, qui noſtris temporibus, poſt obitum ſancti Ambroſii in*

Agaunis partibus perſequentibus gentilibus martyrij coronam adepti ſunt, cum reliquias Mediolani ſumma cum deuotione ſuſciperemus: adueniente quodam cæco & referẽte cognouimus: qui eodem die tacto loculo, in quo Sanctorum reliquiæ portabantur, lumẽ recepit: quod per viſum noctis vidiſſet nauim appropinquare littori, in qua multitudo erat albatorum virorum: quibus deſcendentibus ad terram, cum vnum de turba precaretur, vt ſciret qui eſſent ij viri: audierit Ambroſium eiuſq; conſortes. Quo audito nomine, cum deprecaretur vt lumen reciperet, audiuit ab eo: Perge Mediolanũ & occurre fratribus meis, qui illo venturi ſunt (deſignans diem) & recipies lumen. Erat enim vir (vt ipſe aſſerebat) de littore Dalmateno, nec ſe ante veniſſe in ciuitatem aſſerebat, priuſquam recto itinere reliquiis Sanctorum occurriſſet nõdum videns: ſed tacto loculo videre cœpiſſe. Hactenus Paulinus de Ambroſio, & quidem certo comperta. Nunc age, alium eius ætatis, D. Ambroſii contra Symmachum Collegam, Prudentium adiungamus.

Prudentius de S. Eulalia,

Virgo citum cupiens obitum
Appetit & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os niue candidior
Viſa relinquere, & aſtra ſequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ,
Lacteolus, celer, innocuus, &c.

De Sancto fructuoſo & ſociis.

Vidit præſidis ex domo ſatelles
Cœlum martyribus patere apertũ,
Inſigneſque viros per aſtra ferri.
Quin & filiolæ monens herili
Oſtendit ſceleris notam paterni,
Cœlo viuere, quos forum peremit.

Poſtea cum pio ſtudio conarentur fratres, quiſque ſibi partem reliquiarum auferre, ſubdit;

Sed ne reliquias reſuſcitandas,
Et mox cũ Domino ſimul futuras
Diſcretis loca diuidant ſepulchris:
Cernuntur niueis ſtolis amicti,
Mandant reſtitui cauoq; claudi
Mixtim marmore puluerem ſacrandum.

Scribit Conſtantinus presbyter, *in vita S. Germani Antiſiodorenſis ca. 17. cum Sanctus vir in loco quodam ſpectris infeſto moraretur intrepidus, ſubito ante os legentis adſtitit vmbra terribilis, & paulatim ſub oculis intuentis erigitur. Parietes etiam ſaxorum imbribus colliduntur. Tunc vero deterritus lector, præſidium ſacerdotis implorauit. Qui ſtatim proſiliens effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmiſſa obſecratione nominis Chriſti, imperat: vt quis eſſet, quidue illic ageret, fateretur. Qui protinus terrifica vanitate depoſita, voce humili more ſupplicantis eloquitur: ſe comparẽque ſuum auctores fuiſſe multorũ criminum: inſepultos iacere, & ob hoc inquietare homines, quia ipſi quieti eſſe non poſſent. Rogat, vt pro eis Dominum precaretur, quatenus recepti requiẽ mererẽtur. Ad hæc vir ſanctus indoluit, imperatque vt locum oſtenderet, quo iacerent. Tum vero cereo præcedente dux vmbra prægreditur, & inter difficultates maximas ruinarũ, intempeſta nocte locum, in quo proiecti fuerunt, indicauit: Vt vero mundo redditus eſt dies: circumiectos incolas inuitat, hortatur ipſe operis maturator inſiſtens: rudera tumultuarie ſuperiecta ad tempus raſtris auulſa purgãtur. Inueniũtur corpora fuſa ſine ordine, oſſa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad legem ſepulturæ foſſa dirigitur, membra exuta vinculis linteis induuntur, humus ſuperiecta componitur, oratio interceſſionis impenditur, requies defunctis obtinetur: ita vt poſt eandem diem, ſine vllo terroris indicio, domicilium frequentato*

habi-

habitatore floruerit.] apud Surium menſe Iulio. Sed tot tam claris exemplis aliquas inſeramus auctoritates ſiue dogmata Patrum, mox ad alia exempla rediturі Hieronymus, *lib. adu. vigilantiũ.* in vno illo, noſtros Nouatores omnes iugulat ſacræ veritatis gladio eloquentiæ bracteis inaurato: *Ais vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel ſubter aram Dei animas Apoſtolorum & Martyrum conſediſſe, nec poſſe ſuis tumulis, & vbi voluerint adeſſe præſentes. Senatoriæ videlicet dignitatis ſunt, & non inter homicidas teterrimo carcere, ſed in libera honeſtaque cuſtodia, in fortunatorum inſulis & in campis Elyſiis, recluduntur. Tu Deo leges pones? tu Apoſtolis vincula inijcies: vt vſque ad diem iudicij teneantur cuſtodia, nec ſint cum Domino ſuo, de quibus ſcriptum eſt: ſequuntur agnum quocumque vadit. Si agnus vbique: ergo & hi, qui cum agno ſunt vbique eſſe credendi ſunt. Et cum Diabolus & dæmones toto vagentur in orbe, & celeritate nimia vbique præſentes ſint: martyres poſt effuſionem ſanguinis ſui arca operientur incluſi, & inde exire non poterunt.*] Siſte, lector, & iſtud, *vbique*, pro *vbilibet*, poſitum (vt Sanctum Baſilium interpretatus fui) memento, ſimul rationes Diui Hieronymi etiam percellere eos, qui negant è cœlo Sanctorum animas egredi poſſe. Amicus & admirator Hieronymi Diuus Auguſtinus, *libr. de cura pro mort.* totus in eo eſt ferme, vt probet ſecundum legem Dei ordinariam, & ſola ac nuda ipſarum animarum naturali facultate, animas illis quibus adſcriptæ ſunt locis egredi ad tempus non poſſe: extraordinaria tamen Dei permiſſione quando voluerint, eas ſuis receptaculis ad homines viſendos egredi poſſe: videte hanc eius mentem verbis, & ſerie diſputationis aperte ſignificatam, cum *cap. 10.* ſcri-

A pſiſſet, ferri mortuos apparuiſſe viuentibus, & quo illorum corpora iacerent inhumata neſcientibus, locíſque monſtratis monuiſſe, vt ſepultura, quæ defuerat, præberetur: ſubdit: *hæc ſi falſa eſſe reſponderimus, contra quorundam ſcripta fidelium, & contra eorum ſenſus, qui talia ſibi accidiſſe affirmãt, impudenter venire videbimur.* Et non ſunt
B impudentes aduerſarii noſtri; qui conſenſum ætatum omnium exſibilant? Vt autem intelligeremus hoc non accidere lege ordinaria, ſed ſpeciali priuilegio, Deique permiſſione ſingulari, c. 13. illud de matre ſua adſcripſit, quod aduerſarii calumnioſe in nos detorquent; *ſi rebus viuentium intereſſent animæ defunctorum, vt de aliis taceam, metipſum pia mater nulla nocte deſereret.*] Etenim de ſingulari illa permiſſio-
C ne alias aperte aſſeruit, quod de continua & ordinaria lege hic negauit. ca. 15. *Mœti* (inquit) *ad viuos aliquos ex mortuis diuina ſcriptura teſtatur, & Samuelis atque Moyſis apparitionibus id confirmat.*] De fide ergo hoc cenſuit Auguſtinus, idem poſtea, *capite 16.* confeſſorem Felicem cum à Barbaris oppugnaretur Nola, *non ſolum beneficiorum effectibus, verum etiam ipſorum*
D *hominum aſpectibus appáruiſſe, non incertis rumoribus, ſed teſtibus* (ait) *certis ſe cognouiſſe. Verum* (addit) *iſta diuinitus exhibentur, longe aliter, quã ſeſe habeat vſitatus ordo, ſingulis creaturarum generibus attributus.*] Vult ergo Sanctus Doctor id fieri poſſe, ſed non fieri naturaliter, ideo enim vt hoc doceat, mox ſubdidit; *alij ſunt humanarum rerum li-*
E *mites, alia diuinarũ ſigna virtutum: alia ſunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt: quamuis & naturæ Deus adſit, vt ſit, & miraculis natura non deſit.*] Quippe miracula præter naturæ quidẽ fiunt ordinem, naturæ tamen rerum

A numquam aduerſantur. Quid hac veritatis tuba ſonorius? quid hoc lumine Eccleſiæ manifeſtius? quid hoc perfidiæ malleo potentius hæretici exſpectant? viuorum negotiis mortuorum ſpiritus interfuiſſe, ſuperſtitibus adfuiſſe, viſos in orbe noſtro, teſtatur. Auctor. epiſt. ad Cyrillum. Ieroſol. quæ tribuitur (licet falſo) Auguſtino; ipſa qua deceſsit hora, narrat Hieronymi animam ei apparuiſſe, B multaque ſapienter monuiſſe, & erudite docuiſſe. Sed huius epiſtolæ auctoritas & fides ſunt exiguæ, vel nullæ: ideo pergamus alio. D. Chryſoſtom. *homil. 74. in Ioann.* agnoſcit mortuorum in ſomniis apparitionem, & eam fuiſſe ſententiam Iudæ Thadæi Apoſtoli eo loco ſcribit, vt cenſeret ſic Chriſtum poſt mortem ſolis Apoſtolis & non aliis appariturum. Apud Palladium legimus à B. Pambo viſos C fratres duos Pæſium & Eſaiam in cœlis: (*in Pæſia & Eſaia.*) ab Abbate Apollo viſum fratrem eius defunctum: (*in Apollo*) Anuph. vidiſſe choros beatorum: & eius animam poſtea à numeroſis angelis & martyribus in cælum cunctis videntibus ſublatam. (in Anuph.) Solitus autem Palladius diſerte exprimere & diſtinguere viſionem D angelicam à viſione animæ, & addere angelum hominis alicuius ſpeciem aſſumpſiſſe, vt obſeruare potes, *ex cap. 86.* de Euagrio Diacono, viſione angelica ab amore libidinoſo mulierculæ deterrito: vbi etiam habes apertam diſtinctionem apparitionis alterius dæmonum ad hæreticam blaſphemiam conantium eum inducere. His ferme temporibus Marcus Gazenſis vixit, teE ſtis oculatus, narrans Ioannis Cæſareæ & Porphyrii Gazenſis Epiſcoporum legationem ad Arcadium de diruendo Marnæ templo; vbi inter cætera deſcribit tempeſtatem grauiſsimã, quam Deus permiſerat oriri propter hæreticam naucleri prauitatem: *implorabamus* (inquit) *preces B. Procopij anachoretæ. Cumque fuiſſet veſpera & tempeſtas non ceſſaret, permanſimus vigilantes totam illam noctem. Circa matutinum autem ex multa afflictione parum dormitarunt ſanctiſsimi Epiſcopi, & videt in ſomnis Dominus meus Porphyrius, ſanctum Procopium Anachoretam dicẽtem eis: Nauclerum catechiſmo inſtituite & obſignate (eſt enim ex Arij hæretici execrãda ſecta) & efficite, vt ipſe anathemate notet Arium, & malam eius fidem: & ſtatim ceſſabit tanta tempeſtas.*] Subdit deinde ſic factum, & mare tranquillatũ B. Chryſoſtomo, commentarios in D. Pauli Epiſtolas ſcribenti, aſsiſtentem, eumq; docẽtem B. Apoſtolum vidit Proclus Cõſtantinopolytanus, vt ſcriptis proditũ à Leone Auguſto, & Metaphraſte, *in vita Chryſoſt.* Eidem ab exilio redeunti Comanæ in templo D. Baſiliſcus Martyr, Nicomediæ olim paſſus, apparuit dicens: *Confide frater Ioãnes: cras enim ſimul erimus.* Aiunt presbytero quoq; Eccleſiæ prius apparuiſſe Martyrem, atque dixiſſe: *præpara Ioanni fratri locum. Venturus eſt enim.*) narrat Palladius, *in Dialog.* & addit confirmaſſe euentum: poſtridie enim mortuum & ſepultum eo loco S. Antiſtitem. B. Cyrillus Alex. diſſentiens vehementer à Chryſoſtomo, in ſomnis monitus à Deipara fuit vt cum eo mortuo in gratiam rediret.) *Niceph. libr. 14. Hiſt. ca. 28. ex Niceta.*)

Aliam viſionem Adelphii de gloria B. Chryſoſtomi, à Sophronio (*in Prato ſpirituali capit. 128.*) deſcriptam, vt meram impoſturam, merito à Baronio (*tom. 5. anno 407.*) confutatam, prætermitto. Sed omni fide digna eſt hiſtoria, quam de Syneſio Syrenes Epiſc.

& Eua-

& Euagrio Philoſopho idem Sophronius memoriæ mandauit, ex Leontio, [*Prat. Spiritual. cap.195.*] cum aſsidue Syneſius eum conaretur ad religionẽ Chriſtianam traducere, iſq; obiiceret doctrinam Chriſtianorum, de reſurrectione corporum, deq; mercede bonorum operum, maxime cẽtuplo pro eleemoſyna poſt hanc vitam recipiendo, ſibi non poſſe non fabuloſam videri. Tandem tamen Epiſcopus nihil diligentiæ ꝑtermittens ei perſuaſit Chriſtianum fieri, & cum liberis baptizari. *Cæterum non multo poſteaquam baptizatus fuit, dedit Epiſcopo auri tria centenaria in vſum pauperum, dicens: Accipe aurum iſtud, & diſtribue illud pauperibus, & fac mihi cautionem manu tua, quod Chriſtus mihi ipſum reddet in futuro ſæculo. Qui ſuſcepto auro promptè illi cautionem fecit, vt petebat. Vixit itaque poſt baptiſmum annos aliquot philoſophus, at tandem infirmatus eſt ad mortem. Cum vero morti proximus eſſet, dixit filiis ſuis: Quando curabitis funus meum chartam iſtam in manibus meis ponite, & me cum illa ſepelite. Mortuo autem illo fecerunt filij, ſicut eis ipſe præceperat, ſepelieruntque eum cum chirographo. Tertia autem poſt ſepulturam die apparuit Epiſcopo Syneſio nocte quieſcenti, dicens: Veni ad ſepulchrum vbi iaceo, & accipe chirographum tuũ, accepi enim debitum & ſatisfactum mihi eſt: atq; vt certior eius rei fias, propria mea ſubſcripſi manu. Ignorabat enim Epiſcopus, quod chirographum illud conſepeliſſent ei. Mane autem facto, accerſitis filiis eius dixit: Nunc aliquid cum Patre veſtro in monumento poſuiſtis? Illi putantes quod eos de pecuniis interrogaret, dixerunt ei. Nihil Domine præter pannos conſuetos. Quid igitur. Numquid vel chartam ali-* A *quam conſepeliſtis ei? tunc recordati filij (ignorabant enim quod de chirographo diceret) dixerunt ei: Ita ſane Domine, chartam enim quandam moriens dedit nobis, & ait: Quãdo ſepelietis me, chartam iſtam in manibus meis date, nullo penitus ſciente. Tunc dixit illis Epiſcopus ſomnium quod nocte illa viderat. Sumensque illos cum clericis ac primariis ciuitatis, acceſsit ad philoſophi* B *tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem philoſophum, chirographumq; manu Epiſcopi conſcriptum ſuis manibus tenentem, accipientes autem chirographum ex eius manibus aperuerunt, inueneruntq; in eo nouiter manu philoſophi ſubſcriptum ita: Ego Euagrius philoſophus tibi ſanctiſsimo Domino Syneſio Epiſcopo ſalutem: Accepi debitum in his litteris manu tua conſcriptum. Satiſ-* C *factumq; mihi eſt, & nullum contra te habeo ius, propter aurum quod dedi tibi, & per te. Chriſto Deo & Saluatori noſtro, &c.*] Idem narrat Hugo Eterianus, *lib. de regreſ. anim. ab infr. cap.16.* Luciano presbytero viro ſancto, temporibus, non Conſtantini (vt male Nicetas *orat. de martyrio et inuent. S. Stephani*) ſed Honorii Archidii, apparuit D ſemiuigilanti ter, diuerſis noctibus B. Gamaliel B. Pauli pręceptor, eiq; indicauit locum reliquiarum corporis ſui, & B. Stephani protomartyris, & Beati Nicodemi, & Beati Abibi: quæ & eo inuenta fuère loco, & per Oroſium Occidenti illata, exſtat epiſtola Luciani de hac re luculenter ſcripta, (*apud Surium tomo 4.*) quam Auitus Hiſpa- E nus in Latinum tranſtulit è Græco, cuius etiam exemplar exſtat, & meminit Gennadius, *de viris illuſtribus, cap.47.* cui ſuffragantur Marcellinus Comes, *in Chron.* & Nicephorus, *libr.14. cap.9.* Et vt certior foret hæc

viſio, idem B. Gamaliel, eodem tempore, apparuit Nygetio monacho, cui etiam ſitum loci ad Orientem indicauit, vt refert ipſe Lucianus. Ipſum quoq; Protomartyrem nonnullis apparuiſſe teſtis eſt Euodius, *lib. 1. de eius miraculis*. De Micheæ & Habacuc apparitione, his priore, legendus Sozom. *lib. 7. cap. vltim.* De Zachariæ prophetæ corpore non multum poſt inuento, ſic Sozomenus, *lib. 9. cap. vlt. Cophar villa eſt in territorio Eleutheropolis Paleſtinæ. Huic præfectus erat agri ipſius conſeruus Calimerus quidam. Domino quidem ſuo fidelis, ſed moroſus interim ac difficilis, & in conterminos agricolas iniquus. Quamuis autem talis eſſet, propheta tamen ei vigilanti clara luce apparens ſeipſum reuelauit. Et horto quodam demonſtrato, Age quæſo* (inquit) *hic fodito, &c.* ſubditur enim corporis ſacri, oſtenſo loco, inuentio. Abſens & viuus adhuc Euthymius noctu viſus Tereboni Saraceno: quem cum ſanaſſet poſtea ad ſe profectum, magna Sarracenorum pars Chriſti fidem fuit amplexa, anno Chriſti 420. vt prodidit Cyrillus monachus, probatiſsimus Hiſtoricus, *in vita S. Euthymij, Surij tom. 1. Ianuar. 20.* Circa annum 429. Abbati Cyriaco B. Virgo, cum duobus, SS. Baptiſta & Euangeliſta, apparuit, & negauit in cellam eius ingredi, manebat enim ante ianuam, eo quod ignaro Abba, duo Neſtorii libri in eius cella forent, hoſtis Deiparæ: *auctor Sophron. Prat. ſpirit. cap. 66.* De Beat. Paulino Nolano, *in lib. de vita Paulini apud Surium tom. 3. Iunij 22.* narrat Vranius, ei ante mortem apparuiſſe, & cum eo collocutos fuiſſe S. Ianuarium Mart. & S. Martinum Turonenſem. Beat. Petrus Apoſtolus & S. Apollinaris eius diſcipulus

A per viſum apparentes Sixto Papæ, anno 433. eum admonuerunt Rauennati ſed imponendum Petrum illum, vere Chryſologum, virum ſimul ſanctiſsimum & eloquentiſsimum: *auctor ex antiquis archiuis Rauennatium, in eorum hiſtoria, Hieron. Rubens.* Scribit Procopius, *lib. 2. de bello Vvandalico*, B. Cyprianum Afris oppreſsis apparuiſſe, & bono animo Chriſtianos eſſe
B iuſsiſſe, ſeque breui tempore vltorem futurum: quod ſane VVandalis debellatis, biennio poſt accidit. Ann. 456. Theodoricus rex victis in Gallicia Sueuis, in Luſitaniam contendit: vbi ue vrbem Emeritam diriperet, B. Eulaliæ Martyris apparitione coërcitus fuit, auctore Diuo Iſidoro, *in Chron. Gothor.* De B. Leonis ad Flauianum de recta fide epiſt. Sophronius iſta me-
C morat. *cap. 147. Prati ſpirit.* Narrauit & hoc nobis eiuſdem cœnobii Pater Abbas Menas, *Audiſſe ſe Eulogium Alexandrinum Patriarcham dicentem. Cum profectus eſſem Conſtantinopolim, fruitus ſum contubernio Domini Gregorij Romani Archidiaconi, & ſingularis viri, qui narrauit mihi de ſanctiſſimo ac beatiſsimo Leone Romano Pon-*
D *tifice, dicens haberi ſcriptum in Eccleſia Romana: quod cum ſcripſiſſet Epiſtolam ad Sanctum Flauianũ Conſtantinopolitanum Epiſcopum contra impios Eutychetem et Neſtorium, poſuerit eam ſuper tumulum Principis Apoſtolorum Petri, & orationibus ac vigiliis & ieiuniis vacans, orauit ipſum ſummum Apoſtolum dicens, ſi quid, vt homo, vel minus caute poſui: tu, cui à Domino Sal-*
E *uatore noſtro. Ieſu Chriſto & Eccleſia & hæc ſedes commiſſa eſt, emenda, poſt quatuor vero dies, apparuit ei Apoſtolus, & dixit, legi ac emendaui. Sumensque Epiſtolam de ſepulchro Beat. Petri*

aperuit eam & inuenit Apoſtolica manu emendatam.] Idem cap. 148. *Theodorus* (inquit) *ſanctiſſimus Epiſcopus Dornæ, quæ eſt in Libya, narrauit nobis, dicens: cum eſſem cubicularius ſancti Papæ Eulogij, vidi in ſomnis virum reuerendi habitus, ſtatura procerum, dicentem mihi: Nuncia meum Eulogio Papæ aduentum, ad quem ego: Quis es tu, qui iubes vt nunciem? Reſpondens ille dixit mihi: Ego ſum Leo Romanus Pontifex. Ingreſſus igitur ego nunciaui dicens: Sanctiſſimus & Beatiſſimus Papa Leo Romanæ ſedis Antiſtes conuenire vos vult. Cum hoc audiſſet Papa Eulogius, exurgens concitus occurrit in occurſum eius. Salutantesq; ſe inuicem, oratione facta, conſederunt. Tunc vero Dominus & eximius Leo dixit Sancto Eulogio. Scis quare huc venerim ad vos: Reſpondit ille, Non: Ait ipſi Veni, vt vobis gratias agerem, quia rite & magnifice pro mea Epiſtola reſpondiſtis, quam ſcriptam miſi ad fratrem meum Flauianum Conſtantinopolitanum Patriarcham, ſenſum quidem & ſententiam meam aperientem, hæreticorum autem ora obſtruentem. Scito autem, frater, quia non mihi tantum veſtrum diuinum laborem ſtudiumq; contuliſtis, ſed etiam ſupremo culmini Apoſtolorum Petro, & ipſi præ omnibus quæ à nobis prædicatur veritati, qui eſt Chriſtus Deus noſter. Iſta non ſemel tantum, ſed bis terq; conſpiciens trina apparitione firmatus, enarraui B. Papæ Eulogio.*] Idem Sophronius, *ca.* 149. narrat adhuc alias D. Petrum eidem Sancto Leoni apparuiſſe, & nunciaſſe eius dimiſſa peccata. Vixit hoc ſæculo Theodoretus, is ſcribit: BB. Apoſtelos Ioannem & Philippum, Theodoſio Imper. olim apparuiſſe, *lib.* 5. *Hiſt. cap.* 24. Anno 485. conante Petro Fullone Cypri Eccleſiam ſibi ſubiicere: S. Barnabas Apoſtolus tribus continuis noctibus ter Anthemio Salamines Epiſcopo apparuit, & locum corporis ſui vna cum Euangelio S. Matthæi propria Barnabæ manu conſcripto, ſepulti indicauit: quæ & inuenta, *narrat fuſe Alexander Monachus, apud Surium tom.* 3. 11. *die Iunij*. Breuiores futuri ſumus ſæculis ſequentibus.

VI. R *Seculo inchoato* 6. hoc eſt poſt annum Chriſt. CCCCC. Hæretici Seueriani multi variis fuêre viſis conuerſi, vt in primis, Iſidorus Monachus Philoxemenſis, apparitione damnati illius, qui Chriſto Domino alapam incuſſerat, quod fuſe narrat Sophronius, *cap.* 30. *Prat. Spiritual.* Deinde & Coſmiana vxor Germani Patricii, quam propter hæreſis contagium, Deipara viſibiliter apparens cum aliis ſanctis feminis, arcuit à templi aditu. [*Sophro. qui & alia multa ſubdit ſeqq. ca.* 49. 79. 106. 188. 213.] Reginæ mulieri Cappadoci, officio Diaconiſſæ, in ſomnis viuus, & in Laura degens apparuit, eamque docuit quæ erant neceſſaria, Ioannes Silentiarius, narrante rem geſtam Cyrollo Monacho, *in vita eius apud Lipoman. to.* 6. D. Bartholomæus in Daris apparuit Anaſtaſio, & corpus ſuum vbi ſepultum eſſet indicauit, ſeque patronum vrbis ac defenſorem profeſſus fuit. *Sic Nicephor. lib.* 16. *cap.* 37. Anno Chriſti 515. obiit Macedonius Patriarcha Conſtantinopolitan. ab impio Anaſtaſio in exilium actus, de eo Cedrenus ita ſcribit: *cum iam eſſet ſepulchro condendus, antequam id fieret, ſublata dextera manu crucis ſigno ſepulchrum obſignauit. Idem Theodoro cuidam ſuorum familiarium per viſio-*

nem dixit: Excipe hæc, & abi, & Anaſtaſio recita. Ego quidem Macedonius abeo ad Patres meos, in quorum fide perſtiti. Interim tamen ſemper Deũ interpellabo dum tu quoque venias, & cauſa noſtra diſceptetur.] *Legendi eadem de re Miſcella, ex Theophane li.15. Anaſtaſ. in Chron. & Theodorus Lector collectan. lib.2.* Verum, quia Macedonius Schiſmaticus obiit: alios Anaſtaſio Deus Catholicos & ab ipſo quoque in exilium miſſos, accuſatores præſtituit, quos ambos Deus viſione præmonuit, ſe pararent, vt decimo ab Anaſtaſii obitu die morituros, & cauſam ſuam ante horrendum tribunal acturos. ii fuêre Elias Patriarcha Ieroſolymitanus: & Flauianus patriarcha Antiochenus, *legendi. Cyrill. in actis Sabæ apud Surium tom.6. die.5. Decemb. & Sophro. in Prato Spiritu.35.* Teodorici Regis Italiæ animam ſolitarius Lyparitanus vidit, inter Ioannem Papam & Symmachum Patricium, vinctis deduci manibus, & in ollam Vulcani proiici, vt narrat B. Gregorius Papa, *lib.4. Dialog. ca.30.* Interdum accidit vt in viſione, is cui fiebat ad locum deduceretur, vbi animæ detinebantur: vt docet exemplum illud Monachi Neſtoriani, quem cum Beat. Cyriacus Deo commendaret: *circa horam nonã diei ſequentis, aſpexit frater, qui erat in ſpelunca, quendam adſtantem ſibi aſpectu terribilem, ac dicentem:* Veni & vide veritatem. *Aſſumensque eum duxit in locum tenebroſum ac fœtidum, ignem euaporantem, atq; in ipſis ignibus videt Neſtorium, Eutychetem, Apollinarem, Dioſcorum, Seuerum, & Origenem, & alios quoſdam, dixitq; illi is qui apparuerat: locus iſte præparatus eſt hæreticis, &c.*] *Hactenus Sophron. Prat. Spiritual. ca.26.*

A Cum Iuſtinianus Imp. Apoſtolis templum exædificaſſet, conſtat quod *Apoſtoli* (ait Procop.) *beneficiorum memores ad Regis honorem nunc hominibus apparuerint, Regis inquam pij & religioſi. Neque enim ab humanis recedunt diuina, ſed admiſceri percupiunt, & hominum conuerſatione oblectari.*] *Sic Procop. lib.1. de ædific. Iuſtiniani.* vbi vides etiam eius ſententiã de quæ-

B ſtione noſtra, cuius etiam illa ſunt huc pertinentia ex eodem opere: *Circa Sinus terminum in arduo ſatis & edito loco ſanctis Coſmæ & Damiano olim templum dedicatum eſt: Vbi Iuſtinianum grauiter ægrotantem, & iam morituri ſpeciem præbentem, nempe à medicis deſperatum, & inter cadauera iacentem iſti ſancti per ſomnum et viſum apparentes curauerunt.*] Idem *libr.1. de*

C *bello Goth.* teſtatur mœnium Romæ partem à B. Petro Apoſtolo, Gotthis obſidentibus, defenſam fuiſſe. B. vero Stephanum viſum apud Apoſtolorum Principes, pro vrbe Metenſi intercedere, in qua eius erant reliquiæ, ſcribit Gregor. Turon. *lib.2. Hiſtor. Francor. cap.6.* Sed & anno 552. filium vitriarii Iudæi triduo in fornace illæſum Beat.

D Virgo puero ſe viſibilem præbens ſeruauit: qui cum matre poſtea baptizatus, rei geſtæ hiſtoria certiſſima peti poteſt ab eo, qui tum viuebat, Euagrio, *libr.4. cap.35.* ex eo Gregor. Turon. *lib. de glor. mar. cap.8.* & Glycas, *Annal par.4.* Redempto Epiſcopo Ferentinati ad ſepulchrum S. Eutychii vigilanti, idem martyr aſtitit dicens:

E *Redempte vigilas? cui reſpondit, vigilo. Qui ait, Finis venit vniuerſæ carnis,* & quæ ſequuntur apud D. Gregor. *Dial. lib.3. cap.38.* Circa annum 587. Guntrammo Regi de Chilper co peſſimo Francorum tyranno, viſio huic [illegible]

fuit oſtenſà, quàm ipſemet Rex apud A Gregor. Turonenſem ſic narrat: *vidi & ego aliam viſionem, quæ huius interitum nunciauit. Adducebatur enim in conſpectu meo à tribus Epiſcopis vinctus cathenis, quòrum vnus Tetricus, alius Agricola, tertius vero Nicetius Lugdunenſis erat, è quibus dicebant duo, ſoluite quæſo eum, & caſtigatum abire permittite. Quibus è contrario cum amaritudine Tetricus Epiſcopus reſpon-* B *debat. Non fiet ita, ſed igne concremabitur pro ſceleribus ſuis. Et cum diu multumq; quaſi altercantes hæc inter ſe verba conferrent: conſpicio eminus æneum ſuper ignem poſitum feruere vehementer. Tunc, me flente, apprehenſum infelicem Chipericum confractu membris proyciunt in æneum: nec mora inter vndarum vapores ita diſſolutus ac liquefactus eſt, vt nullum ex eo penitus* C *indicium remáneret.* [*Gregorius Tur. lib. 8. hiſtor. Francor. cap. 5.* Narſetem, Eunuchum, ſed belli ducem clariſsimum, nefas omittere, de quo ſic Euagrius; *Commemoratum ab his qui vnà cum Narſete fuerunt, dum precibus & alyſ pietatis officyſ diuinum numen placaret, debitumq; cultum ei tribueret, S. Virginem ei apparuiſſe, planeq; tempus præſcripſiſſe, quo bellum cum hoſtib. ge-* D *reret, atq; nō prius ad prælium committendum ſe accingeret, quàm cœlitus ſignum acciperet.*] Sic Euagrius, de Totilâ & Theiâ Regibus ab eo deuictis loquens, *lib. 4. cap. 23.* idem Nicephorus refert, *libr. 17. cap. 13.* cuius verba ſunt ex Euagrio explicanda, non enim loquitur de cunctis bellis Narſetis, ſed de hoc Gotthico. Paulò poſt, Sergiopolim obſidente Choſroë, viſus D. Ser- E gius Martyr cum innumerabilibus cœleſtibus propugnatorib. defenſionem parare, atque per muros vbiq; diſcurrere. *Nicephor. libr. 17. cap. 17. ex Euagro lib. 4. c. 27.* Iuſtino Iuniore imperãte Anatolium hominem præſtigiatorem & impium, primò quidem imago Deiparæ palàm fuit aduerſata: deinde & nonnullis fidelibus Deipara ipſa apparuit, eosque contra ſceleſtum illum incitauit, inquiens ab Anatolio filium ſuum contumelijs affici. *Euagrius libr. 15. cap. 18.*

Septimum Sæculum inchoatum, Anno 600. iuuat ordiri à Beatiſsimo Gre- VII.
gorio I. Romano Pontifice & Eccleſiæ Doctore; cuius ſolius ſufficere deberet auctoritas, is primum de B. Muſâ refert ſequentia: *Quod quadam nocte ei per viſionem B. Dei genitrix virgo Maria apparuit, atq; coæuas ei in albis veſtibus puellas oſtendit. Quibus illa cum admiſceri appeteret, ſed ſe illis iungere non auderet, Beatæ Mariæ virginis eſt voce requiſita, an velit cum eis eſſe, atq; in eius obſequio viuere: Cui cùm puella eadem diceret, volo, ab ea protinus mãdatum accepit, vt nihil vltra leue & puellare ageret, & à riſu & iocis ſe abſtineret, ſciens per omnia, quod inter eaſdem virgines, quas viderat, ad eius obſequium die trigeſimo veniret. Quibus viſis in cunctis ſuis moribus puella mutata eſt, omnemque à ſe leuitatem puellaris vitæ magna grauitatis deterſit manu. Cumq; eam parentes eius mutatam eſſe mirarentur, requiſita rem retulit, quid ſibi B. Dei Genetrix iuſſerit, vel qua die itura eſſet ad obſequium eius, indicauit. Tunc poſt viceſimum quintum diem febre correpta eſt. Die autem triceſimo, cum hora eius exitus propinquaſſet, eandem beatam genitricem Dei, cum puellis quas per viſionem viderat, ad ſe venire conſpexit, cui etiam ſe vocanti reſpondere cœpit, & depreſsis reuerenter oculis, aperta voce cla-*

mare, Ecce Domina venio. In qua etiam voce ſpiritum tradidit.] *lib.* 4. *Dialog. cap.* 17. De B. Propo Reatino Epiſcopo memorat, illi ſimul & puero qui aderat apparuiſſe SS. Iuuenalem & Eleutherium Martyres, ſtolis candidis amictos, qui animam Probi ſecum in cœlum aſportarint, *lib.* 4. *Dialog. ca.* 12. hæc de cælitibus, de quibus alia idem eodem libro c. 11. *&* 14. de damnatorũ apparitionibus idem exempla ſuppeditat, vt de Theodorici anima in ollam Vulcani viſa deiici, quod ante citaui, & confirmat Hugo Ætherianus, *libro de regreſſ. animar. capite ſeptimo.* & de moniali, quæ viſa ante altare per medium ſecari, *libr.* 4. *Dialog. cap.* 51. De animabus, quæ adhuc expiabantur idem plura ſuggerit. Paſcalium Diaconum viſum Romæ in Thermis ſtantem & balneantibus obſequentem, in pœnam ſciſmatico præbiti fauoris; vt faſſus ille, cui apparuit, Germano Capuano Epiſcopo, cuius & precibus mox pœnali loco fuit liberatus. [*liber.* 4 *Dialog. cap.* 40. *& Hugo Aetherianus libro de regreſſu, animar. cap.* 14.] Similia ferme habet de anima Domini balnei, qui pro culpis ſuis poſt mortem thermarum caloribus deputatus, eodem in loco iuſſus lauaturis ſedulo miniſtrare: quam operam cum Centumcellenſi presbytero non ſemel præſtitiſſet, presbyter ei caritatis cauſa duas oblationum coronas detulit. Sed ille mœrens, afflictuſque reſpondit: *Mihi iſta quare das pater iſte panis ſanctus eſt, ego hunc manducare non poſſum. Ego etenim, quem vides, huius loci Dominus aliquãdo fui, ſed pro culpis meis huic poſt mortem deputatus ſum Si autem mihi præſtrare vis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panem, vt pro peccatis meis interuenias. Et tunc te exauditum eſſe cognoſce cum huc ad lauandum veneris, & me minimè reperetis. In quibus verbis diſparuit, & is qui homo eſſe videbatur, euaneſcendo innotuit, quia ſpiritus fuit, &c.*] *d. lib.* 4. *c.* 55. ibidem & aliud addit de Iuſto monacho, qui copioſo fratri ſuo apparuit, & ſe ſupplicijũ per ſalutaris ſacrificij oblationem docuit euaſiſſe, quod paulo aliter narrat Glycas, *part.* 4. *Annal.* Hactenus S. Gregorius, ea dignitate, ſanctitate, prudẽtiâ vir; vt, niſi hæreticus, eius teſtimonium nemo queat reiicere. Vixêre eodem ſęculo Gregor. Turon. & B. Iſidorus Hiſpalenſis, quorum teſtimonia ſuperius iam adduximus, vixit etiam Sophron. auctor, *Prati ſpiritualis*, è quo iam plura teſtimonia exhibuimus, vixit & B. Ildephonſus Toletanus Epiſcop. cui B. virgo candidiſsimam veſtẽ donauit, ei apparens cum virginũ choris; quæ veſtis etiam hodie aſſeruatur. Eidem & Regi totiq; clero ac populo; ex tumulo ſuo ſurgens B. Leocadia apparuit, velum manu quaſi porrigens: vnde ad apparitionis veritatem comprobandam, B. Ildephonſus, accepto à Rege cultello, partem præſcidit: quæ cum cultro inter Eccleſiæ theſauros repoſita. Vtrumque teſtatur Iulianus Pomerius eiuſdem Eccleſiæ antiſtes, apud Surium, *tomo prim. Ianuar.* 23. Anno 696. Ebroinum cœcus quidam audiuit in ollam Vulcan. à dæmonibus portari. vt narrat Ado Viennenſ. *in Chron.*

VIII. *Octauo ſæculo poſt annum* 700. Floruere Iulianus Pomerius, quem noſtræ ſententiæ fuiſſe docent paulò ante ex eo laudata. de B. Ildephonſo. vixit & Sanct. Suibertus qui ægris, quos curauit multis, poſt mortem apparuit, teſte B. Marcellino, *in eius vita c.* 30.

apud Suriũ menſe Martio.] Item vene-
rabilis Beda, qui quod idem de appari-
tionibus ſenſerit, patet ex Hiſt. An-
glorum *libr. 4. cap. 14. & 25. & lib. 5.
cap. 14. & 15.* & aliis eiuſdem libri, ac
vitarum, quas conſcripſit locis. Vi-
xit & Beat. Ioannes Damaſcenus; cui,
iuſſu Iconomachi Imperatoris abſciſ-
ſam manum, Beat. Deipara virgo re-
ſtituit, vt narrat Beat. Ioannes Hie-
roſolymitanus Patriarcha, *in eius vi-
ta.* vixit his temporibus Paulus Dia-
conus, qui narrat Arnulphum Longo-
bardum in prælio protectum fuiſſe à
B. Sabino Martyre; & à Barbaro, cum
pictum vidiſſet, Martyrem agnitum.
libr. 4. cap. 5. de geſt. Longobard. Ad-
miratione digniſsimum eſt, quod nar-
rat Conſtantinus Epiſcopus oculatus
teſtis, de translatione reliquiarum S.
Euphemiæ martyris, *apud Lipoman.
tom. 6.* præſtrictum ſplendore mira-
culorum Leonem Iſauricum clam ſu-
ſtuliſſe martyris reliquias, & earum
loco oſſa arida impoſuiſſe; veras au-
tem reliquias cum loculo in maris vn-
das proieciſſe. Incidère nautæ quidam
in loculum rei ignari, & putantes the-
ſaurum aliquem in eo repoſitum, ſu-
ſcepere, & aperuere, & mirifice, qui
inde exhalabat odore perfuſi, cogno-
uere ſacras eſſe reliquias, cumque hæ-
rerent ignari cuiuſnam forent, eâ-
dem nocte videre lumina & cereos, vi-
roſque mirè candicantes, Deumque
laudantes. *Cumq́; appuliſſent Leuinum,
& ſomno ſe dediſſent, viderunt in quie-
te Glyceriam Martyrem occurrere Eu-
phemiæ virgini, amplecti illam & exo-
ſculari, & aduentũ gratulari, ex eo co-
gnouerunt, cuius eſſent illæ reliquiæ. Ter
inde ſoluentes ter ventis reſtantibus eo-
dem retecti ſunt. Denique Euphemia
adſtitit illis in ſomnis, & quæ foret edo-*

A *cuit, ac ſe ibi velle ſubſiſtere edixit,
ex quo fuerat ab impio Leone in mare
proiecta.*] Sic ille, cui potius crede-
dum quam Zonaræ, hæc Copronymo
tribuenti. Idem Zonaras paulò poſt ita
ſcribit, de Leone Armenio: *Hæc impe-
ratorem turbabant, nec minus matris
terrebat inſomnium. Videbatur illa ſi-
bi in æde Deiparæ Blachernia eſſe, &
cernere matronã quandam, quam ado-*
B *leſcentes candidis induti veſtibus comi-
tarentur, & ædis ſolum ſanguine redun-
dare, audireq́; matronã illam iubere dari
matri imperatoris vas eo ſanguine, ple-
num, quæ cum id aduerſaretur, dicere il-
luſtrem illam matronam: At filius tuus
eos, qui me venerantur ſanguine implet,
neq́; intelligi ſe & Deum, & filiũ meum
ad iram commouere,*] hanc matronam
fuiſſe B. Virginem verba ipſa loquun-
C tur, ſubdit Zonaras; *Eſt & D. Tha-
raſius iam ex hac vita ærumnoſa tranſ-
latus, cuidam in ſomnis viſus, qui Mi-
chaelem quendam inclamaret, eumq́; ad
inuadendum & occidendum Leonem
hortaretur.*] Sane mox Michael Bal-
bus eum interemit anno 787. Hun-
go Pictorum Regi apparuit Diu. An-
dreas Apoſtolus victoriam promittẽs,
quam præſtitit; apparente in cœlo
D cruce decuſſata rubeâ, cum pugnare-
tur: quod etiam Buccananus, licet Cal-
uiniſta tradidit, *libr. 5. Hiſtor. Scotor.
rege 65.*

His temporibus vixit Beata Ger-
trudis, de qua apparente meminit Lu-
douicus Bloſius, *in Monili ſpirituali,
non vno loco:* paulò poſt fuit imperium
Romanum in Carolum Magnũ tranſ-
latum huic Diuum Iacobum Zebedæ-
E um apparuiſſe, & hortatum; vt Hi-
ſpaniæ regna ex Saracenorum eripe-
ret poteſtate, recentiores quidam
ſcriptores ſcripſere. [*Ludolphus Beben-*

A *burgius de veterum Principum Germanorum zelo cap.* 14. Certiore fide conteſtatæ ſunt aliæ eiuſdem Apoſtoli apparitiones, hoc & ſequentibus ſæculis Regibus Hiſpaniæ factæ, quibus & opem ſe laturum in prælio promiſit, & viſus in conflictu hoſtes in fugam agere. Vidiſſe ſe & Mauri fatebantur, & noſtri gloriabantur: de quibus mox.

IX. *Anno octingenteſimo ſæculum cœpit nonum*, eo Raymirus Rex Hiſpaniæ B fortiſsimè totum diem cum Sarracenorum maximâ multitudine pugnauit: ſub noctem cum exigua ſuorum manu in collem quendam ſe recepit. Regi vigilanti & Deum precanti Diuus Iacobus adſtitit, iuſsitque omnes confeſsione luſtrari, & ſumpta Euchariſtia prælium conſerere. Mane, cum omnes ad vnum obtemperaſſent monitis Diui; C ſigna contulere, hoſtium ſexaginta millia conſcidere. Viſus in eo prælio Apoſtolus albo vectus equo, vexillum geſtans niueum, quod rubea crux tranſuerſa diſtinguebat. *Auctores Roderic. Epiſcopus, Chronicum Generale Alphonſi Regis, Mariana lib. 7. cap.* 13. & alij. Vixit hoc ſæculo Theophylactus Bulgar. qui in decimo quarto capite Euangelij Ioannis fatetur, ſpiritus mortuorum viuis apparere. D Vixit opinor eodem Iulianus Toletanus Iunior, auctor Prognoſtici, qui *libro 2. cap.29*, docet, *mortuos ſcire poſſe, quid agant viui, & capite ſequent.* ex D. Auguſtini, *de cura pro mortuis*, ſententiâ, ac pene iiſdem verbis concludit; *ſcripturæ auctoritate apertè probari mortuos poſſe viuentium oculis apparere.* Carolo Calua Francorum Rege Numonis quidam vſurpator bono- E rum Eccleſiaſticorum conſpexit, ſenſitque D. Maurilium ſibi apparentem, & increpantem, & pedum ſacrum capiti illudentem: nec vana viſio: paulo poſt deceſsit. (*Sic Annales Andegau.*] Simile, quod legitur in Chron. Caſsinenſi, *lib. 2. cap. 62.* à puero cōſpectum Pandulfum Principem Capuanū ferreis nexibus vinctum, & in cœnoſo ac fœtido lacu vſq; ad guttur demiſſum, & roſtibus à duobus nigerrimis ſpiritibus in profundum ſubinde demitti, & iterum extrahi. Cauſam rogatus, reſpondit: *Quoniam aureum calicem cœnobio S. Benedicti eripui, & in agone mortis reſtituere neglexi.* Et *cap. 84.* vidit eremita quidam Æthiopes ſtramine onuſtos (qui ſe dęmones dixerunt) eidem Pandulfo rogum parantes: & eadem hora compertus eſt exſpiraſſe. Quod de Pādulfo hîc adſcripſi propter argumenti ſimilitudinem, nam accidit ſæculo vndecimo.

X. *Poſt annum nongenteſimum*, Ludgero, fruſtra quærenti corpus S. Lebuini, *tandem viſum ei eſt in ſomnis, ſanctiſsimum ſacerdotem Chriſti Lebuinum ſecum loqui, & ſui detegere locum ſepulchri, & membra ibi reperta vbi ſpiritus indicarat. Hucbaldus Elnonenſis apud Surium tomo 6, Nouemb.* 12.] Cum Ioannes Decimus exercitum in Apuliam miſiſſet aduerſus Sarracenos, SS. Apoſtoli Petrus & Paulus in prælio cōſpecti Chriſtianis victoriam maximam pepererunt.] *Sic Luitprandus temporibus illis proximus lib. 2. cap. 14.*] Ioanni Zimiſcæ Imp. contra Roſſos pugnanti, iuſſu B. Virginis auxilium tulit, viſus multis, B. Theodorus Martyr. [*Sic Zonar. tom. 3.*] Eodem ſæculo accidit horribilis illa tragœdia Vdonis Epiſcopi Magdeburgici: quam poſtea narrabimus. Tu lector memento hic ponendam fuiſſe. Vixêre hoc ſæculo decimo Euthymius Græcus & Hugo Ætherianus Latinus, quorum vterque

tenuit mortuorum ſpiritus viuentibus
ſe in conſpectum aliquando dare. *Euthym. in cap. 14. Ioann. Hugo Aether. de regreſſ. animar. capit. 7. 11. 14. 15. & 16.*
Anno nongenteſimo decimo quarto
Ferdinand. Conſaluus Caſtellæ Comes, vtriuſque fortunæ illuſtre ſpecimen, vir dictis factisque magnificus,
cum trecentis dumtaxat militibus, diuino fretus monitu, maximas Almanſoris copias profligauit. Idem decimo
ſexto poſt anno, ſub ſignis habens peditum 15000. equites 450. triduum
cōtinuum cum multitudine Arabum
incredibili conflixit: cumque poſtremo die D. Iacobus viſus adeſſe prælio
fuiſſe, innumeris cæſis, triumphauit.]
Chron. general. Vaſæus & alij.

XL *Succeßit ſæculum XL.* ab anno milleſimo, hoc ſeculo bellum ſacrum fuit,
duce Godefrido Bullonio: cum in expeditione Antiochena noſtri & fame
ferme conſumpti, & equis fere defecti forent, viſione & monitis D. Andreæ confirmati, qui etiam lanceam
Dominicam illis indicauit, non vnam
obtinuere victoriam, in prælio quoq;
cum Corbona, apparuere agmina equitum albatorum, quæ Perſas in fugam egere. [Guilhelm. Tyrius, qui
bello ſacro interfuit, *lib. 6. Sacræ Hiſt. cap. 4. & 9,*] Eodem bello, expugnata ab Chriſtianis vrbe Sancta, Adimanus Epiſcopus, diu ante defunctus, viſus eſt milites præire, & muros conſcendere, & adhortari, ſe ſubſequerentur. (*Ioan. Naucler. vol. 3. gen. 37.*)
Paulo ante Chriſtus Dominus cum B.
Virgine SS. Petro, Ioanne, Stephano, Martino & aliis multis quoque
Angelis, Henrico II. Imper. oſtendit
ſe noctu in templo Romæ vigilanti.
(*idem Naucler. ibi gener. 34.*) Tunc
Amicus etiam defunctus Beat. Dunſtano apparuit, & futura multa prædixit, quæ & contigere. (*Osbertus in vita Dunſtanſi, apud Surium 19. May.*)
Non ſemel poſt mortem viſus amicis
eſt Beat. Odilo Abbas Cluniacenſis.
(*Petr. Damian. in eius vita apud Surium menſe. Ianuar.*) Floruit hoc
tempore, & ad ſequens ſæculum peruenit, Petr. Damianus, vir doctiſſimus & eloquentiſſimus: qui Cardinalatum cum ſolitaria vita commutauit: opera eius, quæ multa ſunt, apparitionibus variis ſunt referta, vt de
duobus primoribus Fauentinis ex inferno apparentibus, *epiſtol. 2. ad Hildebrand.* vt de animabus in ſpecie auicularum apparentibus, *epiſtol. 5. capit. 3.* de anima Benedicti VIII. nigro equo inſidente & apparente Epiſcopo Capuano, non tantum idem
Damian. *ibid. cap. 4.* ſed & Martinus
Polonus idem tradidit, *in Chron.* &
D. Antonin. & Platina. de Benedicti
IX. apparitione idem Damian. *cap. 5.*
vt de Beat. Andrea & Beat. Gregorio
apoſtatam Monachum flagellantibus
cap. 11. & alia quæ longum foret referre. Si ſeriem temporis ſpectes hic
ponendum quod de Pandulfo Capuano retuli paulo ante, & confirmat
Leo oſtienſis lib. 2. cap. 62. & 82. Nota eſt hiſtoria fundationis Cartuſienſium: cuius occaſio celebris illa, &
publica, primo, ſecundo, tertio, facta
die in Vigiliis mortuorum apparitio,
cum concineretur verſiculus, *reſponde mihi*: ter enim mortuus caput ſuſtulit, & iuſto Dei iudicio ſe accuſatum,
ſe iudicatum, ſe damnatum exclamauit [*narrat. Franc. de Puteo in vita Brunònis, apud Sur. tom. 5. 6. Octobr.*]
Hoc ſæculo vixere S. Anno Colon. &
S. Benno Miſnenſis, Epiſcopi: illi apparuere prædeceſſores Epiſcopi, & mire,

oſtenſa in veſte ipſius macula, commonuerunt, vt acerbitatem animi, erga eos à quibus iniuſte vexatus fuerat, plane aboleret è memoria & mente. De D. Bennone traditur eum iam defunctum, Marchioni Miſnenſi in ſomnis apparuiſſe, & oculum eruiſſe ob damna Eccleſiæ illata, prius narrat de Annone Lambert. Schaffnab. *in Hiſt. Germanor.* poſterius de Bennone, ſcribit, *in eius vita cap.* 32. Hier. Emſerus apud Surium 16. *Iulij*.

XII. *Nec XII. ſæculum*, ſuis caruit viſionibus mortuorum, ecce tibi ann. 1112. vel potius 1139. Alphonſus Luſitaniæ rex cōmiſſurus prælium contra quinque Reges Sarracenorum, iuſſus eſt in ſomnis, à Chriſto, bono eſſe animo, & ſigno vti in prælio: cui quinque vulnerum imago inſcripta, obtinuit victoriam memorabilem, & hinc fluxit Luſitaniæ Regum inſigne. Decimoquarto poſt anno, Alphonſus Rex Caſtellæ Baezam obſidebat, ei apparens Diuus Iſidorus auctor fuit prælii committendi, nec fere alia Victoria contigit illuſtrior. [*Marian. libr.* 10. *cap.* 17. *Vazæus, Samalloa, & alij.*] Anno 1117. cum plurimis prodigiis, inter cætera, trepidaret Italia, *Cremonæ quidam infantulus in cunis iacens pannis obſitus, in primam loquendi vocem contra naturam os aperuit, matremq́; ſuam eſcas parantem fratri ſuo maiori, qui plorando panem petierat, à corporis curis compeſcuit, aſſerens ſibi viſam Dei genitricem Mariam ante tribunal Chriſti ſtantem inſtantiſſimiſque precibus, pro iudicio quod mundo propter peccata ſua intenderat, ipſi ſupplicantem: ac poſt hæc depoſuit eloquium vſque ad tempus humanæ conditionis congruum.*] *Verba ſunt Dodechini in Hiſtor.* Benedicti X. Pontificis ap-

A pparitio prior facta Ioanni Portuenſi, qua confeſſus ſe Odilonis Abbatis precibus ab æternæ mortis periculo ſeruatum: & poſterior Edelberto facta, qua confeſſus etiam ſe purgatorii pœnis liberatum: *narratur à Pet. Damiano in vita Odilonis, apud Surium* 1. *Ian.* Apparuit etiam S. Nortbertus poſt mortem ſuis, *vt narratur in eius vita*

B *cap.* 52. *D. Bernar. Gualdricum auunculum defunctum poſt aliquot dies noctu vidit. Sciſcitatur, quo in ſtatu ſit? reſpondet auunculus, in proſpero. Quærit iterum Bernardus, quid cauſæ fuerit, vt in agone infremeret, & corpore terribiliter moueretur? Eadem* (ait ille) *hora duo nequam ſpiritus, me in puteum profundiſſimum præcipitare nitebantur,*

C *vnde ita contremuit, verum accurrente B. Petro, euaſi.*] *Auctor vitæ D. Bern. li.* 1. *ca.* 10. Idem tenuere Rupert. Tuitienſ. & Honorius Auguſto. Nam & ille narrat B. Virginem ſibi ſeſe conſpicuam præbuiſſe, & ad ſcribendum impuliſſe. [*Rupert. in prolog. Cant.*] iſte vero, *in Sigillo Mariæ ca.* 1. meminit, *Mariæ Aegyptiacæ, quam Deipa-*

D *ra apparens ad pœnitentiam traduxit, & Theophili, quem Diaboli mancipio eripuit, & puerúli Iudæi quem in fornace protexit.*] Item Pet. Cluniacenſ. *lib. de miraculis.*

Vixit per hæc tempora Martinus Presbyter, Canonicus regularis, Legione: vbi varios libros conſcripſit, ex rudi & illiterato repente factus doctiſ-

E ſimus, à D. Iſidoro, in cuius monaſterio degebat, per viſum in ſomnis oblato, quem cum ederet libro, vt teſtatur Ioan. Mariana, *li.* 11. *rerum Hiſpan. c.* 16. Libri aſſeruantur ibidem magna religione, qui viderunt, aiunt eſſe in prophetias quaſdam Danielis & in Apocalypſin. Mihi, cum Legione dege-

rem,librorum videndorum copia non
fuit:manus Beati viri videndæ &oſcu-
landæ fuit:quę integra permanet cum
pelle & vnguibus, licet ſiccitate con-
tracta,& puſilla.

XIII. *Sequenti ſæculo XIII.* poſt annum
1200. D. Iacobum Alphonſo Legio-
nenſi Regi ad Emeritam,&eodem tē-
pore D. Iſidorum Zamoræ aliis appa-
ruiſſe, & auxilium præliantibus tuliſ-
B ſe, docent Mariana, *libr. 12. capit. 15.*
Zamalloa, & alii Annalium Hiſpaniæ
ſcriptores. Hoc ſæculo vixere Vicen-
tius Belluacenſis, *auctor ſpeculi Hi-
ſtorialis*, & Cæſarius Germanus or-
dinis Ciſtercienſis, *auctor ingentis libri
miraculorum ſeu exemplorum*:qui quas
apparitiones ſpirituum memorię pro-
diderunt, non eſt inſtitutæ breuitatis
hîc deſcribere, magni enim voluminis
C res foret. Idem dico de Helinando Fri-
gidimonteuſe, *in Chronic*. Thoma
Cantipratenſi, *libr. de apibus*, & vita
Sanctæ Lutgardis, *libro ſecundo*, qui&
hoc ſæculo vixere, & exempla pluri-
ma, ſibi notiſsima congeſſere. Vixit
eodem tempore D. Thomas Aquin.
cuius hanc fuiſſe ſententiam patet, *ex
3. part. quæſt. 69. art. 2.* vbi hanc quæ-
ſtionem examinans, ſtat pro nobis,
D idem tenuit Guilhelmus Pariſienſis,
in ſum. de vniuer. part. vltim. non vno
loco idem D. Bonauent. *in 4. diſt. 45.
quæſt. 3.* huc referendum exemplum
apparitionis Beat. Vrſulæ & Beat. Ge-
reonis cum ſociis Coloniam defen-
dentium, apud Bredenbach. *libr. 4.
cap. 21.*

XIV. Hic ſucceſſere ſequenti, *fere ſæcu-
lo* 14. alii Theologi magni nominis,
E qui omnes nobiſcum ſentiunt, vt Ri-
chard. de Mediauilla, *in 4. d. 45. q. 3.* Pet.
de Palude, *ibid. eád. q. 3.* Scot. *ibid. q. 1.
artic. 4.*

A *Sæculo XV.* hoc affirmarunt Anto- XV.
nius Florent. Archiepiſcop. qui & ex-
empla multa ſuppeditat *in ſum. Hiſt.*
& Gerſon *paſsim in operib. ſuis.* Iacob.
Chuſan. *in libro hac de re edito.* Dionyſ.
Rickel. Cartuſian. *in 4. d. 45. q. 1. & in
opere de quatuor nouiſsimis, & libro de
Nouitiis ordinis ſui*, in quibus multas
etiam habes apparitiones: cenſuit etiā
Alp. Toſtatus. *in lib. 1. Reg.*
B *Noſtro ſæculo* 16. an. 1534. die 23. Ia-
nuarii Facultas Theologica Pariſien-
ſis, in cauſa Aurelianenſi conſulta,
hoc reſpondit, his verbis, *Animas de-
functorum diuinitus, ſeu diuina virtu-
te, ordinatione, & permiſsione, inter-
dum ad viuos redire, exploratum eſt.*)
habes hoc reſcriptum in tom. 2. var.
conſul. Iuris Francofurti editorum.
C Et vt ceteros mittam, ex profeſſo hoc
tuentur Domin. Sotus *in 4. diſt. 45. q. 1.
art. 4.* Peltanus *libr. de Purgat. cap. 5.*
Pet. Caniſius Marial. *li. 5. cap. 20. & 21.*
Maldonatus *in ca. 14. Io.* Greg. Valen.
in 3. p. d. 6. q. 11. punc. 1. & diſp. 11. q. 1. p. 1.
Bellarmin. *controuerſ. de purgatorio lib.
2. cap. 8.* Ioſeph. Angl. *in 4. quæſtione
de ſuffrag. artic. 1. in fine*, Pet. Thyræ.
Theſibus hac de re editis potiſsimum
D *capite vndecimo*, M. Marulus opere
*de inſtitut. vitæ monaſticæ: vt libro
ſexto cap. 14. vbi plurima ſunt exempla*,
Alfonſ. Mendoza *in Quodlib. Scholaſt.
quæſtion. 5.* Ex Hiſtoricis etiam id te-
nuere Fulg. Sabellicus & Ignatius *in
libr. Exempl. locis quamplurimis.* Paul.
Iouius, *in vita Acty vicecomitis, &
Hiſtor. libr. 30.* Carol. Sigonius *de im-*
E *perio occidentis libr. 3. & 10. & Regn.
Ital. li. 1.* Alb. Crantzius *Saxoniæ lib. 7.
cap. 16. & 14. & libr. 9. Metropol. c. 13.*
Franc. Gomara *Mexicanæ Hiſt. c. 20.
etc. 104.* Hier. Oſorius *de reb. ab Ema-
nuele geſtis, &* Petr. Maff. *in Indica.*

Hiſtor. Th. Boſius, paſsim *de Not. Eccleſiæ*, &c, quem hoc agmen clauſurum, Hiſtoriç Eccleſiaſticæ facem clariſsimam, & valentiſsimum contra Nouatorum impugnationes pugilem vt inuictum Triarium, in vltimum locum conieci, Cæſar Baronius ſingulis *Annalium* (quos iam ſeptem, vt ſeptẽ Candelabri Catholici aureos candens bono publico edidit) *Eccleſiaſticorum tomis*. Harum vltimarum ætatum inſigniora quædam exempla duntaxat adſcribam: minoris enim recentiora hæc faciunt aduerſarii. Primo ergo, Quod neſciam certum ſæculum, hic referam quod ira Glycas *p.4. Anna.* In hiſtoria Eccleſiaſtica Philonis hiſtorici reperitur:, *quodam perſecutionum priſcarum tempore, ſeniori Eccleſiaſtico ab Antiſtite ſacris interdictum fuiſſe. Cum autem ſenior ille quandam ob cauſam neceſſariam alio profectus fuiſſet, accidit vt ab Ethnicis comprehenſus teſtimonio ſuo veritatem obſignaret. Hinc templum eo loco conditur, & renoualia peraguntur: cumq; Antiſtes hæc verba pronunciaret.* Pax vniuerſis *ſandapila templo exceſſit, idque non ſemel, ſed bis terue factum. Hinc per quietem Antiſtiti ſenior oblatus: Abito, inquit, & Epiſcopo meo ſis auctor, vt huc veniat, meque vinculis exſoluat. Nam officio me ſacro excluſit, ideoq; ſacris intereſſe vobiſcum nequeo. Teſtimonij quidem coronam conſecutus ſum, ſed Dei faciem nõdum conſpexi. Quod ſi me ipſe profectus huc non exſoluerit, alius exſoluere nemo poterit. Quum igitur his obtemperatum eſſet, ſandapila templo excedere deſiit.*

Digna hoc loco eſt quæ adſcribatur (eo quod ſuperius ſæculo X. quo contigit, fuit prætermiſſa) diuinitus de malo Epiſcopo ſumpta vindicta. *Cum Vdo*

A *Magdeburgenſ. Epiſcopus, ne ſignis quidem ac diuinis vocibus commonitus ab impudicitia ſibi tẽperaret, viri religioſi Deum, vt Epiſcopum, aut corrigeret, aut tolleret, rogarunt. Inter eos cum noctu in Cathedrali Eccleſia S. Mauritij Fridericus Canonicus eiuſmodi precibus operam daret, vehementioris venti afflatu, omnia quæ in templo erant lumina ex-* B *ſtingui perſpexit, nec multo poſt duos iuuenes venire, duo candelabra accenſis cereis ferentes, et Chriſtum, cum parente eius atq; Apoſtolis, ſubſequi. A quibus cum eſſent vocati ſancti homines, quorũ corpora in templo quieſcebant: viſus eſt inter eos Mauritius venire, qui lõga atq; graui oratione Vdonem Epiſcopum ac-* C *cuſauit, quem haud multo poſt Chriſtus nudum adferri à duobus iuſsit, atq; damnauit. Is autem pugno, ab ipſorum altero, qui eum portarunt, grauiter in medijs renibus ictus, Chriſtianam hoſtiam, quam in cõmunione eius diei pridie ſumpſerat, reuomuit in calicẽ, qui altari impoſitus fuit: atq; ſecuri percuſſo Vdone, rerũ illarum omnium viſio euanuit. Qua re vehementer territus Fridericus, cum ad* D *altare acceſsiſſet, calicemq; in eo eſſe cũ Chriſtiana hoſtia inſpexiſſet, & ſimul Epiſcopum mortuum humi iacentem, alios religioſos viros excitauit, qui ablatum inde Epiſcopi corpus in agro ſepeliuerunt.*] Fulgoſ. li. 9. exempl. ca. 12. & Ioan. Naucler. 2. p. Gener. 34.

Cum duo locupletes mercatores, non ignobiles, per Taurinos ſaltus in Galliã E *proficiſcerentur, ampliorẽ humana ſpecie virum obuiã habuere, & ab illo mãdatum in hæc verba ſuſcepere: Ludouicũ Sfortiam fratrem meum alloquimini, haſq; illi litteras nomine meo date. Obſtupentibus illis et percunctantibus quiſnam eſſet? ſeſe Galeatiũ Sfortiã eſſe reſpondit, et mox ab oculis eorum euanuit.*

Illi Mediolanum properè redierunt, inde
Vigleuinum, vbi Maurus degebat. Lit- A
teras ducis offerunt, quarum hoc argu-
mentum erat: O ô ô Ludouice, caue tibi.
quoniam Veneti, Galliq́; tuam in perni-
ciem coituri ſunt, tuamq́; à ſtirpe rem e-
uerſuri. Verum ſi mihi tria millia au-
reorũ dederis, dabo operam, vt concilia-
tis ſpiritibus ſiniſtra fata auertantur.
idq́; conſecuturum ſpero, ſi mihi non ad-
uerſatus annueris, Vale. Subſcriptio e-
rat, Galeatij fratris tui ſpiritus. Illud B
ipſum licet alij, vt commentum irride-
rent, non tamen multo poſt Princeps à
Ludonico XII. Gallorum Rege Princi-
patu deiectus & captiuus abductus eſt.]
Hactenus oculatus teſtis Bern. Arlu-
nus *ſect. 1. Hiſtor. Mediolan.*

Ludouici Alodiſii pater Imolæ Do-
minus, haud diu (inquit Sabellicus)
poſtquam deceſſerat, homini à ſecretis, C
quem filius Ludouicus Ferrariam mit-
tebat, in itinere venanti ſimilis equo in-
ſidens cum accipitre apparuit: huicq́; vt
filium in hunc ipſum locum poſtera die
venire iuberet, præcepit, quoniam ma-
gni momenti res ei prædicturus erat. Ea
re audita, Ludouicus tum, quia non cre-
debat, tum quod inſidias verebatur, a-
lium pro ſe miſit. Et illa ipſa vmbra,
quæ ante apparuerat, obuiam facta, ve- D
hementer indoluit, quod filius non ve-
niſſet: longè enim plura ei dicturam ſe
fuiſſe affirmabat. Sed tunc illud tantum
referri iuſſit, quod tranſacto XXII. an-
no, ac præterea vno menſe, die quoque ſpe-
cifice addito, vrbis imperium, quod obti-
nebat eſſet amiſſurus. Vt tempus, quod
vmbra prædixit, aduenit, adhibita ma-
gna cura, ea ipſa nocte, quam patris
manes ſuſpectam fecerant, ducis Phi- E
lippi Mediolanenſis confœderati Mili-
tes, ad muros penetrarunt, adhibitiſque
ſcalis, glacie magna conſtrictis foſsis, vrbem cum ipſo Principe cœperunt.] Sabellicus lib. 1. Exemplorum c. 4.

Franciſ. Guicciardinus *Hiſtor. lib. 1.* narrat fama vulgatum, ſpiritum Ferdinandi Regis Neapolitani, Iacobo Chirurgo filij Alphonſi Regis ter diuerſis noctibus apparuiſſe, & prima vice manſuetis ac mitibus verbis, poſteris vero minabunde & increpáter imperaſſe, ſuis Alphonſo verbis denunciaret, non eſſe, cur vana ſpe ſeipſum lactaret, vires Francorum ſuſtinendi. ſtatutum enim ac definitum fatali lege, ſtirpem Aragoniam infinitis caſibus iactari, & tandem regno priuari.] Quod vero idem addit Guicciardin. *Se però è lecito tale coſe non del tutto diſprezzare*, id non de apparitionis, ſed de prædictionis fide, addidit, & merito non falſam cernimus.

Franc. Picus Mirand. Comes *in vita Io. Pici patrui* ſcribit, nõ longo poſt obitum Io. Pici tempore ſpectrũ Ioannis apparuiſſe Hieronymo Sauonarolæ, eique dixiſſe, torqueri ſe pœnis expiatoriis; eo quod non ſatis diligenter & fœcundè, talentum ſibi à Deo creditum eruditionis & ingenij, multiplicaſſet, & quia non quanti par erat, feciſſet internas Dei ſuggeſtiones inſpirationesq́; quæ adhortabantur, honeſtos labores, quos inchoarat non abrumpere, & quæ ſibi animo propoſuerat, ea inſtanter operari atq; perficere. Quæ Hieronymus mox in concione propoſuit, & omnium precib. Picum commendauit. Cęſar Baronius, de Michaele Mercato ſeniore teſtatur, ei cũ Marſilio Ficino, ſummam interceſsiſſe amicitiam, ſtudiorum conſuetudine, & Platonicæ ſectæ vinculis arctius colligatam. Accidiſſe autem aliquando, *vt ex more, quidnam poſt obitum*

ſuperſit homini, ex eiuſdē Platonis ſententia, ſed non ſine tamen trepidatione, deducerent, quæ labantia, fidei Chriſtianæ ſacramētis ſuffulciēda eſſent, eo enim argumento exſtat eiuſdem Marſilij, ad ipſum Michaelem Mercatū erudita quidem Epiſtola de animi & Dei immortalitate. Cum verò inter diſſerendum eorū progreſſa longius fuiſſet diſputatio, eā ad calcem perductā eo clauſerūt corollario, vt iuncta ſimul dextera pacti fuerint, vter eorum ex hac vita prior decederet, (ſi liceret) alterū de alterius vitæ ſtatu redderet certiorem. Quibus inter ſe conuētis, ambo iurati ab inuicem diſceſſere. Interlapſo autē haud breui temporis ſpacio, euenit, vt cùm ſummo mane idē Michael ſenior in philoſophicis ſpeculationibus vigilaret, ex inopinato ſtrepitum velociter currentis equi, eiuſdemq; ad oſtium domus curſum ſiſtētis audiret, vocemq; ſimul Marſilij clamantis. O Michael, ô Michael, vera, vera ſunt illa. Ad vocem amici Michael admiratus, aſſurgens, feneſtramq; aperiens, quē audierat, vidit poſt terga ad curſum iterum acto equo candido, candidatū proſecutus eſt eum voce, Marſilium, Marſiliū inuocans: proſecutus & oculis: ſed ab eis euanuit. Sic ipſe noui caſus ſtupore affectus, quid de Marſilio eſſe ſolicitius perquirendum curauit (degebat ille Florentiæ, vbi diem clauſis extremū) inuenitq; eundem illa ipſa hora defunctum, qua eo modo auditus & viſus eſt ſibi.] Sic Bar. Ann. to. 5. anno 412. Prætermitto quæ narrat Bredenb. l. 7. collat. c. 11. & 46. l. 8. c. 12. 14. 23. & 4. Adſcribo vnū, quod multorum militum grauiū, qui vidiſſe ſe ſanctè iurabāt, teſtimonio compertum. Cum annis ſuperioribus admirando illo opere Alex. Farneſ. Antuerpiam obſideret: Batauis Angliq; vt obſeſsis opem ferrent, & obſeſsi eodem

uanis an. 1590. collectã, ipſis ſiue Fran. A Bencij, ſiue Gaſp. Spitille verbis commemoratam, ſpero lectionis voluptas & vtilitas ſuperabit. *Accidit in miſſione* (illa Itatina) *eidem P. Samaniego res adeo mirabilis, & conſideratione digna, cuiq́; eo in genere vix contigit ſimilis, quæ etiã eiuſdem vrbis incolis. in qua euenit, ita innotuit, totq́; teſtimonÿs cõfirmatur, vt nullus dubitandi locus relinquatur, quæ ab ÿs perſonis accepta eſt, qui oculis & B aurib. hauſerunt: qui caſus euentu infœlix, ideo permiſſus eſt (quemadmodum etiam de ſimilib. quæ in confeſſione contigerunt, credi poteſt) vt hic nouus populus diſcat, qua fide & integritate vti debeat pœnitentiæ ſacramento, in quo non paruam ſentit difficultatem. Quare etiã Inda, quæ in omniũ oculis legem integræ confeſſionis violabat, videntibus eiſdem punita eſt & caſtigata, vt vnius animæ C ruina, multarum ſalus procuraretur. Res igitur quæ accidit eſt eiuſmodi. Agebat in domo præcipuæ cuiuſdam Dominæ huius loci adoleſcentula decem & ſex circiter annorum, quæ bello capta ac baptiſmo tincta: Catharina vocabatur. In ea cum ætate creſcebat libertas, & mores diſſoluti, etiamſi non raro ab hera reprehenſa caſtigaretur, quæ eo peruenit malitiæ, vt cum perditis quibuſdã clam con- D ſueſceret, nec tamen propterea à confeſſione abſtineret: ſed hoc peccatum labris premeret, ne meretricula aut perditis moribus haberetur. Hæc igitur Kal. Aug. 1590. morbo depreſſa Sacerdotem euocauit, cui animi noxas aperiret. ſed id fecit non integre, vt & in eadem ægritudine nouem alÿs vicibus recedente Sacerdote præſentibus alÿs famulis centemptim ri- E debat, hac ferme oratione: Aliud quod agerem, non erat, quàm vt peccata faterer: adiectis etiam turpibus, & inhoneſtis verbis, quibus offenſæ cæteræ ſingula ad heram referebat, quæ merito Catharinam increpans, tandem vultu & voce mutatus amicè rogauit, quænam illa eſſent, quæ patri aperire non vellet. narrauit illa non difficulter, adiunxitq́; quoties patrem in morbo vocaſſet, vt ſe purgaret confeſſione, ſteriſſe ad leuam quendam Æthiopi ſimilem, qui moneret ne fateretur, quod ea peccata leuiſſima eſſent, & nullius momenti, & ex illorum confeſſione à patre diſſolutior haberi poſſet. A dextra vero manu apparuiſſe S. Mariam Magdalenam exhortantem, vt quicquid eſſet liberè euomeret, Accerſitum rurſum Patrem Domina de omni eo, quod acciderat inſtruxit, qui modis omnibus tentauit, vt ad integram animæ expiationem induceret, ſed fruſtra: quo enim exhortabatur magis, eo reddebatur obſtinatior, ita vt nec nomen Ieſu enunciare vellet. Alio etiam tempore cum illi ſacram crucifixi imaginem offerrent, vt in eum intueretur, & animo reuolueret Chriſtum, pro nobis cruci affixum, & in cruce mortuum, ſumma cum indignatione & animi commotione reſpondit. Iam ſcio, ſed quid vultis faciã? Ad quam hera, vt ad Chriſtũ te conuertas, qui admiſſa crimina remittat, ſi fatẽdo recognoſcas. Cui Catharina, obſecro vt mihi deſinatis eſſe moleſtæ, cũq́; hera abſceſſiſſet, cœpit amores ſuos & turpitudinẽ decantare, durauitq́; ad dies plures hæc agendi & dicendi ratio, donec quadam nocte, accerſita cum ancillis hera, hæc in verba prorupit. Torqueor & animo angor plurimum ob violatam cõfeſſionem: & ab ea hora vſq; ad mediam noctem toto corpore obriguit, vt crederetur mortua, & de humatione & ſepultura eſſet cogitatio: ſed ad ſe reuerſa accitoq́; ſacerdote, nihil antiqua fatẽdi conſuetudine remiſit. Tres poſt horas, paulò antequã expiraret, exhortata à ſeruis, vt

 appre-

apprehenſa manu cruce & cereo ſacro, nomen IESV, inuocaret, reſpondit: Quis eſt ille IESVS? eum non noui, ac in vltima partem lecti reflexa, ſedensq; audiebatur cum alio quodam, qui tamen oculos fugiebat, colloqui. Ac alia ſerua, quæ eodem in loco ægra decumbebat, vehementer Dominam rogauit, vt in diſtinctũ cubiculum transferretur: quod vt aiebat, laruas quaſdam atras videret, quibus admodum terrebatur. Nocte ea, qua Catharina exſtincta eſt, domus tota tam fœtido ac putri odore perfuſa eſt, neceſſarium vt fuerit, cadauer loco patente & aperto exponere: Dominæ etiam frater è cubili brachio extractus eſt. Ancilla quædam in humeris veluti calce percuſſa eſt, pertulitque aliquot dies eius læſionis ſigna. Equus manſuetiſſimus alioquin, actis in murum calcibus huc & illuc diſcurrens tota nocte inſanijt. Idem fecerunt & canes multa diſcurſione & latratu. Humano iam corpore, cùm ex ancillis quædam locum intraſſet, in quo Catharina decubuerat, nemine conſpecto, ſenſit in ſe vas quoddam, quod tabulatis impoſitum erat, iaci. Maior præterea pars huius vrbis vidit multo crepitu & ſonitu huc & illuc plurimos lateres & tegulas, etiam ad duo millia paſſuum proyci; non quod in palatio vllus, ſit later vel tegula, cum, vt pleraq; huius vrbis ædificia omnia palma tegatur. Ancilla alia ſpectantibus multis pede protracta fuit longiſſimè, etiamſi quæ traheret, non videretur. Septimo Octobris cum quædam ſerua veſtiarium eſſet ingreſſa, vt inde veſtem aliquam ſibi ſumeret, vidit Catharinam erigentem ſeſe in pedes: vt vas quoddam arriperet, fugiente illa tanto impetu vas in murum impulit, vt in mille partes frangeretur. Die inſequenti veſtiario annexa fuit crucis imago char-

A *tacea, quæ vno impetu à muro auulſa in conſpectu omnium tres in partes diſtracta eſt. Eodem die cum in horto Domina cœnaret, medius later lanci iniectus totam cœnam euertit: cuius filius annorum quatuor, eo ipſo tempore clamare cœpit, Matercula, Matercula, Catharina me præfocat, appenſiſque ad collum Sanctorum exuuys ab ea pœna liberatus fuit. Hæc Dominam coegerunt vt ædes*
B *mutaret, & in conſobrinæ domum ſe reciperet, relictis ancillis quibuſdam ædiũ cuſtodibus. Decimo dicti menſis, cum ex ancillis aliqua in officinam diſpenſatoris iuiſſet, ſenſit ſe ter à Catharina vocari: quam timore nimio dilapſam exhortatæ ſunt cæteræ, vt inuocato Domini noſtri auxilio, cereoque ſacro accenſo regrederetur: aſſumptis duabus, quæ cæteris animoſiores videbantur, ſecurè re-*
C *dijt, qua defuncta monuit, vt dimiſſis alys, cereo abiecto, quod pœnam inferret, ſola perſiſteret. Emittebat Catharina ex omnibus corporis iuncturis flammas, incredibili cum fœtore. Caput cum pedibus ardebat, cincta erat veluti ignita faſcia octo aut decem digitos lata, quæ in terram vſq; protendebatur, videbaturque libidinis & admiſſæ turpitudinis pœna & caſtigatio quædam. Viſo hoc ſpe-*
D *ctro tremere & exalbeſcere cœpit ſerua. ad quam infelix defuncta, accede huc. Quoties ego te euocaui? Reſpondit ſerua penè exanimis: Bone Ieſu, quis non horreat te viſa? Quæ cum diceret, in eundem locum deſcendit formoſiſſimus puer albis veſtibus, qui ſeruam hortatus eſt, vt poſito timore forti eſſet animo, notaretq; diligenter, quæ à Catharina acciperet, vt in alios euulgaret, ac ſi-*
E *mulatq; ab hoc loco abſceſſiſſet, confeſſione maculas omnes expiaret. Tum hæc in verba Catharina: Scias inferno me mancipatam, & grauiſſimis ſubiectam*

pœnis, quod eum Sacerdoti aduo:uerer,
vt peccata faterer leuiſſima tāta refer-
rem, cuiuſmodi ſunt, quod garrula eſſem
& loquax, in ira procliuis, & id genus
alia, ſilentio vero inuo:uerem libidines,
& conſuetos cum adoleſcentib⁹ congreſ-
ſus. Tu igitur diſce bene confiteri, &
nullum crimen tacere. Horumq́; vos cō-
moneo, quod ita mihi impera:um ſit, co-
garq́; aliorum in exemp:um hæc verbis
aperire. Iam pulſus ad ſalutādam Dei-
param virginem audiebatur: defuncta
mox in angulum quendam ſecedit & e-
naneſcit. Angelus vero (angelum enim
fuiſſe, quem viderat puerum, credebat
famula) abire ad ſuos famula iubet, &
quod fecit.] Placuit hanc omni fide cō-
teſtatam hiſtoriam vltimo loco pone-
re, quod in ea omnes apparitionū ſpe-
cies concurrant, Angeli, Beatæ Mariæ
Magdalenę, dæmonis in ſpecie Æthio-
pis, animæ damnatæ in aſſumpto cor-
pore, vt arbitror non ſuo, ſed aereo ad
ſui corporis ſpeciem efformato. Ha-
bent Athei quod rideant, ſi nolunt re-
ſipiſcere, de pęnis inferni & animarum
immortalitate. habent Caluiniſtæ de
cereis benedictis, de Sanctorum reli-
quiis, de confeſsionis auricularis inte-
gritate, eiuſq́; neceſsitate. quid dicent?
cōfictum id à Ieſuitis. qui poteſt, quod
à cunctis hodie, locis illis queat confu-
tari, ſi confictum foret? Nolunt crede-
re? eant, & audiant videantq́;, Muli-
ercularum commenta inquient? cre-
do, lateres & tegulæ, longinquis locis
allatæ & diſpertæ, quæ cunctus popu-
lus vidit, iſtis imaginationis opa ſunt.
extracti lecto viri, videntibus aliis ſolo
alliſa & per humum raptata mulier, ſo-
mnia, illiſa parieti vaſa, & in partes in-
numeras confracta, ſomnia fuere. Sed
grandiorum malitia ad hæc fingenda
ſpargendaq́; valuit: quid pueri quadri-

A ennis innocentia? doli capax illa non
eſt ætas, vt vel ante reliquias præfocari
ſe à vix nota & mortua mentiatur, vel
reliquiarum appēſione metum fictum
ponat. Quā vereor ne Catharinæ exi-
tium illis impendeat: qui Catharinę cri
men & laudant, & imitantur, confeſ-
ſionis ſacra myſteria in hiſtrioniam hy
pocriſim vertentes, & inferni pœnas
B fabularum loco habentes.
Habetis nubem teſtium, gradinem-
que copioſum exemplorum, quibus
labruſceta, & vrticeta Nouatorum ra-
dicitus vellatis, cōfringatis, calcetiſq́;.
Illud vnicum propono. perpēdite vos
diligenter, vtrum æquius tutiuſq́; cre-
dere, primæ & ſecundæ Synodi Nyce-
næ patribus, Græcis Latiniſque Ec-
cleſiæ Doctoribus, ſexcentis aliis gra-
C uiſsimis Theologis, & probatæ fidei
Hiſtoricis, & omnium ſæculorum
ſexdecim receptæ ſententiæ, an no-
uiſsimi ſæculi procacibus quibuſdam,
iiſque perpaucis, de ludo Saxonis ex-
cucullati, vel Stigmatiæ Nouiodunen-
ſis. hi negant mortuos viuentibus ap-
parere ad tempus poſſe, negant Deum
id vnquam pmittere, illi cōtra vtrum-
que, vt audiuiſtis affirmant, vel diſer-
D tis verbis, vel allatis exemplis quæ nun
quam recitaſſent, niſi vera crediдiſ-
ſent. Scaurianum plane iudicium eſt.
magnificum illud & magnanimum
Scauri rei dictum, non ignoratis, quia
Valerium Maxi. *lib.3.* legiſtis. *Varius*
(inquiebat) *Sucronenſis, Aemilium*
Scaurum, regia mercede correptum,
imperium Romanum prodidiſſe ait:
E *Aemilius Scaurus Princeps Senatus*
huic negat ſe culpæ affinem eſſe. cui cre-
detis?] Pari ergo nunc ratiocinatio-
ne, Sanniones noſtri temporis, Momi
dicaces, Eccleſiæ peſtes, apparitiones
ſpirituum negant & ſubſannant: fa-

tentur aliquas & in honore habent, Sancti, & orthodoxi patres, orbis Doctores, Aſiatici, Aphricani, Europæi quibus credetis? Magdeburgici Centuriatores, & Lemanicolæ coaxatores aſſerunt, nullas vnquam viſiones defunctorum fuiſſe veras: militantis Eccleſiæ: quæ columna veritatis eſt, centuriones & Euangelii præcones, qui ſcientiam ſuam de ſapientiæ æternæ vberibus ſuxerunt, vnanimi conſenſu litteris mandarunt plurimas, vt veras: quibus credetis? Beatorum apparitiones habemus, damnatorum habemus, beandorum habemus: Eccleſiaſticæ monumentis hiſtoriæ, patrum traditione, conciliorum actis, diuinæ ſcripturæ tabulis conſignatas, & de manu in manum per omnes Eccleſiæ ætates traditas, conſeruatasque: Nonne temerarium contra niti, flagitioſum repugnare, impium atque blaſphemum his omnibus fidem derogare? quid, mendacii vel ſtoliditatis ea eorumque auctores accuſare? nomen non inuenio, quo appellem. Tu (*lector*) rei indignitatem animo complectere, complexus abiice, abiectam conculca & execrare. Quid mendacii accuſare, niſi falſa pro veris obtruſa dictitare? quid ſtoliditatem aſcribere, ſi non cauſari: adeo tot grauiſsimos, ſapientiſsimos, ſanctiſsimos viros, fuiſſe væcordes, vt inanibus næniis ſe paſsi fuerint ludificari, & pro hiſtoriis fabellas aniles receperint? hæc aduerſariorum modeſtia eſt.

SECTIO VI.

SEd ratione fortaſsis aliqua vel argumento efficaci ad hoc credendū impelluntur. Examinandas ipſorum obiectiones tibi fideliter proponam. tu indica & diſcute.

In Italia (inquit Philipp. Melancht. in Manly Calendario) habent impuriſſimas & obſcænas fabulas de Maria, quæ apparuit Monachis) bellum dictū & mendaciſsimo dignum ſcurra. Habet Aſia & Aphrica, habet & Hiſpania, & Germania, Deiparæ ſacratiſsimæ apparitiones, vt doctum. habet non ſola Italia, & eas ab omni obſcænitate & impuritate tam remotas, quam à fidei puritate Melanchton, quam à morum & vitæ caſtitate ac ſanctimonia fuit alienus Lutherus. nec illæ fabulæ vocari poſſunt, quas omni æuo grauiſsimi ſcriptores & ſanctiſsimi viri, publicis teſtimoniis conſignarunt, quas Eccleſiaſticæ traditiones confirmarunt. Sed hæc Melanchtonis & Io. Riuii modeſtia fuit, tot ſæculis probatas Sanctorum apparitiones, anilia cenſere deliramenta, &, cum ipſi eſſent homines ineptiſsimi, Diuum Gregorium Papam ineptum vocitare, addunt vanitatem impudentiæ, cum multa falſa & inania pueriliter, ſine iudicio, & fallaciter, ſine candore, congerunt, & quorundam priuatos abuſus & ſtultorum deridiculas opinationes in publicam Catholicorum contumeliam detorquent. quaſi non rebus veriſsimis & optimis, hoc ſit adnatum, vt obnoxiæ ſint fuco, & hominum dæmonumque dolis atque malitiæ expoſitæ, in multorum praue vtentium vertant perniciem. quid pane vtilius? Sodomæ tamen eius abundantia nocuit, quid vino ſalutarius? plures tamen ebrietas, quam gladius necauit. quid Dei adoratione præſtantius? quot tamen illam in cultum idolorum deflexere? diſcretio ergo & prudentia neceſſariæ, vt veras à falſis

diſcer-

diſcernamus: non vero licet, propter falſas, veris fidem derogare.

Marbachius negat vllas veras: niſi Chriſti & Angelorum reperiri, cur ergo tam diligenter, quando per Angelos exhibitæ, id Patres & hiſtorici addere conſueuerunt? cur hæc nouus Vigilantius vincula Sanctis iniicit? cur his eos compedibus & manicis ligat: cur in hunc neruum compingit, homo propter multiplices blaſphemias neruo digniſsimus propter transfugium, compedibus vinciendus, & propter amentiam atque furorem, totus vinculis quadrupes conſtringendus?

Centuriatores & Lauatherus addunt argumenta paulo veriſimiliora, quædam quibus probare conantur, nullum eſſe Purgatorium (quæ vt impertinentia hoc loco prætermittimus:) quædam quibus reſpondebo, tractationi accommodata. Quid inquiunt Auguſtino reſpondeas, qui non obſcure, viuentium rebus animas defunctorum negat intereſſe: alioquin ſibi matris optime conſpectum nulla nocte defuturum? [*d. libr. de cura pro mort. ſupr. citato.*] Quid Athanaſio *a*, Chryſoſtomo *b* Theophilacto *c*, Tertulliano *d*, cenſentibus hæc eſſe commenta dæmonum, qui ſe ſuffragiis noſtris indigere, & ex purgatorio, via alta atque ardua, fingunt aduenire? Addunt ſcriptura. Nam is *qui deſcendit ad inferos non amplius aſcendit*, Iob *e*. Pſalmiſtæ *f homo eſt ſpiritus vadens & nõ rediens: puluis eſt*, & *poſtquã ſemel deſloruit dicitur ſuum locum non amplius recognoſcere*, quo igitur pacto queat redire: alibi dicimur *g omnes mori & ſicut aquæ dilabi*. quis dilapſas ad fontem reuocet? DD. Petrus & Paulus *h* mortuos inquiunt

a q. 13. in ſcript.
b hom. 29. in 8. c. Math.
c ind. c. 8.
d l. de anima.
e c. 7. v. 9.
f Pſ. 77. v. & 102 15. & 16.
g 2. Re. 14. 14.
h 2. Pet. 3. 1. Theſ. 4. 13.

A dormire: cur ante terminum ſuſcitas? negat Abraham *i* Chaos quantum interiacet, à mortuis poſſe tranſmitti, & idcirco illos nec mittendos, vt viuis renuncient, q̃ illic geruntur. Quo pacto ſi nec per ſe queunt, nec à Deo mittuntur: mortalib⁹ apparebunt? Hæc ſumma argumentorum, quæ momẽti alicuius. Sed reuera hoc eſt abuti ſcripturis, & Patrum dicta calumniari. Non

B negat apud Lucam Patriarcha Abrahamus mitti à Deo mortuos poſſe, vel ſolere, ſed tũc mittere abnuebat. *Chaos* illud hiatum maximũ atq; impermeabilem ſignificat, quem ſine Dei permiſsione nullus tranſire mortuorum queat: Dei enim lege immutabili conſtitutum eſt, vt ſine ipſius permiſsione receptaculis ſuis animæ nequeant exi-

C re. Dei quoque lex ſanxit, nec damnatorum beatis vllam eſſe condolentiam (huc D. Gregor. iter iſtud imperuium retulit) nec ſortis vllam eſſe commutationem, vel meritorum vllum conſortium inter illos (huc Ambroſ. & alii retulerunt, de quo vide Cathen. D. Thomæ.) Dormire mortuos teſtantur Apoſtolorum Principes, fateor: ſed *ſomnus* ille mortem ſignificat, & *dor-*

D *mire* eſt mortuũ eſſe. phraſis iſta Græcorum fuit vnde & ſepulcreta, vocant κοιμητήρια hoc eſt dormitoria, & Homerus, de virga illa Mercurii loquens, qua putabant eum mortuos ſuſcitare, mortuos nominauit ὑπνώοντας ἐγείρει (dormientes excitat:) id obſcurius & deterius vertit Maro, *Lumina morte reſignat*. Hebræi etiam *dormire* di-

E cunt, pro mori, & Syri mortuos vocant *dormientes*, propter ſpem reſurrectionis. (vt Angelus Caninius obſeruauit) ſi ergo dormire Lauathero, eſt in nullius conſpectum vnquam venire: vbi fides reſurrectionis? dormie-

i Luc. 16. v. 26.

bant Moſes, Samuel, Ieremias & Onias, apparuerunt tamen. Sed *oēs ſicut aquæ dilabimur, puluis ſumus*, & quaſi in auras diſpergimur. Tibi vero, Lector quisquis his fulcris innitere, edico, te moneo, diſcalceas, ne huiuſmodi rationibus vtare. nam ſi quid probent, eadem opera probent ne reſurrectionem quidem vnquam fore. dilapſæ ſemel aquæ nunquam redeunt, amnes aſpice: num nos nunquam rediturі? Potius ergo fatendum his & ſimilibus locis, nihil aliud velle S. S. nobis indicare, quam vitæ noſtræ imbecillitatem & fugacitatem, vt D. Auguſtinus & Angelomus annotarunt. Pſaltes Regius negat *à mortuo amplius locum ſuum cognoſci.* vbi aduerte nullum omnino patrum, ne quenquam ante Lutherum, ſic locum hunc exponere, vt facit Lauatherus: vt quam cito, tam vere, de tam nouitio commento, Nouatorem, queas agnoſcere. Quatuor inuenio veterum explicationes. duas enim Hebræorum in *Midras tehilim* omitto, vnam vt impiam, quæ animæ hinc ipſius mortalitatem colligit, alteram, vt parum conuenientem textui, de originali peccato: hoc cum homine reſurgente non amplius reſurgere. iſti *Velo iaſhub*, accipiunt de *iatzar haraz*. Duæ Patrum expoſitiones ſunt plane tropologicæ, vt Arnobii hîc, de diuitiis, & alia Barſilii (*de pœnitent.*) Hominem ſemel in peccatum lapſum, non poſſe ſine Dei gratia, vi ſua exſurgere. Tertia eſt volentium, *locum* hunc, non capi de corpore, ſed de toto hoc orbe ſublunari, in quem, egreſſa ſemel de habitaculo corporis anima, nequit ſine ſpeciali DEI permiſsione redire: ſic innominatus, ſed pereruditus pſalmorum interpres. Quarta eſt Apol-

A linaris, & Euthymii, ſenſum eſſe, ſcire Deum & cognoſcere humanæ naturæ conditionem, & interitus noſtri accelerationem, qui nati mox denaſci incipiamus: & cum nobis ſemel occiderit breuis lux, & vitæ flos iſte emarcuerit, haud poſſe abruptam vitæ telam iterum connecti, vel vinculum

B iſtud animæ atque corporis ſemel diſſolutum rurſus colligari, neque animam noſtram, poſtquam venti inſtar ſemel euolarit, vltra corpus ſuū agnoſcere, vt illud ſubeat ac poſsideat. Nam in ipſa reſurrectione, beati illud iam ſplendidum & incorruptibile deprehendent: damnati, fœdum ac horridum & obnoxium corruptioni. tam vero damnati quam beati, angelica opera, Dei nutu, illud ſunt agnituri.

C Quid? quod nonnulli intelligunt de ipſis amicis, qui poſt animæ receſſum, corpus amplius non agnoſcunt, ſed deteſtantur? & hi more Hebræo *ſuum* pro, *eius*, accipiunt. videtur huius ſententiæ P. Emanuel Saa. Quid? quod Diuus Hieronym. ſecutus Hebræam phraſim, eandem vertit, *non cognoſcet eum amplius locus eius*, quod plerique Hebræi volunt, & paraphraſ.

D Chaldæus, & Vatablus ſequuntur, & ſic locutus ante fuerat Beat. Iob. capit. 7. vbi Hebræa, Chaldæa, Græca, & Latina conueniunt, hac prorſus ſententia, mortui memoriam interituram, quaſi non fuiſſet: vel ſuperſtites, quid cum vita functis agatur, aut quo in loco detineantur, nunquam niſi per reuelationem futuros certio-

E res. Quæ omnia contra communem ſententiam nihil habere virium, eſt omnino clariſsimum. Minus etiam obſtat, quod eidem Regio Vati dicatur homo, *Spiritus vadens & non rediens.* nam quod præceſsit *quia caro ſunt*, id

apertè indicat agi de naturæ humanæ deprauatione & improbitate; quæ cum ad deteriora ſemper vergat, à malo tamen ad bonum, per ſe nequit redire: vel, quod magis placet, agi, de homine corruptibili, qui, cum ad mortem Pegaſeo gradu properet; à morte ad vitam retrogredi, virtute non poteſt ſua. D. Iobi verba, *Sic qui deſcendit ad inferos, non aſcendet nec reuertetur vltra in domum ſuam, neque cognoſcet eum amplius locus eius*: eundem planè ſenſum habent, quem illa Dauidis paulò prius explicata. Belle quoque Dionyſius exponit, animam quæ ad inferos deſcendit in priſtinam vitæ rationem, diuitias, latifundia, palatia, naturaliter non redire. *quamuis* (verba ſunt eius) *miraculoſe id fieri poſsit, ſæpeq; factum ſit.*] Et illo ſenior D. Thomas ibidem diſertè tradit, Iob locutum de eo, quod ſecundum curſum naturæ fit, non de eo, quod agitur miraculoſe. En aduerſariorum tela, ex ſcripturæ pharetra. Plus fortaſsis fiduciæ in Patribus, plus ſuppetiarum? nihil vtique minus calumnioſa vtiq; tota illa teſtificatio, quæ Rhemniæ legis, vlla ſi ſe lege teneri paterentur, non effugeret inuſtionem. Miror Auguſtinum nobis obijci, cuius ſententiam ex eodem libro audiuiſti, non ambigue ceruicoſos iſtos condemnantem. Vult ille quidem plerumq; angelicas eſſe operationes; ſed addit ſpiritus etiam aliquando αὐτοπροαιρέτως ad viuos mitti. Negat eoſdē arbitratu ſuo redire poſſe, citra Dei voluntatem: alioquin ſibi matrem cōtinuo adfuturam: ſed nutu Dei aliquando redijſſe, profitetur, & exemplis confirmat. Athanaſium producunt in pugnam, ſed laruatum: Anaſtaſius enim ille Nicænus eſt, non Athanaſius. eius diuidenda auctoritas.

A Nam quæ ab illo *quæſ.*11. dicuntur, læui brachio in aduerſarios retorſerim. negat ſpiritus apparere, fretus Dauidis teſtimonio, de quo nos iam copioſe. addit hæc verba: *De animabus enim Sanctorum non eſt dubitandum. nam & poſt mortem & in iudicij die cognoſcent omnia.*] vnde ſic poſſumus ratiocinari: ſi beatorum animæ cognoſcūt omnia poſt mortem, locum igitur & B ſuum cognoſcūt: ſi locum ſuum; permittente Deo, ad illum redire poſſunt. idcirco enim damnatorū animas negauit redire poſſe, quia locum ſuum non cognoſcunt. de animabus enim his tantùm accepit verba Dauidis, non de omnibus, vt Lauatherus. *Q. vero* 8. non adimit omnem illis ſimplicitus reditum (nam hoc Scripturæ ſacræ refragaretur) ſed negat à Deo remitti, vt C humanæ curioſitati ſatisfaciant, narrando quid apud inferos rerum geratur. Sciendum quoque temporibus illis quandam hæreſim viguiſſe contendentem; mortuorum animas, illorum maximè, qui violenter necati, dæmones fieri, & malis deinde carminibus ad hominum obſequia & reſponſa dāda compelli. Huic dementiæ ſe ſumma vi Patres oppoſuerunt, & veſaniam D illam ſedulò confutarunt. In his ſane diligens Iſidorus *lib.*2. *Etymolog.c.*8. & os aureum Ioannes Conſtantinop. *homil.*2. *de Lazaro, & hom.*4. *in Lucam*, vbi reddit rationem, cur Deus non permittat multos in vitam redire: vti ſic dæmonum fraudibus materia ſubtrahatur. qui dicit non permitti multos, nonne de nonnullis, licet paucis, fatetur? adimit etiam facultatem redeundi E curioſarum narratiuncularum gratia, abſolutè ad Dei nutum reuertendi licentiam, non tollit? quin apertè potius *hom.*29. *in Matthæū.* ſcribit, *ſponte ſua*

redire non poſſe. cur adderet (*ſponte ſua*) ſi nec diuina voluntate poſſent redire? Nec aliud agebat Theophylac. *in cap.* 8. *Matth.* cum teſtatur dæmones quoddam dogma inſtituere voluiſſe, de vagatione animarum in hoc orbe; cui minime ſit aſſentiendum, quoniam animæ corpore egreſſæ iam certum habent locum, & non oberrant vagæ, quibus verbis negat ſpiritus pro arbitrio ἐν τῷ κόσμῳ (ſic loquitur) πλανᾶται, quoniam certis manſionibus ſtatim aſsignantur, impugnat enim eundem errorem, quem Chryſoſtomus; & vterque nobiſcum, vt docui, ſenſit. Denique Septimius Tertullianus etiam illud Gentilium, de præuentis immatura morte, figmentum plane poëticum, & forte Platonicum, reiicit, & docet nec illorum *animas vagari, donec reliquatio compleatur ætatum.* hancq; ille licentiam poetarum, cum Magorum audaciâ, iactantium inanem ſuam animas eliciendi potentiam; & cum inſomniorum fallacia, quę Manes falſa ſoliti immittere, comparans, merito refellit. Verum & ipſe addit, Dei virtutem quaſdam animas reuocaſſe in documenta iuris ſui. Sic ſcriptum ab eo inuenias extremo de Animâ libro. Sic ergo neq; S. S. neq; patres, neq; ratio; ſed ſola temeritas, nouandi cacoethes, & vetuſtati detrahendi, Catholiciſq; conuitiandi libido. Aduerſariis ſuffragantur.

SECTIO VII.

SIt 2. Concluſio, *Magi nequeunt opera dæmonum veras defunctorum animas nobis oſtendere.* hæc eſt ſententia Tertullian. *lib. de anima, cap. penul.* D. Iſidori *lib.* 8. *Etymol.* Chryſ. & Auguſti, quos citat & ſequitur D. Thom. 1. *p. q.* 117. *a.* 4. *ad* 2. Guilh. Pariſ. *p. vlt. de vniuerſ. c.* 24. Victor. *de magiâ n.* 17. & fuſe docet nuperus ſcriptor Alfonſus Mendoza Quodlib. Scholaſt. q. 5. ratio eſt, quia Sanctorũ animæ in manu Dei ſunt, & ſoli Deo obediunt: damnatorum nequit Diabolus ſinere egredi, ſinu nutu Dei, ſine quo nec ipſe id poteſt: quod ipſum etiam habet locum, in ijs quæ expiantur. Ideo ſolent ipſi has vices ſubire dæmones; qui per mundum adhuc vagantur, & has animas amant mentiri, vt ex Porphyrio docuit Iamblicus *lib. de myſter. Aegyptior.* Neq; id mirandum, cum in Angelum quoque lucis ſe transfigurent, & in B. Virginem Deiparam, vt in Biturigibus Vibiſcis, cum illic degerem ſcio accidiſſe, imo & in ipſum Chriſtum Dominum, qualis B. Martino apparuit diabolus.

Ex his ſequitur primò, prorſus eſſe ſuperſtitioſum, quod ex quorundam delira opinione retulit Ananias *a* animas eorum, quibus exſpirantibus dexteram porrexerint, & viciſsim porrectam receperint, ipſis poſt obitum apparituras. Nulla enim huius rei vel ſcripto, vel non ſcripto Dei verbo, nec hiſtoriarum verarum narrationibus auctoritas huic opinioni adminiculatur. Secundò ſequitur non eſſe temerè imitandum quod olim factum à nonnullis, & quod Ioan. Friburg. in Sum. Conf. *l.* 1. *tit.* 11. *q.* 23. ſecundum ſe conſideratum, dicit non eſſe damnandum de peccato, non enim negant D. Tho. & ipſe, & qui eos ſequitur Beezius *in præcept.* periculoſum eſſe, & tales vt plurimum ſe deludendos dęmoni propinare, & illi ſubiacere comminationi, *Qui amat periculum, peribit in eo,* ideo prudenter Ciruelus *libr.* 3. *de ſuperſtit. cap.* 11. reprehendit illos, qui cum inuicem paciſcuntur, vt (ſi permittatur)

a lib. 5. de nat. dæmõ.

is, qui prior morietur, viuo appareat, eumque de ſuo ſtatu faciat certiorem. Scio id Deum permiſiſſe aliquando, vt audiuiſti de Marſilio Ficino; & de San. Lutgardi legitur *libr. 2. vitæ eius, tomo 3. Surij, in Iunio*, & apud Dominicanos Zamoranos accidiſſe olim monacho cuidam. Is cum quodam Minorita hoc pactum inierat. moritur Minorita, & poſt dies aliquot apparet ſtipulatori menſas ſternenti; & (ait) ſe expiatorium circumgeſtare ignem. Et ad cruciatus ſui indicium, manum menſæ ligneæ craſſæ impreſſit, eamque altè admodum combuſſit, notam hanc audiui ab oculatis (vt aiebant) teſtib. ſupereſſe manus menſæ inuſtæ, & ad perpetuam rei memoriam paruulo clatro ferreo obtectam: & narrat in Chron. Dominicanorum Frat. Anton. Senenſis, vt de re nihil ſit dubitandum. Quando Deus redire permittit, maioris boni id cauſa permittit: vt plurimum Behemoth hanc agit Perſonam. Pactio ipſa vix fieri poteſt, vt curioſitatis peccato vacet. præſtat ſalutem ſuam ſemper cum pauore & ſpe operari. Eadem B. Lutgardis cum iuſsiſſet cuidam moniali, vt ſi prior moreretur, eam viſeret, addidit, vt primum diceret: *Benedicite, orationem Dominicam & Salutationem Angelicam, ne* (inquit) *diabolus ſuo more aliquod figmentum adducat.*] *dict. l. 2.* Si hoc illa ſancta tam illuminata metuebat: quanto magis nos debemus metuere? Sequitur etiam tertio ex his, poſſe facilius diſcerni variorum & multiformium ſpectrorum illuſiones, quas dæmones obiicere ſolent, de quibus nunc videamus.

QVÆSTIO XXVII.

De dæmonum apparitionibus, ſiue de ſpectris, quæ dæmones nobis obijciunt.

SECTIO I.

DVo præmittenda, varias eſſe illuſionum cauſas, & varia dæmonum genera, Patet primum quia multa habentur pro ſpectris, quæ naturalia ſunt, vel artificialia, item quæ ſenſuum vitio, aut imbecillitate vitiatæ phantaſiæ talia videntur eſſe, cum non ſint qualia videntur. de ſingulis, Petrum Leloyherium, *b* in pleriſque ſecuti videamus. Naturalia ſunt & decipere tamen aptiſsima, ignes illi fatui, de quibus egimus ſuperius: item inſulæ natitantes: quales vidi apud D. Audomari fanum in Morinis complures, quales etiam in Italia, & alibi celebrant veteres ſcriptores, *c* in lacu Vadimonis Cecubo; & Reatino: vt ſunt etiam arbores & ſiluæ radicitus euulſæ, & claſsis ſpeciem in mari præbentes, teſte Plinio Seniore: *d* vt, ligna putrida nocte lucentia: vt animalculum Indicum, de genere Cicindelarum, ſed maius, inſtar Scarabæi, quod etſi toto corpore luceat, oculis tamen maximè, qui pro corpuſculi modo ingentes, tantum fundunt lucis, vt ad eam legere & ſcribere ſoleant. Cocuium vocant, micat luce quaternarum ſtellularum, quarum ſi quis pinguedine manus & faciem inungat, ardens & formidabile ſpectrum apparet. *Sic Chieza pag. 2. Hiſt. Perua. cap. 30.* Item vapores variis formis conformati, quales illi, quos Sylla vidit hircorum ſimilitudine capitibus apud Epheum concurrere, *e* & ſimilia, quæ apud Syrtim maiorem ex eadem cauſa Diodorus

b libr. 1. de ſpectris c. 6. 7. 8. & 9.

c Ariſto. de admir. audition. Tit. Liuius l. 9. Senec. li. 3. Nat. quæſt. & Plin Iun. lib 8. epiſt. 20. & Seni. lib. 2. Natr. hiſt. c. 95.

d l. 16. Nat. hiſt. c. 1.

e Plutarch. in Sylla.

f libr. 3. Bibliothec.

Siculus ſcribit contingere, ſ digna lectu. Talia quoq; (ſi à viſu, ad auditum lubet tranſire) ſunt admiranda quædam ſonorum, vt Echus in locis diuerſis, quæ & notauimus Commentar. in Senecæ tragœdias, decipere nonnullos teſtatur Cardanus *l.18. de ſubtilitat.* item ſonus ſtatuæ Memnonis, de qua eodem opere egimus; & muri Megarenſis, de quo *in Atticis* Pauſanias; & cauerna Britannica, de qua Clemens Alexan. *l. 6. Strom.* fors, an D. Patricij antrum? item prælij ac victoriæ voces, apud tres Perſicos montes, de quibus idem Clemens. Mirifici quoque interdum ſoni nati ex vterinis ſuffocationibus, imperitis medicis imponunt. *quando* ait Corn. Gemma li.1. Coſmocrit. c.7.) *à venenato ſpiritu inflatæ arteriæ, diductæq; in amplitudinẽ, ſecundum longitudinem contrahuntur: vnde neceſſe ſit aliquando mulierem ſtrangulari: vnde & voces mirandas ex imis viſceribus exaudiri, nunc velut ranarum coaxatus, nunc ſerpentum ſibilos, nunc crocitus coruorum, gallorum cucurritus, latratus canum, &c. quæ tamen pro viarum & erumpentis ſpiritus proportione caſus effingit.*]

Vt naturalia ſic & artificialia quandoque decipiunt, & pro ſpectris habentur: vt erant αὐτόματα Dædali, de quibus Ariſtoteles *libr.1. de anima, & libr.1. Politic.* & alia Archimedis, Archytæ ac Boëtij, de quibus ſuperius actum: & noſtris temporibus oblata Carolo V. Aquila ænea, volans per aërem; & Pariſiis, triremis argentea, quam remiges, eiuſdem materiæ, & impellebant, & ſiſtebant & retroagebant. Vt erant etiam Hydraulica veterum, & hodie in hortis Eſtenſibus Tiburi admiranda; de quibus Claudianus;

> *Intonat erranti digito,* pedibuſque trabali*
> *Vecte laborantes in carmina concitat vndas.*

Sic correxit I. cloyer. pro *penitusq;*

Et de quibus iam exſtant Heronis libri. Vt ſunt artificioſa ſpectra, quorum modum docent Cardanus *lib. de Varietat. rerum.* & Baptiſt. Porta. *lib. de magia naturali,* quanquam verè in his omnibus, rerum quibus vtuntur natura ad artificium adfert vim maximam: vt & in naturalibus illis prioribus, ſæpe accedit artificioſa hominum applicatio. Sed ad hanc claſſem magis propriè pertinẽt artificioſę voces quorundam; quibus cum ſint præſentes, voces ſimulant abſentium, vel cum ore loquantur, ex ventre verba videntur proferre, ſicque voces dæmonum vel Angelorum mentiuntur: Item qui per tubos noctu loquentes, Angelorum vel animarũ voces ſimulant; quale quid de Bonifacio octauo circumfertur apud Nauclerum, Maſſeum, & alios. Item qui ſimulant ſe animas maritorum defunctorum, & ſic ſuadent viduis, vt ſibi nubant. noui, qui hoc Louanij factitarat: & de alio qui Andegaui, narrat Leloyerius cap.7. Sic apud Boetium Scotiæ Rex Kennethus, Pictos, à quibus erat victus, vicit. Noctu ad Principes exercitus ſui dormiẽtes, immiſit ſeruos indutos ſquammis lucentibus, & manu tenentes haſtas ex ramis putridis noctu lucere ſolitis; qui illos ad pugnã fortiter ineundam hortarentur: ſe à Deo miſſos Victoriæ ſponſores. Angelos illi credidere, & animosè Pictos aggreſsi ad internecionem cæciderunt. Sic nonnulli vſi cancris vel teſtudinibus, iiſque cum candelulis affixis, in cæmiteriis, non ſemel ignitorum ſpectrorum ſpeciem præbuere. quare nonnulli ſuſpicantur

ab Homero *a* teſtudini tributum nomē armaturæ fallacis ἐπηλυσίης ἄιχμα. Sic etiam Abderitani iuuenes, cum ſpectrorum ſchema, conati ſunt Democritum terrere, vt narrat Lucianus *in Philoſpeude*. Sunt in recentiorum libris, vt Boccatii Decamerone, & ſimilibus, exempla plurima, ſed me magis capiūt antiqua. in fabulis tale quid comminiſcitur Moſtellariæ Plauti ſeruulus, tale quid narrat Æſchynes orator *b*, à Cimone Athenienſi factum, qui ſe Scamandrum finxit, vt vitiaret Callirrhoen: tale quid narrat Ioſephus *c* factitatum à Mundo, vt deciperet Paulinam, fingente ſe Anubim: tale quid à Tyranno Sacerdote idolorum excogitatum, qui mentiebatur Saturnum, vt libere matronas nobiles mæcharetur, nos docet Ruffinus *d*, & meminit eiuſdem facinoris D. Cyrillus Alexandr. *contra Iulianum lib.7.*

a in Hym. Mercur.

b epiſt.10.

c li. 18. antiq.c.4.

d lib.11.hi.c.25.

Et Nectanabus Ægyptius Magus ſe in Iouis Hammonis effigiem transformans, Olympiadem Philippi vxorem decepit, & adulterino concubitu Alexandrum Magnum genuit: vnde illi orta opinio de Ioue parente. narrat Ioſephus Gorionides *lib.2. Hiſtor. Iudai. ca.* 6. & laudat auctores, Ægyptiorum Sapientes, Titum Romanum, Strabonem Cappadocem, & Nicolaum Damaſcenum:

In his fictionibus, cum ſtuprum accedit, peccatum grauius eſt quam in ſtupro ſimplici, & grauius puniendum: cum furti cauſa fit, puniendum pœna directariorum *l. ſacculariȷ. D. de extraord. crimin.* Si nihil aliud quam metus incutitur, pro periculi magnitudine, res æſtimanda: ex genere ſuo, puto Mortale peccatum: & pœna eſt arbitraria, fuſtigationis puta: &, ſi mors ſecuta, exilii perpetui. *argu. l.* 4. *§. cum quidam. D. ad leg. Cornel. de ſicar. l. infiniti. §. cum eo D. de furt. & l. penult. §. vlt. & l. vlti. D. de extraord. crimin. voluere poſt gloſſ. in l. ſi quis aliquid. D. de pœn. Licinius Ruff. in comparat. legum Moſis & Iuriſconſ. & Leloyer. ſupra fol.* 173. nec puto idoneam excuſationis cauſam amorem præbere, nec tutum ſatis eſſe *conſ.*101. Oldradi, optimi alias conſiliarii.

Senſuum alterationem vitiumque, falſo viſorum, vel alio ſenſu perceptorum ſpectrorum, cauſam non raram eſſe, docet idem Leloyerius *cap.*8. exemplo ebriorum, de quibus optime D. Ambroſ. *e*, *Hinc* (ait) *vanæ imagines ebriȷs, incerti viſus, inſtabilis greſſus: vmbras tranſiliunt ſæpe, ſicut foueas, nutat his cum facie terra, ſubito erigi & inclinari videtur, et quaſi vertatur, timentes in faciem ruunt, & ſolum manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus ſibi videntur includi. Murmur in auribus, tanquā maris fluctuantis fragor, & reſonantia fluctu littora. Canes ſi viderint, leones arbitrantur, & fugiunt. Aliȷ riſu ſoluuntur incondito, alii inconſolabili mœrore deplorant, alii cernunt irrationabiles pauores, vigilantes ſomniant, dormientes litigant.*] idem, terribilia nempe viſa apparere ebriis, Plinius prior affirmat *f*. Deprauat, more ſuæ ſectæ, Lauatherus S. S. dum ſic vult intelligendum illud Salomonis *g*, ebrietatem diſſuadentis: *Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruerſa. Extraneas*, ait ille viſiones & apparitiones admirandas, qua in re ductorem habuit Pagninum: qui cum Paraphraſte Chald. videtur ſic accepiſſe זרות Zaroth, quaſi vim neutri haberet, & ſignificaret *extranea* h. res extraneas: quod, licet non diſplicuerit

e li. de Helia & ieiu. c.16.

f l.14.c.22.

g Prou.23. v.33.

Ianſenio, probum tamen non eſt. Fœminino enim ſenſu accipiendum, & quidem non de rebus, ſed de mulieribus. Senſus enim, quem D. Hieronym. & Beda ſecuti, vinum concupiſcendi alienas eſſe cauſam. ideo Septuaginta, vt ambiguitatem hanc tollerent, ſingulari numero vertere ἀλλοτρίαν, alienam, ſeu extraneam: quam vocem nec S.S. nec patres ſimpliciter poſitam, de alia re, quam de muliere ſeu ſcorto accipiunt, vt eodem capit. paulo ante: *puteus profundus aliena*, vt ibi explicant Salonius, Beda, Hieronym. & alii. Oculorum ſuffuſio facit videri volitantes ante oculos quaſi muſcas vel ſaltitantes formicas, vt non ſine ſtudiorum incommodo, à multis iam annis experior. Abenzoar *libr.* 1. *capit.* 1. *tract.* 8. meminit morbi dicti *halahol*, quo qui affecti, ſingula putant ſe videre gemina. Arcuatis cuncta apparent lutea. Refert Ariſtoteles de quodam qui ſuammet imaginem ſiue ſimulachrum, in aëre ſibi, quaſi in ſpeculo, propter oculorum vitium, ſemper obuerſari exiſtimabat. idem teſtatur, eum qui diu in ſolem oculos intenderit, & oculos alio celeriter auerterit, primo ei cuncta iri viſa gilua, mox rubea, & tandem nigra, donec alteratio illa viſus recedat. Auditus etiam læſus decipere conſueuit, vt fit in iis, qui morbum imaginoſum (ſic vocant) patiuntur. cuius ægritudinis viri docti duas ſtatuunt ſpecies, vnam notiorem, cui nomen φρενίτις, quando phantaſmata obiiciuntur animo, viſili imagine: de qua ſpecie Cornelius Celſus, & Cælius Aurelianus conſulendi, & pertinet ea ad phantaſiæ vitium. altera ſpecies eſt κορυβαντιασμὸς, qui viſui tollit ſomnum, auribus indit vitium, quo ſibi audire tinnitus & ſo-

A B C D E

nitus videntur. de hoc Varro, *in Prometheo* Satyra,

Leuiſonna mens ſonorinas imagines
Adſatur, non vmbrantur ſomno pupulæ.

Guſtus quoque vitiatus ægros mire decipit, vt & odoratus, Polypo, Grauedine, ſeu κόρυζα, & miro illo catarrho, qui regnabat in Caſtella. 1581. & multos abſumebat, læſus. Verum crebrior & maior deceptio manat à phantaſiæ corruptela, quæ aliquando coniuncta eſt cum Phrenitide, (ſic vocatur ea quæ cum febri vehementi eſt,) aliquando cum Mania (hæc febris expers eſt, & diuturnior,) aliquando leuicula tantum eſt febris, nec ad Phrenitim ſufficiens *a*. Theophilus medicus cetera prudens, opinabatur cum febriret, prope lectulum tibicines & cornicines aſsiſtere, & continue auribus eius cantum inſonare: idque, iam ſanus, accidiſſe ſibi pertinaciter contendebat. *b* Sed huic iſta tædio erant: alteri cuidam voluptati. Sic enim Horatius, *Epiſt. ad Florum.*

a vide Celſ. li. 3. ca. 18.

b Galen. li de diffe Sympt. c.

——Fuit haud ignobilis Argis,
Qui ſe credebat miros audire tragædos,
In vacuo lætus ſeſſor, plauſorque theatro:
Cetera qui vitæ ſeruaret munia recto
More, bonus ſane vicinus, amabilis hoſpes,
Comis in vxorem, poſſet qui ignoſcere ſeruis,
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ,
Poſſet qui rupem & puteum vitare patentem:
Hic vbi cognatorum opibus, curiſque refectus,
Expulit helleboro morbum, bilemque meraco,

Et redit ad ſeſe. Pol me occidiſtis, amici,
Non ſeruaſtis, ait, cui ſic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratiſſimus error.

Abydi ſimile quid contigiſſe narrat Ariſtoteles *in libro de* admirand. audition. Hancin væſania falſæ opinionis voluptatem, de quodam Thraſyllo, putante naues omnes, quę ad Pyręum appellerent, ſuas eſſe fuſe teſtatur Ælianus *lib.4. var. hiſt.* Sed ad ſpectra redeamus imaginaria. Haud ſcio an quid rarius eo acciderit, quod à Timæo Locro commemoratum. *Agrigenti domus fuit, cui cognomen* τριήρη, *ab euentu tali. Adoleſcentes aliquod* [Taurominitani] *illuc conuenientes conuiuium hilarius agitabant. Mox vti aſſolet, cum incaluiſſent vehementius, ita decuſſi mente ſunt, itaq; externati, vt in triremi ſe opinarentur conſtitutos, mariq; altius vndabundo hyemen ingruere atrocem. Proinde, velut naufragium veriti, tãquam egeſtis, quæ intus forent, nauigium facturi leuius, vaſa omnia, & quicquid mero feruidis occurrebat, in viam, ſeu in mare, feſtinantius iactare adorti ſunt, accurrentibus hinc inde qui proiecta diriperent. Inſequenti die vbi adfuere magiſtratus factũ arguentes, cum illi necdum ſatis edormiſſent: reſpondere, ſe metu mortis præoptaſſe, quæ in naui forent diſperdere, quam fluctibus deuorari. Admirantibus mentis ſtuporem vniuerſis, qui inter eos videbatur natu grandior: Ego, ô viri Tritones, præ formidine infra thalamos me coniiciens in imo iacui, Cumq; amplius delirare animaduerterentur. dimittuntur ab ignoſcente magiſtratu, cõmoniti modo grauius, cauerent in reliquum inuitationem eiuſmodi brutalem. At illi, velut gratiam fatentes: Si, inquiunt, ſeruati ex tam procelloſis vndis portum fuerimus aſſecuti, inter marinos Deos vobis (ô Tritones) vt ſeruatoribus in patria ſtatuas ſurrigemus.* [*Sic Cælius Rhodig. ſed ex Athenæo* c.

Hydrophobi aquam fugiunt, eo qđ putant ſe in illa videre canem à quo admorſi fuere *d.*

Solet autem Diabolus hiſce naturalibus morbis ſæpe ſe adiungere, & hominum procliuitate abuti. *Serpit hoc malum Diaboli* (ait D. Auguſt. *e*) *per omnes aditus ſenſuales, dat ſe figuris, accommodat ſe coloribus, adhæret ſonis, odoribus ſe ſubijcit, infundit ſe ſaporib. & quibuſdã nebulis implet omnes meatus intelligentiæ. aliquando crudeliter torquens dolore ac metu, aliquando iocoſe diſtrahens, vel ſubſannans ludicris.*]

c Athenęus li. 2. ca. 1. & Dælius li. 17. A. L. c. 2.
d Paul. Ægyneta l. 5. c. 3. & Antholog. Epigram. Græc. li. 7.
e li. 18. qq.

SECTIO II.

SVnt enim dæmonum, vt variæ operationes atq; libidines, ſic & varia genera, quod ſecundo loco nobis erat notatum. Omnes quidẽ immundi, & mali, hominibusque ſunt infeſti, vt poſt Chryſippum, & Plutarchum, & Philonem, recte contra Iamblichum Porphyrius *f* & eo melius Minutius *in Octauio.* eos tamẽ à loco Marcus apud Pſellum *g* diuidit in ſex genera, vt eo prior fecerat Orpheus, ſcribens ad Muſæum:

f lib. de abſtinen. animal.
g de dæm. Natura.

δαιμονας οὐρανίους, καὶ ἠερίους, καὶ ἐνυδρίους,
καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους

Dæmones cœleſtes, aëreos, aqueos, terreſtres, & ſubterraneos ſeu Sumanos.

Apud Euſebium lib. 4. de demonſtratione ipſe Apollo ſic canit,

Πῇ μὲν ἐπιχθονίοις, πῇ δ' οὐρανίοις, ποτὶ δ' αἴθρης

Αὐτοῖσιν βασιλεῦσι καὶ ἠέρος ὑγροπόροιο.

Ἠδὲ θαλασσαίοις καὶ ὑποχθονίοισιν ἅπασι.

Πάντα γὰρ ἐνδέχεται φύσεως πληρώμασι τῶν δέ.

Partim terreſtribus, partim cœleſtibus, interdum & ætheris ipſis regibus, & aeris humida permeantis, & marinis, & ſubterraneis omnibus. Omnia enim capiuntur naturæ plenitudine horum.] cœleſtes autem vocat æthereos, ſiue igneos vt appellat Marcus. Aëreos etiam Plato *h* agnouit, Magices inuentionem illis tribuens. Terreſtres Chaldæi cum Zoroaſtre (vt Pſellus exponit) vocant *Feras*, ſeu *canes terreſtres*, in Zoroaſtris enim Magicis ſcriptum legimus Σὸν γὰρ ἀγγεῖον θῆρες χθονὸς οἰκήσουσιν. *Tuum enim vas beſtiæ terræ incolent.* ad quæ Pſellus, beſtiæ terræ ſunt οἱ περὶ γῆν καλινδούμενοι δαίμονες, *qui circa terram oberrant.* cuius interpretationem magis probo, quam Plethonis σκώληκες καὶ κνώδαλα, *vermes & omnis generis reptilia viliora.* Idem Magus poſtea ſubdit, Ἐκ δ' ἄρα κόλπων γαίης θρώσκουσι χθόνιοι κύνες οὔποτ' ἀληθὲς σῆμα βροτῷ ἀνδρὶ δεικνύντες. *Certe ex terræ finibus prodeunt canes terreſtres, nunquam ſignum verum homini mortali demonſtrantes:* quos Plethon vult apparere ſolitos canina vel alia fœda ſpecie iis qui ſacris initiantur. Quod licet Zoroaſter acceperit de ſacris magicis, verum tamen eſt etiam ſolere his ſpectris verſari etiam illos, qui prauitate vitæ derelicta religioſo cuipiam ordini ſe addicunt: quod ipſum Leloyherius *i* confirmat teſtimonio Hebræorum in opere quod inſcribunt *Holam Abba:*

h in Phædro.

i libr. 2. de ſpect. c. 1.

Idem Athanaſius de D. Antonio in eius vita, & ſimilia fere narrans de S. Simeone Treuirenſi Euervvinus Abbas *apud Surium primo Iunii*, & alia leguntur in vita S. Norberti, de dæmone vexante initia ſanctę plantationis Præmonſtratenſium (*Surius Iunii 6. vitæ illius ca. 19. 26. & 27.*) Ego poſſum confirmare eo quod vere accidit, initio ferme noſtræ Societatis, inſtituto collegio à P. noſtro Ignatio Laureti: & ei pręfecto Rectore, P. Oliuerio Manareo, qui etiamnum ſupereſt, & à quo, vt rem veriſsimam, accepi, quod ſubdam: Anno 1555. maligni ſpiritus, modo vnum, modo alium locum magno ſtrepitu infeſtantes, pleriſq;, in quibus nonnulli religioſi inſtituti tyrones erãt, mirum quantum moleſtiæ, & inquietis adferrent: Etiam claro die apparebãt, variis figuris. Vni dæmon in forma Æthiopis apparuit: & multis illecebris atque perſuaſionib⁹ verborum conatus fuit à religioſo inſtituto illum auertere: qđ cum irrito labore ſe facere videret, abiit inhalato diro admodum & virulento fœtore, qui toto illo die perdurauit. Alteri ſe conſpicuum præbens effigie D. Pauli, adhortabať ad ſacram Epiſtolarum ſuarum lectionem atque ſtudium, vt hoc ſpecioſo colore, eum ab humaniorum litterarum cura abduceret, ſicq; per inobedientiam è religione expelleret: quod & perfecit. Ipſi Oliuerio in atri & ingentis moloſſi ſpecie obuius, in eumque inſiliens, ad terram fere adflixit. Orantibus: vt cogitationem diuerteret, aut abrumperet: inſtar catti obmurmurantis ſeſe adiunxit non ſemel, ſcabellumque cui innitebantur quatiebat, pulſabatque. Nec lectis quies, nec menſæ refectio, ſine infeſtatione, concedebatur. Crebro varii catelli à quieſcentibus lectulum

ctulum adſcendere, & tegmina ſubire ſentiebantur: quæ res multos formidine plenos, & ſomno priuabat, & ſtratis expellebat. Prandens quidam, inuiſi hoſtis pugno in latere tam acriter percuſſus fuit, vt confeſtim expalluerit, & ferè retrorſum à ſcamno deiectus ceciderit. Subditorum moleſtia bono Rectori permoleſta erat, tentauit Eccleſiaſtica remedia, quæ opportuna currebant; miſſarum, precum, exorciſmorum, luſtralis aquæ, ſanctarum reliquiarum, & id genus alia. His tamen Deus malum plane tolli noluit. Quare ad cõmunem patrem, B. Ignatium Oliuerius recurrit, preces eius & opem in hac moleſtia petit. Ignatius, qua erat animi demiſsione, ad patientiam cohortatur per litteras, & ad ea remedia, quibus Eccleſia in ſimilibus vti conſueuit. Hæc, inquam Oliuerius per litteras, omnia iam à nobis curata, tentataque: ſed durat malum, & gliſcit. Quibus acceptis litteris reſpondit P. Ignatius; *confidite in Domino, & in bonitate eius, ipſe vos liberabit: & ego ſerio pro vobis orabo.* Acceptas litteras Rector in coronâ Patrum fratrumque legit, qui tum forte congregati; &, mirum dictu, è veſtigio illa ſpectrorum & phantaſmatum infeſtatio, adeò conquieuit; vt nihil huiuſmodi Laureti poſtea fuerit auditum, nihil viſum. Nimirum ſcriptis litteris poſterioribus optimus Pater, pro filijs orare cœpit; & interea, dum Roma Lauretum litteræ perferuntur, exorauit. Hos ergo Zoroaſter vocat *canes terreſtres. canes* vel propter formam aſſumptam, vt Pletho; vel vt Pſellus, quia animarum carnifices ſunt; *Terreſtres vero*, vt ait idem, quia ex cœlo deciderunt, & circa terram volutantur. καὶ κύνας μὲν τούτους καλεῖ, ὡς τιμωροὺς τῶν ψυχῶν· χθονίους δὲ,

A ἐξ οὐρανοῦ πεπτωκότας, καὶ καλινδουμένους περὶ τὴν γῆν. Sic ille in Chaldaicis oraculis.

Verum quia quod Pſellus ſiue Marcus breuiter, id de dæmonum generibus ab eorũ habitatione deductis Trithemius multò copioſius ſcripſit. eius verba *ex libro Quæſtionum ad Maximil. Cæſarem. quæſt. 5.* non pigebit aſcribere multis additis, quæ ad explicationem diſquiſitionemq́; Magicam, per-

B tinere iudicabo. *Sicuti dæmones* (inquit) *in poteſtate acumineq́; ſubtilitatis ab inuicem differunt: ita maleficarum quoque poteſtas non eſt in omnibus vna, ſed in ſingulis, prout dæmonib. concurrunt natura ſubtilioribus vel groſsioribus diuerſa. Multa enim ſunt genera dæmonum, & certis inter ſe gradib. diſtant, ratione locorum, in quæ cadentes à principio ſunt detruſi.*

C *Primum quidem genus dæmonum appellatur igneum? quod circa ſuperiorem peruagatur aerem, nec vnquam ante iudicij diem ad inferiora demergitur: ſed continuo ſub regionib. permanentes ſublunaribus, nullum habent cum hominibus in terra commercium. Quod vero ſub luna permaneant Sanctus quoq́; teſtatur Auguſtinus in opere, de Agone Chriſtiano, ſic dicens, Dæmones non ha-*

D *bitant in cœlo, vbi Sol & ſtellæ ſunt, ſed omnes ſub regione lunari verſantur. Hinc motus opinor Apuleius dixit animalia eſſe ignita, propterea quod Ariſtoteles confirmauit in fornacibus ardentibus quædam animalia paruula ſæpius viſa volitaſſe pennulis apta, quæ totum æuum ſuũ diuerſantur in igne, quoniam cum igne oriunt, & cum eodem i-*

E *gne exſtinguuntur, & ad ſuum vnde venerant locum euaneſcentes redeunt.*] Diui Auguſtini locus eſt capite tertio, negat tantum D. Auguſtinus dæmones habitare in cœlo, vnde exciderunt, &

in firmamento: de ignis ſphæra nihil addit. ideo ad primum hoc genus probandũ non pertinent eius verba. Quod attinet ad Apuleiũ ille fallebatur, quia dæmonibus ignita corpora vere tribuebat. Ariſtoteli deniq; illa animalia non ſunt dæmones, ſed inſecta quædam volatilia ephimera, in fornacibus Cyprijs reperiri ſolita. Si dæmones iſta putauit Apuleius, quomodo cenſuiſſet illa cum igne exſtingui; aut cum igne oriri; qui dæmones immortales eſſe, & morti non obnoxios ex ſectæ ſuæ decretis arbitrabatur: fortè hoc volebat incenſo igne incipere illic in flammis dæmones tali forma cerni, & exſtincta flamma apparere deſinere? Sed pergit: *Nulla ſunt eis cum maleficis conſortia, quoniam cum demorentur in igne, propter ſubtilitatem ſuam non poſſunt corpus groſſum ſiue aereum induere.*] Vana ratio. Si nulla eſt ſphera ignis, vt multi arbitrantur: totum hoc corruit figmentum. ſi qua eſt talis ſphæra, nondum hinc ſequitur dæmones tales non habere commercia cum maleficis. quia dæmones omnis corporis proprij ſunt expertes, vtpote ſubſtantiæ merè ſpirituales; quæ nec terreæ, nec igneæ, nec aëreæ corporeæ groſsitiei conſimiles ſunt. & poſſunt ignei iſti, non minus quàm aerei, corpus alienũ inuadere & aſſumere. Quare vel illi quoque cum maleficis ineunt commercia, vel huius rei alia quærenda eſt ratio, quam nondum inuenire potui. Et quid neceſſe hos in igneum illum carcerem extra infernum, qui in terræ centro, includere: quaſi pœnam ſuam, vbicunque ſunt, non circumgeſtent. Hoc ergo dæmonum genus ego crediderim fictitium, & ab Orpheo *cœleſte* vocatum, quia putabat in cœlis degere; alij fortè *igneum* vocant, eo quod in aeris regione ſuperiore manſerit.

A

Secundum genus aereũ dicitur, quod in aere errans nobis propinquo commoratur. Hi quidem poſſunt ad inferiora deſcendere, & aſſumptis de craſsiore aere corporibus, quandoq; hominib. apparere. Aera permittẽte Deo ſæpius turbant, tonitrua & tempeſtates concitant, & omnes ſimul in perniciẽ humani generis conſpirant. More hominum affectionibus mouentur paſsionum, ſuperbia maxime & inuidia, tanguntur q; perturbationibus continuis, & nec ſolido veſtiuntur corpore, nec vno conſiſtunt loco. Nec vnam omnes formã habent, ſed plurimas, easq; ſæpius mutant, ſecundũ varietatem affectionum, quibus vel occurrunt maleficarum carminibus euocati, vel impulſi perturbatione ad nocendũ.]

B

Notandus hic quoq; error & fugiẽdus, dæmonibus vlla omnino eſſe propria vel adnata corpora, aut vlla viſil. forma oculis humanis corporeis præditos eſſe: conſpici tantum poſſunt in forma corporis extrinſecus formati, vel cadaueris aſſumpti. Pergit.

C

Habent enim violentum omnino & furioſum morem turbationibus plenum, vnde vehementer malefacti & perturbati repentinas plurimum machinantur inſidias, & dum ſuas agunt incurſiones, partim latere volunt, partim inferunt violentiam. Maleficæ horum dæmonum operatione ſuffultæ, tanto ſunt ad maleficandum potentiores, quãto ſuperiorem ex eorum ordine cõcurrentem fuerint aſſecutæ.] Hæc omnia verè crediderim. *In vita D. Antonij D. Athanaſius aerem plenum eſſe dixit dæmonibus: quod Mercurius ante dixerat Termaximus: nullam videlicet mundi partem dæmonum præſentia deſtitutã.*] Hoc de ſublunari mundo intelligendum, alioquin

D

E

fallum

falſum eſſe docet D.Auguſtin. *d.c.3. de agone Chriſtiano:* & ſic accipe, quod ſubdit, *S.quoq; Præſul Ambroſius dixit: Plenus eſt*[*mundus ſanctarum virtutum, quia eſt plenus nequitiarum.* Caue à ſequentibus, nam more ſuo falſa veris miſcet. *Vnde Platonici dæmones, in aere voluntes, in modum denſiſsimæ nimis ignitæ, cupientibus tradidere viſibiles: ſi aliquandiu verſus cœlum Sole ſplendente irreuerberatus oculus cōtinuauerint obtutus. Sed neſcio an in aere cauſetur obiectum ex conſiſtentia reali: vel certe oculorum motus interclusus repræſentet imagines falſas: non ſine detrimento ſenſus tamē leui, præmiſſorum accepi experimentum.*] Verè experimentum fallax, nequam, & grauiore dignum detrimento. cuius mater curioſitas, pater ignorantia, illuſio ſenſus fuit, vt videre videreris tibi, quod in rerum natura viſibile non exiſtit. vel pueri aduertant, ſolarem ſplendorem ſic oculos præſtrinxiſſe.

Tertium genus dæmonum terreſtrium dicimus, quos prolapſos de cœlo in terram, pro ſuis demeritis minime dubitamus. Catholici neque de aeris, eo delapſos de cœlo pro ſuis demeritis, fas ſibi ducunt dubitare. *De his ſanctiſsimus præſul & martyr Chriſti Theophorus quondam Ignatius. in epiſto. quadam ita ſcripſit ad Epheſios: nihil melius eſt, quàm pacem habere, in qua omne telum euacuatur aereorum ſimul & terreſtriū ſpirituum.*] Vides Beatum Ignatium, igneos illos non agnoſcere; & aquaticos (vt arbitror) ſub terreſtribus comprehendere. De his terreſtribus nonnulla iam diximus: addit quædam fuſius poſt illuſtranda Tritthemius; *Ex his autem dæmonibus alij verſantur in ſilnis, atq; nemoribus: qui venatoribus ponunt inſidias: alij vero patulis degunt*

A *in campis, qui nocte aberrare, faciunt*
itinerantes, nonnulli demorantur in locis
abditis atq; cauernis: reliqui cæteris mi-
nus furioſi ac perturbati, demorari cum
hominibus in obſcuro delectantur.]Huc
pertinent omnes illæ ſpecies, quas pau-
lò poſt per numeros, quatuordecim,
ex variis ſcriptoribus adducam. vt
Faunus, qui & Fatuus & Fatuellus
dictus, & Satyri, qui etiam Foni, & O-
B noſcelides. de quibus Sozomenus *li-*
bro octauo capite ſexto, vbi meminit
Gerontii, Diaconi idcirco caſtigati à
Diuo Ambroſio & exauctorati à Ne-
ctario; quod affirmaret noctu à ſe O-
nuſcelidem capite raſo apprehenſum,
& in piſtrinum deiectum. Sancti enim
viri cenſuerunt non temerè, hoc illi
cum dæmone Onoſcelide commer-
cium fuiſſe: non vero, crudelitatem
C aſſerentis Onoſcelides, damnarunt. Sic
enim factum illud Nectarij & Ambro-
ſij accipiendum. De talibus finxit Stel-
latus, eos ſibi in itinere Luna lucente
comites adhæſiſſe Sarracilum, Sathiel,
& Ianam; ſed poetice, hoc eſt, menda-
citer inducit illos dicētes, domicilium
ſibi eſſe in Lunæ globo. talis etiam qui
apud Alexan. in Genial. dieb. narratur
Thomæ monacho viſus. Tales etiam
D *Lamiæ*, quam à nocte Hebræi *Lilith*
vocant. Tales Ceres, Diana cum ſoda-
libus, Nappææ, Driades, Hamadria-
des, Trophonius & ſimiles Pſeudothei.
Tales Fatuæ, Furiæ, & earum (vt fin-
gunt) mater Furina, & manium mater
Manna, Mantua, Mania, & Manuana,
& his ſimiles crediti maſculi ſexus, A-
quili, Sumanes, & Triptes, de quibus
Martian. Capella lib. 2. Iſidor. in Gloſſ.
E Arnobius contra Gentes, nos quoque
paulò poſt nonnulla, cum de incolis
Spelæorum. Addit: *Non vno ducuntur*
affectu, ſed vario. quoniam alij ſunt alijs

minus deprauati, quanquam omnes ſint malis perturbationibus pleni. Ex his quidam gaudent ſolis illuſionibus territare homines, alij prædictionibus futurorum in admirationem ſui trahere cupiunt audientes, nonnulli vero ad hoc ſummo conatu laborant, vt homines irrationabili furore turbatos, aut melancholia furentes terreant, lædant, vel occidant, quod experientia ſæpius factum agnouimus. Hinc S. Ioannes Chryſoſtomus in lib. 3. de prouidentia ad Stagyrium monachum, *omni actione Diabolica potentior eſt ad nocendum mœroris magnitudo: quia dæmon quoſcunq; ſuperat, per mœrorem ſuperat: eum ſi auferas, nihil à dæmone lædi quiſquam poterit.*]

Præclarè hæc omnia, & prudenter: non æquè, quod ſequitur ſtatim; *Hoc autem dæmonum genus raro eſt maleficis familiare, propter inconſtantiam affectionum & leuitatem: quæ territare multos gaudent potius, quam vnius mulierculæ ſubeſſe imperio.*] Leuicula prorſus ratio, & ex falsò præſuppoſito, quod ſubeſſe queant, aut ſubſint: nec illud verum, & vni ſubeſſe, & multos territare nihilominus non poſſe. *Commorantur tamen interdum, & pollicentur vaſanis, in vitro, aut cryſtallo, ſiue ſpeculo: & carminib. concitati reſponſa dant mulierculis: & ſi quis venturus in via eis maledixiſſet, pronunciant.*] vtiq; poſt factum, nec morantur in his rebus dæmones, ſed duntaxat aliquas functiones illic exercent. *Et hoc* (ait) *maleficarum genus multum differt à reliquis, quia quod illæ maleficio reddunt infirmum, iſtæ curare pollicentur, verum quia maleficium vt plurimum refellunt maleficio, earũ acceſſus ab Eccleſia omnibus interdicitur Chriſtianis.*] Hoc verißimum: & hinc apparet diuiſum eſſe regnum Satanæ: & habes cauſam Vatiniani odij, quod intercedit inter Ariolos ſeu Veratores, & magos venenarios ſeu Striges. Hos illi conantur detegere & prodere, hi viciſsim illorum vitæ clam inſidiantur.

A

Quartum genus dæmonum denominatur aquaticum: quoniam ſe humoribus immergens circa fluuios & lacus inhabitat, ira plenum, turbatum, inquietum, B *& fraudulentum, quod in mari tẽpeſtates concitat, nauigiaque demergens in profundum, multis vitam aufert in aquis. Et iſti dæmones quoties aſſumunt corpus viſibile, in ſexu frequentiùs apparent fœmineo: in maſculino rariùs videntur, propterea quod in locis verſantur humidis, & molliorem vitæ ductum ſequuntur, nec virile ſchema facile cæterorum conſuetudine poſſunt aſſumere.*] C Falſa ratio ex falſo fundamento naturæ illorum corporeæ. Cur enim ex aqua cæteris elementis mixta, ſi ſpiritus ſunt, vt ſunt, minus ex aëre virile, quàm fœmineum ſchema componãt? cur nequeant æquè facile cadauer aſſumere maſculum, quam muliebre? *Vnde Naiades, Nereidesq; Nymphas aquarum, non maſculino, ſed fœminino dudum ſexu nominauit antiquitas.*] Ve- D rum eadem antiquitas Neptunũ, Nereum, Proteum, Phorcum, Glaucum, Palæmonem, Tritones, Acheloum, Alpheum, Eridanum, Tibrim, &c. maſculino ſexu nominauit. Nec ad rem, quod addit, *A noſtris autem aquaticæ mulieres*, id eſt, Waſſerfrauwen/ *communi vocabulo dicuntur.* Sed Teutones Belgæ maſculino nomine Neckers compellant: & Cantipraten- E ſis *Neptunos*, de quodam addita narratiuncula *lib. 2. de apibus c. 57. p. 11.* Dæmones aquatici fuere, qui paſtoribus Peloponenſiis prope Paludem, eodem

quo Syracuſæ à Saracenis captæ die, id
A nunciarunt, *Fazellus deca. 2. rer. Sicu-
lar. lib. 6.* Huiuſmodi etiam dæmonum
miniſterio, qui peierabat inum lac Pali-
ſcorum (qui hodie Naphta dicitur) de-
mergebatur, vt Ariſtoteles, Diodorus,
& Macrobius referunt: & prope Dia-
næ ad Yhomiſum oppidum, fons eſt in
Camarinam influens, cuius ſi quis olim
aqua manib. non caſtis, vinum diluiſſet,
nulla mixtio conſequebatur, In Aleſino
B agro, Caroniæ hodie dicto, fons aliquã-
do fuit, natura tranquillus, verum inſo-
nantibus tibiis exultabundus ad Har-
moniç modos eleuabatur, & vltra mar-
gines intumeſcebat, *teſte Fazello decad.
1. lib. 1. c. 5.* quæ vel fabuloſa fuere, vel
non ſine cooperatione dęmonum con-
tigere. indicio eſt, quod deſiere. Rede-
unt verba Trithemii.

*Qui vero habitant in locis ſiccioribus
C & ſubaridis, quoties hominibus corpora-
liter apparent viſibiles, in viros ſe transf-
formant.*] ne hoc quidem admittẽdum
in credulitatem, docet ſtrigum etiam
cum ſuccubis talibus commercium, &
nomina Napæarum, Driadum, & La-
miarum deſerticolarum.

*Diuerſarum quoque ſpecies aſſumũt
beſtiarum, prout diuerſis tanguntur af-
fectionibus. Sancti autem Angeli, quo-
D niam affectione nunquam variantur, v-
niformiter ſemper apparẽt in forma vi-
rili. Nuſquam enim legimus ſcriptum,
quod bonus ſpiritus, in forma ſit viſus
muliebri, aut beſtiæ cuiuſcunq́, ſed ſem-
per in ſpecie virili.*] Non ſatis ſecurum
hoc vltimum de Angelicis apparitioni-
bus iam oſtenſum, *ſupra hoc eodem li-
bro, q. 26. ſect. 3, litt. 1. circa fin.* ratio et-
E iam illa de immutabilitate affectionum
parum habet ſoliditatis. Sicut enim An-
gelus immutabilis eſt ad malum, ſic
Diabolus ad bonum: & ſicut diabolus
circa malum modo in hoc, modo in il-
lud propendet, ſic etiam Angelus circa
bonum, quare ſicut dæmon, vt vni af-
fectioni ad malum certum ſatisfaciat a-
liam, vt alteri aliam aſſumit, quid vetet
Angelum, vt diuerſos fines bonos at-
tingat, etiam diuerſas formas ſe non in-
dignas aſſumere? denique videndum,
ne quod hic ait nonnihil repugnet, cum
arbitrii angelici libertate.

*At ſæpe viſi ſunt dæmones circa flu-
uios & fontes, in ſpecie mulierũ aliquan-
do choriſantes, aliquando capillos more
fœminarum explicantes: nonnunquam
vero cum hominib. loquentes, & varias
ludificationes exercẽtes. Et hoc genus nõ
conſueuit cum maleficis habere commer-
cium.*] conſueſſe tamen cum hominib.
ſuccubarum more indicant veterũ fa-
bulæ, ſed nonnullo euentu comproba-
tæ, de Morgana, Meluſina, Alcina, & ſi-
milibus quas Fatas, ſeu Feas vocant; de
quibus alias plura, *hoc c. v. 14.*

*Quintum genus ſubterraneum dicitur,
quod in ſpeluncis & cauernis montium-
que remotis concauitatibus demoratur.
Et iſti dæmones affectione ſunt peſſimi,
eoſq́; inuadũt maxime, qui puteos & me-
talla fodiunt, & qui theſauros in terra
latentes quærunt, in perniciem humani
generis paratiſſimi. Hiatus efficiunt ter-
ræ, ventoſq́; flammiuomos ſuſcitant, &
fundamenta ædificiorũ concutiunt.*] hoc
genus Apollo apud Euſeb. lib. 4. de de-
monſtratione vocat ὑποχθονίους & νερ-
τέρους ſubterraneos & inferos. An ergo
ex hoc, genere Iobi vexator Satan? opi-
nor & illi, qui Salmanticæ & Toleti in
ſpelunca maleficas & curioſas artes ad-
huc auorum noſtrorum memoria do-
cebant. *Noctibus* (ſubdit) *aliquando de
montibus turmatim egreſſi mirãdas ſtu-
pendasq́; in campis ducunt choreas, &
quaſi vnius ducis metuentes imperiũ, ſu-
bito euaneſcũt ad ſignũ, & ad ſua diuer-
ticula reuertũtur. Interdum nolarũ inter*

eos auditor ſoni⸗us, & ſe nonnunquã ſpiritus hominum vita defunctorum mentiuntur.] De choreis & ſonitu vario memorabile exemplum narrat de Atlante monte Plinius *lib.5.natur.hiſt.c.1.* & Solinus *Polihiſt.cap.*37. qui hos dæmones vocant *Aegypanes*: choream deſcribit Saxo Grãmaticus & omnigenum dæmonum dat nomina *lib.1 Dan.hiſt.*

Trux Lemurum *chorus aduehitur, præcepſq; per auras* (*ſonos.*
Curſitat, & vaſtos edit ad aſtra
Accedunt Fauni Satyris, Panumque *Caterua*
Manib⁹ *admixta militat ore fero.*
Siluanis *coeunt* Aquili, Laruæq; *nocentes*
Cum Lamiis *callem participare ſtudent.*
Saltu librantur Furiæ, *glomerantur iiſdem*
Laruæ, *quas* Simis Fantua *iuncta premit.*

Turmarum militarium multa ſubdentur poſtmodum exempla, cum de Hellequini familia diſſeretur. cuius etiam meminit Thom. Cantipratenſ. *d.li.2.c.49.p.4.* & fortaſsis eo referendum atque ſic emendandum quod Pet. Bleſenſis de curialibus ſeu aulicis ſera nocte ſæpe vagantibus *epiſtol.*14. vſurpat, *milites Herkelini*, vel *Herleurini*, nam codices omnes diuerſam obiiciunt lectionem, nec vlla ſatis emendata videtur, vt diligenter notatum à P. Ioanne Buſæo *in Notis ad eum locum*: cuius tamen coniecturam non tam improbo, quam quid in mentẽ mihi venerit propono. Huc referenda etiam Friſiæ ſpectra nocturna, de quibus Cornelius Kẽpenſis *li.3.de ſitu Friſiæ c.*31. cuius verba dabo *li.6.* Fortaſsis etiam ex hoc genere exercitus ille in Hiſpania viſus Sancio cuidam, vt illius ætatis ſcriptor Petrus Cluniacenſ. tradidit [illegible] verba.

'tſi hoc loco commode insererentur, relinquam tamen vbi olim exhibui *lib.3.par.1.q.7. Sect.1.verſic. vndecimum eſt. Nihil magis quærunt* (verba ſunt Tritthemii) *quam metum hominum & admirationem, vnde habemus compertum, quod ſimpliciores hominum, quoſdam, nonnunquam in ſua latibula montium duxerunt, ſtupenda mirantibus oſtendentes ſpectacula, & quaſi beatorũ*
B *ibi ſint manſiones, amicos viuorum ſe mẽtiuntur.*] Ex huiuſmodi ludibriis natæ ſunt fabulæ de monte Veneris, cuius mentio apud Pium II. in epiſt. & ſpelũcæ Sybillæ quam in Ancona deſcribit Antonius de la Sale: & montis Albarum fœminarum, apud Kempenſem, & in Brabantia *den Aluinnem berch*, & in Italia de Specu Nurſino, & Sibylla illic degente, cuius meminit D. Pius II. *epiſt.*
C 46. & mira ſunt quæ Creſpetus ex actis iudiciariis retulit, vnde apparet ſtupenda excæcatio magorum. Refert *lib. de odio Satanæ diſc.6.* quendam Dominicum Mirabellium natione Arpinatẽ cum Nouerca ſua Margaretha Garnier & aliis complicib. Mantæ in Francia captos, & Lutetiam adductos, vna cum libris Magicis, quos deferebant Sibyllis Magiæ præſidibus conſecrandos.
D Dominicum hunc in iudicio confeſſũ, quod quidam eius ſocius nomine Scotus, qui diu in Francia vixiſſet, famoſus Necromanticus, & qui coram variis Principibus artis ſuæ mira experimenta patrarat, & ex iis nõ paucos diſcipulos habuerat, quos nihil rei bonæ docuiſſet, hunc inquam Scotum acceſsiſſe & cõueniſſe Sibyllam illam nobilem, quã in ſpecu Nurſino Itali ferunt habitare:
I retuliſſe hanc exiguæ eſſe ſtaturæ, in ſella humili ſedere, capillitio ſoluto & in terram dependente, à qua acceperit librum conſecratum, & digito ad[illegible]renti annulo dæmonem [illegible], cu-

ius libri & dæmonis opera poſſet tranſferri ad quemcunque vellet locum, dūmodo ventus ei ad eum locum profecturo aduerſus non flaret. (*Ride Lector ventus dæmone fortior eſt? & quæ ſequuntur vide mendacia magica.*) Dixit præterea cuſtodes à ſummo Pontifice locatos, qui ſumma cura ſpecum cuſtodiunt, ne quis eo poſsit ſe conferre, adire, & conſulere Sibyllam: nec vllos ad eam peruenire poſſe exceptis Magiæ myſtis, qui ſe norint inuiſibiles præſtare. idque, quia quando quis cum ea loquitur, ſiue ſit magus, ſiue nō ſit, per omnia circumquaq; vicina loca horrendæ tēpeſtates & fulgura excitantur. q; inſinuare voluerit Stellatus *l.2.* his verſ.

Homo impius vocat dæmones Deos.

Hos ventos vel Dij aerei vel ſidera mittunt.
Sæpe etenim cum theſauros tellure latentes
Vult auferre magus, vel conſecrare libellum,
Vel magico ritu quenquam ſibi ſubdere diuum,
Audiui exortum ventum, ſubitamq; procellam.

Addit Creſpetus has Sibyllas libēter cuſtodire greges ouium, & inter armēta verſari: ideo paſtores citius ad earum cognitionem venire quam alios. non hæc cauſa eſt, ſed quia opiliones & armentarii ſolent ſimpliciores, & hebetiores eſſe, & ocio abundant: quare dæmonum iſtorum inſidiis magis expoſiti. Se uitur apud Tritthemium:

Ex his quoque dæmonibus quidam incubones ſunt theſaurorum, quos auaritia mortalium in terra abſcondit: & ne rurſus in vſus perueniant hominum, eos ſubducunt, furantur, & cuſtodiunt: & quādoque de loco in locum tranſportant. Tales fuere canis ille horridus, & illa ſemiſanguineo corpore mulier, de quibus egi ſu. lib. 2. q. 12. verſ. 10. lit. G. & infe. q. 28. in fine.

A *Et hoc genus dæmonum cum maleficis mulieribus nullum conſueuit habere commercium.*] huius rei fides ſit penes dicētem. Addo: his incubonibus theſauricis aiunt præfectum *Mammon*, quem veteres *Plutum* dixere. hunc incantatores fere ſemper irrito conatu coniurant, & plerumq; cum vitæ vtriuſq;, nunquam non cum melioris vitæ amiſsione.

Sextum genus dæmonum appellatur
B Lucifugum: *propterea quod lucem maxime horrent, & deteſtatur: quia nec diebus vnquā apparent, nec alio modo corpus, quam de nocte poſſunt aſſumere. Hoc eſt* negotium quod in tenebris perambulat: *genus dæmonum imperſcrutabile, ac penitus tenebroſum. paſsionibus frigidis agitatum, malitioſum, inquietum & perturbatum, quod occurrentes homines violenter comprimit nocturnis horis, ſæ-*
C *piuſque Deo permittente aut flatu quoſdam interficit, aut contactu.*] An ex hoc genere fuerit Aſmodeus, de quo in Tobiæ legitur Hiſtoria, prorſus ambigo. Natam vero hinc opinor Gentilium opinionem, Cerberum & Vmbras nocte vagari: luce autem exorta recludi. *legi poſſunt, quæ dixi ſup. q. 26. ſect. 1. litt. B.* Hebræi talem autumant eum, qui cum
D Iacobo luctatus, quos Origen. *in 3. Periarchon* ſecutus fuit: ſed contextus ſatis indicat, & communior Patrū Græcorum Latinorumq;, traditio habet, bonum Angelum fuiſſe, Deum repræſentantem. Lucifugos etiā agnoſcunt Thargumæi *in Pſ. 90. v. 5. & 6.* & innuit Procopius *lib. 2. de bello Perſico.* Arbitror ex hoc genere Hecaten fuiſſe vide quę paulo poſt dicam hac eadem q. v. 8.
E litt. G. & H.

Ge. 31 v. 25.

Proſequitur Abbas Spanheimenſis; *Maleficis non conuenit hoc genus dæmonum neque carminibus arctari poteſt, quia lucem fugit, & vocē hominū ſimulque omnem tumultum.*] Non ſatis firma

hæc eſt ratio, vt negemus lucifugos, vlla cum hominibus habere commercia. nam vera commercii cauſa; nempe offenſa Dei & hominum pernicies: perinde locum habet in hiſce, atque in aliis generibus. Magna enim & acris eſt omnium, & horum (qui, vt dixit, malitia excellunt) odii in Deum & homines vis atque propenſio, cuius quotidie gliſcit incrementum fieri tamen poteſt, vt, ꝓpter quandam moroſitatem, & ab omni conuerſatione auerſionem, ægrius iſti ac rarius, quam alii, pactionib. fœderentur. Nam (vt ſubdit.)

Aereum maxime ad maleficia fœminarum conſueuit occurrere. nam eſt ceteris omnibus magis ſubtile, & audaciſsimæ temeritatis] Noluit opinor negare, quin ad virorum quoque maleficia cōcurrat. quę enim ratio eſſe poteſt, ſi ſunt audaciſsimi, & ſubtiliſsimi, cur viros reformident, quos tamē nō paucos conſtat irretiri? Cur fœminas tantū ament, & non viros irretire, & protrahere in ruinam? Fœminarum ergo tantum meminit Abbas, quia longe plures ſemper fœminæ in hoc crimine deprehenduntur. de ſtrigatione loquor: nam excantatores ſeu diuinatores plures forte viros reperias.

Terreſtrium quoque nonnulli, vt eſt dictum, maleficis ſubſeruiunt, qui tamen inferiori gradu habiti, maiora illa maleficia inducere minime poſſunt.] Fateor diſparem eſſe dæmonum poteſtatem: ſed nullum eorum puto, quin, ſi Deus permittat, & agrorum fruges perdere, & tempeſtates excitare, & pluuias ciere, & homines veneficiis queat necare. Puto etiam paredrios, & virūculos domeſticos, ex terreſtrium iſtorum genere nō paucos eſſe. Sed hæc Deus & Angeli norunt: nobis hominibus hac de re nihil certi eſt: ideo dæmonologiā hanc [illegible] verbis propoſui, nonnullaq; (A) inſerui, quæ ſcribenti mihi rectæ philoſophię ratio ſuggerebat. Pergam nunc, & quantum lectio ſcriptorum multiplex iuuabit, ſingula exemplis & hiſtoriarum auctoritate confirmabo.

Dæmones ab Hebræis vocantur *Malachim raaim*, angeli mali, *rashe-galyoth*, capita ſeu principes captiuitatis, *Satanim*, calumniatores, vnde Arabicū *Satainim*; & *Elilim*, vanitates ſeu ſimu- (B) lachra, vnde Græcum ἐλελεὺς cognomē Bacchi: &, *Sedim*, dæmones. Gręcis vocantur πνεύματα πλάνα, πνεύματα πονηρὰ, ſpiritus deceptores; ſpiritus improbi, & δαίμονες ἀπὸ τοῦ δαιμαίνειν, quod terrorem incutiant: Latinis hi, de quibus agimus, *Manes, Lares, Genij, Laruæ, Lemures*: Gallis, *Guelters, Lutins, Gobelins, moynes bourez, loupgaroux*: Italis. *Farfarelli, Mazzaruoli, mazzapengoli.* (C) Hiſpanis, *trazgos, duendes*. Apparuere olim formis, quā nūc plurib, vnde nata fuit illa veterū multitudo Deorum infernorū. de Geniis, Lemurib. Laribus, Manibus: iā diximus: de aliis videamus.

Primo, occurrit, *Hecate*, triuiorū & quadriuiorū præſes; triplici facie, dextra equi, ſiniſtra canis, media fœminę *a*: hanc cenſebant ſpectrorum immittere terriculamenta *b*, & illa aduentante ſo- (D) lum tremebat, & tædarum fulgur cernebatur, quod *ſacros ignes*, vocat Seneca: & canibus multis cincta aduentabat, quorum terribiles vlulatus & latratus audiebantur *c*. hanc quando ſpeciem mutabat, Scholiaſtes Apollonii, *in libro tertio*, cenſuit, *Empuſam*, vocatam: ſed alii diſtinguunt. hæc vxor fuit Plutonis, eadem quæ Proſerpina. de ca- (E) nibus Hecates accipio illud ipſiuſmet apud Euſebium, γαῖα δ' ἐμῶν σκυλάκων, δνοφερῶν γένος ἡνιοχεύει. *Terra vero meorum catulorum atrorū genus vehit.* Significat enim ſe præcedētibus verbis præeſſe dæmonibus æthereis, aereiſq;,

a vide quæ dixi commentar. in Sen. Medeam v. 7 & v. 788 aliter ſeipſam deſcr. apud Euſebium in libr. de demonſtratione inde pete.

b vide cōment. eundem in v. 842.

c vide eundem commen. v. 830 & ſeq. Loyer. lib. 1. c. 8

iſte

iſto addit ſibi terreſtres etiam parere, quos ſacrificantibus magis apparere Zoroaſtres cecinit, ſuperius adductis verbis, initio huius ſectionis.

2. *Pluto*, hunc Græci vocarunt, *ᾅδην*, eo quod mortem in orbem induxerit, ab Hebræo E D. vocatus etiam eſt Plutus, Deus diuitiarum, ſicut & Hebręis ſeu Syris, *Mammona*. ab Ægyptiis dictus, *Serapis*, hoc eſt ardens, à voce Hebræa, *Saraph* quem alii, *Solem*, contendunt, & ipſiuſmet affirmat apud Macrobium lib. 1. Saturnal. 1. 20. & paulo obſcurius apud Euſebium lib. 5. de demonſtrat.

3. *Charon*, Hebræa origine, iracundum & furore plenum notat: qualem nobis Virg. 6. Æneid. & Seneca in Herc. Furente eum exhibent.

4. *Cerberus*, iuxta Leloyer. deduci poteſt à *Celebbaarets*, hoc eſt canis terræ: nam dæmones ſic à Zoroaſtre vocari iam docuimus.

5. Erant & quidam dæmones luctatores, qui homines luctari compellebant; qualis ille, *παλαίμαχος*, Temeſius, qui Temeſam infeſtabat, fingens ſe Politæ à Brutiis occiſi animam; de quo multa Græci *d*: imitabatur ſimia Angelum, qui cum Patriarcha Iacob luctatus.

6. Fuere & admodum truculenti, qui *Alaſtores*, dicti, fortaſsis idem cum Nemeſi Alaſtor. Nam Nemeſim fingebant vltricem ſcelerum & hoc officium Alaſtori tribuit Origenes, *contra Celſum*, vocans eum, *Azazel*, & Zoroaſter vocans, *Carnificem*, & Scholiaſt. Euripidis, *in Medea*, ideo dictum cenſet quod nihil ſcelerum eum lateat, *ὃν οὐκ ἔστι λαθεῖν*. ego potius, quia nihil eum fugit aut latet eorum, quæ Deus permittit, perdere ac deſtruere. Fortaſsis hic eſt ille, *exterminator*, de quo in Apocal. *e* rex ille locuſtarum angelus abyſsi, cui nomen Hebraice, *Abbaddon*. Græce Apollyon, Latine, *exterminans* (אבדון *ἀπολλύων*.) vbi male Primaſius legit, *Armageddon*, & Hansbertus ac Haymo, *Labadon*; ſed, vt nos, recte legerunt Andr. Cæſarienſis, & Arethas Cappadox; Tychonius vero totũ præterut, fors etiam Donatiſtis mox fuit S.S. pro arbitrio detruncare: nam & Beza & ſimiles nouatores hodie illud; *Latine exterminans*, delent; quod (vt à Latino interprete optime additum) Eccleſia Romana agnouit, & retinuit. Omnibus tribus linguis, ſignificatur dæmon cuncta corrumpens ac deſtruens.

7. Fuere, *& Fones ſeu Satyri*, quorum Princeps, *Faunus*; huic terribiles ac inopinatos ſonos tribuebant: & his erroribus auerruncandis, *Ioui Fauno*, ſacrificabant, cui dicata ædes in Auentino. hos Pſellus vocat, *Aſinipides*, à forma, *Onoſcenes*, ſiue *Onoſcelides*, vt notat Sozomen *libr. 8. cap. 6*. S. S. vocat eos piloſos שעירים *Sahirim*, Leuit. 17. verſ. 7. vbi noſter vertit, *dæmonia*; LXX. vero, *vana ſeu idola*: eodem ſenſu: idem inuenias 2. *Paralip. 11. verſ. 15*. Sic etiam vocantur dæmones; *talpa & veſpertiliones*, ab Iſaia *f*; item piloſi & Sirenes *g*; itẽ piloſi onocentauri, & lamiæ *h*. haud dubie à ſpectrorum varietate. dicti & *Ægypanes*, quaſi capripedes; quales à poëtis finguntur, & horum tripudia ſæpe viſa in Atlante monte ſcribit Plinius *i*; audita narrat Mela *k*; hodie & videri & audiri confirmat Iul. Schaliger. *l* Sed & D. Antonio talem olim in deſerto obuium factum, auctor eſt D. Athanaſius, *in vita Antonii*, eorundem viſorum meminere Plutarch. *in Sylla*. & Diodorus Siculus, *in Bibliothec*. Rabbi Abrah. Ezræ F. multa de his fabulantur, *comment in Geneſ.* relatu indigna.

8. Sacra Scriptura meminit etiam, *dæmonis meridiani m*, his verbis; *Non*

d Pauſa. in Eliac. & Strab. lib. 6.

e c. 9 v. 11.

f Dionyſ. Halycarnaſ. libr. 6. Antiquit. Rom.

g c. 2. v. 21.

h cap. 13. v. 21.

i cap. 34. v. 14.

k libr. 5. cap. 1.

l contra Cardan. exerc. 355

m Pſal. 90. v. 5 & 6.

timebis à timore nocturno, à ſagitta, volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano: vbi quatuor enumerantur pericula ſiue peſtes; quas omnes vult eſſe dæmonum genera, Paraphraſt. Chaldæus, nã exponit; *timorem dæmonum in nocte ambulantium, & ſagittam angeli mortis interdiu emiſſam, & mortem in tenebris ambulantem, & turbam dæmonum meridie graſſantium.* Puto enumerari duo pericula ſiue damna ab hominibus; & duo à dæmonibus impendentia ab hominibus vi aperta, & doloſis machinationibus, à dæmonibus quoque latenter & palam idque noctis & meridiei potiſsimum tempore; aliquando ſolo pauore ſpectrorum & terriculamentorum, aliquando etiam à dæmone peſtilente afflata lue, vel alio damno dato ab eodem. Sane etiam D. Gregor. Nazianz. *orat. de ſacro Baptiſma.* coniungit, omiſsis intermediis, timorem nocturnum, cum dæmonio meridiano. Et dæmonum iſta damna duo, puto poſita primo & quarto loco; vt ſignificet, etiam ea quæ homines damna inferunt, non ſine dæmonum ope inferri. Vt enim alibi dicitur, Deus infert, *immiſſiones* (h. plagas) *per angelos malos:* ſcio R. Salomonem & alios, duo vltima referre ad dæmones. Sed iſti pro *dabar*, cum duobus Kametz, דבר quod negotium, cauſam, rem, molitionem ſignificat, minus rectè, cum Maſſoretis, legere, *deber*, cum ſex punctis, דבר; quod volunt eſſe genus dæmonis, ſed potius ſignificat mortem, peſtemve (*Exod. 9. v. 3.*) vt hoc loco vertit D. Hieronymus, & ſequitur Vatablus. Sane Vulgatus noſter non ſolus, *dabar*, legit, ſed & LXX: *ἀπὸ πράγματος*. Quoad meridianũ dæmonium, etſi placeat mihi explicatio D. Hieron. intelligi manifeſtos dæmonũ inſultus, atque palam ab iis illata da-

A mna: tamẽ puto veriſsimum eſſe, quod D. Baſilius, & Theodor. tradiderunt, Pſalmiſtam locutum ex opinione, quæ apud multos obtinebat, & poſtea obtinuit, quædam eſſe dæmonia meridiana, quod etiam refertur commentario in Pſalm. qui D. Hieronym. tribuitur. Dicam de his quod ſentio, primum illud, *ab incurſu*, ſignificat vehementem, acrem, & apertam, & importunam infeſtationẽ. nam Hebraice eſt,
B *Mikketeb*, hoc eſt à ruina (vt Arnobius) excidio, extermimio, deuaſtatione, Gręcè, *σύμπτωμα*, quod alii morſum, alii excidium, alii interitum commorientium & ſimul ruentium exponunt. Deinde illud *incurſu & dæmonio*, ex idiotiſmi vi accipio pro, *incurſu dæmonii*. Sic enim rectè Aquila & Symmachus verterunt phraſim. Tertio puto dici, *Meridianum dæmonium*,
C duabus de cauſis. Primum à loco, nam credebantur in deſerto verſari quod Hebręis ad Meridiem (ideo ſicut meridies & deſertum in vet. Teſtamento ſæpe pro iiſdem ponuntur, ſic puto meridianum dæmonium, & dæmonium deſerti eſſe idem) vnde legimus ferociſsimorum dæmonum copiam maximam habitaſſe in horto, vbi ſepulchrum Iamnis & Mambres, vt
D narrat Palladius, *in Macario*: & dæmonum genus; *Lamias*, in deſertis habitaſſe Lybiæ, colligimus ex Dionis Lybic. Hiſtor. vbi adhuc hodie multa ſpectra. Et Procop. atque Cyril. *in Eſaiam*, teſtantur; dæmones gaudere ſiluarum & deſertorum habitatione; & Panem in ſiluoſis montibus, *ὑλήεντα κατ' ὄρεα* nouem ruſticos ligna ſecantes interfeciſſe acuto cantu, & diro eius furibũdi aſpe-
E ctu corporis; & plures interfecturũ niſi eum *Ἄρτεμις ἀγροτέρη* compeſcuiſſet (*hoc eſt dæmon fortior imbecilliorẽ*) reſpondit oraculum Apollinis Dodonæi in Branchidis, apud Euſebium li. 5. *de præpara-*

Euangelica: Pſellus, *lib de Nat. dæmon.* cauſam reddit, quia hoc dæmonum genus ſit ſolare, & ideo Leoninæ naturæ; quorum propria hæc conditio. ſane Aſmodeum Raphael ligat & ablegat in in deſertũ: & Chriſtus Domin⁹ in deſerto tentatur: & Dauid dæmones hoſce vocat, *beſtias ſyluæ*, iuxta nonnullos, *Pſ. 103. verſ. 20.* Sic Iobi, *1. v. 19.* ventus vehemens, qui domum diruit, & Iobi liberos omnes ſimul oppreſsit, venit à deſerto (h. à meridionali plaga) idque meridiano tempore, nempe prandentibus illis, vt optime ſine Origenes, ſiue alius auctor comment. in Iob tributi Origeni. Hebræo. רוח *ruah* tam ſpiritum (πνεῦμα LXX.) quam ventum (Aquila ἄνεμος.) ſignificat: recte, nam ventum hunc dæmon excitauit. De hoc ita Origenes, ſi ipſe auctor libri prædicti; *Hac ſcientes Sancti atque horum memores, quod ipſo meridiano tempore hora prandii, ruina occupati ſunt filii Iob, atque mortui, orauerunt ad Deum conſeruari, ſicut à negotio in tenebris ambulante, ita & à ruina & à dæmonio meridiano. Sicut enim in noctis tenebris ſic ſimiliter in medio meridie pluriores dæmonum tentationes ſe demonſtrant, quam cæteris temporibus.*] Et poſtea introducit Iob negantem ventum illum à Deo excitatũ, ſed ipſum dæmonem, mentito vento, hæc patraſſe: *Tu videlicet & Spiritus ab eremo veniens, tu quatuor angelos domus tetigiſti, &c.* Iarrius ſcribit duo eſſe dæmonia, quorum vnum DEBER, alterum KETEE nominetur, & horum vnum meridie, alterum noctu graſſari. Secundo igitur à tempeſtate diei dicitur meridianus, eo quod hoc genus dæmonum meridiano tempore & apparere ſolitum, & homines crudelius acriuſque infeſtare; tum ſpirituali tentatione ac prælio, maxime luxuriæ & acediæ ſtimulis, quæ duo peccata vrgent

A vehementius hominem cibis diſtentũ plerumque, vt recte Nicetas, *in Nazian. orat. citatam*, & Euthy. ac Theodoret. *in Pſalm.* tum etiam corporeis afflictionibus, quod poteſt colligi ex veterũ gentilium opinione; qui Pana (dæmonum meridianorum hic vnus) tum maxime iracundum & formidabilem credebant, vt teſtatur Theocritus, *eidyl. 1.* & colligitur ex hiſtoriis. In Ruſsia Orientali ſub meridiem meſsis tempore

B ſolitus erat obambulare rura dæmon, habitu viduæ lugentis, operariisq; niſi protinus viſo ſpectro in terram proni venerarentur, brachia cruraq; frangebat [a]. Teſtes quoque ſcriptorum libri ſunt, ſpectra terrifica ſolere apparere, quotieſcunq; peſtilentiæ, aut alia huiuſmodi mala inuadunt, q. luculenter cõprobaui Comm. in Oedipum, *v 172. & 174.* Addo, quod huc maxime pertinet.

C In ſalinis Peruanis pone flumen Conſatam Indis apparuiſſe ſpectrum gigantea mole, ſed ventre ſecto & euiſcerato, vlnis geſtans binos infantulos, & dira denuncians euanuiſſe, contempſere rudes populi, eo quod ſole lucente apparuiſſet: ſed minas ſecuta horrenda lethi lues confirmauit. *ſic Cieza par. 1. Hiſt. Peru. cap. 24.* Addo & aliud à Procopio, cum ingentem illam & admirandã

D luem, quæ Coſdrois & Iuſtiniani tempore orbem totum depopulata, deſcribit, traditum, viſos in humana ſpecie dæmones verſari in publicis priuatisq; locis, & obuios percutere, quoſque percuſsiſſet, eos confeſtim morbo correptos (*virulento nimirum & ardenti afflatu, vnde Hebræi hos dæmones vocant, Meririm & Rheſſaphim, exitiales, &*

E *ardentes ſeu ignitos.*] & aliquibus vigilantibus claro die, (*en meridianum dæmonium,*) aliquibus in ſomnis noctu (*en nocturnum*) id contigiſſe. [b] Dæmonium meridianũ, cũ Empuſa cõfudit Scholiaſt.

[a] Per Greg. d. republ. lib. 12. cap. 10. 19

[b] ſic Proc. libr. 2. de bello Perſico.

Ariſtophanis *c*, Empuſam exponens *δαιμόνιον μεσημβρινόν*. Ego Empuſam puto, etiam nocturnum fuiſſe ſpectrũ: ſed, cum noctu apparebat, *Hecatem*, cum meridie, *dæmonium meridianum*, vocatam. Illa ſe in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus, *in Hebes nuptiis*, planta, bos, vipera, lapis, muſca, fœmina; addit Ariſtophanes mulam, & urgentem belluam, alij vnicum crus æneum, alij aſininum; vel crus vel mẽbrum tribuunt, hinc vocata, *ὀνόχωλος*, inde, *ὀνοκένταυρος*. Theodoretus in Iſaiam; *Onocentauros veteres quidem*, *ἐμπούσας*, *qui autem nunc viuunt appellant*, *ὀνοσκελίδες*. cui conſentit Scholiaſtes Ariſtophanis. Denique fiebat Empuſa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat, vt ait Epicharmus. Hæc de meridiano: *de nocturnis dæmonibus*, conſtat, noctem quaſi proprium eſſe ſcamma ſpectrorum, & dæmonum; vnde & *Principes tenebrarum*, dicuntur, & legimus *illis propriam noctem*, *& potestatem tenebrarum*. Epheſ. 6. Luc. 22. vide Auguſt in Pſal. 103. Ex his nocturnis eſt Aſmodeus in hiſtoria Tobiæ. cap. 6. & Angelus exterminator Ægyptiorum, quem fuiſſe malum docent D. Hieron. in c. 24. Iſaiæ, & Rupertus com. in Exo. 12. quos ſequitur Feuardentius in Ruth. cap. 3. v. 9. Seneca *d* diurno tempore, graſſante peſte, dixit, viſa,

Vaga per lucos ſimulachra virum,
Matera viris:

nocturno vero (ſi hæc diuidẽda) illud;

Quin Tenarii vincula fieri
Rupiſſe canem fama & noſtris
Erraſſe locis.

Plane pleraque ſpectra & terriculamenta dæmonum nocte robur habere; mane vaneſcere; ex plurimis ſcriptoribus, alias docui *e*, & Pſellũ dæmones quoſdã agnoſcere, *Lucifugos*, tenebrarum incolas & amatores: Antagoniſtã vero Patriarchæ Iacobi, *f* bonum fuiſſe Angelum, non dæmonem, vt cenſuere quidam apud Procopium, & homo præceps nimis ac temerarius Franc. Georg. *g in Problematibus*, S.S. Ex his nocturnis eſt, princeps *Succuborum*, dæmonum, quam Hebræi vocant, *Lilith*, hoc eſt apparitionem nocturnam, à *Lasela* (hoc eſt nox:) quia non ſolent tales dæmones viris eſſe infeſti, niſi nocte. Vnde Eccleſia cum Ambroſ. contra eos precatur.

Procul recedant ſomnia
Et noctium phantaſmata,
Hoſtemque noſtrum comprime
Ne polluantur corpora.

Incubi, dæmones etiam interdiu graſſantur, quorum, *Pana*, Principem veteres conſtituebant: eum Hebræi; *Haza*, noſtri per excellentiam nominant, *Incubum*; Gloſſar. *Incubus*, *πάν*, vocatur & *Inuus*, vt ego arbitror, non ab Hebræo; *εάνας*, (affligere;) quod longe petitum, ſed à verbo Latino, *in ehnas*. Ardere enim hunc dæmonem, & ei ſubditos, amore improbo fœminarũ veteres cenſuerunt *a*: non quod delectentur concubitu, ſed quod gaudeant ab hominibus Deum offendi, & genus humanum tam fæde contaminari. Sic intelligendus Abbas Serenus apud Caſſianum *b*, dum dicit, *dæmonum quoſdã eſſe truculentiores, efferatioreſque, qui bellis cadibuſq; ſunt inſatiabiles, & in trãſeuntes irruunt, & eos crudeli morte conantur interimere:* (quare videtur meridianum dæmoniũ, & illa, de quibus in Euangelio D. Matthæus c. 8. verſ. 28. & Pſeudo Abdias lib. 3. in vita. D. Andr.) *alios vero eſſe, qui Fauni dicantur, ſeductores & ioculatores, & hos certa quædam loca ſeu vias obſidere, & nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectari, ſed deriſu tantũ & illuſione contentos, fatigare eos potius*

quam

c in Ranis

d in Oedip.

H.

e in Herc. Furẽ com. verſ. 103. ex Virg. Hor. Prop. Statio, & Catul. & Ioſepho atq; Hebræis.

f Gene. 32. v. 24.

g tomo 1. Sect. 5. problem. 134

לילית
לילה

a D. Aug. libr. 15. de ciu. Dei c. 23. Iſido. li. extrem. Etymol. c. 11. Mar. Gen. Mar. br. 1. S. ir. 22.

b collat. 7 c. 32.

quam nocere, & hos interdum innocuis incubationibus hominum excubare.] quibus in verbis duo ſunt obſeruanda, illud; *non delectari eos tormentis hominum*, accipiendum comparatiue, non æque delectari atque alii illi crudeliores delectantur. Verius enim eſt omnes omnino dæmones optare, quam grauiſſima mala hominibus inferre, ſi Deus permittat. docet enim Diuus Antonius, apud Athanaſium, cunctis Dæmonibus hoſtile odium in homines eſſe, grauius in Chriſtianos, atrociſsimum in religioſos & virgines Deo dicatas: ſingulos tamen, non niſi, quantum Deus permittit, nocere. Si amplius non ſinantur, gaudere hominum deriſu & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile ſaltem peccatum; vt ocioſæ ſpectationis, vel locutionis, riſus, ſolutioris, diſtractionis in oratione, & huiuſmodi aliorum; in quæ vel boni facillime pertrahuntur. alterum, quod vltimo loco poſuit, de incubationibus dæmonum, quo non aſſerit omnem huiuſmodi oppreſsionem & quaſi ſuffocationem naſci à dæmonibus: conſtat enim aliquando à morbi Melancholici ſpecie illa oriri, quam Flandri vocant, *Mare*; Galli, *Coquemare*; Hiſpani, *Peſadilla*; Themiſon, *c* *πνιγαλίων*, alii, *Ephialten*, vocant, & copioſe deſcribitur à Paulo Egineta medico: *d* aliquando duntaxat non corporis mala affectio eſt, ſed nuda ac mera dæmonis infeſtatio, vt docui, *ſupra quæſtion. 25.* Pergamus ad alia.

Nono igitur, Pauſanias *e* deſcribit nobis dæmonem quendam, *Eurynomum*, longis & prominulis dentibus, & corpore liuido ac cadaueroſo formidabilem, pelle vulpina veſtitum; cadaueribus mortuorum veſci ſolitum, eaque ad oſſa vſque deuorantem. Quibuſdam videtur hæc, *Mortis*, deſcriptio: credi-A derim potius, quãdo ſpectrum aliquod aliqua forma veteribus apparuerat, ſtatim eos nomen certum illi indidiſſe, & ſacrificia vel expiationes illi auertendo inſtituiſſe: vnde & orta ſequentia muliebrium ſpectrorum ſiue oſtentorum nomina, fictioneſq;. Nam

Decimo loco occurrunt, *Sphinx*, illa Thebana, de qua Strabo, *lib. 9.* Apollodor. *lib. 3. Bibliothec.* Higynus, *in Fabulis cap. 151.* Natalis Comes, *lib. 9. mythol.* B *c. 8.* & Lilius Gerald. *in Ænigmatibus*, quæ ſi fuit dæmon fuit: qui formam illius ſpeciei, Simiarum aſſumpſit, quæ *Sphinges*, vocantur, de quibus lege Pierium, *lib. 6. Hierogly* & Solinum, *c. 30.* Secundo, *Harpyiæ*, de quibus Heſiod. *in Theogonia*, Apollon. *libr. 2. Argonaut.* Orpheus, *in Argonaut*, Apollodor. *lib. 1. Biblioth.* Euſtach. *in Odyſſ. μ.* & Izacius, *in Lycoph.* Tertio, *Gorgones tres*, de qua-C rum forma & genere, dictum fuſe, *Comment. in Medeam Sen v. 831.* Quarto *Sirenes tres*, de quibus egi, quæ neceſſaria hoc loco, *Aduerſ. in Sen. Medeam v. 355* & de his mentio, apud noſtrum interpretem vulgatum Eſai. *13. ver. 21.* vt & LXX. verterunt, & teſte Euſebio, tres interpretes; non tamen eiuſdem verbi Hebræi loco, quo noſter: Theodoretus vult, *Sirenas* fuiſſe dæmones ad volu-D ptatem incitantes. Quinto *Erinnyes*, ſiue *Eumenides*, quas Latini, *Pœnas*, vocauere, & ipſæ tres; de quarum habitu & conditione multa congeſsimus eiuſdem Comm. in Medeam, *v. 13. & ſeq. & v. 960.* Vltimo, *Nymphæ*; quarum quę dam aëriæ, vt Sibylla de qua Plutarch. *l. de ſera num. vind.* quædam terreſtres, vt Oreades, Napeæ Dryades, Hama-E dryades; quædam aquaticæ, vt Nereides, & Naiades, illæ maris, hæ fluuiorum: quas omnes dæmonũ ſpectra fuiſſe conſtat, & ſi non conſtaret, inde probaretur, quod aſpectus earum irata-

um de recto mentis ſtatu deiiceret A
quod dęmonum proprium) vt docent
x Græcis Scholaſt. Theocriti & Heſy-
hius, ex Latinis Varro & Feſtus. ſic af-
fectos nos, *lymphatos*, quaſi Nympha-
tos: Græci vocant, νυμφολήπτας. tales,
iſta Cerere, *ceriti*: viſo quoq; Fauno in
meridie, *mēte attoniti*: audito Pane ter-
riti; *Panico pauore*, dicuntur vexari va-
no metu; quamquam hoc nomen etiã
hydrophobia laborantibus & cæteris
illis, poſsit accommodari late ſumpta B
voce. vide quæ dixi Comment. in Herc.
Oeteum, *verſ. 246.*

K. Vndecimum ſpectrorum genus eſt, id
quo nutrices ſolitæ infantes metu in-
cuſſo, quietare. de hoc genere primum
eſt Pytho Lucilii Sat. 30. *Acco, Alphito, & Mormo*, deſumpta puto nomina;
ab perſonis Tragicis ſeu Comicis terro-
rem adferentibus deformitate: de *Mor-
mo*, id Theocritus & Ariſtophanis Scho-
liaſtes docuere. *Acco*, à vetula illa, quæ C
ſui adſpectu in ſpeculo ad inſaniam re-
dacta, & facta terror puerorum, origi-
nem habuit; *de qua Rhodiginus libr. 17. A. L. cap. 2. & Adagiographus in* Ac-
ciſare. *de Alphito*. idem teſtatur Plutar.
Deinde & *Gello*, de qua adagium, Γελλῶ
παιδοφιλοτέρα: hanc aiunt virginem vi-
ta deceſsiſſe, & eius ſpectrum in Lesbo
oberrare, & immaturam pueris necem D
adferre. volunt eius meminiſſe Sappho-
nem. Alia fuit *Gilo*, de qua ſic Nicepho-
rus; vbi commemorat ea, quæ Mauricio
imperium portenderunt; inter cætera:
*Mater vero ipſa partus tempore, è ter-
ra nouum quendam & variantem ſua-
uitatis odorem redditum eſſe, dixit: illud
inſuper, quod anicularum eſt, & mihi
prope incredibile, addens perſæpe eam,
quæ* Empuſa, *vocatur, alius vero*, Gilo, E
*dixerit: infantem ex cubiculo, veluti e-
um deuoraturam extuliſſe: nihil tamen
[illegible] menti ei adferre potuiſſe.*] ſed quic-

libr. 18. hiſt. cap. 9.

quid ille dicat, veriſimilius eſt ſtrigem
hanc ſiue Lamiam fuiſſe quæ puero,
angeli cuſtodia bene munito, fruſtra in-
ſidiabatur Prudentior Euagrius, *lib. 5. c. 21.* nihil de *Gilo*, neque de anicularum
commentis addidit, iudicium totum
lectori permittens. Quiddam anicularis
deliramenti hic fuit, quiddam non deli-
rium, ſed vere verum. delirium erat &
abſonum à ratione, putare corpora ha-
rum fœminarum ſic extenuari, vt clau-
ſis oſtiis ingredi poſſent, & corpora
quantitate prædita per ianuas ſe pene-
trarent (vide quæ dicta ſunt à nobis q. 17.) verum erat, has malas mulierculas
ope dæmonis nonnunquam in cubicu-
la hæc introduci ſolitas, citra quantita-
tis corporum immutationem vel ſoli-
dorum penetrationem, & ibi infantu-
lis perniciem moliri. Quare diligenter
inter hæc eum diſtinguere iudicem o-
portet, qui in his nec credulitate, nec
incredulitate volet decipi. Et in iudica-
tarum rerum præiudiciis omnes circũ-
ſtantiæ accuratiſsime ſunt examinan-
dæ, fieri enim poteſt, vt iudex ex vno
reum capite, quod in accuſationem de-
ductum, vanitatis deprehenſum ſit, ab-
ſoluat; quem tamen condemnaſſet ſi
aliter accuſatio fuiſſet inſtituta. Verbi
gratia, ſtrix aliqua accuſatur, q̃d clauſis
ianuis ſit ingreſſa, & corpus eius in ſpi-
ritum immutatum, & ita iam non cor-
porea pueros interemerit. Nullus iudex
adeo bardus erit, vt huic accuſationi fi-
dem adhibeat; ſed ſi neget rea, & alio-
quin necatos illos infantes vel læſos nõ
conſtet, neq; id accuſator aliter, quam
ex illa fabula Metamor. probet, procul-
dubio per ſententiam abſoluetur. Si di-
ligenter legas vitam Taraſii ab Ignatio
monacho deſcriptam, non difficile fue-
rit deprehendere [illegible] ſtatum cauſæ fu-
iſſe mulierculaſrum illarum à Georgio
[illegible] ippo, vt quidam vocant)

perfecto

perfecto vrbis abſolutarum, & Iſauri Leonis ſæuitiam ac inſcitiam in eo poſitam fuiſſe; quod incredibili quo erat ſtupore mulierculas illas in ſpiritum conuerti crederet. Accipite verba Ignatii: *pauperculæ quædam mulierculæ accuſatæ fuerant eadem feciſſe lactentium infantium per foramen* *, *domorum vel portiç etiam clauſis ſubeuntes, & ex improuiſo infantes necantes.* ; *Quæ etiam trahebantur in iudicium ab iis qui credebant fabulis* (de paganis loquitur, à quibus illud de *Gello*, antiquitus confictum) *& nolebant Christi Dei noſtri ſequi doctrinã, quæ ſimulacris & phantaſmatibus nequaquam decipitur* (nimirũ quia ſpiritum à corpore nouit optime diſcernere) *Eſt enim apud Græcos in fabulis fœmina quædam Gello nomine, quæ dicitur, cum immatura morte vitam obrupiſſet, quibuſdam ſpectris acceſſiſſe ad recens natos infantes, & eos interfeciſſe.* (en fabulam, quod mortua rediſſet & infanticidia patraſſet) *huius fabulæ improbo pellecti ac decepti ſpiritu, qui ea dicebant probabiliter, conantur ad mulierculas transferre hoc execrandum ſcelus, & eis adſcribere in ſpiritum conuerſis, cauſam eorum qui moriebantur ante tempus.* (vides lector accuſationis fundamẽtum, Gello mortuo necaſſe legitur infantulos: nunc multi reperiuntur ſubito ſublati: probabile itaq; eſt ab his mulierculis, depoſita mole corporis, & in ſpiritum conuerſis, atq; ſic ſe per ſolida corpora vel tenues fiſſuras immittentibus, necatos. Nonne merito ſcriptor iſte contra tales accuſatores exclamat, verbis ſequentibus? *ô ſtuporem! ô cordis oculorum cæcitatem! Si corpus longitudine, profunditateq;, & latitudine compactũ ac conſtipatum, in ſpiritum diſſolutum procedit, & hæc facere conceditur: Chriſtus ergo, qui eſt ipſa veritas, dicens: Spiritus carnem & oſſa non habet:* A *reputatus eſt phantaſma ab iis, qui hæc aſſerunt* (ſcilicet fœminas has tũ, non corporales ſed ſpiritus fuiſſe, ſeu ſpirituali hac vi penetrãdi præditas fuiſſe) *Quinetiam Chriſtus quoq; vt veram carnem accepit, & ſpiritum carnem & oſſa non habere vere affirmauit diſcipulis, nulla rè circumſcribetur, quæ obſtet quominus ſit phantaſia. Sic ergo cenſens & cura dubitationem iudicans Georgius fœminas* B *abſoluit à criminibus.*] hæc Ignatius ille, nõ ſatis perite ſpectrum, ſpiritum, phantaſiam pro iiſdem ſumens, ſcilicet pro phantaſmate, ſeu corpore tantum apparente & nihil de ſtrigum verarum crimine attingẽs vel agens, contra quas, & quæ de illis tradidimus, nihil argumentatio eius virium habet, vt qui rem intelligunt facile primo intuitu perſpiciunt.

Tertio loco occurrunt, *Lamiæ*, de C quibus etiam ſacri Vates Ieremias & Eſaias. a 45. quas vera dæmonum ludibria ſiue ſpectra fuiſſe, cũ Apollonius Thyanæus, tum D. Hier. & alii patres docuerunt; de quibus & Strigibus (quas ab eſu carnis opinor humanæ, veteres magiſtri in Gloſſaç; *Leſtrigonas*, vocarunt) quia ex profeſſo tractaui copioſe Comment. in Medeam. Sen. *v. 732*, ne actum agere videar, eo te lector optime malo D ablegare; quam eadem repetere. Germani inferiores vocant Aluen & Aluinnen; Gotthi, *Elnas*, b videtur meminiſſe D. Herony. cum dicit ſæpe bimulos ac trimulos ad vbera materna lactantes à dæmonio corrumpi c. de huiuſmodi tam vetus narratio, ſiue opinatio, vt Lucilius meminerit. nam libr. 20. *Terricolas Lamias*, vocat; & libr. 30. etiam voracitatem attribuit ipſo epitheto, al-E ludens ad infantulorum viſcerationem, his verſibus.

Lamia & Pytho oxyodentes,
Quod veniunt gumia illa vetula improba, inepta.

* Sic vocat anguſtas rimas aut fiſſuras corporis carũ non capaces.

a Eſai. 13. v. vltim. & Thren c 4.

b Olaus li 3. cap. 11.

c ad Paul. de obitu Bleſillæ.

Duodecimum, quando apparet in forma, *hirci*(vnde ab Iſaia & Moſe vocari piloſum, ſeu *zahir*, contendunt Iatrhius & Kimchi) vel *Leonis*(vnde tẽplis gentilium affigi ſolita capita leonina. quod ridet Arnob, *lib.6. cont. gent.*) vel *ſerpentis*, vt cum Æſculapius Romã aduectus: & anachoretæ de quo B. Nilus *lib. de orat. ad Deum c.*102. *&* 103. vel *noctuæ*, vt apud Virgil. extremo Æneid. vel *muſcæ*, vt apparuit Laoduni in Energumena, & ſolet apparere Anabaptiſtis, vnde & vocatus, *Baalzebub*, Dominus muſcæ, *vel porci, lupi, aut alterius animalis*, cuiuſcumque; nam in omnium fere formis aggreſſus eſt DD. Antonium, Macarium, & cæteros ſanctos monachos deſerti incolas. Recentius vnum, ſed cui vix ſimile inuenias, proditũ fuit memoriæ à Gaguino Hiſt. Francorũ ſcriptore; Philippo Bello Rege, quendam laicũ ſiue conuerſum (vt vocant) monaſterii vallis Sarnariæ; nomine Adamũ, paulo ante Natalitia Feſta: ſummo mane ad monaſterii negotia peragenda, vna cum famulo ſe in viã dediſſe equitem, ei ſe in via offert arbor ingens gelu & pruinis obſita, ad ipſum properans, quaſi conferre gradum & corpus cupida, equus expauefactus caput retrorſum flectit, & viã remetiri, q̃ peregerat conatur. Adamus ingenti labore iumentũ retinet, & calcibus porro cogit. propinquior vt arbori fuit, illa confeſtim euanuit ex oculis, odore tetro atque ſulphureo relicto. Argumentum inde ducit Adamus, dæmonicum eſſe ſpectrũ, ſeque Deo precibus commendare ſatagit, nec iter intermittit. Paulo poſt reſpiciẽs, videt nigrũ quendam virũ equo inſidentẽ ſpadici ſe ſubſequi, cui ſubiratus: *Quomodo* (inquit) *infelix & dãnate, audes me his technis aggredi? An neſcis fratres meos, qui domi ſunt, pro me, ſaluteq; mea ſupplices ad Deum preces fundere? Abi quantũ potes, nulla tibi mei curatio, nil in me poſſides.* Abit malus: ſed ecce mox redit, ſimilis viro, gracile & protensũ habenti collũ. Adamus, tot moleſtias pertęſus, gladiũ, qui ad ephippiũ ligatus, ſtringit, & enſe ter quaterue per aerẽ vibrato, aereq; ꝓpter celerem diuiſionẽ ſibili ſonũ edente, conatur abigere ſpectrum, hoc vero ſubito perſonam mutat: & ſiſtit ſe ſtatura mediocris viri, cui caput cappa & ſcapulario monachi corpus ornatum, oculi ſcintillantes inſtar chalybis vel æris radiis ſolaribus oppoſiti. Adam punctim aliquoties hoſtem petit, ſed irritis & caſsis ictibus, aereque cedente. Tum maiori deſpectu & irriſione, dæmon induit formam aſini. Perterritus famulus, hero ſuadet, gladio circulum in terra ducere, & in circuli medio crucem Dominicam efformare. Adamus conſilium exſequitur: verum veterator non deſinit. Mutat auriculas aſini in cornua, & ſic minabundus irrumpere in circulum ſe velle ſimulat. Denique luſus iam ſatur, in rotam ſe vertit, & ſeipſum voluens monachum inuadit, ſuperque illum continua latus rotatione (*ſic videbatur*) tranſit circulum, & monacho prorſus illæſo conſpectum fugit. Fidem rei fecere, longa famuli terrorem conſecuta ægritudo, & diuturnus fætor veſtium Adami, & raucedo eiuſdem atque difficilis reſpiratio, à quibus ægre cõualuit; equi denique ſubita mutatio; qui ex manſueto & cicure, poſt viſionem hanc ferox, ſternax, calcitroſuſque eſſe cœpit. Addamus rariora quædã genera ſpectrorũ.

Decimum tertium, genus eſt, cohortium, acierum, caſtrorum militariũ, ſicut enim bonorum Angelorum acies viſæ bis in ſacris litteris[a]; ſic &, ſimiæ Dei, diaboli ſæpe ſe in militum conſertorum ſpecie oſtendunt hominibus. In M.

[a] Gen. 32 in prin. & 4. Reg. 6. v. 17.

vita

vita S. Norberti, *cap. 26.* leguntur ſpecie armatorum militum in quoſdam religioſos dæmonia incurriſſe: vt & in vita S. Guth'aci Anachoretæ, *apud Surium menſe Aprili.* In chron. Hirſgauienſ. Tritthemii legimus ſub an. 1168. Monacho cuidam Limpurgio, prope VVormatiam, viſam multitudiné maximam equitum peditumque, ordinatarum more acierum, quaſi ad prælium procedentem: cumque monachus audacter, quinam forent, interrogaſſet: illos reſpondiſſe; ſe non veros viuoſque milites eſſe, ſed animas militū, & non ita pridem his ipſis in locis principi cuidam ſtipendiatos occubuiſſe: veſtes, arma, & equos, quę viuis peccandi fuerāt inſtrumenta, nunc mortuis indicia ſuppliciorum eſſe: quæ circum illos videret omnia nihil niſi ignem eſſe, quo cōburantur, ſe precibus atque ſuffragiis adiuuari poſſe. Leloyherius *b* huic religioſo inſultat, quod temere animas defunctorum eſſe crediderit: cuius cōtrarium tamen rationes & argumēta eius non conuincunt. Ait, *dæmones fingūt ſe animas eſſe*, ſæpe, non ſemper. *ſtrepitum edidere diſcedentes & fragorem.* poſſunt & ſpiritus mortuorum. *Flammis veſtes & arma circumdata, dæmones eſſe probabant.* Non hoc aſſerit hiſtoria, ſed ea ipſa, quæ aſpicientibus, veſtes & arma videbantur & equi; ipſis flammas combuſtrices fuiſſe. Deinde & flammæ fuerint; nonne profitebantur ſe ſpiritus eſſe, qui adhuc expiabantur? Denique Virgilianum illud;

. . . quæ cura nitentes
Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos;

Tantum probat, dæmones imitari quoq; diuina iudicia: quibus frequenter: *in quo quis peccauerit in eo punitur.* poſſet igitur hoc exemplum ad præcedentem de animabus quæſtionem reduci. Sane arbitror eandem hiſtoriam eſſe, cum ea: quam iiſdem locis, ſed anno 1123. contigiſſe, in eandem ſententiam narrat Abbas Vrſpergenſ. fol. 281. Sequentia ad iſtam cenſeo pertinere, quia miſcentur, quædam vana curioſaque, nec ſuffragia petūtur. Ioannes Cæſarius auctor eſt *c* ſequenti nocte, quādo exercitus Ducis Brabantiæ à Leodinenſibus occiſus eſt, ſeruum quendam Comitis Loſſenſis prope Montenake, locum occiſionis, circa noctis initium, vidiſſe maximum torneamentum dæmoniorū: Sacerdotē quoque quendam Hiſpanum, prope eiuſdem Comitis caſtrum, dum in crepuſculo noctis de villa in villam tranſiret, vidiſſe haſtiludium maximum mortuorum valide clamātium, *D. Vvaltere de Milene, D. Vvaltere de Milene*, qui Vvalterus, famoſus militia, nuper erat defunctus: hancque viſionem addit ſæpius ea nocte & euanuiſſe, & iterum apparuiſſe. Ioann. Niderius narrat *d.* *cum propter hæreſes regnum Bohemiæ tumultu ac cædibus concuteretur: circa metas regni præfati, nocturno tempore, verſus vallem quandā, auditos clamores & congreſſiones equeſtrium virorum: qui & coloribus variis, induti ſæpius ſunt viſi. Fuerunt tunc duo armigeri audaces ſatis, in caſtro nō multum diſtanti à loco monſtrorū: qui omnino ſcire volentes, quid veritatis ſibi viſa portenderent, nocte quadam verſus vallem, vbi ſolita videri conſpexerant, iter arripiunt. Antequam autem iis appropinquare auderent, compūctus vnus, dixit alteri: Sufficiat nobis iſta vidiſſe, ego iis nō approximabo, dictū eſt veterū, Cum talibus nullum debere iocari. Quem alter, velut pauidū, increpans, equum pupugit, & cum eo congreſſu omnibus ante dictis exercitib. appropinquauit: de quibus vnus egrediens caput illi amputauit, & ad ſuos rediit: quo viſo ille, qui timidus*

b li. 4. ca. 6.

c l. 12 ca. 16 & 17.

d l. vlt. Formicarii.

ſubſliterat, fugam iniit & funeſta noua A
nunciauit. In craſtino autem truncatus
reperitur, & caput quidem in valle, vbi
acies viſæ fuerãt, nullius autem hominis
vel equi veſtigium repertum eſt: ſed tan-
tummodo, in inſiſtit locis, ſigna quædam
& veſtigia auium viſa ſunt.] Idem &
aliud addit, ſibi ab Archiepiſcopo Mo-
guntino, viro magnæ induſtriæ & fide
digno, narratum: *Nominauit* (ait) *nobis*
quendam Rheni ſibi bene notum mili- B
tem, cuius pro tunc filius viuebat: qui
miles ſuper omnes pene inferioris Alema-
niæ nobiles ſemper exſtiterat nimis in
rebus bellicis imperterritus: gerebat au-
tem & patiebatur nonnunquam, propter
ſuam animoſitatem vel fortitudinem, ab
aliis graues guerras, propter quas nõ ſem-
per de die, ſed nocturno tempore, ad loca
ſibi commodoſa equitare ſolebat. Hic i-
gitur quadam nocte coaſſumptis famulis
per ſiluam circa Rhenum equitare vo-
luit, & principium eiuſdẽ intrauit. An- C
tequam vero finem ſiluæ haberent, vltra
quam campus latus iaceret, prout moris
eſt eorum qui verentur inſidias: præmi-
ſit famulũ, vt in termino ſiluæ videret,
an ne in campo inſidiæ aliquæ eſſent. Lu-
na inſplendente, vel aſtris lucentibus hæc
videri poterant. Famulus igitur, cum per
arborum ramos exploraret, commiſſum,
vidit per campa longitudinem exercitũ D
ſatis mirabilem appropinquare in equis:
quo viſo, conſiderata nunciauit militi.
qui ait: Stemus ad modicum, quia veriſi-
mile eſt, pro huius exercitus cuſtodia ſub
ſecuturos alios: ad hos properabimus, &
an inimici ſint, qui præceſſerũt, an amici
experiemur, nec paucos timebimus. De-
inde, morula tranſacta, de ſilua miles cũ
ſuis recedit, in campũ venit, & neminem E
niſi quendã equeſtrẽ in equo ſedentẽ, &
in manu alium ducentem equum, eminus
ſequentem ſuos intuitus eſt. Ad hũc cum
miles veniſſet, quis eſſet quæſiuit in hac

A *verba: Numquid tu cocus meus es? ita e-*
nim ſibi à longinquo videbatur, paulo et-
iam antea cocus eiuſdem militis vita fu-
nctus fuerat. Qui reſpondit Sum Domine,
cui miles, Quid, ait, hic facis? & qui ſunt
hi, qui præceſſerunt? Cui defunctus re-
ſpondit, Domine, hi qui præceſſerunt,
ſunt nobiles & armigeri tales & tales
(multos enim expreſſit nomine proprio)
quos oportet, & me cum eis iſta nocte eſ-
B *ſe Hieroſolymis, quia hæc pœna noſtra*
eſt. Et miles iterum. Quid ſibi vult equus
iſte, quem ducis nullo inſedente? Ad ve-
ſtrum, reſpondit, obſequium erit, ſi mecũ
ad terram ſanctam venire velitis. Secu-
rus eſto, te per fidem Chriſtianam, rece-
dendo & reuertendo viuum reducam, ſi
meis obtemperabitis monitis. Tunc miles
ait, Diebus meis mira attentaui, his hoc
addam etiam mirabile. Diſſuadentibus
igitur illud famulis, de equo proprio miles
C *deſiliit, defuncti equum aſcendit, & ab*
oculis famulorum vterq; equeſter ſubtra-
ctus eſt. Sequenti autem die famulis, iu-
xta conditum exſpectantibus, miles &
defunctus redierunt ad locum, vbi primũ
conuenerant. Tunc defunctus militi ait,
Ne phantaſma omnino victum iſta fuiſ-
ſe credatis, duo quæ vobis do rara, reſer-
uate in mei memoriã: inde protulit map-
pulam paruam de ſalamandra, & cu-
D *tellum in vagina. Primum, inquit, cum*
immundum fuerit igne purgate: alterum
caute tractetis, quia ab eo vulneratus,
intoxicatus erit.] In his multa ſunt indi-
cio fuiſſe viſionem dæmonicam, maxi-
me donum hoc cultelli: quo multis ex-
itium, ipſi quoq; donatario, parabatur.
Aliam hiſtoriam ex codice Caſsinate
profert illuſtr. Baron. Annal. tom. XI.
E anno Chriſti 1004. quod exhibebo
li. 6.

Cromerus diligens ſcriptor *a*; *Na-*
clum, inquit, *arcem Pomeranorum mu-*
nitiſſimam Vladiſlaus 1. *Polonorum rex* a l. 5. hiſt. Pol.

obſi-

obſidebat. Ibi noctu lucēte luna aſpiciebantur crebro ab excubitoribus quaſi armatorum hoſtium acies, ex apertis campis ad Polonorum ſtatiua adequitantes & incurſantes. Cum id ſæpius accideret, indignati Poloni inquietari ſeſe, nec vſquam in apertum certamen prodire hoſtes, nocte quadam, cum ibidē hoſtes adeſſe nunciarentur, fremebundi agminatim è caſtris ſeſe proripuere, diffugienteſque caſſo labore longius proſecuti ſunt. B *Obſeſſi, tumultu Polonorum exaudito, & excurſione è caſtris animaduerſa, erumpunt ſubito, & ignem in opera atque tuguria militum ſtramine arundineq́; contecta conyciunt, quo celeriter pluribus in locis ſe diffundente, paucis, qui in caſtris manſerant, ſe defendentibus, facile opera cum magna caſtrorum parte cōflagrarunt. Nocturnas vmbras illas fuiſſe autumant, quæ hoſtilis exercitus ſpeciem* C *oſtentantes, Polonos ita diuino permiſſu exagitarunt: propterea quod ſolemne omnibus Chriſtianis quadraginta dierum ieiunium, priore expeditione, promiſcuo ac temerario eſu carnis & lactariorum, moribus & inſtitutis Eccleſiæ Catholicæ contemptis, temerauerant.*] Hæc ille, res clamat ſpectra fuiſſe Diabolorum; vt & illa de quibus Antonius Hiſt. par. 3. quā D auorum memoria ſolebant vocare, *Familiam Hellequini*: cuiuſmodi cuncta, illuſiones dæmonum eſſe, iampridem docuit Guilh. Pariſienſis, *part. vlt. de Vniu. c. 24.* Tales exercitus poſſent Magi multos exhibere; ſi ex pacto, quod cum dæmone ſuperiore habent, dæmones illi ſubditos euocarent: numquam tamē Deus legitur permiſiſſe, vt talis militia vltra incuſsionem inanis terriculamenti procederet. Nam ſi lædere, occi- E dere munitiones capere, vel hoſtiū inuadere caſtra ſinerentur: nulla illis humana poteſtas valeret reſiſtere, vt prudenter idem Guilhelmus. Huc refero A pugnas illas Regum ſeptentrionalium & victorias partas, contra magorum dæmonumque cuneos, apud Olaum Magnum *b*.

b lib. 3. c. 12. N.

Decimoquarto, dæmones ſunt ſub illo ſpectrorum genere; quo in nemoribus & aliis amænis locis ſeſe oſtentant inſtar puellarum aut matronarum, in veſte cādida; interdum in ſtabulis cum B luminaribus cereis, ex quibus etiam diſtillatæ guttæ, poſtmodum in equorum iubis, quas ſedulo pexuerunt & nexuerunt, ſolent ab hominibus inueniri, talis illa vidua Rusſiana in meridie obambulans, de qua paulo ante mentionem feci: tales, quas vocant, *Sibyllas ſeu Nymphas albas*, *Dominas nocturnas*, *Dominas bonas*, & earum, *Regina Habundia*, quarum aduentu mul- C tum proſperitatis, & rerum omniū copiam putant ſuperſtitioſæ anus domibus contingere, quas frequentarint; & ideo domi ſuæ illis epulas inſtruunt, eſcariis lancibus & vaſis vinariis omnib. apertis ac diſcoopertis, nequid illis ad ſumendum moræ obiiciatur: quę plane idolatrica eſſe, docet prædicto loco idem Epiſcop. Pariſ. vt & Nicol. Cuſan. *lib. 2. excitationum.* Huc refero tres illas D quæ viſæ Machabæo Banckoni, a quo Stuartorum genus; quę venantibus viſæ regnum illi prænunciarunt. *Boeth. li. 12. Scot. hiſtor.* Harum bonarum Dominarum, quas Gentiles, *Parcas*, vocanere mentio habetur & conuiuii illis præparati, in vita D. Germani Epiſcopi, & apud D. Antoninum, *pag. 2. Hiſt. tit. 11. §. 5.* Tales etiam, *fatales Sorores*, ſeu, *nymphæ*, falſo putatæ bellorum præſi- E des & Victoriam largitrices, quæ Hothero Regi familiares in Septentrionis Hiſtoria *c* Itali vocant; *Fatas*, Galli; *Fees* quales finguntur Meluſina, Alcina, Morga. De his dicam plura lib. 6. cap. 2. ſect. 3. in Remedio. 1.

c Olai L. 3. ca. 10.

O.

Decimoquinto, huius generis ſpectra ſunt, per quæ Deus aliquando denunciat futura bella, peſtem, mutationes regnorum & ſimilia, pauca commemorabo exempla. Nocte quæ ſeditionem Antiochenorum præceſsit, viſa mulier ingens & formidabili adſpectu, aerem ſcutica tam fortiter verberans, vt tota ſonus Vrbe exaudiretur *d*. Gennadio Patriarchæ Conſtantinopol. nocturno tempore accedenti ad altare templi, vt Deum pro ſalute publica deprecaretur: horrendum ſpectrum ſe obtulit, quod cum ille ſacro ritu coniuraſſet, reſpondit: quamdiu Gennadius viueret, ſibi non licere damna, quæ imminebant, Eccleſiæ illius inferre: ſed eo mortuo ſæuiſsime ſe in illam graſſaturum *e*. Priuſquam Hunnericus perſecutionem in Catholicos Aphricæ inchoaret, ſuper cacumine montis Zigueni homo gigantææ ſtaturæ viſus, & auditus clamare: *Egredimini, Egredimini*: & in æde Fauſti, quæ Carthagini eſt, viſa multitudo Æthiopum ſanctos Eccleſiæ fugans, & ante ſe impellens. *f* *Alia multa huiuſmodi ſuggerunt, Carda. libro decimo quarto, de variet. rer. & Fulgoſ. tit. de prodig. lib.* 1.

d Sozom. l. 7. c. 23.

e Theod. Lect. libr. 1. Collect.

f Vict. Vticenſ. l. 2 de perſecut. Vandal.

P.

Decimoſexto loco, hic occurrunt illa ſpectra: quæ certis temporibus & locis aut domibus ſolent tumultus & vexationes varias exhibere: cuius rei prætermittam exempla eo quod notiſsima res ſit, & legi poſsint, qui attulere veteres recentioreſque: vt *de Temeſio dæmone*, Strabo & Pauſanias citati, & Ælianus libr. 8 var. Hiſtor. *de pueris nigris cirratis*, Auguſtinus lib. 22. de Ciuitate Dei, cap. 8. *de Datio Epiſcopo Mediolanenſi*, Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 4. *de vocibus & ſonis auditis in Marathone poſt pugnam cum Perſis*, Pauſan. in Attic. *& ante pugnam Leuctricā in templo Herculis*, apud Ciceron. de diuinat. *ante pugnam cum Cimbris*, apud Plinium lib. 2. cap. 59. *ante bellum ciuile Syllanum in eadem Italia*, apud Appian. de bello ciuil. libr. 1. *ante primum prælium Pharſalicum Antiochiæ*, apud Cæſ. lib. 3. de bello ciuili; *ante mortem Cæſaris Dictatoris domi eius*, apud Dionem; *recentiora ſunt*, apud Niderium, *libr. vltim. formicarij*. Guilh. Pariſ. *d. cap.* 24. Torquemadam, *Horti florum colla.* 3. Alexand. ab Alexand. *lib.* 5. *Geneſ. dier. cap.* 23. & confirmat praxis Forenſis Hiſpaniæ: qualicitum conductori, qui ante id ignorabat, ſpectrorum ſic inquietantiū cauſa domos relinquere conductas, vt poſt Portium cenſuit Couarr. *a* Solent huiuſmodi inueſtationes iuberi, vel permitti à Deo, ob pœnam peccatorum, vel ad exercitium bonorum, vel ob aliam cauſam occultam. Interdum iſta peragunt dæmones maleficorum immiſsione, vt contingit B. Antonio *b* & nobili Aquitano, qui Pariſienſem ſtudioſum iure ſuo per vim ſpoliarat *c*: ſæpius ſponte faciunt ſua, tantum vt homines falſa quapiam reuelatione decipiant aut perſuaſione fallaci: ſicut apud D. Auguſt. illi baptiſmum diſſuadebāt: contenti ſunt aliquando ſola vexatione, & inquietatione, nullo cum corporis damno vt ioculator ille ſpiritus, de quo Guilhel. Pariſienſis, qui vaſorum colliſione & lapidum iactu ſomnum diſturbabat, & culcita ſubtracta de lecto deturbabat, & Salmātinus ille Torquemadæ, qui grandibus ſaxis quoſuis petebat, irrito tamen & innocuo contingens ictu: quod Marcus Magus, apud Pſellum *d*, proprium dicit eſſe dæmonum ſubterraneorum, de quibus mox agemus. Quo vero pacto dæmones lapides iacere queant & alia huiuſmodi operari, quæ videntur manus & corpora inſtrumenta requirere, Scholaſtici diſputant, aſſentior iis, qui

a lib. 4. variar. reſolu. c. 6.

b Caſſian. collat. 8. c. 18

c Froiſſar. in Chron.

d l. de dæmon.

præſente per ſubſtantiam ſuam eo loci dæmone, & imperio voluntatis aerem lapidi proximum mouente; & ſic lapidem impellente, hæc fieri cenſent; quando nullum ipſe corpus induit: ſi vero corpus formatum, vel cadauer aſſumeret, nulla foret difficultas *e*.

e Vide D. Tho. quodlib. 7. Dur. Capr. & alios in 2. d. 7.

In locum, *decimum ſeptimum*, veniant ſpectra illa Beruſsiæ, de quibus quadam epiſtol. ſcribit Ioann. Meletius; *In Sarmatia coli ſpiritus quoſdam viſibiles, qui lingua Ruthenica, coltri, Germanica, Koboldi, dicantur, quos credũt habitare in occultis ædium locis: vel in congerie lignorum, nutriuntque eos laute omni ciborum genere, eo quod, adferre ſoleant nutritoribus ſuis frumentum, ex alienis horreis furto ſublatũ. Cum vero alicubi illi ſpiritus habitare & nutriri cupiunt, hoc modo ſuam erga patremfamilias voluntatem declarant: in domum cõgerunt noctu ſegmenta lignorum, & mulctris imponunt lacte plenis varia ſtercora animalium: quod vbi paterfamilias animaduerterit, nec diſsipauerit ſegmenta nec ſtercora è mulctris eiecerit, ſed de inquinato lacte cum omni familia ſua comederit, tunc illi apparere, & permanere ibi dicuntur.*] Idem iudicium de ſpectris, *virunculorum* ac *femellarum*, breuitudine ac ſpecie pigmei vel pumilionis, olim in multorum domibus frequentium, & domeſtica fere cũcta miniſteria ſolitorum obire, equos curare, domum verrere, ligna & lympham adferre, & ſimilia facere: de quibus Olaus Magnus *f*. Galli vocant, *des Gobelins:* Teutones, Rabbautermannekens, & Gultelkens, & Suecones, *Trullas*, appellant. An ex hoc genere fuerint, *Eros* & *Anteros*: qui vt infantuli, in balneo, iubenti Iamblico apparuerunt *g*. id cogitandum relinquo. Sane huc pertinent, *Montani illi*, quorum nobis Hiſtoriam

f lib. 3. cap. 11. & 12.

g Eunapius in Iamblic.

Georg. Agricola prodidit *h*, *In metallicis (ait) fodinis inueniuntur, & truculẽti quidem, vel ſolo aſpectu terribiles, plerumque metallicis infeſti atque inimici ſunt. Talis fuit*, Annebergius, *dæmon qui operarios amplius duodecim flatu interfecit, in ſpecu qui* corona roſacea, *appellatur, eo nomine relictus, quantumuis argento diues eſſet. Flatum vero emittebat ex rictu, cum equi ſpecie habentis procerum collum & truces oculos appareret. Eiuſmodi etiam fuit*, Snebergius, *nigro cucullo veſtitus, qui in fodina Georgiana operarium è terra ſublatum, in ſuperiore loco machinæ illius concauitatis, quondam feracis argenti collocauit, non ſine corporis attritu. Quæſtuoſam admodum fodinam deſerere apud Turcas cogebatur Iudæus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente: At ſedatos illos, Germanorum alij, vt etiam* Græci, Cobalos, *vocant, quod hominum ſint imitatores. Nam quaſi lætitia geſtientes rident, & multa videntur facere nihil interim efficientes. Alij*, virunculos montanos, *vocant, quia plerumque apparent nani, tres dodrantes longi, videntur autem eſſe ſeneciones, & veſtiti more metallicorum, id eſt vittero, induſio, & corio circum lumbos dependente. Innoxij ſunt hi metallicis, etſi interdũ glareis operarios laceſſunt, rariſsime tamen eos lædunt, niſi cachinno vel maledicto laceſsiti. Potiſsimum opus facere videntur in his ſpecubus in quibus metalla iam effodiuntur, vel ea effodi poſſe ſpes eſt.*] cætera recte, illud minus, quod animãtium nomine dæmones comprehẽdat. Scio ſic locutos veteres non paucos: ſed & ſcio id ex lacte Platonicorum bibiſſe, & quia ambigui erant, num anima & corpore conſtarent. Nunc quia Catholicis ſatis defin tũ *i*, nec anima nec corpore perfectas ſubſtãtias illas ſeparatas

h capit. de anim. ſubterran.

i ca. firmiter. de ſum. Trinit. D.

Theol. ps. 150 Theo. 111 in a.d. 8.

componi; vitanda nobis huiuſmodi locutio, parum cauta, parum propria. Damnandus vero prorſus Paracelſi error, dæmonum hæc genera, ad hominum ſpecies reducentis. Nam, *Epiſtol. ad Athenienſes, ſiue de occulta philoſophia*; quaſi veriſsimum axioma, nihil veritus fuit conſtāter aſſeuerare, Deum præter homines Adami poſteros; alia quatuor hominum genera, carne, & oſsibus, & ratione prędita creaſſe, eoſque in ſingulis elementis ad inhabitandum collocaſſe; in quibus ſinguli ſuam haberent temp. & ex negotiatione, ac laboribus victum & amictum ſibi comparare, & eos homines, qui in terræ viſceribus habitant, vocari, *Pigmeos* & *Gnomos*; qui in aquis, *Nymphas & Vndenas*; qui in aere, *Siluos & Meluſinas*, quos ſolos cum hominibus Adami poſteris commercium habere, & ex mutua commixtione liberos gignere: Qui in igne ſunt: *Vulcanos & Salamandras*, appellari: Et incertum adhuc eſſe: cuinam generi horum hominum vera fides in Deum ſit data, & via ad ſalutem patefacta.] Hæc ille prout eum citant Godelmannus & alii: in libro tamen fragmentorum, inuenio Paracelſum dubitanter induci loquentem: ſed arbitror Latinum Interpretem, hoc ſuum aſſuiſſe, vt magiſtri occultaret impietatem. Nam dictis illis nihil nugacius, nihil blaſphemius, nihil à recta fide dici poteſt alienius, ergo mutila & manca S. S. quæ de vno tantum hominum genere nos inſtruxerit? ergo dubia ſalus noſtra? ergo dubia redemptio? non ergo ſecundus Adam Chriſtus: vt nos: qui in primo mortui, in ſecundo viuificaremur? hoc dubium: nonne ruunt veteris teſtamenti promiſsiones, concidit exhibitio & repræſentatio Noui? Et ſunt qui tales libros nugis, mendaciis, blaſphemiis refertos, in Latinum ver-
ſermonem? ſunt qui pulchris formis cudant recudantque? ſunt, qui ament Paracelſiſtæ vocari? ſed ad inſtitutum redeamus.

B *Vltimo*, loco ſeſe offerunt ſpectra dęmonum theſauros cuſtodientium. Cabades rex Perſarum cum accepiſſet in collimitio Perſiæ & Indiæ: in munitiſſima arce Zudaderenſi, pretioſiſsimorum lapidum, auri, & argenti, theſaurum maximum à dæmonibus aſſeruari, qui mortales omnes aditu arcerent: eo cum exercitu profectus caſtrum vi conatus occupare, fortiter propugnantibus dæmonibus, repulſus fuit, confugit ergo ad Iudæorum & Magorum artes, quæ & ipſæ irritæ fuerunt. *Ergo cum ei perſuaſum* (ait Cedrenus) *fuiſſet, Chriſtianorum ad Deum precibus hoc potiri*

C *poſſe, auxilium à quodam Chriſtianorum in Perſide degentium Epiſcopo petijt. Is indicto Chriſtianis ieiunio, precibus & Synaxi, diuina peregit myſteria, & ad locum accedens coniuratos dæmones ibi degentes exegit, caſtrumque Cabadæ nullo labore potiendum tradidit.*] *Glycas part. 4. Annal. & Cedrenus in Anaſtaſio.* Talis etiam dæmon ille Baſileenſis, de quo dixi, *ſupr. q. 12.* & hinc factum, vt Dracones fingerentur cuſtodes theſaurorum, vt horti Heſperidum, & Aurei velleris: hinc porro factum, vt theſauris addere ſint ſoliti Serpentem aureum: quemadmodum refert Aſcanius

D Centorius, *lib. 4. Comment. bellor. Trāſſiluan.* de theſauro, inuento prope Deuam vrbem Tranſſiluaniæ, circa annū 1550. Nota etiam Hiſtoria Magi Germanici, qui cum ſpecum ingreſſus eſſet vbi theſaurus reconditus, ſocio in veſtibulo manente, vidiſſetque incubantem arcæ nigerrimum canem, nihilominus, cupiditate metum pellēte, porro progreſſus, ruente terra, in ſpecu fuit

E tumulatus. Iſtura vide *d. q. 12.* Prætermitto

mitto quædam iamvulgaria, vt quod in Indiis ſepultarum cum maritis vxorum animas mentiuntur, vt ſic perſuadeant has coniugi ſuo conuiuere, quæ ſponte illis commoriuntur: quod non vno loco teſtatur Pet. Chieza, *part. 1. Hiſto. Peruu.*

Viſis ſpectrorum generibus, quæri poterat: quo illa pacto repelli & vinci queant? ſed quia deciſio communis eſt omnibus malis; quæ per dæmones inferuntur, ideo de hac re diſſerendum mihi putaui, quæſtione de remediis contra maleficia, *huius operis libro vltimo.* Quo pacto dæmones apparere ſic queant, nunc accuratius inueſtigemus, quam quæſtionem indeciſam reliquit D. Auguſtin. *Enchirid. ad Lauren. cap. 59.*

QVÆSTIO XXVIII.

Quomodo poßit dæmon ſe corporeis oculis, cum ſit incorporeus, viſibilem præbere?

A. CONſtat non poſſe corporaliter, niſi aſſumpto corpore. Certum enim eſt dictum B. Ignatii, *epiſt. ad Smyrnenſ.* incorporea videri a corporeis non poſſe, quia incorporeorum nec ſpecies, nec figura eſt, aut particula animalis vllius formam habentis, ob naturam quam habent ſimplicem. Conſtat etiam eos corpus vel ex elementis ſibi coaptare, vel ſubingredi & aſſumere cadauer. de vtroque modo, quæ dicenda hucuſque diſtuli, repræſentabo liberaliter. Dixi (corporaliter) nam phantaſtice poſſunt apparere, turbata phantaſia.

SECTIO I.

ALiquando igitur cadauer aliquod aſſumunt humanum vel ferinum,

A & illud mouent ac impellunt motu non vitali, ſed locali tantum, ſicut aerem poſſunt impellere, & hoc corpus, præſertim nondum valde diſſolutum, puto, ſi Deus permittat, poſſe illos ita attemperare, vt ſenſum tactus omnino fallant. Nec video quidquam ab homine docto ac pio, in medium allatum, quod me ab hac ſententia deducat. Imprimis quod ex D. Luca [a], proponitur a c. vl. v. 39.

B dictum Domini, quo ſe vere corporatum, & non phantaſticum ſpiritum eſſe probabat, *Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*: id ad rem non multum facit, certe non vrget. Solum enim Dominus probare voluit, poſſe illos cōtactu ſentire & diiudicare, viſu ſe nō decipi, corpus enim ipſum habere, verum, quia tangibile: & proinde nudū phan-

C taſma, & fictitio corpore indutū nō eſſe. Nulla vero hic erat cogitatio, de cadauere aſſumpto. Hoc enim carnē & oſſa habere manifeſtum eſt, quo argumēto Chriſtus probat, ſe ſpiritum non eſſe: Quod illi exiſtimabant, quia videbāt ianuis clauſis ingreſſum, q̄ corporeæ rei repugnabat, tam viuæ, quā mortuæ. Et quia, palpatione tantum poterant, corpus eſſe, cognoſcere, non vero, cuius

D eſſet corpus: ideo iubet etiam oculorū vti ſenſu & *videre* (nam proprie hic vox ſumenda, vt textus indicat) *manus & pedes*: ex quorum vulneribus reliquis, certo deprehenderēt ipſum illum eſſe, qui triduo ante fuerat crucifixus [b]. Ex b Sic optime Ioann. Maldo. ib. quibus patet verba Domini veram certamque ſententiam habere, etiamſi corpus diceremus à dæmone aſſumptū, ſic ab eo temperari poſſe, vt tactus

E ſenſum fallat. Quid, quæſo? nonne dæmon longe admirabiliora efficit quotidie, quam, ſunt ſimulare carnis molliciem, oſsis duritiem, teporem ac ſuauem calorem, qui corporis attactu

percipitur, & cæteras tangendi quali-
tates? Dico has eum ſimulare poſſe, nō
dico veras exhibere poſſe, vera illa &
vitalia, ſunt corporis viui, & ab anima
informante procedunt: ſimulata, &
proxime adumbrantia non requirunt
animam informantem, & à ſubſtantia
intellectuali, (eatenus vt externo ſen-
tienti talia appareant.) poterunt perfi-
ci. Quod adferunt de cadauere hominis
recenter mortui, in eo etiam adhuc ca-
lido deprehendi, deeſſe qualitates illas
ſuauis ac vitalis teporis, facilitatem mo-
uendorum membrorum, & pro molli-
tie rigorem quendam ſucceſsiſſe: id to-
tum concedimus. Negamus autem,
quod inde ad cadauera per malignum
ſpiritum aſſumpta argumentātur. Eſto
illic eadem ſit corporis ſubſtantia, quæ
& hic adeſt, eſto adſint qualitates plu-
res eædem, vtpote calor ille reſiduus.
Tamen adhuc deeſt huic cadaueri non
aſſumpto, quod ſimulet illa reliqua quę
diximus. At in noſtra viſione, dæmon
ineſt cadaueri, cuncta illa ſimulans.
Minus eſt adfabre ſimulare, quam ve-
re efficere. Quare nec illud ſequere-
tur, non poteſt corpus adhuc calidum
illa per ſe ſolum præſtare atque effice-
re, ergo nequit dæmon in cadauere
aſſumpto illa eadem tam callide & ar-
tificioſe ſimulare, vt tactum fallat. Cur,
qui ſenſum principem (nempe viſum)
poteſt decipere, non queat tactum, ſen-
ſum maxime terreſtrem, & viliſsi-
mum, minimeque ſpiritualem? Quod
vero quidam hæc cadauera adſumpta,
vt & aerea corpora formata, deprehen-
derint eſſe tactu frigida & horrida, vt il-
li apud Alexandr. *Genial. dier. lib. 2. ca-
pit. 9.* & apud Cardanum, *lib. 16. de rer.
varietat. capit. 93.* & alii, de quibus po-
ſtea: id inde prouenit, quia vel dæmon
teporem illum non vult adumbrare,
vel quia non permittitur id à Deo fa-

A cere: quo ſenſu etiam accipiendum, c in 2.2. q. 95. ar. 5.
quod refert Caietanus *c*, cuidam de hoc
frigore & horrore corporis querenti,
dæmonem reſpondiſſe, *ſe non poſſe me-
lius facere*, videlicet, Deo obſiſtente, vel
ſaltem non concedente. Si quis exem-
pla requirat harum apparitionum, le-
gere poterit apud Guilhel. Pariſienſem,
P. vlt. de Vniuerſo, aliquando aſſumpto
beſtiæ cadauere deluſiſſe militem: qui
B cum putaret ſe formoſa potitum virgi-
ne, inuenit ſe in amplexu cadaueris
belluini tabe ſoluti, fætidiſsimè iacen-
tem. De Polycriti apparitione, & ſpe-
ctro filium deuorante, iam ſcripſimus
non vno loco. Fabulæ ſimile videtur, a li. de mirabilib. & longæuis.
quod Phlegon *a* retulit, ille tamen ocu-
lata ſe fide Trallis teſtatur cognouiſſe.
rem ſic narrat, vt vtar compendio:
Philinnium Damoſtrati hoſpitis &
C *Charitus filia, Machatem hoſpitem a-
mare cœpit, indigne id ferentibus paren-
tibus, mœrore mortua, & publice fuit
funerata. Sexto poſt obitum menſe, cum
eo reuertiſſet Machates, ingreſſa ad illū
Philinnium hoſpiti ſe, poſt longa collo-
quia commiſcuit non ſemel illo veſperi,
quo, & cum eo cœnam ſumpſit, & annu-
lum ferreum & poculum inauratum à
Machate dono accepit, ipſi viciſsim an-*
D *nulum aureū & faſciam pectoralem de-
dit. Nutrix, dū pergit ſedula, ne quid ho-
ſpiti deſit, ſatagere, videt cum eo in le-
ctulo iacentē alumnam. Læta parentib.
id indicat. Illi ſtupentes accurrunt & al-
tero die vtrumque deprehendunt, &, cū
eiulatu, dormientem cum hoſpite filiam
amplectuntur. Sed toruus in eos intuens
Philinnium, ô vos crudeles (ait) in filiam*
E *parentes! ergone vos inuidiſſe mihi meo
Machata, paterna in domo vel triduum
ſolidū frui? Magno vobis dolore hæc, ſiue
curioſitas, ſiue duritia ſtabit. Renouabi-
tis dolores præteritos, & filiā iterato ſe-
pelietis. His dictis, expalluit & concidit*

cadauer mortuo uerũ ſimile, ſeu poti⁹ (vt erat) *mortuũ: Cõcidere ſimul oppreſſi mœrore parens vterq́; Re populus & magiſtrat⁹ intellecta, iubẽt ſepulchrũ aperiri: vacuum id corpore repertum. Erãt in eo duntaxat annulus ferreus, & ſcyphus auratus, dona Machatæ: ſed in cubilo & lectulo; inuentum cadauer Philinnii, & Hilli cuiuſdam auguris conſilio, vt prodigium, eiectum extra vrbis limites, auibus ac feris deuorandum. Ipſe Machates, à ſpectro videns ſe deluſum, ſibi paulo poſt manus, ignominiam non ferens, conſciuit.*] hæc à Phlegonte; fuſius narrantur; illo Phlegonte, cuius auctoritate & Iuriſconſultus Paulus *b*, & Origenes *c*, ad probandam Eclypſim, quæ Chriſto accidit moriente, vtuntur. In hiſtoria quoq; Laodunenſis energumenæ Nic. de Obry, legimus Diabolum Baltazirm, aſſumpto ſuſpendioſi corpore, conatum abigere ab ea exorciſtam.

b L. antiqu D. ſi pars hered. per *c* cõt. Celſ. & tractat. 29 in Mat.

Agrippæ facinus non abſimile habens infra, *q. 29. ſect. 1.* addam nunc, quæ de eadem re Cæſarius Monachus Eiſterbacenſis, *libr. 12. Miracul. c. 3.* ſcribit; cuiuſdam Principis Germani mortui corpus integro priuſquam ſepeliretur anno, dæmonem geſtaſſe, & ita rexiſſe, quaſi illud vegetaret (ita namque intelligendum quod ſcribit; *ſpiritum illud loco anima vegetaſſe*,) non enim potuit informando, nec in eſſentiam eius illabendo; ſed duntaxat vt in loco exiſtens vitales eius actiones per illud imitando: vt docet multis Toſtatus, *in Exod. c. 7. q. 13. cum ſeqq.* Subdit Cæſarius ſimilia legi in vita S. Patricii Hibernorum Apoſtoli, de quodam homine, in cuius corpore multis annis Diabolus habitans pro anima, ad nutum viri ſancti tandem exiuit, corpus vero corruit, & in puluerem redactum fuit. Et, *cap 4.* clericus (ſcribit) quidam adeo dulcem vocem habebat, vt audire eum deliciæ putarentur: donec religioſus quidam vir ſuperueniens, monuit hominis vocem non eſſe, ſed diaboli; dæmonemq; adiurauit; quo diſcedente, cadauer corruit planiſsime fœtens.

Denique multæ falſæ reſurrectiones gentilium huc ſunt referendæ: & cõſtat cum ſagis vt plurimum induto cadauere diabolum ſiue incubum, ſiue ſuccubum, rem habere; vnde & in hoc genere hominum, cadueroſus quidam fœtor graueolentiæ, cernitur.

SECTIO II.

Aliquando ſibi, elementare corpus diabolus circumdat, idq; efformatum qua pollet induſtria, vnit ſibi non aliter; quã motori intus exiſtẽti corpus mobile & inanimũ vnitur. An poſsit ex ſolo aere materiam deſumere equidem ambigo, & puto, ſic aerem condenſari non poſſe ſolum, vt quid ſolidum exhibeat: ſed ſiue poſsit, ſiue non poſsit; ſolet quod facilius, partes aeri (quo maximam partem vtitur) commiſcere terreas, & aqueas, nubium, vaporum, exhalationumve, vt & colores facilius hac mixtione exprimat, & facilius membra conglutinet, & condenſet; quæ ſententia Lud. Molinæ eſt, & antiquiorum *d*: nec argumentum, quo quidam vtuntur *e* ad probandum ſolo ex aëris elemento corpus aſſumere, nos ſtringit; cum tantum probet, eos ab aëre partem potiſsimam mutuari. Hinc alii cenſent corpus hoc tale fore nunquam, vt nequeat tactu deprehendi, verum corpus non eſſe. Sed rationes, hac ipſa quæſtione diſcuſsi. Chriſti Domini dictũ *f*, oſtendi alium habere ſenſum, quam ipſi arbitrati. Addo, quod in libro Geneſis legimus *g* de Angelis Abrahamo apparentibus, quorum pedes abluti, nec deprehenſi tactu; id ab ipſis eludi potius,

d vide Molin. 1. pa. q. 51. artic. 2. diſp. 2.
e Anglez. in 2 d. 8. q. 2. diffic. 8.
f Luc. vlt. v. 39.
g Gene. 19.

tius, quam diſſolui: aiunt deceptum Patriarcham, præoccupatione opinionis; eo quod viros putaret, quæro, cur non igitur, quicumq; viros putant, hac præiudicata ſententia iudicent viros eſſe? An ſolus Abraham cæteris imprudentior? Ipſe ille, quo nituntur. Caietan. *b* fatetur verorum oſsium & carnium ſimilitudinem, non modo viſibilem, ſed etiam palpabilem, & ſolidam exhibere. *Solidam*, ait, non inſtar aeris diffluentem, aut duritiei duntaxat aliquid modicum habentem. Quod vero *libr. 3. cap. 6.* apud Cæſarium diabolus dicit, quando corpora à dæmonibus ſic aſſumuntur ea dorſo carere: ludebat puellam mendaciſsimus. Quod dixi elementorum aliqua opus commixtione, nec Maro ignorauit, cum cecinit *i*.

b d. art. 5.

i Æne. 10.

Tum Dea nube caua tenuem, ſine viribus, vmbram.
In faciem Æneæ, viſu mirabile monſtrum,
Dardaniis ornat telis, &c.

Ecce non aëre ſolo, ſed nube mixta. De vapore Sprengerus, *in Malleo*, docet, viſas veſte ſubducta in agris mulierculas, corpus motitantes, criſſanteſque ſolas; & adſpectum mox dæmonem vaporis ſiue exhalationis atræ habitu, recedentem. Mantenſes magi, Mirabellius & ſocii, Pariſiis combuſti, in iudiciaria confeſsione dicebant, ad hanc corporum aſſumptionem dæmoni duo eſſe neceſſaria, ventum ſecundum, & lunam plenam, nam ſi ventus ſit aduerſus, non poſſe corpus coaleſcere; ſi vero ſit Luna decreſcens vel corniculans, non poſſe defectu materiæ formare corpus niſi valde puſillum, & pro Lunæ augmento maius, maiuſque. Placet hoc Creſpeto, *l. de odio Satanæ diſcr. 27.* ſed mihi ridiculum videtur: quaſi nequeat dæmon; Deo nō impediente vētum ſedare aut excludere; & defectum illum Lunaris influxus ſupplere. Scilicet aër & nubes de oſtrino genere ſunt, quod Lunæ augmenta conſequi ſolet, & decrementa imitari. Dæmonis apparitio in corpore elementari fuit illa frequens viſio fratrum Tarquiniorum apud Dion. Halycar. *a*; talis Athenodori apud Plinium *b*, quicquid dicat Franc. Picus, *libr. 1. de prænot.* illud enim puto axioma & regulam ſtatui vere ac puto poſſe; In gentilium & damnatorum (quia fidei expertes) apparitionibus non animam (niſi ſpeciali Dei priuilegio, de quo vnde conſtat in Athenodori viſione?) defuncti apparuiſſe, ſed eius loco cacodæmonum quempiam. Tales etiam putarim omnes apparitiones ſpirituum, ocioſa cum hominibus & varia multipliciaque colloquia miſcentium, teſtatur de Facio patre ſuo Cardanus; & merito omnes ſuſpectum habent Sortilegii, ſiue pacti cum dæmone. Teſtatur Melanchton (*libr. de anima*) ſe & colloquia & diſputationes cū pluribus ſpectris inſtituiſſe, ſanctitas hæc curioſitas nuda, an occultum pactum? nihil iudico, rem in medio relinquo. Tale haud dubie ſpectrum incœſtuoſi Perſæ, cuius ſemper cadauer terra eiiciebat, de quo prolixa commemoratio apud Agatiam reperitur, *libr. 2. belli Perſici extremo*, tales viſiones fuere Gentilium Idolorum, vt Caſtoris & Pollucis ad lacum Iuturnæ *c*; vt L. Domitii Aënobarbi *d*, vt Amitis Perſæ *e*; vt quod apparuit Dioni Siracuſano *f*, vt Curtio Ruffo *g*, vt Imperatori Pertinaci, apud Capitolinum, vt Tacito Imp. apud Vobiſcum, vt Conſtantio & Iuliano apud Ammianum *h*, Valenti apud Zozimum, & apud eundem Serenæ vxori Stilichonis: alia præter hæc congeſsit Pet. Thyræ. *lib. 1 de apparit. ſpirit. cap. 9.* Et talia ſemper ſpectra quæ

a libr. 5.
b libr. 7. epiſt.

c Symmac. lib. 6. epiſt. 29.
d Sueton. in Nerone c. .
e Cteſias in fragmẽ.
f Plutar in vita Dionis.
g Tac lib. 11 Annal. & Pli. Iun. l. 7. epiſto.
h Capitol. in Pertina. Vobiſcus in Tacit. Ammian. libr. 21. & 25. Zozi. lib. 4. & 5.

ſubito

ſubito euaneſcunt, poteſt enim elementaris ſubſtantiæ ſubita nimiaque rarefactione ſe ſubducere oculis.

Illud diſcrimen nunc occurrit, cum in cadauere apparent; non poſſunt vel alteri viuenti corpori cadauer illud circumdare, vel ipſi ſic induti corpus vllum ſubire, repugnat enim corporis ratio, quia nequeunt dimenſiones quantitatiuæ inuicem, ſine vero miraculo, penetrare. Sed quando apparent in aſſumpto corpore elementari, licet, vel omnino nequeant, vel difficillime queant (prius opinor) aliud corpus ſiue cadauer ſubire; poſſunt tamen vero & viuenti corpori, elementare iſtud circumdare, vt homo ſic indutus, vel aliud animal, multo maius, immo & gigantæum videatur. Nihil video obſtare, cur nequeat. Suadet etiam aëreæ ſubſtantiæ facilitas ad dilatandum; ſiue rarefaciendum, & ſpiſſandum denſandumque; quam merito Pſellus cauſam tradidit; cur ſpectra, tam breui ſpacio, creſcere & decreſcere videantur.

Tertium genus inuenio rariuſculum dæmoniacarum apparitionum, per figmenta quædam ſeu ſtatunculas, de quibus exhibebo quæ didici à Thoma Brabantino, *libr. 2. de bono Vniuer. cap. 57. pag. 21.* vbi ſcribit in hanc ſententiam; *Gunerchena Brabantiæ villa eſt ſolemnis & nota: in hac quidam iuuenis puellam virginem adamauit: cumque pro eius nuptiis parentibus eius loqueretur, & illi renuerent: puella medio tempore incidit in febrem acutam, qua ingraueſcente omnibus mori viſa eſt. Luctu ergo facto, campanæ quaſi pro mortua pulſatæ ſunt. Nec mora, iuuenis amator puellæ de villa eadẽ in crepuſculo noctis tranſibat ad aliam, & cum per dumeta pergeret, audiuit vocem quaſi fœminæ lamentantis: ſollicite ergo diſcurrens, & quærens auditam, inuenit puellam, quam*

A *mortuam æſtimabat, cui & dixit: Mortuam te plangunt tui, & huc vnde veniſti? Ecce ait, vir ante me vadit, qui deduxit me. Stupefactus ad hoc iuuenis, cũ neminem alium niſi puellam videret, audacter rapit eam, & in domum extra villam protinus, occultauit. Hinc regreſſus in villam amicis ſuis loquitur, ingreditur ad patrem puellæ cum amicis ſuis ſedentem ad funus: quærit ſi filiam ſuam ſibi* B *daret, quam quaſi mortuam deplangebat. Cui pater admiratus reſpondit: Numquid pro Deo mihi es, vt mortuam reſuſcites & accipias in vxorem? Cui iuuenis, Tantum (ait) libens ſpondeas, vt filiam tuam habeam in vxorem, ſi viuam reddidero & ſanatam. Cui pater conſentiens, dictum coram omnibus confirmauit. Mox iuuenis reuelato linteo, quo cooperta putabatur figmen-* C *tum mirabile, quale à nullo hominum fieri potuit, inuenerunt. Dicitur autem ab his, qui figmenta huiuſmodi diabolica inſpexerunt, eſſe interius putrido ligno ſimilia, leuique exterius pellicula circumducta. Hinc reducta puella eſt, & patri reddita: ſanaque poſt dies aliquot dictum iuuenem maritum accepit, & vſque ad tempora noſtra incolumis perdurauit. Simili pro-* D *pe modo, cum quidam in confinio Flandriæ ſororem languidam & mortuam putatam, ſub eadem die, antequam ſepeliretur figmentum, inter arundineta iuxta maris littora inueniſſet, reduxit eam ad propria, & ingreſſus domum, vbi ab amicis quaſi mortua plangebatur, diſcoopertum figmentum extracto gladio in fruſtra concidit, horrentibus cunctis & clamantibus, Cur in fu-* E *nus ſororis, tanta crudelitate ſæuiret. Et mox ſubridens, crudelis, inquit, videor in ſororem? Non eſt illud ſororis corpus, ſed figmentum & illuſio dæmonum. Et hæc dicens ſecum cunctos accepit, & ad-*

dux t ad domum propriam, & eu ſororem reductam eſt. n ſtri. Et hec vſque ad tempora oſtra permanſit.] Si quæras, quid de his ſentiam; dicam cum Alb. Magno & Cantipratenſe, mihi non liquere. Fieri poſſent à dæmone Deo permittente: Sed arbitror in his duobus exemplis, quoad illud primum procum, & in ſecundo hanc forte virginem Satanæ partiarios fuiſſe.

SECTIO III.

VVlgatis perſuaſio eſt, ſemper in his corporibus aſſumptis aliquid obuium oculis, quo deprehendatur dæmonicum eſſe ſpectrum, facile crediderim, ſic contingere. Sed puto ſi maiore poteſtate non impediantur dæmones, poſſe qua velint apparere forma, humanamq; perfectam, & omni ex parte pulchram, pulcherrimamq; exhibere. Qualem ſe fortaſsis exhibuit B. Alberto Carmelitæ, à quo crucis ſigno obiecto fuit fugatus; vt narratur à Ioan. Maria Compoſtellano, *initio vitæ S. Alberti*. Verum ſolet ei obſtare Dei voluntas, quæ vt ſemper aliquid adſit, quo detegatur impietas & impoſtura; ne quam mortales ignorantiæ iuſtam excuſationem prætexant; certis animalium formis dæmonia nondum vti permiſit, vt columbæ, ſeu ouiculæ, ſeu agni: forte quod agnus verus ſit Chriſtus Paſtor bonus veruſque; & in columbæ ſpecie Spiritus ſanctus ſolitus ſit apparere, & quia hæc animalia dolo carent, & nullũ inferre, ſolent damnum, vt docet Tyræus ſup. Libentius induit animalia, in quibus aliqua ſunt quæ merito culpes. Hirci forma ſeu capri valde ei antiqua eſt: & quia hircus Numen Ægyptium eſt, cenſet Moyſes Maymon, *in doctore dubitantium* iuſſos Hebræos in ſacrificiis hircum offerre. Et olim Iupiter

A Hammon in Hirci forma colebatur, dictus *Hammon*, quaſi *Chammon*, à Cham inuentore Magiæ. Hodie etiam ſolemne illi, quando pactum expreſſum iuit, offerre ſe conſpicuum forma virili: poſt pactum, quando adorandus, ſemper in forma hirci, vt ſibi accidiſſe fatebatur Ioann. ille Stapulenſis, & obſcurius innuitur in confeſsione Doctoris Edelini apud Iaquerium, *capit. 4.* & habetur a-

B pertiſsime in ſententiæ Auinionenſis breuiculo, quod verbotenus dabo, *li. 5. ſect. 15. circ. fin.* Aliquando à facientibus homagium non cernitur, vt narrat Meierus, *Chron. Flandriæ anno 1459.* quando tamen ſe adorandũ proponit, ſemper id in forma caprarum mariti, & quidem fœdi aſpectu, atri, olidique. Huius rei variæ cauſæ redduntur. vna quoniam, ob reuerentiam verbi incarnati,

C Deus non patitur eum tunc aſſumere humanum ſchema. Et hoc ſenſu Sebaſtia. Michael, *ſt. vol. 10 Pneumalog.* arbitratur ad litteram accipiendum, quod *Apoc. 13. v. 4.* traduntur impii beſtiam adoraturi, hoc eſt Diabolum in beſtia forma. Sed cum beſtia illic vocetur ipſe Antichriſtus, iuxta D D. Hippolytum, Methodium, Ireneum, Aretham & alios; conſtat hunc ſenſum non eſſe lit-

D teralem. Illud verius, quia coluerunt olim diabolum in forma hirci, ideo dæmones; vocari SAHIRIM hoc eſt pilosos, ſeu hirſutos, vt ſolet aliquando D. Hieronym vertere, *vide c. 17. Leuit. & c. 13 Eſai. v. 21. & c. 34 ver. 14* Nam *Sahir*, Hebræis, *hircus*, dicitur, vt Latinis, à pilis & horrore; vnde fors etiam *Satyri*, nomen deductum. Confirmat Kimchi, *in radicum libro*, dum ſcribit; שעירים

E *Sahir*, vocari diabolum, quia ſolitus hirci effigie ſe conſpiciendum præbere. Illud etiam notat Michaelis, *d. & capit. 17. verſ. 7. Leuit. LXX.* non temere vertiſſe *ματαίοις*, quaſi dicant, *Fatuellos*

vnde

vnde deducta vox Longobardica, *Mastoni*, litteræ omiſsione; quos Galli ad verbum vocant, *Folletons*; & alii per abbreuiationem, *Follons*, quia riſum excitant riſu, tripudo, ſibilo cantu, &c. quod dæmonem feciſſe conſtat ex vita D. Antonii, & D. Thom. *1. 2. quæſt. 89. artic. 4. in argument. 3.* Ego tamen illud *ματαίους*, pro vanis potius acceperim; vt reſpexerint ad *Elilim*, nomen idolorum. Nam idolis ſacrificare eo loco prohibetur, hoc eſt dæmonibus qui vana idolorum ſpecie colebantur.

Alia cauſa reddi poteſt, animalis huius ſalacitas, ſuperbia, & alia vitia, quæ moribus & actionibus ſuis dæmones ſtudioſe imitantur, vt multis oſtendit Remigius, *libr. 1. capit. 24.* Denique hircum ſeu capram; *vt legimus in vita S. Radegundis lib. 2. quem ſcripſit Baudomina Sanctimonialis eius coætanea*; induit, quia hircorum, qui à ſiniſtris locandi eſt caput: ſane hac vt plurimum forma adoratur. vt exemplo Edelini Doctoris Sorbonici probat Gaguinus *a*, & aliis Torquemada: idque ab antiquiſsimis Theſei temporibus manaſſe cenſet Remigius; equidem prius ex ſacris opinor prophetarum teſtimoniis id deduci poſſe, in quibus, *Zairim*, vocantur, vt docui. Quando vult familiaritatis & fidei ſpecimen præbere, catti, vel canis ſumit effigiem. de cattis, quotidiana Lamiarum confeſsio fidem facit; de cane, Agrippa Cornelius, & Simon Magus, tales nacti paredrios. Si quis aliquo deuehendus, equum induit. teſtis de Hadingo Olaus, de Comite Matiſconenſi, Petrus Clunicenſis, & Hugo Floriacenſis *b*: ſi per locum anguſtum vel rimam ſubiturus, vel cuſtodibus illuſurus, veſpertilio, Muſculus, vel muſtela fit *c*. Si qui præſentes ſint, colloquium impedituri, vel quos velit latere, muſcam induit, & partes auribus vicinas occupans, quæ vult, inſuſurrat *d*: ſi vt gregem laceret, vt ſæuiat in animantes homineſve; induit lupum: *e* ſi quos terrere velit aut turbare; vt Gallus gallinaceus magnus & ferociens Pachomio, (*Metaphraſt. apud Surium menſe Maio*) vt coruus aut vultur S. Romualdo, (*Damian. in eius vita*) vt vulpecula vero apparet Hilarion. *f*; vt canis Dunſtano (*apud Surium in eius vita menſe Maio*;) vt Serpens, Leonardo Corbeiacenſi; *g* vt draco, D. Margaretæ, & Ferd. Gunzaluo, Caſtellæ, Comiti, eiuſq; exercitui: *h* Si ad malum, ſpecie boni, vellit inducere; apparet forma Chriſti, vt D. Martino apud Seuerũ; vel in forma Dei, vt Theodoræ viduæ; vel in forma angeli, vt D. Iulianæ *i* Denique formam capit, quæ inſtituto maxime ſit accommodata: &, quia ad omnia fere idonea eſt humana, hanc vt plurimum effingit, nõ eodem modo. Scribit vetuſtus ſcriptor in vita. S. Roberti Abbatis; *Nocte quadam vir ſanctus vidit malignum ad chori aditum conſiſtere, & conari quidem ſæpius ingredi, ſed fruſtra tamen. Habebat formam ruſtici præcincti, nudis longiſq; tibiis ferentis à tergo ſportulam, & ad pectus lignum funibus innexum. Cœpit porro producto collo circuire chorum, oculos in fratres attente conjicere ſi quia poſſet forſitan gratum ſibi in aliquo cernere. At vero Dei inſtantius orante, & fratres à corpore excitante, improbus explorator diu fruſtra expectans: cum nil ſe proficere videret, indignabundus ad chorum fratrum conuerſorum ſe contulit: illis quoq; cunctos curioſe cõtemplans: ſi quos videret ſomnolentos, cachinnans ſprevit: ſi noxiis cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applauſit. Tandem inter nouitios reperit iuuenem quendam animo ad illicita euagantem, nec niſi ſolo corpore illic præſentem, immo etiam clandeſtinam fugam*

a lib. 10 hiſt. Franc. Torquem. Hexam. 1. Remig. libr. 1. dæmonol. cap 13.

b Olaus li. ... Pet. Clun. ... mira- ... Hu ... in ... on. ... rill in ... S Da

c Daniel. Apul. in Mileſia.

d Ioan. Nider. lib. vlt. Formica.

e Remig. d. cap 13.

f D. Hier. in Hilarione.

g Marulus lib 5 c.

h Rodericus Sancius par. 3 Hiſt. Hiſp. c. 21.

i Marul. ſupr.

meditã:em. animaduertens igitur illum ſuæ ſortis eſſe, fuſcinula apprehenſum, in fiſcellam ſuam proiecit, & celeriter inde ſe proripuit. Cernens id vir ſanctus multum pro ſalute illius anxius & ſollicitus, mane diligenter iuſſit illum inquiri. Sed ille, ante auroram vagus & profugus, excuſſo ſuaui iugo Chriſti, ſecutus erat inimicum. Adiunxit autem ſe hominibus ſceleratis deditusq́; latrocinis, nõ diu poſt captus eſt, & capite plexus, miſerrime è vita exceſſit. Eidem in Nuptiarũ pompa dæmon apparuit calamiſtratus, procaci vultu, & actioſus, *vide Sur. tom. 3. Iun.* 7. Maximo Rhegienſi apparuit, vt nauis & nautæ recens appulſi: Euagrio, vt clericus hæreticus: Macario, ſemel vt meſſor, ſemel vt pharmacopola: Nathanaëli ſemel vt agazo agens aſinum, ſemel vt ſeruus lorarius: quæ Marulus & Sabellicus, ex vetuſtioribus, teſtantur. *k.* Apelli Apparuit, vt pulchra, & compta, & illecebroſa mulier: ſed hic prudenter eum ferro, quod verſabat, candente abegit *l.* Sed quantumuis ille velit, pulcherrimam hominis ſimilitudinem repræſentare: quæ Dei bonitas eſt, tantum ſolet aſſumere, quã & qualem Deus permittit, teſte D. Chryſoſt. *hom 4. de Lazaro*: & ideo vel ipſo inuito fieri videmus, vt qui non obeſæ nimium mentis ſint; ſemper, ſi attendant, fucum queant deprehẽdere. Aut enim ſe oſtendũt dæmones humano corpore atro, illuuioſo, ſqualido, fætente, tetro, ac formidabili: ſaltẽ obſcuro, nigro, fœdoq; vultu; naribus vel deformiter ſimis, vel immane aquilis; oris ritu ſparſo, profundoq;, luminibus valde abditis flammantibusq;, manibus pedibuſque obuncis ac vulturinis, ſtrigoſis brachiis cruribusq;, & admodum villoſis, caprinis etiam vel aſininis tibiis; vno ve vtroque pede bifido corneoque, interdum & ſolidungulo; interdum mutil.

k Marulus d. ca. 7. Sabel. lib. 10. exemplar. cap 3.
l Soſomẽ. libr. 6. c. 28.

m Sebaſt Michaelis Pneumal cap 4. Tyræus lib. 1. de appar. ſpirit. ca 9 Binsfeld. de confeſ maleſ. præludia Remig lib. 1. demõ. c 7 8 10. 14 & 23. & lib 3 c. 10. Ananias libr 3 de Nat dæmon.

A pede altero, vel vtroq; demum ſtatura corporis nunquam iuſtâ ac decorâ, ſed cui ſemper adſit aliquid inſolitæ notæ, & deformitatẽ prauitatemq; dæmonis prodentis. probant iſta veteribus recentibuſq; exemplis alii *m*: & nos iam multa in medium attulimus. Sane morituris ſolet maxime terrifica apparere ſpecie, vt B. Martino apud Seuer. Sulpitium: vt Florentio illi, cui viſus ore va- B ſtam flammam, naribus fumum fundẽs ſulphureum [*Blaſius Melaneſius, in vita S. Ioan. Gualberti.*] vt B. Odiloni apud Suri. in eius vita. 1. Ianua. vt B. Oportunæ ferociens in ſpecie nigerrimi Æthiopis, capilli & barba ſtillabant quaſi picẽ calidam & liquidam, oculi ferrum ignitum & ſtricturas ſcintillans.] *Adelelinus Epiſcopus in eius vita apud Sur. menſe Aprilis.* cuius rei rationem Angelus red- C didit B. Aichadro, hoc à Deo permitti, vt hic ipſe terror tam terribilis viſionis expiet in ſanctis, ſi quid adhuc expiandum in illis eſſet reliquum; vt ſcribit Fulbertus, *in vita Aichadri, apud Sur. menſe Septembr.*

In hoc aſſumpto corpore loqui illos poſſe & ſolere, teſtatur omnis antiquitas; quæ & oraculorum ab eis fuſorum, & antrorum, quercuum, ſtatuarumque D loquentiũ (de quibus actum alibi) meminit: eoq; pertinent etiam caluariæ ſeu capita mortuorum Gentilium, in quib. dæmones locuti; vt caput filii Policriti, de quo Phlegon *a* ex Hierone Alexandrino; caput Publii, de quo idem Phlegon ex Antiſthene, caput Gabinii, de quo Plinius Senior *b*; & cranium Magi, de quo Franciſc. Picus *c*; & alterius Magi, de quo Melchior Flauinus Mi- E norita. *d* Sciendum quod omnes vitales actiones dæmonibus natura denegauit, quia proprie carent corpore. & ideo, non magis quam Angeli, putandi vere comedere, vel bibere potu cibóue

a li. de mirabil.
b libr. 7. cap 52.
c libr. 7. de prænot. c. 10.
d li de ſtatu animarum poſt obitum.

corpoream.

corpoream: qua de re dubitare (videtur Origenes dubitaſſe Dialog. 3. de Chriſto homine) vt cenſeo, non philoſophicum nec Catholicum eſt, ſed delirium ſequi recentiorum Rabbinorum. philoſophicum non eſſe norunt omnes philoſophi, & optime probat Toſta, q. 11. in Exod. c. 7. Catholicum non eſſe confirmat S.S. Tobiæ 12. ver. 23. Rabbinicum eſſe patet ex Anoth Natali, vbi homo demens, ſcribit dæmones tria cum hominibus habere communia, edere ac bibere, venere vti & prolẽ gignere, & mortales eſſe. Quis non rideat hæc hodie etiam inculcari ab homine Caluiniſta; cui Tobiæ liber non eſt Sacroſanctus? cum itaq; loqui ſit actio vitalis, ſequitur loqui cum videntur dæmones, non loqui proprie, & vitali actione, ſed producendo ſonum in aëre humanæ voci ſimilem, & adſtantium auribus inſonantem, vt notat Gregoras *e*: ad eum ferme modum, quo quis artificioſe quopiá inſtrumento; puta tibia vel tuba: ſonum vocis humanæ exprimat: vel quo modo cauæ valles exceptam ac repercuſſam vocem articulate admodum reciprocant: vel, vt, criſpi numeratione pectinis, organa pneumatica in varios accentus ac tonos ſolum diſcriminant, *lege ſi lubet Toſtatum in d. c. 7. q. 15.* Sermone vt plurimum vtuntur, quo regionis illius incolæ, vt Pſellus tradidit *f*. Sed (quod notandum, nam & hinc fucum queas deprehendere) vtuntur voce ſtridula, ſubſibilante, confuſa, obſcura, debili, puſilla, & quaſi ex dolio, vel per teſtam rimoſam; docent hoc Sagarum confeſſiones plurimæ, apud Remigium *g*. Poteſt autem diabolus, quando in aſſumpto corpore apparet, videri: & quando loquitur, audiri, à quibus tantum vult, cæteros vero latere idque naturaliter. Si nempe quoad nonnullos, & non quoad alios, ex parte organi, vel obiecti adferat aliquando impedimentum, vt ſi medium impediat ita, vt per illud ſpecies ad oculum vel auditum non perferantur, vel ſi ipſas ſimilitudines, prohibeat, vel quos latere vult in extaſim rapiat; ad alios vero, à quibus audiri & videri vult, ſinat ſimulachra & ſonos libere commeare, & imaginationem eorum ad alia nulla abducat *h*.

E. *e* lib. 5. hiſt. Byzantinæ ſub fin.

f libr. de dæmonib.

g lib. 1. dæmonolat. cap. 8.

h Alber. & Rich. in 2. d. 8. Angl. q. vnic. de dæmon. ar. 4 dub. vlt. Ananias d. libr. 3. & alii.

SECTIO VLTIMA.

PRocurare denique, vt dæmones nobis appareant, vel, vt defunctorum animas nobis repræſentent (quod illi facere reuera nequeunt) nullo modo licet, immo Mortale eſt peccatũ.] Nã, vt ſocios, vocare non poſſumus; quibuſcum omnis familiaritas nobis eſt interdicta; docent D. Auguſt. *i* & D. Thom. Non vult Apoſtolus, *Nos ſocios fieri dæmoniorum k*. Amice ab illis & precario petere, vel recipere; eſt in aduerſarii caſtra ſe recipere, & transfugere à Chriſti Eccleſia. Per modum imperii & compulſionis non poſſumus eos adigere, niſi quatenus ſumus ad hoc à Deo delegati per exorciſticam dignitatem, in cuius exercitio diuinum imperium operatur. *l* Denique etiamſi liceret, ſtultum id foret: quia nihil à dæmone expectandum boni vel vtilitatis: nihil boni confert in homines, niſi maiori permixtum malo; nihil docet, niſi mere curioſum & futile; non obſequitur, niſi vt perdat, & æterno exitio inuolutes diræ ſuæ ſubdat tyrannidi Ex his apparitionibus dæmonum oriri poſſet alicui dubium, Cur illi antiquis patribus viſibiles apparuerint adeo frequenter, nobis hodie non item? Hanc quæſtionem olim Sanctus Ioannes Briglintonius propoſuit S. Guilhelmo Shlegtholmenſi, qui reſpondit; *Antiquorum patrum animos non fal-*

i libr. 2. de doctrin. Chriſtia. c. 23. & Tho. 2. 2 q. 90. art. 2

k 1 Corin. 10. v. 20.

l vide Tyræum libr. 3. cap. 15.

lax ſplendor & inanis gloria, ſed diuina gratia illuſtrarat. Itaque facile illi fraudulentas inimici machinationes peruidentes ſeu pugiles inuicti, illum fortiter expugnarunt. Quod ille ſuperbus non ferens, difficillima tentationum certamina illis obiiciebat, mõſtroſas formas, & teterrimos impetus eis ingerēs, vt vi illos protruderet in peccata. Nos vero, qui facile ei obedimus, occultis tentationum iaculis, cito proſternit, etiamſi nullam nobis terram ſpeciem repræſentet.] Hactenus illius temporis ſcriptor, *apud Surium Octobr. 10.* Addo, tum id Deum permiſiſſe, quia minus periculi ab illuſione imminebat.

QVÆSTIO XXIX.

An diabolus poſſit facere vt homo vere reſurgat?

EMpedocles apud Laërt. *lib. 8.* & cæteri magi, contendunt eſſe quaſdam herbas, quibus mortui ad vitam reuocantur. Xanthus hiſtoricus narrat herba Bali, Tillonem quendam, & draconem vitæ reſtitutos: & Iuba refert Arabica quadam herba ſuſcitatum alium. Sed Archimagus noſtri temporis cenſet, de homine, non poſſe id dæmonem; de cæteris animantibus, poſſe. Sic enim naturaliter muſcas ſubmerſas reuiuiſcere, ſi in cineribus tepidis ponantur; apes ſimiliter, ſi ſucco nepetæ perfundantur: anguillas defectu aquæ mortuas, ſi integræ iniiciantur in acetum, & permiſceatur ſanguis vulturis, & ſub fimo recondantur: intra paucos dies omnes vitæ reddi: Pellicanum pullos mortuos, proprio ſanguine, ad vitam reuocare: Leunculum quoque defunctum voce & ſpiritu parentis reſuſcitari: idem muſtelæ iuris eſſe in catulos. De pellicano & Leone, ſcio veteres multos graues auctores conſentire. *Viciciliuum*, autem paruulam vocant reſuſcitatum Indi, quia putant hieme emori, vere ſuſcitari, vt tradit Fran. Comara, *c. 23. Hiſ. Mexicana* ſed bona cum illorum venia.

1. *Cenſeo, quæ ex putrefactione quoq; naſcuntur animalia, ea poſſe cum vitam amiſerint, naturalibus remediis à dæmone viuificari.*] quia nouit vim caloris putredinalis, & cetera ad hoc requiſita. Notandum tamen, non fore hoc idem animal numero, quia licet materia poſſit adhuc eſſe eadem; ſi corrupta nondum erat: tamen anima, quæ ex eius potentia educetur, de nouo, non erit eadem cum ea numero, quæ perierat. Soliuſque Dei eſt priuilegium poſſe, quod periit, iterum idem numero reproducere: quam ſententiam cæterorum, diſſentiente Scoto, veriorem puto. Scotus enim & Richard. cenſent etiam per naturales cauſas id fieri nonnunquam poſſe *a* Contra Dur. & Marſil. neq; Deũ id facere poſſe *b* Scotum refellunt recentiores *c*, & merito, cum à priuatione ad habitũ non ſit poſſibilis regreſſus iuxta Ariſtotel. *5. Phyſic. & 2. de gener.* D. Dionyſ. (*c. 6. de diu. nom.*) Ambroſ. Lact. & alii Patres, ſemper de hac re, vt de vero miraculo, loquuntur. Durandum iidem Sotus, Sonci. Suar. & alii citati, tam copioſe & fortiter refellunt: vt qui eum adhuc defendere nitatur: is peruicaciæ, & temeritatis notam certe nequeat effugere. Hinc vlterius infero, cum reſurrectio requirat numericam identitatem rei reſurgentis, tum quo ad formam, tum quo ad materiam earumque vnionem: eandem ſaltem ſpecificant: ſolum Hominem proprie dici reſurgere, huius enim ſolius, quia immortalis, eadem perdurat forma: cetera animantia ſi quando viuificentur, improprie

dicuntur

a Scot. in 4. d. 41. q. 3. & Rich. ibid. a. 3. q. 1.

b Dur. d. 43. q. 3. Marſil. ibi. q. 20.

c Capreol. in 4. d. 43. q. 1. in arg. contra ſecundã, & in 5. Metap. q. 6. Sotus d. 43. q. 1. a. 3. Tolet. 1. de gener. q. vlti. Bannez & alii ibid. Suar. in 3. p. q. 53. ſect. 6.

d vide Soarem d. q. 53. ſect. 1. &c.

dicuntur reſuſcitari d. *Quare ſimpliciter loquendo, nec vtrinſecus quidem reſurgant, Satan poterit efficere.*

Cenſeo 2. *animantia perfectiora, & quæ ex putrefactione non naſcuntur, ea naturaliter ab eo vitæ reddi non poſſe.*] quia requirunt perfectiores quaſdam diſpoſitiones, accuratioremque organorum ſingulorum præparationem, quæ non, niſi naturali ſeminis virtute, poſſunt confici. Et hoc apud Simeonē Metaphr. *in vita S. Silueſtri* fatetur Zābre Magus Iudæus, qui taurum verbis in aurem ſubmurmuratis occiderat, eū viuificari, niſi à Deo non poſſe. Quare ſi qua talia nonnunquam viſa ſunt reuiuiſcere, penitus mortua non fuere, ſed mortuis tantum ſimilia: ſicut animantia, quæ certis anni temporibus immota iacent, & q. mortua, poſtea vere ineunte excitantur, & videntur vitæ reddita: vt accidit gliribus, vrſis, & paſſeri vitulino (*h. vicicilino* apud Mexicum, teſte Card. e

e l. 7 de varietat. c. 36.

Cenſeo 3. *non poſſe dæmonem efficere, vt anima vnius bruti, aliud corpus animet.*] quia ſingulæ huiuſmodi animæ ex potentia materiæ eductæ, ſi à materia ſua ſepares, emoriuntur. Sed quid de homine?

B.

Cenſeo 4. *minimam vel nullam dæmonis eſſe poteſtatem,* hoc explico. Non poteſt facere vt homo à mortuis reſurgat: ſiue non poteſt facere, vt anima hominis ſuū corpus ſubintret, & illud viuificet, informetque. hæc concluſionis pars, eſt fide tenenda f, & eſt philoſophię innixa: quia definitum, à perfecta priuatione & totali, non dari ad habitum naturalem regreſſum. miraculoſa itaq; eſt hæc res, quare & Deo propria. Non poteſt dęmon ipſe illud corpus informare: quia ipſe eſt ſubſtantia perfecta & completa, cui repugnat aliam ſubſtantiam, vt partem, componere.

f vide Soar. & Sot. ſup.

A Nō poteſt dæmon animam humanam à corpore ſeparatam iterū illi immittere, vt eam informet: probo, quia vnicus modus eſt naturalis vniendi animam corpori, per generationem corporis, & creationem infuſionemque animæ. Sed hic corpus non generatur. ergo hic non eſt naturalis vniendi modus. Supernaturalis vero modus, qualis interuenerit in reſurrectione, ſoli Deo

B competit. Poſſet dæmon, ſi Deus permitteret, cogere animam damnatam ſubire corpus, vt illud moueat, & in illo actiones aliquas demonſtret: quia ſic ipſe poteſt ſubire, & hanc animam inuitam cruciatu ad hoc poſſet compellere. Poſſunt etiam Magi (ex pacto) per ſuperiores dæmones cogere inferiores: vt cadauer ingreſſi, illud geſtent, moueant, ceteraque ad tempus

C faciant, quibus videantur viuere. Vt factum Louanii à Corn. Agrippa. Is commenſalem habebat nimis curioſum. ſemel profectus aliquo Agrippa, vxori, quam poſtea repudiauit, claues muſæi ſui tradidit, addita prohibitione, ne quem ingredi ſineret. Inconſultus iſte adoleſcens, oportune, importune non deſtitit mulierculam deprecari, ſibi copiam ingrediendi vt faceret, do-

D nec impetrauit. Muſæum ingreſſus, incidit in *libellum Coniurationum*, legit: en illi pulſatio ad ianuam turbatur; ſed pergit legere pulſat iterum neſcio quis: &, nihil reſpondente rudi harum rerum iuuene, dæmon ingreditur. quærit, cur vocatus? quid fieri iubeat? iſti metus vocem intercludit, fauces dæmon. ſic miſer luit pœnam nefariæ curioſitatis. Redit interea domum ar-

E chimagus. videt exſultantes ſuper eam dæmones. vtitur ſolitis artibus adſūnt vocati: narrant rem, vt geſta. ille homicidæ iubet cadauer ingredi, & per forum (vbi ceteri ſolebant ſtu-

dioſi frequentius conuenire) aliquoties obambulare, tandemque corpus deſerere. Ambulauit ille ter quaterue, tum corpus concidit, diffugiente eo qui regebat. Creditum diu, hunc ſubita correptum morte concidiſſe: ſed indicia ſuffocationis initio rem ſuſpectam facere, poſtea tempus omnia diuulgauit, & Agrippa quas pectore occuluerat hęreſes, in Lotaringiam profugus, cœpit euomere.

SECTIO II.

C. OBiiciuntur nobis multæ Gentiliũ narrationes non poetarum modo de ſuſcitatis ope Æſculapii, Tindareo, Glauco, Admeto & ſimil. Sed & grauiorum ſcriptorum. de Ere Armeno narrat Plato: de Gabieno & aliis Plinius, de Zacla Ægyptio Apuleius, de ſuſcitatis ab Appollonio Philoſtratus, lib. 4. de ſuſcitatis à Simone Mago Clemens, & Egeſippus *g* de aliis à Numadio mago in apochryphis Prochorus. Mirum illud Plutarchi, apud quem Enarchus à medicis pro mortuo habitus & relictus, non multo poſt viſus ad vitam redire: ſe dicebat vere reſurrexiſſe: illoſque dæmones, qui eum vita eduxerant, grauiter ab ipſorum Principe increpitos fuiſſe, quod eum, pro Nicauda coriario, rapuiſſent: qui eodem die & hora febre correptus, cum in lecto iaceret, eo morbo deceſsit: Neque hac re contentus, ad teſtandam reſurrectionem ſuam. Plutarcho, qui tunc laborabat, breui incolumem eum fore prædixit: atque ita contigit.] Polychronici auctor Ranulphus *h* narrat Comitem Richardum quadam nocte ſolum, orationis gratia, ingreſſum in templum: inueniſſe ibi mortui capulũ, in quo cadauer erat repoſitum. *Dum autem Comes oraret, ſubito mortuus ille magno cum ſtrepitu è feretro, exſilijt, ac extenſis brachiis, quaſi in amplexus eius ruiturus, ad Comitem acceſsit. Quem cũ Comes ſignum crucis fronti ſuæ imprimẽs fruſtra intenſius, vt recederet adiuraret, ſtricto gladio illum diſſecuit: & exinde ſtatuit per totam terrã circa funera vigilias celebrari.*] Vtroq; admirabilius eſt, quod ex Guagnini, deſcriptione Moſcouiæ, nunc adiiciam; *Populos* ſcribit *quoſdam in Lucomoria, regione, Ruſsiæ, habitãtes, quotannis 27. menſis Nouembris die, vt ſolent hirundines & ranæ: ſic & ipſos præ frigoris brumalis magnitudine mori: poſtea redeunte vere 24. Aprilis die denuo reuiuiſcere. Addit hos, cum ſibi mortem imminere ſentiũt: merces ſuas certis in locis deponere: quas Gruſtenſii & Serpono vutzij vicini populi, ſuis mercibus interim æquiualẽtibus eodem loco relictis, auferunt. Illi reuiuiſcẽtes eas merces ſi iuſtæ videantur, pro ſuis accipiunt: ſin minus, eaſdem repetunt. Vnde lites & bella ſæpiſsime inter eos oriri dicuntur.*] Verum item narrans Sigiſmundus liber Baro *fol. 86. Moſcouiæ* habet pro fabula.

Quare his omnibus & ſimilibus exemplis ſuccincte reſpondendum. *Multas ſolere eſſe illuſiones dæmonum circa huiuſmodi.* Aliquãdo corpora mortuorum furatur, & ſubſtituit alia aerea: quę mouet inſtar viuentium: ſic abſtuliſſe eum corpus Romuli ſcimus ex Liuio. & Gleomedis ſcimus & Alcmenæ, quã etiam Rhadamanto datam fingunt vxorem: & Ariſteæ Proconneſii, ex Plutarcho, & Herodoto: item Aſpalidis & Cteſyllæ, virginum, ex Antonino Liberali *a.* Sic alios ad tempus ſubſtituit, pro Glauco, Tyndareo, Ero & ſimilibus vel ipſe ſubiuit eorum exuuias.

Nam aliquando etiam, vt quæ vere cadauera ſunt, fingat viuere, ipſe illa ſubingreditur: &, ſicut nauta ſolet mo-

g Plato l. 10. de repub. Plin. l. 7. ca. 52. Apuleius in Mileſia lib 2. Philoſtrat. l. 6. de vita Apollon. D. Clemens in Itinerario, & Egeſip. lib 3. de excid Hieroſc. 2. Plutarc. l de anima.

h l. 6 c 7.

a Liuius l 1. Plut. in Romulo Herodot l 4 Antonin 2 Liberalis in Trãſforma.

uere nauim, ſic ipſe illa mouet, & viuẽtium ſimilia cogit opera, geſtuſq; imitari. huc referendum illud Simonis Magi factum, quod obiiciunt: huc illud de Richardo Comite: huc illud de Ero Pãphilio ſeu Armenio: niſi hoc potius à Platone confictum, vt metu inferorum homines à peccando deterreret, vt Iuſtinus Martyr cenſuit, *in Parænesi*; huc illa de Gabinii, Polycriti, Publii capitibus fatidicis; huc illud Apuleii de Socrate cuius abſciſſum caput veratrix copa, cum amputaſſet, iterumque iniecta ſpongia coniunxiſſet corpori: poſtridie miſer, dum contra iuſſum in flumine bibit, excidente ſpongia, caput amiſit. Nam huic vere caput præſciſſum fuerat, ſimulate duntaxat redditum: huc pertinet, quod de Agrippæ omeotrapezo narraui: huc alia tria quæ narrat Nicolaus Remigius *libr. 2. dæmonolatr. c. 1.* huc quod à Philoſtrato, *Heroicor. Dialog. 1.* narratur Phrygios Paſtores, cum pecudes peſtilitate abſumerentur, in Sigæo, ad Aiacis Telamonii ſepulcrũ congregatos, variis maledictis defunctum laceraſſe: vnum ceteris petulantiorem Homeri verſus b, quibus Aiacis fuga deſcribitur, cantillare cœpiſſe, αἴας δ' οὐκέτι μίμνεν tum vocem truculẽtam è monumento erupiſſe, ἀλλ' οὐ ἐμίμενον, & paſtores perterritos in fugam egiſſe. vocis enim auctor hic dæmon: huc denique pertinet: de Germano iuuene admirandum, quod ſequẽte quæſtione narrabitur. Niſi quod illic finxit occidi, qui occiſus non erat, ſed abſtractus à ſenſibus decollari ſe putabat, cęteri quoque præſtrictis oculis idem arbitrabantur. Nec enim illi caput præſciſſum fuit, nec reſtitutum, ſed omnia fuere præſtigioſa.

b Illia δ.

Hoc modo fictæ reſurrectionis exẽplum ſubdam vnum, quo antiquitas nullum nec certius, nec mirificentius prodidit. Hiſtoria Dalhemii accidit in Lotharingia anno 1581. inter Petronium Armẽtarium, & Abrahelem ſuccubam. quo pacto ab hac ille perductus ſit primum in nefarios amplexus, deinde in proprii filioli parricidium: deniq; ex mœrore & deſperatione, & ficta filioli reſurrectione ad idololatriam: & quo pacto dæmon viuo ſimilem præſtiterit anno integro, deinde cadauer deſtituerit, eleganti imprimis carmine graphice admodum exhibuit vir præſtans, Nicol. Remigius *li. 2. Periocha. 1.* quod aſcribam eo libentius quo ęquius melius; quia (malo more, nec ferendo nuperi typographi, detractis carminum libris, mutilum eius de dæmonolatria opus ediderũt) facilius ſeruabitur, quo pluribus locis legetur:

Eſt Vaſti regni mediis in finibus ora,
Inter arenoſi ſinuoſa fluenta Moſellæ,
Et Sarræ rectos immoto litore curſus:
Pagus in hac celebri non multum nomine Dalhem,
Illic dum paſcit ſemota in valle bubulcus
Armentum, & varios curarum corde volutat — Cauſa.
Fluctus: forte rei anguſtæ pertæſus iniquam
Sortem: aut vltrices meditans ardentius iras,
Illatum ob damnum, aut inimicæ iurgia linguæ:
Ecce inopina vltro ſeſe infert ſuccuba multum — Greſsio, & corpus aſſumptum.
Virgineo pellax vultu, geſtuſq; decore — Inductio.
Tota ementitis caput exornata ſmaragdis,
Inque orbes vtrimque comas intorta nitentes:
Solatur mæſtum: vocat in ſpem ſe potiundi,
Atque inopum votis fruſtra tam ſæpe vocatas

Spondet

Spondet opes, vel quas auritus poſcere A
Iacchum
Rex nolit: ſua ſi nō ire in verba recuſet
Qualis ab alternis animatus follibus
ignis
Lambit anhelando dum fiat ductile
ferrum:
Pactum. *Vt facilem monitis, & ad omnia iuſſa*
paratum
Trux habeat, nullas ſuadendi negligit
artes. B
Iam placet alterius tam blanda lege
ſubire
Cōcubitus *Imperium, pactoque fides firmatur*
vtrinq;.
Itur in horrendos amplexus, iungitur
impar
Abſurdo coitu venus. irredimina ne-
fandos
Extēplo moritur libertas inter amores
Ac veluti infeſto ſerpētū ſaucia morſu C
Membra ſequax ſpargunt ſic toto in
corpore virus,
Ipſa ſalus ſeſe ſatis oportuna ſaluti
Vt dare non poſſit, vel ſi ſe exporrigat
omnem:
Integrum amatorem ſic occupat A-
brahel iſta
Illuuie (indiderat namq; hoc ſibi peſ-
ſima nomen) (poſſit,
In quaſuis dominum leges, vt flectere D
*Arbitrio penitus nullo * fandi atque*
nefandi.
Nec mora, confeſtim ſpoliatæ præmia
poſcit
Prima pudicitiæ. fac pars, ait, vt ſit
amoris
Aequa mihi tecum. Nulla conſtare
magis re
Poſſe id, quam facinus ſi patret victa
furori E
Quo natura nouo patrium ſubmittat
amorem.
Veneficiū *Ergo cum ſera iam luce coegerit o-*
mnem

* Dure dictū, & falſo interpreteris, de vehementi ac violenta perſuaſione, & dura ſeruitute, libera tamen manente humani arbitrii libertate.

In ſua teſta gregem, & ſe lare denique
paruo
Condiderit: primum vt ſe dulcis ad oſ-
cula natus
Inualida innixus concedet brachia
collo,
Depromptum pera (quam dum is per-
quirere geſtit
Rure reuertenti ſæpe eſt expertus in-
anem)
Exporgat malū hoc. vix primis mor-
ſibus illud
Attigerit, cum, dente fremens, offen-
ſus acore,
Liuidus extremis labiis titubanter ab-
ibit,
Pone premens refugam conſtrato cor-
pore terram,
Hæc æquis oculis ea dum mandata fa-
ceſſit,
Si ſpectare queat eo demum pignore
amorem,
Qui nouus hæret adhuc, teſtatum fir-
miter iri.
Tale horrere nefas primum, dubia-
que furorem (pugna:
Naturamque inter ſeſe committere
Sed qui hoſtem firmum vacuam in-
tromiſit in arcem,
Hic eius dubitet mandata capeſſere
fruſtra:
Cum prece ſi blanda primo nil impe-
tret, audax
Imperio, actutum in violentam trāſ-
eat iram,
Sitque illi ſemper præſens pro lege vo-
luntas.
Iam reducem veſper, qui tanti con-
ſcius eſſe
Debebat ſceleris, gurguſti in limine
diris
Stiterat innexum patrem: cum filius
vltro
Obuius amplexu mulcam de more ſa-
lutem.

Parricidiũ.

A *Ingeminat, pedibusq́; micans & blæſulus ore:*
Nil magis ille inhibet tamen impia vota, ſed audens
Pergit crudelis feralia munera lethi
Porrigere. Infandi ſit natus victima amoris,
Non horrente manu propria mactare parente.
Extemplo, quæ ſe concludi paſſa latebris
B *Abdiderat natura ſuis vehementior exit,*
Inſurgitq́; potens luctu: quem queſtibus ægris

Deſperatio.

Atq́; inconſulto fletu dum paſcitur, adſtat
Momento cædit monitrix, ſolatur, & vna
C *Lucem inſtaurandam puero, rediuiuaq́; fata*
Spondet, ſi ex animo ſupplex id ſe oret adorans.
Verſuram facilis, quantumuis fœnore iniquo,
Admittit, totum qui ſe decoxerat ante:

Idololatria.

Ac fœda nati maculatos cede penates
Dum cupit inconſtans quauis ratione piare,
D *Conſcelerat magis & funeſtat acerbius illos.*
Nam primo genibus ſe aduoluens dæmonis, illum
Seu præſens Numen veneratur. deinde puellum,
Si modo vitales iterum ſibi poſtumus auras
E *Eius carpat ope, acceptum illi ſpondet habere:*

Ficta reſurrectio pueri vere mortui.

Qualis vbi irato glomerantes prælia venti
Incumbunt pelago, tremit artus nauita, multum

A *Ambiguus vitæ, & votorum prodigus omnes*
Ordine ſollicitat Diuos, precibusq́ue fatigat.
Reſtabat tumulo proiectum terga cadauer,
Extremum fugiens vbi vita reliquerat illud,
B *Et maturabat funus tardiſsima mater:*
Ecce manus inter tractantis viſa moueri
Membra, ſuoq́; iterum ſenſim ſuperare calore,
Lumina ſemianimes deiectus qualia ocellis
Monſtrant, vel quæ vix ſomno ſe merſa reſoluunt.
C *Hæc inſtauratæ præter ſpem ſigna ſalutis*
Arripiunt animis hilares, quantaq́; fouendo
Sedulitate queunt, proſtratos viribus artus
Nunc hos, nunc illos reuocant ad munia vitæ.
Surgit inq́; pedes ſe extemplo dat puer, infert,
D *Deinde gradum, & nota compellat voce parentes:*
Solum ab eo varius, quem ſe monſtrauerat olim,
Quod turpi contracta cutis macie offerat ora,
Quodq́ue recedentes oculos ſtupor occupat ater.
Hac igitur ſpecie deſertos hoſpita ſenſus
E *Vita animat rurſum ſuetasq́; redintegrat auras:*
(Virbius vt quondam intercepta eſt luce potitus)
Sed non mens eadem ſedet, & non qui ante fouebat

Spiritus officio vitam molitur eodẽ,
Verum agitat pigram vitæ ſub imagine molem
Organicus dæmon, moresq́; imitatur agendo:
Spirans quos olim præ ſe natura ferebat.
Tandem quoq; ſeſe in ſua terga reuoluerat annus,
Momento & ſolidum curſu compleuerat orbem
Fraus detecta.
Deſerta vacuas ſedes ſtatione relinquens,
Sulphureo nidore fugam, ſtrepituque fragoſo
Prodidit, atq; olidas pulſans erupit in auras.
Tum ruit auerſum geminata morte cadauer.
Conſequitur putris tantaq; grauedine fœtor:
Qualis inoffenſo ſenſu hunc oblimet inertem
Quantumuis ſtupor, & late vim excludas odorum,
Non queat humanis admitti naribus. ergo
Raptatur tectis impacto mordicus vnco,
Atque inhonoratis puro ſub ceſpite terra
Conditur exſequijs: ipſum ſe horrente parente.
Naturam probro qui ſic pudefecerat amens.

D Denique fingit mortuos, qui reuera non mortui ſunt, ad hoc vtitur non raro commoditate morborum naturalium: quos ἀφώνους vocant: veluti ſi ſint apoplectici, ſiderati, vel attoniti: qui cerebro communi neruorum principio vehementer afflicto, iacturam faciunt ſenſus ac motus membrorum omnium, & ſic ſenſu motuque defe-

A cti, quaſi mortui concidunt iacentque 2. ſi κάρῳ corripiantur, quæ eſt capitis quædam percuſsio, cum debili febre, humoribus ſic cerebrum infeſtantibus, vt totius inde corporis ſtupor & immobilitas conſequatur: quam comitante profundo ſomno, fit vt homo clauſis oculis demortui. ſpecie, longiſsimo quandoque tempore ſic B iacet, ac ſi mortuus eſſet. 3. ſi patiantur λιποθυμίαν, ſeu ſyncopen & animæ deliquium: qui morbus, ad ea quæ diximus, addit aliquando motus arteriæ, pulſuſque amiſsionem: quæ paſſio reddit hominem vero mortuo quam ſimillimum, & durat donec frigidorum humorum intemperantia & C impetus diſsipetur. tali morbo laborans (*teſte in Elog. Iouio.*) Io. Duns Scotus, viuus pro mortuo ſepultus interiit. Tali morbo cenſuerim laboraſſe Euarchum illum Plutarchi, nec quidquam momenti habet prædictio illa, quæ ex humanæ etiam prudentia, & criſi medica, potuit manare 4. Si fęminæ ſint, quæ matricis ſtrangulationes, D & ictericas paſsiones ſuſtinẽt, ob quas multum aliquãdo tempus, velut mortuæ ſolent iacere *a*: talem fuiſſe Apollonii illam puellam, deprehenditur ex ipſomet Philoſtrato & Euſebio *libro cont. Hierocl.* talis etiam fuit puella Heraclidis. In Auiola & Tuberone, vis ignium frigidos ſyncopes humores E diſcuſsit. De Lucumoriæ incolis, fortaſsis vere reſponderim, ab ipſo auctore ex aliorum tantum relatione, vt fabellã narrarit: ideo toties repetit verbum *dicitur*. Si tamẽ res vera narratur, referenda ad dęmonum præſtigia: quę partibus illis valde graſſantur (vt patet de Neruorum Lycanthropia) & incolæ putandi interea ſomno conſopiti, vt glires ac vrſi ſolent.

a Teſtes Ætius, Celſus, ipſeque Plin. d. c. 52.

Ex præ-

Ex prædictis illis dæmonis fraudibus nata perſuaſio ſtrigum quædam valde ridicula: credunt enim aliquando boues, vel arietes, quos occiderunt, & elixos aſſoſue comederunt, eoſdem poſtea numero à dæmone ſuſcitari. Huius dæmonicę technæ modos haud eſt difficile varios deprehendere. Primo id facere poteſt præſtrictis oculis intuentium: immiſſo nempe in organum humore, vel alia impreſsione, aut commotione ſpirituum, ab imaginatione orta, & perducta ad ſenſum communem, & organa ſenſuum externorum: quo ſolent deſcendere ſimulacra & ſpecies impreſſæ commotione & obiecto rei ſenſibilis: & ibi ſolent hæ ſpecies conſeruari, atque adeo ſæpe mouere ipſum apprehenſionis principium, vt ſenſus exterior ſibi æquè affici videatur ac ſi ab obiecto exteriore vere immutaretur. Vt ſolet in ſomnis accidere dormienti: poteſtque Diabolus id etiam in vigilantibus efficere: quia res iſtæ corporeæ ſubſtantiis incorporeis, quo ad localem motum obediunt. Hic modus eſt iuxta ſententiam D. Thomæ, *quem lege de malo, q. 16. art. 11.* *Secundo* poteſt hoc fieri ſuppoſitione. quid enim prohibet dæmonem, ne bouem mortuum cum pelle & oſsibus alio deferat, & bouem ſimilem huic viuum ſupponat quam celerrime, ita vt mutationis ſubitatio lateat aſtantes? & interea, dum cadauer aufert, & bouem alium reponit, poteſt per interpoſitionem alicuius nubis, vel præſtigii alterius, efficere, ne aſtantes videant locum, eſſe vacuum & bouem ablatum. *Tertio* poteſt (quod ait Spineus ſtriges nonnulli confitentur) perficere vt quando Rex vel Regina curſus ſeu conuentus virga corium, in quo collecta & congeſta ſunt oſſa, percutit, tunc conteſtim dæmon aliquis pellem illam ſubeat, coniungat, compingat, & figuræ bouis adaptet, molemque ſic erigat, regatque, vt verus idem bos ſuſcitatus videatur. *Quarto* poteſt corpus bouinum ex aëre efformare totum cum noua pelle, & nouis oſsibus, vel aliud corpus aëreum compaginare illis oſsibus reliquis, & inſerere relictæ pelli, & ad tempus quoad opus, ſub illa pelle conſeruare ac mouere, & facere vt ambulet, ac mugiat: & cum neceſſe, illud poſtea deſerens, videbitur bos mortua corruere. *Vnde* (ait Spineus) *à ſtrigibus communiter aſſeritur, quod reducti tales boues, ſuſcitati vt ſibi videtur, ad ſtabula dominorum ſuorum ex mandato Domini vel Dominæ curſus, infra triduũ moriuntur, quaſi macie in horas deſiccentur ex toto: & tremulatæ poſtmodum, quæ videbantur carnes in præiacentem materiam* (ſcil. aëris) *cito reſoluuntur.*] vide Bart. Spineum. q. de Strigibus ca. 7.

Sed vt ad morbos illos reuertamur, Chriſti Domini, & ſanctorum virorum miraculoſæ ſuſcitationes, facile à morborum illorum ceſſationibus diſcernuntur. quia in fidei teſtimonium, ſolo iuſſu, aut prece ad Deum fuſa, nullo temporis diſcrimine, aut mora, patrabantur: quandoque etiam corpore per tabem diſſoluto, fætenteque, vt contigit in Lazaro: in morbis vero iſtis corpus abſque corruptione & fætore perſeuerat: quandoque redintegratum corpus plane diſſectum, diſcerptum disjectumque *a*: aliquando poſt longiſsimum tempus, vt D. Maurilius puerum à ſeptennio mortuum *b*, & triennio exacto S. Stanislaus Petricum quendam ad ferendum veritati teſtimonium pro Eccleſiæ iure contra

a D. Stanislai vita, apud Sur. Mal *8* co. 7.
b Fulgoſ. li. 6. ca. 9. Marulus li. 4. … 10. & li. 2. ca. 12.

Boleslaum c. vide plura de hac re apud Michael. Medinam *lib.2. de fid. c.7.*

· Dubrauius lib. 8. & Ioan. Longin. d. .o.7. Surii, c.15.

QVÆSTIO XXX.

Quid Magia poßit in ipſos cacodæmones?

A PEriere libri veterum quorundam hac de re pſcripti: ſcripſerat enim Battiades librum *de Paredris*, & Campeſtres opus *de Catabolicis infernalibusq́;*, quos citat Fulgentius *expoſitione Morali in Virgil.* ex aliis ergo ſubſidia nobis ſunt petenda, maxime ex veritatis lapide Lydio, ſacra Theologia, ex Hiſtoriis probatis.

Conſtare arbitror cuiuis Catholico, nihil Magis virium eſſe in bonos angelos vel animas beatorum: in malos vero nihil etiam poteſtatis habere, niſi ex pacto. fingunt itaq; dæmones ſe à Magis cogi, quibus ſponte obtemperant, vt plures irretiant & retineant irretitos. Quod nunc eſt paulo enucleatius declarandum.

Si de bonis ſpiritibus, ſiue angelis quæras, iis competere etiam natura vim aliquam arbitror malos cogendi, vel ſaltem compeſcendi, non tamen promiſcue Naturaliter quidem id poſſe, quoad dæmones, qui ſunt inferioris ordinis & hierarchiæ, non tamen exercere hanc vim, niſi Deo iubente vel permittente: quoad æqualis vero hierarchiæ atque ordinis dæmones, vel etiam ſuperioris, nullam habent vim cogendi naturalem, ſed tantum accipiunt aliquando peculiari Dei conceſsione, & quaſi delegatione. Idem dicendum de malorum vi in malos, (quos inuenio diſtingui in *Pythonicos*, hoc eſt vaticinatores, in *Paredrios*, hoc eſt familiares ſeu acceſſores, in *Catabolicos*, hoc eſt à quibus obſeſsi dire affliguntur & in terram eliduntur, qualis erat ille de quo in Euang. *d* & in *Oniropompos*, vt vocat Irenæus non ſemel, hoc eſt malorum ſomniorũ auerruncatores vel oſtẽtatores bonorum, omnia enim hæc genera fingũt ſe Magis obtemperare, & in his omnibus commune eſt, aliquos eſſe ſuperiores, aliquos inferiores. Sed vt Angeli boni ſibi ſuperiorib⁹ ſponte & alacriter obtemperant: ſic è contrario cacodæmones ſuperioribus ſuis, vt praua mancipia duris dominis, aut imbecillior tyranno potentiori, nõ niſi inuiti & malo domiti obediunt. Quare, quæ inter dæmones ordinum, ex quibus exciderunt, adhuc ratio habetur, illa ſane non eſt vera atque propria ſubordinatio. nam ei deeſt ordinis ratio formalis, atque perfectio, quæ per media ſubordinata, in vnum vltimumq́ue finem dirigitur. Quo ſenſu veriſsime Iobus negauit *e*, vllum apud inferos ordinem reperiri Ordinum duntaxat quædam imperfecta, ſiue materialis, vt vocant, vbi diſtinctio reliqua, quæ vſque ad mũdi finem duratura. Hoc ſenſu cum Caſsiano Theologi *f* ordines dæmonũ agnoſcunt. quod non obſcure confirmat Apoſtolus ſcribens ad Epheſios. *Aduerſus principes & poteſtates:* cap. vlt. verſ.12. vbi vides choros duos nominari, cum de dæmonibus agat. Ex hoc naturali robore & ordinis dæmonum præcellentia, naſcitur quoq; Magorum quorundam in alios Magos vis atque poteſtas, qua vel effectus aliorum impediunt, vel inuicem arte ſua male mulctant, & necant, Deo permittente. hæc enim ipſorum concertatio, eſt quaſi quidam conflictus dæmonum, quibuſcum illi Magi certantes ſunt fœderati. Vnum certamen in Burgundia peractum, narraui præcedenti libro. Alterum accipite compertum

d Luc. 9. v. 38. & 42. Irenæus lib. 1. de hæreſi Simon. & de hæreſ. Carpocratis.

e ca 9. v. 21.

f Caſsian. collat 8. c. 14. & 16. D. Thom. p. q. 109. art. 1. & 2. Paludan & alii.

B

relatione

relatione fidorum. Concurrerant in aulam Anglicanæ Reginæ duo magi, iucundum exhibituri ſpectaculum, paciſcuntur ſingularem, vna in re ſibi inuicem parendi neceſsitatem, prior iubet alterum per feneſtram deſpicere: quod cum facit, enatis ſubitò ceruinis ex capite cornibus, cunctorum ſannis & ludibriis diu fuit appetitus. Quare, quam impotens iniuriæ, tam cupiens vindictæ atrocioris, pingit carbone humanam in pariete effigiem', tum priori Mago imperat, ſubire effigiem illam, & parietem ceſſurum ingredi mortem ſibi cernens præſentem, horrere hic, & deprecari. Vrgere alter cõuenta: ſubit ergo coactus, & viſus corpori paries locum dare ingredienti: ſed ingreſſus nuſquam poſtea comparuit. videlicet ſuperior dęmon eum occiderat, & corpus in deſertum, vel ſpeluncam alicubi abdiderat. Tertium adſcribam. C. Germani g verbis, vt rem compertām ſibi narrantis, *ſicuti* (inquit) *præſtigiator quidam nobilis, in diuerſorio publico in N. Hoſpitis famulum ita petentibus reliquis conuiuis, decollauit, cum autem ei rurſus caput imponere vellet, animaduertit adeſſe alium Magum, qui eum in hoc propoſito impediret. Rogat hic eum, ne hoc faceret. Verum cum admonitioni repetitæ alter non pareret, præſtigiator in menſa lilium creſcere fecit, cui cum caput & flores amputaſſet, concidit ſtatim abſq; capite de menſa Magus ille, qui alterum impediuerat, & præſtigiator abſq; vllo impedimento famulo caput impoſuit è veſtigio, & ex hoſpitio vrbe'q;, ne à magiſtratu, propter commiſſum homicidiū, deprehenderetur, aufugit.*] Hic præſtigium fuit in ſimulata capitis primi abſciſsione, & etiam repoſitione, item in lilij productione & detruncatione cer-

g N. libr. 1. de Lamiis c. 5. n. 19.

A tamen fuit inter magorum dæmones, quorum inferior ſatis fortis erat, ad impediendum vim præſtigij, potentiori tamen coactus (non opinor inuitus) cedere in clientuli ſui nece, qui vere interemptus. Quartum ſit de Zytone Bohemo; illo mirifico præſtigiatore cum Bauaricis contendente. rem geſtam narrat Ioannes Dubrauius, a *VVenceſlaus* (inquit) *Imp. & Boemo-*

B *rum rex, affinitatem cum Principe Bauariæ Ioanne iniit, ducta in vxorem filia eius Sophia. Socer, vbi generum ludicris ſpectaculis & magicis præſtigijs delectari cognouit, plenum ludionum & præſtigiatorum plauſtrum ſecum Pragam vexit. Ibi dum præſtantiſsimus artificum ludibria artis ad permulcendos oculos explicat, adeſt inter ſpectatores Zyti VVenceſlai Magus, ore vſq; ad au-*

C *res dehiſcente, accedens'q; propius, artificem illum Bauari cum omni apparatu protinus deuorat, ſolos duntaxat calceos quia luto obſiti videbantur, expuens. ſeceſſumq; inde petens, ventrem, inſolita eſca grauem, in ſolium aqua plenū exonerat, præſtigiatoremq; adhuc madidum ſpectatoribus reſtituit, paſſim deridendum adeo, vt cæteri quoq; eius ſocij à ludo deſiſterent.*] potentior hic fuit dæ-

D mon Zytonis, illud de deuoratione merum præſtigium fuit, ſed fere abreptus miſer, in ſolium aquæ fuit iniectus à dæmone, non per alui vias egeſtus. Quinctum erit ex Olao *lib. 3. c. 20.* apud quem *magus quidam Gilbertus cum Catillo præceptore de artis præſtantia contendens, cum exiguum bacillum characteribus Gothicis vel Ruthenicis inſcri-*

E *ptum, à præceptore proiectum, manibus apprehendiſſet, ſtatim obriguit, & inſula lacus. Veter dicti apud Oſtrogothos in cauerna ſubterranea fertur ligatus.*] Sextum ſuggerit Saxo Gram-

a Ioan. Dubrau. Epiſ. Olmuzienzis rerum Boemicar. lib. 23.

A mat. Hiſt. Danicæ *li.* 1. de ſene quodam, quem magum fuiſſe ſummum, vel inde probatur, quod Biarmenſes, huius artis fiducia feroces vnus omnes ſuperarit, prolixa narratio eſt, ideo legere volenti, ad Saxonem, indicem intendi, vbi ille prælium Hadingi & Thuningi deſcribit. Huc lubens retulerim certamen Calchantis & Mopſi vatum, quod Calchanti exitium attulit victo. narrãt Græci. *b* hæc ergo dæmonũ in dæmones, & magorum in eoſdem poteſtas.

b Strabo Geogr. lib. 14. & Euſtach. in Homeri Iliad. primum.

B

SECTIO II.

Sancti vero homines frequentiſsimè coercendi dæmones poteſtatem à Deo admirabilem acceperunt, vt innumera teſtantur miracula, quib. illi malos hos vicerunt & profligarũt. *Eadem vis Sacramẽtis, Sacramentalib. & exorciſmis* C *Eccleſiæ ſemper Catholicæ cõpetijt, neq; extra illam vis iſta reperitur.* c Vidẽtur noſtris exorciſmis, olim quidã ſimiles à Salomone inſtituti, vigniſſe apud Hebræos probatur, id nõ ex Ioſepho tantum *d* & Origine, & D. Epiphanio, *e* ſed & ex Saluatoris noſtri verbis, Iudæos refellentis, quod dicerent eum dæmones in Beelzebub eijcere *f Filij* (inquit) *veſtri in quo dæmonia eyciunt?* quod, D quam ad Apoſtolos, rectius referri ad ordinarios Iudæorũ exorciſtas, meritò viri docti cenſuerunt. Nondum enim, cum hæc dicebantur, Apoſtoli ad prædicandum miſsi fuerãt, & hæc poteſtas illis poſtmodum cõceſſa. *g* Et diſcipuli eandem, quam magiſter calumniam ſunt paſsi, vt eis Ieſus prædixit, apud Matthæum. Quare non ſatis efficaciter E Apoſtolorum vel diſcipulorũ ſuorum exemplo Dominus fuiſſet vſus: quia ſtatim Iudæi reſpondiſſent in eodem ipſos, in quo magiſter, nomine hęc efficere. Crediderim Salomonẽ hos exorciſmos inſtituiſſe; quo tempore adhuc Deo adhærebat: ideoq; in illis virtutem diuinam fuiſſe operatã, & fortaſsis vim aliquam ex ipſa Dei inſtitutione habebant; non tantã opinor, quantam hodie Cathol. Eccleſiæ exorciſmi. Quod ſi contendas compoſitos à Salomone, cum eſſet idololatra; tũc neceſſario illos annumerare cogeris, cũ D. Tho. & Victoria, Magorum incantamentis: quorũ vis omnis poſita in pacto cũ dæmone. Sed magis placet prior ſentẽtia.

c vide hoc docentes Petr. Tyra. diſp. de dæmonia p. 3. Boſium de Not Eccl. Bellarm. & alios, contra Nouatores.
d libr. 8. antiq. c. 2.
e Orig. hõ. 35. in Matt. Epipha. in hæreſi Ebionitarũ.
f Luc. 11. v. 19. Matthæ. 10. in prin.
g d cap. 10 v. 25.

Itaq; cum vis omnis magorũ in dæmones, pendeat & oriatur ex fœdere cum ijs inito; ſequitur ſanè, ſi Magus pactum habeat cum dæmone ſuperiore, non poſſe Magum vim facere huic dæmoni ſuperiori; poſſe tamen per ipſum dæmonem ſuperiorem, ex pacto famulantem, iuuantemq;, inferiores cogere, ad aliquid faciendum, omittendumue, & impedire ne perficiant, quæ alias potuiſſent: vt probatur ex Caldęi illius Magi querela apud D. Auguſtinum, *h* qui *cõquerebatur, purgandæ animæ magno molimine fruſtratos ſibi eſſe ſucceſſus, eo quod vir ad eadem potens, tactus inuidia, adiuratas ſacris precibus potentias alligaſſet, ne poſtulata concederent.* Iigauit ergo vnus dæmon, quod alius ſoluere nequiuit. idẽ docet Euſeb. *i* & apertiſsimè Cynops magus apud (quiſquis ille fuit) Prochorum, *k* vbi *cum D. Ioannes dæmones interrogaret, cur Cynopi parerent, vnus eorũ reſpondit: quia omnis virtus Satanæ in eo habitat, & fœdus ac pactũ habet cum vniuerſis Principibus noſtris: & nos cum eo pariter pactũ habemus. nam & nobis obſequitur Cynops, & nos illi.*] citra tale pactũ inutilis eſt omnis magorum in malos genios conatus, cũ ex pacto (vt doctũ q. 2.) tantũ operentur. *l*

h lib. 10 de ciuit. Dei cap. 9.
i l. 6. contra Hierocl.
k in vita D. Ioan. c. 14.
l vide Diu. Auguſt. l.

> ſup. Gen. ad litt & Frat. de Vict. de Magia à n. 24.

Hinc inſertur primò mentitum Apollinem cum mago reſpondit, Κλῦθί μευ οὐκ ἐθέλοντος, ἐπεί μ᾽ ἐπέδησας ἀνάγκῃ. *Audi me non videntem, quia me illigaſti neceſsitate.* apud Euſeb. ex Porphyrio. Nam ſpontè reſpondebat, ſed fingebat ſe cogi formula ſepties repetita, quam ipſemet inſtituerat, vt patet ex alio fragmento apud Euſeb. libr. 4. de demonſtrat. cuius initium Κλυίζειν Ἑρμῆν, &c. Deinde & illud fictũ, quaſi Supplicis, λύετε λοιπὸν ἄνακτα, βροτὸς θεὸν οὐκέτι χωρεῖ. *Soluite iam regẽ, mortalis Deum non amplius capit.* de ſe nequiſsimus dæmon loquitur, & ſolui à mago poſtulat. Præterea vanã eſſe iactantiam Magorum, de poteſtate dæmonum ſpectrorumq; eliciendorum, nec vllam eius vim eſſe herbæ Cynocephalææ ſiue Oſiriti, vt nugabatur Appion; *m* vanam etiam Numæ iactantiam & ceremonias, *n* fictas etiam, vt ex mero pacto, citra vim cogendi, natas alias Siciditæ Magi apud Nicetam & Theodori Santabirini apud Zonaram, *o* & Ioannis Teutonici viſiones: de hoc vltimo, adſcribam, quod legitur apud auctorem Adagiorũ Germanicorum, *p* quia quorundam iactantiæ, qui quæ ipſi non fecerunt, & fumoſas imagines maiorum crepant, ipſi degeneres, retundendæ idoneum, nec illepidum. Scribunt ergo eum licet nothum, eruditionis titulo clarum, ad Halberſtadenſem Canonicatum euectum, qui non niſi nobilibus concedi ſolitus. commune nobilitatis malum, ſuperbia, faciebat eum contemptum collegis. moleſtum id ei, tandemq; mederi malo conſtituit. collegas inuitat ad conuiuium, & lautiſsimè excipit. inter cæteras conuiuiales feſtiuitates, iniicit mentionem acroamatis magici, & quærit, num ſuos ſinguli pa-

> *m* Plin. lib. 30 c 2.
> *n* Plutarch. in Numa.
> *o* Nicetas Chron. li. 4. & zonaras tom 3.
> *p* In Adag. Qui quæ vult dicit quæ non vult audi.

A rentes adſpicere cupiant? Illi ardere ſtudio videndi, tandem elicit iſte malo carmine vmbras deformes coqui, ſtabularij; morionis, ruſtici perſona, quorum facies in paternis ædibus illi aliquando vidiſſe ſe fatebantur. ſuum quoq; patrem exhibui habitu canonici, pingui aqualiculo. Dimiſsis vmbris, *Eia, inquit, dicite fide bona, eccuius patrem nobiliorem indicatis?* metu perB territi, & pudore ſuffuſi, ſuam quiſq; domum repetiere, nec vltra Ioanni vitium ſanguinis exprobrauere. Item ſequitur, idem iudicium eſſe debere de veterum Deorum ex vrbibus ſolemni euocatione, cuius formulam Sammonicus Serenus apud Macrobium tradidit. *a* Sanctis hominibus hanc à Deo poteſtatem non rarò conceſſam ſcio: cæteros mitto, S. Stephanus EpiC ſcopus Dienſis, *dæmonibus, qui populum auertebant, ne illi auſcultaret, præcepit, vt palàm ſe eis viſendos exhiberent: iſti parent & apparent procera ac immani ſtatura, nigerrimi, cornuti, fœtorem & flammas ſpirantes.*] Surius in eius vita Sept. menſe.

> *a* Macrob. lib. 3. Satur. c. 9.

SECTIO III.

INſertur ſecundò *nulla verba* (quia D in re lapſus videtur Grilland. q. 3 nu. 23. qui coactionem agnoſcit) *nullaſque res corporales habere facultatem directè & per ſe dæmonem cogendi, vt appareat, accedat, fugiat, aliquid faciat, vel facere deſinat.*] Nulla namq; corporalia robur ſubſtantiarum ſpiritualium, ac ſeparatarum poſſunt æquare: *b* Ideo nihil ab his naturaliter dæmones pati poſſunt, licet queant ſupernaturaliE ter. Quare non aſſentimur Magis, cùm varia producunt remedia naturalia cõtra dæmones, vt Hermes, qui ſuffumigatione ex ligno aloes, vel ceti

> *b* D. Tho. in 4. diſt 7. ar. vlt. & in c. 41 Iob. lect. 3.

 ſperma-

ſpermate dæmones congregari, ſuffumigatione ex ſulfure fugari, tradidit, vt Porphyrius,& Proclus, qui ſimilia multa,& quidam apud Hippocratem, *c* qui adhuc inaniora, nugantur. Non aſſentior hæreticis, qui exorciſmis, & cunctis rebus conſecratis ac benedictis vim ſupernaturalem omnẽ detrahunt, contra quos alij egerunt. *d* Nec placet catholicorum quorundam credulitas vel ſuperſtitio; qui rebus etiam non conſecratis, vt hypericonti, rutæ, cornibus, ſtercorique caprino, balneis, item flagellationibus eam vim adſcribunt, vt putent ipſum his dæmonem male affici, irritari, vel exagitari. flagellationibus huiuſmodi, dum corpus obſeſsimis affligitur, morbus magis accenditur & augetur, quare & deterius æger afficitur, & ex ira atq; triſtitia cumulantur diſpoſitiones atrabilariæ dæmoni optatæ. ſic ſtulti dum dæmoni nocere volunt, eum iuuant. nec aliud quidquam hic inuenias dæmoni moleſtum, quam quod in alio ſe, quaſi flagellari æſtimet, & qua eſt ſuperbia doleat. Sed hoc vnum, vere tanti apud hos plagoſos eſſe non deberet. fecere id Sancti aliquando, ſed horum flagra, vt & voces; & ſola præſentia, dæmonem miraculosè cruciabant. Balnea melancholico humori purgando conducunt. Rutæ & Hypericonis foliola flatus abſumunt,& humorum perturbationi, quæ à flatibus prouenit, ſedandæ mirè proſunt. *e* Stercus & cornu caprinum acri ſuffitu eadem diſcutiunt, & ringitur etiam ſuperbus ille ſe in alio rideri, ac ludum fieri. Optimè igitur animaduerſum à Conrado VVimpina, & Fr. Valeſio, *f* frequentius à dæmonibus inuadi eos, in quibus bilis atræ maior eſt copia. quia ſuccus iſte cum primis idoneus eſt, vt homi-

c l. de morbo ſacro.

d Tyreus d. p. 3. c. 45.

e Hippocra. lib. de flatibus.

f VVimp. lib. 2. de ſuperſti. c. 10 & 11. & Valeſ. ſacra.

A nes in furorem & inſaniam vertantur, quod dæmones optant ſummoperè. quare & atrabiliarijs maximè inſidiantur,& morbos, vt plurimum inferunt melancholicos. Vnde conſequitur, quod cum corporalem materiam non poſsint tranſmutare, niſi actiua paſsiuis applicent malè illos habere, ſi corporeis huiuſmodi rebus adhibitis, diſpoſitiones eorum malitiæ ac dolis aptæ
B expellantur, & contrariæ prorſus introducantur. Igitur quæcunque res corporeæ inducunt in corpus patientis diſpoſitionem contrariam diſpoſitioni requiſitæ ad actionem dæmonis, illæ corporeos humores purgant directè, & corpoream ægritudinem pellunt naturaliter; cur vero dæmon fugiat, & corpus illud deſerat, ſunt ſolummodo cauſæ indirectæ,& ſine qui-
C bus non. Et hac mente licebit obſeſſis à dæmone, petras vel herbas natura efficaces, abſque vlla tamen incantatione, habere & geſtare, *g* quæ communis eſt ſententia. His quædam ſolent obijci. 1. quod Eleazarus apud Ioſephum *l.* 8. *Antiq. c.* 2. radice quadam dæmonium extraxit. *Reſpondeat* aliquis, hanc fortè à Salomone inſtitutam, cum exorciſmis, & ſic potuiſſe.
D Deum ſupernaturaliter in herba operari. Verum id, iam Chriſtianiſmo introducto & Euangelio promulgato, parum veriſimile eſt. Potius crediderim Eleazarum Magum, ſic per ſignũ pacti operatum, quod prudenti lectori circumſtantiæ à Ioſepho additæ facile perſuadebunt: videtur eiuſdem generis virtus illa radicis. tam ſuperſtitiosè effodiendæ, de qua ſcribit *l.* 7. *de*
E *bello Iudai. cap.* 25. 2. locus Tobiæ, *h* his verbis, *cordis eius*, (piſcis Callyonimi) *particulã ſi ſuper carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum:*

Philoſ. c. 15. & 18.

g c. vl. 26. q. 7. Alb. Magn. in Luc. c. 9. Spreg. p. 2. c. 5. remediorũ. libr. 5. Formicar. c. vl. Meng. flagel. dæn. ò c. 3. Valer. Polydor. in pract. exorciſtar & dicam plura lib. 6. cap. 2. ſect. 2.

h Tob. 6. v. 8.

quod

quod & poſtea factũ legimus *i*. *Reſp.* Suffumigatio hæc indirecte dęmonem pellebat, ſed Angelus Raphael directe dæmonem expulit, & in deſerto religauit: quare & actio tota poſtmodum Raphaeli tribuitur *k*: *dæmonium ab ea ipſe* (Raphael) *compeſcuit.* Tribuitur autem vis illa cordi, vt ei inſita, non litterali, ſed prophetico & allegorico ſenſu. referendum enim hoc ad Chriſtum Dominum. qui & Magdalenam à dæmonibus, à quibus poſſeſſa, & nos tyrannide diaboli, liberauit. Non meum hoc eſt, ſed B. Proſperi *l*. late ipſe & multis, ſed inter cetera illud: *ſatiat ex ſe ipſo in littore diſcipulos, & toti offerens ſe mundo ἰχθῦν. Namq; Latine piſcem ſacris litteris, maiores noſtri hoc interpretati ſunt, ex Sibyllinis verſibus colligentes, quod eſt Ieſus Chriſtus filius Dei Saluator, piſcis in ſua paſſione decoctus, cuius ex interioribus remedijs, quotidie illuminamur & paſcimur.*] obſcurius hoc dictũ, intelliges ſi legeris D. Aug. *m* à quo illa deſumpſit. Sane ἰχθὺς vocatur etiam Chriſtus à Tertull. *n ſed nos piſciculi ſecũdum ἰχθῦν noſtrum in aqua naſcamur. nec aliter quam in aqua manendo ſalui ſumus.*] 3. Ad cytharam Dauidis *o* nos inuitant: ſed fruſtra. Nam illic non dulce melos directe dæmonem fugauit: ſed dumtaxat cytharam feriente Dauide, lenius Saul habebat, quoniam, rege concentu muſices delinito, nonnihil ſedabantur humores, quibus agitabatur, & propterea vexationi dæmonis min⁹ idonei reddebantur. Ideo malus ille tunc temporis recedebat, non quod muſica vel delectaretur, vel offenderetur, ſed quod ægre ferrent hac ſui domicilii ſibi quaſi turbari poſſeſſionem, per huiuſmodi humorum temperiem meliorem ſentẽtiam hãc R. Moyſis Ægyptii ex noſtris

k c.12. v.3.

l de prędic. p 2. c.39.

m l.18. ciui. Dei. c.23.

n De bapt. c.1.

o 1. Reg.16. v. vlt.

A multi ſequuntur *p*, Vana enim de propenſione dæmonis in harmoniã quorundam eſt opinatio, vnde nata Magorum nugamẽta, Saturno lugubrem cantum, ceteris planetis hilarem ac lætum offerendum, quod iampridem Guilhel. Pariſ. *q* refutauit. Alii ad allegoricũ ſenſum confugiunt, & aſſerunt, vere fugatum dæmonẽ pulſu cytharæ, ſed id virtute ac merito crucis Chriſti, cu- B ius figura fuit illa cythara *a*.

Infertur 3. falſam eſſe perſuaſionem poëtarum, Palingenii hæretici *li.10. ſeu Capricorno:* & Pet. Ronſardi Catholici, *lib. de dæmonib.* poſſe dæmones à Magis ligari (vt ſolent in cippo vel mala manſione facinoroſi) in phialis ſpeculis, annulisve, ſemp enim vel ſuperior atq; potentior eos illic cogit adeſſe, & imperio ſuo retinet, vel ipſi ſponte ſua, C & ex pacto adſunt, ibiq; ſe continent, quare vehementer improbanda Hermetis commentatio, qua ſic ligãdi dæmones præcepta prodidit, & mentiti Apollo & Hecate apud Theodoretum lib. de oraculis, dicentes ſe coactos aduenire verborum formulis, & cum iis id aſſerens Porphyrius mẽtitus: Quod dixi, ex Patrum *b* & Scholaſticorum D dictum ſententia. Suntq; hac de re aureis digna litteris, *in Gen.* verba Henrici de Haſſia: *ipſe ſimulat ſe captum, vt te capiat: ſe vinctum, vt te vinciat: ſe tuo imperio ſubditum, vt te ſibi ſubdat à te incluſum, vt contra te finaliter concludat: fingit ſe tua arte, vel imagini vel lapidi alligatum, vt funibus peccatorum religatum, ad infernum te perducat.*) E plura quibus hæc confirmantur, habes apud Fran. Picum *lib.7. de prænot. cap.4.*

Solide autem licet verboſe Toſtatus, etiam reddita ratione hoc demõſtrat his verbis: *Impoßibile eſt, quod*

p R. Moſes in l. de 13 articulis, & in Ductore dubitãt. Lyran. & Abulenſ. ad d.c.16. à qu. 41. & Andlez. ſupra diff.6.

q p. 3. de vniuer. c.8.

a ſic Felif. in 2. d. 8. & illo. prior. D. Proſper. 2. pa promiſſ. & prędict. c.25.

b Euſebii li.5 de præparat. ca.6. D. Aug. lib. 21 de ciuit. Dei, cap. 6. Alp. de Caſtro li. 1. de iuſti hæret. punit. Vict. ſupra n 31. Sibyllani pereg. qq. Decad. 3. c. 8. qu.1. qui citat verba Haſſ. Theodoret. ſupr. & all.

A *minor poteſtas ſibi ſubiciat maiorem:*
& tamen non eſt poteſtas ſuper terram,
quæ comparatur poteſtati dæmonum.
Iob.40.c. *ideo non erit aliquid naturale*
vel cerimoniale, per quod dæmones poſ-
ſint ab homine cogi, vt veniant, aut re-
ſpondeant, aut aliquid operentur. Niſi
obyciatur de Eccleſiaſticis exorciſmis:
Sed tunc dicendum eſt, quod coguntur
ad aliquid, ſcilicet ad recedendũ de cor-
B *poribus obſeſſorum, vel ad non nocendũ:*
ſed hoc fit per Deum in quantum ipſe
inſtituit id, quod ab Eccleſia fit: & eſt
ibi virtus diuina latens operatrix, ſic-
ut eſt in operatione ſacramentorum. At-
tamen in operibus maleficiorum, quibus
dæmones cogere volunt, non operatur
Deus, cum potius contraria ſint diuino
honori: ideo non poſſunt malefici cogere
dæmones ad aliquid, ſed ipſi dæmones
C *mentiuntur, & ſimulant ſe cogi. quia in*
hoc ſtat maxima virtus ſuaſionis eorũ.
Nam ſi ipſi non poſſent cogi à nobis ad
veniendum aut reſpondendum vel agen-
dum aliquid: ſed quicquid agerent vo-
luntarie agerent: deſperarent homines
de eorum conuerſatione, quaſi nihil me-
diantibus eis poſſent, & ita diſtraheren-
tur ab eis: cum vero illis ſimulantibus
putant homines, quod poſſunt cogere il-
D *los, afficiuntur nimis ad maleficia, quaſi*
per hæc compotes efficiantur omnium
quæ velint: & hoc dæmones efficere cu-
piunt, vt per talem errorem & affectũ
cathenatos ſibi teneant animos hominũ.
Et tamen vere non poſſunt dæmones cogi
ab hominibus per maleficia: imo ſi cogi
poſſent non docerent ipſi hominibus mo-
dum, quo eos cogerent, quia per hoc dæ-
mones miſeriores efficerentur, ſi vere
E *hominibus ſubijcerentur. fingunt ergo ſe*
ſubditos vt fallant, cum tamen non ſub-
dantur. Sed ad tempus cum placuerit
ſponte ſeruiant. Vere autem ſubdi homi-

possent, vſurpat pro ſinerent &, voluntarie pro non ad lubitũ alienum, & agerent, pro agerent re fingerent.

A *nibus pro nullo lucro dæmones vellent.*]
Nihil hoc dicto verius. Quam vero pe-
riculoſum ſit huiuſmodi captiuos car-
cere incluſos penes ſe habere, conuin-
citur variis exemplis. ſuffecerit vnum
commemoratum à Iohanne Niderio
c his verbis, *In minori Baſilea paulo an-* c l. 5. Formic.
te præſens generale concilium, domici-
lium habuit quidam vir de mala vita,
& forte de maleficiis ſatis ſuſpectus: fi-
B *liam hic habuit, quam in domo iuueni*
cuidam nuptui tradidit, & tandem ſe-
nex pater ægrotare cœpit, & ad filiam
& generum, demonſtrato quodam ſcri-
nio dixit: hoc vaſculum non moueatis,
alioquin pœnitentia ducemini: ſed in lo-
co ſtare permittite vſq; poſt meum de-
ceſſum, & ita in breui vetulus expira-
uit. Tranſacto autem tempore plurimo,
nec filia nec eius maritus magnipendit
C *patris iuſſum, ſed de domo priore in a-*
liam domunculam ſe transferentes, ſcri-
nium, quod ſatis modicum fuit, portauit
extra domum verſus nouum hoſpitium:
ſed in ipſo itinere tanti ponderis eſſe cœ-
pit, vt in ipſo viriles artus deficerent, &
exinde vxorem pro adiutorio inuocauit.
Hæc autem vxor, an poſtea in domo ſcri-
nium aperuerit, vel quo alio modo in-
caute ſe circa vas habuerit obliuioni
D *tradidi, Vnum conſtat, quod in domum*
nouam cum infantulo quem ingenuerant
parentes prædicti venerũt: & ecce ſub-
ito vxor, velut rabida, ſuper cunas irruit
eum necare volẽs. quod maritus intuens,
vi vxorem inuaſit, & eam à dæmone
obſeſſam eſſe didicit, qui cum exorciſa-
retur, minatus eſt dæmon, ſe non exitu-
rum niſi eam necaret. & ita factum eſt
ſuper exorciſtæ manibus. Altera die ma-
E *ritus per viam ſtratæ incedens publice,*
caſum lapidis recepit inopinatiſſime de
ſuperiore parte cuiuſdam canalis caden-
tis. & in facie, cooperatione, vt videba-

tur dæ-

tur dæmonis, percuſſus eſt tam deformiter, vt vix homo videretur eſſe.] de his incluſis multa Creſpetus: docet quod ſuis Dominis ſe aliquando ſiſtant præſentes: quoſdam eſſe Saturninos, alios Iouiales, alios Venereos, aut Mercuriales, &cæt. colendos certo ritu, ſtatis vicibus noctu poſſeſſorem ſuum excitare, & nonnunquam, niſi malum malint. ab eo alloquendos: in Francia & Italia vænales reperiri, ac ſemper ſuis emptoribus exitio eſſe. hæc ille fuſius *lib. 1. de odio Satanæ diſcur. XII.* S.S. tamen viri non raro dæmones certis rebus vel incluſere, vel aſtrinxere: vt S. Conon de quo in Menæis Græcorum. S. Martii, in hæc verba, interprete Matthæo Radero noſtro: *tantum vim & poteſtatem in dæmones accepit, vt alys agros committeret, & frugum cuſtodes poneret, alios autem tectis obſignatis incluſos, in ædis ſuæ ædificãdæ fundamentum defoderet.*] item S. Lupus Senonen. ipſum ſiti affligentem & aquæ frigidæ, quam adferri præceperat ſe inſerentem incluſit vaſculo eiulantem, & ſe quis eſſet prodentem: incluſit autem cum ſignatum cruce puluinar ſtrictim ad os vaſculi applicaſſet. *Sic vetuſtus ſcriptor vitæ eius apud Sur. menſe Septemb.*

Sic legimus Aſmodeum ab Archangelo Raphaële ligatũ in deſerto (*Tob. 8. verſ. 2.*) quatuor etiam angelos ligatos in magno flumine Euphrate, & iuſſu Dei ſolutos (*Apocal. 9., verſ. 14. & 5.*) & ab angelo ligatum diabolum cathena per annos mille, & miſſum in abyſſum. (*Apocal. 20. v. 2.*) Aſmodæum cacodæmonem eſſe nemo negat. Quatuor illos angelos, malos ſpiritus rectiſsime Trichonius hom. 7. Andr. Cæſarienſis, & Beda *illic* aſſeruerunt. Alligatio porro ad certum lo-

A cum referenda eſt, non vero myſtice dumtaxat ad impiorum corda, ſicuti tandem conuictus fatetur Ambroſius his verbis, *Alligationem ergo Diaboli ſecundum litteram intelligendam puto, vt in aliquo abyſsi loco virtute diuina ligatus teneatur, vel certe in inferno, vſq; ad diẽ ſolutionis ſuæ.* idem D. Greg. cum litteræ adhæret, fatetur *li. 4. mor. c. 12.* & Andr. Cæſarienſ. addens rectiſ-
B ſime: *cathenam* ad noſtram intelligentiam vocari, operationem potentiorẽ qua dęmonis malicia coërcebatur: hęc enim ſunt vincula & rudentes, vt alibi vocantur. 2. *Pet. 2. verſ. 4. & in Canon. Iudæ v. 6.* Quod apud Cæſarium quidam dæmon in obſeſsi corpore incluſus, exorciſmo coactus fatetur: tria dicens eſſe verba in Miſſæ canone, quibus vt vinculis, Lucifer in inferno ſit
C religatus, ſcilicet, *Per ipſum & cum ipſo & in ipſo, lege lib. 5. miracul. cap. 13.* Poſſunt autem ſancti ſic dęmones vincire, primo vt Dei miniſtri, metu iniecto & minis intentatis, quas dæmon ſcit irritas eſſe non ſolere. deinde ſubtractione diuini concurſus à Deo impetrata, qua fit vt nequeant dæmones loco moueri, quod alias poſſent. deni-
D que impreſſa dęmonibus ſpiritali quapiam qualitate, & vi detentiua, cuiuſmodi illa eſt, qua inuiti in inferno detinentur: & igne corporeo ſpiritus incorporei torquentur. Docent nos id primum vſus & formulæ ſacrorum exorciſmorum, quibus interdum dęmon excommunicatur (hoc eſt proſcribitur, & quaſi relegatur in peſsi-
E mam inferni manſionem) & ſic illic loco quaſi alligatur, vnde Diuus Auguſtinus, voce Honorarii edicti vſus, nuncupauit interdictum, *lib. 20. de Ciuitat. Dei c. 7.* & exemplum habemus *li. 2. vitæ Diui Bernardi cap. 6.* Secundi

modi meminit Palladius in vita B. Macarii: vbi agit de ſepulchro Iamnes & Mambres, *Hiſt. Lauſia. c.20.* Tertius modus frequentior eſt, communis omnibus dæmonibus quod ad eorum pœnam æternam, de quo lege D. Thomam. *1.p.q.64.a.4.ad3.* & *li.4. ſummæ contra gent.ca.90.* & Epiſcopum Abulenſ. *in 25.cap. Matthæi q.506.*

Nonnulla tamen reperio, quæ videntur etiam maleficis hanc vim tribuere: ſed penitius conſiderata ſolum indicant pacto per Magum inito cum potentiore dæmone, dæmonis inferioris actionem & poteſtatem impediri, & ſic eum interdũ per magos cogi velit nolit, obedire: ſed id à mago fit vi vicaria fortioris dæmonis, ſeu ope potius eius vtente. Sic apud D. Hieronymum *in Hilarione* quæritur dæmon ſe licio & lamina conſtrictum teneri. Sic Iamnes & Mambres dicto loco multos dæmones religarant. Sic intelligẽdus D. Auguſtinus cum ſcribit, dæmones iuſsis ſuperioribus ligari fugari, abſtrahi, & alienari à certis locis ac rebus, *de diuinat. dæmon. c.7.* Sic capio Euſebium, cum fatetur dæmones ab hominibus poſſe detineri *l.5. de præpar. c.6.* Nec aliter Albertus, Victoria, & reliqui Catholici Theologi cenſent eos annulis includi (quod aiunt) quam ex pacto, idq; vi potentioris dæmonis, detineri, ſi vere aſtricti detinentur: vel ſponte ſua fingere ſe detineri, quando dæmon potentior illis ſe non immiſcuit.

A Infertur quarto omnino ſponte ſeruire hominib⁹ ſpiritus illos, quos vulgus *Familiares*, ſeu *Martinellos*, ſeu *Magiſtellos*, vocat: Græci, quod adſint aſsidue παρέδρους, de quib⁹ Irenæus & Tertullianus egẽre. tale fuiſſe dæmonium Socratis aliqui cenſuerunt *a*. talẽ Simoni Mago tribuit D. Clemens, & Cynopi Prochorus, talem Thraſio cuidam Ariſtoteles *b*, talem nomine Crotonem ſtudioſo cuidam, & poſtea equiti Aquitano, tribuit Froſſardus *in Chronic.* talem fuiſſe Cornelii Agrippæ
B canẽ, etſi diſcipulus eius VVierus neget, ceteri verius affirmant. Memini me apud Ioan. Cæſarium legere *c*, cuiuſdam Paredri exemplum dignũ memoria, in quo tamen illud admirandũ, dæmonem illum pro mercede quinq; ſolidos exegiſſe, & iuſsiſſe ex illis pauperi cuidam Eccleſiæ campanam emi, qua diebus Dominicis fideles, ad diuinum officium conuocarentur. Haut dubie latebat fraudis aliquid, & ſpes
C lucri maioris adfulgebat. Mirandum quoque nihil mali intuliſſe militi. Vix vnquam Paredri ſine Dominorũ noxa ſolent recedere. Vt plurimum paciſcitur dæmon, pro certo tẽpore: quo finito vel alium illi prior herum reperiat, vel ipſe dæmoni necandus cedat, vt refert & exemplo illuſtrat Nicolaus Remigius *lib.1. dæmonolat.* Sed hæc ſufficiant de *Magia*. Pergamus ad *Maleficium*.

a Maxim. Tyrius ſer. 26. & 27.
b D. Clem. lib. 2. recogno. Prochorus in vita D. Io. Euangeliſtæ. Ariſt. de admira. audition.
c l.5. c.36.

FINIS LIB. I.

INDEX RERVM ET VERBORVM,

Prior numerus paginam, poſterior columnam denotat.

Abacuc tranſlatio. 175. 1. B
Abaddon, ſeu Apollon. 285. 1 E
Abaris Schyta. 175. 1. D
Abathara ſeu Albandar. 203. E
Abraxas idolum. 103. 2. A
Abuſus bonitatem rei non tollere. 266. 2. D
…rca
…ch res. 547. 2. C
…chimenis. 67. 2. E
…chillis equus. 125. 1. D
…iarum. 192. 2. A
…ilius Glabrio. 63. 2. C
…amus an ſcripſerit de alchimia. 192. 1. D
…mantis & magnetis diſſidium. 59. 1. A
…mantidæ Armeniæ & Cappadociæ vis. 208. 2. A
…is Gall. 131. 2. B
…yptii Magi an veros fecerint Serpentes. 113. C. eorum impotentia. 131. 2. E
…ptiorum libri alchimici combũri iuſſi à …iocleriano. 115. 2. C
…lidæ memoria. 58. 2. D
…æ incendia niuibus patentia. 209. 2. A
… 132. 1. C
… 305. 1. B
…pis. 202. 2. B
… & aquam tabidare magi ſolent. 125. 2. C
…s ſeu inhalationis verborum quæ vis. 149. 2. D
… E
…i confeſſores elingues locuti. 191. 2. A
…t. 226. 1. E
…aturale an valeat agere in diſtans. 109.
…i cerea effigies. 54. 1. C
…fides rumpuntur iũctæ lupinis. 23. 2. A
… 149. 1. B
…gia an vlla. 285. 1. D
…Magnus multa narrat non credenda. 905. 2. C
…agni caput aeneum. 131. 2. A
…agno attributus liber falsò. 9. 2. E
…uid. 57. 2. A
…n licita in foro fori. 77. 1. A

A Alchimia in foro conſcientia ferè ſemper & cunctis prohibita cenſenda. 78. 1. E
Alchimia quibus perſonis illicita in foro conſcientiæ. 80. 1. E
Alchimia indicium Magiæ, & in quibus faciat. 79. 1. A
Alchimia ad quam Magiæ ſpeciem pertineat. 74. 1. A
Alchimia aurum producit. 69. 1. C
Alchimia quibus licita. 82.
Alchimiæ abuſus ratione finis, & quis finis licitus. 78. 3. B
B Alchimiæ ars ſeu Chryſopeiæ an ſit mechanica.
Alchimiæ dæmoniacæ exemplum. 73. 1. D
Alchimiæ lex optima vt nemini liceat exercere, niſi permiſſione principis. 74 2. D
Alchimiæ nomen explicatum, & origo artis. 82. 1. A
57. 2. A
Alchimiæ ſcriptores veteres quidam. 59. 2. C. D. 60. 1. A
Alchimici ſæpe Magi. 79
Alchimici an valeãt aurum facere. 60. B & ſeq.
C Alchimici quãdo lethaliter peccent, & quando neganda his abſolutio. 81
Alchimicorum inepta methodus, phraſis, & diſſenſiones. 61. 2. A
Alchimicorum ſuperſtitiones, blaſphemiæ, picturæ nefariæ, iactura temporis, & alia peccata. 81. & 82.
Alchimicorum variæ fraudes & exempla. 74. 2. A
Alchimicos dæmon ludificatus. ibid.
Alchimiſtarum libri fictitii, Moſis, Adami, &c. 58. 2. D
D Alcippe.
Aldebert. & Clemens hæretici Germani. 156. 1. D
Alectoria. 56. 1. D
Alexandrum Magum qui genuit. 126. 1. A
Allobrogum comes Magum promittẽtem victoriam necari iuſſit. 297. 1. A
Al madel ars. 146. 2. B
Alphito. 96
Alterationes requiſitæ ad aurũ poſſibiles ſunt calori naturali & artificiali. 90. 1. B 69. 2. B. C

Aluinnenberg. 282. 2. B A
Amoris quæ vera cauſe, & quid ad eum vilio. 20. 2. C. D
Amphiaraus. 212. 1. A
Amuleta. 53. 2. A
Amuleta Magica Germanor. militum. 55 2. D
Anabaptiſtas diabolus S.S. docet. 210. B
Anagniæ ſerui tunica. 131. 2. C
Anamiſia. 201. 1. D
Anaſtaſius Imp. Alchimicum decipit. 74. 2. E
Auates ex arboribus vel putrido ligno natæ. 70. 2. B
And. Cæſalp. quid ſentiat de procuratione animalium. 158. 1. B B
Angeli quo pacto res corporeas mouere poſſint. 184. 1. A
Angelici apparitionis exempla. 238. 1. C
Angelorum nomina quæ vera, quæ magica. 56. 1. B. 56. 1. E
B. Angelæ de Fulgino tentatio. 216. 1. C
Angliæ regum curatio ſupernaturalis. 26. 2. A
Anima eſſe poteſt. & eſt in loco ſeparata. 227. 2. D. & quomodo ibid. ead. 2. A. etiam in locis plurib. ibid. 228. 1. C
Anima ſeparata ſe loco mouere poteſt, & quo pacto. ibid.
Anima cur pro lubito ſuum corpus aſſumere, aut ad nos redire non poſſit. ibid. C
Anima è corpore non migrat in raptu contra Bodinum. 218. 1. E
Anima non poteſt transformari, nec poteſt quoduis corpus informare. 187. 2. A
Anima ſeparata num poſſit corpus loco mouere. 231. 2. E
Anima quo pacto ſubire queat corpus. ibid. A
Anima noſtra tota immortalis. 222. 1. A
Animam informantem quo pacto afficere aut cogere queat magica. 207. 2. E
Animæ beatorū ab Angelis quomodo digno ſcendæ. 233. 2. B. & ſeqq. D
Animæ figura an ſphærica. 229. 2. A
Animæ an aſſumant cadauera. 230. 2. C
Animæ corpus ſuum amant & inuitę ſeparantur. 232. 2. A
Animæ immortalitas probata. 261. 2. C. & ſequent.
Animæ ſeu ſpiritus, quo pacto poſſint corporeis oculis ſe viſibiles exhibere. 229. 2. E
Animarum damnatarum, & expiantiū exempla. 252. 1. C. 253. 2. B
Animarum apparit. qui ſcriptores agnouerint. 237. A 238. 1. A E
Animarum reuocandarum ritus. 226. 1. B
Animas apparere decens & vtile eſt. 232. 1. E
Animas mortuorum apparere ſolere. 225. 1. C. & ſeq.
Animas mortuorum dæmones non fieri. 229. 2. B
Animas nequeunt magi oſtendere. 270. 1. D
Animas occiſorum peremptoribus infeſtas eſſe. 226. 2. B
S. Anno. 257. 2. E
Annulorum vis. 34. 2. B
Anſelmi ars ſeu curatio. 24. 1. B
Antichriſti miracula falſa futura. 110. 1. C
Antichriſto diabolus theſauros aſſeruat. 149. 1. D.
Anton. Mizaldus. 9. 2. E
Anton. Taruiſini alchimia. 72. 2. E
Antuerpiæ obſidio. 262. 1. D
Anus Pindari. 212. 1. C
AOVOTH Hebr. 4. 1. D
Aphereſia differt ab ecſtaſi. 218. 2. D
Apollonius Tyanæus. 144. 1. B
Apollonius magus. 154. 2. C
Apollonius inuiſibilis. 130. 1. D
Apollonius fruſtra theſauros quæſiuit. 143. 2. B
Apollonii memoria. 209. 2. A
Apollonii Tyanæi magia. 9. 1. D
Apoſtata monachus à Diabolo corbem palam infectus. 306. 1. A
Apuleius magus tempore Domitiani. 124. 2. C
Apparitio Philoſophi apud Auguſtinum. 121. 1. A
Apparitiones ſingulorum ſæculorum. 241. 1. D & ſeq.
Apparitionem tria genera explicata. 230. 1. A
Apparitionum in diuerſis ſimul locis ratio. 134. 1. E
Apparitionum ad vindictam peccatorū exempla. 238. 2. A
Apparitionibus mortuorum multi Seueriani ad fidem conuerſi. 251. 2. B
Appetitus ſenſitiuus, quo à dæmone pacto vexari queat. 207. 2. E
Applicando actiua paſſiuis ſiue per alterationem quid & quomodo diabol. operetur. 118. 2. E
Appoſitione corporis alterius, quomodo oculus decipiatur. 120. 2. B
Apuleius cur animalia ignita eſſe dixerit. 278. 1. A
Aqua benedicta dæmonem fugans. 133. 1. D
Aquæ mutantes colorem ouium. 154. 2. B
Aquilæ iuuenta renouatur. 205. 1. D
Aquilinæ pennæ alias conſumunt. 35. 2. C

A. bagthel.

Arbagthel liber confutatus.
Arboris vitæ vis, 35. 2. B
Archementdon herba. 207.1.D
Archimedis Sphæra, & Specula. 208.2. A
Archytæ columba. 31.1.C
Ardoinus & Poneetus. ibid.
Argentum viuum impedit incantationem. 9.2. C
Argentum viuum impedit incantationem. 9. 1. A
Argiui cuiusdam væſania.
Argumenta aduerſariorum contra apparitiones ſoluta. 275. 1. A
265.2.C.& conſeq.
Argus earina.
Aries in agnum. 192.2.A
Arimanes ſeu Pluto. 205.1. A
Ariſtæus. 7.1.C
Ariſtæus Proconneſius. 137.2.D
Arnol. de Villanoua. 218.2.E
Arnol. Villanouanus verum aurum produxit. 9.2.B
71.1.E
Ars an natura potentior.
Artificialia opera. 65. 1. D
Aſini lunam epotantis fabula. 49 2.B
Aſtrologia damnatur à Patribus. 139.1.C
Aſtrorum & cœlorum analogia nulla, qualem fingunt aſtrologi cum ætatibus, vel partib. corporum. 12. 2.A
Aſtyrit fides. 12. 1.A
Auerroiſtici errores paganorum. 118. 2. A
Augurelli iactantia de ſua alchimia. 222.2.E
D. Auguſtini viſio, pueri, &c. 78.1.B
Auribus humanis ſacci impleti. 236.
Aurum an ſit ſolum perfectum metallum. 104.1. A
Aurum an ſit ſolum perfectum metallum. 65. 2. D
Aurũm cur rarius quam cætera metalla. 66. 1. A
Aurum in venis terræ cur nonniſi longiſſimo tempore queat generari: in fornaculis vero breuiori.
68.2.D
Aurum alchimicum aliquando factum. 61. 1. A
Aurum potabile.
Auri ſemen. 58.2.A
Auri efficiens cauſa & materia quæ. 69.1.A
Auripigmentum. 63.1.D
Auripigmentum mutatum in aurum. 70.1. A
Auri agens principale quod ſit. 60.1.A
Auri materia remota & proxima. 69.1.A
Auro alchimico an liceat vti ad commercia, vel incudenda moneta. 63.2. D
Automatum variorum miranda. 78.2.C
272.1. D

B.

BAcchi nutrices.
Badudus Rex. 204. 1. A
175.1.E. 187.1. B
A Baianus Bulgar. rex magus.
Barbelina Gazeta. 188.2.C
Barnabas Cyprius. 178.2.A
Baro de Rais. 98, 2.C
Bartholomæi de Homate viſio. 147.2.B
Baſiliſci viſus. 182. 2. C
Baſileenſis crypta theſaurus, dæmon cuſtos. 22.2 B
150.1.C
Baſilidiani.
40.1.C.103.2.B
Bauari vxor poſt mortem redux & mater liberorum,
Belga quidam creditus vaccæ filius. 163.1.A
B Beli Sacerdotem præſtigiæ. 157.2.B
Benedictus X. qualis viſus poſt mortem. 33. 1.C
Benedictus X. qualis viſus poſt mortem. 158. 1. E
Beneuentana ruſtica.
S. Benno. 147.1.C
Ben-Syra vnde natus. ! 257.2.E
Berengarius hæret. & magus. 164.1.A
Berengarius Turonenſis. Proleg.
Diu. Bernardo auunculus apparuit. 175.2.A
Diu. Bernardo auunculus apparuit. 258. 2. A
Bernardi Oliuerii narratio.
C Bern. Treuiſani alchymia. 197.2. E
Bernieles. 72.1 B
Bodini error. 167. 2. B. ipſius libri ſcatent erroribus. ibid. 155. 2.C
Boema ſaga in prælio necata.
Boethii automata. 146. 1. A
Bonicæ ſons. 31. 1. E
Brachium dextrum ardens & lucens ſine damno. 206.1. B
Brachmanum dolia.
Bracteari. 133. 2. D
Bragadini alchimia & ſupplicium. 136.1. A
Baſileenſe monſtrum. 55.1. D
D Bruchi, athei 71. 1. D
156.1.C
Brura non aſſequi nec intelligere finem propter quem operantur, & de duplici in his fine, naturæ & bruti. Proleg F
Bruta non habent prudentiam. 195. 1.E
Bruta incantentur. ibid.
Brutorum miræ præſtigiæ in Africa. ibid.
Bulgarorum Victoria contra Anaſtaſium. 33. 1. A
Bulgarorum Victoria contra Anaſtaſium. 144. 1. E
Burgenſis virgo Ecſtatica.
Buſcoducenſe monſtrum. 121. 2. A
E 18.1.A

C.

CAbadis cum dæmonibus certamen. 298. 2. A
Cadauer cur coram occiſore ſanguine. 23. 2. C

Cadauera mutata in ſtatuas. 190. 1. D
Cadauer ū mira quædam poſſunt à magis procurati, ſanguinis fluxus, incorrupta diu ſeruare. 223. 1. C. comburi nequeant, & comā barbamue alant. ibid.
Cœlum non eſt animatum. 11. 2. C
Cœli & aſtrorum influentiæ an vllæ. ibid C
Cœli adſpectus & influxus nihil facere, ad Magica. 10. 2. D
Cæneus & Cænis. 204. 1. C. 201. 2. B
Cæſar auguſtana virgo. 218. 2. B
Cairi aſinus. 192. 2. E
Calchitis mutuatur in miſin. 70. 2. A
Caligulæ auaritia per alchimiam deluſa. 59. 2. D
Callionymi piſcis felle cœcitas curata Tobiæ. 8. 2. A
Caloris vis. 69. 2. A
Caluariæ locutæ multis locis. 306. 2. C
Caluiniſtæ tollunt virginit. Deiparæ. 163. 2. C
Caluiniſtæ iniurii in Deitatem Chriſti, & viam ſtruunt Turciſmo Paganiſmoque. 185. 2. D
Caluiniſtarum furor. 22. 4. A
Calx aqua non oleo accenditur. 8. 2. C
Cambiones pueri. 163. 1. C
Campani æris vis ad magica diſſipanda. 175. 2. D
Campanæ pulſus ad Angelicā ſalutationē ſalutaris cōtra terriculamenta tartarea. 265. 1. B
Camiſia inferni. 197. 1. D
Canes terreſtres ſeu feræ. 276. 1. B
Canes leporarii. 166. 1. A
Canidia. 127 2. D
Caprinum cornu & ſtercus. 220. 1. B
Capriuos magi an carcere poſſint eripere. 143. 2. C
Cara morbus. 314. 2. B
Cardanus de varietat. & ſubtilit. 9. 2. D
Carmenta ſeu Canens. 126. 1. A
Carolus Pacificus Neap. Rex. 146. 2. B
Carolus V. oſor magiæ & Auſtriacorum laus. 152. 1. A
Carpocratiani hæretici & Magi. Proleg 140. 1. D
Caryphium linum. 131. 2. B
Caſtores ſeu Dioſcuri. 132. 2. B
Caſtrum Oui Neapol. 146. 2. A
S. Catharinæ Gentiles. 24. 1. B
Catabolici. 316. 1. B
Caupona mirabilis ſaga. 124.
Cauſus flumen. 192. 2. A
Cayri pulli excluduntur fornaculis. 70. 1. B
Cerberus. 285. 1. B
Cercydas. 192. 1. A
Cerei benedicti contra ſpectra. 265. 1. C
Certamen duorum magorum. 114. 2. C
Certamina magorum varia. 317. 1.
Ceruſſæ productio. 63. 2. A
CHABAR quid Hebr. 5. 1. B
Chalamiſch. 63. 2. C
Cham propagator Magiæ, dictus Zoroaſter. 7. 1. D
Charondæ narratio. 197. 2. C
Charon. 285. 1. B
Characterum vis. 34. 2. B
CHARTVMMIM quid Heb. 51. C
CHASSAPH quid Hebr. ibid.
Chelidonia ocular cœcos. 82. C
Chilperici Regis damnatio. 253. 1. A
Choreæ ſagarum. 173. 2. A
Chriſtus Dominus an à diabolo translatus. 169. 1. C
Chriſtus cur ἰχθὺς.
Chriſti & Sanctorum ſuſcitationes, quo ſigno diſcernantur à putatitiis. 318. 2. C
Chriſtus vere clauſis ianuis ingreſſus cōtra Caluinum; verè natus clauſo matris clauſtro virginali, vere clauſo ſepulchro reſurgens contra Bezam. 186. 1. B
Chriſti apparitiones. 241. 2. A
Chriſto Domino alapam qui incuſſit damnatus. 251. 2. B
Chriſti miracula corporis eius tribuere temperamento blaſphemum eſt. 186. 1. A
Chriſtianorum imperia in dæmones. 106. 2. B
Chymicæ laus. 58. 1. E
Chryſamme venefica. 145 1. C
Chryſantii magi filius. 211. 2. B
Chryſopœiæ origo. 58. 2. D
Chryſoplynta, & Chryſoplyſium. 71. 2. A
Chryſulcæ aquæ vis. ibid.
Cicuiræ Indi vt pluuiam eliciant. 137. 2. E
Cicchus de Eſculo. 9. 2. B
Cicindula Indica. 271. 2. C
Circe. 126. 1. B
Circenſibus magica in vſu ad equorum incantationem. 154. 2. A
Circulatoris cuiuſdam præſtigiæ miræ. 121. 2. C
Circulatorum & mirabiliariorum peccata, & qua cautela permittendi à magiſtratibus. 34. 2. A
Citharарum ſimiliter tenſarum, vna pulſa, concentus. 11. 2. C
Claudiæ zona quomodo nauim traxerit. 120. 2. C
Claudius Choraius. 177. 2. C
Cleonis nubes procurabantur. 136. 1. C
Climactericus annus. 37. 2. D
Cliuenſium ducum origo. 161. 1. A
Cynopi victoria de Erythræis. 145 1. C
Colchorum vellus aureū an alchimicū. 59. 2. B

Columbæ effigies negata dæmoni. 236.1.D
Columbæ, vel agni ſpecie nondum apparuit dæmon. 304.1.D
Comitum Pictauienſium & Andegauenſium origo. 163.1.A
Complexio ſeu temperatura corporis non eſt cauſa effectuum admirandorum. 14.1.B
Concilium Romanum ſub Zacharia. 56.1.D
Concupiſcentiæ motus ſolos non eſſe peccatum. 209.1.B
Confeſſio integre facienda, docetur miro exemplo. 263.1.A
Confeſſio facta à capite abſciſſo. 191.2.A
Confeſſionis violatæ pœna. 263.1.A
S.Cononis vis in dæmones. 323.1.B
Confarenſe ſpectrum. 287.2.C
Conſtellatio non adfert vim ſanandi. 29.2.B
Conuentus ſagarum nocturni quales. 167.1.A cum ſequentib.
Conuiuia manica. 167.2.B
Corocoton. 161.2.A
Cornel. Agrippa. mortuo dæmonem immiſit, vt videretur viuere. 309.2.c.D
Cor non poteſt comburi intoxicatorum vel cardiacorum. 224.1.D
Corpus vnum in duobus locis, aut duo in vno loco an poſſit dæmon collocare. 184.1.E
Corpora aerea quo pacto dæmones forment. 301.2.B.
Corporum, vt ianuarum, penetratio nec Angelis poſſibilis. 185.2.B
Corui candidi. 205.1.C
Cratiſthenes. 34.1.A
Critici dies. 38.1.B
Crucis ſignum maleficia impedit. 143.2.E
Culinæ mortuorum. 225.2.B
Cultus indebitus. 3.1.A
Curioſitatis peccatum. 309.2.D
Cynops magus. 318.2.D
Cynoſura quæ in his ſequenda. 10.1.E

D.

DÆmones an queant eodem tempore plures tentare vel obſidere. 184.2.C
Dæmon apparens in corpore aſſumpto tantum videtur à quib. vult. 307.1.E. procurare vt appareat non licet. ibi. cur veteribus ſæpius apparuerint quam nobis. ibid.
Dæmon gaudet atra bile. 340.1.B
Dæmon in forma arboris & rotæ. 292.1.A
Dæmon quæ magis polliceatur. 104.1.E. cur paciſcatur & obediat magis. 105.1.B
Dæmon an poſſit in conuentibus magorum innoxiorum perſonam aſſumere. 143.2.A
Dæmon ſemper aliquo indicio agnoſcitur, Deo id permittente. 306.1.C
Dæmonis actiones quæ circa res corporeas. 130.1.B.
Dæmonis ſpecie natum monſtrum. 18.1.B
Dæmones quo pacto videri oculis corporeis poſſint. 299.1.E
Dæmones poſſunt producere animalia imperfecta. 70.1.C
Dæmones an exerceant cum magis ſodomiã, & de criminis atrocitate. 164.2.E
Dæmones non animantes. 292.2.D
Dæmones non habent indiuidui propagationem. 160.1.B
Dæmones omnino ſunt incorporei & carent ſemine. ibid.C
Dæmones in quorum brutorum ſpecie ſoleãt apparere. 292.1.B
Dæmones eſſe. 297.2.B
Dæmones metallici ſæui. 292.
Dæmonum nocturna ſpectra. 283.2.C
Dæmonum apparitio quomodo deprehendenda. 134
Dæmonum ſpectra tempore peſtis. 287.2.B
Dæmonum variæ diſtinctiones à muneribus. 316.1.D. inter eos an ſit ordo vllus & qualis. ibidem.
Dæmonum genera & ſpectra multiplicia. 275.2.B nomina. ibid. latiſſime & in ſeq.
Dæmonium meridianum quale. 286.1.A
Dæmonica ſpectra varia enumerata. 271.2.A
Damnis miraculi plena imago crucifixi. 224.2.A
Damnatorum animæ an appareant. 235.2.A
Dardanus, à quo Dardanarii. 141.2.A
Deceptiones variæ circa lycanthr. 187.1.E
Deceptionum magicarum exempla. 121.1.C
Denarius quomodo appareat in ſumma ſuperficie aquæ. 120.2.A
Deus quomodo ſit intellectus. 227.1.C an tantum operetur cognoſcendo. ibid.
Deus cur non permittat magos ditari. 150.1.A
Deus quomodo concurrat ad generationem in commiſſione dæmonum incuborum. 171.B.
Deus extra ſe multa cognoſcit. 221.1.B nec tamen perficitur. 223.1.A
Deus non eſt formaliter omnia. 222.2.B
Deus an mundum per angelos condere potuerit. 148.1.B
Dei ſolius eſt ditare quos vult. 149.2.D
Dei ſapiens prouidentia. 198.1.E
Diabolus virium naturalium aut ſcientiæ nihil amiſit. 311.1.C

Diabolus cur nolit ditari magos. 150.1.D
Diabolus poteſt pecuniam facere & metalla producere. ibid.
Diabolus nihil poteſt niſi permittat Deus. 117.1.D
Diabolus quo pacto efficiat mira. ead. 2.
Diabolus hominum malis gaudet. 150.1.A
Diabolum cur videant morituri. 306.2.B
Dictamus. 6.2.C
Dies critici, & eorum cauſa. 12.2.E
Dignitates & honores an arte magica parari queant, aut vnquam parti. 146.2.D, cur Deus permittat. ibid.
Diuitias & theſauros an poſſit dæmon magis ſuis largiri, contra Damhoudes. 148.2.C
Doctoralis promotio ſagarum & ritus. p. 210. col. 2.B
Dominæ Bonę. 295.2.B
Domin. Mirabellius magus. 182 2.C
Dolani lycanthropi. 188.2.B
Dormire de mortuis. 208.1.B
D. Dorotheæ roſæ. 236.2.A
Doſitheus. 124.1.B
Dux Brabantiæ. 293.2.A

E.

EBriorum illuſiones quoad ſpectra. 273.1.E
Ebulenſis puella. 202.1.C
Eccleſię illata damna mortui vlciſcuntur. 257.2.C
Eclipſis cauſa. 135.1.C
Echineis quid. 23.1.C
Echo. 11.1.A 44.1.C
Effectus naturalis quomodo diſcernatur à magico. 110.2.D, item artificialis, & in his cautela. ibid.
Effectus magici aliquando veri, & quomodo hi diſtinguendi à præſtigioſis & horum exempla. 81.1.A.B.C
Elephantorum ſolertia. 193.
Eleemoſynæ centuplum miraculo approbatum. 247.& ſeqq.
Elizabeth Anglorum regina ſanat a ſtrumis. 252.A. 116 1.C
Empedocles. 136.1.B
Empedoclis mira. 125.1.E
Empuſa. 284 2.D
Eonis hæretici præſtigiæ. 121.2.E
Ἐπαοιδὸς. 6.1.D
Epheſiorum notæ magicæ. 145.1.B
Epidaurius ſerpens. 192 2.D
Epimenides Cretenſis. 199.2.C
Epulæ ſagarum. 173.1.B
Equa falſa apud Palladium. 188.1.D
Eres Armenius. 215 2.D
Ericus Rex Sueciæ. 145.1.E
Ericus Rex, Pileus ventoſus. 75.1.B
Erneſtus Marchio Badenſis deceptus. pag. 75. col. 1.B
Eryngium gregem ſiſtit. 23.1.A
Eſdras an alchimiæ meminerit. 59.2.D
Eteſiæ. 125.2.B
Euages. 212 1.A
Euarchus. 3'4 2.C
S. Euphemiæ mart. reliquiarum miraculum. 255.1.B
Eurycles, quid Græce. 4.2.B
S. Euſtochii. Datani. 143.1.B
Excommunicati martyris apparitio. pag. 259. col. 2.B
Execrationes parentum quam vim habeant. 20.1.D
Exorciſtarum quidam abuſus. 220.1.D
Eſtaſis ſubiectum quod. 221.1.A
Exſtaſis & raptus differunt. ibid.
Exſtaſis diuinæ à magica diſcrimen. pag. 220. col. 1.
Exſtaſis cauſa formalis, finalis, efficiens. ibid.
Exſtaſim ſeu raptum quomodo procuret diabolus. 216.1.C
Exſtaſim quomodo Deus efficiat contra Mocenicum. 221.2 D
Exſtaſes inuitis quomodo contingunt. ibid.
Exterminator. 285.1 E

F.

FAcies quomodo appareant formidandæ. 120.1.D, item aſininæ. ibid.
Facius Cardanus. 224.1 A
Fœnilis apprehenſio ad tranſlationem magicam. 176.2.A
Fanæ nocent quomodo magi. 142.1.E
Fantaſiæ læſæ variæ deceptiones. 274.2 B
Φαρμακὸς. 6.1.B
Faſcinatio qualis. 22.2.C
Faſcinentne vetulæ aſpectu ſuo? pagin. 22. col. 1.C
Fatum non eſt cauſa monſtrorum. pag. 157. col. 1.
Fatales ſorores. 295.2.D
Fatuelli. 304.2.E
Fauſtus magus. 149.1.B
Febrium diuerſi termini vnde. 13.1.A
Fœminæ ex dæmone quæ pepererint pag. 160. col. 2.B

Fœminæ in viros mutari poſſunt & exempla varia.
Feralia. 201.1.B
Ferdinandi Regis Neapolitani ſpectrum. 226.2 B
261.2. A
Ferrum aquæ ſupernatans quomodo fiat. 36.2. D
Ficus arbor alligatum taurum manſuefacit. 23.2. B
Fidei vis quæ in incantatione.
Fides vnius citharæ ad pulſum alterius mouentur. 50.1.E
Figuras, imagines, characteres vim nullam habere oſtenditur. 23.2.A
Figuræ vis quæ. 11.1.A
Figurarum in quibus dæmon apparet cauſa. 35.2.A
104.1.B
Finni & Lappones.
Flumen quo appareat modo vbi nullum eſt. 124.1.A
111. 2.C
Folia.
Follerons. 127. 2.C
Fr. Pici poſitiones magicæ ſuppoſitiæ. pag. 10. col. 1. B 305.1.A
Franciſca Senenſis.
Franciſca & Carola Guarnæ. 192.2.A
Francorum reges à ſtruma ſanant contactu. 202.2.B
27.2.C
Fridericus dux Auſtriæ captus à Bauaro noluit ope dæmonum liberari.
Fridericus Stuphius crematus. 143.2.D
Frigidum cur ſentiatur à dęmone aſſumptum cadauer. 164.1. D
Fulmine icti non putreſcunt. 299.1.E
223.2. E

G.

Gabriel Archangelus.
Galeatii Sfortiæ apparitio. 241.1. C
Galena. 260.2.E
Galgalus cur aſpectu ſanet ictericum. pag. 21. col. 1 D 70.1.C
Gallecus mendicus dæmonem circumgeſtans figura infantis paralytici.
Gelo ſeu Empuſa. 111.1.D, Mauritium Imp. vexans. 163.2.A
ibid.
Geminæ quomodo res appareant.
Gemmæ cur in gemmas non poſſint mutari, metalla vero poſſint in alia metalla. 120. 2. D
Genii. 68.2.C
Geuſiorum orgia ſimilia Magicis. 226. 2. C
Germani clerici obliuio. 103.2 B
Gnonem Heb. quid. 299.2.A
5.1.A
Gigantes verum vi magica naſcantur. pag. 164. col. 2. B
Gladii acies carmine retunditur.
Gnoſtici. 196.2.D
Goetia ſpecies magiæ. 97.1.D, imo omnis magia. 40. 1. C
Γοής. ead.
D Gommari viſio. 6.1. D
Gorgones. 236.1.D
Gotthicorum Regum origo ab vrſo. pag 157. col 1. A 249.2.B
Gratiæ ſeu miraculoſa opera quæ.
Gregorius VII. 49.2.C
Guido Iuliacus Flandriæ Imperator cacodæmones conſuluit. 147.1.A
Guil. Conſtantinus. 145.2.B
Guil Aragoſii alchimia. 74.1.C
Gygis annulus. 72.1.D
Gymnoſophiſtarum vlmus. 186.1.D
192.2.A

H.

Hadingus.
Hæretici domicilium dæmon. vt idola. 145.1.E
ibid.
Hæreticorum manſio tartarea oſtenſa. 258.1. B
Hæreticorum idem ſpiritus blaſphemus & Sycophanticus & fictor miraculorum. p. 121. col. 2. E
Hæreſis abiuratio ſedat tempeſtatem quam pertinacia excitarat.
Haquinus Noruegus. 319.2. D
Hecate. 145.1.E
Hecates canes. 254.2.C
Herbæ magicæ. 129.1.
Herbarum magicarum vis. 112.2.B
Hermes Triſmegiſtus an alchymicus. 115.1.C
Hermotimus Clazomenius. 59.1. A
Herodias an appareat. 219.1. D
Hippæporum ignis. 168.2.C
Hirci ſpecies dæmoni frequens. 138. 1 D
Hiſpanorum faſcinus, Higa dictus. 304.1.E
Hominum quatuor genera Paracelſi. 54.1.B
Humana ſpecies an habeat vim lapidis plantæue. 298.
Humana figura cur dæmon ſæpe appareat. 241.B
298. 1. A
Humidum naturale an ſemper conſeruari vel reſtaurari arte poſſit.
Hydrophoborum error. 206.2.D
Hyena. 275.2.A
Hypermneſtra. 125. 1.D
Hyperbole in SS. 204.1.C
11.2 E

I.

Iacobi Melſtirki hæretici ſe Chriſtum fingentis pſeudomiracula & ſycophantiæ. 122.1.B
Icterica paſſio. 314.2.C
Iaſon. 265.1.A
IDDEGHONI Hebr. 4.2.B
Idolum. ead.1.B
Idolorum ficti amores. 334.C
Idololatria quid. 3.2.A
Idololatria expreſſa & tacita. ibid.
Idololatriæ tacitæ nomen cur Magiæ prohibitæ attributum. ead.
Idiota ſubito Theologus. 210.2.B
Ieiunii & precum & Synaxis vis. 299.2.B
IESV & Mariæ nomen impedit maleficia. 176.1.B
Ieſuatorum & Ieſuitarum differentia. 78.1.B
Iezabel an malefica. 5.2.C
Ignatius Loyola ſuperat & deprehendit phantaſticam dæmonis illuſionem. 279.1.B
Ignatii Loyolæ precum efficacia. 276.2.B
Ignis genera ſeu partes, flāma & pruna. 131.2.B
Ignis fatui natura & mira. ibid.
Ignes & luces nocturnæ varii generis. 271.2.B
Illuſiones oculorum, auriumque & aliæ multæ quæ pro ſpectris habitæ narrantur. & ſeqq.
Imagines in fluuium raptandi ritus magicus. 139.2.B.
Imagines aſtrologicæ fictæ, magicæ vero variſſimæ deſcribuntur. 10.2.E
Imagines huiuſmodi magicas nihil poſſe definitum. 12.2.B
Imaginum magicarum vel aliarum vis. 34.2.C
earundem genera. ibid.D
Imaginum oſor diabolus. 139.2.E
Imaginationis vis quid & quantum valeat ad effectus miros. 14.2.A
Imaginoſus morbus quid, & eius duæ ſpecies. 274.1.D
Imperfecta quælibet an monſtra? 67.1.C
Incubi & ſuccubæ dæmones an ſint, & an gignant, & quæ huc ſpectant. 159.1.D
Indus Nobilis Neſtor huius æui. 206.1.A
Infans locutus. 258.1.D
Infantes cur occidunt ſagæ, & quomodo decoquant. 210.2.C
Influentiæ an & quales. 12.1.B
Influentiarum quæ vis incorporea & animam ibid.
In inſtanti docere nequit dæmon. 215.1.B
Innocentii Papæ factum præclarum. 146.1.E
Inſecta arte gigni poſſe varia. 69.2.D
Inſepultorum animæ vagæ. 247.2.B
Inſulæ natantes. 271.2.B
Inſtrumentorum naturalium quæ viſex parte dæmonis applicantis, fuſe oſtenditur. 163.1.B
Intellectus ſolus nequit cauſa ecſtaſis, ſed tantum & Dei inſtrumentum. 221.2.C
Intellectui quid conferre & nocere queat dæmon. 210.1.B
Intelligentiam diſcurſiuam ſeu ratiocinationem brutis dæmon nequit largiri. 194.1.A
Intelligantne beſtiæ inuicem, aut magi voces beſtiarum. 191.1.A an id magi poſſint facere. 193.1.C
Inuiſibile corpus an dæmon queat facere. 156.1.B
Ioannes ab Hembrach ad dæmonum conuentus deductus. 178.2.B
Ioannis c. ſpondent: non fuit vſu receptus. 77.1.B
Ioan Baptiſta à Porta. 9.2.D
Ioannis de Vaulx mirum ſtigma. 199.1.E
Ioannes Teuthonicus Magus. 399.1.C
Iouis Ammoni fanum exuſtum. 133.1.B
Iouis ſimulacrum locutum. 192.2.A
Irene filia Spiridionis. 191.1.E
Iſabella Padæa ob ſortilege crimen comprehenſa. 198.2.C
Iudæ Apoſtoli ſententia de mortuorum apparitione. 248.1.B
Iudæi filiolus in fornace accenſa ſeruatus. 252.2.C
Iulianus Chaldæus magus. 124.2.B
Iuliani Apoſtatæ mors. 244.1.B
Iuli capilli. 131.2.C
Iupiter Hammon in viridi forma colebatur. 140.2.D

K.

Kabaliſtarum genera ſeu gradus. 48.2.C
Kabbauteikens. 486.1.A
Kiſen Hebr. quid. 4.2.E
Klakis. 155.2.C

L.

Lac ex pariete ſcaturiens. 141.2.C
Lachaz quid Hebr. 5.1.B
Lachrymarum tranſitus qua oculi parte. 211.B
Lamia Baſileenſis. 150.2.C
Lamiæ. 6.2.C
Lamiæ & Menippi nuptiæ. 111.1.D
Lamiæ ſcientiam Magicam diſcunt potiuncula & quali. 131.1.A
Lapidis philoſoph. nomina, & materia. 61.2.A

Lapides an æs [illegible] tam.
Lappiorum e [illegible]ſtates. 63 2.B
Lareis. 218
Larina oppidum à Magis liberatum. 226. 2 D
Laruæ. 145.1 D
Latace. 226 2 D
Latronum ſpectra Diu. Germano apparentia. 115 1 D
246.2. B
Laudes Dei magica diſſipantur. 176 2. B
D. Laurentii Iuſtiniani viſio. 236.1.E
Lauretana ſpectrorum infeſtatio. 276.2 B
Leberis ſerpentum.
Lemures. 205 2.A
Lemuria ſeu Remuria. 226 2.B
Leo cur metuit gallinacei cantum. ibid. c
Leo Iſauricus punitus. 22. 1. A
Leo Imper. auiculæ 255.1.C
D Leonis vel Caroli Magni ſpuriæ orationes. 31.1 C
197 1 D
Lernum.
Leucippe Galateæ filia. 227 2.B
Lignum ſæpe lapideſcit. 204 1.C
Lilith Succuborum dæmonum præſes. 68 2.D
2. A 188.
Lineæ cõfuſæ quo pacto ſpeciem picturæ præbeant.
Lipothimia. 120. 1.A
Litteræ & ſyllabæ nulla cum cœlo cognatio. 314.2.A
51. 1. E
Loca conſtituta & ſolemnia ſagarum, in ditione Beneuentana. 196. 1.C. in ditione Vltraiectina. ibid.
Localis translatio ſagarum vera. 169.1
Localium translationum falſarum exempla. 170. 1 verarum exempla. ib. & ſeq.
Locuſta ſignificat dæmonem. Proleg
Locutiones miraculoſæ quo fiant modo. 191
Loqui beſtias an faciant magi. ibid.
Lothi vxor quomodo in ſtatuam verſa. 285.
1. C
Lucomorii an quotannis reſurgant. 310.2.B
L. Coſſitius. 201 1.E
L. Marcius 131 2. C
Ludouici Alodiſii Imolenſis tyranni ſpectrum patris.
Ludouicus Bauarus Imp. 261.1. A
Luna cœlo non deducitur 141 1.D
Lupus an ei quem prior vidit raucedinem adferat. 135. 1.D
Lupos dæmones eſſe. 21 2 B
Luſitana mulier ex ſimio duos filios peperit. 142.1.B
156.
Luſitaniæ Regum inſignia vnde nata. 258.
1. B

A Lutheri matheologi meteorologia.
Luigardis cautio. 132 2.D
Lycaon morbus, Lupina inſania, & charrab. 271.1.A
188. 1. A.
Lycanthropi qui & quomodo.
Lyncei. ibid.
22.1.D

M.

Macedonius moriens citat Anaſtaſium ad iudicium, ſed irrito conatu, quia ſchiſmaticus.
Macrianus Græculus. 252.1.A
B Magdalena Crucia. 350.1.D
Magia quid. 185.2.C
Magiæ diuiſio. 3. 2. A
Magia prohibita quid. eadem.
Mathematica quid, & mira eius exempla. 3. 2. E
31. 1. B. artificialis quid & quotuplex. ead
Magia duplex Perſarum mala vtraque & vtriuſque origo à Satana.
Magiæ naturalis diuiſio. 7. 1.B
Magiæ naturalis operatricis ſcriptores, & eorũ cenſura, cautioque. 9.1. D
Magiæ vis in cacodæmones? qualis & quanta. eadem.
C 416. 1. B
Magiæ prohibitæ ſpecies quæ.
Magiæ dæmoniacæ notæ, ſeu indicia pacti initi. 3 2. E
Magiæ dæmoniacæ quis primus auctor. 109. 1 E
2. B 99.
Magiæ poteſtas quæ in cœlos, aſtra, & elementa.
Magiæ dæmoniacæ libri. 135. 1.C
Magiæ dæmoniacæ ſcriptores vetuſti. 98.1. C
Magiæ naturalis auctor Deus. 7. 2
Magiæ naturalis definitio. ibid.
Magi an queant impedire actiuitatem agentis ibid.
D naturalis, & varia exempla.
Procellas ciere poſſunt. 131 2. A
Quid in aquas poſſint. 136.2
Loco mouere quæ valeant. 140 2 B
Subſtantiales vel accidentarias formas an 115.2.E
producant.
Poſſunt quæ dæmones nec amplius. 170.2.B
1. A 115
Quid poſſint in fortunæ bona. pag 141.
1. D
An amplius poſſint in ſerpentes, quam alia bruta.
E Nequeunt errare, nec quiduis ex quouis 156.1. C
facere, nec ex quauis cauſa, vel quouis inſtrumento: nec in inſtanti, nec tempore nimis breui nec facere, vt ſit vacuum.
132.2.B

Magi pauperes & viles vbique cur. 149.2 A
Magi ſeptentrionales,vt Finni, Biarmii & alii. 212. D Tartari, ibid.
Magi tres Euangelici quales. 9. 2. D
Magorum varia nomina apud Hebræos& quid ſingula ſignificent. 5.1
Magorum varia nomina apud Latinos. ead.
Magorum vetuſtiſſimorum nomina ex variis. 6. 2.
Magorum poteſtas in orbes cœleſtes & ſydera. 135. 1.
Magis dæmones non ex pacto, ſed ſponte obediunt. 318. 2.B
Magici effectus non ſunt gratiæ gratis datæ. 99. 2. C. nec ſunt effectus bonorum Angelorum. 100. 1. nec ſunt effectus animarum. eadem. B
Magicæ virtutes. 127.& ſeq.
Magicarum artium cauſæ & genealogia per apologum. 216
Magnetis vis. 32. A
Mammona. 285.1.A
Mammon. 183. 2. A
Manes. 227.1.B
Manes accire. 237.2.C
Manes & Marcion vnde hæreſim ſcripſerint. 7. 1. C C
Mantenſium magorum error. 302.
Manethon magus. 124 2. C
Manicum ſolanum. 208.2. B
Margullinæ prior à dæmone occiſus 150.2. D
Margarita eslingenſis. 193 1. A
Marcus hæret. & Magus. Proleg
Marcos oppidum obſidione liberatum à Mago. 258.2.C
B. Maria virgo pro mundo intercedit. 258. 2 C. eiuſdem viſiones. ibid.
B. Mariæ Virginis odiũ in hæreticos. 250.1. 2. eiuſdem varia miracula paginis ſeqq. D
B. Mariæ de Columna primum templum. 241. 2. A
Mariæ virginis deuotio quam vtilis, exemplo probatum. 191. 2.B
Maria ſoror Moyſis an ſcripſerit de alchimia. 59.1. A
Maria Pacheco mutata in Manuelem. 202.1.B
Marſilius Ficinus à morte apparuit. 261. 2. D
Marſi. 10.
Martinus II. 147.1.A
Martyres cur Deus permiſerit gladio necari, quos ab igne, aqua, &c. conſeruarat. 196. 2.C E
Martyres quo pacto illæſi ſeruabantur. 131. 1. A

Monſtrorum origo. 156.1. C
Morbi qui faciunt, & quis mortuus videatur. 314. 2. A
Morbi ἄφονοι. ibid.
Morienus fictitius. 60.1. D
Morituri quibus dexteram porrexerint an appareant poſtea. 270.1. A
Morituris quàm terribilis dæmon appareat. 506. 2. A
Moſes quo apparuerit modo. 231.1.A
Moſes an ſcripſerit de alchimia. 59.1.A
Motus localis per aerem magicus. 114.2.C
Motu locali quomodo dæmon vtatur in magicis. 118.1. B. quid valeant mouere loco, & quomodo. ibid.
B Muſæ fœlix tranſitus. 153.2. B
Muſica quomodo moueat. 50.1 B
Muſtela ex org milisis. 219.1.A
Muſtelæ & buffonis odium. 121. A

N.

NACHAZ Hebr. quid. 5 2
Napello educata puella veneno imbutura Alexandrum. 23.2.D
Naſcitur nemo medicus vel faſcinator. p. 14. 1. C
Natura quo pacto operetur. 49.1. D
Naturæ leges in magicis etiam vigent. p.115. 2. C
Naturæ ordo quotuplex. 49.1. D
Naturæ leges & vniuerſi ordo mutari nequit à Magicis. 130.1 B
Nauigantibus littus cur mouere videatur. pag. 120. 2
D. Nazianzeni viſio. 136. 1 B
Neapolitanus rex vltimus Italus, an per magiam deturbatus, & an Italus eſſe queat. 147 2. B
Necyomantiæ origo. 226.1.E
Nemeſis. 255 1.C
Nero magicen irritam expertus. 118.1. A
Nicaraguaria. 187. 1.C.
Nobile Raymundi. 72 1 B
Noctambuli vnde, & fuſe de his. 15.1. B
Nogeri viſio. 236.1.D
Noe & Chamus an ſcripſerint alchimiam. 59. 1. A
Noema dea Chinenſium. 144.2.D
Nomina ſunt radii rerum. 51.2. E
Nomina ſunt vitæ expertia. ibid
Nomina an à Deo rebus indita. 52
Nomina vim Phyſicam nullam habent. 53. 2. C
A Nomina vnius linguæ non plus poſſunt quam alterius, nec Barbara quam Latina. pag. 51. 1. C
Nominum vis nec naſcitur ab imponentis ſanctitate, nec à linguæ dignitate. ibid.
Notoria ars. 40.1. A
Numerus formalis magicus qualis. pag.40. 1. A
Numerus muſicus quid valeat. 54. 1. A
Numeri imparis vis. ibid.
Numæ Pompilii cœna magica. pag. 124. 2. A
B Nympha muliebris. 203.1.E
Nympharum variæ ſpecies. 280.2.C

O.

OBlatio ſacrificii pro mortuis. 255.1
Octimeſtris partus ratio. pag 37. 2. C
Oculorum morbi & formicatio & halalol. 243. 2. B
Oddo Danicus. 104 1 B
Odoratus deceptio. 274.2.B
C Oenotheris. 208 2.D
Olibi Max. vrnula & lucerna inexſtincta. 58. 2. B
Ollerus Suecus.
Olrrus magus. 142.1.C
Oniropompi. 145.
Operis huius occaſio & finis. 316.2.A
Operum naturalium ſpecies. *Proleg.*
Ophiuſa. 49.1. B
Orationis vis contra ſpectra 208.2.B
Oratio retrograda an qua talis effectiua. 245.2 53. 1. C
D Oratores quomodo perſuadent & mouent. 50. 2. B
Ordines vniuerſi quatuor.
Orichalcum officium & naturale. 49.2.B
Origenes damnatus. 63. 2. B
Origenis errores dæmon Magis perſuadet. 252.1. E 105.
Oromagda ſeu Oromazus.
Orpheus & Amphion magi. 7.1.C
Orphei caput. 41.2. B
192. 2.A

P.

E PActum magicum duplex, explicitum & implicitum, & vtriuſq; formulæ atque ſolemnia. 99. 2. B
Pactum magicum quale peccatum. 104. 1. A.
vanum & pernicioſum. ibid.

Pactum tacitum Magicarum quale & quomodo dignoſcendum. 105.1.A
Pactum tacitum quando non mortale. ibidem.
Pactum de apparendo. 262
Pactum de apparēdo poſt mortem, an licitum tutumue. 270. 2.E
Pacto non aſtringitur dæmon, & cur aliquando illi ſtet. 100.2.C
Palea quomodo videatur eſſe trabs. pag. 121. 2. B
Paleæ niues conſeruant & fructus maturant. 8. 2 B
Paleæ quomodo appareant eſſe ſerpentes & ſaltitare. 120 2
Pantauta lapis 43.2.C
Pandulfius Capuanus. 256.2.A
Pandoræ poculum an alchimicum. 59
Panem & ſalem cur dæmon oderit. 143.
Panicus terror. 90. A
Papyrii Maſſoni malitia & ſtupor. 78. 2. B
Παραλαμβάνειν. 175. 1. A
Paraſceues filiorum vis curandi. 24.2.A
Paredrii. 316.1.A
Parentationes. 226.2.C
Partus prodigioſus in regno Neapolitano. 117. 2. B
Partus monſtroſi varii in variis locis. 156.1.C
Paſetis præſtigiæ. 111. 2 A
Patres animam cœlis tribuentes figurate locuti. 121.D
S. Pauli Gentiles. 24.1.B
Pauonis caro neſcia putreſcere. 8. 2.B
Pecunias fictitias dat dœmon & magi. 150. 1. A
Peguſani orti à cane. 157. 1.A
Penetratio corporearum dimenſionum an dæmoni poſſibilis ſit, & an contra naturam. 184. 1. E
Periapta. 53.2.C
Pentaphylli herba. 39. 2.A
Perſei clypeus. 186.A. E
Perſarum cadauera cur non putreſcant. 22.. 1. A
Peruani viperas ſine noxia quomodo contrectent: & mira illorum ſolemnia. 152.2.C
Perſarum duo Dii. 7.1.C
Petitio an potentior quia lamina inſculpta. 53. 1. E
Petri de Paz tribuni Hiſpani apparitio poſt mortem egregiæ victoriæ cauſa. 262.2. A
S. Petronilla à B. Petro ſanata. 27.2.E
Phaeton. 223.2. E
Phætuſa. 201. 1.B
Philippi Diaconi translatio. 175.1 B
Philoiit. 292.2.D
Phrenitis & Mania quid. 274.2 B
Phylacteria. 53. 2 B
Picus rex. 126.1.A
Pici Mirandulani alchimia. 78.1.C
Pygmæus fuiſſe & eſſe. 166 1.B
Pici Martii herbæ vis. 30.1 D
Pilularum numerus impar. 39.2.B
Piſani magi. 151.1. A
Piſces inuicem mouent. 193.
Platanus in oleam mutata. 70. 2.C
Platonicorum varia deliria. 48.1.C
Plumbo liquato manus lota Venetiis. 8.2.B
Plutus & Pluto vnde ἅδης. 285.1.A.C
Πνεῦμα etiam accipi de anima. 240
Pœnitentiam Diabolus non poteſt in lamiis impedire. 215.2 D
Polyeriti ſpectrum & caput filii loquax. 192. A. B
Potamantis. 208
Præfiſcini. 53.2.B
Præſtantii pater. 188 1. C
Præſtantii patris deluſio. 121.1.E
Præſtigia quot modis dæmon operetur. 119. 2. D
Præſtigiatorii effectus quibus regulis cognoſcendi. 121. 2.A
Præſtigiatrix magia, & exempla, & eius fundamenta quædam. 32. 1. A. quam pernicioſa auctoribus & principibus. ac etiam fautoribus. 33.
Præter naturalia opera quæ. 50.1 A
Priſcilliani error. 140.1.C
Proſopopœia in S. S. 11.2.D
Pſylli. 8.1.D. 302.C
Pſyllorum & Marſorum vis in ſerpentes. 8.2 C
Publii caput. 192.1.D
Pueri per diſtans ianuas aperientes. 30.1. C
Putredinem quæ arceant. 213.2. C
Pythagoras magus. 192.2. A
Pythagoræ magica. 124.1.E
Pythagoræ femur aureum. 59.2.C

Q.

QValitatum occultarum neceſſitas. 34.1.D
Quantitas vt ſic non eſt actiua. ibid.
Quæſtiones & tormenta cur multi magi fortiter ferant. 198.1.A
Quirini cuiuſdam infœlix exitus. 197.1.E

R.

RAbbinorum errores 5.1.B
Renuntii decretorii. 107.2.B

Raptus cauſa. 221.2.D
Ratio an concedenda brutis. 194.1 A
Raymundus Lullus. 9.2.B
Raymundus Lullus verum aurum produxit. 72.1.B
Reatinus circulator. 53.1.B
Regulæ diſcernendorum verorum effectuum à præſtigioſis. 115.1.C
Reliquiarum geſtatio. 54.2.C
Religio Gentilibus pro ſuperſtitione. 2.1.E
Religio quid Theologis. ibid.
Religionis & ſuperſtitionis differentia. ibid.
Reſurrectionis veræ effector ſolus Deus, non dæmon, nec natura. 309.1. Inſectorum imperfecta reſurrectio. ibid Gentilium apparentes reſurrectiones explicatæ. 314.
Reſurrectionis fictæ mirum exemplum: & de bubus ſtrigum reſurg. 310.1.
Reſurgentes cum Chriſto. 231.2.C
Richardo Comiti mirum ſpectrum oblatum. 310. 1 D
S Roberti viſio. 305.2.C
Roman Ramirez magi hiſtoria. 212.
Ruta furtiua fertilior. 8.2.

S.

SAcrilegus punitus. 256.2.A
Sagæ cur fœtidæ. 198.2.
Sagæ poſſunt diſcernere an veræ tranſlationes ſiāt. & quo pacto. 183.1.B
Salit cur dæmon. 304 2 D
Sal Agrigentinus aqua induratur, igne liquatur 8.2.C
Sal deeſt in conuiuiis magorum. 143 2 A
Sal, bitumen, atramentum naturalia & artificioſa. 70.2.C
Salaſi Regis ſpelunca. 150.2.D
Salmanticenſis puer ſanans tactu. 27 2 D
Salomon an diues per alchimiam. 59.1.D
Salomonis Magica. 98 2.D
Salomonis exorciſmi quales. 318 1 C
Salomonis Regis Magia qualis. 9.1.B
Saluatores Hiſpaniæ an Magi & permittendi. 28.1 C
Salutatorum mendacia & errores. 28. 1.B
Saluatorum vis non eſt naturalis. 29.2.C
Samaria infamata Magiæ. 5,2 D
Samuel an euocatus per Pythoniſſas. 113.1.B
Samuelis anima vere apparuit. 238.1 C
Sancti vim habēt cōercendi dæmonem. 318.1 B
Sanctorum reliquiæ contra ſpectrum. 264.2
SS. variorum apparitiones. 143
Sanctorum ieiunia à Deo. 200.2.C
Sanctorum dormientium duodecim. 199.2.D
Sandracha naturalis & fictitia. 63.2.B
Sanitatis donum eſt à Deo. 24.1.D
Sardoi Heroes. 199.2.D
Sarracenus in Apulia theſauri repertor. 151.2.D
Satyri. 125.2.B
Scafii magi mors. 197.2.A
Scatentiarum aquarum flamma. 132.2.A
Schilcochium à ſaga crematum. 142.1.E
Schiſmaticorum fauentis pœna. 254.1.B
Scientias & artes quo dæmon pacto docere queat. 210.1. E
Scotiæ Regis, contra Pictos ſtratagema. 272.2.D
Scotus Parmenſis. 143.1.E
Scriptura loquens de animatione cœli quo pacto intelligendæ regulæ aliquot. 11.2 C
Scriptura Pontificia defendi Deo quam gratum. 210.1.
Scorbiculæ ad pluuiam. 139.1.B
Selenitis. 111.2.C
Semen humanum quid. ¢601 D
Semidei & Heroes veterum ex incubis. ibid.
Senectus an iuuentam queat mutari. 205.2.D
Senſum doloris an dæmon homini queat auferre. 196.2.
Senſitiua vis quid poſsit pati à Magis. 207.2.D
Senus pro ſinus apud veteres. 152.2.D
Septem granula rixas prouocantia. 8.2 E
Sepulcro A acis vox erumpens. 311.1.C
Serapis. 285.1 A
Serpens querna fronde necatur, & ibidis penna ſiſtitur. 22.2.D
Serpens iuuentam renouat. 205.1.D
Serpens mutatus in aurum. 290.2.C
Serpentum incantatio. 113.1 A
Seruii Tullii capilli. 131.2.C
Sibylla an vaticinata de alchimia. 59.1 D
Sibyllæ Nurſinæ. 282.2 B
Sigebertus Franc. Rex. 145.1 D
Sigillorum vis. 35.1.B
Silicernia. 226.2.
Siinæ claſsis ſpeciem præbentes. 271.2.C
Siluanus Epiſcopus falſo accuſatus. 142.2.D
Silueſter II. 147 1 A
Simeonis Sali amuletum. 54 2 B
Simonis Magi præſtigiæ. 311 2 B
Simonis Magi prodigia. ibid
Simon de Turua. 209.A
Simonis Magi canis. 124 1 D
Simonis Magi volatus. 111.2.A
Simulacrum & vmbra an ab anima differant. t·7 1 B

Siproeta. 204.1.D
Siſyphus an artis alchimiæ inuentor. 59.2. A
Sodomitarum aorſia. 121.1 D
Somni diuturni varia exempla, & an magicis poſsit conciliari. 199.2.B
Soni & voces prodigioſæ ſtatuarum, hominum, &c. 272.1.
Sopater magus. 136.1.A
Sortilegi & Sortiarii. 7.1.A
Soſipatra. 212.1.A
Spagirica. 58.1.B
Species imaginarias quas dæmon queat ingerere. 207.2 E
Specie differentia commiſceri & gignere. 162.1. C
Spectrum vehit milite Hieroſolymam. 294.1.B
Spectra portendentia futuras clades & calamitates. 296.1. A
Spectra quo pacto lapides queant iacere. ibid.
Spectra vel animas nequeunt magi elicere, ſed ſimulantur a dæmonibus. 319.1.
Spectra fœminea puellarum, matronarumve quam varia. 295.2. A
Spectra artificioſa. 272.1. D
Spectra vexantia domeſticos, & ſtrepitus cauſæ. 252.1.
Spectra ficta varia 173.2. P. qualis peccatū. ead.
Spectra contemnens ab iis truncatus. 293.
Spectrorum dona pericula. 295 1. A
Spectrorum infeſtatio cauſa reſcindendæ locationis. 296.
Speculum cur vitietur adſpectu menſtruatæ. 21.1. A
Specula incendiaria. 10.2. C
S. Spiridionis miraculum. 190.
Spiritus damnatorum & beatorum non ſubiectant corpora 235 1.
Spirituum apparitiones à quibus exploſæ 225. 1.B. defenſæ, ab auctoritate Gentilium. ead.
Spirituum ſeu animarum diſcernendarum ratio. 232.
Spirituum apparitio probata contra Philoſophos ratione. 227.
Sporus. 205 1. E
Stalliechten. *Germ.* 131.2 E
Stanislaus. 315 2. E
S. Stephanus Dienſis. 319.2. C
Stigma ſagarum inſenſile qua forma 108.2. C
Stomoma. 63.2. C
Struthiocameli oua non excluduntur aſpectu. 22.1. A
Striges. 6.2. C
Stumph Petter Bebburgenſis. 190.1. A
Succuba dæmon an parere queat. 161. c. & ſeq.
exempla varia quomodo accipienda. ead.
Supernaturalia opera quæ. 49.1. C
Superſtites qui 1.2. B
Superſtitio falſi cultus. 3. 1.
Superſtitio vnde dicta. ibid
Superſtitio indebiti cultus. ibid.
Superſtitio in malo. ibid.
Synagoga credidit animas apparere. 238.1. A

T.

TActus ſolus non eſt cauſa effectuum mirandorum. 27. 2.
Tactu ſanant nonnulli. 27.1. C
Tarantulæ venenum. 8.2. D
Tarentinus ſenex. 205.2. C
Tardicylis. 208. 2. A
Tartari Polonos arte magica fundunt. 144.2. A
Taurus verbis domitus. 134.1. D
Tauromitanorum iuuenum ex ebrietate vaſania. 275.1. B
S. Telmi flamma. 132.2. B
Temperamentum æqualitatis, quod Itali medici quidam confixerunt, impium eſt. 141.1 B
Tenebras Magi excitant. 140.2 A
Tentare quantum ſinatur Diabolus. 215. 1.
Terræ opus ſacrum quid Hippocrati. 69.2. C
Terræ motus cauſare an magi queant. 136.1. B
Teſtimonium pauperum an admittendum. 73. 1. B
Teſtimonium domeſticum quando validum. ibid.
Teſtudo quomodo excludat oua. 22.1. A
Thaumaturgica magia. 33.1. E
Theangelis. 208.2. C
Theodorus monachus. 184.2. B
Theriaca. 44.2. B
Theorcenus magus. 274.
Theophilus medicus. 274.2. B
Theophilus Vicedominus. 147.1. E
Theſauros quærentes magi à dæmone necati. 151. 1.
Thraſyllus. 275.1. A
Thynicus. 212.1. A
Tironibus religionū infeſti dæmones. 275.2. A
Transfmutationes ſagarum in beſtias. 188.
Torpedo torpeſacit manum piſeantis. 23 1. A
Tranſuectiones corporum dæmonibus factæ aliquando ſunt circa defatigationem maleficarum. 183. exempla. 91.2. E, & ſeqq.
Treuirenſis ruſtici factum. 139 1 A
Triſcalinus parochum diffamans. 142 2 A
Triticum & ſiligo mutantur in inuicem. 7... 1
Triticum, lolium, ſiligo an ſpecie differāt. ibi

Trithemii Steganographia.
Tympanu ex pelle lupina ſonitu rumpit tympanum agnina ex pelle tenſum. 99.1.A A
Tyreſias. 8.2 B
Tyreſias & Melampus non intellexere voces 204 1 A
auium.
193.1.D

V.

VDo Magdeburg. Epiſcopus.
Varus. 256 2. D
Vellus aureum. 127 2. D
Veracrucii quædam refutata. 59 2.B
Veratrices. 16. 2. C.D
Verborum ſignificatio an ſit effectiua. 6. 2.C. D
D. E 52.1.C. B
Verborum complexio an effectiua. ibid.
Verborum inſuſurratorum in aurem tauri vis nulla. 20.1 C D
Verborum & nominum ſeu incantationum vis.
Vermiculi mutantur in alites. 48.2 C
Veſpertilio foliis platani abigitur. 70.1. C
Viciliinus auis. 23.1.A
Victoriam in bellis an magi largiri valeant: 308. 2. A
ité ad vrbium expugnationem iuuare, &c. 144.
1. C
Vipera arundine icta obſtupeſcit. C
Virgo vt concipiat, an dæmon queat efficere. 83.1.A
163. 2. B
Vir an in fœminam poſſit mutari. 204.1 B
Viruncu locum ſpectra. 297.1 C
Virgam aut alia membra, an verè dæmon augeat aut amputet.
Viſio fit introſuſceptione non emiſſione. 189.2 E
2. B 20.
Viſio & viſum qui differant. 229 2. D
Viſionum exempla quædam in S. Hiſtor. ibid.
Viſus ſeu aſpectus nō eſt efficax ad ſanandum morbos, vel alia huiuſmodi mira. D 20 1. B
Vita non pendet à numeris. 206. 2. A B
Vitæ periodus an aliqua certa cunctis. ibid.
A Vitam perpetuare homini non poteſt dæmon.
ibid.
Vitales actiones tribuere dæmon in corpore aſſumpto error.
Vlrici Molitoris error. 306.2. C
Vmbræ quid. 167.1. B
Vnguenta cur adhibeat dæmoni in translatione 227.1. C
Voce ſola morbi & vulnera ſanari, vel mira alia nequeunt perfici. 174.1 B
Voces animalium, vt in homine audiantur an 20. 1 A
poſſint magi facere. 198.1. c. in vteris prægnantium. ibid. c
B Voluntaria & pro libito extaſis eſt magica.
217. 2. D
Voluntati an dæmon vim facere, & quomodo inducere queat, etiam quoad peccatores.
212. 2
Voluptasne eſſe queat in concubitis cum dæmone.
Vratislai & Gremoziſſai bellum. 162. 1. A
Vriel, an nomen Angeli. 146. A
Viſariorum amuleta. 56 2. E
Vter vndo ſagi & ſagæ portant ſcientiam. 161. A
1. B 210.
Vulnera arceanturne magicis.
Vulnerum militaris curatio. 196. 2
VViſſelkinderen. 24 1. B
163. 1.D

X.

Xaca Iaponicis.
161. 1. A

Z.

Zabulus.
Zahuris Hiſpaniæ quales. 98 2. D
Zamorano monacho pactum & apparit. 221. D
1. A 271.
Zelotypiæ poculum.
Zoroaſter non vnus, ſed multi. & qui? 54. 2. D
Zyto Bohemus. 7 2 D
113 1. A

S. SCRIPTVRÆ, ET VARIORVM SCRIPTORVM LOCA HIS LIBRIS EMENDATA VEL EXPLICATA.

Ex veteri teſtamento.

GEneſis 1.v.12.1. A.& 2.v.9.208.1.D. & 6. v.3.206.1.D.6.v.12.1.A.159.1 B,& 19. 67.1.153.2.13.& 32 v.24.188.2.A

Exodi 7.& 113.2.C,& 13.v.16.53.2.D,& 22.v.18.5.1.C

Deut.26. v.28.53.2.D, & 31. v.2.206.1. D, & 32. v.1.11.2.D, 32 v.39.136.2 D

Reg lib.1.c.16.v.vlt.273 E.& 1.Reg.28.4.113.1.A, 64.2.2.Reg.14.v.14.228.& 3.Reg.22.v.22.117. 2. B

Paral.1.16.v.26.3.1.A,v.33.5.1.A

Eſdræ 4. 4.v.1.56. 2.D. & eod. lib 4. cap.8.v.2. 52.2. D

Tobiæ 6.v.8.162.2.& 7.16.2.& 8.v.2.162.2.

Iob 1.v.16. & 19.137.2.A, & 7.v.10.268.2.D,& 9. v.32.160.2 & 15.v.1.12.1.A,& 38.v.7.ibid.

Pſal.32.v.61.ibid.& 57.v.6.112.2.E.154.1 A,& 78. v.57.57.57.D,90.v.5 & 6.145.2. & 102.v.15. 136.2.145.A,v.15.& 16.ibid.& 105.23.57.D, & 113.11.2.E,& 115. verſ.15.219.2.A, & 146. verſ 4. 28.

Prov.23. & v.33.81.2.

Eccleſiaſt.3.24.40.2. & 46. verſ. vltim.113.2.A. 238.2.E.

Ierem.7.v.18.12.2.A,154.2.A,& 44.v.17.12.1.A, Threnor.4.148.2.

Ezech.8.v.3.183.1.C,& 27. v.11.87.1.

Daniel.4.v.32.12.1.B, 138.1.D

Sophoniæ 1.v.5.12.1.B,31. v.25 282.2. E

Ex nouo teſtamento.

Mathæi 4.v.9.174.2.D,v.8.ibid.& 11.v.22.11.2.E, 14 v.26.240.1.B.& 17.ibid.C

Lucæ 4. verſ.174.2.D, 68.1.160.1.162.& 10.v.19. 52.1.B. & 11 v.19.161.1. & 24. v 37.239.2.E,& 16. v 26.267.2.A, & 19.v.40.12.1.B, & vltim. v. 30.

Ioannis 8.v.48.& 49.5.2.E, & 20.v.19.239.2.E

Actorum 11.15.240.1.B,& 12.185.D

1.Corinth.19.v.13.215.2.B,& 12.v.9.24.1.D

2.Corinth.5. v.4.232.2. C

1.Theſſal.4.v.13.267.1.E

Hebr.2. v.5.130.1.E, & 11.v.34.197.1.A

Loco vtriuſque iuris.

28.2.A.c.1.& 4.26 q.5.

c.Epiſcopi, 26. q.5 77.1 B, 187.1.A

c. ſpondent. de crim. falſ. in extrauag.39.2.D, 771 D

Concil.Elibertinum. 244.1.A

Concil. Nicænum 1. ibid.

L.oſtentum. de verb.obligation. 237.2.B

L. ex Senatuſconſulto. ad legem Cornel. de Sicar. ibid.

L.multi.C.de malefic.& mathe.137.2.B

Loca Patrum & Eccleſiaſtic. Scriptor.

Alchimi Auiti. lib.4.c.3.q.4.

Ambroſii. 245.1.A

Anaſtaſii Niſſeni. 269.1.E

Arnobii. 6.1.E, 194.2.C

Auguſtini. 113.1.B,166.1.

Baſilii Cæſar. 554.2.C, 225.2.B

Burchardi lib.2.q.10.

Cæſarii. 229.2.A

Caſſiani. 160.1.C,316.2.D

Chryſoſtomi. 54.2.D,160.2.A

Clementis Romani.7.1.E, 67.in margine.

Euſebii. 118.2.B

Firmiliani. 118.1.D,135.2.E

Helinandi. 219.1.B

Hieronymi. 40.1.D,55.1.A

Hilarii. 153.

Hildegardis. 153 2 B

Irenæi.	104.1.C
Iſidori Hiſpal.	1.2.B
Iuſtini Martyris.	7.2.C.241.2.C
Lactantii.	2.1.D.8.1.A
Nicephori.	243.2.D
Origenis.	50.2.D.246.1.C
Paulini Nolani.	246.1.C
Philaſterii.	159.1
Tertulliani.	131.1.C.241.2.E
Theophilacti.	270.1.A
Thomæ Aquinatis.	37.1.D.602.D

PROPHANÆ HISTORIÆ vel Philoſoph. aut Poeſ. ſcript. loca.

Æliani.	195.2.E
Apulei.	226.2.E
Ariſtotelis.	64.2.E
Auſonii.	204.2.A
Calpurnii.	17.2.C
Cedreni.	72.2.B
Ciceronis.	2.1.B
Claudiani.	110.2.B.272.1.E
Euripidis.	223.2.E
Galeni.	194.1.D
Gellii.	141.1.E
Glycæ.	124.1.B
Herodoti.	219.1.A
Hippocratis.	290.1.B
Horatii.	187.2.C
Iamblichi.	196.2.C
Ioſephi.	9.1.C
Lucani.	100.2.A
Lucretii.	1.1.B.23.2.E.229.1.C
Manilii.	58.1.C.52.2.D
Nonii.	2.1.D
Ouidii.	141.2.D.187.1.A.205.1.C
Philoſtrati.	192.1.A.310.1
Platonis.	64.1.D.160.1.B
Plinii.	63.1.A
Plutarchi.	219.1.A.194.1.194
Procopii.	287.2.E
Propertii.	187.1.A
Pſellii.	147.2.D
Suidæ.	7.2.E
Virgilii.	226.1.C.293.1.D
Zonaræ.	184.2.C

FINIS.

MAGICARVM DISQVISITIONVM TOMVS SECVNDVS,

Tertia cura correctior & auctior.

IN QVO AGITVR

DE MALEFICIO, VANA OBSERVATIONE DIVINATIONE, ET CONIECTATIONE.

AVCTORE

MARTINO DELRIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERO, SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORE, ET, IN ACADEMIA GRÆTIENSI S.S. PROFESSORE.

A Εἰς ΜΑΡΤΙΝΟΥ ΔΕΛΡΙΟΥ· νεοχάρακτον Μαγείαν Μελύδριον.

Κεφαλαλγίῃ τυπεῖσα
Τε καρκίνους λαπύσσει
Ποταμηΐδες λόχευμα
Ἔχεος πῶσα δῖον
Ὀρείγανον χελώνη.
Πεπαρμένη βέλησι
B Αἲξ δικτάμου φύτευμα
Ἐλατήριον μαστεύει
Τί δ' οὓς βιβλῆκε δαίμων
Ἔχεσι καρκίνοισι,
Βλαβερόντε πῆμα θνητῶν,
Πάρεστε, δεῦτε πάντες.
Ὑπὸ δαιμόνων σφάλεντες
Ὅσοι κελαινοχρώτων
Ἀλάλησθε θνητοὶ, ὅσσοι
Λιπεχρίσου Μαγείης
C Μανίης τ' ἔχεσθε οἴστρῳ,
Ἀπιστίης κατ' ὕπαρ
Ὅσσοι καθῆκατ' ἰόν.
Τέχνης τε θαυμάτων τε
Φύσεως ὅσοι ἀγνοίῃ
Βεβόλησθε, δεῦτε πάντες.
Κατὰ χεῖρα ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Λάζυσθε βίβλον, ἥδε
Σοφὸν ἐκπόνημα, μᾶλλον
Σοφίης λόχευμα δ' αὐτῆς
D Λάζυσθε καὶ πίεσθε
Ὀδυνηφάτους γὰρ ἔνδον
Σελίδας κρηπιάσκει: Αἶσχος
Πέλει λόγου ἀμοίρα
Νόσου κάθαρμα γνῶναι
Ἀεὶ θαλοῦς ΘΕΟΙΟ
Ἀμάρυγμα δ' ἄνδρα νόσου
Ἴαμα μὴ λαβέσθαι
Σοφῆς φρενὸς, τεκούσης,
Φίλης χερὸς πορούσης.
E Βίβλος, ἥδε ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Προποδηγέτις σφαλέντων.
Βίβλος, διερυχανδὲς ἥδε
Θεόκραν τὸν ἐστι δῶρον

IN MARTINI DELRIO nouiter excuſam Magiam Odarium.

Caput icta ſus dolore
Fluuiatilem obteritque,
Exeſtque ſæpè cancrum.
Et ante viperina
Teſtudo tabe pota
Mundam vorat conilen.
Iaculis onuſta capra
Virtute præpotentis
Dictam ni opem ſibi fert.
Quos icit ipſe dæmon,
Siue ille cancer, ſiue
Serpens, nocénſue peſtis,
Quid agant: adeſte cuncti.
Huc dæmonum tenebris
Illuſe, quiſquis erras:
Deſertione quiſquis
Chriſti furis, Magiæ
Maniæque captus œſtro:
Tabeſcis & qui amaro
Felle INFIDELITATIS:
Huc, quiſquis inſciens es
NATVRÆ & artis eius,
DELRI liber ſagacis
Mox in manum inſeratur,
DELRI liber SOPHIÆ
Germanus ille fœtus,
Animo imbibatur altè.
Nam paginæ recondunt
Animi medelam. Egentes
Ratione noſſe morbi
Purgamina: æuiternæ
De MENTIS igne cuſum
Hominem, ſibi medelam
Animo ſagace promtam,
Manuque latam amicâ,
Abdicare, turpe eſt.
Hoc DELRII volumen
Cœli euolutum ab arce
Per ianua in viam dux
Erronibus pateſcit,

Ἀληθίης ἐρασταὶ
Λάζυσθε τήνδε βίβλον.
Περίεργα ἔργα ὅσσοις
Φύσεως δαῆναι ἡδύ,
Οἷσιν δίκη μέμηλε,
Οἷσιν μέμηλε ΘΕΙΟΝ,
Δάζυσθε ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Σοφὸν ἐκπόνημα βίβλον.

CLAVDIVS

Hoc in manum volumen
Date VERI & ÆQVI amantes.
Penituſque quid recondat
NATVRA, cui voluptas
Eſt noſſe: IVRA quiſquis,
Verumque NVMEN optas
Date in manum volumen
A DELRIO euolutum.

DAVSQVEIVS. S.I.

IN EANDEM ALIVD.

SEV multa certo pollicere Apolline
Ventura, ſeu minare multa credulis
Siue extra ſpectes, aſtra Cœlo ſeu notes,
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus,
Fatere. verus iſte te prodit liber,
Mentita veris corrigit, fallacias,
Commenta, tricas, fraude conſutos dolos,
Præſente cuncta diſſuit victrix Deo
Vis ingeni potentis, & conſtans labos.
Atque iſtud audes impius conuellere?
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus,
Fatere. verus iſte te prodit liber.
Veri peritus auctor, inuictus malis,
Magicisque laruis, nominis notum decus
DELRIO, facta dicta verat omnia.
Spectata virtus, certa ſtat ſcriptis fides.
Fatere. verus iſte te prodit liber,
Seu multa certo pollicere Apolline
Ventura, ſeu minare multa credulis
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus.

CAROLVS GOOSSINVS S.I.
OS OCVLVS SIS IGNARO.

SVPERIORIS ET CENSORVM *Approbationes.*

R. P. Oliuerii Manaræi Societatis IESV Vice-Præpoſiti Prouincialis licencia pro hac etiam operis parte Tomo Primo inſerta eſt.

Hunc tertium *Magicarum Diſquiſitionum* librum à R. P. Martino Delrio Societatis IESV Theologo conſcriptum, quod multiplici ſit variaq́ue eruditione refertus, nihilq́ue contineat quod Catholicæ fidei aduerſetur, dignum iudico qui prælo mandetur. Datum Louanii 8. Februarii, Anno Domini. 1599.

GVILHELMVS FABRICIVS
Nouiomagus Apoſtolicus ac Regius librorum cenſor.

T*Res poſteriores*, quartus, quintus, & ſextus, *Diſquiſitionum Magicarum* libri, auctore viro docto P. Martino Delrio Societatis IESV Presbytero, ob multiiugam eruditionem, iucundam rerum abditarum varietatem, ac ſoliditatem doctrinæ, Lectori, hiſce potiſsimum temporibus, multo vtiliſsimi futuri ſunt, vti & *Priores* earundem. *Diſquiſitionum* Proinde in magnam vtilitatem Eccleſiæ omnino typis mandandos eſſe iudico. Datum Antuerp. XXVI. Kalend. April. Anno 1599.

SILVESTER PARDO S. THEOLOGIÆ
Licentiatus Cathedralis Eccleſ. Antuerp. Canonicus, Librorumq́; Cenſor.

SVMMARIA PARTIS PRIORIS LIBRI III.

QVÆSTIO I.

Quid & quotuplex maleficium.

MAleficium eſſe, definitur, & diuiditur Quædam concurrentia ad omnia maleficia. A

Variæ efficientes cauſæ ſeu inſtrumenta maleficii. de pulueribus. De herbis, feſtucis & ſimilibus, quæ ſubſternunt. De vnguentis. De halitu ſeu afflatu. De verbis, minis, increpatione, laude rebus ſacris, vt aqua luſtrali vi aperta. infanticidiis. de ſanguinis ſuctione. de ſtrigibus veterum opinio. Gelo Panamanæ ſtriges Lilith matres dæmonum: & de illis errores Hebræorum. Lamiæ, quid & quales Græcis. Thren. 4. Iſai. 34. Quo pacto infantes olim & hodie necent. B

Quæſt. II. De maleficio inſomnii.

Ritus ſolemnis. exempla Loca Virgilii, Ouidii, Valerii Flacci. Telephron. Denaſatus nebula ſomnii quid Apuleio. Modi ſoporandi magorum. ſigna varia pro inſtrumentis, & ſingulorum exempla De vnguento & illinimentis. an poſſint mutari in minuta animantia, & arctas rimas ſubire.

Quæſt. III. De amatorio maleficio.

Sect. I. Quid ſit, quædam huiuſmodi credita veteribus. Aſtrites lapis, Iynx, qualis auis. De noſtri æui philtris. de his quæ fiunt intra corpus. quod in his vt plurimum miſceant res ſacras. & exempla. A

De his quę fiunt extra corp⁹. Sacrilegia, quæ his immiſcentur. de imaginibus amatoriis. De pergameno virginea ex cute pueri. Cur in hoc potiſsimum maleficio rebus ſacris abutantur, & exemplum quoddam de Euchariſtia. B C

Sect. II. Quæ vis maleficii amatorii. probatur late non poſſe voluntatem eo cogi, ſed appetitum tantum. L. eorum C. de malef. & mathem. D

Locus Baruch. 6. v. 42. accurate tractatus. Qui funiculi apud Ieremiam, qui vero apud poetas. Loca Virgilii, Valerii, Nemeſiani, Propertii. τὰ πίτυρα quid ſint, defenſus interpres vulgatus. Theocriti locus. Burchardi locus. Oliuæ aduri ſolitæ. Epityrum edulium. Heſychii locus. Oſſa quid ſignificent Hebræis. E

Quid oſſa oliuarum.

Menti & corpori hæc quam noxia, oſtenditur ratione & exemplis. F

De Hippomanes, quotuplex ſit. explicantur varii auctores. Varia iudicia contra huiuſmodi Magos. & quæ iuris Romani pœna. Anton, Guibertus refellitur. Exemplum vltionis diuinæ. quod in Miſnia accidit.

Sect. III. De remediis contra philtra & amoris viſcum. vana quædam gentilium. Loca Virgilii, Tibulli, Nemeſiani, & Propertii. Error Pomponatii. De antidotis naturalibus. De antidotis moralibus & Chriſtianis. Ex Helinando quæ ſoleant amorem adferre vel fouere natum. Quæ vitanda. Remedia facti. G

Pulcra exempla, Hypatiæ. Appæ & Gelæ. Sacerdotis cuiuſdam. Cardanus refutatus cum remedio ſuo.

Quæſt. IV. De maleficio hoſtili.

Quid ſit, de ingredientibus. notata quædam opinio Grillandi. A

Sect. I De faſcinatione.

Hæc nunc tota luculentior quæſtio. *De vulgari ſeu poetica faſcinatione*: qualis, & quæ ex ea ortæ ſuperſtitiones. A

Faſcini nomen Præfiſcini. de *Higa*. Hiſpan. Loca Virgilii & Tibulli, *Deſpuere in ſinum*. An quis faſcinetur à beneuolis, aut à ſeipſo: Eutelida, Narciſſus. Loca Plutarchi & Heliodori Pueri quo pacto faſcinentur iuxta Plutarchum. Conuincuntur fabuloſa. B

Theologorum quorundam inconſiderantia. Philoſophica faſcinatio quid, & quod improprie dicatur faſcinatio. C

Thybies Pontici. Locus Plutarchi Vis Viſionis in corpus & animam ex Plutarcho. Amoris origo. Naphta Medorum. Hiaticula auis Auriginoſi morbi remedium. Inuido-

rum intuitus. προσβασκανία. Quopacto contagio per intuitum propagetur ſecundum Theologos. Richardi dicta diſcuſſa. viſus videndo an agat in ſpeculum. contagio an ex pupula vel circum oriatur. Amatus an habeat aliquam phyſicam qualitatem, qua efficit vt ametur. Locus Eccl 9.v.9. Abulenſis ſententia diſcuſſa An faſcinationis nomē recipiendum Chriſtianis Faſcinationis definitio & Etymologia, Loca Deut. 28. v 56. Matth. 20.

Loca Horatii.item Eccl.31.v.25.Sap 4 v 12. E Gal.3 v.1.Sara an faſcinatrix. D.Hier. Chryſ. Anſelmi, Tertulliani & aliorum ſententia de faſcinatione.Leonardo Haſſelio vindiciæ commentarior adiudicatæ. Faſcinatio Magica,quid & qualis.

De ſene Viterbienſe contra vidam. Telchines qui.Palamnæi. Faſcinantium familiæ, in Aphrica, Triballis, Illyrico Faſcinatorum ſigna an in oculis. Quid cōtra faſcinationem queant remedia naturalia Faſcinatio lariſſime ſumpta quid ſignificet. faſcinari iudicesan verum. Opinio vulgaris faſcini vnde nata.

Sect. II. De maleficiis Venenariis.

Quæ ſit poteſtas Diaboli in malos. Lutheri error. Locus 2.Cor.4.v.4. Lamb. Danæus notatus. Sagæ poſſunt occidere, & morbos inferre. A

Elzan magus plurimos occidit. Sagæ Helueticæ quam multos, imo & proprios liberos vorauere. maleficium per acupuncturam. De aliis in ſuperiori Germania. item in Salaſſis. item apud Geneuenſes. B

Modi duo per introſumptionem, & eius exempla, ſtrigatio puerorum tertius per inhalationem. Clementis VII. mors, exemplum Agyrtæ Itali & aliud Alſaticum, & aliud Nigræ ſiluæ. Quæ cauſa huius veneficii inhalatorii. Bodini error. De venefico Italo Pariſiis agente. C

De venenis quæ extrinſecus adhibentur. varii modi. Loci de hac re Horatii, & Lucani. Telephron à lamiis in ſpecie muſtelæ naſo trūcatus, Locus Apuleii, & Quinctiliani. D

Gnoſticorum immanes cibi. hinc cauſa calumniarum in Chriſtianos, de infanticidiis. Venena quædam miræ efficacitatis. De ſtygis aqua. Iuberti ſententia notata. Scopeliſmus quid. Sacculārii qui L. cum quædam & L. ſaccularioru D de extraord.crimin. loca Iob.5.v.23. Virgilii. & Plauti. Hiſp. quid: *cargareldador* E

A *Sect III. De abortu difficili partu, & lactis deſiccatione*

Stadlein lacerta ſub oſtio poſita, infantes in vtero materno necabat. abortus flatu procuratus. vtres Littelaten. Perpetua prægnatio cuiuſdam apud Apuleium. difficilis partus Alcmenæ. Exemplum lactis furati. & titus. accidit Treuiris. De lacte exſiccato, etiam in muliere per ſolas minas. De frumenti furto per maleficium. F

Sect IV. De ſagittariis, aſſaſinis & imaginum fabricatoribus maleficis. A

B C. vni. de ſagittariis, explicatum. quod genus hominum ſint iſti. Ritus horum, & exempla nonnulla. vt Purkleri & aliorum. De Finnis & Lapponibus ſagittariis. C. vni. de homicid. in 6. Qui proprie aſſaſſini. B

De iconopœis maleficis. Notati Cardanus & VVierus. Altheæ ſtipes fatalis Meleagro. Loca Ouidii & Horatii. Hiſt. Duffi Regis Scotiæ. De Enguerrani vxore. de aliis in Francia recentioribus, Caroli.9. & Pontificis cuiuſdam. De ſtatua Simoni Bulgaro exitioſa. De alia Tricipiti, deque aliis quæ in Circo Byzantino magicæ fuere. C

C *Sect V De morbis variis à dæmone illatis.*

Dæmones varios immittunt morbos. Notantur Pompanatius, Lemnius Locus D.Math. 17.v.14 De Lunaticis & Epilepticis. Firmici locus. A

Exempla, Thallus ſic affectus per Apuleium. aliud ex Mallleo exemplum. Locus D.Luc. 8.v.27. & 13. v.11. 1.Reg 16. v.14 15.& 23. dæmonum nomina ab effectu in S.S. Cur magna in his auctoritas Sprengeri & Niderii. B

Exempla ab iis allata varia B Angelæ Fulginatis Stiradii Dementiam adferunt. Exemplū

D ex Mathiolo. morbi Gentilium à dæmonibus, vt cerericторum. Panicorum & Fanaticorum.

Quo pacto dæmon inferat morbos. Catechites.

Sect VI. de mira rerum ſolidarum & magnarum in corpus ingeſtione ac egeſtione. A

Exemplum mulieris Zabernenſis. item & alia ſeptem octoue, & præcipue mirum ex vita S.Petri Tarentaſii Piſanæ monialis. B

E Quæ in corpore naturaliter innaſcantur? Exemplum Comitis cuiuſdam. Quæ naturaliter innaſci non queat. C

Quo talia pacto dæmon poſſit ingerere, & excrere. Exempla duo Ambr. Paræi, de ſtudioſo, & paſtore. Tertium Remigii. Refellitur modus paracelſi. de fulmine & aqua.

Sect. VII. De maleficio deuouendi. A

Eſſe aliquos energumenos, & quæ ad hoc requiſita, vt poſſeſſi à dæmone dicantur. An penes homines ſit poteſtas ſic deuouendi. An diaboli ſubintrent ipſa corpora? Diſcuſſa ſententia B. Hildegardis. Cæſarii, Gennadii, Toſtati exempla varia. Notatus locus Scriptoris Annal. Eccleſiaſticorum, cur id Deus aliquando permittat.

Sect VIII. De maleficio ligaminis. A

De vulgi quadam opinione, & ex ea conſuetudine nuptiali. Solere homines reddi maleficiatos. B

De variis modis ligaminum. Cur plures viri maleficiati, quam fœminæ? Cauſæ maleficii proximæ. C

De Lemniis fœminis maleficiatis De Bohemis mulieribus. Valazca Propertii locus. Palumbi presbyteri & Veneris hiſtoria. D

De virilium ablatione notatus locus Sprengeri. De muliebri arctatione. De impedimento reſpectiuo. Quoddam eſſe impedimentũ perpetuum, contra Canoniſtas quoſdam, & quod huiuſmodi.

Mira Dei promiſſio quædam apud Karentinos de fonte Salmacis.

Sect. IX

De maleficio odii: Exemplum & locus Virgilii. Exemplum aliud, & quo pacto hoc maleficium dæmon procuret. de maleficio obliuionis, & eius exemplum.

Sect. X.

De maleficio incendiario. de corona Medeæ Senecæ locus. exempla varia. Lotharingiæ, Heluetiæ, Rhenanæ prouinciæ.

Quæſt. V. Quibus perſonis malefici queant nocere? A

Nemine ſine Dei permiſſu, quo habito poſſent cunctis hominibus. Cur infantibus permittantur nocere. Cur vt plurimum his inſidientur. infanticidiorum exempla. Opinio vulgi de indolentia acquirenda. De vnguento Pagano, Cur interdum & bonis nocere permittantur. B

Vulgi opinio diſcuſſa, & interpretata. quod iuſtitiæ adminiſtris nequeant nocere Oſtenditur contrarium aliquando accidiſſe. Analiæ ratio reiecta quædam, Nideri ſententia notata. Goninus Magus Pariſienſis. Vnde orta opinio.

Quæſt VI. Cur Deus patiatur maleficos rebus ſacris ſic abuti?

Quæſt VII. Cur per maleficia tantopere dæmonem graſſari Deus patiatur?

Sect. I. Fit ad gloriam Dei, quia ſic oſtenduntur, ſuauitas, elementia, ſapientia, potentia, iuſtitia, &c. attributa Dei. A. B

2. Fit ad hominum vtilitates varias primo eorum, quibus nocitum, patientiam, conſtantiam, caritatem, humilitatem, & reliquas virtutes. exempla heremitæ cuiuſdam. & D. Iuliani. Deinde & cæterorum fides confirmatur, & varii errores exſtirpantur. docentur eſſe dęmones. docentur hæretici veram non habere fidem, qui non poſſunt iſta ſanare, vel dæmones fugare. Exemplum Lutheri. item Parochi Lutherani, Miniſtrorum Auguſtanorum. Miniſtrorum Caluiniſtarum in Picardia. Dæmones interfuere funeri Lutheri. & Belgicæ Iconoclaſtæ. Dæmonis imagines cur Caluiniſtæ linquãt intactas, Dei & Sanctorum confringant? varia eius rei exempla. C

Sect. II. Vindicta peccatorum præcipua eſt cauſa. Aliquando alienorum, vt in diſcipulo B. Eleutherii & infantulo apud Diu. Gregorium. item ob parentum iniuſtam imprecationem. vel etiam coniugum. D

Vt ſunt *contumacia* in Deum, & alios ſuperiores vel parentes, Nabuchodonoſor, Ægyptii. duo iuuenes Florentini. Decem Fratres, ob diras parentum. Loc prouerb. 30. v. 17. *Odium & Vindicta cupiditas & inuidia.* Exemplum Saulis. aliud Alexandr. ab Alexandro, & quatuor in vita Sanc. Arnulphi. E

Carnalis libido, etiam coniugum, *& quæ huc diriguntur.* Saræ marito B Magdalena, puella apud D. Hierony. puella apud D. Proſperum. cur tam multa dęmoni liceant in coniugatos? Sacrilega votorum violatio, quàm horrendè punita. exemplum terrificum trium monachorum.

Crudelitas iniuſta. vt Boleslai Regis Galiæ [illegible]cis, *item accuſatio vel criminatio calumnioſa* vt de tribus fœminis, & vno viro, calumniantibus D Gregorium Siculum, & D. Danielem ſtylitem.

Agnitæ veritatis impugnatio & apoſtaſia exempl. variorum in ſacris litteris, canonibus, & D. Cypriano.

Blaſphemia, vt Alexander & Hymenæus. Sartor VVigornienſis apud Thom. VValdenſem blaſphemans contra Sacroſanctam Euchariſtiam. Gaian. blaſphemus in Deiparã. item alii Conſtantinopoli & Neomagi. G

Imprecatio. quia quis ſub conditione ſe dæmoni addicit. mulicreula apud Cæſarium. Et de

illo, qui animâ diabolo vendidit. Colonienſis virgo apud Niderium *de prætermiſſa mēſa benedictione.* de Petro Bernenſi iudice, *& prætermiſſo crucis ſigno.* De hoſpite Spandaeenſ. A

De capitaneo Brauo. de Nobili quodam Sileſio de virgine Saxonica. De quodam maledico in martyrem. de Goduino Comite.

Vſura vitium. de monialibus quibuſdam. Cur eleemoſyna data ſagis noceat. H

Duritia & immiſericordia in pauperes. de ſagis ideo mendicantibus, de Pictauienſi quodam De Epiſc. Moguntino. de Richbergero quodam. *Irriſio ſacrorum myſteriorum, contemptus rituum & cenſurarum Eccleſiæ.* De Batauo miſſam imitante. De Nouato. De Proculo Ariano. De Donatiſtis De indigne ſumentibus Euchariſtiam exemplaria. Epachii mors. Multi periere ob contemptam excommunicationem Epiſcopi. B

Templorum & ſacrarum rerum direptio, & Eccleſiaſticorum redditnū ac iurium inuaſio I

De Comite Matiſconenſi. De Comite Teutonico de Oigerio Oeconomo, De alus duobus. Item de pęna quorundam militum in Hiſpania, poſt hanc vitam, vt apparentes declararunt. De Deioca propter eleemoſynas ſaluo. De Berneto propter corruptelam & iniuſtitiam damnato. C

De Alfonſo Rege Aragonum precibus Cluniacenſium liberato purgatorii pœnis. contra hæreticos, & de confeſsione.

Irriſio & contemptus ſanctorum virorum & feſtorum, de muliere quadam. exemplum punitæ fæminæ, quia fuerat ingreſſa virorum monaſterium: virilem habitum mentita. item contemnentes feſtorum celebrationem. De ciuibus Torpetenſibus *Puſillanimitas, deſperatio, curioſitas*, Theophyli Oeconomi. D

Propter culpas veniales. Moſos ob leuem iram. Religioſa quædam ob præcipitem Gulam. alius ob tepiditatem & diſtractionem in oratione.

Quæſt. VIII. Cur cum iſte damna plerumq; diabolus poſſit per ſe inferre, malit per alios.

Quia in maiorem hoc cedit Dei contemptum. Pluribus nocet. Quædam non poſſet tam commodè per ſe, verbi gratia, hæreſes ſpargere, abuti rebus ſacris per ſacrilegium. Vt plura illi Deus permittat in homines. ne remediis remiſſiue. E

PARS POSTERIOR LIBRI TERTII.

SIVE

DE VANA OBSERVATIONE.

Quæſt. I. Quid ſit?

Definitio ponitur.

Quæſt. II. Quale ſit peccatum?

Quando lethale, Quando veniale, Quando nullum. } Exempla ſingulorum.

Quæſt. III Quotuplex ſit?

A cauſa finali oſtenditur eſſe quadruplex.

Si exſpectentur bona. { Fortunæ. corporis. animi. ſupernaturalia.

Quæſt. IV. Vnde queat dignoſci quando ſit huiuſmodi vana obſeruantia?

Sect. I. Quid quando nō conſtat cauſam habere vim huius effectus ſupernaturalis à Deo. Quid quando, conſtat eſſe effectum naturalem vel diuinū, ſed addunrur variæ circumſtantiæ. ponuntur de ſingulis exempla. A

Sect. II Oſtenditur particularibus caſibus, vana obſeruantia.

1. Quando requiritur fides in homine m.
2. Si effectus tribuitur ſigillo, charácteri, figuræ, verbis, &c. quæ repudiata lib. 1.
3. Quando verba ſacra, vel opera pia detorquētur ad res vanas. & quæ res tales cenſendæ? Quæ res indirectè ſpectent ad Dei honorem. Explicata ſententia Caietani, & limitata, de illis, qui ex mera deuotione faciunt.
4. Per certa ieiunia vol tar .ria, & orationes ab Eccleſia ad hoc non inſtitutas nec probatas, euentum aliquem exſpectare ne arte Notoria. eius ritus & confutatio ſuſe. item de arte Paulina, & de arte Angelica.

Sect. III. 5. de geſtantibus reliquias, Euangelium D. Ioannis & ſimilia periammata. B

Quæ neceſſaria vt hæc ſint licita. ſententia de de his Auguſtini explicata, veteres etiam Canones, c. illud 26. q. 2. cap. non liceat. 26. q. 5. c. ne obſeruetis 26 q 7. Caſſiodori locus exponitur. C

Sect. IV. De omnium obſeruatione late diſſeritur, & enumerantur eorum genera varia ex D. Auguſtino. De Saliſatoribus. De auris tinnitu. locus Catulli, & alterius incerti poetæ. Spatulomanthia. Sternutatio. Ex nomine, exēplo Auguſti de Nicopoli. Ex verbis

fortuito prolatis. De iis, quæ domi contingunt. οἰκοσκοπικά. De iis, quæ foris. τὰ ἐνόδια. Exempla. D. Auguſtini locus. Ominis mentio habetur in ſacris litteris. Locus 3.Reg.c. 20. v.33. Vanitas omnium. D. Marci factum. locus Bleſenſis, & Iudith. 8. verſ.33.

Signum à Deo petere aliquando licitum varia huius exempla. Serui Abrahæ. Gedeonis Ionathæ. D. Auguſtini. Gregorii VII. Glodouæi Regis. Omina obſeruare illicitum. Caietani locus notatus. Omen oſtenſi pedis notatum in Graccho, Craſſo, Proteſilao, Tibullo. De omine ſternutationis, ex Theocrito Ariſtotele, Propertio. D

Sect. V. De ſtrenis an ſit vana obſeruantia, quãdo liceat eas mittere. De Kalendis Ianuariis & earum celebratione; Explicantur. cap. 1. Concil. Antiſiodor. c. non obſeruetis c. non licet, c. ſi quis Kal. 26. q. 7. c. 9. Concil. Tolet. 4. Burchardi locus. Hibernici lupi harichriſt. E

Sect. VI. De ſuperſtitione temporariorum, ad ſcindenda ligna, herbas colligẽdas, &c. Qui obſeruant certos dies feſtos, vt prænuncios ſerenitatis vel pluuiæ, vel vt naturalis efficacitatis maioris, quo ad herbas phlebotomiam & ſimilia, vel vt infauſtos & ominoſos. Dies Ægyptiaci, qui ſint in c. non obſeruetis, &c. quis exiſtimaret, 26.q.7. D. Auguſtini loca. Locus ad *Gal.* 4. v. 10. Poſterum, quid Ambroſio. & Auguſtino. Qui aquam benedictam vno dominico, quam alio plus virium putant habere, Qui ouis diei Paraſceues vim ineſſe incendi putant extinguendi. F

Sect. VII. Obſeruantiæ vanæ in ſanandis morbis & variis noxis repellendis.

Quando conſideratur vt oblatio ſit ex eleemoſynis, vel crux empta eleemoſynis. Qui pilos vel capillos ægri miſcent ceræ oblationis. Qui mergunt imagines aquis. Qui certas adhibent ligaturas. Qui per annulũ deſponſationis meiunt. Qui porcorum linteũ collum applicant. Qui cingulum ægrotantis metiuntur. Qui ſtramen bipenne diuidunt. Qui animalia luſtrant per ignem. Qui libum S. Lupi pinſunt, &c. pecuariorum ligaturæ locut, Burch. G

Qui vtũtur abſurdis orationum formis. de curatione vulnerũ inter milites Hiſpanos frequente, ponitur formula & diſcutitur. H

Sect. VIII. Diſcutitur & refellitur ſuperſtitioſus tractatus Felicis Malleoli Tigurini. Sa- I

A nare morbos, quando pium, quando non. Quando liceat benedicere animalib. quando non. Quãdo liceat exorcizare & excommunicare animalia bruta. Exempla Sanctorum. S. VVilhelmus anguillis maledixit, B. Pruminius vermibus venenatis. Epiſcopus Lauſanenſis ſanguiſugis Heluetii vermibus Inger. Curienſes inſectis, Lauffkaffer. Quibus formis exorciſmorum hac in re vti liceat. Exemplum Apoſtolorũ & S Hilarionis. S. Blaſius, quomodo benedixerit animalibus. de S. Antonii porcis, & cur illi appingantur. Locus Coloſſ. 3. v. 17. Quomodo in nomine IESV omnia facienda. l. eorum. C. de malefic. Azo & alii illam ſequentes, reprehenſi. Formulæ in quibus dicitur. *Si B Maria peperit, &c hoc fiat,* & ſimiles oſtenduntur eſſe illicitæ, etiam ſi capias, ſi vt ſignum, vel vt cauſam. Nunquam vti licet opera dęmonũ ne ad bonum quidem. De facto Theodori Sedunenſis Epiſcopi vtentis miniſterio dæmonis in campana transferenda. Quomodo intelligendum Dei præceptum, de parcendo inimicis. K

B C Nulli contractus vſurarii vnquam liciti fuere, & contrarium, eſt error.

Ryihmus ſeu verſus an ſuperſtirioſus.

Ritus abſoni & non neceſſarii, nec ab Eccleſia approbati, indicium ſunt ſuperſtitionis.

Chriſti Domini ritus in ſanando cæco. L

De B Marco quædam ſabella.

De ritu Helizei prophetæ in puero ſuſcitando.

De ritu baptiſmi.

Reuelatio de illis formulis vulgarib nulla extat. De *Ananiſapta* remedio docetur eſſe vox Magica & idololatrica ex Hebræa compoſitione אבא, & אדם, & דובע, &

D אבני·& ישטש. M

Magicæ voces pleræq; ex Hebræo ſumptæ.

Serpentes quomodo ab Apoſtolis ſublati.

Serpentum incantatores ab Eccleſia non tolerantur. Potentiori vtens forma eundẽ conſequitur effectum: quando deeſt pactum.

Cur per malos Sacerdotes ſeruata forma cõſecrationis fiat tranſſubſtantiatio, per bonos, non ſeruata illa non fiat hæc?

Curationem à dæmone petere non licet.

Non ideo licita eſt formula, quia verba eius ſingula ſunt ex ſacra Scriptura. N

E Quomodo fidei promiſſa ſanatio & miraculorum patratio? In quibus dubiis ſequẽda benignior interpretatio. quid hic dubium, quid certum. Diſtinctio vtilis inter dubium de re & dubium de perſona.

Poteſt res eſſe illicita, & non peccare eam fa- A
ciens, & è contra quoq;. Quando agitur de
ſalute vel periculo animarum, tunc iudican-
dum non quod lenius eſt, ſed quod animæ
tutius ſecurius ex iure vtroq; Theologis &
Philoſophis probatur fuiſe ne ad ſanitatem
quidem licere vti ſuperſtitioſis. O

Sect. IX. Exempla variarum formularum va-
næ obſeruantiæ. Spadix, *S*padix, ſi laboras,
&c. Ante parante, &c. Alligare equum ſto-
loni ſterili. Brachium circumdare funiculo
laneo. Conſumm. eſt.

Inijcere phialæ vitreæ nouem ordei grana. *Fi*- B
lum per chriſma trahere. terream imaginē
ſub altari abſcondere. Tempore miſſæ den-
tes tangere, &c. Manus lauare cum ægroto,
vel eum cum certis verbis manu prehende-
re. Tribus miſſalibus panibus quædam in-
ſcribere. Feria ſexta ægrotum ducere verſus
orientem, &c. Guſtate & videte quod bo-
nus, &c. Ad ſanguinem ſiſtendum, certo nu-
mero guttas ſtillare in cyathum frigidæ, &c.
item dicere certas orationes. vel verſiculos
è pſal. vel Chunrat, cara, ſarite, &c. Tribus C
diebus ante ſolis ortum dicere ſuper equo
quœdam verba. Ad inueniendum furem, fa-
cere crucem in cryſtallo cum oleo, & no-
men Helenæ ſubſcribere, &c.

Item, lapillos ex fluēte pro numero ſuſpecto-
rum collectos & domum relatos ignire, &c.
Item ad excutiendum furis oculum dicere
terribilem quandam orationem & percute-
re clauum æneum malleo cypariſſino, &c.
Item ramū auellanum die Sabbati ante ſolis
ortum abſcindere, &c.

Vti falſa & ficta oratione, quā tribuunt S. Adal-
berto: videtur vero potius eſſe Adalberti
hæretici olim damnati.

Legere Pſal. 108. iuxta certam verſiculorū diſ-
tributionem aliter quam exſtat. Ad curan-
da maleficia, accipere tres olei violacei mē-
ſuras, & conſiſtere contra Solem, ante or-
tum, exprimere nomen læſi & matris eius, &
angelorum gloriæ, &c. Item ferre inſcripta
nomina trium regum cum certis verſiculis.
vel verba incognita & abſurda, vt veterum,
Danata, Daries, &c, *Recentiorum vero* A-
brac, Amon, &c. vel illa inſcripta pani, *Irio-
ni, Khirtorhi* vel iſtud, *Hax, pax, max, &c.*
contra morſus canis rabidi.

Vel contra dolorem dentium, Strigiles falceſ-
que, &c. vel, Galdes, &c. Galdes, &c.

Item Gibel, Got, &c. Vel in piſcium captura il-
lud Conſtantini, Iao Sabaoth.

Quod eſt abuti Dei nominib. Libri Bamachii,
& Carrachiri virgas parellulas vi certorum
verborum committere mediis partibus, &c.
Thoraci lignū rotundum cum certo mur-
mure appendere. Brachanticæ duæ ſuperſti-
tiones in manū ægri ponere ſalem, vel nu-
dum ſoli ſiſtere: Sacrorum ſtatuas mergendi
ſuperſtitio. Leuini Crucii liber notatus.

Principis cuiuſdam mors formidanda, qui ſu-
perſtitionum amator.

MARTINI DEL-RIO DISQVISITIONVM MAGICARVM.

LIBER TERTIVS.

QVI EST

DE MALEFICIO, ET DE VANA OBSERVATIONE.

ADiungo poſterius iſtud, quoniam pauca & minus difficilia de illo nobis occurrunt dicenda.

PARS PRIOR DE MALEFICIO.

QVÆSTIO I.

Quid & quotuplex maleficium?

NON diſputo, *an ſit?* id ſuppono. qui negant: eos Sacræ litteræ, Iuris vtriuſq; ſanctiones, Hiſtorici, poëtę, communis conſenſus, & ſæculorum omnium memoria damnat. Nullum Magiæ genus amplius cacodæmonem oblectat. *quia* (vt ait Syneſius) *calamitates mortalium conuiuia ſunt malorum dæmonum.* Sumimus autem *maleficy* nomē non pro damno, ſeu peccato quouis: ſed pro ſigno effectiue magico atque ſuperſtitioſo, quo, qui vtitur, *maleficus*, qui vero læditur, *maleficiatus* appellatur[a] [b] Deſcribi ſic poteſt, *Maleficium eſt magiæ ſpecies, qua quis ope dæmonis alteri damnum parat.* Dixi *ſpeciem magiæ*, vt ad huiuſmodi damna vocis latitudinem coërceam. Addidi, *ope dæmonis:* ſi enim pactum & fœdus cum dæmone deſit, nihil res ad hanc tractationem pertineat: non magis, quam homicidium ferro patratum, vel raptus virginis, vel furtum, aut latrocinium. *Diuidi maleficium* poteſt adſpectu *finis*, vel adſpectu *efficientis. Efficientem* cauſam hic non

A

B

[a] Rubr. Cod. de malefic. & mathema.
[b] extra de frigid & maleficiis.

voco Deum permittentem, neque dæmonem perficientem, neque prauam malefici conſentientis & cooperantis liberam voluntatem. hæc enim tria ſemper in omni maleficio cōcurrunt. nec enim capillus de capite cadere poteſt, ſine Dei permiſſu: nec dæmon plus damni poteſt inferre, quam Deus permittit, nec vult, id quod permittitur, patrare, niſi maleficus in maleficium conſentiat. Quod manifeſtū eſt facere ſacrilega imitatione Dei Opt. Max. qui ſacramentorum miniſterio ſalutem vt conferat, miniſtri voluntatem requirit. Requiri hanc malefici intentionem docet, quod contactum vel pulueres ſtrigum videamus tantum nocere illis, quibus nocere voluerunt, quod multis exemplis Nicol. Remigius confirmauit *c*: & vero certum eſt de maleficiis, quæ compoſita non ſunt ex naturalibus venenis. Sed voco efficientes cauſas, inſtrumenta materiamque nocendi, quæ ad nocumentum immediate concurrunt. Huiuſmodi efficientia ſunt varia.

c lib. 1. dæmonol. c. 3. & li. 2. c. 8. & 9.

Primo nocent pulueribus quibuſdam minutis, in cibum potumue infuſis, vel nudo corpori affricatis, vel in veſtes diffuſis: horum, qui necant atri: qui morbum tantum adferunt, cinericei, vel interdum ruffi coloris ſunt, cōtra, quo puluere malum tollunt, & medicinam faciunt, is plurimum albus eſt. Vis tamen iſta, non ex pulueris colore, vel aliis qualitatibus manat: ſed tota pendet à pacto cum dæmone inito. colores tantum deſeruiunt declarandæ conuentorum fidei, & ne ſagæ decipiantur, *quid* (vt dici ſolet) *pro quo* præbendo. Hoc inde colligitur, quia nonnunquam qui color albus vni medicinam facit, is in alterius ſtrigis poteſtate lethalis eſt, & cinericeus penes

A vnam morbos, penes aliam lethum adducit: quinetiam vni & eidem ſagæ aliquando necem infert, aliquando ſanat à morbo *d*, prout dæmoni ſignū lubet commutare. Putaram huiuſmodi pulueribus cibos infectos à Simone Mago, apud Anaſtaſ. *quæſt. in SS.* 23.

d horum exempla pete à Nic. Rem. lib. 1. c. 1. & li. 2. c. 7. & 8.

B 2. Maleficium patrant herbis, feſtucis, aliisq; id genus friuolis in humum proiectis, quę ſupergredientibus (quibus tamen malefica voluerit) ægritudinis vel necis certiſsima cauſa ſunt *a*.

a vide Remigium d. kap. 8.

3. Vtuntur vnguentis albis, vel ſubruffis, inſtar bituminis, in quib⁹ interlucent permixtæ metalli micæ, & ſimul luteæ candicanteſq; guttæ: ſi vnguentum hoc igni iniicias, fulgorem, ſtrepitum, nidoremque edit, cui ſimilem res alia nulla. hoc nonnullæ ſemper C habent manus illitas, ne qua nocendi elabatur occaſio. lethale, ſi demulcendo vel ſummas veſtes attigerint *b*.

b vide Remig. l. 2. c. 3.

4. Solo halitu afflatuue inficiunt, ſic ſolent eſſe cauſa puerperis abortiendi ſummo cum vitæ periculo, vt exemplis comprobant Nicol. Remi. Sprengerus, & Loyherius *c*. & hoc dæmo- D nes poſſe Pſellus olim docuerat *libr. de dæmon*.

c li. 2. c. 7. Spreng. in malleo. Loyherius li. 1. de ſpe. cap. 5.

5. Grauiſsima damna inferunt ſolis verbis vnde *Lucanus*.

Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni
Excantata perit. Virgilius:
Miſcueruntq; herbas & non innoxia verba.

E Nempe quæ docuit dæmon. vnde *Ouidius* vocat *Hecateia*:

Protinus horrendis infamia pabula ſuccis
Conterit, & tritis Hecateia carmina miſcet.

Seneca,

Seneca, multis venenis enumeratis, de Medea:

Addit venenis verba non iſtis minus
Metuenda d.

d Luc. l. 6. Virgil. 3. Georg. Naſo 9 Metamor. Senec. Medea.

Quodque mirum, interdum nocent ſolis minis, vel increpatione, immo & laude creditum id non gentilib⁹ modo, qui Baccare frontem cingebant, vt huic malo obuiarent, ſed & ætati noſtrę probatum experientia e, quod & ego fateor, ſed addo, hæc omnia non virtute verborum, ſed opera diaboli ad ſignum concurrentis perfici. 6. Nec rebus ſacris parcunt, vt quæ aſpergillum pulueribus contigerat, & ſic aſpergens aliam aqua benedicta, miſeram confecit, apud Remigium *li.1.c.2.*

e docet Rem. li. 3. ca. 3.

Denique quædam graſſantur apertius, quæ per dęmonem ſtrangulari vel præcipitari alium curant, vel puerulos noctu iniecta culcita præfocant f, vel acu poſt aurem infixa necant, vt apud Sprengerum illa obſtetrix Heluetia: vel è cunis rapiunt, & lancinant, aut in vſum vnguentorum, vt alias docui, vel in cibum ſibi gratiſsimum, vnde Gloſſarium vetus *Strigæ λαιςρύγονες*: ducta voce à Læſtrygonibus Homeri Odyſſ. κ anthropophagis: ſic etiam legimus Euchetas & Gnoſticos qui magia vtebantur, infames fuiſſe infanticidiorum: à quibus, in Catholicos hanc Nationes calumniam deriuarunt. Interdum puerulis virulenti quidpiam inſtillant, vnde moriantur vel ſtatim, vel tabe paulatim. interdum & ſanguinem exſugunt. hinc orta vetus opinio de Freſaia vel Strige auicula, de qua Q. Serenus:

f vide Remig. d. c. 7.

Præterea ſi forte premit Strix atra puellos
Viroſa immulgens exertis vbera labris.

A Et alia opinio ab Ouidio comprobata his verſibus:

Nocte volant, pueroſq; petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta ſuis:
Carpere dicuntur lactentia corpora roſtris,
Et plenum poto ſanguine guttur habent.

B Meminit & Feſtus Pompeius. Talis illa Gelo, ſi præſtigioſa non fuit, quæ incaſſum Mauritio in crepundiis mortē molita, vt narrauit græcus ſcriptor, *Nicephorus lib.18. Hiſt. cap.9.* In Panama Peruuiæ multas ſtriges inuentas, quæ ſanguinem infantulorum exſugebant, refert Pet. Chieza *deſcript. Indiæ. p.2. ca.196.* Hoc genus Hebræis & C veteribus Latinis: illis ſub nomine *Lilith*, his ſub nomine *Lamiæ*, quoque, non ignotum, pręter ea quæ dixi, probant alia allata à Seb. Michaele *in Pneumalog.* quod obſeruarint has vt plurimum eſſe *Nashim* (h. fœminas) vt ait Helias *in Tisbi.* quod *Lilith*, deducitur à voce *Lail*, quę noctem ſignificat, eo quod nocte cum illo dæmone graſſari ſolitæ: item quia tales mulieres ab D Hebræis vocantur *matres dæmonum*, eo quod dæmones, colunt, fouent, & obſequentes habent. Interrogati quōdam ſeniores Synagogæ vnde fieret, quod plerique pueri nondum octiduani (*nota ante, circumciſionem*) reperirentur necati, reſponderunt eos interimi à *Lilith*, hoc eſt Lamiis: hodie potiſsimum nondum baptizatis in- E fantulis inſidiantur. Teſtatur idem Helias, quod mulieres Hebrææ, vt ſint valde ſuperſtitioſæ & deditæ ſortilegiis, contra hanc peſtem vtuntur ſuperſtitione quadam: quam ſe ab ipſa Lilith *hoc eſt primaria quadam ſtrige:*

didiciſ-

didiciſſe glorientur, vt certos characteres & nomina in angulis cubiculorum deſcribant. Neq; has Græci ignorarunt, Nam Duris *lib. 2. rerum Libyc.* teſtatur Lamiarum nomẽ deductum, à quadam fœmina, cui nomen Lamia, quæ zelotypia furens, quod maritus in mala deditus adultera foret, prolem etiam adulterinam ſuſtuliſſet, & magna proſequeretur cura, hunc infantulum ipſa necauit, & quotquot alios deinceps adipiſci potuit. Videntur ſolitæ Lamiæ veteres infantulis mammas oſtentare, quaſi eos lactaturæ, & ſic fletum compeſcere. nam hoc eſt, quo S.S. alluſit dicens *Nudauerunt Lamiæ mammas ſuas.* & quod Serenus dixit, *viroſa vbera lactantibus inſerere*, & quod Ouidius aggredi infantulos *nutricis egentes*. Sic ergo ſolitæ ſimulare alimoniam, & interea vere miſeros infantulos exſugere. Hodie non tam ſimulant ſe nutrices, quam ferarum ſpecie inuadunt incuſtoditos, & dormientium cum ſanguine vitam exſugunt, vel tabifico veneno interimunt.

Thren. 4. Iſai. 34.

Altera reſtat diuiſio, à fine petita. Secundum quam omne maleficium, vel eſt *ſomnificum*, vel *amatorium*, vel hoſtile.

QVÆSTIO II.
De maleficio ſomnifico.

SIc voco quando aliquem potione, malo carmine, & certis ritibus ſoporant, vt interea ei venenum infundant, vel infantulos rapiant, aut necẽt, vel furto quid ſubtrahant, vel ſtupro adulteriove contaminent, faciunt hoc interdum magi, & fieri poteſt naturalibus venenis ſoporiferis, recentia exempla congerunt Pet. Binsfeld. & Nicolaus Remigius, & patet exemplo quod narratur in vita D. Bernardi g, nam ibi tot annis adiacẽtem maritum incubus vxoris fefellit, q, eo dormiente factũ oportuit. Pleraq; magiæ ſecreta ſparſim Virgil. attigit, in his & iſtud *Æneid. 6.* de Cerbero & Cumea:

g Binsfeld de confeſ. malef. p. 1. concluſ. 5. Remigius li. 2. c. 4 vita D. Bern. li. 2. ca. 6.

Cui vates horrere videns iam colla colubris,
Melle ſoporatam, & medicatis frugibus offam
Obiicit: ille fame rabida tria guttura pandens
Corripit obiectam, atq; immania terga reſoluit.
Fuſus humi totoq; ingens extenditur antro.
Occupat Æneas aditum cuſtode ſepulto.

Sic & Ouid. *7. Metamorph.* de Medæa?
Peruigilem ſupereſt herbis ſopire draconem,
Qui criſta linguisq; tribus præſignis, & vncis
Dentibus horrendus, cuſtos erat arboris aureæ:
Hunc poſtquam ſparſit Lethæi gramine ſucci,
Verbaq; ter dixit placidos facientia ſomnos:
Somnus in ignotos oculos vbi venit, & auro
Heros Æſonius petitur,

Sed Maro tantum meminit phyſici effectus, Ouidius etiam magici per carmina, quare ſic intelligẽda eiuſdem Medæa *in epiſt.*
Flammea ſubduxi medicato lumina ſomno:
Et tibi, quæ raperes vellera, tuta dedi.

& apud Senecam:
Tu quoq; relictis peruigil colchis ades
Sopite primum cantib' ſerpens meus.

Apollonius etiam *lib. 4. Argonaut.* tradit incantamentis Soporatum: idque

magno molimine effectum, multis verſibus. Valerius Flaccus *l.* 8. *Argon.* oſtendit.

Iamq́; manus Colchis crinemq́; intenderat aſtris
Carmina Barbarico ſtridens pede, teque ciebat;
Somne pater, ſomne Omnipotens, te Colchis ab omni
Orbe voco, inq; vnum iubeo nunc ire draconem.
Quæ freta ſæpè tuo domui, quæ nubila cornu,*
Fulminaq; & toto quicquid micat æthere: ſed nunc,
Nunc age maior ades, fratriq; ſimillime leto.*
Te quoq; Phryxææ pecudis fidiſſime cuſtos
Tempus ab hac oculos tandem deflectere curà.
Quem metuis me ſtante dolum? ſeruabo parumper
Ipſa nemus: longum interea tu pone laborem.
Ille haud Aeolio diſcedere feſſus ab auro
Nec dare permiſſæ, quamuis iubet, ora quieti
Suſtinet. ac primi percuſſus nube ſoporis
Horruit, & dulces exceſſit ab arbore ſomnos.
Contra Tartareu Colchis ſpumare veneuis,
Cunctaq; Lethæi quaſſare ſilētia rami
Perſtat, & aduerſo luctantia lumina cantu
Obruit, atq; omnem linguaq; manuq; fatigat
Vim Stygiam; ardentes donec ſopor occupat iras.
Iamque altæ cecidere iubæ, nutatque coactum

* nota. cornu, pro potentia & robore.
* hoc eſt altior ſeu profundior.

A *Iam caput, atq; ingens extra ſua vellera ceruix, &c.*

Apuleius ille Madaurenſis Platonicus, Magicarum (teſte D. Auguſtino) artium peritiſsimus, non abs re vel finxit, vel narrauit, de Theſſalis; ſolitos Lariſſæos cadaueribus cuſtodes addere grandi pecunia ſtipendiatos; *quibus perpetem noctem eximiè vigilandum erat, exertis & inconniuis oculis ſemper*
B *in cadauer intentis, nec acies vſquam deuertenda, imò ne obliquanda quidem. Quippe cum deterrimæ verſipelles in quoduis animal ore conuerſo, latenter obrepant; vt ipſos etiam oculos Solis & iuſtitiæ facile fruſtrentur. Nam & aues & vrſum, canes, & mures, imo vero etiam muſcas induunt. Tunc diris cantaminibus ſomno cuſtodes obruunt.*] Erat Lariſſæ mortuus primatis ciuitatis fi-
C lius, mille nummis cuſtoditurū ſe cadauer vna nocte paciſcitur Telephron; ratus ſe hominem ferreum, & inſomnem, certe perſpicaciorem ipſo Lynceo vel Argo, & oculeum totum. Quid plura? cubiculo incluſus, deſolatus ad cadaueris ſolatium, pertrictis oculis & obarmatis ad vigilias, animum ſuum permulcebat cantationibus. *Cum ecce crepuſculum* (inquit ipſe) *& nox pro-*
D *necta, & nox altior, & deinde concubia altiora, & iam nox intempeſta, mihiq; oppidò formido cumulatior quidem: cum repentè introrepens muſtela contra me conſtitit, obtutumque acerrimum in me deſtituit: vt tantillulum animalis præ nimia ſui fiducia mihi turbauerit animum. Deniq; ſic ad illam; quin abis, inquam, impurata beſtia, teq; ad tui ſimiles muſculos recondis, antequam no-*
E *ſtri vim præſentariam experiaris? quin abis? Terga vertit, & cubiculo protinus exterminatur. Nec mora, cùm me ſomnus, in imum baratrum repente de-*

 mergit;

mergit; vt ne Deus quidem ipſe Delphicus facile diſcerneret, duob. nobis iacentibus, quis eſſet magis mortuus. Sic inanimis & indigens aliò cuſtode ibi non eram.] Hæc ille de ſe & ignarus interea naribus & auribus demorſis, vicariam ſubiit lanienam. Id enim alius ille Telephron mortuus, à Zachlâ Necromante ab inferis reducto ſpiritu, ſic narrat, *Nã cum corporis mei cuſtos hic ſagaciſſimus exertam mihi teneret vigiliam, cantatrices anus exuuijs meis imminentes, atq; ob id reformatæ fruſtrà ſæpius, cum induſtria eius fallere nequiuiſſent: poſtremo iniecta ſomni nebula, eoq; in profundam quietem ſepulto, me nomine ciere non prius deſierunt, quàm dum hebetes artus & membra frigida pigris conatibus ad artis Magicæ nituntur obſequia. Hic vtpote viuus quidem, ſed tantum ſopore mortuus, quod eodem mecum vocabulo nuncupetur, ad ſuum nomen ignarus exſurgit, & in exanimis vmbræ modum vltroneus gradiens, quanquam foribus cubiculi diligenter occluſis, per quoddam foramen, proſectis naſo prius ac mox auribus, vicariam pro me lanienam ſuſcitauit.*] Subdit experimentum, & veræ debilitationis indicia certiſſima. Quibus in verbis vides cadauerum mutilatrices excetras, vides anum in muſtelæ effigie ſoporantem, vides & *nebulam ſomni*, ſed non addit quo iniecta modo. Vtplurimum ſolent ſagæ ad hoc certis luminibus vti, quorum fumum ab Apuleio arbitror *nebulam ſoni* vocari. interdum accendunt pedes, aut manus mortuorum inunctas prius oleo quodam à dæmone accepto, vel ad ſingulos digitos candelulis affixis; interdum facibus excãtatis, de certi generis lychno, & nota illis pinguedine, & vtuntur vel accenſis ſibi prælucentes, vel eas domi certo

A loco defigentes accenſas, & ſopor durat, quamdiu lumen illud ferale. Nonnunquam partes aliquas cadaueris certis locis ſuſpendunt: nonnunquam alia adhibent æque omnia ſceleſta; quę tamen ex pacto tantum efficacitatem ſortiuntur. Maleficij huius per ſolam appenſionem membrorũ exemplum narrat Cæſarius Ciſtertienſis *lib. 6. miraculorum*, *cap.* 10. hunc in modum:

B *Homo quidam ſimplex Engilbertus nomine, de prouincia Tulpeti natus, ante paucos annos defunctus eſt. Iſte cum eſſet cœcus natus, propter varia dona, quibus hominem eius interiorem illuminauerat gratia diuina, in diuerſis prouinciis noſcebatur, & à multis magnisq; perſonis ſexus vtriuſq; venerabatur. In cappa ſimplici & tunica lanea nudiſq; pedibus tam æſtate, quam hyeme incedebat,*

C *& puero ſe regente ſic limina Sanctorum ſatis remota ſæpius viſitauit, carnibus nunquam veſcebatur, non lectiſterniis, ſed modico tantum ſtraminis vel fœni noctib. vtebatur. Ego multa bona de eo vidi, & ipſe multos tam verbo quàm exemplo ædificauit. Hic tempore adoleſcẽtiæ, cum nocte quadam in domo materteræ ſuæ matronæ diuitis, inter alios eius ſeruos ſe cubitum locaſſet,*

D *in ipſo conticinio duo fures parietem ſuffodientes ingreſſi ſunt, qui igne diſcooperto, lumine incenſo, ciſtis apertis, intrepide colloquebantur. Quos vt prædictus Engilbertus audiuit, & fures eos eſſe nõ dubitauit, cùm ſeruos ex vtroq; latere dormientes excitare non poſſet, ſubſellio cultello ſuo perforato collo iniecit, & claua manum armauit: & quia illos quaſi cœcus videre non potuit, duce auditu*

E *ad illos tendens, & clauam vtraque manu vibrans, ex omni parte quicquid tangere potuit, quaſi furioſus feriens, de domo illos eiecit. Quos vſq; ad*

foramen

foramen ſecutus dum aditum ſchala obſtrueret, & illi ſtantes extra domum neminem præter ipſum ſolum vigilare ſenſiſſent: de tali expulſione confuſi, habito conſilio denuo, niſi ſunt intrare. Quod vt ille ex motu ſchalæ ſenſit, vnam partem ſchalæ arcæ magnæ, in qua continebantur grana & erat foramini continua, ſuppoſita, alteramq; vtraq; manu ſeruauit. Illos intrantes vſq; ad vmbilicũ, Engilbertus dorſa eorum, quia proni iacebant, per ſchalam fortiter preſsit, & in tantum depreſsit, vt non ſolum eis progreſſum, imo etiã regreſſum prorſus adimeret. Qui quaſi ſub torculari poſiti, dũ mane capi timerent, veniam poſtulauerunt, datis vero terribilibus iuramentis, quod nunquam perſonam eius læderent, vel domum illam intrarent, dimiſsi ſunt. Mane cum prodẽte Engilberto, à vicinis nulla arte dormientes poſſent excitari, & quærerentur circa domum maleficia, quorum virtute hæc mouerant fieri, ſupra foramen de tecto pendentem, quaſi ſpinam humani cadaueris repererunt, qua amota mox omnes excitati ſunt. Poſt multis annis elapſis ijdem fures fama & virtutibus iam dicti Engilberti excitati, eiuſq; vt opinor precibus compuncti, eum adierunt, & quia ipſi eſſent confeſſi, deinceps duxerunt vitam religioſam. Hoc factum mirabile, & alia quædam, de quibus in ſequentibus dicetur, ab alijs mihi relata, & vtrumnam vera eſſent à me interrogatus, ita geſta fuiſſe ſimpliciter teſtatus eſt.] hæc Cæſarius. frequenter ſane fures magica vtuntur, vt lateant. In Flandria occidentali, haud procul Balliolo, ſuperioribus annis fur vnus prehenſus fuit, & apud eum repertus, truncus pes patibulati; quo ad huiuſmodi ſoporiferum lumen abutebatur articulis incenſis. In Leodienſis ditionis oppido Huyo (vt quidam) vel

A Dinanto (vt alij) noctu ad diuerſorium venere duo, qui ſe à via admodum feſſos ſimulabant. cœna ſumpta negãt ſe cubitum aliò ituros, ſed importune admodum peruicaci inſtantia tandem abs caupone impetrant, vt liceat ad ignem in culina ſomnum capere. Interea ancilla domus, cui non ſatis peregrini iſti placebant, clanculum per foramen quoddam peruigil B conſpicit, quid acturi. Nocte intempeſta, videt è marſupio manum abſciſſam mortui depromere, & digitos inungere, tum admotos igni incendere. omnes lumen recipere, vno excepto. id vero magi mirari inſolitum. ſæpius ergo tentant & flammæ admouent: fruſtra ſemper. Tum eorum vnus, quid tum (ait) ſi vnus duntaxat in domo vigil? & affixa ad caminum C manu, quatuor digitis velut candelis obſcura flamma colluctantibus, domo egreſsi, noto ſibilo ſocios aduocant ad prædam. Puella ſubſequitur, egredientes, & domo, ianua reuoluta, excludit. inde irrumpit in herilem thalamum. inuenit omnes altum adeo ſtertere, vt nulla vi (nam in medium cubiculi de lecto detraxerat & protraxerat) potuerint euigilari. Inter- D ea fures per feneſtram quandam ſe dirigebant in domum, occurrit iſta, & ſcalis deturbat. Inſtant tamen, & alia moliuntur ingreſſum. hæc luminis memor, & ſuſpectione hanc eſſe ſoporis domeſticorum cauſam, omnes digitos exſufflat, vt lux emortua, dormientes experrecti, ad clamorem accurrunt, & domo protelant manifeſtarios. Poſt aliquot dies capti, faci- E nus confeſsi fuere. Quid mirum ergo, ſi ſagæ noctu irrepant ad cunas infantulorum, & aliorum, quos eunt perditum? Petr. Binsfeld. *comm. in tit.*

 (de ma-

(*de maleſic. & mathemat. ad lib.4. in fin.* ſic ſcribit, *Retulit idem Ioannes Cuno de Rouer, cum Anna mater eius & aliæ duæ ſagæ conueniſſent, vt de nocte virum quendam zeloſum perſecutorem maleficorum maleficio conficerent. Magiſterulus præcedens feneſtras & ianuas aperuit. Ipſe autem Ioannes Cuno pro comite à matre & alijs adductus fuit, vt candelam ardentem, quæ non naturalis, ſed arte diabolica confecta erat (ipſo Ioann. Cunone proprijs ſcriptis ſic diſtinguente) teneret. Venientibus autem eis in cameram maleficiandi in ciuitatem Treuirenſem, cum maleficiandus pro more bonorum Chriſtianorum ſe ſigno crucis & pijs exercitijs, antequam ſe quieti traderet, muniuiſſet, nihil efficere potuerunt, ſed re infecta reclauſis ianuis reuolare debuerunt. Vir autem bonus cui nocere voluerunt, adhuc viuit Dei gratia, & tamdiu viuet, quamdiu Deo placuerit. Mater dicti Cunonis, cum & ipſa examinaretur ſuper articulis propoſitis, eodem modo confeſſa eſt, ſicut filius in hoc puncto.*] Qui ſuperioris ordinis ſunt Necromantici maleficiarij, nihil habẽt neceſſe hanc candelam ſibi prælucere, ſufficit in remoto aliquo loco accenſam defixerint. Manifeſtum hoc in ſequenti narratione, accepta à viris fide dignis, digna quæ ſciatur, nam diuinæ quoq; vltionis addit exemplum. Abſtinebo loci, & ordinis, & perſonarum nominibus, ne quis ſaga nare in Hiſpania, vbi res vere geſta, in cubile veritatis & perſonarum notitiam peruadat. Ibi quadam in vrbe magni nominis concionator, qui cum alijs prædicaret, ipſe reprobus vel factus, vel permanſit. familiaris erat cuidam viro nobili, cui formoſula vxor, ſed caſta matrona. hanc cœpit hircus ille efflictim deperi-

A re: nec diu ignem ſinu fouit occultum, aperit animum, & mulieri flagitium nititur ſuadere. Illa certa tuendæ caſtitatis, ſedulò conatur ad ſaniorem mentem reuocare à dementia. Sed erat oleum camino addere. vt Naphtam accenſam vehementius aqua iniecta exaſperat, vt gliſcat incendium: ſic admonitiones hũc vltro inflammabant. Nec deſiit vrgere, donec pertæſa moleſtiã,
B ſtatuit vlciſci nebulonem. rem totam pandit marito, quem nõ minus, quam Atridas talis dolor vrebat. eius iuſſu vxor tempus addicit: venit nox optata male amanti. Maritus cum aliquot famulis egregie armatus erat in propinquo conclaui, familiarem hunc haud familiariter excepturus. operiebatur ad ventum matrona. Tandem en tibi ſæculari habitu, accinctum gla-
C dio & pugione. deducentem illam, audacter ſubſequitur, & poſtquam cõſediſſet veterẽ cantilenam iterat. mulier refutat, & negat, vt ſolita. fecerant audaciorem tenebræ nocturnæ mœchum, & vim parat, vis vi repellitur: tandem verita mulier, exclamat, & condictum marito ſignũ contenta voce tollit. Surdo (quod aiunt) fabulam, nec maritus, nec quiſquam accurrit.
D Quid ageret? fugeret? tenebatur brachiis fortioribus conſentiret? mors probro & peccato potior honeſtati. vngues ergo & dentes, arma ſtringit muliebria, & faciem deformat: ſed præ furore hæc ille vix ſentiebat. Gladium depoſuerat, dorſo pugiunculus hærebat: vt aduertit matrona, inter luctandum manu eum eripit à tergo, & ſtricto mucrone perforat aduerſa-
E rium, & vita priuat. collabitur cadauer. victrix, vix ſui compos accurrit in conclaue, vbi maritum abdiderat: inuenit illum & famulos omnes mor-

tuis, quam viuis ſimiliores, clamat, vellicat, trahit, nihil non agit, vt expergefaciat. at illi conſopiti manebant. ſuſpicata (quod erat) maleficio id fieri, & videns ſibi in ſeipſa ſpes omnes locatas, cadauer domo effert, & in plateam abiicit cum gladio, & cruento pugione. Interea dum ibi iacet, circitores nocturni in cadauer incidunt, ferunt in carcerem, facie lota, etſi non facile, tamen agnoſcitur concionator. B Prætor ſeu (vt vocant *Corregidor*) prudentia pollet: ſilentio imperato præſentibꝰ, ſummo mane adit cænobium: euocat Priorem, ait ſe de re maximi momenti cum ipſo coram tota familia agere optare: iubeat omnes ad vnum in Capituli locũ conuenire. facit Prior. conuenere viui omnes, nam mortuus ille ſolus deerat. Prætor (ait) videri ſibi aliquẽ deeſſe, re animaduerſa Prior, C (vere inquam) omnes adſunt, excepto tali: (& nominabat) qui fors nunc ſe ad proximam parat concionem. Ipſe quoq;, ſubdit ille, vocetur: mora haud longa futura. currunt nonnulli, vt vocent: cubiculo clauſo, pultant oſtium, nemo reſpondet. It ergo cum Priore ipſe Prætor, & ianuam vi reſerant. nemo erat in cella, duntaxat fax, ardens D & obſcurum lucens, defixa erat in camino. Mirari omnes, & ſtupere. Tum Prætor Priori & conuentui narrat, vbi & quale inuentum cadauer: Et dum illud auferunt è carcere, vt prophanæ ſepulturæ (quam S. S. *aſini ſepulturam* vocat) merito tradatur: ecce tibi nobilis ille cum vxore, & rem omnem narrant: conferuntur momenta temporis: reperiuntur euigilaſſe, quo fax exſtincta. Sic & perfidia hypocritæ deteſtatione omnium & mulieris caſtitas atque fortitudo laudibus totius viciniæ celebrata: non fa- A cile ex illic habitantium memoria delebitur.

Ex Remigio, nunc addam quædam quibus hæc explicentur confirmenturq́ue: Scribit ad ſoporiferum faſcinũ ſtriges vſurpare cadauer abortione egeſtum, reſecto inde vna cum humero, coſtisq́; continentibus dextro brachio, in vſum luminis: & ardere eius B membri extremos digitos flamma ſulphurea ac violacea, tantiſper dum perficiant quod cœpere: & hac flamma exſtincta tam integros & illibatos manere digitos, quam ſi lumini fomitem nullum præbuiſſent. idq́ue confeſſos maleficos Guermingæ 14. Kal. Ianua. 1589. Sic Remig. *libr. 2. cap. 3.* & idem confirmat c. 4. cum docet, ſolere prius ex cadaueris illius abortiui vnguine, de membris elixis parato, quam perſo- C nam conſopire volunt, probe inungere. Vergauilla X. Kal. Febr. Margareta Luodman, in iudicio agnouit inter ſcelera hoc quoque: *Se nocte quadam N. ædes fuiſſe ingreſſam, eo animo vt ſomno ſopiti faucibus venenum infunderet. idq́; inceptum quin perficeretur parum abfuiſſe: ita in procliui videbantur eſſe omnia. Sed (malum) contra quam* D *putabãt excitatum illum fuiſſe à ſomno: adeo vt, re infecta, cum facinoru ſociis ipſa ſe in fugam dare cogeretur: conſectante interim illo, manu armata, ac tandem cum aſſequi non poſſet, minas ferocius intentante. Ea igitur de re ad ampliorem cognitionem interrogatus ipſe, N. teſtis omnem, vti illam ſaga prænarrauerat, certis diſertisq́ue verbis recenſuit: videlicet appetitum ſe, ſicuti dictum eſt, veneno: hocq́; vnum illis, ne præberent fuiſſe impedimento, quod forte experrectus (nondum enim illarum vnguine delibutus fuerat) ſe crucis ſymbolo atq́; oratione Dominica contra tan-*

tum diſcrimen atque periculum muniuiſſet: verumq́ illud omnino eſſe, quod illas cum telo multum viæ eſſet proſecutus, nec tamen aſſecutus. Et poſtea: *Fere omnes criminis rei deprehẽſi, in Germania quæ eſt ditionis Lotharingicæ, aſſeuerant concorditer, eam ſibi à dæmonibus (modo iis per aliquot annos fuerint operati) penetrandarum ædium facultatem eſſe tributam: vt ſcilicet per quaſuis anguſtias nullo negotio viam ſibi faciant, in mures, feles, locuſtas, & alia huiuſmodi puſilla animantia, prout vſus poſtulat, contracti atque imminuti: intromiſſosq́ denuo priori formæ reſtitui, ſi velint: ac tum commodum incœptum peragere, quale ſuperius eſt declaratum, ſcilicet illiniendo eo primum per artus omnes, cui moliuntur interitum, ne euigilet: tum firmiter ac valide os ei diducendo, ne potionem agitatione excludat: tandem venenum faucibus ingerendo admota lucerna quæ ſulphurea flamma euomat.*]

QVÆSTIO III.

De amatorio maleficio.

Φίλτρα, receptiſsimum nomen, rarius ἀγώγιμα, apud Epiphanium, & *Chariteſia*, apud Irenæum Latine, ita vocant quicquid dicitur, fit, daturve eo fine vt in amorem quis, Venerisque furias pertrahatur. plurima huiuſmodi philtra veteres nobis commemorarunt, vt in veteribus Gloſsis *tegularia*, quod ſuper tegulis adolerent philtra Ioui ſtygiali, hoc eſt Plutoni, qui Numen illicium ad amorem putabatur, & hæc ſacra ſtygialia, & Cocytia dicta, Virgilius in 4. Æneid. de Didone:

Sacra Ioui ſtygio, quæ rite incepta parani. Cocytiorum mentio apud Horatium in Epod. vbi Porphyrio dicet

A Cupidinis ſacrum, non quod eo veneris filius inuocaretur, ſubdit enim dicta quod inferis Diis à veneficis fierent, ſed quia ſacrum amatorium. Multa ſimul complexus apud Apuleium. Apol. 1. Leuius poëta,

Philtra omnia vndiq́ eruunt,
Antipathes illud quæritur,
Trochili, iynges, tæniæ,
Radiculæ, herbæ ſurculi,
B *Ipſiplices, bitortiplæ,*
Hinnientium dulcedines.

vbi *Ipſiplices*, vt eſt in Gloſſariis, αὐτόπλεκτα φύλλα, in Feſto dicuntur *Ipſullices* bracteæ in virilem & muliebrem ſpeciem efficta, quæ & *Subſilles* eidem dictæ. Agnouerunt has & alii poëtę, nam de his ſimulacris amatorum eſt illud in 4. Virgilii, *Effigiemq́ (Æneæ) toro locat.* Theocr. & Virgil. *Pharmaceut. Iyngem*, quam
C Langius ait à Germanis vocari. V Vindals. V Vaſſeroths, Kuerdrommel Latini *Frutillam* vocant: *Hippomanes*, laudant idẽ Theoc. Virg. Propertius: *Remoram*, & *Sippen*, Ariſtoteles *a*, *ranæ* quoddam oſcillum, Plinius. *b* Aſtiriten lapidem ex Æſopo, Heſichius Illuſtrius: ſagittas ex hoſtili corpore Archelaus: Thallum ſeu termitem o-
D liuæ valerius in Cyri, alia multa Lucianus *in Dial. Bacchid. & Melitta.* & ex recentioribus Marſil. Ficin. *l.* 13. *Theol. Platonicæ*, Pomponatius *de Incant. c.* 8. & Cęlius Calcagninus *integro opere, de Amatoria Magia.* Veteribus his videtur communis error, etiam nolentes huiuſmodi philtris in amorem pellici poſſe: quem errorem mox diſcutiemus. Prius videamus maleficia hoc in
E genere noſtri æui: quę nobis, omnium optime & exactiſsime, Gril. ſcriptor prodidit *c. Amatoriæ* (inquit) *ſortilegia, vel fiunt intra corpus, vel extra corpus* (ſcilicet maleficiati.) *In corpore cõ-*

a lib. 2. de Hiſt anim. c. 14. & l. 9. c. 17.

b li. 8. c. 42. & l. 32. c. 4. plures ex Tiraq. in lege connubiali.

c de ſortileg. q. 3. a. nu. 15. & q. 5. a. n. 1.

muniter

muniter fieri ſolent per cibum, vel potum d. *Et in his frequenter admiſcent (quod vix ſolent in hoſtili vel ſomnifero maleficio* e*) Sacramenta Catholicæ Eccleſiæ, vt hoſtiam conſecratam* f*, vel nondum conſecratam, ſed circumſcriptam notis & litteris ſanguineis: ſuper qua dici curant, quandoq; vnam, duas, tres, quinque vel plures miſſas, quibus celebratis, tradunt hoſtiam ipſam, non integram prout eſt, ſed in puluerem re-* B *dactam valde ſubtiliter, perſonæ maleficiandæ, quam aſſumere faciunt in cibo, ſicut in meneſtra, vel in potu: eodem modo faciunt cum calamintha immixta aliis ſpeciebus, & tradita, vt ſupra in cibo vel potu, ex quo dicunt illam eſſe naturæ attractiuæ & quod poterit cor & voluntatem abſorbentis trahere ad amorẽ perſonæ tradentis. Sed omnes ſunt nugæ & dæmonis fallaciæ, etc.*] & poſt- C *ea, Bis aut ter habui in facto Sortilegos, qui, huic Sortilegio ſiue maleficio incumbentes, hoſtiam immiſcuerant. vnũ videlicet clericum religioſum, qui hoſtiam ipſam ſacratiſſimam accipiebat, cuius partem ipſe ſceleratiſſimꝰ, qui cupiebat amari, aſſumpſerat, dicendo quedam verba ſatis turpia atq; nefanda, quæ hic referre non expedit: reliquam vero par-* D *tem hoſtiæ miſerat ad ipſam mulierem, non in forma hoſtiæ, ſed minutatim contritam & in puluerem redactã, ſumendam in cibo aut potu. Iterum habui aliũ, qui hoſtiam nondum ſacratam acceperat, & ſuper illam circumcirca, cũ ſanguine annularis digiti, nonnulla verba ſatis turpia deſcripſerat deinde ipſam hoſtiam ſuper altari depoſuerat, hoc eſt* E *ſuper nudo lapide conſecrato, ſub linteamine tamẽ altaris abſcondita, & à quodam Sacerdote rotundæ conſcientiæ ſuper illa quandoq; miſſas celebrari fecerat, certis orationibꝰ ad eius propoſitum*

d l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. D. de pœn. l. 3. §. hæc ad iecho. D. ad leg. Cornel. de ſicar.

e Grillan. d. q. 3. n. 18. in fin.

f Gloſ. in c. accuſatus §. ſane. de hæret. in 6.

A *ſuperadditus: deinde hoſtiam ipſam ſumpſerat, quæ tamen non erat expreſſe cõſecrata, cuius partem alteram pro ſe aſſumpſerat, alteram vero partem perſonæ maleficiandæ tradiderat, redactam in puluerẽ, vt proxime dixi, aſſerentes, vterque ipſorum, qui hoſtiam ipſam aſſumpſerant, indiſſolubili amoris vinculo ad inuicem ſe colligandos, nihilominus nullum effectum apparentem vidi,* B *nec percepi. Nec ſunt adhuc duo anni elapſi, quod alium ſimilem caſum audiui, Romæ accidiſſe, de quadam impudica muliere, in cuius cophinis repentæ fuere duæ hoſtiæ, ſuper quibus ambabus erant deſcripta quedã verba ſanguinea, &c. quas ipſa tenebat, vt aſſeruit, ad effectũ tradendi cuidam alteri mulieri, ad inſtantiam viri, qui eiuſdẽ mulieris amorem concupiſcebat. Alias quoq; nondum* C *eſt annus elapſus, quod duæ impudicæ mulieres Romæ, quas vidi, & audiui, quæ acceperant oleum baptiſmatis, quo inunxerant ſibi labia, dicentes hæc verba (fides abrenuncio tibi, &c. & cum labijs illis ſic inunctis oſculatæ fuerant viros quoſdam, cauſa captãdi amorem ab ipſis, vt ipſæ aſſerebant. Nihilominus demum omne experimẽtum fallax fuit,* D *& ſuorum exceſſuũ condignas vidi luere pœnas. Alind exemplum à triennio & citra in eadẽ Vrbe contigerat: quod quedam turpiſſima mulier acceperat, particulam cutis illius, qua infans indutus egreditur de vtero matris, quamprimum venit in lucẽ, illamq; ſimiliter ſuper lapide nudo ſacrato abſconderat, & ſuper illa plures miſſas, numero quinq; celebra-* E *ri fecerat, cutemq; prædictam poſtea aſſumpſerat, & baptizauerat ſub nomine perſonæ maleficiandæ, cum aqua baptiſmatis & carimonijs conſuetis, deinde eandem in puluerem redegit, ad effectũ tradendi perſonæ maleficiandæ: tamẽ in*

terim capta fuit, nec perficere potuit ſortilegium, ſed congruas ſceleris ſui luit pœnas.] Hæc ille, qui addere potuit, adeo nefarios etiam eſſe huiuſmodi ſortilegos, vt fœminæ viris ſua menſtrua, & viri (quorum vtrumque vix pudicæ aures tolerant) ſemen in cibum potumque aliis permixta, & certis verbis condita, præbeant, vt multorum conſtat confeſſionibus, ſtercora quoque & alia huiuſmodi excrementa, vt Sprengerus tradidit. Proſequitur deinde Grillandus dicta ſua, inquiens, *Extra corpus autem ſiue extra inteſtina fiunt maleficia amatoria per aliquas mixturas compoſitas ex herbarum folijs vel radicibus, metallis, reptilibus terræ: plumis inteſtinis membriſve, auium, piſcium, vel animaliū, aliarumve ſimilium rerum naturalium*] adde, maxime expetere *a*, vel capillos vel vnguium præſegmina, vel faſciam, vel quid aliud veſtimenti quod ſolitum tangere corpus maleficiandi: aut, ſi nihil huiuſmodi queant nanciſci, vel epiſtolā, vel quid aliud de illius domo] *& tunc adhibent certas ligaturas, quibus hæc inuoluta conſuunt in clamyde vel tunica maleficiandi, vel abſcondunt ſub capite lecti, vel inter plumas, vel materatia, ſuper quæ ipſe dormit, aut ſub limine oſtij, vel alterius loci, ſuper quo ipſe maleficiandus vir tranſiturus, aut mulier tranſitura ſit.*] Hæc ille partim *d.q.3.a.nu.15. partim q.5.nu.3.* vbi etiam addit ſacrilegia quædam iſtorū. *Ipſi* (inquit) *ſortilegi admiſcent ſæpius in iſtis aquam benedictā, ſcilicet Fontis Baptiſmatis, aut communis amphoræ exiſtentis in Eccleſia, aut oleum ſanctū Baptiſmatis, Chriſmatis aut Extremæ vnctionis, ramos oliuarum benedictarum, ramos palmarum, candelas benedictas, ſacros Agnos dei, thura benedicta, cereos paſchales & his ſimilia. Quandoq; autem capiunt aliqua ex reliquijs Sanctorum Martyrum, ſi haberi poſſunt, ſcilicet particulas oſſium, capillorum, vel veſtium. Alij autem capiunt fruſtula quædam indumentorum ſacerdotalium, a.iorumq; panniculorum benedictorum, quibus ſacra myſteria venerantur celebranturque, ſicut camiſiæ purificatorij, corporalis, tunicellæ, manipuli, amictus, ſtolæ candidæ, lapidis ſacrati, mappæ altaris, patinæ, ſudarij, calicis, & ſimilia, & iſta omnia, vel iſtorum partem admiſcere ſolent in ſortilegijs amatorijs, adhibitis eorum nefandiſſimis precibus & Diabolicis verbis, ad turpes libidinis actus, tot Sacramentorum, & aliorum ſacrorum perpetrantes abuſum.*] Mox ſubdit tertium quoddam genus ſortilegii amatorii, his verbis: *Quidam ex his qui ſunt expreſſæ profeſſionis: deferunt quandoque imagines quaſdam ad loca ſacrificiorum, terra, vel cera, aut gemmarum, ſeu alia quauis mixtura confectas, illaſque baptiſant prius nomine perſonæ maleficiandæ, ſub deuotione & inuocatione diaboli, cum eiſdem cæremonijs, quibus vti ſolent noſtri ſacerdotes in vero baptiſmate: & adijciunt quædam verba turpia & nefanda: quibus imaginibus quandoque aperiunt pectora, & ipſarum corda ingenti calore ignita reddunt: aut tantum detinent, quod liqueſiant, putantes quod eodem modo cor hominis maleficiādi ſimiliter aduratur, ſeu mollificetur, & obediens reddatur ad votum ſortilegi, vel amātis*] Io.Saliſb.*l.1.c.11. Vultricoli ſunt, qui, ad effectus hominum immutandos, in molliori materia, cera, vel forte limo, eorum quos peruertere nituntur effigies exprimunt, cuius illuſionis in Pharmaceutria Virgilius meminit:*

a Grillan. q.3.n.23.

A B C D E

Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit
Vno eodemq́; igni, ſic noſtro Daphnis amore.

Naſo quoque in libro Heroidum.

Deuouet abſentes, ſimulacraq́; cerea fingit,
Et miſerũ tenues in iecur vrget acus.

Qui locus etiam ad hoſtile maleficium referri poſſet, de quo poſtea. Duplex enim magica deuotio fuit, vna hoſtilis, qua mortem intendebant, altera (de qua nunc ſermo) erotica ab vtraq; Papinio teſte Circe dicta *ſimulatrix*, & μορφωτρία à Lycophrone in Salisberienſi lubenter corrigerem. *Vulticoli*, ſunt & de hac *defixione* (ſic deuotionem vocabant) haud dubiè eſt illud poëtæ veteris in Ciri,

Inde Ioui generat magno frigidula ſacra,
Sacra nec Idæis ſenibus nec cognita ſacris,
Pergit Amycleo ſpargẽs altaria thallo
Regis Iolchiacis animum defigere vobis.

Vt opinor Minoïs in amorem ſuæ alumnæ. Nam vt deuotio, ſic *defixio* duplex, & hoc puto velle auctorem Gloſſarij his verbis: *Defictiones* νεκυομαντεῖαι, κατάδεσμοι. primum ad diras referendum, poſterius ad vincula & nexus amatorios, & corrigo *defixiones*, quia à defigendo non defingendo. patet ex Plinio lib. 28. Hiſtor. cap. 2. & Cicerone lib. 2. de legibus. Vt plurimum vtuntur hodie in amatoria defixione pergameno virginea: quam cõficiunt ex cute pueri recens nati, & ante baptiſmum mortui, vel abortiui, inſcriptâ caracteribus & verbis magicis: cuius miram potentiam atq; efficientiam nugantur magi recentiores, *a* & exemplum ſuggerit Leloyher. *b* Vtebantur & olim funibus quibuſdam & ligaminibus, de quibus nos poſtea. Grillan. præterea rationem inueſtigat, *cur ad amatoria duntaxat, abutantur, rebus ſacratis?* & multis reſpondet, qui volet eum legat. Hodierno tempore, etiam ab hoſtile veneficium, buſfones baptizant, & eis (quod horreſco cogitans) venerabilem Euchariſtiam exhibent degluttiendam. Sic nimirum quotidie deterior fit mundus, & homines in grauiora hoc ſæculi fine ſcelera præcipitantur. de amatorio philtro miraculum narrat, publicâ fide & multorum ſeculorum continuâ atteſtatione confirmatiſsimum, Thom. Boſsius, Oratorij presbyter; cuius opera, quàm hæreticis odioſa, tam Catholicis vtilis fuit; is ergo de Notis Eccleſiæ; *c* *Nouum miraculum* (inquit) *contigit Auſidi in Piceno. Siquidem anno* 1273. *quædam mulier, cum ſumpſiſſet ore Euchariſtiam, non deglutijt, ſed ſeruatam ſecum detulit, vt illa vteretur ad amorem mariti conciliandum ſibi per veneficia. Quamobrem, ſic malis artibus edocta, ſuper prunas in tegula repoſitam proiecit: quo facto (mirabile dictu) cœpit Euchariſtia apertiſsimè in carnem conuerſa ſanguinem latè emittere, ita vt prunas exſtinxerit, neque cohiberi potuit cruoris eruptio, donec canduerunt carbones, quamuis mulier nihil non egerit inijciendo cinerem, puluerem, ceramq́; apponendo. Tum nouo euentu attonita, linteo tegulam cum carne diuina & ſanguine inuoluens, ſtabuli propinqui ſtercore infodit. Latuit res annos ſeptem, quãuis aliquot mirabilia euenerint, quæ vndenam naſcerentur, alios quidem latebat, mulierem non ita, facti ac ſceleris ſui conſciam. Iis exactis, illa tandem aperuit rem geſtam Sacerdoti, qui cum ſe eò contuliſſet, reperit intactam carnem*

A B C D E

a Picatrix bonus, & Agrippa.

b libr. 1. de ſpectris capit. 5.

C

c libr. 14 cap 7.

ſanguinemq́; recentem, linteumq́; illæſum. Miraculum patefactum cunctiſq́; diuulgatum, ex omnibus locis innumeros ad ſui ſpectaculum commouit, & commouet adhuc poſt annos tercentum & ſexdecim. Viſitur enim caro, viſitur ſanguis vitreis ampullis incluſus, ad tantæ rei memoriam ſempiternam, neque poſt tanta temporum ſpacia quicquam ex ijs eſt correptum aut tabefactum.] En quo pacto Deus tã manifeſto miraculo nefarium mulierculæ ſortilegium inhibuerit. Sed nunc videamus, quæ vis huius ſortilegij amatorij.

SECTIO II.

DIco primo; *hiſce philtris voluntas nullius cogi poteſt, ad, quẽ non vult amandum: ſed bene poteſt imaginatio perturbari, humores concitari, & totum corpus interius quaſi accendi, adeò vt quis, dæmone varijs tentationum illecebris interius certante, œſtro quodam libidinis vexetur, & ſic vehementer trahatur ad deſideriũ carnalis copulæ cum aliquo in genere, quod ſi tum tẽporis maleſicus amator accedat, & artibus, quibus ſolent mulierculæ capi, eam inſtanter vrgeat, vel dæmon de illo vnotam aſſidue memoriam & phantaſiã moueat, exhibendo ſpeciem circumſtantiarum, propter quas amore dignus videatur, & ſubtrahendo eas, quæ indignum redderẽt: facile fit, vt in naſſam præda cadat.*] Atque hæc eſt ratio & modus, quo per iſta diabolus ſolet decipere: vulgus autem nequit diſtinguere inter actiones voluntatis, & motus concupiſcentiæ, impetuſq́; portionis inferioris. Vnde non oportet credere ijs, qui quæue cauſantur coactionem voluntatis, verè enim nolendo volunt, & vellent abſtinere, ſed volunt peccatum committere.

d Legiſt. in d. §. adiect. & d. §. qui abortionis. Azon. titu. C. de maleſic. & mathe. Oldra. conſil 210. Godefri. & Angel. in l. corũ. C de maleſi. Alberic. rubr. C. de hære. Vita. tract. de maleſic. Grill. d. q. 3. ar. n. 15. Tiraq. d. l. 13. & tract. de pœn. minuen. Petr. Loyer. d e ſ. Ant. Guibert. Menoch. Clari Farinae & aliorũ Canoniſt. vero vt Hoſtien. in Sum. de mag. §. quam ſententiam.

A Hæc ſententia communis eſt Iuriſconſultorũ *d* & Theologorum. *e* probatur primum, *l. eorum. C. de maleſ. & Mathemat.* vbi Conſtantin. Imperat. ait, *aut pudicos animos ad libidinem deflexiſſe intelliguntur:* non (ait) *coegiſſe*, ſed ait, *deflexiſſe:* ideo, ſi lex Rhemia vigeret, VVierus hîc non effugeret frontis inuſtionem, nimis quam manifeſtò imperatoriam ſanctionem B calumniatus.

Secundò probatur ratione, quia multa ſunt pharmaca, quæ vim habent naturalem turbandi humores, irritandi ſemen, excalefaciendi totum corpus: & ſi nullæ res tales inuenirentur, poſſet dæmon rebus, quibus vellet, vti, tanquam ſignis conuentis, & deinde iuxta pactum ipſe per ſe & turbationem, & flatulentiam, & pruritum, C & calorem in corpus inducere, ſimulque perſonæ certæ importunam ſuggeſtionem imaginationi, quaſi valde dignæ amari, obijcere; & ſic in huius amorem inflectere poſſet; ſed volentem tantum. Nam in voluntatẽ, propter arbitrij humani libertatem, nulla dæmoni iuriſdictio nulla coactio competit: quæ omnia ſuperiore libro probauimus, *q.* 24.

D Tertiò probatur exemplis, vt Marci Antonij Triumuiri apud Plutarch. & alterius, de quo Cleodemus apud Lucianum; vt Marci hæretici & Magi, apud D. Irenæum; puellæ adductæ ad S. Hilarionem, apud D. Hieron. Ioſaphat Regis & Thedæ magi, apud Damaſcenum, *in vita Balaam*. Iuſtinæ & Cypriani magi, apud Nazianzenum & Nicephorum, (de quo conſule Pamel. E *in vita D. Cypriani*) vt etiam hæretici cuiuſdam apud D. Epiphan. qui, quod paulò antè exempli narrationem, dixerat à Mago coactas mulierculas; id intelli-

Ananię rubri de ſortil. Ancarã. in c. ex tuarũ, & Abb. e in tabulis eod. tit. idẽ Ancar. in c accuſat. §. ſane. de hęretic. in 6. Squillacẽſ. de fide Catholic. c. 8 Turrecr. in c ſi per ſortiarias. 33. q. 1.

D

e D. Tho & S. Bonau & Palud in 4. d. 34. Sprẽger. Malle. part. 1 qu 7. Caſtro li. 2 de iuſt. hære. pun. c. 15. Mich. Med. lib. 2 de recta in Deũ fid. Angel. Silu. Roiel. Fun. Caiet. Graſſius & alii Sũmiſtæ, Biſfel. in d. l. eorũ. q. 1 Angl & alii omnes quod ſeilicet & ex medicis integ. l. bell de Philtris Ioann Bekelius. c. Plutarch. in vita Ma. Ant Lucia. in Philopſeude. Irenæ. l. 1. c. 9 D. Hier. in vita S. Hila.

Grego. Nazianz. orat 19. in laud. Cyprian & Niceph. li. 5. cap 17. E. piph. libr. 1. to. 2. contra hæreſ. Ebionita. D. Greg. lib. 1. Dialo. c. 4. Nicet. li. 4. hiſtor.

intelligendum, de vehementi perſuaſione & forti inclinatione non de neceſsitatis abſolutæ coactione. Valentiniani quoq; Imp. apud Procopiũ lib. 3. de bello Vand. Marceſinæ apud Gregoram libr. 3. ſtratidis cuiuſdam apud Calchondylam lib. 2. Itẽ probatur Hiſtoriâ Baſilij Pſeudomonachi & iuuenculæ monialis, de qua D. Greg. Magn. egit; item Sceleri Sethi, de quo Nicetas. *f* legite illa accuratè, & inuenietis iniectam propenſionem, ſed defuiſſe neceſsitatem parendi.

f lib. 3. in Epiſto. ad Epheſ. c. 6.

Quartò probatur auctoritate SS. Patrum, vt omittam Epiphan. Irenæ. & duos Grego. iam citatos: probatur auctoritate Arnobij lib. 1. contra Gentes D. Hierony. dum docet quoſdam dæmones amoribus & amatoriis canticis deſeruire; *g* & alibi maleficia contendit vim habere, vt amemus quæ odiſſe deberemus; & deteſtemur, quæ nos amare decuiſſet. *h* Caſsianus quoque *Incentores, ait, libidinum atque luxuriæ quoſdam ſpiritus eſſe propheta commemorat, Spiritus, inquiens, fornicationis decepit eos, & fornicati ſunt à Deo ſuo.*] *i* non quæro, an rectè explicet dictum Oſeæ; ſed quid ſenſerit ipſe, id aperte teſtatum aſſero.

g Super c. 3. Nahum.

h Caſſian. coll 7. c. 32. Oſeæ 4. v. 12.

i Baruch. 6. v. 42.

Deniq; probatur S. S. locis eſſe aliqua huiuſmodi maleficia. Nahum. 3. v. 4. *Propter multitudinem fornicationum meretricis ſpecioſæ, & gratæ, & habentis maleficia:* quod de his rectè noſter Fran. Ribera fuit interpretatus. Apud Baruch in Epiſt. Ierem. niſi fallor, mentio habétur maleficij amatorij concremationis, verba ſunt iſta; αἱ δὲ γυναῖκες περιθέμεναι σχοινία ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐγκάθηνται, θυμιῶσαι τὰ πίτυρα. ὅταν δέ τις αὐτῶν ἐφελκυσθεῖσα ὑπό τινος τῶν παραπορευομένων κοιμηθῇ, τὴν πλησίον ὀνειδίζει, ὅτι οὐκ ἠξίωται, ὥσπερ καὶ αὐτὴ, οὔτε τὸ σχοινίον αὐτῆς διεῤῥάγη. *Quæ vulgatus ſic vertit; Mulieres autem circumdatæ funibus in viis ſedent, ſuccedentes oſſa oliuarum. cum autem aliqua ex ipſis, attracta ab aliquo tranſeunte, dormierit cum eo, proximæ ſuæ exprobrat, quod ea non ſit digna habita, ſicut ipſa, neq; funis eius diruptus ſit.*] Qui locus inſignis, adhuc denſis obſidetur tenebris, ignorantia antiquitatis. vnam eius partem, quæ de funiculis eſt, nobis Herodotus clariſsime exponit. *libro primo*, vt habet verſio Latina (Græco nunc exemplari careo) in hæc verba: *vna iiſdem Babylonis lex eſt, omnibus modis exſecranda. Nẽpe omnib. mulieribus indigenis commune eſt, ſemel in vita ad Veneris templum deſidentibus, cum externis viris conſuetudinem habere. Cæterum cum pleræq; ſint diuitiis tumentes, quæ ſui copiam facere recuſent, hæ vehiculis cameratis ſubuectæ, pro templo conſiſtunt, relicta interim à tergo magna famulitij turba. Pleræq; etiam hunc in modum faciunt, ad templum Veneris ſedent, nodis, corollisque tempora reuinctæ, è quibus dum aliæ ſeorſum abeunt, aliæ regrediuntur. Nam diuerticula vndecunque ſic funiculis diſtincta aditum præbent externis ad mulieres illas, quam cuiq; libuerit deligendam. Porrò cum ſemel illic conſederint, non prius domum regrediuntur, quam hoſpitum aliquis, pecuniam mulieri in ſinum iniecerit, & cum eadem à fano ſeorſim abducta rem habuerit. Hoſpitem autem illum, qui pecuniã obtulit, dicere oportet: tanti ego tibi Deam Mylittam imploro. Mylittam enim Aſſyrij Venerem appellant. At vero pecuniam illam, quantulacunq; ſit, non eſt fas reijcere, ſiquidem in ſacrum conuertitur vſum. Neq; mulieri etiam permittitur hoſpitem aliquem repudiare, ſed quicunque is eſt,*

qui pecuniam obiecerit primum, hunc illa ſequitur citra delectum. Poſtremò vbi iam congreſſa fuerit cum externo mulier, Dea expiata, domum reuertitur. Iam, quæ forma ſunt elegantiore, citiùs (vt par eſt) expediuntur: quæ vero deformes, diutius coguntur deſidere pro templo, antequam legi faciant ſatis. Fitq́ interdum vt vno atq́ altero anno, aut etiam triennio, atque diutius expectare oporteat miſeras. Alicubi, nempe in Cypro, ſimilis quædam lex eſt.] Hactenus Herodotus, ex cuius narratione facilè intelligas, quib. funiculis circumdatæ dicantur; & quis funis diſruptus: nempe is qui ſemitam ad illam faciebat; nam diſcedens hunc diſrumpebat, vel hoſpes, vel ipſa fœmina: ſed & illud intelligitur; vltimo loco, cum obiicit funem non diſruptum, deformitatem exprobrari, quod eas mortalium nullus cubili dignetur. Quare retracto, quæ olim hac de re publice Louanij dictaui, ea referens ad nodos, & ligamina amatoria, de quibus egère veteres poetæ. Virgil. *Eclog.* 8.

Terna tibi hæc primum triplici diuerſa colore
Licia circumdo, terq́ hæc altaria circũ
Effigiem duco.

Nempe amati ſimulachrum. ligabant conceptis verbis, vt apud eundem;

Necte tribus nodis ternos Amarylli colores,
Necte Amarylli modo, & Veneris, dic, vincula necto.

Valerius, *in Cyri*, addit & aliud, in ſinum diſpuere ter;

Terq́ nouena ligat triplici diſtincta colore
Fila, ter in gremium mecum, inquit, deſpue virgo,
Deſpue ter virgo, numero Deus impare gaudet.

A Memeſianus, *Eclog.* 4.

Hæc eadem nobis, quæ verſicoloria fila,
Et mille ignotas Mycale circumtulit artes.

Erant hæc fila, vt plurimùm, lanea, & rhombo torquebantur, vel deuoluebantur ab orbe, vel glomo: Propertius, *libr.* 3.

Improba non vicit me moribus illa, ſed herbis:
B *Staminea rhombi ducitur ille rota*
Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
Et lecta è ſectis anguibus oſſa trahunt;
Eſt ſtrigis inuentæ per buſta iacentia plumæ,
Cinctaq́ funeſto laneo vitta viro.

Hoc eſt vitta lanea ſuſpẽdioſi: quod & ipſum magicum. *Et lib.* 2.

C *Deficiunt magico torti ſub carmine rhombi.*

De trina deſpuitione Tibullus, *Eclog.* 2.

Hæc mihi compoſuit cantus, quis fallere poſſis,
Ter cane, ter dictis diſpue carminibus.

Sed ad rem, magicum myſterium, cuius meminit Ieremias, & à quo populum Dei dehortatur, eſt adoletio, D τῶν πιτύρων, de cuius vocis ſignificatione non omninò res certa, nam cæteri vertunt, *furfures*, noſter verò, *oſſa oliuarum*, inter quæ quid melius & fidelius verſum, certius definiri poſſet; ſi Hebræa illa epiſtola exſtaret, nunc de Græcæ vocis ſignificatione deciſio pẽdet. Puto non vnam eſſe ſignificationem huius vocis. Heſychius, πίτυρα· τὰ τῶν σίτων ἢ κριθῶν φλοῖα: & ſane huiuſmodi tritici vel hordei furfures, ſiue E pelliculas, quæ molendo ſecernuntur (ſic etiam Dioſcorides & Theophraſtus vſurpant) ſuccendi ſolitos in ve-

neficio amatorio plerique exiſtimant, & nituntur loco Theocriti, *Eydill.* 2. νῦν θυσῶ τὰ πίτυρα, vbi Scholiaſtes, θυσῶ, exponit, περικαύσω, igne abſumo. Vix crediderim furfures ſolitos adoleri,(qui parum ad hoc idonei) ſed bene farinam in mola, de qua tamen paulo ante iam locutus erat Theocritus, nec neceſſe habebat repetere. quare malo, πίτυρα, illic exponere, vt hic facit noſter. Nam de eodem maleficii genere locutum poëtam illic, & hic prophetam, eo procliuior ſum, quod eodem Eydil. fatetur Theocrit. amatoria illa maleficia Græcos à Babyloniis didiciſſe. Sicut ergo laurũ vrebant veteres & bitumen, & ſtatuas ex argilla vel cera, de laur. Virg.

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum:

Bituminis, ni fallor meminit Horatius, ſed locus non occurrit, de ſtatuis argillaceis & cereis:

Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit,
Vno eodemq; igni, ſic noſtro Daphnis amore.)

Sic etiam puto ſolitos adurere oſſa oliuarum, hoc eſt minutas oliuas, & duriores cæteris, ac pœne oſſeas: quæ eſt vocis Græcæ altera, minus nota ſignificatio, apud Athenæum *a*, ex Callimacho & Philæmone: pro quodam minuto ac viliore & coloris furfuracei oliuarum genere, quod πίτυρον, vocarunt. Vnde & fraces ac magmata oliuarum Heſychio videntur dicta, θρίπες, dum ſcribit, θρίπες ἐκπιέσματα ἐλαίων. vbi fortaſsis, θρίτυρα, legendũ, nec in voce vt opinor peregrina quærenda ſolita Græcorum compoſitio θρίτυρον, edulium nouit Athenæus, & Varro, *li.6.de lin.Lat. Apud Plautum, ſi vnum epityrum edam apud illum eſuriens inſane bene. Epityrum vocabulum eſt cibi, quo frequentius Sicilia, quã Italia vſa*] ſic Varro. Locus Plauti eſt in Mili. glor. nempe fiebat ex pityrodi oliua confricta. meminere & Cato & Columella, *libro de re ruſtica*, conficiendi modum indicantes & Græcanicas magnæ Græciæ vrbes, id conficere ſolitas: forte etiam vocem, θρίτυρα, ſic contrahebant vulgo, dicentes, θρίτυρα. Sed cur noſter vertit, *oſſa oliuarum?* certum eſt Hebræos, quæ in quaque re fortiora & duriora ſunt, ea vocare, *oſſa*, vt oſſa obſidentium, חנך עצמות chonach atſmoth *b*: ſcitum etiam, hanc oliuam minutam plus oſsis, quam carnis edulis præbere. conſtat quoque Hebræa phraſi, genitiuum fixum habere vim mobilis recti: & ideo, *oſſa oliuarum*, accipi poſſe, pro oſſeis oliuis: ſicut in Moſaicis ſcriptis *c*, *aſinus oſsis*, ponitur pro aſino oſſeo. Quare ſuſpicor hoc loco à Ieremia ſcriptum fuiſſe, *atſmoh Zethim*, quod ad verbum ſignificat, *oſſa oliuarum*, & Græcos interpretes gnaros ſignificationis, quam diximus, vertiſſe, τὰ πίτυρα. Nonne vero ſimillimum eſt Babylonias, quæ Magicis nugis erant addictiſsimæ, veritas ne diu illic excubare cogerentur, ſe à ſortilegis huiuſmodi non abſtinuiſſe: maxime quas nec diuitiæ, nec forma, nec genus commendabant? quærebant ergo iſtæ bliteæ ac diobolares vndecumque lenocinium, & Pityrides oliuas, quæ vilioris præcii, inſumebant flammis. Et quam veſanę flammam alebant incluſam, longe aptius atque expreſsius oſſium, quam furfurum, aduſtione conteſtabantur: ſimul enim ſic quærebantur de duritie ac rigore hoſpitum, & aduentorum, quos illarum nulla miſeratio tangebat: ideo non ſolas

a li.2.Conuiuii Sophiſt.

b Pſ.53.v.9.

c Gen. 49. v.14.

oliuarum carnes, ſiue cutim (nam in his oliuis cutis potius quam caro) ſed ſolidas oliuas cum nucleis oſſeis adolebant: nimirum duritiam illam ſibi inuiſam hoc pacto mollituræ, & corda ferrea amore liquaturæ. *Si furfures,* vertas, perit elegans iſta myſterii magici analogia. Veriſimile eſt cum iſta vrerent addidiſſe, quod ſolemne reperio: ſic ſe oſſa hoſpitum vrere, vel, in hoſpite ſuo hæc ſe adolere: vel precari, vt ſic hoſpites earum amore torrerentur: quæ omnia Virgilius & Theocritus poſuere. Demum ſic aduſta & in cineres redacta ſpargebant in ventum iacta trans caput. Theocritus:

ἄλφιτά τοι πρᾶτον πυρὶ τάκεται, ἀλλ' ἐπίπασσε.

Farinæ primum, igne liqueſcunt, ſed diſperge.

Virgilius:

Fer cineres Amarylli foras, riuoque fluenti
Transq; caput iace.

Sed hæc ſatis vel nimis, de loci Baruchi explicatione, quæ ſi probetur, bene erit: ſin, meliora expecto. Et opportune poſt annum quartum quintumve poſtquam hæc à me primum edita, vt in Hiſpaniam redii, oſtenſus mihi liber ſingularium hominis è noſtris eruditi, & induſtriæ ſingularis Martini de Roa, qui lib. 3. cap. 9. & 10. fuſe in hunc Baruchi locum diſquirit, & diſſentit in nonnullis. nam capit. 9. funes hos putat eſſe, *Zonas iunceas,* meretricum vilium inſigne. hoc non conuenit cum Herodoti verbis, qui (vt ego) exponit de funibus quibus lectulum ſuum cingebant, & quod addo de illis aulæa vel centones ſuſpendebant, ita cellam ſuam à cæteris quaſi domunculam diuidentes. Deinde funiculi ruptionē putat eſſe idem quod

A apud veteres zonæ ſolutionem. Verum hoc in meretriculis locum non habet. nam virginum hoc proprium erat in primo congreſſu. iuxta illud qđ zonam poſſet ſoluere virgineam. res nota, non pertinere ad quemuis coitum. Bene quod idem cap. 10. illud de iunco & zona quoque retractat, & funiculos capit, vt dictum debere. Recte
B autem docteque probat funiculorum ruptionem intelligi de tentorii ſeu tabernaculi ablatione, ſicut Iere. 10. 20. Nam poſt coitum redibat domum mulier, iam lege ſoluta. Quæ interpretatio cum ſit & ſimpliciſſima & accommodatiſſ. miror cur mos quaſi deſerens, tertiam deliciis amatoriis,
C & ſectorum nodis florumq́ue corollis addiderit, quæ mea ſententia nec Herodoto, nec Barucho conſentanea eſt. Attigerant hunc locum Gueuara in Habac. & Perer. in Daniel. ſed attigerant, vel potius inſinuarant, quam interpretati. Roæ liber mihi non viſus, niſi diu poſt primam editionē meam: poſt quam etiam plus anno editus. Po
D tuerē eoſdem ſcriptores legentibus, eadem in mentem venire. Hinc patet, vel iuxta hanc primam concl. noſtram intelligendum Burchardum: vel errorem ſubeſſe eius ſententiæ, *lib. 10. cap. de arte magica cap. vlt.*

Sit ſecunda concluſio quæſtionis, *hæc philtra & menti & corpori vt plurimum valde noxia ſunt.*] Nota minus
E eſſe noxia, quæ non dantur intus ſumenda, quia ſi per nudas incantationes facta, vt plurimum ſolum nocent menti: ſi per illigationes aut contactum extrinſecum, etiam corpori ſolent nocere, ſi habeant venena mala admixta, quod in his non frequens: ſi vero dentur in potum & cibum, ſolent vt plurimum valetudinem vehe-

A apud veteres zonæ ſolutionem. Verum hoc in meretriculis locum non habet. nam virginum hoc proprium erat in primo congreſſu. iuxta illud qui zonam poſſet ſoluere virgineam. nota, non pertinere ad quemuis coitum. Bene quod idem cap. 10. illud de iunco & zona quoque retractat, & funiculos capit, vt dictum debere. Recte B autem docteque probat funiculorum ruptionem intelligi de tentorii ſeu tabernaculi ablatione, ſicut Iere. 12. 22. Nam poſt coitum redibat domum mulier, iam lege ſoluta. Quæ interpretatio cum ſit & ſimpliciſſima & accommodatiſſ. miror cur mos quaſi deſerens, tertiam deliciis amatoriis, & ſectorum nodis florumque corollis addiderit, quæ mea ſententia nec Herodoto, nec Barucho conſentanea eſt. Attigerant hunc locum Gueuara in Habac. & Perer. in Daniel. ſed attigerant, vel potius inſinuarant, quam interpretati. Rox liber mihi non viſus, niſi diu poſt primam editioné meam: poſt quam etiam plus anno editus. Potuere eoſdem ſcriptores legentibus, eadem in mentem venire. Hanc patet, vel iuxta hanc primam concl. noſtram intelligendum Burchardum: vel errorem ſubeſſe eius ſententiæ, *lib. 10. cap.* [illegible] *arte magica cap. vlt.*

Sit ſecunda concluſio quæſtionis, [illegible] *philtra & menti & corpori vt plurimum valde noxia ſunt.*] Nota minus [illegible] noxia, quæ non dantur intus in[illegible]oda, quia ſi per nudas incantationes facta, vt plurimum ſolum nocent [illegible]ti: ſi per illigationes aut contactum extrinſecum, etiam corpori ſolent nocere, ſi habeant venena mala [illegible]xta, quod in his non frequens: ſi [illegible]dentur in potum & cibum, ſolent plurimum valetudinem vehe-

mentér

menter debilitare, & de ſtatu mentis deiicere. quia eorum ingredientia ſolent eſſe admodum periculoſa: vt fluores menſtrui, ſperma (vt patet ex vetuſtis libris Pœnitentialibus) cerebrum felis, vel aſinini pulli, vterus hyenę, virga lupi, remora, oſſa rubetæ, ſcinci, & præ cæteris (quod vocant) Hippomanes: quod eſt triplex, ne quis fallatur: vnum cuius mentio apud Theocritũ, *in Pharmaceut.* tradit eſſe plantulam B quandam Arcadiæ: alterum, quod vt canit Tibull.

Virus cupidæ ſtillat ab inguine equæ.

& Propertius.

Hippomanes fœtæ ſemina legit equæ,

Qualis eſt ſuum apria: tertium, pellicula quæ reuelliť à fronte pulli equini recens editi, cuius odor equas in furorem redigit, de quo Ariſtoteles *a*. Plinius, Columella, Virgil. & alii. Quam C hoc noxium ſit docet interitus Caligulę, qui mortuus, cum ei Ceſonia hoc potandum porrexiſſet, vt narrant Ioſeph. *b* & Sueto. & Iuuen. eo reſpexit:

Vt auunculus ille Neronis:

Cui totam tremuli frontem Ceſonia pulli
Infudit: & mox vt eſt in 4. M. S. libris,
Tanti partus, equæ quantum vna veneſica conſtat.

a Ariſt. 8. & hiſt. anim. c. 18. Plin. li. 8. ca. 42. Colum. l. 6. Virgil. in Georg.
b li. 11. ant. Sue. in Calig. Iuuen. ſat. 6.

De cunctis autem philtris Ouidius prudentiſſime:

Nec data profuerint pallentia philtra puellis,
Philtra nocent animis, vimq; furoris habent.

Euſebius teſtatur his Lucretiũ poëtam primo dementatum, deinde furoris impatientia ſeipſum interemiſſe. de Lucullo prodidit Plutarchus, his eum primo actum in furorem, mox etiam interemptum *c*: de quodã ſimilia narrat Ariſtoteles. *Virgo illa incantata à Baſilio* (vt ait D. Greg.) *febricitare incepit, & vehementer anxiari, magnis vocib⁹ cum ſtridore clamare. Modo moritura ſum, niſi Baſilius monachus veniat, & ipſe mihi per ſuæ curationis ſtudium ſalutem reddat.*] En verba mente captæ, & corpore languentis. Illa vero, de qua D. Hier. ſcribit, *poſtquam amator, magicis artib⁹ inſtructus, ab Aeſculapÿ ſacerdotibus, redÿt, & ſubter limẽ domus puellæ tormenta quædam verborum & portentoſas figuras ſculptas in æris Cypry lamia defodit: & ilico amore inſanire virgo, & amictu capitis abiecto rotare crinem, ſtridere dentibus, inclamare nomen adoleſcentis: magnitudo quippe amoris eam in furorẽ verterat.*]

c Euſeb. in Chro. Plutarc. in Lucul. Ariſt. in Magn. Moral. D. Greg. d. c. 4. Hier. in vita D. Hilar. Spreng. part. 1. q. 7. Caſpini. in Ludo. Bauaro. Ant. Panhorm. libr. 4. de geſt. Alforſi. Pet. Le loyer. libr. de ſpect. 1. cap. 5.

De tribus ordine Abbatib⁹, ſucceſsiue C ab eadẽ ſortiaria toxico amatorio necatis, lego apud Spreng. de Frid. duce Auſtriæ, electo rege Romanorũ quem Lud. Bauarus vicit, auctor eſt Cuſpianus: de Stephano quodam equite Neapolitano, Anton. Panhormita: de puella, cui amator membranulam inſcriptam in ſinum iecerat, & narrationẽ, & iudiciũ nobis proponit Pet. Leloyerius: quare cum tam noxia ſoleant D eſſe philtra merito Athenienſes Temniam ſagam morte mulctarunt *d*: & nimis laxi fuere Areopagitæ, cum alteri, mortuo eo qui acceperat *e*, ignouerunt: prudentiſſimeq; iura ciuilia: quibus ſeqq. pœnæ receptæ: de quibus, quoad praxim acturi ſumus fuſius, *li. 5. Sect. 16.* nunc breuiter. Si pbens amatorium quid, non adhibuit magicam ſuperſtitionem, nec mors ſecuta fuit: E pœna relegationis & damnationis in metallũ olim puniebatur *f*: hodie iudicis arbitrio extraordinarie punitur *g*. Quod ſi mors fuerit ſecuta: quam vt plurimum ſequi tradidit Hippolytus

d Demoſt. contra Ariſtogitonẽ. e Ariſt. l. 1. Magn. Moral. ca. 17.
f d. §. qui abortionis.
g Menoch. de arb. iud. caſ. 358.

de Mar-

de Marſil. inſignis Criminalium iudiciorum tractator *b*: tum, ſi ob malum finem præbuit philtrum (vtpote cauſa aborſus, vel illiciti amoris) ſiue tum adhibitæ ſint artes magicæ ſiue non, mortis reus cenſetur, ex communi ſententia iuris interpp. *argum. d. §. qui abortionis*, quod & olim prudentum opinione receptum Iul. Paulus tradidit *c*: neque id acerbum debuit videri Antonio Guiberto *d*: dignus enim plane ſupplicio malus adeo animus, fini improbiſsimo, per ſummum periculum & peſsimum exemplum ſtudens. Quod ſi non dedit ob malum finem, ſed bonum (vtputa ad arcendam fœminæ ſterilitatem, ad conciliandum mariti animum à ſe immerito alienatum,) tunc ſi acceſsit ars magica, adhuc punienda eſt audacia lethali ſupplicio. capitale eſt enim his vti artibus *e*: ſi vero non adhibuit quicquam magicum, ſed naturalibus vſa fuit, quæ putabat non nocitura, extra ordinem mitius punienda eſt, citra *f* mortem. Hæc vera, ſi deſit hæreſis ſuſpicio: hac accedente, quid dicendum, videbitur, *d. ſect. 16.*

a Binsfeld. in d. l. eorum. q. 5. *b* in l. eiuſ. leg Cornel. de ſicar. item. D. ad *c* libr. 5. recept. ſent. tit. ad leg. Corn. de ſicar. *d* libr. 1. q. iur. cap. 16. num. 1. *e* l. nemo aruſpicem, & ibi DD. C. de maleſ. & mathe. & ſic intell. Menoch. de arbit. caſ. 388. nu. 5. *f* arg. l. 1. §. ex Senatuſc. D. ad leg. Corn. de ſicar. & ibi Bart. & Menoch. d. caſ. 388. num. 7.

Humanam vindictam præuenit aliquando diuina vltio. Siffridus presbyter, in Chronico ſuo, narrat ann. 1260. accidiſſe, *vt adoleſcens quidam in Miſnia, vt ſuis potiretur amoribus, à Mago in locum ædium deſertum deduceretur: cui cum ſpectrum, puellæ illius quam amabat imagine, per malefici incantationes ſe obtuliſſet: amator ille perditus, manum ei porrigens, à malo dæmone parietibus alliditur, & miſerabilem in modum necatur: qui eius quoque cadauer tanto in Magum impetu proiecit, vt ſemianimis longo tempore iacuerit.*]

I nunc, & animam committe ignibus doloſo hoc pulueris magici mantelio contectis. Nonne potius audiendus Phocylides: qui cecinit, omnino fugiendas amatorias incantationes & philtra? idque verum, etiam quoad coniuges, quia etiamſi conciliarent amorem (quod nunquam vel raro contigit) tamen ſemper, vt minimum, reddunt debilem, attonitum, & mentis emotæ: quemadmodum piſcibus (acuta & apta eſt Plutarchi *g* ſimilitudo) accidit, qui non retibus vel hamis, ſed medicamentis capiuntur.

g in coniugalib. admonitionibus.

SECTIO III.

Reſtat de remediis videamus. & conſtat, ex dictis, inutilia eſſe antidota contra philtra, & remedia illa Gentilium: quæ per incantationes aut luſtrationes quaſdam fiebant: quæ Chriſtianis etiam prorſus illicita ſunt. Virgil. 4. Æneid.

Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes
Quas velit, aſt aliis diras immittere curas.

vere dicit, *promittere*, nec enim præſtabat. Tibullus li. 1.

Quid credam? nempe hæc eadem ſe dixi amores
Cantibus aut herbis ſoluere poſſe meos.
Et me luſtrauit tedis, & nocte ſerena
Concidit ad magicos hoſtia pulla Deos,
Non vt totus abeſſet amor, ſed mutuus eſſet,
Orabam: nec te poſſe carere velim.

Putabant enim his luſtrationibus alterutrum euenire, vel vt amore liberarentur, vel votis potirentur. Nemeſianus, inducit paſtorem quærentem hæc omnia ſibi in caſſum cecidiſſe:

Quid

Quid prodeſt quod me peregrini mater Amyniæ
Ter vittis, ter fronde ſacra, ter thure vapore
Luſtrarit, cinereſq; auerſa effudit in amnem,
Incendens vino crepitantes ſulphure lauros,
Cum ſic in Meroen totis miſer ignibus (arſi?

Vittas intellige funeſti viri, vt dictum ſuperius. Omiſit & aquæ aſperſionem, de qua Propert. lib.3. loquens de amore:

Quod mihi non Patrÿ poterant auertere amici,
Eluere aut vaſto Theſſala ſaga mari.

Putauit vir doctus etiam ebris & laminis vſos pro periaptis contra magicas deuotiones (quod nõ negandum) & probat his Arnobij verbis, *Aduerſus ictus noxios & venenatos colubrarum morſus remedia ſæpè conquirimus, & protegimus nos laminis, Pſyllis, Marſis ventribus, aliſq; inſtitoribus, atq; planis*] ſed fortaſsis illic pro *laminis*, corrigendum, *Iamidis* (vt olim Franc. Bentius noſter cenſuit) qui autem, *Iamidæ*, docuit Petrus Victorius lib.13. variar. lect. c. 15. nempe aruſpices nugacisſimi.

Hanc ſecuti opinionem gentilium videntur, non Eunapius modo, *in vita Edeſii*, de illa quàm magus Philometor. in amorem pellexerat, magus vero Maximus amore ſoluit; & Plin. ſed & Pomponat. homo malè Chriſtianus. Opus eſt antidotis diſtinctione 1. ſi naturalia tantum ſunt medicaméta, maniam purgantia & ardorem libidinis temperantia (vt agnus caſtus & huiuſmodi) dummodo noxia non ſint valetudini, licebit eis vti. 2. ſi vero dubitetur num inſit illis vis naturalis, an vero ſint merè ſuperſtitioſa remedia; tũc ijs abſtinendum. tale quod de Scythica ſeu Promethæa herba refert Propertius; quod de inſperſo corpori puluere, in quo ſe mula volutauerit, vel hirci vrinâ bibitâ, vel rubeta in corio pecoris recentis alligata, & de virga lupi Plinius & Pomponat. *h* tradiderę. 3. ſi moraliter improba ſunt remedia, plane vitanda & vetita ſunt, tale remedium Cratetis apud Laertium, ſcilicet ſui ſuſpendium; talia Raſis ac Pauli Æginetæ licentioſa balnea, tripudia, cõmeſſationes, & quæ ſequi ſolent deteriora: tale etiam illud Fauſtinæ, quo vſus M. Antonin. Philoſophus; qui gladiatorem eius adulterum occidi iuſsit, & illam incedere inter caput & collum. *i* Quartò ſi ſit admixta ſuperſtitio tunc pertinent ad vanam obſeruantiam, de qua 2. *p. huius libri* agendum ſi verò dæmonis pactum interuenit, pertinent ad dæmoniacam Magiam, de qua dictum, *lib.2.* Quintò optima ſunt remedia Chriſtiana, tum illa quæ contra cuncta maleficia vim habent, Eccleſiaſtica; de quibus agendum, *libr. vlt.* tum etiam quædam moralia, quibes caro maceratur & concupiſcentia domatur; vt opera pœnitentiæ, humi cubationes, cilicia, flagella, ieiunia: his interdum etiam ſub mortali, ſi magna neceſsitas, homines vti tenentur, vt & alijs quæ partim in omittendo, partim in committendo poſita. In omittẽdo, vt vitare conſpectum rei amatæ, & ocium, & alia libidinis irritamenta, de quibus optime Helinandus diſſeruit. *k* Vis exſtinguere libidinẽ? (ait) amoue ligna de igne ſi ſtridet incendium ligna innumerabilia ſunt, potiſsima autem.

Ocia, ſegnities, ſomnus, caro, fœmina, vinum,
Proſperitas, ludus, carmina, forma, puer.

h Plin. libr. 28. 32. & 39. Pompona. lib. de incantat. Laert lib. 6.

i Capitoli. & Suidas.

k habes apud D. Anton. libr. 6. hiſto Summ. tit. 13. ca. 6 § 4.

De primo eſt illud SS. *in deſiderijs eſt* A *omnis ocioſus.* & Ouidij.

Ocia ſi tollas, perire cupidinis arcus,
Deſpectæque iacent & ſine luce faces.

De 2. dicit Martialis.

Quæritur, Aegyſthus quare ſic factus adulter?
In promptu cauſa eſt, deſidioſus erat.

De 3. canit Dionyſius Cato. in diſtych. Moral. B

Plus vigila ſemper, nec ſomno deditus eſto.
Nam diuturna quies vitiis alimenta miniſtrat,

De 4. ait Apoſtolus: *Bonum eſt non manducare carnes,*

De 5. ait Helinand. *mulier dicitur à molliendo, vt & malleus, quia ſicut faber per malleum mollit ferrum: ſic diabolus per mulierem, mollit & malleat* C *vniuerſam terram,* D. Hieron. *Ferreas mentes libido domat.* Claudian.

Ferrea laſciuis molleſcunt corda ſagittis.

De 6. Apoſtol. *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* Virgil.

Et Venus in vinis, ignis in igne furit.

De 7. Ouidius.

Luxuriant animi rebus plerumq; ſecundis.

Salomon in Prouerb. D *Proſperitas ſtultorum eos perdet.* Diu. Auguſtinus; *Secundæ res Sapientum animos fatigãt: plus obſuerunt Salomoni, quàm profuerit ipſa ſapientia, contra aduerſitas aliquando retrahit à peccatis.* Ideo ait Dominus Oſeæ 2. *Sepiui aures tuas ſpinis, vt ſemitas tuas non inuenires, & poſt amatores tuos non curreres,* Spinæ ſunt aduerſa. E

De 8. *ludi,* nomine iocum intelligit omnem, mœſtitia enim libidini repugnat, teſte poetâ.

Non ſolet in mœſtos illa venire thoros.

De 9. *carminis,* nomine, omne melos muſicum comprehenditur, ſiue voce, ſiue inſtrumentis fiat. Eſai. *Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum, in conuiuijs veſtris:* hinc, *& opus Dei non reſpicitis.* addit Helinand. *Difficile inuenitur aliquis lenis vocis & grauis vitæ: quippe cum vocis lenitas cantum deſideret, vitæ grauitas planctum.*

De 10. eſt illud.

Rara eſt concordia formæ atque pudicitiæ.

& illud,

Lis eſt cum forma magna pudicitiæ.

De 11. ait Helinandus; *Quantum enim periculi ſexus adfert in muliere, tantum ætas in puero, periculoſa eſt ætas pueri, periculoſior ſocietas, periculoſiſſima vero familiaritas. Vnde legitur in vitis patrum; Non habendam familiaritatem, cum fœmina, puero, vel hæretico.*] Hactenus ex Helinando Antoninus.

In faciendo conſiſtunt; occupatio mentis in curis grauioribus, cogitatio mortis & inferni, lectio bonorum librorum, preces ad Deum fuſæ, implorata auxilia Beatorum, & Angelorum, & maximè Beatiſsimæ Deiparæ Mariæ; quæ, vt caſtitatis amantiſſima, ſummoperè deſiderat homines hac ſpurci amoris lue liberare. Vtile quoque frequenter meditari, non externam illam, & perituram cito ſpeciem, quæ fragilis, caduca, ſæpe mendoſa & fucata, & falſis tantum lenocinijs abumbrata; ſed rimari cogitatione internam & profundiorem corporis conſtitutionem, quid illa fuit, antequam naſceretur? ſtilla ſe-

minis ſpurci & olidi, quid nunc eſt? ſaccus ſtercorum. aufer cuticulæ pelliculam, quid illa tetrius aut horribilius: quid cadaueri propius? ſterquilinium niue contectum albet. ſoluantur niues: *pax; pax naribus & oculis*; clamabunt omnes, & diffugient, Niue fugacior eſt forma. non liquatur, ſed vaneſcit. illam aqua excipit; hanc quid niſi deformitas & formido, qualis mormolycij? cum anima diffugerit, quid futura hæc ſiue Lais, ſiue Helena? eſca vermium, cadauer putridum, fœtens, tabe diſſoluendum, ex cuius ſpinæ medulla ſerpens terribilis enaſcetur. Hoc amem, hoc depeream! Narrat Suidas de Hypatiâ Alexandrinâ; eam cùm conſilio nequiret auditoris adamantis, importunam ſollicitationem abrumpere; panniculos ei ſuos, fluore menſtruo maculatos, obieciſſe; *Hoc* (inquiens) *eſt adoleſcens, quod amas: nihil autem pulchrum*. Appa & Gela Foroiulienſis ducis Giſulfi filiæ, carnis putridæ ſub mamillis poſitæ odore, ſuam defendêre caſtitatem. Barbari enim naturâ ita fœtere Longobardorũ mulieres opinati intactas reliquere. (*Annal. Boior. libr. 3. & Anton. Bonfin. lib. 8. Rerum Hungaricar. Decad. 1.* Sed & Thom. Cantipratenſ. pium quendam virum, cùm cogitationes importunas, cuiuſdam mulierculæ, formoſæ dum viueret, animo abigere non poſſet; ſepulchrum narrat eius aperuiſſe, & amplexum cadauer tabidum, faciem faciei eius contaminatæ tabe, vermibuſque impoſuiſſe, & in hoc fœtore volutatum ore; donec fœtor & horror, omnem libidinis memoriam ſuperaſſent. Quantò efficacius hoc, illo ridiculo, & quod niſi præfata lectoris veniâ, nequit referri, quod Hierony-

A mus Cardanus *a* præſcribit; *eum, qui* (ſic ait) *ſtercora recentia amicæ in ſuo ponat calceo, & calceum ſtatim induat, amore liberandum.* vtatur ille ſuo remedio. apage has ſordes. equidem tetro odore amorem cum faſtidio cõmutandum crediderim, quamdiu fœtor durabit: poſt, neſcio; niſi quis mentem ſimilibus (quas dixi cogitationibus muniat, armetque. His re-

B medijs continentur, quæ ex Auicennâ Niderius poſuit *b* excepto ſexto, quod ipſemet fatetur ſæpe non proficere,

a libr. 2. de varietat.

b lib. vltim. Formicarii.

QVÆSTIO IV.
De maleficio hoſtili.

A

Hoſtile, vocatur, quicquid in bonis animi, corporis aut fortunæ damnum infert, aut aptum eſt infer-

C re, aut idcirco adhibitum fuit à malefico vt inferret. primum actu, ſecundum poteſtate, tertium intentione huiuſmodi eſt, quæ in his interueniunt, vt plurimum ſunt frigida, amara, noxia, & naturæ humanæ hominumque ſaluti contraria; ideo, *venena mala*, vocari, vult *c* Grillan. contra quam in amatorio, in quo cenſet, vt pluri-

D mum interuenire, res calidas, dulces, amœnas homini, & coadiuuantes naturalem calorem & potentiam luxuriandi, & ideo à lege hæc vocari, *bona*, vel, *non mala venena*, quia non ſunt inſtituta hominis necandi cauſa: *d* hæc perpetuò vera non eſſe, facile credent, qui præcedentem quæſtionem accuratè legerint. De præcipuis ergo hoſti-

E lis maleficij generib. nunc agamus, & quia prolixa atq; varia diſputatio eſt, in ſuas ſectiones eam partiamur.

c q. 3. n. 15.

d l. 3 §. hæc adiect. D. ad l. Corn. de ſicar.

SECTIO I.

De faſcinatione.

A VT res commodius intelligitur, notanda differentia triplicis faſcinationis: nam puto vocabulum, largè ſumptum de proprie & improprie dicta faſcinatione, diuidi poſſe, *in poeticam*, ſeu, *vulgarem*, in Philoſophicam, & *in magicam*.

Vulgaris, ſeu, *poetica*, eſt; de qua potiſsimum diſputatur; ſecundum quàm dicuntur homines faſcinari, ipſa viſione ſeu aſpectu actiuo faſcinantis, vel etiam inuido aliquo laudante, eo ſolo, quod maligne aut malitioſe adſpicit, vel laudat alium, à quo eſt auerſo animo. Et hæc opinio multa peperit alia opinaméta. primò hoc periculum imminere potius pulchris quam deformibus, pueris quam maioribus ætate. Secundo hoc periculum remoueri quibuſdam euphymiis: nempe ſi bene precentur ijs, quos cum laude & admiratione intuentur: vel ſi quid turpiculum pueri geſtent appenſum collo, vnde faſcini nomen inditum virili membro, eo quod contra faſcinationem talia geſtarent oſcilla; &, mutato in paulo honeſtiorem modum more, digitos duos cum pollice ſic inſerto, vt tale quid exprimant, de gagate, vel ebore, vel argento; vt fit hodie in Hiſpania (*Higa vocant*) immò ſi ſummo mane ſurgenti quis ita digitos intendat, id ipſum quoque amuleti eſſe loco cenſent, quod malo exemplo Reginæ cuidã fieri aiunt. ſi baccare frontem cingas, ſi ter in ſinum deſpuas. denique ſi cum auide lautum edulium ſumas, & te intentius aſpicienti partem cibi porrigas, *præfiſcini*, hæc omnia fore, ne faciſneris. De turpiculis illis mentio apud Lucillium, teſte Gloſ-

A ſario; Mutonium, προβασκάνιον, ὡς λυκίσκος, forte loco illo, quem ex lib. 4. citat Nonius, *Nam quid mutino ſubrectoq; huic opu' ſigno, vt lurcaretur lardum, & carnaria furtim Patrum conficeret?* q.d. præſtitiſſet infantulum faſcinatum emori, quam in furem adoleſcere. Tertiò cenſent ad bruta quoq; hanc faſcinationem pertinere, gallinas, agnos, equos, & ferunt faſcinatos

B aliquando cecidiſſe. Huc pertinent illa poetarum, Virgilij,

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

item...... *baccare frontem*
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

& Theocritus docet contra hanc faſcinationem ſolitos in ſinũ ſibi deſpuere;

ὡς μὴ βασκανθῶ, τρὶς ἐς ἐμὸν ἔπτυσα
C *κόλπον.*

Vt non faſciner, ter in meum expui ſinum.

Solent quidam huc referre illud Albij Tibulli, *lib.* 1. *eleg.* 2.

Hunc puer, hunc iuuenis turba circumſtetit arcta,
Deſpuit in molles & ſibi quiſque ſinus.

Verum prior illos verſus refutat;

D qui docet, eum, de quo agit, vt inſanum ac lymphatum, cinctum fuiſſe corona puerorum, & cæterorum: qui tamen, ne quid eis detrimenti ab aſpectu, tactúue inſani hominis contingeret, deſpuendo ſe ſibi conſulere arbitrabantur. cuius ſuperſtitioſæ auerſionis, vt conſuetæ, teſtis eſt Theophraſtus, *lib. de characteriſmis in deſcriptione ſuperſtitioſi*. Sed quoniam à Tibul-

E lo amans inducitur vtens magicis artibus; ſi dicas eundem amantem amentemque deſcribi, non aberrabis à vero. nam Plato, *in Sympoſio*, amoris furorẽ

faſcinatorium eſſe docuit: eo quod mutuo aſpectu & intentione oculorum, amor hauriatur, augeaturque.

Hanc faſcinationem cum ſuis remediis eſſe ſuperſtitioſam nemo negauerit opinor, quam damnant Dd. Baſili. Chryſoſt. Hieronym. & alii citandi: & profert Richardus, *quodl. 3. q. 12.* duos articulos, quibus non obſcure anathema dicitur iis qui illam tenent. Sine maleficiis vero, opinionem de ſolo morbo per laudationem inferendo, nemo catholicus Theologiæ peritus, aut veræ philoſophiæ ſectator admiſerit. Nam quæ de vi verborum diximus, & de vi imaginationis, *libr. 1.* illa conuincunt, nec verbis hanc vim ineſſe, nec imaginationi quo ad corpus diſtans, vt vere quidam apud Algazelem, *lib. 5. phyſic. ca. 9.* aſſerunt. Ad natale faſcinantis aſtrum confugere, ridiculum eſt: omnes enim illa hora nati, faſcinatores forent. Vim animæ vnius in corpus alterius effectiuam tribuere, eſt damnatum delirium Auicennæ. Nec ſatisfaciunt, qui ad temperiei & ſubſtantiæ diſsimilitudinem confugiunt, quia inter res eiuſdē ſpeciei nequit eſſe tanta ſubſtātiæ pugna ac diſsimilitudo. non. n. baſiliſcus baſiliſco, non vipera viperæ, ſed homini & aliis animalibus nocent. Et vt vnum animal alteri tam ſit noxium, id eſt, vehementi naturę antipathia naſci neceſſe eſt. hanc vero ex differentia ſpecifica, quam ſequitur differentia temperamenti. Quid? quod faſcini huius defenſores contendunt, etiam faſcinari quem ſolere à beneuolis & cariſsimis. verba Plutarchi, & Heliodori ſuggeſsit mihi, & communis patriæ, & religionis coniunctione amiciſsimus, Andr. Scottus noſter. Græci codices mihi nunc non ſuppetunt: qua-

Plutarch. 5 Sympoſ. c. 7. Heliodorus li. 3. Æthiopi. auſtor.

A reponam ex verſione eiuſdem: *Haud ſane ignoras, (ait Plutarch.) quod & amicis, & familiaribus & parentibus nonnulli oculum faſcinantem eſſe exiſtimant: vſq; adeo vt mulieres non oſtendant illis pueros, nec diutius ab huiuſmodi hominibus inſpectari ſinant. quo modo ergo id mali videbitur ab inuidia effici? quid porro per Iouem dices de iis, B qui dicuntur ſe ipſos faſcinare? nam hoc quoque audiſti: ſin minus illa certe prorſus legiſti:*

Eutelidæ fuerant pulchri per colla capilli:
Sed tibi dirus homo conſpecto in fluminis vndis
Inuidit, turpiſq; inuaſit protinus illum
Morbus, & inuidia corrupta eſt gratiā formæ.

C *Narrant enim Eutelidem cum ſibi pulcher viſus eſſet, propria ſpecie captum, in morbum incidiſſe: atq; habitum bonū vna cum pulchritudine perdidiſſe.*] Vides fabulam Narciſsi fabulæ ſimilem: ſi quid tale accidit: arbitror vtriq; contagioſam aliquam fontis exhalationē fuiſſe exitio. Sed audi quid Plutarchus hac de re cenſuerit, putat D enim in his ex vera inuidentia id oriri, quod etiam Heliodoro viſum Plutarchus: *Audacter dico vniuerſas quidem animæ affectiones, quibus diu inſint, in ys malos habitus ingenerare: hi cum naturæ vim cœperint, qualibet ex cauſa moti, ſæpe etiam inuitos homines in iam proprias ac conſuetas perturbationes deferunt. Sic autem cōſidera, timidi etiam E ipſa auxilia formidant, iracundi in chariſsimos quoq; ſunt moroſi. Amatores & intemperantes poſtremo nec ſanctiſsimis quidem corporibus quamuis morti vicinis queunt abſtinere. Mira eſt enim conſuetudinis vis ad attrahendum affe-*

ctum in id quod ſibi eſt proprium. Et qui in lapſum eſt propenſus, vbique neceſſe eſt impingat. Nulla eſt itaq; admiratione dignum, ſi, qui inuidendi & faſcinaudi habitum ſibi induxerunt, etiam aduerſus familiares ex morbi proprietate mouentur: aſt vbi moti fuerint, quod natura ſolent, efficiunt, non quod volunt. Quemadmodum enim ſphæram ſphærice moueri, & cylindrum in modum cylindri neceſſe eſt, pro formæ differentia: ita & hominem ſic inuidum affectio inuidenter aduerſus omnia mouet. Quinetiam veriſimile eſt, illos familiaribus et charis peius nocere.] Immo vero id mihi minus fit veriſimile. cur? an quod frequentius illos reſpiciant? aliquid id foret, ſi habitibus non vteremur quando volumus: & habitus à primis illis motibus animi non differrent: quos confundit Plutarchus: non obſcure etiam voluntatis humanæ libertati his verbis, vt ex geometrica comparatione patet, frenum iniiciens. A cæteris etiam philoſophis recedit, qui perſpicue maliuolam inuidentiam requirunt amori repugnantem. Solus Heliodorus Plutarcho conſentit, & ſi de facto dubitet: *Porro,* inquit, *ſi qui ſunt, qui etiam chariſſimos, & quibus bene volunt faſcinant: id quidem non eſt mirandum, ſi cum ſint natura inuidi, non quod volunt faciunt, ſed quod naturaliter ſolent.* Præſupponit vterque naturalem vim maleficam illis ineſſe: quæro qualis? phyſica an moralis? Si moralis tantum, hæc illis nolentibus non elicitur. Si phyſica, præexiſtens, aut tunc nata. ſi præexiſtens, cur non nocet prius ſubiecto cui ineſt. Si tunc nata: qua noua efficiente, cauſa? nam erga hanc perſonam bene afficiuntur. Cæteri arbitrii libertatē hac in re concedunt,

A & aiunt innoxium intuitum eſſe, ſi animo aſpiciant non malo, vt aduertit Toſtat. *in Num.* Sed magis philoſophice procedit Plutarchus hac in re. Nec tamen fælicius philoſophatur, de ſui ipſius faſcinatione. Plutarchi ſunt iſta: *Bonus vir Eutelidas, & quicūq; ſeipſos dicuntur faſcinare, non ſine ratione id mihi videntur pati. Periculoſus eſt enim*
B (vt ait Hpipocrates) *ſumme bonus habitus, & corpora ſimulatq; ad ſummum vigorem proceſſerint, non ſtant, ſed cadunt, & in contrarium vergunt. Quando igitur ij integrum cœperint incremētum: ſeq; ſpe melius affectos vident, adeo vt ſeſe demirētur ac circumſpiciant, eorum corpus prope mutationē eſt* (eſſet Plutarche licet ſeipſos nec demirarentur, nec circumſpicerent, iuxta Hip-
C pocratem) *et per habitus vitium in deterius tracti ſeipſos faſcinant.* (Quomodo per habitus vitium id maliuolentiam dicebas, ergone credendum quenquam ſibi ipſi male velle ſolitum, aut ſuis bonis inuidere? eſto aliis inuiderint, numquam huc ſe porriget vis inuidentiæ, vt philautiam animo expellat.) Sed hæc ipſa ratio Plutarchi, quam ſubdit, oſtendit quid faſcinatio-
D nis nomine cōprehenderit. nam ſubdit: *Hoc autem magis fit ex fluxibus, qui vel circa aquas, vel alia quadā ſpecula ſubſiſtunt. Exhalat enim ſpiritus in obiecta: eoq; fit, vt quo alijs nocebant, ſeipſos male habeant. Quod cum pueris fortaſſe contingat, falſo cauſa obtuentibus adſcribitur.*] vult ergo Plutarchus in aquam ex oculis ſpiritus diffuſo, &
E in Euthelidam, corrupta iam aqua, vapores cum illis ſpiritibus reflexos. cuiuſmodi ſpiritus ex bene habito & ſano corpore, vt erat Euthelidæ, emanaſſe non eſt credibile. ægrorum & venenatorum illa affectio eſt, & non

niſi ex vitoſis aut corruptis humoribus profluens. Pueros autem affici hoc pacto & faſcinari, quia ex ſe ipſis ſpiritus quoſdã ſeu qualitates neſcio quas effundant, quæ aêre corrupto in eos redeant vnde exiuere: nullus crediderim. Vere tamen Plutarchus, falſo cauſam obtuentibus, ſcilicet quatenus obtuentur, adſcribi pronunciauit: nec enim negare voluit, quod ante aſſeruerat viſu aliquos eſſe contagioſos.

B Corn. 1.

Si ergo loquamur de hac faſcinatione proprie dicta, quam poeticam ſeu vulgi vocaui, quam ipſa viſione cum imaginatione maliuola fieri volunt, quod ſatis ipſum nomen Græcum indicat, dico, illam eſſe aliquid non naturale, ſed fabuloſum, ſuperſtitioſumq.] Hanc concluſionem optime docent quidam egregii medici, vt Iul. Schaliger, *de ſubtilitate exercitat.* 349. & Franc. Valeſius, *Sacræ philoſophiæ cap.* 68. & Theologi vt *Richard.* quodl. 3. q. 12. *Abulenſ.* locis mox citandis, & Haliacenſis Card. in *perſpectiua*, Ciruelus, *par.* 3. *de ſuperſtitione cap.* 5. Leonard. Vairus, *toto ferme lib.* 2. *&* 3. *de faſcino*, & Laurent. Ananias, *lib.* 4. *de natu. dæm.* Andr. Laurentius libr. 11. hiſtor. anatom. q. 1. probatur auctoritate D. Baſilii, *homil. de inuid.* qui hoc ſpernit, vt muliebrem nugacitatem. Secundo, quia, cum viſio ſit actio immanens, & fiat per introſuſceptionem ſiue per paſsionem, non vero per actionem tranſeuntem, nec per radiorum emiſſionem, non poteſt idonea huius faſc. cauſa naturalis aſsignari. denique quia nec Hippocrates, nec Galenus, nec vllus veterum medicorum (ſi Valeſio, multæ lectionis, & probatæ experientiæ medico, credimus) huius faſcinationis, cum fuſiſsime tamen egerint de cunctis morborum generibus & cauſis meminerunt. Vt ſatis mirari nequeam doctos quoſdam Theologos ſcriptis mandaſſe: hanc comprobari à medicis & philoſophis, nec negari poſſe experientia conuincente. Vnum tamen medicum ſolum laudant: ſi medicus ille bonus & peritus. Marſilium Ficinum, *in opere de animæ immortalitate*, quod non ex Æſculapidarum, ſed Academicorum ſcitis conflatum eſt. Sed nimirum iſti vulgarem faſcinationem à philoſophica, propriam ab impropria non diſtinxerunt.

C Secunda concluſio. *philoſophica ſeu phyſica faſcinatio, non niſi improprie dici poteſt faſcinatio, proprie vero, eſt contagio ſeu infectio.* Sciendum, pro intelligentia concluſionis, fieri poſſe vt aliquis alterius aſpectu lædatur. nam verum eſt illud poëtæ.

Dum ſpectant oculi læſos, læduntur & ipſi:
Multaque corporibus tranſitione nocent.

Quod de lippis, *libr.* 1. doctum eſt: Et quidem huiuſmodi læſio contingit, maxime quando mutuus eſt intuitus: etſi poſsit etiam, quando tantum intuetur oculus læſorem, per modum paſsionis (de quo nunc non agitur) vel quando ſolus lædens aſpicit lædendum: qua de re nunc agimus. De hac ita Plutarchus diſſerit: *Nouimus homines, qui viſu pueris maxime nocent, quippe habitum, vtpote humidum ac debilem, vertunt & in deterius mouent: quod quidem minus accidit iis qui indurruerint & iam compacti ſunt. Tametſi qui circa Pontum habitant, quos olim Thybes appellabant, Philarchus ſcribit non tãtum pueris, ſed etiam viris pernicioſos eſſe. tabeſcere enim &*

ægrotare, qui aſpectum eorum, & habitum, ac ſermonem exciperent. Perſpecta eſt autem res, vt videtur, ab iis, qui cum illis commercia exercebant & ſeruos illinc educebant venales. Verũ hæc iſtorũ malitia haud proinde fortaſſis eſt mirabilis. Nam & attactus & affricatio manifeſto quoddã habent patiendi principium, & quemadmodũ alitarum auium pennæ aquilinis coniunctæ, decreſcunt ac pereunt occulta quadã vi plumarum caulibus putreſcentib⁹: ſic nihil eſt abſurdi: hominis etiam tactum partim quidem eſſe vtilem partim vero grauem ac noxium. Iam vero ex aſpectib⁹ quibuſdã noceri, id quidem (vt dixi) ſed quoniam cauſa eius perdifficilis eſt, pro falſo reiicitur. Atqui (inquam ego) quodammodo ipſius cauſæ veſtigium quoddam ac ſemitam inueniſti: vt qui ad defluxus corporis perueneris. Nam et odor, & vox, & reſpirationis fluxus, euaporationes quædam ſunt animantium, & partes quæ ſenſus mouent, atque illapſæ afficiunt. huiuſmodi autem longe veriſimilius eſt ex animalibus emanare, vt quorum ſpiritus, propter calorem & motum, veluti pulſum quendam & concuſſionem habet: quo ſpiritu concuſſum corpus defluxus quoſdã aſſidue emittit. id quod per oculos imprimis fieri pareſt. Nam cum viſus multiplicẽ habeat motum, cum ſpiritu ipſum igneum eiaculante, mirificam quandam vim diſſeminat. Qua ex re multa, tum pati, tum facere per viſum homini accidit: quippe quem res viſæ venuſtæ ac modicis tum voluptatibus, tum iucunditatibus afficiunt, quin & amoribus (qui vel maximi aut vehementiſſimi ſunt animæ affectus) principium dat viſus. Hinc diffluit ac colliqueſcit amator, vbi pulchras intuetur, ceu ad ipſas adeat. Vnde haud immerito mirari quis poſſit, eſſe, qui exiſtiment hominem per viſum pati ac vexari, non autem facere ac nocere. Pulchrorũ etenim ex aduerſo aſpectus, quodq; ex ipſorum oculis exit (ſiue id lumen ſit, ſiue fluxus) amantes liquefacit, & conſumit, cum voluptate dolori coniuncta. (id quod ipſi, γλυκύπικρον, hoc eſt, dulce amarum vocãt) neq; enim vel ex contactu, vel ex auditu contingit hominem adeo ſauciari atq; affici, vt ſi quos vel ipſe aſpiciat, vel ab iis aſpiciatur. talis enim ex viſu diffuſio fit, & inflammatio, vt plane amoris imperitos exiſtimem eos, qui mirum putant Medorum naphtam ex interuallo ab igne inflammari Pulchri enim etſi per longe diſtantes intueantur, ignem intra amantium animas incendunt. Sæpe etiam hominum aurigino ſorum auxilium videmus. curantur enim hiaticulam intuentes: cui talis ineſſe vis & temperatio videtur, vt morbum attrahat & excipiat per viſum, veluti fluxum exeuntẽ. Vnde hiaticulæ ne ſuſtinere quidem ſuſtinent hominem aurigino ſum: ſed ſe auertunt, & oculos clauſos tenent: non quod illi (vt quidam putant) curationem inuideant, ſed quod velut ictu feriantur. Ex omnibus autem morbis maxime ac celerrime contrahitur conuictu lippitudo. Vſq; adeo celerem vim habet viſus inferendi atq; affricandi aliis morbi principium.] Ex his Plutarchi verbis nota, *primo*, illi hanc faſcinationem eſſe ſimilem detrimentis, quæ contactu & affricatione inferuntur: hoc eſt nihil eſſe aliud, quam naturalem quandam contagionem: vt appareat eum non admittere vulgarem illam, docent id comparationes eius de rupicula, de lippitudine, de amore: etſi rationes hæ mihi non probentur, & alias, *libr.1.* veriores in medium protulerim.

Subdit deinde, cur noxius magis ſit intuitus inuidorum, quam aliorum. *Affecta* (inquit) *anima corpus afficitur. Nam cogitatio de rebus venereis excitat pudenda, & canibus, præ ferocia, in certaminibus aduerſus feras, ſæpe viſus exſtinguitur, atq; excæcantur. Mœrores autem, & auaritiæ, ac zelotypiæ colores vertunt, atq; habitus lancinant: quibus affectibus haud minus inuidentia in animum penetrare ſolita, corpus malitia implet, quam pictores eleganter exprimere conantur inuidiæ faciem depingentes. Quando igitur cumq; homines, ſic ex inuidia affecti oculos infigunt: hi verò proximè animam ordine locati ipſius maliciam attraxerint, veluti veneno tincta tela impetant, nihil (opinor) præter rationem aut fidem obtingit, ſi conſpectus nocent. Nam & canum morſus periculoſiores ſunt, ſi ira perciti mordeant: & hominum ſemina efficaciora eſſe aiunt, ſi amore coeant. At prorſus animæ affectiones confirmant, & vehementiores efficiunt corporis vires. Propterea id genus amuleta, quæ à prohibenda faſcinatione, προβασκάνια vocantur, ſunt qui putent aduerſus inuidiam conferre, quod ſcilicet* (ſic) *trahatur viſus per abſurditatem, quominus innitatur affectus.*] Aliquid eſt hoc vltimum in Plutarchi doctrinâ; qui non attigit punctum præcipuum difficultatis, nec enim oſtendit, quo pacto ille maliuolus vel calidus affectus queat noxialem qualitatem ſuam in alium effundere. Mutuatus reliqua à Plutarcho hoc præclare & luculenter ſatis explicat Heliodorus, *Aethiopicæ Hiſtor. lib.* 1. interprete Sçotto: *Sic ſe res habet. Hic aer nobis circumfuſus per oculos, nares, halitum, alioſque meatus ad profunda penetrans, & ex qualitatibus exterioribus eo ſecum inferens, qualis in-*

A *fluxerit, talem etiam ys, quæ excipiunt habitum ingerit. Itaq; vbi aliquis liuore percitus res pulchras intuetur, circumſtantem aerem qualitate malefica replet ac proprium ſpiritũ acerbitatis plenum in proximum quemq; contorquet: ſpiritus autem vtpote ſubtilis, ad ſpiritum vſq; & medullas ipſas peruadit, ac plerisq; morbus fit inuidia, & proprium accepit nomen faſcinationis. Iam vero illa* B *etiam conſidera; Charicles, quàm multos ſane oculorum ægritudo, quam multos etiam peſtis tabes corripiat: cum tamen nunquam tangant eos, qui ys morbis laborant, nec aut lecto aut menſa eadem participent: ſed cùm eundem tantũ hauſerint aerem.*] Vides vt à cõtagione peſtis, probet hanc inuidentiæ faſcinationem: quia vtraq; ab exhalationibus ſeu vaporationibus prauis vitiato aere C proueniat? Proſequitur: *Sit autem tibi huius rationis indicium, ſi quod aliud, etiam amorum ortus: quib. res viſæ dant originem, &, veluti ſubuentaneas affectiones per oculos in animas eiaculantur. Idq; iuſta admodum ratione. Nam cum ex noſtris meatibus ac ſenſibus, maxime aſſiduam viſus habeat motionem, & calidiſſimus ſit, paratior exiſtit ad capiendum eas, quæ circumcirca ſunt de-* D *fluxiones, ſicq; amorum tranſitus inito ſpiritu attrahit.*] mox ſubdit de rupicula & baſiliſco, de quibus nos, *libr.* 1. egimus.

Habetis ad Philoſophorum mentem explicatam faſcinationem, quâm tuentur Philoſophi & Theologi recentiores: quorum breuiter vna & conſentiens opinio eſt; Auicennæ, Algazelis, & gentilium, illa ſuperſtitio- E ſa, quæ reiecimus, nihili eſſe, nec ab ipſa viſione, qua viſio eſt, fieri alterationem vllam in alio; ſed alterationem effici per venenatam aliquã qualitatem

A manentem in putridis humoribus aut vitioſa complexione ipſius intuentis; hanc qualitatem communicari ſpiritibus vitalibus, qui imaginatione acriore & attentione intentiore animi concitantur, & exciti viam quærentes ad oculos perueniunt. His ſpiritibus effluentibus ex oculis non quidem ipſa viſione, ſed ſpiritibus ſimul cum viſione excitatis & erumpentibus, aerem proximum malo ſuo virum B inficere, & ab hac aeris parte aliam infici, & ſic perueniri ad partem aeris proximam illi, qui eſt inficiendus; (puta pueri) & hunc aerem proximum inſinuare ſe in oculos lædendi, & ex oculis eius, quæ pars tenerrima citius inficitur, ſe penetrare in corporis partes interiores. Hæc eſt ſententia Alexand. Aphrodiſæi, *in problematibus*, & Ariſtot. *problema.* 20. *ſect.* (C niſi dicas hunc ex vulgi ſententia locutum) apertè eſt D. Thom. 1. *par. quæſt.* 117. *art.* 3. *ad* 5. 2. & 3. *cont. gent. c.* 103. quem Ferrar. ibi & Ægyd. columna, *contr. error. Philoſophor.* & alij ſequuntur. Et probant non male exemplis Richard. *d. quæſt.* 13. & Abulenſ. *parad.* 4. *quæſt.* 16. & *alijs locis*, Richardi ſunt iſta; *videmus enim hominem patientem in oculis quandoq; aſpectu ſuo læde- D re hominem, qui illum aſpicit, quod contingit ex hoc, quod oculi mala qualitate infecti, aerem medium inficiunt, & aer infectus oculos directos ad oculos infixos inficit, eo quod ſecundum rectam lineam & directius illa infectio deriuatur ad oculos adſpicientis, quam non adſpicientium multum, ad hoc cooperante imaginatione illius, qui aſpiciens oculos infirmos imaginatur ſe lædi, & ego expertus E ſum in me ipſo, me quandoq; non potuiſſe tenere aciem viſus, niſi cum difficultate directe contra oculos illius, qui infirmitatem patentem in oculis patiebatur.*] Vide hanc faſcinationem, quam Richardus admittit, nõ aliam eſſe, quàm (vt dixi) infectionem quandam: & præterea illum addere vnam circumſtantiam imaginationis eius qui læditur; quæ valde probabilis eſt, & propria peſtis atque omnium morborum contagioſorum, qui facillimè hauriuntur ab ijs, qui timent corripi, vel correptos ſe autumant. Addit Richardus; *Ad hoc eſt etiam alia experientia, quæ habetur per Philoſophum, primo libro de ſomno & vigil. vbi dicit ſic, quoniã ſicut viſus patitur ſic & facit aliquid. In ſpeculis enim valde puris cum menſtruis ſuperuenientibus mulieres inſpiciunt, in ſpeculo, fit ſuperficies ſpeculi, velut nubes ſanguinea, & ſiquidem ſit nouum ſpeculum, non facile eſt abſtrahere huiuſmodi maculam, ſi vero ſit ſpeculum vetus, facile eſt. cauſa vero, ſicut diximus, quoniam non ſolum patitur viſus aliquid à viſibili, ſed etiam facit aliquid, & mouet aera, quemadmodum & ſplendida. nam viſus eſt ſplendidorum habentium colorem.* Quod ait viſum facere aliquid; non ſit accipiendum, quaſi velit ipſa viſione aliquid emitti, qua viſio eſt; ſed ſimul ſeu concomitanter quoſdam exire ſpiritus ſeu vapores, qui noxam illam ſpeculis inferant. dubitari autem poteſt, vtrum hi ſpiritus virulenti emittantur per ipſum oculi globum, vt volunt Richardus & Abulenſis, an vero duntaxat per cauitates orbium ſeu angulos, vnde ſolet lippitudo exire? Mihi nullo modo veriſimile videtur, per ſolum globum exire, fieri poteſt, vt aliqui, ſed rari admodum & pauci. putem longè plures exire per cauitates illas, & ſimul per os, & nares plurimos, & efficaciores, cum exſpiratione inhalari obiecto, cui da-

mnum infertur, ſeu quod contagio af-
flatur. Nonnè putridi vaporis longe
plus, & citius expeditiuſque, calidius
etiam & inflammatius, ab ore in cor
per aſperam arteriam, quam per ocu-
los ſolet immitti? Fortaſsis etiam ve-
ritati prorſus conſentaneum eſt, quod
Valeſius contendit, ab oculis nec ſuf-
fuſiones, nec nubes, nec albugines,
ſed ophtalmias duntaxat ſeu lippitu-
B dines tantum in alios mitti; minus er-
go mittant affectiones non ſuas, ſed
aliorum. certè ſcabiem non oculus,
ſed manus & contactus membrorum
affricabit, Peſtilitas nunquam aſpe-
ctu, ſed halitu oris ſolo propagari con-
ſueuit: quare ægrorum non aſpectum,
ſed contactum, & propiorem acceſ-
ſum fugimus. De menſtruatis illa, quo
ad ſpeculi ſuffuſionem; vera puto: ſed
C quæ de morbis hominum aut aliis ad-
mirandis Plinius narrauit, *lib. 7. c. 15. & libr. 28. cap. 7.* ea quotidiano vſu
& experimentiſ coniugatorum refu-
tari Valeſius conuincit. Tertio pro-
bat Richardus, eo quod paſsionibus
quibuſdam animi, oculi quaſi tranſ-
mutentur, & igneſcant adeo, vt nec
ipſi alios nouerint, nec agnoſci fere
queant! & præterea etiam ſolo aſpe-
D ctu alios ad amorem aut laſciuiam poſ-
ſint pellicere. Putant enim ex ſolo a-
ſpectu, mediante imagine, paſsionem
primum interius concitari, & eam o-
culis ſe inſinuare, & qualitatem ali-
quam oculis, illicem ad laſciuum amo-
rem, inſerere. Atque adeo eſſe mulie-
res ſeu viros, quibus illicitum illud ſeu
qualitas attractiua ad amorem inſit in
oculis, per modum qualitatis perpe-
E tuæ & immanentis; aliis vero ineſſe
illam duntaxat durante paſsione amo-
ris, hoc eſt quamdiu illi ipſi concupi-
ſcunt ſeu amant. Qua de re prorſus

A dubito, & pace Richardi dixerim, hæc
non ſunt admodum veriſimilia: nam
qualitatem talem ineſſe aliam, quam
ſit ipſa pulchritudo oculorum, vel de-
centia, vel gratia aliqua moralis, quæ
venuſtate, alacritate, decore aut aliis
amari dignis conditionibus, animum
vulneret hac Cupidinis ſagitta; nihil
neceſſe eſt, cum hæc ſufficiant, nos
imaginari. Nec vrget probatio Richar-
B di, quam his verbis ſubiungit, *Quan-
doq; enim videbis mulieres turpes, & o-
culos turpes habentes, & tamen quan-
doque magis aſpicientes ad ſuum amo-
rem alliciunt ex aſpectu ſuo, quàm lon-
gè pulchriores mulieres, & quandam
habent nociuam efficaciam tranſeun-
tem: hoc eſt cum paſsione tranſeuntem,
quod videtur perſuadere experientia,
vnde viris periculoſum eſt tales mulie-
C res reſpicere.*] Fateor periculoſum, ſed
quia hæ mulieres ſunt illecebroſæ vel
conuerſatione, vel aſpectus gratia ali-
qua, vel ipſa laſciuiâ; quæ ex oculis e-
lucens prouocat homines ad id, quod
natura deprauata eos inuitat. Nec for-
ma ſola capiuntur, qui amant: nam
ſat cuique formoſum, quod amat, vi-
detur.

Quiſquis amat ranam, ranam putat
D *eſſe Dianam.*

Quod vero efficacior ad malum ſit
aſpectus harum cum paſsione amoris
ſeu eromaniâ ipſæ percitæ; fit, quia
tum acrius oculos intendunt, & ignea
illa lux ſplendidior, addit aliquid de-
cori, ſicut & vox eorum, qui ex ani-
mo loquuntur, magis ſolet auditorum
animos percellere. Si vis me flere, ait
ille, flendum eſt primum ipſi tibi: ſi vis
E amari, ama. nam magnes amoris a-
mor. Et hæc eſt cauſa, cur dicat Eccleſ.
cap. 9. verſic. 3. *Ne reſpicias mulierem
multiuolam ne fortè incidas in laqueum*

illius.] Minime his verbis probare voluit commentitiam illam qualitatẽ Richardi ; qui certè prorſus improprie hanc vocat, *faſcinationem*, nam & amantes nonniſi impropriè faſcinati dicantur. Quis vnquam Helenam, vel Penelopem vel ſimiles, tot ambitus procir, *faſcinatrices*, vocauit?

Ad Abulenſem veniamus, qui ſtat pro nobis, & accuratè rem diſcuſsit locis tribus. Primo ſcribens in Gen. c.21. B *col.6. nouæ editionis*; diſtinguit, vt nos diſtinximus, & vulgarem illam faſcinationem, quam motibus animi irati attribuunt, refellit; quia tales motus, *pertinent ad paſsiones animales*, & *non ad naturales: infirmitas autem fundatur ſuper aliqua naturalia, vt harmoniam, vel non harmoniam humorum & aliorum in corpore.*] phyſicam vero iſtam probat, ſi fiat in corpore propin- C quo; nam in longè diſtans iure optimo negat fieri poſſe. quia ſpiritus iſti expelluntur virtute naturali, qui ſunt aliquantulum graues, vtpote, *humidi humiditate aquea, & ideo non poſſunt in longum tendere, niſi per magnam virtutem potentiæ expulſiuæ*, qualis nec ineſt oculo; nec, ſi ineſſet, ſufficeret, quia vis illa noxia reſiſtentia medij facillimè commutaretur.

D Hæc eadem omnia docet, *in d. Paral.4. à fol.*52. vbi, *fol.*55. *col.* 2. expreſſe aſſerit non dandam faſcinationem illam vulgarem, ſed Phyſicam, quæ prouenit ex aliqua peſtifera qualitate exiſtente in animali per modum morbi: & diſtinguit inter propinquum obiectum & remotum, *fol.* 51. *col.*4. & *fol.*57. *col.*2. & quoad propinquũ prudenter addit, neceſſarium eſſe, vt illud E propinquum diſpoſitum ſit ad recipiẽdam corruptionem illam faſcinationis, *quod docet dict. fol.*51. *col.*4. & vero

A certiſsimum eſt. Verum idem hanc materiam magis ex profeſſo examinauit comment. in c.21. Num. *à qu.* 9. & *q.*10. docet. quod præſupponimus, ſpeciei viſibili nullam ineſſe qualitatem actiuam, vel paſsiuam alterantem ad modum quatuor naturalium qualitatum: quia ſpecies viſiuæ, nec calidæ, nec frigidæ, nec ſiccæ, nec humidæ ſunt, formaliter, aut effectiue, ſed nec virtualiter: & tantum illæ efficere poſſunt, vt res, cuius ſpecies ſunt, videatur. Quare ipſæ nocumentum nullum inferre queunt per ſe; ſed aliquid illas comitatur, vnde noxa hauritur: quæ haud dubie ſequeretur, etiamſi res viſa non videretur; & videns, oculis clauſis, non vidiſſet. Illud vero concomitans, eſſe ſpiritus (corpora quædam ſubtilia) ſubſtantiæ calidæ & humidæ, qui in vapores quoſdam reſoluantur. Hi ſi ad corpus aliquod tenerum delati ei adhæſerint, *frigiditate ſuperficiei corporis ſolidi, cui in hærent, & aeris circumſtantis, condenſantur, atque viſibiles effecti corpora apparẽt.* Et hoc in ſpeculo, in quod intuetur menſtruata, contingere. Animalia itaq; in quib. hi venenoſi humores ſunt, per oculorum pupillas ſpiritus emittere ſolere; qui valde noceant iis, quibus inhæſerint. Et hos ſpiritus non pertinere ad potentiam viſiuam, ſed ad tactiuam, quæ per applicationem & contactum operatur; & illi per calorem, vel humorem nocent.

Qui per ipſam viſionem, qua videt, dicunt malum inferri, neceſſe eſt, fateantur cum Platonicis viſionem fieri per radiorum emiſsionem; quod omnium accuratiſsimè refutauit Abulenſ. *ſup. q.*11. rationib. validis octodecim. Idem, *q.*14. *cum ſeqq. vſque ad* 19. poſtea preſsius faſcinationis materiam

diſcu-

diſcutiens, q. quidem 14. expreſſe aſſerit, **A** hæc verba; *Dicendum eſt quod plurimi eorum, qui catholicæ veritati valde inhærent, faſcinationem nihil eſſe dicunt, nullum quoque animal faſcinari, id eſt oculo percuti, nullumque bonum aut malũ per oculos cauſari. Horum autem modus ſane, vt iſti accipiunt, ſolidam veritatem habet. Vulgares namq; qui ſecundum ſuum nomen inſipientes ſunt, arbitrantur & aſſerunt, quoſdam homines eſſe* **B** *malorum oculorum: addentes, quod ſi iſti oculo furibũdo, aut inuido, vel qualitercumque ad malum modo aſpicere aliquid voluerint, illud lædent atque occident. & ſi benigno oculo illud conſpexerint, nihil nocebunt. Hæc autem penitus falſa ſunt, & naturæ diſſona.*] Vides ſententiam Abulenſis, de vulgari faſcinatione; qui recte oſtendit, ſi qualitas illa inſit venenata, etiam cum nolunt, obtutu nocituros, vt recte Plutarchus, & Heliodorus cenſuerunt. **C** Idem *q.* 18. ſignificat hanc faſcinationem ab Eccleſia dãnari. *Nos quoque* (ſcribit) *cum tota Eccleſia, faſcinationem improbamus, quam accipiunt vulgariter intelligentes: qui enim vulgo loquuntur, in pueris teneris, pullis, atque paruis porcis faſcinationem interdum aſſerunt euenire, ſimiliter in aliis domeſticis animalib. neſcientes quid faſ-* **D** *cinatio ſit.*]Hæc ille, de vulgari: nam de phyſica, *q.* 14. docet, illam per cogitationem prædictorum vaporum fieri: & *q.* 15. docet quædam animalia id natura inſitum habere, vt queant ſic nocere: quædam omnibus, alia non omnibus, ſed ad hoc diſpoſitis: & tales eſſe homines, qui non quando volunt: & quibus volunt: ſed, ſi non concurrant requiſita **E** ex parte agentis & patiẽtis: quibus volunt, nequeant: ſi vero hæc omnia concurrant, etiam ſi nolint, noceant. Vnum tamen addit explicatione indigens, his verbis: *Habet tamen qui huiuſmodi eſt, aliquid in ſua poteſtate, quoniam ſi clauſos ſemper oculos tenere voluerit, neminem faſcinabit vnquam, aut, cum ſe voluerit ab aliqua re cuſtodire, ne eam faſcinet, claudet oculos & erit impoſſibile eam faſcinare.* Hoc ex hypotheſi verum dumtaxat, ſi vapores iſti ex oculis ſolis prodeant: nam ſi ex ore vel aliunde. nihil prohibet, etiam cæcis talem vim adſcribere. Prudenter addit, *quæſtion.* 16. licet plerumque hæc noxa tenerioribus corpuſculis inferatur: interdum inferri poſſe durioribus, ſi valde vehemens & exceſsiua ſit hæc qualitas, vt in baſiliſcis & lupis quoad quoſuis homines experimur: denique, *q.* 17. docet ex hac eadem cauſa poſſe quædam in corpora remotiora, quam queant alia: quæ omnia certa ſunt, nec alia indigent probatione.

Sufficiant ad probandum aliquam eſſe faſcinationem naturalem ſeu philoſophicam, & eos qui faſcinationem defendunt (vt Ronſeus epiſtol. 48. Franc. Xuares, *in Metaphyſ. diſput.* 18. *ſection.* 8. *capit.* 26. *& curſus Conimbricenſ. in* 5. *li. phyſ.* & alii) de hac tantum, non de priore illa poetica & vulgaria, locutos.

Pars altera cõcluſionis, quæſtionem ingerit de nomine: *an faſcinatio dici debeat ea, quam ex vitiato humore ſpiritus iſti conciliant, noxa?* odi, λογομαχίαν, omnem; quando rihil ex vocis vſurpatione mali conſequitur. Sed quia, ſicut de *Fati*, voce dici ſolet; nomen eſſe ſuſpectum, etiamſi quis mentem habeat non malam: ſic etiam de *faſcinationis* voce libenter vſurpem: ſine addito, ſeu explicatione, illam non eſſe probandam. quia periculum eſt, ne quis aliter accipiat, quam tu protuleris: ceſſat periculum, ſi ſic loquaris, vt metaphorice, non proprie te locutum, ex contextu ſeu orationis ſerie facile deprehen-

[..]atur, quod in S.S. & Patrum locis, mox [p]roferendis, factum.

In hac vero quæſtione, cum agimus, *an detur faſcinatio?* confeſtim omnes [h]c nomen accipiunt (& merito) vt vulgo conſueuit. Nam vbi metaphoræ vel analogiæ ratio aliud non ſuadet, receptum eſt vocabula in propria ſignificatione ſumere, maxime inter phyſicos vel metaphyſicos. Ideo ſancte admodum Toſtatus profitetur: *ſatis ſibi moleſtum eſſe confiteri publice aliquam poſſe fieri faſcinationem* (confitebatur de ſola phyſica) *hoc autem non ideo quod veritas latere debeat* (*deſiderat enim veritas in publico collocari*) *ſed quia ſimplices, impotentes diſtinguere à falſis vera, cum audirent faſcinationem poßibilem, arbitrarentur aliquid, quod inconueniens eſſet, & ad ſuperſtitiones varias verterentur.*]

Hæc ille ſapientiſsime. Quid? quod certe decet philoſophum & Thelogum verum, quoad fieri poteſt, vocabulorum proprias ſignificationes non confūdere, ne vel Grammaticis ludibrium debeat, vel fateatur ſe improprie loqui. Macedonum illud probum, ligonem ligonem, palam palam, proditorem proditorem vocari. Nihil clarius, nihil expeditius, nihil ad erudiendum alios accommodatius. Quis ferat, ſi incendium voces diluuii nomine, quia flammis omnia inundat? ſi morbis aliena affingas nomina, quis probet? facis, cum contagioni, faſcinationis nomen imponis. Quid eſt faſcinatio? *faſcinationem*, definit Toſtatus (*q.* 15.) *cum aliquis quempiam videns, ad eum non coniunctus corporaliter, nec in eum quidpiam agens, eum lædit.* Nonne in faſcinationis nomine omnes includunt pro inſtrumento vel efficiente ipſam viſionem, & præter[..] [illegible] animi malignitatem? [illegible] *faſci-natio*, vere non ſit aliud, quam (vt definit Valeſius) *paßio oculis illata & concepta, profecta ex quadam affectione animi maligna eius qui intuetur.* (certe hoc Ariſtoteles, Plutarchus, Heliodorus, Plinius, confirmant) at hæc deſunt in phyſica hac contagione; ſed ea ad humores omnem agendi refert efficacitatem. differunt ergo phyſica & vulgata, cumque vulgata proprie ſit faſcinatio, vtpote cui primo nomen inditum; & phyſica dumtaxat tralatitie, per quandam analogiam, late ſumpto nomine, ſic appelletur; conſequens eſt improprie hanc dici faſcinationem: atque omne contagium ore, halitu, naribus, affricationem membrorum illatum eodem iure dici poſſe faſcinationem phyſicam. Repugnat notio nominis. Nam, *faſcinatio*, non deducitur (vt quidam opinati) à *fando*, quod incantationibus inducatur; ſed origine Grecanicum eſt, quia *faſcino*, formatur à βασκάνω, mutatis duabus litteris. βασκαίνειν, ſignificat inuidere, quod, Cicerone teſte, vſurpabāt pro nimium videre. quoniam qui inuident alicui, ab inuidioſi fœlicitate nequeunt oculos auertere. βασκανία, proprie eſt inuidentia. Deut. cap. 28. verſ. 56. vbi nos habemus, *inuidebit fratri* ſuo, *Græce eſt* βασκανεῖ, quod Diuus Auguſt. *l. locutio. Hebraicar.* transfert. *faſcinabit.* Chaldæus autem, *habebit oculum nequam*: Nec ignotum illud patrifamilias, *an oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?* Matth. 20. quod de inuida mercedis alienæ contemplatione dictum. Et quia liuor in oculis maxime ſe prodit etiam Horatio teſte, *Non iſthic obliquo oculo mea commoda quiſquā Limat, non odio obſcuro, morſuque venenat.* ideo fortaſsis Eccl. 31. v. 25. pronunciatum, *nihil oculo nequius creatum*: hoc eſt inuidentius. niſi malis eo referre, quod o-

cilus peccati & concupiſcentiæ feneſtra eſſe ſoleat, malorumque animi affectuum index ſeu leno potius illecebroſiſsimus. Nihil enim hoc ad probãdam faſcinationem facit, vt nec alia SS. loca, vel quorundam Patrum auctoritates. Nam faſcinationẽ latiſsime ſumpſere, pro quauis graui deceptione, vt etiam Magica præſtigia comprehẽdat, de quibus mox dicam. Sic accipio, *malum oculum*, in epiſt. Dauidis Imp. Abiſsinorum ad Manuelem Regem Luſitaniæ apud Fran. Aluarez hiſtor. Æthiopiæ. cap. 135. Sic ait Sapiens, *Sap. 4. v. 12. faſcinatio nugacitatis obſcurat bona.* Græce eſt, *βασκανία γὰρ φαυλότητος*, id eſt faſcinum vile, nugax, & nihili; phraſi Hebræa. Sic enim ſignificat, à viliſsimis, & minimi precii quiſquiliis terrenis, maxime à nugatoria & adulatoria laudatione, ita nos præſtringi, & ludificari, vt ad vera bona prorſus cæcutiam⁎ vt bona pro malis, mala pro bonis habeamus; terrena cęleſtibus, ſempiternis interitura⁎ præferamus, faſcinationis vero nomen vſurpat, quia vulgus Iudęorum falſam illam faſcinationem credebat contingere, adeo vt huiuſmodi faſcinatorem oculum Saræ impii recutiti tribuere non vereantur; quod Abulenſ. *in 21. c. Gen.* refellit. D. Bona. comment. in v. illum 12. vidit alludi ad faſcinationem & ideo dicit, ſecundum q. homines maligni dicuntur laudando pueros faſcinare, ſatis indicans quanti illa faceret. Senſum quem diximus, in notis ſuis Pet. Nannius Alemarius ex parte amplectitur. Adſpectu etiam ad illam opinionem, Metaphorice D. Paulus locutus, *ad Gal. 3. v. 1.* cum ſcribit; *Quis vos faſcinauit, non obedire veritati:* hoc eſt quis veſtram ſalutem & veram fidem vobis inuidens, adeo dementauit, vt ad lucem clariſsimam caligetis; & tam ſubito leuiterque ab ea

A fide defeceritis, quæ tam manifeſte vobis à me tradita fuit; ac ſi penicillo prædicationis ante vniuſcuiuſque veſtrum oculos CHRISTVS pro vobis crucifixus foret? Vera hæc S. S. locorum ſententia, Diui Hieronym. non obſcure ſententiam ſuam prodidit, habere ſe pro fabula illud vulgi. *Digne* (ait) *Paulo qui etſi imperitus eſt ſermone, non tamẽ*

B *& ſcientia, debemus exponere: non quod ſcierit eſſe faſcinum, qui vulgo putatur nocere, ſed vſus ſermone ſit triuy, & vt in cæteris, ita in hoc quoque loco verbum quotidianæ ſermocinationis aſſumpſerit. Dicitur faſcinus proprie infantibus nocere, & ætati paruulæ, & his qui nec dũ firmo veſtigio figãt gradum. Hoc vtrum verum nec ne ſit, Deus viderit: quia poteſt fieri vt & dæmones huic peccato ſer-*

C *uiant, & quoſcumq; in Dei opere vel cæpiſſe, vel profeciſſe cognouerint, eos à bonis operibus auertant. Nunc illud in cauſa eſt, quod ex opinione vulgi ſumptum putamus exemplum, vt quo modo tenera ætas noceri dicitur faſcino: ſic etiam Galatæ in Chriſti fide nuper nati, &c.* Adeo certum Hieron. naturaliter id non cõtingere; vt, ſi fiat, opera dæmonis fieri cẽſuerit. Eadẽ mens Chryſoſt. *in idem c.*

D 3. ſcribentis, monet enim ne, quando audimus inuidiam ſeu oculum malum, exiſtimemus, quod oculorum coniectus intuentes lædere ſoleat; *μὴ τοῦτο νομίσῃς, ὅτι ἡ ὀφθαλμῶν βολὴ τοὺς ὁρῶντας βλάπτειν πέφυκεν.* & reddit rationem quia ipſum oculi membrum malum eſſe nequit; verum hoc pacto liuorem animi à Chriſto notari. Nam oculorum eſt ſimpliciter tantum videre; cæte- Matth. 6 & 10

E rum perperam videre, eſt animi intus deprauati. Addit non tamen hæc dici, quaſi liuor per ſe alteri nocere poſsit: ſed oſtendat eos qui iſta docebant, per inuidiam ad hoc veniſſe: *ταῦτα δὲ λέγω οὐχ᾽ ὡς τοῦ φθόνου καθ᾽ ἑαυτὸν ἰσχὺν*

-χρόνος, ἀλλ' ὡς ἄν. vides omnem vulgatæ opinioni aditum obſtruxiſſe, remouet oculi organum, remouet viſionem, remouet ipſam inuidentiam. Idem diſerte vulgarem illam de vetulis faſcinantibus opinionem reprehendit, *homil. 8. ad Coloſſ.* B. Anſelmus add. c. 3. exponit quidem, *faſcinauit, liuido læſit intuitu*: &, *reſpectu inuidiæ vos tenellos læſit, dolenſq; de promotu veſtræ perfectionis ac fidei ſolo liuore nocuit: ſicut aliquis qui ſolo reſpectu dicitur res alterius poſſe diminuere: & ita vos liuenti ſua aſpectu labefecit, vt non credatis veritati meæ prædicationis, ſed falſitati ſui dogmatis*: verum ſubdit aliam interpretationem, nempe: *Vel ſicut incantatores faſcinant & deludunt homines, vt credant verum eſſe, quod falſum eſt: ita neſcio quis faſcino ſuæ deceptionis ita vos incantauit ac verbis ſuis immutauit, vt &c.* vides de vulgari loqui per, *dicitur*: de magica abſolute, ſicut & D. Hiero. locutus eſt, quem imitatur. vt & Primaſius ipſiſmet D. Hiero. verbis compēdio acceptis vtens, quemadmodum Theophi. Chryſoſtom. Sedulius totum illud prætermittit, contentus interpretari, *faſcinauit*, hoc eſt, *inuidit*. Caietanus retulit ad magicas ſenſuum ludificationes, Catarinus ad phyſicam quam dixi faſcinationem, non ad vulgarem. Sed verior, commodior ſaltem, explicatio Caietani, quam Adamus Saſbaut, ſiue Leonard. Haſſel. ſecutus fuit. Nam quæ Sasbauto aſcripta poſt mortem commentaria in epiſt. Pauli & Eſaiam, ſunt ſelecta & in ordinem digeſta ex lectionibus prædicti Leon. Haſſelii, vt norunt, qui cōtulere, & huius illum auditorem fuiſſe meminerunt. Sept. Tertullian. videtur hanc vulgarem opinionem ſolis Ethnicis adſcribere, & liuori ſeu odio, *faſcini*, nomen tribuere: & quia pulchris periculũ imminere putabant, ideo remedio, *velamen capitis*, virginibus commendat, quoniā eo aſpectus arcebatur. Sic ſcribit li. de virg. velan. cap. 15. *Sed enim vera & tota & pura virginitas, nihil magis timet, quam ſemetipſa: etiam fœminarum oculos pati non vult, alios ipſa oculos habet confugit ad velamen capitis, quaſi ad galeā, quaſi ad clypæum, qui bonum ſuum protegat aduerſus ictus tentationum, aduerſus iacula ſcandalorum, aduerſus ſuſpiciones, & ſuſurros, & æmulationem, ipſum quoque liuorem. Nam eſt aliquid etiam, apud Ethnicos metuendum, quod faſcinum, vocant, infeliciorem laudis, & gloriæ enormioris euentum. Hoc nos interdum* diabolo interpretamur, ipſius eſt enim boni odium. Interdum Deo deputamus, illius eſt enim ſuperbiæ iudicium, extollentis humiles & deprimentis elatos. Timebit itaque virgo ſanctior vel in nomine faſcini, hinc aduerſarium, inde Deum, illius liuidum ingenium, huius cenſorium lumen, &c.* En tibi agnoſcit rem, cauſam reddit altam quam vulgo putabatur: effici hęc dęmone faciente, Deo permittente, nihil verius. Hæc ergo Patrum Ortodoxorum ſententia: nec fauēt illi, vel Henrico Corn. Agrippæ phyſicam faſcinationem impugnanti: quem refellit Six. Senenſ. *l. 6. bibliothe. annot.* 267. vel Cinglianis hæreticis, nimiũ vulgari illi tribuentibus, Caluino, *in Exod. c. 22.* Aretio, *problem. de faſcin.* & Lamb. Danæo, *ca. 2. de ſortiar.* qui auctoritate quorumdam Patrum calumnioſe abutuntur.

* for. de diab.

Tertia concl. *quædam & frequentior faſcinatio pendet à dæmonis maleficio, qui ſtrigi vel ſortiario ex pacto nocere volenti cooperatur. Quæ definiri poteſt, faſcinum eſt pernicioſa qualitas dæmonum arte illata, ob tacitum vel expreſsū hominis cum dæmone pactũ.*] Hæc probatur autoritate D. Hieron. & aliorum

Patrum

Patrum iam citatorum D. Thom. Abulenſ. Ferrat. Xuareſ. & cæterorum Theologorum laudatorum, probatur experientia quotidiana & confeſsionibus ſortiariorum. Ad hanc opinor referenda plurima quæ variis ſcriptoribus viſa ad alias ſpecies referenda. nam ſolent paciſci nefarii iſti homines, vt quos liuide vel iracunde aſpexerint, iis dæmon perniciem inferat, ignari poſtea putant hæc ipſa viſione perpeſſos; quorum ex numero bonus poëta Hierony. Vida, *Bombycum. l. 2.* narrat, quod ſuo tempore accideret;

Quandoquidem memini Tuſci alta in rupe Viterbi
Ipſe ſenem vidiſſe ferunt, cui dira vigebant
Ora, grauesque oculi ſuffecti ſanguine circum,
Fronſque obſcæna ſitu, hirtiq; in vertice cani.
Ille truci (ſcelus) obtutu genus omne necabat
Reptantum, tenues animas, paruaſq; volantes:
Quinetiam ſi quando hortos ingreſſus, vbi annus
Exuit expleto turpem nouus orbe ſenectam,
Floribus & paſſim per agros incanuit arbor;
Ille hortis ſtragem dedit, arboribuſque ruinam:
Spemque anni agricolæ mœſti fleuere caducam.
Nam quocumque aciem horribilem intendiſſet, ibi omnes
Cernere erat ſubito afflatos langueſcere flores.

Quis enim credat vno humore naturaliter tam diuerſæ ſpeciei res ſolo afflatu interemptas? Sed immiſcebat Datus ille cuncta interturbans. Talis etiam fuit Telchinum faſcinatio, à quibus A inuidi & faſcinatores, vulgo *Telchines*, dicti B. Gregrio Nazianzeno & Syneſio. Gregorio vero Palamæ, *tabu Telchinodica*, idem quod tales vultu faſcinante & inſidioſe blando illata, ferunt (fabulæ) Telchinas fratres nouem ex Actæonis canibus in homines verſos in Rhodo inſula, Rheæ comites, & in varias ſpecies ſe conuertere ſolitos; nunc hominum pedibus manibuſque trun- B corum, nunc piſcium, nunc anguium, nunc dæmonum; inſignes plane veneficos & præſtigiatores crediderim, & inuidos (vt ait Heſych.) faſcinatores: vel potius veros cacodæmones admodum maneficos, ὀυκ ἐπὶ καλῷ θέλγοντας; peſsimo fine homines hos prędıtos vellent demulcentes, vt ſcribit Euſtathius, *in XIII. Iliad.* inuidos dæmones fuiſſe indicat D. Nazian. & poſt illum Tzet- C za, atque ideo etiam dicti, παλαμναῖοι. quaſi manuum opere exitioſi. Tales etiam Tybios fuiſſe Ponticos de quibus Plutarchus ſuperius meminit, *& Plinius lib. 7. capit. 2. his verbis. In Aphrica eſſe familias quaſdam effaſcinantes Iſogonus & Nymphodorus tradunt, quarum laudatione intereant probata, areſcant arbores, emoriantur infantes. Eſſe eiuſdem generis in Triballis & Illyriis adiicit Iſo-* D *gonus, qui viſu quoque faſcinent interimantque quos diutius intueantur iratis præſertim oculis. Quod eorum malum facilius ſentire puberes.* Confirmat Gellius, in Noct. Attic. eodem referendus, vt & Beat. Iſidorus Iunior in Originibus.

vide Adag. τελχῖνες.

Fieri autem hæc pacti cum dæmonibus initi vi ſatis oſtendit, quod faſcinatorum huiuſmodi notas eſſe volunt; ſi E in oculis ambobus, vel eorum altero, binæ ſint pupillæ; aut in altero effigies equi aut canis: quæ nihil dubito eſſe ſtigmata, quibus mancipium Satanas ſuum inſigniuit. Noſtris enim tem-

poribus deprehenſæ, quibus in oculis erat nota catellini vel boſſonii pedis: & quod de gemina pupilla dicit, ita capio, vt videri geminam credamus non eſſe.

Obiiciunt ab Ariſtotele, Plinio & aliis rutam, gagaten, hyenæ pellem & alia remedia naturalia præſcribi: morbũ igitur eſſe naturalem. Reſpondeo hoc argumento probari dantaxat, impropriam illam faſcinationem phyſicam: deinde etiam hæc valere contra diſpoſitiones corporis quibus dæmon abutitur, & ſic indirecte refragari ipſi dæmonis actioni.

Vulgo receptũ vt magicæ præſtigiæ omnes per Metaphoram faſcinationes vocentur: quo ſenſu Iaquerius librum edidit, quem vocat, *flagellum faſcinariorum*: & eodem ſenſu dicuntur Iudices à ſtrigibus faſcinari. qua de re ſic ſcribũt inquiſitores Germani. *Sunt & tales maleficæ, quæ iudices ſolo aſpectu & oculorum intuitu maleficare ſciunt, quod eis nullam moleſtiam inferre queant.* Mallei fol. 340. Item: *Experientia nos docente nouimus, quod iudex aut alii aſſeſſores, ita alienati in eorum cordibus fuerint, quod omnem, ſi quam habuerunt indignationem amiſerunt: nec ipſas moleſtare quoquo modo præſumebant, ſed libere abire permiſerunt. Qui ſcit & vidit expertus eſt, & verum dat teſtimonium, & vtinam talia procurare non poſſent.* Sic illi fol. 55. Arbitror Deum non permittere in iudices fideles, & rite, ac iuſte procedentes; ſed duntaxat iudices iniquos, aut modicæ fidei, aut curioſos, &c.

Reſtat videre vnde vulgaris illa faſcini nata ſit opinio, de oculo viſione, vel ore laudando faſcinante. Placet Franc. Valeſii coniectura fortaſsis inde, quod pueri, qui ſolito craſsiores, nitidiores, pulchrioreſque ſunt, à fœminis viriſque

A occurrentibus ſolent attentius aſpici, laudari, palpari, motitari, in vlnas & palmas accipi. Veriſsimum vero eſt dictum illud Hippocratis, *habitum qui ad ſummum bonitatis attigit, eſſe periculoſum*: & illud Cornelii Celſi; *Qui nitidiores ſolito ſunt, ſuſpecta ſua bona habere debent.* Cum ergo infantuli, ob naturalis habitus teneritudinem, cum viſi ſunt optime valere, ſæpe ex inopinato in ma-

B gnum aliquod vitę diſcrimen incidunt; vulgus non intelligit cauſam tam repentinæ mutationis; &, quia hanc non intelligit, ſuſpicioſum in malum, culpam in adſpicientium atque laudantium oculos & verba coniicit: quos cum quotidie pueruli pulchelli & obeſuli plurimos habeant; facile anus aliqua rugoſa & deformis in hoc numero reperitur. quod genus cum ſit tetrum, moroſum,

C & odioſum, ei potius adſcribitur noxa, quam cæteris. Hanc vulgi opinionem paulatim (quæ mortalium curioſa leuitas eſt) etiam doctiores nonnulli ſuperſtitioſi, vel ingenii quiduis defendendo oſtentandi auidi ſunt ſecuti. tandem ab infantulis ad agnos iumin quibus cauſa non admodum diſsimilis. denique proſerpens per audaciam ignorantia, ad equos, ſegetes, & alia fa-

D bulam produxit.

SECTIO II.

De maleficiis venenariis.

E SEcundo ſe loco nobis offert, *Veneficium*, proprie dictũ. VVierus nullũ agnoſcit huiuſmodi, quia putat niſi vero ac naturali veneno ſagas nocere non poſſe: nec ab eo longe abit Lerchemerus Lutheranus. Sed huic magiſtrum eius, Lutherum, illi, Venerandum (vt ſolet vocare) præceptorem ſuũ; Agrippã, perfidos perfidis, poſſem obiicere, ſi

qua tenebrionum iſtorum auctoritas foret. Sane Lutherus nimis magnificat hac in re dæmonis poteſtatem. dicit eũ in toto mundo regnare *a*, & mox regnum iſtud quale ſit, explicat his verbis; *Sumus autem nos omnes corporibus & rebus ſubiecti Diabolo, & hoſpites ſumus in mundo, cuius ipſe Princeps & Deus eſt. Ideo panis quem edimus, potus quem bibimus, veſtes quibus vtimur, immo aër, & totum quo viuimus in carne, ſub ipſius imperio eſt.*] Hæc ille blaſphemus Ergo iam Princeps & Deus dæmon illi, qui certe mundi pars fuit? nos Deum vnum cognoſcimus dæmonum iudicem Principemque mundi vt conditorem ac rectorem, ſic Dominum Deumq;. Ergo corpus & res omnes Lutheri Diabolo ſubiectæ? nos didicimus, nec in res Iobi, nec in corpus quicquam iuris dæmonem habuiſſe, niſi diſertis à Deo, pro illa vice, verbis conceſſum. Ergo Lutheranis aër, & omnia quibus viuunt ſub Diaboli imperio ſunt? nos fatemur Domini eſſe oues & boues, volatilia cœli ſyluarũ feras, & cete, & piſces, & quicquid creauit: nec horum quicquam ad dæmonem pertinere. Mea ſunt omnia, dixit Dominus: excipit Lutherus, quæ in mundo ſunt omnia, & ea adiudicat Diabolo. Credidit Satanæ Omotrapezæ ſuo dicenti Luc. 4. ver. 6. *Quia mihi tradita ſunt: & cui volo do illa.* Sed mẽtiebatur: non pleno iure illi tradita, quæ accepit, precario & definita poteſtate accepit. B. Paulus vocat *rectores mundi*, ſed explicat D. Auguſt. *Ne forte, cum dixiſſet mundi, intelligeres dæmones eſſe rectores cæli & terræ,* mundi *dixit* tenebrarum harum, mundi, *dixit, amatorũ mundi.* mundi *dixit, impiorum & iniquorum* mundi *dixit, de quo in Euangelio dixit:* Mundus eum non cognouit.] *tracta. in Pſalm. 14.* Scio B. Ioanni dici *mundi principem Ioan. 12. v. 1. & 14. v. 30.* & à B. Paulo *principem & rectorem mundi Epheſ. 6. v. 12.* & ab eodem *2. Corinth. 4. v. 4. Deum ſæculi huius:* ſed imperite Lutherus *mundum* & *ſeculum* accepit de rebus quæ in mundo exiſtunt omnibus, quod de ſolis malis hominibus per metonymiam dictum, qui cum mundo ſeruiant & ſæculo, mundi & ſæculi nomine nominantur: & quia ſeruos ſe mancipia diabolo dedicant. ipſe princeps eorum & rector: & quia eũ colunt, ſic Deus eorum dicitur, ſicuti & lurconum Deus eſt venter *Philip. 3. ve. 19.* hanc lectionem & interpretationem amplectuntur Cyrillus & Ambroſius, *in D. Pauli epiſt.* & D. Aug. *lib. 22. cont. Fauſtum c. 2. & 9.* & eam non improbant alii quidam patres: communior tamen ea diſpunctio eſt, vt dicatur, *In quibus Deus, huius ſæculi excæcauit mentes:* & ſic Diabolus non vocatur Deus, ſed qui eſt vnus & verus Deus *ſic malunt Irenæus libr. 3. cont. hær. cap. 7 & libr. 4. c. 48. Tertullianus lib. quinto. cont. Marcionem D. Chry. Theophylact. Oecumen, & Primas, in . cap. 4.* Nullus vero Patrum ſic Diabolum rerum ceterarum corporearum vel *Principem* vel *Deum* vocauit, vt dixit Lutherus: qui ſatis aperte Marcionis & Manichæi errorem reflexit. Nec etiam Lambertus Danæus Caluinianus *b* ſatis conſideranter locutus: cum dicit diabolum quicquid in his terris natura eſt corruptibile, corrumpere poſſe, niſi à Deo conſeruetur, dicere debuit, ſi Deus illi permittat. Nam ſi Deus conſeruationem ſubtrahat, ipſum illud per ſe corrumpatur, non per dæmonem. Sed his omiſſis.

a Commẽ. in epiſt. ad Galat. ca. 5 in Germanico vt citat. Gedelmannus.

b ca. 3. de ſortia.

Sic Concl *permittente Deo, maleficiis ſuis ſagæ complures mortales morbis grauiſſimis vel morte afficiunt.*

Probatur hæc ſententia primum auctoritate D. Augu. *l. 10. de ciu. Dei,* quod

habes c. nec mirum ſ. magi 26. qu. 5. & *ſerm. 207. de temp. & lib. de diuinat. dæm. c. 6. & Concil. Conſtantinopol. in Trullo can. 61.* & Tertulliani *in apologetico*, & *libr. de carnis reſurrect.* vbi ait, *calicem non dico venenarium in quem mors aliqua ructaret, ſed ſictricis*) hoc eſt ſagæ deuoueris) *vel archigalli, vel gladiatoris, aut carnificis Spiritu infectum*, & Arnobii *lib. 1. contra gent.*

2. Probatur iure Pontificio, *d. c. nec mirũ. & conſt. Inno. VIII. Alex. VI Hadr. VI. Leo X de malef. & incant. in 7. decretal.*

3. Ex iure ciuili. *l. multi C. de malef. & Mathem. l. eorum C. eo. t. ſ. item lex Cornelia. Inſt. de publ. iud. Leonis Imp. Nou. 65. Carolina conſtitutione.* deniq; *leges & praxis Italiæ, Hiſpaniæ, Galliæ & German. hoc confirmant.*

4. Hiſtoriis omnium gentium, paucas tangam. Notum illud Romani Argyropoli Imp. ex Zonara to. 3. Narrat. Villamontius ſcelerum omnium ſceleſtiſsimum quiddam: Venetiis maleficũ fuiſſe, qui damnatorum in Triremibus animas emebat, promittens liberationem à tetra illa ſeruitute pœnæ, & numerans decem aureos pro illorum animabus, quam chirographo proprio ſanguine notato vendebant, addicebantq; dæmoni & malefico, mox ne tractare poſſent certo contactos veneno ſubito necabat. Addit ſe interfuiſſe ſupplicio, quod de iſto ſumebatur. [*lib. 1. c. Itinerarii c. 33.*] quis vnquam talia vel fando audiuit? narrat præterea An. Thenetus c, in Africæ oppido Guzola, Elzanam quendam ſpacio duorum annorũ malis artibus pluſquam octingẽtos homines interfeciſſe, Narrat. Spreng. *in Mall. p. 2.* duas in Epiſcôpatibus, Baſileenſi & Argentinenſi, concrematas obſtetrices, quia vna earum quadraginta, altera innumerabiles pueros recens in lucem A editos, necauiſſent, inditis clam in eorum capita grandibus aciculis. Domitiani tempore fuiſſe nonnullos, qui acubus oblitis veneno, quos collibitum eſſet pungebant, & læſorum multi ſine doloris ſenſu moriebantur. quod & Commodo Imp. factitatum, narrat ex Dione Xiphilin. *in Domitiano, & in Cõmodo.* Scribit Ioan. Nider. *Formicarii libr. 5.* in territorio Bernenſi quoſdam maleficos vtriuſq; ſexus ſuos proprios B infantes occiſos deuoraſſe: idemque factum ab aliis in ditione Lauſanienſi. Et I. C. quidam Francofurtenſis. d *Præterito anno* (inquit) *Comes quidam ſuperioris Germaniæ octo veneficas, quæ CXL. interfecerant infantes. Vulcano tradidit Anno LIII. captæ ſunt Berlinæ duæ fœminæ veneficæ, quæ glaciem ad perdendas fruges perficere conatæ ſunt. Eæque mulieres rapuerunt furto alterius* C *vicinæ mulieris infantulum, & ipſum diſſectum coxerunt. Factum eſt diuinitus, vt mater quærens infantem, interueniret, ibiq; ollam & impoſita amiſſi infantis membra videret. Captis itaque mulieribus* & *in tortura examinatis, dixerunt: ſi proceſſiſſet coctio, tunc futura fuiſſet ingẽs glacies, ita vt omnes fruges perderentur.*] Scribit Cardanus e, circa annum Domini 1536. *Salaſſiæ circiter quadra-* D *gintà viros ac fœminas coniuraſſe, inter quos carnifex erat, vt cum peſtis antea fuiſſet, tunc vero iam miteſceret, vnguentum conficerent, quo tangentes portarũ columnidas, inficerentur: puluerem quoque confeciſſe, quem ſuper veſte clam ſpargerent. Latuit aliquamdiu hæc res, ſublatiq; multi. Sed cum cuiuſdam, nomine Neri, fratrem atq; vnicum filium ſuſtuliſſent: vixq; alii quam domini domuum,* E *aut ſibi perirent: ſimulq; animaduertiſſent androgynam ſe in domos inſinuantem, atque eos maxime perire, quorum domus ingrederetur: deprehenſa coniu-*

c l. 7 Coſmog. c. 13.

d Godelm. l. 2. de Lamiis c. 7.

e lib. 15. de varietate rerum c. 80

ratione omnes exquiſitiſſimis tormentis necati ſunt: faſſi etiam decreuiſſe in pompa celebri Diui cuiuſdam, ſubſellijs per-unctis vniuerſos ciues occidere, parataſq; ad hunc vſum ſupra viginti ollas. Tentarunt & idem alij Geneuæ poſt, dederuntque pœnas.]

a q.3.&5. Grillandus *a* docet hæc contingere vel introſumptione, vel applicatione exteriore per contactum. Eorum quæ per intus ſumptionem fiunt agnoſcit duos modos, nempe vnum per cibum aut potum, quando venena (vt plurimum) in puluerem trita iis immiſcent: alterum agnoſcit, qui fit per inunctio-

b q.3.n. nem, *quando maleficiandum* (inquit *b*) *ſiue maſculus ſit, ſiue fœmina, dormientem, ſuis liquoribus, aquis, oleis, aut pinguedine, ſiue aliis ſimilibus vnctionibus plura & diuerſa venena continentibus inungunt, quandoque fæmora, quandoq; autem ventrem aut caput, guttur, pectus, coſtas, ſeu aliam partem corporis perſonæ maleficiandæ: quæ ſic dormiens nihil ſentit, & eſt tanta vis & potentia illius vnctionis. quod paulatim durante calore ipſius dormientis, ingreditur intus carnes: & vadit ad penetralia cordis viſcerum maleficiati. vnde paulo poſt cauſantur ingentes dolores in corpore eius, cum primum ſcilicet maleficium vel factura (vt dicunt) tangit inteſtina maleficiati. illinc ſuccedunt maximi vlulatus, & lamentationes tam crebræ.*] huc referenda ſtrigatio, quando puerulorum exſugunt ſanguinem, venis vngue aut acu, aut aliter ope dæmonis apertis, quod conſtare ſcribit Spinæus, *quæſt. 8. de ſtrig.* ex paruis citatricibus relictis & interdum, poſt cattorum apparentium fugam, guttis ſanguineis prope pueros eiulantes remanentibus. Addi debet tertius modus per inhalationem, omnium, enim peſſimum eſt veneficium iſtud; nec enim humoris vel craſſioris

A materiæ vehiculo indiget, quibus, facilius occurritur: ſed ipſum tenuitate ſua, ore attractum citro ad cor ſe penetrat. Hæc cauſa cur Agyrta ille inſignis veneficus, in quadam Italiæ ciuitate, cum alio ſuo antagoniſta, de theriacæ contendens efficacia, vicerit. alter venenum illi liquidum, quod poterat efficaciſſimum, infuderat: cui ſumptione antidoti mox obuiauit. Ipſe contra alterius

B hiare iuſsi pixidulam ori appoſuit, in qua buffo inerat viuus: tum ſemiclauſa & ſæpicule ſemiaperta velociter pixidula, ingeſsit halitum virulentum, & breui momento hominem confecit. Scilicet hic Chriſtiano populo dignus eſt ludus, & bene inſtitutæ reſpub. quæ certamina huiuſmodi permittunt. Ipſi etiam malefici interdum afflando vel inficiũt necant. Narrant quidam dubiæ

C fidei ſcriptores apud perfidã Balæũ, toxicati funalis fumo Clementem VII. de medio ſublatum, Narrat Sprengerus *c*, mulierem quandam inter Breiſacum & Friburgum, cum vicina litigaſſe, mox cum noctu ante oſtium domus aliquid ageret, ventum quendam calidum è domo fœminæ alterius ex oppoſito habitantis, in faciem ei inſufflaſſe, vnde & ſubito lepram contraxerit. In diœ- c Mallei p.2.q.1.c.11.

D ceſi eadem & territorio Nigræ Siluæ, maleficam, dum à lictore ſtrui lignorum præparatæ imponeretur, ei dixiſſe, *En tibi à me mercedem*, ſimul in vultum eius inſufflaſſe: & ecce, miſer operitur totus horrenda lepra, quæ paucorum dierum ſpacio eum pluribus adiunxit.

Hæc veneficia, inhalatoria, non ſatis à nonnullis intellecta video: Bodinus

E vim refert ad ipſius anhelitus virulentiam. Sed nulla tanta poteſt eſſe hominis cum homine antipathia, vt docui Sect. præcedente. niſi forte ex alimento, vt de puella Ariſtotelis, Napelo nu-

trita, legimus: ſed tũc nõ cui vellet maleſica duntaxat noceret, verum cunctis mortalibus noxius anhelitus eius foret. Danæus tribuit veneno in ore geſtato. hoc Bodinus impugnat argumento, cui dicit reſponderi non poſſe, nempe quia venenum hoc prius noceret ipſi maleſico quam alteri. Nodum vides (Lector) inſolubilem. Sed ride, quod vides. quid ſi dicat Danæus, maleficum prius ſe antidotis contrariis præmuniſſe? concidat B nimirum ſtramineus ille ventoſi hominis Achilles. ſic ille ipſe, Bodino non ignotus, faciebat Italus Pariſiis, tam carus Catharinæ Medicex, qui chirothecis, globulis, vel pulueribus ſuauefragrantibus alios ſolo necabat odore, illeſus ipſe, & hoc pacto à ſe interfectam Nauarræ Reginam Albretham, veneni vi per nares in cerebrum penetrante, gloriabatur: ſi quidquam de Caluiniſ- C mi fulcro credendum Caluinianis hiſtoricis, *Francia Memoriis Gallicè conſcriptis tom. 3. & Richardo Dinotho libr. 5. belli Francici.* Vera cauſa eſt, hæc ex pacto fieri per dæmonem vt plurimum, afflante incaſſum Mago, & putante hęc halitu fieri ſuo. Eſt quidem venenorum quorūndam mira efficacia, quæ poſsint ſubitam lepram inducere, vel lethum: & poſſet dæmon quæ nouit antidota, D ſuis præſcribere, & illi innoxii poſſent in alios peſtem transfundere, ſed id raro contingere putandum.

d d. q. 3. n. 26. Hæc interius ſumpta, Grillandus *d* ſcribit fieri per cõpoſitiones & mixturas multiformium venenorum, quædã ex herbarum foliis, feſtucis aut radicibus, animalibus, piſcibus, aut reptilibus venenoſis, lapidibus, & metallis, mixturas, quam vtilius ignorari, & interdum E in pulueres, interdum in liquida, addo & in vnguina, reduci.

Alia dicit Grilland. eſſe extrinſeca, vt ſunt in primis quæ ſolis verbis fiunt *e*, in quibus iam docui ex pacto, ad ſignum conſtitutũ, omnia fieri à dæmone. vt ſunt etiam, quando latenter (vt idem ait *f*) *ſortilegia ſub certa quapiam forma compoſita, clamydi aſſuunt, vel in lecto abſcondunt ipſius maleficiãdi, ſeu in aliquo loco ſubterraneo fouea facta, aut ſub limine oſtii, ſuper quo deſtruendus ſit tranſiturus.*] Quoſdam autem addit capere reſidua eorum quos volunt B inficere, alios exhumare mortuos, & vti eorum vel veſtitu, vel carnibus, vel pinguedine, vel oſsibus: alios à ſuſpendioſis mutuari nonnulla. Quod nec veterib. ignotum fuiſſe reperio. Sic enim de Canidia Horatius: canit ab ea infoſſum & terra obruptum, poſt multas lancinationes, inſignibus raptis, ingenuum puerum, vt poſſet.

e Grill. qu. 3. n. 27.
f q. 5. nu. 7.

Longo die bis, terue mutatæ dapis
In emori ſpectaculo, C
Cum promineret ore, quantum exſtant aqua
Suſpenſamento corpora, (en infanticidium)
Exerta vti medulla, & aridum iecur
Amoris eſſet poculum, (en maleficium philtricum)
Interminato cum ſemel fixæ cibo
Intabuiſſent pupulæ

D Et alibi de eadem *g*, quod ad maleficium hoſtile ſpectat, dicit, amaro vtens ſarcaſmo; *g* od. 17.

O nec paternis obſoleta ſordibus,
Nec in ſepulchris pauperum prudens anus
Nouem diales diſſipare pulueres,

Hunc ergo diem ex tribus ternariis obſeruabant: vt & illi qui terna tribus coloribus diſtincta licia. Sed apertiſsime E quod dixit Lucanus adſtruit *h* imprimis enim illam in nudis buſtis habitantem de pingit, & habitantem tumulos expulſis vmbris; tum addit, primum de nece hominum, deinde &

de m[illegible]

A de inſtrumentis magicis, quæ dixi:

Viuentes animas, & adhuc ſua membra regentes
Infodit buſto. fatis debentibus annos,
Mors inuita ſubit. peruerſa funera pompa
Retulit à tumulis: fugere cadauera lethum,
Fumantes iuuenum cineres ardentiaque oſſa
B *E mediis rapit illa rogis, ipſamque parentes,*
Quam tenuere facem, nigroq́; volantia fumo
Feralis fragmenta tori, veſteque fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra fauillas.

(hæc è rogis mos rapere, addit mox quæ de ſepulchris ſumat)

C *Aſt vbi ſeruantur ſaxis, quibus intimus humor*
Ducitur, & tracta dureſcunt tabe medullæ
Corpora: tunc omnes auide deſæuit in artus,
Inmergitq́; manus oculis, gaudetq́; gelatos,
Effodiſſe orbes, & ſiccæ pallida rodit
D *Excrementa manus: laqueum, nodoſq́; recentes* (ſic corrigo)
Ore ſuo rupit, pendentia corpora carpſit,]
Abraſitque cruces, percuſſaque viſcera nimbis
Vulſit, & incoctas, admiſſo ſole, medullas:
Inſertum manibus chalybem, nigramque per artus
E *Stillantis tabi ſaniem, viruſque coactum* (pendit
Suſtulit, & neruo morſu retinente pe-

(hæc de ſuſpendioſis, ſequitur de inhumatis)

Et quodcumq́; iacet, nuda tellure cadauer,
Ante feras volucreſq́; ſedet: nec carpere membra
Vult ferro manibuſque ſuis, morſuſque luporum
Expectat ſiccis rapturæ è faucibus artus.

(Efficaciora enim putabant, quæ ſic feris erepta, quam quæ ipſemet maleficæ deſecuiſſent. ſed pergit deinde, quo pacto & viuos iugularit, & eorum abuſa ſanguine, & extis.)

Nec ceſſant à cæde manus, ſi ſanguine viuo
Eſt opus, erumpat iuguloqui primus aperto:
Nec refugit cædes, viuum ſi ſacra cruorem,
Extaque funereæ poſcunt trepidantia menſæ;

(Addit etiam de prole exſecta ſeu abortiuo huiuſmodi)

Vulnere ſi ventris: non qua natura vocabat
Extrahitur partus calidis ponendus in aris.

(Subdit, ſi opus habeat adoleſcentis, vel viri violenter necati anima, quam euocet, ipſam indiſcriminatim, quos velit necare:)

Et quoties ſæuis opus eſt ac fortibus vmbris,
Ipſa facit Manes hominum mors omnis in vſu eſt.
Ille genæ florē primæuo corpore vulſit,
Illa comam læua morienti abſcidit ephebo.

(Nec parricidii expertem putes, non magis quam noſtras ſtriges: voluptas præcipua illi, ſæuire in proximos.

Sæpe etiam caris, cognato in funere, diræ
Theſſalis incubuit membris: atq́; oſcula figens,

A *Truncauitq́; caput, comprenſaq́; dentibus ora*
Laxauit, ſiccoque hærentem gutture linguam
Præmordens, gelidis infudit murmura
Arcanumque nefas Stigias mandauit ad vmbras.

Vides diligentiſsimum poëtam, nihil conatum prętermittere, qui mos illi. L. Apuleius, *Mileſ. libr. 2.* in eandem mentem: B *Nam nec mortuorum quidem ſepulcra tuta dicuntur* (à lamiis) *ſed & buſtis rogis reliquiæ quedam, & cadauerum præſegmina, ad exitiabiles viuentium fortunas petuntur: & cantatrices anus, in ipſo momẽto choragii funebris, perpeti celeritate, alienã ſepulturã anteuortunt. His meis, addit alius, immo vero iſtic, nec viuentibus vllis parcitur. & neſcio quis, ſimile paſſus, ore vndique omnifariam deformato, truncatus eſt.*] C En de malefico hoſtili, quod de iiſdem Theſſalis Lucanus dixerat. Narrat deinde, quæ vera fuiſſe videtur admodum probabile. Mox igitur ita ſcribit. *Infit Telephron: Pupillus ego Mileto profectus ad ſpectaculum Olympicum, cum hæc etiam loca prouinciæ famigerabilis adire cuperem, peragrata tota Theſſalia, fuſcis auibus Lariſſam acceſsi: ac dum ſingula pererrans,* D *tenuato admodum viatico, paupertati meæ fomenta conquiro: conſpicor medio foro procerum quendam ſenem. inſiſtebat lapidem, claraq́; voce prædicabat. Si qui mortuum ſeruare vellet, de precio liceretur, & ad quempiam prætereuntium. Quid hoc, inquã, comperior hiccine mortui ſolent aufugere? Tace, reſpondit ille. nam oppido puer, & ſatis peregrinus es, meritoque ignoras, Theſſaliæ te conſiſtere, vbi ſagæ mulieres ora mortuorum* E *paſſim demorſicant, eaque ſunt illis artis magicæ ſupplementa. Contra ego, & quæ tu, inquam, dic ſodes, cuſtodela iſta feralis? Iam primum, reſpondet ille, perpetem noctem eximie vigilandum eſt, exertis, & inconuerſis oculis ſemper in cadauer intentis, nec acies vſquã deuertenda, Immo nec obliquanda quidem. Quippe eum deterrime verſipelles, in quoduis animal ore conuerſo, latenter obrepant, vt ipſos etiã oculos ſolis & iuſtitiæ facile fruſtrẽtur. Nam & aues, & rurſum canes, & mures, imo vero etiam muſcas induunt.* (En primum maleficium, ficta Metamoroph. & ſic clancularius ingreſſus) *Tunc diris cantaminibus ſomno cuſtodes, obruunt,* (en ſecundum de maleficio ſomnifico, quod in hunc locum reſeruaram) *nec quiſquam definire poteſt, quantas latebras nequiſſimæ mulieres, pro libidine ſua comminiſcuntur, ſi qui* (cuſtodum) *non integrum corpus mane reſtituerit: quicquid inde decerptum diminutumq́; fuerit, id omne de facie ſua deſectum ſarcire.*] Interponit poſtea narrationem prolixiſsimam, & abs re noſtra, quare totam prætermitto. finis rei fuit iſte, Telephron, mille denariis conductus, ſubit cuſtodelam dum vigilat; en muſtelam paruulam in eum fixo intendentem, fugat illam, ſed ſomno conſopitur. interea ſagæ profectis eius naribus ac auribus vicariam in eo lanienam exercent, & ceram in modum profectarum ei partium applicant examuſsim. Quo ille poſtridie per cadauer loquax audito *temptare aggreſſus, iniecta manu naſum prehendit, & manum naſus ſequitur: aures pertractat, ambæ deruunt, ſic, pro mille nummulis, debilitatus, in patriam redire non ſuſtinuit, ſed capillis hinc inde laterum deiectis aurium vulnera celauit, naſi vero dedecus linteolo preſsim agglutinato decenter obtexit.*] Hunc faciunt illa Fabii Declamat. 14. *Facinus, quod dicitur inquietare ſuperos, ſidera diris agitare carminibus, tumulos, buſta ſcrutari, & amputatis cadaueribus ipſas in ſcelera armare manus* cada-

uerum

uerũ (explicui, cum de maleficio ſomnifero diſquirerem. caue pro, *ipſas*, reponas *impias*. corrumpes, non caſtigabis. Gnoſtici hæretici, Zoroaſtis Magi diſciplina imbuti, cuius & libros quoſdam in lucem ediderunt *b*, humanas amabant *viſcerationes*, vt vocat Iuſtinus ſeu *cœnas Thyeſtæas*, vt vocant Athenagoras & Theophilus, ſeu *ſacramentum infanticidii & inde pabulum*, vt ait Tertullianus: infantem enim farre contectum certatim confodiebant, ſanguinẽ lambebant, & membra ſingulis diſpertiebantur, vt narrãt Minucius, Epiphanius, & Euſebius, quam calumniam Gentiles, in Chriſtianos omnes mendaciſsime deuoluebant *c*.

> *b* Porphyr. in vit. Plotini.
> *c* vide Iuſti. Apolo. ad Anton. Pium Athenagoram in Apolog. Theophilũ l. 3 ad Autolyc Orige. l. 6 & 7. Col. Celſ. Tertullia. Apol. ca. 7. Minucium in Octauio Epiph. hæreſi. 26. & Euſeb. li 5. hiſtor. Eccleſ. c. 1.

In applicatis tantum extrinſecus venenis, frequentiſsime dæmon ipſe damnum infert, & verius videtur contingere in veneno, quo (vt refert Iubertus medicus Aquitanus) ſi ſtapes inungatur, equitem ipſum neceſſe perire. Non credo id naturali vi veneni contingere. quia non credo veneni vllius actiuitatem eſſe, tantam, vt per tot inuolucra ſe diffundat. Niſi, quæ de Stygis aqua traduntur, credibilia, omne illam metallum penetrare, & ſola contineri aſinina vngula. Equidem aures mihi putarem aſininas enatas, ſi crederem. Grillandus refert nonnulla *a*, fauentia Iuberti dicto, ſed & in illis concurſum diaboli ex pacto, non vim veneni, recognoſco. Inter hæc extrinſeca, ſunt ollarum defoſsiones profundæ ſub limine; quarum certe naturalis vis non attingit effectum. Aliam maleficii hoſtilis ſpeciẽ, per arma malo imbuta carmine, reperio apud Meierum, his verbis, *Primum omnium Aurelianum conatum fuiſſe omnem regiam ſtirpem per ſcelus exſtinguere, atque per artes Diabolicas & maleficia ad regni ſolium graſſari. Tradidiſſe Ducem gladium, pugionem &*

> E.
> *a* q. 3. n. 30

A *annulum ſuum cuidam monacho apoſtatæ & ſociis eius, vt ea dicarentur diabolicis præſtigiis, incantarenturq́; ad maleficia per illa perficienda monachum illũ in turre Mongeya, iuxta Ligniacum, ſuper flumen matronam, per artes ſuas euocaſſe duos ad ſe cacodæmones, quibus gladium, anulum, & pugionem, vt illis operarentur tradidit. Ea inſtrumẽta à cacodæmonibus initiata, incantataq́; & reddita monacho, atq; per eum Aurelianẽſi.*

B *Per ea inſtrumenta incantaſſe ac demẽtaſſe germanum ſuum Carolum Regem, adeo ſubtiliter, vt vix quiſquam poſſet percipere. Primam incantationem factã apud Belloacum, quæ adeo erat virulenta, vt regi vngues atq; capilli deciderent. Alterum maleficium in Cœnomanis, in quo tanta erat vis, vt nemo mortaliũ indicare poſſet, an viueret Rex, nec ne.*

C *Iacebat enim abſq; vllo ſenſu, & ſpiritu vitali, quantum cerni poſſet. At poſtquam ad ſe redire cœpit, obſecro (inquit) auferte hũc gladiũ, qui mihi corpus transfodit, idq; mihi facit germanus meus Aurel.*]

Suſpicor duo quædam ad hoc maleficium referenda quę olim in ciuili iure obſeruaui: ſed ſuſpicor, & de priore vehementius: nempe de peculiari Arabum ſcelere, quod *Scopeliſmum* vocabant.

D Nam Arabes maleficiis deditos hodie ſcimus, & olim fuiſſe docet Seneca, cum Medæam ex Arabia petentem venena introducit. Et ingens ille terror qui σκοπέλοις poſitis agrorũ Dominis etiam validis & potentibus incutiebatur, vix aliunde naſci potuit. Quare ſuſpicor cauſam, cur σκοπελίζειν deprehenſi, aut conuicti, mortis ſupplicio adficerentur, fuiſſe;

E non quod ſacrilegii quidquam in hoc crimine fuerit (quo tamen Iac. Menochio viſum, *in opere de arbitrariis Iudic.*) Sed quod maleficii crimen ſubfuerit: alioquin ſolæ mortis minæ tã acriter punitæ nõ fuiſ-

ſent, quantumuis frequenti crimine, & armata manu periculum, Domini aduertiſſent. conſiderēt hoc Iuris ſtudioſi, cum legent *l. cum quædam D. extraordi. crimin.* cuius hæc ſunt verba, *In prouincia Arabiæ σκοπελισμὸν crimen appellant, cuius rei admiſſum tale eſt. plerique inimicorum ſolent prædium inimici σκοπελίζειν id eſt, lapides ponere, indicio futuros, ſi quis eum agrum coluiſſet, malo letho periturum eſſe inſidiis eorum qui ſcopulos poſuiſſent, quæ res tantum timorē habet, vt nemo ad eum agrum accedere audeat. crudelitatem timens eorū qui ſcopeliſmum fecerunt. hāc rem exſequi ſolent Præſides grauiter, vſq; ad pœnam capitis. quia & ipſa res mortē comminatur.* Sic Vlpianus. Pineda noſter copioſo in Iobum commentar. de hoc crimine interpretatur illud; *Sed cum lapidibus regionum pactum tuum. capit. 5. v. 23.* Eum lege. mihi nondum liquet an de hoc crimine capiendum.

Suſpicio mihi præterea eſt de maleficio, in crimine *ſacculariorum*, de quo Iureconſultus ait, hoc nomine dictos, *qui vetitas artes exercentes in ſacculos, partem ſubducunt, partem ſubtrahunt.* l. ſacculari D. de extraordinar. crimin. Nam arbitror, non quoſuis ſacculi ſeu crumenæ exciſores vel ſubductores, *βαλαντιοτόμους*, ſed eos qui vetitarum (hoc eſt magicarum) artium ad id ſubſidio vtuntur ita nuncupari: quales illi ſunt, qui in luſu ab Hiſpanis dicuntur, *carger el dado.* Nam ceteri crumenilegi ſimpliciter furibus ſunt annumerandi: ſicut & ille de quo Virgilius,

Et ſuccus pecori & lac ſubducitur agnis.

Et ille Plautinus, qui ait,

...Propino magnum poculum: ille bibit,
Caput ponit, condormiſcit. ego ei ſubduco annulum.

A Nec enim aſſentior Petro Gregorio hæc duo ad *ſaccularium* referenti *li. 37. Syntagmatis Iuris c. 14. n. 7.* Licet etiam huc referre maleficium vetus Circi aurigariorum de quo D. Hier. in vita Hilarionis, *Auriga Gazenſis in curru percuſſus à dæmone totus obriguit: ita vt nec manum agitare nec ceruicem poſſet reflectere. Delatus ergo in lecto cum ſolam linguam moueret ad preces, audit: non*
B *prius poſſe ſanari, quam crederet in Ieſū, & ſe ſponderet arti priſtinæ renunciaturum. credidit, ſpopondit, ſanatus eſt.* Arnobius etiam lib. 1. inter cæteros Magię effectus numerat, *in curriculis equos debilitare, incitare, tardare.*

SECTIO III.

De aborſu, difficili partu, lactis
C *exſiccatione.*

DE triplici hoc maleficio præter Grilland. *q. 6.* alii quoque ſunt teſtes. Sic enim ſcribit Ioan. Nider. lib. vlt. Fornicarii, *In oppido Boltingen, Lauſanenſis diocœſis, quidam dictus Staldelein, grandis maleficus, captus per præfatum Petrum iudicem loci fatebatur ſe in certa domo, vbi vir & vxor ſimul manebant, per ſua maleficia ſucceſſiue*
D *in vtero vxoris præfatæ ſeptem circiter infantes, ita vt ſemper abortum faceret, in femina annis multis necaſſe. Simile fecit in eadem domo omnibus pecoribus fœtoſis, quorum nullum viuum partum edidit in eiſdem annis.*] poſtea ex eiuſdem confeſſione inſtrumentum maleficii, quod fuerit, oſtendit his verbis, *ſubter limen oſtij domus ſe lacertam poſuiſſe dixit, & ſi amoueretur,*
E *fœcunditatem inhabitantibus reſtituendam prædixit: cum autem ſerpens ille quæreretur ſub limine, nec inueniretur, quia in puluerem fortaſſis redactus erat, puluerem ſeu terram de ſub-*

ter poſitam aſportabant, & in eodem anno vxori & omnibus iumentis domus fœcunditas reſtituta eſt.] Solo interdum afflatu abortum adferre oſtendit Nicol. Remigius *li.2.c.7.*

De pariendi difficultate & quidem perpetua ſic Apuleius *b*, *Eadem amatoris ſui vxorem, quod in eam dicacule probrum dixerat, iam in ſarcinam prægnationis obſepto vtero, & repugnato fœtu, perpetua prægnatione damnauit. Vt cuncti numerant, octo annorum miſella illa onere, velut elephantum paritura, diſtẽditur.*] Latino Græcus accedit ſcriptor Pauſanias, cuius *in Bœoticis* iſta habentur; *Pharmacidas Thebani à Iunone miſſas aiunt, vt parturienti Alcmenæ impedimento eſſent, ſed eas, dum Alcmenæ partum inhiberent, à Tireſiæ filia Hiſtoride, tali commento deluſas. Ex eo namque loco, vnde illæ facile audire poſſent, clamauit peperiſſe iam Alcmenam: illas, ea voce deceptas ſtatim abiiſſe. Alcmenam illico puerum enixam.*]

b l. 1. de aſi.

De tertio, præter Grilland. legi poteſt illo vetuſtior Spreng. *Quædam* (ait) *nocturnis temporibus & ſacratioribus vtique, ex inductione diaboli, ob offenſam diuinæ maieſtatis maiorem, in quocumque angulo domus ſuæ ſe collocant, vrceum inter crura habentes, & dum cultrum vel aliquod inſtrumẽtum in parietem vel columnam infigũt, & manus ad mulgendum adponunt, tunc ſuum diabolum, qui ſemper eis ad omnia cooperatur, inuocant, & quod de tali vacca ex tali domo, quæ ſanior, & quæ magis lacte abundat, mulgere affectat, proponit. tunc ſubito diabolus ex mammellis illius vaccæ lac recipit, & ad locum vbi malefica reſidet, & quaſi de illo inſtrumento fluat, reponit.*] Superioribus annis Treuirenſi in ciuitate combuſta fuit malefica quæ confitebatur, ſe ſolitam ex pariete per epiſtomium lac, quod diuen-

A debat plurimis, mulgere. Balduin. Ronſſeus *Medicæ venationis epiſt.* 50. docet ſolitos à maleficis vtres conſui ad anatis ſimilitudinem ex corio, quos vulgo appellant *Littelaten*; & eis vti ad emulgendum lac è vaccis alienis, & hos vtres ſponte ſua ire vacuos, vel ab iis in pratis collocari, & mox plenos ad domum maleficæ redire: quod comprobat rei geſtæ vera narratione, quam ha-

B bes lector *lib.6.cap.2. Sect. 1. quæſt.3.* à me verbis eius relatam. Aliæ herbis, verbis, vel ſolo attactu, lacte priuant armenta, pecoraque quæ lubet. Biebrana Laodunenſis ſaga ſolis minis vbera vicinæ mulieris ſic exſiccauit, vt ad obitum vſque ſagæ, quamuis multos pepererit, lacte ſemper caruerit. Claudam hanc ſectionem verbis Grillandi: *Quædam veneficia fiunt ad de-*

C *ſiccandum totum lac vnius gregis, vel fœcundi armenti vaccarum, adeo quod nihil caſei penitus reddant, quamuis antea in maxima abundantia reddidiſſent: & ſimiliter abortiones totius gregis, vel armenti inducere poſſunt: prout alias vidi & habui in facto Romæ, quod duæ maleficæ mulieres, cum iſtis maleficiis perire fecerat abortando multos pecudum fetus, & matres deſiccauerant*

D *penitus.*] De hoc auertendi lactis maleficio, eiuſque remedio, lepida narratio quædam exſtat in Ioan. Beetzii Carmelitæ *Præceptorio ad 1. præcept. Expoſit. vlt. c.7.* his verbis: *Quædam vetula dierum malorum plena, volens ex inu... impedire lac vaccæ vicini ſui. ac... cultellum pergens ad oſtium domu... ſui vacca, & ponens ſe contra ...*

E *rem lunæ, dixit:*

Hier ſnydick een ...
ghevvaen,
Ende een an...
ick h...

Hæc verba audiens Dominus vaccæ, arripuit fuſtem, & currens poſt eam, atque percutiens aiebat:

Hier slaen ick eenen slach, ende eenen anderen als ick mach,
Ende den derden daer toe, ſoo behoudick d'melck metter koe.

Hoc erat optimum remedium.] hæc Betzius vir eruditus, qui ante annos ferme centum triginta vixit, inter Carmelitani Ordinis viros illuſtriores. Huic maleficio ſimile reperi apud eundem eodem loco de frumēti auerſione narratum his verbis: *quædam mulier circuiuit Bonarium cum frumento, dicendo, illum verſum:* ſuper aſpidem, *&c. poſt veniens ad domum ſuam, habuit fiſtulā in ſolario, quam manu accipiens & prædicta verba dicens, cecidit totum frumētum illius bonarij coram ſe per fiſtulam in ſolario, & ita furabatur frumentum de agro: quæ tandem per quendam Epiſcopum deprehenſa & combuſta eſt.)* Hæc ille licet barbare bona tamen fide. Quis non agnoſcit frumenti huius vectorem dæmonem? quid ergo rident illud poetæ?

Atq; ſatas alio vidi traducere meſſes.

Vel XII. tab. prohibitionem: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS.

SECTIO IV.

De ſagittariis, Aſſaſſinis, & Imaginum fabricatoribus maleficis.

SVnt vel præcipui huius claſsis malefici, quos vocant *Sagittarios*, ſeu *Baliſtarios*; quorum Innocentius tertius Papa, vocat artem, mortiferam & odibilem & ſub pœna Anathematis contra Catholicos & Chriſtianos exerceri vetat *a*. Cuius Pontificiæ ſanctionis vereor, vt ſatis probam nobis interpreta- A tionem gregarii iuris interpretes cuderint, qui accipiunt de bello iniuſto Chriſtianos laceſſentibus cum arcubus & ſagittis. Quæſo quid peculiare, in vtentibus arcu & ſagittis? an quod eminus, & quaſi ex inſidiis? quaſi vero id in hoſte diſtinguendum, dolo an virtute? quaſi minus peccet, qui ſica cominus latro, quam qui ſclopo de longinquo interficiat eminus? quid ergo? iam olim B mihi viſum, canone iſto percelli ſingulare quoddam genus maleficorum; qui *ſagittarij* ſeu *Baliſtarij* vocati: quos accurate Sprengerus deſcribit *b*. hi fæderantur dæmoni. nam ex pacto ipſi addicunt animæ & corporis dominium, ille viciſsim pollicetur ſe adfuturum, vt quem, longiſsime diſsitum, volent, infallibili ictu traiiciant. Solemnia ſeu ritualia ſunt iſta. præſtant dęmoni homa- C gium, mox ſexta feria proximæ Hebdomadæ Maioris, infra tempus miſſæ, ſacram crucifixi imaginem aliquam ſibi deligunt, in quam, vt in ſcopum, tela colliment, vel (quod Petr. Binsfeldius teſtatur) ſclopo poſt tergum eiaculato glandes plumbeas emittant. Nec conſtat, an aliqua tunc verba ad hanc operis apoſtaſiam adiiciant. Poſtea, certo telorum numero in crucifixi imaginem D emiſſo, credunt ſe totidem vno die, quoſcunq; deligent, necare poſſe quocunque illi loco fuerint, etiam remoto, & concluſo. Dæmon enim ſpondet, ſe tela eo perlaturum, & hoſtili in corpore defixurum. Ea tamen hac lege: ſi hominem necandum maleficus aliquando viderit, & tunc iterum de nouo actuali (vt vocant) conſenſu eum occidi voluerit. Vltimo pollicetur tantam illis E ſe, baliſta bombardaue iaculandi peritiam tributurum, vt denarium capiti impoſitum, abſque capitis læſione, valeant deiicere. Subiicit duo exempla huiuſmodi facinoroſorum. Vnum Pū-

a lib. 5. Decretal. tit. de ſagitt.

b p. 2. Malleiq. 1. c. 16.

cleri cuiuſdam, quem tandem ruſtici foſſoriis inſtrumentis pertinacem occiderunt: ſecundum, alterius, qui, eo quod miraculoſe pedem de loco, vbi crucifixum traiecerat, è quo recẽs ſcaturibat ſanguis, mouere nequibat, in ſcelere deprehenſus, pœnas publice ſupplicio perſoluit. De hoc ego genere lubẽs prædictum Canonem capio. Nec obſtat quod malefici magi aliis quoque canonib. ſint excommunicati *a*. Cum enim maxime execrabile ſacrilegium horum maleficio accedat, ſitque nocentius reliquis omnibus, merito dignum viſum, ſpecialem illis pœnam irrogare, qui hanc infidelibus contra fideles operam nauarent. Olaus Magnus *b* meminit alterius generis *ſagittariorum*, nempe Lappones & Finos de plumbo conficere iacula magica digiti longitudine, & ea per quæuis diſſita loca mittere in eos, de quibus vindictam expetunt: & hos oborto carcinomate in crure vel brachio, intra triduum, vehementia doloris emori.

Vt ego nunc de *ſagittariis*, ſic (niſi fallor) optime Couarruuias *c*, contra vulgi ſententiam explicuit alium canonem Innocentii IV. *tit. de homic. in 6.* quem Theologi & Canoniſtæ, propter hiſtoriarum inſcientiam, ad omnes homicidas extendebant, qui conductis hominibus aliquem occidi curarant, cum reuera, vt ille ex Volaterrano, & P. Æmilio docuit, de certo tantum genere hominum mentio fiat, & gente, cui *Aſſaſinorum* nomen fuit: de quibus, oculati teſtes, optime ſcripſerunt, Tyri (in qua ditione illi degebant. Epiſcopus Guilhelmus *d*, & Cardinalis atque Epiſcopus Acconenſis Iacobus de Vitriaco, *e*, quem ſcriptorem à blattis ereptũ Moſchus, Paſtor Armentarienſis, vir doctus & probus, publico bono, typis euulgari curauit.

a c. ad abolendam ca. excommunicamus. de hær. & in bulla Ioan. 22. & alia Leonis 10. ſeſſ. 9. in Conci. Later.

b lib. 3. c. 17.

c lib. 1. var. reſol. c. 10.

d belli ſa- in l. 20. ca 31.

e Oriental. hiſt. c. 14.

A Haud multum à *ſagittariis* diſcrepat genus maleficorum, qui quaſdam fabricantur imagines, quas vel acubus pungunt, vel igne liquant, vel confringunt, & ſic certum iis, quos tales imagines deſignabant, interitum tabe, vel alio mortis generis adferũt. Negat hoc totum Hieronym. Cardanus *f* V Vierius dux, cæci cæcus: impugnat, non rationibus, ſed puris in Hect. Boethũ, Franciſc. Picum, inquiſitores Germaniæ, &

B ipſum Diuũ Auguſtinum vt erat homo parum pius, conuiciis. Sed canem contemnas latrantem, quam compeſcas facilius. Agnouere huiuſmodi imagines & Iuriſconſult. *g*, & Theologi *h* & confirmant poetæ veteres, quorum fabulæ, ſemper ex vero aliquo trahebant originem, quare Buccananus fallitur, qui *lib. 6. Hiſt. Scot.* negat hoc genus a-

C pud vetuſtiores inueniri. Confirmat, non vnus hiſtoricus Scotorum Hector Boethus: quem vt ſingularem adducunt teſtem mira de Rege Duffo narrantem: ſed & alii complures, quorum exemplis Scotica illa narratio confirmatur, & omnes hos vt mendaces reiicere, Cardanicum & V Vviericum, hoc eſt temerarium & impudentiæ plenum ſit. Ex hoc ortam illam narrationem de

D Meleagri nece, & fatali ſtipite Altheæ non diffiteor. Sed ſine fabula, clare, & velo leuato canit *i* Ouidius, de Medæa ſaga:

Deuouet abſentes: ſimulacraque cerea fingit,
Et miſerum tenues in iecur vrget acus.

Perite hoc, & omnino ex arte: ſed

E Horatius *k* imperite, quod, quæ huius erant maleficii, illa tranſtulit ad animarum euocationem: deſcribens enim apparatum Saganæ & Canidiæ Lamiarum, dicit duas ab illis ſtatuas fabricatas *ceream*: referentem nempe maleficio

f li. 15. de varies. rer. c. 80.

g Grill q. 5. Accurſ. ſa. lyc. Ang. in l. mult. C. de malef. Damhoud in praxi crimin. & alii.

h Inquiſitores Germaniæ. in Mall. p. 2. q. 1. c. 12. Alf. Caſtr. li. 2. de iuſt. hær. puni. ca. 15. Binſfeld de cõfeſſ. ſ. gur. & alii.

i epiſt. Hipſypcles.

k lib. 1. ſer. ſat. 8.

imbuendum: & *laneam* quæ maleficæ vicariæ vicaria erat in affligenda altera.

Lanea & effigies erat, altera cerea. maior

Lanea, quæ pœnis compeſceret inferiorem.

Cerea ſuppliciter ſtabat, ſeruilibus, vtque

Iam peritura, modis.

Cornel. Tacitus (non iam poetã dabo, ſed ex principibus Hiſtoriæ,) de ſcelere Piſonis & morte Germanici ſcribens Ann. 2. *reperiebantur ſolo & parietibus erutæ humanorum corporum reliquiæ, carmina & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis inſculptum, ſemi vſti cineres & tabe obliti, aliaque maleficia, quis creditur animas numinibus infernis ſacrari.*] vides quam antiqua impietate. Apuleius lib. 3. de aſino, vocat *laminas ignorabiliter liberatas.* vbi forte legẽdum, *inorabiliter.* ſicut parcas dicimus inexorabiles. Inde Sagæ dictæ *ſimulatrices* (vt cerea ſtatio) & *fictrices* Tertulliano, & *vulticulæ* Salisberienſi, & ipſæ imagines, *Ipſiplice* Feſto, & *Subſiles* vt ante docui. Nicetas lib. 4. Hiſtor. narrat in Aaronis inuentã imaginem viri compedibus vinсti, & cor clauo transfixi.

Duffi hiſtoriam pete ex ipſo Boetho, *lib.* 11. *rer. Scoticarum*, & Cardano & aliis. Franciæ annales *l* referunt, ſimilia his tentata ab Enguerrani Marignani vxore, in Franciæ Regem & deprehenſam dediſſe pœnas. cur non & hoc Cardanus & VVierus refutarunt? an quod vno factum loco, nequit tum alibi fieri? de alia cerea imagine, de qua Sprengerus, agetur ſection. ſequente. De iiſdem ſic Meierus *libro decimo ſexto*, Anno 1462. narrat *captos Bruſſellæ tres viros ex familia Comitis Stampani, cum quodam myropola, qui quandam faſcinationem paraſſe dicebantur,*

l Paul. Æmyl. l. 8. & melius Gaguinus l. 7.

et ad Patriarchatum Conſtantinopol. euectum; hunc cum natio perfida & dura (*Bulgarorum*) in Romani Imperij fines excurſionem feciſſet, tribus freta ducibus, conſilium huiuſmodi dediſſe. fieri debere malleos tres æreos ingentes, & viris manu promptis tradi cum his ſe acceſſurum noctu ad ſtatuam quandam tricipitem, quæ in euripo Hippici olim iam ſtabat. fecit, acceſsit, iuſsit valide ſinguli ſingula capita percuterent, vt in terram quaſi vna plaga decuterentur. ipſe laica veſte indutus, ne deprehenderetur, magica quædam verba ſubmurmurat, & vim ſtatuæ omnem adimit: ex treſuiris illis duo fortiſsimis ictibus duo ſtatuæ capita deiecerunt, tertius remiſsiore manu tantum inclinauit, nec totum auulſit caput reliquum. Suntque ſimilem euentum duces illi experti. ſecuta namque in eorum exercitu vehementi ſeditione, & hinc orta pugna inteſtina, duo duces cecidere, tertius ampla, non tamen lethali plaga ſauciatus, cum exercitus reliquiis domum ſe recepit. Non erat hæc imago (vt ſtultis Græculis plerìſque viſum) Bulgaris hiſce fatalis, ſed Magus ea vſus, vt ſigno & condicto, & pro imagine malefica. Scribunt Zonaras & Glycas *a*, Simeonem Bulgarorum ducem Crobaris bellum intuliſſe, moleſtum id erat Romano Lacapeno. ſed acceſsit ad eũ Ioannes quidam Aſtrologus, & nunciauit, vt aliquem mitteret, qui caput ſtatuæ ſupra Xerolophum locatæ amputaret. iam ſtatuam Simoni fatalem eſſe. miſit ille, truncatur ſtatua, notatur hora, nec diu poſt compertum eadem illa Simonem in Bulgaria ex ſtomachi dolore interiiſſe. Quod apud Curopalatẽ, idem legi apud Cedrenum. Neminem tam obeſæ naris puto, qui non ſtatim percipiat, has duas ſtatuas Magico murmure in cerearum illarum imaginum de nouo fabricatarum hic locum ſucceſsiſſe, & denotam à Ianne & Ioanne (niſi vtrobique idem, quod ſuſpicor) vitam quatuor horum ducum in ſtatuarum capitib. ſi potuere id in ſtatuis, iã olim fabricatis, cum nec vlla de Simone, nec de Ducibus illis Barbaris foret cogitatio, cur non poterunt in nouiter efficta cerea imagine, & efficta nomine lædendi? cur, ſi abſciſſo, vel effracto capite, non liquato toto corpore? ſi id in Græcia contigit & Francia, cur non potuit in Scotia, & Germania? Porro ex illis Cedreni, Zonaræ & Glycæ locis ſatis apparet, multas in Circo Byzaceno ſtatuas fuiſſe magici artificii, quæ Conſtantinopolitani imperii euenta prædicere putabantur, certis litteris ſeu characterib. notatas, quos fratres Eudociæ Auguſtæ cum legiſſent, multa mala Byzantio imminere prædixerunt. Narratur Hiſtoria paucis nota ab Himerio Chartulario, cuius apud Suidam mentio, poſteritati vero cõmendauit ex m.ſ. codice, Iulius Cæſar Buleng. *li. de Circo Romano. c.* 6. inde petãt, qui volẽt. Bene de ſæculo hoc & ſequentib. vir diligens & multę lectionis merebitur, ſi Iſmeniũ Himeriũ, Greg. Monachũ, & alios, qui nondum editi, pari ſedulitate largiatur publico bono qua D. Chryſ. orationem εἰς τὸ ἐν χοδρίμιον, dedit. Aliud exemplũ nunc adiicio ex Zacharia Vicecomite p. 1. complementi artis exorciſticæ doctrina 5. his verbis relatum: *Romæ accidit, vt quidam fullo maleficiatus veniret ad me ad petẽdum auxilium, cuius domũ ego vna cum eius familiaribus ingreſſus cum ſubuertiſſem, inueni in quodam tinctura vaſe fece pleno, figuram ceream clauo ferreo à capite vſq; ad anum transfixam, brachia, crura ac totũ deniq; corpus clauis refertum: qui claui ipſum maleficiatum in cũctis partibus affligebãt eo*

a Zonar. ... Glyc.

modo, quo in figura cerea collocati erāt.] Lædunt igitur iſta ſecundum malefici intentionem, actione illa externa, ex pacto cum dæmone inito manifeſtatam. Solemne denique hodie ſagis noſtris, effigies has baptizare in nomine Beel-zebub, & nomen occidendi illis indere.

SECTIO V.

De morbis variis à dæmone illatis.

NEgant Auicenna, Galenus, & eo teſte Hippocrates (nam Cæſalpinus aliud tribuit ei) morbos vllos per dæmones mortalibus inferri poſſe, quos ſecuti Pomponatius & Leuinus Lemnius. Non, quod dæmones id velle, non credant, quos malos eſſe non negarunt: non quod dæmonum vim minorem cenſeant, quam hominum aut animalium (hoc foret abſurdiſsimum:) ſed quia morbi omnes naturalibus ex cauſis naſci queunt. Verū minus recta hæc ratiocinatio eſt, poſsūt morbi ex naturalibus cauſis oriri: nequeunt ergo dæmones morborum irrogatores ſeu immiſſores eſſe. Sane Codronchus, Cæſalpinus, Fernelius, Valeſius & alii optimi medici lib. ſuperiore citati, Arabius libr. 1. contra Gētes. Tertullianus in Apologeti. D. Hieron. *in* 4. *c. Matth.* D. Chryſ. *hom.* 54. *in cap.* 17. *Matth.* D. Thom. 1. *p. q.* 115. *a.* 5. & alii Theologi contra ſentiunt, Iuriſtæ quoque, ex quibus agnoſcit Burchard. *lib.* 19. *Decretor. c. de re magica*, & optime hoc probant Pet. Leloy. *lib.* 1. *de ſpectr. c. vlt.* & Grillan. ſæpe citatus *b*, mihi nunc ſufficiunt S. S. firmiora teſtimonia, quam qui non admittunt, habendi pro Ethnicis & Atheis. Iobum Diabolus *c* percuſsit vlcere peſsimo à planta pedis vſque ad verticem capitis,

b q. 6. vſque ad 1. 19.

c Iob. 2.

A ſed & alios eadem morbos dæmoni, vt efficienti cauſſæ, adſcribit. In illa vnum diabolus aurium & linguæ vſu priuauit, & ſimul *epilepticum* reddidit, quem D. Matthæus *lunaticum* vocat *d*, nō quod dæmoniacus non eſſet, ſed quod & à dæmone obſideretur, & ſimul plenilunii temporibus, per dæmonem comitiali morbo grauiſsime affligeretur: eo quod tunc cerebrum humoribus ple-
B num aptius erat exagitari. Solent quidem alii eſſe lunatici, non obſeſsi à dæmone, & hoc ſenſu de lunaticis locutus Iulius Firmicus *e*. Sed noſtri Euangeliſtæ agebant de eo, qui ſimul energumenus. Epilepticorum quoque diſpoſitione gaudent dæmones, & ideo non raro ſe illis inſinuant: & per illos, quo tempore corruebant, ſoliti reſponſa dare. Apuleius, magnus magus *f*, tra-
C ditur accuſatus, quod ſeruum ſuum Thallum, remotis arbitris ſecreto loco, arula & lucerna & paucis conſciis, carmine incantatum, corruere fecerit, deinde neſcium ſui excitauerit. Seruus hic morbo caduco laborabat, eo ignaro ſic abuſus Madaurenſis, vt à dæmone reſponſum acciperet. hanc ille accuſationem ſic tractat, vt videatur fateri, certe
D non diluit. Si recentiores audiamus, Sprengerus *g* prodidit quandam maleficam epilepticum morbum certis inflixiſſe, per oua cum mortuorum corporibus ſubtumulata, præcipue ex earum ſecta inhumatis, & certis cum ceremoniis exhumatis, & in potu vel cibo præbitis. Apud D. Lucam *h*, vnum diabolus vexauit Maniaca illa affectione, quam lycanthropiam medici nominát, cuius præcipuum indiciū eſt, quod do-
E mi nequeant contineri, & in deſerta loca ſe proripiant, circaque ſepulchra oberrent. Aliam adflixit conuulſione ſpinæ dorſi, quo loco dæmon ille vocatur *πνεῦμα ἀσθενείας* ſpiritus infirmitatis,

d Mat. 9. v. 17. Luc. 9. v. 39. Mat. 17. v. 14.

e lib. 3. Matheſ.

f Apol. 1.

g p. 2. Mallei q. 1. c. 11. a fin.

h Luc. 8. v. 27.

i Luc. 13. 1.

eo quod (vt ſubditur) eam vinxerat Satanas *ἐν ἀσθενείᾳ*; nam dæmones in S. S. nomen habent ab effectu: vt *ſpiritu auaritiæ*, qui impellit in auaritiam, *fornicationis*, qui ſuaſor turpitudinis. Saulem etiã dæmon per atram bilem diuexabat aperte hoc illi ſacra Hiſtoria tribuit, *Exagitabat eum ſpiritus nequam*, qui pulſante Dauid Citharam recedebat a. Hodie id vtinam non doceret experientia quotidiana! Multa ſuppetunt exempla, vtar duntaxat recentibus, quæ in iudicio comperta ſibi Sprengerus prodidit, cuius & Niderii exemplis, libenter vtor, quia (quicquid hęretici dicant) docti Theologi fuere & in his, de quib. agimus, rebus exercitatiſsimi, & quæcunque tradidere, his ſimilia noſtra videt ætas, & recentiores ea confirmant omnia: deinde vixere ferme ante annos cẽtum, quo tempore nondum hæreſis Lutheri nata, vt cauſa nulla fuerit, multa, quæ huic contraria, confingendi: denique videmus tum Germaniam dæmonum manifeſta & crebra infeſtatione pleniſsimam fuiſſe, vt intelligamus eos tum Luthero, & Svvinglio hoſpitium paraſſe, eorumq; quaſi quoſdã metatores præceſiſſe, vt & nunc Antichriſtum præueniunt, eiuſque ſunt veri anteambulones, Caluiniani, Anabaptiſtæq;. Sed pergamus. ignoſce lector parentheſi non longæ. nequeo, præ amoris vehementia, memoriã perditorũ fratrum ſic deponere, vt non ſubinde & in animum & in calamum incurrant. Sprengerus narrat b ſequentia, *Honeſta quadam perſona, & vni ex familiaribus Archiducis matrimonio copulata, in præſentia notaris &c. ſecundum formam iuris, depoſuit. Cum tempore virginitatis ſuæ, cuidam ex ciuibus famularetur, accidit, vt vxor illius graui dolore capitis langueret: pro cuius curatione, cum quadam mulier acceſſiſſet, & ſuis carminibus*

A *& certis praxis mitigare dolorem haberet, Ego, inquit, eius practicam diligenter obſeruabam, perſpexiq;, quod contra naturam aqua fuſa in ſcutellam quandã, ipſa aqua in ollam aliam aſcendiſſet, cum aliis ceremoniis, quæ recitare opus non eſt, conſideransque quod ex illis dolor capitis in domina non mitigaretur, aliqualiter indignata, hæc verba ad maleficam protuli: vos non facitis, niſi ſuperſtitioſa, &*
B *hoc propter commodum veſtrum. Tunc malefica ſtatim ſubiunxit, An ſim ſuperſtitioſa vel non, tertia die tu ſenties. quod rei probauit euentus. Nam tertia die mane, me ſedente, & fuſum apprehendente, tantus dolor ſubito corpus meum inuaſit primo in interioribus, vt non eſſet pars corporis, in qua non punctiones horribiles ſentirem: ſecundo non aliter mihi videbatur, niſi quod continue igniti carbo-*
C *nes capiti meo ſuperfunderentur: tertio in cute corporis, à vertice vſque ad plantas pedis non fuiſſet ſpacium acus, vbi non fuiſſet puſtula ſanie repleta. Sicq; in his doloribus eiulando, & tantummodo mortem optando vſq; ad diẽ quartum reſtiti. Tandẽ maritus dominæ meæ, vt ſtabulum quoddam intrarem iniunxit. At ego paulatim incedendo, eo præcedente, dum ante oſtium ſtabuli eramus: Ecce, inquit ad*
D *me, pecia panni albi ſuper oſtiũ ſtabuli. At ego, Video. tunc ille, quantum potes remoue, quia forte melius habebis. Tunc ego, quantum potui, vno brachio me ad oſtium tenente, cum altero peciam apprehendi. Aperias, inquit Dominus, & conſidera diligenter ibi repoſita. Tunc, vbi peciam ſolui, plura ibi incluſa repperi præcipue autem grana quædam alba, ad modum quo puſtulæ inerant corpori meo,*
E *ſemina quoque & legumina, quorum ſimilia nec edere poteram aut intueri, cum oſsibus ſerpentum & aliorum animalium intuita ſum. Et ſic ſtupefacta dum inquirerem à domino, quidnam agendum fo-*

a 1. Reg. 16 verſ. 14 15. & 23.

b p. 1. mal. lei. q. 1. cap. 12.

res. vt in ignem cuncta proiicerem iniunxit. Proieci: & ecce ſubito non poſt horæ ſpacium, aut quartale, ſed in momento, vt res illæ in ignem fuerant proiectæ, omnem ſanitatem priſtinam recuperaui.]

Idem ſubdit. *Mulier quædam maritata & honeſta acceſſit, & iuxta iuris formam vt ſupra depoſuit. Retro domum (inquit) habeo viridarium, eſt & illi cõtiguus hortus vicinæ meæ. Vnde, cum quadam die tranſitum fieri ex horto vicinæ ad viridarium meum non abſque damno perſpexiſſem ſtans in oſtio viridarii, & apud me ipſam conquerendo, & querulando, tam de tranſitu, quam de damno: vicina ſubito ſuperuenit, & an ſuſpectam haberem inquiſiuit. At ego territa, propter malam eius famam, nihil aliud, niſi hæc verba, protuli, greſſus in graminibus damna demonſtrant. Tunc illa indignata quia ad eius forte beneplacitum, me litigioſis verbis cum ea implicare nolebam, abſceſſit cum murmure, & verba, quæ protulit, licet audirem, intelligere non potui. Poſt paucos vero dies ingens infirmitas mihi incidit, cum doloribus ventris, & acutiſſimis torſionibus à latere ſiniſtro verſus dextrum, & vice verſa quaſi duo gladii eſſent pectori infixi, & ſic die noctuque clamoribus vicinos omnes alios inquietaui, & confluentibus hinc inde pro conſolatione, accidit, vt lutifigulus præfatam vicinam & maleficam adulterino flagitio habens in amaſiam, ſimili modo viſitationis gratia accedens, & infirmitati meæ compatiens poſt verba conſolatoria abſceſſit. Sequenti tamen die feſtine rediit, & inter alia conſolatoria ſubiunxit: Experimentum capiã an ex maleficio vobis hæc infirmitas contigerit, quod ſi ſic repertum fuerit, ſanitatem vobis recuperabo. Accepto ergo plumbo liquefacto, & me in lecto recumbente, plumbum in ſcutellam aquæ plenam ſuper corpus meum appodi-* A *ando infundit, &, vbi quædam imago & figura diuerſarum rerum ex plumbo congelato apparuiſſent, ecce, inquit, ex maleficio vobis hæc contigit infirmitas, & ſuper limen oſtii domus vna pars maleficii continetur. accedamus ergo & illis amotis melius ſentietis. ſicq; maritus meus cum eo pariter ad tollendum maleficium accedunt, & lutifigulus limen eleuans marito iniunxit, vt manum in foueam, quæ ap-* B *paruerat, mitteret, & quæcunq; inueniret extraheret, quod & fecit. Nam primo imaginem quandam ceream in longitudine vnius palmæ, vndique perforatam, habentem duas acus ex aduerſo per latera, ad modum quo ipſæ punctiones à ſiniſtro latere vſq; ad dextrum & è conuerſo perſenſerat, extraxit: demum pecias panniculorum diuerſas & plurima, tam grana quam ſemina, & oſſa, continentes. Sic-* C *que illis in ignem coniectis ego conualui, ſed non ex toto. nam licet tortura, & punctiones ceſſaſſent, appetitusq; comedendi rediiſſet ex integro, tamen priſtinæ ſanitati vſq; in præſens minime ſum reſtituta. Vnde hoc, quærebam, quod priſtina ſanitas non redibat? Reſpondit, ſunt & alia inſtrumenta alibi abſcondita, quæ inuenire non valeo. Et qualiter prima inſtrumenta repoſita agnouiſſet, dum inquire-* D *rem, reſpondit, ex amore, quo amicus amicorem reuelare ſolet, hæc cognoui.*]

His duobus ſubdit alia multa breuia, nata ex deſiderio vlciſcendi, dum indignantur mulierculæ, ſe ab amaſiis, ad nuptias cõuolantib. deſeri, & vltionem minatę mox exſequuntur. Sed omnem ſuperat admirationem, quod narrat Cornel. Gemma poſt calcem *lib. 2. Coſmocrit.* narrat fuſe caſum Catharinæ E Gualteri puellæ Louanienſis annorum. 15. cuius curationi ipſe præfuit Anno. 1571. quæ, cum obtruſum à gentili & coætanea libamenti fruſtulum comediſſet, in morbi ſymptomata incidit

pro-

proſus prodigioſa, quorum ipſe ſpectator quotidianus, vidit illam eiicientem tot & talia & tanta, vt ipſe crediturus non fuerit oculis alienis. Octauo morbi menſe magno niſu per poſticum eiecit anguillam viuam & perfectam, craſsitudine policari, lõgitudine ſeſquipedali: *cui & ſquama, & oculi, & cauda vniuerſa vt anguillis ſolet. triduo ante quam foras erupit, auditum narrat bis terve in vtero ſonum non ipſi puellæ modo, ſed adſtantibus quoque velut argutum & tenuem ab angue productum: & cum egereret, manifeſte puella retulit ſe ſenſiſſe quod primum exſerto capite ſe retraheret per poſticum, inde cum impetu exiliret. Poſt anguilla, quam mortuam exenteratamque ſuſpenderant, loco ſublimi ab animalibus tuto, repente euanuit. Puella interim cœpit euomere ingentem humoris aquoſi copiam, humano lotio non abſimilem, ſaporis abſurdi. Durauit ea vomitio plus 14. dies, ſingulis profecto exonerans ſuper libras. 24. vel vt vulgo nominant* gheltas *tres: præterea vrinam interea quotidie reddebat bis terve copioſam. Nullus in ventre tumor, nulla in toto corpore inflatio exterius apparebat:* & *ipſa puella potus ac cibi parciſſimi, vix vnum cyathum, vini, aut cereuiſi, liquoriſue alterius potitabat. Eo venit hac aque excreta abundantia, vt ſpatio duarum ſeptimanarum facile amas duas implere potuerit. Poſt hanc aquæ copiam, cœperunt & pili confertim exire per vomitum alui, copioſiſſimi numero, digiti longitudine ſed longiores alii, alii breuiores, eiuſmodi ſane quales annoſis canibus euelluntur: auctaque eſt indies ea pilorum quantitas, vt facile pilas quam plures iuſtæ magnitudinis implere potuerit: eiecit hos omnes magno faſtidio & vomitus difficultate. Interiectis deinde nonnullis, ſucceſſere aliqui vomitus, qui floccos ingentes pilorum eiicerent cum ma-*

A *teria purulenta inſtar ſaniei, interdum
ſimili ſtercori columbino aut anſerino: in
qua colluuie & fruſta lignorum & membranarum
tenuia rudimenta, ſed lignorum partes adeo viua, vt ex candicibus
obſoletis diffractis inæqualiter commnuta portiones viderentur vnguis amplitudine,
alia craſsitie intus fungoſe, foris obducta vetuſtiore cortice nigre. Paulo poſt
cœpit alius vomitus niger vt carbo, dixiſſes atramentum verum vel ſepiæ ſuc-*
B *cum, imo carbones veros minutiſſime tritos atque permiſtos, ſingulis diebus prodeuntes
ad quantitatem lib. 2. aut 3. ſæpiſſime cum pilis tam copioſis, vt nuci iuglandi
includi non poſſent, omnibus albis, prolixis, & durioribus: quæ cum per triduum
ita duraſſent, eiecit ſemel & puri ſanguinis tanquam è vena diſſecta libras duas,
nulli rei alterius generis permiſtas. A vomitu ſanguinis rurſum ſecutus eſt ater, ac*
C *ſi antimonio trito tinctus fuiſſet humor,
omnino liquidus in dies ſingulos fere ad libras 5. aut 6. atque hoc portentum ſeptimana
integra conſtanti, horarum lege ac ſpacio perdurauit. Ceſſauit aliquamdiu
diuinis humaniſq; remediis adhibitis. Interea pilos adhuc, ſed pauciores, gradatimq;
atriores excernebat, imo & breuiores in dies vt cum prius ex flauo ruffeſcerent.
paulatim liuidi, nigri, tandem a-*
D *terrimi ac velut diſſecti in fruſtra minutiſſima per vomitum redderentur. Quãdoq;
cum his & virulentus humor, & craſſus, quandoque ſimillimus limo. Circa
Septembris medium membranæ fruſtra maiora, tanquam ventriculi partes, euomuit:
habebant hæc ſpeciem tunicæ craſſioris. carnoſa, lenta, fractuq; contumacis:
quibus, profecto vt fœtus chorocidi, etiam venarum ductus inarati ramoſa propagi-*
E *ne ſpectabantur, interdum medii palmi longitudine. Has aliæ ſunt è veſtigio
ſubſecuta tenuiores multo, ſed penitus nigra, venarum duntaxat veſtigia referentes mem-*

brana allantoeidi non diſſimiles. Poſtremo
venerunt & tertii generis tunica vaſorũ
prorſus expertes, aliarum omnium tenu-
iſſima, vt locum amnii retinerent. Sede-
rat his alia multo ſubſtantia atque figuræ
ratio: quam in agninis fœtuum inuolu-
cris. Nam huic tenuitati aderat mira ſo-
liditas, figurarum ratio quouis miraculo
maior. Fragmenta illius varia, ſed tria
præ ceteris rara duorum palmorum am-
plitudinem ſuperabant, intertexta ſtriis
profundis ſine epigraphis: quæ ſeſe à ver-
tice ad baſim ſecantes mutuo, cãcellos in
rhombi ſpeciem efformabant. non habeo
cui melius conferam quam cum ſenecta
viperæ: quanquam nihil hactenus à me
conſpectum fuit, cui poſſet merito compa-
rari. Sed hoc in eo præcipue admirandum
quod ſecundum longitudinis ductum, ve-
lut canalis quidam profundior appare-
ret, inſculptus fibris tranſuerſis & raris,
prorſus vt in aſpera pulmonis arteria. E-
rat hæc regio penitus caua & circularis,
in vnius membranæ faſtigio paulatim an-
guſtior, anguini capitis veſtigium repræ-
ſentans, cum apophyſi maſtoeidi, ſeu pro-
ceſſu mammillari: in alterius fine ſenſim
lateſcens neſcio quid ventricoſum & inæ-
quale etiam bifurcato vertici non abſi-
mile, præ ſe ferret. Vniuerſæ partes inui-
cem coaptatæ totius anguillæ longitudinẽ
atque craſſitiem ſatis luculenter expreſ-
ſerant. Illud autem tuberculum papillare
viam fuiſſe reſpirationis exiſtimo, forte
per quam & ſolidis & humidis ad ſui nu-
tricationem neceſſariis veſcebatur. Poſt
quã haſce membranas eiecit, ſecuti ſunt
lapides fere innumeri, quos veſperi ſem-
per ac ſtata horarum periodo magnis cum
tempeſtatib. animiq́; deliquiis eructabat.
Forma fuit eiuſmodi, qua paßim in ve-
tuſtis ædificiorum ruinis ſolet occurrere.
Lapides ſolidi, anguloſi, inæquales, tum
ſpecie, tum magnitudine, quæ ſubinde ad
nucis iuglandis quantitatem acceßit, non

A abſque ſuffocationis diſcrimine manife-
ſto. videbantur quandoque obtecti calce,
& coagmentati varie, vt ab illis, qui pa-
rietibus detrahuntur diſtingui non poſ
ſent. Semel me præſente quendam eiecit
lapidem anguloſum vix cum duplicis ca-
ſtaneæ mole librandum. ſaxum illud ma-
gna ſpiritus contentione proiecit, vt &
vomentem viderim manifeſte, & in lebe-
tem ſonitum cadentis audierim, magno
B horrore cum animi mei, tum turbæ vndi-
que circumfuſæ. E veſtigio magnã quoq́;
ligni portionem pollicis longitudine pari-
ter & craſſitudine, ſed minore difficulta-
te ſecreuit. Erat hoc ſatis poroſum ſtami-
nibus rectis inſigne, cui & commiſſura
quædam inſignior velut per medium to-
tius longitudinis excurrebat. Interea ta-
men, & pili per vices, ſed minores ordine
pauciores, ac nigriores. Acceſſit aliud,
C quod omnem excederet fidem. os enim tri-
angulare ſolidum fores, intus cauum ac
ſpongioſum reddidit, tale vt plane conſta-
ret eſſe fragmentum cruris bubuli, & pu-
ella parens diceret, ſe tale vidiße pridie
in ſuis carnibus iurulentis. Nec mora,
ſequenti die articuli oſſei, tali, digitorum
acies, rotulæ, variæ ſpeciei & magnitudi-
nis prodierunt. Interdum tamen & pili
& lapides intermixti, atque omnium po-
D ſtremo vitri atq; æris portiuncula.] his
narratis, Gemma merito cenſet horum
mirabilium Dei permiſsione dæmone
fuiſſe miniſtrum, qui cauſis tamen na-
turalibus, ordine etiam ſeruato, quoad
potuit, vſus fuit. Idem vellem exiſtimaſ
ſet, eodẽ opere, de muliere alia, quæ flo-
rente ætate per nouem continuos an-
nos infandis doloribus inteſtinorum
cruciata, primũ craſsioris tunicæ rudi-
E menta deiecit, deinde & arboris fruſta
ingentia pleraque pollicis craſsitie, ac
paulo etiam longiora, pariterq; omnia
fere, quæ ad arboream ſpeciem perti-
nerent, folia ſcilicet laurinis foliis non

abſimilia, radices, cortices, etiam quæ tomento alicui incluſos nucleos, nullo tamen veſtitos putamine, præ ſe ferrét. Quod ego mallem ad prodigioſos dæmonum effectus, quam ad naturales morborum παραληρήσεις referre.

Ad eoſdem effectus permittente Deo productos retulerim cruciatus corporeos B. Angelę de Fulgino, quos his verbis deſcribit: *Corporis ſunt tormenta innumera à multis dæmonibus multipliciter excitata. Vix enim credo quod ſcribi poſſent infirmitates & paßiones mei corporis. Nam non remanet in me aliquod membrum, quod non horribiliter patiatur. nunquam enim ſum ſine dolore, ſine languore continuo. ſum debilis & fragilis plena dolore, ita quod oporteat me continuo latere. Non eſt in me membrum, quod non ſit percuſſum, totum & pœnatum à dæmonibus & ſemper ſum infirma, & ſemper tumefacta, & plena doloribus in omnibus membris meis: ita quod cum magna pœna poſſum me mouere, & ſum fatigata iacere, nec etiam ad ſufficientiam poſſum comedere.* hinc diſcis ſanctam hanc viduam fœmineo, vt ob virili, ſexui, exemplum patientiæ propoſitam. *In vita B. Angelæ c. 19.*

De mentis abalienatione perpetua iam docui, dum de philtris differerem, Stiradio quoque potione mens ab alienata à virgine venefica, *libr. 2. Hiſt. Dubrauii.* de modica ad tempus exemplũ non iniucundum auditu narrat Matthiolus in Dioſcoridem *a* de circulatoribus, haud dubie Magis Bohemiæ. *In vinum* (inquit) *radicis cuiuſdam pulverem, cuius guſtatu fauces conuelluntur, immiſcent, &, cui fucum facere volunt, iubent, vt illo in vino intinctum digitum, quaſi prægustandi cauſa ſugat. Tũ illico digitum vino madidum in os inditum, ſibi mordicus, non ſine dolore & clamore, premit inuitus, Interea, perinde atq; blanditiis, mœrentem conſolatur circulator, temporum, carpiq; arterias alio oblinit medicamento: deinde nummum in terram proiectum hortatur vt tollat. Ibi ille pronus, primum ſe nequit attollere, mox vnguinis vi, amens factus, concidit ſtatimq; eius more qui metuit ne mergatur in aqua, natat. ac vociferatur, ſimul ſe fluctibus obrui. Ergo eum erigit circulator, ille: quaſi vlturus iniuriam, primũ maleficum obliquo ac torno intuitu exprobare, mox hominem aggredi videtur: poſtremo fugientem circulatorem perſequi, donec abſterſo tandem illiti medicamenti veneno. recipiat animum ac menti reſtituatur. Vbi autem ad ſe rediit, quaſi qui euaſerit à mari naufragus, capillum veſtimentaq; veluti vela torquere, exprimereq; brachia tergere, & nares emungere, conſpicitur.*] vt ſola vis vnguenti hoc faciat, & non interueniat opera dæmonis, qui fieri queat, non intelligo.

Gentiles idem ſenſiſſe olim, probare poſſumus ex morbis, quos illi diis ſuis, hæc eſt dæmoniis, aſcribebant: vt de *Ceritis*, qui dicti quaſi *Cererictι* δημητρολήπτοι, de lymphatis, Panicis, ſimilibuſque iam tradidi. Ideoque eos, qui fanatici erant, & variis linguis in morbo loquebantur, δαιμονῶντας, vel ab Hecate, aut Heroibus infeſtatos, vocabant. *b* Quare & Leuinus Lemnius *c* tandem dat manum, & fatetur dæmones huiuſmodi cauſas morborum accidentarias eſſe: Qui ſi cauſam accidentariam vocat, extrinſecam, efficientem tamen, nobiſcum ſentit.

b Lucian. in Philopſeu Hippocrates de Sacro morbo

D.

c l. 2. de occul nat. mirac. cap. 1

d Sacræ Philoſoph. c. 28.

Reſtat explicandum, quo pacto dæmon morbos inferat? quod Franc. Valeſius accurate docuit *d*. Nempe illum eſſe cauſam externam, eo quod extrinſecus aduenit corpus inhabitaturus, &

morbos illi illaturus. Si morbi ex materia pendeant, mouet internas cauſas. ſic Melancholicos morbos excitat. Nam principio bilem atram, quæ corpori inerat, commouet, & fuligines in cerebrum, & internorum ſenſuum cellulas propellit. Deinde adauget bilem atram, admotis cauſis exurentibus, vel detento iſto humore, ne expurgetur. Epilepſiam paralyſim & ſimiles noxas infert, per ſucci craſsioris delationem, obturato ventriculo cerebri, vel obſtructis radicibus neruorum. Cæcitatis cauſa eſt, vel ſurditatis, noxia excrementa ad aures, vel oculos coaceruando. Sæpe etiam ad odium, amorem ad alias animi perturbationes inducendas mouet imagines, vt in imaginatione firmius inhæreſcant. Ad corporeas vero affectiones excitandas, ſpirituoſam ex ipſo ſanguine ſubſtantiam deligit, eam ſeparans & expurgans à craſsitie materiæ. deinde ſpiritibus iſtis vtitur, quaſi proximo animæ inſtrumento ad efficacifsimè & velocifsimè agendum, Dico ex rebus venenoſiſsimis eum educere quandam quaſi quintam eſſentiam (vt ex gemmis & auro ſolent chymici) & ea inficere ipſos ſpiritus vitales, & ſic eum malefico morbo imbuere, quod aduertit prudenter Cæſalpinus *libr de dæmon. inueſtigat. capit. 16.* Quod cum fecit, ægre ars humana ſatis celebria & efficacia remedia poteſt vel ſolet adhibere: quo enim hæc materia ſubtilior & tenuior, hoc quoque ad lethum eſt acrior, & efficacior. Solet omnem præuenire medelam. Nec obſtat quicquam, quin hæc ipſa damna inferat interdum per ſe, ſine tali materia, vel interna agente cauſa, ſi impediat vel lædat ſenſationes, vel ſpiritus animales detineat aut ſubtrahat, & aliis mille, quos nouit, modis. Qui vero morbi ab internis cauſis non dependent, ſed ab externo tantum impedimenti nocumento, vel noxio afflatu, vt plurimum per ſe operatur, vt quando inſtrumenta maleficii, vnctiones, ſigna, defoſſa, vel ſimilia, ad ipſum veneficium vim naturalem nullam habent ſed ſunt pro ſignis tantum, ad quæ ex pacto dæmon operetur, quod docuit idem Andr. Cæſalpinus *de operis cap. 17.* tum quoque poteſt per res externas homini vim aliquam facere, vt ille docet *capit. 8.* Veluti cum malefica irata pomum coctum manui alterius ſic fecit conglutinari, vt & acerbiſsimum inferret cruciatum, &, nulla arte, poſſet diſſolui, vel deglutinari, *lege Nicol. Remig. libr. 2. dæmonolat. capit. 4.* Quid ni credamus, cum etiam Catochiten lapidem Corſicum legamus ea vi præditum, vt ſe iunctis corporibus agglutinet, & impoſitas manus detinear? *Solin. Polihiſt.* Quo pacto venefici morbi ab aliis dignoſcendi agam. *lib. 6.*

SECTIO VI.

De mira rerum ſolidarum atque magnarum in corpus ingeſtione & egeſtione.

PRodigioſi ſunt plerique morbi per maleficium illati, ſed omnium prodigioſiſsimus mihi videtur, quando per os vel imum gutturem eiicit æger, ſpinas, oſſa, ligna, ſaxa, fruſta vitrorum, acus; cultros & alia ferramenta, glomos pilorum, pannos, ſetas, cornu lucernæ, & huiuſmodi, quæ, vel comeſtione, vel aliter in corpus immitti potuiſſe

videtur,

videtur impoſsibile. huius exemplum vnum habet Sprengerus *e*, de muliere Zabernenſi, vbi obſtetrix quædam, eo quod ipſam non accerſierat ad puerperium, grauiter irata, noctu cum duabus aliis maleficis ad puerperam acceſsit, & dixit ad vindictam ſe aliqua in eius inteſtina velle immittere, quorum dolorem poſt ſemeſtre duntaxat ſentire inciperet. Dixit, & *ventrem eius manu tetigit: ad quem contactum puerpera videbatur ſibi extrahi inteſtina, & iis immitti quædam, quæ tum oculis dignoſcere nequibat. Poſtea ſexto vix menſe finito, internorum viſcerum tortura ipſam ſubito tam dira inuaſit*, *vt nec* (verba ſunt Sprengeri) *diebus nec noctibus à clamoribus; omnes inquietando, abſtinere poſſet. Et quia deuotiſſima Virginis & Reginæ miſericordiæ exſtitit, & pane & aqua ſingulis ſabbatinis diebus ieiunando: ideo & per ipſius ſuffragia credidit ſe liberari. Vnde & quadam die, vbi opus naturæ perficere volebat, tunc omnis illa immundicia corpore prorupit, & aduocans maritū cum filio dixit: ſuntne res iſtæ phantaſticæ? nonne dixi, poſt dimidii anni ſpacium res iſta cognoſcetur? aut quis vidit vnquam ſpinas, oſſa, ſimul etiam ligna me comediſſe? erant enim ſpinæ roſarum, longitudine vnius palmæ, cum aliis variis rebus innumeris immiſſe.*] Aliud exemplum relatum eſt à Beniuenio *a* de muliere Florentina, tertium à Ioanne Langio *b* de Vlrico Neuſeſſer ruſtico; quartum de puella Leuuenſtetenſi in hiſtoria Germanica, hac de re excuſa anno 1562. tria his addit Nicolaus Remigius *c*. Octauum plane admirandum & cui refellendo, nullæ nugæ, nullæ calumniæ, nullæ phaleræ vitiligatoris VVieri, ſuffecerint, adſcribam ex vita S. Petri Tarentaſii, à Gaufrido conſcripta *d*, his verbis, *S. Symphoriani dicitur caſtrum Lugdunenſis Eccleſiæ, paucis ab vr-*

c in Malleop.2.q.1.c.13.

de ad- n. ... epiſt ... . dæ- plat. ... Su- om. ,2

A *be milliaribus diſtans, vbi vir fidelis & religioſorum fidelis ſedulusq; ſuſceptor, magnæ conuerſationis pariter & opinionis Abbatem, ad hoſpitium ſuum aliquando, quaſi vim faciendo, pertraxit. huic iuuencula erat filia miſerabili incommoditate laborans. Egerat enim quædam mulier malefica, per nequitiam inuida ſocrus inducta, vt lãguore tabeſceret deſperato, nec viri ſui præſentiam, nec aſpectus vllatenus toleraret.* B *Affectione muliebri genitrix perſuaſa, vt ſatanas ſatanam eiiceret, famoſum quendam maleficum accerſiuit. Adfuit, explorauit, agnouit, & mulierculam aſſerens inferratam, terit arborum cortices, pocula verbis & herbis infecta propinat, mordet etiam dentibus proprüs brachium miſeræ mulieris. Res mira, res noua, res* (*ni fallor*) *hactenus inaudita. Ab illo quidem languore conualuit:* C *ſed interdum, ex corde procedere ſentiens velut acus, cruciabatur atrociter, donec per morſuram brachii, quam nulla cicatrix obduxerat, acus educeret vis occulta. Crudele remedium, ſed huiuſmodi congruebat auctori. Plures in hunc modum quam triginta per temporum interualla prodierant: quædam, vt vulgo dicitur, excapſetæ, quædam admittendis filis idonea foramina præferentes.* D *Præterea prædictus Abbas ad domum, vbi hæc agitabātur, aduenit. Celebris eſt perſona; cuius hoc opus & alia non indigna admiratione narrantur: ſed parcēdū adhuc ſuperſtiti, & nomē credidi reticendū. Huic pater anxius miſerabilem exhibet fil.ā, nec ſine lacrymis lugubrem explicat tragœdiam. Eadem hora fit fides dictis, & ſentiens acum mulier gemebunda deplorat. Iam peruenerat ad foramen, ſolitus iā præceſſerat cruor, iam cœperat apparere,* E *iam particula eius exierat. Et accedens vnus ex fratribus laicis, eidem Abbati deſeruiens, cruentam extraxit, annis pluribus ad teſtimonium conſeruandam,*

Orat Abbas, & locum vulneris tangens in virtute fidei pollicetur, nec ferrum vl tranec chalybem inde proceſſurum. Factum eſt: ſed mutata materia eſt, malitia necdum prorſus exſtincta. Cœperunt lignei ſudes paruuli, quales vulgo brocas appellant, ex quercino robore, vel fraxinei, pro ferreis acub. egredi, craſsiores ſpinis & modice longiores. Nec vnius tamen omnes, ſicut nec acus fuerant, longitudinis vel craßitudinis erant. Sedecim B *in hunc modum intra annum & paucos menſes ex muliere ligna prodierunt. Adfuit demum Reuerendus Petrus Antiſtes, cui diuinitus ſeruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier miſſarum ſolemnia celebranti, ſicut præceperat veſpere præcedenti. Eadem hora ſeptimum decimum lignum ex muliebri corpore egreditur, quod ſub oculis omnium ſacellanus extraxit. Confitentem itaque mulierem præſul abſoluit, & ſacram ei tradens Euchariſtiam ab omni deinceps cuiuſcunque materiei progreſſu iubet eſſe ſecuram. Sic ab omnibus iam præſtigiis liberata adhæſit viro, filiosq; procreauit. Et vt dicitur, hodieque ſuperſtes, virtutem prædicat, quam in ſeipſa feliciter meruit experiri. Petrus de Fraxineto, dicitur pater, notus, etiam honoratus inter conuicaneos ſuos: vt ſi quem dubium nouitas tanta reddiderit, probare forſitam liceat, quod credere detrectarit.*] Hactenus Gaufridus Abbas Altætubæ, cui Ciſtericenſes & Claraualenſes Abbates negotiũ dederunt vitæ huius conſcribendæ; cum Romanus Pontifex Lucius eis mandaſſet, vt eam fideliter conſcribi curarent. Sed Monachus fuit ſcriptor, inquient aduerſarii, credo l plus fidei mererentur mendaciſsimi ipſorum Miniſtri & Prædicantes. Cæſa. pin. *de in veſtig. dæmon.* Contigit autem (ait) *hoc anno Piſis hæc vidiſſe multis ſpectantibus. Quædam à dæmonibus obſeſſa, ſæpius, modo inter adiurandum, modo poſtea eiecit corpora, & magnitudine & forma per ſe, ineptiſſima, vt deuorarentur, clauos ferreos prælongos, oſſa lapides, globos laneos, carbones, aliaque multa in culcita autem, ea regione, qua thorax incumbebat, præcipue qua cor, globuli multi reperti ſunt ex plumis affabre efformati diuerſis figuris, ſed plurimi inſtar roſarũ perpetuis plumarũ tenuiſſimarum ordinibus, nunc filo implicitι, nunc ſolo glutine, alia genera reperta ſunt in ceruicali qua caput reſidebat.*] Quid multa? ſuperiorib. annis Duacenſi cuidam, & Inſulenſi ancillæ ſimilia ferme acciderunt. Exemplorum ſat habemus, cauſam ruſpemur, quæ ſat abſtruſa & abdita.

Primum fateor, quædam in corporibus humanis ſolere interdum ex prauis C humoribus coaleſcere, vt ſunt tophi, lapilli, capilli, oſcilla, conchylia ſpinę, glomi pilorum & quæ talia potuit dæmon in ipſis vlceribus, vel in corporis partium congruis finibus procreare, quod naturaliter fieri poſſe, conſentiunt veteres nouitiiq; medici *e*. Norunt mecum multi Comitis filium, qui, ante annos ferme nouemdecim, Luxenburgi, in vrina lacertulas ſatis magnas eiicie- D bat, quod etſi plerique vxoris eius adulteræ (quam & occidi per ſicarium ille poſtea iuſsit) veneficio tribuerent, potuit tamen naturaliter contingere, ex humorum corruptione, & renum vitio, Mulier illa Caluini ſectæ erat addicta, & miniſtro familiarior, quam oportebat, ideo nec à moribus, nec ab inſtituto aliena fuit vulgi ſuſpicio.

e Gale. li... ad Gla... um. Cel... us l. 5 c. 6 ... ius. ... c. 100 ... uin. Lemn... l. 2. de oc... ul. nat. ... mirac. ca... Ale... Bene... 1. 2. & ... Anat. A... B... ſupra ... taio ca... 18 24...

Secundo puto non poſſe naturaliter E in corpore humano generari, ex vlla putrefactione, acus, cultros, forfices & huiuſmodi metallica artificioſe conformata. quia calor naturalis, niſi plurimorũ annorũ ſpacio, nõ videtur metalla ... b

gigni

gignere poſſe: multoque minus, ſic fortuito ad certam analogiam atque diſpoſitionem artificioſam, videntur tam varii humores conuenire poſſe: niſi Democriteam & Epicuream reuocemus inſaniam, ex fortuito atomorum concurſu cuncta conſtruentem. Neque adhuc legi, qui hāc vim naturæ tribueret.

Tertio, dico hæc omnia multis modis dæmones per maleficos operari poſſe. Etenim primo poſſunt ſic ſenſib. illudere, vt quis putet iſta in corpus ingeri, vel egeri: cum tamen reuera dumtaxat dæmon cultros veros, & huiuſmodi reliquam, quæ euomitur, artificioſam materiam, quæ in ægri corpore numquam fuerat, vel etiam ipſos humores, qui eiiciuntur; faciat apparere cultros, & reliqua illa, vel etiam aerem ſic condenſet, & coloret *f*: quod veriſimillimum eſt contingere, quando res illæ, quæ viſæ ſunt ſolidæ ac denſæ, paulo poſt cernuntur euaneſcere. Præterea poſſunt, citra fictionem, res huiuſmodi per dæmonem in os occulte ingeri, vnde mox eiiciantur; poſſunt etiam aliis corporeis partibus inſeri & includi. Negat id V Vierus, homo fronte nulla; licet non videam, cur neget. teſtantur enim medici & chirurgi fide digni, quorum nonnullos *a* ipſe laudat, talia ſibi viſa ex corporibus excerni, vel exſecari, & ea manibus contrectaſſe ſeſe. Eos vero omnes ad vnum decipi contendere, quid eſt, niſi ſtrenue pudorem totum exuere? ex modis immittendi, quos comperio, duo tantum mihi placent. Primus eſt, quem nō prætermiſit Binsfeldius *b*; vt profundo dęmon ſomno demergat hominem, & ſenſum doloris eximat, tum dextre incidat membrum, & materiam illam duram imponat, denique eadem ſubtilitate vulnus adeo conſolidet, vt nulla cicatrix vel veſtigium relinquatur,

A quod periti chirurgi nonnunquam faciunt.

Dices fortaſsis, vt hæc queat in partibus carnoſis & facile dilatabilibus, & promptę conſolidationis, quarum exempla recenſet Nicol. Remigius *c*; non tamen id poterit in aliis, quibus illa facilitas non eſt propria, v. g. in inteſtinis, orificio ſtomachi, gutture, arteriis, & talibus organis, quæ anguſta valde
B ſunt, nec dilatantur, niſi ad functiones ſuas naturales: vel etiam, ſi ſectione diuiſa fuerint, non poſſunt reuniri. *Reſpondeo*, difficilius quidem in his id contingere, abſolute tamen poſſe vt in aliis. licet enim nobis incognita ſint medicamenta, iis conſolidandis & reuniendis idonea, dęmoni tamen illa ſunt notiſsima. Præterea quamuis ſponte ſua non dilatētur, niſi ad naturales ſuos effectus, vi tamen aliqua adhibita, poſſunt extra conſuetum ordinem dilata-
C ri & comprimi. cuius rei duas hiſtorias ad finem faciendam attulit teſtis oculatus, chirurgiæ laude clarus, Ambroſ. Paræus *d*: prior eſt, de ſtudioſo, qui cū ſpicam germinis deglutiuiſſet, eaque in pulmones per τραχεῖαν deſcendiſſet, natura illam tranſuerſis pulmonum lobis illæſis, integris etiam coſtarum muſculis, & quæ ſuccingit eas mem-
D brana incolumi, integram expulit. poſterior eſt de opilione, qui ſemipedalem cultellum, cui corneum erat manubrium craſsitudinis pollicaris, in fauces à prædonibus ore aperto adactum, ſex ſolidos menſes, in corpore retinuit, & tandem nata in inguine vomica, inde chirurgus extraxit. At neceſſarium plane fuit, per anguſtiſsimos meatus
E quoſque à faucibus in inguen cultrum peruenire. His tertiam narrationē Remigius addidit de morione; qui, apud Armoricos, mucronem gladii tres digitos lōgum per os in fauces adactū, duo-

f hoc volū[...] ſemper in his accide[...] [...]e Grill. de [...]ortileg. q. [...]. & Car[...]an. d. c. 80 [...]e variet.

[...]rallian. [...] c. 6 Be[...] [...] de ab[...] mor. & [...]t. cau [...]a. 14. & [...] Lang [...]ſt. 38. [...]rtam [...]æ de [...]lleet, [...]nani[...] [...]tam [...]e. & [...]dict. [...] cita[...]

[...]4. C. [...]ef q. [...]cl. 6

c lib. 2. dæmonol. c. 4.

d lib. 2. chirurg. c. 17.

decimo poſt die, per anum egeſsit. Nõne culter iſte, per tot ſpiras inteſtinorũ ſubtiliſsimorum, & per illud, quod à re ipſa vocatur *inteſtinum tenue*, fuit deuolutus? Neque in his vlla vnquam malefici mentio vel ſuſpicio fuit. ſi naturaid potuit & caſus, cur ex propoſito id adnitens nequeat ille mille artifex ſolertiſsimus?

Alter modus eſt Silueſtri Prieratis, quem recentiores quidam ſunt ſecuti, *e* ſcilicet dæmonem peritia pollere, res ſolidiſsimas diuidendi & comminuendi partes in minutiſsimas, etiam inſtar pulueris, & eas iterum vniendi, applicatis, ſicubi opus, naturalibus actiuis, idque tam præpropere & ſubtiliter, vt cernentium oculi nequeât, ob nimiam motus celeritatem, quidquam horum aduertere; ideoq; putent homines ea integra immitti & emitti. Hi duo modi probabiles ſunt.

e Silu. verb malefíciũ q. 5. Coſmas Philiarchus de off Sacerd p. 2. l. 3. in tract. primi præcepti Decalogi.

Valde miror tertium quendam, tam multis placuiſſe *f*, cum ſit plane improbabilis. Volunt iſti à dæmone poros corporis extendi, per eos deinde duriora hæc & maiora inſeri: & poros rurſus concludi: quorum apertione iterata demum, quando dæmoni videtur, intruſa expellantur. Sic aiunt à fulmine ſine læſione poros vaginæ penetrari, laminamque gladii chalybeam liquari. ſic iactu lapidem ſub aqua recondi, nec manu retracta viam cerni, per quam lapis in aquam penetrarit. Supponit hæc opinio corporum penetrationem eſſe naturalem, cum Buridano, quam Diuus Thomas, Scotus, Durandus, & alii, melius philoſophantes, contendũt, à ſolo Deo perfici poſſe. hoc ergo primo peccant. Si dicant corporeas hic dimenſiones, ſiue corpora non penetrari: incredibilem quandam dilatationem pororum, etiam in partibus corporis non raris, coguntur excogitare: cum

f Paracelſo l. de occul. philoſ. Baroni Lichtenbergio l. de præcipuis Magiæ articul. Ludou Milicchio l. de Magico dæmone, & Nic. Remi. d c. 1. li. 3.

A tamen iſti pori tam ſint natura anguſti, vt ſine inſigni læſione diſtrahi non poſſint. Nec ſimile quidquam in illis, quæ pro ratione adferunt, diſsimillimis reperitur, fulmen quiddam eſt ſubtiliſsimum & tenuiſsimum, ea præditum vi naturali, vt duriora atque reſiſtentia conſumat, mollia vero & cedere facilia ſine læſione *g* tranſmittat: at ferrum, ligna, lapides, res ſunt ſpiſſæ, duræ, & minime aptæ ſic ſe in poros inſinuare. A-

g Seneca l. 3. nat. q. lib. 2. Iſidor. l. 13. Etymol.

B qua corpus eſt liquidum, humidum, tenue, fluitans, cuius rei ſolidæ cedens loco, capax etiam liburnarum: rerum, quę iniiciuntur, impulſu condenſabile, & iis exemptis aptum viſua ſtatim coire & reuniri; vtque, ſine partium ſeparatione, condenſatur; ſic, ſine earũdem noua medicina, rareſit atque extenditur, quæ quam ſint ab humani corporis C membris aliena, *vel pueri norunt, & qui nondum ære lauantur.*

SECTIO VII.

De maleficio deuouendi.

SVppono, quod Catholicis certum eſt, *energumenos à dæmonibus ſæpe inuadi, & poſsideri, vel obſideri:* hoc eſt D dæmones in hominum ingredi corpora, & ſimul poteſtatem aliquam eos vexandi ſeu affligendi accipere: ambo enim requiruntur, vt quis ſit energumenus; qua de re docte, poſt Mengum, & Polyd. Pet. Tyræus *h* diſſeruit. ſic homines dæmoni tradendi poteſtatem conſtat olim Apoſtolos habuiſſe, ex S. S. *i* & alios quoque ſanctos homines vt olim, E ſic & olim, ſic & hodie eam à Deo accipere, qua non niſi prudentiſsime, & cum magna caritate atque iuſtitia v rantur; haud difficulter probaretur, ſi huius loci foret. An vero dæmones, eos quos poſsident energumenos, ſic po-

h Mengus ... dæmon. Polydor. ... de exorci... Tyræus ... pus de dæmon... *i* Cor... Timot... *k* vide T... ...critis q...

ſideant, vt eorum corpora, ipſimet ſubintrent, poſſet quis dubitare, eo quod B. Ildegardis *in libris reuelat. ſuarum* ſcribat ſe de quadam energumena in vera viſione vidiſſe, *quod ipſa permiſſione Dei quadam nigredine & fumo diabolicæ congloboſitatis obſeſſa erat & obumbrata; quæ totam ſenſualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec ea eleuato intellectu ſuſpirare permittebat: velut vmbra hominis, aut alterius rei, vel fumus oppoſita obtegit & perfundit: vnde hæc rectos ſenſus & actus perdebat, & inconuenienter ſæpius clamabat ac faciebat. Et me cogitante & ſcire volente quomodo Diabolica forma* (id eſt ſubſtãtia) *hominem intraret, vidi & reſponſum habui, quod diabolus in ſua forma, vt eſt, hominem nõ intraret; ſed eum vmbra & fumo ſuæ nigredinis obumbrat & obtegit, ſi enim forma illius hominem intrare: citius membra illius ſoluerentur, quam ſtipula à vento diſpergatur. Quapropter Deus non permittit, vt hominem in ſua forma intret. Sed ſupradictis perfundens, ad inſaniam* & *inconueniẽtia euertit,* & *per eum, quaſi per feneſtram vociferatur,* & *membra illius exterius mouet, cum tamen in eis in forma ſua interius non ſit, anima interim quaſi ſopita* & *ignorante, quid caro corporis faciat.)* Sic illa apud Theodoricũ Abbatem, *eius vitæ l.3.c.20.* Sed hic locus oſtendit veriſsimum eſſe dictum Theologorum, ſæpe eos, qui aſſueuere multis reuelationibus etiam veris, putare ſe habere per reuelationem; quod habuere per diſcurſum opinionemque. Indicant hoc multa. *Primo* quia principio vere tantum deſcribitur obſeſsio, non poſſeſsio. *Secundo* quod inquiſitio hæc parum erat neceſſaria, & ſatis curioſa. *Tertio* quia ſuſpectum eſt, quod ait Deum non permittere vt diabolus ſecundum ſuam eſſentiam, vt ſolet eſſe in

A ſuo loco, corpora poſsideat. communis enim Theologorum diſtinctio hoc diſcrimen ſtatuit inter *obſeſſos* & *poſſeſſos,* quod in his ſit dæmon, vt erat in ſtatuis idolorum, nonnunquam: & hoc indicant inflationes & multa alia quæ in poſſeſsis cernuntur. *Quarto* quia ratio nulla eſt. nec enim forma dæmonis ſiue ſubſtantia eius ſpiritualis ipſi corpori contraria ſic eſt, vt illud ſtatim de-
B ſtruat, etiamſi nolit, ſolo ingreſſu. *Quinto*, quia non ſemper anima ſopita eſt, quando dæmon energumenum vel obſidet vel poſsidet, vt apparet, quia videmus ſæpe illos omnium recordari quæ egerint. *Denique* ſancti & Theologi omnes ſic ſemper locuti & opinati fuere, vt dicerent, dæmonem corpus arreptitii intrare, & ab eo exire. Non quidem id ſubire, vt informet, vel tanquam pars eius (quod vocant) corpus
C integret; ſed tantum vt loco, vel inſtrumento organico vſurus, vt fuſe explicat Epiſcopus Abulenſis, *in 7. Exod. q.* 16. Rectius itaque dictum à Cæſario *l. 5. ca. 15.* dæmones non vniri animæ ſubſtãtialiter, nec in ipſa eſſe anima, ſed applicatione tantum, & oppreſsione per energiam ſeu operationem animæ adeſſe, & ſic homini vniri, & ei quaſi illabi. allegat Gennadium, *l. de Eccleſ. dog-*
D *mat. cap. 82.* hoc tenentem: tamen corpori ineſſe ſicut in loco poſſe, & in cauitatibus eius latere, nunquam Gennadius negauit, & expreſſe Cæſarius ex S. S. confirmat. non enim recte dicitur exire, niſi quod intus fuit. Saluator autem iubet de corpore dæmones exire, *Matth. 5. verſi, nono.* Intus ergo fuere. Reſtat nunc vt quæramus, *an male-*
E *fici poſsint* & *ſoleant ſic alios deuouere, ac dæmoni quaſi mancipare?* Multorum confeſsionibus conſtat eos id putare, fatentur enim ſe dæmones in brutorum vel hominũ corpora immiſiſſe; &

ipſi

ipſi dæmones cum exorciſantur id ſolent prætexere, ſe à tali vel tali immiſſos. prætermittam, quæ recentiora ſũt, à Remigio & aliis allata, duo tantum adſcribam ab iis commemorata, quorum fides reiici nequit. Anaſtaſius Nicenus *a* de Simone Mago: *multos* (ait) *tentantes eum dicere præſtigiatorem: cũ eos eſſet allocutus, & deinde conuiuij prætextu bouem ſacrificaſſet*, & *eos conuiuio excepiſſet, variis morbis, & dæmonibus eos ſubiecit.*] Diuus Hieronymus *b* nobis proponit dæmonem à B. Hilarione eiectum, quem magus in virginem immiſerat, *Perducta* (inquit) *à parentibus ad monaſterium ſeni traditur, vlulante ſtatim & confitente dæmone. vim ſuſtinui. Inuitus abductus ſum. Quam bene Memphi ſomniis homines deludebam! ô cruces! ô tormenta, quæ patior! Exire me cogis, & ſubter limen ligatus teneor. Non exeo: niſi me adoleſcens, qui tenet, dimiſerit. Tunc ſenex, Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina ſtrictus teneris. Dic. Cur auſus es ingredi puellam Dei? Vt ſeruarẽ, inquit, eam virginem. Tu ſeruares, proditor caſtitatis? Cur nõ potius in eum, qui te mittebat, es ingreſſus? Vt quid, reſpondit, intrarem in eum, qui habebat collegã meũ, Amoris dæmonem?* &c.] En vt magus immiſerat dæmonem vere: & ſic opinor etiam multa eorum, quæ narrat Anaſtaſius, à quo Glycas *p.* 1. fuit eadem mutuatus; & inprimis de quo nunc agimus, Deo permittente, potuiſſe vere à Simone Mago patrari: quare Annalium *c* ſcriptori eruditiſsimo, nequeo aſſentiri, qui mira illa Simonis ab Anaſtaſio prodita, iudicat tantum fuiſſe impoſturas, hominibus per imaginem & viſum oſtenſas, cum nulla veritate conſiſterent. ſunt enim in iis multa, quæ & poſſe & ſolere contingere, lib. præcedente *de Dæmoniaca Magia* ſatis copioſe oſtendimus. Anno 1581. in Viuareſiæ oppido Annonaio, fuit malefica nomine *Boyarona*, quę varii plures cuique, non vno modo dęmones immiſit, quibus grauiſsime diuexati fuere. In his filius & filia illius fuerunt, quos nucibus alteri paratis, ſed more puerili abliguritis ab ipſis qui deferebant, ſingulos tribus dæmonibus poſsidendos mancipauit. Similia factitabat ſtrix alia dicta, *la Gochonne*: ita vt illis tum partibus cuncta plena fuerint, per maleficia votiua energumenis. Narrat oculatus teſtis vir doctus & prudens Claudius Charon. *l. de Antichriſto reuelato Nota* 1. fatetur hoc fieri ſolitum Bap. Codronch. medicus *l.* 3. *de morb. malefic. c.* 7. Hæc autem immiſsio malorum ſpirituum, non prouenit à facultate cogendi; quæ nulla Magis competit, in dæmones. Nam vel ſponte dæmones ex pacto obſeſſum vadunt, finguntque ſe obtemperare: vel inferiores dæmones ad id adiguntur, à dæmone ſuperiore volente hac in re malefico gratificari. Vtroque tamen caſu Dei permiſſio requiritur, vt cauſa ſine qua nõ poſſet hoc fieri: permittere vero Deus id conſueuit non niſi ob graue aliquod obſeſsi peccatum *d*: non raro propter parentum iratorum imprecationes, quarum tria exempla ſuggerit Ioa. Cęſarius *e*. Ait Ouid. de Medæa, *Deuouet abſentes.* Et experimento compertum eſt hodie pleraſque ſtriges cum dæmone pactas vt cuicumque diras imprecentur, bruto vel homini confeſtim illi tabe lenta incipiant tentari, vel alio interitu de medio repente tollantur. Nec irritam hanc vt plurimum earum deuotationem plurimis exemplis docet Remigius *lib.* 2. *cap.* 9. 10. & *tribus ſeqq.*

(:)

a in SS. q. 23.

b in vita S. Hilarionis.

c tom. 1. anno 68.

d vide T... æum d... ver. c. 29.

e ... ſ. exem... 11. 12. & ...

SECTIO VIII.

De maleficio ligaminis.

NVllum hoc frequentius hodie eſt maleficium: adeo, vt in aliquibus locis vix audeat quiſquam clara luce matrimonii ſolemnia celebrare, ne quis malus coniugum votis illudat. Id ſi fit, quia, quo pauciores adfuturi, & rei conſcii fuerint, hoc plurimum inſidias effugiunt, nihil ad hunc tractatum pertinet cautela huiuſmodi: ſi, quod antelucanos conatus magicos, minus pollere credunt, res ſuperſtitione non vacat. Sed ad ipſum maleficium veniamus. Solent malis verbis hominem reddere (vt Canones loquuntur) frigidum & maleficiarum: hoc eſt ad actum coniugii inidoneum. Hoc illos poſſe & ſolere probatur, tum auctoritate canonum *f*, tum communi ſententia Theologorum *g*, tum praxi Eccleſiæ, quæ ſic affectos poſt triennii experientiam irritam, & adiuncta ſeptem teſtium iuratorum manu, ſeparare conſueuit *h*. tum ex opinione Rabbinorum veterum, & Boroſi qui exſtat) exiſtimantium à Chamo tali damno multatum Noemum fuiſſe: tum exemplis mox referendis, & experientia quotidiana: tum denique ratione: poteſt hoc fieri naturaliter, caſtratione, eliſione, ruptione, deſiccatione, infrigidatione & ſimilibus ex cauſis, quas cum norit dæmon, poterit illis vti. confirmant id Hiſtorici, & poëtæ. Deinde fit ſæpe, vt qui cum vna nequit, queat cum aliis, vel qui cum cæteris poteſt, cum vna non poſſit, item vt non poſſit cum ea ſola, quam maxime amat & deperit. item, vt, ablato dumtaxat ligamine, fiat potens, qui prius nihil poterat, cuiuſmodi varietas ex naturali cauſa nequit prouenire. prouenit ergo ex ſupernaturali ſeu prodigioſa. non diuina: ergo angelica. non bonorum angelorum opera: ergo malorum.

Modis ſeu formis ad hoc diabolus vtitur pene infinitis. ſane auctor Dæmonomaniæ plures quinquaginta reperiri ſcripſit: Quidam magi, ſolummodo ligulam, certis cum verbis prolatis, nectunt, ſed dæmon interea maleficium perficit, & ſiue virum ſiue fœminam reddit impotentem. tam in fœminas, quam in viros graſſari vere dixit Ananias *i*, ſed tamẽ facilius & frequentius in viros cernimus hoc malum ſerpere, fors, an quod vbi plus operæ & inſtrumentorum requiritur, facilius ibi aliquis defectus & impedimentum occurrit? an quia cum plures ſint maleficæ, quam malefici, pluribus viris nocetur? ligari autem poſſe volunt plerique vel in diem, vel in annum, vel in æternum, aut donec nodus ligulæ ſoluatur.

A viris doctioribus ſeptem traditas inuenio cauſas proximas huius impotentiæ, quibus cauſis dæmon abutitur. *prima* eſt quando coniugem alterum alteri reddit odioſum, vel inuicem ſane odioſos facit, per calumniam ſuſpicionemve, aut morbi alicuius immiſsionem: ſicuti cum vel Venus, iuxta Steſichorum, vel Medea, iniecto pharmaco fecit, vt omnes fœminæ Lemni grauiter ore olerent, ſicque illas mariti ſunt aſpernati: Medeæ facinus vult eſſe Myrtilus. *lib. rerum Lesbicar. 1.* *k* aut id faciunt phantaſia turbata, ſic vt aliquid in compare vehementer odioſum vel formidabile ineſſe credant: ſic Valazca *l*, Libuſſæ Boëmæ famula, mulieres à virorum amore per veneficium adeo auertit: *vt coniuratione inita, ſuos quæque maritos,*

f c. ſi per …ortiarias, …q. 1. & …co tit. ex … de frig. … malefic. …in 4. de …D. Tho. …q. 58. …a. & a-…itati ab …iquez …de ma-…c. 8. …lauda-…m. de …& ma-…de P. …q. d. c. …& c.

i lib. 4. de nat. dæm.

k Natalis Mytholog. l. 6. c. 7.

l Æneas Siluius in hiſtor. Bohem. & Bap. Egna. li. 5. c. 2.

ritos, fratres, patres, filios vna nocte interfecerint, mox arce Viſſegradenſi obſeſſa, Primiſlai regis exercitum ad internecionem fere ceciderint.] Aliquandò faciunt, vt inuicem quidem ament ardentiſſime, ſed quando ad copulam ventum, ſubito accenſi odio, alter alterum cædat, vel vnguibus laceret, quod genus & Theologi *d*, & Iuriſconſulti *e* nouerunt. tunc dæmon primo accendit ardorem libidinis propoſita forma coniugis, vt concupiſcibili: & quando venitur ad amplexus, tunc proponit vt odioſam & exitialem, faciens vt membra generationis appareant vel magnitudinis prorſus incongruæ, vel formæ horribilis aut ſupra modum fœdæ. *Secunda* cauſa eſt, quando corpora impedit, ne queant ad ſe mutuo appropinquare, & ſic ea diuidit, vel detinens ea in locis diuerſis, vel cum conantur iungit, phantaſma aut quid aliud iniiciens intermedium. ad prius videtur pertinere illud Propertii *f*.

d P. Henri. de Sacramen. l. 12. c. 8. n. 2. Soto 4. d. 34. a. 3. Iaquer. flag. ca. 12.
e auctor dæmonoma. & auctor. lib. de Lamiis l. 2.
f l. 1. eleg. 12.

Inuidiæ fuimus. quis me Deus obruit? aut quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?

Pertinet ad poſterius, quędam narratio, plena admirandæ nouitatis, cuius fides penes auctores ſit. narrat ex Vincentio Belluacenſi D. Antoninus *g*, Romæ temporibus Henrici tertii Imp. fuiſſe iuuenem quendam locupletem & nobilē, qui recens vxorem duxerat, & ſodales ſuos opiparo conuiuio nuptiali exceperat. Exiuere in campum à prandio luſuri pila. Sponſus, ludi dux, pilam poſcit, & ne excideret annulus ſponſalitius, inſerit eum digito ſtatuæ Veneris æreæ, quæ in proximo erat. omnes vnum petebant, ſic cito defatigatus ipſe à ludo ſe-

g Vincent. li. 26. hiſt. Antonin. p. 2. ſum. hiſt. ti 16. c. 7. §. 4.

A ceſsit, & ad ſtatuam rediens, annulum recepturus, ecce, videt digitum ſtatuæ vſque ad volam manus recuruatum, & quamtumuis conatus annulum recuperare, nec digitum inflectere, nec annulum valuit extrahere. Redit ad Sodales, nec illis ea de re quicquam indicauit. Nocte intempeſta cum famulo ad ſtatuam reuertitur, & extenſum vt initio digitum repperit, ſed ſi-
B ne annulo, iactura diſsimulata, domum ſe confert ad nouam nuptam. Cumque thorum genialem ingreſſus, ſponſæ ſe iungere vellet, ſenſit impediri ſeſe & quiddam nebuloſum ac denſum inter ſuum coniugiſque corpus volutari. ſentiebat id tactu, videre tamen nequibat. hoc obſtaculo ab amplexu prohibebatur. audiebat etiam vocem dicentem, *Mecum concum-*
C *be, quia hodie me deſponſaſti. Ego ſum Venus, cui digito annulum inſeruiſti, nec reddam. Territus ille tanto prodigio* (inquit Antonin.) *nihil referre auſus eſt, vel potuit: inſomnem duxit noctem illam, multum ſecum deliberans. Sic factum eſt per multum tempus, vt quacumque hora cum ſponſa concumbere vellet, illud idem ſentiret & audiret.*
D *Erat ſane alias valens, & domi aptus & militiæ. Tandem vxoris querelis commonitus, rem parentibus detulit. Illi habito concilio, Palumbo cuidam, præsbytero ſuburbano, rem pandunt. is autem erat Necromanticus, & in maleficiis potens. Illectus ergo promiſſis multis, compoſitam epiſtolam dedit iuueni, dicens: Vade illa hora noctis ad*
E *compitum, vbi quatuor viæ conueniunt, & ſtans tacite conſidera. Tranſient ibi figuræ hominum vtriuſq; ſexus, omniſque ætatis & conditionis, equites & pedites, quidam læti & quidam triſtes, quicquid audieris, non loquaris. ſeque-*

tur illa

tur illa turba quidam ſtatura procerior, forma corpulentior curru ſedens: huic tacitus epiſtolam trades legendam, ſtatimq́; fiet, quod poſtulas. Ille autem iuuenis totum impleuit, prout edoctus erat. Viditq́; inter ceteros ibi mulierem in habitu meretricio, mulam inequitantem, crine ſoluto per humeros iactato, vitta aurea ſuperius conſtricto, auream virgā gerentem in manibus, qua mula regebat, præ tenuitate veſtium pene nuda apparebat, geſtus exſequens impudicos. Vltimus dominus turbæ terribiles in iuuenem oculos exacuens, ab axe ſuperbo ſmaragdis & vnionibus compoſito, cauſas viæ ab eo exquirebat. Nihil ille contra, ſed protenta manu epiſtolam ei porrigit. dæmon notum ſigillum non audens contemnere, legit ſcriptum: moxq́; brachijs in cælum eleuatis. Deus, inquit, omnipotens, quamdiu patieris nequitias Palumbi præsbyteri? Nec mora, ſatellites ſuos à latere mittit, qui annulum extorquerent à Venere. Illa multum tergiuerſata, vix tandem reddidit. Ita iuuenis voti compos, ſine obſtaculo, potitus eſt diu ſuſpiratis amoribus. Palumbus autem vbi dæmonis clamorem ad Deum audiuit de ſe, intellexit ſibi præſignari finem dierum. Quocirca omnibus membris vltro truncatis miſerabili pœna defunctus eſt, confeſſus coram populo Romano inaudita flagitia.] Hæc ille. in cuius verbis & maleficium vides diuiſionis, & curationem neſandam per aliud maleficium, & ſeriam malefici pœnitentiam.

Tertia cauſa eſt, ſi ſpiritus vitales prohibeantur tranſire ad membra generationis, & ſic ſeminis deciſio impediatur, de quo impedimento, recte Ioan. Maior. diſſeruit *a*.

Quarta eſt, ſi ſemen prolificum exſiccetur & ſubtrahatur.

A *Quinta*, ſi virga viri flaccida fiat, ſaltem quando quis vult actum matrimonii exercere. de quo Ouidius, *Quid vetat & neruos magicas torpere per artes?* Petronius: *Forſitan rediret hoc corpus ad vires, & reſipiſcerent partes veneficio, credo, ſopitæ.*

Sexta, ſi qua naturalia alia pharmaca applicentur, quibus vis patrandi quouis modo tollatur. hæ cauſæ vulB gatiores cunctis fere notæ & obuiæ ſunt apud Doctores *b*.

Septima cauſa eſt rarior nempe muliebrium locorum obſeratio, vel nimia coarctatio: aut viri genitalium retractatio, abſconſio, vel vera ademptio. De virili huiuſmodi calamitate, narrationes varias ſui temporis proponunt Sprenger. & Remig. *c*. Quoad retractionem & abſconſionem fortaſsis illa C naturaliter fieri poſſet, quanquam dubito, & inclino in negantem partem: ademptionem conſtat eſſe ſemp merum præſtigium, licet alibi, vt in auium nidis apud Sprenger. malefica membra illa oſtentet: nec enim aliter poteſt iſta tollere, quam homines, ſectione aut ſimili ſeparatione, adempta vero non magis poteſt reſtituere, quam D homines. Sunt ergo hi modi quoad viros, præſtigioſi. Quoad mulieres, ſicut ex naturalibus morbis coarctatio hæc oriri poteſt, ſic etiam à dæmone cauſari. idq́; opinor tam de arctitudine in oſsibus, quam de arctitudine in carnoſitate *d*.

Dixi duplex eſſe impedimentum. vnum quoad omnes, ſic inuenio maleE ctatum Siluanum ab vxore apud Tacitum li. 4. ann. & Aurelium apud Zonaram to. 2. & forte Amaſim Regem Ægypti *e*: aliud quoad vnam duntaxat perſonam certam, hoc vocant. Dd. maleficium reſpectiuum: ita legimus

b Palu. & Sot. add. d. 34. Siluest. verb. maleficium. q. 6. Abulen. in cap. 19. Matt. q. 90.

c p. 2. mal. q. 1. c. 7. Remig. li. 2. dæmonolat. c. 5.

d de vtraque egerunt Vict. Sot. Ledeſ in d. 34. & Henriquez li. 12. ca. 7. nu. 5.

e Herodot. lib. 2.

affectum Theodoricum Regem, qui poterat cum concubinis, cum vxore ſola non poterat *f*. idem de quodam Eulatio. refert greg. Turonenſ. lib. 10. ca. 8. Sic Galeacius Sforciæ fraude tactus fuit, ne matrimonio Iſabellæ Aragoniæ potiretur *g*.

Dixi ſecundo, impedimentũ quoddam eſſe temporarium, quoddam perpetuum: perpetuum vocans, quod vſque ad mortem duraturum, nullo naturali remedio, nec alias licite, auferri poteſt. Scio cum gloſſa *h*, quoſdam negare à diabolo vllum huiuſmodi perpetuum impedimentum induci poſſe: ſed ſcio quoque hoc gloſſæ dictum communiter à Canoniſtis & Theologis doctioribus *i* reiici: vt repugnans ipſius contextus menti, licet non verbis. Deinde cur non, vt ſemel, ſic ſæpius poterit dæmon impedire copulam? cur vt ſæpius, ſic non & poterit toties quoties permittit Deus? Denique falſum eſt gloſſæ fundamentum, ſemper ab auctore maleficii illud tolli poſſe: poſtea *libr. vlt.* docebimus, aliquando non poſſe maleficas ſanare, quæ nocuerunt. Nec dubitarim plura poſſe dæmonem deſtruere, quam reparare. Quid ſi membrum præſciderit? non magis illud valebit reſtituere, quam vitam ſemel ademptam. Ex his puto facilę (lector) intelligis temere Mich. Montanum *lib. 1. des eſſais ca.* 21. adimere hæc maleficia dæmoni, vt adſcribat viribus imaginationis. poteſt illa impotentem aliquem ad res veneris reddere, nemo negat, verum effectus tam varios ac multiplices vni adſcribere imaginationi, nec Oreſtes quidem duxerit in dilucidis interuallis. Quis locus imaginationi in alias valido, & cupido, & ſperante ſe poſſe, imo non dubitante: prima vice, qua ſpe fallitur.

Vltimo loco huic maleficii generi videtur annumerandum, quod refert Saxo Grammaticis, his verbis *k*, *Mares in vrbe Karentina*, (apud Rugianos) *cum fœminis in concubitum admiſſis, canum exemplo, cohærere ſolebant: nec ab ipſis morando diuelli poterant. Interdum vtrique perticis è diuerſo appenſi, inuſitato nexu ridiculum populo ſpectaculum præbuerunt.*] Sane iis, qui feræ, & non homines. hominibus enim tam acerba hominum calamitas, non cachinnos, ſed ſingultus, ſed lachrymas excutiat. Hei! quid peccata non merentur? quid nõ vltionis clementiſsimo Deo extorquent, fieri poteſt, vt dęmonum hîc opera intercesſerit & Deo, illa vt carnificum vtente manu, hoc ſupplicii diriſsimi genus à commeritis exegerint. q, ſi in adulteros, & cõcubinarios hodie ſimilia iudicia exerceantur, quæ ptícæ ſuffecerint? plures ſane continentiã amarent, & obſcænas libidines auerſarent. Fieri etiam poteſt, vt meræ dæmonis præſtigiæ fuerint. ſi non fuere pſtigiæ, vix eſt vt naturalis ratio reddi queat: niſi dicas & viſcoſitatem ſeminis, & diſpoſitiones membri, quæ in feris ſic cohærere ſolitis inſunt, in hos homines à dæmone introductas: quod puto eius induſtriam & vires non ſuperare.

Quid ſi & Salmacis fons maleficum quid habuerit iniectum? ſane, quod Strabo *libro* 14. de illo refert μαλακίζουσι τοὺς πίνοντας, ex eo bibentes malaciſari: id ego non tam ad mutationem in Hermaphroditos *l*, quam ad emaſculationem, & (vt Varro loquitur, alio tamen ſenſu) mulierationem retulerim, Hæc enim hominibus illis à Chriſti lege & fide alienis, qu[...]

f Paul Æmyl. in vita Clotarii.
g Frã. Guicciardin. in hiſt. Ital.
h in c. requiſiſt. &c. ſi per ſortiarias 33. q. 1. Cardi. ibid.
i Abb. & alii ad tit. de frigid. & malef. Nauarr. conſ. 1. l. 4. tit 15. Abulenſ. d. q. 90. Mag. in 4. d. 34. & ibi. D. Tho. a. 2. Duran. Paluda. Richa. Maior Soto. Vict. vterque Ledeſma, Palac. & alii citati per Henriquez. d. c. 8. §. 2. lit. O.
k l. 14 hiſt. Danor.
l vt Ou[id] l. 4 Me[tam]or.

neceſſaria conſecutio (nefas!) videbatur, vt qui agere nequiret, pati inciperet. Beneficium hoc inter cætera fidei Chriſtianæ non minimum; quod cum dæmonum cultu portentoſa hæc dæmonum ſuaſu & hortatu crimina paganiſmo inolita, tandem pleriſq; in regionibus prorſus exoleuerunt.

SECTIO IX.

De maleficio odij.

HOc vſum Valaſcam ſupr. oſtendi, & agnouit Arnobius lib. 1. contra gentes. Addam alia. Godſcalcus Hollenus Auguſtinianus *Præceptorij ſol. 20. lit. A.* ſic ſcribit: *Noui mulierem, quæ voluit facere diuortiũ inter duos ſe mutuo amantes, propter quod deberet ſalariari. Scripſit in chartulis duos characteres ignotos, cum alijs tamen deuotis verbis, & dedit chartulas vt portarent: & tamen nulla ſequebatur diuiſio. Secundo ſcripſit hæc eadem in caſeo, & dedit illis ad comedendum: & accepit poſtea pullum nigrum, & diuiſit per medium obtulit vnam partem diabolo* (certo ſacraficii ritu) & *aliam dedit ad comedendum illis duobus, tunc ſequebatur maximum odium inter eos: ita quod vnus alium videre non poterat. Vnde hoc niſi quod dæmon habuit tunc offertorium ſuum?* ſic ille. Cenſeo hoc maleficii genus reſpexiſſe poetam, cum inducit dæmoni quandam dicentem.

Tu potes vnanimes in prælia mittere fratres.

And. Cæſalpin. *de inueſtigat. Dæmon.* c. 10. ſcribit ſolere maleficas ſub limine vel in angulis domus capita ſerpentum & pelles defodere ad odium conciliandum. Sed hæ quiſquiliæ ſigna tantum ſunt pacti conuenti. Nam odii maleficium auctorem habet dæmonem. Nec enim naturalia pharmaca poſſent aliud, quam hominem atro turbidoque ſanguine, & quadam melancholia graui afficere: item humores nimis adumis adurere, vel frigus noxium inducere. vnde oriatur quædam ferocitas, moroſitas, crudelitas, & miſanthropia in vniuerſum, qualis eſt in iis qui lupina inſania laborãt. Poſtea dæmon hoc odium dirigit in certam perſonam, omnes odio oportunas imagines phantaſiæ obiiciens, & velut ob oculos ponens, & in memoriam reducens. cum amaritudinis miris modis cauſiſque, adeo vt cum illa recurrunt animo, vix queat homo non grauiſsime irritari, & excandeſcere, etiam in illos, quos hac perturbatione deſinente eſtlictim amat. Huius maleficii memorabile exemplum narrat Io. Bapt. Codronchus *lib. 3. de morb. maleſ. c. 8.* ſic ille; *In oppido Sepino ditionis Neapolitanæ erat quidam Iacobus nomine, cuius vxor tantum odium cum eo exercebat, vt à primo die, quo inter ipſos matrimonium contractum fuit, ſimul habitare non potuerint: tantum abeſt, vt ſeſe inuicem copulauerint, Et, ſi quãdo Iacobus ad vxorem accedere voluiſſet, tanto furore ac rabie percita vxor erat, vt ſe per feneſtram potius præcipitem daret, quam illum perpeti poſſet. Quod cum cuidam religioſo viro ab ipſis hoſpitio recepto narratum eſſet, de hac re dubius & ad fidem præſtandam difficulter ſe habens, experiundi gratia illicò mulierem accerſiri iubet, eiuſq; maritus in interiorem ædium partem ſeſe abdidit, ne eius præſentia vxor ingredi renueret. Venit mulier: quæ de odij ſui cauſa contra cõiugem interrogata, ſuam vicem prius, miſerumq; fatum cum deploraſſet, ſe nullam inquit eius rei rationem reddere poſſe. quin abſentis mariti*

A *tanto deſiderio & amore ſe flagrare dicebat, vt id verbis exprimere nequiret. Cum autem ad illum alloquẽdum & videndum accedere vellet, illicò imaginationi ſuæ, tot deformitatibus, & turpitudinibus, totq́; horribilib. monſtris maritum depictum apparere, vt mortẽ prius ſubire vellet, quã illum ferre: aſſerens, quod eius anima tota omnesq́; vires, & ſpirituum partes in maritum, tanquam in oblatum malum, & ſui perniciem fe-* B *rebantur. Rurſus eo abſente eiuſdem deſiderio æſtuare ſe aiebat. De cuius mulieris verbis, cum bonus ille Sacerdos periculum facere vellet, dixit mulieribus eam comitantibus, vt illam circũ pedes, & brachia circum lectum valido fune in crucis modum vincirent, quo maritus, omni repugnantia remota, expeditũ acceſſum ad eam haberet. Verebatur enim* C *ille Sacerdos, ne ob deformitatẽ aliquam celandam mulier ſe ita affectam eſſe ſimularet. Vxor deniq; ſe ob mariti deſiderium ligandam tradidit, rogans, vt ad ſe maritum admitterent. Quo ingrediente, nullæ vnquã furiæ tam immanes viſæ ſunt, nulla fera tam efferata, nulla bellua tanta rabie & furore concitata, ei ſimilis inuenta fuit: ſpumam ex ore emittebat, dentibus fremebat, oculos contorquebat, totumq́; corpus velut furijs agi-* D *tatum ac dæmonibus plenum videbatur. Mulieresq́; ibi aſſidentes retulerunt eius ventrem ac ſtomachum funib. contortis, ipſis tangentibus, refertum viſum eſſe, totamq́; cutim vt flagris cæſis redactam. Nec furendi finis factus eſt, donec maritus concertationis labore defeſſus, & illius miſericordia motus illinc exijt. Et tandem poſt tres annos mulier quædam* E *in veneficijs verſata, quæ Iacobi matrimonium cum illa vxore grauiter moleſteq́; tulerat, maleficium quod patrauerat ſoluit. Et ita Iacob. vxore potitus eſt: & inde in ſumma pace atque ocio tranquilliſſimè vixit.*]

Huc pertinet *maleficium obliuionis*, quo fit vt viri vxores ita negligant, vt videantur earum nõ meminiſſe. Rem exemplo declarabo, duobus teſtibus iiſdem illis comprobatam. *In oppido Hetruriæ Sangeminianenſi iuuenis quidam adeo perditè veneficam mulierem adamauit, vt formoſam alioquin & honeſtam vxorẽm vnà cum filiis reliquerit, & cum pellice, ſuorum immemor vitam eo vſq; traduxerit, donec vxor de maleficio monita eo conceſſiſſet, & clam maleficij inſtrumento perquiſito, inueniſſet ſub lecto bufonem ollæ incluſum conſutis oculis: eo igitur abrepto & ſolutis oculis poſtea cremato: confeſtim vir ſuorum recordatus, tanquam è ſomno ſurgens ad vxorem & filios reuerſus eſt:*] Condronch. d. l. 3. c. 6. Cæſalpin. c. 10. de dæmon. inueſtigat.

SECTIO X.

De incendiario maleficio.

NOn animum inflammant modo, ſed & corpora, & domos, & oppida: vt facile appareat æterni ignis eſſe alimenta.

CoronaCreuſæ nota eſt, quam munere impio Medea concremauit, ex aſphalto humectiore & ſulphure pharmaco inunctam volunt Cælius *lib.* 15. *A. L. cap.* 13. & Venetus Natalis *lib.* 6. *Mytholog. cap.* 7. quaſi horum tanta vis eſſe potuerit, vt modica inũctione totam Regiam Corinthi corripere poſſet: cur non naphtam medicam addidere? vis nonne eius efficacior? cur non *inſopibilis*, vt vocat Martianus, *perennitatis igniculos Lemnii Fabri*? cur non flammiuomi pecoris Æethæ? cur non ſemina flammæ Meduſeæ? cur non

c[illegible]a

cuncta quæ Tragicus commiſcentē facit Medeam?

Piæ ſororis, impiæ matris faciem
Vltricis Althææ vides.
......tu nunc veſtes.
Tingue Creuſæ, quas cum primum
Sumpſerit, imas vrat repens
Flamma medullas. ignis fuluo
Cluſus in auro latet obſcurus,
Quem mihi, cœliqui furta luit
Viſcere fœto: dedit & docuit
Condere vires arte Prometheus.
Dedit ac, tenui ſulphure tectos,
Mulciber ignes. & viuacis
Fulgura flammæ de cognato
Phaetonte tuli. habeo media
Dona Chimeræ. habeo flammas
Vſto Tauri gutture raptas,
Quas permiſto felle Meduſæ
Tacitum iuſsi ſeruare malum.

Omnia quidem hæc fabuloſa, ſed efficaciſsima ad extinguibile incendium opinabantur vulgo: poeta vero gnarus vim illam à dæmone ex pacto ſe exſerturam, concludit prece ad Hecaten (magorumNumen)

Adde venenis ſtimulos. Hecate,
Doniſq; meis ſemina flammæ
Condita ſerua. quo pacto condita & clauſa: vt ſolent hodie. initio impune contingas, & adſpectu nihil vel ſenſu ignitum.

......fallant viſus
Tactuſq; ferant ..... quid interea, an ocioſa?

.....meet in pectus
Venaſq; calor. ſtillent artus
Oſſaq; fument .... ita fit, & omnia amburuntur.

Illic quid mox. *Auidus per omnem regiæ partem furit,*
Vt iuſſus, ignis, iā domus tota occidit:
Vrbi timetur. vnda flāmas opprimat?
Et hoc in iſta clade mirādum accidit:

A *Alit vnda flammas, quoq; prohibetur magis,*
Magis ardet ignis: ipſa præſidia occupat.

Nemo hîc adeo Philoſophus ſit opinor, quin maleficam vim agnoſcat. Ne fabulas opinemur, faciunt quæ recens gemina cōtigerunt, prodita à Nicolao Remigio. *lib*, 2. c. 13. Leherij quędam ſaga cui nomen Iana Nigra Armacuriana

B obnixè quiddam à Franciſca Huyna contenderat, quod cum impetrare nequiret, in deſiderium vindictæ exarſit. Nam *accepto* (inquit) *à dæmone linteolo, quo erāt inuolutæ minutiæ quædā inſtar fœni deſecti, admonita eſt clam illud depouere in Huynæ ædes, ac properè faceſcere. Fore enim vt non multò poſt flammā corriperet ſubito, vnde illæ cum omni ſupellectile cōſumerentur. Linteo-*

C *lum igitur glomo obuoluit, ac Huynæ, tū forte aliquid in furnaria agenti, venale offert, in telæ qua illam adornare audierat liciū: ſed cum negaret eo ſibi opus eſſe quod ex domeſticis operis ſperaret plus ſatis ſibi futurum. Nihilominus bona illa in piſtorium lacum, qui prope erat, abiecit: addensſe, ſi tū id vſui eſſe non contingeret, cum vellet, reſtituturū. Ac vix*

D *pedem extulerat, cum deflagrare cœpit cella illa farinaria, quæ depoſitum glomum continebat, deinde vniuerſa domus adeo præcipiti ardore atq; incendio, vt nullum ei remedium ſatis mature adſerri poſſet. Res vtriuſq; diſertà atq; ſeparata aſſertione, ſimul & ipſo euentu fidem ſibi apud omnes indubitatā vindicauit.*]

Minus latens incendium, ſed pernicioſius fuit, quod ita deſcribit Eraſmus Roterodamus, & etiam Lycoſthenes

E *in Prodigijs* teſtatur ille ſic in Epiſtolis: *Oppidum eſt in Heluetia, nomine Schiltach, quod 4. Idus Aprilis anno 1533. totum ſubito conflagrauit, eiuſque*

incendij cauſam, quantum illius loci municipes apud Friburgi magiſtratum, (quæ vrbs illinc abeſt octo milliaribus Germanicis) renunciauerunt, talem fuiſſe rumor eſt. Dæmon ſibilo ſignum dedit è quadam ædium parte. Caupo ſuſpicans eſſe furem, aſcendit, neminem reperit: Sed idem ſignum rurſus ex alto cœnaculo redditum eſt. & huc conſcendit caupo, furem perſequens. Cum nec illic quicquam appareret, ſibilus auditus eſt è faſtigio fumarij. Ilico tetigit cauponis animum, eſſe dæmoniacum quiddam. Iubet ſuos eſſe præſenti animo. acceſſiti ſunt Sacerdotes duo. adhibitus exorciſmus, reſpondit ſe eſſe dæmonem, rogatus quid illic ageret, ait, ſe velle eruere oppidum. Minitantibus ſacrificis reſpondit, ſe pro nihilo ducere minas illorum. quod alter eſſet ſcortator vterq; fur. Aliquando poſt mulierculam, qui cum habuerat cõſuetudinem annis quatuordecim: cùm interim illa quotannis cõfiteretur, & acciperet Euchariſtiam: ſuſtulit in aerem, impoſuitq; fumarij faſtigio: tradidit ollam: iuſsit, vt inuerteret, inuertit, & intra horam totum oppidum combuſtum eſt.] Hæc ille, Nec admodum multi ſunt anni cum per Rhenanũ tractum incendiarij quidam graſſabantur: qui in aliorum domibus, gladium, haſtam, ſcipionem, vel quid aliud caloris aut ignis expers deponebant: atq; mox poſt aliquot horas inde prorumpens flamma, quaſi ex malleolis, ædes abſumebat.

QVÆSTIO V.

Quibus perſonis malefici queant nocere?

CVm Draco ille antiquus vſque ad iudicij diem manſurus ſit legatus, *a* nemini poteſt nocere, niſi cui Deus permiſerit, & quantum permiſerit. D. Leo, *Et cum eis* (inquit) *nihil amplius in quenquam liceat, quam iuſtitia diuina permiſerit, quæ dignatur ſuos aut corrigere diſciplina, aut exercere patientia agunt, tamen verſutiſsima arte fallaciæ, vt ex arbitrio propriæ poteſtatis, aut lædere videantur, aut parcere: & multis (quod dolendum eſt) ita per nequitiã ſimulationis illudunt, vt quidam illos timeat pati infenſos, & velint habere placatos cum beneficia dæmonum omnibus ſint nocentiora vulneribus. quia tutius eſt homini inimicitiam diaboli meruiſſe, quam pacem.*] Serm. 19. de paſſione Domini. Vt porcos ſubiret, à Chriſto veniam petiit, *b* nec mendaces facere Prophetas Achabi, *c* nec Iobum affligere *d* ſine diuina potuit permiſsione. Hac obtenta, *non eſt poteſtas, quæ comparari queat ei, ſuper terram. e* Quare, cum per dæmonem damna malefici inferant: ſequitur illis omnibus eos nocere poſſe, cui ne noceant Deus non prohibuerit, Defendit autem Deus omnes ſincerè ſperantes in ſe: *liberat eos de laqueo venantiũ, & a verbo aſpero, à timore nocturno, à ſagitta volante in die, ab incurſu & dæmonio meridiano,* & tribuit virtutem, *ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulandi, & conculcandi leonem, & draconem, f* hoc eſt ſuperandi omnem vim, & effugiendi omnes inſidias principum tenebrarum.

Dico igitur primo. *Deo permittente* quod in ſeqq. etiam præſuppono) *fœderatus dæmonis inferioris poſſet nocere dæmonis ſuperioris fœderato, non virtute ſua, ſed acceptæ licentiæ vi: quia dæmon ille ſuperior non poteſt reſiſtere diuinæ voluntati. Alioqui, ſi Deus ſinat eos agere iuxta legem ordinariam, duntaxat poſſunt fœderati dæmonis ſupe-*

a Apoc. 20. v. 2.

b Matth. 8. v. 31.

c 3. Reg 22. v. 22.

d Iob 1 ver. 12. & 2. v. 6.

e Iob 41. v. 24.

f Pſ 90. v. 13.

rioris

rioris nocere inferioribus, vel æqualibus: quia lex ordinaria eſt, qua Deus finit illos agere in inuicem quantum poſſunt: *maleficorum vero robur & poteſtas dependet à potentia dæmonis cũ quo pactum habent.* ſic vetula malefica occidit iuuenculam maleficam, apud Sprẽgerum g. ſic finita ſæpe Magorum certamina cum alterius morte, vt docui lib. præced.

g 1.p.q.2. principali.

2. Frequentiſsime *ſolent nocere infantulis*, Deo id permittente, quoad baptizatos quidem, quia ſic à multis peccatis præſeruati in cœlum rapiuntur felices, ſecuri quod malitia non mutabit eorum intellectum permittit hoc etiam Deus in pœnam parentum, vel ad eorũ probationem, teſte D. Auguſtino h. Ante baptiſmum vero perceptum, non raro permittit illos Deus occidi, ne, propter, actualia peccata, quæ commiſſuros videbat ſi viuerent grauiorem ſibi damnationem acquirant: neque Deus propterea crudelis eſt, aut non iuſtus: quia propter ſolum orginale peccatum mortem merebantur: Sane nondum ablutis vnda ſacra videmus vt plurimum Dæmones inſidias ſtruere, & eorum necẽ gaudere: quia tunc, qui necant malefici, longe grauius peccant, & atrocius Deum offendunt. nam plane innocentes atque innocuos anima ſimul & corpore perdunt, prẽſertim ſi liberos proprios, quos & dæmoni offerre, & occidere ſæpe ſolent ſtriges: ſicut olim faciebãt Cananæi, & cultores Moloch i, & Barbari noſtris temporibus Indi Temixiſtitani. Narrantur in hoc genere infanticidii immania facinora Baronis cuiuſdam Armorici, à Nicol. Iaquerio k, & Sagæ Helueticæ à Sprengero l. Cur vero potiſsimum tam teneræ ætati noceant, multæ ſunt cauſæ. hæc

h li. 21. de ciu. Dei. c. 14.

i Leuit. 18. v. 21. Pſal. 105. v. 37. 4. Reg. 23. v. 10. Ier. 32 v. 35.

k flagelli faſcinariorum ca. 15. l 2. p. 2. q. 1. c. 13.

A ætas eſt imbecillior ad reſiſtendum, eſt incautior ad cauendum: nequit earum conatum deprehendere. vel reuelare, vel accuſare. petunt etiam ab his inſtrumenta maleficiorum. nam perſuaſum habent, ſi certo numero corda infantium exſciderint & comederint, ſe patientiam omnium tormentorum conſecuturas adeo, vt ad confeſsionem criminum perduci non B queant m: conficiunt quoque ex corpuſculis infantium occiſorum famoſum illud vnguentum ſuum, quod Grillandus dicit vocari in Italia, *vnguentum Paganum.*

m Binsfel. in l. multi C. de malef. q. 2.

Dico 3. *haud dubie quando naturalibus veuenis, vtuntur, æque poſſunt (Deo tamen permittente) bonis hominibus nocere ac malis: de facto tamen* C *ſæpius nocet malis & peccatoribus, quã iuſtis & bonis.* Quoniam Deus plus ſæpe iuris tyranno largitur in mancipia, quam in Dei filios & amicos: quibus ipſis tamen interdum nocere permittit, propter maius bonum eorum met, qui patiuntur.

De *iudicibus et iuſtitiæ miniſtris præcipue quæritur an & his nocere queant?* D vulgo decantata, & a nonnullis etiam doctis recepta opinio eſt, ex ſpeciali priuilegio his conceſſo, non poſſe a. hi duabus rationibus vtuntur, vnam petunt ab experientia & euentu, ſed iſta nec perpetua & vniformis eſt, nec nũquam fallit. aliam rationem addit Ananias, quia ſi nocere poſſent iudicibus viderentur aliquid in ipſum Deum iuris habere, quia ius haberent in illos E qui Dei funguntur officio. ratio iſta valeret, ſi abſolute, & non limitate ex Dei permiſsione, id poſſent: nunc quia poteſtas iſta tota pendet à nutu Dei permittentis, parum ſolida ratio eſt. Nonne in ipſum Chriſtum, qui iudex

a Grill. q. 7 nu. 39. Ananias l. 4. de nat. dæm. Rem. lib. 1. dæmonolat. c. 2.

ipſorum dæmonum eſt, potuit diabolus & Iudæi atque Romani eius membra, adeo vt & in crucē egerint? nonne Iob, rex erat & iudex, & tamen priuatus cunctis opibus fuit, & vlcere peſsimo corpus à dæmone obtectus? quis tamen inde inferat, in Deum ipſum aliquid iuris habuiſſe dæmonem? ſane nullus. quia ſciunt omnes, hoc quicquid poteſtatis fuit, id deſuper à Deo Patre luminum fuiſſe conceſſum. Sed & ſic dari dæmoni nunc poſſet à ſummo iudice, & tamen in hunc illi propterea nihil iuris proprii, ſed delegati tantum cōpeteret. Proferuntur quædam exempla, inter quæ Formicarii auctor *b*, *de publica vero iuſtitia* (inquit) *omnes malefici, qui ſupra, & verbo & experientia teſtimoniū dederunt, quod eo ipſo, quo per reipub. iuſtitiæ officiales capiuntur, ſtatim omnis maleficiorum eneruatur poteſtas. Vnde cum ſæpedictus iudex Petrus, antefatū Stadelein, capere vellet per ſuos famulos, tantus tremor manibus eorum incuſſus eſt, & corporibus, & naribus illapſus tam malus fœtor, vt fere deſperarent, an maleficum inuadere auderent. Quibus iudex ait, ſecure miſerum inuadite, quia publica tactus iuſtitia omnes vires perdet ſuæ nequitiæ.*] Niderius itaque cenſuit, non ante hanc vim iudicibus ex priuilegio competere, quam reo capto. Monſtreletus quoq; li.4. Chronicorum de Edelino agens id videtur confirmare. Attamen ſi diuinum priuilegium foret cunctis iudicibus conceſſum, cum Dei perfecta ſint opera, & executionis iuſtitiæ, tam neceſſaria, tamque principalis pars ſit ipſa captura: non dubito, quin & ad illam extenderetur. quare neque ad illudendum ſatellitibus capientibus maleficium valiturum: Arbitror potius hic Petri firmam in Deo fiduciam ei fuiſſe auxilio, quam priuilegiū illud. Quid? quod Sprengerus ipſe refert, & nos retulimus, etiam in ipſo rogo ſententia iudicis damnatam lamiam ſolo anhelitu carnifici lepram intuliſſe, cum ipſa leproſa non eſſet? Et cum Pariſiis ante annos triginta degerem, fama publica ferebat famoſum Magum (quem ſæpe vidi) nomine Magiſtrum Goninū, cum ꝓpter facinora varia ad laqueum damnatus fuiſſet, ſic illuſiſſe iudicibus, vt pro ipſo viderint appenſam patibulo, primi Præſidis mulam. Nihil adfirmo, ſed hoc fama diſperſum ſæpe audiui: certe ille iudicio ſuperuixit.

b lib. vlt.

Prudentius itaque Ananias *c* hoc priuilegium reſtringit ad eos iudices, qui hoc digni nomine, qui Deum præ oculis habentes recte riteque ſuo funguntur officio. nam quos auaritia excæcat, quos trahit ambitio, quos crudelitas vel vindictæ amor agit qui curioſitate adducti perperam multa deſignant, hos, ait, *crebro ſic à dæmone excipi & impeti, vt aliquando necem non euadant, idq; non paucis accidiſſe.* Satis hoc veriſimile mihi videtur, & diuinæ congruum prouidentiæ atque iuſtitiæ, peculiaris tamen priuilegii, ne quoad hos quidem, vllum diploma puto extare. Quamobrem cenſeo, iudicum pietatem, firmitatem fidei, & iuſtitiæ zelum hoc à Deo vt plurimum impetrare: quæ quia deſunt quibuſdam, etiam eos hoc peculiari ſcuto Deus denudans, noxæ exponit. Accedit quod ipſimet dæmones viliſsima hæc ſua mancipia ignibus tradi non modo nō moleſte ferant, ſed frequenter etiam iudicibus quaſi in manum tradant. cur igitur iudici noceat, qui reum damnari & occidi optauit? vnde igitur inquies orta hæc opinio? Duplicis generis hæc

c l. 4. de nat. dæm.

ſunt maleficia. quædam nocendi vim naturalem non habent: talia frequentius vtuntur. quædam vim habent phyſicam exitialem: talia Deus non permittit dæmonem ſagis ſuggerere contra iudices, vicarios Dei: vel ſi talia permittit ſuggerere, facit tamen vt alia illa præferant, aut vt naturalibus nō vt oportet vtantur, atque ita fiant irrita. Quod cum ſæpius expertæ, confitentur ſe iudicibus nocere non poſſe: quibus poſſent: niſi Deus impediret, vel concurſum cum maleficis rebus ſuum cohiberet. *Plura pete ex libr. 5. ſect. 7. litt. D.*

QVÆSTIO VI.

Cur Deus patiatur ſic maleficos rebus ſacris abuti?

QVæſtionem hanc mouet & ſoluit Grilland. *q. 6. nu.* 19. ego hanc non exiguam vindictæ diuinæ partem exiſtimo, punientis hominum peccata, & ſic huius quæſtionis eandem eſſe ſolutionem, quæ eſt ſequentis, præcipuam tamen cauſam puto eſſe irreuerentiam ipſorum Sacerdotum & clericorum, vaſa Domini non eo in honore, quo oportet, habentium, nec ſe ipſos caſtos & puros à labe peccatorum, vt decebat ſanctificatos, exhibentium. ſic enim prouocant in caput ſuū propheticam comminationem d, *incenſum abominatio eſt mihi. Neomenias, & Sabbatum, & feſtiuitates alias non feram. Kalendas veſtras & ſolemnitates veſtras odiuit anima mea: facta ſunt mihi moleſta. laboraui ſuſtinens, auferam ſepem eius & erit in direptionem, diruam maceriam eius & erit in conculcationem. e*] & quæ talia innumera in ſacris litteris.

d [I]ſa. 1. v. 13.
e [Iſa.] 5. v. 5.

A

QVÆSTIO VII.

Cur per maleficia ſic Deus permittat dæmonem graſſari?

COnſuli poſſunt de hac re Tritthemius *q. 5. li. 8. quæſtionum*, & Iaquerius *flagell. Faſcin. c. 18. cum ſeqq.* cauſas eaſdem puto, propter quas ſolet pati hominem à dæmone inuadi & poſsideri. hæ ex obſeruatione veteris B Hiſtoriæ poſſunt multæ colligi, quæ ad duo capita fere poſſunt reuocari gloriam Dei & hominum vtilitatem. Quare non eſt mirandum, *ſi* (vt ait apud Bedam S. Cuthbertus) *tali tormento non ſoli ſubyciuntur mali, ſed occulto Dei iudicio aliquoties etiam innocentes, in hoc ſeculo, non tantum corpore, ſed & mente captiuantur à Diabolo f.*]

f Surius tomo 2. f. 309.

C

SECTIO I.

GLoria Dei hinc augetur in nobis, quia ſic attributa quædam glorioſa Dei nobis manifeſtantur, oſtenditur *Conſtantia* in decretis. quia vt hominem liberum creauit, ita libere ſinit peccare, nec hanc libertatem impedit. cernitur etiam *Suauitas* in gubernando: quia cum etiam dæmoni liberum D arbitrium dederit, violentum videretur ſemper impedire, quod diabolus naturaliter poteſt & optat ſummopere: ideo ſinit illum aliquando id perficere. *Clementia* in genus humanū hinc elucet, quia ſi quantum vult & poteſt diabolus nocere permitteretur, nemo illæſus eſſet, immo & homines omnes occideret, ideo Deus frequentius illi E facultatem nocendi denegat. accedit, quod nec illos ad pœnitentiam recipere dedignatur, qui ſe pactis conuentis & data ſyngrapha dæmoni mancipαrunt. Nonne hæc ſumma eſt clementia, cum vbi abundauit peccatū, ſuper

abundat gratia,& fit miſericordia Dei ſuper omnia opera eius. *Sapientia* elucet, quia cum diabolum Deus vti ſinat, naturalibus ſuis viribus, efficit tamen, vt pater iſte ſuperborum ab imbecillis ſępe homullis,qui quę Dei ſunt ſapiunt, ſuperetur,& vt ad ſordidiſsima abiectiſsimaq; ferenda patiendaq; ſe deiiciat, qui ſolium ſuper Aquilone conatus fuit locare. Præterea Deus, quia ſolet ex malis bonum elicere, vnius peccatum facit alterius eſſe meritum. *Potentia* elucet, quia quando pmittit dæmoni maiora (verbi gratia, aquam in ſanguinem vertere, ranas producere) tamen non ſinit eum perficere minora (v.g. culices gignere) Quod euidenter demonſtrat Deo dæmonem prorſus eſſe ſubiectum & ſublegē, nec quicquam ſine eius poſſe licentia, cui, vt lictor vel carnifex Principi, ſubſeruit ſecundum D. Auguſt. *a*. *Iuſtitia* deniq; probatur, quia delicta hominum etiam in hac vita ſic punit: quod quia homini quoque ipſi expedit, ideo hæc ratio ad alterum quoque caput pertinens, mixta eſt, & in vltimum locum à me reſeruatur.

a com. in Pſal. 77.

Secundum erat *hominum vtilitas*. hæc multiplex eſt? Nam quibus maleficio nocitum, eorum primo patientia exercetur, & conſtantia roboratur *b*, & merita augentur,& homines ad pęnitentiam & Sacramēta Eccleſiæ vſurpanda reuocantur. Secundo fit cuique palam, num Deū diligant, necne (tunc enim qui Deum non diligunt, ad veritas artes confugiunt, qui Deum amāt, illi patienter ferunt, & ſe diuinæ voluntati atque præſidio permittunt *d*. Tertio his vera humilitas acquiritur, vt confirmatur exemplo heremitæ cuiuſdam apud Seuerum Sulpitium *e*. Quarto ſternunt viam facilem ad omne genus virtutum. ſic enim contingit Beat. Iuliano, vt cum fraude diaboli, vtrumque parentem occidiſſet, hæc illi ad meliorem vitam occaſio fuerit, ſicque in virum ſanctiſsimum euaſerit *f*. Nonne ſolet afflictio intellectum dare, & animas à peccatis imminentibus & exitio ſeruare? Quinto ſic fides Catholica confirmatur & propagatur. Nam ſic adſtruitur fides contra infideles & atheos, qui ſpiritus & angelos eſſe negant. nam eos ipſa conuincit experientia. Quia tales erant, Chriſto Domino in terris conuerſante. Sadducæi, frequentior trium annorum ſpacio de energumenis fit mentio, quam toto veteri teſtamento, per tot ſæcula: & quia in Eccleſia primitiua ſimilis fuit error Peripateticorum, idcirco tam multi tunc per dæmones obſeſsi & erepti *g*. Quia hodie atheiſmus ex Caluiniſmi radice repullulat, idcirco tot paſsim maleficorum examina ſuccisa multiplicantur. Deinde contra hæreticorum noſtri temporis perfidiam fides noſtra ſtabilitur, cum videamus dæmonum fraudedata per magos damna, ab eorum Symmiſtis, vt cum Florente loquar, *prorſus nulla remediari*, ſed eo dæmones loco Nouatorum habere adiurationes, quo Iudaicas olim filiorum Sceuæ: hi numero ſeptem, vt ſimiæ ſolent, D. Paulum in exorciſmis imitabantur: ſed inſultans illis diabolus, Ieſum ſe noſſe, Paulum noſſe, ipſos non noſſe inclamauit, & energumenus in eos inſiliens κατακυριεύσαν αὐτῶν ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ſic contra eos præualuit,&, vt dominus mancipia, nudos & vulneratos effugere coegit *h*. Nonne ſic dæmon VVittenbergenſis Lutherum in ſummas anguſtias, & alui profluuium adegit? narrat hiſtoriam oculatus

b Iob. 1. & 2.

c Deut. 13. v. 3 D. Aug tract. 7. in Io. D Leo hom. 19. de paſſ.

d D. Clem. Rom. li. 2. recognit.

e Dial. 1. 14.

f Marulus lib. 2. c. 11. & lib. 4. c. 10. Fulgoſ. lib. 6. c. 9.

g teſtantur id Tertul. in apolog. & lib. ad Scapulam. & D. Cypr. aduerſ. Demetrianū.

h Act. 19. v. 13.

teſtis, tunc Lutheri ſeruator, Staphylus. *i* Nonne ſic anno 1582. Birgellis dęmon parochum Lutheranum cōtempſit & afflixit, quem Franciſcanus facile eiecit? narrat hiſtoriam idem Bredenbach. *k* Nonne prius Auguſtæ Vindelicorum anno 1563. Doctor Simon, Paſtor Catholicus, energumenam liberauit, quod fruſtra plures Miniſtri confeſsionis Auguſtanæ fuerant conati? teſtis eſt idem ille ſcriptor. *l* Nonne Laodunenſis energumenæ ex ore dæmon, Caluinianos irridens, nihil ſibi ab illis timendum clamabat, cunctis audientibus (anno 1566.) quoniam amici eſſent & fœderati? *m* res eſt toti Picardiæ notior, quàm vt negari poſſit. Sane fuit animaduerſum, & quo tempore Lutherus obiit, in Geilâ Brabantiæ, ab obſeſsis dæmones ad Lutheri funus aduolaſſe, & quando (anno 1566.) Belgica fuit iconoclaſtia, tum Geilæ, tum Amſterodami, vt Goeſiis adeſſent, obſeſſos iterum deſeruiſſe? *n* Ipſi viciſsim Caluiniani, grati animi oſtendendi cauſa, Pariſiis in D. Medardi templo, in vitrea feneſtra, qua extremi iudicij imago continebatur, vnicum reliquêre dæmonem rubrum, (quem ipſe vidi;) in D. Pauli Londinenſis æde, ſolam effigiem diaboli, quē D. Michael calcarat, Antuerpiæ in æde ſumma, vidi ſolam relictam ſtatuam diaboli, qui malo ad ſiniſtram latroni inſidebat, Ruremundi ſolum ſimulachrum dęmonis follicularij, qui D. Genoueſæ ſolet appingi, deniq; Lugduni Batauorum, cum excurrerent Franciſcan. monaſterium ſuburbanum euerſuri, quandam, vexilli loco imaginem diaboli prælongo fixam haſtili *o* prætulerunt, vt appareret, cui forent ſtipendiati, cuius auctorati militiæ. Quotidie cernimus Dæmones, male-

i Staph. in abſoluta reſponſ. cōtra Smidel. quo libro qui carent legant Lindani Dubitantiū Dialog. 3. ca. 1. vel Bredēbachii libr. 7. collat. c. 40.

k d. lib. 7. c. 43.

l ſup. c. 42.

m vide acta gallice fidelisſimè conſcripta & non ſemel edita, & Faii Energumenum ſiue Alexiacū.

n Lindan. lib. 1. de fugiend idol. ca. 14. Bredēbachius d. lib. 7. c. 37 & 39.

o Lindanus d. lib 1. c. 15. Bredēbac. ſup c. 38.

ficos, & nouatores, quaſi communibus animis & odiis in Catholicos ferri, grauiſsimos tamen Magorum & diaboli conatus, & noxas; vel illos irritos reddi, vel has aboleri, Catholicis precationibus benedictionibus rebus ſacratis, Sacramentiſque, vt fuſe probabitur poſtea *lib. vlt.*

SECTIO II.

D*Ixi permiſsionis cauſam eſſe peccati, vindictam*, & ſanè hæc frequentiſsima eſt. aliquando ſic punit Deus peccata aliena, ſed hoc rarius. ſi propter B. Eleutherij immoderatam lætitiam, diabolus eius diſcipulum, quem reliquerat, iterato inuaſit, *p* ſic infantulum Diabolus exſtinxit, quia parens detrahentem Epiſcopo libenter auſcultarat, *q* & non raro liberi, eo quod ipſis immeritis mala parētes imprecati fuerint, atrociter à dæmone mulctantur; quod tum ſit ad ſumendam de ipſis parentibus vltionem: exempla præbet Cæſarius, *r* à quo & vnum habes, de marito, cuius exſecratione iniqua permotus Deus, permiſit vxorem eius à dæmone affligi. *ſ* Sed frequentius atq; vt plurimum, ſic per dæmonem Deus punit varia hominum facinora propria, præſertim certa quędam quæ hoc loco enumerari, ad multorum vtilitatem arbitror futurum, vt quos peccati fœditas non mouet, eos atrocitas pœnarum permoueat. *Primum* ergo eſt *ex ſuperbia naſcens contumacia* in eos, quibus iure obedientia debebatur. propter hanc cœlo dæmones deturbati, & Adamus Paradiſo exturbatus, *a* & Nabuchodonoſor ſic dementatus, vt ſe beſtiam credere, *b* & Ægyptij puniti malorum Angelorum immiſsione, *c* propter hanc in parentes puniti illi, de quibus ſic Ioannes

p D. Greg. libr. 1. Dial. c. 10.

q D. Greg. libr. 1. Dial. c. 33.

r libr 5. Miracul. c. 11. & 16.

ſ d. lib. 5. c. 11.

a Gen. 3.

b Daniel. 4.

c Pſalm. 77 v. 49.

Archipresbyter ſcribit *in vita D. Zenobij* Florentini. d *Cum mulier quædam Pagana, & illuſtris, & diues valde in hac ciuitate, mortuo viro, duos ſuperſtites haberet filios, quos delicatiſsimè enutrierat. & ad perfectam illi iam peruenissent ætatẽ, quodam die in iram verſi, matrem propriã pluribus verberib. enormiter flagellarunt. Quod ſcelus ipſa impatienter abhorrens, corpora eorum horrendis imprecationib. deteſtata fuit, genibusq́; procumbens & terram manibus pulſans, Erynnem, cæterasq́; infernas peſtes in rabiem filiorum magno cum gemitu inuocat. Exaudiunt dæmones ab imis tenebris: iuuenes aggrediuntur, illos in furias exagitant; Qui ſtatim vt rabidi canes, mordaciter adinuicem ſua membra corrodunt. Concurrũt famuli, fit clamor ingens, alij funes, alij cathenas ferũt. ligantur iuuenes, nec rabie contineri valent, &c.*] aliud quod paulò poſt accidit, narratur à D. Aug. e & morbi & ſanationis ad reliquias D. Stephani oculato teſte, de decem fratribus, quod vt & parentes, ſic imprecantes, nõ ferre inultum videatis, ex ipſo Pauli libello, quem obtulit D. Auguſtino, præſtat adſcribere: f ſic ergo Paulus ait; *Cum adhuc in patria noſtra Cappadociæ Cæſarea moraremur, frater noſter natu maior grauibus, atque intolerandis communem matrem affecit iniuriis: in tantum, vt ei etiam manus nõ dubitaret inferre. Quod nos omnes filij pariter congregati patienter tulimus; vt ne verbum quidem fratri noſtro pro matre noſtra, cur hoc faceret dixerimus. Illa autẽ fœminei doloris ſtimulis incitata, iniurioſum filium maledicendo punire cõſtituit. Cumq́; ad ſacri baptiſmatis fontem, poſt gallorum cantus, memorato filio ſuo iram Dei imprecatura, properaret: tunc ei neſcio quis, in patrui noſtri ſimilitudi-*

d apud Suriũ 25. Maii tom. 3

e lib. 22. de ciuit. Dei, c. 8.

f exſtat inter ſermones Auguſtini nouos quos Louan. Vlimmerius edidit.

A *ne, vt intelligitur, dæmon occurrit, & ab ea prior, quo pergeret requiſiuit. Cui illa ad maledicendum filio ſuo ob intolerabilem contumeliã, ſe ire reſpondit. Tunc ille inimicus, quoniam in mulieris inſanientis corde locum facile inuenire potuit, vt omnibus malediceret, perſuaſit. Illa autem vipereis inflammata conſilijs ſacrum fontem prouoluta corripuit, & ſparſis crinibus, nudatisq́; vberibus, hoc* B *à Deo potiſsimum poſtulauit, vt extorres patria, & circumeuntes alienas terras, omne hominum genus noſtro terreremus exemplo. Mox maternas preces efficax vindicta proſequitur: eundemq́; cõtinuo fratrem noſtrum ætate & culpa maiorem, tremor membrorum tantus inuaſit, quantum in me vſq́; ante hoc triduũ, veſtra ſanctitas vidit. Seruato autem ordine, quo nati eramus, ante vnũ annum* C *eadem nos pœna omnes corripuit. Videns autem mater maledictiones ſuas ad tantam efficaciam perueniſſe, impietatis ſuæ conſcientiam, & opprobrium hominum diutius ferre non potuit: ſed laqueo guttur aſtringens luctuoſam vitam termino funeſtiore concluſit. Egreſsi ergo nos omnes opprobrium noſtrum non ferẽtes, & communem patriam relinquentes, paſsim ſumus per diuerſa diſperſi.*] D ſequitur poſtea narratio liberationis, poſt diuturnam peregrinationem, & locorum ſacrorum viſitationem. Poſſem addere tertiũ exemplum ex Alexandri Neapolitani ſcriptis. g Nimirũ ſemper implebitur Sapientis prophetia, *Oculum qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum* (LXX. vertunt, *ſenectutem*, Hebr. eſt; *Likkeath*, quod obedientiam ſignificat, ſi deducas è E radice *Iaká*, audire, obtemperare, ſi à radice *Kaua*, ſignificat præſtolari ſeu expectare. noſter ab hac radice deduxit, h & ideo *partum* vertit; quia partus

g li. 4. Genial. dier. c. 10.

ליקהת

יקה

קוה

h vt & Gen. 49. verſ. 10. Prou. 30. 17.

ſiue liberi, eſt ſpes & exſpectatio matrum) *matris ſuæ, effodiant eũ corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.* ad litteram ſenſus eſt, ſuſpendantur in patibulis: per anagogen vero, poſt obitum. imo & in hac vita, fiant partes & præda dæmonum.

Secundum peccatum eſt, *odium proximi ſeu inuidia:* vt enim charitas metatrix eſt Dei, domicilium præparans Spiritui ſancto: ſic vitium illi contrarium, domum inſtruit, & Diabolũ inuitat, ac introducit. religioſi cuiuſdam periculo, id probat idem Alexander: *i* ſed firmius teſtimoniũ nobis Saul præbet, quem idcirco Spiritus malus *k* inuaſit. De odio & vindictæ cupiditate, quatuor exempla ſuppeditat Liſiardus Epiſcopus *in vita S. Arnulphi cap. 24. & 38 & 41. & 42. apud Surium menſe Auguſto.*

i ?.c. 9. *k* 1. Reg. 16. v. 4.

Tertium eſt *carnalis libido, & etiam coniugalis intemperantia;* propter quã licuit Aſmodeo ſeptẽ Saræ ſponſos interficere *l* propter quam ſeptẽ dæmonia Mariam Magdalenam occuparunt, *m* propter quam B. Paulus Corinthiũ inceſtuoſum Satanæ tradidit, *n* & propter adulterium: Michaelis Paphlagonis Imp. Byzantij infœlix caſus, apud Curopalatam. *o* Et quia ad hanc dirigebatur curioſitas ornatus ac diſſolutio exterior, ideo puella illa apud Diu. Hieron. patuit dęmoni per maleficum immiſſo: ideo videmus, in homines libidinoſos & in actum coniugalem, quẽ pleriq; non quo oportet affectu expetunt, nec quo decet pudore & modo exſequuntur, plus licere maleficiis, quam in reliquos peccatores. Ideo curioſam corporis ſui cum ſtatua Veneris collationem, dæmoniaca obſeſſione Deus vltus fuit in alia puella, narrante id B Proſpero. *p* Mundo cordi promiſ-

l Tob. 6. v. 7. *m* Marc vl. ?. *n* 1. Cor. 5. ?. *o* ... vita D ... arion. *p* d- ... mp.

A ſa Dei clara viſio, impuro cordi dæmonis debetur aſpectus & conſortiũ. Valde hominum obſcœnitate dæmon delectatur, & maleficæ omnes Veneris mancipia ſunt, nec inter eas vlla virgo permanet, vt nec inter Caluinianos, & alios hæreticos cœlibatus oſores. Vnde apparet magnam inter Magiam, Hæreſim, & libidinem eſſe cognationem.

B Quando ad ſordes libidinum ſacrilega voti violatio, & ſcandaloſa ſtatus ratione vita accedit, minus mirandum. Sed exemplum tamen dabo, quod etſi recenti ferè memoria multis notiſsimum, ſine horrore tamen nequit memorari. Loci nomen taceo. In Flandriæ comitatu prioratus eſt. Tres ibi nominetenus monachi degebant, re ganeones & concubinarij. ſua cuiq; C erat, nec pudor vllus aderat, ſimul helluari & libidinari. quadam die in ſeram noctem cõpotatione protracta, vnus qui minus ſceleroſus, ſat (ait) Baccho, Ventriq; datum: Deo gratias ſaltem. Ego vero, ſub infert alius procacior, cacodæmoni gratias ago, & agendas cenſeo, cui operamur. Et cum niũ mẽſa relicta, ruitur in cubilia. ſinguli cum ſcorto vix decubuerant, ecce tibi in D triclinium vi ianua reſerata dæmõ magni, atri, & trucis viri ſpecie, habitu venatorio, & cum eo cocci duo paruuli, obambulat, & lectos circumſpicit toruo vultu. deinde horrenda voce, vbi qui mihi gratias egit? adſum, referam. lecto abſtrahit pauitantẽ, & ferme præ metu animam efflantem. traditũ coccis iubet infigi veru, & luculento igne probè aſſari. parẽt prompte aſſatur in-E felix, emoritur planiſsime, cæteri fere præ formidine; aſsi corporis nidore cubiculum impletur. Demum venator ad ſuperſtites ſub ſtragulis trepidantes

 vix vi-

vix viuos, digni vos et iam (ait) pari ſupplicio, nec deeſt voluntas mihi. Vetor vi maiore. Inuitus abeo, & moneo: reſipiſcite, aut manent terribiliora. Diſparent laruæ: nec tamen his aliis animus rediit vel vox, niſi clara iam luce. Vbi ſurrexêre, collegã inueniunt mortuum, & (ne viſum inane putes) plenè aſſum. Haud ſcio an ab aliquot ſæculis quidquam ad exemplum vtilius acciderit: ſcio locum & ordinem, ſed vtrumq; ſilentio inuoluo.

Quarto loco ſeſe offert *iuſtorum virorum, afflictio vel cædes iniuſta & crudelis.* ideo tam grauiter punitus, fuit Ariobaldus Dux Longobardorum *apud Ionam in vita S. Bertulphi, menſe Auguſto.* Boleslaus impius Rex ob necem D. Stanislai. Anathemate ictus amens factus, à canibus propriis fuit deuoratus. *a* Geila vxor Ducis Franconię D. Kilianum iuſſerat occidi. res latebat: ſed Deus auctorem hoc pacto prodidit. *Vnus eorũ, qui ſanctos viros gladio peremerat, ſubitò à dæmone arreptus, ingẽti voce clamare cœpit: Kiliane acriter me perſequeris. Igne enim cõſumor: quod feci, cælare non poſſum. Video imminere mihi gladium tuo ſanguine reſperſum. Talia diu vociferans, & propriis dentibus ſe laniãs, à præſenti migrauit ad pœnas æternas. De talibus quippe ſcriptum eſt.* Duplici contritione conteres eos Domine. *Alter vero cædis Sanctorum cõſcius [...]biem verſus, gladio ſe petijt, effuſisque viſceribus, per tormenta præſentis tẽporis ad æterna peruenit. Quiſnam, Geila, talia cernẽti tibi ſenſus tunc erat? infœlix cruciatib. aucta furebas. Non multo poſt & ipſa bellua, de qua loquimur, cruciatib. arrepta, quantis poterat vocib. clamabat: iuſtè torqueor, quæ ſanctis viris tortores adhibui: Rectè crucior, quæ cruciatus illis paraui. Acriter inſtas Kiliane, ignem accendis Kolinane fomẽta miniſtras Tornane. Sufficiat vobis viciſſe, nimis veſtras vlciſcimini iniurias. A calice dictus es Kiliane, ſed nimis amaram mihi potionẽ infundis. His dictis miſerabiliter torquebatur, ita vt à multis teneri vix poſſet. Tandem cũ magno cruciatu ad cruciatus Diabolo paratos migrauit.*] Hactenus auctor Martyrij B. Kiliani. *b* Item *calumnioſa eorundem accuſatio*, vt de fœmina patet, quæ D. Gregoriũ Agrigentinum fuit calumniata, vt in hiſtoria vitæ eius legitur apud Metaphraſt. *Sur. menſ. Nouembri.* & de alia narrat Cyrillus in vita S. Danielis Stylitæ, quæ virum ſanctũ mendaciter infamarat. [*Sur. menſe Decembri.*] Paulo poſt idem ibi narrat de viro & fœmina & liberis occupatis à dæmone propter patris in ſanctum calumniã. Item *maledictio in ſanctos*, vt in Malachiam, teſte D. Bern. in eius vita.

a Surius in eius vita tomo 7. Maii 8.

b apud Surio. 4 Iul. 8. vide comm̃ẽt. P. Se[...]arii in hãc vitam.

Quintum peccatum eſt *agnitæ veritatis impugnatio*, vt apud Apoſtolum, *c* & in Canonibus: *d* nec non *apoſtaſia à fide*, quod cuiuſdam fœminæ exemplo comprobauit D. Cyprian. *e*

Sextum, his tẽporibus (proh dolor!) frequentiſsimum eſt *blaſphemia* propter quam D. Paulus Alexandrum & Hymenæum dæmoni torquẽdos permiſit. *f* Thomas VValdenſis teſtis oculatus, quæ ipſo præſente acta, circiter an. 1384. narrat in hunc modum; *Hiſtoriam refero, quam ego præſens vidi oculis carnis meæ, in cathedrali Eccleſia S. Pauli Londini, vbi venerandus Gantuarieſis Antiſtes, fœlicis recordationis Thom. Arundelius filius & frater Comitum, pro loco iudicij (aſsiſtentibus ſibi Noruicenſis Eccleſiæ, nunc Præſule Alexandro, & alijs) reſidens Epiſcopali ſede verba quædam & interrogationes proponebat, de fide Euchariſtiæ [...] quendã*

c 2. Tim. 2. v. 10.
d c. vlt. 24 q. 5
e ſerm. de lapſis.
f 1. Tim. 1 v. 20.

ſa

ſartorem, de partibus Vvigorniæ, deprehenſum in hæreſi. Cumq; flecti omnino non poſſet, nec, aliud quam benedictum panem, ſacratiſſimam hoſtiam volebat appellare vel credere, tandẽ iuſſus facere reuerentiã hoſtiæ, reſpondit blaſphemus. Vere, inquit, dignior eſt aranea reuerentia. At ilico de alto culmine tecti deſcendens ingens & horrida viſu aranea, ad os blaſphemi directo filo peruenit, Et dũ ſartor loqueretur, vt intraret per polluta labia aranea, ſollicite laborabat. Adſtitit Illuſtris Princeps Thomas Oxomenſi dux, tunc regni cancellarius, & vidit prodigium. At prædictus Archiepiſcopus ſtatim ſurgẽs cum alys, exponit omni illic collecto populo, quid vltrix manus domini faceret in blaſphemum g.] Nonne veriſimile eſt, dæmonem in araneæ forma, ſic iſtũ miſerum obſediſſe? Sophronius *h* blaſphemiæ in Deiparam inſignem vltionẽ recenſet, hiſce verbis. *In hac* (Heliopoli Phœniciæ) *minus quidam erat, Gaianus nomine, qui in theatro ſanctam Dei genitricem blaſphemans, populo ſpectaculum blaſphemiæ præbebat. Apparuit autem ei S. Deigenitrix: Noli quæſo, noli ita lædere animam tuam. Ille vero rurſus deterius illam blaſphemabat. Vnde ipſa tertio ei apparens, eadem repetebat. Cum autẽ ille ſe non corrigeret, ſed plus quoq; blaſphemys adiiceret: meridie dormienti ſibi apparuit, nihilq; dicens, digito ſignauit eius manus & pedes. Euigilans autẽ inuenit ſe truncatum manib. et pedibus. Atq; ita infælix, vt truncus inutilis iacens, confitebatur omnib⁹: cuius rei gratia, & quomodo hoc paſſus eſſet, vtiq; propter blaſphemias clementer cruciatus fuiſſet.*] Quos ipſi Beati ſic per ſe puniunt, an non credendũ malis ſpiritibus ad vexandum à Deo propter idem peccatum tradi? ſimilia narrant alio tempore accidiſſe Conſtantinopoli Nicephorus *i*, Neomagi & alibi Bredenbachius *li. 7. à ca. 360.*

g Thomas Vvaldenſ. lib. Sacramentali contra Io. VVicleph.
h Prati ſpirit. ca. 47.
i li. 18 hiſt. cap. 33.

Septimum non minus frequens, eſt *execratio ſeu imprecatio mala*, quaquis ſub conditione ſe dæmoni addicit. hãc non irritã eſſe ſolere, docent quæ ſubiungam. Io. Cæſarius *lib. 11.* ſcribit mulierculam, quæ ſe dæmoni addicebat, à dæmone ſublatam in altum, nuſquam comparuiſſe. Ioan. Nider. iſta commemorat *k*: *Tempore, quo in Vniuerſitate Colonienſi Sacræ Theologiæ ſtudio adſcriptus fui: quædam virgo quindecim vel ſexdecim annorum, moribus, ſecundum ſæculum, ſatis compoſita, in domo cuiuſdam ſuæ cõſanguineæ nutriebatur, extra domum parentum. Cumq; cognata ſuæ ſcyphum ſatis vilem terreum quendam, à caſu fregiſſet, cognata ira replebatur in lapſus negligentiã, & in ream virginẽ. Quæ virgo tanto hoc moleſtius tulit, quanto vaſculum vilius exſtitit. Iram ergo cõmota virgo, hora ſumendi cibum, nec comedere, nec ad menſam præ ira ſe præſentare voluit. cuius cognata ait: Oportet vt comedas. at virgo apud ſe (vt mihi poſtea & exorciſtæ retulit ſuo) huiuſcemodi verba ſubmurmurando dicebat, ſi me oportet edere, in nomine diaboli fiat. ſic menſam acceſſit, benedictionem menſæ, quã bene ſciebat, dicere neglexit, & in primo morcello, vt putabat, muſcam ori illatã ſenſit: quam cum nulla arte eycere valeret, deglutiuit, & immediate obſeſſa fuit: ſemper tamen vſum rationis bonum habuit, licet ſæpe ſatis vexaretur à dæmone. Cũ autem in domum parentum cum magna mæſtitia reduceretur, & diutiſſime nullus reperiretur, qui liberare poſſet: tandem quidam frater noſtri ordinis, nunc Magiſter, Gotfridus Schluſſel, Sacræ Theologiæ profeſſor, calamitati paren*

k li. 5. Formicarii.

tum & puellæ compatiens, ſe in eius exorciſatione intromiſit, pacto tali præuio: vt ſi liberaretur, nihil terreni exorciſtæ daretur, ſed puella in caſtitate ſoluta, ſi vellet, libere, & non in matrimonio de cætero Deo militaret. Legit igitur pater præfatus miſſam, obtulit obſeſſa oblationem conſuetam, in eadem adfuit per tota & in nullo vexari videbatur. Finito〈que〉 officio, poſt ſatis diutinum exorciſmi actum, membris omnibus virginei corporis pene præcontuſis, exijt dæmon, & ita virgo deinceps Domino in caſtitate ſeruiuit.] vides hîc imprecationem & prętermiſſam menſæ benedictionem ex iracũdia & contemptu, vides pęnam vides liberationem, mediante miſſæ oblatione, propoſito virginitatis & exorciſmo. fine, hæretici rideant, tu tam ſalutaria ne contemne. Paulo ante aliud idem Niderius retulerat, de inſigni illo maleficarũ iudice, Petro, de quo non ſemel locuti ſumus. *Poſtquam*, inquit, *officium reſignauit, & ciuitatem Berneſem reintrauit, ibiq; domicilium tenebat: die quadam rediẽs ad caſtrum Blanckenburg, vbi cognatus eius in ipſius officiũ ſubſtitutus fuerat, in eodem caſtro Petrus quædam negotia apud ſibi notos expedire volebat. Tunc vna malefica, et quatuor conſortes eiuſdem malitiæ viri, de ſero in loco vno machinamenta ſuæ artis voluentes pro viribus, vt Petrum grauiter veneficiis læderent vel occiderent, quem hæc latebat fraudis commercia. Adueniente igitur nocte, Petrus ſe benedicendo crucis ſigno cubitum iuit: ſed nocte omnino ſurgere propoſuit ad ſcribendas quaſdam neceſſarias epiſtolas, vt mane recedere à loco valeret. Euigilans igitur intempeſta nocte, ſibi videbatur ex inopinato quod dies adeſſet, luce deceptus fictitia, de quo in ſe iratus, quia, vt putabat, noctẽ neglexerat, non ſe, vt debuit, muniendo more ſolito, veſtimentis induit, per gradus altos verſus locum, vbi pugillarem habuit deſcendit, & locũ clauſum reperit. De quo maiore ira exardeſcens, cũ murmure per gradus quos deſcenderat verſus lectum iterato ſcandebat, emittendo vnicam ex indignatione maledictionẽ, per verbũ ſatis breue, ac ſi diceret, In nomine diaboli. Et ecce ſtatim in tenebris denſiſſimis Petrus, proiectus eſt in præceps per graduũ prædictorũ paſſus adeo grauiter: vt famulus qui deſubter ſchalam in commodo dormiebat excitaretur, & exiens quid adeſſet cõſpicere volens, dominũ ſuum Petrum accenſo lumine, ſolũ in terra, priuatũ rationis vſu iacentẽ, et colliſum per omnia membra, ſanguinem plurimum è corpore emittentẽ, reperit*] ſubdit poſt aliquod tẽpus confeſſione rei vnius cõpertũ quatuor maleficos, cum vna malefica, ſic Petrum gradib⁹ deieciſſe. Nota vero & hîc, quã noxia Crucis cõſignatio neglecta Petro fuerit. Digniſſimæ lectu ſunt tres Hiſtorię à Germano quodam I. C. ſuæ de Lamiis diſputatione inſerta: quas totidẽ verbis adſcribã, ne, ſi meis, videar aliqd non bona ſatis fide repræſentaſſe. *Ioachimo* (ait) *I. Electori Brãdeburgico nupta fuit Ioannis Daniæ Sueciæ & Norwegiæ regis filia Elizabetha, cui, vt alimenta ſe mortuo regina haberet, oppidũ Spadaco ad Sueui & Haueli flum. confluentẽ maritus attribuit, in quo oppido, ipſa adhuc viuente, miles quidam, per Marchiam iter faciens, cum morbo impeditus detineretur, decumbens, tradidit crumenam pecunia refertã hoſpitæ aſſeruandã. Poſt aliquot dies, cum conualeſcit, repetit ſaccum. Mulier auara, cum ægre tantam pecuniam amitteret deliberat cum viro, vtrum reddere debeat. Ineunt cõſiliũ, vt mulier neget depoſitũ.*

Georg. Godelm. à Li. de Lamiis c. de malitia diaboli.

Quare

Quare cum miles ſuũ repeteret, illa confidenter negat ſe quidquam accepiſſe. ſimulat ſe mirari impudentiã militis, qui auſit flagitare, cum nihil dederit aſſernandum. Miles, indignitate rei motus, obijcit viciſsim hoſpitæ perfidiam. Quare maritus, tanquam defenſurus ſuam coniugem, extrudit militem domo. is ante fores irritatus ſcelere hoſpitæ, ſtringit gladium, veluti impetũ facturus in virum, & ferit ianuam. Hoſpes implorat fidem vicinorum, & queritur ſuas ædes oppugnari. accurrunt lictores, & militem, quod vim publicã feciſſet, abducunt in carcerem. Poſt aliquot dies ſenatus oppidi alio mittit narrationẽ facti, & ſententiã perſcribi petit. Conſtabat ædes publice oppugnatas eſſe. quare fertur ſententia, vt miles vltimo ſupplicio afficiatur. Cumq; iam inſtaret dies iudicij, venit diabolus in carcerem ad captiuum, indicans ei, quam ſententiam iudices laturi ſint, et pollicetur ſe hoc periculo eum liberaturum eſſe, hac conditione, vt ſe diabolo dedat. Miles conſtanter reſpondet, ſe potius moriturum eſſe, quãmuis ſit innocens. Cum vero diabolus verbis multis exaggeraſſet periculum, nec tamẽ inflexiſſet militis animum, tandẽ pollicetur ei liberationẽ, ſine vlla cõditione. Et cum veneris, inquit, in iudicium, dic te imperitum eſſe forenſium negociorũ, & patrono indigere: ibi aſtabo cæruleo pileo tectus, & ornato pennis. Pete igitur, vt me iubeant cauſam dicere. Miles qui hoc ſine impietate facturus videbatur, ait ſe hoc conſilio vſurum eſſe. Poſtridie in iudicium ducitur: adeſt etiam orator tectus cæruleo pileo. ibi cum actor peteret militem propter vim publicam, capitali ſupplicio affici, miles reſpondit, ſe imperitũ forenſium negotiorum, petere, vt liceat iſti ſuo aduocato pro ſe dicere. concedũt iudices. Ibi diabolus de iure erudi-

A *te diſputat: nõ eſſe capitali ſupplicio afficiendum eum, a quo non ſit ortum rixæ & tumultus initium. ait ab hoſpite militẽ vi extruſum, et ſpoliatum eſſe. iubet quæri ſaccum, & locũ monſtrat. Ibi cum hoſpes vehementer negaret, addens eius diras imprecationes, vt ipſum, abreptũ diabolus perderet, ſi feciſſet. Hanc imprecationẽ cum inuocatione diaboli cum aliquoties repetiuiſſet: ibi cauſidicus:*

B *omiſſa iam diſputatione forenſi, adoritur hoſpitẽ, & comprehenſum per feneſtras & medium forum, omnib. perhorreſcentibꝰ, cum fragore abducit, nec poſtea vnquam corpus hoſpitis inuentum eſt.*] En hîc auaritiam imprecationum cauſam & iniuſtitiæ, quomodo Deus vltus per carnificem ſuum. Non diſsimilia narrantur his à Cantipratenſi: *Cum tres* (inquit) *cõbibones in taberna mero inca-*

C *luiſſent, orto de animæ immortalitate, et pœnis inferni ſermone: vnus procacior id totũ pro nugis habere, & cõmentis ſacrificorũ, ceteri iocanti applaudere. Interea aduenit vnus magna vir ſtatura, & veſco corpore, et aſsidẽs: Qui hi (ait) ſermones? quæ riſus cauſa? Refert procax ille, & addit, ſe quidẽ licitanti haud magno pretio animã venditurum, quin*

D *& pecuniam in Symbolum collaturum. Tu vero, infert aduentor, Quanti illa mihi indicas? nec mora, conueniunt de precio. hic animam addicit emptori, emptor ſoluit: potatur ſtrenue de præſente pecunia. Deniq; ſub noctẽ, Tempus (ait) emptor, vt ad propria quiſq;. Sed vos ius dicite, ſi quis equum capiſtro ligatum emerit, nonne ius ei cum capiſtro equum abducendi? Et cum dicto, venditorem*

E *trementem in omnium oculis abripit, & ſurſum in aera leuat, & ſecum ad infernum trahit, viſurum quod credere noluerat. Animarum quippe mercator erat iſte, cuius figura fuit Rex ille Sodo-*

morum, dicens, Da mihi animas, cetera tolle tibi.] Sic Cantiprat. *lib. 2. cap. 55. part. 3.*

Pari terrore, ſed meliore ſucceſſu miles Hiſpanus, hîc in Belgio, ante annos viginti duos, cum adhuc ſæculo mererem, à Deo commonitus tantum fuit. Capitaneus Brauo vocabatur, ſæpe à me viſus. deditus ſupra modum aleæ, & in ludo diras iacere in ſe iuxta atq; alios pronus. quadã die, cum damnoſi ſemper numeri lucrum iactu q̃renti ſubſilirent, ira efferueſcens in caput ſuum diriſsima precabatur: & ſubito coram multis qui aderãt, ab inuiſa manu, ad tabulatum vſq; ſublatus, poſt aliquod tempus mortuo quã viuo facie ſimilior in ſolũ deponitur. fęlix ſi vt lurorẽ cadaueroſum toto poſt vitæ tẽpore retinuit, ſic reſipiſcens luſus auiditatẽ depoſuiſſet. Sed pergit ille I. C. *in Sileſia* (inquit) *quidam nobilis, cum inuitaſſet conuiuas, & hora conuiuij iã inſtante, & apparatu facto, ſpe fruſtratus eſſet, excuſantib. ſe conuiuis, cur non comparerent, prorupit iratus in hæc verba: veniant igitur omnes dæmones ſi nullus hominum mecum eſſe poteſt. His dictis domo egreditur in templum, vbi paſtor Eccleſiæ, concionem habebat: &, vt iracundiam concoquat, auſcultat aliquamdiu: dũ vero in templo moratur, veniunt equites in area domus magni et nigri, & iubent ſeruum domus, vt dominum ſuum aduocet, eiq; ſignificet, adeſſe hoſpites. Seruus conſternatus abit in templum, & indicat hæc domino ſuo, qui neſcius conſilij paſtorem conſulit. Paſtor abrumpens concionem, hoc cõſilium dat, vt tota familia domo exeat. quod cũ fieret & famuli ac ancillæ properarent, forte obliti infantem in cunis iacentem & dormientem, ſecum non auferunt. Dæmones incipiunt comeſſari & voci-*

A *ferari, proſpicereq; per feneſtras formis vrſorum, luporum, felium & hominũ, & monſtrare pocula vino repleta, aſſaturas, & piſces. Hæc vicini, nobilis, paſtor, & alij cum viderent. Ah, inquit pater, vbi infans meus? vix cum hæc dixiſſet vnus ex dæmonib. vlnis ſuis infantem ad feneſtras geſtat, quaſi monſtraturus parentibus. Nobilis prorſus conſternatus & ſolicitus de incolumita-*

B *te infantis, fidum habens ſeruum, quem interrogat, quæſo tu dic, quid agã? Seruus, Domine inquit, commendabo & committam vitam meam Deo meo, & in nomine Domini ingrediar, & vt infantem auferam auxilio & beneficio Dei videbo. Bene inquit nobilis, Deus tecum ſit, & iuuet te, animumq; tibi cõfirmet. Seruus, accepta benedictione à paſtore & reliquis: ingreditur, & ante*

C *conclaue, in quo erant dæmones congregati, procidit in genua, & ſe Deo commendat, & hoc animo aperit ianuam, & videt dæmones horribili ſpecie ſedẽtes, ſtantes, obambulantes, ſerpentes, & vno impetu accurrentes ad ſe, & vociferantes: Hui, Hui, tu quid hic tibi? Ille ſudans, & tamẽ diuinitus confirmatus, alloquitur dæmonem, qui infantem ge-*

D *ſtabat: Tu, inquit, mihi infantem trade. Nequaquam, reſpondet iſte, iam meus iſte eſt infans. dic domino tuo, vt veniat, & accipiat infantem. Cui ſeruus: Ego fungor iam officio meæ vocationis, in quam me Deus collocauit, & ſcio quicquid in hoc officio facio, id Deo gratum eſſe. Quare ratione mei officij, & auxilio, nomine & virtute Ieſu Chriſti auferò abs te infantẽ, & patri eius reſtituo,*

E *atque ita ipſe apprehendit infantem & brachijs ſuis amplexus eſt. Iſti nihil aliud reſpõdent, niſi vociferantes, Hui nebulo, hui nebulo, relĩque infantẽ, relĩque alioqui te diſcerpemus. Ille nihil curans*

minas Diabolicas abijt incolumis, & incolumem infantem patri nobili reddidit. Dæmones poſtea, aliquot diebus elapſis euanuerunt, vt in ædes denuo migrare cũ tota familia nobilis potuerit.] vides inconſulti dicti, quas pœnas pater dederit: vides dæmonis poteſtatẽ in innocentẽ puerulum claudere. Nam, quod ſcriptor ait, benedictionem à paſtore & cæteris accepiſſe, hoc eſt, promiſcuè à paſtore & cæteris, cõmentum ſuſpicor Lutherani hominis, & diſcrimen ordinum cõfundentis. Sequitur tertia narratio; *In Saxonia virgo opulenta formoſo iuueni, at tenuioris fortunæ, matrimonium promiſit. Hic quid futurum præuidens, illam prædiuitem, & ſexus ratione, mutabilem, fidem vix ſeruaturam eſſe puellæ reſpondit. Illa contra diris ſe execrari his verbis cœpit, ſi alteri, quam tibi nupſero: tunc me diabolus in nuptijs illis abripiat. Quid fit? poſt interuallum aliquod mutat animũ, nubit alteri priore ſponſo ſpreto, qui eam ſemel atq; iterũ promiſſi, diræq; imprecationis admonuit. Sed illa poſthabitis his omnib. nuptias cũ altero ſpõſo, relicto priore, celebrat. Ipſo die nuptiali, cognatis, amicis, & conuiuis hilaribus ſponſa, vigilante conſcientia, redditur triſtior ſolito. Tandem diaboli duo, ſub ſpecie duorũ equitum in ædes nuptiales adueniunt, excipiuntur; adducũtur menſæ, hisq; remotis, choreæ, vnuſq; ex his ſponſa, honoris cauſa, tanquam peregrino adiũgitur, cum qua bis ſaltauit, & tandem eam è conſpectu parentum & amicorũ, ſummo cum gemitu & lamentatione, per oſtium, in altum ſuſtulit. Altero die parentes & amici mœſti, ſponſam quærunt, vt delapſam forte ſepelirent: ſed ecce ijdem ſocij occurrũt, veſtes & aurum referẽtes, additis verbis: Non in has res, ſed in ſponſam à Deo nobis fuit poteſtas conceſſa.*] Sic illa corpore & anima diabolo tradita, quę promiſsionem nuptiarum violauit, & imprecationem additam contempſit. Aliud deniq; exemplum de quodam, in martyrẽ maledico, ſibi inſaniam imprecante, & mox furore correpto, & ſequẽti die ſic horrendè abſumpto, dedit Cęſarius *vitæ S. Engelberti Colonien. lib. 2. c. 14. apud Sur. menſe Nouẽbri.* Huc etiam referendum eſt, quoddam de Goduino comite, qui cum periurio ſibi eſſet necẽ imprecatus, ſubito panis bolo fuit ſuffocatus. [*Polydor. Virgil. lib. 8. hiſt. Anglor.*]

Octauum ſolet eſſe vitiũ *vſuræ*. confitentur enim ſagæ nihil maleficij poſſe illis inferri, qui eleemoſynis vacant: contra narrantur, quæ ſaltem ſub vſuris mutuum dedere virgines, dirè à dęmonibus maleficio immiſsis vexatæ. *a* Prius intelligendum de conferentibus eleemoſynam ijs, quas neſciunt eſſe ſagas: nam qui ſciunt eſſe, & tamen conferunt, hos putant poſſe à maleficis lædi. Neque mirum ſi Deus, hos quaſi fautores oderit, ideoq; permittat lædi. odit Deus mirè auaritiam, vt docetur alio exemplo quod Lamberti Schaffaburgenſis an. 1066. verbis dabo: *Reginherus Miſnenſis Epiſcopus obijt. Is dum ſuſcepto Epiſcopatu Goſlariam veniſſet, poſt refectionem, in cubiculum, vbi theſauros ſuos, quorum nimis amator erat, nullo cõſcio, infoderat. quaſi paulum requieſcere volens ſeſe incluſit: cumq; iam die vergente in veſperam, præter modũ conſuetudinemq; ſuam ſomno indulgere videretur, rem inſolitã mirantes cubicularij, pulſare oſtiũ cœperunt, ſed nec pulſantibus, nec vociferantibus vllum dabatur reſponſum. Tandem fractis forib. irrumpentes, inuenerũt eum fractis ceruicibus, colore tætro exanimem, ipſis theſauris ſuis miſerabilem in modum incubantem*] diſcant Prælati theſauros

a Bredenbach lib. 6. collat. c. 25.

 ſibi in

ſibi in cœlis & non in terra defodere. Ex hac radice natum vitium.

Nonum reputo, *duritiam & immiſericordiam in pauperes.* Vt omittã Moguntinum Epiſcopum illum, vt opinor a dæmonib. murium ſpecie necatum, quod pauperes murium nomine tempore famis dedecoraſſet, & ſibi duxiſſet perſequendos: *b* recentius quiddam ex Petro Bixaro ſubiungam.

b Munſter. in Coſmograph.

In Suenia (inquit) *Bauaris & Franconibus finitima, fuit quidam nobis valde diues & opulentus, nomine Rickbergerus, cuius annui reditus ſupra* 30000. *nummum aureorum extendebatur. Hic tametſi in reliquis vitæ actionibus non vulgari laude dignus cenſebatur, ineffabili tamen cupiditate laborabat: eaq́; factum eſt, vt quotidie opes per fas & nefas accumulare, omniaq́; ad ſe rapere ſtuderet. Cum itaq́; proſpiceret annonæ caritatem, quæ proximo anno in ea regione ſubſecuta eſt, ſua horrea tritico & frugibus impleuit, magnoq́; precio ea diuendere cœpit: adeo vt indigenæ cõpulſi ab eo victum emere, ob inexhauſtam eius auaritiã, vel fame prorſus perirent; vel, ſi ali & ſuſtentari vellent ad magnam egeſtatem atq; inopiã redigerentur: tam clare illis granum & reliqua eius generis diuendebat. Ad hunc, præter alios innumeros, venit quidam pauper & liberis onuſtus, cum ſex taleris, eumq; rogauit, vt pecuniã acciperet, ac quandam tritici menſuram ſibi daret, ſeq́; reliquam partem pecuniæ, quam illi deberet breui bona fide perſoluturum: at ipſe hunc ſuperbo vultu & iracundis oculis intuitus, à ſe protinus abire iuſſit, & quod reliquum erat pecuniæ ſecum adferre, ſi frumentũ vellet, atq; ita miſer ac mœſtus, diras imprecatus, illinc receſſit. Paucis poſt dieb. cum is quendam ex famulis in horreum miſiſſet, vt illud de more inſpiceret, ab ipſo in reditu accepit, tres nigros boues intus eſſe, qui granũ deuorarent, qui autem hoc retulit, proximo die lecto decũbens, haud multo poſt è vita migrauit. Idem quoq; accidit cuidam generoſo, quẽ illuc herus miſerat, vt videret an ita ſe res haberet, ſicut prior narrauerat: is enim & boues. & equos inſpexerat. Cum igitur de hac re certior fieri vellet, ipſemet in eum locũ proficiſci ſtatuit: ivitq; ad portam horrei, ibiq; per quaſdam rimas vidit totum horreum plenum variis atq́; innumeris armentis, quæ omnes fruges abſumebant. Hoc ſpectaculo ita perterritus eſt, vt ſtatim furioſus atq; inſanus euaſerit, multaq; dementer fecerit, donec tandẽ cathenis aſtringeretur. Hic horribilis caſus magnam ſane admirationem attulit, cum in ea prouincia, tum præcipue in aula Cæſariana, quæ illũ antea prudentiſſimum cognorat.*] Hæc ille, narrans, quæ in Europa memorabilia poſt annum 1560. accidiſſe ipſe notarat, *Epito. fol.* 281. Triplici hac viſione clemens Deus, pœnam ſemper augens pro culpæ modo, patienter operiebatur, & ad pœnitentiam reuocare nitebatur. Notatum à quodam, ſagas; quibus à Satana ſemper nocẽdi neceſſitas impoſita eſt, ſi deſint quos vlciſcantur inimici, eleemoſynam mendicare: & ſi quis facultate præditus ad erogandum, & ſagas eſſe neſcius, denegarit, hunc in magno verſali periculo. ſic Pictaui ann. 1567. duo magi confeſſi ſunt ſe quadam die, ſqualidos egenteſq; ſtipem ante fores prædiuitis patrisfamil. poſtulaſſe, eâ recuſatâ inieciſſe ſortem, & domeſticos omnes in rabiem actos obiiſſe furioſos. *a*

Hi dæmones erãt in bouino ſchema.

Creſcente pertinacia creſcit ſupplicium.

a lib. 5 dæmonomã. c. 15.

Decimum ſit *irriſio ſacrorum myſteriorũ*, & quod eodem pertinet, *abuſus atq; contemptus cæremoniarum & ſacramentorum Cathol. Eccleſ.* Vlciſcitur

Deus quotidie, & pergunt hæretici cõtemnere. quædam de ſingulis accipite. de Batauo per ludibriũ Miſſæ ſacrificiũ imitante an. 1574. & dire mulctato, legendus Bredenbach. *b* Nouatum conſtat, eo quod nec chryſma, nec exorciſmos in baptiſmo percepiſſet, à maligno vexatũ. *c* ſcribit Victor Vticenſis *d* Proculum quendã Arianũ, qui de pallis altaris, camiſias ſibi & femoralia faciebat, fruſtratim ſibi voraſſe linguã (*haud dubio obſeſſum*) & ſic turpiſsima morte conſumptũ. Donatiſtas Euchariſtiam effundentes, quib. eam obiecerant, canes inuaſere, teſte Optato. *e* Multos ſuo tempore ob indignam Euchariſtiæ perceptionẽ immundis ſpiritib. adimpletos, nobis eſt auctor D. Cyprianus, *f* & memini me duo illuſtria legere exẽpla apud Greg. Turonenſem, & in vita S. Godefridi Ambianenſis Epiſc. *g* ſuffecerit aſcribere illud Greg. Turonẽſis. *Epach.* (inquit) *presbyter, dum temerè, quæ indignus erat, agere præſumpſiſſet, diuino iudicio ſolo proiectus, occubuit. Hic enim dum Dominici Natales vigilias celebrare Eccleſia expetiſſet, per ſingula horarum momenta egrediebatur è templo Dei, ac in domo ſua pocula laſciua ſpumantibus pateris hauriebat, ita vt affirmarent multi eum poſt galli cantum in ipſa nocte vidiſſe bibentem. Sed cum eſſet ex genere Senatorio, & nullus in vico illo Ricomagenſi, iuxta ſæculi dignitatem, haberetur nobilior, celebrare Miſſarum ſolemnia expetitur. Nec dubitabat miſer vino madefactus appetere; quod ieiunus quiſq; non ſine metu poteſt terrente conſcientia explicare. Verum vbi explicitis verbis ſacris, cõfracto Dominici corporis ſacramento, & ipſe ſumpſit, & aliis diſtribuit ad edendum mox equini hinnitus ad modum vocem emittens, ad terram ruit, ac ſpumas cum ipſa myſterij ſacri particula, quam dentibus comminuere non valuit, ab ore proijciens, inter manus ſuorum ab Eccleſia deportatur. Nec caruit vltra hac epilepſiæ infirmitatis, ſed per ſingulos lunares curſus incrementis decrementiſque hæc ſemper pertulit, quia ab hauſtu nimio vini minimè infœlix abſtinuit.*] hunc epilepticum energumenum fuiſſe indicat hinnutus equinus: & merito, quia ſicut equus & mulus, corpus Domini non diiudicauit. Bredenbach. non diſſimilem violati ieiunij, ſed in cibi qualitate vindictã recenſet his verbis; *Paucis ab hinc annis poſtquam Torpatenſes in Lutherana doctrina conceſſerãt, feria ſexta ſolemne Paſchæ feſtum proximè præcedenti, finita Lutherani Eccleſiaſtæ concione, ciuibus è templo D. matri virgini ſacro reuertentibus, quidam alium conciuem & familiarẽ inuitat ad prandium rogat vna domum comitetur, habere ſe egregie paratum petaſonẽ VVeſtphalicum. alter parum abhorrẽs reſpondet ſibi eſſe gallum opiparè elixũ, quem cupiat in ſymbolum adferre: Dum ad menſam accumbitur, alter os quoddam galli ambedere volens imprudens pene ipſum deglutit, quod cum neq; tranſmittere, neque eximere valeret, eo ipſo die ſuffocatur. alter poſtridie Paſchæ malo ſpiritu corripitur, & non multo poſt rabie ac furore exagitatus animam vna cum dæmone exhalat.*] Sic ille Belli Liuonici pag. 27.

Huc pertinet contemptus excommunicationis. Cum D. Hugo Epiſcopus Lincolnienſis quoſdã contumaces excommunicaſſet, nec magni facerẽt, illi ſubitò non comparuerunt. Militem alium ob eandem cauſam diabolus nocte ſequente inuaſit, & animam ſubitò extorſit. Alij quoque ab eodem excõmunicat, à diabolo præſc cati fuere,

[de qui-

b lib. 1. collat. c. 39.

c Euſeb. li. 6 hiſt c. 33.

d lib. 1. de perſec. Vãdal.

e lib. 2. contra Parmenian.

f ſermon. de lapſis.

g Greg Turon l. 1. de glo. marty. c. 78 Surius 8 Nouẽbr in vita San. Godefridi 3. c. 12.

[de quib. lege vitam ab æquali eius ſcriptam c.23, apud Surium, tom.6.]

Vndecimum eſt *templorũ, & ſacrarum rerũ direptio ac expilatio.* Pet. Cluniacenſis, poſtquam multa, quæ in hoc genere palam & frequenter à Matiſconenſi quodam Comite fuerant cõmiſſa, recenſuit, infœlicem eius & horroris plenam de vita migrationem in hunc modum commemorat, h ad terrorē & correctionem noſtrorũ hæreticorum: *cum ſolẽni die, Matiſcone in palatio proprio reſediſſet, eumq; multitudo tam militum, quàm diuerſi ordinis circũſtaret: repentè ignotus homo equo inſidens per palatij oſtium ingreſſus, omnibus conſpicientibus & admirantib. vſq; ad ipſum equitando peruenit. Cumq; ei aſtaret, ſe ei velle colloqui dicens, vt ſurgeret, ac ſe ſequeretur, non tam monuit, quàm imperauit. At ille inuiſibili potentia conſtrictus, nec iam reſiſtere valens ſurrexit, atq; vſq; ad oſtium domus proceſſit: vbi equum paratum inueniens, eumque ab eo conſcendere iuſſus, aſcendit. Cuius ſtantis habenas ille arripiens, ſtatim cum velociſſimo curſu per aera ferri cunctis cõſpicientibus cœpit. Cumq; immenſo eius clamore ac miſerabili eiulatu tota ciuitas commota ad tam inuiſum ſpectaculũ concurriſſet, tamdiu eum per aera currentem attoniti conſpexerunt, quamdiu naturali oculorum acie eum ſubſequi potuerunt. Qui cum eum diu, ſuccurrite ciues, ſuccurrite, vociferantem audirent, nec iuuare valerent, ſubtractus tandem viſibus hominum, æternus quemadmodum meruerat, eſt factus ſocius dæmoniorum.]* Sic iſte direptiones & ſacrilegia ſua luit in hac & in ſequẽti vita. Huius mores poſtea imitatus Orger. quidam Oeconomus, quia non tã grauiter deliquerat, in hac vita fuit ſeuere admonitus; vt futuræ, ſi ſaperet, vitæ ſup-

h l. 2. mira. cap. 1.

A pliciũ effugeret. ſubdit enim Venerabilis idē Abbas, dum hic portam, qua miſer ille Comes abductus fuerat, & & quæ poſtea ſemper obſtructa manſerat, conatur aperire: *Ecce inuiſibil. iter à Diabolo raptus, ac videntibus, qui aderãt multo in aera ſpacio ſubleuatus. ſed confeſtim dimiſſus corruit, eiuſq; corpore grauiter colliſo, brachiũ quoq; illius ſubtra ruina confregit.]* Duo alia exſtant B exempla *l.3. vitæ S. Remacli*, quæ apud Suriũ menſe Sept. legi poſſunt. Ego addam quintũ exemplum pœnæ, quam milites poſt obitum perpeti, qui manus ab expilatione templorum non abſtinuerant, in gratia tamen deceſſerant, viſione quadam idem auctor declarat: quam ille, vt certiſsima fide cõpertam doceat, multa addidit; quæ cenſui prętermittenda, potuit illa poni libro prę- C cedenti, *capite de ſpectris mortuorum*, ſed non incommode hic recenſebitur: eo quod variæ quoq; pœnæ hic & ſupplicia eorũ narrantur, qui vt Matiſconenſis ille comes ſacrilegi fuere. Itaq; Pet. Venerabilis inducit ipſum, qui viderat Petr. Engelbertũ Monachum iã, & à ſæculari ad ſpiritalem militiam digreſſũ ſic loquentē: *a Tempore, quo Rex Aragonenſis Alfonſus, regnum maioris* D *Alfonſi Hiſpaniarũ Regis iam mortui obtinebat, contigit vt contra quoſdã, qui in regione, quæ Caſtella dicitur, ei repugnabant, exercitũ commoueret, & vt de ſingulis regni ſui domib. ſinguli illuc pedites vel equites dirigerẽtur, edicto ſanciret. Ego edicto coactus vnũ ex mercenariis mercede mihi ſeruientibus Sanciũ nomine, ad exercitum deſtinaui. Paucis poſt dieb. decurſis, omnibuſq; qui expedi-* E *tioni illi interfuerãt ad propria redeũtib. ipſe quoq; domum reuerſus eſt. Non longo deinceps tẽpore elapſo, more humano morbo correptus, nec diu cũ morbo luctatus,*

a lib. 1. miracul. 28.

defunctus eſt. Inde poſt quatuor fere menſes, ex quo è vita deceſſit, dum apud Stellam in domo mea hyemali tempore iuxta ignem in lecto iacerem, ſubito iam dictus Sancius circa mediã noctẽ mihi adhuc vigilanti apparuit. Qui igni aſſidens, et carbones, quaſi ad calefaciendũ, vel ad clarificãdũ, huc illucq́; reuerſans, multo magis ſe mihi cognoſcibilẽ demonſtrabat. Erat autẽ nudus & abſq; omni veſtitu, excepto paruo viliq́; tegumento, quo velut inhoneſtiora corporis obuelabat. Quem cum vidiſſem, quis inquam, es tu? at ille humili voce: Ego ſum, inquit, Sancius famulus tuus. quid, inquam, hic agis? vado, inquit, Caſtellam, iterq́; meũ multus exercitus comitatur, vt vbi deliquimus, ibi & delictis pœnas debitas exſoluamus? Et, cur, inquam, huc diuertiſti? Eſt, inquit, mihi ſpes veniæ, & ſi miſereri volueris celeriorem mihi requiem comparare poteris. Quomodo, inquã? Quando inquit, nuper expeditioni, quã noſti, interfui, hoſtili inuitatus licẽtia, Eccleſiam quandam cum quibuſdã ſocijs inuaſi, quæ intus ſunt inuenta diripui, veſtimenta inſuper Sacerdotalia mecum rediens aſportaui. Pro quo ſpecialiter diris pœnis ſubactus affligor, et remediũ à te, ſicut à domino meo, quantis poſſum precibus expoſtulo. Nã poteris mihi ſubuenire, ſi beneficijs ſpiritualib⁹ me ſtudueris adiuuare. Rogo inſuper, vt dominam meam, vxorem tuam, ex mea parte, mea functus vice depreceris, ne octo ſolidos, quos pro ſeruitio meo mercenario iure, mihi debebat, reddere iã moretur, & quod neceſſitatibus carnis, ſi adhuc viuerem, reddidiſſet, animæ meæ longe amplius his egenti, erogando eos pauperibus, largiatur. Iam ego tali eius collocutione multo magis animat⁹: quid, inquam, de conciue noſtro Petro Deioca nuper defuncto actum eſt? Rogo, vt, ſi

A quid de illo noſti, aperias. Illum, ait, opera miſericordiæ frequenter quidem, ſed maxime præteritæ famis tẽpore, impenſa pauperibus beatorum requiei adiunxerunt, et vitæ æternæ participem effecerunt. Cumq; eum tã prompte & facile mihi reſpondere audiſſem, adieci. & de Bernetio alio ciue noſtro, ante paruum tempus ſimiliter, vt noſti defuncto, ali-
B quid tibi notum eſt? illum, inquit, infernus poſſidet. quia ad terminandas huic villæ lites & iudicio dirimendas prælatus, multa ſæpe muneribus aut gratia illectus iniuſte iudicauit: et quia cuidam pauperi viduæ quodã tempore baconem vnum, qualecumq; vitæ eius ſubſidium, crudeliter auferre non timuit. Tunc longe amplius ad maiora quærenda animi feruore ſuccenſus, adiunxi. De rege no-
C ſtro Alſonſo ante paucos annos defuncto, tibi aliquid notũ eſſe potuit? ad hæc quidã alius in feneſtra capiti meo proxime ſuperpoſita reſidens. Noli, ait, hoc ab iſto quærere, quod ignorat, quoniam recens eius ad partes noſtras aduentus, hoc ei notum fieri nondum permiſit. Mihi vero, cui à die obitus mei quinquennalis cum huiuſmodi ſpiritibus mora, plura quam iſti nouiter nota fecit, quod de rege quæ-
D ris ignotum eſſe non potuit. At ego rurſus nouæ vocis auditu attonitus, ac videre cupiens vocis auctorem, conuerti oculos, ad feneſtram, adiutusq; lunæ ſplendore, quæ lumine ſuo omne tunc domus ſpaciũ clare illuſtrabat, conſpicio hominem in inferiori feneſtræ margine reſidentem, quem in eodem habitu, quo aliud viderã cernens: Es tu, inquã, quis es? ego inquit,
E eius quem aſpicis ſocius ſum, & Caſtellam cum iſto & multis alijs proficiſcor. Et tu, inquam, de rege Alſonſo, vt dicebas, aliquid noſti? Noui, inquit, vbi fuerit, ſed vero vbi modo ſit neſcio. Nã aliquamdiu tormentis acribus inter reos

ciatus, poſtmodum à Cluniacenſibus monachis inde ſublatus eſt. Exinde vero, quid de eo factum ſit prorſus ignoro. His dictis ad ſocium, qui igni aſsidebat, verba conuertens, ait, Surge & iam iter inceptum peragere incipiamus. Ecce enim iam omnes vias, quæ intra, vel extra caſtellum ſunt, ſubſequens mox exercitus ſociorum impleuit, & iam multis velociſsime prætergreſsis, vt feſtinanter eos ſequi debeamus vrgemur. Ad hanc vocem Sancius ſurrexit, & flebili voce, quod prius rogauerat ingeminãs, Rogo, inquit, Domine, ne mei obliuiſcaris, & vt dominam meam, coniugem tuam, quatenus, quod corpori debebat, miſeræ animæ meæ reſtituat. oro, ſollicitus exhorteris. His dictis ſtatim vterq; diſparuit. At ego mox, coniugẽ iuxta me in lecto dormientem, citata voce exſuſcitans, priuſquam ei, quod videram vel audieram, narrarem, interrogaui, Vtrum aliquid Sancio communi noſtro mercenario pro mercede deberet. Qua reſpondente, quod ego nondum ab aliquo niſi à mortuo audieram, ſe videlicet eidem Sancio adhuc octo ſolidos debere: nequaquam vltra dubitare potui, cui fidem & mortui relatio & mulieris confirmatio conferebant. Facto mane octo illos ſolidos à coniuge accipiens, & de meo quod congruum viſum eſt addens, pro eius qui apparuerat ſalute pauperibus diſtribui, et ſacrarum Miſſarum adiutoria ei à ſacerdotibus mea prece & ſtudio impenſa, ad pleniorem peccatorum eius remiſsionem adauxi.] In hac tam clara, tam certa, tam commẽdabili viſione docemur, quod *mortuos opera ſua ſequantur.* hos quidẽ milites eo quod confeſsi deceſſerant, & culpam ſacramento pœnitentiæ deleuerant, expiatoriis ſuppliciis pro pœna peccatorum debita ad tempus, illũ quia non confeſſus erat, & culpam criminis abolere neglexerat, æternis cruciatibꝰ fuiſſe mãcipatum. Catholicis vtriuſq; ſortis optio eſt, hæreticis qui & confeſsionem reſpuunt, & purgatorium negant altera tantum competit, quam agnoſcunt, & fatentur. Accedat denique horribilius aliud ab Humberto Archiepiſcopo coram Papa narratum: *In Teutonicis partibus Comes quidam diues ac prætpotens, ſed bonæ opinionis & innocentis vitæ, prout humanum erat de eius æſtimatione iudicium, ante decennium fere defunctus eſt. Poſt cuius obitũ quidam religioſus vir per ſpiritum ad inferiora deſcendens, præfatum Comitem in ſupremo gradu ſcalæ cuiuſdam poſitum vidit. Aiebant namq; quia ſcala illa inter ſtridentes atq; crepitãtes vltrices incendij flammas videbatur erecta, atque ad ſuſcipiendos omnes, qui ex eadem Comitum genealogia deſcenderent, conſtituta. Erat autem tetrum chaos, immane barathrum, infinite patens, atq; in profunda demerſum, vnde ſcala producta ſurgebat. Hoc igitur ordine ſuccedentiũ ſibi ſeries tenebatur, vt cum quis eorum nouus accederet, primum interim gradũ ſcalæ teneret: is autem qui illic repertus erat, aliiq; omnes ad proximum ſibi gradum in ima deſcenderent. Cumq; alij atq; alii ex eodem genere homines poſt carnis obitum ad præfatam ſcalam per temporum interualla confluerent, alii protinus cederent, ineffabilis iudicij neceſsitate ad inferiora migrabant. Plane dum vir, qui hæc contemplabatur, cauſam huius horrendæ damnationis inquireret, & præſertim cur ille Comes ſui temporis puniretur, qui tam iuſte, tam decenter, tam honeſte vixiſſet? Audiuit, quia propter quandam prædii Metenſis Eccleſiæ poſſeſsionẽ, quam B. Stephano eius proauus abſtulerat, cui videlicet iſte iã decimus in hæreditate ſucceſsiſſet, omnes i[...]*

diuerſo ſupplicio deputati ſunt, & ſicut eos ad peccandum non diſpar auaritiæ culpa còiunxit, ita nihilominus ad perferendas atrocis incendij pœnas, commune ſupplicium copulauit.] ſic Petrus Damiani epiſt. ad Nicolaum Pàpã, vt citat Baronius tomo. XI. Annal. anno Chriſti 1055. Quę vtinam audiant potentes, Eccleſiarum bonis ſuffarcinati, qui ſe bonæ fidei poſſeſſores putant, male à maioribus occupatorum. Ad hoc caput reducitur *irriſio virorum ſanctorum*, quam Deus non ſolet relinquere impunitam. Scribitur tale quid in antiquiſsima S. Carilephi vita: *Mulier quædam Gunda nomine, quam clandeſtinus ſupplantator illexerat, Spiritui S. volens illudere, virili præſumpta veſte, in beatiſſimi Carilephi monaſterium ingredi conata eſt, vt probaret verumne eſſet illius vaticinium, quo prædixerat ſexui fœmineo nunquam datum iri copiã in illud intrandi, ſed iuſto Dei iudicio, priuſquam vel aſpiceret cœnobij clauſos aditus, arrepta à diabolo retrorſum ruit, adeoq; fœde ab illo vexata eſt, vt dicere me pudeat. Caput enim illi adegit inter fœmora, ſicq; factum eſt, vt quæ ſacratis liminibus falſa oſcula imprimere tentauerat, immundas ſui corporis partes oſculari cogeretur, ſexumq; ipſa ſuum, quem virilis habitu tegere voluerat, cunctis cernere volentibus palam proderet. Ea res effecit, vt deinceps eo ſe conferre mulieres auſæ non ſint.*] *Sur. tom. 3. Menſ. Iulij.* vtinam & noſtri temporis muliercularum audacia hoc exemplo eis narrato reprimatur. Aliquando etiam, ob feſtorum dierum cultum temeratum Deus talia permittit, vt ei accidit qui ſeruile opus faciebat in feſto S. Philaſtrii. *B. Rampertus Brixienſis in tractat. de tranſlatio. S. Philaſtrij.*

A *Duodecimam* cauſam præbet multorum *puſillanimitas, & deſperatio, cum mærore oppreſſi, à Deo vel non petunt auxiliũ, vel ſe malis eripiendos diffidunt: qua de cauſa etiam plerique ſe dæmoni vt auxiliatori ſubiiciunt:* præbet etiam *curioſitas nimia* cauſam, quando impudenter petimus ſcire, quod nulla ratione competit inueſtigare: prius illud patet, ex Hiſtoria Theophili Oeco- B nomi, quam nobis oculatus teſtis Eutychianus, patriarcha nouæ Romę, dereliquit, quam alibi breuiter attigi, hic latius proſequar verbis auctoris, *Cum Cæſar Iuſtinianus rerũ potiretur, Theophilus quidam in oppido Ciliciæ Adana Oeconomus Eccleſiæ fuit, multis quidem ille gratus, & Epiſcopali munere, quod tamen conſtanter detrectauit, dignus* C *exiſtimatus. Qui ab æmulis immerito accuſatus, & de officio Oeconomiæ deiectus, in eam animi impotentiã, adeoq; impietatem, deuenit, vt hortatori Mago Iudæo morem gerens, Chriſtum Dei filiũ ac matrem eius Mariã data ſyngrapha turpiſſime abnegaret, ſeq; totum imperio Satanæ, qui ſe videndum obtulerat, traderet, atq; manciparet. Quid hic faceret miſer, tam nefarii criminis ſibi cõſcius?* D *Totus animo perturbatus, vt nuſquã ſe repoſſet conſiſtere, cum irato Deo ſe dæmonis eſſe mancipium cogitaret, mutato conſilio, tandem ad ſanctiſſimam Dei matrem confugiendum duxit, ac templũ ei ſacrum petiit, in quo ſuas preces ac ſupplicationes, cum multa ieiunatione coniunctas, noctes ac dies indefeſſe conſumpſit, magnumq; veræ pœnitentiæ ſpeci-* E *men edere cæpit.*] ſubditur deinde, admodum pia & vere pænitentis ac demiſsi contritique ſpiritus, oratio ipſius Theophili, Quid multis *addit Theophilus quadraginta dies in hoc Mariæ tẽplo perdurans, nullumq; orandi, & plorandi*

lament undiq; finem faciens (tantus in illo feruor erat pœnitentiæ deniq; opitulante ſacra Virgine, ſuam ſcriptam & conſignatam diabolo ſyngrapham, qua Chriſtianiſmum abiurauerat (mirabile dictu) recepit, in Dei gratiã, rediit, etc.] Hanc hiſtoriam (qua ſalutare cunctis, qui iuſto Dei iudicio, in maligni hoſtis, aut maleficorum eius membrorũ manus inciderint, ac certum efficaxq. remedium proponitur) ex Græcis habẽt Metaphraſtes, *a* ex Latinis Pet. Damianus & Sigebertus *b*. Poſterius, de curioſitate, traditur à B. Auguſtino, & in Decreto Gratiani inſeritur *c*.

Interdum hæc *ob culpas veniabiles* à Deo permittuntur, maxime vt ſanctitas & gratia eorum, qui ſanitatem redditurì, cunctis innoteſcat. hoc contigit Abbati Moſi, apud Caſsianum, ꝓpter leuiculam iram *d*, hoc, propter præcipitem gulam & leuem, cuidã religioſę apud D. Gregorium, *e* hoc cuidam religioſo, ob tepiditatem & diſtractionẽ in oratione, apud ſcriptorem vitæ D. Bernardi *f*, quorum ſanatio famã auxit D. Bernardi, D. Equitii, & D. Macarii, per quos Deus illos liberauit.

a apud Suri. menſe Febr. to 1.

F

b Damian. ſemon. 1. de Natiu. B. Mariæ virg. Sigebertus in Chro.

c c. vlt. 26 q. 5. ex D. Auguſt. l. 2. de doctr. Chriſtiana c. 22. & 23.

d collat. 7. c. 27.

e l. 1. Dial 4

f lib. 2. c. 1.

QVÆSTIO VIII.

Cur cum iſta damna plerumq; diabolus poſsit per ſe inferre, malit vti opera maleficorum?

DVas inuenio cauſas. alteram quia hoc pacto maiorem Deo ſe facere credit iniuriam, quando creaturis ratione præditis, & baptiſmo ablutis, & chriſmate delibutis, poteſt abuti ad creatoris ipſius vilipendium, & irritationem pluribus etiam ſic nocet. quia non adeo homines abhorrent à cõuerſatione & familiaritate maleficorum, atq; odere cõſortium diaboli. Si namque ſemper ſe dęmon palam obtruderet, multi fœdus cum eo percutere, & has artes maleficas exercere detrectarent. Denique plures aſciſcit ſceleris ſocios, quos perdat.

Altera eſt, quia quædam per homines poteſt, quæ vel non poſſet, vel non tam commode poſſet per ſemetipſum immediate perficere, Verbi gratia ſi reſiſtendum ſit alicui viro ſancto concionanti, aut recta ſuadenti: ſicut per Iamnem & Mambrem Moſi, per Elimam D. Paulo reſtitit. item ſi ſint hæreſes ſpargendæ, ſicut per Simonem, Menandrum, Marcum, & alios fecit. item ſi ſacris rebus abutendum, quod in maleficiis frequentiſsimũ eſt *g*: quibus cum per homines abutitur, copioſius lucrum refert animarũ. tum quia ſic plures in fraudem inducit: nam cõtemptorib⁹ rerum ſacrarum contemptum adauget, veneratoribus falſo ꝑſuadet hæc à Deo, non à dæmone fieri *h*, & ſic ad defenſionem maleficorum multos inducit, atque ita peccatum eis impingit. tum quia conſequitur, vt ad magicam ſuperſtitionem homines etiam addant ſacrilegium. Vnde Deus magis magiſque offenſus, plura etiam in dies principibus tenebrarum in miſeros mortales permittat. Interdum tamen, quod per illos poſſet, mauult per ſe operari, tum vt eorum aliquam gratiam promereatur, tum vt ab iis ſuſpicionem noxæ remoueat, tum vt ſic potentiam ſuam oſtentet. Singula exemplis illuſtrat Remig. *li. 2. Dæmonolat. cap. 9.*

g c. cum quęs 10. q. 5

h ſic D. Auguſt. tract. 7. in Ioan.

Reſtabat dicere de remediis maleficiorum: ſed id differo in vltimum librum. Sequitur videamus de vana obſeruatione.

)(:)(

LIBRI III.
PARS POSTERIOR
SIVE
DE VANA OBSERVANTIA.

QVÆSTIO I.
Quid ſit?

DE hac egit D. Thomas 2. 2. q. 96. Poteſt definiri, *Vana obſeruãna eſt, Magia ſuperſtitioſa, qua commodum aliquod ſperatur ex re, quæ nec ſupernaturaliter cõpertinet, neq; naturaliter id præſtare poteſt.* Dicitur *vana*, quia vel non conſequitur effectum intentum; vel ſi conſequatur plus noxæ, quam commodi adfert. quia homo illa vtens tantum percipit vtilitatem in rebus corporeis vel temporalibus, animæ vero detrimentum refert. Dixi, *nec ſupernaturaliter*, quia qui effectum exſpectant à Deo, per media Deo diſplicentia; ij vani ſunt.

QVÆSTIO II.
Quale peccatum ſit?

A *Liquando lethale, aliquando veniabile. Lethale* erit. *primo* ſi fiat ex pacto expreſſo cum dæmone. *Secundò*, ſi quis gnarus ſit ſaltem ſubeſſe pactum tacitum, ſiue cum admonitus

A non vult deſiſtere. *a Veniabile eſt*, quãdiu quis ignorat tale peccatũ cum dæmone, ſi tamen nec ipſe tenetur ſcire, nec fuit admonitus. *b* Intellige de eo, qui nec conſuluit peritos. Nam licet, quis ratione officij vel ſtatus non teneatur ſcire, tenetur tamen, vt incipit dubitare, conſilium petere à doctis: quod ſi non faciat, negligens eſt. potuit enim ſcire, & ideo non ignorat inuin-

B cibiliter. *Nullum eſt peccatum*, quando quis ioco tantum facit, ſine prȩiudicio, vel periculo ſui aut alterius: *c* itē ſi quis laboret ignorantia inuincibili, & vtitur mediis vel bonis, vel indifferentibus.

a Silu. verbo ſuperſtiti. q. 10. in fin.
b Silu. ſupra Nauarr. c. 11 Manual. & eſt cõmunis.
c Caieta. & Valen. add. q. 96.

QVÆSTIO III.
Quotuplex ſit?

C SI cauſam finalem adſpicias, poteſt reduci ad *quatuor* quaſi *ſpecies. Prima* eſt, quando exſpectatur commodum in rebus exterioribus, ſeu fortunæ, vt in animalibus, ſegetibus, vineis, bona aeris conſtitutione, &c. 2. quando exſpectatur bonum aliquod cor-

A poris,vt ſanitas,liberatio à carcere,hoſtibus,ferro, igne, aqua & huiuſmodi, quia ſic ſe putat fore innoxiũ. 3. quando exſpectatur bonum animæ naturale, vt ars, vel ſcientia aliqua. 4. quando exſpectantur bona ſupernaturalia, vt ſint remiſsio peccatorum, per aliquas certas orationũ formas,aut verſiculos Pſalmorũ vel ſacræ alterius ſcripturæ,& alia huiuſmodi, ab Eccleſia B vel Deo ad hoc non ordinata.

QVÆSTIO IV.

Vnde dignoſci queat, quando ſit huiuſmodi vana obſeruantia?

SECTIO I.

Dico breuiter, *primò.* Si conſtet, quod effectus ſuperet naturæ vi- C res,tunc attendere oportet, an per ſacram Scripturam, vel Eccleſiæ definitionem vel approbatam ab ea traditionem effectus iſte Deo tribuatur, ſiue, quod idem eſt,an huiuſmodi teſtimonio conſtet,effectũ hunc eſſe diuinum: ſi nihil huiuſmodi reperitur, effectus tribuendus eſt pacto cum dæmone inito,& proinde cēſenda ſuperſtitio magica,vt minimũ,vanæ obſeruantiæ ta- D les ſunt effectus,remiſsio peccatorum extra ſacramenta,quoad mortalia, extra ſacramentalia,quoad culpas veniales. item diuinatio rerum futurarum contingentium, inflexio aut directio earum actionum,quæ ab arbitrij libertate mere dependent.

Secundò,ſi conſtat rem,cui tribuitur effectus,hãc vim à Deo vel à natura habere,non eſt vana obſeruantia ex parte E effectus,ſed poſſet eſſe vana obſeruantia ratione alicuius vitioſæ circũſtantię: v.g. cilicium,diſciplina,ieiunium, quia corpus affligunt & macerant, prædita ſunt virtute ad coercendum concupiſcentias carnales,ex viribus carnis, & corporis habitu nimis læto, pullulantes: ſed ſi his addas circumſtantias ridiculas,&ad hoc à natura,Deo vel Eccleſia non ordinatas,veluti certam horam,definitum numerum, quem nec excedere nec minuere liceat, vel præſentiam certarum perſonarum, vel vt fiat illa vel illa manu, flagro ſerico, & huiuſmodi, erit vana obſeruantia. Ex his regulis infertur eſſe vanam obſeruantiam.

SECTIO II.

Primò, ſi ad productionem effectus requiritur fides in ipſum hominem qui ſanaturus, v. g. credere quod is poſsit ſanare.

Secundò, ſi effectus attribuitur magicis imaginibus, figuris, ſigillis, characteribus, ipſis vera, vel rythmo, vel contactui,&c. *& non Deo, quæ libr. 1. diſcuſsimus:* & in his plerumq; eſt incantatio & pecc. M.

Tertio,ſi quis vtitur certis orationibus,aut ſentẽtiis etiam ſacris, aut operibus pijs, in rebus vanis,& ad Dei cultum & honorem,directè nec indirectè pertinentibus. Voco indirectè, quãdo res non ſunt vanę,quia ſunt vtiles proximis,vt ſanitatẽ illis vel nobis ipſis adferentes. Nam in huiuſmodi rebus fieri poſſet aliquando, vt licet nos rationem ſiue initiũ neſciamus praxis alicuius; tamen vir ſanctus aliquis id inſtituerit,& à Deo huius efficientiæ gratiã obtinuerit. Quare in huiuſmodi,ſi quis ea adhibeat ex mera deuotione, & curationẽ a Deo exſpectet ſolo;ſane indirectè ad Dei honorem hoc referret auctorem omnis miraculoſæ ſanationis, & qui orationi ac fidei,ac ieiunio Chriſtianorum ſanationes pollicitus fuit

a In ſumm. vera ſuperſtitio.

Fuit (niſi fallor) hæc ſententia Caieta. *a* ita ſcribentis, *Quarta ſuperſtitio eſt obſeruationum in verbis; aut reb. ſacris portandis, dicendis, vtendis, adiunctis aliquibus conditionib. non malis, quarum ratio neſcitur: vt patientes ſpaſmũ neruorum, primo Carlino oblato Chriſti cruci in paraſceue vtuntur pro remedio, cõfecto ex illo annulo: & ſic de ſimilibus. Quantum enim apparet, in huiuſmodi ſuperſtitio interuenit: quoniã vanæ conditiones apparent. Si tamen ex mera deuotione ſiunt, & nonniſi à Deo intendant, & exſpectent effectum, putantes Deum inſpiraſſe alicui ſancto viro huiuſmodi conditiones, non audeo damnare, ſed tolerabile mihi videtur.*] Sic Caiet. Cuius ego ſententiam eatenus amplector, vt putem diſtinguendum ante factum, & poſt factum, Quoad eum, qui conſilium peteret, num ſibi liceret huiuſmodi facere, omninò ſuaderem deſiſteret; immo reſponderem non licere. cum enim lege ordinaria non ſit ſolitus Deus huiuſmodi conditiones, in quib. aliquid vanitatis apparet, ſanctis inſpirare, temerarium eſt ſibi quid huiuſmodi perſuadere; & ſaltem res iure habetur pro ſuſpecta: quare & tenetur quis admonitus eam vitare. Sed ſi quis poſt rem bona fide & opinione, qua dicit Caietan. peractam, & nunquam ſuper eo monitus, vel confiteretur, vel conſilium quæreret; non auderem illum damnare præteriti peccati: conſulerem tamen in poſterum abſtineret. Si quæras, an in rigore ſit vana obſeruantia? reſpondeo; vt minimum ſpeciem valde veriſimilem præ ſe ferre. Quod ſemel dictum ſit circa hanc Caietan. doctrinam, quæ vtilis eſt ad multorum conſolationem poſt factum vt dixi: & conſideranda in pleriſque caſibus ſequentib. particularibus, in qui-

A bus aperte malum vel peccati deformitas non apparet.

Quartò, per certa ieiunia & quaſdam orationes (quæ in quibuſdam libellis, damnatis ideo à Papa Pio V. continentur) dubias indulgentias, & remiſſiones peccatorum, & conſecutionem rei optatæ exſpectare ſeu quærere, eſt vana obſeruantia: per certa vero ieiunia & orationes ſine humano labo-
B re, ſed ſecundum inſtituta artis cuiuſdam, ſcientiam infuſione acquirere, pertinet ad primam Magiæ ſpeciem, fit enim ex pacto expreſſo cum dæmone. & eſt Mortale. hanc artem, vocant *artem Notoriam*. damnata fuit Pariſiis anno 1320. de qua D. Thom. *dict. q. 96. art. 1.* Alexand. de Hales 2. *p. q. de ſortilegio* & alij. inter quos Ciruelus opere Hiſpanico, ſed accuratè in hanc
C ſententiam diſſeruit: quoſdam eſſe autodidactos, qui ſe putant, ſine vllo labore lectione, auditioneue, ſine præceptore aut ſtudio, diuinarum, humanarumq; rerum omniũ cognitionẽ breuiſſimo tẽpore, ſolâ diuinâ inſpiratione adipiſci, certis tantũ cæremoniis obſeruatis: mẽtiuntur Salomonẽ hac fretum arte vnius noctis ſpatio ſapientiã cõſequutũ, & methodũ huius artis libello,
D quẽ circumferunt, cõplexum de adeptione Sapiẽtiæ Salomonis refellit eos S. S. narratio 3. *Reg.* 3. de li. merũ eſt cõmentũ? nec. n. ipſi fabulæ artifices inter ſe de illo cõſentiunt. Conueniũt tantũ, quia cũcti ritus quoſdã (ſed varios) tradũt in ſpeciẽ pios & Deo acceptos. Method. cõmunior eſt huiuſmodi. Principio iubẽt diſcipulũ generali cõfeſſione totius vitæ maculas eluere, & frequẽter
E cõmunicare, & quandocunq; in peccatum aliquod inciderit, eodem ſtatim die confiteri; indicta per Eccleſiam ieiunia diligenter obſeruare, & inſuper

addere ſpontaneos dies alios præſertim quamlibet feriam ſextam, qua nō-niſi aqua & pane vti liceat; quotidie ſeptem Pſalmos, & certas quaſdam preces offerre. Hæc omnia ſeptem ſeptimanas ad vnguem obſeruanda, & interea ab omni negotiorum ſæculi tumultu, ac cogitatione hominem abſtinere ſe prorſus debere. Quibus peractis libellus alias quaſdam precum concipiendarum formulas præſcribit tunc recitandas, & certas figuras exhibet, tunc adorandas, præfigit etiam certas horas, quibus preces iſtæ & adorationes obeundæ, nempe ſeptem primos Nouilunij dies ipſos Sole quotidie exoriente. Ritibus hiſce per tria nouilunia ter peractis; debere hominem ſibi præeligere diem aliquem, quo ſit magis deuotus, & inſpirationi recipiendę, magis accommodatus: tum hora tertia debere ſolum ſe ſiſtere in templo, vel oratorio quopiam, vel in medio agri cuiuſpiam flexis in ſolo, genibus, manibus, oculiſq; in cœlum ſublatis, ter primum verſiculum Hymni, *Veni ſancte ſpiritus*, pronunciare: quod cum fecerit repentè, non minus quàm Salomon, Prophetæ ac Apoſtoli, omni ſcientia impletum iri: adeo vt obſtupeſcat ipſemet tam ſubita mutatione ſui, quaſi in Angelum vel hominem alium migraſſet.] Habetis myſteria omnia huius artis. In quibus quid prius mirer? ſtoliditatem hoc ritus adſcribentium Salomoni? ſcilicet notat ille, vel Feriam ſextam, vel noſtram exomologeſim, vel Euchariſticam ſumptionem, vel hymnum, *Veni ſancte Spiritus*, an verò potius mirer blaſphemiam tale quid de Salomone, Prophetis, Apoſtolis inſinuantem? an ſacrilegam audaciam rebus ſanctiſsimis per ſummam hypocriſim ſic abutentem? nam hunc cultum, & totum hoc adorationis patagium exhibent diabolo, ſacras illi preces, & Eccleſiæ ſacramenta offerūt, cui initiantur. Profligati homines corpus animamq; ſimul periculo exitij manifeſti exponunt. Etenim teſtatur Cyruelus *l. de ſuperſtit. p. 3. c. 1.* multos huic arti vacantes vitæ vtriuſq; iacturam ſubiſſe: quoſdā enim ſibi notos à diabolo in aerem ſublatos per turbinem, & terra vndiq; raptatos, & ita afflictos, vt toto vitæ tempore incurabili ægritudine laborarint. Fuiſſe hoc miſericordiæ diuinæ documētum, volentis illos in hac vita ſceleris tam atrocis pœnas pendere. Deterioris ſibi ſortis videri alios, quorum tam improbo conatui euentus aliquis reſpondit, iuſte id Deo ad illorum maiorem excæcationem damnationemq; permittente. De his ſciendum, à dæmone nihil illis ſcientiæ vere infundi, nec enim id poteſt per modum verę infuſionis (*vide dicta lib. 2. q. 4.*) ſed ſolet ipſemet illos obſidens, vel poſsidens per eos loqui, ipſorum phantaſiam turbans, & linguam mouens, ad quædam illis incognita & arcana proferendum: ſicut facere conſueuit, quando ſtriges poſt ecſtaſin mira narrant, quę autumant ſe in locis remotiſsimis vidiſſe, audiuiſſe, vel egiſſe quando verè loco motæ non fuerunt. Indicium huius rei euidens eſt. quia quando iſtos ſuos myſtas aut odidactos dæmon deſerit, nihil illis ſcientiæ reliquum manet: & ne illorum quidem, quæ paulo ante dixerant, meminerunt. Deinde iure optimo hæc ars damnatur, quia vtitur ceremoniis, non ad hunc effectum inſtitutis (quod ſemper ſuſpectū) obſeruat dies & horas nihil ad hoc pertinentes: iubet adorari figuras illas, quæ nec Dei ſunt, nec Sanctorum, ſed vanæ & magicæ.

Quibus Deus vult ſcientiam infundere, abſque ritibus præſcriptis vllis id facit; & infudit olim paucis, hodie forte nullis: ars iſta contendit non niſi ad amuſsim exacte ſeruatis omnibus ſcientiam infundi, & quidem omnibus. ſi obſeruent. Non igitur qui infundit eſt Deus, nec Angelus bonus, ſed diabolus diabolo offerunt preces, diabolum adorant, diabolo ieiunant, diabolum habituri ſunt remuneratorem. plura contra hanc Bap. Segnius *c. 7. de vero ſtudio Chriſtiano.*

Huius vanitatis varii ſunt rami ſeu ſtolones: vnum vocant *artem Paulinam*, quia fingunt à Deo traditam B. Paulo in ecſtaſi conſtituto, & Apoſtolū eam poſteris tradidiſſe. Quid ſtultius, ſceleſtius, blaſphemius dici poteſt?

Aliam inuenio, neſcio an ſpeciem Notoriæ dicam: nam in multis conuenit, in eo tamen diſcrepat, quod notoriam aiunt fieri per modum ſubitæ infuſionis, hanc aliter vocant *artem ſpirituum*, vel *artem Angelicam*, qua dicūt hominem quandocunque vult, omniū rerum quas noſſe vult, ſcientiam accipere, miniſterio Angeli cuſtodis vel aliorum Angelorum, bonorum. Huius duas, tradunt ſpecies, vnam *obſcuram*, quæ fiat per viam eleuationis, tranſitus, raptus, ſeu ecſtaſis: alteram *claram*, quā dicunt fieri Angelis viſibili in forma corporis aſſumpti apparentibus, & iucunde colloquentibus. Hac vſus forte Cardanus, quando cum tribus illis ſpiritibus Auerrois ſectatoribus diſputauit. Verum hæc ars nihil eſt aliud re, quam impia *Goëtia* ſeu *Magia alba*, de qua dictum *libro primo*, nec hi Angeli ſunt alii, niſi dæmones Paredrii, hominum deceptionem & interitum enixe procurantes. Artis impiæ falſitas luce clarior eſt, quia omnes eius formulæ ſunt meræ coniurationes, ſeu adiurationes, quibus illi ſpiritus ad obſequium adiguntur. Conſtat autem bonos angelos non adiurari, ſed precibus honorari & implorari velle ac debere. Contra hanc vanitatem etiam ſcripſit Ioan. Bapt. Segnius *d. opuſculi c*, 8. & 9. Vnde patet quid ſentiendum, qui iactitant ſe ſpiritum habere, à quo cuncta doceantur (vt ſolebat quidam Magus Parmenſis dicere) aut prçditos ſe, & dirigi ſpiritu quodam adeo potente, vt etiam imaginationibus alienis queat imperare, quod impoſtor ille Malteſius his ipſis annis in Brabantia gloriari ſolitus ferebatur. Nimirum hos fœdus cum morte percuſsiſſe, & ad Necromanticorum tribum planiſsime pertinere.

SECTIO III.

Q*Vintò* quando geſtantur reliquiæ, vel Euangelium ſancti Ioannis, aut aliqui verſus pſalmorum, non ex deuotione tantum, ſed adiunctis vanis circumſtantiis, v. g. vt ſic vel ſint ſcripta, vel reliquiæ ſint in vaſe triquetro vel rotundo, tribuendo vim formç, vel materiæ *a*, vt ſcriptum ſit in pergameno virginea, vel tempori, vt ſcriptum ſit oriente ſole, vel perſonç, vt alligatum ſit ab incorrupto, vel modo, vt tot filiis, vel talibus. item neceſſe eſt, vt nulla adſit figura præter ſignum crucis, nulla imago, præterquam Chriſti, vel B. Virginis vel Sancti alicuius noti, aut ſolita angeli boni; item nulla barbara & incognita Dei vel Angelorum nomina ſint addita, denique nihil aliud adſit vani vel mendacis. Deus enim nunquam eſt auctor mendacii, vel vanitatis *b*. Obiiciat forte aliquis ſolum ſignum crucis iure Canonico permitti. *Reſp*. Canonem agere de characterib. quibus crucem annumerat: non agere de imaginibus, quæ cum in templis pie habean-

a D. Thom ſup. a. 4. & Nauarr. d c. 11. n. 35.

b ita ſenti unt canoniſtæ per text. c non licet. 26 q.

ſ.D Thom ꝑp.D. An onin.2 p it 18.c 1 Martin. de arles de ſu perſtit tra. o. Viguer. ſ 6. v 5.

habeantur, cur non poſsint & collo geſtari? De ligaturis ſuperſtitioſis, accipio Antiſidorenſe concil. can. 3. quem à mendo liberum non queo præſtare, ſic legitur in fine: *nec ſub tibia aut pede, aut hominem linea fieri penitus præſumat.* prior prohibuerat ſuperſtitionem ſoluendi vota ad arbores, ſentes, aut fontes gentilitia ſuperſtitione ſcuratos: poſtea vetat ſuperſtitioſas ligaturas, quæ *ſub tibia* teniis alligatis fiebat ſed diuinent alii, mihi nox mera, in illis, *hominẽ lineo.* Lux clara in ſequentibus: nam de his luculenter ſic D. Auguſtinus *c. Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ atque remedia, quæ medicorum quoque diſciplina condemnat, ſiue in præcantationibus, ſiue in quibuſdam notis, quas characteres vocant: ſiue in quibuſdam rebus ſuſpendendis atq; ligandis, vel etiã ſaltandis quodammodo, non ad præſeruationem corporum, ſed ad quaſdam ſignificationes occultas, aut etiam manifeſtas quæ mitiore nomine phyſicam vocãt: vt non ſuperſtitione implicare, ſed natura prodeſſe videantur. ſicuti ſunt inaures in ſummo aurium ſingularum, aut de ſtruthionum oſsibus anſulæ in digitis, aut cũ tibi dicitur ſingultienti, vt dextra manu ſiniſtrum pollicem teneas.*] cenſuit itaq; D. Aug. in his eſſe vanam obſeruãtiam, arbitror quia hæc ad futuri obſeruationem notabant. fieri namque poteſt, vt vltima duo phyſicam vim ad ſanitatis conſeruationem aliquam obtineant & tum à ſuperſtitione forent aliena. Addit idem Auguſt. poſtea, obſeruatu quiddã dignisſimum, non quicquid intus ſumptum naturaliter iuuat, idem etiam appenſum iuuare: & ideo plus cautionis adhibendum in his appenſis, quoniam in iis plus periculi verſetur. *Aliud, inquit, est dicere, tritam iſtam herbam ſibiberis, venter non dolebit,* & *aliud est dicere, iſtam herbam collo ſiſu penderis*

el. 2. de doctri Chriſt. c. 10 reperitur in c. illud 26. q. 2.

d d. lib. 2. c. 26.

A *venter non dolebit. Ibi enim probatur contemperatio ſalubris: hic ſignificatio ſuperſtitioſa damnatur,*] quibus verbis ſentit, prius eſſe remedii, poſterius vero ſignum pacti. Sic è conuerſo, non quicquid efficax eſt à natura appenſum; vt ſunt quidam Indici lapides contra dolorem renum, lienis, &c. id etiam eſt efficax tritum, & intus ſumptum. Subdit ſapienter Aug. *Quanquam vbi præcan-*
B *tationes & inuocationes & characteres non ſunt, plerumq; dubiũ eſt, vtrũ res quæ alligatur aut quo quomodo adiũgitur ſanando corpori, vi naturæ valeat, quod libere adhibendum eſt, an ſignificatiua quadam obligatione proueniat, quod tãto prudentius oportet cauere Chriſtianum, quanto efficacius prodeſſe videbitur. Sed vbi latet, qua cauſa quid valeat quo animo quisq; vtatur, intereſt.*] Ex quib. ver-
C bis tria colligas. *Primo*, ſi putatur res naturaliter prodeſſe, tunc licet ſuſpendere de corpore. quia hoc fit tanquam remedium. *Secundo*, ſi putatur nõ prodeſſe naturaliter vt cauſa, ſed duntaxat vt ſignũ futuræ ſanationis, tunc omnino abſtinendum. *Tertio*, ſi res dubia ſit, nec adſint medici, qui cõſulantur, tunc animum & intentionem appendentis, rem bonam vel malam facere; bonam,
D ſi facit opinione priore; malam, ſi poſterius credat. Tũc enim incideret quis in *c. admoneat 26. q. 7.* quo laici anathemati, clerici degradationi ſubiiciuntur. Canones *a* non permittunt orationes alias inſcribi periaptis præter orationẽ Dominicam & Symbolum; ſed vſu Catholico, id ad Euangelium B. Ioannis, & alias S. Scripturæ partes extenſum videmus: quia par in iis ratio procedit;
E nempe deuotio ferentis, & verborum ſanctitas. Quæ ſi proſunt pie recitatæ cur non & pie geſtatæ? ſed ſemper ſuperſtitioſa quæ diximus vitanda; in primis numeri certi iteratio. quando

a c. non liceat 26. q. 5. & ca non obſeruetis 26. q. 7.

vis attribuitur. Vnde ſane oportet intelligere, quod magnus Caſsiodo. ſcripſit b, *multu efficax remedium in variis malis fuiſſe trinam recitationem huius verſiculi, Dirupiſti vincula mea, &c.* vt non ipſi æternæ repetioni ſed in honorem ſanctiſsimæ Trinitatis ter repetentis, deuotioni, Deus id detulerit, ſed de orationum formulis mox plura.

b in Pſ. 115.

SECTIO IV.

C. SExto, huc referenda vaniſsima ominum (κληδονιστική) animaduerſio. de qua B. Chryſoſt. *hom. 21. ad pop. Antiochen. Et quid tandem ſunt omina: Sæpe domum quis ſuam egreſſus hominem videt monoculum, vel claudicantem & ominatus eſt.* Et poſtea, *Si virgini occurreris, ſterilis dies erit, ſi vero meretrici, dextera & plena, & multa mercatione plena,*] mox vt par erat in hanc dementiam inuehitur vt & Philemon apud Theodoretum ὅταν ἴδω παρθηρεῦντά τις ἐπταρμὸς ἐστὶν ὁ ἀπεγνισμὸν σκοποῦντα ἀπολῶ τοῦτον αὐτός, &c. quod ita vertit Zenobius, *cum videro obſeruantem qui ſternuat, aut ſpeculantem ſi quis accedat, perdam ego hunc hominem è veſtigio.* Subdit deinde auctores alios veterũ ridentes ſuperſtitionem ominum Menandrum, Antiphonem, Arceſilaum, Diogenem Bionem. vide Theodor. li. 6. de curãd. Græcor. affect. in principio. Quod vero Auſonius tria tantũ omina agnoſcit, eum refellunt ceteri qui plurium meminere. forte de præcipuis tantum loquebatur. ſed quæ illa in re vaniſsima? D. Aug. ſic ſcribit c. *His adiunguntur millia maniſſimarum obſeruationum ſi membrũ aliquod ſalierit, ſi iunctim ambulantibus amicis, lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit: atq; illud quod lapidem calcant tanquã diremptorem amicitiæ, minus moleſtum eſt, quam quod innocẽtem*

c l. c. 10.

A *puerum colapho percutiũt, ſi pariter ambulantibus intercurrerit. Sed bellum eſt, quod aliquando pueri vindicantur à canibus. Nam plerumque tam ſuperſtitioſi ſunt quidam, vt etiam canem qui medius interuenerit, ferire audeãt, non impune. Namque à vano remedio cito ille percuſſorem ſuum ad verum medicum mittit. Hinc ſunt etiam illa limen ſuum calcare, cum ante domum ſuam tranſit: redire*
B *ad lectum, ſi dum quis ſe calceat ſternutauerit: redire domum, ſi procedẽs offenderit: cum veſtis à ſoricibus roditur, plus timere ſuſpicionem futuri mali, quã præſens damnũ dolere. Vnde illud eleganter dictũ eſt Catonis, qui cum eſſet conſultus à quodam, qui ſibi eroſas eſſe caligas diceret à ſoricib. reſpondit, non eſſe illud, mõſtrum: ſed vere monſtrum habendum fuiſſe, ſi ſorices à caligis roderentur.*] vides
C quot genera hic fuiſſe à D. Auguſt. enumerentur. *primo* Saliſatorium. de quo Iſidorus tradit *Saliſſatores* ſeu *Salitores* vocari huiuſmodi ominoſos. *Saliſſatio* παλμὸς. vet. gloſſario vocatur & palpitiatio: huius ſpecies à ciliis, vel oculis potiſsimæ. iſtius Suidas & Theocritus meminere: illius Plaut. in Mil. glor. *Præcantatrici, collectrici ariolæ, aruſpi-*
D *cæ Flagitium eſt ſi nihil mittetur, quæ ſupercilio ſpicit.* & in Pſeudo. *Niſi quia futurum eſt, ita ſupercilium ſalit.* vide Cælium *lib. 7. c. 29.* quo videtur referendũ quod quidam ſonitum ſpõtaneum auris dextræ, vel ſiniſtræ obſeruant, vt ſi hæc tintinet, inimicum, ſi illa, amicum, noſtri putent memoriam tum recolere. de quo Ariſtinetus d, οὐκ ἐβομβευσεν τὰ ὦτα, ὅτε σύ μετὰ δ' ἀκρύων ἐμεμνήμην. d in epiſt amatoria
E *nonne auris tibi reſonabat quando tui lachrymans recordabar*: & alicui huc pertinere videatur illud Lesbyæ vatis à Veroneuſi conuerſum,

Sonitu ſuopte Tintinant aures.

Quod illa dixerat: *βομβεῖτε δὲ δ' ἄκρα ἰμοί*. & apertius incertus quidam, ſed antiquius e:

e inter Ca alect. Virg

Garrula quid totis reſonas mihi nocti- bus auris?

Neſcio quem dicis nunc meminiſ- ſe mei.

Quod referre ad amantium ſympathiam, nimis longe petitum. huc pertinet & *Spatulamanthia*: quæ fit nuda ſpatularũ inſpectatione. A corpore etiá ſumitur omen ſternutationis, & offenſionis pedũ, de quo mox plura dicem⁹.

Alia ducuntur ex nomine, alia ex fortuitis aliorum verbis, alia ab iis quæ domi, alia ab iis quæ in via contingunt. Ex nomine ductum illud, quod narrat Glycas *f* de Augusto, eum Nicopolim vocaſſe, quam exſtruxerat vrbem: & ibi hominis ac aſini ſtatuas aheneas locaſſe: eo quod ea nocte, quæ Actiacam pugnam præceſſit, in hominem inciderat, qui aſinum agebat, cumque illius de nomine ſciſcitatus fuiſſet: *mihi quidem reſpondit ille nomẽ eſt, Eutyches* (h. Felix) *aſino vero, Nicon* (h. victor).] Ex verbis fortuito prolatis, quæ Cicero cenſitit proprie vocari omnia *g*, vt cum filia Conſulis bellum Perſeo cogitantis, patri dixit Perſeum obiiſſe, quod erat Melitæi catelli nomen. Οἰκοσκόπικα (de quibus olim Xenocratem tradit Suidas librum compoſuiſſe) ſunt, apud Terentium, ſi introiit in ædes ater alienas canis, vel anguis per impluuium decidit de tegulis, vel gallina cecinit illud de cane, *caninam ſcæuam* vocabant: vt ex Plauto alii notant de angue teſtatus etiam Xenocrates, | & addidit de muſtela etiam Dio Caſsius libro 58. & Plautus in Sticho: de angue quoque Theophraſtus in notis, ſuperſtitioſis de gallina canente, docent Donatus in phorm. act. 4. Apuleius lib. 9. de aſino. vt hodie multi peccant, ſi ſalinum euerſum, vinum effuſum, ſi crebrius vel rarius in menſa ſternutatum: ſi quod in conuiuio verbum triſtius pronunciatum, ſi quis crus cruri impoſuerit, ſi canis vlulauit, coruus tecto inſidens crocitauit, & huiuſmodi. Quæ foris eueniunt nõ ſunt pauciora, & hoc genus vocant τὸ ἐνόδιον, vt quæ D. Auguſtin. retulit, & quæ Horatius canit,

f annal. p 3.

g l 1. de diuinat.

Impium parcæ recinentis omen
Ducat, & prægnans canis, & ab agro
Rana decurrens lupa Camerino
Fætaq; vulpes:
Rumpet & ſerpens inſtitutum

tale quoque gentiles iudicabant obuiũ habuiſſe Chriſtianum vt narrat Photius, & colligas ex Minutio ni fallor & Tertulliano. Item ſi obius, inteſtabilis, abſciſſus, (ſic Lucian. in Pſeudolo.) cæcus, claudus, aut mulier ſparſis crinib. Item leporem iter tranſuerſo ſaltu velut diremiſſe, capram, aut aliud animal in via vidiſſe, & quod, ex irreligioſa mẽte hæreticorum profectum, habuiſſe obuium monachum, cuius etiam mentio apud Pet. Beleſenſem *Epiſtol.* 65. & alia infinita, vt ſubiecta poſt finem huius ſectionis tabula docebit.

Huic ominoſæ obſeruationi plurimum tribuere olim Romani, vt patet ex Ciceronis libr. *de Diuinat.* & Valerio Maximo *libro primo, capite quinto.* Item Græci & Ægyptii, vt docet Pauſan. *in Achiac.* & Theophraſtus *in Characteriſmis*, vbi multa exempla ponit *a* necnon Syri, teſte S.S. in Regum hiſtoria *lib. 3. cap. 20. verſ. 33.* vbi legitur nomen *ominis*, quod D. Auguſt. *b* in negat ſe in ſacris litteris inueniſſe. forte inciderat in libros in quibus non habebatur, *viri pro omine acceperunt, & pro fœdere & rapuerunt, &c.* οἱ ἄνδρες, οἰωνίσαντο καὶ ἐσπείσαντο, vt nũc in LXX. legitur, vel potius οἰωνίσαντο, interpretatus eſt, in genere ſunt augurati, vt & He-

a c de ſuperſtition

b lib. 1. retract.

bræum

A bræum נחש *nachas* generale eſt, & pro ratione ſubiecti interpretandum. ideo noſter rectiſsime vertit *omen*. De horum omnium vanitate legendi Pet. Bleſenſis. *de epiſtol*, 65. Franciſcus Picus *c*, VVimpina, Mich. Medina. Benedict. Pererius, & Iul. Sirenus: præcipua ratio eſt, quod cum omina certam nullam cauſam habeant, ſed à caſu plane dependeant, in contrarios fere ſemper euentus rapi poſſunt. exemplo ſit illud B Anchiſæ apud Virgiliũ, qui viſos equos ſpem pacis ait facere, & bellum minari Longe autem diuerſa ſunt, omen fortuitum arbitrio ſuo rapere, & ſignum à Deo, ex neceſſaria & ad honorem Dei tendente cauſa, poſcere, quod in S.S. licite fecere, ſeruus Abrahæ *d* de quo optime illic in Comment. locutus fuit Thom. Anglicus; & Gedeon *e*, & Ionathas *f*: & in aliis Hiſtoriis, Greg. VII. C in cauſa Cardinalis Simoniaci, apud Martinum Polonum, & D. Auguſtin. *g*. & Clodouæus Rex Francorum. *h* De ominum variis ſpeciebus, ſi quis multa volet à noſtris diuerſa poterit legere Bleſenſ. de epiſt. 65. & Ioan. Salisberienſem *libro primo de Nug. curial, capite vltimo*, dum meminerit ea ab ipſo non approbari, ſed vt aulicorum vita commemorari: & notanda imprimis hæc D quæ ſubiungit verba;

Cætera de genere hoc adeo ſunt multa loquatem
Vt laſſare queant Fabium.

Quibus quecumque domus inſtiterit, eam nec ab ipſa ſalute arbitror poſſe ſaluari]

Quare.

Concl. ſit, *Omina ſemper illicitum obſeruare*. nam licet Caiet. *i* ſcribat: *poteſt homo abſque omni præſagio cauere* E *prudenter ab imminentibus dubitando ne præſens occurſus ſit ſignum futuri ex communi vtriuſque cauſa cœleſti, vel etiam diuina prouidentia: vt ſi quis cadens corporaliter, timeat aliquem caſum in ſtatu, vel honore, &c. propterea tamen non desiſtat ab operibus prudenter agendis, ſed cautius vigilet, &c. Poteſt enim eſſe, vt iſte caſus ſit effectus cauſa futuri caſus, & propterea ſignificet illum.*] hoc reuera eſt de valde raro vel nunquã contingentibus, & ſi quando contingat, iam non *omen* proprie dictum, ſed *prodigium* potius fuerit, à Deo miſſum, & ad πρατοσκοπίαν licitã, pro morum emẽdatione, referendum. Equidem ſemper mihi viſa hæc Caietani obſeruatio portam pandere, ad ominoſam iſtam obſeruationẽ, quæ D. Auguſt. & aliis *k* inaniſsima ſemper viſa. *nonne* (vtar verbis Ciceronis de Diuin.) *hoc ſi ſuſcipimus, & pedis offenſio nobis, & abruptio corrigiæ, & ſternutamenta erunt obſeruanda?* Nonne ſemper prætexat ſuperſtitioſus. offenſionem quamuis pedum ſibi diuinam iram prætendere? quid enim aliud gentiles contendebant? Nonne hoc in Tib. Graccho obſeruarunt, quo die occiſus fuit, domo egredientem ad limen grauiſsime pedem *l* offendiſſe? Nonne dicat, hoc idem Craſſo infauſti prælii die accidiſſe? *m* Nonne hoc de marito Laodamia ſcribit?

Cum foribus velles ad Troiam exire paternis,
Pes tuus offenſo limine ſigna dedit.
Vt vidi ingemui, tacitoque in pectore dixi,
Signa reuerſuri, ſint, precor, iſta viri. n

Nonne de ſe iam venia dignus Tibullus? qui cecinit:

O quoties ingreſſus iter mihi triſtia dixi,
Offenſum in porta ſigna dediſſe pedem. o

Quid ſi enim dicerent, euentum hũc

c Picus lib. 6. de prænot. c. 5. VVimpina (qui opt.) libr. de diuinat. c. 13. Medin. de recta in Deum fide libr. 1. c. 2. Pererius in c. 24 Geneſ. diſp. 6. Siren lib. 9 de Fato ca. 21 & 22.

d Gene. 24.

e Iud 7.

f 1. Reg. 14.

g Fulgoſ. lib. 1. cap 3.

h Egnat. lib. 1. c. 4.

i in ſum ſuperſti.

k D. Auguſt. d c. 20 Pico VVimpinæ Sirenio. Medin. Perer. rio, Salisberienſi, & Bleſenſi.

l Valerius Max. l. 1. c. 4. Plutarc. in Gracchis.

m Plutarc in Craſſo.

n Ouid. in Heroid. epiſt.

o lib. 1. eleg 3.

ab eadem prouenire cauſa prouidentię, à qua mortes & ſtrages iſtorum? Nonne Caietano iudice abſoluendi? Sed obiiciat aliquis. B. Marcus Euangeliſta, Euangelizandi cauſſa, nauigio Alexandriam petens, cum nauem egrederetur, calceum rupit, atq; Deo gratias agens, iter ſuum expeditum eſſe perhibuit. *Reſpond.* hoc eſt apocryphis proferri. Deinde, vt vtar verbis Pet. Bleſenſis. *Quicquid alii credant, ego indubitater credo, ſanctum Euangeliſtam, hoc non ex ſuperſtitioſa curioſitate dixiſſe, cui etſi nunquã calceus ruptus eſſet, ei tamen ſui expeditionem itineris, per Spiritum ſanct. m Dominus reuelaſſet.*] ſic ille: qui addit aliud omen, eorum qui, ſi in itinere aliqs interroget, quo proficiſcantur, ſubito rebitant. Nituntur facto Iudith, *8. ve. 33.* quæ diſcedens inhibuit, ne quis eam quo proficiſceretur, interrogaret, quaſi interrogatio aliquid ominis habuiſſet, quod ſuſceptum iter potuiſſet impedire. Sed hoc eſt ſiniſtre interpretari mentem ſanctæ viduæ, quę id vetuit tantum ne quis allocutione & ſalutationibus eius inceptum moraretur; vel ne curioſius, quid egreſſa faceret, ſcrutarentur. De *ſternutamentis* ſemper erit quo excuſent. incidat in aduerſum aliquid, qui ſternutat: ducet ab eadem cauſa vtrumque euentum. ſit felicior alius, & optatis potiatur, id ipſum dicet ſignum fuiſſe ſucceſſus, & non à naturali, ſed ſuperna cœleſti cauſa communi id eueniſſe. Sane ſternutationũ medium omen cenſuere veteres, vt notatum Scholiaſtæ Theocriti *p*, ideoq; ſternutante aliquo, aſtantes illi bona verba dicebant: vt ſi quid portenderetur mali; id fauſta precatione auerterent *q* matutinam ſternutationem prorſus infauſtam: meridianam firmiſsimi auſpicii, & conatus non irriti indicium rebantur, etiam Ariſtot. auctore, maxime ſi à dextro latere. *ſ*

p In Thaliſiis & Epithala. Helenes
q Plinius lib. 28. c. 2. Apuleus, de aſino lib. 2.
r Sect 33. problem. c. 11.
ſ Xenophon. anabap. lib. 6

Vnde Propertius *t*.

> *Nunc tibi naſcenti primis (mea vita) diebus,*
> *Aridus argutum ſternuit omen amor.*

t lib. 2. eleg. 3.

Et Catullus, de Acme & Septimio, *u* ſternutationis dextræ approbationem, vocat auſpicium bonum. Quid? quod & *peditum* obſeruabant, & Græcis quidem omen erat bonum, vt *ex Hymno in Mercurium*: Latinis infauſtum cenſebatur, vt ex Catone *de re Ruſtica* fuit aliis obſeruatum, De *Soricino* auſpicio æque ridiculi veteres, de quo præter Plin. in Hiſtor. natural. etiam recte accipiunt illi Auſonii,

u Epigr. 45.

> *Quadrupes auſpiciis quis iungitur oſcinibus? Mus.*

Vide N. lib. 1. Auſon. lect. capit. 25. Sed hæc ſuffecerint de nugis ominum. de quibus etiam nonnulla Polydorus *3. de prodigiis* & Nauſea *libr. 2. mirabilium.*

*Hic inſerenda eſt Tabula hoc ſigno * notata.*

SECTIO V.

SEptimo, poteſt nonnunquam vana obſeruantia contingere in *ſtrenis primo anni die* dandis. Solebant Ethnici Kalendas Ianuar. (vt docent Sueton. & Ouid. *x*) magna ſolennitate celebrare, in honorem Iani, & inter cetera tunc inuicem dare ſtrenas, in omen ſiue precationem bonam anni proſpere decurſuri; vel aliorum multorum adiciendorum. nam dicta quaſi *trena*, & ternarius perfectionis atque plenitudinis index, eo quod tria ſint omnia Ariſtoteli *a*. Has *ſtrenas* propter huiuſmodi ſuperſtitiones, concil. Antiſiodorenſe vocat diabolicas *b*. verba ſunt; *Non licet Kalendis Ianuariis vecula aut ceruolo facere, vel ſtrenas diabolicas obſer-*

x Sueton. in Auguſt & in Calgu. Ouid. 1. Faſt. Feſtus in ſtrena.
a libr. 1 de cœl
b cap 1.

uare: ſed in ipſa die ſic omnia beneficia tribuantur, ſicut & reliquis diebus quo loco legerim libens, vel ſaltem explicem, *vitulo* (ſeu *buculo*) *aut ceruulo facere:* vt ſit ſimile illi, *cum faciam, vitula pro frugibus:* quod memini cum contuliſſem placere fratri Baſilio Poncio de Leon, homini eruditionis elegãtioris, & qui eas mittunt damnari videntur à D. Auguſt. apud *c* Gratian. & à Martino Papa; Qui; *Non licet* (ait) *iniquas obſeruationes agere Kalendarum, & otiis vacare, neque lauro aut viriditate arborum cingere domos. Omnis enim hæc obſeruatio Paganorum eſt. d*] Solebant autem pii Chriſtiani eo die ieiunare, in deteſtationem gentilitiæ ſuperſtitionis, vt docemur à D. Ambroſ. *e* & Concil. Toleta. 4. *f* qui vero contempto ieiunio feſtum diem, cum paganis, agebant, illis Romanorum Concil. ſub Zacharia Pontifice dixit anathema. *g* Quare ſi quis hodie vel in honorem Iani vel Streniæ Deæ epulis vacaret, aut ſtrenas mitteret, vel acciperet, is eſſet idololatra: ſi id faceret tantum, vt omen certum proſperi euentus, foret vana obſeruantia mixta diuinationi, plerumq; mortalis, ſi tantum id faceret, vt incertum omen vel augurium, peccatum eſſet veniale, ſi animi tantum cauſa, vel amicitiæ conſeruandæ cauſa, pro conſuetudine Chriſtianorum, nullum eſſet peccatum: immo ſi faceret in honorem circumciſionis Dominicæ, quam tunc celebrat Eccleſia, mereretur coram Deo. Nam hodie ceſſant exolitæ Gentilium ſuperſtitiones, quæ tam rigidæ ſanctionis canonum cauſa fuere.

c cap. non obſeruetis 26. q. 7.

d cap. non licet. 26. q. 7.

e ſerm. 17.

f Can. 10.

g ca. ſi quis Calendas. 26. q. 7.

Cauendæ tamen etiam hodie ſuperſtitiones illæ, de quibus Burchardus ita ſcribit: *Obſeruaſti Kalend. Ianuarii ritu Paganorum, vt vel aliquid plus faceres propter nouum annum, quam antea vel poſt ſoleres facere, ita dico, vt vel menſam tuam cum lapidibus, vel epulis in domo tua prepararas eo tempore: aut per vicos & plateas cantores & choros duceres, aut circa tectum domus tuæ ſederes enſe tuo circumſignatus, vt ibi videres & intelligeres, quid tibi in ſequenti anno futurum eſſet: vel in biuio ſediſti ſuper taurinam, vt & ibi futura tibi intelligeres, vel ſi panes prædicta nocte coquere feciſti tuo nomine, vt ſi bene eleuarentur, & ſpiſſi & alti fierent, inde proſperitatem vitæ tuæ eo anno prouideres, ideo quia Deum creatorem tuum* (hæc faciendo) *dereliquiſti, & ad idola, & illa vana te conuertiſti, & apoſtata effectus es, duos annos per legitimas ferias pœniteas.* Burch. in Pœnitentiali, libr. 19. c. de arte magica, verſ. Obſeruaſti Kalendas. Vbi habes breuẽ quandam enumerationem ſuperſtitionum illius diei, quę cum ſtrenarum miſſione hodierna clarum eſt nihil ſimilitudinis habere. Vbi pro *lapidibus* forte corrigendum eſt, *lautitiis*. Non habui in quem locum commodius reiicerem, etſi ſacrilegii aliquid ſubeſſe cenſeam, quod Hiberni ſilueſtres lupos in magno honore habent & in patrinos aſciſcunt, quos *Charichriſt* appellant, pro eis orantes & bene precantes, & ſic ſe ab illis lædi non verentur. narrat Chambdenus, *in Britania Antiquitat.*

SECTIO VI.

O*Ctaua* ſuperſtitio eſt *temporariorum*, qui dies, mẽſes, annos obſeruant, non ad Dei cultum, ſed ad directionem negotiorum ſuorum: vt qui certis temporibus herbas colligunt, vel ligna ſuccidunt, pro ædificiis vel nauibus, ſuperſtitione carent, ſi id faciant pmoti naturali obſeruatione mot⁹ & in-

fluentiæ

fluentiæ cœleſtis, certis enim temporibus vis herbarum efficacior eſt, ligna quoque minus obnoxia ſunt corruptioni, & aptiora ſunt ad vſum. Sed ſuperſtitio foret, ſi obſeruaretur certus vnus hebdomadæ vel menſis dies tantum, vel certa diei hora, qua talis hora vel dies eſt, vel adderentur circumſtantiæ inutiles, aut orationes ocioſæ vel non approbatæ *h*. Vnde ſequitur, quod recte Binsfeldius infert *i*, huc referendos qui *obſeruant certas feſtiuitates*, vt Conuerſionis B. Pauli, Vincencii, Vrbani, vel aliorum, quibus ſi pluat. vel cœlum ſerenum ſit, ſibi ſpondent ſerenitatem, fertilitatem, vini copiam vel inopiam, aut continuatam per tot dies pluuiam, vnde & ſuperſtitioſos fecere verſus, quorum primus eſt;

h c. non liceat 26 q 5. & d. c. non obſeruetis Silu. v. ſuperſtitio. qu. 10. Sic intellige Burchard. d. c. v. 3.

i de Confeſſ. malefic. in 3. cauſa diſpoſitiua ad malef.

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni, &c.

Item *qui colligunt herbas in die* Sancti Ioannis, ad certos quoſdem effectus, credentes eo die habere vim naturalem efficaciorem, vel *inſerunt arbores* ipſo die Annunciationis B Mariæ, vel in Feſto S. Stephani *minuunt ſanguinem equorum*, & ſimilia faciunt, naturalem cauſam attendentes, quę nulla eſt, vnde vane iſta inſtituunt: ſed & feſta ſic potius inhonorant quam colunt. Si vero directe iſta adſcriberent merito Sanctorum, & Deo tribuerent effectum vt ſanctos illos honorandi, viderentur & ipſi ſanctos illos honorare. quare nec auderem eas damnare. Huc etiam pertinent, qui *obſeruant quoſdam dies*, vt puta diem D· Magdalenæ, diem Lunæ, &c. *vt infauſtos*, vel vt fauſtos ad iter, aut rem aliquam inchoandum: item *an cum ſurgunt, primo* induerint calceum vel femorale dextrum an ſcæuum, aut quo pede primum tangant terram, vel domo egrediantur, & quæ huiuſmodi nugatoria: eos conſtat peccare iſto ſuper-

A ſtitionis genere. Tales in iure Canonico videntur *dies Ægyptiaci*, quorum mẽtio apud D. Auguſt. *k*. Collegit nationum cunctarum fere dies ominoſos & obſcænos Alexander ab Alexand. *lib. 4. gen. dier. c. 20.* ſed hos Ægyptiacos prætermiſit. Cælius Rhodiginus *l*, hoc tantum; *vocari dies atros & ἀποφράδας, vulgo à veteribus deluxata voce*, Ægyptiacos; *ab Ægypti, inquit, vanitate*

B *proclinato nomine. Eorum Auguſtinus meminit, & in canonicis decretis non eſt prætermiſſum.* Sed qui dies iſti apud Ægyptios, hoc debuit explicare. Gloſſa Canonica vult, Ægyptios docuiſſe qui dies toto anno infauſti forent ad opus inchoandum, & hos Eccleſiam olim in Kalendariis ſuis ſignaſſe, quorum poſterius nihil dubito, quin falſum ſit: nũquã enim hæc Eccleſia recepit, Apoſto-

C licæ prohibitionis memor *m* poſterius poteſt recipi, aſtrologorũ enim iſta cõmenta fuere, & Ægyptus inuentrix aſtrologiæ. Petrus Breſlayus *lib. 3. Notabilium c. 53.* huiuſmodi dicit eſſe Ianuar. 1. & 25. Febr. 4. & 26. Martii 1. & 28. Apri. 10. & 10. Maii 3. & vlt. Iunii. 10. & 17. Iulii 13. & 27. Aug. 1. & 24. Sept. 3. & 21. Octob. 3. & 22. Nouemb. 5. & 28. Decẽb. 7. & 22. vnde acceperit neſcio. Suſpi-

D cor tamen, Ægyptios pro ſcæuis & nefaſtis habuiſſe etiam dies illos, quibus tot plagis à Moyſe percuſſi, & quo Pharao cum exercitu mari demerſus. Nam ſingulis gentibus inſignes clade aliqua dies, poſtea ſemper atri habiti, vt de Romanis, Græcis, aliiſque docuit Alexander ab Alexand. *n* Exempla plura harum ſuperſtitionum, ſuggerunt Patres, illa D. Pauli verba, *Dies obſeruatis, & menſes & tempora & annos. Timeo vos, ne fruſtra laborauerim in vobis*)

E explicantes, vt Ambroſius, Dies *obſeruant, qui dicunt vt puta, craſtino proficiſcendum non eſt, poſt craſtinum enim*

k Comm. in epiſt. ad Galat. 4. Enchir. ca. 79. & in c. non obſeruetis, &c. quis exiſtimaret 26 q 7.

l libr. 14. antiq. lect. cap. 9.

m ad Galat. 4. v. 10.

n d. c. 10

non debet aliquid inchoari, & ſic ſolent magis decipi. Hi autem colunt menſes, *qui curſus Lunæ perſcrutantur, dicentes verbi gratia, ſeptima Luna inſtrumenta confici non debent. nona Luna ſeruum, emptum verbi gratia, domum ducere non oportet. & per hæc facilius ſolent aduerſa prouenire.* Tempora *vere ſic obſeruant, cum dicunt: Hodie verus initium eſt, feſtiuitas eſt, poſt cras Vulcanalia ſunt. Et talia iter aiunt eum, Poſterum eſt, domum egredi non licet.* Poſterum, *ſignificat aduerſum & præpoſterum, quaſi elapſa commoditate ſitum.* Annos *ſic colunt, cum dicunt Kalendis Ianuariis nouus eſt annus. quaſi non quotidie anni impleãtur: ſed vt Iani illius memoriã recolant bifrontis, hac ſuperſtitione vtuntur, quæ longe debet eſſe à ſeruis Dei, ſi enim Dei. ſi enim Deus ex toto corde diligatur, ipſo propitio, nulla debet eſſe formido neq; ſuſpicio harum rerum. Proſpere enim poteſt cedere, quicquid ſimpliciter ſub Dei deuotione fit.*] D. Augu. a *Eos enim inculpat, qui dicunt, non proficiſcar quia b proſperus dies eſt, aut quia Luna ſic fertur: vel proficiſcar, vt proſpere cedat, quia ita ſe habet poſitio ſiderum. Non agam hoc menſe commercium, quia illa ſtella mihi agit menſem: vel agam quia ſuſcepit menſem. Non plantem hoc anno vineam, quia biſſixtus.*] quæ ad verbum comm. ſuo inſeruit D. Anſelmus. *Idem Augu.* ſic alibi c, *ſicut obſeruant, qui certis diebus, ſiue menſibus volunt & nolunt aliquid inchoare, eo quod ſecundum vanas doctrinas hominum fauſta vel infauſta exiſtiment tempora.* & alio rurſus loco d, *plena ſunt conuenticula noſtra hominibus, qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiunt. Iam vero ne aliquid inchoetur aut ædificiorum, aut huiuſmodi aliquid operum, diebus, quos Ægyptiacos vocant, ſæpe etiam nos monere non dubitant.*] Hactenus Patres, quorum

a epiſt. 119. c. 7.

b lege. poſterus.

d. c. 79.

n d. c. 4. Galat.

A adſcripſi verba, quoniam, licet primo loco, & iuxta contextus ſeriem, Apoſtolus loqueretur de ſuperſtitioſo dierũ menſium, & annorum cultu Iudæorũ, quos Galatæ Iudaizantes haud dubie imitabantur, vt optime cum Græcis D. Hieronymus & Primaſius arbitrati, fieri tamen poteſt, vt aliquid etiam paganiſmi ſimul irrepſerit. vt vidi in Francia, tempore Catharinæ Mediceæ, quã-
B do inter aulicas matronas adeo hęc vigebant, vt nihil inconſultis aſtrologis (quos *Barones ſuos* nuncupabant) conari auderent. Quæſo. ſi quis dies infortunatus, vnde? ex aſtrorum reſpondent influxu, & poſitura? verum hæc eſt alia atque alia ſingulis annis, nec eadem illo eodem die. fuſe hoc phyſicis rationibus refellit Ciruelus *d. p. 3. cap. 6.* qui poteſt conſuli. Ad hanc ſuper-
C ſtitionem diariam referendi quoque ſunt, qui certis diebus olera ſcopis tangunt, ne ciniphes, erucæ, campe, vel alia inſecta noceant: item qui nolunt vngues præſcindere die Veneris, vel nere die Sabbathi, cum interea non abſtineant in honorem Deiparæ ceteris operibus ſeruilibus: qui credunt maiorem ineſſe vim aquæ benedictæ Dominicis poſt quatuor tempora, quam aliis ad
D ſpeciales quoſdam effectus: item qui oua, quæ gallinæ pariunt die Paraſceues, toto aſſeruant anno, quia credunt ea vim habere ad exſtinguenda incendia, ſi in ignem iniiciantur. cedo enim, vis hæc naturaliſne? vnde? à die, vel matre? nemo hoc dicat. nam quid abſurdius? nulla matri prærogatiua tum præcipua competit: nihil diei, cœleſtes orbes tum vel ſidera ſingulare influunt.
E Vis illa, ſupernaturalis ergo. cur non idem competit enixis die Anaſtaſis, vel Natalis Domini? ſpeciali, inquient, priuilegio. dic ſodes, vnde noſti? cui & quando conceſſum? conſtat experien-

dicent. Sed illa fallax, & vnde certus es, non ex pacto effectum naſci? Deuotio perſuaſit, dicat alius. Non bona deuotio; quæ cum ſcandalo coniuncta, quæ merito ſuſpecta, quæ anilis, quæ ſingularis, quæ nullo Eccleſiæ vel traditionis munita ſuffragio. Faciunt in his partibus multi. Sed in iiſdem partibus multi pietatis & rerum fidei morumq; imperiti, multi curioſi, multi ſuperſtitioſi. Lege Martin. de Arles tractat. de ſuperſtitione.

SECTIO VII.

G. NOno loco ſunt obſeruantiæ vanæ in malis depellendis & morbis ſanandis variæ, vt ſi quis faciat oblationẽ ex bonis eleemoſyna impetratis, credens ea maioris efficaciæ ad effectum conſequendum: qui putat crucem ex eleemoſynis emptam vel factam, vel ſanctiorem, & efficaciorem: qui offerunt ſanctis ceram vel aliam materiam, illi immiſcentes capillos hominis, vel pilos animalis ægri: qui mergunt imagines in aquam, pro pluuia obtinenda: qui faciunt quaſdam ligaturas, ne lac vaccis ſubtrahatur: qui per annulum deſponſationis meiunt, vt liberentur maleficio: qui pro quibuſdam capitis doloribus, & ſimilibus morbis curandis, ad porcorum lintrem ſeu obbam collum applicant. In nomine Patris, &c. qui metiuntur cingulum ægrotantis ad cognoſcendum à quo ſancto ſit ſanitas impetranda, adhibitis aliis definitis ritibus: qui ſtramen bipenni diuidunt, vt ſanentur manuum vel digitorum tumores: qui pro quibuſdam pecudum morbis ignes ſtruunt ex peculiaribus lignis, & in eum animalia impellunt, vel in orbem circumducunt, & quod primo loco tranſit animal, hoc ſanctis offerunt. qui S. Lupi louum pinſunt,

A hoc ritu, coquunt libum triangularem, prætexto Trinitatis ſacratiſsimæ honore, & ei quinque foramina imprimunt, in memoriam (ſic colorant) vulnerum Chriſti; poſtea, in B. Lupi honorem, libum dant in eleemoſynam primo mendico non ex propoſito, ſed ignaro, & fortuito, occurrenti, ſic arbitrantur armenta gregeſq;, ſola in paſcuis, à lupis inuadi non poſſe. frequens eſt, in pagis

B prope Thenas & Louanium. Superſtitio ſe prodit in eo (vt cætera mittam) quod fortuito mendicanti dari debet; nam quid hoc, vel ad cuſtodiam pecoris, vel ad honorem Dei, attinet? tales etiam ligaturæ pecuariorum, ad liberandos canes ac pecora à clade & tabe, vel vt ea inferant pecoribus aliorum. *lege Burchardum d. c. 19. v. feciſti ligaturas.* Aut pertinet opinio Sileſiorum, mo-

C rauorum & vicinarum gentium putantium faſcinationibus reſiſtere faſciolas vel tæniolas rubeas, alligatas equorum frenis vel epiphiis. vetuſta ſuperſtitione eadem de cauſa apud Græcos & Romanos pueri puellæq; faſciolis ruſſeis præcingebantur Apulei. Miles. libr. 2. Chryſoſt. in hom. XII. 1. ad Cor. & alii apud Martin. Roman. lib. 1. ſing. c. 3. & lib. 2. c. 23.

D Huc referendæ ſunt innumeræ orationum formæ, quibus vulgo vulnera ſanantur, vel morbi curantur, vel infortunia arcentur. Quale illud de quo Burchard. ibid. v. collegiſti; *Collegiſti herbas medicinales, cum aliis incantationibus, cum Symbolo & Dominica oratione.* Corrige audacter, quam cum Symbolo, & dom. orat.) *id eſt, cum credo in Deum, & Pater noſter cantando. Si aliter feciſti, decem dies in pane & aqua pœniteas.*]

E Eſt & alia in vſu inter Hiſpanos milites, qua quidam ſalutatores, vt ferunt, [illegible] cte viuentes, & omnes gratis curantes, cum ſola impoſitione linteorum, &[illegible]

torum recitatione verborum vtuntur: formula fuit Hiſpanica, ſed reddam Latine ad verbum; *Per Chriſtum, & cum Chriſto, & in Chriſto, eſt tibi Deo Patri omnipotenti, in vnitate Spiritus ſancti omnis honor, & gloria, per omnia ſecula ſeculorum. Oremus, ſalutaribus praeceptis moniti, & diuina inſtitutione formati, audemus dicere, Pater noſter, qui es in cœlis &c. Aue, Ieſu, Potentia, Patris ſapientia Filii, virtus Spiritus ſancti ſanet hoc vulnus ob omni malo. Amen IESVS. Domine mi IESV Chriſte, credo quod nocte Iouis Sancti in cœna, poſtquam lauiſti pedes tuorum ſanctorum diſcipulorum, accepiſti panem ſanctiſſimis manibus tuis, & benedixiſti, & fregiſti, & dediſti tuis ſanctis diſcipulis, dicens, accipite & comedite, hoc eſt enim corpus meum, ſimiliter accepiſti calicem in ſanctiſſimas manus, & gratias egiſti, & tradidiſti illis dicens: accipite & bibite, quia hic eſt meus ſanguis noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorũ. hoc quotieſcunque feceritis facite in meam commemorationem. Obſecro te Domine mi IESV Chriſte, vt per haec ſanctiſſima verba, & per virtutem illorum, & per meritum ſanctiſſimae Paſſionis tuae, ſanetur hoc vulnus, & malum iſtud. Amen. IESVS. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen IESVS.*

De hac formula mota fuit Ipris anno ſuperiore quęſtio, maxime quia nullum naturale medicamentum accedebat. Reuerendiſſ. Epiſcopus Iprenſis Simonius, & conſiliarii eius, totam curationem hanc iudicarunt ſuperſtitioſam & illicitam, & prohibuere ne quis ea vteretur. Multis haec damnatio dura viſa, ſed immerito. Nam hic effectus totus exſpectatur à Deo per modum miraculi. Sed miracula ſic aſsidue & quaſi ex conſuetudine poſcere, eſt Deum tentare. Deinde ſancti viri, ad miracula edenda, non ſunt vſi certis, & quaſi conceptis verborũ formulis, ſed modo ſic modo aliter, put Spirit⁹ ſanctus ſuggerebat. Tertio ſactitas huius, nõ ſatis pbata: fit enim plerumque vt malefici praeclare ſpecie externa, ſanctitatem mentiantur: neq; in hac re milites ſatis idonei iudices, quibus ſancti videntur, qui extrinſecus peccata grauia non prodũt. Quarto, qui donum ſanationum à Deo acceperunt, illi nunquã accipiunt cũ conditione, vt talib. vel talib. vtãtur verbis: ſed tales commentitiae formulae ſunt indicia pacti ſaltem latentis. Quinto, non licet priuatis comminiſci formulas, quas nec ſacrae litterae, nec Eccleſiaſticus vſus approbauit, qualis eſt iſta. quae licentioſe abutitur, & deprauat multa ſacro ſancti Miſſae ſacrificii verba, etiam ipſius Canonis, Denique applicat verba conſecrationis rei, ad quam inſtituta non fuit, (quod non eſt permittendum) & praeterea petit effectum ſibi concedi per vim praedictorum verborum, quae vis, non ad vulnerum corporis conſolidationem, ſed ad panis ac vini tranſubſtantiationem, à Saluatore noſtro directa fuit. Neque illud negligendum eſt, Eccleſiam & Catholicos eius filios, tanta ſemper in veneratione haec ſacroſancta conſecrationis verba habuiſſe, vt nefas ducerent illis vti, niſi quando in Miſſae ſacrificio, vel quando in Eccleſia, vel ſcholis, aut diſputationibus iis neceſſario vtendum: contra Diabolus, & membra eius malefici, rebus nullis vtuntur libentius aut frequentius ad ſua ſacrilegia nefanda, quam & ipſa Venerabili Euchariſtia, & iis quae ad illam pertinent. Haec mihi nunc contra hanc & ſimiles formulas occurrebant.

SECTIO VIII.

NEc quiſquam nitatur auctoritate cuiuſdam Canoniſtæ, qui vixit anno 1454. nomine Fœlix Malleolus, & fuit Canonicus Tigurinus, ſed de hæreſi tantum non damnatus, quare & Ioan. Baleo & ſimilibus tantopere commendatus: hic Malleolus, integro libello *duorum tractatuum de exorciſmis*, ſe patronum præbet huiuſmodi precationum & medicamentorum. plurima huius opuſcula circumferuntur, ſed in pleriſque multa ſunt temeraria, erronea, & ſcandaloſa: quare maturo & ſapienti conſilio Eccleſia Romana eius nomen, inter primæ claſsis prohibitos ſcriptores, quorum cuncta ſcripta ſint vetita, retulit. ideo Catholicis eius auctoritas profligata plane cenſenda: ſed nec rationes vllius momenti attulit. Examinemus ſingulas breuiter, vult licitã eſſe curationẽ per huiuſmodi verba (dicam Latine, tum vt omnes intelligant, tum ne quis vtatur, ſi eo, quo pronũciãda ſunt verba, idiomate & rythmo proponerẽtur.) *Si ſancta Maria virgo puerũ Ieſum vere peperit: liberetur animal hac Paſſione, in nomine Patris, &c.* Et illud, *Chriſtus fuit natus, Chriſtus fuit amiſſus, Chriſtus fuit inuẽtus: ipſe benedicat, & conſignet hæc vulnera, in nomine, &c.* Et illã, *Ego adiuro vos vermes, per omnipotentẽ Deũ, vt iſta ciuitas vel domus ſit vobis tam deteſtabilis, quã Deo eſt vir ille, qui falſam ſententiam protulit, & iuſtam nouit, in nomine Patris, &c.*] & dicit hæc dicta, mutatis mutandis etiam proficere, contra lumbrices & vermes, qui animalium viſcera corrodunt. Fatetur ſuæ ſententiæ contrarium eſſe quendam, qui ſcripſit de ſuperſtitionibus (*intellige Martin. de Arles*) & Ioan. in ſumma Confeſſor. & Anno Do- A mini 1405. lectorem ordinis Auguſtiniani coactum reuocare Heidelbergæ articulum, quo dixerat poſſe huiuſmodi formulis ſine peccato aliquem vti, & nominatim ſecunda illa coactum, inquam, hoc reuocare, ad mandatum Domini Epiſcopi Spirenſis, & peritorũ ſtudii Heidelbergenſis, tanquam erroneum, & polliceri, ſe de cętero non amplius talia verba prolaturũ. His non obſtantibus contrarium ipſe cenſet. B Probat primo quia pium eſt & meritorium ſanare morbos, non hominum modo, ſed & brutorum: vt probantur multi Sancti feciſſe. *Reſp.* hoc fecere. citra omnem ſuperſtitionis ſuſpicionem, & ſic facere eſt pium ac meritorium: formulas vero haſce ſuperſtitioſas eſſe, & merito ſuſpectas.

Secundo, licet benedicere animalibus C in nomine Domini. *Reſpond.* licet, ſi nihil addas ſuperſtitioſi dicti vel facti.

Tertio, licet illa maledicere, ſeu coniurare, & excommunicare, & exorciſare: vt fecit Sanct. VVilhelmus Lauſanenſis Epiſcopus, qui ab Anguillis læſus omnes anguillas ſuæ ditionis maledictione expulit & relegauit. ſicut & Beat. Pruminius inſulam Sanct. Marci D prope Conſtantiam, venenoſis coinquinatam vermibus, totaliter ſuis precibus mundauit. Et Epiſcopus Lauſanenſis, tum viuens, contra venenatas ſanguiſugas, quæ veneno ſuo inficiebant Salmones & alios piſces, exorciſmos ex ſacris Scripturis compoſitos, fecit pronunciari. Et ſoliti ſunt etiam in Heluetia, contra valde noxium genus vermium quod vocant, E *Inger*, inſtituere iudiciariũ proceſſum, ſicut fit cõtra facinoroſos: ſicut & Conſtantienſes & Curienſes faciunt, contra vermes alios nuncupatos *Lauffkaffer*. *Reſpond.* Exorciſmos & Eccleſiaſticas

depulſio-

depulſiones animalium probari, quos publicus Eccleſiæ vſus recepit & approbauit, non quoſcunque priuati comminiſcuntur. Hodie in Ritualibus Romanis habemus expreſſas formulas legitimas, quas omnes ſequi deberent: poſſunt, & vti tuto propriis diœceſium, quæ à ſede Romana approbatæ: immo ſine peccato vti illis poſſunt, etiamſi non ſint expreſſe approbatæ, dummodo nec improbatæ, nec à viris doctis & piis in dubium vocatæ, nec apertam vanitatem præ ſe ferant, & iis licite quoque vſus in Æthiopia Franc. Aluarez Luſitanus contra locuſtas. narrat ipſe in Hiſtor. Æthiop cap. Vt ſane in formula ipſius exorciſmi ſeu adiurationis Lauſanenſis Epiſcopi nihil continetur, quod poſsit improbari, niſi forte citatio illa, & procuratorium piſciũ, & alii quidam actus iudiciarii, quæ omnia videntur vana & ſuperflua: quod idem dicendum, de publica praxi Conſtantienſi & Curienſi. Tertia vero illa adiuratio, erat introducta priuatim à ruſtico, nec de originę prima eius quicquam conſtat: in exorciſmis autem non recipiendas quaſuis pro arbitrio exorciſantis preces, ſed certas & ab Eccleſia præſcriptas, docent Concil. Carthaginenſ. 4. *can.* 7. & Ioann. Micrologus *lib. de obſeruat. Eccleſ. cap.* 7. Quoad factum denique Guilhelmi & Pruminii, ſimilia legimus de S. Patricio & aliis, ſed aliud non probant, quam licere ſacra adiuratione, vel oratione, virtute Dei, animalia noxia expellere, quod nemo negat: Licere autem certas formulas arbitratu quorumuis cõfictas in vſum inducere, id non probatur, quod ego nego. Sane Apoſtoli, & Sancti, abſque alla verborum additione dæmones expellebant, & morbos ſanabant in ſolo Chriſti nomine *a* ſic DD. Petrus ac Paulus, D. Io. *b* D. Th. D. And. DD. Iudas & Simon *c*, & D. Hilarion. *d* fecere.

a ...3. v 6. ...0. v. 5.

b Prochorus in vita Ioan.

c Abdias li. 19. 10. & 13 hiſt. Apoſt

d D. Hier. in eius vita.

Quarto addit, pro argumento, ex legenda S. Blaſii, cum benedictione ſolitum munire animalia imbecilliora contra grandiora: item, quod qui porcos caſtrant, eos D. Antonio commendant, & ſi porci D. Antonio donati violentur ab aliquo, illum non eſſe impunitum. *Reſpon.* hæc nihil ad rem pertinere: nihil enim hic verborum ſuperſtitioſorum intercedit. De D. Blaſio in vulgaris legendis multa narrantur, quę nulla nituntur fide vel auctoritate. Cur Beato Antonio porcus appingatur, neſcio, niſi hoc ex hac ortum conſuetudine fuerit: ſed quod huius conſuetudinis initium, rurſus ignoro. Deuotioni populorum puræ & innoxiæ, ſanctorum caritatem ſæpenumero fauere & applaudere videmus. Nimirum recte Ambroſius, *Proſpere*, dixit, *poteſt cedere quicquid ſimpliciter ſub Dei fit deuotione.*

Quinto ex ſacra ſcriptura ſic argumentatur, Paulus dicit, *omnia quæcumque facitis, in nomine Domini noſtri IESV Chriſti facite e*, qui omnia dicit, nullum actum (ſaltem bonum) excipit. *Reſpon.* eum ſumere pro certo, quod eſt in controuerſia, hũc actum animalis cum talibus verbis curati eſſe bonum. Nec dicit Apoſt. licita eſſe quæcunq; in nomine IESV facimus, ſed quæcunq; facimus, ea nos in hoc nomine, & non in alio facere debere.

K.

e Coloſ. 3. v. 17.

Sexto, tempeſtatem per maleficiũ excitatam, ab agris alio maleficio repellere, eſt actus bonus: ergo etiam ſuperſtitioſa formula licet repellere morbũ animalis maleficiati. Antecedẽs probat ex l. eorũ. C. de malef. & auctoritate Azon. in ſum. & Arch. *Reſp.* & legẽ illã, & auctores eã ſequentes manifeſte errare contra fidem, vt docebo fuſe lib. 6.

Septimo, quoad primam formulam, excuſat illam; Quia *Si* particula mea nō eſt dubitatiua ſeu cōiecturalis, ſed cauſalis, ſignificans idem quod, *quia vere.* Quemadmodum, in illo: *ſi iudicas eos cognoſce.* item *ſi in inferno nulla eſt redemptio, ſane terribilis eſt recordatio.* *Reſp.* etſi ita ſumas formulā eſſe ſuperſtitioſam, quia vel illud additur, vt cauſa ſanationis, vel vt ſignū, ſi vt ſignū nō eſt ſignum ad hoc à Deo vel Eccleſia inſtitutum, ergo à priuato, & tum merito ſuſpicamur pactum cum dæmone. quia cum Deo nemo ſic paciſcitur: nec licet nobis. Deo ſignum præſcribere, vel dare. Si vt cauſa, vel quatenus aerem verba verberant, & ſunt talis ſonus (quod eſt ridiculum) vel quatenus ipſa verba vim phyſicam habent (quod æque abſurdum) vel quatenus habent vim moralem, quæro an hæc ſit ex opere operato, an ex opere operantis? non illud, quia non ſunt Sacramenta. ſi iſtud, ergo iam à deuotione res pendet. ergo etiamſi aliis vteretur verbis id à Deo obtineret. ergo iam vana formula. habet hoc argumentum vim contra ceteras omnes. Nec tamen vim habet contra iuſtitutas ab Eccleſia formas exorciſmorum: quia Deus Eccleſiam in his dirigit, & ſponſæ ſuæ votis fauet: adeo vt Eccleſiæ preces huiuſmodi, vt nominis Chriſti, quod inuocatur & inſeritur, vt cauſa ſimul & vt ſignum operentur, eo modo quo & ſignum crucis formatum pronunciatumque *f.*

f Tyræus lib de dæmoniac. p. vlt.

Octauo contendit licere aliquando dæmonum vti miniſterio, & eos ad hoc inuocare: quia D. Theodorus Epiſcopus Sedunenſis ingentem campanam à Leone Pontifice ſibi donatam, a Roma Sedunum vſq; per dæmones portari curauit. Confirmat, quia generales hæ propoſitiones ſunt reiiciendæ, omnibus nobis iniuriam & damna & moleſtias pertinaciter inferentibus eſt ignoſcendum, qui hoc dicat ex Domini præcepto, eum dicit mentiri. veritati enim conſonum eſſe non parci quibuſdam, ſed oportere puniri: Item, de vſuris generalem facientes prohibitionis deteſtationem errare, cum in multis contractus vſurarum videatur licitus. Sic vult, qui negant vllas formulas ſuperſtitioſas eſſe licitas, eos quoque errare, *Reſp.* me mirari audaciam vel ignorantiam hominis audaciam quod fabellas nobis pro hiſtoriis obtrudat, quarum nullum refert auctorem. Si hoc accidit (non credo quidem) ſed ſi accidit, ſpeciali Dei reuelantis permiſſione hoc ab Epiſcopo illo factum, alioqui nec omnia ſemper ſanctorum alias virorum facta imitanda, immo nec neceſſario ſemper probanda. Confirmationis primum membrum prorſus vel calumnioſum eſt. vel abſurdum. calūnioſum, ſi vim præcepti Dominici remiſsione iniuriæ intellexit: abſurdum, ſi ſic intellexit, vt ex argumento videtur intellexiſſe. Dominus enim rancorem, iram, vlciſcendi ſtudium, & animi perturbationem prohibuit. Sibi vindictam relinqui voluit, eam in hoc ſæculo retribuit per iudices; vicarios ſuos. nihil igitur hoc pertinet ad iudiciariam iniuriæ proſecutionem. Secundum membrum de vſuris erroneum eſt. nunquam enim vſurarii contractus vlli liciti fuerunt.

Poſtea conatur probare, formulam ratione verſus, ſeu rythmi ſuperſtitioſam non eſſe. Quod nec nos dicimus: dicimus tamen, quia non ſolet Eccleſia exorciſmos verſibus ligare, hoc non carere aliqua ſuſpicionis cauſa.

Decimo vult etiam ratione rituum, & geſticulationum variarum quibus vtuntur ruſtici & alii huiuſmodi medentes, non poſſe dici formulas ſuper-

L.

ſtitioſa.

ſtitioſas. *Reſpon.* ritus omnes & geſtus abſonos, quos Eccleſia non recipit, nec verbum Dei, ſcriptum, vel non ſcriptũ, approbat, cenſeri merito vanæ obſeruantiæ ſpecies, & propterea fugiendos, tamquam ſuperſtitioſos. Addit etiam certe parum piam dicti ſui multiplicem confirmationem. prima eſt. Chriſtus Dominus cæcum ſanauit ſpuens in terram, & facto luto, & eo illitis oculis. 2. Diuus Marcus eodem modo ſutorem ſanauit in manu ſiniſtra læſum. 3. Heliſæus miros geſtus fecit, vt puerum ſuſcitaret. 4. D. Hieronymus per ſignum crucis leonis pedem ſanauit. 5. in paruulis baptizandis multos ritus, tactus & mores nunc exercent Sacerdotes, qui in primitiua Eccleſia fuiſſent exorbitantes: *Reſpond.* ex his ineptiſſime inferri, ad ritus illos à mulierculis & ruſticis priuata auctoritate receptos. Chriſti Domini ritus fuit maxime myſticus & ſignificatiuus, vt Sancti Patres oſtendunt. Helizæi factum, prophetia fuit incarnationis Dominicæ. De D. Marco illa narratio, mera nænia eſt. D. Hieronymus Eccleſiaſtico remedio & proprio Chriſtianiſmi ſigno fuit vſus. Sacerdotes, qui alios ritus ſeruant, quam Eccleſia præſcribit, peccant: qui eos tantum ſeruant qui ſunt in ritualibus, nihil faciunt, quod non Eccleſiaſtico vſu à pluſquam mille annis receptum ſit, vt docet Bellarmiuus *tom. 2. agens de baptiſmi cæremoniis.* Plenum vero impietatis eſt, nec à blaſphemia alienum cæremonias Eccleſiæ, & actiones Chriſti atque Prophetarum comparare maleficiorum actionibus, & ex illis has velle deducere vel comprobare, vt facit Malleolus.

Vndecimo coniectorem agit; *fortaſſis, inquit, eſt arcanum Dei, quod ſancti viri per reuelationem receperunt. Sicut olim per hoc verbum Ananizapta, reA ſeruatum, tentum, & portatum contra peſtilentiam fideliter credentes ſecuritatem perceperunt. Reſpond.* non, quod poſſem, omne *fortaſſis affirmatiuũ*, ſolui per *fortaſſis negatiuum*; ſed quamdiu de tali reuelatione non eſt vlla probatio, tutiorem partem eligendam vt abſtineatur; deinde ipſorum eſſe qui defendunt non coniicere, ſed probare reB uelationem: denique illud ipſum quod addit, de *Ananiſapta*, cuius exemplo conatur intentum probare: eſſe non tantum vanum, ſed etiam mere magicum, & ex pacto dæmonico natum. Sciendum enim inter magica reliqua periammata ſolitum, vt contra peſtes & febres peſtilentes, in quo tres verſiculi debebant certo deſcribi modo;

Ananiſapta ferit, mortem quæ lædere
C *quærit, &c.*

Quibus quid poteſt dici ineptius? nam illud *ananiſapta* nihil prorſus ſignificat, & ponitur tamen verſu tertio, vt Dei nomen, & petitur ab eo, vt ferentis miſereatur. vnde patet ſic occulte dæmonem inuocari, qui hoc ſibi nomen vel ſignum conſtituerit. Deinde quod ait fideliter credentes tantum ſanari: hoc indicat eum requirere certam fidem virtutis illorum verborum: quod
D & ipſum eſt impium. Si vero licet de ſignificatione coniicere, ſuſpicor vocem eſſe ex Chaldæo vel Hebræo confictam. Si velis deducere ex הנבי Hanneni, miſerere mei, & Sophet שופט. vides miſericordiam vt à iudice peti, ſed non à Deo vero, vt arbitror. Nam *Ana* אנא ſecretis Mekubalim myſteriis ſignificat mentem cui innatæ primæ notio-
E nes: in cuius medio dicunt ſedere angelum, quem vocant *anim*, qui rei veritatem homini aperit, & indicat. vnde & חנץ *aná* nomen idoli, & illis *anani* diuinatio. *Saphat* vero denotat eum iudicare שפט *ananiſapta*

igitur

igitur quaſi *ananiſapai* ſignificat dæmonem illum, diuinationi qui præeſt, & diiudicat atque indicat morbi cauſam atque remedium. ſemper enim malefici priuſquam ſanent, ſententiam ferunt, maleficio morbum illatum fuiſſe. Atque hoc arbitror arcanum illud magnum, quod Malleolus indicare voluit vel debuit. Sane magicæ voces pleræque ex Hebræo ſumptæ. Non me latet cabaliſtarum deductio litteraria, ſcrupoloſe ſi non ſuperſtitioſe ex Guarino propoſita à Martino de Arles libr. de ſuperſtition. qui ſupponunt *Ananizapta* ſignificare malam mortem (qua quæſo lingua?) & qualibet littera repræſentari vnam dictionem. vt A. ſit Antidotum, N. Nazareni, A. Auferat. N, Necem, I. Intoxicationis, S. Sanctificet, A. Alimenta, P. Pocula, T. Trinitas, A. Alma. & ſic ſignificari, quod mors Chriſti, quæ ex parte Iudæorum mala fuit, ex parte Dei mortem (hoc eſt diabolum) ferire. & cæt. Quæ, quis non videt eſſe gerras Siculas? Nec vero infœlici illi Fœlici ſuffragatur, quod.

Duodecimo ſubdit experienter (*vtar eius verbis, ne quis me fingere quidquam putet*) videtur, & ab Eccleſia permittitur, quod illi, qui per certas formas verborum ſerpentes tollunt, (prout Apoſtoli fecerunt) & tangunt, & in medicinalibus refectionibus multipliciter deducunt, imo leproſos ſanando, nondum fundamentaliter infectos, multum proficiunt: & ecce quod illi, qui proprie talibus verborum exorciſmis in eadem forma non vtitur, licet fortiora loquatur, nihil apud ſerpentes operatur. *Reſponſ.* primo falſum eſſe quod dicit ab Apoſtolis ſerpentes ſublatos, per certas verborum formas. nam hoc per illos factum dumtaxat, iuſſione, in nomine Ieſu, vt Dominus præcepit, & cui formæ, vt cauſæ ac ſigno, ſuam opem atque effectum pollicitus fuit a. falſum eſt ſecundo ab Eccleſia incantatores ſerpentum, qui cōmētitiis huiuſmodi formis vtuntur, vel morborum curationes tales perficiunt permitti, vt docui iam ſæpe, & oſtendam ex profeſſo li. 6. Tertio falſum eſt, aliis formis potentioribus vtentes effectum non conſequi. conſequuti enim eum ſunt ſancti viri ſigno crucis inuocato nomine Dominico, & ſimilib. Eccleſiaſticis remediis. Quod ſi loquatur de formis commentitiis atque priuatis, hæc ipſa experientia docet ex pacto fieri. nam ideo prodeſt vna, quia legem illam Diabolus tulit: non prodeſt altera, qui eam non præſcripſit.

a Marci vl. v. 18.

Decimo tertio, ſic argumentatur, Deus etiam per malos Sacerdotes, ſi ſeruent præſcriptam ab ipſo verborum formam conficit Euchariſticum ſacramentum, per bonos vero, ſi formulam non ſeruent, non conficit. ergo etiam Deus per malos ſeu maleficos, ſi verba concepta ſeruent, tribuit ſanitatem, per bonos non tribuit ſi non ſeruent. Conſequentia probatur. quia, teſte D. Gregorio, miracula minora probantur per maiora. Sed illud de Euchariſtia eſt maius, iſtud de curatione morbi eſt minus. ergo iſtud bene probatur per illud. *Equidem miror* Chriſtiani alicuius tantam eſſe poſſe impudentiam, vt ſacratiſſ. rei mentione ſic abutatur, & talem inſtituat comparationem. nimirum magiæ ſectatorum hoc propriū eſt, non catholicorum votum verorū. Ad argumentum negatur conſequentia. nec vrget probatio, quia præſupponit falſum, nempe miraculoſam, & non prodigioſam, hoc eſt à Deo, non à dæmone cauſam in caſu propoſito: quod à nobis impugnatur. Tranſubſtantiationis miraculum de fide eſt. miraculū fit,

quia Chriſtus hanc, & non aliam formam verborum inſtituit. Sanatio hæc nullo argumento idoneo probatur à Deo eſſe, quare corruit tota machina. D.enim Gregorii verba de duobus veris miraculis ſunt.

Decimo quarto inſiſtit probationi experientiæ parũ attendens experientiam tãtum oſtendere, quid factum ſit, ſed non docere quod curatio ſit à Deo, vel etiam quod ſit licita. nam non quicquid corpori prodeſt, id licitum eſt, vt B conſtat, alioqui & nimio potu ad vomitum, & nequioribus aliis vti liceret, & medici talia ſuadentes excuſarentur. alioqui à dæmonibus morborum curationem petere liceret. vt impius Paracelſ. cenſuit, & non nimis obſcure Malleolus videtur concedere. quæ cuncta ſunt impia.

N Decimo quinto, quæ in his formis continentur, cũcta ſunt ex S. S. deſumpta. ergo licita & ſancta. *Reſp.* nihil hac C illatione frigidius peccatum enim hic eſt in abuſu applicationis. eo quod verba ſacra applicantur, ad ea quæ Spiritus Sanctus nullo modo intendit. quemadmodum peccant, qui ad diuinationes, ſatyras, paſquill. & huiuſmodi, S.S. verba deflectunt, Confirmat arg. ſuum; quia non reprehenderetur, qui cum ſigno crucis ſimpliciter diceret ſanare in D nomine Chriſti. ergo nec ille, qui paulo plus rituum & verborum bonorum adhibet. *Reſp.* rurſus cõſequentiam claudicare. quia prior ille Eccleſiaſticam & Euangelicam formam ſequitur: poſterior voluntariam ſuam commentitiam. Deinde & prior ille hoc faciens temere, poteſt peccare delicto tentantis Deũ.

Decimo ſexto, credentibus Deus E pollicitus miraculorum patrationem ad ſolum credentium iuſſum: neq; diſtinxit, ſi hac vel illa forma vſi fuerint, ſed formam generaliter loquens libe-

A ram reliquit. neque nos igitur hanc licentiam reſtringere neque diſtinguere debemus. *Reſpond.* Chriſtum Dominum fidelibus eam poteſtatem tribuiſſe, qui fide firmi, in nomine ipſius, ad fidei confirmationem iſta facerent, quando ſalus animarum hoc depoſceret, vt patet ex ſerie contextus D. Marci a. Et ſic Chriſtus Dominus miracula ſua edidit. Velle autem miracula edere, dũtaxat vt homo, vel, equus vel vacca, ſanentur ægritudine corporali, hoc Chriſtus nec iuſſit, nec approbauit, nec ſolet concurrere ad huiuſmodi. formam, quoque ſimplicem nobis reliquit, manus impoſitionem, & ſimplicem in nomine eius cum benedictione, iuſsionẽ, vel precationem. Hanc Chriſti licentiam nec reſtringimus, nec diſtinguimus, ſed arcemus ab ea ſuperſtitioſas additiones & ampliationes.

Vltimò ſic argumentatur: in dubiis benignior interpretatio facienda, ſed hic res dubia eſt, ergo potius dicendum licere, quam non licere. Conf. Deus intentionem facientis attendit; eam ruſticus iſte hoc faciens habet bonam. ergo non eſt damnandus à nobis. *Reſpo.* An hæ formulæ ſint licitæ necne, ſtricte loquendo dubium non eſſe. primo quia non ſunt ſufficientes rationes, neque argumenta ſatis idonea, vt iis intellectus ſanus ac bene diſpoſitus moueatur ad credendum, has formulas eſſe bonas ac licitas. hoc tamen neceſſarium eſſe, vt dicatur dubium, cõſtat, b Deinde quia regula iuris Canonici improbat omnes orationes & formulas huiuſmodi, præter *Paternoſter* & *Credo*, vt docuimus: nec inuenitur exceptio per Eccleſiam introducta ſpecialiter de huiuſmodi formulis: ſed dubium non poteſt dici, id de quo inuenitur regula vetans, nec probatur de eo caſus ſpecialtim exceptus c. ergo iſtud hic non po-

a 1. ca. vlt.

b Aragon. & alii ad 2 D. tho. 2. 2. q. 60. a. 4.

c Barto. in l. quoties. D. ſi quis caution.

poteſt dici dubium. Denique hic non ſunt Doctorum ſententiæ pro parte affirmatiua; dubium enim non dicitur, niſi ſint hinc inde vtrimque Doctorum opiniones *d*. Verum ergo dubium hic non poteſt eſſe de re, vtrum per ſe ſit licita, nec ne? ſed tãtum de perſona, vtrũ peccauerit faciendo, quod putabat, licitum, nec ne? quæ duo ſunt omnino diuerſa. fieri enim poteſt; vt peccem faciendo rem licitam; & fieri poteſt vt non peccem, faciendo rem illicitam. Quare etiam aliud eſt iudicare de re, aliud de homine. Quando quis iudicat de homine, debet ſpectare bonum hominis, quod conſiſtit in eo vt quis bonus cenſeatur: ideo in dubio, ne homini fiat iniuria, teneor potius iudicare, quod non deliquerit. Sed quando quæritur de ipſa re, quia rei non intereſt qualis exiſtimetur, bona an mala, ideo non accommodandũ eſt in dubiis iudicium bono rei, ſed bono ipſius iudicantis, hoc eſt ei quod vtilius eſt iudicanti *f* bonum autem iudicantis eſt, non decipi intellectu, & intellectus bonum eſt veritas, nempe ſic rem intelligere, vt reuera eſt: quare hoc iudicium eſt cõformandum ipſi rei, quoad fieri poteſt, & de re iudicandum, non vt expediat perſonæ facientis cuius hic ratio non habetur; ſed pro vt natura & conditiones rei poſtulant. qua in re D. Thomæ ceteri aſſentiuntur *g*; Accedit, quod quæſtio hæc de re, pertinet ad communem animarum ſalutem, quæ paucorũ ſuperſtitioſorum fauori præferenda eſt. quando vero diſceptatur de animæ periculo; tum non quod lenius videatur in quoſdam, ſed quod reuera ſit animæ tutius, id ſequendum, vt communiter docent DD. *h* Ad argumentum itaque breuiter reſpondeo, ex maiore bene inferri, de peccato ipſius vtentis, quando vere dubium eſt, peccauerit nec ne, vt puta de ruſtico dubium fuiſſe; de monacho vero profeſſore Theologiæ non puto, tenebatur enim ſcire: perperam tamen infertur, idem de re, nam nec dubium id eſt: & ſi foret, non ſequenda niſi pars negatiua, quæ tutior: & proinde vere benignior in animas.

d Cuma. conſ. 154 in fin. Socin. conſil 115. colu 5. vol 1 Corneus conſ 71 lit. 5. par 5.

e Guido Papa ſing. 217

f Sic intellige Specular. de arbitr § 8. ver ſed quid ſi arbiter.

g Caie. Sot Aragon. in d. a. 4.

h Panormin ca. iuuenis. de ſpõſal. Ang. Silu. Tab. & alii in verb. Dubium.

Alia quædam poſtea accumulat, quæ prætermitto, quod ſint non minus inepta, quam frigida, & ridicula, vt pote meræ fabellæ, de Moyſe, Virgilio, &c.

Potuiſſet fortius argumentari ex l 4. C. de malef. & Mathema. vbi Conſtantinus Imp. ſcribit, *Nullis criminationibus implicanda ſunt remedia humanis quæſita corporibus, aut in agreſtibus locis innocenter adhibita ſuffragia, ne maturis vindemiis metuerentur imbres, aut ventis grandinisq; lapidatione quaterentur quibus, non cuiuſquam ſalus aut æſtimatio læderetur, quorum proficerent actus.*]Reſponderi ſolet, Conſtantinum adhuc rudem rerũ fidei ſuperſtitioſa ad finẽ bonũ remedia permiſiſſe, ita Anto. Contius & alii, & addunt quidam poſteriorem legis partem, ex libro Ευαγγελίων tanquam iniquam reiectam. Mihi non videtur in lege quicquam iniqui contineri. Nam Conſtantinus remedia ſuperſtitioſa non approbat, nec etiam licita eſſe pronunciat, ſed dumtaxat decidit in foro ciuili non eſſe puniendos nec ſeueriſsimis legibus (ſcilicet contra maleficos latis) vindicandos, qui maleficia vel alias calamitates ſuperſtitioſis modis depellerent certe æquiſsimum eſt, non eandem ſubire conditionem eos qui contra ſalutem hominum aut pudicitiam moliuntur, & eos qui *innocenter* (ſic loquitur) iſta remedia adhiberent ad maleficia diſſoluenda. Si perpendas, iſta Accurſii & Bartoli mens fuit. Nihil ergo Conſtantini ſanctio pugnat cum iure canonico, quo iſta prohibentur.

hibentur.c.*illud & c.qui ſine* 26.*q*.1.*cum ſimil.* quibus & peccare docetur, & in conſcientiæ foro pœnitentiam condignam imperandam.c.ex tuarum *de ſorti:eg.* Semper remedia iſta Chriſtianis diſplicuerunt, ſæpe & Ethnicis: vt docuit præter alios, in quem hoc anno 1606.indicante & præbente viro Nob. D. Ioanne de Herrera incidi Annæus Robertus lib.1.rerum Iudicatar.cap.5. cuius docte & breuiter dicta, nihil vetat adſcribere, *Hippocrates veneficos quoſdam & irridet & execratur, qui ſe profitebantur orationibus, & certis quibuſdam ſacrificiis ſanaturos morbum, quem illi ſacrum, nos comitialem vocamus* a. *Galenus fraudes huiuſmodi reÿcit, tanquam fraudes aniles, & præſtigiaturas Aegyptiorum, & Babyloniorum, atque in Pamphylum quendam inuehitur, qui in herbarum collectione imprecationes quaſdam admurmurare ſolitus erat* b *Alexander* ψευδομάντις *à Luciano videtur, qui graſſante peſtilentia verſum hunc foribus inſcribi iubebat, tanquam certiſsimum aduerſus vim peſtilentiæ remedium,* Φοῖβος ἀκερσεκόμης λοιμοῦ νεφέλην ἀπερύκει c *D. Thomas curationes morborum* d *per verba aliter fieri non poſſe credidit, quam virtute dæmonum: eoſque qui verbis & characteribus morbos curant, vel alia quæpiam miranda præter naturam agunt, aſſerit fœdus habere cum malo dæmone, vel expreſſum, vel tacitum. Magia multam habet cum medicina affinitatem. Plinius,* Natam primum è medicina nemo dubitat (*inquit*) ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe, velut altiorem ſanctoremque quam medicinam. Ita blandiſsimis deſideratiſſimiſque promiſsis addidiſſe vires religionis, ad quas maxime etiamnum caligat humanum genus e & poſtea ſubdit: *Itaque cum extraordinariæ iſtæ ſeu fraudes & impoſturæ, ſeu etiam morborum curationes, non remediis naturalib. conſtent, ſed à dæmone procedant, reiiciendæ ſunt, nec inquirendũ an proſint nec ne. Sub Antonino Caracalla dãnati ſunt, qui remedia quartanis tertianiſque collo appenſa geſtabant* f. *Sub Imperatore Cõſtantio ſi qui remedia quartanæ vel doloris alterius, collo geſtaret ſiue per monumentũ tranſiuiſſe veſpere maleuolorũ argueretur indiciis:* ille (*inquit Ammianus Marcellinus*) vt veneficus, ſepulchrorũq; horrores & errantium ibidem animarũ ludibria colligens vana pronũciatis reus capitis interibat. g *Vlpianus incantationes, quantũuis in morborũ curatione proficiant, reÿcit & dãnat.* h *Imperatoriæ conſtitutiones remedia eiuſmodi inhibent & interdicũt.* i *D. Auguſtinus ab Eccleſiæ vniõe illos excludit, qui in collectionib. herbarũ carmina dicũt, eoſque qui characteres ægrotis ad ſanandos eos apponunt.* k *Inter veteres Caroli Magni ſanctiones hæc vna eſt.* vt à clericis vel laicis phylacteria, vel falſę inſcriptiones, aut ligaturæ, quæ imprudentes pro febrib. aut aliis peſtibus adiuuari putant, nullo modo vel ab illis, vel à quoquam Chriſtiano, fiant: quia magicæ artis inſignia ſunt. *Cano.*42. *Concilÿ Turonenſis ſub Carolo* l *magno habiti.* Admoneant Sacerdotes Catholicos populos, vt nouerint magicas artes incãtioneſq; quibuslibet infirmitatib. hominũ nihil poſſe remedii cõferre, nõ animalib languẽtibus claudicantibuſve, vel ẽt moribundis quicquã mederi, nõ ligaturas oſsiũ, vel herbarũ cuiquã mortaliũ adhibitas prodeſſe: ſed hæc eſſe laqueos & inſidias antiqui hoſtis, quib. ille perfidus genus humanum decipere nititur. *Cõſtantinus Imp. cum videret multos dæmonem Cilicium venerari quem etiam quia pleroſque ægrotos ſanabat,* ἰατρὸν καὶ σωτῆρα *ſolebant appellare, dæmonis illius templum diruit penituſque ſubuertit, vt notũ*

a l de morbo ſacro.

b Galenus περὶ ἁπλῶν φαρμάκων.

c Lutian. in Alex. ſeu ψευδομ.

d 2. 2. q. 96. art 2

e Plinius li 28. cap 1.

f Saprtian. in Caracalla.

g l.19. in fi.

h l.1 § medicos D. de var. & extraor. crim

i corũ. C. de malef. math.

k can. admoneant can. nõ ob ſeruetis 26. q 7 cã nec mirũ. 26 q 1. c. illud 26 q 2

l Capitu. Caroli Magni 6. c. 27.

cuique faceret, non ab huiuſmodi dæmo- A
nibus, ſed à vero & omnipotenti Dei o-
pem implorandam, & petenda morbo-
rum remedia m. *Neque enim vel medi-*
cinæ intuitu, vel morborum curationis
gratia omittendæ ſunt pietatis regulæ,
aut violanda Chriſtianæ Eccleſiæ præce-
pta.]Sic ille, optime & veriſsime, & ſen-
tentiam hanc ſecuta Pariſienſis curia
decreto ſuo confirmauit. Quæ ex S. S.
probationi adduxit intermedia præ- B
termiſi, quia locorum illorum inter-
pretatio veror & aptior alio tendit.

m Euſebius l.3. vitæ Conſtantini.

SECTIO IX.

EX his infertur deciſio de multis for-
mulis, quas non prætermittam pla-
ne, vt de iis poſsint lectores, quando de
facto inciderint, iudicare; nec aſcribam
integras, ne curioſi & impii queant ab- C
uti: ſed adſcribam tantum initium ac
finem, omiſsis mediis & circunſtantiis,
quas auctores earum requirunt. Primæ
quatuor frequentes ſunt hic in Eburo-
nibus.

1. ad equos ſanandos. interrogant
cuius coloris ſit? ſi dicas, ſpadicem. cla-
mãt, Spadix, ſi laboras tali vel tali mor-
bo, tam vere ſaneris, quam Ioſeph &
Nicodemus, &c. D

2. ante par ante, par ante ante, &c. vt
virgo Maria peperit.

3. alligare equum ſtoloni arboris,
quæ nunquam fructum tulit, idque tri-
um horarum ſpacio.

4. pro quouis morborum genere,
funiculo laneo brachium circumdare,
in nomine Dei, &c. & ad nomen ſan-
cti, cui morbus tuus ſacer, funiculus cõ-
trahetur & fiet breuior, &c. E

5. dicto, conſummatum eſt, pedem
equi terræ fortiter incutere, & addito
alio verſic. ex orat. Domin. clauum ex-
cidere.

6. ad morbum quendam animalis ſa-
nandum, iniicere phialæ vitreæ aqua
limpida plenæ, noué hordei grana, &c.

7. filium per chriſma trahere: aut ter-
ream imaginem, ſub altaris pala abſcõ-
dere.

8. tempore miſſæ dentes tangere, &
quendam ex Euangelio paſsionis ver-
ſiculum ſimul dicere.

9. cum ægroto ante febris acceſsio-
nem manus lauare, & interea certum
ex pſalmis verſum ſubmurmurare: vel
laborantis manu prehenſa dicere, AE-
que facilis tibi hæc febris ſit, atque, &c.

10. recipe tres panes miſſales, & in vno
ſcribe, qualis eſt pater &. in altero &c. in
3. &c. & dare has hoſtias febricitãti, &c.

Vndecima ducere ægrotum feria ſe-
xta (idque continuis tribus diebus)
ante ſolis ortum, verſus orientem, &
eo expanſis ad ſolem manibus in cru-
cifixi morem ſtante, dicere, Hodie dies
illa eſt qua Dominus Deus ad crucem
acceſsit &c. denique recitare nouies
ternas orationes Dominicas & ternas
ſalutationes Angelicas.

Duodecima illud Aphricani: Guſta-
te & videte quod bonus eſt Dominus
inſcriptum certæ ſupellectili &c.

Decimatertia in aquæ frigidæ cya-
thum inſtilare profluentis ſanguinis
definito numero guttas, & inter vnam
quamque legere pater noſter &c. &
propinare patienti. eumque certa in-
terrogare: *vel* fronti eius certum verſi-
culum cruore illo inſcribere. *vel* in ſan-
guine ſiſtendo, dicere, Sanguis mane in
te, &c. ſanguis mane fixus &c. & ter
repetere. *Item*, in ſanguine Adæ orta eſt
mors ꝛ &c. ô † ſanguis vt fluxum tuum
vt cohibeas. *Item illud*, Chriſtus na-
tus eſt in Bethleem & paſſus, &c. &
hæc dicentem tenere innominatum di-
gitum in vulnere, & facere certas ſuper
vulnere cum eo cruces, & dicere

quin-

quinque pater, & ſemel Symbolum, &c. *Item*, certum verſiculum ſolum dicere ex Paſsione. *Item* dicere, In nomine Patris, &c. chunrat, cara, ſarite, &c.

Decimaquarta tribus diebus ante ſolis ortum ſuper equo dicere, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti exorciſo te vermem perDeum patrē&c.† vt nec carnē, nec oſſa huius æq edas&c. &c. Deinde certo numero recitare Pater. & Aue. tandem in dextram aurem equi, cum aliquot crucibus factis, inſuſurrare quatuor quædam verba.

Decimaquinta ad inueniendum furem, in cryſtallo crucem facere cum oleo oliuæ, & ſub cruce ſcribere, S. Helena, & puero caſto atque legitimo decenni tradere phialam tenendam, & poſt tergum eius flexis genibus ter dicere orationem S. Helenæ; deprecor te Domina S. Helena; mater Regis Conſt. &c. Amen. & cum angelum (*Intellige nigrum*) videbit puer in phiala, tum interrogare quæ quis voluerit. *Item* ad furem deprehendendum, Accede fluētem aquam, inde quod ſuſpectos, habes tot numero lapillos collige, domum refer, fac igneſcant in foco, defode ſublimen, &c. imponantur ſcutellæ aqua plenæ cum certis ritibus, & ad nomen furis calculus eius aquam faciet ebullire. *Item* leguntur ſeptē Pſalmi cum Letaniis; hinc ſequitur oratio terribilis ad Deum patrem &c. hinc exorciſmus in furem: denique formatur figura circularis cum barbaris nominibus, & in medio pingitur oculus, tum clauus æneus, certorum laterum, oculo infigitur malleo cypreſsiuo & dicitur certus ex Pſalmis verſiculus. ſic furi oculum putant excuti. *Alii*, die Sabbati ante Solis ortum ramum auellanum abſcindunt, dicentes; Ego te ramum huius æſtatis reſeco &c. in menſa ſternitur tegumentum additis his verbis &c, quæ ter repetenda. *Alii* vtuntur exorciſmo ſeu anathemate, quod blaſpheme vocant S. Adelberti, cuius initium eſt, ex auctoritate Dei omnipotentis &c. & finitur, Amen dicant omnes. Poſtea cantabitur, Media vita in morte ſumus &c. Quam prorſus ſuſpicor eſſe illius Adelberti hæretici, qui ſe ſanctum vocabat, & damnatus fuit à Papa Zacharia: cuius Hiſtoriam & Magicam quandam impiam orationem, inuenies in vita S. Bonifacii Apoſtoli Germaniæ libro 2. *apud Surium menſe Iunio. Alii legunt* Pſal. 108. iuxta certam diſtributionem.

Decimaſexta, ad curandum maleficiatum: Accipe tres olei violacei menſuras, & conſiſtens contra ſolem ante eius ortum exprime nomen Ieſu & matris eius & angelos gloriæ, qui ſtant in gradu ſexto, ſex diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus, &c. deinde nomina horum angelorum inſcribenda laminæ, &c. viceſima die menſis ſanabitur.

Decimaſeptima, Item ferre inſcripta nomina trium Regum, cum certis tribus verſiculis: *vel* verba plane incognita & abſurda: vt illa veterum, *Danata darios*; &c. & recentia, *Abrac, Amon*, &c *vel* illa pani inſcripta, *Irioni, Khiriori* &c. vel iſtud: *Hax, pax max* &c. contra morſus canum rabidorum: Item contra dolores dentium: *Strigiles Falceſque* &c. vel aliud: *Galbes* &c. *Galdes* &c. *Item Gibel, Got*, &c: Et in piſcium captura, illud Geoponici Conſtantini *Iao Sabaoth*: & quorum his nugis olim libri referti fuere Bamachius: & Cariachirus, à Galeno deriſi *l. Simpl.* in illo Conſtantini eſt ab vſus duorum Dei nominum.

Decimaoctaua, virgas parallelas vi certorum verborum mediis partibus

committere, & in crucis formam vin- A
cire, & de collo ſuſpendere, vel tho ra-
ci lignum rotundum cum certo mur-
mure applicare, vt Turcæ faciunt. Sed
ſunt innumera huiuſmodi commenta,
quæ ex prædictis diiudicari poterunt:
& nos alia quædam *libr. 6.* profligabi-
mus, quæ propria Paracelſiſtarum. A-
liæ quædam ſuperſtitiones in expoſit. I.
præcepti apud Beezium leguntur. *cap.*
v. Alii (inquit) *promittunt ſic: vis vt* B
maritus tuus diligat te, accipe de omni-
bus crinibus tuis, & offer illos ad altare
ter cum cereo ardenti: & tunc quamdiu
portabis illos ſuper caput tuum tamdiu
exardeſcet in amorem tui. Alia ſuadet ſic
accipe hac ſancta verba ſcripta, & *conſue*
veſtimentis viri tui, & non poterit occidi,
vel ſubitanea morte mori vel, *fac ſcribi*
litteras infra Euangelium talis feſti, &
ſuſpende illas ad collum viri tui, & *non* C
poterit ſubmergi ſi pertranſit mare. vel
ſic, *ſi vis habere maritum ad voluntatem*
tuam, quære clauos ferreos antiquos (vul
gariter hoefnagelen) *de quib. inunctis de-*
bet formari annulus ſexta feria infra
miſſam: poſtea ſuperlege Euang. (quod-
dam certum) *& dic quotidie Pater no-*
ſter, tunc ſi annulum in digito portaueris,
habebis maritum pro tuo deſiderio infra
annum. Item ſi ſponſa debet habere bonam D
fortunam, oportet quod in nuptiis ingre-
diatur domum ſub duobus euaginatis gla-
diis poſitis ad modum crucis S. Andreæ.
Item ne Alf, *vel* mare *equitet mulierem*
in puerperio iacentem, vel ne infans ra-
piatur (à ſtrigibus) *debet poni cultellus*
vel corrigia ſuper lectum.] hactenus il-
le contentus tantum poſuiſſe quantum
ad fugiendas agnitas ſuperſtitiones
pertinebat formulas verborum, quas E
præterea adhibent, prudenter præter-
miſit.

Nuper duas hic in Brabantia non in-
frequentes deprehendi, Prima vt ſciant
an æger moriturus, ſalem ignaro in ma-
num imponunt, & attendunt liqueſcat
ſal, nec ne? quod pertinet etiam ad di-
uinationes. Altera eſt: ſi quis febri la-
boret, iubent prorſus nudum ſe ſoli ex-
orienti opponere, ac ſimul certo nume-
ro Dominicas orationes & ſalutationes
angelicas recitare. Sic liberandum. cre-
bro etiam virgines id faciunt. tanto ſa-
nitatis corporeæ quã verecundię maio-
ri cura: quo, niſi Aſmodeo auctore? vult
cum veſte pudorem, cum pudore pudi-
citiam paulatim ponere. Priori poſſet
aliquid phyſiologicum ſubeſſe: Sed id
adeo incertum & obſcurum, vt non in-
iuria ſuſpectum cenſeatur. Nunc iſta
ſufficiant exempla, plura ſum daturus
libr. 6. cap. 2. ſect. 1. quæſt. 1. & ex opere
Martini de Arles *de ſuperſtitione,* quod
exſtat in iuris Oceano, peti poſſunt:
apud quem inuenies egregie confuta-
tam quandam vanam obſeruantiam,
quæ ſimul eſt ſuperſtitio, & Dei tenta-
tio, & ſacrilegium, & blaſphemia, qua
Nauarræi ruſtici vtebantur, imaginem
B. Petri in flumen mergentes, ad pluui
am impetrandam: cuius dicta moneo
vt notes, quia ruſtici accolæ Rheni ſo-
lent idem facere cum ſtatua (ſi comme-
mini) B. Vrbani. Fuit penes me libellus
M. S. Leuini Crucii Curionis Boſcepa-
ni, cui titulus *Eruditorium exorciſtæ,* qui
vir certe nec indoctus, nec exigua hu-
iuſmodi rerum experientia præditus
plurima congeſſit remedia contra ma-
leficas noxas, quarum pleraq; etſi ma-
nifeſtæ ſuperſtitionis nequeant reuinci,
expedit tamen propter clarum pericu-
lum, & procliuem abuſum, iis prorſus
abſtinere. Quapropter oro & hortor o-
mnes, ad quos liber ille, quod ſciam
nondum editus, peruenerit (ſcio vero
quoſdam illic traditis incaute admo-
dum vti aliquando) ne temere vllo re-
medio inde excerpto vtantur, niſi prius

ſolicite, cum pio, & erudito, & prudente aliquo Theologo rem contulerint, & is ſecura omnia declararit.

A

Formidandum quoddam in huiuſmodi negociis exemplum Gerſon narrauit: ſuo tempore Principem quendam fuiſſe, cui cum ſuaderetur, vt peteret conſilium à ſapientibus, quos ſciebat eſſe tales, & ſibi beneuolos. *Vtrum licita eſſent ſuperſtitiones quas exercebat, & credebat? Reſpondit, cur inquirerem à talibus, etenim ſcio quod diſconſulerent mihi: Ego tamen ſic agere, & ſic credere penitus diſpoſui, nec omittam. Et in hac infœlicitate poſitus, & præuentus morte repentina, deſiſti vellet, nollet: nunc agnoſcens in inferno, quoniam* Dominus odit obſeruantes vanitates ſuperuacue.

B

Et contra, Beatus eſt vir cuius eſt Dominus ſpes eius, & non reſpexit in vanitates & inſanias falſas. Sic ille tractat. de obſeruat. dierum ſuperſtitioſa.

FINIS LIBRI TERTII.

SVMMARIA BREVIA LIBRI QVARTI

DE DIVINATIONE.

PRæambulum *De nominibus quibuſdã, quid ſignificent Prædictio. Prænotio. vaticinium, Prophetia locus D. Hieronymi loca. Ierem. 13. v. 23 & 25. Oſeæ 9. v 7. Exod. 12. v. 12. cap. 18. v. 11. Dan. 11. v. 8. Deut 13. Ierem 23. v. 25. cum ſimul.* A

Dininatio, quid locus Preuer. 16. v 10. de diuinatione iudiciaria Exempla, Salomonis. Danielis, Ariopharnis, Alfonſi primi Neapol Tiberii. & Theodorici regis, Caroli Magni, Friderici 3. Solymanni Turcæ B

Coniectatio quid quo pacto deinceps hæ voces ſumenda. S. Beatricis Ateſtina ſepulta miraculum.

CAP. 1. de diuina Prænotione ſeu Prophetia.

Quæſt. 1. De nomine & natura.

Propheta & prophetandi ſex ſignificationes loca 1. Paral 25. v 3. & 5. 1. Reg 10 v. 12 3 Reg 8 29 & v 4 Tit 1. v 12. 1 Reg 18. Eccleſ 48. v. 14. 1. Cor. 14 v 5 Exod 7. v 1. A

Propheta vnde dictus Græcis Nebi נביא*. vnde Hebræis* שאול הגב בנביאים *videntes vnde Propheta definitio Caſſiodori. alia melior Prophetia cauſa efficiens. An humana aliqua opus præparatione. locus 4. Reg 3.* B

Subiectum prophetiæ. Sententia Platonis & Ariſtotelis, fatui. genus omne hominum & ſexus etiam mali, & ignari, & inuiti. quomodo prophetia ſit voluntaria. C

Inſpirationem ſeu illuminationem ſpecies de imaginaria & intellectuali. de duplici eleuatione. D

An Deus ſemper per angelos, & nunquam immediate prophetiam inſpiret Conciliati D Hieronym Auguſtinus. & alii patres Quo fiat modo influxus propheticus mediante angelo? E

De materia prophetiæ quæ res occultæ huc faciant. locus Deut 18 v. 15 & 1. Cor. 14. v 3. 4. Quomodo prophetæ dicantur participes æternitatis Dei De prophetiæ certitudine, tum abſoluta, tum conditionata de lumine prophetico, & variis eius nominibus. F

Thomæ Angelici libri attributi Doctori Angelico An lumen propheticum ſit idem cum lumine fidei. Peccatum eſt graue illi credere. An neceſſe prophetam intelligere quæ dicit an neceſſe prædicere aliis. Lumen propheticum ad quam qualitatis ſpeciem reducendum? Locus Michea. G

Quæſt. 11. Quæ ſint ſpecies Prophetiæ?

Duo genera, per Sacerdotes & Prophetas.

Sect 1. *De rationali, Vrim. & Thummim.*

De duplici Ephod Quid rationale Hebræis חשן *videri veteres alio punctis legiſſe non* חשן*, ſed* חשן λόγιον *non* λογεῖον*. cur latinus rationale iudicii: refellitur Iarrhius.*

De nominibus eius Chaldæis, Hebræis, Græcis Quid res fuerint vrim & Thummim. Poſſe ſciri Non fuiſſe aliquid diuerſum ab ipſis Lapidibus XII. B

D. Auguſtini mens exquiſita. ſunt nomina ipſorum lapidum, qui alibi etiam vocantur Soham & Millnim Locus Exod. 15. v 7 & v 30. explicat Oleaſter defenſus item defenſi Vulgatus & LXX De vſu huius prophetiæ. modus interrogandi Applicare Ephod conſulere Dominum applicato Ephod conſulere Dominum pro iiſdem locus 2. Eſdr 7 v 65 & Deut. 33 v 8. C

Quis modus reſpondendi Duplex primus per nudum ſplendorem lapidum Defenſus Ioſephus ſecundus mixtus ex ſplendore & ſermone Locus 1. Reg. 28 verſ 6 quid reſponſio per ſacerdotes. D

Seluuntur argumenta viri docti contra Ioſephum. eius ſumma in hi auctoritas Græci λόγιον *vocarunt quo ſenſu LXX dici queant Græci De tempore quo hoc oraculum ceſſauit. Cur vocetur iudicium* τῶν δηλῶν *cur* VRIM: *illuminatio.* Thumim *veritas* E

Sect. 11 *De oraculis Prophetarum.*

Denifio oraculorum viſio, verbum, ſomnium. nomina quorundam prophetarum minus notorum Viſio. ὅρασις מראה *quid Verbum* λόγος דבר *quid quomodo fiebat. conſilium* מלאכות *Euangelium Onus ſeu.* משא *quid ſit fuſe quæſitum, refelluntur varii.* A

Hieronymus defenſus Apoc 2 in fin v. 24. Ierem. 23. v. 33. λῆμμα *quid Græcus LXX cur idem dicatur onus & munus Reprehenſ Theoph* B

De ecſtaſi ſeu raptu prophetico. תַּרְדֵּמָה quid Ezech. 1. v. 3 & cap. 8 v. 3 & 3. In raptu propheta ſemper ſibi præſentes hoc diſtincti à fanaticis hæreticorum, Polychronii fragmentum. C

Auctor li. de ſpiritu & anima defenſus contra Petr. Oliuarium Apocalypſis quomodo ſcripta hoc genere prophetiæ Tertulliani locus. alius And. Cæſarienſis κάτοχος quid. κατοχὴ congelatio, morbus. Theodoretus & Theophilact. notati.

De ſomnio. חֲלוֹם. ἐνύπνιον, quando ſit prophetia, quando non. Modi ſeu ſomniorum ſex in S. S. differentia Hebræi ſolebant ſomnia petere. ut & gentiles ponuntur loca huiuſmodi Gentilium dicta ψυχομάντεια.

Vigilius Chriſtianorum Iulia. ni eo conatus deuitare per calumniam Iudæi idololatræ hac in re imitati fuere Paganos Locus Eſai. 1 c. 65 v. 4

Diuinorum ſomniorum finalis cauſa multiplex ex ſacris literis oſtenditur. E

Locus D. Iob cap. 4 verſ. 13 & cap. 7 v. 14 & c. 33 v. 15 Locus Num. 12 v. 6. Exempla multa diuinorum ſomniorum ex hiſtoriis.

Quo ſpecies prophetiæ ſublimior & excellentior ſit. F

Quæſit. III. Quo Pacto prophetia, ſiue diuina reuelatio, diſcernenda ſit à diuinatione ſiue dæmoniaca reuelatione?

Auctores qui de hac quæſtione tractarunt. capita unde petenda diſtinctio.

Sect. I *Quænam neceſſaria iudicaturo de reuelatione?*

Spiritus diſcretionis quid, & quotuplex de diſcretione experimentali. hac eſt in ordine ad ſeipſum

De diſcretione in ordine ad alios. quædam infuſa, quædam doctrinalis ſeu acquiſita quæ ad hanc neceſſaria ſint, doctrina pietas experientia & alia multa Tenenda præcipue humilitas ſuſpendenda non præcipitanda ſententia. Exempla ſacræ ſcripturæ, Iacob, Ioſue Samuelis Heliæ, B. Virginis locus Luc. 1. verſ. 29 Sanctorum Ambroſii & Epiſcopi Cypri Illuſio mulieris Carthaginenſis.

Praſtat humiliter reiicere reuelationem quam auide arripere: an liceat petere ut fecere quidam Sancti Ephrem. Maurus, Herebertus, & alii ſed non imitandi in hoc. Quod decepta multa perſona per hoc ut S. Catharina Bononienſis. Conatus ſic dæmon decipere B. Auguſtinum ſciebant hoc D. Bonauentura, & ii, de quibus narrat Gerſon & B. Coleta. E

C. D.

A *In aliis perſonis intimis eas reprehendere & dure increpare Notabilis locus de hac re Gerſonis Et quomodo reſpondendum obiectionibus quas illi ſi ſolent facere cur non reiiciat.*

Sect. II. *Quæ conſideranda in perſona cui facta reuelatio?*

1 Fides reuelationibus hæreticorum & ceterorum infidelium non eſt credendum tales fuere Corinth Marci Montani. Archonticorum, Manetis, Iuliani Apoſtatæ, Donatiſtarum, Meſſalianorum, Anabaptiſtarum Capani Iuſti Velzii Franciſci de la Cruz Gratiencis pſeudopropheta de Vatibus britannorum, viroq; Martino & aliis, Eubages qui. B

2. An ſint ſui iuris, an arreptitia his non credendum exemplũ de quadam ex Formiliano, de Montano. de monialib. Querceteuſib. Ioanna Pottere. de Indoru meeboba de Libuſſa Bohema.

3. An mores & vita correſpondeant ſanæ fidei: & de ui. in hic maxime conſiderandus Apollonii ſententia de Quintilla & Maximilla. Quo pacto mores intelligendi & examinandi Petrus Sartor Antuerpienſis pſeudoeremita. Orationis mentalis quædam pericula ratione viæ unitiuæ. de lapſu Begardorum, Beguinarum. Dulciniſtarum Lollardorum, Illuminatorum Periculoſi alii ſcopuli multi Eremita apud Caſſianum Fr. Ioannis de Rupeſciſſa F. Fran. Crucis. E

4. Corporis conſtitutio. F

5 conuerſatio, ſtatus.

6 ætas ſexuſque.

7 an ſint Nouicii in vita ſpirituali.

Exempl. Franciſci Pici. qui hoc indicio fallaciam mira reuelationis detexit.

Sect. III. *De reuelationib. mulierum non Sanctarum*

Parum credendum huic ſexui. cur facile decipitur Quæ præcipue conſideranda in mulierum moribus

Decepti viſionibus mulierecularum quomodo Tertullian. & noſtro tempore Fra Franciſc de la Cruz, cuius narratur mira hiſtoria Magdalena de la Cruz Corduba multos decepit Et in Belgio monialis quædam arreptitia in qua Chriſtus loqui & hoſtiam ſine Euchariſticum panem conſecrare credita ab illuſis.

Quam periculoſa confeſſariis conuerſatio cum mulierculis etiam piis ex Gerſone An attendendus ſtatus virginitatis. matrimonii, viduitatis hac in re contra Leloyherium

Sect IV. *De reuelationib. virginum & mulierũ, quæ ſunt Canonizatæ aut notæ ſanctitatis.*

A

De S. Angela Bohema.
S. Brigitta Sueca vidua.
B. Brigida virgo Scota.
S. Gertrudis Brabanta S. Hildegardis.
S. Eliſabetha Schonaugienſis defenſa.
S. Catharina Senenſis.
Quo in precio habendæ harum reuelationes Re- ſelluntur. Henric. de Haſſia & Sibyllanus ſo'nuntur eorum obiectiones. & defenduntur vaticinia Sanctarum.
Diſcutitur prophetia B. Catarinæ Senenſis de immaculata B. Virginis Mariæ Conceptione. I
Diſcutitur locus vnus ex concionibus B. Catarinæ Senenſis.

B

Item locus D. Antonini. Modus reuelationes concilian di.
Sect. V. *De iudicio petito ab ipſius reuelationis natura.*
Quando plus deferendum reuelationi habitæ à vigilante quam à dormiente. K
Diuina non eſt, quando non congruit diuinæ Sapientiæ, vel non innuat ad maius bonum, vel incitat ad ſingularitatem, vel inobedientiam. Subitam doctrinam, Exemplum S. Simeonis Treuirenſis, aliud Præmonſtratenſium tempore Sancti Norberti. Virginum Aronenſium.

C

Conſiderati gradus ſuperbiæ in illuſionibus Iudicia falſa, ex laſciuia & impudicitia. Exemplum D. Roberti & aliud D. Dunſtani. L
Quam periculoſum reuelationis prætextu ſuũ contra obedientiam ſequi iudicium. Exemplum Geneboldi Laodunenſis Epiſcopi. Aliud S. Guilhelmi Ducis Aquitaniæ.
aliud S. Abrahami. Mira illuſio virginis Gandenſis quæ ſe ſalua virginitate matrem futuram credebat. M
Illuſio B. Secundelli ſub ſpecie fructus animarum quomodo vicit ſupplantatorem. Exemplum S. Matronæ & S. Marcelli.
Spiritus S. Doctrina & prudentia B. Angelæ Variæ ſutela & pellacia dæmonis detecta. B. Iordanus deceptus aliquoties prætextu boni. Remedium expuendi in viſum S. Meinulphi ſententia notabilis. N
Conſiderandum num bona malis mixta ſuadeantur. Hiſtoria de B. Maria Oigniacẽſi. & alia B. Vincentii Ferrerij optimum remediũ oratio. Exempla S. Guthlaci S. Elphegi: alterius. O
Iudicium in hac re & doctrina B. Arſenij Abbatis. Si reuelatio humana prudentia haberi potuit. ſi ſit deſumpta ex ſacra ſcriptura vel eidem ſimultanea. Si confirmetur aliis reuelationibus, Exempla S. Hermanni Steinfeldienſis qui & Ioſeph vocatus & quare. Eutychij Patriarchæ B. Guilhelmi Roſchildenſis.
S. Adalberti B. Meinulphi Petri Cluniacenſis. Quid ſi pugnantes reuelationes fuerint, cui credendum?
Sect. VI. *De iudicio quæ petita à reuelationum circumſtantijs.*
Quæ conſideranda ſint circa finem. Illuſi Ioannes de Varenis & Ioan. Hus. Cauti & circumſpecti S. Arſenius B. Hildegardis B. Libuina Batana. Notanda cogitationes præcedentes & ſubſequentes. Verarum reuelationum quis effectus ex Hucbaldo, & exẽplum S. Aldegundis. Q
Signum crucis opponere viſioni vtile. exemplum S. Oſualdi Epiſcopi, Modus quo ſe ingerit conſiderandus. Doctrina P. N. Ignatij Loyolæ. Notanda lætitia & horror quibus animus pulſatur. D. Antonij doctrina. explicata per B. Catarinam Senenſem & eius adhuc explicatio. Explicata opinio quædam vulgaris cito mori qui ſpiritus mortuorum viderunt. R
Item notandum an veris confirmata miraculis. Exemplum nobilis Matronæ & S. VVinwaloci. falſa eſt ſi vel in minimo non contigerit, quod prædixit abſolute. hinc patet veras fuiſſe reuelationes Catarinæ Raconiſiæ, Margaretæ Rauennatis, F. Aloyſi Bertrandi, item Ioannæ Lotaringicæ quæ dicta La pucelle Iohanne quæ defenditur contra calumnias Anglorum. Acta iudiciar. à Falſas vero fuiſſe Montaniſtarum, Ioannis de Rupeſciſſa. & monialis Luſitanæ. Franciſci de Cruce. S
Et Hieronymi Sauonarolæ ſeu Ferrarienſis De hoc diligenter diſſeritur contra quoſdam. De Iacobo Brocardo & B. Elizabeth Bartona. Notandus modus reuelationis, qui varius eſt.

Cap. II. De diuinatione.

Quæſtio I. Quid ſit diuinatio.

Explicatur natura diuinationis.

Quæſtio II. Quæ occulta queat dæmon diuinare.

Non nouit omnia ſed quædam tantum. Marci hiſtorici locus explicatus. Quid de libere contingentibus? non poteſt niſi probabiliter coniectando. Exemplum Baſilacij ſanctitr. qui Iſaacio prædixit. A
Quæ à cauſis neceſſariis dependent & alia nõnulla poteſt certo prædicere. Quædam non per coniecturam. Vnde nata veterũ oracula. Quid de præteritis nouit. Quid de præſen-

tibus. An cogitationes hominum norit. Exemplum Scotti Parmenſis Dæmonum hac in re fraudes Quomodo facta aliquando prædicat vt facienda Exempla. Apollonij, & iuuenis cuiuſdam, & Chariberti, & Cæſarij impoſtoris moderni huius generis, remiſſiue.

Quæſt. III. Quomodo dignoſcatur diuinatio à prophetia & diuinationes

Nota ex proportione rei cognoſcendæ & cauſa Nota ex modo & natura quæſitionis. Nota ex intentione quærentis Quæ excuſent à peccato Locus Prouerb. 19. v vltim Quando liceat ſignum petere.

Quæſt. IIII Quale peccatum ſit diuinatio.

Quando ſit hæreſis quando ſuperſtitio quando illicita dumtaxat.

Quando implicita ſit venialis.

quando locus omnino licitus

Quæſt. V. Quotuplex ſit diuinatio.

Quid pactum implicitum & explicitum Scholaſtici non ſatis propriè loquuntur in ſpecierum aſſignatione

Quæſt. VI. De ſpeciebus diuinationis, in quibus aperta diuinatio interuenit?

Oracula & vaticinia vt Iouis, Dodonæi Hammonis, Trophonij Apollinis Delphici, Clarij, & c Veneris Gazenæ. A

Quæ horum phyſica cauſa?

nulla contra pleroſq; vera eſt dæmon.

cur vno loco potius quam alio?

cur priſca oracula ceſſarint?

De Pythonicis Vatibus Veterum vt Dodonides columba Galliceną Pythia Delphica B

Branchidarum, Colophonij, Soractinią Vates. Francica Merones Pythoniſſa Ventriloqui Engaſtrimantes, & Sternomantes. Eurycles, Pythones, Arcarij dæmones ſeu vates. Exemplum ruſticis in Miſnia afflati à dæmone, fanatici, enthei multorum nomina. Sibylla vnde dicta סבל. *Eſtatici.*

Sect II. *Necromantia ſeu* ψυχομάντεια. *fuſe deſcripta, ritus collecti ex veteribus poetis. Statij & Lucani loca quædam. Meliudenſium ſuperſtitio. Duo modi Necromantiæ. Nuda inuocatio & ſacrificium Sagæ primum murmurant, deinde incantationem proferunt 3. comminantur formam minarũ* C

Pœna huius diuinationis dæmon in hac pro anima apparet σκιομάντεια *quid* νεκυομάντεια. χλῆδον. D

Exemplum Santeberenſis magi Diumare in Pythone quid locus 1. Reg 28 verſ 7. Quam periculoſum, probatur exemplis, locus pſalm 105. verſ 28 & Iſa 8 v 19.

Sect. IIII. *varia Hydromantia vt qua vſus Andronicus vna fiebat per annulum, alia per lapillos, alia ex pelagi agitatione Orientales mare baptizat Veneti ſibi deſpondent alia ex aqua colore & imaginibus Pagomantia, varij ad hanc olim fontes Grateteres Paliсorum ciſterna alphacena palus Iunonis Apollo Thryxeus Rhenus Germanorum alia per cyathum per cathinum Vt Feſſa mulieres Germanæ ad vortices aquarum ſuperſtitio hodierna. ſuſpectorum nomina mittendi aquam. Arecinus fons obturatus à B. Fernardino Senenſi* E

Sect III *De aliis manganiæ generibus.*

De *Lecanomantia, veteri & recenti Caſtromantia Catoptromantia Chriſtall. mantia Exempla duo recentia Et iuſto quemlibet poſſe confringere huiuſmodi, docetur aliis duobus exemplis recentibus.* F

D*actylomantia, Varia exempla vetera & noua Onychomantia, aliter apud veteres, aliter nũc fit Quenedi quoddam factum. Acromantia Pharmaceia. Coſcinomantia Axinomantia. Cephalæonomantia. Germanomantia. Germanorum, Longobardorum Apionis & Taciti calumnia in Iudæos Cleidonomantia* G

De *modo excutiẽdi oculum furis Varia exẽpla.*

Quæſt. VII. De ſpeciebus in quibus vel non explicitum pactum, vel eſt admodũ latens.

Sect I. *De haruſpicina ſeu ariolatione.*

Gazarent qui De victimaria Extiſpicina Iuuenalis locus Pyromantia Vtuntur Lituani an huc pertineat mos tranſiliendi pyras De luſtratione per ignem Capnomantia Locus Statij Thuriſumi Statij Libanomantia Dionis. Tephramantia. Sophoclis locus. quædam eius hodie ſpecies Moſchi locus Hydromantia alia & oinomantia Quid omnibus commune cum hac H

Critomantia. alphitomantia. aleuromantia. κρίθεται *qua Horatij locus furẽ libo inquirendi ſuperſtitio Tiromantia Ichthiomantia Ooscantia Iſiacorum Ceromantia Antropomantia, Valde olim frequens probatur fuiſſe Sacrificium filiorum in Topheth apud Hebræos Laphnomantia Potonomantia. Sibyllæ folia Sycomantia Diuinatio per myricam Valde ſolemnis Lacus myrica* I

Omphalomantia. Amniomantia De pelliculis quibus inuoluitur fatus χορίον. ἀλαντοΐδες ἄμνιον. *(denhelm, Teutonicæ ſuperſtitio in his* K

Quis ſic capite inuolucro nati Iouius notatus. Iudaorum diuinatio per Iedunm. Ieddua animal mirum ſed fabuloſum. Agni Scythici deſcriptio. K

Lithomantia An Iudæis in vſu. Locus Leuit 26 v. 1 de lectione & ſignificatione quæſitũ. Noſter interpres defenſus contra Oleaſtrium Superſtitio quadam geſtantium amethyſtum Rhabdomantia multiplex quadam ſortis, quadam auſpicij quadam ominis. Singularum exempla. Narratio de Gregorio VII. Papa Lampadomantia & Lucernaria. Larckenomantia multiplex Catulli locus L.

Sect. II *De augurio & auſpicio* M

Ariſtotelis locus Augurium quid. & quæ eius ſpecies A cælo petita Ab auibus petita A pullorum tripudio Oſcinum differentia & nomina Pennæ Tripudium ſoliſtimum Sonivium A quadrupedibus petita Auſpicia pedeſtria Ex equis Germanorum Lutzicorumque A lupis Et aliis animantibus.

De omnium diuerſitate Augurium, omen prodigium ſæpe confunduntur. τερατοσκοπία. *Varia exempla ſepulcrorum fontium, & ſpectrorum Oſtentum. portentum monſtrum, quid Quid liceat in his obſeruare, quid non? De acuminum auſpicio militari.*

Sect III *De ſortibus.*

Phur, quid Ioſephi locus. Chineſium ſortes & aliorum Iudæorum

De diuinatoria De oraculo Palomantia, Petromantia aſtragalomantia Kubomantia ſeu aleatoria. Rabdomantia multiplex Sagittarum apud Eze cap 21 v 21 קלקל *βελομάντεια Virgarum. Deut 8 v 21 defenſa Vulgata. incantatores cur chabarim dicti interrogare in ligno Oſe 4 v 12 Geomantia Vanitas. Stoicheiomantia genera, eius varia exempla Gentilium & Chriſtianorum. quid olim dicta* ſortes Apoſtolarum. *Explicata c aliquantis c ſi quis clericos 26. q 5 Quomodo his vſi S. Auguſtinus & Gregor. Turonenſis D. Franciſcus Petrus Bleſenſis & alij De notis Epheſiorum Dodecaedri ſeu Paſtorum ludus. dictum quoddam Caſalpini.*

Alectryomantia modus multiplex Zonara, Socratis & Caſſiodori error Onomantia Prudentij locus Nomina liberis prophetico ſpiritu impoſita Sanctorum nomina imponere religioſum. Pontifices ſancte mutant nomen in inauguratione ariſthmantia Cabbala duplex Iudæorum. Vocalium conſide-ratio in nomine proprio Alchindrimalaber Ornithomantia Ioan Leonis. P

Sect 4. *Quale in his omnibus peccatum ſit. Quam etiam periculoſa res ſit. De ſorte conſultoria quando illa hodie illicita? Quam periculoſum Magos conſulere Trium Regũ exempla.* Q

CAP. III. De coniectatione.

Quæſt. I. De coniectatione ex aſtris.

De aſtronomia huius laus De aſtrologia hac fuſe docetur vana & prohibita, Species eius quatuor. de Ioanne Stadio Bergano Aſtrologia reuolutionum quid queat diuinare? quomodo cetera ſpecies Triplex Mortale hic occurrens. A B

Rationibus & auctoritatibus omnis generis impugnatur aſtrologia.

Satisfit argumentis aſtrologorum Locus Gen. 1 v 14 Locus Eſa 34 v 4 Loca S Auguſtini conciliantur Locus Pſalm 103 v 2 & Apocal 6 v 14 Locus Aretha Caſarienſis unde corrigendus Locus Iudic 5 v 20. Locus Apoc 12. v. 3 Locus pſalm 18 v 12. Reſpondetur exemplis allatis de veritate prædictionum quarundam

De Thraſillo Cur I C iungant Mathematicos cum maleficis, & qui illi proprie dicantur mathematici. Quomodo & cur Deus permittat illos aliquando verum prædicere De Aſcletarione.

Exempla aliqua falſarum prædictionum Ioannis XXI Papæ mors.

Hebræorum qui auctores iconoclaſtia Pancratij Conſtantini Stethati Tradicentium adventum Antechriſti Petri Leonis Spoletani Abraham. hos confudit diſputando Ab his deceptus Manuel Comnenus Ioannes Galeacius contra aſtrologum decepit. Petri de Monte ilicino mendacia Alfonſus Aragonum Rex contemptor horum & quale. Ludouici Sfortia ſtultus amor aſtrologia Alexandrinorum iudicium de his & vectigal βλακενόμιον. De medicorum fatua & *ſuperſtitioſa quadã aſtrologia nec non chyrurgorum. De diebus Criticis. De aſtrologia inſtigatrice occultorum.*

Quæſt II. De coniectatione ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis,

Tria videri tantum eſſe elementa. A

Auſonii locus De iis quæ gignuntur in media regione aeris de cometarũ prædictione aliquando proſpera prædicere Chæremonis liber. mira exempla de Nola Boddenſi de campana Villilana de piſciculis monaſterii S. Mauritii. A
De prænotione ex ventis item ex nubibus grandine & ſimilibus.
Piſidas notatus. B
De maris tumore, terræ motu Arequipa mira prodigia Indi admiratores maleuoli Vulcani Peruuiani. Iride halone &c. Ex arboribus, plantis, floribus, &c. quæ. Quædam hic ſuperſtitio. B
Quæ conicienda ex animantibus. D
An ipſa præſentiant quæ prænunciant?

Quæſt. III. De coniectatione medicorum.
Regula quædam traditur.

Q. IV. De coniectatione Phyſiognomica.
De tribus eius ſpeciebus Scriptores. A
Melampus & alii. Iuuenalis locus
Fundamenta artis Locus Eſai 3 v 9.
De Mathia Coruino Rege.
Probatur quædam eſſe licita Et quatenus Socratis dictum Locus Caſſii med ci De quibus liceat Phyſiognomo iudicare, de quibus non. Exemplum. Antonii Tiberti Ceſenatis diſcuſſum. C B

Quæſt. V De Chiromantia.
Duæ eius ſpecies de Phyſica de aſtrologica Verderii error de hac A
Prohibitio Sixti V Artis vanitas. Scriptores Iuuenalis locus.
Soluuntur argumenta contrariæ partis Locus Exod 13 v Iob 37 v 7. manus Dei quid ſignificet in Scriptura. B
Locus Exod 4 v 3 1 Reg 3 v 15. Eſai 8. verſ 11 Ezech 1 v 3 & c 33 v. 22 & c 37 v 1. D
Examinantur exempla prædictionum Chiromanticarum. Bartholomæi Coclitis. Alexandri Medicæi Ionius notatus C
Zingari qui, & an tolerandi Principibus, fuſe. Corinthia lex de ſumptibus.

Q. VI. De coniectatione ex ſomniis.
Oniropolis ſcriptores Somniorum diuiſio Fundamenta vanitatis huius, A
De libro Danielis Somniali in c. non obſeruetis 27 q. 5. Syneſius notatus.
Quædam licet obſeruare contra Xenophanem & Epicuræos, quædã nõ licet contra Stoicos Prudentii locus. Somniorum certitudo vel fallacia unde petenda De cauſa efficiente ſomniorum. Syneſii & Porphyrii error. Item Platonis, & Ariſtotelis. Hippocratis diuiſio non ſufficiens. E B
De Naturalibus ex cauſa intrinſeca, C

A *1. animali. Locus Salomonis Eccleſ. 5 v 2. 2. intrinſeca corporalis quæ propria ſomnia ſingulorum humorum prædominantium. De naturali extrinſeca cauſa & diuiſio.*
Quando liceat attendere ſomniis ex cauſis naturalibus. Explicantur ſingulæ cauſæ exemplis Non licet diuinare de futuris contingentibus, ut de gratiis datis à Deo, nec de liberi arbitrii actionibus D
De diabolicis inſomniis Locus Homeri & locus Eccleſ. 27 v 7. Lectiſterniis & captione ſomniorum apud Gentiles, de Venere Gazæa ſomniorum interprete. Somnia Enthuſiaſtarum, Anabaptiſtarumq; item Epichelis Meſſenii Ædeſii philoſophi. B E
Matris Attalæ Ptolomæi Neſtorii Attici. Iuliani Apoſtatæ. Bdæis & Zaradres dæmoniaca ad quid liceat obſeruare. Condat ſomnium. Dinochi hiſtoria Diuina inſomnia quæ.
Diuinorum inſomniorũ quædam exempla Theodoſii Imperatoris Arnobii Rhetoris Mauritii Imp. Bardæ Eulogii, Alexandri Magni. Bleſenſis locus, Horum obſeruatio licita. & ad quos ſpectet interpretatio Quomodo diſcernẽda diuina ab aliis. Locus Eccleſ 34 v 6. C
Exempla eorum quibus obſeruatio ſomniorum valde noxia fuit, Agamemnonis Xerxis Onomarchi Antigoni. Pompei. Iuſti Lipſi V. Cl. narratio quædam de mulierenla Bruxellenſi. & hiſtoria diſcuſſa diligenter. G

CAP. IV. De coniectatione Politica ſiue de ſortibus.
Sortis politicæ ſpecies.

Q. I. de ſorte diuiſoria.
Iudices ſortiebantur Athenis, Romæ & in Sicilia. Caſus in quibus iura ſortitionem permittunt c 1. 26 q. 2. D A
Quæ requiſita ut hæc ſors ſit licita
Quomodo intelligenda, quæ in ſacris litteris de ſortitione habentur B
Ritus qui ſolemnes. Calix pro ſorte.
Locus Pſal 15. v 16.

Q. II. De contractu ſortis ſiue Lothariæ.
De duplici contractu hoc priuato la riffe. *& publico,* la Lotherie. A
Contractum eſſe licitum probatur. Reprehenſus Conradus, Ludus aleæ cur prohibeatur. Contractus plures hic interueniunt. E
De perſonarum generibus, quæ in hoc contractu veniunt Quid hic lucrari poſſint mercis Domini ſeu venditores. Quæ ſine peccata venditorum ſeu Dominorum mercis De modo quo ſtatim ac collata lotha ſortes trahũtur. Quid lucrari poſſint emptores ſeu ſortientes B

Qua horum peccata, & obligatio reſtituendi an ad ſortitionem rerum reſtitutarum fraudato admittendus C

Quid lucrari poſſint miniſtri & officiati. D

A quo alendi hi miniſtri Publicum, & pauperes quid hic lucrentur. Princeps poteſt aliquid reip. pauperibus vel ſibi reſeruare Poſſe aliquid dari ei qui primam ſortem, vel plures obtinuerit.

Q. III De purgatione Canonica.

Quid ſit? quæ eius ſpecies De purgatione iuriſiurandi. Canones hanc probantes A

Exempla Sophia regina Poloniæ, & Sixti. 3. Leonis 3. & Pelagii PP. B

De purgatione per ſumptionem SS. Eucharistiæ Exempla Lotharii Regis Franciæ Gregorius 7. ipſe fecit ab Henrico vero Imperat. exegit

Cauſa & formula huius purgationis C

Defenditur ea contra Fran. Hotomannum Caluiniſtam. Explicatur eius ſententia Hiſtoria Erkimbaldi Burbati Alia Liebhonis Epiſcopi Sæpe mortui qui, rei cum eſſent & iuſte accuſarentur ſumere præſumpſerunt Exempla remiſſione ponuntur. Cur Deus hoc iudicium aliquando permiſerit fallere, vt in Andronico Imperatore

Q. IV. De vulgaribus purgationibus.

Cur ſic dictæ. item cur exploratoriæ purgationes. cur leges paribiles A

Tentant omnes Deum huius ſpecies petere miraculum.

Sect. I. *De prouocatione ad diuinum iudicium*

Quibus conditionibus concurrentibus hæc ſit licita Exempla Sara Dauidis. Zachariæ filii Ioiadæ. Septem fratrum Machabæorum D. Pauli Martyrum noui teſtamenti Et S. Euſtaſii abbatis Gualtheri Burgenſis Epiſcopi Pictau. B

Quam periculoſum ſit ita citare. Qui peccent Mortaliter citando Quando citati poſſint citationem contemnere, quando & quo illam modo debent conſiderare. C

Exemplum Gonzalui Hernandes de Corduba.

Exempla citationum non irritarum. D

Citatio duorum fratrum de Caruaial.

Meinuerci Paderbronnenſ Henrici Moguntini Epiſcopi Burchardi & Meginheri

Gothus capite plectendus Gothalani Nauarchi Fratris Vmeri Britanniæ.

Templariorum defenditur hæc hiſtoria contra quaſdam De morte Clementis V Papæ & Philippi Pulchri Francorum Regis. Præpoſiti S Lamberti Leodienſis, De Innocentio IV. A *fabula Britannorum reiecta.*

Sect. II. *De purgatione monomachia ſeu duellis.*

De inuentore duelli. de gentibus quæ vſa de cauſis propter quas inductum. E

De ritibus de armis Duellum paraliticí contra Iudæum, qui imaginem Deiparæ violarat. Duella inter reges pro regno inter primates pro regibus pro teſtimonio pudicitia, pueri contra gigantē Burchardi contra Conradum

De ſucceſſione auorum inter patronos nepotis & patrui vincere qui pro nepote.

B *VVenceslai Regis mirum duellum contra Raſtilaum. aliquando Deus miraculo decidit vt in cauſa VVenceslai aliquando res dubia manet vt inter equites Hiſpanos, Ruis Paez de Viedma, & Pae Rodriguez de Auila. ſæpe iuſtus vincitur.*

Duellum omni iuri repugnare oſtenditur Prohibitio & pœna concilii Tridentini alia priores iulii 2. & egregiæ eius rationes Extenſio Gregorii XIII ad priuata duella & quæ citra ſolemnes ritus fiant Quædam declarationes ſiue illationes ex bulla prædicta extenditur ad eos, qui dicunt Veni e ... tali loco expectabo. Non proc. dit contra Principes qui duellum permitterint infidelibus F

C *Bellum iuſtum poteſt auctoritate principis duello decidi Non tamen hoc poſſunt facere per modum diuinationis aut ad gloriam, & c Locus 2 Reg 2 v 15.*

Qui conſulentes incidant. qui ſpectatores. Fit mentio non viſa bulla Clementis 8.

Sect III. *De purgatione vulgari per ignem.*

De proba ferri candentis quod iudicium Solemnitates Formula. H

D *Exemplum Teibaldi Peletarii Lex militaris apud Radeuicum Leges Franciæ, Longobardica, Scaniæ, Flandræ.*

Vomerum quis numerus.

Ferri conſecratio qualis ponitur formula Sophoclis locus de hac purgatione. An Nobiles eam quoque ſubierint quod ira. Exempla Conradi Marpurgii contra hæreticos Richardæ & Kunigundæ Imperatricum Emmæ Reginæ. Hiſtoricorum diſſenſio conciliata. I

E *Aliorum in Græcia. Matrona Chriſtiana in Rugia Comitiſſæ Mutinenſes Ludouici regis German Legatorum Orciſorum Comitis de Oldenborg*

VVittenbergenſis iniuſte accuſati de incendio & detecti poſtea rei Exemplum Piſcatoris Traiectenſis. & cuiuſdam Hipocritæ Iuonis loco diſcuſſa. & oſtenſa canonibus repugnare Rollonis Normanni factum mirum.

Certamen Catholici Hiſpani cum Ariano Ro-

bertus

bertm Cantuarienſis doluit, quid hanc purgationem ſuaſiſſet. K

Emma regina ſic ſe purgauit.

De iudicio prunarum. Exempla L

Monachi Ægypti, & B. Briccii Turonenſis Epiſcopi Haraldi Hyberni.

Sumebant ab aliis rebus hoc iudicium

Eulalius ſe purgauit ſi, cella in ignem iniecta, Epiſt. quidam ad fidem Ruſſos adduxit proiecto libro Euangeliorum in ignem. Sic etiam approbata in Hiſpania miſſa Moſarabum

De probatione per pyram exempla. M

Petri Maſſiliensis Popponis Apoſtoli Danorum Catholici Epiſcopi prouocantis Arianum Sauanarola factum ſeu potius tacita ontia Petrus Albanenſis ſic Petrum Florentinum ſimonia conuicit Ritualia huius iudicii.

Vt Catholica fides his adſtructa ſi iiſdem hæreſis deprehenſa puniataque, probatur exemplis. Hæreticorum Cameracenſium, item Argentinenſium N

Flamma hæreſi quod vmbra corpori: cum fuga errorum, vis petit ardoris redit hac illo redeunte Hæretici alterius exemplum.

Varia prohibitiones huius proba O

Imperatorum & Pontificum, c. Mennam 2. q. 5. diſcuſſum & c. conſuluiſti 2 q 4.

Sect. IV. *De purgatione vulgari per aquam.*

De Aqua feruente Nationes qua receperunt, & quo fundamento. P

De poculo zelotypia Num. 5.

Prohibitio purgat. per feruentem.

Exemplum Legatorum Ludouici Germaniæ Regis conſutata quadam traditio Hebræorum. Ritualis oratio Solebant ma num iniicere. probatum exemplo Hiacynthi Diaconi Rauennatis.

Formula dua huius proba collata inter ſe.

De purgatione per aquam frigidam. Q

Quomodo fiebat. Exemplum vxoris Beati Gangulphi lex Alſatica

Alius modus, mergendi hominem totum,

Imperatoria & Pontificia prohibitiones c. ex tuarum de purgat. Canonica explicatum. & c. ſententiam ſanguinis. Ne clerici vel monachi ſæcularibus &c.

De hodierna probatione ſagarum per aquam frigidam ſententia Germanicorum Scriptorum Iuriſconſulti cuiuſdam recens libellus de hac re.

QV. De proba, vt vocant, aquæ frigidæ, in qua ſagis explorandis quidam in Germania vtuntur.

Sect. I. *Diſcutitur opinio & rationes Adolphi Scribonii* A

A *Contra fictitiam illam leuitatem dæmonis ſagas Suſtentantis diſſeritur Non eſt credibile hoc ſic a Deo a mundi initio prædeſtinatum Refellitur ſupernaturalis & fictitia aqua ſagarum antipatia Lutherus explodit, qui voluit omnia liquida apta præbere balneum, eſſe idoneam baptiſmi materiam.* B

Quo pacto elementa laudent Deum

Qua ratione aqua inſtrumentum & ſigillum ſalutis.

Sect. II. *Excuſſa ſententia & rationes I C. cuiuſdam Catholici.*

B *Laudatur aduerſarius, & huius contradictionis ratio proponitur. Qui & vbi tantum iudices hac vtuntur proba* C

Eſſe praxim paucorum & indoctorum iudicum. Summa ſententia contraria.

Oſtenditur parum neceſſaria hac purgatio ad mentem aduerſarii. D

Oſtenditur pugna in dictis eius. & incertitudo huius probationis Exemplum vetula ſaga, qua ipſam prodidit

Oſtenditur ex eo & alia pugna. item hanc ſupernatationem non eſſe tribuendam bonis angelis: ſed dæmoni.

C *Cautela, quas ponit oſtenduntur ſuperflua.*

Tertia pugna in dictis aduerſarii

Gratis conficta diuerſitas in maleficio & aliis criminibus, nec probata, nec vera

Sed oſtendit purgationis huius vanam defenſionem

Inducitur argumentum de ſaga qua furti accuſata tantum & aqua iniiceretur ex priſco more ad purgationem: oſtenditur ſi hac purgatio vera certaque, neceſſario iudicem perplexum fore.

D *Multa refelluntur breuiter πάρεργα, aduerſarii. Qua præcipua nunc cauſa paucitatis miraculorũ ſit. Deo nõ attribuenda omnia creaturarum mala, & talem propoſitionem fidei repugnare.*

Excuſatur mens aduerſarii eam ponentis.

Quo ſenſu probationes ſint iudici arbitraria.

Hanc iure Canonico probam omnino eſſe prohibitam accurate oſtenſum F

Non licet iudici infligere quamcumque pœnam qui reus maxime metuunt.

Hæc purgatio non ſanet maxime reip.

E *Neque hoc ſolum poteſt eam facere licitam. Vt actus ſit bonus non ſufficit eum tendere ad bonum finem*

Sagas non deteſtari maxime hanc purgationem quod ſi deteſtantur, iudicium eſt p. cts

Non eſſe hoc iudicium tertium teſtimonio complicum

None eſt

Non eſt eadem ratio huius iudicij & illius teſtimonij. G A

Et nec indicij ex cadauere ſanguinãte, & ex hac.

Non ſequitur Deus iuuat iudicem in vno, ergo & ſemper & in omni. H

Non fallitur iudex, qui ſecundum acta, nocentem abſoluit. Deus non vult omnia crimina hic actu puniri. Aliquando iudici & iudicio nocens maleficia.

Sors iſta eſt diuinatoria non conſultoria.

Conſultoria ſors etiam hodie eſt prohibita l. eorum C. de maleſ. & athem vt non ſit iniqua quomodo accipienda. B

Maleficium maleficio deſtrui poſſe, error. Maleficium per media ſuperſtitioſa tolli poſſe, vel erronea, vel plane temeraria propoſitio. I

Scotus falſo citatus à malleo maleſ.

Poſſe aliquem peccare in eo quod facit bona intentione.

Impugnatur vt prorſus ſpurium & tyrannicum arbitrium liberum & plenum iudicis, quod aduerſarius ei concedit.

Iudex ſecundum legem debet iudicare: alioqui belluas imitatur. C

Quomodo iudices omnes legibus ſubditi ſint.

Praeſtare abſoluere nocentes, quam per hanc probam deprehendere.

Quid iudici hic metuendum quid non?

Mortale eſt non obedire Eccleſiæ.

Cauſa, cur tam parum iudices promoueant per indicia legitima. D. Bernardi locus de hac proba diſcuſſus.

Sect. II. Proponitur & probatur vera ſententia negatiua.

Iudices gnari Pontificiæ prohibitionis, qui hac proba vtuntur, peccant. K D

Probatum primo definitione peccati.

Pontifices Romani quid ſenſerint de has probatione.

Illis eſſe credendum & obediendum in hac re. c. Mennam in fin. 2 q. 5.

c. ex tuarum. de purgat. Canon.

Diluuntur rationes aduerſarij quibus conatur oſtendere diuerſum quid ſtatuendum in purgationibus vulgaribus cæteris & in iſta. A

Oſtenditur non eſſe diuerſam rationem iudicum & priuatorum.

Oſtenditur eſſe tentatio Dei. L

Quomodo ſiua petita a Sanctis hominibus.

Quando liceat ſignum petere.

Probatur hic non eſſe miraculum.

Exempla multa docent falſam eſſe probam.

Iudices non tenentur fidem habere huic probæ.

Quale hic pactum intercedat. M

Declaratur res

Pactum hic inter iudices & dæmonem, non inter ſagas & dæmonem intercedit. B

Exemplum quoddam recens diſcutitur.

Diſſenſio iudicum in hac purgatione.

Cur dæmon hoc pactum inierit, & lucra eius ex illo.

Oſtenditur hac proba continere peccatum inobedientiæ & ariolationis. N

Locus 1. Reg 15 v. 22.

Dæmonem corporeum facere, temerarium eſt & errori proximum.

Multa aduerſarij parerga, & non vera quadã.

Iudex communem ſententiam hic ſequi tenetur. C

Alioqui peccat, & poteſt conueniri act. iniuriarũ.

talem torquens, eſt tyrannus ſententia eſt nulla, occidens, eſt homicidij reus.

Q. VI. *De* aliis quibuſdam vulgaribus purgationibus.

De purgatione per pondera & lancem.

De purgatione per crucem.

Qualis iſta purgatio quaſitum.

Friſonum conſuetudo.

Quid contendere vel certare cruce, item quid ſtare ad crucem. D

De ſortitione quadam facta Conſtantinopoli de Imperio

De abijcientibus res aliquas vt ex earum recuperatione cognoſcerent ſua ſibi a Deo peccata fuiſſe remiſſa.

Exempla S. Atilani Zamorenſis Epiſcopi & S. Arnulphi Epiſcopi Metenſis.

F I N I S.

MAGICARVM DISQVISITIONVM

LIBER QVARTVS,

QVI EST; *DE DIVINATIONE.*

SVNT quædam nomina, quę, cum late ſumuntur, ſolent confundi, vt *diuinatio*, *vaticinium*, *prænotio*, *prophetia*, *coniectatio*, *prædictio*: & ſic ſumendo, pro his omnibus, in titulo poſui vnicum nomen diuinationis. Si preſsius ſumantur, diſcrimen aliquod agnoſco. *prænotio* & *prædictio*, cætera quatuor ſemper complectuntur: ſed *prædictio*, ordinem ad alium actumq; denotat extrinſecum; *prænotio*, intrinſecam tãtum cognitionem. *Vaticinium*, diuinationi & prophetiæ commune nomen eſt, ſed ad *Oraculum* tamen, quod viua fit hominis voce, reſtringi conſueuit, cum *diuinatio* vlterius porrigatur. C De *Prophetia* D. Hieron. notat *a*, ſemper à ſacris litteris in bonam partem accipi. patet hoc verum eſſe, quãdo loquuntur abſolute nam ſi pſeudoprophetas quoq; hoc nomine honorent, diſtrahentem quampiam particulam adiiciunt (vt prophetæ *ſtulti*, *Baal*, D *Samariæ*; *lucorum*, &c.) *b* vel loquuntur per ironiam non obſcuram, petitam A ab exiſtimatione atque opinione populi, qui pro talibus eos habebat ſicut & *idola*, nuncupat *Deos c*: atq; adeo ſemper aliquid additur in contextu, quod non ſinat ignorari pſeudoprophetas fuiſſe. *d* *Diuinatio* nunquam in Bibliis ſumitur de prophetico lumine. Nam il- B lud Salomonis, *Diuinatio in labiis regis, in iudicio non errabit os eius e*; nihil ad prophetię donum pertinet, ſed ad ſagacitatem in occultis & perplexis iudiciorum latebris, circa facti ambigua, eruendis, neceſſariam iudici. eſt enim quædã ſicut in medicis cauſis, ſic & in iudicariis diuinatio Metaphorica, qua, quæ C præterita ſunt, & quorum veritas ignoratur, ſolerti diſcuſsione coniiciuntur. Vt fuit in iudicio Salomonis, cum veræ matri filium reſtituit *f*. vt fuit in Danielis inquiſitione, qua, ſenum perfidia detecta, Suſannam vitę, honori, marito reſtituit. *g* vt in iudicio Ariopharnis Thra- D cum Regis, quod huiuſmodi traditur, Tres Cimmericorum regis filios de paterno regno contendentes, iudicem elegere Ariopharnem. hic iubet patris

a in cap. 3. Micheæ.
b Ierem. 23. v. 13. Oſe. 8. v. 7.
c Exod. 2. v. 12 & c. 8 v. 11. Daniel 1. v. 8.
d Deut. 13 Ierem. 23 v. 15 c. 28 v. 1. & 14 Ezech. 2 v. 21 Mic 3 v. 6.
e Prouer. 16 v. 10.
f 3. Reg. 3
g Daniel 13.

eligioſis, *vt volunt ſumi, 3. Reg. 18. v. 4. Abulenſ. & Caietan. 6.* pro eo, qui occul- A a Dei arcana, per diuinam reuelationem accepta, hominibus enunciat *n.* Nos nunc de hac vltima ſpecie tantum loquimur.

n not ha Pererio i Geneſ. cap 20 diſp. 2

B.
נבא
נביא
נוב
בין

Nomẽ hoc prophetiæ Gr. à præfãdo (προφημι) deduxerunt; Hebræis, *Nibba*, vnde *Nabi*, prophetes, radice verbi incerta. poteſt enim eſſe, *Nub* (hoc eſt loqui) & ſignificaret, *Nabi*, loquentem: B poteſt eſſe *Ban* (intelligere) & ſignificaret intelligentem, nimirum perfectiſſime, vt qui res oculis fidelibus ſubiectas cognoſcunt. Vnde & Prophetæ Hebræis dicti ſunt, *videntes.* *o* Hæc de nomine ſuffecerint, de re videamus.

o 1. Reg. 9. v. 9.

Caſsiodori *p*, communius recepta definitio, conciſior eſt, quam vt per illam commode rei natura intelligatur. C Dic explicatius, *Prophetia, eſt diuina inſpiratio, rerum à nobis procul diſtantium euenta, immobili veritate & maxima cum certitudine prænoſcens atq; denuncians.*] Explicemus ſingula definitionis membra. *Diuina*, dixi, contra Artephium & Rogerium Baconem, qui Prophetiam tribuunt aſtrorum influentiis; contra Ariſtotelem & Peripateticos, qui corporis humoribus; contra D Moyſem Ægyptium, Auicennam & Algazelem qui naturali induſtriæ ſtudioq; adſcribunt. hi cuncti falluntur. quia omnis prophetia; Spiritus ſancti donum eſt, nulla humana allatum voluntate, vt duæ Catholicæ columnæ Petrus & Paulus *q* conteſtantur. Vnde Beatus Hier, *r* infert, ſolos veros Prophetas, Dei Spiritu locutos; nec alios prophetarum nomen mereri, quam qui Spiri- E tus ſancti luce colluſtrati, futura prædicunt. Ad hoc nulla diſpoſitio naturalis vel humana abſolute requiritur. poteſt enim Deus ipſam ſimul cum lumine

p præfat. in Pſalm.

q 2. Pet. 1. v. 20. Rom 12. verſ 6. 1 Corint. 14. v. 10.
r in Dan.

A diſpoſitionem infundere *s.* Sed quia amat omnia ſuauiter dirigere, vt plurimum ſe rerum naturis accommodat, quoad ipſi placet. Alb. Magnus libr. 3. de ſomno & vigil. tract. 1. cap. 5. Quare cum aptiſsima ſit diſpoſitio, qua mẽs à ſenſibilibus motionibus, & rerum humanarum ſoluitur curis; videmus eam Prophetas aliquando comparaſſe ſibi, vt Helizeum impii Regis Iſrael aſpectu B forte ad zelum & indignationem nonnihil commotum, muſices ſuauitate *a.* Quæ tamen diſpoſitio, plane per accidens ad prophetiam iuuat, nec illius cauſa vllo modo dici meretur. Naturalis vero prænotionis vel dæmon acæ, cauſa per accidens, eſt corporea diſpoſitio, quæ à ſenſuum vſu vehementer mentem auellit. atque idcirco Plato & Ariſtoteles dixerunt; frequentiorem C eſſe diuinationem in fatuis, attonitis, & furentibus, quam in mentis ſanæ hominibus; in dormientibus quam vigilantibus; in morti vicinis, quam vita vitali longum adhuc fruituris; in atrabiliariis, quam ſanguineis. minus enim ſenſibus intenti illi omnes, & melancholici inſuper vigilantes quaſi ſomniant *b.*

s D Thom. 2. 2. q 171. artic 3.

C.
a 4. Reg 3

b vide Valeſium, de ſacra philoſ. cap. 30

2. Dixi, *inſpiratio*; late ſumpta voce, D pro quouis influxu, inſtinctu, illuminatione, aut reuelatione. hanc Deus aliquando largitur angelis bonis, qui prædicant aliis, vt de Sodomorum euerſione didicimus, *c* & de poſteris Iſmahelis, *d* de Samſone *e*, de Tobiæ vxore *f*, de Chriſto Domino *g*, & eius præcurſore *h*; vel vt viſiones explicẽt hominibus *i.* Aliquando Deus confert hoc donum hominibus, tum viris tum fœ- E minis, maxime probis & ſanctis; vt Eliæ, Eſaiæ, Debore; Oldæ, & quamplurimis aliis, quorum laus eſt in ſacris Hiſtoriis; interdum tamen & malis atque improbis, nonnullis Gentilibus, ac fortaſſe

c Gene. 19.
d Gen 21.
e Iud. 13.
f Tob. 6.
g Luc. 2. Mat 1.
h Luc. 1.
i Dan 8 & 9. & in Apoc. ſæpe.

Sibyllis,

Sibyllis, & Balaamo *k*, & Caiphæ *l*. Confert autem aliquando ignaris ſe prophetare, vt dicto Caiphæ, &, iuxta D. Ambroſium *m*, Abrahamo, cum dixit; *poſtquam adorauerimus reuertemur ad vos*; ſed tunc improprie vocari prophetiam, cenſuit D. Auguſtinus *n*: aliquando vero id accidit gnaris ſe à Deo illuminari, vt Balaamo prædicto. Interdum quoque confertur hoc donum inuitis, vt *o* Sauli iuxta quorundam interpretationem; ſed ſæpius, ſponte Spiritum Dei recipientibus: tuncque ea ratione prophetia poteſt vocari voluntaria, quia influxum Dei non inuiti recipiunt; inuoluntaria nihilominus erit, quatenus eum, non quandocunque ipſis, ſed quãdo Deo lubet, recipiũt; & quia non qua menſura ipſi volunt, ſed qua Deus, & quia non quam volunt ipſi diu, ſed tantiſper dum Deo videatur; vt de extaſi lib. 2. diximus, quæ ſic etiam voluntaria, nec aliter.

Inſpirationum alia quoque differentia petitur inde, quod interdum ei nullum colloquium accedit, ſed nuda tantum fit præceptione aut oſtenſione, vt in pleriſque veteris teſtamenti prophetiis cernitur: interdum Dialogiſmus aliquis Prophetæ ac Spiritus ſancti accedit *p*.

Illuminationis ſeu inſpirationis huius duas ponunt Theologi ſpecies, *imaginariam & intellectualem*. *Imaginariam* ſiue *ſenſibilem*, vocant, nõ quia non pertingat ad intellectum (talis enim improprie vocaretur prophetica inſpiratio) ſed quia primario fit per ſenſibilem ſiue imaginariam repræſentationem, ex qua mentis conceptio naſcitur, eique quaſi commenſuratur. *Intellectualem*, appellant eam, quæ nõ ducit originem à ſenſu vel imaginatione, ſed oritur immediate per lumẽ infuſum intellectui, & per ſpecies intellectuales, de nouo inditas; vel præexiſtẽtes ſed diuina virtute, ad naturalem aliquam mentis conceptionem formandam applicatas. Quæ eleuatio dupliciter contingit. 1. quando intellectus ſic eleuatur, vt ſine operatione phantaſiæ cognoſcat: quod raro ex ſpeciali priuilegio conceditur. 2. quando phantaſia intellectioni cooperatur, non quidem intellectu primum à phantaſia moto ſed phantaſia ipſa mota & applicata ab intellectu, vt ſecum operetur & concurrat. *Vide Franc. Suarem, 3. p. q. 0. ar. 1. diſp. 9. ſect. 2.*

Solet vt plurimum Deus mediatore angelo prophetiam inſpirare; primo reuelans Angelo, vt angelus deinde reuelet homini quod iuſſus; idque vel inaſſumpto ſe corpore oſtendens, vel apparitione tantum ſpirituali ſpeciem humanæ menti exhibens rerum, quas Spiritus ſanctus homini vult præſignificari. ſic Moyſi, *in manu mediatoris*, data lex *q*. ſic Zachariæ & in Zacharia *r* Angelus Domini loquebatur. ſic in Apo. *s* Chriſtus Angelo, Angelus Ioanni, Ioannes aliis manifeſtat; quæ Pater Chriſto, vt homini, ab initio conceptionis reuelauerat. quod ſuauitati diuinæ gubernationis, vti ſolitæ mediis, eſt accommodatiſsimum *t*. Et ſic cenſuere grauiſsimi Sancti; de facto, tantum ſolitum Deum prophetiam per angelos inſpirare *u*. Nõ tamen negandum poſſe Deum, ſi velit, ipſum immediate ſic in mentes hominum influere, quod nec Damaſcen. nec alii illi Patres negarunt; & affirmarunt D. Hier. & D. Greg. & recentior Turrecremata *x*. quin etiam D. Hiero. qui priorem modum concedit *y*, poſteriorem hunc aliquando à Deo vſurpatum contendit *z*. Scio Deum poſſe, ſi velit; an fecerit, neſcio, nec multum refert ſcire. Non caret etiam difficultate prior ille influxus, qui fit mediante angelo;

k Num. 22. & 23 vide S. Auguſt. tract. 59. in Ioann. clementem Prom li. 8. conſti. c. 2

l Ioann 11. v. 51.

m libi 1. de Abrah. c. 8.

n li. 12. ſup Gen. ad lit.

o 1. Reg 11. v 6.

p vt Exod. 3. & 4 *[illegible]* Reg 3. Iere. 1. Dan. 10. Ion. 4. Abac. 1.

q Act. 7. v. 38. & Gal 3 v. 19.

r Luc. 1. v 9

s cap. 1. in princ.

t D. Tho. 22. q. 171. art. 2.

u D. Diony. Areop Cæl. Hier capit 4. D. Aug. lib. 3. de Trinit. & videtur Damaſc. li. 2. Orthod. fid.

x Hier. præfat. in Eſai. & in ca. 6. D. Gregor. lib. 18. Moral. Turrecremat. in Prologo Reuelat. S. Brigitæ. cap. 4.

y in Ezech. 2. & 3.

z in d. præfat. & c. 6.

cum nec Angelus ſpirituale illud lumen creare; nec ipſe in human. intellectũ queat illabi. Quin etiam ſiue ſenſuũ adminiculo in hominis mentem, hoc lumen à Deo creatum immitti ab Angelo poſſe, negat Scotus; ſed affirmant Albertus & Henricus de Haſsia; modo negare, modo concedere videtur D. Thom. ſic tamẽ, vt quando huiuſmodi lũmẽ intellectui ſine ſenſibili apparitione vel ſpecie immittitur, (vt fit in reuelatione intellectuali) hoc à Deo, qui ſolus illud creare poteſt, immediate fateatur immitti: quod accurate, ex horum Scholaſticorum ſententia, docuit Franc. Picus *lib. 2. de Præn. c. 3.*

F Dixit tertio, *rerum à nobis procul diſtantium*. huiuſmodi res ſunt. 1. quæ natura ſua longe diſtant ab humana cognitione, vt abſtruſiora Dei conſilia, myſteria fidei, & ſimiles res diuinę. (hoc ſenſu Chriſtus Dominus prædicitur futurus Propheta *a*; *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit, &c.* & eo referenda prophetia, quam Apoſtolus cum dono linguarum *b* comparat) 2. etiam res, quæ ſunt à cognitione noſtra ſemotæ, ratione modi cognoſcendi: quando quod enunciatur, non niſi ſupernaturali lumine poteſt cognoſci: veluti cum Helizeus reſciuit, quæ cum Naamo Ieſi pactus fuerat *c*; & B. Petrus, quod inter Ananiam & Saphiram cõuenerat *d*: 3. deniq; ſunt alia longe diſtantia ratione temporis, quod vel iam vſque adeo obliuione obliteratum eſt, vt non niſi diuina reuelatione ſciri queat; quo pacto Moyſem de mundi creatione prophetaſſe ſcribit D. Greg. ſuper Ezechiel. vel quia tempus ad huc futurum, & euentus contingens, ideoque ſoli Deo liquido notus, iuxta illud; *Annunciate quæ ventura ſunt, & ſciemus quia Dy eſtis vos. e* Et hæc eſt vocis *prophetiæ*, frequentior: adeo vt propria locutione, hi ſoli Prophetæ nuncupentur, qui futura contingentia prędicunt. generaliter tamen loquendo, cæteri quoque Prophetæ vocantur *a*. futurorum contingentiũ cognitio ſoli Deo reſeruata eſt, quia ad perfectam cognitionem, neceſſe eſt rẽ cognoſci tamquam præſentem: ſoli autem Deo, vt præterita & præſentia, ſic etiam futura, ſemper ante oculos verſantur,

B quia æternitas caret initio, caret fine, & in ea cuncta ſimul cognoſcuntur: ſolus autem Deus æternus eſt. ideo cum Deus hoc futurorum contingentium lumen propheticum homini largitur, tunc priuilegium illud, quod æternitati competit, eamque conſequitur, cum homine communicat. Quo ſenſu Hieron. de Ferraria dicebat, *Prophetas à Deo æternitatis participes, fieri b.*

C Dixi, quarto; *immobili veritate*. hoc intelligendum eſt de prophetia abſoluta, quam vocant, *prophetiam ſententiæ*, ſiue, *præſcientiæ*; cuius euẽtus ſemper prædictioni reſpondet: quia tunc res conſiderantur, prout in ipſo Deo exiſtunt, & ab eo ſolo dependent, qui ſolus eſt immutabilis. Non vero hæc particula definitionis procedit in *prophetia*

D *comminationis*, ſiue, *conſily*; quatenus hæc eſt conditionata, & in ea res conſiderantur, vt à cauſis ſecundis dependent, quæ ſunt mutabiles. prophetia iſta conditionata, in ſe quidem eſt mutabilis, pro actionum humanarum mutabilitate: in Dei tamen præſcientia, etiam hæc immutabilis eſt: quod cum Prophetæ probe norint, & comminationis ſuæ naturam cum Dei voluntate

E comparent; ſequitur eos ne tum quidem falli vel fallere, quando quod prædixere non euenit: vt Ionæ cum Niniuitis, Eſaiæ cum Ezechia contigit. hanc diſtinctionem non Patres *c* modo, ſed

&

a Deut. 18. v. 15.

b 1. Corint. 14. v. 1. 3. 4.

c 4. Reg. 5.
d Act. 5.

e Iſai 41. v. 23.

a vide Euſeb. lib. 5. dem. Euãgel. cap. 5. Iren. lib 4 cont. hær cap. 37. D. Gregor. in prin. Ezec. & D. Tho. de veritat. q. 12. & ſic intelligendus Delgadus li. 1. de auctorita. ſacr. ſcript. cap. 8.

b lib. compendit Reuela. quod poſt eius mortẽ vulgauit Hieron. Beniuenius Florentinus.

c Iuſtin. q 46. ad Orthod. Chryſoſt. homi 2. in Matt Grego. lib 16. Moral cap 8. & 6

& Scriptura *d* ſacra clariſsime confirmat.

Dixi quinto, *maxima cum certitudine.* quia quibus diuina fit reuelatio, ſolent à Deo ſic mente illuſtrari, & voluntate affici, & de fide ac veritate reuelationis certiores reddi; vt aperte agnoſcant, & firmiſsime credant, Deum eſſe reuelationis ſiue viſionis auctorem; & queant, neſcio quo (vt ait D. Greg. *e*) intimo ſapore diſcernere, ſe nec humanis ſomniis, nec diaboli fraude illudi; ſed certo certius ſciant, hoc ſibi lumen Dei dono conceſſum (quod de matre ſua B. Auguſtinus prodidit: *f* de ſe vero paſsim profitetur B. Angela de Fulgino cap. 19. 21. 27. 28. 29. & alibi) & adeo clare cernant futura, iiſque præbeant aſſenſum; vt æque facile ſint negaturi prima & receptiſsima notiſſimaque ſcientiarum principia, quod de Sauonarola ille dictitabat *g*, & de quodam ſuo familiari, quem non nominat, Picus affirmat; quem ego Hieronymum hunc fuiſſe opinor: ſed, quod verius certiuſque, tales fuiſſe omnes reuelationes Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, cæteriſque prædicatoribus ac doctoribus naſcentis Eccleſiæ factas, merito cenſuit Thomas, *Anglicus h*, illo in Geneſim cõmentario, qui mendaciter doctori; *Angelico*, litterulæ additione fuit attributus. Idẽ nonnulli putant impoſturæ genus accidiſſe Commentariis, *in Apocal. & in Epiſt. Canonicas.* Sed; quicquid ſit de hoc auctore; Lumen iſtud cælitus cum veris reuelationibus infundi ſolitum, Theologi contemplatiui ſeu myſtici variis nominibus appellant; *ſoporem internum, intimam inſpirationem, dulcedinem experimentalem, diuinam illuſtrationem, ſenſum nimis ſenſibilem, abſconditum manna, donum diſcretionis ſpirituum.*] Adhuc controuertitur, an hoc lumen ſit idem cum lumine fidei, an quid diuerſum ab eo, eique ſuperadditum? poſterius verius Pico videtur *i*, & mihi quoque formali ſaltem diſtinctione, fortaſsis idem eſt re, & nouam nactum materiam, eo ſe extendit ac porrigit nouo quodam modo, ſed nolo ſubtiliora hæc & minutiora nunc diſcutere: *vide ſi lubet Delgadum lib. 1. cap. nemo.*) ſiue re idem ſit, ſiue diuerſum; quando hoc ſimul datur, tunc grauiter peccat, qui huiuſmodi reuelationi fidem non præbet. Sic Zacharias exemplum, linguæ vſu priuatus *k*; & in Regum Hiſtoria, qui iubentem Prophetam non ſauciauit, & qui propter inobedientiam diſcerptus fuit à leone *l*.

Dixi 6. *prænoſcens* quia prophetiam definio, quæ maxime germana, cui proprium, vt, quod prænunciat, id ſciat ſe profari; iuxta illud Danielis *m*. *reuelatum eſt Danieli verbum verum, intellexitque ſermonem: intelligentia enim opus eſt in viſione.* neceſſarium ergo eſt intelligere; ſed & aliis nunciare; quare.

Dixi 7. *atque denuncians* nam prophetiæ donum datur ad Eccleſiæ vtilitatem, vt, quæ, Deo inſpirante, ſancti cognouerint, ea cæteris annuncient. Illud denique quæri conſueuit; Lumen iſtud, ad quam qualitatis ſpeciem debeat reuocari? Communis ſententia eadem eſt, quæ D. Thomæ *n*, ad patibilem qualitatem reduci, quia ſit impreſsio quædam ſubitaria, ſimilis affectioni tranſeunti & facile recedenti, non enim prophetis ſemper adeſt, ſæpe illos deſerit. Haud inepte compares verſantibus in tenebricoſo loco; qui, candelæ lumine illato, circũſtantia cernere

incipiunt;

d 4 Reg. 20 Iſa. 38 Iere. 26. ac verb. & Ezec. 18 v. 21.

e li 4. dial. cap. 48.

f libro 6. confeſſ.

g in d. compendio. Reuel.

G *h* cap. 2.

i d. cap. 9

k Luc. 1.

l 3. Reg. 20. v. 36.

m ca. 10. v. 1. in cuius expoſitione extrema ſupra modũ ridiculus eſt Caluinus.

n d. art. 2.

incipiunt; eodem elato, rurſus illis occæcantur omnia. Vnde Michæas *o*; *cum ſedero in tenebris, Dominus lux mea eſt*: & B. Petrus *p*; *Habemus propheticum ſermonem, cui bene facitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco.* Habet tamen hoc lumen adeo multa communia cum ſupernaturalibus habitibus; vt Iulius Sirenius, vir eruditus, conetur probare *q*, melius reduci ad habitum, apud illum inuenietis argumenta, quibus communem ſententiam impugnat. nec lubet, nec vacat plura.

o ca 7. v. 8.
p 2. cap. 1. v. 17.
q lib. 17 de fato ca 14.

QVÆSTIO II.

Quæ ſint ſpecies Prophetiæ.

A DVo, quaſi ſuprema, *genera prophetiæ*, inn S.S. inuenio: vnum, *per Sacerdotes*, alterum, *per prophetas*; ſæpe quidem qui Prophetæ, iidem & Sacerdotes erant, ſed aliter futura prædicebant quatenus Sacerdotes, aliter quatenus Prophetæ. Res eſt non omnibus peruia, & digna diligentiore examine.

SECTIO I.

De rationali, & Vrim ac Thummim.

SAcerdotalis prophetiæ, modus conſiſtebat in applicatione Ephod. fuit autem, *Ephod*. duplex vnum *linteum*, etiam minoribus conceſſum ordinibus *r*, vt puero Samueli; alterum, *Sacerdotale*, quod etiam vocatum eſt, *ſuperhumerale*, auro & trium colorum varietate ornatiſſimum *s*; Ioſephus etiam vocat ſtolam hieraticam, epomidem, & diploidem; huic aureis cathenulis appenſum erat, *Rationale*, ſeu *Pectorale*. vtroque enim nomine vtuntur Latini; Hebræi, *choſen*, vocant, iuxta puncta quæ nunc habemus; nam Ioſephus aliis vſus fortaſsis, cum vocat, *Eſſen*: Græci eodem teſte, λόγιον. Scriptū quidem aliquando apud Septuaginta, Philonem, & Hieronymum inuenias, λογεῖον, ſed mendoſe: pertineret enim potius ad locum conſulendi, rectius alibi apud eoſdem, λόγιον; quaſi dicas oraculum. ſic. n. ab Heſychio, λόγια, explicantur, μαντεύματα; & apud Plutarchū, *in Sylla*, vates vocantur, λόγιοι. Sed cur

r 1. Reg. 2. & eo loco notat. Angelmus.
s deſcribitur. Exod. 28.
אפוד
חשן·

B λόγιον? Si Græca Ioſephi verba perpendas, quia veritatis irrefragabilis oracula fundebat. Latinis dictum, *Pectorale*, quia pectori appenſum; *rationale*, quia more animalis ratione præditi rationabatur: hac ipſa de cauſa, *iudicij*, elogio addito, illud cohoneſtabant, vocantes, *rationale iudicij*, & *iudicium filiorum Iſrael a*, & *iudicium Vrim*, in Hebræo

C quidem fonte *b*. Rationem reddit Iarrhius, quia ſupra Vrim inſcripta vocula, *Miſpath*. ſed hoc ſomnium eſt recutiti. potius crediderim, quia ſacra Scriptura conſueuit, id quod quiſque facere debet, ſiue cuiuſque officium, vocare, *iudicium c*: Sacerdos autem, rationali indutus proponebat Deo hominum dubia, deſideria, & negotia: & per rationale, non tantum Deus propitiabatur,

D ſed etiam ſignificabat hominibus quid fieri vellet, & quis rei ſucceſſus futurus eſſet, vt non male Abenezra. Huc ſane facit, ipſum nomen *Vrim* & *Thummim*: de cuius etiam ſignificatione & vſu videndum. Scripſere quidem multi, ſed optes merito diſtinctiora & clariora, vt rei dignitas poſtulabat. cæteris melius egere Toſtatus, Lipomanus, Fran. Ribera, & Nic. Serarius *d*. Agendum accu-

E rate de tribus; nomine, re, vſu.

Quoad nomen; Chaldæi vocarunt, *Vraia* & *Thumaia*; Hebræi, *Vrim*, & *Thummim*. *Vrim*, ſignificat illuminationes, ſeu lumina, a radice *Vr*

a d. c. 28. v. 15 & 30
b Num. 27 v. 21.
c Prou. 1. v. 3. cap. 1. v. 9.
d Toſtad. & Lipom in Exod. c. 28 Rib in lib. 3. de templo. ca. 1 Serarius, The lib. de Ioſuan Sacerdotib.
B
תמים,
&
אורים
אור·

Græci

Serarius. Theſib. de Ioſuan. Sacerdotib.

Græci vertunt, τὰ δῆλα, δηλῶσιν, φωτισμοὺς, φωτίζοντας. noſter, *doctrinam*, cum agit de rationali, cum vero de ipſo Sacerdote, *eruditum. Thummim*, ſignificat perfectiones à *thamam*, perficere: Græci nuncupant, ἀλήθειαν, τελείωσις, & τελείους, noſter vertit, *veritatem*, & aliquando Metonymice, *Sacerdotes*, vel etiam aliter, prout illi res viſa poſtulare.

B תמים & אורים. אור.

e D. Augu. in Exod. q. 117. Dauid Kimchi in libr. radicum, Caie. in Ex. Pagni. & al.

Sed quid rei iſta nomina, *Vrim*, & *Thummim?* quidam negant ſe ſcire *e* puto ex ſcriptura tamen id colligi poſſe. Alii cenſent diuerſum quid fuiſſe in rationali à XII. lapidibus: ſed diſſentiunt inter ſe. fuerunt qui putarint. XIII. lapidem fuiſſe (Suid. vocat adamantem) cuius color, pro diuerſitate proſperi vel aduerſi ſucceſſus, intrante in atria Sacerdote, mutaretur. hanc opinionem, meo iudicio, D. Auguſtinus *f* fabuloſam vocauit, nec de Ioſephi ſententia locutus. Abenezra neſcio quas aſtrolabii figuras comminiſcitur: quem multis rationibus luculenter Toſtatus refellit *g*. Salomon Iarrhius, & Eugubinus cenſent, fuiſſe nomen ineffabile rationali inſcriptum: Philo Iudæus, & Hugo Victorin. volunt, ipſa hæc verba (*Vrim* & *Thummim*) rationali inſculpta fuiſſe, alii laminas quaſdam lucentes, & quiſque quod ſomniauit, vel in buccam venit, vt licet videre apud Toſtatum. *Verum mihi placet*, quod multis aliis, nihil ab ipſis lapidibus XII. diuerſæ rei fuiſſe. Primo, quia cenſeo hæc ipſorum lapidum fuiſſe nomina, ſicut iidem lapides etiam alibi *h* vocantur, *Soham* & *Milluim*, lapides candorum ſeu pelluciditatum & plenitudinum, vel vocantur dumtaxat, *Milluim*, vt videtur noſter interpres intellexiſſe: qui vertit, *lapides Onychinos* (hoc dicens de duobus illis ſupra humerum) *& gemmas adornandum Ephod.* (ſic vertens *Milluim*, de his XII. lapidibus) obſcurius LXX. qui *Soham*. vertunt, σαρδίους. nam ſardius vnus ex XII. Secundo, quia, ſi quid aliud fuiſſent, certe Moſes, qui cuncta, quæ in λογίῳ inerant, tam accurate perſcripſit & appendit, aliquid de eius, quod erant, forma, quantitate, qualitate, materia, loco, nobis prodidiſſet: Reſpondet Iarrhius, idcirco hæc prætermiſſa, quia vel Deus, ipſe, vel Moſes, in monte Sinai, Vrim ad Thummim fuerat fabricatus. Apage ſis, fabulator: hoc tu de capite tuo. ſi verum foret, hoc ipſum nobis S.S. tradidiſſet: ſicut tradidit, priores Decalogi tabulas à Deo, poſteriores à Moyſe perſcriptas.

f d. q. 117.

g in d. cap. 28. q. 12.

h Exod 25. v. 7.

Obiiciunt, poſtquam Deus *i* Moſi iuſsit ponere in rationali XII. illos lapides, mox vt de re plane alia, alio loco *k*, dicitur: *pones autem in rationali iudicij doctrinam & veritatem, &c.* Reſpondeo hoc dici, vt breuem quãdam anacephalæoſin & explicationem cunctorum, quæ de his omnibus lapidibus præmiſerat. q. d. iuſsi, vt tales & tales gemmas rationali inſereres. cape nunc iuſsionis illius cauſam. idcirco iuſsi, vt hæ gemmæ tibi ſunt, *Vrim* & *Thummim*, hoc eſt manifeſtatio & veritas rerum futurarum. Hoc enim breuiter, ait: id quod in rationali pones, hoc tibi futurum doctrina & veritas. Nec vllam hîc video obſcuritatem in hac repetitione, nec nouitatem in nomine, tam Hebræis non nouo, ſed & celebrato. Dicitur autem rectiſsime Moſes, *ponere in rationali Vrim & Thummim*, quia lapides illos per Beſeleelem curauit ex Dei præſcripto inſeri rationali. Niſi forte cenſent, ipſum per ſe Moſem intexuiſſe illa verba, &

i Exod. 28. v. 17.

k v. 30.

non per textorum magiſterium ac manus. Quod ſi *ponere*, tum per illos dicendus Moſes: certe & nunc noſtra in ſententia. Deinde ſciant aduerſarii, eandem vim eſſe phraſis huius, *lapides milluim*, & *milluim*, ſimpliciter, item, *lapides vrim ac thummim*, & *vrim ac thummim*, ſimpliciter. vtrobique enim iidem lapides ſignificantur, ſed illic additur vox *lapidum*, quia de gemmis dumtaxat, qua gemmæ erant, agebatur: hic vero omittitur vox *lapidum*, quia de iis agitur, non qua lapides, ſed qua gemmæ oraculi exhibitrices. Quid autem ineptiæ eſt, ſi Metonymice oraculi nomen tribuatur gemmis, oraculū fundentibus? Nouæ ne Metonymicæ Sacræ Scripturæ ſunt locutiones? Quid tenebriçoſi. *pones, &c.* pro: pones in rationali lapides, quibus, à munere, nomen eſt, *Vrim* & *Thummim*? Nec opus fuit exprimere modum alium, quam ſeriem ipſam gemmarum ſatis expreſſam. Illi potius exprimere deberent, vbi illud in rationali vacuum, ad hæc nomina intexenda? an inter ſingulos lapides? an in ambitu omniū? an ad dexteram, an ad ſiniſtram? ה demonſtratiuum, cur potius demonſtret hanc texturam, quam lapidum miraculum? immo hoc potius, q.d. admirādos illos lapides, *Vrim* & *Thummim*. Auctorum qui nobis obiiciuntur auctoritas magna foret, ſi vel inter ſe cōuenirent, vel rem diſcuſsiſſent diligentius. D. Hieron. *ad Fabiol.* quod nobiſcum pugnet, nihil habet, q; faueat aduerſariis, tantundem: vtitur ſolum modo loquendi ſacræ ſcripturæ. D. Aug. *q.*117. ambigue loquitur, & quid eſſe potuerit indicat, profeſſus id neſciri D. Greg. *p.*2. *paſt.c.*1. nihil omnino dicit, præter verba ſcripturæ & myſticam expoſitionem. Rabanus. *li.vlt. in Exod.* per, *ſiue hoc, ſiue illud*, rem reſoluit. Radulfus, *lib.*6. *in Leuit.* aſſerit dumtaxat fieri potuiſſe, vt inſcriberentur hæc verba. Rupert. *in Exo.* obiter, nec aliud, quam, *doctrina & veritas inſcribitur illi.*] Solus ergo cum Hugone Victorino, ex Patribus, Philo videatur hoc certo cenſuiſſe: etſi de Philone etiam dicat quis, non inepte, texturam non vocaſſe vocum harum inſcriptionem, ſed lapidum inſertionē & has ipſas lapidum texturas, vocaras manifeſtationem & veritatem: & ſic etiam has virtutes dicere depictas in τῦ λογίυ, propter lapides fulgorem propheticū emittētes. Et recte ex Ioſepho, *l.*3. *ant.c.*9. Ribera noſter hoc, cum Lyrano & aliis, collegit, q; diximus, quia licet Ioſephus nomina *Vrim* & *Thummim*, non nominet: vſum tñ & miraculum deſcribens, ſatis aperte indicat, ſe ꝓphetiam per Vrim & Thummim ipſiſmet lapidibus tribuere. Scilicet ignoraſſet Ioſephus hanc ſcripturā horum nominum: aut ſi ſciuiſſet, tam pertinaci ſilentio inuoluiſſet.

Sic ergo ſtatuo, *Vrim & Thummim fuiſſe has ipſas gemmas.* XII. vt volunt Ioſephus, Lyran. Toſtat. Oleaſter & Ribera, Videtur enim hoc probabilius, tum propter ea quæ iam diximus: tum, quod in Leuit. vbi Sacerdos veſtitur *a*, nulla fit horum XII. lapidum mentio, ſine quibus nunquam Sacerdos rite veſtitus fuiſſet, ſed eorum loco, tantum fit mentio de Vrim & Thummim: vt hinc appareat, talibus nominibus ipſos lapideſmet ſignificari. Qui quoniam ſplendidi & micantes clariſsima refulgebant luce, dicti ſunt non ſolum ſplendidi & lucentes, quod parum futurum, ſed ſplendores & illuminationes, *Vrim*:

a ca. 8. v. 8.

& quo

& quoniam erant ex gemmarum illis generibus, lectiſsimi, integerrimi, & perfectiſsimi, dicti ſunt, non perfecti, ſed pfectiones, *Thummim*: ea emphaſi, qua ſolent Hebræi, vt & Latini, abſtracta pro concretis vſurpare, quam Oleaſtrii ſententiam, æquum non fuit à viro erudito acerbius exagitari LXX. vero & vulgatus dum interpretantur, *doctrinam & veritatem*: maluerunt ſua nobis verſione vſum lapidum, quam vocis ſignificationem exhibere: prudenter id amplectentes, quod magis ad mores legentis formandos faciebat. Nominum vero ratio hæc fuit. *Vrim*, dicta, quia, vt lux quædam, tenebras ignorantiæ diſcutiebant fulgore ſuo: *Thummim*, vero, quia, vt omnis prophetiæ, certa quoque ſplendoris erat promiſsio, & indubitato Deus, quod fulgore pollicebatur, id euentu perficiebat, nec fas erat dubitare. Hæc de re.

De *Vſu prophetiæ*, duo nobis ſunt conſideranda, modus interrogandi, & modus reſpondendi. *Interrogationem*, Hugo *b* Victor. cenſet, per quaſdam ſortitiones ſolitam proponi. Quod vnde acceperit, aut quid illi ſuffragetur, neſcio. Iarrhius & Abenezra tradunt ſolitos codicillis inſcribere quæſita, & hos rationali imponere: cuius rei cum in Sacra Scriptura nullum veſtigium inueniatur, nihil vereor iſtud pro commento reiicere, communemque ſententiam aliorum amplecti *c*. Receptius enim & verius puto, Sacerdotes, poſt debitas preces, vina voce propoſuiſſe interrogata, indutos, cum alia veſtimenta ſacerdotalia, tum Ephod & Rationale ſeu monile gemmatum Ephodi appenſum, de quo nunc agimus: quod vocabant, *applicare Ephod*, ſeu *conſulere Domi-* [A] *num applicato Ephod d*, vel ſimpliciter, *conſulere Dominum*, quando de Sacerdote ſermo, vel pro ſe, vel pro rege, ſic enim rex per Sacerdotem conſulebat Dominum *e*: quem morem nobis SS. explicat *f* per Eſdram, ſi ad Hebræum fontem recurras. vbi enim nos habemus, *donec ſtaret Sacerdos doctus & eruditus*: LXX. vertêre, *ſtaret illuminationibus & perfe-* [B] *ctionibus* (nam qui cum Gentilibus malunt: *initiationibus*: Latine quidem loquuntur, ſed vim vocis Hebreæ, quam LXX. ſunt optime interpretati, parum expreſſerunt) illic inquam Hebr. eſt: ſtet Sacerdos, *Lehurim vel thummim*, & ſenſus eſt: donec ſacerdos Dominum conſulat indutus Vrim & Thummim. Et (quod erudite Ribe- [C] ra notauit) vt collationem ſummæ dignitatis Pontificiæ deſignent ſacræ litteræ: dicunt, Vrim & Thummim alicui collata. Sic enim Moſes tribui Leuiticæ benedixit *g*: *Perfectio tua & doctrina tua viro ſancto tuo*. vbi Hebr. eſt, Vrim & Thummim tui viro ſancto tuo: & eodem ſenſu L X X. vertere: *Date Leui manifeſtationes eius, & veritatem eius*. Quæ ad litteram de [D] eodem ſacerdotali ornatu ſunt accipienda: ſed per hunc ornatum allegorice ſignificatur perfectio & doctrina, qua ſacerdotem præditum eſſe oporteret. Toſtat. ibi valde ſe torquet, & vertit in varias interpretationum formas: ſed hæc, quam dixi, ſimpliciſsima eſt.

Reſpondendi modum, arbitror duplicem fuiſſe. [E] Cum enim has gemmas Deus inſeri iuſſerit pectorali: vt per tã lucentes perfectoſque lapides, ipſe lucis perfectioniſque omnis auctor interrogaretur: & reſpondens tam Sacerdotes, quã principem & popolum

b in Cath. Lipomani.

c Ioſephi, Lira. Toſt. Oleaſt.

d 1. Reg. 13 v. 9.

e d. c. 23. v. 2. & 4. & c 22. v. 13. & 15. & cap. 28. v. 6.

f 2. Eſdr. 7 v. 65.

g Deut. 33 v. 8.

ſpirituali ſua luce illuſtraret ac perfice- A ret, euoluens inuoluta, explanans ambigua, & docens quæ facienda omittendave forent, & modos præſcribēs, quibus res inchoanda perficiendaque, ſatis apparet, reſponſiones interrogationibus accommodari debuiſſe: interrogationum vero quædam per affirmationem negationemve nudam poſſunt expediri, quædam longiorem B requirunt explicationem. Arbitror itaq; ad prius illud genus interrogationum, nudo lapidum ſplendore ſeu fulgore reſponſum: & ex eo Sacerdotem colligere ſolitum, ſuaderet an diſſuaderet conſulenti: quo ſenſu accipio Ioſephi dicta *b*, quem Toſtatus & Ribera merito ſequuntur: nec eſt, quod C quis arbitretur D. Aug. hoc fabuloſum iudicaſſe: nam quid perſtringat, paulo ante docui. Ad poſterius genus interrogationum, non reſpondebatur illo tantum ſplendore (nec enim commode hoc potuit) ſed longe aliter. audiebatur enim à Sacerdote interna quædam, vel externa quandoque locutio ſeu oraculum, quod ipſe poſtea interroganti manifeſtaret. Quamquam nec D hic abſurdum ſit opinari, ad ſplendorem tunc lapidum acceſsiſſe ſacerdoti lumen propheticum menti eius à Deo infuſum. De hac quidem reſponſione prolixiore, patet ex Regum geſtis *i*, vbi præter reſponſionem ad interrogata, inſuper Deus docuit modū prælii conſerendi, & propter talem modum reſponſionis, puto genus hoc E oraculi vocari conſueuiſſe, *reſponſionem per Sacerdotes k*.

b lib.3. antiq. ca. 9.

i 2. Reg. 5. v. 23.

k 1. Reg. 28. v. 6. vbi Iebo eſt Vrim.

Vidi qui contra Ioſephi quem ſequor, ſententiam, non vno ariete molitur.
1 1. ſibi diſplicere ſcribit, & ſuſpectum eſſe ſingulare Ioſephi teſtimonium.
2 2. quoniam in eodem loco Ioſephus duabus adhuc aliis in reb. labitur: hic quoque lapſum. tum quia dicit hoc à Græcis, λόγιον, vocatum, cum tamen LXX. ſic vocarint, qui Hebræi fuerunt, tum quia dicit ducentis ante ſuos commentarios annis, hos ſplendores ob legis violationem exſtinctos: eum tamen Thalmudici, & Iarrhius, & Kimchi, & Elias Germanus teſtentur, diu ante huic oraculo finem impoſitum, ſcilicet iam inde à captiuitate Babylonica, quod à Iaddo reſponſum ferunt Alexandro Magno petenti, vt pro ſe Deum de belli Perſici euentu conſuleret. Denique quia ſequeretur ex hac Ioſephi narratione, hoc oraculum tantum inſueuiſſe de bello reſpondere: quod non eſt verum. item ſequeretur ſolummodo conſueuiſſe de illis quæſtionibus, ad quas, per: *ita*, vel, *non*, reſponderi poſſet. conſtat autem ſæpe pluribus reſpondiſſe, & quidem interdum inopinata, & præter interrogationem *a*. His vir acutus & egregie doctus conatur Ioſephi fulgorem infuſcare: ſed leui manu fuligo poteſt amoueri.

a d. v. 13.

Ad primum reſpondeo, licet id ſolus Ioſephus dixiſſet: maximam eius, in rebus ad Sacerdotium ſpectantibus, cum ipſe Sacerdos fuerit, auctoritatem eſſe debere: præterea nullus alius ſupereſt illius æui Hebræus ſcriptor, qui talia diſcutere potuerit, præter Philonem & Ioſephum. Philo paucula huiuſmodi attigit, allegoriis ſolis intentus: neque negauit. Ioſephum ergo ſolum id affirmaſſe, quid mirandum?

Ad 2. nego in his Ioſephum labi. Licet enim LXX. fuerint Hebræi Sanhedritæ, Græce tamen non Hebraice ſcripſerunt, & cum Græce ſcriberent, λόγιον dixerunt: & eos poſtea cuncti

A proſelyti Græci in hac nomenclaturâ ſecuti fuerunt, non aliam ob cauſam, niſi ob eam, quam Ioſephus ibi retulit; ex cuius contextu Græco, manifeſtum eſt, eum loqui de Græcis duntaxat illis, qui Iudaicos ritus venerabantur. Notum vero Iudæos & Græcos ſic diſtingui, vt Græcorum nomen retineát; quotquot ex gentilib. ad Iudaiſmum transierant. *b* De oraculi quoque ceſſatione, merito Ioſephi auctoritaté cunctis Thalmudicis & ſexcentis Rabbinis recentioribus, qui totius antiquitatis ſunt imperitiſsimi, præfero. De Iaddi quidem illo reſponſo, quoad oraculorum ceſſationem, nec Latini, *c* nec Græci Hiſtorici; *d* qui res Alexandri ſcrupuloſe fermè ſunt proſecuti, vel vno verbulo meminerunt. Ioſephus vero, *e* Zonaras, & Glycas, quando accuratè narrant, quæ Iaddus cum Alexandro egerit, ea recenſent, vnde ſatis colligatur, de oraculo per Vrim & Thumim nihil Alexandrum cogitaſſe: cuius illum quoq; fuiſſe ignarum prorſus veriſimile cenſeo: De Victoria vero contra Darium, à Deo docent per viſum certiorem factum. Arbitror ergo Ioſephum egiſſe de fulgore huiuſmodi penitus ſemperque ceſſante. Nam per interualla, quin aliquando etiam prius ceſſauerit; vt Saulis, & poſtea quorundam Regum, poſt Dauidem, tempore; non eſt dubitandum. Glycas quidem *f* indicat, quando Iſraelitæ Deum offenderant, non conſueuiſſe illis Deũ per Ephod reſpondere. Sic igitur ſuſpicor, ſolutos Iudæos primo per Sacerdotes, applicato Ephod, Deum conſulere: ſi hac via non ſuccederet, recurriſſe ad Prophetas etiam qui Sacerdotes non eſſent, *g* ſic enim legas ipſos quoque Sacerdotes ad Holdam propheti ſſam oraculi cauſa adiiſſe. *h*

b Act. 14. in prin & paſſim in nouo Teſtam.

c Q. Curti' Ruffus.

d Diodor. Sic Plutar. Arian

e Ioſeph. li. 11 antiq. in fin. Zonar. tõ 1. Glyc. p. 2 annal.

f par. 2. Annal.

g patet ex 1. Reg. 20. & 6.

h 4. Reg. 22 & 2 par. 34.

Ad tertium dico, nihil eorum ſequi, quæ inferuntur. nam belli meminit Ioſephus, vt rei, de qua frequentius agebatur: Fulgoris verò tantum, prætermiſſa ſubſequente Sacerdotali manifeſtatione, meminit, quia manifeſtatio illa res ſolita; fulgor vero, res cæteris gentibus plane inſolita & inaudita erat. & ideo illam memoriæ ſtatuerat commendare. Duplex ergo fuit B vnius oraculi Vrim & Thummim manifeſtatio ſiue reſponſio, prior illa & exterior, tantum per fulgorem lapidis: & poſterior quandoque etiam extrinſeca, per Sacerdotem prophetiæ ſpiritu imbutum, qui quod perceperat admoto pectorali, id poſtea quærentibus manifeſtabat. Fortaſsis propter tot manifeſtationes cõcurrentes. Septuaginta interpretantur iudicium τῶν δηλῶν, hoc eſt, iudicium bis quidem ma- C nifeſtorum Sacerdoti, & tertio manifeſtandorum conſulentibus. Eandem ob cauſam, *Vrim*, vocarunt illuminationem; & *Thummim*, veritatem ſiue perfectionem (eodem enim hæc recidunt) quoniam Deus neminem fallere vel poteſt vel vult; ſed quicquid Sacerdoti dicebat, hoc veriſsimum & numeris omnib. erat abſolutiſsimum. D Sacerdotis quoq; officium erat eadem populo verè ac plenè denunciare, nullam omiſsionis, diſsimulationis, mutationis aut falſitatis alterius adhibita mixtione. *i*

Hæc de re valde obſcurâ, ſi non luculenter, haud certe prorſus indiligenter dicta ſufficiant.

i Sic Philo. l. 3. de vita Moſis Origin. lib 6. in Leui. Hier. in c. 3. Oſe. & epiſ 127. ad Fabiolã.

SECTIO II.

E *De oraculis Prophetarum.*

SVffecerint iſta de *Oraculo per Sacerdotes.* Poſt Dauidis regnum, rarò A

per Sacerdotes Domino reſpondente, A frequentiùs eſſe cœpit, *oraculum per Prophetas*; quod diuidi poteſt in *viſionem*, & *ſomnium*: ſicut & *oraculum per Sacerdotes*, diuidi potuit etiá, *in viſionem fulgoris*, & *manifeſtationem verbi*: ideo quædam ex dicendis, *de viſione. & verbo*, analogia quadam poſſent etiam accommodari prophetiæ, *Vrim, & Thummim*; vt non obeſæ naris lectores facile animaduertent.

B *Viſionem & verbum*, Gręci Patres & LXX. non raró confundunt, vt & ipſa Scriptura; cùm viſionem dicit auditá, verbum veró viſum vel oſtenſum. *k* vt cum Iſaias dicit. *l Audi cœlum, quia Dominus locutus eſt*; & tamen initio vocaret, *viſionem*: & cùm Zacharias & Ezechiel dixiſſent. ſe verbum Domini explicaturos, ſubdunt viſioné, *m* differunt tamen. Nam.

k Iſai. 2. & 13. & Amos 1.

l Iſai. cap. 1.

m vterque cap. 1. vide etiam Abdiæ. 1.

C *Viſio*, Græcis, ὅρασις vel ὅραμα, Hebræis, *roë*; eſt prophetia, qua mens ſpirituali oculo cernit obiectum propheticum ipſi cœleſti lumine repræſentatum. differt, *à verbo*, quia verbum ſępe contingit ſine viſione, & viſio ſine verbo: differt, *à ſomno*, quia viſio ſæpe offertur vigilanti. crebro quoque vſurpatur more Hebræorum pro concreto, ſeu pro re viſa; ſic Moſes ru- D bum *n* vocat viſionem: ſic Prophetæ dicuntur videre viſiones. *o* Tales conſueuerunt eſſe frequentius Sanctorum virorum reuelationes; quæ quibuſdam ſæculis crebræ admodum leguntur, vt vno ſæculo duodecimo fere, Otni ſolitarij, quam Geruaſius Presbyter deſcripſit; Tundali Hyberni, Cyrilli Presbyteri, Roberti Abbæ Lymburgenſis, Ioannis de Pli- E nio, Ioachimi Siculi, Simonis Stochij Carmelitæ, Ioannes Bridlyngton & aliorum.

רוה

n Exod. 3. 3.

o Ezech. 1. Ioel. 3. cum ſimilibus.

A *Verbum*, ſiue (vt mauult Cyprian.) ſermo Græcis, λόγος; Hebræis *Dabar*, eſt prophetia, qua Spiritus ſanctus, mentali quadam locutione, prophetam occulta docet, vt cum Eſaiæ *p* dixit; *Sume tibi librum*, & iterum; *q vade dic Ezechiæ, &c.* Locutio iſta fiebat, vel voce formatâ in aëre, & auditâ, vt Abrahamo ne filium necaret; *r* vel verbis in ore Prophetæ poſitis, vt Ba- B laamo, & hæc Aramæis proprie dicta; *Malki*, Hebræis, *Malchuth* (hoc eſt conſilium) quaſi dicas regem prophetiarum, ſiue prophetiæ ſpeciem præcipuam, nihil enim conſilio eſt vtilius. Viſioni & verbo hoc commune fuit, quod vel de lætis & fauſtis erant, & in nouo Teſtamento tunc vocantur, *Euangelium*; in veteri nomina viſionis aut verbi retinent: vel e- C rant de infauſtis ac triſtibus rebus, minarum & luctus annunciæ, regibus ac populis exitia portendentes: tunc Hebręi vocabant huiuſmodi prophetiam, *Maſſa*, à verbo, *Naſa* leuare, tollere, portare, aſſumere. Per hanc radicis varietatem factum, vt controuertatur, quid proprie in ſacra Scriptura ſignificet, *Maſſa*? Olim Aquila vertit, ἄρμα non accipiens pro curru (vt apud pro- D fanos) ſed pro pondere ſeu onere, vt noſter optimè tranſtulit. Calamitas enim cui impendet, eum Æthnâ grauius premit: & in quem talis prophetica ſentençia ferebatur, hic metu atque triſtitia oppreſſus, quaſi caput nequibat erigere. ſic explico, & amplector D. Hieronymi ſententiam, *in Nahum*. Quid ni amplectar? ſemper (ſi attendas) vocabulum pro aduerſa, E numquam pro ſecunda denunciatione inuenias vſurpatum: & perſpicuè Hebræum nomen, Onus ſeu Pondus ſignificat, *a* & in Pſalm. 27. Græca

דבר

p ca. 8. v. 1

q c. 38. v. 5.

r Gen. 22. v. 11.

ſ Num. 22. & 23.

מלאכות

B

a Exod. 23. v. 5. 4. Reg. 9. v. 25. Pſ. 37. v. 5.

verſio

verſio φόρτιον, habet, hoc eſt, pondus. Sic nonnulli putant à Ioanne *b* vocari, βάρος, hoc eſt, vt noſter vertit, pondus: ſed, niſi fallor, ipſi falluntur: non enim illic ſermo eſt de prophetia, ſed de onere interdictorij alicuius præcepti, vt recte Primaſius & Haymon ſentiere. Nec longe abit Spiritus ſanctus, cum *onus*, vſurpat, pro ipſo populo, cui tale quid imminere denunciatum fuit: *c* quia talem populum Deus diu laborauit ſuſtinens, tandemque humeris ſui, quaſi onus moleſtiſsimum, excutit. dum eum abiicit; cum ſuo, quaſi fauore & peculiari defenſione deſtituit. LXX. Theodotion & Symmach. ſolent vertere, λῆμμα, quæ, vox à λαμβάνω, deducta, donum & munus ſignificat. *d* quid commune, dicat aliquis, oneri & muneri? Multum ſanè in propoſito: imò hic idem eſt onus & munus. Nam prophetica comminatio infortunij & ſupplicij inſtantis, præclarum & precioſum eſt Dei donum. quia quos Deus diligit, caſtigat, & quos caſtigat, prius, vt reſipiſcant, minas proponit illis, & vt ſolent fugare malentes, quam lædere; lapidem manu leuat, & oſtentat, priuſquam iaciat. Homini ſic liberum relinquit, fugere à ventura ira. Sane λῆμμα, primario ſignificat leuationem ſiue aſſumptionem, ſecundario donum: eo, quod dum datur, à donante leuatur & traditur, à donatario vero aſſumitur. Vnde Theoni & aliis Mathematicis, Dialecticis quoque, λῆμμα, nominatur, illa propoſitio; quæ demonſtratione vel argumento inſerta, & non probata, aſſumitur ab alio, & vt, qui inſeruit illam probet, poſtulatur. Sic cum interpretes iſti in SS. λῆμμα, vſurparunt; pro reipſa acceperunt, quæ aſſumitur ſiue eleuatur, idque

b Apoc. 2. in fi. v. 24.

c Iere. 23. v. 3.

d D. Hier. in Ierem cap. 23 & Fauori. in Lexic.

A consentaneè idiotiſmo Hebræorum; quibus Propheta dicitur, quaſi aſſumere & leuare ipſum Onus, & libratum intentare ceruicibus impiorum; quibus impiis breui imminentem diuinam iram comminatur: huc enim pertinent illæ paſsim itus occurrentes phraſes, *aſſumere luctum*, *aſſumere planctum*, *aſſumere parabolam*. Cauendum itaque ne cum Græcis recen-

B tioribus. *e* λῆμμα, ad quamuis prophetiam extendamus. Si cui hæc nimis fuſe dicta videbuntur: is ſi, quam ſe viri egregij in his torſerint, *f* cōſiderare dignabitur; non diffido illum æqui boniq; hanc noſtram diligentiam conſulturum.

Hæ duæ ſpecies, *Viſio & verbum*, aliquando iunctæ ſunt cum *raptu*, ſeu *ecſtaſi*, aliquando ſeparatæ, ſimul fue-

C re in raptu B. Pauli, ad tertium vſque cœlum; vbi vidit & audiuit, quæ non licet homini loqui: fortaſsis etiam Ezechielis viſio quædam talis fuit, *g* quæ vocatur, *iad*, hoc eſt, prophetia non leniter, ſed violenter influens. Quando igitur ecſtaſis accedit, tunc tenenda Patrum *h* doctrina: Prophetas non fuiſſe ſic mente captos vel attonitos, vt nō probe ſcirent, quid præ-

D dicerent. Polychronius in Ezech. capit. 3. *Quemadmodum diuini & incantatores ad dementiam vſque procedunt, dæmone ſtuporem illis ingenerante ita è contrario Prophetis ſenſus afficitur, dum anima ſpiritus efficacia colluſtratur.* hoc enim proprium fuit fanaticorum, quales erant hæretici Montaniſtæ, & vates Gentilium. vt ex B. Paulo ſibi viſus colligere Theophylact. initio

E commentar. in 1. ad Cor. cap. 12. Immerito valde ab Oliuario reprehenditur auctor, *de ſpiritu & anima* (exſtat inter opera Auguſtini) quod ſcripſerit.

e Theoph. in Habac. & Nahum.

f Ioan. Petrus Oliuerius lib. de prophetia cap. de Lēmare, Arias Monta. Præludiis in prophe. minor. Franc. Ribera in Nahum.

C

g Ezech. 1. v. 3. & c. 8. v. 1. & 3. יד

h Iuſti. admonit. ad Gent. circ. fin. & q. 2. ad Ortod. Epiphan. (qui fuſe) hære. Montaniſtarū quæ eſt. 86. Hiero. præfat. in Eſai. Chry ſoſt in pſal. 44 & hō. 29. in epiſ. ad Corint Auguſt. lib. 1. contra. Acad. ca. 7.

B. Ioan-

B.Ioannem in ecſtaſi Apocalypſin ſcripſiſſe. Nam ecſtaſis duplex eſt, vna diuina, alia diabolica: vt inſinuat Tertullianus his verbis; *i Ecſtaſis hoc operatur de ſuo proprio, vt ſic nobis ſapientiæ imagines inſerat, vt & errorum.*] Sapientiæ ſcilicet ac veritatis diuina errorum & falſitatis diabolica. Non igitur auctor ille ecſtaſim ſumpſit, pro mentis attonitæ abalienatione, & animi quadam impotentiâ; qualis erat in Pſeudoprophetis illis; ſed more patrum & recto, pro raptu; ſiue pro abſtractione tantùm à terrenis, & ſenſuum corporeorum functione: nec voluit ſic conſtitutum Euangeliſtam ſcripſiſſe; ſed, quæ, dum in tali ecſtaſi conſtitutus, viderat, ea poſtmodum in ſcriptum redegiſſe. vt mittam D.Pauli raptum: talis haud dubiè D. Ioan. fuit, quod teſtatur cum dicit, *ſe in ſpiritu fuiſſe* (ἐγενόμην ἐν πνεύματι) ſcilicet correptum & abſorptum in ecſtaſi, vt rectiſsimè Haymon fuit interpretatus: breuiter idem vno verbo inſinuare voluit Andreas Cæſarienſis; πνεύματι ἁγίῳ γενόμενος κάτοχος; quod vocabulum, ſic afflatum Spiritu ſancto ſignificat, vt totus ab eo correptus mente ſeu ſpiritu, & occupatus ſolidâ poſſeſsione fuerit: nam affectio animi ceſſaticorũ, κατοχὴ, vocata, quia ſenſibus corporeis ad tempus quaſi priuantur: vnde & morbus quidam ita nominatus, qui corporis ſenſu motuque priuat, *k* qui & κατάληψις noſtri medici, *congelationem*, appellant. Idem ſignificari puto, quando Prophetæ dicunt, *factam ſuper ſe manum Domini*, *l* item, *eleuauit me ſpiritus*, aut *eduxit me manus Domini in ſpiritu*; *m* item, *cecidit ſuper eum mentis exceſſus*, vbi Græce eſt ἔκστασις. *n* Perperam Theodoret. & Theophylact. *o* cum *Lemma*, confundunt

i lib. de anima.
k Galen. li. 13. Therapeut. & li. 4. de locis affect. Ætio, & Ægynet.
l 4. Reg. 3 v. 15.
m Ezec. 11. v. 1. & c. 40. v. 1.
n Actor. 10. v. 10.

cum huiuſmodi raptu, hoc eſt, *Iau*, cum *Maſſa*.

Tertia ſpecies erat, *ſomnium*, dormientibus tantum medio ſimulacro, ſiue phantaſmate, contingens: Hebræi vocant, *chalom*, *p* Græci, ἐνύπνιον. Si quis quæ euentura ſunt ſomnians, ipſe quid ſomniet non intelligit; tunc eius reſpectu non erit prophetia: ſed adſpectu tantum illius erit prophetia, cui Deus ſignificationem ſomnij reuelabit. quare Ioſeph Propheta, & non Pharao, vel eius ſerui; *q* Daniel Propheta, & non Nabuchodonoſor: *r* ſomnians autem ipſe demum annumerabitur Prophetis, quando cum ſomnio ſimul intelligentiam ſomnij percepit, vt Daniel in altero ſuperbi Regis ſomnio. *ſ* De his ſomnijs propheticis tria ſunt conſideranda, modus, cauſa, & gradus ſeu dignitas.

Modus multiplex eſt, vt accuratè noſter Pererius explicauit. *t* quædam immittuntur cum pauore & horrore ſomniantis, *u* quædam pacifice, *x* 2. quædam non intellecta, quędam ſimul intellecta, vt dixi. 3. quædam clara & ſine inuolucris, *y* vt Ioſeph, trium Magorum, & B.Pauli; quædam obſcura, implexa, inuoluta, vt Pharaonis & ſeruorum eius, & Nabuchodonoſori. *a* 4. in quibuſdam Deus alloqui videtur, vt Salomonem, *b* interdum Angelus bonus, vt B.Ioſeph; interdum aliquis homo, vt Paulum vir Macedo. *c* 5. aliquando ſomnia correſpondent antecedentibus cogitationibus, & ſic initium ſumunt ex cauſa animali; vt primum ſomnium B. Ioſeph, & primum Regis illius Babylonij; quandoq; vero nulla præcedit cogitatio, vt in ſomnio ſecundo B.Ioſeph accidit. *d* hanc differentiam notauit B. Gregor. *e* ℞. nonnunquam nihil peteti Deus ſomnium

o in Nahum.
p Iſai. 29. v. 7. חלום
q Gen. 40 & 41.
r Dan. 1. & 4.
ſ Dan. c. 2.
t q. 3. de obſeruat. ſomnior.
u Gen. 15. v. 12. Dan. 2 v. 1.
x Gen. 28. v. 12.
y Matt. 1. v. 20. & c. 2. v. 12. 13. & 19. Act. 16. v. 9.
a dd. Gen 40. & 41. Dan 2 & 4
b 3. Reg. 3.
c ſupra citat. locis in litt. N.
d Matth. 2.
e lib. 6. Moral. c. 13.

inopi-

inopinato immittit, vt fit plerumq́ue, A & accidit in prædictis SS. exemplis: nonnunquam vero petentibus reuelationem eamq́ue ſperantibus, vt Danieli *f*. conſueſactos enim Hebræos huiuſmodi deſideria ſua Deo proponere, & ab eo petere, vt per ſomnia futurum illis euentum pandere dignaretur, maniteſtius eſt ex S.S. quam vt quis debeat dubitare *g*. Soliti id ipſum Gentiles facere in templo Serapidis, B ſeu Plutonis, vt diſcerent qua ratiòne à morbis liberarentur *h*, vel ad reſolútionem dubiorum habendam, vt fecit Edeſius *i*, & apud poëtam Rex Latinus *k*: & in templo Æſculapii Apollonius *l*: & Spartani magiſtratus in templo Paſiphaës *m*: tale fuit templum Amphiarai *n*, & Galliæ apud montem Garganum *o*, & huiuſmodi templa vocabantur, *Pſychomantea*. Conatus C ad hoc crimen Apoſtata Iulianus, per calumniam, detorquete Vigilias Chriſtianorum ad ſepulchra Martyrum: ſed retudit illum valide B. Cyrillus *p*. Iudæos nonnumquam eo ſuperſtitionis delapſos, vt ad captanda ſomnia in Gentilium templis incubarent, docet Eſai. propheta *q*: *qui immolant in hortis, & ſacrificant ſuper lateres, qui habitant in ſepulchris, & in delubris idolorum dormiunt.*] Vbi LXX. vt ſolent, D paraphraſtice addiderunt, *propter inſomnia*, δι' ἐνύπνια, cauſam incubationis explicantes. D. Hieron. *In delubris*, inquit, *idolorum dormiens, vbi ſtratis pellibus hoſtiarum incubare ſoliti erant, vt ſomnys futura cognoſcerent. Quod in fano Aeſculapÿ vſq; hodie error celebrat Ethnicorum, multorumq; aliorũ.*] Idem Cyrillus, *ibi in Comment.* E confirmat.

E Cauſæ ſomniorum efficientes alio loco explicabuntur: nunc de diuinorum ſomniorum finali cauſa (vt vocant) agimus dumtaxat: quæ ex S.S. multiplex deſumitur. 1. vt quis à mala abſterreatur, ſicut factum Abimelech *r* Regi Geraræ, & Labano *s*: hanc inſinuat B. Iob *t*, *in horrore* (inquiens) *viſionis nocturnæ, quando ſolet ſopor occupare homines, pauor tenuit me, etc.* & alibi *v*, *terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrere concuties.* 2. vt conſoletur afflictos, & mæſtos perfundat lætitia, quod de ſe aſſerit B. Angela de Fulgino. cap. 16. 3. vt adhortetur ad aliquod bonum, vt Gedeonem *x*, & Iudam eiusq́ue exercitum *y*. 4. vt moneat vel doceat quid agendum fugiendumve, vt B. Ioſeph, & tres Magos *z*, hanc cauſam Iobus ſignificat his verbis *a*, *per ſomnium aperit aures virorũ, & erudiens eos inſtruit diſciplina, vt aduertat hominem ab his quæ facit, etc.* 5. vt ſpiritum prophetiæ, vel quod aliud ſpirituale donum ſimul largiatur: quo ptinent iuxta nonnullos iſta Moſis *b*, *ſi quis fuerit inter vos propheta domini in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad eum.* Significare volunt, quod ſpiritum prophetiæ, vel viſione, vel ſomnio, collaturus ſit: potius crediderim agere, de iis, quibus iam dato prophetiæ ſpiritu, ſignificat ſe poſtea cum eorum nullo tam familiariter, quam cum Moſe acturum, cum hoc ore ad os, cum illis dumtaxat per viſionem & ſomnia. Melius huc facit iſtud *c* Ioëlis: *ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes veſtri viſiones videbunt.* præceſſerat enim, *effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem, & prophetabunt filÿ veſtri.* ſic donum ſapientiæ & prudentiæ in ſomnis datum Salomoni *d*, ex probabiliore ſententia Toſtati *e*: ſic promiſsio obuenturæ dignitatis, Ioſeph & Mardo-

f Danie. 2. v. 18.
g 1. Reg. 28. v. 6. & 15.
h Ariſtop. in Pluto.
i Eunapius in Edeſio.
k Aeneid. 7.
l Philoſt. in eius vita.
m Cicer. 1. Tuſcul. & 1. de diuin.
n Pauſa. in Boeot.
o Strabo lib. 6.
p lib. 10. in Iulian.
q cap. 65. v. 4.
r Gen. 20.
s Gen. 31.
t cap. 4. 13.
v c. 7. v. 14.
x Iudic. 7. v. 13.
y 2. Mach. 15.
z Matt. 1. & 2.
a cap. 33. v. 15.
b Num. 12. v. 6.
c c. 2. v. 28.
d 3. Reg. 3.
e Add. c. 3. q. 12.

chæo. *f* 6. ad reuelationem diuini alicuius myſterii *g*, vel magnarum reip. aut imperii viciſsitudinem *h*, vt Iſraëlis *i*, Ægypti, & Nabuchodonoſor *k*. Ad hæc capita reduci poſſunt multa ſomnia diuina, quorum in Hiſtoriis Sanctorum fit mentio, vt illa Africana apud Victorem Vticenſ. *de perſecut. Vandalic.* 2. oblata Euſebio Epiſcop. Cartaginenſ. & quæ poſt obitum Sidonii viſio oblata pincernæ apud Greg. Turonenſ. *li.* 2. *hiſt. Franc. cap.* 23. & inter alia vnum mimi, *in vita Simeonis Sali*, apud Metaphr. aliud ſacrilego Traiectenſi oblatum ſæpius, apud Sur. *tom.* 4. *in vita S. Frederici.* aliud oblatum monacho Cluniacenſi Beatæ virginis, tempore S. Odonis, apud Ioannem Monachum, *lib.* 3. *vita D. Odonis. cap.* 9. cuius occaſione B. virgo cœpit vocari, *Miſericordiæ Mater.* aliud Bertæ matri S. Suiberti, apud B. Marcellinum, *cap.* 1. *vitæ Suiberti.* aliud S. Abramio confeſſori, *apud Metaphraſt. in eius vita.* aliud Henrico Imper. apud Rupertum, *in vita S. Heriberti cap.* 26. aliud S. Lutgero apud Monachos VVertinenſ. *eius vita capit.* 11. *&* 16. aliud S. Hugoni Gratianopolitano apud Guigonem, *in eius vita*, aliud Hartmanno Tuitienſi apud Conradum, *in vita S. VVolphelmi.* aliud multiplex Elpediphoro, apud Ioannem presbyterum, *in vita S. Baſilei Epiſcop. & Mart.* & alia innumera.

f Gene. 37. Eſth. 11.
g Gene. 28. Dan. 7.
h Gene. 15.
i Gene. 41.
k Dan. 2. & 4.

De gradibus ſeu dignitate prophetiæ multa variaque congeſſere Moſes Ægyptius *l* & Franciſc. Picus *m*, ſed minutiora, quam vtiliora: idcirco, illis omiſsis, tantum dico quod ex iis omnibus intellectualis reuelatio: quæ fit ſine cooperatione phantaſiæ: præſtantiſsima eſt, ſi ſecundum ſe & præciſe

l in Ductore Dubitãtium.
m de præn. l. 1. c. pen. & vlt.

A ſumatur: altera vero in qua phantaſia ab intellectu excitata cõcurrit, eſt præſtantior extenſiue, quia primam & quid aliud præterea comprehendit. Sic etiam intellectualis per ſe ſumpta, & comparata cum imaginaria perfectior eſt, ſed ſi imaginariam addideris ad intellectualem, tum extenſiue ſimul ambæ perfectiores erunt, quam ſeorſim ſola intellectualis. *ita P. Franc.* B *Soarez ad* 3. *part. q.* 30. *art.* 1. *diſpen.* 9. *ſect.* 2. *cui Epiſcopum Guadixienſem* [illegible] *iorofeum lib.* 1. *de vera & falſa proph. cap.* 3.

QVÆSTIO III.

Quo pacto prophetia ſiue diuina reuelatio diſcernenda ſit, à diuinatione ſiue diabolica reuelatione?

C NOn minus neceſſaria, quam ardua eſt huius quæſtionis accurata pertractatio, propter quotidianas, etiam ſpiritualium perſonarum illuſiones quæſtus Syneſius ante ſex ſæcula multos tum temporis priuatos & Sacerdotes finxiſſe ſomnia, pro reuelationibus, πλαττόμενοι τινας ὀνείρους ὡς αὐτοὶ καλοῦσιν ἀποκαλύψεις. Ep. 54. in D ea decidenda ſequar veſtigia aliorum, qui certatim ad hunc lapidem verſandum accurrerunt. præcipui fuêre Beat. Vincentius Ferrerius, *tractat. de vita ſpirituali cap.* 11. *&* 12. Ioan. Gerſon, *tract. de probat. ſpirituum, & alibi paſſim*, Cardinalis Turrecremata, *in præf. Defenſorij reuelatio. B. Brigittæ*, Henr. de Firmaria, *lib. de quatuor inſtinct lib*, E Ægyd. Carlerius, *p.* 1. *Sporta fragment. in princ.* Hierony. de Ferraria, *in Compend. reuelat.* Ioann. Franciſc. Picus, *libr. vltim. de prænotion.* Ribadeneyra, *lib. de tribulatione cap.* 15. Delgatus d. libr. 1. de auctor. Sacr. ſcript. cap. 11. &

noſter

noſter Franc. Ribera, *lib. 1. vitæ de Ieſu cap. 2.* à quo citatur opus Ioan. de Horoſco de vera & falſa prophetia, quem nanciſci tandem datum anno 1605. Pinciæ, liber eſt variæ eruditionis, & iudicii probi, ſed Hiſpanice tantū ſcriptus, editus Segouiæ lectu digniſſimus. & alii, & quidam alii recentiores, quorum dicta cuncta inuenies, apud iſtos antiquiores. Poſſunt omnia reduci ad tria capita: de eo qui iudicat, de perſona cui facta reuelatio, de ipſa reuelatione & eius circumſtantiis. de ſingulis videamus.

SECTIO I.

De neceſſariis iudicaturo de reuelatione.

VEl quis iudicat de apparitione propria, vel de aliena: & plus periculi eſt priore caſu. Vtroque oportet ſit perſona ſpiritualis & deuota. *nam animalis homo non percipit ea quæ ſpiritus ſunt.* Oportet itaque eum qui recte ſit iudicaturus, primo *donum diſcretionis*, à Deo petere: vt queat ſincerum manna diuinæ reuelationis, à mellita lethalique dæmonis offa dignoſcere, & hæc diſcretio, conceditur aliquādo à Deo immediate ſimul cum ipſo lumine prophetico, vt dictum eſt, aliquando ſeorſim, idque vel ad priuatam accipientis inſtructionem, vel ad aliorū quoque, & totius Eccleſiæ doctrinam, & remedium. Hoc enim dono homo conſequitur, vt in ſe, & de ſe ſciat probare ſpiritus, & etiam ſciat illos de aliis, & in aliis diſcernere. Poteſt autem hic conſiderari quaſi duplex modus, vnus *experimentalis*, qui cum ipſa reuelatione propria infunditur illi, cui facta reuelatio: *qui modus* (vt ait Gerſon) *fit per inſpirationem intimam, ſeu internum ſaporem, ſiue per*

A *experimentalem quandam dulcedinem, ſiue per illuſtrationem à montibus æternis, effugantem omnes tenebras dubietatis.*] Hic modus rarus eſt, & paucis conceſſus: & quibus conceſſus nō eſt, illi non poſſunt, ſuo iudicio, in propriis reuelationibus ſtare: quibus vero conceſſus à Deo fuerit, illi tamen eo vti non poſſunt, ad diſcernendas aliorum

B reuelationes, quia ſicut, *nemo nouit quæ ſunt ſpiritus, niſi ſpiritus,* ipſemet: ſic nemo cognoſcit infallibili certitudine, per experimentalem hunc ſenſum, ea quæ in alieno ſunt animo. *Alter,* modus: qui datur maxime in ordine ad alios: ille nititur etiam, ſeu confirmatur experimentis variis, tum ſui, tum aliorum: & ſolet à Deo concedi maxime illis, quibus officii &

C dignitatis ratione incumbit animarum cura. Sed non debet quis facile ſibi perſuadere, ſe donum iſtud à Deo accepiſſe: ideoque ad preces continuas, etiam debet adiungere humanæ prudentiæ, & doctrinæ media. *Tertius,* enim eſt modus diſcernendi ſpiritus, quem vocant, *doctrinalem,* per diligentem & piam ſacræ ſcripturæ tractationem: quæ regulas præbet B

D falſos prophetas à veris diſcernendi: lectio quoque ſanctorum Patrum & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ multum confert, vt, illuſiones & reuelationes, ſignis ac notis peculiaribus queant diiudicari: his ſi adiungatur obſeruatio virorum ſpiritualium, & experientia, & in ambiguis obſcuriſque conſulantur viri docti, & pii, & in via ſpiri-

E tus longe progreſſi, in militia vero contra dæmonum aſtus exercitati veteranique: ſperandum eſt poſſe deceptiones ſic ſentiri & vitari. Plane ad hunc vltimum iudicii ferendi modū, non ſufficit ſola doctrina, ſed accedat

oportet ad illam experientia propria, A vt quis ſit & doctus & contemplatiuus, vt & Scripturam & reliquam Theologiam non leuiter delibarit, *& in ſemetipſo expertus ſit variam* (ait Gerſon) *affectionum ſpiritualium pugnam, tamquam aſcenderit nunc in cælos, nunc deſcenderit in abyſſos, & viderit mirabilia Dei in profundo. Nam qui nauigant mare hoc myſticum diuerſarum affectionum, quaſi collidentium B ſe fluctuum, enarrant mirabilia eius. Inexpertus autem talium, quid nouit eorum?*] Ad hæc autem nulla magis neceſſaria diſpoſitio reperitur, quam ſolidæ humilitatis, vt enim docet Moſes apud Caſsianum, *ſolis humilibus à Deo hæc cognitio datur.* Denique non eſt iudicium præcipitandum, ſed res Deo diligenter prius commendanda, C & multiplex ſcrutinium mentis faciendum: iuxta mox dicenda. Docent hoc ſacræ litteræ. Narrat Ioſeph Iacob patri ſua ſomnia: increpat eum pater, ſed rem tacitus conſiderat *a*. Apparet angelus, Ioſue filio Nun, forma viri armati: ille diſquirit interrogatione, quis eſſet, nec adorat incognitum *b*. Audit Samuel vocantem Deum, nec reſpondet Domino, ſed D accurrit ad Heli, donec monitus fuiſſet ab Heli Sacerdote, quo modo ſe gerere deberet *c*. Helias diſcernit inter turbinem, commotionem, ignem, & auram lenem, & perpendit prudenter, in quo illorum Dominus ſe manifeſtaret. Salutat Virginem ſacratiſsimam Gabriel Archangelus: illa E priuſquam reſponderet: *cogitat, qualis eſſet illa ſalutatio d*: non id leuiter, ſed διελογίζετο, mature & diu, animo atque cogitatione voluebat, vtrum illa ſalutatio illuſoria eſſet & à Deo, an à dæmone, vt optime Euthymius.

a Gen. 37. v. 11.

b Ioſue 5. v. 13.

c 1. Reg. 3. v. 9.

d Luc. 1. v. 29.

Hoc imitatus D. Ambroſius, cum illi corpora SS. Martyr. Prothaſii & Geruaſii reuelata, hoc Epiſcop. Cyprius, cum Diuus Barnabas illi ſe manifeſtauit, hoc cæteri ſancti, vt vidimus, *lib. 2. quæſt. 6.* Si hoc illa mulier Carthaginenſis feciſſet *e*, quæ cauſa fuit ſchiſmatis maximi, non tam turpiter deluſa fuiſſet, nec tot malorum Africæ occaſionem præbuiſſet. Sane quamdiu res dubia eſt, longe totius cenſetur, potius eam pia cum humilitate repudiare, quam cupide & confidenter recipere, aut aſſentiri.

e vide Opt. Mileu. li. 1. de Parmenia.

Obiiciat forte aliquis, apud Cæſarium legimus, multos precibus à Deo reuelationes, viſioneſque, & poſtulaſſe, & obtinuiſſe: ſi petere licet, cur non & oblatas amplecti ſtatim atque recipere? *Reſpondeo*, multa fieri à multis non imitanda, immo nec probanda, maxime ab hominibus incompertæ ſanctitatis. Nam ſi quis, de quo conſtaret ſanctum eſſe, id in caſu aliquo peculiari & neceſſario peteret, (quod olim ſancte factum à B. Ephrẽ, docet Amphilochius, *in vita D. Baſil.* & à S. Mauro, docet, *in eius vita*, Fauſtus, *apud Surium in Ianuar.* & à S. Hereberto docet Rupertus, *eius vita cap. 13. apud Surium menſe Martio.*) vt non auderem damnare: ſic non vererer cæteris ſuadere, ne idem ſibi putarent imitandum. Quoniam inuenio viros doctos, & valde ſpirituales ſemper huiuſmodi deſideria ac petitiones improbaſſe: quia naſci ſolent ex occulta ſuperbia, æſtimatione, & amore ſui: quo cupiant manifeſtam aliis ſuam ſanctitatem, vel ſaltem ex curioſitate vana, vt optime tradidit S. Vincentius ſuperius laudatus: & ideo Deus ſolet permittere tales decipi, & impingere, vt de ſe ipſa teſtatur, mulier ſingularis

a lib. de vita & erroribus ſuis.

prudentiæ & ſanctimoniæ B. Catharina Bononienſis. *a* Deinde quia in talibus non conſiſtit ſanctitas, neque perfectio Chriſtiana, nec iſta nos Deo faciunt gratiores. aut proximo vere vtiliores. Deniq́ue quia huiuſmodi auerſari, non eſt ianuam Deo præcludere; ſed, per cuſtodiam ſui, & humilitatem & caſtum timorem, Spiritum ſanctum allicere, qui amat quieſcere ſuper humiles ac timoratos, quæ cuncta diligẽter ac ſerio tradita fuere à noſtri ordinis viro, Franc. Aria. *b* prius nos docuit D. Auguſtinus conatum hoc dæmonem ſibi perſuadere, vti ſignum aliquod à Deo peteret; ſe vero id detrectaſſe, gnarum quàm multos hæc curioſitas perdidiſſet. Ideo alibi mones his abſtineamus, & quod intra nos eſt, Dei regnum, in ijs quæ videntur, non quæramus, poſt Auguſtinum idem monemur à Gerſone; cuius in ſimilibus magna ſane auctoritas eſt, his verbis; *Enarrantur exempla ſanctorum Patrum, qui curioſitatem huiuſmodi viſionum, vel miraculorum tanquam pernicioſiſsimam fallaciſsimamque refugerunt. A qua ſe Auguſtinus liberatum,* in ſuis confeſsionibus, *gloriatur in Domino. Quam propterea D Bonauentura abhorrendam nimis eſſe determinat, totoq́; conatu repellendam, nunc orationibus, nunc increpationibus ſeu flagellationibus propriæ mentis & corporis: exemplo illius, qui vt tentatione careret ſuperbiæ, quæſiuit, & obtinuit à Domino, vt per tres menſes Dæmoniacâ vexaretur obſeſsione. Alter ſanctorum Patrum, dum ſibi dæmon transfiguratur in Chriſtum, diceret, ego ſum Chriſtus te perſonaliter viſitans, quia dignus es: confeſtim clauſit oculos vtraq; manu vociferans, Nolo hic Chriſtum videre, ſatis eſt ipſum in gloria ſi videro: ſtatimq́;*

b libr. de orat. mẽtali. D. Auguſt. l. 10 cõfeſſ. & l. de vera religione & Ciruelo p. 4 de ſuperſtit. c. 11.

A *diſparuit. Alter ſub alijs verbis ſimilem ſeruauit in huiuſmodi illuſione humilitatem: Vide, inquit, ad quem miſſus ſis. Ego certe talis non ſum, quod dignus ſim hic videre Chriſtum. Alterum quia nolebat intrare templum, dicens; Sibi ſatis eſſe, quod oculis corporeis aſpexiſſet Chriſtum, colligauerunt cathenis, ſoluere ieiunium, carnibus veſci, vinumq́; bibere compulerunt. Sicq́ue tumore com-*

B *preſſo, ſanatus eſt.*] Pro cautela poſtea ſubdit idem, vt non modo ſuſpenſum teneatur iudicium, *ſed reuerenter quoque cum Apoſtolorum Principe, dicatur; Exi à me Domine, quia peccator ſum, quia vilis ſum, quia viſionibus tuis indignus ſum, quas hic neque quæro, neque accepto, ſed repello. Sic in alio, non in hoc ſæculo viſio tua tota merces mea Domine Deus & ſufficit. Quid à me de*

C *viſionibus tuis in hac vita? quid de Superiorum meorum monitionibus? mitte potius alium, quem miſſurus es: & me meus ſpiritus humili tegat obſcuroq́; loco.*] D. Bonauenturæ, quem citat locus eſt, *lib. de profectu religioſ. cap. 19.* vbi etiam addit deſiderio reuelationũ multos lapſos in grauiſsimos errores. Prudenter itaque B. Virgo Coleta ipſi etiam Deo multa ei ſecreta reuelare

D volenti, reſpondit: *Domine Deus, ſufficit mihi te ſolum cognoſcere, & peccata mea, eorumque abs te veniam obtinere.*] *ſic Stephanus Iuliacus, eius vitæ c. 5.* hæc ſanè optimè dicantur in propriis viſionibus: in alienis approbandis, credendiſue: ipſis confeſſariis alijſque iudicibus hanc Gerſon præſcribit regulam: *Caue ergo* (inquit) *quiſquis eris auditor, aut conſultor, vt non applaudas*

E *tali perſonæ, & non laudes eam, non mireris, quaſi ſanctam, dignam q; reuelationibus atque miraculis. Obſiſte potius, increpa dure, ſperne eam, cuius ſic exal-*

tatum eſt cor, elati ſunt oculi, vt ambulet in magnis & mirabilibus ſuper ſe: vt digna ſibi videatur, quæ non humano more operetur ſalutem ſuam, per doctrinam ſcilicet Scripturarum & ſanctorum, cum dictamine rationis naturalis, niſi conſilium habere præſumat, & putet, ne dum ab Angelis ſed à Deo, ne dum ſemel in neceſſitatibus, ſed penè iugiter, velut in quotidianis collocutionibus, talem admone, non ſublime ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem: quoniam veriſſimè ait, qui dixit, ſuperbia meretur ludi. Et eo dignius, quo inſtar Phariſæi latentem hærentemque oſſibus ſuperbiam, ſicut nec Phtiſicus febrilem calorem, ſuperbus attendit. Quid enim facilius quam ſe viliſſimum peccatorem dicere, ſed veraciter, ſimpliciterque ita ſentire ex intimis, hoc diuini muneris eſt, non humani ſolius exercitij.] Hoc vltimum addidit, quia ſolent perſonæ, quibus per reuelationés dæmon illudit, fateri quidem ſe peccatores & indignos eſſe; ſed, vel aperte increpationes huiuſmodi ægre ferre, & ſic detegitur interna ſuperbia, & cognoſcitur illuſio: vel ſaltem ex duobus vnum prætexunt. nam vel dicunt ſe idcirco alieno iudicio non credere, quia de ſuo certi ſint per reuelationem intimam & ſecretam: vel ſane non audere ſe viſionem reijcere, quia ſi fortaſsis viſio à Deo eſſet, hoc foret ſpiritui ſancto reſiſtere, & ſemen gratiæ eius in crepundijs ſuis exſtinguere. Vtriq; dicto idem ille Cancellarius Pariſienſis optimè occurrit. Primo quidem; Deum nunquam eſſe Deum diuiſionis, ideo ſi ab ipſo ſit illa certitudo, nunquam per alterius iudicium contrarium eum impugnabit: ſed potius illi, quem vel vt ſuperiorem, vel vt conſiliarium ſaltem, humiliter conſuluerint, idem inſpiraturum,

A atq; in mentem miſſurum. Nec enim patitur Deus ſperantes in ſe, & timentes, & quod in ſe eſt facientes, in tanti momenti negotio, falli. Debet autem ei, qui vidit reuelationem, hæc ipſa certitudo, quam prætexit, de ſuperbia & pertinacia eſſe ſuſpecta: & tutior pars eligenda eſt. Nam ſibi credendo & innitendo, poteſt peccare; ſuperiori credendo, peccare non poteſt;

B ſed certò certius per animi ſubmiſsionē & obedientiam mereri. Quod ad alteram ait: *ſed profecto Spiritus ſanctus, qui ſe dat humilibus, nequaquam ex humiliatione, quam prædiximus, ſe ſubtrahet, intrabit potius, exaltabit, & in beneplacito ſuo deducet victor ſuper excelſa animam hanc, in oculis ſuis vilem, & abſque vlla ruga fictionis, humilem & ſimplicem.*] Hactenus ille.

C Sane hæc humilitas Deo tam grata eſt, quam quod gratiſsimum: Dæmoni tam odioſa, vt eam non ferat, ſed vt plurimum ſtatim diffugiat. Non audes fortè reſpuere? cogita decipi te poſſe, & interea comperendina: & conſule prudentiores te. D. Cyprianus, & alij ſancti reuelationes magni fecerunt: ſed eas tantum, quas à Deo eſſe ſciebant. Olim quoque viſiones

D diuinæ frequentiores fuêre, quia magis neceſſariæ: hodie quo minus neceſſariæ, hoc infrequentiores ſunt, & ſuſpectiores habendæ, vt non immerito debeant, & à magiſtratu Eccleſiaſtico diſcuti, & à priuatis vitari; qui prætextu vel fictarum, (quod hypocriſis proprium) vel habitarum (quo illuſorium eſſe conſueuit) reuelationum, de aliis (maximè illorum à Deo

E non commiſsis curæ) perſonis; in earum, (vt plurimum mulierculârum.) familiaritatem & ſollicitudinem ſeſe ingerunt; vt & auorum memoria Be-

gardi & Lollardi, in Belgio; & noſtra, Illuminati faciebant in Hiſpania, & hodie etiam alij quidam factitant, ſuo periculo, aliena fraude.

SECTIO II.

De perſona eius, cui facta reuelatio.

QVo ad, *perſonam Prophetæ*, ſeu videntis viſiones, multa ſunt conſideranda. *Primo fides*, illius, an ſit ſincere Catholica; quare non eſt credendum reuelationibus Dæmonicolarum, (qualis illa Childerico Regi Franciæ facta, procurante & explicante Baſina, quæ viuente adhuc marito ei nupſerat, & ſaga erat; qua ingenium poſteritatis eius declaratum Franciſci Hiſtorici putant, (*lege Gaguinum lib.1.*) vel hæreticorum. Nam initio Eccleſiæ Cherinthus falſas reuelationes finxit, & eas Apoſtolorum nominibus inſigniuit, vt Caius & Dionyſius Alexandrinus tradidere: *a* tales prophetiæ ſectatorum Marci Magi: *b* tales prophetiſſarũ & ipſiuſmet Montani, vt Patres antiqui illius temporis prodiderunt, Claudius Appollinaris, Miltiades, Apollonius, & Serapion, quorum verba refert Euſebius: *c* tales Archonticorum Martiades & Martianus, qui librum confinxere, quem vocabant, *Reuelationes Prophetarum*: *d* Manetis quoque tales reuelationes, de quibus contra Fauſtum agens D. Auguſtinus; talis Iuliani Apoſtatæ, quàm narrat epiſt. ad Oribaſium, de arbuſcula: tales, quibus Donatiſtę Generoſum conati decipere: *e* & quibus vtebatur Vincentius Donatiſta: tales, quibus illuſi Meſſaliani gloriabãtur: *f* tales fuere noſtris temporibus Munzeri, & A-

a Euſeb. li. 3. c. 22. & l. 7. c. 16.
b Iren. lib. 1. c. 8. & 9.
c libr. 5. c. 15. 16. 17. & 18.
d Epiphan. hæreſ. 40.
e D. Augu epiſt 165. & libro 3. de animæ ori gin. c. 11.
f Theod. li. 4 hær fab.

A nabaptiſtarum, tales Campani, tales Iuſti Velſij, & Franc. de la Cruz reuelationes. Tales hoc anno 1601. hic Grętij, qui ſuſpendio ſceleris pœnas luere duo maritus & vxor; qui penes ſe ſolos Eccleſiam remanſiſſe incolumem pertinaciſsimè iactabant: ideo communes liberos pater baptizabat, mater patrini more ſpondebat. hi mundum hoc anno periturum prædicebant: ſed
B morte mundi interitum præuenêre. Plurimos huiuſmodi dedit olim Britannia. Illic enim natus in Cambria quidam Merlinius Magus ſceleſtiſsimus: verum enim, fruſtra renitentibus Pontico Virunpio, & Lelando, eſt hoc de illo teſtimonium Guilhelmi Neuburgij, & Polydori, & alias mendaciſsimi, Buccanani. Sane Magum fuiſſe, geſta eius à Galfrido Monume-
C thenſe tradita conuincunt. Caue hunc qui vteri Pendragonis æuo vixit, confundas cum alio Merlino Scoto, Helij Theleſini (qui & ipſe vates) diſcipulo; qui Aſtronomiæ & Phyſicæ, vt magiſter, valde peritus, multa fertur prædixiſſe; & videtur aliis Prophetis Britanniæ, Kentigerno, Sanſoni, & Gildæ, annumerandus. Hanc Merlinorum diſtinctionem, notarunt An-
D glicarum rerum Scriptores, Treuiza, Ranulphus, & Giraldus Cambrenſis. Falſæ fidei Pſeudoprophetæ fuêre ibidem, Ioannes Ballus anno 1390. teſte VVadeno, *in faſciculo Zizaniarum*: & Pagani ante Chriſtum natum, *Eubages*, vocati; ex quorum ſecta, quidam Aquila, & alius Perdix, teſte Chriſtophoro Mylæo. Nec diſsimilis vanitatis ſunt prophetiæ eorum, qui ea
E in medium proferunt, quæ decreta Generalium Conciliorum, vel Sedis Apoſtolicæ conuellunt; vt ridiculæ prophetiæ illæ Marioni Aduocati

Pariſien-

Pariſienſis de Societate Ieſu, refutatæ valde à Renato des Fons. *in libro contre le playdoyer de Marion. cap.5. & 6.* nam Marionus iſte, vt Arnaldo genero ſuo complaceret, & cum eo atq; Paſquerio, ac Doleto, quadrigam Calumniatorum & Sycophantarum noſtri temporis imprudentiſsimorum, ſufficeret, etiam prophetias falſas coram Senatu Ampliſsimo, proferre in medium non dubitauit. Nimirum vidit ſola Lutetia, dedit vna curia; quos vix, tam diſsitis prouinciis, tot ſæcula; Pattæcionem, Medium, Eceboliũ, Lamponianũ. Nimirum tanti eſt his Heroſtratis, inter Cathenas, & Quadruplatores, & Æzonenſes; inter συκυρὲς, ἐυξυμνὲς, ἢ φυλεγκλήμονας, cenſeri, & digito oſtentarier.

2. *Num ſint perſonis arreptitiæ:* nam harum reuelationibus vel prophetiis nihil credendum, deluſos à quadam multos, ſcribit Firmianus, ad B. Cyprian. g hoc argumento Miltiades probat prophetias Montani falſas: quia ſponte incipiebat vaticinari; ſed inuitus, furoreque, & amentiâ correptus, pergebat. h Tales fuêre prophetię monialium. Quercetenſium anno 1491. de quibus ita ſcribit Chriſtianus Maſſæus; i *Eodem* (inquit) *anno, circa feſtum Cathedræ (terribile dictu) cœperunt dæmones habitare & poſsidere monaſterium dominarum Quercetenſium: quas annis quatuor, & menſibus totidem miſerabiliter vexauerunt. Vidiſſes eas crebro, velut canes per agros diſcurrere, inſtar auium, volare per aera, ſicut feles, in arbores repere, pendere de ramis: variarum animantium effingere voces, ſecreta prodere, de futuris euentibus prophetare. Denique quoties Domin. Henricus Cameracenſis Epiſcopus, aut Dominus Aegidius Neitelet, Decanus eiuſdem Eccleſiæ, viri virtutum, ad exorciſmum earum accederet: En inquiût, cornutus ille nunc in via eſt, vt nobis cõminetur, venit. Poſt multa remedia, vndecunq; collata, earum nomina delata Romam, ab Alexandro VI. lecta fuerunt in cœna Domini ſub diuino ſacrificio, ſed nihil profuit. Ioanna Potiere, quæ malorum dicitur dediſſe principium, à nono ætatis anno, ludere cum Diabolo cœpit, qui accuſabat eam in monaſterio CCCC. XXXIV. vicibus indignè communicaſſe: ſed ille quia mendax eſt, non ſtamus verbis illius. Ipſa Cameracum adducta, quadragenaria maior, in carcere periit, circa Feſtum Martini. Ceteræ poſt annos 4. menſe Iunio liberatæ ſunt.*] Eandem Hiſtoriam narrat, etſi paulò aliter Ioan. Molinetus Valencenenſis, *in Chronico Belgiæ nondum edito*, è quo quæ lib. 6. referam, ea mihi optima fide ex M. S. Codice deſcribi curauit Clariſſ. I. C. & Senator ſpectatæ iuſtitiæ, Petrus Oranus Leodicenſis. Tales omnino diuinationes Indorum; qui ſumpto cohobæ ſemine externantur, & mox ceſſante furore vaticinantur. de quibus Pet. Chieza. *part. 2. hiſtor. Paruat. c. 27.* tales Libuſſæ Boheme apud Dubrauium, *lib. 2. Boiem. hiſtor.*

g extat inter Cypriã. epiſ. nu. 75.

h Euſeb. d cap. 16.

i Chronic lib. 20.

3. *Num fidei ſinceritatem, vitæ ac morum integritas, virtutesq; commendent, an vero vitia & imperfectiones notabiles eam dehoneſtent.* Ideo non credendum ſuperbis, ambitioſis, impatientibus, carnalibus, ebrioſis, iram fouentibus, odia exercentibus, diſsidia ſerentibus, vel alios diffamantibus, vel pecunias hinc corradentibus; nec etiam hypocritis, qui ſingularia quædam affectatæ deuotionis & pœnitentiæ ſigna, per ſuperiores Eccleſiaſticos non approbata, oſtentant. Confirmantur

hæc, vnius ex primis patribus, Apollonii ſententia, qui prophetias Montaniſtarum falſitatis hinc arguebat: tum quod Maximilla & Quintilla maritos ſuos deſeruerant: tum quod erant pecuniæ cupidæ, fœnus exercentes, teſſeris & tabulis ludentes, & mercedem prophetiarum accipientes: tum quod laſciuę: deditæ pigmentis, cultui corporis, & ſumptuoſo luxui veſtimentorum. k Gerſon etiam ſic ſcribit: *Habet præterea quælibet paſſio profundata ſuam læſionem, ſuam ætatem, ſuum (vt Origenes loquitur) dæmonium, patet in philocaptis, zelotypis, & iracundis, in inuidis & auaris.* Vnde Poëta,

k Euſeb. l. 5. cap. 17.

Qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt.] Nimirum hi ſunt manes, quos quemque pati Poëta cecinit: hæc quæ *cuique Deus ſit dira cupido.* Solent animi cuiuſque vitia variis ſignis deprehendi: ex familiaribus & amicis quibus ſunt notiores: ex actionibus, & opinionibus eorum: vt ſi à Deo ſeſe de quibuſque actionibus præſumant erudiri: ſi conſilia & iudicia ſpernant aliorum: ſi foris Curios ſimulant, & intus viuant Bacchanalia: ſi mulierculas peccatis onuſtas circumducant: ſi ſe in officia concionandi, confeſsiones excipiendi & alia huiuſmodi ingerant (vt faciebat Petrus ille Sartor Antuerpienſis pſeudoheremita) ſine legitima vocatione ac miſsione: ſi in aliis ſuis actionibus, moribus, exercitiis vani ſint, præcipites, imprudentes indiſcreti, maxime in oratione mentali, v. g. ſi adhuc imperfecti, & vix purgatiuæ cum ſint, præcipitent ſe per vnitiuam, aut ſtatim ac orare incipiunt, ſine præparatione idonea, præſumunt ſe habere tantum paſsiue, nihilque ſua ex parte conantes, influxum diuinum

A expectent. Nam ſi quod aliud, hoc ſane eſt illud in quod temeritatis ſaxum impingentes, plerique ſpirituales, per illuſiones periculoſas, & hæreſes fœdiſsimas, Begardorum, Beginarum, Dulciniſtarum, Lollardorum, Illuminatorum, &c. naufragium fecerunt. Duo ſunt huiuſmodi illuſorum ſcopuli, vnus eſt opinionum iuxta falſarum atque erronearum crudelitas, &

B ſuperba contumacia: & interdum fœdiſsima quædam, & execranda, gradatim irrepentia peccata, etiam cum Angelis illis deceptoribus: alter valetudinis debilitatio, & cerebri læſio, non in mulierculis tantum, ſed etiam in viris, alias nec leuibus, nec inſipientibus, ſed dulci hoc, & venenato ocioſæ contemplationis (ab omni voluntatis cooperatione, vel intelle-

C ctus adminiculo, quare & merito, remotæ & infructuoſæ ipſorum corporeorum ſenſuum titillatorii influxus, poculo ebriis. Quo in genere longum foret plane recentia: eorum qui, ab indiſcretis & indoctis magiſtris, in hanc foueam præcipitati fuerunt, nota nobis exempla, recenſere: neque id expedit, ſuperſtitibus etiamnum

D tam cæcis, quam cæcorum ductoribus. Cæteros vtinam vel ſero faciant, iſtorum cautos pericula. Eodem pertinent, qui contumelias, examen, iudiciaque aliorum, modum procedendi ipſorum aut dicta minus probantium, vel illis non credentium: ægre & impatienter ferunt: qui demum contenti non forent, huiuſmodi care-

E re reuelationibus, & illas potius aliis concedi: ſed in his nimium ſibi complacent, & doni huius cæco amore tanguntur. Solet enim dæmon, cuique per id quod vitioſe amat illudere. Prudenter D. Leo a: *Nouit diabolus,*

a ſerm. de circumciſ.

A *cui ingerat illecebras gulæ, cui adhibeat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ, cui exhibeat eſcam cupiditatis: nouit quem fallat gaudio, quem mœrore conturbet, quem errore ſeducat, & cauſas quærit nocendi, vbi quemq; ſtudioſius viderit occupari.*] Idem confirmat, *in vita Moyſis*, Gregorius Niſſenus. Præ cæteris apti ſunt deludi: qui B natura ſunt tenaces ſententiæ ſuę, ſeq; ſolos putant ſapere, reliquos deſpuunt vt fungos: talis ille, qui ſe in puteum præcipitauit, apud Caſſianum: talis poſtea Franc. Ioannes de Rupeſciſſa, ante trecentos annos, talis noſtro tempore Franciſcus de Cruce in Peruuia, de quo poſtea.

F 4. *Conſideranda corporis conſtitutio.* Nam ſi valetudo parum firma, ſi præferat redundantiam bilis atræ, ſi habitus corporis inedia, vel inſomnia plus C æquo deformatus, ſi ſit cerebro læſo, vel nimis apprehenſiuus, aut imaginationis turbidæ & æquo vehementioris: quia tales, vt dici ſolet, etiam vigilantes putant ſe videre, audire, guſtare, quæ nec guſtu, nec auditu, nec oculis percipiunt. talibus dæmon facile imponit, quia falſarum rerum imaginibus obuerſantibus tenaciter adhæ- D rent, & aſſentiuntur. Hoc ſolet epilepticis cõtingere, vt vi morbifera agitati vaticinentur. Quare annis ſuperioribus non ſatis cauti fuēre: qui ſic affecti vnius ariolationes tanti faciebant. Admiratione dignam epilepticæ fœminæ hiſtoriam narrabo ex Gerſone, *lib. 5. ſect. 16. in fine.*

5. Addit Gerſon, *referre, qualis ſit & fuerit perſona, qualiter erudita, qui-* E *bus aſſueta, cum quibus conuerſata, quibus delectata: pauper ſit: an diues? in diuitibus timendam ſuperbiam & ambitionem, in pauperibus vero fictionem.*] Sed hæc obſeruatio eſt petita à valde remotis & incertis. Melior eſt ſequens.

6. *Nec ætatis, nec ſexus differentia negligenda eſt.* Nam ſi caſca ſit & caduca ætas, delirii periculum eſt, ſi puerilis, leuitatis & morbi imaginoſi, quia humidiore, quam par eſt, ſunt pueri cerebro, & pleni vaporibus, qui paruo negotio commouentur. Quare & per eos, vt aptiores ſuis conatibus, dæmones olim amabant oracula fundere: ſed & hodie factitant, in cryſtallomantia, & in hydromantia. De fœmineo ſexu, conſtant hunc eſſe ſuſpectiorem: ſed de eo ſeparatim agetur, ſequenti ſectione.

Notat hoc Ioan. Nider. in 1. præcept. c. 11. quęſt. de diuinat.

7. Conſiderare oportet, *virum ſit in ſpirituali exercitatione perſona veterana, an vero nouitia tantum:* an alias eam diabolus ſic decipere conatus fuerit, aut deceperit: an quæ illi alias reuelata, vera fuerint: item quæ vera, quæ falſa fuerint. Si tyro, valde verenda fraus, *quia* (vt inquit Gerſon) *nouicius feruor cito fallitur, ſi caruerit regente, præſertim in adoleſcentibus & fœminis, quarum eſt ardor nimis auidus, varius, effrenus, ideoq; ſuſpectus.*] Hoc indicio Franciſc. Picus *b* primo detexit falſitatem cuiuſdam reuelationis viſioniſque, poſt & alia indicia acceſſerunt, vt quod vana quædam bonis mixta, Diabolus in forma Chriſti Domini, cœpit ſuadere.

b lib. 9. de præn. ca. 3.

SECTIO III.

De reuelationibus mulierum non ſanctarum.

G SExus ratio eſt habenda, vt dixi, quia, ſi cætera ſint paria, plus fidei virorum reuelationes merentur. Quia ſexus iſte imbecillior, naturales vel

dæmo-

dæmoniacas ſuggeſtiones, plurimùm habet pro diuinis: multa quoque ſibi ſomnia fingit, quæ vera credit, iuxta illud paræmicum, *Anus quæ vult ſomniat:* abundat paſsionibus admodum acribus & vehementibus, quare quod à paſsione natum, id à veritate profectum putat. ſunt etiam fœminæ naturæ humidioris & viſcoſioris: humidum vero facile commouetur, & varias figuras recipit, ægrius autem ac ſerius à motu ceſſat. Ideo mulieres citius imaginantur, ſed viri minus pertinaciter imaginationes fouent: cumque illę minus ratione polleant, minus etiam prudentiæ habeant, procliuius eſt dæmoni eas ſimilitudine falſa & apparente, decipere. Ideo inuenias in ſacris litteris paucas Dei ꝓphetides Marias duas, Annas duas, Deboram, Oldam, & vnam atque alteram alias, prophetas vero plurimos. Contra apud infideles Idolorum prophetas pauciſſimos, mulieres innumeras, vt pruden ter notat Horozeus libr. 1. de vera & falſa Prophetia ca. 23. In earum moribus præcipue conſideranda. præter laſciuiam, luxum, auaritiam: (quæ ex Apollonio notaui) vtrum vagę ſint, garrulæ, criminatrices, laudis cupidæ, aut cerebroſæ: quæque ſe in docendi, prædicandive in Eccleſias aut Sacramentorum adminiſtratione (abſque legitima maiorum licentia) contra doctrinam Apoſtoli ingerant. Nam quæ ſunt huiuſmodi, non ſe ipſas dumtaxat fallunt, ſed & viros eruditos tandem, ſi nimis illis creduli, in præceps trahere conſueuerunt. Teſtis eſt, ſui temporis doctiſsimus, Tertullianus, qui dum viſionibus mulierculum (vt ille de animæ quantitate ac colore *a*) confidit, immemor eorum quæ doctiſsime & veriſsime contra has ipſas ſcripſerat,

a de anim. c. 5.

A in abſurdiſsimos errores delapſus fuit. Sed ætas noſtra præbuit in Peruuia illuſtrius adhuc exemplum, quod P. Ioſephi à Coſta verbis adſcribam *b*. *Fuit in hoc Peruenſi regno vir magni pro illo tempore æſtimatus, doctus Theologus, ac Theologiæ profeſſor, idemq; Catholicus ac pius diu habitus, ac pene tunc huius orbis miraculum. Is familiaritate B mulierculæ cuiuſpiam, quæ ſe edoceri ab angelo magna quædam myſteria iactabat, quæq; extra ſe interdum rapiebatur, aut rapi ſimulabat, velut altera olim Philomene aut Maximilla Montani, ita deuinctus eſt, vt illam de ſummis Theologiæ quæſtionibus ſæpe conſuleret: in omnibus pro oraculo haberet, magnus reuelationibus plenam & Deo valde charã prædicaret, ſatis alioqui ſordidã, & perexiguo ſenſu præditam, C niſi ad inſtruenda mendacia. Igitur, ſiue à Diabolo corriperetur (quod facilius eſt credere) cum eiuſmodi ecſtaſim pateretur ſiue callide ea fabula ſimularet (quod nonnulli viri prudentes exiſtimarunt) ille Theologus: quod a muliercula magna & mira de ſe audiret, ac multo grandiora futura conciperet, libent er eiſe diſcipulum addixit, cuius patrem D ſpiritualem agebat. Quid multa? eo abductus eſt homo, vt miracula facere tentaret, & fieri ſibi perſuaderet: cum miraculi veſtigium, ne tenue quidem exſtaret. Ob hæc, & quod propoſitiones aliquot ab illa prophetiſſa accepiſſet, à ſenſu Catholicæ Eccleſiæ alienas, à ſanctiſſimæ inquiſitionis iudicibus, toto hoc regno ſtupente, com-E prehenſus eſt. Ibi per quinquennium fere auditus, toleratus, examinatus, ac tandem patefactus eſt homo omnium ſuperbiſsimus, ac inſaniſsimus. Cum enim Angelum ſibi diuinitus datum, à quo omnia quæ vellet diſceret, ac*

b de nouiſſimis temporib. li. 2. c. 21.

 deinde

*deinde ſumma Dei ipſius familiarita-
te & immediato colloquio ſe potitum,
pertinaciſsime diſſereret, in eas nugas
delatus eſt, quas, niſi ab homine prorſus
mentis emotæ dici, nullo modo ſibi quiſ-
quam perſuadeat. Erat vero ille tam in-
tegro ſenſu, quod ad cerebrum attinet,
vt mihi integrior non ſit. Itaq; & ſerio
affirmabat, ſe & Regem futurum &
Pontificem ſummum ſede Apoſtolica
ad hæc regna translata, conceſſam quoq;
ſibi ſanctitatem ſuper omnes Angelos,
& choros cœleſtes, atq; Apoſtolos om-
nes, quin etiam oblatam ſibi à Deo vnio-
nem hypoſtatica, ſed ab ipſo non eſſe
admiſſam. Datum quoque ſe redempto-
rem orbis, quoad efficaciam, vt ipſe lo-
quebatur, quod Chriſtus ſolũ quoad ſuf-
ficientia fuiſſet. Omnem ſtatum Eccle-
ſiaſticum abrogandum: leges vero alias
ſe editurum faciles & apertas, ſecundũ
quas cœlibatus clericorum tolleretur,
multitudo vxorum concederetur, con-
feſſioni, neceſsitas excluderetur. Hæc
atque alia tanta contentione affirma-
bat, vt nos teneret attonitos, quod homo
talia ſentiens non inſaniret. Denique
diu euolutis geſtis illius, & pluſquã cen-
tum & decem propoſitionibus hæreti-
cis, aut à ſana doctrina Eccleſiæ alienis
condemnatis, iuſsi ſumus, vt habet de
more ſacrum illud tribunal cum homi-
ne diſputare, ſi forte ad mentem &
fidem hominem reuocare poſſemus. Con-
uenimus autem cum ipſis Iudicibus &
Epiſcopo Quitenſi, tres alij. Eo introdu-
ctus homo ea libertate & facundia per-
ditiſsimam ſuam cauſam defendit, vt
ego in hodiernum diem etiam ſtupeam,
eo adigi poſſe mentis humanæ ſuperbiã.
Profeſſus eſt doctrinam ſuam non poſſe
monſtrari, niſi diuina ſcriptura, & mi-
raculis: quod eſſet ſuperior omni huma-
na ratione. Scriptura autem teſtimonijs*

A *longe ſe apertius atq; eſ; cacius probaſ-
ſe: quam probauerit Paulus Ieſum Chri-
ſtum fuiſſe verum Meſsiam. Miracula
autem ſe perpetraſſe plurima, eaq; tan-
ta, vt Chriſti reſurrectio non fuerit ma-
ius. Nam & ſe veriſsime eſſe mortuum,
& reſurrexiſſe, atq; id euidentiſsime
(aiebat ille) eſſe oſtenſum. Scripturas
vero proferebat memoriter (cum nullum
librum haberet, atq; ipſo etiam Breuia-*
B *rio ſpoliatus eſſet) ex Prophetis, ex A-
pocalypſi, ex Pſalmis, ex alijs locis, tot
& tam longas: vt vel memoria eſſet
admirationi. Eas vero ita ad ſua com-
menta adaptabat, ita allegorizabat: vt
quiuis vel rideret, vel fleret. Poſtremo
ſi miraculis rem agere nobis placeret ſe
libenter ea ſtatim exhibiturum. Hæc
ita dicebat homo, vt vel nos inſanos pu-
tare videretur, vel ipſe inſanire. Nam*
C *& per reuelationem ſibi innotuiſſe ia-
ctabat, Sereniſsimum Ioannem Auſtriæ
bello nauali à Turca eſſe ſuperatum &
regnum Hiſpaniæ à Philippo inuictiſ-
ſimo iam pene amiſſum: & concilium
Romæ habitum, vt de Gregorio depo-
nendo, et alio ſubrogando ageretur. Quæ
ideo nobis ſignificaret, vt, quoniam erãt
nobis certis nuncijs nota, ſciremus ei,*
D *non niſi diuinitus innotuiſſe. Et cum eſ-
ſent omnia adeo falſa, vt amplius eſſe
non poſſent, ab illo tamen aſſerebantur,
vt notiſsima nobis. Deniq; cum nihil pro
feciſſemus per duos dies diſſerendo, et ad
publicum ſpectaculũ eſſet cum ceteris,
vt in Hiſpania fieri ſolet, delatus, intue
batur ſemper in cœlũ, ignem in inquiſi-
tores, & omnes graſſaturum cœlitus ex-*
E *ſpectans, vt illi erat pollicitus Diabo-
lus. atqui ignis quidem nos nullus ex alto
corripuit, illum vere, et Regem & Pon-
tificem, & Redemptorem, & legislato-
rem: ex imo flamma rapuit atq; rede-
git in cineres.] Hactenus P. Ioſephus*

En fructus incautæ co͂uerſationis cum mulierculis, prætextu confeſsionum, & nimię facilitatis in credendis, primò quæ ad laudem propriam, mox etiam quæ ad cæteros & publicum Eccleſiæ ſtatum, denique ad fidei myſteria motumque doctrinam ex ſuperbia occulta ſuique amore nata credulitas, ex hac hæreſis, & vaniſsima quædam diuinitatis affectatio, cum incredibili mentis cœcitate. Sic igitur viliſsima fæmella virum eruditione & ſapientia clarum decepit. Sic & Magdalena de la Cruz Cordubæ multis impoſuit, c & in Belgio non multi elapſi ſunt anni, cum, in vna vrbium Hannoniæ; religioſa quædam credita energumena, & adducta ad ſuperiorem eiuſdem ordinis; vt exorciſaretur, dum res in longum abit, & illa vocibus diuerſis ſucceſsiue loqui incipit: quarum vna tenuior ſe Deum, Chriſtumque Dominum noſtrum fingebat, alia dæmonem craſsior imitabatur: hac multa palam impia effutiebat: illa, quædam ad pietatem (vt videbantur) pertinentia. ita creditum, à quibus minime decuit, in illa modo Ieſum, modo Diabolum loqui. ſic periculi plena & fallaciæ res eo progreſſa, vt muliercula ſolemni ritu, quaſi per eam Chriſto loquente, hoſtiã incruentam, prolatis verbis canonis conſecrare auderet. & (proh dolor pij, ſed vel indocti, vel incauti, conſecratas (exſecratas potius dicere deberem) ab hac Sacerdotiſſa, ſed non ſecundum ordinem Melchiſedech) aximas panis eulogias acciperent, & tanquam verum Domini corpus allatis & prælatis cereis, in altari collocarent, & venerarentur. Duo tamen hic erant impoſturæ indicia: tum quod erat energumena, tum quod auderet Sacerdotale ac virile officium vſurpare. Sed Domine

c de qua P. Ribadeney. [l.] l. 5 Par. noſtri Ignatii c. 10. & Dorozeus [i]n l. 1. c. 24.

A libera nos à ſimilibus: homines ſumus, decipi poſſumus. Propter huiuſmodi ſimiliaque pericula Gerſon addit: *Hoc præcipuè conſiderandum, qualiter cum ſuis confeſſoribus & inſtructoribus tales mulierculæ conuerſentur. Si collocutionibus intendunt continuis, ſub obtentu nunc crebræ confeſsionis, nunc longæ narrationis viſionum ſuarum, nunc alterius cuiuslibet confabulationis: expertis* (inquit) *credite, nominatim Auguſtino & Domino Bonauenturæ, vix eſt*

B *altera peſtis vel efficacior ad nocendum, vel inſanabilior.*] quæ monitio aureis digna litteris eſt. quot enim hinc lapſus ſtellarum de cœlo? quot qui ſpiritu cœperant, carne conſumantur? P. Leloyherus addit *a* regulam aliã, plus tribuendum reuelationibus virginum, quam viduarum, & viduarum, quàm

a libr. 4. de ſpect. c. pẽ.

C coniugatarum. fateor hoc verum, cæteris paribus: quia virgo purior, & Deus puritatis amans, ideo & plures legimus virginum reuelationes? & virgo cogitat, quomodo placeat Deo, coniugatæ cor diſtractius adhuc quam cor viduæ, ſi paris non ſint ſanctimoniæ: plus credendum coniugatæ ſanctæ, quàm viduæ laſciuiẽti: plus viduis, quæ verè viduæ ſunt, quàm virginibus

D anxiè coniugium optantibus, vagis aut parum recollectis.

SECTIO IV.

De propheti[j]s ſeu reuelationibus virginum, ſeu mulierum, quæ canonizatæ & notæ ſanctitatis.

E FVere multæ huiuſmodi, quarum exſtant reuelationes, vt S. Angliæ filiæ Regis Bohemiæ, virginis ordinis Carmelitarum, quæ ſcripſit librum reuelationum ante annos 400. B. Bri-

gittę Sueticæ Virginis, cuius exſtant libri multi reuelationum quas qui tribuunt B. Brigidæ Scotæ Virgini *b*, falluntur: niſi & iſta forte reuelationes ediderit, quod non arbitror. hæc virgo vixit anno 518. at B. illa vidua poſt annum 1370. exceſſit è viuis. Hac etiam longe antiquior, Pepini ducis Brabantiæ filia, S. Gertrudis anno 664. reuelationes quoque ſuas collegit: claruit S. Hildegardis in Germanio anno 1180. cuius & aliæ ſuperſunt. Et eodem tempore S. Elizabethæ Sconaugienſis, cuius reuelationes libris duobus complexus Rogerus Ciſtercienſis Angelus, vir doctus & pius: quem vt nullum ſanctorum virulentiæ maledicentiæque fœtidi oris ſui Balæus immunem eſſe noluit *in Catalogo Scriptorum Britan.* quo libro nihil vnquam legi ſcurrilius, mendacius, aut magis blaſphemum. Miror nondum ab aliquo Anglo Catholico laruam morioni & ſceleroſiſsimo Apoſtatæ detractam. Hac recentior, tempore Gregor. *I*, XI. circa annum 1360. quo tempore S. Birgita viuebat, fuit S. Catharina Senenſis, & ipſa reuelationibus illuſtris. de harum itaque reuelationibus, maxime de B. Birgittæ, quæ plurimas ſcripſit & habuit, nonnulli ambigunt, quo illas in precio habere oporteat.

b Sinderus Lelo y'her. & alii.

H

Henericus de Haſsia *c*, & Sybillanus *d*, ambo Catholici, ambo religioſi, ſed (vt verũ dicam) nonnihil audaces, volunt D. Birgittæ & ſimilium reuelationes, non debere haberi pro indubitanter veris, nec acceptari tanquam à Spiritu ſancto editas. Qui ſi hoc intelligerent de certitudine fidei Catholicæ, eiuſque veritate, item de editis à Spiritu ſancto dictate, vt credendum S S. editam ſane verum dicerent, ſed puto neminem paulo prudentiorem

c Cõment. in Geneſ. *d* Decad. 1. Peregrina. quæſtion. q. 5.

A tale quid vnquam, opinatum. Argumenta quoque illorum, cum longe tendant vlterius, indicant eos longè aliud voluiſſe, ſcilic. loqui de certitudine humana ſeu morali & de dictamine Spiritus Sancti, in diuinis reuelationibus ordinario. quod ſane, nimis multum, de auctoritate & opinione Sanctarum Chriſti ſponſarum, eſt decerpere. Sic illi argumentantur. Primo,

B quia quæ prædixerunt, poſſent aliunde prædici, vt ex induſtria ſolo lumine fidei, & doctrinæ cõfortata. 2. quia potuerunt ex illuſione dæmonum naſci, Deo hoc merito permittente, eo quod etiam ſine culpa præſumebant facere, quæ mulieribus illicita, vt concionari, & docere. 3. quia potuerunt præuenire ex phantaſia nimis debilitata, & ex errore quodam mentis. 4. quoniam

C in illarum dictis quædam occurrunt minus, ſecundum communem Theologorum ſententiam, conſentanea rationi & veritati. 5. quia prophetica illarum doctrina ſuperuacua, & parum Eccleſiæ videtur neceſſaria. Hæc momenta non me deterrent, non mouent à debita ſanctis mulieribus, earumque dictis exhibenda reuerentia. Non quidem reuelationes illas, tan-

D quã fidei Catholicæ aſſertiones, tueor: ſed vt reuerentia dignas, & à cœleſti lumine colluſtratis mentibus prolatas, venerabiles defendo, & quamdiu ab Eccleſia, vt piæ approbantur, nonniſi temere reiici poſſe contendo. Ad primum argumentum reſpondeo plurima in his contineri, quæ, cum tot annis prius prædicta fuerint, non niſi à Deo potuerunt reuelari. Ad ſecun-

E dum, quod Epiſcopi varij, & Summi Pontifices modum illum Sanctarũ extra ordinarium, in docendo & exhortando permiſerint, & ideo nihil illas

indebi-

indebitum vſurpaſſe. quare nec cauſa fuit vlla, cur ſponſas ſuas Chriſtus tam fœdè ab animarum adultero diabolo decipi & rideri pateretur. Ad tertium reſpondeo, nullum delirij vel aberrationis à mente ſana ſignum vnquam in illis deprehenſum fuiſſe. quare nō minus hæc coniectura, quam præcedentes, vanitatis & malitiæ plena cenſenda. Ad 4. negamus in earum reuelationibus quidquam reperiri, quod Catholicæ fidei ſinceritati palam repugnet, vel cum ea conſiſtere nequeat. Si quid forte communiori Scholaſticorum ſententiæ repugnat, non ideo confeſtim damnandum, vt erroneum, cum pie & prudenter intellectum, ſuis quoque probatis auctoribus & rationibus non abſurdis ſtabiliatur. Alioqui Pontifices Romani, vt Eugenius tertius Hildegardis, Bonifacius, vero nonus Birgittæ, reuelationum libros, adhibito maturo Doctorum & Cardinalium Concilio atq; examine, non permiſiſſent, ad Eccleſiæ vtilitatem, in vulgus edi. Ad quintum dico ſolere Deum, ſæpe quædam permittere, immò & facere, quæ nobis videntur Eccleſiæ non admodum neceſſaria, vel idcirco, vt maioris ſuæ munificentiæ nobis ſint ſigna, & famulos amicoſque ſuos amplius honoret. Præterea, quis coſiliarius Dei fuit, aut quis mentis eius abyſſum ſic penetrauit, vt pronunciet aliquid ab eo factum ſuperuacuè.

Ioannes Franciſc. Picus aliud argumentum moleſtius adfert in medium, quod ſane imprimis remouendum. Harum Sanctarum reuelationes contradictorias eſſe, quare alteram earum neceſſario falſitatis conuinci. D. quidem Catharinam Senenſem, vt ſibi reuelatum, prodidiſſe, Deiparam cum

A originali peccato conceptā fuiſſe: contra B. Birgittam, huius iſtam maculæ aſperſione liberam ab initio cōceptionis exſtitiſſe. *Reſpondeo*, me talem cōtradictionem non fateri, D. Birgittæ reuelationem agnoſcere, & quod illa aſſeruit credere. Quod attinet ad D. Catharinæ Senenſis prætenſam reuelationem, ſunt qui reſpondeant, eam deceptam & falſam reuelationem pro

B vera habuiſſe.*a* Sed hoc in Sanctam parum honeſte dicitur. Alij volunt huiuſmodi reuelationem poſt obitū Sanctæ Catharinæ, præpoſtero & pertinaci quodam zelo confictam à defenſoribus illius ſententiæ: ad infirmandam reuelationum contrariarum fidem.*b* confirmat hunc conatum ſimilitudo attentatorum Bernæ apud Heluetios, priuſquam ad hæreſim ea ciuitas defle-

C ctèret (nempe anno 1509.) vt teſtatur ea de re editus auctoritate publica Hiſtoriæ libellus, è quo id alij Chronographi *c* tradiderunt. cur; inquiunt illi; quod eodem in genere ſemel patratum deprehenditur. non & aliàs factū credatur, *d* concurrentibus pro contrariæ partis veritate multis indiciis? Neque hoc ordini toto, ſed paucis quibuſdam foret falſi crimen impingere.

D Exſtat libellus hiſtoriæ olim excuſus, quem legi Moguntiæ in bibliotheca ſocietatis ampliſsima. rem compendio complexus fuit Frater Nicolaus Baſelius in Additione ad chronicon Naucleri, qui eo vixit tempore fol. 1006. his verbis. *Eodem anno (1509.) pridie Kalend. Iuny apud Bernam in Heluetia quatuor ſancti Dominici conuentus ibidem fratres, Prior, Lector, Subprior, &*

E *cuſtos capti, per torturam examinati, degradati, ad ignem condemnati, miſerabiliter ſunt combuſti, propter quaſdā doloſas, falſas, impias, & diabolicas*

machina-

a Petr. Loyherius libr. 4. de ſpect.

b Sic Amb. Catarinus eiuſdem ordinis. l. 3. pro immacular. concep. circa prin. & Fr. Suarez in 3. q. 27. diſp. 3. ſect. 5.

c Additio. ad Chron. Euſeb. & primæ additiones ad Naucle- rum.

d c. ſemel. malus, de reg. iur.

e p. 1. Sum. Theolog. tit. 8. c. 8.

machinationes, quas in odium immaculatiſſimæ Virginis Mariæ conceptionis occaſionaliter excogitarunt. Nam quendam ſimplicem idiotã ſuperſtitioſis quibuſdam incantaminibus, diaboli arte dementarunt, ac plurima tam in Sacroſanctæ Euchariſtiæ ſacramento, quàm ſculptis imaginibus tentauerunt, quemadmodum facta eorundem in lucem arte calcographiæ ſunt impreſſa, ideo præſentibus eorundem confeſſata ſuperfluũ duxi. Tandem vero ad inſtantiam Bernenſium, Haimo Lauſanenſis Epiſcopus, loci ordinarius, inquiſitionem contra eos fecit, quo adſtante vna cum Matthæo VVualeſiano Epiſcopo, Achilles Caſtell. Epiſcopus, & Apoſtolicæ ſedis Legatus, ad hoc à Papa Iulio ſpecialiter miſſus, ab omni gradu, & priuilegio clericali depoſitos XXIII. *die menſis Maij, poteſtati tradidit ſæculari, atq; de hinc vltima die eiuſdem menſis. igne (vt hæretici) ſunt incinerati, præſentibus ibid. multis hominum millibus.*] Sic Nicolaus Monachus Hirſaugienſis, *hæreticos* vocans; non quia negarant Beatam Virginem ſine originali peccato conceptam, ſed quia contendebant pertinaciter contrarium fide tenendum, & quia Magicis præſtigiis vſi fuerant, & multa contra fidei Catholicæ ſinceritatem dixerant, fecerantque, vt in libello illo continetur. Fieri tamen poteſt, vt Baſilius fultus auctoritate Concilii Baſileenſis habuerit articulum de conceptione immaculata pro articulo fidei: ſed pro libera, vtriuſq; partis defenſione; iam Sixtus 4. decretum ediderat, & propterea ſane ſi idcirco hæreticos cenſuit, valde à vero aberraſſe: veruntamen arbitror, ſolummodo quo ad pœnam hæreticis, eos comparaſſe. Quicquid de opinione Baſelij ſit, Mihi probabilius videtur neq; hoc

A ab ordine falsò confictum, neque à D. Catharina, vt reuelationem, proditũ: non ab ordine, qui cum ſit ſanctiſsimus tale crimen in ſe non admiſiſſet, non à Sancta proditum, vt reuelationẽ: quia nec F. Raimund. nec vllus confeſſariorum cęterorum, vel familiarium B. Catharinæ, qui diligentiſsime cunctas D. Catharinæ reuelationes collegerũt, & poſteritati collectas emiſere, vllam hu- B ius reuelationis mentionem fecerunt: nec etiam in libris B. Catharinæ illa reuelatio inuenitur. Duo hic obiiciuntur, primo dictum Caietani, qui hoc ex D. Antonino affirmanter aſſerit. 2. locus quidam ex opuſculis illius Sanctæ. Ad 1. reſpondeo S. Antoninum ſcribere tantum, ſi quis obiiciat hanc reuelationem S. Brigittæ, ſciendum alias ſanctas miraculis claras contrariam reue- C lationem habuiſſe: Sed Antoninus dictum ſuum non cõfirmat vllius auctoris teſtimonio, vt ſolet, nec etiam ipſemet, vbi de vita B. Catharinæ egit vllam, inter alias, huius reuelationis facit mentionem, vt nec Confeſſarij Beatæ illius, ſicut dictum eſt. ideo non magnifacio hoc dictum Antonini. quo, ad ſolutionem argumenti, pro tempore vſus, eo quod Ioan. de Neapoli alia D ſolutio, quam ibi refert, ei merito nimis impudens videbatur. Ad 2. reſpondeo, optare me locum ex ſcriptis eius adduci. Nec enim inuenio, niſi fortè id colligant, ex illis verbis quę adnectuntur in fine Orat. XVI. vbi ſic legitur: *Tu ſcis Domine, quia iſta eſt veritas.* quem locum, fruſtra quærenti, Ioan. Deckerius iam olim Louanij, & nunc Grætij in Theologiæ profeſsione E collega meus mihi oſtendit: De quo verbo poteſt eſſe non iniuſta ſuſpicio, hoc additũ ab illis, qui volebant, ea quæ in præcedenti oratione dicta fuerant,

haberi pro prophetica reuelatione, & dicto contrario ſimile dictum B. Birgittæ volebant refutare: præceſſerant autem nonnulla de concepta Deipara in Originali peccato. Suſpicionem facit, quod ſine his verbis tota oratio perfecta eſt: & quod ſi voluiſſet B. Catharina hæc verba addere, non fuiſſet ei neceſſe, ponere illud, *ſubiunxit*, quod immediate his verbis videmus à librario præponi: accedit quod orationum eius alia nulla ſic terminatur. Quare vel illa hoc non addidit, vel ſi addidit, non addidit, vt ſibi à Deo reuelatum, ſed vt opinionem ſuam, quam cum pleriſque ſui ordinis omnino veram & certam, humanis tantum rationibus & perſuaſionibus inducta, putabat. Potuit autem ſancta illa, hac in re, qua de Theologica quæſtione: naturali, non diuino, lumine præeunte, diſſerebat, errare, quod humanum eſt. Sane fallacem eſſe argumentationem, qua eo loco vtitur, nemo prudens Theologus dubitauerit extrema enim ſumit, medium conceptionis ipſius tempus tranſilit: quaſi concludas, nec ante hoc tempus, nec poſt hoc tempus aliquid fuiſſe, vel futurum, & inde inferas, ergo ne nunc quidem hoc eſſe tempore. Fuere quidam olim Dd. qui cenſuerunt, poſito, quod, B. Virgo in Adamo peccauit, Chriſti Domini redemptione indiguit, conſequi, vt non potuerit ipſo momento conceptionis ſanctificari *f*: ſed qui rem melius examinarunt, illi multis contrarium docuere *g*, ex quorum dictis cum clare colligatur, Deum hoc non abſolute tantum & ſimpliciter facere potuiſſe, ſed etiam, ſtante illa hypotheſi: non intelligo quo pacto, fuerit à Deo reuelatum, *Non potuiſſe Deum animam B. Virginis Mariæ infundere, niſi in ma-*

A *teriam putridam?* Sic enim illic vocatur caro, infecta peccato originali. Nonne hoc dictum repugnat deciſioni Sixti IV. Pii V. & Concilii Tridentini? nam ſi hoc Deus non potuit: ergo factum credere non licet. Si hoc Deus ſciebat, *quia veritas eſſet*, atque hoc B. Catharinæ reuelarat: certe illi reuelauit implicite, contra ſentientes in fide errare. Quo igitur pacto

B permittit Eccleſia, vt pium & probabile, credi, ſine originali peccato conceptã de facto fuiſſe? ſi hoc probabile credit certe nequit Deus reuelaſſe, hoc à ſe fieri non potuiſſe. Abſit ergo, vt credamus illa in oratione diuinam reuelationem contineri: Abſit vt credamus B. Catharinam, humillimam, ſanctiſsimam, & circumſpectiſsimam Dei

C ſponſam, talia præfracte & parum ſolide dicta, tam graui Dei teſtimonio confirmare voluiſſe, aut pro diuino oraculo obtrudere. Nulla igitur reuelationum hic pugna eſt, vbi vnica inuenitur B. Brigittæ reuelatio, quam non ipſa tantum, idq; pluribus locis *a*, vt videas conſtantiam, ſed & alii ſancti confirmarunt. Vnus Marſil. Theologus grauis *b*, & neutrius Ordinis,

D Dominicani neque Franciſcani, tres reuelationes diuerſorum recenſuit, & eas addit fuiſſe graues & miraculis cõfirmatas. Quoad ceteras reuelationes aliarum rerum, quæ contrariæ ſibi prima facie videntur, ſi quis illas eodem modo diſcutiat, & circumſtantias ſedulo conferat, non magno negotio deprehendet, eas vel conciliari poſſe,

E vel earum alteram non ex reuelatione, ſed ex opinione peculiari, putantis id veriſſimum eſſe, vel ex vehementi tantum imaginatione, profectam.

)(:)(

Anton. d. c. 2. Paludan. in d. 3. q. 1. art. 1. Caietan. Opuſc. de concep. c. 3. Suarez, & Valencia d. q. 27.

f Sic Haleſ. 3. par. q. 9. meb. 2. Rich. in 3. d. 3. a. 1. Capreol. [...]errar. & [...]i.

g Bonau. d. [...] p. 1. a. 1. [...]1.

a l. 1. reuelat. c. 9. l. 6. c. 49. & c. 55.

b in 2. q. 10. & in 3. q. 4.

SECTIO V.

De indicijs à natura ipſius reuelationis petitis.

SVppono, ſi lumen illud certitudinis, de quo Sect. I. dictum, cum reuelatione adiunctum fuerit, tunc parum referre vigilantine an dormienti viſio contigerit: ſi deſit hoc lumen, tunc ſemper plus vigilantis reuelationi, quam (vt Varro vocat) ſomnoriæ deferendum. Hoc ſuppoſito.

K Conſiderandum primo, *qualis ſit illa reuelatio*: vt an ſit ſapiens viſio, nempe conformis ſapientiæ quæ de cœlo eſt. talis autem futura (teſte Gerſone) ſi habeat illa à D. Iacobo requiſita c. *vt ſi pudica, modeſta, ſuaſibilis, bonis conſentiens, plena miſericordiæ & fructibus bonis, non iudicans, ſine ſimulatione.*] Si (vt hoc fuſius explicem) inſtiget ad aliquid, q, exemplis Chriſti & Sanctorum magis aſsimilet, ſi hominem intrinſece demiſsiorē reddat, quam ſine reuelatione fuiſſet, ſi mitiorem, manſuetiorem, recollectiorē, & à ſæcularibus & extrariis curis abſtractiorem, ſi inuitat ad ſimplicitatē, vnionem, & (vt ſic loquar) intimitatem cordis: ſi id, ad quod inſtigat, pluribus virtutibus ſit ornatum & præſtantioribus, quam eius omiſsio, vel factum contrarium: ſi ad quod inuitat, ſit ſimpliciter & intime bonum, non aliqua dumtaxat ex parte: denique ſi incipientem ad peccati deteſtationem & præteritæ vitæ confuſionem excitat, proficientem per boni deſiderii inflammationem, & feruoris deuotionem, ad meliora cariſmata promouet, perfectum vero implet diuinæ dulcedinis interna prægustatione. Vnde præclare ſcriptum à Ioanne Saliſber. *li. 2. c. 17. Sed cum hæc à ſpiritibus circa*

c cap 3. v. 17.

A *homines fiant, eam ſolam rerum imaginem fidelis anima non aſpernatur, quæ innocētiam relinquit incolumem. Quod ſi materiam vitijs afferat, libidinē forte accendens, aut auaritiam, aut dominandi ingerens appetitum, aut quidquid huiuſmodi eſt, ad ſubuerſionem animæ, proculdubio aut caro, aut ſpiritus malignus immittit.*] Perite duos falſarum reuelationum fontes memorat, B *carnem & dæmonem*, ſed mox minus perite & vere, quæ de Lamiis dicitur, omnia falſa pronunciat, quod fuit à nobis alibi refutatum, *ſupr. lib. 2.* Dæmoniacæ reuelationes cenſendæ, quæ prædictis operantur contraria, ad ſcurrilia & carnalia, vel inuida, & detractoria, & immodeſta incitant, quæ hominem reddunt auerſum à Chriſti & C Sanctorum imitatione, reddunt gaudentem nouis & ſingularibus inuentis ſuis. *Vt enim optime D. Bernar.* ait d, *ſe transfigurat malignus ille ſpiritus aliquando in angelum lucis, vt virtutis ſimulatione plus noceat: ſed & tunc quoque, ſi diligenter aduertimus, nunquam niſi amaritudinis & diſcordiæ ſemina ſpargit. Suadet enim nonnullis ſingularia ieiunia quædam, vnde ceteri ſcandalizentur,* D *non quia diligit ieiunium, ſed quia ſcandalo delectatur.*] Item ſi ſuadeat aliqua contra canones, vel conſtitutiones, vel regulas, vel alia præcepta maiorum. hoc indicio B. Simeon Monachus Treuirenſis eum deprehendit. narratur hiſtoria ab Euervvino Abbate e: *in verticem montis Sinai iuſſu ſuperiorum cum miſſus fuiſſet, ibi habitaturus: nocturnis horis ille* E *ſpecie Angelica dæmon apparuit, & vt miſſam celebret hortatur. Ipſe nec plane dormiens, nec perfecte vigilans contradicit, non debere ſine presbyterij ordine aliquem hoc miniſterium implere: contra ini-*

d ſerm. de vtil. verbi Domi.

e apud Sur. 1. Iunii.

tra inimicus inſtat, ſe Dei legatum eſſe,
A *Chriſtum hoc velle, nec decere ſanctum*
locum miniſterio tali diutius priuari.
Renitentem ergo & contradicentem,
adiuncto ſibi conſortio alterius dæmo-
nis, de lectulo educunt, ante altare iam
vigilantem ſtatuunt, alba induunt, de
ſtola vtrimq; altercantur: hoſtis more
presbyteri, Simeon more diaconi con-
tendebat ſibi imponi debere. Tandem
B *Dei famulus, ad ſe reuerſus,* virtute
orationis, & ſigno Crucis *inimicum*
repellit, ſeq; deluſum ingemiſcit.] De-
prehenſa quoque illuſio ex attentata
ſimilis fere ſuperbiæ audacia, &, quia
modeſtiæ auctor non erat, reuelatio,
in initio ordinis Præmonſtratenſis.
Rem totam narrabo verbis ſcriptoris
illius Beat. Nortberto coæui f. *Inter*
quos (Præmonſtratenſes religioſos)
C *fallax ille ſpiritus: quoſdam conſide-*
rans idiotas, & ſua illos quondam reco-
gnoſcens fuiſſe vaſcula in quibus ſuæ
quieti & voluptati indulgere conſue-
uiſſet: ita illos falſa ſuæ illuſionis ſapien-
tia repleuit, vt qui prius in libris vix le-
gere nouerant, iam ex libris magna quæ-
dam dicerent, & de futuris prophetan-
do maiora & ſtupenda prædicerent,
D *Danielis denique vnus ex eis prophetiã*
ſe ſcire aſſerebat, & de ea quædam du-
ce mendacio, loquebatur: vbi de qua-
tuor, & ſeptem, & decem cornibus, &
regibus Propheta ſcribendo, inducit, &
de Antichriſto. In quibus iam ſimpli-
ciores quoſque attentos reddiderat, & ſi
fieri poſſet, etiam ipſum Dei hominem
& Venerabilem Abbatem Simonem S.
Nicolai, in errorem induxiſſet. Iam
E *enim eo vſque progreſſa erat eius arro-*
gantia, vt ipſis aſſidentibus, etiam in
capitulo, ſermonem facere auderet. Et
qui vidit & audiuit, præbet huius rei
teſtimonium. Et hoc ſignum eius, quia

f Surius 6. Iunii, c. 27.

A *de ſermone profert initium. Erat enim*
hic ſermo: Eſtote fortes in bello, &
pugnate cum antiquo ſerpente. *Hæc*
ſpiritus ille mendax per organum illud
ſuum proferebat: ſed ad veritatem quæ
ſequitur, videlicet, Et accipietis re-
gnum æternum, *haud quaquam pro-*
cedere nequam valebat. Porro cum ab
auditoribus veritatis & dulcedinis fal-
B *lax ille ſpiritus ſe ex parte deprehendi*
cerneret, vt eſt mille artifex, maiore
arte ad alia fallendi genera ſe conuertit,
vt quia manifeſtæ operationi intentos
non poterat ſubuertere, ſaltem contem-
platores quoslibet auerteret à contem-
platione. Nam ille idem clericus, labo-
ris huius miniſter, ſubita quadam &
grauiſſima infirmitate corripitur, &,
qui prius de viſibilibus reſponſa dabat,
C *iam in cœlum os ſuum, ad inuiſibilia &*
ineffabilia promenda, ponere non ve-
rebatur. Concurrunt fratres, vt con-
ſuetum eſt ad inungendum eum concur-
runt ad ea quæ dicebat audienda: De ſe
quidem magna, ſed de pluribus circum-
ſtantibus aſſerebat maiora. De ſe quod
eadem veſpera aut futurus eſſet cum an
gelis in cœlo, aut ſtaret ſanus cum cæteris
D *fratribus in choro. De alys vero ſingu-*
lorum conſiderans habilitatem, quaſi
prophetando & augurando dicebat:
Hunc cum nuper in Eccleſia ad ſuperio-
ra raperer, vidi ad æternitatem voca-
tum: iſtum iam, &c. ſubiungit varia
de aliis. Vide hic gradus ſuperbiæ,
primum idiotas ſibi dæmon deligit,
& facit videri doctos: deinde facit
illos ſcripturam interpretari. 3. et-
E iam coram maioribus diſſerere in lo-
cis, vbi tacendum de his, & culpa po-
tius humiliter agnoſcenda. 4. facit
eos Pſeudoprophetas, de ſe magna
loquentes, nec de aliis minora, vt
ſuperbia pluribus affricaretur. Subiicit

poſtea de alio idem faciente, & has omnes dæmonis machinationes diſſipatas, ſtatim vt religioſi, fraudem ſubolfacientes, reſpondere, ſe nec hunc, nec vllum alium amplius audire velle, donec pater eorum Nortbertus reuerteretur. hæc enim reſponſio, *humilis obedientiæ virtute*, dæmonem vicit. Nec efficacius fere vllum exſtat remedium. dabo aliud exemplum verbis Fran. Bentii ex *annuis litteris noſtrorum prouinciæ Mediolan. annis* 1590. *In oppido quodam ſuburbano prope Aronam, ad triginta mulieres malo dæmone agitantur, omnes fere virgines, infimæq́; conditionis, eæ præſertim quæ ſunt voto virginitatis obſtrictæ. mirũ, has, quibus dolis circumueniat, quibus artibus oppugnet. varias inducit formas, vt alliciat ad infanda, vt deterreat ab honeſtis. aſſimulat modo perſonam, & pietatem monachi, & quod audire aures horrent, ipſiuſmet Chriſti crucifixi, hortantis ad impia: quin & vrſum, leonem, ſerpentem: impetum facturus in puellas hianti ore, & deuoraturus vno hauſtu: minacem etiam militem cum ſclopo parato & inſtructo, iam, amq́; extruſuro perniciale m glandem cum flamma tonitruq́; niſi extorqueat aſſenſum. Sed* ſimpliciras *virginum vincit omnem aſtutiam* Deo nixa, *Magna omnino earum* fides, *eoq́; clypeo ignea nequiſſimi tela exſtinxere. Et plurimis narrationes duæ reponenenr. Ex earum numero quædam nobilibus orta parentibus, & molliter educata, cum haberet aliquando noctem infeſtam à diabolo inſidiante, ſtratum deſerit, & hieme licet media ac tempeſtate per frigida, in nudo pauimento nuda cubat. cum creſceret nihilo ſecius flamma (vt magnum incendium aqua ingeſta) clam cubilo egreſſa in hortum ſecedit, ibique*

A

B

C

D

E

magni æmulatione Franciſci, quem eadem ſactitaſſe acceperat, corpus proiecit in aggerem niuium, tamdiuq́; peruolutauit, obſtrepente licet dæmone (qui ab ea veſcebatur) & dentibus frendente, vt internum ignem externo frigore reſtinxerit. Alteri item dæmon noctu ſe oſtendit imagine B. Vrſulæ, crucis vexillum præferens cum multarum virginum comitatu, atq́; ita locut⁹ eſt, videt Deus amatq́; tuum iſtud ſtudium tuendæ pudicitiæ: ſed quoniam difficile admodum eſt in paterna domo in tanto ſtrepitu occurſantium, & periculorum obiectu nõ contaminari mentem aliqua ex parte, nos allegauit, vt te duceremus, in cænobium ſacrarum virginum, omiſſis curis omnibus ipſius numini ſtudioſe famulantium. Hic virguncula, Deo aſpirante, cum verens diaboli inſidias, dexteram duxiſſet manum à capite in pectus, moxq́; à ſiniſtra produxiſſet in dexteram, vt efformaret crucem, *ſe talibus viſis, tantoq́; honore indigniſſimam eſſe profitetur. Neq́; vero vobis habeo magnam fidem. timeo & in ſpecioſis conſilijs fictos dolos, quod ſi Dei legatione fungimini has* Sanctorum *reliquias (habebat reliquias adalligatas ad collũ) humiliter veneramini. Mirum dictu, procubuerunt in genua laruæ venerabundæ. & tanto magis vrgent, vt maturet perfectionem. At illa, mihi non licet quicquam grauius ſtatuere mei patris ſpiritualis iuſſu, neq́; ad eum adire decet nocte intempeſta: conuenite vos illum & exponite mandatum Dei vbi diluxerit, ego accedam & vtar conſilio illius. Hoc reſponſo, dæmones abiecta omni ſimulatione, in ſuas ſe tenebras abdiderunt, cum fremitu in irridentem puellam, quod lingua ſolum bellarent, grateſq́; agentem ſuppliciter Deo, contumelias, & probra certatim ingerentes.*]

Hæc-

A Hactenus Bencius, quid hac virgine ſapientius? ſed docebat nimirum illam VERA SAPIENTIA, cui ſe pudicitiæ Zonâ colligarat. Impudicitia ſtatim prodit dæmonem: ſic enim ab calamiſtris, & procaci vultu, & curioſa diſcurſatione D. Robertus Abbas dæmonem in nuptijs agnouit. *a* Et laſciua forma & motu, ac verbis, eundem cognouit S. Dunſtanus, & ignita forcipe arrepto eius naſo lepidè irriſit teſte *b* Osberto Cantuarienſi. B Addam ſingularis cautelæ exemplum, quo doceamur, nihil tutius eſſe, quam timere ſuum ſequi iudicium, aut ab obedientia maiorum vllius reuelationis etiam certæ fiduciâ recedere. Genebaldus Laudunenſis Epiſcopus per incautam cum vxore, quam deſeruerat familiaritatem, ex bono principio ortam tandem, quæ humana fragilitas eſt, C cum ea corpus miſcuerat: ſed poſtea ad cor reuerſus, & D. Rhemigio Remenſi cōfeſſus in anguſtiſsimum locum inſtar ſepulchri recluſus fuerat, vbi cum ſeptem annis pœnitentiam aſperrimam egiſſet: *Septimo* (inquit Hincmarus in D. Remigij vita *c*) *anno in vigilia cœnæ Domini, cum idem Genebaldus in oratione Domini pernoctaret, & ſeipſum defleret, circa mediam noctem Angelus* D *Domini, cum magna venit luce, ad eum in oratorium vbi pronus iacebat, & ait ad eum: Genebalde exauditæ ſunt pro te orationes patris tui Remigij: ſuſcepit quoq; Dominus pœnitentiam tuam, & dimiſſum eſt peccatum tuum ſurge, & hinc egredere, facq; miniſterij Epiſcopalis officium, & reconcilia Domino pœnitentes criminibus ſuis. Genebaldus autem, nimio terrore perculſus, reſpon-* E *dere nihil potuit. Tunc Angelus Domini confortans eum, & ne timeret hortatus eſt, ſed gauderet in miſericordia Domini ſibi collata. Qui animatus, dixit ad Angelum: non poſſum hinc egredi: quia Dominus & Pater meus Remigius clauem huius oſtij ſecum habet, quod & ſigillo ſuo ſignauit. Et Angelus ad eum; vt nō dubites* (inquit) *me à Domino miſſum; ſicut patet tibi cœlum; ſic & oſtiū iſtud patebit. Et ſtatim, ſaluo ſigillo ac cera, oſtium illud apertum eſt.*] Ecce tibi veræ viſionis indicia: prius perturbatio, mox conſolatio, & verum ac apertum miraculum ſigilli ac certa integritas: non tamen cenſuit vir ſanctus obedientiæ quidquam derogādum. Tunc Genebaldus in modum crucis ſe iactās in limine, dixit, *Etiamſi ipſe Dominus IeſusChriſtus dignatus fuerit ad me venire peccatorem: hinc non egrediar, donec ille venerit, qui me in eius nomine, in iſta recluſione conſtituit. Et ſtatim Angelus Domini receſſit ab eo.*] Quid ergo? placuit Deo Genebaldi animus, & per Angelum hæc omnia, eadem nocte, Rhemis pernoctanti in oratione D. Remigio manifeſtauit, eumque Laudunum proficiſci iubet, & Genebaldū Epiſcopali ſede reſtituere, quod & factum ab eo confeſtim. Contra D. Guilhelm. Aquitaniæ Dux, ſi dæmonis ſuggeſtiones, quibus & feruor deuotionis minuebatur, & ad ſæcularia reuocabatur, initiò diiudicatas repreſſiſſet; non ſe ſic Lucenſibus ad bellum ducem obtruſiſſet, nec cœcitate percuſſus fuiſſet: *a* ſed illum deceptio, cautiorem reddidit poſtea, vt facile ſecundæ reuelationis falſitatem contemneret. *b* Prudentiſsimus ſenex Abrahamius (vt B. Ephrem prodidit) reuelationes illas, quib. eum dæmon, *Sanctum* & *Beatum* prædicabat, contrario humilitatis actu ſtatim profligabat. *c* Vah! quam contraria fuit illa Gaudenſis virgo, noſtris temporibus? miſella

a vide Sur 9. Iunii tomo 3.
b Surius 19 Mai.
c apud Sur. 13. Ianuar.

a Theobal. in eius vita c. 16. apud Sur 7 Febru.
b ibi. c. 19.
c Sime. Metaphraſt ex Ephremo apud Surū Martio.

diu vacaret orationi, & Sacramenta A
frequentarat; ſed vel non ſatis exerci-
tatum nacta fuerat confeſſarium, vel ſi
nacta, ei ſua ſecreta ſpiritualia non pã-
debat, vel bene monenti non crede-
bat. quicquid horum fuerit, paulatim
variis reuelationibus eam diabolus ſu-
perbiæ ſpiritu inflauit. tandem perſua-
ſit meritis reliquis parem eſſe Deiparæ
Virgini: deeſſe fæcunditatem iunctam
virginitati illibatæ: ſi pergat, id quoq; B
conſecuturam. ô vafrum commentũ,
& muliebri ingenio accommodatum!
iam illa ſe cõfeſsionis indigam non eſ-
ſe putabatur: itaq; per annos aliquot
eam intermittens, non abſtinebat ta-
men à ſacra ſynaxi. Quid multa? ſemel
dum in templo verſatur, & commu-
nionem exſpectat, ardentiuſq; benefi-
cium illud reliquum poſtulat: audit,
bono ſis animo, dilecta, exoraſſe te ſci- C
to. conceſſa tibi fœcunditatis cum ca-
ſtimonia prærogatiua, quam petis: de
cœlo confide te grauidatam. commi-
ſcuerat enim ſe cum dæmone, qui lu-
cis Angelum mentiebatur. domũ re-
uerſa, ſentit vterum tumeſcere: iuſto
poſt partus tempore adueniente, pium
quendam & prudentem adit ciuẽ, be-
ne notum, narrat rem totam, petitq;
vt in domus eius penetralib. ſibi liceat D
parere, & ſtipulatur arcanum fore. Ille
nec credulus dictis de reuelatione, nec
tamen ſuſtinens virginem domo ex-
cludere: veritus, ne graſſari iam inci-
pientibus Sectariis, materiam res vul-
gata præberet blaſphemis hæreticorũ
dicteriis atq; lædoriis, eam ſuſcipit, &
adhibita obſtetrice fida partum exſpe-
ctat. Miſera dolorib. vehementer tor-
quebatur, tandem magnam, pro prole E
humana, horridorum, & villoſorum,
fœdiſsimorumq; vermium copiam ef-
fudit vtero, quorum tam dirus erat

aſpectus, vt omnes exhorreſcerent,
tam teter odor, vt fœtore fermè exa-
nimarentur. Sic demum miſella ſe de-
luſam intellexit, & ſuperbiæ ſuæ fru-
ctum, à ſuperborum Principe retuliſſe,
quem oportebat. Sic mulier decepta,
ſed & viros ille doloſus coluber ſup-
plantauit. Apud Gregor. Turonenſem
leguntur hæc de S. Friardo & ſocio e-
ius Secundello, *Sanctus Friardus cum
Secundello Diacono in ſupradicta inſu-
la ſtetit immobilis: habebat tamen vter-
que eorum propriam cellulam, ſed procul
inter ſe poſitam. Cumque ſtrenue in ora-
tione perſiſterent, nocte Secundello Dia-
cono apparuit tentator in ſpecie Domi-
ni, dicens: Ego ſum Christus, quem conti-
nuo deprecaris: iam enim ſanctus eſt,
& nomen tuum in libro vitæ cum reli-
quis Sanctis mei adſcripſi: egredere nũc
ab hac inſula, & vadens fac ſanitates
in populis. His & ille illectus deceptio-
nibus diſceſsit ab inſula, nec ſocio nun-
ciauit tamen, cum infirmis in nomine
Chriſti manus imponeret, ſanabantur.
Reuerſus autem poſt multum tempus ad
inſulam, venit ad ſocium cum vana
gloria, dicens: Abij extra inſulam, &
virtutes multas in populis feci. Cumque
conterritus ille interrogaret, quid hoc ſi-
bi vellet, cuncta quæ geſſerat ſimplici-
ter pandit. At ſenex obſtupeſcens, ſu-
ſpiranſq; ac lachrymans ait: Væ nobis:
in quantum audio à tentatore deluſus es:
vade, age pœnitentiã, ne vltra tibi præ-
ualeant eius doli.*] Ecce vides lapſum,
primo quia occulta eſt ſuperbia credi-
dit ſe ſanctum, & ex hoc frontiſpicio
non cognouit doloſam machinam. 2.
quia deſciuit à bono propoſito manẽ-
di in illa inſula. 3. quia clam habuit ma-
giſtrum conſilia ſua, & obedire illi ne-
glexit. Vide nunc, vt victus vicerit, fre-
tus *humilitate, obedientia, & oratione.*

Sequi-

d I de vit. Patrum c. 10. citat Surius 1. Auguſt.

Sequitur apud Gregor. Turonenſ. d A *Quod ille* (Secundellus) *intelligens & periſſe ſe timens, cum fletu ad pedes eius proſternitur, rogas vt pro ſe Dominum deprecaretur. Cui; Veni, inquit, & pariter eius omnipotentiam pro ſalute animæ tuæ poſcamus: non eſt enim difficilis Dominus ſe confitentibus miſereri, cum ipſe per Prophetam dicat:* Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat. *Orantibus autem illis* B *aduenit iterum tentator in ſimili ſpecie ad Secundellum Diaconum dicens, nonne præceperam tibi, eo quod oues meæ morbidæ eſſent, & paſtore indigerent, vt egredereris & viſitares, atque opem ſanitatis eis tribueres: Et ille; In veritate comperi, quod ſeductor ſis, neque te Deum credo, cuius te ſpeciem mentiris habere. Tamen, ſi Chriſtus es, crucem tuam, quam reliquiſti, ipſam oſten-* C *de, & credam tibi. Cumque non oſtenderet,* Diacono crucem *in os eius faciente, confuſus euanuit.*] Et ecce tibi conſilium, quod in ſimilibus dubiis potes adhibere, petere vt ſe cruce conſignet, vel vt formata cruce tibi benedicat. Diuæ Matronæ ſimiliter dæmon, apparens in forma ſpecioſæ mulieris, ſuaſit vt relicto deſerto vrbem peteret, minus pudori eius periculum D ibi fore: ſed beata ſtatim inſidians, ex auſteri oris vitæ diſſuaſione, intellexit inimici [*Simeon Metaphraſt. in eius vita menſe Nouembri.*] Sic S. Marcellus Abbas dæmones ex obſeſsis pulſurus, iiſque aliquoties clamantibus, *Iube nos exire, in nos quoniam accepiſti poteſtatem*, nihil iuſsit, ſed perſeuerauit in oratione, donec à Deo compulſi receſſerunt. Cauſam quærentibus, cur E non ſtatim iuſsiſſet, prudentiſsime reſpondit, *Quoniam dicentes me in eos accepiſſe poteſtatem, nihil aliud age-* A *bant, quàm quod vanæ gloriæ laqueis me conabantur implicare.* e] Cuius documenti vtilitas nō in exorciſmis modo, ſed & in reuelationibus cunctis maxima eſt, quia maximum in his vanæ gloriæ periculum, vt de Secundello vidimus. Ipſe quoque Spiritus ſanctus mirabili quadam viſione ſe B. Angelæ Fulginati inſinuans, cum eam collaudaſſet, & ipſa ideo rem ſuſpe- B ctam haberet, quod ſic exponeretur periculo vanæ gloriæ pro certo ſigno probæ reuelationis ei aſsignauit; quod quo magis laudabatur, hoc ei crebrior & acrior omnium peccatorum præteritorum memoria occurreret, & , ne conata quidem, vllum vanæ gloriæ locum dare poſſet. Narrat hoc ipſa fuſe c. 19. & idem alias quoque ſe expertam ſcribit c. 21. 22. & 29. Sed & illud atten- C dendum multiformes in omnem partem eſſe dæmonis fraudes. aliquando ſuadet quod optimum eſt, tunc periculum ſubeſt ſuperbię: ideo tunc valde cauenda hæc peſtis. Aliquando ſuadet, quod bonum eſt: ſed tunc conſiderare oportet, num hoc bonum ſit maioris boni impedimentum. ſi poſterius hoc obſeruaſſet B. Iordanes Prædicatorij ordinis Magiſter Generalis, nō illi dia- D bolus aliquoties hac techna impoſuiſſet: ſemel quidē: vt ad concionandum eum redderet inidoneū ac debile, ſpecie boni exempli præbēdi, & auſterioris vitę, impulit, ea relinquere, quę corpuſculo illius erant neceſſaria, & eum ad maximam virium infirmitatē redegit. f Sed & alias iterum iterumq; eum hoc prætextu decepit. quæ Hiſtoria, quia religioſis vtilis futura, digna eſt E pluribus locis legi. ſic ergo ſcribit Leander Albertus, g de illo febrib. acutiſsimis laborāte, *Forte cum venerando patre, erat quidā cœnobij cuiuſdā præſidem*

N

e Simeon Metaphraſ. in eius vita 29. Decem.

f Leander Albertus eius vitæ c. 21.

g eiuſdē vitæ c. 22.

*quem Priorem appellant, ordinis noſtri,
vir diſcretus, ſolers, prouidus, litteris
callens, & moribus compoſitus, qui ali-
quando medicinæ operam dederat. Is igi-
tur Iordanis patris animum ignoras, &
ſciens eum in ægrotatione ſibi ipſi rigi-
diſsimum, dixit: Pater oportet ægrotum
in omnibus medico ſe ſubijcere, ſi pri-
ſtina nanciſci cupiat ſoſpitatem. Qua-
propter licet ſis noſtræ religionis præfe-*
B *ctus & caput, ægrotus præfecturæ au-
ctoritatem dimittas, mihiq; te ſubdas,
& obedias neceſſe eſt. Quod ſi feceris,
haud vereor, quin breui incolumis hinc
exuas. Annuit venerandus Pater hu-
militer. præter ergo ordinis noſtri cõſue-
tudinem ſuper plumas ægroto quieſcenti
(ſic enim Prior prudens iuſſerat) nocte
diabolus, formam præ ſe ferens angeli-
cam apparuit, dicẽs, veluti admirabun-*
C *dus. Eſt ne hic Iordanes, fama & opi-
nione apud omnes tam præclarus? præ-
fectus & pater tam inſignis Prædica-
torum ordinis? Eſſem anceps, niſi ante
hac te diu nouiſſem. O quam vilis & im-
pudens factus es, qui veluti vnus de do-
minis terræ, in ſtrato plumis & ſericis
ornato quieſcis? O infœlix, quale ordini
tuo & fratribus exemplum prabes? ſed
non eſt tui Deus in finem oblitus, qui ad*
D *te corrigendum me miſit. Surge igitur è
grabato, terræq; protinus ſupplex inhæ-
reas. ſtatimq; diabolo euaneſcente per-
territus Iordanes in terram corruit, &
ſic iacens, poſtquam illuxit, à Priore &
fratribus inuenitur. Quem Prior ſeuerè
corripiens, coegit ex merito obedientiæ
in ſtrato præparato decumbere. Se-
quente nocte iterum diabolus priſtinâ
formâ aſſumpta adſtitit, & durius*
E *quam antea redarguit velut ſibi inobe-
dientem, moxque in ſolum ipſum deſi-
lire præcepit. Quem cum mane eius
diei Prior iterato ſuper ſolum iacere con-*
A *ſpexiſſet, apprimè indignatus, dixit:
miror tuam ſimplicitatem, ne dicam
inſcitiam, qui non ſolum in corporis,
ſed & animæ præiudicium contra obe-
dientiam hoc facere præſumpſeris. Ego
enim Deum cœli, terræq; Dominum te-
ſtor, quod noluiſſem pro toto terrarum
orbe ſic grauiter contra Deum & ordi-
nem deliquiſſe: & hæc dicẽns, in fletum
maximum prorupit. Quod cernens ve-*
B *nerabilis pater, & ipſe lachrymans pro-
cidit ad pedes eius. narrans ei viſiones,
ſed magis illuſiones: & qualiter, vt con-
ijcere poterat diabolum illum fuiſſe, qui
in Angelum lucis fuerat transfiguratus.
Prior vero captus admiratione ac qua-
dam commiſeratione illius, aliquantu-
lum lenitus, iuſsit ipſum ſtratum aſcen-
dere. Ex hoc enim tantam membrorum
debilitatem contraxerat, ſicq; humores*
C *indurati fuerant, vt vix ſpiritum ad
quieſcendum haberet. Tertia nocte Dia-
bolus, vt prioribus, adfuit: quem, vt cõ-
ſpexit vir Sanctus (iam enim in incre-
pationes eruperat) ait: O nequiſsime ge-
neris humani hoſtis, ô impudice canis, ô
immunda bellua, quomodo meam auſus
es ſimplicitatem deludere, ceu zelum,
qualemcunq; erga ordinem præ te ferẽs?
Et ego quidem, niſi hoc omnipotentis Dei*
D *diſpenſatio permiſiſſet, ſapientius ad-
uertiſſem, quod multo melior eſt obe-
dientia, quam ſtultorum victimæ.* Et
in faciem eius expuens, eum fugauit.]
En Sanctus vir deceptus inani ſpecie
boni, reſipuit *ſolido obedientiæ bono* ſe
muniens. Nota etiam vltimum illud,
quod apparenti in angeli formâ in fa-
ciem expuit: nam hoc etiam viri ſpiri-
tuales commendant, quando viſio ſu-
E ſpecta eſt: & noui hominem, cui hoc
optime ceſsit. Concludendum hoc ca-
put teſtimonio B. Meinulphi Diaconi
& confeſſoris, qui ipſe apparens hanc

regulam docuit; viſiones veras eſſe, quę ad pietatem & religionem duces forẽt. Hiſtoriam, ex Gobelino Perſona, verbotenus accipe: *non longe ab obitu cuidam cubiculario ſuo per viſum in ſomnis apparuit, hortans eum, vt mundo & põpis eius ocyus valefaciat, & ad regis æterni ſe conferat militiam. At ille viſionem illam non alio quam illuſionis loco habens, nihil de vitæ emendatione curauit. Sanctus autem vir, eius infirmitati ſe accommodãs, iterum eum vt prius admonuit. Sed cum neque ſic quicquam de vita rectius inſtituenda cogitaret, tertio ei apparuit, atq; ad eum; Neſcis miſer, neſcis, quam immanis prædo mentem ſibi vendicet tuam, qui tibi auctor & ſuaſor eſt, vt neque mittenti Domino, neque mihi ab eo miſſo obtemperes. Certe cum tu male viuendo plane deſipias, neq; ab hac ſtultitia ſponte recedere velis, diuina te admonuit reuelatio, vt vel ſic ad frugem meliorem te reciperes. Tu autem (ſſu. te) tibi pateris miſere & pernicioſe illudi, qui veram reuelationem pro phantaſtica habes illuſione. Neque enim quiſquam fidelium ambigit illam viſionem eſſe illuſionis expertem, quæ ad Chriſtianam pietatem & religionem inuitet: quod ſi quilibet faceret tibi vigilanti, nequaquam negligere deberes. Sed quando te verba non corrigunt, ad facta veniendum eſt. Itaque plane efficiam, vt viſionem quã tu intelligere diſſimulas, reipſa veriſſimã eſſe certo experiaris. His dictis, ille expergiſcitur: ſentit à mento barbam omnẽ auulſam, fugit procul ab oculis ſomnus omnis, &c.*]addit quo pacto viſioni obtemperarit. *a*

Secunda conſideratio eſt, *quod quando in viſione vel reuelatione ſuadentur aliquapia, bona, rectaq;, tum diligenter perpendẽdum eſt, num ſimul aliqua ſuadeantur, impia, vana & inutilia.* Multarum huiuſmodi paſſim occurrũt exempla: ego cõtentus ſum, eris & tu (pie lector) nonnullorum Sanctorum. Iacobus Vitriacus *b* egregie confirmat hoc dictum, cum ita ſcribit; *Quidam ex amicis eius* (B. Mariæ Oegniacenæ) *præcipuis, à dæmonio meridiano per ambulante in tenebris, aliquando tanto periculoſius quanto ſubtilius infeſtabatur. Callidus enim hoſtis, transfigurans ſe in angelum lucis, ſub ſpecie pietatis ei familiariter in ſomnis apparebat, nonnunquã eius quædam vitia reprehendens, ad quædam etiam facienda bona eum fraudulenter adhortans, vt prius tanquã antidoti cuiuſdam falſa ſpecie oblata, poſtea occultius venenum inſtillaret, & mellita lingua blanditer exerta, poſtmodum dentem infigeret, & ad extremum caudam ſuã quaſi cedrum ſtringeret. cum enim iam illi fides ceu veraci haberetur, tum inſtar ſophiſtæ & impoſtoris, veris quibuſdam proditor ille falſa permiſcebat, bonorum intermixtione falſis quandam vmbram inſidioſe prætexens. Tandem ſuis machinis eo perduxit fratrem illum, vt res eius peſſimum exitum fuerint habituræ, ſi nõ ancilla Chriſti, reuelante ſpiritu ſancto, callidi veteratoris fraudes didiciſſet. Cum autem diceret homini, reuelationes illas non eſſe à Deo, ſed maligni dæmonis illuſiones eſſe, & ille è diuerſo, non ſancto, ſed ſuo ſpiritu obiiceret; Cum tot beneficia præſtiterit mihi ſpiritus ille, tot vera & futura prædixerit, nullo pacto mihi vult imponere illa ad ſolita orationis arma confugiens* (En bonum remedium, bonum ſcutum.) *pedes Domini rigat lacrymis, cælum precibus inſtanter pulſat, nec facit finem; donec impius ille impoſtor, cum multo gemitu & pudore ipſi nocte in cellula ſua orãti adſtaret: quẽ illa commentitio præditum ſplendore intuens: Quiſnã es tu, inquit, aut qui vocaris? Ille ſuperbo vt erat vultu illam toruis oculis viciſſim aſpiciens; Egoſum, ait,*

a in vita S. Meinulphi apud Surium 5 Octobr.

b li. 1 vitæ B. Mariæ Oegniacenſ. c. 9.

A *quē tu maledicta precib. tuis compuliſti venire ad te, quæ meum mihi amicū per vim auferre conaris.* Somnium *aūt, ego vocor. Multis .n. præſertim religioſis, in ſomnis; inſtar Luciferi appareo, mihiq; obediunt illi, & ex meis conſolationibus animus efferuntur, dignoſq; ſe pputāt, qui diuinis & angelis fruuntur colloquiis. Amicum illum meum, quem pro tua voluntate mihi abſtuliſti, iā eram à bono propo-* B *ſito retracturus. Et id ſane euentus rei docuit, ſed oua aſpidum rupta ſunt, & maligni illius fraudulenta conſilia in lucem prolata.*] Quibus verbis, nobis ſimul & artes dæmonis, & modus, & finis, & remedium, quo in re dubia vtendū, proponuntur. Hoc remedio B. Vincentius Ferrerius aliam dæmonis illuſionem deprehendit, & diſpulit *c*. ſic & B. Gutlacus inſidias immoderata ſua- C dentis ieiunia, intellexit & cauit *a*. ſic ſpecie iuuandarum animarum Diabolus perſuaſit S. Elphego, vt ex carcere, ſe deducentem, deducentemque ſequeretur, exemplo B. Petri angelum ſequentis ſuaſit & perſuaſit in angeli ſpecie: ſed eductum confeſſorem in via deſeruit. ille fraudem intellexit, doluit; & martyrio, quod fugerat, ſe iterū obtulit, ac coronam meruit *b*. Sic eodem D prætextu conatus cuidā Monacho ſuadere vt cellam deſereret, deceptus fuit à B. Arſenio. Quare diligenter notāda, fideliter retinenda eſt doctrina eiuſdē B. Arſenii, qua, velut in ſpeculo, ſimulachra pugnæ dæmoniacæ, & capita inſidiarū præcipua, nobis, apud Metaphraſtem, propoſuit ſpectāda. Et quia huius capitis res iſta, & in primis vtilis, ideo verbotenus exhibebo; *Hoc quoq; vos nō* E *lateat, ô fratres, quod noſter inimicus Diabolus, multis & varus vtens machinis nos conatur decipere, & boni prætextu in mala impellere: vt, verbi cauſa, ſuggerens, hoſpitalitatem, & conſequenter*

c Pet Rauzanus lib. 1. vitæ D. Vincent. ca. 11.

a Sur. in eius vita April. 11.

b Osbernus Cantuarienſ. in eius vita.

A *fratrum. qui accedunt, gratam & benignā exceptionem; efficit, vt ſimul comedant & compotent: cauſa autem eſt, bonū caritatis. deinde ſis paullatim ſuffurans & attrahens, imprudentes nos trahit, vt ventri ſeruiamus & deinde, ad ſacietatē libidinis, nos polluit & voluptatib. Aliis rurſus ſubmittens in animū eleemoſynā & benignitatem, & in pauperes benifi-centiā, immittit amorem pecuniæ, & in* B *furorem impellit auaritiæ. Aliis aūt multorum vtilitatem tanquā eſcam porrigēs, efficit, vt ſilentiū & quietem reliquant. tanquam rem inutilē, & vt, cum multis quidem mūdanis habeant conſuetudinē, & nonnunquam ēt cum mulierib. incaute hoc faciant, perſuadet; tanquam qui iā eo peruenerint, vt ſint impatibiles: & ſic miſeros reddit libidinoſos, & ſeruientes animi perturbationib. Alius nullam ex-* C *hibēs moleſtiam, & vt à nullo capiantur vitio inſidioſe procurās, extulit in ſuperbiā, & ſic nullo negotio præcipitauit. Nō nunquam aūt faciens, vt à bellando abſtineant, & maxime ij, qui ad ſuſcipienda exercitationis certamina ſe paulo ante exuerant; decipit efficiens, vt eſſent ſecuri, & de nulla re ſoliciti. Ex quo ſactū eſt, vt cum eos iniecerit in ſocordiam, & vt labores negligerent effecerit; repente illos* D *inuaderet, tanquā expugnatu faciles & inermes: & ſic maxima tempeſtate eorū mentē labefactaret, & conturbaret, & ſæpe ēt in vitiorū profundū immergeret. Alios rurſus, cū, vt ſibi fiderent, perſuaſiſſet, vt qui iam ad maiorē perueniſſent menſurā; ſuggeſſit vt eis crederētur aliorum cogitationes, vitiorumq; & bellorū annunciationes, Quib. cum nondū recte ſua vitia abluiſſent, primū quidem recor-* E *dationem & informationē eorū, quæ audiuerant, immiſit, nō abſq; animi perturbatione. Deinde vero ēt miſere impulit ad carnis contaminationē c.*] His enumeratis, ſubdit propter tot ſtratagematum

c Sim. Metaphraſt. in Arſe-

multiplices

multiplices noxas, nobis multa Noſtri Cuſtodia, & Sobrietate, Vigilãtia quoque, & ad Bonum Attentione, opus eſſe. Nonnulla his addi poſſunt ex Ioan. Horozeo li. 1. de vera & falſa prophetia cap. 15.

d li. de probat. ſpiritu.

Tertia conſideratio eſt Gerſonis *d*, *cõſiderandum an quod reuelatum fuit, id humana intelligentia quis ſine relatione potuerit aſſequi*: tunc .n. ſuſpectam eſſe debere, vt ſuperuacuam & minime neceſſariam. Quod ſi fuerit de rebus, quæ & humanam intelligentiam, & dæmonis ſcientiã excedunt, tunc non poterit aliunde, quàm deſurſum, miſſa fuiſſe reuelatio. Sed an res huiuſmodi ſint, difficile eſt ſtatim iudicare, quia non poteſt niſi ſucceſſu temporis quando euentus prædictionis, declarat veritatem, vel diligenti diſcuſſione (quando occulta cogitatio reuelatur) id deprehendi, ſitne diuinæ tãtum res illa cognitionis, an ẽt dæmonis aut hominis? Hoc vitio prophetiæ Sauonarolæ laborarũt, ipſiuſmet confeſſione.

Quarto conſideratio, videndum an, *non tam ſit deſumpta ex ſacris literis* (tũc n. ſuſpecta haberetur) *quam illis conſentanea omni ex parte, & conſtans, cõgrua quoq; Sanctorum hominum doctrinæ & exemplis, nihil falſi & erronei admixti habens, totaque pertinens ad ſalutem hominum & Dei gloriam.* Diuinæ namq. reuelationis hæc illuſtria ſunt documẽta. Nam iuxta Gloſſ. in Matth. cap. 17. ſuſpecta eſt omnis reuelatio quam non videmus per omnia cõuenire cum Lege, prophetis, & Euangelio.

Quinta conſideratio eſt, *vtrum reuelatio aliis reuelationibus indubitatis cõfirmetur*: nam ſi nec aliæ certæ res dubię manẽt. poteſt enim Diabolus, vt ſemel ſic ſæpius. vt vni ſic pluribus, idem reuelare. Certarum reuelationum ex hoc capite multa ſuperſunt in Eccleſiaſticis

A Hiſtoricis veſtigia. talis illa admiranda B. Hermanni Stenfeldenſis, qui & Ioſeph vocatus, eo quod B. V. Maria ab angelo paranympho in ſomnis ei viſa deſponderi, Virgineæ benignitatis exemplo clariſſimo, cuius iucunda deſcriptio in Beati illius vita continetur *e* talis alia Eutychii Patriarchæ, *apud Euſtathium in eius vita*. talis alia B. Guilhelmi Roſcildenſis, *apud Surium April. 6.* ta-

e apud Sur 6. April. tomo. 7.

B lis alia S. Adalberti ſub mortem ei oblata, & à Leone explicata, *apud eundem. XXIII. menſis eiuſdem*, tales multæ eius quem paulo ante laudaui B. Meinulphi *f*, tales multæ apud Petrum Venerabilem *in libris Miraculorum g*. Validior cenſenda confirmatio per alios, quam per eumdem, item per incognitos, quã notos, per viros, quã fœminas.

f apud Sur. 5 Octob. g libr. 1. ca. 15. & 27.

Sexta conſideratio, *ſi pugnantes ſint diuerſæ de eadem re reuelationes, vt plu-*

C *rimum ambæ ſuſpectæ ſunt habendæ: interdum tamen ſic veras conatur diabolus contrariis oblatis infirmare*: ideo non ſtatim reiiciendæ omnes, ſed illis, re mature deliberata, credendum, non quæ priores ſunt, (fieri enim ſolet, vt cũ dæmon conatus fuerit illudere per falſam, Deus alia vera immiſſa nebulam illam lucis ſuperuentu, diſiiciat) ſed quas plures ac probatiores ſanctitate, prudentia.

D & ſacra doctrina confirmant, & quarũ auctoribus minus cauſæ fuit talia contingendi v. g. in reuelationibus de Immaculata cõceptione Dei paræ Virginis Mariæ, quando paria ſunt reliqua momenta circũſtantiarum, plus tribuendũ reuelationib. habitis (ſi quæ ſint) ante controuerſiam eadẽ de re natã, & poſt natam controuerſiã, iis quas habuerũt,

E qui nec inſtituti; cuius D. Thomas, nec alterius cuius Doctor ſubtilis, fuere: hi n. ab affectu liberiores: & hac ſane ex parte reuelatio D. Birgittæ præponderat alteri, quæ tribuitur D. Catarinæ Senenſi.

SECTIO VI.

De indiciis petitis à reuelationum circumſtantiis.

DVo præcedentia indicia quaſi mixta ſunt, partim ex ipſa reuelatione, partim exrrinſecus petita: ſequitur nūc, vt quæ in circumſtantiis obſeruatu neceſſaria indagemus.

1. occurrit, *illud à fine petitum*, quid mouerit hominem vt hanc reuelationem aliis indicaret, propalaretque: Nā curioſitas, leuitas, vanitas, cupiditas, auaritia, ambitio, vtilitas propria, an aliorum; ſi propria, an ſpiritualis, aut carnalis, ſi aliorum, paucorumne, multorum, an omnium: Et in hac ipſa cauſæ inueſtigatione perpendendus finis, nō tantum proximus & apertus, ſed occultus etiam & remotus. *Poteſt enim* (Gerſon ait) *finis proximus apparere bonus, & ſalubris, & deuotus ad ædificationē aliorum, qui tandem prolabatur in multiplex ſchandalum, dum non reſpondebunt vltima primis, vel alias falſum fictumque deprehendetur in perſonis fuiſſe, reputatæ, magnæ ſanctitatis, vt docuit ætas noſtra in deceptionibus Doctorum Ioannis de Varenu, Ioan. Huſſ. & ſimilium.*] Ideo Elias, quantum poterat, conabatur, amans humilitatem, à ſe amoliri Eliſæum, ne videret eum rapi igneo curru in cœlum. [4. *Reg.* 2.] Prudenter Arſenius ſibi factas reuelationes nunquam, niſi aliorum poſceret vtilitas, narrabat, & tum narrabat quaſi alteri accidiſſent, vt Simeon Metaphraſt. obſeruauit *a*: B. quoque Hildegardis vix ſuperiorum iuſſu induci potuit, nec inducta fuit, donec Eugen. 3. Pontif. eam ad reuelationes ſuas ſcribendum animauit *b*. Idem fuit ſenſus B. Libuinę, cui cum Chriſtus Dominus vigilanti apparens: quinque vulnerum ſuorum ſigna luculenter impreſſa reliquiſſet, &

A cerneret virgo tam hiantia vulnera homines latere non poſſe, timeretque cōcurſum & applauſum hominum, ſic Deum deprecata ſcribitur, *Maneat obſecro Domine hoc dignationis ſacramentum inter me & te: ſufficit enim gratia tua.*] Noli dubitare gratam ſponſæ humilitatem & cuſtodiam fuiſſe. magno enim miraculo confeſtim cute vulnera obtecta fuere, dolore tamen, & liuore

B perpetuo permanente *c*. Eadem virgo alio tempore merito quendam ſolitum reuelationes ſuas narrare, & (quod facile accidit) narrationis calore quædam de ſuo adiicere. idcirco pœnis purgatorii addictum vidit *d*.

Secundo, *diſcutiendæ cogitationes, quæ reuelationem ſubſecutæ vel præceſſerunt*, nam ex præcedentium imaginatione poſſet naſci phantaſtica illuſio. Ad malis cogitationibus fluctuantem animum ſpiritus ſanctus non accedit, nec

C vera reuelatio: nec tamen ſemper bonam & piam cogitationem vera reuelatio & diuina ſubſequitur: in ipſo namque orationis feruore, plerisque Diabolus conatus irrepere. Ad veram reuelationem ſemper ſequuntur bona deſideria, & effectus boni: ad illuſoriam, aliquando per accidens, & ad tempus boni, qui tamen à diabolo in malus malū

D diriguntur. Notatum illud prius fuit ab Hucbaldo, qui cum recenſuiſſet viſiones S. Aldegundis, addit; *In cunctis huiuſmodi reuelationib. virgo prudēs magis magiſq; ſe humiliabat regno Dei propior fiebat, ſponſo cœleſti feruentius inhærebat e.*] Hic profecto genuinus eſt effectus verarum reuelationum; qui huic contrarii ſunt, aperte docent illuſoriam

E fuiſſe, quæ præceſſerat.

Tertio notatum à quibuſdam, *vtiliſſimum* quoque eſſe, ne decipiamus, *ipſi viſioni ſeu reuelationi ſignum crucis opponere, ſeque cruce communire.* Confirmat

a in eius vit.

b Theodori. Abbas li. 1. vitæ Hildegard. c. 4

c Ioan. Brugmannus in vita S. Libvvinæ. p. 1. c. 8.

d idē Brugman p. 3. cap. 2.

e Hucbald in vita S. Aldegund. cap. 2.

firmat hanc doctrinam, efficacem ſane & piam Senatus Brauonius. narrat enim S. Oſualdum Epiſcopum cum, dæmonis irriſis & difflatis terriculamentis omnibus, veterator ei in forma ſpecioſa Angeli ſe oſtētaſſet, *crucis ſigno* ſe muniuiſſe; eo quod ſciret Angelum lucis id non moleſte ferre, angelum vero tenebrarum illo in fugam compulſum iri. *Quod & factum eſt, Nam (verba ſunt Brauon. S.) ſimul atque ſignum illud malignus tentator vidit, inſtar fumi ab oculis eius euanuit. f)*

f Senatus Brauon. in vita S. Oſualdi Vvilgornienſ. c. 2.

Quarto videndum *quomodo ſe Spiritus ipſe ingeſſerit. Nam proficientibus* vt admonet P. noſter Ignatius *g) Spiritum malum ſe dure, implacide & violenter, quaſi cum ſtrepitu quodam, vt imber in ſaxa decidens, infundit: bonum vero iiſdem leniter, placide & ſuauiter, ſicut aqua irrorat ſpongiam. Illis vero qui in deterius proficiunt, experientia docet, contra euenire.*

g in lib. exercit. de dignoſ. ſpir.

Quinto *aduertendum an quæ initio mentem lætitia demulſerat, ea ſit poſtea in horrorem & mærorem verſa: item num qui cœpit à principio, ſenſim horror amotus non fuerit, ſed conſtans permanſerit.* duæ enim ſunt hæ reuelationum falſarum notæ. *Sin autem initio quidem homo perturbetur, & horroris aliquid perſentiſcat, ſed poſtmodum, hac moleſtia & anxietate animi deterſa, dulcedine quadam interna perfundatur ſignum eſſe diuinæ conſolationis*, vt nos B. Antonius docuit & notant in 1 cap. Luc. Theophilact. & Beda & Hierony. in cap. 28. Matth. Cur rei naturalis eſſe cauſa videtur, antipathia quæ eſt homini cum dæmone homicida, & ſympathia quæ homini cum angelis intercedit *h*. Ad illam antipathiam retulerim libens vulgarem quandam opinionem, quæ vigebat temporibus B. Petri Cluniacenſ. *i* à qua ipſemet nō erat alienus, nempe eos quibus mortui apparuiſſent, non diu ſuperuiuere. fortaſsis orta opinio inde, quod nonnullis dæmones in mortuorum ſpecie cum apparuiſſent, illi, ex horrore, & vitæ mortiſq; antipathia, morbo contracto, mox deceſſerant. Cæterum documentum illud D. Antonii, eſt accipiendum, de vera interna dulcedine, quæ famem ac deſiderium virtutū adfert, & adauget, præcipue caritatis & humilitatis, quam limitationem merito B. Catharina Senenſis adiecit.

h Guilhel. Paríienſ. a Par. principal. de vniuerſo p. . cap 152.
i libr. 1. de miracul. c. 11.

Quod confirmat atteſtatio B. Angeli Fulginatis, ſibi ex viſione in animo manſiſſe vehementius deſiderium, cruciatus omnes & iniurias pro Deo ſuſtinendi. Obiiciat quis forte poſſe Dæmonem, quem initio attulerit horrorem præſentia ſua (vt ſolet, quando apparet nubes tangens vertice, aut alia ſimili ſpecie terrifica) eum mox cum lætitia & ſuauitate ſenſus, verborumq; blanditiis commutare. *Reſpon.* nos agere de apparitione, quæ non ratione formæ, ſub qua comparet, ſed ratione duntaxat præſentiæ apparentis, hos effectus horroris, & anxietatis adfert. Nam quando ratione formæ terrificæ, opus non eſt alio ferme indicio, ſi ſit enim monſtrifica forma, certum eſt dæmoniacam eſſe: ſi ſit humana, tunc aliæ circunſtantiæ conſiderandæ, de quibus *lib. 2. quæſtio. 26. ſect.* 3, non indiligenter egi. Huc ſi lubet, licet recurras.

Sexto conſiderandum, *num reuelationes veris miraculis aſtruantur*, tunc enim nihil dubii manet. quin à Deo fuerint: vt illa Nobili matronæ facta, cui reuelatum, S. VVinvvalocum ei, quam amiſerat, oculorum claritatem, redditurum. Mox enim vt Sanctum adiit, viſum amiſſum recuperauit *k*. Mira vero & prodigia, non ſatis idoneè reuelationem confirmant, quia poteſt ea dæmon efficere. Etſi tamen miracula de-

S.

k Sur. in vita S. Vvinvvaloci. 3. Mart.

fuerint, non tamen ex hoc ſolo capite cenſenda reuelatio falſa fuiſſe. B. Præcurſor Chriſti propheta fuit, & plus quam propheta, miraculum tamen nullum fecit.

Septima regula eſt, *quod ſi, cum reuelatio fuerit abſolute aliquid, & non ſub conditione, prædicens* (prophetiam vocant abſolutam & indepedentem) *& poſtea contrarium euenit*, vel *non euenit, quicquid prænunciatum fuit, falſa reuelatio, & non de cœlis eſt.* Probatio (*inquit Gerſon*) ſpiritum reſpicit, nedum perſonam quæ viſiones patitur, ſed viſionum qualitates, ſi veræ ſint, per omnia, etiam vſque ad minimam propoſitionē. quoniam in ſpiritu veritatis falſitas non eſt: in ſpiritu autem mendacii mille quinq; ſunt viæ apertæ, vt in vnica latenti falſitate decipiat. Ideo Chriſtus dæmoniacos & Paulus Pythoniſſam prohibuerunt à teſtimonio veritatis, quam profitebantur.] confirmat hanc doctrinam D. Chryſ. *hom 19. in Matth.* Ex hoc indicio probantur veræ fuiſſe reuelationes Catharinæ Raconiſiæ. quas recenſet Ioan. Franciſcus Picus *a* & Margaritæ Rauennatis apud Hieron. Rubeum *b*, & B. Aloyſii Bertrandi de Societate noſtra. & P. Franciſco Borgia, vt ex illius vita retulit Thomas Boſius *c* hinc etiam probantur diuinæ fuiſſe reuelationes Ioannæ illius, virginis Lotharingicæ, quæ dicta Gallis *La pucelle lenne*, quæ Carolum Septimum Francorum Regem in regnum, vnde Anglorum fuerat armis deiectus, reſtituit, circiter annum 1428. quam pari inuidia, crudelitate, calumnia, & iniuſtitia, ſæpe ab illa victi profligatique Angeli, cum in pugna viuam cœpiſſent, flammis feralibus, quaſi maleficam, combuſſerunt: ſed poſtmodum anno 1456. Callixtus Romanus Pontifex, eius nominis tertius cauſæ cognitionem Archiepiſcopo Rhemenſi Ioanni, & Guilhelmo Pariſienſi delegauit: hi vero innumeris teſtibus omni exceptione maioribus de innocentia, modeſtia, caſtitate, & religione Iohannæ auditis, eius innocentiam, & ſententiæ illius iniuſtitiam, declararunt: iudicii acta Pariſiis aſſeruari, eam in vrbe natus Papyrius Maſſon. teſaſtur, idq; apud Victorinos canonicos Regularis iuxta Belleforeſtum *in vita Caroli VII. fol. 345.* fauent eiuſdem innocentiæ non Franci modo ſcriptores (quos vt ſuſpectos Britanni reiiciunt (ſed & alienigenæ Itali, Græcique *d*: ſed & Belga Meierus *e*, parum alias in Francos benignus, & Hiſpanus Mariana *de rebus Hiſpan. libro viceſimo extremo.* Philippus Bergomenſis ait, tum duos adhuc ex iniquis Ioannæ iudicibus fuiſſe ſuperſtites, citatos, & legitime conuictos, damnatoſq; & combuſtos: duorum vero aliorum iudicum mortuorum oſſa, effoſſa, & ſimiliter concremata fuiſſe: & iuſſū Rothomagi, vbi virgo fuerat combuſta, templum conſtrui, & ex reliquis prædictorum bonis, quæ confiſcata per ſententiam fuerant, ibidem ad Dei honorem, & defunctæ propitiationem, ſacrificium quotidianum iuſtitui. ſic honor immeritæ detractus, tandem vix viceſimo poſt mortem anno, iudicio Pontificio, reſtitutus. Prudenter itaq; Polidorus Virgilius, licet Anglorum Stipendiarius, *libr. 23. Hiſt. Anglor* non auſus fuit Ioannem damnare, ſed rem ita reliquit ambiguam, vt innocentiæ potius ſuffragetur. Qui acta iudiciaria volet percurrere, legat Belleforeſt. *à fol. 387.* vbi ſententia iudicum delegatorum refert *fol. 393.* Hoc lapide veritatis Lydio deprehenſæ leues & fictæ reuelationes olim quidem Montaniſtarum *f*, & recentiori memoria Ioannis SagiBethyci, & Frat. Ioan. de Rupeſciſſa *g*, & noſtro tempore Monialis Luſitanæ, quæ forte adhuc

a in eius vit.
b Hiſt. Rauennatis anno 1510.
c libr 6. de Notis Eccleſ c 2.

d citat Th. Boſius li. 8. de Not. Eccl. c. vlt. cui adde. Philipp. Bergomat. de clar. mulier. c. 159
e lib. 16. Annal Flādr.

f Epiphan. hæret. 48. & Euſebius l. 5 c. 15.
g Mariana. l. 19 c 3 Pet. Loloyh l 2 de ſpect.

adhuc in viuis, & Franciſci de cruce in Peruuia *b*. Ideo, mea quidem ſententia, incaſſum quidam conati fuere reuelationes Hieronymi Sauonarolæ Ferrarienſis tueri, Apoſtolico iudicio damnatas. Quam ille multa de Eccleſiæ reformatione, de Turcarũ & Maurorum conuerſione, de Florentinorũ fœlicitate, quæ mox adimplenda, & aſtantium multi erant viſuri antequã moreretur, prædixit? addens (*in reuelationũ compendio*) illas abſolutas & immutabiles prophetias eſſe? attamen nihil horum fere adhuc contigit, pleraq; omnia intra certũ ferme annos contraria contigerunt. Quare ex partium ſtudio, & Alexãdri VI. atq; Mediceorum odio factũ, vt non conſideranter Hiſtorici nonnulli defenſionem Sauenarolæ ſuſceperint, vel damnationis iuſtitiam in dubiũ vocarint. *i* Profecto ſicut euentus eius prophetias coarguit, ſic contumacia in ſui ordinis præfectum, & contemptus Pontificiæ (quæ, vel palam iniuſta nihilominus metuenda eſt) excommunicationis, & aliæ ſimiles actiones, illuſionis diabolicæ, &, quæ ſubſequi ſolet arrogantiam, obſtinationis, gratia & vrgentia ſunt argumẽta. Legite Raphael. Volaterranum *k*, quem vera ſcripſiſſe patet ex illis ipſis quæ Fran. Guicciard. *l*. quamuis in Sauonarolæ defenſionem propendens, memoriæ mandauit. Nonne magis pie & cordate faciunt, *m* qui profeſſis Apoſtolicæ iudicio quam pro priuati hominis exiſtimatione, induunt arma litteraria, calamiſq; decertãt? Neque id magis clariſsimi ordinis, qui vt aſtrũ in hoc militantis Eccleſiæ cœlo lucet, ſplendori obfuerit, quã Angelorũ choris Luciferi factio, vel Apoſtolico cætui Iudas impius. Et ne hęretici ſe immunes harum iactent illæſionum: quid queſo aliud eſt liber illę manuſcriptus Iacobi Brocardi Caluiniſtæ *reuelationum*,

b Ioſephus à Cõſta. li. 2. de temp. nouiſs.

i Sabellicus Ennead. 10. lib. 9. Arnl. Ferron. l. 2. rerum Francicar. & alii.

k l. 5. Geograp. ſub fin.

l libr. 3. rerum Italicarum.

m Pet. Ribadeneyra lib. 2. de tribulat. cap. 20.

A *ad Elizabetham Angliæ Reginam & præfatio in Geneſim*, aliaq; nonnulla einſdem opuſcula, niſi farrago quædã dæmoniacarũ reuelationum, quarum pręcipuam de an. 1580. iam tempus mendacii conuicit? Contra prudenter ex ſubſecuta euentus veritate Nicolaus Sanderus Sanctæ Virginis Cantianæ Elizabethæ Bartonæ, vaticinia à Deo fuiſſe compro-B bauit, *lib. 1. de ſchiſmate Anglicano*: ſane vitæ ſanctitas, Martyrii laurea, & clariſſimorum Synmartyrum Roffenſis & Mori conteſtatio, locum dubitationi relinquunt nullum. Quam diſsimilis in eadem inſula nata Elizabetha alia, de cuius fraudulenta prophetia ſic Sanderus ſcribit, *Heretici, inquietum & turbulentum genus hominum, ad commouendum Londinenſem populum ſeditioni tum & hæreſi valde deditum, inauditum adin-*C *uenerunt ſtratagema. Induxerunt quippe quandam puellam octodecim annos natam, hæreſi ſimul & pretio corruptam, in eam improbam ſimulationem, vt ſe permutteret in abdito inter duos muros cuiuſdam domus angulo ad tempus concludi, & per fiſtulam ad id aptatam eas voces edere, quas iſtius ſtropæ artifices ſibi ſuggererent. Nomen puellæ Elizabetha Crof-*D *ta erat, doli author Dracus quidam. Ita ergo illa inſtructa & in loco ad fraudem accommodato collocata, mirabiles emittit continuo ex antro ſuo voces, eaſq; tam ſonoras, vt per omnes vicinias audiretur. Accurrunt vndiq; ciues, quid ſit inquirunt. mirantur. voces non mortalis hominis, ſed angeli eſſe clamabant. vrbi ac reipub. iſte Spiritus comminatur miſeriem, ærumnas, mala omnia, ſi nuptias*E *cum Hiſpano aut communionẽ cum Papa Romano admittant. Multa item contra ſanctũ ſacrificium, & reliquam fidẽ Catholicã, quaſi oracula, fundebat: erant ex conſpiratoribus, qui data opera ſe turbis adſtantibus ſemper ingeſſerãt, qui huius*

Spiritus

perplexa ſundebat: & quamuis ſæpe ridicula quædam admiſceret, tamen turbam paſtorum, agricolarum & remigum attrahebat. Nam mulierum ad ſe venientiū mammis cōtrectatis, & talis exploratis, obſcura promebat oracula, & ſuas diuinationes diſcurſationib. & inſanis geſtibus peragebat. Adſtabant ei quoq; cognatæ aniculæ vecordes & inſanæ, quæ conſultoribus explicabant, quid illi Baſilacii geſtus rerum futurarum deſignarēt, & taciturnitatem, vt ſapientem orationem, interpretabantur. Is igitur homo, vt dixi, vates vulgo habebatur, & futura prædicere putabatur, à mulierculis præſertim, quibus turpes quæſtiones, & deformes veſtium implexiones, pro ludo & ioco, cordi erant. Cordatis vero hominibus, ineptus hiſtrio, & vetus ſilicernium videbatur. Erant etiam, qui eum Pythonico Spiritu eſſe præditum haut obſcure indicarent: quorum ego iudicio maxime aſſentior] rectiſsime nam & obſcœna illa diſquiſitio, & diſcurſationes, verbaq; perplexa cuncta Satanicum fanaticum fuiſſe conuincunt. Vt & ea quæ ſequuntur; *Imperatorem enim ad ſe venientem, neque vt tanta potentia præditum excipit: neque ſalutationi eius, quæ erat,* Salue pater Baſilaci: *reſpondit, neque tacito nutu capitis gratias egit, ſed huc atq; illuc, inſtar pulli equini, aut hominis furioſi ſaltans, accedentibus maledixit, nec ipſi quidem Imperatori parcens, vix tandem inquietis illis agitationibus omiſſis, ſcipione, quem manibus geſtabat, imaginis Imperatoris, quæ in eius oratoriæ cellæ pariete, depicta erat oculis eraſis etiā pileū de capite illius auferre ſtudebat. Quæ cum feciſſet, Imperator eo, vt deliro, deſpecto, diſceſſit.*) vaticinium mox euentus cōprobauit, quem poterat quiuis ſagaci prudentia præuidere, cum & Alexius diligentiſsime in fratris perniciem [illegible], & Iſaacius, inopportuna ſecuritate, omnes delatores arceret, atq; repelleret, adeo vt velle perire videretur.

Tertio *poteſt Diabolus certo prædicere, quæcumq; dependent à cauſis neceſſariis, quæ quidem ab aliis naturalibus cauſis nequeunt impediri*, vt ſunt motus cœlorum, eclypſes, coniunctiones aſtrorum & eiuſmodi: *quæ vero non neceſſario, ſed vt plurimum duntaxat eueniunt, eo quod poſſint ab aliis cauſis naturalibus impediri*, vt imbres, pluuias, nimbos, tempeſtateſque ſonantes, & alia de hoc genere, *illa per coniecturas cognoſcit & probabiliter prædicit tantum. Certo quoque poteſt prædicere ea quæ nouit ſe permittente Deo facturum.* Sicut v. g. ſi Deo permittente ipſe peſtilitatis alicuius auctor & illator fuit, vi mali ceſſatura certo die, nouit peſtem ceſſaturā idque certius adhuc, ſi ex pacto, ad certi ſigni alicubi reconditi vel condicti ſublationem morbus deſinet: poterit certo finem mali prædicere. Sic puto Turca ille: Famaguſtanus, qui congregata in foro concione populi, prædixit ſe intra horæ ſpacium moriturum & confeſtim ſe mortuo luem deſiturá: quod & factum huic dæmon id manifeſtarat, *refert hiſtoriam Villamontius lib. 2. peregrin. c. 7.* Item *quæ intellexit per reuelationem: ſiue illa contineatur in ſacris litteris, ſiue aliter dæmoni fuerint à Deo manifeſtata.* Hoc pacto tam multa olim maligni ſpiritus prædixerunt de fidei arcanis, de Chriſti ortu & miraculis, de idololatriæ euerſione & ſimilibus, vt cum Hermetem iidem Spiritus docuerunt Ægyptiorum ſuperſtitionem abolendam, *a* cum Apollo ſe cedere Hebræo puero pronunciauit, & alia quæ accurate congeſta à Steucho Eugubino *b*. Hæc quo ad futura.

Quarto, *nihil dubitandum præter ea dæmonem omnia memoria tenere quæ vel*

B.

a Aug li. 8 de ciuit. Dei ca. 23

b libr. 3. de perenni philo. a. c. 14.

alien-

alienarelatione accepit, vel ipſo coram A *geſtafuere:* tunc enim actus cognitionis cognoſcentis rem vt præſentem, ſui ſpeciem in mente dæmonis impreſſam reliquit.

Quinto, *de præſentibus res obſcura non eſt, nam quæcumq́; actu exteriore prodita ſunt*, vt ſecreta furta, res perditæ, theſauri olim defoſsi, metalla ſubterranea, quæ hominum cognitionem fugiunt, *dæmonib. nota ſunt*, de ſolis cogitationi- B bus in animo manentibus controuertitur, an eas dæmon cognoſcat? Experientia ſępe probauit illum non eſſe mēdacem indicem, ſed per energumenos veris infamiæ iaculis configere. Scio quid Scot. Duran. Ockam cenſuerint: ſed placet communior ſententia Alberti Magni Alexand. de Hales. D. Thom. D. Bonauent. Richardi, & Ariminenſ. *virtute ſua naturali, nullas eum affectio-* C *nes liberas, vel cogitationes ſpontaneas hominis, ſine alicuius manifeſtatione, poſſe cognoſcere.* quia hoc Deo proprium *c*. Quo argumento Sancti Patres Ambroſ. & alii *d* probant Chriſti & Spiritus ſancti diuinitatem, ex cogitationum ſecretarum cognitione. Sed & Gentiles hoc faſsi, cogitationes haſce, ſoli diuinæ naturæ pſpectas, cæteros latere *e*. *Verum ſi cogitationes* D *vultus vel membri alicuius motu, aut mutatione, vel alio extrinſeco ſigno prodantur: peritius & ſolertius, quam exercitatiſſimi medici, ex huiuſmodi dæmones indiciis internas animi affectiones deprehendunt*, vt docent Auguſt. & Caſsianus *f*. *Poteſt etiam* veterator *adeo vehementer phantaſmatibus immiſsis hominem turbare, vt vix ad aliud aduertere, vel aliud queat tum cogitare, quam quod* E *ab eo ſuggeſtum fuit: ita fit vt videatur diuinare quæ homo cogitat.* hoc accidit in Albigeriana viſione, de qua ex Auguſtino Cardanus *g*. ita Scotus Parmenſis anno 1579. Traiecti ad moſam hanc cogitationũ ſcientiam aucupabatur. dicebat enim, cogita quod voles, & cogitationem diuinabo. ſcilicet dæmon importuniſsimam ſtatim de re aliqua Mago nota immittebat cogitationem. & anno 1600. idem factitabat Græculus ille apud Brabantos impoſtor: & hac fraude cluebat Apollonius Tyanæus apud Philiſtratum lib. 1.

Notandæ ſexto circa hæc fraudes aliquæ Diaboli. Nam cum eſt ignarus rei futuræ, tum, ſi coram prudentioribus & doctioribus agat, exili ſono, ambigue, vel perplexe & obſcure adeo reſpondet, vt vix intelligatur. exempla vetera ſuppeditant varii *h*, recentius vnum Grillandus *i*, idemq; fieri ab eo ſolere teſtatur Pſellus *l. de Nat. dæm*. Si res ipſi ſit cum ignaris & ſimplicibus, fucũ non facile deprehenſuris, audacter, & palam mentitur *k*. Cauſa tam ambigue reſpondendi eſt, vt quomodocũq; res accidat vel laudem conſequatur, ſi pro conſultoris voto, ſin contra, queat prætexere ignorantiam atq; ſtuporem interrogantis, qui mentem reſponſi non intellexerit. Ecce Cræſo reſpondet.

Perdet Cræſus. Halyn tranſgreſſus, maxima regna.

Si viciſſet Cyrum hoc volebam dixiſſet; te copias omnes hoſtiles depopulaturum. Vincitur Cræſus, hoc ait volebam, te amiſſurum regna ampliſsima. cor mentem meam non aſſecutus? Simile reſponſum tulit Ferrantis Flandrię Comitis mater, cum pro diademate carcerem filius ſibi infœlici prælio deſpondit. *lege Gaguinum libr. 7. Hiſtor. Franc. & Bernard. Girard. lib. 10. Annal.* Solēt interdum etiam diuina oracula ambigua eſſe, ſed non in contrarias partes, vt dæmonum. verbi gratia illud redditũ Henr. I. Imp. Ratiſponæ, quando dormiēti S. VVolphgã. apparuit, & dixit ad

c 3. Reg. 8. v. 19. Acto. 1 v. 24.
d D. Amb. in Luc ca. 5. D. Hieronym. in Matth c. 9 D Chryſo, homil 30. in Matt B. Cyrillus l. 2. in Ioan. D. Aug. li. de ſcientia dęmon A naſta. q. 27. ad Antioch. Didymus de ſpiritu ſancto.
e Xenoph. l. 4 de dict. & fac. Socra. Apol. lon. Tyan. in Orat ad Domitian. Iulianus. C. ·poſta a ud Ammianum l. 15. Pacuuius apud Gell. li. 14.
f D. Aug l. de c. 5. Caſſiã collat. 7. cap 16. Gerſõ. to 1 de examin doctrinar. lis. c in fine.
g libr. 8 de varieta. rer.

h Cicero de diuina. Euſeb l. 6. præpar. c. 10 Socrat. l 4 Hiſtor. Eccleſ. c 15 & q 6. nu 7.
k Euſeb. l. 4 de præpar. c 1 & lib 5. cap. 6.

ſpice diligenter characteres in muro qui eſt apud tumulum meum exaratos. vidit ille, nec aliud legit quam Poſt ſex dubium non quid aliud quam *ſex*; Sed quid illo, *ſex* ſignificaretur; an moriturus poſt ſex dies, menſes, annos. itaque quod certum & tutum amplexus, quaſi poſt ſex dies moriturus, eleemoſynis vacare, iis elapſis, idem facere per ſemeſtre; ne forte menſes indicati. denique, putant ſexennium prædii: toto illo ſe ad mortem parauit: quo elapſo, fit Imperator. hoc ergo prædictum & non mortem intellexit. Quam vtilis fuit æquiuocatio iſta? (rem narrat Auctor vitæ S. VVolphigangi apud Surium. 31. octobr. tom. 5.) huc diſcrimen: diaboli oracula contrarios ſenſus patiuntur, & noxia ſunt ambiguitatis; Dei diuerſos, ſed adferunt vtilitatem animæ, hoc eſt verum.

Septimo, ſciendum, *dæmones, qua pollent celeritate, quæ in remotis longo itinerum interuallo regionibus geruntur, ea tam celeriter denunciare poſſe, vt diu ante prædicta ab ignaris putentur.* Sic Apollonius, cum Epheſi eſſet, exclamauit, vt præſens ſpectaculo, Romæ interfici Domitianum *a*. aliud exemplum de quodam iuuene refert Gellius *b*. aliud de Chariberto Aimoinus *c*, aliud ſui temporis Grillandus *d*, plura æui huius Nicol. Remigius *e*.

a Philoſt. in vita Apollon.
b libr. 15. Noct Artic. nu. 18.
c lib. 3. Annal cap. 22.
d q 6. nu. 8.
e lib. 3. dæmonolatr. cap. 10.

De his qui volet plura legat Grilland. *q. 6. art. num. 3.* Michael. Medinam, *libr. 2. de recta in Deum fide c. 1.* Binsfeldium, *in rub. C. de malef. & mathemat. Notab. 10.* Horozeum c. 14. lib. 1. de vera & falſa prophetia.

QVÆSTIO III.

Quomodo dignoſcatur diuinatio à prophetia & coniectatione?

QVando pactum adeſt expreſſum, nihil res habet difficultatis: in pacto A tacito difficilius iudicium. Tria tamen poterunt obſeruari; nempe *proportio rei*, cognoſcendæ & cauſæ per quam cognitio quæritur; *natura quoque,* qua prædita eſt cognitio quæſita; *& intentio,* quam habet qui quærit.

Primo, ſi talis, *ſit illa proportio, vt ſufficienter vnum ex alio deprehendatur non erit diuinatoria, neque damnanda hæc inquiſitio.* Proportio autem huiuſ- B modi triplex eſt, vna, qualis effectus ad ſuã cauſam, ſic cognoſcitur eclypſis ex cœli motu: alia qualis cauſæ ad ſuum effectum, ſic ex fumo ignis cognoſcitur: tertia, qualis diuerſorum effectuum cum cauſa communi cui vterq; effectus connectitur & ſic originis ratione etiam ſibi quodammodo proportionantur; ſic, quia quæ cauſa eſt arcus cœleſtis, eadem quoq; cauſa eſt ſereni- C tatis, recte ſerenitatem ex arcu cœleſti colligemus. Si vero ex nullo horum capitum trium queat vnum ex altero cognoſci; cenſenda inueſtigatio cum tacito dæmonis pacto coniuncta.

Secundo quoad ipſam cognitionem, ſiue modum cognoſcendi, conſidera Num quæratur cognitio certa & infallibilis; vel ſaltem firmior, quam par ſit ſperari, conſiderata humani arbitrii, & aliarum D ſimilium cauſarum concurrentium libertate, tunc pactum tacitum cenſebitur. Hinc vehementiſsima ſuſpicio naſcitur contra aſtrologos, onirocriticos ſimiles, qui de huiuſmodi futuris contingentibus aliquid abſolute aſſerunt, etiamſi dicant, ſe velle id probabiliter tantum affirmare *f*. Contra ex eodem capite excuſandi aſtrologi, onirocritæ, & ſimiles: qui reuera non niſi vt pro- E babiliter, & indefinite, circa humanos euentus, quædam coniiciunt, ex impreſsionibus cœleſtibus & corporeis affectionibus, quas homines vt plurimum ſua ſponte ſequi ſolent *g*.

f Sixt. 5. in bulla cõtr. aſtrolog. &c.
g Caietan. 2. 2. qu. 95. art. 5. & 6.

Tertio

Tertio, attendẽdum, *velit ne quis ſerio quærere cognitionem occultorum, per media ad id vana, & ex medus iſtis ſolis, non à Deo, illam exſpectet nam & tunc præſumitur tacitum pactum ſubeſſe.* Ex hoc capite a ſuperſtitione diuinatoria excuſabitur, 1. qui ioci tantum cauſa huic diuinationi vacaret, ſciens eam inutilem eſſe: quemadmodum nemo ſuperſtitioſum iudicet eum, qui in cerebro gallinæ ſmaragdum, vel in ſimiæ tergo caudam quæreret, ſciens ſe illic non inuenturum. 2. qui gnarus rem ad hoc natura ſua inefficacem eſſe, per hanc tamen, à Deo cognitionem exſpectaret precibus & deſideriis petitam; ſic in S. S. excuſantur ſortes conſultoriæ, de furto Acham *h*, & de cauſa tempeſtatis *i*, & de Ionatha *k*, iuxta dictum ſapientis *l*, *ſortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur*, ſic etiam excuſandi, qui in graui cauſa, & arduo negotio, cum aliud nõ ſuppetat remedium, ſignum à Deo petiere. ex cęlo vel terra, vel doceri cupiunt, per aliquam vocem ſiue actionem humanam, præter intentionem dictam vel factam *m*, vt ſeruus Abrahæ; & Ionathas fecerunt *n*. Et hæc veriora ſunt quam quæ nimis rigida Niderius poſuit in Præcept. 1. cap. 9. litter. D. in fine.

h Ioſu. 7.
i Ioan. 1.
k 1 Reg. 12.
l Prou. 16. v ult.
m D. Tho. 2. 2. quæſt. 95. art. 7.
n Gen. 24. & 1. Reg. 14

QVÆSTIO IIII.

Quale peccatum ſit diuinatio?

IN prima, *illicita eſt, & ſuperſtitioſa, & ſapiens hæreſim*, quando quęritur cognitio rerum ipſi dæmoni incognitarum. *Illicita ſuperſtitioſa & manifeſte hæretica*; quando dæmoni cultus latriæ vel duliæ exhibetur, vel imagines vel libri baptizantur, vel pueri rebaptizantur, rerumve ſacrarum abuſus accedit. *Illicita tantum & non ſuperſtitioſa*, quando quæritur cognitio quæ dæmonis ſcire non ſuperat *o*.

Secundo ſciendum, *quod explicitum pactum ſemper ſit mortiferum*, ſiue voce, ſiue facto dæmon inuocetur: nec inter fideles vllus videtur locus eſſe ignorationi. Alcimus Auitus, vt mittam cæteros, contra diuinationem illicitam hanc tulit ſententiam veriſsimam, *li. 2. Carmin. cap. 15.*

o Penna com. 67. in part. 2. direct. Inquiſit. de quo nos plura lib. ſeq.

Nec minus hos pulſat temeraria cura ſciendi
Angit præſcitus ducti quos terminus æui;
Cum tamen eductas inferni ſedibus vmbras
Colloquium miſcere putent, & nota referre:
Spiritus erroris, qui tum bacchatur in illis,
Ad conſulta parat vanis reſponſa figuris.
Ne vero multis dicamus ſingula verbis,
Præſenti illuſus, damnabitur ille perenni
Indicio, quiſquis vetitum cognoſcere tentat.]

Sint exemplo Saul conſulens Pythoniſſam in Endor; & vxor Ieroboami conſulens Beelzebub Deum Accaronit. [1. *Reg. cap.* 28. & 4. *Regum capit.* 1,] *Natura quoque ſua lethalis eſt Diuinatio coniuncta tantum implicitæ ſiue tacitæ inuocationi, ſeu quod idem eſt pacto, ſed ſit veniabilis*, 1. propter ignorantiam; ſi illa tanta vt difficulter vinci potuerit; hoc eſt nec affectata, nec nimis craſſa vel ſupina fuerit. 2. licet materiæ leuitas ordinarie non excuſet, eo quod hæc eſt vſurpatio cognitionis Deo reſeruatæ, quæ per ſe admodum

A grauis, etiamſi à materia abſtrahatur; tamen quando claris indiciis conſtaret animum & intentionem plane catuiſſe ſuperſtitione, (v.g. quia non tam cognitionem adipiſci voluit, quam tali obſeruatiuncula ſic ſe pet iocū oblectare) peccatum fieret veniale vanitatis: poſſetque nonnunquam contingere, vt talis iocus ab omni delicto immunis eſſet, & adeo decenter & opportune adhiberetur, vt ad virtutem Eutrapeliæ B videretur pertinere. Sic P. Gregor. Valentia *a*, quem in hac q. ſum ſecutus.

a 2. 2. diſp. 6. q. 12. part. 4.

QVÆSTIO V.

Quotuplex ſit diuinatio?

EX D. Auguſtini & D. Thomæ doctrina, *b* diuinationis omnis fundamentum eſt implicitum vel explicitum C pactum cum dæmone. *Implicitum* cenſetnt, quando quis quærit, cognitionē ſoli Deo reſeruatam, aliunde quam ex Deo, idque mediis indebitis, hoc eſt à diuina prouidentia ad hoc minimè inſtitutis. Nam hoc ipſo quod quis ad has vanitates & inſanias falſas reſpicit, vult profecto à dæmone edoceri; qui huiuſmodi curioſitatum auctor eſt, & D earum functionib. ſe lubentiſsime permiſcet. *Explicitum pactum*, ſeu inuocatio duplex eſt. nā vel fit expreſsis & conceptis verbis, vt faciunt incantatores, qui coniurant per illicitas formulas a dæmone inſtitutas; vel fit ipſo facto & actione; quando quis facit illud, quod nouit dæmonem, pro ſigno ſeu teſſera ſuæ opis & efficentiæ conſtituiſſe. *c*.

b Aug. lib. 2. de doct. Chriſti. ca 22. & 23. D. Thom. 2. 2. q. 95. art. 2.

Theologi explicitas omnes (vt & Grilland. *d* reducunt ad *Necromantiam*: implicitas, *ad Sortilegium* & *augurium*, nimis laxè & impropriè his vocibus vtetes, quarum preſsior eſt ſignificatio, nec ſatis omnes ſpecies (quæ pene E innumeræ) comprehendens: de quibus iam materia & ordo me vocant ſigillatim agere. Diuidam in duo quaſi capita omnes quas inuenio ſpecies, priore complectar eas in quibus clare cognoſcitur pactum expreſſum: poſteriore cæteras.

c Caietan. 2. 2. q. 95. art. 2. Nauarr. c. 11. Manual. n. 11. *d* q 6.

QVÆSTIO VI.

De ſpeciebus diuinationis, in quibus aperta inuocatio interuenit.

HVius ſumma quaſi genera ſunt duo, *Oraculum* ſeu *Dæmonomantia*, & *Mangania*. In his multa coniectatio, propheciuncula, iuxta illud verum mendacis oraculum; Πολλοὶ θριοβόλοι, Παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες. multi calculorum coniectores, pauci vero vaticini.

A

Oracula, vaticinia, χρησμοὶ, μαντεύματα, Dæmonomantiæ, hæc omnia poſſunt pro iiſdem ſumi; nam commune omnibus eſt, quod iis *Theomantiam*, veram ſiue, *prophetiam*, Diabolus conatus fuit imitari, dando petentibus reſponſa vel ex antris, vel ex ſtatuis, vel ex hominibus. Talia fuere, oracula, *Iouis Dodonæi*, quod à poſteris Dodanim inſtitutum; qui Magi fuere, & quercus conſecrarunt, & pelues pulſari inſtituerunt, quæ ſpecies diuinandi diu ſane viguit: item *Iouis Ammonis*, quod Hebræum vocabulum ſignificat veracem iuxta vnam Etimologiam. nam iuxta aliam potes cum Ioſepho, *fortem*, interpretari. Nam mediæ litteræ geminatio potius ad pronunciationem, quam ſignificatum, pertinet. Græcis, ἄμμος, harena, Ægyptiis *Hammon* Sol, quo nihil oculatius, nihil fortius, ſecundum Gentiles. Item *Iouis Trophony*, de quo extat accuratus Dialogus Nicolai Leoniceni *e*: item *Apollinis Delphici, Clary, Dely, Branchidæ* & innumera *f* alia; *e*

e Dial. Trophonius. *f* Vide Theodoretum lib. 10 decuran. Græc. affection. Cæliū Calcagni. lib. de oracul. Sirenl. Lib. 9 de fato. Leloyer libr 4. de ſpect.

nerus etiam Gazenxis, paucis noti *g*. Horum cauſam phyſicam reddi poſſe multi cenſuerunt, non veteres tantum, ſed & recentiores viri eruditi *h*; pleriſque viſum eſt peculiarem quandam loci illius è terra exhalationem, quæ fanaticos efficiat adducere. Vtuntur ſimilitudine petita ab illis quos, atra bilis exagitat; quos, inquiunt, nō modo ſibi ignota fari ſolere, ſed linguis etiam loqui quas, dum ſani erant, nullo modo ſciuiſſent, Verū hoc, quod de linguarum locutione addunt, atræ bili tamquam cauſæ efficienti, nequit adſcribi, quia dependet à conſideratione. Præterea ſanior, hoc eſt Chriſtiana philoſophia, hac in re conſentit Pſello; quem illi iniuria reprehendunt; qui Pſellus, & cum eo Codronchus & Fernelius inſignis medicus *i*, cenſuit effectus tales adſcribendos dæmoni adſiſtenti, vel obſidenti hominem, ſpecum, ſtatuamve; per accidens tantum fieri, vt dæmon hæc, quam illa loca, vbi talis non eſt exhalatio, velut accommodatiora inſtituto ſuo deligat; ſicut & libentius obſidet atrabiliariorum corpora. Quare quod expurgato medicamentis corpore ceſſet vaticinatio; hoc inde fit, quia dæmon illa corpora deſerit, in quibus non inuenit amplius amicas ſibi diſpoſitiones. Quod vero priſca ceſſarint oracula, non tam tribuendum vapori ſeu exhalationi illi deficienti, quam virtuti Saluatoris noſtri Ieſu; qui ſuperueniens fortior, forti armato hæc deceptionis vaſa extorſit. Iamblichus, ipſe ſibi contrarius *k*, vaticinia nec ab arte, nec à natura, nec à ratiōe, nec ab alia quapiā cauſa manare cēſuit, ſed diuinitus tantū concedi, hoc eſt à dæmonib. Dæmon autē hæc oracula pleraque per maleficas fundebat; tales enim fuere illæ fæminæ, quæ dictæ, *Dodonides columbæ*, vt docuit Pauſanias in Arcadic. *l* ſic dictæ, quia Theſſali (teſte Seruio in Bucoli.) tam vaticinatrices quam columbas, vocant, πελειάδες. Tales, *Gallicenæ* (ſic dictæ mulieres antiſtites Gallici numinis, in Sena Britannici maris inſula) quæ magici carminis vi tempeſtates ciebant, ſeque in quæ collibitum animalia videbantur transformare, futura prædicebant, & ſanabant quæ aliis inſanabilia *m*. tales *Pythia*, Delphis, vt ex deſcriptione Oraculi à plurimis *n* tradita patet: talis. *fatidica Branchidarum*, quod oraculum ab Iamblicho *o* deſcriptum. Magi etiam fuere, *vates Colophonij, & Trophonij*, & *Seractini*, de quib. Pauſan. *in Achaic.* & Strabo, *Geograph. li. 5*. legendi. Talis Francica Pythoniſſa, quæ Merouеum decepit, de qua Greg. Turon. *hiſt. Fran. lib. 5. cap. 14.* Tales oēs, *Pythonici*, qui & *ventriloqui*, dicti, & ἐγγαστρίμυθοι, & ἐγγαστριμάντεις (eo quod ex imo ventre vox prodire videbatur, vt explicant Origenes & alii *p*) & στερνομάντεις, eo quod aliquando ſub pectore infra cutem ſe dæmon oſtentet, & per pectus loqui videatur (talem ſe vidiſſe ſcribit Cælius Rhodiginus *q*) vocantur etiam *pythones*, à ſciſcitando, πυνθάνεσθαι, & εὐρυκλεῖς, à quodam Eurycle ſic obſeſſo; iuxta Suidam & Ariſtoph. vel ab ipſo dæmone obſidente; quem Euryclen vocat Plutarch. ventriloquum nobis deſcribit ipſe Apollo apud Euſebium de demonſtrat. li. 5. ex Porphyrio mago, fluxum quendam ex Phœbi radiis deſcendentem aeris puri ſubſtridulo flatu occultatum, delinitum cantib. & infandis verbis (*vides dæmonem aerium magica formula adiuratum deſcendere,*) cecidiſſe circa caput inculpati receptoris (*magi qui ſe ex ritu purgarat*) terminum velamentorum (*vittas indicat quib. caput redimitum:*) mollem vero impleſſe tunicā, aſſultim per ventrem citato motu recurrentem, & tandem in humanam

vocem,

g Marcus in vita S. Porphyrionis Gazenſis Epiſco.
h Iamblic lib. de myſter. Plutarch. libr. de defec. oraculi Pomponat. lib. de incant. Aponenſ. in ſect. 30. problem. Leui. Len. libr. 2. de occult. na. Streniu. ſup. & alii.
i Fernel. lib. de abdit. rerum cauſ. 1. Codronc li. 2. de morb. malef. c. 8
k Libro de myſter. ca. 11 & 16.
B.
l Natalis Comes li. 5. Mythol. og ca. 10
m Pompō Mela. lib. 3.
n & Cælius libr. 13 antiq cap. 33
o Herod. Xenophō, Strabone, &c.
o libro de myſter. Ægyp.
p Origen. li. 7. contra Celſ. Chryſoſto. in 1. ad Cor. ca. 12 & Oecumen. in c. 16. actor.
q li. 8. c. 10.

vocem, per fiſtulam erupiſſe (*quod ambiguum an de ſummo, an de imo gutture dicat.nam illi per vtrumque loqui ſoliti*) verſus ſunt:

Ρεῦμα τὸ Φοιβέιης ἀπονεύμενον ὑψόθεν
  ἀγλης,
Πνοιῇ ὑπὸ λιγυρῇ κεκαλυμμένον ἠέρος
  ἀγνῦ,
Θελγόμενον μολπᾶισι καὶ ἀῤῥήτοις ἐ-
  πεσσι,
Κάππεσεν ἀμφὶ κάρηνον ἀμωμήτοιο
  λοχῆος
Γεπλαλέον ὑμέναι. μαλακὸν δ᾽ ἐνέπλησε
  χιτῶνα,
Αμβολάδην διά γαςρὸς ἀνεσσύμενον
  παλίνορσον.
Δύλῦ δ᾽ ἐκ βοτέσιο φίλλω ἐτεκνώσατο
  φωνιώ.

Talem fuiſſe Saulis Phytoniſſam, 1. Reg. 19. teſtatur flauius Ioſephus lib. 6. antiq. cap. 15. talis Brabantus impoſtor, nobilis, de quo Ioan. Brodæus lib. 8. miſcellan. cap. 19. Huc pertinent quibus dæmon ex arca reſpondet. operæ pretium puto adſcribere, quod duo recentiores ſcriptores Germani de hac re commemorarunt: fuiſſe in Miſinia ruſticum quendam hunc domum retuliſſe pecuniam veſicæ ſuis incluſam, & ſcamno impoſuiſſe: cumque alio abiuiſſet, ſus domeſtica, vt vorax & multiuolum eſt animal, in veſicam incidit, & vt vidit deuorauit. Ruſticus rediens, quam non inueniebat, ab vxore depoſcit. negat mulier vidiſſe ſe. quid agat? adit ſtolidus vetulam prope degentem, quam pro veratrice habebant. iubet muliercula virum in limine domus reſiſtere, nec à linea quam creta notarat latum abire culmum: mox ingreſſa cubiculum, dæmonem ſciſcitatur de fure, his verbis, arcam introſpiciens: *Quidam N. pecuniam ſuam domum reuerſus tali*

A *amiſit die, quem ais furatum?* reſpondit veterator ex arca (nouo ſuo tripode) *ſus comedit domeſtica. Tu tamen dicito, coniugem eius, vt cum ſacerdote amaſio eam abligurirer, clam ſuſtuliſſe.* reſpondet illa ruſtico, quod à dæmone iuſſa, tacet de ſue. Sed ruſticus cuncta ſciebat. nam nihil veritus anile interdictũ, pedetentim ac leniter illam fuerat ſubſecutus, & ante oſtium cubiculi ſubſti-

B terat, vt quid malefica moliretur, accurate per rimam obſeruaret; Reuerſus domum vxori & amicis cuncta narrat; ex eorum conſilio iuem mactat, crumenam potitur. Defert triueneficam vt calumniatricem, & dæmonis partiariam. magiſtratus portentum flammis expiauit. Vocantur etiam huiuſmodi, *à dæmone afflati*, vocantur, *fanatici*, etiam à Iuriſconſultis *a*, Græcis, ἔνθεοι, ἐν-

C θεάςικοι, ἐνθυσιάςαι: differunt ab *arreptitiis & obſeßis*, ſola vaticinatione. Ex hoc genere fuere, Orpheus, Muſæus Atticus, Tyreſias Soſipatra apud Eunapium, *in vita Ædeſii*. Montaniſtæ apud Epiphan. *hæreſ.* 85. & alii apud Lactant. *lib. 4. inſtitu. cap. 25.* Ruffinum, *libro ſecundo Eccleſi. hiſto. capite quarto* & Oecumen. *ad capit. Actor. 12.* & communiore conſenſu, *Sybillæ*, qua-

D rum nomen non eſt improbabile deductum à *Kibel* b, *recepit, acceptauit*; vnde, *Kabala*, ſignificat doctrinam cælitus traditione acceptam. Sane Sybillarum antiquiſsima Sambethe, Noachi filia fuit. Tales etiam ſunt, ἐκςάτικοι, qui à dæmone extra ſe rapti, motu ſenſuq; priuati, & mira putantes interea ſeſe adſpicere, quæ futura poſtmodum, e-

E nunciant. Omnes huiuſmodi phanatici, ſiue vates idolorum, ventriloqui, Exſtatici, & reliqui quos dixi, damnantur in S. Scriptura *c*. & contra hos Saul pœnã mortis ſanxerat, vel potius à Moyſe ſancitam fuerat executus *d*.

a l. 1. D. ædil. edict.

b Eſter. 4. 4. קבל

c Leui. 20. v ult. Deu. 18. v. 11.

d 1 Reg. 28.

SECTIO

SECTIO II.

De Maganiæ modis varijs, & primo de Necromantia.

ALterum diuinationis caput vocatur, γοήτεια ſiue, μαγγάνεια, cuius plurimi ſunt modi.

Præcipuus eſt, ille quem cum Iamblicho perperam nonnulli audent vocare, θευργίαν, rem peſsimam honeſti nominis pallio tegentes, vt accurate docuit Petrus Leloyherius *e*; aliis melius dicitur, ψυχομάντεια ψυχαγώγια, ψυχοπομπαῖα, *ſepulcrale carmen*, vocat Apuleius, communiter dicimus Græca denominatione. *Necromantiam*, hanc Gentiles certis locis (quæ putabant eſſe inferni oſtia, vt in occiduo Galliæ littore, *f* vt apud Teſprotum, Tarentum, Auernum, Cimmerios, & Heraclæam) certis ritibus exercebant: quibus ſe putant manes elicere. deſcribitur accurate à noſtris poetis, Horatius Satyr. 8.

e libr. 4. de ſpect. ca. 4. vide Aug. lib. 10. de ciuit. Dei, cap. 9.

f Claudia. in Ruffin.

. . . *Carminibus quæ verſant atque venenis*
Humanos animos, has nullo perdere poſſum
Nec prohibere modo, ſimul ac vaga luna decorum
Protulit os, quin oſſa legant, herbaſque nocentes.
Vidi egomet nigra ſuccinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, paſſoque capillo,
Cum Sagana maiore vlulantem (pallor vtraſq;
Fecerat horrendas aſpectu) ſcalpere terram.
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt. cruor in foſſam diffuſus, vt inde

Melindenſes etiam hodie agaum di-

A *Maneis eliceret, animas reſponſa daturas.*
Lanea & effigies erat, altera cerea. maior
Lanea, quæ pœnis compeſceret inferiorem.
Cerea ſuppliciter ſtabat ſeruilibus, vtque
Iam peritura, modis. Hecaten vocat altera. ſæuam
B *Altera Tiſiphonen, &c.*

Seneca, *in Oepido*, canit in nemore obſcuro denſitate arborum Tireſiam hanc magicen peregiſſe, vt Laium euocaret;

Huc vt ſacerdos intulit ſenior gradum,
C *Haud eſt moratus, præſtitit 1 noctem locus.*
Tunc 2 foſſa tellus, & 3 ſuper rapti rogis
Iaciuntur ignes. ipſe 4 funeſto integit
Vates amictu corpus, & 5 frontem quatit,
Lugubris imos 6 palla perfundit pedes:
Squallente cultu mœſtus ingreditur ſenex:
Mortifera canam 7 taxus aſtringit comam,
D *Nigro bibentes vellere, 8 atque atræ boues*
Retro trahuntur 9 flamma prædatur 10 dapes,
Viuumque 11 trepidat igne ferali pecus.
E *Vocat inde 12 Maneis, teque qui Maneis 13 regis,*
Et obſidentem 14 clauſtra lethalis lacus:
Carmenque magicum voluit, & rapido 15 minax

uellum, teſte Caſtaneda lib. 1 Hiſt. Indicæ cap. 31 ego puto ritum ſcederis ſeriē di eſſe.

A *Decantatore, quicquid aut placat leues*
Aut cogit 16 vmbras. irrigat ſanguis 17 focos,
Solidaſque 18 pecudes vrit, & multo ſpecum 19
Saturat cruore. libat & 20 niueum inſuper
Lactis liquorem, fundit & Bacchum 21 manu
B *Laua. 22 canitque rurſus, 23 & terram intuens 24.*
Grauiore Maneis voce, & attonita 25 ciet.

Aſcripſi notulas numerarias, vt intelligatis, totidem his verſibus ritualia exprimi, accuratiſsime, vt ſolet poeta iſte: de quibus qui plura volet, adeat Aduerſaria & Commentaria noſtra, quæ iam edita ſuperioribus annis. C Statius tamen addidit numerum ararum, hoſtiarumque, & alia quædam, hoc ipſum Tireſiæ elicium deſcribeus copioſiſsime, ſed parum clare: addam lucis aliquid adſcribendo, quod illorum erat officium, qui commentarios pollicitus. Primo itaque ſignificat Tireſiam ſolitum huic dumtaxat diuinationi, neglectis aliis, vacare:

Conſulit ille Deos, non larga cæde iuuencum, D
Non alacri penna, aut verum ſpirantibus extis,
Nec tripode implicito, numeriſq; ſequentibus aſtra;
Thurea nec ſupra volitante altaria fumo.

Subdit ſolitum dumtaxat Maneis elicere; idq; tum facturum, prius The- E baeum regem, qui ſe conſuluerat, rite purificaſſe, & communiuiſſe, ne quid illi noxæ à Manibus inferretur. Sed primus verſiculus, mendoſus eſt, & forte præcedens aliquis intercidit.

Tam penitus duræ quam mortis limite manes
Elicitos patuiſſe refert .... mox;
...*parat ante ducem, 26 circumq; bidentum*
*Viſceribus laceris, & * odori ſulfuris aura,*
Graminibuſq; nouis, & longo murmure purgat.

Deinde, deſcripta ſilua veteri, & tenebroſa, & horrenda, & Hecatæ ſacra & ſpectris infeſta:

Hic ſenior vates (Stygiis accommoda quippe
Terra ſacris, multoq; placent ſola pinguia tabo)
Velleris obſcuri pecudes armentaque ſiſti
Atra monet.....
Tum fera 27 cæruliis intexit cornua ſertis
Ipſe manu 28 tractans, notæq; in limine 29 ſiluæ.
Principio largos nouies 30 tellure cauata
Inclinat Bacchi latices, & munera 31 verni
Lactis, & Actæos 32 imbres, ſuadumque cruorem.
Manibus aggeritur quantum 33 bibit arida tellus.
Trunca 34 dehinc nemora aduoluit, mæſtuſque ſacerdos
Tres Hecatæ, 35 totidemque ſatis 36 Acheronte nefaſtis
Virginibus, iubet eſſe focos. tibi rector 37 Auerni,
Quanquam infoſſus 38 humo, ſuperat tamen agger in auras
Pineus: hunc iuxta 39 cumulo minor ara profunda
Erigitur Cereri: frondes, atque omne cupreſſus
Intexit 40 plorata latus. iamq; ardua ſerro

* male meus cod. odoris. Cæruleæ, coronæ vocantur ferrugineæ: nam color hic Diti ſacer. Imbres Actæi, mellis liquor. Quãtum) verſus iſte nõ pendet à præcedenti: declarat fuſionis modum. Trũca nemora, arbores decapitatas. quod hic ſolemne. Acheronte ſata ſunt Eumenides. aræ tres ponũtur Hecatæ: tres Eumenidibus ſed hæ, nõ infoſſæ, humiles tamen. vnica Plutoni, infoſſa, ſed ſuper illas etiam alias eminens, ſimilis paulo hac demiſſior, Proſerpinæ. Cupreſſũ ploratã vocat. quæ in

funere alicuius ambuſta. Prælibabat Virgo ſanguinem quem Maneis bibituri. Secundus enim iſte ſãguis, primus effũdebatur quãdiu terra imbiberet, poſterior Manium potus ac deliciæ.

A *Signati 31 capita, & frugum libamine 32 puro*
In vulnus cecidere greges. Tunc innuba 43 Manto
Exceptum pateris 44 prælibat ſanguinem, & omnes
Ter circũ 45 acta pyras, ſacri de more parentis,
Semineces fibras 46 & adhuc ſpirantia reddit
B *Viſcera, nec rapidas moratur frondibus 47 atris*
Subiectare faces. atq; ipſe ſonantia 48 flammis
Virgulta, & triſtes crepuiſſe vt ſenſit aceruos

Tireſias: ... Cuius mox ſubit carmẽ Magicum prius (nam & Papinius duo ponit) quo inuocantur, Infernus, *ſeu*, Tartarus, Pluto, Proſerpina, Hecate, C Tiſiphone, & iubentur Cadmeæ gentis Manes libere pati exire, cæteros manere.

Tartareæ ſedes & formidabile regnum
Mortis inexpleta, tuque ô ſæuiſsime fratrum;
Cui ſeruire dati Manes, æternaq; ſontum
Supplicia atque imi famulatur regia mundi:
Soluite pulſanti loca muta & inane ſeueræ
D *Perſephones, vulguſque caua ſub nocte repoſtum*
Elicite, & plena redeat Styge portitor aluo.
Ferte ſimul greſſus, nec ſimplex Manibus eſto
In lucẽ remeare modus. tu ſepare cœtu
E *Elyſios Perſeia pios, virgaque potenti*
Nubilus Arcas agat. contra per crimina functis;
Qui plures Erebo, pluresque è ſanguine Cadmi;
Angue ter excuſſo & flagranti præmia taxo
Tiſiphone dux pande diem. nec lucis egentes
Cerberus occurſu capitum detorqueat vmbras.

Sequitur tandem ſecunda & minax incantatio, moram vate non ferente.

Atque hic Tireſias, nondum aduentantibus vmbris.
Teſtor (ait) Diuos, quibus hunc ſacrauimus ignem,
Læuaq; 49 conuulſæ dedimus carcheſia terræ,
Iam nequeo tolerare moram. caſſuſne ſacerdos
Audior? an rabido iubeat ſi Theſſala cantu
Ibitis? an Schyticus quoties armata venenis
Colchis agit trepido pallebunt Tartara motu?
Noſtri cura minor? ſi non attollere buſtis
Corpora, nec plenas antiquis oſsibus vrnas
Egerere, & mixtos Cælique Erebique ſub vnum
Funeſtare Deos libet, aut exſanguia ferro
Ora ſequi aut ægras functorum carpere fibras.
Ne tenues annos, nubemq; hanc frontis opacæ
Spernite, ne moneo. & nobis ſæuire facultas.
Scimus enim & quicquid dici, fieriq; timetis,
Et turbare Hecaten, ni te Thymbræe vererer;
Et triplicis mundi ſummum quem ſcire nefaſtum eſt,
Illum, ſed taceo. prohibet tranquilla ſenectus.
Iamque ego vos auide, &c.

Ecce tibi Magorum in dæmones iaci ſolitas minas de quibus dixi li. 2 ex Anebone Ægypt. Triplicis, &c.) Dæmogorgonem deſcribit.

A Ex his Papinii ritualia præterea, plus viginti, notaui notulis: ſingula probare libri integri foret. Illud tantum addidero, patere hinc duos, *Necyomantiæ* modos; vnum per ſacrificium & incantationem ſolam, quo vtebatur Tireſias; alium Theſſalicum, adhibitis funeſtioribus ritibus, oſsibus, fibriſq; mortuorum, & aliis reb. plane feralibus, quem Lucanus deſcribit, *libr. 6.* agens de Ericbto excitante animam defuncti militis Romani. primum itaque illic inter cadauera, nutans animo quod caperet,

1 Electum tandem traiectum gutture
2 corpus
Ducit, & inſerto laqueus feralibus 3 vnco,
Per ſcopulos miſerum trahitur, per ſaxa cadauer,
Victorum, motisq; caui; quem triſtis Erichto.
Damnarat ſacris, alta ſub rupe locatur.

Vt illic in ſua ſpecu; quam nemus tenebroſum magis inumbrabat, vbi nulla vmquam à ſole lux; cadauer habuit; aſſumpſit habitum artis ſuæ præceptis congruentem.

* pro, decolor hoc eſt ater.

** Diſcolor 4 & vario furialis cultus amictu*
Induitur, vultuſque 5 operitur crine ſoluto,
Et coma vipereis ſubſtringitur horrida 6 ſertis

Tum opus aggreditur, & adhibet inſtrumenta ſolita, quibus corpus viuificari videatur.

Pectora tunc primum feruenti 7 ſanguine ſupplet
Vulneribus laxata nouis, taboque medullas 8
Abluit, & virus longe 9 Lunare miniſtrat.
Huc quicquid fetu genuit natura ſiniſtro

Virus.) Spumam quam vocant Lunæ de qua Comm. in

Miſcetur non ſpuma canum, 10 quibus vnda timori eſt;
Viſcera non 11. lyncis, non diræ 12. nodus hyenæ
Defuit, & cerui paſti ſerpente 13 medulla;
Non puppim 14 retinens Euro tendente rudenteis
In mediis echneis aquis, oculiq; 15 draconum,

B *Quæq; 16 ſonant fœta tepefacta ſub alite ſaxa;*
Non Arabum 17 volucer ſerpens, innataque 18 rubris
Aequoribus cuſtos pretioſæ vipera conchæ;
Aut viuentis adhuc 19 Libycæ membrana ceraſtæ,
Aut cinis 20 Eoa poſiti phœnicis in ara.

C *Quo poſtquam viles, & habenteis nomina peſtes*
Contulit, infando 21. ſaturatas carmine frondes,
Et, quibus os dirum 22 naſcentibus inſpuit, herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipſa veneni.

D Poſt herbas, incantatio ſequitur duplex, primum vlulatu (ſicut Horatii Sagana) & incondito ferarum ſono; deinde concepto ac ſolemni Carmine. Hodie quoq; murmur, verbis præmittũt.

Tunc vox Lethæos cunctis pollentior herbis
Excantare Deos, confudit 23 murmura primum
Diſſona, & humanæ multum diſcordia linguæ.

E *Latratus habet illa canum, gemituſque luporum.*
Quod trepidus bubo, quod ſtrix nocturna queruntur,
Quod ſtrident, vlulantque feræ, quod ſibilat anguis,

Senecam porro cuncta quæ hic recenſentur, habentur vt venena magica veterum libris commemorata

a corrige cautibus.

A *Exprimit, & planctus illiſe a cantibus vnde*
Siluarumque ſonum, fractæ tonitrua nubis.
Tot rerum vox vna fuit: mox cætera cantu
Explicat Æmonio, penetratque in Tartara lingua.

Duo mox ſubduntur carmina, prius quoque (vt ſuperiora illa Tireſiæ) deprecatorium, poſterius comminatorium. In deprecatorio aduocantur Eumenides, Styx, Chaos, Pluto, Mors, Elyſii, Perſephone, Hecate, Cerberus, Parcæ, & Charon; & obſecratio additur, commemoratis ſuis meritis, ac cultu illis aſsiduo, necatorum infantium, & antropophagiæ;

C *Exaudite precis, ſi vos ſatis ore nefando,*
Pollutoque voco; ſi nunquam hac carmina fibris
Humanis 24 ieiuna cano: ſi pectora 25 plena
Sæpe dedi, & laui calido 26 proſecta cerebro:
Si quis, 27 qui veſtris caput, extaque lancibus infans
D *Impoſuit, victurus erat. parete precanti.*

vulgo malè legitur profecta.

Demum, cum vmbra, iam apparens, ſuum cadauer ſubire vereretur, ac detrectaret, quod illa iuſſerat;

. . . Miratur Erichto
Has fatis licuiſſe moras, irataque Morti,
Verberat immotum viuo ſerpente 28 cadauer,
E *Perque cauas terræ, quas egit carmine 29 rimas*
Manibus illatrat, regnique ſilentia rumpit:

A Idque minis illis magorum veterum, quas Porphyriuſmet irriſit commemoratis; quas apud alium neminem tam diſerte expreſſas inuenio: ſunt autem ſequentes:

Tiſiphone, vociſque meæ ſecura Megæra,
Non agitis ſæuis Erebi per inane flagellis
B *Infelicem animam? iam vos ego nomine vero*
*Eliciam; * Stygiaſque canes in luce ſuperna*
Deſtitutam per buſta ſequar, per funera, cunctis
Expellam tumulis, abigam vos omnibus vrnis.
Teque Deis, ad quos alio procedere vultu
C *Victa ſoles, Hecate, pallenti tabida forma*
Oſtendam, faciemq; Erebi mutare vetabo.
Eloquar immenſo, quæ te ſub pondere terræ
Contineant, Ennæa, dapes: quo fœdere mœſtum
Regem noctis ames, quæ te contagia paſſam
D *Noluerit reuocare Ceres. Tibi, peſſime Mundi*
Arbiter, immittam ruptis Titana cauernis,
Et ſubito feriere die. paretis? an ille
Compellandus erit, quo nunquam terra vocato
Non concuſſa tremit; qui Gorgona cernit apertam,
Verberibuſque ſuis trepidam caſtigat Erinnym;
Inſpectata tenet vobis qui Tartara, cuius
Eſtis vos ſuperi, Stygias qui peierat vndas?

* En Zoroaſtreum illud: qui dæmones vocat telluris canes, vt dictũ lib. 2.

Hæc imitatus Cl. Claudianus.

Minatur Dæmogorgonẽ quod imitatus fuit Statius verſibus citatis.

 Neque

Neque hæc tantum, ſed poſtquam A
vmbram in corpus ſuum impulit, illam
quoque adfata, eique pollicita eſt im-
munitatem à magicis de cætero canti-
bus.

. . . Dic (inquit Theſſala) magna
Quod iubeo mercede mihi. nam vera
locutam
Immunem 30 toto mundi præſtabimus
æuo
Artibus Æmoniis. tali tua membra
ſepulcro,
Talibus exuram Stygio cum carmine
ſiluis.
Vt nullos cantata magos exaudiat
vmbra.
Sit tanti vixiſſe iterum, nec verba, nec
herba
Audebunt longe ſomnum tibi ſoluere
Lethes
A me morte data. . . . .
Addidit & carmen, quo 31 quicquid
conſulis, Vmbram
Scire datur.

Denique cum cadauer reſpondiſſet,
non potuit, ſine venia Erichtus vmbra
diſcedere. concedit ergo redeundi fa-
cultatem.

. . . Sic poſtquam fata peregit.
Stat vultu mæſtus tacito, mortemque
repoſcit.
Carminibus magicis opus eſt, herbiſq́;
cadauer
Vt cadat, & nequeunt animam ſibi
reddere fata.
Conſumpto iam iure, ſemel. 32 tum ro-
bore multo
Extruit illa rogum. vadit defunctus
ad igneus.
Accenſa iuuenem poſitum relinquit
Erichto,
Tandem paſſa mori . . . .

Si mortuus mori quiret, vel arte Ma-
gica reſuſcitari, ſed de vmbra, vt de ani-
malo locutus poëta, metaphorice vitam
mortemque vſurpauit. Sunt autem &
in his verſibus triginta duæ notatæ ob-
ſeruantiæ Magicæ in hac ſpecie diuina-
tionis. Huic ſecundæ ſpeciei, quatenus
iniurii ſunt in vita functos; vel depor-
tationis, vel mortis pœna ſtatuta in vi-
liores *b*; & poſteriore iure, in vtriuſq; D.
B ſpeciei euocatores à Conſtantino le-
thale ſupplicium ſancitur *c*. Tertul-
lianus arcanum detegit *d*, cum docet,
non vmbras defunctorum; ſed earum
loco dæmones apparere, dæmones o-
perati ſub obtentu animarum; *item*, o-
mnem in corporalem corporum exhi-
bitionem præſtigias eſſe. Exempla
dæmonum qui apparentes mentiti
ſe eſſe animas defunctorum, noua &
C vetera Creſpetus, *libro de odio Satanæ*
diſcur.12. à fol.192. in fine. refert. Prior
illa Tireſiæ, in qua nudum ſimulachrũ
ſeu idolum animæ exhibebatur, & ſola
perficiebatur inuocatione, σκιομάντεια,
proprie dicebatur: poſterior vero, in
qua Diabolus ſæpe, cum cadauer non
aderat, totius humani compoſiti figu-
ram ſimulabat; v. g. cum quis Achillis
habitum ſtaturamque corporis videre
D volebat; ordinarie numquam ſine ſan-
guinis effuſione obtinebat, ideoque A-
pollon. Tyanæus *e* vt ſe peritiorem a-
liis oſtenderet, negabat ſe ſanguinem
libaſſe; vocabatur ſtricte, νεκυομάντεια,
ſiue, νεκρομάντεια. Glycas *f* diſputans de
verbo, κληδονίζεσθαι, ſcribit eam vocem
quoſdam accipere pro obſeruatione o-
mnium, alios vero pro euocatione. *Nã*
κληδόνα, vocari Geniorum per excanta-
E *tiones certas attractionem, & è ſublimi*
deductionem: deducta voce à κλῶ, quod i-
dem ſit cum καλῶ, euoco.] Idem alibi *g*
non obſcurum exemplum nobis pro-
poſuit Santabareni illius Pſeudomona-

b l. 3. §. ad uerſus. D. de ſepulcr. viola. l. qui ſepulcr. C. eod.
c l. multi. C. de maleſ. & mathemat.
d lib. de anima.
e Philoſt. lib. 4.
f part. 2. annal.
g part. 4. fol. 415.

chi: qui Baſilio Imperatori filium vita
A functum, ſic oſtendiſſe fertur, ac ſi viuus adhuc foret. *Effecit enim, vt ſpecie imaginaria Conſtantinus eques patri, in quadam ſilua, obuiam fieret, quem vbi viſus fuiſſet Imperator, & complexus & oſculatus eſſe, mox euaneſcentem ex oculis amiſit*] fefellit Imper. ſed non Leonem Philoſophum Iuniorem Baſilii filium; qui Santabarenum, non pro ſancto, ſed pro venefico, vt erat, ſemper habuit:
B vſus hac Apion Grammaticus cum vmbram Homeri ſuſcitauit, Cicerone teſte 1. Tuſculana, & Plinio lib, 30. cap. 2. In ea ſe iactat Empedocles apud Laërtium & Plinium. Sacræ Scripturæ, videntur hanc diuinationem vocare, *diuinationem per Pythonem*, *h* vſurpantes nimirum Pythonem, pro dæmone ex terrę profundo ſpecu adueniente, & reſpondente. Periculi plena res, tum
C ipſi Mago, quem Diabolus interdum aufert, & vitæ aſpectuique ſubtrahit; vt de quodam narrat Franc. Picus *i*; tum ipſis qui curioſe conſulunt, qui nonnunquam de mente abalienantur, & male pereunt, vt Rex quidam noſtris temporibus. *k* Quis etiam neſcit infelicem exitum Heliogabali, huic ſuperſtitioni addictiſsimi *l*? vtriſque conſultori & conſulenti, pœna mortis lege veteri in-
D fligebatur. *m* Non deſunt, qui de his intelligant illud Regis Hymnographi *n*; *comederunt ſacrificia mortuorum*, & illud Iſaiæ *o*; *num requiret pro viuis a mortuis?* Hæc de Necromantia ſufficiant, de qua ingenioſum opus exſtat Stephan. Forcatuli I. C. quo Iuris auctores Papinianum, Africanum, Paulum, & alios introducit ſua ipſoſmet reſponſa ex-
E plicantes.

h 1. Reg. 28. 7. 8.
i libr. 4. de prænot. cap. 9.
k N. libr. 2. de Dæmonom. cap. 3.
l Xiphilin. in cuius vita
m Deut. 18. v. 11. iuncto. Leuit. 20. v. 6. & 27.
n Pſal. 105. v. 28.
o c. 8. v. 19.

SECTIO III.

De Hydromantia.

DE hac quoque ſeorſim dicam, quia nulla fœcundior impoſturis. Iamblichus meminit, ὑδρομαντείας, ſeu diuinationis per aquam, quæ traditur Andronico Imper. in pretio fuiſſe, hic enim cum multiplicibus, propter crudele edictum, de necandis coniuratorum propinquis, odiis ac malis ſe videret obſeſſum; ad futura per noxiorum dæmonum cultum noſcenda ſe conuertit; *ſeque totum* (inquit Choniates *p*) *permiſit iis, qui futura ex aquis, quaſi per caliginem coniiciunt, & imagines futurarum rerum, velut ex vmbra ſolarium radiorum, conſectantur. Ac ipſe quidem iis nocturnis ſacris intereſſe noluit, metu famæ, vt arbitror: ſed illud Hagiochriſtophorita Stephano mandat. Is Setho adhibito, qui ab ineunte ætate talibus oraculis deditus, oculos propterea Manuelis Impera. iuſſu amiſerat, certo ritu percunctatur: quis poſt Andronicum ſit imperaturus? Malus genius in aquis primas nominis Iſaacii litteras exhibuit, ſed ordine conuerſo,* Si *pro* Is. idq;, ſecunda reſponſione addidit fore; *intra exaltationem crucis.* atque ita plane accidit poſtea; intra illud tempus, iuſſu Iſaacii Angeli, occiſo Andronico. Modum illius diuinationis Niceta addit ſe ignorare, nec ſcire velle, ad fugam tamen ſuperſtitionis ſcire, non eſt inutile. Inuenio ſpecies eius varias, vna fiebat per annulum de filo ſuſpenſum in aqua, & vaſculi latera conſtitutis ictibus pulſantem: alia coniectis in aquam ſtatiuam tribus lapillis, & obſeruatis gyris, qui trifariam inuicem implexi, circa lapillos diffundebantur: 3. ex agitatione varia pelagi, quam olim Siculi & Eu-

p Nicet. Choniates annal. li. 2.

boeenſes, hodie multi nautæ notant. A Hinc Chriſtianorum quorundam Orientalium nota ſuperſtitio; qui quotannis mare quaſi animatum baptizãt. Alio longe pertinet, quod Princeps Venetorum annulo in mare iacto quotannis Adriaticum ſibi deſpondet. Dominationis indicium non magiæ argumẽtum eſt. Fit in memoriam naualis Victoriæ, qua duce Sebaſtiano, Ziano vicere filium Federici Ahenobarbi Othonem, captumque obtulere Alexandro B III. Pontifici; qui Venetias profugerat. Tum enim Ziano Pontifex annulum de manu ſua detractum obtulit, dicens; *Auctoritate mea hoc annulo fretus, Oceanum tibi ſubiicies, & quotannis tibi poſteriſque eo die, quo hanc victoriam, pro Eccleſiæ defenſione obtinuiſti, deſpondebis mare: vti ſciant omnes, maris tibi dominium conceſſum, quia ſedis Apoſtolicæ tuendæ curam & ſtudium fideliter ſuſcepiſti. Sit hoc tibi, quaſi pignus benedictionis, & ſecundæ ſortis in futurum.* [Narrat Villamontius libr. 1. Peregrinat. ſuæ capit. 23. Prior illo Sabellicus Decad. 1. libr. 7.] 4. ex aquæ colore fuit, & imaginibus in ea apparentibus, ſic tradit Varro belli Mithridatici euentum, multis verſibus præſignificatum fuiſſe. Ad id olim fontes quidam fuere particulares, vnde & παγομάντεια, vocata: tales ex Xenagora docet Macrobius fuiſſe crateres Palicorum in Sicilia *f*: talis in Ægypto ciſterna in templo phaceno, de qua mirabilia memorat Zozimus *g*; & vt mittam Iunonis paludem apud Laconiæ Epidamnum, Apolliniſque Thyrxei oraculum, prope Cyrneas ad Lycum, in fonte templo proximo *h*; videtur huc referenda Celtarum veterum, hoc eſt Germanorum, ſuperſtitio; qui recens natos Rheno flumini commendabant, ea mente, ſi ſpurii forent abſorbendos, ſi legitimi

f lib. 5. Saturn. c. 19.
g in vita Aureliani.
h Pauſa. in Achae.

innoxios ſupernataturos, iuxta illud Claudiani:

Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.

Qua de re plura diximus, *Comment. in Tragœd. Senecæ.*

Quinto ſtatuebatur cyathus aqua plenus, & verbis immurmuratis obſeruabatur, num aqua ſponte efferueſcens effunderetur. Sextus modus eſt Feſſanus; ibi aquam in vitreum catinum effundunt, eique olei guttulam admiſcẽt, & ſic in aqua tanquam in ſpeculo, mira cernere ſe opinantur *i*. Septimum indicat Clemens Alexandr. cum ſcribit mulieres Germanas, ſolitas ſonum, vortices, ac circumuolutiones amnium notare, & inde futura prædicere *k*. C Denique non ſunt alieni ab Hydromantia, qui hodie adhuc in Italia, ad furtorum auctores detegendos, trium ſuſpectorũ nomina totidem pillulis inſcribunt, & eas in aquam coniiciunt: hiſque multo ſunt ſceleratiores, qui ad hoc aqua luſtrali abutuntur. Cæterum tempore S. Bernardini Senenſis ſupererant adhuc veſtigia, παγομάντιας. Nam qui eius vitam compoſuit, ei contemporaneus D ſcriptor *l*, de Aretio agens iſta prodidit; *extra mœnia vrbis eius fons antiquus fuit, iam olim temporibus illis, quibus idololatria regnabat, impuris dæmonibus dicatus. Solebant eo cines Aretini, & alii circumquaque vicini, tanquam ad oraculum Apollinis confluere, reſponſa petentes ad occultas quæſtiones ſuas, & morborum ſuorum curationes. Id vero animaduertens Bernardinus, verus Chri-* E *ſtianæ religionis cultor & amator aduerſus hunc dæmonum cultum fortiſſime ſeſe erexit: & primo quidem concione ad populum habita & abſoluta, magnopere omnium confirmatis animis, hortatus eſt*

i Ioan. Leo l. 3. deſcr. Africæ.
k libr. 1. ſtromat.
l vitæ cap. 40.

eos ſequiſe, ad demoliendam impuriſſimorum dæmonum habitationem, prorſuſque abolendam. Mox vero arrepta ſecuri vel malleo, cum populo egreſſus eſt ad fontem, cumque ad fanum dæmonis perueniſſet, primus ipſe ictibus cœpit contundere, euertitque aram, & fontem lapidibus penitus obturauit.] Fit mentio etiam in Concilio Antiſiodorenſi, tomo.2. Concilio.

SECTIO IV.

De aliis manganiæ generibus.

PRimo loco obuia, λεκανομάντεια, de qua Pſellus, *cap. vlt.* & Nicetas, *d. lib.2.* Cedrenus ea teſtatur vſum Ioannem Magum Theophili Imper. præceptorem: Curopalates Ioannem Patriarcham Iconomachum vocat, Glycas vero ſcribit, *par. Annal 2.* verũ Alexandri patrem, Ægypti Regem Nectanabũ, Magiæ peritiſsimum, hac cognouiſſe; Ægyptum in hoſtium venturam poteſtatem: hodie ea Turcæ vtuntur. nam in peluim aqua plenam iniiciunt cum variis characteribus pretioſos lapides, auri argentique laminas: tum reſponſum ex peluis fundo auditur.

2. γαςρυμάντια. hæc fiebat per phialas vitreas ventricoſas ſimiliter aqua plenas: & inſpectante puro puero, vel prægnante muliere: reſponſi loco, certæ figuræ & imagines apparebant.

3. κατοπτρομάντεια, quæ rerum quæſitarum figuras in ſpeculis exhibet politis: in vſu fuit D. Iuliano Imp. *a* qui imperium emit, de quo iſta Spartianus: *fuit præterea in Iuliano hæc amentia, vt per Magos pleraque faceret, quibus putaret vel odiũ populi deliniri, vel militum arma compeſci. Nam & quaſdam non*

a Spartian. in Iuliano.

A *conuenientes Romanis ſacris hoſtias immolauerunt, & carmina prophana incantauerunt, & ea qua ad ſpeculum dicunt fieri, in quo pueri, præligatis oculis incantando, vertice reſpicere dicuntur, Iulianus fecit. Tuncque puer vidiſſe dicitur, & aduentum Seueri, & Iuliani deceſsionem.*] Aliud mixtum Pagomantiæ refert Pauſanias *b* agens de Patris Achaiæ: ibi ante Cæreris ædem, fontem eſ-
B ſe, qui à templo lapideo pariete ſecluditur. *Ibi oraculum maxime veridicum fuiſſe cognoui. ex eo non rerum omnium, ſed morborum tantum euenta prædicebantur. Speculum* (ait) *tenui ſuſpenſum funiculo demittunt, ita librantes, vt in fonte omnino non mergatur, ſed imo ambitu ſummam aquam contingat. Exinde vbi odores adoleuerint & rite DEVM precati fuerint, inſpiciunt in ſpe-*
C *culum. & ex eius imaginibus periturusne an victurus is æger ſit, de quo conſuluerunt, diuinant. Neque latius omnino huius aquadiuinatio patet.*] Sed & de Pythagora recentiores memorant, ſolitum ſpeculo concauo inſcribere litteras humano ſanguine temperatas, & ſpeculum Lunæ opponere, ſicque diuinare *c*.

D 4. Nondiſsimilis præcedenti, κρυςαλλομάντεια; niſi quod hæc in criſtalli fruſtis fiat annulo incluſis, vel vaſculo alteri, vel etiam nudis, & in cylindrum aut obelum conformatis; quibus etiam fingit ſe dæmon inhabitare. Quendam Noribergæ anno 1530. ferunt in criſtallo theſauros vidiſſe, à dæmone oſtentatos: quos cum poſtea quodam ante vrbem loco effoſſo quæreret, adhibito familiari vno ſpectatore, & iam in ſpe-
E cu arcam vidiſſent, atque ad eam cubantem atrum canem; magus ſpecum ingreditur arcam aperturus, canemque abacturus, ſed Cerberi offam ſecum nõ attulerat. itaque ille cacumen ſpelu. c

b In Achaic.

c Cælius lib.9.ca.2 Leloyer libr.4 de ſpect.

A quaſſauit, & miſerum ruina obruit; qu: & ſpecus terra oppleta. Vir quidam; parum memoria Græcarum litterarum Latinarumq; peritus, & fœlix ſi illotis manibus fidei myſteria contrectare nō præſumpſiſſet, eruditum commentarium, in Germania, edidit, *de dæmonum natura*, eumq; libello Plutarchi, *de defectu oraculorum*, præfixit, ex eo petita eſt, verbis ipſius, ſequens narratio: *Conſulti aliqui, de rebus* (ait) *ignotis, in cri-*
B *ſtallis conſpiciunt ea manifeſto, de quibus quæſitum fuit.* Et poſtea, *Fuiſſe aiebat ſibi notum vnum ex præcipua familia Norinbergæ. Eum quodam tempore veniſſe ad ſe, & attuliſſe in ſerico panniculo inuolutam gemmam criſtallinam, figura rotundam, & dixiſſe: donatam ſibi illam fuiſſe à quodam ignoto, qui ſe ante multos annos de hoſpitio compellaſſet, forte in fo-*
C *rum conuentum, quemque ipſe in domum ſuam adduxiſſet, & triduo habuiſſet ſecum. Fuiſſe autem ab illo diſcedente & relinquente munus hoc, ad ſignificationē grati animi, edoctum ſe criſtalli vſum talem, ſi qua de re certior fieri vellet, vt promeret criſtallum, & puerum marem caſtum iuberet aſpicere, & ex eo percunctaretur, quid cerneret? Fore enim, vt de apparentibus puero viſis omnia, quæ re-*
D *quireret, indicarentur. Atque affirmarat hic, ſe nulla vnquam in re fuiſſe deceptū, & mirabilia de puerorum indiciis reſciuiſſe: cum cæterorum nemo quiſquam aliud, quam nitidam & puram gemmam intuendo videret. Quodam tamen tempore, cum grauida ipſius vxor puerum marem geſtaret in vtero, illi quoque ſpecies in criſtallo oblatas. Primo autem omnium formam viri ſeſe exhibere ſolitam*
E *illo habitu, quo tum communiter vterentur. Et ita deinceps aperuiſſe, de quibus interrogatum eſſet, cætera: explicatiſq; cunctis, illam rurſus viri figurā diſceſſiſſ & euanuiſſe reliqua. Diſcedentē autē eā, quam diximus, figuram viri, viſam ſæpe vrbem perambulare, & ingredi templa. Fuerat autem fama paſſim diſſipata de illis indiciis, vt negantibus, aut diſſimulantibus ſuum delictum aliquod, vulgo minarentur: ſe relaturos de eo ad illum ſe in criſtallo oſtendentem virunculū. Quin etiam compertum eſt, fuiſſe à doctis quibuſdam, de dubitationibus ſuis in litterarum ſtudiis aliquando neſcio quid propoſitum, & in criſtallo lectum. Sed his & aliis huiuſmodi compluribus commemoratis dixit Spenglerus, hunc aliquando ad ſe veniſſe cum tali oratione: arbitrari ſe tempus eſſe, vt à criſtalli tali vſu tandem abſtineret. Nam & ſibi iam perſuaſum, eo ipſo non leuiter peccari, & animi perturbati cruciatus grauiſſimos, ſe diu ſane perpeſſum eſſe: itaque ſe decreuiſſe deinceps nihil cum illo experimento velle negotii habere: & tradere nunc ipſi quod accepiſſet, de quo meminiſſe poſſet, quid ei ſæpe demonſtraſſet, neque neſciret qui rumores in ciuitate percrebuiſſent. Permittere autem, vt faceret de eo quod collibuiſſet. Tum Spenglerus collaudato eo, accepiſſe ſe aiebat criſtallum, & in minutiſſimas partes contudiſſe, & vna cum ſerica inuolucro in latrinam abieciſſe.*] Bene profecto bene, nec aptius potuit, vtinam ſic omnes hæc & ſimilia ſuperſtitionis arma abolerent. Nec verendum quidquam eſt cuiquam, ne forte ſe dæmon vlciſcatur. impune hoc omnibus, qui cum fide fecere. Burdigalæ aduocatus quidam paredrium habebat in phiala vitrea: eo mortuo, hæredes nec phialam retinere volebant, nec frangere audebant: conſilium petituri, adiere Colleg. IESV, patres iuſſere phialam deferri ad ſe; coram ipſis ſe terræ illiſuros. attulere, ſed orarunt ne coram ipſis frangerent: immania ſe metuere viſa. recedentibus ergo illis, in accenſum tum forte clibanum magna

vi phia-

vi phialam confecere, & nihil aliud, quam ex vtriuſque elementi conflictu breuem ſtridorem audiuere. Mihi ipſi, cum anno 1578. iudicis adhuc miniſterium obirem, inter rei cuiuſdam Licentiati annotatas à fiſco chartas: præter libellum Magicis plenum characteribus, oblata ſimul capſula, ſandapilæ more efformata, & in ea virunculus mandragoreus, ater & ſitu pædoreque obſitus, largo capillitio, ſed imberbis: hũc, vulgo putant, ad diuinationes, lucra, & alia multa mire efficacem: accepi librum, capſam, & fictitium cadauer, hoc etiam primum laceraui abruptis auulſiſque brachiis. dictitabant, qui aderant, magnum mihi & domui periculum imminere: riſi, & abire, qui metuerent, iuſſi: abeuntibus, in focum, qui aderat, conieci: nec aliud quam vſtę radicis, nidorem percepi.

5. Loco ſuccedit, *δακτυλομάντεια*, quæ diuinat annulis ad certam cœli poſituram conſtructis vel incantatis, & ſuper tripodem ad certa verba motis: deſcripſit Ammianus libro 29. cuius verba dabimus. ſect. 3. quæſtio. 7. vel annulis incantatis, qualis fuit annulus Gygis, quo (teſte Herodoto) fretus Candaulem interemit. tales duo illi Phocenſium tyranni, de quo Clemens Stromateus; qui ſonitu ſponte edito eum commonebant de commodo rerum gerendarum tempore: qui tamen inſidias conſpirantium ſic euadere nequiuit: Fuit huiuſmodi annulus
G. exitio cuidam Hieronymo Cancellario Mediolanenſi: vt & alteri, qui cum eum in ignem proieciſſet, ſed mente non bona, ſtatim à dæmone correptus, & in furorem actus fuit. Princeps quidam, hoc æuo, alium emerat aureis viginti: promiſerat venditor, ſemper, dum geſtaret, aleæ, & chartarum luſum fore lucroſum. it, ludit primo,
A cedit non infeliciter: redit ad fritillum, ſed magna cum nummorum iactura. Sic ſe deluſum videns, quem emi non oportuerat, annulum confringi iuſſit.

6. Occurrit, *ὀνυμάντια* ſiue, *ὀνυχομάντια*, in hac oleo ac fuligine impolluti pueri vnguem illinebant, & vngue ſolem verſus obuerſo, certum quid ſubmurmurantes, videbant, quæ cupierant. Hodie vlterius progreſſum ma-
B lum. Queuedum quendam Veteranum militem Hiſpanum noui, bello & armis, quam pietate clariorem; qui; quo tempore Dux Medinæ Cæli ex Gallæcia ſoluebat, Belgium petens; Bruxellis, non vni in vngue ſuo claſſem è portu Corunnæ ſoluentem, & paulo poſt procellis vehementer afflictam, velut in ſpeculo clare oſtendebat. Hic ille, qui vulnera quoque ſolis verbis ſanabat a-
C liorum; ſua ſic ſanare ipſe, vel aliis ſananda permittere detrectabat.

7. Quidam putant eſſe, *ἀερομάντιαν*, illam Ariſtophanicam, *in Nubibus*. Sed iſta, ſi tonitru, fulmen, oſcines, & alia ſimilia conſiderat, pertinet ad augurium, ſi planetarum adſpectus fœlices aduerſoſque, ad aſtrologiam: ſi quędam aëreorum ſpectrorum inſolita viſa, vt equitum, &c. ad *τερατοσκοπίαν*, referen-
D da Sola huc ſpectat, quæ ex aëre coniurato dabat oracula, de qua Pictorius, *de Magia cap. 10* Cardani Aëromantia de qua ibi agit, potius Hydromantia dicenda eſt.

8. Dici poteſt, *Φαρμακεία*; qua vtuntur incantatores, *ἐπῳδοὶ*, qui diuinant freti ſolo dæmonis commercio; præter incantationem nihil adhibentes: vt Feſſæ faciunt quædam mulierculę tribades
E *a*; & nonnullæ Ægyptiæ ſiue Zingalæ; de quibus poſtea, totam Europam percurſantes, & in Byzantino foro Turcæ, & olim; *in Apulei aſino*, quidam Diophanes.

a Vide Io. Leonẽ in deſcript. Africæ li. 3.

9. Eſt, *κοσκινομάντια*; quæ vſurpata veteribus *b* (vnde & Adag. *cribro diuinare.*) cribrum imponebatur forcipi, forcipem binis digitis comprehendebant & eleuabant, & præmiſſis verbis conceptis, ſubiiciebant nomina eorum, de quibus ſuſpicabantur eos furtum, vel aliud occultum crimen patraſſe: reum vero iudicabant illum; quo nominato, cribrum tremebat, nutabat, mouebatur, vel conuertebatur. quaſi qui digitis forcipem tenebat, arbitratu ſuo cribrum mouere non potuerit. Quod formulam Pictorius proponat verborũ pronunciandorum, fecit inconſulte; quod ea ſit vſus ter, & quod euentum certum prædicet, fecit impie, & mentitur pollicendo. Ad hanc reducit vir doctus Horoſcus lib 2. de vera & falſa prophetia modum furti concipiendi (h. probandi) per lancem & licium: nempe lancem lineis funiculis illigatam, & cum murmure rotatam, ex lege XII. tabula. cum lege d. lib. 2. cap. 6. quod ſane veriſimilius quam quod poſt Zatium Alpinum Franc. Balouinus in lib. 57. XII. tabular. & cum eo Ziracu. ad Alexan. Genial. dier. lib. 6. c. 10. Scripſit de *μυτραγύρτοις* prætextu religionis furantibus.

b Theocrito, Luciano, Polluci.

10. Ad eundem vſum erat, *ἀξινομάντια*: qua ſecurim rotundo infigebant palo, & ex eius motu furem deprehendebant. Quando autem ſucceſſus futuri diuinatio petebatur, tunc gagatem lapidem ſecuri imponebant, vt Plinius refert. *lib 36. c. 19.* Huic ſimilis diuinatio militaris per ſcutum tincta aſpide oleo. habes apud. Suidam ex Ariſtophane:

11. Erat, *κεφαλαιονομάντια*: faciebant aſini capite ſuper prunas aſſo. Germanis priſcis in vſu fuiſſe volunt. Longobardi poſtea vſi capite caprino, cui diuinum honorem habebant. *c* Vehementer ſuſpicor prius illud de Arcadico pecore genus olim ab improbis Iudæis interdum Diuinationi impenſum, hincque factum vt Apion, & reliqui Ægyptii, & illos ſecutus Tacitus, calumniarentur, eos pro Deo caput aſininum coluiſſe.

c Gregor. li 7. epiſt 7. & in Dialog li 3. ca. 16 & 28. & hom. 1.

12. *κλειδομάντια*, per clauem; cui circumdabant chartulam inſcriptam nomen ſuſpecti: deinde clauem alligabant ſacræ ſcripturæ codici, hunc virgo ſuſtentabat, & verbis certis murmuratis chartula ad nomen criminoſi vertebatur, mouebaturque.

13. Sit quod Germanus quidam I. C. his verbis tradidit: *ex oculo quoque excuſſo, hodie fur cognoſcitur. Primum leguntur Pſalmi cum Letania. deinde formidabilis ſubſequitur oratio ad Deum patrem & Chriſtum item exorciſmus in furem. hinc in medio ad oculi ſimilitudinem veſtigio, figura circularis nominibus barbaris notatæ, figitur clauus aeneus triangularis, conditionibus certis conſecratus, incutiturque malleo cypreſſino: & dicitur, Iuſtus es Domine, &c. tum fur proditur. Roſtochii quidam pecuniam in quodam loco ſepoſuit. Cum autem eam poſtea inuenire tam cito non potuiſſet, fabrum conuenit, ab eoque petiit vt oculus furi excuteretur. Quo pacto ſtatim ipſe Dominus, qui fabri Diabolica opera vſus eſt, oculum amiſit.*]. Nonne, lector optime, iuſto Dei iudicio iſte incidit in foueam quam fecit, & merito pertulit, quod tam iniuſte, per artem peſſimam, malum alteri moliebatur? ſubdit; *Guſtronii quidam cochleum argenteum amiſerat: cum autem furem ex oculo quoq; excuſſo cognoſcere cuperet, fabrum adiit ab eoque petiit, vt ſua arte magica furem oculo priuaret; quod & factũ eſt, & ſtatim filiolus illius, qui cochleũ in quendã angiportũ coniecerat, oculũ amiſit.*] Sed & aliud diuinationis diabolicæ genus reperio in

Irdorum hiſtoriis, in iis quæ de Floridenſium rebus geſtis agunt. aſpidomãtiam vocare poſſumus. Narrãt ſequentia de Rege Holata Outina, eum exercitu ſubſiſtere iuſſo, ſenem magum centũ & viginti annos ſuperantem aduocaſſe, & quo in ſtatu res hoſtium forent pronunciare iuſsiſſe. *Tum magus locum in medio exercitu parauit, & conſpecto Ottigny, quod puer eius geſtabat ſcuto, petere illud iubet: impetratum illud collocat, orbe quinque pedum diametri circum illud ducto, additis quibuſdam characteribus & notis: tum in ſcutum genibus flexis pedum calcaneis inſedit, ſic vt nulla parte humum tangeret: & neſcio quid ſubmurmurans varios geſtus exprimebat, tanquam in vehementem aliquam orationem incumberet: qua ad quadrantem horæ producta, illico tam horrendus apparuit, vt humanam effigiem amplius non exprimeret. nam ita omnes artus contorquebat, vt oſſa diſſolui exaudirentur, denique præter naturam multa faciebat. His peractis momento in priſtinum ſtatum rediit, laſſus tamen admodum & quaſi attonitus; deinde circulo egreſſus Regem ſalutauit, ipſique indicauit hoſtium numerum, & quo loco illum exſpectarent.*]

Claudat ſeriem Saliſberienſis, *lib.* 1. *de nugis curialium* c. 11. ſcribens; *Imaginarij ſunt, qui imagines quas faciũt, quaſi in poſſeſsionem præſidentium ſpirituum mittunt, vt ab eis de rebus dubiis doceãtur: hos idololatras eſſe S. ſcriptura conuincit, & diuino maieſtatis iudicio condemnandos.*]

In his omnibus verba magica ſolent interuenire, ideo dubitari nequit, quin ad hanc quæſtionem pertineant.

QVÆSTIO VII.

De manganiæ ſpeciebus in quibus vel non eſt explicitum pactum, vel latens admodum eſt.

HÆc implicitam habentia pactionẽ reuocari poſſunt ad tria capita, *Ariolationem* ſiue *Haruſpicinam*, *Augurium* & *Sortes*. de quibus nunc videndum.

SECTIO I.

De Haruſpicina ſiue Ariolatione.

ARiolatio latiſsima ſignificatione omnem complectitur diuinationem: ſed hic eam ſtricte ſumo, vt Iſidorus, cum ſcribit; Arioli *vocati propterea quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funeſta ſacrificia offerunt, iiſque celebritatibus dæmonum reſponſa accipiunt* [a].] quibus verbis deſcribit ſolam diuinationem explicitam, quæ ad oracula refertur. hoc placuit etiam Rabano [b] & Gratiano Iuoni, & Burchardo, qui in Decretum ſuum id retulerũt. *Haruſpicinam* idem Iſidorus vult dictã ab obſeruandis horis, melius alii, à veteri vocabulo *Haruga*, quod (teſte Donato) hoſtiam ſignificabat. Ego nũc vtrũque nomen media quadam & modica latitudine vſurpo, pro tota ἱεροσκοπία veterum, ſiue diſciplina diuinandi in ſacrificiis Gentilium ſolita ſeruari: quare olim ſemper puto in his interueniſſe idololatriam expreſſam, nõ tamen ſemper pactum explicitum: hodie fieri poteſt, vt neutrum interueniat.

Haruſpicum ſeu Gazarenorum (ſic enim vocatos docet D. Hieronymus *in Eſai ca.* 47.) prima diuinatio erat ex viuæ adhuc victimæ obſeruatione, dum producebatur, dum ad aram ſiſtebatur, dum attrectabatur, dum vinum ei infundebatur.

[a] li. 8. Etymol cap. 9.
[b] l. de magor. præſtig. c. 26. q. 5.

A ſundebatur. poſſumus vocare *victimariam*, θυτικὴν ſiue θυματικήν: quæ omnia, ſi quis volet exemplis confirmata, is adeat Barn. Briſſonii, crudeli certe & indigna morte abſumpti viri, *Formularum lib.* 1. quædam etiam nos olim in Senecæ Oedip. delibauimus, ad illa:

Appellite aris candidum 1. *tergo bouem*
Curuoque nunquam 2. *colla depreſſum iugo.*
B *Opima* 3. *ſanctas victima ante aras* 4 *ſtetit.*
. . . *Huc propere* 5 *admoue*
Et ſparge 6 *ſalſa colla taurorum mola.*
Placidone vultu ſacra, 7 *& admotas manus*
Patiuntur? . . . . . .
Vnone terram ac vulnere afflicti petunt?
Vtrum citatus 9 *vulnere anguſto micat.*
C *An lentus altas irrigat plagas cruor?*

Secunda vero fuit *extiſpicina*, qua motum & ſingula mactatæ hoſtiæ mēbra rimabantur, iecur maxime, vnde Græcis dicta ἡπατοσκοπία, hanc vbertim rident Lucianus *b* & Arnobius *c*, deſcribit noſter ille eadem tragædia.

b lib. de ſacriſic.
c I. contr. gent.

Ede certas viſcerum nobis notas.
D *MAN. Genitor, quid hoc eſt? non* 1 *leui motu, vt ſolent,*
Agitata trepidant exta, ſed totas manus
Quatiunt, nouiſque proſilit 2 *venis cruor,*
Cor marcet ægrum 3 *penitus, ac inerſum* 4 *latet,*
Liuentque 5. *venæ, magna pars* 6. *fibris abeſt,*
E *Et felle nigro* 7 *tabidum* 8 *ſpumat iecur.*
Ac ſemper omen vnico imperio graue,
En capita 9 *paribus bina conſurgunt toris:*
Sed vtrumque cæſum 10 *tenuis abſcōdit caput*
Membrana, latebram rebus occultis negans.
Hoſtile 11 *valido robore inſurgit latus,*
Septemque 12 *venas tendit: has omnes retro*
Prohibens reuerti limes 13 *obliquus ſecat,*
Mutatus 14 *ordo eſt. ſede nil propria iacet,*
Sed acta retro cuncta. &c.

Fuit autem non quorumuis, ſed certorum animalium inſpectio. Iuuenal. *Sat.* 6.

Spondet amatorem tenerum. vel diuitis orbi
Teſtamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato Armenius, vel Comagenus haruſpex:
Pectora pullorum rimatur, & extra catelli,
Interdum pueri. . . .

Sed exſecti matri viuenti, vt ex nefariis Iuliani Apoſtatæ magicis docemur.

Tertia eſt πυροσκοπία & πυρομάντεια in hac aliquando pix trita in ignem ſpargebatur, aliquando tedæ pice illitæ accendebātur, & certis characterib. ſignabantur, & ſi flamma tædarum in vnum coibat, proſperum: ſi lambens & diuiſa comparebat, infelicem, ſi tricuſpis aſſurgebat, glorioſum euentum: ſi varie diſperſa, in ægro mortem, in ſano morbum: ſi crepitans, infortunium: ſi ſubito exſtincta, ingens periculum ominabantur. aliquando hoſtiam in ignem coniiciebant & dumtaxat conſiderabatur flamma ignis victimarii, vtrum in vnam coiret pyramidem, quod proſperum: an vero diuideretur, quod ad-

uerſum.

uerſum. quis ignis color, ſplendor, aſcenſus, ſtrepitus : an cito victimam comprehenderet, an exſtingueretur & ſimilia. quidam putant auctorem huius fuiſſe Amphiaraum, alii Argonautas alios: apud Romanos vſa Tanaquil, teſte Valerio Maximo *d*. de hac idem Tragicus:

d l. 1. c. 8.

TIR. Quid flamma? largas iamne 1 comprehendit dapes?
MAN. Subito refulſit lumen 2 ſubito occidit.
TIR. Vtrumne clarus ignis 3 & nitidus ſtetit,
Rectuſque purum verticem 4 cœlo tulit,
Et ſummam 5 in auras fuſus explicuit comam?
An latera 6 circum ſerpit incertus viæ,
Et fluctuante 7 turbidus fumo labat?
MAN. Non vna facies 8 mobilis flammæ fuit:
Imbrifera quales implicat varios ſibi
Iris colores; parte quæ magna poli
Curuata picto nunciat nimbos ſinu.
Quis deſit illi, quiſve ſit dubites color:
Cærulea fuluis miſta oberrauit notis,
Sanguinea rurſus vltimum in tenebras abit:
Sed ecce pugnax ignis in 9 partes duas
Diſcedit. . . . . .
Immugit aris 10 ignis, & 11 trepidant foci.

E Vtuntur hodie Lituani. nam ægris ſi vmbra, corpore igni oppoſito, aduerſa cadat: certam ſpem recuperandæ valetudinis concipiunt: ſin auerſa ceciderit: conclamant, & pro depoſito ægrum

A habent *e*. An ab hoc vitio immunes Germani? qui in ſuccenſione pirarum, quas pie in honorē B. Ioann. accēdunt, veteri idololatria Chaldæorum & Ægyptiorum in ſacrum morem commutata: peccant dum ad crepitum, fumū, flammæ modum & ſimilia attendunt: item quia definitis vicibus circumire vel tranſiliri debere putant. ſunt enim iſta, vt recte cenſuit VVimpina *f*, B reliquiæ veteris paganicæ luſtrationis & traductionis per ignem, quam ex ſacris litteris Patres confutarunt. Glycas ex Theodoreto hoc docuit, ne multos cōgeram *a*, *Quinetiam (ait) liberos ſuos per ignem traiecit. Quid autem iſtud verbum ſibi, quæſo vult? Ioſephus tradit Achazum quendam ſuorum filiorum Baal ſolido ſacrificio concremaſſe. Verū Theodoritus aliter ſentit: arbitror, inquit, hi-* C *ſce verbis ſignificari ſpeciem quandam erroris, qui ad noſtra vſque tempora durauit. Videmus enim ſemel in anno rogos accendi, quibus initiantur pueri quidam & viri. Quinetiam infantes ab ipſis matribus per flammam tranſportantur. quæ res videtur eſſe quaſi quædam auerruncatio & luſtratio*] Sic Glycas.

e Amanias li. 5. de ...
f l. de ...
a 2. annal. fol. 269.

Quarta eſt nubila καπνομάντεια, fumi obſeruatrix, eaque duplex *b*. nam D vel grana ſeſami vel papaueris nigri in ardentes prunas iaciebant, & inde ſurgentem fumum notabant: vel ſine huiuſmodi granis, ſolum obſeruabant ſacrificii fumum, & interdum fumū rogi. Huc pertinet illud Naſonis, *in Ibin*, de rogo Polynicis & Etheoclis,

b Carda. li. de vera Sapient.

Et noua fraterno veniet concordia fumo,
Quam vetus accenſa ſeparat ira pyra.

De fumo illud Papinii eſt *lib.* 10. *Thebaid.* vbi poſtquam pyromantiam

Tireſiæ deſcripſerat, addit eum ore fumum fatidicum hauſiſſe.

Ille coronatos iam dudum amplectitur ignes,
Fatidicum ſorbens vultu flagrante vaporem.

Vapor enim iſte fumus eſt. nam quis credat flammam hauſiſſe Tireſiam, & ſuperuixiſſe? Vſos etiam Capnomantia Iudæos & conſideraſſe an fumus, qui ex victimarum ſacrificio aſcendebat, rectus aſcenderet, an in obliquum vergeret, docet Theophilactus *in Oſee cap*: 4. Pictorius *libr. de Magia, cap*, 11. quoſdam Papinii verſus de morte Menecei huc retulit, qui perſpicue ad Pyromantiam pertinent. Non aliam ſpeciem, ſed genus quoddam ipſius Capnomantiæ putarim fuiſſe *Thuriſumiam* illam in qua ex fumo thuris adoliti diuinabant. Statius,

Thurea nec ſupra volitante altaria fumo.

Hoc verum de iſta: ſed alia longe, de qua Dion.

Quincta eſt proprie dicta λιβανομαντεία quam proponit Dionyſius Caſsius c agens de Nymphæo prope Apolloniam, *ibi & oraculum* (inquit) *editur, idque hoc modo. Thure accepto, precibuſque eius rei ergo, quam volunt, factus, ipſum thus. vt ſecum eas preces deferat, ad ignem proiiciunt: tum ſi ratum ſit futurum votum, ab igni thus e veſtigio corripitur: ac ſi thus extra ignẽ forte deciderit, accurrens ignis id abripit & cõſumit: ſin irritum erit votum, neque accipitur ab igni thus, & ſi in ipſam flammam coniiciatur, recedit ab ea, atq; effugit. ita in vtramq; partem ignis futura prædicit, morte nuptiiſque exceptis. de his enim non licet cuiquam oraculum illud conſulere,*]

c l. 41. hiſt Auguſt.

Sexta eſt τεφραμάντεια ſiue σποδομάντεια, qua diuinabant olim ex cineribus ſacrificiorum videtur hoc factum in ara Apollinis Iſmenii, & ideo Sophocles *in Oed. Tyr.* vocaſſe cinerem diuinatorium, μαντείαν σποδὸν fortaſsis tale quid etiam obſeruandum in cinere Alphæi, quem idcirco Moſchus vocauit, κόνιν ἱερὰν vbi ex Pauſania docui quondam *d*, per κόνιν, ſignificari τέφραν, per puluerem cineres ſicut & in Herc. Oetę ſumitur.

d in Aduerſa. ad Senec. Medeæ v. 81.

Et cineres patrio puluere ſordidos.

Hodie viget quoddam ſuperſtitionis huius veſtigium, cum res, de qua diuinandum, digito bacilloue cineri inſcribitur, & cinis aeri puro permittitur, & attenditur ad litteras quæ in cinere agitato apparent. Item cum iubent aliquem tres perſonas cogitare quibuſcũ matrimonium optet, vel ſperet contrahere, tum tres ducunt ſulcos in cinere, ille autem iubetur ſingulis perſonis ſuũ ſulcum deligere, tum auerſus ſtare ne ſulcos videat, quos interea alter tamdiu forcipe oſtendit, donec eorum vnus ab illo ter deligatur, & quam ille ſulcus deſtinabat, ea ſpondetur ipſi vxor futura, poſſet hoc vltimum ad ſortem diuinatoriam reduci.

Septima eſt ὑδρομάντεια & οἰνομάντεια qua conſiderabant colorem vtriuſque laticis in ſacrificio. fuſi Æneid. 4.

Vidit thuricremis cum dona imponeret aris
(Horrendum dictu) latices nigreſcere ſacros
Fuſaq; in obſcœnum ſe vertere vino cruorem.
Hoc viſum nulli, non ipſi effata ſorori.

Ariolationem ergo hic alii agnoſcũt, ego potius diras, ſeu omen, vt in illis Thyeſtæ,

Vernæ capiti fluxere roſæ,
Pingui madidus crinis amomo,

Inter

Inter ſubitos ſtetit horrores:
Imber vultu noiente cadit:
Venit in medias voces gemitus,
Sed vagus intra
Terror oberrat. Item,
Sed quid hoc? non vult manus
Parrere: creſcit pondus, & dextram
grauat.
Admotus ipſis Bacchus à labris fugit,
Circaq; rictus ore decepto effluit.
Et ipſa trepido menſa ſubſiluit ſolo.
Vix ignis lucet.

Omina tamen diuinationis ſunt, ſed ſub auguriis comprehenſæ ſeu auſpiciis, de quib. ſect. ſeq. Perſis diuinationem ex vino tribuit Alex. Neapolit. *lib.5.cap.13.*

Octaua forma ducitur ab edulibus variis, vt *κριτομάντια ἀλευρομάντια*, & *ἀλφιτομάντια*. De hac ita Theod. Balſam. *in 6. Syn. quæ in Trullo, Mulieres quædam* (inquit) *cum ordeo ea, quæ ab aliis ignorantur, enunciant. hæ dicuntur κριθεῖαι quæ Eccleſiis & ſanctis imaginibus aſſidentes, & ſe ex iis futura diſcere prædicantes, non ſecus ac Pythoniſſæ futura prædicunt.* Alia poſſet videri ab Horatio ſignificata libr. 1. ep. ad *Fuſcum.*

Vtque ſacerdotis fugitiuus liba recuſo.

Nam in m. ſ. vetuſto S. Laurentii Leodienſis eo loco adnotatum: *Cum in ſeruis ſuſpicio furti habetur, ad ſacerdotem ducuntur, qui cruſtam panis carmine infectam, dat ſingulis: quæ cum hæſerit gutturi, manifeſti furti reum aſſerit.*] Sic ibi legitur, quod non tam explicando carmini, quam notandæ ſuperſtitionis priſcæ cauſa volui adſcribere. In Antiſiodorenſi concilio can. 4. ſic legitur: *Non licet ſortilegos, vel auguria reſpicere, nec ad characteres,*

A *nec ad ſortes, quas ſanctorum vocant, vel quas de ligno, aut de pane faciunt aſpicere, ſed quæcumque homo facere vult omnia in nomine Domini faciat.*] Item aliam puto quę in ſacrificiis, (quã Theocrit. deſcribit *in Pharmaceut.*) obſeruabat molas & libaméta, & præcipue triticum, hordeum, far & ex eo toſto freſoque factam farinam, & ea mox ſubſecutam Victimæ conſperſio- B nem. Seneca:

Et ſparge ſalſa colla taurorum mola:

qua de re ex Dionyſ. Halycarnaſſ. Suida, & aliis, multa ibi. *in Comment.* notaui *d* *τυρομάντεια* perficiebatur caſeo, *ἰχθυομάντεια* piſcibus, quæ antiquiſſima. nam vſi illa Polydamas bello Troiano, & Tireſias Thebanus: apud C Lycios à piſcibus viuis non vno loco petebatur, ſed in Dina foſſa, & in fonte Apollinis apud Miras, & apud Syrrhum vicum *e* *ὠοθυτικὴ* ſeu *ὠομάντεια* ex ſignis quæ in ouis apparebant, qua Orpheum vſum vult Suidas: de eadem nonnulla Leonibus *libr.3. var. hiſtor. capit.13.* huc referenda præſtigioſa illius nuperi impoſtoris ſcedulam in ignem coniectam, in quo duis D adlatorum ouorum illæſam oſtentantis. Huc non eſt referenda ſuperſtitioſa expiatio Iſiacorum per oua, de qua Iuuenal. *ſat. 6.*

d in Od. v. 334. & 335.

e Cælius l. 7. ca. 19. & Plinius l. 9. c. 16. & l. 32. ca. 2. Plut. l. de induſt. animal.

Nona eſt *κηρομάντεια*, qua vtuntur hodie quoque Turcæ: cum ceram liquant & aquæ guttatim inſtillant, & figuras inde ortas obſeruant. Alſaticæ vetulæ aliud genus commentæ: cum E aliquis ægrotat tot cereos æqualis ponderis incendunt, quot Sanctos morbi immiſſores autumãt, & cuiq; cereo ſuum ſanctũ appropiant, cuius cereus primus cõſumptus fuerit, eum morbi pronunciant autorem, læſoremque.

Decima ἀνθρωπομάντεια, quæ rimabatur hominum mactatorum fibras ac viſcera. Vſus ea Heliogabalus, monſtrum non homo: vſus etiam Iulianus Apoſtata, qui grauidarum aluos exſecabat *a*, vt Antiochiæ & Carris deprehenſum: vſus & teſte Ammiano *li*.29. quidam Pollentianus, vſæ & Arlunæ Scythicæ, vt eſt libr.1. Annal. Boior. à quibus id accepere Tartari, de quibus narrat Cromerus *libr*.8. *hiſtor. Polon.* vſi & Luſitani veteres apud Strabonem *libr*.3. Hæc ad *extiſpicinam* commode reduceretur: vt & ad hanc, ſacrificium filiorũ in Topheth, vbi igne abſumebantur in honorem Molochi in Sacra ſcriptura *b*.

a Cedren. in Annal. & Theod. li.3.cap.21. & 22.

b 4. Re 26. v.6. Eze.20. v.31.

Vndecima fuit δαφνομάντεια, ex laurei rami combuſtione. proſperum ſignum, ſi obſtreperet cum fragore, infelix, ſi iuxta Propertium, taceret *extinſto laurus aduſta foco*. de hac multa, & ita, vt neſcias quis à quo acceperit, Parrhaſius ac Rhodiginus *c* vaticinabantur autem pręmanſis lauri foliis, teſtibus Lycophro, & Heſiodo, vnde laurus dicta Symbolum diuinationis, Conſtantino *in Geopon.* & Aphtonio, *in Progymn.*

Duodecima poteſt eſſe βοτανομάντεια, cum ex verbenæ, lunariæ, ſaluiæ, myricæ, ficus, & aliorum ſimplicium foliis ramuliſue, conſignatis nomine quærentium & quæſtione, cognitio futuri petebatur. caue cum his confundas Sibyllæ folia apud Maronem, in his enim non quæſtio, ſed oraculi carmen erat inſcriptum. συκομάντεια ficus folia poſtulabat. De diuinatione per tamaricem ſeu myricam, ex Nicandri Scholiaſte, ſic Cælius Rhodiginus *d*: *Apollo myrica vates ſanxit prænunciare mortalibus futura, propterea inſignem fruticem hunc Nicander* μάντιν *vocat, id eſt vatem. Quin & magi item Scythæ myricino vaticinãtur ligno. Sed et in Lesbo Apollo myricæ ramum tenet: qua ratione Myricæus quoque eſt cognominatus. Et Archæus prodit quandoq; in ſomniis viſum Deum illum myricæ ramo decorum. Et Metrodorus refert antiquiſſimã eſſe plantam myricam: nam Aegypty in Iouis pompa coronantur myrica, id est tamarice, vt interpretatur Dioſcorides: ſicut apud Medos Magi.*]

c Ian. Parrha. in Claudiani l.2. de rap. Proſerp. Cælius Rhod. li.5. antiq. c.7.

d l. 7. anti. lect. ca.19.

Decimatertia ὀμφαλομάντεια, obſtetricum propria: quæ per nodulos vmbilico & ſecundinis adhærentes coniiciunt, quoties puerpera ſit poſtmodum paritura.

Decimaquarta nouitia quoque eſt, ex eadem obſtetricia ſchola, ſuperſtitio, ἀμνιομάντεια. Fœtus maternus in vtero materno trib⁹ membranis inuoluitur: quarum prima dicitur χορίον ſeu ſecundinę: alia vero à farciminis forma ἀλλαντοειδές, tertia à mollice ἄμνιος. hæ duæ poſteriores aliquãdo cum fętu ſic erumpunt, vt facies ac caput infantis quaſi galeatum appareat: Vulgus Belgicum vocant galeam (*den helm*) hæc membrana cognomen tribuit Imper. Diadumeno, & cauſidici Romani multa pecunia inuolucrum iſtud emebãt, ſe illo ad cauſæ victoriam iuuari multũ arbitrantes *e*. Ex huius tegminis colore rubicundo, vel liuido, fortunam infantis, aniculæ ariolantur. hæc ἀμνιομάντεια, de cuius vanitate legẽdus Leunius Ziricæus *f*. Sed & Iouius, ne quid ſuperſtitionis omitteret, nimis huiuſmodi vanitatibus, pro Epiſcopo, deditus, in Ferdinandi Daualli natiuitate (*li.1. Piſcary*) huiuſmodi pelle inuolutum ex vtero prodiiſſe conſiderauit.

e Lamprid. in vita Diadumeni.

f l.2. de occult. nat. mirac. c.8.

Decimaquinta eſt æque ridicula diuinatio Iudæorum per *Iedυim*, cuius Rabbini *g* mentionem à Moſe factam

g Moſes Sionis F. in præceptũ Negatiuũ 8.

commi-

b Deut. 18. & Leu. 19.

comminiſcuntur. nempe volunt fuiſſe animal quoddã, nomine *Iedua* ידוע humana forma, cuius ex vmbilico medio funiculus propendebat, quo inſtar cucurbitę humo adhęreſcebat, & quãtum funiculi lõgitudo patiebatur, circumcirca omnem terræ fructum depaſcebatur: capi à venatorib. non poſſe, niſi ſagitta funis præſcindatur: tunc ſtatim expirare per eius oſſa, certo ritu in ore geſtata, vaticinandi donum nactos homines, indeq́ue ariolos dictos *Iddegonim*. tales iſti recutiti fabulas nobis obtrudunt, digni qui & terræ cũ ſuo: *Iddahhonim* ידעונים affigantur, & cum eo conuiuentur. Niſi humanam illi formam attribuerent, poſſemus ſuſpicari, eos alluſiſſe ad Plant. animal quoddam agni ſpecie, quod naſci ferunt, ſic terræ cohærens, & vicina ſibi, quoad funiculi longitudo permittit gramina depaſci, & pabuli poſt defectum marceſcere, in vicina Moſcouiæ Tartaria: de quo Sigiſmundus *in Moſcouia*, & Iul. Schal. *contra Cardan.* & plenius ex profeſſo Andr. Libauius *p. 2. ſingul. diſp de agno Scythico.*

L *Decimaſexta* eſt λιθομάντεια: cuius meminit Iamblichus, & Orpheus agẽs de Siderite lapide: ſed ritus eius mihi non ſatis perſpectus. Huc ſpectat Chaldæorum lapis Mizoris, de quo ita Zoroaſter. Ἡνίκα δ᾽ ἐρχόμενον δαίμονα πρόσγειον ἀθρήσῃς, Θῦε λίθον μνίζουριν ἐπαυδῶν. *Quando conſpexeris dæmonem terreſtrem* (tibi reſponſum expetenti) *accedere, incantans ſacrifica lapidem mnizurim.* vbi Pſell. in Scholiis rem aperit: *Dæmones* (ait) *circa terram volitantes natura ſua ſunt mendaces. Quod ſi ex his verum aliquem ſermonem audire cupias, aram appara & ſacrifica lapidem MNISVRIM. Habet enim hic lapis vim aduocandi maiorem dæ-*

A *monem, qui occulta ratione materiali genio applicatus, rerum inquiſitarũ veritatem inſuſurrat, quam ille porro homini interroganti profert. Indicat enim nomen ipſum, quo in aduocatione vtendum eſt vna cum lapidis ſacrificatione.*] Hæc Pſellus, cui ſimilia Nicephorus ad lib. Syneſii de inſomniis. fuit hæc vaniſsima ſuperſtitio, putantium non omnes B dæmones æque mendaces, ſed aliquos veraces, deinde & illud erroneum quoſdam eſſe materiates, ἀφεγγοῦς ὕλης ἀναπεπλησμένους, materia tenebroſa plenos, vt loquuntur. Hic ergo magicus ritus Chaldæorum. Non deſunt, qui putent Iudæis in vſu fuiſſe lapides quoſdã Diuinatores, & eos prohiberi à Moſe *Leuit. 26. v. 1.* nã vbi noſter vertit, *Lapidem inſignẽ*, illi malunt ver- C tere: *Lapidem imaginationis*, vel vt alii *Lapidem ſpeculationis*. Sed illi nugãtur cum ſuis, quos nimis libenter ſequunt Rabbinis. nam *eben Maskith* vocat labidẽ pictura vel artificio aliquo ſic ornatum, vt aſpectu ſuo homines capiat, & alliciat ad honorandum: ideo enim additur, non quidẽ, vt diuines per illũ; ſed, *vt incurues te ei*, hoc eſt, vt adores D illũ. Non vos celabo, quid aliquando mihi de hoc loco in mentẽ venerit, antequã ditionem Romanam viderem. Suſpicabar noſtrũ interpretem primo ſcripſiſſe, *Lapidem in ſignum*, inde cum alii verba tranſpoſuiſſent: *in ſignum lapidem*, factũ deniq; *inſignem Lapidem.* confirmat coniecturã verſio LXX. in qua diſerte ſcriptum: λίθον σκοπόν. *lapidem ſignum.* Et fuit illa veterum ſuper- E ſtitio: qui Mercurios ponebant in viis, vel alios Deos *vios* ſiue *viales*, itinerũ indices & ſigna. prohibeat, ergo legiſlator, non lapides indices viarum poni, ſed poni, huiuſmodi lapides habitu Deorum, & ad adorandum. Scio quæ

de radice סכה Sakah, prolixe hic Oleaſter adferat: ſed probare nequeo, quod vulgatum interpretem tam facile deſerat, imo & de verſione loci Iob aperte ignorantiæ accuſet. Etiamſi vera ſignificatio foret, *operire*, dicere poſſem: quæ picta ſunt, coloribus eſſe contecta & coperta. Poſſet quis ad hanc ſpeciem referre quorumdam ſuperſtitionem, qui vt ſomnia ipſis contingant futuri, prænuncia, geſtant amethiſtum gemmam.

Decima ſeptima occurrit ῥαβδομάντεια, quæ multiplex fuit, de qua ſic Cœlius Rhodiginus *d. cap.* 29. ſcribit, *Virgas in rebus diuinis eximÿ cuiuſdam vſus fuiſſe veteribus, ex pleriſque coniectare licet. Nam, qui Perſicos ritus diligentius animaduerſos litteris mandarunt, illorum magos, qui ſacrificÿs præficiuntur, carnes ſuper myrto & lauro poſitas tradunt ſubtilibus virgis adurere, mox, oleum lacte melleq; commixtum conſpergere, ac comprecari, faſciculos ex myrica pertenues manu tenentes. In Pyrethiorum meditullio ſurrecta ſtabat ara, vbi inexſtinctus ſeruaretur ignis, fiereutq; itidem comprecationes non ſine myricinis virgis. Sicut in Scythia quoque, vbi vaticini traduntur plures, ſalignis virgi, diuinatio concipitur, quas diſſoluunt ac ſeparatim ſingulis humi conſtratis vaticinantur, interim virgas comprehendentes componentesq;. Narees vero, quos eſſe Androgynos putat Herodotus, tiliam ſcindentes triſariam, digitosq; implicando ac reſoluendo præcinunt futura.*] & poſtea, *Etenim in plerisq; locis virga (vt diximus) præſagiunt, quod in primo compoſitionis tertiæ Dion quoque confirfirmat.* Quæ ille de Perſis Magis, ab Herodoto *libr.* 1. & Strabone *libr.* 15 mutuatus: quæ de Scythis, & Enaris, ex Herodoti *libr.* 4. Scytharum progeniem Turcas, hunc morem retinuiſſe, colligitur ex Hiſtoriis *a* Collenucii. Sed illud mihi nota (Lector) ῥαβδομάντειαν non pertinere ad vnum dumtaxat caput. quędam enim explicitam continebat innocationem, nempe quæ conceptis verbis efficiebat, vt virgula recta, ſponte ſua, in circulum

a li. 1. rerū Neapolit.

B coiret iunctis extremitatibus. Alia vero ad ſortes pertinet, quando regnum vel quid aliud, virgis datis, cui obtingeret, experiebantur: ſic Aaroni prærogatiua Sacerdotii, virgula contingit florente, ſic & Beat. Virginem nonnulli, ex apocryphis, tradunt Ioſepho ſponſam datam: quo adhuc tempore Diuinatoria ſors permiſſa. Aliquando ad ariolationem noſtram (quam *au-*

C *ſpicium* vocauit Tacitus) referenda: vt illa Perſarum, & Scytharum, Germanorum quoque, quam Tacitus deſcribit *lib. de moribus Germanor.* qua de re nos poſtea plura Sect. 3. Aliquando ad omnia vt illa, de qua ſic Crantzius *lib.* 4. *Metropol. ca.* 19. & 29. *Memorant annales Henric.* 3. *Imp fabulam de Hildebrando puero, quod cum*

D *filius eſſet fabri lignarÿ, ex ſarmentis ordine compoſitis, inſcius ipſe has litteras conſeruarit: quibus aſtans homo litteratus legerit ex ea compoſitione ſcindularum:* Dominabor à mari ad mare. *Vnde conÿciens diuinum aliquid in puero, ſuaſerit parenti, vt eum litteris traderet. Traditus profecit, & in cancella-*

E *riam Regis peruenit, & Scriniarius euaſit. Somnio admonitus Imp. de eodē, quod cornua videretur habere, quibus filium ſuum contereret, hominem in vincula coniecit: ſed ab Imperatrice vinculis exutus, Cluniacenſe monaſterium petiit. Indeq; profecit primum in Subdiaconum, deinde in Cardinalem,*

*noui*ſ*ſime*

noniſſimè in Gregorium VII.) Hæc ex annalibus illis Granzius, quæ neſcio cur fabulam vocet. A

Decima octaua eſt λαμπαδεμάντεια, quando nonnulli candelam in D. Antonij honorem accendunt, ſicq; ſe res perditas confidunt inuenturos. Alia eſt vetus ſuperſtitio *Lucernaria*, de qua Propertius lib. 4.

Sed ne ꝑ ſuppletis conſtabat flamma lucernis.

B

& alio loco:

Seu voluit tangi parca lucerna mero.

Petronius *in Satyra, Lucernæ humore defectæ, tenue & extremum lumen ſpargebat:*] hæc magis videtur ad hominis augurium pertinere. An etiam huc pertinuerit modus furti concipiendi per lancem & licium; quem Sex. Pomperius deſcribit, dubium mihi: puto potius non pertinere, quicquid Acron prodiderit. vide ſub q. 6. ſect. 4. verſ. 9. C

Decima nona vocatur ὀμφαλομάντεια, nempe duplex diuinatio, qua virginitatem puellæ explorabant. 1. per funiculum, quæ res etiam hodie in vſu prauo: & videtur olim eo reſpexiſſe Catullus in nuptiis Pelei & Thetidis.

Non illam nutrix, orienti luce reuiſens, D
Heſterno poterit filum circumdare collo.

2. quod, auctore Guil. Pariſienſe, *b* ſolitum in Britannia redactum in pollinem tenuem achatem in potu præberi, quem qui quæue ſumpſit, niſi virgo ſit, ſtatim cogatur euomere. Referuntur & alia, quę idem per vrinam indicium faciunt. Et referuntur vt arcana naturæ, vereor ne prorſus ſint magica, certè ſunt illicita, & famæ reſtitutioni obnoxia. E

b p vlt. de vita. c. aa.

Sunt & aliæ mille nocendi artes & nomina mille, quæ vtinam vt mihi, ſic cæteris ignotæ & inexpertæ. Damnãt hæc omnia Theologi & Canoniſtæ. *vide Euſeb. l. 4. Præpar. Euang. cap. ſi quis 26. q. 5. Ioannem Saliſberienſem l. 2. de nugis Curialium cap. 28. Michael. Medinam lib. 2. de recta in Deum fide fol. 29. & Iulium Sirenium l. 9. de Fato cap. 15. & 16.*

SECTIO II.

De augurio & auſpicio.

A*Vgurium* vel dependet à natura, vt nautarum, agricolarum, &c. de quo poſtea (eſt enim commendatione dignum, vtpote naturalis coniectatio) vel hominum induſtria atq; artificio inſtitutum, rebus futuris, non neceſſariis, ſed voluntariis coniiciendis inſeruiens: de quo nunc agimus, quod ipſemet Cicer. *c* vanitatis & ineptię condemnauit, longe hac in re prudentior, quam Plato *in Phædro*, vel Xenophon, in *Cyriped.* Quod vero & Ariſtoteles *d* meminit augurij, ille vel populari ex ſententia loquitur, vel augurium vocauit, naturalem præſenſionem auium, qua pluuias tempeſtateſq; inſtantes nobis indicant cantu, volatu, vel garritu. Nobis Chriſtianis dubitare non licet, totam Augurum diſciplinam, incertam & illicitam eſſe: qua, quod abſtineret Dei populus, etiam ab ariolo laudatur: *e* quam ſciunt omnes damnatam a Moſe ac Prophetis, *f* & à iuris Canonici *g* auctoribus, à quibus etiam variæ pœnæ infliguntur: quam ſciunt pacti cum dæmone damnari à B. Auguſtino, *h* ſciunt à recta Philoſophia valde alienam. *i*

Auſpicij vero ſiue *Augurij* vocem nunc eo extendimus, vt etiam omnia compre-

M

c libr. 1. de diuin.
d libr. 9. de Hiſt anim. c 31. & alib.
e Nu. 23. v. 23
f Leu. 19. v. 26. Deut. 18. v. 10 Eccle. 34 v. 5 Ier. 27. 9
g c. illud c. ie & illud. 26 q 2 c ſi quis Epiſc. c. aliquã. c ſi qs clericus. c. auguriis. 26. q. 5.
h libr. 2. de doct Chriſti. c. 24.
i docet hoc ...ce. d l. & ...ãc. Picus .6. de præ... not. c. 4.

A comprehendat: ſicut & Græci ſumpſerunt, ὀρνίθειαν, οἰωνιστικὴν, οἰωνομάντειαν, ὀρνιθοσκοπίαν, *pro obſeruatione cunctarum rerum ſubito, & inopinato, & inſolito, accidentium, inſtituta ad cognitionem futurorum, vel occultorum.* Sic acceptũ, reduci poteſt ad ſpecies quinque, *primum* ex cœlo, *ſecundum* ex auium volatu vel garritu, *tertium* ex tripudio pullorũ, *quartum* ex quadrupedibus, *quintum* ex diris & portentis: & B horum omnium communis diuiſio eſt quod eorum quædam ſunt *Oblatiua*, quæ non poſcuntur; quædam *Imperatiua*, quæ veniunt optata & quæſita. *a*

1. ergo genus *è cœlo* captato ab auguribus proſpectu, & cœli regione deſignata (*templum b* vocabant) exſpectabat auſpiciũ, nempe tonitru, vel fulmen ſine fulgetrum: quorũ alia *bruta*, C quæ nulla ratione naturæ nitebantur, ſed erant vana prorſus, alia *Fatidica:* & hæc rurſus vel peſtifera, vel conſiliaria, vel auxiliaria, & huiuſmodi nugãciſsima, de quibus multa Plinius & Seneca, *c* quæ ſanè eruditè refellit VVimpina *lib. de diuinat.* c. 3. 4. & 11.

2. *ab auibus* petebatur, vnde dictum *augurium*, quaſi auigurium. Auium aliæ *oſcines*, quæ cantu ſeu garritu; aliæ *Præpetes*, quæ volatu putabantur præ- D dicere, & harum rurſus variæ differentiæ, *funebres, cliuiæ, arculæ, volſcræ, remores, inebræ*, & aliæ multæ. *d* Stultitia hæc refellitur bene ab eodẽ VVimpina *lib. eodem c.* 12.

3. de *pullorum tripudio* ſumebatur. Duo à pullariis pulli in cauea ſeruabantur. primò diluculò, imperato de more ſilentio, plus aut offa, cauea recluſa, pullis obiicebatur: ſi negligerent cibũ, E ſiniſtrum auſpicium erat; ſi auide depaſcerentur, ita vt aliqua ex roſtro deciderent & terram ferirent, dicebatur

a Pet. Sanctiſlorius Montepeſſulan l. hiſt. rer. memorabil. folio 240.
b Varro. l. 6 de lingua latina.
c Plin. l. 2 c. 5. & 54 & l. 28. c. 2. Senec in Natural. quæſtionib.
d Serui. l. 2. Æneid. Feſtus in voce Oſcines, Gellius lib. 6. c. 6. Plin. lib. 10. c. 13. & 18.

Soliſtimum tripudium, & habebatur ſecundum. *pauere* veteribus idem quod ferire. inde dictũ primo terripauium, deinde terripudium, deniq; *tripudium*. *e* Idem & *Soniuium* vocatum à ſono, quem pulſo debat cadendo. Nugaciſsimum ſane commentum, cuius tamen neglectui tribuere Romani clades P. Claudij & Lucij Iunij bello Punico 1. *f* & Flaminij bello Punico 2. *g*

4. ex *quadrupedibus*, ſumpta, teſte Sext. Pompeio vocabant *auſpicia pedeſtria*; vt apud Germanos ex equorũ fremitu, *proprium gentis* (ait Tacit. *h*) *equorum quoq; præſagia ac monitus experiri, publice aluntur iiſdem nemorib. ac lucis candidi, & nullo mortali opere contacti, quos preſſos ſacro curru ſacerdos, at rex vel princeps ciuitatis comitantur, hinnitusq; ac fremitus obſeruãt. nec vlli auſpicio maior fides.*] Duraſſe eam ſuperſtitionẽ diu poſtea, etſi paulum diuerſa forma apud Luizicos, ex Ditmaro noſter Lipſius *in comment.* admonuit. De Lupino auſpicio, Plinius & alij valde multa, & prorſus contraria tradiderant, quos habes diligenter annotatos à Tiraquello; *i* de capra, aſino, leone, vulpe, cane, muſtela, ariete, & aliis; quę Alexander nullis auctoribus firmarat, vir idem, ſupra modum diligens, accuratè comprobauit.

5. ſunt *Omina:* quæ pertinere ad anguria vel vnus oſtendit Claudianus ſequentibus verſibus;

Nullusq; dies non triſte minatur
Augurium, quoties flauentia ſerta comarum
Sponte cadunt? quoties exſudat ab vbere ſanguis,
Larga vel inuito prorumpunt flumina vultu,
Iniuſſæque manus mirantia pectora tundunt? N

e de his Cicer. 1. de diuinat. Feſt. in Puls, & in Oſcinũ.
f Polybius lib. 1. & Valer. Maxi. lib. 1. c. 4.
g Liu. libr. 22.
h li. de morib. Germã.
i ad Alex. ab Alex. li. 5. c. 3.

Si buxos inſlare velim, ferale gemiſcunt.
Tympana ſi quatiam, planctum mihi tympana reddunt.
Ah vereor, ne quid portendant omina veri.]

Vbi Ceres & exempla prębet omniũ ſeu Dirarum, & quod vocauit *auguriũ*, poſtea vocat *omina*. Hæc ſolent etiam *prodigia* dici. Valer. Maximus. k *admirabile inter cœnam prodigium incidit. Infuſum namq; paternæ eius vinum nec ſemel, ſed iterum, ac tertio, in ſanguinem verſum eſt. Qua de re conſulti Magi monuerunt, vt ab incepto deſiſteret.*] Sed de omnibus plura diximus lib. 3. vbi de vana obſeruantia egimus. Huc reducenda omnia prodigia & oſtenta, & monſtra, quatenus quis vanam quandam ex his inſtituit diuinationem, quá veteres τερατοσκοπίαν vocarunt, à qua aliena eſt Chriſtiana obſeruatio monitorum quorundam mirabiliũ, quę quibuſdam Deus largitur. Duo exempla referam infra c. 3. q. 2. & alibi aliud familiæ Eſtenſis B. Beatricis apud Scardeonum, tale quod de monte Veſuuio & moriturorum impiorũ & damnandorum mox aliquorum prædictione, Pet. Damian. epiſt. ad B. Dominic. Loricat. ſupra agens de Pandulfo Capuano, his verbis; *quandocunq; in illis partibus reprobus diues moritur, ignis erumpere de prædicto monte videtur, & tanquam ſulphureæ reſinæ congeries ex ipſo Veſuuio protinus fluit, vt torrentem faciat, atq; de currente impetu in mare deſcendat.*] miraculo ignis, addam aliud humanum. Herodotus libr. 8. ſcribit, quando Amphienſibus ſiniſtri aliquid publice euenturum, ſolitam ſacerdoti Mineruę ſubito promiſſam enaſci barbàm. Sed redeo ad inanima. De familiâ Seruiliorum ſcribit Plinius nummum illis fuiſſe æreum; quem auro & argento cibarent, qui ad futuros familię proſperos euentus creſcebat, ad infœlices minuabatur, lege Pliniũ lib. 2. c. 65. De ſanguinis admirandâ in Galliâ pluuiâ, quæ incidens ſupra carnem hominis, aut ſupra lapidem non poterat ablui, cadens vero ſupra lignum facile eluebatur; auctor ex Fulberto Carnutenſi eſt Baronius Annal. XI. anno Chriſti 1017. De fonte Glomuzenzi narrat Dietmarius, qui quando lætus pace & annona annus ſubſecuturus tritico, auena & glande refertum ſe oſtentat, quando peſtis imminet cinerib. quando bellum, ſanguine plenus fluit. quod idem Eraſmus Stella, & Petr. Albinus *in Chronico Miſnenſi* aſſerunt. Alibi in Germania fons eſt dictus **Hunger⸗brun**/ qui quando decreſcit grauem annonam, quando exareſcit diram famem portendit. In monaſteriis non raro accidit, vt religioſi morituri, in templis vbi ſedilia ſua habent trunco capite adſpiciuntur. Quibuſdam etiam nobilium familijs quædam notata. eſt quæ certiſsima ſuorum mortis indicia habet, ſi fons quidam natura ſua valde limpidus ab incognito quodam verme turbetur. alteri ſignũ eſt, ſi terra quædam arci ipſorum vicina, in voraginem ſubſidit. In Bohemia ſpectrum fœmineum veſtitu lugubri apparere ſolet in arce quadam illuſtris familiæ, antequam vna ex coniugib. Dominorum illorum è vita decedat. ita ex aliis, vt certa, refert Phil. Camerar. *operæ ſucceſſiuæ cap. 73.* vide ſupra in prin. lib. & d. q. 2. *Monſtra* ſunt naturæ valde aberrantis à conſueta norma inanimantium productione ludibria. *Oſtẽta* vero & *prodigia* vocamus, varias & terribiles atque inſolitas in aere aut aliis elementis apparitiones, ac ſonos

k lib. 1. c. 7. de Xerxe.

vel eſſe-

vel effectus, vt pluuias ſanguinis, acies in cœlo viſas, & ſimilia, quibus pleni Iulij Obſequentis & Lycoſthenis libri, & Ioſephus *lib.7. de bello, c.44.* & egregiè VVimpina *lib. de ſignis.* l certa horum interpretatio à diuina reuelatione dependet, vt fuit conceſſa Danieli: m non licet ea curioſè obſeruare ad fortuitos euentus certò prædicendos: rectè tamen concionatores ex ijs imminentem Dei vindictam denunciant, vel ab inſtanti facinore ac vitæ prauitate homines ijs deterrent, & ad pœnitentiam hortantur. reuera enim ideirco illa ſolent à Deo oſtendi. Plura de his pete à D. Auguſtino *lib. 21. de ciuit. Dei, c.28.* & qui hos portentorum obſeruatores egregiè confutant Picus, a VVimpina, Medina, & Sirenius.

l 2. c. 22. vſque ad 27.

m cap. 5.

a Picus lib. 6. de prænot. cap. 6. VVimpin. ſupra c.17. Medina li. 2. de rect. fid. c. 2. Siren. d. lib. 9. c.19. & 20.

Vlt. Auſpicium ex acuminibus militare, cuius & Cicer. & Arnobius meminere, quidam ad oſtenta referunt, cum Cælio Calcagnino, alij ad Geomantiam, alij cum Turnebo non diſſimile faciunt ab Anxinomantia. quale fuerit, nihil habeo certi. *Lege ſi placet Antonium Valtrinum Comm. de re militari.*

SECTIO III.

De ſortibus illicitis.

MAnganiæ tertiam partē dixi eſſe *Sortes.* Sors olim dicta *Phur*, vt patet ex lib. Eſther *cap. 9. v. 26.* quam pleriq; Perſicam vel Suſianam vocem eſſe volunt. aſſentior potius D. Hieronymo Hebræam eſſe. & deduci ab Hebræo פוּר phur, cadere ſeu labi (etiam iuxta Furſter.) quia ſortes in vrnam coniectæ labuntur, vnde & feſtum Hebræis *Phurim*, non *Phrurim.* Ioſephus in hac voce mendoſus eſt, vel more Græco detorſit. Sors autem, teſte Diu. Thoma, b triplex eſt, diuinatoria, conſultoria & diuiſoria.

b 22. q. 95. ar. 8.

Diuinatoria vocari poteſt κληρομάντεια: quæ ex genere ſuo prohibita, *D. Greg. lib. 7. ep. 66. libr. 9. ep. 47. in Decretal. c.1. de ſortileg. D. Thom. d. art. 8.* & talis fuit ſortitio Ionæ 1. vt ibi poſt Lyran. & Ferum optime Franc. Ribera. quæ & ipſa multiplex eſt. vna, eadem cum oraculo; vt fuêre ſortes Deliæ, Lyciæ; Antiates, Præneſtinæ & ſimiles, ſic accepit Seneca.

in Troadib. *Poſt fata demum ſortis*
incaſta fides.
& in Oedipo. *Sorte Phebei ex-*
citus.

Cęteræ ſortes pleræq; nomen à materia ſortiuntur: vt ſunt παλομάντεια, πεττιμάντεια, ἀστραγαλομάντεια, quæ bacillis, talis, oſcillis, pilulis, aut tabellis inſcriptis, in altum vel in vrnam conijciebantur.

3. his ſimilis fuit κυβομάντεια, ſiue aleatoria, vt apud Propertium.

Me quoq; per talos Venerem quærente ſecundos,
Damnoſi ſemper ſubſilire canes.

Huic dediti valde Auguſtus & Tiberius Impp. teſte Suetonio, & Attalus Rex Pergami. Vtebantur huiuſmodi ſorte teſte Pauſania Græci, apud Buram Achaiæ: & in Apono fonte in Italia, teſte Suetonio, in *Tiberio.*

4. παλομάντεια, quam dixi, ſeu ῥαβδομάντεια, quam Tacitus tribuit Germanis; c *ſortium conſuetudo ſimplex,* ait, *virgam fructiferæ arbori deciſam in ſurculos amputant: eoſq; notis quibuſdam diſcretos, ſuper candidam veſtem temerè ac fortuito ſpargunt. mox, ſi publice conſulatur, Sacerdos ciuitatis, ſin priuatim, ipſe paterfamiliæ precatus Deos, cœlumque ſuſpiciens ter ſingulos tollit, ſublatos ſecundum impreſſam ante*

c li. de moribus German.

notam

nota interpretatur,&c.] frequentiſſima quoque Sinis hodie eſt fere ſimilis quædam diuinatio duorum lignorum æqualium quam deſcribit fuſe Gunzalus Mendozius *li.2.hiſt.Chinenſ.c.4.* nec non Philippinenſium ſeu Luſanorum in India, teſte Martino Ignatio *Itinerarij ca.*8. In ſacris litteris inuenio nonnullas huc pertinentes, vt eſt illa ſagittarum de qua Ezechiel, &alia virgarum de qua Oſeas, & ſecundũ nonnullos Moſes. Ezechielis verba ſunt *d*, *Stetit enim rex Babylonis in biuio in capite duarum viarum diuinationem quærens, commiſcens ſagittas. interrogauit idola, exta conſuluit. Ad dexteram eiusfacta eſt diuinatio ſuper Ieruſalẽ.*] Diuinationem hanc varie explicant. orta diuerſitate, quia non conueniunt de ſignificatione verbi *Kolkol* קלקל quod D. Hier. vertit *cõmiſcuit*, *LXX.* vero *fecit ebullire, & virgam* pro *ſagittis*, ἀναβράσαι ῥάβδον. quod tamen Polychronius docet dictũ phraſi Hebræa pro miſit ſeu iecit ſagittas. ἀντὶ τοῦ ῥίψαι βέλη. ταύτῃ γὰρ τῇ λέξει ἐχρήσατο καὶ ὁ ἑβραῖος. D. Hierony. in Comment. explicat modum diuinationis: *ſtabit in ipſo compito, & ritu gentis ſuæ oraculum conſulet, vt mittat ſagittas ſuas in pharetram, & commiſceat eas inſcriptas, ſiue ſignatas nominibus ſingulorũ, vt videat, cuius ſagitta exeat, & quam prius ciuitatem debeat oppugnare. hanc autem Græci* βελομάντειαν *ſiue* ῥαβδομάντειαν *nominant.*] & addit poſtea, LXX. hic non tam ſenſu, quam verbis à vulgata diſſentire. Nam illud ἀναβράσαι ſeu ebullire, nihil aliud eſt, quam velociter exire ſeu aſcendere. Sed alii putant eo ſignificari genus alterum diuinationis: nempe commixtas ſagittas in aêrem fortiter ieciſſe, & in quam partem caderent, dextrám an ſiniſtrã,

d cap. 21. v. 21.

A verſus Rabbath, an verſus Hieruſalem obſeruaſſe: ſic R. Ioſeph. & (vt videtur) Chaldæus Paraphraſtes, eamque interpretationem optime tam noſtra, quam Græca verſio patitur. Denique quia *Kalal* קלל etiam ſignificat læuigare, & polire, ideo exponunt, terſit ſeu poliuit ſagittas, volunt enim ſignificari genus diuinationis Catoptromanticum: quo augures in ſplenden- B ti cuſpide, velut in cryſtallo vel vngue, futura inſpiciebant: ſed cum hoc ſit recentiorum commentum, præſtat D. Hieron. & LXX. illos ſequi.

Alter locus eſt *Deut.8. v.11. Vechober chaber.* וחבר חבר, quod noſter vertit *incantator*: recentiores vertunt *iungens iunctionem*, vt exprimant ſpeciem ξυλομαντείας, qua per fruſtra lignorum iterũ coëuntia diuinabatur. C Sed noſtram verſionem confirmant LXX. φαρμακὸς ἐπαείδων ἐπαοιδήν, *veneficus incantans incantationem*: & recte incantatores enim, à *Chabar* חבר quod ſignificat, ſe ſociare, vocantur *Chabarim*, quaſi dicas ſocii, nempe dæmonum, quibus ſe pacto ſeu fœdere inito coniungunt. Longe ergo clarius vertit noſter vulgatus, quam recen- D tiores, iſti: & bene Paginus retinuerat verſionem LXX. interpp.

Tertius locus eſt *Oſeæ 4. v.12. Populus meus in ligno interrogauit, & baculus eius annuntiauit ei.*] non conſtat, de quo genere hoc dictum. apud Hebræos, R. Moſes Samſonis F. *in explicatione præcepti Negatiui.* 52. commemorat huiuſmodi ritum: decortica- E bant bacillum ligneum vno tantum ex latere, tum in aêrem proiiciebant, ſi fortuito caſu, primo iactu apparuiſſet, ſuperior pars decorticata, at ſecundo iactu, ſuperior pars adhuc veſtita, proſperum ſucceſſum augurabantur: ſin è

contra primum pars veſtita, infelicem: A
ſi vtroque iactu veſtitum vel nudatum latus ſuperius fuiſſet, mixtum euentum ſibi pollicebantur: & hoc ab Oſea putant ſignificari. D. Hieronymus autem vult, de eodem agi genere de quo egit Ezechiel, & vocat hic ῥαβδομαντείαν, quod illic βελομαντείαν, pro iiſdem enim iſta accepit. Sentit hoc etiam Theophilact. *in Oſeæ*, ſed aliter explicat ipſum ritum: *virgas* (inquit) *duas* B
ſtatuentes, carmina & incantationes quaſdam ſubmurmurabant: deinde virgis, dæmonum operatione aut effectu, cadentibus, conſiderabant, quonam vtraque earum caderet, antrorſumne an retrorſum, ad dexteram, vel ſiniſtram. Sicque tandem reſponſa dabant inſipientibus, virgarum caſu pro ſignis vſi. Eundem ad modum Nabuchdonoſor vaticinabatur, vt Iezekiel habet.] His C
adde quæ dicta *ſupr. ſect. 1. ſuperſt. 17.* & ſcito etiam in Antiſiodorenſi conſilio mentionem fieri ſortium de ligno prohibitionem can. 4.

5. *Species* eſt *Geomantia*, cuius laborioſa induſtria metitur artem, nam ſexdecim figurarum in ſolo, vel abaco mina τεχνικὰ diſpungit, ex ſedecim additis diuerſis punctorum coordina- D
tionib⁹, quæ nomina ſingulis ſuis aſtris putant reſpondere. hoc olim Hali, Et famoſus Magus Oliuerius Malmesburius, libro edito, & poſtea Gerardus Cremonenſis, Bartholomæus Parmenſis, & Gaſpar Peucerus Lutheri ſectator: quorum libri prohibiti, ſunt complexi ſcriptis. Et Peucerum miror id tam diligenter proſecutum, cum ve- E
riſsime fateatur, toti illi diſquiſitioni nullam prorſus rationem, nullam veri ſpeciem ſubeſſe. Archimagus quoque Cornelius ſuam diuerſam ab illa aliorum, Geomantiam, æque fallacem & mendacem, poſteriore ſcripto fuit teſtatus. Picus de hac cecinit.

Atque frequens bibulam mucro cum pungit arenam: Hanc deſcripſit Pictorius *in Epitome de Magia c. 8.* Quanta ergo dementia eſt his vacare, quę a ſuis damnantur auctoribus? Ex piis ſcriptoribus & catholicis erudite refutarunt ſæpe iam citati, Franc. Picus *libr. 6. de Prænotion. ca. 3.* & qui, toto clam opere ex Pico plurima, Conr. VVimpina *lib. de diuinat. ca. 5.* & Iul. Sirenius *lib. 9. de Fato cap. 38.*

6. Vocant στοιχειομαντεῖαν fiebat primum aperto libro Homeri vel Virgilii, & attento primo, qui obuius inſpicienti, verſu. Sortes Virgilianas, vel Prænеſtinas vocabant. Sic Socrates mortis ſuæ diem coniecit: Sic Claudius, Traianus, Alexander, Macrinus, Gordianus Iunior & alii Impp. tempus regni vel vitæ vel alia, *qua de re Suetonius in Tiberio, Spartianus in Hadriano, Lampridius in Alexandro, & alÿ in horum vitis. quædam Lipſius li. 2. Elector. cap.* 12. Iudæos quoque ſolitos in quauis ferme re inchoanda ſic ex ſacris bibliis apertis ſortiri, docet ex Thalmudicis Ioſephus Stephanus in lib. 1. Machab. cap. 3. num. 48. Huic vanitati Gentilium deinde ſucceſsit apud Chriſtianos, apertio Veteris aut Noui teſtamenti: quam inſigni blaſphemia vocant Sortes Apoſtolorum ſeu Sanctorum: hac vſi fuere Heraclius Imp. apud Cedrenum: & Romanus Diogenes, apud Cuſpinianum: & Andronicus ſenior apud Gregoram *libr.* 8. & Chrannus filius Regis Francorum, apud Gregorium Turonenſem *libr. 4. Hiſtor. cap. 16. & 20.* & B. Theodora Alexandrina, nondum bene cathechiſata, apud Simeonem Metaphraſt. *XI. Septem.* & Meroueus

apud Gregor. Turonen. *Hiſt. Franc. lib.5. cap.14.* vbi & alius ritus exprimitur, nam ponuntur tres codices Scripturæ ſacræ ſup S. Martini ſepulchro, & ſigillatim ſinguli aperiuntur. vſus hac denique Gundulfus, apud Ranulphum *li.7. Polychronici c.6.* & ſui laudator facinoris Hieron. Cardanus, *de varietat lib.* 14. Damnata fuit hæc ſuperſtitio non vno concilio *a* Eccleſiæ Catholicæ decretis. Huc quidam referunt certas illas Epheſiorum notas magicis verbis iunctas: quas ferenti conatus omnes forent efficaces. harum beneficio volunt Crœſum è rogo liberatum *b*. ſed hæ pertinent ad q.6. Et ne quis obiiciat vel D. Aug. in Confeſſ. vel Greg. Turonenſ. factum, *lib.5. Hiſtor. Fran. ca.47. & ſeq.* Nam ſancti tunc librum aperiebant, nō vt de futuris, certiores redderentur, ſed vt conſolatorium aliquid vel exhortatoriū in ſacra pagina reperirent, vt teſtatur ipſemet Greg. & ſic ſolent hodie multipii viri cum tentantur, aperire libellum illum aureum Thomę de Kempis *de contemptu mundi*, eo quod ſemp aliquid in eo occurrat, quo roborari ſe & confirmari ſentiunt. quod ſane expers eſt ſuperſtitionis: Auguſt. etiam diuina monitione ad hoc inductus fuit, *vide libr.9. Confeſſ. capite vltimo.* Sunt qui velint duas exceptiones eſſe ab hac regula, videlicet. Primo, ſi quis id faciat graui neceſſitate compulſus, ad terminandā grauem litem, vel anceps conſilium, & citant D. Auguſtinū. *Epiſt.180. ad Honorat. & li.1. de doct. Chriſtiana ca.28.* Secūdo, ſi debita cum reuerentia, precibus ad Deum fuſis, adhibeantur, vt vult *Beda in cap.1. Actorum.* Inprimis admiſerim has conditiones, non ſeparatim ſumptas, ſed cōiunctim: & ideo pro vna tantum. Nam pato ſimul requiri & materiæ neceſſitatē, & recurſum ad Deum: nec Patres alterum excludere, ſed ſupponere: cum alterum tantum expreſſerunt. Vt Auguſtinus, qui grauitatem materiæ ſolius conſiderauit. nam de grege propter periculum mortis deſerendo agebat, & ideo ſortitionem fieri inter paſtores, qui fugere, & qui manere deberent, volebat. *de Epiſt.180. ſub fin.* Beda vero vtrumque diſerte exquirit. Nec leuis cauſa fuit D. Franciſco, ſua & proximorum ſalus, nec nullæ, nec frigidæ tepidæue preces præceſſerant, cum ſorte cōſultoria vſus, nec deerat ad hoc excitans diuina reuelatio.

a c. aliquāri &c. ſi qs clericos. 26 q 5. Antiſiod. conc. can. 4.

b vide Euſtath. in Homer.

Narrat D. Bonauentura *vitæ illius ca.13.* è quo D. Antonin. *3.p. ſum. hiſt. tit.24. §.7.* ſed carptim & mutilate deſumpſit, ſed ille his verbis: *Immiſſum eſt eius menti per diuinum oraculum, quod in apertione libri Euangelici aperiretur ei à Chriſto. quod Deo in ipſo, & de ipſo maxime foret acceptū. Oratione itaq; cum multa deuotione præmiſſa, ſacrum Euangeliorum librū de altari ſumptum, in Sanctæ Trinitatis nomine aperiri fecit per ſocium, virum utique Deo deuotum et ſanctum. Sane cum in trina libri apertione ſemper paſsio Domini occurreret, intellexit vir Deo plenus, quod ſicut Chriſtum fuerat imitatus in actionibus vitæ, ſic conformis ei eſſe deberet in afflictionibus & doloribus Paſſionis, antequam ex hoc mundo tranſiret, &c.* idem ſtatuo de facto S. Danielis Stylitæ, apud Metaphraſtem: & in vita S. Huberti Leodienſ. Epiſcopi apud Surium tomo 6. Duo ergo illa concurrant neceſſe eſt, vt licite quis vtatur hac ſorte; reuelatio vera ſi acceſſerit, vel ſola illa præceſſerit, nihil neque timendum, neq; accuſandum. In Beat. Matthiæ ſortitione omnia ad-

fuiſſe, & præterea morem deligendi ſuis vicibus Sacerdotis Summi, nondum abolitum, ſatis clare docet Beda *in capite primo Actorum.* Si ergo vel reuelatio, vel aliæ duæ cauſæ ſimul, ſine reuelatione, mouerunt Archidiaconum Batonienſem, vt experiretur, quod ait *Epiſt.*30. poſt triplicem eiuſdem ſomnii de amico recurſum: quam ego facile crediderim diuinam viſionem: *& curioſitatis humanæ* (ſine affectu curioſitatis) *ſortibus, & reuolutione Pſalterij, viſionis euentum diligentius exploraret: & oculis eius primum ſe verſus ille obtulit: Moyſes & Aaron in Sacerdotibus eius, &c.* ſane cenſuerim, cum Ioan. Buzeo noſtro, Bleſenſem excuſari poſſe, alioqui negari nequit, non optimi rem exempli cenſendam.

Longe alia quædam eſt ſors Apoſtolorum licita plane non vetita, de qua ſic Cæſarius *libro octauo Miracul. capite quinquageſimo ſexto. conſuetudo eſt maxime prouinciæ noſtræ matronis, vt tali cum ſorte ſpecialem ſibi Apoſtolum eligant, in XII. candelis, XII. Apoſtolorum nomina ſingula in ſingulis ſcribuntur, quæ à Sacerdote benedictæ altari ſimul imponuntur: accedens vero fœmina, cuius nomen per candelam extrahit, illi plus ceteris honoris & obſequij impendit.*] Quin & in Hiſpania ſic Ferdinando Cortezio ſortienti, Beatum Petrum Apoſtolorum Principem Romanæ, ſeu vere Apoſtolicæ Eccleſiæ petram ſecundam (nam prima Ieſus) obueniſſe inuenio in Hiſtoria Mexicana Franc. Lopez de Gomara. *cap.*21. decebat Euangelium illic plantaturo, rigatorem fauere, quo rigante nunquam non incrementum dat Chriſtus Ieſus.

Septimo loco venit *Ludus*, qui de- A ſcribitur in Δοδεκαέδρῳ, & alter quem vocant *Ludum Paſtorum:* qui duo noxie per Franciam & Germaniam multis ſolemnes, ad cognitionem matrimonii futuri, opum, dignatum, liberorum, &c.

Neque prętermittere hoc loco poſſum vel debeo indiſcuſſum periculoſum quoddam dictum Andr. Cæſalpini *libr. de inueſtigat. dæmon. cap.*12. B vbi ſic ait: *Sunt qui conſcriptos de bona & mala fortuna libros conſulunt, fortuito in libelli particulam incidentes, in qua explicatur quod quæritur,* (loquitur de libris quales dixi) *ſed hæc vt plurimum apud cæteros vana reperiuntur, vera apud eos quibus dæmon cooperatur.*] An ergo dæmon futurorum huiuſmodi præſcius, vt ſciat talia, quæ ſaltem quo ad media, à libero ordina- C rie arbitrio dependent, ad certum & verum euentum dirigere? Nullus hoc veræ Theologiæ peritus conceſſerit. Debebat itaque dicere, quando dæmon cooperatur, tunc ſæpius vera videri, propter dæmonis in coniiciendo ſolertiam: non vero ſcribere, vt plurimum vera ſi dæmon cooperetur, niſi cum explicatione, quare tum potius D quam alias.

Octauo, venit ἀλεκτρυομαντεία: quando definitus locus in partes æquales deſcribitur, & vnicuique ſingulæ alphabeti litteræ inſcribuntur: deinde ſingulis litteris granum frumenti imponitur: poſtea ad hoc enutritus oſcen gallinaceus introducitur, qui grana comedat. denique notantur litteræ, quarum primũ grana depaſcitur v. g. E litterarum: P. E. T. tunc creditur notari, Petrus Petronius, Petrucius, & quorũ ſimili modo nomẽ inchoat. Sic deceptus Valens Imper. de ſucceſſore quærentib. philoſophis: & qa Gallina-

ceus abſumpſerat, grana notata Θ. Ε. Ω. Δ. omnes occidi iuſsit Theodoros, Theodoſios, Theodatos, Theodulos; & tamen illi Magnus Theodoſ. in imperio ſucceſsit. *a* Hoc cũ Zonara quidam volunt factum per ἀλεκτρυομαντείαν: ſed aperte Socrates dicit factum per νεκυομαντείαν: Sozomenus, per oraculum ex tripodis machinâ laureâ. quem Nicephorus ſequitur. Caſsiodorus autem cum Socrate ſentit: ſed B per errorem, vult ipſemet Valentem opera dæmonis vſum inquiſiuiſſe de ſucceſſore. Zonaras vero vult hoc factum ab Iamblicho & Libanio: ſed hos omnes falli ex eorum temporum ſcriptore Ammiano patêt, qui reos quidem quæſiti vaticinij nominat Fiduſtium, Irenæum, Bergamium, Hilarium, & hos quidem conueniſſe alios vaticinandi peritos, (quos non nomi- C nat. & fortè fuere Libanius, & Iamblichus) & recitat mox verba Hilarij iam latera fodicati; *Conſtruximus (magnifici Iudices) ad cortinæ ſimilitudinem Delphicæ, diris auſpicijs. de laureis virgulis, infauſtam hanc menſulam, quam videtis, & imprecationibus carminum ſecretorum, choragijsq́; multis ac diuturnis ritualiter conſecratam, mouimus tandem. Mouendi autem, quoties* D *ſuper rebus arcanis conſulebatur, erat inſtitutio talis. Collocabatur in medio domus, emaculatæ odoribus Arabicis, vndiq́; lance rotunda purè ſuperpoſita, ex diuerſis metallicis materiis fabrefacta: cuius in ambitu rotunditatis extremo elementorum viginti quatuor ſcriptiles formæ perite inciſæ diiungebantur ſpatiis examinate dimenſis. Has* E *linteis quidam indumentis amictus, calceatusq́; itidem linteis ſoccis, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris geſtans, litato conceptis carminibus* A *numine præſcitionum auctore cæremoniali ſcientia ſuperſiſtit, cortinulas, penſulum annulum librãs ex carpathio filo, perquam tenui myſticis diſciplinis initiatum: qui per interualla diſtincta retinentibus ſingulis litteris incidens ſaltuatim, heros efficit verſus interrogationibus conſonos, ad numeros & modos pene concluſos: quales leguntur Pythici, vel ex oraculis editi Branchidarum.* B *Ibi tum quærentibus nobis, qui præſenti ſuccedet imperio, quoniam omni parte expolitus fore memorabatur; aſsiliens annulus duas perſtrinxerat ſyllabas, & cum adiectione litteræ poſtrema, exclamauit quidam præſentium*, Theodorum, &c.] Subdit etiam interrogatos num quæſiiſſent, quid ipſiſmet impenderet, dixiſſe verſus, qui reſponſi; quibus & ipſis capitalis ſententia, & Prin- C cipi exultio denunciabatur, quæ cuncta ſic euenere. Nam & Theodoſius ſucceſsit, & hi capite mulctati, & Valens viuus à Gotthis igne conſumptus fuit. Adeo vt ſuſpicer, hæc omnia per Diabolum, Deo reuelante, ad tot ſcelerum vindictam fuiſſe reuelata. Ex quibus verbis Ammiani patet Socratem, & Caſsiodorum, & Zonaram incomperta ſibi, & parum vera nar- D raſſe.

Nonum genus eſt ὀνομάντεια, quæ petitur ex nomine conſulentis per elementa nominis diuerſimode collocata, & quaſi per anagrammatiſmum fauſtum quid vel contrarium indicantia. hoc fuit Pythagoricum commentum. v. g. ſi, *Ioannes Magnus*, reſoluas in, *agnus animosè*. hac putant ab Apol- E lonio Romæ puellam, quæ nuptiarum die mortua, ſuſcitatam. [*Philoſtrat. lib. 4.*]

Decimum dicebatur ἀριθμάντεια, quæ fuit duplex, vna Græcorum valo-

a Zonaras to. 3. in Valen. Socrat. libr. 4. c. 15. Sozomen. libr. 6. c. 35. Nicephor. lib 11. c. 45. Caſsiodor. libr. 7. Tripart. ca. 35 Ammian. lib. 26.

 rem lit-

rem litterarum conſiderantium, & futurum victorem augurantium, cuius nomen maiores numeros contineret: ideoque Hectorem ab Achille ſuperatum. *b* Altera fuit Chaldæorum, qui alphabetum diſtribuunt in tres decades quibuſdam litteris repetitis, & nomina petentium reſoluta commutant in numeros, & ſingulos numeros ſuis planetis attribuunt. Huc referenda Iudæorum recentiorum Kabbala, quam diuidunt in duas partes, in quandam θεομαντείαν blaſphemiis refertam, & ἀριθμαντείαν hanc vaniſsimam, quam lege refutantem Tegnium *lib. de vero ſtudio Chriſtiano*. & melius Ciruelus in Paradoxis quæſtionibus earum vltima, quæ *eſt de Cabala Iudæorum*: & a qua non abit longe Platonis Arithmeticum vaticinium, *c* reprehenſum ab Ariſtotele *lib. 6. Polit.* Sane Apoſtolus & Euāgeliſta D. Ioan. in Apoc. nomen Antichriſti per numerum 666. ſignificauit, c. 13. vt illi à Deo fuerat reuelatum: ſed omnium hactenus ingenia in nomine illo eruendo fruſtra fortaſsis deſudarunt. *qui multa volet, legat Riberam* in Apocalypſ. *Sanderum* de Antichriſto, *Feuardentium* in Irenæum, *& fuſiſsime differentem Raimundum* de Antichriſto. a. c. 20. *vſq; ad* 25. qui Arithmantiæ tamē nonnihil amplius, quam par erat, detulit, ex Platonicorū commentis. Locus ille Apoſtoli non confirmat Arithmantiam; ſed duntaxat numerorum inuolucris arithmeticis prophetiam contexit: quod & nobis liceret S. Spiritu id inſpirante. Ipſis vero numeris vim aliquam diuinam, vel naturalem proprietatem tribuere; erroneum eſt.

b Terentiā. Maurus citatus à nobis (vbi de hac re dixi plura) Opinationibus in Accii Aſtyanacten.

c libr. 8. de republ.

XI. Poteſt eſſe quod Pythagoræ tribuit Plinius conſiderandum in nominibus propriis vocalium numerum; parem, eſſe proſperum; imparem vero orbitatis claudicationisue indiciū. Circumfertur de his & ſimilibus nugis, liber, *A. chindrinæ*, ſuperſtitioſius plane, & flammis digniſsimus; quem fingunt fuiſſe diſcipulum Ariſtotelis. Huc & ad præcedentem ſpeciem cōmuniter referenda eſt illa circularis figura, in cuius media inter ſemilunas areâ, varij numeri arithmetici; in proximo circulo, inſcripta verba, *vita, bona fortuna, mala fortuna, mors, morbus, ſanitas*, in ſequēti nomina planetarum cum certis numeris: in 3. alphabetū Latinis literis capitalibus, in 4. certi arithmetici numeri, qua in Germania quidam vtuntur, & cuius formam ſi Georg. Pictorius non exhibuiſſet, vſumq; non explicaſſet feciſſet, longe conſultius.

Fortaſsis etiam gentilib. in vſu fuit aliud quoddam Onomantiæ genus, quando ex ipſa nominis ſignificatione, omen capiebant, vel aliquid futurum diuinabant, vt alibi (*Opinationibus in fragmenta Tragicorum*) docui Græcos feciſſe in nomine Aſtyanactis, & Auguſtum in nominē Niconis, *de quo lege ſup. lib. 3. part. 2. q. 4. ſect.* 4. Huc retulerim, quod refert Prudentius ſic à tyranno irriſum B. Hippolytum martyrem:

Ille ſupinata reſidens ceruice, quis, inquit,
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
Ergo ſit Hippolytus, quatiat, turbetq; iugales,
Intereat q; feris dilaniatus equis.

Vt enim alicubi ab Auſonio proditum, veteribus diuinationis ſpecies erat, *nomen componere, quod ſit.*
Fortunæ morum, vel necis indicium.

Quæ, quam ſint vana docuit etiam Ioan. Brodæus lib. 7. miſcelian. c. 5.

Ab hac ſuperſtitione non ſunt immunes, qui ex nominib. ſic parentum arbitratu impoſitis, fortunas hominum & euentus futuros autumant dependere, indeque quid futurum ſit ratiocinantur. Expertes ſunt culpæ, qui qui ſedula diligentiâ, quædam per angelos vel homines ſanctos prophetico ſpiritu impoſita nomina, cum eorum, quibus impoſita fuere munere, virtutibus, aut exitu vitæ componunt, & oſtendunt illa cum rebus conſentire; quod olim fecere Patres Orthodoxi, de Abel, Enoch, Noe, cæteris: de quibus lege D. Iſidori, *lib.7. Origin. c.6.* ad hoc præit nobis Angelus in Euangelica Hiſtoria *Matth.1. verſ. 21. Luc. 1. v.13. & 14.* & ipſemet Ieſus Simoni nomen, *Cephas*, imponens, *Ioan.1. v.42. collato cum Matth.16. v.18.* Aliquid ſimile P. Nicolaus Serarius, *in Machab. prolog.1. vbi de hac re*, notauit ex Gorionide, de nomine Machabæi; quod ſane potuit Prophetice à patre inditum fuiſſe præuidente ingens animi robur & cor, quod Iudæ futurū Sanctorum vero nomina liberis imponere, vt illorum potiſsimum patrocinio ſe ſuaque commendent, & mores imitentur: pium & religioſum eſt, & eadem ex cauſa conſuetudo Pontificum Romanorum, ab aliquot iam ſæculis nomen priſtinum cum dignitate Summi Sacerdotij commutantium, laude digna, vt quod maximè.

Vltimo loco, Ioannes Leo, diligens ſcriptor, *a* quandam, ὀρνιθομάντειαν, ſortiariam recenſet: in capſula abaculi formâ conſtructâ quaſdam ali auiculas, ad has venire, qui conſilium quærunt, & obolum offerre: auiculam ſtipem accipere, inque capſulam inferre roſtro: deinde regredi, & reſponſum in chartula referre conſultori. Hęc ſufficiant de his ſuperſtitioſis ſortibus partim diuinatoriis, partim conſultoriis.

a libr. 8. de ſcript. Afri.

SECTIO IV.

Quale in his peccatum?

NOtandæ ſequentes concluſiones. Quo ad ſortem diuinatoriam, & auguria cætera;

Primò graue peccatum eſt inquirere occultas culpas per haruſpicia, vel auguria, vel ſortes diuinatorias. nam hæc nō poſſunt ita ſciri, ſine dæmonis auxilio. quare quidam qui per aſtrolabium conatus fuerat furem occultū noſſe, etiam ſine intentione dæmonem inuocandi, vt grauiter peccás, ab altaris miniſterio fuit per annum ſuſpenſus; *b* idque ex gratia & diſpenſatione: quia ſecundū ius commune debuiſſet in perpetuum ſuſpendi. *c*

2. *Aequè mortale peccatum eſt auguriis vel ſortibus conari prædicere futura contingentia: d* ideoque in clericos lata excommunicationis ſententia. *e*

3. *Quamuis non ſit peccatum mortale huiuſmodi obſeruare, niſi quando quis illis fidem adhibet, ſemper tamē maxime periculoſum eſt, ſecundum illa dirigere actiones ſuas, etiamſi quis illis minimè credat*, ratio, quia iuſtiſsime Deus ſolet permittere, vt tales malè pereant: Diabolus etiam per huiuſmodi ſępe in maiora pertrahit, & in magnis ſeriis decipit: &, vt minimū, per hæc homo peſſimum habitum acquirit, proximè diſponentem ad infidelitatem.

Aliquot exemplis hîc illic ſparſim oſtenſum, quam pernicioſum eſſe ſolitum ſit conſulere dæmonicolas. Addam nunc ex Adamo Chronographo, de Olaph Rege Noruegiæ: is cum inuaſiſſet Daniam fretus reſponſis

b cap. 2. de ſortileg.

c ca ſi quis Epiſcopus. 26. q. 5.

d D. Tho. 2. 2. q. 95. ar. 6. & 7.

e d c. ſi quis Epiſc. cum ſeqq.

dæmo-

dæmonum, claſſe victus, ipſe ſe in mare præcipitauit, vxor vero fame & inedia miſere periit. *omnes* (ait) *affirmant peritum augur iorum, obſeruatorem ſortium, & in auium prognoſticis omnem ſuam ſpem repoſuiſſe: & artis magicæ ſtudio deditus, omnes quibus illa redundat patria maleficos, habuit domeſticos eorumq; deceptus errore periјt.*] Sic Adam lib. 2. cap. 28. ex Chronico Cadomenſi de decepto Odone Baiocenſi Epiſcopi, pro Pontificio Maximo carcerem perpetuum nacto narrat Baronius tom. XI. Annal. anno 1084. Habes exemplum, *ex Chronic. Scotorum*, aliud; de Nathaloco Rege XXX. narrant illum ipſum, à quo Rex cæſus, *ad diuinos miſſum, vt de victoria, de vita Regis ac regno eius percontaretur: reſponſum à quadam anu accepiſſe; Regem nõ diu victurum nec periculum ei ab hoſte, ſed à familiaribus inſtare. Cum ille vrgeret*, à quo? *anum*, A te, *ſubieciſſe, Ille mulierem exſecratus, cum domum rediret, ſubijt animum illa cogitatio: nec reſponſum celari poſſe, nec edere tutum eſſe: ne ſe apud Regem hominem prauũ, & ſuo timore indulgentem, ſuſpectum redderet. Itaque tutius eſt tyrannum, cum multorum gratia interficere, quàm cum grauiſſimo capitis proprij diſcrimine, incolumem ſeruare. Statim vbi domum redijt, impetrato ad reſponſa diuinorum expromenda, ſecreto: cæſo Rege, duodecimũ imperij annum ingreſſo, patriam ſeruitio, & ſe periculo exemit.*] Narrat Buccananus, *lib.* 4. *fol.* 35. Sed cur fabulam magis concinnè fictam, quam veriſimilem vocet, non intelligo. Etſi enim anus illa, immò dæmon ipſe, hoc citra reuelationem ſcire non potuerunt: tamen malitia dæmonis ſic Deus vſus fuit. Nam illa erant ingenioſiſſimè inſtituta ad hoc, vti milesi-

A ſte; cuius ingenium præceps, & manus prompta dęmonem non latebant; ad cogitationem tollendi tyranni impelleretur; quod ſiue illi proſperè, ſiue male ceſſiſſet; vel tyranni, vel aggreſſoris ſeu conſultoris nece animum homicida paſceret. Nonne ſimiles æſtus animi, ſimile tyrannicidium in Azaële Syron. *lib.* 4. *Reg. c.* 8. nobis S.S. ſuppeditat? In eadem Scotia Bancho maleficæ ſortes regnum ſpondentes exitium peperere. nam occiſus à Macbeto ſeu Maccabæo; cui etiam ipſi diuinationes ariolorum, mercedem crudelitatis, necem attulerunt, perſuaſerãt inuictum fore, dum nec ſilua quædam procul inde remota, ad arcem, quam Macbetus incolebat, accederet: nec fœminâ geniti manu occubiturum. Vt fidem dæmon ſimilibus vaticiniis faceret; cũ iam vincendum necandumq; ab hoſte fortiore, infeſtiſsimoque perſpiceret, perſuaſit, vt milites ramis prægrandibus prælatis ſiluæ ſpeciem præberent; & percuſſorem ei immiſit Mackduffum, qui non natus, ſed cæſus ex matris vtero. Multis hæc deſcribit Boëtus: pro fabula Mileſiâ vel nimio ex Atellanis ridet ille alter: ſed hæc dæmonis mores mire exprimunt: nec continent quidquam, quod fieri non poſsit, aut quod fieri non ſoleat, de ſiluarum ſtratagemate Olaus, & alij ſimilia: de pſeudoraculis dæmonum plenæ ſunt hiſtoriæ.

Bucan li. 7. in princ. & Hect. Boet. lib. 12. ante med.

4. *Idem hodie dicendum de ſorte cõſultoria, qua inquirimus, quid nobis faciendum vel iudicandum.* nam & hæc ſub anathemate prohibita. *a* probatur quia non licet huiuſmodi, niſi à Deo, inquirere: Deus autem non vult nos ſuam voluntatem per ſortes indagare: ſed petere illam à doctrina Eccleſiæ, S. Scriptura, ſuperioribus noſtris, ac aliis

a c. 1. ſortes 26. q. 5.

doctis ac piis viris. *Mortale autem eſt, quando aliquid ſuperſtitioſi adhibetur, vel ſorti certo creditur: ſi vero vtrumq; deeſſet, & ſine ſuperſtitione vlla, ſimpliciter quis ſorte voluntatem Dei inquireret, probabiliter tantum ſorti credens, foret peccatum Veniabile.*

CAPVT III.

De coniectatione.

HVc vſque ſermo fuit, de prænotione prorſus licita, *de qua eſt c.1.* vel de prorſus illicita, *de qua fuit cap.2.* Nunc ſequitur agamus de ea, quæ aliquando licita, aliquando illicita eſt: quam vocamus *Coniectationem*. hæc vel eſt Phyſica ſeu Naturalis, vel Politica ſeu ciuilis, quæ *ſortis*, nomen retinet.

QVÆSTIO I.

De Coniectatione ex aſtris.

IN naturalis coniectationis claſſem refero, quæcumque cauſis naturalibus vere innituntur, vel ſaltem eas non improbabiliter omnino prætexunt: cuiuſmodi ſunt agricolarum, paſtorum, nautarum, architectorum, medicorum, phyſiognomorum, chiromantarum, aſtrologorum, & oniropolarum: de quibus nunc ſigillatim nobis eſt differendum.

A Quoad coniectationem, ſiue iudiciariã ex aſtris matheſim, duæ poſſunt
eius ſpecies conſtitui, prior licita, poſterior illicita. Prima ſpecies eſt, *aſtronomia*, quæ nititur vniuerſalibus, veris & incommutabilib. principiis, & ſciẽtiam conſequitur futurorum artis ſuę: veluti reuolutionis annorum, curſus ſiderum, diſtinctionis eorum, item naturæ ſolis & planetarum, eclypſium,
A ſtationum, retrogradationum, aſpectuum, coniunctionum, oppoſitionũ, & ſimilium: quo in genere quædã iam prodierunt vtilia, & maiora exſpectantur, Tichonis Brahei, Nobilis Dani. Altera eſt, *Aſtrologia*, tam diſsimilis priori, quam pellex coniugi iuſtæ: quæ nititur principiis communibus, variabilibuſque, & prędicit effecta euentuũ futurorum, non neceſſariorum, ſed
B contingentium: quaſi ab aſtris neceſſitudine aliqua dependentium. Et ex illa priore, in hanc tandem, *Chaldæi*, deflexêre. Sic vocati initio Sacerdotes Babyloniorum, teſte Diodoro Siculo, *lib.2. Biblioth.* eo quod Chaldæa natio in hoc genere antiſtabat. Sane ideo receptũ poſtea vt ſimpliciter, *Chaldæus*, Aſtrologum ſignificarit, ſicut *Arabs*,
C latronem, *& Chananæus*, mercatorẽ, ſic vſurpant Daniel, *prophetiæ ſuæ 2. v.2.* Iuuenalis, *Satyr.6.* & Gellius, *li.1. noct. Atticar. ca.9.*

Aſtrologiæ huius partes ſunt quatuor, prima verſatur circa, *Reuolutiones*, & prædicit totius anni bello, paceq; viciſsitudines, aëris ſalubritatem, annonæ pretium, morbos animantiũ, &c. Secunda continet, *Magiſterium*
D *Natiuitatum*, docens quid ſigillatim homini tota vita obtinget. Tertia vocatur, *Electionum*, quæ docet quid in ſingulis rebus conſulto & vtiliter faciendum, quid omittendum, quando ædificandum, quando mihi nauigandũ, equitandumve quando egrediendum manendumve domi, denique quando & quibus locis ſingula facienda, vt feliciter cedant, hac ſe mirabili-
E ter iactabat, meus olim in Matheſi Doctor. Ioan. Stadius: ipſi tamen, ſi demas, quæ per impoſturam aliquando conſequebatur, omnia peſsime & infelicißime cedebant. 4. eſt, *imaginum*

ſculpendarum, plane præſtigioſa, & à nobis, *libr.* 1. ſatis confutata. Trium cæterarum, nulla quidquam habet certitudinis, ſed quo longius abit quæque à communibus illis aſtronomiæ canonibus, & ad particulares ſingulareſque euentus propius accedit, eo à ſcientia & certitudine longius recedit, & mendacio vanitatiq́; ſeſe arctius adiungit. Vnde.

Sit 1. concl. *Aſtronomus non recedens à ſuis vniuerſalibus, commenſuratis, immediatiſq́; principiis, poteſt iuxta canones artis ſuæ certo prædicere, etiam multis antequam eueniant annis vniuerſales illos artis ſuæ euentus, niſi tamen vel ſupputatio, vel inſtrumenta eum fallant.*] Hinc ortæ Ephimerides, quæ vulgo circumferuntur. Hanc concluſionem neminem puto negaturum, quia ſicut ſe habet res ad eſſe, ſic ad cognoſci: euentus iſti neceſſarii ſunt, & certi: poterunt igitur certo cognoſci. Iuxta eandem rationem, poterit, ex Lunæ & Solis vario colore & aliis phænomenis, aſtronomus: ventorum, pluuiarum, ſerenitatis & huiuſmodi viciſsitudinis tempeſtatū euentus probabiliter prædicere, ratio, quia vt plurimum hæc accidunt, aliquando tamen ob peculiares aliquas cauſas impediuntur. Huc ſpectant Arati, Ciceronis, Heſiodi, Virgilii, & Germanici de Phænomenis carmina.

B 2. Concluſio, *Aſtrologiæ ſpecies illa prima non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum profitetur opinionem cum formidine oppoſiti:* v.g. minantur aſtra annonæ caritatem, forte futura durior annona: metuo ne ſit, &c. *Secunda vero non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum profitetur ſuſpicionem,* v.g. ſuſpicio eſt hunc puerum fore talem: inclinabitur ad hoc: horoſcopus illi talia portendit, &c. *Tertia*

A *pars deniq; non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum dicat ſe æſtimare, quod res bene ſit ceſſura: & reuera animo ſuo non plus tribuat, quam verbis præ ſe fert,* (quod in omnibus his tribus notandum) *fuſe hæc docet Conrad. Vvimpina lib. de Fato: & alio opere de ſuperſtitione libr.* 2. *cap.* 7. ratio, quia propter conſideratos euentus ſimiles, ad ſimilem aſtrorum B poſituram ſæpe ſubſecutos, licet nobis æſtimare, ſuſpicari, & metuere ſimilia: neque vllum peccatum in hac obſeruationis cautione verſatur: quæ eſt portio quædam prudentiæ, & ideo ſecundum ſe eſt bona.

Tertia conc. *Aſtrologia vllo iſtorum trium modorum vlterius tendens, & prædicens aliquid vt certo euenturum,* C *mere illicita eſt, & ſuperſtitioſa: totaq; huiuſmodi diuinatio incerta eſt ac vana, nec artis aut ſcientiæ digna nomine.*]

Notandum ex Caietano *a* ſolere hic incurri tria peccata Mortalia, ſecundū tres modos excedendi. Primo quando Chriſtianæ fidei myſteria ſtellis ſubiiciuntur, & deducuntur ex aſtrorum D influxu vel ſitu. qua in re peccauit etiam Petr. Haliacenſis, qui diluuium Noë, natiuitatem Ieſu, religionis fideique mutationes & alia huiuſmodi ſupernaturalia arcana aſtrorum diſciplinæ ſubiecit: Firmicus quoque, Albumazar, Aponenſis, Machiauellus, & Paul. Iouius *b*. Italique complures in eundem ſcopulū impegerunt: quos E perfidiæ reos merito peregit Ioan. Picus Mirandulæ *c* Comes. Refellitur hoc dogma, quia talia myſteria à libero Dei decreto dependebant ſolo: Deus autem, vt conſtituit, ſic etiam poteſt cœlorum curſus immutare, ideoq; Chriſtiana religio cœlis ſuperior eſt cenſenda. *Confeſsio enim, eius ſuper cœlum & terram. d*

a In ſum. verb aſtrorum obſeruatio.

b li. 13. hiſt.

c li. 2. cont Aſtrolog ca. 5. & li. 5 art 11.

d Pſal. 148. v. 14.

Secun-

Secundum peccatum eſt, quando futura contingentia, ex aſtris cenſent certo præſciri poſſe, hoc enim tollit libertatem humani arbitrii. Nam ſi certo præſciri poſſent, hoc foret quia actiones illæ ab aſtris, & non ab arbitrii libertate penderent, ſicq; deſinerent eſſe futura contingentia. Contradictoria itaque ſunt certo aliquid huiuſmodi prædici, & tamen huiuſmodi libera ſiue contingentia eſſe.

Tertio peccatur, quando interrogationes & electiones cœleſtibus hiſce corporibus ſubiiciuntur, vt certæ cuidam cauſæ, & tanquam legis decreto: ita vt quis hanc vitæ actionibusq; ſuis regulam, & normam præfigat. Hoc enim repugnat dignitati diuinæ gratiæ, quæ vincit naturam, repugnat etiam diuinæ legi, quæ talia vetat ſic obſeruari, repugnat noſtræ mentis & conſilii dignitati, qua cunctis rebus corporeis ſumus præſtantiores, & ſublimiores.

In duo hæc poſteriora peccata incidunt, quotquot pluſquam oportet huic aſtrologiæ tribuunt, vt veteres Chaldæi, & qui in libris iuris vocantur Mathematici ac Planetarii: & ex recentioribus, ideo cauendi, Iul. Gauticus, Leouitius, Cardanus, Bellancinus, Ioannes Stadius, Iunctinus, & Noſtradamus, contra quos omnes eſt præcedens tertia concluſio.

C Quæ probari poteſt ratione, & auctoritate. Ratione, quia, cum euentus iſti non exiſtant neceſſario, & certo, non poſſunt certo & neceſſario præſciri. Deinde quia hi effectus non continentur in aſtrorum poteſtate, quibus etiam nec Deus, nec humanum arbitrium ſubiunt. Et aliæ plures rationes peti poſſunt ex bulla Sixti V. contra aſtrologos, & ex doctiſsimo, A prolixoque opere Ioan. Pici contra Aſtrologos.

Auctoritatis probatio, ſuas habet claſſes. 1. probatur Scripturæ ſacræ teſtimoniis, quæ docet rerum futurarum præſcientiam ſolius eſſe Dei *e*, & eam prorſus adimit homini *f*, monet ne quis diſcat aſtrologiam, vel ab aſtris ſibi timeat, & has eſſe vanas leges infidelium *g*: B ne ſequamur vanitates philoſophorum, *κατὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου*, *ſecundum elementa vniuerſi h*, quod de aſtrologia D. Athanaſius accepit: ridet augures, & oſtendit à ſcientia ſua Babylonios & Chaldæos fuiſſe deceptos, illudque ipſis ſtudium inutile & & noxium fuiſſe *i*. Quis Deo non credat? Ecce, clamat ipſe Deus: *Ego ſum Dominus irrita faciens ſigna diuino-* C *rum, & Ariolos in furorem vertens, conuertens ſapientes retrorſum, & ſcientiam eorum ſtultam faciens. k* Ex his locis patet errasse Salisberienſem cum *libr. 1. cap. 11.* ſcribit, *viguit autem iſta ſcientia, & forte eam aliquatenus licuit exercere donec Deum natum nunciauit ſtella de cœlo, magosq; non reprobos, primitias fidei ad eum adorandum nouo & inaudito ducatu perduxit, ex-* D *inde vero penitus interdicta eſt.*] Immo vt ſemper mala fuit, ſic ſemper interdicta iure diuino fuit.

e Eſai. 41. v. 23.
f Eccleſ. 8. v. 7. & cap. 20. v. 14.
g Iere. 10. v. 2.
h D. Paul. ad Coloſ. 2. v. 8.
i Eſai. 47. v. 10. & 13.
k Eſai. 44. v. 25.

2. Quia concilia & canones PP. grauiſsimis pœnis præſtitutis, eam damnant: longum foret verba adſcribere. loca indicabo, *cap. illud, cap. illos, cap. ſed & illud, 26. q. 2. cap. igitur, 26. q. 3. ca. non liceat, 26. q. 5. c. 2. de ſortileg. Concilij Tridentini Index libr. damnator. Reg. 6.* E *& pleniſsime Sixtus V. P. M. bulla ſua contra aſtrologos.* Equidem lego apud Epiphanium *l*, olim Aquilã Ponticum ex Eccleſia pulſum, eo quod his ſtudiis nollet abſtinere.

l libro de Ponder. & menſu.

3. Damnat eandem Ius ciuile Romanorum, *libr.2. C. de Maleſ. & mathem. l. Mathematicos, C. de Epiſc. aud.* quibus & ars interdicta, & codices incendio, & vtentes damnantur exilio: ſed alibi etiam morte plectuntur, *lib.5. C. de maleſ. & mathemat.*

4. Vt omittam Originem, & Euſebium, *lib.6. de Præp. Euang. ca.9.* damnant communiter Patres orthodoxi, *Baſilius homil. in Geneſ.6. & ſerm. in Princip. Prouerb. D. Chryſoſt. in cap. 2. Matth. D. Ambroſ. li.4. Hexam. ca.4. D. Auguſt. li.2. de Geneſ. ad litter. ca.17. & lib. 2. de doctr. Chriſtiâ ca.21. & li.5. de ciuit. Dei, aliquot primis capitibus, & homil. in Pſalm. 61. D. Gregor. homil. de Epiphania. Ioan. Saluberienſis libr. 2. Polycratici, capit.19. & 24. & 26.*

5. Damnant communiter Theologi, tum veteres, *vt D. Thom. 2.2.q.95. ar.5. S. Bonauen. in Centiloquio. D. Antonin. 2. par. tit.12. cap.1. §.6. Petr. de Tarentaſia, Richard. Paludan. Gabr. Mai. in 4. ſent. Guilh. Pariſ. tract. de legibus ad longum.* tum recentiores, vt opere doctiſsimo & vberrimo, Phœnix æui ſui, Ioan. Picus Mir. & eius nepos, contra Bellancinum patrui libros defendens, Ioan. Franc. Picus, *libr.5. de Prænot. Iulius Siren. li.9. de Fato à c.29. qui tamen poſtea cap.36. & 37. videtur aliquantulum plus æquo tribuere aſtrologis, item Ciruelus. Darocenſis Theologus, philoſophus & mathematicus bonus li. de ſuperſt. p.2. ca.3. Mich. Medina lib.2. de recta in Deum Fide ca.2. & noſter Bened. Pererius l. integro de diuinat aſtrolog.*

6. Damnant communiter Iuriſconſulti tam canoniſtæ quam Legiſtæ, *Ioannes Andr. Abbas, Ancaranus, Ananias in cap. ex tuarum, de ſortil. Turrecremat. in d. cap. illos, & in ſumma de Eccleſ. Alberic. Roſatus in voce, Sortilegus, Troilus Maluetius tractat. de ſortibus part.1. Bal. Salycet. & alij ſcribentes in ll. 2. & 5. C. de maleſic. Grilland. de ſortileg. q.3. num.8. & 9. num.13. cum ſeqq. & q.11 num.16. Pet. Leloyherius libr.3. de ſpectr. cap.9.* Ioan. Horoſcus Epiſc. Guadixienſis li.2. de vera & falſa prophetia cap.29.

7. Damnat huius artis peritus, ex ipſa experientia, & praxi horoſcoporum, viginti ſchematibus & exemplis allatis Sixtus ab Hemminga Friſius recenti opere: *aſtrologiæ refutatæ.*

8. Damnant philoſophi & medici, ex veteribus optime Bardeſanes Syrus & Diogenianus, *apud Euſebium, d. li.6. ca.6. & 7. & plures alij apud Ioan. Stobæum Sermo 78.* ex Neotericis, Georgius Trapezuntius, *libr. cur aſtrologorum iudicia vt plurimum ſint falſa?* & Franciſc. Valeſ. *libr. Sacræ philoſophiæ cap.31.* Nec omittendum dictum prudens medici cuiuſdam Iudæi: qui cum Petro Caſtellæ Regi (cui ſæuitia morum, & innoxius ſanguis, vxoris, fratrum, Epiſcoporum, Principum, Nobilium plebeiorumque innumerorum, *Crudelis*, nomẽ peperit) eo quod Indæus illi ex Horoſcopo noua imperia, & montes (vt aiunt) aureos addixiſſet, rebus poſtea deſperatis quærenti, & qui vaticinii fides conſtaret? reſpondiſſe fertur: *cœlo rigente, ſi quis in balneo lauet, ſudaturum nihilominus.* aſtris ſtudia vitæ moreſque plus poſſe ſignificans auctor Ioan. Mariana, *libr.17. de rebus Hiſpan. capit.14.*

9. Damnat ipſemet vanitatem cunctarum ſtudioſiſsimus ſectator & coryphæus, Henricus Cornelius, ſcribens, *hanc artem nihil eſſe aliud,*

quam

quam ſuperſtitioſorum hominum falacem coniecturam: qui ob multi temporis vſum de rebus incertis ſcientiam fecerunt: in qua, emungendæ pecuniæ gratia decipiant imperitos, & ipſi ſimul decipiantur.] Hæc ille malus lib. malo bonum perhibens teſtimonium arti non bonæ.

10. Damnant Hiſtorici, vt Tacitus, cuius illud præclariſsimum exſtat li.17. de mathematicis, *genus hominum inſidum petētibus, ſperantibus fallax; quod in ciuitate noſtra vetabitur ſemper, & retinebitur.*]

11. Damnant poetæ, vt Sibyllinorum oraculorum auctor lib.3. vt Iuuenalis Satyr.6. vt Ennius, cuius illa ſunt egregia;

Non habeo deniq; nauci Marſum augurem,
Non vicanos haruſpices, non de circo aſtrologos,
Non Iſiacos coniectores, non interpretes ſomnium,
Non enim ſunt ij, aut arte diuini, aut ſcientia:
Sed ſuperſtitioſi vates, impudenteſq; arioli,
Aut inertes, aut inſani, aut quibus egeſtas imperat:
Qui ſui quæſtûs cauſa fictas ſuſcitant ſententias.
Qui ſibi ſemitam non ſapiunt, alteri monſtrant viam.
Quibus diuitias pollicētur, ab his drachmam petunt:
De his diuitijs ſibi deducant drachmā reddant cætera.

Apud Laertium, ab anu domeſtica merito ridetur Thales; in quem Gabriæ feſtiuum exſtat epigramma; luſere & alij, *in Anthologiæ lib.2.* ſed præ cæteris illud Leonidę placet quo aſtrologiæ matrē, dixit audaciam, obſtetricem ſtultitiam: & ridet mœchæ maritum, iactantem ſe gnarum probri alieni & infortunij, domeſticum dedecus cum ignoraret. Luſit in eundem martyr Morus;

Aſtra tibi ethereo pandunt ſeſe omnia vati,
Omnibus & quæ ſint fata futura monent:
Omnibus aſt vxor quod ſe tua publicat, id te
Aſtra, licet videant omnia, nulla docent:

& quæ ſequuntur pari ſale ac lepore condita.

Sed non deſunt aſtrologis quædam argumenta. *Obijciunt primò*, illud Geneſ.1.*v.*14. de luminaribus cœli: *Et ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.*] Vnde quidam, etiam ex numero Theologorum; colligunt aſtra, etſi nō ſint cauſæ, certa tamen eſſe ſigna futurorum omnium; quod non Plotino tantum, & Porphyrio; ſed & Origeni, & Euſebio, & ipſi Auguſtino tribuitur à Iulio Sirenio; *a* qui hoc tenet, & confirmat ex Iſaiæ verbis: *b complicabuntur ſicut liber cœli:* vbi per cœlum multi intelligunt firmamentum, & dicunt firmamentum vocari librum, eo quod tanquam in libro ſic in cœlo, cuius ſtellæ ſint characteres, futura legantur ſignata. *a* d.cap. 36. & 37. *b* c.34. v.4.

Reſpondeo, aſtra non eſſe certa ſigna futurorum omnium. Nam illa Originis ſententia, refertur quidem ab Euſebio, ſed non approbatur ab eo; à D. Auguſtino autem expreſſe & clarè refellitur. *ſub initium libri 5. de ciuit. Dei*, nec verò ſibi cōtrarius eſt Auguſtinus: vel Origeni fauet, *in lib.2. contra Manichæos c.21.* Nam hoc, *c.21.* per *corpora cœleſtia*, non intelligit orbes cœleſtes, ſed beatorum corpora glorioſa, vt

contextus manifeſtat. Locus autem Eſaiæ nihil ad rem facit, quia ſimilitudo deſumpta ex more Hebræorum: qui libros ſacros in vnico folio, ſiue ob longa membranâ ſcribebant: & eam inſtar telæ textorio radio circumuolutæ, circa cylindrum, vel bacillum ligneum circumuoluebant, ac complicabant. Hinc ergo petita comparatione; ſicut quando cœlum creatum primò apparuit, dicitur extenſum fuiſſe, ſicut membranaceus huiuſmodi liber, quando ſpectandus euoluitur & exponitur, Pſalm. 103. verſ. 2. *Extendens cœlum ſicut pellem:* ſic Propheta, agens de mundi fine ac cœlorum diſſolutione, comparat eam libro illi complicato, ſiue membranæ circumuolutæ, vt optimè aduertit Auctor Quæſtion. Orthodoxor. *Reſponſ.* 90. quod clarè explicuit B. Ioannes in Apocal. *c cœlum receſſit, ſicut liber inuolutus.* Quo loco Andræas Cæſarienſis conſuetudinem quoque illam Hebræorum obſeruauit: ex quo cum deſumpta ſint ad verbum ferè, quæ loco illo ſcribit Arethas Cæſarienſ. & locus eius in verſione Latina ſit mutilus, rectè ſibi conſulet, qui ex Andrea locum Arethæ correxerit. Vt igitur ad locum Moyſis in Geneſi reuertar, dico illic agi de ſignis in vniuerſum, ſiue qualibuſcunque (vt vox Hebræa *Oth* denotat) nempe aſtronomicis, vniuerſalibus, denotantibus diuerſitates anni tempeſtatum, diei, noctiſque: *d* vel etiam polyticis & forenſibus: vel quandoque miraculoſis: non vero agitur de aſtrologicis; quæ vaniſſima ſunt, nec ſigni nomen merentur. Pluribus hanc Sirenij opinionem refellit, Ben. Pererius, *d. operis cap.* 4.

c c. 6. v. 14

d de quib. Pſal. 135. à v. 7.

Obijcitur 2. ex libro Iudicum illud, c. 5. v. 20. *De cœlo dimicatum eſt contra eos, ſtellæ manentes in ordine & curſu ſuo, aduerſus Siſaram pugnauerunt.*] Quo, inquiunt, pacto pugnauerunt; niſi quoniam Iudæis fauſtus. Siſaræ vero infauſtus ille curſus aſtrorum, & ſiderum ſtatio? ſi ergo Siſara periit propter hunc ordinem ſiderum ipſi aduerſum: potuit etiam hoc ipſum per aſtrologiam præuideri, ac metui, ac vitari. *Reſpondeo*, ex antiquitat. Ioſephi vere huius conflictus tempore procellam magnam exortam fuiſſe, aquæ etiam & grandinis multum oculis Cananæorum offuſum, & ſic arma bellica ipſi vſui eſſe non potuiſſe. Quod auxilium cum cœlitus fuerit miſſum, ait S. S. *de cœlo dimicatum. e* miſſum vero fuit per angelos defenſores populi Iſraelitici, quorum Princeps eſt Michael. Hi dicuntur in ordine & curſu ſuo fuiſſe auxilio Iſraelitis, propter ordinem militiæ, ſeu hierarchiæ, in qua quiſque ſuum ordinem & ſtationem ſeruabat; item propter continuam operationem & inſtantiâ cuſtodiæ cuique commiſſæ, in qua fideliter vnuſquiſque Angelus perſeuerabat: quam vocat curſum; & ſic eo loco ſtellarum nomen Angelis tribui voluere Vatablus, Vales, & alij, idq; confirmant ex illo B. Ioannis. *f vbi cauda draconis traxit tertiam ſtellarũ partem.* Sed nec Hebræum nomen poſitum in Cantico Deboræ, *g Haccochabim*, aliud quàm ſtellas ſeu ſidera ſignificar. nec apud D. Ioan. per ſtellas Angeli, ſed viri Sancti ex veriore expoſitione, *h* ſunt intelligendi, ſicut & apud Danielem, cum ait, *i Et magnificatum eſt vſq; ad fortitudinem cœli, & deiecit de fortitudine, & de ſtellis, & conculcauit eas.* Melior ergo Cantici Deboræ interpretatio eſt, quam video placuiſſe Caietano; ſic aërem, cæteraque elementa, &

e Procop. in Iudic.

f Apoca. 12. v. 3.

g d. v. 20.

h Orig. tract. 30 in Matt. Gregor. lib. 32. mor. c. 14.

i Dan. 8. v. 10. ibi exp. cat Andr. Cæſar. in Apoc. c. 12.

tempus ipſum fauiſſe populo Dei, vt ipſæ quoq; ſtellę ſolitę imbres ciere, cé-ſeantur contra Siſaram pro Iſraele pugnaſſe. Deniq; nec conſequentia argumenti valet.

a Pſalm. 18. v. 2.

Tertiò, obiiciunt illud Dauidis: *a firmamentum annũciat opera manuum eius*, hoc eſt, aiunt, prænunciat ea, quæ Deus facturus eſt. *Reſpond.* non illum eſſe ſenſum, sed hunc; pulchritudinem cœleſtis huius, & viſibilis fabricæ nobis indicare excellentiam operum Dei inuiſibilium: & cogere nos vt fateamur, non alium potuiſſe firmamenti eſſe architectum; vt Patres plerique exponunt, *b* nec diſſentiunt Rabbini & Vatablus. Nam de Apoſtolis, haud dubie eſt allegorica interpretatio.

b D Hiero. & Euthym hic D. Ambroſ. l. 1. Hexam. c. 4.

Quartò, obiiciunt ex Hiſtorijs, ſæpe has prædictiones eſſe veras; vt præter cæteras fuêre quatuor. vna Theagenis, qui ex ſtemmate ſeu genitura addixit Auguſto, imperium: *c* 2. Thraſylli, qui mortem ſibi inſtare, miranti Tiberio dixit, quàm ſecretò Tiberius ei, re cum nullo communicata mollebatur. *d* 3. Aſcletarionis, de quo iſta Suetonius in Domitiano; *Hunc* (Aſcletarionem mathematicum) *delatum; nec inficiantem iactaſſe ſe quæ prouidiſſet ex arte, ſciſcitatus eſt* (Domitianus) *quis ipſum maneret exitus, & affirmantem fore, vt breui laceraretur à canibus, interfici quidem ſine mora, ſed ad coarguendam temeritatem artis, ſepeliri quoque accuratiſsimè imperauit. Quod cum fieret, euenit, vt repentina tempeſtate deiecto funere, ſemiuſtũ cadauer diſcerperẽt canes.*] 4. Eſt eorum, quibus ſummæ dignitates vel imperia vel Pontificatus ab aſtrologis ante prędicti: dignitas Allabio cuidam, mirè à fortuna iactato, *e* & Athenaidi; quæ

c Sueto. in Octauio c. 94.

d Dionyſ. lib. 55.

e ...nap. in Ædeſi.

poſtea vxor Theodoſij Iunioris: *f* Imperium Rodolph. Habſpurgio: *g* Pontificatus, Leoni 10. Hadr. 6. & Marc. 11. *h* His omnibus.

f Zonar. & alii.

g Cuſpiniã. in Cæſarib

h Ionius in Leon. li. 3. idẽ in Hadriano 6. Garimber lib. 4. & Onuf. Panui.

Reſpondeo, Quando aſtrologi verum dicunt, tum multo diligentius eſſe cauendos. quia ſatis clarum hoc ſignum foret, eos pactum cum dæmone iniuiſſe, vt ait D. Auguſtin. *i* & de Thraſyllo Dion indicat, cum ſcribit ſolitum affirmare, quæ nuncia longinquis è regionib. adferrentur. Ideoque Iuriſcõſulti in tituli rubrica, *k Maleficos* cum *mathematicis*, iungunt, quia vt plurimum mathematici etiam ſunt malefici, vt explicat optime Dion *lib.* 49. cum dicit pulſos vrbe ab Agrippa, τὺς ἀστρολόγυς καὶ τὺς γοητὰς, vnde patet mathematicos dictos ipſos aſtrologos, & ſic mathematici in illa rubrica, & paſsim in iure alibi, pro ſolis aſtrologis ſeu genethliacis ponuntur: quo ſenſu etiam Hiſtorici vocabulum accipiunt: *l* & ſic accipiuntur in S. C. illo apud Vlpianum, *libro ſeptimo de offic Proconſ.* quod Pythœus conſeruatum edidit bono reipub. *m* Aliquando hoc nomen Chaldæos etiam, & reliquos Ariolos complectitur, vt apud Iuuenalem, Sat. 6. *Nemo mathematicus genium indemnatus habebit.* & Sat. 14. *Nota mathematicis Geneſis tua.* Nunquam tamen quando prohibebatur ea ſuperſtitio, legitimam coniectationem Aſtronomorum, nec artem Geometrarum, vel Arithmeticorum comprehendit, quorum ſcientiam Philoſophię annumerabant. Aliquando Deus permittebat, & hodie permittit, aſtrologos etiam ignaros, & neſciẽtes verum prædicere, in pœnã audientium: *n* ſicut & permiſit aliquando ſortes oraculorum eſſe veras, & ariolum Balam prophetizare; *o* & huc lubens refero illud

i li. 2. de Geneſ. ad litt in fin. & li. 5 de ciuita Dei, c 7.

k C. de mathe. & maleſic.

l Suet. Tacit. Ammianus, cęteri.

m Collatione Moſaic. & Roman. leg tit. 15.

n docet D. Aug. l 4. & 7. Confeſſ.

o Num. 23. & 24.

Aſcletarionis, quod in pœnam & terrorem Domitiani permiſſum. Sæpius id permittitur ob nimiam quęrentium curioſitatem, teſte D.Auguſt. *p* qui rectiſsimè addit, *non quia vera ſit prædictio, idcirco minùs eſſe ſuperſtitioſam, vel ſacrilegam, vel ideo magis licere prædictionibus talibus fidem dare. ſed ſemper retinendum illud Dei præceptū; Etiamſi dixerint nobis, & ita euenerit, ne credamus eis. q*] Deniq; quod de ſomniis dixit Ariſtoteles, hîc quoque veriſſimum; huiuſmodi diuinationem, nonniſi ex accidente fore veram. ſicut enim qui aſsiduè iacit aleam, vel talos figit. is aliquando ſeniones, aliquando Venerem iacit, inuenitque: ſic cum iſti centies mentiantur; quid mirandum. ſi ter verum dicant? ſane ſi mendacia notarentur, mille forent, pro vno vero dicto: Pauca notantur, non adeo tamen: quin veris longe plura. Quis neſcit Hebræos illos, qui Leoni Iſauro vera quædam prædixere, ob mendaces prædictiones, Arabiâ pulſos fuiſſe, *r* cum Zitam Principem in infelicem iconoclaſtiam perpuliſſent? Quis de Pancratio non legit; eum & Conſtantino Irenes filio Impe. cladis maximæ, & ſibi ipſi necis cauſam fuiſſe: *ſ* Quis Conſtantini Stethati neſcit amẽtiam: qui & ſibi, & Alexio Branæ, ſtulto vaticinio, exitium attulit? habebatur tamen Stethatus Princeps ſui temporis Aſtrologorum. *t* Quis neſcit, quâ hactenus vanæ omnes prædictiones eorum, qui diem vel annum aduentus Antichriſti, vel excidij mundi, prędixerunt? *u* Mitto Petri Leonij Spoletani inſignis medici inanem huius Matheſis fiduciam, qua mortis Laurentio Mediceo occaſionem, & ſibi ipſi præbuit pręcipitationis in puteum. *x* Mitto, quod Cedrenus narrat de Abrahamo, Genethliacos coram Ægypti Rege vanitatis conuincente. Mitto Manuelem Connenum Imp. cui magno ſtetit, nimis addictum eſſe huic inſaniæ: quæ illum & claſſe maxima nudauit, & poſteritati ſemper ridendū propinauit. *y* Mitto Ioann. Galeacij ducis Mediolanenſis factū, qui cum ei aſtrologus quidam mortem immaturā plane prædiceret, ſibi ipſi vero longam vitam polliceretur: hominis ridens ſtoliditatem, ſtatim ſtrangulari eum iuſſit. *z* Mitto mendacium duplex Petri de monte Ilicino in Concilio Conſtantienſi, quod Æneas Siluius narrauit. *a* Addam duntaxat duorum Principum diuerſa iudicia & mores. Alphonſus Aragonum Rex ſapientiæ veræ amator, in litteratos omnes mirè munificus fuit, ſolos aſtrologos à curia ſua arcebat; prudenter cenſens, ſibi nihil opus eorum induſtria, eo quod ſidera ſtultos regere, ſapientes aſtris cenſeret imperare. *b* Contra Cardanus memoriæ commendauit Ludouic. Sfortiam, verſutum potius, quam prudentem, & perfidum quàm æqui boniqùe amantem Principem, Alfonſo diſſimillimum, impendioſum quendam aſtrologum, artis imperitiſsimū aluiſſe, in quem plus centum auri magna talenta profuderit. *c* *Aſtrologus pro tanta mercede tempus vnicuiq; negotio inchoando præſcribebat, adeo ridicule: vt Princeps cogeretur tempeſtatib. maximis equum conſcendere, & cum aulico comitatu ac ſtipatoribus aliò migrare per medios imbres, per cænum & lutum, non ſecus ac ſi hoſtium manus fugeret. Tam fœlici euentu, vt, regno tandem à Gallorum Rege ſpoliatus, captus, in carcerem compactus, colapho cæſus, in clathrata ferrea mortuus fuerit, verum fortunæ vtriuſq; ludibrium.*] Ioan. XXI.

p libr. 2. de doct. Chryſtiſt. c. 22 & 23.

q Deut. 13.

r Zonar. tom. 3.

ſ Paul Diacon lib. 23. rerum Romanarum.

t Nicetas lib. 1.

u vide comment. noſtrū in Senecæ Oct. v. 386.

x Iouius in Elog.

y vide Nicetā Chon. lib. 2. 5. & 7.

z Correze tus l facto dictorūque Memorab.

a libr ♦ de Alfonſo.

b Syluest. d. lib 4.

c Cardanus in Ptolom. de aſtrol. iud. lib. 1 text 14.

A Pont. Max. (qui ante Petr. Hiſpanus auctor Summularum) medicus, philoſophus, aſtrologus, ex ſtellarum ſitu & poſitura longam ſibi vitam in Pontificatu pollicitus coram familiaribus ſuis: quatro poſt menſe, Pontificatus octauo, ſubito corruente teſtudine recentis ædificii, viterbii oppreſſus interiit, auctoribus Valerio & Stella, *in vitis Pontificum.* Sed quis Aſtrologorum ſe Alphonſo Sapienti, (hoc illi nomen vanitas iſta tribuit) præferat? B Quę laudi, maiori & veriori fraudi fuit? vtar Marianæ noſtri verbis: *Emanuel ſane patruus, ſuo & aliorum procerum nomine, Alſonſum publica ſententia in conuentu pronunciata, regno priuauit, ea calamitate dignum, quod diuinæ prouidentiæ opera, & humani corporis fabricam inſigni linguæ procacitate, ingeniique confidentia, accuſare auſus fuerit.* C *vti vulgo hominum opinio eſt, ab antiquo ducta per manus. Vocis ſtoliditatē numen iuſtiſsime vindicauit.* [Vanæ ſapientiæ perſuaſio, huc inſipientiæ perduxerat.] *Id forte aſtra memorant portendiſſe eius artis non ignaro, ſi ars eſt, & non potius inane mortalium ludibrium, quod à prudentibus ſemper accuſabitur* D [verum dictum & Tacito vſurpatum] *& ſemper tamen patronos habebit. Ex eo ferunt ſuſpicacem eſſe redditum, & ex metu crudelem, &c.*] Cernis quo illum hæc vanitas præcipitarit, & fecit vt alia ſapiens, ſibi ipſi toto vitæ decurſu (notatum id) deſiperet, peſſimeque ſemper conſuleret. Ægyptios deditos aiunt huic vanitati, maxime Alexandrinos: quod tamen E prudentiorum fuerit iudicium, poſſumus ex Suida colligere. Tradit, Alexandrinæ ſolitos aſtrologos vectigal pendere, βλακηνομίον, nuncupatum: quoniam eos non niſi fatui homines

A conſulerent, quos Græci, βλακάς, vocant: ducta Metaphora ab inutili piſce, quem ne canes quidem velint attingere.

F Concl. 4. *Si non ſuperſtitioſi, certe noxij infirmis illi medici ſunt, qui ſecundum lunæ & aliorum planetarum in ſignis Zodiaci ſtationes, de morbis iudicant, v.g. quæ cuique euenerit ægritudo, & quo illi pacto medendum:* B *necnon chyrurgi, qui in vulneribus idem obſeruant, & dies conſiderant vulneris, & ſtellas eis præſidentes* (quas vocant, Centel, Neus, Dibergibel, Lachadiel, Sapiſſa, Elebra & ſimil. *& inde pronunciant vulnus eſſe lethale, vel ſanabile.*] Hæc omnia fuſe deſcribit Conrad. VVimpina *a*. tales etiam videntur illi aſtrologi, qui generatim pronun- C ciant, qua die pharmacis, venarum ſectione, aut cucurbitulis corpus ſit euacuandum. Merito ſuſpecta ſunt hæc omnia, quia ſtellarum non eſt tanta vis in hæc inferiora, & ſi qua talis vis foret, ea poſſet & ſoleret aliarum particularium cauſarum concurſu plane impediri. Imo & ſola materiæ indiſpoſitio, lunæ & aſtrorum omnium actiones euariare facit, teſte Galeno *b*, D cui Auicenna *c* conſentit. quare obſeruationes & effectus huiuſmodi dierum indicum, prouocantium, vel criticorum, longe magis dependent ex materiæ diſpoſitione, concoctione, & ſtatus morbi temporibus ac ſymptomatibus, quam ex ſyderibus: quæ eſt vera ſententia Hippocratis & Celſi. *d* Longius etiam aberrant iſti Aſtroia- E tri, quia præcipue attendunt ad quoſdam lunæ imaginarios angulos, aſpectus, & conformationes: paruifacientes vel contemnentes potius, quomodo ad cæli vel ſiderum influxus recipiendos materia diſpoſita fuerit, &

a d. l. 3. c. 8. & 9.

b libr. 1. de dieb. Criticis.

c li. 4. Fen. 1. tracta. 2. cap. 1.

d Hippoc. paſsim & Celſ. li. 4. cap. 4.

quæ periodi temporum, quæve concoctiones & criſes ſint morborum. Hos ergo merito maxime Galenus *e* contempſit, Auguſtin. Niphus *f* riſit, & multis eorum patefactis erroribus *g* Ioannes Langius impugnauit: & Marſilius Ficinus, qui iunior iſta defenderat *h*, eadem poſtea fatetur ſe ſcripſiſſe, *i* non vt probaret, ſed vt cum Plotino aſtrologorum ineptias rideret.

e l. 12. Therapeu. *f* libr. 5. de [...]liebus. [...]critic. *g* Epiſt. 35. *h* l. de vita [c]œlitus cō[n]ſeruanda. *i* li. 12. epiſtol. ad Politianū & Picum.

Concl. 5. *Pars illa interrogationum, quæ res occultas inueſtigat, vt furta, theſauros, virginitatem, &c. plane vetita & pernicioſa eſt omni iure.* Prohibent ſacræ litteræ, Leuit. 19. v. 31. *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini vt polluamini per eos.* Deut. 18. v. 10. & 11. *Nec inueniatur in te qui luſtret filium ſuum, aut filiam, ducens per ignem, aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria, nec ſit maleficus, nec incantator, neq; qui Pythones conſulat, aut diuinos, & quærat à mortuis veritatem, omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo.* Iure Eccleſiaſtico prohibetur hoc *capite primo & cap. ex tuarum, de ſortileg.* Iure ciuili plurimis reſcriptis. *l. item apud Labeonem §. ſi quis aſtrologus. D. de iniur. li. 2. & l. nemo aruſpex. C. de maleſ. & mathem. lib. 1. C. de theſ. libr.* 10. Tolerantur hi ſæpe in rebus publ. ſed exemplo peſsimo & publico malo.

QVÆSTIO II.

De coniectatione, ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

A Stris & cœlis proximum, de quo certo conſtet elementum eſt aër: ſatis valde enim probabile eſt ignis Spheram propriam eſſe nullam, quæ ſententia valde antiqua eſt, & à recentioribus quibuſdam ſtrenue defenditur *k*, videtur hæc mens Auſonii in Gripho Ternarii.

Tres Charites, tria fata, triplex vox, trina elementa.

k Hieron. Cardi. l. 1. de variet. c. 2. Scipione Capicio l. 2. de Principiis. Frā. Patricio li. 7. diſcuſſ. Peripatet. to. 4. Fran. Valeſio de ſacra philoſ. ca. 50. Villaſpandeo & aliis.

In media regione aëris variæ valde fiunt impreſsiones meteorologicæ. Exhalationum copia gignit magnos & paruos ignes, diuerſiſsime configuratos, pro exhalationum ipſarum forma diuerſa: vt modo videantur flammæ, modo columnæ, modo lanceæ, modo ſtellæ ſaltantes vel diſcurrentes, deſcendentes, vel aſcendentes, aliquando vero & cometæ multiplices, de quibus non eſt nunc tempus agendi *l*. quibus omnibus cōmune eſt magnam tēporis ſiccitatem denotare: ſigna quoque eſſe ventorum diuturniorum, vel violentorum: quod maxime cometis conuenit, qui ſi frequentes fuerint, etiam præſignificant ſterilitatem, famem ac peſtem: eoquod vis cometę omnem vaporum & exhalationum humiditatem abſumit: vnde conſequenter mortem minantur bilioſis, & qui ardentioris ſint naturæ, quales plerique Principum & Magnatum: eadem ſiccitatis cauſa, ad bella quoque & ſeditiones inclinant. Cætera quæ his aſtrologi & Squarcialupus addunt, vana ſunt & fallacia: quæ dixi, naturæ conſentanea videntur. Fit tamen non raro vt cometarum cauſa ſit, ſupernaturalis dumtaxat Dei diſpoſitio, vt quando fęlicem aliquē euentum portendunt, quod ſæpenumero accidiſſe allatis Hiſtoriarum exemplis olim, teſte Origine, *libr. 1. contra Celſum*, docuit Cheremon, *lib. de Cometis*, qui ſi exſtaret, fortaſsis deprehenderet̃ nata hæc inde opinio, q; quæ vni regioni ſeu regno

l Vide Ariſt. 1. Meteor à c. 4. Plin. lib. 2. Nāt. hiſt. & ibi Comment. Mi[c]hlichi, Senecam libr. 1. Nat. quęſt. Contaren. l. 2. de elem. Card. li. 4. de ſubt. & lib. 1. & 14. de variet. Schaligerū cōtra Card. exerc 79. Francaſto. in libr. de Homoc. & Andr. Dudithiū tract. de Cometis, & epiſt. ad Ioann. Cratonē.

fœlicia fuère cum aliorum clade coniuncta erant: Vel ſane cauſa eſt Dei diſpoſitio hoc pacto volentis admonere homines, de imminente publica calamitate, vel morte Regum aut Principum, vt ad pœnitentiam & morum emendationem recurramus *m*. Tunc autem cometæ ptinent ad oſtenta (de quibus actum) & Dei caritatem nobis egregie commendant, non ferientis niſi nos prius admonuerit: idcirco videmus crinitas ſtellas in eam partem comam diffundere, cui minantur. Mirificum huiuſmodi commonitionis ſignum, narrat Gobelinus Perſona *a*: nempe in monaſterio Bodkenſi, quod B. Meinulphus confeſſor exædificauit, quoddam miraculum ordinarium contigiſſe talibus oſtentis annumerandum: *Tintinnabulum* (inquit) *quoddam magnum æneum beneſonorum in eodem monaſterio reuerenter aſſeruatur. Nam quoties aliqua ex eius monaſterij ſororibus breui erat abitura è vita, abſque vllo humano miniſterio, per ſe ſortem reddebat ſonum.*] Rideat hæreticus, vt lubet: ſed alia duo ſimilia accipiat, etiamſi non lubet. Scribit Leonard. Vairus *b*, *In Celtiberiæ oppido Vililla campanam eſſe, quam vocant incolæ*, campanam Miraculorum: *hanc per aliquot menſes priuſquam reſp. Chriſtiana aliquid aduerſi patiatur, ex ſeipſa nemine pulſante, ſonare ſolitam, cuius rei* (ſic ait) *teſtimonium per publicos tabelliones hiſce oculis egomet legi, præter fidem, quam de eadem re illius regni Proreges faciebant ſuis litteris.*] Accedat & aliud è Galliis, quoniam Hiſpaniam à teſtimonio arcent aduerſarii. Eodem Vairo teſte, ad flumen Rhodanum, in Sequanorum confinio, ſitum eſt nobile monaſterium S. Mauricii. Viuarium illic viſitur, in quo iuxta numerum monachorum piſces ponuntur. Illorum ſi quis ægrotet, piſciculus quoque ſeminiuus cernitur ſupernatare, quod ſi monachus è vita migraturus ſit, paucis ante diebus piſcis moritur. Hoc ita ſe Vairus accepiſſe ſcribit, tum ab Antonio Cardinale Granuellano, ſingulari bonarum artium patrono, teſte oculato: tum ab aliis fide dignis, vt rem locis illis notam atque omni fide conteſtatam.

m Damaſ. 2. de fide orrod. c. 7. Bonauē. in 2. d. 14. q. vltim.

a in vita B. Meinulphi menſ. octobr.

b li. 2. de faſcino. c. 24.

Porro cum exhalatio quoque ſit venti materia, & ventorum ideo præcipuæ qualitates ſint, caliditas & ſiccitas: facile intelligitur, cur ex iis & ſanitatis corporum, & fertilitatis anni probabilia ſigna queant deſumi. Qui de ventis plura volet, alibi quærat *c*.

Secundo non pauciora fiunt ex vaporibus, quæ & ipſa ſuas adferunt pbabiles prænotiones. Ex nubibus quam multa queant prædici, poſt quendam Gerardum, docet Conrad. VVimpina *d*, nec ſua ruſtica prognoſtica deſunt pluuiis communibus, nec prodigioſis pluuiis *e*, ſiue naturalia tēpeſtatis anni, ſiue ſupernaturalia iræ diuinæ comminatoria. Anno ſuperiore 1600. die 18. Febr. prope Arequipam, ex illis qui multi in Peruana ſunt montes igniuomi (*vulcanos vocant*) vnus, eorum *Guyana putina*, principio candidam nubem viſus pecorariis è longinquo eructare, quam conſecuta eſt procella fragminū ingentium quaſi auulſorum à rupibus, ſed ignitorum: hæc paulum ſpacii progreſſa comminuebantur in minores lapides, & paulatim centeſimo ferme paſſu à cratere in cinerem. Vbi ſaxa decidebant, cuncta reuulſa, diruta, comminuta, interempta: vbi lapides, pauci mortales euaſere vel iumēta. fors Hiſpanus iter

c Vide Senecam l. 5. Nat. quæſtio. Plin. l. 2. ar. c. 40. & ibi Milichium. Card. li. 1. de varic. c. 7. & 8. Vaeſ. de ſac. phil. ca 50.

d libr. 1. de ſignis ca. 5.

e de quib. Plinius ſupra ca. 56. & 58 & ibi Milichius.

faciebat eques: cum vim grandinis lapillaceæ non ferret, deſcendit, & ſe ſub equo locat: ſed equus nõ valebat ſubſiſtere præ vi ictuum. herus videns nec tutum, nec quietum ſibi ſub iumento refugium: ephippium aufert, equum deſerit, capiti ſellam imponit, ſic ægre euaſit cranifragium. torrentes & fluuii ac fontes nonnulli penitus exaruere, aliis lapſus facultas intercluſa cineris multitudine, idque per leucas plus trecentas. Arequipæ primum ortæ clara luce tenebræ integrum fere menſem durarunt. Interea initio cœlum fulminibus viſum dehiſcere, & audiri tonitrua, flammeique globi inſtar artilleriæ bellicæ aciebus hinc inde diſpoſitis mutuo exploſæ viciſſim huc illuc diſcurrere, ingens globus ſemel decidit, & à templo in proximum ambitum, inde in viam publicam patente porta erupit, & ſubito diſparuit relicto ſulphureo nitore, terræ motus iugis fuit: adeo vt multæ domus concĭderent, reliquæ quaſi tripudiarent nutantes. Nec ceſſauit interea pluere terram albam, inſtar cinerum ſeu calcis tritæ, vt nemo per plateas incederet, quin mox digiti ſpiſſitudine cooperiretur. domus, quæ minimum, tectæ eſſent craſſitudine ſemipedali. ſic pleræque ſub onere gemebundæ ſubſiderunt, malum durabat, luce per interualla potius oſtentante ſe, quam diem præbente. Menſe fere exacto ceſſatio fuit, & nonnulla intermiſſio, vt noſtri qui illic degunt perſcripſere: ſed adhuc metus manebat grauiorum. Magnam morum in melius tum timor expreſſit commutationem: omnes ad pedes Sacerdotum deuolui, adeo vt quies nulla daretur, & vi in cubicula pœnitentes irrumperent. Sic Deo lucrum animarum multarum acceſſit. Sed nec Satanas neglexit occaſionem. Nam cum Indi pagani viciniores flammis, ſolita ſuperſtitione Magos acceſſiſſent, & ſimul ad montem illum properarent, & malis cantibus, ac ſacrificiis procurarent: magos & viciniores quoque flammæ conſumpſerunt, cæteri omnes male mulctati, deſperabundi pars ſuſpendio, pars aliter ſibi mortem conſciuerunt. Hæc narrata litteris P. Ioann. Ruizii de Alarcon ſcriptis Arequipæ Martii XV. anno ſuperiore quarum hoc anno Martio menſe exemplar Hiſpanice præſcriptum legi: vnde hanc epitomen excerpſi. Vix quidquam ſimile lectum vel auditum. Idem de grandine & glacie dicendum, (quæ ſpecie non differunt *f*, & Piſidas in κοσμουργία poëtice non philoſophice contra Ariſtotelem agit) Niuium quoque copia fertilitatem anni, roris & pruinæ multitudo ſterilitatem potius, prænotant. Nebula deſcendens ſerenitatem, aſcendens imbres indicat. Tonitru & ecnephias ſunt indicia pluuiæ ſubſecuturæ: alii vero ſonitus in aëre audiri conſueti *g*, magis pertinent ad prodigia. Fulmen & preſter, quid pronuncient, VVimpina te docebit. *h*

f Valeſ. c. 50. de ſac. philoſ.

g Vt 2. Machab.

h d. cap. 6.

Tertio maris tumor, venti: fluuiorum inſolitæ eluuiones, peſtis annuncia ſunt: terræ motus quoque idem deſignant, teſtibus Ammiano, Procopio, & aliis.

Quarto, quoad impreſſiones, quæ per reflexionem lucis, circa vapores ac exhalationes fiunt (vt Iris, halo, coronæ, parelus, virgæ) naturalium præſenſionum prognoſtica cenſeri poſſunt *i*, vt & hiatus, & quæ foueæ & feneſtræ vocantur: necnon flammarum illi tractus, quibus ignis fatui eſt nomen, ſunt enim effectus varii, exhalationis

i vid. VVimpinam. d. cap. 5.

vel vaporis ſuperabundantis & vincentis obſtantia; vel interdum luminis victi ac profligati. k

k Vide Senec. libr. 1. Nat. q. Plinium lib. 2. à c. 18 Côcarene. l. 2 de elemen. Pernumiã. l. 3. Phyſ. & Card. l. 4. de ſubtil.

5. (Vt ad terreſtria veniamus) ex arborum quoque prouentu prognoſtica colliguntur, vt teſte Tullio,

Lentiſcus, triplici ſolita grandeſcere fœtu,
Ter fruges fundens, tria tẽpora monſtrat arandi.

Amygdalorum copia indicat meſsis abundantiam. l Trifolium inhorreſcit, & folia contra tempeſtatem ſurrigit. Sine auris ludentia arborum folia, lanugines & pappi, populnei volitantes per aerem, aut aquis innatantes, tempeſtatem prænunciant. Si roſæ violæue ſub autumnum iterum floreant, peſtilitas imminet. Burdigalæ, quæ peſtim illam magnam præceſsit hyems, aliquas in horto noſtro roſas protulit, quas & vidi. Vnum hoc non videtur vacuum à ſuperſtitione, quod quidam tradidere: ſub autumnum duas vel tres glandes legẽdas, tum cultro ſcindendas, trium aliquod in his ſolere reperiri, muſcam, vermem, vel araneũ, muſcam denotare diſcidia eo anno futura, vt vermem fertilitatem, aranea mortalitatem denotari.

l Vide Panegyr. noſtrã de Natiuita. Deiparæ virginis.

D *Sextò*, animantes etiam quædã nobis prænunciant, vt,

Cana pulex fugiens è vaſti gurgite ponti
Nunciat horribiles clamans inſtare procellas.

Vt & acredula matutinis inſtãs vocibus:

Fuſcaq́ nonnunquam curſans per littora cornix,
Si tamen,
Demerſit caput & fluctũ ceruice recepit.
Ipſi quoque alumni dulcis aquaĩ ranunculi,

A *Mollipedesq́ boues ſpectantes lumina cœli,*

Et quæ talia ex Arato Tullius, a & ex Heſiodo Virgil. b Quid contemptius muſculo, vel paſſerculo? tamen domos illi ruituras; hi aëris contagionem fugã præueniunt, quorum etiam cauſas Franciſc. Picus inueſtigat. c

a lib. 1. de diuinat.
b libr. 1. Georg.
c d. lib. 3 c. 3. cum ſeqq.

Ex obſeruatione huiuſmodi Phænomenorum, emersêre canones B prænotionum, quibus vtuntur nautæ, paſtores, & agricolæ, de quibus non contemnendum opus exſtat Antonij Mizaldi Monluciani, *Ephemeridum ruſticarum*. illa quidem ipſa animalia præſagij ſui ſunt ignara; ſed impetũ quendam naturalem ſolummodo ſentiunt, mouente phantaſia per humores concitata ad petendum quæ commodo, & fugiendum, quæ noxæ ſunt futura. C Quod ſigillatim idem Picus oſtendit, de ciconiis, cypſelis, mergis delphine, cæteris longum nimis & lentum foret mihi, ſingulis inhærere. Veniamus ad nobilius animal, hominem, & ex eo quædam præſagia.

QVÆSTIO III.

De coniectatione medicorum.

D EGimus d de quadam falſa & illegitima, imo ludibrioſa; nunc de vera, ſeriã, & gneſiã dicendum, hanc medicorum, σημειωτικὴν, veteres, recentioresque Doctores integris tractationibus ſunt proſecuti; e quos legere poterunt, qui plenos ſitiunt crateres: mihi hoc vnum videtur vniuerſim poſſe ſtatui.

d q. 1. concluſ. 4.
e Hippocr. lib. de Prognoſt. & in eũ cõmen Galeni. Ariſt. ſæpe in Probl. Celſum. l. 2 de Medici. & horum ſequentes veſtigia, atq. Picũ d. l. 3. c. 7. Vvim pin. libr. de

E Signa proba ſunt, quæ naturalibus principiis, & veris experientiis cõprobantur: cætera ſunt vana, & ab arte medicorum aliena. Proborum, quædam ſanam integramque valetudinem teſtan-

ignis c.8. & à c.13. vſque ad 21. Ioan. Guintherũ Andernac. veter. & nouę medicinæ cõment. Dial.7.

teſtantur; quædam degenerantem vel iam affectam; quædam ſuccumbentẽ, & iam victam: quædam ſe recolligentem & victricem: quędam deniq; ſunt ambigua, etiam ipſis magiſtris. Nec vlla tam certa, quin fallant aliquando, ideo verus ſermo verus, præſtare à ſexaginta medicis, quam à ſcabinis ſex damnari, & morti addici.

QVÆSTIO IV.

De prænotione Phyſiognomica.

PHyſiognomus ex pilorũ & membrorum corporis colore, habitudine; & proportione; de temperie, valetudine, quædam etiam de moribus, ingenio, & animi affectionibus putat ſe ſcire: præcipuè frontem conſiderat faciemque, quia hæc ſolet eſſe ſpeculum virtutum intellectualium; & tum vocatur hęc μετωποσκοπία. Huius mentio apud Iuuenalem, *Sat.6.* cum ſcribit frontem variã muliere prębendam. Ariſtot. & Polemon confundunt cum, *Chiromantiã*, quæ propriè manuũ conſiderat lineamenta, quaſi quoddã virtutum actiuarum ſpeculum: ac ſi conſiderat etiam reliqua membra totiuſq; corporis habitum, *Phyſiognomica*, vocatur.

Hanc Phyſiognom. veteres medici Hippocrates & Galenus diligenter excoluerunt, vt & Ariſt. integro libro, & qui exſtat Polemon Athenienſ. *libr. de Naturæ ſignis:* quorum ſcripta laudantur, eo quod naturæ veſtigia calcarũt. Sed recentiores Barth. Cocles, *in Anaſt. Phyſiogn.* Luc. Gauricus & alij fere plura miſcent ſuperſtirioſa, præter vnum fortè Per. Morium; cuius librũ, *de multiplici temperamento & cognoſcendis hominibus*, laudat Michael Medina: *f* quia primo complexionis modum, deinde medico & philoſophico ratiocinio propenſiones & ingenia gẽtium, prouinciarum & ſingulorũ hominum deſcribit: methodus hæc vera & recta, ſed ſcriptorem illum nondum potui naſci. Viſus mihi non infœliciter Conrad VVimpina *g* Galeni & Ariſtotelis ferè omnia in Compendium redegiſſe.

f l.1. paræn. Chriſt c.2.

g libr. de ſignis c. 8. 9. & 10.

Artis fundamenta varia ſunt. primum petitur à quadam cum animantibus ſimilitudine. v. g. qui paruis ſunt oculis inuidi cenſentur, quia ſimiæ tales; qui magnis, ſtupidi; ſicut boues & aſini ratio eſt: quia cum Deus auctor naturæ gnarus eſſet, qua quodq; animal indole dotaſſet, ſingulis etiam ea addidit inſtrumenta, quæ huic indoli forent quàm apriſsima, ferocibus, vt leoni, apro, tauro, vngues, dentes, cornua; timidis ac fugacibus, vt lepori & ceruo, artus celeri fugæ neceſſarios; fortib. araturis, vel onera baiulaturis, toros, gibbũ, dorſi, humerorumq; robur; vt camelo, boui, equo & reliquis veterinariis. Idcirco quaſi ex ſigno & à poſteriori (vt loquuntur ſcholæ) animantium indolem ex ipſis inſtrumentis corporeis, quibus à natura ſunt pręditа, colligunt.

Secundum fundamentum à moribus gentium atq; prouinciarum deſumitur; quæ cúm certo ſint corporis habitu, vt plurimum quoque ingeniis, moribuſq; diſcrepat. v. g. phyſiognomi definiunt fuſcos, ſtupidos ac pertinaces eſſe, quoniam Æthiopes ſunt huiuſmodi.

Tertium à ſexu, v. g. quia mulieres candidã vt plurimum & molli ſunt cute, eædemq; ſunt pauidæ ac leues: ideo candidos & molli cute, moribus obnoxios iiſdem cenſent. Huius ſecundi & tertij fundamenti ratio ducitur à com-

plexione,

plexione, cum enim eadem temperies ſimul cauſa ſit cutis huiuſmodi & morum huiuſmodi: ratiocinatur, in quocunq; cutis ſit talis, talem eſſe temperiem, quare ab eodem, eiuſdem temperiei ratione, ſimiles mores exſpectandos.

Quartò rimantur affectus animi, à motu membrorum & corporis affectionibus, tale illud Hippocratis, *Oculi non nictantes ſunt iracundi: quoniam irati fixus & immotus oculus intuentur.*] B Sed ratiocinabatur Salomon *h* dicens; *Homo Apoſtata, vir inutilis, graditur ore peruerſo, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum.* Et Eſaias; *i agnitio vultus eorum reſpondit eis*, hoc eſt, vultus exterior eorum, ſecreta cordis patefecit. ſic argumentatur Martialis *k* (quem vetuſta exemplaria, neſcio cur vocent C Martialem Cocum.]

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læſus,
Rem magnam præſtas, Zoile, ſi bonus es.

h Prouer. 6. v. 12.
i Eſai. 3. v. 9.
k l. 12. Epig. 54.

Matthiam Coruinũ Hungariæ Regem haud illaudatũ Principem. nimis deditum diuinationi. adeo vt nihil niſi conſultis aſtrologis ſoleret ſuſcipere, *a* tam ſtudioſe accepimus *b* huic vacaſſe D phyſiognomicæ diuinationi, vt ex primo aſpectu lineamentorum faciei, de temperamento & moribus hominum ſolertiſsime iudicaret: ita vt, magiæ ſpeciem æmulis præbuerit.

a Bonfin' l. 4 Hunga. hiſt decad. 4
b Ioachim. Curæus in Annal. Sileſ.

Quintum fundamentum petunt ex collatione ſignorum cum ſignis, & ex quibuſdam alia colligunt, v. g. inuidiã ex iracundia, cui triſtitia & animi prauitas ſit adiuncta.

E Sit cõcluſio, *Phyſiognomica conſiſtẽs intra cancellos naturalis Philoſophiæ, licita eſt, & habet aliquid probabilitatis.*]

A Probatur primò. quia poſitorũ fundamentorum aliqua ſunt probabilia, quædam minus. quædam amplius.

2. Probatur ex ſacris litteris, in quibus, *virorum robuſtorum facies dicuntur ſimiles faciei leonũ. c* Item quod, *in facie prudentis lucet ſapiẽtia, oculi ſtultorum in finibus terræ. d* & alibi; *ſapientia, hominis lucet in vultu eius. e* item: *cor hominis immutat faciem illius, f* & B quæ iam citata. *g*

c c. paral. 12 v. 8.
d Prou. 17. v. 24.
e Eccleſ. 8. v. 1.
f c. 13 v. 31.
g Prou. 6. v. 12. Eſai. 3. v. 9.

3. Ex iuris interpretibus, quorum communiore calculo receptum, quãdo plures de aliquo crimine ſunt accuſati & capti, primum quæſtioni ſubiici debere illum, qui facie deformior: quoniam credendus ſit animo quoque prauior, *h*

h Bald in l. 2. nu 5 C. quorũ appellat. non recip. paris de Syndicatu, Hippolytus, Marſil & alii.

4. Probatur ſententia Philoſophorum. Pythagoras enim ad huius diſci- C plinæ regulas, diſcipulos vel admittebat, vel repudiabat. Socrates hac indicina deprehendit Platonem fore, qualis poſtea laudatus. *i* Maximi hanc fecere Plato, *k* Ariſtoteles, & Sext. Philoſophus: quorum primus ea vtitur in Dialogis, Secundus accuratè tradidit, tertius idcirco corpus vocauit animi imaginem. Cicero hinc petitis iaculis aduerſarium mire laceſsiuit. *l* Velleius D Paterculus, veteres ea multum vſos teſtatur. *m*

i Siren. l. 9. de Fato. c. 39.
k in Timæ.
l Orat. pro Roſcio Comæd.
m l 2. hiſt.

Dixi non *certitudinis*, ſed *probabilitatis*; quia ſolent quidem corporis diſpoſitiones affectionibus animi præire, quod integro libello Galenus demonſtrauit: ſed præire, non trahendo vel cogendo, verum leniter & aſsiduè inclinando: ita vt bona conſuetudine & E freno rationis, haud difficulter illa propenſio ſuperetur. Quod de ſe teſtari Socratem non puduit, cum Zopyrus Phyſiognomus ex lineamentis corporis eius, bardum, ſtupidum, & mulie-

rosum

n Cic. l. de fato, Alex. Aphrodiſ. l. 4. de fato.
o Probl. 51.

roſum illum iudicaſſet. n Sic intelligendus Caſsius medicus, o cum quæſiiſſet, cur prodigioſæ formæ homines, plerunq; etiam emota ſint mente? reſpondet, *quia corpori conſentit anima, vt animæ corpus.*]

p in Alcibiad. Platon.

Vnde ſequitur 1. longè certius iudicium ferri de brutis, quàm de hominibus. quia bruta, propenſione ſola trahuntur, homo propenſionem arbitrij habenis moderatur. Sequitur 2. quod Phyſiognomo non licet iudicare, de facto, ſiue de actuali hominis vita, ſcilicet hunc eſſe talem: ſed de pronitate tantum ac inclinatione, vt optime cēſuit Proclus, p v. g. talem propendere & inclinari in auaritiam, mulieres vinum, &c. 3. ſequitur, non poſſe hanc facultatem iudicare, de donis diuinis & gratuitis, quia Deus hæc diſtribuit cuique, prout vult, nec de extrinſecis plane homini, vt morte violenta, opibus, honoribus & cæteris fortunæ bonis malisúe: nec de nuptiis, ſtatu vitæ, & aliis negotiis, quorum electio eſt merè voluntaria, talibus nugis plenus eſt liber *de neuis* Melamphi. Ratio eſt, quia nihil iſtorum dependet à corporis habitu, vel conſtitutione. Permittit quidem Deus, vt quædam diuinationes iſtorum euētu comprobentur: ſed ſimul eos ſinit falli, in ijs, quæ magis ipſis neceſſaria. Scribit Paulus Iouius in Elogiis, de Antiocho Tiberto Ceſænate, qua Phyſiognomus excellens ſuo tempore habebatur eum *Guidoni Balneo prædixiſſe, quod ab intimo amico necaretur: Pandulfo item Malateſtæ Ariminenſium tyranno, quod ex patria pelleretur, & exul in extrema egeſtate periturus eſſet. Paulo poſt Pandulfus Guidonem ob ſpectatam virtutem & ſuſpectam obtruncat: Antiochum ipſum cuſtodiæ mancipat, euentum præſagij exſpectaturus. Antiochus cuſtodis arcis filiam, ita flexit: vt reſti ab ea impetrata in foſſam demitteretur: ſed compedum ſonitu proditus, & à fuga retractus, cum puella percutitur. Pandulfus tandem exſul, & egens ab omnibus deſertus, in hoſpitali diuerſorio ſenex perijt.*] ſic dum aliis cauit, ſibi non cauit Antiochus. Potuere etiam illa per humanam prudentiam coniici. quid enim inexſpectatūm aut mirandum, ſi familiaris tyranno vir fortis, ob ſuſpicionem, ab eo necetur? quid veriſimilius. quam tyrannum inuiſum, vel necari, ſi ſit audax vel compelli fugam, ſi timidus: & ſemel pulſum, ad egeſtatē redigi? His poterunt adijci nonnulla ex Horozco lib. 2, de vera & falſa Propheta cap. 8. & 9.

QVÆSTIO V.

De Chiromantia.

CHiromantiam diuidunt in Phyſicam, & Aſtrologicam.

Concluſ. 1. *Phyſica Chiromantia licita eſt, & phyſiognomiæ pars, & ideo de illa idem, quod de hac iudicium.*]

Ratio eſt, quia per lineas & partes manus, cōſiderat ipſam corporis temperiem, & ex temperie corporis probabiliter indagat animæ propenſiones hanc probat artem Ariſtoteles *l. 1. Hiſtor. animal. c. 5. & 30. ac 34. problem. ſect.* 10. & prolixè eam exſequitur. Conrad. VVimpina *l. de ſignis c. 10. 11. & 12.* incautè verò Petr. Primodaius; dum inter duas has ſpecies non diſtinguit, omnem chiromantiam videtur damnare, *Academiæ Franciæ p. 2. die primo c. 4.*

Concluſ. 2. *Chiromantia aſtrologica prorſus vana & illicita, ſcientiæ nomen non meretur.*] Scientiam eſſe nititur

probare

l. 7. var. lection. c. 6 probare Anton. Verderius q. nam loqui illum de hac etiam, non de phyſica tantum patet, tum quia coniungit cum aſtrologia: & vtramque ſcientiam contendit eſſe; tum quia, in reſponſione penultimę obiectionis, dicit harum manuum linearum ſignificationem ab aſtris infallibiliter dirigi, &c. quæ ſane Eccleſiaſticam mererentur cenſuram. quia Papa Sixtus V. edita contra aſtrologos & Chiromanticos bulla, definiuit neutram eſſe ſcientiam, & vtroſque pariter damnans, grauibus ſubiecit pœnis cuius doctiſsimi & maximi Pontificis ſententia præponderat omni contra ſententium temeritati: tum etiam quia in Cathalogo Romano librorum, quorum vetita lectio omnes qui Chiromãtiam docent, aperte ſunt annumerati prohibita eſt ergo.

r Sac. philoſo. ca. 32. Vanam eſſe, docet optime Franc. Valeſius r doctiſſ. medicus, meritiſsimo illam deteſtans. primum namque laborant væſania mathematicorum de aſtrorum influentiis, quam improbauimus *ſupra q.* 1. Addũt de ſuo; quod ſtultius eſt, hanc areolam eſſe Iouis, illam Mercurii, tertiam Veneris, atque ita porro. Supperaddunt tertio tales areola lineas hoc prænotare: alias illud: quorum nihil ratione vel auctoritate confirmant, ſed nudo ſuo delirio, & prætextæ experientiæ poſtulant nos manus dare. Cumque tam inania ſint artis huius principia, fuere tamen ſemper, qui hoc quoque mendacium paruuli diligerent. Olim proſa oratione Chiromantiam tradidit Helenus Syracuſius libro, quem nominat *χειροσκοπικὸν οἰώνισμα* *mans inſpectorũ auguriũ*, carmine vero comprehendit Eumolpus quidam. vtriuſque meminere Pollux & Suidas. Recentiores ſcripſere Ioannes de Indagine (Lutheranus, alius à Carthuſiano nominis eiuſdem) Ioan. Taiſ-

A nerus Athenſis, Antonius Cermiſonus, Bartolomæus Cocles, Michael Sauonarola, Petrus de Arca, Marcellus, Saya, Andreas Tricaſsius, Michael Scotus, Ioan. Tenkesberg, & alii: quorum libri ſcatent ſuperſtitioſis. Ars iſta palmam manus primo in certos colliculos, areolas, & lineas diuidit: areolis planetas ſingulos, lineis aſtra quædam præficit: B horum denique aſtrorum atque planetarum vulgo creditos effectus ipſis areolis ac lineis manus aſcribit, vt breuiter VVimpina *a* oſtendit, addens ſe horum non approbatorem, ſed narratorem eſſe nudum: ſuo iudicio cuncta nænias eſſe deteſtatur hos & impugnat vehementius antiquus ſcriptor Ioannes Saliſberienſis *li. 2. Polycratici c. 27.* a ſup. ca. 11

Contra hos libratum illud Iuuenalis Sat. 6.

C . . . . *frontemque manumque*
Præbebit vati crebrum popiſma roganti.

quorum prius ad metoſcopum, poſterius ad chiromantem referendum bene Britannicus obſeruauit. Solent hanc vanitatem profiteri vxores (ſi vxores) ex illa colluuie quæ totam peruagatur Europam Vulgo *Zingaros* ſeu *Ægyptios* nuncupant, de quibus multa D collegit Creſpetus *li. 1. de odio Satanæ diſcur. 12. fol. 176. cum ſeq.* Sed hi ſcriptoribus Germanis, quam Gallis vel Italis notiores: ideo hos audiamus. conditionem eorum & originem ſedulo perquiſiuit, extra res fidei, non deſpicabilis Sed. Munſterus l. 3. coſmagraph. *f. 267. Cum ageretur* (inquit) *annos poſt. Chriſtum natum. 1417. primum per Germaniam apparere ceperunt homines ni-* E *gredine deformes, excocti ſole, immundi veſte, & vſu rerum omnium fœdi, furtis imprimis intenti: præſertim fœminæ illius gentis. nam viris ex furto fœminarum victus eſt. Tartaros aut Gentiles vulgus*

* corr cindanos

A *vocat, in Italia * Cianos appellant. Ducẽ, comites, milites inter ſe honorant veſte præſtantes: canes venaticos pro more nobilitatis alunt: ſed vbi venentur, niſi furtum non habent. Equos ſæpe mutant, maior tamen pars pedibus graditur. Fœminæ cum ſtrato & paruulis iumento inuehuntur. Litteras circumferunt Sigiſmundi Regis & aliquorum Principum, vt tranſitus illis per vrbes & prouincias &* B *incolumis permittatur innoxiuſque. Ferunt ipſi ex iniunctâ ſibi pœnitentia mũdum peregrinantes circuire, atque ex minore Ægypto primum emigraſſe. Sed fabellæ ſunt. Hominum genus, quod vſu compertum eſt in peregrinatione natum ocio deditum, nullam agnoſcens patriam ita circuit prouincias, furto (vt diximus) fœminarum victitans, canino ritu degit: nulla religionis cura, etſi inter Chriſtia-* C *nos paruulos ſuos baptiſari curet; in diem viuit, ex prouincia demigrat in prouinciã: per aliquot annorum interualla redit: ſed multas in partes ſcinditur, vt non ydem in eundem facile redeat, niſi per longa interualla locum. Recipiunt paſſim & viros & fœminas volẽtes in cũctis prouinciis qui ſe illorum miſcẽt contubernio. Colluuies hominũ mirabilis omnium pe-* D *rita linguarum, ruſticæ plebi grauis imminens: vbi foris illa laborat in agris, hi ſpoliis inuigilant caſellarum. Anus eorũ chiromantiæ & diuinationi intendunt: atque interim quo quærentibus dant reſponſa: quot pueros, maritos, aut vxores ſint habituri miro aſtu & agilitate crumenas quærentium rimantur & euacuant.*] hæc de illorum moribus veriſsima. Vnde ſæpe animum ſubit admiratio, quo iure, vel iniuria in quibuſdam E prouinciis hoc genus flagitii à Principibus toleretur: non ſine maximo ſcandalo, & damno ruſticorum. Nam ſcelerum impunitatem permittit, qui ſceleratos tolerat. Si hos fures licet tolerare, certe & alios. Si horum chiromantia & maleficia reliqua tolerantur: non id eſt niti contra diuinæ legis, & Eccleſiaſticorum canonum auctoritatẽ? Notoria ſunt flagitia quę Mũſterus memorat & iiſdem plane verbis Albertus Krantzius *lib.* 11. *Saxoniæ c.* 2. vt alter ab altero, vel ambo à Tertio acceperint. Quod attinet ad maleficium docet experientia. nam ſi quis illis ex ſacco vel capſa vnicum nummum largiatur, omnes nũmi qui in eadem capſa vel ſacco inerãt, migraſſe quo vnicus ille, non raro deprehunduntur: quod apertum maleficium eſt. Quoad diuinationes illas, nequeunt excuſari à ſuperſtitione, aut hęreſi (ſi ſic ſentiunt) aut impoſtura ſcandaloſa. Quod alios paſsim recipiant, ex nationibus per quas tranſeunt, id nullo pacto illis concedere deberent reſpub. ſed tales qui ſe iis aggregant, & ipſos receptatores, condignis pœnis coercere. Nam contrarium eſt otioſos & vagabundos fouere in reip. perniciem: quod vel ſtolidum, vel improbum plane Notæ ſunt contra otioſos leges Ægyptiæ, & Atticæ apud Athæneum l. 4. & Pieriũ lib. 34. Notum hodie, vbi iuſtitia viget, magiſtratus ſolere in tales inquirere, vnde victitent, nam nemo de vento præſumitur viuere (*l. fin. de alim. pupil. præſta*) & merito ſemper commendata fuit lex Corinthiorum, quam ex Diphili comœdia retulit Athæneus lib. 6.

Eſt optime hic ſtatutum apud Corinthios:
Si quempiam obſonare ſemper ſplendide
Videmus, hunc rogamus: vnde viuat, &
Quid faciat operis? ſi facultates habet.
Vt reditus harum ſoluere expenſas queat:

Perpetimur illum perfrui bonis ſuis.
Sin forte ſumptus ſuperat ea quæ poſſidet:
Prohibemus huic ea ne faciat in poſterum,
Ni pareat, iam plectitur mulcta graui:
Si ſumptuoſe viuit, is qui nihil habet.
Tradunt eum tortoribus. Proh hercules?
Nec enim licet vitam abſque malo degere
Talem, ſcias: ſed eſt neceſſe aut noctibus
Abigere prædam, aut fodere muros ædium
Aut in foro agere Sycophantam; aut perfidum
Præbere teſtem. Nos genus hoc mortalium
Eijcimus ex hac vrbe, velut purgamina.

Cingaros credo toleraſſent, quos nō præſumptio eſt, ſed res docet, clependo, harpagando, ſutelis, maleficiis viuere.

Verum excuſant illos Patroni, calamitoſum eſſe genus hominum, miſeratione dignum. cur? Ex Ægypto oriundi, luunt maiorum à fide Chriſtiana apoſtaſiam, & pœnitentiam obeunt, ſeptennalem locis incertis vagationem. Summa defenſionis hæc eſt. Quam diluunt alii: quem dixi Sebaſtianus: *Sunt anni* (inquit) *plus, minuſue viginti ſex ab hoc tempore quando ego Munſterus iſta ſcribo, quod Heidelbergæ agens iſtius gentis primoribus me adiungens vix extorſi litteras quaſdam, quas gloriabantur ſe habere ab Imperatoribus. at illæ mihi oſtenſæ erant. Vidimus quoddam quod aiunt Lindoiæ à Sigiſmundo Imperatore impetratum: in quo mentio fiebat quomodo maiores eorum in minori Ægypto, olim ad aliquos annos, abiecto Chri-*

A *ſtianiſmo ad Gentilitatis errorem relapſi fuiſſent, & reſipiſcentibus eis pœnitentia iniuncta, quod tot annis ex ſingulis eorum familiis aliquot per orbem peregre proficiſcerentur, diluerentque in exilio perfidiæ ſuæ crimen. Sed iam dudum euanuit tempus huiuſce ſuæ peregrinationis, & tamen colluuies illa non ceſſat circumuagari, furari, mentiri, augurare, & diuinare.*] Cur ſi pœnitentiæ terminus B effluxit, pœnitentiam adhuc prætexūt? verum falſum etiam, quod de Aegypto iactant. Nam interrogati nec ſciunt quidem quid Aegyptus, aut vbi minor vel maior. Vnde ergo emerſerūt? Mira varietas eſt ſententiarū. Quidam *Cincalos* dictos putant, quaſi ἀνεζίυς, penatium expertes & mendicos. Sane γ. & κ. commutantur facillime, & Menander in Thaide quendam ait, πτωχοτέρον λε-C βήριδος καὶ κιγκάλυ, mendiciorem leberide & ſincalo. Leberis ſignificat ſpolium ſerpentinum: *Cinclus* auem cui etiam nomen, σεισοπύγις: ſi caudæ demas ornatum valde implumis: inde ruſtici egenos & errones, *cinclos* dixere, vt ex Aeliano & Suida docet Adagiographus *chiliad.* 2. *cent.* 2. hæc ſententia placuit Pierio Valeriano *lib.* 25. *Hieroglyphicor.* Sed ad rem non facit. Poly-D dorus Aſſyrios & Cilices putat: Volaterranus Vxios è Perſia: hoc eſt ariolari. Nomen indicat, Belgæ *Egipteners*, Galli *Egyptiens*, Hiſpani *Gitanes*, Itali *Cingaros*, vel *Cianos* vocant: Germani ſuperiores, *Zigeuners*, quæ omnes voces ab *Aegyptio* deductæ: & hæc vltima, quaſi *Chuſener*, à Chus Chami filio patre Ægyptiorum & Æthiopum. Hi quia vident tempus pœnitentiæ præfi-E xum effluxiſſe: nunc duo quædam commiſcuntur: vnum eſt ſe non poſſe ad patriam redire interceptis itineribus: cogantur ergo diuidi, & certæ alicui nationi aſcribi, & legib. ibi receptis

viuere: vel pellantur. Alterum eſt, etiam poſt illud ſeptennium, ſibi ex patriis ſedibus ſubinde neceſſariam eſſe migrationem: ſi ſecus fecerint, & non quotannis mandras vel hordas ſuas (id eſt hominum multitudinem vtriuſque ſexus) exulatum miſerint calamitatem & ſterilitatem omnibus certo præſtam eſſe. Digna hæc cauſa, inquam ſedulo inquiratur: quod ſi fiat ſtatim apparebit impoſtura. Quæ vel vbi hæc gens, quæ quotannis tãtopere multiplicatur? hæc quidẽ in peregrinatione ſua, niſi adultos vndecumque colligeret: cito interiret. Deinde ſatis iſti oſtendunt falſum fuiſſe primum illud de iniuncta pœnitentia. Quod de fonte horum veriſimilius comperi, eſt quod *in Annalibus Boiorum* his verbis ab Auentino perſcriptum fol. 826. libro ſeptimo: *Eadem tempeſtate furaciſſimum illud genus hominum colluuies atque ſentina variarum gentium: quæ in confinio Imperij Turcarum atque Hungariæ habitant* (Zigenos *appellamus*) *rege Zinkelone, noſtras peragrare cæpere regiones, furto, rapina diuinationibus, impune prorſus victum quaritant. Ex Ægypto ſe eſſe mẽtiuntur, extorreſque domo à ſuperis cogi ſe, maiorum delicta; qui Deiparam virginem cum puero Ieſu hoſpitio excipere recuſarint, ſeptem annorum exilio expiare impudentiſſime confingunt. Experimentis cognoui eos vti venedica lingua & proditores, atque exploratores eſſe. Cum alij tum imprimis Maximilianus Imp. Cæſ. Aug. & Albertus parens Principum noſtrorum publicis edictis teſtantur: adeo tamen vana ſuperſtitio hominum mentes, velut lethargus inuaſit, vt eos violari nefas putent, atque graſſari, furari & imponere impune paſſim ſinant.*]

Tria hinc collige, primum origine Sacluos eſſe ex ditione VVinden: ſane, quod peculiare ipſis idioma, in Sclauonicum vergere ſignificat Auentinus: loquẽs de natiuo. Scio namq; præterea fictitium quoddam habere ipſis ſolis notum: quod Hiſpani vocant *Zirigueuca*: Germani teſte Munſtero, Rotvvelſch hoc eſt Rubrum Barbariſmum. Norunt interea cuncta fere Europæ idiomata: & apud Germanos Germanice, apud Gallos Gallice, apud Italos Italice, &c. loquuntur: quod neceſſarium ad finem explorandi. Secundo vides hos ſeptennem illam priorum pœnitentiam, iam ad ſingulos poſterorum porrigere, vt prætextus ſit vagandi. Tertio compertos Principibus prudentiſſimis de proditione, merito damnatos, ſed quadam imprudẽtium ſuperſtitione foueri. Dicam quod rem valde confirmat: cum adhuc in Hiſpania anno 1584. verſarer Legione, magna tum multitudo iſtorum per pagos illos inundarat. feſtum corporis Domini tum celebrabatur. petierunt aditum in Ciuitatem, vt (honoris cauſſa) præſultarent, quod illic conſuetum. fecere, ſed à meridie propter furacitatem fœminarum ortus tumultus, fugere in ſuburbia, & ad S. Marci (D. Iacobi equitum magnifica eſt habitatio & hoſpitale) ſe conglobarunt, & iuſtitiæ adminiſtros militari vi repulerunt. mox tamen, neſcio quo pacto, diſſimulata omnia. Huic hordæ Comes erat; ſic appellant: in turba multi recepti Hiſpani, etiam ex Graiales. Villabraxima & pagis nonnullis Caſtellæ. Comes tam perite Caſtellanum idioma loquebatur; quam ſi Toleti natus. Sciebat omnes Hiſpaniæ aditus terreſtres, (*Tuertos* vocant) omnes regionum anfractus & difficultates: quid roboris eſſet cuique ciuitati, qui præcipui in quaque, & quæ cuique opes. Nihil fere ad rempub. pertinens, tam arcanum, quod eum lateret. nec clam hoc, ſed gloriabatur.

batur. Quo aut cui rei hæc curioſa exploratio? Nonne compeſcenda vagabundorum hæc curioſitas, etiam ſi ſolum peregrini, & inculpatæ vitæ? Bene tibi, bene ſit Maxime Carole, qui in conſtitutionibus Comitiorum habitorum Auguſtæ Vindelicorũ anno 1549. cap. 26. hanc fecem mortalium, hos errones periculoſiſsimos, *Zyngemeros* ſeu præſtigiatores Teutonica terra excedere veluti exploratores & proditores Chriſtianæ Eccleſiæ miſſos à Turcis ſanciuiſti. Commemorat hanc conſtitut Petr. *Gregor. lib. 34. Syntagm. iur. uniuerſ. c. 16. nu. vlt.* inuehitur in eoſdem Creſpetus *d. loco*, & (cui meliorem opto religionem) Philipp. Camerarius I. C. *opere horar. ſucciſiuarum cap. 17.*

Sed obiiciuntur nobis duo, vnum S. S. auctoritas, alterum exempla certa huius diuinationis. Auctoritates ſunt duæ: prima eſt *Exod. 13. verſ. 9. Et erit quaſi ſignum in manu tua.* Reſpond. hoc explicari ſequentibus verbis: *& quaſi monumentum ante oculos tuos.* loquitur enim de ſolemnitate azymorum: cuius celebrationem vult Hebræis eſſe ſignum memoriale liberationis ex Ægypto: ſumit autem metaphoram à more hominum, qui quando volunt alicuius rei recordari, ſolent digito annulum indere, vel filum alligare: quia cum manum ſæpe ante oculos eleuemus fit vt recordemur eius, quod verebamur ne obliuiſceremur.

2. Iob. 37. v. 7. *Qui in manu omnium hominum ſignat, vt norint omnes opera ſua.* Depinxit ergo Deus in manu ſingulorum vnde queant prænoſcere, quid dicturi, facturi, paſſurine ſint.

Reſpond. Cum Olympiodoro & Philippo presbytero ibi, verbis iſtis ſignificari, hanc temporis viciſsitudinem, de qua loquitur, ſerenitate & procellis nimium imbriumque à Deo contempera-

A tam vt & Dei fortitudo fiat manifeſta; & homo videns ſe tam facili negotio à Deo quauis tempeſtate impediri à propoſito manumque ſuam ſic quaſi quibuſdam vinculis aſtringi, & ab opere arceri: cognoſcat ſe, ſine Dei adiutorio poſſe nihil, ſuamque confiteatur imbebillitatem. fauet huic expoſitioni verſio LXX. quæ habet; *vt cognoſcat omnis homo imbecillitatem ſuam*: nec non

B Hebræus contextus, in quo ad verbum, ſic; *in manu* (ſiue in vehementia) *omnes obſignabit, ad ſciendum omnes homines opus eius.* vbi ex more Hebræorũ, *Veiad* ביר noſter vertit, *in manu*, pro in vehementi atq; admirabili ſigno. ſicut Iſaias & Ezechiel *a Iad* poſuere pro viſione prophetica non vulgari: ſicut & Moſes *b manum Dei* vſurpauit, pro potentia

C & magnitudine Dei. Lege longe aliam explicationem loci Iob, apud Franciſc. Valeſium: quæ quamuis ingenioſa ſit, cum præcedentibus verbis non cohæret.

a 2. Reg. 3. v. 15. Eſai. 8. v. 11. Ezechi. 1. verſ. 3 & c. 33. v. 22. & c. 37. ver. 1.

b Exod. 14. v. 31.

C.

3. Certant exemplis prædictionum, quas euentus roborauit. Bartholomæus Cocles ille, qui tot chiromantiæ libros edidit, Antiochi Ceſænatis, de quo, *q. præcedenti* ſcripſi, diſcipulus, Lucæ Gaurico aſtrologo fuit auctor fugæ, vt,

D qui inſtabat, cruciatũ violẽtũ euaderet. Gauricus cõtemnens monita: eo quod Ioannem Bentiuolum Bononienſi tyrannide deficiendum in Ephemeridibus prædixiſſet: iuſſu violenti Principis, ex alta trochlea ſuſpẽſo fune quinquies quaſſatus, & aſtrologiæ ſuæ iactatæ, & chiromantis contempti pœnas dedit. Alexandro Medici Græcus quidam ex manus inſpectione prædixit

E mortem, & ſigna edidit percuſſoris: fore ex eius intimis, habitu gracili, vulticulo buxeo, ſuſpenſa taciturnitate, cæteris inſociabilem: quæ in vnum Laurentium, qui & percuſſor, omnia con-

ueniebant. Sed idem ille Cocles, prædixerat Copono cuidam, eum breui ſceleſto homicidio manus cruentaturum: & Hermeti tyranni filio, futurũ, vt exul in acie cæderetur. Hermes igitur fatali metu percuſſus Copono clam imperat, vt Coclitem, nouum ſibi Agamemnoni Calchanta, necet. Nec Cocles diſcrimen neſciebat. Ideo ſecreta galea caput munierat, ingenti gladio, quem peritiſsime ambabus manibus regebat, ſemper armatus. Verum à Copono baiuli perſonato, dum ſeræ oſty, calculo iniecto, præpeditæ, clauem inſereret, adacta in occipitium ſecuri, interfectus eſt: nullam aliam patrati facinoris cauſam adferente Copono, quam quod ipſe Cocles breui homicidam futurum aſſeruiſſet. Vnus iſta omnia narrat Iouius *c*, nec vſquequaque indubitatæ fidei Hiſtoricus, nec ſatis, à ſuperſtitioſis & gentilium, ne dicam opinionibus, ſaltem locutionibus, alienus: cui vt ea contigiſſe concedamus, idem tamen, quod aſtrologis talia iactantibus, cum D. Auguſtino reſpondendum. vide ſupra quæſt. 1. reſponſ. ad 4. obiectionem. vt digitus manus, ſic chiromãtiæ pars quædam eſt, diuinatio ex vnguibus: non illa de qua ſuperius actum *cap. 2. queſtio. 6. Sect. 4. num. 6.* Sed alia nouitia, vt ſuſpicor ab aniculis ad colum inuenta: hæc coniicit ex maculis albis atriſve in vngue apparentibus, & ſingulis digitis ſuos canones attribuit: alios mulieribus, alios viris deſtinatos, nec valetudinis proſperæ vel aduerſæ notas prodens; (quod aliquo tenus tolerandum foret) ſed excurrit ad fortuitos effectus ab alienæ voluntatis arbitrio libero dependentes, quod temeritatis & vereor ne ſuperſtitioſæ ſit impietatis. Extat tamen (ſi Deo placet) hæc menia artis in opere de Phyſiognomia Hiſpanico cuiuſdam Hieronymi Corteſii, ſi vt nugas edidit, minus male: Sed minus caute. cautius nugari in minus periculoſis aliis, nam nugandi copioſa vbique materia.

c in Elogiis.

QVÆSTIO VI.

De coniectatione ex ſomniis.

GRæci vocant ὀνειροπολίαν, de qua Senariorum libellus à Iunio Hornano editus habetur. *d* Cæterorum onirocriticorum veterum, non magna reipub. iactura omnes libri interierunt, præter vnum Artemidorum Daldianũ, delirum ſenem qui libris quinque cuncta ab aliis tradita complexus fuit Breuior eſt Aſtrampſychus Græce & Latine his annis editus: ſed æque nugax, vt & alius ille Arabs, qui Græce barbarizans vna cum Artemidoro in lucem prodiit in Gallia. Hodie in pretio habent Apomaſaris Arabica Apoteleſmata, ex recentioribus Conra. VVimpina vellem ne tam multa ſine antidoto congeſsiſſet *e* Auorum quoque memoria, hanc in Italia vaniſsime profitebatur artem Iunianus Maius *f*: cuius exſtãt epiſtolæ & libelli quidam Grammatici. Ex inſomnis prophetiam fingebat Thomas Munzerus Anabaptiſtarum parens vnus Braſileenſes Indi in expeditione ſomnia obſeruant: ſi ſe hoſtium carnes torrere ſomniarint proſperum ſomnium cenſent, & victoriam ſpondent: ſin contra ſuas, ab hoſtibus vinci metuunt. *Ioann. Stadius l. 2. Hiſt. Braſileenſ. c. 27.*] Legi, cũ vtilitate tantũ illi de hac materia videntur qui cum D. Thoma & Antonino *g*, quibus liceat attendere, quæ & quibus interpretari permiſſum ſit, expenderunt *h* hos imitabor.

A.

d Inter animaduerſ. l. 1 c. 18.

e lib. de diuinat. c 14. & libro de inſomniis per decem capita.

f de quo Alex. ab Alex. li. 2. c. 16.

g D. Tho. 2. 2. qu. 95. a. 6. Antonin. 2. p. tit. 12. cap. 6. §7

h Turrecremata in c. nõ obſeruetis 26. q. 7. Mich. Medd. ca. 12. Valeſ. ſupr. c. 12. Pireirus d l. 9. c 25. Ioan. Nider. ad 1. præcep. c. 10. q. 2 liſberictus

Macrobius, *libr. 1. de ſomn. Scipion.* quem ſequitur *Salisber. l. 2.* ſomnia diuidit, in ἐνύπνιον φάντασμα, ὄνειρον, ὅραμα χρηματισμὸν, *inſomniū, ſpectrum, ſomniū viſum, & oraculum*: ſed Artemidorus *i* ea quinque ad duo reuocauit, *inſomnium*, nempe & *ſomnium*: ſub inſomnio, ſpectrum: ſub ſomnio, comprehendit viſum & oraculum, quoniam hæc illud conſequuntur. Gentiles conſentiunt ſpecies primas, inſomnium & ſpectrum, ἀσήμαντα eſſe, nihilq; ſignificare vel præmonere. *Somnium* igitur ſtricte ſumptum, vt opponitur inſomnio, definiunt, motum aut figmentum animæ multiforme, futurorum bonorum vel malorum ſignificatiuum. Huius vero prædictionis fundamentum ſtatuunt experientiam, & quandam proportionis ſimilitudinem rei ſomniatæ ad euentum. Experientiam vocant, ſi vnus vel plures, cum hoc vel illud ſomniaſſent, talem vel talem poſtea fortunam ſunt experti: ſimilitudinem vero illam proportionis longe quoque putidius inueſtigant. Primo ex quodam more ac conſuetudine: v. g. radi caput honeſtum & religioſum eſt monachis, quia moribus ipſorum & regulis id conſentaneum: ergo ſi monachus id ſomniet ſibi accidere, proſperū erit ſomnium. Sin vero id ſomniet aliquis coniugatus, præſagium dicent eſſe infauſtum: quia coniugatis dedecoroſum, ſic raſo vertice incedere. 2. ex vocabuli ſignificatione: veluti audit quis vel legit Serapidis nomen, morietur; quia Serapis idem qui Pluton. & Orcus. 3. ex rei ſignificatu Hieroglyphico, vt ſi quis ſibi viſus ſit cathena ad templum alligari: fiet Sacerdos, & illi templo ſeruiet æternum. 4. à fabuloſis narrationibus: veluti viſus eſt ſibi aliquis vagus in Iſthymo filiolum ſuum quærere? peribit filius merſione, iuxta fabulam Melicertæ. 5. de aliqua ratione aſtronomica vel phyſica, longe petita, veluti ſomniauit ſe Lumen à Luna petere? cæcus fiet, quia Luna proprio caret lumine. item videtur quis in ſomnis manus vrſæ habere? damnatus ad beſtias, & ad palum deligatus, ab vrſo deuorabitur. cur? quia vrſus intra ſpeluncam latitans ori manum inſerit, & veluti adedens exſugit, indeque ſumit nutrimentum. Hæc artis ſunt fundamenta, quam genioſa, tam puerilia: mireque ridiculus in his eſt Artemidorus, quia quod vni aliquando caſu accidit, in conſequentiam trahit, & canones conflat ſtuppeos, quibus mere fortuiti caſus ad ſimiles euentus prædicendos pertrahantur.

i libr. 1. c. 2.

Vnde apparet primo, nihil huiuſmodi Oniropolicis libris deferendum, meritoque damnari eos, qui ad huiuſmodi ſcripta animum adiiciunt, nominatim ad legendum fictitios hac de re libros Abrahami, & Salomonis, & libellum ſomnialem, qui Danielis Prophetę nomine falſo circumfertur, de quo agitur in Decreto Gratiani *a*. Apparet 2. ſuperſtitioſum eſſe conſilium Syneſii *b*: quo ſuadet, vt quiſque ſibi ſuis ex ſomniis, cum eorum quæ poſtea perpeſſus collatione, artem quandam coniectandi conficiat; quod inutile ſtudium, vanumque commentum accurate iampridem Franc Picus confutauit *c*.

a d. ca. non obſeruetis
b lib. de ſomniis

Sit tamen 1. Concluſ. *Quædam ſomnia verum euentum prænunciant; quædā nullum, vel illuſorium. quare etiam quædam licet obſeruare, quædam non licet.*]

c libr. 4. de prænot. cap. 8.

B.

Concluſ. hæc egregie confirmatur à Prudentio *in Hymno ante ſomnum*, his verſibus:

Sed dum pererrat omnes
Quies amica venas,
Pectusq; feriatum
Rigat placente ſomno;

Liber

Liber vagat per curas
Rapido vigore ſenſus,
Variaſq; per figuras
Quæ ſunt operta cernit.
Quia mens, ſoluta curis;
Cui eſt origo cœlum,
Puruſq; fons ab æthra,
Iners iacere neſcit
Imitata multiformes
Facies ſibi ipſa fingit,
Per quas repente currens
Tenui fruatur actu.
Sed ſenſa ſomniantum
Diſpar fatigat horror.
Nunc ſplendor intererrat
Qui dat futura noſſe:
Plerumque diſſipatis
Mendax imago veris
Animos pauore mæſtos
Ambage fallit atra.

Canonica hæc incerta: non æque quod ſubdit, etſi plerumq; contingat:

Quem rara culpa morum
Non polluit frequenter,
Hunc lux ſerena vibrans
Res edocet latentes:
At qui coinquinatum
Vitiis cor impiauit,
Luſus pauore multo
Species videt tremendas.

Verum concluſio multis repugnat. nam eſt contra Xenophontem Colophonium, & Epicuræos qui cuncta ſomnia volebant contemni: eſt contra Stoicos, Protagoram, Artemidorum, Tyanæum, & ſimiles, qui ſi ſomnium ſit, neceſſario quoque aliquid volunt ſignificare (vt ex eorum ſupra poſita definitione patet) & ideo nolunt vlla omnino negligi, vel præteriri, Vtrumque extremum condemnat S.S. Stoicorum dum ait *d* *vbi multa ſunt ſomnia, plurima ſunt vanitates, & ſermones innumeri. tu vero Deum time.* Item *e*; *ſomnia extollunt imprudentes, quaſi qui apprehendit vmbram, & perſequitur ventum: ſic & qui attendit ad viſa mendacia.* Epicuræos autem damnat, dum tot exempla diuinorum ſomniorum & interpretationem, paſsim ſuppeditat *f*. Rectius ergo Homerus *g* & Virgilius *h* commenti ſunt fabulam, de duplici porta ſomniorum, per eburneam falſa, per corneam emitti vera; vt indicarent quædam vera & ſignificatiua, quædam falſa & inania ducenda.

d Exod. 5. v. 6.
e Eccleſ. 34. v. 1.
f Sup. cap. 1
g Iliad 2.
h Æneid. 6

2. Concl. *Tam certa ſunt ſomnia, quam eorum certa cauſa, ſi hac effectum certum certo producit, etiam ſomniorum prædictio certa, ſi probabiliter, probabilis, ſi fortuito, fortuita & fallax.*]

Explicatione hæc tantum indigent. Syneſius prædicto commentario comminiſcitur Spiritum quendam phantaſticum, quem vult eſſe animæ vehiculum, auctorem & fabrum omnium ſomniorum: quod Platonicum figmentum eſt, fabulis æquale poëtarum Porphyrius duas cauſas agnoſcit vnam, dæmones bonos maloſque, quam nos admittimus eſſe cauſam quorundam ſomniorum: aliam notiones quaſdã, quas animus ex alia vita ſecum allatas in corpus intulerit: quod eſt à fidei dogmatibus alienum. Nec enim animus hominis corpore antiquior aduenit aliunde, nec quando infundebatur à Deo, vllas ſecum creatas ſpecies: ſecum attulit. Ariſtoteles *i* negat vlla à Deo immitti ſomnia, quod S. S. prorſus repugnat. Contra Plato *k*, cuncta ſomnia dæmonibus aſcribit, quod rectæ Philoſophiæ, & quotidianæ experientiæ refragatur. Melius Hippocrates *l*, vera ſomnia, partim Deo, partim naturalibus cauſis adſcribit. Rem acu tetigiſſet, ſi tertium membrum addidiſſet, non prætermiſſum à D. Gregor. *m*: qui rectiſsime ſomnia tribus auctoribus adſcripſit, Deo, Naturæ, Dæm: vnde poſteriores Theo-

i lib. de diuinat. per inſomn.
k in Sympoſ.
l lib de inſomn.
m lib. 8. Moral. cap. 13. & lib 4. Dialog. cap. 48.

logi

logi ea diuiſerunt, *in diuina, Naturalia, & Dæmoniaca.* præcipua difficultas eſt de Naturalibus.

Naturalia proficiſcuntur vel à cauſa intrinſeca ſomnianti, vel à cauſa illi extrinſeca *Intrinſeca* naſcuntur, quædam potiſsimum ab anima, & tunc dicitur *cauſa animalis*, aut (vt quidam loquuntur) *moralis* : quædam potiſsimum à corpore, & vocatur *cauſa corporalis*, & ab aliis, ſtricte loquendo, *naturalis*. *Intrinſeca cauſa animalis* eſt, quando ſomnia obueniunt de rebus, quibus cogitatio vigilantis valde fuit intenta, iuxta illud Salomonis *n*.

n Eccleſ. 5. v. 2.

Multas curas ſequuntur ſomnia de hac cauſa, Attius;

Rex, quæ in vita vſurpant homines, cogitant, curant, vident,
Quæq; agunt vigilantes, agitantq́; , ea ſi cui in ſomnis accidant.

Minus mirum eſt.] idem cenſuere Lucretius, & plurimi, quos *o* alibi citaui: nunc non repetam. D. Greg. Nyſſenus acutiſsime ſcripſit *p*, huiuſmodi ſomnia ſimilia cenſenda citharæ; cuius, fides ceſſante manus impulſu, adhuc modicum extrema motione trepidant ac tinniunt.

o in Cõm. & Aduerſ. in Senecæ Octauiam.
p libr. de hominis opificio.

Corporalis intrinſeca cauſa naſcitur à præſenti diſpoſitione ac temperamento corporis, quod vel inedia exhauſtũ, vel crapula repletum, vel humore aliquo nimis prædominãte ægreſcit, vel alio interiore vitio laborat. Ex his cauſis, vel pacata vel turpida, vel multiformiter varia ſomnia naſcuntur. Quibus ſanguis eſt copioſor, roſas ſomniant puniceas, crocum, hortos, conuiuia, choreas, complexus, aërem, volatum. & læta omnia, Phlegmatici, mare, aquas, balnea, nauigationes, ſubmerſiones. onera grauantia, tardam, & impeditam à noxiis fugam. Colerici colores flauos, rixas, pugnas, incendia. Melancholici, fumos, caliginem, tenebras, vagationes per loca ſola, nocturnas oberrationes, tetra ſpectra, mortes, triſtiaq; cuncta. Quibus veſica humore plena, ſomniant de lacubus, fluuiis, imbribus, & ſomniando nonnunquam impluunt ipſi in ſaba nas. Quibus dominantur ſinceri puriq; ſucci, putant in ſomnis volutari ſe inter odoratos ſuaueſq; floſculos: contra in ſordidis, cœno, cloacis, cadaueribus verſari ſeſe, quorum in corpore humores fœtidi putridique coaceruantur. Quibus viſcido humore affectæ obſtructæq; ſunt partes cerebri poſteriores, illi comprimi ac ſuffocari ſibi videntur in ſomnis ἐφιάλτην Græci, Latini *Incubum* morbum, Hiſpani, *la peſadilla*, Galli *la coquemare*, vocant.

Naturalis extrinſeca ſomniorum cauſa eſt, quando dormientis imaginatio ab agente extrinſeco mouetur. huiuſcemodi agens eſt duplex, alterum eſt aër ambiens, alterum impreſsio ſiue influxus corporum cœleſtium. Sicut enim corpora cœleſtia ſuo in materiem corpoream influxu varias formas lapidum metallorum, plantarumque gignunt: ſic influendo in phantaſiam: quæ organis corporeis eſt immerſa, poſſe à cœleſtibus corporibus produci ſpecies imaginabiles, effectui à corporibus illis cœlicis promananti conformes, non eſt negandum. De his.

Sit 3. concl. *Somniorum ex naturalibus cauſis deriuatorum, eatenus licita eſt obſeruatio & interpretatio, quatenus cauſæ naturales effectibus cauſæ ſua coniunctiſunt adæquatæ.*)

In hac concluſione medici. Hippocrates & Galenus, & Theologi conſentiunt, eaque deducitur ex iam dictis. Indiget vero tantum explicatione. Quando cauſa eſt *intrinſeca & animalis*, poſſumus ſomnium obſeruare, vt in poſterum ſtudia vitamque noſtram melius

& ſecurius inſtituamus. Eſt, quem lectio vel cogitatio diurna, fœdis illuſionibus tempore nocturno, inquinet? excludat quanta poteſt cura ſimiles cogitationes. Territant alium crebra ſomnia, & in puſillanimitatem, deſperationem, vel quod aliud adigunt vitium? cauſas debet ſomniorum inquirere, & remedia procurare, quibus liberetur. Contra ſomniis alius vrgetur in bonum vt religionem, cælibatum, pœnitētiam? probet iſte, num hæc, vt videntur, à Deo ſint. Somniorum huiuſmodi naturalium interpretatio pendet ab experientia, & ingenii ſolertia, cognitione ſtudiorum, morum & propenſionum, quæ ſunt in ſingulis.

Quando cauſa *intrinſeca eſt corporalis*, poteſt quis inſtantes morbos metuere, ſeque præmunire. Scribit Galenus *a*, quendam cum ſomniaſſet alterum crus ſibi factum lapideum, mox ea corporis parte paralyticum exſtitiſſe. Eadem cauſſa tam vehemens quandoque eſt & accelerata, vt quando quis ſomniat aliquid ſibi accidere, id reuera tunc illi accidat. exemplum Cornelii Ruffini petere licet à Plinio ſecundo.

a lib. de præſag. quæ ex ſomn. ducunt.

b libr. 7. Nat. hiſt. cap. 50.

Quando *naturalis* cauſa eſt *extrinſeca*, tunc videndum, an effectus ſui principium aliquod in nobis habeat, vt ſi ſomnianti ipſi agendum vel patiendum aliquid ſit ab illa cauſa (exempli gratia, ſi ſomniem me iterum Romam, vel conflicturum.) an vero euentus principium ſomnianti ſit prorſus extrarium, veluti quod largus imber erit, quod nauale prælium futurum, quod Turcæ profligandi. Et hæc extrinſeca rurſus in duplici genere ſunt, quædam non adeo ſunt à ſomniante remota, quin poſsit ab illis naturaliter affici & pati, v.g. poſſum hodie pati à cauſsis futuræ cras pluuiæ, vt experiuntur podagrici & hernioſi: quædam tam procul remota ſunt à ſomniante, vt nihil corpus eius ab illis naturaliter pati queat, v. g. non poſſum hic pati à cauſis futuri hic imbris poſt biennium, propter temporis diſtantiam, nec futuri ſtatim imbris in Iaponia, propter loci intercapedinem: nec a cauſis, propter quas modernæ reginæ Anglorum ſucceſſor ad ſolium euehendus: quia cauſæ huiuſmodi nihil pertinent ad corporis mei temperamentum. Hoc igitur dico; Extrinſecas cauſas, quæ in nos poſſunt operari probabilitatis aliquid præbere ad huiuſmodi ſomniorum interpretationem, iuxta probatorum medicorum & philoſophorū morem, ſimilitudines in ſomnis viſas inter ſe comparantium, & quæ quarū rerum ſint ſimilitudines, & ex quibus cauſis proficiſcantur perpendentium. Verè tamen hæc probabilitas valdè tenuis eſt, & minuta. Extrinſecorum verò, quæ in nos agere nequeunt, penitus incerta & fallax eſt obſeruatio: ſi quando reſpondeant euentui, id à caſu fit, vel ab intelligentiâ quapiam reuelatur.

Vnde infertur corollarium, *eum peccare, qui ex naturalibus ſomniis, etiam intrinſecis, futura contingentia diuinat, vel quæcunque ab arbitrii manant libertate ſiue ſomniantis, ſiue alterius, multoque magis, qui de iis quæ ſunt gratis dari à Deo gratis ſolita.* ratio eſt, quia hæc non dependent à cauſis naturalibus, aut temperie corporis. Hæc de naturalibus.

E. *Diabolica* ſomnia ſunt, quæ mali ſpiritus inſidioſè dormientibus immittunt, vel ad perturbationes animi ciendas, vt libidinem, iram, odium, deſperationem; vel ad occultorum aut futurorum ſignificationem; de quibus verum illud Penelopes Homericæ, minime curanda ſomnia: & illud ſapientis *c* *multos errare fecerunt ſomnia, & ex-*

c Eccleſ 14. v. 7.

ciderunt ſperantes in eis. De hoc genere A fuerunt lectiſternia gentilium in fano Serapidis, Æſculapii, Podalyrii & aliorum, quibus incubantes ſomnia captabant, quorum mentio etiam apud Maronem in Æneid. de quibus iam egi *d.* Minus notum illud, quod de Venere Gazæa ſcribit Marcus Hiſtoricus teſtis oculatus *e*; *In loco* (ait) *qui vocatur tetramphodos (hoc eſt quadriuium) ſtabat ſtatua marmorea, & dicebant eam eſſe* B *Veneris. erat autem ſupra aram marmoream: ſtatue vero effigies erat nude mulieris, que palam oſtentabat verenda ſua, ſtatuam autem in honore habebant omnes ciues, maxime vero mulieres lucernas accendentes, & thure ſuffientes. Dicebant enim eam in ſomnis reſpondere iis, que volunt inire matrimonium. Decipiebant autem ſe inuicem mentientes. Sepe vero iuſſi à dæmone contrahere matrimonium,* C *tantum abfuit, vt id rectè eis procederet, vt inter eos fierent diuortia, aut male cohabitarent, &c.* addit enim de mendacibus reſponſis plura, & de ſtatuæ *ad ſignum crucis* deiectione, dæmoniſque fuga. Huiuſmodi ſunt ſomnia Anabaptiſtica, & fuere olim Enthuſiaſtarum; & admiranda quædam Gentilium, quæ ad naturales cauſas vel nullo modo, vel ægre poſſunt referri. nota bo loca, vnde D petet qui volet. tale fuit ſomnium Epithelis Meſſenii de anu liberanda per humi effosſionem inter myrtum & ſmilacem, tale Ædeſii philoſophi apud Eunapium *f*, tale matris Attilæ *g*, de filio: tale Ptolomæi apud Tacitum *h*, tale Neſtorii Athenienſis apud Zozimum *i*, & Iuliani Apoſtatæ apud eundem, & Ammianum, *k* & multa alia apud Valerium Maximum *l*, ſed omni- E bus admirabilius quod de Odati & Zariadre refert ex Charete Mitylenæo, Athenæus *a*.

Tale meo iudicio fuit noſtris temporibus ſomnium Lud. Borbonii Principis Condæi: qui Hucnotorum hæreticorum & perduellium, contra Regem Chriſtianiſſ. Carolum IX. copias ductabat, ſi vera ſunt quæ de illo Richardus Dinotus ſcripſit: nam vt de alienis dubitem facit, quod cum bis mei meminerit, *in Hiſtoria tumultus Belgici*, bis (deceptus puto, non ſponte) veritatis cum iniuria id factum: video deceptum in meis, & alienis quibuſdam, quorum teſtis oculatus fui: decipi potuiſſe credo etiam in reliquis: hæc dubitandi cauſa. Sed is *lib. 2. de bello Gallicano* acturus de prælio prope Druidarum vrbem commiſſo; *Cum Condaani* (inquit) *ſub ſignis ſtarent aduentum hoſtium & prælium expectantes, inter duas acies duo lepores exciti ſunt, qui innumeris ſclopetorum glandibus petiti intacti in diuerſa abierunt. Prognoſticon craſtina pugna, in qua hoſtiles acies inter ſe congreſſe, campum prælii vacuum relinquerunt in diuerſa abeuntes.* (primum hoc ad omina pertinet, & hi lepores duo dæmones videntur fuiſſe.) *Pridie eius diei quiddam non minus prodigioſum ipſi Condeo accidit, quod futurã etiam pugnam prænunciare viſum eſt. Cum ad riuum quendam per quẽ ille cum equitatu tranſibat multus populus congregatus eſſet, vt tranſeuntes equites ſpectaret: ecce anus in mediam aquã ſe conicit, Condeumq́, arrepta illius ocrea ſiſtit, atq, eum attente reſpiciens hæc verba protulit, Princeps vade, tu patieris: ſed Deus eſt tecum.* (Quis adeo obeſæ naris, cui non ſuboleat Satanæ cõmentũ, vt in hæreſi Cingliana, ꝓ qua tuenda hoc bellum gerebatur, miſer, & comites confirmaretur. Erat hæc vel de eodẽ grege; vel fluminearũ. Nympharũ vna, hoc eſt cacodæmon. Certe bonus Spiritus non diceret, cum hæretico ad hæreſim propagandam eſſe Deum. Sed pergit Caluiniſta) *Narrabat etiam ipſe*

d ſup. ca. 1. q. 2. ſect. 2.
e in vita S. Porphyrii Epiſcopi, mẽſ. Febr.
f Pauſan. in Meſſenia.
g in eius vita.
h Anton. Bõfin rer. Hungar. lib. 3 dec 1.
i lib 4. hiſt.
k l. 4. Annal. li: 21.
l lib 1. c 7.
a libr. 13. Dypnoſ. c. 13.

ipſe preterita nocte ſomnium habuiſſe, quo ſibi videbatur ter diuerſis temporibus in prælium deſcendiſſe, penes ipſum victoriam ſtetiſſe tribus præcipuis hoſtibus cæſis: ſed poſt lethale vulnus accepiſſe. (Et ſomnium, fors an à pincerna narratum? audi accommodantem rebus iam præteritis, & ideo non tam Prophetam, quam narratorem) *Hoc Condæi ſomnium fatidicum fuiſſe poſtea tempus oſtendit. Nam in Druidico prælio Sanctandreanus Mareſcallus occubuit, Guiſanus Dux in obſidione Aureliarum, Comeſtabilis in pugna Sandionyſiana lethaliter vulneratus eſt, Condæus poſt in Baſſacenſi prælio trucidatus.*] Pulchre. nam inter Poltrotum & Guiſium quem occidit tum prælium fuit: & Princeps Condæus in Poltroto erat, cum ſceleſtiſsimus latro Guiſium ſchlopo inopinus traiecit, quod ſe factum auctore Condæus nunquam fateri voluit. Quid etiam vetet tale ſomnium à Condæo militari ſtratagemate confictum ad ſuos animandos, & de tribus victoriis certos ſecuroſque reddendos? dices euentus reſpondit. adi Ariſtotelem, docebit à caſu hæc fieri poſſe, & quia facile eſt accommodare viſis euenta, cum preteriêre. Huc pertinet quod Bleſenſis ſcribit; *Non ignoramus*, inquit Apoſtolus, *aſtutias Satanæ. Mentibus hominum phantaſticas illuſiones immittens, nunc auium volatu, nunc incurſu hominum, nunc ferarum, ſomniiſq́ aut aliis modis promittit ſcientiam futurorum: & ſic rerum euentus latos, infauſtoſue denunciat, vt quietem cordium vana curioſitate ſolicitet, atq́ ad aliquid paulatim de fidei ſinceritate incruſtet*, & paulo poſt, *verumtamen vt fidem habeam ſomniis, nulla me ſomnia inducent. Non inficior quin anima frequenter ex reliquiis cogitationis, vel ex innata ſibi perſpicacia*, ſignificat præſagium illud & ſolers quod ex præſtantia ſpiritualis naturæ naſcitur, ſed valde imperfectum, cum homo poſt euentum vt plurimum, collatione ſomnii & contingentium facta deprehendit) *quaſdam futurorum præfiguret imagines: ſed crebro decipitur. Nam ſicut per experientiam didici, ex ea viſione, quæ mihi gaudium quandoq́ nunciauerat, poſtea contrarium reportaui. Somnia itaq́ ne cures amice cariſſime.*] Sic ille epiſt. 65. editionis optimæ Buſeianæ.

De his ſit 4. Concl. *Dæmoniaca ſomnia obſeruare, vt fraudem dæmonis caueas, licet: ad occultorum ſcientiam, vel euentus futuros, nec licet, nec expedit.*] Prior pars patet, quia hoc animæ ſalutare eſt, & aliquando neceſſarium. poſterior pars probatur, quia hoc lege Dei prohibitum *b*. *Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia.* Item quia non poteſt horum interpretatio, citra miraculum, haberi, niſi ex pacto cum dæmone; quod prorſus illicitum. Nec etiam hoc expedire poteſt. quia ſic accepta occultorum cognitio, curioſa & ſuperſtitioſa eſt; futurorum vero contingentium, non niſi fallax, vtpote ipſi Diabolo incerta. *vide Saliſberienſem, d. c. 17.*

b Leuit. 19. v. 26. Deut. 18. v. 10

Diuina inſomnia nobis à Deo, mediantibus bonis angelis, ſuggeruntur, quorum iam cauſæ & modi ſunt explicati *c*; exempla, qui volet, ea paſsim reperiet, vt Theodoſii Imp. *d*, Arnobii Rhetoris *e* Mauricii Imper. *f*, & Bardægi, & fortaſsis tale fuit Alex. Magni de ſanitate reſtituenda Ptolomæo *i*, & de Caſtrioto matris apud Barletium libr. 1. & multa apud Fulgoſium lib. 1. Exemplor. c. 5. Sit

Concl. 5. *Diuinorũ ſomniorum obſeruatio licita eſt: ſed interpretatio ſolis cõuenit illis, quibus à Deo facta interpretationis reuelatio.*] Prior pars patet, quia immittuntur à Deo vt ea obſeruemus, eaque nos doceant, moneant, corrigant.

c Sup. ca. 1. q. 2 in fin. *d* Theodoret. lib. [illegible] hiſto. c. 6. & 7 *e* apud Hieron. in Chron. Euſe. *f* apud Gl[illegible] ſam p. 4. Annal. *g* apud [illegible] de G[illegible] *h* D. Augu. [illegible] de c[illegible] pro mor[illegible] *i* Diod[illegible] Scul[illegible] 17

gant. poſterior pars probatur verbis Danielis *k*: *Myſterium quod Rex interrogat, ſapientes, Magi, arioli, & aruſpices nequeunt indicare regi: ſed eſt Deus in cælo, reuelans myſteria, qui indicauit tibi, &c.* & poſtea *l*, *Mihi quoque non in ſapientia, quæ eſt in me, plus quam in cunctis viuentibus, ſacramentum hoc reuelatum eſt: ſed vt interpretatio Regi manifeſta fieret.* Paulus quoque *m*, *quæ Dei ſunt, nemo cognouit, niſi Spiritus Dei.* Sic Hildebrandus interpretatus eſt ſomnium Petri Damiani, de quo quidam ſomniarat cum excæcatum; non id, ſed amiſſurum amicum qui illi tam carus quam oculi. Narrat ipſe Petrus agens de B. Dominico Loricato.

Diſcernere dæmoniaca à diuinis ſomniis pertinet maxime ad confeſſarios, & qui medicinam faciunt animarum, qui diſcretionis ſpirituum dono præditi ſunt. pendet hoc iudicium à cauſis & circumſtantiis reliquis, ad eum modum, quo viſa & reuelationes expendendas docui *n*. In ſumma hoc obſeruandum, ſi conſtet neque ex animali, neque ex corporali cauſa ſomnium fuiſſe natum, dubitetur vero vtrum ſit à Deo, vel à diabolo, tutiſsimum fore; ſi, vt à diabolo immiſſum, caueas & contemnas. probatur hæc regula, tum ex Sapiente Syracide, qui docet extrinſeca ſomnia eſſe contemnenda, quæ non conſtat à Deo immiſſa. Nam iſte eſt ſenſus horum verborum *o*. *Niſi ab altiſsimo fuerit emiſſa viſitatio, ne des in ſomnis cor tuum.* 2. probatur ratione, quia curioſa ſomniorum obſeruatio, ad hoc diſcrimen agnoſcendum eſt ſuperuacua, quia Deus ſolet, quando ſomnium mittit, ſimul hominem certum reddere, hoc ſomnium à ſe profectum, & cælitus immiſſum fuiſſe. 3. docetur experientia. nam eos qui curioſe ad ſomnia attenderunt, ſomniorum interpretatio

k c. 2. v. 27.
l v. 30.
m 1. Cor. 2. v. 11.
n lib. 2. q. 6. & hoc li. 4. c. 1 q. 3.
o Eccle. 34. v. 6.

A ſubſecuta, in grauiſsimas calamitates & interitum præcipites egit, vt Agamemnonem Homericum in Iliade. Cyrum Perſarum Regem *a*; Xerxem *b*, Onomarchum *c*, Antigonum & Pompeium *d*.

Atque hic de ſomniis finem facerem, niſi veniret in memoriam frequens illa, & mihi gratiſsima cum V. CL. Iuſto Lipſio familiaritas, cum Lo-
B uanii degerem: quæ, quam tunc grata & iucunda mihi frequens de rebus, quę & illum & me decebant, hoc eſt litterariis, moribuſque formandis, collocutio; tam nunc moleſta eſt, acerbaque priuatio. Incidit quadam die de ſomniorum vaticiniis ſermo. Tum ille retulit fuiſſe Bruxellæ ſutoris cuiuſdam vxorem annis præteritis viginti, quæ plurima prædicebat variis, ab euentu ad vn-
C guem comprobata; Spellium (præfectus ille viarum erat, vocamus Brabanti, *de Koy roe*,) agendum in crucem, Requeſenium gubernatorem, ex morbo mox obiturum, concilium ſupremum Regis vim paſſurum, & pleroſque carceri mancipandos conſiliarios: & ſimilia non pauca. Hanc ſe non ſemel vidiſſe & audiuiſſe. Solitam dicere in ſomnis ſibi ſpiritum quendam ſe ingerere, ſpecie diffuſi corporis candidi, cuius nequiret lineamenta diſcernere: ab eo ſe doceri omnia: cumque appareret, ſem-
D per ſe tanto tamque continuo horrore percelli, vt animo linqui ſibi videretur. hunc cogere poſtea, vt, vel cum vitæ periculo, denunciet aliis quæ in ſomnis edocta, nec ſinere quietam, dum iuſſa peragat. Fuiſſe mulierculam ſatis alioqui contemptibilem & ſimplicem, non quidem diffamatam: ſed nec comper-
E tæ ſanctitatis. Varia ſubit animum de hac re cogitatio. Quam certum, hæc ſomnia ſupernaturalia fuiſſe, tam mihi dubium: Vtrum diuina, vtrum dæmo-

a Sabelli. l. 6 Ennea. 2.
b Herodot. lib. 7.
c Diodorus. Sic lib. 16.
G.
d Plutarch. Demetrio & in Pompeio.

niaca fuerint? Solent diuina mulieribus non minus, quam viris contingere, nec obſtare vel vtilitas, vel paupertas perſonarum. Solitus horror quidam diuinas etiam apparitiones comitari. Solita accedere ad dicendum coactio. Verum pellucent mihi in hac narratione plura, cur potius ſuſpicer ab atro, quam ab cãdido ſpiritu iſta profecta. Primum illa ſpecies deffuſi candoris, informis ſemper; & continuum adferens horrorem, non cumulatum ſequenti mentis lætitia, & tranquillitate, indicium facit non obſcurum, auctoris ſui candorem mentientis. Sextus ſuſpectus, & conditio nihil commendans, quam nec ſanctitas, nec prudentia, aut deuotio, vel alia ſigna huiuſmodi comitabantur. At lucrum illi nullum ſunc, vel quæſtus, ſed ſæpe verbera, conuitia fere ſemper. Sic ſolet ſagis accidere, & ſuis hanc dæmon mercedem pendit. Deinde quæ prædicebat, de publicis quidem rebus erant; ſed eorum cognitio in publicum parum erat neceſſaria. quia tum prædicebantur, quando vix præcaueri poterant: nempe exiguo paucorum dierum antequam contingerent tempore fruſtra etiam prædicebantur, à ſola muliercula, cui fidem adhibere, nullius prudentis viri fuiſſet. Non cõſueuit autem Deus, quæ præſciri, & præcaueri vult: ſic, nuda à perſuaſionum momentis omnibus indicare. Denique quæ prædicebat, huiuſmodi erant, vt nõ dico dæmonis, ſed etiam humanæ prudentiæ & coniecturæ ſubiacerent. Spellii ſupplicium. quia ſciebat dæmon, eum iam reum eſſe, & propter crebras accuſationes oocultarum delationum ſerio & ſedulo in eius actiones, vitamque inquiri. Ludouici Requeſenii morbus, anthrax erat in corpore ſimul obeſo & admodum bilioſo: quis eum ſeruatum fore non præuideret? iudicant medici, ex indiciis externis, non queat Æſculapius ille fulminatus, cui patent corporis interna? Ordinum molimina contra Concilium ſtatus, iam diu coquebantur: Heſii audaciam & conatus non ignorabat, qui ſtimulabat: ex conſiliariis qui inuiſi, qui magis; qui minus, tenebat Sathan omnia, videbat cõiuratos vigilare, alios vel non credere, vel contemnere, vel ſtupere: quid futurum, & quæ ex ſimilibus (vt dicunt Dialectici) præmiſsis conſequentia, non erat magnæ, neque ſupernaturalis ſagacitatis odorari. Sed ſaluo hæc meliore iudicio.

CAPVT IV.

De coniectatione Politica, ſiue de ſortibus.

POliticam ſortem voco, quæ iure ac legibus probis aliquando recepta: vt eſt *ſors diuiſoria*, *ſortium contractus*, *canonica purgatio*, & fuere olim permiſſæ, nunc vero damnatæ variæ quædam *vulgares purgationes*, de quib. ſingulis agendum.

QVÆSTIO I.

De diuiſoria ſorte.

D*Iuiſoria ſorte* Romani olim in iudicibus legendis, prouinciiſque ſortiendis vtebantur, nec non in familia herciſcunda, militaribus, aliiſque negotiis. Iudicum illam ſortitionem *e* Romani ab Athenienſibus accepere, vbi iam olim in Areopago iudices, coniectis in vrnam variis litteris, ſortiebantur *f*; quod & Siculos imitatos Plutarchus, cum de augurio, quod ex littera

e de qua ex Aſconio Sigon. li. 2. de iudic. c. 12.

f ex Luciano, Demoſthene, & ſchol. Ariſtophan. bene Sigon. lib. 3. de republ. Athenienſ.

M. Lipſi

M. ipſi obtingente cœperat Dionyſius, ageret, *in Apophtegm.* aperte docuit. Sed de gentilium ſortitione, ceteris plura & meliore methodo Iunius Hornanus tradidit *g* Addam quæ I. C. & Theologi cenſuerunt. Si dubium ſit, qui primi cauſam in iure dicere debeant *h*; ſi de hæreditate & bonis diuidendis *i* ſi de optione pluribus relicta *k*, de ſeruis manumittendis, liberis diuidendis, & ſimilibus *l*, eam permittunt iura: prohibitum duntaxat ſortiri Epiſcopum *m* vel aliam quamuis dignitatem, aut beneficium Eccleſiaſticum *n*. In cæteris ergo dignitatibus, & officiis, actionibus, pœnis, rebuſque aliis, diuiſoria ſors, qua quid cuique tribuendum, quæritur, prohibita non eſt, vt patet ex *capite primo 26. q.* 2. qui canon de hac diuiſoria tantum, debet intelligi, vt patet ex ipſomet D. Auguſtino *o*: vt tamen in his nullum peccatum intercedat, ſeruandæ ſunt quatuor conditiones *p*. Primo debet euentus à Deo expectari, & non à caſu vel fortuna, vel aſtris. quare & Deus inuocandus iuxta illud *q*; *In manu tua ſortes meæ.* Si quis certo euentum expectaret ab aſtris vel fato (ſumpto vt ſumunt Stoici & Aſtrologi) mortaliter peccaret, ſi à caſu vel fortuna fortunam non vt gentiles, nam tunc eſſet mortale & tale idololatricum, ſed vt Chriſtiani ſumunt philoſophi, accipiendo *r*) in re graui foret, veniale; in re leui. vix eſſet peccatum 2. debet adhiberi ſimplex ſors, ſine vlla ſuperſtitione, vel abuſu rerum ſacrarum aut Scripturæ ſanctæ *s*; non tamen eſt Mortale peccatum, niſi magna adſit irreuerentia. 3. neceſſe eſt, vt illi qui ſortiuntur, æquali iure nitantur. alias enim eſſet iniuſta ſortitio: & quidem grauior, ſi de bono publico ageretur. v. g. ſi de officiis publicis digni & in-

g li. 2. Animadu ca. 5

h l. 14. D. de iudic.

i li. 2. C. quando & quib. quarta. lib 10.

k l. 3. C. de legat.

l Mynſinger. 4. obſer. 37.

m l. 47. C. de Epiſc.

n c. fin. de ſortileg.

o in Pſa. 30 conc. 2. prope fin.

p D. Tho. 2. 2. q. 95. art. 8. & Caiet. in Sum. v. Sors.

q d. Pſ. 30.

r vide Vecracruzium 2 Phyſic. ſpecul 5. Sot. & Toler. in eũd. Phyſic. lib.

s D Augu epiſt. 119. ad Ianuar. c. 3. 36. q 2.

A digni ſortes mitterent. Sors enim poſſet indigno fauere, cum damno reip, & iniuria dignorum. 4. vt principalis intentio mittentium ſortes, non ſit inquirere voluntatem Dei modo extraordinario *a* (quia talis modus omnino eſt incertus) ſed præcipua intentio debet eſſe, vt auferantur lites diſcordiæ, querelæ, inuidiæ: quod nos docuit Salomon *b*. *Contradictiones (inquit) comprimit ſors, & inter potentes quoque* B *diiudicat.* quare ſi aliter concordia poſſet iniri, res ſorti non eſſet committenda: ſin aliter nequit diſcordia ſopiri, bonum pacis ſortem permittit ſeruatis his conditionibus. Hinc praxi receptum in militia, vt quando plures ſunt rei, ſorte experiantur, quis necandus, quis liberandus: tum vero ſeruandum, vt ſit par ſortientium reatus, alioqui iniqua C eſt ſortitio, quoad minus nocentes. Sic tempore tempeſtatis licet ſortiri ex omnium conſenſu quis naui eiiciatur: & tempore peſtilitatis ſortiendum, quis parochorum in vrbe remanere debeat *c*; eadem ratione, quãdo dubium cui cedere debeat eleemoſyna, poteſt ſortitione res decidi *d*.

D Porro ne quem fallant, quæ in S. S. leget de ſortib. rectiſsime poſt D. Hier. & Bedam *e* monuit Gratianus, ea nihil ad noſtra pertinere tempora. Nam in veteri lege, Deus inter alias cærimonias, hanc quoque inſtituerat, qua in ſortitione vterentur, eamque ſorti præmitterent; quæ qualis fuerit, non ſatis conſtat, videtur fuiſſe quædam ad Deum mentis eleuatio cum oratione E ad hoc inſtituta, vt colligitur ex Leuitico *f*: vbi de capri emiſſarii ſortitione, ſic legitur; *duos hircos ſtare facient corã Domino in oſtio tabernaculi teſtimonij: mittenſque ſuper vtrumque ſortem, vnam domino, & alterã capro emiſſario,* cuius

a c. 2. & 4. 26. q. 2.

b Prou. 18 v. 18.

B.

c D. Augu. epiſt. 180. ad Honorat. & lib. 2. de doct. Chriſt. c. 28.

d arg l. 3. C commu de lega.

e d. ca. 2. & d. c. 4.

f c. 18. v. 10

cuius exierit ſors domino, offert illum pro peccato: cuius autem in caprum emiſſarium ſtatuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces ſuper eum & emittat eum in ſolitudinem.] & D. Lucas de ſortitione Apoſtolatus ita ſcribit; poſtquam narrauit duos ab Apoſtolis coram Deo ſtatutos, Barſabam & Matthiam. *Et orantes dixerunt, Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus vnum, accipere locum miniſterij huius Apoſtolatus, de quo præuaricatus eſt Iudas, vt abiret in locum ſuum. Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Matthiam g.*] Primum igitur ſtatuebantur ſortituri coram Deo, mox oratio fundebatur, tertio ſortes ſingulis dabantur, ex miſcebantur, in ſinu, vrna, vel alio vaſe cuius ſors exibat, ſuper eum cadere dicebatur. Certe miſſas aliquando in ſinum, teſtatur Salomon *h*; *Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur.* interdum in calicem, quem ſinu continebant: vnde & calix in S. Scriptura ſæpe ſignificat ſortem, vt ſecundum nonnullos, his verbis, *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei i.* Totum ergo hoc negotium cærimoniale fuit: quare legis veteris cærimoniarum abrogatione, etiam hæc ſortitionis cærimonia ceſſauit. Vnde Venerab. Beda *k* obſeruat Apoſtolos ante S. S. acceptum in electione D. Matthiæ adhuc legali cærimonia vſos fuiſſe, poſt Spiritum vero Sanctum acceptum non amplius ſortem adhibuiſſe, ſed ſola vſos oratione ad Deum, & ieiunio adiuncto: ſic enim leguntur elegiſſe Septem Diaconos, & Præsbyteros *l*. Sane cum Saluator, qui fallere non poteſt nec falli cuncta promittat orantibus *m*, ſtultum & abſurdum eſt, relicta oratione, quæ promiſsionem habet; confugere ad ſortem, cui ſe adfuturum Deus, in Nouo teſtamento non repromiſit. Nonnulla de ſortibus etiam Ioan. Arboreus lib. 13. & commentar. in Ca. 1. Prouerb.

g Actor. 1. v. 24.

h Proue. 16. v. vlt.

i Pſal. 15. v. 16.

k in cap. 1. Actor.

l Act. 6. & c. 14. v. 22.

m Matth. 7. v. 7. Ioan. 14. v. 13.

QVÆSTIO II.

De contractu ſortis, ſiue Loteriæ.

EST in vſu frequenti Europæ contractus quidam, quem vulgo vocant *Lotheriam*. iſte vel priuatim fit, vel publice. priuatim, pro arbitrio cuiuſque, quando aliquis equum vel quid ſimile ſtatuto pretio (v.g. pro Laureis) exponit ſortiendum cui obtingat, & deinde in hanc ſummam plures ſymbolam quiſque conferunt, & aleam iaciunt, quis equum ſit habiturus: vel etiam priuatim plures annulli, libri, ſpecula, vel alia ſuppellex proponitur, inter familiares eodem modo collatis ſymbolis (quę vocantur, *Lota*) ſortienda. vulgo vocant *la raffe*, aut, *riffe*, Quidam vocant *ludum olIæ*: opinor propter vrnam ſeu ollam, in quam ſortes iaciuntur.

Publice vero cum inſtituitur, opus eſt Principis vel Reip. conſenſu. ſuntque hoc in contractu, ſiue publice ſiue priuatim fiat multa conſideranda, vt iuſtitia contractus & perfectio illibata maneat.

Concluſ. 1. *hunc contractum eſſe licitum.* hanc probat bene Briard *n*, quod ſit licitus patet, quia nullo iure, nec naturali, nec diuino, nec humano prohibitus: Non naturali, quia celebrari ſic poteſt, vt nulla in eo interueniat iniquitas, ſi ſeruentur cond tiones mox dicendæ. Secundo quia cedere poteſt in publicam vtilitatem. 3. quia ſecundum ſe, nihil eſt aliud, quam ſors quædam diuiſoria, inſtituta ex beneplacito concertantium ſiue conſortientium. Quod diuino iure non ſit prohibitus, probatur, quia nec per ſacram Scripturam,

n Quodl. [illegible]

nec

nec per vllam traditionem Eccleſiæ: quod neciure humano, probatur. quia nec ciuilis, nec canonica lex vlla profertur, quæ de hoc contractu expreſſe egerit. Et fallitur Conrad. *o* putans prohiberi legibus quæ vetant ludum alearum. Nam imprimis hoc dici non poteſt de Loteria publica, in qua non iacitur alea; & quoad priuatam illam *riffam*, in qua intercedit alea (licet iure Caſtellæ prohibita ſit iure nouo) ea quoque non eſt prohibita dictis legibus, de aleæ prohibitione agentibus. quod probo, quia ludus aleæ prohibitus eſt, non quia fortuna in eo dominatur; ſed quia perdentes in ludo aleæ ſolent blaſphemare, & etiam ſolent homines ſuas opes omnes breui tempore ſic conſumere, & depauperari, vt patet ex ipſis reſcriptis iuris *p*. Nam ſi in fortuna fundaretur dicta prohibitio: certe nunquam, nec pro parua ſumma liceret ludere alea, tunc enim id prohibitum foret, quia per ſe malum, Nunc vero videmus iura permittere luſum aleæ pro re modica ſeu cauſa conuiuii *q*: & ſententia eſt magis conſona rationi & legibus, hoc interdictum ſolummodo pertinere ad ſolitos ludere, ſiue ad frequentantes aleam, ſiue ad deſeruientes aleæ *r*. ideoque cenſenda alea non eſſe prohibita, quia per ſe mala, ſed malam factã, quia prohibita, & quatenus prohibita prohibitã vero, propter geminũ, blaſphemiæ, & decoctionis, periculum. Quorum vtrumque cum ſubſit nullum in hoc raffæ contractu, crediderim, ſicut Briard. defendit poſterius genus ſortis in vrnam coniectæ, à ratione ſimilitudinis; eodem modo defendẽdum prius illud per aleã. Præterea quæ ad iuſtitiam vnius, eadem ad alterius iuſtitiam ſufficient: & ſicut lucrum in vno factum licet retinere, ſic etiam licebit in altero.

o de contract. tract. 3 q 71. concl. 2.

p l fin. C. de ael. & ſum. ſun. Palud. in 4. d. 15. q. 2. a 5. Silu. verbo. ludus § 4.

q quod in conuiuio. D. de aleat.

r hoc voluit Angel. ſup. & Briard. & videtur eſſe gloſſ in ca. Epiſc opus verb. deſerviens. 35. d.

A Notandum vero in hoc contractu duos contractus virtute miſceri: primum, reſpectu eius qui iocale, vel ſuppellectilem exponit, & eſt vera quædam ſed implicita venditio; qua pro tali ſumma pecuniæ ipſe, omnibus illis qui ſummam ſimul conficiunt vendit rem illam; puta equum, quinque ſortientibus, quorum ſinguli decem aureos conferunt, vendit pro quinquaginta

B aureis. Secundum vero reſpectu emptorum inter ſe, ſic enim eſt contractus quidam ſortis diuiſoriæ, cenſentur enim ſic inter ſe conuenire, vt cui ſors faueat, ille pro ſuis decem aureis totum equum habeat, & tota ipſi merx cedat, ceteri vero diſpendium ferant ſinguli ſuæ ſymbolæ. Nec aliud requiritur ad iuſtitiam contractus vtriuſque, quam vt tota ſumma ſimul adæquet, non ex-

C cedat valorem mercis, & ipſi ementes omnes æqualiter ſubiiciantur vtrique fortunæ, lucri & amiſsionis. Licitũ vero hoc eſſe probat Fran. Garcias *a*. quia reuera contractus iſte in idem recidit, quo omnes iſte ſortientes inita ſocietate ſimul rem vel res illas, quæ ſorti exponendæ, emiſſent: tunc enim poſſent ſi vellent inter ſe conuenire de ſorte di-

D uiſoria iacienda, quid cuique rerum illarum obtingeret, quod licitũ eſſe nemo vnquam negauerit.

a lib. 3. de contract. c. 20.

2. Concl. *conditiones ad iuſtitiam lucri in hoc contractu conſiderandæ ſunt pro ratione perſonarum quæ hic adſunt variæ*] Hanc aſſerit & optime explicat Franc. Garcias, & illum nullo addito ſequitur Lud. Lopeſius *b*.

b de contract. 1. cap. 15.

Notant quinque perſonarum genera in hoc contractu lucrari poſſe. Pri-

E mo dominos mercis ſeu venditores, his licitum eſt tantum accipere pro mercibus quantum poſſent lucrari alio quouis contractu licite illas diſtrahentes, Quod tantum poſsint accipere, proba-

tur, quia quoad ipſos intercedit cum, ſortientibus contractus venditionis. venditor autem poſſet conſequi quantum merces illi iuſti lucri adferre valent, hoc eſt quanti ſint ipſe merces. Si ergo amplius acciperet venditor iſte, iniuſtum foret lucrum, & teneretur reſtituere. Si tamen quod amplius permittitur conferri vltra mercis pretium, id non cederet domino ſeu venditori mercis; ſed pauperibus, vel officialibus ſeu miniſtris, licitus foret exceſſus, vt patebit ex modo dicendis. Hæc exceptio ſolet contingere, in publicis ſortitionibus, quæ conceduntur Ciuitatibus vel Communitatibus, vt hoc pacto ſe liberent ære alieno: tunc enim ſolet Princeps dans licentiam, conſiderata publica neceſsitate, pretium ſortis aliquando paulo liberalius ſtatuere: neq; fit iniuria ſortientibus, qui hoc ſciunt. Cauenda vero fraus venditorum, ne ſortitionem facere moretur, poſtquam ſufficientes ſymbolæ ſunt collatæ item ne merces mutent, vel diminuant. Item ne, quando ſimul facienda ſortitio, aliquas merces prius patiantur ſortē ſubire. Pro quo ſciendum, ordinario certam diem præfigi, qua ſimul ſortes omnes trahantur, die ac nocte labore non intermiſſo: interdum tamen inſtituitur ſortitio, hoc pacto: primum proponuntur omnes partes ſiue ſuppellex ſortienda tota; & ſtatuitur ſingularum ſortium pretium, v. g. quinque ſtuferi: tum ſtatim ſingularis volentium ſortiri ſortitio inſtituitur, quo quiſque confert ordine. v. g. venio & offero decem, ſtuferos, duæ ſortes pro me extrahuntur ſtatim, ſi venit ſtatim alius, qui adfert quindecim ſtuferos, tres ſortes pro illo extrahuntur, quodque mihi vel illi obtingit hoc auferimus. Hic modus periculoſus eſt, nec deberet à principibus permitti quia multis fraudibus eſt obnoxius. Nam primo, cum non intercedant in ſorte ducenda ſollemnitates, quæ ſolent in altero genere, facilius eſt, vt fiat aliqua colluſio. 2. non poteſt conſtare facile de æqualitate pretii: tum quod ſi certum tempus præfigatur, fieri poteſt vt tunc non ſatis multæ ſymbolæ ſint collatæ: ſi tempus liberum permittitur: fieri poteſt vt venditor nimis diu hanc exercens ſortitionem, longe accipiat vltra pretium mercium. Nec ſufficit dicere fieri etiam poſſe vt infra hoc accipiat, & ſic communem aleam ſubire. *reſpon.* enim, non debere vllum fortunæ periculum hic interuenire inter emptorem & venditorem, quia ipſorum ad inuicem reſpectu, eſt contractus venditionis, ſed inter ipſos tantum emptores, reſpectu enim ipſorum mutuo, eſt contractus ſortis, Denique cum ſic merces ſubtrahantur, quæ ſortito contigerunt, ſemper vilior fit tota merx, & ideo iniuſtum eſt durare idem ſingularum ſortium pretium. Si dicas ſemper alias æque bonas merces ſuffici ablatis: neque hoc eſt ſatis credibile, neque ſufficit. nam nimis diuturna permittitur ſic licentia venditori hunc exercendi contractum. Longe itaque tutius eſt & ſecurius, tum Reipub. tum priuatis, hoc ſecundo genere relicto, prius tantum exercere.

Secundo poterunt lucrari ipſi emptores ſiue ſortientes. quia poterit, qui vnam ſorte drachmam contulit. mille accipere. nam quicquid illi citra fraudem ſors obtulit, id poteſt auferre & retinere, ratio eſt, quia omnes ſortientes in hanc conditionem conſenſerunt, vt quiſque auferat, quod illi ſors detulerit: atque ita omnes æquali ſubſunt periculo. Nam qui multas ſymbolas colligit, vt multis poteſt fruſtrari, ſic

multis poteſt lucrari: qui paucas, paucis & lucrari, & pauci iacturam poteſt facere. Cauenda hic colluſio ſortientium & eorum qui ſortes extrahunt, leguntque. Quod ſi quis per huiuſmodi colluſionem aliquid fuerit conſecutus tam ipſe, quam colluſores tenentur ipſam rem illam reſtituere, non domino priori ſiue venditori ſortis (quia iam illam ipſe vendidit) ſed conſortientibus qui emerunt dubium euentum: & ideo res illa debet vendi, & pretium inde redactum, inter ſocios ſortitionis iterum ſorti ſubiiciendum: vel ſi res exſtet, ipſamet. In hac vero ſortitione an ſit admittendus fraudator? certe ſi fraudem non adhibuiſſet, ſors illa ipſi non aduenisſet: & pœnam peccati ſui æquum eſt eum ſuſtinere: tamen quia fieri potuit, vt alia ſors æque bona illi fuerit obuentura, & nulla lex eum priuat iterata ſortitione, ideo mihi
D. res dubia eſt, nec auderem eum arcere.

Tertio miniſtri & officiati, qui adſiſtunt ſortioni, tum in ſcedulis ſcribendis, tum in ſortibus extrahendis, tum ne quid fraudis vel doli committatur: illi licite ſtipendium aliquod pro labore ſuo recipiunt, ita tamen ſi nec plures quam neceſſe ſit miniſtri huiuſmodi adhibeantur, nec æquo amplius ſtipendium ferant, nec diutius quam neceſſe foret, rem extrahant. Quæ vera, tam reſpectu venditoris, quam emptorum: ſcilicet ſi nolint plus æquo tribuere, vel nolint rem ſic extrahi. vel nollent tot miniſtros adeſſe. Nam ſi conſentiant, non video cur minus hic operetur conſenſus emptorum, quando ipſorum expenſis miniſtri adſunt: quam venditoris, quando ipſi expenſæ ſoluendæ. Neque mihi hoc ſatis perpendiſſe videtur Garcias, dum putat has

A exceptiones tantum locum nō habere, quando miniſtri à venditore ſunt alendi. Si quæras à quo ordinarie alendi? cum lucrum ipſius ſortitionis, hoc eſt, quod ſortiendo contingit, omnino pertineat ad emptores, neque huius lucri pars vlla cedat venditori: & impenſæ miniſtrorum fiant ratione ipſius ſortitionis, hoc eſt, ratione ſecundi contractus virtualis, non ratione primi: ſequitur impenſas eorum eſſe de-
B bere, inter quos lucrum ipſum partiendum eſt, & inter quos celebratur ſecundus contractus. quæ eſt communis ſententia a. Sed Alcocerius vnum excipit caſum quando ſcilicet venditor aliter ſine impenſis in proxenetas, aut inſtitores, non potuiſſet illas merces diſtrahere: cum enim ipſe tunc per ſortitionis com-
C pendium euitet illas impenſas, æquum videatur, earum loco, ſubire partem impenſarum ſortitionis; Nihilominus Garcias & Lopezius contendunt etiam hoc caſu, rationi illi communi locum eſſe: quia ad venditorem iam ſortitio illa nihil pertinet. Æquior tamen (vt puto) eſt ſententia Alcoceri. quia commodum illud, quod percepit vendi-
D tor, reuera dependet, & prouenit virtute ipſius ſortitionis; nec ſine ſortitione illud conſecutus fuiſſet: & ſic quo ad hoc negotium non debet conſiderari venditor expers commodi ex ſortitione. Deinde in praxi receptum, vt venditor ſoleat hæc omnia ſubire; & omnes expenſas facere, non tantum factas in taxatione & valore mercium conſti-
E tuendo, ſed etiam factas in ipſa ſortitione: verum in ipſa taxatione ſortium (verbi gratia ſummæ totalis, ad quam numerus & valor ſortium pertingere poſſit

a Alcocer. de ludo c. 49. Garciæ d. c. 10. Lopez. d. c. 23.

habeturratio probabilis omnium iſtarum impēſarum:& ſic Domini in ſe totum ſolent recipere. Alioqui ſi emptoribus aliquid propterea decederet,tum locum habet quod dicit Molina *p. 2. de iuſt.diſp.* 509.nempe.id à principio publicandum eſſe.

A

Quinto licite deducitur & accipitur ex tota ſumma pretii emptionis, illa quantitas pecuniæ,quæ aſsignata fuit à Principe ad opera pia vel eleemoſinas: ſiue illa deducatur à portione venditoris ſeu pretio, ſiue à lucro, quod cedit ſortientibus, ſiue ab vtroque: præſertim ſi ab initio hoc promulgetur.

B

Pia enim & religioſa eſt conſuetudo, qua Princeps vel Reſpub. talem licentiam contractus ſortiarii concedens, aliquam partem ſic reſeruat: nec iniuriam facit contrahentibus, non venditori, cui non tenetur aliter licentiam dare: non emptoribus, qui hac conditione pecunias ſuas ſorti ſubiiciūt. Quod de cauſa pia dictum, idem tenendum, de publica neceſsitate,quare poſſet aliquid reſeruari ad ſoluendum debita Principis vel Reipub. ſi tamen vere talis neceſsitas ſubeſſet. Ideo quando conceditur in remedium Ciuitati vel communitati, vt poſſet Princeps aliquid ſegregare, ad neceſsitates illius Ciuitatis ſic etiam poſſet taxare liberalius ſummam pretii. Sic bene Garcias.

C

D

Vltimo *poteſt, is cui merx aliqua ceſſit, quia ſymbolas contulit plures omnibus aliis, vel certo numero intra tot dies, mercem illam recipere & retinere.*

Intellige quandocunque acceperit dummodo non ſit res ex numero illarum quæ iam expoſitæ ſortitioni: quod ſi ex earum numero ſit, non poteſt eam accipere; poſtquam aliqui iam ſymbolas cōtulerunt. ſtatim enim, vt contulerunt, in hanc mercem ipſis ius fuit acquiſitum ſic fit vt venditor alteri addicere nequeat; quod iam alteri venditum. Hæc ratio ſatis indicat, hoc intelligendum, quando inſtituta iam ſortitione, vel acceptis ſymbolis, fit promiſsio. Si.n.promiſsio facta foret vt ſolet, ante ſymbolarū collationē, hoc eſt initio quando ſortis diuiſoriæ Siue Lotheriæ fit publicatio, tū.n.ſæpe additur, qui primam ſymbolam contulerit, is habebit hoc vel illud, qui intra tot dies tot ſymbolas contulerit, habebit illud, qui numero vicerit reliquos intra tale tempus, illi hoc cedet, tunc iſti omnia etiam poſt inchoatas ſortes acquirerent, quæ ipſis promiſſa fuerunt ante ſortitionem, & antequam res ipſa venderetur: & tunc ſortientes in hanc conditionem conſenſiſſe ſunt cenſendi. Sic intelligendi Garcias & Lopezius. & ſufficiant iſta de hoc contractu. *Lotheriæ.* de quo vide Molin. de loco & P. Zaa in Aphoriſm. verbo venditio.n. 15.

E

QVÆSTIO III.

De purgatione Canonica.

A.

Canonica purgatio dicitur, quæ regulis Eccleſiaſtici iuris conſentanea eſt: quæ duplex eſt, vna *per iuſiurandum*, in qua nihil eſt ſortis: hanc ſoli improbant hæretici, qui contendunt nunquam licere, iurare, ne in iudicio quidem: contra quos legi poteſt Alf. à Caſtro *b*, Cochlæus contra Anabaptiſtas & Gregor. Valencia *c*. Probatur etiam hæc purgatio quoad Laicos in Cōcilio Tributienſi *d*, ſicque teſtatur Cromerus *lib. 19. hiſtor. Polon.* ſe Sophiam Reginam de ſtupro accuſatam, ſuo & ſeptem honeſtarum ac nobilium fęminarum iureiurando purgaſſe. Probatur vero quoad presbyteros & Epiſcopos, conſtitutione Gregorii Magni, qui varios Epiſcopos ſic ſe iuſsit

b li. 10. verbo iuramētum hær. 1. *c* 2. 2. diſp. 6. q. 7. pūc. *d* c ſi quis presby 2. q 4.

e cap presbyter cum 4 ſeqq d. q 4
f cap. ſuper cauſa d q 4
g c quoties ibi.
h cap. omnibus ibi.
i c. ſi legitimi ibid
k cap presbyter ſi à plebe ibi.
l cap. mandaſtis ibi.
m e audich. ibi.
n Sigeber. in Chron.
o cap. ſæpe contingit. ibid.
p cap. ſi Epiſcopo. ibid.

purgare *e*. idem ſtatuere Alexander *f*, Innocentius *g*, & Leo *h* Pontifices, idem ſancitum in Concil. Agathenſi *i*, & Ilerdenſi *k*: id ipſi fecere Sixtus *l*, & Leo III. *m*, & Pellagius PPn.

Altera purgatio eſt *per venerabilis Sacramenti Euchariſtici ſumptionem*, hanc Catholici contendimus eſſe licitam, quando iniungitur ab Eccleſiaſtico iudice competente. In veteribus Germaniæ concilius hæc purgatio fuit probata. ſtatutum enim illis, ſi furtum in monaſterio committatur, tunc fratres ſe ita expurgent. miſſa celebretur, in eorum præſentia, & ea expleta *omnes in hæc verba communicentur; Corpus Domini ſit tibi hodie ad probationem o.* Item, *ſi Epiſcopo aut presbytero aliquod maleficium imputatum ſit, pro ſingulis miſſam celebrare debet, & communicare: & de ſingulis imputatis ſe, innocentem oſtendere. Quod ſi non fecerit, quinquennio à liminibus Eccleſiæ extraneus habeatur p.* Nec deſunt exempla Pontificum optimorum, qui hanc purgationem exegerunt. Lotharius Rex pactis cum Nicolao Pontifice non ſteterat, ſed adulteram iterum in thalami partem reduxerat, profectus Romam abſolui petit à Pontifice Hadriano, dicens ſe promiſsis Nicolao factis ſteriſſe, *Pontifex pro comprobatione innocentiæ* (ait Sigiſbertus *q*) *ad examinationem corporis & ſanguinis Domini tam regem quam optimates regni inuitauit. illi nihil Deum veriti corpus Domini noſtri, temere & perperam acceperunt*: ſed rege in itinere Placentiæ ſtatim moriente, & omnes intra annum reliqui perierunt. Malus erat Imp. Henricus, ſed tamen ſimile ſacrilegium committere exhorruit, inuitante illum ad ſimilem ſacramenti Venerabilis purgationem Gregorio VII. Pontifice tam Sancto, quam malis cunctis inuiſo, tam religioſo quam hæreti-

q Anno 87.. in Chron.

A cis ſemper odioſo. Narrat hiſtoriã Lambertus Schaffnaburgenſis his verbis *a*; *Ita abſoluto eo* (Nempe Henrico Imp.) *excommunicatione, Papa miſſarum ſolemnia celebrauit, confectaque ſacra oblatione, Regem cum cætera, quæ frequens aderat, multitudine ad altare euocauit, præferenſque manu corpus Dominicum: Ego, inquit, iampridem à te tuiſque fautoribus litteras accepi, quibus me inſimulabas ſedem Apoſtolicam per ſimoniacam* B *hæreſim occupaſſe, & aliis quibuſdam tam ante epiſcopatum, quam poſt acceptum epiſcopatum criminibus vitam maculaſſe, quæ mihi ſecundum ſcita canonum omnem ad ſacros ordines acceſſum obſtruxerunt. Et licet multorum idoneorum certe teſtium adſtipulatione crimen refellere queam; eorum ſcilicet, qui omnem vitæ meæ ab ineunte ætate inſtitutionem integerrime nouerunt, & eorum qui meæ ad* C *epiſcopatũ promotionis, auctores fuerunt. Ego tamen ne humano potius quam diuino niti videar teſtimonio, vt ſatisfactionis compendio omnem omnibus ſcandali ſcrupulum de medio auferam; ecce corpus Dominicum quod ſumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, vt omnipotens Deus, ſuo me hodie iudicio vel abſoluat obiecti criminis ſuſ-* D *picione, ſi innocens ſum; vel ſubitanea interimat morte, ſi reus. Hæc & alia, vt ſolenne eſt, præfatus verba terribilia, quib. Deum cauſæ ſuæ æquiſſimum iudicem, & innocentiæ aſſertorem adeſſe precabatur partem Dominici corporis accepit & comedit. Qua liberrime abſumpta, cum populus in laudes Dei, innocentiæ eius congratulatus, aliquamdiu acclamaſſet, tandem impetrato ſilentio, conuerſus ad re-* E *gem. Fac ergo fili, inquit. ſi placet, quod me facere vidiſti. Principes Theutonici regni, ſuis in dies accuſationibus aures noſtras obtundunt, magnam tibi molem capitalium criminum impingentes; pro-*

a Anno 1077.

quibus non modo ab omni rerum publicarum adminiſtratione, ſed ab Eccleſiaſtica etiam communione, & ab omnimoda vitæ ſecularis conuerſatione vſq; ad extramum ſpiritum te ſuſpendi oportere exiſtimant. Petunt etiam magnopere diem & locum ſtatui, audientiamque præſtari canonice diſcuciendis, quam aduerſum te adferant accuſationibus. Et noſti optime humana plerumque vacillare iudicia, & B *in publicis diſceptationibus nonnunquã falſa pro veris perſuaderi, dum pro diſertorum hominum ingeniis & dicendi copia & ſuauitate falſitas verborum phaleris adornata libẽter auditur & veritas nullis eloquentiæ nixa adminiculis contemnitur. Cum ergo tibi bene conſultum cupium pro eo quod in calamitatibus tuis ſupplex Apoſtolicæ ſedis patrocinium experiiſti, fac quod moneo. Si te innocentem* C *noſti, & exiſtimationem tuam ab æmulis tuis per calumniam falſis criminationibus impeti, libera compendioſe & eccleſiam Dei ſcandalo, & teipſum longa concertationis ambiguo & ſume hunc reſiduam partem Dominici corporis: vt comprobata Deo teſte innocentia tua, obſtruatur omne os aduerſum te iniqua garrientium: & me deinceps cauſæ tuæ aduocato, & innocentiæ tua vehementiſſimo aſſertore,* D *Principes, tibi reconcilientur, Regnum tibi reſtituatur, omnes quib. iã diu reſpublica diuexatur bellorum ciuilium tempeſtates in perpetuum ſopiantur. Ad hæc ille inopinata re attonitus, æſtuare, tergiuerſari, &c.*] C. Sequitur quo pacto experimentum hoc innocentiæ ſuæ facere detrectarit. Vidiſti (lector) indici huius formulam, vidiſti cauſas. Hæ nonne veræ; quod Deus fideliſsimus veritatis E ſit teſtis: quod in humanis diſceptationibus fallaciæ ſit locus, diuinam vero diſquiſitionem nec falli poſſe, nec fallere? In formula, quid niſi pium, quid niſi conſentaneum ſacris litteris, preceptiſ-

A que diuiuis? verba quæ rem deceant: res ad honorem Dei, pacem Eccleſiæ, concordiam iuſtitiamque ſanciendum, ſcandala ſchiſmataq; tollenda inſtituta & peraccommodata. Quid igitur leguleius vilis *b* ſummis Eccleſiæ antiſtitibus obſtrepit? quid rana conatur in elephantum intumeſcere? cur hanc vocat, *furioſæ explorationis ſpeciem*? cur Epiſcopos *Sacramentales*, per ludibrium B homo *Sacramentarius*, appellat? vnicam adfert rationem, rationis expertem. Quia in exſecrationem ſic & perniciem conuertatur, quod ad ſalutem inſtitutum putabatur. Putabatur ergo, & non erat? iam Chriſtus mendax, qui hoc aperte profeſſus? Nonne eius ſunt iſta *c*? *Qui manducat meã carnem, & bibit meum ſanguinem: in me manet, & ego in illo.* Si Salus in me & egò in Salua- C tore, putabor tantum ſaluus & non ero? Quid illa *d*? *Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, & ipſe viuet propter me* Falſa promiſsio, ſi viuere putatur duntaxat. Quid deniq; illud clariſsimũ? *Non ſicut patres veſtri manducauerunt manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum e.* viuet, plane, viuet ad ſalutemq; veram & perfectam D hoc inſtitutum non putatur fuiſſe tantũ, ſed ſcitur; ſed fide creditur. Nonne dixerat veritas *f*; *Hic eſt panis de cœlo deſcendens; vt ſi quis ex ipſo manducauerit, nõ moriatur. Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi: ſi quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternũ; & panis quẽ ego dabo, caro mea eſt pro mũdi vita,*] Credat non eſſe ſaluté, qui non credit ſub panis ſpecie eſſe carné. Nos carné credimus ſa- E luté credimus; nõ tamé omni ſumenti.

Sumunt boni, ſumunt mali,
Sorte tamen inæquali
Vita, vel interitus.
Mors eſt malis, vita bonis.

b Hotom. Caluiniſta Comment. de Feud.

c Ioann. 6. v. 56.

d verſ. 57.

e verſ. 58.

f verſ. 59.

Vide

Vide paris ſumptionis,
Quam ſit diſpar exitus.

Sed D. Thomæ non credit tabulę: an nec Apoſtolo g [g 1. Corint. 11.v.27.] *quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne: reus erit corporis & ſanguinis Domini! Probet autem ſeipſum & ſic de pane illo, edat, & de calice, bibat. Qui enim manducat, & bibit, indigne, iudicium ſibi manducat & bibit non diiudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles & dormiunt multi. Quod ſi nos met ipſos diiudicaremus, non vtiq; iudicaremur.*] Igitur indigne ſumentibus, pernicies ſemper, & exſecratio fuit, non inſtitutione, vel inſtituentis voluntate, ſed ſumentium peruerſitate, qui quod ad ſalutem eorũ datum, in mortem malunt abuti. Inſtitutũ initio ad vitã æternam digne ſumẽtiũ, ſic ſume: nullus Pontifex, in perniciem, aut exſecrationẽ conuertet nullus voluit, nullus potuit. Ac qui ſumit in teſtem innocentiæ, cum ſit nocens, digne ſumit? ô iuris Sacerdote dignum iudicium! ſed eo, qui iuſtitiam nobis Deam, pro habitu ſeu virtute iuſtitiæ, definiens nouum Iuſtitiæ ſacellum erexit. [Commen. in Iuſtin. Inſtit.] Quid aliud in tota forma purgationis proponitur, quam quod à B. Paulo ſancitum? Nonne hoc purgatio indicit? Dei teſtimonium optimum & certiſſimum eſt. illud addacatur & dubiũ tollat, Si reus es, noli eum teſtem aduocare; ſi innocens es aduoca. Proba teipſũ prius, diiudica, reus es? caue accedas, damnationem manducabis, & exitium adferet tibi ſacrilega audacia: abſtine, moneo, & edico. At, nil conſcire tibi, nulla te mortali culpa palleſcere, poſtquam conſcientiæ arcana ſcrutatus es, deprehendis; adeſdum ſecurus, innocentiæ non deerit, qui pro nocentibus obiit, vt eos ad innocentiam reuocaret. Quid in his mali? quid falſi? Non

A defuit Deus innocentibus, & hoc indicio eos expurgauit, nocentes vero necauit. Abſoluit Gregorium VII. damnauit Lotharium, Abſoluit, in Morinis virum nobilem Erkimbaldum de Borban quem Comitem vocat Cantipratenſis. hic lecto affixus intellexit à Nepote (filiũ alii contendunt) vi virgini vitiũ oblatum. Domini hæredẽ nemo accuſare, multo minus punire audebat.

B Quid faceret æger? iuſtitiam negligat? gladium illi in vindictam malorum DEVS tradiderat. Nepotem qui occidat, non reperitur. Si faciat ipſe? fraude opus, & parricida vocabitur. Vocabor (inquit) ſed ab hominibus carnifex futurus ſanguinis mei; ſed iuſtus vltor, ſed iuſtitiæ defenſor in oculis Domini. An quia Nepos, non nocens? ſucceſſore carebo, prouidebit Dominus, cui ſeruio, cuius gloriæ affectus meos poſtpono.

C ſic animatus, pugionem abſcondit ſub ceruicali, vocat Nepotem, tanquam vltimã ei monita & mandata daturus. Venit adoleſcens, quinto poſt die, placatum ſperans auunculum. Accedit, poſtulantis capiti aurem admonet. Ille pro oſculo, pugionem condit in gutture, nec deſinit premere, donec videt exhalaſſe. Hanc accipe victimam iuſtitiæ Deus (addit)

D tibi immolatam. ſcis quæ in animo & viſceribus meis doloris magnitudo obuerſans lancinet paternum amorem; ſed vicit amor tui. Paulo poſt vires cernens deficere, obit exomologeſim: tacet de cæde nepotis: quæ in ore omnium recens. Quærit Epiſcopus ſilentii cauſam. ſi oblitus: num ſaltem nunc ſe accuſet, & animo pœniteat?

E reſpõdit Burbathus, ſe iuſtã credere; &, quod meritorium putet, id nolle infectum. Epiſcopus eius pertinacia deteſtata (ſic putabat) redit ad templum, De via reuocat æger. tum ait redeunti.

Vt, pater, quam diuerſa Dei ſint & hominum iudicia intelligant, qui tecum præſentes, aperi (quæſo) hierothecam, in qua pignus ſalutis aſſeruatum adfers. recludit ille, nec hoſtiam reperit: hanc admiranti æger ſe in ore, mediatore angelo datam, oſtendit habere. Hiſtoria notiſsima eſt toti Belgio, non elegantis modo & accurati artificii picturis vetuſtiſsimis in Bruxellenſi ciuica domo exornata, ſed etiam hiſtoriarum monumentis conteſtata. *a* Sic Deus etiam abſoluit Sibichonem Epiſcopum Spirenſem coram Henrico III. adulterii accuſatum *b*. Sic ſæpe nocentes & culpæ reos indigne ſumentes, vel Deus pœnis corripuit, vel non permiſit ſumere, & tranſmittere *c*. Interdum tamen permiſiſſe Deum hoc ſcelus impunitum in præſens, dilata in poſterum digna vltione, nos docet Andronici Imp. perfidia apud Choniatam *d*. Sed occulta iudiciorum abyſſus à nobis non ſcrutanda. Sublata tamen aliquando hæc purgationis forma, eo quod ſuſpectis non eſt danda Euchariſtia. *cap. dilecti de purgat. canon. cap. tribus de conſecrat, d. 2.*

a Cãtiprat. libr 2. c. 36 par. 6 *Fulgoſ.* lib. 1. c. 6. ſed melius Cæſarius libr. 9. c 38.
b Crãtzius l 4 Saxon. c. 43. Adã libr. 3. ca. 31. & Chron. Hirſaugienſe.
c Cyprian ſerm. de lapſis Greg. Turonenſ. l. 1. de glor. mart. cap. 88. Petrus Cluuia. l. 1 A. de mirac. c. 8 25 35. Cæſar. l 9 exempl c. 58. 60. 64. Surius in vita S. Godefridi, l. 3. c. 12.
d lib. 1 Annal. in fine vitæ Manuel. Conneni.

QVÆSTIO IV.

De vulgaribus purgationibus.

IN ſortium Politicarum numero cenſeri poſſunt miræ quædam iudicariæ diſquiſitiones, quibus fortuito euentui veritas culpæ vel innocentiæ decidenda permittitur. *Vulgares* vocant *purgationes*, idque rectiſsime: vt nomen nobis indicet nullo ipſas legitimo vſu, ſed vulgi quadã vſurpatione & obſeruatione ſuperſtitioſa fuiſſe introductas: pleraſque etiam iure canonico expreſſe vetitas. Solet iis Deus tentari potius, quam voluntas eius explorari. Vnde *& exploratoriæ probationes* Latine dicuntur Barbara vero vocabulo in Conſtitution. Neapolitanis, *paribiles leges*; eo quod rem non ſciri, ſed apparere tantum faciant. In his plerumque peccari, tentando Deum, probabitur poſtea.

Talis purgatio eſt, quotieſcumque poſcitur, vt Deus miraculum faciat: veluti ſi quis contiriis innocentiæ ſuæ, peteret ſe ſepties percuti gladio, ad innocentiam ſuam probandam, vt factum in fœmina ſepties icta *e*, aut in ignem intraret, de quo poſtea.

e de qua eſt epiſt. D. Hieron.

SECTIO I.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

SÆpe fit, vt qui ſe iniuria affici ab aliis putant, nec hominum præſidiũ vel auxilium ſupereſſe cernunt, ad Deum confugiant, non quidem malis vt illos eripiat, ſed vt ſumpta de perſecutoribus vltione, tali indignos ſupplices iniuria fuiſſe, cunctis faciat manifeſtum: interdum illos ad tribunal Dei ſiſti intra certum tempus, interdum nullo tempore addito iubent: *citationem ad comparendum coram Deo iudice* vocant. de hac merito dubitant plerique quid tenendum: metuendane citato ſit, nec ne: item licita citanti, an illicita?

Quoad citantem & quiritantem, ob iniuriam, *Dico primo, ſi citra odium, aut vindictæ cupiditatem, vel impatientiam iram, deſperationem, vanitatem, aut aliam vitioſam affectionem, per iniuſtitiam oppreſſus quis, hoc faciat, bono fine (puta vt innocentia eius appareat, nec infamia grauetur familia, aut vt liberetur mundus tali tyranno, aut vt reſipiſcat, & terrore perculſus, pœniteat, deſinat que ab oppreſſione & concuſſione miſerorum (licita eſt talis citatio.*] fatetur Feuardent. *f* ſe talem non audere damnare. equidem

f extremo c. 13. Eſth.

cum res ſit indifferens, & finis bonus, puto actum eſſe meritorium. nec deſunt exempla Sanctorum hominum. Sic enim Sara dixit Abrahæ *g Iudicet Dominus inter te & me*, Sic Dauid ad Saulem *h*, *Iudicet Dominus inter me & te, & vlciſcatur me Dominus ex te* & Zacharias filius Ioiadæ, cum iuſſu Ioas regis; interficeretur, ſimilia protulit: *i videat Dominus, & requirat.* Nec alia mens ſeptem Machabæorum Martyrum *k*, quorum prophetia vim habuit imprecationis & citationis, vt illæ priores duæ; quæ ambæ exitio perſecutorũ paulo poſt fuere comprobatæ. Nũc Apoſtolus Alexandro ærario impunitam eſſe non debere cenſuit iniuſtitiam eius, cum diceret *l? Reddat illi Dominus ſecundum opera ſua.* *b* malum magnum pro multis malis, quæ illi oſtenderat. Nonne Sancti martyres, etiam noui teſtamenti, clamant ad Deum *m? Vſque quo Domine non iudicas, & non vindicas, ſanguinem noſtrum de his, qui habitant in terra?* Legimus etiam de B. Euſtachio Abbate, cum hæreticus quidam Agreſtius, B. Columbanum iam mortuum conuitiis & calumniis laceraret, ſic vltum eſſe calumniatorem, idque in concilio Matiſconenſi. Ita namq; ſcribit Ionas Abbas, eius contemporaneus *n*: *cum ſic ille* (Agreſtius) *friuola garriret ſagax Euſtachius, vt erat virtute patiente & ſcientia inſignis, reſpondit. In horum præſentia Sacerdotum te ego; eius diſcipulus & ſucceſſor, cuius tu diſciplinã & inſtituta damnas, ad diuinum iudicium illo intra præſentis anni circulum diſceptaturum inuito, vt iuſti iudicis examen ſentias cuius famulum tuis obtrectationibus maculare conaris.*] Scire vultis euentum citationis? poſt aliqua media, ſequenti capite ſubiicit Ionas: *Sed cum ille* (Agreſtius) *ſæpius ſibi datum pœnitentiæ locum non agnoſceret, vt B. Euſta-*

g Gen. 16. v. 5.
h 1 Reg. 24. v. 14.
i 2. Paral. 24. v. 23.
k libr. 2. Mach 7. v. 17. & 19
l 2. Tim. 4 v. 15.
m Apoc. 6 v. 10.
n vitæ S. Euſtachii cu Euſta ... ie 6 mer ... e Martio.

A *chii ſententia, ad diuinum iudicium ipſum vocantis præualeret, ante triginta dierum circulum, priuſquam vertentis anni meta compleretur, à ſeruo ſuo, quem ipſe redemerat, ſecuri percuſſus interiit.*] Accedat & aliud tempore legis gratiæ. Gualtherus Burgenſis, vir doctrina & ſanctitate clarus, per iniuriam pulſus Epiſcopatu Pictauenſi, à Clemente V. quamdiu vixit, iniuriam patienter tu-
B lit: moriens iuſsit, credo ad exemplum aliorum ſepulcro inſcribi: *Ad iuſtum Dei iudicium appello.* Legit elogium Clemens, & iniuriæ, quã intulerat, memoria, expauiſſe feruntur: addunt *a* alii, non diu poſt obiiſſe: ſed, quẽ citãt Volaterranus, id nõ addit, & fabuloſũ puto.

a Raphael. Volaterrã in anthropol. lib. 22.

Memoratu digniſsimum eſt, quod legitur apud ætatis illius ſcriptorem doctum, eruditum. & veracem, his verbis:
C *Monaſterium D. Iacobi apud Leodium notum multis eſt & acceptum. Iſtud quidam adoleſcens, conſobrinus maioris Præpoſiti, cauſa deuotionis & religionis intrauit, quod vt audiuit Præpoſitus indigne tulit: mox forti manu collecta ſatellitum, intrat violenter cœnobium, rapit iuuenem, & nudatum ſancto habitu, ſæculari induit. Abbas ergo monaſterii, collectis primoribus ciuitatis, Epiſcopo*
D *conqueritur, & totũ clerum pro tantis iniuriis interpellat. Hoc autem cum indignanter audire vix vellet Epiſcopus, & Abbatẽ potius duris verbis impeteret, flexis Abbas genibus, cum moderamine verborum dixit: Iudicem contra te (ô Præpoſite) in terra habere non poſſum: & ideo contra te Deum ſummum iudicem interpello, vt intra quadraginta dies vterque noſtrum compareat coram illo, ſententiã pro meritis accepturus. Ad hoc*
E *Præſul cachinnans cum ſuis irriſit hominem, atq; ſpreuit, & repulit exprobratum. Quid plura? quadrageſimo die circa nonam mortuus eſt dictus Abbas: & cum*

A *pro eo ſolemniter pulſaretur, ſedens in balneo Prepoſitus, quaſiuit à circumſtantibus, quid hoc eſſet? moxq́; quidam ingrediens reſpondit, Abbatem D. Iacobi modo eſſe defunctum, & pro eo pulſationē fieri tam ſolemnem. Ideo ergo recordatus Prepoſitus quadrageſimum diem eſſe, qua ſe citatū audierat ab Abbate, conſternatus animo, dixit ſuis, cito videte quid faciam? mortuus ego ſum, comparere me* B *hodie ſummi iudicis aſpectibus oportebit. Nec mora. poſt verba hec, cum balneum egredi feſtinaret, in adſtantium manibus cum diro eiulatu & vocibus exſpirauit: ibi proculdubio reſpondere compulſus, vbi cauſarum ſtrepitus ceſſant, iuriſperitorū aduocatio conticeſcet, vbi nec preces, nec precium liberabunt.*] Hactenus Thom. Cantipratenſ. alias Crabantinus *in libr. Apū.* Ceſtrenſis etiam *libr. 7.* tradit Innocentium quartum à Rob. Groſſeteſt C dicto Lincolnienſi, famigerato illa ætate Philoſopho, quem excommunicarat, & ille ad Deum iudicem prouocarat, Pontificem ad Dei tribunal citans, mortuum quo die mortuus eſt Robertus, auditamque hanc in Pontificia aula vocem: VENI MISER AD IVDICIVM. repertumq; ſequenti die Papā in lectulo examinatum, ac liuidam in eius latere cruentamq; plagam, ac ſi fuſte per- D cuſſus fuiſſet, & id accidiſſe an. 1253. cui conſentiunt Matthæus Pariſius. Ioann. Burienſis. & alii Brittannici ſcriptores: quorum hoc commentum puto ab hæreticis vel ſchiſmaticis eorum operibus fortaſsis inſertum. Nam Neapoli hunc Innocentium in expeditione contra Manfredum mortuum ſcribit Nauclerus, parum Pontificibus addictus *chronic. fol. 2. generat. 42.* & non meminit E talis citationis, vt nec Platina, (non reticiturus) nec Monachus Paduanus, nec Paulus Langius Cygnolus Monachus Bozanienſis, ſed perfidus hęreticus: nec alter hæreticus Mutius in chronic. Germanorum, Nec ex Catholicis quod ſciā gentium aliarum quiſquam, non Onuphius, nec Maſſonus nec Ricordanus, nec Epiſc. Nebienſis, nec Volaterranus, nec Flauius Blondus, qui accurate de morte & anno mortis eius conſentiūt; & omnes fatentur eruditione iuſtitia, ſanctitate Innocē. 4. excelluiſſe. Relinquat igitur prudens lector fabellam de Innocent. 4. Britannis, vt ad Arturi rotundam menſam ſuauiter eam fruatur Balæus, non tam ingenioſus, quam impius ſimilium dramatum fabricator.

Dico 2. *Periculoſum eſt hominibus nō compertæ ſanctitatis has citationes imitari.*] Nam facile fallit amor proprius & perſuadet nos iniuriam perpeſſos, cum non ſimus: facile etiam latens aliqua gloriolæ, vel vindictæ, vel alterius perturbationis animi nebula ſe immiſcet, vt veritatem non videamus.

Dico 3. *lethaliter peccant, qui ſcienter iniuſte alios citant.* probatur quia nocent iniuſte & grauiter. ſic enim ſugillant eos quos citant, vt oppreſſores Innocentiæ. minus etiam conſtantes graui terrore percellunt, ita vt ex metu mortis poſsint in morbum incidere & mori. Quod fortaſsis aliquando contigit.

Quoad eos vero qui citantur, exiſtimo duas regulas poſſe ſtatui. *Prima eſt, ſi conſtet eos iuſte iudicaſſe, nec vllum eſſe dubium de ſententia aut facti, propter quod citantur, æquitate: tunc poſſe huiuſmodi citationem ab illis contemni.*] ratio eſt, quia iuſto iudici præmium à Deo, cuius vicem fungitur, non ſupplicium eſt exſpectandum. Sciebat hoc magnus ille Imperator militum Gundizaluus Ferdinandus de Corduba: *Qui cum Tarentum obſidens maleficum quendam ſeditioſumq;* (inquit Iouius b) *militem ad ſupplicium duci iuſſiſſet: illeque multum* b in vita Gonſalui.

reluctatus

reluctatus ſe iniquiſsime damnare vociferaretur, & proinde Gonſaluum ad dicendam cauſam, ad Dei maximi tribunal magna voce citaret: vade, inquit, Gonſaluus, feſtinaq; confiſus optimo iudici, & cauſam inſtrue. Nam ibi pro me aderit, qui opportune reſpondeat Alfonſus frater: qui nuper, ex Serra vermegia, in cœlum contendit. Tum enim Gonſaluo nunciatum fuerat, fratrem à Mauris circumuentum, dignam forti pioq; duce mortem oppetiſſe]Sic ille merito nebulonem iniuſte prouocantem contempſit.

Altera regula ſit, *Quando iudex aliquam animi perturbationem ſenſit: qua ad damnãdum, vel mouit omnino, vel ad citius damnandum mouit: vel etiam non vſq; adeo certa eſt ſententia iuſtitia, vt non ſuperſit probabilis contrarii metus: tunc male facit iudex, ſi contemnat huiuſmodi citationem. recte facit, ſi diligentius iterũ omnia momenta, & quacumq; ad veri indagationem pertinent, examinet ac perpendat, & reum interim in cuſtodia ſeruet, vt vel retractetur prior ſententia, vel maturiore cõſilio cõfirmetur.*] probatur hæc concluſio. (quæ Feuardentii quoq; fuit.) tũ quia iudices non poſſunt nimis circumſpecte procedere in re tanti momenti, cum non hominis, ſed Dei iudicium iudicent *c*: tum quia, qui videbantur nocentes ex allegatis & probatis, eos tempus poſtmodum ſæpe docet fuiſſe prorſus innoxios. non opus eſt exempla proferre, ſunt ad manum nõ pauca, nec obſcura, tum deniq; quia ſæpiſsime accidit tales citationes non eſſe irritas. Scribunt Hiſtorici Hiſpanorũ Ferdin. III. Regem, iuſsiſſe duos nobiles perduellionis reos ex turri vel rupe altiſsima præcipitari: illos conſtanter crimẽ negaſſe, q; quia videbãt ſe fruſtra facere, tandẽ ad diuinũ tribunal prouocaſſe, regiq; denunciaſſe, ibi, vt ſe ante diem tricesimum, ſiſteret: Ferdinandũ

c Paral. 2. c. 6. & 7

A poſtea ipſo die triceſimo ſatis ſubita morte abreptũ *a*. Germania ſola multa præbet exempla. Menuercũ Paderbronnenſ. Epiſc. graui contumelia Corbeienſis quidam monachus affecerat: cui Epiſcopus: REDDITVRVM ALTISSIMO FACTI RATIONEM prædixit. Monachus floccipendens riſit Epiſcopũ. Ecce, moritur, antiſtes: & nihil mali ſentiens ante monachus, in ipſa hora mortis Epiſcopi expirauit *b*. Paucis annis poſtea Henricus Moguntin. (vel ſecundũ alios VVormacienſis) Epiſc. falſo, & per calumniam Arnoldi: accuſatus, & per præuaricationẽ Cardinalium duorum à Pontifice Eugenio. 3. ad cauſæ cognitionẽ delegatorũ, depoſitus ipſo Arnoldo ſuffecto, fuit: ſed ad iuſtũ iudicem Deum interpoſita appellatione, ſequenti anno mortuus fuit. Eius audita morte, ambo illi Cardinales obiere ſubito: alter digitos proprios arrodens: alter in latrinis, Arii morte *c*. Tẽpore Henrici quarti, Burchardus Halberſtadienſis Epiſcopus, & Meginherus Abbas Herfeldẽſ. de iurib. Eccleſiarũ litigantes: inuicem ad Dei tribunal euocarunt, & ambo die dicta repente ex hoc ſæculo migrarunt. Sic olim ex Auentino libr. 4. ſcripſeram; ſed commentum inueni additum ab Auentino quod inuicem citarint. ſolus Meginherus Epiſcopum citauit, qui ſolus iniuria fuerat affectus, vt patet ex eius ætatis ſcriptore Lamberto Schaffnaburgenſ. quem vide, & ab Auentino caue. In vicina Germaniæ Gothia, memorabile accidit illud Ioannis Turſonis, de quo ſic ſcribit Olaus *d*, *quendam capite plecti iuſſerat. Is genibus innixus, en morior iniuſte, inquit, teque voco hac hora ante tribunal Dei, vt reſpondeas cur, me innocentem morti condemnes. Vix autem miſer carneficis manu obtruncatus fuerat, cum etiam iudex de equo corruit:*

a Ritius li. 3. de Regibus Hiſpa. Mariana in Hiſpan. Annal. lib. 13 c. 10.

b Cratzius lib. 4. Metropol. c. 4

c Conrad. in Chr. Moguntino.

d lib. 14. hiſt. Aquilon. c. 20

exanimis.] Liguriæ pars nota Italiæ. ibi Genuenſium triremes aduerſus piratas emiſſæ biremem Gotholanam accepere; & in Siculorum Gotholanorumque contemptum, extra Drepanum, furcæ noctu rectorem biremis affixerant. Miſer ille diu fruſtra queſtus, nihil vnquam ſe Genuenſibus nocuiſſe: vt vidit plus gentis odium illos, quam æquitatem mouere: præcipuamq; mortis ſuæ cauſam eſſe trierarchum Genuenſem, iuſsit vt ſe ille intra ſextum mẽſem ante Deum iudicem ſiſteret. nec irrita vocatio fuit. condicto Ligus tempore mortuus fuit *e*. Armoricis Franciſcus Dux præfuit: is ſumma crudelitate fratrem ex Anglia redeuntem de medio ſuſtulit; ſed viciſsim fratris citatione intra annum de medio ſublatus, principatum cum vita amiſit *f*. vix eſt quiſquam cui non ſit audita damnatio Templariorum: ex his vnus Neapolitanus eques traditur ad diuinum iudicium appellaſſe, & Clementem V. ac Philippum Pulcrum Francorum Regem, anni ſpacio conceſſo, coram tribunal illud ſupremum citaſſe: addit Fulgoſus *g* intra id tempus Clementem repente mortuum, nec multo poſt Philippum quoque interiiſſe. Hoc alii ex calculo temporis conantur refellere. Sed idem, confirmant Chriſtianus Maſſæus, & Meierus *h* qui Papam & Regem eodem anno 1314. tradunt obiiſſe, illum 20. April. hunc 29. Nouembris. fuerunt quidem Templarii Anno 1312. in concilio Viennenſi, tertia Aprilis condemnati: ſed non omnes eodem Anno comprehenſi ac occiſi: ſed quidam ſequenti, vt Neapolitanus ille; ſcilicet anno 1313. cumq; 1314. currente mortui ſint Iudices illi duo, dicuntur non immerito eodem anno obiiſſe, quo citati fuere: imo Gaguinus & Æmilius mortuum volunt regem Anno 1313. quem conſtat Pontifici ſuperuixiſſe.

SECTIO II.

De purgatione Monomachiæ.

NVlla fuit quondam frequentior purgatio iſta; quotieſcumq; criminis notitia ſeu probatio obſcura; vel actor reum prouocabat; vel reus ipſe offerebat ſe, aut ſuo loco alium: inuentionem quidam Mantinæis tribuunt; alii volunt antiquiorem eſſe *i*. conſtat etiam Palæſtinis in vſu fuiſſe, ex Goliæ prouocatione, quem Dauid ſuperauit. Fuit maxime in vſu poſt Barbarorum in Italiam irruptionem apud Longobardos *k*, & apud Germanos *l*, & Francos *m* & etiam Hiſpanos *n*, non ex homicidii tãtum cauſa (*iux. c. vni. §. ſi quis hominẽ §. ſi quis alium. de pace Conſtant.*) ſed & ob aliud quoduis graue crimen, vel magni momenti cauſam, vt poſt Bald communiter DD. cenſuere. *Bald. in d. cap. vni. Alciat. & Orozc. ad l. ex hoc iure. D. de iuſt. & iur. Iulius Ferret. conſ. 6. de duello in prin. & conſ. 9. num 6. conſ. 11. num. 3. & 4. & Menchaca l. br. 1. illuſt. qq. cap. 49.*] Et ſane in iuriſiurandi locum, propter crebra periuria, hoc fuit introductum, coram Ioanne XIII. per Othonem 4. in Romandiola *o*; ſed prius apud Francos iam Carolus Magnus hoc ſtatuerat, quoad cauſas criminales *p*: poſtea ad ciuiles quoque extenſum *q*. vt & apud Moſchos *r* & Danos *s*, olim in vſu. Ritus duelli poſſunt colligi tum ex Annal. Boiorum *libr.* 4. tum ex Ticinenſis Hiſt. Bern. Sacci. *l.* 9. Sed in moribus, & armorum genere præſertim, non idem obſeruatum apud ſingulas nationes. plerumq; receptum, vt armis militaribus regionis eius vterentur. Carolus Magnus voluit vt fuſtibus: poſtea receptum, vt rei ſit optio, & ius armorum præſcribendorum. In celebri

e Fulgoſ. lib. 1. c. 6.

f Æneas Syluus Europeæ hiſt. c. 43.

g d. cap. 6.

h Meierus l. 1. Annal & lib. 17. Chron. Maſſæ. cõſentit Onuphr. in PP. Rom. hiſtor.

i Alcia. de ſingula. certa c. 2.

k Leg. Lõgob. tit. qualiter ſe quiſque defẽd. deb. tit. de pugna. tit. de homicidio liberi homi- nis.

l Lambert Schaffnaburg. ſæpe.

m docet Guido Papa deciſ. 1. Hotoman. l. 3. obſeruat c. 15. Charondas in reſ. 107.

n tit. 4. p. 1. 7. & p. tiam Mara na. in Hiſpan.

o l. ant. quit. & l. vlt lib. 2. leg. Lonb. tit 54.

p l. men d. tit. 54

q & vlt & l. 5 leg Francic. tit 4.

r Olaus c. 20.

s Saxo l. 5.

illo duello Cambronenſi, inter Iudæū, qui imaginem Deiparæ vulnerarat, & paralyticum, Lex Carolina ſeruata.

Anno enim 1326. Guilh. Tertio Comite Hannoniæ, Verpa quidam ſe finxerat ſincero animo Chriſtianis ſacris baptiſmo initiari. ſuſcepit ex fonte Comes, & Guilh. filiolum nominauit, & apparitorem Curiæ Montenſis eſſe iuſſit. Non diu poſt, homo impius ingreſſus ædem monaſterii Cambronenſis, actus furiis, blaſphemias in Deiparæ imaginem multas effudit, & (horrendum) venabulo quatuor plagas inflixit, vnde ſanguinis ſtatim riui manarunt, vidêre faber aſciarius quidam, & Monachus laicus Matthæus Lobbius. faber aſcia caput findere Iudæo parabat; ſed à monacho prohibitus, rem detulere igitur ad Abbatem Ioannem de Montibus: is ad Comitem. Iudæus pertinaciter tormenta eluſit. Sic dimiſſus: quadriennio poſtea ab angelo apparente, quidam ſenex nomine Ioannes Flander, Eſtinnenſis, & ſeptennio iam ex paralyſi clinicus iubetur Iudæum accuſare, & duello prouocare. Bis monitus, Parochi iuſſu ſenex rem adhuc differebat. Tertium illi ipſa Virgo quinque illis plagis conſauciata ſe videndam præbuit; & imperat monomachiam. Plenus ſpe ac fide ſenex adit Cambronem, cernit in imagine vulnera quæ in viſo, accedit Comitem, accuſat recutitum, dies pugnæ dicitur. arma rudes fuſtes & ſcuta lignea, ſuperſunt hodie. Iudæus veſco corpore, ferox viribus tibiales faſcias tintinnabulis cinxerat, & ſic ſenem ridebat. Sed iuuit athletam ſuum Deus tam impar commiſſus, æger ſanum, debilis fortem, ſenex iuuenem proſtrauit: & horrende blaſphemantem, conuictum, ſed non pœnitentem: comes iuſſit caudæ equinæ alligatum trahi ad patibulum, & capite deorſum,

A duobus ad latera moloſsis eum rabide laniantibus, appenſum ſubdito igne fumo interire. [*narrat fuſe Robert. Hauportius duabus ea de re libris carmine conſcriptus.*] Hiſpani ſemper militaria arma retinuere, vt ex cunctis eorum Annalibus patet. Duellorum tum inter Principes pro regno, vt inter Corben & Orſuan Hiſpanos apud Liuium; & Edmundum Anglum & Canutum Danum

B Reges apud Polydorum, Hundingum & Roheum Daniæ reges apud Crantzium, Petrum Aragonium & Carolum Andegauenſem apud Antonium *a*, & pro principibus inter priuatos: vt Charellum & accuſatorem reginæ Gondibergæ *b*; pueri quoque pro vxore Henrici tertii contra gigantem *c*; & Burchardi contra Conradum iactantem ſe cum regis nepte concubuiſſe, anno 950. apud continuatorem Re-

C gionis: item inter priuatos, vt coram Othone 1. quando diſceptatum vtrum in ſucceſsionibus auorum eſſent nepotes cum patruis, vt patrem ſuum repræſentantes, admittendi, & vicere qui pro nepotibus pugnabant *d*. Mira ſæpe in his accidere. duo tantum narrabo. Vnum ex fide Dubrauii *e*; Radislaus, Curimenſis Princeps Miſtibogii filius, per

D iniuriam inuaſerat Boemiæ fines, coactus à ſuis tandem optimus rex VVenceslaus militem collegit. cum iam dimicaturæ eſſent acies. *Si aliter, exclamat VVenceslaus, niſi prælio res componi nequit, cur non potius ſine inſontium ſanguine: ipſi inter nos ſingulari certamine decernimus? Nulla ſit mora, loriculam ſuper cilicinam veſtem indutus, paruoq; enſiculo ſuccinctus VVenceslaus in are-*

E *nam prodit: at Radislaus cataphractus haſtatuſque cum ingenti machæra ſe infert. VVenceslaus ſigno crucis frontem pingens ſubito angelos vidit, atque hanc vocem, velut ab homine promptam, au-*

a Liuius l. 28. & Plutar. in vita Scipionis Polydorus Virgil. lib. 7 hiſt. Anglor. Crātzius lib. 1. ca. 21. & 22. Daniæ D. Anton. p. 3. tit. 10. ca. 4. §. 8. hiſt. ſum. & Ricius l. 3. hiſto. Neapol. Froiſſar. Chron. lib. 1.

b Paul. Dia. hiſto. Longob. li. 4. cap 16.

c Nauclerus gener. 35.

d VVitichindus li. 2. Vincentius lib. 24. ſpeculi ca. 70.

e lib. 5. Hiſtor. Bohē.

 dit: Ne

dit: Ne fert. & repente Radiſlaus humi procumbens, veniam audaciæ popoſcit, ſeque poteſtati victoris permiſit. Alleuans proſtratum VVenceslaus monuit, data venia & dignitate ei reſtituta, vt contumaciam in obſequium debitum verteret, ne poſt grauius ab irato numine plecteretur.] Hic Deus miraculo iuſtitiam cauſæ declarauit; quando miraculo Deus non fauet, fieri ſolet, vt vel maneat dubia res; vel iuſtam fouens cauſam ſuccumbat. Prius in pugna duorum Hiſpanorum Nobilium accidit tempore Alfonſi Regis: qui Petri Regis Caſtellæ pater. Hi fuere Ruy Paez de Viedma, & Pay Rodriguez de Auila, ille hunc proditionis accuſauit: hic illum ſceleris grauioris viciſſim recriminatione pulſauit. cum ventum eſſet ad duellum, tribus continuis diebus ab ortu ſolis ad occaſum pugnarunt, multiſque ſe vulneribus affecerunt, & dubia prorſus: nec in vnum alterumue inclinante victoria: vtrumque rex innocentem pronunciauit, & æquali virtute præditos amicos eſſe voluit, Narrat fuſe Pet. Maxia *f*. Sic etiam dubia manſit Zamorenſium cauſa, quos proditionis accuſabat Did. Ordonius de Lara, innocentes contendebant Ariæ Gonſalii filii: quorum cum duos iam Ordonius occidiſſet, tertioque vulnus lethale inflixiſſet; ſaucius cadens equo habenas aberrante gladio præſcribit, equus Ordonium inuitum extulit extra monomachiæ ſepta, quod victi indicium. Sic ille non victor, equi culpa: non victus, propria virtute. Iudices ſibi N.L. pronunciarunt. *Mariana libr.8. Hiſtor. Hiſpan.* Multos quorum cauſa iuſta erat in monomachia ſæpe ſuccubuiſſe docent poſt Pont. Innocentii III. reſcriptum, *cap.2. de purgatione vulgari* & Regis Rotharii l. 1. lege Longobard. titu. de monomachia, et-

f Silu. var. lect. p. 2. ca.10.

A iam Ioann. Baptiſta Suſius *g*, & Vrrea Hiſpanus *h*.

Vt vt eſt, repugnat omni iuri, quæ eſt communis DD. ſententia, contra Paridem à Puteo, vt docent recentiores ſcriptores non pauci, *nempe Lancellotus Conrad. libr. 1. templ. iudic. cap. 1. §. 3. verſ. duellum prohibere, & tract. de duello in præfat. Menchaca lib. 1. illuſtr. qq. c. 12. & cap. 49. Viuius lib. 1.* B *comm. Opinion. lit. D, verſ. duellum. Petrinus Bellus p. 19. de re militari titu. 2. à num. 128. Iulius Ferrettus conſi. 1. num. 3. & 6. conſi. 2. numer. 4. cum ſeqq. conſ. 8, numer. 4. conſi. 20. numer. 10. & idem ſæpiſſ. in tract. de duello. Alciat. l. 5. reſponſ. conſ. de duello.* Quod repugnet iuri naturæ, docent optime Suſius, *d. opere*, & Anton. Bernard. Mirandulanus *libro ſuo contra Poſſeninum de ex-* C *pugnatione ſingular. certam.* & Petrus Meſsia *p. 4. var. lect. cap. 9.* Quod iuri ciuili: probant communiter DD. *ex l. 1. C. de gladiator. lib. XI.* quamuis ea lex hoc non conuincat, ſufficit tamen, quod nulla Romanorum lege ſit hæc monomachiæ purgatio approbata: cumque iuri naturæ repugnet, conſtat omnem conſuetudinem in contrarium inualidam eſſe, vt recte Canones di- D cunt *i*. Quod iure diuino & ſacris litteris prohibitum ſit duellum, probant ex omnibus locis, quibus prohibemur Deum tentare, & quibus prohibemur occidere *k*. Apertior eſt probatio iuris Eccleſiaſtici ſeu diuini poſitiui. Nam & olim hoc canones prohibuere, & apertiſsime Concilium Trident. cuius hæc ſunt verba; *Deteſtabilis duellorum vſus fabricante diabolo, introductus vt* E *cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Chriſtiano orbe penitus exterminetur: Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Do-*

g lib. de iniuſtitia duelli.
h l. de duello.

F.

i cap. 1. de clenc. pugn. in duello. Alciat. de reſponſo de duello. & DD. citat.
k Pet. Mathæus in Notis ad Bullam Greg. XIII. moa… audandi. Tamen… ...era loc... illa ſcript... æ parum... rgens pr... cruos... toto ... ferme d... purgatio. ...ulgari... de cler pu... gnare in duello ca... monom... chia. 2 q 4.

mini

mini temporales, qui locum ad mon. machiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo ſint excommunicati, ac iuriſdictione & dominio ciuitatis, caſtri aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiſerint, quod ab Eccleſia obtinent, priuati intelligantur: &, ſi feudalia ſint directis Dominis ſtatim acquirantur. Qui vero pugnam commiſerint, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum ſuorum proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & vt homicidæ, iuxta ſacros canones puniri debeant, & ſi in ipſa conflictu deceſſerint, perpetuo careant Eccleſiaſtica ſepultura. Illi etiam, qui conſilium in cauſa duelli, tam in iure quam facto dederint, aut alia quacumq; ratione ad id quemquam ſuaſerint, necnon ſpectatores, excommunicationis, ac perpetuo maledictionis vinculo teneantur: non obſtante, quocunque priuilegio, ſeu praua conſuetudine, etiam immemorabili.] Damnarat eundem abuſum ſub excommunicationis pœna, quoad ſubditos tantum Romanæ ſedis, Iulius. II. anno 1508. mēſe Aprili, & rationes addiderat damnationis bene multas & graues, primo quia hoc fiat humani generis inimico inſtigante. 2. quia hinc hominum mortes repentinæ, & animarum perditiones, & noua inter adſtantes amicos pugnantium odia & altercationes & ex vno inconuenienti plura oriuntur, in animarum & corporum periculum, generiſque humani iacturam perniciosum exemplum, & ſcandalum plurimorum. 3. quia Chriſtus docuit Deum non eſſe tentandum. 4. quia hominem homini inſidiari nefas. 5. quia gladiatoria munera, & huiuſmodi purgationes vulgares à religionis noſtræ pietate damnantur. 6. quia cruenta huiuſmodi ſpectacula à canonibus Pontificum, & imperialibus legibus ſunt

a Bulla quæ incip. ad tollendum deteſtabilem.

A prohibita. Deniq; Greg. XIII. laudatiſſimus Pontifex ad oēs Chriſtianos voluit pertinere hanc prohibitionem, vt & Concilii Tridentini patres eam extenderant; & quod illi de ſolemni, ſiue publico duello ſanciuerant, hoc ipſe prudentiſsime ad priuatas, & nō ſolemnes duellationes, propter eaſdem cauſas, quæ in iis quoque cernebantur, porro producēdum ſibi cenſuit a anno 1582.

B nona Decemb. his verbis; *creſcente hominum malitia facinoroſi nō deſunt, qui quod publice prohibitum eſt, priuatim exſequi nō dubitent, dum ſic pœnas prædictas eludere ſe poſſe arbitrātur. Nos ad hæc euertenda plenius euidentiuſq; prouidendū eſſe rati conſiderantesq; duellum priuatum, non minus cruentum, & animæ & corpori noxiū eſſe, quam quod publice perpetratur: auctoritate Apoſtolica ſtatuimus. (1.) illos, qui ex condicto, ſtatuto tempore & in loco conuento mono-*

C *machiā cōmiſerint, etſi nulli patrini ſocijve ad id vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nullæ ve prouocatoriæ litteræ, aut denūciationis chartulæ præceſſerint, cenſuris & pœnis omnib. à dicto concilio propoſitis teneri, perinde ac ſi publico & conſueto abuſiis ſingulare certamē iniuiſſent. (2.) volentes et locorum dominos, ſi certamen ex condicto huiuſmodi permiſerint, aut quantum in ſe fuerit non pro-*

D *hibuerint, (3.) omneſque illud fieri mandantes, inſtigantes, conſilium vel fauorem dantes, equos, arma, pecuniam, commeatum, & alia ſubſidia ſcienter ſubminiſtrantes, aut (4.) ex compoſito ſpectatores vel ſocios quouis modo ſe præbentes eiſdem cenſuris & pœnis ſubiacere, etiamſi illi qui ad locum deſtinatum*

E *pugnaturi acceſſerint impediti pugnam non commiſerint, ſi per ipſos non ſteterit quominus illa committatur. Non obſtantibus, &c.*] Ex quibus ſane apparet, qui hodie priuatis prouocationibus in hanc

excommunicationem, nulli reſeruatam, incidant. Videor autem mihi ex verbis vtriuſque prohibitionis quædam colligere non inutilia obſeruatu. Primo illos quoquo incidere, qui dicunt, *Veni ad talem locum: ego te illic exſpectabo*: nam iſti certum tempus conſtituunt, illud ipſum præſens; ſicut craſtinum, qui dicunt cras tali hora, &c. Secundo Principes non prohiberi hanc licentiam concedere infidelibus; tum quia ſunt extra curam Eccleſiæ, tum quia Concilium expreſſe dicit; *inter Chriſtianos* 3. non prohiberi iuſtum bellum gerentes Principes, quam poſſunt cauſam prælio decidere, eam paucis cõmittere per duellum definiendam, hoc enim tunc in belli locum ſuccedit: Non tamen liceret illis animi cauſa, vel gloriæ ſolius ad oſtendendum robur militum facere; ſicut olim fecerunt Ioab & Abner *b*: nam vox, *ludere*, illic ſignificat proluſionem pugnæ. Inſtituebatur enim hoc, vt arbitror, quaſi diuinatorium quoddam victoriæ præiudicium, quo Germanos olim vti ſolitos Cornel. Tacitus teſtatur *c*: Quæ ipſa diuinatio, eſt prohibita: Et ſicut pro ſola gloria humana bellum non licet ſuſcipere, ſic nec duellum licet permittere. 4. Quoad conſulentes, ex Gregorii verbis intelligitur, eos dumtaxat incidere, qui ſuadent affirmatiuam, non vero qui duellum diſſuadent; & ad hoc conſilium conſcriberenr, vel darent, hi enim non peccant. 5. quoad ſpectatores; non incidere, qui illac tranſeuntes obiter aſpicerent certamen: vel ſubſiſterent ad dirimendũ; immo nec illos, qui ex inſtituto eos fuiſſent comitati, vt certamen impedirenr: ideo enim additur, *ſi per ipſos non ſteterit, &c.* ipſos ſcilicet ſpectatores & ſocios, &c. vnde 6. infertur, eos qui comitarentur vel ſociarent, incurſuros etiamſi non ſit pugnatum; quando conati ſunt efficere, vt pugnetur, vel ſaltem ſi poterant, non impediuerunt ipſi, ſed maluiſſent pugnam conſeri. Hæc ſaluo rectius ſentientium iudicio, de re quotidiana. Quidam aſſerunt etiam à Sanctiſſimo Domino noſtro Clemente. 8. hodierno P. M. bullam quandam de Duello editam; quam nondum potui nanciſci. Habes in compendio bullarum nuper Venetiis edito.

b 2. Reg. 2. v.15.
c libro de moribus German.

SECTIO III.

De purgatione vulgari per ignem.

HÆc triplex fuit, per rogum, per prunas, per ferrum, hoc eſt vomeres ſeu lareres, ſeu conticulas vel chirorhecas cãdentes. Innocentia probabatur, ſi illæſus quis abiret: ſin, nocens habebatur, hãc inuenio aliquãdo ſpõte ſuſceptam, aliquando iniunctam prouocato. De ferro candente obtinet hodie apud Iaponios, vt docent epiſtolæ noſtrorum, vna P. Luiſii Froes ſcripta anno 1595. narrar illuſtre miraculum, quod accidit Omuræ, in hanc ſenrentiam. *Fuerat Chriſtianus quidam degens inter ethnicos accuſatus furti: & quia hoc crimen ſeueriſsime caſtigatur in Iaponia. Sic vt de eo, quantumuis minimo, conuictus, morte cum nulla veniæ ſpe mulctetur, nec tamen poſſunt hunc Chriſtianum vere conuincere, ecce mox gentiles eum obſident, & dum aliud non poſſunt importune compellunt, vt ritu ipſis conſueto iuramentum edat, qui erat, vt in folio chartæ ſubſcripto ſcriberet quod erat iurandum, deinde folio in palmam manus depoſito, imponeret ferrum candens, manũ q; cõſtringendo, in ſuũ caput vindictã & irã Chamis imprecaretur, ſi obiecti criminis reus foret. Quod ſi manus forte amburatur, aiũt experiẽtia probatũ*

eum noxæ eſſe reum, ſi vero à læſione cum folio maneat immunis, eſſe innoxium. Cum igitur hic Chriſtianus in has anguſtias adductus eſſet, quippe vel iurandum illi erat, vel repudiato iuramento, quo ſe reum faciebat vitæ diſcrimen adeundum, innocentiæ ſuæ conſiſus dixit: fas ſibi non eſſe, vtpote Chriſtiano, per falſum Deum Chamis iurare, ſed tantum per verum. Conſentiunt gentiles, vt per ſuum Deum iuret. Ille ergo ſigno crucis in folio expreſſo, ferroq; candenti impoſito, quia id facere cogebatur, magna animi præſidentia ferrum manu conſtrinxit. Res mirabilis, nec manus, nec folium amburitur. Itaq; non ſolum ſolutus eſt pœna, quam gentiles illi minabantur, verum etiam culpa, quam falſo illi impingebant.] Hactenus epiſtola Latine edita Moguntiæ anno 1598. plane vetus hæc purgatio & celeberrima fuit. Sed in Francia tantum licita in cauſis ſæcularibus, vt colligitur ex epiſtol. Iuonis. 91. & 251. Inuenio ferrum iſtud ignitum vocatum, *Iudicium:* quod nomen arbitror commune fuiſſe inſtrumentis omnib⁹ harum vulgarium probationum. Petrus de Loyheyr. *d* formulam nobis proponit ex S. Mauritii Andegauenſis archiuis iſtam: *Nos tamen ſufficienter muniti denarrationem & diſcutionem iſtius cauſæ noſtræ ſæpius in audientia omnium illic adſtantium offerebamus et paratos nos ſemper eſſe ad omnem iuſtitiam præferebamus: cum ecce quidam de hominibus, quos Belaijus reclamabat, Tetbaldus Peletarius nomine, de parte ſua ſurrexit, nobis neſcientibus & iuſtitia nullatenus dictante, & non per conſilium noſtrum, qui ſponte ſua ſe Iudicium portaturum manu ſua obtulit. Quod Rainaldus Popardus auunculus ſuus dixerat ſibi, & quæ vere partitio*

d libr. 2. de ſpect. ca. 7.

A *illa facta fuerat de anteceſſoribus ſuis, inter canonicos S. Mauricÿ & anteceſſores illius Berlaÿ, ſicut in chartis noſtris continebatur. Et ſicut Tetbaldus obtulit, ſic paratus fuit, & per manum ſuam in Eccleſia S. Dionyſii apud Duadum, videntibus multis, tam de parte noſtra, quam de parte Domini Berlaÿ (quorum nomina ſubternotata ſunt) Iudicium portauit. Poſt Iudicium portatum Tetbaldus ille, Deo propitiante,*

B *illæſus & ſanus omnino apparuit. Viderunt autem vel Iudicium portari, vel manum tertia die de more regardari, fere vniuerſi homines & mulieres de Doado, & plures de hominibus Domini Berlaÿ teſtes Iudicÿ portati, & hominis, Deo miſerante, ſaluati & liberati.*] Vbi cernis ſolitos cauſam addere, quæ illos moueret, ſiue id exprimere, quod probare per Iudicii lationem

C volebant: vides etiam clericos proteſtantes, vt irregularitatem & cenſuras euaderent incurrendas: ſi hominem ipſi ad hoc adhortati, & mutilatio vel mors ſubſecuta fuiſſet. Meminere huius variæ leges Septentrionalium, omnes occupata à Barbaris Italia & Galliis latæ: apud Radeuicum *a*

D fit mentio legis militaris, qua ſeruus non deprehenſus in furto, ſed accuſatus, iubebatur vel Domini iuramento, vel igniti ferri iudicio ſe expurgare. Leges Franciçæ & Longobardicæ iubebant per nouem vomeres ignitos, homidicii accuſatum ſe expurgare. *b* Slaui poſtquam veram amplexi ſunt religionem in arboribus, fontibus, lapidibus iurare deſierunt: rece-

E pto vſu, examinandi per Sacerdotes ſuſpecti, adhibito ferro vel vomere candenti. *c* In Flandriam quoq; hanc legem, Philippus Comes tulit. anno 1164. *d Si quis vulnus in nocte acce-*

a li. 1. rerũ Frid. c. 26.

b Lõbard. li. 1. tit. 11. de parric. Francica lex l. 4. c. 56

c Helmold. Hiſto. Slauorũ c. 84.

d Meier. in Chronic. Flandr.

ptum alii imputauerit, ſi Scabinis dignum videtur, ferro candenti ſe excuſabit accuſatus: ſi aufugerit, manum perdet. Item: ſi fur vocatus accuſatus fuerit ferro candenti ſe excuſabit, ſi culpabilis permanſerit, ſuſpendetur.] In hoc iudicio non fuit certus vomerum numerus, vt nec formæ ferri certa ſpecies vel pondus præſcriptum, vt ex varietate Iudiciorum patet. vt plurimum Francica conſuetudine vſos puto in ferri conſecratione ſiue imprecatione, quæ fuit talis, *Deus iudex iuſtus, qui auctor es pacis, & iudicas æquitatem, te ſuppliciter rogamus, vt hoc ferrum ordinatum ad iuſtam examinationem cuiuslibet dubietatis faciendam benedicere & ſanctificare digneris, ita vt ſi innocens (de prænominata cauſa, vnde purgatio quærenda eſt) hoc ignitum in manus acceperit illæſus appareat: & ſi culpabilis atque reus, iuſtiſſima ſit ad hoc virtus tua, in eo cum virtute declarandum, quatenus iuſtitiæ non dominetur iniquitas, ſubdatur falſitas æquitati. Per Dominum noſtrum* e] In *Antigona*, Sophoclis, cuſtodes corporis Polynicis, accuſati negligentis cuſtodiæ paratos ſe dicunt innocentiam ſuam comprobare, & ferri candentis conrrectatione, & per pyram ambulatione, & iureiurando.

e Annal. Boior. l. 4.

καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
καὶ πῦρ διέρπειν, καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν.

In Concilio Triburienſi docemur *f* hanc probationem in Germania non fuiſſe nobilium, quibus iuratoria duodecim ingenuorum conteſtatio ſufficiebat: ſed ignobilium. Verum Hiſtoriæ teſtantur etiam nobiles eam ſæpe ſubiuiſſe, aliquando per laminam, aliquando per chirothecam, aliquando aliter. Anno 1215. vel circiter *g*, Con-

f ca. Nobilis, 2. q. 4.

g Trithem. in Chron. cap 22.

rad. Marpurgius inquiſitor Apoſtolicus, ſi accuſati de hæreſi, negabant, iudicio ferri candentis experiebatur, & ſi amburebantur, eos porro committebat rogo. Quod ab illo contra Canones perperam factum: ſi factum, fuit. Iam enim id Stephanus V. prohibuerat, vt poſtea dicemus. Caroli tertii Imper. vxor Richarda fuit inſimulata adulterii, ſed candenti ferro crimẽ diluit *h*, ſic Kunigundem Henrici II. vxorem ſe expurgaſſe conſtat: in eo tamen diſſentiunt hiſtorici, quod quidam velint eam calcaſſe pedibus nudis *i*, alii vomeres ſex manibus tuliſſe *k*. Quare niſi dicas eam ſucceſsiue manibus tuliſſe, & pedibus calcaſſe: Crantzium à ſeipſo diſſentire neceſſe eſt. Nonnullos alios ſe iuuene Georg. Pachymeres maſſam candentem manibus innocuis geſtaſſe commemorat. Emmam quoque Angliæ reginam nudis pedibus ſuper ignitos vomeres ad conteſtandam pudicitiam ambulaſſe ſcribit Polydor. *Angl. hiſt. lib.* 8. Plus eſt, quod ſcribit Saxo Danus *l*. in Rugia ad fidem conuerſa, matronam quandam, per iniuriam à coniuge adulterii inſimulatam: *cum purgandæ infamiæ gratia manum admouiſſet candenti laminæ: ſubito ferrum, quod erat exceptura, perinde atque innoxiæ manus contactum fugiens, neglecto pondere, ſublime ſe extulit, penduloq; motu gradientis fæminæ inceſſum comitans, cum ante aram iactandum eſſet, inter religioſam adſtantium admirationem proprio impulſu humi decidit.*] Exempli vero memorabilis & fidei coniugalis ſpecimen, nobis duo coniuges, Mutinenſes Comites, æterna dignum hiſtoria, Othone tertio imperante, exhibuerunt. Mariam erat hic nactus vxorem lubrica fide, con-

h Annal. Boior. d. lib. 4.

i Fulgoſ. lib. 8. ca. 1. & Crãzius li. 4. Saxo. cap. 32.

k Crantzius li. 4. Metropol. cap. 5. iunct. d. cap. 32.

l li. 14. hiſt. Danor.

ſcientia nulla: hæc, vt noua Phædra, Comitem Mutinenſem in amplexus trahere conata, repulſam vertit in furorem, & odio eius quem impotenter amarat inflammata, crimen ſuum in innocentem regeſsit. Nec latuit dolus Comitem. hinc amor in Imperatorem, inde vrgebat honor proprius, ceſsit honor amori: quia Cæſaris honorem vitæ ſuæ præponebat. Coniugi tamen ſuæ, mulieri prudentiſsimæ, &, quod rarum, forti, conatus Auguſtæ, reſponſum ſuum: calumnias illius, periculum ſuum aperuit, decretumque ſibi dixit, mille mortes oppetere potius acerbiſsimas, quam tãtum Imperatoris ſui, de incontinentia & perfidia Auguſtæ natum, dedecus in lucem proferat. Proinde illam ſe, ſi quid de ipſa bene vnquam meruerit, obteſtari: virili conſtantia ſexus & coniugii oblita, ſententiam, quæ impendebat, mortis ignominioſæ vt perferret: ſe necato coniugis animum & memoriam reſumeret, & animo imperterrito nomen mariti ab ignominia liberaret. Nondiu poſt Comes culpam Auguſtæ, ſuo capite, luit, creduli Proeti iudicio condemnatus. Cõuentu deinde Imperiali apud Roncalias inſtituto, quo die viduis ius dicebatur: Mulier prodit, & coram conſeſſu ex lege Imperatorem ad talionis pœnam vocauit, eo quod maritum ſuum iniuſte de medio ſuſtuliſſet. Otho admirabundus: *At tu quonam pacto*, inquit, *viri tui, quam iactas innocentiam, comprobabis, Candenti*, inquam illa, *lamina*, adfertur Othonis iuſſu ferrum bene ignitum: adlatum vidua ſine noxa cunctis intuentibus prehendit manu, & tenuit. Externauit miraculum Imperatorem, adeo vt ſe quidem ſuppliciis dignum

A profiteretur, ſed moram poſceret aliquam ſubeundi. *Triplex vadimonium differo*, (illa reſpondit) *reginæ ſupplicio ſolum poſco*, cuius nefaria calumnia me marito, te fidiſsimo milite, remp. eiue ſtrenuo ſpoliauit. Cunctis æquiſsimum viſa petere. Auguſtus eam collaudat, & pro dilatis ſibi vadimoniis, quatuor in Hetruria caſtris B donat: Auguſtam vero, quæ Veneris igne male arſerat, carnificis manu in rogum coniectam, iuſtis flammis abſumi iuſsit a. Carolo Caluo Francorum Rege, Ludouici Germanorum regis terras, nepotibus ſuis per nefas eripere conanti: Germani primo deprecari vim, & Francis adferri igniti iudicium vocatis, cum illæſi Germani rediſſent, nec ab ambitioſo Rege, quid C quam æqui bonive impetrare valerét, ſumptis armis vltra illum re infecta, multis amiſsis vltra Rhenum iterum compulerunt b. His fauit, contra, idem Iudicium duodecim vomerum, interfectores Chriſtiani Comitis de Oldenborg in Saxonia, prodidit, & in rotam miſit c. In Saxoniæ quoque oppido VVittenbergo, excitati publici incendii crimen, impactum fuit D cuidam: ille & iureiurando, & Iudicio ſe innocentem probauit, cum enim longo itinere ferrum candens manu tetuliſſet, illudq; illæſus in terram deieciſſet: ecce tibi ferrum ex omnium oculis fugit: ſed eo ferme anno exacto, quum quidam alius qui incendii conſcius erat, ſilicibus viam publicam in oppido paniret, ferrum in arena abdi- E tum prodit, manumq́ue valide amburit. mirantur omnes, & vomerem illum recognoſcunt, & reum ad iudicem abripiunt: qui quæſtione admota verum exſculpſit, & cruribus fractis noxium rotæ impoſuit d.

a Gothifr. Viterb. in Chronic. Cranzius lib. 4. Saz. cap. 26.

b Paulus Æmyl. Annal. Francor. lib. 3.

c Alb. Cranzius lib. 7. Metropol. cap. 14.

d Cranzius lib. 8. Vand. cap. 30.

Aliud æque mirandum apud Cæſarium, *lib.* 10. *miraculor. cap.* 35. his verbis deſcriptum reperitur: *Referre ſolet Dominus Bernardus de Lippia, quãdoque Abbas, nouiſſe ſe piſcatorem in Epiſcopatu Traiectenſi, qui cum quadam femina multo tempore fuerat fornicatus. Et quia eius peccatum nimis erat notorium, tempore quodam in Synodo imminenti accuſari timens, ſtatim ad Sacerdotem veniens, magis, vt poſt patuit, timore pœnæ, quam amore iuſtitiæ peccatum confeſſus eſt, conſilium quæſiuit & inuenit: ſi habes (inquit Sacerdos) firmum propoſitum, nunquam peccandi cum illa, candens ferrum ſecure poteris portare, ipſumq; peccatum negare. Spero autem, quod virtus confeſſionis liberabit te. Quod ita factum eſt cunctis ſtupentibus, quibus factum innotuerat.*] Læſus tum ab igne non fuit: ſed cum poſtea peccati iterandi in recidiuam voluntatem incidiſſet, & gloriaretur ſe non magis aduſtum fuiſſe à ferro illo candenti, quam ab aqua fluminis in quo tum nauigabat, aquãque manu hauriret: candentis ferri vicem egit aqua algida, & manum aduſſit pelle tota detracta. Sequenti etiam capite, idem narrat de quodam peſſimo hypocrita, qui peregrinationis pallio ſcelera contegebat, is ab alio quodam nefario homine nummis conductus hoſpitis à quo benigne habitus ædes incendio abſumpſerat, bis exceptus, bis pro gratia incendium immiſit. Territus dominus multos detulit, de quibus ſuſpicabatur: qui omnes expertes culpæ candenti ferro illæſi ſe expurgarunt. domo tertium ædificata, ferrum in quendam domus angulum abiectum iacebat. Venit poſt aliquod tempus pſeudouiator ille, tertio humane excipitur, videt ferrum, ro- A gat, Cui vſui? Audit ab hoſpite, quid illo actum. Quin, inquit, illo deinceps ad alios vſus veteris ne iaceat otioſum? Simul manu comprehendit: ſed illud repente incanduit, & manum valide aduſſit, ille cum eiulatu abiicit. Hoſpes admiratione perculſus, merito ſuſpicatur hunc bis exuſtarum ædium reum, ergo comprehenſum ſiſtit iudici, iudex eculeo, faſſus omnia incendiarius B in rotam agitur. Tam admiranda ſunt Dei iudicia.

Verum quærat aliquis an nunquam hæc purgatio fefellerit? Immo memini S. Iuonem pro incerta habere. Nam *Epiſt.* 74. agens de hac ferri igniti proba, negat conuictum adulterii militem, cuius manus inuſta fuerat. *Cauterium* (inquit) *militis nullum tibi certum præbet argumentum, cum per examinationem* C *ferri candentis occulto Dei iudicio multos videamus nocentes liberatos multos innocentes ſæpe damnatos. Præterea cum talis examinatio ſit in Deum tentatio, non eſt mirum ſi diuino iudicio deſeritur, cum incaute & ſine iudiciali ſententia ab aliquo ſuſcipitur.*] Sed habuit Iuo pro incerta, tum demum, quando priuata auctoritate D ſuſciperetur, tunc etiam illicitam credidit, vt docet aperte *Epiſt.* 254. quando fit, *ſine conſilio,* vt ait, *& non præcedente iudiciaria accuſatione:* licitam vero eſſe volebat, quando præcedente ordinaria accuſatione omnino humana deſunt teſtimonia, nec aliud ad veri indagationem quis habet quod faciat: & hoc caſu ſe iudicem illa vſurum E aperte profitetur *Epiſt.* 251. Sed aperte Canonibus Iuo repugnat, illis ipſis quos citat, qui abſolute aſſerunt tali inueſtigatione abſtinendum, & delicta tantum ex confeſſione rei & aſſertione teſtium punienda: nec de

multis præſumendum iudicium, ſed ea Deo iudici relinquenda. Sed obiicies argumentum Iuonis à ſimili: *Iurare omnino prohibitum lege: tamen à D. Paulo terminandis litibus permitti. Sic quod canonibus prohibitum, eadem ex cauſa, & exigente incredulitate humana poſſe fieri.* Reſpondeo diſsimilem eſſe cauſam. Nam iuſiurandum in iudicio fieri lex nunquam prohibuit, imò vetus diſertè præſcripſit. Sed omnes ſuperſtitioſas adinuentiones, vt per ſe malas, diuina lex ſemper prohibuit: tales autem eſſe has purgationes Stephanus Pont. clariſsimè definiuit, vt ſeq. q. oſtendemus. Illud etiam miror Iuonem *Epiſt.* 91. in cauſis Eccleſiaſticis eam non recipere, quaſi in laicis cauſis ſeu ſæcularibus non eadem ſubſit tentationis Dei, vna ex parte periculum; & prætenſa illa veri indagandi neceſsitas, non æque in Eccleſiaſticis occurrat: plane hæſitanti ſimilior & dubitant hac in re, quam docenti aut definienti fuit. Pergamus ad reliquas narrationes.

Aliud ergo adſcribam ex eadem, è qua pleraque reliqua, admirandorum fœcundâ Cranzij vrnâ; de Rollone Normannorum duce, qui Robertus poſtea vocatus. Nouerat ſuos in latrocinia, furta, rapinaſque propendere: idcirco ſeueras de his leges tulit; quarum metu pollicens ſibi ſecuritatem omnium, iuſsit ruſticos intrepidè ruſticani operis inſtrumenta in agris relinquere. *Quidam ex agricolis domum reuerſus, ab importuna vxore rogatus, cur inſtrumenta non apportaret ducis præceptum obiecit. At illa furtim ex agro inſtrumenta ſubduxit, & abſcondit, vt maritum redderet cautiorem, reuerſus vir in agrum, vbi non reperit, quæ reliquerat, rem ad loci præfectum defert,*
A *ille ad Ducem, vocatus à Duce ruſticus, pretium accepit amiſſorum. Iubetur præfectus ignis purgatione adhibita furem explorare. Primus conatus irritus fuit, nam ignis furem non prodidit, licet omnes ruſtici ſubiſſent ſcrutinium. Tum Dux, verſus ad Epiſcopum, Deus inquit, Chriſtianorum, ſi eſt conſcius ſecretorum, cur furem non prodit? Epiſcopus necdum bene firmatum in reli-*
B *gione non corripuit: ſed cauſam prætendit, quia ignis nondum furem attigiſſet. Iubetur diligentius inquirere præfectus etiam apud vicinas villas. Nec ſic quiſquam repertus eſt. Vocatus à Duce ruſticus, an cui indicarit, rem in agro eſſe, rogatur: ille nemini, præterquam vxori dixiſſe reſpondit. Vxor quæſtionibus admota furtum fatetur. Tum dux marito clam vocato, Sciebas, inquit, vxorem*
C *furacem eſſe, an non? Ille ſciebam, inquit. Cui Dux, cur ergo aut non puniuiſti, aut non indicaſti? ergo iuſsit ambos ſuſpendio necari. Et hac ſeueritate legem ſanxit*[a]] Memoriæ etiam occurrit factum Catholici Hiſpani Arianum Gothum tempore Leouigildi ad probationem ignis prouocantis, cum enim verbis & rationibus nihil proficeret. *Eſt*, inquit, *digito meo annulus au-*

[a] li. 2. Norueg c. 27.

D *reus: ego eum in ignem iacio, tu candentem collige. Protectumque inter prunas annulum ita igniri permiſit, vt eis ſimilis cerneretur. Conuerſusq; ad hæreticum ait, ſi vera eſt proſecutio tua, ſume eum ab igne. Illo autem reſiſtente, ait; Immenſa Trinitas Deus, ſi quid indignũ te credo, oſtende: certè ſi recta eſt fides mea, nihil mihi præualebunt hæc incendia ſæua. Et ablatum ab igne annu-*
E *lum diutiſsimè palma ſuſtinuit, & nihil eſt nocitus.*] Hæc Gregorius, *lib. de gloria confeſſo*, c. 14. verbotenùs. Sed hîc conteſtatio fidei ſinceræ fuit, non

A iudiciaria inquiſitio. Verum enimuero non immerito hæc expurgatio ſemper bonorum & Deum timentiũ conſcientias punxit. Legimus enim de Roberto Cantuarienſi Epiſcopo, cum Regi Eduardo perſuaſiſſet, vt Emmam matrem adigeret; ob ſuſpicionem ſtupri cum Aduino Vintonienſi Epiſcopo cõmiſsi, ad hunc ſe modum expurgaret, & ea igne maneret illæſa; timore correptum incontinenté ex Anglia fugiſſe, B ibique animi mœrore breui contabuiſſe. *b*

b Polydor Virg. lib. 8 Hiſt. Angli.

Non diſsimile fuit iudiciũ per prunas, quas vel in ſinum coniiciebant, vel manu ferebant, vel calcabant. De monacho quodam, qui vt meretricem Porphyriam ſeruaret, & monaſterio alicui commendaret, nihil veritus fuit eam ſecum abducere, & propterea in C omnium irriſionem, & execrationem incidit, quas; cum meretrice conſueſceret; narrat Leontius, *c* eum cum ægrotaſſet, & mortem præſentiret propinquantem, coram plurimis iuſsiſſe adſerri thutibulum plenum candentibus carbonibus, & eos accepiſſe carbones, & infudiſſe in ſinum, & omnibus audientibus dixiſſe; *Benedictus Dominus, qui olim rubum ſeruauit incombuſtum, is mihi fuerit teſtis fide-* D *lis, quod quomodo meas veſtes non attigit hac, quæ eſt in igne vrendi vis, ita nec ego attigi mulierem toto tempore vitæ meæ, &c.*] Iudicium idem in Gallia ſubiuit B. Briccius D. Martini in Turonenſi ſede ſucceſſor. Hunc enim populus reum peragebat ſtupri cum muliere religioſæ profeſsionis commiſsi, quæ linteamina Epiſcopi lauare ſolita, E ex aliquo improbo pepererat. Briccius iuſsit ipſum infantem nondum menſtruum in medium adferri: & coram populo interrogauit, num ipſe pater

c in vita B. Ioan. Eleemoſynarii menſe Iun.

eius foret? reſpondit infans, eum non eſſe, ſed alium quem non nominauit. Fiebat id virtute diuina, ſed plebs dæmonis operæ adſcribebat, Prunis itaq; candentibus bitrum implet Briccius, & tota defert vrbe illæſus: ſic ſe à libidinis carnalis flagitio alienum profeſſus, quemadmodum flammis veſtimentum intactum. Nec tamen furentibus perſuaſit: ſed ab Epiſcopatu fuit deturbatus. *d* Haraldus etiam Hybernus, ſe Magni Regis Noruegiæ, qui Hyberniam bello vexauerat, filium probauit incedens nudis pedibus ſuper ardentes prunas. *e* Nec humano in corpore tantum hæc exploratio obtinuit; ſed aliis quoq; in rebus. Nam Eulalium monachum fiſcella palmea in ignem iniecta, & illæſa permanens, ſuſpicione criminis abſoluit. *f* Roſsis vero fidei Catholicæ veritatem, miſſus ad eos à Baſilio Imper. Epiſcopus perſuaſit; cum ipſis poſtulantibus, liber Euangeliorum in caminum ardentem miſſus, & per multas horas ibi relictus, tandem igne exſtincto integer, nec vllo afflatus ardore fuiſſet repertus. *g* De Miſſa D. Iſidori, ſiue, vt vocant Mozarabum, memorant non diſſimilia Toletani Annales. *h* Qua de re ita Ioan. Mariana; *Communi conſenſu de Gotthica precum ratione antiquanda actum. Tentatum id quidem aliquoties erat, neq; tamen ſucceſſerat,* & poſt nõnulla. *Viſum eſt controuerſiam ignis iudicio permittere: ſic eius ſæculi mores erant rudes & agreſtes, neq; ſatis expenſi ad Chriſtianæ pietatis regulam. rogo in platea accenſo, liber vterq; Romanus & Gotthicus in ignem proiecti. Et Romanus quidem continuo ex igne proſiliit, id populus victoriã interpretabatur: nam liber alter ſub flammis & igne diu permanens, illæſus inuentus eſt. Rege arbi-*

d Greg. Turon. li. 2. hiſto. c. 1 Sabelli. exẽp. libr. 10. c. 2. Fulgoſ. & Marulus & alii.

e Saxo. lib. Dan. hiſto. 13. Crãzius lib. 5. Norueg. c 6.

f Marullus li. 1. exemp. c. 4.

g Zonaras to. 3. & Cedrenus.

h Vide Villegã in diſ penſ. hac de re poſt Hiſpanicas eius Sanctorum vitas.

tro, ni-

tro, nihilominus populo perſuaſum, vtramq; precandi rationem ſuper placere: quando vterq; liber ex incendio euaſiſſet incolumis, &c.] *lib. 9. cap. 18. de rebus Hiſpan.*

M Qui pyram ingreſsi probandæ innocentiæ cauſa, multos inuenio. Nam & Sophocles, vt dixi, agnoſcit morem. *Patrus Maſsilienſis presbyter, ſuſpectus de hæreſi, Antiochiæ ipſo die Paraſceues, Sacroſanctam Chriſti Domini lanceam manu geſtans, nudus corpore, per coaceruatorũ late lignorũ ſtrumenta ardentem; medioſq; ignes illæſus euaſit. i*] Poppo Danus presbyter, in fidei Chriſtianę probationem, veſtem prius cera copioſa illeuit, eamq; indutus, in medio populi circo, ſic ſe in flammã intulit, & perſiſtit ſine vllo doloris ſenſu (quod ſanctè affirmabat) donec veſtis tota corpori circumfuſa, intacta flammis cute, in fauillas redigeretur. *k* eo permoti miraculo Dani *l* duelli purgatione ſublata, ignis purgationem introduxerunt, fortaſsis etiam eos monit iteratum aliud eiuſdem Pepponis factum, nam alio tempore, cum verba Danis perſuadendis, vt Chriſtiani ſerio fierent, non ſatis haberent efficacitatis, percunctatus eſt; *Quid ſi ad candentis ferri tactum manus eius cerneret intactas, eſſentne conſenſuri credituriq;? cunctis ſucclamantibus, Velle: in chirothecæ formam iuſsit ferrumq; cudi, idq; ignitum adferri. Rubebat igne ferrum ille tamen intrepidus manum immiſit ad cubitum, deportauitq; ad locum conſtitutum, Ibi cum ad pedes Regis Suenonis proieciſſet, victa manus dedit concio, ſponte ſubiens lauacrum regenerationis. m*] A Theodoro Lectore *n* hiſtoria refertur huiuſmodi tempore: Martiani duos Epiſcopos, vnum Catholicum, alterum Arianum, principio

A verbis diſputaſſe de fidei dogmate cõtrouerſo: deinde Catholicum, conditionem concertatori propoſuiſſe, vt vanis diſceptationibus prætermiſsis, rogum ignis ſecum ingrederetur, & fidei ſuæ veritatem vterque hoc indicio, Deo comprobaret teſte: denique Arianum detrectaſſe ingredi, Orthodoxum nihil moratum, ingreſſumque ex ipſo rogo multis diſſeruiſſe,

B & nec minimum vſtulatum egreſſum fuiſſe. Vera narratio: ſed res non ſub Martiano, verum ſub Anaſtaſio accidit, vt melius à Cedreno & Nicephoro, *lib. 15. c. 23.* proditum. Iactabat Sauanarola ſe hoc iudicium ſubiturum; cum ad rem ventum ſubſtituit alium pro ſe: neque hoc detrectabat Minorita accuſator; ſed hoc tantum, ne ille Sacroſanctam ſecum Euchariſtiam deferret:

C quod reuera diffidentiæ nõ obſcurum erat ſignum. *a* Fulgoſ. auctor eſt à Ioanne Gualberto Petrum Archiepiſcopum Florentinum, prouocatione ad iudicium pyræ accenſæ, Simoniæ condemnatum. *b* Sed verius eſt id à Petro Albanenſi Epiſcopo factum, qui propterea, *Igneus*, fuit vocatus, teſte Vrſpergenſi, *in Chronic.* prius tamen, quam ille Epiſcopus adhuc crearetur.

D rem totam adſcribam, ex vita ipſius Gualberti, vt creditur à Blaſio Melaneſio fide integerrima conſcripta, is poſtquam narrauit ſæpe à D. Ioannis Gualberti monach Petrum illum Flor. accuſatum ſimoniæ, & eius fautores ad ignis iudicium prouocatos, ſubdit tandem; *Præfigitur itaque locus & dies, quo iſtud fieri debebat, vt ſi qui velint, poſſint coram intueri. Locus præfi-*

E *xus eſt in Monaſterio Septimi, quod tunc erat ordinis memorati, nunc vero Ciſtercienſium eſt. Dies fuit quarta feriæ primæ hebdomadæ Quadrageſimæ.*

Modus

i Pauli Æmyl. Hiſt. Fräc lib. 4.

k Cranzius li. 5 metropol c 45.

l Saxo Hiſt. Danoç. lib. 10.

m Saxo d. l. 10. VVitchindus l. 3. Crãz. l. 4. Dani. 14.

n lib. 2. Collectan.

a cõfer eaquę ſcripſit Guicciard. lib. 3. & Volaterran. in Antrop. cũ iis quæ Philip. Cominæus lib. 8. hiſt. cap. 19. qui tẽpore illo vixit.

b lib. 8. c. 1. codẽ fere modo narratur ex S. Attone Piſtorienſi à Cæſare Baroni. to. 11. Annal anno Chriſti. 1063.

Modus probationis fuit eiuſmodi, vt in A *loco publico duæ lignorum ſtrues iuxta ſe fierent, quæ obtinerêt in longum decem pedes, in latum quinque, in ſublime quatuor & dimidium. inter vtraſq; verò ſtrues ſemita intereſſet longitudine brachij prunis ardentibus conſtrata, per quã vnus ex monachis tranſiret. Vbi aduenit ſtatutus dies & hora, inuitatur Epiſcopus Petrus à ſuis, vt accedat viſurus tantæ rei experimentum, ne ciuitas Florentina tam diuturna vexetur, altercatione. At ille prorſus renuit. imò, ſi qui charum eum haberent, eos eo accedere vetuit. Sed plebs omnis vtriuſq; ſexus, & cleri maxima pars illuc properarunt. Pollicentur fautores Epiſcopi, ſi ea probatio ſuo potiatur effectu, vt quiſquam e fratribus per ignem illæſus tranſeat. ſe ipſis ſuffragaturos, & ab Epiſcopo defecturos. Itaq; ſunt Litaniæ & aliæ preces à monachis, ſacrificium ſolemniter celebratur ab Abbate illius inſtituti, clericis & monachis adiuuantibus. Vbi ventum eſt ad Agnus Dei, vnus ex monachis fert aquam ſacratam ad aſpergendum, alius thuribulum, thuris incendendi cauſa, tertius faculas ad ligna inflammanda, quartus imaginem crucifixi. Inuocatur à cunctis Dominus Ieſus Chriſtus, & Sanctiſſima Mater eius pleno ore, vt rei veritas declaretur. Sacrificio peracto deponit caſulam, crucemq; manu geſtat Abbas, qui ſacrificauerat. Petrus is quoq; dicebatur. Litaniis abſolutis, vnus ex Abbatibus eligitur, qui clara voce populo exponat petitionis & ſponſionis conditionem. Deinde Abbas Petrus, cum cruce, quam manu geſtabat, S. Ioanne interim coram adſtante & orante, ingreditur per medios ignium globos, flamma in ſublime aſcendente, calcatq; ardentes prunas, quæ erant in via inter lignorum incenſas ſtrues. Sed prius quam ingrederetur cunctis audientibus, ita precatus eſt: Domine Ieſu lux vera omnium in te credentium, peto miſericordiam tuam, oro clementiam tuam, vt, ſi Petrus Ticinenſis, qui dicitur Florentin. Epiſcopus, pecunia Florentinam ſedem occupauit: tu æterni Patris Filius, tu mea ſalus, in* B *hoc tremendo iudicio, ad me adiuuandum feſtines, & me illæſum ſine vllis aduſtionis veſtigiis conſerues: ſicut olim tres pueros in fornace Babylonica ſeruaſti. His dictis, per medios penetrat ignes, neq; corpori, neq; veſtimentis vllo aduſtionis veſtigio inhærente. Cumque vellet vertere ſeſe, & eadem via per flãmas reuerti, à populo retinetur, quippe iam perſpicue rei veritatem edocto.*]

Vide mihi his Lector, quam admirandus Deus in ſanctis ſuis, & quomodo C diuina ſapientia varios ac multiplices, quaſi ludos edat, vt admirationem ac venerationem in cordibus noſtris excitet. Volat ferrum & in aere pendet, ſequiturque manus innocentis vnius, fugit alium, & candentia ſeruatã multis poſt menſibus inuenit reum ac punit. Popponi chiroteca eſt ferrea ignita, quod foret ex leni corio ſuauibus imbuta pigmentis: circa corpus poſi- D tas eidem adurit veſtes, corpore illæſo, edax vis flammæ; ſed in Abbatem Petrum (qui poſtea Epiſcopus Albanenſis) vt ſimonia detegatur, ne hoc quidem valet, ſed Babylonium renouat ſpectaculum. Idem contigit S. Bonifacio; qui ſimili miraculo ad Tyranni petitionem; per medias ignis ſtrues, illæſus ambulauit; & ſic Tyrannus, cum Ruſſorum magna multitudine, impul- E ſus, vt Chriſtiano lauacro ablueretur. lege Petrum Damiani in vita San. Romualdi c. 29. & 30. Confer nunc hæc, cum ijs quæ hæreticis accidêre. Tam

procul ab eis hæc Dei virtus, quam remota ab eorum mēte vera fides. Duas hiſtorias narrat Cæſarius Ciſtercienſ.c *In Cameraco (inquit) ciuitate Epiſcopali infra hoc quinquennium plures heretici comprehenſi ſunt, qui omnes timore mortis ſuam perfidiam negauerunt. Miſſus eſt ab Epiſcopo clericus, qui negantes per candens ferrum examinaret, aduſtos hereticos eſſe ſententiaret. Examinati ſunt omnes, & combuſti ſunt omnes: qui cum traherentur ad pœnam, vnus ex eis vir nobilis ſanguine, reſeruatur à clerico ad vitam, ſi forte illum quoquo modo reducere poſſet ad pœnitentiam, cui ſic dixit: Homo nobilis es, miſereor tui, & compatior animæ tuæ: rogo & moneo, vt adhuc de tanta perfidia reſipiſcas, & de errore ad veritatem redeas, ne, per mortem temporalem, mortem incurras æternam. Ad hæc ille reſpondit: Experimento didici me erraſſe. Si ſera pœnitentia mihi prodeſſe poſſet, non renuerem confiteri. Cui cum ille diceret, pœnitentiam veram nunquam eſſe ſeram, vocauit Sacerdotem, confeſſus eſt homo errorem ſuum, ex toto corde Deo promittens, ſi vita concederetur, ſatisfactionem. Vt autem pius Dominus vim oſtenderet confeſſionis, mox, vt pœnitens cœpit peccata ſua confiteri, cœpit & ipſa cōbuſtura in manu pœnitentis paulatim minui, quæ in tantum, eo aſpiciente, decreuit, in quantū confeſſio profecit. Medietate confeſſionis peractæ media pars plagæ eſt ſanata: vt autem confeſſionem totam compleuit, & virtus ipſa confeſſionis, combuſturam tam in colore, quam in dolore deleuit, & manus priſtinā ſanitatem recepit. Vocatus eſt vir à iudice ad ignem: ad quem clericus. Quare eum vocatis? Vt ardeat, inquit, eo quod in examinatione combuſtus ſit. Tūc clericus,*

c lib. 3. miracu. c. 16. & 17.

A *oſtendens manum eius ſaniſſimam, liberauit eum à pœnis, cæteris igne conſumptis. Hæc cum audiſſet magiſter Conradus, reſpondit Abbati. Et ego dicam vobis ſimile, quod ante paucos annos apud Argentinam recordor accidiſſe. Decem heretici in eadem ciuitate, ſcilicet Argentina, quæ &* Strasburg *comprehenſi ſunt, qui cum negarent, per iudicium candentis ferri conuicti, ſententia*
B *incendij ſunt damnati. Die ſtatuto, cum ducerentur ad ignem, quidam ex comitantibus, vni illorum dicebat: Miſer damnatus es, age vel nunc pœnitentiā, peccata tua confitendo, ne poſt incendia corporis, quæ momentanea ſunt, animam tuam ignis gehennalis æternaliter comburat. Cui cum ille diceret: conſidero quidem me erraſſe, ſed timeo pœni-*
C *tentiam tantæ neceſſitatis, minus acceptam eſſe Deo: Reſpondit, ex corde tantum confitere. Deus eſt miſericors & pœnitentiam ſuſcipiet. Mira res, mox enim, vt homo confeſſus eſt perfidiam, manus eius plenam recepit ſanitatem. Tardante eo in confeſſione, cum à iudice vocaretur ad pœnam, confeſſor eius iudici reſpondit. Non iuſtum eſt vt homo innocens damnetur iniuſte. In cuius ma-*
D *nu dum nullum veſtigium combuſtionis reperiretur, dimiſſus eſt. Habebat idem homo vxorem non longe à ciuitate manentem, horum quæ dicta ſunt, prorſus ignaram, ad quam cum veniſſet gaudēs, dixiſſetq́; Benedictus Deus, qui me liberauit hodie, ab interitu corporis & animæ, cauſam ei exponens: reſpondit illa: Quid feciſti ô miſerrime? quid egiſti? vt*
E *quid propter momentaneum dolorem receſſiſti à fide tua ſana & ſancta? magis debueras, ſi fieri poſſet, centies corpus tuum incendijs ſubijcere, quam à tam probata fide ſemel recedere. Sed, quem non ſeducat vox ſerpentina? Immemor*

ille beneficy ſibi diuinitus collati, immemor tam euidentis miraculi, conſilio vxoris acquieuit & errorem priſtinum reſumpſit. Deus vero nō immemor vindictæ, pro tanta ingratitudine, manum plagauit vtriuſque. Renouatum eſt incendium in manu hæretici, & quia coniux auctrix exſtitit reſumpti erroris, conſors facta eſt rediuiui doloris. Tam vehemens erat incendium, vt oſſa manuum penetraret, & cum vti non auderent clamoribus in villa, quos vis extorſit doloris, fugerunt in nemus vicinum, illic vt lupi vlulantes. Quid verbis immorer? proditi ſunt, in ciuitatem reducti ſunt ſimulque in ignem nondum plene exſtinctum miſſi, & in cinerem redacti.] Quid hoc quæſo rei? an hæreſi flamma, quod vmbra corporis adeone hæreſi debita flammarum exuſtio, vt cum fuga erroris vis recedat ardoris, & errorem redeuntem ardor inſeparabilis comitetur?

Quid? quod altero quoque ſtupendo plane euentu Deus comprobauit, & arreptitio vſus carnifice in hæretico puniendo? ſtet in ore duorum teſtium veritas, hi ſunt Bern. Luxemburgius, *in Catalo. hæret. litt. E.* & illo vetuſtior Thomas Brabantinus, cuius adſcribam verba: *Erat circa Cameracum quidam hæreticus aſtutus valde, qui metuens inquiri & comburi à fratribus Prædicatoribus, qui in dicta ciuitate eo tempore plurimos comburebant, finxit ſe arreptum à dæmone, et ob hoc ad Sanctum Aicardum in Aſpera, obſeſſos curare potentem ligatus ab amicis deductus eſt, vt in eo non hæreſim propalatam, ſed furiam putarent. Et vt audiuit quiddam clericus obſeſſus à dæmone & ligatus quod Eligius Boogrus (ſic enim vocabatur ligatus)* nempe hæreticus ille, vt patet ex Bernardo) *poneretur in loco: ſubſequente nocte idē clericus obſeſſus diuino nutu ſolutus eſt, & aggregans mattas & ſtramina atq; Eccleſiæ ſcamna ſuper ligatum hæreticum* (Eligium) *cumulauit. Ludum autem & furias credens ille diſſimulat, quoaduſque clericus ignem de lampade ſumens comburere hæreticum cœpit, & tunc hæreticus exclamauit. Ad cuius vocem expergefacti cuſtodes, cum ignē exſtinguere niterentur, clericus arrepto gladio, quem caſu iuxta lectum inuenit; omnes violenter abegit, & hæreticum in igne combuſſit. Nec mora diuino exacto iudicio, clericus à dæmone liberatus & plene ſoſpes apparuit.*] Sic ille Boni vniuerſalis lib. 2. cap. vlt.

Plane miraculi plena hæc olim purgatio fuit, & ideo non iniuria ſublata fuit, quia miracula poſcere non neceſſaria, Deum eſt tentare. Sed quis vetuit? conſtat vetuiſſe Fridericum, II. *lib. 2. Neapolit. conſtit. cap. 31.* Ex Decreto etiam Gratiani *a*, videatur Gregorius Magnus. Caue fallaris, facinus hoc Gratiani eſt, vel inſcitia ſcriptorū. Nihil tale Gregorius reſcripſit. lege totam illam epiſtolam ad Brunichildā Reginam Franciæ, quæ ſupereſt *b*, videbis purpureæ chlamydi aſſutū ſtramineum limbum: quem nec Iuo Carnotenſis agnouit *c*, nec antiquior Gratiano, quod ſciam. Sed prohibuit Stephanus V. ad Moguntinum Archiepiſcopum ſcribens: *Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confeſſionem extorqueri à quolibet, ſacri non cenſent canones. Et quod Sanctorū Patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinuentione non eſt præſumendum. Spontanea enim confeſſione vel teſtium approbatione, publica delicta, habito præ oculis Dei timore, commiſſa ſunt regimini noſtro iudicare.*

a ca. Nemi nam 2. q. 5.

b lib. 11. regiſtri, ep 8.

c par. 5. decreti poſt medium.

Occulta vero & incognita, ſunt illi relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorum hominum d.] Quibus verbis ſubdit Gratianus, non hæc duo tantum purgationis genera quæ hîc nominantur, ſed & quælibet ſimilia inhibita e videri, eo quod in quibuslibet talibus ratio quam pontifex addit æque procedere intelligatur. Quod aperte dictũ, *verſ. vlt. d. ca. Mennem*, vbi legimus, *Vulgarem denique ac nulla canonica ſanctione fulcitam legem, feruentis ſcilicet aquæ, ſiue frigidæ, ignitiq; ferri contactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fabricante hæc ſunt omnino facta inuidia) nec ipſum exhibere, nec aliquo modo te volumus poſtulare, immo Apoſtolica auctoritate prohibemus firmiſsime.*] Quæ ſane vltima verba indicant duorum alterum, vel ſi Gregorius iſta ſcripſit, quod non puto, ipſius hodie regiſtrum mutilum exſtare, & Iuonem quoque in mutilum exemplar incidiſſe, in quo nempe tam magna pars epiſtolæ illius deſideretur: vel (quod placet amplius) cum hoc fragmentum alterius Pontificis alicuius reſcripti portio eſſet, id Gratianum confudiſſe cum Gregorii verbis, vel temporum iniuria ex Gratiani libro titulum, quem huic præfixerat reſcripto ſecundo, totum interiiſſe, ſicq́ue librarios de duobus vnum feciſſe, deſumpta enim hęc vltima verba ſunt ex epiſtol. Alex. II. ad Rainaldum Cumanum Epiſco. & ſubiungenda videntur in fine, *cap. ſuper cauſa, ead. 2. q. 5.* prohibitum ergo hoc ab Alex. II. ſed & prohibitum quoq; iterũ Apoſtolica auctoritate ab Honorio III. qui diſerte teſtatur ferri candentis iudicium, penitus eſſe interdictum: vtpote in quo Deus tentari videtur: & mandat Templarios, qui Liuones hoc iudicium ſubire compellebant, per cenſuras Eccleſiaſticas cogi eo abſtinere *f*. Fuſius hæc paululum proſequi viſum, quia poſtmodum ſequenti ſectione iis vtendum erit contra Nouicios quoſdam, *aquæ frigidæ*, defenſores.

d cap. conſuluiſti 2. quæſt. 5.

e c. in libr. namque in fine 2. q. 4.

f ca. dilecti filii. de vulg. purg.

SECTIO IV.

De purgatione vulgari per aquam.

Fiebat adhibita vel calida, vel frigida, de calida ſeu feruente conſtat receptam legibus Longobardorum, Saxonum, Rhenariorum, & Friſiorum *g*, & irrepſiſſe per malam imitationem poculi Zelotypiæ, quod Moyſes introduxerat apud Iudæos *h*, ſed hæc feruens ſuaſu diaboli introducta, illud vero poculum herbarum amaricantium à Deo fuit inſtitutum: qui ſolus occulta cordis nouit, & iudicat, & nequit cum indicat ea mentiri, & veritatem ſic ſe indicaturum promiſit Moyſi; qualis ſponſio, cum in aquæ iudicio nulla habeatur, prauo more, & pręposteraimitatione, per abuſum, fuit introducta.

Nam quod Beat. Hieronymus, *in 1. Reg. cap. 6.* memorat his verbis, hauſeruntq́ue aquam & effuderunt in conſpectu Domini. *Hebræi tradunt, quod coram Domino in eandem aquam maledicta congeſta ſint: & ſicut in lege mulier zelotypa hauſta aqua probatur, ita & idololatræ hac aqua probati ſunt. Hi videlicet qui ſe idola coluiſſe penitus denegabant. Tradunt etiam quod quicumque idololatra hanc aquam guſtaſſet, labia eius ita ſibi adhærerent, vt nequaquam ea ab inuicem idololatra ſeparare poſſet. Hoc indicia idololatra*

g Lombar. li. 1. tit. 10. Speculi Sax. libr. 1. art. 39. Leges Friſonum, tit. 3. & tit. 14. c. nobilis 2. quæſt. 4.

h Num. 5. v. 14. cuius ritũ ex Hebræo contextu facilius colligas, quam ex Latino. videndi quoq; Cyril. li. 4. de adorat. & Theod. in Num. q. 10. & Ioſeph. li. 3. antiq. ca. 19. Phil. lib. de ſpecial. legib. Xiſt. Senẽſ. lib. 2. ver. zelotypia.

deprehendebatur, & interficiebatur. Quod & ſequentia demonſtrant in eo quod ait: Iudicauitque Samuel filios Iſraël in Maſphat. *Iudicare in hoc loco idololatras, ſecundum legem morti tradere intelligendum eſt. Dicunt etiam quod Moyſes hoc modo idololatras, qui ſibi vitulum fecerant, probauerit, quando arripuit vitulum & combuſſit, & contritum vſque ad puluerem ſparſit in aquam, & dedit ex eo potū filijs Iſrael.*] Totum hoc, quia nititur ſola Iudæorum affirmatione: nec D. Hieronym. affirmat: libertatem nobis relinquit credulitatis. poſſem vno verbo dicere, non credo recutitis. Si factum, Deo iubente factum à Moyſe, de aquæ frigidæ proba, qua iſti vtuntur, nullæ nec reuelationes, nec teſtimonia aut indicia ſunt diuinæ iuſsionis, Quare iure optimo canones eam ſuſtulere *a* nominatim. Superiore ſectione de Carolo Caluo breuiter perſtrinxi, vt hic fuſius & clarius narrarem verbis Caroli Sigonii & Aimoini *b*: *Ludouico Germaniæ Rege Francofurti mortuo, Carolus Caluus Imperator & Franciæ Rex, propere Aquas, Coloniamq; contendit, vt Lotharingiam, quæ fratris & filij eius Lotharij fuerat, occuparet Ludouicus tres filios reliquerat, Carolomanum, Lodouicum, & Carolum cognomine Craſſum. Ex quibus Ludouicus, qui paterno funeri interfuerat, vbi patruum paterni regni fines ingreſſum caſtra ad Rhenum poſuiſſe audiuit, ira incenſus, quod paternum regnum inuadere eſſet auſus, Francofordia copias mouit, atque ad alteram Rheni ripam è regione conſedit. Ibi iure primum, deinde gratia per legatos petita, cum neutrum impetraſſet: decem homines cum aqua calida, totidemq; cum frigida, decemq; alios cum ferro candente miſit,*

a d.c. Mēnam in fin. & d.c. conſuluiſti.
b Aimoin. libr. 5. Hiſtor. Franc. c. 34. & Sigonius lib. 5. Regni Italiæ.

A *iuſſos experiri iudicio, vtri regnum illud conueniret, quod cum ipſo pater ſuus Ludouicus ſacramento interpoſito diuiſiſſet. Qui re tentata, cum detrimentum nullum cœpiſſent, nihil tamen æqui obtinuerunt. Ob id Ludouicus, &c.* Sed quomodo, *tentarunt?* ſane iniecta manu in feruentem, & non aduſta, docet ritualis adhiberi ſolita oratio *c*
B huiuſmodi c, *Deus Iudex iuſtus, fortis, & patiens, qui es auctor & amator iuſtitiæ, qui iudicas æquitatem, iudica Domine, quod iuſtum eſt, quia recta tua iudicia ſunt, qui reſpicis ſuper terram, et facis eam tremere. Tu Domine omnipotens, qui per aduentum Filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti mundum ſaluaſti, & per eius Paſsionem genus humanum*
C *redemiſti: tu hanc aquam per ignem feruentem ſanctifica, qui tres pueros, id eſt, Sidrach, Miſach, & Abdenago, iuſsione Regis Babylonis miſſos in caminum igneum ſeruaſti: tu clementiſsime præſta, vt ſi quis innocens in hanc aquam feruentem manum mittat, ſicut tres pueros ſupradictos de camino ignis eripuiſti, & Suſannam de*
D *falſo crimine liberaſti: ita Domine manum illius ſaluam, & illæſam perducas. At ſi quis culpabilis, vel incraſſante Diabolo cor induratum, præſumpſerit manum mittere: tua iuſtiſsima pietas hoc declarare dignetur, vt in eius corpore, tua virtute manifeſtetur, & anima illius per pœnitentiam ſaluetur.*]
E Non igitur ore bibebant, ſed manum immittebant. Docet hoc etiam hiſtoria quam narrat Gregorius Turonenſ. de Diacono Catholico cum presbytero Ariano diſputante, & ad fidei veritatem comprobandam ſic prouocante, *Factis rei veritas approbetur, ſuccēdatur igni æneus, & in feruenti aqua annulus alicuius proijciatur, qui vero*

c Annales Boior. l. 4.

eum

eum ſuſtulerit ex vnda feruenti, ille iuſtitiam conſequi comprobetur.] Conditionem hæreticus accipit. Interea Diaconus, diffidentia quadam tentatus, vnguentis quibuſdam brachium manumque illinit. hæreticus negat periculum ſubire: cum Catholicus brachium exſereret, hæreticus vidit vnguentis delibutum, exclamat aduerſarium magicis præſidiis confidere, non fidei, oritur altercatio. *His itaque litigantibus ſuperuenit Diaconus alius ab vrbe Rauenna, Hyacinthus nomine, ſciſcitansq; quæ eſſet hæc altercatio, vt veritatem cognouit, nec moratus extracto è veſtimẽtis brachio, in æneum dexteram mergit: annulus autem qui iniectus fuerat, erat valde leuis ac paruulus, nec minùs ferebatur ab vnda, quam vento ferri poſſet vel palea. Quem diu multumque quæſitum infra vnius horæ ſpacium reperit, accendebatur interea vehementer focus ille ſub dolio, quo validiùs feruens, non facile poſſet aſſequi annulus à manu quærentis: extractusq; tandem. Nihil Diaconus ſenſit in carne ſua: ſed potius proteſtatur in imo eſſe frigidum æneum, in ſummitate vero calorem teporis modici continentem.* Quod *cernens hæreticus valde confuſus inycit manum audax in æneo, dicens: Præſtabit mihi hoc fides mea: iniecta manu, protinùs vſq; ad oſsium internodia omnis caro liqueſacta defluxit, & ſic altercatio finem accepit.*] Hæc ille. *libr.* 1. *de glor. mar.* c.81.

Exactiores duas formulas, quàm ſit illa Auentini, poſt primam huius operis editionem nactus ſum, ſi duæ, & nõ vna potius. Eam quæ plenior eſt mihi ſuppeditauit, vir eruditione & religione clarus, & de litteris bene meritus Petrus Pantinus Decanus Bruxellenſis, quam in Hiſpaniâ ex codice quo-

A dam Bibliothecæ regiæ, litteris Gothicis ante ſexcentos, vt minimum annos exarato, diligenter exſcripſerat. De altera me monuit vir Generoſus Marcus Velſerus, omnis antiquæ, & nouæ hiſtoriæ callentiſsimus; quam Iuretus ex Cod. M. S. cum Notis in epiſtol. Iuonis vulgauit, quæ in fine adſcribitur cuidam D. Eugenio, his verbis; *Hoc Iudicium autem petente Do-*
B *mino Ludouico Imper. conſtituit B. Eugenius, præcipiens vt omnes Epiſcopi, Comites, Abbates, omnisq; populus Chriſtianus, qui infra eius imperium eſt * hoc iudicium defendat innocentes, & examinentur nocentes, ne † periuri perdant ſuas animas malum conſentientes.* Quæ verba non mendoſa modo, ſed & mutila valde. Suſpectum etiam hoc totum nec enim credo Ludouicum ſanciuiſſe
C quidquã tale, cum in capitularibus Caroli Magni parentis eius aquæ frigidæ probatio diſertè prohibeatur. Deinde quis iſte S. Eugenius? aut quando vixit? Nam de Toletano, non eſt quod ſuſpicere: licet formula videatur eadem cum ea, qua Viſigotthi ſunt vſi: Iureti etiã formulæ deſunt aliquot primæ orationes & alia nonnulla, quę exſtabant in illa Gotthica, ideo eam hic
D tibi exhibebo, aſcriptis in margine variationibus ex Iuretina.

INCIPIT EXORCISMVS VEL BENEDICTIONES AQVÆ calidæ, in qua manus ad Iudicium Dei mittitur.

CVm homines vis mittere ad comprobationem iudicij aquæ calidæ,
E *Primum fac eos intrare cum omni humilitate in Eccleſia & proſtratis in oratione dicat Sacerdos has orationes.*

A Prima Oratio.

Auxiliare Domine quærentibus miſericordiam tuam, & da veniam confitentibus: Parce ſupplicibus, vt qui noſtris meritis flagellamur, tua miſeratione ſaluemur. Per.

Secunda Oratio.

Quæſumus Omnipotens Deus afflicti populi lacrymas reſpice, & irā tuæ indignationis auerte: vt qui reatum noſtræ infirmitatis agnoſcimus, tua conſolatione liberemur. Per.

Tertia Oratio.

Deus qui conſpicis omni nos virtute deſtitui, interius exteriuſq; cuſtodi: vt & ab omnibus aduerſitatibus muniamur in corpore, & à prauis cogitationibus mundemur in mente. Per.

His orationibus completis ſurgatur pariter, & coram hominibus illis cantet presbyter Miſſam, & faciat eos ad ipſam Miſſam offerre. Cum autem ad cōmunionem venerint; antequam communicent, interroget eos Sacerdos cum adiuratione, & dicat:

Adiuro vos homines per Patrē & Filium, & Spiritum S. & per veſtrā Chriſtianitatem, quam ſuſcepiſtis, & per Vnigenitum Dei Filium, quem Redemptorem creditis, & Per S. Trinitatem, & Per S. Euangelium, & Per reliquias, quæ in iſta ſancta Eccleſia ſunt reconditæ: vt non præſumatis vllo modo ad iſtam San. Communionem accedere, nec ſumendo cōmunicare, ſi hoc vel illud feciſtis, aut conſenſiſtis, aut aliquam veritatem inde ſcitis, ſeu qui hoc egit noſtis,

Si autem tacuerint, & nullam inde profeſſionē dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & communicet more ſolito: poſtea vero communicet illos. Cum autem communicant ante altare; dicat, Sacerdos:

Corpus hoc & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, *ſit vobis ad comprobationem hodie.*

B Expleta Miſſa deſcendat Sacerdos ad locum deſtinatum, vbi ipſum examen peragatur. Deferat ſecum librum Euangeliorum & Crucem, & canat modicam Litaniam, & cum cōpleuerit ipſam Litaniam, exorcizet, & benedicat aquam ipſam antequam ferueſcat, ita dicendo:

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Ieſu Chriſti Filij eius, Domini noſtri: vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & contrarietatem eius, & ipſum inimicū, ne valeat

C *a contendere iuſtitiā Dei vllo modo, nec manifeſtationem eius, ipſo præſtāte, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos, & ſæculum per ignem. Amen.*

a Panti cōtēnere, vel cōtamina re, quod etiam infra eſt.

Item alium.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris Omnipotentis, & in nomine Ieſu Chriſti Filij eius, Domini noſtri: vt

D *fias aqua exorcizata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & b omnem phantaſmam diaboli: vt ſi hic homo manum ſuam in te c miſerit, & innocens exſtiterit de huius culpa, vel vnde accuſatus eſt, pietas Dei Omnipotentis liberet eum. Et ſi, quod abſit, culpabilis eſt, & d præſumptuoſus in te manum mittere auſus fuerit eiuſdem e Omnipotentis Dei virtus hoc declarare in eo di-*

E *gnetur: vt omnis homo timeat, & contremiſcat nomen ſanctum gloriæ Domini noſtri: qui viuit & regnat Deus per omnia ſæcula.*

b al. omne phantaſm.

c al. miſerus, eſt innocens vnde reputatur, pietas Dei liberet Innoc.

d Præſumptuoſe. al

e al. omnipot. virtus ſuper eum hoc.

ORATIO.

Domine Ieſu Chriſte, *qui es Iudex iuſtus, fortis, & patiens, & multum miſericors, per quem facta ſunt omnia: Deus Deorum, & Dominus dominantium, qui propter nos homines & noſtram ſalutem de ſinu Patris deſcendiſti, & ex Virgine* Maria *Carnem aſſumere dignatus es, & per Paßionem tuā mundum in Cruce redemiſti, & ad inferos deſcendiſti, & diabolum in tenebris exterioribus conligaſti, & omnes iuſtos, qui pro originali peccato ibidem f detenti erant, magna potentia tua exinde liberaſti: tu Domine quæſumus mittere digneris Spiritum tuum ſanctum ex ſumma cœli arce ſuper hanc creaturā aquæ, g quam nos igne ferueſcere, atq; caleſcere præſumimus, vt rectum iudicium per eam ſuper hunc hominem (nomine illo) h comprobes ac manifeſtes. Te Domine i Suppliciter deprecamur: qui in Cana Galilææ ſigno admirabili tua virtute ex aqua vinum feciſti. & tres pueros Sidrah Miſach & Abdenago, de camino ignis ardentis inlæſos eduxiſti, Suſannam de falſo crimine liberaſti, cœco nato oculos aperuiſti, Lazarum quatriduanum à monumento ſuſcitaſti, & Petrum k mari mergenti manum porrexiſti, ne reſpicias peccata noſtra in hanc orationem: ſed tuum verum & ſanctum iudicium coram l omnibus manifeſtare digneris, vt ſi iſte homo m pro hac reputationis cauſa (videlicet illud vel illud) ad præſens modo manum ſuam in hanc aquam igne feruentem miſerit, & culpabilis n ex hac reputationis cauſa non eſt, hoc ei præſtare digneris, vt nulla læſio, o nulla malitia in eadem manu appareat, per quam ſine culpa calumniam incurrat. Iterum te Deus Omnipotens nos indigni & peccatores p famuli tui ſuppliciter exoramus, vt q ſecundum verum & rectum iudicium tuum nobis in eodem loco etiam manifeſtare digneris, quatenus hic homo ex hac r reputationis ſ cauſa (IL) ſi per aliquod maleficium diabolo inſtigante, aut cupiditate vel ſuperbia incitante culpabilis eſt in t facto, vel in conſenſu, & u huius probationis iudicium, ſubuertere aut violare x voluerit, malo confiſus y ingenio, manum in hanc aquam præſumptuoſus auſus fuerit mittere, tua pietas z hoc declaret: vt in manu eius dignoſci queat, quod iniuſtè egit, a & ipſe deinceps per veram confeßionem pœnitentiam agat, & ad emendationem perueniat: vt iudicium tuum ſanctum & verum in omnibus gentibus declaretur; per te Redemptor mundi, qui venturus es iudicare viuos & mortuos, & ſæculum per ignem, Amen.*

f al. detinebantur.
g quæ ab igne f a c. videtur, qui. al.
h al. comprobet ac manifeſtet.
i ſupplices al.
k al. mari. deeſt.
l al. in hac ...tione.
m al homi...
...b. in hoc ...an. hic
n ...l. ex hac ...ſa, fur- videli- ...vel ho- ...id. aut- ...terio, ...uxuria
p qua-
q libet cauſa culpa modo ad præſens manū.
o vel macula. al.
p famulicii. al.
q al. ſanctū.
r al. reputatus.
ſ eſt nota criminis valens. illud.
t al. factu.
u hoc cō prob. iud. al.
x volēs. al.
y puto diſpeſcēdum ingenio.
z al taliter hoc declarare dignetur.
a vt & ipſe al Reliqua hæc rurſus deſunt in Iureti m. ſ.

Item alius exorciſmus.

Te autem creaturam aquæ, adiuro te per Deum viuum, per Deum ſanctum, qui te in principio ſeparauit ab arida. Adiuro te per Deum viuum, qui te de fonte Paradiſi b manauit, & in quatuor fluminibus exire iußit, & totā terram c rigari præcepit. Adiuro te per eum, qui te in Cana Galilææ ſua potentia conuertit in vinum: qui ſuper te ſuis ſanctis pedibus ambulauit, qui tibi nomen impoſuit Siloha. Adiuro te per Deum, qui in te Nahamam Syrum ſua lepra mundauit: dicens, Aqua ſancta, aqua benedicta, aqua quæ lauas ſordes & mundas peccata. Adoro te per Deum viuum, vt d munda exhibeas, nec in te aliqua phantaſia retineas, ſed efficiaris fons exorcizatus ad effugandum, & euacuandum, & comprobandum omne mendacium, & inueſtigandum & comprobandum omnem veritatem: vt iſti,

b Pant. manare.
c Pant. rigare.
d Pāt. vt te mundā exhibeas, nec in te aliquā phantaſmā vt ſupra.

qui in

qui in te manum miſerit, ſi veritatem habuerit, nullam læſionem in te accipiat: & ſi mendacium habet, & iuſtitiam, appareat manus eius igne combuſta, vt cognoſcãt omnes homines virtutem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui venturus eſt cum Spiritu ſancto iudicare viuos & mortuos & ſæculum per ignem, Amen. Poſt hæc exuat eum veſtimentis ſuis, & induat eum, vel eos veſtimentis mundis de Eccleſia, id eſt, indumento de exorciſtâ, aut de Diacono, & faciat eos vel eum oſculari Euangelium & Crucem Chriſti, & aſpergat ſuper eos de aqua ipſa, & ipſi qui intraturi ſunt ad Dei examẽ det illis omnib. bibere de ipſa aqua benedicta, cum autem dederit vnicuiq; dicat:

Hanc aquam dedi tibi (vel vobis) ad probationem hodie. Deinde imponatur igne a ſubter caldaria, & dicat Sacerdos has orationes, quando ipſa aqua caleſcere cœperit,

In nomine S. Trinitatis, Deus Iudex iuſtus, fortis & patiens, qui es auctor & creator clemens & miſericors & iudicas æquitatem, tu iudica qui iuſsiſti rectum iudicium facere, & reſpicis ſuper terram, & facis eam tremere. Tu Deus Omnipotens, qui per Aduentum vnigeniti filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti mundum redemiſti, qui per eius paſsionem genus humanum ſubueniſti & ſaluaſti: tu hanc aquã feruentem ſanctifica, qui tres pueros, id eſt, Sidrach, Miſach, & Abdenago ſub Rege Babylonis Nabuchodonoſor in camino ignis accenſa fornace ſaluaſti, & inlæſos per Angelum tuum eduxiſti. Tu clementiſsime Dominator præſta, vt ſi quis innocens ab huius b culpa vel cauſa ſui reputationis, homicidij, adulterij, latrocinij fuerit, & in hanc aquam manum miſerit, ſaluã & inlæſam inde educas: qui tres pueros ſupradictos & Suſannam de falſo crimine liberaſti. Ita Domine Omnipotẽs, ſi culpabilis fuerit, & incraſſante Diabolo cor obduratum; manum in huius tui elementi feruentis c miſerit, tua veritas hoc declaret, vt in corpore manifeſtetur, & anima per pœnitentiam ſaluetur, & ſi ex hoc ſcelere culpabilis fuerit, & per alicuius d maleficij, aut per herbas, aut per diabolicas incantationes hãc peccati ſui culpam occultare voluerit, vel tuam iuſtitiam contaminare, vel violare ſe facere poſſe crediderit, magnifica tua dextera hoc malum euacuet, & e omniũ rei veritatem demonſtret, Per te clemẽtiſsime Pater, qui viuis & regnas in Trinitate perfecta. Per omnia.

ALIA.

OREmus. *Deus qui beatam Suſannã de falſo crimine liberaſti. Deus, qui beatam Teclam de eſpectaculis libeaſti, Deus, qui ſanctum Danielem de lacu leonum liberaſti, & tres pueros de camino ignis ardentis eripuiſti, tu libera innocentes & conſigna factores. Per Dominum noſtrum.*

Et qui manum mittit in aquam, ad ipſum examẽ dicat orationem Dominicam, & ſignet ſe ſignaculo crucis, & feſtinè deponatur ipſa aqua feruẽs deſuper iuxta ignem, & iudex f perpendat ipſam lapidem inligatam ad menſuram. N. infra ipſam aquam more ſolito. Et ſic inde extráhat eam in nomine Domini ipſe, qui intrat ad examen iudicij. Poſtea cum magna diligẽtia ſic fiat inuoluta manus ſub ſigillo iudicis ſignata vſq; in die tertio, quo viſa ſit viris idoneis & æſtimata.

En formulam totam & ritualia, in quibus multa, propter quæ meritò

a Pant. ligna, ego. ignes.

b for. culpę vel cauſæ ſuæ reputatione. vel

quod valde ſuſpicor, hic aliquoties reputatio ſcripta pro barbara voce reptatiõis, à voce reptat accuſare ſeu prouocare, q adhuc hodie Hiſpani retinent.

c Pãt. cenſet deeſſe voculam, creaturã: fors etiam paulò ante deeſt alia: obduratũ habuerit.

d Pant. putat deeſſe voculã ingenium, vt ſup.

e Pant. omnem.

f Fort. propellat ea lapidi aligatã ad menſ[uram] vt ſic expreſſa ſit ac certa menſura la[pidis] d[eprimendi] deprimẽ[di] ſeu detrahentis manũ & faſciculi, à quo lapis depẽ[ndet]

Sedes

debat mihi hæc ſententia pellucet. Niſi dicas ipſo lapide inuoluto exploraſſe q̃ feruens eſſet aqua ima.

Sedes Apoſtolicæ prohibuit. Quod hic in fine de obuoluta in tertiũ diem manu dicitur, hoc eo retulerim: quia ſi præſtigio aliquo manus læſa vel illæſa, interea, euaneſcente præſtigio rei veritatem apparituram, credebant.

Quoad frigidam puto illam eodem modo in vſu probationis verſatam: videlicet Deus, vt in feruenti innocentis manum ſeruabat ab aduſtione innoxiam, ignis actione prohibita: ſic in frigida aliquando nocentis manum amburebat, contrariam aquæ actionem tribuens, frigiditate naturali in ſupra naturalem ardorem commutata. Ad hanc me coniecturam ducit ſcriptor vitæ S. Gangulphi Martyris, per hæc verba: *Interim ad quendam veniunt fontem* (Gangulphus videlicet, vxorque) *vbi his vxorem vocibus cõpellat. Multa quidẽ de te coniux paßim feruntur fœda & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certo non conſtat, verene an falſo illa dicantur. Tum illa, etiam intrepide iurando, falſos de ſe rumores ſparſos, ait, nec ſe vnquam alieno concubitu pollutam. At Gangulphus: diuina, inquit, prouidentia, quam nihil fugit, vt ſe res habeat, iam certis declarabit indicijs. En fons hic propoſitus eſt, nec frigidus valde, nec immodice calidus. In hunc igitur immitte manum, & è fundo lapillum extrahe: & ſi quidem à culpa es aliena, nihil mali patieris ſin autem polluta es, non ſinet Deus latere ſcelus tuum. Illa Beati viri, ſicut alios omnes, ita hos quoque ſermones vecordiæ aſcribens, incunctanter manum iniecit in fontem. Ecce autem, ſimulatq; lapillum ſecum retrahere conata eſt, membris fere omnibus obrigeſcit, & in digitis et brachio quouſq; aqua pertigit, abſtracta cute, nuda caro cernitur, nihilq; aliud miſera illa, niſi repentinum*

A *interitum exſpectat g.*] cõfirmat idem Sigebertus, & ſignificat hunc illum fuiſſe fontem, quem miraculoſe ex Cãpania VVarenas Gangulphus tranſtulerat. conuictam adulterii vxorem deſeruit: nec diu poſt vxoris hortatu ab adultero fuit necatus. Non igitur hac purgatione ſpectabatur, an aquis mergerentur: confirmat, quod retu- B li de legatis Ludouici Regis: quo enim pacto decem viri ſecum aquam tuliſſent, in quam toti mergerentur? miſſos tamen cum frigida, narrat Aimoinus. Sic capio quod leges Alſaticæ habebant, vt plebeii & minoris teſtimonii ruſtici, aquæ frigidæ ſe iudicio expurgarent *h*.

g apud Surium 11. Mart.

Alia tamen quoque fuit aquæ frigidæ proba, qua quis in aquam totus C mergebatur: ſi emergeret tertio, vt innocentem abſoluebant, vt docet Abbas *in c. licet in fin. extra ne cler. vel monachi*, &c. Afflictus *ad Conſtituit. Regni Neapolit. l. 2. tit. 31.* vbi eam conſuetudinem merito Frider. 2. Imp. ridet, quam etiam Lotharius Imp. iam ante prohibuerat in Legibus Longobard. *i* ſtatuens, vt examen aquæ frigidæ per legatos & commiſſarios imperii vbi- D que interdicatur omnibus, & vltra nõ fiat, & illo prior Carolus Magnus in capitularib. l. vlt. Prohibuit etiam Pontifex, quiſquis ille, apud Gratianum *k* & inualidam iudicauit Lucius his verbis: *Ex tuarum intelleximus continentia litterarum, quod cum H. presbyterum: quia infamabatur de homicidio: à ſacerdotali officio ſuſpendiſſes, præde-* E *ceſſoris tui litteras tulit in medium, quibus apparuit eum iudicio aquæ frigidæ, ſuam innocentiam purgauiſſe, & epiſcopum ſuis eum litteris abſoluiſſe. Quia vero peregrina iudicia ſunt inhibita, purgationem quam præſtitit, ſufficere*

h Rhẽ German. li. 2.

i l. 2. tit. 54.

k d. c. Mẽnã in fin.

l c. ex tuarũ. de purgat. canon.

non putantes: mandamus l &c.] admittit accuſationem de nouo, & præſcribit purgationem Canonicam iuratoriam. Vocat autem *iudicium peregrinum*, quia alienum à canonibus & more iudiciorum ab Eccleſia recepto. Et quia ſolebat aqua huiuſmodi, per clericos benedici, ideo ad ipſam probationem hoc pacto tollendam: dum nõ inuenirentur clerici ad hoc munus: ſanxit in conc. Generali Innocent. 3. ne vllus clericus purgationi aquæ feruentis aut frigidæ, ſeu ferri candentis ritum cuiuslibet benedictionis, aut conſecrationis impendat. *c. ſententiam ſanguinis ne cleri, vel monachi ſæcul. & cæt.*

En tibi formulam benedictionis ex dicto libro Gotthico, vna cum collationibus formulæ editæ à Iureto.

INCIPIT EXORCISMVM aquæ Frigidæ.

Cum hominem vis mittere ad iudicium aquæ frigidæ ob comprobationem, ita facere debes. Accipe illos homines, quos vis mittere in aquam. Adduc eos in Eccleſiam, & coram omnibus illis cantet presbyter miſſam & fac eos ad ipſam miſſam offerre, cum autem ad communionem venerint, antequam cõmunicent, interroget eos Sacerdos cum adiuratione iſta, & dicat.

*Adiuro vos * homines per Patrem & Filium & Spiritum S. & per * Chriſtianitatem quam ſuſcepiſtis, & per S. Trinitatem quam * docuiſtis, & per iſtas ſanctas reliquias vel ſanctam venerationem, quæ in iſta Eccleſia ſunt, vt non præſumatis accedere ad hoc ſanctũ altare, nec iſtam ſacram communionẽ accipere vllo modo, ſi hanc cauſam veſtræ reputationis (hoc eſt illa vel illa) feciſtis aut conſenſiſtis, aut ſcitis quis hoc egit.*

* *al.* omn.
* *al.* vnigenitum Dei filium & p. S. T. q. ſ.
* *al.* deeſt docuiſtis, *ſed additur* & p ſanctũ Euangeliũ & per ſanctas reliquias quæ in iſta Eccleſia ſunt, vt nõ pſum. vllo modo cõmunicare, neq; accedere ad altare, ſi hoc feciſtis, aut cõſenſiſtis qui hoc egerint.

A *Si autem tacuerint, * aut nullam profeſſionem inde dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & more ſolito communicet. poſtea vero communicet illos, qui in aquam mittendi ſunt.*

*Cum autem communicat, dicat ſacerdos * ad altare, * Corpus hoc & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit vobis ad probationem hodie *.*

B *Expleta miſſa * accipiat Sacerdos crucem & Euangelium & inſenſum & pergant ad locum deſtinatum cum aſperſione aquæ benedictæ vbi probentur. Et cum venerint ad ipſum locum * det illis hominibus bibere de aqua benedicta. cum autem dederit vnicuique dicat. **

* *al.* nullus hoc dixerit.
* *al.* ante
* *add al.* ad laudem & gloriam nominis ſui & ad Eccleſiæ ſuæ veritatem
al. expl. miſ. faciat aquam benedictam ipſe Sacerdos. & pergat ad locum vbi omnes probãtur. Cum autẽ venerit ad ipſum locum det illis hominibus bibere de aqua benedicta.

* *al.* Itaniam faciens omnibus pro eadem cauſa Dominum deprecantibus, det examinandis bibere *de aqua benedicta, & cum dederit.*

C * In libro Iureti magna hic in ſeqq. eſt confuſio, & vt ſup. quædam inaniter repetuntur. Ex quibus tamen videntur quædam poſſe explicari.

*Hanc * aquam dedi vobis ad probationem hodie:*

Poſtea coniuret aquam, vbi illos mittere debet dicens ita.

D Nota in ſeqq. mutilum eſſe noſtrum exemplar Gotthicum, ſupplendum ex m. ſ. Iureti: quare ex vtroq; concinnabo, quaſi vnam formulam, Iuretiana tamẽ lectione in marginem relata, ne confundam.

*Adiuro te aqua in nomine Dei Patris omnipotentis, qui te in principio creauit, * & te iuſſit miniſtrari humanis neceſ-* E *ſitatibus, qui etiam iuſſit te ſegregari ab aquis ſuperioribus. Adiuro * te per ineffabile nomen Domini, videlicet Ieſum Chriſtum filium Dei qui, ſub cuius pedibus elementũ ſe calcabile præbuit: qui etiam baptizari ſe in te elemento aqua-*

* *al.* Hæc aqua fiat tibi ad probationem hodie. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui eſt verus iudex & iuſtus.
* quia te ſegregauit ab aquis ſuperioribus & iuſſ. deſer hu. nec *al.*
* te etiam per inuiſibile & ineffabile nomẽ Chri. Ieſu filii Dei omnipotentis ſub cuius p. calcab.

rum vo-

rum voluit. Adiuro etiam te per S. Sanctum, qui ſuper Dominum in te baptizatum deſcendit * *Adiuro te per ſanctam & indiuiduam Trinitatem, cuius volūtate aquarum elementū diuiſum eſt, & populos Iſrael ſiccis veſtigijs tranſire fecit: ad cuius etiam inuocationē Helias, ferrum, quod de manubrio exierat, ſuper te natare fecit, Vt nullo modo ſuſcipias hos homines, nomine I. L. illo ſi in aliquo ſunt culpabiles, de hoc q̃ illis obijciunt, ſcilicet aut per opera, aut per conſenſum, aut per vllum ingenium, ſed facias eum ſupernatare ſuper te: & nulla poßit contra te facere aliqua cauſa maleficiorū, nullaq; præſtigia dæmonum concinnari, vt inueſtigatio Dei vel manifeſtatio poſſit occultari. Adiurata autem. Per nomē Dei Chriſti præcipimus tibi, vt nobis per nomen eius obedias, cui omnis creatura ſeruit: quem Cherubin collaudant, dicentes Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum: qui etiam regnas & dominaris per infinita ſæculorum ſæcula, Amen.*

lē præbuiſti qui etiā in te bapt. dignatus eſt. *al.*

* *al.* qui te inuiſibile ſanctificatio neſacramum, ad animarum purgationem inenarrabile inſtituit ſacramentū. Per quem oli & pop. Iſraeliticus ſ. pedibus trāſiuit, & ex aqua ferrum quod caſu ceciderat Heliſeus diuina virtute cōtra naturā natanē in ſuo manubrio redire fecit: vt n. m. ſ. hunc hom ſi in al. culp. eſt ex hoc q. r. obijcitur ſcil. aut opere aut conſenſu, ſeu conſcientia, vel quolibet ingenio. Sed per virtutem Domini noſtri Ieſu Chriſti reijce ex te & fac illum natare ſuper te quatenus cognoſcant fideles Chriſti nullum præſtigium diuinæ virtuti poſſe reſiſtere, quod non detectum nat & omnibus manifeſtum. Adiuro etiam te per virtutem eiuſdem D. N. Ieſu Chriſti, vt ad laudē illius cui omnis creatura ſeruit, & cui cœleſtis exercitus famulatur clamans S. S. S. D. D. & vt nobis adiurantibus & eius miſericordiam obſecrantibus obedias, Qui regnat & dominatur per. i ſ. ſ.

In Gotthico exemplari immediate ſequit̃ alia oratio: ſed rectius exemplar Gallicum titulum interſerit.

Hominis coniuratio.

Adiuro * *te homo N. per inuocationē Domini noſtri Ieſu Chriſti, per omnes Angelos et Archangelos, & per omnes Sanctos Dei, & per tremendi diem iudicij, et per viginti quatuor Seniores qui quotidie laudant, & per quatuor Euan-*

* *al.* Adiuro te & cōteſtor per patrem & filium & S. ſanctum, & per ſanctā & indiuiduā Trinitatē & per ōēs Ang. & Arch. & p omnes Principatus & Poteſtates Dominationesque & virtutes, & p Dei ſedilia, Cherub. & Seraph. & per diem tremēdum iudicij Dei necnon & viginti quatuor ſeniores quiquotidie laudāt Deum, & per quatuor Euangeliſtas, & per ſanctos Apoſtolos quoq; Martyres & Cōfeſſores, necnō per ſanctā Dei Genitricē Mariā, omneſq; virgines, & per cunctū populū ſanctū Dei, vel p ſanctū baptiſmū in quo renat' es Si tu hoc malū feciſti, ex quo culparis, vel aſſenſū aut baiulaſti, aut in domū tuā recipiſti, aut inde cōſcius, aut conſentaneus extiiciſti corā omnib. dicto. Qđ ſi diabolo ſuadente celare diſpoſueris, & culpabilis exinde es: euaneſcat cor tuū incraſſatū & induratū, & non ſuſcipiat te aqua incredulū & ſeductū: vt dicat populus, q̃a Deus noſter iudex eſt, cuius poteſtas in ſæcula ſæculorū, Amē

A *geliſtas Marcum et Matthæum, Lucam & Ioannem, & per duodecim Apoſtolos, & per duodecim Prophetas, & per omnes ſanctos Dei Martyres, per ſanctos Confeſſores & ſanctas virgines, per Principatus & Poteſtates, per Dominationes, & virtutes cœlorum, per Cherubin & Seraphin, per omnia cœleſtia Angelorum agmina, Adiuro te per tres*
B *pueros. Sidrach, Miſach, & Abdenago, & per centum quadraginta quatuor milia Martyres, qui pro Chriſti nomine paßi ſunt, & per S. Mariam matrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & per populum ſanctum Dei, & per illum baptiſmum qui te regenerauit per manus ſacerdotis. Adiuro te* * *vt ſi de hoc furtum aut homicidium aut adulterium aliquē feciſti, aut conſentaneum exinde fuiſti, &*
C *ſic habes cor incraſſatum & induratū, vt hoc approbationis Dei iudicium, per aliquod maleficium euacuari vel euertere te poſſe facere credideris. ſi culpabilis es euaneſcat cor tuum, & non ſuſcipiat te aqua iſta, neque vllum malū poſſit* * *inimicus contra hoc elementū præualere, ſed manifeſtetur vel declaretur Dei virtus in iſto loco per inuocationem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Propter hoc*
D *obnixe te deprecamur Domine fac ſignū tale in homine iſto, vt ſi culpabilis eſt reputationis cauſa, declaretur per hoc iudicium tuum, rei veritas & nulla tenus eum recipiat aqua iſta. Hoc autem fac Domine ad laudem & gloriam tuam, per inuocationem nominis tui, vt omnes cognoſcant, quia tu es Deus noſter benedictus & laudabilis. Per immortalia*
E *ſæcula ſæculorum, Amen.*

Hæc forma verbis breuior & ſuccinctior eſt, ſenſu tamen conuenit cum Gotthica. * *ſeqq mutila & mendoſa* * inimici *Pauſ.*

( ) d. in al. * al ſanctū Eu. & ſanctam cr. & ſanctifica- tis omnib. aqua bene dicta, cum timore, & reuerentia Dei ſiſus de eius cle mentia, proiiciat in aquam. Et nihil amplius habet cod. Iureti.

A *Poſt coniurationem autē aquæ exuat eos veſtimentis ſuis [& induat eos veſtimentis de exorciſta, & alliget in eu ſingulariter ſinus rectæ conſuetudinis] faciatq; eos oſculari * Euangelium & crucem & poſt hæc aſpergat ſuper vnumquemq; ex ipſis de iſta aqua benedicta, & dicat adiurationem ſequentē, & proyciat eos ſtatim ſingulariter in* B *ipſam aquam. Hæc autem omnia facere debet ieiunus: & neque illi antea comedant, neque ipſi qui eos mittant.*

Sequitur exorciſmus.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis & in nomine Ieſu Chriſti filij eius Domini noſtri, qui regnat cum Patre & Spiritu ſancto: vt fias aqua exorcizata ad effugandam & euacuandam omnem poteſtatem, & omne phantaſma diaboli vt ſi iſte homo C *deſcenderit in iſtam aquam, & innocens eſt de huius reputationis cauſa, pietas Dei omnipotentis liberet eum, & recipiat eum tuum elementum. Et ſi culpabilis eſt & præſumptuoſus in iſtam aquam deſcenderit non eum recipiat, ſed declarari dignetur virtus tua in eum vt omnis homo timeat & contremiſcat nomen gloriæ tuæ ſanctum. Per cuncta ſæcula ſæculorum, Amen. Domine li-* D *bera innocentes & conſigna factores, Amen.*

Habes (Lector) ritum vniuerſum huius ꝓbationis per aquam frigidam qui olim in vſu, & quem canones Pontificii vetant: non propter verba vel ſolemnia ritualia, quæ pleraque pia, etſi non deſint aliqui in his næui: ſed propter ipſam rem, & quia hæc à vulgo E paullatim recepta fuerant Pontificibꝰ tamen Romanis reclamantibus: Nam Pontifices merito dānabant hanc Dei temerariam tentationem, & miraculi quaſi Iudaicam poſtulationem. Et obſeruatione dignum eſt obtinuiſſe paulatim vbique Pontificiam prohibitionem, primum quo ad reliqua crimina: deinde poſt D. Bernardi tempora etiam quo ad hæreſim: abuſum denique hæſiſſe in ſolo crimine Maleficii ſeu Magiæ: ita tamen hæſiſſe in hoc crimine, vt ſine vlla Dei inuocatione, ſine vllo ritu pietatis aliquid præferente, quaſi per ludum Iudices hac proba abutantur quibuſdam dumtaxat in regionibus. Nam hodie in multis Germaniæ locis maxime VVeſtphaliæ circulo, vtuntur hac proba, in maleficis indagandis: quas enim fama, vel aliarum depoſitione ſuſpectas habent: eas ſtatim abſque vlteriore inquiſitione capiunt, captaſque extra vrbem deducunt: & in aquam frigidam ita coniiciunt, vt dextra manus ſiniſtro pedi, ſiniſtra vero dextro pedi ſit alligata: & ſi ſupernatat, veneficas vehementius ſuſpicantur, & idcirco duriori ſubiiciunt quæſtioni: ſin ſubmergantur, innocentes eſſe credunt. De hoc genere purgationis ſeu potius probę, hactenus inter Catholicos, quibus illibata canonum auctoritas probe conſtitit, illicitam eſſe: ſed Nouatores, qui à Romana Eccleſia deſciuerunt, mire digladiati. Licitam eſſe mordicus defendit, Arnold. Scribonius Philoſophus Marpurgenſis: illicitam contra oſtenderunt prolixe, non VVierus ſolum & Bodinus: ſed inſuper libellis ex profeſſo, Ioannes Eunichius, Hermannus Neualdus, & Auguſtin. Lerchemerus, & ex I. C. Oldendorpius, Hotomann. Ioann. Borcholt. Venatorius & alii quos citat & ſequitur Godelman. *libr. 3. de Lamiis cap. 4.* quos ego, vt eiuſdem ſectæ homines non magni facio, ſed hęreticos hæretico Scribonio obiicio, vt ſaltem intelli-

gant

Excuſus liber Coloniæ apud Gymnicū anno 1568. Defenſio probæ aquæ frigidæ, &c.

gant Nouatores: hanc eſſe ſuorum communem opinionem, à qua in indicijs non tam temerè deberent recedere. Poſtea prodiit libellus cuiuſdam Iureconſulti: qui, ex Catholicis vnus & ſolus, hucuſque (quod ſciam) ſcriptis hunc iudicum abuſum defendere conaretur. Res magni eſt momenti: & proinde diligenter, nō obiter tractanda & diſquirenda veritas, non verborum copia, ſed rationum momenti. ſit ergo.

QVÆSTIO V.

De proba (vt vocant) aquæ frigidæ, qua ſtrigibus explorandis in Germania quidam vtuntur.

SECTIO I.

Diſcutitur opinio & rationes Adolphi Scribonij.

A VVilh. Adolphus Scribonius, huius ſententiæ, & praxis iudiciariæ acerrimus defenſor, conatur eam ſtabilire rationib. partim phyſicis, partim hyperphyſicis, ad phyſicam enim pertinet, quod dicit de dæmonis leuitate, ſagarum pondus ſuper aquas ſiſtinente: ad Theologiam verò, quod de odio & antipathia aquæ ac ſagarum. Sed vt hoc commodius intelligatur, accipite dicta illius, vt ſunt à Richio *a* repræſentata: cui & alij ea referentes, hac in re, conſentiunt: *b* nō ea contraho etſi poſsim facile, ne quis me calumniari ſuſpicetur. Dicit ergo ille, hāc ſupernatationē Sagarum prouenire ex Satanicā leuitate, vt cauſa efficiente. Satanam enim eſſe natura leuiſsimum, vtpote plus de aëre, quam de aqua participantem, & ideo poſſe illas ſuſtentare ſuper aquis: duobus modis, vel ſe ſupponendo ſagis, & eas

a c. 4. nu. 119.
b Godelm. d. c. 4. & Binsf. ld. de confeſſ. malefic. p. conc. 7. dub. 1.

A quaſi dorſo eleuando: vel etiam ſe ijs vniendo, & toti illarum corpori, occupatione & poſſeſsione quadam, infundendo: non quidem hypoſtatica vnione, aut mixtione phyſica intrinſecè coadunando; ſed leuitate ſibi cōnata illis quodammodo, per præſentiam ſuam, data & quaſi communicata. *cacodæmon ergo* (inquit) *ſubſtantialiter in ſagis diffuſus, eas retinet, quan-* B *tum ſcilicet ad ipſum ſpiritum, qui ſine ſua eſſentia eas inhabitat; non quantum ad ſubſtantiam partium corporis ſagarum. Leuitas ergo ea non eſt, quæ à forma corporis immediatè prouenit: ſed aduentitia, externa, & aliunde accepta.*] Hęc ille, vt obſcurè, ſic ſane mendosè. Obſcuriſsimè: quia vel hoc tantum voluit: ſagas à dæmone ſuſtentari, prærogatiua leuitatis. quæ ex aerea natura in C eo vim habet aquis emergendi: idque ſubingreſſo corpus dæmone, vt ſolet ſubingredi energumenas: tuncq; illas emergere more vtriū inflatorum: vel, ſi hoc non voluit, certe falſitatem ſententiæ nō intellectæ his inuolucris verborum perperam coaggeratorum cōtexit & obruit. Mendoſe vero, quia vterque modus ille ſupponit dęmonem aereum habere corpus: quod alibi re- D futatum. igneum potius haberet, & ſic ab aqua extingueretur, vel aquam, excalefaceret, & ebullire cogeret: quæ ambo experientiæ, & rectæ rationi repugnant.

Illa etiam ſecum pugnant: cacodæmonem ſubſtantialiter in ſagis diffundi: &, ſpiritum ſine ſua eſſentia eas inhabitare. Quis etiam credat ſagas omnes eſſe à dæmone poſſeſſas, vt ſunt E arreptitij ſeu energumeni: & vt fuere Gergezenorum ſues? hoc ipſæ ſagæ negant, & experientia refellit. Si obſidet, quomodo apparet foris illas ac-

cedens? an duobus tum eſt in locis? an A vero exit & redit, cum lubet? poſſet credo: ſed ſic facere non credo. Deinde ſi hoc facit eius leuitas: cur cæteri energumeni non æquè leues, cur ſubſidunt in aquis? cur merſi porcorũ illi gregis; quia noluit eos ſuſtinere? iam ergo non leuitas illa naturæ dæmonis, ſed voluntas hoc operatur. Hoc verũ eſt, & eo redit res, cum addit Scribonius: Satanam, vt Dei lictorem B eas ſuſtinere: & quia lictori non licet præſcriptum iudicis excedere, ideo fieri, vt nec ſontes mergere, nec inſontes ſuſtentare dæmon queat: ne inſontes periclitẽtur, euadant ſontes impunitæ. Sed hoc iam ad hyperphyſicam refugium eſt, de quo ſtatim. Contra illam leuitatem fortiter etiam vrget, quod grauitas & leuitas proprietates ſunt rerum corporatarum: quare non C magis conueniunt dæmoni, quàm animæ rationali. Sed audio, neſcio quam ſpiritualem leuitatem. Si quia dæmon ſpirituali leuitate præditus eſt, hoc poteſt: certe & anima poterit, quæ ipſa quoque ſpiritualis tota, & proinde leuis tota; & tota in toto corpore, & in ſingulis corporis partibus ſubſtantialiterque diffuſa, non inhabitat modo, ſed informat etiam. Hoc D vero non poſſe animam norunt, qui natare non norunt, & aquas aliquando ingreſsi. Si animæ leuitas hoc non poteſt: ratio clamat, nec dæmonem corpus ingreſſum poſſe, ratione ſuæ leuitatis. ſi ſuſtinet, ſuſtinere: quia corporea illa mole potentior eam loco poteſt mouere, vt doctum libro ſecundo.

Confugit tandem Scribon. ad Dei E voluntatem & prædeſtinationẽ: *Quid, ſi*, inquit, *dicerem Deum ipſum ſagarum, quas ſcilicet vere reas nouit, corpora ſingulari quadam & ſpecifica leuitate induere, qua in ſuperficie aquarum ferantur? inde certe non ſequeretur, Deum ab operibus creationis nõ ceſſaſſe. Ita enim prædiſponere potuit, vt ſi quæ ſagæ futuræ ſint, ſpeciali quodam modo in aquis nequaquam ſubmergi debeant. Vtrum vero hoc omnipotentiæ diuinæ contrarium eſſe dicetur? vtrum etiam voluntati, quia non expreſſe ſignificatum eſt in ſacris literis? minime.*] Nos vero illud fatemur Deum poſſe cum lubet. dubitamus an vnquam libuerit, indicia nulla inuenimus, cur credamus voluiſſe? multa habemus argumenta, quæ noluiſſe, & nolle doceant. ideo petimus probari, quam affirmant, Dei voluntatem: & experientiam, quam adducunt teſtem, vt fallacem non ſemel, mox refutabimus. Quæ vero de noua creatione addit, non extra chorũ modo ſunt ſaltantis, ſed etiam delirantis. quid enim ad rem illa?

Addit, Aquam ipſam ſagas in ſe ferre non poſſe. cur putas? *quia* (inquit) *Deus Opt. Max. ſuo prudentiſsimo iuſtiſsimoq́; iudicio ab omnibus inde ſæculis elementum aquæ prædeſtinauit ſalutari hominis lauacro, vt qui à peccatis abluendi eſſent, & Chriſti Eccleſiæ initiandi, huius baptiſmate vterentur, & per hoc mediũ noui homines facti, quaſi per ianuam in Chriſti regnum ingrederemur, qui prius reiecti fueramus. Quandoquidem, inquam Vatiniano quodam odio eas accuſat, & reijcit: vt ſi maximè pro viribus tentent, non tamen ſubmergi poſsint.*] Ecce iam (lector) non à dæmone petitam cauſam efficientem, ſed ab aquæ natura. Quia inſitum illi odiũ in maleficas. inſitum autem ab auctore naturæ: qui cum aquas creabat, iam mente cunctorum præſcia ſtatuerat aquas fore ſalutis noſtræ inſtrumẽtum.

itaq; inſeuit odium aquis, illarum, quæ ſalutis & ſuæ & aliorum oſores, & vexatrices. Sic enim mox explicat. *Et quodnam (ait) eſt illud odium? aquæ Deo placuerunt, quib. vſurpatus peccata hominum ablueret, atque purgaret: in baptiſmate Chriſto Dei filio nomina noſtra primum damus, & eius albo incorporamur, adeoq; in ciuitatem Dei vt germani ciues recipimur: ideoq; omnes, qui ſalui modo fieri volunt, ſacræ huic aquæ baptiſmali immergi ac purgari oportet: at ſagæ ſpreto iſto diuino lauacro: toti Trinitati; Deo Patri, Filio & Spiritui ſancto, ſcientes volentes renunciant, & nihili Dei & creatoru opera, nihili ordinationes, & creaturas facientes, peccatores, & apoſtatæ omnium aliorum fiunt peſsimæ. Cum autem hoc ſcelere in toto mundo nullum ſceleſtius vnquã definiri aut reperiri poſsit, quid dubitem dicere? ſi ſagæ non ſubmerguntur aquis, id fieri ob peculiarem iſtam antipathiã, videlicet quod elementum aquæ nolit illas intra alueum ſuũ recipere, ſed omnino reſpuat, & omnibus modis fugiat: hunc ſcilicet in finem, vt peccatrices eiuſmodi manifeſtentur. Nam & creaturæ inanimatæ ſeruiunt prædicationi, & gloriæ nominis diuini: vt ſcilicet cœli, ita quoq; elementa enarrant gloriam Dei, tum alias, tum in hoc: ſi peccatum & iniuſtitia ab illis reuelata puniatur. Aqua in baptiſmate eſt ſacramentum, eſt ſignum, eſt ſigillum initi inter Deum & hominem baptizatũ noui fœderis. Quidni igitur eodem modo, ſignum aut indicium eſſe poſsit, diſſoluti illius, & fracti iterum fœderis? Et hanc rationem ſiue cauſam facillime dixerim eſſe veriſsimam: vt ſi aliæ nullæ admittendæ eſſe videantur, vna tamen hæc recipienda ſit.*] Hactenus ille: in cuius verbis quędam ſunt veriſsima, ſed non aptè allata

A ad id probandum, de quo ambigebatur. in quibus facile agnoſcas ſpiritum illum, qui ſcripturæ teſtimonijs gaudet abuti, & ſemper ſumma vi adniſus, vt mendacio veritas ancilletur. Spirituales illas aquæ prærogatiuas, regenerationis ratione illi competẽtes agnoſcimus, Catholici. Sed quid ſi diceremus cum Principibus Nouatorum, quorũ ſummam puto Marpurgi eſſe auctoritatem:
B prærogatiuam hanc aquæ ſingularem nõ eſſe: nonne corrueret huius antipathiæ fundamentum? At ecce Lutherus, cum ab eo quęſitum fuiſſet: num, deficiente aqua liceat baptizare in lacte, aut cereuiſia? principio quidem inopinata forte perculſus interrogatione, hęſitans, dixit: id diuino iudicio committendum: recollecto poſt ſpiritu, & illo ſuo afflatu entheo, ſub-
C iunxit: quicquid balnei nomine nuncupari poſſet, id cenſendum minimè ineptam baptiſmi materiam. *a* Neque Martin. alter, Kemnitius ille, Leiſeri oraculum, ſatis certò credidit, num elementum hoc aquæ neceſſariam baptiſmo materiam præberet: hoc enim ſi Chriſto Domino affirmanti, *b* & Apoſtolis magiſtrum ſequentibus, *c* credidiſſet: nunquam quæſtiones illas: an
D hic vel ille liquor, ſit naturalis & vera aqua, otioſas vocaſſet: *d* cum ijs, de neceſsitate aquæ ad baptiſmum ſiue de neceſſaria ſacramenti huius materia, inquiratur. Nec etiam Caluinus id credidit: qui apertiſsimam Chriſti Domini locutionem *Ioann.* 3. allegorico ſenſu accepit: &, per *aquam*, intelligi voluit; non elementum illud aquæ: ſed ipſum Spiritum ſan-
E ctum, qui dicatur aqua, eò quod animos noſtros abluat: quia ſine baptiſmo ſaluari hominem poſſe putauit: atque ita præiuit, clarumque

a In colloqui. conuiuia. c. 17.

b Ioã 3. v. 5.

c Acto. 8 v 36. & Acto. 10. v. 47 Epheſ 5 v. 26.

d Examen Cõc. Trid. cã. 2. ſeſſ 7.

lignum Anabaptiſtis ſuſtulit ad gehen- A
nam. Sed nos hæc omnia Lutheri, Ke-
mnitij, Caluini deliria deteſtamur. vi-
derit Scribonius tamen, quid illis ſit
reſponſurus, ſi hæc ſua dogmata tor-
queāt, in imaginariam antipathiæ chi-
mæram. Habemus Catholici, Deo laus
habemus arietes fortiores. *e* Miramur
interea, & Caluini ſtrophas atq; tro-
pos: & Lutheri vecordiam iuxta ri-
demus, vt enim de hoc nunc loquar B
cum & lacte, & iuſculo carnium ſiue
herbarum, & vino, & ſimilibus liqui-
dis ablui poſsimus, negari non poſſet
illa balnei vſum præbere poſſe, & quo
quidque ad abſtergendum aptius: hoc
etiam efficaciorem baptiſmo materiā
præbiturum. an ergo id, quod Hebræi
vocant *aquam pedum?* pax aurib. quæ-
ſo, & naribus ſit, ſordet, fœtetque Lu-
thero ſoli, eiuſque delirium hoc pro-
terue tuenti, tale lauacrum, tale bal- C
neum contingat: ſed ea lege, vt, pro
honeſta ſtrigileculâ, illi ſcopæ taxeæ,
quibus ſtrigmenta deradantur, & a-
murca nitro condita, pro ceromate,
adhibeantur: ſicq; ſtringatur toto eni-
xè corpore, pumicetur, leuigetur. ni-
hil illo mundius, nihil bellius, nihil au-
giæ ſtabulis dignius inuenietur.

e vide infra ſect. 5.

Quid ais Scriboni Vatinianum aquę D
in ſagas odium eſt; an ergo aqua præ-
dita ratione? ideo enim iraſci belluas
& odiſſe negant Philoſophi, quia ra-
tione carent. Metaphoricum, inquies,
odium intelligo: & quale in plantis cer-
nimus, ſed etiam talis in plantis amor,
qui tamen in aqua, & aliis elemen-
tis nullus cernitur, niſi quædam ad lo-
cum ſuum, quoniam is ad eorum con-
ſeruationem putatur facere, propen- E
ſio. Si ſagas odit aqua, cæteros amet.
vnde hoc probabis? fateris video natu-
ralem hunc amorem non eſſe vllum:
nec odium ſanè: ſed vis ſupernatura-
lem hunc affectum eſſe. quæro, an eius
ſibi conſcium elementum aquæ, an i-
gnarum? non dices conſcium. Quid e-
nim abſurdius? quia nec ſenſu quidem
præditum, quanto minus cognitione?
& hoc neceſſarium foret, vt ſagas à cæ-
teris diſcerneret. ſed non diſcernis et-
iam, cum & hæreticos alios & hypo-
critas ſic, Diui Bernardi tempore, ex-
puerit. Eius verba poſtea recitabo *ex
ſerm. 66. in Cat.* Ignarum, eſt ergo, &
ſic mouetur à Deo. Nouone motu
quoties ſaga aquis inijcitur? non hoc
ſatis explicat: & videtur velle ſemper
hoc operari decretum Dei, ab eo tem-
pore, quo Deus aquæ elementū crea-
uit: & ex hoc Dei decreto ſemel ſanci-
to, vim hanc aquas accepiſſe. ſicut her-
bæ nimirum vim illam ſibi ſimilis per
ſemen producendi, lege illa primitiua,
qua iuſſæ Geneſ. 1. *Germinet herbam
terra virentem & facientē ſemen, &c.*
Nihil dubito, ſi hanc legem Deus ab
initio poſuiſſet aquis, hanc illis in per-
petuum vim competituram. Sed vt
hoc credam à Deo factum, neceſſe ſit
alias adferri probationes, vel ex ſcri-
pturis, vel eccleſiaſtica traditione. in re
tanti momenti ſolis niti coniecturis;
hoc vero nec ſobriæ, nec ſanæ mentis
eſt, vel ſapientiæ. Omnes nos ſalutari
lauacro ablui neceſſe eſt, vt ſalui ſimus:
quid tum? nemo hoc Catholicorum
negat: negant nonnulli Nouatores.
Huic ſacro baptiſmati, totique ſacra-
tiſsimæ Trinitati ſagæ renunciant: hoc
quoque fatemur, & ideo cunctis ſup-
pliciis digniſsimas, & ſcelus earū atro-
ciſsimum profitemur. quid inde con-
ſequitur: Odere idcirco illas aquæ &
exſpuunt onus moleſtum. credo, vt a-
quæ viuæ cadauera: ſed fors hoc pro-
pter aquæ & aeris copiam, quæ in ca-

dauerat

dauera ſe inſinuauit. Viua corpora mergerentur: non ſupernatarent. Verum audio hoc fieri, quia ſagas aqua prodere mauult, quam celare crimen: & ſic quaſi præconem agit. ſcio creaturas omnes laudare Deum, & gloriã Dei enarrare: ſed hoc non faciunt, eo modo, quo Ioſue iuſsit Achanum dare Deo gloriam. non quo Pharizæi id à cæco nato exigebant: ſed ſua pulchritudine, ornatu, vtilitate, & efficacitate, quam ipſis Deus tribuit, opificis & creatoris ſui bonitatem, ſapientiam, diuitias & potentiam hominibus annunciant. Illa vero confeſsio & indicatio, & vt ita dicam præconium, ſiue mauis accuſatio: quam confingit Scribonius: ſacris litteris, conciliis, Patrib⁹, & Eccleſiaſticis monumentis noua eſt, & inaudita: quare nec veroſimilis, nec credibilis, nec tuta. ſcilicet alia nobis media Deus non reliquit, ad explorandam veritatem. Signum eſt initi cum Deo fœderis: hoc ſcimus & credimus dicenti. Deo ſignum vt credamus eandem eſſe fœderis violati, poſtulas? da ſimile teſtimonium, & credemus. Das nullum? non credimus iſtud, qui illud confitemur. Deinde non aquæ quatenus eſt aqua, vt inſtrumento, neque vt ſigillo, ſalutem tribuimus noſtram: ſed quatenus ad aquam acceſsit forma baptiſmalis. ſalubriter illa abluit, quando verbum acceſsit ad elementũ: tunc enim factum eſt Sacramentum, quod nudum prius erat elementum. Tolle verbum: nec ſacramentum, nec ſigillum agnoſco, tunc dicam aquæ laudem Dei & gloriam nobis annunciari per terram, per aërem, per ignem: & quæram cur non hæc aquæ ſagas prodant? cur illis aër ſpiritum non reddit difficiliorem, & lenta prodit præfocatione? cur non ſubſidit terra, & me-

A diis hauriit, vt ſic prodantur? cur non aër illas ſolo allidit, & viciſsim reſultu, vt pilas, terra in aërem repercutit? cur ignis illis communem ſe cum ceteris præbet creaturis? Equidẽ ſi odio ſunt vlli elemento, igni erunt odio: nam ignem illę præ ceteris elementis odere: & mutua ſolet eſſe antipathiæ ratio. Sunt & alia plura, de quibus ſequenti Sectione.

B

SECTIO II.

Excuſſa ſententia & rationes I. C. cuiuſdam Catholici.

I. C. quem dicebam, & cuius parco nomini, primum dictum Scribonii de Diabolo ſagas ſuſtentante reiicit, cenſet enim nullum hic eſſe factum, nullum miniſterium, neque operam C vllam dæmonis, ſed Dei omnipotentis ſolius, per ſuos miniſteriales angelos bonos, id exſequentis *a*. Quainre, quam minus ſecurã ſit ingreſſus viam mox oſtendetur: illud autem ab eo conſulte fuit additum his verbis *b*: *licet ſæpe holitor ſit opportuna locutus, tamen multum intererit* Dauuſne loquatur ad heros: *ideone ſcientiæ vel ſenſuum altitudine potius, quam exercity Chriſtianæque charitatis pondere* D *hæc ſcripſiſſe videar: totum dependere me à ſanctæ matris Eccleſiæ auctoritate profiteor, nihilq́; quod eidem in vllo aduerſetur, determinate, multo minus obſtinate, defendere velle.*] Salutarem profecto clauſulam exoſculor, & hanc illi mentem gratulor, ſperoque futurum, vt, cum Eccleſiæ ſententiam Canonibus priſcis luculenter expreſſam E viderit, cum rationum ſuarum & imbecillitatem, & communis ſententiæ vim, atque momenta diligentius perpendit, liberaritque: ſeſe illis ſit adiuncturus. prudentis ſane eſt, commu-

C

a c. vlt. n. 238.

b ſupra n. 239.

nem potius Theologorum & Iuriſconſultorum Catholicorum ſequi orbitam: quam recentium & Nouatorum ratiunculas, prima ſpecie fucum aliquem acuminis præferentes, amplecti. Maiorq́; apud ſinceri iudicii homines auctoritas, eſt traditæ à ſummis Pontificibus praxis & doctiſsimorum totius Europæ virorum ſcriptis conſignatæ: quam aliquot latrunculatorum, vulgi opinionem ſequentium, periculoſæ experientiæ, & vſurpationis. Ego nihil in hac tractatione ſcientiæ exquiſitioris vel ſenſuum altitudinis profiteor: ſed tamen ſtudium veritatis, & diligentiam, & lucem nonnullam, pro ingenii mei tarditate, & imperitia ſcribendi, ſpondeo. Spero concertatorem, vt vult alios ipſum ab omnibus ferme diſſentiente benigne ferre: non ægre laturum, ſi ſoli ipſi non cõſentiam, vt cum tot viris clariſsimis & doctiſsimis conſpitem & ſentiam.

In primis quod ſupponit pleroſque Iudices hac hodie vti proba: id ſcio verum non eſſe: niſi fortaſsis de ſola loquatur Germania. Nam in Italia, Hiſpaniaque (vbi illibata Canonum auctoritas) penitus nulli ea nunc vtuntur. In Francia & Belgio, vel nulli omnino: vel adeo pauci, vt eorum ratio habenda non ſit: iique non niſi indoctiores, & rurales iudices. In ipſa Germania, doctiores quique hunc vſum improbare cœperunt: & illi ipſi, qui nondum deſeruerunt, cum ſcrupulo & anxietate, metuque erroris id faciunt: vt patet ex epiſtola VVeſtphalorum ad Godelmannum miſſa, & eius operibus inſerta. Plerique etiam, vt I. C. illi Germani quos citaui *quæſt. 4. ſect. vlt.* teſtantur, iam paulatim in deſuetudinẽ multis in locis eam abire. Hoc ergo ſenſu vera eſt inſcriptio operis illius: *hac proba pleroſq́ hodie iudices vti.* Hoc præmiſſo.

Sententia ſcriptoris illius (vt eam non minus fide, quam compendioſe totam ante oculos proponam) in ſumma hæc eſt: *Quando indicia ſufficientia ad comprehenſionem adſunt, tunc comprehẽdi debere:* (quod certum eſt) *quando vero contra incarceratum vehementiores præſumptiones (etiam ſpecies facti) accederent, tales vt communiter ad torturã ſufficientes eſſe poſſent: tunc non eſſe confeſtim quæſtioni ſubyciendos, ſed ad firmius robur præcedentium indiciorum, probam hanc aquæ primitus adhibendam: non ad reum per hanc conuincendum: ſed præparandam & muniendam torturæ viam, & momentum faciendũ tanto confidentius a.*] Conſidera (*lector*) iuxta hanc ſententiam duo, primum concedere auctorem, ad pœnam ſiue ſupplicium inferendum non eſſe adhibendam hanc probam: ſed tantum ad torturam. Deinde quoad torturam: ea non vtendum iudicibus ad ſupplementũ quando deſunt ſufficientia ordinario iure indicia: ſed tantum ad confortationem præcedentium indiciorum, alioqui ſatis validorum ad torturam: idq́; dumtaxat, vt iudex ſic confidentius poſsit ad torturam procedere. Ex quibus patet primo, quam exigua ſit & quam non neceſſaria ad iudiciariam inquiſitionem hæc proba. ſolum enim prodeſſet ad torturam, idque non niſi quando iam ad torturam ſint indicia ſufficientia. ſi ſunt ſufficientia: iam non neceſsitatis res eſt, ſed abundatioris tantum cautelæ, & quaſi curioſitatis. Rurſus, ſi certum à Deo miſſum ſignum eſt: cur non vt ad torturam, ſic etiam ad condemnationem quoque adhibeatur, eodem modo? v. g. vt

a ſic ille n. 14.

v. g. vt confidentius iudex condemnet. Immo maior videretur eſſe neceſsitas huius probæ: quando teſtimoniis conuicta ſufficienter ſaga, torturam tolerantia eluſit: quam in caſu, quo probam aduerſarius requirit: adeo, vt niſi omni tempore prohibita hæc foret, tunc potius ea vtendum videretur.

Illud etiam non capio, quod ſubdít, *pleraſq; è leuioribus indicijs comprehenſas vbi generali inquiſitione facta, nulla quæ adminicularentur indicia ſuperuenirent, aut ante aut poſt aquæ probã: purgatione canonica indicta, ac eiuratione ſolemni præmiſſa, per ipſos dimiſſas eſſe & reſtitutas.* (*ſic aiunt nu.* 28.) bene quod dimiſerint: nõ bene, quod probam tunc inſtituerint. Nam ſi tantum erant indicia ad capturam ſufficientia: ius illis non erat, (ex ipſorummet ſententia) cogendi ad hanc probam: tunc enim dumtaxat aſſerunt ꝓbe huic eſſe locum, quando, ad priores illas pro captura, vehementiores aliæ præſumptiones accederent & inſurgerent, quę communiter ad torturam ſufficerent (vt dictum ab ipſis *num.* 24. Deinde ſi hæc legitima probæ ſpecies eſt: ad canonicam purgationẽ veniendum minimè fuit. cedo enim, vel mergebantur, vel non. ſi mergebantur? cur vt innoxias nõ ſoluis? cur adigis ad vlteriora? nonne ſat expurgata, quæ Deo iudice expurgata? certe conditio hæc vulgarium huiuſmodi purgationum ſemper fuit: vt quibus euentus fauiſſet, ei ſe iudex fautorem exhiberet: abſolueretque, quem vel aqua vel ignis abſoluiſſet. Si ſupernatabant: qd adhuc teſtimoniis egebatis? certe non niſi, quia probæ veſtræ in omnem partem in certitudinẽ noueratis. non ergo hæc Dei miraculum eſt: ſi incerta, ſi

A dubia. Vos ipſi præiudicio veſtro cauſam præuaricamini.

Sed addunt *b* experimenta innocẽtium quorundam, qui, cum vellent ꝓbare ſponte ſua, mergebant, ſicq; falſi ſunt cognatos affineſq; ſuos, quos videbant immerſabiles, vere culpæ reos eſſe: immo & ipſi ſe accuſatores ac vindices præbuerunt. Vnumque narrant exemplum his verbis. *E diuerſo contigit* B *vetulam quandã ſtipite arundineo nixã (quæ ante cõplures annos maleficij, vna cum marito & ſorore, inſimulata et cõprehenſa, his ſupplicio abſumptis: illam quod & leuiores tũ contra ſe quã contra ceteras præſumptiones militarent, pariterq; grauida & partui proxima eſſet: in exilium fuerat relegata, vbi contra idẽtidem geminatũ ac ſub pœna Magiſtratus interdictũ, prouinciæ ac habitationi* C *ſuæ ſe intuliſſet) comprehenſam ac aquæ ad ſubmergendum hoc an.* 1594. *adiudicatam, carnificiq; traditam, tãta potentia aquis ſeſe ſæpius, interdũ & vſq; ad humeros videndam extuliſſe, & quaſi ebulijſſe, & proſiluiſſe, vt demergente, & obtrudente eam ſæpius conto carnifice, ſub aquis vix contineri potuerit: extititq; tum multorum ſermo, ipſam niſi* D *tanta vehementia conto per carnificem fuiſſet depreſſa, ac in aquis detenta, facili & quidem celeriori negotio, quam homini eſſet poſsibile, enataturam ac euaſuram fuiſſe.*] Hanc ſcriptor, hoc indicio fretus *c*, nihil dubitat maleficam, & comburendam fuiſſe potius, quam ſubmergendàm. Ego hic rurſus hæreo. ſi comburenda: ergo vult indicium ſufficere ad mortem, & contra- E dicit ſuæ poſitioni: qua ad torturam dumtaxat eo vtendum cenſuit *d*: Itẽ, ſi conto eam ſub aquis carnifex potuit detinere & mergere: non igitur Deus hoc per ſuos miniſteriales angelos

b nu. 29 & 30.

c num. 31.

d num. 24.

bo†os exſequitur, & ſagas arcet ac repellit ab aquis, vt poſtea dicet ipſe *nu.* 238. Nam quis hominum robur vincat angelorum? ſi angeli expellebant: qui fieri potuit, vt conto carnifex, angelis contranitentibus, eam potuerit ſubmergere, & aquis præfocare? Non igitur erat cur dubitaret, & tam multa ſcriptor ille meditaretur circa hanc facti ſpeciem *e*: ſed paucis poterat concludere. hic effectus à vi naturali non manat: nec à Deo manare putandus: non enim Dei voluntas, & miniſtrorum eius efficacitas, in hac vna malefica irrita foret: reſtat, vt vis enatandi extrinſeca ſit, & ab illo: qui hominum gaudet interitu ac deceptione: cuius tamen conatus omnes à miniſtris iuſtitiæ Deus, vt plurimum, patitur ſuperari. Video hic dæmonem conantem pactis conuentis ſtare, & ſagam vndis expellentem: video vinci à conto carnificis: qui id fieri poteſt? certe digitus Dei hic eſt, carnifici victoriam tribuentis, quia iudicium Dei exſequitur. Si hæc & conſimilia veriſsima meditatus fuiſſet, non confugiſſet ad illam regulam, qua putat difficultates omnes decidi & exhauriri *a*. *Iudices indicijs quæ ad torturam de iure ſufficiunt præcedentibus, poſſe in ſupplementum plenioris & legitimæ probationem, ſine conſcientiæ læſione, ita facere, vt dilucido, & ſtricte lictori mandato, ſufficienti interuallo interiecto, apparere ipſis ac omnibus circumſtantibus, de natatione vel ſubmerſione delatæ, ſufficienter poſsit.*] addit & alias cautelas circa modum. primo hoc interuallum vnum eſſe debere, & aliquanto laxius, ſaltem ad ſolius iudicis non carnificis arbitrium diſtinctum & temperatum: debereque iudicem aduigilare, vt omnis fraus, colluſio, fucus, indiligentia, vel implicatio abſit. Cautela hæc bona eſt, ſi res ipſa licita foret. Solent enim omnes mergendi & natandi imperiti, ſed & periti, dum merguntur: ante quam aquis præfocentur, aliquoties ſupra aquas capite & interdum humeris efferri, conante quantum poteſt natura hominis conſeruationem. diligenter itaque videndum ne quid tale hic eueniat, quod Magiæ aſcribatur, vel miraculo. Ideo ſuſpicor addi ab auctore: iudicem omni cura perſpicere debere, quid naturæ: quid miraculoſo indicio ſit tribuendum. Sed fruſtra ſunt cautelæ omnes nec vlla humana prudentia vnquam poterit ſanctum efficere, quod, quia illicitum eſt: vitandum erat. Neque nunc diſputamus, quid iudici faciendum vt hoc indicium exerceat caute & circumſpecte? ſed an vllo id ei modo liceat exercere?

Quod poſtea *num.* 38. requirit, non accedere iudicem ad hoc experimentum, niſi vehementiſsima, & pluſquam ad torturam ſufficientia præceſſerint indicia: id pugnat cum iis quæ *num.* 24. & *num.* 35. dixit, ſufficere præſumptiones vehementiores, quæ ad torturam communiter ſufficerent. ſi ſufficiunt, quæ ad torturam ſufficiunt: cur nunc requirit, pluſquam ſufficientia? ſi præceſſerunt pluſquam ſufficientia: quid hac opus proba? ſicut enim ad condemnationem, vbi reus legitime conuictus, vel, ipſa facti notorietate, res luce meridiana clarior eſt: hæc proba foret ſuperflua *b*: Sic etiam, ad torturam ſuperflua erit: quando ſufficientia ad eam habentur indicia. Nec enim ſuperfluæ inquiſitiones iudicibus permiſſæ ſunt, *vt docebitur libr. ſeq.*

Quod addit *n.* 39. diſcrimen eſſe inter

e nu 31. 33. 34.

a n. 35. cum ſeqq.

b cap. 2. ca proba.

malefi-

maleficos & alios criminoſos: & in maleficis, propter difficultatem probandi, maiorem licentiam iudicibus concedi, vt ſcilicet hæc aquæ probatio admittatur; in criminibus cæteris non admittatur, ſed in ijs canonicæ & ordinariæ purgationes ſufficiant. item, peculiare eſſe hoc in maleficio, quod licet Panormitan. (quem DD. alij veteres ſunt ſecuti) cenſuerit in aquæ frigidæ purgatione ſupernatationem eſſe documentum innocentiæ: tamen in ſolo crimine maleficij contrarium notandum. id vt gratis dicitur, gratis poſſet negari, & ex dictis D. Bernard. *ſermon. 66. in Cant. in fin.* vbi idem hæreſi & hypocriſi tribuitur, falſum apparet. Nobis nunc tamen, id eſt, minime negligendum. ex eo enim pellucere poteſt vanitas vel probæ, vel defenſionis eius. Etenim ſi hæc proba ad condemnationem inſtitueretur poſt torturam, aliquid forte ad rem pertineret, quod de difficultate probationis in hoc crimine prætexitur. Nam difficultas tota, quæ in hoc crimine peculiaris iudicibus occurrit: inde naſcitur, quod ſagæ plerumque tormenta eludant per ſomnũ vel indolentiam: ante tormenta vero, ad indicia quæ pro tormentis ſufficiant, longe plura inuenias momenta contra ſagas, quam contra adulteros, vel nefariæ veneris reos. plures enim correi ſunt ſagarum, & hoc crimen non occultius admittitur, quam iſta quæ dixi: in quibus vnicus duntaxat eſt conſcius, & ſecreta thalami quæruntur, quodque dici ſolet, etiam ſoli & aſtris reliquis ea occuluntur. Cum itaque velit auctor hanc probam ad torturam duntaxat præmitti: non eſt, quod in hoc ſagarum crimine peculiare ius introducat. Cæterum, quod à cæteris criminibus non modo

A hoc excipit, ſed etiam contrariam illi quandam ab extrinſeco conditionem appingit: ſcilicet etſi criminoſi alij iuſtè accuſati mergantur, tamen in hoc crimine ſagas mergi non poſſe. hoc certè, ſi ratione criminis fieret: conſequeretur eas mergendas: quando de alio crimine (puta furti) accuſatæ, iuxta ritũ illum veterem, de quo Panorm. egit, aquis iniicerentur, ſi noxiæ forét: quæ-
B ro igitur, mergentur, necne? Si mergendas dicat: contra, ſed illam quam narrauit *num.* 30. patet, merſam non fuiſſe vi ponderis ſui, ſed violentia cõti deprimentis: & tamen ſagam fuiſſe dixit, & damnatam dixit, quia exſilij mandatum bis infregerat, atque ita non propter maleficium. nec enim ratione maleficij ad aquas damnaſſent, vbi moris eſt ad rogum mitti iuxta le-
C ges imperij. Si dicat non mergendas: certe iam ſequitur, hanc ſupernatationem non eſſe introductam, duntaxat à Deo ad dirigendum iudicem, in eius criminis iudicio, de quo diſceptatur. tunc enim non ageretur, nec iudex inquireret, an eſſet rea maleficij, ſed an eſſet rea furti, puta, vel adulterij. In quibus criminibus deciperetur tunc hac proba iudex. Nam dum de furto
D quærit; ſi non mergitur (quia ſaga) certe abſoluet eam, quæ vere furti rea ſit, quia non demerſa: & ideo à furto immunis cenſenda. Nec ad rem facit, quod hinc indicium capiet maleficij. Quid ſi enim nulla concurrerint alia, eo quod etſi ſaga ſit, nulla tamen de ipſa ſuſpicio habebatur? certe indiciis officium erit dimittere: quàm miraculo Deus ſagam eſſe docuit. Si non di-
E mittit, iniquus erit iudex, qui furti ream, diuino expurgatam iudicio, non dimittit. vides in quot ſe ſtimulos conſcientiæ iniiciant: qui has Nouitatum

ſuperſtitiones, vulgariaque ſequuntur opinamenta. Nunc videamus, quibus rationibus ſuam probam defendat, & ſingulis ordine reſpondere conabor, habentur *eius cap.* 2. & toto poſtea *ca.*4. vbi excurſionem vnam prolixiſſimam addit, qua narrat & deſcribit Dei prouidentiam ſuauiſsimè omnia regentem, & mortalibus optimè, ne dæmon illos decipiat, prouidentem: & per Angelos cuſtodes etiam ſingulorum elementorum omnium ſatagentem. hanc quidem probam peragere per eum, qui aquę præeſt elemento. Multa in ijs deducendis accumulat, non certa, nec probata. Et quamuis omnia forent certa & probata, nihil tamen nos ea premerent. Eſto enim Deus impedit, ne dæmon nos opprimat, vt vult & poſſet: ergo nullum lædit? vbi Iob? impedit Deus ne nos, ac ac iudices & magiſtratus præcipuos ad lubitum decipiat? ergóne ſemper & omnes? vbi Achab ore deceptus Pſeudoprophetarum? vbi Suſanna falſò crimine damnata? Quod denique dicit, *num.*223. pauciorum miraculorum hodie cauſam eſſe, fidei inconſtantiam & teporem; ea quidem vna eſt; ſed melior alia, quia ſtabilita iam ſemel fide, minor eſt, vel nulla neceſsitas eorum. Et quod *n.*226. addit opera omnium rerũ creatarũ ſiue bona, ſiue mala Deo eſſe attribuenda, id niſi ſanè explicetur, catholicum non eſt. nam culpæ mala ſeu opera, quibus peccant homines, Deo, qua mala ſunt, tribus fides vetat. Sed puto eum de actu naturali tantum: & non morali ſenſiſſe.

Primum argumentum eius, pro hac probâ, eſt, inter alia multa, id quoq; à iudicis arbitrio pendere, vt probationib. ijs pro arbitrio vti poſsit, quas adhibendas iudicat, & ijs credat, quantum ijs probatum exiſtimet, vt Hadrianus Imperator cenſuit. *a Reſpond.* Probationes iudicis eatenus eſſe arbitrarias, vt iis ex legum præſcripto ſic vtatur: vt nullas aſſumat, quæ iure prohibitæ ſunt, qualis eſt iſta, de qua agitur: nullas etiam, quas Deum offende re vel putet, vel putare debeat, qualem iſtam eſſe poſtea oſtendam. hoc ſane, quod de arbitraria iudicis licẽtia in criminalibus ſæpe iactatur, ſuis cancellis, & Iuriſperitorum ſanctionibus, poſtea lib. ſeq. includam, & licentioſam peoteruiam voluntate, pro ratione, abutentium, frenis velut infrunitum animal conſtringendam moderandamq; docebo.

a l. 3 §. eiuſdem D. de teſtibus.

2. *argumentum* præſupponit, iure Canonico non prohibitam eſſe hanc purgationem in crimine maleficij. quia ius canonicum non dicit expreſſe, non licere in hoc crimine hac proba vti; & quæ expreſsè prohibita non ſunt, illa ſtare non prohibentur. *b* tum quia creſcente delicto modus pœnæ & tormẽtorum debet creſcere. *c* Ex hoc fundamento ſic argumentatur. Hoc crimen quotidie augeſcere videmus: licet igitur iudici genera veritatis inquirendæ inuenire noua, non prohibita. quod probat multis DD. dictis generalibus. *Reſpon.* Fundamentum præſuppoſitum eſſe vanum, falſumque. Quia ſic poſſet probare in maleficij crimine ad eruendam veritatem, etiam duellum indici à Principe poſſe. Nam nec duellum in maleficij crimine indici, eſt iure prohibitum, expreſſe factâ mentione maleficij. ſic poſſet de ferri candentis probâ hoc idem inferre. Sed cum in his, pateat illationem huiuſmodi non eſſe faciendam; ſatis apparet, nec de aquæ frigidæ probâ, hoc dici poſſe. Sicut ergo duellum fieri nõ poteſt ad pro-

b arg. l. nec non & quod ciis verb. ſed leges non prohibent D. ex quib. cauſ. maio. in integ.
c l. relegati D. de pœn.

bationem maleficij, idcirco duntaxat: quia duellum fieri generaliter prohibitum fuit: non poterit etiam hęc proba adhiberi, propter eandem generalem prohibitionem. Nec enim ſolent leges purgationem aliquam prohibentes addere, vt non liceat ea vti in tali, & tali crimine: ſed ſimpliciter vetant ea vti. quia qui generaliter prohibet, omni in re id prohibet: qui furari, is prohibet aurum, argentum, ferrum furari: qui candente ferro experiri prohibet, is prohibet experiri in omni caſu, quo ratio prohibitionis procedit. Qui ergo prohibet canon vti iudicem probatione aquæ frigidæ, prohibet ea vti in omni crimine: quia nullum eſt crimen, in quo prohibitionis ratio æquè non militet. ea enim hîc eſt, quia ſuperſtitioſum, & incertum, & cum Dei tentatione coniunctum eſt hoc genus probationis: vt ipſimet Canones indicant, citati ſuperiore *quæſt. ſect. 3. in fin. d & ſect. 4. e* ex quibus diſertè, & annulantur tales purgationes aquæ frigidæ, & prohibentur litigantes eas præſtare, & iudices prohibentur poſtulare: Et Doctores omnes tam Theologi, quam Iuriſconſulti ad vnum, hanc accepere, vt generalem prohibitionem, neq; putarunt ſibi vllum crimen excipiendum, neq; vnquam de maleficio excipiendo, in hunc vſq; diem vel ſomniarunt: quia videbant prohibitionis rationem æqualem in maleficio, atque in cæteris criminibus. Generaliter & ſine criminis vllius exceptione (nullam enim addunt) locuti ſunt Theologi, iuriſperitiq́ue. *Diu. Thom. in 2.2. q. 95. art. 8. in add. 3. & ibi Caietan. D. Anton. 4. p. tit. 15. cap. 34. §. 2. Binsfeld. 2. part. de confeſſ. maleficor. quæſt. 1. poſt vlt. concluſ. Petr. Tyræus lib. de dæmoniac. edition. 2. Petr. Gregor. libr. 48. Syntagm. cap. 19. Abbas in cap. licet in fin. ne cleric. vel monach. Matth. de Afflict. ad lib. 2. Conſtit. Regni. tit. 31. Turrecrema. in d. c. conſuluiſti. Abb. & Ancaran. in in cap. fin. de purgat. vulg. (vbi bene loquitur) Andr. Alciat. in Compend. Iudiciary proceſſus. Iudoc. Damhauderius in pract. crim. ca. 43. Nauarr. c. 11. Manual. 39. Nicola. Remig. lib. 3. Dæmonolat. cap. 9. Andr. Gail. lib. 2. de pace publica cap. 7 num. 24. (vbi ſicut & Ancaran. expreſſe addit, eſſe Mortale peccatum) Ioan. Althuz. admonit. ad Iudic. idem tenuere Ioachimum à Beuſt, Borcholt. Venatorius & aly citati à Godelmanno dict. cap. 4. num. 23. & nu. 27. qui addit hanc, communem Do. ſententiam, approbari quoque ab omnibus facultatibus Iuridicis Academiarum Germaniæ.* Sane cum Canones ſic expreſſe loquantur, & generatim ab omnibus Dd. intelligantur (nec enim vel vnum Theologum Catholicum, vel vnum Iuriſconſultum pro ſe adducunt aduerſarij. Cuiacius enim in Feudis tantum meminit moris priſci, non vero eum laudat vel probat) nonne ab Academiarum & Doctorum recedere communi conſenſu, canonum inniхo & menti & verbis, propter leuiculas rationes, temerarium & inconſultum eſt admodum? fruſtra igitur ſibi hoc effugio blandiuntur. ſatis enim expreſſa eſt prohibitio canonum. Quia negatio malignantis eſt naturæ & vniuerſim deſtruit, quicquid eam ſubſequitur. Modus pœnæ augeſcit cum delicto: quando legibus ille modus non aduerſatur: hunc aduerſari iam palam eſt. Hac vite fractâ, cedo alteram.

3. *Argumentum* ſimile eſt ſequentibus, quæ omnia multum habent ver-

[margin notes:] d. Menna ... in fin. 2. q. 5. ... aſt c. in ... namq; ... in fin. 2. q. 5. & in c. cō-ſuluiſti 2. ... 5. e c. ex tua-ri de pur-gation Ca-non. c. ſen-entiā ſan-guinis. Ne clerici, vel monach. ... cul.

borum, ſed parum ſtringunt: reducam analyticè ad ſua enthymemata vel ſyllogiſmos. ſic enim vis ratiocinationũ optime intelligitur, & fucus omnis remouetur. tertij ergo argumenti ſumma hæc eſt. Iudices poſſunt & debent eam adhibere pœnam, quam rei maxime metuunt, & propter quam ipſi alijque exemplo territi efficacius à delicto deterrebuntur: huiuſmodi quo ad maleficas, ſunt ignis & aqua. ergo his elementis, iudicibus in hoc crimine potiſsimum vtendum. *Reſpon.* primo ſi quid hoc argumentum valeret, probaret etiam de ferro candenti: de quo tamen id nec ipſe aduerſarius aſſerit: quod ſi aſſerit: nonne Dd. omnibus Canonibus, & aliis quoque *f* manifeſte ſe opponit. quod cuius modeſtiæ ſit, ipſe viderit. Si quid etiam valeret; probaret non in maleficis tantum: ſed & in homicidis, & in aliis criminibus: quod tamen aduerſarius in aliis negat. Ignis enim tormentum maximè metuendum eſt, tam latroni, quàm Lamiæ. Præterea quæro, cur aquam magis metuant Lamiæ, quam fidiculas, & eculeum: quia (inquiet) illi queunt reſiſtere, huic non queunt. Sed cur huic nequeunt: Deus (inquit) nõ permittit. Vnde noſti? experientia. ſic ſemper principium petitur. *Secundo reſpondeo.* Maiorem abſolutè falſam eſſe; ſi ſit propoſitio vniuerſalis, adhiberi enim non poſſunt à iudicibus pœnæ, quibus iura vel legitimæ conſuetudines non ſuffragantur: hæc vero aquæ frigidæ vſurpatio. Dei tentatrix eſt, & iuri aduerſatur, ac proinde vſus eius corruptela eſt, non conſuetudo. Si negat vniuerſalem eſſe propoſitionem: corruit ſyllogiſmus, quia peccat in modo.

f l.c. Memnam in fin d. c. conſuluiſti. d ca. ex tuarum d.c. ſententiam & ca. ſin de purgat vulg.

Quartum argumentum. Ad veritatem indagandam vti debent iudices modo, qui magis fauet vtilitati publicæ, talis eſt hæc proba. igitur ea vtendum. Min. probatur: quia tendit ad conſeruationem publicæ vtilitati; ad ſalutem ac reconciliationem humani generis, omniumque terræ fructuum prouentum. *Reſpond.* Minorem falſam eſſe: probationem vero eius ſupponere, quod erat probandum. Non enim quæritur, an maleficas, quæ veræ maleficæ ſunt, & quas eſſe iudici cõſtat, puniendæ? item an iudex modis legitimis quibuslibet vti poſsit? conſtat enim affirmatiua horum pars, ſed quæritur, an iſte modus ſit legitimus, & in hoc fallitur ſcriptor ille, quia putat, vt actus aliquis ſit legitimus, & bonus; ſufficere, ſi per eum quis ad bonum finem tendit, Nonne bonum, ægro ſanitatem conferre, ſane ſi finem ſpectes? ſed ſi per maleficium conferas, vel vt per fornicationem aut aliud peccatũ eo tendat, actus erit malus, & lethalis, cur? nonne ad finem bonum tendebat? ita, ſed per medium non bonũ. Idem hic aſſero bonum ad finem tendere iudices hos: ſed peccare, quia per mala media, nempe ſuperſtitionem & tentationem Dei. Præterea hoc quoq; argumentum laborat vitio, quo præcedens, dum plus probat, quam intendit; nihil probat ad eundem enim finem tenderet iudex per duelli, vel ferri candentis purgationem: & tamen hoc ei non licet.

Quinto, conſtat experientiâ ſagas probam aquæ maxime vereri & deteſtari, eo quod ſciant ſe ſic detegendas: veriſimile ergo eſt illas tali indicio conuictas, non auſuras ſubire eculeum, vel ſaltem in eo non negaturas, quod ante in aquis coram omnibus palam fecerunt. *Reſpond.* conſequentiam hanc

nihil valere. Deinde, ſi hanc maxime deteſtantur; quomodo ſolent ſe illæ huic probæ offerre tam frequenter? Item, vnde ſciunt certo, ſe ſic detegendas? niſi quia pacti ſibi talis conſciæ ſunt. Si pacti conſciæ; ſit hoc igitur dæmonis opera quod aduerſarius negat. Denique potius crediderim, illas tunc libentius eculeum ſubituras, & tormenta pertinacius laturas, vt tolerantia diluant præcedens aquæ indicium, ſic enim caſſum redditur æ conatum illum improbi iudicis.

G *Sexto.* Indicia depoſitionis & denunciationis ſociorum & complicum, incerta ſunt & fallacia: ergo poteſt iudex ad eorum robur hanc probam adiicere. Anteced. probatur tum quia malefici potentiores ſolent ſe laruis obtegere: tum quia Diabolus poteſt innocentium vultus in conuentibus exhibere: tum quia conuentus tales incerti, & imaginarii ſunt. *Reſpond.* Primo nec conuentus eſſe imaginarios & incertos omnes, contrarium docui, *ſupr. libr.* 2. nec omnes ſemper laruati interſunt, vt etiam illic docui, nec diabolus à Deo in hoc crimine permittitur innocentes exhibere, vt etiam docui, *eodem libr.* 2. ſic falſum antecedens. Sed ſi illud concederem, & nunc pro confeſſo haberem; inde tamen non ſequeretur illatio illa. Poſſunt enim illa indicia, aliis legitimis indiciis roborari (de quibus agetur *libr. ſequenti:*) &, vt nulla forent indicia legitima alia, præſtaret reum nocentem abſolui, quam ex prohibitis indiciis & illegitima probatione condemnari, teſte Stephano Pontifice *a*. Denique hoc argumentum etiam probaret, de omni vulgari purgatione.

Septimum argumentum, ex verbis D. Binsfeldii, contra eius mentem, non dicam calumnioſe, certe non omnino candide detortum & contextum eſt; A quibus, vir ille & doctus & pius, iudices ad puniendum maleficium iſtud hortatur; & probat in hoc crimine plus deferendum teſtimonio complicum, quam in ceteris criminibus: ex his concludit aduerſarius, hanc ergo probam recipiendam: quia hæc proba eſt certior illis teſtimoniis. *Reſpond.* nec eſſe certiorem, ſed incertiorem; quia nullus homo tam mendax, quam Diabo- B lus, cuius hæc proba pacto nititur: nec ad rem pertinere certior ſit, nec ne. Ratio enim diſſimilis valde eſt harum probationum, teſtimoniorum probatio diuino, naturali, & poſitiuo iure nititur: proba hæc vt iam ſæpe dictum; ſed ſeq. ſectione probandum; omni iuri repugnat.

Octauum argumentum, teſte Binſ- C feldio, indicium homicidii ex cadauere ſanguinante coram occiſore petitum, videtur ſoli diuino miraculo adſcribendum: ergo ſentiendum ſimiliter de ſagis ſupernatantibus. *Reſpond.* quid de antecedente ſentiam, hoc opere non ſemel me indicaſſe; ſed eſto, ſit adſcribendum miraculo: an eadem ratio huius probæ? dicis, non probas. Ego qui nego, diſcrimen dabo. Nulla in ſanguinis illa miſſione cauſa ſubeſt ſuſpicionis, de pacto cum dæmone: nihil illic miſcetur ſuperſtitioſi: D non quæritur illic à DEO ſignum & proinde, nec Deus tentatur: quæ omnia reperiri in proba frigidæ docebit ſequens ſectio.

Nonum argumentum, ait inconuincibile eſſe; ſi diligenter aduertatur: aduerte igitur quæſo (*Lector*) mecum, & E herbam para, quam victi victori porrigamus. Sed quid hoc? an montes parturiuere? certe nihil hic reperio *à nume.* 65. vſque ad *numer.* 70. quod vim habeat argumenti, niſi iſtud: Iudices à

a in d. cap. Conſuluiſti.

maleficis, in iis, quæ ad iudicium eiuſque ordinem pertinent, nec lædi, nec impediri poſſunt. Dæmon ab initio mundi ſemper omnia conatus fuit & conatur, ne malefici puniantur, & vt amaſios ſuos eripiat iudicibus: ideoque perſuaſerat olim omnia, quæ fatentur, illuſarum mentium eſſe ſomnia: ſicque conſecutus diu fuit, vt impunitate & contemptu iudicum, mire numerus creſceret reorum. Eadem ex cauſa tam maleficæ, quam dæmon ſummopere vellent lædere, & exterminare omnes iudices: quod nequeant, fit, quia Deus non ſinit; cuius poteſtas eſt infinita, dæmonis finita, ſi ergo tantopere Deus poteſtatem ſuam oſtendit in defenſione & tutela iudicum in hoc crimine; quare non idem plane volet, & operabitur Deus, *circa executionem huius aquatilis probæ, quæ quaſi index eſt, & miniſter ad huius maleficialis hæreſeos veritatem retegendam ac agnoſcendam?*] Sic enim ille concludit, ex præmiſsis quas narraui, breuiter, hoc ait: Deus potentiam ſuam oſtendit in tuendis iudicibus contra dæmonum & maleficiorum inſidias, vult igitur eam oſtendere quoque in crimine eorum detegendo. *Reſpond.* Quid ſi negem conſequentiam, & dicam argumentum à pure particularibus procedere? Deus hoc facit, ergo & iſtud vult. Si dicas probari conſequentiam: quia, vt decet Deum iudices tueri ne lædantur; ſic decet eos dirigere, ne fallantur. *Reſpond.* numquam illos falli, quando vſi ſunt modis & medijs à iure comprobatis. Non enim fallitur iudex, qui nocentem abſoluit, quem acta docent innocentem, vel non docent nocentem. Numquam falli, ſolius Dei eſt, neque hoc iudicijs humanis competit. Præterea multa crimina ſæpe Deus vult in ſequenti ſæculo in ſolidum puniri: ideo ea permittit hic latere. At reipub. melius conſultum ſi deprehendantur: ſane, ſed an Deus ſemper quod ſingulis rebuſpub. vtilius; id facere tenetur? Quid ſi illas punire velit? Poſsim etiam dicere, vtilitatem illam reipub. honori diuino cedere; hunc ſæpe, expoſcere, vt crimina quædam futuro vltimo iudicio ſeruentur expianda. Nonne eodem argumento idem de furibus probem & ſicariis? Deus potentiam ſuam oſtendit in Iudicibus & miniſtris aliis iuſtitiæ tuendis, vt exiguo numero aliquando & plures & ferociores comprehendant, eorumque vitent gladios: ergo etiam volet hanc prouidentiam ſuam extendere ad criminis eorum detectionem. Denique non ſemper iudicia hæc ſine omni impedimento procedunt, vel læſione iudicum, aut miniſtrorum iuſtitiæ, *vt docui lib.* 3. Ecce, quam leui manu & breui falcicula, ſtupeus arietis tam inuicti funis diſciſſus, machinam exarmauit.

Decimum, ſors conſultoria permittitur; quatuor conditionibus concurrentibus: hæc proba eſt quædam ſors conſultoria; & in ea inueniuntur conditiones quatuor illæ, nam non fit in electionibus Eccleſiaſticis: ſed fit in rebus Spiritualibus & ad animæ ſalutem pertinentibus; & fit cum reuerentia, & ex neceſsitate, defectu aliarum probationum, poterit igitur hac iudex vti. *Reſpond.* Hanc ſortem non eſſe conſultoriam, ſed diuinatoriam, nam conſultoria ſors quærit, quid agendum vel iudicandum ſit; hocque de futuro: diuinatoria, quid euenturum ſit, vel quid factum, lateus. In hac proba vero non quæritur de futuro, neque de eo quid faciendum;

dum; ſed tantum de præterito ſiue de culpa & commiſſo non aperto. Diuinatoria, igitur hæc ſors foret. Prohibita ergo hæc proba, vt cæteræ ſortes diuinatoriæ. Immo & conſultoriæ ſortes hodie prohibitæ ſunt, nec permittit nos Deus voluntatem ſuam per extraordinaria; & iure Eccleſiaſtico vel S. S. non approbata media inueſtigare *a*. Vide quæ dixi ſupra capite ſecundo quæſtio. 7. ſect. 4. Neque hic adſunt quatuor illæ conditiones, nam deeſt neceſsitas *b*.

a text. in c. ſortes. 26. quæſt. 5

b vt docui ſup. ſect. 1. & pa. 2. q. 2.

Vndecimum c, mallei malef. auctor ex Scoto dicit licere vti abſque Mortali ad tollendum maleficium remediis vanis & ſuperſtitioſis, dummodo ſine alio maleficio fiant: & deſit omne pactum cum dæmone, etiam implicitum: quia hoc eſt deſtruere opera diaboli, quod eſt laudabile. Hubertinus & Goffredus putant maleficia poſſe per eandem artem deſtrui, per quam facta ſunt. Imp. etiam, *in l. eorum, C. de maleſ. & mathemat.* permittit maleficia quæ in bonum finem diriguntur, nempe ad ſalutem hominum, &c. Cum igitur in hac proba deſit pactum omne, deſit etiam maleficium: licebit iudici ea vti, etiam ſi aliquid ſuperſtitioſi admiſceretur. *Reſpon.* imprimis hic non agi de maleficii deſtructione, ſed tantum de probatione maleficii commiſsi: & proinde hic opus Diaboli non deſtrui, ſed tantum indicari. Deinde pactum hic non abeſſe. Imper. quoque illam conſtitutionem (niſi dicas eam tantum toleranter loqui, non vero approbatiue) iniquam eſſe, & diuino iuri contrariam; quia ius diuinum omne maleficium prohibuit, nec enim facienda ſunt mala, vt eueniant bona. Hubertini vero Goffredi, & vt videtur Mallei malefic. opinionem; nos libro 6. copioſe refutaturos, quæ ſane, quo ad deſtructionem maleficii per

L

A maleficium, eſt erronea *d*: quo ad deſtructionem per ſuperſtitioſa tantum media, temeraria eſt, vt minimum: quia ſuperſtitio ſemper eſt in vitio & peccato, nec vnquam licite *e* dicenda. Nec Scotus aliud dixit, *in 4. d. 34. q. vni.* vbi hæc tractat, quam licere maleficia, ſignum tollendo, deſtruere: quod vero ſuperſtitioſis & vanis vti remediis liceat, Scot. non dicit, ſed de hac re dicentur alias plura lib. 6.

d art. Pariſ. 5. & 6.

e Vide D. Tho. 2. 2. q. 95. & quæ diximus. lib. 1. c. 1. & d. art. Pariſ. 5. tex. Leu. 19. & 20. & cap. admoneant. 26. q. 2. cap. nec mirum 26. q. 5.

B *Duodecimum*, eſt, omnia quæ ab hominibus fiunt, ab intentione eorum ita iudicanda, vt ſi intentio bona ſit & doli expers, peccato vacua ſit actio, quia peccata non ſunt, ſi voluntaria non ſunt: ideo ſi iudex putans hoc ſibi licere, bona intentione & citra dolum, ad veritatem inueniendam hoc vtatur remedio, vel nihil, vel parum

C peccare. Confirmatur 1. quia in rebus, quæ ad fidem non pertinent falli, vel nullum vel parum eſt peccatum. Confirmatur. 2. hoc argumentum, quia iudices, teſte Menochio *f*, duplex arbitrium habent, vnum aſtrictum, & ligatum: alterum liberum & plenum; quod dici poteſt, *conceſſio ab homine vel lege facta, qua poſſit iu-*

f de arbr. iud. q. 6.

D *dex ſemoto iure, æquitate & ratione, ſed proprio ductus appetitu, à dolo tamen alieno, quod placuerit ſtatuere.* Confirmatur. 3. tum quia alioqui facile ſagæ, ſine hoc probæ genere, iudicia eludent: & experientia docet illas nulla Canonica purgatione meliores fieri: tum quia iudicibus adimitur vnica ratio certi aliquid ſtatuendi, & ſic moleſtiis & ſcrupulis innumeris in-

E uoluuntur. Ex his omnibus, *à numer.* 82. *vſq; ad* 91. *concluditur vix vllum vel neglectæ legis, canonisue, vel temeratæ religionis piaculum pertimeſcendum eſſe illi iudici, qui proprio ductus appetitu, à dolo tamen alieno, ac pleno*

illo arbitrio vtitur, cognoſcendæ per hanc probam veritatis.

A *Reſpond.* Plurima hic occurrunt diſcutienda, quorum iam pars explicata, pars fuſius explicabitur lib. ſeq. Imprimis illa regula, vt ſit Theologicæ doctrinæ conſentanea, ſane eſt intelligenda; quæ à ſola intentione, peccati petit rationem. Nam cum peccatum ſit triplex, infirmitatis, malitiæ, & ignorantiæ *g*; B illud quod ex ignorantia committitur, bona cum intentione committi poteſt; & peccatum tamen eſſe *h*, vt accidere certum eſt, quando vincibilis ignorantia eſt: tunc enim bonam intentionem, non prorſus excuſare eum, qui facit, quod ſcire debuit, ſibi non licere; certius eſt quam vt probari nunc à me debeat *i*. Solum quod ab ignorantia omnino C inuincibili fit, caret omni peccato; quia cenſetur omnino inuoluntarium: vincibilis ſolummodo minuit peccatum, affectata vero auget, efficit enim, vt ſit peccatum ex malitia, conſiderandum: itaque qualiter ignoret iudex, ſibi hac proba vti non licere. Si hoc ſcire, & diſcere expreſſe noluit, tunc ignorantiam directe affectauit: ſi vero aduertens, vel facile potens aduertere, ſe diſcere poſſe ac teneri, occaſio- D nem tamen diſcendi oblatam neglexit; indirecte tunc laborat ignorantia affectata: & ſicut prior eſt expreſſe reus ob peccatum malitiæ: ſic poſterior implicite, & interpretatiue eodem recidit, totieſque ſic peccabit, quoties vel directe, vel indirecte, quando ſe diſcendi iterum occaſio obtulit, diſcere vel expreſſe noluit, vel neglexit *k*. E Quæ in iudicibus locum habent, quia hoc addiſcere tenentur: eo ipſo enim quod iudices ſunt, tenentur ſcire, quæ officium iudicandi exigit: tenentur q; qui rudiores ſunt, conſilium petere à doctis & piis viris, quare cum hoc negligunt, à ſupina ignorantia excuſari non poſſunt, cũ tam facili negotio, conſulendo Academicas Facultates, hoc queant diſcere. Quod ſi tamen aliquis contenderet rem hanc eſſe difficilem cognitu, (quæ mea quidem ſententia facilis eſt cognitu, quia ſufficienter à ſummis Pontificibus deciſa) & iudex adhibuiſſet aliquam diligentiam ad ſciendum, non tamen omnem quam adhibere poterat & ratione difficultatis rei, & ſtatus ſui, tenebatur: adhuc ignorantia erit vincibilis, & proinde cum peccato, quia talis ignorantia non tollit voluntarium. Quando autem quis diligentiam ſufficientem dicendus adhibuiſſe, hoc alterius & prolixæ diſputationis eſt *a*. Nobis ſufficit illud fundamentum ſubuertiſſe, quo ſupponebatur ab aduerſario, ſolam intentionem bonam ſufficere, ne quis peccet faciendo, quod facere non oportuit. *Ad Confeſſ.* 1. *Reſpond.* eam eſſe falſam. Quia etiam falli in iis quæ pertinent ad mores, & præcepta Decalogi, poteſt eſſe Mortale, ſi quis fallatur propter ignorantiam rerum, quas ſub M. tenebatur ſcire; vt tenentur iudices ea, quæ ad officium eorum ſpectant, & graue continent præiudicium, vt in noſtro caſu: cumque omnis error voluntarius quarumcumque rerum, ſemper ſit peccatum ex communiore & veriore ſententia, contra Durandum; ſequitur, quo error periculoſior fuerit & maioris detrimenti, hoc futurum peccatum erroris grauius, hic autem detrimẽti eſt maximi, quia fouet ſuperſtitionem, tentat Deum, & proximo grauiſſimam infert iniuriam. *Ad* 2. *Reſpond.* Iudices qui tali arbitrio libero & pleno vtũtur, non iudices eſſe, ſed tyrannos, vtpote quibus in corde illud:

g D. Greg. lib. 16. moral. cap. 16. D. Thom. 1. 2 q. 76.

h Act. 3 v. 17.

i Vide D. Tho. & ibi Medin. 1. 2 q. 74. art. 5. & de qu. 76 art. 2. Scho in 1. d. 22. Valenc. diſp. 2. q. 3. punct. 6. & q. 5.

k Bar. Medin. 1. 2. q. 94. art. 2.

a Videantur Victor. in Rel. de Indis n. 8. Vega lib. 6 in Conc. Trid ca 18. Sot. in 4 d. 5. art. 2 q. vni Bannes 2 2 q. 10. a. 2 dubio 10 Vale. ſup. pũ. 1 Angl in 2. d. 22 q. 2. art. 2.

Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas:
Et qui iubent potius, quam cognoſcũt;
ideoq; regnant potius, quam iudicant.
Vlline vnquam ab illo homine vel à lege
facta hæc tam laxa conceſsio, vt ipſi
liceat ſolo vacare dolo; cæterum, ſeponere
ius æquitatem, & rationem; proprium
vero ſequi appetitũ, & ſic quodcumque
placuerit in iudicio ſtatuere?
Deus bone, quo talia iudicia deciderunt?
hancne licentiam tribui ab hominibus
Chriſtianis? qui ius & æquitatem
remouet, nonne iuſtitiam tollit;
quæ omnis vel benigna æquitate, vel rigido
iure fulcitur? æquum bonumque
naturalis eſt iuris; hoc tollis, ſi ab æquo
bonoque & iure ſimul iudicem permittis
abire. Non hominis, ſed Dei iudicia
iudices iudicare Rex ille Iſraëlis,
vere dicebat; hominis eſt arbitrium
ſequi rationis, quæ nos à belluis diſcriminat,
& ratiocinatione præcedente
imperare humanis affectibus, qui quod
contra legis præſcriptum ſæpe nituntur;
ideo iudices nolebat humanum
ſequi iudicium, ſed diuinum: quia iudicandi
leges acceperant à Deo Iudæi, ideo
qui ſecundum illas iudicabat, memorerat
ſe Dei iudicare iudicium. Aduerſarii
ne hominis quidem iudicium
amplectuntur, ſed belluarum: hominis
eſt rationem nunquam ſemouere,
belluarum eſt appetitum ſequi, qui ergo
iudici, ſemota ratione, proprio duci
appetitu, permittunt; nonne beſtiam,
non hominem iudicatorio tribunali
imponunt? Non, non, qui legibus
contemptis iudicat, à DEO iudicabitur.
Princeps es, & legis condendæ habes
auctoritatem? iuſtis quas tuliſti legibus,
pare; non metu pœnæ, quam
præfixiſti (hanc nemo à te expoſcet)
ſed metu legis diuinæ, metu legis naturæ,
amore honeſtatis, & decoris, &

A laudis. Nullus eſt Princeps, qui Dei lege
aut iure naturæ abſoluatur; aut hoc
ius, hanc æquitatem poſsit, ſine peccato,
tranſgredi iudicando. Principe
iudices inferiores, ſupremi quidem illi,
& qui Principis immediate gerunt vicem,
dum contra legis mentem non
tendant; poſſunt verborum proprietatem
extenſione, vel reſtrictione labefactare:
alii his inferiores, & à quibus
B ordinaria ſolet appellatio, ſaltem in ciuilibus,
eſſe, illi verbis etiam legis aſtringuntur:
ſi contra ea iudicant, peccare
cenſendi, ex communi Theolog. ſententia
b. Notari digna ſunt illa D. Auguſtini;
In iſtis temporalibus legibus, quamquam de iis homines iudicent, cum eas inſtituerunt: cum tamẽ fuerint inſtituta & firmata, non licebit iudicibus de iis iudicare, ſed ſecundum eaſdem c.] D.
C Gregor. etiam ſcribit, à iudicibus iura
diuina humanaque reuoluenda, & cum
reuoluerint, ſecundum id quod illis cõſtitutum
eſt, iudicandum *d*; & addit
exemplum Moyſis, qui querelas populi
ſemper ad Domini tabernaculum ingreſſus
referebat, & iuxta quod Dominus
imperabat iudicia proponebat. *Nimirum*
(ait) *nos inſtituens, vt non ex corde noſtro, ſed ex præcepto diuino ſententiam proferamus.*]
D Hoc tenebantur
ſequi præcepto Dei iudices Iſraelis, qui
iudicare iubentur, iuxta legem eis à Deo
per Moyſem datam *e*, immo & Regi
ipſi eadem neceſsitas incumbebat *f*. Sane
apud Romanos teſtatur Aſconius
ſolitos iudices iuſiurãdum in leges præſtare,
quod illis ſolemni formula præiretur.
Nihil autem perniciosius, nihil
periculoſius ſemper iudicatum, quam
E ſi affectui indulgere iudex permittatur:
appetitus vero ſemotus à ratione, nihilo
paſsione & affectu melior eſt. Abſit ergo
à Deum timentium mentibus, abſit
à Chriſtianis ſubſelliis, talis arbitrii ple-

b D. Tho. 1. 2. qu. 69. Medi. 1. 2. q. 6. ar. 5. & ibi. Bãn. & Aragon. & Sot. Item Caietan in ſum. verb. Iudex Nauar. Manu. cap. 25. nu. 5. & 11.

c lib. de vera religio. ne cap. 31.

d cap. ſummopere. 11 q. 3.

e Deuter. 17. v. 10.

f d. cap 17. v 19.

nitudo, qualis in 2. confirmatione proponebatur *Ad 3. Conf Reſpond.* Præſtare ſagas centum nocentes abſolui, quam vt per talem probationẽ innocẽs vna mulier condemnetur, vel periclitetur, præſtare eas abſolui ſine iudicis peccato, qui licita omnia expertus; quam cũ peccato & ſuperſtitione veritatẽ deprehendere, & crimen punire: Quid tibi (ô Iudex) proderit ſi prouinciam criminoſis liberaris, animæ tuæ diſpendium facias? quid tibi prodeſt bene conſulere aliis, ſi tibi per peccatum male cõſulueris? At illa deterior fiet dimiſſa; tibi non nocebit, ſed ſibi, conſequetur illam Nemeſis ſua. De ſcrupulis quod additur, dicerem lubens, *Trepidauerũt vbi non erat timor.* Eximatur ſemel hic error ex eorum mentibus: erronea cõſcientia ceſſabit doceantur timere ſuperſtitionẽ, doceantur quã graue peccatum ſit Deũ tentare. Doceantur mortale peccatum eſſe, non obedire Eccleſiæ g, quæ vniuerſim prohibuit vulgares pũrgationes. Non puto me hac in re falli. vnam ex cauſis cur canonicis & ciuilibus mediis veritatem non aſſequantur, præcipuam eſſe credo, quod huic ſuperſtitioſæ probationi confidant; cæteris, hoc eſt iuſtitiæ & Deo, diffidant, & ideo eas obeunt negligentius. Nonne hoc meretur decipi & illudi?

g Nauarr. ſup. nu. 15 in fin. ve. 6. pecc mortaliter.

Vlt. argumentum, petitur ex verbis D. Bernardi, *in Cant. cant. ſer. 66. in fi*. ex cuius narratione colligũt, hunc morem miraculoſum, & apud veterem Eccleſiam in more poſitum. *Sed Reſpond.* verba D. Bernardi hoc non probare, & D. Bernard. poſt Longobardorum & Barbarorum in Italiam & Gallias irruptiones ac imperia diu vixiſſe, nempe poſt annum 1100. vt antiquior illi auctoritas quærenda fuerit in re, quam ante Bernardum Stephanus Papa, & tempore Bernardi Lucius 3. & mox poſt

A Bernardum Honorius. 3. damnarent. Sed B. Bernard. hanc conſuetudinem probat, nec laudat, nec Eccleſiaſticum morem, ſed quorundam tantum priuatorum fuiſſe docet: notandum quoque illos hæreticos de quibus loquitur, fuiſſe Apoſtolicos, & pauperes de Lugduno, & de Barulo dictos, verba Bernardi hæc ſunt; *Probatum eſt, mori magis eligunt, quam conuerti. Plerumque fi*B *deles iniectis manibus aliquos ex eis ad medium traxerunt. Quæſitis fidem, cum de quib. ſuſpecti videbantur, omnia prorſus ſuo more negarent, examinati iudicio aquæ, mendaces inuenti ſunt. Cumq; iam negare nõ poſſent, quippe deprehenſi aqua eos nõ recipiente arrepto, vt dicitur, freno dentibus, tã miſere quã libere impietatẽ non confeſſi, ſed profeſſi ſunt, palam pietatem aſtruentes, & pro ea mortem ſubire parati. Nec minus parati inferre, qui adſtabant. Itaque irruens in eos populus,* C *nouos hæreticis ſuæ ipſius perfidiæ martyres dedit. Approbamus Zelum, ſed factũ non ſuademus.*] Hæc ille, ex quibus patet hoc vulgi factum fuiſſe, & abs Bernardo illud factum nõ approbari. Quomodo approbaret Canonum & pœnit. s & obſeruantiſsimus? Si dicas Bernardum loqui duntaxat, de præcipiti nece illis illata, & hanc damnare; non iudici-D um aquæ. *Reſpond.* D. Bernardum neceſſario de vtroq; intelligendum. Nam ſi examen illud licitum erat, etiam licita mors ex illo ſubſecuta. Nam poſt culpam ita deprehenſam, ſolebant ſtatim ſupplicio tradi. Deinde B. Bernardus non approbat illud examen, ſed ſolummodo narrat quid vulgo factum; quando adhuc in cauſa hæreſis vigebat hæc E probatio de facto. Principibus diſsimulantibus, nec ſatis promptis ad parendum Canonicis decretis; quæ pro æui barbarie plerique ignorabant. Reſpondi argumentis ſcriptoris illius Catho-

lici, & excepti haſtas eius amentatas: nunc viciſsim, communis & veræ ſententiæ tela torquebo.

SECTIO III.

Proponitur & probatur vera ſententia Negatiua.

EGi de iis qui ignari ſunt prohibitionis Canonum: de aliis ſit Concluſ. *Peccant iudices, qui gnari prohibitionis Pontificiæ, proba hac aqua frigida in maleficii crimine vtuntur.*] In concluſione hac ſuppono prohibitam eſſe probam; quod probatum à nobis ſupra *a*. Nec valet Solutio aduerſarii, non eſſe mentem Canonum de hoc crimine loqui. Vis enim negatiuæ indefinitæ prohibitionis, eſt vniuerſalis, ideoque præcepta negatiua ſemper, vbique, & omnes ligant: vt docent quotquot Decalogum explicant, ideo qui dicit, *Non licere vti proba aqua frigida*; intelligendus eſt, de purgatione cuiuslibet criminis per talem probam. Neq; hactenus, quod ſciam vllus, hanc limitationem canonum illorum ſomniauit; vt de purgatione leuium tantum criminum loquerentur, nec modernus iſte ſcriptor tantæ adhuc eſt auctoritatis, vt eius interpretatio contra receptam hactenus ſententiam ſit admittenda, cum nec vera ſit. Nam canones illi de furto, immo & homicidio loquuntur, quod graue crimen eſt. *Concl.* communis eſt, vt ſuperius probauimus.

a ſect. præced. in reſpon. ad 2. arg.

K. Probatur primo. *Quia peccatum eſt factum, vel concupitum contra legem æternam*, vt ait D. Auguſtinus *b*, ſiue vt ait D. Ambroſius, *c*, *Peccatum eſt legis diuinæ præuaricatio, & cœleſtium* A *inobedientia mandatorum*. Inter cætera autem legis diuinæ ſiue æternæ mandata eſt, vt oues paſtorem ſuum audiant, & Eccleſiæ capiti obediant; conſtatque Catholicis omnibus; ad hoc viſibile caput Eccleſiæ, pertinere deciſionem rerum fidei; & eorum, quæ à fide dependent. Horum ex numero eſt iudicare, quid religionis virtuti repugnet, quid non; ſiue quid ſuperſtitioſum ſit, B quid non ſit. Cum itaque Pontifex Romanus, viſibile caput Eccleſiæ (fremant hæretici, vt lubet) declararit probam ſeu purgationem aquæ frigidæ ſuperſtitioſam eſſe *d*; illi non credere, & contrarium contendere; eſt non audire Eccleſiam, & proinde peccare, dignumque ſe præbere, vt habeatur, ſicut Ethnicus & publicanus: & proinde eſt incidere in cœleſtium præuarica- C tionem mandatorum. Si dicas, Stephanum Papam meminiſſe tantum feruentis aquæ, & non frigidæ. Vrgebo, eandem frigidæ & feruentis eſſe rationem; quia generaliter ibi ſubdit pro ratione. *Quod Sanctorum patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinuentione non eſt præſumendum*. Igitur Stephano Papæ idcirco hæ probationes ſuperſtitioſæ, quia non repertæ in ca- D nonibus, non ſancitæ ſanctorum patrum documento: ſed ab hominibus vulgo præſumptæ. Promant aduerſarii vnum vnius patris documentum hanc probationem approbans; & videbuntur non penitus auctoritate veterum deſtituti. Solus Iuo videtur quodam caſu ferrum candens probaſſe: ſed aduerſarii ferri candentis probationem æque atque ego improbant: & Iuonis E rationem ſupra Sectione confutaui. Præterea Pontifex alios *e* aquæ frigidæ & feruentis ſimul mentionem faciens, vtramque vocat, *popularem inuentionem*, vtramq; dicit factam, *fabricante*,

b lib. 22. cõt. Fauſt. D. Tho. 1. 2. q. 71. ar. 6. ſchol. in 2. d. 35.

c De Paradiſo c 8.

d c. cõſuluiſti 2. q. 4.

e ca. Mennã in fine 2. q. 5.

bricante inuidia. (*h.* diabolo hominum ſaluti inuidente) vtramque æqualiter deteſtatur. Aquæ etiam huius frigidæ purgationem Lucius III. vocat, *f peregrinum iudicium* (nempe alienum ab Eccleſiæ moribus.) & declarat inualidum. Sed & Innocenc. 3. iudicauit eandem eſſe aquæ frigidæ, aquæ feruentis, & ferri candentis prohibitionem *g*. Eſt ergo ſummorum P P. iudicio hæc proba, *inutilis, plebeia inuentio, peregrinum iudicium, fabricatio inuidiæ, ſuperſtitioſa adinuentio, deſtituta patrum documento.* Canonibus improbata. Quædam adfert aduerſarius, *à num. 156.* vt probet diuerſam eſſe rationem aliarum probationum, quæ prohibitæ. 1, (ait) illæ ſubibantur ſponte & vltronea oblatione: hæc à iudice iniungitur. Hoc ipſe vidit non eſſe verum; nam ex *d. c. Mennam, &c. vlt. de purgat. vulg.* patet etiam ſolitas iniungi à iudice alias; & exempla ſuperius allata docent etiam aquæ probam ſponte ſuſceptam. Ideo dicit 2. aduſtionem naturalibus remediis poſſe per dæmonem impediri: & ideo hanc probam eſſe incertam. Quaſi vero non poſſit etiam, vel ipſe ſuſtentare in aquis maleficam, vel aliquid ei ſupponere quod ſuſtentet. 3. adfert ex malleo maleficar. quod ſi duellum alicubi potuit permitti, multo magis poſſe probam ferri candentis: item etiamſi peccent duellatores, iudices tamen excuſari poſſe. *Reſpond.* hæc omnia iam oſtenſum euidenter eſſe falſa. vltimo dicit experientiam huic fauere probationi (quod nec ſemper verum, & etiam olim illis aliis fauebat) & propter Sacram. Baptiſmi hanc aquæ eſſe prærogatiuam; quod eſt gratis conicere. & ſomniare vigilantem, & declinare poſt Scribonium. Confeſ. hæc probatio, quia Diuinatoria ſors eſt ſuperſtitioſa; ſed huiuſmodi probatio eſt quædam ſpecies ſortis diuinatoriæ, vt docui ſect. præced. ergo eſt ſuperſtitioſa. Maior eſt omnium Doctorum, & certa: quia diuiuatio eſt vna ſpecies ſuperſtitionis. Minor probatur. ratione D. Thomæ *a*, quia ordinantur ad iudicanda occulta Dei ſcientiæ & iudicio reſeruata, præſupponit enim contraria ſententia, niſi per aquam frigidam non poſſe crimina deprehendi: At hæc aliter, quam per vulgares purgationes, inueſtigari nequeant, Stephanus V. Papa *b* definit relinquenda illi, qui ſolus nouit corda filiorum hominum. Et ſane temerarium eſt, laicos iudices occulta peccata ſcrutari velle, de quibus nec Eccleſiæ licet iudicare; ſed ei tantum, qui corda & renes ſcrutatur. Hanc confirmationem cum. 5. loco inſinuaſſet aduerſarius, *cap. 1.* certe *cap. 3.* ſuo loco non diſſoluit. non enim de ſecretis illis prouidentiæ diuinæ, & maieſtatis gloriæ ve Dei agitur in argumento; ſed tantum de peccatis, quæ via licita, omnibus tentatis, iudex nequiuit deprehendere. Sed videtur eam velle ſoluere *num. 173.* dicendo, diuerſam eſſe rationem priuatorum ſic occulta inquirentium, & iudicum, nam iudices faciunt, vt vicarii Dei, & ex officio, priuati ex mera curioſitate. Hæc reſponſio euertitur, eo quod canones diſerte etiam de iudicibus loquantur, idque tam quoad magiſtratus, quam quoad priuatos prohibent, *d. cap. conſuluiſti. d. cap. tuarum. d. cap. Mennam. d. cap. vlt.* & ſane æqualis vbique eſt ſuperſtitio, & Dei tentatio, & in magiſtratu hæc ſunt minus ferenda, minus excuſatione digna. Confirmat. 2. hæc probatio: Iure Canonico vulgares omnes purgationes ſunt improbatæ, vt patet ex dd. canonibus & communiter Canoniſtæ ſentiunt: ſed aquæ frigidæ proba eſt vulgaris probatio; vt patet, quia non eſt

f c. ex tuarũ de purgat. cano.

g cap. ſententiã ſanguinis. ne cleric. vel monach.

a 2. 2. quæ 95. art. & ad 3.

b d. c. conſuluiſti.

canonica, neque legalis, ergo eſt prohibita. Dicent forte, eam eſſe miraculoſam. Sed tunc contra eos procederet argum. ſequens.

L

2. *Probatur concl.* Tentatio Dei eſt peccatum repugnans religioni & primo præcepto Decalogi; ſed qui vtitur huiuſmodi probatione tentat Deum, ergo hæc probatio eſt peccatum repugnans religioni. Mai. probatur, ex communi ſententia DD. *c* Minor vero, probatur auctoritate Honorii Pontific. qui vulgari purgatione ferri candentis dicit Deum tentari *d*, & quod ille de vna ſpecie aſſeruit, de cæteris quoq; vulgaribus probationibus communis DD. ſchola intellexit, eadem enim in omnibus eſt ratio, quia vel poteſt illud delictum aliter deprehendi, & tunc nulla adeſt neceſsitas: & ideo miraculum petitur à DEO citra neceſsitatem, quæ eſt aperta DEI tentatio: vel ſi non poteſt ſciri aliis mediis illud peccatum, tunc iudex eſt iniuſtus, qui de quibus iudicare non poteſt, eo quod diuino throno ſunt reſeruata, iudiciũ vſurpat. Sed, ſi bene conſideres ſententiam contra ſentientis ſcriptoris; ſemper hic adeſt Dei tentatio. Etenim vult iudicem non deuenire ad hanc probam, niſi habeat ſufficientia indicia ad torturam; nec ad alium finem, quam torturæ hanc probam tuetur. *vide quæ de hac re dixi preced. ſectio. in princ.* Conatur hoc crimen tentationis Dei euadere, quia ſigna & miracula ſæpe legimus in S. S. petita, ab Abrahamo, eius ſeruo, Gedeone, cæteris. *Reſp.* cum Alexandr. de Hales, hæc non facta ad imitationem poſterorum, ſed in ſignificationem & figuram futuri, iuxta illud Apoſtoli, 1. *Corinth. 10. verſ. 11. omnia hæc in figura contingebant illis.* Quod ſi figuram non recognoſas; dico, ſpeciali Spiritus ſancti inſtinctu vel iuſsione ſeu reuelatione ea feciſſe; nec aliter licere à Deo ſignum petere *e*, iuxta D. Thom. aut magna & euidenti vtilitate, vel neceſsitate id exigente, v. g. ad gentis alicuius conuerſionem certo inde ſubſecuturam; vt Apoſtoli & alii Sancti fecerunt. In noſtro vero caſu, quia Deus ſatis multa dedit media legitima veritatis explorandæ, neceſsitas iſta ceſſat: vt ſupponit Stephanus Pontifex. Quod attinet ad Achaz: ille per Eſaiam reprehenſus fuit, eo quod Dei ſignum oblatum reſpuerit, ne Deum honore hoc afficeret: quod, quid ad rem quæſo?

3. *Probatur concluſio*, quia hic non eſt miraculoſa Dei operatio cenſenda, ſed pactum Magicum cum dæmone, ergo illicitum iuſsione ſua ad hoc cooperari. Probatur antecedens, quia hoc promiſcue contingit ad proiectionem in aquam quam faciunt iudices Catholici, & hæretici, vt cõſtat? quia maxime hæc proba viget inter hæreticos: ſed hæretici non faciunt vera miracula. Si dicas hoc ad confirmationem fidei ipſorum non fieri. *Reſp.* nulla illos vnquam facere ad confirmationẽ fidei: tam ordinaria vero & continua eos facere, ad aliam rem probandam; id nunquam auditum, nec credibile. 2. probatur, Deus per nullos facit miracula ſine neceſsitate: hic non eſſe neceſsitatem idoneam, oſtenſum eſt. 3. vera miracula Deus aliis miraculis nunquam eneruat, quia veritas nequit impugnare veritatem. Ergo ſi ſagas non demergi foret verum miraculum, nunquam hoc aliis miraculis euerteretur. Sed legimus aliquando per miraculum hanc immerſabilem Magorum vim ſuſtuliſſe, adeo vt de facto ſagę aquis demerſæ & abſorptę fuerint. Ergo illa vis immerſabilis non eſt miraculoſa. Quod ſubſumpſi, id probatur

c D. Tho. 2. 2. q. 97. Summiſtarũ in verbo Tentatio Dei, vel Tentare Deum. Nauarr. c. 11. nu. 39. & ſeq. Galen. VVeſtcapell. Catecheſi 61.

d ca. vlt. de purg. vulg.

e D. Tho. d. art. 8. ad 3. & ſummiſtæ & Nauar. Petrus Anchar. in d. cap. vlti. & Binsfeld. d. q. 1. Alexandr. de Hal. par. 3. q. 45. men. 3. Valen. 2. 2. diſp. 6. q. 14. pripc. 1. Turrecrema. ad 2. q. 4. in princ. nu. 5. & ca. cõſuluiſti. ead. q. nu. 2. & 3. d. 2. 2. q. 178. art. 2.

batur ex Hiſtor. miraculorum quam Cæſarius collegit; vbi, *libro* 9. narrat, maleficos quoſdam, qui, freti maleficiis, ſupra flumen ambulabant, proiecta in flumen ſacra Euchariſtia, ſtatim demerſos fuiſſe. Si dicas illud, nec in iudicio, nec à iudicibus actum: Inferre poſſum, igitur hæc virtus immerſabilitatis non eſt à Deo, tributa maleficis, pro ſigno certo criminis comprobandi. Nam hi vere malefici fuere, & tamen demerſi ſunt, vi ſacri panis Euchariſtici. Ergo miraculoſe demerſi, miraculo poſteriore deſtructum prius miraculum foret, etiamſi coram iudicibus eorum iuſſu id actum fuiſſet. Nam vis miraculi non reſtringitur ad iudicum præſentiam. Vrgeo quarto, miracula Dei nunquam fallunt, ſed ſunt certiſsima & infallibilia: hæc proba fallit aliquando. *Reſpond.* f hoc fieri fraude & dolo carnificis, vel quia non bene aduortunt iudices, & fidem non habent, nec ſatis confidunt Deo; quod tamen erat neceſſarium ad miraculi patrationem. *Sed contra*, ſi ſit ſaga (ſecundum vos) mergi non poteſt vi humana adhibita: quia nullæ vires humanæ Angelis bonis miniſterialibus poſſunt reſiſtere: Et tamen, *numero* 31. faſsi eſtis eam quæ malefica erat, vi à carnifice demerſam: tibi ergo ipſi reſpondeas. Itē Godelmannus ex litteris cuiuſdam Nobilis Boruſsi, ſex ſagas diuerſis vicibus, cum vere conſtaret eſſe reas, in aquam gelidam colligatis artibus proiectas, ſubmerſas fuiſſe ſcribit g: & de pluribus hoc idem affirmat Ioann. Althuſius. a Confirmat ſagas aquis ſubmergi poſſe & ſolere Dubrauius Epiſcop. Olomucenſis, *libr. 8. Hiſtor. Bohem.* agens de Vratiſlao Rege; *Idem Vratiſlaus Gerardo Præſuli ac fratri ſuo auxilio fuit in abolendis tollendiſque magorum portentis, artibuſque maleficis, quas tunc multi viri mulieresque nimis licenter exercebant, mentes hominum faſcino turbantes, hominumque & pecudum lac, ſegetemque alienam pellicientes atque ipſa interdum elementa dæmonum violentia concutientes, per quæ imprudens vulgus à ſincera in Deum fide euertebatur. Nec tamen aliter Gerardo malis obuiam ire, quam per cenſuram Eccleſiaſticam licebat: nam illi non pluris quam plumbeum gladium æſtimabant. Ergo non ferrum tantum, ſed ignem quoque & aquam Vratiſlaus maleficis admonuit, alioſque ſecuri feriri, alios flammis exuri, ſagas nonnullas aquis ſubmergi iuſſit. Atque hac animaduerſione in auctores amplius centum diſtracta, reliquos deſinere artem vetitam, damnatamq, metu ſimilis pœna coegit.*] Audis ſubmerſas aquis ſagas Boëmiæ, vbi tum miraculi vis, quam prætēdunt, Effugium vnum video, ad inquiſitionem à Deo ſubueniri, non ad ſimplicium, quaſi non illa ad hoc dirigatur, quaſi diploma de illa his noſtris aquariis vllum ſit peculiare. Quod etiam additur; de iudicum parua ſeu modica fide; plane impertinens eſt, illa enim dictis ſcripturæ locis exigitur fiducia in miraculis, quę ad fidei confirmationem edenda erant, non quæ ad Iudicum inquiſitiones, & notitiam pertinebant. *Matth. 17. verſ. 20 Marc. 9. verſ. 23. & 14.* Quod autem de Scæuæ filiis *Actor. 19.* Adfertur, id vel eodem referendum, vel ad rem nihil omnino facit. 4. probatur hic pactam interuenire, quia cum nec naturali hoc vi contingat, nec miraculoſa Dei operatione; reſtat fieri ex vi pacti cum dæmone; non quidem expliciti vel expreſsi, tale enim iudicibus nullum nunc puto intercedere (neque aliud probant, quæ multis dicit auctor ille, *libri ſui capit 3. a numero 91.* & quod dicit eſſe pactum implicitum cum DEO, id iam proba-

f Nu. 122.

g libr. 3. de lamiis c. 4. n. 35.

a Admonit ad Iudicem.

tu-

tum eſt eſſe explicitam Dei tentationẽ.) Sed dicimus cum primo aliquo iudice pactum explicitum interceſsiſſe dæmoni, vt dæmon ad tale ſignum proderet occultum & latens crimen; nempe vt, quæ ſagæ eſſent, eas ſuſtineret, ne mergerentur: poſtea (vt contingit in omnibus huiuſcemodi rebus) alii iudices hoc edocti, vi illius primi pacti, idem obtinuerunt, atque ita iam, etiam ignari, ex pacto implicito operantur. Pactum vero hoc implicitum intercedere patet, quia ſuperſtitiones omnes nituntur pacto implicito, vt docet Beat. Auguſtin. b (& cum eo omnes Theologi.) Lege D. Auguſtin. loco illo & ſeqq. cc. & deprehendes hic, & ſuperſtitionem, & pactum implicitum verſari: quia effectus nec eſt cauſæ naturali adæquatus; nec talis, vt à DEO debeat merito per miraculum exſpectari. Cum ipſis ſagis non intercedere quoad hoc vllum dæmonis pactum non male ſentit, nec inualide probat ille ſcriptor *a numero 97.* Nam in illo exemplo quod ibi narrat clariſsime id cernitur, referam eius verbis; *Quemadmodum hac adhuc æſtate in præfectura Linnenſi, Diœcæſeos inferioris Colonienſis, accidiſſe dicitur, quod vetula quadam videns duas mulierculas aqua tentatas non ſubſediſſe, ipſa ad præfectum loci accurrens, & interpellans, eumque tam ipſum quam ceteros miniſtros iuſtitiæ præſentes permonet, volens ac acerrime inſtans, vt & ipſa aquis tentaretur: ſe licet apud populum ſuſpecta admodum ſit de hac maleficiali hæreſi, iam tamen innocentiam ſuam per hoc coram populo teſtatam facere, indignamque hac ſuſpicione publice ſe eximere, velle. Annuit importune efflagitanti præfectus, & cæteri: ſed hanc in aquam proiectam euidentius ſupernataſſe, neque vt demergeretur, vel fundum peteret (quamuis id ſtudioſe ſuo motu ſuper aquas tentans) efficere vlla ratione potuiſſe dicitur. Extracta, ecquid carnifex ſuorum membrorũ ipſa eſſet, interrogatur: potuiſſe inſimulatam hoc effugiſſe periculum, donec producto accuſatore, neceſſitas adeſſet huic tentamini. Tandem confluentibus indiciis contra eandem compluribus, ipſa ante torturam quærentibus reſpondit, amaſium ſuum ſibi ſuaſiſſe, vt hoc aqua periculum ſubiret: ſe illam liberaturum. & in ipſis aquis, famam vitamque eius adſeruaturum eſſe. Hac confeſsione ſponte prolata incineranda eadem fuiſſet, niſi ſe ipſam in carcere pridie ſuſpendio ſuffocaſſet.*] Cernitis in hoc exemplo, tacitum pactum quod operatum in tribus mulierculis, & quoad tertiam præualuit pacto expreſſo cum tertia inito, quia volebat dæmon hanc rogo tradi, vel ſaltem necari, moraliter certus impœnitentem obituram. Iudices autem iſti non ſunt ſecuti ſcriptoris illius ſententiam, quia non ſufficientia habentes indicia, ad ſolas mulierculæ importunas preces, ad hanc purgationem proceſſerunt; atque ideo ex duplici capite grauiter peccarunt. Primo quod vſi illicita probatione. Secundo quod præcipitanter ea vſi. Sed hinc colligo ſcriptorem ab aliis iudicibus; qui ſimiliter praxi illa vtuntur diſſentire; dum ipſe vult, præcedere ante probam debere indicia ad torturam ſufficientia: illi vero putant, à proba cum aliqua diffamatione? poſſe incipi. Qua in re fortaſsis loquuntur magis conſentanee praxi ordinariæ illi, ſed reprobæ. 5. probatur hoc pactum, ex moribus Diaboli. conatur ille Dei miracula effingere. habere conatur ſuos martyres; qui ſunt hæretici, & inter hos ſagæ, ideo ſicut Deus pleriſq; ſuis Martyribus miraculoſe conceſsit; vt aquis mergi

b lib. 2. de doc. Chriſ. c. 20. 22. & 23 & docui cap. 2. q. 5.

non poſſent, in veræ fidei confirmationem: ſic diabolus præſtigioſo miraculo conatur perſuadere hominibus etiam ſuos Martyres eſſe immerſabiles: & hoc pacto duo conſequi conatur. 1. vt illa Chriſti miracula falſa reputentur. 2. vt ſaltem ipſe æqualem cum Deo poteſtatem habere videatur: & præterea confirmentur in pertinacia pſeudomartyres ſui, quibus ſic perſuadet ſe eos ſeruaturum in igne, ſicut ſeruauit in aquis. Confirm. hæc ratio, quia ſi aliqua ſaga ſic iniecta in aquis vere pœniteret & animo eiuraret, ſtatim mergeretur: quia pactum ceſſaret.

4. *Probatur*, noſtra concl. Non obedire in ſpiritualibus (cuiuſmodi eſt id de quo agimus) Pontifici maximo, eſt non obedire Deo, iuxta illud; *Qui vos audit, me audit, qui vos ſpernit, me ſpernit.* Sed non obedire voci & iuſsioni Dei, eſt graue peccatum: ergo vti hac proba eſt grauiter peccare, cum Pontifex eam prohibuerit, vt probatum initio huius ſectionis. Min. probatur verbis Samuëlis, N. *nunquid vult Dominus holocauſta & victimas* (quaſi d. nunquid magis gaudet Deus cæde & ſupplicio nocentium? nam & hi vocantur à prophetis hoſtiæ & victimæ, vt docui alio loco) *& non potius, vt obediatur voci Domini?* [1. Reg. 15. v. 22.] ſ (vt non tendatis, ô iudices, contra Dei prohibitionem) *Melior eſt enim obedientia quam victima: & auſcultare magis, quam offerre adipem arietũ.*) Suauior eſt Deo odor obedientiæ, & humilis ſenſus veſtri ſubmiſsio, quam nidor aduſtarum ex vetitis probationibus lamiarum, puras manus veſtras & mentes amat Deus ſubmiſſas præceptis vicarii ſui; non rogos, non pyras nõ miſſas miſerarum contra canonũ præcepta examinatarum, damnatarumq;.) *quoniam quaſi peccatum eſt ariolandi,*

A *repugnare, & quaſi ſcelus idolatriæ nole acquieſcere.*] Quid accommodatius ad probandum, hanc probam canonico iure vetitam, ad ariolationem ſortis diuinatoriæ, & manganicam diuinationem pertinere? Non dicimus illic Samuelem de ſagis, aut hac probatione locutum, non ita deſipimus: ſed dicimus hoc ab eo probatum; inobedientiam, quæ fit prætextu alterius boni, B Deo ingratam & ariolationi ſimilem eſſe, hinc inferimus, cum hæc ſit inobedientia valde ſimilis illi Saulis inobedientiæ, vt oſtendi: idem quod illa mereri nomen, & in eandem claſſem reduci. Addimus hoc argumentum ab aduerſario viſum, ſed non depulſum, lege quæ ſcripſit, *à numer. 123. vſque ad 127.* & videbis me verum dicere. Quæ vero mox ſequuntur de dæmonum poteſtate in corporibus deferendis & C ſimilibus, ad rem nihil pertinent. Nam conari negare, vim dæmonum in corporibus mouendis, vel in eleuandis, & ſuſtinendis in aqua, id ſane foret in philoſophiam, quod ſolœciſmus in Priſcianum, egimus de his, *lib.* 2. vbi etiam docuimus, vera per Satanam edi miracula non poſſe; & hæc eadem omnia D. Binsfeld. breuiter, ſed D ſolide docuerat, ideo contra illum, qui hic miraculum nullum agnoſcit (vt nec ego) tota illa diſputatio & λογομαχία, *à num. 128. vſque 149.* & quæ porro ſubduntur; à Deo talem poteſtatem eludendi iudices dæmoni non permitti, ea plane non probantur ſatis. Cogit me aduerſarius hic extra chorum nonnihil, vt eum ſubſequar. Multis enim conatur hic ſuadere dæmonem hoc in E aquæ elemento non poſſe: quia dæmon eſt ex elemento aëris compactus, non aquæ: ſed facilius in inuicem operantur & poſſunt, quæ ſunt ex eodem elemento compacta: ergo facilius

dæmon

dæmon operatur in aere, quam in aqua, ergo non quia poteſt corpora ſuſtinere in aere, ideo poteſt in aqua. *Reſpond.* hoc tantum probare poſſet, quod difficilius faciat in aqua. Sed neque hoc probat. nam maior argumenti, dæmonem eſſe compactum ex corpore aereo; eſt erronea: vel ſaltem prorſus temeraria, & ideo moneo ſcriptorem, vt retractet, & legat quæ Scholaſtici ea de re, vel quæ ex illis & ex PP. optime Molina, & Valentia *a*. Nec ad rem pertinent, quibus fuſe agit, vt oſtendat dæmones in aqua nihil miraculi hactenus oſtendiſſe. Non enim ſequitur alias non fecerunt: ergo nec tunc poterant, nec nunc poſſunt. Et quod dicit. Priſcos martyres idcirco diuina virtute ſupernataſſe; id iam nos docuimus ſententiã noſtram roborare. Sed neq; eſt verum nullos martyres Chriſti ſubmerſione necari potuiſſe. Legat Surium, legat Baronii Martyrolog. & Annales, inuenier compluresaquis ſuffocatos, nolo immorari; quia hoc eſt, τὸ πάρεργον.

5. *Probatur concl* quia Iudex ſine cauſa ſufficiente, & prægnante recedens à communi ſententia Iuris interpretum; perperam iudicat *b*, & proinde peccat, vt & Doctor conſulens ſine idoneo fundamento contra illam *c*. His addimus Corollaria quæ ſequuntur ex prædictis, primum iudicem; qui hac proba fuerit vſus, poſſe cõueniri actione vt poſſunt, iniuſte aliquem carceri manciparunt *d*. 2. Si, cum non adſint alia ſufficientia indicia ad torturam, propter adminiculum huius probationis vulgaris reum ſubdat torturæ Iudex, peccabit, & tenebitur actione iniuriarum, vt ſupra, etiamſi reus in tortura non fateatur, quia iniuriam fecit indebite torquendo, vi indicii à iure improbati *e*. Quod ſi reus tormentorum vi confiteatur; confeſſio erit nulla, quia vi extorta: & iudi-

a in 1. part. quæſt 55. *b* lib. 1. de offic. quæſtio cap. 1. c. nec innicatis. 5. & ibi Glo. & Dd. de Conſtit. fuſe Iaſ. in auth. Nouiſſima n. *n*. C. de inof. teſt. *c* Anton. Maria Gorat. in tracta. de Cõmun. Dd. opin. lib. 3. Inſpect. 1. & 2. *d* l. nec magiſtratibus 32. de iniur. Kirch. commun. opin. Cent. 5 concl 90. Godelm. ſup. nu. 90. *e* d. ca. ſententiã ſanguinis & d. ca. ex tuanum. *f* l. pen. D. de quæſti. eſt cõmun. Dd. teſtib. Viuio, &

A cium ex ea ſubſecutum nullum, & ſententia irrita *f*. Et per conſequens Iudex talem ſupplicio mortis afficiens; homicidii reus eſt, coram Deo, quia occidit, quem non habebat ius occidendi. Notandum tamen confeſſario, vt diligenter perſonam iudicis conſideret. Nam ſi caſu aliquo fieret, vt laboraret ignorantia inuincibili (quod vix puto poſſe hodie contingere) immunis eſſet à peccato in foro poli: ſi laborat vincibili, pro
B magnitudine & probabilitate ignorantiæ decreſceret peccatũ. Hanc puto & veram & ſecuram de hac aquæ frigidæ purgatione ſententiam.

Clar. quos ſequitur Binsfeld. ſup. & dicam de hac re lib. ſeq.

QVÆSTIO VI.

De quibuſdam aliis vulgaribus probis.

C QVædam eſt probatio per pondera & lancem, nam in eadem Germania appendunt ſagas, & aiunt eas vltra certum pondus (nempe librarum 14. vel 15.) deprimere non poſſe quãtumuis ſint proceræ vel obeſæ, hoc etiam Reckius damnat, *libr. de proba aqua frigidæ à num. 41.* Ego idem de illo dicendum puto, quod de aliis vulgaribus purgationibus, nempe niti pacto dæ-
D moniaco, ſuperſtitioſum eſſe, & cum Dei tentatione coniunctum. Canonibus expreſſe non prohibetur, quia eſt inuentum plane recens.

2. Eſt quoddam ſortis ſeu purgationis genus per crucem, de quo fit mentio in Conſtituit. Caroli, Magni *g* vbi iubentur litigantes, *cruce*, aut *ſcuto*, & *fuſte*, decertare, & in Capitulari, vbi habes, *campo vel cruce contendat*. Ex
E his locis crucem fuiſſe genus armorum quidam volunt. Ego non aſſentior, ſed puto fuiſſe genus purgationis per ſortes, quibus ſe ad crucem aliquã ei manus imponens, vel eam amplectens,

g l. 3. fol. 62.

quis expurgabat. Sane illis locis cruci, campus hoc eſt duellum opponitur, & in teſtamento Caroli Magni apud Nauclerum. *ſi accuſator contendere voluerit de ipſo periurio ſtent ad crucem.*] *Cruce*, ergo, *contendere*, non aliud, quā *ad crucem ſtare. Stare*, vero *ad crucem*, quid ſit neſcio, niſi id quod dixi. Crucis iudicium etiam Friſones ſuperſtitioſe exercebant, vt docet lex eorū 14. *ſortes tales eſſe debent, duo tali de virga præciſi, quos tenos vocant: quorum vnus ſigno crucis innotatur, alius purus dimittitur, & lana munda inuoluit, ſuper altare ſeu reliquias mittuntur, & presbyter ſi adfuerit, vel ſi presbyter deeſt puer quilibet, vnū de ipſis ſortibus de altari tollere debet, & interim Deus exorandus, ſi illi ſeptem qui de homicidio commiſſo iurauerunt, verum iuraſſent, euidenti ſigno oſtendat. Si illum qui cruce ſignatus eſt ſuſtulit, tunc vnuſquiſque illorum ſeptem faciat ſuam ſortem, id eſt,* tenum, *de virga, & ſignet ſigno ſuo, vt eum tam ille, quam cæteri qui circumſtant, cognoſcere poſſint, & obuoluantur lana munda, & altari ſeu reliquiis imponantur, & presbyter ſi adfuerit, ſi vero non, vt ſuperius puer innocens, vnumquenq; illorum ſigillatim de altari tollat, & ei qui ſortem ſuam eſſe cognouerit rogat, cuius ſortem extremam eſſe contigerit, ille homicidii compoſitionem perſoluere tenetur, cæteris, quorum ſortes prius leuatæ ſunt, abſolutis.*] Si ritus etiam communis Francis fuit, *certare cruce*, non foret aliud, quam ſic iu-

A dicio crucis contendere; *& ſtare ad crucem*, foret, conuenire cum aduerſatio; vt ſtent ambo crucis iudicio, quod forte verius.

3. Huc pertinet ſortitio illa quatuor Conſtantinopolitani imperii candidatorum, Alexio Murgziphlo ſuperato; quam, Bonifacius Comes Montisfera-
B ti, Balduinus Flandriæ Comes, Ericus S. Pauli, & Dandulus Dux Venetorum, pacti: vt in æde Apoſtolorum, pro numero candidatorum, quatuor calices ordine collocarentur: quorum vnus ſolus hoſtiam ſacram contineret, cæteris vacuis; eoſque totidem Sacerdotibus
C traderent, vt ad cuiuſque Principis nomen vnum tollerent, & eis redderent: imperium vero illi deferretur, cui calix obtigiſſet Chriſti Domini corpus & ſanguinem continens. Sed merito poſt, illis pactio iſta diſplicuit, & ius deſignandi quem vellet, communibus ſuffragiis in Dandulum contulerunt, narrat Ni-
D cetas, *in fine Annal.*

4. Huc pertinent quidam olim, qui res aliquas abiecere, vt ex earum recuperatione cognoſcerent, ſibi delicta ſua dimiſſa à Deo, hoc enim eſt Deum tentare; nec licet, niſi habita reuelatione ad hoc faciendum: quod credendum de S. Attilano Zamorenſi, de quo Marincus Siculus, *libr. 5. rer. Hiſpan.* & de S. Arnulpho ex Lotharingiæ Principe, Eremita, & Metenſi Epiſcopo, de
E quo Fulgoſius, *libr. 6. capite 9.*

HÆC DE CVNCTIS MAGIÆ generibus dicta, & terminus ſunto Tomi Secundi.

INDEX RERVM ET VERBORVM TOMI II.

A

AAronis virga. 156.2.B
Abbates tres philtro necati 571.1.E
Aborſus per maleficia. 358.2.C
Abortiui exciſi à magis. 386.1.B.
Abraham an propheta. 485.1.A
Abraham Genethliacos conuicit. 576.1.A
Abrahami humilitas. 517.2.D
Abrahæ ſeruus ſignum petiit. 533.1.C
Abſtracta pro concretis. 491.1.A
Achaz quo liberos modo per ignem luſtrarit 551.2.B
Achatis potus. 575.1.D
Achanti furtum: 533.1.B
Acredulæ prænotio. 581.1.D
Acu puncturæ. 392.1.B
Acus per cutem prodeuntes:&c. 413.A
S. Adalbertus. 453.1.B
S. Adalberti Anathema falſum, quod eſt Adelberti hæretici. 496.2.A
Adolphi Scribonii probationes reiectæ. 637.1
Aduocatorum veterum ſuperſtitio. 554.2.F
Ædeſij ſomnium. 595.1.D
Ægyptiaci dies qui fuſe doctum. 456.2.B
Æromantia. 547.2.D
Æſculapii templo cubabant. 497.1.B
Æternitatis particeps propheta quomodo. 486.2.C
Agamemnon. 597.2.A
Agnus caſtus. 373.1.D
Agnus Scythicus. 555.1.C
Agreſtii hæretici calumniatoris mors. 609.1.D
Alatoides membrana. 554.2.C
Albigeriana viſio. 531.1.E
Alçmenæ partus. 399.1.B
Alchindrinæ liber nefarius. 566.2.A
S. Aldegundis. 4⁴4.1.D
Alea cur prohibita. 601.1.B
Alectryemantia. 565
Alexander & Hymenæus. 431.2.C
Alexandri Magni ſomnium. 596.2.D
Alexandri Magni viſio. 492.2.B
Alexandri Medicis percuſſor præſignificatus. 589.2.D
Alexandrinotum βλαχηνομιον. 577.1.E
Alexius Brana. 576.1.D
Alabius. 579.1.D
B. Aloyſius Bertrandus. 526.1.C
Alphonſus rex Aragonum. 576.2.B
Alphonſus ſapiens Rex Caſtellæ per aſtrologiã deceptus. ibid.
Alphonſus I. rex Neapolitanor. 4f2.1.B
Alphitomantia 553.2.B
Alſatica ſuperſtitio. 593.2.D
Altheæ ſtipes fatalis Meleagro. 4o1.2.D
Aleuromantia. 553.1.B
Amaſis maleficiatus. 419.2.C
Amatorium maleficiorum quam noxium mẽti & corpori, & quare. 370.2.B
Amatorii veneficii materia, & exempla. 362.2.E.
Amatorione ſolo maleficio abutantur rebus ſacris? imo & aliis maleficiis Sacramenta prophanant. 368.
Amatoriorum veneficiorum huius æui deſcriptio, & ſacrilegia varia. 365.2
Amatoriorum maleficiorum ingredientia, ſeu materia. 371.1.A
Amatoriis veneficiis voluntas cogi non poteſt, bene turbari cõcupiſcentia, & ſanguis efferueſcere, &c. 266.1.2
Amethiſti geſtatio ſuperſtitioſa. 345.2.A
Amniamantia. 287.1.E, eius origo & cauſa. 554.2.B
Amoris præſes quidam Dæmon. 417.2
Amoris remedia naturalia, ſuperſtitioſa, & diuina. 373.2
Amphiarai templum vaticinum. 497.1.B
Ana, quid Cabaliſtis per Aleph finale, & quid per Ain. 463.2.D

Anamiſapas quid, & vnde ductum, fuſe diſcutitur. ibid. 2 A
Anabaptiſtarum ſomnia. 595.1.C
Andronicus Imp. 181. ſacrilegus. 608.1.B
Angela Boema. 509.2.E
B. Angela de Fulgino. 409.1.A
Angeli populorum cuſtodes. 574.2.B
Angelica ars. 449.1.C
Angelis data Prophetia cur.
Anguilla perfecta eiecta per poſticum, & poſtea inuolucra fætus ſolita omnia. 407.1.A
Animalia an ipſa prænoſcant, quod ſignificant. 581.2. A
Animalium noxiorum exorciſmi & coniurationes quæ licitæ. 460.1.
Animantium præſagia. 581.1.A
Annos & tempora qui colant. 456.1.A
Annulo quodam empto Princeps deceptus in ludo. 547.1.D
Antichriſti nomen cur per 666. ſignificatum. 566.1
Antichriſti tempus vane prædixere omnes. 570.1.C
Anthropomantia. 555.2.B
Antigonus. 597.2.A
Antiochi Tiberti Ceſenatis diuinatio. 554.1.D
Antipathia hominis cum dæmone. 425.1.D.
Antonius Cardinalis Granuellanus. 579.2 A
S. Antonii regula ad diſcernendas reuelationes, explicata. 425 1.C
D. Antonio conſecrandi porcos origo & ritus 461.2.B
Antonii Verdetii error. 585.1.A
Apollo Myricæus. 554.1.E
Apollo Iſmenius. 553.1.C
Apollinis varia oracula. 134.2.A
Apollonius Tyanæus. 521.C
Apollonii Tyanæi iactantia. 542.2.D
Apoſtaſia à fide. 432.2.C
Appa & Gela vt tutatæ caſtitatem. 475.1.C
Apparitiones Angeli, & Deiparæ. 613.1.A
Aqua an oderit maleficas? quod non. 368.2 C
Aquæ aſcenſus maleficus. 404
Aquæ rarefactio & condenſatio facillima. 416.1.
Aquarum præſagia. 580.2.D
Aquila Ponticus cur pulſus ab Eccleſia. 416.1
Aquilæ Britannus. 295.2.B
Arabs ſignificat latronem. 569 2.C
Araneæ ſpecie dæmon. 494 1.C
Arbitrium liberum abſolutum Iudicibus non competere. 653.1.
Arborum, herbarum & florum prognoſtica. 581.1.
Arcarius dæmon in Miſnia. 440.2.E
Arequipanum prodigium. 550.1.B
Aretinorum fons. 544.2.C
Argentinenſes quidam hæretici. 625
Ariobaldus Dux Longobardorum. 431.1.B
Ariopharnis Thracum regis iudicium. 481.1.D
Ariolatio quid, & vnde dicta. 549.2.B
Arithmantia duplex. 565.2.E
Arlunæ Scythicæ. 554.1.A
Arma maleficio imbuta, gladius, annulus, &c. 400.1.E
Armorici Baronis infanticida. 427.
Arnulphus Lotharingiæ dux. 665.2.D
Arnobii ſomnium. 596.2.D
Aronenſes energumenæ quomodo à dæmone vexatæ & quædam liberatæ. 516.1.A
Arreptitii ſeu obſeſſi. 436.2.B
Arreptiorum reuelationes falſæ. 504 B
B. Arſenius. 424 1.D
S. Arſenii doctrina de dæmonum lucta & variis inſidiis. 528.1.C
Aſcletarionis prædictio & mors. 575.1.C
Aſini veneratio. 548.1.D
Aſpidomantia. ibid.
Aſſaſini qui. 407.1.D
Aſſumere quid. 495.2.A
Aſſyriorum ſortitio in bellis. 560.2
Aſtirites lapis. 582.2.C
Aſtra non ſunt certa omnium euentuum ſigna. 574.1
Aſtragalomantia. 560.1.B
Aſtroiatri. 577.1.D
Aſtrologi qui excuſandi. 532.2.D
Aſtrologi quæ nequeant prædicere. 572.
Aſtrologi ſæpe habent pactum cum dæmone. 575.2
Aſtrologorum peccata quæ & quanta. 570.2.D
Aſtrologorum diuinationes cur aliquando veræ. 575.1.C
Aſtrologis vera dicentibus minus credendum. 589 2
Aſtrologiæ quatuor partes diſcuſſæ. 569 2.D
Aſtronomia & Aſtrologia diſcrepant. ibid.
Athenais euecta ad imperium. 575.2.E
Atheiſmus ex Galuniſmo pullulat. 428.2.C
Attilanus. 665.2.C
Atulæ mater. 595.1.D
Augurum quid & quotuplex. 557.2.B
Auguria oblatiua & impetratiua quæ. 558
Auium reſpectu augurii nomina diuerſa. ibid.
Aurium tintinatio. 452.1
Auriginoſi morbi curatio. 386.2.A
Auſpicium militare ex acuminibus. 560.1.C
Auſpicia pedeſtria. 556.1.

Auſpicia

Auſpicia pedeſtria. 558.1
Auſpicia quid,& qualia. 558.1.A
Axinomantia. 480.1.D

B.

Babyloniarum fœminarum conſuetudo ſe aduenis proſtituendi, & funium quæ tendebantur & rumpebantur, mos explicatus. 369.2.D
Banchus rex. 568.2.A
Baptiſmi aqua quo pacto cauſa ſalutis. 641.1.D
Baptiſmi ritus defenſi. 463.1.B
Baptiſmali oleo & aqua abutuntur malefic. 365.1.A
Bardæ ſomnium, 596.2.D
Bartholomæi Coclitis prædictiones. 589.2.C mors ibid.
Baſina Franc. regina ſaga. 503.1.B
Baſilacius fanaticus qualis. 590.1.C
Baſilius Imp. 543.1.A
Baſilius Pſeudomonachus. 367.1.A
Batauus Miſſam irridens. 459.1.A
Begardi. 502.2.B
Begini & Begardi. ibid.
Belomantia. 561.1.D
Benedicere animalibus ſuperſtitioſe non licet. 460.2.C
Benedictionis menſæ omiſſio noxia. 433.
Berlinenſes maleficæ quo pacto glaciem procurent. 392.2.B
D. Bernardinus Senenſis fontem diuinatorium obſtruxit. 544.2.C
Bernenſium maleficorum ſumma impietas. 392.2.B
Brigitta Suetica & eius reuelationes defenſa. 509.2.B
Brigilenſis dæmon. 429.1.A
D. Blaſii patrocinium animalium. 461.2.A
Blaſphemorum pœnæ & exempla. 432.2.D
Bohemici Magi præſtigiæ. 401.1.D
Bohemæ ſpectrum mortis præſagum. 559.2.B
Bohemæ faſcinatæ viros occidere. 393.2.B
Bohemæ ſagæ demerſæ. 338.1.B
Boleslaus à canibus deuoratus. 432.1.B
Bonnenſis vetula combuſta per indicium probæ aquæ. 643.2.B
Bonum hominis rei quod. 466.1
Bonum iudicantis quod. ibid.
Boni cur à dæmone vexentur. 427.2.C
Boni minorum ſuaſu Diabolus ſolet impedire maius. 519.1.
Bonis nocere poſſunt, ſed raro malefici. 425.2.B
A Botomantia.
Boum præſagium. 554.1.D
Brabanticæ ſuperſtitiones duæ. 581.2.B
Branchidarum oraculum. 467
Braſileenſium oniropolia. 535.2.B
Brauo miles Hiſpanus aleator à dæmone in altum ſublatus. 590.2.B
B. Bricii miracula duo. 435.2.C
Brigida Scota. 622.1.D
Bruta fulmina. 510.1.A
Bruxellenſis muliereulæ diuinatio per ſomnium diſcuſſa. 518 594.21.D
B Burchardus Halberſtadienſis Epiſcopus. 611.2.D.

C.

Cadauera quomodo lancinent ſiue in patibulis, ſiue inhumata. 595.1
Cælorum influentiæ poſſunt ſpecies in phantaſia producere. 593.2.C
Caietani quædam ſententia explicata. 447.1.A
Caietani excuſatio reiecta. 453.1.E
C Calix pro ſorte. 600.1.A
Caligulam Cæſonia ſuſtulit. 371.1.B
Calliæ templum in Gargano. 497.2.C
Calumniatores Sanctorum puniti. 430.1
Caluini error de baptiſmo. 639.2.D
Caluiniani amici dæmonum, eorum parcunt imaginibus, varia exempla. 639.2.D
Caluiniani oſores virginitatis. 431.2.A
Caluiniſtæ præcurſores Antichriſti. 495.1.B
Caluiniſtarum reuelationes. 527.1.D
Caluiniſtarum vexillum effigie dæmonis inſigne. 429.1.C
D Cambronenſis *Deiparæ* imago, Duellum, & miraculoſa Clinici victoria. 613.1.A
Cameracenſes quidam hæretici. 625.1.A
Campanarum oſtenta mira. 579.1.B
Cananæus, ſignificat mercatorem. 569.2.B
Canoniſtarum quorundam error. 649.
Capnomantiæ ſpecies. 551.2.C
S. Catilephus. 443.1.B
Carnium eſus. 374.1.B
Carolus Magnus Imp. 482.2.C
Caroli Regis Franc. morbus ex maleficio. 397.2.B
Caroli Calui auiditas. 619.2.B
E Caroli Mansfeldii Comitis mirus morbus ex maleficio. 412.2.C
Carnifex à malefica læſus in ipſa iuſtitiæ executione. 394.1
Carnifex à malefica iam rogo mandada læſus afflatu. 4.6.1.B

Carthaginenſis mulier ex falſa reuelat. cauſa ſchiſmatis. 500.2.A
Catharinæ Raconiſiæ reuelationes. 527.1
Catharinæ Hualtheri mirus morbus ex maleficio. 406.2.D
Catharinæ Senenſis reuelatio de concept. B. Mariæ virginis diſcuſſa. 511.1.B
Catharina Bononienſis decepta. 501.1.A
Catholici & Ariani Epiſcopi certamen. 623.2.A
Catopromantia in cuſpide ſplendenti. 561.2.A
κάτοχος, & κατοχή. 496.1.C
Cautelæ pro aqua frigida reiectæ. 644.2.B
Celtæ dicti Germani. 544.1.D
Ceriti & Ceretidti. 409.2.C
Ceromantia. 553.2.D
Certamen duorum veneficorum mirabile. 393.2.A
CHABAR quid, vnde CHABARIN. 561.2.B
Chaldæi qui dicti. 569.2.B
Charibertus. 532.1.C
Charichriſt Hiberniæ. 455.2.C
Childericus rex Franciæ. 503.1.B
Chiromantia quotuplex, & quæ licita, quæ cōtra. 584.2.C
Chiromantiæ ſcriptores, prohibitæ lectionis. 585.1.A.B.
Chorion. 554.2.B.C
Choſen ſeu eſſen. 488.1.E
Chriſtus quo ſenſu Propheta. 486.1.B
Chriſti Domini factum cæcum ſanantis. 463.1.A
Chriſtianus Comes de Oldeborg. 619.2.C
Chriſmatis vis. 439.1.A
Cineraria diuinatio. 552.1.E
Circi Byzaceni ſtatuæ fatales. 4?3.2.B
Ciſterna in Aphaceno templo. 544.1.E
Citatio ad comparendum coram *Deo*, & varia eius exempla. 608.2.B
Clementis octaui bulla. 615.
χληδονισική. 630.1.C
χληδονίζεσθαι quid & κληδὼν. 542.2.D
Cluniacenſes monachi Alphonſum Regem Aragoniæ ex purgatorio educunt. 491.2
Cogitationes an notæ dæmoni. 541.2.E
Cogitationes quo pacto Magi diuinent, ibid
Cohobæ ſemen. 504.2.C
S. Coletæ prudens humilitas. 501.2.C
Colonienſis virgo. 431.2.B
Colophonij vates. 535.2.B
Cometarum ſignificationes. 578.2.A
Comitiſſa ſectæ Caluinianæ venefica & adultera iuſſu mariti occiſa. 412.2.D
Conceptio B. Virg. Deiparæ immaculatæ defenſa contra quandam prætenſam reuelationem. 512.1
Condæi principis præſagia. 596.1.A
Confeſſionis vis. 411.2
Congelatio. 496.1.D
Coniectatio quid 255. quotuplex. 569.1.C
Coniectatio iudiciaria ex aſtris quatenus licita 569.1.D
Coniugibus vitanda philtra. 572.2.B
Coniugum intemperantia. 431.1.C
Conrad. VVimpina multa ſublegit clam ex Pico. 562.2.A
Conradi Marpurgii inquiſitio. 618.2.A
Conſtantini Stephani aſtrologi diuinationes. 576.1.C
Conſtantinopolitani Circi malefica imagines. 403.2.B
Contagio quomodo hauriatur. 576.1.
Coponus ſicarius. 590.1.A
Contradictiones defenſoris probæ aquæ frigidæ. 643.1.A
Contumaciæ inobedientiæque pœna. 4?2.2.D
Corinthiorum lex. 586.2.D
Cornicis præſagium. 581.1.D
Corpus imago animi. 583.2.C
Corporis diſpoſitio quam expoſita illuſionibus 506.1.B
Corpori naturaliter ferrum & alia metallica certo conformata artificio innaſci non poſſe. 412.2.D
Corpori humano ex malis humoribus interdū dura vt tophos, ſpinas, conchylia, &c innaſci. ibid.
Coſcinomantia. 547.2.A
Craſſus. 453.2.C
Cratetis impium conſilium. 573.2.A
Creaturæ quomodo laudem *Dei* nobis proponant. 641.1.B
Cribro diuinare. 480.1.A
Critomantia, & Crithriæ mulieres. 553.2.D
Crucifixi imago ſanguinem fundens. 400.2.C
Crucis ſignum quam vim habeat. 515.1.B
Crucis ſignum contra illuſiones. 515.1.A
Crucis ſignaculo diſcernuntur illuſiones. 519.1.B
Crucis ſignum opponere viſioni ſeu reuelationi. 4?4.2.E
Crucis ſignum prætermiſſum noxium. 434.2.A
Cubabant olim in templis ad ſomnia captanda 497.1.C
Cubomantia. 560.2.C
Cultrum excernens deglutitum. 413.2.D
Curioſitas. 463.2.A
Cyaneæ ad Lyceum. 544.1.B
Cyrus. 597.2.A

D.

DABAR. 494.2.A
Dactylomantia. 547.1.C
Dæmon pro anima apparet euocata. 542.2.C idem ſolet mentiri ſe animam.
idem ſolet. 544
Dœmon cur vtatur ætate puerili ad diuinationes. 506.1.D
Dæmon quædam per ſe non ęque poteſt ac per alios. 444.2.A
B Dæmon cur potius per alios quam per ſe, maleficio noceat. ibid.
Dæmon non habet corpus æreum nec aliud. 637.2.C
Dœmon alligatus loco per Magum. 416
Dæmon maleficas ſuſtinet, ne mergantur. 638.1.A
Dæmon ſomniis deludens. 456
Dæmonis fraudes in oraculis reddendis. 530.2.B
Dæmoni permittit Deus aliquando lædere, & iudices decipere. 645.1.A
C Dæmoni ſe deuouere vel eum innocare quam periculoſum. 433.2.A
Dæmoni homines tradendi poteſtas. 414.2.D
Dæmones quę occulta queant reuelare. 529.1.C
Dæmonum conuiuia ſunt calamitates hominum. 353.1.A
Dæmonum miniſterio non licere vti, nec ad bonum. 462.1
Dæmoniaci obſeſſi & poſſeſſi quomodo differant. 415.1.D
quomodo intret dæmon. 458
Δαιμονῶντες. 409.2.C
D Danielis liber ſomnialis. 591.2.B
Daphnomantia. 554.1.B
Deus cur maleficia permittat. 427.2.A
Deus cur permittat homines à dæmone poſſideri. 416.2.C
Dei gloria reſultans ex maleficiis. 427.2.C
Dei prouidentia intuendis & dirigendis iudicibus maleficii quanta & qualis. 650.1
Dei prouidentia quæ in tolerandis ſceleribus maleficorum. 462.2.D
Dei ſuauitas, clementia, ſapientia, potentia, iuſtitia. 427.2.C
E Defuncti poſcunt eleemoſynas, & ſpiritualia remedia. 444.1
Dementia breuis ac ridicula per maleficium. 409.
Depoſiti negatio. 456.1.C
A Deſidia ſeu ſegnities. 373.2.D
Deſperatio. 443.1.C
Deſputio in ſinum ſuperſtitioſa. 367.2.C
Detractionis pœna. 429.2.B
Deuotionis ſeu execrationis maleficium. 414.2.D
Diabol. quomodo inducat in gulam & libidinem. 522.1.B
Diabolus in iudicio militis patronus & liberator. 436.1.A
Diabolus vnumquemque decipit per ea, quæ quiſque amat. 505.1.C
B Diabolus quo modo mundi rex ſecundum Lutherum. & quomodo ſecundum Catholicam veritatem. 390.2.D
Diabolus quomodo Devs ſæculi dicatur. ibid.
Diadumenus vnde dictus. 554.2.C
Didaci Ordonii duellum cum Zamoranis. 614.1.D
Didius Iulianus. 548
Dies SS. Pauli Vincentii, Vrbani, Ioannis, Annunciationis. 456.1.A.2.C.D.E
Dierum fauſtorum vel infauſtorum obſeruatio. 456.2.A.B. & ſeq.
C Dina foſſa. 553.2.C
Diophanes magus. 547.2.B
Diræ. 559.1.A
Diſcretio experimentalis, quid, & quæ nomina eius. 499.1.E
Diſcretio ſpirituum doctrinales quæ. ibid.
Diſcretionis ſpirituum donum quid: & de duplici modo. ibid.
Diuinatio quando & quale peccatum. 567.2.B
Diuinatio quotuplex. 534.1.B
D Diuinatio quale peccatum, ſiue, quæ hæretica, quæ non ibid.
Diuinatio in Sacra Scriptura an ſemper in malum ſumitur. 502
Diuinatio qualis permiſſa. 532.2.
Diuinatio malefica per plumbum liquefactum & aquam. 406.1.D
Diuinationis definitio explicata, & quomodo differat ab vana obſeruantia, prophetia, coniectatione. quarum ſit rerum. vnde dicta, ſollemnia, inſtrumenta 523.2.B
Diuinationis à Prophetia & coniectatione diſcernendæ canones. 532.2.A
E Diuinationi recipiendæ quæ diſpoſitio apta 484.1.E
Diuinationem explicitam illicitam eſſe, nemo Chriſtianus poteſt licite ignorare. 534.1.D.

Diuinationes cum pacto expreſſe ſeu explicito. ibidem. A
Diuinatores aſtrologi ex republica eiiciendi. 578.1.C
Diuinatores conſulere non licet. 535
Diuinatoria ſors illicita. 556.
Diuinatoriæ ſortis ſpecies. 560.2.A
Dodonides columbæ quales. 535.1.E
Donatiſtæ Sacrilegi. 439.1.B
Dracus Londinenſis. 527.2.B
Dubium quid, & quomodo in dubiis mitior ſententia ſequenda.
Duella omni iure prohibita docetur. 614.2.A
Duella quando Principes poſſit permittere. 616.1 B
Duellorum cauſæ. 613.1
Duellorum incertitudo & iniuſtitia. ibid.
Duellorum variorum exempla. ibid.
Duffus rex. 401.2.C
Dulciniſtæ. 505.2.A
Dunſtanus ignita forcipe naſum laruæ comprehendit. 517.1.A
Dura & craſſa quo pacto dæmon queat vere aut falſo corpori inſerere. 414.2.A

E.

Eccleſiæ precariones quam vim habeant mala repellendi. 462.1.A
Eccleſiæ non obedire eſt mortale peccatum.
Eccleſiaſticas cæremonias ſuperſtitioſis ritibus conferre blaſphemũ & impium eſt. 463.1.A
Electione aſtrologicæ. 471.2.A
Eleemoſyna data ſagis an periculoſa. 438.1
Eleemoſynæ vis. ibid.
Eleemoſynam denegantes faſcinari. ibid
Eleemoſynæ defunctis proſunt. 441.1.B
Eleemoſynis impetratæ an efficaciores. 458.1.B D
Eliæ humilitas. 424.1.C
Elizæus cur pſalten requiſiuit. 494.1.E
Ellizabetha Crofitha. 527.2.C
Elizabeth Barthorææ vaticinia. ibid.
Eementa tantum ſunt tria: nullum m ignis. 578.2.A
B. Eleutherius. 591
S. Eliſabetha Sconaugienſis defenſa. 510.1.B
S. Elphegus. 522.1.C
Elymas magus. 444.2.B
Elzana maleficus. 392.1.D I
Emma regina. 618.1.C
Energumeni tot cur tempore Chriſti. 428.1.B
Energumenorum corpora an poſſit dæmon ſubingredi. & quo id pacto. 416.1.A
Energumenos veros reperiri, & qui tales ſint. ibid.
Enguerrani Marignani vxor malefica. 402.1.D
Enhuſiaſtæ hæretici. 595.1.C
Epachii pœna. 439.1.C
Emphemerides paſtorum, & ruſticorum, & nautarum vnde natæ. 581.2.B
Epheſiorum notæ quæ. 569.1.A
S. Ephrem. 500.2.C
Ephialtes, ſeu incubus morbus. 593.2.B
Ephod quid & quotuplex. 486.1.D
Epileptici apti maleficio. 474.2.D
Epicheles Meſſenius. 195.1.D
Erichus magia. 540.1.B
Erkimbaldi de Burban factum & miraculoſa Euchariſtiæ perceptio. 607.2.A
Error iuris quis peccatum. 614.2.A
Euangelium. 494.1.B
Euangeliorum liber incombuſtus. 624.1
Euchariſtia quo modo exitiũ ſit ſumẽtis. 607.2
Euchariſtia vere ad ſalutem inſtituta. 606.2.B
Euchariſtia contempta, & formidata. 605.1.D
Euchariſtiæ ſacramenti forma à Deo inſtituta. 464.1.A
Euchariſtiæ miraculum. 365.2.B
Euchariſtiæ ſumptæ purgatio, defenſa exemplis & ratione contra Hotomanum Caluiniſtam. 605.1.A
Euchariſtiæ vis. 418.2.B
Euchariſtiæ contemptæ vltio. 438.2.D
Euchariſtiam indignè ſumentiũ pœnæ. 607.2.C
Euchariſtia abutuntur malefici. 418
Euchariſticæ purgationis formula & cauſſæ. 606.1
Eucheræ infanticidæ. 355.1.C
Eulalii fiſcella incombuſta. 621.2.B
Eulogii ſomnium. 590.2.C
Euſtachius Abbas. 609.1.C
Eutelidas. 377.2.B
Excommunicationis contemptus. 439.2.E
Execrationum ſeu Dirarum in ſeipſos exempla 333.2.A
Exorciſmorum formulæ quæ licitæ. 461.2
Expuere in faciem viſi. 921.1
Ecſtaſis ſeu raptus Prophet. 496.1.C
Exſtatici. 496.1.A
Extiſpicina. 550.1.C

F.

Facies index animi. 583.2.A
Famaguſtani Turcæ vaticinia. 530.2.C

Fanatici ſeu ἐνθέους. 436. B. exempla & nomina. 278. 2

Faſcinationis ſpecies tres. 375. 2. C

Faſcinatio quid late, & ſtricte. 377. 1. A

Faſcinatio, quid ſecundum vulgus & hæreticos. 390. 1. B

Faſcinatio illa vulgaris quam erroris originem habeat. 377. 1. A

Faſcinatio vulgi fabula & ſuperſtitio eſt, 377. 1. A

Faſcinationis vera cauſa, refutatis falſis. ibid.

Faſcinationis remedia quædam ſuperſtitioſa, 39. 1. A

Fatui & furioſi cur ſæpius diuinent. 484 2. C

Fauſtina quomodo amore liberata. 373. 2. B

Felicis Malleoli liber pro ſuperſtitioſis orationum formulis diſcuſſus & confutatus, 260. 1. A cum ſeqq.

Fœminæ faciliores decipi. 506. 2. B

Fœminarum reuelationes quomodo examinandæ. ibid. E

Ferdinandus III. Caſtellæ Rex. 611. 2. E

Ferd. Cortezius. 564. 1. E

Ferdinandus Daualus natus galeatus. 554. 2. E

Feris erepta in magicis. 395. 1. A

Ferrantis Comitis Flandriæ matrem dæmon decepit. 531. 2. D

Ferri candentis miracula. 618. 2.

Feſſanæ tribades 547. 2. D

Feſſanorum Hydromantia. 544. 2. A

Feſtorum violatio. 443. 1. D

Fides quæ operetur in ſanatione. 465. 1. D

Fides remedium contra maleficium. 411.

Fidei vis contra illuſiones. 516.

Fiducia & cuſtodia ſui. 521.

Filum collo commenſuratum 557. 1. C

Fila maleficii amatorii qualia. 368. 1. C

Finis bonus ſolus non facit actum eſſe bonum aut legitimum. 648. 2. B

Finni malefici baliſtarii. 401. 1. B

Fontium miracula. 559. 2. A

Florentina mulier. 411. 1. D

Floridenſis diuinatio. 549. A

Forma nocet pudicitiæ. 374. 1. B

Forma probæ aquæ frigidæ in maleficiis. 637. 2. A

Forma ferri conſecrandi ad iudicium. 618. 1. B

Formæ verborum quæ permiſſæ quæ non in medicinis. 464. 2. C

Formula probæ aquæ feruentis. 627. 1. B

Formulæ curationum ſuperſtitionæ multæ. 468. 1. B

Franciæ aula ſuperſtitioſa in dierum obſeruatione. 457. 2. A

Franci vſi ferri candentis indicio. 618. 1. A

A Franciſcus Dux Armoricorum. 612

D. Franciſci exemplo ſe virgo volutat in niue. 516. 1. D

S. Franciſci ſortitio 563. 2. A

Franciſci Borgiæ reuelat. 526. 1. B

Franciſci de la cruz deluſio, hæreſis, falſæ prophetiæ, ſupplicium, & hiſtoria. 503. 2. A

Freſaia ſeu ſtrix auicula. 355. 1. E

S. Friardi prudentia 518. 2. B

Fridericus III. Imp. 482. 2. C

Fridericus Dux Auſtriæ. 371. 2. C

Frumenti aduerſio per maleficium. 400. 1. B

B Fulicum præſag. 581. 1. D

Fulminis vis in penetrandis ſolidis. 414. 1. D

Furi oculus quo pacto excutiendus, vt cognoſcatur. 469. 2. C

Furtum concipere per lancem & licium. 557. 1. B

Futurorum ſcientia quo pacto reſeruata Deo. 571. 2. B

G.

GAgatesin diuinatione. 348

Gaianus minus. 433

C Galea naſcentium. 554. 2. C

Galeacius vicecomes maleficiatus. 420. 1. A

Gallicenæ fœminæ. 535. 2. A

Gandenſis virginis propter ſuperbiam illuſio. 517. 2. E

S. Gangulphi vxor adultera detecta & punita. 633. 2. A

Gaſtromantia 545. 1. D

Gazareni qui. 549. 2. D

Geilæ mors. 432. 1. B

Gelo quæ Mauritio inſidiata. 355. 2. A

D Genebaldus Laudunenſis lapſus & pœnitens, & quam obediens D. Remigio. 517. 1. B

Geneuenſes venefici. 393

Geomantia. 562. 1. E

Germani proba aquæ vſi. 627. 2. B

Germanorum mos quidam diſcuſſus. 551. 2. A

Germanorum ſuperſtitio. 544. 1. D. 480. 1. E. 529. 2. B. 560. 2. D.

Germanarum fœminarum diuinatio. 539. 2. A

Gertrudis 510. 1. A

Gladii mucronem tres digitos longum excernens. 413. 2. E

Glandium trium præſagium ſuperſtitioſum. 581. 1. C

E Gnoſtiorum Magia & viſcerationes & infanticidia. 397. 1. A

Goeſiorum iconoclaſtia. 429. 1. C

Goninus magus Pariſienſis, illuſit iudici ipſo ſupplicio, vicaria ſibi mala in patibulo relicta. 426. 2. B

Goduuini Comitis mors. 437.2.B
Gotfridus Schluſſel. 433.2.E
Gotbolanus Nauarchus. 612.1.A
Græcorum nomine qui ſignificentur in Sacra Scriptura. 494.1.B.&.C.
Grando & glacies eadem ſpecie. 580.2.B
Gratiani error. 627.1.A
Gretienſis pſeudopropheta. 497
S. Gregorius Agrigentinus. 452.2.B
Gregorius VII. Papa 605.1.E
Gregorii XIII. laus & bulla 615.2.A
Gualtherus Burgenſis. 609.2.A
Guilhelm. Aquitaniæ Dux deluſus. 500.
B. Guilh Roſcildenſis. 523.2.A
Gula etiam leuis religioſæ punita. 444.1.C
Gunda mulier viriliſte aſſumpta monaſterium ingrediens punita .443. col.1.B
Gundizaluus Fernandez decordnba. 610.2.E
Guſtronienſis faber magus. 480.2.D
S. Gudlacus. 522.1.C
Gygas annulus 547.1.D

H.

Habitus optimus periculoſus, & nitor ſolito maior ſuſpectus. 390.2.C
Hadrianus VI. Papa. 575.2.A
Hæretici fictores reuelationum vt fuere: Cherinthus. Marcus Magus. Montaniſtæ. Donatiſtæ. Archontici. Manichæi. 503.1.C
Hæretici dæmones expellere nequeũt. 428.2.E
Hæreticorum prophetæ mentia capiebantur, exempl prob. 495.2.D
Hæreticus mire ignis ſemper vlciſcitur, exemplis duobus id confirmatum, 623.2.E. 628. 629.
Hæreticos reiecit aqua. 653.2.B
Hæreſi flamma quod vmbra corporis. 626.2.D
Halitu & afflatu maleficæ faſcinant. 354.2.B
Hannoniæ energumenæ quæ fingens ſe ſacerdotiſſam & conſecrans: exemplum. 509.1.B
Haraldus Hybernus. 622.2.B
Haruga 549.2.D
Haruſpicina vnde dicta, & quid. ibid.
Hebræi aſtrologi cauſa idololatriæ & iconoclaſtiæ. 576.575.2.A
Ab Hecate vel Heroibus infeſtari 409.2.D
S. Helenæ falſo aſcripta oratio 469.1.C
Heliogabalus. 550.4.A
Helizæi geſtus puerum ſuſcitantis 463.1.B
Heluetia ſaga. 404.2.C
Heluetia obſtetrix puericida. 355.1.C
Heluetiæ duæ maleficæ afflatu lepra infecere. 393.2.C
Henricus Imperator 608.1.B
Henricus Moguntinus Epiſcopus. 611.2.2
Herbæ & feſtucæ maleficæ, quas ſupergrediendo quis faſcinatur. 352.2.A
S. Herebertus 500.2.D
Hermetis Malateſtæ mors. 590.1.A
S. Hermannus Steinfeldenſis. 437.2.C
Hiberniæ ſuperſtitio. 455.2.C
D. Hieronym. crucis ſignũ adhibuit ſanationi. 465.1.C
Hieron. Cancellarii Mediolan. annulus. 547.1.D
Hieroſcopiæ deſcriptio accurata 549.2.& ſeqq.
D. Hilarion dæmonem quem Magus immiſerat è virgine expulit. 416.1.B
Hildebrando puero omen oblatũ miũ ũ. 556.2.D
Hildegardis. 524.1.D
Hippe. 362.2.B
Hiſpani Catholici contra Arianum certamen. 621.2.C 628.1.E
Hiſpanorum militum oratio ſuperſtitioſa vulnerum curandorum. 458.2.E
Hiſtoris filia Tireſiæ. 599.1.B
Homicidii pœna. 432.1.A
Homicidia magica. 559.2.A.B
Hominum generi ex maleficorum ſcelere vtilitates natæ. 428.1.A
Horror & lætitia ex reuelatione. 524.1.B
Hotomanni temeritas caſtigatur. 606.2.A
Humilitas neceſſaria contra illuſiones 500.1.B
Humilitatis vis contra illuſiones. 518.1.
Humilitatis vis contra dęmones. 502.1.E
Hydromantiæ ſpecies variæ. 552.2.C
Hypatiæ prudens facinus. 375.1.B

I.

Iacobi Richii libellus confutatus. 637.1.D
Iacobi Brocardi Caluiniſtæ reuelatiç. 527.1.E
Iad. 495.2 e colloquium cum Alexand 2492.B
Iamnes & Mambres. 444.2.B
Iannes ſeu Iannes Theophili præceptor, Patriarcha. Magus. 545.1.B
Iaponii furtum valde deteſtatur. 616.2.C
Ichthyomantia. 553.2.B
Iddegonim 555.1.B
Iedum diuinatio, & quid Iedua. ibid.
Ieiunium neceſſarium ante Miſſæ celebrationem. 439.2.B
Ieiunii violatio punita. ibid.
Ieroboami vxor. 533.2.D
IESV nominis virtus liberat puerum à dæmonum poteſtate. 436.2.D
IESV nominis efficacia. 464.2.E
Ignorantia quæ in Diuinatione excuſet. 583
Ignorantia quæ à peccato excuſet. 652.1.C

Illuminati hæretici. 503.1.B
Illuſorum per reuelationes excuſationes diſcutiuntur. 502.1.C
Imago malefica. 406.1.A
Imagines maleficæ amatoriæ. 569.
Imagines vel ſtatuæ maleficæ, & varia exempla. 401.
Imagines maleficæ ex cera, terra, &c. 364.2.C. earum baptiſmus, & alii ritus. ibid.2.C
Imagines aſtrologicæ. 570.1.A
Imaginarii magi. 549.1.D
Immiſericordia. 438.1.A
Impedimentum perpetuum quod. 419.2.D
Imprecationum mala & vltiones. 429.2.C
Inceſtuoſus Satanæ traditus. 431.1.C
Incendi ſolita maleficis. 369.1.A
Indi adiuratores tempeſtatem. 577
Indicium complicum. 649.1.B
Indolentiam ſeu patientiam tormentorũ quomodo procurent maleficæ. 425.2.A
Infans tutus inter dæmones. 446.2.C
Infantes proprii occiſi & comeſti à maleficis. 397.1.A
Infantium cædes. 355.2.B
Infantibus cur ſæpius noceant malefici, maxime non baptizatis, quæſitum, & cur Deus hoc permittat. 425.1.B
Infanticidium. 395.2.D
Inferni oſtia varia. 538.1.2
Inferrationis maleficium. 411.1.2
Iniuriæ quomodo remittendæ ex Dei præcepto 463.2.A
Innocentii VI. mors fabuloſa. 619.2.A
Intentio quæ excuſet à peccato. 465.2.C
Inuidia & odium proximi. 431.1.A
Inuidi an viſu noceant. 376.1.B
Ioannes Morochazarius maleficus. 492.2.E
Ioan de Varenis. 528.
Ioan. Flander Eſtinnẽ. Deiparæ defenſor. 613.1.A
Ioannes Galeacius aſtrologum ſtrangulari iuſſit. 576.1.C
S. Ioannes Gualbertus. 624.1.D
Ioannis XXI. mors. 577.1.A
Ioannes de Rupeſciſſa. 595.1.B
Ioannes Sagus, & Ioan. de Rupeſciſſa. 526.2.E
Ioannis Stadii vanitas. 569.2.E
Ioannis Turſonis mors. 611.2.D
Ioan. Benriuoli ſæuitia. 589.2.D
B. Ioan. die ſuccenſæ pyræ, & vnde mos. 551.2.A
Ioanna Potiere ſaga cauſa vexationis totius monaſterii vbi degebat. 504.2.A
Ioannæ virginis Lotharingæ reuelat. defenſæ. 516.1.D contra illam acta ibid.
Ioannes Ballus. 503.2.D
Ioannes Ballæus notatus. 510.1.B
Iob à dæmone plagatus. 404.1.E
Ionathæ ſors, & petitio ſigni. 533.1.B
Ionæ tempeſtas. ibid.
S. Iordanes illuſus non ſemel. 520.1.A
Ioſephi ſortitio & virga. 556.2.B
D. Ioſephi nomen cur datum cuidam. 523.1.E
Iouis Dodonæi, Ammonis, Trophonii oracula. 534.2.D
Iouius notatus 554.2.D. ſcriptor ſuperſtitioſus. ibid.
Iprenſis Epiſcopi ſententia defenſa. 459.2.D
Ira etiam leuis. 444.1.B
Iridis & ſimilium præſagia. 580.2.D
Irriſio virorum Sanctorum. 443.1.B
Iſaacius Imp. de imperio deiectus. 529.2.D
Iſaacius Angelus. 543.2.C
Iſiacorum ſuperſtitio. 553.2.
Italus veneficus Cathar. Mediceæ. 594.1.B
Italorum hodierna hydiomantia 444.2.B
Iudæi perfidiæ, duellum & ſupplicium. 613.1.B
Iudæi crudele pactum fœnoris. 483.1.A
Iudæi dictum acutum de aſtrologia. 572.2.C
Iudæi vnde dicti adorare caput aſini. 548
Iudæorum idololatria in captandis ſomniis. 497.1.A
Iudex ſine cauſa idonea non poteſt recedere à communi opinione. 542.1.C
Iudex improbus damnatus. 441.1.2
Iudici non licet quam vult pœnam infligere. 645.1
Iudices peccant bona intentione proba aquæ frigidæ vtentes ſuſe doctum. 651.2
Iudices quæ ſub mortali facere & ſcire teneantur. 552.2
Iudices ac ne Principes quidẽ lege plane ſoluti. ibid. A. quo pacto legibus aſtricti. 693.A
Iudices cur veritatem non aſſequantur in ſagarum iudiciis. 654.2.B
Iudices non poſſunt inquirere in plane occulta. 557.
Iudices non poſſint vti plenitudine arbitrii. 653.1
Iudices iſti aquarioli quæ docendi. ibid.
Iudicis hac proba aquæ frigidæ vtentis pœnæ. ibid. poteſt conueniri actione iniuriarum. eius ſententia eſt nulla. eſt homicida. ibid.
Iudicum iuſiurandum in leges. 653.1
Iudicibus & iuſtitiæ adminiſtris an malefici poſſint nocere. 425.2.D
Iudicibus quibus noceant malefici. ibid.
Iudicium qui in ſacra Scriptura. 488.2
Iudicium, qualis purgatio. 617.1.C
Iudicia humana cur ſint incerta. 606.1.B
Iudiciarius proceſſus contra vermes noxios. 460.2.E

Inger, & Lauffkeffer, vermes. ibid.
Iulii II. bulla. 615.1.C
B. Iulianus ex parricida Sanctus. 223.1.*D*
Iul. Strenius nimium tribuit aſtrologis. 572.1.C
Iulianus Apoſtata. 503.1.D
Ioliani Apoſtatæ Magia. 554.1.A
Iuliani calumnia in vigilias Chriſtianorum. 497.1.C
Iunianus Maius. 590.2.C
Iunonis palus Epidamni. 544.1.D
Iuriſiurandi purgatio defenſa. 632
Iuſti Lipſii narratio & amicitia cum auctore. 597.2.B
D. Iuſtina. & Cyprianus magus. 266.1.D
Iuſtitia Dea Hotomanno. 607.1.B
Iyngis varia nomina 362.2.A

K.

KAbbala duplex Iudæorum. 566.1.B
KALAL quid. 561.2.A
Kalendarum Ian. ſuperſtitiones. 454.2.*D*
Karentinienſium maleficiariorum diſcuſſa Hiſtoria. 420.2.A
KIBEL, vnde Kabala. 436.2.D
S. Kiliani & ſociorum cædes. 432.1.B
Kunigundis Imp. 618.2.A

L.

LAcertulas in vrina quidam eiecit. 412.2.C
Lactis exſiccandi aut furandi maleficium, & ritus, necnon remedium lepidum. exempla ſingulorum. 399.2.D
Læſtrygones cur ſtrigæ. 355.1.C
Lamia vnde dicta. ead.
Lampadomantia. 557.1.A
Lapſis inſignis & diuinatorius Iudæis 555.2.A
Lapis quomodo radat & ſubintret aquæ ſuperficiem. 414.1.D.
Lapidum rationalis fulgor, quando deſierit. 493.1.C
Lappones malefici ſagittarii. 401.1.B
Laurentii Medicei mors 576.1.E
Lauri v.i à maleficis ſolebant. 194.2.B. & à diuinationibus ſymbolum diuinat. 369.1.B. 554.1.
Lecanomantia 545.1.B
Lectiſternia Gentilium in fanis ad ſomnia captanda. 595.1.A
Lemniæ fœminæ cur maritis inuiſæ. 417.2.D
Leo Imp. philoſophus contemptor Magorum. 281.2.D
Leo Iſaurus. 576.1.C
Leonardo Haſſeſio reſtituti libri ſui. 388.1.C
Leuuenſtetenſis puella 411.
Libanomantia. 552.1.A
Liber dictus reuelationes prophetarum. 503.1.D
Librorum ſcribendorum & complicandorum apud Hebræos conſuetudo. 547.1.A
Liberos dæmoni offerunt malefici. 425.1.B
Libidinis irritamenta vndecim ex Helinando explicata. 373.2.D
Libidini quæ ſpiritualia arma depellendæ optima. 374.1
B. Libuina. 424.1.D
Licitum non eſt vſurpare ſacram Scripturam ad ſenſum ad quem non prolata. ibid.
Ligamina & nodi amatorii. 268.1.C
Ligaminis maleficium quam frequens, quotuplex, &c. 417.1.A
Ligaminis cauſæ præcipuæ ibid.2
Ligaminis modi. ibid.
Ligaturæ Pecuariorum. 458.1.C
Ligentur cur ſæpius viri. 417.1
Lilith. 355.2.C
Lithomantia. 555.1.C
Lituanorum ſuperſtitio. 551.1.E
Λῆμμα 495.1.B
Loca vbi maleficia ſolent reponi vel recondi. 364.1.B
Locutio linguarum ignotarum non procedit ab atrabile. 535.1.A
Λόγιον & λόγια quid. 488.2.A
Lollardi. 503.1.A
Longobardi capræ caput adorarunt. 480.1.E
Lotharii Franciæ Regis ſacrilegium & pœna. 305.1.C
Lotheriæ contractus, quid quotuplex, & quas conditiones requirat vt ſit licitus. 600.2.A
Lothariæ contractu quæ perſonæ lucrari poſſunt. 601.2.D
Lucas Gauricus infœlix diuinator. 589.2.C
Lucernaria diuinatio. 557.1.A
Lucretii inſania & mors. 371.1.D
Luculli mors amatorio. ibid.
Ludouicus Rex Germanorum. 628.2.C
Ludouicus Sfortia 576.2.C
Lugdunobataui iconoclaſtæ. 492.1.C
Luzici populi. 558.2.C
Lumen propheticum ad quam qualitatis ſpeciem pertineat. 487.2.D
Luminis prophetici certitudo, nomina varia, & an idem ſit cum lumine fidei. ibid.
Lumini prophetico non credentes peccant, & puniti. ibid.
Lunaticorum plures ſpecies. 404.2.B
S. Lupi libum. 458.2.A
Luſitana Monialis. 526.2.E
Lutherus nimis liberalis in dæmonem. 391.1.A
Lutheri funeri dæmones interfuerunt. 429.1.B
Lutheri pſeudoprophetiæ 5[illegible].1.B
Lutheri & ſequacium de baptiſmi materia errores plane veſani. 639.2.D

Lutherum in anguſtias ob das redegit dæmon.
Luxoria punita. 428.2.E
Luxus veſtium punitus per dæmonem. 431.1.C
Lieu piſces arioli. ibid.
553.2.B

M.

MOeſtitia & iocus. 374.1.E
Magdalena de la Cruz. 509.1.B
Magiæ, hæreſis, luxuriæ cognatio. 431.2.A
Malchuth & Malke. 404.2.B
Maledici in Martyrem pœna. 437.2.A
Maledici in Sanctos. 432.2.B
Maleficus cui malefico poſſit nocere. 423.2.B
Malefici intentionẽ cur dæmon exigat. 354.1.B
Malefici quibus perſonis nocere queãt. 424.2.A
Malefici excommunicati. 401.1.A
Malefica curatio. 412.2
Maleficæ ſunt poſſeſſæ ab inhabitante dæmone. 637.2.A
Maleficarum ſupernatatio vnde proueniat.
Maleficium eſſe. 637.1.E
Maleficium, quid, & quotuplex. 353.1.B
Maleficium ſoporiferum. ibid.
Maleficium hoſtile & qualia ingredientia. 396.2.A
Maleficium per inhalationem omnium peſſimum. 375.2.B
Maleficium per cibum & potum. 393.1.E
Maleficium per inunctionem, & vis eius. ibid.
Maleficium maleficio repellere non licet. ibid.
Maleficii efficientes cauſæ. 461.2
Maleficii inhalatorii cauſæ contra Bodinum & alios. 353.2.B
Maleficii intrinſeci materia. 393.2.E
Maleficii extrinſeci modi varii. ibid.
Maleficii crimen quoad probam aquæ, nihil habet peculiare. ibid.E
Maleficii ſpecies, per introſumptionem, vel per applicationem exteriorem. 645.2.B
Nalcficio maxime cur dæmon delectetur. 393.1.A
Maleficia quæ ab extrinſeco. 353.1.A
Maleficia quæ interius operantur. 363.1.2
Maleficia tantùm nocent, quibus volunt malefici. 362.1.2
Maleficiorum inſtrumenta, ſeu materia. 354.1.B
Maleficiis multos lædi & occidi probatur. 355.2
Maleficiandi præſegmina vel quid aliud eius expetuntur à ſagis. 391.2.E
Maleficiatus, quid. 364.1.B
Maleficiati & frigidi qui, & hos per maleficos poſſe fieri. 353.2.A
417.1.B

Mandragoreus virunculus, & de hac impoſtura.
Manganiæ ſpecies 537.1.A in quibus pactum latens. 547.1.A
Manuel Cõnenus deceptꝰ ab aſtrologis. 537.1.A
Manus *Domini* facta ſuper me, quid. 577.1.B
S. Marcellus. 496.1.D
M. Antonius Triumuir. 519.1.D
Marcus hæreticus & *Magus* 2.662.D
D. Marcus ſutorem ſanauit 240.1.A. eiuſdem præſtigium. ibid.
Mare baptizantium ſuperſtitio. 463.1.B
Margaritæ Rauennatis reuelat. 544.1.A
B. *Maria* virgo viſa cuidam in ſomnis diſponſari. 526.2.C
B. Maria virgo ſe vlta. 523.2.A
Mariæ *Deiparę* fauor in tuẽda caſtitate. 433.1.D
Mariæ virginis *Deiparæ* deuotio quam vtilis. 374.2.D
B. Mariæ Dei matris inuocatio quam ſalutaris. 411.1.B
S. *Mariæ* de Oegnies amicus illuſus, ſed à Sancta ſeruatus. 443.2.C
Mariæ Imperatricis ſcelus & ſupplicium. 521.2.A
Marioni aduocati prophetiæ. 618.2.E
Maſſa quod genus prophetiæ. 503.2.L
Mathematici qui in iure & Hiſtoriis. 494.2.C
Matthias Coruinus Hungar. Rex. 575.2.B.C
Matiſconenſis comes ſacrilegus. 583.1.C
Matrimonium ſolemni ritu contrahere ante lucem vitandi ligaminis cauſa an ſuperſtitioſum. 440.1.A
S Matrona. 596
S. *Maurus.* 519.1.C
P. Maurizii Abbatia. 500.2.C
Medici aſtrologi ſuperſtitioſi qui. 577.1.A. eorundem *Medicorum* coniectatio, quouſque probabilis. 579.1.E
S. Meinulphus. 581.2.D
B. Meinulphi monaſterium *Bodkenſe.* 523.2.B
S. Meinulphi doctrina dignoſcendarum verar. reuelat. 579.1.B
Melindenſium ſuperſtitio. 520.2.B
Menſes qui colant. 5:7.1.E
Menſtruata quomodo inficiat ſpeculũ, 456.1.A
Menuercus Paderbronnenſis Epiſcopus. 380.1.D
Mercurii lapidei indices. 611.2.A
Meroneus rex. 555.2.E
Merouei Regis ſors. 535.2.B
Metamorphoſis ſagarum in feles, mures, &c. 562.2.E
Meteorologicorum prænotiones. 396.1.B
Metonymiæ. 578.2.A
Metopoſcopia. 490.1.B
Mina Dei magnum munus. 584
495.1.C

Miraculo ſe excuſare nemo poteſt petere. 608.2.A
Miracula cur hodie rariora. 646.1.C
Miracula fiebant à deluſo. 518.2.C
Miſericordiæ mater, quando cœpit vocari Bea. Virgo. 498.1.C
Miſſæ vis 556.2.D.E, contra maleficia. 412.1.A
Miſſæ S. Iſidori miraculum. 222.2.D
Miſſas malefici curant celebrari ſuper variis. 363.1.A
Mitior ſententia quæ. 465.2.D
Mola adurebatur, & cineres poſt tergum ſpargebantur. 370.1.B
Moguntini Epiſcopi mors. 438.1.A
Moloch Idolum. 424.1.B
Monachus à diabolo afflatus. 421.2.A
Monachorum expurgatio de furto. 605.1.A
Monomachiæ purgatio & eius origo. 613.1.B. cauſæ, & amorum genera. ibid.
Monſtra. 559.1.E
Montaniſtrum reuelationes. 526.2.E
Morborum ſæpe cauſæ efficientes ſunt dæmones, & quo id pacto faciant, contra medicos quoſdam. 404.1.B
Morbos quomodo inferat dæmon. 410.1.A
Morbos curare cum ſuperſtitione non licet. 460.1.B
Mortuos qui vidiſſent cito mori, opinio vulgi. 525.2.A
Moſes quo pacto prophetaric. 486.1.D
Moſes Abbas. 444.1.C
Mulier & malleus à molliendo. 375.1.B
Muliercula ablata quæ ſe dæmoni deuouerat. 433.2.A
Mundis corde dei, immundis viſio dæmonis debita. 431.1.E
Munzeri pſeudoprophetiæ 518.1.B
Mures præſagi. 581.2.A
Murmurante verba magica 450.2.A
Muſcæ in ſpecie dæmon. 454
Muſica. 375.2.A
Mutinenſis comitis factum inſigne. 619.2.E
Militta Aſſyriis Venus. 308.2.E
Myræ fons. 553
Myricariæ diuinat. variæ. 554.2.A
Myricinæ virgæ. 556.1.B

N.

Nabi & Nebua, à qua radice. 525
Napelo nutrita puella. 394
Narces Androgynoi. 556.1.D
Nathalocus. 568.1.B
Natiuitatum magiſterium. 569.2.D
Necromantia quæ & qualis. variique ritus eius. 537.1.A
Necromantia proprie dicta. 542.2.D
Necromantiæ modi duo Thebanus, & Theſſalicus. 540.1.A
Nectanabus Magus Alexandri Magni pater 540.1.A
Negatiui præcepti vis. 648
Nicolaus Papa. 605.1.C
Nicopolis vnde dicta. 452.1.B
Niuium, pluuiarum, gelu præſagia. 581.2.C
Noe an maleficiatus à filio. 417.1.C
Nominum impoſitio & mutatio. 560.2.B
Norinbergenſia exempla duo diuinationis infauſtæ. 545.2.D
Notoria ars. 474.2.B
Nouatus. 439.1.A
Nouendiales pulueres. 394.2.D
Nouicii faciliores decipi. 585.
Nuditas membrorum & inſpectio punita. 431.1
Numerorum quæ vis. 566.1.D
Nymphæi oraculum apud Apolloniam. 552.1.C

O.

Obedientiæ vis contra illuſiones. 515.
Obliuionis maleficium. 470
Obſeruãtiæ vanæ alexicacæ, & medicæ 458.1.B
Obſtetrices maleficæ. 392.2.B
Occulta facta non licet explorare per aſtrologiam. 578.1.B
Ocium. 373.2.E
Oculo excuſſo diuinare quid, & quo fiat modo. 548.2.C. exempla infelicis eonaiminis. ibid.
Odatis & Zariadres ſomnium. 595.1.D
Odii maleficium 410.2.A. exempla. 521.1.B
Oinomantia. 552.2.C
Oliuarum oſſa incendendi maleficium. 367.2.A
Ollæ ludus. 600.2.C
Ominandi genera varia. 451.1.B
Ominis nomen in ſacra Scriptura. 452.2.E
Omina. 558.2.D
Omina ex nominibus. 452.1.B
Omina ex verbis fortuitis. ibid.
Omina vialia ſeu τὸ ἐνόδιον. ibid.
Omina domeſtica. ibid.
Ominum ab animatis & inanimis petitorum tabula. 453.1.A
Ominum obſeruantiſſimæ gentes. ibid.2.A
Ominum vanitas. 451.1.B
Omphalamantia. 554.2.B
Omuræ miraculum de Chriſtiano falſo accuſato. 616.2.C
Onicopoliæ authores. 590.2.B
Oniropolitarum fundamenta. 591.2.C
Onomantia. 565.2.D

Onomacchus. 597.2.A
Onus. 494.2.E
Onychomantia. 547.2.A
Oomantia. 558.2.C
Opera culpæ non tribuenda Deo. 646.1.D
Oraculum exarca. 536.1.A
Oracula & vaticinia, & eorum genera varia. 534.2.B
Oraculum ceſſatio vnde. ibid.
Oraculorum cauſæ inueſtigatæ. ibid.
Orationis vis contra illuſiones 515.1.B
Orationis tepiditas & diſtractio punita. 444.1.C
Orationis mentalis periculoſus quidam in praxi lapſus & illuſio. 506.1.E
Ornithomantia. 567.1.E
Orpheus fanaticus. 536.2.C
Oſſa olinarum quid apud Baruch, & oſſis nomine quid ſignificent Hebræi. 367.1.D
Maurici ſomnium. 596.2.D
S. Oſualdus. 525.1.A
Oigerus œconomus ſacrileg. 440.1.E
Ottho 3 Imp. 618.2.E
Otho filius Imp. captus à Venetis. 544.1.B
Oua diei paraſceues aſſeruantium ſuperſtitio diſcuſſa. 457.2.D

P.

Pagomantia. 457.2.C
Paiucti imago malefica. 402.2.B
Palicorum crateres in Sicilia. 544.1.D
Palomantia. 560.2.D
Palumbi maleficium & pœnitentia. 418.2.C
Pancratius aſtrologus & altis infelix. 576.1.C
Pandulphi Malateſtæ crudelitas & pœna. 584.1.D
Parentum percuſſores puniti. 430.1.A
Parentum execrationes quam formidandæ probatum, ibid quam periculoſæ. 506
Pariendi difficultas per maleficium. 399.1.A
Parricidia ſtrigum. 395.2.D
Parthenomantiæ ſpecies duæ. 557.1.A
Paſiphaes templum. 497.1.B
Paſſeres præſagi. 583.2.B.
Patrenſium Achaiæ diuinatio in fonte. 545
Pauire pro ferire. 558
Pauperes de Lugduno ſeu de Barulo. 654.1.A
Peccatum quid. ead. A
Peccatum triplex, infirmitatis, malitiæ, ignorantiæ. 652.1.B
Peccatum ſunt cauſæ maleficiorum. 429.2.B
Peccare quis poteſt faciendo rem licitam, & non peccare faciendo illicitam. 466.1.A
Peccare quis poteſt, faciens bona intentione, quod ei facere non licebat. 653.2.C
Pedis offenſi omen frequentiſſimum. 487.
Peditus omen. ibid.
Penetratio corporum ſolidorum Diabolo impoſſibilis. 414.1.C
Peregrini hypocritæ pœna. 620.1.D
Pergamenus virginea maleficorum qualis. 365.1.D
Periaptorum ſuperſtitio. 448
Peririi pœna. 435.1.C
Peſtus tempore parochi ſortiri debent, quis in vrbe remaneat. 599.2.C
Petrus de Fraxineto. 412.1.C
Petrus Bernenſis iudex ſagarum. 334.1.
Petrus Deioca propter eleemoſynas ſaluus. 441.1.E
Petrus Maſſilienſis. 623.1.A
Petrus de monte Ilicino. 576.2.B
Petri Sartoris fraudulenta hypocriſis. 505.1.D
Petri Primodaii error. 584.2.E
Petri Leonii aſtrologi exitus. 576.1.G
Petri Ignei Alban. Epiſcopi miraculum. 623.1.C
Petri Tarentaſii miraculum. 411.2.A
φίλτρα quid. 368.2.D
Pharmacia. 547.2.D
Pharmacidæ Thebanæ. 556
S. Philaſtrii feſtum. 443.1.E
Philippinenſium diuinatio 561.1.A
Philippus Pulcher Francorum Rex 612.1.C
Philtrum ex infante. 393.2.D
Philtra propinantium pœnę humanæ diuinę 362.1.C
Philtra omnia noxia, adigunt in furorem, exempla. 370.2.D
Philtrorum, remedia, quæ apud Gentiles, & quæ proba. 372.1.B
Phocenſis tyranni annuli 547.1.C
PHVR. 560.1.E
Phyſiognomica diuinatio vnde nata, & quæ habeat fundamenta; & quæ poſſit prædicere 584.1.B
Pictauienſes. Magi. 438.2.E
Piſcatoris Traiectenſis exempl. 620
πίτυρον. & an hinc Epytirum, & quale hoc 369.1.C
Platonis diuinatio. 566.1.B
Pœnæ modus quando augeſcit cum delictis 648.2.E
Politica coniectatio. 598.2.C
Pollentianus Magus. 504.1.A
Pontifex Romanus viſibile caput Eccleſiæ. 655.2.A
Pótificis eſt declarare, quid ſit ſuperſtitioſũ. ibi.
Pontifices declararunt probam aquæ frigidæ illicitam. ibid.
Popponis Dani miracula. 623.1.C
Pori an multum dilatari queant. 414.1
Prohyria meretrix. 621.1.B

Poſterum pro aduerſo. 457.1.B
Præfiſtrini. 376.1.C
Prædictio & prænotio quomodo differant. 486.1.C
Præmonſtratenſium initio energum. quidam fatidicus. 515.1.B
Principis ſuperſtitioſi quæſtio. 471.1.A
Proba aquæ frigidæ olim diuerſa ab hodierna. 633.2.C. eius formulæ duæ collatæ, ibid. & quam ſæpe à Pontificibus & Imperatoribus ſit prohibita. ibid. & an hodie licita ſit, fuſe diſputatum, vſque ad libri finem. ab eadem pag.
Proba aquæ frigidæ parum habet vtilitatis, & quaſi ſuperflua, prout illam recipi vult Richius. 645.1.A
Proba aquæ frigidæ eſt tentatio Dei. 656. & inobedientia ſimilis ariolationi vetitæ. 338.2 E
Proba aquæ frigidæ apud paucos in ſolo Germaniæ in vſu. alibi exploſa. 644.2 A
Proba aquæ frigidæ non eſt miraculoſa: ſed ex pacto dæmonico, probatur. 338.1.C
Proba aquæ frigidæ qualis olim fuerit. 630 1 A
Proba aquæ frigidæ neceſſario fallax, ſi capta ſit malefica ob aliud crimen aliquod. 645
Proba aquæ frigidæ in malefic ii crimine prohibita canonibus & communi ſententia oſtenditur. 446.1.A
Proba aquæ non eſt ſors conſultoria. 650 2.C
Probæ aquæ frigidæ & aliarum vulgarium oſtenditur nullum eſſe diſcrimen, confutatis quæ adferebantur. 656
Probæ aquæ non præficitur à Deo Angelus. 646.1.A
Proba aquæ frigidæ per bonos Angelos Deum non adeſſe. 648.2.B
Proba vulgata per lancem & pondera. 339.2 B
πϱοβασκανία. 383.C
Probationes vulgatæ omnes iure Canonico prohibitæ. 656
Probationibus quibus vti liceat iudici. 646.1.E
Proculus Anianus. 439.2.A
Prodigia. 559.2.E
Prodigia quatenus liceat obſeruare & proponere. ibid.
Prohibitio generalis quam longe porrigatur. 647.1.A
Promiſſi matrimonii violati pœna. 437.1 B
Propheta vnde dictus 483.2.B
Propheta verus intelligit, & denunciat aliis. 487.2 C
Prophetæ definitio. 483.2.F
Prophetæ quam certi de euentu, & de Dei reuelatione. 487.1.A
Prophetæ nomen quã multa ſignificet. 483 2.A
quibus competat. ibid.
Prophetæ non mente, vt fanatici. 495.2 C
Prophetia per ſomnium & genera eius. ibid. D
Prophetia quibus dari à Deo ſolita. 484.2.D
Prophetia quædam ſententiæ ſeu præſcientiæ, & quædam comminationis ſiue conſilii, & diſcrimen. 486.2.C
Prophetia an ſemper in bonam partẽ. 482.2.A
Prophetia quomodo voluntaria & inuoluntaria. 485.1.B
Prophetia quorum præſentium vel præteritorum ſit. ibid.
Prophetia an ſemper hominibus mediante angelo detur. ibid.
Prophetiæ genera duo per Sacerdotes & per prophetas. 488.1.C
Prophetiæ infallibilis veritas quomodo. ibid.
Prophetiæ gradus, & dignitas. 498.1 E
Prophetiæ donum quod teſte D. Paulo 483 2 B
Prophetiæ definitio tradita & explicata 483.2.E & 484.1.A
Prophetiæ cauſa efficiens ſolus Deus, confutatæ variorum aliæ cauſæ. ibid.
Prophetiæ infuſio an requirat aliquam in homine diſpoſitionem, & cuiuſmodi. 484.1 E
Prophetiæ materia quæ res ſint. ibid
Prophetiæ influxus mediante angelo quo pacto fiat. ibid. 2 E
Prophetiæ nomen, quotuplex ſignificatio: & definitio, ſingularumque particularum explicatio. ibid. 1 C
Prophetarum oraculum. 494 1 A
Propheticæ inſpirationis ſpecies, cum Dialogo, vel ſine. Item imaginaria & intellectualis, & quid ſingulæ. 585.1.C
Prophetare quo ſenſu dicantur mortuus, inſanus, vel Paganus. 483 2 A B
Prouidentia Dei. 583 2 B
Prouocatio ad diuinum iudicium, quando licita, & quantum ei deferendum. 608 2 C D
B. Pruminius. 460.2.C
Prunarum ardentium proba qualis, & eius exempla varia. 622.1.B
Pſychomantia. 497.1 D
Ptolomæi ſomnium. 595.1.C
Puerorum familiaritas periculoſa 374.2.D
Pueros necant ſagæ variis modis. 35[illegible] 1 C
Pulchritudinis corporeæ examen & vanitas. 375.1.A.B
Puluetes malefici, eorum color & vis. 354 1 D
Puncterus maleficus. 401 1. A
Purgatio Canonica quid. & varia eius genera proponuntur à pag. 6[illegible]4 2.D
Purgatio vulgaris per crucem, quæ. [illegible]3[illegible].2 C
Purgatio vulgaris per aquam qualis. 62[illegible] 2 B

Purgatio vulgaris per ignem, qualis & quotuplex & eius exempla. 616.2.B
Purgationes vulgares damnatæ. 614.2.C
Purgationes vulgares vbi in vſu, & exempla 618
Purgationes vulgares à quo prohibitæ. 616.2.C
Pyræ accenſæ probatio & exempla. 623.1.A
Pyrethia. 556.2.C
Pyromantiæ ſpecies. 550.2.C
Pythagoras deditus Phyſiognomiæ. 582
Pythagoræ ſpecularia magia. 545.2.C
Pythagoræorum diuinatio. 545.
Pythia Delphica. 535.2.A
Pythones ſiue Pythonicorum varia nomina. ibid.
Pythoniſſa Francia. ibid.

Q

Quercetēſiū monialiū prophetiæ. 504.1.C
Queuedi Hiſpani diuinationes, & vulnerum curatio. 547.2

R.

Rabdomantia. 560.2.D
Ranæ oſculum. 562.
Ranunculorum præſagium 581.2.B
Raſis, & aliorum medicorum praua remedia. 371.2.A
Ratio contra omnes orationum ſuperſtitioſarum formulas. 462.1.A
Rationes dignoſcendi ſuperſtitioſas formulas orationum. 458.2.B
Rationale iudicii. 438.2.C
Regibus & Iudicibus ſolertia quædam diuinandi à Deo data, & eius exempla varia. 481.2.B
Relapſi in hæreſim pœna. 535
Remediis vanis & ſuperſtitioſis vti non licere. 651.1.C
Remora. 361.2.C
Rerum magnarum & ſolidarum in corpus ingeſtio, probata exemplis, & examinatum quomodo ingerantur & egerantur. 410.2.E & ſeq.
Retractio & abſconſio genitalium an naturalis & vera. 419.2.B
Reuelationis veritas ab euentu quo pacto dignoſcatur. 526.1.B
Reuelationi vigilantis an plus tribuendum, quam dormientis. 514.1.A
Reuelationem vt quis diiudicet quæ illi neceſſaria in genere. 499.1.B
Reuelationes ſedulo diſcutiendæ antequam approbentur. ibid.
Reuelationes Sanctarum quanti faciendæ. 510.2.& ſeq.
quorumdam ſanctorum. 490.2.A
Reuelationes à Deo petere an licitum quæritur. 500.2.B
Reuelationes alienæ quomodo diſcutiendæ. 500.1.E. & ſeq.
Reuelationes miraculis confirmari. 525.2.B
Reuelationes propriæ non propalandæ, ſed tegendæ. 528.1.A
Reuelationes aliis confirmari. 527
Reuelationes vnde appareant eſſe à Deo, vel à dæmone. 523.1.D
Reuelationes quorum non credendæ. 504.1.C
Reuelationum diſcernendarum præcepta qui tradiderint. 498.2.C
Reuelationum finis perpendendus. 524.1.B
Reuelationum falſarum indicia reſpectu perſonæ. 505.1.C.
Reuelationum qualitates quæ conſiderandæ 524.1.B
Reuelationum pugnantium conſiderandarū regula. 523.2.C
Reuelationum præcedentia & ſubſequentia perpenda: 524.2.B
Reuelationum prætextu olim hæretici & hodie ſe inſinuant. 503.1.C
Reuelationum de immaculata concept. B. M. quæ certiores. 521.2.D
Reuelationum circumſtantiæ quæ perpendendæ. ibid.em
Reuelationes non eodem ſemper modo contingunt. 514.& ſeq.
Reuelationibus aſſueti, ſæpe opiniones ſuas putant reuelationes. 517
Reuelationes proprias tuto quis poteſt repudiare, probatum exemplis. 501.1.C
Reuolutiones. 560.2.B
Reuolutionum quæ certitudo. ibid.
Rhabdomantiæ ſpecies. 556.1.B
Rhenani incendiarii. 470.2.C
Rhenus explorator liberorum. 544.2.A
Rhombus magicus. 368.2.C
Rythmi aut verſus an ſuperſtitioſi. 464.2.B
Rutibergeri exitus. 438.1.A
Richarda Imperatrix. 618.2.A
Richardi Dinothi hiſtoria. 596.2.A
Richii ſententia proponitur & examinetur. 641.2.A
Riffe vel raffe. 601.1.B
Ritus & geſtus abſoni, damnandi. 463.1.A
Robertus Abbas. 517.1.A
Robertus Epiſc. Cantuarienſis. 602.1.A
Rudolphus Haſpurgius. 575.2.A
Rollonis Normani contra fures, rigor. 621.1.D
Romani iuuenis cum Venere deſponſatio. 618
Roſtochienſis faber magus. 480.2.C
Rugia matrona. 618.2.C

Ruy Paez de Viedma duellum. 614.1.B

S.

Accidarii. 398.
Sacerdotes Diabolus calumniatur. 536
Sacerdotum impurorum pœnæ. 427.3.C
SAKAH quid. 556.1.A
Sacrilegorum pœnæ. 440.1.B
Sacrorum & Sacramentorum irriſio, abuſuſque. ibid.
Sacris rebus cur patiatur Deus maleficos abuti. 427.1 B
Sacris rebus abutuntur malefici ad necandū. 555.1.B
Sadducæi athei. 428.2.B
Sades neceſsitas nocendi. 538.1.D
Sagittarii ſeu baliſtarii malefici. 400.1.D.
Salaſsiorum malefici venerarii quid conati, & quo modo deprehenſi. 392.2.D.
Salignæ, virgæ. 556.1.
Saliſſatio & ſaliſſator. 451.1.C.
Salmacis fons qualis explicatum. 420.1.D.
Salomoni ſapientia in ſomnis data. 497.2. E.
Salutatorum quædam ſuperſtitio. 458.2 E.
Sambathe filia Noe. 536 2D.
Satcii Hiſpani & aliorum militum ſacrilegorum pœnæ. 441.1.A.
Sanctorum ſtatuas incidendi ſuperſtitio. 470.1
Sanguinis libatio magica. 541.
Sanguiſugæ venenatæ. 460.1 D
Sanguinatio cadaueris quale indicium: diſſimile vulgari probationi oſtenditur. 649.2.C
Sancaberenus. 542.1.E
Saphat, quid. 463.2.E
Saræ Sponſi. 431.1.C
Sartor quidam Anglus à dæmone occupatus. 432 2.E
Sauonarola 487.1.C. detrectat probam ignis. 613.2.B
Sauonarolæ reuelation. & cauſſa damnatioque. 527 1.A
Saul inuitus propheta 485.1.B. à ſpiritu malo cur obſeſſus 431.1 B. cōſulens Pythoniſſam. 533.2.D
Scæuæ Sacerdotes filii. 428.2.D
Scelerus Sethus. 367.1.A
Scinci. 371.1
Schiltachii incendium. 423.2.E
Sciomantia quid. 542.1.C
Scopeliſmus. 397.2.D
Scotus defenſus à calumnia. 651.1 B
Scotus Parmenſis. 531.1 E
Scytharum diuinatio. 556.2.A
Scythici magi. 554.2.A
Sebaſt. Scianus. 544.1.A
Secundelli illuſio. 518.2.A
Semen humanum, & ſtercora præbēt malefici. 364.1.A
Senna inſula. 555.2.A
Senes & pueri facile illuduntur. 506.
Sepulchra violant ſagæ. 395
Sepulchrales anus. ibid.
Serapis quis. 591.1. B
Serapidis templum. 496.1.A
Serpentes non ſublati ab Apoſtolis concepta verborum ad hoc forma. 464.1.B
Sethus Magus. 543.1.C
Sexus fœminei reuelationes, quanti faciendæ. 507.2.E
Significat quia, vero. 462
Sibyllæ quales & vnde dictæ. 536.2.D
Sibyllæ folia. 554.1.E
Sibyllæ & Balaam prophetæ. 483.5.A
Signum petere à Deo quando licitum. 533.1.A
Signum à Deo poſcere differt ab omen accipere, probatum ex Sacra Scriptura. 453.1.B
Signum maleficii amotum feliciter. 403.1.B
Signi amotio felix. 204.
Signa à Deo petere exemplo veterum quomodo licitum. 655.
Sileſius nobilis dæmones conuiuas iratus vocat & illi venere ſpecie equitū, &c. 436.1.C
σημειωτικὴ. 583
S. Simeon Treuirenſis. 514.1.D
Simon Auguſtæ dæmonem eiecit, quem nequiuerant Lutherani miniſtri. 429.1 A
Simon magus dæmones in alios immittebat. 416.1.D
Simonis Magi pulueres. 354.1.A
Simonis mira non fuiſſe omnia præſtigioſa contra Baronium. 416.1.D
Simonis Bulgarorū ducis mors mira. 403.1.D
Simoniacus epiſc. cōuictus per ignē. 624.2.D
S. Simphoriani p˜gi inquilinæ mulieris maleficium. 411.1.E
Simplicitatis vis contra illuſiones. 514.515
S bicho Epiſcopus Spirenſis. 608.1.B
Slauorum lex de purgat. vulgari. 617.2.E
Sobrietas. 523.1.A
Societatis Ieſu Burdigalæ factum. 546.2.D
Socrates Phyſiognomus. 583 2 E
Socratis diuinatio. 565.1.B
Soham & miluim. 489.1.E
Solymanus Imp. Turcarum. 482.2.D
Somnium quid. 591 1 B
Somnium, dæmonis nomen. 522.1 A
Somnia quædam licet obſeruare, quædam nō: item quædam vera, quædam falſa, quædam à Deo, quædam non. 593.2.D
Somniorum ſpecies ac diuiſio. 591.1.A
Somniorum cauſæ quæ. 591.2.B

Somniorum portæ duæ. ibid. A
Somniorum diuinatio. 590.2.B
Somniorum diuinorum cauſæ finales variæ. quæ. 497.2.A
Somniorum diuinorum examen. 596.2.E
Somniorum naturalium examen. 593.1.A
Somniorum Diabolicorum examen. 594.2.D
Somniorum certitudo vnde. 591.1.B
Somniorum naturaliū cauſæ intrinſecæ & extrinſecæ quæ. 593.1.A
Somniorum propheticorum multa exempla. 497.12.
Somniorum curioſi obſeruatores calamitoſi fuere. 596.2.B
Somnificum maleficium quale. 356.1.D. exempla varia. 356.2 D
Soractini vates. 535.2.B
Soricinum auſpicium. 454.2.B B
Sors quotuplex. 560.2.A
Sors pro oraculo, vt Delia, Lycia, Præneſtina. ibid.
Sors conſultoria hodie quale peccatū. 568.2 D
Sors diuiſoria vt licita quæ concurrere debeant. 599.1.A
Sortis diuinatoriæ & conſultoriæ diſcrimen. 650.2 E
Sortis contractus. 600.2.A
Sortis contractus duo genera: & periculoſum id in quo ſtatim ſortiuntur ſinguli collata pecunia. 609.2.D C
Sortes cōſultoriæ in S.S. excuſatæ quæ. 533.1.A
Sortes Apoſtolorum. 562.2.D
Sortiens fraudator an iterum admittendus. 603.1.A
Sortitio Gentilium qualis, & quæ iure ciuili canonico permiſſa. 599.1.A. Sortitio veterum Chriſtianorum hodie abolita, & quomodo illa peragi ſolita. 599.2.C
Sortitionis miniſtri & impenſæ cui ferendæ. 603.2.A D
Spannacenſis hoſpes à dæmone viſibiliter ablatus. 435 E
Spatulomantia. 452.1.A
Spectra militaris exercitus proficiſcentis ad locum delicti, pœnitentiæ cauſa. 442.1.A
Spicam excernens quidam. 413.2.D
Spiritus quo pacto ſe ingerant, doctrina P. N. Ignatii. 525.1.B
Sponſa à dæmone ablata, reſtitutaque eius veſtimenta. 437.1.B
Sprengeri & Nideri quanta in his auctoritas. 405.1.E E
Stadclein maleficus. 398.2.C
Stampani Comitis maleficium. 403.1.E
Stephanus eques Neapolitanus. 371.2 C
Stephāus Hagiochriſtophoritamagus. 549.5.C
D. Stephani reliquiæ. 430.1.C
Stechatus. 576.1.D
Sternutationis omen. 454.1.D
Stradii mors. 409.1.D
Stoichiomantia. 562.2.B
Strenarum initio anni conſuetudo an licita, diſceptatum. 454.2.D
Strigatio puerorum. 393.1.D
Striges infantes an necent, & quomodo. 256.1.A
Stygis aquæ venenum. 567.1.C
Sudes per cutem prodeuntes. 412.1.A
Superbia expoſita illuſioni. 518.2.A
Superciliorum ſpectio. 451.2.D
Superſtitio in verbis aut orationibus ſacris. 447.1.A
Superſtitionum inſtrumenta tuto perduntur. 446.
Superſtitioſæ medicinæ. 449.1.D eis vti non licet, ne ad ſanitatem quidem ſuſiſſime. 169.2 D
Suſpendioſi lanea vitta. 368.2 E
Suſpendioſorum lipſana in magicis. 394.2.B
Sycomantia. 554.1.E
Syngrapha pacti extorta dæmoni. 443.2.F
Syneſii conſilium cauendum. 691.2. D. reprehenſus. ibid.
Syrrhus vicus. 553.2.C

T.

Tanaquil veratrix. 251.1.A
Tartarorum diuinatio. 554.1.A
Telchines qui. 389.1.E
Telephrō denaſatus à maga dormiens. 396.1 B
Temixſtitani Indi filios immolabant. 425.1. D
Temnia ſaga Athenis necata. 271.2.D
Templum augurum. 558.1.B
Templariorum de damnatione. 611.1 D
Temporarium ſuperſtitiones. 455.2.D
Tephramantia vetus & noua. 552.1.E
Teratoſcopia. 559.1.C
Ternarius numerus in maleficiis. 368.1.C
Tertulliani lapſus vnde natus. 362.
Terbaldi Peletarii expurgatio per ignē 617.1 D
Thallus. 405.2
Theagenis prædictio. 575.1.C
Thedas magus. 366.2.D
Theodoricus Rex Gotthorum. 482.1 D
Theodoricus maleficiatus. 450.1.A
Theodoſii ſomnium. 596.2.D
Theophilus Oeconomus pœnitens. 443.2.B
Theurgia. 537.1.B
Thomas Munzerus, 590.2.D
Thomæ Anglici libri tributi D. Thomæ Doctori Angelico. 487.1.C

Thomę

Thomæ de Kempis apertio contra tentationes. 563.1.C
Tophet ſacrificium. 554.1.B
Thraſyllus aſtrologus. 575.1.C
Thummim quid, & cur noſter doctrina & Sacerdotes. 489.1.A
Thuriſumia. 552.1.B
Thyræus Apollo. 544.1.D
Tiberius Gracchus. 453.2.C
Tireſiæ Magia. 536.2.C
Tiromantia. 553.2.B
Torquendus prior qui deformior. 583.2.B
Tridentini concilii Canon de duellis. 615.2.A
Tripudium ſoliſtinium ſomnium 558.2.A
Turcarum diuinationes. 544.1.B.556.2.A
Turcarum ſuperſtitio. 553.2.B

V.

Valazcæ veneficium. 417.2.F
Valentis diuinatio. 565.1.B
Vana obſeruantia quid. 445.1.A
Vana obſeruantia, quando lethale peccatum & veniale. ibid.C
Vanæ obſeruantiæ quatuor ſpecies. ibid.2.C
Vanæ obſeruantiæ dignoſcendæ canones. 464.1.B
Vanæ obſeruantiæ exempla. ibid
Vaporum præſagia. 579.2.B
Vaticinium quid ſignificet. 451.1.B
Veneficia quædam naturalia, quædam etiam malefica eſſe ſeu dæmoniaca contra hæreticos. 393
Veneficiis malefieus animas dæmoni emens. ibid.
Veneti cur mare deſpondeant. 541.1.A
Ventorum præſagia. 579.2.C
Ventriloqui. 535
Venus dæmon ſuccuba. 417.2.D
Venus Gazæa ſomniantium. 535.1.A
Veneris Gazææ oraculum. 555.1.A
Verbum quid. 491.1.B
Verbis maleficiari nonnullos. 354.2.F
Veritatis agnitæ impugnatioi 432.2.C
Veſtis virilis mulieribus non induenda. 443.1.B
Victimaria diuinatio. 550.2.C
Videndi vis quanta. 379.
Videntes vnde dicti prophetæ. 484.1.A
Vigilantia & attentio ad bonum. 523.1.A
Vii ſiue Viales Dii. 555.2.B
Vildla in Aragonia. 579.1.D
Vinum. 574.1.D
S. Vincentius Ferrerius. 252.1.C
Virginum an coniugatarum reuelationes pluris faciendæ. 569.
Viſio & Verbum quo pacto differant, & quid ſingula. 494.1.C
Vlricus Neuſeſſer 441.1.B
Vnguentum Paganum, quid vocent. 418
Vnguentis quibus & quomodo vtantur maleficæ. 354.2.B
Voti violatio. 431.2.B
Votum caſtitatis ex pacto exorciſtæ. 434.2.A
Vox leuis repugnat vitæ grauitati. 374.2.B
Vrim & Thummim, quid rei, & quæ forma, diſputatum fuſe. 488.1.D
Vrim & Thummim vnde dicta, & variæ opiniones de nomine. 418.2.E
Vrim & Thummim ſignificatio 490.2.C. nominum ratio, & vſus prophetiæ. ibid.
Vrim & Thummim reſponſio duplex. ibid.
Vrim & Thummim prophetia quando defecit. ibid.
Vſura pœna. 430
Vſuras licitas eſſe vnquam, error. 462.2.A
Vires lactis furaces. 399.2.A
Vulcani Indici. 979.2.D
Vulgares purgationes, quomodo vocatæ, & cur parabiles leges. 608.1.D
Vulcicoli qui. 365.1.B

VV.

VVarenis fons. 633.1.D.2.A
VVeneslai cum Radislao duellū. 632.2.D
VVilhelmus Lauſanenſis Epiſcopus. 260.2.C
S. VVinvvalocus. 429
VVittenburgenſe exemplum Iudicii. 608.

X.

Xerxes. 597.2.A

Z.

Zabernenſis mulier. 411.1.A
Zelotypiæ poculum. 627.2.B
Zingalæ ſeu Ægyptiæ. 547.2.B
Zita Princeps Arabum. 576.1.C
Zopyri iudicium de Socrate. 583.2.B
Zoroaſtris libri. 397.1.A

S. SCRIPTVRÆ, ET VARIORVM SCRIPTORVM LOCA HIS LIBRIS EMENDATA VEL EXPLICATA.

Ex veteri Teſtamento.

Geneſis 1.verſi.14 573.1 B.& 49.ver.19.569.2.D
Exod.13.ver.1.253.2.& 13.v.9.589.1.B.& 28.verſ 15.& 30. 488.1.C.488.2 D
Leuitici.19.verſicu. 26. 306. 2. & 26.verſicu.vlt. 557.1.D
Numerorum.5.v.14.627.2.B,& 12.v.6.497.2.C, & 27.v.21 488.2.C
Deutermonii.18.v.10.306.2.v.11.536.2.B.verſi.15. 486. 2. D. 28. verſic. 56. 386.2.C.& 33. verſic.8. 491.2.D.
Iudicium. 5.v.20.574.2.E
Hiſt.Regum l.1. c.6.627.2.D.c.10.verſic. 12.483.2.C.c.28.v.7.& 8.536.2.E.543.1.B.li.2
Regum c.2.v.15.116.1.C.l.3.Rc.c.18.v.44.485.2 D v.29.ibid.B,&c.20.v.33.432.2.E.l.4.Reg.c.3. v.11.496.1.D
Paralipomen.lib. 1.c.24.v.23.609.1.A.c.15.v.3.& 5.253.2.A
C Iudith. 8.v.33.235.2.B.454.1.B
Eſdræ lib.2.c.7.v.65.491.2.B
Iob.4.v.13 & 7.v.14.& 33.v.15.497.2.A. & 37.v.7. 589.2.E 589.1 B
Pſalmorum. 15.v.16.600.1.C.& 53.v.9 369.2.B.& 103.v.2.335.& 105.v.28.543.1.D
Prouerbiorum. 1.v.3.488.2.C.& 6.v.12.583.B & 16.v.10.481.2.B,& 30.v.17.430.2.E
Eccleſiaſtic.5.v 2.593.1.B
Sapientiæ 4 v.12.387.1.B.
D Eccleſiaſtici.31.v.25.386.2. E, & 34.6.397.1.A.v.7 592.1.E,& 48.v.14.483.2.E
Eſaiæ.3.v.9.583.1.B.& 34.v.4.573.2.C.& 34.356.1. B,& 65.v.4.260.
Ieremiæ.23.v.33.475.1.B
Baruch. 6.v.42.367.1.C
Thren.4.188.2.C.356.1.B
Ezechielis.11.v.21.496.1.C,& 21.v.21.561.1.A.&40 v.1496.1.E
E Danielis. 2.v.496.2.D,v.27.& 30.597.1.A, & 8.v. 10.574.2 E
Oſeæ.2.374.1.D.& 4.v.12.367.1.C.
Ioel.2.v.28.260.2.A 497.2.D
Nahum.3.v.4.367.1.C
Machabæorum.li.2.c.7.v.17.& 19.609.1.B

Ex nouo Teſtamento.

A Matthæi. 17.v.14.211.2.C,c.20.203.1.A.386.2.D
Marci.9.v.17.404.2.A
Lucæ.1.v.29.501.1.E.& 8.v.27.404.2.E,& 9.v.39. ibid.C,& 13.v.11.ibid.E.
Ioannis.12.v.11.& 14.v.30.391.1.E
Actorum.10.v.10.496.1.E
1.Cor.2.v.11.597.1.D,& c.14.v.1.3.4.v.254.2.D,v.5. 253.2 B.483.2.D
B 2.Corinth.4.v.4.391.2.A.
Galat.4.v.10.236.2.D.456.2.A
Epheſ.6.v.12.391. 2. A
Coloſſenſ.2.v.2.271.2.A.483.2.B
2.Timoth.4.15.609.1.B 483.2.B
Titi.1.v.12.253.2.A
Apocalypſis.1.v.10.495. & 2.verſ.24 ead.1.A, & 6.v.14.523.1.B

Loca Iuris Canonici.

C c.ſententiam ſanguinis.Ne clerici vel Monachi ſæcular.&c.656.1.A
c.ex tuarum.de purgat.Canonica.656.1.A
Rub. de frigidis & maleficiat. 417.
c.vni.de ſagittariis. 400.1.E
c.2.de ſortileg 567.2.B
c.aſſaſsini.de homicid.in 6. 401
Concilium Antiſiodorenſe.c.1. 455.1
Gregorii VIII. bulla de duello. 1172
D c.Nobis.2.q.46.18.1.E,c.conſuluiſti.2.q.5.& 671 1.A.655.2.A
c.Mennam.2.q.5.626.2.C.655.1.A
c.ſuper cauſa.2.q.5.627.1.D
c.1.26.q.1. 599.1.B
c.illud.26.q.2. 649.2.C
c.26.q.3.549. 2. E
c.ſortes 26.q.5
c. ſiquis Epiſcopus 26.9.5.567.2.C
c aliquanti.cap.ſiquis clericos. 26.q 5. 563.1.A
E c. non obſeruetis. 26.q.7.450 2.A 591.2.D
c.quis exiſtimaret. 26.q.7.456.2.B
c.non licet. 26.q.6.450.2.E

Ex Iure Ciuili.

l.3 § eiuſdem.D.de reſtibus. 646.2.A
l.1.D.de ædilit. edicto. 546.2.C
l 3 § aduerſus.D.de ſepulc.viol. 542.2.B
l.eum quædam & l.ſaccularioꝛum de extraord. eriminib. 398.1.A
l final C.de religioſ & ſump.funerum. 601.B
l qui ſepulchrum.c.de ſepulc. violat. 542.2.B
Rub.c.de malefic. & mathemat. 577.2.B
l.eorum.c.de malefic.& mathemat.366.1.C.461 2 D 657.1.C
l.multi c de malefic.& mathemat. 542.2.B
l.1.c.lib.XI.de gladiator. 614.2.E

Loca Patrum & Ecclef.Scriptorum.

Anaſtaſii Niſſeni. 354.2.A.416.A D
Antonii Magni. 525.2.D
Arethæ Cæſarienſis. 574.1.C
Auctoris libri de ſpiritu & anima. 496.1.A
Auguſtin.452.2.B.456.2.A.457.1.C.485.2.D.4?9. 1 A.563 1.B.573.2.D
Bedæ. 563.1 E
Bernardi. 654.2 B
Burchardi. 455.1 E
Caſſiodori. 451.1.A.565 1 B
Damaſceni. 486.2.D
Dionyſii Areopagitæ. ibid.
Epiphanii. 360.2.E 357.1.A
Euſebii. 573.2.D
Gregorii Magni. 485.2.D
Gregorii Turonenſis. 562.2.E
Helinandi. 374 1.A
Hieronimi. 482.1.B.485.2.D.488.2.A. 495. 1.C
Hildegardis. 415.1.A
Iſidori. 549.2 B
Marci Hiſtorici Græci. 529.1.C
Nicephori. 565.1.A
Petri Bleſenſis. 453.1.A.564.B.1
Petri Cluniacenſis. 525.1.E
Simeonis Metaphraſtæ. 562.2.E
Socratis: 565.1 A
Sozomeni. ibid.
Syneſii. 591.2.C
Theodoreti. 496.1.E
Theodori Lectoris. 614
Theophylacti. 495.2.B.496.1.E

Loca Prophana Philoſophiæ, Hiſtoriæ, Poeſeos Scriptorum.

Acronis. 557.1.B
Ammiani Marcellini. 565 1.B
Apulei. 464.2B.
A Ariſtotelis. 557.2.C.592.2
Artemidori. 591.1.A
Auſonii. 451.1.D.578.2.A
Caſsii medici. 584.1.A
Catulli. 451.2.E.557.2.D
Cedreni. 403.1.E.D
Claudiani. 558.2.D
Conſtantini Geoponici. 469 2.E
Firmici. 416
Gellii. 569.2.C
Gloſſarii vet. 355.1.C
Glycæ. 403.1.D.414.1.B
Heliodori. 387.1 E
Hippocratis. 593 2.D
B Homeri. 592.2.B
Horatii. 394 2.B
Ioannes Curopalata. 402.2.E
Ioan.Meieri. ibid.
Ioannis Saliſberienſis. 364.2.E.
Ioan Zonaræ. 403.565.1.B
Ioſephi. 488.2.B.490.2.B
Iuuenalis. 569 2.C
Lucani. 540 1.B
Macrobii. 591.1.A
Martialis. 583.1.C
Moſchi. 552.2.A
C Nemeſiani. 372.2.E
Nicetæ. 523.1
Ouidii. 354.2.E.395.1.A 401.2.D
Petronii Arbitri. 556.
Philonis Heb. 488.2.A
Piſidæ. 580.2.B
Platonis. 592.2.D
Plauti. 398.1.F
Plutarchi. 389.2.C
Prudentii. 591.2.D
Porphyrii. 592.2.C
Propertii. 418.1.C
D Sapphus. 452.2
Saxonis *Dani.* 420.2.A
Senecæ. 550.1.B.553.2 B
Sophoclis. 552.1.D.618.1.C
Statii Papinij. 538.1.C.552.1.A
Strabonis. 420.2.D
Taciti. 548.2.A
Theocritii. 553.2.A
Tibulli. 376.2.C
Valerii Flacci. 557.1.A
Virgilii 354.2.D.365.1.A.376.2.B.398.1.E.400.1.C.505.1.B.552.2.D.
E

FINIS.

MAGICARVM DISQVISITIONVM TOMVS TERTIVS,

SEV.

METHODVS IVDICVM CONFESSARIORVM DIRECTIONI, COMMODA.

Hac vltima cura emendatior, auctiorque.

AVCTORE

MARTINO DELRIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERO, SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORE, ET, IN ACADEMIA GRÆTIENSI S.S. PROFESSORE.

SERENISSIMO PRINCIPI

ERNESTO ARCHIEPISCOPO COLONIENSI ET S. R. I. ELECTORI, EPISCOPO Loedienſi,&c.

MARTINVS DELRIO SOCIETATIS IESV Presbyter *S.*

HIPOCRATIDARVM More, quibus prima cura morbi Originem, ſecunda noxæ vim & modum, tertia remedium, ſcrutandi; primo quoque tomo faſcinariæ luis ſcaturiginem; ſecundo cladis magnitudinem acerbitatemque, tertia medicamenta mali propoſui: quem laborem non diffido bonis omnibus placiturum, imprimis C.T. quæ tanta cura hactenus à ditione ſua funeſtam peſtilitatem adnititur profligare. Quam optandum foret cæteros Principes, quibus ſimilis dignitas eſt, in pari munere non diſparem ſolicitudinem præſtare! Macte animi PRINCEPS ERNESTE, inſiſte victoriæ. Lernæam excetram ne ſiueris rediuiuis capitibus repullulare. Nemini magis decet filii perditionis anteambulonibus, in quibus myſterium iniquitatis iam operatur, bellum indicere, quam legitimis ſucceſſoribus Apoſtolorum. Petrus Simone, Paulus Elima, Iacobus Hermogene, Ioannes Cynope victo, de Magia triumpharunt. Monet Apoſtolus non temere illis à Deo gladium datum, ſed vt Dei miniſtri ſint, vindices in iram eis qui male agunt. T. quidem Celſ. ambo gladii crediti, & vtriuſque fori tribunal commiſſum. Magis nefarios, aut noxios Eccleſiæ aut Reip. faſcinariis, nullos arbitror exiſtere, cædes & parricidia illis conuiuia ſunt, elementa

2. Theſſ. 2. v. 7.
Narran. B. Lucas. D Clemens. Abdias. & &Prochorus.
Rom. 13. v. 4.

turbant, ſoli pernicies, cœli iniuria, Dei odium; quorum, indulgentia & remiſſio numerum auget, perfidiam acuit, malitiam indurat. Quem non hæc irritent? me quidem percuſſère, & Zelus honoris diuini impulit hoc quicquid eſt operis aggredi, &, Deo bene iuuante, non ſeniter, ſtudii in Catholicam Rempubl. & erga C. T. obſeruatiæ meæ monumentum exigere, & ALEXICACO ALCIDÆ me Iolaum adiungere, animo quam viribus maiore; ub illius propenſione, non ab horum merito, munuſculum velim æſtimari. Louanii. 5. Kal. Mart. Anno Sæculari Sextodecimo.

CATHOLICO LECTORI, S.

QVÆ tibi videbuntur deeſſe, ſi monueris, curis ſecundis ſupplebuntur; quæ credes errata, ſi ſuggeſſeris, corrigentur; quæ ſuperflua merito cenſebis, tollentur, cum cauſſam docueris. Nihil enim mihi optatius, quam moneri, doceri, iuuari: nihil æque diſplicet atque pertinacia, & ingratitudo, illud à te, quiſquis ad hæc legenda animo puro, mente candida, accedes, cupio impetrare beneficium non occulam, neque obliuiſcar, condet memoria, ſed ſtilus profundet. Vale.

ΜΑΡΤΝΩ ΔΕΛΡΙΩ.

τᾶς Μαγείας

ΑΠΟΤΡΟΠΑΙΩ.

ΕΙΔΟΣ ΠΙΝΔΑΡΙΚΟΝ.

Στροφὴ α΄ κώλων ιγ΄.

ΤΑΣ μὲν εὐφραίνει μερόπων πραπίδας
Αμερᾶν αὐγᾶς τε πατὴρ λυποφεγγέος
ἀχλύας κατουλάδος Ορσας.
Δισφεραὶ δὲ Σοφίας κλυτὸς ἀμπλακιᾶν
Οτ᾽ ἐρυκακέει αἴγλα ὁμίχλαν.
Δηὼ γε μὰν πλοιτὺς ἄθεμιν
Κθόνα τυφλώσας ἔπαφε βροτολοίγῳ ψευδέ-
ων νυκτὶ, δολοῤῥαφέα σὺν γοητείαις Μα-
γείαν προσπνέων. Ἀλλὰ νέος παλίνοστον Φοῖ-
βος αὐγάν.

Ἀντιστροφὴ κώ. ιγ΄.

ΔΕλειος δέλτῳ προσάγει τριτάτᾳ
πάντα μαστεύσας ἀπατάνορα δόλον,
καὶ τὸ Στυγὸς πέλωρ, αἴταν τε πολύφθορον
ἐλαυνέμεν, ἀτρεκίᾳ.
Πρέπει ὦν χάριτας φιλησίμολποι
τρίζυγας Μοῖσαι πλεκέμεν,
χ᾽ ὕμνον ἀπύειν μελίγαρυν
τ᾽ ἄποιν᾽ ἔργων καλὰ φωτί.
Δότ᾽ ἄρ στεφάνας χρυσοπάστους μᾶλλον ἢ
Ηρακλέει. Πλείονα γὰρ τεράτων νίκησε
Μαρτῖνος.

Ἐπῳδὸς κώ. ιε΄.

ΘΕΟΥ μὲν σὺν παλάμᾳ ὄγεμεν μοῦνον
ἐς φέγγος ἐκ Κωκυτοῦ τρικάρανον
ἐξεῖλε Σκύλακα.
Τοιγὰρ ὀῤῥωδοῦσα τρεῖς Ἀλίως σέθεν μάλα,
Δέλερε, ὄρφναις ἀμμέσᾳ εἰν Ἐρέβους κλέπτει
τρίμορφον
Περσεφόνα λόχον.
Εὐμενὶς ἃ δ᾽ ἥπαρ τε τρίτα, καὶ λαφύασσε
νιν ὀδὰξ, σέ τε θριαμβευέμεν ἄψ νεμεσᾷ.
Ἀλλὰ μαιμάεται τίς ὅσον
Θόρυβος; μῶν τίς κεραυνός;
Φυγεῖν, οἶδά γε μάν,
Τὰν σεῦ ἰδρείας ἀστραπάν:

A

MARTINO DELRIO

Magiæ

AVERRVNCO.

ODE PINDARICA.

Stropha I.

O Blectat quidem mortalium mentes Dierum lociſq; Pater (Sol) *vbi luce caſſas noctis opaca tenebras diſpulit: At vero ſapientiæ inclyta lampas* (tum lætat B animos) *quum caliginoſam errorum nubem detergit. Diu porro exlegem terram, cæcitatē effundens, mortalib. noxiali mēdaciorū nocte oblimauit, dolis conſutam cum præſtigiis Magiam adhalans. Enimuero reducem Sol alter lucem.*

Antiſtropha.

DElrius libro tertio pandit, omnem mente perſcrutatus deceptorū dolū, ac Stygis mōſtrū, noxāq; perniciabilē (vt C ea omnia potis eſſet) *exterminare per veritatē. Quapropter addecet, Muſæ cātib. gaudentes, viro huic gratias plectere triiuges. & hymnum melliflaum pangere, quæ ſint elucubrationū præmia decentia. Date igitur corollas auro, vibrātes & diſcriminatas* (q̄ hunc) *magis* (decebūt) *quam Herculē: Plura ſiquidē portēta edomuit Marti.*

Epodos.

D *DEi namq; hic adiutrice manu haud ex Cocyto tricipitem duntaxat in lucem attraxit canem* (Cerberum) *Etenim multum etiam reformidans tres Soles tuos, Delri,* tres inquam Diſquiſitionum Tomos) *infernalibus deſidens in umbris triformes Hecate occulit inſidias. Quin & Erinnyum tertia iecur, ac ſemet* E *mordicib. exeſt tibiq;* (imposturas eius) *Triumphati poſt inuidet. Sed enim quis derepēte multus citur? nū aliquod* (Dieſpiter) *fulmē* (vibrat?) *Nimirū, haud me fugit, tua deuitat Sapientiæ fulgetrum.*

Στροφὴ β'. καὶ ιγ'.

A ΠΑΝ Στυγὸς σμερνᾶς ὀλεσίμβροτον ἔθνος, βλάβαν, σύν τ' ἀσεβίᾳ μανίαν, τέρθρευμα, καὶ γοητικῶν ἴλαν κακόχαρτον ἄγον.

Εἰκεῖ ἅπας τε δόλος,
Ἰδὲ λώβη ἀλαθείᾳ.
Δαμασθεὶς ἔφθαρη ἰσχύν τ' Ἀΐδας δυνάμει
ταυτᾶν σελίδων ἐκφεγγᾶ.
Εἰ τ' ἐπὶ μαστλέμμ' ἄρξεται
B ἴυγγα Κίρκη, καὶ τραπλεῖν ἄνδρας, σε δειδί-
ξετ' ἀλεξίκακον δείξαντα μῶλυ.

Ἀντιστροφὴ καὶ ιγ'.

ΕΙ τι μὰν Μήδεια μιγεῖν φθόνιον,
Εἰ τι φαρμάσσειν χαλίμα ποιέοι
Ἢ φίλτρον, ἤ τι τοξικὸν,
Εὐώπιδα ἤ τε Σελάναν
ἀφελεῖν ἐπὶ γᾶς,
C Τρίποδός τ' ἐρέειν
Μάντευμα σπεύσοι τις φλογὸς
Ἑρμῆς δολερᾶς, ἐσσομένους
Κάλχας τε χρόνους προϊδεῖν.
Ὅδε τι μηδεὶς ἔσεται τελετᾶν,
Ὁππόκ' ἂν ὀρθᾷ ἐρύκειν μαγγάνων
Ἀρχὶ ἀπατοθαλίαν γνώμᾳ διδάσκειν.

Ἐπῳδὸς καὶ. ιε.

D ΕΞελέγξας ψεῦδος ἐπητυμίᾳ,
Ἀμφίπι θναλῶν κρεμάσας καρδίαις
Μωρίας τέμνεις θεόφρων.
Οἷος ἐπεὶ Θησεὺς μίτῳ ἀτραπᾶς πομπῇ, ἔδνῳ Ἀριάδνας,
Ἑσπόμενος, Λαβυρίνθου πέφνε δυσπενθὲς τέρας, νεκροποιὸν τε λύων, καὶ ἑπτὰ ἄθα.
E Πλείονας ἀλλὰ σώζεις ψυχὰς Βερέθρῳ ἀφελόντας.
Τεοῖ ἀγακλεέσι, χάρεν εὐζωάς, ἀεὶ στεφανοῦσι σοφῶν Μοισᾶν τ' ἀερεῖσαι πτεροῖς.

Stropha II.

A *VNiuerſa Stygis horrida mortalibus exitium moliens turba, ſecum detrimentum omne, cumque impietate inſaniam, præſtigias, ac impoſtorum cateruam malis exultatam agens. Cedit vna omnisque fraus, pernicies omnis veritati* (quam luces) *Edomitus vires deperdidit Tartarus fortitudine harum paginarum* B *late coruſcante. Ac etiam ſi poſt amorum illicia parare Circe aggredietur, vel hominib. varias inducere formas, reformidabit te, qui demonſtraris moly malorum depulſorium.*

Antiſtropha.

QVod ſi autem Medea miſcere venenum: vel ſi impudens venefica nonnulla incantare laborabit philtrum, aut C *toxicum quodpiam, Phœbemq́ pulcro aſpectu præſignem deducere in terram: vel ſi è Tripode vaticinium ſcitari deproperabit Mercurius aliquis flammæ falſidicæ: aut etiam ſi Chalchas quiſpiam de inſequentis aut futuris hariolari volet, horum omnium voti compos reddetur nullus, quando ſolerte animo impoſturam declinare malitiam auſpicaris edocere.* D

Epodos.

ARguēs vanitatē veritate, circumq́ mētes hominū dependentes ſtultitias dia ſapiens reſecas. Qualis Theſeus ſecutus filum viæ ducem, dotem iugalem Ariadnæ, obtruncauit Labyrinthi luctificum portentum. Athenaſque urbem ſeruans, & Pubis ſeptem flores. At vero, tu E *plures animas ſeruas Barathro eximens, quæ illæſa præquam illuſtribus, cauſa ſoſpitatis* (à te receptæ) *æternum pergent doctarum te Muſarum extollere pinnis.*

TERTIVS BOVLLIVS.

SVMMARIA LIBRI QVINTI, SIVE DE OFFICIO IVDICVM.

Ratio ſcriptionis. A

Sect. I. An in hoc crimine ſeruandus ordo & proceſſus ordinarius?

De natura criminis & eius grauitate. Iudex A arbitrium ſuum quomodo debeat moderari circa iudicandum grauitatem huius criminis. Septem circumſtantiæ hoc crimen aggrauantes. Quando iudici liceat pœnam legis excedere vel minuere. Poſt ſententiam in crimine maleficii licet pœnam minuere, exemplo hæreſis. Quid ſemper iudex ante oculos debeat habere. Non arctatur iudex ad antiquum ordinem iuris, ſed ad receptum ſuæ regionis. B

Sect. II. Quomodo in hoc crimine inquiſitio inſtituenda?

Quid iſta & quotuplex. conditiones requiſitæ vt ſit valida. D Quomodo debeat conſtare de corpore delicti. quæ pacto neceſſe vt præcedat accuſatio. Quod debeat eſſe certa, ſpecifica, & clara. quando neceſſe tempus aſcribi? Quæ indicia debeant eam præcedere. C Quando ſit neceſſarium famam præcedere. E Quando abſolutus ſemel de eodem crimine quis fuit, vel gratiam obtinuit, vel pœna non condigna penitus, quid iudici faciendum. Quando tranſactio F impediat inquiſitionem. Qui Principes poſſint gratiam delicti concedere. Quib. caſibus hoc principi liceat facere. An maleficis Princeps poſſit gratiam concedere Exempla Caroli V. Imper & Caroli. IX. Franc. Regis. D An inualida gratia conceſſa inhibeat omne iudicium an primũ duntaxat? praxis quædam *DD.* explicata Qui competentes in hoc crimine iudices. G Inquiſitorum fidei, quanta in hoc crimine ſit poteſtas. Quanto temporis ſpacio in H hoc crimine inquiſitio excludatur: ſiue quæ hic præſcriptio poſſit opponi. An contra abſentem poſſit inſtitui inquiſitio. E

Sect. III. De optimis indiciis, ex quibus tuto iudex poteſt procedere.

Ad quos actus iudiciarios requirãtur, clariora I indicia. Quid ſingulæ indiciorum ſpecies operentur. Iudex quomodo poſſit arbitrari, quæ leuia, quæ grauia, quæ grauiſſima ſint. An generalis aliquando ſine indiciis formari poſſit inquiſitio. Quando ſufficiant leuia indicia. quæ requiſita ad torturam. K

De indicio per teſtes. de nominatione facta per ſociũ criminis. hæc exigenda à iudice nec poteſt eam omittere. Iniungenda iudici per confeſſarium reſtitutio damnatorum, An de nominationi ſocii credendum iudici. quã- L tam & quando fidem adhibere teneatur. Simancæ ſententia reiecta, communis defenſa. Quando ſubiiciendus iterum torturæ nominans, vt ratificet dictum ſuum. De minorennium & fœminarum teſtimoniis. Non licere de ſociis in indiuiduo rogare. Quomodo interrogandus nominans de circumſtantiis, & de diffamatione. De nominans debet eſſe conſtans & perſeuerans. De iureiurando quod nominans tenetur præſtare. M Quæ indicia requiſita ad torturam, plene traditum quæ ſufficiant. præſertim de fama. cõciliata pugna DD. de fuga. de amicitia. de collocutione. de ſuperſtitione. & repertis inſtrumentis. & ſimilibus vrgentiſſimis. & horum exempla quædam de confeſſione extraiudiciali. Conditiones requiſitæ, vt vnum ex talibus indiciis cum nominatione complicis, ſufficiat ad torturam. Explicatæ quædã communes N opiniones & praxes diſcuſſæ. Qualis debeat eſſe fama, vt valeat pro indicio. Quæ ſi vis bonæ famæ. Quam diffici O le ſit famam exacte probare. quæ ad hoc ſint requiſita. primum de fama in ſpecie, deinde de fama in genere. Quale debeat eſſe indicium fugæ, vt valeat ad torturam, vel ad pœ- P næ condemnationem, traduntur aliquæ regulæ. Quale debeat eſſe indicium minarũ, Q vt ſit ſufficiens. Diſcrimen inter minas & iactantiam. Quid conſiderandum in æquinociis ambiguis minis. Ex indiciis remotis nũquam licet procedere ad condemnationem.

Sect. IV. De aliis indiciis minus vrgentibus & minus certis:

De non impediente maleficium. Conciliantur diſſidia *DD* & quæ hinc obligatio reſtituendi naſcatur. De patrocinante maleficis. exemplum VVieri, Edelini, & N. cuiuſdam Belgæ de defenſoribus, occultatoribus. Quando deferendi ſint, an ſeruandus ordo fraternæ

charitatis. quando incurratur obligatio reſtituendi. Indicium ex mendacio rei. ex variatione, ex vacillatione, titubatione & vultus mutatione. Si viſus cum inſtrumento S maleficii in loco, &c. Explicatur ſententia communis, & reiicitur ſententia volentium hoc indicium ſufficere ad condemnationē. Indicium conuerſationis. Indiciū poſtulatæ inquiſitionis, & nimiæ ſolicitudinis. Icē ſponte denunciãs, cū non teneatur. de indicio inuenti in domo cadaueris. Item inuenti in via prope domum. Item de indicio viciniæ, vel inuentionis in loco. Item de tranſeunte T per viam illam. Item de eo, *cui bono*; ſiue qui cauſam habebat cur illud factum vellet. Item de eo qui ad clamorem inhabitantium vel vicinorum viſus ex domo fugere. Indicium cadaueris ſanguinantis. Indicium malæ phyſiognomiæ, deſpectus in terram, mali no- V minis. Locus directorii inquiſitorum. Indicium ex mala patria, vel parentibus prauis. Indicium taciturnitatis. Indicium iurandi, blaſphemandi, exſecrandi, ſcurrilia loquēdi, vel aliter peccandi, conſuetudo. Indicium, non poſſe lacrymari. Indicium ex muta- X tione crebra domicilii. Indicium, ex ſingularitate in pietatis vel religioſitatis oſtētatione. *De* indicio eradicati Chriſmatis, & de ſtigmate. multa de hoc ſtigmate imprimi ſolito.

Sect. V. De denunciatione & teſtibus.

Eædem teſtificationes & probationes recipiuntur quæ in hæreſi. Receptio teſtium à Y quibus facienda? item quando facienda. ratificatio item, & publicatio. teſtes non ſunt nominandi. Cogi poſſunt quilibet ad teſtimonium de teſtibus auritis, locus Chryſoſtomi, Quæ exceptio hic valeat contra teſtes. Quibus modis teſtes cogi poſsint? Ex multiplicatione teſtium & depoſitionum quas fecere complices vel perſonæ aliter infames nunquam licet venire ad condemnationem. Z

Ex debilium & dubiorum indiciorum multiplicatione, non poteſt naſci vnum indicium indubitatum. Quid quando poſt ſententiam latam complices teſtimonium ſuum retractant iudici faciendum? Nunquam poſt latam ſententiam iudex patiatur pactes ſiue denominatos ad denominantem accedere. Quid faciendum iudici quando teſtes variant. Huius criminis & Hæreſeos praxis & ratio eadem. In hæreſi, cui ſtandum primæ an ſecundæ depoſitione. Simancæ quædam ſententia diſcuſſa.

Sect. VI. De accuſatione.

Accuſatio quid. hodie in eius locum ſucceſſit quærela. quæ perſonæ hic admittantur ad accuſandum. Soli repelluntur inimici capitales. an & excommunicatione maiore? Quomodo proponenda accuſatio. de pœna calumniatorum AA

Sect. VII. De apprehenſione & carcere. BB

Quando cuilibet licitum capere maleficos. explic. lib. vlt. C. de malef. & mathem. Quouis loco, & tempore capi poſſunt. In quemuis compingi poſſunt carcerem, etiam in quo breui morituræ. quando hoc ſit verum. Quales probationes ſeu informationes debeant præcedere, priuſquam capi poſſint. Simanca ſententia quædam nimis laxa reiecta. Sententiarum varietas, & explicatio Gomezianæ. *De*nominatione teſtis infirmi. *An* liceat capere ad ſolam extraiudicialem informationem. CC

An relaxandi ſub cautione fideiuſſoria vel iuratoria. An malefici capi in eccleſia, & ab ea poſſint extrahi. & an irrequiſito Epiſcopo. Bulla Gregor. 14. hac de re. Quis iudicare debeat de immunitate. Quid conſequatur ad iniuſtā carcerationem. *An* peccet fugiens ex carcere iuſto? Poſtquam reus captus quæ ſint iudici obſeruanda. *DD*

Notantur ſuperſtitioſa quædam, 1. vt ſublimes tollantur, ne terram contingant. 2. detractis veſtibus inducere certi generis interula. 3. ne iudex patiatur ſe tangi ſuper nudam manus & brachii iuncturam. 4. producendas coram iudice, obuerſo tergo. Refelluntur rationes quædam *Danæi* & Godelm. cur nequeant iudici nocere poſt captiuitatē. diſcutitur an ſit verum maleficas iudicibus poſt captiuitatem nocere non valere. Hiſtoria Stabulenſis de ore accepta Petri Oroni. Cautelæ quædam legitimæ ſeruandæ cum incarceratis. *Cur* ex carcere non eripiat captas diabolus. Grillandi opinio. Exempl. magi Pompeiopolitani permiſſione iudicis ſe inungentis, & abuecti. Curioſitas iudicum in talibus experimentis vitanda.

Sect VIII. De Accuſatione.

Sect IX. *De* quæſtione, ſeu Tortura.

Quæ interrogationes licitæ fiant. quo ordine? EE

Non niſi neceſſario veniendum ad tormenta. Modus torturæ quis adhibendus. quando deferendum appellationi de grauitate tormentorum adhibendorum. Bulla Pauli 3. abſtinendū inuſitatis tormentis. Quoties FF reus torqueri poſſit, an plus quā ter & quando liceat iterare. cōciliatæ ſententiæ de ſæpe

poſt torturam negante quod in ea confeſſus. A
exemplum facinoroſi Mediolanenſ. Reiici-
tur ſæua quædam praxis Sprengeri, de ſen-
tentia ferenda ad continuandam torturam.
*A*n conuictus reus ſubiiciendus quæſtioni.
an quæſtione ſic ſe purget, vt nequeat con-
demnari. an liceat torquere plene à teſtibus
conuictum? Nauarri dictum explicatũ. Per-
ſonarum torquendarum in hoc crimine, an
ſit aliquod diſcrimen faciendum. de malefi-
cio *T*aciturnitatis modus, cauſæ. GG variæ
dæmonis ad hoc technæ. Exemplum de Ly-
canthropo VVeſtphalico. Exemplum ma- B
leficæ, Oenipontanæ. Quæ remedia contra
hoc maleficiũ iudices adhibere ſoleant. quæ
ex his licita, quæ vero non. de infuſione a-
quæ profanæ frigidæ de infuſione benedictę.
Examinantur multæ praxes Sprengeri. an
deceptoriis *y*erois inducendæ. de expolia-
tione. de expilatione ſeu abraſione, & quid-
dam circa eam obſeruandum. de experimẽ-
to lacrymarum & modo eas coniurandi. de
præbita ter aqua benedicta & infuſa ei gut-
tula ceræ benedictæ. an liceat per alias male-
ficas tollere maleficium. C

De facto quodam Epiſcopi Ratisbonenſ. HH
*D*euotæ preces cum ieiuniis & operibus mi-
ſericordiæ. de periaptis appendendis collo
ſagarum. de menſura longitudinis Chriſti
*D*omini. de obſeruatione ſextæ feriæ ad tor-
quendam. *A*n in Paſchalibus liceat torque-
re? de ſubmiſſe dicendis nominibus teſtiũ.
*A*n liceat interrogare num velit ſubire pro-
bationem ferri candentis? an relaxandi ad
meliorem cuſtodiam ſub cautione? Godel-
manni ſuperſtitioſus modus.

*Sect X. D*e aliis mediis veritatẽ perſcrutãdi.

Contra Bodinum, non licet iudici dolo, falſis
promiſsis, II mendacioq; veritatem à reo
expiſcari. Licere mentiri, eſt hæreſis. Maruli
error. Iudici licet vti æquiuocatione & am- D
bigua promiſsione liberationis. Multa Spreg.
dicta diſcuſſa. Quæ vis cõfeſſionis ſic extor-
tæ. Quando iudex ex ea condẽnans morta-
liter peccet. Quędã aliæ cautelæ excuſſę KK
Hiſtoria rei quæ accidit prope *A*rgentinam.
*D*e experimentis ſumendis reprehenditur
factum quorundam: *D*e confrontatione.

*Sect XI. D*e confeſſionibus.

Ex quali confeſſione reus poſſit damnari. LL
Ex quali non poſſit. Confeſſio & conuicto E
ſemper adhuc dandus terminus ad ſe defen-
dendum. De confeſſione per ſigna ſurdi &
muti. De eo qui maleficium confeſſus, negat
ſe mala intentione feciſſe.

*Sect. XII. D*e abiuratione criminis.

*D*e ſuſpicionum diuiſione & generibus. MM
quomodo differant ſuſpicio, opinio, & præ-
ſumptio. Iudicis arbitrium in his, quale. Ex-
empla ſuſpicionum huiuſmodi. quando quis
propter abiurationem factam dicatur eſſe
relapſus. Quomodo faciẽda abiuratio. Quã-
do cogatur iudex admittere pœnitentiam
præmiſſa abiuratione. Quando & quomodo
reus poſſit adigi ad abiurandum. Quando ab
Eccleſia ad pœnitentiam receptum, laicus
iudex adhuc poſsit capere & punire. cap. ad
abolendam, §. in præſenti vero. de hæret. *A*n
iudex Eccleſiaſticus teneatur tunc eum eri-
pere. Variæ formulæ abiurationum.

*Sect. XIII. D*e purgatione Canonica.

Quid ſit. Quando deferenda. Simancæ NN
ſententia perpenſa & cribrata. Iudicium ſiue
arbitrium iudicis hoc totum habet ſibi com-
miſſum Qui cogendi, qui non admittendi ad
eam. Quid operetur negatio eius, quid defe-
ctus. Solemnia & ritus.

*Sect XIV. De A*bſolutione.

Quando reus poſſit abſolui. Abſolutio OO
diffinitiua, qd. Abſolutio ab obſeruatione ſeu
inſtantia iudicii quid. Quãdo hic habeat vim
illius. quomodo cognoſcatur an ſit ab obſer-
uatione iudicii, an vero ſit definitiua ſen-
tentia. de praxi quotidiana non abſoluendi,
niſi ab obſeruatione iudicii, oſtenditur vnde
orta, & quæritur quando ea vtens iudex ex-
cuſetur, quando non. Non ſatis punitus in
vna curia poteſt in altera iterum puniri, &
quo pacto? *D*iſtinctio Marantæ ſuperflua.
Formula abſolutionis.

*Sect. XV. D*e ſortilegiorum qualificatione, ſiue
quæ ſint hæreticalia, quæ non:

Quæ ſint ſortilega hæretica. diſtinctio inter PP
hæretica & hæreticalia. Clari. Farinacii & In-
riſtarum quorundam hac in re lapſus. aliud
eſt hæreſis. aliud factum hæreticum, aliud fa-
ctum ſapiens hereſim. declarata ſingula ſuis
exemplis. Qualitas criminis eius qui inuo-
cat dæmonem ad ſciendum vel faciendum id
quod eſt in dæmonis poteſtate, *D*iſcutitur
controuerſia inter Barbatiam & alios Iuriſ-
conſultos. Quando ad inquiſitores fidei per-
tinrat de huiuſcemodi iudicare. Quæ ſint
ſortilegia, hæreſim ſapientia. De Sacramẽta
ſacramẽtalia, reliquias vel alias res benedictas
miſcentibus. De baptizantibus. De miſcenti-
bus res non ſacras ſuper quibus dicta eſt miſ-
ſa. & hic de Sacerdote hoc faciente. *D*e inuo-
cantibus dæmonem per modũ ſacrificii vel
adorationis. de aliquid à dæmone petentib.

Sect XVI. De pœna & ſupplicio maleficorum.
Lamiæ, venefici, maleficii, ſagæ nomina in hoc A
tractatu QQ. pro iiſdem ſumenda. VVie-
rus, Godelm. & alii Nominales reprehenſi.
De pœna ſortilegiorum quæ hæreſim ſapi-
unt. Quid in foro conſcientiæ, Quid in foro
fori ſecundum canones. quid de laicis. quid
de clericis, Peccata Sacerdotum hac in re. 1.
ſi aras R R. ſpolient, lumina extinguant, &c.
vt noceant. 2. miſſas defunctorum pro viuē-
tibus celebrant. Grillandi error. 3. Imagines
Sanctorum conculcantes aut deiicientes. 4.
celebrantes ſuper rebus profanis. 5. abuten-
tes vaſis & veſtibus ſacris. 6. Miſſæ admi- B
ſcentes orationes non præſcriptas in Miſſali
officio. Pœnæ SS. communes omnibus, cle-
ricis laicisque. De docentibus, diſcentibus,
conſulentibus. De amatoria præbentibus.
De Serpentum incantatoribus. de aſtrologis,
chiromanticis, & reliquis diuinatoribus. De
præbentibus poculum abortionis. Epiſcopi
an poſſint conuictos, morte dignos, etiam
pœnitentes, tradere brachio ſæculari. Qui
ſortilegi tradendi brachio ſæc. TT. Formulæ
condemnationis Pœna ſortilegarum morte
minor. & quorum. Qui aliquem occiderint C
morte mulctandi. An etiam Lamiæ ſiue ſtri-
ges, quæ nullum occiderint, comburendæ
ſint? Fundamenta negantium diſiecta ordi-
ne. In atrocioribus etiam conatus punien-
dus. Senectus quando idonea cauſa pœnæ mi-
nuendæ. Delicta ſagarum non ſunt inſom-
nia. Credendum earum confeſſionibus. Au-
ctores Theologi, iuriſtæ, medici & philoſo-
phi agnoſcentes pactum dæmonis & Lamia-
rum.
Auctores qui affirmant Lamias dæmonibus
commiſceri. VV. Auctores qui affirmant ab
iis excitari tempeſtates. Auctores affirman- D
tes translationem corporalem de loco ad
locum. Nauarrus explicatus. Iuſtiſſime do-
cetur iudices teneri ſtare Lamiarum con-
feſſioni. Quo pacto poſſit iudex colligere an
Lamiæ deluſæ, necne. Quid interſit inter
abnegationem B. Petri & omnium pecca-
torum, & abnegationem Lamiarum. Lami-
as, eo quod Lamiæ ſint, occidendas XX pro-
batur. Ex iure diuino. explicatur locus Exod.
22. v. 19. Ex lege Eccleſiaſtica locus Exod. 22.
v. 19. Ex lege Eccleſiaſtica. Lege ſæculi ſcri-
pta & non ſcripta. Per rationes breuiter o-
ſtenditur immanitas & atrocitas ipſius ſce-
leris, comparatione grauiſſimorum aliorū.
Locus Exod. 22. v. 18. probatur etiam à cauſis
propter quas ſolet quis morte damnari. Ex-
plicata Carolina conſtitutio. Defenſa ignis
pœna. Verum iudici liceat pœnā pro lubito
ſuo minuere. quando Y Y peccetur remiſſio-
ne. commentar. in c. Epiſcopi. 26. q. 5. vnde de-
ſumptus canon & cuius auctoritatis. Expli-
catus oſtenſus nihil pertinere ad ſtriges no-
ſtras.

Sect XVII. de libris magicis.
Quomodo & quib prohibiti, & ad quos de-
ferendi. Non abſoluendi, qui retinent. Quæ
pœnæ retinentium. Epiſcopis an quia tales,
liceat legere. Cui competat dare veniam le-
gendi. Quid de auctoribus ſeu ſcriptorib. eo-
rum.

Sect XVIII. De Euchariſtia morituris præben-
da.
Conſuetudo multorum locorum, non dari:
quando tolerabilis. Nauarri ſententia expli-
cata. Iure communi receptum vt præbeatur.
Cautelæ quædam circa hoc. Confeſſio nun-
quam deneganda. Vnctio extrema non dan-
da damnatis.

Sect. vlt. An corpus ſepeliendum?
Quid de iis qui in carcere ſe occiderunt? quo
modo intelligendum quod crimina & cri-
minium pœna morte extinguantur, contra
communem. Quomodo non peccent qui
arma vel inſtrumenta necis reo ſuppeditāt,
quibus ſe interimat. De iis qui moriuntur
ſine culpa ſua ante ſententiam. Ius contra
mortuum agendi quot annorum
ſpacio præſcri-
batur.

MARTINI DEL-RIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERI,

DISQVISITIONVM MAGICARVM

LIBER V.

DE OFFICIO IVDICVM CONTRA MALEficos, ſiue de proceſſu iudiciario in crimine magiæ.

VEre Comicus.

Nunquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit, Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid apportet noui; Aliquid ſemper moneat, vt quod.

Nunquam te factuꝛum putabas: id poſt facias tamen. quis credidiſſet me, poſt annorum viginti felix à Tribunalibus ad Religioſam vitam transfugium, ad hanc Maſuri rubricam rediturum? redeo tamen, non vt coram me reus palleat, non vt Quæſitor ſedeam, vel vt Quadruplator aures præbeam: ſed, vt iudicibus conſulam, quibus ex

A librorũ confuſa congerie, aut vſu nimis arbitrariorũ hodie iudiciorũ iſta minus libuit, vel licuit, ad crimen de quo nunc agimus accommodare. Nam quibus nec ocium deeſt, nec voluntas, fateor de fontibus iſta hauſuros non difficulter: haut ſcio tamen an ea methodo, & ad conſcientiæ ſecuritatem directione. Certe confeſſariis, quorum plerique nudi Theologi ſunt, in re, ne iuris quidem peritis plane peruia non

B inutilis opera mea fuerit: quorum potiſsimum gratia me diebus aliquot antiquo iterum ludo paſſus ſum includi.

Sequar ipſum iudicii ordinem, qui ordinarius: & rem in ſectiones partiar:

& legam

& legam & veſtigia eorum, quos æquius melius, & prudentius de latrunculatoriis hiſce locutus arbitrabor, Clarum, Boſſium, Simancam, & alios præcipue Proſperum Farinacium inſignem, non lectione tantum, ſed & vſu, Iuriſconſultum.

a vide Bart. Tægeum practic. crim. p. 1. nu. 1. & Tib. Deciannum tract. crimin. p. 1. l. 1. c. 1. & li. 2. c. 1.

SECTIO I.

An in hoc crimine ſeruandus ordo & proceſſus ordinarius.

A. CONſtat inter delictum, crimen, maleficium à iuris interpp. differentiam aliquam ſtatui quæ tamen noſtro inſtituto parum idonea eſt, ideo, vt ſolent etiam alii DD. *b* iſta pro iiſdem nunc ſumo & præſuppono ſortilegii ſiue maleficii crimen eſſe publicum, mixti fori & commune: de quo, ſi à laico committatur, vterque iudex poteſt cognoſcere, Eccleſiaſticus & laicus: item eſſe crimen nominatum, ſiue ordinarium: eo ſenſu, vt habeat nomen certum, & etiam pœnam certam iure præfinitam: eſſe tamen crimen extraordinarium, & exceptum: eo ſenſu, quod in eo quædam obtinent peculiaria, & quod ſub generali legis diſpoſitione continetur, vt crimen læſæ Maieſtatis, aut hæreſis: ad quod conſtat maleficium pertinere, quæ eſt ſententia DD. communis *c* veriſſima: eſſe quoque crimen enormiſſimum, grauiſſimum atrociſſimum, quia in eo concurrunt circumſtantiæ criminum enormiſſimorum, apoſtaſiæ, hæreſis, ſacrilegii, blaſphemiæ, homicidii: immo & parricidii ſæpe, & concubitus contra naturam cum creatura ſpirituali, & odii in Deum, quib. nihil poteſt eſſe atrocius. Pendet quidem à iudicis arbitrio

b vide DD. in l. 1. C. ſi adu. delict. & Blanchũ in practic. crimin. §. viſis indic.
c vide DD. in l. vlt. C. de accuſat. Proſperũ Farina. praxi crimin. q. 18. nu. 60.
d ex communi ſententia iux. Clarũ practic. crim. § 1. Villal & Soar. in The. com. opin.
e pract. crim. d. q. 18. à nu. 63.

A penſare grauitatem delicti, vtrum ſit atrox, vel atrociſſimum *d*: ſed tamen debet iudex hoc arbitrium ſuum moderari ex circumſtantiis delicti, quas optime explicat Proſper Farinacius *e*: hic vero concurrunt non paucæ, primo quod delictum eſt mali exempli & cuempli & cuius noxa & cancer ſerpit, atteſtante experientia. Secundo ſolet nocturno committi tempore, quãdo minus ſibi homines cauere poſſunt. B Tertio committitur clam & proditorie, ſiue per induſtriam inſidioſam: cuiuſmodi homicidia ſunt grauiora. Quarto ſolent lædere eos, quibus ſunt coniunctiſſimi: dominos, fratres, patres, liberos, coniuges, ſodales, collegas, familiariſſimos quoſque Quinto peccant ex conſuetudine quadam delinquendi. immo quaſi aſsidue: nam ſemper malum aliquod machinantur, C Diabolo inceſſanter eas ſtimulante, & quotidianum pen ſũm exigente, adeo vt vel poculum vnum, vel vas aliud, ſi plus nequeunt, frangere conatur, vt teſtantur Remigius & alii. Sexto quia delicto huic infligitur pœna atrociſſima, nempe incendii. Septimo quia delictum hoc cõmittunt animo plane deliberato, dolo manifeſto, & (vt loquũtur practici) D *appenſate*: quod indicat perſeuerantiam complacentiam in crimine.

B. Secundo ſciendum eſt, quod licet in pœnis irrogandis ampla ſit arbitrandi poteſtas iudicibus conceſſa: tamen, ſine grauiſſima cauſa non licet iudici pœnam à lege ſtatutam excedere. (ratio quia iudicem magis commendat miſericordia, quam ſeueritas, vt varii cationes & leges docent *a*) nec etiam E illi licet eam minuere, ſed debet iuris rigorem hac in re ſequi *b*. hanc eſſe Diui Thomæ ſentententiam, & communem Iuriſconſultorum indubitatam bene probat Farinacius. *pract. crim. q. 17.*

a c. diſciplina. c. nã. que. c. vera iuſtitia. c. licet 45. d. c. rex. c. regũ, 22. q. 5. l. reſpiciẽdũ. l. hodie D. de pœn.
b §. oportet. Auth. de iudic. c. de cauſis. de offic. de leg. c. licet. de pœn.

crim. q. 17 *nu.* 5. qui *n.* 7. etiam docet, ex ſufficienti cauſſa poſſe iudices pœnas à legibus indictas non ſolum minuere; ſed etiam pro ſuo arbitrio augere: & hoc ſenſu omnes pœnas delictorum hodie; iuxta facti & perſonarum qualitatem; ab arbitrio iudicis dependere: idque etiam obtinere, quoad pœnas cõſuetudine vel ſtatuto introductas: & quando iudices iurarunt ſtatuta obſeruare: & quoad pœnas omnes tam principales, quam acceſſorias; & in quouis crimine, etiam hæreſis. Quod intelligendum ante ſententiam: poſt ſententiam enim non poteſt iudex pœnam augere vel minuere. niſi conſulto Principe: (excipitur crimen hæreſis in quo ſolo, reo ad fidem reuerſo, poteſt ſententia mitigari *c* & puto hoc obtinere etiam maleficio, & praxis docet. ſæpe enim Iudices quas damnarunt viuas exuri, iubent ſtrangulari vel decollari (vt factum annis ſuperioribus Stabuleti, in cauſa Ioan. de Vaulx. Intelligendum ſecundo, de iudicibus ordinariis & maioribus, & non prohibitis hoc facere, & quando id non vergit in partis præiudicium. dico *ordinarius*, quia delegatis hoc non licet: niſi ex cauſa delegatis principium, vel maioris magiſtratus, qui delegato ſuum tribuit arbitriũ. dico *maioribus*: quia minoribus magiſtratibus id non permittitur, niſi conſulto principe, vel niſi cauſa quæ mouet ſit intrinſeca & cohærens delicto. Dico *non prohibitis*: quia ſi ſtatutum expreſſe id prohiberet, vel verba ſtatuti pœnalis imperatiue ad iudicem dirigerẽtur, vel ſtatuto alio caueretur: verba ſtatutorum, vt iacent ſeu ad litteram accipienda: non liceret pœnam mutare Dico. *quando id nõ vergit in præiudicium partis*: quia quando pœna eſt applicanda parti læſæ, vel denuncianti, &c non poteſt de hac pœna iudex detrahere. De-

c c. vt commiſſi. §. necnon. de hæret. in 6.

A nique iure communi hæc poteſtas pœnæ arbitrariæ, ſic limitatur: vt, licet ex cauſa iudex poſsit pœnam mortis ordinariam commutare in aliam mitiorem, tamen non poſsit mutare, in aliam mortis vel corporis pœnã (vt puta pęnã ignis, in pœnam laquei, vel flagellationis vel mutilationis membri, vel triremium, aut ſimiles corporis afflictiuas pœnas) ſed debet commutare in pœnam carceris, exilii, pecuniariam aut

B ſimiles: de facto tamen & conſuetudine pleriſque in locis contrarium contrarium conſtat obtinere, vt etiam in alias corporis afflictiuas: & quaſcumque mitiores pœnas, ex cauſa, commutare ſoleant. Secuti in his ſumus communiores DD. ſententias, vt patet ex Farinacio *d.q.* 17.

C In his autem ſemper iudici velim ante oculos eſſe illud extremum iudicium ſupremi tribunalis, de quo ſunt ſequentes rythmi veteres.

Iudicabit iudices iudex generalis,
Neque quidquam poterit dignitas Papalis:
Siue ſit Epiſcopus, ſiue Cardinalis,
D *Reus condemnabitur, nec dicetur, Qualis?*
Ibi nihil poterit quicquam allegare,
Neque quid excipere, neque replicare,
Neque ad Apoſtolicam ſedem appellare.
E *Neque codicillos Cæſaris citare.*
Reus condemnabitur, nec dicetur, Quare?
Cogitate miſeri, quid vel quales eſtis,

Quid in hoc iudicio dicere poteſtis.
Hic non erit Codici locus, nec Digeſtis,
Idem erit Dominus, iudex, actor teſtis:

His ſuppoſitis ad quæſtionem reſpondetur, non arctari in hoc crimine iudicem ad priſcas ſollemnitates, neq; ad ordinem illum publicorum iudiciorum antiquum, quem exoleuiſſe ſcribit Paulus I. C. *d* ſed tamen teneri ſequi eum ordinem iuris, qui æquitati naturæ conſentaneus eſt: eum præterea, quem in criminibus priuilegiatis ſiue exceptis, iura communia & particularia locorum præſcribunt: quem qui turbet aut negligat, eius iudicialia acta nulla forent *e*: licebit tamen iudici recedere à communi aliorum criminũ praxi, in hoc delicto vindicando: quatenus peculiaria quædam hoc crimen exigit, de quibus poſtea. atque ita cenſeo conciliandas contrarias quorumdam Iuriſtarum *f* ſententias, non ſatis diſtincte loquentium.

d l. 3. D. de pub. iudic. *e* l. 16. C. de pœn.

f Bodini in Dæmonom l. 4. & Godelmã. de lamiis l. 3.

SECTIO II.

Quomodo inquiſitio in hoc crimine inſtituenda?

D INquiſitionem voco (vt ſolent I. C.) delicti informationem iudicis officio & auctoritate factam *g*: ea vel eſt generalis, quãdo iudex in genere quærit quis ſit delicti commiſsi auctor vel ſocius: vel ſpecialis, quando inquirit in perſonam certam, de cuius delicto certior factus fuit per accuſationem, vel per denunciationẽ, vel alium modum. Vt autem valida ſit inquiſitio ſpecialis (nam vt generalis ſit valida, ſufficit commiſſum eſſe crimẽ tale, quod ſine ſociis committi non ſoleat) docet Farinacius *h* (qui optime hanc ma-

g Iul. Clar. pract. crim. q. 3. Damhaud. tit. de inquiſi. ca. 8.

h pract. cri. q. 1. cum ſeqq.

A teriam proſequitur) requiri ſequentia: primo, vt in genere ſaltem conſtet delictum eſſe commiſſum quod intellige quoad ea peccata. quæ in actum & perniciem externam eruperunt, debet enim conſtare ſegetes corruptas, infantem occiſum &c. quoad peccata vero intellectus: vt hæreſim: vel voluntatis, vt pactum cum Diabolo, comeſſationes, concubitus cum diabolo & huiuſ-
B modi difficillimæ indagationis, non ſolum poteſt inquiri contra eas, licet non conſtet de corpore delicti: ſed etiam ſunt condemnandæ, ſi dumtaxat dicant ſe ad conuentum delatas, *vt bene Arnal. Albert. de agnoſc. aſſert. Cathol. & hæret. q. 25. & Farinac. q. 2. num. 26.*

Secundo vt præcedat aliqua ſaltem
C accuſatio, quod etiam iure Canonico obtinere verius eſt *i*: ſed huic hodie conditioni, generali conſuetudine derogatum eſt. reputatur enim inquiſitio remedium ordinarium, & in omnibus delictis poteſt ex mero iudicis officio citra accuſationem vllam inſtitui *k*: ſemper tamen neceſſe eſt, vt adſint alia aliqua loco accuſationis, vt puta denunciatio, fama, vel indicia. de
D quibus ſtatim.

i c. forus §. iudiciũ. de verb. ſigni. Clarus d. q. 3. Meno. conſ. 160.

k Gomez. variar. reſol. to. 3 de delict. c. 1. n. 49. Clarus d. q. 3. § ſed certe Decianus conſ. 18. & alij

Tertio requiritur quo ad formam, vt inquiſitio ſit certa, ſpecifica & clara, ita continens delicti qualitates & circumſtantias, vt per eius incertitudinẽ: generalitatem, vel obſcuritatem non tollatur reo defenſio *l*. ideo debet in ea explicari locus & tempus ſcilicet non dies niſi citra calumniam, ex iuſta cau-
E ſa, id reus petat, & iudex diẽ ſciat) ſed annus ac menſis, commiſsi delicti, ex ſententia veriore & communiore *a* quoad inquiſitionem ſpecialem: nam quo ad generalem ver us eſt, hanc expreſsionem loci & temporis non re-

l l. libellorum. D. de accuſa. Vulpellus eſp. crimi. 1. Boſuius de inquiſi. n 71.

a Menoch. conſ. 100. Oſaſcus conſ. 64. & 66. Deciã. conſ. 18

quiri:in ſpeciali quoq; hoc locum tantum habet de criminibus, quę temporis momento committuntur: non vero iis, quæ ſucceſsiuo tractu, in quibus locus & tẽpus non poteſt ita deſignari, vt ſunt crimen læſæ Maieſt. hæreſis & ſimilia *b*: & ideo idem de crimine magiæ dicendum, hanc additionem in eius inquiſitionem non eſſe neceſſariã. Quod ſi aliquæ qualitates expreſſæ in inquiſitione non probarentur: tunc ſi additæ fuerint clauſulæ, *de omnibus & ſingulis*, vel, *ſe non adſtringens*, vel: *meliori omni modo*, vel crimen ſit non iterabile, (vt homicidium in eandem perſonam) vel conſtet ex confeſsione rei de crimine, vel quando qualitas illa vere delictum non aggrauabat, nec alterabat: his caſibus reus adhuc eſſet condemnandus: alias foret abſoluendus.

b Menoch. conſ. 100. Decianus 1. conſ. 18.

Quarto requiritur præcedere indicia ipſam inquiſitionem: quę ſententia communior & æqua eſt contraria vero quorumdam, *c* eſt periculoſa & iniqua prorſus *d*: etiamſi iudex habeat liberum arbitrium, & licet inquiſitio ex mandato Principis, fieret: niſi tamen Princeps, nõ ad partis poſtulationem, ſed motu proprio, mandaſſet contra aliquem inquiri, & affereret eum deliquiſſe, idq; ad ſuam notitiã perueniſſe. Qua tamen in re cauendũ valde Principibus, ne facile talia mandata dent: facillime enim circumuenitur à delatoribus Principum bonitas atque credulitas, eoſque ſæpe ex nimis credulis facit crudeles, quæ vero ſint legitima indicia mox videbo.

c Tiber. Deciani conſ. 18. n. 55. in 1. vol.

d vt poſt Ang. Plot. Aymo. Ruin. Cla. Cephal. Rolan. à Valle, Maſcard. & alios docet Proſp. Farin. q. 1. nu 89.

E Quinto requiritur diffamatio ſeu fama: non ab accuſatoribus rei, ſed ab aliis quoque hominibus fide dignis, nata. Sed magna hic difficultas oritur circa iſtud quintum requiſitum, an ſemper neceſſarium ſit famam præcedere, etiam quando alia ſuppetunt indicia. Nam Dd. videntur nimis generaliter loqui, & conſuetudo eorum dictis parum conſentanea videtur. Putarim poſſe illos conciliari, vt dicamus: ſi ſint alia indicia ſufficientia & legitima, non opus eſſe diffamatione, ne in ſpeciali quidem inquiſitione: ſi deſint illa, omnino requiri diffamationem, quando incipitur ab inquiſitione ſpeciali *e*. Sed ſi incipiatur ab inquiſitione generali formata ex mero iudicis officio, tunc non videtur neceſſarium vt præcedat diffamatio: ſicut ſolet practicari, (teſte Claro *f*.) quia commiſſo aliquo delicto, hodie iudices non procedunt à ſpeciali contra aliquem inquiſitione incipientes, ſed à generali informatione & inquiſitione, quis illud delictum commiſerit? & tunc ſic in genere primum interrogantur teſtes, an ſciant quis commiſerit? ſi negent, an ſciant aliquem diffamatum de delicto illo commiſſo? & ſi aliquem huiuſmodi teſtes nominent, tunc contra hunc ſpecialem inſtituunt inquiſitionem, ſi aliqua adſint nominationi legitima indicia ad inquirẽdum, (quæ indicia ſunt loco diffamationis.) ſi ſufficiant indicia ad capturam, capitur nominatus: ſi capi non poteſt, monetur & citatur ad comparendum, & ſe expurgandum: ſi non comparet, in contumaciam bannitur: quæ omnia eſſe praxi recepta & iuri rationique conſentanea docet optime Proſper Farinac. *g* Et ſic poſſet iudex etiam in crimine magiæ procedere per inquiſitionem, non attenta diffamatione, in caſu quidem propoſito. Requiritur autem præterea diffamatio quando iudex procedit ad partis querelam atque accuſationem: quæ eſt communis ſententia. Non tamen improbabiliter,

e ſic intelligẽdi Dd. cõmuniter loquentes, quos refert Farina q. 1. n. 50. maxime Rolandus à Valle conſil. 17 vol 4. Clarum reprehẽdens

f pract. cr. quę. 6. ver. præterea ſciẽ.

g de oper. q. 9. circa fin.

liter, quis defenderet tum accuſatio-nem ſupplere defectum diffamationis, vt videtur velle Clarus *h*. Debet autem hæc fama primo eſſe orta à fide dignis, & non maleuolis perſonis, vel futilibus: debet eſſe vehemens, & quaſi procedens ex ore partis populi maioris: debet de ea conſtare per teſtes, ſaltem duos omni exceptione maiores particulariter ſuper fama receptos & examinatos. Hæc certa ſunt ordinarie in criminibus ceteris. Nam in hæreſi & læſæ maieſtatis crimine, quidam limitant: & famam dicunt non requiri *i*: ſed reuera exiſtimo, etiam in his criminibus idem obtinere, vt fama requiratur, niſi eius loco adſint indicia & præſumptiones: quod ſatis aperte indicat Simancas *k*, à Proſpero in aliam citatus ſententiam. idem ergo cenſuerim de crimine Magiæ. Super infamia autem inquiri poteſt ad ſolam denunciationem viri probi. & cum reperta fuerit infamia, tunc poteſt procedi ad inquiſitionem de crimine *l*.

h d. q. 6. ver. ſed certe ex quo talis poſtulatio.

i vid. Proſp. Farinac. ſupra n. 14

k in prax. hær tit. 22. de inquiſ. ord. nu. 6. & 7.

l Duennas reg. 318. & Clar. ſupr.

Sexto requiritur, vt is, contra quem inſtituitur inquiſitio, non fuerit alias de crimine hoc eodem, per iudicem fori externi abſolutus, vel à Principe gratiam delicti obtinuerit: vel etiam de illo non fuerit condemnatus pœna condigna delicto, & nō leniore. idemque dicendum etiam ſi abſolutus eſſet à iudice propter defectum accuſatoris crimen non probantis, ſi ſit tamen diffinitiue abſolutus, & non dumtaxat (vt faciendum hoc caſu prudenti iudici) ab obſeruatione iudicii. Limita hæc primo: niſi qualitas, quæ in ſecunda accuſatione vel inquiſitione de nouo additur diuerſificet delictum *m* (v. g. ex homicidio in parricidium.) item niſi ſit crimen mixti fori (vt eſt crimen Magiæ) nam in hoc, ſi fuit

m Gomeſ. to. 3. de delict. ca. 1. n. 7. Foller. praxi crim. can. c. 35. num. 8.

A punitus à iudice ſæculari non poterit iterum puniri à iudice Eccleſiaſtico: niſi iudex ſæcularis minorem impoſuiſſet pœnam, quam par erat, & quam iudex Eccleſiaſticus potuiſſet imponere. Si vero ante fuit damnatus à iudice Eccleſiaſtico, tunc quia in tam grauibus criminibus Iudex Eccleſiaſticus non potuit punire pœna condigna delicto, vt poteſt ſæcularis

B iudex: ideo ſemper in his poterit iterum conueniri, & damnari abs ſæculari iudice *n*: quæ veriſsima, etiam quando loquimur de pœna ordinaria & principaliter ad puniendum delictum irrogata. 3. niſi colluſio & præuaricatio accuſatoris, vel primi iudicis interuenerit: tunc enim iterato poterit inquiri. 4. ſi fuerit abſolutus

C vel cōdemnatus probabiliter & veriſimiliter ignorante eo, qui ſuam vel ſuorum proſequitur iniuriam: quod procedit dumtaxat ſi ſit graue crimen & magna cauſa. 5. niſi ſit abſolutus, non diffinitiue, ſed ab obſeruatione tantum iudicii: vel relaxatus ſub fideiuſsione de repræſentando: vel ſi purgauit indicia per torturam. his enim caſibus poterit, ſuperuenientibus

n c. felicis §. per hoc de pœn. in 6. optime hoc docet Gomeſ. d. c. 1. n. 40. & poſt pluimos Farinac q. 4. n. 7.

D nouis probationibus aut indiciis, iterum in ius duci *o*, id tamen intra tempus à iure ad hoc vel conſuetudine præſtitutum, & iure quidem ciuili non diſtinguitur inter eundem & alium accuſatorem: ius vero Canonicum id alteri permittit, veteri vero ſine eidem accuſatori hoc non permittit *p*.

o vid Proſper. d. q. 4. proſ. n. 26.

p vid. Proſper. ſupr. nu. 30.

E Quæri ſolet etiam de tranſactione, quando illa impediat nouam inquiſitionem vel proceſſum? breuiter ex eodem Proſpero reſpondetur *q*. Si remiſſio delicti publici ſit habita per tranſactionem (ſuppono licitam) cum parte:

F

q ſupr. à n. 31. & q. 5. per totam.

poterit non ab illa, ſed ab alio auctore iterum impeti iudicio (quia ſententia facit ius quoad omnes, non autē tranſactio) multoque magis à fiſco, & eo requirente poterit iudex adhuc eundem proceſſum proſequi, vel iterum de nouo procedere (aliud enim eſt ius partis læſæ, aliud ius reip. læſæ) & in criminibus atrocibus hæc tranſactio nihil debet diminuere de pœnæ ordinariæ grauitate. Ceterum ſi tranſactio vel compoſitio facta fuiſſet cum ipſo fiſco vel iudice, tunc quia pecunia ſoluta ſucceſsit in locum pęnæ: non poſſet iterum retrahi in iudicium, vel conueniri reus iſte, etiamſi noua ſuperuenirent indicia. hæc regula procedit, 1. niſi alias conſtaret omnimode de delicto commiſſo per reum, vel ex facti notorio, vel confeſsione rei, vel ex ꝓbatione iudiciaria: tunc enim non valeret iſta per iudicem laicum facta cōpoſitio, & eſſet omnino illicita iudici, ſi ſit facta poſt ſententiam. dico, *conſtaret*, quia nullæ præſumptiones ad hoc ſufficerent. dixi *per iudicem laicum*, quia Eccleſiaſtico iudici permittitur pœnam ſanguinis in pecuniariam commutare. licebit etiam hoc iudici ſæculari, quādo reus exciperet de nullitate proceſſus, vel quando iudex aliquam iuſtam haberet cauſam recedēdi à pœna ordinaria, & illam commutandi. Dixi *ſi ſit facta poſt ſententiam:* quia ſi ante ſententiam, tunc iudex id faciens ex cauſa non iuſta, peccat, ſed valida eſt compoſitio: ſi ex cauſa iuſta faciat, tranſactio valida eſt, & iudex non peccat. 2. limitatio eſt, ſi reus primum hoc delictum commiſerit, poterit iudex ſic componere: non vero ſi ſit homo facinoroſus, ſolitus hoc delictum vel alia patrare. tamen ſi de facto ante ſententiam iudex cum tali facinoroſo componeret: veriſimilius eſt valituram compoſitionem: licet ipſe tum peccaret. 3. limitatio, dummodo prius cum parte inierit reus concordiam, alioqui hanc præcedens concordia cum fiſco iniqua eſt, & non valet. immo conſenſus ille partis debet eſſe expreſſus & euidens, non tacitus tantum vel diſsimulatus. Non valet inquam reſpectu partis, ſed bene reſpectu fiſci tranſigentis. 4. limitatio, ſi hæc tranſactio foret inita in criminibus, ſuper quibus tranſigi non poteſt, vt ſunt læſæ Maieſtatis diuinæ & humanæ, raptus virginum & ſimilia. ſuper quibus vt valeat tranſactio conſulendus primo eſt ipſe Princeps: & his criminibus annumero ſortilegium hæreticale. 5. limita fore inualidam compoſitionē reo, ſi iudicis fraus, dolus, colluſio aut corruptela interueniſſet: vel ſi metu eam à reo extorſiſſet.

Quoad gratiam delicti factā à Principe, Proſper fuſe admodum, ſed in hanc ſententiam *a*: differre abolitionem ab indulgentia Principis. abolitionem non exſtinguere crimen, ſed tantum iudicii inſtantiam, ideo tranſacta lætitia publica, propter quā Princeps eam concedit, infra 30. dies poteſt accuſator de nouo accuſare: & ideo hanc non trahi ad crimina enormiſsima, nec ad omnes perſonas. Indulgentiam vero Principis fieri cum cauſa, & crimen exſtinguere, quare ſi princeps alicui gratiam faciat de omnibus delictis, vel generaliter omnib⁹ delinquentibus, de omnibus delictis indulgentiam concedat: talis indulgentia comprehenderet etiam grauiſſima crimina, & notoria & liquida, & extenderetur ad carceratos quoque & condemnatos.

a q. 6. per to. & Oldo Peruſinus optime li. 2 de reſtitut. in integr. q. 9. & ſeqq.

Sit regula. *ſemel à principe gratiam criminis conſecutus, non poteſt amplius ab vllo iudice moleſtari.* hæc facultas gratiam criminis faciendi competit Principibus ſuperiorem nõ recognoſcentibus, aut ſaltem habentibus regalia iura: item Baronibus & feudatariis, ſi fuerit illis in inueſtitura expreſſe conceſſa: quoad Duces & Marchiones, & Comites, quicquid dicant alij; *b* non puto hanc poteſtatem accipere, nisi cætera regalia iura ijs concedantur: & ſic practicatur in Francia & Hiſpania, vbi hoc ius ſoli Regi eſt reſeruatum. Non tamen licet ſupremo Principi pro lubito has gratias concedere. Non poteſt enim niſi prius parti læſæ ſit ſatisfactum. *c* Non poteſt in homicidio deliberato, hoc enim diuino repugnat iuri: *d* ideo licet in foro externo non ſit, qui abſolutam hanc Principis poteſtatem impedire poſsit, in conſcientiæ tamen foro hoc faciens peccat: niſi id faceret pro bono pacis publicæ, vel ob aliam vtilitatem reipubl. maximam: quod cum de aſsaſsinis etiam DD. *e* concedant, exiſtimem ad veneficos quoque pertinere, vt in ijs idem ius ſit Principi. Rarius tamen poteſt contingere, vt iuſta cauſa huic gratiæ ſuperat: rariſsimè quoque legimus bonos Principes hac vſos poteſtate. Carolus V. Imp. Agrippæ pœnam mortis non indulſit, ſed, cum is effugiſſet, exiliũ irrogauit, & in Francia ille obijt. In eadem Chriſtianiſsimus Rex Carolus IX. eius nominis, qui vltimus fuit, Triſcalino, vt ſocios proderet, vitam & libertatem permiſit: non ſine bonorum offenſione. Fateor ſi Princeps aliquam huiuſmodi inualidam gratiam conceſsiſſet, licet illa foret nulla: tamen deberet reus illa vſus à iudice abſolui & relaxari: ne ſub fidei publicæ prætextu decipiatur, & ſic practicari in Italia & Hiſpania docent grauiſſ. ſcriptores, apud Proſperum Farinac. qui illos ſequitur. *f* quod puto intelligendum, quoad primam apprehenſionem. nam ſic ſemel apprehenſus, & tunc relaxatus, deberet cõmonefieri de nullitate gratiæ, itaque vt ſibi caueret in poſterum vel impetraret gratiam aliam, manere enim punibilem & pœnæ obnoxium: quod ſi negligeret, poſſet à iudice capi & puniri. Tunc enim vnica illa ratio praxis huius planè ceſſaret, neque iam dici poſſet ſub fide publica deceptus. Equidem cum lex nulla (quod ſciam) huic dicto repugnet, & DD. illi *g* non ſatis clare proponant, an quo ad primam tantum apprehenſionem, an quoad ſeqq. quoq; loquantur, & publice interſit delicta puniri: omnino arbitror conſcientijs iudicum, quod dico tutiſsimum fore. Hæc de ſexto requiſito.

Septimò requiritur in hac inquiſitione: quod in omnibus actibus iudiciarijs, vt fiat à iudice competente: quem conſtat in hac materia eſſe tam Eccleſiaſticum, quàm ſæcularem iudicem, item fidei inquiſitores: quibuſdam tamẽ caſibus: quos bene Simancas ponit. *h* Inprimis quia ſolent venefici, & Striges fidem Catholicam abnegare, vel ſaltem ea dicere & perpetrare, quæ ſapiunt hęreſim, *i* ideo ab Innocent. 8. Iul. 2. Leone. 10. Hadr. 6. Pontificib. hoc negotium inquiſitoribus fuit demandatum. *k* De ſortilegiis proprie dictis (hoc eſt diuinationibus illicitis) non debent inquiſitores fidei cognoſcere, niſi ſortilegia hæreſim ſapèrent manifeſtè: videlicet ſi quid impium & hæreſim præ ſe ferens admiſceretur, vel ſi crederet ſortilegus ali-

b apud Proſperum, & ij ſemet ſupra n. 8.

c Proſp Late à nu. 18. maximè n 25 poſt D. Thom 2.2. q 67. a 4 & Plot. mox. citãd n. 55.

d opt. hoc docent Baptiſt. Plot vol. 1. conſ crimin variorr. cõſ 71. à n. 46. Plaza in Epit. delict. c 10.

e Plot. ſup. Ioſep. Lud. Deciſ. Lucen. 15. Lu. Peguer. dec. iuſ. crimin. n. 11.

f Boſſ. Clar. vulpell Lud. Peguer. Farinac. n. 27. q. 6.

g in praxi. Inquiſit. c 11. & c. 8.

h Silu. li. 3. de Strigim. & dæmon. admir. c 8. Ioan. Picus, lib. 3. Dial. Strix.

i Bullas horum edidit ſimul Iuſſ. ſcd. in tertia edition. libri de cõfeſſ. malef. Bulla Iulij II meminit Picus ſupr.

k c accuſatus. §. ſane de hęret in 6 c. 8. 16 q §. c. illud 26. q 2.

quid diuini ineſſe ſorti. *l* Idem dicendum de coniectoribus ſuſpectis reliquis, qui facilè in infidelitatem incidunt, vel dæmonem adorant, vel cum eo fœdus habent, vel credunt eum futura contingentia certò ſcire, vel abutuntur ſacramentalibus. In cæteros ſuperſtitioſos inquiſitores fidei, ſiue facta ſint atrocia, ſiue ſint leuia, non inquirunt: niſi quando ſapiunt apertè hæreſim: vt baptizare ſcienter iam baptizatum, vel baptizare imaginem: quoad ſuperſtitioſos vero magos *a* qui, (vt ait Cyprianus *lib. de duplici martyrio*) *qui magicis artibus vtuntur, tacite Christum abnegant, dum cum dæmonibus habent fœdus:*] vixque fiat, vt non vel hæreticum quid credant, vel hæreſim ſapiens faciant; ideo vix vnquam incidet vllus talis, quin contra eos Inquiſitores poſſint procedere; & poterunt quoſcunq; iudices compellere, vt ad ſe mittant acta contra hæreticos huiuſmodi magos facta. *b* In omni vero iudice illud commune hic quoque eſt; vt reus debeat eſſe ſubditus iuriſdictioni inquirẽtis ratione delicti, domicilij, vel originis. *c* vel etiam ratione conuerſationis per decem annos in aliquo loco, *d* & non minoris ſpacij, idq; de delictis tantum commiſſis alibi durante hoc decem annorum ſpacio: quia tam longa cõuerſatio domicilij electi rationem habet: operari tamen hoc non poteſt, quo ad delicta prius commiſſa. Sunt & aliæ multæ cauſæ tribuentes iuriſdictionem, quæ in noſtra materia minus conſiderandæ ſunt, quia vix vnquam, vt dixit Sortiariæ noſtræ carent hæreſi: hæretici vero coram pluribus iudicib. ac diuerſis iudicijs poſſunt conueniri, *e* & vbicunque locorum reperiantur, poſſunt à loci iudice puniri ex communi ſententia

l Sic. § ſane Halenſ. p. 2. q. 184.

a gl. & DD. in c. accuſatus. §. ſanè de hæret. in 6. Oldr. cõſ. 210.

b c. præſidẽtes c. vt officiũ, § denique c. vt cõmiſſi de hæret in 6. c. cum Bertoldus de re iud.

c l. 1. C. vbi de crim agi oport. ca. li diligent. de foro comp vide Couar. pract. qq. c. 11 n. 3.

d Boſſius de foro cõp. n. 72. Farin q 7. num 5. & ſeqq.

e c. per hec 1 § de hær in 6 Gabri. 2. titul. de

A praxi recepta: *f* habet enim hæreſis crimen cauſam in ſe continuam & ſucceſſiuam, & ideo vbicunque hæreticus verſatur ibi delinquere cenſetur: *g* quę ratio in ſortiarijs efficaciſſima eſt, quæ vix pedem, ſine loci damno & nouo crimine vſpiam figunt.

Octauò requiritur in ſortilegiis & maleficiis non hæreticalibus nec enormibus, vt intra 20. annum à crimine B deſito, inquiſitio inſtituatur. nam ſpacio 20. annorum reus præſcribit ex communiore & veriore ſententia: *h* ſed quãdo maleficium vel ſortilegium coniunctum eſt cum hęreſi, nulla temporis præſcriptio reum poteſt iuuare, immò & poſt mortem, hæreſis, poterit inquiſitio inſtitui. *i* immo etiam quandocunque tam graue eſt maleficium vel ſortilegia ſuperſtitio, vt exC ceptum, vel enorme crimen cenſeri debeat, poterit quamdiu viuit reus inquiſitione pulſari: *k* & quando fuerunt apoſtatæ vel hæretici, tunc etiam pœna pecuniaria, quam defunctus debebat, ab hęredibus eſt luenda; *l* vt puto, vſque ad annum quadrageſimum, nec minori tempore præſcriberent hęredes, *m* quantumuis in crimine læſæ maieſtatis humanæ quinquennio præD ſcriberent. *n* Ex his ſequitur, diuturnitatem temporis octo, vel decem, vel amplius annorum, ſiue à delicti commiſſi, ſiue à reatus die ſumas, in his criminibus nihil prodeſſe ad pœnæ diminutionem, de ipſo delinquente ſumendam. ratio eſt, quia in his criminibus, nulla præſcriptio poteſt reo ſuffragari, vt bene Farinac. *dict. quaſt.* 12. *num.* 90.

E Nonò requiritur, ſecundum ius cõmmune, vt contra abſentem non fiat inquiſitio: ſed regula iſta fallit in criminibus exceptis; imò de conſuetudine,

iud concl. n. 19

f Duć. reg. 378. Nouel. reg. 210.

H

g Arna. in trac. de agn. aſſert. Cathol & hæret. q. 25 Pẽna. in direct. inquiſ. Schol. 45. poſt multos. Farin. q. 7 lim. 9.

h vide Farinac. q. 10. in prin. & q. 1. lim 8.

i vide Farin. d. q. 10. n. 19. & 57.

k Marſil. in l. qui falsã, §. 1. n. 1. D. ad l Cornel. de falſ Carrer. tract. de homicid § 28. n. 7.

l poſt Peregrinum de iu. fiſcili 4. Farin. d. q. 10. n. 76.

m cap 2. de præſcr. in 6.

n l 2. C. de apoſtolat. vid Gomez 3. .de de c. c. 1 n 8 2 Farinac q 25 nu. 159.

etiam in alijs criminibus poteſt formari inquiſitio contra præſentes, & contra abſentes, ſiue ſint contumaces ſiue non. *o*

o poſt Clarum Farin. q.1.n.49. & n.11.

SECTIO III.

De indicijs optimis, ex quibus iudex in hoc crimine tuto poteſt procedere.

I Conſtat eò clariora & veriſimiliora & propinquiora requiri indicia, quò actus iudicialis maioris præiudicij fuerit reo; vt ad condemnationem, quàm ad torturam; ad torturam, quam ad capturam; ad capturam, quam ad inquiſitionem. hoc ſuadet naturalis æquitas, & receptum eſt communi conſuetudine, & probatum Bruno *tract. de indici. 2. part. quæſtion. 6. num. 4* & Boſsio *titul. de inquiſit. num. 61.* quod etſi improbetur alijs, *p* tamen reuera eſt conſentaneum plane rationi, nec video cur corruptela vocari debeat. docet hoc benè Farinac. *dict. quæſt. 1. num. 47.*

p Claro qu. 20 n.9 Rol. à Valle & alius.

Conſtat ſecundò quod indicia quædam ſunt leuia, quædam grauia, quædam grauiſsima: & leuia, ſuſpicionem gignunt tãtum, vel ad ſummum ſimplicem præſumptionem; grauia vero, gignunt, aliquid vltra ſimplicem præſumptionem, minus tamen ſemiplena probatione; grauiſsima vero gignunt ſemiplenam probationem; vt minimum *q*.

q Clar. ſupr. n.1.

Conſtat tertio quæ ſint leuia, quæ grauia, quæ grauiſsima, hoc ordinarie pendere à iudicis arbitrio: eumque iudicare debere, perſonarum & rerum circumſtantiis trutinitatis, quæ indicia ad quid ſufficiant; *r* quod arbitrium debet ille dirigere ad normam iuris ſcripti, vel conſuetudinarii,

r Conrad. Lancell. in pract. tit de inquiſit. n 1 Farina. & nu.46.

A & receptas interpp. opiniones, & praxim patriæ. *ſ*

ſ Farin. ſup Binsfeld. in l vlt. C. de malef.

Inquiſitio generalis poteſt aliquando formari non præcedentibus vllis indiciis, ſed puta duntaxat ex notificationibus ſeu informationibus extraiudicialibus: in qua ſi vocati & examinati teſtes aliquem particularem nominant, tunc contra nominatum poſſet formari ſpecialis inquiſitio: *t* ſine indiB cijs vero vllis, nõ liceret incipere à ſpeciali contra aliquem inquiſitione: ſi tamen iudex procederet, poſſet reus opponere de nullitate inquiſitionis, ob defectum indiciorum: ſi reus non opponeret, tunc adhuc valeret proceſſus. nam hic defectus non inualidat, niſi reus opponat. *u*

t Clar. qu 5. verſ. ſcias etiam.

Ad aſſumendas ex officio informationes ſuper delicto ſufficiunt indicia C leuia; ſed ad tranſmittendã reo inquiſitionem, ſiue ad eum citandum pro delicto, neceſſaria ſunt indicia grauia. *x* Quoad capturam, ſi fiat tantùm, ne reus fugiat, interea dum fit inquiſitio: ſufficiunt leuia indicia: ſi vero fiat, vt ſpecialiter contra eum procedatur, neceſſaria ſunt grauia. An torturam meâ ſententia ſufficiunt indicia plus quàm grauia: & arbitror à Claro grauia voD cari, quæ communiter grauiſsima: ſanè vt docet Farinacius *y* ea deberent eſſe incidia tam vrgentia, & certa, & luce meridiana clariora: vt iudex ſit, quaſi certus de delinquente: & vt nihil aliud ipſi deſit, quã rei confeſsio: quod intelligendum non in genere probationis, ſed in genere indicij; hoc eſt, quæ ſint apta ad plene perſuadendum animum iudicis, non tamen ad plene E probandum. ſtat enim iudicem eſſe perſuaſum de culpa rei, & reũ eſſe noxium, etiamſi hoc non plenè probatum. quia deeſt confeſsio rei, vel aliqua

u Frã. Becc. conſ.70.nu. 16. l 2. Ioan. Mar. Monticell. pract. crim. reg 1. Farin. ſup. nu. 49.

x Clar. n. 2. & 3. Farina. n. 48. Oſaſcus conſil. 64. n. 5.

y q. 16. n. 3.

alia pro-

A alia probatio. quando ergo iudex ſic putat ſe habere plena indicia, poteſt procedere ad torturam: ſed ſi haberet plenas probationes, tunc deberet procedere ad condemnationem. ζ

ζ l. fin l. a- ...ios. C de proba. l. qui ...ente C de ...en. l. fin. C. de custo. ...eor.

Hæc indicia volunt Dd. debere ad torturam eſſe proxima delicto, & non remota (v.g. quod teſtes deponant de ipſo delicto, vel de viſu) ſed intelligendi ſunt, quando vnicus teſtis deponit, & indicium non eſt confirmatum aliis indiciis. ordinariè enim debent indicia remota grauia probata eſſe per duos teſtes, etiã in crimine hæreſis, *a* nec ſufficeret vnus teſtis omni exceptione maior, ſed debent eſſe duo omni exceptione maiores: ad inquirendum vero ſufficerent non omni exceptione maiores. præterea ad probandum indicia hæc remota (de quibus tantum agimus) teſtes debent iſti eſſe non ſinguC lares, ſed conteſtes, ſiquidem indicia ſint plane remota: ſi vero ſint nõ multum remota: ſed quaſi adminicula quædam delicti, plurium ſingularia teſtimonia virorum bonorum ſufficient. *b* maxime quando hæc teſtimonia omnia ſub eodem crimine, quaſi ſubordinantur, vt ſi dicat vnus ſe vidiſſe aliquid ponentem ſub ianuæ limine: & D equos poſtea mortuos: alius quod vidit tangentem puerum, & hunc mortuum: tertius quod vidit proiicientem puluerem & ſubſecutam tempeſtatem. hæc enim omnia In vnum tendunt finem, & ideo hæc ſingularitas adminiculatur potius, quam obſit, *Alex. conſil.13. lib.7. Gomeſ.10.3. c.12. num.12. Minſing. obſeru 100. centur. 2: Andr. Gail. lib.2. obſ.66. optimè loquitur hac de re Simancas in prax. tit.35.4. num.34.* E

a Clarus q. 22 in pr. Farin. q. 37. n. 13. & ſeqq. Gomeſ lib. 3 de delict. c 13 nu 18. & 9.

b vide Farin. n. 36.

Proxima indicia etiam requirunt duos teſtes, quando non ſunt immediatè de ipſo delicto, ſed de adminiculis proximis: ſed ſi ſint de ipſo delicto, ad torturam ſufficit vnus exceptione maior. *Farinac. optime n.41. qui etiam ſeqq. numeris multa ponit digniſſima obſeruatu.*

Sed nunc veniamus ad ſingula indicia. *Primum* ergo eſt Indicium per teſtes. Sufficit autem in hoc crimine vnus teſtis ad inquiſitionem particularem inſtituendam, etiamſi ſit aliàs inhabilis: ſed ſi ſit teſtis legitimus & exceptione maior eſt ſufficiens ad torturam, iuxta Clarum *quæſt.21. num.2* cuius dictum nimis indiſtincte vſurpat Godelmann. *libr. 3. cap.3. num. 13.* tu explica. iuxta iam à nobis dicta ex Farinacio.

2. *Indicium* eſt Nominatio Socij Criminis: hoc etiam indiſtinctè ponit I. C. ille Francofurt. more ſuo; ſed accuratè punctum iſtud tractauit Dominus Binsfeldius, quem qui plura volet, poterit legere: vt & Proſperum Farinacium inſignem I. C. *c* Sciendum communem eſſe Dd. ſententiam, maleficos & mathematicos de conſociis interrogari & torqueri poſſe: quod & iure ciuili cautum, *d* & omnium praxi receptum eſt: *e* immo & iudicem teneri interrogare, & reum in conſcientia teneri denunciare ſocios; quos neſcit, immo præſumit non ſe correxiſſe, nec deſtitiſſe à crimine: eſt ſententia Theologorum. *f* Iudex hoc facere omittens peccat grauiter: contra iuſtitiam, quia non occurrit & impedit mala reipublic. & priuatis inde imminentia, quæ tenetur impedire: & idcirco tam priuatis; quam reipubl. eum teneri ad reſtitutionem omnium damnorum inde redundantium, vult communem eſſe ſententiam Theologorum (vt eſt) Binsfeldius: *g* qui addit

c Binsfe. de confeſſ. malef. mẽb. 4 Farinac de indic. & tortu. q ...

d l fin C de malef.

e vide Farin. q 41. nu 67

f D. Tho. 2. 2. q. 70 ... ad 2 Caietano ... tracta ... 31 reſp ... Cherub ... ad dict ... Caſtr. Sot... Ang... N... citaui à ... ſ. Id

g ... p ... cum ſeqq

ex So-

ex Soto & Nauarro, teneri etiam confeſſarium huiuſmodi reos admonere, vt ſocios non correctos denuncient, quod ſi nolint facere, non debere eos abſoluere, ſi abſoluat peccare. Quod ſi reus ſciret aliquem ex ſociis eſſe conuerſum, neque periculum eſſe, ne ad vomitum redierit, vel ſit rediturus: tūc non poſſet illum nominare, nec confeſſarius, volentem talem nominare, poſſet abſoluere.

A

Sed quædam circa hanc rem (nempe circa nominationem factam ab vno complice, de hac enim hac ſect. diſputo: non de facta à pluribus, de qua res eſt certior) ſunt explicatius tradenda.

L fuſe docet Binsfeldius iudicem debere credere reo ſocios caſus excepti denūcianti: fruſtra enim adſtringeretur ad interrogandum, ſi non deberet ei fidem habere. Certum eſt aliquam habere debere, ſed quantam & ad quid? nunc videamus. Gignit denunciatio idoneam præſumptionem contra ſocios *h*, ſi ſequentia concurrant. nempe ſi non ſit defectus in perſona, qui elenet fidem. huiuſmodi autem defectus raro cōtingit. Admittuntur enim infames: tales ſunt omnes complices: ideo minus fidei meretur eorum teſtimonium, quam virorum bonorum: admittuntur tamen ad denunciationem & teſtimonium, quia vix poſſunt alii haberi, & malefici non ſolent hoc crimen niſi coram complicibus committere & ſolis illis detegunt: & infamiæ hoc impedimentum, eſt iuris poſitiui: ideo lex poteſt in eo diſpenſare ex iuſta cauſa, vt fecit. debet tamen iuxta nonnullos *i* hæc complicis denunciatio eſſe facta in tortura, eo quod cum ſint infames, parum illis extra torturam credendum: reprehendit hanc ſententiam, quæ tamen commu-

h eſt communis Dd. in l. fin. C. de accuſ. & c. 1. de confeſſ.

i Camillus Cāpegius ad Zanch. de hær. c. 9. Menoch. de arb. caſ. 474 n. 50. Maſcard. de probat. vol 3. conc. 1311. n. 38.

nior videtur, Simancas *k*, & ait eius auctores ſine lege & ratione loqui. rationem iam dixi, & fauet *c. illi qui §. q. 5.* & hoc ſatis colligitur ex Carolina conſtitutione quæ in imperio ſeruanda eſt. Nec Simancæ opinio alibi locum habere poteſt, niſi forte, vt ex dicto ſocii extra torturam procedatur ad inquiſitionem: nunquam, vt ad torturam: immo non ſufficeret, ſi reus ſtatim ac à tortura depoſitus erit, hoc diceret: ſed debet tortura ſpecialiter adhiberi pro confirmatione ſuæ depoſitionis: nec ſufficeret prima tortura, in qua reus ſuum delictum confeſſus eſt, *ſic Clarus §. vlt. q. 45.* Antequam vero ſpecialiter torqueatur pro cōfirmatione depoſitionis illius in tortura, in qua ſuum crimen faſſus, factæ, debet eandem depoſitionem ſponte ratificare, non ſecus ac ipſam principalem delicti confeſsionem, *Marſil. §. diligenter num. 153. Carrer. de indic. & tort. §. octauum indicium nu. 17. & 22.* poſtea poterit coram nominato, ad confirmationem ſuæ confeſsionis: & vt ſocios magis afficiat, & vt defectum infamię expurget, & ad omnem alium bonum effectū, iterum ſubdi torturæ, ſed admodum leui. *Sic poſt Boër. Boſſ. Vulpel. Clarum, Farinacius quæſt. 43. num. 139. qui teſtatur ſic Romæ practicari.* Item requiritur vt nominator nihil iræ vel rancoris habeat vel odii cum nominato: quod iudex debet diligenter attendere, & quærere: nam inimici nominatio, nullam fidem faceret *l*: ita ſane ſi ſit grauis inimicitia. tum enim hoc impedimentum eſt iuris naturalis, nec lege vel ſtatuto poſſet tolli *m*. Minorennium teſtimonium ad inquirendum poteſt vſurpari, non ad torquendum, niſi meliora & plura accedant indicia *n*: fœ-

B

C

D

E

k Annot. in Zanchi. cap. 2.

l Gigas de crimi. læſ. maieſt c. 7. n 6. Grammat. conſ. 38. num. 5.

m Anchara. in c. paſtoralis de re iud Barbar. de teſtib. nu. 4. Phil. Frāc. & alii.

n vide Clar § fin. q. 24

minarum, propter ſexus infirmitatem & leuitatem, plures denuntiationes ſunt neceſſariæ, quam virorum, puta: exempl. gra. trium vel quatuor pro vno viro. Et hæc omnia locum habent in hoc crimine, etiam quoad coniuges parentes & liberos *o*. *Secundo* requiritur ex parte iudicis, vt non interrogarit veneficum *de ſocio* aliquo in indiuiduo, ſed in genere, *de ſocijs*, non de hoc vel illo: quia hoc foret ſuggerere, non inquirere *p*, & hoc cauet Carolina conſtitutio: ſed alii Dd. volunt hoc procedere, quando non concurrunt alia indicia vel præſumptiones contra ſingularem perſonam: nam ſi aliqua indicia, vel indicium, aut præſumptio contra perſonam in ſpecie, ſiue in ſingulari concurrerent: tunc volunt licere iudici interrogando deſcendere ad ſpeciem: vt fuitne tecum P. in conuentu malef. quando hæc vel illa feciſtis *q*? quod tamen explicandum ex Farinacio. ſcilicet duobus caſibus tantum, etiam in exceptis criminibus, poſſe in ſpecie interrogari deponentem de cõſociis. Nempe quãdo reus dicit ſe cum ſociis deliquiſſe, ſed eos non nominat: tunc enim monendus eſt, & cogi poteſt, vt eos in ſpecie nominet. Item quando contra certam perſonam adeſt præſumptio legitima & valde clara, ſiue indicia tam manifeſta, vt vere per illa dicatur conſtare ipſum eſſe delinquentem. *Sic* (ait Farinac.) *vidi ſeruari à iuſtis & bonæ conſcientiæ iudicibus. d. q.* 43. *num.* 133. *Tertio* requiritur ex parte criminis vt nominans diligenter ſit interrogatus de omnibus circumſtantiis: *quis, quid, quando, vbi, cum quibus, quomodo?* nec enim aliter poſſet procedere ad inquiſitionem & torturam ex tali nominatione, *eſt omnium & d. Carolinæ*. *Quarto* requi-

o eſt communis. vid. Binsf. d. 2. memb. in princ.

p ſic poſt. Gomeſ. & VVeſenb. Godelm.

q plurimos citat & ſequitur Binsf. ſup. in concl. *1*.

A ritur vt inquirat à vicinis an nominata perſona fuerit de tali crimine à fide dignis vnquam diffamata vel ſuſpecta habita, *ſic Conſtitutio Carolina*: & ſane eſt ex adminiculis neceſſariis, vt poſt docebo. *Quinto*, vt reus in ſua nominatione non vacillet aut variet, ſed conſtanter perſeueret, etiam in ſpeciali tortura, vt docui, & ſtatuit conſtitutio Carolina. nam deponens varius non B modo ad torturam, ſed nec ad inquiſitionem ſufficiens indicium præbet, vt ex communiore ſententia receptum *b*, & merito. quia deponens varius periuro non abſimilis eſt. *Sexto* requiritur vt nominans iusjurandũ præſtiterit ſe vera fateri, & vere nominare *c*, qua in re tuta & receptior praxis eſt, ſufficere principio factum iuramentum generale de veritate dicenda, & poſtea iterum oblato in ratificatione, aut in confrontatione cum C nominatio: nec opus eſt alio ſpeciali, vt ſentiunt nonnulli *d*, quos merito refellunt Menochius, Clarus, & Farinac. *e*

Ad torturam denunciati ſeu nominati ab vno complice ſufficient hæ cõditiones, ſi aliæ confeſsiones plurium reorum concurrant, vel etiam admi- D niculentur alia indicia: quod ita intellige. Quia verſamur in caſu excepto, & Dd. hoc negantes *f* loquuntur de criminibus non exceptis, ideo ſi plures teſtentur de eodem ſuo conſocio, faciunt indicium ſufficiens ad torturam, vt in praxi obſeruatur *g*: idemque obtinet quoad alia indicia & præſumptiones adminiculantes. Putant qui- E dem Dd. etiam ſine vllis adminiculis aliis ad torturam ſufficere nominationem vnius ſocii, ita Gomez. & Blanchus, ex male intellecto Salyceto, ſed eos optime refellunt Menoch. *d. caſ.*

b Farinac. ſupr. 87. & ſeq.

c Marſil. in pract. d. §. diligenter à n. 62.

d Marſil. ſup Anto. Gomez. 10 3. ca. 13. num. 18. Blanch. & alii.

e vide Far. ſup n. 44. & Lud Peguer decaſ crim. 5. n. 25. & 34.

f Bal. Lquoniam libe ri n. 2. C. de teſt Gram. conſ. 32. & conſ. 31. Nat. conſ. 398. vol. 2.

g Poſt Boer. Pap Boſſ & alios Clar. § final. q. 21. & Far. ſup n. 41. Menoch. de arb. iu. c. caſ. 474. [illegible] Fold conſ. 6.

474.*numer.*46. Bertazz. *in conſil.*341. *numer.*8. *&* 25.*fol.*2. Farinacius ſupr. *num.*39. *iunctus numer.* 147. *&* 155. & ideo timoratus iudex ſemper requirat indicia, non leuia, ſed magna & vrgentia, vt bene monuit Maſcardus *lib.* 3. *de probat. concl.* 1311. *num.*14. *iunct.* *num.*35. quæ cum vno ſolo complice. Non nullam harum conditionum me exigere ſi ſint nominationis plurium complicum: & quando tantum eſt vnius, requirere aliquam iſtarum, non omnes, non auderem facile alia vſurpare: quam à iure ſuggeſta, & bene commemorata per Farinacium *h*. 1. ſi accedat vnus teſtis oculatus maior exceptione, poterit iudex procedere ad torturam valde grauem, quia tunc habet pluſquam ſemiplenam probationem, non tamen facit iſte teſtis plenam tunc probationem, vt male putarunt multi recentiores ſecuti Calcaneum, hoc temere affirmantem *i*. nam non poteſt dici plene probatum, vel reus conuictus, niſi per duos ſaltem exceptione maiores, talis autem nunquam eſt ſocius criminis. 2. ſi accedat non vnus teſtis auritus, ſed vt minimum duo *k*: hi enim faciunt præſumptionem aliquam *l*. 3. ſi accedat inimicitia grauis nominati cum occiſo, vel damnificato *m*. 4. ſi accedat fama contra nominatum *n*. Sed hoc indiget explicatione. Nam fama vehemens: ſi fuerit orta à perſonis honeſtis & fide dignis: ſola ſine aliis adminiculis facit indicium ad torturam: vehemens autem cenſetur, non ex numero teſtium (qui impertinens eſt ad hoc) ſed ex cauſis ſuis. nam ſi cauſæ ſeu coniecturæ vnde orta: ſunt veriſimiles, graues, & vrgentes: cenſebitur eſſe vehemens, ſecus ſi non orta ſit niſi ex leuibus friuolis & non probabilibus,

A neque tum ſufficerent ad torturam *o*. ſi non ſit vehemens fama: tum ſi non eſt orta à perſonis honeſtis & fide dignis, (verbi gratia, ortum habuit à complicibus) ſcio variatum ſententiis: exiſtimo tamē ſi fama orta ſit poſt incarcerationem, vel accuſationem, famam non adminiculari, vt bene Farinacius docuit: ſed ſi orta fuiſſet ante B accuſationem & incarcerationem, probabilius puto (ſaltem vbi non viget Carolina conſtitutio, quæ repugnat) famam huiuſmodi adminiculaturam: vix enim poteſt in hoc crimine famæ initium ab aliis, quam complicibus, oriri: & ſic intelligo atque recipio ſententiam Binsfeldii. *in l. fin. C. de maleſ. indicio.* 6. & hoc obtinere in omni re turpi, de qua non ſolet niſi inter inC fames perſonas tractari, vt de meretricio, alea, lenocinio & ſimil. fatetur Farinacius *d. quæſt.*47 *num.*160. Quæ autem requirantur vt dicatur vere eſſe fama, poſt videbimus. 5. ſi accedat, cum dicto ſocii criminis fuga nominati ob metum non iuſtum, vel ſuſpicionem non vehementem *p*, inquiſitionis contra eum formandę, ante accuſationem formatam, vel antequam ad actum D iudicii aliquem ſit proceſſum, coram iudice non inclementi, aut ſolito procedere non temere, neque præcipitanter: his enim caſibus, ſi iudicium deſerat, neque citatus compareat, vel abſentiæ iuſtas cauſas adferat:, vehemens oritur ſuſpicio: ſicut etiam quan do ſeruato debito iudicii ordine carceri fuit mancipatus, & ſine effractioE ne aufugit: nam ſi indebite carceratus fuiſſet, & etiam carcere effracto fugiſſet, non tamen fuga hæc eum faceret pro confeſſo haberi *q*. Sed de fuga mox plura. 6. ſi accedat ſtricta amicitia & aſſidua conuerſatio nominati

h d. nu. 163.
M

i con. 100. num 4.
k Aym. Craue. conſ 178. & Tiberius Decian. conſ. 18.
l Menoch. d. caſ. 475. Cephal. conſ. 140.
m Ioann. Maria Mōtice reg. cr. *n* & ſ. Clarus. §. fin. q 21.
n Cal. Crauet. Mont. ſup. Tiber Decian d. conſ. 18 l. 1.

o egregie Farin. hec docet q. 47 à n. 28.

p And Gail. l. 2. obſ 100. n. 8. Mynſ cē 5. obſ 9.

q Couar var. reſol c. 1. Rolan à Valle cō 7. n. 47. t.

cum nominante tanta, vt faciat valde verisimilem præſumptionem participationis in crimine *r*. 7. ſi accedat ſecreta collocutio nominati & nominantis, ante crimen commiſſum habita: verbi gratia, antequã ſegetes deſtruerentur, puer necaretur, &c. *s* 8. ſi accedat ſuperſtitio nominati: vt ſi vſurpauerit res, facta, vel verba, quę ſapiant incantationem *t*: exempla ſunt, ſi artem magicam alios docere ſit conatus *u*, ſi olla cum vnguentis magicis vel cum buffonibus, vel alia inſtrumenta huius perfidiæ in ædibus eius ſint reperta: maxime ſi liber magicus in domo eius repertus ſit, cui ſuperior poteſtatem habens & in bonum finem id non conceſſerit *x*: item ſi quis alteri fuit interminatus maleficium, cuius effectus fuit ſubſecutus *y*, maxime ſi qui minatus cõſueuit minas exequi *z*, ſed neceſſe eſt quædam hic concurrere, vt dicam poſtea. Item ſi nominatus inueniatur in ſtabulo aut domo alterius, tempore, & loco quando non debet, & maleficium poſtea ſubſecutum fuit. Item ſi quis feram vulneraſſet, & in eodem membro mox vulnerata inueniatur perſona de hoc crimine infamata: vt in Lycanthropis ſæpe accidit & nuper hic in Belgio mihi retulit eueniſſe quiddam permirum Nob. & ſpectatæ fidei vir, Vanderburchtius Decanus Eccleſiæ Mechlinienſis. Municeps bombardam gerens deambulabat extra municipium, cui ecce obſtrepunt multæ aues ex obſcęnis, corui & picæ, in arbore prope viam. Sclopum collimat, & diſplodit: viſus ſibi vnam certo ictu perculiſſe, & decidiſſe de ramo, reperit ſolam ferream clauem de cingulo muliebri delapſam. capit, & domum rediens narrat amico, & num norit clauem: quærit? reſpondet alter ſe noſſe, clauem vicinæ domus N. Itur ad domum, reperiunt ianuam clauſam: inſerunt in ſeram clauem recludunt, ingrediuntur pro familiaritate, quæ illis cum Patrefamilias: ingreſſi Matremfamil. inueniunt glande latus ictam Cape (*Lector*) & aliud certiſſimum. verſabatr an. 1587. Caleti, (quando fælicibus auſpiciis Sereniſſ. Archiducis Alberti vi expugnatum, à *Catholici Regis* militibus tenebatur) ad Pontem Nuleri duo ſigna VValonum præſidio poſita limitem, contra Bolonienſes, tum hoſtes, tuebantur. ſub veſperam ſudo cœlo Procubirores duo vident nubem ſub nigram aduolare, & in ea videntur ſibi audire confuſas voces multorũ, quos nulli videbant. tum alter audacior: quid hoc rei eſt: ſatin' ſecuri? Si videtur: librabo arcubuziam in ipſam nubem. aſſentitur ſocius. cum tonitru ſclopi decidit ex nube ante pedes mulier ebria, nuda, bene obeſo corpore & media ætate, femur traiecta duplici vulnere. capta, ſe mentis impotem ſimulabat: nec fere aliud adloquentib^9 referebat: quam: *Hoſteſne, an fœderati?* quid ad hæc, qui negant transferri? negabunt credere ſeſe. maneant increduli, quia nec oculatis, quos poſſem plurimos adducere, credent: non credent. cur? quia nec viderunt, nec audiuerunt: & quoſdam interrogauerunt, qui ſe nihil ſcire reſponderunt. Si quæ quis neſcit, quia neſcit, ideo nõ vera: vere illi, & recte. An audeant profiteri ſe quæ in domeſtico conclaui geſta ſcire omnia, neſcio. Non ideo tamen minus geſta. Capiant & alia quæ alii oculati teſtes, non auriti tantum, in Actis iudiciariis Sacramento Veritatis adacti profeſſi fuere. verbis ipſis Nicol. Remigii Quæſitoris proponam.

r Sic. ſent. commu. explicat. Farin q 41. nu. 174. & nu. 177. & hãc etiam probat bene Binsf. ſup. indi *s*

s Farinac. a n. 176.

t Carolina conſt. a. 44

u ibid.

x Lud Rõ: ſing. 323. Menoch. & alii quos ſequitur Binsf. ind. 8. bene addens hoc indicium eſſe vehementiſſimum.

y exemplũ rei iudicatæ adfert Bapt. Zilletus conſ. crim. 79.

z Binsfel. iudic. 4.

Eſt Giumcuriæ (inquit) in Vogeſorum prouincia caſtellum ſatis firmum, è cuius ſumma arce cum tegularum aliquot ordines fulmine eſſent detecti, Sebaſtiana Picarda non multo poſt (nempe X. Kal. Nouembr. 1580.) in eo pago ſortilegij rea forte, & id apud iudicem profeſſa eſt dæmonis ſuaq; ſimul opera eſſe patratum. Cum enim (inquit) è nube vna in illam proruiſſemus, eo conſilio, vt funditus eam euerteremus, non fuit ta- B
men in noſtra poteſtate id ex ſe: ſed tantum pauxillulum id ruinæ attulimus, vt eſſet, quod eius conatus nos non omnino pœniteret. Simile huic eſt quod ſequitur, Cuninus quidam nomine, magiſtratum in D. Clementis fano Roncay, vbi commorabatur obtinens, Kal. Decembribus 1586. cum ruri fœnum inter domeſticos curaret, cœlumq; iam magnis tempeſtatibus commotum cerneret, domum fu- C
gam parabat: ſed dum ad eam ſe inſtruit, ſubito fulminis ictu proxime ſe quercus ſex radicitus vidit euerſas, ac eam quæ ſeptima loco adhuc ſtabat, totam, ſeu vnguibus laceratam ac diſcerptam. Cum iam multo magis properaret, amiſſis etiam præ feſtinatione pileo ac inſtrumentis ijs, quæ tum manibus geſtabat: ecce, de integro audito fulminis fragore, illi viſa eſt in ſumma quercu, quæ D
in propinquo erat hærere mulier, quam (vt credibile eſt) nubes ſe eo impetu exonerarat. Eam igitur conſideratius intuens, cognouit è vicinia eſſe vetulam, quam ilico ſic cœpit verbis increpare: Tune peſſima ea es Margareta VVarina: ad quam quātum nunc comperio non immerito ante hac ſortilegij ſuſpicio apud omnes pertinuit?, vnde tu nunc nobis ades iſto habitu? Cui illa: Ignoſce mi- E
hi hoc quæſo, ac celatum habe, quod nūc vides: faxo, ſi hoc ita de me promerueris, vt nunquam à me tibi, tuisq; vel minima oriatur iniuria. Ac ne quis de iſtis addubitet, ſciat, non modo eſſe probata Cunini illius teſtimonio, quod iureiurando apud Quæſtorem ſanctiſſime firmauit: ſed etiam ipſius VVarinæ agnitione, & extra tormenta ſæpius repetita, & in ipſo vitæ vltimo momento multis audientibus confirmata. Huc etiam pertinet, quod ex alijs quæſtionibus capitalibus, eorumq; qui eas exercuerunt fida renunciatione compertum habeo. Coorta enim magno fragore, tonitribusq; tempeſtate, qui armenta, reliquosq; pecorum greges in collis Alemanni iugo cuſtodiebant (is ad vicinos Huecariæ campos, quæ eſt in Vogeſorum præfectura, pertinet) ſe, vt in operto eſſent in proximas ſiluas abdiderant: ecce vero illis ex improuiſo viſi ſunt duo ruſtici, ſummis arborum, quæ proximè ſtabant ramis hærentes ac velut implicati, adeoq; animis conſternati, vt facilè indicarent illuc non conſilio, ſed caſu atq; inauſpicato aliquo impetu eo deueniſſe. Tum autem veſtitus fœditas atque deprauatio, quaſi per lutum, ſentesq; omnes fuiſſent raptati ſuſpicionem adaugebat, eo loci à magiſtello ſuo eiectos detruſosq; fuiſſe, poſtquam is eos hac atque illac more ſuo traxiſſet. Confirmabatur & id eo magis, quod cum illic tanto temporis ſpacio conſediſſent: quantum ſatis eſſet ad probandam aſſerandamq; oculorum fidem: momento tamen, aduertenteque nemine dilapſi apparere deſiiſſent. Tandem & dubitationem omnem amouit, quæ non longo poſt tempore ſubſecuta eſt illorum eade re ſpontanea, atq; armentariorum verbis confirmata confeſſio, cum ad interrogata ex vinculis reſponderent. Eſt etiam villa, quæ ſe Bellimonte Vitellium contendentibus ſiniſtrorſum oſtendit: ibi in ſummum tectum cum fortè & ijſdem è procelloſa nube præcipites decidiſſent:

A *magnaq́; difficultate Rotarius (id erat alteri nomen) afficeretur, quemadmodum ex tam arduo loco ſe incolumes poſſunt in terram demittere (nam & earũ rerum adhuc erat rudis & inſolens, hæcque illi ad inſanas huiuſmodi nimborum molitiones periclitata primũ fuerat abitio) Amantius, qui à prima pubertate in dæmonis ſeruitutem à parentibus abductus maturè ſe iis aſſuefecerat, ridens ibi infit: Bono animo es ſtulte, nam qui nos* B *habet ſua poteſtate ad difficiliora habiles atq́; idoneos Magiſter, hoc etiam negotiũ facile ac ſine vllo negotio expediet. Nec dictum res diutius morata eſt. Nam ſubito turbine vnà correpti, ſine vlla noxa in terram ſunt depoſiti. Ipſa tota ſic contremiſcente domo, vt à fundamentis reuelli videretur. Hocq́; ipſi diuerſi totidẽ tamen verbis recenſuerunt. Imo & cum villaticis commiſsi, de die, deq́; tumultu* C *ac trepidatione omni, inter eos liberè ac conſtanter conuenit. Ac tandem, quos viuos criminis ſocietas coniunxerat, eoſdem mortuos, flamma iudicis cõdemnatione abſumpſit*] Hucuſq; Remig. Idẽ *l.3.c.12.* cum hanc deuectionem multis exemplis egregiè adſtruxiſſet, ſic concludit. *Quid noſtris temporib. vulgatius, quàm ſunt tum frequentes & aſsiduæ ſagarum, de ea re aſſertiones: tum iis con-* D *ſentanea hominum teſtimonia: qui, non per ſomnium, qui magicis artibus auerſos ſenſus, ſed oculis ſuis vidiſſe ſe illas nubibus excuſſas, vel ſummis arboribus ac tecti perplexas hærere, vel humi attonitas iacere, conſtanti ſermone affirmauerunt? Nec id quidem in triuio confabulantes, ſed in iure ſacramento ſanctiſsimo rogati atq́; adacti. vt in ſuperiore diſputatione non ſemel eſt demon-* E *ſtratum.*] nonne ſimilia accedere in Italia, quoad Grillandi Lucretiam? nonne in Heluetiæ Schiltachio, quoad Sagam illam Eraſmi *in Epiſtolis*? nonne in Batauia, quoad incaute curioſum illum adoleſcentem Ronſſei? Cur (dic Sodes) quod in Italia, Heruelia, Hollandia accidit, non potuit in Morinis contingere? Hoc ergo iudicium ſatis firmatum.

vide l.2 qu. 16.

Pergo ad alia. His annumero oſſa, vel teſtas locis plane alienis corporis eorum, quos oderunt inſertas; vel quid ſimile patratum præter naturam; vt mirificum illud quod Valfracuriæ anno 1589. contigiſſe refert Remigius, de Iana Blaſia; eam cum, quem vlciſci volebat, Claudium Girardum inuitaſſet, *vt vnà ſecum ad focum pauxillulum ſedere non dedignaretur, atque ex pomis, quæ recens ibi cocta videbat, ſibi quæ vellet haberet: & Girardus id facere non ſemel recuſaſſet, cauſans ſibi non eſſe diutius ibi morandi ocium, & omnino nullum eius cibi, quem offerebat tum eſſe deſiderium: ex pomis illis vnum eius volæ manus cum tanto ardore adhæſit, vt alteram ei excutiendo ſtatim admouere cogeretur. verum dum id facit, vtræq́; ſic conglutinantur, vt in vnum coaluiſſe viderentur, medii pomi ardore interim ſic increbreſcente, vt res illi parum abeſſet ab inſania. Inclamat igitur obuios quoſque obteſtans, vt ſui miſereſcerent. Adferre quiſq; pro ſe ei malo quod poterat remedium: hic aquam reſtinguendo ardori: ille inſtrumenta dirimendis ſeparandiſq́; manibus; ſed cum nihil horum quidquam prodeſſet, & iam palam eſſet id illi mala aliquâ arte confectum eſſe negotium, ex vicinis accurrens conſideratior vnus monuit: vti eo reduceretur, vbi illum id malum primũ inuaſiſſet. Quod cum factum eſſet, cœpit bona illa Blaſia, ceu ridiculum quid contigiſſet, hominem ludibrio habere: nihilominusq́; à ſuperiore brachio ad manũ vſq;*

quod

quod intererat tãtiſper demulcere, dum id pomum illi excideret: quo facto confeſtim ſedatus eſt dolor: cœperuntq; ei manus liberè vt ante facere officium.

Quibus indiciis annumeratim, aliud ſatis frequens, & quod accidit anno iſto 1599. in Brabantiæ oppido primario: cum maleficiatæ clarè & ſæpius obuerſatur figura (ſuppono eſſe aliàs mente ſanam, nec imaginoſo morbo laborantem) ſeu ſpecies ipſius maleficæ, ei minantis, vel eam vexantis. B Quanquam hoc indicium ſolum non ſit tam efficax, quam præcedens. Item quam foret, ſi vnus teſtis exceptione maior deponat ſe vidiſſe ſagam propinantem equo, qui mox mortuus, potionem: aut ſi duo teſtes legitimi deponant nominatũ exercuiſſe actum aliquem, qui ex communi maleficorum praxi ſolet ad maleficium dirigi, C v. g. quod ſtans in aqua, retrò tergum aquam proiecerit in aerem, vel quod, ante exortam mox grandinem, viſus ſit lapidem ferire bacillo: vel flores de varijs arboribus lectos in ollam conijcere: vel virgâ aut manu percutere, vel inungere animal, quod paulò poſt mortuum. hæc ait Binsfeld. *a* eſſe indicia vrgentiſsima, quorum vnumquodque per ſe ſufficiat ad torturam: D quanto (ſi hoc verum, de quo dubito) certius eſt ſufficere, quando accedit ad nominationem complicis? 9. Si, cum capiuntur, aliqua dicunt vel faciunt, quibus ſignificent ſe ſibi timere à morte, actum eſſe de ſe, neq; ſe viuas manus iudicum euaſuras. *b* 10. Confeſsio extraiudicialis rei ſine accuſati, duob. probata teſtibus, niſi error probetur, ita Binsfeld. *c* Sed hoc verum eſt E tantum in confeſsione huiuſmodi ſpeciali de certo facto: non de generali, vt de incantatione tantũ vel magia: item

a Iudic 8.

b Carolina c. 44.

c Indic. 9. ex cõmuni vt ait ſententia.

A de facta: ſeriò non iocò, necnon de veriſimili atq; poſsibili, vt poſtea docebo de confeſſ. iudiciali.

Hæc ſunt indicia maximè veriſimilia & legitima, quando, quæ ad naturã atq; plenitudinem eorũ requiſita ſunt, concurrunt: & hæc haud dubiè non tantum faciunt cum nominatione cõplicis concurrentia ſemiplenam probationem: adeo vt ſic ſemper vnũ iſtorum B indiciorum cum nominatione tali, talem requiſiuimus, ſufficiat ad torturam: ſed etiam ex multorum ſentẽtia, quædam ex his ſola ſufficiũt: quod tamen non libenter practicarem: ſed ſemper vellem vnum ex vrgentiſsimis; cum alio leuiore; vel plura ſemper leuiora concurrere.

Conditiones autem requiſitæ vt vnum ex his cum denunciatione complicis ad torturam ſufficiat etiã in C exceptis, ſunt ſequentes, additæ ijs, quas ſuperius iam poſuimus ſuis locis: *primò* vt talis nominatio complicis, adeò veriſimilis ſit, vt vltra adminicula illa, iudex ex ipſo quoq; teſtium numero, & qualitate deponentium, & perſona eorum, contra quos deponitur, & alijs facti circumſtantijs, quaſi certo credat nominantem non mentiri. *d* 2. quod D ſocius criminis ſocios nominans non patiatur, niſi hunc vnũ defectum: nam ſi plures habeat, etiãſi tantum duos (v. g. quod non tantum, ſit infamis & criminoſus, ſed etiam ſit vilis, abiectus, aleo, vel alias inhabilis) tunc ne in exceptis quidem facerent indiciũ ad inquiſitionem ſpecialem, nedum ad torturã. *e* etiamſi in tortura ſuam nominatio- E nem confirmaſſet, *f* quia hæc vnicum ſupplet defectum tantũ: quod procedit, multò fortius in nominante ſocio criminis inimico, periuro, vel vario, & ſibi contrario. *g* 3. ſecundum quoſdam

N

d c. in fidei fauorẽ, de hæret. in 6. plurimos citat Farin. q. 43. n. 177.

e poſt Mar Catrer Boer & alios. Farin. ſup. n 178.

f Burſ. cõſ. 69 & conſ. 275. Bonacõſ. Kirchou. Maſcar. qui omnes teſtãtur eſſe communem.

g vide Farina. à n. 179

A nominatio vnius contra eum, qui eſt bonæ famæ & exiſtimationis non valebit cum adminiculis, ad torturam: ſed valebit, cum bona fama duntaxat debilitaret indicia contraria, *h* ideo conſiderandum potius quot & quanta ſint iſta indicia adminiculantia: vt ſi non ſuperent bonam illam famam, tum vera ſit hæc communis Dd. limitatio, ſi illam ſuperent, nõ debeat propterea nominatus torturam euadere,

h bene docet Farina. p. 47.

B *i* 4. ſi deeſſent alia adminicula, non valeret ad torturam nominatio ſpõte ad nullam iudicis interrogationem à reo facta: quia hæc, ne iudicij quidem vim tum haberet: ſed ſi adſint alia adminicula, vult omnino Farin. *k* eam æquè valere ad torturam, ac valeret ſi ad interrogationem iudicis emanſiſſet; & ſic intelligendam communem Dd. dicentium: ſi reus nulla præcedente interrogatione complices nominet, non

i Farina. q. 43. n. 188.

k ſup. num. 190.

C facere indicium. Et ſane hæc diſtinctio: quæ etiam Claro placuit, & Peguero; *l* quoad inquiſitionem, non minus æqua videtur in foro conſcientiæ quoad torturam. in foro externo, quia durat præſumptio, quod teſtis, vltrò ſe offerens examini ſuſpectus eſt, ideo tutius illic iudex faceret ſequendo communem.

l Clar. p. 21. Peguer. deciſ. crimin. 5 n. 30.

D Porro quo ad duplicem caſum, quem addit Farin. n. 192. ſcillicet procedere illam communem primo quãdo quis nec carceratus, nec à iudice requiſitus ſponte iudicem adit, & reuelat crimen complicis, ſecundò, quando quis ſponte reuelat delictum, de quo ſibi impunitas promiſſa à iudice ratione hac, quia 1. caſu tunc præſumitur denunciator ſiue accuſator, ſecundo

E caſu præſumitur corruptus promiſſione impunitatis. Equidem, quia vtrunque fundatur in præſumptione iuris, potius quam in facti veritate: putarem in conſcientię foro, vbi veritas tantum attenditur poſſe iudicem hac nominatione, re bene perpenſa vti ad inquirendum ſaltem: nam ad torquendum, non cenſeo. Sciendum 5. non prodeſſe adminicula quando tortura, in qua nominatus fuit ſocius, non fuit legitime peracta ſeu decreta, puta ſine præcedentibus indiciis. *Farinac poſt alios n. 193. & ſeq*, Denique non valeret dictum ſocij criminis ad torturam, etiam cum adminiculis, ſi potuit veritas actu vel habitu aliter haberi, quidam putãt: ſed eos meritò refellit Menochius *caſ. 474 n. 62.* quem ſequitur Farin. *n. 195. d. q. 43.* Ex quo reſtant quædam breuiter addenda, de indicio famæ, fugæ & minarum.

O

Quartum indicium eſt Famæ Indicium, de quo ſciendum, vt fama ſit idonea pro indicio, debere ortam eſſe à viris, niſi ſit de re melius vel æquè perſpectâ fœminis, hoc eſt, quando factum amplius vel æquè fœminas tangit; *a* verbi gratiâ, de maleficio aborſus, vel ſterilitatis, vel infanticidio & ſimil. ideo in ſtrigarum delictis poteſt fama originem ducere à fœminis æquè ac viris. Item debet eſſe fama ſolida, non leuis, non vaga aut varia, aut decreſcens, aut contraria; ſed conſtans, creſcens, & vniformis ac eadem in ſoto populo: *b* alias, quando famæ ſint contrariæ, ſi ſimul ſunt ortæ, & teſtes vtrimque ſint pares: vt & veriſimilitudines æquales, negatiua tollit affirmatiuam, bona malam, & cenſetur negatiua, etiam quando teſtes aliqui dicunt ſe nihil ſcire, quia per hoc ſatis indicant non fuiſſe famam in toto populo. Si famæ ſimul non ſint ortæ, poſterior tollit priorem, niſi prior nitatur meliori teſtimonio, vel veriſimiliori cauſa; tunc enim prior non tolleretur.

a Farina q. 47 n. 161.

b poſt Rol. cõſ. 3. vol. 1. Maſcar de proba. & al. Farinac. n. 163.

leretur *c*. 3. debet fama orta fuiſſe tempore delicti commiſsi, vel ſtatim poſt, non ex longo interuallo, nedum poſt accuſationem, inquiſitionem, vel incarcerationem *d*: niſi tamen cauſa, ex qua fama ſumpſit originem, ſuperuenerit poſt longum interuallum, accuſationem, inquiſitionem, vel incarcerationem, quia tunc quandocumque ſuperuenerit famæ cauſa, validum indicium fama præbebit *e* ratio eſt, quia non potuit ante initium ſumere, cum effectus cauſa ſit poſterior. 4. vt fama aliquid operetur, debet eſſe fama in loco delicti commiſsi nec ſufficit ſi ſit alibi, locus autem delicti iuxta qualitatem & facti exigentiam latius, protenditur, vel in vicinia tantum, vel in parte oppidi, vel in toto oppido, vel in tota prouincia *f*. 5. Debet fama nec eſſe procurata nec affectata *g* ratio, quia hæc non eſt fama, ſed hypocriſis & fictio. 6. Debet fama hæc mala per bonam famam non fuiſſe deleta. magna enim ſunt bonæ famæ priuilegia. nam paribus momentis iudex debet inclinare in bonam famam *h*, teſtes non multo pauciores deponentes de bona fama præferuntur deponentibus pluribus de mala *i*. Fama bona in genere tollit malam in genere & in ſpecie *k*, eſt communis, & vera, quando mala in ſpecie non eſt adiuta alio indicio: tunc enim puto tantum, illam debilitaret, vt colligo ex dictis Vulpelli, Clari & Bolsi coniunctis prout illa poſuit Farinac. *num*. 197. *& ſeqq*. tollit etiam omnem aliam delicti præſumptionem & indicium, adeo vt reum torquendum ex indiciis legitimis ſpecificis præcedentibus, eripiat torturæ: ſecundum nonnullos, quorum ſententia à quibuſdam communis vocatur *l*: attamen contraria eſt

c vide Far. à n. 165.
d Carrer. tract. de indic. & tort. n. 12. & 17. Foller pract. crim. verſ. dentur capitula qđ ſuffocauit vxor. n. 28.
e poſt Bar. Alex. Saly. Boſ. & Marſ. Farinac. n. 178.
f Bald. & Salyc. in l. ea quidem C. de accu. recte conc. Bar.
g Foller. ſup. nu. 35. poſt Bal. & Maſcar l. 2. de probat. conc. 748. num. 8.
h Peguer. decıſ. cri. 17. nu. 19. Hector. Æmil. tractat. de teſtib. verbo teſtis bonam vel malam. n. 7. & 9.
i Æmil. ſup nu. 14. & ſeq.
k Barſat. conſ. 315. vol 3.
l ab Arnono ſoliloq. 17 & Burſat. conſ 66. vol 2

A multorum melius rem diſcutientium, & praxi, & rationi magis conſentanea, vt dumtaxat bona hæc fama, quando ad malam famam accedit aliquod aliud indicium: minuat & debilitet indicia, non vero plane tollat *m*, idque adhuc ſolummodo ſi indicia leuia *n* & qualia, qualia, non vero ſi ſint particularia *o*, aut grauia: & ideo adhuc poſſe tunc reum torqueri *p*: ſed tamen (vt aliquid etiam bona fama operetur) debebit leuius torqueri, quæ videtur ſententia Caſoni *q* & Farinacius addit hanc eſſe veritatem, & ſecundũ eam indiſtincte ſemp ſe vidiſſe iudicari. Plura etiam idem de mala fama (*à nu*. 186. *vſq. ad fin*. *q*. 47.) quæ ſic breuiter cape commodiori ordine & clarius tradita.

C Mala fama in genere alicuius facti facit delicti præſumptionem *r*, dummodo mala fama ſit in eodem delicti genere de quo quis inquiritur *s*, & ſi accedant alia adminicula ſufficiet ad torturam *t*, ſiue ſit perſona vilis, ſiue non, & ſiue ſit delictum difficilis probationis ſiue non: nam Dd. *u* qui quoad perſonam vilem, & in delictis quæ ſunt difficilis probationis, putant non requiri ad torturam alia indicia, præter famam malam in eodem delicti genere: ſæui nimis ſunt & adferunt non admodum conſentanea iuri, quare Farinacius *x* eos merito reprehendit: ideo nec in maleficiis quidem putarim iudicem abſoluendum, qui hanc crudelitatem amplecteretur.

E Famam exacte probare, quam neceſſarium, tam rarum eſt in indiciis: adeo vt Grammat. Senator Neapolitanus ſcripſerit, ſe nunquam vidiſſe proceſſum, in quo repererit famam publicam legitime fuiſſe probatam,

m Vulpell. conſ. 105. Ludou. Peguer. deciſ. crim. 17. n. 13.
n Vulp. conſ. 10 n 4. Mercda conſ cr. 88. nu. 77. lib. 2.
o poſt alios Hector Æmil. ſup. n. 17.
p Clarus q 60. v. frequẽ etiã.
r de indic. & tort. tra 1. c. 2. n. 5. Farin. 191.
r Maſc. de probat. l. 2. concl. 831. n. 10.
s Maſc. ſu. Franc Perſonalis de indic. & tort. n 56.
t Caſon. d. c. 2. nu. 2. Clarus q. 21. v. fama ſola. Farin. 23. nu 22.
u Perſonal. & ab eo allegat. ſupr. n. 55 & 56
x d. q 47. n. 206. q.

quod & Iulius Clarus, & Vulpel. & alii egregii partim iudices, partim aduocati aſſeruerunt *y*. quare cum in noſtra materia, plerumque contra ſagas & ſtriges ex famæ indicio procedatur, pergam eos iuuare, quibus deeſt larga ſupellex libraria, vel ocium ingentia illa volumina Farinacii, Boſſii, Maſcardi & al. percurrendi. Ad famam probandam requiritur 1. vt teſtes ad minus ſint duo, nec ſufficit vnus omni exceptione maior: ſed *z* vt minimum duo eſſe debent ſpectatæ, integræ, & optimæ opiniones ac fidei *a*: atque idipſum, quod ſint tales, articulandum & probandum in proceſſu, iuri communi magis conſentaneum eſt: quando agitur ad inquiſitionem particularem vel torturam, immo non bene faciunt iudices, qui communiter hoc ſolent prætermittere, licet aliquos pro ſe habeant DD. reuera enim fundamentum iſtorum quod vnuſquiſque præſumatur idoneus & omni exceptione maior teſtis in re tanti momenti, leuiuſculum eſt *b*. 2. *requiritur*, vt etiam non interrogati teſtes de fama exprimant cauſas, indicia, & coniecturas, quibus orta eſt fama, nec ſufficeret quod dicant ſe audiuiſſe à multis, vel publice, vel ita eſſe publicam famam *c*: niſi & cauſas & illa alia adderent: quibus additis, ſufficeret dicere ſe ita audiuiſſe publice dici: de quo ſtatim amplius 3. *requiritur*, vt teſtis ſciat ſaltem rudi Minerua deſcribere (non enim opus eſt exacta definitione, quam vix iuriſtæ & aduocati poſſunt dare) quid ſit fama, de qua deponit: ſaltem ſic, vt appareat iudici eum ſatis intelligere: quare reiici deberet, qui diceret ſe neſcire *d*, vel diceret eſſe id quod per plures perſonas dicitur, vel quod publice dicitur, vel quod per iſtum aut illum dicitur *e* ſufficeret autem, nec de hoc interrogandus eſſe, ſi ex præcedentibus iudici conſtaret teſtem ſatis intelligere, quid ſit fama *f*. 4. *requiritur*, vt ſpecifice deponat de famam illis ipſis articulis, in quibus fama eſt articulata: nec ſufficeret quod in fine poneretur generalis clauſula de fama præced. omnium, &c. *a* 5. *requiritur*, vt debeant exprimi auctores, à quibus fama eſt orta: & quidem probabilius eſt id obtinere, etiamſi interrogati de hoc non forent: & quod nominati iſti debeant eſſe alii, quam conteſtes: nec ſufficeret dicere, ſe audiuiſſe à maiori parte populi, ſi poſtea diceret ſe non recordari, à quibus nec vllos poſſet nominare. nam ſi aliquos nominaret, & diceret ſe reliquorum non tenere nomina hoc ſufficeret: immo ſi fama foret orta ex probabilibus coniecturis & cauſis, hoc quintum requiſitum ceſſaret *b*. 6. *requiritur*, vt dicant teſtes, ſe audiuiſſe à maiori parte populi, vel ita dici à maiori populi parte *c*, (ſi addant illius ciuitatis *d* vel etiam ſi id non addant, quia ſatis hoc intelligitur *e*) à maiori (inquam) parte populi id publice dicentis, vel priuatim *f*: nec neceſſe eſt addi, & ita maiorem populi partem ſentire *g* ſufficit etiam ſi dicant, ſe audiſſe ſic dici per totam ciuitatem *h*. non ſufficeret ſi dicant, ſe audiſſe à mille perſonis, vel à diuerſis perſonis, vel à multis perſonis, vel à pluribus & pluribus perſonis, quia nihil iſtorum ſignificat maiorem partem populi. *i* Sed quid ſi dicant ſe ita audiuiſſe publice dici, vel ita eſſe publicam vocem, ſeu famam? tunc diſtinguendum. nam in criminalibus quando agitur dumtaxat an habendam ſemiplenam probationem (v. g.

ad tor-

y vide Far. n. 107.

z Maſc. ſup. concl. 749. Hipp. Rim. conſ. 19. vol. 1. c. qualiter & quãdo de accuſat.

b vide Far. à n. 111.

c opt. Sim. de hæret. c. 65. poſt. n. 57. Vulpel. conſ. 30. n. 12.

N

d Clarus §. fi. q. 6 n. 18.

e Rol. conſ. 54. vol. 1. Natta cõſ. 471. Viuius in l. commu opin.

f Maſcar. ſup. d conſ. 749. n. 38.

a Maſcar. ſup. concl. 752.

b multis Farinac. à n. 128. vſque 130.

c Bart. in l. de minore §. plurium D. de quæ.

d Fra. Herculan. de negati 31 in fin.

e Bart. ſup nu. 20.

f Bald. in c. prætereà num 19. de teſtibus.

g Clarus ſupr. q. 6. v 15.

h Capel. Toloſ. dec. 80. 9.

i Salycet. in l. ea q. n. 119. C. de accuſat.

ad torturam) hoc ſufficeret, quando teſtes ſimul adducerent cauſas & coniecturas veriſimiles, vnde orta eſſet fama: in ciuilibus vero hoc non ſufficeret: & ſic conciliat Bald. & Bart. contrarias opiniones Proſper Farinacius. *ſupr. num. 259. cum ſeqq.* k *Septimo requirunt* nonnulli plures hos teſtes non eſſe ſingulares: ſed verius eſt, hoc non requiri & famam ſiue bonam ſiue malam poſſe probari per teſtes ſingulares, dummodo non ſint conteſtes in ſpecie famæ irrogatæ l. 8. *fama* probatur per decem teſtes, etiamſi non ſint vniformes, dummodo cauſas & auctores famæ bene exprimant, & alias ſint teſtes habiles: tamē non ſufficient ad torturam, niſi concurrant alia adminicula *m*. 9. *probari* poteſt fama etiam per ſcripturam, vt litteras bonorum virorum, per priuilegia, & inſtrumenta antiqua & alias ſcripturas authenticas: ſcripturæ autem non poſſunt eſſe pauciores duabus, imo ſaltem tres, & debent habere originem à diuerſis perſonis. *n* Hæc de probatione famæ in ſpecie.

k Fuſe Far. n. 238.

l de quibus §. fin. d.q. 6.n.14.

m Far. ſup. n. 265. & 304.

n vid. Proſ. Farin. ſup. à n. 267.

Bonæ famæ in ſpecie probandę *o* hęc eſt regula, quod vnuſquiſque præſumitur in ſuo artificio vel ſtatu (etiamſi carnifex foret) bonus, donec probetur malus: maxime ſi ſit natus ex bona patria, vel ex bonis parentibus, vel ſi ſit nobilis & diues, vel bene educatus: & ideo etiam quis pręſumitur bonæ famæ: niſi tamen adeſſet ſceleris aliqua præſumptio ſpecialis, quia hæc excludit præſumptionem generalem. *p* Fallit etiam regula illa, quando agitur de præiudicio tertii, tunc enim huiuſmodi bona fama eſt probanda, item quando hæc præſumptio bonæ famæ redundaret in præiudicium eius pro quo præſumitᵣ (de quo vide Menoch. *li. 5. de præſumpt. 1. à n. 20.*) item fallit in eo, qui alias fuit malus malæq́; famæ, item in eo, qui dat operam rei malæ ſiue illicitæ. *Ad probationem famæ bonæ vel malæ in genere*, requiruntur eadem quæ ad probationem eius in ſpecie: vnde valet argumentum à fame in ſpecie, ad famam in genere..

o Maſcar. ſup. concl. 751. & conc. 811.

p vide Far. à n. 277.

Quintum eſt Indicium Fugæ. de hoc regula prima eſt, quod fuga ante inquiſitionem formatam vel accuſationem porrectam, contra fugientem gignit ordinarie ſuſpicionem & præſumptionem non leuem doli & delicti commiſſi *q*: non tamen ſola, ſine adminiculo alio, facit ſemiplenam probationem: quare neque ſufficit ſola ad torturam, quicquid multi dixerint: & loquor de fuga, quoad ipſum fugientem: nam de fuga complicis, non arbitror vnquam illam facere indicium contra complicem inculpatum, hoc eſt contra quem non ſunt alia indicia; fugientem autem intelligo, etiam illum qui occulte latitat in ciuitate aut loco vbi habitat: eum quoque, quem ex ſignis euidentibus conſtat fugam adornare, idq́ue magis ſi acceſſerit contumacia aduerſus citationem: vel etiam fugerit per loca inuia & inſolita, puta per ſaltus aut nemora, quæ non ſunt in tranſitu: vel ſi inuentus in delicto aut præparatione, clamore populi fugatus fuit: quo caſu etiam denegatis defenſionibus poſſet torqueri, ſi clamor populi ſit ortus ex probabili & veriſimili cauſa, ad opinandum quod volebat delictum committere, ſed clamore fuit impeditus. *r* Quod ſi metuit ſubito, & ex improuiſo ſe coniiciendum in carcerem: antequam capiatur: fugiens vel ſe occultans non præbet fuga indicium

P vide Proſp. Far. q. 48. per tot. & Clarū n. 21

q Maſcar. de proba. multis l. 1. concl 819. & cōcl. 531.

r vide Far. n. 12.

idoneum ad torturam: multo minus, ſi iam captus ex manibus ſatellitum & miniſtrorum iuſtitiæ ſe eripiat, quantumuis iuridica & legitima ſit captura, quod diligenter notandũ contra multos *s*: & veriſsimum eſt, quando quis etiam ex interuallo poſtquam elapſus fuit, vel ſponte iterum comparet, vel inuitus iterum captus fuit: quod maxime obtinet in iis, qui vel propter debilitatem carceris incommoda ægre poſſunt ferre, vt de ſe teſtatur Demoſthenes *t*: vel quibus admodum verecundum ſit incarcerari, propter genus, vel dignitatem, vel profeſsionem. Sponte dicitur rediiſſe: qui, cum poſsit iterum fugere: permittit ſe capi vel citatus comparet. Eſt autem hæc ſpontanea comparitio (ſi ante bannum fiat) adeo potens, vt fugam plane expurget, cetera vero indicia omnia debilitet: ideo ſi propter illa antea poterat torqueri, iudex eum iam non poterit torquere, ex plurimorum Dd. ſententia, vel non poterit niſi leuius multo torquere, iuxt. Farina. *num.* 55. Reg. 2. eſt Poſt accuſationem vel inquiſitionem fuga in criminalibus cauſis, quando agitur de pœna luenda in corpore, adhuc non præbet indicium ſufficiens ad torturam: etiamſi accederent alia adminicula. nam adminicula hæc tantum ante inquiſitionem operantur & non poſtquam fuit inquiſitio cœpta, quia poſt inquiſitionem cœptam fuga non præbet vllum indicium *u*: & ideo alia indicia huic non poſſunt adminiculari, quod nullum eſt. Quod ſi alia indicia ſint multa, & vrgentia, ac grauia: illa vim ſuam habebunt: non vero huic, quod nullum eſt, adminiculari ſunt dicenda. Reg. 3. Hæc obtinere puto etiamſi iudex non habeat

s hoc contra Carrer & F llec. bene Farinac à n. 14. docuit.

t epiſt. 2.

u Bart. & communiter omnes Peguer. decaſ. crim. 7. nu 31. Clarus q. 21. n. 23. Far. n. 27.

A famam crudelis, neque comminatus ſit ſe male tractaturum. ratio, quia moleſtiæ iudiciales, & grauiſsima cauſſarum criminalium incommoda, reuera ſunt iuſta metus & fugæ cauſſa, quando vero illorum duorum alterum accederet, fatentur omnes fugam nullum indicium præbere *x* Reg. 4. Fuga cum quantumuis multis adminiculis aliis, non ſufficit ad condemnandum

B pœna corporali vel ordinaria: ſi vero eſſet iuncta cum vno teſte exceptione omni maiore & oculato, tunc poſſet ſufficere ad condemnationem pœnæ pecuniariæ & extraordinariæ *a*. Reg. 5. Cauſa probabilis fugæ probatur, per iusjurandum fugientis, quando conſtat de cauſa probabili: etiamſi præſumi aliunde poſsit eum non propter hanc cauſam, ſed propter delictum di-

C ſceſsiſſe: verbi gratia, dicit quis ſe diſceſsiſſe: quia timebat accuſari vel incarcerari: ſi conſtet hæc comminata vel præparata fuiſſe, ſtatur iuramento quod ob eam cauſam diſceſſerit *b*. Sextum eſt Indicium Minarum. circa q. nota differre iactantiam à minis. Iactare ſe dicitur, qui dicit ſe poſſe vltionẽ ſumere, offendere, delinquere, &c. ſi

D vellet: minari vero, qui dicit ſe velle facere, ſiue ſe facturum. hæc duo peram nonnulli confundunt: etiam in aliis rebus. Sit concluſio, *quoad minarum iudicium*, quando damnum vel delictum eſt ſubſecutum, communis ſententia eſt, ſiue iactauerit quis ſe, ſiue minatus fuerit, efficax hoc indicium eſſe ad torturam: quando mi-

E nans vel iactans eſt perſona potens, malæ vitæ, & ſolita minas exſequi: intellige ſi ſit dubium, quis delictum cõmiſerit, & minator in hoc ipſo delicto ſit malæ famæ *d*. ratio eſt, quia in hoc caſu idem eſt animus iactantis & mi-

x Far. c. 47.

a Farinac. num. 69.

b Far. n. 44 & ſeqq.

Q

c arg l me tum C. q. met. cauſ. Far. q. 50. n. 7. & 9.

d recte Cla q. 21. n. 37 Pegner. d d caſ. c. 29 num. 1.

minantis. hoc verum in foro externo, quia tali illic præſumitur: in interno tamen foro, puto inter minas & iactantiam diſtinguendum confeſſario; & diligenter quærendum, an iactitarit animo adimplendi, necne, Nam grauius longe eſt peccatum eius, qui iactitauit, vel minatus cum deſiderio exſequendi & exſecutus: imo duplex eſt peccatum. Similiter in foro e externo idem eſt, ſi quis expreſſe vel tacitè ſiue ænigmaticè minetur occidere, aut vulnerare (verbi gratia, faciam ne doleat tibi caput, extraham tibi pennam de ala, &c.) ſed in foro interno in æquiuoca ſeu obſcura locutione ſcrutãda eſt mens loquentis. Et hoc quod diximus de homine malæ famæ & ſolito exſequi: locum habet quando non accedunt alia adminiculantia indicia: nã ſi accederent alia, tunc ex ſolis minis. & mox ſubſecuto delicto poſſet ſubiici torturæ etiam non ſolitus exſequi. f Hæc limitanda, primo ſi offenſus haberet, alios etiam inimicos præter minantem: tum enim debet iudex eſſe valde circumſpectus, & cõſiderare an ſufficientes ſint minæ, & an forte alius inimicus hoc tegmine fietus offenderit, vt narrat accidiſſe Paris de Puteo, & ex eo alij. g Secundo limit. quando delictum non eſſet ſubſecutum in cõtinenti, ſed ex interuallo: hoc autem decernere permittitur iudicis arbitrio: qui conſiderare debet qualitatem perſonarum, & an ante habuerit opportunitatem delicti committendi. nam ſi ſtatim non habuit, & fecit ſtatim ac eam nactus eſt, interuallum nihil eleuat indicium. h Tertiò fallit, quod diximus eſſe indicium ſufficiens huiuſmodi minas, ſi ſint ambiguæ, & quæ poſſunt ſignificare vindictã legitimam ſiue iuris, & licito modo (verbi gratia, vlciſcar ſolues, pœnitebit te, nõ ſic abibit & talia) i quod certe verum eſt, ſi minator ſolitus ſit viã iuris ſe vlciſci: verum ſi conſueuit ſe vindicare via facti (vt ſolent ſortiarij) in his iudex potius debet ſequi ſententiam Parid. de Puteo volentis etiam tum fore indiciũ ad torturam. k 4. minæ debent fuiſſe ſpecificæ, ſeu de eodem quod ſubſecutum fuit delicto. ſic nonnulli poſt Spec. & Dec. quorum doctrina (vt recte Farinac.) tantum eſt admittenda, quando minæ prolatæ fuêre in aliqua certa ſpecie, & ſubſequitur delictum planè alterius ſpeciei, quod non continetur ſub ſpecie comminata, neque eſt præparatio ſeu gradus quidam ad illud. (verbi gratia, quãdo quis minatur occidere, & ſecutum eſt domus incendium. l) Sed ſi minæ fuerunt in genere prolatæ (verbi gratia, dolebit tibi caput, faciam ne hîc intres, ne loquaris, &c.) & delictum illa generali ſignificatione continetur; vel ſi delictũ plus nocuit, vel minus quam minatum fuit ſed effectus tamen eſt, quid ordinatum ad minas: tunc adhuc locum habebit regula (verbi gratia, ſi in quem minæ occidendi prolatæ inueniatur tantum vulneratus, vel è contra. quia vulnera nequeunt ad certam menſuram dari. m) 5. limit. procedere regulá, quando minæ non fuerunt reuocatæ, & quando erant prolatæ animo ſedato, & poſt interuallum à prætenſa iniuria: ſic, vt queant dici proceſsiſſe ex animo deliberato; non ex calore iracundiæ. n 6. limit. vt minæ ſint abſolutæ. Nam ſi fuerint conditionatæ (verbi gratia, faciam ſi tu adhuc tranſieris hac, &c:) tunc nihil operantur, niſi ſufficienter probata conditione in minis appoſita. o 7. debẽt minæ apparere, hoc eſt, probari per duos teſtes efficaciter, quos

e Far. n. 8.

f Menoch de praeſumpt. l. 1. q. 89. n. 41. Farina n. 11.

g vide Farina. n. 12.

h vide Farinac. à n. 14.

i Oſaſc. cõſ. 64 n. 55.

k Far. n. 21.

l vt bene Natta cõſ. 42. n. 2.

m Farin. n. 24.

n Far. n. 27.

o Far. n. 32.

oportet ſaltem eſſe concordes in qualitate minarum, licet diſcordent in loco & tempore: *p* aliàs ſi eſſent omninò ſingulares, vel eſſet vnicus tantum teſtis, minæ non facerent indicium ad torturam, ſed tantum ad faciendam inquiſitionem generalem ſufficerent. 8. ad torturam ſufficerent minæ hominis ſoliti exſequi, cum cauſa præexiſtente minarum, vtpote honor læſus, odium, vtilitas, aut quid ſimile: quod ſi ad conſuetudinem exſequendi, & cauſam accederêt alia adminicula præſumptionum (vtpote inimicitia) tunc etiam ad cōdemnandum ſufficere tales minas cenſet Farinac. poſt multos, quos allegat; *q* non quidem ad pœnam ordinariam, ſed extraordinariam & pecuniariam non corporalem quod fateor. quando concurrunt minæ inimicitiæ, delictum, & conſuetudo exſequendi: idque facilius in excepto & occulto difficiliſq; probationis crimine noſtro ſortilegij admiſerim, quàm in alijs: tamen ſemper propenderem in ſententiam negantium *r* vnquam in vllo crimine licere ex huiuſmodi indiciis tantum remotis ad condemnationem procedere.

p Farina. à nu 40.

q vide n. 33. 36. & 39.

r Fran. Caſon. de indic tract. 7. cap. 1 n. 17. Diaz regu. 170 Anto. Gomez. to. 3. c. 12. n. 15. Sarmen Epiſco. Geenenſ. l. 1, Se lect. c. 1.

SECTIO IV.

De alys indicijs minus vrgentibus & minus certis.

PRimum eſt, quando quis potuit maleficium impedire, & non fecit: ſi tenebatur non lege tantum caritatis (qua omnes homines tenentur) ſed etiam lege iuſtitiæ, vt puta ratione officij: tunc puto vrgentem præſumptionem occultæ ſocietatis induci: *ſ* & talem non prohibentem eſſe pleſtendum pœnâ ſaltē extraordinariâ, *t* quādo aliqua adhuc adminicula accedūt: intellige primò poſſe torqueri: &, ſi poſt torturam neceſſaria reliqua adſint ad condemnationem iuxta dicta paulò antè in fine præcedentis ſectionis etiam poſſe procedi. Quod notādum eſt procuratoribus, & aduocatis fiſci, & ſimilibus officiatis iuſtitiæ. Sed, ſi quis tantum tenebatur obuiare ex præcepto caritatis; tunc non puto iſtud indicium ſufficere ad torturam, ſi alia nulla coniectura cōcurrit, maximè ſi poſtea non aſſociauit ſe ſic delinquenti. *u* Et hæc limitant DD. quidam in crimine læſæ Maieſtatis, quos ſequitur Iul. Clar. & non eſt dubitandum de foro externo: ibi enim non reuelans hoc crimen punitur: ſicut & ſerui qui non defenderunt Dominum occiſum. *a* In foro cōſcientiæ, neque hos ſeruos, neque alios illos, ne in crimine quidem læſæ Maieſtatis, putarim ad reſtitutionem damnorum teneri. *b* Hinc patet indicium & præſumptionem induci contra iudices: qui omittunt vel negligunt maleficos punire, ad quod tenētur ratione officij, vt dixi. vt & bellidux ratione militum: & prælatus ſubditorum. quæ eſt communis ſententia, *argum. c. qui poteſt, 23. q. 3. cap. negligere, 2. qu. 7. Simanc. in praxi tit. 15. Capic. deciſ. 130. nu. 67. Piaza epit. delict. c. 28. nu. 30. & 31. Nicol. Moron. de fide treug. & pac. q. 138. nu. 41.* & hi omnes, quia iure ad hoc tenebantur, ad reſtitutionem damnorum ex omiſſione hac ortorum, parti læſæ tenentur: neque obſtat Couar. & Med. citati loquuntur enim de ijs, qui tantum tenebantur obuiare ex caritate; quoad ſeruos Domini occiſi aliud eſt, quia licet puniantur in foro externo, id fit propter præſumptionem, & ideo in foro conſcientiæ non tenentur ad reſtitutionem.

R

ſ c. ſicut dignum § illi etiam de hom. c. qui poteſt, &c.

quantæ de ſent excōmun ca. nō in inferenda 23. qu. 3. eum ſim.

t Gandin. tit. de præſumpt. & in d. in dub. n 34. Menoc. de arb. caſ 355 nu. 7. quos ſic interpretor.

u ſic intelligo ſententiam communē, quā ſeq Anton. Gomeſ. d l. 3. titul de hom. nu 4. & in tit. de læſ maieſt. n 8. Clar § fin q. 8 n 3. & Far q 3 n. 6.

a l. 1. § ſed & in eo D ad Syllan.

b ſic bene Clarus poſt Ioan Medinā Couar citatos.

2. Eſt, quando quis patrocinatur ſponte maleficis, & conatur criminis enormitatem eleuare, & contendit: non eſſe credendum ijs, quę de illis certò narrantur, & ea omnia vana eſſe & delira aliaque huiuſmodi, ſicut fecere VVierus hæreticus, & noſtris temporibus quidam Calidius Loſens Theologus, cuius animæ Deus parcat: qui dum viueret fuit eo nomine ſuſpectus inſinceræ fidei, & Bruxellæ incarceratus, & Treuiris expulſus, quia libellum parauerat, & conabatur clanculum Coloniæ (quod hic inſerendũ duxi, vt, ſi forte infœlix iſte partus poſtumus, cum noxa publica, lucem aſpexerit: vel ſcripta exemplaria, vt ſolent opera tenebrarum, clàm diſtribuantur, ſibi quiſque caueat. ne ſpecie pietatis impietatem hauriat) parauerat inquã, & conabatur libellum edere in hanc ſententiam, coactuſque fuit abiurare huiuſmodi dicta, ſcriptaque, & merito. ſic enim natura comparatum eſt, vt quæ quiſque libenter & proterue defendit, ea non fugiat, neque ſe illis facilè abſtineat: à quibus vero ſe abſtinet ea non multum laboret, cum inuidia & moleſtia, tueri. Deinde vtplurimum tales poſtea deprehenduntur occultæ ſocietatis rei. Eſtque hæc perſuaſio diligenter vitanda. cum omnibus, tum maximè procuratoribus, aduocatis, iudicibus. VVierus, ſi credimus Creſpeto *diſcur. 3. de odio Satanæ* hanc defenſionem ſuſcepit, quia ob Magiæ crimen pœnam mortis verebatur. Ex Iaquerij *flagello Faſcinariorum* conſtat per Edelinum Doctorem Sorbonicum hoc Diabolum conatum perſuadere mortalibus Iaquerij verba ſunt; *non immerito creditur, quod dæmones, qui hæreſim & ſectam abominabilem faſcinariorum erexerunt, induxerunt aſ-*

A *ſertores ad credendum, & pertinaciter aſſeuerandum; quod ea quæ per maleficos faſcinarios fiunt in cultu dæmonum, non ſunt niſi illuſiones dormientium. hoc autem luce clarius patet ex proceſſu facto cuidam magiſtro in Theologia* [addit Monſtreletus p. 3. Chronic. eum fuiſſe Priorem S. Germani in loco, quem vocant Galli en l haye: & ante fuiſſe monachum ordinis D. Au-
B guſtini, & prius etiam aliorum ordinum. vnde hominis inconſtantiam facilè notes.] *Super huiuſmodi hæreſi & ſecta deprehenſo: qui ſponte confeſſus fuit & detexit, quo modo in cultu dæmonis ipſe cum pluribus alijs complicib. realiter & pluries conuenit, quem dæmonem inter eos vidit, & toluit apparentem, quandoq; in forma hominis, quandoq; in forma hirci, vbi abnegauit Deum & fi-*
C *dem catholicam, Beatamque virginem & crucem. Prædictus autem Magiſter vocatus Mag. Guilhelmus Adeline anno Domini 1453. die duodecima menſis Septembr.* [Monſtrelet. vocatus Guilhelm. Edelin, & dicit hanc ſententiam latam menſe Decembri, in Vigilia Natiuitatis Dominicæ: in cæteris conueniunt, de loco, de anno, de confeſsione, de pœnâ,] *in capella Epiſcopali E-*
D *broicenſi iudicialiter coram iudicib. fidei, cum lacrymis in terram proſtratus, exhibuit quandam ſcedulam continentem ſua commiſſa contra fidem in dicta hæreſi & ſecta, offerendo prædictis iudicibus abiurationem. Ipſa autem ſcedula cõtinebat inter cætera, quod quando ipſe fuit introductus ad dictam ſectam Diabolus aſſerebat, quod ipſe Ma. Guilhelm. bene poſſet ſi vellet, augmen-*
E *tare eiuſdem dæmonis dominatum, præcipiendo eidem Mag. Guilhelmo prædicare, quod eiuſmodi ſecta nõ erat niſi illuſio, & quod hoc prædicaret ad conten-*

A *tandum populum patriæ, vbi tunc morabatur ipſe Magiſter Guilhelm. Hunc Mag. Guilhelmum ego, qui hæc ſcribo noui, & frequentiſsime vidi antequam eſſet de hoc crimine ſuſpectus.*] hæc Iaquer. *flagelli hæreticor. faſcinar. cap.* 4. Noſtris temporibus ſumma ope & vi Doctor Vlaet. vnus ex Principis Electoris Treuirici Conſiliarijs, hoc idem contendebat; ſed ei ſe fortiter eruditè
B conſcripta confutatione erroris. Petr. Binsfeldius oppoſuit, *edita Diſputatione de Confeſsion. Maleficar.* Captus ille Vlaetius, crimen tandem, fraudemque confeſſus: vt & Edelinus; flammis feralibus conſumptus fuit. Indicium hoc nititur aperta iuris præſumptione, *l. vni. C. de priuat. carcerib. & c. error.* 84. *d.* & *docent* Pet. Loyherius *lib. 2. de ſpectris fol.* 526. Ludouicus Richeau-
C mus noſter, *in libr. trium Diſcurſum*, Iaquerius Michael. Remig. Bodinus, Creſpet. & alij. Oratos velim Iudices (quos ego talia perperam effutire intelligo) vt dignentur has Diſquiſitiones noſtras legere, & in ſingula inquirere: quæ diſplicebunt, refellant: quæ refellere nequibunt ijs, faſtu, & obſtinatione ſeclusis, aſſentiantur. Irridere, contemnere, nec legere, intelligereue
D velle: vanitatis, non grauitatis eſt, inſcitiæ non ſapientiæ, ſcurrarum non iuſtitiæ Sacerdotum. Solo autem Canone illo, *Epiſcopi* 26. *quæſt.* 5. niti; & verba vrgere, non ſententiam: nec ad ipſa quidem verba ſatis attendere, totamque canonis ſeriem: ſed fruſtulatim eum diſcerpere: nec explicationem Theologorum, & Canoniſtarum doctiſsimorum admittere: nec iudi-
E cium ſuum communi omnium Europæ Catholicorum ſæcularis & Eccleſiaſtici fori Tribunalium praxi, rerumque iudicatarum auctoritati ſubmittere: ſed vnum malle VVierum, aut alterum, reprobæ religionis hominem, ſequi, & cum ſcandalo audientium publice iſta iactare: quid aliud eſt, quá Tribunalia omnia Catholica inſcitiæ, iniuſtitiæ, crudelitatis damnare? quam maleficis & eorum ſceleri habenas permittere ad nocendum? quam reipubl. & humano generi toti, & Deo Optimo Maximo tali conniuentia patrocinioque teterrimæ apoſtaſiæ, atrociſsimam iniuriam inferre? *vide dicta ſupr. lib. 2. q. 16. & dicenda infra hoc eod. li. 5. ſect. 16. litt. VV. Vbi c. epiſcopi fuſiſsimè explicabo.*

3. Eſt, cum ſortiarij, vt plurimum etiam ſint hæretici: eos qui ſcienter defendunt ipſos & errores eorum eſſe ipſis deteriores, proque ſociis habendos, *c* qui neſciunt eſſe ſortiarios, hi puniendi non ſunt, vt tales: niſi ſua defenſione iudicis officium impediant. *d* Qui ſcientes eſſe ſortiarios, non defendunt errorem, ſed perſonam tantum: illi ſe valde ſuſpectos reddunt, & contra illos ſpecialiter inquiri poteſt, & ob defenſionem hanc ſunt puniendi: *a* vt & aduocati & notarij: illi, ſi ſciẽter & ſpontè in iudicio patrocinantur, venia non petita, vel ad hoc à iudice nõ deputati; hi, ſi inſtrumenta ſcienter illis cõfecerint. Quod ſi iudices, vel Domini eos in ſuis iuriſdictionibus, aut terris defenderint: primo ſunt excommunicandi, & poſt pertinaciam officijs, dignitatibus, & bonis priuandi, & in exilium mittendi, *b* vt regiis Hiſpaniæ & Siciliæ conſtitutionibus iuſtiſsimè cauetur. fallit hæc 3. regula, quando ſortiarij non ſunt hæretici.

4. Quod de defenſoribus dictum, idem de fautoribus obtinet: qui verbis, factis, conſilio, vel pecunia eos iuuant. *c*

c ca. qui alior. 14 q. 3. c. qui cõſenſerit. 11. q. 3.
d c. accuſatus § ſi. de hæret. in 6.
a c. excommunicam' § credẽtes de hæret. [illegible] nus li. 5. de hæret c. [illegible] Simanc. [illegible] praẽt ti. 14.
b c. ſi aduo[illegible] ſus. de hæ[illegible] r. t.
c 2. paral. 9 v. 1. [illegible] crem Sum[illegible] de Eccl[illegible] 2. p. lib. 4. c. 21

5. Maiorem etiam præſumptionem de ſe præbent occultatores ſiue receptatores, eorum *d*: ſi ſcienter hoc fecerint *e*, vel non vi coacti. Quod, ſi contra occultatoré occurrat alia prætereа præſumptio, cogitur ipſe vim vel ignorantiam ꝓbare: vt ſi ſit amicus *f*, vel conſanguineus: neque hic cognatio excuſat à pœna in totum *g*, ſed tamen cauſa eſt lenioris multo punitionis: maxime ſi ſit valde arcta neceſſitudo, vt cõiugum, filiorum, fratrum *h*. Hæc quoque locum tantum habent, quando maleficium eſt iunctum cum hæreſi.

6. Tenentur omnes, ſi maleficium ſit coniunctum cum hæreſi, maleficium denunciare (quod extra cognouerint) & iudicibus indicare *i*: &, qui hoc non faceret merito præſumitur ſocius, argumento fautorum ac receptatorum. Sed quæritur V. *debeat hoc caſu præmitti correctio fraterna?* ſi conſtaret maleficium non eſſe coniunctum cum hæreſi, nemo dubitat eſſe correctionis fraternæ ſeruandum ordinem: ſed quia hoc eſt de plane raro contingentibus, quoad ſtriges & ſortiarias & veros magos dæmoniacos: ideo quoad hos, omnino cenſeo hac in re idem dicendum, quod de hæreticis, de quibus Dd. ſollicite diſputarunt *k*. *Inprimis*, ſi hæreticus eſt dogmatiſta: protinus debet iudicibus deferri, vt cautum lege diuina *Deuteron. capit.* 13. *&* 17. ratio, quia nulla moraliter ſpes ſuppetit tales admonitione corrigendos: & iuxta D. Paulum: *mali homines & ſeductores proficient in peius errantes & in errorem mittentes.* (2. Timoth. 3.) vnde conſequitur quotieſcumque probabiliter conſtat non redituros admonitione ad ſanam mentem, ſtatim

A denunciandos *l*. quia periculum eſt, ne ſermo eorum, vt cancer ſerpat. quare commune bonum præferendum eſt vnius priuatæ famæ: & cum talis iudicio ſuo pluſquam iudicio Eccleſiæ tribuat, ſtultum ſit ſperare quod priuati hominis admonitionem auſcultaturus & crediturus. Et hoc verum de omnibus, quos conſtat malitia errare: nam hi ſolent eſſe pertinaces. huiuſmodi ergo tenetur quiſq; ſub mor-

B tali deferre. *Secundo* ſi conſtat aliquem ex ignorantia errare, & certum ſit moraliter, ſiue firmiter creditur poſt admonitionem emendandus, & correctio profutura: tunc præmittenda eſt admonitio fraterna *m*. *Tertio*, ſi dubium ſit vtrum correctio profutura nec ne, & vtrum ex malitia an ex igno

C rantia peccet: hoc eſt ſi dubitetur probabiliter de eius pertinacia: tunc res eſt dubia. quidam cenſent tunc prius legitime admonendum *n*, quam denuntiandum: & legitime admonere vocant, quando quis admonetur ab habente auctoritatem prælationis, iudicii & eruditionis: ita vt teneatur illi credere. nam non eſt dicendus admonitionem contempſiſſe, qui non cre-

D didit ei, cui credere nõ tenebatur. hæc ſententia eſt valde æqua. Reſp. tamen videtur vtilior ſententia contraria, nempe hoc caſu deferendum Eccleſiæ *o*, argumenta pro ſententia hæc ſunt. tum quia in re dubia non eſt reſponſ. Chriſtiana in diſcrimen adducenda, ſemper enim ſubeſt periculum moræ & ſubuerſionis aliorum: & lege

E naturæ bonum commune particulari præponendum, tum quia ſi reus ille nõ erat bonæ famæ, parum refert eam iuſte lædi? ſi vero erat, hoc ipſo magis nocere reip. potuiſſet, cuius bonum præferendum eius exiſtimationi. tum

d l. 1. & 2. de receptat.
e Bart. ind. l. 1. texe. in lib. 1. C. de receptat.
f cû oporteat de accuſatel. ſi victois. C. de nupt.
g c. leg 23. q. 8 c. infidelis 28. q. 1.
h l. vlt. de recept. cũ ſimpl.
i Deut. 13. & 17. Plato. libr. 10. de legibus D. Leo. homil. 4. de collect. & hom. 4. de ieiun. D. Thom. & Caiet. 2. 2. q. 33. a. 7.
k Bernard. Arevalus li. de frater correct. concl. 6. propoſ. 6. Alf. à Caſt. l. 2. de iuſt. hær. punit. c. 15. Sotus lib. de rat. teg. ſecre. memb. 1. q 4. & l. 5. de iuſt. & iu q. 5 a. 1. Can. li. 12. de loc. Theol. c. 9. Dõ. Banez l. 2. q. 33. a. vlt. dub. 2. Simãc. ſup. c. 25.
l eſt cõmunis ſententia citatorum & præterea Dd. in 4. d. 19.
m eſt Durand. d. 19. & citatorũ cõmunis.
n Bann. ſupra.
o ſic poſt Areual. & Sot. (quos citat) Simanc. numer. 12.

quia vel errabat ex mera malitia, & tunc iuſtiſsime delatus fuit: aut errabat ignorantia, & tunc iudices vel eum non comprehendent, vel comprehenſum abſoluent, & vtroque caſu ſalua erit eius fama. Ex his infero *in Magiæ crimine* (* quia lamiæ ſemp ſunt valde pertinaces, & vix fieri poteſt vt ex ignorantia peccent. & ſemper mora eſt damnoſa aliis) *ideo ſemper ſub Mortali vnumquemq; teneri confeſſim eas denunciare, etiamſi cum hæreſi non ſit coniunctum earum crimen: & ideo qui non reuelant hoc crimen, extra confeſſ. ſacramentalem, acceptum indicium contra ſe, ſaltem ad inquiſitionē etiam ſpecialem præbere,* quod miror Dd. non obſeruaſſe. Opinor omiſiſſe, quia cōprehendebāt ſub crimine hæreſis, vt Sancta Inquiſitio facit in Hiſpania. Deinde ſagæ reuelandæ ſunt, quia delictum earum non cenſetur commiſſum, ſed committendum: & damna impendēt proximo, & reip. ideo in conſcientia quis non poteſt tacere: hoc enim in genere Doctores cōmuniter de conſcientiæ foro recipiunt in quouis crimine committendo *p*: Peccabit ergo hoc nō faciens, ſed contra charitatē, non contra iuſtitiam, idq; omittendo nō committendo: ideo non tenebitur ad reſtitutionem, ad damna & intereſſe partis *q*, niſi ſit talis qui ex iuris præſcripto reuelare tenebatur *r*.

NOTA.

7. indicium ſumitur ex mendacio rei, quod ſemper ſufficit ad inquirendum: non vero ſufficit ad torturā, niſi ſit adiutum aliis præſumptionibus *s*. Intellige mendacium facere indicium, ſi concurrant ſequentia, nempe ſi ſit circa qualitates & circumſtantias ſubſtantiales, ſiue proximas delicti (vt circa tempus vel locum delicti) non circa remotas, (vt locum originis rei:) & circa ea, quæ, ſi vere dixiſſet, reo prodeſſent in hac cauſa: & reus non habet pro ſe vllum indicium innocentiæ, vt puta vnum teſtem, bonam famam, vel quid ſimile: & mendacium euidenter eſt probatum.

8. eſt rei variatio adiuta aliquo alio præiudicio, idque circa qualitates & circumſtant. proximas delicto (vt dictum de mendacio) & ea quæ immediate rei defenſionem reſpiciunt. Reus variat, qui modo dicit vnum, modo aliud: hæc variatio facit indicium ad torturam, cum emanat ante torturam in examine: & ad vlteriorem torturam, cum contingit in tortura: & ad nouam, quando poſt præcedentem contingit *t*: dummodo præcedens tortura facta ſit ex indiciis legitimis: & dummodo præcedentia indicia non ſint ſatis per torturam expurgata: nam ſi forent expurgata ſufficienter, non poſſet amplius interrogari ſuper delicto *u*, non noceret etiam variatio ſi nata eſſet ex obliuione, vel alia cauſa probabili, verbi gratia, ſi ſe corrigendo reus variaſſet: his enim cauſis deeſt doli omnis ſuſpicio *x*.

9. eſt vacillatio & titubatio, quando quis loquitur tremens, trepidans, timens, vel pallens, vel ſudans præ anguſtia timoris: & notarius illud indicium ſcripſit: tunc volunt hoc eſſe idoneum iudicium ad torturam cum variatione præcedentis numeri, Bart. & alii fundamentum huius ſententiæ eſt, quia oculus & vultus ſolent eſſe animi indices vt ex ſacris literis & prophanis ſcriptorib^a^ probat Simancas *a*: ſed adhuc exiſtimo iſtud indicium non eſſe ſufficiens cum variatione, quia nimis eſt fallax & dubiū, & debile. quia multis hoc contingit, dumtaxat ſollicitis de proprio honore, & metuenti-

bus po-

p fuſe Pet. Plaza Epit. delict. c. 21. n. 17. Ant. Gomez d. tō. 3. tit. de homic. nu. 4. & tit. de læſ. maieſtat. nu 9. Menoch. ſupra. caſ. 355. nu. 2. *q* poſt Med. & Couarru. bene Clarus S d. q. 87. & Farina. ſu-

pra nu. 25. *r*. Sot. quē refert & ſequitur Meno. ſupra n. 3. melius loquens Pet. Nauarra de reſtit. l. 2. c. 2. n. 11. & 17. *s* poſt. innu. fere Farin. q. 52. n. 6. & 8. *t* Angel. de malef. in ver. fama publica 105. & eſt Marſil. Bart. & aliorum commu. inde Fari. nu. 25. 35. & 36. *u*. Cephal. conſ. 144. lib. 2. Perſonal de indic. & tortur. nu. 86. *x* Farinac. nu. 35.

a de hæret. q. 45 nu. & ſeq & Binsfeld ... dii. 20

bus potentiam aduerſariorum, aut iudicum aſperitatem, quamuis innocētiſsimi ſint: adeo, vt plerumq; neſciant præ perturbatione, quid dicant, vt bene Nouel. Paris, & alii apud Farinac. *b*

b Nouel. reg. 43. Paris de Put. de tortura c. 5. n. Farina. ſupra n. 48. Clarus q. 41. nu. 58.

10. Si cum inſtrumento magicæ noxæ viſus eſſet de loco exire fugiens, pallenſque, in quo loco inuentus eſt aliquis læſus vel res maleficiata: hoc indicium omnino puto eſſe propinquum & ſufficiens ad torturam per ſe ſolum, vt in ſimili fatentur omnes de exeunte timido & pallido cum gladio cruento, & ex domo vbi occiſus inuentus *c*: immo communiorem & veriorem ſententiam eſſe volunt *d* hoc ſufficere ad condemnationem, maxime ſi alia accedant indicia. *e* Sed quicquid hi dicant, ego ſequor Gandin. Boër. & Ioan. Andr. contrarium volentes *f*, nempe nec ſic quidem eſſe ſufficiens incidium ad condemnationem. Miror autem Farinac. fateri hoc non eſſe verum de domo habente duo oſtia, & tamen putare verum de via publica vel agro: cuius haud dubie plures ſunt loci egrediendi & ingrediendi. *g* Facilius autem admiſerim ſententiam illam communem in pœna dumtaxat pecuniaria, non vero in ordinaria, vel extraordinaria corporali: nihilominus etiam quoad pecuniariam, quia Farinacius *h*, cum Claro, fatetur iudicem non teneri eam infligere, ſed tantum poſſe ſi velit: ſemper ſim auctor: ex hoc indicione procedat ad vllam condemnationem.

c vide Far. n. 50. & 55. cum ſeqq.
d Farin. & alii nu. 51. & 54.
e idē n. 61.
f vide Far. n. 59. & 60.
g confer. n. 55. cum n. 64.
h num. 68.

11. eſt conuerſatio cum malis hominibus infamatis de eodem delicti genere, eaque ſtricta & continua: ſed hoc indicium eſt valde generale & remotum, tendens potius ad diffamatio- A nem, quam vt per ſe ſit indicium. egimus de illo præced. ſectione.

12. ſi commiſſo maleficio quis confeſtim veniat ad curiam: vt ſollicitet, inquiri & procedi de auctore criminis, cum hoc ad eum non pertineat ſollicitare. hæc enim ingeſtio & ſedulitas ſuſpectum facit: & ſæpe exemplis hoc deprehenſum *i*, ſed hoc etiam eſt leue, & debet bonis præſumptionibus B aliis roborari vt ſufficiat ad torturam. Quod multo magis tenendum de illo, qui ſponte cum non tenetur malefactorem denunciat: nam qui tenetur denunciare, & non denunciat, vel tarde denunciat, hic præbet ſuſpicionem contra ſe taciturnitate ſua *k*.

i narrant Marſil. in pract. criminn. 150 §. diligenter Nouel. in pract. crim. poſt prin. n. 110

T

13. ſi inuentus fuerit veneficio occiſus vel læſus aliquis in hoſpitio ſeu C domo, poſſet eſſe indicium contra hoſpitem ſeu dominum domus, argumento eorum quæ cenſent doctores de inuento mortuo in domo alicuius. nam delictum in domo factum, præſumitur factum per exiſtentes in domo *l*: qui poterunt torqueri tanquam teſtes, ſi non probatur eos in domo tum non fuiſſe: idque nullo alio indicio concurrente: tanquam rei princi- D pales autem, aliis p̄ſumptionibus concurrentibus: intellige niſi ſint bonæ vitæ ac famę, tunc enim non poterunt torturæ ſubiici vt rei principales, niſi ſi tacuerint & cælauerint mortuum, vel niſi conſtet homicidium non potuiſſe committi ab aliis, quam in domo exiſtentibus: hoc autem difficulter poteſt conſtare, & in eo facile iudex poteſt labi (vt patet exemplo pulcro E quod narrat Farinac. *num.* 111.) quare non facile hoc credendum indici, niſi ſint perſonæ viles & de crimine ſimili ſuſpectæ. *vide Farinac. à num.* 98. *vſq; ad num.* 119. qui *num.* 120. bene addit

k Carrer. tract. de indic § 15. indic. Ant Gomez. p. 3. c 13 n. 14 vide Far à num 94

l Paris ſu pra c. 3. nu 14. Nouel. ſupra nu. 101 & 103. Foller in practic. cri. & alii.

A hoc indicium nunquam ſufficere ad condemnationem.

14. adhuc leuius indicium eſt, ſi mortuus reperitur in via prope domum alicuius: eadem enim tunc ſuſpicio eſt de domino & inquilinis domus illius: hoc ſufficit ad torturam, ſi ſit repertus valde contiguus domui, & dominus vel domeſtici habuerunt inimicitiam B cum defuncto, vel alias ſint malæ famæ in ſimilibus, vel ſi concurrant aliæ præſumptiones fortes. *Farin. à n.* 120. Sic memini ꝓceſſum Madriti an. 1573. contra quandam famoſam meretricem prope cuius domum repertus aſininus pullus excerebratus: quæ confeſſa in tormentis ſe vſam cerebro ad philtrum, & flagellata in exilium C miſſa.

15. eſt indicium viciniæ, quia in prædictis caſibus etiam eſt præſumptio contra vicinos: quæ idem operatur quod præcedens, & etiam eliditur: ſi vicini ſint bonæ famæ, vel mortuus extra viciniam habebat inimicos, à quibus potuit occidi. *Farinac. à n.* 127.

16. ſi quis tempore maleficii, vel incontinenti poſt, inueniatur in loco de D licti, vel loco propinquo valde, & quaſi contiguo cum armis ſeu inſtrumentis maleficii: tunc etiam ſi alias fuiſſet bonæ famæ, quia duo concurrunt, (locus & inſtrumentum) poſſet ſubiici torturæ, ſine aliis adminiculis: quia tunc eſt indicium valde propinquum, ſi vero ſit inuentus ſine inſtrumentis, tunc ad torturam neceſſe eſt E concurrant aliæ præſumptiones. *vide Farinac. à num.* 133.

17. eſt quando quis frequentat locum vel viam, vbi maleficium commiſſum, vel viſus eſt immediate ante in illo loco vel via ambulare: tunc ſi iſte malæ famæ in ſimilibus, poterit ſtatim ſubdi torturæ: ſi ſit bonæ famæ, non niſi accedentibus aliis præiudiciis. Intellige de eo qui alias non erat ſolitus locum vel viam illam frequentare, nec tunc habebat aliam iuſtam cauſam illac tranſeundi, vt quia volebat accedere domum ſuam, Eccleſiam, vel quid aliud. *Farinac. à num.* 138.

18. deſumitur ex illo Caſſi, Cui Bono. nam præſumitur deliquiſſe, qui cauſam habuit delinquendi grauem, & deliberatam, non ſubitam tantum vel leuem: & ſufficit hanc cauſam fuiſſe exiſtimatam talem à reo, maxime ſi ſit pronus in illam cauſam (vt in amorem vel odium) & dummodo appareat alium neminem hanc cauſam habuiſſe: & hæc cauſa ſit in ſpecie iudicialiter probata: neque hæc omnia ſufficient ad torturam, niſi mala fama aut aliud indicium acceſſerit. *Farinac. num.* 144. *cum ſeqq. ex Caſono optime de hoc loquente, libr. de Indic. tract.* 2. *cap.* 1. *& cap.* 3.

19. Acclamatio aut vociferatio in domo iniuriam patientium, & tum fugiens ſeu exiens ex domo viſus: nam tunc quaſi duo concurrunt indicia, quorum prius indicat delictum, poſterius delinquentem, & vnum iuuatur ab alio, vt ſufficiat ad torturam, eſt indicium remotum, & per duos teſtes legitime probandum: *Farinac. à num.* 157.

20. Ex communi opinione Doctorum & Iudicum, ſi cadauer poſitum coram reo ſanguinem emittere inciperet, vel ex vulnere, vel ex ore, vel ex naribus: hoc indicium quidam magni faciunt, & de eius cauſa alias à me diſputatum hoc eodem opere *a*. Ego iſtud indicium numquam exiſtimarem ſufficere ad torturam, quicquid graues, Dd. quidam in contrarium dixerint

a l. 1. q. 4. cap. 1. vel lex cadauer.

dixerint. *b* Moueor quia verè eſt indicium remotum, & quaſi prodigioſum: de cuius cauſa non conſtat, & incertiſsimum, quod nullo iure vel cauſa iuridicè probata nobis conſtat, & tortura maximi eſt præiudicij, quare niſi accedant fama, min; inimicitiæ vel ſimile adminiculum, nunquam ad torturam ex hoc indicio Deum timenti iudici procedendum, affirmauit. *Farina. n.156. poſt Anton. Gomez. fusè & prudenter hoc diſcutientem d. tom. 3 c. 13. à n.15. & Marſil. in pract. §. diligenter n. 181. Maſc. & alios.*

b poſt Angel. & Parid. Bocri. deciſ. 166. Blanch de indic. ad l fin. D. de q. n.408. Car. tract de indic. Indici. 27 n.2. Noue. reg. 184. Menoc. de arbitr. caſ. 270. n.16 & de præſum l.1. q.89. n. 128 & alii.

21. Sumunt quidam ex mala phyſiognomia & malo nomine, item ſi oculos in terram defigant: de malo nomine, eſt ſententia Marſilij, Bruni & multorum; *c* ſed hęc meo iudicio prorſus eſt inanis præſumptio, quando nomen impoſitum puero à parentibus; ſi impoſitum viro aut adoleſcenti à moribus, vt ſolent malefici nomina inuicem mutare, tunc haberem pro idoneo indicio ad probādum eſſe malum hominem in genere, non vero ad probandum ſpeciale delictum aliquod, niſi ipſum nomen delictum illud ſignificaret, ſed tamen ad torturam ſolum hoc non ſufficeret. Quoad oculorum in terram defixionem; hoc leuius adhuc eſt, poteſt enim ex pudore oriri: nec eſt proprium vnius in ſpecie delicti, ac ne in genere quidem delicti ſufficiens argumentum. Vt nec phyſiognomia mala: quare de his omnibus indicijs prudenti iudici parum curandum eſt, quod non aduertunt duo I.C. hæretici, his nimium tribuentes, *d* vt fortaſsis etiam Martin. de Arles. nec obſtat, quod directorum inquiſitorū. *in 3. part. in cap. de ſignis exterior. pe. quæ Nicromantici hæretici dignoſcuntur & magi hæreticantes*, ſcribit, eos communius habere toruum viſum & obliquum, ex viſione & apparitione, & collocutione malorum ſpirituum: nō enim illic ponit indicia ſola ad torturam, ſed etiam generalia quædam ad dignoſcendum perſonas, in quas formāda inquiſitio; & hæc ponit tantum, vt pręambula quędam indicia ipſorum indiciorum ad torturam.

c vide Menochiū de præſumpt. lib.1. qu 89. Farin. à n. 165.

d Bodin. in dæmono. & Godel. li. 3. c 3. Martin. de Arle de ſuperſtit. à n. 100.

22. Æquè leue indicium eſt, ſi quis natus ſit ex mala patria, & in qua multi tales crimionſi; hinc enim nimis generalem ſuſpicionem gigni patet, vt opt. docet Simancas. *e* idem cenſeo de parentibus, quanquam ſit indicium nonnihil propinquius, & magis immineat periculum ab his, quàm à patria, & faueat ſuſpicioni experientia, maximè quando mater eſt malefica, & magis adhuc ſi etiam auia fuit, hoc, vt certum admiſere Godelm. & Bodin. *f* ſed hoc etiam indicium, vt incertum reijciunt, niſi iuuetur vehementibus pręſumptionibus alijs, Catholici & prudentiores ſcriptores: *g* magis vrgeret hac in re conuerſatio & educatio, cum tam malis parentibus, ad quam reduco præcedentem ſuſpicionem: puto enim, ſi à talibus parentibus ortus, & ab his educatus fuerit, gigni ſuſpicionem ad inquirendum, quando nō eſt bonæ famæ reus: ſi aliud indicium præterea accedat, poſſe torqueri.

e Inſti. Cathol. ca. 50. n. 8. & 9.

f d. c. 3 Bodin lib. vlt. cap 4.

g Cyrill. in ſum. crim. rubr. 29. de q. §. 4. n. 1. & 2. Simāc. ſupra d ca. 50. n 10. & 11. Farin. q. 47 nu. 179 Binsfeld indic. 16.

23. Si quis inimicorum obiectione, vel amicorum admonitione inſimulatus taceat, & quaſi contemnat ſilentioque eludat, quidam putant idoneū indicium; quos citat Binsfeld. *h* ſed merito eos non ſequitur, eſt enim leue & incertum indicium, indigens adminiculo aliorum, etiam ad ſpecialem inquiſitionem.

h Indic. 16.

24. Si quis conſueuerit ſcelerata iuramenta, vel blaſphemias, vel obſcœ-

X.

niſsima verba proferre, aut dæmonem ſæpe nominare, ſeque alioſque illi frequenter deuouere; verbi gratia, do te dæmoni, auferat te diabolus, &c. ſi quis alia grauiſsima ſcelera ſpecie differentia à Sortilegio committat; eũ ſortilegij ſuſpectum cenſet Binsfeld *indic.* 11. eò quod graues ſcriptores tradant huiuſmodi ſuſpectos eſſe de hæreſi. *i* Sed obſerua hoc indicium ad malam famam reduci, & duntaxat ſolum ſufficere ad inquirendum, ad torquendum non, niſi præſumptiones aliæ adminiculentur.

i Vt poſt Carrer & Simác Menoch. lib. 5. de pſumpt. præſ. 6. & lib. 1. qu. 12. Caſtr lib 1. de iuſta hæret. punit. cap 10.

25. Si dum torquentur, nullas emittant lacrymas, nam cenſent DD. quidem eas flere non poſſe, ſi velint, & ideo hoc indicium ponunt Spreng. Grill. Bodin. Sed hoc merito alij *k* inane & friuolum ſignum reputant; nam ſi loquuntur de lacrymis ex pœnitentia vel deuotione, illæ non ſunt ſpontaneæ, ſed à Deo cui lubet dantur: ſi de lacrymis propter ſenſum doloris, fieri poteſt, vt ſit talis quarundam conſtitutio corporis; noui pueros, quos citius flagris diſcidiſſes, quam vel vnam lacrymulam excuſsiſſes: è contra Picardorum hæreticorum genus in Bohemia, quod *Flentes* vocãt, aiunt vbertim flere quandocunq; lubet. An ergo hi nequeunt eſſe ſtriges?

k Godelm. & Binsfeld.

26. Si vagæ ſint, ſæpe habitationem & domicilium mutantes: maximè poſt diffamationem, vel complices captos: *l* hoc indicium eſt bonum indicium, ſed commune omnib. criminoſis, vim habet ad torturam, quando alia accedũt indicia: fallit ſi ſit bonæ famæ, quia hæc illud purgat: item ſi migrandi iuſtam cauſam probet.

l Binsfeld. indic. 18.

27. Si ſingularitatem quandam præ ſe ferant impietatis vel religioſitatis oſtentatione, quoad diuturnas in tem-
A plo moras, habitum, &c. ſic Binsfeld. *m* vt verum tamen fatear, hoc indiciũ valde lubricum & leue eſt, hypocriſim potius probans; ſortilegium vero non niſi remotiſsimè.

m indic. 17.

28. Quidam ſagas volunt dignoſcere ex eradicatione chriſmatis in fronte; alij ex ſtigmate impreſſo: ſed vtrũque merito improbat Binsfeldius; *n*
B nam quoad eradicationem illam, ridiculum hoc eſt, chriſma enim nihil viſibile vel ſenſibile relinquit in vertice vncti, quoad ſtigma non omnibus illud inurit, ſed ijs tantum, quib. diffidit eos conſtantes fore, vt iam alij obſeruarunt; *o* præcipuis non inurit: aliquãdo etiam delet cum capti ſunt; & quãdo nõ delet, id relinquit, vt hanc ſuperſtitionem iudicum foueat, & ſic nonnunquam innocentes plectantur, nec
C enim facile verum ſignum dignoſcas à macula, vel næuo, vel clauo, vel impetigine naturali, tum quia non eadem eſt forma ſigni: aliquando eſt ſimile leporis veſtigio, aliquando bufonis pedi, aliquando araneæ, vel catello, vel gliri, tum quia non idem locus, in virorum enim corpore ſæpe viſitur ſub palpebris, ſub labijs, ſub axillis in humeris, in ſede imâ; fœminis etiam in
D mammis, vel muliebribus locis, tum etiam quia non omnium ſtigma eſt inſenſibile, vt docet experientia. Et ſi aduertant ſe pungi, fingere dolorem poſſent, etiam quem nõ ſentiant. Quamobrem Michaelius, *Pneumalog. ſchol.* 5. monet Iudices cum acu vel pugiunculo iubent ſtigma pungi, id tam cautè fieri debere, vt ſtriges non aduertant, ſolere enim illas cũm aduertere finge-
E re, ſe vehemẽter ſtimulatione hac cruciari. Plerunq; etiam alijs ex cauſis ſunt cicatricoſæ, quia ſic in ſuos non rarò dæmon ſæuit, vt os totum lacerum ac

n indic. 14.

o Danæus. Bodin. Godelm.

dilaniatum relinquat, & perpetua inhæreant veſtigia, vt de Roſa Gerardina teſtatur Remigius *c.13.* Quanquam ex his ipſis cicatricib. aliud rurſus, ſed incertum naſcitur indicium.

29. Longè certius indicium eſt ſequens; in Hallo villâ Diœceſis Traiectenſis, fœmina quædam miſera, die quadam pedes ſuos pelui imponẽs, & extra illam retrorſum ſaltãs, ſic ait: hic ſalto de poteſtate Dei, in poteſtatem Diaboli: quam Diabolus mox rapiens, & in aëra ſuſtollens multis qui aderant in villa, ſiue extra villam videntibus, vltra altitudines nemorum tranſtulit, ita vt vſque in hodiernum diem nuſquam compareat. *ſic Cæſar. lib. 11. cap. 60. & præcedenti capite*, apertè indicauit hâc magicis artibus inſtitiſſe. Sane huiuſmodi dictum factumúe, indicium vrgentiſsimum & proximum putarim. Hæc de indicijs, quædam addamus de denunciatione.

SECTIO V.

De denunciatione & teſtibus.

Y

QVid operetur denunciatio ſiue teſtimonium complicis oſtẽſum luculenter *Sect. 3.* Nunc tantum addẽda breuiter quædam de denunciatione & teſtimonio aliorum, qui teneantur denunciare, & teſtari, iam vidimus *Sect. ſuperiore.* Nunc addo praxi receptum; per regulam, quâ leges dicuntur ſpectare ea, quæ frequentius contingunt; vt quæ in hæreſis crimine teſtimonia probationeſque recipiuntur, eadem locum habeant in crimine Lamiarum; ratio, quia Lamiæ ſemper ſuſpectæ ſunt de hæreſi, & rarò hæc ſuſpicio fallit: ſemper enim earum facta ferè ſapiunt hæreſim manifeſtam.

a Plura Caſtro lib. 1. de iuſta hęret. punit. c. 22. & Simanc. in prax. tit. XI. Spreng. Siluef. Spinæus laquer alii.

A 2. Receptio teſtium debet ab ipſiſmet iudicibus ſeu inquiſitoribus fieri; nec eſt deleganda, niſi magnâ ex cauſa, & prudenti ac probo viro. *b* recipi poſſunt etiam ante litis conteſtationem, *c* & etiam ratificatio teſtimoniorum fieri poterit extra tempus pręſtitutum ad probandum, *d* ſi iuſta & probabilis aliqua cauſa id exegerit; ſemper autem erit ratihabitio teſtium B adhibenda, etiamſi reus ſe habere illos pro ratificatis profiteretur. Publicatio quoque teſtimoniorum reo præbenda eſt, vt contra queat excipere; nomina teſtium verò non ſunt in hoc crimine ſimul publicanda, quia periculum ferè euidens hinc imminet variis ex cauſis teſti, & negotia fidei ſic retardarẽtur, metu perculſis teſtibus: *e* conſultum tamen, vt (quod fit in Hi-C ſpania) iudices diligenter exquirant à reo, num quos habeat inimicos, & teſtes ſuſpectos in genere, quibus credi nollet, & quare? confrontatione ergo teſtium, & rei in hac materia non vtendum, niſi magna ex cauſa, & omni periculo ceſſante; *f* vt ceſſat quãdo complices depoſuerunt. Et poſſunt teſtes ſuper ijſdem articulis etiam prorſus contrarijs, facta iam pu-D blicatione, audiri. *poſt multos Simanc. ſupra num. 3.*

3. Poſſunt in hac cauſa à iudicibus, maximè Eccleſiaſticis (vt ſunt inquiſitores) quælibet perſonæ egregiæ, etiam quilibet conſanguinei, compelli, vt ſe coram ipſis ſiſtant, & teſtimonium perhibeant, quod fidei fauore receptum. *g* Vt autem in hoc crimine illuſtres coguntur, ſic etiam infames E aliàs perſonæ, vt complices (de quibus actum) excommunicati, & ſimiles; nõ vt plena eis fides, ſicut alijs nõ famoſis, ſed quanta prudenti iudici videbitur

b hodie cõtrarium in prax. obtinere ſcio, vide Gail lib 1. obſeruat. 96. nu. 10. bene poſt alios Simanc tit. 35. n. 7. ex quo deinceps addemus & alia.

c c. quoniã frequenter §. ſunt & alii, vt lite non cõteſt.

d ca. vlt. de hæret. in 6. DD. in d. c. quoniã frequent. & c. 2. de teſt.

e ſic ſtatuit Innocẽt. 6. vide Direc. inq. fol. 52.

f Simanch. ſup. n. 17.

g glo. c. 2. de teſt. cog. Rom. notab. 401. Iaſ in l. ad egregias. D. de iureiur. Aimo conſ. 220.

circumſtantijs conſideratis, præbeatur, *h* valet etiam teſtimonium auriti teſtis, qui ſe ex ipſomet reo dicit audiuiſſe, *i* non qui ex aliis ſic intelligendus D.Chryſoſt. *hom.* 30. *in Gen.* cum negat ex auditu iudicandum, nec exceptio in hac cauſa contra teſtes admittitur, niſi quæ teſtem penitus refellat, vt capitalis inimicitia, coniuratio. ſubornatio: cæteræ tantùm eleuant fidem, non tollunt. Sed iſti teſtes inhabiles, infames & non integri, tum demum admittendi, quando alij haberi nequeunt, vt in crimine iſto ex natura rei & actus, vt plurimum contingit. *k* Coactio autem illa fieri poteſt, non per incarcerationem (etſi quidam iudices hoc perperam faciant,) ſed exacto iureiurando ſe teſtimonium dicturos, ſemper excommunicationem; deniq; inducta mulcta, & captis pignoribus, *l. ſi quando, C. de teſtibus cap.* 1. 2. *& vlt. de teſtibus cog. Franc. Viuius in comm. opin. verbo teſtis citatus.* Et cogi poteſt etiam qui iurauit ſe non reuelaturum. *cap. intimauit. de teſtib. & dic. c. vlt. Viuius lib.* 2. *verb. confeſſionem.*

h c. in fidei & ibi DD. de hæret in 6. Condi- ſalu. de hæret. qu. 125. Corraſ lib. 5. miſcell. c. 10.

i Siman bene ſup. nu. 20. & 21. ſequent.

k poſt plurimi. Anto. Gabri b . com. côc rub. . . ci côcl 9 . ide op. im: lu . quei. tem Bin. fel. pa. . . ma . certia edit. à fol. 320.

4. Quantumuis multiplicentur depoſitiones perſonarum infamium & complicum, non eſt procedendum iudici ex his ſolis ad cōdemnationem; ſcio contrarium communius teneri & in praxi obtinere; *l* ſaltem vt pœnâ puniatur extraordinariâ, argumentum eorum eſt, non lex aliqua aut ratio vrgens, ſed generale brocardicum, ex multiplicatis indicijs debilibus reſultare indicia indubitata. Sed hoc argumentum valde debile eſt; nec in rigore verum, nunquam enim quæ naturâ ſua ſunt dubia, poſſunt rem facere indubitatam; ſicut nec multa venialia peccata vnum mortale: nec multa ægra vnum ſanum, nec multa non alba vnum album, nec multa tepida vinum calidum, &c. quando res nō ſunt ſubordinatæ ad vnū finem naturâ ſuâ, ſicut vna depoſitio naturâ ſuâ non ſubordinatur alteri. Deinde totum illud, nihil fundamenti habet, niſi præſumptionem. Præterea quis neget; quamuis rarum id ſit, fieri tamen nonnunquam poſſe, vt vno caſu plura concurrant indicia ad crimen non verum, quā ad verum? Eſto ſic probatio criminis admodum laborioſa, progrediatur hoc ergo ad torturam: ſi ad necem inſontis extēdis; nonne durus & ſæuus meritò dicare? ſit crimen atrox naturâ: quid tum, ſi reuerâ non commiſit? ſic aliqui noxij elabentur, præſtat decem elabi, quàm vnum innoxium condemnari: ſi tortus fuit innoxius, poteſt ei ſolatij aliquid impendi: ſi damnatus & necatus, quod tu mortuo præbeas cataplaſma? Denique ratum illud & receptum, etſi ad torquendum minora probationum adminicula ſufficiāt; ad damnandum neceſſaria eſſe luce meridiana clariora, nonne hoc illi ipſi fatentur DD. quibus Bodinus & alij contra ſentientes ſententiam ſuā cōnfirmant; *Marſil. pract. crimin. ſ. diligenter. n.* 3. *Chaſſaneus ſupra Conſid. Burg. rubric.* 1. *ſ.* 5. *num.* 123. *Anton. Gabriel. d. concil.* 7. *n.* 7. *Iul. Clar. quæſt.* 21. *n.* 9. *vbi hoc confirmat arreſtis Burdegalenſ. & Pariſienſibus Blanch. de iudic. num.* 384. *Monticella reg. crimin.* 4. *num.* 6. *Oſaſc. conſil.* 65. *lib.* 1. *Farinacius quæſt.* 43. *nu.* 39. 62. *&* 73. Quos omnino hac in re puto iudici ſequendos.

l vid. Binsf. ad hoc ſupe allegātem membr. 2. côcl 7. fol. 356. & add. Ant Gom. to. 3. c. 12. n. 18. Aymon cōſ. 178. Deciſ. conſ. 18. lib. 1. Lud Peg. deciſ. crim. 17. n. 44. vide ſupra ſect 4 litt. L. vbi doctū quibus cōcurrentib. vale aut ad torturam.

5. Si teſtes iſti complices, poſtquam aliquem, in tortura & concurrentibus cæteris neceſſariis, denunciarunt, & confeſsionem denominationemque hanc ratam habuerunt, & confirmarunt ad bancum, vt oportet, & ante

ſenten-

ſententiam: poſtea poſt ſententiam, in loco ſupplicii, morte inſtante, innocentiam denominatorum à ſe proteſtati iudici populoque fuerint; vel ipſis denunciatis coram omnibus dixerint, ſe illos habere pro probis & inculpatis: ſententia receptior eſt, iudici parum curandum eſſe huiuſmodi palinodiam, tum quia raro ſub mortem æque ſibi mente conſtant, vt ante illud tempus, quando confeſsio ratificatur, tum quia B ſolent importunitate eorum qui denũciati fuere, vel admonentium de animæ ſalute, vehementer rei ſollicitari, & perturbari in extremo illo vitæ puncto, tum quia hæc recantatio non eſt facta adhibitis ſolemnitatibus, quæ adfuere primæ confeſsioni, ideo prævalet prior. tum quia iſta eſt extra iudicialis, prior iudicialis. Confeſsio quidem non perſeuerans habetur pro nulla: ſed demum, quando reuocatur ante ſententiam latam, non poſtea. Moriens præſumitur memor ſalutis; quando eſt animo imperturbato, & ſibi bene præſens: nec tamen omnes morituri, maxime ſortiarii, ſunt Sancti, quare hæc præſumptio leuior eſt, quam quia nititur prior confeſsio, his argumentis hoc tenuere nonnulli *a*. qui vero in terminis cõtrarium ſcripſerit ſcio nullum. Confirmant, qui docent rectiſsime, dictum morientis non eſſe idoneum teſtimonium, vt alius torturæ ſubiiciatur, nec in homicidio *b*; nec iudice dicente ſe tuliſſe falſam ſententiam *c*, nec in furti crimine *d*; nec in aliis vllis *e*, ex communi & in praxi recepta ſententia. Cauendum ergo iudici, ne poſt denominationem factam, & lata iam ſententia vmquam permittat partes ad reum accedere: hoc enim ad nihil vtile fuerit, niſi vt reum moleſtent, fruſtra quidam, ſiis non reuocet: ſi reuocet, damnoſum id futurum, quia gignitur præiudicium

a Godelm. l. 3. c. 9. nu. 15. Binsfeld. ſupra fol. 309.
b l. ſi quis in graui § ſi quis moriens ad Syllan.
c Barth. & add § ſi quis moriens.
d Hippol. Marſ in prat. § reſta. in prin.
e Ant. Gomeſ. ſup. c

A non exiguum iudicio. quod Sacroſanctum & indubitatum eſſe deceret; & ipſi quoque reo, qui falſum dixiſſe, vel falſitati conſenſiſſe ſeſe in iudicio, vbi veritas dicenda, fatetur.

6. Quando malefici iſti complices ſuos produnt, & poſtea ex interuallo variant; idem ſeruandum, quod in cauſa hæreſis ſolet ſeruari; eſt enim eadem ratio huius criminis, & eadem praxis *f*. In hæreſi res non eſt certa, nam ſunt qui cenſeant ſtandum illi teſtimonio quo hæreſis reuelatur; & ideo ſi primo teſtimonio hæreſis reuelatur, ſtandum primo; ſi poſteriore reuelatur, ſtandum poſteriori; etiamſi alterum iuramento foret confirmatum *g*. ratio eſt, fauor fidei & religionis; qui vt facit, ne hoc crimen in perniciem Chriſtianæ religionis maneat occultum; etiam facit, vt in C dubio quis præſumatur hæreticus quãtum ad condemnationem pœnitentiæ in foro Eccleſiæ imponendæ, pro vtilitate animæ *h*. In primis obſeruo forum Eccleſiæ duplex eſſe, vnum publicum, vt eſt inquiſitorum: aliud priuatum & ſecretum, vt eſt pœnitentiariorum ſeu confeſſorum, quoad ſecundum facile admiſerim hanc ſententiam tot DD. nullum enim hæc præſum- D ptio damnum, immo & commodum adfert pœnitenti. Quoad prius forum; quia res eſt maximi præiudicii, & ſolent inquiſitores vel brachio ſæculari tradere, vel alia ẽt corporis afflictiua pœna, cum publica ignominia, reum afficere; valde hæſitare me fateor. Sane nec Iac Simancas Epiſc. Pacenſis, & poſtea Zamorenſis, hoc ſimpliciter admittit, cuius hac ſunt verba, de hac teſtimonii E correctione loquentis *i*; *nec audiendi ſunt, qui putant eo dumtaxat caſu id accipiendum eſſe: cum poſterius teſtimonium* (ſcilicet, reuelans, quando primum non reuelabat) *eſt contra reum*

13. num. 17 Iul. Clar. d. q. 21. nu. 17
f d. 3cui ſupea init. ſectionis huius & vult. Binsfeld. d. memb. 2. fol. 315.
g ex text & gl. in ca. accuſat § licet. de hær. in 6. Felin. in c cum in tua coll. 2. de teſt. Coua lib. 2. var. reſ cap. 14. Repertor. inquiſitor. verbo, teſtes. Menoch. de arb. caſu 108. quo refert. & ſeq. Binsfeld. fol. 114
h poſt glo & Ioan de Imo. Squillacenſis de fide Catholica ca. 34. Ioſeph. Maſc. de probat li. 1 concl. 495 num. 8 qui citat plurimos.
i d. cap. 36. num. 6.

in fauorem fidei. Nam licet eam ſpeciem le expreſſerit, mens tamen legislatoris aliud proculdubio vult, æqualitas enim iuſtitiæ ſeruanda eſt inter accuſatorem & reum, quinetiam reis fauorabiliores eſſe debemus, & ad abſoluendum, quam ad condemnandum proniores k.] Quid ergo dicemus? Vtique cenſeo ſi vtrumque teſtimonium confirmetur iudiciali iureiurando, & æque probabilib. nitatur coniecturis ac rationibus, priori potius ſtandum, ſiue reuelet, ſiue non. Nam fauor fidei ad tam magnum præiudicium rei porrigi non debet. Si vtrumque confirmatum ſit iureiurando, ſed vnum iudiciali, alterum ſpontaneo & extraiudiciali, ſtandum illi quod iudiciali nititur. Et quia prius ſemper coram iudice ſolemniter perhibetur, poſterius vel raro vel numquam; ſemper tum ſtandum erit priori, accedit quod quando iurat in poſteriore, eo ipſo iam declarat ſe periurum, qui prius falſum iurarit. priore quoque teſtimonio iam ius quæſitum, quod idem teſtis non poteſt auferre: poſterius denique ſemper laborat ſuſpicione ſubornationis, vt teſte Simanca Demoſthenes Lampidi obiecit *l*. Vno tantum caſu puto ſtandum poſteriori, ſiue iuratum ſit, ſiue non; quando apparet manifeſtis indiciis teſtem non leuitate aut odio, non prece aut precio, ſed iuſta omnino ex cauſa teſtimonium correxiſſe *m*. Quod vero idem Simancas putat maiorem præſumptionem adhuc fore pro teſtimonio poſteriore; ſi reus moriens illud pro exoneratione ſuæ conſcientiæ perhibuerit; quia tunc nemo præſumitur peierare, vel ſalutis ſuæ immemor eſſe, *ex D. Chryſoſto. homil. 5. in 2. ad Timoth. Roman. Iuneo & Marſ.* id iam ſupra docui non procedere, quando is qui iurauit, contradicit poſt ſententiam latam; in tali etiam hæc præſumptio ceſſat.

k d. cap. accuſat. § licet libr. al. intent. de pœnis l. Arria. de act. & oblig. l. fauorabiliores de reg. iur.

l Orat. contra Phormionem.

m ſic ex d. §. licet, & Coua. ſup. & Curtio Sen. conſ. 69 Simanc. num. 3. & 5.

SECTIO VI.

De iis quæ loco accuſationis eſſe ſolent in hoc crimine, & de accuſatione ipſa.

AA.

Accuſatio, quæ aliquando ſequitur incarcerationem, aliquando præcedit ſolemnior eſt, quam *denunciatio*, eſt enim maleficii alicuius apud iudicem, ad vindictam publicam ſolemniter facta delatio; ſed in praxi, *querela*, ſucceſſit in locum accuſationis, quare vbi iudex non poteſt procedere ex officio contra delinquentem, nemine querelam proponente (quod in non multis locis eſt, pleriſque enim poteſt iudex ex officio in quocumque delicto procedere, & ideo in pleriſque locis, *inquiſitio*, ſucceſſit in locum accuſationis *n*) vbi contra querelam omnia poſſunt obiici *o*, quæ contra accuſationem.

Quoad perſonam, in hoc crimine admittuntur omnes alias inhabiles, quia eſt crimen exceptum, vt communiter omnes fatentur *p*, & ideo in hoc crimine laicus poterit accuſare clericum: admittitur etiam minor viginti annis, etiam ſi ſuam vel ſuorum non proſequatur iniuriam; admittitur mulier, admittuntur infames & criminoſi, & etiam ſocius criminis: etiam excommunicati, excommunicatione maiori: ſoli repelluntur ab accuſando inimici capitales. Quod receptum de capitali inimico, quia eſt impedimentum iuris naturalis *q*. Quoad excommunicatos excommunicatione maiori; licet illi actores eſſe non poſſint, nec illis poſſit ius dici; & videantur illos

n Farinac. q. 12. in princ.

o Farinac. ſupr. nu. 6.

p Farinac. d. q. nu. 11 & ſeq. Clarus q. 14.

q vide Farin. nu. 4 & Clar. d. q. 14.

excludere Clarus, *q.* 14. *numer.* 16. & Farinac. *ſupra nume.* 32. verius tamen eſt, eos non excludi in hoc crimine, ſicut nec in hæreſi, vt fatetur ipſe Farinac. *numer.* 56. vbi præter inimicum dicit nullum inhabilem in exceptis criminibus excludi. nec puto hoc Clarum voluiſſe negare. Quo pacto enim complices admittantur, qui fere omnes ſunt excommunicati? Ad rationem contrariam reſpondeo, non ipſis ius dici tunc, ſed Deo; cuius directe cauſa agitur, quando fides defenditur.

2. Debet accuſator crimen iudici proponere cum indiciis & argumentis ſuſpicionum, & idonee cauere de damno reſarciendo, ſi ſuccumbat, & incarcerari donec caueat *a*. Calumniator tenetur ad damna, expenſas, & intereſſe calumniati *b*, & iure communi ac conſtitutione Pii V. ad pœnam talionis; pleriſque in locis ex iure conſuetudinario, pœna arbitria, pecuniaria, vel corporali. *vide Farinac. d. quæſt.* 16.

a conſtitu. Carolin. c. 12 & 14. & l. C. de ex hib. reis li. *l.* C. de his qui accuſ. *l.* ngl. de malefi. v. ad quere lam.

b Farin. oſtendit eſſe commu nem q. 16. num. 8.

BB.

SECTIO VII.

De apprehenſione, & carcere.

Qvamuis nemini liceat auctoritate ſua maleficos occidere, licet tamen cuique in manifeſto crimine deprehenſos comprehendere, & iudici offerre; *vt explicanda l. vlt. C. de maleſ. iuxta Binsfeld.* nam ſi lex illa generaliter accipiatur, eſſet rixarum ſeminarium, quia maleficus merito ſe defenderet, & aperiretur occaſio petulantibus innoxios comprehendendi, addo præterea requiri, vt vel ſortilegus ſit fugitiuus, vel deſit copia iudicis, vel bellum fuerit indictum talibus, vt de hæreticis contra Goffredum & Alberic. docet

A Simanca *c*. vel etiam niſi maleficus ille ſit bannitus: alias, qui non habens merum imperium *d* & non exiſtens in maiori magiſtratu *e* caperet & incarceraret, iniuſte faceret. Poteſt autem capi quouis loco, & tempore, & cuiuis carceri includi: quia exutus eſt omni priuilegio, neque illa procedunt in criminibus atrociſsimis, quare etiam poſſunt detineri in compedibus,

B manicis, cippis *f*. poſſunt pro pœna teneri in carcere obſcuro & tetro, in quo intra paucos dies moriantur; ſed hoc intellige poſtquam crimen confeſſi, vel conuicti, & damnati, de crimine mortem merente *g*. Capi tamen non poterunt niſi præceſſerit informatio aliqua, poſt iudicia legitima; ex æquiore ſententia *h*: legitima vero ad capturam eſſe eadem, quæ ſunt ad in-

C ſtituendam inquiſitionem generalem, videtur velle Menoch. lib. 1. de præſumpt. quæſt. 88. numer. 1. de quo hæſito. immo Simancas vult in crimine hæreſis neminem capi, niſi iudices compererint pluſquam ſemiplenis probationibus reos vrgeri *i*. ratio, quia ſola etiam captura in crimine hæreſis vehementer infamat. verum hæc ſententia, nec ſatis fundata eſt, nec ſatis tuta

D reipub. quam priuatim miſericors in reos, tam publice noxia, & in commune vergens periculum. Nam ſemiplenæ probationes omnium iudicio ad quæſtionem etiam in criminib. minus reip. noxiis ſufficiunt. Deinde quo crimen eſt atrocius, & in commune pernicioſius, hoc leuioribus iudex indiciis fretus poteſt ad capiendum procedere. Sed & perſonarum habenda eſt ratio, vt fa-

E cilius procedatur contra vilem, & pauperem, & plebeium, quam contra nobilem, bonæ famæ, & locupletem. Forte opinionum diuerſitas quam Pacenſis Epiſcop. hac in re inueniebat,

c arg. l. non eſt ſingulis. de reg. iur. lib. *a*it. prætor § ſi debitorem quæ in fraud. credit. Siman. prax. titul. 25. nume. 5.

d Farinac. q. 27 n. 34.

e Vide Farina. q. 27. num. 6.

f Farinac. ſupra nu. 100 & hoc factum in cauſa Doctoris Edelini.

g Farinac. num. 104

h Lancel. Corrad. de offic. præto. in cauſ. crim. titul. de captu. Mynſing. cent. 5. obſ. 69 Anton. Gomeſ. d. tom 3. c 8. & opt. Farin. à num. 112. vſque 117.

i Simanc. d. tom. 25 num. 4

In præceps eum egit. nam ſi octo enumeratis a Farnacio *k*, addas aliam Gomeſii, *l* & commemoratam Simancæ, iam decem numerabis. Illis prætermiſſis, *primum ſtatuo*, iudici de delicto commiſſo conſtare debere, vt vult Gomeſius; ſed id intelligo, quando de actu extrinſeco & damno dato agitur. *deinde ſtatuo*, iudicis arbitrio permitti, quando ſiue, vel cum quibus indiciis, capere reum debeat *m*; verumtamen eum oportere legibus, ratione, & æquitate hoc ſuum arbitrium moderari conſiderata criminis, & perſonarum qualitate, quare ad ſimplicem querelam ſiue delationem numquam ſim auctor, vt ad capturam, ne vilium quidem perſonarum, ſe iudex accingat; niſi delator ſummarie probet reum eſſe ſuſpectum de fuga, & idonee caueat per fideiuſſores; aut, ſi perſona ſit locuples, ſe ſuaque obliget, pro refuſione impenſarum, damnorum, & intereſſe, caſu quo querelam ſuam non probaret. his enim concurrentibus Caſtrenſ. Bald. & aliorum veterum *n* ſententia recipi poterit, alias certe nimis rigida. Poterit eodem modo iudex procedere, quando ad delationem accedit nominatio ſeu indicium ab ipſo infirmo periculoſe laborante, (verbi gratia, defertur ad iudicem à medicis, Petrum eſſe maleficio læſum; iudex officio mittit Notarium ad Petrum, qui interroget, quem putat auctorem maleficii, Petrus nominat Ioannem, quiiam delatus fuerat ab alio.) ratio praxis eſt, quia talis infirmus adhuc ſenſibus & iudicio integer animo imperturbato, præſumitur merito ſalutis ſuæ memor, & huiuſmodi infirmitas habetur pro quadam ſpecie torturæ *o*, ideo iſte torto comparatur: nec dici poteſt ſpontaneus delator, neque hic locum habent alia illa impedimẽta, quæ recenſuimus

k d. q. 27 à num. 114.
l 3. tom. 3. cap. 8. v. 2.
m argu l. 1. D. de cuſt. reo. Clarus q. 28. nu. 2 Kirchou. Centur. 4. concl. 30. bonaco. in cõm. opin. & alii.
n vide Farinac. ſupr. numer 115 120. 128.
o Crauet. Rolandin. Maſcard. & alii apud Farin. numer. 29

A contra nominationem ſortiarii in vltimo ſupplicio deponentis. Optarem tamen hoc caſu hanc nominationem infirmi nudam non eſſe, ſed ornatam cauſis opinionis ſiue ſuſpicionis, cur illum credat auctorem. Denique notandum quod ſocii vnius denunciatio, indicium ſufficiens præbeat ad capturam, ſi aliud indicium accedat. Sic poſt

B multos Menoch. *libr. 2. de arbitr. iudic. cent. 474. numer. 25.* Maſcard. *volum. 5. de probat. concluſ. 1311. numer. 10. & 11.*

Porro ad ſolam informationem extraiudicialem in ſcripta non redactam, ſiue quæ non ſit in actis & apud acta, quicquid nonnulli cenſuerint, non arbitror capere licere: niſi duæ ſaltem à Claro *p* requiſitæ conditiones concur- CC.

C rant, ſcilicet vt delictum ſit enorme (quale eſt crimen maleficorum) & periculum ſit, ne reus aufugiat, interea dum informationes in actis recipiuntur: quod periculum cum ſemper fere ſit in maleficis, quæ vt plurimum ſunt viles perſonæ procliues in fugam; vix accidit, vt iudici non liceat poſt nudam huiuſmodi extraiudicialem informationem, vel poſt querelam, qualem diximus, incarcerare. Proſper Farinacius *q* addit tertiam conditionem, vt iudex ſecurus ſit, quod poſt captum reum ve-

D nient teſtes depoſituri: ſed cum Salyce. Claro, & Cauenſe, quos ille citat, puto priores duas ſufficere. Illud optime idem Proſper admonuit, *maleſacere iudices illos, qui lucri cauſa multos penes ſe habent exploratores, & ad ſimplicem vnius illorum relationem reos in carce-*

E *rem compingunt. hæc enim practica dãnabilis eſt* (inquit) *nec in iudiciis per principes toleranda.*

Quoad perſonas nobiles, & honeſtiores genere vel dignitate; et cõiuges re-

p q. 28. nu. 3. in fin.
q ſupra nume. 131

ſpectu maritorum, eas ſub fideiuſſoria, immo & iuratoria cautione relaxandas cenſuit Godelman. *a* & multos citauit, ſed in primis illi Dd. non loquuntur in terminis & expreſſe de noſtro crimine. Deinde nec in genere, quando venit infligenda pœna mortis, id verum eſt in aliis criminibus, ſi rei alias ex carcere fugerint, vel ſi delictum ſit notorium, vel in flagranti crimine ſint reperti, vel ad torturam iam adiudicati. Præterea requiritur, vt iudex reum reperiat innocentem, vel ſaltem valde dubitet, & vtroq; caſu cautio illa non admittitur, niſi finito proceſſu & completo. Deniq; certum eſt non cogi iudicem dimittere, ſed hoc totũ, ab eius arbitrio, prudenter perpenſis circumſtantiis omnibus, dependere *b*. nec facilis eſſe debet in noſtro crimine; quod, ſicut hæreſis, omni priuilegio & dignitate reum penitus ſpoliat. Nunquam ſane dimitterem ſub iuratoria cautione tantum (quomodo qui Deo periuri, mihi iuſiurandum ſeruent?) ſub fideiuſſoria vero; non niſi vrgentibus grauiſsimis cauſsis, & quando fideiuſſores ſe vt cuſtodes obligarent, quo caſu multo melius proſpicitur reipubl. quam ſi vt fideiuſſores tantum; quę cautela â Soare accepta placuit Menochio eam explicanti *c*.

a ſup. nu. 14.

b vide *Farinac.* hæc bene probantem q. 33. à n. 34.

c De arbitr. caſ. 303. num. 37.

Capi ſortiarios ſeu maleficos etiam in Eccleſia poſſe, puto ex multiplici capite, tum quia crimen eſt atrociſsimum; tum quia ſunt ſacrilegi, tum quia blaſphemi, tum quia venefici & homicidæ deliberati & proditorii, tum quia ſunt vt plurimum hæretici & apoſtatæ; nam nullis iſtorum ſuffragatur immunitas loci ſacri, ne ibi quidem vbi viget *d*; & in caſu quo non valet immunitas, volunt multi etiam non requiſito Epiſcopo reum extrahi per iudicem ſæcularem poſſe: alii tamen volunt ab Epiſcopo veniam peti. prior opinio de iure verior & receptior, erat ante bullam Gregorii XIV. optimi & laudatiſſimi pontificis qua expreſsè cautum, *ne liceat ſæcularibus iudicibus, ſine Epiſcopi licentia aliquem ex Eccleſia extrahere, etiam in caſu alias permiſſo, niſi ſi forte Epiſcopus talem licentiam dare recuſauerit: & tunc reos ſic extractos debere ad carceres Eccleſiaſticos conduci, vt illic detineantur, donec per Epiſcopum, vel ab eo deputatum, cognitum fuerit, an crimen ſit tale, vt gaudere non debeant immunitate Eccleſiaſtica.*] Vbi tamen hæc bulla non obligaret, ibi poſſet extrahi caſu dicto: ſed modeſte & cauendo tumultum & offenſionem perſonarum Eccleſiaſticarum, & dummodo poſtea, comperto quod non debuerint extrahi, ſtatim Eccleſiæ reſtituantur *e*: & in iiſdem locis, valebit ius præuentionis in eo, vt ſi reus nondum ſit extractus, ad Eccleſiaſticum iudicem; ſi iam extractus, ad ſæcularem pertineat iudicare, num immunitate gaudere debuerit, necne *f*.

d vide *Farinac.* late ſcribentẽ quæſt. 28.

e Couarr. lib. 2. var. reſol. c. 20. n. 18. Clar. q. 30. n. 20. poſt Guidonẽ Pap. Boer. Remig & àlios.

f Vulpell. reſp. 130. nu. 6. Farinac. ſupr. num 76.

Indebite carcerati, malefici, etiamſi carcerem effregerint, propter talem fugam nec puniendi erunt, neq; pro confeſsis habendi, neque ad carcerem redire tenentur, etiam ſi redire iurauerint *g*: neque tenebuntur ad pœnam conuentionalem ipſi vel fideiuſſores, ſi quos dederunt *h*: neque ad torturam propter huiuſmodi fugam rapi poſſunt (vt poſſent ſi carcer fuiſſet iuſtus) etiam ſi animo non reuertendi fugiſſent *i*. Sed an in foro conſcientię peccet fugiens ex iuſto carcere, quæſtio eſt difficilis, neque hic tractanda. Peccare cenſet Farinac. nu. 90. cum Couarr. *k* ſed non peccare cenſuit Maior, & Felin. cum antiquis aliquot Canoniſtis, & ex recentioribus Lopezius, *Inſtruct. c.* 66. immo & teneri fugere, ſi tuto poſ-

g ſic poſt Rolandin. Minſing. & Couarr. 1. var. reſo. c. 2. num. 7 & 11. quidam notãt & bene.

h Farinac. q. 30 n. 70.

i Farinac. à num. 85.

k lib. 1. var. reſp. c. 2. n. 8, & 14. & Brunor. à Sole in qq. lega. q. 30 num. 14.

ſit voluit *Victor. relect. de homic.* Breuiter nihil hic peculiare eſt, quoad ſortiarias, ideo de hac quæſtione in genere tam pro ſortiariis, quam reliquis; ſi vis, lege, *Couarr. ſupr. Sot. ad 2. 2. quæſtion. 69. argument. 4. Nauarr. Manual. capit. 25. Victor. d. relect. Lopez d. cap. 66. Binſf. in Enchirid. & Brunor. ſupr.*

DD. In ipſa captiuitate quædam ſunt iudici obſeruanda, primo, vt ſtatim perquirantur omnes areæ & anguli domus accurate; num inueniantur pixides, vnguenta, pulueres & alia inſtrumenta maleficiorum; neque rei permitti debent iterum ingredi domum, ne capiant taciturnitatis medicamenta. *Sic Petr. Gregor. libr. 13. de republ. capit. 30.* ſuperſtitioſum autem eſt, quod quidam addunt, curandum lictoribus, vt ſublimes de domo tollantur, ne, antequam in carcerem detrudantur, terram contingant, credo verentur iſti, ne ſint de genere Antæi Libici, cui contacta terra vires de nouo ſufficiebat, iuxta fabulas. Tale etiam illud, detrahere omnem illis veſtem, & induere eas ſola quadam interula; quæ vno die neta, texta & conſuta: ſuperſtitioſum non foret, ſed vtile eas omnibus ſuis veſtibus ſpoliare, & aliis veſtire, ea gratia, ne quid lateret in veſtibus maleficii. Sane hæ diligenter excutiendæ & ſcrutandæ. Valde etiam mihi ſuſpectum, quod quidam graues auctores *l* ſcribunt; admonendos iudices ne patiantur ſe à maleficis tangi ſuper nudam iuncturam manuum & brachiorum, cur quæſo? ſi ne veneno inficiant, certe poſſunt etiam inficia his partibus tactis, ne faſcinent? deme venenum, & partium iſtarum nulla erit faſcinatio, ſimile eſt quod addunt idem producendas ante iudicem maleficas tergo aduerſas, quia putant, ſi iudices ante alios, maleficæ aduenientes adſpexerint, eos faſcinari viſu, & fieri mitiores ac faciliores ad abſoluendum, nonne hæ ſunt næniæ pueriles? quid virium habet aſpectus maleficæ, eo quod primo vel ſecundo loco iudicem viderit? Deinde quomodo hæc cohærens; maleficæ cognitioni iudicum addictæ, ſtatim vim maleficiorum amittunt, quod iidem aſſerunt auctores: & faſcinant nihilominus modis prædictis, an, quod faſcinant ante cæptam cognitionem poſt captiuitatem, poſt cæptam vero cognitionem non amplius? oſtendant diuerſitatis huius cauſam, ſi nos credere ſibi poſtulant. Deinde communior eſt rumor, ſtatim atque incarceratæ ſunt nocere eas amplius non poſſe. Nec defuere qui ſolicite cauſam quærentes, tandem duas reddidere homines non Catholici *m*. Primam quod commode illic venena ſua habere non poſsint, quaſi vero Diabolus ea nequeat adferre: & nequeant illa ab eo accipere niſi per manum commentarienſis, vt vt illi falſo ſupponunt. Secnndam, quod libere cum ſuo magiſtello communicare? non audent; & maxime metuunt, ne à iudice colloquentes deprehendantur, quaſi neſciant nocturni temporis multum ſibi ad hoc ſupereſſe, & nequeant occulte dæmonem, etiam aliis præſentibus alloqui, ſurdaſter credo Satan eſt, & eget clamoribus. Refelluntur hi ipſa experientia, nam conſtat à Satana illas vehementer ſæpe in carceribus affligi; (vt de nonnullis teſtatus Remigius libr. 1. capit. 13.) conſtat etiam in ipſo carcere aliquando illi commiſceri, & poſſe grandine agros lædere: cumque hæc damna inferant per ipſum dæmonem, ſolo nutu poſſent illi ſignificare, & ipſe, illis vinctis, id exſequi per ſeſe. Anno cIↄ. Iↄ. xcvII. cum Stabuletum proficiſcerentur, Leodio Quæſitores, Oranus, & alii in via plana ſubito currus deiectus fuit, & mirifice

l Spreg. in malleo pa. 3. qu. 15. & Greg ſupr num. 4.

m Danæus de Sortiar. cap. 4. Godelm. d. cap. 4. lib. 3. num. 17.

Exemplu vide infra lib. [illegible] in fine.

A per medium confractus, omnibus tamen illæſis, pedibus ergo, quibus equi non aderant, reliquum iter confecerunt, cum Stabuleti in carcere inuiſiſſent Ioann. illum del Vaulx, cuius cauſa eo profecti fuerant; is ſtatim illis, bene (ait) in vita expalluiſtis; nec ſatis vobis omnia proſpere ſucceſſerunt. Et diſſimulantibus illis, caſum narrauit, addiditque ſe id à ſuo dæmone accepiſſe, damnum tamen ab alio quodam dæmone illatum, iniuſſu ſuo: voluiſſe dæmonem amplius nocere; ſed non licuiſſe. Hinc cauſam habetis, poſſe per dæmonem nocere, ſi Deus permittat: raro Deum permittere, ne iuſtitiæ executio in maleficos impediatur. *Plura videte ſup, lib.3.part.1.q.3.*

B Vtilior ergo eſt monitio, ne iudices illos diu detineant in carceribus, ſed vel ſontes velox pœna conſumat, vel innoxii reperti liberentur maturius: *a* & vt obſeruentur, ne qua ſecum ferant, vel ne qua inferant alii, quibus ſibi necem queant inferre: & eadem de cauſa, ne diu ſolæ permittantur, nihil enim Diabolus diligentius conatur, quam ad mortis conſilium illas inducere *b*. Sed cur eas carceribus non eripit? Grilland. *quæſtion. 9.* ſcribit quoſdam iudices ſæpe expertos an ſolita inunctione Magi capti per dæmonem efferrentur, & nullum vmquam ſortilegia tum effectum ſortita. Vnde multos tenuiſſe, quod captæ à dæmone eripi non poſſint: & rationes reddit duas, primam quia Diabolus mauult illas in profeſſione ſua ſtatim mori. 2. quia Deus non permittit dæmones exercere potentiam ſuam, ne id fiat in ſcandalum ipſorum iudicum, & Dei ignominiam, Nam videretur plus poſſe Diabolus in ſuis miniſtris ſtrigibus; quam Deus in ſuis, qui ſunt Iudices, quæ ratio poſterior eſt D. Thom. Confirmatur, quia

a Authen hodie. de cuſtod. reorum.
b Nic. Remig. lib. 1 dæmonolat. cap. 6. 7. & 8.

C D E Pompeiopoli exiſtens Inquiſitor permiſit cuidam Malefico capto vt ſe inungeret, & licentiam dedit euolandi ſi poſſet, & ille ſtatim ſublatus fuit in aërem. Cum Legione in Hiſpania degerem legi litteras ad doctorem quendam Canonicum datas; quibus hoc inter cætera narrabatur. Ergone hoc tunc accidit, quia ceſſabat ratio prædicta, nec dæmon poterat videri contra iudiciariam poteſtatem præualuiſſe? Suaderem tamen Iudicibus abſtinere ab huiuſmodi experientiis; in quibus plus eſt curioſitatis, quam pietatis. Punitæ morte Iudicum curioſitatis ego alias ex Cumano exemplum dedi; quod idem ex Silueſtro Prierate Creſpetus narrauit, *lib. 1. de odio Satanæ diſcur. 15.* Poſterior autem illa D. Thomæ ratio quanti ſit momenti dictum iam, *libr. 3. part. 1. quæſt. 5.*

SECTIO VIII.

De accuſatione in iudicio poſt incarcerationem.

DE hac ſufficiunt iam à nobis dicta, ſup. ſect. 6. ſi quis plura volet, legat Proſ. Farinac. *quæſt.* 12. & 16. Clar. 5. *fin. q. 12. cum mul. ſeq.*

SECTIO IX.

De tortura.

AD hanc iam diximus, quæ ſufficiant indicia? *ſup. ſect. 3. & ſect. 4.* Nunc videndum nobis qualis eſſe debeat? quando iteranda? decernendave? & quæ hac in re ſuperſtitioſa ſint vitanda? EE.

Quoad primum, ſecundumq; ſunt

A enim valde commiſta, quæ de iis dici poſſunt, ſcienda ſunt ſequentia. Imprimis poterit iudex inſtituere interrogationes ad formulam illam à Grillando *c* traditam; *Quid ſit illa profeſſio quā faciunt cū dæmone, & quibus modo ab ordine ad illā accedant, & quib. ceremoniis & ſolemnitatibus in ea vtantur: Ad quid ſe obligent dæmoni? ſub qua forma verborum fiat ipſa obligatio? quæ ſint ab eis* B *ſeruanda & ad quæ teneantur? quæ præmia habeant & quæ habere ſperent ab earum Principe Dæmone? ex quibus rebus ſimplicibus vel mixtis componant vnguenta, quibus liniant corpora ſua dum vadunt ad ludos? cum quibus etiam rebus faciant alia venefica maleficia? quem ordinem teneant, quando acceſſuræ ſunt ad ludos prædictos? ſitne verum quod vadant corporaliter, vel illa ſit illuſio ſiue* C *viſio quædam in apparentia, in mente, & intellectu? caſu quo accedunt corporaliter, an ambulent pedibus propriis, vel aliter deferantur, & quomodo, & per quem? Item quomodo & qualiter celebrent ſacrificia, offerant preces & munera dæmoni? Item quæ ſint illis in præcipua obſeruantia in dicta profeſſione?*] Et alia huiuſmodi quæ iudici ex præcedenti inquiſitione, vel denunciatione videbuntur exquirenda: poſtea poterit D interrogare de ſingulis, *num hæc, & quando, & cum quibus, &c. fecerint?* in his vtile erit à leuioribus, quæ facilius confitentur, ad grauiora progredi, ideoque vltimo demum loco de copula cum dæmone interrogare (*Sprenger. part. 3. mallei quæſt. 14. & 15.*

c qu. 7. n. 7

Abſtinendum iudici tormentis, ſi poſſit abſtinendo veritas haberi, *quæſtio, enim, res fragilis eſt, & periculoſa,* E *& quæ ſæpe veritatem fallit d*, ſæpe fit vt *innocens pro incerto ſcelere certiſſimas luat pœnas e*, frequenter tamen cogitur iudex quæſtionem adhibere, A *cum qui ſe negant crimine quo accuſamur teneri, torquentur, vt facinoris veritas, quæ indice voce, non promitur, dolore corporis exprimatur*, teſte Beat. Cypriano *f*, & eſt Theolog. ſententia communis.

d l. 1. § quæſtioni. D. de quæſt. Ariſtot. in Rheth. ad Alexan. de quæſtione

e D. Augu. libr. 19. de ciuit. Dei.

f Cyprian. ad Demetriā. Ioan. Maior in 4. d. 15. qu. 21. Silueſt. Tab. & alii verbo Inquiſitio.

Torturæ modus iudicis arbitrio cōmittitur, ſed debet illud moderari prudentia & æquitate, primo, vt præcedant indicia ſufficientia, de quibus egimus, B *Sectione* 1. 2. vt conſtet prius de corpore delicti, quod ibidem probauimus. 3. vt reo ſit data indiciorum copia, & proceſſus contra ipſum iam formati, & tempus ad ſe defendendum ſufficiens *g*. 4. vt reus nec ſit confeſſus, nec conuictus. 5. vt per interlocutoriā reū iam damnarit ad quæſtionem, expreſſis in ſententia cauſis, cur; & reus non appellarit, aut friuole & calumnioſe ap- C pellarit. appellationi enim non friuolæ aut calumnioſæ deferendum eſt: adeo vt contra eam tortus & confeſſus nequeat condemnari. Si conſtet iudici friuolam vel calumnioſam eſſe, poteſt eam contemnere: poterit autem credere talem eſſe, quando in proceſſu erunt indicia legitima ad torquendum, quæ reus in termino ſibi conceſſo non ſufficienter expurgauit. Si de hac reiu- D dex dubitaret, omnino deberet appellationi deferre, & à tortura ſuperſedere. 6. debet iudex poſtquam reus cibum vel potum ſumpſit, propter periculum vomitus, vt minimum quinque vel ſex horis, à quæſtione abſtinere. 7. debet pro grauitate delicti, certitudine indiciorum, & qualitate perſonarum, etiam qualitatem & grauitatem tormentorum remit- E tere vel acuere. Modus autem & gradus torturæ recte proponit Farinacius *h*. debet etiam iudex, licet iſtud delictum ſit atrociſſimum, eum modum & diuturnitatem quæſtionis

g de his & ſequ vide Proſp. Farina. q. 38.

h ſupr. à num. 4.

in eo

in eo ſeruare, vt corpus rei maneat vel illæſum, vel modice læſum, ſaluum innocentiæ vel ſupplicio: illæſum dico, quod ad carnis lacerationem, aut oſſium vel neruorum fracturam, nam quoad diſcompaginationem, ſiue diſiunctionem iuncturarum & oſsium non immoderatam, vix in tormentis ea poteſt euitari. Hic merito cunctis ſequenda foret (extra tormentum in ſomniæ) Pauli III. bulla LVIII. *a* quæ vetat reum in tortura vltra horæ ſpacium detineri. Debet etiam iudex abſtinere nouis, & in ſua prouincia inuſitatis torquendi modis; Sed vtatur ſolitis in hoc crimine; vt tormento funis; tenuioris & affuſione aquæ frigidæ in tergum appenſi, vel etiam additis ad pedes ponderibus, vel vt baculo inter pedes inſerto nequeat iungere; vel tormento vigiliæ omnium optimo & tutiſsimo, quando non additur ſimul membrorũ extenſio, hoc optime nobis deſcripſerunt Flamin. Cartar. & Farinac. *b* & eo potiſsimum vtendum quoad mulieres; maxime honeſtiores, vt ſunt moniales, &c. hæc in inferenda quauis tortura.

a habes in Bullario Magno part. 1.

b Cartar. lib 4. prax. crim. ca. 2. nu. 7. & 8. Farin. ſup. num. 71 & Marſ. in l. D. de quæſt. FF.

Quoad iterationem quæſtionis, ſeruandum primo, ne vnquam etiam vrgentiſsimis indiciis ſuperuenientibus, reus torqueatur vltra tertiam vicem, etiamſi varius ſit in confeſsione: quod ſi ſemper conſtanter negauerit, non poſſet vltra duas vices torqueri *c*, licet contrarium ſeruetur in praxi. ſecundo, non eſt repetenda eodem die quæſtio, ſed vnus ſaltem dies inter ſingulas eſt interiiciendus, vt terror ille & dolor reſideat *d*, tertio, nunquam eſt iteranda; niſi ſuperueniant indicia noua, & diuerſi generis, & prioribus euidentiora: & niſi reus ſit adeo fortis ac robuſtus, vt animo & corpore in priore tortura perdurauerit: item niſi priores torturæ ni-

c ſic intelligeSiman & quos al leg prax. ca 52 n 41

d Maior in d. 15. qu. 2. & Simanc. ſup. nu. 39.

A mis lenes & inſufficientes fuerint; quod diiudicare pendet à iudicis arbitrio, quarto, ſi reus in tormentis confeſſus, ſequenti die nõ vult ad bancum (quod aiunt) cõfeſsionem ſuam ratificare extra torturam, dicatque ſe dolore tormentorum falſa fuiſſe confeſſum, poterit abſque nouis indiciis de nouo ſubdi quæſtioni, vt perſeueret. Si tunc reus in ſecunda quæſtione pergit negare, B primam confeſsionem expurgat, & eſt dimittendus, nec poterit tertio torqueri *e*: niſi tamen prima tortura fuiſſet inſufficiens & indicia valde vrgerent, tũc ad tertiam poſſet deueniri. *f*. Quod ſi in tertia adhuc negat, omnino dimittatur: ſi in tertia ſicut in prima iterum confitetur, & poſt torturam ratificet quæſtionem omnino eſt puniendus: ſi tertia in tortura iterum confitetur, ſed C poſt torturam negat; non poterit quarto torqueri, ſed eſt abſoluendus, quia cuncta indicia priora purgauit, & vltimum iſtud ſolum ad quæſtionem non ſufficit, eſtq; tandem finis aliquis quæſtionibus imponendus. *Sic Simanc. ſupra numero 43. & alii illi ſupr. citati. & præterea Boſſ. Bianc. Carer. & Farinac. eos ſequens ſupra numer. 99. & 105. vide* D *Marſil. in repetitione l. repetit. D. de quæſtion. Et quod tunc ſimpliciter & abſolute ſit dimittendus liber volũt Eymeri, in 3. part. director. & Pegna d. comment. 31. Anton. Gomez d. capit. 13. numer. 28. ſoluens argumenta contraria. Dambaud. in prax. crim. cap. 40. & alii apud Binsfeld. l. 7. de malef. C. q. 5. concluſ. 16.* Eſtq; non illepidum quod narrat Marſil. habuiſſe ſe Mediolani quendam inſignem nebulonem; qui in tortura fatebatur, E & in auditoribus poſt torturam cuncta iterum negabat tandem rogatus quare ſic faceret, renidẽs reſpondit; quia melius iudico millies torqueri in brachiis, quam ſemel in gula, quare? quia

e Sic Simanc. ſup. nu 43. & in ſuis pract. M'l us, Clar. Damhaut. & Carrar.

f hæc eſt mens etiã Simã ſupr. n. 45 & Frã Pegna in direct. inquiſit. 3. p. com. 39.

multos reperias chirurgos, qui norint ſua in loca reponere & coapptare oſſa brachiorum, nec vnum inuenias, qui norit reaptare gulam, & ſimilibus ſibi illudentem Hippol. Marſil. coactus fuit liberum dimittere. Porro qui dimittendus, eum cenſeo dimittendum abſolute & ſimpliciter; ſine fideiuſſoribus, idq; ex receptiore ſententia; neq; cauſam indeciſam relinquendam. Si tamen indicia non forent per reum ſufficienter purgata; vel etiamſi veriſimiliter exſpectarentur indicia noua & clariora præcedentibus; tunc, ex multarum Curiarum praxi, poſſet reus dimitti data fideiuſsione de ſe repræſentando, cum iterum à iudice accerſetur; & tunc, cum iſta indicia noua ſuperuenerint, reus iterum examinatur, hæc dimiſsio tunc non eſt abſoluta, ſed ſtantibus tantum rebus, prout tunc ſe habebant. *vt bene poſt Bott, & Carauitam Clarus qu. 62. & Dambaud. ſup.* Praxis vero illa quã Sprengerus ponit, *part. 3. Mallei q. 14.* vt damnetur non ad torturam iterandam, ſed ad eandem alio die continuandam, & hoc poſſe fieri non ortis nouis iudiciis, mihi callidior, quam verior; & crudelior, quam æquior videtur. Nec enim decet huiuſmodi verborum captiunculis ſæuitiam intendere, quid prodeſt vocare continuationem, quæ reuera eſt iteratio? quam durum etiam eſt, per continuatos dies queſtionem exercere? abſint à piis iudicibus huiuſcemodi cõmenta. Quod dixi, ſecunda vel tertia vice iterari tormenta poſſe; id procedit, quando reus duntaxat cauſatur dolore quæſtionis, ſe victum fuiſſe: ſed ſi contenderet erroneam fuiſſe cõfeſsionem, & ſe paratum probare ſuum errorem, & adſint aliqua indicia pro reuocatione facientia, tunc non poſſet iterũ ſubiici quæſtioni, ſed debet ei ſpacium tribui probandi erroris, interea latius haberi, & admitti ad eam aduocati ac procuratores, vt poſsit cum iis conferre *g*. Hæc de reo non conuicto.

Cæterum ſi reus ſit conuictus, conſultius eſt iudici non ſubiicere eum quæſtioni, quia tortura ſolet indicia præcedentia purgare, immo & plenas probationes; & ideo reus etiam conuictus in tortura, & poſt eam conſtanſtanter perſiſtens, foret liberandus, vt ex communi Dd. ſententia docet Farinac. *h* Et licet multi grauiſsimi iuris interpp. exiſtiment, adhuc huiuſmodi poſſe condemnari *i*, & ſic Pariſienſis Curia, teſte Paponio, aliquoties iudicarit; contrarium tamen, quod dixi, communius & verius eſſe, cum Cartario cẽſuit Farinac. ſaltem quoad pœnam ordinarium, vt ea infligi non poſsit: extraordinariam non corporalem fatetur infligi poſſe, quando conuictus tantum fuit præſumptionibus vrgentiſsimis; quod ſi conuictus fuerit plenis probationibus, tunc poſſe infligi pœnam corporalem extraord. etiam triremium. Sunt tamen aliqui caſus, quibus tortura reum conuictum non eriperet punitioni ordinariæ. 1. ſi non detur ſuper delicto, de quo quis fuit confeſſus, vel conuictus; ſed ad notitiam aliorum delictorum. 2. quando datur tantum pro habenda vlteriore veritate qualitatum aggrauantium. 3. quando irrogatur ad habendos complices, fautores receptatores, & alios participes. 4. ſi iudex decernit eam cum proteſtatione, id ſe facere ſine præiudicio probatorum; & reuera hæc proteſtatio non appareat contraria facto; vt appareret, ſi reus interrogaretur ſuper principali delicto, etiam oretenus & non ſcribente notario. Sed vtrum iudex poſsit reum teſtibus plene conuictum torquere? Nauatr. *in Man. capit. 18. numero 59.* reſpondet iudicem

g Boſsius tit. de tort. nu 19. *Folle*r & *Fran. Perſonalis apud Farinac.* n. 102.

h qu. 40. nu. 26. & qu. 40 à nu.

i Marſil. ſingu. 108. Grammat. conſ 12. n. 24 & deci. 8 nu. 3. 4 & 7 Couarr. pract. qq. cap. 23 poſt nu. 5. Ant. Gomeſ. d. c. 13. poſt nu. 20 Remin. Follc. & alii.

iudicem qui hoc facit ad impediendam rei appellationem, peccare Mortal. niſi conſtet calumnioſam ac friuolam fore appellationem. In illis locis vbi neceſſaria eſt rei confeſsio, non habet locum Nauarr. ſententia: vbi non eſt neceſſaria. procedit quoad tormenta ad hoc inſtituta, vt delictum illud, de quo conuictus eſt, fateatur; non quoad complices nominandos, aut circumſtantias delictum aggrauantes, de quibus non eſt plene conuictus.

Quoad perſonas torquendas crimen iſtud eſt exceptum, ideo priuilegio ſuo omnes ſpoliantur: diuerſimode tamen. Nam qui ſunt priuilegiati ratione dignitatis vel ordinis; illi plane ſpoliantur, etiam clerici & monachi etiam non infamati; mitius tamen ſunt torquendi iſti, quam alii vt docet Simancas. *a* Quoad eos qui ſunt excepti ratione ætatis; puto ſi ſint minores annis XIV. tantum eſſe terrendos, etiam terrore reali; vt nudando, ligando, & ad eculeum adducendo, non tamen imponendo. Si minores tantum viginti quinq; annis ingreſsi ſaltem decimum quartum, torquendi, ſed mitius, quam maiores: ſenes vero, pro cuiuſque viribus minus tamen acriter, quam viri *b*. Idé de ceteris priuilegiatis ratione debilitatis, qui torqueri poterũt moderatus, dummodo abſit mortis omne periculum: excipiendæ ſemper prægnantes, fauore partus, donec pepererint, & periculum illud euaſerint: quoad alias mulieres, nihil peculiare eſt, niſi quod honeſtatis, quam in viris, adhuc maior habenda ratio maxime ſi virgines, aut ſanctimoniales ſint.

GG.

Quoad tertium dubium, ſciendum multos maleficos contumaciſsime tormenta perferre, munitos (vt ipſi vocant) remedio ſiue, *maleficio Taciturnitatis*: quod maleficium *c* tradunt

a d. tit. 52. num. 25.

b eſt com. ... ior. vt ... atet ex ... ac. Porsic ... on. 99. Simanc ſup ... 21 & 22. Farinac. q 41. n. 103.

c Spreng. mal malef pa. 3 qu 14. & 15. & ex ... alii.

A componi ex corde, vel aliis membris infantuli non baptizati, violenter necati, & in puluerem redacti, quibus cineribus corpori inſperſis, vel occultatis, ſilentii hanc vim conſequantur. Certum eſt in tormentis multos hoc ſilentium retinere, vt *d* ſcriptores plerique teſtantur, & quotidiana narrat experientia. Fit autem hoc artificio Diaboli multis modis, quorum quoſ-

B dam obſeruat *e* Binsfeld. etenim multiplex eſt cauſa huius ſilentii, vel enim tacent quia dolorem non ſentiunt, vel quia loqui non poſſunt; etiam ſi ſentiant; vel quia nec ſentiunt, nec loqui poſſunt; vt quando profundo ſomno opprimuntur, (ſomnum hunc conciliat dæmon cauſis mere naturalibus, vt medicamentis ſoporiferis & ſimilibus) vel ſane, quia licet

C ſentiant & loqui poſſint, robuſti tamen atque fortes omnia tolerant, & obſtinato animo cruciatum interrogationesque omnes contemnunt. Vt non ſentiant, ſolet dæmon efficere per quædam naturalem vim obſtupefaciendi ſenſus habentia; quibus fit, vt vel dolorem non ſentiant, vel lenior & tolerabilior dolor videatur,

D de qua re actum ſuperius, *libr. 2. quæſtio. 21.* Aliquando pondera appenſa ipſe leuat, & corpus ipſum ſubleuat, funes quoque quibus ligati & extenſi laxat, aliquando vero ea quæ corpori infligi, vel infundi videntur; ipſe alio auertit, aut vim eorum priuſquam corpus contingant tollit, aut aliquid medium denſum & ſolidum; quod ſimul facit ne abſtantibus ſit conſpicuum; interponit. Aliquando deni-

E que corpus ipſum malefici ex eculeo tollit, & aliud ſubſtituit; quæ cuncta cum DEVS permittit, illi facillima ſunt, rarius tamen hanc ſuperpoſitioné corporis alterius contingere puto: fre-

d Eymeri. part. 3. Direct inquiſit. & ibi Pena comment 39. Gril. de tortur. q 4 à num. 1. Damaud & alii.

e in d. l. 7. qu. 1. concluſ. 15.

quentius auerſionem illam ſiue depulſionem, item interpoſitionem (quam dixi:). Et vel vehementer fallor, vel plane id factum id Lycantropo illo VVeſtphalico annis ſuperiorib. de quo vt, ex ore; *Sereniſſ. Electoris Erneſti, Bauariæ Ducis,* Carolus Billheus Vir. Clar. mihi narrauit, iſta ferebantur: homines vicies (*en, iudicum clemens arbitriũ, quo ſe porrigat in illis partibus Aquilonaribus*) ſæuæ quæſtioni ſubditum, nihil faſſum, ſed renidenti ridentique ſimilem cuncta ſupplicia pertuliſſe, tandem carnificem reo poculum quoddam medicatum præparaſſe; & ipſum quidem purum putum vinum propinaſſe, bibiſſeque, reo vero exhibuiſſe potionem illam alteram, ſic impoſuiſſe, ecce tibi confeſtim reum omnia ſua facinora narrantem; & inter cætera, luſtrorum aliquot Lycantropiam, & quæ tum plurima perpetrarat. quærentibus, vnde hæc tam ſubita mutatio? reſpondit, pactum ſe cum dæmone, eumq; ſibi pollicitum, hanc indolentiam cum taciturnitate in tormentis, & omnia ſupplicia, quæ carnifex ipſi infligeret, in ſe illum ſuſcepturum. (*hoc ſcilicet, vt dixi, auerſionis, & interpoſitionis modo. ſtultus enim ſit, qui exiſtimet ipſum antopreſopos dæmonem torqueri potuiſſe*) mox vero vt illud (neſcio quid) bibiſſet, dæmonem abſceſſiſſe vel inuitum, vel pacti contemptorem, ideo ſe nolle amplius torqueri; malle ſponte profiteri. Silentium etiam ſolet Diabolus inducere occupatione corporea malefici, præcluſis illi interius faucibus & ore, ea moderatione, vt non præfocetur, loqui tamen non queat; interdum etiam organo auditus ſic obſtructo, vt iudicis voces interrogationesque non exaudiant rei; quorum omnium exempla ſuggerit Nicol. Remigius *f*. Aliquando duntaxat prope adſiſtit & dehortatur à confeſſione, adhortaturque, vt breuia hæc tormenta, ſpe vitæ præſentis longioris, & æternæ cum illo beatitatis, fortiter ferant; demum addit minus & intentat ſæuiora, ſi quid promant. Denique ſolet illis membranulas & alia inſtrumenta magica, variis notata characteribus, ſuppeditare, quibus in locis corporis ſecretiſsimis abditis, ex pacto ſenſum adimit doloris. Nonnunquam etiam per alias maleficas (*vt ait Sprenger. ſupra quæſtion. 15.*) maleficiantur quantumcunque remotas. *Prout malefica quædam in Iſpruch ſe iactare ſolebat, quod vbi ad minus filum ex veſtimentis alicuius detenti haberet, tantum efficere poſſet; quod quantumcunque tormentaretur, etiam vſque ad mortem, nihil fateri poſſet.*] Sed hoc totum ex pacto Diabolus faciebat.

f Lib. 3 Dæmonolat. c. 8. & 9.

Vt his iudices obuient, quid non moliuntur? multa rite, multa perperam. Sunt qui prophanam frigidam ori infundant, id ſi in ipſa quæſtione fiat, quia cruciatum adfert, & periculoſam conuulſionem, pars tormenti cenſendum; ſi poſt quæſtionem, adhuc æſtuante corpore, idem arbitror; ſi diu poſt, quid operari queat, niſi ex pacto & malefice, non intelligo; minus ſi ante quæſtionem, vt plerique ſolent: cauendum ergo. Qui benedictam aquam infundunt, ſiue ante quęſtionem ſiue in quæſtione, ſi ſic directe ad veritatem promendam putant eas adigi, vereor ne ſuperſtitioſi; ſin indirecte, quod obſeſſas credant, vel dæmonem prope adſiſtere, & ideo piacularem hanc vndam propinant; vel inſpergunt; non auſim damnare. Probem magis. Catholicis enim conſtat, fugando dæmoni efficacem hanc lympham. quare fortaſsis etiam ſuadendum, vt citra ſuperſtitionem circumcirca equuleum aſpergatur

A locus, & ſit in loco quæſtionis vſui futura aqua benedicta. Examinemus nunc quædam hac in re à Sprengero & ſociis tradita *a*. *Primum* ſuadent reum diligenter induci verbis & rationibus, ſpe dubia addita, quod forte non damnabitur ad mortem ſi confiteatur, vt veritatem non celet, & Deo det gloriam. hæc diligentia laudabilis eſt. Nam mediato frequens (*vt aiunt*) & carceris calamitas, & multiplicata informa- B tio proborum virorum, ſolent diſponere ad veritatem eruendam. Et à nobis (*addunt*) expertum eſt, quod per huiuſmodi informationes maleficæ taliter confortatæ fuerunt, vt in ſignum reſiſtentiæ in terram ſpuentes, quaſi in faciem Diaboli, dicerent; faciam quod iuſtum erit, & conſequenter crimina ſua fatebantur.]

a p.3. Mallei q.14.

Secundo vt dum miniſtri ſe parant ad C torquendum, alii interea exſpolient reum; (*ſi ſit mulier, exſpolianda fuerat à mulieribus aliis, antequam ad carcerem ducatur*) ne quid in veſtimentis (vt iam dixi) lateat maleficii.

Tertio debent capilli capitis & barbæ abradi, immo & per totum corpus etiam in partibus ſecretioribus: ſi feminæ ſint à fæminis, ſi viri a viris: & ſic cauebitur inhoneſtas & inuerecundia, D propter quam Inquiſitores Germanici Sprengerus & ſocii non auſi fuerunt hoc vti remedio, vt ipſimet profitentur, addentes alibi hoc in vſu eſſe *b*. Tamen (inquiunt) in aliis regnis inquiſitores talem per totum corpus abraſuram fieri mandant. *Vnde & Cumanus inquiſitor nobis inſinuauit: quod anno elapſo, (qui fuit 1485.) 41. maleficas incinerari mandaſſet omnibus per totum corpus* E *abraſis. Et hoc in diſtrictu & comitatu Burbiæ, in confinibus Archiducis Auſtriæ verſus Mediolanum.* Et hoc remedium multum prodeſſe, inter alios duobus exemplis lectu digniſsimis, ſed, propter prolixitatem, nunc à me omittendis: quorum ipſe teſtis oculatus & iudex fuit, confirmat Iud. Damhauderius *c*. In hac tonſione illud moneo obſeruandum. ſi fiat duntaxat, ne maleficium lateat foraminibus corporis inſertum, vel crinibus inſperſum, rite id fieri: eademque de cauſa putarem, ne qua vnctio ſubeſſet, etiam totum corpus aqua calida prius diligenter abluendum: ſed ſi tonſio fieret ex opinione, quod per eam robur corporis & animi fortitudo pereat, exemplo Samſonis, (in quo totum id diuina virtute contingebat) & etiam documento Apollonii Tyanæi: *d* putarim ſerio hoc eſſe Magicum & ſuperſtitioſum.

b d p.3 q.15.

c prax. cri. c 37.n.11.

Addunt & quartam cautelam, ſi inueſtigare (*inquiunt e, addo verba ne quid viris magnis videar affingere*) affectat, an maleficio taciturnitatis ſit inuoluta, an lachrymare coram eo queat ſtando, aut tormentis exponendo. *Hoc enim ipſum pro certiſsimo ſigno, ex fide dignorum antiqua relatione, ac propria experientia docente, adeo compertum eſt, quod etiamſi ad lachrymandum coniurationibus hortetur & compellatur, ſi malefica exſiſtit, hoc ipſum ſcilicet lachrymas emittere, non poteſt: dabit quidem flebiles voces, & exſputo genas & oculos linire, ac ſi fleret, attentabit: ſuper quo à circumſtantibus caute aduertendum erit. Modus autem coniurandi ad lachrymas veras, ſi innoxia fuerit, & cohibere lachrymas falſas, talis vel conſimilis in ſententia practicari à iudice poteſt ſeu presbytero, manum ſuper caput delati ſeu delatæ ponendo: Coniuro te per amariſsimas lachrymas à noſtro Saluatore Domino, &c.*] Quis miretur ſub ea tempora hæreſes inualuiſſe, quando huiuſmodi: quæ nec Scripturæ ſacræ, nec Conciliorum, nec Decretorum

d Philoſt l. 7.& 8. Nec. Remig. l.3 c.9.

e Mall. Malef. d.q. 3 q.15.

A Pontificiorum, nec Patrum, nec Eccleſiæ conſuetudine introductæ ſunt formulæ, ad ſuperſtitioſas obſeruationes accedebant? Iam ante docui indicium iſtud lachrymarum prorſus eſſe fallax, & annumeranda haud dubie experientia, ſuperſtitioſis aliis explorationibus, quas mox refellam. Formula ipſa nihil continet impii, ſed formulas huiuſmodi iudicibus præſcribere mere arbitrarias, & fallaci duntaxat experientiæ:

B non ſatis pium, neque religioſum, eſt, & ſapit tentationem Dei. Nec ratio etiam quam addunt eſt bona: ſcilicet hoc contingere, quia gratia lachrymarum in pœnitentibus donum eſt. Spiritus ſancti: & Diabolo diſplicet, ideo illam conatur impedire. Age enim, ſi oratio illa efficax ad donum à Spiritu ſancto impœnitenti & nolenti maleficæ im-

C petrandum, ad libitum interrogantis latrunculatoris: (quod quis credat?) ſane Diabolus non magis poterit has lachrymas impedire, quam cordis pœnitentiam: ſi non eſt ad hoc efficax, cur id Diabolo diſpliceat: cui fictæ lachrymæ non poſſunt non placere? cur ergo per huiuſmodi commenta; ab Eccleſia non approbata, via ſtruitur ſimilibus ſuperſtitionibus? Præterea cur nequeat Diabolus lachrymas ſi velit elicere, quas muliebre ingenium cum lubet elicit, & ſuperſtitio Flentium Picardita-

D rum?

HH. *Quintam* Inſuper addunt iidem ſcriptores, *Tonſis capillis capitis, cum calice aut ſcipho aquæ benedictæ, guttulam ceræ benedictæ immittendo, & inuocatione Sanctiſsimæ Trinitatis, ieiuno ſtomacho tricies in potu miniſtrando per Dei gra-*

E *tiam à pleriſque taciturnitatis maleficium abſtulimus.*] Cetera tranſire poſſunt, cauendum ne vis ponatur in numero illo ternario, aut in ieiuno ſtomacho, vtrumque enim impertinens eſt ad effectum.

Sextam ponunt de tollendo hoc maleficio per alias maleficas: ſed hoc merito improbant, & de hoc poſtea agetur copioſe libro ſequenti. *cap. 2. quæſt. 2.* Obiicitur factum Præſulis Ratiſponenſis: Quod dum quidam hæretici propria confeſsione conuicti, vt impœnitentes & defenſores perfidiæ morti fuiſſent adiudicati, accidit vt in rogo illæſi perſiſterent: proiiciuntur ergo in profluentem: ſed nec aquis demerguntur: Nutare multi, & fidem illorum ſuſpicere. Sollicitus de gregis ſalute bonus paſtor, triduanum indicit ieiunium, & preces Deo fundendas. nondum expleto triduo, venit quidam, & denunciant hoſce ſub vno brachiorum habere maleficium inſertum inter carnem & cutem inuento & amoto, confeſtim illos vindex flamma concremauit. Hunc ergo inquiunt denunciatorem fuiſſe Necromanticum, & eius præſulem vſum denunciatione. Sed qui narrat Sprengerus, dubius fuit an Necromanticus fuerit, necne. potuit enim Deus bono illi præſuli id aliter reuelare, in cauſa tam graui & populo neceſſaria. Deinde nos non omnium hic facta defendenda, ſed cauſarum ac geſtorum pondera liberanda ſuſcepimus.

Septimam ergo hinc eliciunt, deuotas ad Deum orationes iunctas ieiuniis & bonis operibus; immo & populo indici poterunt preces publicæ ad inuocandum diuinum auxilium in generali, & vt contra dæmonum qualcunque infeſtationes cælitum auxilia implorentur. Iuxta illud boni Regis Ioſaphat f. *Deus noſter ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non eſt tanta fortitudo, vt poſsimus huic multitudini reſiſtere, quæ irruit ſuper nos. Sed cum ignoremus quid*

f 2. Paral 20. v. 12.

agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te.]

Octauo loco addunt quædam *a*, mihi quidem non parum ſuſpecta, nempe: quoad diem, *vt infra miſſarum ſollemnia & ſacratioribus diebus, maxime ſextis feriis quouſque ſit compulſus pro exſpectatione Saluatoris noſtri, maleficæ interrogentur. item ſi ſal aut aliæ res benedictæ cum ſeptem verbis quæ Chriſtus protulit in cruce, in ſcedula conſcriptis, ſimul colligatis, collo malefici alligentur; longitudo Chriſti benedicta ſuper nudum corpus & extra circumcingantur.*] Ego (quicquid illi dicant de experientia) illi experientiæ non fido. Reliquias Sanctorum appendi collo, aut quaſuis res Eccleſiaſtico ritu benedictas, cereas effigies AGNI DEI (vt vocant) ſalem benedictum &c. probo, dum deſit irreuerentiæ periculum. & ſcio quoad agnum Dei hoc multis feliciter cecidiſſe. de verbis certis ſcripturæ, quid ſentiam iam dixi *libro 1. quæſt. de periaptis.* De longitudinis Chriſti Domini menſura, quid illa operari idonea, nouit Deus: ſane cum benedici illam prius volunt, indicant, hoc benedictioni Eccleſiæ tribuendum. in ipſa etiam circumdatione, aliquid vereor ne ſit mendoſi. Dierum illa obſeruatio ſuſpecta quoque non immerito. Sed & iura feſtis diebus abſtinere iudicialibus iubent, niſi quando periculum eſſet in mora, vt patet ex *libr. Prouinciarum C. de feriis*, ideo quod iure receptum, vt in atrocioribus criminibus quouis feſto, etiam in Paſchalibus, liceat torquere, ſed ad Dei honorem (vt addũt DD.) id ego certe ad caſum periculi lubenter reſtrinxerim. In genere tamen loquuntur (*ex l. nemo C. de Epiſc. audien. Bald. Spec. & alij quos ſequuntur Clarus §. fin. q. 64. nume. 34. & Binsfeld. in l. 7. C. de malef. quæſt. 1. concluſ. 18.*) Sed cum idem Clarus fateatur timentes Deum iudices his diebus nunquam aliquem pœna ſanguinis afficere) *vide illum quæſt. 97. v. 6.* idque in Dei honorem; non video cur, ceſſante illo periculo, non ſit idem dicendum de tortura.

a Spreng. d. p. 3. q. 16. Pet. Greg. lib. 33. de rep. cap. 30 num. 5.

Nono adiiciunt in ipſa quæſtione, legenda dicta teſtium, ſubmiſsis nominibus, dicendo: *Ecce conuicta es per teſtes, &c.* Hoc non ſatis intelligo. Nam ſi velit duntaxat nomina teſtium taceri, parum ad rem. hoc enim etiam extra quæſtionem ſeruandum, de quo ſuperius. ſi ſummiſſa voce nominari, ita ne reus exaudiat nomina, exaudiens tamen reliqua: ſane hoc ſuperſtitioſum eſt.

Decimo monent interrogandum reum, an velit ſubire iudicium ferri candentis, & annuat, cognoſci verum eſſe maleficum: profecto id fallax eſt inprimis: deinde iniquum proponere reo, quod ei facere, vel iudici non liceat permittere.

Vndecimo monent *eos qui nihil in tormentis confeſsi, de carcere pœnoſo, ad bene munitam, ſed minus incommodam manſionem transferendos nullo tamen modo relaxandos ſub iuratoria vel fideiuſſoria cautione: quia ſi nunquam veritas ab ita relaxatis habetur, ſed ſemper deteriores efficiuntur.* In primis poteſt caſus occurrere in quo ſic ſint relaxandi ad meliorem cuſtodiam: iudici tamẽ tum vehementer cauendum, ne aliis ſint noxæ ſuo exemplo, vel verbis. Deinde poteſt etiam contingere, vt locus ſit cautioni fideiuſſoriæ, vt ſuperius dictum. Nec ſatis certa illa affirmatio, nunquam meliores effici. Non eſt abbreuiata manus Domini, & præcedens vexatio dare potuit intellectum.

Aliæ, quæ Sprengerus addit, mox cõmemorabimꝰ loco ſuo. Nũc ponãus XII.

quidam ex *b* Francofurtenſi I. C. quod addo, vt videtur, quia mere ſuperſtitioſum. Quidam (ait) ne dolores ſentiant ſolent hos verſus pronunciare:

Imparibus meritis tria pendent corpora ramis.

Diſmas & Geſtas, &c.]

b l. 3. de lamiis c. 10. nu. 39.

Quis non hæc rideat! ſcilicet iam vis etiam in Hexametri pedibus: ſubiungit & quædam ex Pſalmis. Et homo religioſus non audet hæc pronunciare ſuperſtitioſa, vt facit merito) ſequentia Grillandi *c*, nempe ad eruendam veritatem iudici pronuncianda eſſe verba Prophetæ: *Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit veritatem.* Nonne hic ipſa Pſalmi verba detorquentur? cur ergo vim arceſsit à verbis Prophetæ? item, quis illa pronunciabit? Iudex? qui hoc ad reum? reus? primum quid ſi nolit? deinde certe inuitus pronunciabit, nec impetrabit. Sed nugas mitto.

c de quæſt. q. 4. nu. 14.

d l. 4. dæmonom. c. 1.

e D. Aug l. cōt. mēdac epiſt. ad Hiero. & in Pſa. 5 Amb. in c. caucte 22. q. 5. Greg. Iſidor. Innocent. & aliis apud Gratian. d. q. 22. D.

SECTIO X.

De aliis mediis veritatem perſcrutandi.

II. MAioris momenti quæſtio eſt, liceatne iudici dolo falſis promiſsis, vel mendaciis à reo veritatem elicere? v. g. ſi fingat eum ab aliis etiam complicibus denunciatum, ſi promittat liberationem, quam ei non cogitat, nec vult impendere, nec de iure poteſt. Homo præcipitis ingenii & noua ac periculoſa amantis Io. Bodin. *d* hæc omnia iudici permittit. In primis dum aſſerit licere mentiri. hoc hodie hæreticum eſt. fide enim tenendum, mendacium (quod nomen huiuſmodi mereatur) eſſe rem ſimpliciter & per ſe malam, ideoque adeo illicitum, vt nec Pontifex diſpenſatione bonam facere poſsit: quæ eſt ſententia non D. Auguſtini modo, & Tho-

Th. 2. 2. q. 110. art 1. Alf. à Caſt. l. 10. in verb. mendacium & alii.

A mæ, vt nugatur Bodinus: ſed hodie communis Catholicorum *e*, qui illam ſacris Scripturæ locis optime confirmant *f*. Fuit id ſententia Bodini M. Marulus *libro* 4. *de Inſtitu. bene viuendi capitulo* 4. Sed errore animaduerſo, eius interpres Gallicus plane contrariam Marulo ſententiam tribuit: & multas paginas, quæ non ſunt Maruli, Marulo inſeruit, dictorum ipſorum Maruli
B confutationem pro Maruli dictis continentes; quam bono exemplo & prudenter ipſe viderit. Argumenta Bodini ex ſacris litteris facile ſoluuntur, & nos in tractatu de Mendacio ſoluimus omnia.

Sed nota aliud eſſe dicere aliquid falſum, aliud occultare aliquid verum (vt notat D. Auguſtinus *g*) veluti cum vtimur, non mendacio, ſed æquiuocatio-
C ne: prius illud non licet cuiquam, maxime iudici: qui in hac re grauiſsima, & in iudicio ſcienter mentiens, haud dubie peccaret mortaliter *h*. poſterius vero iſtud ſæpe licet *i*. prius pertinet ad dolum malum, quia eſt contra legem, diuinam & humanam: poſterius pertinet ad dolum bonum *k*, quia nec iure diuino, nec humano repugnat, & dirigitur in bonum reipub. & iuſtitiæ executionem. his poſitis ſit prima concluſ. *Poterit iudex vti æquiuocatione & ver-*
D *bis ſubdolis* (citra mendacium) *& ambigua promiſsione liberationis, vt reum inducat ad fatendum veritatem, & auctorem criminis commiſsi deprehendat.* Eſt communis opinio Dd. apud Couarru. & Plaxam. *l* Diſſentit quidem ab hac Iul. Clar. *m* ſed non diſtinxit mendacium à ſermone æquiuoco: immo a-
E perte loquitur de eo, qui expreſſe impunitatem promiſit quæ ſane promiſſio ad Bodini caſum pertinet, nec mirum eſt ſi Paris de Puteo & Dyn. diſſuaſerint tali promiſsione vti. Sane fateor

f Pſa. 5. v. 7. Sap. 4. v. 11. Eccl. 7. v. 14 Epheſ. 4 25. Apoc. 21 v. 8.

g ſuper d Pſa. 5. & li 22. contra Fau. c. 34.

h bene hoc docent ex D. Thom. Caieta Nau. Couar. Binsfeld. p. 3 dub. 5.

i Hadrian Quodlibet de mēdac

k de quo multa dix Com. in l. contractu de reg iur

l l. 1. var re ſolut. c. 2 n. 6. & Plaza lib Del. & c. 1 nu. 1.

m ſio d. §. fin 355. v. 7

iudicem non poſſe impunitatem reo promittere, niſi ſit ſupremus iudex, qui habet abſoluendi & liberandi poteſtatem, & hoc facere intendat. Quoad inferiorem iudicem maxime hæc quæſtio procedit, & quoad dolum bonum, non quoad dolum malum ſiue cum mendacio coniunctum, qui nec ſupremo iudici permiſſus. Obiicitur à quibuſdam, promiſsio eſt iuris naturalis & eo iure obligat? quare & hoſti & reo ſeruanda. Reſpondeo, quando de re poſsibili eſt: iſta autem eſt, de re quæ iure iudici impoſsibilis: ideo nihil refert, quod iudex habuerit animum liberandi reum: ſi vero non habuit animum, peccauit etiam per mendacium, verba menti contraria proferens. 2. Reſp. iſta locum non habere in noſtra concluſione; in qua nec iudex intendit liberare, nec verba id neceſſario ſignificabant, imputet ſibi reus. quod non ſubtilius ſenſum verborum ambiguorum diſcuſſerit. Exempla aliqua huius æquiuocationis occurrunt paſsim in praxi. Acutum fuit dictum iudicis Leodien. & licitum, qui ſagæ pertinaciter cuncta neganti, dixit: ſi veritatem luculenter profiteretur, ſe illi de publico vel ſuo, quoad viueret ipſa, quotidie cibũ & potum neceſſarium præbiturum, & curaturam ei domum nouam exſtrui. *domum* intelligens ligneam faſcium ſtraminumque, in qua erat comburenda. Alia ſuggerit Sprengerus *a*, velut ſi honeſtius habeatur reus ſolito, & ſinantur ad eum intrare viri honeſti, & non ſuſpecti, qui frequenter colloquantur de variis rebus etiam impertinentibus: & tandem fidenter ſuadeant, vt fateatur veritatem, promittendo iudicem facturum ſibi gratiam, & ſe eſſe velle mediatores: *& poſtea ſubintret iudex & promittat facere gratiam. ſubintelligendo ſibi vel reipub. in cuius conſeruationem totum*

A *quod fit, eſt gratioſum.*] Poſſet etiam iudex dicere ſe illi optime conſulturum, & confeſsionem ei vtiliſsimam futuram, etiam ad vitam ſibi comparãdam. hoc enim veriſſ. de vita æterna, quæ vera vita eſt. idem Sprengerus *b* paulo ante tradiderat ſententias tres alias huc pertinentes. Scilicet poſſe illi ſecuritatem vitæ promitti, quando iudex intenderet eam vel exilio punire, vel carcere perpetuo. B hæc ſententia ſatis æqua eſt. Alios (ait) velle, ſic ad tempus tum in carceribus aſſeruandam, ſed poſtea incinerandam poſt aliquod temporis ſpacium: refellere debuit, quia reuera mendacium continet promiſsio huiuſmodi. Tertiam ponit dicentium, poſſe iudicem ſecure vitam promittere, & poſtea ſe à ſententia referenda exonerare, & in ſuum locum alium ſubſtituere: C neque hanc reiicit, ſed eſt omnino ſimilis ſecundæ & adhuc peior, coniuncta cum mendacio: ideo penitus cauenda. fortaſsis tutius eſt; quod alibi poſuit *c*, nempe vt petenti gratiam reo, reſpondeat iudex; fateatur veritatem confidenter, clementiæ ſe rationem maximam habiturum, amplius ſe facturum quam ipſe petat, & ſimilia verba generalia.

D 2. concluſio, *ſi iudex dolo malo huiuſmodi per mendacium confeſsionem extorſerit: non poteſt ex ſola hac confeſsione reum damnare: niſi reus poſtea comperta fraude, de nouo id fateatur ſponte: vel alia ſatis prægnãtia indicia & argumenta accedant: vel ſaltem fraude cognita non retractet, quod inductus dolo malo dixerat.*] hæc eſt verior ſententia Imolæ, Decii, & aliorum; quos ſequitur E Couar. *d* bene addens, quando nec retractat nec expreſſe ratificat confeſsionem, nec alia ſatis prægnantia accedunt indicia: mitius & extraordinaria pœna affici debere ſi accedant illa indicia,

a d.q.15.
b d.q.14.
c d c 15.
d d c 2.

A poſſe plecti ordinaria. Si obiicias promiſsionem hanc contra temp. eſſe factam, & ideo non prodeſſe debere reo ad pœnæ diminutionem. Reſpondet Couarr, tunc iudicem non debere ſeruare promiſsionem, quando via ordinaria & recto plane tramite cognouit delictum; non quando doloſe illud & via illicita expiſcatus fuit.

Dixi in concluſione *dolo malo*; quia ſi *dolo bono*, & proinde via licita cognouiſſet: putarem non eſſe opus noua ratificatione, ſaltem in foro exteriore: im-B mo nec in interiore. licuit enim iudici bono dolo, malum obſtinati ſilentii animum rei decipere: & ſibi iſte imputet ſimplicitatem ſuam. Nec arbitror Clarum, ſi in terminis de dolo bono interrogatus fuiſſet, diſſenſurum, vt ſatis indicat *ſupra numero* 8. nec etiam Menoch *de arbit. caſ.* 164.

C 3. concl. *Si tamen iudex putans id ſibi licere; ſi dolo malo criminis confeſſionem à reo elicuerit, & fraude contra reus nec ratificat, nec retractat: ideoque iudex eum ordinariam ad pœnam condemnet; non auderẽ iudicẽ de mortali peccato accuſare.* hæc concl. intelligenda de peccato, non quod incurrit mentiendo; de quo vix potuit habere probabilem ignorantiam: ſed de peccato, quod incurrit, reum ex tali confeſsione condemnando. de hoc enim peccato valde probabilis ei ſuppetit excuſatio. cum id ei licere, immo & eum debẽre multorum locorum praxis, & plurimorum DD. confirmet ſententia e, adeo vt cõmuniorem cenſuerit Alciat, & communem ſaltem fateantur Plaza & Clar. *f*

D Addidi, *nec retractat*: quia ſi reus expreſſe retractaret, nec alia contra ipſum argumenta concurrerent, tunc certe non auderem iudicem à mortali culpa liberum aſſerere. Nam illa communis

Felini & aliorum (vt recte Couar. quem ſequitur Menoc. *g*) intelligenda, quando reus cognita fraude expreſſe confirmat ſuam confeſsionem, vel ſaltem tacite, non retractando: nam tunc illam ratificaſſe cenſendus: & hæc diſtinctio fuit de mente Paridis de Put. *c. de tort. v. ſequitur quæſtio quotid.*

Inquiſitores Germaniæ docent adhuc quaſdam alias cautelas non improbandas: vt iudex diligenter conſideret complicum dicta ad reum pertinentia, & hæc reo reo proponat, & diligenter ſingula inueſtiget. ſi qua etiam inſtrumenta, vt vnguenta, pixides, buffones, præſegmina cadauerum, & ſimilia in domo eius reperta fuiſſent, ei offerat, & quærat quid his egerit, cur ea ſeruarit, &c. 2. complices, ſi quos habet, qui contra reum depoſuerunt, ad reum intromittat, & permittat eos ſimul mutuo de facinoribus ſuis conferre, edere ac bibere, & habeat in loco vicino auſcultantes & verba accipientes: etiam, ſi opus, Notarium publicum: ſi deſint complices, vtatur ad hoc perſonis, quas nouit non ingratas reo, ſed amicas, & quaſi fauentes atque miſerantes: qui quodam ſero intrent carcerem, & ſermones dedita opera producant in multam noctem, tum quaſi fortuito id accidiſſet, querantur ſero nimis eſſe ad recedendum; ideo in carcere pariter reliquum noctis exigant, & ſemper colloquantur, & fint ſimiliter (vt dictum eſt) in vicino dicta excipientes. *Tertio* quod quandocumque veritatem fateri incipiant nullo modo iudex actum hũc interrumpat, ne dimidiet confeſsionem, ſed inſtet quoadusque de omnibus veritatem dixerint, ſaltem quoad principalia, etiamſi in mediam noctem deberet proferre, & prandium cœnamue differre. Nam experientiam docuiſſe per dimidiationes & interruptiones,

e Archid. in ca. vellẽ. 21 q. 2. Gini in li. præſenti C. de his qui ad Eccleſ. cõfug. Felin. in c. adferre. de præſumpt. & Cotta in Memorab.

KK.

f Alciat. in l. natura. D. de verb. ſign. Plaz. li. 1. delict. c. 37. Clar. ſupra nu. 9

g Couarr. d. c. 2. Menoch. de arbitr. caſ. 196.

h d. q. 15.

illos frequentius ad vomitum redire, & non aperire veritatem quam inceperant detegere.

Quarto ſi prædicta deficerent omnia, tunc ſi fieri poſſet, deducendos ad aliquod caſtrum, & ibi certis diebus cuſtodiæ mancipandos: tum caſtellanum fingere ſe cogitare longum iter, & diu abfuturum: interea vt aliqui familiares, vel mulieres honeſtæ mulierem: viri, ſi vir ſit, virum viſitent: promittant ei (non, vt ait Sprenge.) quod velint eam omnino permittere libere abire: ſed citra mendacium verbis æquiuocis (vt dictum ſupra de iudice in genere) multa & illecebroſa, dummodo ſe informent de certis, quæ ſcire cupiunt, experimentis. *Et aduertas* (inquiunt) *iudex quod ſæpiſſime per talem modum faſſæ fuerunt & conuictæ. Et nouiſſime in diœceſi Argentinenſi prope oppidum Schletſtat & caſtrum Konigeheym malefica detenta nullis tormentis & quæſtionibus deduci poterat ad fatendum ſua crimina: tandem modo ſupradicto per Caſtellanum ſeruato, licet præſens erat in caſtro, ipſum tamen malefica æſtimabat abeſſe: tres ad eam familiares intrabant, & ei liberam relaxationem promiſerunt, dummodo ſuper certa experimenta eos informaret. Et licet prima fronte renueret, & quod doloſe cum ea agerent proponeret: tandem interroganti de quibus informari vellet, vnus dixit ſuper grandinem excitandam, alter ſuper carnalia facta. Tandem vbi ſuper grandinem illum informare volebat, & ſcutella plena aqua apparata, malefica ſibi iniunxiſſet, vt digito paululum aquam moueret, & ipſa certa verba protuliſſet; ſubito locum, quem explorator nominauerat, ſcilicet ſiluam adiacentem caſtro, tanta tempeſtas & grando repleuit, ſicut à multis annis viſum non fuerat.*] hactenus illi. Sed in hoc exemplo bis peccatum, primo in mendaci promiſsione. Vt enim iudici non licet per ſe mentiri ſic nec licet alios ad mentiendum inducere.

Secundo peccatum fuit, in eo quod nimis longe exploratores progreſsi. Non enim licuit maleficam etiam paratam ad peccandum inducere: etſi licebat examinare, quomodo ſoleant operari: & ſic intellige quod de informatione dictum: nempe de verbali per modum docentis, non de reali per modum facto oſtendentis & exemplum præbentis, vides hic iam captas poſſe ex condicto cum dæmone quædam operari?

Solent etiam iudices vti *confrontatione*. ea duplex eſt, vna ſpontanea, altera violenta. *ſpontaneam* voco, quando parati ſunt rei; alios nondum captos ſocietatis arguere & conuincere: hanc nunquam iudex permittat, niſi præceſſerint indicia talia, vt propterea citari poſsint: & iam citati, ſi non bene diſſoluant obiectiones rei conſtanter eos accuſantis, queant in carcerem compingi. Nam alioqui fieret iniuria his denunciatis. *Violentam* voco, quando complices in mutuis delationibus inter ſe diſſentiunt: tunc debent primo ſeorſim, poſtea ſimul de hoc diſsidio interrogari. quod ſi ſubdole comperiat perſiſtere, nec alia eſt via inueniendæ veritatis: ſolent altera in alterius mutuo conſpectu torqueri, de hac praxi vide Ludoc. Damhaud.

prax. crim. 47.

SECTIO XI.

De confeſsionibus.

LL.

IN rite confeſſos non aliud iudicis officium, eſt quam condemnandi. iuxta illud Chriſti Domini; *Ex ore tuo te iudico*. & illud Iuriſconſulti confeſſus pro iudicato eſt. quia quodammodo ſua ſententia damnatur *a*. Intellige ſi confeſsio ſit clara, certa, veriſimilis, conſtans, & legitima. nam obſcura & dubia in fauorem interpretanda confitentis *b*, parum idonea eſt ad iudicandum. Veriſimilis etiam ſit oportet, quia inueriſimilis nunquam ſufficit ad condemnandum *c*. Inueriſimilis autem eſt, quæ de re eſt impoſsibili, aut omnino falſa *d*: quod concedimus Ponzinibio, & Godelmanno; ſed contendimus eos errare, dum in Lamiarum confeſsionibus ea dicunt notorie falſa & impoſſibilia, quæ vera & poſsibilia nos eſſe docuimus ſupra *libr.* 2. Legitima etiam ſit oportet; hoc eſt non præſumpta tantum, nec ficta tantum fictione iuris (niſi ex contumacia, quæ liquidiſsimam inducit probationem *e*) nec contra quam colorate aliqua obiiciantur *f*: nec quando eſt incidenter tantum facta, vel metu tormentorum, vel extra iudicium, vel in figura tantum iudicii, vel abſente parte, vel in iudicio ſummario, aut nullo *g*: erit autem bona in caſu Lamiarum & hæreticorum, etiamſi non conſtet de corpore delicti *h*. Dicetur facta metu tormentorum, non tantum ſi grauiter tortus fuit; ſed etiam ſi fuerit leuiter tortus, leuatus ad torturam, ductus ante eculeum, ſpoliatus, vel ſi ſeriæ minæ de torquendo præceſſerint, quoad eos qui timidi ſunt & torturæ inaſſueti *i*. Item vt ſit legitima, neceſſe eſt, non ſit extorta, nullis vel non ſufficientibus indiciis præcedentibus: nam talis eſſet nulla & inualida, etiamſi millies foret ratificata *k*. idem, ſi in repetitione quæſtionis ſit extorta, quando non licebat iudici repetere *l*. idem ſi extorta per Iudicem pendente appellatione à ſententia torturæ *m*. idem ſi confeſsio extorta à reo, contra quem ſola fama vrgebat, etiamſi ſæpius ratificetur *n*. idem ſi emanarit ab eo cui, denegata defenſio, vel copia indiciorum *o*. idem ſi ſit illius, qui qualibet ex cauſa de iure torqueri non debeat *p*. confeſſo autem & conuicto per legitimam quoque torturam adhuc condemnationem dandus eſt terminus ad ſe defendendum. etiam non petenti ex æquiori & receptiore ſententia *q*. Fallunt iſta in eo qui à natura mutus ſimul & ſurdus foret: qui non poteſt, ex ſua confeſsione ſignis declarata, condemnari: quare fruſtra torqueretur: ſed damnari dumtaxat poteſt ex teſtium depoſitione ac probatione *r*. Denique quæri poteſt, an qui confeſſus factum maleficum, negat ſe praua intentione feciſſe, ſit audiendus? vt plurimum, quia præſumptio ei contraria eſt *s*, puniendum nihilominus conſtat *t*, etiamſi iuramentum offerat de recta intentione: interdum tamen poterit iudex iuratum reum admittere ad probandum aliqua veriſimilia, quibus confeſsio eius elidatur. Quod ſi res dubia ſit, poterit reus torqueri, vt intentionem ſuam proferat, vt bene poſt Lanfranc. & Buſſium, aſſeruit Simanc. *prax. hæret. tit.* 20. *nu.* 10.

a Luc. 19 l. 1. & 3. D. de confeſſ.
b Farinac. q. 50 n. 20.
c Farinac. q. 43 n. 21
d gloſſ. in c. fin. de cõfeſſ. in 6 gloſſ. lib 1 C. de confeſſ.
e Farin. q 11 nu. 97. & q. 30. nu. 16
f Farin. q. 11 nu. 52
g Farin d. q 81. n. 34. & q 33 nu 16.
h Farin q 4 nu 35
i Farin. q. 17. n 46 57 & 105. cum ſeq.
k Farin. d. 4 17 nu. 110
l Farin q. 38. num. 78
m Farina. ſupr. nu. 17
n Farin. q 47. num 8
o Farin. q. 19. num. 84
p Farina q 41. num. 5

q vid. Farin. b. 9. à nu 32. vſq; ad 40 vbi bene Boſſium refellit. & n. 90 cum ſeq. maxime nu. 99 vbi indiſtincte quoad omnes perſonas hoc tenendũ oſtẽdit.
r Ant. Gomez p. 3. c. 1. num 69 Grill. Caſ. & alii quos ſequitur Farin q 41 à nume. 90
s l. ſi non conuicii C. de iniu. cũ ſimil.
t cap. 1. de præſumpt. c. contra Chriſtianos de hæret. in 6.
v Bart. in inter omnes § recte de furt.

SECTIO XII.

De abiuratione.

MM.

VT in aliis ſpeciebus hæreſis, etiam in Lamiarum crimine, abiurationi aliquando locus eſt: quando iudicium tantum nititur ſuſpicionibus. Sumimus hic abiurationem pro excecratione ſeu anathematizatione iureiurando firmata. Et quia ſuſpicio hæc; quę eſt leuis quædam præſumptio mali ex leuibus indiciis procedens: oritur ex diuerſis cauſis non ęque vrgentibus, fit vt quædam ſuſpicio ſit leuis ſeu modica *a*, quæ etiam poteſt vocari temeraria iuxta Menochium *b*: alia vehemens, ſeu veriſimilis, alia violenta. Et ſic diuidendo, leuis oritur ex indiciis admodum leuibus, quæ abſolute dubium relinquunt iudicis animum, & hæc proprie dicitur *ſuſpicio*. Vehemens oritur ex indiciis habentibus multum veriſimilitudinis, adeo vt inclinent aliquantum iudicis animum in alteram partem, & ſic dubitationem non excludunt totam: hæc ſuſpicio magis proprie vocatur *opinio*. Violenta denique oritur ex indiciis valde fortibus, & adeo efficacibus, vt omnem dubitationem ex animo iudicis eliminent & faciant eum plane vni parti aſſentiri *c*. hæc proprie vocatur *præſumptio, iudicium, ſententia*, de hac eſt, *c. cum contumacia. c. cum accuſatus. de hæret. in 6. capit. quorundam d. 34.* Iudicis autem arbitrio permittitur qualitatem ſiue quantitatem ſuſpicionis moderari: dummodo caueat ne leuis ſit corde, nimis facile credendo. Exempla huiuſmodi ſuſpicionum ponit Sprengerus *d*, vt ſi quis deuiet à communi conſuetudine, viuendi, ſi conuenticulis ſecretis maxime nocturnis interſit, aut cum ſuſpectis familiaritates ſecretras habeat, dicit leuem oriri: Si quis quos nouit maleficos, viſitat, munera offert, occultat, recipit, defendit, vel aliter actu fauet, tum oriri vehementem: ſi quis perpetrauerit ea quæ pertinent ad ritus maleficorum, paciſcendo, adorando, ſacrificando, comminando, tangendo, aut dormientibus per viſum apparendo, aut cubicula inſenſiliter ingrediendo &c. vel ſi penes eos inſtrumenta maleficii ſint reperta, huiuſmodi violentam prębere ſuſpicionem. Leui ergo ſuſpicione laborantibus poteſt indici *e*, abiuratio etiam ſpecialis, hæreſis, de qua leuiter ſuſpecti: & ſi talis qui ſic abiurauit, reincidat, nō punitur vt relapſus *f*. Si vero ex grauiuibus ſuſpicionibus abiuraſſet (nam & huic abiuratio indicitur) tunc cenſeretur relapſus: in hac debet fieri abiuratio in genere de omni hæreſi & in ſpecie de illa de qua vehementer ſuſpectus fuit *g*. & tales fuere abiurationes Theodoreti & Ibæ in Concilio Chalcedonenſi *act. 8.* ſi vero detur abiuratio ex ſuſpicione violenta, tunc facienda abiuratio, vt à vere malefico, & tanquam à deprehenſo exigeretur. Debent autem violenter ſuſpecti; quando crimen fatentur & parati ſunt abiurare hæreſim, & redire ad ſanam mentem: ad pœnitentiam ab Eccleſiaſticis iudicibus recipi: quod ſi nolint debent tradi brachio ſæculari vt impœnitentes *h*; debent prætere a cum abiuratione generali omnium hæreſium, & diſerta atque clara, errorum de quibus ſunt ſuſpecti, canere palinodiam, & contraria aſſerere, & iurare ſe nunquam ad abiuratos errores redituros, & hæc omnia ſcripto libello abiurationis, propria ſcriptione munito, confirmare: quæ cuncta ab Apoſtolorum temporibus recepta fuere, vt oſtendit Simancas *ſupr. n. 8. & 10.* & hæc abiuratio hodie coram clero & populo

a c. accuſat in pr. de hær. in 6.
b libr. 2. de præſ. qu. 7 à num. 46. maxime num. 59 & habes in d. c accuſatus § illo vero. & ibi Archid.
c ſic poſt Menoch. d loco bene diſſerētem Farin. q. 36 à nu 178.
d p. 3 q. 19.
e c accuſatus. in pr. ſupra.
f d. c. accuſatus vbi videtur errare Ancharan. vt bene notat Siman. c. 51. nu. 5. & recte idē Spreng. d. q. 19.
g c. litteris §. quocirca. de præſumpt. Simanc. & Sprenger. ſupra.
h vt ex Canonibus adductis per eum Spreng ſupra & ex variis conciliis Siman. ſupra nu 6. & n. 13.
i Leo Ep. 75. cap ſi quis epiſc. 1. q. 7. c. ad abolendā. de hæret.

fit, nec poteſt priuatim admitti, niſi ex magna cauſa. Quid ſi qui tantum vrgetur ſuſpicione vehementi ſeu veriſimili, detrectet abiurare? videtur Simancas *ſup. num. 13.* velle eum poſſe tanquam contumacem & impœnitentem tradi brachio ſæculari, *ex c. ad abolendam de hæret.* Sed (vt ait Spreng. ſupra.) dictum *cap. 5. in præſenti vers*, videtur tantum loqui, non de ſuſpectis vehementer, ſed de manifeſte deprehenſis, contra quos conſtat rigidius eſſe procedendum. contra hunc igitur Epiſcopus procedet per excommunicationem, & ſi in ea per annum ſteterit, condemnabit vt hæreticum. Porro quando maleficum Eccleſia recepit ad pœnitentiam: laicus iudex poſſet illum apprehendere, propter damna temporalia variis illata, & propterea condigno ſupplicio efficere: nec teneretur Eccleſiaſticus iudex impedire, quia licet eum nō poſſit tradere, poteſt relinquere puniendum Sic Spreng. Sed de hoc plura mox *ſect. de abſolutione.* De abiuratione facienda ab iis qui confeſſi & falſi, qualis fuit abiuratio Doctoris Edelini, nihil peculiare occurrit. adſcribam tantum hiſtoriam rei geſtæ, verſam ex gallica narratione Enguerrani Monſtreleti *Chron. p. 4.* ait Enguerran. Anno 1453. Dominica die, quę incidit in vigil. Natiuitatis Dominicæ, Ebroici publice in theatrū adductus, citatus voce præconis, & condemnatus fuit ſententia iudicis ad perpetuum carcerem Epiſcopi dictæ ciuitatis, Magiſter Guilhelmus Edelin, Doctor Theologiæ, Prior S. Germani en l'Haye, prius Ordinis D. Auguſtini, & aliarum Sacrarum familiarum religioſus: qui tentatione & ſuggeſtatione hoſtis Tartarei, ei ſe mancipárat, ea lege, vt concupiſcentiis eius profanis & mundanis ſatisfaceret, & præcipue vt frueretur Nobilis cuiuſdam Equeſtris familiæ matronæ amplexibus, quá ardebat: qua gratia, ſe obſtrinxit ea ſeruitute inimico, vt cogeretur conuenire ad certum locum, quotieſcunque dicto inimico collibuiſſet: quo loco ſoliti erant conuentus ſuos agere: & duntaxat inſcenſo baculo cum ſcopis confeſtim eo transferebatur. Confeſſus fuit idem Magiſter Guilhelmus ſponte ſua, ſe homagium exhibuiſſe inimico ſe offerenti præſentem in ſpecie arietis, eiq; oſculum ſub cauda ore impreſſiſſe; & multis variiſque annis poſtea in damnato hoc inſtituto vitæ perſtitiſſe. Interea omnibus in rebus quæ à dæmone poſtulaſſet, illum fauētem auxiliarumque habuiſſe: donec accuſatus maleficii fuerit comprehenſus, & in carcerem compactus: à quo iuridicæ incarcerationis tempore vis omnis hoſtilis euanuerit. Et per prædictam condemnationis ſententiam iuſſus eſt Mag. Guilhelmus in lacum ſeu foſſam recludi, pane & aqua deinceps alendus. In theatro vero Inquiſitor fidei, voce alta & diſerta oratione luculenter in memoriam reo redegit, quam olim laudabiliter & vtiliter popolum concionibus iuuiſſet, & inſtituiſſet, cum Apoſtolico ritu per totam prouinciam fidem & legem CHRISTI IESV promulgaret: quo miſer poſtea decidiſſet, aliq; multa idonea eum ad pœnitentiam ſeriam inducere. Interea catamidiatus ſeu mitella ad infamiam depicta ornatus, populo ſpectandus erat propoſitus, accurrente multitudine magna. Sed finita concione inquiſitoris, idem Guilhelmus, ſciens ſe grauiſſime peccaſſe, & ſceleribus atrociſſimis Deum offendiſſe; gemere, & flere, & alta voce veniam à Deo, Epiſcopo, & iuſtitia petere (*addit Iaquerius, quod in terram proſtratus exhibuit quandam ſcedulam continentem ſua facinora commiſſa contra fidem*

ſaq flage Fa'cinat. cap. 4.

demum in dicta hæreſi & ſecta, offerendo prædictis iudicibus abiurationem) & commendauit ſe ſuppliciter precibus aſsiſtentium. Deniq; fuerunt illi impacti compedes ferrei, & deductus in foſſam: vt ibi per pœnitentiam elueret nefaria & horrenda peccata quæ commiſerat.] hactenus Monſtreletus. Quoad formulas abiurandi varias inuenias, vnam *in cap. Ego Berengarius de conſecr. diſt.* 2. aliam *ſeſſ. 19. concil. Conſtatienſis*, aliam *apud Turrecrema. lib. 4. de Eccleſ. p. 2. c. 22.* aliam *apud Alf. à Caſtro lib. 1. de iuſt. hæret. punit. cap. vltim.* alias *apud Sprenger. d. p. 3.* diſtinctas pro quolibet ſuſpicionis gradu *q. 23. 24. 25.*

SECTIO XIII.

De purgatione Canonica.

NN. PVrgatio Canonica vocatur, de obiecto crimine innocentiæ oſtenſio ſecundum ſacros canones facta *a* hanc etiam reo deferendam leui tantum ſuſpicione laboranti voluit Sprenger. *b* cenſens *ſuſpicione notabiles* vocari à Pontifice illos, qui quauis ſuſpicione laborant; quæ etiam eſt opinio Archidiaconi. Quare nutat apud me dictum, ſaltem modus loquendi, Simancæ, volentis *c* non eſſe deueniendum ad hanc purgationem, niſi cum reus publica laborat infamia; & ſimul crimen plene probari nequit; ea tantum ratione, quia ſi crimen plene probetur, damnari; ſi infamia non laboret publica, abſolui debeat. contra enim quis inferat: ſi infamia publica laboret, torquendum (iuxta alibi dicta) ſi crimen plene nequit probari, tunc propter infamiam, vel ſuſpicionem debere vel abiurare, vel ſe expurgare. Sed de infamia aſſentior Simancæ, hanc ſufficere ad expurgationem; quando crimen amplius probari nequit: & accuſator deficit in probatione, vt bene Clar. *q. 65. num. 4.* Non aſſentio, ſi omnem ſuſpicionem excludat. Sed bene eſt, quod poſtea *d* etiam vehementem ſuſpicionem admittit & totum id, quando facienda purgatio, quando non, iudicis recto arbitrio permittit, habituro perſonæ, & circumſtantiarum aliarum rationem. Expurgatorum quoque numerus ab eodem arbitrio dependet, vt & qualitas perſonarum, an eiuſdem, an æqualis cum reo conditionis, an inferioris? Viles perſonæ non ſunt onerandæ purgatione Canonica, niſi illæ ſponte ſe offerant, & dicant ſe poſſe inuenire idoneos qui expurgent, & tum poſſent mediocres etiamſi non plane boni, admitti. *e* Qui, cum vilis perſona non ſit (nam vilis potius eſſet torquendus) ad arbitrium iudicis non vult ſe purgare, ſi præſens ſit; ſtatim poteſt, vt contumax & conuictus, puniri. Qui in purgatione deficit, pro conuicto habetur, vt bene Siman. quem vide recte proſequentem hanc materiam *toto illo capi. 54.* cui adde Clarum ſupra & Menoc. *lib. 2. de arbitr. iud. caſ. 274.* De vulgaribus purgationibus, egimus *tit. de ſortilegiis iudiciariis: lib. 3.* formulam ſententiæ purgationis habes apud Spreng. *qu. 21.* vbi etiam ritus omnes & materiam bene diſcutit, & adde *tit. de Purgatione Canonica in Decretal.* & quæ dixi *ſupr. 3.*

a Rainer. Godofred. Silu. verb. Purgat.
b d. q. 19. ex c. excōmunicamus 1. in pr. de hæret.
c in praxi tit. 54. n. 3.
d d. num. 5. ex Decio.
e Simanc. ſupra n. 8.

SECTIO XIV.

De Abſolutione.

OO. ABſolutio impendenda, quando vel reus obiecta crimina diluit, vel accuſator ea non probauit: nonnunquam id ab accuſatione tota, nonnunquam ab inſtantia iudicii, nonnunquam ſub fideiuſsione prout iudicii

videbitur

f Simanc. in pract. c. 51.

videbitur iuſtius & commodius *f*. *Abſolutio* igitur alia eſt *diffinitiua*, alia *ab obſeruatione indicii*. *Diffinitiua* (quæ vocatur etiam à crimine: ſiue ab accuſatione, ſiue *abſoluta*) dicitur, quando reus abſoluitur tanquam innocens, quia crimen non commiſit. *Ab obſeruatione ſeu inſtantia iudicii* dicitur abſolui, qui abſoluitur non tanquam innocens, ſed duntaxat tanquam tunc non repertus culpabilis, vtputa propter iudicii nullitatem, probationumue defectum & rebus ita ſtantibus vt tunc ſtabant *g*. & hæc habetur etiam pro definitiua: eatenus vt ſi noua indicia non oriantur, reus iterum moleſtari non debeat: immo etſi orirentur, non poterit repeti; niſi intra certum tempus ad accuſandum inſtitutum. nempe decem annorum inter præſentes, viginti inter abſentes. Quod ſi dubitetur ſitne definitiua an tantum à iudicii obſeruatione: recurrendum ad acta. ſi habetur *abſoluimus ab obſeruatione iudicii*, vel *ab hactenus deductis*, vel *ſtantibus rebus pro vt ſtant*, aut ſimilia ſeu æquiualentia verba: tantum cenſetur abſolutus ab inſtantia iudicii. Si habetur, *reum abſoluendum vti innocentem, non culpabilem* & huiuſmodi verba alia adſint: cenſendus abſolutus definitiue. Si vero res ex actorum verbis non colligitur, (verbi gratia, ſi tantum diceretur *abſoluimus reum*) tūc legenda diligenter acta, & videndum: an conſtet ex actis duntaxat crimen non fuiſſe probatum, non vero crimen à reo non commiſſum, tum cenſenda tantum fuiſſe à iudicii obſeruantia: ſi conſtet vel omnino non commiſſum crimen, vel non commiſſum à reo (verbi gratia, qui ſuum *alibi* bene docuit) tum habenda vt definitiua. Si ex actis adhuc res manet ambigua tunc communior ſententia & praxis eſt, vt habeatur tantum pro abſolutione ab in-

g Clarus § fin. q. 57. & 61. Farin q 4 nu. 24.

A ſtantia. quod communi praxi receptum in fauorem reipubl. vt crimina puniantur: qui fauor præponderare debet, fauori priuato reorum. Hæc ratio etiam eſt fundamentum opinionis receptæ & generalis conſuetudinis (exceptis locis paucisſimis) qua licet iuri communi ſcripto magis conſentaneum ſit, actore non probante reum diffinitiue abſolui: tamen conſuetudine & praxi iudiciorum maluit: vt caſu non probati criminis, ſententia feratur tantum abſolutoria ab obſeruatione indicii, vt poſt Couarr. & alios optime deducit Proſper. Farinacius *h*. Et ſic intellige, quæ ſcribit indiſtincte Sprenger *i*. Nam quando deprehenſus eſt vere innocens reus, iudex illi faceret grauem iniuriam, & Mortaliter peccaret inſerens in ſententia eum duntaxat abſolui ab inſtantia iudicii: immo tenetur diffinitiue abſoluere, alioqui reus tunc poteſt à tali ſententia appellare: nec contraria conſuetudo foret æqua vel toleranda. Si tamen reus non appellaret: in foro quidem externo cenſeretur ſententiam approbaſſe: in foro tamen interno non auderem iudicem excuſare. Non enim, quia alter vel ignarus eſt, vel incurius iuris ſui, licuit iudici iniuriam facere: nec etiam ſuperueniēs ratificatio tollit præcedens iudicis peccatum, niſi quoad obligationem reſtituendi. Quæ velim diligenter à iudicibus notari, pro intellectu eorum quæ de hac re traduntur à Doctoribus noſtris *k*, & praxi vulgata. Hæc intelligenda de abſolutione in eodem foro. Nam ſi in alio foro agatur, tum nec abſolutio definitiua plane reū liberat. Nam abſolutus in foro poli ſeu conſcientiæ, poteſt adhuc puniri in foro fori. Et, quia crimen noſtrū eſt mixti fori, ſi abſolutus in curia ſæculari non fuit punitus ab ea ſufficienter, & iudex Eccleſiaſticus habet pœnā quā infligat maio-

B C D E (marginal letters)

h ſupra n. 14. & 18.

i d p 3. q. 2.

k Grillan. tract. de relaxa. carcerat. ... de abſ... no. q. 2 Couarr. l. var. re... & ... 10. ... & ...

rem, eamque, reus merebatur, poterit tam infligere. Contra quoque nimis leniter caſtigatum à curia Eccleſiaſtica, poterit ſeuerius, etiam ad mortem, damnare iudex ſæcularis *a*. Neque tunc cenſetur bis pro eodem crimine puniri, ſed vtraq; punitio pro eadem vna continuata habetur: & quia in atroci crimine verſamur, & cui expiando vix vlla ſupplicia ſufficiant; parum hic neceſſaria eſt diſtinctio Marantæ. *b* Sed hæc ſufficiant: formulam abſolutionis pete à Sprengero *d.q.20.*

a Optime poſt alior. Farinac. ſupra n. 10.

b tit. de inquiſit. nu. 100. poſt Bart. & Pari.

SECTIO XV.

De ſortilegiorum qualificatione: ſiue qua hæreticalia, qua non?

PP.

POſt abſolutionem, tractandum de condemnatione, ſed quia congrua delicti pœna dependet à delicti qualitate, hæc neceſſario ſectio præmittenda fuit: non ratione Lamiarum ſeu Strigum, quarum crimen ſemper cum hæreſi coniunctum eſt, vt docet experientia: ſed ratione quorundam Sortilegiorum minus atrocium, & in quibus pactum ſolummodo tacitum reperitur. procedamus per breuia axiomata.

Axioma primum, *Sortilegia hæretica dicuntur omnia in quibus dæmon inuocatur ad faciendum, vel indicandum ea, quæ vel facere nõ poteſt.*]hoc eſt certum *c*. quia hæreticum eſt illum credere poſſe facere vel ſcire, quæ neque ſcire neq; facere poteſt: ſed Deo ſunt reſeruata. Dixi hæretica non hæreticalia. nam hæreticale ſignificat tam quod ſapit hæreſim, quam quod hæreticum eſt: & quia has duas ſignificationes multi *d* non bene diſtinxerunt, ideo etiam errarunt in hac materia prima ergo hęc non tantum ſapiunt hæreſim, vt illi volunt: ſed

c Grillãd. de ſortileg. qu. 10. num 1. 2. 6. 10 19. Clarus §. hæreſis verſ. ſucceſsiue quæro. & alii communiter.

d Clar. Farin. & alii I C.

A vere ſunt hæretica facta, non dico ſunt hæreſes, (nam hæ ab intellectu pendent, & hæreſis eſt intellectus error) ſed dico facta hæretica. ſicut enim propoſitio hæretica eſt, ipſa enunciatio falſa Catholicæ veritati contraria: ſic etiam factum eſt hæreticum, quod Catholicæ veritati repugnat non formaliter, ſed quaſi materialiter, quia eſt materia circa quam intellectus aberrans verſatur

B in hæretico errore: & ad factum hæreticum ſufficit id quod facit eſſe huiuſmodi, vt ſi quis rem ita ſe habere pertinaciter contenderet, is vere hæreticus eſſet. verbi gratia, rebaptizat quis aliquem, factum eſt hæreticum, quia qui tenet poſſe re baptizari, eſt hæreticus. ad factum ſapiens hæreſim ſufficit: vt qui hoc aſſereret fieri poſſe, quod facit, eius propoſitio vere diceretur pro-

C poſitio hæreſim ſapere, non tamen vere diceretur eſſe propoſitio hæretica. v. g. ſi quis ſacramentalia miſceret vſibus profanis, circa pactum expreſſum vel inuocationem expreſſam dæmonis: faceret factum ſapiens hæreſim, quia ſi diceret hoc fieri oportere ſeu licere, hęc aſſertio ſaperet hæreſim. Ex his puto pendere deciſionem controuerſiæ inter Barbat. & alios Iuriſconſultos, de iis, qui

D dæmonem inuocant ad cognoſcendum ſeu faciendum ea quæ ipſe facere vel cognoſcere poteſt, à Deo non impeditus: v. g. vt reuelet furta commiſſa, vt in amorem carnalem inducat. Quoad hæc enim Barbat. *e* cenſuit, horum cognitionem pertinere ad inquiſitores fidei, & ea ſapere hæreſim manifeſtam. Sed alii Barbatiam reprehendunt, & cum Oldrado volunt

E hæc non pertinere ad inquiſitorum cognitionem, neque eſſe hæreticalia *f*, & in hac re inueniuntur Pariſienſi apud Paponum arreſta contraria. Sed pro Barbatia faciunt Theologi Spineus &

e conſ 55. lib. 1.

f Oldrad. conſ. 210. Tiraq. de pœn. cauſ. 4. n. 3 Gemin. conſ. 54. Alber. rub. de hæret. Afflict. ſup. conſt. Neapol. Clarus §. hæreſis. nu. 25. & Farin. q 20 Papon. lib. 22. titul 3. art. 1. & 2.

g Pegna in direct. qu. 42 cõ men. 67. pin Apolog 4. cõtra Ponzinni. cap. vlt bene id probãs

Pegna. g Inprimis, pertinere etiã ad Inquiſitiores cognitionẽ, dubitari nequit, cùm crimen ſit mixtum. Deinde non eſſe crimen hæreticum (niſi quid aliud accedat) nec ſapiens manifeſtam hæreſim, id quoque puto, ſi deſit dæmonis inuocatio expreſſa: ſapere tamen hæreſim non manifeſtam crediderim, quãdo conſulitur dęmon ſiue maleficus diuinator de rebus amiſsis: licet enim dęmon norit, ipſum tamen conſulere ſapit hæreſim, occultam ſaltem. idem dicendum in philtris, quibus Magici characteres, & ſuperſtitioſa alia pactum occultum habentia, admiſcentur: ſed quo ad amatoria ex philtris merè naturalibus, citra ſuperſtitionem exhibita, putarim ea non ſapere hæreſim: quare & iudicem diligenter inſpicere, & conſiderare hæc debere. Illud non dubito hæreſim ſaltem ſapere, niſi potiùs verè hæretici ſint, Magos illos, qui credunt quod ſolent iactare ſe vnitos ſpiritui, ſiue præditos ſpiritu quodam excellenti ſeu potenti, cuius efficacitate poſsint cogitationes aliorũ ſcire (quod ſoli Deo reſeruatum) & occulta diuinare, & alium ad aliquid imaginandum, vt loquuntur, neceſsitate, aliaque miranda, ſupra hominum communem potentiam facere. Quos etſi negent, neceſſe eſt vel illa non poſſe præſtare, & tantum fingere, vel ſi credunt iſta & faciunt, vere Magos eſſe, & tales quales dixi, pactum cum dæmone habentes. De his ſapienter ſcriptum à Cardinali Cuſano *lib. 3. de docta ignorantia cap. 11.* Non illa phantaſtica (*nempe vnio*) Magorum qui hominem ad quandam naturam ſpirituum influentialium ſibi coniecturalium, quibuſdam operationibus mediante fide (*hanc intellige fiduciam quam Mag. ſemper exigunt*) adſcendere dicunt: vt in virtute ſpirituum talium, quibus per fidem vniuntur (*hoc eſt per promiſſam eis fidelitatem & patientiam*) plura & ſingularia mirabilia, aut in igne, aut in aqua, aut ſcientiis harmonicis, apparentiis transmutationum, manifeſtatione occultorum & ſimilibus efficiant. Manifeſtum eſt enim in his omnibus ſeductionem eſſe, & receſſum à via & veritate. Propter quod tales ad fœdera & pacta vnitatis, cum malignis ſpiritibus

B taliter aſtringuntur. vt id quod ſub fide credunt, opere oſtendant in thurificationibus & adorationibus, Deo tantum debitis; quæ ſpiritibus, quaſi potentibus implere petita, & de vocalibus, iſtis mediantibus, magna cum obſeruantia & veneratione impendunt. Conſequuntur aliquando per fidem (*intellige* (per) *non vt cauſam poni, ſed poni pro* (iuxta) *nam error eſſet credere*

C *quod fiducia illa magorum ſit efficax*) ipſa caduca petita, vniti ſic ſpiritui; cui etiam, à Chriſto æternaliter diuiſi, in ſuppliciis adhærebunt.] *hactenus ille.* Quando autem dubium eſt, ſintne hæreſim ſapientia, neque ſortilegia: non pertinet ad inquiſitorem iudicare aut cognoſcere ſintne talia vel non; (verum hoc pertinet ad Theologos qualificatores:) ſed poſtquam conſtat ea ſapere

D re hæreſim, dubitatur vero tantum an ſapiant manifeſtam: poſſunt de illa qualitate cognoſcere, & pronunciare ſe iudices eſſe *b*. Qualitatem vero horum factorum puto deſumendam à circumſtantiis & actibus, ſeu rebus quæ admiſcentur.

b Pegna d. comm. 67. in fine vbi dicit hanc verã & comm. eſſe ſententiam. post alios Grill. q. 10. d quæſt. 10. num. 81.

2. Axio. *Quæcumque fiunt ſortilegia à ſortilegis habentibus pactum expreſſum: ſunt reſpectu operantis ſapientia*

E *hæreſim. etiam circa res quas dæmon cognoſcere vel facere poteſt: reſpectu vero operis duntaxat, ſi ſint circa res quas dæmon cognoſcere, nec facere t.*] ratio, quia primo caſu, propter fœdus illud, ope-

rans

rarîs eſt hæreticus : ſecundo caſu tunc tantum factum ipſum ſapit hæreſim. Sed quoad non habentes pactum expreſſum.

Dico tertio. *Si qui ſortilegio Deum abnegent, vel adhibeant ſortilegio hoſtias ſacras, vel aliud ſacramentum aut etiam Sacramentalia, immo vel reliquias vel agnos Dei, vel alias res Eccleſiaſtico ritu benedictas & ſacratas a: vehementer ſunt ſuſpecti de hæreſi.*] ratio quia tales ſignificant ſe credere huiuſmodi adhibita vim habere ad maleficiorum operationem. Et de hac credulitate debent examinari, &, ſi nolint reſpondere, poſſunt deſuper torqueri; & ſi non fateantur, vt vehementer ſuſpecti debent abiurare.

a Eymeric. d. q. a. & ibi Pena comm. 67. Alf à Caſt. l. 1. de iuſt. hær. pùnit. Berna. Cuman. in Lu inquiſitio. ver. ſacramentis abuti. Ioan. à Roias tracta. de hæret p. 2. aſſert. 12 nu. 167. Far d. q 20 n. 85. in 2. editione ſupr Grilland. q. 10. n. 16.

Dico quarto, *ſi qui baptizent imagines ex qualibet materia, vel rebaptizent pueros: hoc ipſo vel hæretici ſunt, ſi putant formam vel materiam baptiſmi aliam eſſe poſſe, ab ea quam Chriſtus inſtituit: vel ſunt vehementer ſuſpecti, etiam ſi negent ſe hoc credere.* b quia tales actus natura ſua præ ſe ferunt aliquid, quod eſt hæreſis manifeſta. Nec immerito Grillan. *q. 3. n. 6.* contrarium ſenſiſſe, vt illi Farinac impingit. Idem dicendum de conſecratione & baptiſmo librorum. Nam Magi libros ſuos, vt vim energiticam accipiant (*ſic falluntur*) curant benedici per Sacerdotem aliquem, habentem ſtolam in collo, & aqua benedicta cum aſpergillo ex herba hypericontis eos aſpergentem, ſimulq; profantem, *ego te baptizo in nomine Pat. &c. & interea* alia manu ſacerdos tenet cereum benedictum, poſtea ponit libros ſub mappa altaris certo loco, idq; tribus certis diebus, quorum vltimo in modum crucis faſcia ligat librum & recludit in loco puro & abdito. hoc faſſi magi Mantenſes Pariſ. 1586. menſe Nouemb. *teſte Creſpeto diſc. 12.*

b Penna ſuper 2p. ad apul. 4. Farina. nu. 85.

A Dico 5. *ſi ad res quas poteſt dæmon facere, vel cognoſcere, ſciendas vel efficiendas, miſceantur res non ſacræ, v. g. hoſtia non conſecrata: etiamſi ſuper eam Sacerdos miſſam dicat, probabile eſt non eſſe ſortilegium hæreticale, quando fit à non habente expreſſum pactum* c. Putarẽ tamen diſtinguendum. nam ſi iſte bene ſentiat de prudẽtia corporis Dominici, & trãſſubſtantiatione, & non præbuit hanc B hoſtiam populo adorandam, ſed vere aliam, quã eleuauit, conſecrauit: hanc vero acceſſorie tantũ ſuper altare ad magicos effectus poſuit: erit tantum ſuſpectus de hæreſi: ſi vero illa alia credidit, tunc aperte foret hæreticus: ſi vero reuera, nec credidit iſta vim aliquã ad effectũ magicũ habere, non erit ſuſpectus de hæreſi, ſed extra ordinẽ puniendus. Hæc ita ſi de hac eius intentione con- C ſtet. nam quamdiu non conſtat, mihi quidem videatur de hæreſi merito maxime ſuſpectus.

c Oldrad conſ. 10. col 3 Grilland. q. 10. n. 13. & qu. 11. n. 19. & 20. Farin. n. 84.

Dico 6. *Quandocunque dæmon inuocatur per modum ſacrificii vel adorationis, ſapit res manifeſtam hæreſim: quando per modum imperii, non raro idem dicendum.* v. g. primo ſi admiſceantur res ſacræ *d.* 2. inuocetur, vt amicus Dei, & ei carus. 3. ſi putet hoc non eſſe pecca- D tum, vel ſaltem non graue. 4. ſi petat quæ dæmon præſtare nequit, vt ſuſcitare mortuum, animam defuncti repræſentare, arbitrii libertatem cogere ad amandum, &c. vel quæ neſcit vt futura contingentia: vel quæ ſcit contingenter, ea petit doceri certo & infallibiliter. 5. ſi petat quæ poteſt dæmon, ſed credat eũ ea poſſe etiam Deo non permittente: vel petat reuelari præſentia aut præterita, omnino infallibiliter. e Immo ſi rẽ E recta repetemus via, quia nobis omne cum dæmonibus commercium interdictum, quotquot non modo per viam obſecrationis, ſed etiam per viam impe-

d DD. ſup. citati. verſ dico tertio.

e Bernard. Baſinus tract. de artib. magicis concl 1. & ſeqq.

rii aliquid dæmonibus ſtudent obtinere, vnde ſapiunt hæreſim *f.* illud tamen fateor, ipſius ſuſpicionis pondus, qualitate perſonarum & aliis circumſtantiis eſſe trutinandum *g.*

SECTIO XVI.

De pœna & ſupplicio maleficorum.

PRogrediamur à leuioribus. Sed notandum principio, quoſdam I. C. *h* nimis credulos VViero medico & hæretico, magnam vim facere in diſtinctione nominum, *venefici, malefici, incantatoris, ſtrigis, Lamiæ:* quaſi vero hoc iudicium ex nominibus, non geſtis ac facinoribus, ſit decidendum. conſtet iudici de re, nomina contemnat: quæ rebus ſubduntur, non res nominibus: & ſic, qui de hac materia veteres nouitiiq; ſcripſère rebus ipſis nomina poſthabuere: quod ego hoc tractatu feci, pro iiſdem ſumens *veneficos, maleficos, incantatores, ſagas, ſtriges, Lamias.* itaq; hac putida diligentia prætermiſſa, facta nunc perpendamus.

Quoad peccata ſortilegii, quæ hæreſim non ſapiunt, in pœna vtrumque ius, ciuile & Canonicum ea conueniunt, quod iudicis arbitrio permittant: debere tamen iudicem arbitrio ſic vti, vt canonibus legibuſque ſe accommodet, nec eorum præſcriptum tranſiliat temere, videlicet, niſi qualitas facti, conditio perſonarum, animus delinquentis, ſchandalum inde exortum ſimiliave ſuadeant pœnam intendere vel minuere: quod idem in mandantibus & conſulentibus obſeruandum, communiter receptum videtur *i.* Solent autem iure canonico ſortilegi non hæreticæs (vt vocant) ſiue ſint laici, ſiue clerici, & ad quemcumque finem ea fecerint in foro pœnitentiali puniri pœnitentia XL. dierum *k*; ſed cum hodie omnes pœnitentiæ confeſſario ſint liberæ, poterit moderari *l.* In foro fori, ſi publicum crimen: olim imponebatur publica pœnitentia, quam ſi detrectarent, vel non complerent, à communione fidelium arcebantur *m*: hodie ſublata illa publica pœnitentia, Laicus non hæretica, nec hęreſim ſapientia cōficiens, pro prima vice erit excommunicandus *n*: ſi monitus perſeuerat, & eſt vilis perſona, publice eſt fuſticādus, vel mitra chartacea dehoneſtandus; ſi honeſtior relegandus, vel perpetuo carceri mancipandus *o*: conſequitur autem infamia hoc crimen, etiamſi nihil horum illi iudex infligeret *p.* Hæc certum eſt procedere, quando ad malum finem: ſed quid ſi ad bonum? idem in laicis & clericis tum obtinet: adhuc eſſe puniendos, etiamſi verba ſacra admiſceantur, vel cruces, &c. ſi ſint admixta alia, vt characteres, nomina ignota, & huiuſmodi obſeruationes, quas conſtat nihil per ſe habere efficaciæ ad finē illū bonū *q.* & tunc pœna eſt arbitraria.

Quoad clericos; conficiens non hæreticalia, in ſimplicitate cordis & zelo bono (v. g. pro inueniendis bonis Eccleſiæ ſubtractis) ſuſpenditur à diuinis & miniſterio altaris per annum & vltra iudicis arbitrio, ſecundum facti turpitudinem & criminis *r* qualitatem; ſi dolo malo feciſſet, deponeretur ab ordine ſacro, omnibus beneficiis priuaretur, & in monaſterium perpetuo detruderetur: immo & infamis effectus, tonſurari ſolet, & in modum ſtulti decaluari, veſtibus ante & retro reſciſsis & decurtatis, & mox degradari, hoc eſt perpetuo ab altaris adminiſtratione remoueri *s*. Et quia hac in re multa & varia (proh dolor) ſunt Eccleſiaſticorū delicta, etiā parochorū (ad q. Epi-

f Spineus l. apolog. 4 & Simā. Cath. inſt tit. 21. n 13. & Penna vbi ſupra commen. 68. litt. O.
g v. Penna ſupra QQ.
h Fichard. con. 112. Io. Althuzius admonit. ad Iud. God. tract. de lam.
i Abb. c. 1. de ſortile. Grill ſupr. q. u. Men. e arbit. caſ 388 n. ... Far. q 10 94.
k text. & DD. c. 1. de ſortileg. Grill. d. q. 11. n. 2. 6. & 9.
l Menoch. ſupra n. 6. & 7.
m c. pro dilectione & ſeq de conſecrat. d. 2. Silu. v. ſuperſtitio q. vlt.
n c. ſi quis Epiſcopus c. aliquanti. 26. q. 5.
o cap. contra idolorum d. q. 5. Roma ſing. 600. Grillan. d. q. 12. nu. 4. & 10. Menoch. ſup. n. 18.
p c. 3. 2. q. 8. c. infamis 6. q. 1.
q Grill. q. 1. n. 2. q. 2. n. 4. & 5. & q. 11. n. 8. 14. 15 23. 24 & 27 q. 14 n. 3. q. 17. n. 4 & 5. & Far. ſupr. 96.
r cap. 1. de ſorti Grilland. d. q. 14. n. 3
s c. ſi quis Epiſc. 26. q. 5. poſt C. Men. B. Far. ... n. 92.

ſcopos & Archidiaconos decet attendere)breuiter quædam ex Grilland. & Farinacio, iudicibus Romanæ curiæ, ſubiungam pro clariore dictorum intelligentia.

RR. Sacerdotes qui cauſa vindictæ ſeu doloris aras ſpoliant, aut luminaria cōſueta exſtinguunt, vel quid ſimile faciunt, nocendi gratia iis, quorum quaſi in funus hoc impendunt officii; honore & dignitate priuantur, & infames efficiuntur *a*: ſi vero ex inimicitia miſſas defunctorum pro viuentibus celebrarint (Belgæ dicunt, *een moortmiſſe*) vt is pro quo ſacrificium offerunt celerius moriatur, vel incurrat mortis periculum; proprii ordinis gradu deiiciuntur & in exilium perpetuum, vna cum eo qui Sacerdotem conſuluit, vel hoc fieri mandauit, eiiciuntur *b*: niſi tamen ſponte de præmiſſis coram Epiſcopo vel Metropolitano ſe culpabiles detulerint, & de ipſis condignam peregerint pœnitentiam, vt benè Grilland. *ex d. ca. quicumque*: fallitur tamen Grillan. dum putat *c* hæc ſortilegia non ſapere hæreſim: omnino enim ſapiunt, quia eſt hæreſis putare hæc habere effectum huiuſmodi, ideo hæc pertinere cenſeo ad hæreticala: ſicut & imaginum crucis, B. Mariæ, vel Sanctorum conculcationem. & deiectionem factam dolo vel iracundia: nam quod Grilland. ait non ſapere hæc hæreſim, falſum id eſſe ſciūt, quotquot iconoclaſtarum furores norunt & execrantur.

Sacerdos celebrans ſuper rebus profanis, quæ vulgo putantur aptæ ad ſortilegia; vt ſunt hoſtia non conſecrata, circumſcripta certis notis & litteris ſanguineis, ducto ſanguine ex annulari digito; item cuticula, qua infantis caput naſcentis eſt inuolutum; panis incoctus, ſiue maſſa cruda, vel coactus in placentam; vel lapis, vulgo dictus, *calamita*; beneficiis eſt priuandus, & in carcerem detrudendus *d*: idem dicendum ſi ſit abuſus vaſis aut veſtibus ſacris *e*; verbi gratia, altaris palla, calice, patina, purificatorio, tabernaculo Euchariſtiæ, aut reliquarum, lapide ſacrato vel eius fruſtro, corporali manipulo, ſtola, alba, velis ſanctuarii, &c, proponant huiuſmodi ſibi exemplum Regis Baltaſaris *f*, qui tamen non abutebatur ad ſortilegium, ſed ad vſum domeſticum profanum, quod minus erat.

Sacerdos, qui in ſolemni miſſæ ſacrificio, preces, quæ non tendunt ad Dei cultum & ſalutem animæ, ſed potius tendunt in peccatum, obtulerit, (vt ille cuius veſanum amorem fuſe deſcribit Grilland. *g*) eodem modo puniri debet, quo præcedentes *h*.

SS. Omnibus autem communes pœnæ ſunt ſequentes: qui conſulunt diuinatores, vel remedia (illic ita videlicet) petunt à maleficis, in eaſdem incidunt Eccleſiaſticas pœnas, in quas & ipſi malefici aut diuinatores: præterea ſunt ipſo facto excommunicati, excommunicatione tamen nulli reſeruata *i*; &, ſi ſint clerici, poſſunt deponi, tam vero clerici, quam laici, debebant olim quinquennalem ſubire pœnitentiam *k*. Iure autem ciuili, eandem diſcentes ac docentes incurrunt pœnam *l*: qui Magos in domum ſuam vocant, cauſa artis exercendæ, priuati bonis debent in inſulam deportari *m*: qui Magos conſulunt, gladii pœnæ ſubduntur *n*: ex Carolina ſanctione, & conſuetudine imperii, etiamſi ob bonum finem interrogarint, vel magicis artibus aut remediis vſi fuerint; exilio vel aliter infra mortem damnantur, arbitrio iudicis *o*. De amatoria præbentibus, dictum, *lib. 3. part. 1. quæſt. 3. ſect. 2. in fin.*

Incantatores Serpentum, ſi præcantatione ſi à dumtaxat implorant

a c. quiſq. 2. q. 5. c. de benedict. 31. q. 1. cap. admoneāt 26. quæſt. 7. Foller. in pract. crimi. c. n. 49. Farinac. q. 19. num. 48.
b c. quicunque 26. q. 5. & Diaz prac. crim. Can. ca. 95. Menoch. ſup. nu. 15.
c Grill q. 10 num. 11. & q. 11. nu. 17.
d nu. 12. & ſeqq.

d Diaz. ſupra cap. 19. Grill q. 14. Menoch. ſupr. nu. 12 Farina. ſupra nu. 107
e Grilla. q. 16. & poſt eum Menoch. & Farinac.
f Dan. 5.
g quæſt. 16. num. 2
h Grill. Menoch. Farina. ſupra
i cap. 1. 26. quæſt. 5.
k ca. 2. & 3. 26. q. 5.
l l. c. 8 C. de mathema. & maleſ.
m l. 5. d. tit.
n l. 5 eod. titul.
o Caroll. cōſt. c. 109. Godel. lib. 3 de lami c. 11. nu. 31. Kirch. cōſ. 12. nume. 9

A ſimpliciter & deuote auxilium Dei, abſque alia ſuperſtitione; vt culpæ, ita etiam expertes ſunt: ſi vero Diabolum inuocant expreſſe vel tacite, erunt puniendi pœnis commemoraris Sortilegorum. Vt autem queant iſta diſcerni, aduertẽdum ad verba ipſa, ad modum, ritum, & ordinem incantationis: quia ſi in eis inſunt aliqua verba extranea, vel ignota nomina aut characteres, ſiue alia quæ non conducunt per ſe ad effectum intentum, tota res Diabolica & B ſuperſtitioſa debet cenſeri *p*. Dicendum idem in cæteris remediis contra maleficia.

Quoad aſtrologos iudiciarios, chiromanticos, & huiuſmodi diuinatores; ſi tantum prædicant euentum vt poſsibilem præſumptiue & inclinatiue, non ſunt puniendi, vt ſortilegi; ſi vero prædicant, vt infallibilem vel neceſſarium ſunt hæretici ſortilegi *q*; & C contra eos videnda Bulla Sixti V. contra aſtrologos edita 1585.

Qui præbent poculum naturale aborſus, vt venefici puniendi; non vt ſortilegi, niſi ſortilega admiſceant *r*. Quando Epiſcopus captiuum habet aliquem ſortilegum hæreticum, ſi paratus ſit homo ille abiurare, & condignam ſubire pœnitentiam; non poteſt D eum tradere brachio ſæculari, nec etiam poteſt acta iudicialia ſeu copiam proceſſus eius vllo pacto cum iudice ſæculari communicare: alioqui iure Canonico incurreret irregularitatem *s*. Dumtaxat enim quibuſdam caſibus ſortilegi hæreticales poſſunt tradi brachio ſæculari. 1. ſi fuerint Doctores & E ſeductores, niſi ſponte ſua ad Eccleſiam redierint, & hæreſes abiurarint, ſeque contra illas ſtrenuos præbuerint *t*. 2. ſi ſint relapſi. 3. ſi ſint impœnitentes, ad

A quos reducuntur conuicti omnia negantes pertinaciter *u*. Quod Farinacius, *d. numer.* 105. extendit etiam ad ſortilegos qui hominem occiderunt, vel quid ſimile fecerunt quod iure ciuili morte luendum eſt; vt nonniſi aliquo trium dictorum concurrentium poſsint degradari, & curiæ ſæculari tradi. Sed in aliis criminibus enormibus id verum non eſſe poſtea oſtendam, *hac eadem ſect. litt. YY*. Et quando acceſsit ad hæreſim homicidium qualifi- B catum, aliud dicendum, mox oſtendam. Formulas condemnationis quoad iſtos ſingulos, pete ex Sprengero, *p. 3. mallei*.

Quando ſunt Sortilegi hæretici, aut hæreſim ſapientes, contra eos agi ſicut contra hæreticos; receptum eſt vtroque iure *x*. quando non ſunt tales, ſed ab omni errore hæretico alieni, à ſæculari etiam magiſtratu ſolent virgis cæ- C di, ad triremes, vel in exilium mitti, vel extraordinaria, infra mortem pœna, affici, interdum etiam pecuniaria, iuxta perſonæ & criminis qualitatem *y*.

Si mors ſit alicuius maleficiati ſubſecuta, locum eſſe pœnæ legis Corneliæ, & comburendum ſortilegum, communis eſt ſententia *z*. Quoad Necromanticos & cæteros magos atque maleficos, ſolas Lamias excipientes, idem D fatentur patroni Lamiarum *a*. Sed Lamias noſtras, non eſſe eximendas numero cæterorum Magorum, communis eſt ſententia Theologorum & Iuriſtarum vt mox docebo. Fundamenta Godel. & aliorum ſunt. 1. Lamiæ fatentur impoſsibilia; nempe ſe volaſſe ad conuentus, libidinem cum dæmo- E ne expleſſe, tempeſtates excitaſſe, & huiuſmodi. *Reſpond.* libr. 2. oſtendimus hæc dæmoni non eſſe impoſsibilia, & ideo fidem habendam earum confeſſionibus cenſent Catholici communiter.

p Summa cõſ. quam cita. & ſeq Grill. q. 12 num 28. & Farina. ſupra n. 110.

q Beiver. in Viato. ut rubr. 8 nu 5. & 6. Grill. q 11 nu. 16. & 12. q. 3. q. nu. 13 & 14 Farin. ſupr nu 112.

r vide bullã de aborſu Sixti V TT.

s c ſententiam ſanguinis. Ne cleric. vel monac. Anchara. in c. ea quæ de reg. iur in 6. q. 4. Farinac. ſup. nume. 105

t Simancas prax ca. 59 numer. vlt

u de his tribus fuſe Simanc prax ca. 59 cum ſeqq. Alf a Caſtro li. 2 de iuſt. hæret. punit. cap. 2.

x Gril. d. q. 11. n. 1. 6.

y Menoch. ſupr. nu. 4. Farinac q. 20. num. 67

z poſt alios Clarus §. hæreſis. n. vlt. Menoch. ſupr. & Farin. ſup. & li 1. Cod de mal. & math. Berber. d. rub. de ſortiel nu. 2. & 1 Dãhoud. in praxi crim. titul. de homic per ſortile. cap 77.

a Ponzinibius Fich. Godelm. Scalin.

1.

ter. 2. Lamiarum peccata ſunt potius cogitationis, vel nudi conatus, quam facti, vel executionis: ideo ab Eccleſia puniri non deberent, nec à iudicibus aliis. *Reſp.* falſum præſupponi, progrediuntur enim in opus exterius: & atrocioribus criminibus receptum, conatus aliquando puniendos, vt conſtat *a*.
3. 3. Pœnam minuere deberent, ætas ſenectutis, & ſexus fragilitas. *Reſp.* ſenectutem non eſſe idoneam cauſam minuendæ pœnæ in atrocioribus delictis, vt ex praxi iudiciorum, affirmat recte Iul. Clarus *b*. deinde falſum ſupponunt, ſolos ſenes in hoc peccatum incidere. Vt etiam falſum ſupponunt, ſolas mulierculas ſic delinquere: quamquam nec in hæreſi nec in ſimilibus atrocioribus ſexus excuſat.
4. 4. Lamiæ debent cenſeri ſimiles dormientibus, confitentur enim crimina commiſſa in mentis exceſſu, vel ſopore. *Reſpond.* multa ſagas immo fere omnia vigilantes committere, & propter hæc puniendas; vt propter pacta cum dæmone, coitum cum eodem, infanticidia, ſegetum & iumentorum damna, &c. Immo, & quæ in ſomnis gererent, culpa non carent, quia & ante ſomnum ea præmeditantur, & poſt ſomnum ea rata habent, & ſibi illis complacent. *c*

a Iul. Clarus §. fin. q. 92. num. 5. Kircho- & alii quos ſequitur vel inuitus Godelm. l. 3. cap. vlt. num 36.
b § final. q. 60. nu. 6
c Simanc. in prax. ca. 11 nu 4.

5. 5. *Argumentum*, pacta huiuſmodi ſunt imaginationes deluſarum mentium. Venerius quoque coitus cum dæmone, eſt rei impoſsibilis fictio. Quæ de tempeſtatibus & damnis datis narrantur eorum excedunt poteſtatem: quæ de translatione corporali dicunt, ſunt nugæ meræ. *Reſpond.* in primis credendum contra ſeipſos ipſorum cōfeſsioni, ſicut & aliis reis, deinde iam conformes omnium eſſe teſtificationes, & tam confirmatas experientia omnium populorum & ſæculorum: *vt id negare, nihil ſit, niſi inſanire*, vt bene

A dictum à Syluestro *d*; *quibus* (vt ait Penna, *e nemo* (*niſi ſenſu careat*) *queat contradicere*, & (vt alius quidam de grege hæretico dixit) *qui hoc auſit negare, is audeat negare meridie lucere ſolem, & bis ſex eſſe duodecim*. Et ſingula nos, *lib.* 1. comprobauimus *f*. Nunc dumtaxat auctores ea confirmantes citabo. PACTVM iſtud agnoſcunt & habent pro certo, tum THEOLOGI, vt poſt
B Cyprian. *libr. de duplici martyrio.* & D. Auguſt. *in capite illud* 26. *quæſtio.* 2. tenent D. Thom. 2. 2. *q.* 95. & 96. Alexan. Halenſ. *part.* 2. *q.* 184. Albert. Magn. *in* 2. *d.* 7. *art. vlt.* Petrus de Tarantaſia, (qui poſtea fuit Innocen. V.) *ibidem*, Petrus de Bonauentura, *ibidem*. Cuido Carmelita, *in ſpeciali quæſt. quam de hæere compoſuit iuſſu Papæ Ioan.* 22. Scot. *in* 4. *d.* 34. Gabr. *in* 2. *d.* 8.
C *quæſt.* 2. *art.* 4. S. Antonin. 2. *part. titul.* 12. Guilhelmi. pariſienſis. *in tractat. de fide & legibus*, Syluest. Tabie. Angl. Armill. Grafiis, *in verſic. ſuperſtitio & verſic. maleficium.* Gerſon. *in* 1. *part. Trilogio Theologiſatæ Aſtrologiæ*, Ioannes Tritthemius harum rerum nimis peritus, *in qq. d. Maximiliano Cæſare propoſitis*; Fran. Victoria, *relect. de Magia*, Alfonſ. à Caſtro, *libro primo,*
D *de iuſta hæret punit. cap.* 15. Eymericus, *direct. inquiſit. cap.* 43. & ibi Penna, *comm.* 60. Bernard. Comenſ. *in diſputatione poſt Lucernam Inquiſitorum*, Sprengerus, *in Malleo*, Niderius, *in formicario*, Hollenus. *in Perceptorio*, Baſinus, *libro de Magicis*, Bartolo. Spinæus, *contra Ponzinibium*, Syluest. Pieras, *lib. de ſtrigimag. & dæmon. admiran.* Franc. Picus, *Dialogo ſtrix*, Iaquerius, *in flagel-*
E *lo hæret.* Ioſeph. Angl. *in* 2. *quæſt. de Magia.* & nouiſsime Sebaſt. Michaelis, *in Pneumalogia*, Creſperus, *de odio Satanæ in homines*, & Petrus Binsfeld. *part.* 1. *de confeſſ. malefi car. prælud. n.* 7. Cardinal.

d lib. 1. de ſtrigimag & dæmon. admirand. cap 14.
e d. comm. 63. litt. r.
f de pacto. q. 4 de tempeſtatibus & damnis quæſ. 11. de concubitu quæ. 15. de translatione local. q. 16. lib. 2
VV.

dinal. Toletus, *libr.4.ſumm. inſtructio.* A
Sacerdot. cap. de magica 15. Idem eſt
Iuriſtis aſſeruere, Grillan. *libro* 2. *de ſor-
tileg. quæſt.* 3. Martin. de Arles, *tractat.
de ſuperſtit. à num.* 85. poſt veteres Ioan.
Andreæ, *in cap. accuſatus* §. *ſane de hæ-
ret. in* 6. Archidiac. Ioan. Monach. Guil-
helmum. *de monte Laudi.no* & Bartho
lomæum Raymundi, *ibidem*, & ſatis fa-
tetur Oldrad. *conſi.* 210. item Turre-
cremata *in c. illud* 26. *q.* 2. Berber. *in via-
torio iuris titul. de ſortileg.* Simancas *in* B
praB. c. 11. *& in Inſtitut. Catholo.* Dam-
haud. *in practat. crim.* Nauarr. *in Ma-
nual. cap.* 11. *nu.* 25. *& in cap. numquid
Coin. de pœn. d.* 2. Menech. *de arbit. iudic.
caſ.* 388. *Farin. prax. crim. quæſt.* 20. Flo-
rimund. de Remundis, *de Antichriſto
cap.* 7. *nu.* 5. Nic. Remig. *opere de dæmo-
nolatr.* Quodque caput eſt expreſſe hoc
docet Ioa. 22. *in ſua extrauag. ſuper ſpe-
cula.*

Et quia contra hæreticos agimus et- C
iam ex ipſis hoc accurate docet, Lamb.
Danæus, *Dialog. de ſortiariis*, Ioa. Bodin
li. de dæmonon. Thomas Eraſtus, *in Fur-
nio*, Georg. Pictorius, *in Reſolut. an ſagæ
ignis mulcta damnandæ.* Hotom. *conſ.* 98

De Venerio coitu *ſuccuborum & in-
cuborum*, hoc tenent cum Innoc. 8. Pon
tif. in bulla de hac re edita & plurimis
S. Patribus Alex. de Hal. 1. *part. quæſt.* D
78. D. Thom. D. Bonau. Scot. Dur. Gab.
Dionyſ. Cartuſian. *in* 2. *d.* 8. Guill. Pariſ.
de vniuerſo part. vlt. cap. 23. Abulenſ. *in
6. Geneſ. quæſt.* 6. *& in* 7. *Exod. quæſt.* 12
Alfonſ. à Caſtro, *ſupr. cap.* 16. Caietan.
in 2. 2. *quæſt.* 99. *art.* 3. Sixtus Senenſ. *li.
5. ſanct. biblioth. anno* 73. Barthol. Med.
1. 2. *quæſt.* 72. *ar.* 2. Spren. Nide. Sylueſt.
Pic. Holen. Spin. Victor. Mich. Creſper. E
Totel. Angl. Binsf. Comenſ. Iaquerius,
ſupr. citati, & Vlricus Molitor, *in Dialo.
cum Sigiſmundo cap.* 5. *&* 6.

Ex Iuriſtis, Marti. de Arles ſup. Grill.
lib. 2. *q.* 7. Simanc. & Remig. ſupr. & lo-
corum omnium acta de hac re iudica-
ria. Nec non prædicti quinque hæretici;
& ipſemet Lutherus, *in Conuiuialibus*,
vt appareat mendacium Fichardi, hoc
attribuentis ſolis inquiſitoribus & Pa-
patui addictis, vt ille loquitur.

De Grandine tempeſt. &c. huiuſ-
modi; quæ probantur omnino à Theo-
logis, *arg. cap.* 1. *Iob, vbi*, D. Thom. &
Cartuſian. idem docuere Patres, *in cap.
nec mirum* 26. *q.* 5. D. Auguſt. *lib.* 8. *de
ciuitat. Dei cap.* 19. Iſidor. *lib.* 8. *Etymol.
cap.* 9. Innoc. *in bulla ſua ad Inquiſitor.*
D. Thom. & cæteri Scholiaſt. *in* 2. *d.* 7.
& 8. Caſtrenſ. Silu. Spineus, Hollenus,
Spreng. Michael. Tolet. Iaquer. Nider.
Victor. Angl. Binsfeld. & alii citati. *Ex
Iuriſtis.* conſentiunt, Simancas, Menoc,
& Damhauder. & Remig. & Comenſ.
citati; Azo: Godofred. Bart. Angl. Bald.
Salyce. *in l.* 4. *C. de malef.* vbi text. aperte
hoc confirmat. Bonifacius de Vitalinis,
tractat. de malef. cap. de ſortileg. Ioann.
ab Anan. *in cap.* 1. *de ſortileg.* Grilland.
libr. 2. *q.* 6. Franciſc. Balduin. Iacob, Ræ-
uardus & alii ad ll. XII. tab. Pet. Gregor.
libr. 34. *Syntagm. Iuris vniuerſi cap.* 11.
& cap. 13. Petr. Matth. *in* 7. *Decretal.
titul. de malef. & incantat.* Nec non
tres illi hæretici quos nominaui, & Lu-
therus Archihæreticus.

De Translatione Corporali eam per
dæmones fieri poſſe & ſolere ex patri-
bus docent Clemens, *libr.* 6. *Conſtitu.
Apoſtol. cap.* 9. Arnob. *libr.* 2. *cont.
gent.* Egeſip. *libr.* 3. *de excid.* *Hieron.*
Cyril. Gieroſ. *Catecheſ.* 6. Maximus
Taurin. *ſermon. de Natali Apoſtol.* E-
phip. *li.* 1. *contra hær.* 30. Geor. *li.* 1. *Dial.
ca.* 4. Et alia exempla ſuggerit Ioan. Cæ-
ſarius Monachus Ciſtercienſis, *li.* 5. *ca.*
27. 34. 56. & quæ his addunt Bart. Spi-
næus, *contra Ponzinib.* Grillandus, Ca-
ſtrius Remig. & Binsf. à me citati.

Eſt

5. Eſt iſta communis ſententia Theo-
log. & Iuriſt. S. Thom. Scot. Dur. Ca-
iet. Silueſt. Angl. Victor. Caſtrii, Spren-
geri, Niderii, Iaquerii, Michaëlis, Cre-
ſpeti, Toleti, Spinæi, Pici, Guill. Pariſ.
Binsfeldii, & aliorum citatorum: Tur-
recr. *in cap. Epiſcopi 26. quæſt. 5.* Grill.
de ſortileg. quæſt. 7. Pennæ *ſupr. d. com-
mun. 68.* vbi citat Commenſ. & Al-
bert. *de agnoſcend. cath. aſſertion. q. 24.
numer. 24.* & vocat hanc ſententiam
communem Theolog. & veram, vt
eſt reuera. Nec ei repugnat Nauarr.
cap. 11. Manual. nu. 38. nam voluit ſo-
lummodo negare: eas vehi, cum illis
circumſtantiis, quæ exprimuntur in *d.
c. Epiſcopi.* Ratum ergo maneat, quin-
tum hoc argumentũ plane falſis præ-
ſuppoſitis niti. Mire tamen circa hanc
deluſionem Lamiarum ptinaces ſunt
earum occulti quidam Patroni. Arri-
piunt occaſionem ex d. cap. Epiſcopi
(de quo nos mox copioſe & luculen-
ter diſſeremus.) Quia deluſas Hero-
dianas illas canon aſſerit: ſic ratioci-
nantur: *ſi illæ deluſæ, ergo & noſtræ
ſtriges.* At quia homines, alias nec in-
epti nec inſulſe ſtolidi, animaduertunt
non ſatis valide inferri. *Ergo ſaltem*
(inquiunt) *poſſunt etiam deludi.* Vnde
igitur cum aliqua in iure ſiſtitur, iudi-
ci conſtabit eam non deluſam, quæ
potuit? Ne quid diſsimulem, in vobis
ipſorummet argumẽtationem ad me
à V. Cl. Phil. Numanno Secretario
oppidi Bruxellenſis in Brabantia, poë-
tica arte, ſed pietate clariore, cui cum
illis quotidianæ velitatiunculę pro ve-
ritate, præſcriptam: *Manifeſtum eſt*
(inquiunt) *Doctores de materia ſaga-
rum ſcribentes ad vnum omnes hoc ad-
mittere, quod mulierculæ à dæmone ſæ-
pe illudantur ac decipiantur: ita vt per
imaginationem cogitent, & credant*

A *certe ſe perpetraſſe ac feciſſe veraciter,
ea quæ tantum in ſola phantaſia opera
Diaboli mentem obfuſcantis obuerſata
ſunt. Non ſatis tuto ergo agere iudices,
quando confeßionibus ſagarum ſiue vo-
luntarijs, ſiue per vim extortis, fidem
adhibentes, eaſque pro ſufficientibus
habentes, probationibus, miſeras illas,
ac forte inſontes ſupplicijs tradunt, quæ,
B cum deceptæ ſunt negare non poſſunt, ea,
quorum ſe re vera reas putant. Quam-
obrem cuiuis iudici merito ſcrupulus na-
ſcatur. Quia confeßio in hac re pro ſuf-
ficienti probatione haberi non debeat:
cum fieri poßit, vt ex errore deceptæ
mentis procedat confeßio. Quo igitur
pacto iudex poterit dinoſcere: Vtrum in
indiuiduo reus reave, quæ ei offertur, ſit
per imaginationẽ deluſa, vel vere com-
C miſerit quæ fatetur.*
En Rhodus, en ſaltus, qui non agno
ſcat argumentum VVieri, cuius vene-
num Calidius Looſeus, in Alemannia
hauſtum & eiuratum, in Belgium, prę-
ſertim Bruxellam diffudit, vt antido-
tum propinem tam periculoſe potis,
primũ nebula ratiocinationis, ſeu va-
poris noxii exhalatio, remouenda.
Nempe prætexitur prætenſio ſcrupuli
D ex confeſsione falſa & erronea, quam
contendunt eſſe quando ex nuda cõ-
feſsione proceditur. Quis vnquam
aſſeruit (non ego quidem vſquam)
ſoli ſtandum confeſsioni? cenſui ſem-
per & profiteor in hoc crimine ex nu-
da & ſola confeſsione rei procedi non
poſſe, *cum Bald. & Angel. in l. 1. C. de
confeſſ.* quia ex tali non videtur ſatis
E iudici conſtare certo poſſe de crimi-
ne, quod tamen neceſſarium eſt ad cõ-
demnandum, ex ſententia commu-
niore. *arg. l. 1. §. item illud & ibi Bart.
D. ad Syllania.* Sed contendo para-
logiſmum latere in hac ſolius nudæ

confeſsionis nuncupatione: Et ideo, vt in omnibus æquiuocis, eſſe neceſſe prius diſquirere, quid vocem nudam confeſsionem. Si de confeſsione legitima & rite facta loquuntur, in qua & adfuêre indicia (alioquin nulla foret) & reliqua de quibus diſſerui, *ſupr. libr.* 5. *ſection.* 11. certum eſt ac manifeſtum eos alucinari. Nam leges humanæ talem confeſſum habent pro iudicato: & in Euangelio Paterfamilias ſeruulum nequam, *ex ore eius* (hoc eſt ex confeſsione) iudicat. & ex tali confeſsione indiciis fulta, quæ ad torturam per ſe ſufficerent, reum damnari poſſe, non eſt dubitandum, vt merito cenſuit poſt alios Daniel Mollerus, *part.* 4. *Conſtitution. Saxonicar. ſectio.* 2. *numer.* 13. & hoc in terminis de crimine & confeſsione ſtrigum accurate probat Arnald. Albertinus, *de agnoſc. aſſertion. hæret. quæſtion.* 25. quem lege ſi lubet. Si de non rite facta (v.g. deſtituta indiciis, improbabili, vel impoſsibili) loquuntur: illis aſſentior: ſed nego hoc in caſu propoſito locum habere. Nam quæ Lamiæ confitentur, non ſunt impoſsibilia, nec improbabilia peritis humanæ & diuinæ philoſophiæ, ſed admirabilia tantum. *Probatum id à me toto lib.* 2. *Diſquiſit. Magicar.* Nec vmquam iudices probi ex tali nuda confeſsione procedunt, vel ad damnationem, vel ad torturam, vel ad capturam aut inquiſitionem (*vide dicta ſupr. ſectio.* 2. *verſ. Quarto requiritur*) ſemper enim indicia requirunt, quibus aliquando validius, aliquando imbecillius, ſufficienter tamen confeſsio aſtruitur: quę indicia qualia eſſe debeant docui, *ſupr. ſectio.* 3. & 4. *per tot.* & non poſſunt particulatim, niſi ſpecie facti in particulari propoſita, explicari. Cur er-

A go metuunt ſtare confeſsioni ſic legitimæ factæ? In foro poli ſtandum eſt confeſsioni proponentis in exomologeſi peccata ſua, etiam abſque vllis indiciis, cur non in foro fori cum indiciis? ſi Dei vicarius illic peccatum non metuit, cur hîc vicarius terreni Regis formidet? an temporariæ pœnæ maior eſt dolor, quam æternæ, aut primæ mortis grauius periculum vel

B damnum, quam ſecundæ? Quid? quod in ſacramentali confeſsione tenetur Iudex ſtare rei confeſsioni: adeo vt ſi dicat ſe talia patraſſe, non poſſit confeſſarius illum reiicere, ſine peccati Mortis reatu, quaſi illuſum, ex hoc quidem ſolo (quod prætexitur) capite, quod deludi à dæmone aliquando tales contingat, ſed tenetur

C ei & abſolutionem & pœnitentiam impendere? Igitur nec iudex fori externi, ſola fretus coniectura quia deludi ſolent, poteſt ſtrigum iuridicæ confeſsioni fidem derogare. Quod inde etiam ſtabilitur, ſi malefici ſe conſpiraſſe in reip. vel Principis perniciem faterentur: ex iſto illuſionis capite nullus iudex auderet eos abſoluere vel dimittere: ſed cenſeret ſe

D obligatum ad reorum condemnationem procedere, vt reorum læſæ Maieſtat. Et ſi hanc publicam Iniuriam negligeret, ipſe à ſuperioribus iudicibus in ius vocaretur, ac ille ipſe fiſci procurator (tam ſomnolentus vel contemptor diuinæ iniuriæ) nactum ſe ſpongiam crederet ſucci plenam, quam aueret exprimere. Cur ergo

E ſegniori eſſe liceat in Dei iniuria, quæ perſpicue in maius Eccleſiæ & naturæ damnum vergit? Denique ſi in furtis, latrociniis, ſacrilegiis, adulteriis, homicidiis, falſæ monetæ, Sodomiæ, &cæt. criminibus ſtari po-

teſt le-

A teſt legitimæ confeſsioni, cur non in hoc quoque delicto? Iniquum plane eſt aliam exigi certitudinem, quam quæ iuxta criminis naturam poteſt haberi, ſi cuiuſquam autem, certe huius criminis ea eſt natura, vt de eo ferme iudici aliunde nequeat conſtare, quam ex indiciis, præſumptionibus, & reorum confeſsione, eo quod clam committatur, & ſæpe nulla poſt ſe ſceleris

B veſtigia relinquat. quare hic potiſsimum locus eſt ſententiæ, volentium ſolam legitimam, quæ veriſimilis ſit reorum confeſsionem in talibus delictis ad condemnationem ſufficere, quam admittit Godelmannus, *libr.3. de Lamiis capit.10. numer.47.* & tenet Mollerus, *d. ſection.2. à num.11.* atque ita prius deciderat Iul. Clar. *§.fin lib.5. recept. ſentent. quæſt.55. quomodo au-*

C *tem dicatur conſtare de delicto.* Nonne ſunt hæreticis annumerandi iſti fœderati partiarii dæmoniorum? ſane id communius receptum docent Gill. *quæſt.10. num.10. de ſortileg.* & Clarus, *d. quæſt.55. verſ. porro etiam, & q.4. v.1.* quos ſequitur Moller. ſupr. Quis autem neget ad hæreſeos condemnationem ſufficere legitimam confeſ-

D ſionem, niſi qui à grauiſsimis iuris interpretibus temere velit diſſentire? *Bald. in l. ſi quis non dicam rap. C. de Epiſcop. & cler. Felino in cap. audito extr. de præſcript. Arelatenſi in tract. de hæret. Notab.2.* Quamobrem cenſeo non tantum iudices ſecure poſſe ſtare tali confeſsioni, ſed etiam teneri ſub culpa lethalis peccati. Quia cum

E iudex ex officio & ſecundum leges reum damnare tenetur: ſi non damnet eum, ex cuius abſolutione periculum imminet reip. & ſcandalum mali exempli pleriſque gignitur, ad damna inde prouenientia tenetur reſarcienda, *vt docebo in fine huius ſection.16.* Nec diffiteri quis poteſt ſtriges eſſe noxias reip. & conari quam plurimos poſſunt in ſocietatem criminis pellicere, & earum abſolutione bonos iure optimo ſcandalizari: ſecundum leges vero tales à iudicibus legitime captas, tortas, confeſſas puniri morte debere. Conſtat ergo iudices hoc facere nolentes læthaliter peccare in Deum & remp. & quod hinc conſequitur tales Iudices in hoc propoſito manentes abſolui in foro conſcientiæ nullatenus poſſe: quod accurate perpendendum eſt eorum confeſſariis. Quis neſcit iudicem teneri ex actis procedere? aut quis vmquam Syndicatum intendit, aut in foro fori reprehendendum iudicauit, ſi ſecundum allegata & probata ſententiam tuliſſet? Dumtaxat quidam excipiunt, ſi priuatim certo ſciret reum eſſe innocentem, quod ipſum tamen multorum grauium Theologorum, & communior Iuriſtarum ſententia non admittit, niſi in eo qui legibus ſuperior eſt, negat in ſubſellii inferioris iudicibus, ſed hoc loco nullus huic exceptioni locus eſt. Nemo enim aduerſariorum affirmare audet certo ſe ſcire illas delauſas & eſſe innocentes, præter VVierum, Ponzinibium, Leooſeum & ſimiles, quorum iam exploſus eſt error, obſtinatione & impudentia & inſcitia plenus, ſed dicunt dumtaxat ſæpe illas deludi, & idcirco in indiuiduo iudicem dubitare. Verum hinc ego contra infero, quando in indiuiduo iudici non conſtat deluſam eſſe, teneri iudicem legitimæ rearum confeſsioni ſtare. Quæro, ſi noſſet non eſſe deluſam, nonne damnaret? ſi damnaret, quam ſciret non deluſam: cur non teneatur etiam faſſam damnare quam neſcit

deluſam? ſemper ſane præſumenda eſt non deluſa, donec deluſa fuiſſe probetur, quia legitima confeſsio, vera eſſe præſumitur, contendenti deluſam, probatio incumbit: non probanti, merito obiicitur, neminem, qui alias mente conſtet, ſtultum vel deluſum præſumi, niſi probetur. Videte in quē ſcopulum iſti impingunt, dum ſcrupulum timent. Scrupulorum propriū eſt facere vt timeas, vbi non eſt timendum, & contemnas vbi merito ſit trepidandum, ſic iſti dum vitant, vel fingunt ſe vitare, inanem culpam, in verum crimen incurrunt. *Vbi impius interficitur* (ait D.Ambroſ. lib.2. de Paradiſo) *Chriſtus infunditur: vbi abominatio aboletur, ſanctificatio conſecratur. Impium eſt* (ſcribit Caſsiod. lib.9. varior. in edicto Alarici) *iudices illos eſſe indulgentes, quos cœleſtis pietas non patitur impunitos.* Hæc de ſcrupulo prætenſo: Nunc de ipſa deluſione manum conferamus.

Primum dicunt: *Manifeſtum eſſe Doctores de ſagarum materia ſcribentes ad vnum omnes hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone ſæpe decipiantur ac illudantur: ita vt per imaginationem credant ac cogitent certo ſe perpetraſſe ac feciſſe veraciter, ea quæ in ſola phantaſia opera Diaboli mentem obfuſcantis obuerſata ſunt.*] Siſte gradum. Bonam horum Doctorum partem non oſcitanter perlegi, & nego ad vnum omnes hac de re idem ſentire, quoad id quod de facto contingit: ſed tantum conueniunt quoad id quod poteſt contingere. Fatentur omnes vnanimiter fieri poſſe, vt mulierculæ decipiantur: immo & viri, nam nec ſexus quidem melior purus ab hac contagione: ſed vtrum reipſa ſæpe decipiantur: item, vtrum hæc deceptio

A in cunctis quæ fatentur, an in quibuſdam tantum locum habeat: non idem ſentiunt, nec ſcribunt. Ponzinibius, VVierus, & ſimil. videntur velle ſemper illas deludi: Alciatus, Duar. Godel. & alii, videntur velle tantum deludi quoad pleraque: & quidem quoad hæc ſemper: quorum omnium iam exploſæ ſententiæ indignæ ſunt quibus refellendis iterum calamus deſu- B det. Communis Theologorum, Philoſophorum, Iuriſtarum, & omnium Eccleſiaſticorum Tribunalium, & ferè omnium ſæcularium ſubſelliorum ſententia eſt, illuſionem hanc in paucis admodum rebus ſeu facti ſpeciebus (nempe delatione ad conuentus, transfiguratione, & carnali copula cum dæmonibus) & id rariſsime in his ipſis contingere, ſic præter cæte- C ros diſerte ſcribunt Iaquerius, Comenſis, Sprenger, Michaëlius, Binſfeldius, Remigius. Peccant itaque diſputatores iſti, primo cum aſſerunt omnes in hac deluſione conuenire: ſecundo cum quod de quorumdam caſuum ſeu viſionum confeſsione conceditur, id ad cæteros extendunt, de quibus idem negatur: tertio dum, ꝙ D rariſsime contingere, immo quod tantum contingere poſſe multi dicunt, id ipſi ſic interpretantur: quaſi crebrum eſſe vel frequentius ab omnibus concedatur. Sin fatentur id frequentius quidem non eſſe: cur non potius quod frequentius eſſe ſolitum amplectuntur: & animo propendent, vt ex frequentius contingentibus confeſsio- E nem veram, quam falſam eſſe præſumant? Sicut legiſlatori (ſecundū Theophraſtum) ſic & iudici oculus mentis ab eo quod ſemel aut bis accidit, ad id quod ſæpius conſueuit, transferendus. Deinde peccant, & largius, cum

ex tali prçmiſſa propoſitione inferunt: *Non ſatis ergo tuto iudices agunt, quando confeſsionibus ſagarum, ſiue voluntarius, ſiue extortus per vim, fidem adhibent, & eas pro ſufficientib. ad damnationem probationibus habent.*] Errant inquam ſic argumentantes. 1. quia videntur velle ſubindicare iudices hoc nunquam tutò facturos: quod ex prçmiſsâ tamen particulari propoſitione eos inferre recta ratiocinandi ratio nō permittit. Ais, ſæpè decipiuntur; ergo iudex nunquam earum cōfeſsioni tutò credat. Nego conſequentiam: quæ vt valeret, ſemper decipi eas foret neceſſe nunc nec ſæpè, ſed rariſsimè decipi deprehenduntur. Sçpius ergo erraret iudex non credens, quam credēs. Quod ſi tantum hoc volunt. Aliquando deluſæ ſunt: ergo à ſic deluſis aliquando iudex rapi poteſt in errorem. Verum id quidem, ſed & illud verum; ſæpiſsimè & ferè (ſi ferè) ſemper compotes mentis ſunt & erroris vacuæ, & verum eſt quod confitentur: ergo iudex confeſsionem illam ſequens ſçpiſſimè & ferè ſemper rectè iudicabit, & nunquam, vel vix vnquam ab illis in errorem deducetur. Ampliùs dico, quamuis deduceretur; ſi confeſsio legitima fuerit, addicens confeſſam ſupplicio legitimo, nihil peccabit, ſed error expers eſt culpæ, functus enim eſt officio ſuo, qui ſecundum allegata, & probata, & publicam conſcientiam, immo & priuatam (cui dubitatio ſola non repugnat) ex iuris norma iudicauit. Præterea ſi quid iſta ratio valeret in ſimilibus valeret; in quibus tamē nemo iudiciorū vel legum peritus vllatenus eam admiſerit. Quàm ſçpè tormentorum acerbitas falſam in propriū caput reorum confeſsionē extorquet: ergóne iudex qui ex confeſsione per

A quæſtionis cruciatum expreſſa, ſed alias legitimâ, reum damnauit, non ſecurè procedet? ſæpè fit vt multi teſtes pecunia corrupti in vnum teſtimoniū conſpirent, nec occurrat contra illos exceptio vel depulſio ſufficiens, & tamen reus verè ſit innocens: ergo teſtimonio legitimo teſtium iudex non tutò nitatur? Quis hæc ferat? ſimilia ſunt tamen, quæ aduerſarij adferunt. Quia B quod ad iudicē attinet, qui decipitur, parum vel nihil attinet, qua ex cauſa decipiatur, ſi peccaturus idcirco, quod ſine ſuâ culpâ deceptus condemnarit. Nec ad rem pertinet, quod deceptio ex quæſtione vel teſtimonio, vel ex rei ſpontanea confeſsione ſit orta: quia ſuppono in his omnibus æquè iudiciorum ſolemnia cuncta ritè obſeruata fuiſſe. Si ergo talia ad ſubuertenC dum omnium publicorum iudiciorum ordinem & rationem ſufficere debent; valebit illa argumentatio: ſi non ſufficiunt. inualidus eſt, & obtuſus iſte mucro à deluſione petitus. Qui etiam inde retunditur: quod hac in re eadem quoq; eſt ratio faſcinationis & cçterorum criminum. Nam etiam quoad alia crimina reos à dæmonibus deludi poſſe conſtat; vt quoad homiciD dium, vim publicam adulterium, monetariam, &c. ſi faciat dæmon, vt quis putet à ſe factum, vel alij videantur videre ſe Petrum facientem, quod alius fecit. Nemo tamen in alijs criminibus ad reorum liberationem à pœna iuris vnquam hoc colore vti voluit: quia nullus fuit, qui tam friuolæ defenſionis vanitatem non proſpexerit. Quot ſomniantibus illuſiones contingunt, E quas homines putant ſibi vigilantibus oblatas? quot in ſomnis aliquando cçdes, incendia, proditiones nonnulli ſibi videntur deſignare? Quid ſi ergo ſomniet

mniet v.g. Petrus ſe Paulum capitalem inimicum gladio traijcere, & Paulus gladio traiectus reperiatur: capiatur Petrus, & putans ſe, quod tantum ſomniauit, reuerà patiaſſe, & ideo ſpontè aut in tormẽtis homicidium à ſe commiſſum fateatur, quod alius commiſerat: quæro, quid iudex faciat? abſoluet? non licet legitimè confeſſum, damnabit? innocens eſt reipſa. Innocens peribit: & tamen iuſtè ac tutò fuerit à iudice damnatus. Idem ſibi reſponſum exiſtiment iſti, qui cauſam tam friuolam quærunt, in tam immanis iniuriæ Deo & reipubl. illatæ diſsimulatione. Verum hęc de argumenti forma & validitate iam nimis multa.

Venio ad rem ipſam, & inquirere ſtat, an aliqua regula tradi poſsit, qua iudici conſtet; an vera ſit cõfeſsio Strigum, an vana & illuſoria? Prius quædã ſunt fundamenta præiacienda, vt firmior ſit ardua ſtructura.

Notandum inprimis ea, quæ magis accidunt, aliquando ſomno depreſsis accidere, vt quæ Toſtat. Olaus, & Baptiſta à Porta de quibuſdã narrant: aliquãdo certò & perſpicuè vigilantibus. Nam certũ eſt auguria, & reliqua maleficia, de quibus S.S. non vno loco egit à vigilantibus acta, vt à Magis Ægypti, *Exod.*8. Pythoniſsâ Saulis, 1. *Reg.*28. maleficis Manaſsis, 2. *Paralip.c.*33. Balaam ariolus vigilans imprecari ſolitus, *Nu.* 22. Sæpè etiam quod vnus ſomniauit, hoc alter vere patrauit, *vt Iudic.*7. Madianita miles ſomniarat, quod Gedeon in caſtra irruens verè fecit. Vnde fit, vt poſsit, quod vni ſagæ ſomnianti, hoc alter vigilanti verè contigiſſe: quare nõ poſſumus ex huiuſmodi narrationibꝰ, quæ particulares ſunt, vniuerſim colligere ſemper verè, aut ſemper falsò hæc contingere.

A Notandum ſecundo ſolere hominem deludi, vel imaginariè tantum, ſeu internâ imaginatione, quando in rei inanem ſimilitudinem cogitatio tendit, quaſi in rem veram ſenſibus obiectam, vt fit ſomniantibus. Quod non videtur ferè vnquam habere locum in ſtrigibus noſtris, quia ferè ſemper cõcurrunt circumſtantiæ aliquæ, ex quibus pateat, delictum earum imagina-
B rium non fuiſſe, vt cum effectus reſultat in alio, quàm in ipſâ ſtrige, puta in agris, in maleficiato, &c. Vel deluditur homo per præſtigium, quando immutatio oritur ex parte rei viſæ, & non ex parte videntis, quia res aliter oculis videnda obijcitur, mutato fortè medio, & aliis ſpeciebus ad oculum deductis, quàm reuerâ obiectum præfert, vt cum videtur eſſe lupus vel cattus, qui
C homo eſt. At iſta deceptio locum habet in præſtigioſis metamorphoſibus, quando ſtriges ſibi vel alijs videntur transformatæ; ſed generat tantum deceptionem opinionis, & conſiſtit cum vero crimine homicidij, &c. Vel denique fit illuſio per apparitionem rei qualis eſt, & qualis apparet; ſed per diabolum de nouo fabricatæ ad alicuius veræ rei ſimilitudinem; vt quando
D diabolus corpus aëreum aſſumit ad ſimilitudinem viri vel fœminæ, vel hirci, & talis apparet ſtrigi. Tunc tantùm deluditur ſtrix, ſi putet eſſe verum hominem vel hircum, qualis apparet. Sed tunc deceptio potiſsima eſt ex parte obiecti; ex parte vero videntis non eſt deceptio in ſenſu exteriore, ſed in opinione; quia vnum putat pro alio: ſi tamen huic viro ſuccuba ſit mulier, vel
E hunc hircum adoret, vel hoc hirco transferatur ad conuentum, non eſt deceptio quo ad criminis reatum vel malitiam.

Vnde fit manifeſtum in hac materiâ duplicê conſiderandam & diſtinguendam illuſionem vnam opinionis, & alteram rei: opinionis quoque illuſionem eſſe duplicem, vnam quando fallitur opinio, & cum ea ſimul ſenſus exterior; alteram quando ſola opinio, vel ſolus exterior ſenſus. Opinio quo ſenſu deluditur, quando per præſtigium videntur ſibi ſagæ equitare in hirco vero, & ab eo deferri ad conuentum: quando rem habent cum dæmone, & putant eum in proprio corpore, & proprio ſemine concurrere: quando putant ſe trãsformatas in cattos, & ſibi vel alijs tales videntur. Et certum eſt eiuſmodi deluſionem ſolam eas à pœna Sodomiæ vel homicidij patrati non liberare; non magis quam ſimilis deluſio excuſabat illas, de quibus in *d. cap. Epiſcopi*. Fieri poteſt, vt ſic hodie multæ illarum ſint deluſæ aliquando: ſed tunc iudex debet attendere ad factum, an ſic equitarint, an ſe dæmoni commiſcuerint, an puerum ſtrigauerint, an ea fecerint, quæ ad transformationem vel ſtrigiportium Diabolus docuit.

Sola opinio decipitur, quando putãt dæmonem eſſe Numen, aut ei deberi adorationem, aut eſſe omnipotentem vel omniſcium, vel largiturũ illis beatitudinem, &c. hæc deceptio non excuſat à pœna, vt nec hæreticos reliquos, quare, παρεργὸν eſt, quod ſtrigum rudiores, & idiotæ ſic decipiantur.

Senſus ſolus decipitur, cum aliquid videndum, tangẽdumq́; à diabolo obijcitur, quod tamen qui ſenſu deluditur, ſcit nõ eſſe quale videtur, aut quale tactu, guſtu, olfactu, audituue percipitur, veluti quando ſtriges non neſciunt ſe rem habere cum ipſo dæmone, equitare ſuper dæmonem, non mutari in

A cattum; ſed hęc ſibi videri tantum, &c. Et talis deluſio opinionis, quæ eſt in lamijs doctioribus, & minùs rerum imperitis, multò adhuc minus à pœna ordinaria præbet excuſationem: quia hîc ex earum parte eſt malitia formalis & perfecta.

Reſtat ergo difficultatẽ totam verſari in deluſione, quæ eſt ex parte rei, ſiue facti. Quin nec ipſa eſt ſimplex aut
B vniuſmodi. Nam aliquando exiſtimãt ſibi vigilantibus accidere, quod verè in ſomnis tantùm accidit: hæc deluſio nõ magis excuſat à pœna, quàm à peccato, verbigratia, putat vna ſe delatam ad conuentum, quæ manſit in loco ſopita, prius tamen verè fecit omnia, quę ſolent adhiberi ad ſtrigiportium; vel putauit ſe cum dæmone vigilantem commiſceri, cum tantum ſit ſomnians
C deluſa, ſed tamen dæmonis amplexus expetebat, & in nefarium ſcelus animo conſentiebat. Sufficit malitia, conatus, & pactum initum, & obſtinatio perfida ſibi in vigilia complacens. & ad hoc planè deliberata: ſicut obtinet in hæretico, qui quàm in ſomnijs accepiſſet propoſitionem hæreticam, eam vigilans poſtea approbaret, ac tueretur: quem certò rogus ma-
D neret.

Aliquando putant ſe feciſſe, quod dæmon ipſe fecit, verbi gratia, putant ſe tempeſtatem concitaſſe, pauperiem agris feciſſe, necem pecoribus & infantulis intuliſſe; quæ tamen cuncta ex condicto ad ſignum præſtitutum diabolus patrauit, ipſis id fieri volentibus, & ex conuentioue ſignum præfixum ſuſtulerunt. Quid tum,
E (quæſo) intereſt, per ſe, an per alium fecerint?

Quod ſi (quod rariſsimum) nihil tale conatas ſtriges, nihil coope-

ratas apparuerit; & æquè dubitetur, an per dæmonem hæc ſint operatæ, ad ſingulares circumſtantias tum iudici recurrendum: & quia caſus ſunt indiuidui, ipſæ quoq; conditiones circumſtantiarum indiuiduæ ſunt & peculiares; nequit res vlla generali regulâ definiri. Poſſunt tamen quaſi in genere circa ſingulas circumſtantias quædam obſeruari, non parum lucis Iudicibus zelo Dei præditis altis allatura, nam quorum zelus eſt in loculis vel emortuus, iis quoniam in media luce amant cæcutire, fruſtra ſol veritatis illuxerit.

Præclare (mea ſententia) notatum fuit à Sebaſtiã. Michaelio, *Pneumalogiæ operæ extremo*, nobis ad hãc veri inueſtigationem, ſtrenuum veritatis athletam, & fidei claram lucernam, Beatum Auguſtinum præiuiſſe, & ſi penitius inſpiciatur, tres nobis Canones indagatorios eum tradidiſſe, *libro* 18. *de ciuitate Dei capite* 18 liber ille Michaelij Gallico ſcriptus eſt idiomate, in gratiam nationum cæterarum redigam fide optima in compendium, quæ dicit. Prima regula quam tradit, *eſt iudicium deſumendum ab effectu ſubſecuto.* Sic enim volens decidere, an quod de Iphigeniæ ſacrificio narratur, vere accident, an præſtigioſe? concludit Iphigeniam reipſa nec immolatam, nec in feram fuiſſe mutatam, ſed aliud animal ei ablatæ dæmonis dolo ac ſutelis ſuppoſitum, probat ab experimento ſubſecuto, quia diu poſtea viuens alibi reperta fuit Iphigenia. Eodem argumento probat Diomedis ſocios non fuiſſe conuerſos in aues, eo quod iſtę aues Diomedęæ poſtea inter ſe mixtæ (vt & Meleagrides) ſpeciem ſuam cæterarum auium more propagauerint. Vnde colligit à dæmone ſocios Diomedis ſubito translatos alio, & has illis aues aliunde compulſas, fuiſſe ſubſtitutas. E contra patet vera fuiſſe Moyſis in Ægypto miracula, quia Nili piſces vere mortui reperti, & locuſta vineas ac meſſes vere perdidit. Vere quoque patientiæ exemplari Iobo dæmonem damna dediſſe, quia vera mors iumentorum, filiorum, & ſeruorum ipſis cadaueribus, & ſubruta domus ruinis apparuit; nec quicquam horum poſtea viuens vel integrum repertum. Confirmat hanc regulam D. Thomas cum cenſet præſtigias & illuſiones diaboli diu durare non poſſe: cum non ſint, non naturæ ſeu ſubſtantiæ ſubſiſtentis; ſed quædam dumtaxat accidentia, quæ Dialectici communia vocant, quorum eſt proprium alteratione naturali velociter cõmutari. Secundum hanc ergo regulam patet in criminum, quæ ſtriges fatentur pleriſque veritatem à parte rei ſubeſſe, non nudam illuſionem. Infanticidia probantur, quia pueri quos illæ fatentur à ſe necatos, à parentib. præfocati vel exſucti reperiuntur. Exhumatio corporum, ſepulchri religione violata, probatur; quia cadauera ſepulchris eruta non inuenta in locis ſuis, fruſtum veſtimentorum quod dicebant ſe dæmoni pro arrabone dediſſe, reipsâ repertum abeſſe à veſtis parte, quam illæ narrabant. Homines & iumenta maleficiis læſi, & interdum ab illis liberati ſunt vbique ad manum.

Secunda regula eſt, *Attendendum an quæ aſſerunt, ſint dæmoni poſſibilia.* ſic enim Diuus Auguſtinus ibidem oſtendit non fuiſſe ſocios Diomedis in aues vere & eſſentiali transformatione mutatos; quia ſpecifica mutatio eſſentiæ vnius in aliã ſuperat

creaturæ poteſtatem. Sed dicit factum ſubtractione & ſuppoſitione illa quam memorauimus, quia hoc, Diuina permiſſione, difficile non eſt dæmoni. Hanc regulam ſecutus eſt D. Thomas *1. part. quæſtion. 114. artic. 4. ad 2.* cum ſcribit, ſi agatur de reſurrectione mortuorum aut ſimilium rerum ſupernaturalium, & ex dæmonibus tribuantur, credendum fuiſſe dumtaxat illuſiones. Nam licet Deus vniuerſali ſua prouidentia vtatur, ad plurimos effectus, malis ſpiritibus: numquam tamen vtitur iis, ad opera vere miraculoſa, quæ ſibi & bonis Angelis beatisque reſeruauit: & quia diaboli donorum ſupernaturalium non ſunt capaces. Hac regula vſi fuêre veteres Chriſtiani in diſcernendis miraculis veris Beat. Petri, à fictitiis Simonis Magi, teſtibus Clemente, *libr. 3. recognition.* & Irenæo, *libr. 2. capit 57.* Secundum hanc quoque regulam credendum eſt confeſsioni ſtrigum, quia quæ fatentur non ſuperant vim dæmonis, vt oſtendi *toto libr. 2.* nec quicquam eorum repugnat, immo conſentanea ſunt omnia S. S. & Patrum doctrinæ. Quare vt ex hoc indicio res decidatur, opus eſt viro in S. S. & Patrum lectione & philoſophia ſolide verſato: qui ſit pius, doctus, & Catholicus, quia (vt ait Tertul. *li. de anima*,) dæmones ſoli nouere Chriſtiani.

Tertiam D. Auguſtin. regulam petit *ex multitudine teſtium, & conformi ſimilitudine narrationum*: quia vniuerſorum vnanimis vbique conſenſus excludit omnem deceptionis aut ſomnii ſuſpicionem. *hoc argumento vtitur d. libr. 18. cap. 18.* Sic in cauſa ſtrigum ex diſtantiſsimis regionibus hodie idem teſtantur Scriptores Italiæ, *Grillandus, Albertinus, Silueſter, Spina & alij*: Hiſpaniæ *Ciruelus, Caſtrius, Simancas, Toſtatus*: Galliæ, *Iaquerius, Michaëlius, Creſpetus*: Germaniæ, *Sprenger, Nider, Mollerus*: Lotharingiæ, *Remigius, Gregoriusq.*: Treueris, *Binsfeldius*. denique alii innumeri. Ipſæ quoque ſtriges cum idem quod dicunt in Hiſpania, dicant in Italia, &c, quod in Germania, totidem factis & verbis referunt in Gallia, &c, quod vno anno, id alio ſemper iam ab annis pluſquam octoginta continuis in eculeo & extra quæſtiones libere profiteantur, idque tam appoſite, vt mulierculæ & pueri litterarum alioquin rudes videantur legiſſe, intellexiſſe, & memoriæ mandaſſe, quæcumque viri docti de his rebus ſcripto per Europam totam variis linguis tradiderunt: nonne hic conſenſus vniuerſalis plus ſatis conuincit, hæc iis non accidiſſe in ſomnis? nam ſi hæc ſomniarunt, quo pacto ſic ſemper omnes idem ſomniarunt eodem ſibi eueniſſe modo, eodem loco, eodem tempore, die, hora? Vt medici docent ciborum quantitas, & qualitas, diuerſa ætas, & varia corporis humorum temperatio generant diuerſa ſomnia: hîc idê ſomniant omnino, diuites ſplendidi, & Iro pauperiores egentioresque, famelici & dapſiliter habiti: viri fæminæque, anus, & pueri, birioſi & flegmatici, ſanguinei & melancholici, ergone omnes iſtos tam diuerſæ ætatis, nationis, conditionis, tempore alio atque alio, ſimili ſemper ciborum vſos quantitate & qualitate, æquali temperamento corporum fuiſſe dicent, quia eadem ſemper ſomnia fuerunt? Dicent fortaſsis hæc illis ſomnia, non à naturali cauſa, ſed à dæmone immiſſa, & ideo tam ſimilia exiſtere. Humanam igitur iſta naturam ſuperant, & à dæmonib' iſta

procurantur. Et quæro, cur non igitur concedant hæc à dæmone fieri vere, & non per ſomnium illuſione, ſed vigilantib⁹ ad talia hos mali artifices abuti, cum id illis ſit æque expeditum, neque S. Scripturæ, nec Patrum ſententiæ, nec rectæ rationi refragetur. Quid? quod non ſit veriſimile dæmonem hæc ſomniantibus tantum hominibus vbiq; omnibus adeo conformiter effingere. Id probatur, quia hęc ab vno & eodem dæmone ſimul eodem tempore non fiunt. nam vnus ſimul plurib⁹ locis ſibi adæquatis eſſe nequit vel operari, vt docent Iuſt. Martyr. q. 40. *ad orthod.* & Didym. *lib.1. de Spiritu S.* Deberent ergo tot eſſe ferme ſomniorum immiſſores dæmones, quot ſunt ſortiarii & ſortiariæ ſic ſomniantes, & illis conſtitutis diebus non vacare alteri rei, quam ſomniis effingẽdis. Magnus hîc conſenſus, magna diſcordium mentium concordia. Solent (ais) ad malum mali conſpirare. Fateor, ſed ad maius malum libentius, & ideo non credendi per ſomniũ velle deludi, quos in atrociora peccata vigilantes poſſunt pertrahere, ideo palã magiſtelli, & concubini eſſe malunt, & vere hanc Dei imaginem, nõ imaginarie tantum deturpare, incæſtareq;. Longe quoq; facilius eſt dæmoni corpora loco mouere & transferre, cibum potumq; miniſtrare, corpus aſſumere vel effingere, quã imagines, ſimulachra, & phantaſmata tam variarum rerũ dormientium ſenſui interiori immittere & imprimere, quia ſtrigum phantaſiæ eodẽ tempore nõ ſunt eodem modo diſpoſitæ, nec ſemper omnes omnium quæ repræſentanda cõditiones animo ante conceperunt, maxime prima qua hæc experiuntur vice, nec poteſt diabolus quas vult ſpecies in phantaſia impri-

A mere, vt docet B. Thom. *1.p.q.111.ar.3. ad 2.* His trib. D. Aug. canonibus examinatoriis vltimus accedat in praxi vtiliſsimus.

Quarta regula & certiſsima videtur, *caſu occurrente circumſtantias omnes diligẽtiſsime debere perpendi: nam hinc clare dignoſcetur, an circa factum confitens fuerit deluſus.*

Nam in re adeo occulta & arduæ B probationis non eſt moderati aut ſenſati hominis demonſtrationes exigere, vel probationes luce meridiana clariores. tum quia dicenti eſſe deluſum confitentem, incumbit probatio, non vero negãti: quia hic pro ſe habet præſumptionem. tum quia in ſimilibus, nempe exceptis criminibus, hoc receptum eſt à ſaniore iuriſprudentiũ parte, C vt admittantur probationes alias minus ſufficientes. v. g. infamium & complicum depoſitiones & teſtimonia. *ſic poſt gloſſ. Salic. Alexand. Gand. & alios docent Clarus libr.5. ſ. fin. q.21. & Binsfeld. memb.2. de confeſſ. maleſ. concl.5.* Idem quo plures circumſtantiæ concurrent, fiet res euidentior: quando autem aliquę deſunt, ſi adſint aliæ, hæ quæ adſunt non eneruantur D idcirco. nam in his circumſtantiis eadem ratio eſt, quæ teſtium. Sicut enim maioris momenti ſunt duo teſtes affirmantes, quam decem negantes ſe vidiſſe: ita in noſtro caſu plus momenti obtinent duæ circumſtantiæ præſentes ad veritatem confeſsionis adſtruendam, quam abſentia vel defectus decem aliarum ad eneruandam E confeſsionem. Nam ex eo quod non eſt nihil poſitiuum poteſt inferri. Hoc poſito videamus de ſingulis circumſtantiis.

Quoad circumſtantiam *Quis*, ſeu perſonæ confitentis, conſiderandum

an alias ſibi mente conſtet, & ad rem appoſite loquatur: an det ſcientiæ ſuæ vel facti non improbabiles rationes: an dicat ſe diſcernere noſſe inter illuſiones in ſomnis, & res ipſas quæ vigilanti acciderunt, quod aſſerebat Ioan. de Vaulx, & Inquiſitores Germani teſtantur eſſe modos dignoſcendi. Minimum vero refert an ſint idiotæ. nam idiotæ quoad ſenſuum externorũ functiones tam pollent, quam qui docti ſunt. Ætas etiam non multum ad rem pertinet, niſi ſi nondum eſſent doli capaces, quoad peccatum, vel etiam præ ſenio delirarent. Nec maioris momenti eſt conditio paupertatis vel diuitiarum, nam etſi pauperes facilius in hæc ſcelera pertrahantur: pertracti tamen non magis obnoxii ſunt deluſioni, quam diuites & nobiles. Idem de ſexu iudicium. De energumenis (nam fortaſsis aliquæ ſagæ ſimul ſunt energumenæ) cenſuerim, quando talis aliqua ex bonis fundamentis iudici ſuſpicio eſt: tunc eas curarem primo exorcizari, & facta exorcizatione, eodem loco eius confeſsionem haberem quo cæterorum. Nam quæ in dilucidis interuallis energumeni faciunt, eorum æque memores ſunt poſtea atque alii: quæ vero faciunt tempore vexationis, vel (vt rectius dicam) quæ tum in illis diabolus facit, eorum poſtea non meminerunt. Igitur quandocumque in iudicio rerum actarum probe memores ſunt, & circumſtantias cæteras idoneè recenſent: putandæ ſunt non illuſæ, nec excuſandæ à criminum pœnis, quæ confitentur ſe patraſſe interea dum ratione recta vtebantur? Raro tamen crediderim energumenas eſſe, quæ ſagæ ſunt: ſaltem poſt poſſeſsionem à dæmone non eſſe factas ſagas: ſed vel iam ante ſagas fuiſſe, vel quæ vere ſunt ſagæ, propter aſsiduam dæmonis aſsiſtentiam, & maximam in eas poteſtatem, multa cum energumenis communia, quoad ferociam & crudelitatem potiſsimum, habere, vel habere videri.

Secunda circumſtantia (*Quid*) comprobat confeſsionem, quando delictum quod confitentur, dæmoni, ſeu per dæmonem homini, non eſt impoſſibile, nec viro ſapienti & erudito incredibile, quantumuis ſtupendum ſit, & admirabile, horrendũ aut execrandum. Nam talia ſolent ab eis patrari, & quo regnum Antichriſti vicinius, hoc Satanæ poteſtas maior concedetur: & charitate magis ac magis refrigeſcente, clarius atque clarius myſterium iniquitatis incipiet reuelari & operari. Vtrum vero aliquid ſit incredibile vel impoſsibile, iudicium pertinet ad Theologos, qui cum humana diuinam philoſophiam prope coniunxerint: nudi vero litteratores, Iuriſtæ, vel Medici, non ſunt idonei iudices, multoque minus homines quidam Lucianii, & Athei, ſeu polytici noſtri trochi, pietatis, publicæ ſalutis, & Catholicæ religionis negligentiſsimi, ambitionis vero & diuitiarum vndiquaque aggregandarum ſtudioſiſsimi. Quid vero adeo abominabile fateri poſſunt, quod non factum alias comperiamus? Inceſtus, Sodomiæ, parricidia, fidei apoſtaſiæ, ſacrilegia, noſtris temporibus, nonne ludus? Antropophagiam horrent animi, ſed poſſem ſingularum fere nationum proferre nõ pauca exempla. Carybas mala conſuetudo: Iudæos, Italos, Hiſpanos aliquando adegit duriſsimum famis telum. non minus efficax odii magnitudo plane belluina ſuperioribus

annis Angræ quendam Luſitanum N. Pilatos tria Caſtellanorum corda trepidantia vorare adegit. vt narrat Hiſt. *de las Terceras*. Quid Mattiacum aliud (quo te ô Belgica mea hæreſis auertit!) nautam? ſed nolo meis verbis, carmine volo cognoſcas Lector Nobilis Nortwici:

Lege Rob. Dinothũ l. 2. de bello religionis in Frãcia.

Lugdunum *cingit* Batauorum *miles Iberus*,
A Batauo contra cingitur ille mari.
Non opus eſt gladijs ferroq́; rigentibus armis,
Solæ pro Batauo belligerentur aquæ.
Iacturam pecoris Batauus quam fecit, & agri,
Hiſpano decies ſanguine Ibere lues.
Mercator ſapiens tamen haud mercabitur vna
Hiſpani generis corpora mille boui.
Macra caro eſt. nuper cum cor guſtaſſet Iberi
Reſpuit, & canibus nauta vorare dedit, &c.

Nam plura addit. Comeſſe potuit, qui in tam immani facinore ludere: ſed Dinothus tamẽ diſſentit, nam ait hunc Læſtrigonem abieciſſe, ſed tamen alium arroſum id Delftum tranſtuliſſe, pietate, ludibrio, & petulantia. Idem Dinothus fatetur, *lib.5. Hiſtoriæ Gallicæ*, perſuaſam plebem Catholicam fuiſſe, pueros ab vberibus matrum per Hucnoſios ſeu Caluiniſtas auelli, verubꝰ infigi, & inſtar hædinæ aut aprugnæ mandi perauide conſueuiſſe. Verus necne rumor ille fuerit, non habeo affirmare: malo falſum credere, quamuis genius ſectæ non abhorret. tamq́; crudelia tertiũ illius belli ciuilis

A facinora fuêre à Caluinianis perpetrata, vt ea poſteritas numquam ſit creditura. Nihil ergo tam crudele, vel nefarium ſagæ profiteantur, quod non ſit exemplis cõteſtatum. Puto me hoc opere toto ſingulorum criminũ multiplicia memoraſſe: & reperiri, quæ vnam in perſonam omnia concurrant. ſcripſit ad me ex noſtris, vir fide dignꝰ, Gaſpar Rhey An. 1600. in hæc verba:
B *Hic Monachii 27. Nouẽb. mater filiaq́, duo viri puerq́; duodennis (erat hic ex reliquiis eorum, qui non multo ante hoc tempus itidem hic flammis cremati, aut ſtipitib. induti) atroci prorſus ſupplicio affecti fuerũt. Medea fabula eſt, Thyeſtes fabula eſt: ſuperos & inferos polluerunt. vt verbo dicam, quicquid ſcelerum in libris,* quos de magia *inſcribis, admiſerunt iſti. hoc ex ore iudicis iurati: qui in veneficos hoſce & quæſtionib.*
C *egit, & illos (libros inquam tuos, ac diligentiſſime, perlegit) præſens audiui. Itaq́; ſexies vrbem intra vſti ſunt ferro ac laminis, extra perfractis antebrachijs à rota in rogo vſtulati ſunt viui.* Nõ ergo attendẽdum iudici vt credat immane magis vel minus ſit facinus: ſed in ipſo conſiderandum facinore, quantumcumq́ue ſit, an quod à ſe patratum
D fatentur, id vere patratum fuerit. v. g. dicit ſe commouiſſe tempeſtatem & grandinem præcipitaſſe in agrum Titii vicini ſui: videat an vere tum ager ille oborta procella fuerit grandinatus. Dicit ſeſe ſtregaſſe (vt loquuntur) filiolum N. & vere puellus nullo apparente morbo contabuit, fortaſsis etiam cicatrix paruula, in pectuſculo vel gutture puerulí inuenta. Dicit ſe ne-
E caſſe vaccas aut iumenta N. defoſſa ſub limine ſtabuli olla, quæ ibidem reperta: aut ſolo contactu necaſſe dicit, & viſa fuit tangere, nec certa mortis

cauſa apparet alia. Dicit ſe adoleſcentula 10. vel 11. annor. cum ſolo dæmone conſueſſe, quæ per inſpectionem fœminarum peritarum deuirginata inuenitur. Nec verè peccatum ſtrigum vllum eſt difficilioris probationis aut ſuſpectius de deluſione, quam nefanda cum dæmonibus Venus. Remigius tamen indicia duo ſuggerit, ſi poſt tam nefario concubitu defuncta præ laſsitudine per aliquod tempus ei decumbendum fuerit: aut ſi ſubſtrata lintea largo cruore ſint perfuſa, quæ duo ſagæ duæ in actis confeſſæ fuerunt. *lege illum lib. 1. cap. 6.* Sanè hæc ſunt indicia clara, quibus ſaga queat cognoſcere ſe non ſomniaſſe. Immò quoad viros etiam, cenſent Iaque. & alij, nunquam ſic deludi quoad concubitum, quin diſcernere queant, an vigilantes id fecerint; licet enim initium in ſomnis potuerit contingere, in ipſa tamen patratione neceſſariò volunt hominem expergiſcere, atque id aiunt docere illorum experientiam, qui fœdis huiuſmodi imaginationibus inter dormiendum commaculantur. Et hæc fuit Hebræorum iam olim opinio, *quod rerum natura non capiat quemquam coire neſcientem*, ait D. Hieron. *Traditione in Geneſ.* qui non refellit, vt nec Rupertus; & idem tenent Liran. Toſtat. & Oleaſtrius *in cap. 19. Geneſ.* agentes de ebrij Loth inceſtu; ſcio D. Iren. *libr. 4. cap. 51.* & D. Chryſoſt. *hom. 44. in Gen.* Theodoret. Ambroſ. & alios voluiſſe, hæc omnia prorſus ignaro, nec ſentiente Loth facta; quod naturaliter fieri poſſe, etiam Caietan. & Perer. noſter cenſuerunt. Nec quicquam dubito à dæmone adeo fortiter aliquem ſoporari poſſe, vt ne in deciſione quidem ſeminis dormire deſinat. Poſſet itaq; dæmon ſic ſagis illudere, fateor. Ve-

A rum cauſam non video, cur id in diabolicis hiſce mācipijs fieri ſuſpicemur; quæ (vt narrat Spreng.) non rarò repertæ ſunt in agris clara luce ſupinæ, & criſſantes, & poſtea viſus teter vapor ab earum corpore ſe ſurſum eleuare: quem illæ in actis ſuum incubum fuiſſe confitebantur. Item quando affirmant ſe ad conuentum delatas, vel iter pedibus confeciſſe, & viſæ ſunt ab aliis agnitæ:

B & complices aſſerunt ſe ſimul adfuiſſe, & in reliquis circumſtantijs conueniunt. Quando poſt reditum à conuentu aliquot diebus ægri, vt multi apud Remig. & Binsfeld. quando reperta vaſa conuiuantium, vt à Ianione Camerarij: quando inuentæ nudæ in agris à curſu reuertentes, vt Grillandi Lucretia: quando poſt multum denique tempus ac laborem domum re-

C diere, vt Presbyter Pici, & Nobil. ille Lochienſis Bodini: quando quaſſatis membris ſemineces ex nube in terram deiecti, vt iuuenis Batauus Ronſſei: aut in arborem, vt Margareta & armentarij Remigiani, Deniq; quando ſe aiunt cattum, vel quod aliud animal induiſſe, & veſtigia patrati ſub tali larua criminis apparent, vt ſanguis pueri exſuctiin cunis, apud Spin. vel vulnus in

D in ſtrigum corpore, qua parte ſchema ferinum conuulneratum fuerat, vt cattus eiuſdem Spinei, & buſo apud Ipras Flandriæ. Denique hæc circumſtantia (*quid*) innumera indicia iudici queat præbere, ſed notanda duntaxat, quæ rem ipſam, de qua quæritur, concernunt. v. g. vel delationem, vel concubitum. Nam ſi hæc veriſimilia, parum attinet, etiamſi parerga quædam

E admiſceantur minus veriſimilia: ideo enim ſolet diabolus falſa veris aſſuere, vt ne veris quidem fides conſtet, quod in confeſsione Mantenſiū Necroman-

ticorum ex Greſpeto aliàs oſtendi: item in exemplis quibuſdam à Remig. adductis. Deniq; in hac circumſtantia, quæ omnium præcipua eſt, audiat Iudex prudens prudenter monentẽ Plutarchum: *Quodammodo Philoſophiam tollunt, qui rebus mirabilibus fidem non habent. Oportet autem quam ob cauſam aliquid fiat ratione tractare; quod vero id fiat, ex Hiſtoria eſt ſumendum lib. 5. Sympoſiac. c. 7.* Itaque narrationi reorum ſtare oportet, quæ tot Hiſtorijs eſt comprobata. Hanc incredulitatis aduerſariorum ex inſcitia natam pertinaciam iampridem veteres damnauerũt. Apul. *libr. 1. de aſino* aſſerit hominibus multa euenire vſu mira, & planè vera, quę tamen ignaris relata fidem perdãt. Dionyſ. Halicarnaſſ. *lib. 5. antiquit.* docet hoc vnicuiq; inſitum à natura, vt ex proprijs ea, quæ de alijs dicuntur iudicemus, & an aliquid credibile vel incredibile ſit, id ex proprijs viribus metiamur. Plinius autem ſenior (locus excidit) *quemadmodum* (ait) *multa fieri non poſſe, priuſquam facta ſunt, indicantur ita multa quoq; quæ antiquitus facta ſunt, quia nos ea non vidimus, neq; rationem aſſequimur, ex ijs eſſe, quæ fieri nõ potuerint iudicamus. Quæ certe ſumma inſipientia eſt.*]

Tertia circumſtantia eſt *Cur?* vtpote ſi habuit cauſam tum tẽporis ad pactum cum dæmone ineundum: putà inſatiabilem libidinem, puſillanimitatem, deſperationem, deſideriũ vindictæ, curioſitatem, egeſtatem ſubitã aut valde grauem, & huiuſmodi; quibus impelli conſueuiſſe: Theophili, Edelini & aliorum exempla declarant.

Quarta, *Quomodo*: non eſt magno vſui. quia parũ refert an modum ignorent: ſufficit, quid ex parte ſua fecerint; & quibus vſæ ſint inſtrumentis. A occulta ſunt plerunq; Satanæ ſtratagemata, & media naturalia. Sat erit ſi indicent, quibus vſæ, pulueres, vnguina, decermina mortuorum, buffones illæ, &c. maximè ſi iſta compareant apud illas, vel viſa, vel reperta, quibus aſſerũt locis. Modus etiã operandi ſedulò diſtinguendus eſt ab ipſa rerum adhibitarum efficacitate. quãuis enim quod ſaga ſe dicit adhibuiſſe, hoc ſit ſecundũ B ſe inutile ad effectum producendum: ſufficiet, ſi pro ſigno eſſe queat. nam efficacitatis vis omnis pendet, à peritia & operatione ipſius diaboli ad ſignum operantis: vt patet in tranſuectionibus, & procellis cienſtis, ſimilibuſque.

Quinta *Quibus auxilijs?* hoc eſt, an ope dæmonis, & cum quibus complicibus. hoc indicium frequentiſsimũm & optimum eſt: quia fatentur cõplices C ſe ſimul feciſſe. Videtur autem incredibile omnes eodẽ modo circa ſingulas circumſtantias deluſas fuiſſe. quãuis enim tam facile foret dæmonibus decem decipere, quam vnum; tamen non eſt cenſendus Deus hoc æquè permittere. Ne omnis ratio probandi talia delicta occulta indicibus adimatur: hoc enim diſſentaneum eſt prouidentiæ diuinæ.

D Sexta eſt, *Vbi?* quæ minimi momẽti eſt. nam poſſunt æquè deludi vno loco atq; alio, Deo permittente.

Septima circumſtantia (*Quando*) non multum attendenda, quia tantum vno, quantum alio poſſunt die, quantum interdiu, tantum noctu: & quouis tempore decipi à dæmone poſſunt. Adminiculantur tamen hæ duæ vltimæ reliquis circumſtantiis ad earũ E confirmationem, cum teſtes conueniunt in loco & tempore: nec nihil probabilitatis habent locus famoſus, aut tempus ſolemne (hoc eſt dies ordi-

narij) quibus earum ſceleroſa conciliabula celebrantur.

Sed (inquiet) poteſt in cõuentu innocens repræſentari, adeo vt multi teſtes poſtea deponant eum ſe illic vidiſſe. Reſpondi aliàs, vel Deum id nunquam paſſum: vel ſi paſſus fuit aliquando eos infamari: nunquam tamen paſſus eſt, eos damnari. ſed mox eorũ innocentiam in lucem protulit, vt In illo ipſo facto B. Germani, quod aduerſarij vrgent: & certius probatur ex D. Athanaſij iudicio, qui falſo accuſabatur brachium Arſenij ad vſus magicos abſcidiſſe. Demum ſi quid huiuſmodi argumentum valeret in adulteris, homicidijs, & aliis etiã valeret. Nam poſſet etiam diabolus in latronum cauernis, & luſtris libidinoſorum innocentem exhibere tanquam adulterum, vel homicidam: quod quidam B. Siluano narrant accidiſſe, æquali hiſtoriæ fide, qua illi de B. Germano memorant, & de Santarenenſi monacho habes inferius *l.6. c.2. ſect.3. q.3. A.A.* Si concedunt æquè in alijs criminib. hoc locum obtinere: næ illi quam fidum ſceleratis patrocinium, tam infidam reipubl. & Deo nauant operam: nihil enim accõmodatius ſit ad criminoſos omnes ſupplicijs eripiendos. Si negãt in aliis peccatis idem locum habere: doceant cur in ſolo crimine faſcini dęmon hoc poſſit, & non in aliis. Sat ſcio nunquam idoneè docebunt.

6 *Sextum arg.* eſt, malefici non ſunt occidendi, propter abnegationẽ fidei: quia omnes homines, dum mortaliter peccant: fidem abnegant, & dæmoni, relicto Deo, adhærent, & tamen non propterea occiduntur. Conf. B. Petrus ter Chriſtum negauit, & tamen nõ fuit propterea necatus. *Reſp.* Peccatores recedere à Deo per inobediẽtiam tan-
A tum: & ideo impropriè dicuntur propterea infideles, & fidem negare; ſed malefici ſeu lamiæ recedunt à Deo per expreſſam abnegationem Dei & fidei, quod eſt *Apoſtaſia*, propriè dictæ infidelitatis ſpecies, cõſtituens peccatum vnum ſpecifice à cæteris mortalibus peccatis diſtinctum. vt optimè deducit Binsfeld. *in l.7. C. de maleſ. in reſp. ad 1. argum.* Quoad B. Petrum ille tantum
B peccauit contra præceptum confeſsionis fidei, fidem verò nequaquam amiſit. malefici fidem corde & ore abijciunt. idq; ſpontè, nullo vrgente metu. Petrum ſtatim pœnituit; ſagæ manent in ſua defectione. plura de Petri negatione egregia inuenies apud Fra. Soarem. *tom.2. in 3. p. D. Thom.*

Septimum arg. Deus permittit maleficia fieri, & ſinit maleficos viuere. ergo 7
C nõ debet eos homo occidere. *Reſp.* ridiculum eſſe quod inferunt. ſic enim ſequeretur nullorum criminum reos occidendos: quod eſſe hæreſim certam docent Caſtr. & alij Catholici ſcriptores. Nonne magiſtratui *gladius* à Deo datus *ad vindictam malorum?* a Ex his apparet, quam ridicula ſint argumenta aduerſariorum. Sit ergo,

Concluſio, *Lamiæ occidendæ etiam-*
D *ſi hominem nullum veneno necaſſent, etiamſi ſegetibus, & animantib. non nocuiſſent: etiamſi necromanticæ non forent, eo ipſo tantum, quod dæmoni fœderatæ, quod conuentui intereſſe ſolitæ, & quæ ibi exercentur præſtare.*]

Probatur id primum iure diuino, XX
Exodi 22. verſ. 19. *Maleficos non patieris viuere.* quo loco vox Latina eſt admodum latè patens, nec reſtringen-
E da ad ſolos venenarios, vt nec Græca, nec Hebręa, quod quia fuſe probauit, b hic non repetam. idem ſtatuitur Leuit. XX. verſ. vlt.

a Rom. 13. 1. Pet. 2. vide Orig. homil. 20. in Num.

b l. 1. ca. de voce Mechaſſephim.

2. proba-

A

2. Probatur iure humano, lege Eccleſiaſtica. *cap. peruenit. c. contra idolorum. 26. quæſt. 5. Extrauagat. varijs, vna Ioann.* XXII. ſuper ſpecula, *alia Innoc. 8. quæ ponitur ante malleum maleſ. alia Alexand. 6. incip.* cum accepimus: *alia Leonis X. incip.* honeſtis petentiũ votis; *alia Had. VI. incip.* Dudum vti nobis.] & lege ſæculi, ſcripta quidem *l. multi. l. nemo. l. nullus. l. etſi. C. de maleſ. & mathem.* non ſcripta vero, conſuetudine ferè Vniuerſali Europæ, iudicum Eccleſiaſticorum, qui ſolent

B

brachio ſæculari eos tradere: *c* & iudicum ſecularium, vt patet ex ſcriptoribus, qui res criminales proſecuti ſunt nationum omnium: *Italorum*, Blanci, Careriј, Grillandi, Gandini, Clari, Folleriј, Boſsiј, & aliorum, *ex Hiſpania* Bern. Diaz. Placæ: Auiles. Auendani, Couarr. Gregoriј. Lop. *ex Gallys* Fabri, Millei, Michaeliј, Iaqneriј, Berberi,, Remigiј, *ex inferiore Germania* Damhauderiј: *ex ſuperiore* Althuſiј. Godelman. Fichardi, Molleri & ipſorum patronorum Lamiacorum; qui dum quæruntur, & improbant, conteſtantur conſuetudinem hanc inualuiſſe. Hæc PP. reſcripta, hanc Impp. ſanctionem, hanc Europæ generalem conſuetudinem, hæc decreta cunctorũ tribunalium accuſare mẽdaciј, hoc eſt contendere falſum ſuppoſuiſſe & aſſeruiſſe: quod nomen, quod ſupplicium meretur.

C

D

c vt docent omnes. qui de Inquiſitorum tribunali egere Lucerna In[illegible]or. Di[illegible]ctorium Inquiſit. il[illegible] ad Comẽ[illegible]ſis, hoc vero Eumerici: Viatoriũ Inquiſ. Berberus Sprenger. in malleo, Iaquerius in flagello Simanc. in praxi Alf. à Caſt. de iuſtit. hæret. punit. l. 1. c. 16.

3. Probatur ratione, criminis grauitati commenſuranda pœnę grauitas: grauitas autem criminis petẽda à perſonæ offenſæ dignitate, & ab ipſo offenſionis modo. Offenditur à Lamiis Deus Opt. Max. & Deipara & omnes cœlites, & vniuerſa Eccleſia, genuſq; humanum, & animata inanimataque omnia: nam Deo & ſuperis maledicũt,

E

A

& blaſphemant: cæteris creaturis abu-
tuntur, & exitium parant; idq; modis
contumeliæ & crudelitatis pleniſsimis,
primò interuenit *idololatria*, grauior
quàm Iſraelitarum, illi vitulum aureũ
adorabant, coram eo bibebant, ſalta-
bant; canebant: *d* hi coram dæmone
ipſo, cui ſe deuouent, cui ſacrificant,
cui fidelitatis & obedientię ſacramen-
tis ſe addicunt: coram hoc (inquam)

B

edunt, bibunt, choreas ducunt, can-
tillant, fœdiſsimeque multa operan-
tur. Secundò *conſulunt ipſum dæmo-*
nem frequenter, quod ipſum morte
dignißimum, ex lege Dei. *e* Tertiò *of-*
ferunt filios & filias ſuas dæmonijs: le-
ge Dei iubentur occidi, qui ſemen ſuũ
offerunt Moloch. *f* Quartò eadem le-
ge necari iubetur, *qui cum iumento co-*
ierit: *g* item qui adulterium commi-

C

ſerit: *h* item qui cum ſexus eiuſdẽ ho
mine *Sodomiam commiſerit* *i* longe de-
teſtabilior eſt ſpurcities Magorũ; quia,
cum ſint coniugati, adhuc verſantur in
continuo, quaſi concubinatu cum dę-
monibas, & ſic non tantum contra ſe-
xum, neque tantum extra ſpeciẽ pec-
cant, ſed etiam extra genus: quod de-
teſtabilius eſt, & peſſ. omnium carna-
lium peccatorum. Nec ocioſum eſt,

D

quod cum diuina lex *k* dixiſſet, *male-*
ficos non patieris viuere. ſubiungat im-
mediatè: *Qui cum iumento coierit mo-*
riatur. Qui immolat Dijs occidetur. mi-
rum vt hæc connexa, & comitari
ſolita ſeſe, indicentur. Sextò interue-
nit in eorum crimine atrociſsima *bla-*
ſphemia & maledictum in Deum: quæ
diuina quoque lex morte ſanciuit vin-
dicanda. *l* Septimò accedunt in vno

E

crimine & alia multa: quibus à legi-
bus humanis iuſtiſsimè mors decreta
ſupplicium: apoſtaſia à vero Deo: *m*
exercere ritus & ſacrificia Diaboli fœ-

d Exo. 32. [illegible] num 5.

e Leu. 20. v. 6.

f d. c. 20 v. 2.

g d. c. 20. v. 15.

h d. c. 20. v. 10.

i d. c. 20. v. 13.

k Exo. 22. v. 18.

l Leu. 24. v. 15 & 16. in auth. non [illegible] cont[illegible] Boer. d[illegible] Go. 31.

m c. d[illegible] p[illegible] ſta & DD. [illegible] C. de A[illegible]

dius, quam vlli olim pagani *n* transfugium à Deo ad hoſtem dæmonem, cũ Deo Sacramentum militiæ in baptiſmo dixerint *o*: rebaptizatio quoque, & chriſmatis ſeu confirmationis conata abraſio: crimen læſæ Maieſtatis diuinæ apertiſsimum ex ipſa Profeſſione & pacto ſeu fœdere ſolo, vt ex formula & ritu ipſo conſtat *p*, nocturni conuentus ad magicos apparatus, quod ipſum capitale *q*. Cum itaque tam multa concurrant in vno crimine, quorum ſingula morte dignißima: videtur communi iudicio carere: qui communem hanc peſtem nõ cenſet igne gladioq; abolendam: & ſuſpicionem occulti conſenſus atque conſpirationis merito præbet: qui ſe, Dei & hominum coniuratos hoſtes defendere atque tueri velle profitetur.

n l. 1. & 2. l. nemo venerãtis. C. de pag. *o* l. deſertorem §. is qui ad hoſtes. D. de re. milit l. ſi quis aliquid ex metallo. §. transfugæ. D. de pœ. *p* l. etſi excepta. C. de hær. iunct. l. quiſquis. C. ad leg. Iul. maie. *q* l. vlt. C. Theodoſ. de maleſ.

Accedat & alia ratio. Criminum morte puniendorum tres ſunt cauſæ præcipuæ. 1. ne crimino ſi viuendo damna inferant proximis & reip. conſtat autem maleficos etiamſi non occiderent veneno: tamen plurima damna inferre: vt enim cetera mittam, cum eorum peccatum ſit in vno multiplex quædam colluuies, ſentina, & ſemper repullulaſcens hydra peccatorum: Deus grauiſsime ſemper offenditur, & ad clades toti reip. inferendas prouocatur maxime: vt his infeliciſsimis temporibus experimur, quib⁹ huius ſectæ (quæ iam ceteris longius proſerpſit) flagitia, bonorum hominum precibus, & pietati præponderant, pluſq; illa poſſunt ad irritandum, quã hæc ad Deum placandum. 2. cauſa eſt, vt etiamſi aliis non nocerent facto, ne noceant exemplo: vt videmus quotidie lamias multiplicari, & earum ſermones atq; opera canceris inſtar ſerpere. quare tollẽdæ de medio, vt *ſtulto*

A *pereunte, ſapiens aſtutior fiat.* 3. ne ſi diutius mali tolerentur, maiora aggrauatis ſceleribus ſupplicia ſibi acceſſant, & de die in diem: fiant deteriores. cũque ſalutis pars ſit, minus affligi: optime illis ad ſalutem conſulit æternam, qui mature flagitiis eripit. Docet experientia vix vllas extra rogũ, vel carceres conuerti: quomodo conuertantur, quæ domi moriuntur, nec habent B qui ad Deum reuocet conſcium peccati eorum quenquam? Poteſt illas Deus ad pœnitentiam etiam domi reuocare: ſed nõ videmus hoc fieri. quod ſingulari Dei contingit clementia, quę pœnas tantis ſceleribus debitas vult breuiore & leniore hic ſupplicio expiari. Cum itaque omnes hæ rationes locum habeant in Lamiis, etiamſi nulC lum occiderint animal: conſequens eas adhuc merito morte plecti: & hos iudices clementes potius quam crudeles in eas exiſtere, conſequens etiam impios & crudeles in remp. & quaſi parricidas patriæ eſſe, qui ad tam euidentem patriæ perniciem hæc viperarum examina diſsimulatione, conniuentia, aut aliter, fouent, celant, tuentur, aut debitæ pœnæ ſubtrahunt.

D Obiicitur ex Conſtit. Carolina locus cuius hæc ſententia eſt *a*: ſi alicui damnum maleficio ſiue veneficio intulerint, morte ignis plectantur: ſi vero nulli damnum intulerint, pęnas patiantur pro delicti quantitate & qualitate.] *Reſpond.* ſemper (vt oſtenſum) huius delicti eam eſſe qualitatem & quantitatem, vt ſi fœderatæ fuerint cum dæmone: ſi in conuentibus, ea E quæ fieri ſolent, fecerint, morte plectendæ ſint. Dumtaxat ergo caput hoc definit, venenarios illos ſemper igne puniendos: ceteros, ſi venenarii non ſint, aliquando ignis, aliquando alio

a art. 109.

ſupplicio puniendos. Patronis ergo Lamiarum, qui hoc capite nituntur, docendum fuit, harum Lamiarum crimen huiuſmodi nõ eſſe, quod mortem mereatur: quod hactenus illi oſtendere nequiuerunt, & Binsf. Grill. Spreng. Alf. à Caſtro & alii citati, noſque etiam nõ obſcure contrarium demonſtrauimus. Quid quæſo abſurdius, qui vaccam vel equum occiderit interfici: qui à fide Chriſtiana defecerit, & Deo maledixerit, & Diabolo ſe addixerit expreſſa profeſsione, & cum eo fœdiſsime coiërit, & ei ſacrificauerit, &c. eum morte non affici: eſtne hoc pœnas criminibus commenſurare? Viſum mihi, vnde hæc omnia luculenter probari queant, inſerere huic loco exemplar ſententiæ latæ Auinioni anno 1582. vt refertur à Sebaſtiano Michaëlis, *in Pneumalogia:*

Viſis proceſsibus coram N.N.N. &c. contra nobis conſtitutos reos, accuſatos, & delatos: quibus tam per veſtram: & quorumlibet veſtrum relationem, ac propriam confeſsionem iudicialiter coram nobis factam, atque ſæpius repetitam iuramento veſtro medio: quam per teſtium depoſitiones, eorumq́ accuſationes, & alias legitimas probationes, ex dictis, actis & proceſſu reſultantes, nobis legitime conſtitit, & conſtat, quod vos, & veſtrũ quilibet, Deum noſtrum omnium Creatorem, & Opificem, Vnũ & Trinum abnegaſtis: & immitẽ Diabolum, hoſtem antiquum humani generis, coluiſtis voſq́ illi perpetuo deuouiſtis: & ſacratiſsimo Baptiſmati, & his qui in eo fuerãt ſuſceptores leuantes, & proparentes, veſtræq́ parti Paradiſi, & æternæ hæreditatis, quam pro vobis & toto genere humano Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſua morte acquiſiuit, coram p[illegible] [illegible] nunc, in human[illegible] ſpecie exiſtente, abrenunciaſtis: infundente ipſo rugiente diabolo denuo aquã, quam accepiſtis, veſtro vero mutato nomine in ſacro baptiſmatis fonte vobis impoſito, ſicq́ aliud commenticium nomen vobis imponi fictitio baptiſmate paſſi fuiſtis, & accepiſtis: atq́ in pignus fidei dæmoni datæ veſtimentorum veſtrorum fragmentum & particulam illi dediſtis, et vt à libro vitæ vos deleri: & obliterari pater mendacij curaret, ſigna veſtra propria manu, ipſo mandante & iubente, in reproborum damnatorũ, mortiſq́ perpetuæ libro nigerrimo ad hoc parato appoſuiſtis: & vt ad tantam perfidiam & impietatem vos maiori vinculo deuinciret, notam vel ſtigma cuilibet veſtrũ, veluti rei ſuæ propriæ, inuſsit: & illius mandatis & iuſsis iureiurando, ſuper circulo (quod diuinitatis ſymbolum eſt) in terram ſculpto (quæ ſcabellum pedum Dei eſt) per vos, & quemlibet veſtrum præſtito, vos obſtrinxiſtis ſiq́no Dominico & cruce conculcato: & illi parendo, adminiculo baculi, quodã nefandiſsimo vnguento ab ipſo Diabolo vobis præſcripto illito, cruribus & poſiti per aëra ad locum cõſtitutum, intempeſta nocte, hora commoda malefactoribus, ſtatiſq́ dieb. ab ipſo tẽtatore portati & tranſlati fuiſtis: ibi q́ in communi ſynagoga plurimorum maleficorum ſortilegorũ, & hæreticorum faſcinariorum, cultorumq́ dæmonum, accenſo igne tetro, poſt multas iubilationes, ſaltationes, comeſſationes, compotationes, & ludos, in honorẽ ipſius præſidentis Beelzebub Principis dæmoniorum, in formam & ſpeciem fœdiſsimi & nigerrimi hirci immutati, vt Deum, re & verbis adoraſtis: & ad illum complicatis genibus ſupplices acceſsiſtis, & candelas piceas accenſas obtuliſtis, & illius fœdiſsimum ac tur[illegible] [illegible] (proh pudor!) ſumma [illegible]

Apoſtaſia conſummatæ.

Transfugium.

Sacrilegiũ.

f. leg. ſub cruribus poſiti Ecce conuentus & tranſportatio. Ecce idololatria perfectam.

Fiunt noc re malefi c[illegible] hi ma no gen[illegible] Malche[illegible] & c[illegible] [illegible]

ſacrilego deoſculati eſtis: illumq́; ſub veri Dei nomine inuocaſtis: illiusq́; auxiliũ, & pro vindicta in omnes, vobis vel inſenſos, vel petita denegantes, exercenda efflagitaſtis: atq; ab ipſo edocti vindictas, maleficia, faſcinationes tum in humanas creaturas, tum etiã in animalia exercuiſtis, atq; homicidia infantiũ quamplurima commiſiſtis, imprecationes, abiactationes, tabes, & alios grauiſſimos morbos, ope iam dicti Sathanæ, immiſiſtis: infanteſq́; per vos, nonnullis etiam ſcientibus tantum & annuentib. arte iam dicta malefica oppreſſos, confoſſos, & interfectos fuiſſe, ac demum in cemiterio ſepultos noctu & clam exhumaſtis; atq; in ſynagogam prædictam, faſcinariorũ collegium, portaſtis: deniq; dæmoniorum Principi in ſolio ſedenti obtuliſtis, detracta & vobis conſeruata pinguedine, capite, manibus, & pedib⁹ abſciſſis, truncumq́; decoqui, & elixari; & interdum aſſari curaſtis, iubenteq; ac mandante præfato Patre veſtro comediſtis, & damnabiliter deuoraſtis: mala deniq; malis addendo, vos viri cũ ſuccubis, vos mulieres cum incubis fornicati eſtis, Sodomiam veram & nefandiſſimum crimẽ miſere cum illis tactu frigidiſſimo exercuiſtis: &, quod etiam deteſtabiliſſimum eſt, auguſtiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum per vos in Eccleſia Sancta Dei aliquando ſumptũ, iam dicti Serpentis à Paradiſo eiecti præcepto, in ore retinuiſtis: illudq; in terrã nefarie expuiſtis, vt cum maiori omnis cõtumeliæ, impietatis, & cõtemtus ſpecie Deum noſtrum verum & Sanctum dehoneſtaretis, ipſum vero diabolũ, eiusq; gloriam, honorem, triumphum & regnũ promoueretis, atq; omni honore, laudib⁹, dignitate, auctoritate, & adoratione honoraretis decoraretis, & honeſtaretis. Quæ omnia grauiſſima, horrẽdiſſima ac

Sepulchrorum violatio Antropophagia.

Sodomia.

Sacrilegiũ

A *nefandiſſima ſunt, directè in Omnipotẽtis Dei omnium Creatoris contumeliam & iniuriam. Quã ob cauſam nos F. Florus Prouincialis Ordinis fratrum Prædicatorum, ſacræ Theologiæ Doctor ac Sanctæ fidei in tota iſta Legatione Auinionenſi Inquiſitor generalis: Dei timorem præ oculis habentes, pro tribunali ſedentes, per hanc noſtram ſententiam diffinitiuam, quam, de Theologorum &* B *Iuriſperitorum conſilio, more maiorum, in his ferimus ſcriptis, Ieſu Chriſti Domini noſtri, ac B. Mariæ virginis nominibus pie inuocatis dicimus, declaram⁹, pronuntiamus & diffinitiue ſententiamus: vos omnes ſupra nominatos, & veſtrũ quemlibet fuiſſe & eſſe veros Apoſtatas, idololatras, Sanctiſſimæ fidei deſertores Dei omnipotẽtis abnegatores &* C *contemptores, Sodomiticos, & nefandiſſimi criminis reos, adulteros, fornicatores, ſortilegos, maleficos, ſacrilegos, hæreticos faſcinarios, homicidas, infanticidas, dæmonũq; cultores, Sathanicæ, diabolicæ atq; infernalis diſciplinæ, & damnabilis ac reprobatæ fidei aſſertores, blaſphemos, periuros, infames, et omniũ malorum, facinorum & delictorum cõuictos fuiſſe. Ideo vos omnes, veſtrumq́;* D *quelibet, tanquã Satanæ mebra, hac noſtra ſentẽtia, Curiæ ſeculari remittim⁹, realiter & in effectu cõdignis & legitimis pœnis eorum peculiari iudicio plectendos.*]

Sententiæ condemnationis tenor.

Habes hic epitomen ſcelerum quæ faſcinarii iſti ſoliti committere, quam alibi, accuratius comprehenſam: habes & exemplum damnationis Eccleſiaſticæ, quo illa pacto Curiæ ſæculari, reos puniendos tradat: nec opus alia E ſolemnitate, ſi laici ſint rei.

Maius opus quando tradendi ſunt Clerici: quos conſtat ante traditionem omni clericali priuilegio: præmiſſa regradatione, ſeu, vt vocant, degradatio-

A ne ſpoliandos. Quæritur autem, quid ſi moniales ſint, vel monachi laici: nullo in clericorum gradu conſtituti: an & hi exauctorandi, & quomodo?

De his vltimis non memini me quidquam legere. Sed arbitror ſufficere nudationem ſeu ſpoliationem habitus monaſtici, vt viris caputium, fœminis velum, cum ſcapulari, & habitu ſupremo B auferatur, veſtiſque laica illis iniiciatur, & ordine, cui ſe addixerant, eiecti, ſpoliatique omni religioſorum priuilegio, ſortiſque Laicæ effectis declarentur, ſicque Curiæ ſeculari tradantur. Praxim huius caſus nondum vidi, ſed ſuſpicor hanc eſſe, vel eſſe debere.

Sed quia in faſcinariorũ cauſis multorum C criminum quædam quaſi colluuies & ſentina reperitur: quorum non eadem qualitas eſt, quæri ſolet propter quæ liceat vel expediat hanc Clericorum vel Monachorum traditionem facere?

Si ſola hæreſis proprie dicta, hoc eſt error in fide pertinax reperitur: D ſequenda decreta canonum de hæreticis, quæ propoſui ſupra. *hac eadem ſe-*
YY *ctione littera T.T.*

Quid iudici in ceteris criminibus quæ hæreſim comitantur vt plurimum, & quæ ſubiungam: facere expediat: id quia dependet à circumſtantiis perſonarum, loci, temporis & ætat. prudentiæ & facti eſt, nec regulis vllis poteſt definiri. Hoc tantum in genere: E honoris diuini, & timoris, & publicæ vtilitatis ſummam ſemper habendam eſſe curam: & ita demum, ſi hæc permittant, iuris rigorem remitti poſſe.

Si quæras quid iudici liceat? Reſp. etſi olim degradatio non niſi propter tria crimina iure Canonico expreſſa permitteretur: hodie tamen praxim contrariam inualuiſſe paſsim, vt propter alia quoque crimina his maiora id facere liceat: quod ſane & à pleriſque interpretibus receptum, & æquitati valde conſonum, poſt Bald. Ancaran. & Abbat. fruſtra reclamantibus Antonin. Anan. & Butrio, in praxim deductum videmus. Quare licet hodie propter vnum crimen valde enorme, vel plura grauia (ſic voco quæ non tam enormia) etiam non exſpectata incorrigibilitate clericum tradere ſæculari brachio puniendum: vt docent, poſt alios, Guilh. Benedictus *in c. Raynutius:* Bernard. Dias de Lugo Epiſcopus Calagurritanus *Prac. Criminal. canon. cap. 90.* & Felicianus Epiſcop. Schalenſis *lib. de depoſitione & degrad. c. 14.* à quibus adferunt exempla multa rerum ſic iudicatarum, in Italia, Hiſpania, Francia, Belgio. diſſentiunt tamen in ea dumtaxat, quod incidente caſu Felicianus cenſet, prius conſulendum Pontificem Maximum: fateor id tutius. Sed alii hoc neceſſarium non putant, nec puto in praxi obſeruari. Quod vero videamus iure Canonico requiri incorrigibilitatem, *c. cum non ab homine. de iudic.* hoc rectiſsime cenſent, cum Ancar. Abba. Felino & aliis, citati Dd. recipiendum in criminibus leuioribus, & reip. parum noxiis: non vero in enormibus & reip. periculoſiſsimis. (*vide Diazium. ſupra cap. 33. & 90. Felician. ca. 12. & 14.*) quorum ſententiam veriſsimam puto in criminibus huiuſmodi diu continuatis *arg. c. quam ſit. de exceſſ. Prælator.*

Crimina autem huiuſmodi valde enormia, & hac ſeueritate digna in faſcinariorum facinoribus, præter ipſam hæreſim, mihi videntur ſaltem tria occurrere.

Primò eſt *Apoſtaſia* à Deo & profeſsione Chriſtiana, mera & perfecta, & transfugium ad dæmonem illique præſtitum homagium, ſiue accedat idololatria, (quæ per ſe ſufficit) ſiue nõ accedat. quia hoc crimen, ſecundum ſe, grauius eſt hæreſi propriè dicta, & punitur non tantùm pœnis omnibus hæreticorum: *a* ſed eò acrius, quod qui hæretico locus pœnitentię permittitur, is Apoſtatæ iure ciuili diſertè denegatur. *b*

a c. 1 & ibi Innoc. Hoſtiē. & alii. de Apoſt. *b* tex & gl. in l. 4. C. de Apoſtat.

Secundo loco eſt talis *Sodomia* nefandiſsima, per concubitum cum ſuccubis & incubis dæmonibus: propter Sodomiam verò tradendum brachio ſæculari clericum, criminis huius aliquoties commiſſorem, ſtatuit Pius V. Pontifex Maximus in Bulla, incip. *Horrendum illud ſcelus*: de qua conſule Nauarr. cap. 27. Man. num. 246. & ſuperioribus annis hoc in praxim Duaci deduxit. Reuerendiſſ. Epiſcop. Atrebatenſis.

Tertio loco *homicidium*, quod in noſtro caſu multis ex capitibus eſt enorme & qualificatum. primò quando occidunt proprias proles, vel parẽtes, aut coniuges (vt apud Remig. libro 2. cap. 1.) & horum ſimilitudine, quando monachi vel monachę necant ſuos collegas vel conſorores. 2. quando nondum baptizatos, & animũ perdunt cum corpore. 3, quando ad necem accedunt decoctiones illæ, aut antropophagiæ. 4. ſi veneno necant. 5. quando necãt proditoriè ex pacto mediante ipſo dæmone. hæc duo vltima indigent probatione, cætera clariſsima ſunt. Quartum & quintum itaq; probo, quia deterius eſt hominem veneno, quam gladio occidere: *c* ideo Romani venena etiam aduerſus hoſtẽ deteſtabantur, vt Cornel. Tacitus & L.

c tex in l. 1. C. de m . e. & mathe. vid. Fr. B. l.

A Florus docuere. Deinde conatus proditorius grauitatem homicidij ſemper aggrauat: eſtq; maior ac doloſior proditio, quoties cauendi aut prohibendi minor occaſio vel poteſtas eſt. Dæmones autem ſunt inſidiatores inuiſibiles, in omnem nocendi occaſionem intenti: quorum nec inſidias cauere, nec vim (ſi Deus illis permittat) atq; ferociam, prudentia aut vires humanæ ferre valent. B Denique per tales & maximè diuturnos, atque acerbiſsimos cruciatus excarnificatos necant, & vt plurimum (quo, quid grauius?) de mentis ſimul recto deiectos ſtatu, in deliria, miſerandumque furorem præcipitant, cumque ſanitate corporis, animi quoque tollunt incolumitatem. Quæ cuncta Philo Iudæus, *d* qua ſolet grauitate & copia verborum, rationumque perpendit, C & idcirco iuſtum Moyſis Zelum validius commendauit, quod maleficis nec diei quidem vnius inducias à nece concedendas ſtatuerit: adeo vt, ſi carnifex deſit, per ipſummet Principem Iudicem populi, eos de medio tolli voluerit, qui tali ſupplicio manus ſuas non contaminaturus, ſed Deo ſanctificaturus, vt alter Philnees, videatur. Addit vocem à Legiſlatore Exo- D di, cap. 22. vbi lex illa perſcripta, poſitam capi, de omnibus, qui vetitis artibus alicui necem moliuntur: & eos ad duo reducit capita, qui dicuntur οἱ μάγοι ϗ φαρμακευταί: & poſtea explicat, quos duplici nomine complecti voluerit, nempe qui vel potionibus, vel verborum conceptis formulis abutuntur, φίλτροις ϗ ἐπωδαῖς ποιῶν. quæ pro ijſdem ſiimi ſæpe ſolere ſatis indicat Heſychij E lexicum, vbi habes: ἐπαοιδοί, φαρμακοί, γόητες, ſed de hoc aliàs plura dicta nobis fuere. *a*

dui ad 4. l. inſtit. tit. de pub. iud. § L. Cornel. de ſica. ver. eadem leg & venefic. l. 3. D. ad L. Corn. de ſicar. & ideo hoc crimẽ morte non extinguitur. l. huius D. de iure fiſci

d l. de ſpecial. legib. circa medi.

DD. communiter admittũt venenι

a l. 1 c. 3. lit. D.

mali nomine, etiam magicos ſuſurros, & incantationes, ſiue formulas quaſlibet conceptis verbis ex pacto cum dæmone inito operantes comprehendi. *b* quia per damnum ex verbis talibus & venenis, iuxta illud Tragici de Medæa: qui poſtquam genus omne lethalium graminum, & Serpentum commemoraſſet, ab ea vſurpatum, ſubdit;

b vid. Grill. li. de ſortil. q. 12. & Pet. Binsfeld. in l. 1. C. de maleſ.

Addit venenis verba non iſtis minùs.
Metuenda. Sanè ratione pacti & dæmonis ſic vocati, damna inferentis. Nonne Iuſtinian. Imp. lege Cornelia de ſicarijs perinde illos teneri ſanxit: *c* qui ſuſurris, vt qui venenis, occidere? Quid quæſo hic ſuſurri aliud, quàm verba illa tam metuenda? Plato quoque occidi voluit lege ſua, non ſolum, qui venenis datis nocuiſſent, ſed & quicunq; deligationibus, aut illecebris, aut quibuſdam incantationib. ad lædendum paratus eſſe videretur: & hæc omnia ſe veneficiorum nomine comprehendere affirmauit libr. de legib. XI. ferè extremo: ἐὰν καταδέσμοισιν, ἢ ἐπαγωγαῖς, ἤ τισιν ἐπῳδαῖς, ἢ τῶν τοιούτων φαρμακειῶν ὧν τινῶν, δόξῃ ὅμοιος εἶναι βλάπτοντι. Incantationum itaque & ſuſurrorũ nomine, omnem malorum verborum ex pacto efficaciam, quod malefici vſurparint, genus comprehendi: qui negaret, neminem legi, nec audiui.

c d. verſ. eadem lex de publ. iud.

Vnde nihil dubiê huc referre, formulas illas deuouendi, ſeu diras imprecationes, quibus maximè varijs hęc hominum venena Deum offendunt: vt erat illud quo, quæ alicui nocere cupiebat, & ſe dæmoni per pactum olim manciparat N. Louanij ſemper vtebatur: *Per illud ius & imperium, quod in me tibi permiſi* (dæmonem alloquebatur) *poſtulo vt quantum polles poteſque* A *ta.i vel tali* (nomen exprimebat) *noceas.* Vbi notandum imprimis hac forma contineri & exprimi primò complacentiam ſiue ratihabitionem primi pacti, cuius hæc quædam eſt renouatio & noua quodammodo apoſtaſia. Deindè peti ſimpliciter, & indefinitè, vt dæmon quantum poterit noceat: quare & illud peti, vt ſi queat occidere per diros cruciatus, id faciat. Ideo ſi con- B ſtaret, ad Tartareas has preces, dæmonem alicui mortem intuliſſe: debere puto hanc mortem deuouenti huic, vt quæ iuſſit, imputari. Si de nullius nece conſtet, ſed tantum de morbis & afflictionibus illatis; officium iudicis erit, quacunq; meliore via poterit, iuridicè inueſtigare, num mortis etiam cauſam alicui præbuerit, hoc eſt, an aliquis ex ijs, quibus diras imprecata eſt, morte C violenta, dæmonis eius opera, ſit ſublatus. Si verò præterea in eadem familia, vbi degit (verbi gratia in eodem monaſterio ſuperior, vel confrater) aliquis non ſine ſuſpicione maleficæ noxæ, & maximè illius eiuſdem, quæ graſſetur eodem tempore adhuc in alios domeſticos, interierit: cæcum potem, qui locum quæſtioni idoneæ hic ſupereſſe non videat: cùm indicium D hoc illa confeſsione, & infamia perſonæ clara confirmatum, plane propinquum ſit cenſendum. Ad pœnam tali infligendam; ſi de morte illata, ne per tormenta quidem, quicquam fateatur: etſi lenior ſententia ſit quorumdam, leuiori quam mortis ſupplicio afficiendam: *d* tamen quando in multos tam improbo, & propinquo conatu reus graſſatus fuit, etiamſi mors nulla foret ſubſecuta, ordinariã mortis pœ- E nam tali conatui infligendam [illegible] videntur cõplures Doctores ſummæ auctoritatis cẽſuiſſe. *e* Quam ſententiam [illegible]

d vt poſt Bertachin. Carr. & [illegible] lis Clar. [illegible] § ho[illegible] cid. [illegible]

e Ang. & [illegible]

de malefic Cou in Clemen. ſi furioſus p. 2. circa prin. Menoc. de arbitr. iud. caſ. 360.

equidem opinor, in ijs qui non ſunt vſi ad nocendũ veneno aliquo aut inſtrumento naturali, ſed immediata ope opera diaboli, longè apertiorē & æquiorē habendam. Nã qui hoc pacto, vitalis cõuentionis initę homines perdũt: plane ſimiles ſunt malitia, homicidis, quos vulgò vocãt *aſſaſsinos*, quorum homicidium pro valde enormi, & qualificato in praxi haberi, norunt qui criminalia ſubſellia vel obiter adierunt. Hos commune Doctorum ſuffragiũ iubet omnino actu degradari, etiamſi conatum improbum mors ſubſecuta non fuerit, ſi modo per ipſos non ſteterit, quominus interficeretur. *f* Longius etiam hac in re plurimi I. C. progrediuntur, adeo vt cenſeant, clericum, qui aſſaſsino mandauit occidere quempiã, à iudice ſæculari in hoc conatu deprehenſo aſſaſsino, poſſe & ipſum mandatorem ab eodem iudice capi, & ſine vlla degradatione ſupplicio affici: quod vltimum licet non diffitear videri cõmunius receptum, *g* ſecurius tamen arbitror iudici ſæculari, prius degradationem hoc caſu opperiri, & vrgere Eccleſiaſticum forum, quatenus iuſtè & honeſtè poterit, ad hoc faciendum. Cæterum ſimilitudinem aſſaſsinatus maximam in hoc maleficorum conatu ineſſe, quia docui *lib.2.q.4.litt.* B. non arbitror mihi nunc probandũ; quid intereſt precio conducam ſicarium, qui meum inimicum ex inſidiis interficiat: an ad hoc vi pacti conuenti à dæmone, id vt faciat, obtineam? hic pro pecunia eſt, anima ei pacta, & promiſſa.

f Docẽt hoc non inaccuratè reiecta Dini & Angeli contraria ſententia, Diazius ſupra c 91. & Felic d.c. 4

g patet ex citat. à Boer. q. 49 Lupo de libertat. Eccleſ. q. 9. & Arnol. Albertin in rep. c. quoniam de hære. in 6. quos ſequuntur Diaz & Felicia. epiſc.

Verum dicat aliquis, quid igitur reſpondes canoni, *c. cum non ab homine, de iud.* breuiter: *Reſp.* ſequi me cum multis grauiſſ. I. C. quos Felician. & Diazius ſequuntur, Ancaran. & Abbatem: qui cenſuere canonem illum intelligendum de vnico tantum, & non qualificato homicidio: non autem de vnico homicidio qualificato (vt ſunt ea quæ nos initiò propoſuimus homicidia maleficorum) neque de pluribus non qualificatis.

Cõcludo igitur *quolibet iſtorum triũ caſuum, multoq; magis duobus vel tribus concurrentibus, vel vno perfectè patrato, & alterius propinquo conatu accedente, Magos, ſortiarios, maleficos, incantatores, ſiue quocũq; alio appelles nomine, poſſe à iudice Eccleſiaſtico, quamuis monachi, quamuis Sacerdotes ſint actu præmiſſa degradatione brachio ſæculari puniendos tradi.*]

Si obiicias, quoſdam docere, ex quibuſdam canonum locis, ad hanc traditionem Sortilegij crimen non ſufficere, *h* ſed duntaxat ad verbalem depoſitionem: Occurritur, id intelligendum caſu, quo Sortilegij crimen intra proprios ſuos terminos conſiſtit; hoc eſt, non progreditur vltra illicitam diuinationem non coniunctam cum expreſſo pacto Apoſtatico. Nam de tali ſimplici diuinatione, vt ſunt pleræque aſtrologorum & ſimilium, expreſſe canones illi loquuntur, *nempe cap. vnicum 26.q.1.c. ſi quis Epiſcopus 26.qu.5.* Et ideò noſtræ ſententiæ nihil obſtant. Cęterum quando incantationes etiam medicamentis ad malorum remedium adhibitæ; tunc ex Diuo Auguſtino expreſsè iubet alius Canon clericos degradari *cap. admoneant in fin. 26.q.7.* Cuius loci duæ ſunt explicationes, vna eſt, *a degradari* poni pro curiæ ſæculari tradi, vt per præcedens etiam quod ſubſequitur ſignificetur. idcirco enim fere ſemper fit actualis degradatio, quæ hoc nomen proprie meretur: aliã eſt degradationem tantum poni pro

h fuſe apud Abba. in c. ad abolendam de hęret. quem ſeqq. Felicia. & Diaz. ille c. [illegible]. hic c. 10.

a Anto. de Butr in ca. at ſi clerici. de iudic.

depoſitione verbali, *b* quæ propriè vocatur depoſitio, impropriè vero degradatio diceretur. Prior ſententia verborum proprietati inhæret, poſterior æquitati. Sed ſuſpicor in re nō diſſentire Abbatem & Butrium. Nec enim Butrius opinor, affirmaret incantatores, qui nec apoſtatæ, nec Sodomitæ, nec aliis noxij ſuis artibus eſſe ſunt conati, actu degradandos, vt curiæ ſæculari traderentur; ſed contenderet canonem illum de his non loqui, verum de ijs, ad quorum crimen incantationis, graue damnum aliis illatum, Sodomia, aut apoſtaſia, accederet. Contra Abbas non opinor negaret incantatores illos, de quibus Butrius ſic acciperet Canonem, & de quibus concl. noſtra fuit, curiæ ſæculari tradi poſſe; ſed contenderet canonem illum de his non egiſſe, ſed de aliis, de quibus nos non loquimur: quæ Abbatis explicatio etſi minus propria, magis tamen conſentanea videtur illi cōtextui. Sanè nobiſcum ſenſiſſe Abbatem & cum Butrio, quoad enormes illos, quos dixi ſortilegos, patet, quia Abb. *c* ſolitus eſt diſtinguere inter crimina grauia, grauiora, & grauiſsima. de grauibus tantum vult agi *in c. cum non ab homine. de iudic.* de grauioribus *in cap. tuæ, de pœn.* de grauiſsimis *in cap. nouimus. de verb. ſignific. & cap. penult. de hæretic.* Et inter grauiſsima collocat quæcunque ſunt qualificata, & valde pernicioſa reipubl. & quia pro huiuſmodi criminibus puniendis condignā pœnam non habent canonum ſanctiones: vt illa condignè vindicentur, & reipublic. conſulatur, ac ſatisfiat, vult meritò introductum, vt iudex Eccleſiaſticus talium reos degradet, & ilicò poſt curiæ ſæculari (vt fieri ſolet) tradat, *iuxt. d. c. nouimus, & d. c. penult.*

b Abb. in d. cap. admoneant.

c in c. tuæ. de pœnis.

A ſi vero delicta minus atrocia & minus pernicioſa reipubl. ſint tamen ex grauiſsimis: tunc vult iudicem debere degradare, & degradatum perpetuis carceribus mancipare, quæ ſuprema iuris Canonici pœna eſt, & in mortis locum ſucceſsit. *d* Quæ ſane Abbatis ſententia meritò Diazio & Feliciano ſupra citatis placuit. Et hæc puto poſſe & debere iudicem ſequi.

d cap. ſ. de pœn. Innoc. in c. qualiter 2. de accuſa.

B Porrò ſi ſpes affulgeret emendationis, & magna atque clara pœnitentiæ indicia extarent (*caue tale putes, quod reus ſecum petat clementer agi: melius indicium pœnitentiæ foret, ſi diceret nulla ſibi condigna ſupplicia poſſe irrogari, & malle hic Deo tam atrociter offenſo, graui ſupplicio conari ſatisfacere*) nec rei ſunt telapſi, nec ſcandalum timetur, nec magnum imminet reipub. C periculum ex hac clementia: his concurrentibus ſemper, etiam in tribus illis quæ dixi criminibus, æquius, lenius & honeſtius Epiſcopo putarim, (niſi particulari cauſa in contrarium mouente) ſi reum huiuſmodi poſt actualem degradationem, ſiue monachus, ſiue aliàs clericus ſit (maximè ſi in ordine ſacro cōſtitutus) ipſemet ad perpetuos Eccleſiaſticæ curiæ carceres damnet. D Sic factum Ebroici, Magiſter Guilh. Edelino; *e* ſic factum Cameraci Ioannæ Potiere: *f* ſic factum Cordubæ Magdalenæ Cruciæ, in quorum tamen cauſa Sodomia, & maleficium, cum Apoſtaſia concurrebant: ſed in omnibus pœnitentiæ ſigna erant clariſsima, & ſcandali atq; noxæ publicæ periculum abeſſe iudicabatur.

e docui aliàs ex Monſtrelcto [illegible]

f docui [illegible] Maceo, Molinaeo.

Quoad ignis pœnam, ea quoq; meritò recepta, & à maleficis aruſpicibus (*l. 3. C. de maleſ.*) generali Europæ conſuetudine, ad omnes mages, maleficos, ſortiarios, lamias extenſa. E quia

ſiunt

ſunt apoſtatæ, ſunt hæretici, ſunt peccantes contra naturam: quorum omnium hæc legitima pœna eſt. g Et hæc pœna cœpit iam in Hiſpania à regno Ramiri Regis, circa annum. 844. Nam ille Magica ſacra cantionesque ignis ſupplicio coërcuit [*Ioan. Mariana de reb. Hiſpan. lib. 7. ca. 13.*] in Italia prius adhuc à temporib. D. Gregorii, quando Romę Baſilius quidam ſenator magus qui vt pœnam effugeret, ſe Monachum eſſe velle finxerat flammis abſumptus fuit (*vide D. Greg. lib. 1. Dial. cap. 4.*) hic Baſilius vna cum Prætextato, qui ambo ſenatores & viri illuſtres, fuêre Magiæ conuicti *h*: vt videas hoc crimen ſemper non muliercularũ tantum & vilium, ſed virorum etiam nobilium fuiſſe: quicquid VVierus & ſimiles oggranniant. Impœnitentes itaque viui comburendi, pœnitẽtes prius ſtrangulandi. *vide Couarr. libr. 2. var. reſ. cap. 10. num. 9. & Clarum d. §. fin. quæſt. 99. num. 7.* In Apoſtaſia quoque ſpeciale, quod in foro externo illi pœnitentiæ locus non eſt. *l. 3. C. de Apoſt.* Ad hanc autem pœnam ignis ex communi conſuetudine ſufficere fidei abnegationem, & fœdus cum dæmone, docent Bart. conſil. quod incipit mulier ſtriga de qua quæritur. in fin. & habetur tomo conſil. crimin. Zileti. 1. & Mollerus ad conſtit. Saxo. part. 4. ſect. 2. num. 4.

g Ioann. Andr. Hoſtienſ. Abba. in c. ad abolendã de hær. & aaa cap. 1. de apoſtat. Dd. in l. nullus aruſpex. Co. de maleſ. Bertr. conſ. 212. vol. 2. Co. Brun. li. 5. de hær. c. 5. Coraſ. li. 5. Miſcel. c. 8. Aimeric. in Direct. Comenſ. in Lucerna inquiſ. ...ma. Pena & alii. ...x. in d. §. ...anſfugæ ...m fin. ...larus. §. ...odomia. h Dam...ud in ...axi crim. eſt omnium. Caſſiod. 4. variar. ...iſc. 21. ...13).

Vnum reſtat dignum quæſtione, *V. Iudici liceat hanc legis pœnam cõſuetudine receptam minuere pro lubito ſuo?* decidenda hæc quæſtio eſt ex traditis à D. Thom. *& eius interpp. 2. 2. quæſt. 67. artic. 4.* ſi adſit accuſator, eo iuſte inuito, non poſſe vllum iudicem ne ſupremum quidem pœnam debitam laxare: ſi vero iniuſte inuitus eſſet, vt ſi valde vita rei foret reip. neceſſaria, tunc inferior iudex id non poſſet, ſed bene ſupremus poſſet *i*, quod tamen rariſsime & non niſi maxima ex cauſa faciendum. Inferior vero iudex nec permittente accuſatore poſſet *k*, ſuperior poterit eo remittente, ſi tamen id fiat cum bono reip. quod quia raro accidit, ideo etiam raro pœna relaxanda. Si iudex ex officio proceſsit, minor non poterit eam relaxare: ſupremus non poteſt, niſi vtilitas reip. id exigat, vna & p̃cipua cauſa eſt leniendæ pęnæ pęnitentia voluntaria. Sane prudentes iudices ſemper cenſuerunt, ſpontaneã & promptam confeſsionem & indicia pœnitentiæ, leuioris pœnæ infligendæ, etiam in hoc crimine, cauſam idoneam eſſe. Stabuleti Ioannes de Vaux igne cremandus, capite plexus fuit: aliis locis, qui viui erant exurendi, ſtrangulantur ad palum. Hoc mouit iudices illos Allobroges in caſu quem his verbis narrat Cancellarius Pariſienſis contigiſſe anno Domini 1424. *Recitatus eſt Lugduni Galliæ coram clero proceſſus cuiuſdam mulieris delatæ & detentæ Burgi in Breyſſia, quæ eſt notabilis villa ducis Sabaudiæ, circa quam eſt domus Sellionis ordinis Carthuſienſis. hæc mulier ſub pallio deuotionis & reuelationum fingebat mirabilia. Aſſerebat enim ſe eſſe vnam de quinque fœminabus miſsis à Deo compaſsiue, pro redimendis innumeris animabus de inferno. Et iam ſua colluſione ſubdola deceperat in regione illa quam plurimas ſimplices mulierculas. Sciebat videndo frontem, peccata, quæ fecerat vnuſquiſque: hoc enim ſecundum Auguſtinum etiam Diaboli malitia ſcire poteſt, & ſuis reuelare, non autem ea quæ futura ſunt abſolute, ſiue ea quæ in ſecreto cordis latent, & nullo exteriore motu aut ſigno ſeſe produnt.*

i D. Thom. 2. 2. q. 67. art. 4. ad 3. & ibi. Cai. Sot li. 5. de iuſt. & iu. q. 4. a. 4.
k poſt. D. Tho. Arago. & Valéc. & Bart. Salon.

Sic corrig. vulgo male legitur, religione.

Habebat etiam ſupradicta mulier duos carbones in pede, qui eam afflixerant quotieſcumque aliqua anima ad infernum deſcendiſſet. quotidie tres animas ab inferno liberauit: vnam vel duas ſine difficultate, aliam ſeu alias cum pœna maiore, vt dicebat. Mentis quoque exceſſus ſeu exſtaticos ſæpe habebat, in quibus mirabilia per reuelationem dicerat: eratq; miræ abſtinentiæ, ſingulariſſimæ etiam vitæ: plura vero alia de ea ſcribenda forent. Nuper autem cum Spiritus almus Eccleſiæ ſuæ rector verus (vt creditur) hunc Spiritum falſum detegere vellet: hæc mulier capta, & pœnis vt torqueretur eſt addicta: quæ omnem veritatem cõfeſſa eſt, qualiter omnia prædicta cupiditatis occaſione finxiſſet, vt ſe nutriret hoc modo, & paupertati ſuæ ſubueniret: aut fortaſſis pro huiuſmodi diabolo ſe miſeram in famulam dedicauit. Inuenta eſt inſuper morbum caducum habere, ac eundem ſub extaticis exceſſibus, quos finxerat, palliare. de qua cum varia opinio eſſet, an tanquam hæretica puniretur: iudicatum eſt à doctis ad pœnitentiam eam admittendam, nec eſſe hæreticam: quia illa quæ fecerat dimiſit, nec obſtinata permanſit.] ita Gerſon lib. de examinat. doctrinar. litt. O. in fine. Hæretica non erat, quia in mente errorem nullum fouerat: ſaga tamen & malefica, quia peccata ex pacto cum dæmone inito diuinabat. carbones etiam illi videntur illuſione dæmonis apparuiſſe, quanquam & humana vafrities quid ſimile carbonibus potuerit exhibere. Ordinarie expedit reipub. ſontes puniri: ideo ordinarie peccaret etiam Princeps hanc pœnam mortis relaxans: & ſi quod malum reipub. inde proueniret ad iuſtitiam pertinens, iudices, etiam Princeps, tum tenerentur ad damnorum reſtitutionem. *Valen. & Aragon. ſupra & eſt commun. ſententia, Silu. & Caietan. in verb. Indicum peccata, Nauar. in Manual. ca. 23. & alior.* Quam ægre autem Deus ferat maleficos magos vere idololatras, Ieſu & Mariæ hoſtes, defendi aut debitæ mortis pœnæ eripi: in Anatolii cuiuſdam & ſociorum Magorum cauſa, multiplici miraculo Bizantii fuit oſtenſum, narrante rem multis Euagrio *lib 5. Hiſtor. Eccleſ. cap. 19.*

Qua de re in monitis 3. & 4. plura ſum dicturus. Hic reſtat vt repræſentem quod ſæpe pollicitus ſim, Analyticum commentarium in *c. Epiſc. cauſ. 26. quæſt. 5.* quem extorſit non neceſſitas, ſed aduerſariorum impudens peruicacia. Tribus *§§.* rem complectar. *§. 1. de ca. Epiſcopi auctore & auctoritate.* Commentarius in c. Epiſcopi 26. q. 5.

Quidam volunt eſſe concilii Aquileienſ. capit. 1. ita Bodinus & Danæus hæretici. Miror vnde hanc inſcriptionem *capit. Epiſcopi* acceperint. Nam nulli libri, quos multos vidi, vel Iuonis, vel Burchardi, vel Gratiani, eam exhibent. fors an lectionem illam commenti, ne viderentur nimis impudentes in ſolutione, quam adducunt? volunt enim nullam concilii illius auctoritatem fuiſſe, vtpote quod conciliabulum non iuſta (inquiunt) Synodus habeatur. Quæro ex Bodino de qua Aquileienſi Syn. loquatur? An de priore? hæc fuit anno 381. tempore Damaſi Papæ & Gratiani Imperatoris: in qua Palladius & Secundinus Ariani condemnati: cuius nulli alii canones extant, niſi actio vnica contra Arianos, qui Synodum hanc Gratiano extorſerant Prouinciale concilium fuit, ſed ſemper pro iuſto & legitimo habitum: nec aliud fere in quo plures pro nu-

mero ſanctitate conſpicui, vt Valerian. Euſeb. Bononienſ. Ambroſ. Philaſtr. alii: quos eat Bodinus & contendat ferreo ore in conciliabulū conueniſſe. Probet etiam ex hoc cōcilio canonem deſumptum. Poſterius aliud celebratum Aquileiæ an. 698. ſub Sergio Papa in quo Eccleſia Aquileienſ. quæ relapſa in ſchiſma occaſione Quintæ Synodi fuerat, iterum reconciliata fuit Romanæ Eccleſiæ: huius concilii meminere Paul. Diaconus *lib. 5. hiſt. ca. 18.* Baron. *Annali, Octauo*, ſed canones nullos eius proferunt: nec quod ſciam extant. vnde ergo probat Bodinus eſſe huius concilii Canonem? cui etiam iniurius eſt, id vocans Conciliabulum, cum Romani Pontificis auctoritate fuerit congregatum. Dent Bodinus & Danæus aliud conciliū Aquileienſe, quod conciliabulum fuit, ex quo canon ille ſit deſumptus.

Iaquerius & alii citant *ex concilio Acquirenſi*: Sed mendoſi codices eos in fraudem traxēre. Plerique ſcribunt. *ex conc. Anquirenſi.* Non diffiteor fieri poſſe vt ruditas illius ſæculi cauſam præbuerit Gratiano ſic ſcribendi, vt cenſet Ant. Auguſtinus *lib. 1. de emend. Gratiani Dia. og. 5. in fine* vbi docet ſic ſolitum aberrare in nominandis Conciliis: ſed ille potius ſæculi, quam Gratiani error dicendus, quia hanc corruptionem deprehendas etiam in Pariſienſe Burchardo, ſed in Louanienſ. Iuone, eſt, *Ancyrenſi*: inde nata differentia quod veteres ſoliti C. & Q. confundere, vt in nomine Quirinii & Cirinii, diſſentiunt autem tam Iuonis, & Burchardi, quam Gratiani veteres codices, *in Anquirenſi, Anchyrenſi, Anchyrani.* conſtat cōcilii verum nomen eſſe *Ancyranū*, ab vrbe quæ Græcis Ἄγκυρα. & ſic alibi vocat Gratian.

A *ca. Diaconi. 8. & c. de Syracuſanæ. 13. diſt. 28. c. 32. presbyteros. diſt. 50. c. 6. ſi qui epiſcopi. d. 92. c. 40. ſi qua de reb. 12. q. 2. c. qui diuinationes. 26. q. 5. c. deſponſatas 27. q. 2.* Ancyra vrbs Galatiæ antiqua & nobilis, vbi celebris ille lapis theſaurus antiquariorum, & apud Claudianum *Ancyranique triumphi*: Straboni & Ptolomæo Ἄγκυρα: Laonico corrupte Οὔγκυρα: hodie Bello-

B nio & Nigro *Anguori.* ſtatim occiſo Maximino celebratum in ea cōcilium fuit, perſecutione ceſſante, anno ferme 314. in quo multa de lapſis ſalubriter conſtituta fuerunt, nec pauca contra magicas fraudes ſancita, & contra contagioſam ſuperſtitionem ex commercio cum gentilibus in populum fidelium proſerpentem; vt patet ex can. 23. ſeu (vt Balſamon) 24. qui re- Alii volūt. 308.

C latus à Gratiano *in d. c. qui diuinationes.* Sed ex his canonibus Balſamon. 25. alii 24. tantum ponunt: nec inter eos noſter habetur. Vnde igitur Gratianus eum deſcripſit? Inciderat in collectionem quandam ſexdecim partialium librorum, in qua *lib. 6. ca. 6. & 7.* adiiciebantur duo canones conc. Ancyrano, quos hodie additos videmus

D primo concilior. tomo editionis Surianæ, item optimæ Romanæ: priorem de homicidis ſerui alieni, poſteriorem de ſortilegis & maleficis per Epiſcopos parochia expellendis: quem totū Gratianus deſcripſit, errorum quæ in codice collectionis erāt nulla ratione habita. An Burchardus ex illo eodem codice partialium librorum deſcripſerit,

E an vero collector ex Burchardo, non poſſum definire, quia collectionem illam non vidi.

Quid ergo, dicemusne hunc canonē eſſe concilii Ancyrani? communis hæc opinio eſt, non recentiorum modo,

A Turrecrematæ *in d.c.Epiſc.* Toſtati *in Exod. & Matth.* Iaquerii *in Flagello,* Alphonſi à Caſtro *libr.1. de iuſta hæret. punit.c.16.* Victoriæ *relect. de Magia,* Carranzæ *in ſumma concilior.* Simancæ *in Cathol. inſtit.* Spinæi *q.de ſtrigib.* Silueſtri *de ſtrigimag. admir.* Binsfeldii *de Confeſſ. malef.* & Ant. Auguſtini *in d.Dial.* verum etiam antiquiorum, vt Collectoris illius partialium ſexdecim B librorum, Collectoris omnium conciliorum, Burchardi, Iuonis, Gratiani.

Obiiciunt qui contra ſentiunt, quod iſte canon nec in Græca concil. editione ſola, nec in ea quam Balſamon interpretatus fuit: nec in Latinis verſionibus. Creſconiana, vel Dionyſiana (quam ſecutus Ioan. VVendelſtinus) nec in Tigurina, nec in alia vlla concil. Ancyrano inſeratur. Sed de multis C quæ ex conciliorum canonibus exciderunt, hoc vnum eſſe potuit: potuere etiam Burchardus & alii veteres Latini plenius volumen nacti fuiſſe, quam Balſamon aut alii Græci, aut qui vertêre ex Græcis, quorum libri conciliorum Latinis ſemper fuere corruptiores & magis mutilati.

Nihilominus alii adhuc cenſent ex nullo concilio deſumptum, ſed ex ali- D quo Patrum. Nam Beetzius *in Præceptorio,* aſcripſit B. Gregorio, euidenti memoriæ lapſu. Alii volunt deſumptũ ex D. Auguſtini *li.de ſpiritu & anima.* Sed liber hic non eſt Auguſtini, vt mox docebo: & auctor ille mutile admodum hoc canone fuit vſus. Doctiſsimus denique Annal. Eccleſ. ſcriptor cenſuit à Damaſo id ſtatutum, *tom.4. Annal. anno* 382. ſic ſcribens: *In actis* E *autem Damaſi Papæ, in Eccleſia recitari ſolitis, de quibus inferius erit mentio, habentur aliqua ab eodem Pontifice decreta in Romano concilio: hocne an priore incertum eſt, &c.* deinde *poſt quædam concilij decreta, ait: nec non etiam excommunicandos eſſe omnes, maleficijs, augurijs, ſortilegiis, omnibuſq; aliis ſuperſtitionibus vacantes: qua ſententia præſertim fœminas illas plectendas eſſe, quæ illuſæ à dæmone ſe putant noctu ſuper animalia ferri, atq; vna cũ Herodiade circumuagari, &c.* Atque hoc cenſet cõfirmari, quia cenſet eadẽ ferme à S. Auguſtino deſcripta haberi *de ſpiritu & anima* c.28. nec nõ in appendice Ancyrani concil. & apud Gratianum ſub eodem titulo collocata. 26.*q.*1.*cap.*12. Et conſtet ex Seuero Sulpitio *vita S.Martin. ca.*25. in occidente & oriente maleficorũ artes plurimum inualuiſſe, quod ex Ammiani lib. vlt. hiſt. vberius probetur: adeo vt in ipſos ſacros Dei miniſtros præſtigiæ quoque magicarum excantationum irrepſerint, vt de Gerontio Diacono D. Ambroſii narrat Sozomenus *lib. 8. hiſt. cap. 6.*

His tamen argumentis nondum inducor vt Burchardo, Iuoni, Gratiano, ne dicam tot aliis doctiſsimis viris contradicam, vel à communi me ſententia patiar auelli. Maleficorum multitudo non minor fuit Conſtantii, & Iuliani temporibus vt non paucioribus exemplis poſſem ꝓbare: Sed quid opus in re clara? quod autem à Gratiano ſub eodem titulo collocetur, vt ab appendice quoque illa: hoc perſpicue non pro Romano, ſed pro Ancyrano concil. facit. Quod eadem apud Auguſtinum totidem fere verbis legant. auget ſuſpicionem Damaſi non eſſe hoc decretum de mulierculis, ſed recentius: nã liber ille non eſt Auguſtini, ſed alterius nec tam docti, nec tam antiqui. Nec Auguſtinus ſubticuiſſet Damaſi eſſe piæ recordationis ſanctioné.

Nec quidquam obſtat, ne credamus illa Damaſi acta, in ijs ſaltem partibus, quæ in Eccleſia non recitantur (qualis eſt iſta) eſſe mendoſa: nec didici vnquam illa Damaſi acta in Eccleſia olim integra recitari ſolita: ſed ſicut hodie videmus in Breuiarijs inſeri, ſeu recitari non acta integra, ſed Actorum partem. Pro Damaſo roboris aliquid habet hoc vnum argumentum, quod horum actorum exſtant Romæ complura exemplaria m. ſ. quorum quatuor Illuſtriſsimus Baronius vidiſſe teſtatur, *dict. tom. anno* 427. Accedit illud Antonij Auguſtini *Dialog.* 14. de hoc c. epiſc. his verbis, *Damaſo in concil Rom. aſcribi vidi in lib. quodam Michaelis Tomaſii ex veteri libro, in quo vita eiuſdem Pontificis conſcripta.* Verum hæc opinio etiam patitur difficultates, quas noſtra. Inprimis enim in canonibus Conciliorum Romanorum, quę duo ſub Damaſo habita, non reperitur. non in priore anni 373. quo damnati ſectatores Apollinaris. Nam illius Canones interciderunt, & eorum ſummã volunt Anathematiſmis Theodoreti comprehenſam, qui nihil pertinent ad d. c. Epiſc. *Lege Theodoret. l.* 5. *hiſt. cap.* 11. Nec reperitur iſte canon in poſteriore concil. ſub Damaſo Romæ habito. ſuperſunt iſti canones, & in ijs nullus eſt noſtro conſimilis. Præterea veterum ſcriptorum, qui noſtrum canonem exhibent, nullus Damaſo aſcribit: non Burchard. lib. 10. c. 1. non Iuo p. 11. c. 30. non auctor ſexdecim partialium librorum: non collectores conciliorum; ſed omnes conſentiunt in Concil. Ancyrenſe. Multa etiam reperias ad verbum in libr. illo de ſpiritu & anima: cuius auctor ſi ex Damaſi actis ſumſiſſet, cur non meminiſſet; ſolitus, non concilia, ſed auctores etiam recentiores, & minoris nominis, quam Damaſus, citare: vt Boetium *c. 37. in fine:* vt notes Auguſtinum eſſe non poſſe: *& cap.* 47. quædam diſſentanea Auguſtino, conſentanea Gennadio ponit. nec Poſsidius in Indiculo operum Auguſtini hunc memorat librum: & Vincentius Belloacenſ. ac Trithemis Hugoni Victorino, nonnulli Etheriano aſcribunt.

A … B Quare magis vergit animus, *vt donec certiora habeamus eum Ancyrano Concilio* relinquendum: cui tamen arbitror vel à Burchardo, vel alijs quædam inſerta: Sunt enim in illo quædam tradita ad modum Doctoris diſputantis, nec certa, nec admodum ſolida: vt ſuo mox loco docebo: imo ſi ad mentem aduerſariorũ interpretemur, falſa & abſurda, prorſusq; indigna tum Damaſo. tum Ancyranis Patribus: Quæ
C neſcio, vnde Burchardus deſcripſerit; ab Iuone Gratianus, à Burchardo mutuatus Carnotenſis Iuo. Burchardus ex duobus vnum canonem conflauit, cui Gratianus etiã de ſuo tertium limbum in extremo aſſuit. Nam rectiſsimè gloſſa Canonica tres in eo partes deprehendit. & ſecundam incipere ab illis verbis. *Illud etiam non omittendum:*
D Gratianus Burchardo & Iuoni tertiam addidit, cuius initium, *Nonnulli inueniuntur, &c.* poſt illa, *infidelis & pagano deterior.* In Gratiani ergo verbis tria ſunt membra diuerſorum ſcriptorum, in Burchardi & Iuonis duo.

Primum eſt, *Vt Epiſcopi eorum miniſtri, &c.* Vſq; *& ideo à tali peſte mundari, debet ſancta Eccleſia:* hoc totum reor Ancyrani concilij fuiſſe: additum
E forte ad ea, quæ habeamus in eiuſdem Concilij *can. pen.* ſancita, *vide c. qui diuinationes, 26. quæſt.* 10. Mediæ partis & ſecundæ reliqua, non arbitror eſſe

concilij illius, quæ pleraque continen-
tur in Pſeudo Auguſtini lib. de ſpiritu
& anima, ſed valde mutilata & trunca-
ta: quæ cuius ſint neſcio. Ex hoc libro
verbis quibuſdam mutatis, & fine at-
que principio nonnullis additis, pri-
mus ille compilator tam illuſtri addi-
tamento, ex ſuo ingenio, tam magno
auctuario concilij Canonem adauxit.
Nec nouum eſt Gratiano & alijs com-
pilatoribus canonum, cogere in vnum
diuerſos canones: nec nouum librarijs
præcedentis canonis verba cum pręce-
dentis vel ſubſequentis canonis verbis
confundere. *leg. Anto. Aug. Dialog. 6. cum ſeqq.*

Quæ & quanta Canonis iſtius auctoritas? nunc indagandum. Id ex præce-
denti quæſtione pendet communis e-
nim ſententia eſt: & indubitata, etſi
Gratiani decretum à ſede Apoſtolica ſit
receptū, ita tamen receptum eſſe: vt fi-
des dictorum penes auctoré ſit, & tan-
ta ſit eorum canonum, quos in mediū
producit auctoritas, quāta eſt fontium
vnde canones illi manarunt. Nec enim
quiſquam eorum, qui ius Eccleſiaſticū
vel à limine ſalutauit, poteſt ignorare,
multa in Decreto haberi, quæ poſtea
Decretalibus, Sexto, Clementinis, &
Extrauagantibus abrogata fuerunt:
nonnulla quoq; ſunt à Gratiano per er-
roré inſerta, quæ cum veritate pugna-
re deprehenduntur, quæ nihil nūc ne-
ceſſe eſt recenſere. Notarunt ea viri
docti & Catholici. D. Anton. Auguſti-
nus d. opere Dialogorum, & non vno
loco Cæſ. Baronius Annalium Eccle-
ſiaſticorum tomis nouem. Quod vt
Gratiani æuo concedendum, ita hoc
noſtro, nimis tenero & acuto, diligen-
ter animaduertendum: ne quis vel cō-
temptu, vel inconſideratione in præci-
pitium aliquod ruat. Quod ad ipſum
A vero hunc Canonem. *Epiſcopi*, ſpectat,
cum nō ſit niſi concilij particularis, ſeu
Prouincialis: de cuius à Romano Pon-
tifice approbatione nō conſtat, & ideo
errare potuit: non eſt auctoritatis tan-
tæ, vt quæ per eum deciduntur certa
fide ſint credéda, niſi quatenus S. Scri-
pturæ, & Eccleſiaſticę traditioni, ac de-
finitioni S. A. C. Rom. Eccleſiæ ſunt,
quæ tradit, conſentaueę. Deinde lon-
B ge minor eſt argumentorum ſeu ratio-
num, quàm ſanctionis ſou deciſionis
auctoritas. Nec argumenta habenda
pro definitis vel ſtatutis ab ipſo illo cō-
cilio. Equidem ſi bono ſenſu capian-
tur, & congrua interpretatione fulciá-
tur, ne argumenta quidem illa reijcio.
Nicol. Remigius vult hunc Canonem
ex eo capite inualidum cenſeri, quod
Marcellus Ancyranus Epiſcopus Sa-
C bellianiſmi (vt ait) meritò ſuſpectus
fuerit [*Sic ille lib. 1. Dæmonolat. c. 29.*]
Verumtamen hoc plane impertinens
eſt. Nam tunc temporis quando hæc
Synodus congregata, non videtur ad-
huc in hæreſin prolapſus, nec ipſe Con-
cilio huic præſedit, ſed Vitalis, Agrico-
laus, & Baſilius Amaſenus teſte Balſa-
mone. De ipſa quoque Marcelli hæreſi
rem plane obſcuram eſſe patet, ex ijs,
D quæ poſt Seuerum, Epiphanium, & D.
Hieron. more ſuo, diligenter Cardina-
lis Baronius adnotauit *lib. 3. Annal.* Ad-
dit Remigius huius Concilij quoad i-
ſtum canonem auctoritatem, Patrum:
quos poſterior ætas tulit, vt Ambroſij,
Auguſtini, Thomæ, Bonauenturæ, &
aliorū ſententijs eſſe impugnatam. Sed
(ſi accurate perpendas, facile videbis
Patres illos, de ſectâ, cuius in d. c. Epi-
E ſcopi ſit mentio, nec verbulum vnum
locutos fuiſſe: ſolummodo aſſeruerūt,
trāſuectionem eſſe poſsibilem (hoc eſt
poſſe à dæmonibus corpora de loco in

locum transferri) quod non deciſioni Canonis, ſed rationi eius tantum vni repugnare mox oſtendemus. Ratio ergo hęc à Patribus iſtis reiecta meritò, non ipſe Canon.

¶. Explicatio verborum & ſententiæ. d. c. Epiſcopi.

In Gratiani editione Romana, iuſſu Gregorij XIII. correcta, ſic ſcribitur iſte Canon, in principio:

Textus. *Epiſcopi eorumq; miniſtri omnib. modis elaborare ſtudeant, vt pernicioſam, & à Diabolo inuentã ſortilegam & magicam artem ex parochys ſuis penitus eradicẽt, & ſi aliquem virum aut mulierem huiuſcemodi ſceleris ſectatorem inuenerint, turpiter dehoneſtatũ de parochys ſuis eyciant. Ait enim Apoſtolus,* Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correptionem deuita, ſciẽs, quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt: *Subuerſi, ſunt & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore ſuo Diaboli ſuffragia quærunt, & ideo à tali peſte debet mundari ſancta Eccleſia.*] Hactenus prima pars canonis, quæ nec luce, nec confirmatione alia indiget, vtpote ſatis clara & certa.

Statuerant Ancyrani concil. Patres, alio canone, ſortilegos quinquennali pœnitentiæ ſubijci: nunc iſto canone ſanciũt de ipſo crimine magiæ & ſortilegij quid in genere exiſtiment, nempe peſtẽ eſſe, & omnimodis eradicandam etiam pœnis infamibus, vt detonſione, flagris, &c. quæ hodie adhuc in vſu vigent. Apoſtoli illa verba peſſimè Eraſmus de factioſis expoſuit ſeu contentioſis. vt & Caluinus & Hofman. hæretici: ſed de vere ac propriè dictis hæreticis optimè D. Hieron. Ambroſ. Sedulius, Theophylact. Caiet. & cæteri Catholici, imò & ex ſuſpectis magnus Eraſmi amicus Faber Stapulenſis. Vnde

A rectè elicio ex hoc quoq; Canone ſortilegia, & magicas artes ad hæreticã prauitatem & eius inquiſitores pertinere, ſeruata tamen diſtinctione, quoad pœnã, ſortilegi hęretici, & nõ hæretici, de qua diſſerui hoc eod. lib. *ſect. 2. & 15.*

Ait *Diaboli ſuffragia*, hoc eſt auxilium, *quærere*, qua eum pro creatore & opitulatore colunt, tanquam Deum, quæ eſt baſis & fundamentum totius B *c. Epiſc.* Et iacto fundamento contrario, nempe vnum eſſe Deum, nec aliud præter eum numẽ, contra quam Gentiles credunt: oſtendit cum Gentilib. eadem perfidiæ macula deformes eſſe quoſdam Chriſtianorum, de quibus ſubdit, parte ſecunda;

Illud etiam non eſt omittendum, quod quędã ſceleratæ mulieres retro poſt Satanam conuerſæ, dæmonum illuſionibus, C *& phantaſmatibus ſeductæ, credunt & profitentur ſe nocturnis horis, cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum, equitare ſuper quaſdam beſtias, & multarum terrarum ſpacia intempeſtæ noctis ſilentio pertranſire, eiuſq; iuſſionib. velut Dominæ obedire, & certis noctibus ad eius ſeruitium euocari.*] Textus.

His verbis tota narratio criminis, & D ſectæ huius graphica deſcriptio proponitur. Vnicum autem crimen impingitur illis, Apoſtaſiæ & infidelitatis ex deluſione per dęmonem natæ. fuiſſe enim has mulierculas adeo ſceleratas, vt Dianam Numen Gentilium & fœminarum nequiſſimã Herodiadem, pro Deabus colere ſe faterentur, & alias in eundem errorem pertrahere conarentur. Meritò itaq; *ſceleratas* vocat, quæ E à Deo recedentes, & à fidei puritate deſciſcentes Satanam ſequuntur. Sequuntur autẽ Satanam & poſt eum cõuertuntur, quia (vt aiunt) Dei domi-

num deferebant, & Diaboli ſeruitio ſe mancipabant, eiuſque iuſsionibus parebant, certis noctibus euocatæ, mentitas illas beſtias cõſcendentes, & Dianam venatricem Pſeudonumen Paganum, vel Herodiadem incæſtam & innoxio Præcurſoris Dominici ſanguine cruentam, comitari ſe & colere credebant. Et his omnibus certam fidem præſtabant, & eadem animo comprobantes, & fieri quæ credebant optantes: vt credulitate, ſic voluntate peccabant. Hæc ſumma narrationis. Cui facile credent, qui ſciunt quid Manrenſes Magi noſtris temporibus, de Sibylla Nurſina, & alia prope Pariſios degente, in Actis Iudiciariis ſunt profeſsi, quæ ex Creſpero præcedentibus libris commemoraui.

A In noſtra canonis narratione, notet Lector primò, in illo curſu ſeu pompa dæmonica adfuiſſe curſus Dominã ſeu Reginam, vt hodiernæ quoq; ſagæ fatentur: & eam nominatim dici, vel *Dianã*, vel *Herodiadem:* additur in libro illo de anima & ſpiritu: *Minerua*, talis pompæ quoddam ſimulachrum legitur in narratione B. Antonini, quã exhibui *lib. 3. p. 1. q. 4. ſect.* 8. vbi etiam *Venus* mulo vecta: an quia meretrici ſterilitas conuenit? Dianam eandem cum Hecate ſeu Proſerpina, docui Magicum Numen fuiſſe, hoc eſt, cacodæmonem. comment. *in Seneca Medæam verſ. 7. 11. & 787. & Dominæ* nomen illi peculiare fuiſſe: inde petat, qui volet. De Herodiade idem dicendum: quia ſub hoc nomine dæmon aliquis (fortè Venus) colebatur. Herodias fuit Ariſtobuli filia Salomes ſaltatriculę mater, & vtraq; dignum vita exitum vitæ inuenit, narrante rem Nicephoro *lib. 1. hiſt. c. 20.* certum neutram ex inferno rediſſe, neutram choreis illis adfuiſſe.

falſa ergo perſuaſio fuit muliercularũ, quod cum Diana vel Herodiade equitarẽt: falſa etiam, quod ſuper beſtias equitarent, quia veterinaria hæc erant dæmones, qui beſtiarũ formam aſſumpſerant, falſa etiam, quod crederẽt veras beſtias poſſe tam exiguo temporis ſpacio adeò diſsitas prouincias pertrãſire. Quid mirum ſi triplici mendacio tinctam perſuaſionẽ canon reprehenderit, & hanc idololatriam, vt hæreſim verbis ſeqq. damnauerit?

B *Sed vtinã hæ ſolæ in perfidia ſua periſſent, & non multos ſecum ad infidelitatis interitũ pertraxiſſent. Nam innumera multitudo hac falſa opinione decepta, hæc vera eſſe credunt, & credendo à recta fide deuiant, & errore Paganorũ inuoluuntur: cum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnũ Deum arbitrantur.*] Textus.

C Totus hic verſic. deeſt Pſeudo Auguſtino illi, ſed habent Iuo & Burchard. niſi quod pleraque legunt in ſingulari numero, item: *& in errore paganorum reuoluitur.*

Nunc, commemorata mulierculastrum huiuſmodi credulitate, quid in ea & quale quã vitioſæ perfidiæ inſit malum oſtendit. nempe latens dæmonis pro Deo cultus: hunc vocat, *perfidiam, infidelitatem, falſam opinionem à recta*

D *fide deuiationem, & errorem paganorũ:* quæ omnia ſic cõnectit, vt vnum alterius ſit ratio & explicatio. nam (*&*) ſimul pro copula & cauſali particula hic (vt aliàs ſæpe) ſumendum.

Cum dicit (*vtinã hæ ſolæ, &c.*) non lætatur de iſtarum interitu, ſed optat nullas alias præterea in idem perfidiæ barathrum pertractas, & id factum dolet. Vnde colligas, quam ſint in Ec-

E cleſiam & remp. crudeles, qui in tales mulierculas ſeductas & ſeductrices volunt clemẽtes videri. Ait; *Perfidia*, quo

nomine

nomine non compellar ipſam dæmonum illuſionem, præſtigias ſeu phantaſmata. nam longum eſt diſcrimen inter illudi, & perfidum eſſe. Sæpe ſanctiſſimis viris dæmon per phantaſmata illudit, vt de B. Secundello; Iordano & aliis docui *li. 3. Diſquiſit.* quorum tamẽ in mente animi nulla inſuit perfidia. Perfidia fidei, illuſio ſeu deceptio prudentiæ contraria eſt. Ipſum itaque *perfidiæ* nomen, docet hoc loco non agi de illuſione qua illuſio eſt, ſed de illuſione qua eſt coniuncta cum perfidia, ſeu de mulierculatum deceptarum perfidia, qua talis, h. e. qua infidelitas eſt. Etenim illuſio hic tantum erat fons perfidiæ, & qua talis erat, eius quoque mentio prætermitti non potuit, vt de infidelitate commodius, quod intẽdebat, canon probaret: vt, peccati fonte & cauſa cognita, peccatum iuſtius damtum intelligeretur. Ait, *Infidelitatis*) vt ſciamus quid perfidiam vocarit: eandem mox vocat *falſam opinionem:* cuius falſitas in eo, quod & veras beſtias, & illas Dian. & Herod. adeſſe, & numen eſſe opinabantur. Et propter hoc vltimum dicit à recta fide defeciſſe: cuius dicti ſubdit rationem, quia de *errore Paganorum inuoluuntur:* quia quod Pagani ſentiunt, videlicet plures vno Deos eſſe, idem ipſæ ſentiunt. hoc enim ſubdit in verſ. fine, ad manifeſtandum de quo errore Paganorum ſit locutus. Nihil his omnibus verius, nihil clarius: & valde obtuſum pectus geſtet, qui non quo ſequentia tendant ilico perſpiciat. Sequitur:

TEXTVS.

Quapropter Sacerdotes per Eccleſias ſibi commiſſas populo Dei omni inſtantia prædicare debent, vt nouerint hæc omnino falſa eſſe: & non à diuino, ſed à maligno ſpiritu, talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari.] Nihil horum etiam apud Pſeudo Auguſt. continetur: ſed a- A gnoſcunt ea Burchar. & Iuo. apud quos tamẽ in q. l. pro *fidelium*, eſt *infidelium.* quæ variatio reperitur etiam in Gratiani codicibus. res autem eodem recidit, *fideles* fuere ante perfidiam, infideles factæ hac perſuaſione.

Nunc periti more medici morbo oſtenſo medicinam Canon apparat. ideo enim monet diuini verbi præcones, Doctores & ductores animarum, vt pedo B veritatis peſtem ab ouibus, quas nondum ſcabies inuaſit, ſedulo arceant, docendo quæ ſeqq. verſic. præſcribentur.

Ait; Hæc *omnino* (ſiue vt Burc. & Iuo, omnimodis) *falſa eſſe*] quæ *hæc*? nempe quod de tranſuectione ſuper veras beſtias, & de comitatu Dianæ & Herodiadis, & de earum dominio ac numine dicta ſunt, omni ex parte & vndequaque mendacia eſſe. *Phantaſmata*) ſic vocat, C non imagines ſeu ſimulachra quæ obiecta fuerunt intellectui ſola, ſed ſimul ipſos circa hæc errores. Nam non tam quæritur an à bono iſta ſpiritu, vel à malo immiſſa: quam an iſta vere, an illuſorie & præſtigioſe tantum contingant.

Atque ita iam habemus erroris narrationem damnationem, & remedium. ſtatim ſubdit deciſioni rationes: quibus Sacerdotes per Eccleſias ſibi commiſſas D huius perfidiæ grauitatem & vanitatẽ populo queant perſuadere. Huc enim perſpicue omnia ſequentia verba rendunt, vſq; ad verſ. *quiſquis ergo aliquid.* *vbi* rurſus definitio ſeu ſanctio cõdemnatoria contra hoſce hereticos iteratur. Rationes autem has deſumit à cauſſis ac modis illuſionis ipſius, dicens:

TEXTVS

Siquidem ipſe Satanas, qui transfigurat ſe in Angelum lucis, cum mentem cu- E *iuſcunque mulierculæ ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubiugauerit, ilico träsformat ſe in diuerſarum ſpecies perſonarum atq; ſimilitudines: & mentem, quam captiuam tenet, in* a *ſomniis deludens:*

a melius ſomnis. ex Burch Iuo & Pſeudo Auguſtin.

lens: modo læta, modo triſtia, modo cognitas, modo incognitas perſonas oſtendens: per deuia quæque deducit, & cum ſolus ſpiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo: ſed in corpore euenire opinatur.

Cauſam duplicem illuſionis proponit deludentem & deluſam. Ex parte deludentis. quia hoc diabolo, qui vult deludere, non eſt difficile: Nam poteſt iſtis maiora. Modum vero quo deludere ſit ſolitus oſtendit, hæc eum in ſpiritu facere. Sed quia hoc poteſt duobus modis contingere, 1. iis qui dormiunt, & nullatenus vigilant, 2. non plane dormientibus, ſed ſemiuigilantibus quando eis obiiciuntur ſimulachra aut plane præſtigioſa, aut apparentia in corporibus per dæmonem formatis vel aſſumptis: ideo quæri ſolet de quo iſtorum duorum modorum canon nūc loquatur? Spin. contendit loqui de poſteriore tantum. Probat quia ſi de priore loqueretur, fruſtratoria eſſet ratio. nam poſtmodum expergefacti animaduerterent ſibi dormientibus illa per viſionem duntaxat imaginariam accidiſſe, quemadmodum id animaduertunt poſt exſtaſim; qui rapti fuere. Atque ita fieret vt iſtæ in perfidiam non laberentur per falſam credulitatem. Verum hæc argumentatio parum ſtringit. Cur non & exſtaſis, & in ſomnis illuſio adeo vehemens eſſe queat, vt poſtmodum homo credat ſe vigilantem ea corporeo ſenſu paſſum fuiſſe? Quare malo dicere, c. de vtroque modo intelligendum, ac ſolummodo excludi plenam & omnis ſomni expertem vigiliam: quæ interpretatio verbis cõtextus multo melius conuenit. Et quocunq; modo, illud *ſolus ſpiritus*) ſumas, nõ docet ſemper id in ſolo ſpiritu fieri, nec vllum hic verbũ reperias, quo id conuinci queat: tantũmodo docet ſic fieri ſolere; & cum ita

A fiat, adeo caute hunc impoſtorem irrepere, vt tamẽ, quibus illuſi, hi credant & pertinaciter contendant, vere hæc ſibi vigilantibus eueniſſe.

Qui transfigurat ſe) qui ſolet nonnũquam ſe transfigurare in Angelum lucis. ſumptũ à D. Paulo. 2. *Co.* 11. *v.* 14. qui vſus voce μετασχηματίζεται h. e. aſſumit ſimilitudinem & quaſi ſchema Angeli lucidi & glorioſi: ne putes de ipſa ſpe- B cie ſeu forma eſſentiali mentionem fieri, ſed de externo tantum ſplẽdore, quo *Angeli lucis* hoc eſt ſplendentis & glorioſi, tenebrio iſte lucifugus fulgorem & claritatem imitatur: qua de re conſuli poteſt D. Athanaſius *in vita B. Antonij*. Eſt autem argumentum à maiore ad minus. Si aliquando poteſt imitari & exhibere ipſe miſer & caliginoſus ſpeciem Angeli beati? cur non & alias ſpecies vi- C liores & damnatorum, ſ. vt Dianæ, Herodiadis &c. Hoc ergo facit primo: deinde poſtquam qualis apparet talis creditur eſſe à muliercula quapiam (nam *cuiuſcunque* poſitum pro cuiuſuis vel alicuius: quo pacto non crediderim locutum B. Damaſum, ſed potius Burchard. vel Gratianum) tum illam perducit ex errore in infidelitatem, & ex illuſa facit infidelem, ſc. perſuadendo ſe vt Numen D credi & coli. Poſtquam vero ſemel hac infidelitate mentem imbuerit: procliue eſt frequentius atque frequentius eam in ſomnis deludere. Hinc porro patet quæ ſit cauſa ex parte deluſorum, nempe infidelitas propter quam Deus permittit ſic eas deludi. Niſi .n. crederent diuinitatis aliquid Dianæ ac Herodiadi competere, nunquam illas adorarent, vel ſi comitarentur. Nunc cum, vt Paga- F ni, id credant: Deus permittit, ſic illas à dæmone per inſomnia & imaginarias ſpecies deludi: vt credant factum, quod nec fieri quidem potuit.

Cum mentem cuiuſcunque) non ſic in-

telligas, quaſi vocula, *cum*, inferat hoc neceſſario à dæmone fieri, ita vt nequeat eas vere tranſportare: ſed tantum inferri id quod contingit: hoc eſt (vt loquuntur) *cum*, nō habere vim inferendæ neceſsitatis antecedentis huius dicti ad conſequens, ſed contingentiæ ſeu poſsibilitatis tantummodo. Solum .n. vult probare, dæmoni poſsibile eſſe ſic has deludere.

TEXTVS. *Species atque ſimilitudines*) coniunctio (*atque*) vim habet explicandi. nam ne de vera ſpecie, ſeu eſſentiæ mutatione quis capiat, additur poſterius, quaſi dicat, ſpecies hoc eſt ſimilitudines. (*Captiuam*) infidelitate (*Per deuia quæq; deducit*) hoc eſt fingit ſe corporaliter eas per inuios calles & varias ſemitas deſertaq; loca deducere. Nam ſi vere per deuia deduceret, iam ſibi ipſi canon repugnaret, concedens vigilantium animas ſaltem deduci: quod eſſet abſurdius, nec enim mens à diabolo extra corpus ſuum poteſt deduci.

Cum ſolus ſpiritus hoc patitur) Burch. ēt, Imo, & Pſeud. Auguſt. habent, *patiatur*, quod poſitū pro: *patitur*: ſed reſtringitur ad ſectam iſtarū mulierculárum, de quib. eſt ſermo. Nā iſtæ nō poterant, niſi in ſomnis, talia perpeti: nec poſsibile erat Diabolo illa re ipſa exhibere (nēpe Dianā aut Herodiadē Numē, aut veras beſtias tā celeriter ſe mouētes) quæ ſimulabat. Neceſſariū itaq; fuit, hoc illis perpetuo contingere apparenter. Vnde ēt patet, quā inepte hinc ſtrigum patroni colligāt, ne nūc quidē vnquā mulierculas maleficas corporaliter hæc pati, hoc eſt vere de loco in locū trāsferri, aut concūbere. Quin ēt de his ipſis Dianianis non affirmatur, quid fieri poſsit, vel non poſsit, ſed tantū quid de facto fieri ſoleat, vel nō ſoleat. Subſequitur in Canone: *Quis .n. non in ſomnis & nocturnis viſi. nib. extra ſe educitur, & multa vi-*

A *det dormiendo, quæ nunquā viderat nocturnus vigilando? Quis vero tā ſtultus & hebes ſit, qui hæc omnia quæ in ſolo ſpiritu fiunt, ēt in corpore accidere arbitretur.*

En primum argumentum quo probat hæc mulierculárū dicta ex mera illuſione manaſſe, & videri illis facta, quæ nunquam facta fuerunt. Probatio huiuſmodi eſt: Nemo eſt cui non, concurrente ſola vi naturali, frequenter accidat multa videre ſomniantem, quæ putat ſe peruigilem videre: & ideo expergectus putat ſe non in ſomnis, ſed in vigilia, hæc conſpicatum. Quod ſi tantum naturalis cauſa paſsio puta præcedens, languor, vel quid ſimile: pōt, polletq;: quanto id facilius erit virtuti cauſæ ſuperioris, qualis eſt potentia diabolica, quæ naturalibus illis, non liberis, cauſis abuti, cum vult, pōt? Igitur dementis ac ſtupidi foret hominis contendere, huiuſmodi non potuiſſe non corporaliter ſimul contingere. (Hinc ſubinfert tacite mulierculas iſtas fuiſſe deluſas: quia quæ in ſpiritu tantum illis contingebāt, ea ſibi vigilantibus accidere corporeo ſenſu percepta contendebant.) ſicut hebes foret, qui naturales ſomniorū deluſiones verarum rerum ac factorū nomine cohoneſtaret: quia viſus ſibi vigilando iſta perpetrare. Senſus ergo iſtorum verborum: *Qui hæc omnia, quæ in ſolo ſpiritu*, &c. pendet à ſuperiore mēbro. Scilicet. *hæc omnia* quæ nunquam vigilantes viderant, ſed viderant tātum cum dormiebant. Qui hunc ſenſum eſſe non videt, næ ille vigilans ſomniat, & oculis apertis nihil videt. Aduerſarii autem noſtri, ſic interpretantur: In ſomnis homo ſæpe videt, quæ nunquam viderat vigilans: ergo mulieres etiam iſtæ decipiuntur in omnibus, quæ fatentur à ſe facta vel viſa. Nonne vitium conſecutionis vel pueri videret. nempe falſum aſſumi, aut ſaltē id quod

p.ius fuit probandum, mulieres iſtas tantum ſomniaſſe quæ fatebantur. Æquæ perperam exponunt quod ſequitur: ſtultus & hebes eſt, qui quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitrantur: ergo ſtulti ſunt & hebetes, qui credunt iſta mulieribus his ſimul in corpore accidiſſe, Quis enim non continuo excipiat, quin tu prior probas hęc in ſolo ſpiritu facta, & tum demum tibi corpus licebit excludere. Vt enim canonis honori conſulatur, neceſſarium eſt hæc ſic coniunctim accipere: quæ in ſolo ſpiritu fiunt, ea ſimul in corpore contingere non poſſe: non vero quæ in ſpiritu fiunt, etiam ſimul in ſpiritu & corpore contingere non poſſe: hoc eſt ea quæ quis ſomniat ſimul ſomnianti reuera contingere non poſſe quo nihil foret abſurdius..

TEXTVS. Ezech. 3. & 11. Apoc. 1. & 4. 2. Co. 12.

Cum Ezechiel propheta viſiones Domini in ſpiritu, non in corpore, vidit? & Ioannes Apoſtolus Apocalypſis ſacramentum in ſpiritu, non in corpore vidit, & audiuit? Sicut ipſe dicit: ſtatim, inquit, fui in ſpiritu, & Paulus non audet dicere ſe raptum in corpore.*

* Iuo ſicut ipſe ſtatim, inquit, fuit in ſpiritu.

Ecce S. S. exempla, quibus probat nonnunquam aliqua contingere homini in ſolo ſpiritu, & non in corpore. hoc eſt imaginarie ſeu ſpiritualiter, & non re vera ſeu corporaliter. Hoc bene probat canon, nec eo amplius probare potuit: quare nec amplius probare voluiſſe credendus eſt: niſi quis auctorem canonis ſupini ſtuporis velit accuſare. Omnes enim ponunt exempla particularia, non niſi de aliquibus, & non de cũctis probare ex particularibus enim vniuerſalis concluſio non deducitur. Eſto contigerint iſta Ezechiel, Ioanni, Paulo in ſpiritu: ergone nihil aliis contigit in corpore? ergo quæ de Chriſto & Habacuquo legimus, illis in ſolo ſpiritu contigerunt? quis hoc adfirmans, non ad Anticyras relegetur? Audent tamen Ponzinibus, Alciatus, Duarenus ac ſimiles, qui ea affirmant, vnde hoc quod diximus neceſſario cõſequitur. In Pſeudo augustino aliter iſta leguntur, nempe: *cum Ezechiel & alij Prophetæ, Ioannes Euangeliſta etiam & Apoſtoli in ſpiritu non in corpore viſiones viderint.* [quibus verbis de Prophetis & Apoſtolis videtur voluiſſe vniuerſim id affirmare, vt conſecutio efficacior redderetur. ſi hoc voluit, & non quod canon tantum: vide mendacium audax. Quis credat talia vel B. Damaſo, vel D. Auguſtino in mentem venire potuiſſe? Nulli Prophetæ, nulline Apoſtoli vere & corporaliter vllas viſiones viderunt? Dormiebat Princeps Apoſtolorum, quando excitatus Angelum vidit; & ab eo deductus ex carcere, ſolutis cathenis, liberatus fuit? *Act. 12. v. 7. & 8.* Somniabat Chriſtus Dominus quando à Satana ſuper templi pinnaculum: & ſupra montem excelſum translatus? *Matth. 4.* Somniabat Abacuc quando ab Angelo à Iudæa translatus in Babylonem, & Daniel in ſomnis cibum comedit in leonum lacu? *Daniel. 14. v. 35.* Condemnent etiam iſti Canonis Ancyrani ſuppletores, omnes illos Patres Doctiſſimos & ſanctiſſimos, qui corporali viſione in ſpecie aliqua viſibili contendunt ab Eſaia. *cap. 6.* Domini gloriam viſam; *D. Greg. Niſſenum orat. 6. de beatitudin. D. Chryſoſtom. in d. cap. 6. & hom. 4. de incomprehenſib. Dei natura, & in Ioann. hom. 14. D. Cyrillum Alexandri. libr. 1. in Ioann. cap. 22. & horum ſequaces Euthym. ac Theophilac. in 1. cap. Ioann.* Damnent D. Irenæum *libr. 4. cap. 37.* Chryſ. *d. hom. 14.* & The. *In Dia. Immutabilis*, ſic accipiẽtes illud Oſeæ. 2: v. 10. *Viſiones multiplicaui, & in manu prophetarum aſſimilatus ſum.* Falſus ergo potius ille auctor neg̃s

A vniuerſim. Preſsius noſter de tribus
tantum: de quibus tamen ipſe hoc non
admodum certum vel neceſſarium. E-
zechiel tantum aſſerit, *aſſumpſit me ſpi-
ritus* c. 3. v. 12. & 14. Item, *ſpiritus quoq;
leuauit me*, & *aſſumpſit me*. cap. 11. v. 1.
Sed non additur imaginarie, an cũ cor-
pore vt Abacukũ. Quid q, probabilior
immo forte ſola vera interpretatio eſt,
ſpiritum illic vocari Angelum, & dici
B prophetam in corpore, & quidem cun-
ctantem ab Angelo translatum de loco
ad locum, nempe â fluuio Chobar in ſu-
burbia Babylonis vbi Iudæi de tranſmi-
gratione degebant *d. verſ. 12. & ve. 14.* &
poſtea inde Hieroſolymam *d. cap. 11. v.
1* quæ interpretatio melior eſt, tum quia
magis amica contextui: tum quia pro-
bata D. Hieronymo his verbis, *Tranſ-
ferturq, propheta non, vt quidam exiſti-
C mant in ſpiritu, ſed in corpore: quod &
de Abacuc, iuxta Theodotionē leg: mus.*]
aſſentitur Theodoret. ſed & Polychro-
nius, & alius Scholiaſtes Græcus *in ca-
thena*: quibus tutius aſſentiare, quam
Rabbinizantibus: qui exponunt viſum
ſibi vehementi vento rapi.

Apocalypſis ſcriptor B. Ioannes fa-
tetur, ſe, *in ſpiritu fuiſſe*. c. 1. v. 10. non
etenim credendus eſt in ſomnis vidiſſe
quæ narrat, ſed vigil in exſtaſim raptus:
D atque ita illa. quæ præſentia non e-
rant, ſed futura, corporaliter non vi-
dit. ſed in ſpiritu, vt recte Ambroſ. Hay-
mon, & alii eo loco interpretantur.
Quare non ſatis apte aduerſarii ex hac
D. Ioan. reuelatione colligunt, malefi-
cis omnia quæ fatentur in ſomnis con-
tingere: neq; hoc canon ex iſto B. Ioan.
exẽplo voluit, vel potuit probare. Ter-
E tium illud de B. Paulo, non contra nos,
ſed in ſeipſos, plus habet difficultatis.
Verba ſunt 2. Corint. 12. v. 14. *Noui ho-
minem in CHRISTO ante annos qua-
tuordecim (ſiue in corpore: neſcio ſiue ex-*

*tra corpus, neſcio. Deus ſcit) raptum hu-
iuſmodi vſque ad tertium cœlum. Et ſcio
huiuſmodi hominem, ſiue in corpore, ſiue
extra corpus, neſcio, Deus ſcit. quoniam
raptus eſt in paradiſum. & audiuit arca-
na verba, quæ non licet homini loqui.* In
hoc totò teſtimonio non aliud poteſt
canonis inſtituto accommodari: quam
audaces nimium fuiſſe has mulierculas,
quæ non formidarent de ſuis viſionibus
certi aliquid definire: nempe ſe tunc
certo corporalibus ſenſibus ea percepiſ
ſe; cum tamen Apoſtolus, neutram
de ſua viſione partem audeat affirmare;
ſed dubius maneat, an in corpore, an
extra corpus fuerit raptus. Verum hic
(quæſo Lector) attende primo, quam
id pro aduerſariis nihil habeat momen-
ti, Quid enim? Diuus Paulus non au-
det profiteri, an tum fuerit in corpore,
an extra corpus? ita ſane loquitur. Non
igitur potuit mulierculis illis conſtare,
an & ipſæ tum, quãdo putabant ſe cum
Diana equitare, fuerint in corpore.
Hæc enim tota vis argumenti eſt. Re-
ſpondeo primum id non ſequi. Non
quia conferenda vllo modo ſapientiæ
vel ſolertię hæc vaſa ad ignominiã cum
vaſe electionis (abſit talis blaſphemia)
ſed quia res valde diſsimilis eſt. habue-
runt enim iſtæ mulierculæ, non ſolum
vnde poſſent, ſed vnde deberent intel-
ligere, ſpiritum tantum & imaginarie
hæc ſe paſſas rei videlicet impoſsibilita-
tem, vt dixi: quam quia deluſæ non in-
telligebant, nec veritatem docentibus
auſcultabant, merito canon eas damna-
uit. Apoſtolus autem nihil habuit, cur
ſe deberet in alterutram partem reſol-
uere. Contra ſolet noſtri æui ſtrigibus
accidere, quibus plurima ſuppetunt in-
dicia, vnde queant & debeant intelli-
gere ſe in facto non deluſas, & corpora-
liter ſe, quæ aſſerunt, egiſſe; quæ hoc eo-
dem libro, & hac ſectione copioſe ſum

proſecutus. Vnde iam cõſtat nec ab illis Dianę comitib. ad noſtras ſtriges validũ ſatis argumentum peti, quod fuſius oſtendam §. ſequenti; nec D. Pauli exemplum iſtud plus probare, quam non ſemper viſiones iſtas in corpore ſimul & ſpiritu accidere. Attende ſecundo eos, qui ex hoc v. 14. colligunt id quod aduerſarii noſtri contendunt, cogi dicere illud: *in corpore, vel extra corpus,* ſic accipiendum; quaſi neget ſe ſcire, an viſio illi reipſa & vera apparitione, an imaginaria tantum contigerit. Qui ſenſus eſt à canonis mente (niſi manifeſtũ errorem canoni adſcribas plane alienus: ſequeretur enim neſciuiſſe B. Paulũ an vere in tertium cœlum & in Paradiſum raptus fuerit, corpore & anima ſimul ſicut Abacuc in Babylonem: an vero ſecundum ſpiritum tantum, ſicut B. Ioannes in Pathmos exiſtẽs: quod dici nequit, quia B. Paulus ſcire poterat, corpus ſuum Damaſci in terra manſiſſe, & hoc tenebatur credere ſociis, qui eũ deduxerant, & Iudæ qui hoſpitio eum exceperat. Et hunc ſenſum accurate, & merito poſt D. Auguſtinum refellit D. Thomas, & oſtendit eſſe ſenſum Iudaicum, à D. Hieronymo quoque exploſum: veram autem ſententiam verborum B. Pauli eſſe, quod ignoret: non an in exſtaſi hoc ſibi acciderit (quod ſatis ſciebat, & non fuiſſe corpus loco motum) ſed an durante illa exſtaſi & viſione, anima modo extraordinario miraculoſo fuerit, diuina quapiam operatione, ab ipſo corpore ſeparata: vel vtrum anima manſerit in corpore illud informans, alienata tamen à corporeorum ſenſuum functione. *Sic ille 2.2. quæſt. 175. a. 6. & de verita. q. 6. a. 6 & in d c 12. quo loco etiam D. Chryſ. hom. 28. Theophil. Haymon. Sedul. Caieta. Catarinus.* Aduerte tertio eos qui volunt hoc exemplo doceri animam D. Pauli extra cor-

A pus raptam, facere canonis auctorem temerarium, qui perſumat affirmare id de quo negat Apoſtolus ſibi liquere; affingunt etiam canoni, quod nullo modo dixit. Denique qui hinc eliciunt non poſſe aliquem corporaliter per angelos deferri, diſſentiunt à D. Paulo: nam putabat id fieri potuiſſe (ſecundum eorum interpretationem) alioquin non dubitaſſet, ſed aperte pronuntiaſſet ſe extra

B corpus raptum, ſi in corpore crediſſet ſe rapi non potuiſſe. Quomodocunque tamen has tres Ezechielis, B. Ioannis & B. Pauli exſtaſes interpreteris: inde nec conſequetur mulierculas illas nequiuiſſe à dæmone corporaliter transferri; quia à non eſſe factum, ad non poſſe fieri, inualidum eſt argumentum: nec etiam conſequetur, quia ſic tribus illis cõtigerit; ſimiliter, non aliter mulierculis illis contigiſſe: multo minus conſe-

C quetur, ſic ſemper & vbiq; omnib. contingere: ſed duntaxat conſequetur, decipi illas mulierculas potuiſſe, quia hæc illis non corporaliter, ſed imaginarie duntaxat contingere potuerũt. Sequitur in Canone. Textus.

Omnibus itaque publice annunciandum eſt, quod qui talia, & his ſimilia cre-

D *dit, fidem perdit.*]

Concludit iſtas mulierculas debere iudicari hæreticas: de his enim, & qui qualia mulierculæ iſtæ credebant, credunt, hæc accipienda. Nam aduerſarii qui hæc verba ad omnes noſtrarum ſtrigum confeſsiones porrigunt, iniqui ſunt inquiſitoribus fidei, & nimis in maleficia liberales, & errant multimo-

E dis. Primo quia iſtud, *quia talia credit* referunt abſurdiſsime ad proxime præcedentia: præceſsit autem proxime de Paulo Ioanne, & Ezechiele. Quæro igitur, An fidẽ perdit, qui hæc ita credit

contigiſſe

contigiſſe illis, vt canon refert? manifeſta quidem hæc foret ipſius canonis cõtradictio, & (vt ſcholæ loquuntur) implicantia in adiecto. An ergo voluit fidem perdere, qui non credit his tribus iſta contigiſſe, ſicut canon aſſerit, hoc eſt contendit hæc illis non tantum imaginatione, ſed etiam in corpore contigiſſe. Sed tunc iſte ſenſus non apte cohæreret cum præcedentibus: & dicendum fuiſſet; *Quod qui talia non credit*. Deinde hoc non foret verum. Nam etſi aliquis diceret B. Paulum in corpore raptum, non perderet idcirco fidem; ſed temerarius tantum fuiſſet, qui aſſereret, quod Paulus ſe profeſſus neſcire. Qui diceret Ezechielem corporaliter translatum, contra communiorem recentiorum ſententiam loqueretur, ſed fidem non perderet: quia probabiliorem veterum Patrum ſententiam ſequeretur: & alias canon Diuum Hieronymum, Theodoretum, Polychronium, & Græcos alios eo eo capite ſolo hæreticos pronuntiaret: quod non eſt ferendum. Non igitur hic verſiculus & decretum de hæreſi pertinet ad ea, quæ velut argumentando canonis authores inſeruerunt: ſed duntaxat ad præcedentem canonis ſanctionem, qua ſacerdotes iubebantur populum docere hæc iſtarum muliercularum deliria (quæ ſunt commemorata) eſſe omnino falſa, & nata ex Diaboli deluſione; & eos, qui muliercularum affirmationi fidem adhiberent, à recta fide aberrare, & errore paganorum inuolui.

Senſus ergo, *qui talia credit*; qualia hæ mulierculæ Dianianæ de quibus canon agit. Hoc autem quod ſequitur; *Et his ſimilia*: non eſt referendum ad omnia quæ mulierculæ iſtæ credebant, ſed ad quædam quæ credebant, & erant vere hæretica. Primo, aliquid eſſe Numinis præter verum Deum. Secundo, A quod alteri quam vni Deo diuinum honorem liceat exhibere. Tertio, quod talia ſuadens, aut ad talia hominem deuehens ſit bonus Spiritus. Quarto, quod nequeant eis talia contingere imaginarie ſeu in ſolo ſpiritu. Quinto, quod poſſit vllus immediate, præter ſolum Deum, ſubito vel ſine rerum naturalium applicatione, ſpeciem ſeu eſſentiam vllius creaturæ, in aliam, commutare: vel B vera creatione aliquid producere. Nam hęc omnia eas credidiſſe partim expreſſe in canone habetur: partim non improbabiliter ex eo colligitur. Ad hæc ergo talia & ſimilia hoc eſt hæretica, iſtud eſt referendum. Non poteſt autem referri ad cetera, in quibus decipiebantur quidem, non vero idcirco fidem perdebant. verbi gratia primo, quod putabant de facto hæc ſibi vigilantibus accidere. Nam hac in re deluſæ tantum C erant, non hæreticæ. ſecundo, quod putabant veris ſe beſtiis vehi. tertio veras beſtias poſſe tam cito tam longa terrarum ſpacia traiicere, & per aërem volare, ſine ſpiritualis intelligentiæ opera: qui ſunt errores contra philoſophiam & rectam rationem, non contra fidem Catholicam. quarto quod opinabantur ſe conuenire & diſcurrere cum multitudine mulierum & homi- D num aliorum, partim viuorum, partim mortuorum, quæ tantum erat deluſio, & non hæreſis. Si vero crediſſent ſe dæmonum opera poſſe corporaliter deferri, etiam per aërem valde celeriter, ſucceſsiue tamen, & congruo actiuitati dæmonis, & earum conditioni tempore: id nec erat hæreticum, nec deceptio: ſed dubia duntaxat E quibuſdã opinio, re autem vera probabilior, & tantum non de fide ſententia. Igitur q̃, ad hanc translationẽ attinet, non deciditur qd Diabolus facere poſsit, ſed qd de facto cũ iſtis mulierculis egerit.

Ex his iam perſpicitis, quæ hoc canone definiantur eſſe hæretica? nempe quinque illa à me commemorata; Quorum 1. 2. 3. & 5. etiam Toſtatus Epiſcopus Abulenſ. *poſtea citandus*, Cardinalis Turrecremata *ad d. cap. Epiſcopi*, Siluester Sacri Palatii Mag. & alii obſeruarunt: & quidem. 1. 2. & 3. aperte ſatis colligitur, ex iis quę iam in textu ſunt explicata. Quintum vero fuit ſignificatum obſcurius, quãdo dixit, *ſuper quaſdam beſtias:* ſed apertiſsime decidetur ſequentibus canonis verbis. Equidem Quartum addidi, videns aperte elici ex contextu, cum agit de exemplo reuelationis B. Ioannis. nam S.S. ſatis aperte docet eam mere ſpiritualem fuiſſe: & ideo ex S. S. ſatis aperte conuincitur, aliquam viſionem mere ſpiritualem eſſe poſſe. Nunc pergit quintam illam probare.

TEXTVS. *Et qui fidem rectam in Domino non habet, hic non eſt eius, ſed illius in quem credit, id eſt diaboli. Nam de Domino noſtro ſcriptum eſt, Omnia per ipſum facta ſunt.*]

Pergit oſtendere has mulierculas fidem perdidiſſe: Quaſi dicat, Dixi has miſeras fidem perdidiſſe: quia nulla eſt fides, niſi quæ recta fertur in Deum, vt in primum principium, & naturæ auctorem ac Dominum totius creaturæ. Qui ergo non habet huiuſmodi rectam fidem (hoc eſt erroneam nec detortam aut diuiſam ad alia Numina) *ille non eſt* DEI (vt legit Iuo & Burchard.) hoc eſt non pertinet ad Deum: *ſed eſt Diaboli*, cui ſe mancipauit, & ad quem pertinet, quia in eum credit. Nam ad eum confugit, poſt eum conuerſus: eo ipſo quod credit illum eſſe creatorem huiuſmodi beſtiarum, quibus per aëra transferantur. Hæc enim opinatio eius contraria eſt S. S. atteſtanti: quæcumque creata ſunt, per Dominum noſtrum, & non (Ioan. 1.)

A per bonos vel malos angelos eſſe facta: & ſine Deo factum eſſe nihil, quod factum eſt. Cum itaq; tam diſerte hoc veritas Euangelica pofiteatur, merito concludit.

TEXTVS. *Quiſquis ergo aliquid credit poſſe fieri, aut * aliquam creaturam in melius aut in deterius immutari, aut transformari in aliam ſpeciem aut ſimilitudinem: niſi ab ipſo creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta ſunt: procul dubio infidelis eſt, & pagano deterior.*]

* Sic Iuo & Burch.

B En capitis totius anacephalæoſim, in qua recolligens author multos Paganorum errores, eos omnes aperte damnat: & ſubindicat mulieres illas ſceleratas, his omnibus aſſenſum præbuiſſe. Nam alioquin hæc nihil omnino ad præcedentia pertinerent. Putabant ergo Gentiles 1. à ſuis numinibus, quæ plurima C & vaniſsima colebant: poſſe res aliquas de nouo fieri ſeu creari, ſic enim exiſtimarunt à Neptuno equum, à Minerua productam oleam: quod eſſe hæreticum patet. quia creare eſt infinitæ potentiæ, & ideo ſoli Deo competit, vt probatum ex initio Euangelii ſecundũ Ioannem. Sed credere, quod per applicationem actiuorum & paſsiuorum, D aut per alterationem qualitatum, modo naturali generationis ſine mutationis, quædam ex ſubiecta materia, dæmonum induſtria, gigni queant, non eſt hæreticum: ſed veriſsimum, *vt docu. lib. 2. diſquiſition.*

2. Credebant poſſe à Pſeudotheis ſuis homines & animatia in cœlum tráſferi ſeu Deificari (quod homines vocabant, *Indigitari*) quod Canon noſter dicit, *mutari in melius*. Sic illi cœlum E Diis, & Semideis, Semonibus, Medioxumis, & Patellariis implerũt: quin etiam & aquilas & canes, & coruos, & aſinos hoc honore dignati. quo nihil magis impium aut ſtolidius. 3. credebant

poſſe ab illis beſtias in viliora bruta, vel homines in beſtias vere transformari; hoc noſter canon vocat *in deterius immutari*: quibus narrationibus tota Naſonis Metamorphoſis, & Diui Auguſtini libr. 18. de ciuitate DEI, redundant: quod etiam eſt plane erroneum. Sed erroneum non foret opinari, imperfecta quædam, ad eiuſdem ſpeciei perfectionem, naturæ conſentaneam, à dæmonibus perduci: aut quæ perfecta ſunt, ab iiſdem debilitari, aut viliora accidentarie (vt dici ſolet) reddi, ac effici poſſe: quod docet quotidiana experientia. 4. putabant illis Deificatis (vt ſic loquar) animantibus, maiorem, quam cum in terris verſabantur virtutem atque efficientiam ineſſe: qua de re multa Spineus *q. de ſtrigibus cap.27* poſt D. Thom. *in lib. 12. Metaphyſ.*

Quinto cenſebant hæc fieri à bonis ſpiritibus, hoc eſt à Diis ſuis: quos non credebant eſſe cacodæmones. Quæ quinque merito cuncta tam graui cenſura notantur. Hæc ergo ſubindicat omnia crediſſe mulierculas illas primo poſſe à Diana vel Herodiade, de nouo fieri ſeu creari tales beſtias. ſecundo, Herodiadem & Dianam factas Deas. tertio, poſſe ab illis homines, in quas vellent, beſtias commutari, vt de Circe gentiles crediderunt. quarto, beſtias haſce, quaſi Deificatas, poſſe per aërem volare, & minimo tempore ingentia terrarum ſpacia permeare: quod eiuſdem ſpeciei beſtiæ adhuc terrenæ non valerent. quinto, hæc ſe obtinere beneficio bonorum ſpirituum (quales putabant Dianam & Herodiadem) exiſtimabant. Hinc patet, ad quam & qualem credulitatem hæc canonis vltima verba ſint referenda.

Duo hic quæri poſſunt, primo cur hoc verſiculo ſolum mentio facta primi & ſecundi membri; hoc eſt creationis

A & transformationis? ſecundo, cur dicatur *Pagano deterior*, qui credit idē quod Paganus?

Ad 1. Reſpon. quia capitis huius intentio præcipua fuit, oſtendere quod hæ mulierculæ incidant in idololatriam, & apoſtaſiam: quia omnia illa capita errorum fidei, pluralitatem Deorum introducunt, & quoddam inferunt à

B Deo ad Dæmones transfugium. nihil vero apertius præſupponit Deorum pluralitatem, quam primus ille & ſecundus error.

Ad 2. Reſpon. quia loquitur de iis, qui ſemel baptiſmo illuminati fuerunt, & ab eo apoſtatarunt, vt patet ex c. initio. Nam finis capitis ipſi principio reſpondet. quia tales derelicto creatore ſuo Diaboli ſuffragia quærunt. Quod

C ſubſequitur in contextu;

Nonnulli inueniuntur, qui interno liuore permoti, in perniciem ſuorum inimicorum altaria, &c. TEXTVS.

Hęc iam ſunt parerga, & conſtat verba eſſe Gratiani, nec enim habentur in Burchardo, nec in Iuone, nec in Pſeudo Auguſtino: & eorum ſumma deſumpta fuit ex cap 13. eiuſdem q. 5. quæ de alia ſpecie facti agit.

D Secutus ſum in hac interpretatione præcipue Toſta. *in c. 4. Matthæi* Torquemadam, ſupra & alios, quos recentiorum pleriq; ſequuntur.

I I. *§. An hic canon aliquid ad hodiernas ſtriges pertineat, aut ad eas ſit extendendus?*

Contendunt id Alciat. Ponxinibius, Duarenus; & VVierus, & alii pauci nituntur argumentis hiſce Primo *in cap. Epiſcopi* dicitur, eas nocturnis horis cū Diana aut Herodiade ſuper beſtias e-

E quitaſſe: conueniſſe ſtatis temporibus, & in conuentu præſidi conuentus obtemperaſſe: quæ cuncta noſtris Lamiis conueniant: vt videtur ſenſiſſe Marti-

nusNauarrus. Secundo, in verſ. *omnibus* dicitur, quod, qui talia & his ſimilia credunt, &c. Lamiæ vero credunt his ſimilia. Tertio, Lamiæ, credunt ſe tranſformari in cattos, canes anſeres, & alia bruta; quod hic in vlt. verſ. damnatur. Quarto, ſic videtur canonem accepiſſe Burchardus. *nam lib. 19. cap. de arte Magica verſ. vltim.* hæc ſcribit: *credidiſti vt aliqua fœmina ſit, quæ hoc facere poſſit, quod quædam à Diabolo deceptæ ſe affirmãt neceſſario & ex præcepto facere: id eſt cum dæmonum turba in ſimilitudine mulierum * transformata (quam vulgaris ſtultitia HOLDAM vocat) certis noctibus equitare debere ſuper beſtias, & in eodem ſe conſortio annumeratam eſſe? ſi particeps fuiſti iſtius incredulitatis, annum vnum per legitimas ferias pœnitere debes.*] quibus verbis videtur expreſſe reſpicere ad noſtrum c. Epiſcopi, & illud ſui temporis ſtrigibus accommodare. Quinto, illæ mulierculæ dicuntur illuſæ: ſed & Lamiæ ſimilia narrant. Similiter ergo ex illo capite credendæ ſunt à dæmone deluſæ talia confiteri.

Verumtamen cõmunis opinio Theologorum & Iuriſconſultorum eſt, *capitolum Epiſcopi, ad Lamias noſtras non pertinere*, tenent hoc Abulenſ. Turrecremata & alii mox citãdi, & ſic paſsim Romæ, in Italia, Hiſpania, Gallia, Germania, fidei inquiſitores à ſede Apoſtolica deputati & confirmati, & Iudices ſæculares, qui iuſtiores & doctiores, vnanimiter practicant: vt non obſtante iſto capitulo Lamiarum confeſsionibus credunt, & contra eaſdem ad mortis vſque ſupplicium procedunt. quod à me multis probatum *lib. 2. q. 16 & fuſius lib. 5. hac ſect. 16.*

Dico igitur *ſententiam extendentium hunc canonem ad Lamias noſtras primo Lamiis ipſis infructuoſam eſſe: deinde*

A *pernicioſam Eccleſiæ & reipubl. tertio, periculoſam aſſertoribus. quarto rationi & veritati parum conſentaneam.* Probo ſingula. Primo eſt *infructuoſa Lamiis.* quia per eam non eripiuntur ſupplicio. nam adhuc ex *d. c. Epiſc.* hæreſeos conuincerentur. quoniam *c. Epiſcopi* tales mulierculas definiret eſſe infideles, & à Deo ad ſuffragia dæmonum deſciſcere. Et recte definit: quia licet

B deluſæ fuiſſent in ſomnis: tamen (vt optime ratiocinatur Nicol. Iaquerius *Flagell. faſcinarior. cap. vlt.*) poſtquam euigilarunt recordantes eorum, quæ in ſomnis egerant, putantes ea vere & corporaliter à ſe geſta: ratificant pactum & cultum dæmoni exhibitum, & ſolicite ſibi cauent ab iis quæ in ſomnis dæmon prohibuit, & omnia ſedulo exſequuntur, quæ iuſsit facere. Fouent

C etiam pertinaciter voluntatem ad ſimiles conuentus reuertendi, & faciendi quæcumque arbitrantur ſe illic commiſiſſe, ſacrilegia, Sodomiam, inceſtus, infanticida, idololatriam, &c. profitentur ſæpe coram complicibus, etiam in iudicio ſe hæc nolle deſerere. Quare ſunt hæreticæ & apoſtatæ cenſendæ, licet hæc nequam voluntas & opinio ex deluſione naſceretur. Ad cultum e-

D nim & exercitium hæreticæ prauitatis ſufficit, libere in eam conſentire, & eam acceptare. Sicut ſi aliquis Catholicus ſomniaſſet ſe audire aliquem docentem vel concionantem, Non eſſe Purgatorium: poſtea vero vigilans putaret ſe vigilantem hæc audiuiſſe, & memor eorum quæ ſomniarat argumentorum, huic hæreticæ propoſitioni fidem ac conſenſum præberet, & ani-

E mo, dictiſque eam foueret: talis dubio procul haberetur & eſſet verus hæreticus, & vt talis puniri deberet. Item ſicut qui (eſt comparatio Bernard. Cumani *Lucernæ numer. 9.*) in ſomnis

paſſus eſt illuſionem, quia ſomniabat ſibi rem eſſe cum aliena vxore, ſi poſtea memor ſomnii complacet ſibi de tali actu propter delectationē quam inde ſibi viſus percipere ex ſpolio thalami alieni, licet non peccet ratione ſomnii, qua ſomnium fuit (quia iudicium rationis tum ligatum erat, & ideo tum peccare non potuit) mortale tamen adulterii peccatum ſibi conſciſcit ratione complacentiæ ſubſecutæ, & conſenſus pleni in vigilia præſtiti. Nam recte D. Auguſtinus: delectari falſo crimine verum eſt crimen. Deinde quis ignorat, has vigiles multa conari, ad hoc crimen: & conatus, qui ad cogitationem acceſsit, pœnam in atrocioribus criminibus merito exigit? *l. quiſquis C. ad leg. Iuli. Maieſt. l. ſi quis non dicam rapere C. de Epiſcop. & cleri. l. vnic. C. ſi qua prædi- tus poteſt. l. 1. D. de extraordin. crimin. l. 1. D. ad leg. Pomp. de parricid. l. ſ. egi- timus. D. de verb. ſignif.* Quis ignorat fautores & conſcios eadem pœna cum maleficis puniendos? *l. 1. §. occiſorum D. ad S. C. Syllan. l. vtrum D. ad leg. Pomp. de parricid. ſ. alia de publ. iudic.* Denique pater in d. c. Epiſcopi. non obſtante deluſione hæreticas declarari. quia dicit *ſceleratas, & retro poſt Satanam conuerſas*, quod eſt eſſe apòſtatas à fide. dicit, *alios ſecum ad infidelitatis interitum traxiſſe* (quod eſt dogmatizantium) *à recta fide deuiaſſe, fidem perdidiſſe, in errorem Paganorum deuolui, Diaboli eſſe non DEI, & Paganis eſſe deteriores.* Si ergo capitulum iſtud pertineret ad ſtriges, deberent ergo adhuc hodie ſtriges tractari, vt hæreticæ & à fide apoſtatantes. Quem igitur fructum ex hoc c. percipiunt, quod illas tam clare hæreticas pronunciat, & proinde ſubdit pœnis hæreticorum.

Secundum, *quod hæc ſententia ſit perniitioſa reipubl. & Eccleſiæ*, clarius probatur, quia ſtrigum defenſores conantur per hoc capitulum obtinere, ne Lamiæ interficiantur, vt patet ex Ponzinibii, VVieri, & aliorum ſcriptis: & docet quotidiana experientia impunitas iſto protextu, vel minus quam oportet punitas dimitti: nec fidei Inquiſitores inter Catholicos vllum maius impedimentum experiuntur, quam Legiſtas quoſdam & rabulas has falſa imbutos opinione ab hoc canone definiri, hæc cuncta eſſe illuſoria nec grauem mereri pœnam. Quæruntur de hac re ſcriptores fere omnes. ex Proteſtantibus Mollerus *comment. in conſuetudin. Saxon.* & Bodinus *in Dæmonoman.* ex Catholicis viri Pii & docti Remig. *in demonolatr.* Ludouic. Richaume noſter *libr. trium diſcurſuum.* Pet. le Loyer *libr. 2 de ſpectris.* Creſpetus *libr. de odio Satanæ. 1. diſcurſ. 2.* vbi teſtatur iam Franciſci 1. tempore in Francia delatum numerum maiorem centum millibus, ſed plurima cum acceſſione adauctum poſtea, iudicum conniuentia, & magnatum clandeſtino fauore: & grauiter deplorat *diſcurſ. 8.* multitudinem iam eſſe tantam, quanta nunquam viſa fuit & cauſam gliſcentis mali eſſi iudicum perfidiam, deceptorum VVieri ſcriptis, & deceptorum à Diabolo, vel cærte complicum Sortiariorum. *vide illum à fol* 118. Sebaſtianus Michaelis *Pneumalog. fol.* 13 *&* 55 ſcribit à Geneuenſibus ſolum modo puniri magos, qui hominibus vel brutis nocuerint, cætera illorum deteſtabiliſsima ſcelera inſuper haberi, & vt illuſoria prætermitti: non curari ab illis iniurias Deo illatas per idololatriam blaſphemias, Sodomiā, &c. & ideo hodie Geneuā eſſe ſcaturiginē viuā atheiſmi & idololatriæ. Hæc ille vicinus

nus de vicinis ſuis potuit certo com- A
perta habere. Conqueritur eadem de
re Barthol. Spinëus Sacri Palatii Magi-
ſter, cum ſcribitē; *potiſſimã lab curſic in-
ualeſcat iſta peſtis eſſe, quorundã Iuriſta-
rũ perſecutionē: quibus principes Theolo-
giæ imperiti facile credunt, quaſi ſapien-
tibus, licet in huiuſmodi ſatis rudes exi-
ſtant: vtpote* Dei *prouidentiam, Diabo-
li poteſtatem atque malitiam, & pleraque
alia Theologica, ad quæ præſens articu-* B
*lus deducitur, ignorantes: & implent
allegationibus legum folia: quæ & in plu-
ribus non faciunt ad propoſitum: eo quod
puros actus humanos poſſunt regulare le-
ges humanæ, nõ autē Diabolicis coll gatos
poſſunt bene cognóſcere: ſed ſolum præſup-
poſita cognitione ſuperioris ſcientiæ, ſacræ
(inquam) Theologia, poſſunt pœnas de-
terminare talibus conuenientes.* ſic ille A-
polog. 1. cap. 3. poſtea cap. 4. ſic ſcribit. C
Hoc capitulum Epiſcopi *male intellectũ
à iuriſtis, quatenus hæc quæ ad Theologi-
am pertsnent pertractat, eſt cauſa illo-
rum ruinæ, putantium eo quod in corpore
iuris Ca ionici redactum eſt, poſſe pro-
prium ſenſum circa illud ita procedere,
vt etiam Tocologorum communi ſenſui ſe
opponant, &c.* Idem cap. 9. *Adeoque
nunc inualuit iſta peſtis: vt dixerit in
quadam concione diabolus, qui in forma* D
*Principis apparebat (vt retulerunt, qui
adfuerunt nonnulli ab inquiſitore depre-
henſi) fiv is omnes bono animo: Neque e-
nim elabentur anni multi, quod ſupera-
bitis CHRISTI fideles. quod optime
diabolus obtinet ſuffragio diaboli, ſibique
ſimilium, qui ſe patribus Inquiſitoribus
opponunt, dicentes hæc eſſe deliramenta,
ſicque ſceleſtis his apoſtatis fauent, & in
hæreſibus ſuis indirecte confirmant. Niſi
enim præpedirentur patris Jnquſfitorew
horum moleſtiis: quorum ſæpe Principes,
tanquam ſapientum perſuaſionibus incli
nati, denegant auxilia Inquiſitionis offi-*

A *cio debita: iam eorundem feruentium
inquiſitorum Zelo ſecta hæc eſſet penitus
deleta, vel certe extra fines Chriſtiano-
rum penitus fugata.* Et his omnibus an-
tiquior vnus inquiſitorum Nicola. Ia-
querius Anno 1457. ſic ſcriptum reli-
quit: *Quod quidem c.* Epiſcopi, *quidam
incaute attendentes obſtaculum non mo-
dicum præſtant exſtirpationi ſectæ, & hæ-
reſis faſcinariorum, vnde ipſa fauorem*
B *accipit, & incrementum.* Hactenus ille
flagelli faſcinar. cap. 9. Verum quid
opus è Galliis, Italia, & Germania coa-
ceruare teſtimonia? Nonne in ipſa no-
ſtra Teuthonica Brabantia, quæ ſolebat
ab hoc crimine ſatis eſſe pura, hoc ſce-
lus videmus gliſcere, ex quo multorum
in corda falſus d. cap. Epiſcopi ſenſus ſe
penetrauit, maxime Iudicum & cauſi-
dicorum quorundam, quibus temere
C vſurpata VVieri lectio, & incaute audi-
ti ſermones Looſei, & à quibus diuina
iniuria & Catholicæ religionis dehone-
ſtatio haud magni penditur. Minantur
mihi Philippicas, & calami rigorem: ex-
ſpecto, & reexſpecto ſed nihil video, ni-
ſi minas & inanes iactantias. pergunt
interea canes impedire, & caulas lupis
reſerare. ſinunt malum proſerpe-
re, immo fouent dum non prohi-
D bent, quinetiam prohibentes ipſi
prohibent. quid negligere cum poſsis
perdere peruerſos, aliud quam fouere?
*error, cui non reſiſtitur, approbatur: &
veritas, quæ non defenditur, opprimitur.*
Hi dominium tyrannicũ dæmonis in
Chriſti Eccleſiam confirmant horum
opera ſalus reipubl. proditur. ab his de
communi interitu priuata lucra cõpa-
rãtur: quibus volupe eſt in vtramq; au-
rē dormire, donec tortuoſus draco ſe to-
to corpore inſinuet: & venenum apo-
ſtaſiæ, idololatriæ, ac nefandiſsimarum
libidinum, incredibilis crudelitatis, exe-
crandorũ ſacrilegiorũ, & quotidianarũ

contra tenellam ætatulam, contra fruges & alimoniam mortalium, contra patriæ totiuſque generis humani ſalutem, machinationum, per totum paulatim Chriſti corpus diffundat. Quis non hos de repub. & Eccleſia quam peſſime mereri pronunciet? quis non profliget, execretur? videmus; ſi quidquam videmus, impunitate ſtriges fieri deteriores, & pedetentim plures pluresque ſibi complices impigre adiungere: nec quidquam illis optabilius eſſe, quam quod aſsidue diabolus inculcat, ſinceram adhuc partem eodem carcinomate peruadere. Si de vllo crimine verum, de hoc ſane veriſsimum eſt vetus illud, *Parcendo nocentibus innocentium ſalutem conſeruari non poſſe*. Deus ipſe per Eſaiam ſatis aperte Babyloniis inſinuat, ſe regioni in qua maleficis parcatur, propitium nunquam futurum, ſed ab ea grauiſsimas pœnas exacturum. *Venient* (inquit) *tibi* (Babylon.) *hæc duo ſubito in die vna ſterilitas & viduitas. Vniuerſa venerunt ſuper te propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem, Sapientia tua & ſcientia tua hæc decepit te, veniet ſuper te malũ, & neſcies ortum eius: & irruet ſuper te calamitas, quam non poteris expiare. Iſta cum incantatoribus tuis, & multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laboraſti ab adoleſcentia tua: ſi forte quid proſit tibi, aut ſi poſſis fieri fortior. Defeciſti in multitudine conſiliorum tuorum: ſtent & ſaluent te augures cœli*, &c. cap. 47. v. 9. 10. 11. Confirmat B. Ioa. Chryſoſtom. deplorans quod ab hoc nefario auſu vix orbis minima pars ſeruetur, & omnes fere ſint æternæ mortis periculo expoſiti: hæc Dei iram ſemper quidem prouocaſſe, ſed nunc multo magis, poſt tot tam ingentis beneuolentiæ ac miſerationis tam inſignis indicia,

A poſtquam ille filium redemptioni noſtræ impendit. *Lege illum hom. 10. in cap. 3. epiſt. 1. ad Thimo. ſub fin.* Quid ergo fas ſperare nobis, vbi tot quotidie pullulant maleficorum faſcinariorum defenſores, & in Scabinatus, Conſilium, Fiſcalium, Parlamentorum, & in ipſa Principum ſacraria irrepunt? Vtinam recogitarent annos antiquos, & priora ſæcula reuoluerent: ſtatim deprehenderent, nulli vnquam Principi,
B Reipub. Prouinciæ maleficia exitio non fuiſſe: quorum exempla quædam Monitio. III. in fine ponentur. Vnde etiam probatur quod ſequitur.

Dixi tertio *hanc ſententiam eſſe ipſis aſſertoribus valde periculoſam.* probatur. 1. quia, vt ex dictis Eſaiæ verbis patet, Babylonicam ſortem in vltione ſibi conſciſcunt, qui Babylonis ſcelus imitantur, & Diaboli contra Deum partiariis, ad diuinam iniuriam, & patriæ per-
C niciem, & Eccleſiæ Catholicæ peſtem, adeo ſedulam atque fidelem operam nauant, & Satanæ regnum propagant, & Antichriſti ſunt metatores. 2. quia dum non credunt aſſertioni Theologorum (ad quos ſpectat de peccato, ſit vel non ſit: item quantum vel quale, iudicare) nec ſtant Pontificum declarationi, aut communiori Eccleſiæ
D iudicio, ſuæ nequiter, & incaute fidunt prudentiæ ſapientiæque; & præter peccati noxam excommunicationis etiam ſe periculo exponunt in eos latæ. Qui Inquiſitores in hæreticorum inueſtigatione & punitione impediunt. Tertio quia non immerito ſe faciunt multorum criminum ſuſpectos: inprimis quod non ſint alieni à crimine quod
E defendunt, vt Iaquerius notauit de Doctore Edelino, & Treuiri norunt de Doctore Flaet. & de VViero teſtatur Creſperus *diſc.* 3. & docuere Leloyher. Richeaumus, & alii complures: & poſ-

ſem ipſe quorundam nomina referre. Item quod cauſa negandi ſit atheiſmus: quod non credant eſſe dæmones, vel quia non bene ſentiunt de diuina prouidentia; quam putant ſinere, innoxios à dæmone infamari, repræſentari, & tandem ſupplicio affici; vel quia pertinaciter tenent dæmonem non poſſe corpora localiter transferre, nec tempeſtates ciere, nec morbos hominibus immittere, quæ contra fidem ſunt, quia S. S. repugnat, vt docui, *lib. 2. Diſquiſit. quæſt. 11. 12. & 16. & lib. 3. quæſt. 4. ſect. 2.* & quia ſentiunt aliter quam Eccleſia. Nam caput Eccleſiæ, & (vt ſic dicam) eius lingua ſeu os, eſt Pontifex Romanus: Pontificum verò Romanorum multi poſt d. cap. Epiſcopi adhortati ſunt Inquiſitores, vt contra ſtriges ſeu Lamias, ſedulo & ſeueriter procedant, & peſtem hanc exterminent; & harum crimina, ſe non pro illuſionibus, ſed pro veris ac nefandis exceſſibus habere manifeſte profitentur, vt patet ex Pontificum Bullis Innocentii. VI. ad Inquiſitores Germaniæ, Iulii. III. ad Inquiſitorem Cremonenſem, Hadriani VI. ad Inquiſitores Lombardiæ, & Clementis Septimi ad Epiſcopum Bolenſem de ſtrigibus Mirandulanis; quas bullas referunt & ſcriptis ſuis inſerunt Sprengerus, *in princ. mallei malefic.* Spineus, *quæſt. de ſtrigibus cap. 15. & Apolog. 1. cap. 11.* & integras ponit Pet. Binſfeldius, *lib. de confeſſ. malefic. edit. vltima.* Sic etiam ſentiunt cuncta tribunalia Eccleſiaſtica Italiæ, Hiſpaniæ, Germaniæ, Galliæ: ſic ſemper Apoſtolici Inquiſitores in praxi obſeruarunt: ergo hic eſt ſenſus, hoc iudicium Eccleſiæ; à quo diſſentire non eſt cordis ſincere Catholici, ſed hæreſim ſapit. Mihi quidem, qui Eccleſiam non audiunt aliquid definientem, pro Ethnicis ſunt & profanis. 4. tales ſi à malitia, certe ne-

A queunt excuſari à ſtupore ac ſtolida temeritate ac præſumptione. Non à ſtupore & ſtoliditate; quia negant poſſe fieri, quæ recta philoſophia & Theologia fieri poſſe conuincit (*vt oſtenſum lib. 2. & 3.*) Et quia negant facta, quæ vbique, & omnes fere ſe fieri vidiſſe, & eſſe expertos, homines fide digniſſimi conteſtantur: quod ſapientum iudicio deſipere ac inſanire eſt: quia nihil velle B credere, niſi quod propriis oculis adſpexeris, ſignum eſt ſtoliditatis, vel proteruæ obſtinationis; quæ qualis ipſa eſt, cæteros putat, mendaces, fungos, & leues in credendo. Leuis eſt corde qui cito credit, ſed cordis nullius & frontis ferreæ, qui communi virorum proborum & ſapientium aſſertioni non credit. Nec à præſumptione queunt excuſari; quia ipſi ius vſurpant C definiendi, an aliquid ſit hæreticum, necne; quod non ad Iuriſtas, ſed ad Theologos, non ad Parlamenta ſubſellia laicorum, ſed ad Epiſcoporum conuentus & Synodos pertinet: immo præferunt ſuam ſententiam ſententia Inquiſitorum Fidei, & Pontificum Romanorum. Nam cum iſti cenſeant non eſſe illuſoria quæ ſtriges confitentur: noſtri aduerſarii VVieriani con- D tendunt, deceptiones eſſe & pro illuſionibus habenda. Plane vltra crepidam ſutores: & perinde faciunt, ac ſi lictores & alii iudicum exſecutores, iudic dicerent eum male iudicaſſe, & ſe ſententiæ opponerent. Nam in cauſa hæreſeos Iudices laici reuera tantum ſunt executores ſententiæ per Eccleſiaſticos iudices latæ. Quando enim Eccleſia definiuit, verbi gratia, qui negat tranſſub- E ſtantiationem panis in veram carnem & ſanguinem IESV CHRISTI in Euchariſtia, hæreticus eſt, & pœnis hæreticorum plectendus. Tum iudex ſæcularis tantum cognoſcit de facto, an

Petrus

Petrus hoc neget. Si Petrus dicat ſe negare, partes iudicis ſæcularis non ſunt aliæ quam exſequi in hoc homine, quod Eccleſiæ decreto ſtatutum: & tenetur credere, talem vere hæreticum eſſe. Sic quando Eccleſia definit ſtriges noſtras, vt vere criminoſas puniendas; non licet laico magiſtratui hanc ſententiam eludere, dicendo; hanc, quæ fatetur, deluſam; ſed rite confitentem debet condemnare. Nec etiam effugiunt notam temeritatis, tum iiſdem ex cauſis; tum quia, cum nudi iuriſtæ, vel medici ſint, tamen audent ſibi arrogare declarationem determinationis cõciliorum circa fidem; quæ auctoritas non competit niſi Prælatis Eccleſiarum, idque de conſilio Theologorum; quibus Prælatis ſolis conceſſa facultas canones fidei condendi. Aduerſarii vero contendunt d. canonem Epiſcopi pertinere ad ſtriges noſtras, & ideo illo Canone decidi has deludi: Pontifices autem, quos nominaui, declarant illas non deludi, nam Iubent Inquiſitoribus, vt in ſtriges, tamquam verorum criminum reas rigorem legum contra hæreticos latarum exerceant; nec tamen Canonem Epiſcopi antiquant, nec vllus eum Decreto tollendum iudicat: ergo ſatis declarant ſe cenſuiſſe, nihil hunc canonem ad ſtriges pertinere, alioquin eum abrogaſſent. Eodem modo eum intelligunt Inquiſitores fidei, qui ſemper ex doctiſsimorum Theologorum & Canoniſtarum numero deliguntur. Nonne temerarium eſt contra hos omnes ſuo iudicio, in re tam graui, & adeo periculoſa ſibi & reip. niti?

Vltimam denique concluſionis noſtræ partem; *videlicet ſententiam aduerſariorum nec veritati, nec rectæ rationi eſſe conſentaneam*; probo quia veritati conſentaneum eſſe nequit, quod iudicio Eccleſiæ, & Pontificum declarationi repugnat, vt facit ſententia aduerſariorum. Nam Eccleſia eſt columna veritatis, & Pontifex Romanus eſt lingua ſeu os Eccleſiæ, cui eſt promiſſum à veritate, *Non deficiet fides tua.* Quod vero veritati conſentaneum non eſt, id rectæ rationi nequit eſſe conſentaneum. Præterea ex ipſis ſectæ illarum Dianiarum circumſtantiis; non prorſus excæcatis; ſtatim apparet, quam diuerſa fuerit illarum ſecta, à noſtrarum ſtrigum ſecta. 1. illæ credebant plures eſſe DEOS, Dianam, Herodiadem, &c. noſtræ ſtriges non neſciunt ſe Diabolum venerari, & ei debitum vni DEO ſe honorem deferre. 2. illæ profitebantur quædam prorſus impoſsibilia, vt equitare cum Herodiade, quæ nequit ex inferno egredi; & cum Diana Dea, quæ nulla eſt: noſtræ nihil ferme confitentur, niſi quod, citra miraculum, ſit poſsibile. Si dicas Seuer. Sulpitius, *libr. 1. de vita D. Martini*, ſcribit ei vmbram terram Latronis, quæ ex inferno prodierat apparuiſſe: ſic ergo Herodias inde prodire. Reſpon. non recte id inferri. Nam quoad Latronis animam potuit id Deus permittere ad falſi cultus deſtructionem: ſi vero inde Herodias prodiiſſet (quam illæ miſellæ credebant eſſe veram Herodiadem) id foret ad falſi cultus confirmationem, quod Deus nunquam permitteret. 3. illæ credebant quod cum Diana proficiſcerentur: noſtræ quod cum ſuo magiſtello ſeu martinetto dæmone: in quo illæ fallebantur, noſtræ non falluntur. 4. illæ omnes putabant aliquid veri Numinis & diuinitatis ineſſe creaturæ (nam in hac re diſerte canonis deciſio fundatur, dum ait; *quia huiuſmodi*

A *mulieris aliquid Numinis & diuinitatis, extra vnum Deum arbitrantur*) noſtræ ſtriges vix vllæ hac ignoratione vel errore ducuntur. 5. noſtræ expreſſe renunciant Deo , & profeſsioni fidei, quam in baptiſmo ediderunt, offerunt dæmoni aſſeruatam eucharistiam: conculcant cruces, & alia multa faciunt ſacrilegia; quorum nihil illis aliis mulierculis impingitur. 6. miſceri ſe carnaliter
B cum dæmonibus fatentur; quod non aliæ. 7. noſtræ conficiunt & vtuntur maleficia; pecudes; homineſque, præſertim infantulos, necant ; & fruges procellis perdunt, quorum nihil de aliis illis legitur. 8. noſtræ conſpirant cum Satana in humani generis perniciem: qua de re nihil eſt in d. cap. Epiſcopi. 9. noſtræ baculo, vel olla, vel quo alio
C vtenſili inter tibias ſumpto, per aerem vehuntur , & interdum pedibus iter conficiunt in itu ad conuentum , & reditu domum; ſecus ac illæ quæ tantum ſuper beſtias ſe dicebant omnes equitare, has & ſimiles alias differentias facile quilibet colliget, ex confeſsione illarum, in d. cap. Epiſcopi , & noſtrarum ſtrigum in actis iudiciariis , vnde appareat ſine iuſta ratione aduerſarios ad noſtras d. cap. porrigere. 10. argu-
D mentatur Bernard. Comenſ. *in Lucerna inquiſitorum cap.* 4. tempore Concil. Ancyrani ſecta ſtrigum videtur nondum nata fuiſſe; ac fortaſsis nec Gratiani tempore, qui anno demum. 1150. vel circiter (*Sic gloſſ. cap. cum poſt appellationem* §. *forma vero.* 2. *quæſti.* 6.) decretum compilauit. Nam prædicta ſecta ſtrigum videtur pullulare cœpiſſe, paulo plus quam à centum quinqua-
E ginta annis, vt ex Iaquerio & antiquis Inquiſitorum proceſsibus apparet : idem aſſerit eo loco Franc. Pegna, *in addition.* Sane vetuſtiorem Iaquerio, de ſtrigibus in terminis ac clare loquentem, haud ſcio an alium inuenias: ille autem nondum centum quinquaginta annis deuixit. Quo igitur pacto, *cap. Epiſcopi* , de tam diuerſis, & tam diu poſt ſecuturis hæreticis egiſſet ? nam eaſdem non eſſe illas mulierculas cum noſtris; ſed in multis multum diſcrepãtes, iam oſtenſum.

Vnde etiam ſit manifeſtum, veritati ac rationi conſentaneam eſſe ſententiam contrariam eorum, qui *d. cap. Epiſcopi*, volunt non pertinere, ad eas de quibus nunc agimus ſtriges : quæ eſt plane communis Catholicorum ſententia, imprimis eorum quos citaui Põtificum Romanorum, *Innocentij , Hadriani, Iulij, & Clementis*; & Epiſcoporum vel Cardinalium , *Turrecremata in d. cap. Epiſcopi Alphon. Toſtati , in Matth. cap. 4. quæſt.* 47. *Simancæ Epiſcop. Zamorenſis Catholiq. inſtitut. titul.* 27. & fidei Catholicæ inquiſitorum, *Iaquerij flag. Faſcin. Sprengeri Mallei maleſic. part.* 2. *Nideri in Præcep:orio præcept.* 1. *cap.* 11. *quæſt.* 4. *Bernard. Comenſ. in Lucern. Inquiſitor.* & magiſtrorum ſacri Palatii, *Si. ueſtri Prieratis, de ſtrigimag. libr.* 1. *cap.* 14. *& libr.* 2. *capit.* 1. *&* 4. *& Spinei , de ſtrigibus cap.* 1. *cum ſeqq.* & aliorum grauiſsimorum tam Iuriſconſult. quam Theologorum, ſi non omnium, certe tot ac tantorum, vt eorum comparatione aduerſarii merito nulli cenſeantur, nonnullos nominabo, *ſic Ioan. Graſſus conſ. de ſtrigibus, Auguſtin Botta de Sauiliano, de eadem re alio conſc. Bernard. Baſinus relect. de artibus Magic. propoſition.* 9. *Paulus Grilland. de ſortileg. quæſt.* 7. *& poſt accuratam diſputationem Arnoldus Albertinus de agnoſcendis aſſertionibus hæret. quæſt.* 24. *à num.* 13. *maxime num.* 24 *qui multa argumenta in contrarium adducit, quibus egregie ipſemet reſpondet. Franc. Pegna commenta.* 68. *in directo-*

rium Eimerici, & idem in Annotation. ad Ambroſium de Vignate tractat. de hæreſi. quæſt. 12. vbi etiam accurate oſtendit Ambroſium illum à nobis non diſſentire, & ſi diſſentiret eius opinioni non ſtandum: Marquardus de Suſanis tractat. de Iudæis & aliis infidelibus ca. 13. num. 28. Ioan. Maior. in 2. ca. 14. quæſt. 3. Barthol. Sibyllanus. 3. Decad. Mirabilium, cap. 7 quæſt. 4. Franc. Victoria relect. de Magia quæſtio. 7. Alſon. à Caſtro libr. 1. de iuſta hæret. punit. cap. 16. Sixtus Senenſ. libr. 1. bibliothe. Sanctæ. annotat. 73. Pet. Binsfeldius Suffragan. Treuirenſ. de confeſſion. malefic. in ſolutione argument. ad primum mihi fol. 347. Mikhaelius in Pneumalog. & Franc. Picus libr. 3. dialog. ſtrix, & omnes quos citaui ſuperius hac ſect. 16. litt. VV.

Reſtat reſpondeamus obiectionibus aduerſariorum.

Ad 1. dico quædam eſſe ſimilia mulierculis illis cum noſtris ſtrigibus; ſed in præcipuis, maxime quæ ſunt fundamenta & baſes, *dicti cap. Epiſcopi*, diſcrepare, immo nec in his, quæ ponit argumentum conueniunt, nam noſtræ non tantum noctu, vt illæ; ſed etiam interdiu vadunt ad curſum, nec vmquam cum Diana vel Herodiade ſe putant, nec ſuper veras beſtias vehi, nec ſemper equitant, nec Dianæ vel Herodiadi obtemperant: nec ignorant præſidem conuentus eſſe Satanam *v. ſupr. verſic. vltimam denique.* Ideo hic non procedit argum. à ſimili, nec extenſio Canonis, cuius verba non conueniunt noſtris ſtrigibus, nec diſpoſitio, quia noſtræ non credunt totum quod illæ aſſerebant: quod totum complexum in canone illo damnatur; non vero credulitas, quod à dæmone in alium locum corporaliter queant transferri, quæ nihil habet commune cum opinione in-

A fidelium, vt dicti auctores optime oſtédunt, maxime Albertin. *d. loco nu.* 27. & ex hac extenſione magnum cõtra philoſophiam ſacram prophanamque abſurdum ſequeretur, vt doctum abunde. Nauarri auctoritati iam reſpondi, eum aliter intelligendum, *vide libr.* 2. *quæſt.* 16. *lit. A.*

In 2. Obiectione ſupponitur minor falſa: nam falſum eſſe oſtendi noſtras B ſtriges credere ſimilia his, quæ in d. cap. Epiſcopi damnantur.

Ad 3. Quoque reſp. vel nullas, vel vix vllas Lamias hoc credere. Solent enim in confeſſionibus ſuis dicere, ſe aliis videri tales; ipſæ autem ſciunt ſe transformatas non eſſe. Quod ſi rudiores aliquæ id, vt Lycanthropi quidam faciunt putent: fateor tales à dæmone, quo ad hoc punctum, deluſas eſſe: ta- C men ſi hoc pertinaciter teneant, dico ex hoc cap. Epiſcopi, illas vt hæreticas debere damnari: vt recte cenſent Ambroſius de Vignate, Albertinus, Pegna & alii.

Ad 4. Reſp. primo, incertum eſſe, de qua ſecta mulierum Burchardus loquatur. Nam Burchardianæ eodem modo, quo illæ Gratiani, deludebantur, nempe circa præſentiam Herodiadis aut D Dianæ: noſtræ vero circa ſui dæmonis, tam vectoris, quam incubi, & Præſidis in conuentu, non decipiuntur: ſciunt enim ipſummet eſſe. Pleræque etiam norũt diſcernere, quando id vigilantib. vere, & quando ſomniantib. per imaginationem contingat. Denique notant loca perſonas, & reliquas omnes circumſtantias, & de his in confeſſionibus ſuis tam noxii, quam innoxii, in E teſtimoniis conueniunt: quod deluſionem omnem excludere ſatis vbertim oſtenſum. Noſtræ quoque quoad trãsformationem, non credunt ſe cum hominibus veris rem habere, ſed cum dæ-

monibus in corpore formato vel aſſumpto. Item ſciunt diſtinguere vel inter veros homines qui choræis interſũt, & inter dæmones illis permixtos. Ideo poſſumus negare Burchardum de ſtrigibus noſtris loqui; quarum ſecta diu poſt adhuc ignota manſit. Secundo dubium eſt quo pacto Burchar. accipiat illud; *neceſſario*. Nam ſi de neceſsitate abſoluta, vt velint nolint cogantur eo in beſtiis aduolare; perſpicuum eſt eum de noſtris non agere; quæ ſi nolint, eo non deuehuntur, ſed domi manent, ſed poſtea pœnam aliquam abſentiæ luunt. Si vero intelligit neceſsitatem conditionatã, v. g. debent ire, ſi nolint affligi: male id adſcribit infidelitati, nã res ita ſe habet de facto. Si capit de neceſsitate morali, v. g. quod putent ſe peccare nõ eundo, & ideo ire debere: hoc nihil attinet ad noſtras, quæ ſciunt ſe peccare eundo, non vero remanendo. Et ſane toto illo capite nihil proponit Burchardus has ſentire, quod rectæ fidei repugnet, iuxta iam à nobis demonſtrata. Nec mirum hac in re illum erraſſe; qui in eodem capite halucinatur circa tempeſtates ciendas, & maleficium amoris odiique; vt oſtenſum, *li. 2. & 3.*

Ad 5. argum. ex reſp. ad 4. patet ſolutio.

Habent aduerſarii plenam (niſi fallor) *d. ca. Epiſcopi*, explicationem quam velim eos perpendere, ſine proteruia, aut peruicacia; quæ faciũt, vt videntes nihil videant.

SECTIO XVII.

De libris Magicis.

NEc poſſunt ad hæredes tranſmitti, nec legi, nec retineri, ſed ſunt igni tradendi *a*; Vt iure antiquo cautum, & in primitiua Eccleſia obſeruari ſolitum

a l. cæteræ D. fam. herciſ. l. mathe. C. de ep. audien.

A *b*; & hoc renouatum edicto Pii. IV. & Clementis. VIII. Pontifi. in regg. quas præfixerunt Indici, *libr. prohibit. Reg. 9.* Intellige præterquam ab illis; quibus prohibitorum librorum generalis lectio, in bonum publicum Pontificis Maxim. auctoritate fuerit conceſſa *c*. Solis Pontificibus reſeruatum eſt, hanc licentiam largiri *d*, & quib. ipſi hoc permiſerunt; vt nominatim omnibus Inquiſitoribus fidei, & eorum commiſſariis, pro tempore exiſtentibus: Epiſcopis vero, eo ſolo quod Epiſcopi ſunt hęc licentia legendi libros prohibitos non competit, vt docet Penna *e*, & hoc fuit à Pio V. quibuſdam Epiſcopis diſerte reſponſum. Sunt autem tales libri, non auctoritate propria comburendi; ſed potius deferendi ad inquiſitores. Qui eos retinent, niſi deferre parati ſint, non ſunt abſoluendi: & hæc abſolutio reſeruata eſt habentibus poteſtatem abſoluendi à caſibus bullæ cænæ Domini; & ab aliis impenſa abſolutio, nulla eſt & inualida, ſunt etiam tales retinentes vehementer de eadem hæreſi ſuſpecti *f*; ſi libri ſint ab aliis compoſiti. Nam ſi ab ipſiſmet compoſiti forent, plene conuincerentur, & damnari poſſent vt hæretici magi *g*; ſi tamen faterentur à ſe compoſitos, vel à ſe ſcriptos, vel ab alio ſe dictante ſcriptos, nec quicquam cauſari poſſent quod eos ab hæreſis crimine tueretur. *Vide de hac re bene loquentem Siman. in prax. ãnu. 4. tit. 39.*

B

C

D

Idem quod inquiſitoribus fidei, quo ad librorum horum vſum puto eſſe publicis Librorum Cenſoribus Eccleſiaſticis: non vero DD. quia doctores ſunt, nec Parochis quia Parochi. quod diligenter notandum, etſi in multis locis periculoſe Parochi & DD. hoc ius ſibi vſurpent.

b Actor. 19 v. 19. cum ſeqq. & D. Aug. teſtatur in pſal. LXI. in fin. Damaſc. de Barlaam & Ioſa. ca. 30.
c Eymeric. c. 43. nu. 4. & Pẽna ibi in cõment litt. C.
d Iul. 3. in bulla, cum meditatio cordis.
e ad direc. Inquiſitor par. 2. ca. 4. Comment 3 fol. 91.
f hæc omnia fuſe docet poſt Simanc. Campeg. & Zanchinum Pena d. cõm. 3.
g Arch. Io. Andr. Dõ ap. filii de hære. in 6 Rom. ſing 183 Carer. de hæret. num. 145

SECTIO XVIII.

De Euchariſtia morituris præbenda.

CONſuetudo multis locis eſt maleficis ad mortem damnatis denegare viaticum corporis Dominici; quæ conſuetudo tolerari poteſt, propter Sacramenti reuerentiam illis locis; vbi poſt ſententiam ſtatim reus morti traditur. Locis aliis, vbi pridie ſententia fertur, & poſtridie reus interficitur, etiam conſuetudinem hanc admittit Nauarus *h*. Sed omnino putarim, tunc reis præbendam communionem, niſi quid aliud obſtet: nempe dummodo Catholici ſint, & vere pœniteant, probatur hæc ſententia iure Pontificio *i* & ciuili *k*, & DD. auctoritate *l*. probatur & ratione, quia conſulendum eius animæ, cuius corpus traditur ad mortem: neque hoc eſt dare Sanctum canibus, pœnitens enim iam Deo amicus eſt, & non canis. Nec dedignatur Chriſtus eum inuiſere, pro quo mori dignatus fuit in cruce.

Item ad hoc requiritur, vt reus ſit ieiunus, non enim idem obtinet in ægro morituro, & ſano morituro, vt optime docet Nauarrus *m*: & vt tantum temporis inter ſupplicium & communem intercedat, vt ſpecies ſacramẽtales ſint veriſimiliter conſumptæ, ad quod non dubito, cum Nauarro *n*, quatuor horas ſufficere, cõfeſsio Sacramentalis numquam reo, ne immediate quidem ante mortem, deneganda *o*: cõtra vnctio extrema reis numquam concedenda *p*. Semper autem cauendum ne poſt Euchariſtiam, vel confeſsionem quilibet reum inuiſat, & inebrietur, vel alia fiant piam mortem & ſeriam pœnitentiam impedientia: qua in re hic in Belgio & Germania ſuperiore multum & frequenter peccatur.

h libro 5. Conſil. 16. *i* ca quæſitum. 13. q. 2 cap. ſuper eo. de hæretie. in 6. Motu proprio Pii V ſuper hoc edito.
k Sanctione Criminali Carol. V. art 79.
l gloſſ. & DD in Clẽ 1. de pœn. Turrecre. in d. c. quæſitum, Aufrer. de poteſt. Eccle. ſuper laic. Iul. Clar. d. q. 99. nu. 3.
m Binsfeld. membr. 2. dub. 5 multos allegantem.
n d. conſ. 16
o Manual. c. 25 nu. 25.
p Nauarr. num. 28.
p Clarus d. num 3.

SECTIO XIX.

An corpus ſepeliendum?

SEquenda in hoc regionis conſuetudo, quoad illos, qui à Carnifice iuxta tenorem ſententiæ ſunt interfecti *q*. Quoad alios, qui ſententiæ executionem morte præuenerunt, notandum primo huius (vt & hæreſis) excepti criminis naturam eſſe, vt morte non finiatur, ſed contra mortuum procedi in eo poſsit *r*; &, in locis vbi bona confiſcantur, poteſt etiam poſt mortem agi ad bonorum confiſcationem; ſed vbi talis conſuetudo non eſt, ſaltem ad memoriæ damnationem *s*; & corpus ſepultum condemnatum poſſet exhumari, & oſſa comburi. Qui durante reatu ſibi mortem conſciuerunt; ii non ſunt ſepeliendi Eccleſiaſtica ſepultura *t*, ſed cadauer deberet à iudicibus in furcam agi. Si obiicias contrariam ſententiam communiorem, quoad vltimum membrum, nempe non poſſe iudices in corpus in carcere mortui ſæuire, illud ſuſpendendo vel cremando, quia crimina & eorum pœna morte exſtinguuntur *u*, *Reſpondeo*, hanc rationem locum non habere, quando moriendo nouum crimen committitur, & ipſa mors crimen eſt: crimine enim nec crimen, nec criminis pœna poteſt exſtingui. Hæc me cauſa impellit, vt à communi ſententia recedam. Deinde plerique cenſuerunt & optime; in atrocioribus criminibus, rectius æquius eſſe adhuc cadauera puniri, cum grauiſsimo cum ſcelere, ſe debitæ pœnæ reus conatus fuit ſubtrahere; & conſuetudo fere generalis cõprobauit hanc praxim cadauera talium puniendi, ad aliorum neceſſarium exemplum *x*. Eos autem cõſanguineos & amicos, qui reis in carcere venenum

q Gomeſ. tom. 3. cap. 14. nume. 8 Clar § vlt. quæſt 100. num. 1.
r Gomeſ. d tom. 3. c. 1. num. 80.
s Gomeſ. ſup. & Clarus qu. 51. n. 14 Simã. in prax tit. 62. & tit. 56.
t c. placuit. 23 qu. 5. & ibi gloſſ & DD.
u vide Clarum d. § fi. q. 51. nu. 15. & Gomez. ſup nu. 71. & Menoc. de arb. iud caſ. 285.
x late hæc oſtendunt poſt ?gneũ Fran. Marcũ & alios ipſi Gom. & Clarus. locis dictis Couar. lib. 2. reſol. ca. 1. Simanc. d. tit. 62.

vel laqueos, vel cultros ſuppeditant; vt violentas ſibi manus inferant ad ignominiam euitandam, in quos merito DD. inuehuntur *b*, nō dubito teneri lege Cornelia de Sicariis.

Si vero, non vi ſibi illata, ſed ægritudine, vel debilitate, aut incommoditatibus carceris morerentur ante ſententiam; in his ego prorſus ſequerer communem illam ſententiam; adeo vt ſi in talem, non legitime confeſſum aut conuictum, iudex ſæuiens eum non patiatur Eccleſiaſticæ tradi ſepulturæ; peccet Mortaliter, & actione iniuriarum conueniri à propinquis defuncti poſsit *c*. Poterit tamen iudex ſinere corpus ſepeliri cum proteſtatione, & litem cæptam contra mortuum proſequi ciſatis ad defenſionem iis quorum intereſt; vt in hæreſis crimine ſeruatur *d*. Sed quot annorum ſpacio currit ius contra mortuum agendi! putarim in hoc crimine quoad bonorum confiſcationem, non poſſe agi, poſt annum quadrageſimum; ad memoriam tamen damnandam, adhuc agi poſſe *e*, iuxta ius Canonicum; ſed ciuile videtur quinquennii tantum ſpacium exigere *f*; cui in foro ciuili ſtandum.

b Marſ. ſingul. 150. Menoch. d caſ. 285. *c* d. c. placuit & cap ex parte de ſepult. Alberic. Angl. & alii in li. 1 § quoties D. de iniur neque hac in re prax. cōtrariam proferunt DD. ſupra citati: ſed omnes volunt vnanimiter quo ad hos iura ſeruari. *d* Ægid Bellamera decis. 677. & 678. cum ſeq. Alberi. rubr. de hær. Simā. d titul. 62. *e* Brunus de hær. lib. 5. ca. 17. Siman ſupra nu 7. ex c. vlt. de præſcript. in 6. *f* lib. 2. C. de apoſt, & ita gloſſ. in li. Manichæ. in verb. ſubire. C. de hær. & eſt cōm. teſte Gomeſ. ſupra nu. 82 quē ſequitur Clarus d. quæſt. 14.

APPENDIX I.

AD LIB. V.

His addam, quæ ad me V. C L. Petrus Oranus ſcripſit quinctō Kal. Decemb. 1599. & adiungam ex rebus alibi iudicatis nonnulla, quæ ſolius Pariſienſis Curiæ iudicatis non immerito præferantur: quamquam nec Duareno (cuius in ſcolis, quam in ſubſellis, maior laus) ſatis credam hoc Parlamenti illius conſtans eſſe iudicium, ſed fors il-

A lum arreſta aliqua decepere; quæ aliis, ipſi non notis, fundamentis innitebantur. Orarii verba ſunt.

In Magicarum Diſquiſitionum Tomo primo, aduerſus Alciatum noſtrū, ſtrenue decertaſti, depulſioneque plena atque ſolida, errorem notaſti, & cōfutaſti, demiror doctiſsimum Alciatum non tantum in Parergis, verum etiam in Recitationibus ad Decretales Pon-
B tificum in eo errore perſtitiſſe, ſic autem ſcribit *g*.

In contingentia facti vidi quamplurimū dubitari, Inquiſitor pronunciauerat contra quandam mulierem ac tradiderat Iudici ſæculari, hic ad partis inſtantiam vidi proceſſum, in quo continebantur, quod hæc mulier confecerat pocula quædam amatoria, & ſolum contra eam e-
C *rant indicia quarumdam maleficarum, quæ dicebant, quod in quodam luſu nocturno cum dæmonibus viderant ipſam mulierem ludentem, ac ducentem choreas, ipſa vero negauerat oīa, & fatebatur ſe eſſe catholicam: fuit dictum quod Iudex ſæcularis non deberet exequi Inquiſitoris ſententiam ex defectu iuriſdictionis, quod in illo proceſſu Inquiſitor non poterat cognoſcere, nam quo ad pocula amatoria, clarum, illud delictum non eſſe hæreticum, nec eius cognitionem ad Inquiſitorem ſpectare h. neque enim eſt credendum quod etiam ipſa vere fuiſſet*
D *in luſu, nam quamuis credatur ſocius criminis in tali delicto, attamen illud non eſt trahendum ad ea, quæ vere non videntur, ſed per illuſionem dæmonum i, præſertim cum iſtæ participes criminis eſſent mulieres, quæ regulariter non admittuntur in cauſa ſanguinis k*; hæc Al-
E ciatus.

MI DELRIE, ex vno errore, in alium labitur Alciatus, ſi quidem Pontifex Maxim. *l* in accuſatione etiam

g in c. perniciosa 66. de off. & poteſt. ordinarii.

h Panorm. in cap. 1 de ſortil. per ca. accuſatus de hæret. in 6. *i* c. epiſcopi 26. q. 5. *k* cap. 3 de teſtam.

l in d. ca.

audiri reſcripſit, non quaslibet; ſed conſcias, & participes eius criminis, ac facinoris; & audiri, non tanquam accuſatrices, ſed tanquam teſtes; certum enim eſt conſcias haberi pro teſtibus, audiri, & examinari tanquam teſtes; quin etiam generali conſuetudine comparatum, vſurpatum atque receptum, vt eiuſdem criminis, & facinoris ſociis credatur, ſi ſanguine ſuo, id eſt morte, accuſationem ſuam ſignauerint, & roborauerint.

B Et quod traditur *m* Reum criminis non interrogari de conſcientia aliorum: quod ſibi non pepercit, multo minus alteri parciturus ſit *n*: id intelligendum eſt de confeſſis, non conuictis; hos enim aduerſus conſcios, ſocios, & participes criminis interrogari manifeſto iure probatur *o*: immo & confeſſum interrogari in crimine læſæ Maieſtatis *p* in aperto eſt: tale autem crimen eſt ſortilegii, & magiæ. Iudices rerum capitalium apud Stabulenſes ſortilegas conuictas, nec confeſſas proſcribendas, non damnandas capitis vel ad rogum contendebant; ac nequidem, ſi in flagranti crimine comprehenſæ eſſent; ſicque apud eos more maiorum vſurpatum: verum auctorante Principe iactatam conſuetudinem, & abuſum abrogauimus, hoc enim nec ius admittit, altero contentum; vt vel confiteatur, vel conuincatur reus *q*.

Scio aſperrimum, *crimen paricidium* (quod Seneca *r*, & Quintilianus *s* *nefas vltimum*, vocant: eoque ſenſu in Regem attentatum, *vltimum facinus*, Quintus Curtius appellat *t*) non vindicatum acerbiſsimo illo ſupplicio, more maiorum etiam in conuictum & manifeſti paricidii Reum; niſi ſi vltro confiteretur, nec confeſsionem fuiſſe extortam tormentis; *u* tamen nihilominus conuictus, capitali pœna vti homicidia coërcebatur, ea fuit lenitas Augusti, nolens paricidii pœna plecti niſi confeſſos, nec Auguſtus ſua interrogatione, CERTE PATREM TVVM NON OCCIDISTI? viam ſalutis, & libertatis, Reo aperuit, vt voluit Caſaubonus *x*; ſed benigna interrogatione abnutiuum reſponſum elicere voluit; ne conuictus, non tamen confeſſus, pœnam paricidii ſuſtineret. tam horrendum facinus paricidii vix credidere patratum veteres; niſi ſi paricida ſe ſuo iudicio conuinceret.

Quod vero Aliciatus ſcribit, aduerſus diuinationes, & incantationes, Inquiſitores incongruos, & incompetentes eſſe iudices, quod diuinationes, ſortilegia, ac alia id genus, ſpecies ſint falſæ Religionis, nulla tamen dogmata fidei Catholicæ contraria contineant; hoc ſimpliciter verum non eſt, ſi enim Diuinator, ſortilegus, inuocauerit, & adorauerit dæmones, ſpem in eos ac fiduciam poſuerit; ſacrificia ac preces eis obtulerit (quod vtique faciunt ſortilegi & venenarii) recte pro ſua iuriſdictione inquiſitor inquirit, & ita poſt Oldradum *y*, & Iaſonem *z* reſoluit Conradus Brunus.

Demiror Gallos doctiſsimos errationem Alciati inſecutos. Franciſcus Duarenus *a*, ſic de ſortilegis ſcribit: *de aniculis horum quæ volitare per aera, & nocturno tẽpore ſaltitare, & choreas agere dicuntur, quæritur? Et ſolent pleriq; Quæſtores in eas acerbius animaduertere, quam ius & ratio poſtulet, cum Synodus Ancyrana definiuerit quadam eſſe quæ à cacodæmone multarum mulierum mentibus irrogantur, itaq; Curia Pariſienſis (ſi nihil aliud admiſerint) eas abſoluere ac dimittere merito conſueuit*, Hæc ille.

In eandem ſententiam ita quoq; Petrus Erodius *b*; *nuper extitere apud Valenſes, & Cenomanos vicinos noſtrorũ An-*

m in l. repeti § 6. de quæſtionibus & in l. vlti. C. de accuſ. & in cap. vlt. 15. quæſtio. 3.
n lib. vlt. §. ſin autem C. de bonis eorum qui ante ſententiam, &c. Æmilianus de clar. 192.
o in l. dict. Hadrian § 1 de cuſtodia reorũ.
p cap. 1. de confeſsis.
q l qui ſententiam. de pœnit.
r lib. 1. de Clement. cap. 23.
s decl. 377.
t lib 8 hiſt.
u Sueton. in vita Auguſt. c. 33.
x in notat. ad Suetonium d. cap 33.
y conſ. 20
z in l. huiuſmodi de leg. 1.
a in tit. ad legem Cornel. de Sicariis.
b libr. 5. rerum Iudicatarũ, tit. de malef. cap. 10. editio 2.

dium, qui ex hoc maleficio damnati ſunt, A
& quos in tormentis audio confeſſos, ſe ſa-
cris (qua ſabbata nuncupant) ritu atim
initiari, cum Chriſtianiſmum abiurare
& profiteri paganiſmum: deinde à tergo
notari ſignis: poſtremo donari pulueribus
& medicamentis, quibus & brutis & ho-
minibus officiant, itaque alios tale quid
conficere, nonnullos vrinam ſiſtere, quoſ-
dam arceri à concubitu, an id effici poßit,
vt perſuadere volunt hominibus intectis, B
videbimus prout res incidet. durat in ho-
diernum diem hæc, ſeu magorum, ſeu ſor-
tilegorum pernicioſa factio, niſi quod ea
non amplius philoſophorum aut honeſto-
rum virorum ſit, ſed ruſticorum & idio-
tarum, quæ res (inquit) vanitati vani-
tatem adiecit.

b lib. 8. rerum iudicatarū, tit. de malefic. cap. 14. editione poſtrema. Nihil neceſſe nam nō probat quicquam ſed Hippiam tātum agit, & cuius cauſam rei ignorat, cōtendit eam nō fuiſſe.

Idem alio loci *b* à ſanguine ſortile-
gorum, ex Ammiano Marcellino abſti-
nendum contendit, quod multa in hoc C
genere vana ſint, multa non nociua,
multa inſaniæ coniuncta, multa miſe-
randa; & ſi hæc deliria humana aliquam
pœnam merentur, mitiorem vult ad-
hibendam, vt enim furioſus ſatis ipſo
furore punitur, ita ſortilegus vana in-
dagine.

c en ſes diſcours politicques, c 42.

In eundem errorem delatus Michaël
Montanus libro tertio; *periculorum,*
ſeu, *tentamentorum,* Lipſius noſter *gu-* D
ſtus, Auctor vero operis, *Eſſais* vocat)
capite vndecimo, tit. *dex Boiteux.* Curaſ-
ſem ab Amanuenſi meo deſcribi, niſi
Lipſius in libraria ſua haberet; à quo, ſi
voles, legendum accipies.

Contra Matthæus Cognetus, Sena-
tor Regius, *c*, ſortilegos tanquam ho-
micidis nequiores, naturæ humanæ ini-
micos omnimodo puniendos conten-
dit, & dirius ſeueriuſque in eos à Magi- E
ſtratu animaduertendum: quod & i-
pſum firmat doctiſsimus Theologus
Claudius Eſpenceius *d*; *magiam pro-*
ſcribere (inquit) *ſceptri magis eſt, quam*

d in commentariis ad poſtrē Epiſtol. D. Pauli ad Timotheū cap 5.

A *ſtyli,* & eo loci multa de magis, præſti-
giis & incantationibus.

Quin etiam Franciſc. Hotomannus
in ſortilegos animaduertendum con-
ſultus reſpondit *e*. Et ſi forte non ſit e conſ. 92.
plene probatum delictum ſortilegi, ta-
men ſufficere publicam vocem, & fa-
mā in loco, vt poſsit quæſtionibus ſub-
iici, quod omniū impietatum atq; ſcele-
rum à Satana repertum ſcelus & maxi-
B me abominandum ſit, propter expreſsā
abiurationem & renunciationem Chri-
ſtianæ Religionis: deinde propter fidē
& hominium quod diabolo præſtatur:
& propter exitium quod iſta maledicta
diaboli mancipia mortalibus inferunt:
cuius rei cauſa, leges ciuiles humani ge-
neris inimicos, & hoſtes communis ſa- f in l. etſi & in l. vlt. C. de maleſ.
lutis appellant *f*.

Idem Hotomannus *g*, in morbis
curandis magam qua de conſulebatur
C non modo circulo, verum etiam certa g conſ. 99. num. 2.
hac verborum formula vſam fuiſſe re-
fert, *d'ainſi que Dieu a va, & charité a*
foy, & le pain n'a faim, & l'eau n'a ſoif,
& le feu n'a froid, fau, en oyſi. parte d'icy
dedans, quod magicum carmen (exor-
ciſmi formulam impie Hotom. *h*) Con- h d. conſ. 99.
ſtitutionibus Imperatorum damnatum
legimus *i*. eos enim qui ſuſurris, & car- i in l. nullus & in l. eorum. C de maleſ.
minibus iſtis vtuntur, quamquam per-
D negent, teſtibus tamen grauatos, ecu-
leo dedendus, vnguliſq; ſulcantibus eo-
rum latera tondenda, pœnas proprio
dignas facinore.

Quod vero Alciatus, Erodius, & alii;
ſortilegos ad ſabbata proficiſci, ferri per
caminum, nigrū hominē vel hircū ado-
rare, tripudiare vna, atq; vnguenta pul-
ueres ve dari, quibus aut transferantur,
aut ſolo etiam flatu alios tabe confici-
E ant; deridicula & inſomnia eſſe putant, k in ſua Pacuma in libelli concl.
& ad ſui dicti confirmationem, aduo-
cant Decretum Patrum in Concilio An-
cyrano; ſolide abs te confutatū eſt, vt & [illegible] de ma [illegible] 16.

hoc

hoc ipſum præſtitit Sebaſtianus Michaëlis Theologiæ Doctor *k*: neq; adhibendam mage fidem Ioan. Baptiſtę Neapolitano *l*, quã Apuleio Africano, vtrumq; enim fieri poſſe reipſa, & opinione, ideoque à particulari ad vniuerſale nullam eſſe conſequentiam. A

Ioannes de Vaux Stabulenſis monachus, inter alia recitabat indicendæ congregationis (ita enim vocabat) ſtatos conditos dies; vbi nocte intempeſta ad B deſtinata loca ſodalitas comparebat; quæ dæmoni in forma hirci apparenti adorationes genibus ſubmiſsis faciebat, iisque in locis exſtrui menſas epulis & cibis bonis, beneq; ſapidis (neque enim inanes menſas fuiſſe) & primæ męnſę honoratiores vxoribus (quos *les braues hommes*, appellari referebat) accubuiſſe, primæ menſæ maiora ſubſellia, Belzebub, Aſtarot (hæc eſt Venus, & C Ioannis ipſius ſuccuba). & Leuiatam occupaſſe, ſecundis & tertiis menſis interfuiſſe etiam plures dæmones ſine nomine, bibi ad ſanitatẽ Belzebub, epulis exempta famæ, menſisq; remotis, in promiſcuos concubitus & amplexus rui, in receſſu accipi à dæmone pulueres ſpargendos in aëra, ad fruges, vineas & ſegetes inficiendas, & ſparſis pulu erib., ventorum turbines & tempeſtates ſpur D ciſsimas excitatas.

Non ignoro Senecam *m*, hæc non probare, ſic enim ille, *Apud nos in duodecim tabulis cauetur, ne quis alienos fructus excantaſſit: rudis adhuc antiquitas credebat fructus poſſe excantari, adtrahi imbres, & repelli cantibus, quorum nihil poſſe fieri tam palam eſt, vt huius rei cauſa nullius philoſophi Schola intranda ſit*: ſed hoc Senecæ dictum, vt erroneum conuiciſti. E

Florimundus de Remundis *n*, refert apud Burdegalenſes capitulum generale p̃ ſortilegos indici ſolere dieb. Mercurii & Veneris menſis cuiuslibet, ita enim confeſſos ſortilegii criminis Reos. Sebaſtianus Michaëlis in *Pneumalogia*, ſeu, *en ſon diſcours des Eprits*, *ſcholio ſeptimo*, ſcribit, *les ſorcieres eſtre tranſportez d'vn lieu en l'autre par Sathan pour le iour & heures le Ieudy enuiron la minuict, auquel ſeulement ils ſont tranſportez comme treſtous ont conuenu en cela & confeſſé. Peut-eſtre*, (hanc rationem ille ſubiicit) *pour ce que le diable veut auoir les premieres, & eſtre recognu au premier rang de la ſemaine. Car les Turcs celebrẽt le vendredy, les Iuifs le Samedy, les Chreſtiens le Dimache, & quand à luy il s'eſt mis deuant tous pour auoir la premiere celebration.*

Quod de Paſete, natura molli, ſed magia omnes ſuperante ex Sudæ hiſtoricis refers, idipſum inter adagia ſua Eraſmus retulit, ad quem, cum quid emeret & rei pretium venditori numeraſſet, nummus perpetuo redibat, idem carmine magico, conuiuium repente partibus omnibus inſtructum ac ſumptuoſum exhibebat, quod ſtatim ſi libuiſſet euaneſcebat: potuit conuiuium fuiſſe verum non ſimulatum, faſcinatum & imaginarium, cuius rei fidem faciunt conuiuia quibus adſidue Ioannes de Vaux interfuit, cuius confeſsio ab aliis quoq; magicis & ſortilegis probata.

Tempore reuerendiſſ. *Georgii Auſtriaci Epiſcop. Leodicenſ.* (bonæ memoria) magiſter Hugo Bourlettus chirurgus inſignis, & à medicis laudatus, multum ſimilia factitabat; vinaque extraria Roma, ex Hiſpania, & aliis ex locis reipſa in menſa omnibus demirantibus repræſentatis poculis exhibebat: viuunt adhuc horum actuum teſtes cõpertæ fidei, at ille poſtea ad meliorem mentem reuerſus, maleficiis abſtinuit,

&ex

m li. 4. naturalium q. cap. 7.

n en ſon Antechriſt cap. 7. n. 5.

& ex impio factus pius; quinque diebus A ſingulis ſacris operabatur. Reuerendiſſ. Cardinalis à Groesbeeck. eum in familiam ſuam recepit. obiit autem valde pie, & Catholice, ab annis octo, & quod excurrit.

Veriſsimum eſt, quod in ſecunda parte operis tui ſcribis; Conſtantinum Imperatorem ad Baſſum Præfectum vrbi reſcribentem *a*, non viſum verbo, *Coegiſſe*: quod vero ais vſum verbo, *deflexiſſe*; ipſe apud te diſpice, anne, *defixiſſe* legendum ſit, ita enim Theodoſianus Codex habet. *defigere*, ſortilegorũ B verbum eſt; apud Ciceronem *b Quæcumque Augur, iniuſta, nefaſta, vitioſa, dira, defixerit*, (ſic in melioribus Codicibus & ita quoque Lambinus) *irrita infectaque ſunto.* Plinius *c defigi diris deprecationibus, nemo non* (inquit) *metuit*. Ouidius (abs te etiam laudatus) C *Deuouet abſente ſimulachraque cerea figit*, & alibi; *Sagaq; Phœnicia defixit nomina cera*. Quod ipſum non ignorauit Accurſius noſter in exemplo abs ſe poſito, *in figendo ceream imaginem d*, & in gloſsis Philoxeni, *defixiones Necromantiæ*, leguntur.

Vnde apud Paulum *e* I. C. minus recte legitur, *Interficerent* aut *deficerent*, legendum enim vt enim vt ex Codice D Veſontino Cuiacius noſter reſtituit, *defigerent*: qui autem defixiones faciebãt, *curioſi*, vocabantur, vnde apud Horatium, *curioſus*, pro malefico ſeu mago accipitur, qua de re videri poterit Cuiacius *f*.

Quod tu de puella Ioanna Lotaringia, idem plane cenſeo, eius geſta, & ſtratagemata, non ſub Carolo, *ſexto* (vti ſcribis) ſed ſub Carolo, *ſeptimo*, conti- E gerunt (cuius rei teſtes aduoca Paulum Æmilium. Monſtreletum, Micquellum Girardum & alios) Virago illa obſcuri generis in Barrenſi Ducatu Iacobo Dareo patre, ac Iſabella matre nata, Diuino afflata numine rem inclinatam fortiter reſtituit; Angelos vbique perfidos, FRANCIA eiecit; Carolum Septimum Remos vngẽdum ſacrandum que perduxit; illiq;, vt ratum firmumq; Imperium more maiorum eſſet, effecit; Aurelianenſem vrbem graui obſidione liberauit, vidi eius ſtatuam æneam Aureliæ in ponte ad Ligerim ſeruatã à virgine & virgine vrbis monimentũ, cæterũ dũ in Compendii obſidione ex vrbe erupit, ab hoſtibus comprehenſa, & Rothomagum producta ad palum damnata, viua exuſta eſt; non abſque æterno Anglici nominis probro, qui ſe magicis illius artibus Francia profugere falſo querebantur.

Admirandum ſane eſt quod de illa adfirmatur *g*, pirum arborem, ſub qua illa ſedebat dum patris gregem minabat, oueſque ruri paſcebat, cum vt Regem Carolum VII. adiret, primo cœleſti voce monita eſt; neque cariem, neq; vetuſtatem ſentire, neque fulmine tangi, neq; pluuia, grandineve, aut niue ingi.

Inquiſitor, in Prouincia Stabulenſi apud acta probatum reperi, malum ſub qua maleficæ duxerant choreas, & ſaltatorium orbem verſauerant, in quaque earum Aulœdus Tibicenve conſederat, fœlicem ac frugiferam, factam infœlicem ac infrugiferam, *arborem vidi*.

Redeo ad Ioannem, quam ab Angelis flammis feralibus quaſi maleficam ambuſtam refers: an eo ſenſu exaudi hæc verba Conſtantini ad populum *h* FERALIS PESTIS ABSVMAT?

Iacobus Reuardus *i*, exiſtimat per illa verba nihil aliud voluiſſe Conſtantinum, quam maleficos igne conſumendos eſſe, ſed quia de Diis manibus,

a in l. eorum, C. de malefic.

b lib. 2. de legibus.

c libr. 28. Hiſtoriarum, c. 2.

d in l. 6. in verbo non dubitauit. C de maleſic.

e lib. 5. ſententiarum ad l. Corneliam de ſicar § 9.

f libr. 10. obſeruat. c. 22. & lib. 27 c. 17.

g per Micquellũ, q: Aurelia: a vrbis, ab Anglis ob ſidionẽ & Ioannæ res geſtas ſcripſit.

h in l. ma[…] C. de malef.

i libr. [...]riorum kap 3.

quibus ferialia ſacrabantur accitis arte magica locutus ſit; ideoque, *feralis peſte*, potius quam *igne*, hujuſmodi homines abſumendos reſcripſerit? *quamquam* (inquit) *non ignorem peſtem feralem de ſupremo ſupplicio accipi poſſe, & veteres pro morte ac interitu peſtem poſuiſſe. vnde apud Feſtum, peſtiferum fulgur, quo mors exiliumve ſignificatur.*

Dionyſius Gothofredus *k*, ignis quoq; ſupplicium intelligit, quod magi Diis manibus conſecrarentur: vt quemadmodum in feralibus pecudes abſumebantur, & ipſa cadauera, ita manibus conſecrarentur quos in carminibus ſuis inuocaſſent.

Ego vero, per hæc verba, *peſtis feralis abſumat*, intelligo maleficos & præſtigiatores beſtiis obiiciendos: quod ipſum Græcus interpres notauit, *l* probarunt quoque antiqui noſtri iuris Interpretes, & maxime Odofredes *m*; *magos* (ait) *feralis peſtis abſumat, quia ſunt obiiciendi feris beſtiis lacerandi.* ſic quoque notauit Cuiacius *n*: *feralis* (inquit) *peſtis abſumat, id eſt: beſtiis obiiciatur, &, vt ego interpretor, feralis paſtus abſumat.*

Matthæus Coignetus *o* vtitur hac interpretatione, *que la peſte cruelle les puiſſe eſteindre, & conſumer, & pour telles ſorcelleries Iehu fit manger aux chiens la Royne Ieſabel.*

Neronis tempore de Chriſtianis tanquam ſortilegis ſupplicium ſumptum legimus, & hi aut feris, aut canibus obiiciebantur, aut crucibus figebantur, aut flammabantur, ſtantibus ad palum deſtinatis vnco (ne motatione capitis picem cadentem declinarent) gutturi ſuffixo, è lamina ardente pix aut vnguentum in caput liquiefiebat; ita, vt riui pinguedinis humanæ per arenam amphiteatri ſulcũ facerẽt, eoq; ptinet locus ille Iuuenalis Satyra prima.

k in notis ad d. l. multi.

l libr. 60. baſilikon. ti 39.

m in d. l. multi.

n in notis ad dict. l. multi.

o d. ca. 41.

A *Pone Tigillinum, teda lucebis in illa;*
Quaſtantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latus mediam ſulcus deducit arenam.

(Ita legendum contendit Schaliger *p*) non vero,

Et latum media ſulcum deducit arena:

B Hactenus Oranus.

In his quod de Ioannæ æuo me monet amicus, veriſsimum & memoriæ lapſum agnoſco lubens. De duobus aliis non video cauſam, cur ſententiam mutem.

Nam illud de Conſtantini reſcripto *q deflectendi*, voce vſum, non *cogendi*; verum eſt, nec facile hic admiſerim cor-
C rectionem illam, *defigendi*: tum quia libri omnes Codicis Iuſtinianæi quos vidi, continent, *pudicos ad libidinem deflexiſſe animos*: tum quia C. Theodoſianus à Ioanne Tilio *r* primum editus hanc lectionem confirmat: tum quia Conſtantinus Harmenopolus *s*, in hui⁹ legis breuiario legit, *qui magicis artibus pudicos animos ad libidinem deflectunt, publicatione & exilio puniuntur*; tum quia *defixio magica*, deuotionis &
D execrationis quoddam genus fuit, & non animæ permouendæ, vel peruertendæ, ſed ſanitati corporis perdendæ inſtituta: nec ſatis Latine dicas, *animum defigi*, ſed deflecti *in libidinem*.

De *Ferali* flamma, cum ſcriberem; nulla mihi cogitatio fuit legis illius Cõſtantini, cuius initium *multi t*. Sed, *ferales flammas*, funeſtas atq; lethale nun-
E cupabant, vt Minucius, *feralia ligna*; Symmachus, *feralia commenta*; Saluianus, *peccatum feraliſsimum*; noſter ille decus orcheſtræ, *ignem feralem, ratem feralem: locum feralem, ſaxum ferale,*

p libr. 5. de emẽdatione temporum ca. de Roma ſub Nerone, incenſa.

q l. eorum 4. C. de malef.

r l. 9 tit. 16. lib 9.

s l. 6. Epit tit. 10. ϛρέφον-τες.

t l. multi. 6. C. de malef.

A *turbam feralem*; alii alia, quo volim lau-
dari. *a*; quæ vox à *Fera*; ſiue mortem;
ſiue Parcam ita vocarunt. De Conſtan-
tini tamen verbis, nondum mihi liquet.
quid ille per *peſtem feralem*, potiſsimum
ſupplicii vltimi indixerit, illud quidem
quod adiungitur, fauet explicationi
Græcorum; *quoniam natura peregri-*
ni ſunt, quaſi dicat; quoniam alieni ab
humanitate, ideo belluis cedant. Sed e-
B go, *ferale* pro *ferino*, nondum reperi a-
pud claſsicos ſcriptores, repugnat etiam
ſyllabæ modulus, in hoc citatus, in illo
productior ac ſtatarius. Ergo cenſeo po-
tius, Conſtantinum eo loco duntaxat
definiuiſſe, vt vltimo ſupplicio de me-
dio tollantur, quam pœnæ genus ex-
primere voluiſſe. Nec arbitror ſemper
eadem morte damnatos. Facit Vlpia-
nus *b* vt credam, lib 7. de officio Pro-
C conſulis, ſub titulo de Mathematicis &
vaticinatoribus; dum ait: *& varie puni-*
ti ſunt ii, qui id exercuerunt, pro menſu-
ra ſcilicet & conſultationis. Vt vides la-
cuna ſubeſt, expleo; *& modo conſultat.*
quamquam Vlpianus de certo tantum
matheſis huius vetitæ genere id dicat,
conſtat tamen non idem ſemper ſup-
plicium in aliis quoque generibus obti-
nuiſſe; vt nec in Chriſtianos, qui non
D infrequentius à tyrannis exuſti, quin &
frequentius, quam feris obiecti. docent
Tigillini tædæ, & Tertullianici, *Sema-*
xii. Cuperem doceri, Conſtantini tem-
pore maleficos ferino paſtu aſſumptos.
nam de concrematione facile docuero.
Lege Gregoriani codicis libr. 7. titu. de
malefic. & Manichæis; inuenies à Dio-
cletiano & Maximiano eos addici, vt
loquuntur, *flammeis ignibus exurendos.*
E Lege C. Theodoſiani legem primam,
quæ Iuſtinianæi tertia eſt: reperies ha-
ruſpices, *concremandos*, ab ipſo Con-
ſtantino ad Maximum reſcribi. Quid
ergo vetat quominus *feralem peſtem*,

a Aduerſa n Herc. Furent. v. 45.
b [..]ciol. v. [..]ic. Cod. de his qui par. ferale anguſtias vſurparis ſed quia funerea e ar cullei [..]naſio ma[..]la, ſic vo[..]cantur.
b in Moſaicarum & Romanorum legū. collatione quam Pithoeus ex m. ſ. edidit Harmeno. feralem peſtem gladii pœnā interpretatur.

A ita ſumamus? Nam Accurſii Odofre-
di, & Græcorum in iudicio Latinitatis,
non opinor ſontica plane auctoritas:
necin Cuiacii verba iurarim libens, aut
cuiuſpiam alteriús, hic quidom Ræuar-
dō & Gotofredo accedo procliuius, vt
& Petr. Fabro, qui idem aſſerit, *Seme-*
ſtri. libr. 2. capit. 7. Nam & apud Iul.
Paulum, *libr. 5. ſentent. cap. 23.* quamuis
magicæ artis conſcii iubeantur ſummo
B ſupplicio affici (hoc eſt beſtiis obiici, vel
vel in crucem agi) ipſi tamen Magi vi-
ui iubentur concremari. Sed res non
tanti, vt plura putem verba commu-
tanda.

Addam ex Gallicanarum Curiarum
actis nonnulla, quæ nec in Francia qui-
dem, Parlamenti Pariſienſis illud iudi-
cium receptum paſsim, aut omni tem-
C pore; ſatis oſtendant: deſcribam ver-
ba Gallica, ne quis me de meo quid af-
finxiſſe, vel perperam tranſtuliſſe ſuſpi-
cetur.

Ex actis iudiciariis Epiſcopi Bellnacen-
ſis, contra Iohannam Darcam vulgo
vocatam, Iehanne la pucelle (*hæc a-*
D *cta exſtant in Monaſterio S. Victo-*
ris Canonicorum Regularium Pariſiis)
quæ fuſe referunt, Bernard. du Girard
in Annalibus Franciæ ſub Carolo VII.
& Franc. Belleforeſtius in eiuſdem Ca-
roli VII. vita à fol. 345.

Ano. 14[..]

CVm prope Compendium potita
eſſet hoſtium, Pariſienſis Vniuerſi-
tas litteris publicis eam apud Henricum
E Angliæ regem accuſauit ſortilegii &
maleficii: cauſę prætenſæ fuere ſequen-
tes quæ etſi falſo prætexebantur, oſten-
dunt tamen ſenſum Eccleſiaſticæ Cu-
riæ, & almæ Academiæ illius tempo-

c ſic vocatur in Bulla Caliſti III. apud Belleforêſ. fol. 386. pag. 2.
d ibid. & fol. 346.
e fol. 398.

ris: Promotor itaque fiſcalis, quidam Guilhelmus c de Eſtiuel, aut, vt in Actis d & in ſententia Delegati e Apoſtolici vocatur, Ioannes de Eſtinet; vbi in art. 4. dicitur arbor quædam fuiſſe apud Dompreum, vbi ſolitæ conuenire maleficæ & miſceri dæmonibus; *que pres de Domprein y a vn grand & vieux arbre, qu'on nomme l'Arbre charnime Féo de Bourlemont, & que apres de ceſt ardre y a vne fontaine, pres laquelle on dict que frequentent les malins eſprits aueq.; leſquels ſe meſlent de nuict les ſorciers danſans & gambadans autour deſdicts arbre & fontaine.* Articul. 5. *que le ſuſdicts arbre & fontaine, ſont ſurnommez des Fées. Auſſi luy demandoyent, ſi elle auoit cognoiſſance de ceux ou celles, qui certains iours de la ſepmaine vont au Sabbat auec les Fees. Reſpondit, auoir ouy dire, qu'on y alloit le ieudy.* Articul. 6. *quelle alloit audict arbre les heures qu'on celebroit le diuin ſeruice, à fin que eſtant lors ſeulle elle peut à ſon ayſe danſer & caroler autour des lieux ſuſdicts, ou elle faiſoit pluſieurs bouquets & chabeaux des fleurs & herbes plus ſoeſues, qu'elle tornoit és enuirons, & encouronnoit ledit arbre en chantant certains vers & diſant quelques mots de ſortilege: & y retournant l'endemain, quoy que le ſoir elle y euſt mis leſdicts chapelets & guirlandes, ſi eſt-ce qu'elle ny trouuoit choſe quelconque.* Articul. 7. *Qu'elle ſouloit porter en ſon ſein de la mandragore, eſperant par ce moyen en auoir bonne fortune, tant en richeſſis, qu'en autres choſes temporelles: comme ſi la mandragore auoit en ſoy telle efficace.* Articul. 19. *Auoir pris conſeil des malins eſprits, & que par enchantemens, & moyens non permis, & illicites, elle auoit deſcouuerte certaine eſpee, qui eſtoit en l'Egliſe de ſaincte Catherine du Fierbois.* Articul.

A 20. *Auoir eu des anneaux charmez, & qu'elle dic quelques paroles ſortileguas ſur ſon enſeigne, & ſur les guidons que portoyent les ſiens, diſant que cela ſeruoit pour leur donner bonne fortune en guerre. vſant de grandes coniurations, à fin que par ce ſort elle bienheuraſt leurs entrepriſes: tenant pour tout certain, que tant qu'ils porteroyent cès drapeaux ainſi coniurez, ils ne pourroyent receuoir aucune deffaicte pars leurs aduerſaires. Et* B *qu'elle ſe plaignit publiquement à Compeigne lors qu'elle fuſt priſe, de ce que les ſiens auoyent oublié d'aporter ſes enſeignes, & que pource elle eſtoit tombee en ce malheur. Pource que ceux qui s'aydant d'arz defenduz, & ſoubs bon pretexte pretendent authoriſer leur peruerſité, ont de couſtume de conſacrer les inſtrumens deſquels ils s'aydent.* Artic. 36. *Que par quelque ſort & inuocation elle auoit faict paroiſtre quelque maligs* C *eſprits au Roy & Ducq de Bourbon pour les ſeduire.*] Propter hæc Vniuerſitas Pariſienſis, & Iudices illi priores, iudicarunt Ioannem ſortiariam fuiſſe, & maleficam, aperte docentes ſe arbitrari, huiuſmodi crimina, non illuſione aliqua, ſed vere à criminoſis huiuſmodi committi ſolita.

Idem cenſuit Epiſcopus Ebroicenſis D in cauſa Guilhelmi Edelini, vt ſuperius docui f. Idem Inquiſitio Auinionenſis in cauſa plurimorum, quorum damnationis formulam ſuo loco exhibui paulo ante g.

f lib. 5. ſect. 12.
g ſect. vlt. b

Idem eſt iudicium Parlamenti Burdegalenſis & fuit Conſilii Atrebatenſis, quo tempore adhuc Arteſii ad Pariſienſem curiam appellabant; vtriuſq; E rei probationi clariſsimæ ſunt quæ ſubiungam, Remundi, & Monſtreleti verbis.

Extractum ex libro Viri Clariſſ. Flori-

mundi de Remundis Conſiliarii Regii in Senatu Burdegalenſi, cuius libri hæc eſt Epitheſis & inſcriptio, *l'Antichriſt. cap. 7. n. 5.*

TOus ceux qui ont laiſſé quelques marcques du temps que l'Antichriſt doit arriuer, eſcriuent que la ſorcellerie ſera lors eſpanduë par tout, euſt elle iamais tãt de vogue qu'en ce malheureux ſiecle icy? les ſellettres de noſtre Parcamẽt en ſonut toutes noircies. Il n'en y a pas aſſez pour les ouir. Noz Concierge ries en regorgent, & ne ſe paſſe iour que noz iugemens n'en ſoyent enſangantez, & que nous ne reuenions triſtes en noz maiſons, eſpouuantez des choſes hideuſes, & effroyables qu'elles confeſſent. Et le diable eſt ſi bon maiſtre, que nous ne pouuons enuoyr ſi grand nombre au feu que de leur cendres il n'en renaiſſe de nouueau d'autres. Ie me contenteray de ceſte Hiſtoire prodigieuſe, aduenuë l'annee 1594. *laquelle ſurmonte toutes celles que Bodin à remarquees dans ſa* Demonomanie; *voila pourquoy i'en ay voulu faire le recit particulier.*

Vne Ieune femme, nommé Ieanne Boſdeau, appellante du Iuge ordinaire de la Chaſtellenie de Sallignac en Lymoſin, qui l'auoit condamnée à la mort, eſtant ouye en la chambre criminelle, ſans peine ne tourmẽt, confeſſa (comme elle auoit faict pardeuant le Iuge:) Qu'en ſon ieune aage vn Italien l'auoit desbauchee & amenee à la veille de S. Iean ſur la minuict dans vn champ, ou il fit auec vne verge de bois vn grand cerne *a, marmotant quelques paroles, qu'il liſoit dans vn liure noir. Surquoy ſuruint, vn bouc grand & cornu, tout noir, accompagnẽ de deux femmes, & tout auſſi toſt vn homme habillé en preſtre. Le bouc s'eſtant enquis de l'Italien qui eſtoit ceſte fille, & luy ayant reſpondu, qu'il l'auoit amenee pour eſtre des ſiennes, il luy* A *fit faire le ſigne de la croix*, de la main gauche, *puis commanda à tous de le venir ſaluer. Ce qu'ils firent luy baiſant le derrier.*

a circulum intelligit.

Ce bouc auoit entre les deux cornes vne chandelle noire allumee, à laquelle les autres alloyent allummer les leurs. Et lors qu'ils l'adoroyent on iettoit dans vn baſſin de l'argent. Ceſte femme s'eſtant depuis retrouueé au meſme lieu, le bouc luy demanda vn bouquet de ſes cheueux, leſquels l'Italien coupa, & les luy bailla. Le B *bouc l'ayant retiree part, la coucha dans le bois, & la cognent charnellement, à quoy elle prennoit vn extreme deplaiſir, ſouffroit beaucoup de douleurs, ſentant la ſemence auſſi froide que glace.*

Tous les mercredis & vendredis, *de chaſque mois, le chapitre general ſe tenoit au Puy de Dome, ou elle s'eſtois trouuee* C *vne infinité de fois, auec plus de ſoixante autres perſonnes, tous leſquels portoyent,* vne chandelle noire, *qu'ils allumoyent à celle que le bouc auoit entre ſes cornes, à laquelle il auoit donne le feu, le tirant au deſſoubs de ſa queüe. Apres cela tous ſe mettoyẽt en dance en rond, le dos tourné l'vn à l'autre. En ceſte aſſemblee en diſoit la meſſe à leur mode, tournant le dos à l'autel. Celuy qui faiſoit l'office, (qu'elle* D *nomma) eſtoit reueſtu d'vne chappe noire ſans croix, eſleuant vne tranche ou rond de raue tainte en noir, au lieu de l'hoſtie, criant tout lors de l'eleuation,* Maiſtre, aydenous. *On mettoit de l'eau dans le calice au lieu de vin, & pour faire,* l'eau beniſte, *le bouc piſſoit dans vn trou à terre, & celuy faiſoit l'office en arrouſoit les aſſiſtans auec* vn aſperges *noir.*

E *En ceſte aſſemblee on diſtribuoit les meſtiers de ſorcellerie, & chacun rendoit compte de ce qu'il auoit faict, les eſtats ſtoyent pour empoiſonner, enſorceler, lier, guerir maladies auec charmes, faire per-*

dre

dre les fruiſts de la terre, & telles autres meſchancetez. ceſte miſerable confeſſa tout cela, auec vne merueilleuſe franchiſe & naifueté: car pour vne femme ruſtique elle auoit bon eſprit, perſiſtant touſiours meſmes dans le feu, auquel par arreſt elle fuſt condemnee. Beza *n'eſtoit pas bien informé, lors qu'en ſa chaire il taxa nagueres noſtre Parlement d'Incredulité, & de peu de foy, par ce, diſoit-il (& cecy tien ie d'vn Gentilhomme d'honneur, qui l'ouyt) que nous n'oſions condamner les ſorcieres à la mort, nos Regiſtres teſmoignent le contraire.*

Aliud ex lib. 2. Hiſtoriarum de Enguerran de Monſtrelet.

EN ceſte annee (1459.) en la Ville d'Arras, ou Pais d'Artois, aduint vn terrible cas & pitoyable, que l'on nomme Vaudioſie, *ne ſcay pourquoy, mais lon diſoit que ce eſtoyent aucunes gens hommes & femmes, qui de nuict ſe tranſportoyent par vertu du diable des places, ou ils eſtoyent, & ſoudainement ſe trouuoyent en aucuns lieux arriere des gens, en bois, ou es deſers, la ou ils ſe trouuoyent en treſgrand nombre hommes & femmes: & trouuoyent illec vn diable en forme d'homme, duquel ils ne veoyent iamais le viſage, & ce diable leur liſoit, ou diſoit ſes commandemens, & ordonnances, & comment & par quelle maniere ils le deuoyent adorer, & ſeruir, puis faiſoit par chacun deux baiſer ſon derriere, & puis il bailloit à chacun vn peu d'argent, & finablement leur adminiſtroit vins, & viandes en grand largeſſe, dont ils repaiſſoyent: & puis tout à coup chacun prenoit ſa chacune: & en ce point s'eſtaindroit la lumiere & cognoiſſoyent l'vn l'vn l'autre charnellement: & ce fait, tout ſoudainement ſe retrouuoit chacun en ſa place, dont ils eſtoyent partis premierement.*

A *Pour ceſte folie furent prins & empriſonnez pluſieurs notables gens de ladite Ville d'Arras, & autres moindres gens, femmes folieuſes & autres: & furent tellement gehinez & ſi terriblement tormentez, que les vns confeſſerent le cas leur eſtre tout ainſi aduenu, comme dit eſt, & outre plus confeſſerent auoir veu & cogneu en leur aſſemblée pluſieurs gens notables, Prelats, Seigneurs, & autres Gouuerneurs de Bailliages, & de villes:*

B *voire tels ſelon commune renommée, que les examinateurs & les Iuges leur nommoyent, & mettoyent en bouche, ſi que par force de peines, & de tormens ils les accuſoyent; & diſoyent que voirement ils les y auoyent veuz. Et les aucuns ainſi nommez, eſtoyent tantoſt apres prins, & empriſonnez & mis à torture, tant & ſi treslonguement, & par tant de fois que confeſſer le leur conuenoit, & furent ceux-cy qui eſtoyent des moindres gens*

C *executez, & brulez inhumainement, aucuns autres plus riches & plus puiſſans, ſe rachepterent par force d'argent, pour euiter les peines, & les hontes que l'on leur fayſoit. Et de tels y euſt des plus grans, qui furent preſchez & ſeduits par les Examinateurs, qui leur donoyent à entendre & leur prometoyent s'ils confeſſoyent le cas, qu'ils ne perderoyent ne corps ne biens. Tels y euſt qui ſouffrirent en mer-*

D *ueilleuſe patience, & conſtance les peines & les tormens, mais ne voulerent rien confeſſer à leur preiudice, trop bien donnerent argent largement aux Iuges, & à ceux: qui les pouuoyent releuer de leur peines, autres y euſt qui ſe abſenterent & vuyderent du Pais, & prouuerent leur innocence, ſi qu'ils demeurerent paiſibles.*

E *Et ne faict icy à taire ce que pluſieurs gens de bien cogneurent aſſez, que ceſte maniere de accuſation fut vne choſe controuuee par aucunes mauuaiſes perſonnes, pour greuer & deſtruire, ou deſho-*

 norer

norer par ardeur de cõuoitiſe aucũes nota A
bles perſõnes, que ceux hayoyẽt de vieille
haine: & que malicieuſement ils firent
prẽdre meſchãtes gẽs tout premieremẽt,
auſquels ils faiſoyent par force de peine
de tourmens, nõmer aucunes notables gẽs,
tels que l'õ leur mettoit à bouche: leſquels
ainſi accuſez eſtoyẽt prins & tormẽtez,
cõme dit eſt, qui fuſt polir voir au inge-
ment de toutes gens de bien vne choſe mo-
uli peruerſe & inhumaine au grand B
des honeur de ceux qui en furent notez,
& au treſgrand peril des ames de ceux,
qui par telz moyens vouloient des honno-
rer gens de bien: & à tant fin de ceſte
matiere.

Ad hanc narrationem Monſtreleti reſpexit Franc. Balduinus Atrebas. *Cõment. in tit. 18 lib. 4. Inſtit. Iuſtiniani, fol. 774.* his verbis: *ſed quo grauius & ab hominis ingenio magis alienum eſt hoc* C *malum, eo maior adhibenda eſt cautio, ne quis eius, pretextu ab aduerſariis temere obruatur. Facile enim hic quidius confingere poteſt ingenioſa ſimultas, vt & multitudinem credulam ſtatim commoueat, & attonitos iudices irritet aduerſus eum, quem cum dæmonibus rem habere mentietur. Ante annos ſexaginta ſenſit infelix noſtra patria, magno ſuo malo huiuſce generis calumniet. Magna* D *erat Valdenſium mentio, quos aduerſarij iactabant neſcio quid commercij habere cum immundis ſpiritibus. Huius criminis pretextu optimi quique ſtatim opprimebantur. Sed tandem Pariſienſis Senatus cauſa cognita, vidit meras eſſe ſycophantias, infelices reos liberauit, improbos ſycophantas cum iniquis iudicibus damnauit. Exſtatque adhuc eius hac de re memorabile arreſtum editum viceſimo* E *die menſis May. anno. 1491.* Ita Frãc. Balduinus & fieri poteſt, vt in Attrebatenſium iudicum proceſſu iudicario odii, calumniæ, crudelitatis, aut præcipitationis indicia nonnulla repeterint: propter quæ male iudicatum, rite vero prouocatum, ſententiam emendantes, Patres Pariſienſes pronũciarint. Et ideo non tam declararint Arreſto ſuo, hæc quæ magis attribuuntur, & propria cõfeſsione illorum confirmantur, etiam ceſſante omni Quæſtionum timore, inania deluſarum mentium eſſe (quæ declaratio temeritatis pleniſsima foret) quam Iudices illos, à quibus appellatũ, improbe & vi innocentiam oppreſsiſſe. De VValdenſium quidem ſecta (quorũ Albigenſes ex ſtirpe fruticarunt graues ſcriptores teſtantur, non immunem à faſcinariorum hæreſi & crimine peſsimo illam fuiſſe, & nomen Gallicum faſcinariis commune confirmat. Sed Balduinus ex Meiero ſumpſerat, qui ex Monſtreleto ferme verbotenus in hunc modum: *Anno 1459. Atrebati horrendum quid contigiſſe legimus. Complures fuiſſe inhumaniter igne crematos, qui de nocte occultas coitiones habuere cum diabolo: vnde magnam accepere pecuniam. Viri primarij mulieresque complures indiciis crematorum deprehenſi; pars capti & ſæuiſsimis tormentis admoti, alij vi pecuniæ redempti. nonnulli ſonum verterunt, quidã vero adeo in pœnis conſtantes fuerunt, vt nihil confiterentur. Fuiſſe referũtur quidam ex iudicib. adeo deteſtabiles, vt quoſdam ſibi inimicos indicari curauerint, tanquam cõſcios, reu in tormentis ad hoc coactis. Addunt in nocturnis illis conuẽtibus, ex omni ordine ſtatuq; mortalium viros mulieresque interfuiſſe, eoſque ibi diabolum in* * *humanam effigiem tranſformatum adoraſſe: cuius tamen nunquã videbant faciem. In illius verba mãdata que iuraſſe. Conuiuio ab illo parato largiter epulatos; inde exſtincto omni lumine quemque cum ſibi proxime oblata promiſcue concubuiſſe, ſine ope diabolica in ſua*

* non ſem... er ergo in hircina.

vnde

vnde exierant loca reſtituti.] Hæc ille: arbitror in verbis vltimis negatiuã deeſſe, *non ſine ope diaboli.* Sane ex Meiero patet non opinionẽ conuelli de maleficiorũ ſolitis ſcelerib. ſed iudicum iſtorũ crudelitatem & iniuſtitiam auaritiáque damnari: atq; hoc arreſti Pariſienſis eſſe fundamentum. Quæſo nõne Pariſienſe Parlamentum iniuſte iudicaſſet, niſi talium Iudicum vel Tyrannorum potius decreta reſcidiſſet? Nam de quæſtione noſtra, poſsintne perfici à Lamiis opera dæmonum ea, quæ ſolitæ ſunt fateri? id non à Iuriſconſultis, ſed à Theologis: nõ à ſæcularib. ſubſelliis, ſed ab Eccleſiaſticis Tribunalib. fuit decidendum. Habetis ea de re apud Ioan. Gerſonem Pariſ. Cancellarium, almæ Theologicæ Pariſiorum facultatis articulos, eruditione & veritate plenos, nobis fauentes. Accipite & aliud grauiſsimum Curiæ Spiritualis Treuerorum iudicium.

Denique quia mentio à me facta ſup. ſect. 4. indicio 2. Loſei Gallidii, qui librũ in Lamiarum Patrocinium conſcriptũ, mille machinis conatus fuit in publicũ protrudere: & metuunt nonnulli, ne tandem cacodæmõ aliquis id perficiat: duxi pro antidoto Palinodiam eius adſcribendam, cuius authenticum & originale (vt vocant) exemplum eſt penes pium & honeſtiſsimum virum, I. V. Licent. Ioannem Baxium (cuius ſtudium atq; zelus contra nefariam hanc hæreſim Deum aliquando remuneratorem experietur) ab eo acceptum transſumptum fidi Notarii manu eſt huiuſmodi.

Ego *Cornelius Loſeus Gallidius* Goudæ oppido Hollandiæ natus, nunc ob tractatus aliquot, *de vera & falſa Magia*, ſine ſcitu & permiſsione ſuperiorũ huius loci, temere & præſumptuoſe ſcriptos, à me communicatos, deinde ad imprimendum Coloniam miſſos: in *Imperiali Monaſterio S. Maximini prope Treuiros*, ex mandato Reueren. ac Illuſtriſſ. Domini Nuncii Apoſtolici, Domini *Octauij Tricaricenſis Epiſcopi*, arreſtatus, atq; detentus: cum certo ſim informatus in ſupradictis libris, nec non in Epiſtolis quibuſdã meis, eadem de re ad clerũ & Senatũ Treuirenſem, aliosq; clam miſsis (ad impediendum executionem Iuſtitiæ, contra magos & veneficas contineri multos articulos, qui non ſolum erronei ſunt & ſcandaloſi, ſed ẽt ſuſpecti de hæreſi, crimenq; læſæ Maieſtatis ſapiant: vtpote ſeditioſi & temerarii, contra communẽ Doctorũ Theologorum ſententiam, deciſiones ac bullas ſummorũ Pontificum, cõtra praxim & ſtatuta legeſq; magiſtratuũ ac iudiciorum, tum huius Archidiœceſis Treuirenſis, tũ aliarum Prouinciarũ & Principatuũ: Idcirco eoſdẽ articulos, prout ordine hic ſubnectuntur, reuoco, damno, reiicio, & pro non dictis atq; aſſertis à me haberi volo.

1. In primis reuoco, damno, reiicio ac improbo (quod ſæpe ſcriptis verbiſque pertinaciter apud multos aſſerui, quodque tanquam huius diſputationis meæ caput ac palmarium eſſe volui) nimirum phantaſticam eſſe, & tamquam ſuperſtitionem vanam pro figmentis habendam, quæ de corporali magorum & ſagarum euectione ſiue translatione ſcribuntur: tum quod hæreticam prauitatem prorſus ſuboleat; tũ quod ſeditionibus hæc opinio admixta, proindeque læſæ Maieſtatis crimen ſapiat.

2. Nam (quod ſecundo loco reuoco) miſsis ad diuerſos clam litteris, contra magiſtratum pertinaciter abſq; ſolidis rationibus diuulgaui, curſum magicũm falſum eſſe & imaginarium; aſſerendo inſuper torturæ acerbitate miſeras cogi ea fateri, quæ nunquam fecerũt, durã laniena ſanguinem innoxiũ

fundi,

fundi, noua alchimia ex humano ſanguine aurum & argentum elici. A

3. Ex quibus & id genus aliis, partim in vulgus per priuata colloquia, partim diuerſis ad vtrumque magiſtratum datis epiſtolis, ſuperiores ac Iudices apud ſubditos Tyrannidis notaui.

4. Et conſequenter cum Reuerendiſsimus & Illuſtriſsimus Archiepiſcopus & Princeps Elector Treuir. non ſolum magos & ſagas in ſua diœceſi ſuppliciis dignis affici ſinat: ſed etiam leges de ordine ſumptibuſq; iudiciariis maleficarum ediderit; inconſulta temeritate præfatum Electorem Treuirenſem Tyrannidis tacite inſimulaui. B

5. Reuoco præterea ac damno concluſiones haſce meas: non eſſe maleficos, qui Deo abrenuncient, dæmoni cultum exhibeant, tempeſtates inducant, opera diaboli, & ſimilia opera perpetrant, ſed omnia eſſe ſomnia. C

6. Adhæc magiam non dici maleficium, nec magos maleficos, & locum *Exod. XXII.* (Maleficos Non Patieris Viuere) intelligi de iis, qui veneno naturali naturaliter applicato occidant.

7. Pactum nullum eſſe, nec exiſtere poſſe inter dæmonem & hominem.

8. Dæmones non aſſumere corpora. D

9. Vitam *Hilario* à D. *Hier.* ſcriptam non eſſe authenticam.

10. Nullum concubitum dæmonis cum homine.

11. Nec dæmones nec magos poſſe tempeſtates, pluuias, grandinem, &c. ciere, & mera eſſe ſomnia, quæ de his dicuntur.

12. Spiritus ad formam à materia ſeparatam poſſe videri ab homine. E

13. Temerarium eſſe adfirmare, quod quidquid dæmones poſſunt etiam magi poſsint eorum opera.

14. Sententiam illam, quod dæmon ſuperior inferiorem poſsit expellere, eſſe erroneam, & inferre iniuriam Chriſto. Luc. XI.

15. Pontifices in ſuis bullis non dicere, quod Magi & Malefici talia opera (vt ſupradictum eſt) perpetrent.

16. Pontifices Romanos dediſſe facultatem inquirendi in maleficos, ne ſi contra feciſſent, ficte magiæ inſimularentur, quemadmodum anteceſſores eorum aliquot vere magiæ fuerunt inſimulati.

Has omnes & ſingulas aſſertiones cum plurimis calumniis, mendaciis & ſycophantiis, in magiſtratus tam ſæculares quam Eccleſiaſticos, petulanter & inuerecunde, falſoque profuſis: quibus ſcripta mea de magicis ſcatent: expreſſe, ſcienterque condemno, reuoco, atque reiicio. veniam de commiſsis à Deo & ſuperioribus obnixe petens, & ſancte promittens, quod inpoſterum nihil horum docebo, promulgabo, defendam, vel aſſeram, nec verbo, nec ſcriptis, per me vel alios, quocumque loco rum me venire contigerit. Si contra fecero, ſubiicio me, exinde prout ex nunc omnibus pœnis iuris contra relapſos hæreticos, refractarios, ſeditioſos, reos læſæ Maieſtatis: iniurioſos ſycophātas publice conuictos, necnon & in periuros ſtatutas. Submitto me quoque correctioni arbitrariæ, tam Archiepiſcopi Treuirenſis, quam aliorum quorumcunque magiſtratuum, ſub quibus me degere contigerit, quique de meo relapſu & violata fide certiores facti fuerint, vt me pro meritis puniant in honore ac fama, bonis ac corpore.

In quorum omnium fidem hanc meam præfatorum articulorum reuocationem propria manu ſubſcripſi, in præſentia Notarii & teſtium.

Sic ſubſcriptum.

Cornelius

Cornelius Looſeus Callidius.

Et denuo ſubſcriptum.

Acta ſunt hæc *in Imperiali Monaſtery S. Maximini* extra ꝓpe Treuirim *in Stuba Abbatiali*, ibidem coram Reuerendiſsimo, Reuerendis, Venerabilibus & eximiis Dominis, Domino *Petro Binsfeldio* Epiſcopo Azotenſi, Reuerẽdiſsimi Archiepiſcopi Treuir. Domini noſtri clementiſſ. in ſpiritualibus Vicario generali & *Reinero* dicti Monaſterii Abbate, *Bartholomeo Bodegemio* Delpho I.V.L. Curiæ Eccleſiaſticę Treuir. Officiali, *Georgio Helffenſterio* SS. Theolog. Doct. Eccleſiæ Collegiatæ S. Simeonis, in ciuitate Treuir. Decano, & *Ioanne Golmanno* I. V. Doctore, dictæ Eccleſiæ Canonico, & curiæ Treuir. ſigillifero &c. *ſub anno Domini 1592. more Treuir. die Lunæ 15. menſis Marty* in præſentia mei Notarii infraſcripti, & honeſtorum *Nicolai Dolert*, & *Danielis Maier* Reuerendi Domini Abbatis reſpectiue ſecretarii & ſcribæ, teſtium ad hoc ſpecialiter vocatorum & rogatorum.

Subſcriptum

Adamus Hæc Tectonius, Notarius.

Et inferius,

Collatum cum ſuo originali repertum concordari per me infraſcriptum Secretarium oppidi Antuerpienſis.

G. KIEFFEL.

Habetis integram Palinodiam: poſtea tamen iterum Bruxellæ vice paſtorem agens in Eccleſia S. Mariæ de Capella, accuſatus fuit de relapſu & poſt diuturnum carcerem dimiſſus, & (vt ptinacem dementiam intelligas) tertiam accuſationem, denuo ſuſpectus, morte p̄reptus, euaſit, ſed (quod dolendum) non paucos, homines tamen Phyſiologię & Theologiæ ſolidę, nõ ſatis gnaros ſtoliditatis huius reliquit ſectatores. Qui vtinam ſaperent: & quam temerarium atq; noxium ſit, Eccleſiæ iudicio, vnius VVieri hæretici deliria præferre, tandem ſerio intelligerent.

SVMMARIA QVÆSTIONVM.

B *AN denunciatio plurium per ſe ſit indicium ſufficiens ad torturam, abſq; alys indicys aut adminiculis?* q. procedit de denunciatione complicum explicat ſententia authoris obſcurius poſita lib. 5. diſquiſitionum *a*. Quæſt. 1.

De vnius complicis denunciatum quando ſufficiat *b. o.*

Sola non ſufficit ad torturam *c*, & *e*.
C licet bene ad inquiſitionem, citationem & capturam *d*.

A tortura non inchoandum *e* confeſſus de ſe non ſufficit vt torqueatur ſocius quem denunciat *e*.

Si iudex ad vnius complicis rite interrogati, denunciationem torſiſſet non ſubiacet ſyndicatui *e*.

Reſpondetur quæſtioni principali affirmatiue *f* & *o*.

D An plures teſtes inhabiles valeant in vllis criminibus *f* & *o*.

Mitior aut fauorabilior ſententia quando ſequenda iudici *g*.

De apparente & vera crudelitate ſeu clementia *h*.

An Carolina conſtitutio tollat iudiciũ ex denunciatione plurium complicum *i*.

E Iudicibus ſequendæ deciſiones curiarum in ſimilibus *i*.

Probationes quam claræ ad torturam requirantur *k*.

In exceptis criminibus an ſit ſufficiens nominatio ſocii ad torturam l.

poteſtate ſeu arbitrio iudicis quo vſq; A ſe extendat in criminibus exceptis *l*.

Quando vnum inhabile poſsit habilitari ab alio inhabili *m*.

Cur poſsit quoad torturam, & non quoad condemnationem *n*.

Socii ſecundi inculpatio eſt pro nouo indicio *p*.

Numeri vis magna in teſtimoniis q. experientia docet plurium cõplicum B nominationes veras eſſe *q*.

Sortilegii crimen ęquatum in more procedendi hæreſi *r*.

Limitationes quædam in quibus non ſufficit denunciatio plurium complicum *s*.

Q. II. *An inimicitiæ denunciantium contra denunciatos, debeant plene probari per duos teſtes: vel an ſufficiat ſemiplena probatio per vnum teſtem, aut etiam præſumptio ad elidendum iudicium* C *probationis?*

Inimicitia valet ad elidendum denunciationem *a*.

Exceptio debet à reo plene ꝓbari *b*.

Probationum vt nõ vna ſpecies, ſic nec eadem vis eſt *c*. nec omnia omnibus cauſis conueniunt *d*.

Inimicitia & odium quomodo debeant probari *e*. D

Arbitrio iudicis permittitur vtrum inimicitia ſit ſufficienter probata *f*.

Capitalis quando probanda *g*.

Deciſio q̃ſtionis *h*. de vno teſte h. de præſumptionum vi & differentia *i*.

Q. III. *An denunciantes debeant eſſe contriti, ſicut quidam volunt, cum id iure non ſit expreſſum, & ſagæ rariſsime pœniteant*. Reſpondetur negatiue &c. ante E ſententiam *a*.

Poſt ſententiam *b*. de varia acceptione contritionis *b*.

Explic. *c*. accuſatus *§*. licet de hæret. in 6. *c*.

Perſonę integritas qualis in teſte requiratur *c*.

Quid operetur contritio, & quo ſenſu requiratur *d*.

An ea quæ de iure ex Conſtitutione Carolina requiruntur Art. 31. in denunciatione vnius, requirantur etiam in denunciatione plurium 1. Ponuntur verba Carolinæ, & reſpondetur negatiue. Q. IV.

An denunciationibus infamium ſit credendum in criminibus exceptis contra perſonas bonæ famæ? Q. V.

Non credendum pluribus denunciantibus quorumdam ſententia *a*.

Aliquando credendum aliorum verior *b*.

Pendet à iudicis arbitrio ſententia auctoris *c*.

An ſaltem ad hoc duorum vel plurium infamium denunciationes neceſſariæ? pendet à circumſtantijs perſonarum. Q. VI.

An vltra denunciationẽ plurium denunciati diffamatio requiratur in criminibus exceptis, vt poſsit procedi ad inquiſitionem ſpecialem & ad torturam? Q. VII.

An ad inquirendum, aut torquendum ſufficiat ſola fama *a*.

An ad inquirendũ neceſſario debeat præcedere diffamatio *b*. q. non. Quod nec ad torturã in criminib⁹ exceptis *c*.

Ratio vel reſtrictio quæ variis ſubiungitur, quando pertineat ad omnia, ſed ad proxime præcedens tantum *d*.

Explic. *c*. inquiſitioni. de accuſat. & inquiſ. *e*.

An ſatis ſit denunciari aliquem aut aliquam à pluribus quod illam viderint in conuentu & congregatione ſagarum in ordine ad torturam abſq; eo quod damna fecerit? Q. VIII.

Quæ in conuentibus fieri, & de ſtrigiportio dicuntur non eſſe illuſoria *a*.

In raptu ſtriges quorum ſenſuum cõpotes, & de quib. apte deponant *b*.

Non

Non fieri inſenſibiles, nec obſtupeſcunt vnguento prorſus, explicat dictũ ſuum, *b*. Quo ſenſu ſcriptores quidam ſtriges vocent ebrias & furioſas *c*. Striges non aſſumunt naturam dæmonum *d*. multa ſtriges ipſæ faciũt *d*. Striges quæ faciunt, ipſis tribuenda. nam etſi inſtigante dæmone, voluntarie tamen faciunt: & contrarium dicere fidei repugnat *e*. quid Lamiæ, an ſoli dæmones *f*.

Striges vnde dictæ *f*. credere ſtrigib' non eſt credere dæmoni *g*.

Strigum denunciationes non ſunt plane dubiæ *h*. quanta fides huiuſmodi denunciationibus de conuentibus haberi ſoleat & debeat. l. Simancas, Prieras, & Comenſis explicati *i*.

Reſpondetur quæſtioni affirmatiue *k*. Iudex ſæcularis non minus ſollicitus eſſe debet de ſtrigum conuentibus, quam de damnis datis *l*.

Dei iniuria iudicib' maximi facienda l. locus 2. paralip. 19. 6. & Ex. 22. 18. explicantur l. Item Deuter. 13. 8. & 1. Reg. 2. 30. l. Carolina conſtit. art. 109. explicata *m*.

Q. IX. *Quando ſit talis denunciatio quod hæc vel illa perſona interfuerit conuentibus ſagarum, an requiratur ſpecificatio temporis & loci: vel vtrum ſufficiat generalis denunciatio plurium, abſq; huiuſmodi circumſtantijs, ad inquiſitionem & torturam?*

Ordinarie neceſſarium eſt exprimere locum & tempus *a*.

Fallit in exceptis criminibus *b*. maxime in denunciatione de conuentu lamiarum *c*. & ceteris criminibus ſucceſsiuis *d*.

Intell. lib. 3. de accuſat. & l. in cauſis. C. eo. d.

Explicat. conſtitut. Carolina. artic. 31. d.

A An reis poſsit tolli defenſio, maxime quam vocant de alibi, & an propter omiſsionem loci & temporis cenſenda hæc tolli *e*.

An in hoc crimine vel alijs exceptis, teſtes qui ſunt ſingulares in circumſtantijs, dummodo cõcordent in effectu, ſubſtantia & fine admittantur, & an huiuſmodi teſtes ſingulares, quando plures, ſunt faciant indicium ad torturam? Q. X.

B Examinatur quotuplex ſit diſtinctio ſingularitatis, & quomodo conſideranda *a*.

Reſpondetur toti quæſtioni *b*.

An in denunciatione pluriũ requiratur, quod quilibet fecerit confeſsionem in tortura, vel vtrum id tantum requiratur in denunciatione vnius? Q. XI.

Defenditur communis opinio, & C retractat author ex parte modum loquendi quo fuerat vſus à Reſpondetur quæſtioni ſub diſtinctione *b*.

An mulier poſsit eſſe teſtis in cauſis criminalibus? Q. XII.

Diſcutit materia, & reſp. affirmatiue.

An ad confeſsionem duarum mulierum procedi poſsit, ſiue ad torturam, ſiue ad condemnationem. Q. XIII.

Ad torturam ſufficere *a*. ſed raro.

D Ad condemnationem nunquam *b*.

An denunciationes feminarum tum magis fidem faciant quando non adſunt teſtimonia virorum in contrarium? Q. XIV.

Sub diſtinctione reſponſum.

An plurium minorennium denunciatio ſit indicium ſufficiens ad torturam? Q. XV.

De eo qui eſt viginti annorum *a*.

De minore vigĩti annis, ſed pubere *b*.

E De pubertate proximo *c*.

De non proximo, ſed tamen maiore nouem annis *d*.

De nouenni minore *e*.

Non ſufficit vnus impubes, ad torturam *f*.

An ad condemnationem g. Conciliantur ſententiæ. ibid.

Q. XVI. *An veriſimilitudo denunciationis ab vno tantum factæ, ſit ſufficiens adminiculum procedendi ad torturam?*

Quanta vis inveriſimilitudinis aut veriſimilitudinis in teſtimoniis *a*.

Reſpondetur affirmatiue de criminibus exceptis *b*. de indiciis remotis & propinquis *c*.

Q. XVII. *An malefici denunciantes impliciti etiam alys criminibus faciant indicium ad torturam, maxime quando ſunt plures.*

Negatiua ſententia probabilis, quia communior *a*.

Teneo tamen affirmatiuam cum praxi *b*.

Reſpondetur argumentis contrariis *c*.

Q. XVIII. *An extra iudicialis reuocatio infirmet iudicialem nominationem, adeo vt non faciat amplius indicium idoneum ad torturam?*

De facta reuocatione extraiudiciali ante ſententiam cõdemnatoriam, certa eſt negatiua *a*.

De facta poſt ſententiam dubium procedit *b*.

De facta tempore confeſsionis vel euchariſtiæ *b*.

De facta in via vel in ſupplicio *b*.

Reſpondetur queſtioni abſolute negando *c*.

Q. XIX. *Quando nihil inuenitur de inſtrumẽtis maleficÿ: an denunciatio plurium per hoc elidatur, ita vt non amplius præbeat indicium ad torturam?*

Reſp. negatiua.

Q. XX. *An leuiora indicia ſufficiant ad torturam in criminibus exceptis, quam in alys?*

Reſp. affirmatiua *a*.

Non debere æquam ſollicitudinem & indagationem adhiberi in exceptis & non exceptis criminibus *b*.

Explic. accuſatus §. licet &c. in fauorem fidei. de hæret. in 6. *b*

l. abſentem D. de pœnis *c*.

l. reſpiciendum D. eodem tit. *c*

Quæ leuiora indicia in exceptis ad torturam ſufficiant? Q. XXI.

Quomodo intelligendum dictum commune licere iudici in atrociorib⁹, iura transgredi, & in his ordinem, iuris eſſe nullum ordinem tenere *a*.

Indicia debere eſſe ſufficientia in ſuo genere, & quæ talia? *b*

Quid ſi deſint idonea indicia, ſed iudex cauſam habeat ſuſpicandi quid faciet? *c*

An iudex promptior, & facilior debeat eſſe ad torturam, in atrocioribus & occultis? Q. XXII.

Reſp. affirmatiua.

An in hoc crimine dignitas à tormentis excuſet? Q. XXIII.

Reſp. negatiua.

An in atrocioribus grauior adhibenda tortura, quam ceteris? Q. XXIV.

Pendet ab arbitrio iudicis.

Quum ſagæ plerumque ſint induratæ, & maleficio taciturnitatis munitæ, qualis tortura in hoc crimine ſit efficacior. Q. XXV.

Pendet ab experientia vtile ſacra aliqua remedia miſcere.

Quoties poſsit eleuari reus, & quot poſsint dari ictus, pro quolibet indicio. Q. XXVI.

Pendet ab arbitrio, De tribus ictib⁹.

Quãdiu poſsit reus ordinarie in chorda eleuatus teneri? Q. XXVII.

Intell. bullæ Paulli tertii.

Quid in vtroq; (numero, & tempore) ad ſummum fieri poſsit? Q. XXVIII.

Pendet ab arbitrio, & circũſtantiis.

An non poſsit iudex, cum vidit reum eſſe induratum, aut ex alys iuſtis cauſis, Q. XXIX.

deſiſtere

deſiſtere ab examine & tortura. & poſt aliquot dies eam repetere?

Reſponſio eſt affirmatiua, addita cautela quadam.

Q. XXX. *Quid ſentiendum de infuſione aquæ frigidæ in tergum rei appenſi?*

Reſpondetur affirmatiuè *a. c.*

Quando liceat nouis vti tormentis, & ſolitum modum excedere *b.*

Ratio Philoſophica huius torméti *c.*

Q. XXXI. *An & quando tortura ex primis indicijs repeti poßit maximè in hoc crimine, cum ſagæ plerunq; ſint obſtinatæ & induratæ?*

Aliquando poſſe, & varia monita vtilia.

Q. XXXII. *An in iure & legibus fundamentum habeat, quod quidam dicunt torturam non debere repeti vltra tertiam vicem.*

Æquitate niti.

Poſſe tamen iudicem ex cauſa vltrà repetere.

Quæſt. XXXIII. *An illæ tres vices intelligendæ de vno die, aut de tribus interpolatis?*

De planè tribus.

Quæſt. XXXIV. *Quid ſi reus tot delicta commiſiſſet, vt examen vno die peragi non poßit?*

Repetendum prorogatione in alios dies.

Quæſt. XXXV. *An conſuetudines locorum, quo ad modũ torturæ ſimpliciter ſequendæ ſint, cum magna ſit differentia perſonarum; indiciorum, criminum: ita quod nõ ſemper vno, & eodem modo poßit procedi: & caſus, cauſæ, & generator mentorum, ſiue lege, ſiue conſuetudine nequeãt terminari?*

Ordinariè ſequendæ poſſe tamẽ interdum eas non ſequi ſupremos iudices: contrariæ ſententiæ conciliatæ.

Quæſt. XXXVI. *An iudicibus inferiorib. à iudice ſuperiore modus Torturæ præſcribi poßit?*

Ponuntur diſtinctiones, quibus licet vel non.

A *An ſint data copia, & indiciorum, & proceſſus informatiui in criminibus, atrocioribus exceptis: vel an ſufficiat indicia reo à iudice proponi, eumq; in cõtinenti cum ſuis defenſionibus, audiri, cum iſto modo melius veritas haberi poßit?* Quæſt. XXXVII.

Ordinario iure prius illud neceſſarium videtur *a.*

Ex conſuetudine quorundam locorum poſterius licitum *b.* B

An ſint cõcedendi aduocati in criminibus atrocioribus, cum ſoleant ex hoc rei magis indurari, & inſtigari ad negandum? Quæſt. XXXVIII.

Diſputatur in vtramque partem, & reſoluitur affirmatiuè *a.* Vtiles cautelæ contra aduocatorum tricas & fruſtrationes *b.* intell. l. per omnes, 6. C. de defenſor. ciuit. c. Intell. c. fin. de hære. in 6. l. quiſquis. §. deniq; C. ad leg. Iul. maieſt.] d. l. per omnes. C

An confrontatio ſagarum, quæ vt plurimum pronæ ſunt ad reuocandum, concedenda videatur? Quæſt. XXXIX.

Varij modi hac in re *a.*

Reſpondetur quæſtioni, de cõfrontatione violenta *b.*

De confrontatione ad cõtrariam *b.*

De confrontatione ſpontanea *b.*

D *An dictum Binsfeldij trium vel quatuor fœminarum denunciationes pro vnius viri denũciatione exigi, debeat ſeruari in terris imperij?* Quæſt. XXXX.

Reſpondetur negatiuè.

Quid ſentiendum de praxi Germaniæ, quæ denunciationes de choreis & ſagarum conuentibus, hactenus pro veris, & ſufficientibus, & non illuſorijs accepit? Quæſt. XXXXI.

E Reſpondetur, optimam & fundatiſſimam eſſe.

In fine ſubiunguntur quædam, quæ foret æquum & vtile, lege ſanciri.

MARTINI DELRIO SOCIETATIS IESV, &c.

APPENDIX II.

Seu Reſponſio ad Quæſita cuiuſdam Sereniſsimi Principis.

DE MODO PROCEDENDI CONTRA STRIGES SEV VENEFICOS.

LECTORI S.

A Cvm anno 1602. caſu occurrente, variæ in Principis Sereniſsimi ſupremo conſilio queſtiones emerſiſſent circa Veneficij probationem & quæſtiones: petita fuere variarum Academiarum Conſilia, ad me quoq; ſcriptum eadem de re. poſtquam reſponderam, miſſa mihi apographa eorum, quæ ab alijs reſcripta B fuerant. Quibus lectis cenſui paulò fuſius rem totam, quæ Diſquiſitionum Magicarum mearum libro 5. multum lucis adlatura, de nouo examinandam & accuratius ſententiam meam, qua explicandam, qua confirmandam. Fruere, Lector, & Vale.

QVÆSTIO I.

An denunciatio plurium per ſe ſit indicium ſufficiens ad torturam, abſq; aliis indiciis aut adminiculis.

C AFfirmatiuam tenui de complicũ denuntiatione (nam quoad denunciationes virorum aliàs proborum, qui participes criminis non ſunt dubi-
tari nec ſolet, nec debet.) de pluriũ in-
quam denũciatione complicum idem
tenui *libr. 5. Diſquiſit. Magicar. ſect. 3.*
℣. ad torturam. Sed quia nonnulli non
recte mentem meam aſſecuti fuerint
operepretiũ fuerit eam hoc loco paulò
accuratius explicare, ne quis fallatur
eorum, quibus tanti mea, vt legere nõ
dedignantur. Hac de re, quæ diſcuti-
tur, ſcripſeram olim *d. ſect. 3. à verſ. Se-*
cundum indicium eſt Nominatio Socij,
paulò vlterius vſq; ad verſ. Quartũ indi-
cium eſt, pro inſtituta breuitate ſatis
multa; pro deſiderio & capacitate le-
ctorum, non ſatis forte dilucide quædam.

Explicatio ſententiæ meæ, & loci in Diſquiſit. Magicis.

Non volui *d. verſ. ad torturam*, diſſerere de plurium cõplicum denunciationibus ſocios criminis non minantium, (quia de efficacia nominat[illegible] plurium cenſebam meritò d[illegible] debere) ſed duntaxat, volui dec[illegible]

quæſtiu

quæſtionem de vnius complicis nominatione (de qua maior difficultas occurrit) & quoniam videham extrema hic periculoſa: nam hinc quidã immane multum illi tribuunt, quorũ idcirco ſententiam refutaui, *verſ. Putant quidem DD.* Inde vero alij nimis multum detrahunt vnius complicis nominãtis teſtimonio: cum tamen fieri queat & ſoleat, vt vnius nominantis denunciatio in noſtro crimine talis ſit, vt Iudex aliquibus concurrentibus circumſtantiis, meritò ſibi perſuadeat reum vehementer vrgeri, & propter ſummam dicti veriſimilitudinẽ, cum verè inculpari: idcirco media tutiore inceſsi via, & Clarum, Farinac. Binsfeld. & alias ſecutus quædam collegi indicia, quibus concurrentibus, ex vnius complicis alios nominantis denunciatione Iudex tuta conſcientia (qui ſcopus eſt libri illius quinti) poſsit nominatum quæſtioni admouere. Hac autem in re hoc ordine ſum progreſſus. Primò contra Simancæ ſententiam oſtendi debere hanc denunciationem eſſe factam in torturâ. *verſ. Debet tamen iuxta nonnullos litt. I.* remoui etiam quędam alia impedientia, ex parte nominantis, nominati, & iudicis. Poſtea *à d. verſ. ad torturam*, poſui cõditiones adminiculantes, quarum ſi aliquæ, vel omnes accederent, & priorum requiſitorũ nihil deſit: hoc eſt, abſint impedientia illa, quæ dixi omnia: crediderim omnino ſecuram reddi torturam eius, qui ab vno ſolo complice fuit tali modo nominatus. Harum tamen conditionũ adminiculantiũ *d. verſ. ad torturam* nullam exigere volui, quãdo plures complices nominarunt eundem. Semper ex profeſſo egi de vno complice Nominãte. quare quod in d. verſ. fine poſui in plurali *à complicibus* id tantum

b
Ex vnius complicis denunciatione an poſſit vnquã procedi ad torturam.

A poſui primo adminiculo vnius complicis, non vt de plurium denunciatione diſputarem. Et ſemper aliàs vtor expreſsè ſingulari numero, præterquam *verſ. ſed quadam circa hanc rem*, vbi ſcripſi *admittantur infames:* verum ita loquor non collectiuè de pluribus ſimul, ſed de ſingulis diuiſiue: nempe quod nullus ſit adeo infamis, vt à denunciãdo in hoc crimine arceatur: quę B ratio allata ad probandum complicis denunciationem hic aliquam fidẽ mereri. Nec decuit huc trahere quod poſtea *litt. N. verſic. conditiones autem in principio* monui, *adminicula debere eſſe talia, vt iudex vltra illa adminicula, ex ipſo quoq; teſtiũ numero, & qualitate deponentium: &c. credat nominantem non mentiri.* Illic enim vox *nominantem*, & quod præceſsit, *cum de-* C *nunciatione complicis*: ſatis oſtendunt, adhuc manere me in caſu vnius complicis: & agere de alijs teſtibus, ſi qui ſint nominationi ab vno complice factæ adminiculantes. Alia denique requiſiui ad condemnationem *ſectio. 5. verſic. 4. & 5.* plura quam ad torturam *ſect. 3.* ideo non oportet ab vno ad aliud argumentari. Hæc de ſententia mea; nunc age probemus illam, D de ipſa difficultate definitiue procedendo.

Dico primo non placet, nec ſatis tuta mihi videtur ſententia multorum grauium ſcriptorum, volentium in criminibus exceptis (vt vocant) *in quibus reus de ſe confeſſus poteſt de ſocijs criminis interrogari* (inter quę ſine cõtrouerſia numeratur crimen Magiæ text. l. fin. C. de malef. multos citat Farinac. E lib, 11. q. 43. nu. 67.) *ſufficere ad torturam, ſi nominatio ſit facta ab vno complice, idq; ob grauitatem & immanitatem delicti.*

Concluſ. 1.
c
Vnius cõplicis nominatio non ſufficit ſola ad torturam.

iſta con-

Iſta concluſio eſt cõtra multos. *Pet. Cyn. Angel. in l. fin. Cod. de accuſ. Butr. Imol. Abbat. in cap. 1. de confeſſ. Gandin. in tit. de quæſt. & tortur. num. 18. Boniſac. Vitalin. in Rubric. quæ indicia præcedere debeant ſub num. 9. Guidon. de Suſaria tractat. de indic. ſub num. 42. Amb. de Bononia tractat. de queſtion. num. 9. vbi affirmat ſic ſe vidiſſe practicari. Anton. Gomeſ. Hiſpan. tom. 3. de delictis. titulo de probat. n. 18. Blanc. tractat. de indic. num. 378. Placam de delict. cap. 13. num. 28. & federic. Scotum conſil. 10. num. 28. & 31. libr. 2. vbi in occultis.* Quorum rationes non valde vrgent. Nam licet hoc crimen ſit exceptum, & in multis Regulæ iuris in eo locum non habeant, veluti quod infames admittantur aduerſus huius criminis reos, *l. famoſi, D. ad leg. Iul. Maieſtat. cap. in fidei. de hæredit. in 6. cum ſim.* & quod Reus de ſe confeſſus poteſt de ſociis interrogari. *l. fin. C. de maleſ. cap. litteras de Præſumpt. cap. 1. de confeſſ. cap. nemini, 15. quæſt. 3. contra regulam in l. repeti D. de quæſtio. & l. fin. C. de accuſat.* & quod crimen ſit atrociſsimum: licet hæc vera ſint, non tamen inde ſequitur, in hoc crimine quoad omnia à iure communi recedẽdum: vel eo vſque & quantum vnuſquiſque volet rigorem contra hos criminoſos intendendum: vel inutilem fore de conſortio ſociorum interrogationem, licet ex vnius nominatione ad torturam iudex non proſiliat: proderit enim ad inquiſitionem formandam cõtra nominatum, & vt inquiſitio nominato tranſmittatur, vt perſonaliter compareat, quę communis eſt ſententia *Bald. in l. ſeruorum. C. de teſtib. & in l. 1. C. de ſumm. Triu. n. 5. Boſsius tit. de inquiſit. nu. 4. & 61. Clarus lib. 5. §. fin. quæſt. 21. num. 2: Menoch. libr. 1. de præ-*

d Licet ſufficiat ad inquiſitionẽ, citationẽ, & capturam.

A *ſumpt. q. 88. n. 12. & 13.* & præterea vt capi quoque reus poſsit. *Salyc. in l. abſentem n. 9, C. de accuſat. Boer. deci. 319. num. 4.*

Probatur vero cõcluſio authoritate & ratione, Auctoritate, clariſsimarum Academiarum, Bononienſis Patauinæ, Friburgenſis, & Ingolſtadienſis, quæ hoc anno 1602. interrogatæ id reſponderunt. Ratione vero quia haud B dubie communius receptum eſt ab interpretibus: ne in atrociſsimis quidem delictis, abſque legitimis indicijs iudici à tortura inchoandum: *& colligitur ex l. 1. in princ. D. de queſtion. & l. milites, C. eod. vnde hoc voluerunt multos adducentes Hippol. de Marſil. in l. 1. colum. 2. & in l. de minore colum. 2. D. de quæſtion. idem in Sing. 117. Hieron. Gygas de crim. læſ. Maieſt. tit. quomodo &* C *per quos quæſt. 26. Clarus d. §. fin. quæſt. 64. num. 9. Maſcard. concl. 1391. num. 4. de Probation. idem concluſ. 1385. num. 4. & Farinac. lib. 2. quæſt. 37. num. 79. & num. 89.*

e Legitimum vero indicium non eſt, vnica vnius complicis nominatio, qui eſt infamis: teſtis enim infamis alias in re inhabilis cenſetur ad probandum: & fulciri debet alijs adminiculis. vt indicium faciat etiam in criminibus D exceptis, ex textu *in l. ſicuti. C. de quæſtio. Bart. in l. 1. §. idem Cornelio. D. de quæſtion. Bald. conſil. 259. libr. 1. & multi adducti à Farinacio dict. quæſt. 37. n. 58. & quæſt. 36. num. 68. & 70.* Vnde conſequitur, à pari ratione reum infamem de ſeipſo confeſſum, & de alijs interrogatum nõ facere fidem ad effectum torturæ, & ita communiter docet plerique. E *Gloſſ. & Salycet. in d. l. fin. C. de accuſat. Bart. in l. maritus, D. de quæſtion. l. qui vltim. D. de pœn. Bald. d. conſil. 259. Ang. & Roma. in l. ſi certus D.*

ad colli-

ad Syllanian. Alex. conſ.11.n.5.lib.1.& conſ.89.n.12.lib.3.conſ.124. ad fin. lib. 6. Corn. conſ.95. in fin. lib.1. Socin. conſ.96. col.4.lib.3. Decius conſ.189 nu.10. verſ. Secundo etiam Marſil. in §. diligenter n.60.& in l.1.§. Diuus n.5. D. de quæſt. & conſ.74.n.8.& 12.conſ.109. n.16.& 130.nu.42.& in ſingul.209. Ruin.conſ. 146.col.1.& conſ.147.nu.3.lib.5. Paris. conſ.151.n.9.lib.4. Boër. deciſ.319.col.1. & n.3. Grammat. deciſ.28. num.12.& deciſ.34.n.37.& bene deciſ.56.n.1.& 2. & conſ.21.n.6. conſ.66. num.4. egregie Crauett. conſ.78.col.2. Rolandus à valle conſ.16.n.17.& conſ.73.n.20.lib.1. Bertazzol. conſ.4. n.11.& conſ.310. per totum. conſ.332.& 341. num.25. vbi ſecus concludit, quando ad vnius nominationem accedunt alia adminicula. Item Gigas d. tract. tit. quomodo & per quos q.7.n.5. Carerius tit. de hæreſi. num.118. Boſſius de indic.n.11. ver.66.& 149.& 198. Clarus q.21.n.9. Ioannes de Arnono ſoliloquio. 94. Menoch. de arbit. iudic. caſu 474.num.43. item Brun. Caſon. & alij quos congerunt Maſcard. concl.1317. n.52.& Farinacius q.43.n.145.& 155. & prius nu.27.& 75. Quæ ſententia communis cum ſit iuri & rationi magis conſentanea, meo iudicio, Iudici ſequenda eſt, in vtroque foro. ſi quis tamen illam contrariam Cyni & aliorum ſecutus eſſet, putarem eum Syndicatui non ſubiacere: facit enim tot Doctorum, quos ſecutus eſt, & citaui ſupra verſ. iſta concluſio eſt contra, vt dici nequeat ex capite ſuo vel temere feciſſe aut proceſſiſſe, qui grauium Doctorum, & quorumdam Iudicum, praxim doctrinamque amplexus fuit, licet minus probabilem vel tutam.

f Plurium nominationem ſufficere.

Concl.2. Sed quando reus, à pluribus complicibus debite interrogatus fuit denunciatus, etiam abſq; alijs indicijs vel

A adminiculis, licet iudici procedere ad torturam in noſtro crimine. Concluſio hæc magnam difficultatem habet propter aduerſantium multitudinem & argumenta. Nam contra illam terrent magni nominis ſcriptores: non tantum loquentes de criminib⁹ non exceptis, vt Grammat. conſ.21. poſt nu.10. Mart. Ant. Natta conſ.398 num.10.& Maſcard. concl.1317. num.18. pro quibus

Multi negant.

B facit textus l. fin. C. de accuſat. Verum etiam in exceptis, vt Marſil. conſ.79. n.13.& conſ.109. n.10. in quibus ſi teſtes ſint omnino inhabiles, numerus non ſupplet fidem, ſic Petr. Anchar. conſ.246. In cauſa, Alex. in l. ſi quis ex argentarijs §. cogentur nu.1. D. de eden. Corn. conſ.333. col.7. lib.1. Felin. in c. teſtimonium nu.5. de teſtib. Crauett. conſ.

C 99.nu.10.& de antiq. temp. in 1.p. in §. quod libro officialis. n.19. Vbi habet pro abſurdo quod plures teſtes omnia inhabiles, poſſint ſimul fieri habiles. quia nequit vllus dare alteri, quo ipſe caret. Denique ne plures inhabiles teſtes ad torturam vel quæſtionem iungantur, videtur generaliter, quoad omnia crimina, ſtatutum in d. §. idem Cornelio. & volunt ibi Bart. & quoad plures no-

D minantes alii vt Roland. conſ.16. nu.18. & 23. lib.1. Burſatus conſ.201. num. 61. Bertazzol. conſ.28.n.3. conſ.116.n.21.& 234. col.1.

Nec deſunt argumenta fortia pro hac parte: quibus tamen ſufficiens ſolutio datur.

Primo inquiunt quotieſcumq; duæ ſunt ſententiæ contrariæ probabiles, res dubia manet: & tum præſtat mi-

His argumẽtis quæ ſoluuntur ſingula. I

E tiorem partem ſequi, qualis hic eſt negatiua, & præſtat nocentem abſoluere quam innocentem condemnare. l. abſentem cum ſimil. D. de pœnis. Nec videtur Iudex ſatis tutus in conſcientia,

ſi affirmatiuam ſequatur: cum debeat
ſecuriorem ſequi interpretationem
capit. ad audientiam. & capit. ſignifi-
caſti 2. de homic. Gloſſ. & DD. ibid.
Pro præmiſſo antecedente multa ſo-
lent declamatorie à Sagarum patronis
prolixe exaggerari. Sed pro horum &
ſimilium intelligentia, quædam mihi
quoq; hoc loco ſunt copioſius dicen-
da: vt Iudicia hæc promoueantur, &
facilitetur via executionis, & tenebræ
veritati offuſæ diſpellantur.

Fateor inprimis rem dubiam eſſe
Reſp. hoc ſenſu: quod non ſit certa, nec af-
firmatiua, nec negatiua parti. ſed ne-
go caſum dubium, eo ſenſu: quod iu-
dici non ſatis tum poſsit veriſimiliter
conſtare, ſufficiens indicium habere
ſe, vt credat reum torqueri debere:
quod ſufficit, vt poſtea docebit. Qua-
re, cum plurium nominatio in ordine
ad torturã dubium ſuſtulerit, & quan-
dam certitudinem induxerit, Negan-
dum nos hic in dubio verſari. Dein ne-
go mitiorem reſpectu reip. & boni pu-
blici eſſe negatiuam, licet ſit mitior re-
ſpectu nominati, iudex vero debet po-
tius conſiderare quid reip. ſit vtilius.
Neque vero ſemper mitior aut fauo-
rabilior ſententia Iudici ſequenda eſt.
fallit enim illa regula, ſi adſint ſigna &
indicia ſufficientia, quę ſuadeant ſequi
interpretationem in partem deterio-
rem, quod etiam in conſcientiæ foro
obtinet, vt Theologi docent. *lege S.*
Thom. 2. 2. q. 60. art. 4. & Domin. So-
tum lib. 3. de Iuſt. quæſt. 4. art. 5. Deni-
que quid ſi dicamus, quod vtique ve-
riſsimum: ſecuriorem hic partem eſ-
ſe, ſi iudex præſumat potius veram eſſe
denunciationem, quam ſi præſumat
eſſe falſam. primo quia illud vtilius eſt
ipſi perſonæ denunciatæ: ſpes enim
eſt fore, vt torta delictum confiteatur,

A & ſic anima eius ſaluetur: Si vero non
torqueatur, timendum quod morie-
tur ſine confeſsione, & damnabitur.
2. quia vt plurimum docet experien-
tia in nominandis ſociis ſagas verita-
tem dicere, *vt atteſtatur Binſf. tract.*
de confeſſ. malef. memb. 2. concl. 1. rat. 10.
Securius autem eſt præſumere quod
frequentius accidit 3. quia conſtat ea-
B dem experientia, ſummo labore ma-
leficas adigi ad has nominationes: quod
ſignum eſt dæmonem eas impedire,
ne regnũ ſuum, ſupplicio affectis ſub-
ditis, diminuatur: & proinde denun-
ciationes eſſe veras, & id impulſu quo-
dam Dei fieri, vt complices, dæmone
inuito, nominent: ſane prouidentiam
Dei hic operari clarum eſt, quia vix vn-
C quam permiſſum reperias innocentes
nominari, quod ſi nominati, mox eorum
innocentia Deo ſic diſponente palam
fit: *Binsfeld. d. loco. poſt 7. concl. in ſolut.*
argumentorum. Quarto hoc eſt longe
vtilius reip. vt ſtatim docebo: & licet
non foret hoc ſecurius & probabilius,
adhuc tuto poſſet iudex hanc ſenten-
tiam amplecti.

D Quia quotieſcumque ſunt duæ ſen-
tentiæ probabiles cõtrariæ, licet iudici
alterutram ſequi, nec tenetur ſequi
probabiliorem. maxime ſi iudicet al-
teram magis tum profuturam reip. Sed
in noſtro caſu ambę ſunt probabiles &
affirmatiua merito cẽſetur reip. vtilior:
ergo licet iudici eam ſequi.

Maior quoad priorem partẽ negari
E non poteſt, quia tunc id prorſus arbi-
trarium eſt iudici, & eſt communis ſen
tentia caſu iſtarum. quoad poſteriorẽ
partem probo. quia quando parti non
fit iniuria (quod hic ſuppono) iudex
tenetur actiones ſuas ad reip. cuius mi-
niſter eſt, vtilitatẽ dirigere. Nam ſalus
reip. ſuprema lex eſt, *Cicero de legibus.*

Minor vero ſic oſtenditur vera pro priore parte: ſententia illa probabilis eſt, quæ nititur authoritate grauium Doctorum, vel probabilibus rationum momentis (vt omnes fatentur) ſed vtraq; pars his nititur, vt patet tota hac quæſtione. probabilis ergo vtraq;. Negatiuam vero videri minus vtilem reipub. quam contrariam, probo: quia reip. hoc vtiliſsimum cẽſendum quod ad pernicioſiſsimum crimẽ exſtirpandum & ſontes detegendos viam ſternit: hoc facit affirmans, impedit negans. quia negans præcludit iudicibus fere aditus omnes in ſecreta cubilia huius peſtis penetrandi, cum tollet ferme cuncta, quæ ad hoc vſui, adminicula: contra affirmans ſuggerit iudici modos, quibus ad noxiorum cognitionẽ perueniat, vt patebit ex reſponſione fere ſequentium: omnium quæſtionum.

Quinto hæc ſententia tutior eſt ipſi iudici, probo quia eſt magis conſentanea veræ clementiæ & miſericordiæ, quam altera. probo. quia licet ſemper, à volentibus reos debitis ſuppliciis eripere, prætendatur prætextus miſericordiæ & clementiæ: hi tamen vt plurimum falluntur & fallunt, dum clementiam vocant priuatę perſonæ cauſam cauſæ Dei & reipub. præferre. Re uera tamen non eſt crudelis, qui vt multos ab vnius iniuria defendat, aciẽ gladii, quem ad hoc à Deo recepit, in vnum exerit. clemens ille potius dicẽdus & miſericors. Nec vnquam crudelis eſt, qui remediis permiſsis, licet in ſpeciem durioribus, ægrum reipub. corpꝰ ſanaturus, putrida & noxia mẽbra præſcindit. Iuſtior etiam, quia honori diuino hæc ſententia melius magisq; conſulit. nam ad Dei honorẽ apprime facit, vt homines fidei deſerto-

A res, in Deum & cœlites blaſphemi, in totum genus humanum & naturá iniurii, dæmonũ partiarii &c. deprehendantur ac puniantur: quod cõſequitur pars aiens, negatiua ſaltem non conſequitur. Deniq; tutior eſt iudici, q̃a licet extremi iudicii comminationes contra ſententiũ nonnulli valde exaggerent: tamen cum communes ſint omnibus iudicibus, merito magis formidandæ B illis, qui nimis remiſsi ac deſides ſunt in hoc crimine vindicando. Nam ſi vnius lamiæ innocentis cruor à iudice expoſcetur: quid tot infantulorum innocẽtiſsimorum, quos partim poſt baptiſmum, partim ante baptiſmum ſolitæ necare: & his quidẽ cum tẽporali corporis ęternam quoq; vitam animę eripere? Nonne tales iudices: qui, vt vni C parcant, tã multos necari permittunt, recte dixerim ſimiles Altheę Ouidianę, quã ideo acute vocauit *impietate piã*? ſunt enim hi falſa pietate vere impii. timent vbi non eſt timor, & dum ſartaginem fugiunt in flammas ruunt. De hac re grauiſsime ſic olim Almæ vniuerſitatis Ingolſtadienſis facultas Theologica & facultas Iuridica vnanimiter anno 1590. laudatiſsimo Ba- D uariæ Duci Guilhelmo reſponderunt:

In his caſibus ius habet magiſtratus, vt poſtponat priuatum damnum alicui bono communi reipub. quod ordinarie ſequitur ex tali modo procedendi contra ſuſpectos criminum. Quemadmodum eadem ratione non eſt curandum ſi forte contingat aliquando, vt ſecundum allegata & probata condemnetur, is qui E *vere eſt innocens. Nam plus intereſt reip. vt ſecundum allegata & probata, quæ cum plurimum veritatẽ nituntur, feratur ſententia: quam vt nunquã contingat condemnari aliquem innocentem. Quod adeo verum eſt, vt plerique*

 Theo-

Theologi & Iuriſtæ conſentiant, & recte: debere iudicem damnare eum, qui ſecundum iuris ordinarium proceſſum probatur reus, quamuis ipſe iudex priuata ſua ſcientia noſſet illum eſſe innocentem & falſo delatum.] Hactenus illi: quorum deciſio mihi tam certa, quam quod certiſsimum, & mutato vno atque altero verbulo, tota in noſtra quæſtione locum obtinet. ſi, *allegata & probata*: mutemus in *ſufficientia indicia*, quæ certe ſunt allegationum ſeu probationum q̄dam ſpecies. Quicquid autem ſit de ratione illa quam adiungunt, hoc eſt ſiue illa opinio verior & probabilior ſit, quam contraria negatiua, quæ & ipſa à magnis Theologis & Iuriſtis defenditur, quod ad rem nō facit: illud certum eſt licet illa ſententia cōmunis verior non foret, adeo tamen probabilem & receptam eſſe ſententiam, vt Iudex eam in rem deducens, quieta & tranquilla cōſcientia eſſe debeat. Contra non ſatis intelligo, quo pacto iudex in crimine tam atroci ac pernicioſo reip. cum paria ſint vtrimq; momenta rationum, poſsit ſecuro animo illam opinionem eligere, quæ probabilior non eſt, immo nec æque probabilis, & aperte habet adiunctam iuſtitiæ exequendæ retardationem, & tantum non euidens periculum nocentiſsimos magos debitæ pœnæ eripiendi.

1. arg. Carolina cōſtit. ſeq. q̄ hoc indicium ignorat.

I

Secundo, concluſioni obiiciunt, pro Germania vbi de hac quæſtione tum fuit compulſatio. Germanos Iudices oportet in imperio ad Imperatorias conſtitutiones criminales à Carolo V. conſcriptas, velut ad Cynoſuram vel regulam Lesbiam, indicia exercere: non tantum in modo pœnarum, ſed etiā in iudicii ordine & proceſſu: quare nec licet illis alia indicia admittere, quam quæ in illis conſtitutionibus exprimuntur: nullo ſeruato diſcrimine exceptorum vel non exceptorū, quia huius diſcriminis conſtitutio illa non meminit. *arg. l. ſemper in ſtipulat. D. de reg. Iur. Hippolyt. de Marſil. conſil. 24. n. 21. & ſeq. Menochius Præſes Mediol. lib. 2. de arbitr. cent. 5. caſu. 474. nu. 42.* Carolina vero conſtitutio inter cetera indicia maleficii non ponit duorum vel plurium denunciationem, *vide illam art. 44.* Non eſt ergo in Germania curandum hoc indicium aliis deſtitutum. *Reſp.* Reſp.

In hoc argumento hoc ſolum verum eſt, ſequendam pro norma Germanis illam conſtitutionem, in iis quæ illa cauet: cetera falſa. primo, non licere iudici alia indicia ſequi, quam illic poſita: hoc negandum. Nam Caroli mens non fuit omnia indicia commemorare, quæ ſunt fere infinita: ſed quædam ponere, eaq́ue leniora quam ſit denuntiatio, quæ Iudici liceat ſequi: quis neſcit illum Vlpiani, leges non poſſe ita ſcribi, vt omnes caſus q quandoq́ue inciderint comprehendant: & ideo illum qui Iuriſdictioni præeſt interpretatione ad ſimilia procedere, & ius dicere debere? *l. neque ad ſeqq. D. de legib.* Quare, quod ceteris legibus Imperatorum commune eſt, hæc Carolina ex aliis iuris ſcripti & conſuetudinarii decretis interpretationem admittit: cum non appareat Carolum voluiſſe per eam communia vel particularia regionum iura tollere: cōtrarium potius colligitur, quoniam ipſe Carolus in locis nonnullis illarum Conſtitutionum, ſe Iudicemq́ue remittit ad ius cōmune & conſilium Iureconſultorū: licet ergo in non expreſsis Iudici hæc ſequi, maxime ſi confirmentur recepta in locis illis praxi, & deciſio-

nibus

nibus iudiciorum. Miratus autem ſum vehementer quendam in cauſa cōſultum, rerum iudicatarum autoritati de hoc crimine conatum detrahere. Prudentius eædem illæ duæ Bauaricæ Academiæ Facultates §. 1. ſcripti præfati
„ aſſeruerunt: *Magiſtratui & iudici ſæ-*
„ *culari plurimum profuturum, ſi videant*
„ *aliquot proceſſus ſagarum habitos in vi-*
„ *cinis locis. Nam vt veriſimile facinora*
„ *ſagarum vicinarum eſſe ſimilia: ſic et-*
„ *iam ſimiliter fere procedendum.* ſic illi optimè. Nec alia puto bonorum & peritorum iudicum mens vnquam fuit: quàm cæterorum acta iudicialia, res alibi & in eodem quoque conſiſtorio iudicatas, maxime facere, & (quando de errore non liquet) exactè ſequi. Ideo tanti fiunt in Germania deciſiones Cameræ Spirenſis, in Francia Lucij & Paponi Arreſta, Neapoli deciſiones Afflicti & aliorum, per totam Eccleſiam deciſ. Rotæ Romanæ, &c. Non facilè Iudici prædeceſſorum veſtigia deſerenda, vel transferendi termini, quos maiores eius poſuerunt. Sed legibus (aiunt) non exemplis iudicandum. Sanè ſi legibus exempla repugnent, quod non eſt in præſenti. Secundo falſum, quia illic non fit mentio diſcriminis inter excepta & non excepta crimina; ideò iudici Germano diſcrimen hoc negligendum. Eſt argumentum nihili, & merè negatiuū. Sed pergunt argumenta congerere communia alijs nationibus. Nam

3 Indicia hęc nō ſunt ſatis clara. K

Tertiò probant ſuam negatiuā ſententiam, In criminalibus, vt reus condemnetur, debent probationes eſſe luce meridiana clariores. *l. ſciant cuncti. Cod. de probation. & c. ſciant. 2. q. 8. Bald. conſil. 257. verba inquiſitionis colum. 2. vol. 1. per text. in leg. ſi quis. C. ad leg. Iul. Maieſt.* ergo & indicia, vt reus

A torqueri poſsit, quod tenent. *Marſil. conſ. 101. n. 13. & Roland. conſ. 16. nu. 29. & 30. lib. 1.* Quis autem dicere auſit duorum vel plurium complicium nominationem eſſe indicium clarius luce meridiana? *Reſp.*

Reſp. Non valere arg à condemnatione ad torturam.

Non valere conſequentiam, ſicut nec à capturâ rectè procedas ad illationem de quæſtione. Etenim ad capturam ſeu incarcerationem leuiores, ad
B torquendum vrgētiores requiruntur, ſed tamen non luce meridiana clariores ſicuti ad condemnandum, *vt docent eruditè Iul. Clarus d. §. fin. q. 20. & Menoch. libr. 1. præſumpt. quæſt. 88. & 89. Farinac. d. q. 37. ſub num. 5.* maximè in his atrocioribus, in quibus honor, ſubſtantia & vita hominis periclitatur. *gloſſ. & Abb. in c. litteras. de præſumpt. Gigas de læſ. Maieſt. titul. quomodo &*
C *per quos q. 29. Decian. in crimin. libr. 7. c. 45. nu. 1.* clariorum ergo probationes requiret Iudex ad condemnandū: claræ ſufficient ad torquendum. Sicut enim modus torturæ à Iudicis pendet arbitrio: ſic etiam decernere, quę indicia ſint ſufficientia ad torturam, & quę non, & quæ probationes & præſumptiones validæ. *legendus hac de re idem Menochius de arbitr. caſu. 90. nu. 9. &*
D *270. num. 3.*

4 In exceptis criminibus nō eſt nominatio ſocij ſufficiēs argumē. ad torturam. L

Quartus aries negatiuæ ſentētiæ eſt, In cæteris criminibus ſociorum nominationes nō gignunt indicium ad torturam, *Ioſeph. Maſcard. vol. 3. de probat. concl. 1311. Menochius l. 2. de arbitr. centur. 5. caſ. 474. Ergo nec in exceptis.* Eadem enim eſt ratio in vtriſque, cum excepta tantū vocentur reſpectu pœ-
E næ grauioris, quam iudex in his atrocibus poteſt imponere: non vero reſpectu proceſſus & ordinis iudiciarij, quē nec in his licet iudici alterare ſeu transgredi, *ſic docent Hippol. de Marſil. in*

praxi crim. ſ. diligenter n.96. & conſil. 52.*n.*16.*& conſ.*24.*col.antepen. verſic. reſtat reſpondere.Grammat.vol.*34.*col. fin.Boſsius tractat. de indic. ante tortu- ram ſub num.*78.*Roland.conſ.*12.*nu.*72. *lib.*3. Et licet concederetur, in his cri- minibus poſſe iudicem excedere iuris communis regulas, etiam in modo procedendi; hoc deberet reſtringi ad inquirendum, *vt loquuntur Decian. conſil.*18.*n.*42. *& Menoch.d.conſ.*100. *num.* 66. & quoad alia modicum da- mnum adferentia, non quoad tortu- ram, cuius damnum eſt grauiſsimum: & in qua receptum ne excepti quidem criminis reũ ſine iudicijs torqueri poſ- ſe. *l.*1. *l.maritus. D. de quæſtion. Alb. in rubric.ad l. Iul.maieſtat.num.*3.*verſ. & tamen in iſto caſu. Follerius in pra- ctic. crimin. verſ. quod ſuffocauit n.* 58. *Lud.Carrer. in* 2.*tractat. de indic. & & tortura, ſ. circa quartum. num.* 78. *Gabriel. Zaraina in addit. ad Matteſ- ſillani ſing.* 55.*verſ. & hæc regula am- pliatur.*

Reſp. Multa hoc argumentum inuoluit, quorum contrarium verius puto. In- primis nego conſequentiam à delictis cæteris ad excepta. ipſum enim no- mẽ ſatis indicat peculiarem iudicis cir- ca hæc poteſtatem. Nimirum quod in ijs poſsit Iudex tranſgredi ſtatuta & cõmunes iuris regulas, & ſequi æqui- tatem ac conſcientiam ſuam, prout rem poſtulare iudicat, *iuxta doctrinam Baldi in l. quid ergo. ſ. pœna grauior D. de his qui not. infam. communius rece- ptam etiam ab ipſo Marſilio in l.*1.*nu.*23. *D.de quæſtion. Docent hoc Decian.d. num.* 42.*Menoch. de arbitr. quæſt.* 84. *num.vlt.& d.conſil.*100.*n.*51.*Binsfeld. poſt præludia. concl.*6.*verſ. regulare & iuridicum.* quod expeditiſsimum eſt, quoad iudices ſupremos, qui inſtituta, vt inferiores quidam, non iurant. *Sic ex Iaſone & alijs Baiardus addition.ad Clarum.* ſ.1.*num.*14. Nec procedit hoc ſolummodo in Caſibus iure commu- ni quoad hæc crimina expreſsis, ſed ſemper & quoad omnia iuris poſitiui decreta. Nam alioqui non forent cri- mina à iuris poſitiui regulis abſolutè excepta, vt ſunt: & vix eſt vllum cri- men, de quo non inuenias aliquid in iure ſpeciale, & à communibus iuris regulis exceptum, & ſic ſi quoad quæ- dam tantum, & non quoad cætera quoque dicas vocari excepta, vix vl- lum crimen foret, quod non dicere- tur exceptum, quo nihil abſurdius. *Hoc voluit quod dico, Farinac.quæſt.*18. *num.*60. Quare ipſemet Maſcardus in- ter illa diſtinguit, qui ſuam concluſio- nem cum ampliationib. limitat, vt lo- cum nõ habeat in criminibus exceptis. Et quoad noſtram quæſtionem opti- mam rationem in quodam ſuo conſi- lio inſignis Academia Friburgen. Briſ- goiæ anno 1601. reddidit his verbis: *quia quod ſocij criminis aduerſus ſocium ſufficiens indicium ad torturam nõ præ- ſtent, id operatur infamia, quæ iure poſi- tiuo teſtem repellit, nõ autem iure natu- rali inhabilem reddit Binsfeld.d.conſ.*6. *duob.* 2. *illat.*6. *Atqui crimina excepta ad leges iuris poſitiui non exiguntur, ſed ab ijs ſunt exempta, conceſſumq́; iudici, vt ex probationibus iure naturali ſuffi- cientibus procedat: atqui iure naturali ſocius criminis à teſtimonio non repelli- tur. Hinc vnius ſocij teſtimonium ad- uerſus ſocium in criminibus exceptis, in quibus ſocius de ſocijs interrogari poteſt, indicium ad torturam præſtare poteſt, iuxta Abbat. & Ioann. de Imola col.*2. *in c.*1.*de confeſſ. & Anton.Gomes. to.*3. *c.*11.*num.*18.] Bona certe ratio diuerſi- tatis, & quæ oſtendit naturam & liber-

tatem criminalis iudicij in exceptis, nõ eſſe reſtringendam ad pœnę exceſſum: in quo Mars & ſequaces, valde halucinantur. Quam plurima id oſtendunt, peculiaria etiam quoad procedẽdi ordinem, quorum pleraque ſequentib. quæſtionibus oſtendentur, nunc ſuffecerit: 10. quod ſocius de ſocio contra iuris regulas poteſt interrogari. *gloſſ. & DD. in l. fin. C. de accuſ.* 20. quod hic teſtes ſingulares plures ſocium denunciantes probant. *Anchor. conſ.* 277. *verſ. non obſtat ſecundum. Ioan. Crottus tractat. de teſtib. & Gigas pollea citandi*, idque quo ad torturam, *vt tenent Boſſius tit. de indicijs nu.* 159. *& Clarus d. q.* 21. *n.* 9. vnde & illud infertur, non eſſe veram limitationem quorumdam ſentientium hæc, licet in inquiſitione & ſimilibus vera ſint, in tortura tamen ea locum non habere. Longe verius eſt in criminibus exceptis (quale eſt Magiæ) etiam torturæ quantitatem & qualitatem à iudicis arbitrio dependere *l.* 1. *l. quæſtionis modum. de quæſt. poſt Bald. Gandin. & alios Menoch. de arbit. caſ.* 271. *n.* 2. item an & quando iteranda quæſtio *Bald. in l.* 2. *C. quod met. cauſa. Marſil. in d. l. quæſtionis modum Menoch. caſ.* 272. *n.* 4. tertiò arbitrari quæ indicia ſint idonea ad torturam, *poſt alios Menoch. ibidem caſ.* 270. *n.* 3. denique vt procedat in hoc crimine, quo ſibi modo procedendum putat. *Sic ibi Menoch. caſu* 474. *n.* 34. *referens ad hoc Bald. Salyc. Boer. alioſq́;* Atq; ita lux illata ijs, quæ de exceptis criminibus obnubilabantur.

5 *ab vno inhabili ad plures, quia quod eſt inhabile non poteſt aliud*

Quinta ratio aduerſariorũ eſt, vnus teſtis inhabilis & inſufficiens, ne in criminibus quidem exceptis vllum facit indicium ad torturam, vt communiter omnes concedunt. ergo neq; plures. proba eſt cõſequentia. quia inhabilitas

A & inſufficientia teſtium eorum multitudine nec tollitur, nec ſuppletur. Duo enim vel plura, quæ in ſua ſpecie ſunt imperfecta, nequeunt vnquam facere vnum perfectum, ſicut nota nullitatis in numeris arithmeticis, quantumuis illam crebro multiplices, nunquã per ſe efficient vllum eius numerabile. *Eſt ratio Maſcardi d. vol.* 3. *concl.* 1311. *n.* 18. *facere habile, &c. m.*

B Verum hæc argumentatio, quantumuis acuta videatur, repugnat tamẽ ſenſui communi etiam idiotarum: quibus lumen rationis humanę dictat plus credendum rumori & aſſertioni multorum, quàm vnius. Et, ſi non plus virium haberent duo quàm vnus, certè etiam vnius dicto ſtare deberemus, cum tamen Saluator noſter reſtrinxerit hanc credendi in iudiciarijs neceſſitatem ad ora duorum vel trium teſtiũ, *Resp.*

C *Matth.* 18. *v.* 16. *Ioan.* 18. *v.* 17. etiam in mortis ſupplicio ingerendo, propter crimina, *Deut.* 17. *v.* 6. Si dicas illic agi de teſtimonijs habilium, vrgeo. Sicut duorum habilium teſtimonia poſſunt ſufficere ad condemnationem, vbi vnius habilis teſtimonium non ſufficeret: ſic etiam ad ſuſpicionem ac veriſimilitudinem in animo iudicis gignendam, plus poterunt duæ denun- 3. 2.

D ciationes inhabilium, quàm vna vnius inhabilis.

Deinde duplex poteſt conſiderari inhabilitas. vna quæ prorſus inhabilem facit, altera quæ tantùm inhabiles ſecundum quid: ſeu, quod ferme recidit in idem vna inhabilitas iuris naturalis, altera tantum iuris poſitiui. Quæ vim nullam ad aliquid obtinent, ea nec plura quicquam efficiunt: vt eſt

E cernere in infantibus & amentibus, quoad teſtimoniũ ferendum iſti ſimiles ſunt notæ Arithmeticæ indici nullitatis, quam *cifram* vel, *cero* vocant:

ſimiles

A ſimiles ſunt candelis non accenſis: inferas in aulam obſcuram centum, non plus quàm nulla, vel vna conlucabunt. Qui vero vim aliquam obtinent, licet exiguam & imbecillam, ij quod ſoli nequeunt, alijs ſimilibus adiuncti interdum non nequeunt: ſimiles vnitati Arithmeticæ, quæ ſola non efficit numerum; ſed ſi tres vnitates iungas, efficient ternarium. ſimiles ſunt ſebribus candelis accenſis earum, quod vna

B non poteſt implere ſpacium luce ſua poterunt plures implere. ſimiles ſunt guttis aquæ. quod vna nequit, plures excauant. De prioris ergo generis; ſeu de omnino, & ex naturæ defectu inhabilibus procedit argumentatio, & intelligendi DD. contrarij. *Alex. Marſil. Felin. Maſcard. & alij.* Nam tales ſunt furioſi & infantes, quoad teſtimonij

C dictionem. Sed de generis poſterioris inhabilibus non procedit: qui propter iuris poſitiui impedimentum inhabiles ſunt, & ideo ſecundum quid tantum. Nam iure naturali vel criminoſiſsimis, qui nihil vnquam credendum afferat, mihi ſit incredibilis. ſi nihil illis credendum, cur etiam poſitiuo iure in hoc crimine interrogantur, & ad denunciationem admittuntur? cur etiam vt denuncient quæſtionum cruciatu

D adiguntur? Inanis crudelitas foret, & caſſa deteſtandaque ſæuitia. Eſto: plus argumentis quam teſtibus credatur. hoc non in his ſolis infamibus obtinet. nec verum, niſi quando argumenta teſtimonijs præponderant, & non quia minus teſtibus, ergo nihil immò quia minus, iam aliquid. de his inhabilibus ſecundum quid, agimus, in quibus

E quilibet per ſe gignit in animo iudicis aliquam præſumptionem, licet talem qualem; plures vero idem aſſerentes ſimul iuncti fortius penetrāt animum

A & crudelitatem, adeo vt ex plurium dictis & præſumptionibus, collectiuè ſimul oriatur vnum indicium ſeu probatio, quæ iudici poſsit videri ſufficiēs ad torturam. Hoc tenuerunt Friburgenſes d. anno, & etiam clariſsima facultas iuris Patauina, in reſponſionibus ad eandem quæſtionem nondum excuſsi, ſed menſis Decembris initio anno 1601. datis, & aiunt hanc eſſe (vt

B eſt) doctrinam Bart. *in d. §. idem Cornelio*, & de mente Nattæ *conſ. 298. n. 10.* & ſic reſoluiſſe multos. *Corn. in l. 1. C. de teſtam. num. 35. & conſ. 42. col. fin. lib. 1. conſ. 172. n. 20. lib. 2. Cranet. conſ. 9. n. 12. & 99. nu. 10. & ipſum Roland. à valle conſ. 98. n. 34. cum alijs citatus à Proſpero Farin. q. 43. n. 41. & fuſius q. 62. num. 317. & 341.*

Ne quis autem me mihi ipſi obijciat,

C quod *libr. 5. Magicar. diſquiſit. ſect. 5. §. quarto quantumuis* tenuerim contra multorum praxim, quantumuis multiplicentur depoſitiones infamium & complicum nunquam iudici procedēdum ex his ſolis ad cōdemnationē: vbi vtor argumento iſto Maſcardi, & multa produco, quæ cum ſint imperfecta, nequeunt ſimul omnia vnum perfectum producere, v. g. multa venialia, vnum mortale, multa ægra, vnum ſa-

D num, multa non alba, vnum album, multa tepida vnum calidum, &c. quādo res non ſunt ſubordinatæ ad vnum finem naturâ ſuâ, ſicut vna depoſitio natura ſua nō ſubordinatur alteri. quo igitur pacto nunc aſſero duas nominationes inuicem firmare, ſi non ſubordinatur inuicem? Huic obiectioni occurro, reddita diuerſitate rationis cur

E aliud obtineat in depoſitione plurium inhabilium quoad condemnationem, & in eadem aliud quoad torturā. Singulæ in ordine ad condemnationē ſunt

plane ineptæ ad hunc effectum, nec ad eum ſubordinantur, quia condemnatio debet inniti iudiciali certitudini, quam quia tales nunquam poſſunt gignere, neque ad hoc intelligendę ſubordinari. Singulæ vero noſtræ nominationes infamium non ſunt prorſus ineptæ. ad quæſtionem, ſed ad hanc ſingulæ tantum ſunt infirmæ & ſecundũ quid ineptæ, (vt dictum ſuperius) quia tortura innititur tantum veriſimilitudini & opinioni, quam ſingulę poſſunt aliquam, licet qualem qualem gignere, atq; ideo ad hunc finem cenſentur in vicem ſubordinari. & adminiculari. Et iſta ratio confirmatur exemplis à me poſitis, in quibus ineſt priuatio rei ad quam producendam deberent cõcurrere, vt in tepido eſt priuatio calidi, potius quam calor imbecillus, in non albo albi contradictio, in ęgro priuatio ſanitatis: at veniale peccatum ſpecie diſtinguitur à mortali. Recte igitur illic aliud tenui de cõdemnatione, aliud nunc hic reſpondi de tortura: neq; iſta ſecum pugnant.

6. Eſt noua opinio. *Sexto argumentatur* propoſitio quæ aſſerit plurium complicum nominationem per ſe indicium ſufficiens torturæ præbere, in hac fuſa & ampla extenſione, plane noua eſt, nec vſquam recepta opinio vero aut etiam lex non recepta neminem obligat. *Menoch. libr. 2. præſumpt. 2.* Nouitas etiam merito eſt ſuſpecta: Confirmatur quia qui videntur illam tenere, variis eam circumſcribunt limitibus, quos habes apud Binsfeld. *d. concl. 6.* Sed breuiter Reſpond. non eſſe nouam, ſed plures eam tenere, quos mox citabo: eſſe quoque in praxi fere vbiq; receptam *iuxta Binsfeld. ſupra & Friburgens. in ſuo conſ. citato.* Limites autem illi quibus circumſcribitur nihil obſtant ge-

A neralitati aſſertionis: ſunt enim conditiones, quarum pleraſque non ipſi admittimus, & eas contineri in propoſitione noſtra fatemur: nec ſunt adminicula proprie dicta ſeu indicia alia, quæ nos excluſimus, cum nonnullis circumſtantiis de quibus poſtea.

Igitur ſic vi via facta per hoſtes, &c., quæ ſolent obiici, ſoluta manent. Reſtat vt concluſionem noſtram affirma- Probatur concl. 1.

B tiuam ſtabiliamus, quæ.

Probatur. 1. auctoritate tenentium etiam vnius ſocii dictum ſufficere ad torturam, *vt Ang. in pract. ſua crim. quem citat Lud. Bologn. in addit. ad Guidonem de Suzar. tractat. de indic. num. 71. Blançi & aliorum, quos retuli ſupra conclus. 1. in princ.* quorum ſententia licet ſit minus probabilis, docet tamen quid de plurium nominatione 1 Ab auctore.

C tenuerint. (2.) probatur illorum auctoritate, qui cenſuerunt plurium nominationes ſufficere ad condemnationem, *vt Ant. Gomeſ. tom. 3. var. reſol. rub. de probat. delict. rub. num. 18. & ſic ſeruari in Cathalonia fatetur Lud. Peguer. Deciſ. crimin. 5. num. 18.* quorum opinio licet communius reiiciatur. *teſtibus Boſſio de indic. num. 165.*

D *iuncta num. 77. Marſil. d. §. diligenter num. 60. Nicola. Boer. deciſ. Burdegal. 319. numer. 4. Blanco de indi. num. 384. Farinac. quæſtio. 43. num. 39. & 40. & quæſtio. 62. numer. 73.* tamen patet illos pro noſtra conclus. ſtare. (3.) probat authoritas praxis curiar. & doctrina ſcribentium *Boerij deciſ. 319. numer. 17.* 2 Et praxi.

E *vbi refert ſic bis fuiſſe ſeruatum in Parlamento Burdigalenſi ob nominationem duorum & trium reorum: & Curiæ Pariſienſis hanc eſſe praxim teſtatur Paponius libr. 22. tit. 13. art. 2. & 3. tenet etiam Clarus d. quæſt. 21. num. 9. & nu. 11. vbi memorat Thom. Grammat.*

ſuper capitulis regni atteſtantem. Sic A
ſeruari in regno Neapolitano: idem ſen-
ſerunt Gigas d.tit.quomodo & per quos.
q.8.Aymon conſ.178.n.3.Roland.à valle
conſ.16. nu. 20.lib.1. Bonacoſ. commun.
opin.p.1.verſ.indicium faciunt Farinac.
q.43.n.37.Bertazz.conſ.225.n.20.Lan-
franc.in praxi num.72.ca.8.Binsfeld.d.
concluſ.6.Friburgenſes & Patauini &
Ingolſtadienſes DD. ſupra fauet ergo B
praxis & authoritas Iuriſconſulto-
rum.

Confirmant plurimæ fortes & ap-
5 Et ratione multiplici. poſitæ rationes.vt argumentant. Fri-
burgici, ſi ad ſocii nominationem ac-
cedat præſumptio ſeu coniectura, tunc
denominatus poteſt torqueri, ſecun-
dum omnes DD. atqui ſecundi ſocii
inculpatio eſt nouum ſignum ſeu in-
dicium gignens nouam coniecturam
ſeu præſumptionem. ergo tum reus C
poterit torqueri. Si reſpondeas eſſe
quidem nouum, ſed à priore non di-
uerſum, nec diuerſam vim probandi
obtinere. Probatur habere diuerſam
& aliud gignere adminiculum quam
genuerit nominatio prior. Nam prior
erat inſufficiens, poſterior vero ei ad-
dita eſt ſufficiens. quia probatio com-
poſita ex duabus ſpeciebus imperfe- D
ctis, quæ tamen eiuſdem ſunt generis,
formæ, & ſubſtantiæ hoc eſt ex duo-
bus indiuiduis eiuſdem ſpeciei infimæ
in ordine ad ſuum effectum plena eſt
& ſufficiens. *docet Menoch.l.1.de præſ.*
q.39.n.3.& ſeq.per l.5.C.qui in.tutel. &
hoc probatur inductione ſimillum par
tim phyſic. partim iuridicorum, Phy-
ſica ſunt: quæ de vna & pluribus can- E
delis de vna & pluribus guttis lapi-
dem cauantibus ſuperius allata: item
de pluribus gradibus frigoris vel ca-
loris cum intendentib⁹, & ad calidum
vel frigidum vt octo perducentibus:

de duobus pueris trabem ferentibus,
de pluribus Actibus habitum gignen-
tibus, quæ cuncta vni ſoli denegata,
poſſent adduci.

Iuridica vero, quia in illis probatio-
nibus, quę ad vnius facti probationem
tendunt, quæ non proſunt ſingula,
multa iuuant, *Bart. & eum ſecuti aly*
in d.lib.1.§.idem Cornelio. plures teſtes
ſingulares deponentes de ſubordina-
tis ad torturam ſufficiunt, *vt docebitur*
poſtea,q.8. ad eandem ſufficiunt plura
indicia etiam remota. *Bart. & com-*
muniter in.l.fin.D.de quæſtio. Angelus
Aretin.in verb.quod fama publica n.6.
& ibi in addit. Auguſt.nu.52. Ægyon.
Boſſ.d.tit.de indic.num.71. Blancus de-
inde num.150. & ſequitur docens com-
munem Farinac.d.quæſt.37.n.11.& 43.
Item, ſi cum dicto ſocii contra nomi-
natum adforet aliquod indicium ſeu
adminiculum, veluti vnus teſtis de au-
ditu, vnus de viſu non integer, inimi-
citia nominati, fama, fuga, extempo-
ranea conuerſatio, ſecreta collocutio,
aut ſimilia: nominatio illa ſufficeret
ad nominati torturam, quamuis hæc
ſit remota ſatis à facto: docet ex pluri-
mis. Propter Far. *q.43.à n.163.vſq; ad*
177. cur non igitur multo magis ſi ad
nominationem ab vno reo factam, ac-
cedat nominatio eiuſdem facta ab alio
vel ab aliis, cum iſti non adferant ad-
miniculum remotũ, ſed de ipſo facto,
& ſuper ipſo facto? Nonne cum Iudex
teneatur ſingulos interrogare, ſingulis
tenetur aliquid credere? ſi ſingulis ali-
quid, cur non plus pluribus quam vni?
cur credat aliquid primo magis quam
ſecundo vel tertio? Si dicas non operari
ſecundum, quia eſt in eodem genere
probationis cum primo, nẽpe in gene-
re denunciationis: Caſſa hæc euaſio
eſt, & falſa: ſi vera foret nec teſtis

omni exceptione maior, poſſet efficere certitudinem ad condemnandum, cum ſit in eodem probationis genere, nempe teſtimonii. Hinc formatur alia ratio valida.

2 Vnus teſtis etiam omni exceptione maior, ad condemnationem inualidus eſt, nec ſufficit, quia ſolummodo præbet probationem inidoneam ad condemnandum: ſi tamen alius illi ſimilis teſtis adiungatur, ambo ſimul progignent probationem plenam ad condemnationem: & ſic duo iſti teſtes de viſu deponentes plene crimen probabunt ad effectum vt reus ad pœnam ordinariam poſſit condemnari. Cur ergo ſimiliter duorum complicum vnum tertium nominantium denunciationes, non facient indicium ſufficiens ad torquendum: cur inquam quod non poſſunt ſeiunctim, non poterunt copulatiue? Sane ſicut iſti ſinguli ſunt inhabiles in ordine ad torturam, ſic illi ſinguli ſunt inhabiles in ordine ad condemnandum. Cur etiam hic numerus fidem non augeat, cum generalis iudiciorũ ſit regula teſtium fidem num. augeri & num. ſuppleri, quod in fide deficit? *eſt tex. li. 3. §. argumenta D. de teſtib. cum gloſſ. in verbo numerus, vnde id eliciunt Iacob. Butr. & Florian. & l. ob carmen §. fin. D. eod. Alex. conſ. 47. col. 1. & conſ. 78. libr. 2. & conſ. 149. col. 2. lib. 5. Decius conſ. 163. col. pen. Curt. Iun. conſil. 168. numer. 17.*

3 Fauet noſtræ ſententiæ præterea ipſa experientia maximi facienda in ſimilibus, quæ docet in hoc crimine plurium complicum denunciationes vix vnquam vel nunquam fallere, docet etiam vix vnquam in hoc arcaniſſimo ſcelere veritatẽ alia via poſſe deprehendi, cum vix ꝓbatio ſceleris per

A alios quam per inhabiles & complices facinoris poſsit haberi: Quare cum hic caſus inciderit, vel neceſſe eſt inquiſitionem iudiciariam & proceſſum fieri irritum & inanem: vel permittendum iudici vt pluribus talibus credat. Et ea de cauſa Iudicum arbitrii eſt decernere, an criminis ꝓbatio per alios, quam per complices haberi poſsit, vel non

B poſsit, *iuxta Dd. Plotum in l. ſi quando §. 2. numer. 8. C. vnde vi. Maſcard. de probation. concl. 1403. nu. 4. vol. 3. quos ſequitur Baiard. ad Clarum quæſt. 24. num. 115.* & recte iudicem id arbitraturum, ſi non attendat ad id quod abſolute eſt impoſsibile, ſed ad id quod in tali crimine communiter ſolet accidere, plusquam probabile eſt. *ex ſententia Alex. conſ. 112. vol. 2. & conſ. 152. num. 15. lib. 5. Zazij conſ. 2. nu. 60. vol. 2.*

C *Grammat. deciſ. 34. num. 7.* quam licet impugnet Riminal. Iun. *conſ. 560. n. 88. vol. 4.* tamen eam multarum praxis regionum merito amplectitur, ne contra bonum publicum occultiſsima delicta maneant impunita. *Sic Baiard. ſupra n. 114.*

Vltimo probatur, quia idipſum obtinet in crimine hæreſis (à quo ad Magiam eſt bonum argumentum, quia 4. 1.

D ſtriges ſemper inuolutæ ſunt contra fidem, & Sixtus V. quadam bulla dicitur hæc crimina quoad inquiſitionem exæquaſſe) inuenio inquam de hæreſi idem tradidiſſe Pennam *ad 3. p. Directorij Inquiſit. Appendice ad quæſtion. 61.* fit.

Vltima concluſio. *Moderanda hæc opinio noſtra, eam procedere ſi ex veriſimilibus coniecturis & num. teſtium, vel ex qualitate deponentium, vel ex perſonis eorum contra quos deponunt, præſumantur nominantes falſum non dicere.* 4. Limitationes.

E

A Hæclimitatio eſt Collegii Patauini
s illam deſumentium ex d.c. in fidei &c.
accuſatus §.licet de hæret. in 6. & fran.
Aretino in c.cum P. Manconella. eſt de
accuſ.col.5.n.21. & 22. Marſil.conſ.24.
nu.13. Roland.conſ.73.nu.25.lib.1. Spren-
ger.in mall.q.4. & aliis. Et ad hæc ca-
pita reduci poſſunt conditiones aliæ
requiſitæ à Binsfeld. *l.3.de concl.6.*

Friburgenſium limitationes ſunt, ſi
B in denunciatione conſtanter perſeue-
rent. 2. ſi pænitentes ad iudicium acce-
dant. 3. ſi cum contritione moriantur.
4. ſi nulla mendacii, aut odii, aut ini-
micitiarum ſit ſuſpicio. Ex his 1. & 4.
certe. 2. & 3. non æque, & poſtea de his
plura dicentur.

QVÆSTIO II.

C *An inimicitiæ denunciantium contra*
denunciatos debeant plene probari per
duos teſtes: vel ſufficiat ſemiplena pro-
batio per vnum teſtem aut etiam
præſumptio ad elidendum in-
dicium denuncia-
tionis.

a AD hanc quæſtionem variatum
reſponſis. Omnes concedunt o-
D dium & inimicitiam valere ad eliden-
dam denunciationis fidem *c. repellan-*
tur. c. meminimus, de accuſ. l.3. in prin.
D. de teſtib. l. liberi. C. de inoff. teſt. etiam
in exceptis criminibus. c. per tuas. de Si-
mon. c. cum P. vbi Abbas. de accuſat.
Bart. in l. in quæſtionib. D. ad leg. Iul.
Maieſta.

b Concedunt etiam, ſicut actor ſuam
intentionem, debet plene probare, ſic
E etiam [illegible] exceptionem ſuam, in qua
fungitur vice actoris [illegible]plene probandā.
l.1. D. de except. & ibi Caſtrenſ. l. in ex-
ceptionibus D. de probat. & ibi gloſ. l.
quoties & l. cum de indebito. §. fin. autē
pro partcib. l. matrem. C. de probation.
Areti. in rub. inſt. de exception. num.24.
Fuluius Pacianus de prob. vol.1. arg. 66.
& ſeq. Decius in c. in præſentia n.50. de
probat. & conſ.534. nu.9. Crauett. conſ.
201. n.29. & ex communi Dd. id probans
Ioſ. Naſchand. vol.2. de prob. cond.685.
num.1. & 2.

Omnes etiam fatentur ꝓbationum c
varias eſſe ſpecies, quarum vna ſit effi-
cacior alia: 1. euidentia facti. 2. con-
feſsio. 3. inſtrumentum. 4. teſtes. 5. ius-
iurandum. 6. præſumptio. 7. quęſtio. 8.
fama. *Sic poſt Ariſtot. & Ciceronem,*
Menoch. de præſumpt. lib.1. q.1. cum ſeq.
Maſchard. libr.1. de probat. q.4. Sicut
Dialectici duplicem agnoſcunt proba-
tionem, vnam apodicticam, qua res
per ſuam cauſam neceſſariam, vel cau-
ſa per ſuum neceſſarium effectum co-
gnoſcitur, quæ eſt probatio demon-
ſtratiua: & aliam Topicam, ſeu Dia-
lecticam, quā ex probabilibus ſeu ve-
riſimilibus aliquid confirmatur. illius
apodicticæ vnus eſt gradus certitudi-
nis. huius vero topicæ plures ſunt, ſe-
cundum probabilitatem maiorem mi-
noremve probationem. Ita quoque in
prædictis probationibus iuridicis, &
inter ipſas, & ferme in ſingulis varii
ſunt gradus firmitudinis & veriſimili-
tudinis. Nam vnus teſtis alio certior,
vnum inſtrumentum alio perfectius,
vna præſumptio eſt alia credibilior &
firmior. *Menoch. libr.1. q.29. & 30. de*
præſumpt. & q.44. n.8. & 9. vna eſt vr-
gentiſsima: qualis eſt quæ vocatur iu-
ris & de iure, quæ reſp. illi apodicticæ,
vt patet ex allatis exēplis de Menoch.
d. lib.1. quæſt.3. alia non conuincit, ſed
valde veriſimilis eſt, vt præſumptio iu-
ris, alia leuis, qualis eſt præſumptio ho-
minis.

Item

d Item conſtat non omnia hæc probationis genera omnibus cauſis conuenire. quia quædam teſtibus vel inſtrumentis directè probari non poſſunt, ſed ſolis præſumptionibus ferè, vt ſunt mentale adulterium, ſimonia, hæreſis, dolus & ſimilia, quæ habes apud Menochium *dict. leg. 1. quæſtione 58.* quibus annumerandum eſt odium & inimicitia, quia latent in animo: ideo coniecturis inueſtiganda & probanda ex aliqua facta alicujus circumſtantia, vnde inimicitia potuit oriri, deſumptis. *arg. l. dolum. C. de dolo. ca. 2. de renunciat. in 6. Bald. conſil. 41. præmittendum eſt. num. 4. lib. 5. Abb. in c. repellantur. num. 2. de accuſ. Maſcar. lib. 2. de probat. concluſ. 898. nu. 4. & 5.* Denique inimicitiæ probationem fieri debere iuxta reg. text. in cap. in omni negotio. de teſtibus & in l. vbi numerus D. eod. tradunt Bald. & Maſcard. *ille in l. errore. C. de teſtam. iſte vbi ſupra concluſ. 901. num. 2.* & inimicitiam capitalem difficilius probari, quam nõ capitalem conſtat. Item à iudicis arbitrio pendere vtrum ſit inimicitia, necne, item quæ ſit capitalis, quæ non, quę grauis, quæ leuis: eſt communis ſententia plurimorum, *quos citant & ſequuntur Nellus tract. de teſt. nu. 4. Clarus §. fin. qu. 24. & ibi Baiardus, Menoch. lib. 2. de Arbitrar. caſu 11 L. n. 3. Farin. q. 49. n. 86. & q. 53. nu. 57.* quod iudicium moderari poteſt ex traditis per Viuium & Maſcard. quos retulit Baiard. d. loco, & alios apud Moncadam *in addit. ad Crottum de teſtibus in cauſ. crimin. n. 169.* Hinc infero concluſ. ſequentem.

Concluſ. f *A iudicis arbitrio pendet, an inimicitia in caſu propoſito ſit ſatis probata, necne.* Probatur l. 3. §. ideo D. & §. eiuſdem de teſtibus. §. Si vero talis ali-

A quem. Auth. de inſtrum. fide. Menoc. lib. 1. de arbitr. q. 9.

Sciendum pro arbitrij huius directione, quod capitalis omnino teſtem repellat, & nominatorem etiam in exceptis, neque expurgatur hæc inhabilitas per torturam. *quod repellat, probatur l. 3. in princ. D. de teſtib. cap. cum oporteat. cap. meminimus cum ſimil. de accuſat. auth. ſi dicatur. C. de teſtib. &* B *in corpore vnde ſumitur: quod in exceptis quoq; & tortura. l. 1. §. præterea D. de quæſt. & ibi Marſil. Gigas in tit. quomodo & per quos q. 7. n. 6. Bertazzol. in crimin. conſil. 28. n. 15. & conſ. 528. n. 7. Menoch. de arbitr. caſ. 474. nu. 55. Farinac. q. 53. n. 5. & 12.*

Leuior inimicitia teſtimoniũ & nominationem tantum eleuat & debilitat *Bald. in Auth. ſi dicatur in fine C. de* C *teſtibus. Iacobin. à S. Georg. in l. teſtium D. eod. & alij apud Farinac. d. quæſt. 53. num. 54.* Cum vero vtraque grauis & leuis lateant in animo putarim vtramque eodem probationis genere probari poſſe, ſed cauſas grauiores requiri ad probationem plenam inimicitiæ capitalis, quam leuioris, cauſas capitalis has memorant DD. 1. ſi quis alteri mouerit quæſtionem ſtatus. 2. quando D intentata fuit vel illata mors ipſorummet, vel parentum, vel amicorum perſonis, inter nominatum & nominantem. 3. minæ necis ab eo, qui ſolet exequi. 4. accuſatio criminis capitalis, vt adulterij, hæreſis, &c. 5. controuerſia de maiore ſaltem parte bonorum. Denique quæuis atrox iniuria inter illos. *Maſcard. vol. 2. de prob. concl. 898. Binsfeld. d. concl. 6. dub. 2. prope fin.* Ex E quibus facile ſecernas cauſas grauis & leuis inimicitiæ: quam quid interdum ex leuioribus cauſis oriri grauiſſima & capitalia odia conſtet. iudex tamen, vt

e g

plurimum ad cauſas attendere debet, quia ſufficit probare cauſas grauis odij, quamuis hanc inimicitiæ magnitudinem extrinſecis ſignis non oſtenderit. *Innoc. in c. cum l. & A. de re iudica. in fin. per text. in c. 2. cum ſeq. 3. q. 5. Bald. in l. præſcriptione. num. 36. C. ſi contra ius. Rom. in rub. de arbitr. col. 11. Grammat. deciſ. 33. nu. 7. Marſil. d. l. 1. §. præterea. num. 3. Farinac. d. qu. 53. num. 21.* Contra vbi inimicitiæ magnitudo factis probata, vt conatu vel illatione necis, aut grauis valde damni, aut atrocis iniuriæ: non putarim iudici valde laborandum de cauſę inueſtigatione. Vt enim vulgo dicitur, *Obras ſon amores,* his factis amor cognoſcitur: ſic è contrario etiam factis clarè animus hoſtilis manifeſtatur.

Verum ſi quod horum indiciorum ſignorum, factorum, vel cauſarum vnde præſumptio elicitur, vel quæ teſtes attulerant, à nominante fuerit negatum: hoc non poteſt per præſumptionem, nec per vnum teſtem plene probari, ſed opus eſt duorum teſtimonio ad hoc iudici perſuadendum, vt docet Menoch. de præſumpt. lib. 1. q. 51. & cauetur in Carolina ſanctione crimi. Ordinatione 23. & 30. Neque quoad hæc quæ diximus diſtinguendum inter inimicitiam & odium, quia vt quis repellatur, ſufficit probare, quod ſit valde odioſus nominans nominato, etiamſi non ſit inimicus ſecundum multos. *Ita Præpoſitus in c. quod vero col. fin. 3. q. 5. Gigas ſupra. q. 2. nu. 30. & plures apud Farinac. q. 49. nu. 30.* fateor tamen me reale diſcrimen inter magnum odium & capitalem inimicitiam non ſatis capere.

Igitur vt his poſitis quæſtio ſatisfiat, *certum eſt, & in eo ſupponitur duorum teſtimonio has inimicitias plene probari.*

A *De vnius teſtimonio, crediderim illud non ſufficere, cuiuſuis dignitatis ſit,* vt plene probet & repellat nominantem, *l. iuriſiurandi, C. de teſtib.* poſſet tamen facere ſemiplenam probationem, *per notata in l. admonendi D. de iureiuran. & in l. matribus, D. de quæſtion.* & etiam ad infringendum ſeu elidendum indicium ex nominatione natum. Sic *Patauini* DD.

B Si tamen in teſtimonio additæ & probatæ ſint cauſæ, ſpecies & qualitates inimicitiæ. *Iaſon in l. 1. C. de teſtam. num. 9. & in l. Titiæ textores colum. 3. D. de leg. 1. Bald. in l. ſolum. C. de teſtibus, & in l. ſi quis teſtib. ibi. in fin. Imola in c. Raynutius de teſtam. Grammat. deciſ. 34. nu. 11. Farinac. quæſt. 49. num. 126. & ſeq.* Equidem ſine adminiculis duo mihi ſufficerent teſtes ad probandam capitalem inimicitiam:

C cum vno, requirerem adminiculum aliquod, & hanc eſſe communem ſententiam, affirmat Melchior Phalaez *tractat. maioratum p. 1. q. 4. num. 5.* facillimè namq; ſemper vnus teſtis inueniretur, qui de inimicitia hac deponeret: & ſic reus cum præiudicio reip. ſemper liberaretur: quãuis enim Iudex, ſi velit, poſſit in criminibus exceptis leuiores inimicitias cõtemnere,

D tamẽ capitalem cogitur magnifacere, & propter illam tenetur teſtes omni exceptione alias maiores repellere. *iuxta gloſſ. communiter receptam, in c. cum oporteat de accuſ. quam ſeqq. Clar. Menoch. Farinac. & alij ſupra citati.*

Quod attinet ad præſumptionem, diſtinguere oportet. Nam præſumptio quæ dicitur iuris, & de iure plenam &

E claram facit probationẽ, *vt docet Menoch. lib. 1. de præſumpt. q. 36. n. 1.*

Præſumptio quoq; iuris idem operatur, cum ſit etiam ipſa vera, propria,

& perfe-

& perfecta probatio, (*vt oſtendit ex communi ſententia idem Menoch. dict. quæſt. 36. à num. 3.* maximè quando ex natura rei aliæ à præſumptionibus probationes haberi nequeunt, aut nulla legis præſumptio illi repugnat. *Alciat. de præſumpt. 3. p. Menoch. ſupra dict. lib. 1 quæſt. 38. Maſcard. lib. de probat. quæſt. 10. à num. 34. vſque ad 47. ex l. Imperator vbi Alexand. & Iaſon. D. de leg. 1.*

Præſumptio denique hominis, ſi ſit vehemens & vrgens conſtituet veram probationem & legitimam, maximè ſi aliquod adminiculum accedat. *Berous in rubr. de probat. num. 42. Bald. in addit. ad ſpecul. tit. de præſumpt. §. ſpecies. Menoch. dict. libr. 1. quæſt. 36. num. 14.* Ratio eſt, quia præſumptio hominis plane ſubijcitur arbitrio iudicis: quare, ſi ſit admodum vehemens, poterit iudicem mouere, vt illi fidem tribuat. *Berous dict. num. 42. Menoch. dict. lib. quæſt. 44 num. 8. & 9.* Hæc de valde vehementi facilè conceſſerim: de non vehementi, ſine aliis adminiculis nequaquam. Semper enim adeſt præſumptio hominis cōtra complicem in noſtro crimine. quia ſtriges ſunt hoſtes humani generis, & viciſsim ſunt cunctorum odium: & ſic ſemper odij exceptio præſumptione huiuſmodi probata iudicum diligentiam, & iuſtitiæ rigorem, & criminis denuntiationem fruſtraretur, quod eſt magnoperè iudici, ne fiat attendendum: Cum inimicitia, vtpote repugnans naturali iuri, niſi bene probetur nunquam ſit præſumenda. *l. in ratione. §. cum quidam D. ad leg. Falcid. l. 1. C. de mandat. Princip. cap. cum in iure. de offic. delegat. Aymon. conſil. 8. num. 8. Mantua Benàrid. conſil. 24. num. 13. conſ. 52. num. 17.*

A

QVÆSTIO III.

An denunciantes debeant eſſe contriti, ſicuti quidam volunt cum hoc iure nō ſit expreſſum, & ſagæ rariſsimè pœniteant?

SAtis obſcurè quæſtio proponitur. Vel ergo quærunt, an eo tempore debeant eſſe contriti, quo denuntiant, an ſaltem antequam moriantur. Prius B illud, quocunque modo capias contritionem, dicendum non eſt: quia contra praxim eſt, vt ante ſententiam latam ſe parent ad confeſsionem: contra prudentiam quoque. Nam confeſsioni tali (loquimur de ſacramentali) non ſatis fidendum iudici, quia vix fit, vt pœniteant nondum damnatæ: & eā exigere foret reos, ſatis ad perfidiam procliues ſacrilegij periculo exponere. a

C Poſt ſententiam quoq; hæc contritio, ad id quod dicimus, mihi præciſe non videtur neceſſaria. Quod probo, vel enim loquuntur de cōtritione propriè ſumpta, quatenus eſt pars vna pręuia pœnitentiæ: & nego de hac vnquā iudici conſtare poſſe: vel ſumunt pro attritione, & de hac, quoniam interna eſt, idem afferendum. Si dicas, poteſt iudici conſtare, de hac æquè ac confeſ- b

D ſario, dico rationem eſſe diſparē: nam iudex in foro poli tenetur credere reo pro ſe loquenti: iudex in foro fori credere non modo non tenetur: ſed, ne facile credat, ſibi plurimum cauere tenetur. Deinde ſi ille decipitur hac in re, damnum eſt ſolius decipientis: ſi iſte, damnum eſt præterea iuſtitiæ & reip. Vel deniq; contritionem ſumunt pro actuali confeſsione ſacramentali. Sed

E (quicquid dicant alij Domini reſpondentes) certū eſt, in praxi iudices ad illam attendere non ſolere: nam latroni contra ſocios creditur, etiamſi nolit

confiteri: vt & hæretico impœnitenti: & infideli, de Sodomia complicis, quæ cuncta crimina cum ſtrigum crimine ſolent concurrere. Verum licet ſit hoc in praxi nouum volunt ſaltem in iure ſatis fundatum, & rationi valde conſentaneum: de iure probant, ex c. acc cuſatus §. licet de hære: in 6. ibi, *ſi ex manifeſtis indiciis apparuerit, non exle-nitate animi aut odij fomite, ſed zelo*
c
Orthodoxæ fidei, &c. Verum reſpondeo illa aliunde apparere poſſe: nec cō-feſsionem illam ſatis manifeſtum ſignū ad hoc eſſe: cum ante ſententiam ſoleat eſſe ficta, poſt eandem poſsit eſſe ſimulata ad pœnam mitiorem obtinē-dum. Deinde aliud eſt, *non videri motum, ex leuitate animi, &c.* in denunciando, aliud *debere eſſe contritum.* Nō eſt igitur iſto textu expreſſum, ſed nec alio vllo: non quidem ex verbis, ſed nec ex ſententia & Interpretatione congrua. nam licet quæ ex ſententia legis ſunt, lege cauta cenſeantur *l. nominis. D. de verb. ſignific. l. neq; leges. l. ſcire, cum ſim. D. de leg.* attamen non omnis legis extenſio ex legis ſententia eſt. Probant ratione 1. fidei humanæ fundamentum eſt perſonæ integritas, quæ in non contritis abeſt. 2. quia nulla fides adhibenda perſonæ, quæ fidem Deo violauit. 3. quia tales nō contritæ ſunt mancipia Diaboli, qui mendax eſt. 4. quia dæmon id vnicè agit, vt carceratæ nullum denuntiēt: igitur ſi quæ perſona aliam denuntiet: fortis eſt prę-ſumptio, quod ex odio in genus humanum ſuggerat incarceratæ vt innocentem denuntiet.

His argumentis nihil moueor. Ad primum dico, integritatem perſonæ poſſe intelligi, vel de ſanctitate & perfecta iuſtitia: vel de fama illibata. priore modo nego illam in iudicialibus eſſe

A fundamentum fidei: adminiculatur, vt magis credatur à iudice, ſed abſolute non requiritur. poſteriore modo in iudicialibus criminum nō abſolutè requiritur, nam nec contritio reos tales facit: ſed eatenus tantum, vt criminoſis non credatur, ſi nihil adſit, quo expurgetur infamiæ vitium: hic vero expurgatum eſt per torturam, quæ facit illos credibiles. maximè ſi tempeſtiuè
B non reuocent.

Ad 2. ratio laborat vitio plus probationis. quia ſequeretur nulla in re illis credendum. Idem reſpondetur ad 3. & præterea etiam Diabolo mendaci exorciſmis extorqueri veritatem: ſic mancipijs eius tortura illam poſſe exſculpi: & valet ſimilitudo, quia exorciſmus eſt, quaſi quæſtio, qua dæmon torquetur. Quarti conſequentia nihil
C valet. nam non quicquid conatur diabolus impedire, Deus permittit, vt poſsit. nec etiam prouidentia Dei facile ſinit innocentes deferri, & puniri. Quare nego illam præſumptionem eſſe fortem, vel benè fundaram.

Igitur ſi pœnitentiæ ſigna, etiam citra confeſsionem in illis apparerent, bonum id foret, & optandum iudici: ſed citra illam vix eſt, vt pœnitentiæ ſi-
D gna cenſeri debeant: quare *ſimpliciter aſſero, ſufficere Iudici, ſi aliunde quā ex contritione (quomodocunque acceptam) poßit veriſimilis apparere denunciatio, & ideo talis ei videatur.* Certe ſuper pœnitentiæ ſignis exterioribus an eſſent ſufficientia, nec ne, ſemper aduocati ſine fine litigarent. Quare iſta ſententia noua mihi videtur ſatis noxia iudiciorum expeditione.

Conclu[...] d

E Fateor D. Binsfeld. *lib. 3. concluſ. 6.* iſtam conditionem poſuiſſe, & me ex illo *lib. 5. Diſquiſit. ſect. 3.* ſed nec ratione nec auctoritate hoc nouum di-

ctum

ctum ille confirmat: quare ſuſpicor & veriſimile eſt, id cum eo ſenſu poſuiſſe, quo equidem poſui: nempe quod confeſsione ſacramentali ante mortem accedente aut tempore denunciationis accedentibus ſignis exterioribus iudici veriſimilibꝰ ex animo pœnitere: multo firmior ſit, & ſecurior in praxi, ſententia de recipienda complicium plurium ſine aliis indiciis denunciatione: non vero eo ſenſu: quod ſi deeſſent talia ſigna vel confeſsio, vt non eſſe tutam ſententiam credatur: quod in terminis nullum vidi adhuc aſſerentem, contra receptam quam dixi & notoriam praxim. Hæc de noua quæſtione nunc dicenda occurrebant.

QVÆSTIO IV.

An ea, quæ de iure & Conſtitutione Carolina Art. 31. requiruntur in denunciatione vnius, requirantur etiam in denunciatione plurium?

PAtauini & Friburgenſes reſponderunt non requiri, idem ego reſponderam. Sciendum moueri quæſtionem propter art. 31. & ar. 44. quorum tenor ſequitur.

ARTIC. XXXI.

Rubrica,

Communia indicia quorum quodlibet ſolum ad torturam ſufficiens eſt.

SI vnus reus conuictus, qui in ſuo delicto auxiliatores habuit, aliquē in carcere denunciat, qui ei ad perpetrandum delictum commiſſum opem tulerit, etiam eſt ſuſpicio contra denunciatum, ſi modo in huiuſmodi de- A nunciatione ſequentes circumſtantiæ & requiſita obſeruentur & reperiantur.

Primo quod denuncianti perſona denunciata in quæſtione nominatim non fuerit propoſita, adeoque de eiuſmodi perſona in ſpecie non fuerit interrogatus aut tortus denuncians, ſed in genere interrogatus, quis eius in B crimine fuerit auxiliator: denunciatū ex ſe cogitatione aſſecutus fuerit & nominauerit.

Secundo conuenit, quod ille denuncians omnino ſpecifice interrogetur, qualiter quomodo & quādo eum denunciatus inuenerit, & qualem ſocietatem cum eo habuerit, & in hoc debet denuncians interrogari de omnibus poſsibilibus, & neceſſariis cir- C cumſtātiis, quæ pro occaſione & qualitate cuiuſque facti, omnium optime ad ſequentem inueſtigationem veritatis conducere poſſunt, quæ hic omnes deſcribi nequeunt, ſed quilibet diligens & diſcretus per ſe conſiderare poteſt.

Tertio conuenit inquirere, an denuncians in ſingulari, inimicitia, maleuolentia, vel contrarietate cum de- D nunciato conſiſtat. Nam vbi talis inimicitia, maleuolentia aut contrarietas notoria eſſet, vel inquirendo reperiretur: tunc denuncianti de eiuſmodi denunciatione contra denunciatum non eſſet credendum, niſi de hoc alias tam veriſimiles, firmas cauſas, ſigna veritatis iudicet, quæ quoque in inueſtigatione reperiantur, quæ firmum E indicium faciant.

Quarto vt perſona denunciata adeo ſuſpecta ſit, quod denunciati criminis rea videri poſsit.

Quinto denuncians in denunciatione conſtanter manere debeat.

Rubrica,
De Magia ſufficientia indica.

ARTIC. XLIV.

SI quis ſi offerat alias Magiā docere, vel aliquem maleficare minetur: & illi, cui minatus eſt eiuſmodi quid contingat, vel etiam ſingularem conſuetudinem cum Magis aut maleficis habeat: vel talibus ſuſpectis rebus, geſtibus, verbis, & ſubſtantiis vtatur, quæ Magiam ſecum important, & illa perſona de hoc alias ſit diffamata, hoc præbet firmum indicium Magiæ, & ſufficientem cauſam ad torturam.] Hactenus ſunt verba conſtitutionis criminalis ſancitæ à Carolo V. Imp.

Hoc poſito reſpondetur hanc conſtitutionem in d. art. 31. capiendam de denunciatione vnius vt in terminis loquitur, non plurium. Nam locutio ſingularis legis non poteſt reſolui in pluralem, quando plurium & vnius diuerſa eſt ratio iuxta doctrinam Præſidis Nechlinienſis in loco à vi numeri, Nu. 1. & 8. diuerſam vero rationem eſſe in noſtro caſu plurium & vnius oſtenſum in reſp. ad 1. quæſtionem. Item primum requiſitum d. ar. 31. non habet locum in denunciatione à pluribus facta quod probatur. Non debet reus in genere de complicibus interrogari, quando indicium aut præſumptio adeſt contra ſingularem perſonam: ſed poteſt fieri de illa ſpecialis interrogatio. *gloſ. & DD. l. fin. (de accuſat. Brunus de indic. 1. p. q. 6. n. 4. Boßius. de inquiſit. nu. 61. Menoch. Præſes. de arbitr. Iud. l. 2. cent. 5. caſ. 474. n. 53. Binsfeld. membr. 2. concl. 1. verſ. pro indicib. annotandum.* quando autem plures denunciant, poſt primam denunciationē iam adeſt denunciatione primi indicium ſeu præſumptio, hoc enim prior ille operatur: & ideo inter indicia ad inquiſitionem & interrogationē hanc ſufficientia ponitur denunciatio vnius complicis. *idem Menoch. de præſumpt. lib. 1. præſ. 8. nu. 2.* & conſtat plus requiri ad inquiſitionem ſpecialē, quam ad interrogationem ſpecialem, quia illa eſt maioris præiudicii. Vnde & illud infero, cum plus idcirco etiam requiretur ad capturam: ſi in ea licet, magis licebit ad ſpecialem interrogationem: ſed ad capturam ſufficere, nō deſunt qui velint, *vt Lancellotus pract. crim. tit. de inquiſit. n. 34.*

Præterea nec 4. conditio requiritur in denunciatione à pluribus facta, vt etiam doctum in reſp. ad 1.

Ergo Carolina non poteſt extendi ad denunciationem plurium.

QVÆSTIO V.

An denunciationibus infamium ſit credendum in criminibus exceptis contra perſonas bonæ famæ?

PRoponitur quæſtio generaliter: & ſupponit abſolute, ſiue ſint plures denunciantes ſiue vnus: atque in his terminis eam diſcutiemus, ſcilicet vtrum vel pluribus talibus ſit credendum? ſic res magnam patitur difficultatem.

Pleriq; cenſuerunt contra conſtantem & non vulgarem denunciati famam bonam, nihil ad torturam valere plurium complicum nominationem. idq; ne ſit in poteſtate & arbitrio iſtorum tam infamium grauare & denigrare bonum nomen, exiſtimationem, perſonam hominum probrorum. *citantur pro hac ſententia, Ruph. Cuman. conſ. 136. ad 1. col. 4. Alex. conſ. 89. num. 13. lib. 3. Marſ. con. 4. n. 25. & in crimine noſtro maleficij conſ. 109. n. 2.*

Paris conſ.151.num.13. lib.4.Grammat. conſ.21.n.8.conſ.35.nu.37. conſ.57.n.11. conſ.58.n.18.& conſ.66.n.5.& melius Deciſ.28.nu.17.& 18.vbi poſt And.de Iſernia & alios ab eo allegatos ſic plene affirmat.Item Socin. Iun.conſ.39.n.66. lib.2. Rol.à valle conſ.16.n.24.& conſ. 13.n.35.l.1. Menoch.de arbitr.caſ.474. num.42. Bertazzol.conſ.59.num.8.& conſ.61.n.16.Vincent.Onded.conſ.100. num.40.lib.1. hæc communiter recepta: ſententia, valde probabilis eſt: quando bona fama tam conſtanter & plene probata eſt, vt dubitare iudex non poſsit aut debeat, communi eius loci hominum exiſtimatióne denunciatũ propter mores anteactæ vitæ haberi pro viro probo, & ab hoc crimine alieno. *arg. l. de minore §. plurimum D. de quæſtion.* & hoc niſi alia adminicula concurrant pro denunciatione, quæ iudex magni merito faciat: tunc enim indicium hoc denunciationis valde graue foret: & multi tenent bonam famam denunciati tollere: indicia leuia, & grauia ſolum elidere. *ſic Paul. Merend. in criminal. varijs conſ. diuerſorum conſ.88.n.78. Vulpellus conſ.105. num.6.& conſ.125.nu.26.* Ex horum ergo ſententia illud indicium adhuc aliquid virium haberet contra generalem probationem famæ bonæ: ſaltem ad lenius torquendum: quia præſumptio naſcens ex bona fama eſt generalis, naſcens autem ex plurium denunciatione eſt ſpecialis: *hoc volunt Alex. conſ.77.n.9.lib.1. Arnonus ſoliloq.37.Binsfe.d.concl.6.dub.3. illat.6. d. libr.2.*

b Alii cenſent, tum demum elidi indicium hoc plurium per certam & conſtantem bonæ famæ exceptionem quando ad bonam famam accedunt alia indicia ad exculpandum reum de-

A nunciatum: vel etiam reis denunciantibus plures defectus obiiciuntur qui eorum perſonas vel dicta debilitant: vt, quod ſint viles perſonæ, aut alias aliis criminibus ſceleroſi. ratio eorum eſt, quia ſemper duplicata materia exceptionis plus debeat valere ad augendum & detrahendum, vt duo vincula ſanguinis, duæ improprietates duæ fi-

B ctiones, duo indicia, duo actus geminati: & hoc in terminis ad liberandum à tortura nominatos, annotarunt non pauci. *Gigas de crimin. læſ. Maieſtat. tit. quomodo & per quos quæſt.7. numer.7. Grammat. conſil.1. Roland. à valle, conſil.16.n.20.& conſil.73.n.24. l.1.Menoch.d.caſ.474.n.74.Maſchard. de prabation. concluſio.1217. numer.41. Vincent. Onded.d.conſil. 00. num.17.*

C *& ſequ.Farinac.quæſt.43.n.179.*

Ex his iam patet, ſimpliciter loquen- Concl.1.
do plurium infamium denominationem contra bonæ famæ perſonas admitti & poſſe valere ad torturam, v.g. ſi nihil illis obſtet, niſi bona rei fama: ſiue ſi non ſint alia adminicula contra denunciationem, hoc enim ſupponit præfata opinio DD. & tenuere DD. Ingolſtadienſes *in ſcripto ſuo an.1590.*

D & Friburgenſes *in conſil. anni 1601.* poſt Boſsium, Clarum, Binsfeld. & alios. probatur ratione 1. quod non admittatur vnius ſocii teſtimonium ſit, quia bona fama præponderat vnius nominationi: ſed ſi adminiculum accederet ad vnius denunciationem, bona fama non præponderaret: igitur etiam non præponderabit, quan-

E do ad vnum aliud quoque denominantis ſocii indicium accedet: cum denunciatio ſecunda præponderet aliis indiciis, *eſt ratio Farinacij:* Secundo. Iura, in exceptis criminibus admittentia infames ad teſtificandũ, non di-

ſtinguunt inter infames & non infames denunciatos. ergo nec nos debemus diſtinguere. Confirmatur, quia ſi diſtingueretur, ſemper fore elidentur denunciationes: quia vt plurimum denunciantur perſonæ non diffamatæ, & in hoc crimine vix aliunde quā ex denunciationib⁹ oritur initium diffamationis. Tum etiam quia hæc eſt indoles iſtius delicti, quod rariſsime poſsint ab aliis denunciari quam ab infamibus: quod quando accidit, infames admittendos, *docent Soz. in reg.415. Menoch. de arbit. q.27. num.7. Grammat. & alij, communem dicit Clarus §. fin. q.24. n.13. & q.25. in pr.* Deniq; non obſtant huic ſententiæ, Carolina art.1. nec Maſcardus aut alii quia loquuntur de denunciatione ab vno complici facta.

C Concl.2. Igitur aliquando plurium ſociorum teſtimonium non eliditur per bonam famam ſolam quantumuis certam: vt dictum aliquādo vero eliditur: & mea quidem ſententia à Iudicis arbitrio dependet iudicare: quando elidat, quando non: quia à iudicis arbitria pendet decidere in animo ſuo, quod nam certius in indiuiduo ſit in indicium bonæ famę, an denunciationis pluriū. Quando certius illi videtur indicium bonæ famæ, tunc tenetur abſtinere à tortura, *iuxt. Bart. in l.1. §.1. D. de q. Angel. de malef. in verſ. quod fama publ. nu.34. Marſil. in §. diligenter num.190. Alex. conſ.180. nu.9. lib.2. Grammat. voto.3. n.23. vbi etiam ad id adducit. Ioan. And. & Bald. ſic etiam Farinac. q.38. n.110.* Sin vero vrgentiores & firmiores iudicet cōplicum denunciationes, procedat ad torturam, ſaltem leniorem. Dependet ergo res, à pondere indiciorum, vt præualeant grauiora, vt olim docui *d. lib.5. ſection.3. verſ. conditiones autem, cum Proſpero Farinac. d. operis quæſtio.47. & eſt ad mentem Carolinæ.*

QVÆSTIO VI.

An ſaltem ad hoc duorum vel plurium infamium denunciationes ſint neceſſariæ?

SI non adſint alia adminicula, vt minimum requiruntur denunciationes duorum virorū vel plurium mulierum. Nam vnius non ſufficere, maxime contra perſonam bonæ famæ, dictum ſatis. plurimi enim facienda vitæ præcedentis merita. *l.3. §. ſed ſi ex improuiſo. & l. non omnes §. à Barbaris. D. de re milit.*

Dixi (*vt minimum*) quia ſaltem requiruntur duo vel tres (vt dixi,) nec pauciores vnquam ſuffecerunt : non tamen ſemper iſti duo vel tres ſuffecerint: ſi tanta ſit vis bonæ famæ propter magnam perſonarum inæqualitatem (v. g. ſi Princeps denūcietur à ſuis ſubditis) vt duobus vel tribus ipſa adhuc bona fama præponderet: tunc enim tot denunciationes requirerentur, quod poſſent præponderare. *Sic Pater Valentia. tom.3. in D. Thom. diſp.6. q.3. puncto.4. §.3. verſ. ſecunda regula, & Petr. Binsfeld. d. concl.6.* Aliquando ergo ſufficient duo, aliquando plures requiruntur, pro circumſtantia perſonarum.

QVÆSTIO VII.

An vltra denunciationem plurium denunciati diffamatio requiratur in criminibus exceptis, vt poſsit procedi ad inquiſitionem ſpecialem, & ad torturam?

a NOn quæritur an ad inquirendum vel torquendum ſola fama ſuffi-

ciat,

ciat, quod ſi quæreretur, optimè quidam conſulti reſpondiſſent in exceptis criminibus ſolam famam ſufficere ad citandum perſonaliter, & ad detrudẽdum in carcerẽ, & proinde multo magis ad ſpecialem inquiſitionem. (*in leg. nullus, C. de exhib. reis Crauett. conſ. 41. num. 6. cum alijs adductis à Maſcard. concluſ. 754. num. 19.* ad torturam tamen quæ requirit indicia facto propinqua, grauia, veriſimilia, & clara *lib. 1. in princip. D. de quæſt. l. milites. C. eodem. Bald. & alij relati à Farinacio quæſt. 37. num. 3.* non ſufficeret ſola fama, vt ex communi ſententia & praxi docet idẽ Farinacius *quæſt. 47. n. 4.* præterquam in occultis criminibus, vbi ad torturam ſufficit, *receptum id docet Clarus d. §. fin. quæſt. 21. verſ. Fama ſola Rimin. Iun. conſ. 362. nu. 3.* aut ſi aliud indicium famæ adminicularetur, v. g. nominatio complicis confeſsi proprium crimen, *ex Gandino & alijs Farin. d. q. 47. num. 17.*

Sed quæritur de neceſsitate iſtius diffamationis, primo quoad inquiſitionem ſpecialem, deinde quo ad torturam. Regula eſt iure certa.

b

Inquiſitionem ſpecialem non præcedente fama nullam & inualidam haberi. *text. in c. inquiſitionis c. qualiter, & quando d. 2. de accuſat. ca. licet Heli de Simon. & eſt communis ſententia, vt docent Aegid. Boßius titul. inquiſit. numer. 8. Iulius Clarus §. final. quæſt. 6. in princip. & Farinac. lib. 1. quæſt. 9. in princip.* (Concluſ. 1.)

Sed communis quoq; ſententia eſt: hoc fallere in crimine hæreſis & læſæ Maieſtatis. *ex c. excommunicamus, §. adijcimus. de ſent. excommun.* & in cæteris atrocibus & exceptis, *vt tenent Præpoſ. Alexandrin. in c. 1. num. 64. 2. quæſt. 8. Gigas ſupra q. 9. num. 2. Cephal. conſ. 304. num. 88. Decian. lib. 7. crimin. c. 43. num. 8. Menoch. conſil. 100. nu. 64. Farinac. d. quæſt. 9. num. 14. & 15. Nauarr. rubr. de indic. num. 77. Valentia d. verſ. Secunda regula,* quod licet de iure verum non foret: tamen, quod de conſuetudine & vſu iudiciorum ſolemnitas diffamationis ab Aula receſſerit multi atteſtantur. *Clarus ſupra Bonacoſſ. lib. 1. commun. opin. verbo, Inquiſitionem præcedere debet. Farina. de loco n. 21.* ſufficit ergo quoad inquirendum in noſtro crimine excepto nominatio reorum, vt optimè poſt Baldum alij. *Bald. in l. 1. C. de ſum. Trin. n. 6. Marſil. conſ. 12. n. 38. conſ. 15. n. 5. & 6, conſil. 28. n. 16. Gramm. conſil. 21. n. 7. Clarus §. fin. q. 21. nu. 5.* Hæc adeo certa puto, vt mirer quoſdam conſultos de inquiſitione in hoc crimine contrarium, contra communem & praxim, reſcribere auſos fuiſſe.

Quod attinet ad torturam, res eſt controuerſa nonnihil: tamen quod olim tenui, non requiri diffamationem *d. ſect. 3. num. 1.* idem nunc adhuc cum affirmantibus Friburgenſibus & Ingolſtadienſibus aſſero, *cum Lanfranco in pract. crimin. c. 8. Decian. d. conſil. 18. nu. 42. Menoch. d. conſ. 100. n. 64 Binſfeld. membr. 2. concl. 6. d. [illegible] 6. Valentia d. diſp. 6. q. 13. punct. [illegible] §. 3. verſ. ſecunda regula.* Nam ſi ſine aliis adminiculis duorum nominationes valent contra perſonam bonæ famæ: certè non requiritur præcedens denunciationem diffamatio. (c Concluſ. 2.)

Deinde cum hoc crimen ſit occultiſsimum & Lamiarum maxima vafrities, vis vnquam diffamatio præcedit denunciationem. Fama quoque eſt indicium remotum à facto, & perſæpe vix populi vana & fallax, etiam cum à perſonis honeſtis & fide dignis orta, vt

bene Farinac. *dict. quæſt.* 37. *num.* 26. A
& 46.

Doctores etiam cum agunt de pro-
prijs & peculiaribus indicijs in crimi-
ne maleficij, aliquando vnum, aliquá-
do plura ad torturam requiſita recen-
ſent: non tamen addunt famam debe-
re concurrere cum illis, vel illa præce-
dere: ſed potius contrarium inſinuant.
aliquando namque docent famam ſeu
diffamationem ſolam abſq; alijs admi- B
niculis ſufficere: aliquando alia indicia
ſola: vt videre licet apud Menochium
*lib.*1.*præſumpt* 89. Binsfeld, & à me ci-
tatos *vbi ſupra*. Et ipſe Carolus V. po-
nens indicia, quæ ſingula ſufficiant ad
torturam, nullam diffamationis adii-
cit mentionem. *patet ex Ordinatione*
29. *& ſeq. vſq; ad* 32. Nec obſtat. con-
ſtit. 44. vbi additur expreſſe, *& illa*
perſona ſit ſuper hoc alias infamata. C
Non inquam obſtat. Nam conditio il-
d la non ad omnia præcedentia indicia,
ſed ad proximum tantum ſpectat: iux-
ta limitationem illam eruditam Meno-
nochij, quod quando determinabilia
ſunt inæqualia ſeu diuerſæ rationis, tũc
quæ illis ſubiungitur ratio vel reſtrictio
non ad omnia, ſed ad id quod proximè
præcedit referenda eſt, vt illud limitet
ac determinet. *libr.* 4. *præſumption.* 89. D
num. 143.

e Nec obſtat etiam c. inquiſitioni de
accuſat. & inquiſit. nam illud cap. vel
procedit tantum de duobus vel pluri-
bus extra iudicium denunciantib. ma-
leficium. *Mart. Azpilqueta rubric. de*
Iudic. nu. 78. vel ſi extendas ad denun-
ciationes in iudicio, intelligendum,
cum alia indicia ſufficientia deſunt: tũc
enim diffamatio ſaltem eſt neceſſaria: E
ſecus ſi adſint alia indicia proxima &
vrgentia.

QVÆSTIO VIII.

An ſatis denunciari aliquem aut aliquã à pluribus, quod ipſam viderint in conuentu & congregatione ſagarum, in ordine ad torturam abſq; eo, quod damna fecerit?

QVi tenent negatiuam nituntur a
varijs fundamentis. nam eorum
quidam totum hoc chorearum & cō-
uentuum negotium exſibilant, vt deli- B
rium: & re vera nihil tale accidere con-
tendũt, quos puto me ſatis copioſe re-
futaſſe *l.*2.*Diſquiſ.Mag.q.*16. *& plenius*
*l.*5.*ſection.* 16. *poſt litt. T T. in ſolutione*
quinti arg. in editione tertia Moguntiæ
apud Albinum in folio. & oſtendiſſe vt
plurimum nō eſſe illuſiones, & modos
ſuggeſsiſſe iudici, quib. diſcernat illuſas
à non illuſis. Poſtea vidi quorundam
C DD. quoddam M.S. conſilium, in quo
conãtur eleuare hoc genus indicij, ſed
argumentis, vt videbitis vix dignis re-
futatione: reſpondebo tamen hic, vt i-
pſimet videant, ſi hæc videbunt, fun-
damenti ſui infirmitatem.

Primò, quia teſtis minus aptè extra “
ſenſum vel ex ſenſu rei depoſitæ depo- “
nens, probat. *l. qui teſtatur.* §. 1. *D. de his* “
quæ in teſt. delen. l. teſtium. C. eod. B.an- “
D *cus de indic. num.* 49. *& alij.* ſed iſtæ, “
quæ denunciant ſe vidiſſe iſtas mulie- “
res in choreis & comeſſationibus, non “
deponunt per ſenſum aptum, quia tũc “
illum non habebant. igitur nihil pro-
bant. *Reſp.* tranſeat maior, etſi indiget b
interpretatione. Negatur minor. Quã
illi ſic probant, vtar eorum verbis: Pro “
conſtanti namque habemus, quod hæ “
ſtriges & lamię in actu & raptu illo exi- “
E ſtentes, ſenſus ſuos cum operationi- “
bus naturalibus & veris non habeant. “
Quod pro conſtanti habetis. boni viri, “
hoc communiter ICti. & Theologi,

pro falſo habent, fatentur aliquando ita contingere, ſed rarius longè. *vide dicta à me locis præfatis.* Videte etiam quam conſtanter id probetis, quod habetis pro conſtanti. Id (aiunt) ex eo colligimus, quod congregationes iſtæ in locis ſilueſtribus & paluſtribus fiant, vbi cibi & epulæ ſordidæ, infames, vt plurimum berreæ apponuntur, nullum alimentum, ſed nocumentum, afferentes, ſupellectilia, vaſa argentea & alia denique omnia ibi exiſtentia, vel non vera. ſed ſolum apparentia; vel ea adeò ſubtili, & adeo fallaci materia fabricata, vt verè non conſiſtant, & hinc ad ſimplicem Domini Noſtri Ieſu Chriſti nominationem euaneſcant. [hæc probant multorum teſtimonijs, quòd nihil neceſſe, quia non probant, quod illis probandum erat. Deinde addunt pro minore argumenti: & tamen praxis demonſtrat, quod de amœniſsimis locis, ſuauiſsimis cibis, & rebus pretioſiſsimis deponant atque teſtentur. Quod eſt argumentum efficax & ineuitabile deficientis, vel ſaltem deprauati, & minus apti ſenſus.]

Reſpond. Hos argumentantes valde allucinari, quoniam ab eo quod aliquando contingere Grilland. Remig. ego & alij aſſerimus, ipſi inferunt vniuerſalem id ſemper contingere. cur ſi nobis credi poſcunt de ijs, quos deceptos diximus; non credunt de reliquis, quos deceptos negamus? Cur putant, quia in loci ornatu deceptio eſt, ſequi tali in loco non fuiſſe corporaliter? Quaſi non poſsit dæmon illas & eo transferre, vt illic vere fuerint, & nihilominus amœnitatem hanc oculis, & cibos palatui, & ſimilia obtrudere, more præſtigiatorum, an quia puto, me in præſtigiatoris ludo vidiſſe, quæ non vidi, ſequitur me in ludo non fuiſſe? An non veram cladem gregibus dedit Aiax, quia Laërtiadem & Atriadas cædere ſe opinabatur? Sed euaneſcunt audito nomine Ieſu. præſtigiæ ergo fuêre, non tamen ideo, non illic fuêre ſtriges, quæ præſtigijs ibi deluſæ, deinde potuit ſubitò, quæ vera & ſolida erant, Diabolus oculis ſubtrahere, & ſic euanuiſſe videantur. Sic ergo hoc argumentũ ſenſus quoad quædam deficientis; & aliquando: quid inde? ſubdunt rationẽ Phyſiologicam. Totius corporis compago, & ſenſuum harmonia pro ſui cõſeruatione mediocritatem quandam requirit: ideo in tantùm motus violenti celebritate, vt eſt aſportatio illa Diabolica, conſiſtere non poteſt.]

Reſpond. Mediocritatem hanc non conſiſtere in inuiſibili: ſed habere ſuam latitudinem, in vno maiorem, quam in alio. Diabolum vero, qui vires ſingulorum optimè perſpectas habet, ijs motus velocitatem ſic attemperare, vt præter fatigationem detrimenti nihil ſentiant. An minus videt, audit, guſtat, ſentit, qui veredarijs currit, & fatigatur, quàm qui ſenſim pedibus ambulat? Addunt;

Præterea ſpectra, quæ nocturnis tenebris imaginationi perterritæ ſeſe offerunt, quoties illa ſuppoſita nox fit, vſq; adeo vim omnem corpoream lædunt, vt vel à deferente deciderent homines, vel terrore conſternati perirent, vel in grauiſsimum aliquem affectum inciderent, quod experiuntur, qui leuioribus occaſionibus perſæpè ex ſolo terrore in grauiſsimos incidunt morbos. Quare ſi eo incolumes deferuntur, neceſſe eſt vi aliqua naturæ vires excedente ſuſpendi animæ actionem in totum corpus, ita veluti

„ cadauera ſenſus ac mentis omnino ex-
„ pertia pro illo tempore ſint: & hoc eſt,
„ quod nouiſsime voluit Delrius dicta
„ quæſt. 16. lib. 2. ſub littera C. verſ. poſ-
„ ſerdæmon, ibi horum enim vnctione
„ obſtupefacit ſenſum & miſeris per-
„ ſuadet, &c.

Quæro cur non addunt, quid perſuadeat, quod ego addidi, *perſuadet vnguenti vim eſſe maximam?* an quia videri volebat me dicere, *perſuadet illis quæ non ſunt?* Certè miror me dici voluiſſe, quod totâ illâ q. 16. tam exactè refutaui, hoccine eſt bona fide conſulere? Dico iterum nihil aliud me ibi aſſeruiſſe, nihil voluiſſe, quam cauſſam reddere, cur quod ſine vnguine dæmon poſsit, cum eo malit. Terror naſci ſolet ex re incognita, nam notis non terremur vehementius nec diutius. Sagæ ſciunt quæ vident dæmones eſſe, & ipſorum fieri operâ, quibus etiam cõmiſcentur, facillimum eſt illi, imaginatione non læſa, ſed deluſa, ſenſit non ſublato, ſed aliquantulum alterato, eas deferre, cætera quæ addunt mera & inania verba ſunt, nec me, nec alijs admittenda.

C

„ Pergunt, Alia & 2. ratio huic valde
„ proxima nos trahit, quod hæ perſonæ,
„ vel vi veneficii huius vnguenti, vel fu-
„ rore Diabolico ita diuina permittente
„ manu, prorſus ebriæ & furioſæ dican-
„ tur. Abbas Tritthem. d. q. 6. col. 3. cu-
„ ius verba cum propoſitæ rei apprimè
„ ſeruiant, referre placuit; *voluntatē ha-*
„ *bent* (inquit) *deprauatam, quæ eas con-*
„ *uertit in furorem, quo mentem præoccu-*
„ *pante, mox dæmones ſe furentibus ap-*
„ *plicant, & effectum eorum, quæ ipſæ*
„ *maleficæ petunt, Deo permittente Dæ-*
„ *mones inſanientibus præſtant.*] Simile
„ voluit Picus de rerum prænot. c. 5. in
„ fin. lib. 1. dum inquit, *Necromantici*

A

furunt, chiromantici delirant, Magi „
inſaniunt.] At iure probatum eſt quod „
dicta furioſi & ebrij non conſiderentur. „
Speculat. de teſtament. §. 1. num. 8. „
Bartol. de teſtibus ver. furioſi. Albert. „
de teſtibus num. 32. Campeg. de teſtam. „
regul. 114. „

Reſpond. Argumentum æquiuocio vitio laborare. Nam in minori, I. C. illi furioſas vocant propriè ſumpto vocabulo, quorum imaginatio læſa. In

B

maiori Trithem. de voluntatis malitiè loquitur, & furoris vocabulum ſumit impropriè, ſicuti cum iratos dicimus furere. Quod in Pici verbis clarius elucet; quis enim non videat ſic dici furere Necromanticos, & inſanire Magos, ſicut dicuntur chiromantici delirare? quis vnquam vllorum iſtorum habuit pro vere furioſo, quem cathenis, non

C

diſputatione cõpeſcere ſolemus? Nonne illud, *voluntatem habent deprauatam*, ſatis indicat, de quo furore loquatur Tritthemius? Furor ille, quẽ Bart. & cæteri dicunt à teſtimonio arcere, non oritur à voluntatis deprauatione; ſed ab imaginatione læſa natus, impedit ſanam & liberam voluntatis functionem.

3. argum. d

Tertium argumentum adhuc leuius eſt: Conſideramus (aiunt) quod hæ „
ſagæ & maleficæ, à tempore & mo- „

D

mento illo, quo liniuntur & vngun- „
tur, vel ſaltem à dæmone aſportantur, „
vſq; ad tempus quo reuertuntur, na- „
turam dæmonis aſſumunt, vt inter i- „
pſas vel dæmonẽ nulla vel modica ex- „
ſtet differentia, & quicquid ipſę agunt, „
non ipſæ, ſed dæmon operatur, quod „
probant verba Tritthemij modo rela- „
ta, ibi; *illorum Dæmones ſe furentibus* „

E

applicant: quod etſi non eueniet per „
modum obſeſsionis, & quod dæmon „
ſagam ingrediatur, ibique tanquam „

Domi-

„ Dominus nauis operetur, euenit ſaltem, quod tamquam extrinſecus mota,per immutationem phantaſmatum plurima inania & falſa oſtendat, ſenſus ludificet,decipiat atque faſcinet.]

Duo his verbis inuoluuntur quorum vnum nihil commune habet cum altero, etſi quaſi ratio alterius adiungatur. Prius eſt, *eas tempore ſtrigiportij, naturam dæmonum aſſumere, ita vt inter illas & hos vel nihil vel modicum interſit.* Hoc cum ſit falſiſsimum,pernego. Quæſo ſi eques ab equo abripiatur, & illo in equo hærente; ſed equum regere non valente, equus ſegetes, calcet & conterat: etſi vere calcatio equo ſit adſcribenda, tamen quis dicat equitem equi naturam aſſumere, &c. Nec ad rem facit quod hunc inuitum portat equus:nam nec ſtriges ſemper ſponte conſcendunt fictitium hircum. Vnde apparet, quæ ex Tritthemis ſecundo loco ponitur, non probare quod præceſsit,ſed tantum aliqua fieri ab ipſo dæmone, quæ ſtriges ſe putant facere. Quod non negamus, ſed aſſerimus falſam eſſe illam aſſertionem generalem; *quicquid ipſæ agunt, non ipſæ ſed dæmon operatur.* Quæ ab homine nullo pacto aut vix fieri queunt, illa dæmonis operationi poſſunt adſcribi: ſed eſſe in conuentu,ſaltitare,ſe ingurgitare,blaſphemare,&c.fiunt inſtigante dæmone,ſed à ſtrigibus patrantur. Et bene quodipſimet hoc aduertentes ſua cædunt vineta cum immediate ſubiungunt.

„ Eſt ſi quid vere & per ſenſus operantur,quod in quibuſdam actibus negari poſſe non videtur,vt in ſaltibus,&concubitu cum dæmone, iuramentis & obligationibus cum eodem ineundis, aliiſque dæmoni vtilibus & proficuis, totum hoc ipſi,tamquam inſtigatori & Domino earum perſonarum iam facto, tribuendum videtur. iuxt. reg. l. & ſi amicis D. ad leg. Iul. de adulter. Abb. Tritthem. d. quæſt. 5. vbi (inquit) Dæmonem vti voluntate furentis maleficæ, ſicut artifex inſtrumento ad operandum. Remig. d. cap. 14. colum. 10. quæ dicuntur dæmonum miniſterio & opera fieri.]

Reſpond. Incauta Tritthemii verba videri hos allegantes in alterutrum præcipitaſſe. Vel enim voluerunt hoc ſic tribui dæmoni, vt nō mereātur propter ea facta punitionem lamiæ: vel vt abſolute propterea negemus eas id operatas. Vtrumque eſt intolerabile. Poſterius quidem, quia licet ille ſit Dominus imperans, & ſuaſor incitans, tamen in tripudio pedes mouet & vult mouere lamia, atque ita de cæteris actibus. Nec ſeruū latronem à pœna latrocinii liberat iuſsio ſui Domini. Idcirco & prius negandum. Deceptio ſuadentis, non impedit ne actio perſuaſi ſit voluntaria. Putare autem quod Diabolus ſic eorum voluntati dominetur,& liberi, eſſe arbitrii, ſeu libere velle deſinant, Catholicæ fidei repugnat. Quapropter comparatio illa inſtrumenti fabrilis nec ſatis apta, nec ſatis propria eſt, artificis abſolutum in terram dominium eſt, adeo vt cum ipſe vult, ſerra idonea non poſsit non ſerrare: dæmonis in voluntatem lamiæ poteſtas nulla, niſi inſtigandi; ſed ſemper illa poteſt cum Dei gratia, abnuere ac diſſentire. Et quia hoc poteſt; quando Dæmoni cooperatur rea pœnæ fit, hic temporariæ, in altero ſæculo æternæ. Denique quid hæc omnia faciebant ad rhombum, nam etſi vera forent, non ſequeretur ſagas conuentibus ſe interfuiſſe dicentes falſum deponere. Quod probandum erat, nec tamen hoc argumento vel ſequentibus probatur. Sequitur enim.

Er hac ſola rarione vel tranſmuratio- A
f nis, vel omnimodę ſimilirudinis & ope-
» rationis has digi exiſtimamus lamias:
» quod eſt certi dæmonum generis no-
» men. *Torquema.d.Dialog.3.fol.4 in fin.*
» Vel ſtrigias nuncupari nomen paludem
» infernalem ſignificans. *Fran. Berna. Co-*
» *menſ. de ſtrigibus in princ.*

Vbi eſtis Etymologiarum ſtudioſi?
accurrite. *Lamiæ dicuntur certi dæmo-* B
nes. eſto, nam idipſum alias probaui ex
ſacris litteris, & parribus, *Comentar. in*
Traged. Senecæ, & in diſquiſit.] Ideo illæ
dictæ lamiæ propter trium cauſarum v-
nam, prima eſt, *tranſmutationis*: Sed eas
tranſmutari in Dæmonem, id vero ve-
ræ fidei repugnar & ſanctionibus, abſti-
nendum ergo ab hac ratione. 2. eſt, *o-*
mnimodæ ſimilitudinis. Hæc ratio ſic in- C
definire poſira æque falſa eſt ac prior,
debuerunr addere in malitia aut quid
ſimile, & adhuc negaretur hi, *omnimo-*
dæ. 3. *& operatione*, hanc admirti poſſe
cenſeo explicatam, inſtigatæ & adiutæ
à dæmone.

Strigiæ, non vocantur, ſed *Striges*,
& *Strigæ*, à vulgo, nec illud à palude,
ſtrigiæ, ridiculum commenrum rei ram
ſerjæ inſerendum, dictæ ab obſcæna
volucri, *ſtrige*, cui nomen à ſtridendo,
vt docui alias ex Sereno, Ouidio, feſto;
quibus hac in re porius credere debue- D
runr, cum & Simancas id clare poſuerir,
Cathol. inſtit. cap. 32. *nume.* 1. quem ipſi
laudanr.

g Denique rationibus his maiori hu-
iuſmodi, *Lamiæ ſunt dæmones vel ſal-*
tem Dæmoni ſimiles. Subiungunt hanc
minorem; ſed dæmonis teſtimonio E
nullo modo iudrci credendum, ergo
nec lamiis, hæc enim argumentario ro-
ta latet in his verbis, quæ ſubiiciunt;
At impium eſſet nedum dicere, ſed

dubitare, an dicto dæmonis mediaro «
vel immediaro, abſolute vel ad effe- «
ctum inducendi aliquod indicium cre- «
datur, cum ſit inimicus humanæ natu- «
ræ, author ac parer meudacii, ac de- «
mum iniuſtitia ipſa, quia nihil aliud eſ- «
ſet, quam quod miniſtri iuſtitiæ ſuper
iniuſtitia ſe fundarent.

Reſpond. Quando credirur denun-
riationi ſagarum; creditur, non dæmo-
ni; ſed ipſis mulieribus, quæ vel inuito
illo, vi rormenrorum, aur ſponte ſua ve-
rirati reſtimonium, & iuſtitiæ adiutori-
um exhibent.

Argumenrum horum conſulenti- 4
um rale eſt in ſumma. Dubia probatio h
non attenditur, ſed requiritur quod
perneceſſe concludatur. *cap. in præſen-*
tia de probationibus. Sed probatio petita
à denunciarione lamiarum eſt plane
dubia q. *Reſpondeo*, ſufficere vt pro na-
tura delicti veriſimiliter concludat, vt
alias oſtendi ſup. quæſt. 1. Er minor
quoque falſa eſt, nec bene probatur
duobus quibus probanr. 1. eſt quia
quod inrerfuerint conuenribus, non
gignit niſi ex conſequentia quadam
præſumprionem ſortilegii & aliorum
criminum: aliquando enim interſunr
aliqui, nihil horum committenres. Se-
cundum eſt, quia poteſt fieri quod vel
ipſæ deponenres deluſæ realirer ibi non
adfuerinr: vel denuntiararum abſenti-
um dæmon figuram ibi repræſenra-
renr. Ad primum dico: nunc rantum
quæri, an ſufficiar denunciatio iſta ad
hoc, vr iudex veriſimiliter purer inter-
fuiſſe, & idcirco eo fine rorquear, vt
fareantur de illa præſentia: interroga-
tio de cæteris criminibus conſeqnens
eſt; quia vix vmquam fit, vt qui inter-
fuit non ſinr criminibus illis ordinariis
irreriti, & ideo eſt de hoc præſumptio
vrgenriſsima. Ad 2. dico vtrumque
illud raro fieri: & poſſe iudici probab:

liter conſtare v. deponens fuerit deluſa, necne, de repræſentatione quoque innocentis, rariſsime eueniunt ſimilia exempla. Vtrumque docui d. ſect. 16. docuit etiam poſterius iſtud Binsfeld. & alii.

5 Quintum argumentum eſt iſtud: Quinto nos mouet authoritas aliquorum ſic in ſpecie tenentium, quod de dictis viſis & geſtis in conuentibus iſtis Diabolicis nulla prorſus habeatur ratio. Prieras de Strigimag. libr. 3. cap. vltim. punct. 16. in fin. Simancas Cathol. inſtit. titul. 37. nume. 16. Bernard. Gomenſ. in Lucerna inquiſitor. titul. de ſtrigibus. ſub. numer. 13. verſic. aduertas, Nouiſſ. Roman. de indiciis cauſarum ciuil. & criminal. cap. 82. nume. 10. & ita paſsim ſeruant tribunalia Italiæ. potiſſ. vero ſanctiſs. inquiſitionis, prout miniſtri tam vrbis, quam huius ciuitatis plene teſtantur.]

Reſpond. Authores allegatos non aſſerere quod de dictis, viſis, geſtis in cõuentibus nulla prorſus habeatur ratio: ſed tantum ſæpe falli & deludi deponentes: eo quod ea putent dicta, viſa, geſta in conuentibus, quæ reuera ab illis dicta, viſa, geſta, non fuerunt. Refero me, vt dici ſolet, ad fidem libri. videbis (Lector) Simancam expreſſe docere aliquando nec falſi, nec deludi, ſed vera deponere; & quæ d. numer. 5. dixerat ex Ponzinibii & Alciati ſententia, ea refellere numer. 6. & addere quod aſſerimus de vero & reali ſtrigiportio. *id. tam certiſsimis teſtimoniis, & tam euidenti rerum experientia comprobat & cognitum eſſe, vt ſit plane ſtudium tenacius hoc inficiari*, quod vero in ſecunda editione poſtea addidit, tantum ea cautia addere, vt ſciamus minus credendum illis, de facto alieno, quam de proprio deponentibus: item minus quando de nocturnis conuentibus accuſant A ſocios, quam quando eos accuſant de criminibus clara luce & extra conuentus illos phanaticos patratis: item minus fidei contra ſocios mereri, quando nihil aliud imputant quam comeſſationes & choreas illas nocturnas, quam quando illas ſimul & alia facinora, puta infanticidia, meſſes grandinatas, &c. Quæ vt vera fateor: ita non video, quid faciant ad vniuerſalle, illud B aduerſariorum dictum (*nullam prorſus habendam horum rationem*) adſtruendum. Quamuis etiam Simancas in ea, ſententia fuiſſet: illius ne ſolius dictum, communi ſententiæ & praxi præponendum? Eadem plane mens eſt Cumani & Prieratis: quorſum enim tot exempla conuentuum adferrent, & tam diligenter, quæ in illis fiunt diſcuterent: niſi vellent ea iudicibus eſſe nota, & ab C illis eorum, quam decet haberi rationem? Dico quam decet, quia ipſorum prudentiæ eſſe volebant conſiderare in caſu occurrenti, quod vero ſimilibus; deluſam eſſe deponentem, nec ne; iudicare. Quare cum tam non bona fide ſcriptores iſtos allegarint, merito non credo quod de praxi Italiæ & vrbis adducunt. In vrbe & aliis locis Italiæ Iudex fuit Ghirlandus, qui eorum rationem D ſemper habuit: Sacri Palatii Magiſter fuit Spinæus; Itali Ananias & Picus & alii, & tamen omnes ſatis clare oſtendunt vel maximam de his habendam rationem. Quod attinet ad Nouæ Roman. de teſt. quis vel ipſe cum Alciato & Ponzinibio toties refutatis, vt tot Theologis, quorum conſtat hanc communem ſemper ſententiam fuiſſe; tot Iureconſultis (*& fallitur Simancas* E *putans contrariam eſſe Communiorem. Vide citatos à me d. quæſtio. 16. & d. ſect. 16.*) Tot philoſophis & medicis, tot probatiſsimis hiſtoriis vnus obiiciatur?

Qnanto ſolidius,licet breuiter Pata-
uini DD.aſſerunt?Satis eſſe quoad effe-
ctũ torturæ vt nominatores dicãt illam
aut illas vidiſſe in conuentib.&cõuenti
calis ſagarũ;nec oportere ꝓbare de dã-
nis alicui illatis.*& citant Binsfeld. con-
feſſ.malef. membr. 3. concl.6.Dub.2.&*
me d.ſect. 16. Idem aſſerunt DD. Fri-
burgenſes, propter alia multa crimina
quæ ſolent præcedere conuentus, vt
apoſtaſia, & blaſphemiæ ; & concomi-
tari,vt idololatria,Sodomia,&c.quæ e-
numeraui,*d.ſect.*16 *lit.*20. & quæ nec
minus , immo magis , Iudici punienda
ſunt,quam damna agris,pecoribus,ho-
minibus data.

1 Nimis enim audax ille conſultor fu-
it,qui aſſeruit, ſe pro Theologico axio-
mate audere affirmare:Quod iudex ſæ-
cularis minus ſollicitus eſſe debeat quã-
,, do inculpatio eſt de ſagarum conuen-
, tibus & choreis ; quam quando eſt de
, maleficiis venenariis ſeu damnoſis pro-
, ximorum rebus aut corporibus.]Nul-
lus enim Theologiæ peritorum hoc
axioma pro rato aut ſecuro accipiat,
ſed pro paradoxo & periculoſo. Tum
quia ratio parum efficax eſt;qua id pro-
bat; nempe quia ex conuentibus illis
& choreis reſpubl. directe damno non
afficiatur, tum quia nihil vrget confir-
matio, quod ideo ſanctio Carolina in
ſolo illo maleficio noxio ſeu venenario
regi pœnam præſcripſerit : incon uen-
tuum vero & ibi patratis criminibus ſa-
garum liberam iudici pœnam reliquit,
videlicet vti ſciat hæc ſibi minus conſi-
deranda quoniam reipub. minus ſint
pernicioſa.Periculoſa certe) vt dixi) o-
pinio,nec vera, ſemper enim iudici ma-
ioris faciendus eſt honor & iniuria Dei,
quam cuiuſuis hominis : & magis læ-
ditur reſpub. atroci iniuria Deo , quam
hominibus illata. Quare de illa magis
ſollicitus eſſe debet & eam acerbius pu-

A nire , diligentiuſque conniti ad exſtir-
pationem criminum , quæ directe læ-
dunt maieſtatem diuinam , quam quæ
directe vergunt in hominum iniuriam
damnumue. Iudex etiam ſæcularis in
iudicando non reipub. tantum, ſed Dei
vices gerit. Sæcularibus quoque iudi-
cibus loquebatur Ioſaphat Rex cum
diceret. *Videte, quid faciatis , non enim
hominum exercetis iudicium, ſed Domi-*
B *ni.* 2. Paralip. 19.6. Non de homicidiis
tantum & veneficis , ſed omni malefi-
aio ac crimine ſagarum capiendum il-
lud;*Maleficos non patieris viuere*, Exo.
22. 18. vbi vocem Hebræam MET
ASSEPHAN מכשפה non eſſe re-
ſtringendam ad veneficum alias con-
tra VVierum Domi. In conuentibus
dæmonem adorant, in iiſdem nefan-
diſsima quæque patrant , venena præ-
C parant clades hominum pecorumque
calamitates frugum decernunt. Solius
idololatriæ quãta iudici ſollicitudo ge-
renda docet Deut.cap. 13.v. 8. vbi ex-
preſſe præcipitur : *Nec parcat ei oculus
tuus, vt miſerearis eius aut occultes eum,
ſed ſtatim interficies.* Non ſcio vbi de vl-
lo crimine , quod Reipublicæ directe
noceat, ſic loquatur ſacra ſcripture. Nec
ſinit prudentia ſimus ſolliciti de riuulis
D auertendis, magis quam de fonte ex-
hauriendo. Fontes malorum ſunt iſti
conuentus , riuuli tantum illa veneficia
& damna data. Inanis ergo ratio eſt illa
directo damno.

Tinniant aures horum conſultorum,
expaueſcant corda iudicum illis credu-
lorum , ad illa iudici per prophetam cõ-
minata Dei verbis : *Loquens locutus
E ſum , vt domus tua , & domus patris
tui miniſtraret in conſpectu meo vſque
in ſempiternum. Nunc autem dicit Do-
minus , Abſit hoc à me : ſed quicum-
que glorificauerit me , glorificabo eum.*

qui

A *qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Ecce dies veniunt: & præſidum brachium, & brachium domus patris tui, vt non ſit ſenex in domo tua.*] 1. Reg. 2. 30. Cur iudici tam grauiter minatus? an quod veneno vel ferro aliquos interemerat? an potius quia Deo illatam à filiis iniuriam ſatis vltus non erat? Scilicet minus Sacrilegæ ſunt ſagæ, quam filii Heli.

B Sed obiicitur Carolina ſanctio, & male obiicitur ex arg. 109. Multiplici enim ſolutione ſine negotio remouetur. Poteſt dici cum Friburgenſibus, in d. ſanctione nomen, *Zauberey*, accipi in generaliore & latiore ſignificatione, quatenus & Magiam & maleficium cō plectatur. Nam ex Germanicæ linguæ proprietate liquet & magos & maleficos, *Zauberer*, vocari. Ideo cum magi

C & malefici ſtricte ſumptis vocabulis valde differant, *vt docet Binsfeld. in l. multi. 6. C. de malef. & mathema. in prin.* & grauius ſit delictum maleficorum, nihil mirandum ſi diſtinctas vtrique crimini pœnas Imp. præfixerit. Vel cum Linsfeldio. *in l. 5. C. de malef. & mathemat. circa fin. concluſ.* 2. Imperatorem in hac conſtitutione non loqui de delicto Magiæ ſecundum totam eius latitudinem,

D qua comprehendit vt ſpecies diuinatoriam, Amatoriam, & Maleficam ſeu veneficam, ſed ſecundum vnam ſpeciem, nempe tertiam, quatenus veneno graſſantur; & hominibus iumentiſq; nocent. *l. 1. C. de malef. & mathematic.* Conſtituere itaq; vt ſi veneno graſſentur, & de facto hominem iumentumve necaſsint, comburi debere: ſi vero effectus ſeu nocumentum hoc ſecutum

E non fuerit, tunc non ordinaria ignis extraordinaria pœna prudentis viri arbitrio puniendas. *l. ſunt quædam D. de extraord. crim.* Vel denique vt olim reſpondi; illic Imp. non negare quin maleficæ ſi cum dæmone fuerint fœderatæ, ſi in conuentibus conſueta fecerint, morte plectendæ ſint: ſed ſancire, ſi venenariæ ſint, ſemper igne puniendas; ſi vero non ſint venenariæ arbitrio iudicis puniendas, hoc eſt aliquando igne, aliquando alio ſupplicio. Nec enim (vt volunt aduerſarii) idcirco venenariis rogum intentat, quod alios minus noxios cenſeret reipubl. (contrarium iam docui) vel quod in iſtis detegendis minorem iudicis ſolicitudinem exigeret (quod de tam pio & diuini honoris & fidei vſque adeo Zeloſo principe non eſt credibile:) ſed quoniam volebat cauere, ne iudices errarent exiſtimantes in damnis per hoc crimen illatis, eodem arbitrandū modo, quo de cęteris criminib. damnificantibus, vel perſonarū occiſarum qualitate, pœnæ magnitudinē moderantur, vel etiam putarent tales noxios veneficos ſicut cæteros homicidas decollandos: id inquam ne cenſerent, ſed intelligerent quam atrox crimen ſit veneno & ope dæmonis quē tollere, ideo huiuſmodi reos omnes voluit vltrici incendio abſumi. De cæteris criminibus à lamiis deſignari conſuetis, id noluit exprimere, quia ſatis cenſuit iudicibus id perſuaſum, ipſa Germaniæ praxi, iam à Friderici & Maximiliani primi temporibus recepta, cui non eſt cenſendus voluiſſe tam clanculum, & obſcure per conſecutionem quandam detrahere.

QVÆSTIO IX.

Quando ſit talis denunciatio, quod hæc vel illa perſona interfuerit cōuentibus ſagarum, an requiratur ſpecificatio temporis & loci, vel vtrum ſufficiat generalis denunciatio plurium abſque huiuſmodi circumſtantiis ad inquiſitionem & torturam?

a SIcut iure communi ordinariâ in ac- A
cuſatione exprimi debet locus &
tempus; non dies, ſed menſis annuſque:
l. libellorum D. de accuſat. & ibi Bart. n.
2. ſupra c. fin. §. libellorum 2. q. 8. quan-
do factum ſemper, non vna die certa
punibile eſt, *Barthol. vbi num.* 12. Sic et-
iam in particulari inquiſitione, quia Iu-
dex tunc vicem ſubit accuſatoris: *Bart.*
in l. 2. §. ſi publico num. 12. D. de adulter. B
communiter receptus, iuxta Aretin. &
Felin. in c. qualiter §. debet de accuſat. &
totius mundi praxim iuxta Ang. in l. ea
quidem nu. 3. C. de accuſat. Boſſius tit. de
inquiſit. n, 90. Clarus §. fin. q. 31 num. 11. &
ideo, vt reus ſuas defenſiones queat in-
ſtruere, debet in inquiſitione etiam diē
exprimere; ſi reus id petat, quia forte
vellet docere ſe tum alibi fuiſſe; *Barth,*
in l. ſi qui reus D. de publ. iudic. numero
2 & quamuis Imola contrarium ſenſerit, C
ibidem tamen communiter doctrina Bar-
thol. obtinuit, Iaſ. in l. 2. §. ſi quis Epheſi
D. de eo quod certo loco. Boſſius ſup. n. 92.
Gigas de crimin. laeſ Mai. titul. qualiter
procedatur. q. 3. Clarus q. 12. n. 6. & 9. An-
gelus & Auguſt. in addit. ad Angel. in
gloſſ. de anno præſente num. 2. Maſcard.
concl. 512. nu. 3. Farinac. qu. 1. nu. 20. Iam
iudex tamen quam accuſator, ſi dice-
rent ſe diem ignorare, & id confirment D
Sacramento, excuſabuntur, *Clarus d. q.*
12. n. 9.

Immo tam neceſſarium eſt regulariter
vt in accuſatione & inquiſitione ſpecia-
li locus, annus ac menſis criminis inſe-
rantur, vt etiam parte non petente, ipſo
iure cenſeatur inquiſitio aut accuſatio
nulla, vtpote deficiens in ſubſtantiali-
bus: *ita poſt Alexandr. & plurimos ex*
communi ſententia Clarus d. numer. 6. & E
b *Farinac. d. quæſt. 1. numer. 11. & 15.* Quæ
vt certa ſunt in criminibus non exce-
ptis; ita mihi certum eſt etiam in exce-
ptis optime facturum iudicem, ad hoc,
vt pleniſsime muneri ſuo ſatisfaciat; ſi
factum ſit huiuſmodi cuius annus &
menſis ac locus à denominante expri-
mi non difficulter queat; ſi de his cir-
cumſtantiis nominantem interroget,
hoc tantum volui in diſquiſit. *lib. 5. ſect.*
3. ſub lit. L. verſ. tertio requiritur, vt no-
minans diligenter, non vero, quod ſi in
crimine Magiæ, maxime ſi plurium ad-
ſit nominatio, hæc interrogatio & ex-
preſsio loci ac temporis prætermiſſa
fuerit, ideo inquiſitionem nullam red-
deret.

Illis enim aſſentior, vt & Friburgen-
ſes, *qui aſſerunt in criminibus exceptis*
prædicto ſolemnia, quoad additionem lo-
ci & temporis, non requiri. gloſſ. in princ.
verb. & inſtituendo Inſtit. de publ. Bald.
c. 1. nu. 20. Quib. mod. Feud. amit. Angel.
de maleficat. verſ. falſario. numero 37.
verſ. hæc eſt quedam inquiſitio. Hippol.
de Marſil. ſing. 163. Ferrantes Garzarens
inter conſ. crimi. vol. 1. conſ. 125. Menoch.
conſ. 90. num. 88. & 91. lib 1. Ziberius De-
cian. conſ. 18. num. 22. vol. 1. dixi d. libr.
5. ſect. 2. §. Tertio requiritur ad formam,
& hac voluit vnus pro parte aduerſa con-
ſulentium in ſcripto cuius initium; Ope-
re pretium videtur, hiſce verbis: Neceſ-
ſe non eſt omnes huiuſmodi circum-
ſtantias à denunciatoribus indicari,
præſertim quando huius rei impedi-
menta legitima adferuntur apparet, ex
quibus iudicis animus moueri poteſt,
vel quaſi certo credat denunciantes ve-
ra dicere. *Quod & probat.* quia iudicis c
arbitrio (*ait*) relinquitur, vtrum indi-
cia ad torturam ſint ſufficientia.] Sunt
& aliæ rationes pro hac deciſione, quia
quando idem crimen ſæpius, ordinariè,
quaſi ex conſuetudine patratur, locis
maxime variis, & vt plurimum incertis
vel incognitis, aliquando etiam ornatu
toto loci ficto & præſtigiis inſtructo,

vix poteſt circumſtantia loci & temporis certo exprimi; loci quidem propter patagium illud præſtigiorum; temporis propter actuum frequentiam: accedit quod in his conuentibus ſæpe inebriantur, quod omnia fanatico ritu peragantur; quibus rebus memoria facile perturbatur quoad locum & tempus, ſed non tam facile quoad perſonas; quod docet quotidiana experientia. Vidimus enim quod ebrioſi licet compotores ſuos probe nouerint, & eorum memores ſint, temporis tamen & loci vbi ſympoſium fuit, non recordentur. Sane quod frequentia & iteratio actuum memoriam confundat, teſtatur Boſsius, *de oppoſit. contra teſt. nume. 40.* & quod in his criminibus quæ iterari & frequentari ſolent, tempus & locus non ſint de ſubſtantia, & ideo prædictarum circumſtantiarum omiſsio non vitiet depoſitionem merito multi tenent. *Felin. in cap. cum cauſam. nume. 13. & ſeq. de teſt. Ioann. Crottus tractat. de teſt. part. 7. 142. Ioachim. Mynſing. cent. 2. obſeruat. 20.*

Item quando agitur de probatione alicuius actus puta criminis aut alterius rei in genere, quæ ex pluribus actibus deducitur (vt ſi quæras, num aliquis ſit concubinarius, vſurarius, &c.) tunc teſtes ſingulares in circumſtantia loci & temporis recipiuntur. *gloſſ. in l. ob carnem. D. de teſtibus Couarr. à Leyna libr. 3. reſolut. capit. 3. num. 5. Maſchard. de probation. vol. 2. concluſ. 856.* cur non etiam teſtes generales ſeu de ſolo crimine tali (quale eſt ſtrigarum crimen quoad conuentus) generaliter abſque his circumſtantiis deponentes admittantur in ordine ad torturam? *Maſchard. d. loco numer. 17.* Si obiicias cum quibuſdam. l. 3. D. de accuſat. & l. in cauſis, *C. eod.* Reſpondetur DD. ll. in criminibus exceptis locum non habe-

A re; vt patet de crimine falſi, *l. vbi falſi C. ad leg. Cornel. de falſ. tenent hoc Bald. in cap. 1. in titul. quibus mod. feud. amit. ex d. gloſſ. inſtit. de publ. iudic. in princ. Purpurat. in republ. l. edita. numero 54. C. de edend. Cephal. conſ. 304. numero 115. Rimin Iun. conſ. 18. ſub. numer. 72. Farinac. quæſtion. 1. numero. 13. & alii ſupra citatis verſ. illis enim aſſentior.* Et de crimine læſæ Maieſtatis humanæ, *extrauagan. ad reprimendum, ibi, ſuper dicto* B *crimine, & ibi Bartholm. Item Gigas poſt Salic. & Prapoſit. in d. titul qualiter in crimin. leſ. Maieſta proced. quæſtio. 10. Decian. conſ. 18. num. 72. libr. 1.* & inde ducto argumento de crimine læſæ Maieſtatis diuinæ, vt eſt hæreſis, *Angel. in Authent. Quomodo oportet Epiſc. §. final. & Angelus Aretin. in prax. d. verſ. hec eſt quædam inquiſitio.* Vnde ad crimen C Magiæ valida eſt conſequentia, quod rariſsime caret hæreſi, aut Apoſtaſia; & ipſa quoque crimen eſt ſucceſſiuum, & ideo ſolemnitas expreſsionis temporis & loci in eo non exigitur, ne quoad menſem quidem aut annum, vt bene Farinacius *d. num. 17.* cuius doctrina vera eſt, ſiue id Barthol. voluerit, *in d. l. libellorum. nu. 10. 16.* ſiue potius contrarium, vt non male quidam contendunt. D

Obiicitur noſtræ ſententiæ conſtitutio Carolina articul. 31. cond. 2. *Reſpondeo*, eam iubere, vt interrogentur de omnibus circumſtantiis neceſſariis, & non nimis, difficilibus (nam hæ pro impoſsibilibus habentur) denunciantibus; quales de conuentibus videntur iſtæ. Nec enim credendus eſt optimus & prudentis. E Imperator voluiſſe, iudicia retardare, denunciantes ad mortaliter impoſsibilia, iudices vero ad ſuperflua cogere, cum tanto reipubl. damno.

Diffici-

A Difficilior obiectio eſt, non poſſe reis denunciatis defenſionem tolli, quæ iuris naturalis eſt; ea autem in eo hic conſiſtit, vt delati poſsint probare ſuum alibi (vt vocant) quod facere nequeunt, niſi locus & tempus conuentuum in quibus dicuntur viſæ ſpecificetur. *Reſpondeo*, in hoc noſtro caſu exceptionē iſtā friuolam iudicandam, quod vt intelligatur, paulo fuſius hoc argumentum & ſolutio debent explicari. Qui B contendunt defenſionem hanc neceſſariam, quam vocant defenſoriam negatiuæ probationem; vel loquuntur de defenſione in genere, vel tantum de defenſione iuris poſitiui: vtrouis modo loquantur, vitium eſt in ratiocinatione & captio: hoc vt liquido appareat, ſuppono, vt veriſsimum ex aurea Balde doctrina, defenſionem iudicialem eſſe triplicem, vnam iuris natura- C lis, aliam iuris gentium, tertiam iuris poſitiui ſeu, quod in idem recidit, duplicem, vnam iuris diuini, alteram iuris humani; & illam quæ iuris diuini eſt, ſeu naturalis aut gentium, à nullo Principum ſeu hominum tolli poſſe; quæ iuris humani eſt ſeu poſitiui, ab illis tolli poſſe, qui hoc iure ſunt ſuperiores ac potiores. *hac fuſe Bald. tractat. de ſtatutis à n.um. 75. Medices tractat. de fortuitis caſibus quæſtione 8. à num. 9. Zanchinus Hugolin. tract. de heret. in prin.* & ſic concillanda pugna DD. negantium defenſionem reis adimi poſſe, & aientium id nonnunquam Principi licere.

Hoc poſito, quod commune ac certum eſt tota diſſentientium ratio in hoc Syllogiſmo concluditur;

Reis non eſt tollenda defenſio:
Sed probatio negatiua eſt defenſio:
Ergo reis tolli non poteſt.

Tolleretur autem denunciatis negatiua probatio, ſi non eſſet neceſſaria expreſſio loci & temporis in denunciatione iſta:

Ergo non licet illas circumſtantias omittere: & ſi ſint omiſſa, nullius pretii futura denunciatio.

Reſpondeo, vel nihil conclude contra nos vniuerſam argumentationem, vel falſam eſſe maiorem & falſum concludi ex vna præmiſſarum falſa. Nihil concludit, ſi maior eſt particularis, idem, quod, *Quadam defenſio non eſt tollenda*: tunc enim negaretur probatio negatiua eſſe illa quæ non ſit tollenda, ſed aliqua alia: & ſic nihil in propoſito concluderetur. Falſa autem foret maior ſi ſit vniuerſalis, ſignificans quod, *Nulla defenſio rei tolli poſſit*. Nam defenſiones iuris poſitiui ex cauſa tolli poſſunt, & friuolæ omnes tolli debent.

Si res ponderant ſe maiorem reſtringere ad omnes quæ ſunt iuris diuini, ſeu naturalis aut gentium: tunc negatur talis eſſe iſta probatio negatiuæ: quia eſt iuris mere poſitiui, pertinet enim ad modum defenſionis, qui eſt huius iuris, licet ipſa defenſio ſecundum ſe ſit iuris diuini, ideo receptum eſt axioma, mo- D dum defenſionis, non modo per Principem, ſed per ſtatuta quoque ciuitatum tolli poſſe, *Bald. & Medices ſupra Barbat. tractat. de Cardin. legato à latere. par. 2. q. 4. n. 8. Quintilianus Mendez. tract. de inhibit. q. 71. nu. 10. & Redoanus tract. de ſpoliis Eccleſ. q. 13. nu. 10. & multis Farinacius, q. 39. nu. 23. in fin.* & quod ordinaria etiam poteſtate in criminalibus ex iuſta cauſa ipſamet iuris E poſitiui defenſio à iudicibus tolli poſsit regulariter, & id ſæpe factum docent non pauci, *Farinac. vbi ſup. numer. 34. & 144. & nu. 102. & 107. Franc. viuius vol. 2. comm. opinion. opinione 317. Menchaſa*

cap.

cap.36. Illuſtr. q. & cum afflicto Baiardus addit. ad Clarum d. §. fin. q. 49. num 54. qua de re nihil affirmo vel diſputo: id tantum quod mihi ſufficit, contendo iudices ſupremos, qui auctoritate Principis iudicant, tunc poſſe iuris poſitiui defenſiones adimere, quando friuolæ ſunt: tales autem cenſeri, quando tantum videntur vtiles protelando iudicio, ne tam cito lis ad exitum perducatur, nec ad ſummam ſeu liberationem reo B ſunt profuturæ. Huiuſmodi, quæ reum non releuarent, defenſiones poſſe iudicem tollere, traditum ab Alexand Burſato & Boſsio, leges apud Farinac. *d. quæſt. 39. num. 77. & 78.* num. vero 79. non reprehendit hanc illorum ſententiam; ſed quod iidem iudicibus ad deceptionem reorum viam aperirent, dicendo reum interrogatum debere exprimere qua defenſione vti vellet, vt ſic C iudex poſtea hoc prætextu exprimentem eluderet; id eſt, quod merito reprehendit. Etenim vir prudens doctuſque ignorare minime potuit, defenſiones, quæ reo non forent vtiles, eſſe friuolas, & proinde iudici non curandas. *Vitalis de Camban. tractat. de clauſulis. num. 3. verſ. nil nouari, ex l. vlt. de procurat.* Hanc vero defenſionem, quam aduerſariis contendunt tolli non poſſe, D de hoc friuolarum numero probatur; primo, quia cum negatiua, quæ non cadit ſub cenſum ſit plane improbabilis, adeo, vt reddat teſtem de falſo ſuſpectum, *Curtius de teſtibus num. 53. Herculan. tract. de negatiua probanda nu. 124. ad ſeqq.* nos autem hic verſemur in probatione intuitiua, contra quam negatiua non admittitur, niſi ſit loco & tempore coarctata: (*Sic ex Baldo Caſonus* E *tract. de maleſic. cap. 6. nu. 6.*) Quia non poteſt talis negatiua probari, niſi per contrariam intuitiuam probantem affirmatiue. quod illo tempore in alio tali

A vel loco illam perſonã viderint: *Sic Herculan. ſup. num. 152. 154. & 246. cum ſeq.*) inde conſequitur in caſu chorearum & conuentus, in quo plerique inculpantes nec loco nec tempore ſuam denunciationem coarctarunt, non poſſe probabilem eſſe iſtam negatiuæ contrariæ probationem, quando denunciantes ſunt mortui, & proinde non poſſunt illas circumſtantias addere, quibus contradicens negatiua per contrarias circumſtantias ſtabiliatur. Deinde verſamur in crimine ſucceſsiuo, in quo non ſequitur, Petrus tali die non interfuit choreæ; ergo nec aliis diebus: nam depoſitio Petrus interfuit choreis generalior eſt incuſatis, quam vt poſsit tempore hoc vel illo coarctari: nec contrarium, magis videtur probari, quam ſi de hæreſi accuſatus, quia concionibus intereſſe viſus fuit, probet ſe non eſſe hæreticum, quia tali vel tali die ad hæreticorum concionem non acceſſerit; fieri enim poteſt quod alio tempore acceſſerit. *Vide Menoch. d. conſ. 100. numer. 92.* Tertio in noſtro caſu vt contra affirmantem intuitiuam conſideratione digna ſit negatiua indirecta de viſu, debet ea huiuſmodi eſſe, in qua conſtet de negatiua deponentes illi loco ſemper præſentes fuiſſe & vidiſſe, & audiuiſſe, & fieri non potuiſſe, vt viſu vel auditu fallerentur: *Colligitur ex Maſcar. vol. 2. de probat. concluſ. 1091. numer. 9*) Quia neceſſarium eſt vt ex negatiuæ indirectæ probatione non ſuſpicio tantum, ſed ſcientia gignatur, vt per illam affirmatiua directa de viſu elidatur: tanta vero certitudo, in præſenti negotio nullo modo poteſt haberi. Nam ſtrigiportia & conuenticula lamiarum fiunt nocturno tempore, cum familia tota atque adeo mariti in lecto iacentes eodem. dæmonis ſæpenumero arte ac ope, ſomno profundiſsimo,

A & morti ſimillimo compoſiti tenentur, quo ergo pacto tales dormitantii de viſu poterunt teſtari, & dicere ſe tota illa nocte vigilaſſe? caſu id vix poteſt accidere: ex curioſitate, nunquam, niſi præcedat ſuſpicio, quam hic aduerſarii abnuunt, ſi faterentur, hæc ipſa foret pro indicio nouo iudici haud aſpernando. Quarto ſolent lamiæ, cum exeunt ad conuentus domum ſuam faſcina- B tionibus implere, & vicarium dæmonem domi in mariti thalamo ſupponere loco ſuo; quod multis exemplis confirmant Binsfeldius & Remigius, & alii, & non infrequens eſſe conſtat: quod ſi ipſi nonnunquam domi remaneant, comparent in conuentu per ſubſtitutum, vt faciebat Doctor Fleatencis conſiliarius Treuericus, & propterea conſequeretur, ego illam tali nocte vidi domi ſuæ: ergo non fuit viſa in choreis: C Immo potius, quia in choreis viſa in ſubſtituto, ſeu repræſentata; merito iudex colligit ſe ad torturam debere procedere, nec negatiuas probationes tales ſibi expectandas: cum non conſtet innocentes vllos ſolere repræſentari.

Equidem habeo pro manifeſto; quod ſi probatio iſta negatiuæ in hoc caſu ad- D mitteretur, & complices de choreis ſemper in denunciatione ad locum & tempus coarctarentur, idque vt ſubſtantiale denuntiationi neceſſarium iudicetur: fere omnem aditum obſtrui quæſitoribus ad veritatem inueniendam. Nam vix vlli complices poterunt ſatis certo illas circumſtantias exprimere, & probare: neque per hoc eo magis iudices de innocentia denunciato- E rum fient certiores: cacodæmoni vero fuerit facillimum officiis & faſcinatoriis præſtigiis, quandocunque ei collibebit, per deluſos iis teſtes, mancipia ſua torturæ eripere, ad ſummam Dei Optim. Maxim. iniuriam, ad iuſtitiæ dedecus, & totius humani generis exitium.

QVÆSTIO X.

An in hoc crimine vel aliis exceptis, teſtes ſingulares in circumſtantiis, dummodo concordent in effectu, ſubſtantia & fine, admittantur, & an huiuſmodi teſtes ſingulares, quando plures ſunt faciant indicium ad torturam?

DVæ ſunt queſtionis partes: ad quarum reſolutionem præmitto DD. ſententias adeo hac in materia fidei, quam merentur teſtes ſingulares, eſſe varias, vt vix ſit operæ pretium eas recenſere, legatur, *Anton. Gabrielius lib. 1 comment. opin. titu. de teſt. concl. 2. & Ioſ. Maſcard. d. vol. 2. concluſ. 856. Gottus de teſt. part. 7. tit. de forma in teſt. exam. obſeruat. nu. 131. Simanca. Cath. inſtit. tit. 64. n. 65. & ſeq.*

Suppono, quod omnes concedunt, teſtem ſingularem dici duobus modis, primo ſtricte, proprie ac abſolute cum quo ad eundem actum & perſonam nullus alius teſtis cõcurrit quoad effectum, ſubſtãtiam & finem; vtpote quia quod alii deponant non ſubordinatur ad id, quod alter depoſuit, ſeu tendit ad alium effectum, & finem. Secundo laxius, & minus proprie & ſecundum quid vocari ſingularem, quia alii non conueniunt cum eo in quibuſdam circumſtantiis, tamen conueniunt in ſubſtantia criminis & tendunt ad eundem effectum & finem probandum.

Quoad primi generis ſingularitatem probabilior mihi videtur ſententia ad condemnationem illos non ſufficere, ad probandum crimen aliquod in ſpe-

cie, vt vnum homicidium, vnum raptũ, item aliquem fuiſſe in iſto conuentu, &c. *iuxta Clarum* §. *fin. qu. 53 ſub nu. 18. Felin. in c. licet. 2. col. 5. de teſt. Gigan. de crim. leſ. maieſt. tit. quomodo & per quos q. 8. Menſi. cent. 3. obſeru. 76.* Valde quoq; probabile eſt, nec in crimine in genere probando illos admittendos in ordine ad condemnationem: quia hanc eſſe communem multi cenſent & defendũt poſt Salic. *in l. teſtium numero 16. C de teſt. Ioann. de Amicis & alios apud Clar. & Pegnam ſup. in verſ. ego quantum.* v. g ſi deponant aliquem eſſe vſurarium, hereticum, &c. Et quoad iſtam ſingularitatem ſtrictam, & quoad omnia idem cenſeo quoad torturam.

De teſtibus vero ſecundi generis, inuenio controuerti quoad condemnationem, & eſſe qui negent iſtos ſufficere etiã in exceptis & atrociſsimis: quod voluerunt multi citati, & probati à Claro & Pegna ſupr. Ego tamẽ ſequor contrariæ ſententiæ defenſores, nempe in criminibus huiuſmodi, quæ ſunt iterabilia, teſtes de diuerſis actibus deponẽtes, qui ad idem crimen probandũ tendunt haberi pro ſingularibus nõ vt obſtent ſed vt accumulent & inuicem iuuent: & ideo non eſſe repellendos prætextu ſingularitatis iſtius impropriæ, hoc volunt in crimine perduellionis & hæreſis, & proinde Magiæ quoq;, *argu. l. qui ſententiã C. de pœnis.* Doctores plures contrariis, *vt Iacob. Butrigarius, in l. Arriani C. de heret. Salic. in l. quicunq; C. eod. Ioan. Anan. in c. 1. etiã eo n. 7. Corn. conſ. 91 n. 42 lib. 1. conſ. 34. col. 1. conſ 247. col. 6. li 2 Horin. Iun. conſ. 99. lib 2. Marſil. conſ. 1. Aymon. conſ. 73. nu. 72. conſ. 78. nu. 6. conſ. 267 nu. 3. & de antiq. tempo. in 4. part. nu. 157. Rimin. Iun. latiſsime conſ. 7. per totum. Item, Pet. Ancharan conſ. 277. in dub 2. Boſſ. in tit. de crim leſ. Maieſt. n. 117. Gigas in tract. de eod. vbi ſup. q.*

A *8. Immo & in crimine impudicitiæ. quod nõ eſt exceptum, idem volunt. Bald. conſ. 207. vol. 4. Alexandr. conſ. 13. col. vlt. in 7. Alban. conſ. 25. Zazius conſ. 11. nu. 15. lib. 2. Bertazzol conſ. 20. num. 16. & multos accumulans Ioan. Maria Monticella. de teſtib. tit. impugnatio teſtis quia vnius col 5. Ratio eſt,* quia Iudex ex qualitate perſonarum & facti poteſt, ſi videatur, teſtibus ſingularibus credere *libr. 3.* B *§. eiu magis D. de teſtibus.* probationes enim iudicum cauſa fiunt. *l. quingenta D. de probat.* ideo ab iudicum arbitrio dependet quæ ſufficiant, quæ non, vt iis fidem dent, vel negẽt, *Caſtrenſ. in l. Lucius. de his qui not. infam. & in l. admonendi D. de iureiur. Seuerin. ibi. folio. 10. col. 2. Marzell. conſ. 1 nu. 7. & in lib. 1. §. ſi quis vltro. num. 40. D. de quaeſt. Socinus Iun. conſ. 32. nu. 10. & conſ. 10. & col. 4 li. 2.* C *Blancus. de indic. n. 367. Boſſius eod. tit. n. 23. Rimin. Iun. d. conſ. 7. nu. 15. Gabriel. de teſtibus concl. 2. limit. 2.* Si ergo hæc procedunt in ordine ad condemnationem quoad pœnam ſaltem extraordinariam *vt bene Couarr. lib. 3. reſol. cap. 3. nu. 3. & Simancas d. tit. 64. num. 75.* Quanto magis hoc tenendum de his ſecundi generis teſtibus in ordine ad torturam. *per text. & ibi. DD. in l. qui ſententiam D. de* D *pœnit. Grammat. deciſ. 34. num. 30. poſt Alexand. & alios quos refert. item Gigas d. titul. quomodo & per quos quaeſtio. 25. Bertazzol. conſ. 213. num. 7. & 8.* Quia teſtes reiecti, eo quod non ſufficiant ad condemnationem, ſolent ſufficere ad torturam, *Barth. in l. 1. §. qu. D. de quaeſt. cum aliis quos refert Gramm. ſupr. nu. 51.* Quando deponunt de ipſo facto, aut de indiciis propinquis & non remotis à E facto: nam & remotis, non admittuntur niſi forte omni exceptione maiores. *Sic poſt alios Rimin. Iun. conſ. 361. nu. 32. & 33. & Farinac. d. q 37. n. 18. & 19. & q. 56. num. 73. & ſequ.*

Concl. b

Sit igitur concluſio, qua vtriq; quæ-
ſito reſpondetur. *Si teſtes in effectu, in fi-
ne, in ſpecie hoc eſt in ſubſtantia criminis
conueniant, & plures ſint, & hac in re fide
digni admittentur & fidem faciant ad
torturam in hoc noſtro crimine.* tenent
Maſcard. d. vol. 2. concluſ. 856. Binſ-
feld. d. mem. 2. concluſ. 6. dub. 1. pro-
batur, quia de crimine hæreſis, quod in
eo teſtes quoad locum & tempus ſin-
gulares, ſed de eadem ſpem hæreſis de-
ponentes recipiantur docet Simanc. v-
bi ſup. Nonne Sagæ in diuerſis locis &
diuerſis temporibus conueniunt? qua-
re non magis, *locus*, eſt de ſubſtantia cri-
minis huius, quam de ſubſtantia hære-
ſeos.

QVÆSTIO XI.

*An in denunciatione plurium requira-
tur, quod quilibet fecerit confeßionem
in tormentis: vel vtrum hoc ſolum
procedat in denuncia.io-
ne vnius?*

PRæmittam quod certum videtur,
Regulare eſt teſtibus criminoſis &
infamibus infamia iuris (tales autem
ſunt qui conuicti, & qui de ſe ipſis con-
feſsi, hoc eſt ſocii criminis) non credi
niſi in tormentis. *l. quoties C. de quæſtio.
l. ob carmen. §. ſi ea conditio. D. de teſt.
§. ſi vero ignoti. in Authentic. eod. Spe-
cul. in titul. de teſte §. 1. nu. 28. Barthol.
in l. cunctos populos C. de ſumm. Trinit.
num 12. Bald. num. 15. Alberi. numer. 34.
Salic. nu. 18. Iaſ. in l. lectu. num. 67. & in
2. 46. Fulgos. conſ. 173. in cauſa, colum. 1.
poſt Oldrad. ſic etiam Aretin. in capit. 1.
num. 40. de accuſat. Ruin. conſ. 146. col.
1. & conſ. 147. libr. 5. Arnon. ſolilog. 60.
Marſil. in §. diligenter numer. 62. & in l
1. §. Diuus. num. 5. D. de quæſtio. & conſ
78. n. 15. conſ. 109. n. 13. conſ. 130. nume. 40.
Grammat. conſ. 70. nu. 10. Blancus tracta.
de indic. num. 381. Boſſius eod. tit. nu. 151.
Clarus §. fi. quæſt. 31. nu. 13. vbi docet ſic
ſeruari in Prætoriis Mediolani. idem cen-
ſent Rolandus à valle conſ. 51. num. 30. &
conſ. 73. numero 22. Menoch. de ar-
bit. caſ. 474. ſub n. 49. Vinc. Onded. conſ.
100. nu. 16. Maſcard. concl. 1317. num. 38.
& Binsfeld. D. membr. 2. concluſ. 5. verſ.
circa hanc concl. quoad infames, addu-
ctis plurimis. Farin. q. 43. num. 132 & q. 56.
num. 5. & 57.*

Quare requiri ſpecialiter & reus in
tortura nominet; & ſi extra torturam
nominauerit, ſpecialiter torqueri debe-
re non confirmatione nominationis, *vt
docent Clarus q. 41. verſ. cæterum ſi reus,
& Farinacius d. q. 43. n. 136. d. n. 56.* quia
tortus præſumitur dicere veritatem,
*gloſſ. in l. edictum D. de quæſt. Alberi. ibi
n. 2. multi apud Farinac. q. 43 num 15.* &
hæc procedere etiam vbi plures ſunt no
minatores volunt DD. Patauini in ſuo
conſ. eo quod certum ſit vnius ſolius
nominationem non ſufficere ad tortu-
ram, & ideo de pluribus hoc idem ſe aſ-
ſerere.

Contra DD. Friburgenſes in ſuo Re-
ſponſo, cenſent hoc dubio non carere:
& rationem qua communis nititur non
eſſe ſolidam. quia impedimentum in-
famiæ eſt iuris poſitiui, ideo quoad hoc
in exceptis liber ſit iudex, & propterea
ad infamiam purgandam torturam nõ
eſſe neceſſariam. Et propterea recte à
Simanca dictum communis opinionis
aſſertores ſine lege & ſine ratione loqui.
De Carolina quoq; conſtitutione ve-
rius id negaſſe Binsfeldium. quam ego
affirmarint. *libro 5. diſquiſition. ſect. 3
in ſecundo indicio ſublit. L. verſ. ſed
quædam circa hanc rem.* fateor me illis
occaſioné reprehendendi dediſſe, cum
ſcripſi, *expreſſe requirit*, debui enim &

arbitroi

arbitror volui ſcribere, ſatis clare ex ea colligi. nam cum ar. 31. agens de denũciatione ſemper addit, *in quæſtione propoſita*, item *interrogatus aut tortus*. ſupponere videtur quæſtionem. Non obſtat, quod ait, *in carcere*: nam hoc per ſequentia eſt explicandum, & qui in tortura nominat, aut interrogatur, certe in carcere nominat & interrogatur. Sed quicquid ſit de Carolina: & licet id ex d. cap. illi qui. 5. quæſt. 5. non ſatis probaretur quod communis vult, quia gloſſ. illum textum exponit de ſpontanea denunciatione extraiudiciali, hoc eſt de detractione ſeu diffamatione; tamen aliis adhuc legibus nituntur DD. Doctores opinionis communis defenſores, vt oſtenſum §. in princ. q. & quamuis non nitatur quis textu aperto legis tamen ſi argumento probabili ex lege, vel eius ratione id deduxerit, non eſt dicendus ſine lege loqui: immo licet falleretur in ſua deductione, eo quod ratio legis illi non ſuffragaretur revera, & aliorum interpretatio verior foret, in rigore tamen, qui legem adduxit, eo ipſo quod adduxit, nõ debet dici ſine lege loqui, quod communi vſu loquendi, de illis vſurpatur, qui nullam legem laudant in dicti ſui confirmationem, & propterea Simancas de communi adeo tam grauium DD. ſententia potuiſſet loqui modeſtius. Quid? quod nec congrua ratio deeſt, quam poſtea dabo:

Illud fateor ſatis probabilẽ & tutam eſſe ſententiam negatiuam non requiri vt omnes ſint quæſtione examinati. hãc dico ſatis probabilem, tum quia non eſt deſtituta ſuis defenſoribus, vt Simanca magnæ authoritatis Epiſcopo & Doctore, aliiſq; vt Binsfeldio, d. concluſ. 5. qui putat ſufficere ſi metus tormentorum adhibeatur. & recepta eſt praxi Curiarum Franciæ, teſtibus Chaſſaneo ad conſuetum Burgund. rub. 1. §. 5. verſ. Al'arbitraige du iuge. nume. 14. & Claro d. quæſt. 21. nume. 11. qui addit hac in re loci conſuetudinem ſequendam, quod eſt veriſsimum.

b concl.

Ideo cenſeo vbi conſuetudo circa hoc exſtat ab eo iudicibus non recedendum: vbi conſuetudo non exſtat, poſſe iudicem tuta conſcientia vtramuis quoad plures, partem ſequi: quia (vt alias dixi) *probationum valor & fides arbitrio iudicis eſt ſubiecta.* vide Menoch. de arb. iudic. lib. 2. cent. 1. caſ. 90. Binsfeld. d. concl. 5. verſicu. hic libet pro noſtra materia.

Hoc tamen arbitrium ſic moderandum, vt pro perſonarum qualitate, & criminum, & aliis circumſtantiis modo minus non tortis credat, ordinarie quoque tenetur plus tortis credere, quam ſpontaneis: immo niſi vrgeant illum circumſtantiæ, non facile ſit credulus nominationibus ſpontaneorum etiam plurium. Vt in hac re tam timide loquar. me mouet iſta ratio, ab aliis non conſiderata. Præſumptio quod infamis ſponte ſua non ſit dicturus veritatem, (in qua præſumptione fundatur communis opinio) licet ſit iuris diuini (nam hoc iure de nullo præſumitur quod in re, maxime graui mendacium ſit dicturus) eſt tamen pluſquam iuris poſitiui, vt pote orta ex naturali quodam inſtinctu hominibus cunctis communis, quod mali niſi malo coacti officium ſuum non faciant, vel iuſtitiæ faueant, & ideo quaſi eſt iuris gentium. Attamen quia ex eodem iure gentium videtur manare alia quoque præſumptio, quod in ſimili hominum genere, (v. g. infamium) ſemper plus credendum ſit, cæteris paribus, duobus vel tribus quam vni. Prior præſumptio eſt pro communi opinione, poſterior pro contraria quoad plures nominantes, ideo licet

A adhuc propendeam in communem, al-
teram tamen non reiicio.

QVÆSTIO XII.

*An mulier poßit eſſe teſtis in cri-
minalibus?*

IN ciuilibus etiam grauibus (v.g. in
matrimonio) mulierem, cui nihil ni-
B ſi ſexus obſtat, eſſe teſtem integram &
omni exceptione maiorem tradit De-
cius, *conſ.* 342. *col.* 2. In criminalib. quo-
que, ſi ciuiliter ageretur, etiam canoni-
co iure illam teſtem eſſe poſſe multi cé-
ſent. *Decius in l. fæminæ num.* 34. *de reg.
iur. Clarus* §. *fin. quæſt.* 24. *nu.* 3. *Farinac.
quæſt.* 59. *à num.* 1. item ſi ex officio de
crimine inquiratur. *Vide Farinac. ſupra
nume.* 9. Si vero non inquiratur ex of-
C ficio, & agatur criminaliter Canonico
iure mulierem repelli conſtat in crimi-
nibus non exceptis, *cap. mulierem* 33.
quæſt. 5. *ca. forus* §. *teſtes, & verſ. ſignifi.
gloſſ. in cap. tam litteris. de teſtibus. Abb.
Felin. & Decius in cap. quoniam de te-
ſtibus. Marſil. conſ.* 22. *num.* 1. *conſ.* 59.
num. 9. *conſ.* 101. *num.* 8. *conſ.* 130. *num.*
34. *Onded. conſ.* 100. *nu.* 24. niſi crimen
foret huiuſmodi, vt eius veritas aliter
D quam mulieres haberi non poſſet. *Sic
poſt Marſ. Alca & Decian. Baiardus
ad Clarum quæſt.* 24. *num.* 9. In exceptis
autem admitti illo iure, receptum, *ex
cap. tanta de ſimon. vbi Anan. Aufrer.
Crott. & Nepos in tractat. de teſtibus
Petr. Duennas regul.* 315. *Imol. &
Boyck in d. cap. quoniam. Alex. conſi.* 11.
numer. 3. *cum aliis apud Farinac. d. q.* 59.
numer. 10. & de crimine malefici ex-
E preſſe, *Bodin. lib.* 4. *Dæmon. ca.* 4.

De iure ciuili, & in praxi curiarum
ſæcularium in omnibus criminalibus
mulier ſi (aliud nõ obſtet) recipitur ad ſi

A teſtimonium dicendum. *l. ex eo D. de
teſtibus cap. ex eo.* 15. *quæſt.* 3. *gloſſ. ibi
& in d. cap. forus* §. *fin. communem te-
ſtatur Alexand. conſ.* 11. *num.* [illegible] *libr.* 1.
& conſ. 115. *col. pen. libr.* 4. *Socin. conſi.*
54. *col.* 2. *lib.* 3. *Bonifac. vital. tit. de te-
ſtam. nu.* 35. *&* 37. *Stephanus Aufrer.
tractat. de teſtibus nu.* 69. *Nepos ibid. n.*
66. *Crottus ibid. rub. in cauſ. criminal. qui
teſtam. admitt. num.* 49. *Gigas vbi ſupra.
B quomodo per quos quæſt.* 6. *Clarus* §. *fin.
quæſt.* 24. *num.* 2. *Farinac. d. loco num.* 17.
de Italia . *etiam in Ditionibus Eccleſiæ
hanc praxim obtinere teſtantur Alex.
conſ.* 24. *vol.* 2. *Grammat. conſi.* 12. *num.*
7. *Baiard. addition. ad Clarum quæſt.* 21.
num. 20. *& ad quæſt.* 24. *num.* 8. *de Fran
ciæ praxi ſatis locuples teſtis, quia de fi-
dei re non agitur est præfatus Bodinus.*

Hæc indubitata de pluribus fæminis
C complicibus; nam ſi vnica eſſet, ſociam
criminis à nominatione repellendam
putarem: quia tunc præter ſexum ali-
um patitur defectum, nempe infamiæ;
infamen vero mulierem audiri non do-
cemur, *l. qui teſtamento* §. *mulier D. de
teſtam. vbi Barthol. & Imo.* vel quia ſi-
mul pauper & vilis. *Dec. conſ.* 310. *nu.*
5. *Ioan. de Amicis. conſ.* 87. *num.* 8. *&* 9
Pariſ. conſ. 152. *nu.* 17. *in lib.* 4. *Gram-
D mat. conſ.* 26. *nu.* 23. *& conſ.* 58. *nu.* 10.
Roland. conſi. 24. *nu.* 64. *& ſeqq. lib.* 1.
Bertazzol. conſ. 3. *nu.* 6. *Onded. conſ.* 100
num. 18. & multo magis ſi foret minor
annis viginti. *arg. l. in teſtimonium. D. de
teſtibus. Alex. conſ.* 64. *colum.* 1. *num.* 1.
Bertazz. conſ. 3. *num.* 5. Dixi, ſi vni-
ca eſſet: nam numerus alios de-
fectus poteſt ſupplere.
ſupr. *ad q.* 1.

E

* * *

QVÆSTIO XIII.

An ad confeſsionem duarum mulierum procedi poßit ſiue ad torturam, ſiue ad condemnationem?

CVm omnes fateantur, & ratio maioris detrimẽti dictet, plura requiri ad condemnationem quam ad torturam, & non quæcunque ad iſtam ſufficiunt, etiam ad illam ſufficere; ſunt iſta duo diſpeſcenda.

De tortura ſunt qui abſolute negent, & ſemper volunt à tribus vel qualiter pro denũciantium qualitate factam nominationem, vt poſsit torqueri denunciata. ſic DD. Friburgenſes. quibus obſtat, axioma toties ab illis receptũ: quæ probationes ſufficiant id totum à iudicis arbitrio dependere. poterit ergo, quando iudicabit, ſe duarum denominatione, propter circunſtantias perſonarum, &c. ſatis veriſimiles probationes habere, ad torquendum procedere.

Probant tamen auctoritate & ratione, auctores laudant D. Binsfeldium. *d. concl. 6. dubio. 2. verſi. ſeptimum illatum.* & me ipſum *d. lib. 5. ſect. 3. verſi. ſecundum indicium.* rationem hanc adferunt: viri teſtimonium plus ponderis habet, quam fœminæ ob ſexus fragilitatem: at duorum virorum ſociorum. denunciatio requiritur, vt aduerſus denunciatam perſonam ad quæſtionem procedi poſsit: igitur duarum fœminarum nominationes ad hoc non ſufficiunt, ſed plurium requiruntur.

Negari non poteſt, quin hæc ſententia & tutior ſit & rationi maxime cõſentanea, ſi tamen iudex ſibi cenſeret ad torturam deueniendum, non auſim factum damnare: propter axioma præfatum, & quia DD. Patauini abſolute

A aſſerunt, ex teſtatione duarum mulierum, quibus ſolus ſexus obſtat, iuſte ad torturam procedi poſſe.

Ad me quod attinet, ſi probabiliter tales duæ denuncient, cum bonis circumſtantiis, maxime ſcientiæ cauſa, & non ſint contraria virorum teſtimonia, quæ ſemper pluries facienda, non vererer hoc ſequendum dicere. Quod ſi viri vnius teſtimonium adeſſet, non dubitarem

B cum eo vnius mulieris bene munitam circumſtantiis requiſitis nominationem admittere ad torturam tantum. Solarum etiam trium fœminarum complicum denunciationem ad eandem ſufficere poſſe cenſeo. Nec tamen propterea pugno cum traditis *d. verſ. ſecundum:* illic enim nolui tradere quid in rigore iudici permiſſum ſit, ſed exempli gratia numerum expreſsi,

C cum quo vel ſcrupuloſiſsimus iudex, queat eſſe ſecurus.

Ad condemnationem nulli vnquam ſim author ex duarum tantum mulierculàrum nominatione procedere, niſi præterea adeſſent alia ſufficientia adminicula: & hoc non ſufficere docent multi, *vt Decius in l. fœminæ. nume. 35. de reg. iur. Rimanal. Iun. conſ. 217. nu. 5. poſt Gandin. & alios Farinac. q. 59. nu.*

D *26. & 27,* qui cum Riminal. concludit ad condemnationem pœnæ ordinariæ in criminalibus criminaliter intentatis, nec tres quidẽ fœminas ſufficere: quod retulit, nec reiecit Baiardus *ad d. q. 24. n. 7.* Ratio eſt, quia fœminæ in criminalib. non habentur pro integris perſonis, & minoris fidei ſunt quam viri, vtpote nõ omni exceptione maiores *d. c. forus. Alex. conſi. 11. nu. 11. l. 1. Cepola in cri.*

E *conſ. 32. nu. 2. Socin. conſ. 54. col. 2. lib. 3. Aymon conſ. 99. nu. 5. Anton. Gomez. tomo. 3. reſolut. c. 12. num. 20.* ideo numerus in illis ſupplet fidem. *Innoc. in c. cum nuntius de teſt. Petrus Ancharan.*

lib. 3. q. 51. numer. 38. & multos citans
Binsfeld. d. concl. 6. in fi. & Farinac. d.
nu. 26. ſumma namq; fragilitas & leui-
uitas eſt huius ſexus, iuxta illud, quod
Ciceroni tribuitur:

> Crede ratem ventis animam ne cre-
> de puellis.
> Namque eſt feminea tutior aura fi-
> de.
> Quid leuius pluma? puluis: quid pul-
> uere? ventus:
> Quid vento? mulier: quid muliere?
> nihil.

QVÆSTIO XIIII.

An denunciationes fœminarum tum magis fidem faciant, quando non adſint teſtimonia virorum in contrarium?

QVibuſdam videtur non videri ea-
rum fidem magis, augeri, quádo-
quidem mulierum conditio ſpectanda
ſit. *l. 3. §. tu magis & §. quæ argumenta*
D. de teſt. Alii vero, pro affirmatiua adeo
exſerte ſcribunt, vt negent ſe videre
quid obſtet. Quia quod in 13. quæſtio-
nis reſponſione dictum, denunciationi-
bus fœminarum plurium, nempe trium
vel quatuor in ordine ad torturam cre-
di: id intelligendum, ſi nihil illis præter
ſexum obſit: obſtat autem illis præter
ſexũ multum per omnẽ modũ, ſi in con
trarium ſint indicia, præſumptiones aut
teſtimonia ſiue virorum, ſiue fœmina-
rum: adeo vt ſi eſſent vel viri vel fœmi-
næ, à quibus probabiliter excularetur
denunciatus: nec ſex quidem fœminis
vnam complicem denunciantibus, in
ordine ad torturam credendum ſit. Igi-
tur plus fidei obtinet, nullis viris con-
trarium teſtantibus.

Quid ſi dicamus, ſecundum ſe intrin-
ſece, & intenſiue fidem tum non auge-
ri: ſed ab extrinſeco tantum & extenſi-
ue, quatenus omni obſtaculo remoto
ratio naturalis dictat, plus credendum
fœminis hoc caſu?

QVÆSTIO XV.

An plurium minorennium denunciatio faciat indicium ad torturam?

NOtandum primo non poſſe mi-
norennes, ne in exceptis quidem
criminibus teſtificari niſi ſint eius æta-
tis, vt iam aliquomodo poſsint torque-
ri, *iuxta Marſil. in l. de minore num. 11.*
D. de quæſt. & Carer. in praxi crimin.
Notandum 2. minorennium varios eſſe
gradus ætatis: nam nomen porrigitur
vſque ad annum xxv.

Dico primo *minorennis qui habet an-* Concl. 1
num ætatis viceſimum, in criminalibus
omnibus eſt teſtis idoneus. arg. à contra-
riol. in teſtimonium D. de teſt. *tenent*
gloſ. in l. iniuſti D. eod. Spec. & ibi Ioan.
And. tit. de teſt. lib. 5. n. 34. communem &
practicatam eſſe, & qui contradixere in
aduertenter locutus. ſcribit Farina. q. 58.
num. 19. & 21.

Dico ſecundo *ſi ſit minor viginti an-*
nis, ſed iam eſt pubes, ſunt varia Docto-
rum ſententiæ.

Prima eſt, talem non eſſe idoneum
teſtem in criminalibus, niſi in defectum
aliorum teſtium, quando ex natura rei
alii teſtes haberi non poſſunt, ſecus ſi ex
accidenti fiat, quod alii nequeant habe-
ri. *Sic poſt Hoſt. & Bald. Alex. conſ. 64*
nu. 1. Specul. & ibi Ioan. Andr. d. loco.
Iaſ. in l. 1. C. de ſumm. Trin. nu. 50. & in
l. fin. C. de indign. Marſil. conſ. 11. n. 5. &
conſ. 162. n. 5. & conſ. 127. n. 9. & multi
alij relati à Farinac. d. q. 59. n. 10. Secun-
da ſententia fuit Guidonis de Suzaria
hoc verum eſſe in accuſatore producẽ-

te;non vero quando iudex ex officio procedit, præſertim in defectum probationum: tunc enim poſſe iudicem puberum minorennium teſtimonia recipere, *ſeqq. hanc Alberi Forian. & Iacobin. à Sancto Georgio in d.l. in teſtimonium. Angelus de Aretio in verb. comparuerunt n.13. Marſil. in l. de minore D. de quæſt. n. 24. Blancus de iudic. nu. 349. & alij apud Farinac. ſupra num. 37.* hæc ſententia eſt verior, & receptior, quo ad crimina non excepta. nam *in criminibus exceptis atrocibus & occultis (quale eſt noſtrum) quando deſunt alia indicia. indiſtincte verum puto quod puberum teſtimonia recipiantur ad torturam.* [Concl. 2] quia tunc in his eorum perſona habetur pro integra & omni exceptione maiore, *eſt praxi recepta ſententia, ſuam tuentur ex d. l. de minore in prin. Alberi. in d.l. in teſtimonium. Iaſ. in l. fin. colum. vltima. C. de indign. Gigas vbi ſupra q. 12 & alij apud Farinac. ſupra nume. 22. 29 & 34.*

c [Concl. 3] *Si vero non ſint puberes, ſed pubertati proximi, tunc licet excludantur in aliis, admittuntur tamen in criminibus exceptis.*] Pubertati proximi ſint necne, id pendet à iudicis arbitrio, quia non idem omnibus eſt terminus pubertatis, nec eadem tempeſtiuitas. *h[?]c communius recipi poſt Couarr. Duenas, & alios docet Iacob. Menoch. caſ. 57 nu. 44. de arb. iud.* prior pars conclu. probatur l. 3. §. le. Iulia & l. in viſti D. de teſt. in §. ſed nec pupillus. l. ex libero §. 1. D. de quæſt. ratio. quia impubes iurare nequit *l. qui iuraſſe in prin. D. de iureiur. & l. 4. D. de in lit. iur.* nec poteſt torqueri in caput alterius. *d, l. ex libero. §. 1.* adeo vt eius teſtimonium, etiam non apponente parte, pro nullo ſit habẽdum. *Ang. in §. 1. num. 3. Auth. de teſt. Marſil. in l. de minore num. 22. D. de quæſtionibus.* Niſi in caſu, mortis Domini occiſi in domo, *l. 1 § impuberi D. ad Syllan.* aut ſi iudex ex officio ſuo dictum impuberis aſſumeret: quod licet, propter d, §. 1. negarint Alex. *conſ. 64. lib. 1. &* Cagnol. *in d.l. 2. §. item impuberes,* contendunt tamen Specula. & Ioan. Andr. *d. tit. de teſt. verſ. item excipitur quod eſt impubes nu. 34. Bald. Alberi. Florian. & Iacobin. in d.l. iniuſti. & in d.l. teſtimonium,* quorum ſententia & in ſcholis & in tribunalibus receptior eſt, teſte *Farinacio ſupra num. 37.*

Poſterior pars concl. de criminibus, exceptis, eſt plane communis, & probatur ex l. de minore prin. D. de quæſt. *vbi late Mars. Decius autem & Cagnol. in l. 2. §. item Impp. D. de reg. iur. Gigas d.q. 12 num. 4. Schenk de teſtibus nu. 13. verſ. niſi agatur. Farinac. ſupra. 9. q. 58. n. 22.* quod introductum ob criminum horum atrocitatem. & tum ab his iuramentum exigi poſſet: & deberent, modice tamen, torqueri, *Farinac. q. 41. nu 102. & 103.*

Impuberes ſed maiores nouem annis, quia iam doli capaces, ſi Iudicis animus id fert, & cenſuerit ſibi eos torquendos: torqueri poterunt, & ad denunciandum in criminibus exceptis recipi. d [Concl. 4]

Quod torqueri poſsint virga, ferula, vel tormento Sibyllorũ id docet Farina. q. 41. *num.* 16. quod hoc à iudicis arbitrio pendeat, *Clarus d. q. 24. numer. 16. Brun. de iudic. & tortu p. 2. q. 4 num. 16 Capric. deciſ. 130. num. 55.* quod poſſint recipi, volunt, Bart. & Marſil. *in d. l. de minore D. de quæſt. gloſ. in d.l. inuiti. Crottus tract. de teſtibus tit. in cauſis crimin. qui teſtes admit. num. 72 & ibi Moncada in addit. litt. Y, & num. 70. & Alberic. de teſt. rub. quando teſtes refellantur rat. defect. perſonæ nu. 20. & Gigas d.q. 12.*

Si vero nondum inchoarunt annum nonum, nec torqueri vllo modo, nec ad- e [Concl. 5.]

A *mitti vnquam poterunt, ad iurandum,* *aut denunciandum*: hoc receptius eſt. ita poſt Fran. Marcum Baiardus *ſupra nu.* 109. *qui ad idem allegat Bologun. & Foller. & Brunum, ad q.64. nu.* 67. cum ſequ. ratio, qui necdum ſatis intelligigunt quid deponant, ideo iuriiurando, torturæ, & nominationi defectus naturalis reſiſtit.

f

Concl.6 *Quando minorennis admittitur ad deponendum in ordine torturam, non ſufficier vnius teſtimonium, ſed requiritur ſaltem duorum.* B De hac re ſententias refert, nec tamen decidit vtra verior, Baiardus *ad d.q.24. à nu.* 107. & citat Marſil. *in pract. §. diligenter. num.* 8. loquentem in nu. ſingulari: quod ſi bene citat, cenſeo, *impuberi*, poſitum indefinite. Aperte duos requirunt communiter. *Albert. in d. l. teſtimonium Grammat.* C *conſ. 45. nu. 21. Moncada ſupra nu.* 70. *ipſe Marſil. in l. infans col. pen. verſ. etiam illud dictum. D. ad leg. Corn. de ſicar. & Boer. deciſ.* 261. qui duo vltimi ſcribunt ſe ſic practicaſſe, & intelligendi ambo de infantibus ſaltem doli capacibus. probatur, primo concl. quia minoris teſtimonium in noſtro propoſito

g aliquid valet & probat: ergo pluriũ plus valet & probat, vt minimum ad ſemiplenam probationem: quæ ad torquẽ- D dum ſufficit. Deinde vnius teſtimonium ſi accedat aliud indicium valet ad torturam: ſed accedens ſecundi minorẽnis teſtimonium, nouum indiciũ eſt. Dicitur in quæſt. *ad torturam*: quia non ſufficere duorum teſtimonia ad condemnationem, licet indicium faciant, putandum. *Sic præciſe gloſſ. Bald. & aly in d.l. inuiti ſpecul. & Ioannes And. ſupra Bart. in d. l. de minore. & in d. l.* E *ex lib.5. t. & in l.2. §. quo obſeruari nu 11. C. de iur. cal. Gloſſ. Barth. Bald. Salicet. Angel. Alex. & Iaſ. in l. fin. C. de indign.* quod verum, quoad pœnam ordinaria

A nam quoad extraordinariã poſſent ſufficere, & ſic admitto cõtrariã ſententiam affirmatiuam, *quæ fuit Albert. in d. l. in teſtimonium. Marſil. in d.l. de minore nu. 28. & in l. infans n. 46. D. de ſicar. & in §. diligenter ſub nu. 81. Grammat. conſ. 45. num. 21. Farinac. ſupra num.* 33

QVÆSTIO XVI.

B *An veriſimilitudo denunciationis ab vno tantum factæ, ſit ſufficiens adminiculum, vt procedi poſſit ad torturam.*

NOn puto quæſtionem proponi de nominante, cui duntaxat obſtat a ſingularitas, quod ſit vnus: nam talis & ſi ſit vnus, eſt vnus omni maior exceptione, & proinde facit ſemiplenam C probationem: ideo de hoc veriſimiliter denunciante, non eſt dubitandum, eſſe ſufficiens adminiculum. Sed quæſtio procedit de ſingulari cui alii adiũnt defectus, vtpote quia eſt minorennis, infamis, &c.

Porro ſicut inueriſimilitudo teſtimonii plurimum detrahit fidei ad vim eius infringendam. Nam vbi teſtãtur in veriſimilia, uumerus nõ ſupplet fidem, D *Farinac. q.62. nu. 320. Maſcard. de probat. concl. 1358. nu.* 13. nec iudex debet credere non veriſimilia deponentibus. *Innoc. in c. quia veriſimile eſt de præſump. Marſil. in l. 1. §. in criminibus. nu. 35. D. de quæſt. & in Rep. rub. de probat. num.* 108. quia quod non eſt veriſimile ſpeciem habet falſitatis: adeo vt confeſſio non veriſimilis non noceat confitẽti. *arg. tex. in l. 1. §. Diuus Seuerus &* E *in §. ſi quis vltro D. de quæſt. Bald. in l. ſi quis in hoc genus C. de Epiſc. & cleri. nu. 3. Petrus Ancharan conſ. 24. col.* 1. Sic e contra magnam vim habet veriſimilitudo, adeo vt potius credatur paucio-

bus

ribus veriſimilia aſſerentibus, *l. ob carmen §. ſi teſtes D. de teſt. c. in noſtra eſt. de teſt. Curtius Iun. conſ. 17 num. 6. Socin. Iun. conſ. 183. nu. 10. lib. 2.* multum prodeſt vt teſtium defectus ſuppleatur. *Carolus Ruin. conſ. 149. nu. 6. li. 3. Deci conſ. 18. num. 204. lib. 1. Maſcard. concl. 944. nu. 14. Farinac. q. 47. num. 158.* & magnum præſtat ad torturam fundamentum. *l. 3. & l. milites. C. de quæſt.* nō ſecus ac ea quæ à communiter accidentibus vera ſunt. *Marſil. in §. diligenter n. 33. & in ſing. 1. ad fin.*

Sed iſta veriſimilitudo, quia conſideratur potiſsimum ad hoc vt faciat fidem iudici: minorem vim obtinet, vbicumque magis reſtricta & coarctata legibus eſt iudicis poteſtas. Inde fit, vt in hac quæſtione primo diſtinguendum, inter crimina non excepta & excepta.

In non exceptis, in quibus criminoſi de ſociis non interrogantur, DD. *ad l. fin. C. de accuſ.* & interrogati fidem non faciunt, veriſimilitudo denunciationis factæ ab vno, non erit ſufficiens adminiculum ad torturam, ſicut de infamibus teſtibus colligitur ex doctrina Baldi *in l. 1. nu. 5. C. de ſum. Trin.* & Caſtren. *ibid. ante fin.*

In exceptis vero & priuilegiatis criminibus in quibus de ſociis interrogatio fit, & infames non arcentur, poterit tam veriſimilis eſſe nominatio & tam bene circumſtantiis veſtita; vt iudicem quaſi certum reddat à denunciato crimen commiſſum: & huiuſmodi certitudinem communiter DD. dicunt ad torturam iudici ſufficere. *leg. Clarum d. q. 64. n. 13. & in terminis de vno teſte nō oī exceptione maiore Menoc. de arb. iud. q. 84. num. 4. & huc faciunt tradita ab Ozaſco Præſide deciſ. 79. & Burſato conſ. 201. vbi fuſe ſcribit de hoc arbitrio iudici cōceſſo præter ordi. iuris, circa torturā: & hoc vt probabile tenēt DD. Patauini.*

A Quoniam vero talis ac tanta veriſimilitudo non ſolent inueniri in indiciis remotis, ſed in propinquis idcirco facilius hoc iudici faciendum in his quā illis: propinqua ſeu proxima eſt, quæ oritur ex indicio propinquo, quod eſt immediatum delicto, v. g. ſi teſtis de ipſo delicto commiſſo deponeret dicens ſe Meuiam in cella clauſa, in conuentu maleficarum vidiſſe. Remota vero quæ
B oritur ex indicio, coniectura, ſigna & præſumptione. non neceſſario ipſi delicto maleficii cohærente. v. g. res, verba, opera, quæ ſapiunt incantationem, vt quod voluit artem magicam aliquem docere, quod damna minatus, quod cū maleficiis conuerſatus, &c. In propinquis ergo indiciis hæc facilius vſu venit: ſimpliciter ſi iudex ſufficientem veriſi-
C militudinem habere ſe putet: quia plurimum in his eius arbitrium pollet, non auderem condemnare hoc facientem: nec tamen ad id lubenter illum hortarer. Non pugnant iſta cum traditis à me *lib. 5. Diſquiſ. Sect. 3. §. ad torturam,* illic enim locutus ſum generaliter, præſcindendo à caſu tantæ veriſimilitudinis, quanta ſupponitur in erotemate,

D

QVÆSTIO XVII.

An malefici denunciantes, impliciti etiam aliis criminibus, faciant indicium ad torturam maxime quando ſunt plures?

VNa hæc quæſtionum, in qua duæ ſunt opiniones contrariæ valde a
E probabiles. Vna potius authoritate nixa tenentium, altera vero melioribus rationibus confirmata. Plurimi tenuere quod etiam in criminib. exceptis (vt ſunt maleficium, hæreſis, ſodomia &c)

ſocii criminis, qui plures defectus pati-
untur, v. g. quia multis aliis criminibus
implicati, etiamſi aliter veritas haberi
non poſſet, quam per illos, nec ad tor-
quendum, nec ad inquirendum admit-
ti à iudice poſsint. *hoc tenēt Alex. conſ.*
89.*nu.* 11. *&* 12. *lib.* 3. *Socin. conſ.* 118.
volu. 1. *Barbat. conſ.* 65. *vol.* 4. *Marſil.*
ſing. 118. *& conſ.* 102. *Gratus conſi.* 59.
vol. 2. *Grammat. conſ.* 38. *&* 45. *nu.* 22.
& conſ. 70. *nu.* 8. *& vol.* 43. *nu.* 8. *Pariſ.*
conſ. 2. *nu.* 85. *vol.* 5. *conſ.* 53. *nu.* 76. *vol.*
4. *Gigas. de crim. læſ. maieſta. titu. Quo-*
modo & per quos q. 7. *n.* 7. *Roland. conſ.*
16. *nu.* 20. *conſ.* 24. *nu.* 61. *conſ.* 73. *nu.* 24
27. *&* 28. *li.* 1: *Siluan. conſ.* 81. *num.* 15.
Burſat. conſ. 79. *li.* 1. *conſ.* 192. *li.* 2. *conſ.*
65. *conſ.* 70. *& conſ.* 275. *libr.* 3. *Cephat.*
conſ. 65. 74. *&* 204. *Ondeon. conſ.* 100.
n. 18. *Rimin. Iun. conſ.* 113. 644. *&* 571
Iurſin. conſ. 81. *nu.* 65. *Bertazz. conſ.* 3.
nu. 32. *Aymo. conſ.* 6. *nu.* 54. *Natta conſ.*
298. *nu.* 6. *Menoch. caſ.* 474. *n.* 54. *Ma-*
ſcard. concl. 131. *num.* 12. *&* 13. *concl.*
1317. *nu.* 41. *&* 45. *concl* 1359. *per totū.*
& merito communem vocat Eman. Zo-
ares in ver. teſtis inhabilis num. 217. Pa-
tauini DD. hanc etiam probant, niſi ex-
ceſſus in numero defectum ſuppleat:
ſed pleriq; allegatorum nō agnoſcunt
hanc limitationem.

Horum DD. fundamenta videntur.
1. quia tortura poteſt ſupplere vnam in-
habilitatem & non plures. Secundo
non poſſe numero iſtum defectum
ſuppleri: quia quod eſt nullum non po-
teſt numero ſuppleri: hic vero iſtorum
teſtimonium non modo debilitatum
eſt, ſed prorſus annullatum, quia tales
ſunt prorſus inhabiles. Baiardus, non
his argumentis, ſed tam denſa nube te-
ſtium perculſus, videtur admittere hāc
ſententiam eſſe veriorem iure ſcripto,
ſed in praxi non teneri, nam *addit. ad*
Clari q. 24. *ā nume.* 128. poſtquam DD.

multos nominauit, & argumenta illa
duo propoſuit, hæc verba ſubdit: Sed
quicquid ſit de iure veritas eſt, quod con-
ſuetudo ſeruat, vt omnes teſtes cum
tortura admittantur, etiamſi mille de-
fectus paterentur. Alias raro ſocii cri-
minis dictum fidem faceret. quia pauci
ſunt ſocii criminis, qui pluribus defe-
ctibus non ſint notati, & ſic delicta re-
manerent impunita. Ego tamen arbi-
B tror, quod tales teſtes, cum ſint magis
infames, maiori tortura ſint afficiendi,
ad eorum dicta conualidandum.] de
eadem praxi ſeu conſuetudine teſtatur
Clarus, & eam approbat. *q.* 21. *nume.* 7.
& §. falſum. nume. 4. vbi tamen requi-
rit alicuius adminiculi acceſsionem,
quando allegant propriam turpitudi-
nem, nempe ſe fuiſſe ſubornatos: quan-
do vero Clarus non loquitur de alle-
C gantibus hanc ſuam turpitudinem, il-
lic non requirit vllum aliud adminicu-
lum, *vt d. nu.* 7. Quæ eſt quoque ſenten-
tia Boſsii de eadem conſuetudine atte-
ſtantis. *tit. de indic. nume.* 156. *circa fin.*
idem tenet Ioſeph Ludoui. Deciſ. Lu-
cenſi. 15. aſſerēs ſe pluries ita practicaſ-
ſe, quod licet Bertazz. & Roland. im-
pugnare tentarint, *tamen* (ait Baiard.
falſum num. 25.) *dicant quicquid ve-*
D *lint ita ſeruatur & ſic vidi, & e-*
go quoque, practicaui] eandem ſen-
tentiam tenet DD. Friburg. cum ſequ-
tamen diſtinctione, inter crimina quæ
ſunt ordinarie coniuncta & quaſi ſub-
ordinata, & ea quæ ab in vicem plane ſe-
parata ſunt, nec habent connexionem
prioris generis eſſe cenſent cum male-
ficio crimina hæreſis, læſæ Maieſtatis di-
uinæ, apoſtaſiæ Sodomiæ, parricidii, ho-
E micidii, &c. in his tenent affirmatiuam
poſterioris, cum maleficio videri periu-
riū latrociniū, raptū, furtū, &c. & in his
tenēt negatiuā. *Quoad priora res eſt mul*
to euidentior: idcq; tamen teneo ēt quoad

poſterior.

Concl. b *poſteriora.* Nam argumenta huius affirmatiuæ probant æque de vtriſque & DD. pro negatiua etiam prius membrū impugnant & æque parum probant de his atq; de illis. A

Probatur ergo concl. noſtra affirmatiua indiſtinctè. primo quia placuit Boſsio, Claro, Ludouico, & Baiardo qui omnes in ſubſelliis & iudiciis exercitatiſsimi. 2. quia practicatur, vt dicunt iidem, 3. quia eſt, vtilior reipubl. & iuſtitiæ. B 4. argumenti Friburgenſium, quæ ſunt 1. quia lex crimino ſos & infames ad teſtimonium in criminibus exceptis ferendum admittens, inter eū, qui vno vel plurib. criminibus, inuolut' aut ratione criminū ſępius infamis notatus. non diſtinguit igitur nec nos diſtinguere debemus. *l. non diſtinguemus D. de recept. qui arbit.* Deinde quia malefici C plurimis iisque horrendis criminibus vt plurimum ſunt innodati: quod ſi aliis criminibus maleficos teſtes carere eſſet neceſſe, nullus vnquam eſſet teſtis idoneus. Tertio crimen maleficii non impedit, quin teſtis ſocii contra ſocium teſtimonium valeat: ergo nec alia leuiora crimina cum maleficio coniuncta impedimentum adferre poſſint.

Cæterum (quod valde notandum) D fundamentum partis aduerſæ æquiuoco paralogizat. Nam, primo quæ poſitiui iuris ſunt, abſolute, accipit quaſi etiam omnis eſſent iuris. Secundo falſum ſupponit à tortura non ſuppleri niſi vnum defectum. poteſt enim ſupplere plures defectus iuris poſitiui. quia præſumptio nata ex tortura eſt iuris gentium: vt & ipſa tortura in genere ad verum exſculpendum, non à iure ciuili, E ſed à gentium iure defluxit, licet modi quæſtionum hi vel illi ſint iuris poſitiui: impedimenta vero iſtorum teſtium, mere ſunt iuris poſitiui, quoad hoc vt infami plurium criminūm nihilominus credatur. naturalis enim ratio ſolummodo dictat, vt minus credatur iſtis, quam vno tantum crimine irretitis. Diſtinguendum itaque inter ea quæ iure poſitiuo reddunt inhabilem teſtem, & eius teſtimonium annullant, & ea quæ iure naturali vel gentium id faciunt. Priora ſic inhabilitant & annullant, vt adhuc poſsint numero, vel tortura ſuppleri & perfici, quando ex numero aut tortura iure gentium præſumitur veriſimilitudo. Poſteriora vero ſimpliciter & omnino ſic inhabilitant & annullant, vt neque numero nec tortura queant vnquam perfici vel ſuppleri. probatur diſtinctio ex ſimili de teſtimonio minorennium proximorum infantiæ, & proximorum pubertati ſupra q. 15 Iam expedita eſt reſponſio ad argumenta contraria.

Ad 1. tortura poteſt ſupplere vnum defectum & non plures; negatur plane. nam ſi defectus ſit iuris naturalis, nec vnum poterit nec plures. Si vero ſit iuris poſitiui ordinarie quidem ſupplet vnum: aliquando tamen poterit tam eſſe grauis vt ſuppleat plures.

Ad 2. quod nullum eſt iure poſitino, non poſſe ſuppleri numero, falſum eſt. nam ex praxi & conſuetudine (vt dixi) ſuppletur, & fauor iuſtitiæ hoc expoſcit, neque in exceptis iudex coarctatur ad huius iuris regulas. Quod vero nullum) eſt iure naturali, ſiue primario, ſiue ſecundario, conceditur, id num. non poſſe ſuppleri: ſed negantur iſto iure huiuſmodi denunciationes annullatæ: ſunt tantum debilitatæ.

QVÆSTIO XVIII.

An extraiudicialis reuocatio infirmet iudicialem denominationem adeo vt non faciat amplius indicium ad torturam?

a

DE hac re Doctores certant, & adhuc ſub iudice lis eſt: quæritur, Nõ tam de extraiudiciali facta priuſquam reus eſt condemnatus. de hac enim conſtat eam potius cauſam præbere, vt iterum torqueatur: receptum eſt, ſi in prima quæſtione maleficium confeſſus ſit, vel aliquem denunciauerit: & non vult ſequenti die confeſsionem vel denunciationem ſuam ratificare, dicatq; ſe vi quæſtionis victum falſa dixiſſe: receptum, inquam, talem abſque nouis indiciis iterum equuleo imponi poſſe, vt in confeſsione perſeueret. *Lege Simancam & alios, quos ſum ſecutus libr. 5. Diſquiſitio. ſect. 99. verſ. quoad iterationem. lit.* FF. & *ſtatuitur in Carolina ar.* 57. conſtat etiam huiuſmodi reuocationem non factam à certo mori, non eſſe attendẽdam. *vt bene poſt Baldum Marſi. conſ. 79. vol. 3. & in pract. §. reſtat. nu. 16. & 17.*

b Dubium potius eſt de reuocatione extraiudiciali poſt ſententiam mortis reo denunciatam, puta factam tempore confeſsionis vel Euchariſtiæ. Nam tunc elidi præcedentem alterius nominationem tenent nonnulli, *Marſ in d. §. reſtat. num. 12. Burſat. conſ. 201. num. 148. & Farinac. queſt. 46. numero 70.* Horum DD. pace puto tenendum eſſe contrarium: quia nec retractanti in ipſo patibulo, ſi nolit, iudex credere tenetur, vt oſtendam.

Si vero in via ad ſupplicium, vel in ipſo ſupplicio reuocet confeſsionem ſu-

A am de ſe, conſtat reuocatione contempta omnino adhuc puniendum, *ex Carolina artic. 91. & DD. vt Maſchar. de probatio vol. 2. concluſio 353. numero 29. Binsfeldius in l. 7. C. de malefic. & mathemat. quæſtione vltima*: quia delictum per torturam confeſſum, & ad bancum ratificatum, cenſetur legitime probatum.

Quod ſi in via vel in patibulo reuocet denunciationem de aliquo factam in

B tortura, & ad bancum iuris ratificatam, vel aliter fieri in patribus illis conſueuit: tunc quidam volunt adeo elidi denunciationem iudicialem præcedentem, vt ex ea nullo modo reus torqueri poſsit. *per text. in l. D. Marcus D. ad Syllan. tenent etiam in crimine hereſis, & in criminibus aſſaſinii, veneni & aliis occultis. Maſil. conſ. 109. numer. 31. & in pract. in §. reſtat ad final. poſt Iſerniam. Grammat. deciſ. 56 numero 11. voto. 3. n.*

C *15. voto. 1. numero 17. Decian. conſ. 18. numero 1. & fuit Farinac. ſupr. num. 73. & hanc tutiorem vocant Patauini.* ratio quia moriens præſumitur non mentiri, & facit indicium innocentiæ pro reo. *Bald. conſ. 25. col 2. vol. 1.*

Aduerte, lector, huic rationi me ex Binsfeldio iam reſpondiſſe *libr. 5. ſect. 5 numer. 5.* quæ velim legas. nunc adde

D facere indicium innocentiæ pro reo, non niſi propter illam præſumptionem, quod moriens præſumitur non mentiri. Si magni facienda iſta præſumptio, valere deberet ad exculpationem ſui ipſius: ad quod iam oſtendimus nihil valere: ſed de ſe non præſumi verum dicere: vt nec de proximo, ſi iam moriturus aliquid in tertii prǫiudicium ex-

E traiudicialiter dicat, nec enim pro vero habetur *l. ſi quis in §. ſi quis moriens D. ad Syllan. Ang. in l. mater. C. de calumniat. Alexandr. conſ. 14. libr. 3. Iaſ. in l. 1. C. commun. de legat. Cephal. conſ. 276. nu-*

mero 14. Menoch. conſ. 39. nu. 44. Farinac. q. 34. num. 3. poſt Boſſ. de indic. nu. A *188. Alcia. reg. 3. præſum. 4.* niſi huic aſſertioni efficaces adeſſent coniecturæ, *Curt. cent. conſ. 70. Crauet. conſ. 6. num. 53.* Igitur iſta præſumptio per ſe valde leuis eſt. multi enim moriuntur haud multum de anima ſoliciti, vt quotidiana experientia docemur.

Secunda opinio eſt, ſi fuit nuda inculpatio ſeu nominatio ſine vllis admi- B niculis, hac reuocatione ipſorum denunciationem plane elidi, ſi adſint adminicula non elidi, *hæc videtur ſententia eſſe Marſil. in d. §. reſtat in fi. Maſcar. libro 3. de probat. concluſ. 1130. numero 14. Burſat. conſ. 201. numero 14. libro 2. Riminaldi Iun. conſ. 420. numero 17 lib. 4.* Si hæc ſententia ſupponeret, in poſteriori membro elidi ipſam denunciationem, ſed manere integra illa admi- C nicula foret eadem cum Farinacii ſententia *ſupr. n. 73.* ſed tunc ad propoſitũ non eſſet, nam hoc extra controuerſiam eſt: in dubio noſtro agitur de ſola denunciatione iudiciali præſcindendo ab adminiculis: & ea opponitur ſecundum ſe reuocationi extraiudiciali. Aliud ergo ſupponit iſta ſententia: nempe quod iſta adminicula moraliter ſic cum denunciatione concurrendo in illam D influant, vt eam reddant longe validiorem & efficaciorem ad perſuadendum, quam per ſe ſola foret, quod concedo: neque id Farinacius aduertit, & ideo non auſus fuit illi ſimpliciter aſſentiri. Igitur eam, quatenus fatetur, ſi adſint alia adminicula, denunciationem non elidi, veriſsimam iudico: ſed quatenus vult elidi, ſi non adſint eam non ſequor. verſamur enim (vt dixi) in caſu for- E malis comparationis inter denunciationem iudicialem & reuocationem extraiudicialem, & præſcindimus ab aliis indiciis & adminiculis, præſupponentes denunciationi nullum alium defectum accidere, quam quod ſit reuocata, & conſtat denunciationem plurium validam eſſe poſſe ad torturam, etiamſi alia deſint adminicula. Quocirca hæc opinio media licet præ ſe ferat æquitatem, parum tamen habet ſoliditatis.

Sit concl. *Quandocunque poſt ſententiam mortis ac denunciatam, reus reuocat denunciationem ſuam: iudici arbitrarium eſt, adhuc credere denuntiationi, & cunctis perpenſis ſtatuere cur velit ſtare, inculpationi an exculpationi. Veriſſima eſt ſententia tertia tenentium in rigore per huiuſmodi reuocationem non tolli legitimam denunciationem.* c Concl.

Hanc tenuerunt Binsfeld. & cum eo facultas Iuris & Theologiæ Ingolſtadienſis in ſcripto ſuo ad ſereniſsimum, & omni virtutum genere laudatiſs. Guilhelmum Bauariæ ducem, anno 1590. & pro ea multa adducit argumenta Marſil. d. §. reſtat fere per totum, & Maſcard. ſupr. num. 13. equidem non paucis eam infirmaui d. ſect. 5. num 5. nec muro.

Obſeruo vtrimq; eſſe præſumptionem pro reuocatione eſt præſumptio, quod non mentiatur. pro denunciatione eadem militat, quia tortura eandem inducit, & fortior eſt iſta, quia poſtea ad bancum ratificata. Confirmatur, quia accepta ſententia ſolent rei mente valde conturbari mortis quadam præoccupatione. Præterea hoc prætextu poſſent plurimi nocentes meritas pœnas euadere confeſſariis aut aliis ſubornatis ad extorquendam morituro talem reuocationem, vel ad eam ſponte confingendam idque prece, pretio, importunitate, vt fit. Et ideo nec graues iudices hac in re ſolent aut debent ſtare dictis confeſſariorum: nec circumſpecti confeſſarii ſolent in vulgus tales exculpationes ſpargere, gnari ſchandalum

certum, fructum vero incertum fore. A Denique non poſſum mihi perſuadere plus fidei deferendum vlli huiuſmodi reuocationi extraiudiciali, quam iudiciali legitimæ denunciationi: cum pro hac ſemper militet iuris firma præſumptio.

QVÆSTIO XIX.

Quando nihil inuenitur de inſtrumentis maleficii, an denunciatio plurium per B *hoc elidatur, ita vt non amplius præbeat indicium ad torturam?*

LIcet inuentio inſtrumentorum ſit ſignum & efficax argumentum aduerſus maleficos, ſicut de monetariis & furibus certũ eſt, *Hippol. Marſ. in l. qui falſam D. de falſ. num. 114. & infra Decian. in criminal. lib. 7. cap. 26. num. 6. & dicit conſtitutio Carolina Binsfeld. in l.* C *fin. C. de malefic. & mathemat.* Tamen *ex non inuentione non poteſt colligi* idoneum argumentum in contrarium, quia non ex ſola inuentione inſtrumentorum crimen hoc probatur, ſed ex aliis quoque multis, ideo vt argumentum procedat deberet eſſe ſignum conuertibile, & proprium quarto modo. D

Idcirco bene Ingolſtadienſes ſupra & Friburgenſes reſponderunt negatiue: quibus aſſentior. ſicut enim indicia poſſunt valere ſine denunciatione, ſic denunciatio ſine indiciis, nam licet inuicem corroborent ab inuicem tamen non dependent, & ſeparari poſſunt. Quam facile verſipelles iſtæ poſ- E ſunt indicia perdere, abſcondere, remouere?

* * *

QVÆSTIO XX

An leniora indicia ſufficiunt ad torturam in criminibus non exceptis?

SI ſolas DD. ſententias ſpectemus, ambigamus neceſſe eſt, adeo diuerſa reſponderunt: ſaltem quoad loquendi modum. nam in re fortaſsis non tanta diſſenſio eſt. quid tenendum cenſeam ſatis explicui libr. 5. diſquiſition. ſect. 3.

Non quæritur *an liceat ex non legitimis & inſufficientibus indiciis procedere? ſed an in hoc crimine indicia leniora ſufficientia cenſeantur:* & leuia hic vocamus, non ſecundum ſe, aut abſolute loquendo: ſed quæ comparatiue ſeu relatiue, reſpectu eorum quæ in criminibus non exceptis requiruntur, leuia videantur & idcirco comparatione iſtorum ſunt leuiora, quam in his requiſita: non vero quæ ſint leuiora ſeu minus ſufficientia, quam ius, aut natura criminis requirat.

Hoc poſito, *Reſpondetur affirmatiue.* quia in his criminibus magis expedit reipubl. leniora admitti indica, cum ſint occultiora & difficilioris probationi: crimina, & digniora quæ citius & grauius puniantur. Idem reſponderunt Ingolſtadienſes & Friburgenſes DD. & etiam Patauini, à quibus optime Bald. *in l. quicumque §. 25. C. de fugitiu. ſeru. num. 25.* explicatur, vt ſeipſum explicat *in l. nemo 3 n. 3. D. de Epiſc. audiend.* népe quod in his iudex animoſior & promptior debeat eſſe ad torturam, quæ eſt ſententia communis. *Iaſ. in l. 4. §. ſi ibi indicium. numer. 4. D. de condictio. ob turp. cauſ. Suzar. Marſil Grammat Caſon. Clar. Carrer. Conrad. Boſſ. Brunũ, Ponticell. & alios referunt &*

ſeq.

ſeqq. Roland. conſ. 7. n. 5. & 7. lib. 1. Oſaſcus deciſ. 79. num. 10. Tiberius Deciſ. d. conſ. 18. num. 54. & Farinac. q. 37. nu. 150. quia ſemper, in his difficilem habent probationem, leuiores probationes, etiam ad condemnandum ſufficiunt. *l. non omnis. §. à barbaris D. de re militar. ſuſe Baptiſt. Plotus de in litt. iuran.* §. 4. *numero 22.*

Vnde apparet ſatis temere quendam conſulentem affirmaſſe, quodã de hac re diſcurſu: q; æqualis ſolicitudo, & indagatio & probatio in exceptis & nõ receptis requirat. *Fateor in vtriſq; neceſſariã diligentiã iudici adhibendã: ſed nego in vtriſq; eodem modo & termino hanc neceſſitatem circumſcribi: nego in hac indagatione criminis excepti omnia illa cenſeri neceſſaria, quæ in non excepti criminis indagatione neceſſaria reputantur.* Ad torturam ſufficit iudici habere indicia ex quibus fortiter opinetur denunciatum eſſe reum: poterit autem facilius id opinari in exceptis, quam in non exceptis: quia crimina illa ſolent eſſe occultiora. Præterea diſtinctio, quam adiicit ille conſulens inter forum fori, & forum poli: vt videlicet iudex in foro poli, (qui eſt confeſſarius) procliuior eſſe debeat ad credendum pœnitentem eſſe ad finem culpæ: in foro fori iudicem debere procliuiorem eſſe ad credendum quod reus immunis à delicto. Hæc inquam differentia eſt reiicienda, vt nulla. Nam in foro poli quoad hanc credulitatem, nulla eſt differentia inter crimina excepta & non excepta, grauia & non grauia: quia in omnibus æque & ſimpliciter iudex tenetur credere reo ipſi pro ſe aut contra ſe loquenti. In foro fori nunquam tenetur ſoli reo pro ſe dicenti credere: & hic excepta à non exceptis diſtinguunntur: & in quæſtione agitur de credendo non ipſi reo, ſed tertio illum denuncianti. Sed inſtat, quoad

A hoc inter excepta & non excepta nullum adhuc eſſe diſcrimen: probant id aliquot textibus. *nempe accuſatus §. licet. &c. in fauorem fidei. de hæret. in 7.* Reſpondeo, quod *d. §. licet*, nec ad rem facit, nec ſi faceret ad rem, nobis, ſed illis obeſſet.

Non facit ad rem, quia illic non agitur de leuitate indiciorum, ſed de periuri teſtis admittenda reuocatione: nec B in textu illo deciditur, vel ex eo poteſt colligi: quod in quauis reorum excepti criminis inculpatione, debeat apparere manifeſtis indiciis, quod tales zelo fidei moueantur. Repugnat autem tex. parti illum proferenti: quia diſerte probat, in crimine excepto, quoad iudiciarium ordinem contra communis iuris ſancita procedi & etiam periuri teſtimonium aliquando recipi (quod vnum pro nobis:) & quidem id receptum in C fidei fauorem, vt facilius hæretici conuincantur & pœnas luant (hoc alterum pro nobis.) Vnde merito intulerim, quod cum ſtrigum crimen cum hæreſi coniunctum ſit, & in eius perſecutione eadem obtineant: etiam in noſtro caſu vt ſtriges facilius conuinci & puniri queant: iudici in fidei fauorem permitti, non attendere ad ordinem iu- D ris, quando de excepto crimine lis inſtituta

Ex *c. in fidei fauorem*, ſolummodo probatur: vt complices in cauſa hæreſis ad fidei teſtimonium admittantur: debere illorum teſtimonium huiuſmodi eſſe, & talibus ornatum circumſtantiis vt iudex credat præſumptiue eos non mentiri. Verum hoc, quid nobis officit? Nec tantum requiritur certi- E tudinis in teſtimonio ad torturã, quantum in teſtimonio ad conuincendum, quod eſt maioris præiudicii.

Item nituntur hoc probare, in omnibus criminibus ex quibuſdam textibus

generaliter loquentibus, *vt l. abſentem* D. *de pœn.* vbi traditur, neminem ex ſuſpicionibus eſſe damnandum: ſatius eſſe nocẽtis facinus relinqui impunitũ, quã innocentẽ damnari, quæ cõtra nos non pugnant. Quia non agimus de damnando vllo ex ſuſpicionibus: ſed de torquendo ex indiciis valde mouentibus iudicem: nec vero innocens iudici cenſendus eſt, contra quem alia ſunt indicia. Denique obiiciunt *l. reſpiciendum eo. tit.* vbi nihil eſt quod nobiſcum pugnet. Non decet me denegantium parte ſuſpicari, eos miſericordiæ laudẽ ambire: nec illos decet ſuſpicari, qui contra ſentiunt; ſe veritatis gloriam aucupari. Deo iſta iudicia ſinenda. Vtraq; pars cenſet, ſe nec durius, nec remiſsius decernere, quam res poſtulat: vtraque iuſtis rationibus moueri ſe arbitratur.
" Quod tamen eodem loco ſequitur: in
" lenioribus cauſis oportere vt iudex ſit
" ad lenitatem pronior: in grauioribus ſeueritatem legum aliquo temperamento benignitatis ſubſequi: hoc ſatis indicat non eodem modo in criminibus exceptis, quæ atrociſsima ſunt, quibus grauiores pœnę ſunt decretæ: & in leuioribus, vt ſunt non excepta, procedendum: ſed licere iudicibus in illis ſeuerius quam in his procedere.

QVÆSTIO XXI.

Quæ indicia leniora ſufficiant ad torturam?

a Omnino teneo *debere eſſe legitima & ſufficientia iuxta criminis naturam, & in genere indiciorum ad torturã*. Licet enim multi DD. dixerint in atrociſsimis permiſſum iudici iura tranſgredi, vt in his ordo ſit ordinem iuris non ſeruare. *Inno c. in c. 1. de conſtit. Bald. in l. obſeruandum nu. 10. D. de offic. Præſ. & in l. & ſi ſeueri or C. de infam. Marſ. in l. 1. n. 47. de q. Clarus in §. 1. ante n. 10. & 11. Capic. deciſ. 31. Gramm. deciſ. 36. n. 2. & 3. Roland. conſ. 7. n. 5. & infr. l. 1. Menoch. de arbit. q. 84. n. 9 & conſ. 100. n. 66. Maſcard. concl. 1385. n. 13.*

Hoc ſolummodo verum eſt, vbi conſtat de rei delicto: ſed cum quæritur an reus deliquerit, iura quidem diſpenſant circa nonnulla iure ordinario & poſitiuo requiſita in procedendo, & circa perſonas teſtium, vt reſponſum quæſtionibus præcedentibus: ſed vt abſque legitimis indiciis pręcedentibus aliquis torqueatur, nec vlla iura, nec æquitas permittunt: vt bene Marſil. doctrinam illam Innocentii moderatur & explicat, quæ explicatio merito communiter recipitur. *Marſil in §. diligenter nu. 157. & conſ. 74. n. 35. Grammat. voto 34. numero 23. Perſonal. tit. de indic. & tortu. nu. 24. Carrer. tit. de indiciis §. circa quartum n. 8. Riminal. Iun. conſ. 361. n. 32. 33. & 37. Farinac. q. 37. n. 90.*

Equidem niſi ſic explices, iniuſtam cenſuerim, & ſimpliciter negandam, vt negant longe plures: *gloſſ. Cyn. Bald. Salic. in l. ſi quis C. ad leg. Iul. Maieſt. Albert. in rub. D. eo n. 3. Afflict. in titu. quæ ſint regalia n. .. rb. & bona committentium nu. 44. Grammat. d. voto 34. ad fin. Angelus de Aretio, & in addit. Auguſt. in verb. che hai tradito la patria nume. 1. Marſ. d. §. diligenter nu 175. & poſt Brunum & conrad. Clarus q. 64. ante nu. 10. Follerius in pract. crim. verbo, & quod ſuffocauit vxorem n. 58. & nu. 103. Caſon poſt tract. de indic. capi. 5. ſub rub. de non torquendo ſine indiciis etiam in crimin. laſ. Maieſt. Gigas de eod. crimi. in tit. quomodo & per quos q. 26. Roland. conſ. 12. nu. 33. lib. 3. Rimin. Iun. conſ. 88. & 361. nu. 32. Oſaſch. deciſ. 79. n. 14. Decia. in crim. l. 7. c. 46. Bertazz. conſ. 61. col. 11. 1. Burſ. conſ. 166. n. 33. & 201. n. 41. Beccius conſ. 67. n. 14. Perſon. ſup. n. 14. Vincent. Ondedus conſ.*

100. n. 5.

100.n.5.lib.1.& n.22.Carrer.ſup.nu.7. Maſcard.concl.1385 n.4. Farinac.l.2. q.37.n.79.& nu.69.

Concl. b *Debent ergo adeſſe indicia ſufficientia.* ſed quæ iſta? Recte Bart. aduertit certam de his doctrinam tradi non poſſe: quem alii ſequuntur. *Bart.in l.fin. D. de qu.& ibi plene Marſ.& Blanc.de indic.& Clarus §.fin.q.64.n.13.* ideo iudex poteſt arbitrari quæ ſibi cenſeat ſufficere. *ſic poſt multos Menoch.de arbitr caſ.270. num.3.& caſ.474.num.1.& num 47.* dixi de hac re copioſe *d.lib.5.ſect.3.& 4.* quo me refero. Menochius *l.1.de præſumpt. q.44.à n.9.* poſuit quadraginta tria indicia ad torturam idonea. Bertazzin. *conſ.213.numer.8.* vult duo indicia leuia ſufficere ad torturam quod intelligo etiamſi in iure non ſint expreſſa, dummodo ſint per duos teſtes probata, & ſint veriſimilia, & ꝓbabiliter cõcludãt *Bald.conſ.515.n.4.vol.5.* Item indicium aliqualiter animum iudicis, & in iure approbatum, ſufficit. *Bald.in l.omnem contra C.de iur.dot.Crauet.conſ.6 num.12. Simon de Pretu.conſ.15.numer.19. Bart. Baiardus ad Clarum quæſt 64.nume.56* quia plus debet operari in iudicis animo cæteris paribus indicium iure expreſſum, quam non expreſſum.

Tertio vnus teſtis integer, & (vt vocant) inuulnerabilis, de propria ſcientia per ſenſum corporis deponens. *gloſſ. Bald. Angel. Salic. & alii in d.l.ſi quis. Angel. in l. tormentis C. de quæſtio. Bald.conſ.259.n.5.lib.1. Marſ.conſ 46. n.1. Andreas Siculus conſ.47.nu.6.& 7. lib.1. Pariſ.conſ.151.n.3.lib.4.& alii poſt quos Farina.q.37.n.56.cum ſeqq.* Quod ſi integer non eſſet, aliquod aliud adminiculum requireretur *Menoch.de præſumpt.l.1.q.89.n.10.& 11. Clarus q.21.n.2.* vel ſi deſit adminiculum, non poterit deueniri, niſi ad leuem torturam, & nõ ad plenam, *poſt alios Clarus quæſtio.64.*

A *num.32. Farinac.ſup.num.64.* Denique receptum, quod vnum indicium etiam remotum ſufficiat ad torturam (*Ioann. And.ad Specul. in titul. de præſumpt. §. ſpecies in maiore addit. Alexandr.& alii apud Clarum q.64.num.14.*) quam ego non libenter ſequerer, niſi concurrente aliquo alio adminiculo, vt moderantur Clarus *in quæſtion.21.* & Farinac. *ſupra n.47.* vel in occultis ad quæſtionem leuem, ordinaria minorem. *Gramm.voto. 17.n.18.Clarus d.q.21.col.vlt.*

B

Quando non ſunt ſatis idonea indicia ad torturam, & iudex habet cauſas ſuſpicandi reum eſſe culpabilem: conſulunt latrunculatores, vt reus ſaltem terreatur verbis, & vultu, & torturæ comminatione. *Bald.in l.2. C.quorum appellat.n.5. Boſſius tit.de indic.nu. 24.* ſed alii ad hoc requirunt qualem iudicis præſumptionem. *ſic Fran. Perſon. tit. de tortur.nu.77.* & Farinac. monet ne terror iſte verbalis admoneatur perſonis valde timidis, *quæſt.37.numer.102. & 103.* c

C

Si præſumptio iudicis eſſet bene fundata, poſſet verbis adiungere facti aliquid, admouere reum ante equuleum, expoliari, & quandoque ligari facere. immo & modicum eleuari, ſine quaſſatione. *Paul. Grilland. de indic. qu.4. in 2.& 3. gradu torturæ. Corrad. titul.de negat. crimin.n.41. Perſonali ſup.nu.78. & Farinac. d.q.37.n.105.* Quanquam nec in his certa regula poteſt iudici præſcribi. *Cartar. in Pract. c.112. in fi. Farinac.q.38.n.33.*

D

QVÆSTIO XXII.

E *An iudex promptior & facilior debeat eſſe ad torturam in atrocioribus & occultis?*

IVre certũ eſt, vbi aliter veritas haberi non poteſt facilius cõcedi vt venia-

tur ad quæſtionem *l D. Pius D. de quæſt.*
& cum in hoc crimine ſtrigum raro vel
nunquam aliter queat veritas haberi,
quia conueniunt de nocte, & in locis de-
ſertis, & talia crimina ſunt difficilis pro-
bationis. *Menoch. de arbit. caſ. 116. nu.*
14. Camillus Campeg. In addition. ad
Zanchin. cap. 9. verb. num. quid poterit
torqueri: Sequitur in hoc crimine vt in
aliis occultis prõptiorem ad torquen-
dum debere eſſe iudicem. Idem in a-
trocioribus probatur, quia quo graui-
or morbus, hoc opus eſt remidio effica-
ciore & celeriore. Confirm. ex præce-
dentibus, quia ſi in his criminibus ad
torquendum leuiora ſufficiunt indicia
vt probatum qu. 21. certe ſequitur iudi-
cem in his ad torquendum prõptiorem
& faciliorem eſſe debere. *l. vbi C. de*
falſ. hoc tenent Bald. in l. nemo deinceps
C. de Epiſc. aud. nu. 3. Alex. conſ. 62. n. 5.
lib. 3. Gramm. deciſ. 33. n. 4. deciſ. 34. n.
38. & conſ. 33. n. 17. Igneus in l. 1. §. ſerui
n. 75. D. ad Syllan. Brunus de indic. 2. p.
q. 80. nu. 2. Abb. in c. at ſi clerici in fine.
principii de indic. Boſſius. de indi. n. 172.
& 195. Clarus q. 64. nu. 6. qui vocat com-
munem, & ſane ibi in addit. Giarcharus
lit. H. & Baiardus n. 19. multos allegant,
idem defendit Binsf. d. concl. 6. v. 6. & v-
nanimiter ſic reſponderunt interrogati
DD. Ingolſtadienſes Theologi & Iuriſpe-
riti anno 1590. Patauini Bononienſ. &
Friburg. Anno 1602. nec dubitandum
hac de re puto.

QVÆSTIO XXIII.

An in hoc crimine dignitas à tor-
mentis excuſet?

IVre ordinario nobilitas & dignitas à
tortura excuſat, *l. edictum D. de quæ-*
ſtion. l. milites. eo tit. Gramm. voto. 1. Boſ-
ſius de indic. num. 102. vſq. 114. excipiunt
A quidam, niſi in officio deliquerint, *vt*
idem Boſſ. n. 16. & Clarus §. fin. q. 64. n. 16.
ſed exceptionem non approbant alii,
cum Vulpello Farnac. d. q. 41. n. 48. Haud
ſcio tamen an in iudiciis non magis ob-
tineat rigidior illa.

Hoc ſcio in crimine maleficii, vt in
cæteris exceptis, nec nobilitatem nec
dignitatem per ſe excuſare à tormentis
textus ſunt apertiſsimi. *l. etſi excepta C.*
B *maleſ. l. de minore in pr. D. de quæſtion. l.*
Decuriones C. eod. l. nullus. l. ſi quis ali-
cui C. ad leg. Iul. Maieſt: l. proditores D.
de re milit. l. ſi quis Decurio C. de falſ. ca.
in fidei. de heret. Marſil. d. l. edictum. Boſ-
ſius, de indic. n. 115. Damhauder. in pract.
crim. cap. 41. rub. qui à tortura ſint excu-
ſandi. nu. 7. Gramm. voto. 25. n. 5. Grill. de
quæſt. q. 4. Couarr. l. 2. var. reſ. cap. 9. Binsf.
in d. l. etſi excepta concl. 7. Farin. q. 41. nu-
C *mer. 100.*

Leuius tamen torquendos docet
Tiber. Decian. *conſ. 93. num. 137. vol. 2.*
quod æquum eſt, vt & illud: contra
tales exigi indicia clariora quam contra
alios, *per tradita à Vulpello conſ. 141. in*
princ. quem ſequitur Baiard. ad d. Clari
q. 64. num. 63. Verumtamen etiam hæc
duo ab arbitrio iudicis dependent: quia
cum reatus omne priuilegiũ ademerit,
D *iuxta fran. Marcum deciſ. 709. p. 1.* tan-
tum licebit iudici, cum iſtis qui priuile-
gio ſunt exuti in pœnam facinoris de
quo ſuſpecti merito videntur, quan-
tum cum illis qui nunquam priuilegio
adiuti fuerunt.

QVÆSTIO XXIV.

An in atrocioribus maior debeat adhi-
E *beri tortura, quam in aliis*
criminibus.

SI cætera paria ſint, & aliunde nihil
obſtet, certum eſt in his acerri-
mam eſſe torturam adhibendam,

per

perl. vbi C. de falſ. & l. edictum D. de quæſtion. Brun. de indic. & tortur. p. 2. q. 5. nu. 52. Conrad. in pract. tit. de negat. crim. n. 39. in fi. Nouiſſ. Roman. de teſt. q. 37. num. 89. Sed quia in his certa regula tradi non poteſt, quia res pro perſonarum, indiciorum, & aliarum conſiderationum varietate iudici moderanda, *vt docui libr. 5. diſquiſ. ſect. 9. verſ. torturæ modus.* ideo hoc totum prudentis iudicis arbitrio commiſſum cenſetur, vt torturam intendat vel remittat, prout in conſcientia iudicabit. *l. de minore §. tormenta. l. quæſtionis D. de quæſt. Brunus ſup. Clarus d. q. 64. nume. 2. Foller. in verbo rei indurati, num. 16. Binsfeld. d. concl. 5. Menoch. de arbit. Iud. cent. 3. caſu 271. Farinac. q. 38. nu. 33. vbi poſt nu. 34. ponit varios torturæ gradus, qui poſſint iudicem dirigere.* optimum puto ſequi loci conſuetudinem, *vt bene Chartar. ſup. nu. 49.*

QVÆSTIO XXV.

Cum ſagæ plerumque ſint induratæ & maleficio taciturnitatis munitæ, qualis tortura in hoc crimine maioris ſit effectus.

QVia propter varia concurrentia temporis, loci perſonæ ſæpe fit, vt quod in vno efficax, in alio irritum inueniatur: immo quod vno die vehementer metuendum & intolerandum, hoc eidem perſonæ alio tempore haut magnifaciendum videatur: vix certi quid reſponderi queat: niſi quod ab experientia iudex in his directionem ſuam debeat mutuari. Scio profuiſſe, & bonum factum iudico, ſi ſimul cum quæſtione abhibeantur aliqua remedia Eccleſiaſtica, quibus dæmonis vires infringi ſolitæ. Syluest. *in l. de Strigimag. admir.* commendat præmiſſam exorci-

A zationem, non quod poſſeſſas à dæmone ſagas omnes ſentiat: ſed quia vel obſeſſæ, vel præſentia eius obfirmatæ ſunt. Vtile quoque ſi torquendi collo appendantur ſacræ reliquiæ, vel agni cerei effigies conſecrata: item ſi aqua benedicta in os infundatur, & ea corpus aſpergatur: & cum vtuntur tormento inſomniæ, cerei benedicti inſtillatio inopinata. Verum hæc omnia (vt
B dixi) ab vſu docentur: & cauendum ne ſacris hiſce remediis ſuperſtitioſi aliquid ratione materiæ, temporis, aut numeri, immiſceatur. Plurimum & crebro veritati obſtat mala iudicum & quæſitorum diſpoſitio quoad fidem, mores, aut intentionem. hinc enim fit vt adeo multa Deus diabolo permittat, quæ contra Iudices bene diſpoſitos, nec tam crebro nec tã facile foret per-
C miſſurus.

QVÆSTIO XXVI.

Quoties poſſit eleuari reus & quot poſſunt dari ictus, pro quolibet indicio?

NOn poteſt in his conſtitui certus modus vel regula. iudex debet fa-
D cere ſecundum arbitrium & conſcientiam ſuam: conſiderata qualitate delicti, perſonæ, & indiciorum. *recte Marſil. in Pract. crim. 5. expeditam nume. 85. Clarus d. q. 64. nume. 32. qui nonnulla de ictuum nume. Menoch. caſ. 271. & alij citati à Giacharo ad d. q. 64. verſicu. Iudicis arbitrium. Paris ae Sindica. verſic. tortura cap. 4. numer. 1. Boer. deciſ. 163. numer. 8. & deciſ. Lucenſ. 89. nu-*
E *mer. 11.*

In genere dici poteſt, regulariter reum ter eleuari & dimitti poſſe. *Caſon. de torment. cap. 14.* & de conſuetudine Italiæ ſolere pro ſingulis indiciis tres

ictus dari,ſcribit Marſil. *in pract.§.oc-*
currit column.2.verſic.& poteſt poni,
ſequitur Ioſeph. Cuma. de Sindicat.
rub.de tortu.nume.20. Nouell.falla.92.
numer.28. mihi hoc durius ſemper vi-
ſum. Nam & ipſe Marſil. alibi *conſil.*
*octauo numer.37.*reſpondit ſufficienter
tortum, qui habuit ſex ictus chordæ,
quod eſt vniuerſum pro omnibus in-
diciis intelligendum: Crauetta vero
tres ictus ſatis eſſe cenſuit. *conſil.287.*
*numer.6.*nempe non pro ſingulis indi-
ciis, ſed omnibus ante habitis, & toto
continuo tempore, quo reus in vna
quæſtione manet ſuſpenſus *Grilland.*
tract.de quæſtio.§.4.vide idum numer.
9.Clarus lib.5.§.fin.d.quæſt.64.numer.
33.Farinac.lib.1.titul.5 quæſt.38.num.
47.& 54.

QVÆSTIO XXVII.

Quamdiu reus poſsit teneri in chorda eleuatus ordinarie?

STatutum eſt quadam bulla Pauli III.
Pontificis ſapientiſsimi, non teneri
vſque ad ſpacinm horæ, *in bullario 1.p.*
fol.471. Si enim bene bullæ verba per-
pendas, prohibet reum in tortura tene-
ri per longum temporis ſpacium, velu-
ri vnius aut plurium horarum. q. d. ta-
le eſſe non modo plurium, ſed vnius
quoque integræ horæ. niſi legendum,
vnius & plurium vt ſummum permit-
tat ad vnam horam, & ſic videntur in-
telligere DD. qui in atrociſsimis permit
tunt vnam horam aut paullo amplius.
Foller.in verb.rei indurati nu.16.fol.289
Flaminius Cartar. in pract. de interro-
gat.reor.lib.4.c.1 nume.113.Farin.q.38.
nu.54.Grilland.ſup.nu.9.ego quo-
que d.li.5.ſect.9.verſ.tor-
turæ modus.

A
QVÆSTIO XXVIII.

Quid in vtroq; ad ſummum fieri poſsit?

QVæſtio procedit de numeto i-
ctuum, eleuationum, & quan-
titate temporis.
Inprimis Deo ante oculos poſito, &
moderamine tali adhibito, vt præceps
& effrenata vitetur ſæuitia. *l.de minore*
B *§.tormenta D.de quæſt.l.nihil.C.eodem,*
debet iudex potius amplecti, quo ad res
patietur, benignitatem quam atrocita-
tem, *Aymon.conſi.287.Bertazz.conſi.*
315.num.3.& videre vt reus tortus ſal-
nus ſit innocentiæ vel ſupplicio. *l.quæ-*
ſtionis modum D.de quæſt.vbi Bart.Al-
ber.& Marſ.& Gandin.in tit.de quæſt.
n.5.& 10.
Deinde Patauini DD. eenſent ad
C ſummum tribus diebus interpolatis, ſi
ſint indicia vrgentia, reum torqueri
poſſe, & pro qualibet vice ter eleuari cũ
tribus quaſſationibus, & ita fieri ſub do-
mino Sereniſſ.reip. Venetæ, *& conſu-*
luiſſe Paulum de Caſtro con.199.viſa in
quiſitione nu.5.lib.2.& ſequi Blanc.de
indic.nu.14.Caſon.d.cap.14.Marſ.No-
uell.& Clar.ſup.Cirill.de quæſt.§.11.nu.
5.Bonacoſi.commun.opin.crimin.p.1.
D *verſ.torquendus debet habere, qui atte-*
ſtantur de communi Italiæ praxi. Vlte-
rius ſi criminis grauitas exigat & ſatis
robuſtus ſit reus, poſſe reo eleuato & ad
tempus ſuſpenſo facere quaſſari fi-
nem, qui modus torquendi cenſetur
vehementior, quam per eleuationem
cum dimiſsione & ictibus. *Burſat.poſt*
Carrer.& alios conſ.201.n.9.li.2. Quan-
do cum ictib.releuatur & dimittitur, ad
E ſummum quatuor ictus, & vltimo pon-
derum grauiorum ad pedes appenſio-
nem permittunt Friburgenſ. *citantes*
Grilland.ſup.Foller.ſup.n.16.& Farin.
d.loco n.49.& 54.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XXIX.

An non poſſit Iudex cum videt reum eſſe induratum aut ex aliis iuſtis cauſis, deſiſtere ab examine & tortura, & poſt aliquot dies eam repetere?

POſſe reſponderem cum id & ratio ſæpe dictitet, & iure nullo prohibeatur, & interpretes approbent, idem reſponderunt Facultates, Bononienſ. Patauina, & Friburgenſ. *probant auctoritate Bald. in l. 2. C. quod met. cau. Bart. in l. vnius §. 1. D. de q. in 1. oppoſit. Mar. in l. quæſtionis num. 17. & in l. repet. nu. 4. & 10. d. tit. Afflict. in conſtit. Regni li. 1. titul. de clandeſtin. homic. num. 55. & 56. Boer. deciſ. 163. nu. 10. Conrad. titu. de negat. crim. & tort. nu. 31. Anton. de* C *Canario tractat. de quæſt. m. 6. nu. 1. Nouiſſ. Rom. d. quæſt. 39. per totum, maxime num. 86. Cartar. vbi ſupra num. 180. Clarus quæſt. 64. num. 45. Menoch. caſ. 273 num. 4. Farinac. quæſt. 38 nu. 86. & 87.* maxime quando iudicat indicia non ſatis purgata per torturam precedentem, *Marſil. in d. l. quæſtionis modum num. 17. Auguſtin. addit. ad Angel. in verb. comparauerunt dicti inquiſiti. in 1. addit.* D *Menoch. caſ. 273:* aut ſi noua ſuperueniant indicia. *Nouiſſ. Roman. num. 90. vbi ſupr. & DD. in d. l. vnius §. 1.* Conſultum autem tunc iudici, vt curet referri in acta, quod animo torturam repetendi, iubeat reum deponi, & vt intercedat dies & nox integra, & non repetat vltra tres vices, *eſt communis in ſcholis & indiciis. Nouiſſ. Rom. ſupr. nu.* E *103. & 106. Clarus ſupr. verſic. vltimo videndum.*

Rationem optime deducunt Friburgenſes, & docent quod ſiue induratio iſta ſit naturalis, ſiue arte dæmo- A nis procurata (*de quo multa Grilland. de quæſt. & tort. quæſt. 4. num. 12. Binsfeld. in leg. 7. C. de maleſ. & mathem. quæſt. 1 concl. 15. & ego d. ſect. 9. circa medi.*) tamen ipſa & ex ea naſcens taciturnitas eſt temporalis, & non perpetua: quia mutatur ex cauſis naturalibus, tam extrinſecis, quam intrinſecis, vt homo modo velit tacere; modo nolit; modo facilius poſſit modo difficilius ſe contineat. B Dæmon quoq; non ſemper ſtrigib. adſiſtit, ſed aliquando deſerit, vel ſponte ſua, vel Dei iuſſu, vel non ferens Eccleſiaſtica remedia, quæ abhibentur, *vt dixi d. ſect. 9. verſ. quoad tertium dubium.* Vnde etiã fit, vt iudex merito ſperet, eumqui tunc induratus tacet, alio tempore cuncta propalaturum.

QVÆSTIO XXX.

Quid ſentiendum ſit de effuſione aquæ frigidæ in tergum appenſi rei?

SI foret addita ratio dubitandi, melius aſſequerer dubii mentem. Ego illam inter torquendi modos iam alias memoraui, *d. ſect. 9.* nunc etiam reſpõdeo, ſi nihil admiſceatur ſuperſtitioſi (v. g.) circa modum effuſionis, numerum guttarum, conſtellationem, expectationem effectus prodigioſi, &c. Sed fit ſimpliciter, & quia putatur plus doloris allatura; nec ſubſit metus periculi mortis, vel enormis læſionis: me nihil videre cauſæ, cur ea non ſit permittenda: cum modus & qualitas torturæ iudicis arbitrio ſubſint.

Cauendum quidem iudicibus ne inſolitos modos quæſtionum introducant, ne faciant litem ſuam, & pereunte reo in ſyndicatu puniantur. *Bald. lib. 1. C. de emend. ſeruan. Boſſ. de tortur. numer. 40. Anton. Gomes. tom. 3. var.*

reſol.tit.de tortur.cap. 13.*num.*5.*Clarus*
*ſupr.num.*35.*Farinac.d. quæſt.* 38.*num.*
56.Sed quando ſunt indicia vrgentia &
crimen valde graue, tunc poſſe modum
tormentorum excedi, volunt iidem,
*DD.Farinac.quæſt.*37.*n.*84.*& d.quæſt.*
38.*num.*64.*Brun.de indic.part.*2.*quæſt.*
5.*nu.*42 *Corrad.vbi ſup.num.* 39.*in fin.*
*Grilland.ſup.quæſt.*4.*nu.*10.*verſ.Quin-*
tus & vlt. Folber.in verb. rei indurati
*ſub.num.*17.*Cartar.libr.*4.*ſuæ praxis ca-*
*pit.*2. Quos intelligo, non de exceſſu
iuſtitiæ aut æquitatis v. g. pluſquam rei
qualitas ferat (hoc inhumanum repu-
to) ſed de exceſſu generis tormento-
rum, vt v. g. cum ordinarie in illis locis
adhibeatur tormentum funis : mani-
bus rei poſt terga ligatis ; quod eſt iure
probatum, & in praxi receptiſsimum,
l.nullius C.ad leg. Iul.Maieſta.l. decurio-
nes C. de pœnit. Franciſ. Brun. ſupr. p.
*quæſt.*2.*nume.*6. Vel ſi nequeat ſic tor-
queri, appropinquatio ignis ad plantas,
Clarus d.nume. 35. *Carrer.in ſua pract.*
*fol.*138.*colum.* 1. *Farinac. d.quæſt.* 38.*à*
*num.*62. Vel aliquod ſimile ; liceat tunc
compedes ferreos, vel baculum intra
pedes ponere, vel deponere reum & re-
frigeratum iterum ſublimem facere;
vel vti inſtrumento ſtangetæ ſeu taxil-
lorum, vel ignis, vigilia & ſimilibus,
memoratus à Farinac. d.quæſt. 38. *Bruno*
*d.quæſt.*2.*& Marſil.in d.l.*1.

Aquæ frigidæ effuſionem in tergum,
non eſſe inſolitam patet ex eam non re-
prehendentibus, & in vſu fuiſſe teſtan-
tibus. *Marſil.d.l.*1.*nu.* 27. *Paride de ſin-*
dica. verb. tortura. quod incip. de repet.
*nu.*5.*Dambauderio in praxi crimi.ſupr.*
*fol.*109.*numer.*18.*Farinac.d. quæſtio.*38.
numer. 5. *&* 64. *Foller.ſupr. numer.* 10.
Chartar.ſupra numer. 112. Notant ta-
men Farinac. & Paris, hoc tormenti ge-
nus ex crudelioribus eſſe, & proinde nõ
niſi in atrociſsimis criminib. recipien-

A dum ; & Bononienſes illud non admit-
tunt, niſi vbi eſt conſuetudo, plura de
hoc dixi loco ſupr. citato. DD. Fribur-
genſes oſtendunt ſuplicii genus eſſe &
ſeruile apud Septentrionales, ex Olao
Magno, *libr.* 2. *Deſcript. regnor. Aqui-*
lonar.cap.de pœna infidel. ſeruor. Poſtea
erudite & Philoſophice oſtendunt,
cur aqua frigida ad tergum appenſi rei
affuſa, cruciatum adferat, parſque tor-
B menti ſit cenſenda, his verbis: Tradunt
philoſophi, quod naturale ſit cuiuis do-
lenti, ſiue homini ſiue bruto, quod ca-
lor & Spiritus tempore doloris ad in-
teriora, hoc eſt ad cor, ſe recipiant, ſe-
que interius conſeruent & nocitura re-
pellant. ſicut ciues tempore oppreſsio-
nis & obſidionis retrahunt ſe ab exte-
rioribus, & recurrunt quantum poſ-
ſunt ad interiora. *vt docet D.Thom.* 1.2.
C *quæſt.*44.*art.*1. Atqui hinc eſt quod do-
loris ſeu triſtitiæ effectus ſit, aggrauare
animum ita vt ad exteriora libere pro-
gredi non poſsit. *D. Thom.* 1. 2. *quæſt.*
37.*art.*2. Itaque quod aqua frigida in
tergum ſuſpenſi effuſa, cruciatum ad-
ferat, id accidit; quod calor circa cor in-
tenſiſsimus diffundatur ad proximas
corporis partes, hoc eſt in tergum ; cui
calido aqua frigida affuſa fortius agit in
D contrarium reſiſtens, hoc eſt in tergum
calidum, ſicut aqua calefacta magis pa-
titur à frigido. *D.Thom.d.quæſt.*37.*art.*
1. Sicut & glacies à ſolis calore citius,
quam nix, liqueſcit, quod glacies forti-
us, quam nix reſiſtat : & manus frigida
in aquam calidam impoſita maximum
dolorem percipiat. Spiritus ex ore ap-
penſi eſt calidiſsimus, redditque faci-
em & linguam calidiſsimam : quo fit,
E quod aqua frigida effuſa, linguæ cru-
ciatum adferat : vel (quod probabilius
eſt) dolor ideo intenditur, quia vt a-
qua calida, ita & frigida inimica eſt
corpori, potiſsimum autem neruis, &

partibus neruoſis. Et tradunt anathomici neruos à capite per ſpinam dorſi ſeu vertebram, in reliquas corporis partes diffundi: ideoque in tergo, ſeu fonti & origini, hoc eſt capiti ſeu cerebro, vicinis, maximam ſentiendi vim habere, potiſsimum tempore torturę, quo nerui extenuantur & extenduntur, quo fit vt aqua frigida ad tergum ſuſpenſi rei effuſa, ceu nouum cruciatus genus, dolorem augeat & intendat.] Vnde patet mihi merito ſuſpectũ fuiſſe, ſi effunderetur ante appenſionem, vel diu poſt depoſitionem corpore iam refrigerato. *d. verſ. vt his iudices obuient.*

QVÆSTIO XXXI.

An & quando tortura ex primis indicijs repeti poßit, maxime in hoc crimine, cum ſagæ plerumq; ſint induratæ & obſtinatæ?

Duo quæruntur, *An*, & *Quando*.

QVoad prius non quæritur, de nouis indiciis, conſtat ex nouis vrgentioribus & diuerſis repeti poſſe, licet ſufficienter tortus priora cuncta purgauerit. *l. repet. D. de quæſtio. l. vnius. §. 1. D. eod. ex quib. locis communiter DD. id colligunt. vide Clarum ſupra verſ. vlt. videndum, & Farinac. q. 38. n. 77. cum ſeq.*

Sed quæritur, an ex primis indiciis: hîc illud quoque certum puto, quod ſi iudex dubius ſit an habeat iuſtam repetendi cauſam, debere in leniorem partem propendere, & à repetitione abſtinere. *l. ſi de interpretatione. l. ſi præſes. D. de pœn. Clar. ſupr. verſ. hæc autem omnia. Farinac. ſupra num.* 89. Item ſi reus non videatur ſatis robuſtus, vt corpus in tormenta durare poſſit, quia

A perſona debilis eſt, cauendum enim ne ſi repetat, enormiter lædatur vel moriatur. *text. in d. §. 1. Gandin. de quæſtio. num. 4. & n. 20. Guido de Suzar. in tractat. de indic. num. 3. & 57. & Paris. ſupr. num. 5. Farinac. ſupr. nu.* 82. Contra certum quoque, ſi reus in quæſtione legitime confeſſus, reuocet poſtea extra tormenta ſuam confeſsionem, ex iiſdem indiciis poſſe repeti. Nam

B alioqui ad manum eſſet, ſic ſe ſupplicio eripere. *Bald. in l. bonæ fidei numer. 5. C. de reb. cred. Marſil. in d. l. repeti. nu. 11. & §. quoniam nu. 3. Farinac. nu. 91. Binsfeld. in d. lib. 7. q. 1. concl. 14. deinde libr. 5. ſect. 9. verſ. quoad iterationem.*

Ceſſantibus his caſibus adhuc puto poſſe repeti, quando indici videbitur,

C quia res ab arbitrio eius pendet: non quidem pro voluntate tantum, & cum ſibi videtur ſine ratione, quod merito damnat Farinac. *ſupr. n* 79. 80. & 81. Sed cum hac obſeruatione, vt non repetat ſi leuia tantum ſint indicia illa priora, quia hęc quauis tortura cenſenda ſunt expurgata, *poſt Barthol. Marſ. & alios in d. l. vnius §. 1. & in numeros Farinac. n. 72. & 79.*

D Quod ſi ſint indicia grauia & vehementia, & ea iudex arbitretur nondum ſatis purgata, poterit eam repetere, donec expurget reus induratus. *text. in d. l. vnius §. 1. & ibi Bart. Angel. in pract. verb. quod fama publica n. 95. & ibi Auguſtinus, Marſil. in d. l. repeti n. 6. & 10. Cranetta. conſ. 287. n. 6. Boſſ. tit. de tort. n. 42. Clarus ſupr. n. 45. Grilland. d. cap. 4. nu. 10. cum ſeqq. Binsfeld.*

E *ſupr. concl. 12. Farinac. d. lib. 1. tit. 5. q. 38. num. 47. cum duobus ſeqq. & à nu. 79. vſque. 93.* & ſolent ad hoc prudentes iudices à leuiore tortura inchoare, & poſtea repetere grauiore & acriore, ex

doctrina Batt. ſup. & aliorum. *Marſil.*
ſupr. in d.l. repet. num.4. & in d. §. quo-
niam num.2. Farinac. d. quæſt.38. nu.83.
Si tamen inchoaſſet à grauiore, & pro-
pter induratum animum rei, & robur
corporis, nondum ſatis indicia expur-
gata, poſſet adhuc repeti. Hoc ordina-
rie obſeruandum, vt vltra tertiam vi-
cem tortura non extendatur, *Bertaz.*
conſ.320. lib.2. dixi d. verſ. quoad itera-
tionem: quia cenſetur ſe plane reus ex-
purgaſſe. Hæc quoad poſterius.

Porro in noſtro crimine, propter
cauſam in quæſtione poſitam, poterit
iudex facilius vſque ad tertiam venire.

QVÆSTIO XXXII.

An in iure & legibus fundamentum
habeat, quod quidam dicunt tortu-
ram non debere repeti, vltra
tertiam vicem?

NOn ſcio quicquam iure ſcriptum,
vt id receptum ſit: ſed ex com-
muni Doctorum opinione, in praxim
id arbitror, vt æquitati conſentaneum,
deſumptum. *id tenuit Caſtr. conſ.199.*
num.5. lib.2. Blanc. de indic. n.14. Caſon.
d. cap.14. Marſil. in §. occurrit. col. 2.
verſic. & poteſt poni. & conſil.8. n.37.
& in d.l. repeti n.15. Clarus d. quæſt.64.
num.32. Cirill. in ſumm. crim. §.11. num.5.
Bonacoſſ. commun. opin. criminal. p.1.
verſ. torquendus debet habere. Gram-
mat. conſ.21. num.7. & vot.6. num.17.
Boßius tit. de tortur. num.44. Carrer.
tit. de indiciis. num.194. & ſeq. Bertaz-
zol. conſ.145. num.2. Farinac. quæſt.38. à
num.32. Binsfeld. d. concl.14. probatur
à ſimili. quia ſic tria onera tutelarum
excuſant tutorem, *l. tria onera D. de*
excuſ. tut. item repetitio de dando ad
trinam reſtringitur, ne hæres nimium

A grauetur, *l. fideicommiſſa §. ſi quis de-*
cem. D. de leg.3. nam teſte philoſo-
pho tria ſunt omnia, & torturis cer-
tus aliquis terminus erat præfigendus.
Boſsius ſup. dicit ſe à nullis bonis iu-
dicibus, ſed à ſolis carnificibus vidiſſe
hunc numerum tranſgredi. Si tamen
poſt tertiam vicem iudex aliquis repe-
riret noua indicia vrgentiſsima, pu-
B tem in rigore poſſe vlterius tendere.
Nam iſta conſuetudo non plus ligat,
quam faceret ius ſcriptum: & poſſet
intelligi de omnibus indiciis quæ ter-
tiam vicem præcedunt, quomodo e-
nim cenſebunt expurgata, quæ prius
ignorabantur? Fateor hoc dictum no-
uum, ſed non quia nouum caret opti-
ma ratione, vt oſtenſum, & confirma-
C tur prox. quæſt.33.

QVÆSTIO XXXIII.

An illæ tres vices ſint intelligendæ de
vno die, vel de tribus diebus
interpolatis?

QVod non niſi de tribus diebus in-
D terpolatis, patet ita vt inter ſin-
gulas quæſtiones dies vigintiquatuor
horarum intercedat, vt terror & dolor
præcedens reſideat, & nouus metus
ac cruciatus grauior formidabiliorque
efficiatur. *Dixi d. verſ. quoad iteratio-*
nem, & tenuit poſt citatos prox. quæſtio-
ne Farinac. d. quæſt.38. n.103. Nec vllius
memini, qui ſcripſerit vno die ter re-
E peti torturam poſſe. Niſi quod Baiard.
ad Clarũ ſanctum. videatur inſinuare,
quod cõmune illud dictum Pauli Ca-
ſtrenſ. & aliorum fallat in atrocioribꝰ.
Equidem limitatio æquitate non ca-
ret, & in noſtro crimine non raro foret
neceſſaria, & probatur à ſimili: ſic enim
in atrocioribus ſceleribus pluſquam

tres ictus in qualibet tortura dari poſſe docuit Carter. *tract. de indic. & tortur. fol.* 163. certa enim reg. in huiuſmodi tradi non poteſt. *Vide ſupra quæſtion. 24. & 25.*

QVÆSTIO XXXIV.

Quid ſi reus tot delicta commiſiſſet, quod examen vno die abſolui non poſſet?

RAtio dictat, & neceſsitas veritatis indagandę ad iuſtitiæ adminiſtrationem exigit, de iis quæ ſuperſunt alio die examen inſtitui. Ideo ſi quis de quinque diuerſis criminibus foret delatus, & ex indiciis grauibus ſuſpectus, & de tribus tantum delictis tres quæſtiones & examina conſumpta. de reliquis toties torquendus erit, donec examen de iis fuerit perfectum & abſolutum. *Ita DD. Friburgenſes*, qui probant, quia de omnibus debet examinari, & non fuit examinatus de prioribus, confirmant à ſimili. ſicut reus ſufficienter, hoc eſt bis aut ter tortus, atque contra ſe crimen confeſſus, quarto aut quinto torqueri poteſt ad detegendum ſocios, quia ratione ſociorum nunquã fuit tortus: *Binsfeld. d. l. 7. concl.* 13. ita ratione alterius delicti, de quo nunquam eſt tortus, repeti poteſt quæſtio, & quidem toties, donec fuerit de omnibus examinatus. Si quis conſequentiam negaret. probo: quia plus intereſt reip. ſcire crimen huius rei, quam ſocios ipſius criminis. nam & noui criminis nouos ſeu alios ſocios eſt detecturus. Deinde non eſt maior ratio cur torqueri poſsit de vno crimine, quam de alio, immo ſi prius eſſet examinatus de leuioribus: foret maior ratio, eum examinari de grauioribus reliquis. Denique propter ſo-

A lemnitatem illam numeri, quę eſt mere iuris poſitiui, non decet iudicem, quidquam relinquere indiſcuſſum, aut indiſcrete, ac negligenter, præcipitanterve procedere.

QVÆSTIO XXXV.

An conſuetudines locorum, quoad modum torturæ ſimpliciter ſequendæ ſint, B *cum magna ſit differentia perſonarum, indiciorum, criminum, ita quod non ſemper vno & eodem modo poſsit procedi, & caſus, cauſæ, & genera tormentorum ſiue lege, ſiue conſuetudine nequeant determinari?*

FOri conſuetudo vim legis obtinet, C *Cyn. & Bald. in l. 1. ad fin. C. quæ ſit longa conſuetudo. Marſil. ſingul.* 118. *Afflict. deciſ. 135. num. 3. & deciſ. 233. numer. 5. Felin. in capit. 2. de reſcript.* ideo conſuetudines locorum, vſus & ſtylus curiarum ſequendus iudicibus, *libr. 3. §. fin. D. de teſt. cap. quam graui. de crimin. falſ. Barth. & alij in l. fin. C. de minor. & in l. iuriſperitos. D. de excuſat.* Etiam in grauioribus & atro- D cioribus. *Clarus libr. 5. §. 1. numer. 6. Menoch. de arbit. caſ. 474. numer. 62. Maſcard. concl. 1317. num. 47. Farinac. quæſtion. 43. numer. 144. Burſat. conſil. 20. num. 67. & conſ. 69. numer. 25.* & ideo ſic in præſenti tenuerunt DD. Patauini.

Sed DD. Friburgenſes fatentur iudices à nouis & inuſitatis in prouincia torquendi modis abſtinere debere, & E in hoc crimine conſuetis & ſolitis vti: (*citant Binsfeld. Farinac. & alios*) ſi tamen modus torturę in prouincia receptus eſſet admodum remiſſus, & pro criminis grauitate & perſonæ

qualitate non ſatis acerbus: tunc is qui eſt conſuetudine generali, aut legum interpretatione in aliis prouinciis approbatus, ſequendus foret. Quemadmodum enim graſſantib. delictis ſupplicia exacerbanda ſunt. *l. aut facta. ſ. fin. D. de pœn.* ita & quæſtionum modi, lege aut conſuetudine pmiſsi, ſunt intendendi. Vera hæc ſunt, nec dubito ex iuſta cauſa mutari poſſe: ſed à quibus, an ab omnibus iudicibus? non arbitror.

De iudicibus inferioribus, qui in ſtatuta iurant, ſequor ſententiam DD. Patauinorum: nec puto illos arbitratu ſuo conſuetudines & ſtatuta, quibus ſubſunt, mutare vel transgredi poſſe. occurrente neceſsitate, Principe conſulant. Summos vero iudices, qui iudicant auctoritate ſuprema, nec iusjurandum illud præſtant, quoniã aſtringuntur ſola æquitate, & ordinationibus Principum (ſi quas habent ſancitas) puto, non quidem pro libito ſtatuta illa & conſuetudines tranſgredi poſſe (vix id fiat ſine graui ſcandalo) ſed poſſe prudenti arbitrio illas moderari, & interpretari pro exigentia caſus occurrentis. Simili diſtinctione aliqui DD. vtuntur in quæſt. an iudex contra priuatam ſcientiam ex allegatis & probatis iudicare teneatur? Certum eſt plus debere licere ſupremis illis, quam infimis. In Germania ſequendæ conſtit. Carolinæ, cum congrua peritorum interpretatione.

QVÆSTIO XXXVI.

An etiam iudicibus inferioribus à ſuperiore modus torturæ præſcribi poſſit?

SI quem præſcribit iuſtus non eſt, nec legibus, nec rationi conſenta-

A neus, v. g. vt debilem ſupra vires, vel robuſtum ſine vllis indiciis aut inauditum torqueat & ſimilia: nequit dubitari id nec ipſi licere, nec inferiorem teneri parere. Nam ius diuinum & naturale, cui Princeps ſubeſt, vetat vllum indebite lædi, ideo laudantur à DD. qui talibus mandatis noluerunt obtemperare, vt afflictus & alii. Et hominem noui, qui anno 1587. Luxibur-
B gi, maluit Præſu. Prætorio milit. dignitatem relinquere, quã torquere quendam de quo indicia ſufficientia non habebat. Quod aſſerui *tenent Iſern. in cap. 1. de pact. tenen. Grammat. conſ. 45. num. 35. & voto. 32. nu. 8. Clarus d. q. 64. num. 13. Roland. conſ. 12. n. 47. l. 3. Farin. quæſt. 37. num. 74.* & tunc ſic tortus ex
C confeſsione ſua damnari non poſſet, quia indebite extorta. *Gigas d. tit. quomodo & per quos q. 1. n. 32. Ant. Gomeſ. d. tom. 3. rub. de tortur. nu. 25. Carrer. in 2. p. §. circa ſextum. n. 5. Burſ. conſ. 201. nu. 87. Farinac. d. q. 38. n. 78.* Iudex etiam ſindicatui ſubiaceret. *Lad. de Imola conſ. 184.*

Sed ſi præſcribant iuſta, v. g. tale vel
D tale genus tormenti, vel modum & temperamentum æquitati conſentaneum, non dubito quin ſibi ſubditis iudicibus poſsint præſcribere. *hoc de Principe diſerte docent Bald. in conſ. 427. num. 9. lib. 5. & Roman conſ. 451.* & ſic toto tit. de quæſtion. D. & C. videmus leges hac de re latas, & habemus, *text. in l. quæſtionis modum D. de*
E *quæſt.* fauet ratio, quia inferiores iſti iudices vt plurimum ſunt idiotæ, ſimplices, & rudes, & indigent inſtructione: maxime in caſu indiuiduo. In genere, & vt pro regula omnium caſuum id fiat, vix arbitror expedire: niſi cum addito, vt, ſi qua naſcatur ſpecialis cauſa dubitandi, ſuperiorem conſulant.

ſuant. Id dico propter varietatem circumſtantiarum, quæ in quæſtionibus plurimi faciendæ.

QVÆSTIO XXXVII.

An ſit danda copia indiciorum & proceſſus informatiui, in criminibus atrocioribus exceptus? vel an ſufficiat indicia à iudice reo proponi, eumq́; in continenti cum ſuis defenſionibus audiri; cum iſto modo melius veritas haberi poßit?

a Clariſsimi DD. Patauini ad hanc quæſt. accuratè admodum & doctè reſponderunt, in hanc ſententiam: iure ſcripto deciſum eſſe, vt reis detur indiciorum copia, ne opprimantur, aut defenſionis facultas eis tollatur, *ex tex. in leg. vnius. §. cogniturum, D. de quæſtionibus. & l. deſertorem. §. ſi ad diem. D. de re milit. l. defenſionis facultas. C. de iur. fiſt. c. qualiter, & quando de accuſat. clem. Paſtoralis. de re iudic. vnde id infiniti DD. decidunt, quos habes apud Clar. quæſt. 49. Roland. conſ. 12. num. 42. lib. 3. Riminald. Iun. conſil. 98. num. 59. lib. 1. & Farinac. quæſt. 39. n. 1.* Quod procedit etiam in crimine læſæ Maieſtat. *d. clemen. Paſtoralis. Boſſ. de indic. num. 78. Roland. ſupr. nu. 59. cum ſeqq. Oſaſcus deciſ. 79. num. 12. Perſonal. tractat. de indic. num. 22.* & in crimine aſſaſſini, *Carrer. titul. de indic. & tortur. §. circa quintum num. 15. Hieronym. Laurent. deciſ. Auinion. 15.* & Sodomiæ, *Farinac. ſupr. num. 111.* & parricidij ac veneni, *Grammat. vot. 30. n. 2.* & hæreſis. *Bald. conſil. 95. vol. 1. Boſſ. de indic. ante num. 78. & tit. de hæret. num. 9. Pariſ. conſil. 2. num. 155. lib. 4. Roland. d. conſil. 12. num. 61. Perſonal. d. num. 22. Vulpell. conſil. 21. num. 3.* denique in omnibus atrocioribus & quantumuis enormibus. *Marſil. §. diligenter. num. 157. Grammat. vot. 34. in fin. Carrer. ſupr.* quæ eſt communis ſententia iuxta Farinac. *d. quæſt. 39. nu. 41.* & nullibi in iure contrarium reperiri affirmauit Ioan. Maria Monticella, *regul. crimin. 4. num. 3.* & ſanè videtur eſſe iuris naturalis; & procederet etiamſi reus malæ opinionis & famæ argueretur, *Farinac. ibid. num. 47.* & ſubeſſet timor ſubornationis teſtiũ ad defenſionem, propter rei potentiam, vt plene poſt alios Farinac. *num. 70.* & id quamuis reus non adferat, quales defenſiones velit inſtituere, *idem num. 75.* & ſi iudex ante datam copiam indiciorum, & decretas defenſiones vlteriùs procederet, & torqueret, confeſsio reum non premeret, foretque proceſſus totus nullus, *per d. Clement. paſtoralis. Farinac. nu. 84.* Quæ iure ordinario certa putauerim; & propterea vbi non eſt alia conſuetudo, vel Principis ordinatio, ſic eſſe iudicibus obſeruandum, vt ſecuriùs procedant.

Sed quia in quibuſdam prouincijs conſuetudo eſt, vt indicia tantum reo proponantur, & reus in continenti cum ſuis defenſionib. audiatur, quàm praxim aiunt in Bauariç ducatu obſeruari, & de Mediolanenſi teſtatur Clarus, *d. libr. 5. §. 1. num. 10. in fin.* non auſim hanc praxim damnare, quàm etiam eſſe licitam tenent DD. Friburgenſes, quando iudex intelligit ſubeſſe periculum, ne per talem communicationem debita proceſſus expeditio fruſtretur, eo quod aduocati velint minutias (vt ſolent) diſcutere; vel, vt fermè fit, reus inde pertinacior ad negandum efficeretur. Probatur hæc ſententia, quia fatentur, qui contra ſentiunt Principem, & qui ſtatuendi habet arbitriũ ſic ordinare poſſe, quia b Concluſ.

hoc non eſt omnino tollere defenſionem, ſed tantum immutare ordinem iuris poſitiui, & modum defenſionis ac ſolemnia eius, quib. omnibus Princeps eſt ſuperior. *Afflict. deciſ.* 391. *n.* 4. *& poſt alios Farinac. d. quæſt.* 39. *nu.* 23. *&* 26. & ſic ſeruari venerijs in Decemuirûm tribunali, ſcribunt Gigas, *in tit. quomodo & qualiter quæſt.* 19. & Decianus *libr.* 7. *criminal. cap.* 42. Farentur ijdem licere iudici, ſi illi videatur, defenſiones in quibuſdam reſtringere, veluti ne poſsit reus colloqui, niſi cum ſuis aduocatis & procuratoribus, vel etiam non niſi præſente aliquo miniſtro publico. *Ioſephus Ludouic. commun. opin. concluſ.* 38. item reſtringere tempus ad faciendas defenſiones & decernere, quod loco copiæ exhibeantur aduocatis originalia indicia per eos videnda. *Farinac. numer.* 132. *cum ſequentibus.*

B

Vnde fit argumentum validum, ſi hæc de quibus quæritur, ſunt tantum iuris poſitiui, quia ad ſolemnia & modos defenſionis ſpectant, quæ ſtatuta ſunt iure poſitiuo; & non ad defenſionem ſimpliciter, quæ eſt iuris naturalis: item ſi quod detur in ſcripto, vel dicatur viuâ voce; &, quod breuior vel prolixior terminus tempuſque reo ad defenſionem aſsignetur, ſunt etiam iuris poſitiui: ſanè cum cõſuetudo vim legis obtineat; poterunt per illam hæc omnia mutari, maximè quando illa fuit à Principe tolerata, vt in caſu noſtro.

C

Item cùm Iudex in his criminibus ſit liber à regulis iuris poſitiui communis (vt ſæpè dictum) nõ eſſe illi, quod proponitur, ſi expedire iudicet, illicitum. Deniq; reddant differentiæ rationem, cur quod in theſi ponitur iudici non liceat, & quæ ipſi de modo mutando, &

D

A tempore reſtringendo concedunt, liceant? Non puto poſſe dari, niſi fortè quod hîc maius præiudicium rei ſit; quod negauerim.

QVÆSTIO XXXVIII.

An ſint concedendi aduocati in atrocioribus criminibus, cum ſoleant ex hoc rei magis indurari, & inſtigari ad negandum?

QVod non ſint concedendi, videtur primò probari ratione, quia videntur ſic indicia retardari: Secundò quia etiam in cauſa hæreſis videntur negari poſſe, quod Simancas admittit. Tertiò quia probatur claro rexru in l. per omnes. 6. C. de defenſ. ciuitat. ex quo illud multi aſſerunt. *Bartar. bat. tractat. de præſtant. Cardin.* 1. *p. q.* 9. *allegans pro ea Baldum. Angel. in pract. verſic. veſtem etiam cæte, item. num.* 12. *Marſil. in pract.* § *diligenter. num.* 164. Quartò, hoc pertinet ad modum defenſionis, vt per ſe vel per alium: modus autem ſubeſt arbr. iudicis, vt dictum, *quæſt.* 37. Quintò ius ſcriptum in aliquibus criminibus reis aduocatos denegauit, vt in crimine læſæ maieſtatis diuinæ per hæreſim, *cap. fin. de hæret. in* 6. & humanæ, *l. quiſquis.* § *de niq. C. ad leg. Iul. Maieſtat. Bart. in extrauag. ad reprimendum in gl. fine ſtrepitu. Gigas tit. qualiter in crimin. læſa Maieſtat. proced. quæſt.* 4. item furibus inſignibus & graſſatoribus ſeu latronibus viarum. *l. per omnes. C. de defenſ. ciuitat. Marſ. ſupr. & l.* 1. *n.* 20. *de quæſt. Roland. conſ.* 2. *n.* 62. *lib.* 3. Ex his videtur aliquid probabilitatis prima facie hæc opinio habere: ſed re vera non eſt ſecura.

E

Omnino tenendum, etiam in excepti criminibus non poſſe denegari reis aduo- Concl.

catum: nec ratio addita ſufficit ad denegandum. Hanc vnanimiter tenuerunt in ſuis conſilijs DD. Ingolſtadienſes anni 1590. & rurſus anni 1601. Friburgenſes, Patauini, & Bononienſes, & eſt recepta praxi inquiſitorum in hæreſi, cui noſtrum crimen exæquatur, & communi DD. calculo, *Sprenger part. 3. mallei maleſ. Clarus. §. hæreſ. num. 17. etiam ſi rei non petant. Eimericus in director. inquiſit. tit. de defenſ. reor. & ibi in commun. Penna. Repertor. inquiſit. in verb. aduocatus, Humbert. in praxi Iudic. eod. verbo. Simanc. Cathol. inſtit. tit. 5. n. 2. Boſſ. de indic. cõtra tortur. n. 78. in fin. Roland. conſ. 12. n. 61. lib. 3. & alij paſſim.*

Item probatur ratione. Iure naturali cautum, vt qui per ſe nequit, poſſit ſe per alium defendere; ſagæ plerumque ſunt illiteratæ, nec ſe norunt defendere ergo debent per alium defendi, alioqui illis indirectè tolleretur defenſio, quæ nulli tollenda. Confirmatur, quia iudex ex officio tenetur curare vt indefenſi defendantur. *l. ſi non defendantur, D. de pœnit.* Item eſt conforme Carolinæ conſtitutione, *art. 47.* vbi addita ratio, quoniam alij ex ſimplicitate, alij ex terrore nequeunt ſuas defenſiones proponere. & art. 14. vetatur, ne ad carcerem aditus ijs præcludatur, quorum operâ ad defenſionem ſuam rei vti cupiunt. Si dicas hoc ſtatui in criminibus non exceptis contra: quoniam in ijs, quæ iure naturali reis debita ſunt nullum diſcrimen eſt exceptorum & non exceptorum criminum.

Ad argumenta in contrarium facilis eſt reſponſio. Ad 1. negatur retardari, nam occurri poteſt huic retardationi primò ſi ſtatuatur aduocatis, vt cum reo nunquam ſoli ſint, ſed ſemper cum eo agant præſente iudice, fiſcali, vel notario, vt ſic omnis ſubornatio, inſtigatio & induratio ad negandum impediatur. *Farinac. d. q. 39. nu. 14. & n. 112. & ſeqq.* Item poterit cogi aduocatus, vt ſub iuramento promittat, ſe reum ad negandum delictum non inſtigaturum aut ſubornaturum, vt iubet Carolina conſtit. *ordin.* 88. & non vſurum niſi iuſtis defenſionibus, & cum reum viderint criminoſum eſſe, ſe ceſſaturũ à defenſione, *Decian. in tract. crimin. tom. 1. lib. 5. c. 37. Baiard. ad Clar. §. hæreſis n. 22. & clariſſimè cautum Inſtructiõn. inquiſitor. quas referunt Simanc. & Penna. ſup.* Deinde ſupponitur aduocatum fore virũ probum, gnarum officij ſui; qui nolit in officio ſuo delinquere; delinqueret autem ſi inſtrueret reum ad tacendam veritatem, & non leuiter peccaret. *Abbas & alij in c. 1. de teſt. cognit. D. Thom. 2. 2. quæſt. 69. art. 1. & 2. gloſſ. in c. 1. de confeſſ. in 6. Iaſon in leg. cum proponas. 2. C. de pact.* quod ſi iudex poſtea deprehendat aduocatum tricari, doloſe procedere, vel aliquid fruſtratoriè proponere, poteſt iterum exigere iuſiurandum: immo ſi vehementer præſumat de dolo aduocati, poteſt illius propoſitionem reijcere, nec curare appellationem, & vltra procedere: *Sic poſt Innoc. Hoſt. & alios concludit Conrad. Brun. de hæret. in cap. de cautelis. verſ. contra improbe petentes.* Sane nunquam conceſſione aduocati adeò indicia retardabuntur, vt cum tanto reorum præiudicio ipſis negari poſſit, quod iure naturali debetur.

Ad 2. Sufficit, quod in praxi nunquam denegentur, nec admodum probabile eſt, eos denegari poſſe, niſi in caſu mox dicendo in reſponſion. ad ſupra.

c Ad 3. Argum. reſp. dupliciter primo DD. illos mihi videri niſi illo textu non bene intellecto. Textus enim agit de patrocinijs, hoc eſt defenſionibus potentium ambitioſis, illegitimis, extraiudicialibus, & vel violentis, vel doloſis, qui tali patrocinio cauſa fuerunt, vt ſcelera citiùs, crebriùs, audaciuſque committerentur: quod illic in d. l. per omnes, acutè vidit Accurſ. Non vero agit de patrocinijs aduocatorum, in iudicijs admitti ſolitis, nec argumentum ab illis ad iſtos poſſet procedere; niſi conſtaret iſtos doloſe procedere: tunc autem eos etiam reijci poſſe dixi. Secundò Reſponſorium, vt infra ad ſuprà.

In quarto argumento falſa eſt maior, quia iſtud non pertinet ad modum defenſionis, ſed directè pertinet ad defenſionem ipſam, cui per accidens eſt, vt per ſe vel per alium fiat. Ius enim naturale ſimpliciter vult non tolli defenſionem, tolleretur autem illi nequit ſeipſum defendere, ſi per alium non ſineretur. Non tolleretur autem, licet nō ſineretur ſe defendere ſcripto, cum poſsit verbo: vel non ſineretur tridui ſpacio differre, qui poteſt ſtatim. Vnde patet differentia caſus propoſiti in quæſt. 37. ab eo, qui proponitur in iſta quæſtione.

d Ad 5. Reſpondetur, in criminibus iſtis iure ſcripto tantùm denegari aduocatos, quando notorium eſt reum eſſe hæreticum, rebellem, vel conſpiratorem in Principem, aſſaſsinum, aut inſignem furem vel latronem, & huiuſmodi: ſed antequam conſtat eſſe talem, aduocatus conceditur. Sic leges illas exponunt, & in praxi obtinere teſtantur. *DD. Mantua Benauid. ſingul. 15. Rolandus dict. conſil. 12. numer. 79. libr. 3. Iul. Clar. in §. hæreſis.*

A *num. 17. Farinacius quæſtion. 39. num. 109. & 167.*

QVÆSTIO XXXIX.

An confrontatio ſagarum, quæ vt plurimum pronæ ſunt ad reuocandum, conſulta videatur?

PArùm mouet me quod Sagæ pronæ ſint ad reuocandum: nam non omnes tales, & forte pauciores: neq; B de occultis iſtis noſtrum eſt iudicare. *c. ſicut eſt*, de Simon. *cap. erubeſcant. 32. quæſt. 5.* Conſtat ordinariè in huiuſmodi, ſtylum curiæ ſequendum, *Menoch. caſ. 474. Maſcard. concluſ. 1317. n. 47. Farinac. quæſt. 43. num. 144.* Sed nec ſtylus vbique idem, nec iſte à iure naturali, ſed poſitiuo deſcendit: quemadmodum & illud, quod reus qui de ſe confeſſus alios nominauit, debet in C præſentiâ nominati cum iuramento aſſerere ſic eſſe, aliàs nominatio non operetur, *Boer. deciſ. 319. num. 4. Clarus quæſt. 2. num. 12. verſ. quæro nunquid, & Vulpell. conſil. 30. num. 7. & conſ. 83. num. 8.* aut illud quod alijs magis arridet, vt relicto iuramento; reus de ſe confeſſus, & qui alium in quæſtione nominauit, in ratificatione de ſe, & D alijs, debeat iterum, leuiter tamen torqueri, & in præſentiâ nominati confirmare nominationem. *Farinac. ſupr.* ſiue illud, quod quando in mutuis delationibus inter ſe diſſentiunt, vt poſtea ſimul de hoc diſsidio interrogātur; inuicem redarguere permittantur: quæ omnia ex conſuetudine potius, quàm iure ſcripto manarunt, nec ordinariè imperatæ iudicibus ſunt. Ideò (vt o- E ptimè Bononienſes inquiūt) quid circa has agendum prudens iudex arbitrabitur, ſi namque ex vnâ parte adſit qualitas, vel prærogatiua dignitatis, auctori-

auctoritatis, vel imperii in aliam partem: vel vna iudicio & ſermone præualeat, adeo vt dubium eſſe poſsit ne contra veritatem vna trahat alteram in ſuam ſententiam: nunquam confrontatio talis permittenda: ſi nihil iſtorum adeſſet, permittendam videri. *Chart. d.lib.3.c.1.n.92.* In facto igitur hoc conſiſtit, & circumſtantiis cõſideratis decidendum, *Etiam in violenta*, hoc eſt, quam inuitis iudex imperat, *confrontatione:* caſus in quibus conſulitur legite apud Clarum, *q.45.num.14.& ibi Baiard. in addit.* & in his ipſis caſibus non admittenda, niſi præcedant conſiderationes exquiſitiſsimæ, & cauſæ grauiſsimæ, vt de hæreſis crimine docet Penna, *ad 3.part. Directorii Inquiſ. comm.23.num.101. vbi de hoc prudenter egit.* Idem cenſeo de quodam genere confrontationis, quod aliquando iudices decernunt, quod vocatur, *confrontatio ad cortinam.* & minus habet periculi. *de quo Antonius Columba. In forma procedendi extraordinar. in controuerſ. crim. ab arb.* 220. In confrontatione, *ſpontanea*, quando paratus eſt reus alios nondũ captos ſocietatis coarguere & conuincere: puto aliud dicendum, vt ſcripſi, *l.5.ſect.10.circa fin.* nempe hanc nunquam admittendum niſi præceſſerint indicia talia, vt ꝓpterea nominati citari poſsint: & iam citati, ſi non apte obiectiones rei nominantis, & conſtanter accuſantis, ſoluerint, queant in carcerem compingi. fieret enim alioquin iniuria talibus denunciatis, hoc ſeqq. DD. Friburgenſes, & bene addunt, ſi ſocius in præſentia & confrontatione ſuam nominationem retractet, tamquam teſtem varium & inconſtantem denuo torqueri poſſe. *Farinac. ſupr. à num.116. vſq; ad 150.*

Concl.

QVÆSTIO XL.

An dictum Binsfeldii trium vel quatuor fæminarum pro vnius viri denunciatione exigi, debeat obſeruari in terris imperii?

RESpondeo negatiue, tum quia priuati Doctoris dictum eſt: tum quia contrarium vbiq; praxis videtur recepiſſe. lege tradita ſuperius ad q. decimamtertiam.

QVÆSTIO XLI.

Quid ſentiendum de praxi Germaniæ, quæ denunciationes de choreis, & ſagarum conuentibus, hactenus pro veris, & ſufficientibus, & non illuſoriis accepit?

NOn Germaniæ ſolius praxis eſt: ſed Gallię quoque, Hiſpanię, Italiæ ac Belgii, & eſt optime fundata. Qui pro illuſionibus habent, ipſi ab Alciato, Ponzinibioque cum paucis aliis deluſi: & magna pars VVieriana farina, non puræ fidei polline, ſunt conſperſi. lege quæ de hac re ſcripſi, *libr.2. Diſquiſit. Mag. quæſt.16. & li.5. ſeſſ.16.* Vbi in vltima editione Moguntina anni 1603. fuſiſsime & neruoſiſsime hoc confirmaui, & ſpero me Lectori veritatis amanti ſatisfeciſſe.

Conſideratis itaque cunctis, quæ & in d. libr. 5. Diſquiſitionum, & in reſponſione hac quadragenaria ſcripſi, ſtatuo Principem optime de republ. meriturum & iuſtitiæ pręclare conſulturum, ſi in ſuo territorio præciſe faceret ſtatutum, quo primum caueret, ad quod denunciationes tortura in hoc crimine poſſet adhiberi, & licet duæ de iure ſufficiant, tamen tres ad minimum requirendas, ſine vlla di-

 ſtinctione

ſtinctione virorum & fœminarum: 2. quod nõ attendatur ad contritionem niſi forte aliqua ſit notorie incontrita, eo quod nolit confiteri, aut Euchariſtiam ſumere. 3. quod non requirantur aliæ circumſtantiæ, niſi quod ſagę carceratæ, ſeorſim tamen poſitæ & examinatæ, atque interrogatæ in genere, viderint N. & N. pręſentes in tali congregatione nocturna ſagarum: nullis admiſsis defenſionibus, niſi quæ fundamentum habeant in iure naturali fundatum: ratio, quia in criminibus

A exceptis, iudici quo ad proceſſum remiſſæ ſint ſolemnitates iuris ciuilis. 4. cum de perſona ſemel denunciata, poſſent alii ſocii interrogari in ſpecie: eiuſmodi autem interrogationes ſpeciales admodũ ſunt periculoſæ: quod duæ denunciationes debeant præcedere, vt in ſpecie de perſona denunciata, poſsit interrogari. Quæ eo magis

B placeret expreſſe ſtatui, vt iudicis arbitrio, quam pauciſsima committentur.

Hæc ſaluo meliore iudicio mihi de his XL. quæſtionibus videbantur Græcii Styriæ. IV. Octob. 1602. nunc eadem auxi & recenſui Salmanticæ, XXIV. Iulii, 1604. Martinus DelRio Societatis Iesv LL. licenciatus & S. Theol. Doctor.

MAGICARVM DISQVISITIONVM;

Qui eſt.

DE OFFICIO CONFESSARII.

CAP. I. De officio confeſſarii, qua A A
index eſt.

Sect I. *Peccatorum catalogus quæ illi inueſtiganda.*

Quæ ex primo libro. Quæ ex 2. libro, B
Quæ ex 3. Quæ ex 4. & 5.

Sect. II. *De ſigillo confeſsionis in hac materia.*

Quid quoad delictum commiſſum? de C B
promiſſo ſecreti ſigillo.

Quid quoad delicta committenda? refutati quidam Iuriſconſulti. & vtrum quis poßit vti ad prudentem gubernationem ſcientia in confeßione accepta.

Quomodo ſe debeat gerere cum complice cuius per confeßionem ſocij peccatum cognouit? C

Quid reſpondendum iudicibus à confeſſario.

Quomodo iudex aliquid cognoſcat ſub ſigillo confeßionis, & illud teneatur ſeruare.

Caſus quibus licet reuelare ſub ſigillo accepta. D

De licentia reuelandi multa.

De eo qui etiam extra cõfeßionem idem cognouit.

De pœna reuelantis.

A Sect. III. *De modo confeßionis.*

Quæ obſeruanda in interrogatoriis? D

Quæ in animi præparatione neceſſaria? E

A quo ſententia intimanda?

Quando confeſſarius debeat adire reum?

An confeſſarius præſens eſſe debeat ad bancum? B

Vtrum poßit confeſſarius petere, vt ſacculus puluereus collo rei appendatur, vt ſtranguletur prius, &c.

Quomodo procuranda contritio?

Quæ ad eam ſolita occurrere impedimenta, quomodo remoueri queant?

An ſignum impœnitentiæ certum ſit, non poſſe lacrymari? diſputatur de hoc ſigno, & iudicium quorumdam opinio refellitur. C

De obligatione reſtitutionis in hoc crimine. F

De abſolutione, quædam particularia. G
Exemplum mirabile muliérculæ Aquitanæ, ex Florimundo Ræmondo. Miſſæ Sacrificium dæmon quomodo æmuletur.

Quid reſeruatum in hoc crimine.

Vtrum mendicantib⁹ religioſis liceat H
abſoluere ab hoc crimine, quando

Epiſcopi illud ſibi reſeruarunt? Re- A
ſpondetur argumentis Viualdi & cu-
iuſdam recentioris.

Cap. II. De officio confeſſarii, qua me-
dicus eſt.

Anacephaleoſis remediorum. A

Sect. I. *De remedijs ſuperſtitioſis.*

Q. I. De exemplis ſuperſtitioſarum cu-
rationum, ſiue magicorum reme-
diorum. B

Chaldæorum Munſiris. Hebræorū Theo-
philim, & alia huiuſmodi. Paracelſi
remedia impia proponuntur. De ima-
ginibus ſuperſtitioſis, de inciſione ar-
boris, de collocatione in foco, de no-
minibus Epheſiis, de conuicijs & *bla-*
ſphemijs. de exagonis Paracelſi. de
quodam exemplo miro, quod refert
Grillandus, de canum mactatione.
Galli cantus, an & quo pacto male- C
ficia poſſit diſſipare? De lotione ma-
tutina manuum & *faciei. de lotio hu-*
mano, veterum ſententia. Exemplum
Pharaonis Regis Aegypti. aliud ex
Martyrio Sanctæ Luciæ. aliud fra-
gmentum Sanctæ Althelmi, de San-
cto Chryſantho.

Qui φιλοδιώκται, νωτάλαι, & φυ- B
λακτήριοι, *in ſinodo Trullana. quid*
περίαπτα.

De geſtatoribus galeæ ſeu amnij infan-
tilis. Exemplum ſubulci ſortilegi, cu-
ius porcos diabolus cuſtodiebat. & de
alio opilione Traiectenſi.

Pliny, Varronis, & Conſtantini vana
remedia. de Marſilii Ficini quodam
libro periculoſo. De Cicorii radice ef-
fodienda, de criminibus vel dente E
euulſo abiiciendis. de ouis confringen-
dis. de Sereni Abacadabra. de ſale
profano. de loci mutatione. de nomi-
nis mutatione contra Laur. Ana-
niam.

De precario vel furto ſublatis rebus ex A
malefici domo. de crepidis, laciniis,
&c. de canibus, equis, ſtricti gladii
vibratione.

Virgilii locus & exempla varia. De
circuli circumductione.

Superſtitio opinari non futura reme- C
dia, ſi prius confeſſarius vel medicus
fuerit adhibitus.

An debeat malefica prius libertati re-
ſtitui. De ſcopis in oſtio ponendis, de B
acubus aut criminibus in ollam con-
iiciendis.

De cogendis ſagis per minas, vim, &
verbera. Quod ſoleant in alios ſortem
transferre, probatur exemplis. Euri-
pidis & Senecæ loca. Remedium
quoddam Saliſberienſis, & alia Sa-
crilega, vt de plumbo, verbena, co-
lumbo.

C *Semper dæmon in his lucratur, & quo-*
modo. Exemplis probatur translatio
mali in alios.

Interdum futilibus plane dæmonem co-
operari. probatur exemplo ſtudioſi &
vetulæ. Examinata quædam dicta
Cardinalis Cuſani.

Quæſt. II. An liceat remedium petere
à maleficis.

D *Quod non liceat iure ciuili maleficiis* E
vti in bonum finem, contra multos.
Leonis Imperii Conſtitutio, qua ab-
rogata lex Conſtantini, eadem expli-
cata. Eccleſiaſtica lege idem prohibi-
tum eſſe. Locus ad Rom. 3. v. 8.

Non poſſe cogi maleficas vt benedi- F
cant. Et de hac benedictione inquiſi-
tum. Articulus Pariſienſis, dictum
E *impium Paracelſi. Remigii ſenten-*
tia reiecta.

An liceat tollere maleficium per res ſu-
perſtitioſas? An liceat per vana re-
media tollere? Diſcutitur exemplum
Summ. Roſellæ.

Contra Aureolum non licere à maleſico parato petere, vt maleficium tollat maleficio? Exemplum Nideri. Soluuntur argumenta Remigij. Explicantur l. nullus. C. de maleſ. & locus Photij in Nomacanone. Poteſt maleficus induci, vt per modum licitum tollat maleficium. Et induci poteſt tam precibus, quam coactione, contra Remigium, & examinatur dictum Briazoni, quod liceat hoc petere ab ipſo Diabolo. An liceat petere, vt tollat ab alio, quàm ab auctoremet maleficij; Quid quando dubito, an ſit ſublaturus per maleficium? G A B

Praxis qua in hac re vſus B. Theodorus. Quibus verberibus cogere liceat? Quando ſit neceſſaria cautela Caietani? Exemplum S. Godolenæ, quæ vſa hac cautela. Alia cautela noua petere, quo vſurus ſit remedio? Praxis & vſus huius cautelæ. H C

Quæſt. III. An liceat maleficium deſtruere, vt, eo deſtructo, ſeu ſublato ſigno, Diabolus nocere deſinat?

De his ſignis, qualia eſſe ſoleant, exẽplum de ſera clauſa. Status quæſtionis. I

Argumenta ſententiæ negatiuæ (Non licere) Ioannis Heſſely.

Sententia communis affirmatiua (licere) explicatur, & ſuſe probatur. Auctores huius ſententiæ, qui & quales. K D

Exempla eorum, qui hac vſi. Examinantur ſinguli actus, qui poſſunt interuenire. L

Diſſoluuntur argumẽta omnia primæ ſententiæ. Quem effectum à dæmone liceat expectare? Quomodo quis vetetur declinare ad Magos? Quod teneantur malefici ſignum poſitum tollere? Aliquando non abſoluendus niſi faciat. M E

De ſagarum depilatione. Quomodo intelligendum dictum Ieſu Chriſti? *hoc genus non eijcitur, niſi in oratione & ieiunio. De exemplo S. Hilarionis. Explicat. capit. ſi per ſortiarias. 33. quæſt. 1. Quomodo Diabolus eſt alligatus ſignis?*

Sect. II. *De remedijs naturalibus contra maleficia.*

§. 1. De remedijs plerisque N. L. vt de baaras. de hyperico. de thapſia, rhamno, ſpina verbaſco & ſimil. N

De remedijs ex lupi corpore, item ex hyena, ex catulo nigro. ex dromada, ex muſtela. ex Leone, ex pardo. ex aſino ſilueſtri, domeſticoque, ex alijs. ex hydrargyro. ex adamante. ex Chryſolitho. ex corallio. ex gagate. ex iaſpide, ex onyche, ex ſardio, ex Cameleonte, ex aſino. Quomodo hæc poſſint prodeſſe ex ſententia Theologorum.

Quando maleficia naturalibus remedijs tolli poſſint, quando non poſſint? Explicat. c. vlt. 26. q. 7.

§. 2. De ſignis ſeu indiciis maleficis.

§. 3. De remedijs medicorum præcepta.

Sect. III. *De remedijs ſupranaturalib. diuinis, ſeu Eccleſiaſticis.*

Primum vera & viua fides. obſeruatio mandatorum Dei. Exempla Petri Iudicis, D. Antonij. fœminæ Chriſtianæ apud Epiphan. & alterius in vita S. Cypriani. & alia quædam. O

2. Legitimus in Eccleſia Catholica Sacramentorum vſus, P

De Baptiſmo, *Exemplo Tyridatis Armeniæ Regis. item aliud de Chami Regis Tartarorum filiolo.*

De confirmatione. *Ex Lactantio probatur, & exemplo Iuliani Apoſtatæ apud Prudentium.* Q

De confeſsione, *ſeu exomologeſi, varia narrantur exempla, Bedæ, Ioannis Diaconi, & Petri Cluniacenſis, &* R

Ioan. Caſarij. Item ex Theodoriço de Appoldia. Metaphraſte, & Liſiardo.
Nota autē hic duo exempla de efficacia recitatæ Salutationis Angelicæ. Explicatum cõſilium B. Catharinæ Suecicæ.

De venerabilis Euchariſtiæ vi. *Exempla vnum Eremitæ apud Caßianum. Puellæ Arabæ apud B. Proſperum. Vxoris cuiuſdam à D. Bernardo, alterius ſimilis noſtro tempore in Picardia, alterius à S. Auxentio. item aliud in Indiis frequens. item in Gallijs tempore Albigeenſium. item aliud in Teuthonia (Et nota Lector Magica hæreticorum miracula.) Aliud ſimile ferè in Alpibus Rhetijs. item aliud de viſione Prædicatorum Neapoli in conuentu S. Dominici, & aliud Salernitanum recentius. necnon aliud D. Macarij.* S

De miſſæ ſacrificio. T
Exemplum Heſperij apud D. Auguſtinū. aliud D. Bernardi. aliud D. Theodori. confeßio ſagarum, & ratio cur tam longas in Catholicorū templis ante meridiem moras trahant.

De oleo infirmorum. V

Exempla Sanctorum.	*Sacerdotis apud Bedam.* *Theodoſii monachi.* *Launomari.* *Partheny.* *Auxentij Archimãdritæ.* *VVinnaloci.* *Eutychij Patriarchæ.* *Paterni Abricenſis.*

3. De petendo Sanctorum hominum auxilio. X
Cur hoc remedium minùs hodie frequēs, quã olim? Erant diuerſi exorciſtæ, & ijs Sancti. Exempla SS. Macarij, vtriuſq; Cuthberti, Baſilij, Paphnutij, Eugendi, Greg. Thaumaturgi Pauli ſimplicis, Theodori, & Vrſmari.

4. De exorciſmo Eccleſiaſtico. Y
Antiquitas ordinis exorciſtarum. Ritus quidam veteres in exorciſmo adhiberi ſoliti. Nomen dæmonis peti ſolebat, cibi ſoliti exorciſari, cauendum à ludicris ſermonibus, probatũ exemplo. Serium exemplum S Vrſmari, in quo notandæ eædem ante octingentos annos, quæ nunc cærimoniæ. Exempla S. Adelelmi, & S. Mauritij. Cur exorciſmus aliquando ſit irritus? Contra quæ veneficia non ſoleat prodeſſe, ex Toſtato.

5. De operibus ſatisfactorijs. Z
De eleemoſyna, de ieiunio, exempla S. Auxentij & S. Procopij. de Oratione. 1. de communi Eccleſiæ. 2. de priuata in his præcipua ſymbolum Apoſtolicum, & oratio Dominica. item Roſarium, & Litaniæ.

6. Imploratum nomen Ieſu Saluatoris Chriſti, & Sanctorum. AA
Exempla & auctoritates Patrumremiſsiuè Nomen Mariæ Virginis tria exempla. Auxilium Angeli cuſtodis. S. Gouladuch.

7. Signaculum Sanctæ Crucis. BB
Probatur teſtimonijs & exemplis plurimis, quæ propter multitudinem hic in ſummario omittuntur.
Mox Sanctorum, tegendi miracula, additis aliquibus rebus naturalibus.

8. Sanctorum reliquiæ. CC
Probatur plurimis auctoritatibus & exemplis, vt S. Philippi, S. Dympnæ in Brabantia, & plurimorum aliorum, honorandi Sancti peregrinationibus & donarijs. Cauendum à ſuperſtitioſo eorum cultu, quem odere, vt probatur exemplo quodam S. Glyceriæ.

9. De aqua benedicta. DD
Antiquitas huius ritus. Efficacitas probatur varijs exemplis.

Et præcipua quædam, contra ſpectrum Apaneenſe, & cõtra aliud Tentaendium lapides tacens. & D. Huberti, &c. Vvieri impudens ſiue mendacium, ſiue calumnia. A

10. Res aliæ benedictæ ritu Catholico. EE

De agnis Dei, de cereis & ſale benedicto, de pane benedicto. antiquitas ritus. exempla quædam.

11. Pia amuleta collo ſuſpenſa. B

Quæ requirantur ne ſint ſuperſtitioſa?

12. Pulſatio campanarum. FF

Experientia quotidiana. Exemplum mirabile ex Petro Cluniacenſi. confeſſiones maleficarum.

Cauendum à duobus Lamiarum mendacijs! vt illic. Refellitur vulgi opinio de campanarum baptiſmo. Hæreticorum ſtropha quotidiana.

Capitularis Caroli Magni locus explicatus. Benedictioni aliquando tributum nomẽ baptiſmi, vt apud Iuonem Carnutenſ. C

Benedictionis Campanarũ ritus defenſus contrà hæreticos.

De efficacitate earum contra dæmones, in quo hæc ſit ſita? Petri Mexiæ error. Cur hæc remedia non ſemper efficacia? GG

CAP. III. Quorrndam remediorum Eccleſiaſticorum, contra calumnias hæreticorum, maximè Georg. Godelmanni, defenſio. D

Quidam non Iuriſconſulti, ſed rabulæ in cæremonias petulantes. A

Defenſio exorciſmi. *Eccleſiæ Catholicæ.* B

Oſtenditur ineptia & imperitia aduerſarij. Colliguntur multa eius mendacia. Oſtenditur in exorciſmo nihil magicum reperiri. E

Sigillatim omnes eius ritus probãtur & explicantur.

Defenſio ſalis benedicti. *mendacia aduerſarij & fraus. Defenſio* aquæ benedictæ. *Benedictiones herbarum. Noua iterum aduerſarij mendacia.* C

Defenſio Agnorum Dei, alia iterum mendacia. D

Defenditur benedictio balſami & olei. Ineptia aduerſarij formulam dicentis eſſe Magicam, detegitur.

Verbum exorciſo, & vſus defenditur. Vſi & Apoſtoli. Cur non Chriſtus baptiſmo peccaſa remitti.

Defendiuur Extrema vnctio & benedictio olei infirmorum. E

Smidelini & Lerchemeri væſana conuicia.

Ex antiquitate probantur benedictiones variarum rerum, herbarum ſeu fructuum. Aquæ benedictæ. Chriſmatis. Panis & ſalis.

Quæ vis ſit rerum Sacramentalium. F

Aliud iterum mendacium. Item alia & alia. G

Reſpondetur argumentis quibuſdam Godelmanni. Oſtenditur exorciſtarum ordinem in Eccleſia olim fuiſſe. D. Clementis Rom. locus explicatus. H

Defenditur cultus Venerabilis Euchariſtiæ, & in ea eſſe verum corpus Saluatoris Noſtri. Oſtenditur nihil in cõſecratione nec cultu Magicum eſſe. I

Contra Ioſe. Scaligerum defenditur, opera D. Dionyſio. Areopagitæ adſcripta non eſſe Pſeudopigrapha. Superbia eius ante oculos ponitur ipſiuſmet verbis, & monetur reſipiſcere, ſeque deinceps gerere modeſtius, & ſapere humilius. K

Monita quædam pro Confeſſarijs & pœnitentibus. L

MARTINI DELRIO SOCIETATIS IESV, PRESBYTERI,

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

LIBER VI.

Qui eſt.

DE OFFICIO CONFESSARII.

A QVVM duplicem perſonam gerat confeſſarius, iudicis & medici; facilè intelligirur vtriuſq; munere fungi debere. Iudicis quidem perſonam ſuſtiner, quando confeſsiones excipit, tantùm: tum enim Dei vices gerir in ligando & abſoluendo, Medici gerit non tum ſolummodo, ſed etiam exrra tribunal illud poli, quando conſulitur, idq́ue vel à reis, vel à læſis, vel à iuſtitiæ executoribus, & adminiſtris, vel deniq; ab alijs quibuslibet. De duplici hoc officio nunc nobis agendum.

CAPVT I.

De officio confeſſarij, qua Iudex eſt.

AD Iudicem pertinet noſſe delicta. & de illis in foro ſuo indicare, vt ea cognoſcat iudex, operepratium A fuerit principio hic, quaſi in tabella ſeu breuiculo, anre oculos ponere, quæ in quinque præcedentibus libris peccata, ſeu delicta, noſter index debet animaduertere & explorare, vt; cum neceſſe, reum iuuet interrogando.

SECTIO I.

B EX *Primi*, itaque, *libri Proloquio*, diſcer, licere, examinare hęreticos, an ſinr eriam magi ſeu malefici.

Ex 1. & 2. cap. diſcer diſcernere ſuperſtitionis & Magiæ ſpecies.

Ex cap. 3. diſcet.
- qui libri rarione magiæ prohibiti ſunt.
- q. 1. quantum aſtrorum influxui citra erroré poſſit tribui:
- C qu. 2. vitare errores male Chriſtianorú circa complexiones téperamentú.

Ex cap. 4. diſcet. in

q. 3. errores vitare circa vim imaginandi.

q. 4. Quid ſentiendum de ſanatione per aſpectū, contactum, vocem, de ſalutatoribus, de gentilibus S. Pauli & S. Catharinæ, & ſimilibus circumforaneis, & de curationibus militaribus, &c. & quæ in hac re peccata interuenire ſoleant?

Princ. quæ peccata occurrant in Magia naturali & artificiali.

q. 1. Peccata ſigillorum & caracterum magicorū.

q. 2. Magorum fraudes de Numeris, & quid tribuendum illis.

q. 3. Quomodo peccetur credulitate & vſu incātationum?

q. 4. Quæ amuleta ſeu periapta licita, quæ non?

Ex cap. 5. diſcet.

Quę in pirotechnia ſeu alchimia peccata reperiantur, & quo ſe pacto cum alchimicis confeſſarius gerere, & quæ illos debeat interrogare? q. 3. & 4.

Ex libro Secundo diſcitur de quibus Magi ſint examinandi.

1. De artis auctore, & efficiente cauſa quid ſentiant? *vt habes q. 2.*

2. quos habeant libros? *iuxta quæſtion. 3.*

3. circa pactum, quas illi adhibuerint ſolemnitates? *iuxta quæſt. 4. præcipue littera E.* & hic an ſint rebaptizati, &c.

A 4. circa effectus, an eos ediderint præſtigiatorios? quia hoc eſt mendacium. *vide q. 6. & 8.*

5. An putauerint diabolum vera miracula facere poſſe? quia eſt error. *vide quæſt. 7.*

6. an imagines ſacras inhonorarint, conſpuendo, verberando, trahendo, mergendove? *vt q* 11.

B 7. an alteri pauperiem fecerint, vel damnum dederint in bonis fortunæ? *d. q. 11. & 12.*

8. an theſauros arte magica quæſierint, aut aliter diuitias, honores, vel victoriam à dæmone expetierint? *d. quæſt. 12.*

9. an incantarint animalia & quomodo? *q. 13.*

10. an cum beſtiis rem habuerint? C *iuxta q. 14.*

11. an cum dæmone corpus miſcuerint, & quomodo? *q. 15.*

12. an ad conuentus iuerint, & ibi fecerint, quæ fieri ſolere narrātur? *q. 16.* vbi & illud notandum aliquando non cum dæmonibus, ſed exſtincto lumine, promiſcue cum quouis vel quauis oblatis proximis ſibi concubuerint, D quod de Lamiis & maleficis Atrebatenſibus anno 1459. narrat Meierus in Annal. Flandriæ, & de aliis alii.

13. Quoad lycanthropos: examinandi, an ſibi dumtaxat tales videbantur, an etiam aliis? quia ſecundo caſu adeſt ſemper pactum? *iuxta q. 18.*

14. an aliquibus vſi contra vulnera ac tormenta? & quibus: *q. 21.*

E 15. an conati animas euocare? an conuenerint de apparendo poſt mortem? *vide q. 26.*

16. an finxerint ſpectra? *q. 27.*

17. an ſpectris cultum aliquem exhibuerint, & quem, & qualibus? an pacti cum illis aliquid fuerint, an famu-

liaria colloquia ſuperflua cum his habueiint? *iuxta q.* 28.

18. aн procurauerint ſpectrorum apparitionem? *q.* 29.

19. an exorciſmis vetitis vſus? quæ adhibuerit, & quam adhibitorum vim eſſe putarit? an habuerit dæmonem incluſum, vel includere ſit conatus: an parendum habuerit, & ſub quo pacto, quamdiu, ad quid, &c. *q.* 30.

Ex libro Tertio.

1. Interrogent, quæ ſint inſtrumenta quibus vſæ: nam grauius ſubeſt peccatum vnguentis: eo quod ſolet præcedere antropofagia & infanticidium. *vide q.* 1.

2. an ſomnificum maleficium intulerint naturali medicamento, an vero acceſſerit ſepulcri violatio, & cadaueris iniuria? & quem in finem. *q.* 2.

3. quibus philtris vſæ, an miſcuerint ſacramenta, aut alias res ſacratas; & quas? *q.* 3. *ſect.* 2.

4. an ſic aliquem egerint in amentiam, occiderint, læſerint? *d. ſect.* 2.

5. an contra philtrum ſint vſi remediis illicitis? an capti illicito amore, fecerint quæ ex ſua parte neceſſaria? *d. q.* 3. *ſect.* 3. item quæ conſilia dare poſſit tali amore irretitis: *ibid.*

6. ob quam cauſam philtrum præbuerit, cælebs, an vt matrimonio iungeretur: coniugata, an vt amorem mariti recuperaret: vtrique, an ad libidinem illicitam? *q.* 3. *ſect.* 2. an odii vel obliuionis maleficio vſus? item an incendii? *ſect. pen. & vlt.*

7. quid exiſtimarit de faſcinatione, & an aliquam faſcinarint: quibus vſi remediis vel antidotis contra faſcinationem? *q.* 4. *ſect.* 1.

8. an cadauera laniarint, & quæ damna venenis intulerint? quo pacto illa damna viuentibus dederint? item an aliquid defoderint, cuius ſola remotione queat occurri? *d. q.* 1. *ſect.* 2.

9. *In ſect.* 3. notet confeſſarius ſingula, vt norit diſtinguere in aborſu, an nocuerint iam viuo, an ante animationem? item an ſic diſtenderint prægnantem, vera, an ſimulata prægnatione? quia priore caſu accedit prolis periculum, item quoties hæc facta? denique in 3. caſu, an propter hanc deſiccationem, fætus fame perierit, & quod &c.

10. Attendat qui homicidæ ſint excommunicati? *Sect.* 4. Interroget an ſagittariam exercuerit magus? an huiuſmodi imagines confecerint, an baptizarint: & in quarum perſonarum interitum?

11. *Sect.* 5. *&* 6. quos animi, corporisve morbos intulerint?

12. *Sect.* 7. an aliquos deuouerint? & qua imprecationis formula?

13. *Sect.* 8. an maleficiarint aliquem ligaminibus, & ad quod tempus? item an ad euitandum vel ſanandum illud, aliquid ſuperſtitionis adhibuerint.

14. *Ex q.* 5. diſcet habere rationem perſonarum, quibus nocitum fuit. hinc enim atrocitas peccati creſcit. nã cæteris paribus contra publicam perſonarum peccatur grauius, quam contra priuatam. atrociſsimum quoque eſt omnium, necare infantulos nondum baptizatos.

Ex 6. *&* 7. diſcet ob quæ peccata maxime, quis tradatur maleficis puniendus? quibus etiam abſtinendum ſit iis, qui cupiunt eſſe tuti, vel liberari a maleficiis.

Ex q. 8. poterit confeſſarius proponere miſeriam maleficorum, & peccati euormitatem.

Ex libri vero huius parte poſteriore, diſcere poterit.

1. Naturam vanæ obſeruantiæ? *q.1. & 3.*

2. quando, & quale ſit peccatum? *queſt.2.*

3. modos præcipuos vanæ obſeruantiæ, & ex eorum ſimilitudine, quando in hoc peccatum quis ruerit? *q.4. ſect. 1.*

4. de precibus & verbis ſacræ ſcripturæ, de ieiuniis & aliis operibus bonis ſecundum ſe. *ſect. 2.*

5. de ligaturis & periammatis *ſect.3.*

6. de obſeruatione omnium. *ſect.4.*

7. de ſtrenis initio anni. *ſect.5.*

8. quando liceat obſeruare dies, quando non. *ſect.6.*

9. quæ ſuit licita media ſanandorum morborum, & quæ non, & de militari vulnerum curatione. *ſect.7.*

10. fundamenta vanarum obſeruationum quæ adhibentur ex S. S. &c. refutata. Quod eſt neceſſarium ſcitu, vt idiotis poſsit perſuaderi, eſſe impia illa, quæ habent pro piis. *ſect.8.*

- De formula, ſi Deus incarnatus &c.
- Dæmonum miniſterio an ad bonum liceat vti.
- De rythmo ſeu verſu.
- De ritib⁹ & cærimoniis quæ adhibitæ.
- De dubio in quo benignior ſequẽda ſit interpretatio, tam de dubio perſonæ, quam rei.

Contra Felicem Malleolum Tigurinum.

11. Ex formulis poſitis, *in ſect. 9.* futurum ei non difficile, iudiciũ ferre: de cæteris, quæ ſunt innumeræ, & in ſingulis locis diuerſæ, ſed in ipſa ratione formali ſuperſtitionis conueniunt.

Ex libro Quarto.

1. Diſcet naturam ꝓphetię, & quando ſit peccatum prophetæ, non credere inſpirationi. *cap.1. q.1. & 2.*

2. Quibus inſtructum eſſe oporteat ad dandum conſilium in reuelationibus? qui abuſus & errata hic poſsint accidere ex parte confeſſarii: quæ ex parte habentis reuelationem? quomodo fraudes & peccata huiuſmodi deprehendantur? de ſcrutanda intentione? *q.3.*

3. Regula diſcet ad cognoſcendum quando peccent aſtrologi & ſimiles diuinatores. quando ſors, omen, vel ſigni petitio ſit licita. *c.2. q.3.*

4. Qualiter peccent diuinatione vtentes, & quæ excuſent vel minuant peccatum. *q.4.*

5. Quale peccatum ſit oracula dæmonum conſulere? *q.6. ſect.1.*

6. In necromantia quibus vſæ mediis ſeu inſtrumentis, quorum ratione poteſt accedere infanticidium, & ſimilia peccata. *ſect.2.*

Ex ſeqq. ſectionibus, diſcet ſpecies diuinationis cum pacto expreſſo. In ſpecie quoque illarum vltima de oculi excuſsione, nota incidere in obligationem reſtituendi, ratione damni iniuſte illati.

8. *in q.7.* diſcet varias ſpecies pacti impliciti: ex quibus poterit decidere caſus ſimiles, vt de ſaltantibus per pyras, de aſſeruantibus, ἄμνιον, de ferentibus amethyſtum vt ſomnient, de offerentib⁹ candelam S. Antonio vt furem indicet, & in quibuſdam poteſt accederet obligatio famæ reſtituendę, vt in Parthenomantia.

9. quomodo liceat niti ominibus, prodigiis & portentis? quando peccetur in huiuſmodi obſeruandis? *ſection.2.*

10. Quanto ſit ſors diuinatoria & prohibita? maxime de illa quæ fit per inſpectionem libri ſacri. *ſect.*3. A

11. Ad naturam peccati huius intelligendam plane neceſſaria eſt. *ſect.*4.

12. Diſcet peccata aſtrologorum, Genethliacorum, & cæterorum iudiciariorum etiam medicorũ & chirurgorum. *c.*3.*q.*1.

13. Quæ liceat diuinare ex elementis & mixtis inſenſilibus, vt cometis, halonibus, &c. quæ non? *q.*2. B

14. Quid liceat medicis diuinare? *quæſt.*3.

15. Quando peccent phyſiognomi? *quæſt.*4.

16. Quale peccatũ ſit chiromantia? *quæſt.*5.

17. Quæ ſomnia licet obſeruare & interpretationem quærere: *q.*6. In fine quæſtionis habebit exemplum faciendæ in ſimilibus diſquiſitionis. C

18. Quæ occurrant hodie peccata in ſorte diuiſoria, & quibus ſit licita? *c.*4. *quæſt.*1.

19. Quæ peccata contingant in contractu ſortis, quem vocant ollæ ſeu Lotheryæ? quæ quoad venditorẽ, quæ quoad emptores, quæ quoad miniſtros ſeu aſsiſtentes, quæ quoad remp. vel Principem? *q.*2. D

20. Quę peccata ſint canonicæ purgationis: an quis eam cum mendacio vſurparit? *q.*3.

21. An vſus ſit vulgaribus purgationibus interroget: tam ſubeundo, quam exigendo. Notet quæ dicta de prouocatione ad diuinum iudicium, quomodo in ea peccetur: item de duello publico & priuato propter adiunctam excommunicationem: & notet quæ ad explicationem cenſuræ illius hic addita, *Sect.*1. & 2. E

22. De peccatis purgationum variarum per ignem. *Sect.*3.

23. Peccata probationis aquæ frigidæ vel feruentis. *Sect.*4.

24. Diſcet, cur & quomodo peccet iudex probatione illa vulgari, qua ſagę in aquam proiectæ creduntur ſupernatare: & quid reſpondendum nitentib. conſuetudine ſeu corruptela quorumdam iudicum? *q.*5.

25. Notet quę hic dicuntur, vt communia omnibus vulgaribus purgationibus.

26. Item notet, quæ de excuſatione ex capite ignorantiæ aliquando iudices prætexunt: vt ſciat quando bona intentio excuſationem illis præbeat, quando vero non præbeat.

27. Item quale ſit peccatum error ſine dolo?

28. Peccare iudices, qui ſemota lege & ratione, arbitrii liberam plenitudinem ſequuntur: & quomodo omnis iudex legi ſubiectus? *Sect.*2. *litt.* *I.*

29. Peccare quando canonibꝰ, non obtemperant? *Sect.*3.

30. Quando liceat ſignum petere & quæ fides requiſita ad editionem miraculorum?

31. Quomodo peccet torquens vel damnans eum, cui hæc purgatio fuit adhibita? *d. ſect.*3.

33. De peccato purgantis per pondera & lancem? *q.* 6.

34. De peccato purgantis per crucem.

35. Peccata in quibuſdam aliis generibus, quæ rariora. *ibid.*

Ex libro Quinto, diſcet.

1. Quando iudex peccet arbitrando temere circa criminis grauitatem?

2. Quando peccet minuendo vel augendo pœnam legis?

3. Quem

A

3. Quem iuris ordinem cõtemnendo iudex peccet? *Sect.* 1.

4. Quomodo peccet in inquiſitione? 1. circa corpus delicti. 2. ratione accuſationis præcedentis. 3. in formâ inquiſitionis. 4. quoad præcedentia indicia. 5. quoad famam præcedentem. 6. quoad abſolutionem præcedentem. 7. quoad tranſactionem. 8. quoad gratiam Principis. *Sect.* 2.

B

5. Diſcet de indicijs, quæ vix præcipuorum? 2. quod iudex tenetur aliquando ad damnorum reſtitutionem, ſi non interrogauit de ſocijs. 3. quando propterea reo denegganda ſit abſolutio? 4. alia in hac re tam rei quam iudicis peccata. 5. peccata iudicis ex defectu indiciorum ad torturam ſufficientium. 6. quomodo diſtinguenda iactantia à minis? 7. quod mens ſcrutanda in minantis æquiuoca locutione. *Sect.* 3.

C

6. *Sect.* 4. Docet vim minus certorum indiciorum, 2. quod ex non impedito damno iudex teneatur reſtituere. 3. Peccari in ſortiariorum, defenſione, fauore, patrocinio & occultatione. 4. qui mortaliter peccent non defendendo. 5. qui teneantur reſtituere.

D

7. Diſcet multiplices abuſus iudicum in receptione teſtium. *ſect.* 5.

8. Peccata accuſatorum, & onus reſtituendi. *ſect.* 6.

9. Varia peccata in reis comprehendendis, carcerandis, & poſtea ibi aſſeruandis. *ſect.* 7.

10. multa grauia peccata circa modum torturæ, in quantitate & qualitate. *ſect.* 8.

E

11. Quoſdã ritus ſuperſtitioſos contra maleficium (vt vocant vulgò) Taciturnitatis. *ſect.* 9.

12. Peccare iudices qui mendacio, dolóue reum decipiunt. *ſect.* 10.

13. Quando iudex peccet condemnando reum ex ſua confeſsione. *ſection.* 11.

14. Quomodo diſcernendæ; ſuſpicio, opinio, & præſumptio.

15. Cui poſsit iniun[illegible]iuratio, & quo pacto is ad [illegible] inuitus adigi poſſit? *ſect.* [illegible]

16. Varia, in quibus iudices circa canonicam purgationem queant peccare. *ſect.* 13.

17. Quomodo iudex peccet, interdum etiam cum onere reſtituendi, eò quòd cum deberet abſolutè abſoluere, tantum abſoluit reum à iudicij inſtantiâ: *ſect.* 14.

18. Quomodo qualificanda ſortilegia? item quæ ſint hæreticalia, quæ nõ? & proinde, quibus excommunicatio accedat? *ſect.* 15.

19. Quando iudex peccet in pœnæ irrogatione? *ſect.* 16.

20. Peccata quædam propria Sacerdotum & clericorum in hac materia, de quibus illi interrogandi. *ibid.*

21. Quando iudex remittẽs pœnam teneatur ad reſtitutionem, & peccet? *ibidem.*

22. Peccatum legentium vel retinentium libros Magicos. *ſect.* 17.

23. An præbenda maleficis ad mortem damnatis Euchariſtiâ; & vnctio, & quid in Euchariſtiâ præbenda ſit obſeruandum. *ſect.* 18.

24. Peccétne iudex ſepulturam denegando, *ſect.* 19.

25. Peccatum eorum, qui ſubminiſtrant inſtrumenta necis, vt reus euadat pœnam publicam. *ibidem.*

SECTIO II.

De ſigillo confeſsionis in hac materia.

HAnc ſectionem addo, propter quorundam confeſſariorum ſimplicitatem, & quorundam Iudicum ...meritatem atq; malitiam; qui, quantum poſſunt, conantur ex confeſſarijs, directè, indirectè ... rum ante rei mortem, tum poſt eam, ex... ere; num reus fuerit peccati illius conſcius. adeò vt alicubi audiuerim ſolitos quodam loco confeſſarios à iudice poſt latam ſententiam mortis in reum interrogari; ſitne iuſtè damnatus reus? necne? & religioſos quoſdam, eo quod hanc iudicum iniquam importunitatem, vt ſacrilegam, graui oratione repreſsiſſent, impoſterum ad reos audiendos vocari deſiiſſe. Notandum primò ſigillum confeſsionis vim æqualem habere in omni crimine, etiam maximè enormi; vt in crimine læſæ Maieſtatis humanæ, & hæreſis; *a* vnde patet falſum & erroneum eſſe verſiculum illum vulgarem?

Eſt hæreſis crimen, quod nec confeſſio celat.

Notandum ſecundò, ex communi ſententia, ſeruandum ſigillum, vt ante rei mortē, ſic & eo mortuo, quia moriendo ius famę ſuę non amiſit: nec cōfeſsio eius propterea minus confeſsio eſſe cæpit, quàm prius. Notandum tertiò, Doctores quando concedunt veniam detegendi, ſeu narrādi aliqua accepta in confeſsione; nunquā loqui de expreſsione delicti in ſpecie, vel perſonę nominatione; ſed omnes tantum agere de quadā generali reuelatione delicti, ſic factā, vt per eā nequeat ad perſonarum cognitionem deueniri. *b* Notandū 4. aliud eſſe, ſi agatur de delicto committendo, aliud ſi de iam cōmiſſo.

a Gign. de crimin. læſ. Mai libr. 2 rub. qui accuſ poſſ q. 18 Ant. Gabrieli⁹ li 7. conclu. vlt. n 17 Albertin. de cognoſcend aſſerti. Cathol qu. 25. Sco. & Ric. in 4. d. 21.

b Sic poſt Angel. Albert Gigā & Gabrie-

Quoad delictum commiſſum; inprimis eſt ſententia quorundam, quæ communis videtur Canoniſtarum, *c* poſſe Sacerdotem delictum iam commiſſum reuelare, quod non in Sacramento pœnitentiæ; ſed extra illud, ſub promiſsione ſecreti & ſigilli confeſsionis accepit; immò, ſi in teſtem producatur, debere illud reuelare in iudicio; hæc ſententia reijcitur ab alijs, *d* volentibus veram eſſe de crimine committendo, non de crimine commiſſo, probabilem puto vtramque, ſed poſteriorem eſſe tutiorem: in rigore quidem, qui ſe obligat ſub ſecreto tali æquè ſe obligat quoad commiſſa & cōmittenda; ſed cenſetur Eccleſia propter publicum bonum, velle irritare promiſſionem illam, quo ad crimen committendum; qui fauor boni publici ceſſat ordinariè, quoad crimen commiſſum, ideo ſi graue damnum inferretur celatione illius criminis commiſsi; teneri tum quoque illud ſic reuelari fatentur Menoch. & Farinacius, doctiſſ. duo Iuriſconſulti. Sanè promiſsio illa ſub ſecreto ſigilli facere nequit, vt quod ſigillum non eſt, id tale fiat: ſed obligat ſolummodo more promiſsionum aliarum de ſecreto ſeruando: quarum vis ſe in detrimentum reip. cōtra æquum & bonū nequit porrigere. Quoad delicta cōmittenda; quando quis non vult abſtinere aut ſe emendare, ſed crimen ſtatuit perficere, fuêre nonnulli Iuriſtæ, qui cenſuerint, ea poſſe à confeſſario reuelari. *e* hæc ſententia periculoſa eſt, & retrahit homines à confeſsione. Excuſari poſſent auctores eius, ſi duntaxat locuti forent, de eo qui ſpecie confitentis accederet, reuera tamen non haberet animum confitendi, ſed vel conſilij petendi tantum, vel decipiendi confeſſarium, aut pertrahend

c ...liū docuit Farin. to. 1. q. 51. n. 110.

c teſtibus Gomeſio 3 par. c. 13 n. 9. & Gabrielio ſupra n. 16.

d ſic Menoch. lib. 1 de pſumpt. q 89. nu 17. & Farinac. ſupr. n 114.

e poſt In noc & ... b... G... ...

in ſocietatem criminis; tunc enim non eſt verum ſigillum, nec res ſub ſigillo credita. Quod ſi quis animo confitendi accederet, ſeq; clauibus ſubijciendi, & abſolutionem conſequendi, & ſic confeſsionis ſigillo rem ſubijceret: ſequenda omnino cōmunis opinio contraria, quæ pluribus Iuriſtis & Theologis placuit, non eſſe tum licitum detegere, ne reipubl. quidem proditionem. *f* Hanc ſententiam limitant, primò quoad veram relationem: volunt enim poſſe Sacerdotem tunc ipſos cōfitentes diligenter monere, vt abſtineant, & obuient, tum etiam monere magiſtratus, & Epiſcopum, vt ſuper gregem ſuum vigilent, ciuitatem cuſtodiant, & ſimilia, quibus & malo ſubueniatur, & confeſsio non reueletur, *g* 2. limitant, ſi pœnitens habeat ſocios complices, & ipſe quidem pœniteat, & emendationem ſpōdeat; indicat tamen adhuc eſſe periculum, ne per complices, ipſo deſiſtente, ſcelus committatur: tunc enim putant; vt occurratur damno futuro, poſſe Sacerdotem reuelare delictum futurum, etiam confitente non conſentiente. *h* 3. limitāt multi Iuriſtæ ſi pœniteat pœnitentem, & velit ſe emendare ac deſiſtere; quod ſi nolit deſiſtere, nec obuiare vt poteſt, ſed perficere mauult: tunc inquiunt non teneri ſacerdotem ad ſigillum, quæ putatur communior ſententia canoniſtarum. *i* fundamentum eorum eſt, quia non putant hanc eſſe veram cōfeſsionem, nec ſigillo hîc locum eſſe. Sed falluntur, quia vera confeſsio eſt, ſi animum accedentis & confitentis conſideres; licet nō ſit perfecta confeſsio & valida. Et ad hoc, vt quis ſigilli ſecreto legitur, nihil neceſſe eſt (quod bene docuit Nauarrus) confeſsionem eſſe perfectam & validam, ſi

f D.Thom. ... Richa. & comm. Theologi. ... Nauc. ... c. ſacerdos n. 110. & ſeq. Far. multos citat Iuriſtas, ſed videtur non ſatis rē aſſecutus.
g Ex D.Th. Auguſtin ... d Angelū, ... ſ ... tradita la... patria. ...oſt, n. 18
... ſic poſt a... quos ... gāt. An... l & Gi... s ſup. & ...rin. ſupr ...m. 101.
... Vt Innoc. ... B. Anc. qui cos ... qu. Gabr Menoch ... Gign. ... qu. 18 ... guſt. a... g. ſupra ... nacoſa. ... commu ... n. verſ.

A hoc enim requireretur, quanta quæſo porta panderetur malis Sacerdotibus, ad reuelanda ſecreta: quibus ſufficeret minima aliqua cauſa denegandæ abſolutionis? ſed ſatis eſt, ſi pœnitens animo accedat confitendi, ſeque clauibus ſubijciendi, vt abſolutionem conſequatur, & cum hoc animo ſincere peccata narret, ac numeratò promat; nihil quod meminerit, ſitq; dicendum,
B prætermittens ſponte ſuâ: obligatus enim hoc ipſo manet Sacerdos ad ſigillum ſeruandum: nec æquitas aut religio ſacramenti huius patitur, vt qui fidem habuit, ſuaq; arcana credidit confeſſario, vlla ex cauſa decipiatur, ſunt enim permulti, qui licet animo ſint ſatis præparato & forti ad confitendum; infirmiores tamen adhuc ſe putāt, quàm vt queant abſtinere, & imaginaria qua-
C dam neceſsitate ſe trahi, raptarique ad perficiendum putant; quod dolent tamen ſe nō penitùs abominari, & à Deo poſtulant vires roburq; ſibi ad hoc præſtari; & ignoſci infirmitati ſuæ. Quare tertia hæc limitatio meritò à Theologis, pleriſque hodie exploditur: & miror Farinacium eam amplexum; cum rectè D.Thom. paulò antè fuerit ſecutus.

Sacerdos non poteſt reuelare.

D Quoad 2. limitationē, ſimul & primam, dependent à quæſtione 5. *Sacerdos poſſit vti aliquando ſcientia, ex confeſsione parta, ſaltem ad gubernationem, & mala imminentia auertenda?* verbi gratia, confitetur maleficus ſe vel alium poſuiſſe pulueres, vel quid aliud ſub tali limine; & niſi tollantur, domum comburendam, Principem interiturum, quotquot vrbem ingre-
E dientur, egredienturq; in magnā perniciem aut periculum venturos. Qua in quæſtione conſentiunt omnes ferè DD. paucis exceptis, licere ſeruatâ

circum-

circumſpectione, vt nec directè, nec A indirectè ad ſuſpicionem peccati confitentis quiſquam deueniat. *a* Sed probabilior eſt contraria ſententia, & tutior, & magis conſentanea religioni ac reuerentiæ huic Sacramento debitæ; quàm tenuiſſe videtur Henricus Gandenſ. *b* Tutiorem dixi, quia vt illa contraria practicetur ſine periculo, tantâ & tam multiplici eſt opus circumſpectione, vt difficile ſit plerumque eam B ſeruantem non incidere in ſigilli violationem. 2. quia fauet ipſi Sacramento, cum inuitet ad illud ipſa ſilentij & arcani neceſsitate, & ſecuritate, ac libertate confitentium. 3. quia S.D.N. Clemens VIII. ann. 1592. die 26. Maij, decreto quodam, præcepit ſuperioribus regularium, vt diligentiſsimè caueant, ne notitiâ de peccatis in confeſſione habitâ ad exteriorem guberna- C tionem vtantur. Quæ ſanctio etſi liget, duntaxat eos, ad quos ſcripta; ſatis tamẽ indicat Pontifici Maxim. magis probari eam ſententiam; quæ vult ita prorſus ſe confeſſarios gerere, ac ſi in confeſsione nihil penitus audiuiſſent; ſibique perſuadere, nullatenùs humanarum rerum regimen ab hoc Sacramento dependere, vt quod ab eo quâm longiſsimè diſtat. Cum tamen D hæc prohibitio in iſto caſu ſit iuris humani; & periculum a republica, vel proximis; cum citra damnum tuum, & ſigilli violationem queas; propulſare, ſit iuris diuini; haud dubiè caſus poſſet incidere; quo quis teneretur hac ſcientia ad malum, quemadmodum diximus propulſandum auertendumque vti, præſertim cum ſententia illa communis ſit probabilis, & nullum E jus humanum valeat impedire; ne quis cùm neceſsitas poſtulat, ad malum ingens impediendum, ſententiâ probabili vtatur. *c* Et hoc caſu admitti poſſet prima illa limitatio; ſed & 2, ſi per omnia proſpiciatur, & caueatur ſigilli integritati. Nec enim putandum, Pontificem de huiuſmodi extraordinarijs planè caſibus agere voluiſſe; qui in religioſis congregationibus vix vnquam eueniunt.

a citāt multos Sotus de rat. ſecr. tegendi membr. 1. q. 1. Nauar. in d. c. Sacerdos nu. 144. & ſeq. & 6. & eſt omniū illorū quos citat. litt. d.

b nu. § 1. & præs. Card. Toleti in ſum. Caſuū & Emanuelis Saa in Aphoriſm. quodlib. 8. q. 29. & 31.

c Vide D. Tho. in addit. 3 qu. 11. art. 2. ad 1. & 4.

Ex hac autem ſententia illud ſequitur; ſi Petrus magus mihi confitens inter circumſtantias peccati complicem indicarit; iſque mox mihi quoq; confiteatur, ſed peccatum illud ſibi cum Petro commune reticeat; non poſſe me hac ſcientia vti, ad illum de hoc peccato examinandum; ſed tantùm poſſe me in genere inueſtigare; num ſit aliud, quod conſcientiam eius grauet, & perſiſtentem in ſilentio, teneri me ſimpliciter abſoluere. Sequitur ſecundo, Non poſſe Sacerdotem ne metu quidem mortis propoſito cuiquam hoc crimen reuelare, *d* & poſſe eo caſu dicere neſcire ſeſe, nec de tali peccato ſe quidquam audiuiſſe, quia reuerà nō ſcit, nec audiuit, vt homo, ſeu vt pars reipubl. Immò ſi mente ſubintelligat, (ſcilicet, vt poſſim reuelare) poſſet dicere ſe hoc in confeſsione non audiuiſſe, vel reum ſibi hoc confeſſum non fuiſſe; & hæc omnia poſſet iuramento confirmare. *e* Nec poteſt ad reuelandum Sacerdos à quoquam cogi, ne à Papa quidem; multò minùs à quouis alio, vt fuſe docent Auguſtin. Berous & Hieronym. Gigas. *f* Quod ſi iudex inueniſſet peccatum malefici ſcripto commendatum; vt id confiteretur; vel ab aliquo auſculante pœnitentem, vel à ſacrilego Sacerdote ſigilli violatore id intellexiſſet; non poſſet iudex his teſtibus, nec illi ſchedulæ, nec ipſi Sacerdoti credere, nec propterea reum capere, vel torquere. *g* Immo etiamſi tam il-

d ca Sacerdos de pe. d. 6. & ibi Nau. a n. 13. & eſt commun.

e Nauarrus Man. c. 8. n. 19 cōmunē eſſe docent Gigas d. q. 18. n. 4. Gomez de crim. c. 9. n. 9 Maſca[rd.] l. 4. de probat. præ[...] fac q [...]

f Cerou[...] 13. n. 2 [...] ad q [...] num 5.

g Ans[...] mel d[...]

iam illum condemnaſſet teſtibus conuictum: & poſtea intelligeret totam delationem vel accuſationem ortam ex ſigilli violatione, deberet damnatum abſoluere & dimittere *h*.

Duo denique ſunt caſus, ſoli, quibus liceat reuelare in confeſſione audita, *primus eſt*, quando pœnitens Sacerdoti licentiam reuelandi conceſſit, conſentiunt in hanc Theologi *i*, & Iuriſtæ *k* propter text. clarum, *in cap. ſignificaſti de adulter:* quia licet pœnitenti renuntiare iuri in fauorem ſuum introducto. Quidam tamen requirunt, vt hæc licentia detur extra confeſſionem, & rurſus tunc reus narret ſuum peccatum. Sed hoc non eſt neceſſarium, vt melius cæteri cenſent, nam ſi extra confeſſionem iterum ei narret: iam poterit ex alio capite referre, nempe iuxta limitationem ſequentem. Deinde quid intereſt, dicatne in confeſſione, do tibi licentiam, hoc quod modo narraui reuelandi: an poſt confeſſionem hoc dicat, & iterum narret? Veriores ergo conditiones ſunt, 1. non ſufficere ratihabitionem, neque licentiam interpretatiuam, vel implicitam, ſed requiri explicitam & expreſſam. 2. debere eam eſſe mere liberam & nullatenus coactam. 3. debere ſubeſſe cauſam iuſtam & magni momenti: vtputa boni publici, aut corporalis vel ſpiritualis boni pœnitentis. Nam ioco vel ex cauſa leui reuelare, etiam habita permiſſione confitentis, ſacrilegium foret *l*.

Sacerdoti vero, dicenti ſe licentiam à pœnitente habuiſſe, non ſemper credendum: ſed dumtaxat, ſi & ipſe bonæ ſit famæ, & iureiurando id confirmet, & pœnitens ei non contradicat. *m*

Maſc. d. operis lib. 2. concl. 377. num. 1. & 3. Men. lib. 1 de p̄ſumpt. q. 89. n. 26. & 27.
h eſt communis, vide Sotum in 4. d. 18. q. 4. à 5.
i Sch. in 4. d. 18. & 21.
k in c. Matthæus, de Simonia, & in ca. ſignificaſti de adulte. Fari. ſupra n. 111.
l poſt Hanſé. Sco. ur. Gabr. Maior. 4 d. 21.
m vide Maſcard. de probatio. conc. 1286.

A *Secundus caſus eſt*, ſi ſacerdos idem aliunde, ſeù alia via, extra confeſſionem, ante vel poſt eam, reſciuerit: quem admittunt, in delictis committendis, Abbas & alii: *n* ſed idem in commiſſis cenſent cōmuniter Theologi *o*, & ratio efficax id perſuadet, nec enim per confeſſionem ſacerdos amittit ius quod ante habebat: neque id quod poſtea aliunde illi compara-
B tum. Quod ſi amitteret, confeſſio vergeret in damnum publicum, nam fraudibus patrocinaretur, & iudicia euerteret, verbi gratia, ſi quis, coram duobus Sacerdotibus tantum, maleficium commiſiſſet, & poſtea vtrique eſſet confiteretur. iſte enim tum nec deferri nec accuſari à quoquam poſſet: quod, quam ſit reip. pernicioſum: nemo non
C intelligit. Cauendum tamen Sacerdoti, ne hac licentia vtatur, niſi in re grauiſſima: nam facile ſcandalum ſequeretur, ſi frequenter & in leuibus rebus ea vteretur: item cauendum, ne quid amplius dicat, quam quod extra confeſſionem cognouit. Sacerdoti vero dicenti ſe extra confeſſionem id reſciuiſſe non credi, niſi id probet, &, ſi non probat, extra ordinem punien-
D dum arbitrio iudicis, cōmuniter cenſent Canoniſtæ *p*, ſed hoc arbitror de ſacerdote malæ famæ intelligendum. Nam in eo qui bonæ famæ eſt, putarim ſufficere iusjurandum probatione, ſi teſtes deſint: cur enim non hîc ſufficiat, quod in priore caſu ſufficere fatentur?

Denique, extra hos caſus licitos, ſacerdos reuelando violans ſigilli (quod
E ex iure diuino poſitiuo fluxit) ſecretum, hodie deponendus, & in carcerem perpetuum monaſterii cuiuſpiam detrudendus eſt. *Vide Conc. Later. c. 21. & c. omnis de pœn. & remiſſ. & Farin.*

n vide Auguſtinū de Ancona ad Angel. vbi ſupr. & Farinac ſupr.
o D. Bona. d. 21. art. 2. q. 3. Palud. ibi. q. 3. a 3. Sotus d. 18. q. 4. art. 6. Nau. in d. c. Sacerdos n. 161.
p Nauar & alii quos ſequuntur Maſcardus ſupr. n. 5 & 6. & Farin. ſupr. n. 108.

pract.crim. q.51. n. 93. aliquando tales A
iuſsi fuere à Pontificibus degradari &
pœna mortis affici, & merito, exem-
plum ponit Felicianus *lib.degrad.c.14.*

SECTIO III.

De modo confeſsionis.

PRæter ea quæ cõmunia ſunt in hoc
crimine & in cæteris, peculiariter B
obſeruare oporter conſeſſarium non-
nulla. Quædam pertinent ad iurerro-
gatoria: quædam ad præparationem
animi: quædam ad obligationem, re-
ſtituendi: quædam ad abſolutionem
impartlendam.

Quo ad interrogatoria, multa fue-
runt è me dicta, *ſect. 1.* his adde primo
quod quia ſagæ vix vnquam faciunt
integram confeſsionem, idq; dæmoni C
promitrunt: rogandæ ſunt de hac re,
& ſacrilegæ ſeu mutilatæ confeſsiones
omnes repetendæ: deinde vt tunc o-
mnia prodant, inducendę bonis ratio-
nibus, vt velint: & interrogatoriis illis
Sect.1. iuuandæ, vt poſsint. Interro-
gandæ quoque, an ex animo renun-
ciarint fidei, nam runc eſt apoſtaſia, an
aliquid animo crediderint conrra fi-
dem? tunc eſt hæreſis. an abuſæ rebus D
ſacris? & eſt ſacrilegium. an diabolum
adorauerint, ſiue in ſpecie aliqua viſi-
lem, ſiue quem non videbant (vt te-
ſtatur Meierus de ſagis Atrebatenſibus
anno 1459.) item quamdiu in hoc cri-
mine hæſerint, an aliquando animo
pœnituerint, &c. propter volitiones
eiuſdem criminis diuerſas & earum
interpolationes. 3. interrogandæ ſunt,
an adhuc retineant libros aut alia ma- E
gica inſtrumenta: quia retentis illis
abſolui nequeunt. 4. vtrum alios
talia docuerint aut ſeduxerint: quia

non debent abſolui, niſi quantum in
ſe eſt conuertere illos conentur, & ſi
conuerti noluerint, eos ad ſuperiores
magiſtratumve deferant, aut accu-
ſent. Si tamen confeſsio fiat in articu-
lo mortis, ſufficiet tum, qui præſentes
fuerint in genere monere & hortari,
vt à deceptione & hæreſi tali recedant,
ſibique in poſterum caueant, &c. 5. vi-
dendum, vt occaſiones relabendi eui-
tentur, & tollantur, verbi gratia, ſi ha-
bitat, vel verſatur inter maleficos,
quando fieri poteſt, loci mutatio, &
ſeparatio iniungenda. 6. interrogandę
diligenter de varietate confeſsionis
iudiciariæ, hortandæ, ſi cuncta vera,
quæ dixerunt? ne mutent, ſed verita-
tem tueantur, ſi falſa, vt retractent: ſi
quos innocentes (vt fit non raro) de-
tulerint, eos exculpent: ſi quos noxios
complices ſciant non emendatos, eos
deferant iudici: neque ex hac gene-
rali admonitione irregularitatis peri-
culum eſt.

Quoad animi præparationem, ma-
gna in hoc crimine confeſſariis ſe diffi-
cultas offert. Inprimis cauendum pa-
to iudicibus, ne reis mortis ſententiam
per quosuis denuncient, deligendi
potius viri pii & prudentes, qui hoc
indicent verbis prudentibus, & ſimul
adhortentur ad bonam & ſeriam præ-
parationem: docet autem, in hoc ma-
xime crimine, experientia, non expe-
dire eos, qui confeſſarii ſunt futuri,
ante ſententiæ pronunciationem ad
reos accedere, vt eorum confeſsio-
nem excipiant: vix enim verum faten-
tur, dum ſibi timent à delatione: item
docet eadem experientia, non eſſe vti-
le, immo ſæpius noxium eſſe, ſi ipſe-
met confeſſarius mortis ſententiam re-
intimet. ſic enim à tali nuncio vt plu-
rimum abhorrent, vt raro poſthac

d...

dum rectas & ſinceras admonitiones in animum admittant. Illud quoque memini à me quæſitum aliquando: *An dum in tormentis reus verſatur, liceat vel expediat, quæſtioni confeſſarium intereſſe:* ſcio id latrunculatores à ſacerdotibus aliquando petere: ſed, impudentiores illi, an imprudentiores iſti qui faciunt, neſcio. abuſus eſt certe, propter irregularitatis multa quæ ſe hic ingerunt pericula. quæ ibi neceſsitas confeſſarii? immo quę vtilitas? hortetur ad ſilentium? cauſa eſt cruciatus augendi. hortetur ad cōfeſſionem veritatis? mortis ſententiam accelerat. abſit potius, & fugiat à tam acerbo & ferali ſpectaculo ſacerdos: ſeque contaminari putet, ſi propior adſiſtat, & oculis hauriat hanc carnificinam. Et aperte id prohibitum in conc. Antiſſiodorenſi canon. 33. *non licet Presbytero nec Diacono ad trepalium, vbi rei torquentur ſtare.* vbi noua vox *trepalium*, vt puto de equuleo. Nihilominus fateor illud vtile futurum, ſi in vicino quopiā cubiculo ſit, vt, ſi in mortis periculum reus incideret, iuuare poſsit celeriter, & deficiēti venire ſuppetias. Morienti adeſſe confeſſarium neceſſe eſt, propter diaboli inſidias, qui *calcaneo inſidiatur*, hoc eſt vltimo vitæ humanæ actui. Hæc quæri audio: *num liceat à iudice petere: vt, ſi reus viuus rogo tradendus ſit exurendus, ſacculus puluereus pectori appendatur, accelerandæ mortis gratia, vel, cum appenſus eſt, à carnifice, vt ignem illi admoueat: vel à iudice, vt ſtrangulari iubeat eum, qui lento igne conſumitur?* vulgus Doctorum talem putat incidere in irregularitatis notam. Si indiceret, foret ea, quam vocant, *ob defectum lenitatis.* at mihi hic lenitatis exuberare videtur potius, quā deeſſe &

A opus meritorium puto, quodque non ſacerdotē modo, ſed & quemuis Prælatum deceat maxime, non tam mors acceleratur, quam cruciatuum finis acceerſitur, moriturus ille certo: agitur, ne per tot ſupplicia. Sed ad confeſsionem reuertamur.

In contritione procuranda, hoc opus hic labor eſt, non ex parte Dei, ſed ex

B parte ipſius malefici, quem ordinarie duo impediunt, error, & metus. Error quidem multiplex. Nam poſtquam captæ ſunt maleficæ, vt ipſemet ſæpe faſſæ, *tunc diabolus* (verba ſunt Grillandi a) *nihil aliud ſatagit, nec laborat in alio, niſi in perſuadendo, vt perſiſtant in ſententia & vſque in vitæ finem perſeuerent.*) Adducantur licet in ſupplicii locum, ignisq; ſuccendatur, ſe illa-

a de ſortileg. q. 9. n. 2.

C rum corpora & laqueo, &, flammis palam erepturum, facturumque, vt ex flammarum cōtactu nullum dolorem percipiant. Quod ſi mori illas contingat incendio, mortem illam cruciatus expertem fore: migraturas ex huius vitæ miſeriis abſque ſupplicii ſenſu, vt in futuræ vitæ beatitudinem transferantur, illic eas dæmonibus ſimiles fore: eodem robore, ſcientia, diuitiis, po-

D tentia, voluptate, quibus ipſe dæmon ponitur ac pollet, donandas. Sic mendax decipit. Alius error eſt, quia perſuadet impoſsibile eſſe ipſis ad Deum conuerti, & veniam conſequi peccatorum, ꝑpter pactum ſecum initum, & Dei abnegationem, aliaque quibus ſe contaminarunt ſcelera nefandiſsima. Sic illas dum vel deſperatione deiicit, vel ſpe lactat & extollit, ſemper conat

E obdurare: vt cūcta negent, reſpuant confiteri, non reſipiſcant, nihil pœniteat deliquiſſe. Hic in promptu Sacerdos habeat, & ſacræ ſcripturæ teſtimonia, & Patrū ſententias, & exempla omnis

A æui: quibus clare demonſtret vtroque dæmonem mentiri: ſerio conuerſos nunquam à Deo reiici: nihil eorum, quæ pollicetur, iactatorem illum præſtare poſſe, neque ſi poſſet velle. Grauitatem quoq; criminis poterit proponere: ex circumſtantiis hæreſis, idololatriæ, Apoſtaſiæ, homicidii, parricidii, rapinæ, Sodomiæ, & ſacrilegii. Impœnitentiæ vero iſtius ſignum

b ſupr.n.3. B idem Grillandus *b*. maxime quoad mulieres, certum eſſe dicit: ſi lacrymas nullas emittant, cum tamen flere, gemere, ſuſpirareque videantur, & omni conatu lacrymari conentur. Hanc ipſe cum aliis Iuriſconſultis veriſsimam notam putat, qua conſtet eas non vere, ſed ficte tantum pœnitere, cuius rei, cum videat ſe rationem nullam naturalem idoneam reddere

C poſſe, confugit ad ſupernaturalem, vultque id fieri à diuina prouidentia in pœnitentiæ fauorem. Cenſent itaque Grillandus & ſocii: ſi ſaga lacrymetur, vere illam pœnitere ex animo: ſi non lacrymetur, fingere pœnitentiam. Nunquam iudici auctor fuerim huic coniecturæ inniti, vt certæ vel idoneæ. Nam experientia illa, quam

D ex aliquibus ait Grillandus ſe collegiſſe, fallax eſt & incerta: tum quia nonnumquam ipſa doloris magnitudo lacrymas deſiccet, & plane tollat, iuxta

a Senec. in Oed. v. 57. illud orcheſtræ *a*.

Fletuq; acerbo funera & quæſtu carent:
Quin iſta tanti peruicax clades mali
Siccauit oculos, quodque in extremis ſolet,
Periere lacrymæ.

E Solet ait, & verum eſt. Iam ex aduerſo ſæpe præ lætitia quidam lacrymantur, iuxta illud eiuſdem *b*.

b in Thyn.

Subitos fundunt.
Oculi fletus: nec cauſa ſubeſt.
Dolor an metus eſt? an habet lacrymas
Magna voluptas?

Nec iuuant illum argumenta à Canonibus petita, quibus tantum probatur lacrymas eſſe ſignum pœnitentiæ, & nubis mæſtæ animum obſidentis profluuium: lacrymis quoque peccata dilui, & fœditatem animo elui: quæ vt veriſsima ſunt, ita minime probant: nullum pœnitere, niſi & lacrymetur, quidam ſunt tam duro vultu, tam ſicco cerebro, vt lacrymari neſciant, etiam pueri, poſſunt ergo mulieres quoque tales reperiri. Nam pueri non minus humidi, non minus ad lacrymas faciles, quam illæ. Accedit quod I. C. iſti non ſatis inter ſe concordes, diſsident ab inuicem, quidam à ſeipſis. Aliquando ſcribunt defectum lacrymarum eſſe indicium ipſius maleficii, nam maleficas eſſe, quæ non lacrymentur: at Grillandus fatetur maleficas, cum vere pœnitent lacrymari. An hæc conſentanea, & non pugnantia? ſi dicas, lacrymari, quia eo ipſo, quod pœnitent, maleficæ eſſe deſierunt: ſicut adulter eſſe definit affectu, quem peccaſſe pœnitet, verum hoc quidem. Sed quid ſi pœnituerit peccaſſe, & poſt pœnitentiam hanc animi comprehendatur ea, quæ veneficiis ſuis multos interemerat? hæc iuxta Grillandum poterit lacrymari, quia pœnituit: iuxta cæteros vero adhuc lacrymari non poterit, quia quoad externum forum adhuc eſt vere malefica, nam vt Grillandus hoc ſuum dictū ſtabilit auctoritate diuinæ prouidentiæ, ad pœnitentiam animi declarandam: ſic alii illi ſuum quoque firmant eadem diuina prouidentia, quam

necesſ[illegible] haucre iudicib. ad criminis commiſſi deprehenſionem & vindictam, quare iuxta illos, vt crimen huius maleficæ (quoad forum externum talis eſſe non deſiit) puniatur, neceſſe eſt hoc indicio illam detegi, vt flere non queat, quàm lacrymaturam Grilland. contendit. Planè cōfeſſario omnia huiuſmodi indicia aſpernēda, omnes huiuſmodi coniecturæ fugiendæ ſunt: eò quod pœnitenti pro ſe, & contra ſe loquenti, tenetur credere. Deniq; quis adeò fori huius interni inexpertus eſt, qui neſciat, ſæpè vbertim flere quoſdam confitentes exiguo tactos dolore: & alios multò grauiùs affectos, & ictos profundiùs, nec vnam lacrymulam emittere.

Vrget etiā tum reos metus duplex, alter verborum & minarum à dæmone, à quo incarceratæ non raro affliguntur crudeliſsimè: alter humanæ infamiæ: contra vtrumq; rationibus, exemplisque armari à confeſſario illas oportet.

De tertio illo, nempe *reſtitutionis obligatione:* conſiderandum, ſitne damnum adhuc impendens; an vero iam fuerit illatum, ſi damnum adhuc pendet, vt ſi res adhuc ſit plane integra, vel venenum, vel aliud maleficium nondum cœperit lædere, ſed poſt aliquod tempus effectum ſuum exſeret: non eſt reus abſoluendus, donec quocunq; modo licito conetur malis futuris obuiare, & veneno antidotum præbere: vel maleficium deſtruere: idq; totum de conſilio confeſſarij docti & prudentis: cui attendēdum, ne occultum crimen pandatur. & ne qua media illicita adhibeantur. Si vero aliqua iam damna fortunis perſoniſue fuerint, illa nō abſoluat confeſſarius, ſine præuia ſatiſfactione, aut (ſi eam nequit reus præ-

A ſtare) ſine fideiuſſoria, vel ſaltem iuratoria cautione, ita ſanè quando quis adhuc liber iuriſq; ſui confitetur. Nam quando eſt damnatus ad mortem: in locis vbi bona non confiſcantur, ſufficit confeſſarius hanc defuncti obligationem (ex eius conſenſu) hæredibus ſignificari curet, ſi poteſt: tuncq; officium magiſtratus fuerit, cogere hæredes ad ſatisfaciendum: immò & reus

B deberet hoc coram iudicibus declarare: velle ſe, vt de bonis ſuis, omnibus (quoad fieri poterit) ſatisfiat, qui damnum acceperunt. At in locis, vbi bonorum confiſcatio capitale ſupplicium conſequitur: officium confeſſarij erit, monere reum, vt iudicibus indicet ſe à fiſco petere, vt qui in bonis, etiam in reſtitutione hac exſequenda ſuccedat: ſi reus hoc nequeat facere, con-

C feſſarius obeat munus, ſaltem monendo iudices vel fiſcum. Non enim malefici per mortis pœnam, euadunt obligationem reſtituendi. Nam mortem ſubeunt propter iniuriam reip. irrogatam, nō propter iniuriam priuatorum. Et hæc eadem realis obligatio reſtituēdi, migrat, ac quosuis bonorum ſucceſſores: cum non pœna ſit, ſed debitum, quare tenebuntur hæredes, qui-

D cunq; fuerint, damna reſarcire, quatenus ad eos ex bonis malefici commodum peruenerit. *c* Ceſſaret obligatio iſta, ſi pars læſa profiteretur, ſe tali ſupplicio contentam eſſe, ſibique ſic ſatisfactum. *d*

Quartò, *quoad abſolutionem*, quædam particularia occurrunt. Quærendum enim, an pactū habeant cum dæmone expreſſum, quid promiſerint, &

E qua ſolennitate, de his ſolemnitatibus, *lib.* 2. diximus per multa: quæ poſtquā ſcripſiſſem, venit ad manus meas liber Gallicus Florimundi Raēmundi, Sena-

c c. in liter. de raptor. & incend. eſt communis teſtib

G

Couar. l. 3 var. reſolu. c. 3. Claro §. fin q 5

d Nau. Manual ca. 15. n. 15. Bm[illegible] de confeſſ malef. part. 2 prælu. 13.

 toris

e lib. de Antichriſt. c. 7.

A tor's Regij in Burdegalenſi curia, viri
pij, Catholici, & eruditi: e in quo ritùs
nonnulli, cęteris nefandiores, & magis
ſacrilegi cōtinentur: fideliter eius ver-
ba transferam in Latinum ſermonem,
ſcribit in hac Curia anno 1594. auditam
mulierculam, Aquitanam adoleſcen-
tulam, non incita forma, quæ ſine tor-
mentorum cruciatus ſponte ſua fate-
batur: ſe, teneriore adhuc ætate cùm ſo-
B ret, à quodam Italo corruptam, & poſt
ea, quæ D. Ioannis Præcurſoris diem præ-
cedit, nocte media, in agrum quendam
abductam, illic Italiam ſagina virgula
circulum in ſolo deſignaſſe, certaq; ver-
ba in libro quodam nigro lecta ſubmur-
muraſſe: ſubitò deinde hircum grandem
plane atrum aſtitiſſe, probè cornutum,
comitatum fœminis duabus, & mox ac-
ceſſiſſe virum veſtitu ornatuq; ſacerdo-
C tali. Hircum quæſiſſe ab Italo, quæ puel-
la iſthæc foret? reſpondiſſe hunc, eam à
ſe adductam, vt hircus in ſuarum nu-
merum illam referret. Quo audito, iuſſit
hircus, vt illa ſignum crucis manu læua
efformaret, & quot aderant, ſalutato-
riæ venerationis officio fungentes, acce-
derent propius. fecere illi, & oſculum
ſub ipſa cauda labris impreſſere. Inter
hirci cornua nigricolor candela tetrum
D lumē præbebat: de hac, quas ſinguli ma-
nu tenebant, accenderunt, & cum hir-
cum adorabant, ſtipem pecuniariam in
peluim, quæ aderat, iniciebāt. Hoc pri-
mo factum tempore. Poſtea Italus fœ-
minam in eundem iterum locum redu-
xit. tunc hircus ab ea poſtulauit corol-
lam ſeu ſertum de capillis eius: Italus ca-
pillos deſecuit, & illi obtulit: hoc ſigno
deſponſam ſeduxit hircus à turba, & in
E vicinum nemus deductam, ſolo appreſ-
ſam, iniuit: quæ fœminæ commixtio (vt
aiebat) mire ingrata & voluptatis planè
expers fuit, imo & cum ſenſu doloris a-

cerbi, & horroris, ob ſemen hirci, quod
glaciei inſtar frigidū experiebatur. Sin-
gulis quoque menſe Mercurij & Veneris
dieb. ſemel, generale Capitulum (ſic vo-
cabat) celebrabatur apud Puteū de Do-
me, ad quem conuentum ipſa infinitis vi-
cibus acceſſerat, cum alijs pluſquam ſe-
xaginta, qui ſinguli candelam nigram ſe-
cum adferebant, & de illa hircina inter
cornua lucente accendebant, quam hir-
cus admotam poſtico, poſteriore illo ſub
candido flatu accenderat. Quo peracto
omnes tripudium orbiculare, obuerſo in-
uicem tergo iunctis manibus auſpicabā-
tur. Miſſæ quoq; ſimulacrum exhibeba-
tur: quod qui peragebat (quem illa nomi-
nauit) caſula nigra, crux cui nulla in-
texta, veſtiebatur: loco ſacrificij incruē-
ti & ſacræ hoſtiæ, eleuabat reſegmen ſi-
ue orbem ex rapa, tinctum fuligine: & eo
eleuāte clamabatur à præſentibus, vna-
nimi voce: Magiſter adiuua nos. Calici,
loco vini, aqua infundebatur. Luſtralem
vero aquam ſic conficiebant. ſcrobi in
terram defoſſæ hircus imminzebat: hac
vnda, pura ſcilicet, ſacrificus & aſper-
gillo atro cunctos aſpergebat. In hoc con-
uentu miniſteria ſortilegij ſingulis diſtri-
buebantur, & ſinguli rerum à ſe geſtarū
rationem reddebant: diſceptabatur de
venenis, maleficijs, ligaminibus, & re-
medijs magicis, & perdendis frugibus,
ſimilibusq; criminibus.] Hactenus Rae-
mundus. Sunt ergo ſimilia ſcrutanda,
vt de Sacrilegij, apoſtaſiæ & idololatrię
genere conſtet: quærendum quoque,
an aliquem fidei errorem mente fue-
rint. verbi gratia, quod non ſit vnus
Deus: quod diabolus ſit Deus, vel quod
ſit omniſcius, aut omnipotens: quod
Ieſus Chriſtus non ſit Saluator: quod
Sacramenta Eccleſię non ſint vllius ef-
ficacitatis ſupernaturalis, vel quod
vim habeant ad maleficiorum opera-

tionem

tionem,&c. de quibus actum toto opere. Si quid huiuſmodi crediderint, ſunt hæretici,& ab hæreſiæ,eiuſq; excommunicatione prius abſoluendi. Si nihil huiuſmodi crediderint,in conſcientiæ foro hæretici non cenſentur: ſed abſoluendi ſicut ij,qui cōtra fidei duntaxat profeſsionem, & per ſacrilegia mortaliter peccarunt : licet aliud ſit dicendum in foro fori. Attendere præterea oportet confeſſarium, an confitens aliquam aliã incurrerit Eccleſiaſticam cenſuram; verbi gratia, vtrum maleficium vel veneficium (qualecunque id etiam abortionis vel philthri) præbitum ſit clerico vel religioſæ perſonæ (quibus priuilegium Canonis *cap. ſi quis ſuadente*, proſpectũ voluit) vnde illius ſit ſecuta mors vel mutilatio (tum enim incurritur etiam irregularitas: *a*) vel etiam notabilis læſio, ratione cuius incurritur excommunicatio illa violentæ manus in clericos iniectionis. Si videt cenſuram incurriſſe, ab ea debet primum abſoluere: ſi dubitat. vtendum abſolutione conditionata. Sed quia non cuius Sacerdoti competit ius abſoluendi in quouis caſu: ideò diſtinguendum in confeſsione rei ab mortem damnati,& alterius,ſpontè confitentis, non condemnati. Etenim, cum ille cenſeatur in articulo mortis (quoad hoc) poſitus *b* à cõfeſſario poterit abſolui à quibuſlibet cenſuris etiam reſeruatis, quia in mortis articulo omnis reſeruatio ceſſat. *c* Secus eſt, quoad illos alios, qui non ſunt in mortis articulo: nam quoad hos, ſolent ab Epiſcopis ſibi reſeruari: veneficia, ſortilegia, maleficia & incantationes, duntaxat tamen, ſecuto effectu, & quoad actus exteriores: *d* Sixtus etiam V. anno 1588. ſibi ſoli reſeruarat crimen aborſus: ſed illa bulla extra Italiam vix innotuit, nec à maiore populi parte recepta fuit,& ideo vix alibi ligauit, ex Nauarr. ſententia valde probabili, *e* quin etiam Ioan. Chappeauuille olim Pœnitentiarius, nunc Vicarius Leodienſis, ſcribit ſe à viris fide dignisſimis accepiſſe, conſtitutionem hanc Sixti V. & in ea contenta, per ſucceſſorem eius ad ius antiquum reuocatam. *f* & P. Saa. in verbo *homicidium* teſtatur Gregor. XIV. declaraſſe, pœnas bullæ illius duntaxat locum habere: quoad fœtum iam animarum, vnde colligitur pleraſque illationes, quas Viualdus poſuit in Sixtinæ bullę explicationes falſas eſſe. Quoad illas Epiſcopales reſeruationes, graue dubium eſt: *an Mendicantibus ordinibus, virtute ſuorum priuilegiorum, etiam maris magni, quibus eis permittitur quoſcunq; & vndecunq; ad vos venientes abſoluere à cunctis peccatis & cenſuris etiam Pontifici Maxiore ſeruatis, exceptis ys, quæ in bulla Cœnæ Domini continentur, an inquam, ys liceat abſoluere à reſeruatis Epiſcopo caſibus poſt Concilium Tridentinum?* Negatiuam partem tuentur Felicianus Epiſcopus Scalenſis, *g* Viualdus, *h* & recentior alius ſcriptor. nituntur his argumentis, I. Gregor. 13. (vt teſtatur quibuſdam epiſt. nepos eius Cardinal. S. Sixti) Borromæo, & Paleotto Cardinalibus de ſententia congregationis Cardinalium, adde ad declarationem Concilij Tridentini reſpondit: hoc iam non poſſe Regulares virtute ſuorum priuilegiorum: idque Borromæus,& Synodus Mediolanenſis ſtatuere, & excommunicationis pœna ſanciuere. *i* Secundò quia S. S. Dn. Noſtr. Innocentius IX. & Clemens VIII. in ſuis iubilæis concedunt caſus Epiſcopis reſeruatos: quo indicant, abſq; Iubilæo,

a c. de cæt. c. presbyterũ c. audientiam de homic.

b Silueſt. ... confeſ. ... 1. §. 7. ... adria. de confeſſ. q. Canus ... pœni p. Sotus 4. d. 18. ... 4. & ... uar c. 2 ... m. 9. ... pallo

... talis §. præterea. de off. ordin. *c* ſures de furt. Cõc. Tridẽtin. ſeſſ. 14 de pœn. c. 7.

d ex receptiore ſententia Paludani apud Siluc. in verb. caſus q. 5. & Antonio p 3. tit. 17 cap. 11.

e Manual. ca. 23. n. 41.

f l. de Caſibus reſeruatis c. 9. qu. 1.

g tractat. de cenſur.

h de abſolutione n. 50. in 5. editione. Candela aurei.

i Borrom. in inſtruct. Paſtor p. 93. editis Antuer. 1586.

Conc. Mediolan. 3. de pœnit. ſacram. pag 25.

k n. 17. 32. & 35.

A aliàs non poſſe: hoc ſecundum argu-
mentum Viuald. putat conuincere: vt
& primum, auctor ille recentior. Ter-
tiò quidam obijciūt Clement. Dudum
de ſepult. & clem. k de priuileg. Ve-
rũtamen placet magis affirmatiua ſen-
tentia, quam Viualdus *k* tribuit Na-
uarro Fumo: Henriq. & Bart. Medinę.
tenet etiam Ambr. Carolus *in diſputat.*
de Miniſterio Sacrament. art. 91. Nec
B quoad forum internum vllam puto eſ-
ſe limitationem: quoad externum fo-
rum, obtinet illa, quã quidam ponunt,
ſi Epiſcopus caſum ſibi reſeruaſſet ad-
dita excõmunicatione latæ ſententiæ.
Et hæc doctrina probatur efficaciter:
quia caſus Epiſcopales ſunt minores
caſibus Pontificijs. cum ergo ſuos Pon-
tif. concedat, multò magis concedere
cenſendus eſt illos minores. *l* Confeſſ.
C Pontifex poteſt abſoluere à reſeruatis
Epiſcopalibus: ſed per huiuſmodi pri-
uilegia concedit Religioſis, & quaſi de-
legat ſuam abſoluendi poteſtaté. *m* Se-
cundò bullæ cruciatæ, & quarundam
Sodalitatum: quibus datur licentia eli-
gendi confeſſarium, qui eos abſoluat
ab omnibus peccatis: tribuunt licen-
tiam ei, quem iſti elegerint, ſic eos ab-
ſoluédi etiam à caſibus Epiſcopalibus:
D *n* multo igitur magis hanc licentiã tri-
buent bullæ & priuilegia immediatè
religioſis à ſede Apoſtolica conceſſa.
Tertiò quia nec Concil. Tridentinum:
nec Gregor. XIII. priuilegia hęc quo-
ad omnes vbiq; religioſos apertê reuo-
carunt, quod erat neceſſarium. *a* De
Concil. Tridentino id fatetur Viualdus
num. 40. *illud* c. 7. *ſeſſ.* 14. tantum tri-
buere Epiſcopis facultatem reſeruandi
E caſus quoad ſuos ſubditos: ſed regula-
res iſti non ſunt illorum ſubditi, ſed im-
mediatè ſubijciuntur ſedi Apoſtolicæ.
Vnde etiam infert idem Viuald. Bulla

l c. cui conceditur. de regul. iur. in 6.

m gl. in c. 7 de pœnitẽ. in 6. argu. Clẽ. ſuper Cathedrã de ſepult.

n Viual ſupra n 17 & 53 poſt Nauar. in Manua. c 27.

a Viual. n. 17. poſt Nauar. & Hẽriq.

A Pij 4. quæ Concilio Trident. additur,
non eſſe reuocatum hoc priuilegium,
cò quod mare magnum duntaxat in
hac bulla reuocatur quoad ea, in qui-
bus repugnat ſtatutis Sacroſancti illius
Concilij: Concilium verò non inueni-
tur religioſos, quoad hoc ordinarijs
ſubijcere, nec etiam religioſorum re-
uocare priuilegia iſta: quare non re-
pugnat hoc priuilegium Concilij De-
B cretis, nec eſt à Pio V. reuocatum.
Quoad Gregor. verò XIII. optimè i-
dem Viuald. *num.* 44. oſtenderat idem
dicendum: nempè nuſquam vlla bul-
la, vel motu proprio dicta priuilegia
conceſſa per Pium V. religioſis vide-
tur reſtringere: hæc de quibus agi-
mus, in ſuo robore relinquit, cum ait:
eam deinceps diſpoſitionem atq; deciſio-
nem pro ſubiecta materia futuram eſſe,
C *quæ ſiue ex iure veteri, ſiue ex dictis ſa-*
cri Concilij decretis, ſiue aliàs ante di-
ctarum litterarum & conſtitutionum
editionem erat, & ſi ipſæ non emanaſ-
ſent, futura fuiſſet, ad quam diſpoſitio-
nem & deciſionem, ſuumque priſtinum
ſtatum, illa omnia reducimus. cum er-
go antiquo iure religioſi habeant *b* fa-
cultatem ab omnibus his caſibus ab-
ſoluẽdi (dummodo ipſi ſint à ſuperio-
D ribus ſuis præſentati, & ab Epiſcopo *c*
approbati) neq; hoc illis Tridentinum
Concil. ad merit. & Gregor. XIII. ver-
bis illis omnia, ſicut erant ante Pij V.
conſtitutionem, reliquerit: conſequẽs
eſt per Epiſcopos huic priuilegio, ſine
noua Pontificis Maxim. permiſſione,
derogari non poſſe: cum in ſuperio-
rem ſuum, Epiſcopum Epiſcoporum,
ius non habeant. Confirma hoc eis
E non licere per bullas Alexandr. IV.
Sixti IV. & Leonis X. quarum verba
retulit idemmet Viuald. *ſupr. num.* 46.
vbi vide.

b clem. Dudum de ſepultur. in qua reuocatur & annullantur, Extrauag. inter cunctas de priuileg.

c ſeſſ. 14. c. 7. T

Ad argumenta in contrarium Reſpond. *Ad* 1. quidem reſcripta illa fuiſſe perſonalia & in fauorem particularium perſonarum, nempe Prælatorum illorum optime de Eccleſia meritorum: quibus hoc ſpeciali priuilegio Pontifex conceſsit, vt in eorum diœceſibus, nempe Mediolanenſi & Bononienſi, religioſi à caſibus por ipſos reſeruatis non poſſent abſoluere. Quod ſi generaliter hoc Pontifex voluiſſet vbique ſeruari: nouum iſtud ius aliquo Motu proprio vel bulla declaraſſet. nec enim alioqui recte ſatis conſcientiis prouideretur eorum, qui merito id ſe & inuincibiliter ignorare dicerent: quod non vt oportet euulgatum ſit. Neque declarationes illæ Congregationis ligare poſſunt, quamdiu non publicantur. Deinde hæc peculiaris conceſsio cum vim habeat exceptionis, quoad ceteros magis confirmat, quam eneruat regulam: Denique quoad Societatis IESV confeſſarios ipſemet Greg. XIII. anno 1583. die 10. Maii expreſſe declarauit, non eſſe intentionis ſuæ, quod per talem Epiſtolam (*loquitur de illa ipſa Nepotis ſui Cardinalis S. Sixti, quæ obiicitur*) ſit derogata dictæ Societatis facultas, eamque quatenus opus ſit de nouo confirmauit. *Habetur ea declaratio inter viuæ vocis oracula pag.* 131. vnde ſequitur illam Synodi Mediolan. conſtitutionem non obligaſſe quoad prædictos Patres. Imo & ad hominem quis ita poſſet argumentari. Si peculiare priuilegium conceſſum Borromæo trahendum eſt ad omnes Prælatos; ergo & peculiare priuilegium ſeu declaratio eiuſdem Gregorii facta poſtmodum vni religioni mendicantium, extendenda eſt ad omnes mendicantes. Si vero hoc non recipitur (vt recipiendum non eſt) deſinant ergo prædicti auctores velle, vt illam eorum extēſionem recipiamus. *Ad* 2. *Reſp.* valde perperā argumētari, qui ſic argumētantur. Non. n. id inſerunt Pontifices propter mendicantes, quibus hoc ius iam competebat: ſed propter ceteros ſacerdotes, qui virtute illius dumtaxat bullæ eligi poſſunt: quib. hoc nō aliter licebat, & ideo tum demum concedebatur.

Ad 3. *Reſpond.* in priori ſanctione, quando Papa negat ſe maiorem religioſis poteſtatem concedere quam parochis, tunc tantum loquitur de aliis rebus, non de pertinentibus ad Sacramentum pœnitentiæ: in poſteriore tantum vetat Regulares, ſine priuilegio abſoluere ab excommunicatione iuris reſeruata. *lege Silu. verb. excommunicatio. 7. caſ. 14. Tabien. excommunicatio. 5. caſ. Caiet. eod. verbo cap. 64. Nauarr. cap. 27 numer.* 101. *& Cordub. caſ.* 24. *fin.*

Hæc (pie Lector & erudite) quæſo vt mature perpendas, & cum perpenderis, tecum ipſe diiudices, an Viualdus cauſam habuerit, cur à priore ſua ſententia, illis ipſis argumentis; quæ aſcripſi, optime probata, recederet: quæ nec vno verbulo ſoluit: vt nec ille, recentior alius: quod faciendum erat volenti, tam reſolute concludere: [*non ſolum hinc ſequi, religioſos virtute ſuorum priuilegiorum non poſſe abſoluere à caſibus Epiſcopo reſeruatis, niſi hoc illis expreſſe concedatur: ſed etiam haberi reſponſionem ad quæſtionem, alias difficillimam & obſcuriſsimam, vtrum priuilegia mēdicantium, quoad facultates abſoluendi in foro conſcientiæ ſint ſublata per concilium Tridentinum?*] Quibus verbis tacite voluit innuere fuiſſe reuocata. cuius tamen contrarium patet ex dictis, & locum ille aſcribere debuit, quo nitebatur: ipſeque Viualdus, ad quem nos remittit, expreſſe ſatis docet ea reuocata non fuiſſe, niſi quoad hoc vlti-

mum de caſibus Epiſcopo reſeruatis, de quo tamen ipſe argumentis validiſſimis contrarium docuerat prius, quæ ſoluere non videtur ipſemet potuiſſe; ſane neuter ſoluit.

CAPVT II.

De officio confeſſarij, qua medicus eſt.

DEbet medicus & morborum cauſas, & genera, & remedia noſſe. Animi morbi ſunt peccata: quorum genera & cauſas libri præcedentes quinque docuerunt: hic docebit, quibus remediis vtendum. Ea ſunt, vel licita vel illicita. Illicita propter periculum & ſuperſtitionem. Licita prorſus & citra controuerſiam ſunt omnia Eccleſiaſtica ſeu diuina. Naturalia aliquando, propter periculum illicita ſunt dæmoniaca ſeu ſuperſtitioſa ſemper ſunt illicita. de ſingulis diſquiſituri, ab his vltimis ordiamur.

SECTIO I.

De remediis ſuperſtitioſis ſeu illicitis.

POſſumus iſta vocare dæmoniaca, de quibus tria dicemus. primo exempla quædam proponemus: ſecundo diſputabimus, num à maleficis remedia peti poſſint, & an maleficia deſtruere liceat, & remouere?

QVÆSTIO I.

De exemplis ſuperſtitioſarum curationum ſiue magicorum remediorum.

VT omittam quæ exhibui exempla *lib. 3. ſect. 5. ſect. 6. & ſect. 8. litt. C.* occurrunt primo loco tres modi

A Chaldæorum & Hebræorum primum refert Pſellus, contra dæmonem terreſtrem ſacrificari debere lapidum μυζυ-ρὶν prius excantatum: quem lapidem ingenioſe Serarius noſter, *commun. ſuo variæ & curioſæ lectionis in Tobiam*, vult hoc nomen accepiſſe, quod ſit fugans aduerſarios ſeu piloſos (ita dæmones ab Iſaia vocati) quaſi *menos Iſarim*, vel *Zeirim*. Hoc ſacrificiũ, plane idololatricum eſſe, nemo non videt: & tamen, vt dæmon per mendacium non

B decipiat, ex Zoroaſtræis decretis id præcepit Pſellus. nimis ille Mago ſuo credulus fuit & eo potius nomine ab Eugubino meruit reprehendi; quam quia dixit à Chaldæis quoſdam bonos dæmonas credi: neque id ſatis expugnat Steuchus, eum lege *libr. 8. Coſmopeiæ cap. 28.* Quis ille lapis ſit, fateor me ignorare. Zoroaſtris & Pſelli verba dedi

C ſuperius *libr. 4. cap. 2. quæſt. 7. ſect. 2. verſic. decima ſexta.* Secunda ſuperſtitio eſt, qua ligabant Iudæi Thephilin (h. eſt frontales quaſdam faſciolas ſeu reſegmina mẽbranacea) capiti, & manui læuæ, & valuis, quæ ad dextram erant portæ chartulam infigebant: ita vt eius pars tertia reſpiceret thalamum: atque ita credebant dæmones

D impediri, ne poſſent eis nocere. meminit Paraphraſt. Chaldæus, *in Cant. cap. 8. verſic. 3.* his ſacrilega verba quædam deprecatoria ex cap. 13. Exod. cap. 6. & 11. Deuter. inſcribebant, & ea ſic ad ſuperſtitionem detorquentes prophanabant. Iubebantur illi Totaphot portare *d. cap. 6. verſicu. 9.* quæ dictio ſignificat ſpecilla ſeu ocularia, vt notat Oleaſter: & hinc homines vere inſulſi &

E fatui carnaliter omnia intelligentes, ſua *Thephilim* ſunt commenti: quorum vanitatem & ſuperſtitioſos ritus diligentiſsime exſequitur Hieronym. Oleaſtr. *in ca. 13.* [illegible] *medium lege*

& cæcitatis miſerorum miſerere, & conſidera quam aptum illi nomen indiderint rei nugaciſſimæ cum Thaphel, radix vocis, inſulſum, inſipidum, ineptum, ac fatuum ſignificet. Tertia ſuperſtitio exſtat apud Eliam Germanum dignior adhuc quæ à Regina Moria tauro donetur: *conſuetudo* (ſcribit) *apud nos Iudæos Germanos inoleuit, vt faciamus circulum per circuitum in parietibus cubiculi, in quo cubat puerpera cum creta vel carbone, ſcribamuſque in ſingulis parietibus,* ADAM, HAVAH, CHVTZ, LILITH: *atque in oſtio interiori ſcribamus nomina trium angelorum,* SENOI, SANSENOI, SAMANGELOPH: *quemadmodum tradit ipſis ipſa Lilithea, cum vellent eam in mari ſuffocare.*] Sed tædet meminiſſe tam vanarum vanitatum, quib. ſcatent ſcripta recẽtiorum Apellarum. Nec minus ſuperſtitioſæ ſunt *Abracadabra*, & aliæ verborum formulæ apud Serenum *cap.* 33. Aurelianum *libr. chronic. cap.* 1. Myrepſum *ſect.* 2. *antido.* 298. *&* 405 *&* 419. *& ſect.* 12. *paſſim* item Marcellum, Aetium, Columellam, & alios gentiles. Recte, vereque Stephan. Clauerius, cui ob communem in Cl. Claudianum operam, volo vt qui optime, doctis Miſcellis ſuis, cenſuit tabullam illã Eagoliſmenſem, cui ſeptem vocales Græcæ ſepties ordine mutato inſcriptæ amuletum magicum fuiſſe. Prudenter tamen à Grucero inter ſuppoſititia relatũ: vt, quod inter legitima vetuſtatis monumenta, immo inter bonæ frugis inſcriptiones legi non merebatur: niſi forte cenſeas omnia ſigilla, & characteres magicos, quia veteris æui, & typis & luce donari debere, Iuſtius ſtygiæ paludi immergantur. Vtinam ita fieret, nec quiſquam, talibus hodie animum addiceret.

A Nam nec iis qui baptiſmate tincti, ſatis horum immunes. Nam multa occurrunt apud Pomponatium *lib. de incantat.* multa apud Henricum Cornelium Agricolam. *libr. de philoſoph.* ſed plura apud Philip. Aureolum, alias Bombaſtum Paracelſum variis eius operibus *a*: quorum omnium libri prohibitæ per Eccleſiam ſunt lectionis. Vt mittam alios, colligam quædam Paracelſi dumtaxat: (B) ex quibus quiuis intelligat, nihil in hoc homine neque pietatis, neque mentis ſanæ fuiſſe. primo docet curationes morborum tam ὑπὲρ quam μετὰ φύσιν à dæmonibus per applicationem ſigillorum, imaginum, monſtroſorum characterum, in deſignata cæli conſtitutione, & certis metallis inciſorum, & ægræ parti appenſorum, petendas eſſe. Secundo contendit, (C) nihil referre, an Deus, vel Angelus, vel diabolus, mundus ſpiritus vel immundus, ægro opem ferant modo curetur æger *b*: & abutitur illo teſtimonio ſacræ ſcripturæ, *ſalutem ex inimicis noſtris.* Et de morbis hyperphyſicis agens, ſic ſcribit: *Qua ratione & quo modo morbus Magico artificio inflictus ſuccurrendum ſit, ſcitu eſt neceſſarium omnibus medicis qui perfecti cupiunt eſſe. De tali* (D) *autem curatione nec Auicenna, nec Galenus ſcripſerunt, aut ſciuerunt quicquã. Non enim in Academiis omnis diſcitur ars. ideo oportet medicum quandoque accedere vetulas, ſagas, zigenepos, ruſticos, & circumforaneos*, die Zanbrecher *& ex ipſis artem ipſam addiſcere, qui plus ſciũt de iſtis rebus, quã omnes academiæ profeſſores, & quamquam hæc rideant academiæ profeſſores: tu vtere illis in for-* (E) *ti imaginatione & experieris effectum.*] Hęc ille. ſed ſi imaginatio hoc operatur: nonne præſtat eam adhibere remediis ſumptis, quæ vel ars medicorum, vel vſus Eccleſiæ approbauit; ſed audi quid

a l. de philoſophia ad Athenien. lib de occul. philoſ. libr. de philoſ. magna & l. de cęleſti medicina, & l. de morbo caduco, & aliis.

b Id. l de morbo caduco.

reſpondeat; *Si quiſpiam* (ait) *ſupernatu-*
rali morbo vel dolore per incantationem
detineatur, illi nullum naturale reme-
dium proderit (hoc plerumque verum
eſſe docebo ſect. ſeq.) *ſed Magicum re-*
medium eſſe oportet, quo morbus tolla-
tur, quali & introductus eſt.] hoc in-
fert quia homo impius ſupernaturalia
Eccleſiæ remedia tepudiabat: quæ quia
Catholici recipimus: non, quia nihil
proſint phyſica remedia ideo ad dæmo
niaca confugere debemus. Subiungit:
tales curationes magicas minime contra
Deũ eſſe: quia illis non ad perniciem, ſed
ad ſalutem hominum vtimur, dicant ad
hæc quicquid velint Theologi.] os impu-
rum! quaſi non ſit Theologorum iudi-
care: quid contra Deum, quid non con
tra Deum ſit. ſic agyrta nequiſsimus
Fidei tribunal ſibi vendicat. Sed po-
ſtea docebo, id non contra diuinas
modo, ſed etiam contra humanas eſſe
leges.

Exempla huiuſmodi ſuperſtitioſa-
rum curationum ſunt vetera quidem,
quæ congerit Annæus Robertus lib. 1.
ret. iudic. cap. 5. charta Seruilii contra
lippitudinem, *apud Plinium lib. 28. cap.*
2. Periaptō Periclis. *Plutarc. in Pericle,*
& Bionis, *Laertij in Bione*, annulus fer-
reus Tralliani contra colicam *libr. 9. in*
fin. & alius Heliodori in hiſto. Aetiopi-
ca, item in cedula Eudoxia *apud Cedre-*
num pag. 274. carmina & incantationes
quibus ſanguis ſiſtitur, *Heliodor. lib. 9.*
hiſt. Aethyop. froiſſartius to. 2. Annal.
cap. 65. & aliarum ægritudinum; vt
Salomonis *apud Ioſeph. lib. 8. ant. cap. 2.*
Indorum, *Strabo l. 15.* Tartarorum plu-
tarch. in *Sympoſio*, Græcorum *apud*
Plato. l. 4. de repub. Romanorum, *Apu-*
leius Apolo. 1. Recentiora vero non pau-
ciora collegi, primo curationes illæ per
cerearum imaginum fabricationem,
in quas ſe morbum magi putant deri-

A nare, de quibus ſic idem Paracelſus *a*
Fabricet medicus ceream imaginem ad
ſimilitudinem patientis & in nomine e-
ius, aut conformet ceream particulam ſi-
milem effectæ parti, idq; indubitata fide
& forti imaginatione, credat per illam
ſanitatem ægro reſtitui poſſe, ac tandem,
additis Magicis precatiunculis, ceream
illam imaginem in ignem proiiciat. At
ſi forte ex doloris acerbitate, vel partis
B *affectæ, vitæ periculum metuatur, inte-*
gram imaginem certis verbis admurmu-
ratis, comburat medicus, & liberatur æ-
ger.] Sed alio loco diſſentit, & vult ima-
ginem fieri ad formam & ſimilitudinē
maleficæ, quæ morbum induxit *b*. Sed
omnis hæc ars imaginum non minus
ad tollendos, quã ad inferendos mor-
bos, diabolo inuenta eſt auctore. Hanc
ſuperſtitionem etiam ipſe Plato dam-
C nauit *lib. 11. de legibus*, & eſt diſsimilis
illi, quam ex Aſtrologis Marſilius Fici-
nus obtruſit, de quo poſtea. Huc perti-
net vſus ille phylacteriorum Iudaico-
rum, ad imaginem ſerpentis aenei Mo-
ſaici, de quibus legi poteſt Philaſtrius
in hæreſi ſerpentis Moſaici: cui tamen
non aſſentior volenti talia fuiſſe phila-
cteria Phariſæorum, quæ *Saluator no-*
ſter reprehendit: ſed verior eſt D. Hie-
D ronymi explicatio.

Eodem 2. pertinet, quod, ad curan-
dum pilorum, acicularum, ſpinarum
& ſimilium corpori ingeſtorum male-
ficium: vult idem, non eximi illa per
vulneris incisionem: ſed materiam il-
lam ſponte prodeuntem, totam excipi,
& in foramine facto Sambuci, vel quer-
cus, orientem ſpectante imponi, & ex
eodem ligno cuneo obturari certis ver-
E bis additis c. clara hic quoque eſt ſuper-
ſtitio: immo & Diaboli opera, per quem
reſiduum materiæ ſtatim fertur ad i-
dem foramen ex corpore in quo latita-
bat.

a l. de hyperphyſ. morb.

b l. de vita longa.

c l. de [illegible]

3. talis

3. Talis erat curatio illius, qui ægros apprehenſos in foro collocabat, & eorum corpori appendebat chartam miris variiſque characteribus conſignatam, & additis nominibus dæmonum: *Bulfar: Narthim, Oleaſar, B.lech, Mammon, Oriens &c.* deformatam.

4. Talia erant nomina Epheſia, per quæ dæmoniis obſeſsi liberabantur, teſte Plutarch. *in Sympoſiac.* Talia ſunt conuitia & lædoriæ, quas commendat Apollonius apud Philoſtratum libr. 2. & Petr. Martyr de rebus Indicis. *lege Pet. Tyreum de locis infeſtis, p. 3. cap. 56.* Mire ſibi Lutherus placuit in congerendis fœtidiſsimorum conuitiorum olenticetis, quibus dæmonum tentationes diſpelli cenſuit, homo pari ſpurcitia & vanitate; quibus ego chartam non conſpurcabo: & miror quenquam ſine nauſea legere poſſe, *Sympoſiacor. etiam c. 24. & 26.* vbi huiuſmodi ferculis dignus conuiuator ſtruices congerit patinarias. ſed ſicut iuramentis & blaſphemiis non abigitur, ſed aduocatur potius dæmon, vt recte Caſsian. probat exemplis nonnullis adductis *libr. 12. Inſt. c. 20.* ſic etiam ſcurrilibus aut iracundis conuitiis & atrocibus maledictis eorum, qui paſsione ad id mouentur: & non charitate moti, ac fidei zelo inuitati, & ex officio ordinis ſacri, id faciunt. Nam legitimis ac probis exorciſtis licet dæmonem ſuperbiſsimum ſic exciſci & diuexare, vt Mengus præſcribit *exorci. 4.* & facit D. Antonius apud Atham. & Chriſtiani primitiui apud Prudentium vbi.

Intonat antiſtes Domini: fuge callide ſerpens,
Exue te membris & ſpiras ſolue latentes.
Mancipium Chriſti, fur corruptiſſime, vexas?

5. Tales ſunt Hexagoni duo Paracelſi, inſcripti vnus *adonai*, alter, *Iehoua*, vel *Tetragrammaton*: quibus certo modo præditis, omnem morbum magicum pelli iactat. item de characteribus *Anigazirtor, &c.* inſcriptis nonę membranæ ante ſolis ortum & per N. dies renouatis, &c. contra maleficium matrimoniale: & contra idem, quod tradit de *Gabata* ſeu ſolea equi ferrea, fortuito in itinere inuenta, & ex ea, die Dominico, tridente fabricato, &c. & quæ huiuſmodi accumulat nefariis libris ſuis *de cœleſti medicina, & de characteribus.*

6. Talis curatio fuit illa, quam Grillandus deſcripſit d, fuiſſe Iuriſconſultum quendam in Sabinenſi agro coniugatum, ſed maleficio factum impotentem, cui nullius medici ars poterat opitulari. is magum conſuluit, à quo iuſſus: vt ea nocte cum coniuge dormiret, ſumpta quadam potione priuſquam decumberet. Sedulo tantum caueret, ne nocte illa vel vxor vel ipſe ſigno ſe crucis communirent: neue metuerent, ſi quid auribus oculiſue inſoliti obuerſaretur. Paruit caſsidicus, & ad vnguem cunctis obſeruatis: quincta circiter hora noctis, ecce illi pluuiæ, procella, tonitrua, fulguraque maxima: mox & adeo pauendi terræ motus, vt concuſſa domus ab imo nutaret, non ſecus ac arbor à ventis pene euulſa, ſucceſſere hominum magni clamores & eiulatus. Cumque in eam partem maritus oculos coniecíſſet *videt in camera pluſquam mille, vt apparebat* (vtar verbis Grillandi) *ad inuicē certantes, & unguibus, pugnis & calcibus crudeliter pugnantes. & lacerantes alterius facies ac veſtimenta tota: inter quos vidit mulierē, quandā, quæ erat alterius oppidi vicini, & dicebatur, quod erat malefica. de qua ipſe ſpōſus multū ſuſpicabatur, ne ab ea maleficatus fuiſſet, quæ vltra omnes maioribus gemitib. & vlulatib. cruciabatur, & crines faciemq́;*

d de ſortileg. q. 8 nu 16.

ſuam totam vnguibus lacerauerat. Pro-
pter quæ ipſe maleficiatus dixit, quod a-
liquantulum timuit à principio, dubi-
tans ne quid mali ſibi accideret: deinde
recordatus de monitionibus magiſtri re-
aſſumpſit vires, vxorem vero ſemper te-
nuit ſub pannis abſconditam, ne iſta vide-
ret. Poſtquam vero ita certauerant per
mediam horam vel circa, ingreſſus fuit
magiſter in camera prædicta, & erat tunc
circa mediam noctem: ad cuius ingreſ-
ſum omnes illi pugnantes vna cum mu-
liere ſtatim diſparuerunt, & abierunt pe-
nitus. magiſter autem acceſſit ad malefi-
ciatum, & illius humores tetigit manu
perfricando aliquantulum, dicendo quod
non dubitaret amplius, quia iam libera-
tus erat,] poſt cuius diſceſſum maritus
conualuit, & deinceps liberis operam
dare valuit. In hac narratione maleficus
iſte coegit mulierem illam, quod intu-
lerat, maleficium tollere, immiſsis dæ-
monibus, qui ſic eam ſpecie pugnanti-
um acerbiſsime cruciarent.

7. Superſtitioſum eſt putare quod à
Sophrone *in Mimis* traditum, *Rhea &*
Hecatæ canes immolandos, propterea
quod canis latrans Lemures fuget ac diſ-
ſipet, quemadmodum & æs pulſatum, aut
aliquid tale.] Vnde colligas non nouam
eſſe Iaponum ſuperſtitioſam curatio-
nem, de qua his verbis relatio Lud.
Frois, *pag. 246. quando dæmon hominem*
inuaſit, Iapones aiunt inſiliſſe in illum
vulpem, nomine autem vulpis intelligunt
dæmonem. Ad exterminandum autem
dæmonem ritus exoticos & prorſus pere-
grinos cum mille ſuperſtitionum formu-
lis vſurpant: inter quas vna fuit omnino
ridicula. Iuſſerant enim omnes canes O-
zacanæ vrbis trucidari, ad perterrefaci-
endam vulpem Dominæ dictæ ventri in-
cluſam.] Æque ſuperſtitioſum, quod
nonnulli arbitrantur vi Gallicantus
quædã maleficia diſsipari. non enim ha-

A bet vim maiorem cantus oſcinis huius,
quam cuculi vel corui. Aſt obiiciuntur
exempla quædam quæ retulit Nicol.
Remigius *a*, quibus probari videtur
dæmonem ad gallicantum, ſtriges quas
vectabat deieciſſe, vel conuentus ſaga-
rum hoc canore diſsipatos. Idiotæ gen-
tilium reſponderent, dæmonum noctu
maximam eſſe poteſtatem, interdiu
vim infringi & debilitari. ideo noctis ſi-
lentio nocere hos *lupos veſpertinos*, quo
B *princeps tenebrarum* dominatur. ideo
lamias circa tertiam noctis vigiliã (hoc
eſt intempeſta nocte, quæ mediam præ-
cedit (vt plurimum mortalibus infeſtas
eſſe ſolere, vt tradunt Ariſtomenes, &
Telephrom *b*, & Hierocli obiicit Eu-
ſebius; *c* quo tempore etiam ſe ſpe-
cta ſæpius oſtentare Plutarc. *d* Pli-
nius *e* & alii *f* docuerunt. At Chri-
ſtianis hæc indigna reſponſio foret. Phi-
C loſophi confugerent ad diſsidium na-
turale gallinacei, cum leone & ſerpen-
te: fruſtra. quia Diabolus duntaxat Me-
taphoricus eſt ſerpens, ac leo. Si quid
ergo veritatis huic experimento ſubeſt:
crediderim potius tenebriones iſtos gal
licantum odiſſe, propter myſterium a-
liquod ipſis odioſum. An quia diei præ-
nuncius ales, ad Dei laudem homines
D excitat, multaque peccatorum genera;
quæ obſcuro ſuo peplo nox obtexerat,
ſolari lampade diſpelluntur? an quia,
Dominica reſurrectione commeminit
ſe triumphatum & colliſum: quæ poſt
noctis medium contigit? an meminit
pœnitentiæ Petri Apoſtoli ad gallican-
tum, vt lapſus prædictus fuerat, inchoa-
tæ, & electiſsimi ſibi boli ſic erepti? con-
ſideratione hæc digna videntur Eccle-
E ſiæ, quæ cum B. Ambroſio concinit *g*
de Gallicinio.

Præco diei iam ſonant,
Noctis profundæ peruigil.
Hoc omnis errorum chorus

a lib. 1. Dæmonolatr. cap. 14.

b apud Apuleium libr. 1. & 2.
c ex Philoſtra. lib. 4
d in Brute.
e l. 7. epiſt.
f docuiſſe commẽ. in Senecæ Herc. Oe. a. 2. v. 123

g in laudibus dei Domin.

Viam

Viam nocendi deſerit,
Mucro latronis conditur.
(En vnam cauſam)
Lapſis fides reuertitur,
Hoc ipſo petra Eccleſiæ
Canente culpam diluit. (en aliam.)
Rupto tenebrarum ſitu
Noctis fugat ſatellites.
Hoc eſſe ſignum preſcii
Norunt repromiſſæ ſpei,
Qua nos ſoporis liberi
Speramus aduentum Dei.

Subdit deinde & Petri cantu galli cognito pœnitentiam.

Prudentius quoque Hymno ad Galli cantum.

Ferunt vagantes dæmones
Lætos tenebris noctium,
Gallo canente exterritos
Sparſim timere & cedere.
Inuiſa nam vicinitas
Lucis, ſalutis, Numinis,
Gallus negantes arguit.
Gallo canente ſpes redit,
IESV labentes reſpice,
Tu lux refulge ſenſibus,
Mentiſque ſomnum diſcute,
Te noſtra vox primum ſonet,
Et ora ſoluamus tibi.

En reliquas cauſas quas propoſui.

8. Tale puto, exiſtimare quod ablutio manuum matutina quidquam proſit ad maleficium illo die arcendum: falſoque id ſagas illas Remigio perſuaſiſſe. *h* Munditiam quidem dæmon deteſtatur; ſed animæ, non corporis. Nonne hâc mẽbris ſuis luxurię, & nequitię mácipiis, & publicę libidinis victimis, vel nimiá vel ſup erfluâ cõmendat? E cur mulierculas & viros, quorũ animi mulie bres, ad tam putidum & curioſum ſic lauandi, ſic comendi, ſic lenigandi, pumicandi, poliendi ... iam tam inten-

h lib. 1. dæmonolatr. c. 1.

A ſe & ſedulo impelleret: ſi corporis munditiam odiſſet? huc refero illud de immerſione in aquam, quod narrat Arnulphus Lexouienſis in epiſt. ad Papam Alexandrum his verbis: *vt miracula facere crederentur, & quibuslibet commentis ſecularium perſonarum frequentes inuitarent acceſſus, ſanitatis remedia promittebant ei, qui ſe incantata ab eis, neſcio quibus carminibus aqua, ſepties ſu* B *ſtineret immergi. Ægra itaque mulier aqua glaciali frequenter immerſa inter manus comprimentium monachorum congelata deceſſit, dum vim algoris ægritudo non ſuſtinet, & profana religio naturam potius irritat ad perniciem, quam DEI miſericordiam ad ſalutem.* citat Ann. Robertus libr. 1. rer. iudicat. capit. 5.

9. His annumero lotium humanũ, C quod prodeſſe putat Ananias *i*, & exemplum de quodam Pherone ſuppeditat Herodotus *k*: à dæmone Pheron rex excæcatus, quod ſpiculum iratus in Nilum flumen contorſiſſet: poſtquam vndecim annis ſic luce caruiſſet, oraculum, quod in Buti vrbe conſuluerat, fertur reſpondiſſe; viſum ei rediturum, ſi oculos abluiſſet lotio mulieris, quæ à D ſolo ſuo marito cognita fuiſſet. Expertum ergo primo loco propriæ coniugis vrinam, cum nihil amplius cerneret: cæterarum deinceps; tandem oculos recepiſſe. Ibique omnes mulieres illas; præter eam, cuius vrina ſalutaris fuerat, in vnam vrbem coëgiſſe: quæ ἐρυθρὴ βῶλος rubra gleba dicta: & eas illic vna cum vrbe omnes concremaſſe: & medicam illam ſuam ſibi matrimonio copulaſſe.] E ſic videlicet Diabolus nullam infamandi lædendique mortales, de imbecilli quoque ſexu, occaſionem voluit prætermittere: fuit in eadem ſuperſtitione Syracuſanus iudex Paſcaſius: qui D. Luciam Martyrii corona mactauit. id-

i libr. 4. de Natura dæmon.
k libr. 2. ſeu in Euterpe.

circoenim virginem lotio perfundi iuſ- A
ſit, q. ſagam putaret, & ſic maleficam
vim reſiſtendi tormentis repelli arbitra-
retur. *lege Martyrium D. Luciæ 6. Su-*
ris tomo. Ne de hoc dubites, ſcias idem
doceri à B. Althelmo *l. verſifico, de lau-*
dibus virginitatis (qui nondum in lu-
cem editus) *in martyrio SS. Chryſan-*
thi & Dariæ, qui eſt M.S. Leodii in Ab-
batia S. Laurentii; his verſibus:

B

Lotia tunc lictor crudelis ſpargere iuſ-
ſit,
Sacros humectans artus fœtore pu-
tenti.
Qui liquor (vt dicunt) atrum fan-
taſma fugabit.
Dum vernam Domini ſperat Necro-
mantia fretum:
Sed putor Ambroſiam fragrabat ne-
ctare ſuauem.

C

Et apertius idem in lib. proſaico eiuſ-
dem tituli, qui editus typis: *Sed milites*
magicis putantes præſtigiis geſtum, pu-
tentiſſimis illum perfundunt lotii odori-
bus, quibus cuncta arbitrantur Chaldeo-
rum & Hierophantarum phantaſmata,
ſimulq; ariolorum magorum machinas e-
uaneſcere.]. Scilicet, his perterreatur
& fugetur, quem non pudet pigetque D
in fœtore cadauerum, & libidinum
ſtercoribus volutari. Tamen & Saliſ-
berienſis id cenſuit *lib. 1. Polycratici, c.*
8. Quis (ait) *libenter non videat & ri-*
deat, cum præſtigiatoris lotio perfuſi ars
deletur, & oculis, quos malitia ſua præ-
ſtrinxerat videndi facultas reparatur?]
Digni, qui credunt, non infundi tan-
tum, ſed perfundi. Aliquid dicerent, ſi
hoc tribuerent ſuperbiæ dæmonis, rei E
indignitatem non ferentis.

10. Tales ſunt νεφελοδιώκται, νεφε-
λάς, & φυλακτήριοι, quos punit Synodus
Trullana *can. 61.* vbi Balſamon, primos

A illos exponit diuinatores ex nubibus, e-
go etiam crediderim fuiſſe eos, qui nu-
bes improbo ritu, ne nocerent, incan-
tabant, & ideo perſecutores nubium
vocabantur. γοητευτὰς vocabant eos, qui
exorcizabant morbos, & certis impre-
cationibus abigebant, illud optimè Bal-
ſamon, φυλακτήριοι, *hoc eſt remediu-* B
rum ſeu amuletorum præbitores dicun-
tur: qui fraude dæmonis eis qui à ſe deci-
B *piuntur, vincula quædam ex ſericis filis*
contexta, quæ & κούγγια dicuntur præ-
bent: quæ aliquando quidem intus ha-
bent ſcripturas, aliquando verò falſa
quædam alia quæcumque inciderint. di-
cunt autem hæc iuuare, ad omne malum
vitandum ſi ex collis eorum qui illa acci-
piunt perpetuò pendeant.] Mox exem-
plum ſubdit: de τῶν ἀμυλίων geſtatoribus:
Præfectus quidam Hoſii. de re huiuſmodi
C *accuſatus, manifeſtò deprehenſus eſt in*
ſinu ferens indumentum infantis nuper
nati: & dixit hoc ſibi datũ fuiſſe, à quadã
muliere, ad auertendum eiſq; os occlu-
dendum, qui contra illum dicere conaren-
tur. Vnde etiam ſubiectus fuit καθαιρέ-
σει, execratione.]

11. Tale etiam illud quod narratur à [a Iſagog e dæmo nib lu... bus.]
Georg. Pictorio [a] ex Abbate Span-
hemenſi; *ſubulcum quendam fuiſſe, qui*
D *in ſcipione ſuo vel baculo paſtorali ſcedu-*
lam nomine D. Blaſii inſcriptam habe-
bat: cuius baculi vi & potentia, porcos
ſuos ab omni luporum vi & raptu tutos
credebat, ac tantum ſcedulæ numinis tri-
buebat, vt etiam porcos in agris ſolos paſ-
cendos abigeret. Tamen contingente quo-
dam tempore, cum gregi paſtor abeſſet
& quidã præteriens dæmonẽ cuſtodire vi-
diſſet, illiq; dixiſſet, quid ipſe hic cuſtodi-
E *ret, qui hominum ſalutis perſecutor fo-*
ret, pe... retul-
alter cuius iuſſu: dæmõ, inquit, ſtulte pa-
ris cõfidentia. Nã ſcedulã quandã ſuo ba-
cilio incluſit, cui diuinã aſcribit virtutẽ,

vel inde quod Sancti Blaſii nomine eſt inſcripta: & eam porcos ſuos à luporum iniuria defendere, contra legem ſuam, credit: mihi falſa ſuperſtitione inhærens: vbi cum per me fuiſſet vocatus, & denuo vocatus, & non comparuiſſet, me S. Blaſii vice huc cuſtodiendum contuli. vt enim ſemper libens Dei & Sanctorum vices gero: ita & nunc libentiſſime pro ſuo S. Blaſio illi porcos cuſtodio: vt ſtultum hominem in ſua vana confidentia extollam ac roborem, ac eo perducam, vt talem ſcedulam pluris quam Deum faciat.] Non ſimplex ſane hic paſtoris error fuiſſe deprehenditur: non, quod S. Blaſii deuotus eſſet cultor; & ei ſe ſuaq; commendaret (quod Pictorius, ex ſectæ ſuæ myſteriis, latenter vult inſinuatum) nam Sanctos honorare, obſecrare, & auxilio cuſtodiæq; eorum nos committere pium & ſalutare eſt, quicquid hæretici garriant: verum quia fiduciam in ſchedula collocabat, & quia ſchedulæ diuinitatis aliquid tribuebat: & quia Deum tentabat, relictis ſuibus in ſchedulæ tutela: non etiam Sanctorum auxilium precibus impetrandum ſibi, ſed nudo nomine chartulæ inſcripto opinabatur. Scio in Traiectenſi tractu vltra Moſam, quibuſdam in locis ſimili ſuperſtitione, certis verbis admurmuratis, pedū à paſtoribus terræ infigi, & ſic putare ſe abſentibus nullum gregi à lupis periculum ſupereſſe, quod impiæ credulitatis.

12. Huc referenda multa Plinii, vt hyenæ ſanguinem inunctum impedire omnes Magorum artes *b*: fel canis nigræ amuletum eſſe domus totius eo ſuffitæ purificatæue contra cuncta *c* maleficia eandem vim eſſe amianto lapidi *d*: menſtruoq; ſanguine tactis poſtibus *e*, aut atri canis ſanguine reſperſis parietibus, eiuſque genitali ſub limine ianuæ defoſſo *f*: quis iſta non videat non niſi qui probet eam quam idem tradidit *libr* 25. Mandragoræ effoſſionem, aut Varronis *Siſta, Piſta, Riſta Xiſta*, vel eiuſdem ter repetitum *Anaſagenſ.* vel Pentagonos Antiochi aut Conſtantini fictitios, veteres tamen & antiquæ ſuperſtitionis, & innumera Marcelli Empyrici *in libro Medico eius*, quædam etiam Vegetij *in lib de Veterinar.* & imaginum illam fabricationem planetariam, quam ex Plotino & Arabibus periculosè tradidit Marſilius Ficinus *lib. de vita cælitus comparanda*: quo libro non videtur venenis exhibitis ſatis idoneum antidotum addere. facit enim perinde ac inſcitus & ineptus conuiuator, qui conuiuis apponeret cibos multos ſalutares, multos etiam veneno imbutos, & duntaxat diceret, veſcimini ſalutaribus, relinquite noxios: nec indicaret, qui in tam multis, tam varie conditis vt dignoſci vix queant, ſint illi noxii à quibus abſtinendum cenſeat. Ludere hoc conuiuas eſſet, & lædere. Sapientis conuiuæ tunc foret incœnatum abire potius, quam tam apertum vitæ diſcrimen ſubire. Idem ego cenſeo, de libro illo præſtare nihil eius quoad imagines illas credere: quam cum periculo aliquid in animum admittere.

13. annumerare licet, quæ recentiora, contra viſibiles inuiſibileſq; hoſtes, excogitata nugaciſſimæ ſuperſtitionis & taciti cum dæmone fœderis, quædam retulit Pictorius *g* primum de Cicorii radice, quam die S. Ioannis Baptiſtæ paulo ante auroram, cum auro & argento flexis genibus contingunt: & ferro, per gladium Iudæ Machabæi, exorcizatam, multis ceremoniis ex terrá eruunt, & ſecum portant contra aduerſa omnia. deinde de iis qui crines pectinando euulſos non niſi ter conſputos abiiciunt, &, ſi oua comederint, eorū teſtas, non niſi ter cultro perfoſſas in

b l. 28. c. 8.
c l. 30 c. 10.
d lib. 20. c. 9.
e lib 28. cap. 7.
f d. cap. 10.
g Epirome de Magia. c. 26. & .7.

c.ıtinum proiiciunt, timentes vtrumque neglectum veneficis nocendi occaſionem præbere: ſeruatum, credentes præcludere nocendi poteſtatem. Denique qui Sammonici Sereni. *Abracadraba* dietim ordine retrogrado minuentes de collo ſuſpenderint: vel alia Hebræorum, ex Rabbi Hama *lib. ſpeculationis.*

14. Quicquid Remigius dicat. non puto ſic dæmoni odio eſſe ſalem profanum, vt ob eius aſperſionem maleficium cogatur ſoluere: ſed id eum facere ex pacto, vel vt aliquam introducat ſuperſtitionem. naturalis quoque vis ſalis non ſatis efficaciæ habet ad huiuſmodi morbos ſanandum. quare ſuperſtitioſa hæc curatio.

b lib. 4. fol. 245.

15. Loci mutatio quam Ananias *b* ſuadet, vt & nominis mutatio: merito ſuſpecta eſt. quid enim virtutis occultæ, ob angelorum, quos propterea vult ſimul mutari, proprias vires, habere queat: non video: nec quiſquam opinor, niſi per mendacem Cabbaliſtarum dioptram, Theologis Catholicis exſecrandam. In nominis mutatione quid eſt (quæſo) efficientiæ naturalis: aut qui (quæſo) angeli non ipſis hominibus, ſed hominum nominibus ſunt præpoſiti? quid locus in maleficium influit, ratione angeli loco præſidentis? poteſt ſitus & loci ſalubritas aliquid prodeſſe, vt & in cæteris morbis: poteſt imaginatio noxia deperdi, poteſt etiam prodeſſe loci mutatio, ſicut & veſtium, lecti, ſtragulorum, puluinarium, quando hiſce maleficium inditum, inſutum, vel aliter in eis abſconditum: vt recte colligitur ex Tobiæ c. 7. vbi Raguel iubet ſponſis aliud cubiculum præparari, ſic Zachar. Vicecomes complem. artis exorciſt. p. 1. doctrin. vlt. nec alia ratione loci mutatio poteſt prodeſſe.

16. Clarioris ſuperſtitionis eſt, putare ſi quid precario vel furto de malefici domo acceperis, maleficium ceſſaturum: idq; merito Remigius reprehendit *a*. Nec enim hoc aliud eſt, quam maleficium, maleficio ſatiare: par dementia illorum, qui pro philtro vtuntur crepidis, laciniis veſtium, vel præſegminibus vnguium perſonæ quam amant: vt docuere veteres ſcriptores *b*.

B 17. Similis eſt vanitas exiſtimantium *c*, contra ſpectra prodeſſe canes, equos, vel ſtricti gladii vibrationem, ex doctrina Homeri *Odyſſ. 7.* & Virg. *Æneid. 6.*

Tuque inuade viam, vaginaque eripe ferrum.

Vbi perperam Lamb. Hortenſius aſſerit reipſa compertum ferri aciem dæmonas formidare. Iudaica illa opinio fuit, vt patet ex Thargumæo *in cap. 3.*

C *Cant. v. 8.* ſed ridicula. Nulla enim huic rei cauſa ſubeſt, niſi quod ictu & vibratione aër diſſipatur, & continuum illud cadaueris, vel corporis aërei aſſumpti, ſoluitur: quod ipſum nihilominus procliue ſit dæmoni impedire ictu eluſo per diuerſionem, vel corporis alterius interiectionem cur igitur hæc timeat? non certe magis quam culicem elephas, vel triceps Cerberus catellum Melitæum. *Plura Tyræus d. p. 3. cap. 57.*

D Duo adſcribam exempla ex Cæſario. de milite prius eſt, qui in Meneuelt, quo viuus vti ſolebat pellito indumento veſtitus apparens, non potuit gladio fugari: quo cum cæderetur, non poterat ſpectrum vulnerari, talem ex ſe ſonum emittens ac ſi mollis lectus percuteretur. hic apparere deſiit aqua adſperſus quæ caliio Dominico fuerat ſuperfuſa. *Sic ille, lib. 12. c. 15.*

E Concubina Sacerdotis cuiuſdam nocte mortem ſubſequente, diu ante lucem Luna ſplendente cuidam militi apparuit, per viam equitandam militi apparuit, per viam equitanti. primum miles & ſerui audiuere mulierem

a lib. 3. de monolat. c. 1.
b Theocrit. in Pharmaceut. Lucian. in Dialo meretriciis, Melitte & Bacchid. & Apuleius lib. 2. de aſino.
c Crinitus lib. 7. de honeſt. diſcip. cap. 4.
d Ananias lib. 2. fol. 155. Lambert. Hortenſ. in Virgil. 6. Æneid.

liebrem vocem opem poſtulantẽ: mox
videre mulierem rapidiſsimo curſu ad
eos properantem. Mox miles de equo
deſcendens,& gladio ſibi circulum cir-
cumducens, fœminam bene notam in-
tra circulum recepit. *Et ecce ex remoto
vox, quaſi venatoris, terribiliter bucci-
nantis, nec non & latratus canum vena-
ticorum præcedentium audiuntur. Qui-
bus auditis, cum nimis illa tremeret, miles
auditis ab ea cauſis, equum ſeruo commit-
tens, tricas capillorum eius brachio ſuo ſi-
niſtro circumligauit, dextera gladium
tenens extentum.* Approximante infer-
nali illo venatore, ait mulier militi, ſine
me currere, ſine me currere, ecce appro
pinquat. Illo fortius retinente, miſera
ſe eripere ſumma vi connixa tandem
ruptis capillis effugit: quam dia-
bolus inſecutus cœpit, equo ſuo illam
iniiciens, ita vt caput cum brachiis pen-
deret ex vno latere, & crura ex altero.
ſicque capta inuito ſed vidente milite
præda præteruehitur. Miles mane ad
villam rediens, cuncta narrauit, & ca-
pillos oſtendit, cumq; minus ei crede-
rent, aperto ſepulcro, cadauer ſine ca-
pillis. qui euulſi, inuenerunt. *ſic ille lib.
12 c 20.* quid hic gladii contra ſpectrum
potuerunt? tantundum quantum mo-
nachus ſpectrum feriens apud Gagui-
num, vt alias narraui *lib. 2. q. 27. ſect. 2. lit.
L.* Ex qua narratione vt & iſta Cæſarii
colligitur & alia, vereor ne ſuperſtitio
fuerit. ex Magorum orta circulis con-
iuratoriis: nempe circumducendi cir-
culi, & in ſpacio illo conſiſtendi. Nam
licet crux in medio circuli facta legatur,
tamen illi circuli figuræ fidere videban-
tur, & crucis efficacitatem ad ſpacium
illud circuli reſtringere, quod impro-
bum profecto. Huius circinationis aliud
quoq; exemplum reperias apud eundẽ
Cæſarium *eodem li. 12. c. 12.* de Sacerdo-
te, qui ſpectris tota per iter nocte infe-

A ſtatus, circulũ, circũcirca ſe ducebat ibi
ſubſiſtens: & illis euaneſcentib. proce-
debat: mox iterũ ſe ingerentib. nouum
iterum circulũ ducebat: ſicq; ad lucem
vſq; laborauit. Obſeruabis ridiculã illã
opinionẽ de armis apud Pſellum *libr. de
dæmonibus in fine: Dæmonicũ corpus per
totum ſe naturaliter ſenſuale, ſecundum
partes ſingulas abſq; medio videt, audit,
tangit, patiturq; tangendo, & diuiſum
dolet ſicut corpora ſolida, ſed hoc intereſt,*
B *quod corpora quidẽ ſolida diuiſa cũ ſunt,
aut vix aut nunquã reſtituuntur: corpus
vero dæmonũ, vti ſecatur, mox in ſe ſtem
recreatur atq; coaleſcit, ſicut aqua aeriſq;
partes quando aliquid incidit ſolidũ, ſed
& dicto velocius dæmonicus ſpiritus in ſe
remertitur: dolet tamen interea dum di-
uiditur. quamobrem aciem ferri metu-
it, idq; animaduertentes, qui fugare dæ-
mones moliuntur, tela & enſes in rectũ ibi
conſtituunt, quo nolunt dæmones aduen-*
C *tare.*] Hæc more ſuo ſibi vindicat Rho-
diginus *lib. 2. cap. 8.* & ſic Pſelli errorem
ſuũ facit. Quod de corporis diſceſsione,
& coalitione ſubita dicit, veriſsimũ eſt,
& experti duo in Hiſpania Nobiles, mi-
hi non ignoti. Quorũ vnus dũ nocturno
tempore vagatur, in ſpectrũ incidit ſpe-
cie Æthyopis tetri mole Gigantę arom-
phæã ſtringentis. hic, cui plus audaciæ
D quam pietatis erat, certa ficulnea mu-
nitus, impetum ſuſtinuit, ſeq; gerens a-
nimoſe vulnera pũctimq; hoſti ingerit.
Sed aërem verberans, donec laſſus con-
cidit, & à vicinis, qui ad ſtrepitum
accurrerant domum ſublatus, multis
poſt diebus lecto affixus, vix conua-
luit. Hoc Burgis accidit: alterum Sal-
manticæ. Degebat ibi Theologiæ ſtu-
E dioſus quidam, è prima nobilitate: qui
priſtinæ caſtimoniæ & pietatis oblitus,
noctu magno periculo & labore pa-
rietibus tranſcenſis in quoddam
Sanctimonialium monaſterium vſq; ad

Dormitorium (vt vocant) ſe penetra- A rat ibi permittente Deo, priuſquam ad cellulam, quam animo præoccuparat, pedetentim perueniret, obiicit ſe illi ſpectrum, ſpecie viri grauis & honeſti, prolixo capillitio & barba, lorum in- gens manu tenens, & nullo verbo fa- cto: bubulam minitans inſultationem, Venerat prope armatus miſer ad incœ- ſtum ſcuto, gladioque: hunc ſtringit, illo ſe tegit. viſus ſibi non ſemel latus B aduerſarii, lorum ſubiens, haurire & brachia illi lorumq; reſcindere: ſed ſem- per brachium corpori, lorum parti am- putatæ ſubito iunctum apparebat tan- dem lorarius decuſſatim illi in vtrumq; humerum ſic viuenti bouem mortuum (vt cum comico iocer) impegit, vt in terram collapſus, vix trepidus ſe fuga eripuerit: & domum reuerſus depre- henderit, ad modum Sanctæ Andreanę C crucis, ſibi in pectore, & in tergo, ad quatuor digitorum latitudinem, notá contuſionis rubore liuoreq; mixtæ im- preſſam. tumuit mox vibex, & cum in- tolerabili ardore, quaſi vermiculare ne- ſcio quid, quod grauiſsimum crucia- tum adferebat, miſer ſenſit ſub cute, & (ne vanum viſum putes) altero tertio- ue poſt die ad plures migrauit. Nec an- D num, nec nomina addo, vt vnius qui adhuc ſuperat, & defuncti quoque al- terius honori conſulatur. Norunt laſci- ui iſti palumbi Dionæi, qui nocturna- rum ad ſtupra diſcurſationum vtrique fructus fuerit, & quam inanis iſtá de gla dii rotatione contra vim dæmonum perſuaſio. Nam quod Eraſtus *a* ex Io- ann. Opotino narrat: qui Paracelſi a- manuenſis fuerat: ſolitum Paracelſum E noctu conſurgere, & machæram ſuam Helueticam vtraq; manu in hoſtem in- uiſibilem huc illuc torquere: id vel fe- rocientis furoris fuiſſe putarim, vel ex pacto conuento. ſic moleſtiarum indu- cias à dæmone paredrio impetraſſe.

a In vita Paracelſi.

18. Sit, quod putant aliqui, remedia quæ contra maleficium vſurpantur ni- hil profutura, ſi re non integra adhibe- antur: hoc eſt, irrita fore, ſi prius tenta- tum fuerit à medico corporis; à confeſ- ſario animæ, remedium. ſolemnis enim iſte ſolet eſſe magorum prætextus, vt docet Nicol. Remigius *b* & nota dæ- monum fallacia: qua vtitur primo: quia cum ſit Zelotypus, veretur ne ſa- natio. ipſi, adépta, aliis adſcribatur. Se- cundo vt ſic homines à diuinis & natu- ralibus remediis auocet. Ex hoc capite valde mihi ſuſpecta fuit ſcedula illa, ſine programmation mulierculæ medicæ circumforaneæ, hoc anno 1597. hic Lo- uanii, in cuius vno articulo hæc condi- tio continebatur. Idcirco etiam ſuſpe- cti omnes illi medici, qui nolunt ægrum confiteri, priuſquam præſcripta ab ipſis pharmaca hauſerit.

b lib. 3. de mono- latr. c. 5.

19 Eſt, putare maleficam non poſ- ſe maleficium ſuum tollere, priuſquam libertati ſit reſtituta, & ex vinculis di- miſſa. Poteſt enim, maleficium malefi cio nouo tollere, quamdiu pacto cum dæmone non renunciauit, vt docet i dem Remigius: poteſt etiam illud per dæmone r deſtruere, vt quilibet alius remouendo ſignum, etiamſi adhuc car ceribus contineatur.

20. Maleficam ſcopis in oſtio poſi- tis impedire, ne domo exeat: vel, conie ctis in bullientem ollam ſoleis aut cri- nibus eius, vel acubus, cogere, vt acur- rat: magicæ nugæ ſunt, & peccata gra- uiſsima. quia nituntur pacto cum dæ- mone inito.

21. Minus verberibus, aut vi malefi- cos adigere, vt maleficium tollant (cu- ius rei exempla peti poſſunt à Remigio *c*) fieri poteſt vt liceat: ſi conditiones quædam adſint. primo ſi certo ſciatur auctor maleficii. Nam ſuſpectos tantū,

c lib. 3. de monol. c.

verberare aut alia afficere contumelia, nec fas nec iura ſinunt. 2. ſi nihil ſuperſtitioſum putetur adhibiturus. 3. dum non exiſtimetur morbum alium tranſlaturus, quod fere ſemper facere conſueuerunt, vt exemplo declarat Grego. Turonenſis *d*. videlicet iſta diaboli liberalitas eſt, vt boni nihil vllis hominibus præſtet, niſi cum æquali vel maiori hominum damno, quo ſpectat narratio D. Gregorii Magni *e*, de virgine obſeſſa: quæ cum opera magorum ab vno dæmone fuiſſet liberata, in vnius locū ſex vel ſeptem dæmonum millia ſucceſſere. Neque hoc poetas latuit, ideo enim fortaſsis finxerunt, non potuiſſe Admeto vitam conſeruari, niſi vxoris Alceſtis vicaria nece *f*. Vnde recte noſter Tragicus: cum remiſso ab inferis Theſeo, Pluto Hippolytum abripuiſſet, canit, alloquens Atticæ præſidem Deā:

d lib. 6 hiſtor. Franc c. 35.
e lib. 1. Moral. c. 9.
f Euripid. in Alceſtid.

Caſta nil debes patruo rapaci.
Conſtat inferno numerus tyranno.

22. Quod remedium eſſe contra *Vultuarium* maleficium cenſuit Saliſberienſis *lib. 1. cap. 11. Horum* (ait) *malitia, etiam cum plurimum nocent artificio leui diſſoluitur: ſi videlicet, qui ſuſpecti ſunt, conuenti ab aliquo in iudicio crimen ſuum inficientur: aut, ſi confeſsi fuerint, cogantur maleficium reuocare.*] quid enim ad curationem inficiatio virium queat habere; niſi ex pacto conuento? ſi tamen aliquis ſolummodo intendens ſignum deſtruere ſic interrogaret, non auderem illum peccati, ſaltem Mortalis, reum dicere.

23. ſuperſtitioſa ſunt, vt cum ad maleficium amoris tollendum, vtuntur maleficio odii. v. g. certo ritu conſecrant vel exſecrant potius columbam nigram, & diuiſam per medium dant comedendam amantibus. Item ſi, vt odii maleficium tollant, vtautur amoris maleficio, v. g. Euchariſtiam ſacram in ore habentes oſculantur eam, quam volunt in amorem inducere, vel labiis chriſmate inunctis id faciant. Item ſi, vt ſterilitatis agrorum maleficium tollant, hoſtiam ſacram comminuant, & tritam in pulueres ſpargant per hortum vel agrum. Quæ omnia ſunt manifeſte impia & ſacrilegia, & tamen hæc facta aliquando legitur. primum illud refert Hollenus in Præceptorio, de chriſmate, alterum Grillandus; cetera de Euchariſtia, Cæſarius Eiſterbacenſis *lib. 9.*

24. Adde remedia iudiciaria arnm ſuperſtitionum, de quibus *ſupra li. 5. ſect. 7. & 9.*

Vltimum notandum multa eſſe ſuperſtitioſa (vt variis locis oſtenſum) remedia: quæ ponunt Sprengerus *g* & ex eo Pet. Gregorius *h*, de plumbo liquefacto in ſcutellam aqua plenam infundendo, &c.

g p. 2. mal. fei. cap. 1 q. 12. in 2. exemplo.
h lib. 13. de repub c. 3. à nu. 2.

Et hac de re Codronchus narrat hiſtoriam, ab auctoribus (vt ait) grauibus & certis relatam, cuiuſdam mercatoris; *qui cum in partib. Sueciæ extra quoddam caſtrum animi cauſa per quoddam pratum duobus famulis comitatus ambularet, malefica muliere ab vno ex conſeruis à longe cognita, adhortatus eſt mercatorem, vt ſigno crucis ſe muniret, quoniam illius ditionis potentior venefica, quæ ſolo intuitu maleficia inferre ſciret, ipſis obuiam veniret. Quod monitum ipſe paruidens, & iſta nunquam ſibi timorem incuſsiſſe aſſeuerans, cum nondum fere illa protuliſſet verba, in pede ſiniſtro illatam læſionem expertus fuit: ita vt cum pedem è loco amouere non poſſet, & dolore lancinaretur, ad caſtrum equo fuerit deductus, vbi per triduum doloribus auctus, accerſito quodā villico, qui huiuſmodi mala curare profitebatur: facto periculo ex plumbo liquefacto, & in a-*

quam ſupra pedem proiecto, morbum ex A
maleficio ortum dixiſſe: quibuſdam pro-
latis verbis, & tacto pede, per aliud tri-
duum curatus eſt. ſic ille libr. 2. de mor-
bis venefic. cap. 2. Modus explorandi
ſolet hic eſſe, vas aqua plenum impo-
nunt ſuper locum affectum corporis, &
plumbum liquatum huic vaſi infun-
dunt, interim verba quædam obmur-
murantes, & in plumbo coagulato pro B
varia guttarum conformatione. indi-
cant primo, an ſit maleficium malum,
necne: deinde cuius generis malefici-
um ſit. De qua re tota veriſsime idem
Bapt. Codronchus *libr. 3. de morbis ve-*
nefic. ca. 13. ita pronunciat. *vt modus ſu-*
perſtitioſus eſt, ſic & dæmonem coope
rari eſt credendum. quamuis non deſint,
qui exiſtimēt, à Saturno vim hanc plum-
bo eſſe inditam, vt maleficia prodat, C
quod tamen à veritate eſt a ienum.]
Probare debebant. nunc ſupponunt
tantum, & Planetæ vim tribuunt mini-
nime naturalem. Nam in hanc vel illam
guttulas formam coagulari, pro natu-
ra morbi: mere & vere eſt opus non
naturæ, ſed intelligentiæ. Pergit Co-
dronchus: *Nec laudare poſſum aliud ex-*
perimentum, quod à quodam didici. Vt
ægrotus, cum decoctione verbenæ (vulgo
herba ſancti Ioannis dicitur) abluatur, D
in qua ablutione, ſi nihil reperiatur, ve.
decoctio non immutetur in colore, in pri
mum veneficio non eſſe affectum: quod
magna copia pilorum, & præcipue ſuo-
rum, inueniatur, eſſe argumentum effi-
cax, non ſolum veneficij, ſed & grauiſſi-
mi, minimeque curam recipientis: quod
ſi pili ſint pauciores, morbum eſſe mitio-
rem & curationem admittere. Quod ſi
decoctū illud ad nigrū colorem mutetur, E
ſignum eſſe præſentiæ dæmonis: quod ſi
ad alios colores mutetur, alia indicare.
Quis vero non percipit hunc etiam mo-
dum eſſe ſuperſtitioſum, cum illi pili vir-
tute verbenæ, nec ablutionis elici vel pro-
creari non poſſint.]

Sic ille *d. ca. 13.* Addo, coloris hanc
mutationem etiam naturali humorum
prædominio (vt aiunt) in morbis non
maleficis, ſed grauioribus, poſſe con-
tingere. Idem *libr. 4. cap. 2.* damnat ter-
tium quendam modum his verbis; *alij*
columbum per medium ſciſſum ventri-
culo ægrotantis appo unt, nonnulla ver-
ba obmurmurando. Qui modi & alij
conſimiles manifeſte magici ſunt, cum
prorſus virtute naturali careant.] adde,
nec ſubſit ratio cur miraculo res adſcri-
batur? maxime cum certa verborum
formula vtantur. Poſtmodum idem
iuſtiſsime conqueritur; *remedia mul-*
ta, tanquam arcana, ex arte magica in
medicinam tranſlata ſunt: vt multi A-
rabum ſectores fecerunt: vt Michael
Sauonarola in ſua Practiqua, & qui-
dam Bartholomæus, qui practicam &
experimenta cum quibuſdam introdu-
ctionibus in lucem edidit. Sic enim mul-
tis modis medicinæ ſcientia conſpurgata
remediorum vanitate ſ.pe coarguitur.
Sed horum Satanicorum hominum cura-
tion fallaces, ac incertæ ſunt, ac ſæpe
præſtigioſæ, vt videantur per modicum
ſpacium temporis ſanare, & reuera non
ſanent. Credatur medico docto & pio
(quantum ex libris eius colligo) in arte
ſua.

Et in his omnibus Notandum, ſem-
per dæmonem lucrum aliquod ſibi ex
his comparare. & ſemper animæ inter-
dum & corpori nocere: quia ſemper
aliquid admiſcet, quo fiduciam in i-
pſum homo profiteatur; vel quo nos à
Deo ad creaturas aduertat, & à cæleſti-
bus curis ad cænoſa terrenaque dedu-
cat vel ſaltem à ſeriis & grauibus ad lu-
dicra & nugatoria. Sic ſemper in ali-

quod

quod peccatum animam pertrahit, vt recte obſeruarunt D. Auguſtin. & D. Leo *a*. Obſequitur mancipiis ſuis, vt firmius illa ſibi deuinciat, & in peccato retineat.

a D. Auguſti octogintatrium. Q.Q. q. 79. D. Leo ſermo. 19. de paſsio. Dñi.

Si Deus permittit, hoc modo ſanari ægrum plures in fraudem pellicit: ſi Deus non permittit, ſed impedit, tunc ſaltem peccatum hoc præcedentibus accumulans, conatur ægros in deſperationem adducere. Si malum vni equo auferat, transfert in meliorem. Si mulierem morbo liberet, transfert in virum; ſi ſenem in adoleſcentem. Si non tem magus in alium non tranſtulerit, ipſemet necatur, vel ingens vitæ diſcrimen adit. coactæ nonnullæ Lamiæ; quia non poterant in alios, in ſuos ipſæ liberos transferre. Narrat auctor Dæmonomaniæ *b*, fuiſſe in Gallia qui maleficio quo læſus erat curãdo magum accerſiuit: ab hoc reſponſum: ſe morbo illum liberare non poſſe niſi in eius filiolum adhuc infantulum transferret. conſentit impius pater, & à mago ſanatur. interea nutrix, re intellecta, infantulum ſubducit, & cum eo aufugit: cum ergo magus non poſſet in eum transferre, fuit ipſemet à dæmone interfectus. Toloſæ, idem ſcriptor ait, ſtudioſum quendam amico ſuo grauiſsimè à quartana vexato dixiſſe, vt febrim vni ſuorum inimicorum traderet: illo vero reſpondente neminem ſibi inimicum eſſe, dixiſſe: da ſeruo tuo: tandem, cum hoc illi religio eſſet facere, magum dixiſſe: da mihi eam, annuente ægroto, ipſum conualuiſſe: magum vero febri oppreſſum interiiſſe. Facit lucri ſemper alicuius certa ſpes, vt etiam plane futilibus & abſurdis nonnunquam cooperetur. ſic enim (vt narrat I. C. ille Francofurt. *c*) cum vetula laborans opthalmia ſtudioſum quendam conueniſſet, ab eoque petiiſſet, vt quæ in ſchedula, quam illi porrigebat, continebantur, ſibi non grauaretur exſcribere: certam ſe eſſe, ſi de collo illam geſtaſſet, oculorum lippitudine liberandam: & ſtudioſus ſcripti illius characteres, vel obſoletos cernens, vel obſcuriores (vt ſolent) legere non valens: eorum loco hæc verba ſcripſit in ſchedula, *diabolus huic vetulæ oculos eruat, &c.* ſimulque præclarum philacterium mulierculæ tradidit, quot cum de collo ſuſpendiſſet, ſpe plena poſt paucos dies ſanitati fuit reſtituta. Nimirum voluit Satan hanc anum decipere, & in ſuperſtitione ſua obfirmare. Plura ſi vis, lege *lib. 3. p. 2. quæſtio. 4. ſect. 9.* quibus addi quoque multa poſſunt ex Cardinalis Cuſani Excitationum libr. 2 *in Sermone, Ibant Magi, quam viderant ſtellam, &c.* vt eorum qui putabant contra ſterilitatis maleficium, vel odii inter coniuges prodeſſe, ſi quis nidum auium inueniens caperet ipſam cum pullis matrem: & ideo vult à Moſe præceptum, *Deut. 22. ne mater cum pullis capiatur.* ſimili modo ad vitandas alias ſuperſtitiones alia quædam vult Iudæis prohibita, nempe *precepiſſe Moſem vaſa cooperiri*, *propter* Dominas Abundas. *ſunt enim dæmones, quibus vetulæ offerunt eſculenta & poculenta, quæ mundando domum non comedunt, imo ſeducunt. Prohibuit ne vir indueret veſtem mulieris, & è conuerſo, propter idololatriam. quia mulieres veſtes viriles & arma in honore Martis induebant: & viri muliebres in honore Veneris. Hoc feſtum peragitur à Chriſtianis in Carniſpriuio.*] Et poſtea idem addit ſequentia exempla vt ait ſuperſtitionis in curandis morbis. *ſi res conſecrata ad aliud, quam ad proprium vſum applicentur, eſt ſuperſtitio; vt aqua benedicta quæ bibitur contra infirmitatem, vel ſpargitur ad fertilitatẽ, vel datur aliquando brutis.*

b li. 3. ca.

c li. 1. de Lamiis cap. 8.

A (Nota hoc ſane intelligendum, vt &
quædam ſequentia.Nam aquam bene-
dictam adhibere,vt remedium natura-
le,vel addito ritu aliquo ſuperſtitioſo id
vere malum:ſed eam adhibere, vt quid
Sacramentale, & vim tribuere Deo per
ſacramentalia ſua,ad corroborationem
fidei, mirabilia operare ſolito; item vt
dæmonis maleficium, vel præſtigium
ceſſet, hoc pium & licitum eſſe Catho-
B licus nullus poteſt negare, vt docebo
ſec. 3.) *& de lumine cerei paſchalis, &*
de aqua baptiſmatis.[de his idem cenſeo
quod de aqua luſtrali] *Abſtinere à capi-*
te animalium in honorem S. Apolloniæ
vel Blaſii: vel vere carpitum luminis cō-
ſecrati (hoc non intelligo, ſi loquitur
de cera benedicta ſeu candelis probo
ritu benedictis errat. (*crux facta de li-*
gnis palmarum, balnea in vigilia Nati-
C *uitatis & Carnis priuij contra febres, &*
dentium dolorem, non comedere carnes
in die Natalis Domini, contra febres, vel
ad honorandum ſanctum Nicolaum pro
diuitiis acquirendis, petendo eleemoſy-
nam, (hæc omnia ſatis clara ſunt) *eundo*
ad Sanctum Valentinum contra mor-
bum caducum, ponderando puerum cum
ſiligine vel cera, (in his poteſt aliqua ſu-
perſtitio ab extrinſeco aduenire: ſed ſe-
D cundum ſe pia ſunt & licita) *portare*
crucem circumquaque per campos in ve-
re contra tempeſtates (ſi non fiat, vim
ponendo in tempore veris, non eſt ſu-
perſtitioſum, ſed licitum:) *in certis ob-*
latis ſuper altare. ſicut lapidibus in die S.
Stephani, & ſagittis ſancti Sebaſtiani
(hoc quoque pium, ſi tantum fiat in
honorem & commemorationem cer-
taminis horum Sanctorum, ſine fidu-
E cia in materia, forma numero, &c.) ad-
dit de acu quæ tetigit veſtem mortui,
de lignis furcæ, de lignis coniungendis
contra febres, de hoſtia non conſecra-
ta febres (*hæc vere ſuperſtitioſa ſunt,*)

A contra ictericiam de vrina; de pullis,
&c.] puto legendum, *de pediculis*, ne-
que hoc eſt ſuperſtitioſum, cum ſubſit
ratio phyſica.

QVÆSTIO II.

An liceat remedium petere à maleficis?

B LAtiſsime hæc quæſtio patet, in qua multi multa ſcripſere, multi etiam
periculoſe admodum errarunt.

Certum eſt vt hodie, ſic etiam olim
fuiſſe, qui maleficia maleficiis tollerent.
Nam cum Corybantes eſſent numero
LII. eorum XXXII. crediti ſunt male-
ficia inferre, alii vero XX. eadem amo-
liri. *Sic ſcholiaſt. Apollonij lib. 1.*

Dico primo *falluntur Iuriſtæ, qui*
C *exiſtimant iure ciuili licere maleficiis*
vti, in bonum finem: nempe ad curãdos
morbos, vel ad repellendas tempeſta-
tes, *vt Hoſtienſ. in ſumm. Azo in ſumm.*
Pet. Ærodius lib. rer. iudicat. 8. titul. 7.
cap. 6. Bart. Salycet. Godefrid. & alii in
l. eorum C. de malefic. Troilus Ma'ueti-
us de ſortibus, Grillan. de ſortileg. & alii
communiter. dico falluntur, quia legem
illam Conſtantini qua nituntur *a*, re-
D centiore lege ſuſtulit poſtea Leo Imp.
Conſtitut. 65. ad Stylianum de Incanta-
torum pœna, vt recte aduerterunt Ni-
col. Remigius: & Pet. Gregorius, &
Godelmannus. quam, quod Tribonia-
nus, homo plane ſceleſtus, prætermiſe-
rit, cauſam aliam non video, quã quia
ab omni erat pietate & vera & religiõe
alienus. ibi Leo grauiſsimis verbis ne-
gat quidpiam vere bonum his artibus
E effici: ſed apparens illud bonum, illece-
bram atque naſſam eſſe, *quæ illectos* (in-
quit) *in malorum omnium extremum*
vbi à ſummo bono exciderint, abſorbeat,
compertum habemus. Notum enim no-

a L. eorum C. de ma-lef. & mat.

bis

bus eſt illas, vt qui ſe ipſis dedunt, pro creatore ac Domino infauſtis diriſque dæmonis adhæreant, efficere: & qui illas affectantur, hos, per externarum rerum lætam quandam ſpeciem, vulnera in animæ excipere. Quale quiddam inter pugnandam meticuloſis frequenter accidit, qui dum ictus interdum excipere manu nolunt, illis vel caput vel ventrem exponunt. Sane vero ſi quis aliquo modo incantamentis vſus eſſe deprehenſus fuerit, ſiue id reſtituendæ conſeruandæ ve valetudinis, ſiue auertendæ à rebus frugiferis calamitatis cauſa fecerit, is apoſtatarum pœnam ſubiens vltimum ſupplicium ſubſtineto. Sed & Caroli V. conſtitutio hos arbitrio iudicis condigna pœna puniri iubet *b*.

Dico 2. *Diuina & poſitiua Eccleſiæ lege ſemper prohibitum fuit vti maleficis artibus, vel maleficos conſulere etiam in bonum finem.* Eſt communis Theologorum ſententia & etiam Canoniſtarum, Probatur 1. ex ſacra ſcriptura. Deus id prohibuit. *Leuit. 19. v. 31. Non declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid ſciſcitemini, vt polluamini per eos.* & cap. 20. v. 6. *anima quæ declinauerit ad ariolos & magos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eā, & interficiam illam de medio populi ſui.* Vnde patet hoc eſſe peccatum mortale. Deu. 18. v. 10. *Nec inueniatur in te, qui luſtret filium ſuum aut filiam ducens per ignem, aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria, &c.* In nouo quoque teſtamento vetat D. Paulus, quando iuſtam damnationem comminatur illis, qui ipſi impingebant eum mala facere vt bona euenirent *c*: quo ſignificat, graue peccatum eſſe mala facere in bonum finem: quod tamen prætexunt qui maleficorum opera ad morbos depellendos tempeſtateſque arcendas abutuntur. 2. probatur ex

A perpetuo Catholicæ Eccleſiæ vſu, quæ ſemper id improbauit, vt plurimi canones oſtendunt *d*, & presbyterum damnarunt, qui bono fine diuinationem fuerat expertus *e* 3. probatur ex Patribus, *D. Chryſoſtomus f, citius mors homini Chriſtiano ſubeunda, quam vita ligaturis redimenda. Huc referendum illud B. Leonis g*, cum eis (*ſcilicet dæmonibus*) nihil amplius liceat, quam iuſtitia B diuina permiſerit; agunt tamen verſutiſsima arte fallaciæ, vt ex arbitrio propriæ poteſtatis aut parere videantur, aut lædere; & multis (quod dolendum eſt) ita per nequitiam ſimulationis illudunt: vt quidam illos & timeant pati infenſos, & velint habere placatos; cum beneficia dæmonum omnibus ſint nocentiora vulneribus. quia C tutius eſt homini inimicitiam diaboli meruiſſe; quam facere. *Necnon iſta D. Auguſtini h*; cum ergo cauſæ articulus venerit, vt hæc proponatur conditio: aut faciendum eſſe contra Dei præceptum, aut ex hac vita emigrandum, quorum duorum homo ſi cogatur alterum eligere, comminante mortem perſecutore (*idem eſt de morbo per maleficium immiſſo*) ibi eligat Deo dilecto emori, quam Deo offenſo viuere. ibi oderit in hoc mundo animam ſuam, vt in vitam æternam cuſtodiat eam.] Ex his.

D Infertur primo peccare iudices, qui F cogunt malefica benedictione quadam iis quos læſerunt maleficium auferre. Nam hæc benedictio illarum, nihil aliud eſt, quam formula qua ex pacto dæmon ceſſaturus: & ſi benedictione vera ſanandus æger foret, præſtaret vti benedictione Sacerdotis, vel alterius pro E bi hominis quam malefici, cuius oratio Deo eſt exſecrabilis, neque licet nobis cum infidelibus hæreticis, apoſtatiſque oratione in diuinis iungi. Vnde

b Althuſius li. 1 Iuriſprud. Rō. 52. Fichardus conſi. 111. Laur. Kirchouiusto. 1 cōſ 2. Mollerus conſt. Saxon. p. 4. ſect. 2.

c ad Rom 3. v. 8.

d c. qui ſine Saluatore, 26. q 2. c. admoneant. canon obſeruetis 26. q 7.

e ca. ex tuarū de ſortil.

f hom. 8 in epiſ. ad Coloſ.

g ſerm. 19. de paſſ. Domini.

h tracta. 5. in Ioan.

ſequitur etiam maleficam obtemperantem tali iuſsioni, & ægros hoc remedio vtentes peccare. Valde quoque falli illos, qui exiſtimăt licere maleficiis ſanitatem quærere vel conferre, ſi id magiſtratus iubeat.

Infertur 2. veram eſſe deciſionem *articuli Pariſienſis* 5. Quod licitum eſt vti magicis artibus, vel aliis quibuſcũque ſuperſtitionibus à Deo & Eccleſia prohibitis, pro quocunque fine bono: error. quia ſecundum Apoſtolum non ſunt facienda mala, vt eueniant bona. *& deciſio art.*6. Quod licitum ſit, aut etiam permittendum maleficia maleficiis repellere: error. *& art.* 7. Quod aliquis cum aliquo poſsit diſpenſare, in quocumque caſu, vt talibus licite vtatur error.]

Infertur 3. impium & hæreticum eſſe dictum Paracelſi *i*, nihil referre, an Deus, an Diabolus, angeli vel immundi ſpiritus ægro ferant opē modo morbus curetur.

i libr. de morb. caduco. & li. de hyperphyſ. morbis cur. *k* lib. 3. dæmonolat. c. 3.

Infertur 4. periculoſam eſſe, & erroneam, vel ſaltem non ſatis euolutam & explicatam ſententiam Nicolai Remigii *k*, *precario non licere opem à maleficiis impetrare, ſed licere, vi & verberibus eam extorquere: qui hoc faciat, nunquam, qui illud, ſemper lethaliter peccare.*]

Quorum vtrumque, falſum videtur. licet enim aliquando id precibus petere & impetrare: aliquando etiam verberibus ad id adigere, non licet. Non igitur eo recurrendum, ſed res longe aliter explicanda. diſtinguendũ videlicet primo inter maleficum paratum auferre maleficio nouo, & non paratum: aliter enim peccat qui hunc, aliter qui cogit illum. 2. diſtinguendus auferendi modus, an cum maleficio, an ſine illo id fiat: quæ communiter theologi ſolent attendere.

A Igitur primo falſa & erronea eſt ſententia Paracelſi & ſimilium, licere maleficia maleficiis tollere.

Quidam putant licere tollere maleficium, non per maleficia, ſed per res tamen ſuperſtitioſas & vanas: videntur hoc multi Canoniſtæ tenuiſſe, & nonnulli Theologi, & legiſtæ *a* ſi ſuperſtitionis vocabulo hi DD. recte vſi; nequit negari, hanc opinionem quoque B erroneam eſſe. quia ſuperſtitio res eſt per ſe mala, nec malum licet faceret, vt bonum eueniat. docet hoc Sylueſt. *verbo maleficium nume.* 9. Roſella *vero* & Tabiena non tenent illam opinionem, ſed dumtaxat referunt.

a Hubertin. & Goſfred. quos ſequitur Sprenger. in Malleo & eum ſimpliciter referunt nec refellunt. Petr. Gregor. ſupra & Rickius li. de prob. aquæ frigidæ. *b* v. impedimentum 15. num 9.

Alii itaque fatentur per ſuperſtitioſa media tolli non poſſe; poſſe tamen per vana, quæ non ſint illicita, ſic Ioan. C Friburgenſ. *in ſumm. confeſſar.* & id ſequitur Roſella *b*, qui exemplum ponit, ſi maleficiati facerent celebrare tres miſſas de Domina, & poſtea omnino nudi operam darent liberis quærendis, credentes maleficium ceſſaturum. Sed hoc exemplum mihi non placet, tum quia rem ad certum numerum miſſarum reſtringere, id non caret ſuperſtitione, tum quia mediũ illud non modo vanum eſt, ſed & inhoneſtum, & vix poteſt peccato carere: ſi tamen omne peccatum impudicitiæ & inuerecundiæ deforet; neque vis in numero poD neretur, neque fides adhiberetur ipſi actui, ſed miſericordiæ diuinæ per miſſæ ſacrificia propitiandæ: tunc poſſet admitti exemplum. Deinde ſi *vana* remedia ſumant, pro omnino vanis hoc eſt inanibus, ſicut omnis vana locutio eſt peccatum, ſic nulla E vana operatio caret peccato, ſaltem veniali, *cap. illud* 26. *quæſt.* 2. ſi vero vana vocant indifferentia tunc ſi quis adhiberet ea inuincibiliter neſciens eſſe peccatum, nullum foret pec-

catum; ſi non inuincibiliter, non tamen affectate ignorans, foret tantum veniale: idem foret, ſi quis faceret credens aut volens experiri an per talia maleficium ſoluatur, non per operationem diaboli, ſed per ceſſationem eius ab operando; propter pactum quod maleficus cum diabolo habebat de ceſſando quando hoc vel illud fieret. *vide Silu. ſupra nu. 9.*

G. Tertia ſententia, quædam eſt Petr. Aureoli *in 2. d. 34. quæſtio. 2.* & Angeli *verb.* ſuperſtitio. *ſ.* 13. licere à malefico parato petere, vt maleficium maleficio tollat. exemplum huius rei ſubpeditat Ioannes Nider c. *Inquiſitor* (inquit) *Eduenſis mihi referebat, quod modus tollendi maleficium, aut ſe vindicandi in malefico, talis practicabatur ſuo tempore. Venit enim aliquis læſus in ſe vel in ſuis ad maleficam ſciſcitans malefactorem. Tunc malefica plumbum liquefactum aliquoties fundebat in aquam: quouſque opere dæmonis in plumbo imago aliqua videretur: qua viſa imagine; malefica quæſiuit ab explorante, in qua parte vis lædi maleficum tuum, & in eodem vulnere eum agnoſcere? cumque explorator locum eligeret, ſtatim malefica in eadem parte imaginis, quæ in plumbo relucebat; fixuram vel vulnus per cultrum poſuit, & locum vbi reum inueniret indicauit: nomen tamen nullatenus manifeſtante; ſed experientia teſte maleficus per omnia lædi reperiebatur, ſicut ſua imago plumbea.*] hæc ille. hoc ergo ſecundum Aureolum liceret: & ſecundum Remigium poſſet verberibus maleficus ad hoc faciendum adigi. Argumenta Aureoli ſunt. primo licitum eſt ab vſurario parato vſuras petere; & à parato conferre Sacerdote, in peccato Mortali conſtituto, ſacramenta petere; & deferre iuſiurandum idololatriæ,

in epit. Formicarii c. 1. in fine.

A quem ſcio per falſos Deos iuratum. ergo ſimiliter in noſtro caſu petere à malefico parato, &c.

Secundo non poteſt excogitari remedium aliud ad tollendum maleficium: ergo ſi hoc quod vnicum eſt vti non licet, non licet illud tollere. Sed hoc merito cenſetur duriſsimnm: potius ergo dicendum, hoc vnico medico vti licere.

B Verum hæc argumenta nullius momenti ſunt. Eorum enim quæ in primo ponuntur argumento plane diſsimilis ratio eſt. nam illic inducuntur ad id, quod ſine peccato facere poſſunt, ſi velint. ſacerdos enim poteſt conari conteri, etſi tempus habeat confiteri: vſurarius poteſt dare mutuum ſimpliciter, idololatra poteſt per Deum verum iurare: ſed operatio malefica, quæ C petitur, eſt intrinſece mala, nec ſine peccato fieri poteſt, ideoque nec peti. quia petendo conſentit eius malitiæ, quod ſemper illicitum *d*, & teſte Apoſtolo ad Roman. *digni ſunt morte non ſolum qui talia faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus.* In ſecundo argumento, falſo ſupponitur, alia remedia non ſupereſſe, ſuper ſunt enim alia, de quibus poſtea; quod ſi non ſupereſſent, D præſtaret millies quam per peccatum ſemel ſanari. nam bonum animæ corporis booo præferendum eſt, & honor Dei cunctis anteponendus. Neque hoc durum videri debet ſcienti: quod *qui amat animam ſuum plus quam Deum, perdet eam, &c.*

d D. Tho. de malo q. 4.

Remigius vero coactionem ſuam aſtruit ſequentibus argumentis. primo quia talis coactio inhonorat diabolum, & eſt expers omnis pacti. ergo E licita eſt. *Reſpon.* magis inhonorat Deum, quia cogit aliũ peccare. immo nec inhonorat diabolũ, quia cogit maleficũ vt inuocet & honoret dæmonem: ipſe

A quoque eum honorat; quia non modo credit dæmonem poſſe hanc medelam adferre, ſed etiam concutit poſitiue ad actum poſitiuum dæmon vero pluris hoc facit, quam mancipii ſui iniuriam, cuius afflictione ſolitus eſt gaudere. Nec poteſt dici expers pacti taciti, qui cogit maleficum iſta perficere, virtute pacti quod maleficus cum dæmone iniit.

B Secundo probat hoc pacto, licet à fure fugiente rem vi ſibi ereptam alia vi repetere: licet arcem ab hoſte iniuſte occupatam armis recuperare: licet vinculis per tyrannidem mancipatum, aſtu violenterque eripere: cur non hæc vis licita, vt innocentem morbis indignisſimis ſanemus? *Reſp.* illationem eſſe vanam, quia reliqua illa licita ſunt, & iuri diuino naturalique conſentanea: C maleficium vero maleficio ſanare omni repugnat iuri.

Tertio nititur auctoritate *l. nullus Cod. de malefic. & mathem.* vbi tantum punitur, qui aruſpicem vel magum induxerit precibus vel ſuaſionibus, ergo criminis atrocitas in hac ſuaui inductione conſiſtit. Confirmatur, quia Photius in Nomocanone dicit legis illius pœnam tantum debere intelligi, vbi *διαβολικῶν* id eſt per ſacrificia & mactaD tiones, negocium peragatur. Non ergo locus eſt pœnæ, quando malo adiguntur. *Reſp.* puerile argumentum hoc eſſe, illi ſimile; ſi quis dicat, lex eum punit, qui præmiis & blanditiis, & per artem lenoniam mulierem ad flagitium pellexerit: ergo criminis fœditas in hac blanda inductione & pellacia poſita eſt: & inferat poſtea, igitur puniri E minime debent, qui vi minisque matremfamilias in thori violationem impulerint. Conſtantinus autem id tantum vetuit ea lege, quod quidam ſibi licere putabant, nam ſponte facienti, nullam ſe iniuriam facere credebant: id vero quod multo grauius erat, non veruit ea lege, quia res aperte iniqua minus indigebat noua legis coërtione. Quare Salyce, & Fulgoſ. mentem Imp. attendentes de quibuſuis euocatoribus & prouocatoribus idem obtinere cenſuerunt; nec illa Photii limitatio vlterius protrahenda, quam vt ſignificet Imperatorem de illis egiſſe maleficis, qui tum temporis priuatim, prætextu amicitiæ & hoſpitii recepti in domos gentilium, dæmonibus clanculum ſacrificabant: quod ipſe fieri prohibuerat alia lege *a*. Nec tamen vllus ſanæ mentis hinc inferat, licita fuiſſe maleficia Magorum, in quibus non ſacrificabatur. poteſt enim vnum factum ex pluribus capitibus illicitum eſſe: quorum vno ceſſante, ratione reliquorum adhuc illicitum manebit.

a l. 5. C. Theodoſ. de maleſ. & mathe.

Dico igitur tertio, *ſententia hæc Aureoli, Angeli & ſimilium eſt erronea & cauſa multorum peccatorum: nec licet vllo modo nec ab imparato, nec à parato petere, vt maleficium maleficio tollat.* hæc eſt communis ſentétia Theologorum, Aureolum & Angelum ideo grauiſsime reprehendentium: *tenent quod dixi D. Thom. D. Bonau. Sco. Tho. de Argentina & alij in 4. d. 34. Silu. verb. maleficium q. 8. Armillanum. r. Tabiena verſ. impedimentum 12. nu. 9. Roſell. ſupr. Caietan. 1. 2. q. 78. art. 4. Pet. Ledeſm. ad 3. q. 58. a. 2. d. 2. Alfonſ. à Caſtro li. 1. de iuſt. hæret. punit. ca. 15. Sprenger. p. 3. maller. q. 16. Nider. ſup. Nauarr. c. 11. nume. 29. Angl. q. de arte Magica art. 6. diffi. 2. Abulenſ. in c. 19. Matth. q. 90. lit. O. Dom. Sot. in 4. d. 34. q. 1. a. 3. & 8. de iuſt. q. 3. a. 2. Viguer. c. 16. §. 4. Marti. Ledeſ. in 4. q. 60. a. 2. Brianſon. q. 13. conc. 2. Orbell. q. 34. Vngarellus addit. ad Angel. d. §. 13. Henriq. li. 12. de matrimon. c. 8. n. 2. & n. 3. in fi.* Probatur, quia hoc ſacræ litteræ,

canones

canones,ius ciuile & SS. Patres impro- A bant,vt oſtenſum fuit concl. præced. 2. quia non licet conſenſum præbere peccatum alterius *b*. 3. quia licet ſic paratus peccare: hoc tamen peccatum, & iſto tempore, non faceret,niſi inductus. 4. quia vt actum per ſe malum nemo vnquam licite facit: ſic, nec ad eum licite poterit induci *c*. Nota magis peccare, qui cogit inuitum, quam qui orat paratum. nam qui cogit inui- B tum iniurius eſt cogendo, & ſimul cooperatur: qui petit à parato, nullam ei facit iniuriam. quod nota contra Remigium.

b Rom. v. vlt.

c vid D. Thom. 2.2. q. 78. a. 4. Turrecre. in c. mouet te 32. q. 1 Sot. li. 6 de iuſti. & iur. q. 1. a. 5. Caſt & al. ſupra.

Dico quarto, *haud dubie poteſt maleficus induci, vt per modum aliquem licitum tollat maleficium.*] In hanc ſententiam conueniunt omnes in præcedenti concluſione citati DD. & eſt veriſſima, caretq; dubitatione. nam quidam DD. C non ſatis clare loquuntur, etſi bene ſentiant. Guido Brianſonus *in collectario ſupra 4. ſent. q. 13. concl. 3. Immo* (ait) *ego fortius dico, quod ſi aliqua perſona erat impedita, vel vexata quacunq; vexatione per aliquam perſonam ſortilegam per pactum dæmonis: & per orationes, vel vota, vel artes, non poſſet ſanari, niſi ab illa perſona quæ talia intulit. Dico, quod accederem ad illam perſonam, quæ mihi dedit talia, non vt faciam homagium diabolo, nec vt colam illum ſortilegum. ſed vt* D *mihi auferat, quod mihi dedit. Si ipſe agat cum diabolo, ego non conſentio: ſed tantum peto, vt remoueat malum quod mihi dedit. Et multotiens iuſtitia cogit tales, vt reſtituant ſanitatem, quam abſtulerunt. Immo ſi proprius diabolus dediſſet mihi talia, dicerem ſibi, quod à me remoueres tale impedimentum, nullo tamen modo faciendo ſibi homagium.*] Sed E quod ait de Diabolo. id ego prorſus periculoſum puto, & merito negauit Sotus *in 4. d. 34. q. 1 a. 3.* Nam non poſſum petere, vt ab amico, quia cum eo inimicitias, indicente Chriſto gerere debeo: omnis etiam mihi cum eo familiaritas & communicatio interdicta eſt. Per modum vero imperii, non poſſum iubere, quia mihi non ſubiicitur. Duntaxat in Dei nomine, per exorciſmi modum, ei poſſem imperare. Nec etiam ſimpliciter verum eſt, licere ſemper petere à malefico vt malum remoueat. Quid ſi enim ſciam maleficium non poſſe tolli, niſi modo illicito? certum eſt me tum non poſſe petere. *d* quid ſi etiam moraliter mihi conſtet maleficum, etſi poſſit tolli ſine maleficio, non tamen ſublaturum niſi cum maleficio? certum etiam puto, tum non licere petere, vt tollat *e*. Poteſt huius rei exemplum dari, quando petitur tolli ab eo, qui non eſt auctor maleficii, nec locum & modum maleficii & curationis ab ipſo malefico, vel homine alio intellexit: nam talis non poteſt curare ſine maleficio alio, aut dæmonis cooperatione noua. Quare raro admodum, vel vix vnquam licebit petere ab alio, quam ipſomet maleficii auctore.

d Pet. Ledeſm. ſup.

e hoc voluit haud dubie idẽ Ledeſm & Henrriq. d. n. 3. in fi.

Dico igitur quinto, *licet à malefico petere, immo licet etiam illum minis & leuibus verberibus cogere, vt maleficium tollat, quandocumque probabiliter credo illum ſine maleficio, modo aliquo licito id facere poſſe, ſiue quandocumq; non ſum moraliter certus, quod vtetur modo illicito.*] eſt ſententia communis *Henrici poſtea citandi, Scoti & omnium citatorũ in concl. 3. & Præterea Ioan. Baſſol. Vorrilons in 4. d. 34. Caietan. in verb. maleficium. & in opuſc. 12. tom. 2. Gabr. in 2. d. 28. a 4. dub. 2. Binsfeld. in l. eorum q. 5. C. de maleſ.* probatur, quia hoc eſt vti iure meo, inducere magum ad id, quod facere tenetur, & ſine peccato, ſi velit, poteſt facere. non autem eſt conſentire pacto quod dæmon habet cum

 mago.

mago. De coactione id concedit Remi. A de precibus negat, ſed ratio noſtra, & communis ſententia DD. de precibus idem conuincunt. de iuſsione exemplũ habemus B. Theodori Archimandritæ, qui Theodorum Magum ad pœnitentiam adductum iuſsit, primum omnia peccata ſua confiteri. 2. ſi quos haberet libros maleficos in medium proferre. 3. H. quoſcunque homines aut domos aut animalia maleficiis ſuis obſtrinxerat, diſſoluere. 4. non amplius ea in quemquam exercere, ſed pœnitentiam agere *f*. De verbere & minis probatur quoad eos, quos conſtat maleficio læſiſſe. quia non tam infero iniuriam, quam illatam repello: & ſicut crumenam meam poſſem furi extorquere, ſic etiam poſſum mago quam quaſi detinet corporis ſanitatem. Confirmatur hoc, quia docet experientia, nunquam niſi vi coactos maleficium tollere velle Dixi, lenibus verberibus: quia grauia vulnera vel immodicos cruciatus inferre, id ad iudicem ſceleris vindicem, non ad priuatos pertinet. Leuia non erunt, ſi maleficæ inde immineat periculum vitæ, mutilationis, aut grauis morbi.

f Georgius in vita S. Theodori, apud Surium. mẽſ. April.

Caietan. *g* cautelam proponit, vt quis expreſſe proteſtetur, ſe nihil commune cum Diabolo habere velle. Hæc ſane prorſus neceſſaria cautio, quando petitur ab eo malefico, qui non intulit maleficium. vix enim (vt dixi) ſine peccato talis poteſt maleficium auferre. Sic cum crudelis & nefarius Bertulphus dixiſſet coniugi ſuæ B. Godoleuæ, in eam ferociæ ſuæ cauſam eſſe dæmonem, & ex maleficio natum diſcidium, addidiſſetque ſe noſſe Fœminam, quæ iactiter ſe poſſe illos mutuo amore & beneuolentia adeo connectere, vt non queant coniuges ardentius ſe amare: reſpondit Sancta mulier, *Chriſti ancillа ſum, illi ego mea omnia commendo: ſi tamen abſq; ſceleris alicuius commixtione id fieri poteſt, quod dicis, non refragor b.*] Si quis ab ipſo, qui nocuit, medelam petat; fortaſsis abſolute loquendo, non eſt neceſſarium addere illam proteſtationem, ſed ſufficiet abſolute (in caſu concluſionis huius quintæ) petere vt nocere deſinat. quia res quæ petitur bona & iuſta eſt, nempe non nocere proximo: & poteſt ac tenetur maleficus id licito modo facere, nempe per B medium aliquod naturale (ſi nouit) vel per ſigni deſtructionem. ideo quod de pecunia ab vſurario mutuanda dictum, id hoc vim obtinet. Attamen ſemper vtilius erit & tutius hanc proteſtationem adiicere, maxime ſi petam vt tollat maleficium, vel quid aliud huiuſmodi, quod nõ nudam caſſationem: ſed quiddam actus poſitiui ſignificat. quia malefici vt plurimum ſunt homines idio- C tæ, & alia quam ſuperſtitioſa remedia ignorant. Quare etiam conſulo, vt petatur ab eo, quo remedio ſit vſurus. ſi nolit dicere, nõ eſt vtẽdũ eius opera: qa hoc ipſo ſatis indicat ſe vſurum remedio illicito. Si vero indicet remediũ: tunc ſi ſatis prudens es & doctus, ipſe conſidera & diſcerne, an ſit licitum necne: ſi non es idoneus iudex, doctiores & prudentiores conſule: ſi dubitetur an ſit re- D medium naturale, conſulantur medici: ſi vero an ſit diuinum, conſulantur Theologi. In his etiam diuinis aduerte, tum præſtare illa applicari à Sacerdote, quam à malefica. Nam ſi miraculoſa operatio eſt, Deus illam potius operabitur per ſeruum ſuum, quam per Diabol: mancipium, ſi malefica dicit, non promiſſurum, niſi ipſa adhibeat: ſatis hinc apparet, aliquid eam adhibituram ex E pacto conuento. Quare nec videtur toleranda praxis quorundam iud cum: qui cogunt maleficas benedicere ægrotis ex maleficio: & ſi ſanentur,

g tom. 2 opuſc. 12.

b Drogo Geſtellenſis in vita S. Godoleuæ 6. Iulii.

tunc habent pro indicio certo, quod
ſint maleficæ. Liceret tamen iudici-
bus eas cogere, vt citra maleficium li-
berare conarentur: ſicut licere priua-
tis iam docui, atque ita intelligendus
Brianſonius *d. concluſio. 3.* Quod ſi res
moram non pateretur, & maleficus
non foret perſona rudis & idiota, ſed
ſatis prudens ad diſcernendum malefi-
cam curationem à naturali vel diuina:
& tunc aliquis ſimpliciter ſecutus fuiſ-
ſet ſententiam Pet. Ledeſmii ſup. cre-
didiſſetque dicenti ſe non vſuram vllo
maleficio, non auderem damnare poſt
factum: ſed ante factum: ſemper v-
tendum puto conſilio & examine quod
dixi. Reuera enim qui non examinat,
neque interrogat, neque proteſtatur,
neque aliam adhibet cautionem vt in-
telligat, an remedium quod adhibe-
bitur ſit legitimum, an illicitum: is non
videtur facere: quod in ſe eſt, ſed ob-
iicere ſe temere periculo peccandi: quia
nouo periculo peccandi obiicit ru-
dem illam & idiotam & peccatricem a-
nimam.

QVÆSTIO III.

An liceat maleficii ſignum deſtruere,
vt diabolus nocere de-
ſinat?

I. Nota primo ſigna malefici vocari,
ollas, ligamina, clauſtra, plumas,
liberides, & ſimilia: quæ, ex pacto cum
dæmone inito, magus adhibuit vt ali-
quis maleficio lædatur: pactum vero
eſſe ſolet, vt quamdiu ligula ſic noda-
ta fuerit, vel tale quid ſub limine de-
foſſum, vel ſera clauſa manſerit: tam-
diu talis perſona ſit maleficiata: aut
moriantur, qui in tali loco erunt, aut
intrabunt vel exibunt, & huiuſmodi:
de quibus actum *libr. 3.* Porro de liga-
minibus & ollis, res notior eſt: de *ſera*

A legi apud auctorem innominatum libr.
pœnitentialis à Rectore & Academia
Colonienſi ante annos centum appro-
bati, & excuſi: *capit. 70. quod eſt de im-
potentia coeundi*: Pariſiis (ait) *contigit,
quod quædam ſortiaria virum, qui eam
reliquerat impediuit, ne poſſet cognoſce-
re aliam, quam legitime ſuperduxit. fe-
cerat enim incantationem ſuam ſuper
clauſam ſeram, quam in puteum quen-*
B *dam miſit, & clauem ſimiliter in puteum
alterum, & ſic diabolo promouente vir
ille factus eſt impotens cum vxore ſua.*]
Quæritur ergo V. *liceat aperiendo clau-
ſtrum, comburendo capillorum glomum,
ſoluendo ligulæ nodum, vel effodiendo ol-
lam, & exurendo quæ in illa habentur, aut
ſimilia remouendo, perdendoq́; maleficî-
um deſtruere, & liberare maleficiatum?*
Duæ de hac re ſunt ſententiæ. vna, nul-
C lius quod ſciam in libris editis, in qui-
bus nondum mihi contigit inuenire:
ſed noſtris temporibus Ioann. Heſſels
à Louanio, *in prælectione lib. 4. ſent.* do-
cuit nullo modo licere. hoc haud dubie
pio docuit animo, & vt homines à ma-
leficio abſterreret: quam tamen pru-
denter & vere, manifeſtũ ſpero fore ex
iis quæ hac quæſtione differentur. mul-
ti ex eius diſcipulis, rem non multum
D diſcutientes, neque auctores alios cu-
rantes, Pythagoræorum more, vt o-
raculum exceperunt: neq; in ſcholis
tantum docuere, ſed in concionibus
adeo nonnunquam calide: vt contra
ſentientes damnare, & etiam pœnis Ec-
cleſiaſticis coërcere, ſint conati: non
modicam ſcrupulorum carnificinã etiã
piis & bonis, iniicientes, hoc ergo dili-
gentius res diſcutienda, quam cum ſu-
E perioribus annis docerem, ideo breui-
ter perſtrinxi, quod tum neſcirem ali-
quem ex doctioribus communem ſen-
tentiam, quam amplectebar & ample-
ctor, probare.

ſ. 1. Heſſe-

§. 1. Heſſelii & diſcipulorum eius A argumenta fuere. primo, cum ſignum amouetur: ſanitas exſpectatur non à Deo vel ſanctis, per miraculum: nec ab humana voluntate nec à cauſa naturali. ergo à diabolo. Sed hoc eſt ſuperſtitioſum. ergo non licet amouere.

2. Qui ſignum tollit ea ſpe, vt nocumentum ceſſet, miſcet ſe pacto, quod malefico cum diabolo intercedit, quia diabolus cum malefico pactus eſt, vt ſi- B gno poſito ipſe noceat, ſigno remoto nocere deſinat. ergo talis ſocietatem quandam cum diabolo init, cui coniungitur, & communicat in pacto conuento eius.

3. Amouere ſignum, eſt colere diabolum, quia eſt proteſtari, quod poſſit nocere quibus & quando voluerit, quaſi ab alio non pendeat: item quod ſit fidelis & verax, qui pactum ſeruet cum C ſuis: ſed diabolum honorare vel colere non licet. ergo nec amouere ſignum licebit.

4. Non licet declinare ad magos, vt ſcripturæ docent: ſed quia amouet ſignum, declinat ad magos. ergo. Min. probatur, quia petit à malefico vt ſigna tollat, vel vt ſibi tollenda oſtendat.

5. Qui amouet ſigna oſtendit ſe ma- D leficos & dæmonem timere: ſed S.S. iubet nos ſolum Deum timere.

6. Non tantum res quæ ponitur vel amouetur eſt ſignum diaboli, ſed & actio circa rem, vt poſitio eius ad nocendum, permanentia eius ad nocumenti perſeuerentiam, amotio eius ad nocumenti ceſſationem: ſicut non tantum aqua eſt Sacramentum Chriſti: ſed & ablutio per aquam facta. ergo ſicut qui E ponit ſignum exercet ſacramentum Diaboli, ſic & qui amouet. Exercet enim vterque actionem ad eum effectum conſequendum, ad quem aliter, non valet, niſi ex diaboli inſtitutione.

7. Diabolus nunquam ſponte ceſſabit à nocumento corporali, niſi vt grauius noceat in anima: cum ſit hoſtis noſter capitalis, ſemper cupiens quam maxime nocere. ideo, iuxta D. Leonem *beneficia eius cunctis ſunt nocentiora vulneribus*: ergo per ceſſationē nocumenti, quæ fit amoto ſigno, grauius infert nocumentum vel amouenti, vel maleficiato, vel vtriq;.

8. Si licet ſigna maleficii amouere, vel ad ea implorare opem malefici: igitur quoties quis maleficium patitur, nec aliud ſupereſt remedium quo adimuetur, tenebitur procurare ſigni amotionem: ſicut tenetur homo ægrotus licito ac poſſibili remedio procurare, vt ſanitati reſtituatur: peccaret enim ſi ſic ſanitatem à Deo exſpectaret, vt interim medici conſilia reiiceret. At qui nemo eorum, qui ſunt in contraria opinione hoc docet, videlicet hominem aliquando ad amouendum vel deſtruendum maleficii ſignum ex conſcientia obligari.

9. Si id licet, ergo illi recte faciunt, qui maleficis ad quæſtionem vocatis abradunt omnes pilos corporis, ne quo maleficii ſigno corpori adhærente, reddantur inſenſibiles, ideoque ad confeſſionem cogi non poſſint, quod videtur ſatis manifeſte ſuperſtitioſum. Vnde Franciſc. à Victoria *in relect. 12. de arte magica*: ſi (inquit) ad expulſionem dæmonum radunt pilos aut capillos, aut aliquid eiuſmodi: eſt magia manifeſta. Nam veri ſancti, qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus ritibus aut obſeruationibus.

10. Probari poſſe videtur ex eo, quod Dominus dicit in Euang. *hoc genus dæmoniorum non eiicitur niſi in oratione & ieiunio.* ſenſus enim eſt non aliter recte eiici. ergo ſi quis dæmon eiuſmod intraſſet in aliquem per maleficium, non

liceret egreſſum eius procurare per ſigni amotionem.

11. Probatur ex eo quod Hierony. commemorat *in vita S. Hilarionis:* ad quem cum adducta eſſet puella à dæmone obſeſſa, & dæmon clamaret: ſe inuitum in puellam ingreſſum fuiſſe, vtpote vi maleficiorum coactum: nec ſe poſſe eam relinquere, niſi prius ablatis ſignis ſub limine poſitis: vetuit vir ſanctus ſigna perquiri, & orationis virtute dæmonem expulit: *ne* (inquit Hierony.) *aut ſolutis incantationibus receſſiſſe dæmon videretur, aut ipſe ſermoni eius accommodaſſe fidem.* igitur, ex Hieronymi ſententia, perquirere & tollere ſignum, vt nocumentum ceſſet, ad incantationem pertinet: alioquin ad miraculum diuinum non recte confugiſſet Hilarion: ſed remedium facile ac promptum de ſignis amouendis, ſi licitum erat, præſcribere debuiſſet: ne Deum tentare videretur.

12. Apud Gratian. *c. ſi per ſortiarias 33. qu.* 1. vbi enumerantur legitima remedia maleficii, nulla fit mentio requirendi & deſtruendi ſigni: nec quiſquam alius veterum Eccleſiæ patrum reperitur, qui de remedio hoc tanquam licito loquatur. Si reſpondeas eſſe argumentum negatiuum ab auctoritate negata. Vrgent, nō eſſe ab authoritate negata, ſed ab auctoritate negante. quia cum remedium tollendi ſigni ſit facile & cuique obuium, eius maxime mentio fieri debuiſſet, ſi licitum illud concilia & patrum decreta cenſuiſſent.

13. Diabolus non eſt alligatus ſignis: poteſt enim nocere ſine ſignis, & poſitis ſignis liberum illi adhuc eſt non nocere, vt & à moris adhuc nocere & non deſinere. ergo fruſtra tolluntur ſigna, niſi pactum malefici & Diaboli intercederet. ergo remouens conſentit in hoc pactum.

A 14. Diabolus non poteſt diutius nec fortius, nec breuius nec lenius hominē affligere quam & donec ei Deus permittit, qui pactis huiuſmodi non aſtringitur: ergo abſurdum eſt exſpectare remedium ab huiuſmodi remotione ſigni, aut curare talia diaboli pacta: ſed recurrendum eſt ad Deum, in cuius poteſtate eſt Diabolus. His illi argumentis vtuntur, quæ verbis ipſorū retuli: ne qs ſuſpicetur me min⁹ bona fide agere.

B §. II. Nihilominus ſit concluſio, *ſigna malefici etiam ſpe ceſſationis morbi ſeu mali licet quærere & inuenta remouere & tollere.* dico, *ſpe ceſſationis*; quia fatentur opinionis contrariæ aſſertores, in contemptum & deletionem Magiæ ſuperſtitionis, ipſiuſque Diaboli, licere malefici ſigna tollere, deſtruere, atque abolere: immo ſanctum id eſſe, ſi ex ſolo odio totius artis, & intentionis Diabolicæ id fiat: ſed negant, id licere ea ſpe,

C & intentione, vt nocumentum ceſſet *Notandum primo*, quod omnes fatemur, ſigni ablationē nullam habere vim naturalē neq; ſupernaturalē mali auferendi ſeu ſanandi: ſicut nec eius poſitio vim vllā huiuſmodi habuit, ad malū inferendū. ſed ſicut, poſito ſigno, dæmon fuit, qui nocumentū intulit; ſic ablato ſi-

D gno dæmon eſt, qui malum aufert, quia ceſſat nocere. ceſſat autem, quia ſic cum mago pactus fuit: non quod pacto ſe ligari putet, ſed quia hoc ſibi iudicat expedire ad animarum perniciem. *Notand.* 2. aliud eſſe vti peccato alterius ad bonum, aliud cooperari peccato alterius. nam peccato alterius vti poſſum ad commoditatem meam, quando ille potuit peccatum vitare, & licito modo

E mihi gratificari, vt dictum de vſurario *præcedenti quæſtione*, ipſius enim malitia mihi nocere non debet. Cooperari vero peccato alterius nunquam licet, quia nunquam peccare licet: cooperor

A vero, quotieſcunque peto ab alio, id
quod alias ſine peccato nequit præſta-
re. Quando ergo peto vt maleficium
maleficio, vel nouo pacto inito, tollat:
cooperor peccato: quando peto vt id
faciat, deſtruendo ſignum iam ante ini-
ti pacti, ſeu ſine maleficio, & ipſe me
nolente adhibet nouum maleficium:
ego illi non cooperor, ſed vtor tantum
eius peccato. Eſt doctrina Soti, & Pet.
Ledeſm. & aliorum mox citandorum.
B *Notand 3.* Signum tolli vel ab ipſo qui
poſuit, vel ab alio qui non poſuit. Si ab
eo qui poſuit: vel ille inierat duo pacta
cum dæmone vel vnum tantum. duo
quidem, quando conuenerat, vt dæ-
mon permanente ſigno debeat nocere:
& ſublato ſigno teneatur non nocere,
nam hic vnum pactum fit depoſitione
ſigni, alterum de ablatione. Vnum
tantum fit, quando ſimpliciter conue-
nitur, vt ſigno permanente teneatur
C dæmon lædere: huius pacti vis includit,
non vt ſublato ſigno teneatur non no-
cere, ſed vt, ſi velit, poſsit non nocere.
Quando duo ſunt pacta, tunc conſide-
randa eſt duplex, quæ poteſt accidere,
malefici intentio. Si maleficus cum tol-
lit, vult ſibi ſeruari pactum illud ſecun-
dum, non licet tollere: quia hoc eſt con-
firmare illud pactum. Si vero maleficus
ex pœnitentia pacti initi motus, vult pa
D ctum ſuum cum dæmone initum ceſſa-
re: & ideo, vt reſcindatur: tollit ſignum,
quod eſt pacti vinculum, & tollit non
quatenus ablatio ſigni eſt ſignum ſe-
cundi pacti: ſed quatenus eſt deſtru-
ctio primi pacti, poteſt tollere, quia ſic
non confirmat ſecundum pactum, ſed
reſcindit. Quod ſi ſit alius qui tollit, hic
E non fecit vllum pactum cum dæmone,
nec poteſt dici confirmare primum ma
lefici pactum: quia illi non cooperatur.
Sed ſi gnarus ſecundi pacti quod male-
ficus fecit, illud tollat, quia vult à male-

A fico ſeruari ſecundum pactum: ille quá-
tum in ſe eſt pactum confirmat, & ſic
malo cooperatur, quare hoc non licet:
ſi vero vel ignarus vel gnarus, illud tol-
lat dũtaxat, vt maleficium deſtruat, vel
vt pactum reſcindatur, ſperans dæmo-
nem libere ceſſaturum à nocendo: nul-
lo modo cooperatur pacto: non primo,
quia iuxta illud non operatur: non ſe-
cundo, quia illud non curat, ſed vult fa-
cto ſuo deſtruere primum. Deniq; ſi v-
B nicum maleficus fecit pactum, tunc tol
lendo ſignum primum pactum deſtrui-
tur, nec nouum initur: nec ipſe malefi-
cus vllo modo confirmat, vel operatur
ex primo. quare nec ei alius, tollens co-
operatur. *Notan 4.* ſi ſcandalum ſequa-
tur, non poſſe tolli. quare ſic iſta pera-
genda, vt ſcandali occaſio iuſta detur
nulla.

His poſitis *probatur* 1. concluſio, quia
C quotquot auctores excuſi de hac ege-
runt quæſtione, illi ad vnum omnes, ex
quo ea quæſtio diſcuti cœpit, in hac cõ-
cluſione conueniunt: eos autem loqui,
de eo qui ſpe ceſſationis ſignum remo-
uet, clare patet ex verbis & rationibus,
quibus vtuntur. Ante tempora D. Tho-
mæ, & ipſi D. Tho. ac D. Bonauentu-
ræ, & eorum præceptoribus, puto pla-
ne certum fuiſſe hoc licere: & ideo de
D hac re nihil expreſſe proditũ: niſi quod
maleficia ſine maleficio tolli poſſe cen-
ſuerint: quod etiam Tho. de Argentina
d.34 & Abul. *in 19. c. D. Matt q.90.* & alii
communiter tradiderunt. Quod vero
Durand. hoc non dixerit parum refert:
omiſit, quia non habebat, quod ea in re
contradiceret D. Thomæ: at cui con-
tradicendum, commentarios ſuos elu-
E cubrauit. Primus quem inuenio ex pro-
feſſo quæſtionem diſcuſsiſſe, qui tem- Anno 1290.
pore D. Thomæ vixit, Durando prior,
eſt Henricus Goethalzius ſiue Ganden-

ſis, Archidiaconus Tornacenſis. hic *quodlibeto 5. quæ. 33.* vbi quærit, *an liceat tollere tegulam maleficii ſignum?* tandem reſoluit his verbis, *licet autem perniciosum eſt operibus ſuperſtitioſis communicare, aut facere talia, qualia faciunt ſuperſtitioſi communicando operibus dæmonum. Catholicum tamen eſt deſtruere opus ſuperſtitioſum dæmonu, & in hoc ei contrariari. Et ſic dico, quod licitum eſt maleficium deponere ſimpliciter, quemadmodũ licitum eſt idolothytum in cloacam proiicere: & etiam vt curetur infirmus maleficiatus (ecce, quod ſub hac ſpe) non credendo quod virtute illius maleficii morbus ille contingat (hoc enim credere infidelitatis eſſet) vt procedit prima obiectio: ſed credendo contrarium, & quod fiat ſola dæmonum actione, ex diuina permiſſione: qui non conſueuerunt ſecundum pactionem ſuam maleficiatum vexare, niſi ſtante illo maleficio.* Hæc ille: ſequitur, eum, more ſuo non nominans Scotus, & ipſe aliquot annis antiquior Durando, his verbis: *ſi per orationes Sanctorum impediatur virtus dæmonis, bene ſit: ſi tamen Deus illas non exaudiat, tunc ſi ſciretur maleficium & deſtrueretur, dæmon non fatigaret eum amplius, quia ex pacto non aſſiſtit: niſi dum durat aliquod ſignum. Et ex hoc patet quod ruſtica eſt illa quæſtio, an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum? non enim ſolum licet ſed eſt meritorium, deſtruere opera diaboli, nec in hoc eſt aliqua infidelitas. quia deſtruens non acquieſcit operibus malignis: ſed credit dæmonem poſſe & velle fatigare, dum tale ſignum durat, & deſtructio talis ſigni imponit finem tali vexationi* a.] vides à Scoto hoc meritorium cenſeri, quem diſcipuli eius ad vnum ſequuntur, vt nominatim Ioann. de Baſſolis ibidem *q. 1.* qui etiam expreſſe addit *meritorium eſſe ſi fiat cum intentione curan-*

A *di*: & ſic etiam Anton. And in 4. d. 34. in fin. ſequitur Nicol. Vorillon. *ibid.* & Nicol. de Orbellis ibid. & Guido Brianſonus *b.* & Ioſephus Angles *c,* & Alph. à Caſtro *lib. 1. de iuſt. hæret. punit. cap. 15.* & Pelbert. Temeſuar. *Roſarii p. 4. verſ. matrimonium. 5. §. 38.* Eſt etiam hæc ſententia communis Thomiſtarum, vt Caietan. *tract. 12 tom. 2.* vbi ait: *duobus modis contingit maleficium à maleficiis ſolui:*
B *primo per ſimplicem diſſolutionem ſeu deſtructionem maleficii prius facti, puta diſſoluendo ligaturam capillorum cum annulo & eneo, &c. & hoc abſque dubio licitũ eſt, nec eſt opus malefici, vt maleficus eſt, ſed hominis ſcientis impedimentum boni proximi ſui. quia nulla hic euenit inuocatio dæmonis, ſed ſola diſſolutio ſigni: quo durante diabolus ſtatuerat malum alterius continuare. 2. per inuocationem dæ-*
C *monum, ſeu aliud maleficium, & hoc proculdubio peccatum eſt mortale.*] *hæc ille.* vides Caietan. hoc definire, vt indubitatum. idem volunt Silueſt. *verb. maleficium q. 7. & 8.* Tabiena. *verb. impedimẽtum 12. verſ. 9.* Fumus *v. maleficium n 2.* Domin. à Soto. *in 4. d. 34 q. 1. a. 3.* vbi dicit *nos poſſe maleficum rogare, & ab eo pecuniã extorquere, vt ligaturas, quas habet ſepultas, aut ſuſpenſas aut alicubi aſ-*
D *ſeruatas, illinc dimoueat: quia illud maleficium facere virtus eſt: & quicumq; ſciret vbi ſunt poſſet illas inde ſubtrahere,* &c. idem aſſerit addens *meritorium id eſſe* Barthol. Ledeſmius *de Sacramento matrimonii difficul. 49.* & eiuſdẽ inſtituti ac nominis recentior Pet. Ledeſm. *in 3. p. quæſtio. 58. a. 2. d. 2.* Henric. Henriquez *libr. 12. de Sacram. capit. 8. numer. 3.* Conſentiunt Nominales, *vt Gabriel.*
E *in 2. d. 8. quæſtio. 2. a. 4. & Aureolus in 4. d. 34.* Cõſentiunt etiam Summiſtæ vnanimiter *S. lu. Tabie. & Fumus ſup. Ang. in ver. ſuperſt. §. 13. Roſella v. impedimentũ v. 13. Caiet. in v. maleficium & Ia-*

b in 4. qu 13. concl 3
c q. de arte magica. a. 6. difficul. 2. iũct. in 4 q. de impedim. matr. ar. 2

in 4. d.

cob. de Graffiis in deciſ. aureis. c. de male-
ficio. Quinetiam Franciſc. Zammarinus
beneficiatus Lateranenſ. Eccleſiæ, *in*
theſauro Sacerdotali quem, collegit ſe-
cundum conſuetudinem ac ritus S. Ec-
cleſ. Rom. p. 1. titul. de exorciſmis capit.
2. quod eſt de maleficiis, hoc non tan-
tum dicit licere, ſed quaſi neceſſarium
& rituale præſcribit, his verbis: *adiungo,*
quod illa oſſa & pennæ inſerta vna in alia:
& multa, & quaſi infinita talia, quæ in le-
ctis inueniuntur à dæmone deporta-
ta: ſicut clare fuit deprehenſum,
ſunt extrahenda, & igne comburen-
da, dum dicitur Pſalmus: Exurgat. *Nec*
ſequenda eſt illa ſuperſtitio quam vulgus
ponit, de mittendis aliis rebus inuentis
ad fluuium currentem, &c. ſic ille folio
180. col 4. co-ſentit Zacha. Vicecomes
p. 1. comᵖementi Artis excorciſ. doctri.
vlt. I. noſter Lonardus Leſſius de iu-
iti. hanc quæſtionem accurate pertra-
ctans, cuius ſcriptis adiutum me, hac in
diſputatione fateor, vt & Bellarmini.
Conſentiunt Iuriſtæ, non tantum qui
tenent poſſe nos maleficiis in bonum
finem vti: & alii, qui dicunt per ſuper-
ſtitioſa poſſe tolli maleficium; quos ſu-
pra citaui. ſed & qui hoc reiiciunt, *vt Tur*
recrem. in d. c. mouet te, Nau. in Manua.
c. 11. n. 29. & Pet. Binsf. in l. eorum q. 5. C. de
malef. & mathem. Inquiſitores quoque
Germani; *Spreng. in malleo. & Nider. in*
Fornicario ſupra citati, & Ioan. Chappe-
auille Vicarius & Inquiſitor Leodienſ. in
tract. de caſib. reſeruatis. Vnde patet hâc
eſſe ſententiã plane cõmunẽ. Hiſpano-
rum, Germanorũ, Italorũ Gallorũ, Bri-
tannorumque Theologorum quidem
Scholaſticorum omnium, Nominali-
um, Scotiſtarum Thomiſtarum: ex qui-
bus multi Cardinales & Epiſcopi &
Magiſtri Sacri Palatii fuere, cæteri di-
gnitatibus aliis, aut eruditione ſaltem,
& pietate conſpicui. Quare cum ſit

A incredibile, tot academiarum præcipua-
rum profeſſores, in hoc dogmate ad
mores pertinente, vſque ad Heſſelium
erraſſe: & hodie quoque errare, tum in
lectionibus publicis, tum in confeſſio-
nibus audiendis, tum in ipſa praxi quo-
tidiana, idque errore tam periculoſo: ſa-
ne non videntur carere temeritate, qui
hos omnes inſcitiæ & erroris condem-
nare audent: & puniendos putant:
B quotquot, ſola etiam auctoritate talium
adducti, maleficii ſigna remouerunt.
Accedit, quod auctoritatem hanc ra-
tiones validiſsimæ comitantur: qui-
bus contrariæ opinionis defenſores
nondum ſatis efficaciter reſponderunt.

Probatur primum, hæc ſententia ex-
emplis illis ſuperiore capite narrati Bea.
Godoleuæ, & B. Theodori archiman-
dritæ: & quodam quod Ill. Cardinalis
C ex Societate noſtra Rob. Bellarmin. *in*
publicis prælectionibus narrauit, cum an
te multos annos Louanii ſententiam il-
lam Heſſelii ſolide, ſed breuiter refelle-
ret cuius dicta huic diſputationi inſerui.
Concionator (*verbis eius vtar*) quidam
Prædicatorum: quod me puerum vidiſ-
ſe memini: in monte Policiano in XL. cum
vellet concionari, loqui non potuit. acci-
dit id ſecundo & tertio. videns id non eſſe
D *rem naturalem, in concione tantum ſibi*
vocem precludi: votum vouit Sanctæ
Agneti, quæ erat loci patrona: inue-
nitque ſigna in ſuggeſtu, capillos inter ſe
ligatos, & ſimilia. comburit ergo illa, &
vox ei reſtituitur. concionem poſtea ha-
buit.] Quod ſi peccatũ hoc fuiſſet, Deus
à pio concionatore inuocatus, & voto
ſolicitatus eum non ſanaſſet: neq; ſigna
illi oſtendiſſet, quæ tollere non liceret.
E his accedat ſimile æque conteſtatum.
Anno. 1589. *Genuæ adoleſcens quidam*
pius, ex imprudenti aſpectu, ita effuſe in
amorẽ mulieris, exarſit, vt diuiti ũ excla-
ferit: mittebantur vltro citroq; munera,

& ui-

& furtiuæ litteræ, idque trimeſtri ſpacio. Poſt quod, is graui morbo afflictus decubuit. Mirum certe, quam immundas ſordes, & varias ante ora aſtantium euomuerit: muliebres crines, obuium villos, linum, bombycem, crinales acus, & ſutorias, vnguium ſegmina, oſſium fragmina, & ferramentorum, non paruo numero, vna cum ſanguine. Quidam è noſtris hortatur eum, ne amplius illigari ſe patiatur amore ne peſtifero. Quærit deinde, num quæ eſſent ab eo munera aut litteræ? litteras acceptas aiebat, ſed deinde, laceratas: noſter non credens, admonet familiares: vt eius arculam ſcrutentur, &, ſi quid ſit amatorium, tollant. Ea res cum ægro occulta voce quadam innotuiſſet, arculæ clauem horrendis clamoribus poſtulat, & acceptam eadem voce admonente, iniecit in os voraturus, niſi prohibitus fuiſſet: eam puluino ſupponit: oculorum vſum amitti: admonet mater, vt doctus malo reddat clauem: eam cum quærens non inueniret, furto ablatam credidit: tunc incipit magis vociferari, nec tamen reperta in toto lectulo diligenter excuſſo: vt tandem cum arcula eſſet reſerata, binæ litteræ amatoriæ inuentæ, & igni traditæ ſunt, quo facto reſtitutus ei ſenſus videndi, & clauis non ſine admiratione: apparuit ante oculos quærentis expoſita. Melius interea habere cœpit & corpore & animo, & paulo poſt ſanus omnino factus eſt.] Hæc Fran. Bencii noſtri verbis perſcripta, & Romæ excuſa in anni illius litteris deſcripta. facile videt hic vnuſquiſque ſignum maleficii litteras fuiſſe; quod ne tolleretur dæmonem conatum: eoque amoto & cremato, nocere deſiiſſe Sprẽgerus *p. 2. Mall. q. 1. c. 1.* narrat hiſtoriam ſequentem. *Comes quidam præclarus genere VVeſtraſienſis territorij in confinib. Argentinenſis diœceſis iuuenculam ſimili genere præclaram duxit vxorem: quam*

A *tamen poſt celebratas nuptias, vſque ad tertium annum, carnaliter cognoſcere non poterat maleficali impedimento, vt rei probauit euentus, impeditus: anxius, & quid ageret ignorans, & ſanctos Dei iugiter interpellans. Accidit, vt ad ciuitatem Metenſem, ob negotiorum quorumdam expeditionem, applicaret: in qua, dum per vicos & plateas ſeruis & familia vallatus incederet, quandam mulierem: quæ ante illos annos concubina*

B *ſua fuerat, obuiam habuit: qua viſa, dum ſuper maleficia ſibi illata minime cogitaret: improuiſe eam blande, ex amicitia contracta antiquitus, alloquitur: & qualiter ſe haberet, vt valeret, inueſtigat. At illa cernens Comitis pietatem, vice verſa, de valetudine ſui corporis & ſtatus, diligenter inueſtigauit. quo reſpondente quod bene & proſpere cuncta ſibi ſuccederent, illa attonita paulum ſiluit.*

C *& Comes cernens illam attonitam, amplius verbis blandis eam agreditur, ad collationem inuitando. At illa de ſtatu vxoris interrogando ſimile reſponſum accipit. quod bene in omnibus ſe haberet. Tum illa anne pueros etiam generaſſet, inquiſiuit. Et Comes, tres mihi* (ait) *ſunt pueri maſculi, quolibet anno vnum genuit. Tum amplius illa ſtupefacta paululum ſiluit. Et comes, rogo te cariſſima,* Hoc improbum quia mendacium.

D *cur tam diligenter inquiris? indica, nec enim dubito, quin meæ felicitati congratuleris. Tum illa, vere congratulor, ſed maledicatur illa vetula: quæ obtulit ſe velle corpus veſtrum maleficiare, vt carnalem actum cum vxore veſtra minime haberetis. In cuius ſignum puteus, qui eſt in medio curiæ veſtræ, continet in fundo ollam, certas res maleficiales continentem: quæ ea de cauſa ibidem poſita fuit, vt quamdiu ibidem contineretur, tamdiu coeundi impotentia vobis adeſſet: ſed*

E *ecce omnia vana ſunt, de quibus gaudeo, &c. Nec Comes diu diſtulit, ad domum*

atque intricatiſſime colligatum eſſe: ten- A
tat igitur primum nodum vnguibus diſ-
ſoluere, ſed fruſtra, nexuum enim capita
cum occulta eſſent, obliquiſque inuolucris
varie inter ſeſe abdita, ferro tantum diſ-
ſolui poterant. Erat autem nodus hic ma-
lefica arte, vt ſuſpicantur omnes, cõtex-
tus ex cannabis radicibus, in hoc Gordi-
um ſuperans nodum, quod hic ex corni
papyro plicabili, & in omnem partem
flexili connexus eſſet, ille etiam ex ipſa B
radice dura & ad complicationem rebel-
li. Nodo igitur diſſoluto proſiliit protinus
equus, atque per lotium maxima copia
concreti ſanguinis reiecta, conualuit qui-
dem verùm ita vt ad priſtinum illum
ſuum vigorem numquam redierit.] Ar-
bitror hanc maleficam, intempeſtiua
in compotatione interpellatoris mole-
ſtia in bilem prorupiſſe, & obmurmu-
rato carmine, per dæmonem curaſſe, C
equi membrum ſic vinciri; idque ſen-
tientem equum ita calcitraſſe: mox ob-
ſcænam illam produſſe in publicum, &
quæ narrata miſcuiſſe colloquia. Ne-
que hic vllum erat naturale remedium
aliud, quam ſi nodus ille diſſecaretur, ſic
etiã in maleficio lactis furaculo, non ali
ud fere præſentaneum occurrit, quam
ſi vtres coriaceos; in prata vel ſtabula
miſſos, vbi armenta vaccarum degunt; D
deprehendas, & remoueas, diſſecesque.
Monet me ſeries epiſtolæ illius Ronſ-
ſei, vt adiiciam quod ille præcedenti hi-
ſtoriolæ ſubiecit: *Quid* (ait) *hic comme-*
morem vtres illos emiſſitios, ad anatis ſi-
militudinem ex corio conſutos, quos vul-
gus, lite latas, vocat, quibus ad emulgen-
dum in pratis lace vaccis vtuntur? nam
quantumuis eoſdem hactenus, pro anili
quadam fabula atque meris nugis æſti- E
mauerim; Neoſtady tamen ad Lenum,
quod nunc Landſtroſtum appellatur, for-
tuitus quidam euentus docuit rem eſſe
nimiſquam veram, & in hominum per-
niciem excogitatam: quando ſub annum
ni fallor 1553. miles quidam probe po-
tus ex pratis in ciuitatem per Len pon-
tem ſeſè volutantem vtrem vnum obui-
um habens neſciò quid antea ſtomacha-
tus, educto gladio medium diſſecans, to-
tam plateam lacte repleuerit: adeo vt
facti rumor per totam ciuitatem diſper-
ſus, omnes quotquot eſſent ciues; rei noui-
tate obſtupeſcentes ad ſpectaculum alli-
ceret: atque id ita factum eſſe multi fide
digni ciues mihi retulere, qui ſuis oculis
ea ſe vidiſſe teſtati ſunt. Huc accedit,
quod audiuimus Godelam, *quondam,*
Kukers, *palam confitentem, vtrem hunc*
emiſſitium à ſe conſutum atque emiſſum
fuiſſe, ac non raro magnam lactis copiam
ad ſe detuliſſe.] Quis aſſeuerat non lice-
re tales vtres perdere, ne fructum vac-
carum perdant armẽtarii? ſi vtrem per-
dere licet, cur non & nodum illum ſol-
uere? ſi nodum, cur non & ollam ſubli-
marem effodere.

3. *Probatur*, concluſio valida ratio-
ne, nulla in hac amotione illicita inter-
cedunt: licita itaque eſt amotio. Ante-
cedens probatur enumeratione omni-
um actuum; qui hic reperiũtur, hi actus
vel ſunt interni animi, vel externi ver-
bi & operis. Animi interni actus ſunt
tres, primus deſiderii vt ſanitas redda-
tur & ceſſet nocere dæmon: & ad hunc
finem; vt tollatur conuentio malefici
& dæmonis de nocendo; & quia hæc
pactio dependet à ſigno, cupere pro-
inde ipſum ſignum tolli ac deſtrui, pro-
ximus actus eſt opinionis, ſiue creduli-
tatis humanæ, quod videlicet opinor
ſeu credo probabiliter, cum ſublatio-
ne ſigni pactum ceſſaturum, & cum
pacto noxam, & ſic noxa ceſſante ſa-
nitatem reddendam. Tertius eſt, ſpes
ſanationis & ceſſationis. Verbi exter-
nus actus, rogare maleficum vt ſignum
tollat, & nocere per dæmonem deſinat.

Operis externus actus eſt, ipſa ſigna tollere & deſtruere. Sed omnes iſti actus, ſiue ſingulos ſpectes, ſiue cunctos ſimul copulatos, liciti ſunt, & ſuperſtitionis expertes, licita igitur, & ſuperſtitionis expers eſt, tota hæc amotio cum ſpe tollendæ noxæ. Maior probatur, quia nihil aliud intercedit in re tota. Minor vero, *de deſiderio*: quia licitum, immo & meritorium eſt B deſiderare ſuam & aliorum ſanitatem: quare & deſiderare impedimentorum ablationem, & mediorum ad id vtilium adhibitionem. Medium vero ad hunc finem, eſt maleficii ceſſatio, ad ceſſationem, medium eſt cauſa aliqua cur dæmon velit à noxa inferenda ceſſare: ad hanc cauſam auferendam, medium eſt, infringere pactum, ex C quo nocet: & quod, niſi fuiſſet cum malefico initum, non nocuiſſet, pacti iſtius duratio, commenſurata eſt, dæmonis voluntate, ipſius ſigni durationi, quare medium deſtructionis pacti, eſt deſtructio ſeu amotio ſigni: atque ita: à primo ad vltimum, deſtructio ſigni, eſt medium neceſſarium ſanitati recuperandæ, quare ſicut licitum eſt D ſanitatem deſiderare: ſic & licitum eſt ſigni deſtructionem deſiderare. Probatur etiam minor, *de opinione*. quia opinari ceſſaturum maleficium ceſſante pacti ſigno, non eſt illicitum, nec vanum, non illicitum, quia id fidei non repugnat, nec vlla lege prohibitum eſt, non eſt vanum, quia nititur rectæ E rationis coniecturis, valde enim veriſimile eſt dæmonem tum ceſſaturum: primo quia ad nocendum impulſus fuit pacto, quod iam ceſſat. ſecundo, quia nihil ſupereſt, cur hac in re à malefico honoretur, tertio quia ſi promiſſis ſteterit, maleficum arctius ſibi deuinciet: & plures alliciet, *De ſpe*, quo-

A que probatur, quia hæc nihil eſt aliud, quam deſiderium boni cum opinione euentus, quare quod merito opinor eventurum mihi bonum, id licite ſpero: ſi bonum ſit ex rerum numero, quæ licite deſiderantur. Ex his patet de actibus externis, nam quod licet cogitare, licet loqui & quod licet concupiſcere, id licet petere, quare ſi poſſum deſiderare à mago ſanitatem, & opinari me ab illo conſecuturum, poſſum etiam ab eodem illam petere: & quia deſidero conſequi modo licito, poſſum petere ſub tali modo, vt manifeſtum eſt. Denique quoad actum externum, res quoque aperta eſt actus iſte eſt amotio ſigni: ſed in hac amotione nihil illicitum eſt, ex parte intentionis, nec ex parte petitionis, vt probatum: ergo nec ex parte executionis. Conſequentia probatur, quia executio nihil addit illiciti, nec ſuperſtitioſi, quia nec ratione intentionis, nec ratione operis, quando ſcandalum abeſt: de quo non eſt quæſtio, ſed abeſſe præſupponitur.

Dicunt aduerſarii, *ratione operis id fieri*, quia ſemper ſit tacita quædam honoratio ſeu inuocatio dæmonis. Quod falſum eſſe, ſic oſtenditur, opus illud amotionis ſignorum: nec eſt dæmonis inuocatio vel honoratio ex natura rei, vt per ſe patet: neque etiam ex intentione maleficium amouentis, quia non intendit hac ratione dæmonem honorare vel eum inuocare: ſed intendit inuocationem per magum ſigno poſito factam impedire: nec etiam intendit comprobare pactum magi cum dæmone, vel quicquam operari ex illo pacto: nec dæmonem inducere vt illud pactum cum mago ſeruet, ſed ſolummodo intendit pactum illud nocendi reſcindere, & annihi-

late, neque etiam dici poteſt eſſe ho-
notatio, vel inuocatio dæmonis ex pa-
cto aliquo præcedente eius qui petit
amoueri, quia iſte nihil expreſſe vel ta-
cite cum dæmone pactus fuit, ne id
quidem vt ſublato ſigno deſinat da-
mnum dare : neque etiam ex errore
opinionis, quia non tollit idcirco quod
putet illis rebus vim ineſſe ſic nocen-
di, ſed quod exiſtimet quamdiu hæc
poſita manebunt, dæmonem, Deo
permittente, nocere poſſe: & propter
pactum cum mago initum nocere
velle, & eadem ex cauſa ſigno ſublato
à nocendo deſiſtere velle: quæ omnia
docet experientia eſſe veriſsima.

Dices forte, dæmon idcirco nocere
deſinit, quia ſic exiſtimat ſe honorari.
Reſpondeo, etiamſi ille putaret ſe ho-
norari, quamdiu, nec res talis eſt quæ
natura ſua honorem tribuat, nec adeſt
vlla intentio honorandi, in eo qui re-
mouet, parum refert: nec propterea
dici quis poteſt dæmonem honorare.
Deinde nec verum eſt ideo dęmonem
ceſſare: potius ceſſat, vt pactum cum
Mago ſeruet, & ſic eum ſibi deuin-
ciat, & alios alliciat, & alias ob cauſas,
vt dixi.

Probatur concluſ. 4. Maleficus ma-
le facit ponendo, ergo bene facit tol-
lendo. Reſpondent non ſequi, quia
etiam in tollendo eſt ſuperſtitio, pro-
pter tacitum pactum, quod tum ite-
rum cenſetur inire cum diabolo, pro-
ptetea quia tollit cum ſpe ceſſationis.
Sed contra: res ipſa ſine ſpe non inclu-
dit pactum, (verbi gratia, ſi ruſticus
vel puer tollat omnino ignarus poſi-
tum ad nocendum à magis, iſte nul-
lum tacitum habetet pactum, vt pa-
tet: attamen dæmon ceſſaret à nocen-
do. nec ſpes iſta, (vt probatum) per ſe
ſuperſtitioſa vel illicita eſt.

A *Probatur* 5. Licet declinare à loco,
vbi poſitum eſt ſignum, ſpe euitandi
malum : licet etiam vitare perſonas, à
quibus quis metuit lædi maleficio, er-
go licet etiam remouere ſignum cum
eadem ſpe. Nec ſatisfacit ſolutio ne-
gantium conſequentiam : eo quod
fuga à loco noxio ſi naturaliter ordi-
nata ad euitationem mali, in quod
quis incideret, ſi eum locum pertran-
B ſiret: ſigni autem amotio ad hoc na-
turaliter nullo modo ſit ordinata, ni-
hilo magis quam ſigni poſitio ad ma-
lum. Non, inquam, hoc ſatisfacit, quia
ratiocinantur à naturali cauſa ad mo-
ralem, argumentum vero procedit de
eadem cauſa in vtroque, ideo ſic con-
firmo argumentum, ſi ſciam poſito
veneno aliquo naturali locum eſſe no-
xium, licet mihi ab illo declinare, vt
C effugiam, ergo licebit etiam mihi ve-
nenum illud ab illo loco tollere, ne
quem amplius lædat. Valet hæc con-
ſecutio? progredior, igitur ſimiliter,
ſi ſcio ſub limine poſitum maleficium,
vt quicumque limen illud calcauerit,
moriatur : licebit mihi per aliam do-
mus portam egredi & limen vitare :
ergo licebit mihi quoque maleficium
D illud ſub limine poſitum amouere. O-
mnino enim ſimiles ſunt hæ conſe-
cutiones, nam ſicut in priore vtraque
res naturaliter ad ſalutem ordinatur:
ſic in poſteriore vtraque æquali modo
moraliter ad eandem ordinatur: &
ſicut ſe habent amotio & fuga, natu-
ralem ad cauſam: ſic etiam ſe habent
amotio & fuga, ad cauſam moralem,
E quale eſt ſignum, ideo ſi recte argu-
mentamur à fuga cauſæ naturalis ad
eius amotionem, etiam recte argu-
mentamur à fuga cauſæ moralis ad e-
ius amotionem: neque in eodem cau-
ſæ genere vllum diſcrimen eſt fugæ &

amotionis, ſicut enim fuga perſonam remouet à loco noxio, ſic & amotio rem remouet ne perſonę in loco queat nocere.

5. Licet maleficos de medio tollere, ea ſpe & deſiderio, ne hominibus amplius noceant per diabolum, vt eius viua inſtrumenta: licet ergo ſigna quoque maleficorum tollere, ne per diabolum illa amplius noceant, vt eius muta & fictitia inſtrumenta moralia, ſicut enim tubæ, & tympana, & vexilla in bello, ſunt quædam moralia inſtrumenta militię, ſic huiuſmodi ſigna ſunt quædam quaſi nequitiæ & malitiæ diabolicæ inſtrumenta, non operantia, ſed eam ad operandum excitantia. Huic argumento nondum reſponſum eſt, ab iis qui contra ſentiunt. Nam quod vim argumenti & ſimilitudinis poſitam putant, in ratione tantum ſigni, & maleficos dicant non occidi, vt ſigna diaboli: hoc eſt, πάρεργον.

6. Poſuit maleficus ſignum? quid eſt facturus? ſi tollit, ſecundum vos peccat: ſi non tollit, vere & grauius peccat? quia relinquendo manet cauſa damni proximorum, perplexus ergo futurus eſt, quem contra religionem, iuſtitiamve peccare neceſſe. *Reſpondent*, relinquere debere & pœnitere, nec peccaturum relinquendo, quia relinquendo non eſt cauſa nocumenti, ſed eius cauſa fuit ponendo illud & paciſcendo cum dæmone. Reſtare ergo illi, vt pœnitens Deum oret, reprimere dignetur diaboli poteſtatem. *Contra:* ſicut peccauit cauſam dando, cur inciperet alius lædi: ſic adhuc cauſam dando, cur pergat eum diabolus lædere: ſicut poſitio vel ligatio fuit cauſa inchoati damni: ſic relictio ligaminis ſiue non amotio, cau-

A ſa eſt continuati damni, ergo ſicut tenebatur impedire, vel tollere cauſam ne damnum inciperet inferri, ſic etiam tenetur ne illud vlterius proſerpat, vel diutius duret. Quod ſane clariſsimum eſt in maleficio, quod effectum habet ſæpius renaſcentem, verbi gratia, maleficium ſterilitatis primo anno nocuit tot equis, tot vaccis &c.
B 2. anno iterum nocebit forte pluribus, ergo ſi tenebatur impedire damnum primi anni, cur non & ſequentis? Confirmatur, in foro exteriore damnaretur ad omnia damna illata reſtituenda, quamdiu illa inferrentur, & tam de damnis annorum ſequentium quam primi: ſi diuerſis actionibus ageretur de ſingulorum anno-
C rum damnis, ſed hoc, quia peccat contra iuſtitiam, & eſt efficax adhuc cauſa damni. Ergo in foro etiam interiore adhuc peccat: quia tenetur facere, quod probabile illum eſt poſſe facere, probabile autem eſt illum tum tollere debere, vt proximi damnum impediat, quia communis hæc eſt ſen-
D tentia optimis fulta rationibus, vt oſtendimus.

7. Si duo reges ſic inter ſe paciſcantur, vt columna ſeu turricula quapiam ſtante erecta, ipſi ſibi mutuo auxilium ferant contra tertium regem aliquem: ſi tertius iſte pacti guarus, vt illi deſinant ipſum bello infeſtare, turriculam illam vel columnam deiiciat,
E & demoliatur: non dicetur ille tertius propterea conſentire in illorum fœdus, neque cum ipſis, vel eorum altero: qui fortaſsis illum admonuiſſet: pactum vel ſocietatem inire. Igitur nec maleficiatus dicendus eſt cum malefico vel dæmone propterea ſocietatem inire, quia deſtruit ſignum, quod illi depacti, vt à nocendo

A celier dæmon. Nec quicquam habet
veriſimilitudinis quod reſpondent,et-
iam hunc tertium cum prioribus pa-
ctum inire,quia beneficium ab illis ex-
ſpectat. Nec enim vſquam vel apud
Iutiſconſ. vel apud Theologos,inue-
nias talem pacti vel ſocietatis ineundæ
formulam aut genus, deinde deſtruen
do turriculam illam, potius pactum
prius inter duos initum ſoluit, adim-
B pleto termino: ſic etiam remoto ſigno
pactum dæmonis & magi conditione
ſublata expirat. ſoluit ergo iſte remo-
uens pactum alienum,nec ipſe nouum
init.

8. Si quis cum hoſte foret pactus,vt
ſuſpenſa de muro flammula candida,
accurrat, & portam occupet, vrbeq;
potiatur: & tertius quiſpiam ciuium
hoc reſciſcat: nonne tollere licebit,
C immo merebitur ſi fecerit? quis quæ-
ſo illum proditoribus conſentire di-
cat? recte æſtimantes iudicabunt, eum
pacta conuenta eorum non ſtabiliuiſſe
neque approbaſſe,ſed abominatum ea
reſcidiſſe. Cur igitur non eadem ratio-
ne & iure, qui reſcinit pactum dæmo-
nis & malefici de olla in familiæ perni-
ciem defoſſa: poterit illam tollere, &
D tollendo cenſendus erit ab eorum pa-
cto alienus? an cum ille non conſen-
tiat proditioni, qui illam deſtruit: huic
cenſendus conſentire maleficio, qui
illud deſtruit?

Denique vt ſemel finiam (tædet e-
nim tam multas ſoli faces admouere)
licet omnes conatus ſimiles dæmonis
impedire,ſi incantamentis aliquis dæ-
E monem ad nocendum inuitatet, recte
faceret,qui murmuranti os pugno ob-
turaret, ſi per ſcripturam & characte-
res id conaretur, laude dignus eſſet,
qui diſſiparet & conſcinderet mem-
branulas,cur non idem ius conceditur

in ſignis poſitis, quæ ſimiliter dæmo-
nem ad nocendum pelliciunt? ſicut er-
go poſſum impedire,ne verbis vel cha-
racteribus magus conſequatur effectum
à dæmone, potero etiam ſigni alterius
deſtructione id ipſum perficere.

§. III. Reſtat reſpondeamus obie-
ctionibus, quę quod multæ ſunt, & p-
lixæ, cogent nos etiam, quam velle-
mus,eſſe prolixiores.

Ad 1. *Reſpond.* non fieri ſufficien-
tem enumerationem partium, ſanitas
enim exſpectatur à morali cauſa,nem-
pe amotione ſigni, ſicut in exemplo
proditorum (de quo egi in probatio-
ne. 8.) liberatio non exſpectatur à
Deo, vel Sanctis, vel natura, vel pro-
ditoribus immediate: ſed à ſigni amo-
tione. Sed vrgent, ſaltem mediate ex-
ſpectatur à proditoribus,ergo & ſani-
tas hîc mediate exſpectatur à dæmo-
ne. Sed hoc eſt ſuperſtitioſum quia eſt
perinde facere ac ſi dicas: præſta quod
promiſiſti, pactus es amoto ſigno re
ceſſaturum eſſe amoueo: teneris ceſ-
ſare. *Reſpond.* negando minorem, &
eius probationem, immo perinde eſt
facere, ac ſi diceres: pactum tuum
primum cum malefico conuentum
exſtinguo: ſignum quod nocumento
inferendo præſtituiſti comminuo, &
perdo: non eſt quod noceas, amplius
nocere non teneris. Si pergant inſtare,
ſaltem exſpectat mediate ſanitatem à
dæmone. *Reſpond.* exſpectat, non à
poſitiua aliqua dæmonis actione, ſed à
priuatione actionis eius ſiue à ceſſatio-
ne,non enim exſpectat, vt dæmon ali-
quid faciat,ſed vt deſinat facere,ad fa-
ciendum alliciebatur ſigno, ſpeṫat illo
ſublato,non allectum amplius,deſitu-
rum nocere: vt amoto obiecto concu-
piſcibili, quis vt plurimum deſinit cō-
cupiſcere. Effectũ ergo exſpectat priu-

tiuum; quem à dæmone non eſt illicitum exſpectare, alioqui non liceret exſpectare dæmonis fugam ex obſeſſo, ceſſationem à tentatione, & ſimilia, ad quę pie vtimur aquæ luſtralis aſperſione, reliquiarumque & agni Dei geſtatione. Duntaxat ergo illicitum eſt, exſpectare effectum priuatiuum à dæmone, vi alicuius pacti conuenti cum dæmone: quod hîc nullum eſt.

Ad 2. Negatur antecedens: ad probationem eius dico; ſi maleficus vnicum fecerat pactum; tollens, miſcet ſe deſtructioni illius pacti, non conſeruationi, quia deſtruendo ſignum, facit vt pactum ceſſet. ſi duo fecerat pacta, non immiſcet ſe ſecundo, quia non petit, vt diabolus vi ſecundi pacti deſinat; ſed deſtruendo primum pactum, virtualiter (vt dici ſolet) etiam deſtruit ſecundum, de quo non cogitat. ſi vi ſecundi pacti vellet dæmonem ceſſare, valeret argumentum. *vide 3. Notabile.*

Ad 3. Dico & antecedens, & probationem eius diſſentire à verò, nam tollere ſignum, tantùm eſt proteſtari, quod diabolus; qui Dei permiſsione, & non aliter, poteſt nocere, ſperetur non nociturus amplius, poſtquam cauſa ad nocendum alliciens (nempe ſigni poſitio) ceſſauerit: item quod aliquando ſtet pactis conuentis, non quia ſit verax aut fidelis; ſed quia cenſet hoc ſibi eſſe vtile ad homines decipiendos, ſicut ſolent decoctores minus debitum exſoluere, vt in grandiori ſummâ creditoris ſimplicitas abutantur.

Ad 4. *Reſpond.* Minorem falſam eſſe, non enim declinat ad Magos, vt Magi ſunt; ſed vt ſunt homines gnari eius rei, quæ vel adſpectu vel auditu potuit reſciri, & petitur ab ijs, non vt ex magica operentur arte: ſed vt id fa-

A ciant, quod quiuis ruſticus & idiota poſſet facere; ſaltem quod ipſi, ſine vllo nouo cum dæmone pacto, poſſunt perficere, & perficere tenentur, ad cōmodum proximi. Poteſt ergo diſtingui maior, ſcriptura enim vetat declinare ad magos, tanquam ad magos: non vero tanquam ad alios homines à quibus illicitum auxilium quis exſpectat.

B *Ad* 5. *Reſpond.* Aliter timeri Deum ſolum, aliter timeri creaturas. Deus ſolus timeri debet; vt omnipotens & auctor omnium, & quem nemo poteſt impedire, nec voluntati eius poteſt reſiſtere: creaturæ timentur, tanquam quæ Dei permiſsione nocere valent; & quia malignæ ſunt etiam interdum volunt: & ſic Scriptura ſacra non prohibet eas timeri, dæmon verò inter omnes

C creaturas hoc timore maximè timendus, quia & cunctis hominibus animantibuſque potentior eſt, & nobis maximè infeſtus, &, exigentibus peccatis noſtris ſæpiſsimè permittitur à Deo nos grauiter lædere, vt conſtat de Iobo, maritis Saræ, Achab rege, & aliis. Nonne licet timere ſicarios, latrones, calumniatores? nonne licet fugere à domo dæmonibus infeſtâ? cur talis

D fugit, niſi quia dæmones timet? tolle timorem, fugam ſiſtet.

Ad 6. Negatur antecedens, impropria enim & falſa locutio eſt, amotio ſigni eſt ſignum, non magis certè quam homicidij actio eſt homo, ſicut enim homo erat ante occiſionem; ſic ſignum erat ante amotionem, nec iuuat comparatio illa baptiſmi, nam nec ipſa aqua eſt Sacramentum, nec ipſa ablutio: ſed

E Sacramentum, fit quando ad elementum, verbum cum actione accedit, ablutio materia proxima ſacramenti eſt, non Sacramentum. *Dicas:* ſaltem

eſt aliquid pacti. *Reſpond.* ſicut ablutio non eſt aliquid Sacramenti, niſi abluens intendat baptizare: ſic, niſi ponens vel tollens ſignum, intendas ex condicto ponere vel tollere, nunquam poſitio vel ſublatio erunt aliquid pacti.

Ad 7. Negatur conſequentia, idcirco enim deſinit nocere ſigno ſublato, non quia per hanc amotionem grauius vulnus infligit animæ tollentis: ſed quia ſperat vel maleficum in aliũm ſortem (vt vocant) translaturum, cum nouo ſuo lucro; vel ſic pluresB ſe ſibi adiuncturum, videntes eum promiſſis ſtare. Præterea eſto hoc diabolus ſperaret; ſæpè ſpes illum fallit, & vnde compendium exſpectabat, diſpendium patitur. Denique D. Leonis illa auctoritas patum aptè adducitur, ceſſatio enim à nocendo beneficium non eſt diaboli, ſed Dei & hominis tollentis ſignum: ſicut non eſt beneficium proditoris, quando ablato ſigno deſiſtit à proditione peragenda: neque qui tollit vllo modo dici poteſt, hoc beneficium à proditore exſpectare.

Ad 8. Conceſſa maiore, quæ veriſſima eſt; Negatur Min. omnino enim hoc volunt, quotquot nobiſcum ſentiunt; & quia hoc ex eorum doctrina ſequebatur, ideo non dixerunt expreſſe. Neque enim putabant quemquam adeo moralium rerum fore rudem, vt negaret, primò ipſum maleficum, qui poſuit teneri ſignum, quod nouit, tollere; ſi nequit aliter damnum impedire: ſicut, qui diabolo inuocato verbis vel ſcriptis nocet, tenetur ceſſare ab hac inuocatione, non tantùm quia ſuperſtitioſa eſt inuocatio, ſed etiam quia proximo pernicioſa eſt. Nec vllo modo puto tolerabilem eſſe contrariam ſententiam in praxi, nec abſoluendum qui nollet ceſſare, vel ſignum tollere, ſicut non eſt abſoluendus, qui alicubi malleolos repoſuiſſet, incendium ſparſuros, niſi illos velit amouere. Eadem namque ratio eſt, ſicut malleoli efficaciter ſunt nocituri vi naturali; ſic etiam ſigna hæc æquè efficaciter nocitura ſunt vi morali, ſiue vi pacti conuenti. Neque hic quærendum, qua vi damnum interendum, ſed an inferendum? & æque injuſta eſt illatio per vnam vim, atque per alteram, ſicut malleolis ineſt vis ignea; ſic cenſetur ſignis alligata vis ſiue actiuitas diaboli, multo promptior & fortior ad nocendum. Si vero tenetur maleficus tollere, quod poſuit ex lege iuſtitiæ; tenebitur ſecundò alius, qui poſitum reſciuerit, id tollere, ſaltem ex lege charitatis.

Ad 9. Reſpond. id, ſi fiat ſeruatis circumſtantijs, quas requiſiui, *ſupr. lib.* 5. nec ſuperſtitioſè, nec impudenter; ſed ſapienter & honeſtè fieri, à iudicibus etiam maximè timoratis. Victoria verò loquitur de expulſione dæmonis ex energumeno, quod non facit ad rem: vt nec totum argumentum, quia depilatio illa non eſt ablatio ſigni, cum pili non ſint ſigna maleficij, ſed latibula.

10. *Argum.* Multis peccat, primò quod contradicit ſententiæ, quàm eo nituntur probare. Nam ſi defenſores contrariæ ſententiæ cenſent; non eſſe licitam, amotionem vllam, vt eos ſentire patet; ex argumento ſequitur, duntaxat aliquam eſſe illicitam, nempe deſtinatam huiuſmodi dæmonijs ejiciendis: quia tales dæmones aliter ejici nequeunt. Si ergo ejici poſſent per amotionem, licita foret amotio, iam non ergo omnis amotio illicita foret Sin verò dicam, ſe nõ contendere vi-

uerſalem negationem; (Nullam amotionem ſigni cum ſpe ceſſationis eſſe illicitam:) ſequitur non omnem amotionem huiuſmodi eſſe ſuperſtitioſam; quod cęteris omnibus argumentis ſuis probare nitebantur, repugnat ergo hoc argumentum alijs omnibus, quia ſubuertit commune cæterorum fundamentum. Secundò ſenſus verborum Chriſti non eſt, non aliter eijci, ſed non aliter rectè reijci efficaciter. Nam Apoſtoli non querebantur ſe vſos malis medijs, quod non eſt credendum; ſed ſe eijcere non potuiſſe, conatus enim Apoſtolorum non fuerat illicitus, ſed fuerat irritus, & hoc ſcire volebant; cur efficax non fuiſſet in hoc energumeno, quemadmodum ſolebat eſſe in cæteris, reſponſum illis, id accidiſſe, quod orationem & ieiunium non adhibuiſſent; quæ talium dæmoniorum peſſimorũ, quorũ inueterata poſſeſsio generi expellendo neceſſaria ipſis erant. Tertiò dæmon non exit ad ſigni amotionem, niſi quando erat ingreſſus ad ſigni poſitionem: quod Deus nonnunquam permittit, Quando autem propter hominis peccata Deus permiſit operâ maleſici dæmonem ingredi; tunc licebit ſignum tollere, nõ ſecus ac in reliquis maleficijs. Quartò plus probat argumentum quam opus ſit: imò & illud; (ſi valeret) nec exorciſmis eiici licitè poſſe: ſi tantùm ieiunio & oratione tales licet eijcere. Deniq; non poteſt nobis conſtare, an ex hoc genere ſit dæmon, an ex alio: ideo, durante hoc dubio, licebit ſignum amouere.

Ad 11. Dico exemplum illud S. Hilarionis duntaxat probare, quod, qui Hilarioni ſanctitate & dolo miraculorum ſunt ſimiles; aut quando aliquod ſcandali, vel ſuperſtitionis augendæ ſubeſt periculum; debeant id facere, quod ad maiorem Dei gloriam tendit; vt eſt dæmonem oratione eijcere: non verò probat, quod eo periculo ceſſante, aut quando quis non eſt, certus de dono miraculorũ (vt hodie certi nulli ſunt, in his partibus, vbi fides propagata) non liceat illi vti remedio, quod ad manum eſt, & experientia frequenti comprobatum nouit. Metuebat autẽ D. Hilario, non, ne dæmon hoc pacto ſolitis incantationibus recederet, ſed ne populo videretur ijs receſsiſſe: imò neq; hoc ſimpliciter verebatur, ſed alternatiuè; vel hoc, vel ne videretur ipſe dictis diaboli fidem habuiſſe; qui negabat aliter ſe expelli poſſe, niſi ſigno prius ablato: Quod falſum erat, vt D. Hilarion oſtendit, & quia ſponte ingreſſus, ſponte remanebat; nec eum cogendi vim vllam magica illa ſigna obtinebant.

Ad 2. Reſpondeo verè hoc argumẽtum eſſe nullum, & ab auctoritate negata, non ab auctoritate negante. Nam ſi vel Hincmarus (cuius ille eſt Canon) vel alij patres cenſuiſſent, hoc remediũ eſſe illicitum, non fuiſſent contenti ſilentio prætermittere, quod vſu ſciebãt frequentiſsimum: ſed diſertè prohibuiſſent, vt ſolent ſimilia, ſic enim quia purgationes per monomachiam, per ferrum candens & ſimiles, erant in frequẽti vſu: ideò expreſſe illas prohibuerunt, ſummaq; ſemper Eccleſię cura fuit, vſitatas ſuperſtitiones nominatim damnare. Inter licita verò remedia non meminerunt amotionis: quia de remedijs Eccleſiaſticis & diuinis agebant: iſtud autem eſt merè humanum remedium, & quod ipſa ratio ac natura vnumquemq; docet, nam & bruta norunt abijcere & repellere, quæ noxia ſibi nouêre.

Ad 3.

A *Ad* 3. Reſpondeo diabolum ſignis
non eſſe alligatū naturaliter: ſed mor-
talitec ex hypotheſi, quod vult ſtare
pactis conuentis. Nec verum eſt ſem-
per illum poſſe nocere ſine ſignis ma-
gicis, ſæpe enim, immò ordinariè Deus
permittit illum multa facere per male-
ficos, & ſigna malefica: quæ non per-
mittit illum immediatè facere. *a* Vnde
non eſt abſurdum exiſtimare, quod
B quando Deus illum permiſit, median-
te ſigno nocere: non poſsit dæmon
nocere ſigno deſtructo, quia Deus
tum videtur permiſsionem ſuam ſicli-
mitaſſe. Non tamen hinc ſequitur Deũ
habere pactum cum dæmone, ſicut
nec Rex pactum haberet cum rebelli-
bus, ſi ijs non reſiſteret cum filio ſuo
rebellionem mouentibus, præſumptio
quidem aliqua hinc in foro, vt vocant,
C fori naſceretur: reuerâ tamen pactum
conuentum propterea nullum inter-
cederet, ſed permiſsio duntaxat & cō-
niuentia probaretur.

a Vict. relect. de Magia circa ſin.

Ad vlt. Reſpond. Negatur conſe-
quentia, quia nemo ſcit, an Deus dia-
bolo permiſerit nocere poſt ſignũ de-
ſtructum: & quia poſſumus ex frequē-
ti experientiâ colligere, vel Deum id ei
non permiſiſſe, vel ſaltem reliquiſſe e-
D ius arbitrio, vt adhuc noceat, vel ceſſet
nocere, ſi velit: ideò poſſumus hoc ex-
periri & ſignum amouere. Recurren-
dum quidem ad Deum, ſed non pro-
pterea prohibita ſunt remedia huma-
na. Porrò ex his patet, quod cum ſignũ
amotum eſt, vtile etiam & licitum eſ-
ſe, illud comburere maximè igne be-
nedicto, & in loco ſacro: nam hæc loci
& ignis circumſtantia etiam dæmoni
E eſt odioſa & metuenda. Addit Zachar.
vicecomes in actis exorciſtæ comple-
mento pag. 76. ſimul cum ſigno com-
burenda aliqua benedicta, vt ramos o-
liuarum, thus, hypericon, &c. quod
mihi non probatur, vt ſuperfluum, &
de ſuperſtitione ſuſpectum, cum ſuffi-
ciat ſigni amolitio & deſtructio.

SECTIO II.

De remedijs naturalibus contra maleficia. §. 1.

MVlta de his more ſuo Griliandus
quæſt. 2. à num. 3. in cuius ſen-
B tentiâ quid vitandũ docebunt ſequen-
tia. Theologi quidam vim omnē adi-
munt naturalibus medicamentis: me-
dici plerique magnam nimis tribuunt;
& quædam memorant, vt naturalia,
quæ quibuſdam queant eſſe ſuſpecta,
mihi pronúnciandum vetus N. L. de
multis. Non aſſentior ijs, qui omnem
omnino efficientiam rebus corporatis
C in dæmones tollunt; nec ijs etiam, qui
directam vllam vim naturalem in dæ-
mones concedunt, vt videntur con-
cedere Faius, Petr. Gregorius & alij: *a*
ſed ijs aſſentior, qui ſecundariam &
indirectam tantum tribuunt, quæ ſen-
tētia peritiorum medicorum & Theo-
logorum fuit, *vt Pariſ. libr. de vniuerſ.*
Dionyſ. Carthuſiani in Tob. c. 8. Fran-
ciſc. Victor. relect. de Magia quæſt. 6.
D *Zachariæ vicecomitis d. operis part. 1.*
tract. de remedijs corporalibus. Lulli li-
bro 2. de quinta eſſent. Leuini Lemny lib.
2. de occult. natur. mir. Franciſc. Valeſ.
c. 28. ſacr. Philoſ. Bapt. Codronchi. Cæ-
ſalpini & aliorum mox citandorũ: nul-
la enim naturalis corporeæ rei vis eſt,
quæ dæmoni poſsit præualere, aut di-
rectè in illum aliquid agere; *cui nulla*
ſuper terram poteſtas eſt, quæ compare-
E *tur: qui factus eſt, vt nullum timeat.*
teſte ſacrâ Scripturâ. *b* Sed concurren-
te naturali, agente cauſa ſupernatura-
li, Deo vel Angelo; agere res corpora-
pot-

a Faius in Energum. Petr. Greg. in Synt. iur. Franc. Georg. in Problem.

b Iob. c. 41.

poteſt in dæmonem, eumque pellere & etiam cruciare: verum tum agens primarium & directum, eſt ſupernaturalis illa cauſa: ſecundarium vero & indirectum eſt, corporeæ rei vis naturalis, illi à Deo initio creationis inſita. Hoc ergo in ſequentibus remediis ſemper ante oculos habendum, nec eorum vis vlterius extendenda. Adſcribam autem illa, vt mihi colligenti occurrent. *Lapidibus* & *herbis*, vim aliquam tribuit canon. *dæmonium 26. quæſtion. 7.* Et ſane de multis mox ſubiungam. radices varias commendat Ioſeph. & in his *baaras*, ſed modus euellendi, & alia quædam quæ addit ſuſpectam rem reddunt, *lege libr. 8. antiq. cap. 2. & libr. 7. belli iudai. capit. 23. à Thapſia*, dæmones fugari ſcribit apoſtata fidei Amatus Luſitanus *in Dioſcor. lib. 4.* Plinius dæmonum ludibriis ardis, *pæoniam*, commendat, ſed *nigram libr. 25. capit. 4.* Veneficia depelli, *rhamni*, ramo ad valuas & feneſtras poſito, vt fama celebre, ſcribit Dioſcorides, *libr. 1. cap. 110.* confirmat Bionis exemplum, *ſed lauri additus folijs*, apud Illuſtrium, *in eius vita. Verbaſcum*, valde commendat botanographus Apuleius, *li. de virtutibus herbar. ca. 71.* Ouidius, lib. 6. Faſtor.

Spinam, qua triſtes pellere poſſet
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.

Moly ſeu *rutam agreſtem*, multi ad hoc commendant, *Homerus in Odyſſ. x. & ibi Didymus. Scholiaſt. in Plutum Ariſtophanis, Plinius lib. 25. cap. 4.* Scyllam in limine ianuæ ſuſpenſam Dioſcor. laudat *libr. 2. cap. 168.* pellem capitis lupini affixam villæ valuis vel lupi roſtrum Plinius, *lib. 20. cap. 9.* Alyſſum in domo appenſum idem, *libr. 13. cap. 4.* Alii (apud Codronchum) plurimas alias herbas, rutam *Ariſtot. Problem. 34. Diſcor. & Plin.* Hypericon, quod ideo vocant fugam dæmonum: *verbenam*, quã ideo herbam ſanctam veteres dixere, *Dioſcor. libr. 4. cap. 56.* Herbæ Paridis ſemen non minus XX. diebus in pondere drachmæ quotidie illitum, *Pandectarius.* Antirrhini ſeu Lychnis agriæ ad collum appenſio, *Matthiolus lib. 4. cap. 129.* Artemiſia, *auctor lib. ſimplicium 25. cap. 10.* Abrotanum, *Plinius lib. 21. ca. 2.* Mythridatium, Scordites, Centaurium, Sabina, palma Chriſti, Aſteratticum quę & Buboniõ, Ariſtolochia, tuſſilago, *Dioſcoridi & recentioribus*, & iiſdem ſaluia, anethum, marrubium, fęniculum, chamæpytis, quæ & lua, cyclaminum, alliũ, ruta capraria, & cupreſſus. Quinetiam in *humano ſanguine*, vis aliqua naturalis indirecta ineſſe poteſt, vt mẽſtruata muliere agros circumeunte noxia vermina necari cenſuere Dardani ſectatores apud Columellã. & Lud. Banairolus ſcribit, *Ennead. muliebri. cap. 2.* ſi menſtruo cruore domus alicuius poſtes inungantur, dæmoniacis Magorum artibus & inſidiis aditum omnem præcludi: & apud Mich. Iſſelt. anno 1586. legitur, in Liuonia fuiſſe locum, vbi nymbis, tonitruis ac tempeſtatibus dæmonia truculenter graſſabantur, niſi in lacum quendam innocuus infantulorum cruor à ruſticis infunderetur. Poſterius hoc aperte Satanicum: priori, aliquid phyſicum ineſſe poteſt, ſed indirecte agens. Sed nõ iniucundum erit ſi adſcribam, ex Balduini Ronſæi venatione nonnulla, quę vel carminis elegantia, vel raritate materiæ, queant curioſum lectorem delectare, &, ſi naturæ genius faueat, ægrũ iuuare. *De lupo*, cecinit:

Hiſt. continuationis Surii.

Plinius li. 10. ca. 9.

A Nec roſtrum virtute caret, nam muneré quodam
Naturæ arcano depellit faſcina dira:
Si prius exuccum fuerit: mox hinc fuit olim
Antiquis villæ portis præfigere.
Quid? quod dura cutis rigida ceruice reuulſa
Triſtia dicatur depellere faſcina poſſe?
B Reſtat adeps pinguis celebrem Saturnia Iuno
Quem fecit populis, dum vincula iugalia curat,
Et linit obductos vitiis hoc vnguine poſtes,
Ante venit ſponſus quam optatæ ad limina ſponſæ:
Hinc quondam iuuenes illi, innuptæque puellæ
C Inſtituere luſus feſtos atque annua feſta:
Quod lamiis, ſtrygibusque feris quoq; ſuſtulit anſam
Turbandi nouiter nuptos, noxamque ferendi,
Nomen & à facto ſortita eſt Vnxia Iuno.
D Quid referam cædes, aut quid data vulnera ferro?
Quid ve cibis aliis dicam noua toxica mixta?
Dæmon homo eſt homini, ſic nos veſana libido
Exagitans, ſemper trahit ad genus omne malorum:
Sic Stryx dira oculos, & totos faſcinat amens
E Artus, ac lento conſumit corpora tabo.
Horrendum facinus nimium, nil tale verentes,
Promeritoſve homines violentæ obtrudere morti,
Et ſpoliare bonis, ſed magni rector olympi
Antidotos homines docuit. Nam fronti hyenæ
Noctiuagæ pellam perhibent arcere verenda
Faſcina ſi geſtet quiſquam, tacituſve reſeruet:
Stercora quæ reiicit violenta et morte perempta,
Oſſaque creduntur magicas depellere fraudes.
Et confert catuli nigri tinxiſſe cruore
Interiora domus, muroſque obducere rubro
Incruſtamento, vel fel ſuſpendere tignis.
Lichenes tumidos celeris dromadæ et reſecare
Conuenit, & ſiccos ſeruare cubilibus amplis,
Quod Strygibus fraudes adimant, & faſcina pellant.
Atq; oculus dexter muſtelæ includitur auro,
Poſt teneris digitis aptatus, reddere tutos
Dicitur à diris Lamiis Strygibuſque ligatos.
Creditur à multis torui ſeruata leonis
Pars caudæ prodeſſe viris, quos faſcina vexant:
Fertur quod ſimili vi polleat vngula pardi.

Hæc de hyena sūt ſuperſtitioſa propter cōditiones requiſitas licet præſcribat Plinius 28. capit. 8.

Idem Ronſſeus, *epiſtol.* 22. conatur oſtendere cur aſini ſilueſtris ſeu onagri, nec non domeſtici, nulla nigredine aſperſi, vngula ad effaſcinationem faciat: idq; tribuit ſalaci animalis eius naturæ, & ad illud maleficium reſtringendum cenſet, quo viri velut ligati ad venerem inutiles redduntur, cōtra-

lo-

hoc maleficium hyenæ neruos in vino cum thure potos præſcribit Plinius, *d. cap.* 8. item rubetæ oſsiculum in potu additum, *lib.*32. *cap.* 5. & Lentopodii radicem appenſam Dioſcorid. *libr.* 4. *cap.*126. Q. Sammonicus Serenus, medicinæ cap, 58.

Præterea ſi forte premit ſtrix atra puellos
Viroſa immulgens exſertis vbera labris,
Allia præcepit tundi ſententia Vecti,
Qui veteri claras expreſſit more Togatas.

Euonymus, *in Theſauro Medico ca. de ſolidis quibuſdam, &c.* docet confectionem electuarii ex argenti viui pulueribus conficiendi, quod faſcino aduerſetur. Marbodeus Gallus *a* multa de lapidibus diſſerens, inter cætera, de Adamante.

a in Dactilothica.

Et noctis lemures, & ſomnia vana repellit.

Thetel. Iudæus, *li. de ſculpturis*, eandem vim tribuit, *Chryſolitho*, mulieris figura naturaliter formato: ſed & Marbodeus, de eodem:

Eſſe phylacterium fixus perhibetur in auro
Contra nocturnos fortis tutela timores,
Pertuſus ſetis ſi traiiciatur aſelli,
Dæmonas exterret, & eos agitare putatur,
Traiectum læuo decet hunc geſtare lacerto.

Quid corallium:

Vmbras dæmoniacas & *Theſſala mõſtra repellit.*

Quid gagates:

Idem dæmonibus contrarius eſſe putatur,
Vincit præſtigias & carmina dira reſoluit.

A Contra maleficos omnes morbos prodeſſe tradunt Dioſcor. *lib.*5. *ca.*103. Plinius, *lib.*25. *cap.*10. & Meſue ad hoc laudat oleum quoddam ex Gagate, quod *ſacrum*, vocant.

Quid iaſpis?

Et, ſicut perhibent, phantaſmata noxia pellit,

Quid onyx?

B *Inſomnes lemures, & triſtia cuncta repellit:*

Sic vulgo legitur, ſed ſenſum membranæ contrarium exhibent:

Inſomno lemures, & triſtia cuncta figurat.

Sane maleficam eius vim ipſemet indicat Marbodeus, *ca. de* Sardio, cum ſcribit præſente Sardio Onycem nocere non poſſe, de Aëtite, & ſmaragdo

C Codronchus idem probat. Georg. Vilichius, *b* de cameleonte:

b in *παν-τισπλιω.*

Cammeleontis hepar toſtum nicromantica pellit
Appenſum collo. De aſino,
Infantum cunas pellis villoſa defendit,
Horrificosq; metus pellit & iſta ſimul.

In Nili flumine lapillum inueniri,

D qui quàm primum energumeni naribus apponitur, dæmonem extrahat, ex Thraſyllo ſcribit Stobæus.

Marcellus Empir. *libr. de medicina* c.20. potionem præſcribit contra cuncta in cibo & potu ſumpta maleficia: quæ ab illo peti poteſt: contra equorum faſcinationes quaſdam ſuffumigationes præſcribit Renat. Vegetius,

E *libr.*3. *Veterinariæ cap.*74. Sane ſuffitibus dæmones expelli de corporibus, cenſuere Iudæi & Gentiles: *teſte Iuſtino mart. cont. Triph. & Thargum Chal. Cantic.*4.*v.*6. De hyperici ſuffitu id teſtantur Lullus, *libr.* 1. *de quinta*

eſſent. & Mathiolus, *in Dioſc.* & facti-
rant noſtri exorciſtæ teſte Mengo *Fla-*
gel. dæmon ex 3. 4. *&* 6. & qui modos
compoſitioneſque deſcribit Zacharias
vicecomes complementi artis exor-
ciſticæ part. 1. cætera à reliquis, qui Æ-
ſculapidarum de gente, nos medici-
nam corporum non profitemur. Ani-
marum medici vtinam ſimus, ſummi
illius archiatri qui viuificat mortuos
idonea inſtrumenta. Theologis pla-
cuit eſtq; veriſsimum, corporeas res in
naturam intellectualem & immorta-
lem, qualis eſt dæmonum, nihil poſſe,
quare cenſent cum Angelo c, lapides,
herbas, particulas animantium, & a-
lias medicinas directe & proxime ni-
hil in dæmones operari: indirecte ta-
men & mediare iuuare contra eius co-
natus maleficos, eo quod impediunt,
vel auferunt diſpoſitiones illas, qui-
bus dæmon vſus fuit, ob naturalem
habitum corporis illius quem vexat,
vel ſaltem inuitatus aut aditus ratio-
ne influxus aſtrorum, vt de Lunarico
Euangelico Origenes & Hieronymus
cenſuere d, vel ratione complexionis
atrabiliariæ, & ſimilium cauſarum,
conſideratio iſta diſpoſitionum vel a-
micarum, vel odioſarum dæmoni (o-
dioſæ fuêre in his duabus Ioſephi &
Tobiæ narrationibus) magis conſen-
tanea eſt philoſophiæ, quam quod
Druſus opinatur dæmonem fugatum
dumtaxat ratione ſymboli & ſignifi-
cationis per hepar & cor illud repræ-
ſentati, ſi dæmon dumtaxat vſus fuit
efficacitate agentis naturalis, nec de
ſuo addit malitiæ aliquid artificioſa
commixtione, vel induſtria ſibi nota
& hominibus incognita, vel fractura
& continui ſolutione, vel detorſione
occulta: tunc poſſet fieri, vt totum
maleficium naturalibus, quæ medi-

c in verb. ſuperſtitio quæſt. 6.

d Orig. in Matth. 17. tract. 3. Hier. c. 4.

A corum ars approbat, remediis tolle-
retur. Sic interpretor ſententiam Ri-
chardi Mediauillani, qui cenſet ma-
leficium naturalibus remediis aliquan
do in totum ſuperari poſſe e. Si vero
quid huiuſmodi immiſcuit (vt ſolet)
remedia hæc naturalia ex parte pote-
runt iuuare, in totum iuuare non po-
terunt, ratio diuerſitatis eſt, quia
priore caſu poterunt illæ diſpoſitio-
B neſin totum tolli, quibus dæmon v-
tebatur: poſteriore poſſunt ex parte
tantum tolli, vel ad tempus impediri,
& ſic etiam actio dæmonis priore caſu
in totum tollitur, poſteriore remitti-
tur dumtaxat & ad tempus impedi-
tur. Deinde dæmon, etiamſi vſus ſit
ſolis venenis naturalibus, ſolet non-
numquam, vt poteſt, vim remediorū
naturalium debilitare, & impedire
C quando Deus permittit: raro etiam
medici poſſunt coniicere quibus me-
diis naturalibus ille ad nocendum ſit
vſus: ita fit vt raro, immo vix vnquam
maleficia naturalibus remediis peni-
tus tollantur. Hæc cauſa eſt, cur ple-
rique Doctores communiter negarint
morbos ex maleficio naturalibus re-
mediis tolli: ſed communiter affir-
D ment à magis alio maleficio ſanari f.
Et propter hanc diſquiſitionum alte-
rationem canones permittunt ener-
gumenis lapides vel herbas portare,
abſque incantatione, *cap. vltim.* 26.
quæſtion. 27. Propterea etiam in adhi-
bendis naturalibus remediis hoc ob-
ſeruandum, vt conſideretur, an con-
tra diſpoſitiones, quibus dæmon gau-
E det, & vti conſueuit, in hominibus læ-
dendis vexandiſque, virium aliquid
obtineant: quod ſi deprehendatur,
(vt conſtat de peoniæ radice, ruta, &
muſica, & callyonimi piſcis iecino-
re) tum iudicandum, iis citra ſuperſti-
tionem

e in 2 d. 3. q. 8.

f Sic Alber... tus Magn. in Luc. c. ... Paul. Bur gens. i... Reg. 16. Pelbertus Guilh. Pa ris. Ar... quos ci... equntur ... Dub. ... Grilla q. n. 4. & ...

tionem vti licere. Vide quæ de his non omnino indiligenter dicta. *lib.2.qu.30. ſect.3.* §.2. Sed quia poſt priorem editionem quædam didici in libris Hippocratidarum, ea nunc exhibeo publicæ omnium vtilitati.

Naturalia hæc remedia vel pertinẽt ad morbi indagationem, vtrum ſit maleficus necne? & vocatur hæc pars, *de ſignis ſeu indicijs*: vel pertinet ad morbi ſanationem, & nuncupatur propriè, *de remedijs.* ideo nobis de vtraque agendum.

§.2. De ſignis & indiciis malefici morbi.

Priorem quæ ad indicia ſpectat, ex parte diſcutiunt exorciſtæ quidam, ſed plenius medici. Exorciſtarum indicia proponit liber ſacerdotalis Sammarini. Medicorum Bapt. Codronchus.

Sammaricus, 1.p. *Sacerdotalis tract. de exorciſmo,* ſic ſcribit: *cap. 3. De ſignis, quibus aliquis cognoſcitur eſſe dæmoniacus, Legitur, quod ſi quis non poteſt continuare eſum carnis hædinæ per dies triginta, quod talis iudicatur dæmoniacus.*] Hæreo. nam hoc indiciũ probum ad epilepticorum affectionẽ detegendam, nõ verò energumenorum; qui plerique epileptici non ſunt.] Addit; *aliqui dæmoniaci habent oculos terribiles, & dæmones membra eorum & corpus deſtruunt miſerabiliter, & interficiunt, niſi citò eis ſubueniatur. Aliqui fingunt ſe eſſe fatuos & ſemper augentur. Sed diſcooperiuntur & cognoſcuntur; ſi nolunt dicere pſalmum,* Miſerere mei Deus, & Qui habitat, *aut Euangel. S. Ioan.* In principio erat verbum, *& ſimilia ſancta. Eſt etiam magnum ſignum, quando loquuntur ſermonem alienum à patria ſua, ſi non fuerũt extra patriam* (clarius diceret, quem ante morbũ non didicerant) *& quando perſonæ illitteratæ idiotæ loquuntur liberaliter & congruenter, aut etiã can-*

A *tant muſicaliter, aut quando dicunt aliquid, quod ipſæ nunquam dicere ſciuiſſent. Aliqui etiam dæmoniaci ſunt muti & ſtupidi. Aliud quoq; ſignum eſt, quod eis ſuperueniat terrores: & citò recedũt. Potiſſimum autem cognoſcitur, quis eſſet dæmoniacus, ſi quando leguntur exorciſmi, conturbatur: & hoc ſignum eſt præſentis Diaboli.*

B Cætera ſigna etiam ante coniurationem ſeruiunt, hoc vltimum inter coniurandum, quo tempore alia quoque animaduertenda, vt idem ſcribi cap. 6. Quando ſacerdos ponit manum ſuper caput energumeni, tunc aliqui, *ſentiunt ſub manu rem frigidiſſimam, tanquam glaciem. Aliquibus deſcendit ventus per humeros & renes, qui eſt frigidiſſimus. Aliquibus caput in immenſum aggrauatur. Aliquibus cerebrum*
C *conſtringitur, & perforatur: ſicut ſi gladio percuteretur. Aliquibus inflammatur caput & facies, & aliquando tota perſona, ac ſi eſſet vapor ignis. Aliquibus febris immenſa cum dolore capitis euenit & totum corpus extenuatur & tangitur: Sed omnia iſta accidentia parum durant, quia coniuratio tollit dæmonis vigorem. Aliquibus conſtringitur guttur, adeò, quod videntur ſtran-*
D *gulari; aliquibus ad orificium ſtomachi mouetur quædam res ad modum pilæ, ac ſi eſſent vermes, ac formicæ, aut ranæ: quibuſdam accidit vomitus magnus ſtomachi. Aliquibus maxima tortura in viſceribus: Nonnullis venter vehementer inflatur. Quibuſdam conſtringitur cor, ac ſi intolerabiliter feriretur. Oſtenditur etiam dæmon in aliqua corporis parte palpitando, ſicut piſcis, aut in*
E *modum fornicarum. Aliquando pertranſit à capite vſq; ad digitos pedum, ſicut ventus, & è contra. Vltra iſta ſigna, complura alia practicando vi-*

debi, quia diuerſi dæmones faciunt di-
uerſa ſigna.

Quoad ſigna quo quis aliter digno-
ſcitur eſſe maleficio læſus, hæc ſcribit,
cap. 4. *Aliqui maleficiati habent colo-
rem faciei cedrinum, aliqui oculos con-
ſtrictos, & omnia eorum membra vi-
dentur ligata: & habent humeros deſic-
cos. Duo autem potiſſima ſigna ſunt,
conſtrictio cordis, & oris ſtomachalis,
& quando videtur eis, quod habent v-
num bonum ſuper ſtomachum. Aliqui
habent puncturas in corde, tanquam ſi
acubus eſſet punctum. Aliqui videntur
ſibi cor corrodi. Aliqui habent magnum
dolorem in corde aut renibus: & vide-
tur eis, quod talia membra à canibus la-
cerentur. Aliquibus videtur bolus in
gutture aſcendens & deſcendens. Qui-
buſdam ligata eſt vena generationis. A-
liqui habent ſtomachum ita diſpoſitum,
quod emittunt per vomitum quicquid
comedunt & bibunt* (hoc ſignum leuiſ-
ſimum eſt, & nullum niſi alia accedat)
*Aliquibus per ventrem diſcurrit ven-
tus frigidiſſimus, aut tanquam flamma
ignis. Aliquibus ſignum eſt ex indige-
ſtione cibi, & potiſſimum quando me-
dicinæ applicatæ nihil proſunt infirmo.
Aliquibus eſt circa collum cõtinua pul-
ſatio, quæ videtur tremorem inferre.*]
His plura ponit Zacharias Vicecomes
in cõplemento exorciſticæ part. 1. do-
ctrina ſcribam verba, in vſum paupe-
riorum libris carentium. Dæmoniaci
ſimpliciter ſigna ſunt. 1. *linguã nigram
& tumidam multoties Dæmoniacus de
ore multoties contra naturam profert:
inflatur guttur, vel diſtringitur anguſtè,
ita vt videatur velle ſtrangulari, ſed
tamen in ſuum priſtinum ſtatum redit.
2. plorant dæmoniaci neſcientes quid
plorent. 3. cum ira & contentione re-
ſpondent interrogantibus. 4. quandoq;
etiam coacti vt loquantur, nolunt loqui.
5. claudunt dentes, & nolunt comedere.
6. homines odio proſequuntur. 7. Mul-
ta dicunt, ex quibus minimè dignoſci-
tur, quid velint innuere. 8. opprimun-
tur ſopore graui. 9. remanent tanquam
ſenſibus deſtituti. 10. Seipſos pugnis per-
cutiunt, & veſtes lacerant, & capil-
los. 11. Terribiles habent oculos & hor-
ribiles. 12. Terrore repentino afficiun-
tur, & confeſtim terror ille recedit.
13. Diuerſorum animalium voces imi-
tantur, & ſic audiuntur rugitus leo-
num, balatus ouium, boum mugitus, la-
tratus canum, porcorum grunitus & ſi-
milium. 14. Strident dentibus & ſpu-
mant, & ſigna alia oſtendunt tanquam
canes rabidi. 15. multoties exponunt ſe
præcipitijs. 16. diſcurrit aliquando per
eorum corpora, igneus vel glacialis va-
por. 17. Sentiunt per corpus ſigna, tan-
quam formicas diſcurrentes, ranas ſal-
tantes, viperas, ſerpentes, piſces natan-
tes, muſcas volantes & ſimilia. 18. va-
ria præter naturam vident & audiunt.
19. Sentiunt ſub manu ſacra capiti ſu-
perpoſita, vel ex ſacra lectione quid fri-
gidiſſimum, vel calidiſſimum, vel graue.
20. Clamant cum aliquas Sanctorum re-
liquias capiti ſuperponis, etiam occultè,
& dicunt, auferte iſtas à me, quoniam
malè olent vel ſunt nimis graues: aut ef-
flant, aut circumuoluunt caput, aut ipſas
reliquias proijcere ſtudent, aut cõtra mi-
niſtrum & aſtantes ſe iratos oſtendunt,
& ſimilia. 21. Omnia ſpiritualia odio
habent, à facie Sacerdotum, & præcipuè
Exorciſtarum fugiunt, in Eccleſiam in-
gredi nolunt: & ſi ingrediantur, ab ea
ſtatim fugere procurant: vel coronæ, vel
ſpiritualium librorum tædet: cuncta be-
nedicta, Sanctorumq; imagines, & ma-
ximè crucifixi nolunt inſpicere, nec deo-
ſculari: imo proijciunt, & in hæc omnia
conſpuunt.*

conſpuunt. 22. Sacra verba proferre negligūt, qualia ſunt, Miſerere mei Deus: Qui habitat in adiutorio altiſsimi. Magnificat anima mea Dominū. In principio erat verbum, *& ſimilia. Et ſi ea pronunciauerint balbutire ſtudent, vel verba corrumpunt, tædium graue demonſtrant, tandem ea perficere non poſſunt. ita vt palam ſe dæmoniacos oſtendant. 23. Sentiunt in aliqua corporis ſui parte dolorem, & ſi ſuper eum ſignum ſanctæ crucis feceris, ſtatim per corporis membra fugiet: ſed ſi eidem dolori locum præciſum aſsignaueris, in ea corporis parte, in qua volueris, ſigno ſanctæ † Crucis patientia & perſeuerantia antabis. 24. Cum ſuper dæmoniacos Euangelia, Paſsionem Ieſu Chriſti, Coniurationes, & ſimilia legeris conturbabuntur, ſenſus occupabunt, intollerabiles etiam in illis anxietates, ac inflationes, vel guttas ſudoris defluentes conſpicies. Inſuper ſtridores ad cœlum vſq; mittent, proſternent ſe ac ſimilia facient. 25. Cum audieris idiotas & ignaros litterarum, interpretari difficilia, aliorum manifeſtare ſecreta, pulſare, vel muſicaliter canere, aliqua prædicere, loqui varijs linguis, & (vt verbo concludam) ſupernaturalia facere, abſq; dubio ſignum erit diabolicæ præſentiæ.*] Animaduertendū tamen quod ſupradicta ſigna omnia poſſunt etiam cōcurrere in Dæmoniaco maleficiato, & quædam, maximè priora in ſimpliciter maleficiato; de quo mox quindecim ſigna idem Zacharias ponit.

Verum iſta & alia lōge exactius collecta, & experientiâ comperta fuerunt à Codroncho, *lib. 3. de morb. venefic. cap.* 13. docet ſigna hæc hæc vel communia eſſe cunctis maleficijs, vel peculiaria quibuſdam. Communia ducit à cauſa morbi, & à comitantibus mor-

A bum. Signa à cauſa tradit, vt ſi morbus cœperit ex intenſiſsimo alicuius amore, vel irrationali ſeu iniquo in aliquem odio, ſi ex maledictis vel minis alicuius malefici, ſi inſtrumenta maleficii ſint inuenta, qualia nos multa commemorauimus, & refert Andr. Cæſalpin. *de inueſtigat. dæmon. cap.* 22. A concomitantibus morbum ſunt paroxiſmi, & remedia iuuantia vel lædē-

B tia: & communia ſigna ſunt: primò quod morbi maleficio illati ægerrimè cognoſcuntur, ita vt medici in ijs hæſitent, & ambigui huc illuc animo agitentur, nec certi quidquam de illis audeant proferre. 2. quod remedijs ex arte adhibitis, morbus ſe nō remittat, ſed potius exaſperetur & augeatur. 3. quod more naturalium morborū, non creſcat paulatim; ſed frequenter ſta-

C tim ab initio, nullis peccantib. humoribus in cauſa exiſtentibus cum grauiſſimis ſymptomatibus & doloribus ſe morbus prodat. 4. quod valde inconſtans ſit morbus, & licet periodicorum naturam referat, raro tamen periodos ſeruet: & licet ſimilis videatur naturalibus morbis, in multis tamen diſcrepet. 5. multoties, licet ægrotans grauiſsimè do-

D leat, nequeat referre. 6. interdum ægri ſuſpiria (quæ luctuoſa vocant) abſque manifeſta cauſa emittunt. 7. aliquibus appetitus reiicitur, aliqui cibos reuomunt, & ventriculum ita male affectū habent, vt & ſępiùs aſtrictione laborēt, vel etiam pondus in ipſo quoddam, quin & rem aliquam per oëſophagum modò aſcendere, modò deſcendere percipiant, & ſi in ſuperiorem partem

E delatum deglutire conentur, omnem operam ludant, re ipſa mox ſpontè deſiliente. 8. in regione cordis punctoriū dolorem percipiunt. adeò vt ipſum

aliquando lacerari aſſerant. 9. In qui- A buſdam circa collum arteriæ manifeſtè pulſare, & quaſi tremere deprehenduntur. 10. alij ſæuo colli ſeu renum dolore cruciantur, vel circa ventrem inferiorem torſiones acerbiſsimas, & ſæpè flatum quendam frigidiſsimum per ventrem permeantem, & citò redeuntem, vel vaporem vti flammam ignis calidiſsimum, ſimili modo illos B infeſtantem percipiunt. 11. Quidam ad venerem impotentes redduntur. 12. conſueuere quidam leuibus ſudoribus præcipuè circa noctem corripi, quamuis tempore & aura frigidiore. 13. alij videntur habere particulas corporis veluti nexib. deligatas. 14. morbi quibus laborant veneficio læſi, ſunt vtplurimum totius corporis quædam extenuatio, & macies, & virium imbe- C cillitas, cum ſummo languore, mentis ſtupiditas quædam, varia melancholica deliria, diuerſa febrium genera medicis multum negotij exhibentia, motus quidam conuulſiui, vnde epileptici videantur, membrorum quædam rigiditas ſpeciem conuulſionis præ ſe ferens. aliquando omnes capitis partes tumefiunt, aut talem circa totum corpus laſsitudinem percipiunt, vt vix vl- D lo pacto mouere ſe poſsint. Plerumq; tota cutis, ſed vt plurimum faciei, flauo ſeu cinereo colore ſuffunditur. Aliqui habent oculorum palpebras ita adſtrictas, vt eas vix aperire poſsint. oculi ſunt perlucidi & tranſparentes, ſicut cercopithecorum. Nonnunquã quædam ſpectra vel nubeculam inſpicere videntur, & nonnulli toruè intuentur.

15. Cognoſcuntur experimẽtis qui- E buſdam. Nam veneficio affecti faciem Sacerdotis vix adſpicere valent, nec oculi, intentis vllo modo, album oculorum varijs modis mutatur. Ægrotantes, cum inſtrumenta comburuntur, ſolent in deterius mutari, vel noxam quandam recipere maiorem, vel minorem pro ratione leuioris vel ſæuioris veneficij, ita vt quandoque formidabiles clamores & mugitus cogantur emittere: quod ſi nullam mutationem, vel læſionem percipiant, erit de ſalute ægri bene ſperandum, paruo negotio bonæ valetudini reſtituendum.

Adde ſi forte veneficus ad viſendum ægrotum accedat, ſtatim infirmus ingenti moleſtia afficitur, aliquo terrore ſeu tremore corripitur, ſi ſit puer, ſtatim plorat, oculi ad fuſcum colorem mutantur, vel alia notatu digna in ægrotis mutatio obſeruatur. Denique quando pro curatione morbi, quædam linimenta ſacra ad oculos, aures, frontem, & quaſdam alias partes ſacerdos adhibet, ſi in partibus illis ſudor, vel aliqua alia mutatio appareat, ſignum eſt veneficij.

His ſubdit Codronchus, nõ eſſe neceſſe, vt omnia hæc ſigna in ægro inueniantur, ſed ſufficere ſi aliqua pro diuerſitate morbi ſeu maleficij.

Hæc communia, peculiaria verò poſſeſſionis dæmonum maleficio inducta ſigna eſſe difficilia cognitu, quãdo dæmon maleficio immiſſus immiſcet ſe ſubſtantiæ, alicui immundæ aliunde in corpus ægri intromiſſæ, vel ex proprijs ægri humoribus genitæ: nã quamdiu hæc ſubſtantia in aliqua corporis parte latitat, ſæpè, præter illius particulæ affectum naturalem functiones lædentem, nihil aliud ſe manifeſtat. Plerisq; tamen horum prauę ſunt imaginationes, præcipuè in ſomnis, quæ dæmonem produnt: quod tamen indicium ſolum non ſufficit, quoniam hæc eadem ſæpe melancholicis accidere conſueuerunt.

Verum ſpiritu locum mutante quē
prius inſedit, res paulo clarius depre-
hendetur. primo, ſi, tanquam anima-
tum quid, corpus res illa perambulet:
ita vt obſeſsi ſentiant ſibi veluti formi-
cas ſub cute reptantes. ſecundo, ſi par-
tes, quas petit, quadam palpitatione
commouet. tertio, ſi puncturis qui-
buſdam moleſtiam grauem infert.
quarto, ſi velut flatus à capite ad pe-
des deſcendit, & iterum à pedibus ad
caput aſcendens reſilit. quinto, ſi ve-
ſicula in lingua excitetur, quæ confe-
ſtim euaneſcat: vel plures appareant
minutis granulis ſimiles, ex quibus
etiam multitudo inhabitantium ſpiri-
tuum arguitur. ſexto, ſi ad gulam
dumtaxat aſcendens, eam tumefa-
ciat, & ſiccam tuſsiculam excitet. ſe-
ptimo, ſi linguam petens, aut contor-
quens, inflat, vel impellit ad loquen-
dum non obſeſsi ſed dæmonis ipſius
conceptus, vel ſi ingenti oris hiatu lin-
guam exerat. octauo, ſi in dorſo ſen-
ſum præbeat aquæ frigidiſsimæ, quaſi
confertim per dorſum defuſæ, & ſur-
ſum ac deorſum percurrentis. nono,
certiora adhuc ſigna ſunt, quando a-
lienis ægro incognitis linguis loquun-
tur, vel alios talia loquentes intelli-
gunt, vel cùm rudes ſint, de arduis &
ſublimibus quæſtionibus diſſerunt: vel
renunciant occulta, aut iampridem
oblita, futura, vel arcana conſcientiæ,
vt peccata imaginationeſve aſsiſten-
tium, vel eos conuiciis ſine cauſa pro-
ſcindunt: aut ita furiis agitantur, vt à
multis validis hominibus nequeant li-
gari vel coërceri. Quidam etiam cum à
defatigatione vexationis cōquieſcunt,
narrant ſe vocem quidem dæmonis
intra ipſos loquentis ſentire, ſed ſen-
tentiam verborum percipere nō poſ-
ſe, vtpote quibus mentis functio ſit

A quaſi ligata. Alii ſi interrogentur, quid
egerint, vel dixerint fatentur ſe nihil
eorum poſtea meminiſſe. Quidam
cenſent ſignum eſſe indubitatum &
inſeparabile, cum ægri arceantur à di-
uino cultu, ita vt nullatenus aqua be-
nedicta ſeipſos aſpergere, neque au-
dire, neq; proferre diuina verba que-
ant: ſi vero vi adigantur cæremonias
Eccleſiæ peragere, vel diuinis officiis,
B ac potiſsimum ſanctiſsimo altaris ſa-
crificio, intereſſe, tunc vehementius
longe vexantur, & iidem cum mente
conſtant, teſtantur optare ſe quidem
hæc omnia facere, & intereſſe, & ſa-
crarum rerū auxilium deſiderare, ſed
eſſe quiddam in ipſis quod magnope-
re impediat. Sunt denique qui propter
incontinentiam dæmoni omnino pa-
C rent, & ideo vexari quidem deſinunt,
ſed miniſtri fiunt & patratores multo-
rum facinorum. Quinetiam ſunt, qui
ſic ad deſperationem aliquando indu-
cuntur, vt nonnunquam ſibi ipſis ma-
num inferant. 10. Prætermitto effect⁹,
qui pro ſignis eſſe poſſunt: qui in S. S.
habentur, vt cunctis notos, nempe q̃
aliquādo ægri fiant lunatici, muti, ſur-
di, cæci, ſtrideant dentibus, illidantur
D in terram, exareſcant, diſcurrant nudi,
ſe & alios lacerent, habitent in ſepul-
chris, proiiciantur in aquā vel ignem,
& alias grauiſsimas & incurabiles affe-
ctiones perpetiantur.

11. Ad deprehendendum vtrum æ-
ger ſit energumenus, ſolent facere ſe-
quentia: ſchedulam aliquam ſacra
Dei verba continentem, reliquias ſan-
ctorum, vel agnum cereum benedi-
E ctum, vel quid aliud ſacratum latenter
ægro applicant. Sacerdos capiti ener-
gumeni manum & ſtolam imponit, ſa-
cra profert verba: ad ea æger tremere
& horrere incipit, & præ dolore mul-

ros motus incondiros edere, multaq́; A inuſitata & dicere, & facere. Si dęmon caput petierit, grauantur & punguntur acrius in capite, vel caput vna cum facie rubore & calore quodam igneo perfunditur ſi oculos petiit, eos diſtorquet, ſi dorſum, conuulſiones membrorum, antrorſum & retrorſum adducit: aliquando toto corpore rigentes & inflexibiles adeo reddit, vt nulla vi allata flecti poſsint, B aliquando velut mortui corruunt, ac ſi laborarent tertia epilepſiæ ſpecie, aura quadam in caput irruente, & ad imperium ſacerdotis eleuantur aura remeante vnde diſceſsit. Si fauces petat, adeo conſtringuntur, vt ſtrangulari videantur. Si in partes nobiliores feratur, vt prope cor aut pulmonem, anhelationes, palpitationes ac ſyncopas excitat. Ad ventriculum ſi tendat, mouet ſingultus ac C vomitus, vt aliquando cibum aſſumere nequeant, vel aſſumptum continere: motum eiuſdem rei ad inſtar paruę pilæ circa os ventriculi, necnon rugitus & alias voces abſonas excitat, & circa præcordia tonſiones vel flatus. Cognoſcuntur etiam aliquando quibuſdam ſuffitibus ex ſulphure, aut aliis rebus fortis odoris (de quibus poſtea.) Sunt qui ſcribant eos odore roſarum D adeo offendi, vt ne cogi quidem poſſint, iuxta roſarium tranſire. Interrogandi quoque ſunt ægri, num illis dæmon ante obſeſsionem in aliqua forma ſe conſpiciendum præbuerit? Etenim *antequam* (ait Sammarinus) *Diabolus humana corpora ingrediatur, quaſi ſemper, primo apparet eis in effigie alicuius hominis, qui mala morte eſt defunctus, aut repræſentat aliquem ſuum* E *conſanguineum: aut apparet illi in effigie alicuius animalis terribilis, vel horribilis. & ſi videtur quod ſubito diſpareat, ingreditur tamen ſubito in eum, & hoc vt plurimum accidit in nocte, & in locis opacis & obſcuris. Aliqui etiam intrant per os & nares in modum venti aut per modum vnius maris. Aliquibus etiam dormientibus dæmones tale ſomnium immiſerunt: quod videlicet eis videbatur, quod dæmon poſt eos currebat, qui euigilantes ſunt inuenti cum talibus ſignis dæmoniacorum. Aliquando etiam ingrediuntur, percutiendo collum, aut alia membra eorum*] d.p.2. de exorciſm. in princip. & hæc eadem aliis verbis tradit Codronchus *d. loco.*

§. 3. Poſteriorem partem quæ *de remediis eſt naturalibus* ab iis petere cogor quorum hæc profeſsio eſt, medicos dico. Inter quos primo loco occurrit Codronchus, qui quędam prius communia contra omne maleficium proponit, poſtea ad peculiaria quædam deſcendit. Principio (vt eius dicta ſummatim comprehendam) docet quoſdam præſcribere vomitoria, balnea, linimenta, ſuffumigia, & ſimilia: Sed in his facile offendi, & periculum ægris creari niſi nonnulla obſeruentur, quæ exſequitur ſigillatim. Nam de vomitoriis agens *lib.* 4. *cap.* 4. præ ceteris commendat florum geniſtæ drachmas duas in decocto quodam ſumptas, vel ſeminis lathyris decem duodecim ue grana à puraminibus deliberata, tuſaq́; & in ouo ſorbili deuorata. Vel hellebori albi quantitatem non maiorem drachma, decoctam vſque ad medietatem ferme, quæ omnia præparandi modum docet ibidem.

De balneo differit *cap.* 5. & oſtendit vſum eius non raro noxium eſſe, nec adhibendum niſi ſeruatis ſeruandis, quæ illic exſequitur.

De ſuf-

De ſuffumigatione agit *capit.* 6. & hanc docet non adhibendam, niſi caput & corpus ante expurgatum fuerit: & non niſi tempore matutino, quando ventriculus à cibo vacuus eſt. laudat ſuffimentum Berenices, quod Aëtius immundos ſpiritus ex quorumdam ſententia ſcribit arcere *ſer.*13. *cap.*119.

De linimentis diſſerit *capit.*8. & ea videtur habere pro tutiore remedio, quam ſuffitum,balnea,aut vomitoria. Denique *cap.* 9. diſputat de ſimplicibus, ac nonnullis compoſitis medicamentis, ſua facultate veneficium curantibus, eorumque qualitates explicat, quæ nos hac ipſa ſectione iam recenſuimus.

Circa hæc alexipharmaca non eſt contemnendum,quod And. Cæſalpinus *in Peripatetica inueſtigat. dæmonum cap. vltim.* admonuit his verbis, *Quoniam quæ vehementer excedunt in qualitatibus (frigoris, caloriſque) corporis noſtri ſunt corruptiua, non minus quam venena: ideo ea ſelegerunt medici aduerſus veneficia, quæ, aliquam partē haberent naturæ noſtræ familiarē, qua corpora noſtra tuerentur, dum venena depellerent. Quæ huiuſmodi facultatem habere comperta ſunt, amuleta & alexipharmaca appellata, vt totius ſubſtātiæ proprietate id conſecuta. plurima per experientiam inuenta, & longo vſu confirmata. Ex his autem ea maxime oportuna ſunt cenſenda, quæ ſpirituoſam & multam efflant huiuſmodi vim: tum quia intimius penetrant, tum quia cum ſpiritibus conueniunt. Sic enim & permiſceri, atq; eos alterare poſſunt aut pellere.*] in quibus verbis quædam inuolutius dicta. Nam non omnia alexipharmaca totius ſubſtantiæ proprietate veneficio repugnant. nec etiam

A credendum quę magis ſpirituoſa ſunt, idcirco magis cum ſpiritibus (h. dæmonibus. nam de his loqui docent ſequentia) conuenire. quod enim pellantur illis, potius argumento eſt pugnare cum ſpiritibus illis. Nec dæmonum iſta expulſio directe fit phyſica operatione in ipſum ſpiritum agente, vt & ego iam oſtendi, & de hac re diſputans Bapt. Codronchus *d.li.*4.*c.*9. erudite

B explicuit,cuius ſummatim hęc eſt ſententia: pharmacha huiuſmodi antidæmonica efficacitatem nonnullam habere cōtra maleficia & ipſos dæmones, etiam vſque ad eorum expulſionem. Sed non conuenire medicos, in reddenda modi ratione. Quatuor enim modos ſolere adferri. 1.etſi res ſenſibiles, vt fumus, herbæ, &c. ſua vir-

C tute nequeant vexationem à dæmone homini illatam repellere, mitiorem tamen ac leniorem poſſe reddere: ita vt ſi moleſtia, quæ à dæmone infertur, ſit parua ac leuis, eam penitus res exteriores queant auferre (*intellige, ſi noxa dumtaxat à cauſis naturalibus, quibus ſolis dæmon vſus, profluxerit*) non in dæmonem ſed in dæmoniacū agendo, eo ipſo quod ex rebus illis adhibi-

D tis, oppoſita diſpoſitio introducat illi quam dæmon expetit, aut indidit. (*ſic Richard. de Mediauil. quodl.*3.*q.*8.) 2. quod quæcumque fiunt circa corpora obſeſſa, dæmones accipiunt vt facta & vergentia in ipſorum deſpectum ac ludibrium, maxime ſi ſint irriſiua vel afflictiua, vt ſunt flagra, item omnia fœda & amara & ſimilia. quare cum ſint intolerantes iniuriæ, malunt fugere, &

E à moleſtia inferenda deſiſtere. 3. quod cum iſta interdum ſint ſigna recordatoria & pœnarum, quas luunt, memoriam ingerant, ab iis dæmones valde abhorrent, eaque vehementer dete-

ſtantur : ideoque in fugam facile per
hæc conuertuntur. verbi gratia, ſul-
phur cum igne ſignum eſt carceris in-
fernalis, ruta amari cruciatus Chriſti :
thus in igne poſitum repræſentat ora-
tiones ex charitate accenſa naſcentes.
4. modus quem iudicat magis conſen-
taneum veritati, eſt : quod res huiuſ-
modi pie ac religioſe adhibitæ, tan-
quam inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ,
in dæmones agunt, illosque ab huma-
nis corporibus detrudunt, & eorum
effectus, eorumque opera venefica de-
ſtruunt ac remouent. Quibuſdam e-
nim rebus, Deus dedit virtutem vt ſi
pie adhibeantur, tanquam inſtrumen-
tum diuinæ iuſtitiæ, dæmonum effect⁹
& opera venefica deſtruant ac remo-
ueant: quibuſdam enim rebus Deus
indidit vim & qualitatem quandam
moralem dæmones compellendi &
eiiciendi, & energumenos iuuandi :
quia conſentaneum eſt iuſtitiæ diuinę,
pro infligenda malis ſpiritibus pœna,
eos rerum ſenſibilium actioni ſubiice-
re: qua pœna, dempta pœna diuinæ vi-
ſionis, nulla queat illis acerbior contin
gere. Debent tamen res iſtę antequam
adhibeantur benedici & exorcizari.
precibus enim impetratur aliquid pe-
culiaris energiæ, ob CHRISTI San-
ctorumque merita : ne quantum ve-
lint, hi ſpiritus in exitu ac pulſione ſua
noceant obſeſsis. *Hact. ex Codroncho.*

Verum à me per epiſtolam rogatus
Federic. Iametius, vir muſices, poë-
tices, & medicinæ laude vnus hoc æ-
uo clariſsimus, in quem ſimul Hippo-
crates, Homerus, Pindarus, & Or-
pheus renati videantur: humaniſsime,
& doctiſsime reſpondit, anno ſupe-
riore M. DC. Cal. Auguſti : è cuius
litteris ea decerpenda duxi, quę ad hoc
inſtitutum noſtrum faciunt : quæ ille

A longo vſu tanquam comprehenſa ha-
bens, & è liquidiſsimis Medicinæ fon-
tibus hauſta, paucisq; theorematis ex-
plicata, deprompſit.

*Remediorum naturalium, quæ dele-
terijs & maleficijs obſiſtunt, duæ ſunt
differentiæ: alia enim manifeſtis quali-
tatibus id præſtant, alia totius ſubſtan-
tiæ proprietate, quæ neque ab elemento-
rum qualitatibus, neq; ab illorum mate-*
B *ria, ſed à ſe vna vires adipiſcitur. Eorũ
porro, quæ totius ſubſtantiæ qualitate
(nam de manifeſtis qualitatibus paulo
poſt agemus) occultos & maleficos mor-
bos oppugnant, alia communi, alia pe-
culiari dote vigent. Communi quidem
ſphragis Lemnia, Bolus Armena, Lapis
Bezoar, Dictamus, Theriace, Mithri-
datium, & cetera eiuſdem generis Ale-
xiteria: peculiari vero, quæcumque ſunt*
C *abs te toto illo peculiari capite* de reme-
diis naturalibus *plene & luculente de-
ſcripta. Quibus adde, ſi placet, herbam
Paridis, quam nonnulli Solanum tetra-
phillum appellant : quod ex eius caule
medio quatuor folia erumpant decuſſa-
tim digeſta. Si enim huius herbæ ſemen
in puluerem redactum, viginti continuis
diebus, drachmæ pondere ieiuno propi-
netur: mentis alienationem & inſaniã,*
D *non ſolum ex morbi diuturnitate & ſa-
nitia, ſed etiam ex maleficio veneficioq;
contractam, diſcutit: auctore Matthio-
lo Dioſcoridis interprete, Baptiſta Sar-
do, & Conrado Geſnero: qui in librum
Galeni, vel (vt alij volunt) Dioſcoridis,*
De paratu facilibus, *Antidotum ex a-
cinis herbæ Paridis, & alijs ſimplicibus
medicamentis, à Morbano paratam, ſi-
biq; ab eo miſſam commendat, aduerſus*
E *omnia venena & maleficia præſentiſsi-
mam. Ariſtolochiã rotundam ceteris ve-
nenis reſiſtere, longã vero, aduerſus an-
gues & veneficia drachmæ pondere ex*

vino bibi, & illini, teſtis eſt Dioſcorides. Recentiores medici tradunt huius ſiccæ radice ſuffitam domum cacodæmonas fugare, & hilares infantes reddere. Idem ferè Dioſcorides aſſerit de verbenacæ ſpecie altera, quàm ἱερὰν βοτάνην, hoc eſt, ſacrã herbam nominant. Ait enim, ſi aqua ſpargatur per triclinium, in qua ſacra herba maduerit, lætiores conuiuas fieri: eamq́; ſacram vocari, quoniam in expiationibus ad amu- B *leta plurimum commendatur: quod à Plinio quoq; refertur, Quid? quod & recentiorum pleriq;, verbenacæ decoctum peſte laborantibus exhibent, iiſq; conferre credunt: quod Dodonæus tamen improbat, exiſtimatq; hanc technã, hoc inuentum eſſe dæmonis, qui falſa pro veris, inſalubria pro ſalutaribus, ſuo more ſupponat & obtrudat. Iam verò Hypericon, quàm nonnulli fugam dæmonũ* C *appellant, emplaſtri modo renibus admota, frigidos, & maleficio deuinctos ſoluere dicitur. Pythagoras Scillam in limine ianuæ ſuſpenſam, mali medicamenti noxam arcere memoriæ prodidit, teſte Plinio & Dioſcoride. Sanguis canis nigri parietibus illitus pellit maleficium. Idem efficit cor leporis pelli inuolutum & geſtatum: & lupi dexter oculus. Quin etiam radix Bryoniæ ſic-* D *cata, & collo appenſa, & ricinus ſeu palma Chriſti à maleficis & veneficis hominibus ſecuros reddunt. Nec minus eſt ad id efficax argentum viuum appenſum, vel geſtatum vel puluinari ſubiectum. Lapis Aquilæ, quem Aetitem vocant, incluſus annulo, & geſtatus, maleficia tollit. Berillus & Magnes vxorem & virum inter ſe conciliant. Corallium item odia domeſtica & diſcidia* E *componit, venenatis poculis vinculiſque medetur, incantamenta dirasq; deprecationes amouet. Cuius rei teſtis eſt locu-*

A *pletiſſimus ſiue Orpheus, ſiue quis alius auctor eſt libelli* de lapidibus, *qui ſub ipſius nomine circumfertur. Eodem auctore & Galactites lapis collo ſubnexus faſcinationes prohibet: & Gagates ſuffitu ac nidore ſerpentes abigit. Quod Nicander & Nicandrum ſecutus Dioſcorides confirmant. Hinc Marbodæo fortaſſis occaſio data eſt ſcribẽdi Gagatem dæmonibus contrarium eſſe: quoniam* B *Cacodæmon humani generis hoſtis infeſtus, ſerpens etiam in ſacris litteris nuncupatur. Hæc igitur ſunt, quæ peculiari & occulta proprietate maleficis & occultis affectibus reſiſtunt, quemadmodum & in manifeſtis morbis, pœonia comitiali morbo, hirundinum vſtarum cinis anginæ, calculo hircinus ſanguis, colico dolori cingulum è lupi inteſtino compactum. vulpeculæ pulmones aſthmati,* C *totius ſubſtantiæ diſſidio & diſcordia, quam ἀντιπάθειαν nominant, aduerſantur. Sed ea demum remedia vſurpanda erunt, ſi ſimplex & ſolitarius morbus fuerit: hoc eſt, ſi cum occulta pernicies inuaſerit, purum fuerit corpus & integre ſanum. Sin verò vel intemperie vel plenitudine quã πληθώραν vocant, vel humoris vitio, quæ κακοχυμία dicitur. vel obſtructione, vel alia cauſa præter* D *turam corpus laboret, non ante adferenda ſunt remedia, quæ totius ſubſtantiæ cõtrarietate maleficia profligant, quàm vitia illa ſummoueris iis remediis, quæ manifeſtis qualitatibus, de quibus dictũ eſt ſupra, morborum vim & acrimoniam hebetant & obtundunt. Siquidem præſentibus his malis, occultæ medicamentorũ facultates, quaſi ſepultæ franguntur & hebeſcunt: præcluſiſq; & im-* E *peditis viis, quibus iter eſt ad affectam ſedem, eo non poſſunt integris virib. peruenire Quapropter hæc mala ſtatim per initia tollenda ſunt, neglectiſq; prope-*

 modum

modum maleficij proprijs indicationibus
vnicuiq; illorum conuenientibus reme-
dijs medicandum. Ac intemperiem qui-
dem curabimus calidam refrigeranti-
bus, frigidam calefacientibus, humi-
dam ſiccantibus, ſiccam humectanti-
bus: ſeruata ſemper contrariorum lege:
ſicut in libris methodi medendi præceptũ
eſt. Obſtructionem verò expediemus
detergentibus, incidentibus, & tenuan-
tibus medicamentis: Humoris vitioſi
exuperantiam, purgatione vacuabimus.
Quod ſi plenitudinis ſigna apparuerint,
nec quicquam eorum repugnet, quæ ſunt
in venæ ſectione obſeruanda, ſangui-
nem etiam per initia mittemus: niſi ve-
neni ſuſpicio adſit. Tunc enim nec ipſo
ſtatim initio vena ſecãda erit: (alioquin
venenum in venas traheretur, à quibus
omni ſtudio arceri atq; excludi debet) ſed
poſt vomitus, & deiectiones, atque vbi
nihil ipſius veneni in ventriculo & in-
teſtinis reliquum eſſe coniecerimus. Præ-
terea reuellendis noxijs humoribus, quos
dæmon vel maleficus homo in princi-
pes partes traduxerit, conuenient cly-
ſteres acres, & ſudores prolecti balneis,
æſtuarijs, guaiacinæ, ebeni çarçæ Paril-
læ, vel Chinæ decocto. Deniq; ſi fractu-
ra vel luxatione inſtrumentorum ſtru-
ctura permutata fuerit: fracta vel lu-
xata pars quamprimum erit in natura-
lem formam, ſedemq; propriam reducẽ-
da. His ita conſtitutis, & vt vniuscu-
iuſq; ſtatus conditioq; feret, accommo-
datis: tum demum erit ad occultarũ pro-
prietatum opem confugiendum. Hæc ha-
bui (Vir clar.) quæ de remedijs naturali-
bus, quo modo mihi per mea occupatiſſi-
ma tempora licuit, differerẽ, quæ ſi via
& ratione ſtabilita cõfirmataq; fuerint,
non mediocriter conferent ad integram
perfectamq; cuiuſuis maleficij curatio-
nem.] Hæc ex doctiſsim. viri epiſtola

A inſtituto noſtro commodiſsima nolui
lectoribus non communicare, qui-
bus hoc, qualecunque opus noſtrum,
quam vtiliſsimum eſſe magnoperè de-
ſidero.

Porrò quod illis addam non habeo,
quæ ad amuſsim tam dedolata & exa-
ſciata. Adſcribam duntaxat de fre-
quentiſsimo noſtris temporibus ma-
leficio paucula, ex eo, quem paulò
priùs laudaui Codroncho, qui de cu-
B ratione ſterilitatis & impotentiæ agẽs,
præmittit quoddam ſpirituale & ſa-
crum remedium: deinde ſubdit phyſi-
ca nonnulla. Prius ex Arabum ſchola
deſumptum, ſed pium ac Chriſtianum.
Nempe quod Iſaac Arabs conſuluit, vt
coniuges peracta peccatorum ſuorum
confeſsione, ſacratiſsimum Chriſti
Corpus, diebus ſolemnioribus potiſ-
ſimum ſumant reuerenter, & poſtea
C oſculentur inuicem in oſculo pacis, &
ſacerdos illis benedicat, & poſtquam
exemplo Tobiæ triduò ſeſe à venere
abſtinuerint debitum coniugale per-
ſoluant. Quod ſi occulto Dei iudicio,
vel aliqua coniugum culpa, venefi-
cium non ſoluatur, orationibus ſe-
dulis, ieiunijs, alijsque operibus pijs
vacare debent, ad miſſam ſæpius con-
fugiant, peregrinentur ac ſanctiſsi-
D mæ Virginis, vel aliquorum ſancto-
rum limina viſitent, frequenterque
peccata Sacerdoti confiteantur, ac ſa-
crâ veſcantur Euchariſtiâ, & exor-
ciſmis ab Eccleſiâ huic rei peculiariter
dicatis religioſe vtantur. Quoad na-
turalia prorſus remedia, ſciendum
ſcribit, ſi aliqua manifeſta qualitas in
maleficio appareat, pharmacis aduer-
ſus eam efficacibus, & benedictione
E munitis tutò ac vtiliter vti poſſe. *Ideo*
(inquit) *Cleopatra prodidit fel coru-*
num cum oleo ſeſamini mixtum, ſi ex

eo vni-

eo vniuerſum corpus liniatur, ligatos iuuare. Iſaac ſcribit, quod ſi coniuges fel Zangarini piſcis ſecum habuerint in paropſide iuniperi, & antequam ſomnum capiant, eo ſuper carbone poſito fumigentur, omnia veneficia euaneſcere. Nicola. Florentinus laudat theriacam cum ſucco hypericonis exhibitam, & hypericon ad formam emplaſtri renibus appoſitum. Ioannes de Vigo ait, quod picus auis aſſata vel elixata, habet virtutem ſoluendi maleficiatos. Alij cum Plinio volunt abrotonum oleo illitum, & cum vino ſumptum non parum prodeſſe. Denique generalia remedia hic proſunt quoq; fere omnia.] quibus ego omnibus illud Iſaaci Chriſtianum monitum ſemper præmittendum cenſeo. Nam quanta ſit vis, & vtilitas remediorum Eccleſiaſticorum ſequens ſectio demonſtrabit.

Morale remedium videatur, quod Dionyſius muſicus Ægyptius prodiderat, Magiæ in rudes & malè moratos vim eſſe aliquam, in Philoſophiæ ſtudioſos nullam. Sed hoc refellit Origenes *lib. 6. contra Celſum.* nam (vt ſcribit Maeragenes, Apollonij Thianæi magicis præſtigijs, & ludibrijs multi Philoſophorum capti fuere, etiam ex nobilioribus, & inter hoc Ophitarum parens Euphranes.

SECTIO III.

De remedijs ſupernaturalibus diuinis ſeu Eccleſiaſticis.

HÆc ſola carent omni peccato & periculo, & à Chriſto, vel Apoſtolis eorumq; ſucceſſoribus fuere inſtituta: his, ante omnia vt vtantur homines, docendi monendiq; ſunt. Hæc animæ proſunt ſemper, corpori nunquam nocent; ſæpenumerò à morbis, & alijs maleficiorum noxis liberant, aut præſeruant. Hæc ſapientiores medici & Catholicè ſentientes approbát, vt Ioan. Fernel. *lib. 2. de Addit.* & Cornel. Gemma *in Coſmocrit.* Bapt. Condronchus *lib. de morb. venefic.* Andr. Cæſalpinus *Diſquiſ. de nat. dæmon.* & alij. Nec rarò cogitur dæmon à Deo, mendaci ex ore veritatem promere & ablegare hominé, ad hæc Eccleſiaſtica remedia, quibus ipſe vapulet. *In valle quadam Ciſalpina diœceſis Nouarienſis deſtituebatur puella ſenſib. ſed & vmbrarum ſpectris, quas ſibi videre videbatur, reddebatur attonita ac ſimilis ſtupenti: verſabatur in vltimis finibus huius, de qua loquimur, vallis, mulier veratrix & ſaga, quæ carminibus profitebatur ſanare quæ apud alios inſanabilia eſſent. magni ad eam concurſus hominum conſilij gratia & auxilij: & quanquam reclamarent noſtri & ſcelus oſtenderent, tamen illis abeuntibus adoleſcentulæ genitrix, affectu materno filiam mittit, cóſulitq; mulierculam de vmbris, & remedium petit laboranti. Tum maga, adducite puellam ad illos (homines Societatis intelligebat) qui nuper apud vos verſabantur: ab ijs petite opem. paret mater, filiam adducit itinere octo millium, idem exponit, ac reſponſum veneficæ: vtramq; adhibita peccatorū confeſſione, ſacroſe corpore Chriſti communire præcipiunt noſtri: quo facto melius habuit adoleſcentula.*] *Bencius litteris Prouinc. Mediol. Anni* 1591.

Primum eſt remedium in hoc genere *Vera & viua fides*, hoc eſt charitate Dei & proximi vallata. hoc ſcutū nobis præfert & præbet D. Paulus ad Epheſios ſcribens, *a* hanc loricam, vt Theſſalonicenſes induant, vrget: *b* hanc diſcipulis ſuis commendat magnus ille Antonius: Magna, *inquit*, dile-

a Ad Eph. 6. v. 16.
b 1. Theſſ. 5. v. 8.

ctiſsimi aduerſus dęmonem arma ſunt, *vita ſincera & intemerata in Deum fides.* Ioan. Niderius c ex Petri cuiuſdam dictis quinque remedia, vt efficaciſsima laudat. 1. *habere fidem integram, & Dei præcepta in charitate ſeruare.* 2. *ſe ſigno crucis & oratione munire.* 3. *ritus & cæremonias Eccleſiæ colere.* 4. *publicam iuſtitiã bene exſequi.* 5. *Chriſti paſsionem verbo vel memoria ruminare.*] de alijs poſtea dicendum. de primo, confirmat exemplo huiuſmodi: *Cum (inquit) quidam maleficus, me inuocaret, vt quendam inimicum ſuum vita priuarem, aut in corpore læderem grauiter, fulminis ictu, aut alio modo: vocaui ego magiſterulum, id eſt, dæmonem: qui mihi reſpondit, quod neutrum facere poſſet: Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter ſe ſigno crucis munit. idcirco non in corpore, ſed in vndecima parte fructuum ſuorum in campo, ſi libet, ei nocere poſſum.*] Sic Cypriano Mago dæmon reſpondit, *ſe Chriſti fide munitus nocere non poſſe.* d In B. Ambroſium Iuſtina Auguſt. quendam maleficum nomine Innocentium immiſit. hic poſtea palàm faſſus, delegaſſe ſe dæmones, qui Ambroſium interficerent, ſed ne ad fores quidem domus, vbi manebat Epiſcopus accedere potuiſſe. eo quod ignis inſuperabilis omne illud ædificium communiret, à quo adhuc remoti vrerentur. Atq; ita victas artes ſuas; quibus contra ſanctũ Dei Sacerdotẽ ſe aliquid efficere poſſe arbitrabatur. *Lege Paulinum in vita D. Ambroſii.* alia refert ad hoc probandum Thomas Boſius *l.15. de Eccleſ. Notis cap.1. verſ.5.* Sed ſunt apud Patres alia magis accommodata. Narrat Caſsianus, duos Philoſophos magicis præſtigijs & circumuentione dæmonum conatos D. Antonium perturba-

c in Epito. Formicar. cap 4.

d Nazianz. orat. in Cyprian.

A re: ſed cum irrito labore nihil penitùs præualerent: *eo profecerunt, ait, tales tantæ, eorum inſidiæ, tanta magica arte quæſita, vt per hæc euidentiſsime cõprobarent, magnam profeſsioni Chriſtianorum ineſſe virtutem: quibus illæ tam ſæuæ, tamq́; potentes vmbræ: quas exiſtimabant ſolem lunamq́; ſi ad eas directæ fuiſſent, obducere potuiſſe: hũc non ſolum nihil lædere, ſed ne ad punctum quidem, de monaſterio ſuo valuerint * perturbare.* B Epiphanius *in hæreſi Ebioneorum, quæ eſt 30.* ſcribit conatus magorum, vt fœminam quandam Chriſtianam in amorem pellicerent, & tandem quo pacto per crucis ſignum & Chriſti fidem ſuperarit mulier: & claudit narrationẽ hoc epiphonemate: *quod non valuit incantantis vis, vbi erat nomen Chriſti & ſignaculum crucis.*] C Confirmat experientia, fide Chriſtiana in Indiam, inuecta, dæmonum præſtigia; ſpectra; oracula vel planè, vel magna ex parte vbiq; ſublata. Et quid Indiam memoro? proxima nobis Friſia eſt, ſcribit de illa Cornel. Kempenſis *lib.3. de orig.n. & ſitu Friſiæ, cap.31.* Circa tempora Lotharij Imper. *erant paſsim in Friſia multa laruarum infernalium ſpectra: quæ in paruo quodam* D *ſupereminentis collis ſupercilio, ſubterraneum habebant ſpecum abſq; humana ope artificio præſtigioſo exſtructum, in quo reſidebant, quas antiqui vocabãt, Albas Nymphas, ſiue vulgari gentis ſermone VVitte VVyvven. harum ſpeciem adumbratam, non veram fuiſſe conſtat: quæ ſolebant nocturnos viatores, gregumq́; & armentorum intentos excubijs, & puerperas cum infantibus* E *ſæpiſsimè in abdita ſua, & ſubterranea antra clanculum abducere: in quibus ſubinde ſubterranei murmuris ſonus, atque etiam vagitus infantiũ auditi ſunt,*

* Num legend. pro turbare.

& præ-

& præterea etiam ingens fletus & gemitus hominũ, & quandoq; Muſarum concentus & voces dubia aure colligebantur. Qua de cauſa magna fiebat cuſtodia prægnantium mulierum, & paruulorum infantium, ne ab iſtis Nymphis infernalibus clam abriperentur. Quæ omnes dæmonum illuſiones, poſt agnitum ſyncerum Dei Euangelium (erant enim tum Friſii Sabellij & Arij erroribus dementati) euanuerunt, & in nihilum B *redactæ ſunt. Scripſit enim S. Odulphus contra eiuſmodi illuſiones dæmonũ chartam de S. Trinitate, quam per Eccleſias & Parochias Friſiæ ſacerdotibus miſit, vt in populo frequenter publice legeretur*] chartæ exemplar, quod eſt Catholicæ fidei quædam explicata profeſsio, mox ſubdit idem Cornelius. *De mandatorum Dei obſeruantia & vitæ innocentia*, quam ſint efficax re-C medium, docere poſſunt D. Cyprian. ad Fortunatum, *de exhortatione Martyrij*, Lactantius *lib.* 2. *ca.* 16. & Ambr, Ansbertus *li.* 5. *in Apoc. cap.* 11.

P, Secundum eſt *legitimus in Eccleſia Catholica Sacramentorum vſus*: Vt pro nondum initiatis *baptiſmus*. Nam docet experientia, eos quos conſtat nondum baptizatos à maleficiis libe-D rari, per baptiſmum abſolute collatum: eos quos probabiliter putamus non baptizatos, per baptiſmum ſub conditione idem conſequi. dixi probabiliter putamus non baptizatos: nam ex leuibus coniecturis id putare non ſufficit, ne ad conditionale quidem lauacrum e, verbi gratia, tantum quia quis noctu ſomnians ambulat vel E maleficiatus eſt: hæc enim etiam baptizatis contingunt.

e vide Sotum in 4. d. 3. a. 9.

De baptiſmo, docet Eccleſiaſtica hiſtoria: Tyridatem Armeniæ regem, cum Chriſtianos Diocletiani tempore A variis cladibus & damnis affeciſſet, & Gregorium quidem in lacum luto & altitudine moleſtiſsimum fame enecandum miſiſſet: Ripſimen vero virginem, recuſantem illi obſequi, & ſocias eius Sanctimoniales plurimas, crudeliſsime necari iuſsiſſet: mox Dei vindictam conſequutam. inuaſit enim eum inſania, qua plane dæmoniace furebat, & mutata corporis figura in B porcum, mentis emotæ, dentibus ſuas abſumebat carnes. ceteri quoque, qui eius facta approbarant, milites, magiſtratus & alii, in furorem redacti ſimilia deſignabant & ipſi in ſues conuerſi, vt vult Nicephorus, vel mente tantum abalienati, vt cenſet Metaphraſtes: tandem baptiſmi lauacro abluti, corporis formam & animæ mentiſque ſanitatem receperunt, ipſo illos C baptizante, & hortante ad pœnitentiam D. Gregorio Martyre: non quidem illo Thaumaturgo, vt putat Scholiaſtes Nicephori: ſed alio, vt docet Metaphraſtes. Neque hoc malum vlla arte magica (vt eruditus vir cenſuit) fuerat illatum, ſed Deo vindictam per Angelos malos exſequente: vnde patet, cum ea vis fuerit baptiſmi, in dæ-D mones maleficiorum auctores, maiorem in ipſos maleficos & eorum opera futuram. Non eſt diſsimilis narratio, Ioannis Villanei apud Thomam Boſium f *Anno* (inquit) *milleſimo ducenteſimo nonageſimo octauo Rex Tartarorum Caſſanus, quem vocant alio nomine Magnum Cham, cum ducentis equitum millibus Syriam cœpit & finitimas* E *regiones: omnibus itaque formidandus, petijt ſibi vxorem filiam Regis Armeniæ, quod audiſſet eſſe pulcherrimam. Rex Chriſtianus, tanti Regis viribus exterritus, dedit. Illa poſt aliquod tempus è viro ſuo Caſſano edidit in lucẽ*

f Villaneus l. 8. c. 95. Boſius li. 1. de Notis Eccleſ. c. 16.

partũ tantæ deformitatis, vt Rex maritus nullo modo illum veluti ſuum voluerit agnoſcere, quod monſtrum videretur. Vocat ad conſilium primarios: de ipſorũ ſententia vxorem velut adulteram, partum veluti ex adulterio ſuſceptum, vltimo ſupplicio adiudicat. Innocẽs mulier infœlicitatem ſuam deplorans, ad preces confugit: ignara conſilij, petijt vt ſibi liceret baptizare, quẽ pepererat, data illi facultas: ita tamen, vt adeſſent baptiſmo aliqui ſpectatæ fidei viri vna cum rege, ne qua fraus fieret. Mira res. vbi baptizatus eſt puer, adeo venuſtus ac formoſus apparuit: vt Rex, tanta re permotus, cum plurimis, nomen Deo dederit, & maximum Chriſtianæ rei ſafactum fuerit incrementum.] *fuſius idem narrat D. Antoninus p. 2. hiſtor. tit. 20. cap. 8. §. 9.*

Veniamus ad recentiores narrationes æque certas. Pet. Chieza de Leon *p. 1. Hiſt. Peruanæ c.* 18. miraculi plenam de ſpectris victoriam huic Sacramento à Deo tributam deſcribit, ex quo fideliter narrabo. Prope Anzermam, loco, cui nomen Pirſa, imperabat regulus cui frater florenti ætate erat, quem nominabant Tamaracungam. Iuuenis hic mire baptiſmum ſitiebat: ea cauſa Chriſtianos adire cupiebat: ſed miris eum viſis dæmones perterrefaciebant. Offerebant ſe ſoli videndos, olidarum auium ſpecie, quas Auros, nuncupant. cernens iuuenis dæmones ſæuire, accerſiri Chriſtianum in vicinia degentem iubet. venit ille non ſegniter, & intellecta reguli voluntate, crucis ſignum fronti eius impreſsit. hoc magis irritari hoſtes illi, & ſæuiori ſpecie ſe inferre. videbat ſolus Indus: Chriſtianus nihil niſi ſaxa cadentia, & dæmonum ſibila ſentiebat. Aduenit tum commode eo loci Pachecus quidam, Hiſpanus, & ſe ſocium addidit Chriſtiano alteri in diſcrimen. His cernentib⁹ Tamaracunga trepidabat vehemẽtius, & exalbeſcebat metu, quin & per aërem raptabatur: id omnes videbant, & ipſum quidem quetentem gementemq́ue, illos vlulantes ſibilantesq́; excipiebant auribus. Semel cum Indus poculum vino plenum manu teneret: en tibi vas in aëra efferri, & vino vacuum reddi: mox vinum in illud ex alto refundi, & formidine plenum Indum veſte vultum faciemq́; cooperire, ne horrenda illa ſpectra in oculos incurrant. Sic tecto faciem, non remotis veſtibus, nihilominus cretam in os ingerebant, vt obſtructo ſpiritu fauces præfocarent. Tandem Chriſtiani, qui continue interea Deum orarant, ſtatuêre in vrbem Anzerman eum deducere, vt ibi ſalutari lauacro tingeretur. Dedêre ſe comites viæ plures trecentis Indi: ſed adeo pauidi, vt ad Principem baptizandum propius accedere non auderent. Venêre ſimul omnes ad iter impeditum & præfractũ: ibi hoſtes humani generis nitebantur abripere in aerem, vt præcipitarent: ſed ille valida voce Chriſtianos orabat, vti ſuppetias venirent. accurrêre, & in medium agmen ſuum, recedentibus metu Indis, recepere, & cingẽtes eum funibus, funes cingulis ſuis alligauere: atque ita medium ſtipantes ſimul incedebant, manu tres cruces præferentes, nunquam intermiſsis pro liberatione & ſalute miſeri precibus: Ne ſic quidem omni moleſtia liberi proceſſere. Sæpe illum terræ adflixere hoſtes: & in viæ cuiuſdam accliui aſcenſu, vix manibus eleuare in aera volentium & necare nitentium extorſerũt. Vt ventum Anzermam, in Pachieci domum Chriſtiani, quodquod in oppido, con-

uenere:ibi omnes cernere crebro grádine de tecto lapides deiici, & audire ſibilantes, clamanteſque dæmones, ſolemne illud quo ſoliti Indi Martem laceſſere : Hu, Hu, Hu, ferociter & crebro celerrime ingeminatum. Mortem dæmones intentabant, niſi voluntatem baptiſmi abiiceret : contra Chriſtiani Deum obſecrabant, ne dæmones permitteret erepta corporis vita Indo animæ vitam impedire. Gliſcente deinde ſaxeo imbre, templum petiere. Ibi, quia ſtramineum erat, Euchariſtia non aſſeruabatur. Aiebant nonnulli, ſe ante ingreſſum neſcio quos inambulantes audiuiſſe. Vbi tēplum apertum, & cum Indo ingreſsi ceteri, cernebat Indus dæmones terribili ſpecie, ſed capite deorſum terram ſpectantes, pedibus ſurrectis : cumque Frater Ioannes ordinis B. Mariæ, pararet eum baptizare, non viſi vlli Chriſtianorum dæmones, in omnium oculi, Indum eripiunt, ſuſtollunt in altum, & capite deorſum, vt ipſi erant, ſtatuunt. Chriſtiani tum fide freti, alia voce, IESV Chriſte adiuua nos, inclamantes, Indum extorquent retentantibus, &, iniecta collo eius ſacra ſtola, aqua luſtrali aſpergunt. attamen adhuc in templo ſibila fremituſque audiebantur: Tamaracunga dęmones cernebat, & alapis frequentibus cædebatur, adeo vt & pileum quem obtendebat oculis, ei excuſſerint : & faciem ab iis conſpuebatur ſaliua fætida. Hæc nocte accidere. Orto mane monachus ſacris veſtibus induitur, vt incruentum offerat Sacrificium. Vix miſſam inchoarat, ceſſarunt ſibila, fremitus, vlulatus, ſtrepitus, deſiit Indus vexari. Peracto Sacrificio, Tamaracunga cum vxore & liberis baptiſmū flagitat : quo percepto, fide robuſtior

A & audacior factus: ſe iam Chriſtianum aſſerit, experiri velle, quid hoſtes poſſent. Solum ſinerent periculum facere.; ſolum non auſi aggredi. lætus ter quaterue per templum obambulans clamabat, gaudium non capiens, *Chriſtianus ſum, Chriſtianus ſum.* vt vidit ſe immunem, & victorem, domum rediit: nec quicquam amplius moleſtiarum ſenſit. Tanta vis baptiſmi fuit.

B *In Bungo anno* 1596. *erat fœmina gentilis à dæmone obſeſſa huic indicatum eſt à dæmone liberari non poſſe, niſi fiat Christiana: cum illa annueret, & iam ſe ad baptiſmum compararet, nocte inſequenti dæmon ei diſſuaſit, ne fieret Chriſtiana, dicens: hactenus tanta familiaritate, tanto tempore mihi es coniuncta, & nunc me deſeris? non abibis profecto inulta. dormienti itaque, nec* C *ſentienti, abſcidit capillos, vno tantum capillorum flocco reiecto. Illa vero cum ſummo mane deprehenderet ſibi ademptum capillum, & arundini lecto oppoſitæ implexum: calcar ea fraude ſibi additum putauit, vt citius aduolaret ad baptiſmi antidotum: quod & factum eſt: atq; eo ſuſcepto manſit ab omnibus dæmonis moleſtiis immunis.*] *ſic P. Lud.* D *Frois in lit. Iapon. illius anni.* Ex eodem ſunt ſequentia.

In Ciazzurana inſula gentili adoleſcentulo octodecim annorum ſe crebro viſendum offerebat canis ingens, horribilis, & rufus: qui eum alloquebatur, & per montes in loca abditiſsima deducebat, detinens eum ibi biduo, vel triduo, atque impellens, vt ſe manibus ſublatis adoraret, aliaq; ſcriptione indigna faceret. Adoleſcens miſer, videns ſe tantas moleſtias à capitali humani generis hoſte perpeti, tandem profugium habuit ad Eccleſiam, doctrinam CHRISTIANAM audiuit & didicit, baptiſmi

A *Sacramento Chriſto deuinctus, ac de*
cætero nunquam à Tartareo illo cane di-
uexatus.]
Bungi circa annum 1549. *quidam*
ancillam habebat dæmoni familiarem.
Nam dæmon ad eam accedens vulpis fi-
gura ſingulis noctibus domo educebat.
verum per baptiſmum ſuſcepta fide, ab
hoc ſpectro liberata eſt. Litteræ Iapo-
B *nicæ illius temporis.* Tantum dæmoni
detrahitur veræ fidei ſuſceptione. cui
rei firmandæ adiiciã ex Rhenanæ pro-
uinciæ geſtis aliud.
Anno 1583. *Herbipoli ædes erant cui-*
dam parocho non procul ab vrbe, ſiue
malo dæmone, ſiue præſtigiis infeſtæ.
Narrabat ipſe parochus domeſticique
propinqui, quidquid erat in ædibus ma-
C *gno impetu ad terram adfligi, ardentes*
præterea faces, easq́; plurimas in concla-
ui, quo nulla aſpirabat aura concluſo,
anhelitu vno reſtingui: lectos cubanti-
bus; puluinos ceruicibus vi ſumma ſub-
trahi: pleriſq́; domeſticorum ſic præclu-
di fauces, vt præfocari viderentur: de-
nique multa & adſpectu & auditu te-
D *tra in ea domo fieri ſolita. Parochus tri-*
ſtis, conſiliiq́; inopes noſtros adiit, com-
memoratisq́; quas pateretur iniuriis, Sa-
cerdotem aliquem cuius præſidio tueri
ſe poſſet, à Rectore popoſcit. Datum eſt
vni negotiũ, qui cum ieiunus ſub veſpe-
ram eo ſe contuliſſet: vix intra limẽ pedẽ
intulerat cũ ea ipſa quæ audierat intue-
tur, ipſo cum comite inſpectante parieti
E *eſt impacta ſcutella, tanta vi, tantoque*
impetu iaculãtis, vt eos qui aderãt metu
propemodum exanimarit. Pater omnes
bono animo eſſe iuſſit, hortatusq́; paro-
chum, vt ad expiandum animum ſe cõ-
pararet: ipſe ſuper pelliceo ſtolaq́; indu-
in ſuperiore ædium parte, vbi plerumq́;
tumultuari aſſueuerat dæmon, aſcendit.
Hic vſitatis Eccleſiæ religionib' ad dæ-

A *mones fugandos adhibitis, cũ reſponſum*
daretur nullum, nemoq́; Sacerdotis voce
prouocatus adeſſet, redit ad exhortãdos
domeſticos, præcipueq́; ad hæreſim ab-
iiciendum, expiandaq́; confeſſione pec-
catorum luſtratis rite ſedibus, ad colle-
gium non ſine magno animorum fructu
reuertitur. cõſtat enim multos ab hæreſi
reſtitutos, Eccleſiæ, & ædes illas omni
B *ſuperiori moleſtia, vt teſtatus eſt poſtea*
parochus, liberatas.] fuit eodem tem-
pore Monachii in Bauaria quidam ado
leſcens Iudæus, XXII. natus annos,
communi omniũ gratulatione in ipſa
Gymnaſii aula baptizatus. *huic miras*
ſæpe dæmon inſtruxit inſidias: & quo
magis vrgebat ille baptiſmum, eo hic
impugnabat vehementius. nudum pene
C *de nocte eiecit ex ædibus, interdum etiã*
fauces illi premere, nonnunquã eum vi-
ſis ſpectriſq́; terrere, vt de mente illa
deiiceret, conſueuit. Vultus dæmonis ad-
eo fœdi, vt negaret adoleſcens parem ſi-
bi vllum videri in imaginibus cruciatũ.
Pridie eius diei, quo baptiſmate luſtran-
dus erat, quoniam eo demum die de vi-
ctoria dæmonis agebatur, multo eum ve
D *hementius inuidus hoſtis exercuit: ita*
vt vix ne à pluribus quidem contineri loco
poſſet. Vt autem vi baptiſmatis Chriſti
membrum effectus eſt, continuo fractus
& debilitatus dæmon fuit.]
Non diſsimilis vis eſt *Confirmationis.*
teſtatur enim Lactantius gentiliũ ſacra
litare non potuiſſe, ſi aſsiſteret Chriſtia
nus aliquis ſacro chriſmate delibutus:
E & ſic huius virtute Sacramenti dæmo-
nes fugari ſolitos, ne poſſent in viſce-
ribus hoſtiarum futura depingere, vel
conſulti reſponſa reddere d. Et narrat
Prudentius ipſi apoſtatæ Iuliano id ac-
cidiſſe, & omnes magicas eius artes, ſic
irritas factas, vnius Barauſpiculatoris
Chriſmate ſignati præſentia:

Principibus tamen è cunctis non de- A
fuit vnus
Me puero, vt memini. & poſtea
Fortè litans Hecaten placabat ſan-
guine multo,
Cum ſubito exclamat, media inter
ſacra, ſacerdos
Pallidus. en quid ago? maius, rex o-
ptime, maius,
Neſcio quod Numen, noſtris interue-
nit aris. *(bras.* B
Accitas video longè diſpergier vm-
Territa Perſephone vertit veſtigia
retro,
Exſtinctis facibus, fracto fugitiua
flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Theſ-
ſala proſunt
Carmina. turbatos reuocat nulla ho-
ſtia Manes.

& poſtea cauſam exprimit turbati Sacrificij & artis irritæ. C

Neſcio quis certè ſubrepſit Chriſtico-
larum
Huc iuuenum genus hoc hominũ tre-
mit infula, & omne
Puluinar Diuum. lotus procul abſit
& vnctus.:
Pulcra reformatis redeat Proſerpina
ſacris.
Dixit, & exſanguis collabitur, ac D
velut ipſum
Cerneret exſerto minitantem fulmi-
ne Chriſtum
Ipſe quoq; exanimis poſito diadema-
te Princeps
Pallet, & adſtantes circumſpicit, e-
quis alumnus
Chriſmatis inſcripto ſignaret tempo-
ra ſigno?
Qui Zoroaſtræos turbaſſet fronte ſu- E
ſurros.
Armiger è cuneo puerorum flauico-
mantum,
Purpurei cuſtos lateris, deprenditur
vnus;
Nec negat, & gemino gemmata ha-
ſtilia ferro
Proijcit ac ſignum Chriſti ſe ferre fa-
tetur.
Proſiluit pauidus, deiecto Antiſti-
te, Princeps
Marmoreum fugiens nullo comitan-
te ſacellum,
Dum tremefacta cohors, dominique
obliti, ſupinas
Erigit ad cœlum facies, atq; inuocat
Ieſum

Nec ocio multo, nec labore opus Scholiaſtæ Prudẽtij, ad narrationis huius de Iuliano confirmationem apud varios inueniendam: quam illi ſuggerebat vnus *Orat. 1. in Iulianum* Greg. Nazianz:

Alind accipe narratum à Cantipratenſi his verbis: *venerabilis Bonifacius quondam Lauſanenſis Epiſcopus, me audiente, tale quid recitauit. Erat in quadam villa cæcus quidam, qui vaccas totius villæ in paſcuis cuſtodiebat, repellebat à frugibus, & ad certa loca paſcuis vberiora ducebat: & quod maioris erat prodigij colores, & ſtatum ſingularum vaccarum ſpecialiter diſcernebat. v. g. vt ſi vaccam coloris talis ab eo petiuiſſes, ſine difficultate vaccam talem tibi apprehenſam in cornibus obtuliſſet. Ad locum autem cum quidam Epiſcopus aduenisſet, & de cæco audiſſet talia, & probaſſet, quæſiuit ex eo, ſi confirmationis ſacramentum ab Epiſcopo ſuſcepiſſet. at ille: non inquit. Nec mora, Epiſcopus cæcum confirmauit, & mox ab eo vaccarum diſcretio eſt ablata. quoniam dæmonũ operatione & miniſterio hoc fiebat.*] lib. 2. Apum cap. 57. part 33. vides vim ſacræ vnctionis in diſiiciendis Satanæ machinamentis? R

De exomologeſi & peccatorum con-
feßione, breuiter hæc accipite. Circa
annum 1591. Pontimuſſi *puer erat no-*
bili magis pollens genere, quàm domo o-
pulenta: compingitur in aulam parentũ
iuſſu à gymnaſio abſtractus: ſed mobili-
tate ingenij, cum recurſaret deſiderium
vitæ prioris, ſtatuit inter lixas caloneſq;
verſari potius in caſtris. Iter ingreſſo a-
tra viri ſpecies occurrit in ſerica veſte,
qui interrogans cauſam triſtitiæ, pollice-
tur remedium. Verum, vbi ego te adiuue-
ro, ecquid erit præmij? At puer. Vt totum
(inquit) me excutias ne teruncium qui-
dem reperias. ſubijcit alter. da te mihi
modò: nulla tibi cupiditas fruſtra erit. e-
xiſtimauit puer ſe in ſeruitium expeti:
poſtulat tempus deliberandi. ille contra,
onerare promißis ingẽtibus, vt vel pue-
ro tanta iam vaniloquentia mira eſſet.
ſuſpectare cœpit, num in figura hominis
lateret cacodæmon. Mox cum tacitus to-
tum eius corpus emetitur oculis, ſini-
ſtrum pedem animaduertit cum bifida
vngula ac deformi: ſtatim cohorruit, &
(qui mos rectè inſtitutis in metu repenti-
no) IESVM ingeminans CRVCIS ſi-
gno armat frontem: eodẽq; puncto ſæua
ſpecies euanuit. Tertio poſt die ad ſuos
reuertenti eadem imago ſe offert & pro-
ditur pedis eadem nota. Quærenti vtrum
captum eſſet conſilium, reſpondit puer
ſibi domino opus non eſſe. rogatus quo
iret, vrbem nominauit. tum dæmon an-
te eius pedes crumenam iacit ſonantem,
in qua triginta, quadragintáue Flandri-
ci nummi (ex his reperti poſtea inaurati
duodecim, recentes diceres & aſperos,
veluti ab adulterantib. monetam: nam
æreos fuiſſe ignis oſtendit) tum puluerem
in linteo perniciialem tradit, cuicunque
ſubita morte tollendo. addit conſilia ad
ad turpes libidines, & admonita, ab
Piacularis *vſu* aquæ, *& ab adoratione*

A conſecratæ hoſtiæ (*quam contemptim*
placentulam appellabat) *abſtinendi:*
eam blaſphemiam dum auerſatur puer
animo pio, ſimulque veretur, ne obtorto
collo ſtranguletur à monſtro, ſalutarem
crucem *imprimit pectori, ſtatimq; ma-*
gno impetu alliditur ad terram: nec niſi
poſt ſemi horam exſurgit: mox matri
redditus ſcholæq; & ſacra confeſſione
expiatus, è laqueo venantium, metuq;
B *ereptum ſe eſſe diuina ope gratulatur.*]
Bencius in litteris Prouinc. Franc. Si
quis malit vetuſta: ſic ſcribit Hector
Boëthus *lib.8. rerum Scoticarum*, An-
no Chriſtianæ ſalutis ſexto ſupra octo-
geſimum milleſimum & quadringen-
teſimum, *nauigantibus è Phortea æ-*
ſtuario in Flandriam negociationis cau-
ſa, tanta ſuborta eſt ventorum vis, vt
velis, malo, armamentiſque ruptis, na-
C *uique fœdè inter tumentes vndas iacta-*
ta, certißimam mortem cuncti exſpe-
ctarent. Nauicularius tantam, tamq;
inſolitam aeris inclementiam eo tempo-
ris demiratus (ſuberat enim ſolſtitium
æſtiuum) cum id non ſiderum: ſed ma-
lorum dæmonum, qui hominibus ſem-
per ſunt infeſti, inſidijs, magis tribueret
clamoribus: reddita eſt vox ex imana-
ni mulieris ſe miſerè incuſantis, quod in-
D *cubo humana ſub effigie, qui cum per*
multos anteactos annos habuiſſet con-
ſuetudinem, tam tum fuiſſet commixta,
& ab eo ſubacta: mari ergò celerius ſe
tradendam, vt ipſa pereunte, quæ tanti
mali imminẽtis cauſam præſtitiſſet, ca-
teri Dei benignitate permanerent inco-
lumes. Accedens ad lacrymantem fœmi-
nam iubente nauiculario ſacerdos, eius
atq; cæterorum ſaluti conſulendi cauſa,
E *crimen iam palam fatentem, horrentem*
ſcelus, vehementer alto ex pectore ſu-
ſpirijs indicibus. pœnitentemque facti
piè eſt hortatus, ne ſibi deeſſet, cui certo

co-no-

A *cognoſceret Numinis fauorem adeſſe, crimina lacrymis ac animi pœnitudine deleri. Tantam miſerentis Dei clementiam eſſe erga mortales, vt: altius vel in malorum profundum lapſos, reſipiſcentes nonnunquam ad maiorẽ longe, quàm vnquam ante habuiſſent gratiam: recipiat. Media pij Sacerdotis adhortatione: cum multis ſuſpirijs, mulier admiſſum facinus deploraret, cunctis viſa eſt atra nubes è nauis ſentina proſilijſſe,* B *ingentiq; ſono flamma, fumo, atq; fœtore, ſeſe deieciſſe in mare. Sedatum eſt inde cælum,* &c.] Aut ſi ne hoc quidem ſatis vetulum: audite Hincmarum Archiepiſcopum Rhemenſem, qui his vtitur verbis: *ſi per ſortiarias*, ait, *aut maleficas, occulto, ſed nunquam iniuſto, Dei iudicio permittente, & diabolo præparante concubitus non ſequitur: hortandi ſunt, quibus iſta eueniunt, vt,* C *corde contrito & ſpiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis ſuis duram confeſſionem faciant, & profuſis lacrymis*, &c. a *Beda* quoq;, illud Chriſti dæmonem interrogantis explicans: *Quod eſt nomen tibi?* ſic ſcribit: *ſed & noſtri temporis Sacerdotes, qui per exorciſmi gratiam dæmones eijcere norunt, ſolent dicere patientes non aliter valere* D *curari: niſi in quantum ſapere poſſunt, omne quod ab immundis ſpiritibus viſu, auditu, guſtu, tactu & alio quolibet corporis vel animi ſenſu, vigilantes dormiẽteſue pertulerint, confitendo patenter exponant. Et mox hoc idem exemplo cõfirmat ex relatione cuiuſdam ſibi vicini presbyteri: quondam religioſam fœminam à dæmonio curare cœpiſſe, ſed quãdiu res latebat, nihil apud eam proficere potuiſſe.* E *Confeſſo autem, quo moleſtabatur phantaſmate, mox & ipſum orationibus, cæteriſq;, quæ oportebat, purificationum generib. effugaſſe.* b] *Ioannes, Diaconus* tria narrat exempla eorum, qui à dæmone poſſeſſi, mox vt peccatum B. Gregorio confeſſi, pœna peccati ſe liberatos ſenſere: & eorum quidem vnum cum octies negaſſet, octies ſic à dæmone renouata vexatione, tortum, nona demum vice, qua furtum faſſus, percepta pœnitentia penitus fuiſſe redditum immunem, c *Petrus Venerabilis*, abbas Cluniacenſis cum narraſſet hòrrẽdam monachi cuiuſdam à dæmone vexationem, neque eam oratione, & aquæ luſtralis aſperſione tolli potuiſſe, grauiter & vere ſubiungit: *ſed ne miretur aliquis, benedictæ aquæ aſperſione dæmonem non fugatum, agnoſcat tabe interius latente, vnguenta exterius adhibita nihil proficere poſſe. Tabem autem voco lethale peccatum, quod quamdiu in interioribus quibuslibet latuerit, nullius exterius ſacramenti perceptio ei prodeſſe poterit.* d] Hortatus illum ad confeſsionem omnium peccatorum faciendam Abbas: poſtquam confeſſus, vexatio prorſus deſiit. Cæſarius narrat, Bonnæ quendam Sacerdotem, peſſimæ vitæ, laqueo eam abrupiſſe: eo mortuo concubinam pœnitentiæ deſiderio, monaſterium ingreſſam: ſed Dei permiſſione, ab Incubo dæmonem ſæpius ad flagitiũ importunè ſollicitatam: *crucis ſigno & aquæ benedictæ aſperſione* repuliſſe: ſed cum rediiſſet: *Angelica ſalutatione* deuotè recitata, longius veluti ſagitta ictum fugiſſe. Neq; adhuc dum finis: donec purè omnib. vitæ maculis *confeſſione* expurgatis, abijt importunus procus nũquam rediturus. e Eadem peracta Leodienſem quendam, moleſtiſsimis Incubi dæmonis ludificationibus teſtatur ereptum Niderius *in Formicarij Epitoma*. Sed illuſtrius eſt, quod Auctor

Anony-

a cap. ſi per ſortiarias. 33 q. 1.

b in c. 8 Lu-c col. 315.

c lib. 1. vitæ D. Gregorii. c. 11. 12. & 13.

d libr. 1. miraculorum cap. 6.

e l. 3. mirac. c. 13. Theod. de Apold. lib. 6. vitæ D. Domin.

Anonymus, ſed fidei certæ de B. Ca-
tharina S. Brigittæ filia tradidit: eam
cum Neapoli verſaretur, cuidam No-
bili viduæ narranti, filiam ab nocturno
dæmone grauiſsimè infeſtari, optimê
conſuluiſſe. *His auditis* (ait) *valde il-*
larum vicem dolebat Catharina, & ta-
citè legens ſecum ſemel Salutationem
Angelicam (*vt ſemper erat ſolita: cum*
de rebus ſpiritualibus conſuleretur) *ſa-*
luberrimum eis conſilium impertyt. Pri-
mò, vt puri ſua peccata confiterentur.
Aiebat enim ob peccata in confeßione
celata, plerumq; id genus illuſiones acci-
dere. Deinde vt nudis pedibus, & abſq;
lineis induſiis cũ omni humilitate conti-
nuis octo dieb. irent ad templum S. Cru-
cis, & ob reuerentiam paßionis Chriſti
coram imagine ipſius à cruce pendentis
legerent ſepties Dominicam orationem,
& Angelicam Salutationem. Addebat
verò ſe quoq;, licet indignam ex commi-
ſeratione libenter pro ipſis Deum roga-
turam. Fecerunt illæ quod iuſſæ. & o-
ctauo die liberatæ fuerunt. (*Sur. tom. 2.*
Mart. 22.) vbi Nota Lector dierum
continuationem petitam, quia conti-
nuata pœnitentia ſolet eſſe feruentior,
quàm interrupta: numerum verò ad-
ditum, non fiducia numeri, ſed vt fœ-
minæ illæ certi aliquid per modũ ſpon-
taneæ pœnitentiæ ex Sanctæ conſilio
ſuſceptæ præſtarent: ſic etiam D. Do-
minici tempore Reginaldus, *Confeſ-*
ſionis beneficio quendam fratrẽ, quem
dæmon pede apprehenſum per tem-
plum raptabat, liberauit. (*Theodoricus*
de Appoldia lib. 6. vitæ D. Domin. c. 3.)
Sic & S. Athanaſia abbatiſſa mulierem
eripuit à vexatiõe mali dæmonis. (*Me-*
taph. 14. Auguſt.) Sic abs quodam ob
cupiditatem vindictæ, dæmonum à le-
gione vexato, diram hanc pœnã S. Ar-
nulphus Epiſcop. Sueſsionenſis depu-

A lit, vt eleganti ſtilo deſcribit ſucceſſor
eius Liſiardus, *vita Arnulphi cap. 24.*
Sed ſubdamus iterum quædam recen-
tiora. In Auſtriâ (nondum anni ſunt
decem) *vir nobilis magno quodam &*
furori proximo amore deſlinebatur, vt
nullum eius, neq; humanis, neq; diuinis
admonitis, faceret finem: ita veſano
completa igne torrebantur tota præcor-
dia: hac ratione furere deſiit, terrore di-
B *uinitus incuſſo. Leuicula correptus fe-*
bri, cum iaceret noctu lecto affixus, an-
te ſe videre viſus rhedam flammiſe-
ram, ſubiectumq; equum flagrantem i-
gne: tum rhedarius, informe monſtrum,
tætrumq; atque ipſo (*vtar verbo ipſius*)
malo dæmone truculẽtius, quo nihil ter-
ribilius mortalium timori eſt. Quid ceſ-
ſas, inquit? quin conſcendis currum di-
gnum promeritis tuis? horruit miſer ſub-
C *itò pauore defixus: tandem recepto ani-*
mo corripit gladium proximum lecto,
vibratq;, vt ſubueniatur interim ma-
gna voce domeſticos inclamans, trepidi
accurrunt famuli, domuſq; tota ſopore
diſcuſſo: quin etiam exciti vicini non-
nulli, quærentes clamoris cauſam: dein
prætexentes impoſitum fuiſſe auribus,
oculisque formidini alleuandæ. Verum
cùm fremeret adhuc eſſe in conſpectu,
D *nec finiretur metus inſinuaret ſe potius*
in pectora aliorum, intempeſta licet
nocte, venitur ad collegium: mittuntur
duo, qui luſtrali aqua, crucis ſigno, &
in cera cõſecrata imagine agni timorem
tantiſper leniunt, dum affirmaret æger
dæmonem abſceßiſſe in præſens minaci
vultu, ſæuæq; iræ manifeſtum: detectu
deinde peccatis, turpi perinde amore,
quàm triſti animum terrore liberauit.
E *Litteræ Auſtriæ 1591.*
Eodem tempore in Bauariâ, *mulier*
ærumnoſa, leuitate naturæ, ſiue graui-
tate ærumnæ, implorato dæmoni ſeſe

deuouit, vt opem ferret: & tum quidem non ſenſit præſentem, verum in poteſtatem vt rediit ex mærore, dedit pœnas iacti verbi, terroribus non tantum pauida ſed & verberibus tunſa: vt etiam ab aditu noſtri templi prohiberetur, virgarũ quas ſola ipſa conſpicabatur intentu. Cũ rem narraſſet matronæ cuidam adducta ad ſacerdotem noſtrum, ab eoq́; Confeſſione purgata eſt, omniq́; moleſtia liberata, cerea cæleſtis agni imagine ad collum appenſa. Idem remedium alteri fuit eodem morbo laboranti. Votum alia virginitatis & monaſticam vitam, cum inceſtis nuptiis mutarat, propinquorũ impulſu, non impune, nempe coniuncta eſt, cum viro nequam, neq́; deſerebatur vnquam ab angore conſcientiæ: ita miſere viuebat, cum afflictaretur aliquãdo his curis, & careret ſolatio, domo egreditur: mox dæmonem cum ingenti terrore conſpicit, fugatq́; Cruce obiecta, ſed confeſtim tamen, nõ ſecus ac furiis icta, quoduis facinus immane meditatur, intermicabat in his tenebris aliquid lucis, confugienti ad preces, vt ad exortum Solis nebula, timor abſceſſit, ſubit cogitatio confeſſionis, & recordatio fidei violatæ: nimirum hoc ſeminariũ mali, cum acceſſiſſet ad ædem, multo magis cum perrumpere conaretur ad Sacerdotem à confeſſionibus, retrahebatur quaſi manu iniecta: donec tandem aliorum auxilio exẽploq́; & ſeipſam & malum dæmonem vicit.] *Litteræ German. ſuper.* in iiſdem & illud expreſſum, *in Vindelicis maleſici quidam homo ingenij & audaciæ promptæ, multa de morituris, diſtantib⁹, quantumlibet locis, vaticinabatur, ludificante diabolo: à quo cum ſingulis pene noctibus exerceretur, incitabatur interdiu oblata ſpecie auguſtiore, ad grauiora flagitia. Fluctuabat miſer, & iam vulgo miſerandus: ſed, Deo adſpirante, miſeriarum tandem perfugium in portu confeſſionis inuenit.*] *Ibidem.* Vide etiam dicta ex Gaufrido, *ſupr. to. 2. part. 57. A*

De Venerabilis, *Euchariſtiæ perceptione*, reuerẽti ac debita, vetuſti quoque patres id vnanimiter conteſtantur. Caſsianus de quodam à dæmone, nocturnis illuſionibus, grauiter infeſtato, meminit: qui cum, Seniorum conſilio, medicina huius ſalutaris remedii vſus fuiſſet: *ita omnis diabolicæ tentationis ſcena detecta eſt, vt mox virtute Dominici corporis protegente, illa præteritæ illuſionis conſuetudo ceſſaret* a.] *B. Proſper:* Noſtris quoque temporibus (inquit) Aſpere VI. Coſ. *Carthagini conſtituto, hoc ſignum diabolicum monſtroſumq́ue, quod illic accidit, quis illius patriæ ciuis ignorat? Quædam iuuencula Araba natione, ancillæ Dei habitum geſtans, cum in balneo lauans ſimulacrum quoddam Veneris, impudice aſpiceret, & ſeipſam, eique ſe conſimilans, domicilium ſe diabolo præbuit. Statim ille leo qui rugiens circuit, quem quærebat inuenit. Meatus igitur gutturis eius occupans, nullum cibum, nullumq́ue potum traiiciens per ſeptuaginta ferme dies totidemq́ue noctes, ieiunium ſibi diabolus ex capto poſſeſſoq́ue vaſe exhibuit. Hoc monſtrum parentes puellæ, per tot dierum ſpacia auferri poſſe ſperantes, dum inge malum vlterius tolerare non poſſent, ſimul cum filia ſeſe ingeſſerunt ſacerdoti, quæ acta erant fideliter intimantes. Hoc tantum puella fatebatur, auem quandam noctis medio apparere, quæ ſibi ore, neſcio quid, infunderet. Stupor tunc inerat cunctis videre puellam nullis indiciis diuturni ieiunij fœdatam, nullo pallore, ſeu tabe, vel debilitate confe-*

a Collat. 22. cap. 6.

A *ctam: quin potius robuſtam ſucco vi-*
ſcerum, moleque membrorum. Cumque
incredibilia viderentur, quæ diceban-
tur, habito conſilio, in monaſterio puel-
larum, in quo reliquiæ Sancti Stepha-
ni ſitæ ſunt, ſacerdos puellam ſimul &
præpoſito commendauit. Illic primo
tantum die apparuiſſe illam auem aſ-
ſeruit, ſibique increpaſſe, quod neque
B *fame neque ſiti compulſa illum appete-*
ret locum, quo ſibi accedere non liceret.
Per duas ſane hebdomadas nihil cibi
vel poculi ſumens in monaſterio man-
ſit. Accidit autem vt quintuſdecimus
Dominicus illuceſceret dies, aſcenden-
te nobiſcum Sacerdote, vt matutinum
illic ſacrificium ſolito offerretur, puel-
lam præpoſitus ad altare perduxit, eo
inceſſu & habitu, quo ſolent rubore
C *perfuſæ ex epulis, poculiſque mulieres*
aduenire. Sed vt ſe illa proſtrauit al-
tari, clamore fletus ſui cunctis aſtan-
tibus gemitus lacrymaſque induxit,
quibus tantum malum auferendum
plebs Dominum exorabat, erat enim
iam indecens murmur in populo. Per-
acto itaque ſacrificio, cum eadem in-
ter cæteras, breuem particulam corpo-
D *ris Domini tinctam à ſacerdote perci-*
peret, ſemihora mandens traiicere non
valuit, nondum illo fugato, de quo di-
cit Apoſtolus, Quæ conſonantia Chri-
ſti ad Belial? *& iterum:* non pote-
ſtis calicem Domini bibere & calicem
dæmoniorum, non poteſtis menſæ
Domini participare, & menſæ dæ-
moniorum. *Manu igitur faciem eius*
ſuſtentante Sacerdote, ne Sanctum pro-
E *iiceret, à quodam Diacono ſuggeſtum*
eſt, vt calicem ſalutarem gutturi eius:
Pontifex applicaret. Quod vt factum
eſt, ſtatim vel locum illum, quem Dia-
bolus obſederat, Saluatoris imperio re-
liquit, Sacramentum, quod ore geſta-

A *bat, cum laude Redemptoris tranſglu-*
tiſſe puella clamauit. Hinc lætitia,
hinc voces in gloriam Dei, quod poſt
octoginta & duos dies, diabolo ex-
pulſo, puella de poteſtate fuerit eruta
inimici.] Hactenus *b* Proſpert. Diu. b de diuid. temp. cap. 6.
Bernard. *c* aliam perſonam ſuper ca- c lib. 2 eius vitæ c. 3.
put eius poſita Euchariſtia liberauit
ab eodem hoſte generis humani. Me-
diolani in Eccleſia Sancti Ambroſii
B adducta ad eum fuit mulier multis
annis obſeſſa, ſicque deformata, vt
monſtrum, non femina, videretur.
Conuerſus ad populum, iuſsit om-
nes attentius orare: *Miſſamque iuſ-*
ſa prope altare conſtituta femina te-
neri, auſpicatus, quoties de more ſacro
ſalutarem hoſtiam ſignabat toties ad
mulierem quoque conuerſus, eodem ſi-
gno crucis edito Spiritum nequam ath-
C *leta fortis impugnat. Expleta autem*
oratione Dominica efficacius hoſtem
aggreditur. Patena ſiquidem calicis
ſacrum Domini corpus imponens, ta-
lia loquebatur: adeſt ille, qui pro no-
ſtra ſalute paſſurus: nunc, *inquit*, prin-
ceps mundi eiicietur foras. *Hoc il-*
lud corpus, quod de corpore virginis
ſumptum eſt, quod in ſtipite crucis ex-
D *tenſum eſt, quod in tumulo iacuit, quod*
de morte ſurrexit, quod videntibus di-
ſcipulis aſcendit in cœlum. In huius er-
go maieſtatis terribili poteſtate, tibi
ſpiritus maligne præcipio, vt ab hac
ancilla eius egrediens, contingere eam
deinceps non præſumas. Cumque eam
inuitus deſerens, & manere vltra non
valens atrocius affligeret, tam ma-
E *gnam iram, quam modicum tempus*
habens: rediens pater ſanctus ad alta-
re, fractionem hoſtiæ ſalutaris rite
compleuit, diffundendamque in populo
pacem miniſtro dedit, & confeſtim pax
& ſalus integra reddita mulieri.] Ha-

ſte

ctenus Guilhelm. Abbas, *d. lib. 2.* Ioan. autẽ Molinetus, *in Chron. Belgicus anni* 1490. deſcribens moleſtiſsimam multorum annorum vexationem, quam propter vnius (quæ diu dæmonis ſuccuba fuerat) Nonne peccatum, in innocentes virgines ſocias eius Quercetenſes Deus ſatanæ permiſerat: narrat multos ex illa legione, quæ religioſas inuaſerat, & ſe Hierarchiæ Seraphinorum fuiſſe gloriabatur, hoc remedio pulſos ex Energumenis. Cum enim Decanus Cameracenſis, vir doctus & probus vna cum aliis exorciſtis accederet, *peracta ſacra communione, viuificam hoſtiam, non ferens, ſubito dæmon exclamabat: Ah, ſatis probe armati acceditis! panemne illum ſumpſiſtis. Quem panem ais improbe? inferebat Decanus. Si nihil eſt aliud, quam panis, maneto in hoc corpore obſeſſo, ſin a. vt nos credimus, verum eſt corpus Ieſu Chriſti, Saluatoris noſtri, iubeo, confeſtim fuge ex hoc corpore, nec vllam ei amplius moleſtiam aude exhibere. Quo dicto (rem miram) energumena vt magno leuata faſce moleſtiæ, confeſtim reſpirare, & alta voce Ieſum vocare cœpit. Quod idem omnes faciebant ceteræ, quando dæmone expulſo liberabantur.*] Hæc Molinetus ſcriptor eius temporis. Cui ſimile noſtris temporibus Laoduni in Belgica accidiſſe, tam norunt Caluiniſtæ: quorum aderant multa millia. quam fremunt & rumpuntur *a. B. Auxentius Abbas*, diſcipulum habebat nomine Baſilium: hunc dæmones adeo male multarunt, vt pro exanimi, corpore toto ſaucius & confractus ad Auxentium curru delatus fuerit. *Abbas iuſsit eum ſurgere, & venerandum corpus & viuificum ſanguinem Domini noſtri IESV Chriſti ſumere, & ſtatim reuerti in locum ſuum, abijt, nec amplius tentator eum aggreſſus. b*] Superat omnem admirationem, quod de Guidone de Lacha memorat Bern. Luxemburgicus, *in Catalogo hæret. litt. G.* hunc in Epiſcopatu Brixienſi ita ſimulaſſe ſanctitatem vt pro altero S. Ioanne Baptiſta à populo haberetur, ſepultus itaq; fuit perhonorifice. Poſt mortem certis teſtimoniis inquiſitores deprehenderunt hæreticum fuiſſe, quare de Conſilio Epiſcopi & aliorum prudentium aſſeſſorum, ſententiam tulerunt, cadauer exhumandum comburendumque. Exhumatur adſtante populo & oſſa proiiciuntur in ignem, ſed ecce tibi ſtatim dęmones (qui, à nullis cernebantur) illa ex rogo eleuant, & in aëre ſuſpenſa tenent. Inde nata populi indignatio, exclamant, occidantur Epiſcop. & Monachi, qui ſtimulati liuore ſancti viri oſſa comburere conati. Quid ceſſamus? Deus id ſibi non placere demonſtrat. Extimuit Epiſcopus: ſed Inquiſitores eum adhortati ſunt, Ad miſſam celebrandam ipſe ſe accingeret: Deum potius miraculum facturum, quã fidei cauſam ſinat in periculo verſari. Miſſa fuit, de B. Virgine: vbi ventum ad corporis Dominici eleuationẽ, dæmones in aere clamare cœperunt, *ô Guido de Lacha nos defendimus te, quantum potuimus: ſed modo non plus poſſumus, quia adeſt maior nobis.* Confeſtim oſſa in rogũ recidere, & incendio in cineres redacta fuere.] Hîc perpende primo dolum diaboli, quo pacto defuncti hæretici Magi, memoriã tueatur, vt plures animas illaqueet. Secundo, vide potentiam pręſentiæ Dominici corporis, & hoſtiæ in B. Mariæ Miſſa conſecratæ. 3. fidem Fratrum non uritam, & ſtudium Quæſitorum fidei tam præſenti à Deo ope confirmatum.

[Left margin:] liber ex- at de Ni- olaæ O- ry obſid. dæmo- is per ve- erabilem ochari- ſtiã expul- ne: lim on ſemel riſiis,

[Right margin:] nunc hoc anno 1598. Leodii apud Houium editus teſtatur & Faius in Energumeno.

b Sim Metaphraſt. in vita S. Auxentii, 14. Febr.

matum. *Pet. Martyr.* nauigationis Co-
lumbi texens Hiſtoriam, in Occiden-
tali illo Indiarum tractu teſtatur, com-
mune miraculum fuiſſe: quod ſi Eu-
chariſtiæ ſacramẽtum per Chriſtianos
alicubi collocabatur, continuo dæmo-
nes obmuteſcebãt. Ante annos ferme
quadringentos vixit, *Cæſarius Ciſter-*
cienſis, eius hæc ſunt verba: *Tempo-* (lib. 9. Mira. cap. 12.)
re illo quando manifeſtari cœperunt hæ-
reſes Albienſes, quidam maligni vir-
tute diabolica ſuffulti, q̃dam ſigna atque
portenta oſtenderunt, quibus & eaſdem
hæreſes roborauerunt, & multos fide-
lium in fide ſubuerterunt: ſuper aquas
ambulauerunt, & non ſunt ſubmerſi.
Cernens hoc ſacerdos quidam fide ca-
tholicus, & vita religioſus, ſciens ve-
ra ſigna cum falſa doctrina eſſe non poſ-
ſe, corpus Domini cum pixide ad flu-
men, vbi illi populis ſuas oſtenſuri erant
virtutes, deportauit, dixitq́ue in au-
dientia omnium: adiuro te diabole per
eum, quem in manibus porto, ne in hoc
flumine, ad huius populi ſubuerſionem,
per hos homines tantas exerceas phan-
taſias. Poſt hæc verba, illis ſuper vn-
das fluminis ambulantibus, vt prius,
ſacerdos turbatus, corpus Dominicum
in flumine iactauit. Mira CHRISTI
potentia, mox enim vt elementum teti-
git ſacramentum, phantaſia ceſſit ve-
ritati, & pſeudo illi Sancti, quaſi plum-
bum deſcendentes in profundum, ſunt
ſubmerſi, pixis vero cum ſacramento
ſtatim ab angelis ſublata eſt. Videns ſa-
cerdos hæc omnia, de miraculo quidem
exſultauit, ſed de iactura ſacramenti
doluit: totam vero noctem in lacrymis
& gemitu tranſigens, mane pixidem
cum ſacramento reperit ſuper altare.
Hæc nobis eo tempore relata ſunt. Thomas *Brabantinus*, vulgo vocatus, à Cã-
tiprato, eodem ſæculo vixit: anno 1231.

A *prædicante, inquit, in Teuthonia M.*
Conrado contra hæreticos, & ab eiſdem
felici morte perempto, hæreticus qui-
dam (vt per fratrem Conradum, Pro-
uincialem Prædicatorum per Teutho-
niam, ante multos annos accepi) ſedu-
ctus à dæmonibus, fratrem quendam
ordinis Prædicatorum ad hæreſim inui-
tabat. Quem cum videret inſtantiſſi-
me renitentem, dixit fratri: pertinax
B *es valde in fide tua, nec tamen de hac*
niſi per ſcripta quædam, aliquid certius
inſpexiſti, Credere autem ſi velles dictis
meis, Chriſtum tibi & matrem eius, &
Sanctos oculata fide monſtrarem. Mox
ille illuſionem dæmonum ſuſpicatus,
volens tamen probare quid eſſet: non
immerito (inquit) tibi tunc crederem,
ſi promiſſa duceres ad effectum. Ga-
uiſus hæreticus, diem fratri ſtatuit.
C *Frater vero pixidem cum Sacramento*
corporis CHRISTI clam ſecum ſub
cappa portauit. Duxit ergo fratrem hæ-
reticus in ſpecu cuiuſdam montis in am-
plum valde palatium, quod claritate
mirabili relucebat. Nec mora, vbi in in-
teriorem partem palatij peruenerunt,
viderunt thronos poſitos, quaſi ex auro
puriſſimo, in quibus ſedebat rex fulgore
D *coruſco circumdatus, & iuxta eum re-*
gina ſereno vultu pulcherrima, & ex
vtraq; parte ſedilia, in quibus ſeniores
quaſi Patriarchæ, vel velut Apoſtoli,
adſtante permaxima multitudine An-
gelorum, & hi omnes luce ſiderea coru-
ſcantes: vt nihil minus quam dæmones
putarentur. Hos, mox vt vidit hæreti-
cus, cadens in faciem adorauit. Dictus
E *autem frater immotus ſtetit: ſed tanto*
ſpectaculo vehementer obſtupuit, &
mox ad eum conuerſus hæreticus, quare,
inquit, Dei filium intuens non adoras?
pronus accedens adora, quem vides, &
ab ore eius fidei noſtræ ſecreta ſuſcipies.

T

Tunc frater accedens propius extraxit pixidem, & obtulit reginæ in ſolio ſedenti, dicens: ſi regina es mater Chriſti, ecce filius tuus: quē ſi ſuſceperis, te velut matrem Dei recognoſcam. Cum hac protinus voce totum illud phantaſticū euaneſcit, & anni hilato fulgore, tantæ tenebræ denſuerunt, vt vix frater cum ductore ſuo ad montis exitū regredi potuerint. Conuerſus ergo hereticus ad fidem rediјt, & miram dæmonis aſtutiā ſtupefactus expauit. a] Eadem alio tempore eodem remedio patefacta fuit & diſsipata accipite, *Pici Mirandulani*, verbis; b *Fuit in Alpibus Rhetijs ſacerdos quidam probus ante annos duodecim, cui cum foret opus, ad ægrotum quendā graui oppreſſum morbo Euchariſtiam deferre, cum longius ille abeſſet, videretque ſe non ita, vt oporteret, celeriter ad eum pedibus poſſe peruenire, aſcendit equū, colloq; Sanctiſsimum Chriſti corpus pixidi incluſum ſatis honorificè alligauit, iter ſuum quantòocius accelerans. Cum nonnihil proceſsiſſet, obuium habuit quendam, qui, vt equo deſcendens ſecum pergeret ad ſpectaculum quoddam mirabiliſsimum inuitauit. Imprudens homo, & cupiditate rei iam ſtupendæ ductus paruit: vix equo ſe demiſerat, cum ſenſit ſe per aera vnà cum comite deferri, & breui tempore in altiſsimo montis cacumine ſtatui, ibi ampliſsima, & amœniſsima planicies erat arboribus vndiq; excelſiſſimis obſepta, rupibusq; horrendis circūcincta. In medio choros innumeros ac varios ludos cuiuſuis generis, mēſas lautas ac diuerſis ferculis inſtructas erat videre, audiebantur etiam concentus quilibet omni ſuauitate affluentes. denique aderant, quæ animos hominum iucundiſsimis delinimentis tenere poſſent, & dulcedine perfuſos intima demulcere ſolent. Obſtupefactus improuiſa re ſimplex bonusq; Sacerdos, neque eloqui præ admiratione aut hiſcere audens, penè extra ſe poſitus, attonitusq́ue, hærebat. Tum ſocius, qui eum adduxerat, petiјt ab eo, velléne Reginam, quæ ibi aderat, ſupplex venerari, & munus illi aliquod offerre. In alto quodam ſolio Regina adſidebat, effigie formoſiſsima, regio cultu & ornamentis mirificis ornata. Accedebant ad eam proſternētes ſe humi cuncti, qui aderant, bini, quaterniue, ordine pulcherrimo, & humi ſe proſternentes eam colebant, varia munera offerentes. Ad mentionem Reginæ homo, cum videret eam ſic fulgentem, & miniſtris plurimis cinctam, putauit eſſe matrē Chriſti, cœliq; & terræ Reginam, neque enim ſuſpicabatur vllas præſtigias, dæmonumq́ue ſpectra, alioquin eo non appropinquaſſet. Reputans igitur ſecum, quid illi dono daret, exiſtimauit nihil ei gratius aut iucundius futurum in munus, quàm filij corpus. acceſsit & ad pedes accidens in modum ſupplicis, arculam, in qua erat auguſtiſsimum Sacramentum, è collo detractum, in gremio mulieris illius poſuit. Mira res, omnia continuò euanuere. Perculſus huiuſmodi nouitate homo rudis, & præſtigijs irretitum ſe videns, & in horroribus denſiſsimis & luſtris deſtitutum conſpiciens, opem diuinā tremens implorare, vt è tantis ipſum anfractibus expediret, cumq; diu per loca inuia, ſiluasq; vaſtiſsimas errasset, vix tandem paſtorem reperit, à quo in viam ductus didicit, ſe millia centū à loco abeſſe, quo Euchariſtiam deferre cupiebat. Ad ſuas tandem ſedes reuerſus rem totā detulit ad magiſtratus, contigit hoc imperante Maximiliano.*] Hactenus Comes Mirandulan. Quare propter hæc & ſimilia innumera ſemper Catholici credidere, hoc viuificū corpus, mortiferi hoſtis prǣſtigias diſcutere, & noxas

a Cantipr. li. 1. Apum cap. 25.
b li de Strigibus.

ab eo inferendas arcere ac repellere.
Sentiebat hoc Prædicatorum Neapoli
Prior, hac ſe Panopliâ muniens contra
horrendam viſioné, circa annum 1370.
Ibi in conuentu S. Dominici accidit, vt
poſt completorium (inquit Fr. Antonius
Senenſis c) *refectionis locum ingredere-*
tur, cui erat illius cura cōmiſſa, qui mox
in ingreſſu videt illum fratribus circum-
quaq; refertum, & illi cappas habebant
indutas, & tanquam hora foret collatio-
nis facienda, & illam exſpectarent, ſe-
debant. Accurrit ille ſine mora ad Prio-
rem, & illud ei aperit. Prior fratrem de-
lirum putat, vel ſomnia narrantem: at-
tamē dum vrgetur, vadit, videt & cre-
dit, & ille quoq; turbatur, & rem mox
confert cum monaſterij grauioribus Pa-
tribus & prudentioribus: de quorū con-
ſilio ſacras veſtes aſſumit, & ſacrum
Chriſti corpus deferendo, toto conuentu
comitante, ſe illuc confert, & ad illum
ſermone directo, qui honoratiore loco ſe-
debat, eos adiurat, vt aperiant, quinam
ſint, & ad quid venerint, & quid ve-
lint: & vt ad hæc reſpondeant, illis præ-
cipit in nomine illius Domini, quem ge-
ſtabat in manibus. Vt tamen quādo Prior
coram illis cōparuit cum venerabili Sa-
cramento, illi omnes aſſurrexerunt qui-
dem & capita inclinauerūt, caputia ta-
men taliter demittentes, vt eum minimè
viderent, & hoc facto iterum ſederunt:
ita iuſſi à Priore, vt reſponderēt ad pro-
poſita, inclinarū. Tandem, qui inter eos
videbatur præcipuus, reſpondens dixit:
quod ipſi omnes fuerant eiuſdem ordinis
religioſi, & pro maiori parte Magiſtri,
Priores, Superiores, Baccalaurei, Lecto-
res, & alijs officijs donati, & quod omnes
damnationis ſententiam acceperāt: quo-
niam ambitio multa, ſuperbia, inuidia.
& alia huius generis vitia eos fecerant
damnatione dignos. Sed quod diuina per-

c in Chron Ordinis Fr. Prædicat. in Cōmun. fol. 199.

A *mittente clementia, iuſſi fuerūt illuc ve-*
nire, vt eos & vniuerſos ordinis cultores
commonefacerent, vt ſuæ vocationi ſa-
cerēt ſatis. Nam illi, quia minimè id præ-
ſtiterant, omnes damnati erāt, & flam-
mis cremabantur æternis. Et in ſignū hu-
ius cuncti in eos aſpicerent. Et hoc dicto
omnes illi cappas aperuerunt, & ſinguli
eorum flammis circumcincti & incenſi
viſi fuere, & tunc idem præcipuus manu
B *in menſa ſignum dedit, & ſic illa viſio e-*
uanuit, & totus conuentus manſit timo-
re conſternatus.] Vah! quam timenda
peſtis hæc ambitio, quæ tanto cum da-
mno Sanctorum etiā in cœtus ſe inge-
rit? Huic rei probandæ aliud teſtimo-
nium, nō minoris fidei adſcribam obi-
ter, nunc recens ex literis cuiuſdā fidei
dignisſimæ ſacerdotis hoc anno Nea- 1599.
poli perſcriptum in hæc verba. *Caſu ac-*
C *cidit, vt acceptis tuis proximis literis lo-*
querer cū Fr. N. Philoſophiæ Profeſſore,
qui in Salernitano Monaſterio fuit ſu-
perior, is mihi narrauit F. Tiberium ho-
minem Sanctimoniæ laude præſtantiſs.
qui ſæpius hoc Sanctitatis titulo fuit ſu-
perior, ſibi coram rem ita narraſſe, cum
quadam die ſub noctem Fr. Tiberius in-
uiſeret fratres, an in lecto de more accu-
buerint, tranſiuit per tricliniū: vbi vidit
D *pleraq; lumina, & vocem audiuit homi-*
nis de ſuperiore loco legētis, vidit pleroſq;
miniſtrantes, tandem qui ſuperioris locū
tenebat, facto ſuper menſam ſigno ſiclo-
cutus eſt. Ambitio & crapula, duxerūt
nos ad tartara. Et nunc etiam ſupereſt,
velut cicatrix in menſa, perinde ac ſi i-
gne tacta eſſet.] Hæc viſio confirmat
præcedentem. Cæterum cum tam ef-
ficax ſit ſola præſentia; quid ſumere, &
E ei vniri? docet id D. Macharius, hiſtoria
narrat Palladius; a tradés, vxorem cu-
iuſdam Ægyptij maleficis carmi[illegible]
ſic affectam fuiſſe, vt adſpicientib. e[illegible]

vi[illegible]

videretur, cum tamen ſermonis humani vſum retineret, adducta mulier à marito ad D. Macharıũ: hic eam liberauit, & dixit; tantum dæmonib. in miſſellam licuiſſe, eo quod multum temporis ab Euchariſtię perceptione ſe abſtinuiſſet, frequẽtius itaq; in poſterum ad Ieſu corpus ſumendum accederet: cuius quam vtilis frequentatio, docet recenti exemplo Leonardus Vairus; *b* quod, defectu Codicis, nunc aſcribere mihi non licet.

b li. 3. de faſcino. c. vlt.

T

Separari non debet ab hoc remedio, *Incruentum Miſſæ Sacrificium*; cuius oblationis eoſdem effectus ſępè docuit experientia. *Vir tribunitius* (inquit B. Auguſtinus *c*) *Heſperius, qui apud nos eſt, habet in territorio Fuſſaienſi fundum Zubedi appellatum, vbi cum afflictione animalium, & ſeruorum ſuorum, domum ſuam ſpirituum malignorum vim noxiam perpeti comperiſſet, rogauit noſtros me abſente presbyteros, vt aliquis illorum eò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi ſacrificium corporis Chriſti, orans quantum potuit, vt ceſſaret illa vexatio: Deo protinus miſerante ceſſauit.*] Idem cõfirmat exemplum illud Diu. Bernardi paulò ante narratum; & aliud à Gaufrido narratum in vita S. Petri Tarentaſij ſupr. *tomo 2. pagin. 73.* & aliud apud Metaphraſtem de B. Theodoro Archimandritâ, qui precibus & Sacræ Miſſæ oblatione multitudinem locuſtarum immenſam, nebulæ inſtar Mazaniæ locum occupantem, interemit. *d* Poſſent ex Tilm. Bredenbachio addi nonnulla; *e* ſed vnius D. Auguſtini ſufficere debet auctoritas. Fatentur hodie maleficæ, ſe dum miſſam audiunt, ab omni dęmonis vexatione liberas eſſe; ideoq; ſe diutiùs ad horam vſq; meridianam in Catholicorum templis, in

c libr. 21. de Ciuit. Dei, c. 8.

d Metaph. April. in vita Theodori.

e lib. 9. collat. c. 5 & a codem.

A quibus plures miſſæ dicuntur, moras trahere.

V

De *oleo*, quoq; *infirmorum*, per Epiſcopũ benedicto: quo in extremæ vnctionis vtimur Sacramento, ex diuinâ inſtitutione, *f* dubitari nequit; cum etiam ad corporis ſanitatem ſit inſtitutũ: & quouis oleo à viris Sanctis etiam nõ Epiſcopis, & non ſolemniter, ſed obiter, vt ſe res offerebat, benedicto, id nõ B ſemel legamus effectum. Exempla huius rei plurima habemus. Beda; cùm ageret de monialis cuiuſdam obſeſſæ à varijs, quæ dæmon inflixerat, vulneribus, ſanatione: & narraſſet vno excepto cæteris ſanatis, hæſitanti Sacerdoti ipſammet conſilium dediſſe, *g Si* (inquit) *oleum pro infirmis conſecratũ, eidem medicamento aſperſeris, ſicq; me perunxeris, ſtatim ſanitati reſtituar. Nã* C *vidi quondam per ſpiritum in quadam longius poſita ciuitate, quam nunquam corporalibus oculis vidi puellam quandam, pari calamitate laborantem, taliter à ſacerdote curatã. Fecit vt illa ſuggeſſerat, ſtatimq; hulcus remedium, quod ante reſpuerat, accipere conſenſit.*] Hoc oleo S. Theodoſius cænobiarcha bruchos pellebat, *h* morbos grauiſsimos S. Launomarus abigebat. *i* Eucheria D vxor Agapij veneficio attentata, cùm ei roderentur inteſtina, adlata eſt ad S. Parthenium; qui triduò orans, & oleo Sanctorum ei propinato ſanam remiſit: *k* idemq; hic ipſe Sanctus beneficiũ, eodem oleo inungens, impendit cuidam Lesbo Oano. Erat hoc ordinariũ B. Auxentij Archimandritæ cõtra dæmonis obſidiones, morboſq; ab eo illatos remedium. *l* Nec minori ſucceſſu E vſi eodem contra ſerpentis ictum virulentum S. VVinwalocus Abbas; *m* &, qui manum pictoris à dæmone inflammatã ſanauit; & qui energumenum ei

f Marc. 6. v. 13. Iaco. 5. v. 14. c. ad abolẽdã. extr. de hęr. cõc. Florent. in Decr. vnionis, Conci. Trid ſeſſ. 7. cã. 1. & ſeſſ. 14. de extrema vnctione. canon 1.

g in Luc. c. 8. fol. 315.

h Metaph. in eius vita menſe Ian.

i Surius Ianuar. 19.

k Metaphr. 7. Februar.

l Metaphr. 14. Februa.

m Surius 5 Martii.

ſanan-

ſanandum obtulerat, & alium quoque energumenum ferociſsimum liberauit; & hydropicæ, cœcoque ſanitatem reſtituit, Sanct. Eurychius Patriarcha: *n* & contra virulentos morſus Sanct. Paternus Abricenſis. *o* Contra dæmonis obſidentis ferociam non rarò prævaluere prioris digiti Sacerdotales conſecratione chriſmatis in ordinis ſuſceptione ſanctificati. Scribit Ioann. Molinetus Chron. Belgici anno 1490. Ægydium Netteletum Decanum Cameracenſem, cum exorciſaret Quercetenſes energumenas, quæ loqui, labra claudente dæmone, nolebant; ſolitum digitis illis labra deducere, & increpitare hoſtem; ſi vales poteſque digitos hos oleo ſacro imbutos mordere vel lædere, en illos tibi permitto: ſi nequis, os aperi, impero. Mox autem Energumenas viſas liberari magnâ moleſtiâ, cœpiſſeque Decano parere, eiq; reſpondere ad quæſita.

n Euſtach. in eius vita April. 6.
o Anonymus in eius vita 16. April.

X

Tertium remedium eſt, recurrere ad Sanctos viros, & auxilium ab ijs petere, quos conſtat habere donum miraculorum (quod donum, etſi rariùs, etiam ijs poteſt competere, qui vitæ ſunt non probatæ, *p* dum tamen fidem rectam habeant) hoc remedium, quia vix vlli tales hodie, ſaltem in his Europæis regionibus; vix vſui hic ſit; olim frequens fuit, ſunt enim plenæ vtiliter ad Sanctos confugientium exemplis omnes ſacræ hiſtoriæ: neque tum quotquot dæmonia eijciebant, erant prȩditi Eccleſiaſtico ordine Exorciſtarum, vt conſtat: *q* erat tamen etiam primis temporibus in Eccleſia hic ordo, vt ſtatim oſtendetur. Sane olim SS. viri dæmones fugabant & vincebant ſolâ interdum præſentiâ ſuâ, vt legimus de Beato Macario Alexandri-

p Matt.7.v.22. Marc.9. & Luc.10.
q Clemens Rom lib.8. conſt c 32. Iuſti. Mart. dial.contr. Triphon. Tertull. in Apol. c. 32.

A no, apud Palladium, & de Ægyptio apud Sozomenum, & de Sanct. Guthberto apud Bedam, & de Ruſtico apud Caſsianum; *r* vel verbis dumtaxat, vt Beatus Baſilius & Paphnutius, *ſ* vel litteris vt de Sanct. Eugendo legitur, *in eius vita*, & de S. Gregorio Thaumaturgo ſcribit Gregor. Niſſenus, vel percuſsione & verbere, vt Sanct. Paulus Simplex apud Palladium B & Theodorus apud Gregorium preſbyterum eius vitæ narratorem, & B. Vrſmarus, apud Rhaterium, *in Surij tom. 2.*

Quartum eſt, *Exorciſmus Eccleſiaſticus*. Nota hunc ordinem exorciſtarum in Eccleſia iam ante 1300. annos ſeruatum fuiſſe. patet ex B. Ignatij Epiſtolâ ab Antioche, & epiſtol. Cornel. Papæ ad Fabianum, quam Euſebius C conſeruauit; *t* & ex Firmilian. ad Cyprianum, *u* & ex alijs Patribus Conſilijsque, *x* conſtat ijs, quibus in Eccleſiaſtic. Hiſtor. conſtat aliquid. fuiſſet vero exorciſmos, quibus vtebantur, certas orationes ab Eccleſia comprobatas, ex Concilio illo Carthag. 4. probatur, & quia Micrologus obſeruauit ſolos exorciſmos; *per Chriſtum Dominum, &c.* ſicut cæteras orationes non finiri; D *Per eum qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos, &c.* cuius diuerſitatis cauſa eſt, quoniam nihil magis dæmones exhorrent, quàm extremi iudicij memoriam, quo omnes in æternam gehennâ detrudentur. *y* Fiebant autem initiò exorciſmi non in domibus priuatis, ob metum; neque in templis, ob reuerentiam; ſed ſub dio: *z* ſed hoc exolenit, petebatur E ſignum egreſsionis à dȩmone, *a* & nomen dæmonis, *b* quæ duo ad[illegible] hodiè retinentur: ſed & cibos omne[illegible] maleficiati veſcuntur, exorcizar[illegible]

r Pallad. ca. 19. & 20. Sozom. h. 6. c. 20. Socrat. lic. 4. c. 18. Bed in vit. S. Gutbert. c. 13. Caſſia. collat. 14. cap. 7.
ſ Rufin. li. [illegible] Eccl. hiſt. c. 4. & Amphil. in vit. S. Baſil.

Y

t lib. 6. hiſt. Eccleſ. c. 35.
u lib. 4. epiſtol 7.
x Clem. epiſt. ad Iacob. Anaclet. epiſt. 3. Caius epiſt. ad [illegible] licè epiſco. Côc. Rom. ſub Syluest. can. 5. Antioch. can. 10. Carthagin. 4. can. 7. & ſeq [illegible] ſubſcripſit D Aug
y Microlo. de obſeru. eccleſ. [illegible]
z Côc. [illegible] odic. [illegible]
a Pallad. Lauſia. [illegible]

putabatur, formulam nobis ſuggerit Sacerdotale Romanum: alia quoque in his obſeruanda collegerunt alii *c*: Nobis non vacat iſta hîc pſequi, ſolum addo cauendum exorciſtis, ne cum dæmone iocentur, & curioſa, nugaciave miſceant colloquia. Vidi (*inquit Niderius in Formicario*) in conuentu Colonienſi, *fratrem, verbis ſatis iocoſum, ſed in gratia expellendi dæmones valde famoſum. Hic cum in terminis conuentus Colonienſis dæmonem in obſeſſò corpore arctaret: dæmon petiuit à fratre locum recedendi: quo gauiſus frater ait in ioco, In cloacam meam vadas. Exyt igitur dæmon, & nocte cum frater ventre purgare vellet, dæmon tam dire eum torſit prope cloacam, vt vitam cum difficultate ſaluaret.*] Sancta res eſt dęmones eiicere, ſancte tractanda, ſic fecere quotquot olim hoc exorciſmi remedio tam efficaciter vſi fuêre. Vixit B. Vrſmarus Epiſcopus ante annos octingentos, vitam eius Raitherius ſcriptis mandauit *a*: memorat autem memoria dignũ, quod hic referam: Malbodienſis monaſterii quandam monialem diabolus inuaſerat, & vehementer laniabat: eam ſibi Epiſcopus iuſsit exhiberi, quod cum factum fuiſſet, *ille nō de ſua, ſed de Domini præſumens virtute, accepto libro, cæpit legere exorciſmũ ſuper caput eius. De hinc benedicto oleo nares, oculoſq́; & os eius leniuit, & protinus immundum ab ea ſpiritum fugauit. Liberata tamen puella, pauor quidã, qui præſentia diaboli ſeminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At vir Domini præcepit ſibi aquã cum ſale deferri, quibus benedictis, iuſsit ſpargi per cuncta monaſtery loca: & ſic omnis pauor, cũ auctore ſuo Satana diſceßit.*] Audiſtis exorciſmum ex libro lectum, & capiti impoſitum vt fit hodie, audi-

c Per. Gregor. to. 1. de rep. fol. 315. Sprenger. par. 1. Malle q. 2. ca. 6. Ananias lib. 4. de nat. dæmon. à fol 156. Sed copioſius & ordinatius P. Thyręus noſter integro de dęmoniac. opere p. 1. Mengus in Fuſte dæmonum & Zacharias Viceсō. in complemento artis exorciſticæ.

a April 18 Surii to. 2.

A ſtis illitum oleum ſacrum, audiſtis ſalẽ & aquam benedictam, & horum omnium audiſtis efficaciam. Sed & Adelinus Sagienſis Epiſcop. in energumenæ Osburgis liberatione, aquam benedictam, lignum crucis, & preces quę ſolent, *inquit ipſemet b*, adhiberi feliciter adhibuit. S. Maurilius Andegauenſis Epiſcop. latronem, quem ob furti crimen diabolus occuparat, per exor- B ciſmi (ait Fortunatus *c*) gratiam à dæmone liberauit: at Maurilius B. Martini tempore vixit. Sed iſta ſufficiant de exorciſmo. Si quæras cur non ſemper dæmon pellatur: res clara eſt, id peccatis vel obſeſsi, vel abiurantis poſſe contingere, vel ob maiorẽ ipſius ægri vtilitatem, Deiq́; gloriam. Notandũ quoq; quod vere & prudenter Toſtatus mo- C nuit, nō ſolere exorciſmis omnes moleſtias & vexàtiones, quas dæmones inferunt hominibus, repelli: ſed ſolum illas, ad quas repellendas exorciſmi ab Eccleſia ordinantur, vt ſunt moleſtiæ quas inferunt manendo in corporibꝰ, & illa vexando: ſiue dum interius manent, ſiue dum exterius obſident: *&* *illa* (inquit) *regulariter ſanantur per exorciſmos: maleficia autem dæmonum,* D *& alia mala, quæ nobis inferunt, contra quæ non ordinantur directe exorciſmi, non curantur per exorciſmos, niſi raro.*]

Porro quoniam Dei opera reuelare & confiteri honorificum eſt: ideo his adhuc ſubiungam illuſtre diuinæ benignitatis, & tyrannidis dæmonicæ argumentum, plane recens: & vt E is, cui accidit, ore proprio faſſus, res in facie Eccleſiæ hîc Grætii geſta, narrationem noſtri in collegio ſeruant propria manu ipſius ſubſcriptam, & nunc cum hæc ſcriberem penes me habui.

b Adelelin. in vita. S. Oportunę. 22. April.

c in vita S. Maurilii cap. 10.

Igitur anno 1600. die Martii 22. N.
Prutenus, vt aiebat nobilis, annos na-
tus 22. ipſa Hebdomadæ ſanctæ feria
quarta, collegium noſtrum(cuius im-
pulſu, quove fine, incertum) cumque
vno è noſtris ſpectante & audiente, in
porticu inferiori collegii deambulans,
arrogantius geſticularetur, & cum
crebra capitis quaſſatione verba in
Deum blaſphema, & plena deſpera-
tionis audacius euomeret: monetur
iterum ac ſæpius, ſeſe vt habeat mo-
deſtius, ac linguæ frenum iniiciat: ſed
fruſtra. proficiebat enim in peius, &
per omnia anxii afflictique animi ſigna
præbebat. Quamobrem accedẽs eum
noſter, quęrit benigne, ecquid habeat?
cui rei vacet? & cur adeo creber in Dei
nomine irreuerenter vſurpando? Re-
fert ille: Perii miſer, diaboli pedicis
ſum irretitus: nec tamen quas promi-
ſit, & opto delicias frui datur. Quibus
auditis noſter, graue quidpiam ſub-
eſſe veritus, manu prehenſum in col-
legium introducit, & blande rogitat:
quid hoc rei ſit, ne ſibi grauetur ape-
rire. Tum N. cum lacrymis ordine,
tum quidem perturbato, ſed ſequenti
die tranquillius, eo ipſo quem refe-
ram, narrare cœpit: ſe nobilibus or-
tum parentibus & re ampla, educa-
tum laute ac delicate: & certis de cau-
ſis (quas prudens reticeo) parentis gra
tia excidiſſe, & lare patrio profugere
coactum: & pecunia, quam diſcedens
copioſam ſecum acceperat, abſumpta,
in extremam egeſtatem decidiſſe: tan-
dem in via dæmonem cum vehemen-
ti vento ad ſe nocte quadam ſub arbo-
re iacentem a•ceſsiſſe: &, recenſitis
iis ipſis quæ patiebatur, quæque per-
peſſurus eſſet incommodis, opem &
auxilium, priſtinamque parentis gra-
tiam promiſiſſe: ſi modo ſe dato chi-

A rographo vellet ad paucula quædam
obligare. Se quidem ſuggeſtionis,
quam pernicioſiſsimam ſciret, ea vi-
ce non obtemperaſſe: dæmonem eo-
dem, quo cum venerat vento ac fra-
gore receſsiſſe: prædixiſſe tamen fo-
re, vt eum aliquando non acceptæ
conditionis pœniteret. Quæ cum non
procul à Vvratislauia pone quendam
pagum accidiſſent, inde ſe Vvratiſ-
B ſauiam contulit: vbi breui victus in-
commodis, die quodam ſub veſperam
oppidum egreſſus, ſeipſum quod fi-
dem dæmoni non dediſſet coarguen-
tem, defleuiſſe animo conditionem,
qua exciderat, in quam inciderat, nul-
la ſibi reliqua conſilii, auxiliiue ſpe af-
fulgente. Nox erat intempeſta, cum
illi ſe dæmon gygantæa mole offert
conſpicuum, & inſultans ait: Nonne
C vero dixeram futurũ, meam vt opem
ſupplex expeteres? Iure quidem tibi
illam, vt indigno, poſſem quantumuis
ſupplici denegare: verum vt intelli-
gas, quam tibi ex animo velim bene,
en promitto auxilium, parentis gra-
tiam priſtinam, veteres delitias, iucun-
ditatis annos ſolidos numero. XII. qui-
bus expletis plena mihi ſit in corpus
animamque tuam poteſtas: tu viciſsim
D ſtipulanti ſponde, quæ exigo: & nunc
imprimis, Deum, Deique matrem,
Cælites omnes, & fidem quam do-
cuere veteres eiura: inſuper fidem da,
mortalium te nemini hoc pactum ma-
nifeſtaturum, in nullum vnquam tem
plum ingreſſurum, precarium codi-
cem non lecturum, ac demum homi-
nes omnes, & eos potiſsimum, qui te
ad pietatem incitare, hortarique vo-
E luerint, odio implacabili proſecutu-
rum: te vxorem non ducturum, ſed
concubinis pecunia conductis vſurũ.
Cumq; in tam pernicioſam legem cõ-

ſubiiſſet

ſenſiſſet iuuenis, iamq́; ſola ſupereſſet ſyngrapha proprio ſanguine deſcribenda: dæmon illi porrectam vltro ſiniſtram tanta vi compreſsit, vt ſanguine è trium digitorum extremitatibus expreſſo, manum impleret, ſubminiſtrauit etiam ſcriptioni materiam (neſcio quam) pergameno molliorem, ſed charta duriorē, & calamum: ſcribentiq́ue conceptis verbis præiuit, quæ ſibi præſtari vellet: & quæ ſe viciſsim præſtiturum polliceretur. Conſcripto traditoq́; chirographo, miram ſe dicebat omnis generis inſtrumentorum harmoniam audiuiſſe, & ad ſonū obdormiſſe adeo pacato & alto ſopore, vt ſequenti die, nullo per vias publicas prętereuntium ſtrepitu percepto, in multam lucem ſterterit, tandem euigilaſſe, & ilico patrati facinoris pœnituiſſe, profectumq́; Vvratiſlania Olomutiū, & inde Viennam, Vienna Grætium. ibi diuertiſſe ad doctorem Venediger: ab eo ſe ad Dominum Straſbergerum directum & commendatum. Poſtremo veniſſe Marpurgum ad Doctorem Homelium. ibi exilii pertæſum, ſe rurſum indoluiſſe, quod pactum cum dęmone initum non cuſtodiſſet, adfuiſſe ſibi noctu denuo in lecto iacenti dæmonem, ac de pacto renouando in hunc modum actum eſſe, vt nimirum proprio ſanguine nouum dęmoni chirographum conſcriberet, ac in templo quodam nuper diruto, non procul Marpurgo, noctu deponeret. Poſt paucos dies iterum ſe facinus damnaſſe, manus ſibi violentas deſperatione actum inferre voluiſſe: tandem ſuaſu cuiuſdam venire Grætium, vt quæreret remedium, ſtatuiſſe. Pridie tamen quam Marpurgo diſcederet noctu adiuit dæmon, & certum hic Grætii, prope Carlauu tuguriolum deſcripſit,

A in quo 30. Martii compareret: fore, vt tum fiat voti compos, & priſtino ſtatui ex pactis reſtituatur: caueret interim etiam atque etiam ne Ieſuitas adiret vnquam, alioquin grauiſsimas eum pœnas daturum.

Hæc omnia noſtro iuuenis eo ipſo narrabat die, quem illi dæmon præfixerat, ad ſuum in illo tuguriolo congreſſum: &, quamuis illo die à tali congreſſu
B fuerit à noſtro deterritus, nihilominus poſtridie (quæ fuit die Veneris ſancto) poſt meridiem, nemine conſulto, aſsignatum ſibi à dæmone locum infælix adiit. Adeſt dæmon, exprobrat perfidiam, quod contra ſuum præceptum nebulonibus Ieſuitis adfuiſſet, petit tertio renouari pactum hac ratione, vt medium ſiniſtræ manus
C digitum in pignus ei offerat. deinde recenſitis ab adoleſcentia peccatis, oſtendit animæ ſalutem eſſe deſperatam: allegatis è S.S. teſtimoniis, quamobrem ducat in bonis dies. Simul libellum offert iuueni, quo omniū dæmonum nomina continebanť, & modus quemlibet pro arbitrio euocandi: nihil tamē horum iuuenis acceptauit.

Sabbatho ſancto, vbi reſcitum quod
D contigerat, maior iuuenis cura haberi cœpta, & cautum ne vnquam ſolus eſſet: & ex eo tempore ab vno patre, cui peculiariter eius cura commiſſa fuit, in rebus catholicæ fidei eſt inſtitutus. Sub finem Aprilis ſeſe ad confitendum generaliter præparauit. Quo die confeſſurus erat, viſum vt in præſentia Patrum aliquod diabolo renunciaret, & male pacta bene reſcinderet:
E dum recitantur Letaniæ ad verba: *Pater de cœlis Deus*: corruit pene exanimis, hominem erigimus totis artubus contremiſcentem. Ad glorioſum *Dei parentis* nomen denuo corruiſſet, n

titubantem vtrimque ſuſtinuiſſemus. A Tandem facta ægre renunciatione, & dæmonis abiuratione, cibo refocillatus (deſtitutus enim erat viribus, & contremiſcebat ita debilis, vt conſiſtere nequiret) poſt meridiem ductus ad templum vt confitetur, recitatis de Nomine Ieſu, & de Angelis Litaniis, cum peccata recenſere cœpiſſet, ei dæmon in autem inſuſurrat: Huic nebuloni (confeſſario ſcilicet) ne credas, B niſi velis ab eo improbe circumueniri. Totus Maius impenſus, tum vt in fide confirmaretur, tum vt crebra confeſſione vniuerſos conſcientiæ receſſus perpurgaret. non fuit dies, quo pater deſignatus cum eo non ageret. optima iam ſperari poſſe videbantur. Patiebatur tamen dæmonis inſultus varios: nam & nocte quadam ter eſt ad ſpaciũ trium paſſuum lectulo eiectus, abſque C vlla tamen vllius membri læſione. Et alias ſe illi exhibuit dæmõ, & magnam præ ſe ferens beneuolentiam, ſuaſit, Marpurgum vt rediret: quid hîc ſeſe affligeret? Miror (inquit) quod cum noris te damnatum eſſe non maiorem des operam, vt vitam hanc ducas hilariorem, reuertatisq́; ad priſtinas, quibus excidiſti, fortunas. Pudet me tui, D & miſeret, quod meus cum ſis, vitam hîc ducas adeo acerbam. Et quoniam eo ipſo tempore quidã ſtudioſus obierat in domo pauperum (in qua etiam ipſe degebat) pro quo nonnulli in valetudinario per totam noctem ad Deum fundebant preces, ſubiunxit: ſe nec poſſe, nec velle manere diutius, viuis canibus inferius (*in valetudinario*) apud canem mortuum latrantib'. Quamobrem rogat etiam atq; etiam, E vt vel ſemel ad dictum tuguriolum reuertatur: fore, vt ibi ea audiat noua quæ antea nunquam.

Die 28. Maii, Dominica S. Trinitatis, cum noſtri Deo negotium aſsidue commendaſſent, aliaq́; nonnulla pietatis exercitia mortificationesq́ue in hunc finem Deo obtuliſſent, diſpoſitus eſt ad ſacram Synaxim. Et primum in multorum è noſtris & Congregationis Sancti ſpiritus præſentia, in templo S. Catharinæ, ex charta conceptis verbis dæmonem eiurauit, & pacta ſe reſcindere nefarie contracta eſt proteſtatus, ſed incredibili difficultate, dæmone ſic ſenſus impediente, vt nec legere, & ægre tardeque præeuntem ſequi poſſet. Fecit deinde profeſsionẽ fidei Catholicæ iuxta formulã in Bulla Pii. IV. relatam. Vbi ad hæc verba ventum eſt (*Eccleſiaſticas traditiones, obſeruationes, & conſtitutiones firmiſſime admitto & amplector.* Et: *Septem eſſe vera & propria ſacramenta nouæ legis.* Et: *in ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento eſſe vere, realiter, & ſubſtantialiter corpus & ſanguinem, &c.* Et: *hæreſes ab Eccleſia damnatas ego pariter damno, &c.*) omnibus corporis viribus prorſus eſt deſtitutus, ereptus illi oculorum, aurium, & linguæ vſus in tantum, vt ſibi aliquantulum reſtitutus diceret, vereri ſe ne ſibi eo loco ſit moriendum. Cum in illa eſſet ſenſuum ecſtaſi: fruſtraque vrgeremus, vt quod corde credebat, exprimeret ore: credere videlicet ſe Chriſti in Euchariſtia præſentiam: placuit illi venerabile ſacramentum propius admouere: ad cuius præſentiam ita ſibi rediit, vt, velut è graui ſomno expergefactus, diceret, & credere ſe, & experiri copioſe Chriſti præſentis virtutem. Licet etiam diuerſum euenerit, vt Euchariſtia in altari collata, loqui poſſe & audire, accedente vero ſacerdote, tãquam iuueni ſacramentũ por-

recturus eſſet, ſenſibus omnibus deſtitueretur, denteſque tantâ vi comprimerentur, vt nulla ope reſerari poſſe viderentur, & recedente rurſum cum Euchariſtia ſacerdote, videret, loqueretur, & audiret. Dicebat verò ſe inſcium eorum omnium, quæ illi in aurem inclamaſſemus ſolum animaduertiſſe veluti forcipe ſibi os claudi, atque vt nihil relinqueretur intentatū, idem ſacerdos relictâ in altari Euchariſtiâ, digitum conſecratum ori impoſuit; poſtmodum vero vbi Euchariſtiam ori admouiſſet, & veluti ſumendam obtuliſſet, tum demum inimicus eum ore patenti exagitare, & multis renitentibus eum in aërē attollere cœpit. Cumque adiuraretur, eum vt quietum eſſe ſineret, & chirographa reſtitueret; eâ tertiò ex ingenti fune dependentia in faſtigio templi iuuenis ſolius repræſentauit obtutibus, c eteris nihil omnino tale videntibus. Eo die nihil aliud actum, præterquam quod & multę ibi ad Deum pro ſalute eius preces fuſæ, & maxima recuperandarum ſyngrapharum ſpes iuueni fuerit relicta.

Die 3. Iunij iuuenis templum ingrediebatur, cum hoſtis inopinato vultum eius, quaſi pallio diuerberauit, & ſimul manum ſiniſtrā miſerum in modum dilacerauit, vt ſanguis copioſus deflueret, nemine tamen, qui hæc inferret viſo: ſenſit quoq; ibidem collum ſibi ab aliquo torqueri, nihil tamē incommodi paſſus eſt; præterquam quod diebus ſequentibus remanſerint in manu cicatrices, cum maiore dolore quam ſēnſerat, dum illi manus laceraretur. Eodem die multa fecerunt noſtri, vt ad Dei gloriam, felicem res tota ſortiretur exitum. Excitatus eſt nocte ventus ingens, abſque omni omnino pluuia, auditaque iuueni vox velut in vento miſerabiliter lamentantis.

Die 4. Iunij, Dominicâ infra octauam corporis Chriſti, in eodem templo D. Catharinæ, poſt ſacrum & Litanias ad ſingulas ſanctiſsimæ Trinitatis perſonas habitas, iuſſus ex chartâ deteſtari ſua peccata, profiteri fidem, & coram Deo, Angelis, & hominib. proteſtari catholicum ſe eſſe, nunquam ſe de miſericordia Dei diffiſurum; fecit id aliquamdiu adiutus à nemine. Cùm ei viſus deficeret, prælegit alius, ipſe tarde, ægre, & cunctanter verba efferebat, dæmone linguam impediente Ventum vt diceret, *Quapropter ô bone Ieſu*, &c. nec legere id potuit, nec alios audire ſuggerentes. Adiuratur dæmon, eique virtute Dei præcipitur, ne iuueni in hoc opere ſit impedimento. Exagitatur ilico iuuenis, ac ſi foret obſeſſus, & inter hæc vnico velut momento linguam Germanicam didicit; quàm beneficio dæmonis loquebatur ſatis eleganter; natiuò retento idiomate. Hoc animaduerſo aucta omnibus fiducia. In gratiarum actionem recitatur, *Te Deum laudamus*. Iubetur progredi, nequit dicere, *Cōfiteor*, &c. *Domine non ſum dignus*, &c. fruſtra. Accedit ſacerdos cum Euchariſtia, dæmonique in virtute Dei præcipit, hominem vt miſſum faciat, &c. Tanta vi iuuenis attollitur in aëra, vt decem duodecimúe è noſtris vix eum retinerent. Ad crebram nominis Ieſu, & Beatiſsimæ Virginis Mariæ inuocationem dæmon fractus abſceſsit. Exclamat iuuenis idiomate ſuo; *Aufugit à me*. Quare illicò flectit genua lætus, & magnâ alacritate, altaq; voce progreditur; *Quapropter ô bone Ieſu*, &c. Oratione finita his ipſis verbis ſubdit; *Laus Deo, iam ſum alius homo*. Præparat ſe ad

communionem, dicit, *Confiteor*, &c. *Domine non ſum dignus*, &c. Occurrit peccatũ confitendũ, confitetur. Adiuratur dæmon, nõ ſolum iuueni poſthac negotium ne faceſſat, ſed chirographa vt reſtituat. Iterum confitetur. Demum tantæ debilitatis fuit, vt nec ſedere poſſet, liber tamen iam ab omni dæmonis incurſu. Nihilominus genua flectit, recitat, *confiteor*, &c. *Domine non ſum dignus*, &c. & altâ voce profitetur, *credere ſe totis animi viribus Chriſtum in Euchariſtia eſſe præſentem, & ſperare ſe ipſum ſibi proprium futurum.* ſumit Euchariſtiam magno animi ſenſu, flexis genibus aliquamdiu agit gratias: & tantas illicò vires recuperat, vt templo egreſſus, nullam ſenſiſſe debilitatem videretur. Iam demum (inquit) dæmonem non timeo & contemno ex animo: quod hactenus à me ipſo, vt facerem vix impetrare poterã. Iam paratus ſum centies pro fide Catholica ſanguinẽ profundere: & multa ſubiunxit in commendationem charitatis noſtrorum, qui de hominis nunquam viſi ſalute adeò eſsẽt ſoliciti: horum apud Lutheranos nihil eſſe, aliaq; quæ verecundia non finit referre.

Decima die Iunij ipſo D. Barnabæ Apoſtoli peruigilio, noſtri domi ſe rurſum contra inimicum armant, quibus modis nouit Societas. Iuuenis quoque ne ſibi deeſſet tota die cilicium geſtat, & ſe ſub veſperam ſpontè flagello acriter diuerberat. Ingens rurſum tum eo veſpere, tum noctis magna parte ventus collegium impetit. Ante. x i. noctis adeſt inimicus alio aliâue comitatus, & per cubiculum, in quo cum alijs tribus iuuenis cubabat, deambulans; Cernis (*inquit ad ſociam. nam ſaga quæpiã exiſtimatur*) vt iacet hic nequam: & rurſum, ô ſi aliter rem meam

A inſtituiſſem, non eſſet hunc ſortita finem. Ante octiduum penè me abegiſſent (*Patres intelligebat*) Interim tibi hominem commendo, eum quantum licuerit aſsiduè diuexa; & conuerſus ad iuuenem fremebundus. Perfide nebulo, homoq; leuiſsime & inconſtantiſsime, nunquam fidem mihi ſeruaſti, ô pectus ignobile ac degener. Maiores tui maluiſſent centies corporis animæque facere iacturam, quàm vel ſemel

B datam fidem violare. En tua habe, quę mihi dederas: ego viciſsim, quod meũ eſt reſeruabo. Et hoc dicto, his aut ter iuuene audiente ſtrepitum fecit, velut cuiuſpiam aliquid è charta cadentis. Et rurſum ſociæ, Pergam ad locũ mihi conſtitutum, tu interim huius curam habeto. Rurſumque iuueni: Et exiſtimas perdire nequam fore, meas manus, vt euadas? coactus nunc tibi tua

C reſtituo. Tu interim & Ieſuitæ nebulones me poſthac à ſtultis, confictiſque cæremonijs veſtris liberum eſſe ſinitote: quod enim tuum ſit, nihil omnino habeo, licet plura longè poſthac ex te ſim accepturus. Fides enim, quá ſuſcepiſti iniqua eſt, & per Papas (quos vos velut ſanctiſsimos colitis, ego autem in inferno tracto pro merito) con-

D ficta. Quibus dictis & manu frigidiſſima iuuenis collo ſine omni læſione contrectato, euanuit. Ad omnia hæc iuuenis nihil reſpondit, excepto hoc vnico; videlicet, vt abiret, habere ſe Deum propitium. Inter hæc iuuenis cæteros in cubiculo altum dormientes ſuſcitare conatur, eorum nomina inclamans; quorum vnus æger vocem audit, proſilit in pedes, & ad alte-

E rius ſani lectum accedens eum excitat. Hic ignem excutit è ſilice, ſulphur accendit, ſed priuſquam candelæ admoueret, violenter ab aliquo extinguitur

idque

A idque ſecundo; accendit tertiò, iamq; candela lumen conceperat, cum ſimul & ſemel materia ſulphurata candelaq; reſtinguuntur. Tandem venit homini in mentem, vt cereum benedictum accenderet; accendit, nec amplius valuit exſtingui. Habito lumine inimicus euanuit, & quamuis ſemel ac iterũ dixiſſet, ſe iuueni reſtituere omnia, quæ ipſius eſſent, nihil tamen ab eo iuuenis

B receperat. Componunt igitur ſe ad orationem, & qui lumen accenderat, ante imaginem B. Virginis Litanias recitat. Poſt mediam circiter horam ſurgens videt humi iacere chartam ſanguinolentam, attollit, eique porrigit, cuius erat chirographum. Hic agnito ſuo chirographo geſtire lætitia, exoſculari illud & pectori admouere: & ilico Deo omnes ſimul agunt gratias, &

C quatuor ſimul (tot enim erant) recitant, *Te Deum laudamus*. Et, ne fortè dæmon illud recuperare poſſet, ſigno Crucis muniunt, aſpergunt aquâ benedictâ & coronâ Beat. Virginis circumligant.

Dominicâ manè vocatur Pater, cuius curę iuuenis erat commiſſus, oſtendunt & tradunt ei recuperatum chirographum, quod Marpurgi poſtremo conſcripſerat; in eoque eraſum è

D priori, cuius materiam dæmon ſuppeditarat, ſanguinem. Ne tamẽ doli mali quidpiam ſubeſſet, & fortè non omnia integre reſtituta eſſent, quæ iuuenis erant in priori chirographo: iterum de more à noſtris ad San. Catharinæ templum fuſæ ad Deum preces, recitatæ Litaniæ, porrectâ iuueni Euchariſtiâ; adiuratus & ſollicitatus dæmon, vt ſi

E quidpiam reſiduum eſſet, quod ad iuuenem ſpectaret, illud Dei Omnipotentis virtute reſtitueret. Sed quoniam iuuenis dicebat ſibi ſatis conſtare. Quod omnia integrè eſſent reſtituta, ſuumq; animum eſſe per omnia quietiſsimum; placuit nihil amplius attentare. Quare actis diuinæ bonitati ob tam grande beneficium acceptum gratijs, recitatoque, *Te Deum laudamus*, regredimur læti vniuerſi. Placuit tandem Sereniſs. Principi Ferdinando Archiduci, & Reuerendiſsimo Secouienſi, vt ſeries tota & proceſſus pro concione populo proponeretur; quod factum eſt 18. Iunij à meridie, & ipſum chirographum vnâ cum ſanguine, quo alterum deſcriptum erat, in templo noſtro per Parochum Gratienſem, iuſſu Epiſcopi, in magno hominum concurſu & frequentia cõbuſtum fuit. Hæc hiſtoria rei geſtæ veriſsima, in qua vides (Lector, canæ fidei tenax) omnium fermè & ſingularum Catholicarum cærimoniarum efficacitatem, de quibuſdam, alia ſubdamus.

Quintum remedium petitur *à miſericordiæ operibus*, ſatisfactorijs ieiunio, eleemoſynâ, & oratione; *Eleemoſynas*, commendat Canonum auctoritas, *a* vt & duo reliqua. *De ieiunio*; inuenio id præcepiſſe cuidam comitiſſæ S. Auxentium Abbatem, *b* & S. Procopius Monachus hoc vſus ſæpe victoriam contra dæmonem obtinuit, *c* & alijs idem imperauit. Sed & Chriſti Domini teſtimonio accedente, (*Matthæ. 17. v. 20. Marci 9. v. 29.*) quid addendum? *De oratione*, verſus quidam anonymi, ſed veteris verſificatoris reperitur; *Dæmones aduerſus magna eſt oratio virtus*. & ſunt de eadem ſequẽtia exempla quædam, noſtrorum hominum litteris certa fide conteſtata. Anno 1549. *quidam vnicè noſtris confeſſus, media circiter nocte, dum pœnam pro delictis ſibi irrogatam perſolueret*

a d c. ſi per ſortiarias.

b Metaph. in eius vita. Febr. 14.

c Nico. Sallius in eius vita. 4. Iulij. c. 1. & 5.

Z

repentè vidit feles, muresq́; & alias beſtias colore atras aſpectuq́; terribiles tam multas, vt totum occupare cubiculum viderentur: quo ille viſo perterrefactus, timere cœpit, ne viuus à beſtijs abriperetur. Anxius & trepidus accurrit ad Domini noſtri imaginem, magna voce opem implorans: quare omnium animalium ſpecies ſubito euanuerunt, tanto cum impetu, ſtrepitu, & fragore, vt domus ruere videretur.] Bungi in Iapone Anno 1555. familia fuit, quam iam à 100. annis dæmones infeſtabant, & moleſtia in paſtores, quaſi hæreditaria tranſibat. Paterfamil. opes omnes placandis idolis inſumpſerat. potius auctum ijs, quam ceſſauit malum. Triginta annorum filium dæmon occupauit, ita vt nec patrem nec matrem agnoſceret, nec quindecim dieb. quicquam cibi ſumeret: ſub horum finem Patrum Societatis vnus eum acceſsit, iuſsitq́; vt *D. Michaelem*, nominaret. *dum Diuum nominat vehementi tremore cœpit concuti, & varios motus membrorum edere. ita vt circumſtantib. terrori fuerit. Inuocante verò Patre* Deum Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, *ſubitò à dæmone liber exſtitit. Huius ſoror, paucis poſt diebus moleſtiis dæmonis agitata eſt, qui etiam in ea loquebatur. Certis temporibus Patris noſtri concionibus auditis, Chriſtianam fidem ſuſcipere voluit: cùm vero ſacro fonti eſſet admouenda, conareturq́; principio ſe ſacro ſigno crucis munire, tremere vehementer ac concuti cœpit. Pater preces fundebat ſollicitè, ipſa vero ſacrum* Ieſu *nomen, & Diu. Michaelis proferre nitebatur, ſed magis ipſam tunc dæmon irritauit obſtringendo os, & cõprimendo. Tandem vero in cantum prorumpens exclamat: ſi idola Xacam & Amidam, ſectarum Iaponenſium auctores reijcimus, nullus ſupereſt, qui adorari debeat, aliaque hinc ſpectantia protulit, nec eſſe, quod in iis reprehendere quiſquam poſſet. Quadam die innumeris Chriſtianis præſentibus Pater ſacrum fecit, cui quoq́; intererat dæmoniaca, quo finito, rogat, qui valeret? optimè, ait, iuſſa verò D. Michaelis nomen pronunciare, tremere ac dentes ſtringere cœpit, & dæmon ſe velle exire dixit: ſed quoniam iam à tot annis eâ familiâ pro hoſpitio vteretur, non libenter migrare. Iubet iterum pater S. Michaelis nomen proferre. Reſpondit illa, id permoleſtum eſſe, & lachrymas fundens & conquerẽs, quo, inquit, me vertam? Chriſtiani itaq́; omnes in orationes corruunt, dumq́; ſatis diu orant, dæmon occupatam hactenus prædam deſeruit: ipſa vero ſubito potum petiit. Admonita vt* Ieſum & Mariam *inuocaret, tanta ſuauitate vtrumq́; protulit nomen, vt Angeli vocem videretur ſibi audire.*] Anno 1588. Brunæ in Morauiâ, *mulier erat in Noſocomio acerrima diaboli oppugnatione ſic oppreſſa, vt nũc aquis ſibi vitam extinguere, nunc cultro, quem ignarus nocendi porrigebat in manus, eripere molíretur, prohibentibus cunctis, qui erant in valetudinario: poſt illam triennij vexationem apoplexia corripitur, obligatione linguæ loquendi vſu adempto: mittitur ad noſtros, vt pro concione populi preces efflagitent: & exoratum fuiſſe Deum, ſolutus primum linguæ nodus, deinde animæ, poſt ſacram cõfeſsionem peractam, oſtendit.*] Hector Boethius quoq; Scotorum res deſcribens, *lib.* 8. in Marrea regione teſtatur ſe ab ijs, qui conſpexerant accepiſſe, quod eius verbis adſcribam; *Puella Natalibus altis, forma conſpicua, complurium nobilium auerſata connubium in nefandam cum dæmone incidit conſuetudinem, quæ cum*

vterum

vterum ferret, parentum rigore coacta edere ſtupratorem, adoleſcentem mira pulchritudine frequentius ſecum noctu, interdiu nonnunquam conueniſſe: vnde veniſſet, quove abiiſſet, neſcire ſe, reſpondit. Parentes, tametſi filiæ parum crederent, accuratius rem aduertentes, conſilio, quis eſſet qui gnatæ expugnaſſet pudicitiam, explorandi: cognito tertio poſt die indice ancilla ſtupratorem adeſſe, recluſis foribus, accenſo tædarum ingenti numero, cubiculum ingreſſi, horrendum monſtrum, figura ſupra humanam exiſtimationem terribili, in filiæ amplexibus ſunt conſpicati. Cucurrere ocyus complures ad fœdum excitati ſpectaculum. Inter eos ſacerdos probatæ vitæ, ſacræ diſciplinæ non ignarus, cæteris aut trepide abeuntibus, aut pauore terræ illiſis, cum Chriſti Apoſtoli Ioannis Euangelij initium recitare orſus, ad eum locum, Verbum caro factum eſt, *perduxiſſet, malus dæmon horrendo ſublato clamore, cubiculi tectum ſecum aſportans, omni ſupellectili incenſa abijt. Femina periculo ſeruata, enixa eſt monſtrum vndequaque fœdum aſpectu, quale nuſquam antea (vt ferunt) inter noſtrates viſum. Id obſtetrices, ne obſeruatum contumeliæ eſſet familiæ, accenſa ingenti pyra citiſſime concremarunt*] Idem paulo ante docuit dæmonem quoque ſuccubam oratione fugatum. *In Gareothia (inquit) regione, vico quatuordecim vix paſſuum millibus ab Aberdonia, adoleſcens multa formoſitate, coram Aberdonenſi Antiſtite quæſtus eſt palam, ſeſe a dæmone ſuccuba (vt dicunt) gratiſſima omnium quas vidiſſet forma, multis antea menſibus infeſtatum eandem occluſis foribus noctu ad ſe ingredi, blanditijs in ſui amplexus compellere: dubia luce abire ſine ſtrepitu pene, nullo ſe poſſe modo,*

A *cum plures attentaſſet, à tanta ac tam turpi veſania liberari. Iubet continuo optimus Epiſcopus adoleſcentem alio ſe conferre, & vt Chriſtiana religione magis intentus ieiunijs & orationibus plus ſolito accommodaret animum: fore vt ipſis operibus intento victus cacodæmon tandem eſſet terga daturus. Euenit adoleſcenti, ſalubre conſilium religioſe exſecuto, paucos poſt dies vti* B *venerandus Antiſtes erat præfatus.*

In litteris Iaponicis anni 1569. ita ſcribitur, *Multis in locis Bungenſis regni, vbi quidam erant ab hoſte humani generis obſeſſi, Chriſtiani facto conuentu ſola recitatione Dominicæ orationis & ſalutationis Angelicæ clara voce inſtituta, dæmonem ſæpe repulerunt.*] *De oratione* vnum exemplum accipite ex Menæo Græcorum V. Martii, in vita C Canonis Iſaurici: *Aiunt poſt ipſius è vita deceſſum ædes eius in templum verſas, teſtasque illas quibus malos genios incluſerat, repertas, quarum vnam cum reſignaſſent, quod theſaurum ibi latere ob pondus arbitrarentur, ſtatim fulminis inſtar erupiſſe dæmonas, vt omnes exanimati conciderent, & quicquid inſtauratum erat procumberet ne-* D *moque omnino poſt occaſum ſolem auderet ad locum illum adſpirare. Sed non diuturnæ fuit hæc dæmonum tyrannis, quam per ſancti viri preces, cum populus ſe ieiunijs & vigilijs dediſſet mox depulere.*] ita vertit Raderus. & ſane de precum efficacitate notior res *a*, in confeſſo eſt etiam hæreticis: ſed qualis iſta eſſe debeat, non æque. Inprimis E maxime ſalutarem eſſe communem Eccleſiæ orationem Patrum teſtimoniis conſtat, Chryſoſtomi, Auguſtini, aliorumque *b*, deinde & priuatam hominum Sanctorum, vt confirmant Glycas, Eugyppius, & Metaphraſtes.

a Tobia 6. & 8. Matt. 10.
b D. Chry. hom. 5 de incomprehenſi. Dei Natura. Auguſt. li. 2. de ciu. Dei. cap 8. Theodor. lib. 4. Hiſt. Eccle. c. 21. Sozo. li. 6. c. 28.

c Glycas p. 4. Annal. fol. 354. Eugypp. in vita S. Seuerini mĕ. ſe lanua. Metaphr. in vita S. Auxentii Abba. d Fran. Iuniū ferunt fuiſſe : ſed incerta fama.

c Si quæras quid orandum? præcipua dignitas & efficacitas eſt, *ſymboli Apoſtolici & orationis Dominicæ*, non modo ex Canonum præſcripto, ſed & veteris qui noſtriq; experientia, vt docet multis D. Auguſtinus *lib. 2. de ſymbolo ad Catechumenos cap. 1. & lib. de vtilitat. cred. capit. 22.* & exemplis aſtruit Nicol. Remigius *libr. 1. dæmonolatr. cap. 13. & libr. 2. cap. 4.* Nec dubito proximum his facere, *Salutationem Angelicam*, eiusq; iterationem illam ad orarios globulos, quam *Roſarium* appellamus, cui licet Heidelbergenſis aliquis anonym^9 d ſuum bimonſtrem partum *ἀντιroſarium* obiecerit calumnias tamen & apinas meras, ſub alieno nomine Ioan. Buſæus pari & lepore & robore, ante annos iam decem diſiecit: & quia Gelaſimus quidam lepide ſibi viſus ludere in noſtrorum hominum apud Indos roſaria, deſcribam quod Satyricus legat, rideat, ſi lubet. In litteris Lud. Frois è Iaponia ſcriptis anno 1596. hæc narratio exſtat, Moguntiæ his verbis Latine excuſa, f. 179. *Nobilis quidam homo, olim magna auctoritate in hoc regno Fingano pollens, habebat filiam matrimonio cum gentili copulatam, cuius mater cum tota familia quoque erat gentilis, nullus vero Chriſtianus niſi dictus nobilis, vir bonus & religioſus. Accidit filiam ex improuiſo infirmari, & quidem intra ſex dies vſque ad mortem: quidam aiebant à dæmone obſeſſam, propterea quod tam furioſos & inſolitos geſtus ederet, vt ægre à duobus vel tribus hominibus teneri poſſet. Maritus & ſocer implorarunt opem Bonziorum, ſed ſuis illi ritibus & nugis ſuperſtitioſis ne hilum quidem eam iuuare potuere. Verum quia feminæ impendebat mors, certiorem reddidere eius parentem, octodecim milliaribus inde diſiunctum. Is celerrime aduolat, inuenit filiam quidem ſpirantem, ſed mentis impotem, vt patrem ſuum non agnoſceret. Pater ilico mandat ſubmoueri omnes Bonzios aliosque Ethnicos lectum ſtipantes: ipſe vero accepto roſario, ter Dominicam orationem & ſalutationem Angelicam aggreditur pronuntiare: femina interim nihil mutatur, ſed horribiliores potius geſtus, quam prius edit, vt à multis teneri vix poßit. Pater redit ad præſidium roſarij, eo verberat tergum filiæ dicens: tu videre mihi dæmon aliquis, excede ex hoc corpore. Et reſpondit dæmon: non excedam. Pater, vt erat homo virtute præſtans, roſarium iniicit in eius collum, dicens: velis nolis, excedes. Tum dæmon, Tollite, inquit, roſarium, quia abſcindit mihi collum, & tunc receſſero. Reſpondit pater, minime tollam, immo funes quoſdam arripiens, minatus eſt ſecum diuerberaturum, & ſic dæmon exceſſit, &c.*

En quid in Indiis roſaria per Ieſuitas inducta. Subſannat tamen falſus poëta verboſiſsima Elegia contra Ieſuitas, quam ipſe Primum Pariſiis, poſt Lugduni Batau. iuuenculus quidam *in Odæporico* edidit. Quod doctiſsimorum poëtarum de Societate Ieſu edita teſtimonia, de geſtis in India & perlatis ardore fidei, poſſent opponi nupero iſti poetæ? quem etſi mirer tam calide, Patris ſui, viri optimi, clariſsimi, laudatiſsimi Iuſtitiæ Sacerdotis, iudicium damnare, vt neſcio quib^9 placeat, miror tamen minus, quia vix eſt vt Ieſuitæ talibus ambiguæ fidei hominibus placere poſsint. dici ſolet lupum beneuolum eſſe canibus gregariis non poſſe. fors etiam id à quodam inſito petulantis bilis vitio cacoethes natū. Quib Archilochus iſte, ſeu Hipponax, peper-

citǽ lege quæ olim Cæſaroduni Turonum edita. Mittam quæ in Hiſpaniæ Regem e, Sabaudiæ ducem f, & Mariam Stuardam laudatiſsimam fœminam & Scotiæ Reginam, fidei cauſa capite truncatam g, virulentiſsime & calumnioſiſsime chartis illeuit. vide quid de ſua ipſe patria h?

e f. 18. p. 1. f fol. 9. p. 1. g f. 3. & 24. h f. 4. p. 2.

Muſarumq; tribunal
Quondam, cara Lutetia,
Nunc ſpeIunca Cyclopum, arx Polyphemia,
Antæi latebra, Antiphatæ teges,
Et Læſtrygonis antrum,
Bebrycijq; Amyci ſpecus.

ô pium filium! quid de cunctis religioſis ordinibus? ſic ait fol. 27. p. 2.

—ſcelera & examina mille
Moſtraq; ſub rigidis latitantia bardocucullis,
Virtutum regnare loco, & ſibi ſumere nomen:
Deniq; proſtibulum, & ſpurcæ impietatis aſylum,
Noſtra Dei tandem factum per crimina templum.

Sed dicat ſe forte malos tantum perſtringere, Eraſmi & commune maledicorum refugium hoc ſemper vnicum fuit. Quid de ipſa Romana fide? fol. 6. pag. 1.

...luimus nocentis
Crimina Romæ.
Improbos mores, & adulterinos
Numinis cultus, tragicasq; fraudes
Odit, & totum Deus vltor armis
Concutit orbem.

Ergo Romanæ Eccleſiæ ritus colendi Numinis huic ſunt adulterini? coruum crocitatu, ranâ coaxatu, Caluiniſtam verbis, agnoſcas. Ne dubita, dabit plura indicia. Quid enim de Pōtifice Maximo? liberaliſsimus eſt conuiciator, non vno ſymbolo contentus.

A primum p. 2. fol. 3. ore blaſphemo euomit non in vnū, ſed in multos, vt peſtilens ructus latius diffundat, ſequentia:

Tu ſeptifronis cornua belluæ,
Et quicquid audent hinc ſocer, hinc gener:
Huiusq; debellare ſæcli
Monſtra pijs inimica natus.

Alloquitur eum, qui tum adhuc Caluinianus, & capiti Eccleſiæ conuicium

B Caluinianum de Apocalyptica bellua ingerit, & Catholicos Principes *huius ſæculi monſtra* vocat *inimica pijs*. qui *pij* iſti? nonne hæretici quotannis in Bulla Cœnæ Domini excōmunicari ſoliti? ſed pergit f. 6. p. 1. linguam ſacrilegā in Cœlum armare, dum canit:

fruſtra pandet aperta
Cœli templa vicarius
Vanis pollicitis callidus artifex

C *Vulgi ſtulta leuis paſcere pectora.*

Per ſarcaſmum vocat, *Cœli vicariū*, qui vere talis, Dei gerens locum in terris: Petri ſucceſſor. cetera de Indulgentiis, hæreticum cor poetæ huius manifeſtant. Nondum finis blaſphemiarum. fol. 28. pag. 1.

... licet inuida contra
Bellua vaticana fremat.

D Bellua nunc, qui paulo ante cœli vicarius. facile tamen antilogiam expedio. illud ironice abs te, hoc ſerio dictū. ô merito vtroque linguam eradicandam! Non contentus in ſolum Pontificem Max. incurriſſe, fœde maledicit, Purpurato concilio, & toti Senatui Vrbis æternæ. nam ſubdit:

Romanumq; apicem, pulſis tibi Roma cinædis,

E *Reſtituat, ciuesq; tuos, priſcumque Senatum.*

Quid tu ſies neſcio, Deus ſcit. Nullus vir probus talia viris talibus obiiciat, ſcio. Optas etiam idololatriam, &

A Paganiſmum Romam reduci? parcior
Symmachus, qui retinere conabatur:
modeſtior Gentilis, qui conuitiis ab-
ſtinebat. Quid his tam maledicis, tam
virulentis queat adiici? vnum eſt, vt
orbem fere totum, qui Catholicus,
loligine ſua perfundat *fol.*29. vnico di-
ſticho inuoluit:

Ad prædam acciti (nam ſat Lotha-
ringia non eſt
Vna) Quirinalis prædo, Sabaudus,
Iber.

B Multum remiſiſti de iniuria, qui ex
ſeptiſfionti vaticana bellua ſaltem ho-
minem, licet improbum, nempe *præ-*
donem feciſti *Quirinalem*. Et cum hæc
ſcripſeris, cum hæc in lucem Turonis
C emiſeris, audes oculos in cœlum tol-
lere? putas te latere poſſe, vel tam ſce-
leroſos verſiculos ætatem laturos ſpe-
ras? Qui parcas paruulæ Societati: qui,
talibus Principibus: qui vrbi æternæ:
qui patriæ tuæ: qui fidei Catholicæ ri-
tibus: qui Dei vicario non peperciſti?
ringere, freme, frende, ſpuma. *Si Deus*
pro nobis, quis contra nos? Non ego tuá
D illam elumbem elegiam flagellabo,
non tanti eſt. non quiſquá tibi reſpon-
debit, conuiciandi palmam retineto.
Conſiderabunt Antiſtites Catholici
(ceteros non moramur, quibus laus
eſt diſplicere) quid aut quantum tam
virulentæ, tam impudenti calumnian-
di licentiæ ſit eredendum, quo camo
& fræno tales maxillæ coërcendę, qui-
E bus petulantia tam noxia ſit Eccleſia-
ſticæ diſciplinæ flagellis vindicanda.
Quibus mentes recte ſtant, nondum-
que odio, inuidia, hæreſi deuiarunt,
credent potius Læuino Torrentio E-
piſcopo Antuerpienſi *in odis*, credent
Petro Angelio Bargæo *Syriados lib.*6.
poetis clariſsimis, credent Frederico
Iametio, credent Iuſto Lipſio (cui hac

A in re quoque te foret æquum credere)
crederent aliis viris eruditione, pieta-
te, & ſapientia ornatiſsimis, quorum
exſtant elogia tuis conuiciis contraria,
quę poſſem hic tuis oppoſita repręſen-
tare: ſed nec tua tanti, nec me ſinit ve-
recundia, nec defenſoribus iſtis veritas
eget. Quod ille dicebat in tragædia:

Virtus Vlyſsis nota Danais eſt ſatis,
B *Nimiumq; Phrygibus:*

Id tibi dictum puta. Danaos eſſe bo-
nos & Catholicos Phrygas Caluinia-
nos & Atheos. Virtutem Dei quæ ſe
hominum noſtrorum labore, ſtudio,
induſtria, per quatuor orbis plagas ex-
eruit, (Deo ſit laus & gloria) tibi tuiſq;
ſimilibus inuidioſam potius, quam
ignoram aut imitatu facilem eſſe. Sed
C non vacat pluribus diem verbis con-
terere: vt anchoras legam, monet me
inſtitutum, ad quod redeo.

De recitatione Aue Maria, & Salue
Regina multa poteris (ſi lubet) exem-
pla reperire apud Cantipratenſem *li.*2.
*Boni vniuerſalis fere toto cap.*29.

Non diſsimile illi Fingano, apparuit
in eiuſdem Iaponiæ inſula Scichina,
D *quod ibid. fol.*195. *narratur*, de virtute
Litaniarum, Mos eſt operariorú illius
ditionis tempore pluuio, vaſis aquam
excipere, qua ſicco cœlo irrigare poſ-
ſint hortos & agros. Quoniam vero ali
quando contigit, (*haut dubie maleficio*
dæmonis) vaſa, licet plena, nullam red
dere, etiam poſt impedimenta omnia
remota, aquam, vocarunt veneficum,
E qui ſuis ritibus diabolicis, & inuoca-
tionibus ſuperſtitioſis effecit, vt deflu-
xerit, idque in multos annos perdura-
uit. (*En maleficium maleficio pulſum*)
Hoc vero anno cum ruſtici in Beatiſ-
ſimæ virginis confraternitaté adſcripti
eſſent, & anteactæ vitæ lapſus errore
que cum dolore animi patefeciſſent ac

ſto

ſtato tempore ad excipiendam aquam A neceſſariam reuerſi, animaduerterent more ſuo non defluere: (*en tertiā fraudem dæmonis iterum aquam ſiſtentis, vt iterum veneficus adiretur*) nō iam amplius ad magos, ſed ad Eccleſiam confugêre, certioremq́; ea de re fecerunt, ſenem quendam optimum Chriſtianum, qui in Eccleſia Futaiana ſolus diu omnium fidelium perſonam ſuſtinuerat; eumque etiam atque etiam ro- B garunt, vt ipſe preces aliquas ſupra vas aquæ recitaret: ſe iam Magicis ſuperſtitionibus nuncium remiſiſſe. Senex purgauit ſe quantum potuit, & re cōſiderata ſecum in hunc modum eſt ratiocinatus. Si aqua Deo annuente fluxerit, Chriſtiani fortiores, robuſtioreſque in fide reddentur: ſi autem ob mea peccata non fluxerit, multi in fide refrigeſcent, & pluris facient fraudes, C & veneficia Satanæ, quàm ritus & preces ſacras. Tandem tamen exiſtimauit eorum voto ſatisfaciendum, multiſq́; eo loco Chriſtianis comitantib. ad locum contendit, & primum flexis genibus *Litanias de Sanctis*, deinde *Symbolum Apoſtolicum* recitauit, ac mox nulla difficultate aqua per canalem effluxit.] Igitur his addenda Catholica *Litaniarum* recitatio. Volunt nonnul- D li etiam à Claudiano Mamerto hoc remedium inſtitutum, cum Vienuenſes in Gallia horribiliter à dæmonibus diuexarentur. Vnde Mantuanus in 4. Faſtorum.

Vrbs ſedet ad Rhodanum, Galli dixere Vienuam;
Quæ tulit aduerſos caſus, paſtore Mamerto,
Et longum vexata fuit. nam fulmine crebro E
Arſit, & horrificis terrarum motibus arua.
Sciſſa dehiſcebant, rimis penetrantibus vſq;
Ad Stygios amnes, vbi ſunt Iouis antra profundi.
Adde lupos, qui Tartareis agitantibus vmbris
In furias acti, ne dum iumenta per agros,
Audebant laniare homines, & in vrbibus ipſis.
Caſibus his perculſi omnes, diuina coacti
Quærere ſubſidia, & Diuos excire precando.
Hinc traxit Litanea ortum: tranſiuit in omnes
Relligio ſimilis paruo poſt tempore gentes.

Exſtant Litaniarum varia genera, in libro, quem P. Thomas Salius collegit; ſed plures longè in eo; qui Monachij excuſus curante, *Sereniſſimo Vilhelmo Bauariæ Duce*; qui hoc æuo Caroli V. Imp. exemplum imitatus, curis principalibus filio relictis, totum ſe pietatis ſtudio addixit. rebus alijs ſapientiſsimè geſtis, hunc feliciter omnibus laudatiſsimum addens colophonem; gnarus, quid illud vnum porro neceſſarium, & quæ pars melior eſſet eligenda. Cæterum Litania olim tum contra cætera mala omnia, tum nominatim cōtra ludificationes & vexationes dæmonum, ſemper vtiliſsima fuit, *a* vt plurimis teſtimonijs & argumentis egregiè probauit ex noſtris Nicol. Serrarius, erudita ſua Diſputatione de Litanijs, Herbipoli editā: cuius etiam ſunt illæ aliæ piæ & eruditæ Litaniæ de Sacroſancta Trinitate, non ſemel iam excuſæ. De hoc remedio triū ſatisfactoriorum operum non pauca, nec leuiter Tyræus *pa. 3. de locis infeſtis cap.66.*

AA
a vide Ioā. Diac. lib 4. vitę D. Gregor c. 93 & Sigisbert. an. 868. Iac. Rabūli cōtra Marbac. c. 16 Et in. grinū b. de exorciſmo Oetingēſi. Thyræū de dæmoniac. p 3. n. 654.

Sextum eſt inuocatio, deuota no-
minis *Saluatoris Ieſu*, vel *Chriſti*, vel *B.*
Deiparæ virginis, vel petita opitulatio
ab *Angelo cuſtode*. De *Saluatoris nomi-*
ne docent vetuſtiſsimi quiq; Eccleſia-
ſtici ſcriptores, tam conſtanter tam
frequenter, vt putidum ſit verba eo-
rum hic coaceruare. *b* Tot etiam exē-
pla reperiuntur eius efficacitatis, vt fa-
ſtidium mihi lectoris cauendum po-
tius, quam quærendi labor ſit ſubeun-
dus. Indicabo loca vnde qui volet pe-
tat. *recens vnum refert Ananias lib. 4.*
de natura dæmon. fol. 152, vetuſtiora duo
de B. Auxentio in eius vita Metaphraſt.
aliud auctor vitæ San. Euphraſiæ virg.
menſe Martio, aliud de S. Theodoro ar-
chymandrita Gregor. presbyter. 22. A-
pril. apud Surium, & apud eundem alia
quinque vel ſex. tom. 4. pag. 154. & 513.
tom. 5. pag. 827. & 892. tom. 6. pag. 671.
tom. 7. pag. 567. vide præterea Gretze-
rum libr. 3. de ſancta Cruce cap. 27. &
egregium exemplum illud, quod ſu-
periùs lit. R. retuli de Muſsipotano iu-
uene. De *B. Virgine* docet exemplum
illud notum Theophili, de quo præter
alios egit Honorius Auguſtodunenſis,
in Sigillo Mariæ; & nobilis cuiuſdam
Eburonici, de quo ex Cæſario egimus,
lib. 2. & addi poteſt exemplum nobilis
puellæ quod ex *Mori lib. 1. Dialog. c. 16.*
narrat Bredenbachius *libr. 2. capit. 27.*
item quod narraui ſup. *tom. 2. pag. 55.*
A. De *Angeli cuſtodis* opere teſtis eſt
Origenes *lib. 6. contra Celſum vbi eius*
XXII. calumniam exagitat: & de ea-
dem ſatis clarè Paulinus *in vita* S. Am-
broſij, & de eadem ope ſatis clara, etſi
non petita, capio miram narrationem
Saliſberienſis *lib. 2. polycrat. c. 11* his ver-
bis, *Dum puer vt pſalmos addiſcerem*
Sacerdoti traditus eſſem, qui forte ſpe-
culariam magicam exercebat, contigit,

A *vt me, & paulò grandiuſculum puerum,*
præmiſsis quibuſdam maleficijs, pro pe-
dibus ſuis ſedentes ad ſpecularia ſacri-
legium applicaret, vt in vnguibus ſacro
neſcio oleo an chryſmate delibutis, vel in
extorſo & leuigato corpore peluis, quod
quærebat, noſtro manifeſtaretur indi-
cio. Cùm itaq; prædictis nominibus, quæ
ipſo horrore, licet puerulus eſſem dæmo-
num videbantur, & præmiſsis adiura-
B *tionibus, quas Deo auctore neſcio ſocius*
meus ſe neſcio, quas imagines tenues ta-
men & nebuloſas, videre indicaſſet: ego
quidem ad illud ita cæcus exſtiti, vt ni-
hil mihi appareret, niſi vngues & peluis,
& cætera quæ antea noueram. Exinde
ergo ad huiuſmodi inutilis iudicatus ſum
& quaſi qui ſacrilegia hæc impedirem,
ne ad talia accederem condemnatus. Et
quoties rem hanc exercere decreuerat,
C *ego quaſi totius diuinationis impedimen-*
tum arcebar. ſic mihi in ea ætate propi-
tiatus eſt Dominus. [vtiq; arbitror per
Angelum cuſtodem: ſed addit.] *Cum*
verò paululum proceſsiſſem, & flagi-
tium hoc magis & magis exhorrui, & eo
fortius confirmatus eſt horror meus, quod
cum multos tunc noueram, omnes ante-
quam deficerent, aut defectu naturæ,
aut manu hoſtili, beneficio luminis orba-
D *tos vidi, vt cætera incommoda taceam,*
quibus in conſpectu meo à Domino aut
proſtrati, aut perturbati ſunt, exceptis
duobus, Sacerdote videlicet, quem præ-
miſi, & Diacono quodam, qui ſpecula-
rioru videntes plagam, effugerunt, alter
ad ſinum canonicæ, alter ad portum cel-
lulæ Cluniacenſis ſacris veſtib. inſigniti.
Eiſdem tamen præ cæteris in congrega-
tionibus ſuis aduerſa plurima poſtmo-
E *dum perpeſſos eſſe miſertus ſum.*] De im-
plorata vero & impetrata ei fide cuſto-
dis Angeli ope teſtis eſt S. Golauduch,
cuius mentio apud eius coætaneū Eua-

b D. Iuſtin. a Iuerſ. Tri phō. Orig lib. 1 cōtra Cel. Tertu. de corona militis. ad Scapulā, & in apol. Cyprian. aduer. Demetria. D. Athan de incarnat verbi, Climac gra 20. Ieſu nomine cæde inimicos: neque enim in cœlo aut in terra potentiora ſunt arma.

g[illegible]

c lib. 6. c. 19.

grium, c ſed quod adſcribã, apud eum
non habetur, ſed ex Stephano Hiera-
politano retulit Nicephor. *Hiſtor. li. 18.*
cap. 25. eam grauiſsimè variis Perſico-
rum Magorum verberibus, cruciati-
buſq; affectam, ſemper abſq; vllo me-
dicinæ præſidio, angeli ductoris opera
ſanatam fuiſſe. Quæ ad vtrumq; Ange-
li, nempe & Dei genitricis ſimul auxi-
lium apprimè pertineat, dabo narra-
tionem aliam, certa totius Luſitaniæ
traditione notiſsimam, & à rerum D.
Dominici Ordinis Hiſtoriographo Fer
dinando del Caſtillo memoriæ prodi-
tam. *1. p. Hiſtor. Gener. ordin. Prædica-*
tor. lib. 2. c. 72. vt ex eo refert Alph. Vil-
legas Flor. Sanct. p. 3. vita. 173. Boncela
municipium Conimbricenſe eſt, Ibi
nobilibus parentibus natus, quidam
Ægydius. hic, vix dum adoleſcens, in-
duſtria & fauore tres Canonicatus &
Prioratum vnum adeptus, omni vitio
diffluebat, non indoctus humaniorum
litterarum, & Philoſophiæ, & medici-
næ, cui, quam ſibi oportuniorem ad
nequitiam rebatur, totum ſe dare, &
Lutetiam eius addiſcendæ cauſa cùm
cogitaret, iter aggreſſus dęmonem ob-
uium humana in ſpecie habuit. Malus
iſte viæ comes, à noto ſibi, ſed ignotus,
paulatim varia quęrere. vt audiuit pro-
fectionis conſilium, quin tu (inquit)
me potius audis? ſcientiam indicabo,
quæ & adeptu facilis, & vſu præcipua
ad dignitates voluptatesque; ipſius et-
iam, quam ſitis, medicinæ ſumma per-
fectio eſt. Necromantiam dico. dixit
& perſuaſit. abducit Ægidium, & ad-
ducit in vaſtum ſpecum, propè Tole-
tanam ciuitatem. ibi occurrere læti, &
excepere venientem viri, dæmonesq;
humana effigie. itur in ſpecum exigi-
tur non ſecreti tantum, ſed & ligiæ fi-
dei ſiue homagij perpetuũ Sacramentũ.

A volens adigitur, & ſchedula proprio
conſignata cruore, promiſſum confir-
mat. Septennio illic totis artibus, &
caliginoſa ſcientia imbuitur. poſt Lu-
tetiã profectus, miros breui inter Hip-
pocratis ſectatores progreſſus facit, &
Doctoratus lauream adeptus: gliſce-
bant enormia magis magiſq; peccata:
ruebat de ſcelere in ſcelus: ambiguum
erat, fama eruditionis, an nequitiæ in-
B famia maior. Sed, ô Dei bonitatem!
vi, quem lenitate nequiuerat, ſtatuit
trahere. Ecce tibi equitem hoploma-
chum, lanceam vibrantem, & intentã-
tem miſero, irato vultu. minaci voce
clamantem, *vitam hanc moresq; deſe-*
re, ad frugem reuertere. Subitus Ægi-
diũ terror occupauit, ſed, veloci motu,
cum terrore inſtitutum priſtinum diſ-
plicere deſiit. ad volutabrũ luti reuer-
C ſo; poſt triduum idem ille eques iã ter-
ribilior non ſolum minatur, eadẽ verba
repètens de mutãdo vitæ inſtituto, ſed
lanceam pectori infigit, & vulnus, etſi
nõ graue, imponit. Fractus animo no-
ſter: *Dedo*, inquam, *me, faciam Domine*
quicquid iuſſeris. Saulum diceres in ter-
ram deiectum. Statuit ſeriò, ſe totum
Deo dicare, & quo intus impelli ſe ſen-
tiebat (*vrgente, ſic opinor, angelo caſto-*
D *de, qui apparuerat*) religioſę alicuius in-
ſtitutæ familiæ ſe addicere. Hoc animo
Luſitaniam repetens, dum per Pallen-
tiam iterq; habet, vbi tum Monachi Do-
minicani monaſterium moliebantur,
ſubit cupido cernendi operis. vidit vi-
ros ſanctitate & eruditiõe claros, quoſ-
dam etiam viribus & ætate defectos,
delicatè olim nutritos, calcem ſubige-
re, ligna dolare, lapides parare, & onera
E humeris portare, ſumma lætitia & ala-
critate. Optat ſe illis iungere, petit in-
ſtãter admitti, impetrat. Tirocinio de-
fungitur, magna ſpe Sanctitatis futuræ

excitata:

excitata: poſt aliquot annos miſſus Santarenum in Luſitaniam, ibi creſcebat oratione & victoria ſui. Vnus angebat ſcrupulus, quod penes dæmonem hæreret ſchedula illa obſcæna, & inteſtabilis. Igitur ardentiùs Reginæ cœlorum ſe commendabat, mali huius remedium aliquod poſtulabat, non ſine lacrymarum imbre, & continuo ſuſpiriorum concentu. Quid neget miſericordię Mater ſic poſtulanti? Die quadam, cùm in ſacello templi prolixiùs oraret, apparuit illi dæmon formidabili aſpectu, deteriore vlulatu, conuicium facit, & præſtitam fidem, acceptaq; beneficia petulanter exprobrat. tandem, poſt multa minaciter, & protenter obiecta, *faxo* (inquit) *huius te monachiſmi, & violentiæ, quæ me tibi ſyngraphum hunc cogit reſtituere, nunquam ſatis pœniteat.* ſimul abijcit eum ad pedes Ægidij, & videri deſijt. Ægidius chartulam accipit, & lacerat minutim. Nec vanæ dæmonis minæ fuere. admirandis illum modis plus ſeptennio poſtea vexauit. mitto vexationes alias. aſſumebat monachi cuiuſdam, qui in eodem degebat monaſterio ſimilitudinem, & nihil nō quod excogitari inter domeſticos poſſet, moleſtiæ, Ægidio inferebat. patiebatur hic, ſed tandem dolens malitiam illam ſerpere, & fratrem, vt putabat, illum, Deum ſic ſemper offendere, rem defert priori, & petit aliò mitti, cauſamque aperit acceſſito fratre, deprehenſus calumniator, & inſolens ab alijs, ſolitus ab Ægidio vinci, deſiit victori negotium faceſcere. Viuus tandem clarus multis non virtutibus tantum, raptibuſque, ſed & miraculis varijs, anno 1265. mundo denaſcitur, vt cœlo naſceretur, ſepultus Santareni, vt ſanctus colitur. Habetis & Deiparæ

A virginis vno in exemplo efficaciſſimū
contra dæmones præſidium, & (quæ
dixi alijs locis) præterea de ſcholis Ma- a lib. 2. q. 2. ſupr.
gicis Hiſpaniæ, *a* de homagio præſtan-
do, *b* & chirographo cruento, *c* de re- b lib. 2. q. 4.
præſentandis innoxijs, *d* de apparitio- c lib. 2. q. 12. nu. 5.
ne dæmonum & etiam Angelorum. *e* d lib. 2. q. 27. ſect. 2.
Ioannes Molinetus *f* narrat Energu-
menarum illarum Quercetenſium, de e lib. 2. q. 26. ſect. 3.
quibus egi non ſemel, poſſeſſores dæ- f Chron. Belgiæ, anno 1490.
B mones inter cætera quæſtos; ſibi à *Mi-
ſericordiæ matre* manubias animarum
plurimas quotidie eripi, nec non ab il-
lo gigante pueri baiulo, & ab alia rotæ,
& aliâ turris geſtatrice. ſic enim illos
ſacratis *Mariæ, Chriſtophori, Catharinæ, & Barbaræ* nominibus abſtinentes, ad Eccleſiaſticam picturam alluſiſſe apparet.

Quid verò prohibet me *Patronæ*
C Virginis *Deiparæ* memoriam & venerationem, alia quoque certiſſima narratione recolere, vt quam efficax ſemper eius Inuocatio contra tartareā tyrannidem fuerit Lectores intelligant? Horatius Turſellinus Hiſtoriæ Lauretanæ ſcriptor, pari elegantia & fide, rem geſtam proponit: *g alium porro iuuenem Lauretanæ virginis tutela ſeruauit, quem in præcipitem locum libid[illegible]* g l. 4. c. 33
D *ſana prouexerat. Hic, vt erat p[illegible] cupiditatis audaciæq;, in ve[illegible] ſe [illegible] fuderat voluptates. Expu[illegible] m[illegible] rum matrumfam[illegible]as pudore. [illegible] co cuiuſdam mulieris amore [illegible] qua cum nec prece, nec pre[illegible]o, [illegible] doloue potiri liceret: vltima e[illegible] ſtatuit. Igitur conciliatum magic[illegible] tionibus dæmonem rogitat, vt ſe vo[illegible] compotem faciat, ad omnia ſe de[illegible] dere paratum oſtendens, ſi eo, quod e[illegible]*
E *peteret, frueretur. Diaboli er[illegible]o [illegible] Chriſto deficit; ſeq; totum [illegible] de[illegible] ditq; ſuper hæc omnia iurat [illegible]*

illo verbis,& *chirographo ſuam obſtringit fidem: vſque eo impuras mentes voluptatis amor excæcat. Cæterum, vt potius eſt, quod cupierat, fecit, vt fit, faſtidium copia: & cæleſti luce oborta, magnitudinem ſceleris ſui ſera æſtimatione perpendit. Ergo poſteaquam animum curis anxium pœnitentia ſubiit, ad veniæ ſpem erectus, cæleſtem opem ſpectare, Deum Deiq; parentem implorare cœpit. Inter hæc occurrit animo virgo Lauretana, eiuſq; ædis Sacerdotes ampliſsima facinorum expiandorum authoritate præditi. Protinus Deo authore ac duce Lauretum petit, haud dubius quin ibi eſſet tantis malis remedium inuenturus. Nec ſua illum fruſtrata ſpes. Lauretum vt venit, Sacerdotem idoneum nactus, re omni expoſita, conſulit, ecqua ſibi ſpes ſit reliqua ſalutis. Ille primo ſceleris atrocitate exterritus paulisper hæſit: deinde immanitate facinoris demonſtrata: ita ſpem illi ſalutis oſtendit, ſi precibus, ieiunijs, voluntariaque corporis vexatione Deum placare penitus inſiſtat. Cum ille nihil omnino pœnarum recuſaret, promiſit Sacerdos ſi imperata feciſſet, ſe faciles aures ei daturum, & tantum piaculum Deo propitio vtique expiaturum. In digreſſu hominem monet, vt per triduum inedia, cilicio, flagris corpus affligat, B. Virginis opem implorans: per eam à Deo veniam expoſcat: ſe eodem triduo rem diuinam pro ipſius incolumitate facturum. Et vtrinque exſtitit fides. Ita triduo extracto, ſacerdos optimum ratus eſt ante abſolutionẽ, chirographum à dæmone extorqueri, ne quid omnino iuris in illum haberet. Proinde hominem abſe dimittit monitum, vt auguſtiſsimum ſacellum ingreſſus precibus lacrimiſque Deiparam vſque eo fatigaret, dum chirographum à diabolo extortum*

A *reciperet. Morem gerit ille, ſuæ ſalutis, ſecuritatiſque auidus, haud dubia ſpe, id ſe deprecatione Deiparæ virginis impetrare poſſe. Ergo proſtrato ante Virginem corpore, lacrymans obnixe eam precatur, vt recepto illo nefario chirographo, ſaluti incolumitatique ſuæ conſultum velit, ingenti miraculo compos voti efficitur. Verſiculos illos ex animo*

B *iterabat:* Monſtra te eſſe matrem. Sumat per te preces, qui pro nobis natus tulit eſſe tuus. *Talia precatus ſubito chirographum in manus ſuas delapſum conſpicit. Itaque vix ſibimet ex inopinato gaudio credens, integrato fletu grates Virgini enixius agit. Inde ſacello egreſſus, lætitia exultans ad Sacerdotem accurrit: receptum Deiparæ beneficio ſcriptum oſtendit. Id erat tot tantiſque*

C *in Chriſtum, atque in ipſum qui ſcripſerat, diris & execrationibus refertum, vt facilem appareret, à ſempiterno humani generis hoſte dictatum. Verumtamen tantum vinculum omni diabolica fraude potentior vis diuina diſſoluit: ita deuotum illud inferis caput, Deiparæ benignitate aſſeritur in libertatem filiorum Dei: ne quiſquam omnino, quamuis facinoroſus ac perditus, ſi modo ipſe*

D *perire nolit, de ſua ſalute deſperet, neu cuiquam in dubium veniat Dei clementia, quæ vltro* Matrem *ſuam reis* Patronam *dederit ad ſalutem.*] Hoc exemplum gratius futurum ſpero, eo quod ſimul praxim quandam iuxta tutam & facilem Confeſſariis pœnitentibuſque proponat: cuius normam dictumque in ſimilibus admodum perplexis conſultationib⁹ imitari poſsint:

E quod libri huius ſexti inſtitutum vel maxime flagitabat, à me non prætereri. Alia duo valde illuſtria refert Cæſar. miraculor. lib.6. cap.26.& 27. ex quibus quam efficax contra dæmonum

præſtigias remedium ſit, nominis Ma- A
riæ deuota cum fide pronunciatio cla-
riſsime videtur. Alia ſuggerit Hiſtoria
miraculorum B. Virginis Montis ſer-
rati, in qua multi traduntur dæmo-
num tyrannide, quibus ſe deuouerant
conſecratæ B. Virgini, & eius imagine
inſignitæ candelæ partim ſolo adſpe-
ctu, *vt narratum Mirac. 150. fol. 138.*
partim contactu, *vt miraculo. 172. fol.*
147. & miracul. 237. fol. 215. partim B
ſola inuocatione S. nominis & petitio-
ne auxilii, vt *miraculo 45. fol. 60.* par-
tim promiſſa ad hanc ędem ſacram pe-
regrinatione, vt *miraculo 289. fol. 256.*
liberati habes illuſtria admodum mi-
racula in hoc genere apud Lipſium lib.
de B. Virgine Aſpericollis Zichimenſi,
ſed claudat hunc ſ. ſanctus vir, & bo-
nus poëta Prudentius de ſacratiſsimæ
Dei genitricis contra dæmonas pote- C
ſtate agens: Cathem. hym. 3.

Auctor & ipſe doli coluber
Plectitur improbus, vt mulier
Colla trilinguia calce terat:
Sic coluber muliebre ſolum
Suſpicit, atq; virum mulier.
Ecce venit noua progenies,
Æthere proditus alter homo,
Non luteus, velut ille prior:
Sed Deus ipſe gerens hominem,
Corporeiſq; carens vitijs,
Fit caro viuida ſermo Patris:
Numine quem rutilante grauis,
Non thalamo, neque iure tori,
Nec genialibus illecebris,
Intemerata puella parit.
Hoc odium vetus illud erat,
Hoc erat aſpidis atque hominis
Digladiabile diſsidium,
Quod modo cernua fœmineis
Vipera proteritur pedibus.
Edere namq; Deum merita
Omnia virga venena domat:
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger reuomit
Gramine concolor in viridi.
Quæ feritas modo non trepidat
Territa de grege candidulo?
Impauidas lupus inter oues
Triſtis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitansq; truces aquilas B
Per vaga nubila, perq; notos
Sidere lapſa columba fugat.
Tu mihi Chriſti columba potis,
Sanguine paſta cui cedit auis,
Tu niueus per ouile tuum
Agnus hiare lupum prohibes,
Sub iuga tigridis ora premens.

Septimum, eſt *Signaculum ſanctæ*
C *crucis*, de cuius præconiis liber eſſet
ſolidus contexendus ex Sanctorum
Patrum ſcriptis, & rerum geſtarum
exemplis. *Vide D. Cyprianum ſerm.*
de paſſione Chriſti, Originem libr. 3. in
Iob, Lactant. libr. 3. cap. 24. D. Anto-
nium, apud Athanaſium, ipſum D. A-
thanaſium de Incarnat. verbi, (*vt ait:*
ſignum crucis tollit omnẽ Magiam.)
D. Gregor. Nazianz. orat. 1. in Iulian.
D *& ad Nemeſium, D. Chryſoſt. homil. 8.*
in epiſt. ad Coloſſ. & homil. 50. in Mat-
thæ. Diu. Cyrill. Cateche. 4. de aſcenſ.
Niſſenum in vita Thaumaturgi. Hie-
ronymum in vita S. Hilarionis. Augu-
ſtinum libr. 2. de ſymbolo ad Catechu-
men. & ſermo. 81. de temp. Theodore-
tum in vita Macedonij, & libr. 3. hiſt.
cap. 3. & lib. 5. cap. 21. D. Gregor. lib. 2.
Dialog. cap. 10. Ioan. Diaconum lib. 2.
E *vita D. Gregor. capit. vltim. Slabrum*
libr. 4. hiſtor. capit. 5. ex quo Baronius
Annal. tomo 11. anno 1027. Thomam
Cantiprat. libr. 2. capit. 57. à part. 34.

apud quos exſtant memoriæ digniſſimæ de hac re hiſtoriæ: nec minus illuſtres aliæ, vna de incendio ſæuiſſimo quod Rhemis Diabolus excitarat, & S. Remigius ſigno crucis exſtinxit, habet Hincmarus *in eius vita*. aliud de B. Vedaſto qui crucis ſigno maleficium aliud aboleuit, teſte Albino Flacco hiſtorico vitæ eius, eodem dæmonibus præualuit ſigno D. Auxentius, teſte Metaphraſte: vt & S. Albinus teſte Fortunato, & S. Suibertus teſte Marcellino, & Beat. Caluppanus, teſte D. Gregorio Turonenſi, qui memoria dignam rem narrat *a*, vt & de S. Niceta Theoſteriſtus eius diſcipulus apud Metaphraſtem in Aprili, & de B. Vincentio Ferrerio Rauzanus *b*, & de Eutychio Patriarcha Euſtathius eius diſcipulus: qui & ſignum crucis vocat *telum dæmonibus formidabile*: hoc ſigno Macarius Patriarcha Antiochenus in Bauaria morbos pepulit, Mechliniæ incendium exſtinxit, Tornaci ſeditionem compeſcuit, vt tradidit Anonymus, *in eius vita*, qui ante quingentos annos ſcripſit. benedictione huius ſigni Theodorus archymandrita veneficiū Theodori Magi vitauit, ſæpe dæmones expulit, ſolitas frugum calamitates auertit, & dæmones certis locis includebat & ſigno crucis locum obſignabat, ne cui nocere poſſent teſte Georgio eius diſcipulo. Eodem gladio vtebatur B. Godefr. teſte Nicolao eius æquali, *ca.13. eius vitæ*: & S. Portianus, teſte Greg. Turonico *de vita Patrum cap.5.* & S. Maximus Rhegienſis, teſte Dinamio Patricio (*apud Sur. in Nov.*) qui & miras dæmonum præſtigias, & vnico hoc telo partam narrat victoriā. Docebat hoc S. Eligius Nouiomenſis ſuos his verbis: *Chriſtiano nec auguria, nec alia q̄libet figmenta poſſunt officere:*

a in vita Caluppani apud Sur. tom. 2.
b li. 1. eius vitæ c. 10. & li.2.c.7.

A *quia vbi ſignū crucis cum timore & fide Dei præceſſerit, nihil ibi inimicus nocere poterit c.*] Fatentur hoc dæmones expulſi à S. Patapio apud Metaphraſt. *menſe Nouemb.* clamantes: *vere terribilis es, ô Nazarene, vere terribilis es, & vbique in omnes obtines imperium. Quo ergo proficiſcar? ſi in deſertum, ſi in ciuitatem, ſi vbicumq; duxerit aliquis, tu illic præuenis: ſola crucis figu-*
B *ra, ſolo tuo nomine nos expellens.*] Merito itaq; S. Daniel Stylites, ad effugandos dæmones, vbique *crucem, vt arma inexpugnabilia* (ait Metaphraſtes) *inſerebat.* Hoc in ſigno tam feliciter vincebat S. Maurilius, vt narrat Fortunatus *d*, nec non S. Aichadrus, vt refert Fulbertus ſcriptor eius vitæ: item S. Nicetius Treuirenſis, vt prodit Tu-
C ronenſis Gregorius *e*: item ex conſilio B. Nonni pęnitens illa famoſa Pelagia, teſte Iacobo Diacono Heliopoleos: item S. Iacobus Alemannus, teſte Antonio Flaminio *vitæ illius cap.11.* item S. Gallus Abbas & confeſſor, teſte VValafrido Strabo *lib.1. vitæ S. Galli c. 7.* & innumeri alii. eadem enim Sanctorum omnium ſemper de hoc ſigno ac trophæo ſalutis noſtræ ſententia
D fuit, eadem ſæculorum omnium experientia. Nolo plura addere, velim dumtaxat legi, quod de Diacono à S. VVulfranno miſſo vt præſtigioſum palatium Ratbodo oſtenſum viſeret, narrat Ionas Senonenſis, qui eo tempore vixit, & id ſe accepiſſe ex oculati teſtis Ouæ Presbyterii Friſii ore ſcribit, in *vita S. Vulfranni, apud Surium menſe Martio.* Quod cur in dubium
E vocet, Corn. Kempenſis *lib.3. hiſt. Friſ. cap.11.* non ſatis intelligo. Multaq; enim paſſim talia à grauiſſ. ſcript. ꝓdita. Legite quod de Cabade Perſarum Rege narrat Glycas *p.4. Annal. fol.370.* & his

c refert S. Audoenus eius æqualis l.2. vitæ Eligii c.26.
d vitæ S. Maurilii c.5. & 6. & 11.
e vitæ patrum c.17.

addite quæ Thomas Boſsius collegit,
libr. 2. de ſignis Eccleſ. cap. 8. & ſeq. &
lib. 15. cap. 1. & Sprengerus cap. 1. q. 4.
p. 2. mallei. denique Societatis noſtræ
Iacob Grætzerus lib. 3. de S. cruce ca. 18.
& 19. cum aliquot ſequentibus, & Pet.
Thyræus p. 3. de dæmoniac. ca. 44. & li.
de locis infeſtis p. 3. c. 68. Sed vnum no-
lo prçterfluere, notatum à Franc. Ben-
cio litteris Mediolanenſ. *Anno* 1591.
*Sacerdos quidam Aronæ agens pollici-
tus erat Deo, aditurum noſtram ſocie-
tatem idque vni è noſtris aperuit. In-
digne hoc tulit dæmon ſeque ad ſolita ar-
ma conuertit. Impuris cogitationibus
hominem aggreditur, ita infeſtis vt adi-
merent ſomnum: ſurgit è lectulo miles
Chriſti, & lectitandis piorum hiſtorijs
noctes ducit inſomnes. neq; hoc tulit ad-
uerſarius, ſuſpenſam lucernam ad pa-
rietem ſic deiicit, vt effuſo oleo totum
volumen fœde prolueret. neq; hoc ſatis.
inter cœnandum inuadit immundo af-
flatu: hic à menſa ſtatim in cubiculum,
humiles ad Deum preces effundens hu-
mi proiectus, & pro cibo corpori flagra
ingerere: cum ſic quoque cæco igne car-
peretur, nudatis pedibus terram inſtitit
binas horas vel ternas, dum importunus
calor deferueſceret: dein conicit ſe in
cubile feſſus: viſus in eodem ſtrato vi-
dere mulierem & attingere eius comam
manuum extentu: deſilit repente atto-
nitus, & ad lectulum conuerſis lumini-
bus nihil videt: donec bis, terue agno-
uit, timuit ludibria oculorum: idq; plu-
ribus noctibus accidiſſe teſtatus eſt:
tandem eo res proceſsit, vt miſer iturus
cubitum, brachia ſibi manuſque arcte
colligaret, inditis vinculis, ne in ſomno
attrectarent quicquam manus errantes
fruſtra. ſimul enim ſopor & ligabat ſen-
ſus, breue ad tempus, & brachia ſolue-
bat. Sed nimirum quæ eſt Dei clemen-
A tia, diaboli tentatio eſt infra hominum
facultatem: fugauit illum, qui pro caſti-
tate pugnabat, cum fortiter obſtitiſſet.
Rediit tamen victus ad pugnã admira-
bili arte. Egreſſus aliquando ſacerdos
idem ex oppido, leuandi æſtus, iuxta la-
cum inambulat perſoluens horarias pre-
ces Mariæ virgini. Vix ducentos paſſus
proceſſerat, cum aſſecutus eſt eum vir
B quidam, cum rutila barba & promiſſa,
veſteq; magni precij: inſidebat equo pul-
cherrimo atri coloris, qualis, nullus illis
regionibus: famuli erant à pedibus duo:
cum acceſsiſſet propius perhumaniter ſa-
lutauit, numquid ad* Iubilate, *inquit,
perueniſti? recitabat forte Sacerdos illũ
pſalmum, & quod magis mirũ, ita preſ-
ſa voce, vt exaudiret tantũ ſe ipſe. tum
vero equitem inter & ſacerdotem ſer-
C mo inſtitutus, hoc ordine. Prior eques
ſpecie rimantis, quæ eſt animo tibi inſi-
xa cura? quæ ſollicitudo mærentem exe-
dit? at ille diſsimulans, mihi bene eſt ac
bello: fruſtra tibi huius rei quæſtio fuit.
Cui eques. Mi homo, mihi dare verba
difficile eſt, cui datum olim à Deo, vt
introſpiciam, quid tacitis cogitationi-
bus volutent homines, agitentq;. cum ſte-
tiſſet Sacerdos admiratione defixus, &
D ſtupens loquentis habitum, corpuſq; totũ
luſtraret luminib. ſumpto animo. Quod,
ſi tibi ea eſt virtus, effarẽ, quæ me angit
moleſtia? ſi quid fortaſſe tu plus ſcis de
rebus meis, quam ego ipſe. Cui ille: Votũ
Societatis Ieſuitarum: hic ſtimulus cor
vellicat, hoc te quietum eſſe non ſinit.
Sed tu alias res agas neceſſe eſt: ad illam
tibi aditus non patebit: me vide. Suſpi-
E catus alter, ne aliqua ratione inaudiſſet
à noſtris. Non certum ſatis votum illud
fecerim, nec ne: ſed vt ita ſit, ſi certum
eſt Patribus me excludere, non abii-
ciam animum, nec me diſcruciabo: ne-
que enim vna eſt tantum pie ac ſancte*

Deo inſeruiendi via. rectè iſtud quidem ait eques, mitte illam de pectore curã, eſt tibi ea indoles ingenij. is truncus corporis & hæc, ſuper ea, voluntas, vt vel in iſta qua nunc vteris ratione vitæ, poßis innocentiam tueri. quod ſi me audis aliã terram vide. vbi Deo viuas & tibi, Arona relictá. iam me ſequere, nec temerè erit conſultum rationibus tuis: optima apud me eris conditione. non lacto inanibus promißis. hunc reſpice, hæc cum diceret, crumenã prægrandem manu percutiebat crepantem argento. egit gratias ſacerdos, non poſſum ad præſens vti liberalitate tua, vt fidem meam præſtem Eccleſiæ Aronenſi, & ſubitò interfatus eques, quæ iſthæc fides, ſine publica vlla ſponſione aut chirographo? An te LIII. æris libræ (neque enim plures accepiſti) addictum habebunt. Aſſentiebatur hæc audiens non ſine admiratione: ſed coniectura ducebatur ad ſuſpicandum, ad illius aures permanaſſe omnia ab aliquo Aronenſi. Tum paulo fidentior, Tu vero quo iter intendis? vbi habes? Pallantiæ reſpondit (nomen eſt oppidi ad lacum Verbanum) & qui ad nos appellit linter meus, ad vicinalem vſum paratus. agebatur ab vno atq; altero remige, vtroq; pullato. aſpicit ſacerdos, & miratur non antea viſum. Nunc, ſi accipis conditionem, Pallantiæ mecum eris quamdiu voles, ſi ſtat religioſam vitam complecti, vt in vnam admittaris inſignẽ & Sanctitate præſtantem, curabo. Laudo egregiam humanitatem tuam, qua ſponte vteris in hominem ignotum: ſed habeo cauſas remittendi. Hac ſermonum vice cum paulum ſubſiſtere cogeretur Sacerdos. Præi, Domine inquit, poſt paulo ſequar, nec aliter fecit ac dixit. Tum ſalutare crucis ſignum in fronte exprimẽs, atq; in loco cordis, & penſilem corollam baccis conſertam ſacris, quîs preces nu- A *merantur, manu prehendens præcedentem ſubſequitur.*] deſiere ad crucem ſubitò apparere, eques, famuli, cymba, remigesque. Quis non miretur tot cõtortuplicatas colubri tortuoſi fraudes, vnico Sanctæ Crucis ſigno nebulæ inſtar diſsipatas? Et ſi non ſis (Lector) præoccupatus aut mente vana, nihil dubito, quin VVieri impudentiam, virulento & tortuoſo ſermone conantis B eleuare, quam ipſemet prodiderat narrationem, ſis vehementer deteſtaturus. Illud quoque velim notes, & in memoriæ ſinũ recondas, quod B. Fortunatus diſertè prodidit, aliquando Sanctos hiſce diuinis remedijs quędam alia adhibuiſſe, dicis tantùm cauſa: vt miraculorum gratiam, hoc quaſi naturalis remedij velamento (quæ illorũ erat humilitas) obumbrarẽt, & huma- C nam laudem effugerent, vt de B. Radegunde Regina idem prodidit, eam crucis ſigno folium pampini addere conſueuiſſe. *a*

Octauum præbent *Sanctorum*, qui in cœlis beatitudine perfruuntur æterna *reliquiæ*, de quibus illud, vt in cœlis ſic in terris verum; *nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.* fremant vt lubet Vi- D gilantiani noſtri, in eorum illos Principe D. Hieron. iam iugulauit, damnauit eos Nazianzenus, damnauit Chryſoſtom. damnauit Ambroſius, damnãt Eccleſiaſtici Annales, damnant geſta Sanctorum omnium, damnat, quæ errare non poteſt in fidei rebus, Eccleſia Catholica. *b* de innumeris pauca memorabo. Quotannis ad D. Philippi Apoſtoli ſepulchrum in Sicilia plurimos E energumenos liberari, adeò vt anno 1541. pluſquam ducentæ fœminæ huiuſmodi fuerint numeratæ, auctorem habeo Thomam Faſellum *libr.* 10. *de*

a Fortunatus l. 1. vitæ S. Radegũ

CC

b D Hieron. contra Vigilantium D. Naz. an. orat. de B. Cypr. circa fi. D. Chryſo. in orat. cõtra Gen-

lesde ſan-
Babyla.
c hom. 26.
12. ad Cor.
mb. ſerm
7 & 91. Ru
in li. 2. hi-
to c 25. So-
ra. l. 3. c 16.
uagr. li. 1.
16 Sozo-
nen l. 7. c.
6. Niceph.
ibr. 10. c. 8.
rego. Tu-
one l. 2. de
glor. mart
25. plures
lios citat
x noſtris
io. Gibbo-
nus crudi
Diſput. de
Sanctis an.
39. excuſa
Treuiris. &
Boſius l. 15
de ſignis Ec
cle. c. 7. 11 &
12. & Thyr.
p. 3. de dæ-
monia. ca.
43. & adhuc
accuratius
p. 3. de locis
infeſtis. ca.
67. Hi mul-
tos citant,
quib. addo
Theofr Ab
ba. ſerm. de
veneratiõe
Sanctorum
& ſerm. de
Sanctorum
reliquiis.
a Sur. to 7.
ex Anony-
mo coæta-
neo S. Go-
defr.
b Emſerus
c 25. eius
vitæ.

rebus Siculis cap. 2. idem cernimus in
Brabantiæ Gela, ad S. Dympnæ ſepul-
chrum, in Flandriæ Rothnaco, ad re-
liquias S. Hermetis. ſcribit Turonen-
ſis puerum ægrotum, cum hariolo
traditus fuiſſet ſanandus incantationi-
bus, ſortibus, ligaturis; pro vita mor-
ti mancipatum: alium eadem lue la-
borantẽ, ſumptis de ſepulchro S. Mar-
tini pulueribus ſanitati reſtitutum. (*d.*
cap. 45.) idem narrat, Iuſtinum ma-
gicis præſtigijs ac laruis mirè infeſta-
tum, ſuppoſuiſſe capiti frenum Con-
ſtantini, in quo claui Dominici vnius
virtus intexta, & tertia vexationis no-
ćte quietem recepiſſe. (*de gloria Mart.*
libr. 1. *c.* 6.) Georgius Monachus ſcri-
bit oleo ſanctarum reliquiarum, addi-
to ieiunio & oratione, multos dæmo-
niacos à Beat. Auxentio ſanatos. Hanc
virtutem ſepulchro S. Hereberti Colo-
nienſis Epiſcopi, tribuit etiam Ruper-
tus Tuitienſ. *cap. vlt. eius vitæ*: de ſe-
pulchro Lutgeri Monaſterienſis Epi-
ſcopus referunt Monachi VVerdenẽ-
ſes *lib.* 3. *vitæ eius cap.* 6. de lipſanis ca-
pillorum S. Vincentij Ferrerij Petrus
Rauzanus, *libr.* 4. *vitæ illius cap. vlt.*
de S. Guthlaci zona Felix Crolandien-
ſis *in eius vita*, de S. Richarij corpore
Albinus Flaccus, *in eius vita.* Apud
Cappenburgum quidam multas ma-
lignorum dæmonum infeſtationes pa-
tiebatur, vt adijt ſepulchrum B. Go-
defridi omnia dæmonum phantaſma-
ta euanuerunt. *a* Merito itaque S. Ben-
no Miſnenſis Epiſcopus toto vitæ ſuæ
tempore religioſe reliquias ſanctòrum
colens, eas tanquam cœleſtem quen-
dam theſaurum venerabatur. *b* Meri-
to B. Ioannes Damaſcenus Sanctorum
reliquias vocauit, *fontes ſalutiferos,*
ex quibus plurima ad nos beneficia ma-
nant, ſuauiſsimumq; vnguentum pro-

A B C D E

fluit. c] Meritò tot olim & hodie ad
eorum ſepulchra inſtitutæ fuerũt pere-
grinationes, & ſuſpenſæ tot corollæ,
atq; anathemata. Cauendum dunta-
xat, ne quas in hoc cultu Sanctiſsimo
ſuperſtitioſas cærimonias miſceamus,
vt monet Sylueſt. *verbo reliquiæ.* San-
ctis enim odioſa ſuperſtitio grata reli-
gio. Teſtata id fuit B. Glyceria martyr,
ex cuius corporeis exuuijs vnguentum
ſuauiſsimum, & ſaluberrimum mor-
bis omnib. medicamentum fluere ſo-
lebat: quadã vero die, cum Epiſcopus
Perinthi inſcienter argenteum quod-
dam Vaſculum emiſſet, quod Magicis
miniſterijs impenſum fuerat, conti-
nuò deſiit ſacri fluor vnguenti. *Re noua*
perculſus Antiſtes ad preces confugit,
diuinoq; impulſus ſpiritu vas nouum a-
mouit, & antiquum repoſuit, ac proti-
nus vnguẽtum ſicuti prius ſcaturire cœ-
pit. Quocirca rem diligentius inquirens,
comperit vas illud nefandis rebus ſeruijſ-
ſe, quod ſimul atq; ad Imperatoris aures
peruenit, habita quæſtione, tanti cri-
minis reum, vti par erat, ſupplicio affi-
ci iuſsit.] *Narratur à Nicephoro lib.* 18.
cap. 32.

Nonum, in Eccleſia quoq; vetuſtiſ-
ſimum, & miræ efficacitatis eſt, *aqua*
benedictione ſacra & ſolemni ritu ad id
inſtituta; eaque duplex, vna baptiſma-
lis in vigilia Paſchæ & Pentecoſtes cõ-
ſecrari ſolita, quæ iure Canonico com-
probatur: *d* altera luſtralis, ſingulis
Dominicis initiò primi ſacri conſecra-
ta, nominatim ad dæmonis impetum
reprimendum, & alia pericula auer-
runcanda, iam in vſu ante Alexandri
primi tempora, & ſemper à Catholicis
omnibus, magno cum fructu, reten-
ta honorataque. *e* Meminit *in vita D.*
Gregorij Magni Ioann. Diaconus mo-
naſterij, per eius aſperſionem, à dæ-

a libr. 4. de
orthod. fid.
c. 1.

d c. in Sab
bato. & c
nec quen
quã de cõ
ſecr. d. 4.
e Alex. I
pã, Co
Nannet
c. 5 Rhe
no lib
diſcipl.
ſ. c.

DD

monibus liberati: odie miraculũ iſtud apud Indos ſępe renouatur. *f* Plura referuut alij exempla. De Ioſepho quodam Epiphanius; ſcribit, cùm adhuc ille Iudæus eſſet, inſanum quendam ab eo per aquam cruce ſignatam, ſanitati reſtitutum: de fœmina, quæ magicis præſtigijs in equam transformata putabatur Pallad. teſtatur, cum B. Macarius aquam benedixiſſet, ſuperq́; caput eius precatus fudiſſet, feciſſe; vt, quod erat, omnibus videntibus fęmina videretur. *g* Apud Theodoretum Marcellus Epiſcopus Iouis Apameni fanum cum dirueret, atrum dęmonis ſpectrum flammę vim ne materiam ligneam depaſceretur, impedire cerneus, aquam ſignaculo crucis muniuit (*h. benedixit*) & ea iuſſit flammam aſpergi. contactum non ferens improbus ille aufugit, & aqua quaſi oleo excitatus ignis, momento temporis fanum conſumpſit. Beat. Theodorus Archimandrita noxas omnes aqua benedicta ſolebat repellere, etiam morbos à dæmonijs illatos, vt *à Phentino illo apud Tantændiam, qui obuius dæmoni in forma canis, ſolo illius hiatu in grauiſſimam ægritudinem inciderat: vt à Theodori cuiuſdam tribuni domo, in qua homines & animantia omnia à dæmonibus cruciabantur, & cum domeſtici prandérent aut cœnarent, lapides ſuper menſas iaciabantur. Ex quo magnus omnes terror inuadebat, & mulierum telæ rumpebantur, & tanta ſerpentium & murium multitudo domum occupabat, vt præ formidine in eam ingredi nemo auderet. Domum igitur Dei ſeruus ingreſſus, totam noctem pſallendo, & Deum obſecrando traduxit, & aqua, cui benedixerat, totam domum aſpergens, eam à ſpiritibus immundis liberauit.*] Hactenus Georgius

f li. 2. epiſt. de reb. Iapon. ep. 1.

g Epiphan hæreſ. 10. Pallad. Lauſiac. cap. 19. Theodor. l. 5 hiſtor. c. 21.

A præsbyter ſæpius iam citatus. Idem poſtea hoc quoq; recenſet illuſtre miraculum: *Apocomenſis vici incolæ bouem occiderunt, vt carnibus eius veſcerentur. Contigit autem vt omnes, qui ex illis carnibus comederant, in morbũ inciderent, & iacerent vt mortui, & quicquid carnis reliquum fuit, nigrum euaſit ac fœtidum. Qui igitur ex carne illa non guſtarent, id, quod acciderat, viro ſan-*

B *cto nunciauerunt. Qui reſpondit, exitium iſtud à phalange dæmonum, qui per lebetes pertranſierant, proueniſſe. Et cum eo tempore nõ poſſet cum illis diſcedere. benedixit aquæ, quam per vnum è fratribus miſit, vt periclitantes cõſpergeret, eiſq́; bibendam propinaret. Quo facto, cuncti tanquam è ſomno ſurrexerunt, præter vnum, qui mortuus eſt. Ioannes enim procurator, cuius fratri ea*

C *calamitas contigerat, non exſpectans viri ſancti benedictionem, accurrit ad mulierem veneficam, & dum eius incantationes adhiberet fratri, ille animã egit.*] S. Huberti Epiſcopus Leodienſis, veri dæmonomaſtygis habitaculũ multiplices cateruæ dæmonum inuaſerant: id animaduertens vir Dei, puero dixit; *Vade aqua, quæ Sacerdotali cõſecratione ſale admixto benedicta, &*

D *ad effugandam inimici nequitiam orationis virtute impregnata eſt, liquorque olei itidem* (en chryſma) *Apoſtolica auctoritate benedictus huc deferatur: quorum aſpergine atq; liturâ, mox ita effugabuntur hinc inimici virulenta phantaſmata, vt amplius ſua non audeat inferre machinamenta.*] Hactenus Anonymus D. Huberti diſcipulus vel familiaris, ſcriptor vitæ illius. S. Eligius No-

E uiomenſis Epiſcopus, quinquaginta amplius energumenos ſimul, porrecta eis aqua benedicta liberauit, vt refert æqualis eius San. Audoënus. *h* Sed &

h l. 1. vitę S. Eligii c. 20.

S. Lau

S. Laurentius Dunelmenſis in Britan- A
nia, & San. Annon Archiepiſcopus in
Germania, & S. Maclouius in Galliis,
aliiq́ue duo apud Petrum Cluniacen-
ſem, ſæpè dæmones hoc rore fugaue-
runt: *a* nonne contumaciores dæmone
Germani, Galli, Britanni Caluiniſtæ,
qui tam ſacram vndam, vt hydropho-
bi atque lymphati auerſantur? horum
vnus è numero VVierus ſcribere fuit B
auſus, in Græcorum Eccleſia hanc a-
quæ benedictionem, vt ſuperſtitioſam
damnari. quæro in qua? non veteri.
quomodo Theodorus, Theodoretus,
Palladius approbarent? Agnoſcit aquæ
benedictionem D. Dionyſius Areopa-
git. *cap. de Eccleſ. hierarch.* & in Scho-
liis ad eum agnoſcit Pachymer. *fol.* 128
An ergo in adhuc recentiore Schiſma-
tica? nihil miror hæretico tales placuiſ- C
ſe duces. Sed accedant & certæ fidei
quædam narrationes. *Rigæ anno* 1583.
Ruthenus quidam, cum ſæpius monere-
tur, vt cum Eccleſia Romana rediret in
gratiam, ſemper autem obſurdeſceret,
ſine pœnitentia deceßit. Ex eo die varia
ſe in eius domib. ſpectra domeſticis of-
ferebant, aßidentibus auferebantur mē-
ſæ, nemine comparente: cubiculorum
fores, non modo peſſulis, verum etiam D
ſera penſili obfirmatæ, totis cardinibus
euertebantur. è ſummis ædibus lapides
ingentes iacebantur pice fœdati, quos
ſe tractaſſe perhibet Sacerdos è noſtris:
quidam autē Polonus, quem Pater idem
ſe vidiſſe affirmat, adeo grauiter eſt
vulneratus in vertice, vt dies aliquot
iacuerit ſemiuiuus. in eadem domo cum
multum ſtraminis eſſet, id totum in mi-
nutiſſimas partes comminutum eſt. De- E
niq; hæc & id genus alia cernebantur
plena terroris, quæ non obſcurè quantum
ſibi ius in iis ædibus ſumpſiſſet Satanas,
indicabāt. ingreſſus in eas is, quem dixi,

a vide Surium in vitis bonorũ Sanctorum & Cluniacenſ. l. 1. c. 7. & 14. & plura recẽtiorẽ de vi aquę benedictæ Græcorum li. 4 de Cruce c. 36.

Sacerdos cum comite altero, aqua bene-
dicta thureq; adhibitis expiauit: quo ex-
orciſmo omnis tumultus dæmonum con-
quieuit, id quod multi deinde gratiis a-
dium Domini teſtati ſunt.] *ita litteræ*
Collegii Rigenſis illius anni.

In Mexicana prouincia ſedes etiam
Paſcuaræ Societas noſtra poſuit, ibi cir-
ca annum 1587. (*vt litteris prouinciæ*
illius accepimus) erat *Indæ fœminæ puer*
quem cunctis noctibus cùm cubaret, eri-
pi ſibi à latere ſentiebat, deinde reponi,
quo raperetur ignara, ipſe puer interea
vitali ſpiritu in dies egeſto lenta tabe
properabat ad finem. huic puero ſaluta-
re fuit in ædem ſacram deduci, & lu-
ſtrali aqua, adhibitis comprecationibus
ſacris, adſpergi.

Sequenti anno 88. *Viro cuidam Tre-*
uiris mulier ruſtica neſcio quid ouorum
offerebat, excipit pileo pediſſequus, mox
pileum ouis expoſitis imponit capiti, &
ſtatim vſq; adeo vexari cœpit dolore, vt
pene deſiperet. confugit neſcius quid age-
ret in ædem ſacram, incenſum caput im-
mergit in vas promptum aquæ luſtralis,
conualeſcit, maga comprehenſa in quæ-
ſtione dixit, oua ſic fuiſſe venenata, vt
guſtantibus interitum, extuberationem
tangentibus eſſent paritura.] *Literæ Tre-*
uirenſis anni 1588.

Muſſiponti anno 1593. *Virgo ætate*
prouectior, tot incita furiis, vt obſeſſa
diceretur, recitatis à Sacerdote noſtro
Litaniis: infecta altera maleficiis, epota
ſalutari aqua: alia vexata à maligno
ſpiritu, appenſa ad collum ſacra cera
cœleſtis agni ad ſe rediere, mox & con-
feſſæ deceſſere è vita, cum eſſent preci-
bus intentæ.] *Sic Litteræ Prouinc. Fran-*
ciæ illius anni.

Franciſcus Lopezius Gomara quo-
que teſtatur dæmonum ludibria & ap-
paritiones apud Indos tribus potiſſ. mũ

mediis diſcuti & depelli ſolita efficaciſsime: venerabilis Sacramenti Euchariſtiæ præſentia, Crucifixi imaginibus illatis, & aquæ benedictæ aſperſione. idque non ſemel ipſos cacodæmones Indis confeſſos. *lege Hiſt. Mexicanæ cap. 235.*

84. Decimum exhibent remedium res aliæ Catholico ritu ſolitæ benedici ad hunc effectum, vt cereæ formæ orbiculares *Agnos Dei* vocamus, propter agnũ vna in facie impreſſum: de quorum effectibus liber exſtat Vincentii Bonardi. multa quoque Petrus Matthæus in 7. Decretal. cum conſecrantur à Pontifice Maximo, poſtulat ille à Deo, vt deuote geſtantibus Deus tribuat, quæ breuiter his verſibus complexus fuit Fruſius noſter:

Poſtulat in primis ſacrati aſpectus vt agni.
Agnum ad cœleſtem concita corda leuet:
Vtq; ſalutiferæ memores vitæque necisque,
Criminis & vitij noxia vincla terant.
Hoſtis vt inſidias Stygij ac certamina vincant,
Decipulas mũdi, carnis & illecebras:
Corporeos nobis morbos, caſusque repelli,
Præſertim horriferos, mortificosq; petit.

Item *grana benedicta, cerei benedicti, ſal benedictum, & panis benedictus.* Inter quæ panis benedictio tum ob antiquitatem, tum ob crebra miracula, celeberrima ſane videtur. Etenim & meminit illius non vno loco D. Paulinus in Epiſtolis a: & eo vſi contra dæmones varii Sancti viri, vt Beat. Elphegus Cantuarienſis in Danis ſa-

a vide Stepha. Durãti. lib. 2. de ritibus Eccleſ. Cath. cap. 58.

A nandis (*auctor Osbernus in eius vita*) & S. VVolphelmus Abbas in morbidæ fœminæ curatione (*auctor Conradus eius diſcipulus in vita S. VVolphelmi*) & B. Hildegardis cum improbo amore nobilem puellam Treuirenſem liberauit (*Theodoricus Abbas libr. 3. de vita S. Hildegardis c. 9.*) & S. Marcellus Abbas Eugenii cuiuſdam vxorem ex ipſo mortis limine in vitam re-

B duxit, vt narrat menſe Decemb. Metaphraſtes. Sed iſta ſatis multa piis, impiis nihil ſatis, vt credant, quiduis plus ſatis, vt nauſeent. *Lege, ſi lubet, Gretzerum libr. 3. de S. cruce capit. 37.* Accipite & iſta ex Epiſtolari Hiſtoria paucis nota: *Drepani fuit anno 1585. paterfamilias quidam, cuius in ædibus, variæ dicebantur aliquot iam menſes*

C *ex occulto voces exiſtere. familiaris ei erat dæmon, qui variis modis conabatur hominibus illudere. iaciebat ſaxa prægrandia, nullius tamen capitis detrimento, vaſa quoq; domeſtica alte iaculans, non frangebat. cumq; in his tectis fidibus caneret adoleſcens, dæmon, cunctis audientibus, laſciuis cantibus proſequebatur teſtudinis ſonum, aperteque dæmonem ſe eſſe iactabat. cumq; ædium*

D *Dominus vna cum coniuge quoddam in oppidum, ad ſua negotia diſcederet, comitem ſeſe dæmon adiunxit: cum autem ille madefactus aqua pluuia rediret, nequam ſpiritus anteuertit ſublatiſq; de via clamoribus, præmonere domeſticos cæpit, ignem vt exſtruerent, herum iam eſſe in ianuis, totum imbribus madefactum. Verum cum ita ſe il-*

E *ludi Dominus ædium intelligeret, minitatus eſt dæmoni adducturum ſe patrem de Societate, qui è ſuis eum ſedibus exturbaret. ille vero, ne id faceret clamitare, minitariq; inimicitias, & odium, & quamdiu Pater in iiſdem æ-*

dibus verſaretur fore, vt ſeſe conderet A
& occultaret. Vetuit tamen herus ad pa-
trem, & rem illi narrat ex ordine, do-
mum etiam mutat, & ſe illis moleſtijs
liberet obteſtatur. Pater ne imperita
multitudo elata cupiditate videndi, id
quod fore videbatur: accurreret, ad eum
ſibi proficiſcendum non cenſuit: tantum
monuit vt ipſe, & tota eius familia
ablutis generali confeſsione peccatis, B
cœleſti pane *ſe confirmarent, cauerent-*
que ne quis aut ex domeſticis aut ex ex-
terius, ſermonem cum hoſte miſcerent,
neve ex eo, vt antea fecerat, occulta
perquirerent, riderent potius, quæ ab eo
dicerentur, & vt orta ex mendacij pa-
tre plane contemnerent. Illi cum ſe fa-
cturos recepiſſent omnia, dedit en pater
ex conſecrata cera agni cœleſti ſimula-
crum, *quod filiæ ceruicibus, vt quæ om-* C
nium maxime à dæmone vexabatur,
insererent. Hic terrere dæmon cœpit
clamoribus filiam, minitariq; ni ceram
illam abijceret, fore vt ei obtorto collo
animam eriperet. Sed illi patris moni-
ta & conſilia ſecuti, cum loquenti re-
ſponſa non redderent, ſeſeque inuicem
contra hoſtem Sacramentorum telis ar-
marent, facile ſe ab eius inſidijs mole- D
ſtijsq; tutati ſunt.

In Treuirenſi ditione hoc ipſo tem-
pore, vt ſunt plurimæ illic ſagæ: *quæ-*
dam puerum octo circiter annos natum,
ſuis præſtigijs ac carminibus circumuen-
tum, in eas ſedes ſolita erat abducere,
vbi per licentiam noctis ac tenebrarum
nefarijs luſibus indulgerent, hic ſuæ quo-
que partes puero dabantur, vt dum illæ E
choreas conſertis manibus inter ſe duce-
rent, is earum ſaltationem tympano pro-
ſequeretur: nec modo ludorum erat cho-
rique ſpectator, ſed ſæpe etiam præſti-
giarum quibus illæ humanis corporibus
vitæq; nocent. Hunc Archiepiſcopus
deductum in aulam cuſtodiri iuſsit, vt
Catechiſmo cuius erat plane rudis, im-
bueretur: cui cum ſacerdos noſter effi-
giem cœleſtis agni, de ceruicibus ſu-
ſpendiſſet, noctu adfuit dæmon grauī-
terq; puerum increpans, quod tam facile
ſe decipi paſſus eſſet, iuſsit ceram illam,
ni vapulare vellet, abijcere: tertius 48
puer imperata fecit, continuoque dæ-
mon, eo quod iam metuebat amoto, ad
muros vrbis eum abripit, nigroque im-
poſitum hirco, ad impuriſsimas ſagarum
regiones momento transfert. Qui cum
aliquamdiu inter venejicas latitaſſet,
reſtituitur iterum in Palatium, fracta
implicitaque nodis reſticula, vnde cera
illa pendebat.] Is puer Archiepiſcopi
& Ciuitatis petitione in Collegio no-
ſtro incluſus ſeruatusque, donec do-
ceretur quæ ad diſciplinam Chriſtianá
neceſſaria, vt cum poſtea rediſſet in
aulam, Sacramentis religioſe munitus
à dæmonum laqueis eriperetur, quod
& deniq; factum, etſi poſtea relapſum
criminis poſt aliquod annos pœnas de-
diſſe debitas inaudiui.

Anno ſubſequente in eadem ditio-
ne fuit adoleſcens ruſticus, ſed peracri
ingenio intra quintum decimum an-
num. Hic non ſemel acceſſerat ad fe-
ralem iocum vbi permiſti feminis ma-
res, & ætatis teneræ maioribus dæmo-
ne magiſtro epulabantur, noctis licen-
tia diſcrimine pudoris exſtincto. *Ipſe*
tamen nondum Deo Deiparæq; renun-
ciarat, execrandas nondum precationes
fecerat dæmone præeunte. Felix tan-
tum cerebrum cum ſumpſiſſet in cibum,
decreſcente luna ſentiebat ſibi mentem
imminui. Vbi Treuirenſem ingreſſus
eſt vrbem, quam nunquam antea vi-
derat, eo nimirum ducente ad ſuppli-
cium, qui duxerat ad maleficium, vti
fanaticus deductus eſt in ædes Principis

v ſe-

vt, ſeorſim ab alijs certa in domus parte curatus à noſtris, dæmonem excuteret. Sed cum et nulla à dæmone noctę daretur quies: coniuratusq; à quibus diuerberabatur, vel cerea effigie ſacri agni, *quam ad collum habebat, auulſa, Archiepiſcopo placuit mitti in Collegium Societatis: nec hic quidem fuit miſero pax, niſi ſolemni ritu cubiculo expiato, pretium erit quædam ex ijs memorare, quæ ab ipſo narrabantur, ita enim ipſimet Antiſtiti ille, cum exerceretur noſtra comeſſatio, fuit vnus è tua cohorte, qui gloriatus eſt quadam nocte (indicabat enim eam quæ fuiſſet) dormienti tibi potionem peſtiferam ingeſſiſſe, reperto ad te aditu ex occaſione,* agni Dei, *quem iturus cubitum reis iueras imprudenter in menſa, quod ſi paulo capacior fuiſſet calix, mortem non effugiſſes. Certe ipſe Archiepiſcopus dixit, ſe poſt illam noctem ita infirma fuiſſe valetudine, vt per aliquot dies decumbere cogeretur. Cum hæc dicens in magna corona nobilium non faceret fidem, ad Præfectum Vrbis, quin & te, inquit, noſtræ Lamiæ bis inuaſerunt, ſed ab ea pixidula quam fers continenter, vbi ſunt imagines binæ, & neſcio quid conſecratum* (Agnum Dei *intelligebat) ſunt à conatu repulſæ,* de *harum geſtatione rerum confeſſus eſt præfectus.*]

Alius à dæmone obſeſſus, *canem magis ringendo & latrando, quam ratiocinando & loquendo hominem, ſe eſſe oſtendebat: hic à Burgundia vsque ad nos adductus, viq; ſumma compulſus in templum, non prius deſiit canem agere,* quam agnus Dei, *in collum inſertus eſt: tum demum obmutuit, & humanitati redditus, ſalutari animum confeſſione purgauit, idem amuletum,* alteri fuit eodem morbo laboranti. [*Ex litteris Germaniæ ſuperioris, collegij Friburgenſis,*

Anno 1590. ex eadem Prouincia in hæc verba Oenipontani: *vt grauitati morborum medicamentorum reſpondet vtilitas, terriculis diaboli opponitur multis in locis,* ſacrarum plangunculatum, *vſus, ex eo genere nonnulla ponentur. Affirmabat ſe quidam inferis deſtinatum ob ſcelera commiſſa, furijsq; agitatus inuocabat dæmonem ſubinde, quem & adeſſe monſtrabat, pauentibus aliis, indicis intentu: hunc perſanauit vnus è noſtris mollibus primo delinitum verbis, mox etiam ad confeſſionem adductum, donata, quam pie demitteret in pectus,* bulla agni cœleſtis. *Corpus quidam animamq; diro animarum prædoni deuouerat tempore præſtituto: hora fere inſtante, vt ſæpe praua conſilia, & nimiū calida reputantur poſt factum) mæſtus atque anxius adit ſacerdotem: eum dum conſulit trementibus labris, deerrantibus oculis, repentino pauore, Opem, exclamat, infelici, quem tu expedis, pater, auxiliare aliquod ſacrum. Quærenti noſtro, ecquid noui? Aſtat, inquit, ante oſtium hoſtis, periens abeuntem & hoſtili vultu minitans raptum ex condicto, ergo huic quoque ſimile remedium allatum eſt. Neque hæc ſunt fama incognita. Ruſticus cum inaudiſſet Oeniponti agere viros, qui veneficia & præſtigias certis medicaminibus abigerent, in collegium venit, medicinam (hoc verbo vtebatur) petens aduerſus diabolum. interrogatus quid intelligeret nomine medicinæ: haud ſcio, reſpondit: nihil enim præter auditum habeo: ſed iſtud quidquid eſt, diabolum fuget. Data igitur particula cerea, quam ſalutarem ſenſit adeo, vt paulo poſt viæ noſtris ipſius oppidum iter facienti, cum propterea obſideretur à pluribus, ſeptuaginta amplius fuerint diſpertiendæ.*]

Tum etiam è Turonenſi collegio A
perſcriptum: *Puella recens nuptui col-*
locata, poſt horarum trium irritam lu-
ctam cum horrendo ſpectro, ſono vocis
motuq; corporis energumenam refere-
bat: mox breui geſtatione ſacratæ agni
imaginis, quam à nobis acceperat, eſt in
priſtinum reſtituta.]

Sub idem tempus Auenioni mulier B
maligno vexata ſpiritu, *cui ſuaſerat v-*
nus è noſtris vt conueniret ſacerdotem
(dato interea parentibus cæleſti agno,
quem ignaræ inſuerunt in veſtem) cum
conſilium obliuiſcitur, aut differt, à qua-
tuor quaſi felibus per feneſtram raptata
eſt ſupra domeſticum tectum: mox au-
diuit humana voce minantem præcipi-
tium, niſi ceream imaginem abiiceret,
quam in veſte habebat. Intellexit illa C
quid eſſet, & agnouit ſuaſores mali. er-
go magno animo negauit facturam, ſta-
timq; conuerſa ad preces, relicta eſt (vt
eam inuenit maritus excitatus clamo-
ribus) de tecto ſuſpenſa.]

Anno 1590. Treuiris, *acceptam a-*
doleſcens iniuriam, cum inſigni rerum
iactura, à quibus minime debebat fere-
bat iniquius quam Chriſtianum deceret: D
ita dolore atrox & mæroris immodicus,
cum ſub crepuſculum ſolus obambulat,
dæmonem haut occaſionum ignarum,
aut ſegnem, obuiſum habuit, effigie viri
nobilis, atro colore. exhorruit primum,
ſed ſalus dicta timorem dempſit. Quæ-
renti cauſam triſtitiæ, reſpondet quod
erat: tum dæmon præciſam omnem ſpem
recipiendæ pecuniæ per validiorum po-
tentiam interuerſæ: proinde ſequatur: E
compenſaturum omnia leui negotio: Cui
En vnum remediũ *adoleſcens. A notis mihi & ab amicis*
imponitur, & habebo fidem ignoto, &
quem nunc primũ adſpexi? bone Deus.
Hoc extremo dicto velut fulminatum

monſtrum hominis in auram ceſſit. po-
ſtridie eadem hora idem agitanti, offert
ſe mulier amœno cultu, orat breue ſpa-
cium ſecreti receſſus: abnegat iuuenis:
inſtantem, repellit. Exin ſuadet illa,
proferat è cubiculo gladium, & in aduer-
ſum parietem impingat: recuſat princi-
pio: demum, neſcius quid ageret (aut cu-
ra abſtulerat mentem) morem gerit: in-
ter feriendum parietem, Deus bene ver-
tat, exclamat: hoc quoq; ſecundum ful-
men dæmonem abegit. Rediit & tertio
(hærebat enim adhuc infixa animo ſoli-
citudo, & pellax non deſerebat) mulie-
rem aſsimulat pollentem ætate ac for-
ma: in ſtuprum illicit laſciua voce geſtu-
que, nec ſe continet intra verba, vim
adfert renitenti: vociferatur iuuenis o-
pem implorans: accurrentibus ſubito
domeſticis, improba facies euanuit: at
ipſe confectus laſsitudine linquente ani-
mo repertus: rogatus timoris cauſam &
clamoris, ne hiſcere quidem: adeo iace-
bat rigentibus oculis exanimatus, per
metum etiam voce amiſſa: igitur collo-
catur in lecto ac refouetur, ſimulq; reuo-
catur animus aſperſu aquæ piacularis.
poſtridie rem omnem exponit, & noſtro-
rum ſuaſu ſacris myſteriis, conſecrata
cera, cæteriſq; armis formidatis diabolo,
inſtructus, ita perterrefecit aduerſariũ,
vt apparere deſierit.] *Bencius in litteris* En Secundum. Tertiũ. Quartum.
Rhenanis d. anni. Fit tamen aliquando
Dei permiſſu, vt hoc remedium non
iuuet, maxime quando per aliud glo-
rioſius vincere decreuit Deus, vt per
nudum nomen Ieſu vel Mariæ. veriſ-
ſimo id euentu comprobatum Augu-
ſtæ Vindelicorum anno ſupra milleſi-
mum & quingenteſimum nonageſi-
mo primo. *vbi adeptio conſecratæ ceræ*
cũ imagine agni, multis præſens remediũ
in horrificis à diabolo monſtris, & terro-
rib⁹ nocturnis fuit: alicui tamen, q. con-

temneret

temneret dæmon, palàm apparens, & magna oblata vi argenti ad flagitia impellens, retinaculo perrupto. abiectoque inuolucro, Ieſu & Mariæ *inuocata nomina ſaluti fuère.*] Idem in litter. Germaniæ Superior.

Anno 1589. mulier quædam, quæ chirographo, quod proprio ſanguine conſcripſerat. ſe dęmoni deuouerat; *cũ reſipiſcenti illud dæmon ſæpius oſtentaret, freta*, diuini agni, *præſidio, cuius imagine pectus muniera, cum reddi chirographum ſibi iuſsiſſet, tandem vidit illud in cinerem & fauillam cõuerſum ad pedes ſibi abÿci.*] Idem in litteris Colonienſ. & Treuir. Collegij.

Vndecimum ſunt *pia ſcripta ſeu amuleta ſacra* ad collũ appenſa, *vt ſymbolum Apoſtolicum*, Initium Euangelij D. Ioan. *In principio erat, &c.* vel pſalmi alicuius particula; quo & olim vſi multi, & ſcribit Eman. Coſta *a* Hormutij noſtris temporibus, hoc pacto dæmonem ex energumena pulſum. Sed vt hoc remedium ſit licitum, duas conditiones B. Thomas exigit: *b* Prima eſt, vt pijs verbis nihil ſuperſtitioſum admiſceatur, verbi gratia, ſi fideret quis figuræ, colorive litterarum, vel modo ſcripturæ, vel materię membranæ, vel atramenti. ſecunda conditio, vt recta ſit gerentis intentio, veluti ſi pius verborum ſenſus obſeruetur, ſpes vero figatur in Deum, idq́ue fiat, vel ad profeſsionem fidei veræ, vel ob alium pium & ſanum finem, effectuſq; à diuina potentia, ſub eius beneplacito expectetur. Vide quæ diximus, *lib. 1. q. de Periaptis, & periammatis.* Duodecimum accedat, fidei datæ Deo præſtatis pura ſeu *Votorum Perſolutio.* Narrat M. Baronius Annal. Eccleſiaſt. tom. 11. anno Chriſti 1004. ex M.S. codic. Caſſinate: quendam Franconem Marinum (familia adhuc ſupereſt inter Montellanos) promiſiſſe Ioanni Canapario ſe cum illo religioſum habitum ſuſcepturos in SS. Bonifacij & Alexij Romę monaſterio; ſed promiſsi contemptorem à Deo lue anginariâ percuſſum. Vicina morte delatum ad monaſteriũ, petijſſe inſtanter, vt in Monachum reciperetur, tandem obtinuiſſe. *Poſtquam igitur* (verba ſunt auctoris libri) *hæc acta ſunt in monaſterio, volẽs Deus oſtendere, quantum interceſsione horum ſanctorum flectatur ad miſericordiam, & quam liberaliter liberet peccatores ad eos confugientes: permiſit cuneum equeſtrium armatorum malignorum Spirituum per ſupradictam viam ſacram viſibiliter deſcendere, prædictum Franconem requirentem, quem indiciaria definitione ſe ſeruum viciſſe glorianter iactabat. Taliter enim alterando,* * *ablatum perquirẽdo viſi ſunt veniſſe ad portam monaſterÿ. Vbi non inuenientes eum reuerſi ſunt triſtes multa nefaria iactãtes in Sanctos. Qui dum requiſiti fuiſſent à vicinis monaſterÿ, quid hoc eſſet, reſponſum: Franconem ſeruum eorum ablatum à Bonifacio & Alexio, & muſsitando adÿciebant, remanſiſſe per quod eum vincere putabant. Quod vbi Abbati & Fratribus ab audientib. nunciatum eſt, ſubtiliter perquirentes profeſsionem regularem non illum feciſſe inuenerunt. Qua ſtudioſe facta anima illa carne ſoluta eſt. Ex quo datum intelligi, quod miſericordiſsimus Deus, quem cuncta monaſtici ordinis implere permiſit, meritis Sanctorum Bonifacÿ & Alexÿ, quorum ſuffragium toto corde petierat ab omnib. inſidÿs inimicorum eripuit, ad laudem & gloriam nominis ſui. Amen.*

Vltimum accedat, *pulſatio Campanarum Eccleſiæ Catholicæ* (nam hæretici ma-

a Cõ nent. rer. Indic.

b 2. 2. q. 96. art. 4.

* corr. euiciſſe.

A tici magis oblectantur tonitruis bom-
bardarum) quá docet experientia quo
tidiana dæmonibus adeo infeſtam &
inimicam eſſe; vt ab ijs excitatæ tem-
peſtates, vel ingruentes impediantur,
vel iam ortæ ſedentur, & aliò auertan-
tur, vt rectè docuit Concil. Colonien-
c cap. 24. ſe; c & confirmat exemplo quodã Ve-
d libr. 1. de nerabilis Petr. Abbas Cluniacẽſ. d *Cum*
mirac. c. 13. *aliquando* (inquit) *frater quidam, Ioan-* B
nes nomine, natione Italicus, irregularis
diſciplinæ ſeueritatem faſtidiens, etiam
fugere de monaſterio cogitaret: ipſe ei
diabolus Abbatis ſpecie aſſumpta ſe ob-
tulit. Nam duobus dæmonibus in ſpecie
monachorum ſe comitantibus, fratri in
quodam monaſterij loco ſecreto ſoli reſi-
denti, multaq; ſecum voluenti, opportu-
num fallendi tempus ſe inueniſſe credens
apparuit, eiq; aſſidẽs dixit: Ego (frater) C
modò huc hoſpitandi cauſa diuerti: ſed
caſu te conſpiciens, agnoui multa te ſoli-
citudine laborare, multoſq; in corde tuo
cogitationum æſtus verſare. Quorum
cauſa, licet quibuſdam referentibus mi-
hi ex parte nota ſit: ſi tamen eam plenius
indicaueris, potero forſitan vtile tibi da-
re cõſilium. Vnde, quis ſis, & quare mœ-
ſtus ſis, amico quærenti expone. Cumque
frater ille ignoto, vt putabat, homini ſe- D
creta cordis ſui aperire formidaret, &
ſe tantummodo natione Italicum eſſe re-
ſpondiſſet: dæmon, qui monachus vide-
batur, adiunxit: & ego ipſius regionis
abbas ſum, & tibi benè in omnib. auxi-
liari poſſum. Noui enim, licet tu reticeas,
quod Abbas Monaſterij huius, & cæte-
ri malè te tractant, neq; vt dignum eſſet
honorant, inſuper multis ſæpè iniurijs, ve
xant. Vnde admoneo te, vt tibi conſulas, E
& locum hunc omnimodis pernicioſum
derelinquas, & mecum recedas. Paratus
enim ſum te ab his malis eripere, & Ab-
batiam meam, quæ Cripta ferrata dici-

A *tur perductum, omni te ibi honore ſul li-*
mare. Ad hoc frater reſpondit. Ego hinc
exire nullo modo poſſum, quia & clau-
ſura monaſterij prohibet, & fratrum me
multitudo circũdat. Tunc diabolus; Nec
ego, inquit, quamdiu hic fueris, te in ali-
quo iuuare potero: ſed fac qualibet arte,
vt ſepta monaſterij tranſgrediaris: quod
poſtquam feceris, ego ſtatim adero, teq;
ad locum meum, vt dixi, perducam. Sed
B *miſericors Deus, qui non permittit nos*
tentari ſupra quam ferre poſſumus, non
vltra paſſus eſt hoſtem procedere: ſed
ſicut ſcriptum eſt, qui fecit illum, appli-
cauit gladium eius. *Quando namq; hoc*
agebatur, fratrum conuentus in refecto-
rio, ex conſuetudine, hora cænandi reſi-
debat: qua expleta, à Priore, ſecundum
morem, vno ictu ſcilla percuſſa eſt. Quo
ſono audito mox dæmon, qui Abbatem
C *ſe fingebat, actus diuina virtute, à fra-*
tre, cui loquebatur ſe abripuit, & præ-
cipiti curſu ac maximo impetu ad la-
trinas, quæ proximæ erant, tendens, vi-
dente fratre iam dicto in earum ſe in-
feriora demerſit.] Idem quotidie fa-
tentur maleficæ, ſi, quando à dæmone
ad conuentus feruntur, vel inde do-
mum referuntur; ſignum campanæ
audiatur; confeſtim dæmones ipſarum
D baiulos ſpurcum onus in ſolum deijce-
re, & fugâ trepidos dilabi. Recentiores
hiſtorias ex actis iudiciarij fideliſsimè
deptomptas, cum Martino de Arles, &
Grillando, non paucas, nec illepidas
ſuggerunt Binsfeldius, & Nicol. Re-
migius; a qui ſapienter nos admonet
cauere à duabus technis Lamiarum,
mendacio cõſtitis: dum inquiunt pri-
mò hunc ſonitum campanarum ineffi-
E cacem eſſe, poſtquam tempeſtas ſe in
territorij, vbi campanæ ſunt, terminos
penetrauit: quaſi verò aliquæ poteſtæ
diuinæ ſint metæ ponendæ; vel Deus

non ſem

non ſemper paratus ſit nos à maleficijs cum expedit, eruere. alterum, dum aiunt, non prodeſſe ſonitum campanæ, cui dum luſtrabatur, concubina Sacerdotis nomen impoſuit. quo quid magis ridiculum?

Obſerua hîc (Lector qnæſo duo. primò vulgus cenſere campanas baptizari, quod & Maximilianus I. Imper. putauit, vt patet ex grauamlnibus ſedi Romanæ ab eo propoſitis: arripiunt hæretici, & acerbiſsimè in hunc morem Brentius, Caluinus, VViceus, quem vocant, *campana baptiſmum*, inuehuntur. Sed hic mos illorum eſt, affingere Eccleſiæ errores idiotarum, vt transfugio & ſchiſmati ſuo nefario & menſtruoſo colorē aliquem inducant. Veriſsimum eſt, quod rectè docuit Cardinalis Hoſius; *b* campanas non baptizari, ſed benedici. Legant ipſum Pontificale Romanum; de baptiſmo nihil inuenient. Legant Alcuinum Flaccum, & reperient hæc verba; *Neque nouum videri debet campanas benedicere, & vngere, & eis nomen imponere.* En tibi verè & integrè ritum totum. an hoc eſt baptizare? Sed ecce, inquiat aliquis, tibi in Capitulari Caroli Magni prohibetur, *ne qui clocas (h. campanas) baptizent.* Sed (quod Vitus A merbachius etiam non diffitetur) non benedictio illa, de qua eius præceptor Alcuinus, ſed quæ fortaſsis tum irrepſerat ſuperſtitioſa quædam baptizatio & intinctio campanarum in aquam, prohibetur. Alioquin etiam benedictionem alibi à Gallis ſcriptoribus baptiſmi nomine ſcio nuncupari. Iuo, *ſermon. de Sacr. dedicat. Ipſum, inquit, templum ſuo modo & ordine baptizamus.*] Quid hoc, niſi benedicimus vel conſecramus? Hanc benedictionem etiam Græci olim nouerant. Nam a-

b lib. 5. cōt. Proleg. Brentii.

A pud Gregorium presbyterum lego, B. Theodorum Archimandritam tintinnabulis benedixiſſe. vixit autem ille D. Gregorij Magni temporibus. Nolæ in Campaniâ inuentas campanas Strabus eſt auctor, *libr. de rebus Eccleſiaſt.* inde à Nolis nolæ, à Campania campanæ. putatur ante mille annos D. Paulinus Nolanus Epiſcopus inſtituiſſe, vt tubis veteris Teſtamenti argenteis &

B corneis *c* ſuccederent; & populum ad feſtorum cultum, miſſarum ſolemnia, & horas Eccleſiaſticas conuocarent: quid hic Deo diſpliceat? benedicuntur, vt fragore ſuos ſpirituales hoſtes terreant & repellant. quid hic ſuperſtitioſi? Nomen illis in Beati alicuius honorem imponitur, vt illius, quaſi commendetur tutelæ vas metallinum, diuinæ laudis inſtrumentum.

c Nu. 10. & 29. Leu. 23 Sophon. 1. Ioſeph. lib. 3. antiquit. c. 15.

C quid dignum reprǣhenſione? Effectus illos non tribuimus formæ, ſeu arti, vel naturæ metalli. Non obtuſa adeo Catholici pectora geſtamus, nec Sol veritatis ab Eccleſia tam procul auerſus radios ſuos elongauit. Non aſſerimus, quod Petr. Mexia, *d* diſcuti has procellas vi ſonitûs aërem diſsipantis. fecerit hoc efficacius ſulphurea belli machina, poppyſmis foret velle Iouis

d in Siluer. variar. lect. lib. 2. c. 9.

D fulmen diſpellere. foret in Gentilium opiniones deliras incidere, de æris ſonitu dæmonum fugatore; de quibus viuendi Alexand. Aphrod. & Macrobius. *e* Tribuimus ergo vim efficientiamq; omnem conſecrationi ſiue benedictioni, ſic diuino iuſſu ſeu diſpoſitione operanti. Dei virtus, Dei digitus agnoſcendus. talia Deus diuinæ ſuæ protectionis & potentiæ ſuauiter omnia diſponentis, & fortiter

e Alexand. Proble. 43. libr. 2. Macrob lib. 5. ca. 19. vide Magiū miſcel. lib. 4. ca. 14.

E operantis ſigna notaſq; Eccleſiæ ſponſæ ſuæ tribuit. Serui nequam dæmones hunc ſonum, quaſi DEI viui

imperan-

imperantis fugam recognoſcunt præconium: haud aliter quam ſubditi omnes, etiam inuiti, regij ſaluiconductus ſignum reuerentur. f

f vid. de his Guilh. Pariſienſem lib. de leg. fol 44. & Steph. Durant. lib. de ritib. Eccl. l. c. 21. Binsf. ſupr.

GG Obſeruandum præterea, Non ſemper Eccleſiaſtica iſta remedia eſſe efficacia, neque ſemper homines per ea maleficijs liberari: duas verò huius rei cauſas præcipuas videri, alteram peccatum maleficio læſi, vel medicinam adhibentis, maximè ſi ea non vacet ſuperſtitione, vel ſi modicam ſpem fidémque habeant; propter quæ indignos effectu ſe præſtant: cauſam cenſeo alteram, maius bonum ægri ſeu læſi, nam afflictio & ægritudo ſolent à multis peccatis homines abſtrahere, aut præterita peccata expiare. aut patienti meritum adaugere, & ſpectantibus patientiæ aliarumq́; virtutum ſpecimen præbere. Quid? quod & Gentiles intellexerunt, præſtabilius & felicius eſſe, patienter aduerſa tolerare, quam illæſum nihil omninò aduerſæ fortunæ deguſtare? g

g Vide D. Aug. li. 22. de ciu Dei c. 22. & lib. 83 qq. q. 79. & Chryſoſt. homil. 8. in c. 4 ad Roman.

CAPVT III.

Quorundam remediorum Eccleſiaſticorum contra calumnias hæreticorum defenſio.

A SOlemnia ſemper inſaniunt; qui ex Eccleſiæ matris gremio, ab eruditione & pietate implumes pulli euolarunt; quotieſcunque vel rei tractatio, vel male illos mens adigit de cærimonijs tribuſque Eccleſiæ Catholicæ diſſerere. Feruntamen inter eos furoris & maledicentię palmam, qui Theologiam vix, ac ne vix quidem, à limine ſalutarunt; impudentes quidam medici, arrogantes grammatici, & litigioſi leguleij, abſit Iuriſconſultos vocem, & ſanctum auguſtúmque nomen rabulis proſtituam; qui diuinæ ſapientiæ, cui vera iuris diſciplina innititur, tam ſunt expertes, quam maledicentiæ virulentæ periti, & ſuperbiâ hæreticâ turgidi. Luminaria iuris duo, vnũ ſæcularis, alterum Eccleſiaſticæ iuriſprudentiæ, ſunt: hoc Soli, illud Lunæ non abs re ſimile dixeris, iubar vnum fudit radiatus apex Imperatorius, alterum Pontificius Solem hunc è mundo tollere conantur hi rabulæ, quia Pontificum; qui B. Petro, in clauium, & legiſlationis poteſtate, ſucceſſere; ſanctiones ignibus traditas, ex hominũ memoriâ, & tribunalium ſubſellijs excutere obſtinatè nituntur. Diuinum ergo ius ignorant quod non agnoſcũt: quare nec Iuriſconſulti, ſed leguleij merentur audire. Vnus de hoc grege caninam ſuam facundiam ante aliquot annos, in rabioſi fori iurgijs vænalem, ſcriptis vno in capite ſatis, παρέργως, prodidit; ſed & inſcitiam ſuam & antiquitatis omnis ignorationem, quin & cerebri læſi veſaniam ſimul orbi propalauit, Godelm. *lib. 1. de Lamÿs c. 6. à num. 21.*

B Pro exorciſmis.

Reprehendit primo *Exorciſmos* Pontificiorum; & dicit annumerandos exorciſtas Pontificios incantatoribus, cur quæſo? *primum, quia Aretius ſcribit, hos vt plurimum eſſe Magos.* ſcribit Aretius: vah; quantæ fidei? quantæ nimirum hoſtis Pontificiorum, hæreticus Suinglianus. idoneum teſtem, cui credas iniurato. hoccine eſt Iuriſconſultum eſſe, tales teſtes adducere? ſed video addi multos alios, & quos honoris (credo) cauſa nominabat, Chemnitium, Lauaterum, Peucerum, Bodinum, & VVierum. bene quod eiuſdẽ farinæ. benè quod hæretici aperti cæteri, vnus vel hæreticus, vel fidei nullius ſtatæ. in teſtabiles omnes; & vnâ

lineâ

linea inducenda nomina, vno verbo reiiciendi: *inimico iurato contra hoſtem non creditur.* Addit probationem ſecundam, *vt incantatores diris euocationibus diabolos ab inferis euocant: ita exorciſtæ malignos ſpiritus ex hominibus & animantibus certis precibus recitatis & vſurpatis, additiſq; aliquibus cæremoniis, characteribus, execrationibus, & ſæpe repetito DEI nomine, Mariæ, & Sanctorum eiicere conantur.*] Vide comparationem & ride, incantatores diris carminibus dæmones ex inferis euocant: &c. imprimis falſum illud, Incantatores ex inferis dæmones elicuiſſe: aerii tantum fuêre, & nondum in inferni malam manſionem compulſi. inde nullis patet exitus ad Magorum carmina. Soli Deo hæc poteſtas eos emittendi competit. Sed ignoſce hoc erratum Leguleio, & qui ex Chemnitio, Aretio & Lauathero lectis obiter, ſubito Theologus. Deinde non qui conatur pellere de corporibus dæmonem idcirco Magus, quia conatur, Sed ſi magico ritu conatur. idcirco (inquiet) dixi id eos, *conari certis precibus, characteribus, execrationibus, &c. de characteribus*, quod ait mendacium eſt: Pontificii exorciſtæ iis non vtuntur. de *precibus*, reſpondeo, illas quæ in Pontificali Romano præſcribuntur, Sanctas & pias eſſe, nihilq; continere quod ſapiat ſuperſtitionem: vel, cedo, quid illud? *Execrationes*, diabolo ingeruntur non vt hoſti conuicia tantum, quod magicum tamen non foret, ſed ab vtentibus auctoritate, à Deo, Apoſtolis & ſucceſſoribus eorum conceſſa, in pœnam criminis diaboli, & pœnæ illius à Deo inflictæ commemorationē. quid hic magicum? Dei nomina repetuntur, quia Dei potentia his declaratur:

A eaque declaratio dæmoni admodum odioſa, Deo honorifica eſt. nam Dei virtute ſe exorciſta dæmonem expulſurum ſperat, & confitetur. quando tamen B. Virginis & Sanctorum nomina adiunguntur, (nec enim id frequenter fit) idcirco adiunguntur, vt ſit quod dæmonem mordeat: qui ſe ab his ſæpe victum, ſæpe triumphatum meminit, & tali nominatione ve-
B hementer cruciatur: præterea, vt hi Sancti, & præſertim Deipara virgo Maria (quam contemptim caninum illud os Mariam, nude nominat) interceſsione ſua energumeni à Deo liberationem obtineant? Quis (ô caput inſanum!) queat hoc incantationi aſcribere? multi veſtrum Sanctorum inuocationem, quam calumnioſe, tam inepte ac frigide, in hunc vſque diē im-
C pugnarunt: non eo tamen inſaniæ prouecti, vt Magiam in hac inuocatione vllam cauſarentur. Fatetur poſtea, *in Eccleſia primitiua peculiare donum fuiſſe, voce humana & poteſtate diuina de corporibus obſeſſorum exigere diabolum vel compeſcere, & hi* (ait) *dicebantur Exorciſtæ, propterea quod manus vexatis à cacodæmone impone-*
D *bant, & ſolemnibus quibuſdam imprecationibus & obteſtationibus dæmones eiiciebant.*] Igitur te ipſo (mi homo) teſte in Eccleſia primitiua *Exorciſtæ*, fuerunt: qui quo nunc noſtri eodem & nomine dicebantur, & eadem ex cauſa & eodem ritu ac munere fungebantur. Quid igitur in noſtris culpas? an idem culpas in veteribus? illos ne in-
E cantatores etiam facis? non opinor. Si non facis, cedo diſcrimen: cur noſtri incantatores & non illi, qui quod noſtri faciebant? ſi diſcrimen nullū oſtendere potes: nonne mortalium ineptiſſimum te calumniatorem merito pro-

nunciemus? Sed ecce diſcrimen. *olim hoc in primitiua* (inquit) *Eccleſia fuit peculiare donum: cum autem hoc donum eiiciendi dæmonia in Eccleſia deſiiſſet, κακοζηλία, illa ad ſuperſtitioſos exorciſmos, & ad Magicas verius incantationes tranſiit, vt Chemnitius ait.*] Pergit nobis Oraculum ſuum ex Chemnitii cortina depromere Nos Chemnitium cæteris, quibus eius libri referti ſunt mendaciis, hoc imprimis illuſtre adiecisse contendimus, nec ſimplex iſtud, ſed in vno multiplex mendacium. Primo mentitur, cum ait, hoc donum eiiciendi dæmones in Eccleſia deſiiſſe: quando enim deſiit, quod quotidie videmus per totam Europam, vbi Catholica viget, vigere: quod in vtramque ſe Indiam propagauit? Indicarum rerum Annales euolue, adi templa Catholicorum per Italiam, Germaniam, Gallias, Hiſpaniam: frequentius nihil inuenies narrationibus veriſsimis eiectorum dæmoniorum. Deſit hoc donum in Proteſtantium Synagogis, fateor *a*: ſed illæ, partes Eccleſiæ eſſe, ſchiſmate nefario, deſierunt. Secundo mentitur, κακοζηλίας, vocans hanc obſeruationem Catholicorum. Obtemperant illi diuinæ iuſsioni, & ritum ab Apoſtolis per manus acceptum retinent: ſibi promiſſum ſciunt: *In nomine meo dæmonia eiicient*. fidei, quam mordicus tuentur, hanc promiſsionem annexam fallere ſciunt non poſſe. hac illi fiducia, & proximorum iuuandorum caritate inducuntur ad ſuſcipiendum cum dæmone certamen: hac freti, diuina eos iuuante gratia hoſtem occupatis ſedibus etiamnum expellunt.

a vid. Thyræum de dæmoniac. par. 3. c. 40.

Tertio mentitur, cum ait ad ſuperſtitioſos exorciſmos deflexiſſe & Magicas decantationes. Proferant exorciſmum aliquem ſuperſtitioſum, ex Ceremoni. Eccleſ. Roman. quod nominant. Proferant, inquam, ſi poſſunt. non protulere, quia non potuere. In re tam graui, tam capitali, nudis aſſertionibus vtendum non fuit. non fuiſſent vſi, niſi mentirentur. Ex Mengi libello video illos quiddam fru ſtulatim intexuiſſe de Nominibus Deiparæ: quæ nomina illi ſane, vereque tribuuntur: ſi pietas ac deuotio Mengi illa ſibi cenſuit adiicienda cæteris: quibus Dei virtus dæmoni obiicitur, quaque ille iubetur egredi: quid magnopere culpandum, niſi illis qui Deiparam vilis mancipii loco habent, qui eius laudes, & præconia non ferunt? Sed nec nos omnes priuatos exorciſmos a diuerſis exorciſtis, pro cuiuſque deuotione compoſitos, defendimus: ſolum Eccleſiæ Catholicæ ritum, & publica Eccleſiæ auctoritate introductos exorciſmos, tuemur: hos ab omni ſuperſtitione vacuos, & expertes incantationum aſſerimus: neque hoc certamen ſubire cōtra quemuis aduerſariorum detrectamus. huic in nos tela torqueant, ſi quæ inuenient: hoc ipſi ſcuto facile illa depellemus, ne latus hauriant. Probandi onus illis incumbat, nondum probauere. Nec probabunt. quid enim queant idoneum mendacio proferre probando? Veritas mendacio nequit ſuffragari. moleſtia nos liberaſſet Godelmannus, ſi quid in Cærimoniia exorciſmi Magicum ſit, attuliſſet. Non ruſparemur, nec ſingula per ſeq[illegible]enda forent: in exorciſmo, *perſonæ, res, verba, intentio*, reperitur. Perſonæ culpa nulla: non obſe[illegible], cui licet ab Eccleſia remedium petere, quam [illegible] pharmocopeiam à Chriſto m[illegible]bis ſpiritualibus inſtitutam. non exorci[illegible]

nam inſtitutus hic ordo iam ab Apoſtolorum ferme temporibus, *vt docuimus cap. præcedenti a.* non eorum ornatus. Nam ſtola cinguntur, eamq́; energumenis iniiciunt, qua meminere feliciter ſic vſum Pontium Boneuallenſem Abbatem *b*: ſciunt hac dæmoné quaſi ligari, & memoré fieri, eum eſſe Chriſti captiuum, & à Chriſto ſubiugatum. ſuperpelliceum induunt, quia hoc ordinis & officii eorum eſt ſignum: ſicque ſignificant ſe in pugnam non priuata temeritate, ſed ab Eccleſia ſtipendiatos auctoratosque procedere. Rerum quæ adhibentur vitium nullum inuenias, ſi adſunt accenſi cerei: teſtantur lucis aduentum exſpectari à vera luce Chriſto, & fugam poteſtatis tenebrarum: ſi flagella & alapæ accedunt, moderatæ: fit, non vt corpus obſeſsi lædatur, ſed vt contumeliæ impatiens obſeſſor diffugiat. vſum hoc remedio, D. Gregorium, D. Hubertum, & alios fæliciter, docuit: qui de his ritibus egregie Pet. Tyræus, cuius tantum nunc veſtigiis inhiſimus. *c* Manum exorcizandis imponere, docuere Apoſtoli, & vir Apoſtolicus B. Martinus, cum Tetradii ſeruum Treuiris expulſo dæmonio liberauit. Euchariſtiam in hunc finem energumenis & oſtendere, & ſumendam præbere: quam efficax ſemper & frequens fuerit: legere potuiſtis cap. præcedenti *d* nec opus repetere.

a ſectio. 5. remed. 4.

b vitæ S. Bern. li. 4. cap 7.

c d p. 3. ca. 46. cũ adi. Lector.

d ſectio. 5. remed. 2.

De verbis res æque expedita. Verba exorciſmi (vt recte Thyræus) vel ad Deum diriguntur, vel ad Sanctos, vel ad dæmonem, ſi non ſufficiens iſta diuiſio: oſtendant quid deſit: equidem nil illud inuenio. Ad Deum dirigitur petitio, vt peccata remittat, vt miſereatur obſeſſi, vt potentia ſua dæmoné comprimat & exire compellat. Hoccine

A Magicum dicent? tollant igitur orationem omnem, vt ieiunia ſuſtulere. Negent fidem hiſtoriarum omnium: quibus efficacitas orationis in dæmonum expulſione conteſtata *e* reſpuant Chriſti Domini auctoritatem, id in D. Lucæ Euangel. *cap.* 9. aſſerentis. Ad Sanctos quæ diriguntur, diriguntur vt ad Dei familiares amicos, & cœleſtis regiæ intimos Palatinos, gratia

B valentes, vt nobis impetrent, quod a Deo obtinere contendimus petimus, vt ipſi intercedant. Eorum adiungimus interdum merita: non vt æqualia Chriſti meritis (per hæc enim illa efficacia ſunt, & ſine his illa nullius meriti forent penitus ſeparata) nec enim vt meritum Chriſti deminuant: ſed vt primum & præcipue Deus filii merita aſpiciens, & oculos vltra porri-

C gens ad iis tincta imbutaque merita Sanctorum, fructum meritorum filii tam longe patentem, & per omnia membra corporis ſui influentem conſiderans: citius moueatur, ſeque à nobis exorari patiatur. Sic ergo per Chriſti & famulorum Chriſti merita, interdum exorciſtæ obſecrant. Nec ocioſa eſt Sanctorum nominatio: quorum

D olim nomen dæmones non tuliſſe cōſtat: ex iis quæ de Beat. Antonii nomine Athanaſius, & de Litaniarum recitatione alii tradidere *f*. Nihil ergo Magicum in his ad Sanctos verbis. Dæmonem exorciſta alloquitur, increpando eum ſeuere, & comminatorie, & per modum imperii. ſicut habens auctoritatem a Deo: quo modo loquē-

E di & eiiciendi dæmonem Apoſtoli vtebantur, ſecuti exemplum Chriſti: ſic etiam ſolitos increpare dæmonia primitiuæ Eccleſiæ ſanctos viros docet Beatus Cyprianus ad Demetrianum, *Adiurantur à nobis & torquentur*

e vide ſup. ſect. 5. remed. 5. & Thyræ. ſup. num. 649.

f vide ſup. d. ſectio. 5. remed 5.

A *ſpiritualibus flagris, & verborum tormentis de obſeſſorum corporib⁹, eiciuntur dæmones.* & omnium optime Prudentius:

In Apotheoſi.

Intonat antiſtes Domini. fuge callide
ſerpens,
Exue te membris, & ſpiras ſolue la-
tentes.
B *Mancipium Chriſti fur corruptiſsime*
vexas?
Deſine. Chriſtus adeſt, humani cor-
poris vltor:
Non licet vt ſpolium rapias, cui Chri-
ſtus inhæſit.
Pulſus abi, ventoſe liquor. Chriſtus
iubet. exi.

C Nec Chriſti Ieſu nomen ſolum inculcatur, ſed & alia Dei nomina, & cuncta Chriſti miracula. idem Prudentius:

... torquetur Apollo.
Nomine percuſſus Chriſti, nec fulmi-
na verbi
Ferre poteſt. agitant miſerum tot ver-
bera linguæ
Quot laudata Dei reſonant miracu-
la Chriſti.

D Addunt *adiurationi* (qua voce vſus Cyprianus) dum *exorcizant* (ſic etiam Tertullianus locutus) alia nonnulla: petunt nomen dæmonis, quod Chriſti faciunt exemplo (*Marci.3.*) & fieri ſolitum ſuperius docui g. & ſi hoc licet, cur etiam non liceat petere vt ſocios indicent, vt ſciamus cum quibus

g d. tem. 4.

E confligendum: petunt cauſam ingreſſus: vt à ſimilibus peccatis alii caueant, & eo vitato vel expiato facilius ſanetur energumenus, ſignum egreſsionis petunt, vt conſtet iam vere liberatum ægrum. Mendax quidem eſt diabolus: ſed exorciſmi verum inuito extorquent. Denique iubent illum in certum locum proficiſci, verbi gratia,

A infernum, quem ei Deus ab æterno præparauit: vel deſertum aliquod, vbi nequeat hominibus nocere. Hunc illi locum exorciſta tantum definit, ſub ſpe diuinæ ratificationis: eiectionis enim habemus promiſsionem, exilii illius exempla quædam, non tamen promiſsionem. Reſtat mens ſiue intentio exorciſtæ: illa Magica non eſt:

B quia ſperat & cupit dumtaxat, pro officii ſui ratione ac munere, diuina poteſtate ſibi conceſſa & promiſſa, dæmonem in Dei nomine eiicere, & ſuæ conſortem naturæ hominem ea miſeria eripere. Si ergo nec in mente, nec in verbis, nec in rebus, nec in perſonis Catholici exorciſmi, quicquam eſt vel ſupſtitioſum, vel incantatorium: eant

C nunc Nouatores noſtri, & toties in hac lyra delirent.

Pergamus ad impii hominis reliquas inaniloquentias. Ait, *Salem quoque exorcizant vt ſit omnibus ſumentibus ſalus animæ & corporis, & fuget diabolum.*] Hic iterum nugatur. Salem exorcizamus, & quidem formula quæ exſtat in Romano Miſſali, inde

D petat qui volet. Exorcizare, licet vt iam probauimus. Creaturis benedicere licet, nam & Chriſtus pani benedixit, & aquæ & aliis creaturis primi Chriſtiani benedixerunt. Multa teſtimonia protulimus capite præcedente *h*, & alia contexuit Thyræus noſter *i*. Addo nunc ſolum teſtimonium Beat. Dionyſii Areopagitæ, qui in Baptiſmi

E ritibus & olei benedicti (ſeu chriſmatis) & crucis ſigni, & benedictionis ſeu ſanctificationis aquæ ſimul meminit, his verbis, vt Perionius vertit *a*: Cum ei (*baptizando*) plane veſtes miniſtri detraxerunt, tum ſacerdotes ſacrum vnctionis oleum a[illegible] cum inungendi ac perfun[illegible]

h ſect. ... i reme... 13. p... cap. 45 num. 6 ... a de E... de ac...

ex[illegible]

c[illegible]do lignum crucis initium fecit, virumq; deinceps perſundendum toto corpore Sacerdotibus tradidit, ad Matrem adoptionis venit: einsq; ſacrâ appellatione inuocationeq; ſanctificatis aquis, cum eas trina vnguenti perfuſione, &c. Græcè clarius, καὶ τελείως ἀπαμφιεσθέντων αὐτὸν τῶν λειτουργῶν, κομίζουσι μὲν οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον. ὁ δὲ, τῆς χρίσεως διὰ τοῦ σφραγίσαι τρὶς ἀπαρξάμενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα χρίσαι πανσώμως ἐφ᾽ ἅπαξ αὐτὸς ἐπὶ τὴν μητέρα τῆς υἱοθεσίας ἔρχεται. καὶ τὸ ταύτης ὕδωρ ταῖς ἱεραῖς ἐπικλήσεσι καθαγιάσας, καὶ τέλει τοῦ παναγεστάτου μύρου σταυροειδέσι χύσεσι, &c. In formulis autem quid reprehendi meritò poteſt. En illas bonâ fide. *Salis hæc eſt, Immenſam clementiam tuam, Omnipotens æterne Deus, humiliter imploramus, vt hanc creaturam ſalis, quam in vſum generis humani tribuiſti, benedicere & ſanctificare digneris, vt ſit omnibus ſumentibus ſanitas animæ & corporis, & quicquid ex eo tactũ vel aſperſum fuerit, careat omni immunditia, omnique impugnatione ſpiritualis nequitiæ, per Dominum noſtrum Ieſum, &c.* Ecce totam quam frauduléter truncatam exhibuit aduerſarius: neq; in ea dicitur, *vt fuget diabolum*, quod ille fingit: nec mens illa nobis eâ dicentibus, credere ſalem efficientem fore cauſam effectuum illorum, ſed illo ſale vtentibus, oramus, vt per Ieſu merita Deus petita largiatur. Eadem mens formularũ ſequentium, *Aquæ, huiuſmodi, Deus, qui ad ſalutem humani generis maxima quæq; ſacramenta, in aquarum ſubſtantia condidiſti: adeſto propitius inuocationibus noſtris, & huic elemento, multimodis purificationibus præparato, virtutem tuæ benedictionis infunde: vt creatura tua myſterijs tuis ſeruiens, ad abigendos dæmones morbosque pellendos diuinæ gratiæ ſumat effectum, &c.* Vbi hic illud, quod crepant aduerſarij, *aqua benedicta deleat tibi tua delicta?* Vides effectum non tribui efficacitati aquæ, ſed diuinæ gratiæ, quam ſibi cõcedi poſtulat, qui aquam ſumit; vt illi Eccleſia gratiam diuinam orauit. Herbas quoque benedicimus, & ramos palmarum; & cum benedicimus rogamus. *vt quicumq; ex eis acceperint, accipiant ſibi ad protectionem mentis & corporis, &c.* Mentitur autem Leguleius dum ſcribit, hæc verba: *Herbis quoq; à ſe exorcizatis certa & concepta verborũ forma has vires affingunt. quod omnes qui vtuntur, ex eis benedicantur & ſanctificentur, & ſit eis ſanitas animæ & corporis. Et omnibus hominibus pecoribusq;, qui ex eis guſtauerint, omnẽ putredinem & omne phantaſma diaboli, & omnem morbum, peſtilentiam, & dolorem expellant.*] In his verbis primum mendacium eſt, nos herbas exorcizare: tantum enim illas benedicimus, quod quantum diſcrepet ab exorcizatione, vel pueri norunt alterum eſt, quod nos has vires ipſis herbis ſic benedictis tribuimus: hoc falſum eſt. nam tribuimus ipſi Deo per illas herbas, vt per morale inſtrumentum, ſanitatem & alia illa reliqua operanti. Tertium eſt, quod his putemus homines iuſtificationem conſequi. Nihil enim tale vnquam Eccleſia Catholica ſomniauit; non modo non dixit, vnde colligatur eam iuſtificationem alteri rei, quam quibuſdam ſacramentis tribuere; vel vt putarit hæc eſſe ſacramenta. Sed pergit mentiri & maledicere; *De agno Dei ex cera & lana confecto, atque à ſe conſecrato aſſerunt, peccatum frangit, vt Chriſti ſanguis & angit.*] ô impudentem inſaniam! Timè

Fol. 117. edit. Morelliana.

Exponit Pachymer. τὴν κολυμβήθραν ac de Deipara dictũ putes: ſic etiam Maximus fol 75.

Pro aquæ benedict.

De herbarum & palmarum benedict.

De agni cerei benedi.

A vnquam agnum Dei vidiſti, qui ex lanâ
confectum putas? ſi non vidiſti, vbi le-
giſti? ſi nec legiſti; vel finxiſti, vel audi-
uiſti. ex auditu ſolo narrare talia, leuis
eſt cordis, & nimis creduli: fingere, di-
gnum hæretico, dignum filio diaboli;
qui mendax ab initio, & in veritate nõ
perſtitit. diſce materiam. conſtat cerâ
virgineâ, chriſmatis balſamo, & aquâ
benedictâ. Benedicit non quilibet, ſed
B ſolus Romanus Pontifex, forma hac
vtitur, inter alia (longum enim foret
ritum totum aſcribere) *Quæſumus Do-*
mine, hos agnos, quos de cera virginea in
tuum honorem formauimus, ſacra &
perenni vnda, balſamoq́; ſacri chriſma-
tis perfuſos, benedicere, ſanctificare,
& conſecrare digneris: quatenus à te be-
nedicti: virtutem accipiant, contra o-
mnia diabolica tentamenta, & omnes
C *portantes tui eſſe poſsint, inter aduerſa*
& proſpera: vt tua conſolatione acce-
pta nullum periculum timeant, nullamq́;
formident vmbram, nulla ſæuitia dia-
boli aut verſutia humana illis noceat,
ſed fortitudine tuæ virtutis roborati, tua
conſolatione glorientur, qui verè para-
cletus diceris, &c. En materiam, en fi-
nem & formæ preces, en cui tribuatur
efficacitas. Quid in his carpi dignum
D aut culpari? quid non pium & ſan-
ctum: petitur vt Deus benedicat, ſan-
ctificet, conſecret, ipſos Agnos; dici-
tur fieri ad Dei gloriam: petitur vt cõ-
ſolatione ſuâ Deus propitius ſit hos a-
gnos geſtantibus. Vbi hic audis com-
parationem ſanguinis Chriſti, & agni
huius? vbi hic tribuitur agno pecca-
ti fractio. Apage calumniator cum tuo
verſificatore: ſi quis Catholicorum,
E auctor verſiculorum talium, cur non
reliqua adſcripſiſti: ſano ille ſenſu ſu-
ſpicor aliquid addebat, quod fuligi-
nem calumniæ tuæ detergebat. Sed

A quiſquis auctor illius verſiculi: id no-
ſtrâ parum refert; qui non quid ſingu-
li priuati, ſed quid Eccleſia Romana
ſentiat ſolliciti ſumus. Sequitur apud
rabulam; *De balſamo & oleo, dicunt* — De balſami & olei benedict.
exorcizo te (audis verba Magorum.) Si-
ſte Lector ad hanc parentheſim.] cen-
ſet homo ſcilicet eruditus; Magicum
eſſe verbum, *exorcizo te.* At ille ipſe
ſui immemor, ex ipſomet Vlpiano
B paulò ante rectè docuerat, *b* Chriſt a- — b num. 14
nos olim vocatos exorciſtas. Vnde
quæſo, ſi non ab exorcizando, ſiue ad-
iurando (nam nihil aliud exorcizare,
quam adiurare, vt patet ex collatione
textûs Græci Euangeliorum cum Lati-
no) ſi ergo exorcizo eſt verbum Ma-
gorum: certè qui exorcizant, Magi.
certè veteres illi Chriſtiani, Magi fuê-
re, certè Apoſtoli Magi fuerunt, qui
C exorcizarunt. nam eos imitati Iudæi
illi fuêre, qui verbo vſi quod dicentes
Apoſtolos audierant, dixere; *Adiuro* — c Actor. 19
vos per Ieſum, *quem Paulus prædicat.* c
Non vſus fuit adiuratione Chriſtus, ſed
nudâ increpatione, quia, per quem ad-
iuraret, maiorem non habebat. Exor-
ciſmos Eccleſiæ agnoſcunt, Cœleſti-
primus, Cyrillus. Chryſoſtomus, Au- — d Cyrillus Catech. 3 Chryſ. ho[illegible]
guſtinus, Cyprian. & alij Patres: d ſed
D omnium antiquiſſ. h[illegible]rum D. Iuſtinus
Martyr, in Apolog. *Adiurati* (inquit)
dæmones nobis parent. Verum dicat ali-
quis dixit, ideo eſſe Magicum verbum,
quia additur; *Exorcizo te creatura o-*
lei per Deum patrem, &c. vt fias omni-
bus, qui ex te vngendi ſunt in ado-
ptionem filiorum DEI per Spiritum
ſanctum.] *Item*, vt per hanc vnctio-
nem olei ſacrati accipiat vnctus plenam
E remiſsionem peccatorum, & ſit ad re-
fectionem mentis & corporis, ad eua-
cuandos omnes dolores, omnes infir-
mitates omnemq́; ægritudinem men-

tis & corporis.] Sed eſto nihil hic immutent, ſit ſane formula ſolemnis, quid reprehenſione digum? Exercizatur inanima creatura verbis, ſe de re dæmon expellitur vel arcetur: ille ſe adiurari ſentit. notæ huiuſmodi locutiones ſacræ Scripturæ. Iubetur cœlum audire, idem terræ præcipitur, iubentur elementa, & creaturæ inanimæ omnes, etiam imperfectiores meteorologicæ, benedicere Deo, & laudare creatorem. *Adiurantur per Deum Patrem Omnipotentem, &c.* hoccine diſplicet? an malles adiurari per idolum tuum Islebienſe? *petitur adoptio filiorum Dei.* Nonne licet petere, cuius facta nobis poteſtas, *vt filij Dei nominemur & ſimus?* non tribuitur hæc vis egeno elemento, quod vt ſignum adhibetur: non tamen vt ſignum nudum, ſed vt verbi acceſsione ex opere operato efficax ſacramentum. Semper nobis hæc repetenda, quia non deſinunt veterem ſuam in limo ranæ querelam concinere. Vim vero hanc & peccata remittendi, & quæ minora adijciuntur, vt baptiſmi ſacramento collatam doceam, nolite hîc exſpectare: ſeu quia maioris hoc operæ, ſeu quia iam ab infinitis, & inter cæteros noſtris hominibus Bellarmino, Soarezio & Valentiâ præſtitum. Damnet aduerſarius Originem; qui *amputari ab hominibus peccata*, dixit, *cum in baptiſmo donatur remiſsio peccatorum:* damnet Tertullianum, qui dicere nō veritus, *Caro abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt & anima conſecretur: caro ſignatur, vt & anima muniatur: caro manuum impoſitione adumbratur, vt & anima ſpiritu illuminetur.*] damnet Cyprianum, nam ſcribit hæc verba; *in aquæ baptiſmo percipitur peccatorum remiſsio: in baptiſmo ſanguine corona datur virtutum.*] damnet Baſilium, cui *baptiſmus eſt peccati mors regni cœleſtis conciliatio, adoptionis gratia.* damnet Eccleſiam Græcam Latinamq́;, cui ſemper hic ſenſus, cuius hęc ſemper fides. a Verùm aliud adiungit reprehēſionis caput. *Oleo*, inquit, *infirmorū, vnguntur membra humana, quæ ſunt organa ſenſuum externorum, vt per iſtam vnctionem expietur, quicquid homo iſtis membris & ſenſib. vnquam deliquit. Has vires creaturæ iſtæ non habent ex naturali creatione, neque diuina ordinatione, aut verbi Dei inſtitutione: ideoq́; mera, verè diabolica impia, & blaſphema Magia, vt rectè ſcripſit Iacobus Heerbrandus, primarius Academiæ Tubingenſis. Theologus. De hac conſecratione Papiſtica ita ſcribunt Auguſtinus Lerchemer in ſuo Germanico tractatu & Doctor Iacobus Andreæ in in ſuis Eſsingenſibus concionibus, &c.*] Nam verba ſubdit Germanica vtrinque; ne eſſet, quod eruditi, linguæ illius ignari, poſſent reprehendere. Ne quid autem præclari in verbis illis incluſum putet Lectores: Lerchemer, benedictiones omnes, de quibus iam egimus, abuſum Diuini verbi, agyrtarum & ſimiarum opus vocat: Schmidelinus autem Confirmationis Sacramentum merum diaboli opus appellat; nec aliter probat, quam ex ipſa chriſmatis conſecrandi formulâ: & ex crucis ſignaculo, quod Sacerdôs adhibet; & ex exorciſmo, quē adiungit. Sed, cum nec exorciſmus diaboli opus ſit, ſed Dei; nec crucis ſignaculum diaboli opus ſit, ſed Eccleſiæ ab Apoſtolis recepta inſtitutio ſacratiſsima! nec in formula quicquam, niſi ſanctum & pium, & ſacris litteris conſentaneum, contineatur; rectè ſequitur, maledicum, & blaſphemum ſcurram, & diaboli

Orig. homil. 4. in Cant. Tertull. li. de reſurrect. carnis. Cypri. li. 4. epiſt. 7. Baſil ſer. exhort. 4 ad baptiſmū.

a Chryſ. homil. 40. in 1. ad Cor. Amb. in 1. ad Cor cap. 6. Aug. lib. 1. de nupt. & concup. Conc. Val. 3. cano 5. Later. ſub Innocēt. 3. can 1. Florentin. ſub. Eugenio 4. in forma Sacramento Trident. ſeſſ. 7. cap 1. De chriſmate & oleo infirmorum.

Per os eius loquētis tubam fuiſſe hunc A
Doctorem Tubingicum Iacobum An-
dreæ: cumq; benedictiones creatura-
rum non in circulis, & agyrtarum aut
hiſtrionum ſcenis natæ, ſed ſemper in
vſu Catholicæ Eccleſiæ fuerint: ſequi-
tur Satyri perſonam, & comicum hi-
ſtionem agere ſuis maledictis Lerche-
merum; vereq; diabolicam, merè nu-
gatoriam, impiam, & blaſphemam
cenſuram eſſe Primarij illius Theologi B
Tubingenſis. probatum id prius: ſed
addam nunc quædam, vt horum inſci-
tia fiat manifeſtior. De benedictioni-

De variarũ rerum benedict.

bus rerum variarũ teſtis eſt omnis an-
tiquitas. Species fructuum, quas non
licet ſuper altare offerre, à ſacerdoti-
bus domi benedici, & benedicta à po-
pulis ſumi, ſtatuit Eutychianus Papa,
epiſt. ad Ioann. & Epiſcopos Bæthicæ;
& Concil. Moguntin. 4. c. 39. Aquæ C
benedictionem ſtatuit Matthæus Apo-
ſtolus, *apud Clementem I. lib. 8. conſtit.*
Apoſt. c. 31. & eum ſecutus Alex. I. *epi-*
ſtol. 1. ad omnes fideles, habes in c. aquam
de conſecrat. diſtin. 2. & amplexi ſunt
Chryſoſt. *in Ioan. homil. 24. & 25. &*
in Pſalm. 22. ad illud, ſuper aquas refe-
ctionis, Ambroſ. *libr. 1. de Sacrament.*
c. 5. Varadatus, *epiſt. ad Leonem I. ha-*
bes in Synodi Calcedonenſ. act. 16. Chri- D
ſmatis conficiendi & benedicendi ra-
tionem præſcripſere nobis Apoſtoli,
apud D. Clementem lib. 7. Conſtit. Apo-
ſtol. c. 42. lib. 8. c. 35. D. Dionyſium A-
reopagit. de Eccleſ. hierar. part. 2. cap. 2.
D. Iuſtinum ſiue alium ad Orthodox. q.
14. Cyprianum orat. de vnctione chriſ-
mat, Cyrillum Hieroſolym. Catecheſ. 3.
& cæteros omnes. Panis benedictionem
& Salis, etſi iam probauimus, accedat E
tamen auctoritas D Hieronymi de S.
Hilarione, à quo benedictum panem
omnes ſumebāt; & Nannetenſis Con-

A cil. Canon. 9. vbi & formam habes,
tantoperè diſplicentem hæreticis; *Do-*
mine ſancte Pater Omnipotens æterne
Deus, benedicere digneris hunc panem
tua ſancta benedictione, vt ſit omnibus
ſalus mentis & corporis, atq; contra o-
mnes morbos, & vniuerſas inimicorum
inſidias tutamentum, Per Dominum no-
ſtrum, Ieſum Chriſtum, panem vitæ,
qui de cœlo deſcendit, &c. Eadem ratio
B rerum cæterarum, ſi vnam licet, cæte-
ras licet eodem ritu. Sic cenſet Eccleſia
Catholica, ſic concilia ſanciuere, ſic Ec-
cleſiæ lumina docuere, reclamāt Heer-
brandus, Schmidelin. Lerchemerus:
qui, quibus? terræ tubera, cœli ſtellis,
apocalypticæ locuſtæ illis Ezechielis a-
nimantibus, ſuos ſequatur hos de pu-
teo abyſſi duces, Godelmannus: nos
cum Euangelicis Magis Stellam ſequa-
C mur cynoſuram, quæ nos ad Mariam,
quę nos ad Ieſum perducat tramite in-
offenſo. Illi benedictionem ſpernunt,
& implentur maledictione: ideo male-
dicentiā os eorum plenum eſt, ideo in
cœlum os ſuum eleuarunt, & blaſphe-
mias ore ſacrilego, quas adſcripſimus
eorum verbis, eructarunt. Vires has res
naturā ſua non habent; ſed habent di-
uina inſtitutione. nam, qui ſacramen-
D ta inſtituit Chriſtus, ſacramentis vim
largiri dignatus fuit: ſacramentalibus
vero, quæ ab Apoſtolica traditione re-
cepimus, etiam moralis vis à Deo tri- F
buitur, quam Eccleſia Chriſti ſponſa
precibus ſuis obtinet, in membrorum
ſuorum vtilitatem. Cæremoniarum
inſtituendarum & curam, & poteſta-
tem, Chriſtus Eccleſiæ reliquit, cum
myſteriorum Dei diſpenſationē Apo-
E ſtolis reliquit. ideo enim Apoſtolus ſe
miniſtrum Chriſti & diſpenſatorē my-
ſteriorum Dei dicit. Eccleſia autem
eas inſtituit, quæ & honeſtati, & cul-

Diuino ſunt accommodatiſsimę: quare dubium eſſe nequit, quin ex ſe aptæ ſint, & idoneæ ad meritum, & vt gratiam Dei mereantur, ad quam poſcendam adhibentur. Vnde & illud fatendum, ſpiritualem aliquem eorum eſſe effectum: non quidem vt habitualem gratiam, ex opere operato tribuant (quod Sacramentorum proprium) nec etiam, vt vim ex opere operato habeant, ad excitãdum in nobis aliquem bonum gratiæ motum: ſed quando res iſtæ ab Eccleſia benedictæ in ipſa benedictione ſpecialiter ad hunc motum excitandum ſunt ordinatæ, per Eccleſiæ orationem: tunc per modum impetrationis, iis adhibitis, ſpecialiter à Deo aliquãdo talis effectus tribuitur. dixi, *aliquando*, quia non eſt infallibilis hic effectus, vtpote nulla promiſsione firmatus, niſi ea quæ orationi adiuncta: *Quicquid petieritis, accipietis, &c.* Peccata quoque mortalia remittendi vim non habent vllam: quia hæc ſine infuſione gratiæ non remittuntur: Venialia vero dimittendi vim, ſi ad hoc ſpecialiter ab Eccleſia fuerint inſtituta, per modum eundem impetrationis habent. poteſt enim ſic orando Eccleſia bonum motum animi impetrare, per quem hominis veniale peccatum deleatur. Expellendi vero dæmones poteſtas, harum cærimoniarum & ſacramentalium ad hoc ab Eccleſia inſtitutorum, non eſt poſita in phyſica ſiue naturali efficientia: ſed morali dumtaxat: eo quod dæmon percipiat ſigna, & verba humana, & iis obedire cogatur: tum quia hoc à Deo impetrat oratio Eccleſiæ, & ſic exorciſta hoc per modum impetrationis à Deo conſequitur: tum quia Eccleſiæ data fuit à Chriſto ſpecialis poteſtas dæmonibus imperandi: tum quia dæmon virtutem Chriſti, vel inuitus agnoſcat & credat, & meminerit ſe victum, & ſuperatum crucis trophæo: fit quaſi naturaliter, vt non ferat aſpectum crucis, vel mentionem victoriæ Chriſti, & cladis ſuæ: ideoque ad hæc timeat ac tremat, ac fugere malit, quam hæc videre & audire. Cæteri effectus, nempe ſanitas corporis, & fructuum, temporaliumque bonorum conſeruationes, & huiuſmodi, per modum dumtaxat impetrationis directe & per ſe obtinentur: per accidens tamen, & per modum remotionis obſtaculorum obtinentur, coercita dæmonis poteſtate: vt ſolet contingere in exorciſmis inſectorum noxiorum, & tempeſtatũ, vt poſt VValdenſ. & alios copioſe & erudite docuit Franc. Suares, *in 3. part. quæſt. 65. ar. 4. diſput. 15. quæ eſt de Sacramentalibus.* Hæc de effectu ſufficiant: quæ neceſſe fuit addere, vt aduerſarii mentiri deſinant: *nos tribuere vim per ſe diuinam his cærimoniis.* Impudens vero mendacium eſt: *nos vngere, vt expietur per illam vnctionem membrorum quicquid illis membris deliquit.*] Dicimus tantum per modum orationis & precis, ex formula in ſacroſanctæ vniuerſali Florentina Synodo præſcripta: *per iſtam vnctionem, & ſuam piiſsimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid deliquiſti per viſum, &c.*] & quoad membra quædam & non alia inungenda, idem illic à Latinis Græciſque Patribus quicquid agimus, & Nouantes reprehendunt, aperte ſeruandum definitur, & ratio ſingulorum additur. Lege, ſi lubet. Non dicimus per vnctionem peccata remitti, vt eſt vnctio: ſed vt eſt Sacramentum, gratiam conferre, peccata remittere, & infirmos alleuiare: dicimus à

G In fin. Cõcil. in formula Sacramentorum data Armenis. H

Chriſto Domino inſtitutum, & à Bea. A Iacobo Apoſtolo promulgatum *a*. Et cum illi præceperint, infirmum vngi, nec niſi in membris vngi queat, dicimus ineptos hæreticos, quod vel nolint in membris vngi, vel alia membra magis vnctioni idonea exiſtiment. Poſtquam ſic Godelm. miſer in ritus noſtros debacchatus fuit, vnum ex Hiſtoria depromit argumentum. *In priſca (inquit) Eccleſia Dæmoniaci in* B *cœtum adducebantur, & populus totus orabat Deum, vt apud Chryſoſtomum & Clementem legimus. Auguſtinus quoque lib. 22. de Ciuitat. Dei & Sozomenus lib. 6. cap. 28. ſcribunt, nihil aliud Dæmonibus pellendis olim fuiſſe vſurpatum, quam preces coram Deo.*] Videamus quam hæc vera. bene, quod ad Clementem & Chryſoſtomum re- C legamur, fatemur in Eccleſiam adduci, vel potius extra Eccleſiam principio in medium ante fores Eccleſiæ produci, Energumenos conſueuiſſe, & populum pro iis orare ſolitum quid tum? an igitur Sacerdotis nullum in hac re officium, niſi quod populi? an non tum quoque exorciſtæ? ſi exorciſtæ, erat & exorciſmus. Exorciſtas ſalutat Ignatius Martyr? epiſtol. D ad Antiochenſ. ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωροὺς, τοὺς κοπιῶντας, ἐπορκιστὰς, ὁμολογητάς. Saluto Subdiaconos, lectores, cantores, oſtiarios, laborantes, exorciſtas, confeſſores.] Quomodo exorciſtarum meminit ipſe D. Clemens, *lib. 8. conſtit. cap. 26.* vbi quod *negat eos ordinatione fieri:* id negat, quia de illis tantum loquebatur, qui per Spiritus Sancti gra- E tiam ſe exorcizandi donum conſecutos miraculis comprobabant. Quomodo Cyprianus *b* ſcribit, *per exorciſtas voce humana & poteſtate diuina dæmonem flagellari, vri torqueri?* Quomodo ſcribit Cyrill. Hieroſolymitan. *in Præfat. Catecheſ.* exorciſtas, *per S. Sanctum dæmones effugare?* Quomodo Optatus Mileuitan. *libr. 4.* aſſerit, *per exorciſmum Spiritus immundos depelli & in deſertum fugari?* Quomodo de exorciſtis idem affirmat tot locis Auguſtinus *c*? Quomodo ipſe Chryſoſtomus (quem aduerſarius obtrudit) *exorciſmus* (inquit) *& exſufflationib^9^ clericorum ab eis immundus abigitur d?* Mendacium vero eſt, quod dicit Auguſtinum & Sozomenum ſcribere, nihil aliud præter orationem fuiſſe vſurpatum. Nam diſerte, *lib. illo 22. ca. 8.* D. Auguſtinus narrat dæmonum vim maleficam ex Heſperi domo non ſola oratione, ſed & miſſę lectione, & aquę benedictæ aſperſione, & reliquiarum Sancti pulueris adhibitione pulſam, addit ſecundo alium adoleſcentem admotū reliquiis DD. Protaſii & Geruaſii liberatum, tertio, narrat Hipponenſem virginem cum oleo, cui ſacerdos lacrymas ſuas inſtillarat, ſe perunxiſſet, mox à dæmonio fuiſſe ſanatam. Et audet miſer Auguſtinum nobis obiicere? Audet confingere huiuſmodi, quæ tam clara luce mendacii plena deprehendantur? Sozomenum quoque vel non legit, vel non intellexit. aſſerit ille *lib. 6. capit. 21.* non pulſum Macariorum oratione dæmonem, ſed ſola increpatione *vt* (inquit) *Macarij Dæmonium increpauerant, puella ad ſanam mentem rediit.* ἐπιτιμήσαντων δὲ, *&c.* Et quamuis meminiſſet ſolius orationis Hermias, non tamen inde ſequeretur alias non ſolitos vti aliis remediis. Vide quæ ſuſe narrauimus, & de Macario, & de aliis, *præced. cap. ſection. 3.* Vnum reſtat Godelmanni non in nos, ſed in ipſum

a Innoc. 1. in ca. illud ſupfluum. diſt. 95. D. Clemēs. d. li 7 ca. 42. & ſeq Bedain epiſt. Iacob. c. 1. Conc. Cabilon. 2. canon. 48. Senonenſe can 10. Auguſtanum canon. 20. Moguntinū 4 canon 34. Colonienſe 3. par. 7. cap. 49 & 50. Tridē. ſeſſ. 14. Rabanus li. 1. de Inſt. cler. cap. 55.

b libr. 4. epiſt. 7.

c libr. 2. de Nupt. & concub. c. 18. & 19. *d* hom. de Adam & Eua.

Chriſtum Dominum telum: nempe,
ἀρτολατρείας, vt ipſe vocat, crimẽ: quod
explicarat paulo ante *n*.26. his verbis:
Ad hæc prolatione horum quinque verborum, hoc eſt enim corpus meum,
cum halitu facta, ſed panis ſubſtantiam mutare, corpus Chriſti de cælo detrahere, & in hoc illum conuertere, plane magice ſibi, & aliis perſuadent.] ô linguam eradicandam ſtirpitus! os im-
I purum & blaſphemias euomens aſsidue! ergo Chriſtus Dominus Magus?
qui aſſeruit eum quem manu tenuerat
panem, corpus eſſe ſuum. Si caro erat,
panis non erat. Si panis erat, Chriſti
dictum verum non erat. Sed panis, inquies, remanet cum carne. Impanationem veſtram inſinuas, ô artocrearie:
vel ſane Chriſtum velut dolio aut marſupio includis: dignus hoc nomine qui
inſutus culleo vel dolio in profluentem coniiciaris. Refutarunt hoc commentum, noſtri Theologi, quotquot
fuere. Nec nobis nunc vacat de *Tranſſubſtantiatione* agere: nec hui⁹ loci diſputatio eſt. Videamus ergo quid hic
magicum, non illorum verborũ quinque prolatio, quę & Chriſtus protulit,
in vltima cœna: & D. Petrus, & D. Iacobus, & D. Andræas, in ſuas Liturgias
ſeu Miſſas retulerunt: & tota ſemper
Eccleſia fuit amplexa. Non afflatus,
cui nos vim nullam tribuimus, nec etiam alium neceſſarium putamus, quã
qui in verbis proferendis neceſſarius.
ſi loqui ſine halitus exſpiratione poſſemus, halitu opus non foret: ſi crederemus halitu ſpecies panis contingi debere, ſuperſtitioſi eſſemus ſi inhalationi illi vim tranſubſtantiationis tribueremus, ſtulti excerebratique merito
audiremus. nihil autem tale Catholici
credimus. quare mentitur more ſuo
Leguleius. mẽtitur etiam cum ait nos

A nobis & aliis perſuadere, quod corpus
Chriſti de cęlo detrahamus. Nam cenſemus, etiam ſine vllo Chriſti Domini
motu locali, hanc tranſſubſtantiationem fieri poſſe. ſi poteſt per motum
localem, cur non poteſt ſine motu locali, ille qui eſt omnipotens? nam poteſt per ſe, quicquid per cauſam ſecundam poteſt. motus autem localis tantum foret cauſa extrinſeca præſentiæ
B Chriſti: nihil autem illi intrinſecum eſt
vel eſſentiale. Nõ eſt etiam Magicum,
putare panem in corpus Chriſti conuerti: immo eſt fidei articulus, ab initio Eccleſiæ ſemper retentus. dixit
Chriſtus, docuere Apoſtoli, & omnes
quotquot per hęreſim ab Eccleſia non
defecere. ſub anathemate hoc credendum ſtatuitur in Conciliis Romanis
C tribus, duobus contra Berengarium,
& 3. maximo ſub Innocent. 3. item Turonenſi contra Berengar. item in Conſtantienſi contra Vviclephum, in Florentini decreto vnionis, in Tridentini
ſeſſ. 13. cano. 2. Patres commemorare
longum foret, omnes ad vnum pro
nobis ſunt: omnes veram Chriſti carnem in Euchariſtia crediderunt, omnes adorarunt. D. Iacobus in Miſſa ſua,
D rogat *vt Spiritus Sanctus faciat hunc panem corpus Chriſti, &c.* quod etiam
in Liturgiis D. D. Baſilii & Chryſoſto.
habetur. D. Ignatius Epiſt. ad Roman.
ἄρτον τοῦ θεοῦ θέλω, ἄρτον οὐράνιον, ἄρτον ζωῆς, ὅ ἐστι σὰρξ τοῦ χριστοῦ, quid apertius ſed & D. Dionyſ. Areopagita *a*, (*a* ca. 2. Eccleſ. hier.)
hunc panem viuificum dicit habere
vim maximam perficiendę Sanctitatis,
τῆς ἱεροτελεστικωτάτης εὐχαριστίας. vocat
E ſacratiſsimam Euchariſtiam *ἱερωτάτην εὐχαριστίαν*. addit *b* Chriſti Domini ſententia iudicatum hoc Sacramentorum (*b* cap. 1. de Eccl. hier.)
Sacramentum, ſiue myſteriorum myſterium, hoc eſt auguſtiſsimũ & pręcipuum.

puum. καὶ γὰρ ἐστι κατὰ τὴν κλεινὸν ἡμῶν κα- A
θηγέμονα, τελείων τελετή, accumulat prę-
retea ſimiles laudes multas & magni-
ficas Diu. Pauli diſcipulo digniſsimas.
K Hunc Galliarum Apoſtolum, cui Gal-
lici Caluiniſtæ non audiunt: video,
Negant Beza in N. T. Schali. & quidam alii de hoc genere. quod nequeant eludere teſtis aucto-
ritatem, eo illos confugere, vt negent
eſſe libri auctorem. Sed quo id negant
auctore? nullo quod ſciam vetuſtiore.
Quamuis quidam olim dubitarint, ſta- B
tim tamen eorum error ab æui illius
ſcriptoribus fuit confutatus. Quæ du-
bitandi quæſo cauſa idonea, cum &
res verbis, & verba rei reſpondeant, &
vtraq; primitiuum illum ſpiritum Ec-
cleſiæ penitus redoleant? vide (*Lector*)
malitiam dicam, an impudentiam?
ipſam phraſis antiquitatem, quæ ma-
xime idonea eſſe debuit perſuadendæ
veritati, contra veritatem intorquent. C
Illyric. & Scha. F. Si hoc argumento vti licet, cui veterũ
libri relinquentur ſui? proclive ſemper
fuerit dicere recentiorum aliquem ſic
ſcripſiſſe, vt affectet antiquitatem. cũ
duo ſint ad dignoſcendos ſcriptores
idonea indicia, ſtylus & teſtificatio
ſcriptorum aliorum: vtrumque fauet
nobis. Stylum negare non poſſunt
prorſus eruditum & antiquarium. au-
ctores fere innumeri cõteſtantur Græ- D
ci Latinique. Scilicet, iſti ignoraſſent
hoc opus poſt Valentiniani tempora
conſcriptum: vt aſſerit nuperus qui-
dam temporum emendator, qui ſuo
ſe ſuffragio claui figendi Dictatorem
conſtituit. profert auctorem? conie-
cturam ſuam, immo potius veterem
Illyricianam cauillationem. *Is* (inquit)
vt affectet antiquitatem, μοναχοὺς κοι-
νοβίους vocat θεραπευτάς. Monachos autẽ E
μονοβίους vocat ἑνιαίους, ne videretur ſui
ſæculi vocibus vti.] Non credimus ho-
ſti Monachorum, & illis tam antiquam
inſtitutionem inuidenti, &, vt auertat,
hęc omnia comminiſcenti. Quomodo
probas, ideo ſic vocaſſe, ne ſui ſæculi
vocibus vteretur? Potius credendum
ſui ſæculi vocibus vſum, quam alieni
hac etiam in re, cum toto reliquo libro
cetera vocabula antiquioris illius eu-
ius, quibus nunc vſus, erant ſæculi, re-
tinuerit. Puerilis plane illa hariolatio,
& acumine iſto, quod quæ nec ſunt,
nec fuere, videre ſe credit, & alios ſibi B
credere Manlianis iubet imperiis, di-
gna: multoque magis quod de *Man-*
dris & *Mandritis*, lepidum ſcilicet apo-
photetum apponit: cuius merito ſta-
tua inaurata locet in Conſiſtorio Lug-
duno Batauico, vel potius, quod in
Miſcellaneis Lugdunenſibus victi ſo-
lebant, λείχειν imperetur. Vnde etiam
probat Dionyſium hunc (*quem Si-*
mium, honoris cauſa, pro ſua innata C
modeſtia, vocat) θεραπευτὰς monachos
nominare: idcirco quod apud Euſe-
bium: ſic vocatos ex Philone, legiſſet?
credo in bifido Parnaſsi vertice cum
Ennio ſomniantem didiciſſe. quaſi iam
probarit, Euſebio hunc ſcriptoré eſſe
recentiorem: quamdiu hoc non pro-
bat, fruſtra coniicit, nec optimus vates
audiet, quia coniiciet peſsime. Quę hęc
temeritas eſt, ſomnia nobis ſua obtru- D
dere, & pro oraculis Delphicis mera
coniectanea? Sed profecto tali in vete-
tes quoſque ſcriptores petulantia, & :
quæ cum ætate augeſcit, in ceteris ſo-
lita decreſcere, fitq; amiciſsimis etiam
grauior, iactantia, præclaras ingenii,
& eruditionis dotes mirum in modum
dedecorat. Verum quid illi facias, ha-
bet hoc hæreſis omnis, Caluiniana
præſertim. cunctos ſpernit, ſibi ſoli E
ſapere & ſcire videtur, monitoribus
aſpera, reprehenſiones etiam iuſtiſsi-
mas cõtumeliis & conuiciis munerat.

Tollantur iſti nævi de corpore pulchro, placebit omnibus labor ille, & feret æuum. Dionyſium Areopagitam auctorem operis Hierarchici agnoſcunt ex Græcis, non tantum B. Maximus, & Georgius Pachymerius, & Ioan. Syсopolitanus, qui commentariis illuſtrarunt, & *in Encomio* Michael Syngellus, Photius, And. Cretenſis, Ioann. Damaſcenus, Suidas; ſed & antiquiores his Anaſtaſius Sinaita, & Anaſtaſius Nycenus; & Beatus Chryſoſtomus, cui hæc Areopagitæ ſcripta cognita fuiſſe, teſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius *epiſt. ad Carolum Caluum*, eadem non nouiſſe tantum, ſed & explicaſſe commentarijs Dionyſium Corinthium, laudat Maximus *in ſcholijs*, auctorem ſuum Anaſtaſium Antiochenum ἐν τῷ ὁδηγῷ: & ex his teſtimonia deſumpſiſſe contra ſui temporis hæreticos Cyrillum Alexandrinum narrat Liberatus *in Breuiario*, & multa huius Scriptoris verba ſuis inſeruiſſe libris, Diu. Gregorium Nazianzenum ſcripſit, Billius Prunæus *Sacrarum obſeruationum lib.* 1. Billius ille Nazianzeni lectioni apprimè deditus, idoneus, ſi quis alius, & locuples huius rei teſtis. Hilduinum etiam Francum, & Gregorium Magnum, Martinum Papam & Martyrem Agathonem, & alios Patres Romanos prætermitto, quibus horum librorum fides indubitata fuit, & ab alijs citatos inuenias, vt & illud in primis notatu dignum, quod *in Bibliotheca ſua* Photius commemorauit, Theodorum Presbyterum Græcum ex profeſſo hac de re librum compoſuiſſe, vt conuinceret, ea quæ habemus S. Dionyſii Areopagitæ opera, non eſſe pſeudepigrapha, & tot ante ſæculis quatuor præcipua, quibus nunc hæretici noſtri abutuntur, vt ea impugnent. argumenta luculenter diſſoluiſſe. Ἀνεγνώσθη Θεοδώρου πρεσβυτέρου, ὅτι γνησία ἡ τοῦ ἁγίου Διονυσίου βίβλος· διελύοντο δὲ ἐν τῷ λόγῳ ἐνστάσεις τέσσαρες: μία μὲν ὅτι εἰ ἦν γνησία: πῶς οὐκ ἐμνήσθησαν τῶν ἐν αὐτῇ ῥητῶν τέ καὶ χρήσεων τινὲς τῶν μεταγενεστέρων πατέρων, δευτέρα δὲ ὅτι Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἀναγραφὴν ποιησάμενος τῶν συγγεγραμμένων τοῖς μακαρίοις πατράσιν ἡμῶν βιβλίων, οὐδεμίαν ταύτης μνήμην ἐποιήσατο. Τρίτη δὲ, ὅτι πῶς τῶν κατὰ περιοχὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διὰ μακροῦ τοῦ χρόνου αὐξηθέντων παραδόσεων, ἡ βίβλος αὕτη λεπτομερῆ τὴν ἐξήγησιν ποιεῖται, Ὁ μὲν γὰρ μέγας Διονύσιος σύγχρονος ἦν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν πράξεων, τοῖς ἀποστόλοις: ἃ δὲ ἡ βίβλος περιέχει, τὰ πλεῖστα τῶν κατὰ περιοχὴν [καὶ] ἐς ὕστερον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντων παραδόσεων ἐστὶν ἀναγραφὴ ἀπίθανον οὖν, φησὶ μᾶλλον δὲ κακόπλαστον τὰ μετὰ πλείω χρόνον τῆς τελευτῆς τοῦ μεγάλου Διονυσίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντα, Διονύσιον ὑπολαμβάνειν ἀναγράψαι. Τετάρτη δὲ πῶς μέμνηται τῆς τοῦ Θεοφόρου Ἰγνατίου ἐπιστολῆς ἡ βίβλος· ὁ μὲν γὰρ Διονύσιος τοῖς τῶν ἀποστόλων ἐνήκμασι χρόνοις: Ἰγνάτιος δὲ ἐπὶ Τραϊανοῦ τὸν διὰ μαρτυρίου ἤθλησεν ἀγῶνα, ὃς καὶ περὶ βραχὺ τῆς τελευτῆς ταύτην ἐπιστολὴν, ἧς ἡ βίβλος μνημονεύει γράφει. ταύτας οὖν τὰς τέσσαρας ἀπορίας διαλῦσαι ἐπαγωνισάμενος, βεβαιοῖ (τόγε ἐπ' αὐτῷ) γνησίαν εἶναι τοῦ μεγάλου Διονυσίου τὴν βίβλον, hactenus Photius.

Si quid aduerſarius nouit, quod nec Lutherus, nec Valla, nec Eraſmus, nec Flaccus Illyricus, nec Beza obijcere, amabo, proferat in medium. Veritatis amator ſum, vt qui maximè audiri cupio, & audire, docere & diſcere amo. eandem ſerram reciprocare non amo: abſtineat velim, quæ iam alij illi præoccuparunt, & recenti memoria, à

Galen. in Areopag. Barō. Anal. to. 2.

Matth. Galeno Belga, & Cæſare Baro-
nio, valide calcata protritaque. Dignus
fortaſsis, cui potius, quàm tot Græcis
doctiſsimis, antiquiſsimisq́; Patrib. cre-
damus, quem doctiorem, acutioré, ſa-
pientioremq́; arbitremur. oppones os
columnatũ tot Eccleſiæ luminibus, tot
fidei columnis. dicat ſe vnum meliùs
noſſe characterem Dionyſianũ diſcer-
nere, quàm Chryſoſtomũ Cyrillumq́;:
paſſos ſibi per ingenij ſtuporé imponi.
Græcæ linguę ignaros fuiſſe Marſilium
Ficinum, Ambr. Camaldulenſem, Pe-
rionium & tot ſęculis prioré Ioan. Sco-
tum illum, alium à Dunſio & Maiore,
qui quattuor pro Areopagiticis libris cú
verterent, agnouere. Occalluimus ad
ſimiles Phyrgopolynicis Nitiobrigis
Traſoniſmos. Qui ſaxorum nouus epi-
grammatarius, Lucano ſculponeis os
batuit. qui Manilium docet aſtrono-
miam, qui in Geometricis adhuc diſci-
pulus, & malè calculi ſubducti à Laniſta
depreheñſus, ſupra Euclidem, & Archi-
medem ſapit, qui Tacitũ, Suetoniumq́;
eius, quo vixerunt temporis, & quod
ex tabulis publicis didicerát, rationem
dedocet: cui Euſebij aniles & pueriles
alucinationes manifeſtæ, & Euſebium
cęteri patres pueriliter ſequuti, prę quo
vno cæteri vt vmbræ volitant, ſimioli,
fanatici, furioſi, hoſtes veritatis, ſtupor,
qui omnes ludibriũ debent, quem ne-
mo reprehendit, niſi qui ignorat, qui in
hominib. ſtudioſis huius ſæculi, in alijs
candorem, in alijs ſtudium, in omnib.
ſenſum bonarum rerũ deſiderat, (*Vtor*
eius Verbis, nec adfingo quidquam.) Qué
nullus hactenus reprehendit (*oblatraſ-*
ſe dicit) qui non furioſus, aut flagitio-
ſus, aut indoctus, aut etiam tribus his
virtutibus ſimul exornatus fuerit. Et
hic bonos nullos inſectatus eſt, cui illi
agyrtæ, ſcurrę, vel Sophiſtę, ſi quid mu-

Ex libr. de emēnd. Tēporis, & epiſt. de vit. Iulii Scalig.

A tire contra hunc Temporarium Dicta-
torem auſi, Hic nullis obtrectatus le-
niſsimè, & abſq; omni penitus ambi-
tione ſcripſit, quæ ſcripſit. huic à ſapié-
tia moderatio imperata eſt. Mauult iſte
modeſtiam eius omnes, quam iuſtam
iram pauci ſentiant: [*benè & verè, hoc*
quia iniquã *vult omnes perpeti*, iuſtam
vix ſcio, an in quenquam hactenus ca-
lamo ſtrinxerit.] Iſtius virtutem euita-
B ri non poteſt, quin tanquã vmbra glo-
ria & inuidia ſequantur. Ecce, quocũq;
ſe confert, inuenit rupices & Marruci-
nos, quibus eius virtus ſtatim ſubolet,
vt ſuibus Amaracinum. Quocunq; it,
mittit ſigna ſui. Quiſquis perditus eſt,
inſanus, virtutum & bonarũ literarum
hoſtis, veſtigijs eius eum colligit, & ca-
pitali odio proſequitur.] Quam hic de
ſe demiſsè, quam de alijs omnibus ſen-
C tit magnificè? Nonne ſe præbet omni-
bus, modeſtæ ſcriptionis, & humilis a-
nimi exemplum illuſtriſsimũ? Quanta
hæc ignoratio eſt ſui? quantus ſtupor,
his animis cum ſis, eos literis feræ po-
ſteritati notos velle? quæ inſania arbi-
trari, adeo omnes hebetes, vt taliũ ver-
borum veſtigijs, in anima arcana ſe iu-
dicando non penetreris? vt hæc huma-
nitate tinctos, & amantes Chriſtianæ
D pietatis & officij, non offendant? Nec
contentus graſſari in ſingulos, ſtringit
acumen ſtili in integras Sodalitates &
religioſos ordines, à Tridentina Syno-
do Oecumenica laudatos, quodq́; au-
daciæ intollerabilis eſt, Eccleſiam vni-
uerſam à multis iam ſęculis erraſſe, nec
verum vidiſſe, fretus leuiculis rationib.
graui ſupercilio contendit. Quas qui
legunt futiles deprehendũt, cùm alijs
E ob cauſas, tum quia fingit ipſe ſibi pe-
riodum & præfigit, quam commentus
potius, quam valide probauit &, cum
æquius fuerit normam ſuam Eccleſi-

ſtiam E

ſcitis, & veterum placitis accommodare, ipſe contra, vult omnem vetuſtatem edicto noui Dictatoris parere, & eadem confidentia præceps ingenium, quicquid non eſt ad muſsim illá ſuam, id damnat erroris. Quid vero ſimilius, an erraſſe vnum, qui cum nullo veterũ, nec cum Eccleſia conſentit, an erraſſe veteres omnes & Eccleſiam, eo quod in pleriſq; ad illam amuſsim nouá non conueniant? ſcio cum quo errare malim, ſcio quem potius erraſſe credendum. verùm tamẽ fruatur iudicio ſuo, quia monitioni locus non eſt, incurrat in omnes vt lubet, qui *ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο*, non illas Regij Vatis, ſed illius, ſuperborũ Regis, qui poſuit in cœlum os ſuũ, vt thronum figeret in Aquilone, & ſimilis eſſet Altiſsimo. Senitij omnis expertem profiteri, eſtne ſimilem ſe Chriſto profiteri? Soli tibi IESV optimè licuit dicere? *Quis veſtrum arguet me de peccato* (mortaliũ nemo expers vitiorum eſt. Hic tamen permiſit calamo chartis illinere, *Quid mihi obijcere poſſunt, præter virtutem, quam non habent? Nullius mihi cõſcius ſum, cuius me apud homines pudere debeat.*] Apoſtolum puta Paulum loqui. an idem illi licet, quod *vaſi electionis?* non ſane. non quia diſsimilis res, ſed is, qui dicit. Si de grauibus flagitiis & publice vindicandis loquitur, egregiam ſanè laudem, cur id opus tantopere iactare, quod cum pleriſque commune? Quamuis & Caluiniſmus, quem profitetur, certè tale tantumq; crimen eſt, vt ſi ſanæ mentis foret, eius illum perpetuò & pigere, & pudere, & pœnitere oporteret. Si de alijs animi vitijs, quę hominem dedecorant, & Deo hominibusq; minùs gratum faciunt, ſenſit, vt ſenſiſſe reliqua, quæ addidit, ſatis o-

A ſtendunt: nihil arrogantius, nihil à veritate alienus dici potuit. faſtuoſitas, iactantia, contemptus aliorum, virtutes credo ſunt, non vitia: quàm ab his immunis, quàm integer, ſi philautia non excæcaſſet oculos, ipſimet iudiciũ permitterem. Sed fruatur, inquam, ſuo iudicio, ſibi plaudat, placeatque: vel potius (fac, qui potes Deus, & hoc animo me iſta noſti ſcribere) reſipiſcat, & in

B poſterum infrunitæ linguæ, calamoq; inferni, deſinat tam laxas habenas permittere. Quod, ad me, puto licere mihi, qui ex omnibus vnus ſum in eum aliquid, qui ſibi cuncta in omnes voluit licere. Licuit homuncioni in diuinum Dionyſium petulanter, cur mihi non liceat pro Diuo conſtanter? Mentem ſaniorem illi opto. conuitia nec curo, nec metuo: iſta ceſſare æquum eſt, ra-

C tiones compulſandæ. Quod ſperare non audeo. conſueuit vel ſilentio, ſi quando nequit reſpondere, dicta trãſmittere: vel contemptu, & maledictis certare. Sic factum, pro rationibus & argumentis, quæ exſpectabam, ecce in Elencho, de Haridæis, quem cõtra Serarium noſtrum edidit, nihil mihi, niſi conuicia rependit, adeo ſcurrilia, obſcœna, & fœtentia, vt nec profligatiſ-

D ſimos ganeones in luſtris illa ſine robore putem vſurpaturos. Fors iſta nec limis dignabitur, audiet certè, quod legiſſe diſsimulet, & aliquem vel ex Armoricis ſubſtituet.

Incubuit numquam cœleſtis flamma ſalictis,
Nec parui frutices iram meruere Tonantis.

Cauſa certè non mereor, qui hæc a-

E nimo non malo, ſin aliter: noui cœleſtia à Claudianis tonitruis, & à Ioue Salmonea diſcernere.

ANACEPHALÆOSIS DVODECIM SALVBRIVM MONITORVM, QVÆ CONFESSARIIS IN PROMPTV ESSE debent.

MONITIO I.

Dæmones eſſe.

vide libr. 2. qu. 2.

CVm in homines atheos in-
ciderint, dubitãtes an ſint
dæmones? proponant il-
lis 1. id doceri apertis S. S,
verbis paſsim occurrenti-
bus: 2. hunc perperuum Eccleſiæ ſen-
ſum fuiſſe. 3. hæreſim eſſe contrarium
defendere: quę tria probantur à Theo-
logis in materia de Angelis. 4. conuin-
cit ratio effectuum quorundam mira-
bilium experiẽtia. vt v. g. ſubitò mon-
tem vnum loco mouere: bruta loqui:
defunctorum ſimulacra oculis ſpectan-
da proponere: linguis incognitis lo-
qui: res ferreas (ſine magnete) argen-
teas pateras, aut ſimilia magni ponde-
ris ſuper menſa locata, ſine funiculo
àut ſimili inſtrumento, attrahere ab v-
no extremo ad aliud, ſubſultantia:
quod quis foliolum chartæ inter mul-
ta ſit electurus certò prædicere: char-
tam ab aliquo ex toto chartarum ludo
extractam, in manib. extrahentis ma-
nentem, noua inducta figura, ter face-
re immutari: facere vt tres vel plures

A diuerſæ perſonæ de vna eademque re
cogitent: vim imaginatiuæ alterius fa-
cere. vt de alia re vix cogitet, quam ea
quæ cogenti nota: (*vix*, dico, nam o-
mnino vel voluntatem vel intellectum
cogere, ſeu neceſsitate quadam abſo-
luta ad id adigere, nec dæmon poteſt)
facere ſpecula, in quibus, quæ in decem
milliaribus fiant, videri poſsint: trium
B horarum ſpacio arbuſculam veram ſpi-
tamę longitudine ex menſa facere, ex-
creſcere: facere certæ lucernæ lumine
accenſo, vt quotquot adſunt mulieres,
veſtibus ſe nudent, & quæ natura do-
cet tegẽda oculis obijciant, & ſic nudæ
tripudiare non deſinant, quamdiu ar-
deat in medio appoſita lucerna leporis
adipe plena & certis caracterib. inſcul-
pta, & huiuſmodi alia, quæ nobis cir-
C culatores ex Baptiſtæ à Porta ſcriptis &
diſciplina obtrudũt, quorum cum nec
naturales, nec artificioſæ cauſæ profe-
rantur Idoneæ, ſpiritualibus cauſis ef-
fectibus tribui debent; quæ ſunt An-
geli, & dæmones.

MONI-

MONITIO II.

Non licere vllum pactum vel amicitiam cum dæmonibus inire.

vide lib. 2. q. 4. & li. 4 part poſte. q. 4. ſect. 8.

QVI putant non eſſe magnum peccatum cum dæmonibus fœdus, pactum, aut familiaritatem habere, doceantur primo, quanta ſit vis & dignitas primi præcepti prioris Decalogi tabulæ. Nempe illud vt ordine, ſic & dignitate primum eſſe. Nam digniora eſſe, ratione obiecti, tria primæ tabulæ ſeptem aliis tabulæ ſecundæ: & inter illa tria, præcipuum eſſe primum. Tertium enim potiſsimum agit de cultu externo, ſecundum de verborum honore, primum de amore & fidelitate animi Deo exhibẽda & virtute religionis ſeu Theoſebias. ſeu Latriæ. quare cum hæc virtus Deo gratiſsima ſit, etiam illi contrarium vitium eſt odioſiſſimum, nempe idololatria & infidelitas. nam eſt quædam apoſtaſia, proditio, & transfugium ad hoſtium Dei Principem diabolum: quod peccatum eſt omnium vitiorum moralium grauiſsimum: & ideo huic præcepto à Deo pœna fuit addita, cum Deus teſtatur ſe fortem & zeloten eſſe, & hoc peccatum vſque in tertiam & quartam generationem vlciſci, & vocat hoc peccatum odium ſui, eo quod tranſgreſſores vocat oſores ſuos *a*. Secundo doceantur omne cum dæmone fœdus aut amicitiam contra hoc primum præceptum eſſe. Cum enim inter Deum & dæmonem ſit quaſi ꝑpetuum bellum ſeu odium (Vnde de dæmonibus legimus: *Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper*: & Diabolus vocatur *Satan*, hoc eſt aduerſarius) tenemur nos, vt vas alli Dei, perpetuum quoq; & capitale odium cum dæmone exer-

a Exod. 20 v. 5.

A cere, hoc bellum vt Paterpatratus initio mundi Deus indixit, cum dixit Serpenti: *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius b.* quibus verbis prohibemur vllas cum dæmonibus inducias aut commercium habere. Idem nos docet Apoſtolus: *Nolo*, inquiens, *ſocios vos fieri dæmoniorum c.* Idem nos in baptiſmo promiſimus, Sacramento adſtricti, B Eccleſiæ nomine rogante Sacerdote & patrinis pro nobis reſpondentibus non ſemel, Nos abrenunciare Satanæ & pompis eius. Cum itaq; hoc bellum initio mundi conditi indictum, & initio Eccleſiæ Chriſtianæ tuba Apoſtolica renouatum, & à nobis cum in Eccleſia fuimus regenerati iureiurando votiuo ſit ſuſceptum ac promiſſum, C ſequitur eum, qui cum hoſte pactum vllum aut familiaritatem colat: perfidiæ, transfugii, & apoſtaſiæ reum non minus eſſe, quam vel monachus votiuam deſerens profeſsionem, vel miles ad hoſtem transfugiens, vel Chriſtianus Mahumetiſmo ſe addicens. Tertio moneantur non tantum hoc Deo diſplicere, ſed ipſis quoque pernicioſiſsimum eſſe. Dæmonum enim in homines D odium eſt inexplebile, & à ſui lapſus tempore nunquam illud remiſerunt, nec vnquam remittent aut minuent: ſi permitterentur à Deo omnes mortales interimerent, quod quia vident ſibi non licere, ideo aſsiduè hominibus animæ mortem moliuntur adferre per varias & multiplices peccandi illecebras: ne, qua excidere bea- E titudine, homines potiantur. Odii magnitudo paret ex vehementia & acerbitate cruciatuum aut vexationum quas intulere, quotieſcumq; Deus illis permiſit, vt teſtantur Iobus, Saræ mariti, D. Antonius & alii innumeri. Per-

b Geneſ. 3. v. 15.

c 1. Cor. 10. v. 21.

A tinaciam odii docent, Iobus dicens:
Cor eius indurabitur tanquam lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus a. &
a Iob. 41. v. 15.
Chriſtus Dominus, *vos*, inquit, *ex pa-*
trè diabolo eſtis, & deſideria patris ve-
ſtri vultis facere: & ille homicida erat
ab initio: & in veritate non ſtetit & non
eſt veritas in eo. cum loquitur menda-
cium, ex propriis loquitur, quia mendax
B *eſt, & pater eius b.* cum dicit homici-
b Ioan. 8. v. 44.
dam eſſe ab initio ſignificat hunc eius
perpetuum eſſe conatum, animas ne-
care: circuire inſtar leonis rugientis &
quærere quem deuoret, vt ait D. Pe-
trus cum addit veritatem in eo non eſ-
ſe, docet fruſtra quem cum illo paci-
ſci, qui totus ex perfidia conflatus eſt.
& ideo cum ſemper velit nocere, cer-
to tenendum nobis, illum nullis blan-
C diciis, obſequiis, aut cultu homini re-
conciliari placari, aut deliniri: ſed quā-
do ſe beneuolum aut amicum fingit,
tum maius malum hominibus moliri.
Orig. *lib.* 8. *cont. Celſum*, Probabile eſt
(inquit) dæmones, cum ſint improbi,
ne cultoribus quidem ſuis dexteram,
datamq; fidem ſeruaturos.

MONITIO III.

Ne iudices hoc negligant punire, aut diſsimulent.

Pro. li 5. ſect. 4.

QVando confeſſarii incidunt in
Prælatos, Principes aut Iudices,
nimis lenes, & remiſſos, & negligen-
tes in ſectæ huius exſtirpatione: Mo-
nere illos debent, quod ſint à Deo con-
ſtituti ad vindictam malorum, & ſine
causa gladium non acceperint: quod
E mala quæ ex eorum negligentia orbi
& Eccleſię inferuntur & gliſcunt quo-
tidie, ſeuerisſime ab illis exigentur:
quod ad damnorum reſtaurationem
teneantur, hoc peccatum directe &
immediate contra Maieſtatem DEI

A tendere: & idcirco non magis licere
principi diuinam iniuriam remittere
aut diſsimulare, quam Prætori licet
ſui Principis, vel militi ſui Imperatoris.
Legem illam veteris Teſtamenti, *Ma-*
leficos non patieris viuere c, non eſſe
c Exod. 22.
dumtaxat iudicialem poſitiuam, ſed
iudicialem iuris diuini & naturalis, &
ideo nō eſſe per legem Euangelii ſub-
latam. Iudicibus inferioribus non li-
B cere vitæ ſecuritatem reis huius delicti
promittere, vt crimen ſpontanee con-
fiteantur & ſocios detegant: licere id
ſolo ſummo iudici, qui lege ſuperior &
ex cauſa iuſta, & quando hoc euidens
neceſsitas vel vtilitas reipub. poſtulat.
Meminerint, ſi qua damna per eorum
conniuentiam aut negligentiam à ma
leficis ſubditi patiantur, ſi qui necen-
C tur, aut ad conſortium criminis per-
trahantur, ſanguinem hunc à mani-
bus eorum Deum requiſiturum. Non
hominis illos, ſed Dei iudicia iudicare.
Cauendum ne fiant ſocii furum, & ne
dum, vt Ioſaphat, his qui oderunt Do-
minum amicitia iunguntur, iram Do-
mini mereantur *d* videant ne audiant
d 2. Paral. 19 v 2.
terrificum illud Prophetæ dictum Re-
gi Achaz. *Quia dimiſiſti virum dignum*
D *morte de manu tua, erit anima tua pro*
anima eius, & populus tuus pro populo
e 3 Reg. 20 v. 42.
eius e. Qui denique falſis opinionibus,
& erronea ſua exiſtimatione decepti
conatur iudices abducere, à cognitio-
ne & vltione criminis huius, vel aucto-
ritate, vel calumniis, illi monendi vt
reſipiſcant, ne & ſe conſcios eiuſdem
delicti, vel fautores delinquentium,
E vel iuſtæ & Canonicæ contra hanc
hæreſim inquiſitionis diſturbatores &
impedimenta præbeant, cum pericu-
lo incurrendæ excommunicationis. c.
vt inquiſitionis. de hæretic. in 6 De-
que hos omnes honorem Dei negli-

gere, & proinde ſolere à Deo negligi, & in maximas calamitates & ignominias abiici iuxta comminationem Heli Sacerdoti factam 1. *Reg.* 2. *verſ.* 30. Quam hoc Babyloniis exitiale dixi *l.* 5. *ſect.* 16. *in fi.*

Nahum inter præcipuas cauſas excidii Niniuę memorat, quod in ea Magi & malefici magni fierent *cap.* 3. *v.* 4. Eandem ob cauſam minatur Ieroſolymæ Michæas *ca.* 5. *verſ.* 10. Propterea Cananæi deleti & pulſi ſedibus ſuis. *Deut.* 18. *verſ.* 10. ex quo loco explicandum illud de medicaminibus ſap. 12. 4. Numquam id impune Regibus ceſsit: Saul nō excidit regno niſi poſtquam Magiæ præſidia quæſiuit: tunc (ait Bleſenſis) *dum Pythoniſſam conſuluit in montibus Gelboe cum filijs meretur interfici. Sic Ochozias, qui ceciderat per cancellos, dum de vitæ diuturnitate ſcrutatur, vita eius tanquam tela texenda ſucciditur.*] ob maleficorum imitationē Manaſſes ſpecimen fit Regis calamitoſiſsimi, 4. *Reg.* 21. *&* 25. cuius peccatum etiam poſteri luerunt, nec pacari Deus potuit Ioziæ pietate 4. *Reg.* 22. Iezabelis veneficia nota, ſed & præcipitatam de feneſtra, laceratam à canibus. Longum ſit alios recenſere. Zoroaſtrem fulmen occidit Magiæ inuentorem. *Plin. libr.* 30. *cap.* 1. *libr.* 11. *capit.* 42. De Ferrando Comite Flandriæ, de Guilhelmo Iuliacenſi, de Scotiæ Regib⁹ aliquod, de Principe quem memorat Gerſon, actum ſuperioribus libris. de Muleaſſe Tunetano Rege, non paucis egit Paul. Iouius, de Vortigerno Rege Boëthius *lib.* 8. De Græcorum hiſtoriis multos memorat Petrarcha *lib.* 4. *rer. memorandar. cap.* 1. 2. 3. Si Romanorum Annales voluas occurrent tibi plurimi, quibus hæc licentia exitii miſerrimi occaſio fuit. de Numa Pompilio, Plutarchus, *in Numa.* de Tullo Hoſtilio, Dionyſius, & Liuius *lib.* 1. De Nerone Plinius *lib.* 30. *Nat. hiſtor. cap.* 1. & Suetonius *in Nerone.* De Valeriano. Nicephorus *lib.* 6. *cap.* 10. de Iuliano Apoſtata idem Nicephor. *lib.* 10. *cap.* 29. de Licinio Niceph. *lib.* 7. *cap.* 45. De Fl. Ruffino Tyranno, Claudianus *lib.* 1. *de laud. Stilichon.* de Maxentio, de Heraclio & aliis alii. Quid referam recentiora? Leopoldum Auſtriæ ducem Friderici III. fratrem, nimis familiarem Magis, quidam narrant, ita à ſpectro perculſum fuiſſe, vt paucis poſt diebus obierit. VVenceslaus Bohemiæ rex ſummo in pretio voluptatis cauſa Zytonem & alios habuit, cui quæſo Principi cuncta regni negotia infœlicius ceſſere? Creſpetus *diſc.* 7. ſcribit cuidam ætatis huius Principi mortuo inuentam ad collum appenſam imaginem Theurgico ritu deuotam, qua ſe fœlicem fore ſperabat: quo tamen vix vllus calamitoſior fuerit. Concludam cum Rege, Reges alloquens: *Nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite diſciplinam: ne quando iraſcatur Dominus & pereatis de via iuſta.* Monet vt diſciplinam apprehendant. Hebr. eſt *Naſſeku Bar* נשקו בר, quod etiam ſignificat oſculamini filium. oſculari vero idem quod honorare. Nimirum optime Chriſtum honorant, qui hoſtis eius diaboli partiarios in virga ferrea regunt & flagellant, qui Deum inhonorantibus non parcunt, hoc enim eſt apprehendere diſciplinam, quia hoc eſt Chriſti doctrinam pure venerari & ſequi.

1. Reg. 28. v. 8.
4. Reg. 1. v. 2.

Camerar. operæ ſucciſiuę c 70.

Pſalm. 2. v. 10.

MONITIO IV.

Superſtitionibus vti quam noxium & execrandum.

QVi parui faciunt diſcere ritus ſuperſtitioſos & eos exercere, moneantur omnium ſuperſtitionum & vanarum obſeruationum inuẽtorem eſſe diabolum, qui principio mundi ſtatim in idololatriam fere totum genus humanum pellexit. Sed cum hoc eius imperium Dei filius deſtruxiſſet, *ad hoc enim apparuit filius Dei vt opera diaboli deſtrueret a.* & paucis ante paſsionem diebus dixit: *nunc mundus iudicabitur, & Princeps huius mundi eiicietur foras b*, & hic fuit ſcopus Apoſtolicæ per totum orbem prædicationis: & tamen cum imperio non fuiſſet imminuta vetus illa ambitio diuinitatis: pro illa aperta & clara idololatria pene extincta, tectam quandam ſpecie pietatis & vtilitatis idololatriam inuenit, artium ſuperſtitioſarum cupiditatem & cultum. hanc ergo diram curioſitatem inuenit, & propagauit, primo vt ſic poſſeſsionem animarum, qua vi crucis deiectus fuerat, clanculum dolo malo recuperaret. Secundo vt homines hoc pacto primum & maximum præceptum, & votum religionis quo ſe Deo adſtrinxerunt in baptiſmo, violare aſſueſcerent. 3. vt ſpem, quam homines in Deo habere debent, amittant, & eam collocent in rebus iſtis vanis, & ideo ſint Deo maledicti, qui c *odit obſeruantes vanitates ſuperuacue* 4. vt ſic in lethale peccatum pertractos, leo rugiens d deuoret, & decipiat hominem draco venenatus, quẽ Deus formauit ad illudendum ei e. Hæc ſunt commoda ſuperſtitioſarum obſeruationum, & qui eas colunt, aut amant docent ſe non Chriſti, ſed diaboli diſcipulos eſſe, & eius magiſterium amare, in eius ludo doctos eſſe, & alienos à doctrina Eccleſiæ Catholicæ.

Confer. cum li. 5. parte poſteriore.

a 1. Ioan. 3. v. 8.

b Ioan. 12. v. 31.

c Pſal. 30. v. 7.

d 1. Pet. 5.

e Pſal. 103. 26.

Mirum eſt aliquem poſſe his præſtigiis ſe dare, qui norit exitum infœlicem Magorum & præſtigiatorum. Inuentor Magiæ Cham ſeu Zoroaſter, fuit tandem ab ipſo dæmone, quem importunius ſolicitabat, igne ſuccenſus & concrematus, teſte *Clement. in lib. recognition.* de Simone Mago notiſsima res, quod in aërem à dæmonib' ſublatus præcipitatusq́; fractis cruribus cum ignominia & dolore interierit. Quæ de Cynope Mago, Prochorus, & de Zaröe & Arphaxat Abdias *libr. 6.* tradidit prætermitto, vt & ea quæ de Oddone, Hollero, Metothimo Magnus Olaus *in Hiſtoria Septentrionali*, & de Sopatro, Eunapius *in Aedeſio*: de Orpheo, Mopſo, Amphiarao, qui omnes magi fuere, Ouidius, Seneca, Statiusque: de Pythagora Samio Laërtius *in eius vita* & Cælius *lib. 19. Antiquit. cap. 7.* Henricum Cornel. Agrippam moriturum, à ſe canem ſuum Paredrium abegiſſe, cum hoc dicto, *Abi mala beſtia, tu me perdidiſti*, tritum eſt ore omnium. Ioannis Portantii obitus in Antuerpienſi carcere qualis, norunt ciues mei. Apud Guilhelm. Tyrium *lib. 8. belli ſacri ca. 15.* duo magi volentes machinas Chriſtianorum incantare, primi illis interfecti. Apud Polydor. Virgilium anus ſaga coram omnibus à dæmone abripitur, vt alibi narraui. Apud Dubrauium *lib. 23. Hiſt. Bohem.* Zyto nobilis ille præſtigiator ad extremum à diabolo viuens, cum corpore & anima de medio hominum fuit ſublatus. Ioann. Fauſtus famoſus magus his temporibus in Germania, tandem à cacodæmone lecto extractus noctu, & ſtrã-

gulatus,

gulatus, inuerſa in tergum facie, do-
domoq; tota concuſſa, & pene euerſa,
vt ſcribunt VVierus, Camerar. alijque
Franciſc. Picus *lib. 5, de prænot.* auctor
eſt ex relatione ſociórũ, qui adfuerant,
Magum quendam à dæmone viuum
ablatum, nuſquam vnquam compa-
ruiſſe, dum curioſo cuidam & non ſatis
ſano Principi pollicetur, ſe Troię expu-
gnationem & Hectoris cum Achille
duellum, quaſi ſpectandum in orche-
ſtra, exhibiturum.

Tam hæc factoribus ſunt periculo-
ſa: nec minus ijs, qui ſpectãdi talia ſunt
auidi. duo tantum exempla adſcribam
vetus vnum, & nouum alterum. Scri-
bit Lucian. *in Philopſeude*, de quodam
Encrate, quod *cum vidiſſet Pancratem
quendam Magum Aegyptum, multa mi-
ra facientem, ſe paulatim in eius ami-
citiam inſinuaſſe, adeo vt omnia ei pro-
pemodum arcana communicaret. Tan-
dem autem magũ hunc ei perſuaſiſſe, vt
omnibus famulis in Memphi derelictis,
ſe ſolus conſequeretur: neq; enim defutu-
ros miniſtros, atq; ex eo tempore, inquit,
ſic vitam duximus. Cum in diuerſorium
quodpiam veniremus, homo accepto pi-
ſtillo, ſcopinaue, aut peſſulo, veſtib. im-
plicãs, cum in id carmen quoddam dixiſ-
ſet, efficit, vt ambularet, vtq; alijs omni-
b⁹ homo videretur. Illud ergo abiens, &
aquam hauriebat, & cœnam parabat,
inſtruebatq; atq; in omnib. commode ſub-
ſeruiebat, miniſtrabatq; nobis. Deinde,
vbi iam ſatis huius miniſterij fuit, ſcobi-
nam rurſus ſcobinam, ac peſſulum peſſu-
lum, aliud recitans carmen, reddebat.
Hoc ego vehementer conatus, non inue-
niebã, quo pacto ex illo expiſcarer. Nam
id mihi inuidebat, quamuis eſſet in alijs
facillimus. At quadam die in angulo
quodam tenebricoſo deliteſcẽs clam illo,
ſubauſcultaui propius incantationem il-*

A *lam, erat autem triſyllaba. Tum ille cum
piſtillo mandaſſet, quæ curanda erant,
abijt in forum. At ego poſtridie illo apud
forum occupato, acceptum piſtillum cum
ornaſſem, ſyllabas illas ſimili modo pro-
nuncians, aquam iuſſi vt hauriret. Tum
impletam amphoram cum tuliſſet, deſi-
ſte, inquam, nec amplius aquam haurito,
ſed rurſus eſto peſtillum. At illud mihi
haud amplius obtemperare volebat, ſed*
B *aquam hauriebat continuè, quo ad hau-
riendo totam domum nobis impleret. At
ego cùm reſiſtere huic rei non valerẽ (ti-
mebam autem ne Pancrates reuerſus, id
quod etiam euenit iraſceretur) correpta
ſecuri piſtillum in duas partes diſſeco. At
vtraq; pars amphoram ſumẽs hauriebat
aquam, itáq; vnius loco duo miniſtri mi-
hi eſſe cœperant. Interea Pancrates ſu-
peruenit, ac re intellecta illa quidem in*
C *ligna rurſus, quemadmodum ante carmẽ
erant, mutauit: at ipſe me relicto clan-
culum neſcio, quo ſe ſubducens abijt.*] Vi-
des huic curioſitatem ferè cauſam fuiſ-
ſe, vt aquis ſubmergeretur. Cur vocas
fabellam: cum potuerit in piſtillo Pa-
redrus aliquis Mago famulari. Sed cape
alterum, de ijs, quibus periculum præ-
ſentaneum fuit, ne ſeipſos denſarent.
Philip. Camerar. *libr. Operæ ſucciſiuæ,*
D c.70. ita ſcribit, *Cum aliquando Ioannes
Fauſtus apud notos quoſdam diuerteret,
qui de ipſius præſtigiatricib. multa audi-
uerant, ij petierunt ab eo, vt aliquod ſpe-
cimen ſuæ Magiæ exhiberet. Hoc cum
diu recuſaſſet, tandem importunitate ſo-
dalitij neutiquam ſobrij victus promiſit,
ſe illis exhibiturũ quodcunq; expeterent.
Vnanimi itaq; conſenſu petierunt, vt
exhiberet illis vitem plenam vuis matu-*
E *ris. Putabant autem propter alienũ anni
tempus (erat enim circa brumam) hoc
illum præſtare nullo modo poſſe. Aſſenſit
Fauſtus, iam iam in menſa conſpectũ iri*

quod expeterent: ſed hac conditione, vt A
omnes magno ſilentio immoti præſtola-
rentur: donec illos iuberet vuas decerpe-
re: ſi ſecus facerent, inſtare illis pericu-
lum capitis. Hoc cum ſe facturos promi-
ſiſſent, mox ludibrijs ſuis huic ebriæ tur-
bæ, ita oculos & ſenſus præſtrinxit, vt
illis tot vuæ miræ magnitudinis, & ſuc-
ci plenæ in vite pulcherrima apparerent,
quod ipſorũ adeſſent. Rei itaq; nouitate B
cupidi, & ex crapula ſitibundi ſumptis
ſuis cultellis expectabant, vt illos iuberet
reſcindere vuas. Tandẽ cùm iſtos leuicu-
los aliquãdiu ſuſpenſos, in ipſorũ vaniſsi-
mo errore tenuiſſet, ſubito in fumum ab-
eunte vite cum ſuis vuis, conſpecti ſunt
ſinguli tenentes loco vuæ, quã vnuſquiſq;
apprehendiſſe videbatur, ſuũ naſum op-
poſito supernè cultello: ita vt ſi quis im-
memor præcepti dati vuas ſecare voluiſ- C
ſet, ſeipſum naſo mutilaſſet.] Quid plu-
ra? nihil ferè vnquã præſtigiatores fa-
ciũt, quin aliquid factu facile, ſed quod
difficile ſit nõ facere, à ſpectatorib. aut
Magiæ ſtudioſis poſtulent. Veluti ne
perſonas, quæ apparent alloquãtur, vel
manum porrigant, ne circulo pedem
efferant, & ſimilia, quę tamẽ, vt faciant
poſt illos illecebris dæmones, aut varijs
terriculamentis, quaſi compellunt; Vt
de Bauaris adoleſcentibus apud Cæſa- D
rium legi, & duobus Aremoricis bono
loco natis Gentiliaci, cum puer Lutetię
degerem: accidit, qui ab archihomici-
da ambo tunc præfocati, eo quod cir-
culo pedem extuliſſent.

I nunc atq; animã fraudi cõmitte doloſæ.

MONITIO V.

Vnde poterunt cognoſcere, an à dæmone effectus exſpectetur, an à natura, an à Deo?

Monendi ſunt rerũ iſtarum igna- (vid. l. 3. par. 3 q. 3 & 4. ſect. 1.)
ri, Vanitatem & mendacium o-
mne Deo diſplicere, qui veritas eſt: dę- A
moni verò placere, qui mendax eſt &
pater mendacij. *Beatus vir* (ait Pſal-
miſta a) *cuius eſt nomen Domini ſpes e-* (a Pſal. 39. v. 5.)
ius, & non reſpexit in vanitates & in-
ſanias falſas. Vanitatem verò dici quo-
tieſcunq; homo facit, vel dicit aliquid,
boni conſequendi, vel vitandi cuiuſpiã
mali cauſa, quod vim nullam neq; na-
turalem, neq; ſupernaturalem obtinet
ad effectum intentũ. v. g. ſi quis in hu- B
mine ſeminet, vel littus aret, dicendus
eſt vanitatem operari, eo quod arandi
& ſeminandi finis ſeu effectus eſt meſsis
& fructus perceptio, quem finem hæc
eius actio nequit conſequi. ita ſi quis vt
capitis dolorem pellat. faſcia linea, vel
cartula alba cingat tibiam, aut ægrũ in-
ter ſarmentum diffiſſum perducat, vel
palmo cingulum ægri metiatur, clarũ
eſt has actiones eſſe vanas & ſuperſti- C
tioſas, quia nullum vim habent ad hu-
mórem noxium capiti moleſtum inde
expellendum. Contra ſi applicetur ca-
piti aqua roſacea, vel ad bilis expulſio-
nem rubarbarum prębeatur, vel ad fle-
gmata capite educenda per ſternuta-
tionem comedatur ſinapi, non erit va-
na obſeruatio, ſed licitum remedium,
quia natura ad hoc vim hiſce rebus in-
ſeuit. Sic etiam verba nulla vim natu-
ralem habent aliquid efficiendi more D
agentis phyſici: ſed quędam verba vim
habent operandi ex inſtituto Dei, &
iſte effectus eſt ſupernaturalis: quędam
non tam vim habent ſupernaturaliter
operandi, quàm putantur ab imperitis
habere. Prioris generis ſunt verba Sa-
cramentorum, nempe collationis ba-
ptiſmi, conſecrationis Euchariſtiæ, ab-
ſolutionis peccatorum, &c, hæc verba E
licitè vſurpantur à Sacerdotib. ad effe-
ctum, cuius cauſa Saluator noſter [illegible]
inſtituit. Verum ſi quis hæc verba [illegible]

ad aliam intentionem ſiue finem proferens transferret, eorum vſurpatio ſacrilega, vana & ſuperſtitioſa foret, quia ad hunc effectum vim ſupernaturalem ea verba non acceperunt. Vana quoq; eſt prolatio aliorum verborum, quæ non eſt ex vſu Catholicæ Eccleſiæ recepta. Si quis itaq; vana huiuſmodi, vel verba vel facta adhibet, ſuperſtitioſus eſt, & diabolicus eſt effectus operis, quod probatu nō eſt difficile. Effectus iſte non eſt naturalis, quia quæ adhibita ſunt media naturalem vim ad eum nō habent, nec eſt miraculoſus & à Deo, quia teſtimonium illi nullum perhibet ſacra Scriptura, nec Eccleſiæ Catholicæ cōſuetudo aut doctrina. Procedit itaq; ex occulta quapiam ſpiritualis creaturæ operatione: non Angelicæ, quia Angeli ſemper faciunt Dei voluntatem, & cum Deo mendacium ac vanitatem omnem deteſtantur: reſtat, vt operentur hic cacodæmones, ſuperſtitionis inuentores & amatores. Quare, *qui hæc faciunt, Deum deſerunt, & dæmonis doctrinæ atque imperio ſe ſubijciunt, cuius auxilium expoſcunt, & opera vtuntur.*

MONITIO VI.

Quæ remedia tutiſſima.

SI quis afflictus vel vexatus ſit à maleficis ſeu à dæmonibus eorum opera, & pro remedio vel conſilio confeſſarium conſulat: is illum inducat ad remedia Eccleſię conſueta, maximè ad emendationem malæ vitæ. Theologi monent, [b] duo conſideranda, Deum qui hæc mala permittit, & diabolū qui mala infert: nam nihil hic inferre poſſet, niſi ille permitteret, nec nocere poteſt, niſi in quem, vt ſæuiat Deus permittit, nec plus illi ipſi nocere, quam

[b] Cyrucli libr. de ſuperſtit. p. 2. cap. 1.

A quantum Deus permittit. Minus longè poteſt, quam vult, aut iactat ſe poſſe. Præclarè D. Antonius Magnus: *Nos nec eius pollicitationib. credere, nec eius minas formidare debemus. fallit enim ſemper, nihilq; verum promittit. Nam ſi non in omnib. mentiretur, quomodo talia, & tam infinita promittens, hamo crucis vt draco inuocatus à Domino eſt, & capiſtro ligatus vt iumentū, & quaſi mancipium* B *fugitiuū vinctus circulo, & armillá labia perforatus, nullum omnino fideliū deuorare permittitur? Nunc miſerabilis, vt paſſer ad illudendum irretitus â Chriſto eſt, calcaneo Chriſtianorū ſubſtratus gemit, ille qui vniuerſa maria à ſe abſorpta plaudebat: ille qui manu ſua terrarum orbem teneri gloriabatur, ecce à nobis vincitur, ecce me aduerſum ſe prohibere non poteſt diſputantem.*] Ni- C mirum ligatus eſt à Deo, mucro latronis retuſus ab eo per quem, cum quo, & in quo facta, quæ fiunt, omnia. Tibi homo imputa, quod in te poſsit, quod in te vt poſsit Deus ſinit. *Si alligatus diabolus eſt* (inquit B. Auguſ. ſer. 197. de Temp.) *quare tantum adhuc præualet? Verum eſt fratres cariſsimi, quia multum præualet, ſed tepidis, & negligentibus, & Deum non timentib. in veritate, do-* D *minatur. Alligatus eſt enim tanquam catenis innexus canis, & neminē poteſt mordere, niſi qui illi ſe mortifera ſecuritate coniunxerit. Iam videtur fratres, quia ſtultus eſt homo ille, quem canis in catena poſitus mordet. Tu te illi per cupiditates & voluptates ſæculi* (addo pacta, ſuperſtitionéſue) *noli coniungere, & ille ad te non præſumet accedere.*] eadem habet Cæſarius *libr. 5. miracul.* E *cap. 52.* Certè quoad Deum, cauſæ cur permittat eſſe ſolent, vel peccata, vel probitas famulorum eius, propter peccata permittit, vt puniat præterita,

vel vt arceat à futuris alioqui: probiraris vero gratia permittit, vt magis humilientur, vel vt proberur eorum conſtantia & fides. ob has cauſas Deus dæmone vtitur, tanquam lictore aut carnifice bonorum. dæmon autem alium longe finē ſibi proponit, & Dei voluntatem gnarus exſequitur non cogitans hæc ad ſalutem humanam & gloriā diuinam à Deo dirigi, ſed conatur exſaturare malitiam ſuam, & odium explere nocendo hominibus, & ſimul ſi qnear in ſuperſtitionem aliquam illos pertrahere. Itaq; non poteſt ſalubrius conſilium iniri, quàm quo quis & Dei volūtatem perficiat, & dæmonis proteruiā atq; odium eludat. hoc autem præſtāt remedia Eccleſiaſtica. vt exēpli cauſa, ſi qua domus ſpectris, aut alia dæmonū infeſtatione ſit inquieta, ſtatim inquilini conſcientiam excutiant, conterantur, & de peccatis confeſsionem inſtituant, & omnia de domo remoueant, quæ Deo queant diſplicere, deuotè inſuper ſe Deo commendent, & Deiparę & Sanctis: & interea dum durat vexatio, quotidie mane ac veſperi Sacerdos quiſpiam habitu Sacerdotali indutus, cū ſtola, cruce, & aqua benedicta accedat, & luſtret omnia domus cubicula & loca alia, recitans deuotè, Pſalmum: *Qui habitat in adiutorio altiſsimi*, & Euangelium S. Ioannis, *In principio erat verbum*, & alias precationes pias & exorciſmos, qui Dominicis diebus in benedictione aquæ contra dæmonum vim & inſidias leguntur: ponantur per ſingula præcipua domus loca rami Palmarum benedicti, & candelæ benedictæ, iubeantur dici Miſſæ à varijs pijs, & Deum timentibus pro quiete familiæ illius, & vt Dei ira ceſſet, & mittat cuſtodem Angelum ſuū, qui domo illa dæmonem exturbet: caueāt aurem, ne cum dęmone ſermonem vllum miſceant, vel loquenti quidquam reſpondeant: multoq; magis caueant, ne quem Magum, aut vlla ſuperſtitioſa vexationi reprimendæ remedia accerſant. Sed magna ſpe & fiducia in Deū, miſericordiam eius ſumma cum pariēria præſtolentur. [*Sic Cyruelus d. c. 1. in fine*. Sed hæc remedia fuſius nobis nūc non ſunt probanda, quia id pręſtitimus ſupr. lib. 6. Nunc adeo remedia per incantationes & ſuperſtitiones, vel nihil prodeſſe, vt patuit in lepra Conſtantini, cui potius nocuerunt, vt docet Nicephor. libr. 7. hiſt. c. 33. vel ſi ſanent ad tempus tantum ſanare, & poſtea reincidere in morbum eundem vt legimus de Hadriano Imp. apud Xiphilinum in Hadriano, & Zonar. tom. 2.

MONITIO VII.

Pro ijs qui curioſi ſunt diuinationum, & ſecretorum.

TAles moneantur, etſi deſiderium ſciendi (teſte Philoſopho) cunctis naturale ſit; tamen id modetandū eſſe habenis legis Dei, & rectę rationis, quibus niſi frenetur, infrenis equi more nos cupiditas hæc in præceps abripiat. Legi diuinæ & rectæ rationi conſentanea regula eſt, Non velle aut conari ſcire, quæ lumine naturæ ſcire nō poſſumus, & diuina ſolummodo reuelatione ſciri queunt: & in illis ipſis, quorum ſcientiam poſſumus labore noſtro, aut induſtria conſequi, rectum & probum diſcendi modum tenere, ne regiā tutamq; viam deſerentes inani labore quærendi defatigemur, & per inuia ac deuia ablati optatam metam nūquam curſu contingamus, hæc docemur à Spiritu ſancto, cuius ſunt iſta; *Sicut qui mel multum comedit, non eſt ei bonum: ſic qui*

Vide lib. 4. c. 1. quæſt. 7. ſect. 4.

ſic qui ſcrutator eſt maieſtatis opprimetur à gloria a. & alio loco. *Altiora te ne quæſieris & fortiora te ne ſcrutatus fueris: ſed quæ præcepit tibi Deus illa cogita ſemper, & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus. non eſt enim tibi neceſſarium, ea quæ abſcondita ſunt videre oculis tuis. In ſuperuacuis reb⁹ noli ſcrutari multipliciter. Plurima enim ſuper ſenſum hominum oſtenſa ſunt tibi. Multos enim ſupplantauit ſuſpicio illorũ & in vanitate detinuit ſenſus illorum* b. Myſteria fidei & ſalutis, fide nobis credenda ſunt, & à Deo reuelata fuerunt Eccleſiæ ſuæ. Alia occulta q̃dam Deus nulli reuelat, ſed ſibi reſeruat, vt ſecreta cordium, futura mere contingentia, &c. & hæc citra reuelationem ſciri arte vel ſcientia vlla nequeunt. Et hæc conari ſcire eſt vanum & inane, & artes ad hoc nitentes ſunt ſuperſtitioſæ. Aliæ res ſciri poſſunt ſtudio, diſciplina & experientia, in his cauendum ne ſine labore, aut vſu, vel doctore, ea conemur ſcire per media illicita, vt ſunt ars Notoria & ſimiles diuinationes, de quibus egimus toto lib. 4. Harum rerum talem ſcientiam à dęmone infundi ſeu tradi patet, ex rebus quas prædicunt, quas eum nequeant ſcire luce naturæ, nec acceperint diuina reuelatione, conſequens eſt ea diſcere à dæmone: qui (vt foueat ſuperſtitionem) eo quod vtantur ſignis ab ipſo inſtitutis, etiam ignaris nec ſentientibus illis phantaſiam mouet vt hoc vel illud dicant, vt docet D. Auguſtinus *libr. 2. de doctr. Chriſtiana.* vnde ſequitur eum qui vult huiuſmodi ſcire, conſentire in magiſterium diaboli, ſeq; eius diſciplinæ tradere, & Deum doctorem atque Dominum deſerere, & à fide apoſtatare. ſtulti ſunt qui dęmonum reſponſis credunt, quia fallere dæmonum eſt.

a Prouerb. 25. v. 27.

b Eccleſ. 3. v. 22.

Sic fefellere Cræſum & Pyrrhum, teſtibus D. Hieronym. *in cap. 41.* Eſai D. Auguſtino 3. *de Ciuitat. Dei* Lactantio & aliis, Manfredum teſte Pico *lib. 4. de Prænotio. cap. 9.* Indos apud Oſorium *lib. 2. hiſtor. Luſita. cap. 15.* Ferrantem Comitem Flandr. & alios quos *libr. 4.* memoraui. *d. ſect. 4.*

MONITIO VIII.

Pro iis qui ſcientiam infuſam affectant certis ritibus ſine labore, &c.

MOnendi primo, curioſitatem ſciendi non neceſſaria, non modo non vtilem, ſed valde noxiam eſſe ſolere. Spiritum ſapientiæ & intellectus à ſolo Deo expectandum: quo nõ qui volunt, ſed quos placet, ſolet implere. *Melior eſt homo,* ait Eccleſiaſticus, *qui minuitur ſapientia, & deficiẽs ſenſu in timore, quam qui abundat ſenſu, & tranſgreditur legem altiſsimi.*] Et veriſsimum illud D. Hieronymi, neſcio vbi: *Melius eſt neſcire aliquid, quam cum periculo* (ſcilicet animæ) *diſcere.* vt & illud D. Proſperi. *Non ſunt ſcrutanda, quæ Deus occulta eſſe voluit, quæ autem manifeſta fecit, non ſunt negligenda: ne & in illis illicite curioſi, & in his damnabiliter inueniamur ingrati. De altitudine diſcretionis Dei nõ conturbabitur cor humilitatis noſtræ, ſi firma & ſtabili fide tenebit, omne iudicium Dei iuſtum eſſe ſecretum: vt vbi inueſtigari non poteſt, quare ita iudicet, ſufficiat ſcire, quis iudicet. Lauda & venerare quod agitur, quia tuum eſt neſcire cur agitur.*] ſane ſcrutatores huiuſmodi diuinorum ſecretorum, mergi ſolent inuadabili profundo. Nec minus periculoſum eſt nouos ſciendi modos, quam nouas doctrinas inuenire, de quibus ab Apoſtolo præmo-

c. 19. v. 21.

de gent. vocat.

A nitiſimus, fore, qui ſectarentur, *do-*
ctrinas dæmoniorum. quid aliud fa-
ciunt qui doctoribus dæmonibus v-
1. Tim. 4. v. 1. tuntur? Audiant Chryſoſtomum ex-
plicantem illud Saluatoris, *obmuteſce*
Mar. 1. v. 21. *& exi ab homine: Saluiferum hoc no-*
bis (ait) *dogma datur, ne credamus dæ-*
monibus, quantumcunque denuncient
veritatem.] caueant ne *irritent Deum*
B *in adinuentionibus ſuis, & multiplice-*
tur in eius ruina. caueant ne: quod de-
Pſal. 105. v. 28. plorat Richardus Victorinus: *Veri-*
tatem quærant non in veritate, ſed in
vanitate: quæſitam inueniant, non ad
veritatem, ſed ad vanitatem, & quod
miſerrimum eſt, in verbis vitæ lucra
mortis negotientur.

Præterea tales admonendi ſint, ſub-
C eſſe periculum ſuperſtitionis, & ten-
tationis Dei. Nam qui ſcientiam quæ-
runt, modis inſolitis, vtique ſe peri-
culo exponunt. Naturaliter ſcientiæ
paullatim, ſucceſſu temporis, lectio-
ne, auditione, & experientia acqui-
a li. 4. phyſicor. runtur (vt recte Ariſtoteles *a*) petere
à Deo vt infundat, ſicut Danieli & Sa-
lomoni fecit, eſt petere vt ſine neceſ-
ſitate miraculum edat: quod eſt ten-
D tare Deum. Adhibere orationes, aut
alia, ad hoc non inſtituta à Deo aut Ec-
cleſia, eſt vanitatem quærere & men-
dacium diligere (vt ait Pſalmiſta) &
proinde ſuperſtitioſum. Orandus ita-
que Deus, & nobis ſimul naturali co-
natu elaborandum. Nam facientes
Deus adiuuat. Periculum magnum
eſt: ne *arti memoriæ* (quæ tradi poteſt
E præceptis locorum & cellularum ad
hoc accommodatis) aliquid ſuperſti-
tionum *artis Notoriæ* admiſceatur:
hoc ergo vt caueant, mo-
nendi.

MONITIO IX.

Pro iis qui ſunt cupidi corporeæ ſalutis,
honoris, aut pecuniæ, aut gratiæ acqui-
rendæ vel recuperandæ, & ad hoc v-
tuntur mediis ſuſpectis Salmatorum,
ſeu Salutatorum, de quibus actum, *l. 1.*
cap. 3. q. 4. vel etiam Periaptorum, de
quibus *ibid. cap. 4. q. 5.*

INculcanda diligenter illis eſt hęc re- lunge hæc iis quæ dicta libr. 6.
gula: *In omni ægritudine, aut iactu-* ca 2. lib. 4.
ra bonorum fortunæ vel corporis, quæ ſect. 8. q. 4.
ſolent hominibus à Deo, vt flagella pec- & li 4. p. 2
catorum, & mala pœnæ infligi, ſeruos q. 4. ſect. 1.
Dei ad duo debere præſidia confugere.
Primo, quærere & inueſtigare modos,
& remedia cuncta, quæ naturalis ratio
hominem docet, vt ſe hoc periculo vel
noxa liberent. *Secundo,* ſedulo & fe-
ruenter commendare Deo & ſanctis
perſonam ſuam, familiam, & bona, &
orare: vt cœleſti ſua ope & liberalitate
ſuppleat, & præſtet, id quod humana
imbecillitas nequit conſequi. Quoad
primum ergo moneantur adhibere
humanam naturalemq; diligentiam,
ipſi per ſe ſibi non deeſſe: & pruden-
tiores conſulere, quoad valetudinem,
pharmacopolas, medicos, chirurgos:
quoad iacturam aliorum bonorum,
amicos, & alios qui prudentia, & vſu,
experientiaq; pollent. Quoad ſecun-
dum, ſeu ſpiritualem diligentiam: con
fugiant ad orationes, ieiunia, & chari-
tatis opera: confidant in Deo, ſperent
ab eo remedium: curent orari à perſo-
nis piis, religioſiſq;: miſſas ad eam in-
tentionem dici: denique omni ſtudio
conentur Deo quam maxime placere.
talibus enim hoſtiis placatur Deus. do-
cet nos hoc ipſum S.S. in Eccleſiaſtico: Eccleſ. 38. in prin.
Honora medicum propter neceßitatem.
Etenim creauit illum altißimus. A Deo
eſt enim omnis medela, & à Rege acci-

A *piet donationem. Altiſſimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam. Ad agnitionem hominum virtus illorũ, & dedit hominibus ſcientiam altiſſimus, honorari in mirabilib⁹, in his curans mitigabit dolorem, & vnguentarius faciet pigmenta ſuauitatis, & vnctiones conficiet ſanitatis.*] En primum quod diximus de diligentia naturali: de altero, nempe morali diligentia, ſequitur: *Fili in tua infirmitate nõ* B *deſpicias te ipſum, ſed ora Dominum & ipſe curabit te. Auerte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum.* Hoc intelligendum de omni damno quorumcunq; bonorum. Igitur cum hæc homo p̃ſtiterit, patienter ferat, & voluntatẽ ſuam diuinæ ſubiiciat, certus, ſe, ſi magis expediat, liberandum, ſi nõ liberetur, id ſibi vtilius eſſe. Moneantũ, C ſi aliis illicitis remediis conentur vti, tũ illos à Deo, quo inuito conantur ſanari, ad dæmonem cõfugere. Male etiam ſibi conſulunt, quia perdunt fructum patientiæ, qui maior eſt, & melior cunctis corporis aut fortunæ bonis. ſtulti ſunt, quia vt corpus ſanent, animam necant. Quid ſtultius & impudentius, quam ſi Deo dicerent: Quia tu me ſanare non vis, transfugiam ad hoſtem D tuum, & ab illo ſalutẽ petam? hoc non verbis, ſed pertinaci conatu dicunt. Hi tandem adeo diuinã iram inflammant pertinaci cupiditate, vt Deus vel ſinat illos à dæmone necari, cuius rei exempla dedi, *lib.6.ca.2.ſect.3.remed.8.& 9.* vel, quæ grauior adhuc eſt pœna, ad eorum ſummum malũ ſinat illos, quod expetunt, ope dæmonis conſequi. Sed dies veniet, quando intelligent longe E ſibi vtilius fuiſſe morbo affligi, immo & per ſummos diuturno tempore cruciatus emori, quam ſuperſtitioſis artibus ſanari.

MONITIO X.

De exorciſatoribus, ſeu coniuratoribus energumenorum.

Quoniam nonnullis in locis multi abuſus irrepſere in exorciſmos legitimos & Catholicos, contra Apoſtolicæ Romanę Eccleſiæ conſuetudinem: quædam monendi ſunt, quibus harum rerum inſpectio & cura incumbit. Suppono, Saluatorem noſtrum dediſſe ſponſæ ſuæ Eccleſiæ poteſtatem dæmonia de corporibus pellendi, *Luc.*10. *v.*10. *& Mar.*16. *v.*17. hanc poteſtatem vero ab Eccleſia cõceſſam dumtaxat clericis: & non omnib⁹, ſed Epiſcopis, Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, & exorciſtis tantũ. Vnde apparet iis, qui ſaltem, *Exorciſtarum*, in gradu non ſunt, hanc facultatẽ non competere iure ordinario: ideoq; neceſſe eſſe, vt qui illam velit contendere ſibi datam & conceſſam à Deo, is extraordinarii iuris ſeu priuilegii documenta debeat oſtendere talia, vt indicio Eccleſiæ idonea cenſeantur. Quoad eos vero, qui hoc officium iure ordinario acceperunt, non plus poteſtatis vni competit hac in re, quam alteri: niſi quod honeſtas & recta Eccleſiæ conſuetudo poſtulat, vt coram ſuperioris ordinis clerico, minoris gradus clericus, ipſo id inuito, non attentet.

Vide lib 4. cap. 2. q. 3. ſect. 3. litt. Y. & lib 2. q. 30.

Ex his ſequitur ſuſpectos eſſe pacti dæmoniaci, primo laicos, ſeu clericos non præditos ordine Exorciſtarum: qui hoc munus quaſi ex officio, aut peculiari gratia, donove Dei vſurpant: illos quoque clericos, & religioſos, qui quaſi ſibi peculiare vindicant: dicentes, ad exorcizandum, plus virtutis naturalis vel ſupernaturalis ſibi eſſe, quam cæteris eiuſdem ordinis, aut gradus.

Solent huiuſmodi, peculiares exorcizandi formulas & ritus habere, diuerſos à communis Eccleſiæ ritibus & formulis: quæ ſunt diligenter ab Epiſcopis examinandæ, & non permittendæ facile, niſi iudicio piorũ & Doctorum virorum ſint approbatæ. Vehemens ſuſpicio eſt, his eſſe pactũ cum dæmonibus, vt talibus obſeruantiis ſe fingant compelli exire. Cauſa dęmoni eſt, quia dum iſti ſic publice coniurant, ſemper in frequẽti corona adſtantium aliquid lucri facit. Accedunt multi, vt ſermones, quos vltro citroq; miſcent exorcizator & diabolus, audiant: gaudet dęmon, quia ſolet aliquos fidei aut morum errores ſpargere, aut ſaltem impetrare vt faciant aliqua ſuperſtitioſa, vana, ocioſave: diffamat innocentes, nocẽtium occulta crimina reuelat, vt male de illis ſuſpicentur cæteri: inſtigat quoſdã ad carnalia, quoſdam ad auaritiam dictis ſuis: bonos fingit ſe timere, vt impellat in ſuperbiam. Monendi ergo vt abſtineant exorcizatos ſuperfluis colloquiis, & terminis illis actuum iudiciariorum, quibus iubent dæmonem nunc exire, & iterum ſe iudicio poſtea tali die ſiſtere. 2. vt abſtineant formulis illis nouis & inſolitis ac ſecretis, & non approbatis Eccleſiæ iudicio. 3. vt ad exemplum Chriſti *a* paucis iubeant dęmonem tacere & exire, nec garriendi præbeant vel cauſam vel poteſtatem. Videntur autem monendi quoq; Prælati & Iudices Eccleſiaſtici, ne in diocœſib. ſuis permittant eſſe aliquos priuatos: qui quaſi ex officio & virtute peculiari exorcizent. Nam hoc eſt officium proprium paſtorum Eccleſiæ: & in eorum abſentiã cunctorum qui ſaltem ordine exorciſtarum præditi ſunt: qui nõ vim naturalem, ſed ſupernaturalẽ ad hoc, in Sacramento Ordinis acceperunt. Priuati vero monendi ſunt, vt à pſeudo exorciſtis huiuſmodi ſibi caueant, neque accedant ad eorum conuentus quia cum Deus prohibuerit ne pythones audiamus *b*, hoc etiam prohibuit ne energumenorũ huiuſmodi in corporibus loquentes dæmones auſcultemus: item ſi forte acceſſerint, monendi ſunt omnes, ne quam mendacii patri fidem pręſtent, neve quid faciant eorum: quę ille pręcepit facienda, quia ipſe præcepit, maxime quando mentitur ſe defuncti animam eſſe: quod ſemper eſt falſum. Si iubet faciamus aliquid, ad quod faciendum lege iuſtitiæ, vel charitatis aſtringebamur: id faciendum etiam illo nihil dicente fuit: ſi aliquid boni, ad quod non tenebamur, quod facere ſit meritorium, licebit facere, quia natura ſua licitum & meritorium erat. Tutius tamen foret aliquãdo iſta ſecundi generis commutare in alia, vel prætermittere: ne quid fraudis inſit in dæmonis conſilio vel iuſſu, quod non videamus. Moneatur ipſe exorciſta non minus quam cæteri, nihil curioſitatis aut diſcendi cauſa dæmonem interrogare, aut ab eo exquirere, licet id honeſtiſsimum ſit & vtile videatur: quia non licet familiaritatem cum eo inſtituere, vel eius diſcipulum eſſe, vel eius conſilium, aut auxilium petere. Niſi ſi forte, virtute Chriſti, vi cogatur & iubeatur dicere veri aliquid, quod ad ſpiritualem ſalutem adſtantium prudens & pius exorciſta merito iudicet pertinere, vt videmus Chriſtum, *Luc.* 8. nomen dæmonis interrogaſſe: vnde conſuetudo inualuit nomen dæmonis exquirendi.

Quoad ipſum exorciſmi modum, moneantur ſequi, *Paſtorale ſuum*: ſed

a Luc. 4. v. 35.

b Deut. 18. v. 11.

prius medicorum iudicium audiant, an videatur verè energumenus.

Hæc quæ dixi de energumenorum exorciſtis, pleraq; locum habent etiam in exorciſtis nubium, quæ tempeſtates & procellas, grandineſq; adducturę videntur; item ijs, qui coniurant ſeu exorcizant locuſtas, & alia inſecta ægris damnoſa: de quibus, quæ peculiaria ſunt proximo monito expediam.

MONITIO XI.

De coniuratoribus nubium & inſectorum.

Videlib. 6. c 2 lit B. & lib 4. part. 2. q 4 ſect. 8 & vid Martin. de Arl. li. de ſuperſtit. paulò ante med.

QVoad nubium coniuratores, qui iactitãt ſe vim habere nubes à certis locis expellendi, repellendique; eorum iactantia facilè cõuincitur, primò, ſi interrogentur, an nubes illæ ſint naturalibus ex cauſis ortæ, an ex maleficio & operà dæmonis? ſi dicant ex naturalibus cauſis; ergo exorciſmus fertur contra Naturæ auctorem Deum; quod blaſphemũ & ſacrilegum; & vim habeat naturalem contra nubes neceſſe eſt, aut ſupernaturalem, Supernaturalem, non accepit à Deo, qui ſibi contrarius non eſt; nec à bonis Angelis: ergo à dæmonis ope vis illa prouenit: ſi nubem dicant ex maleficio ortam & moueri à dæmone. Vnde ſciunt, niſi ex pacto? Secundò interrogentur, ſi notitiam habent, & potentiā pellendi malas nubes, cur non etiam norunt & poſſunt adducere & euocare, tempore ſqualoris ac ſiccitatis, in agros nubes bonas & ſalutares? Tertiò cur non etiam fulmina & ignem de cœlo cadentem, ac incendijs domos abſumentem valeant arcere aut exſtinguere? Quartò cur non ſciant etiam coniurare ventorum turbines, & aquarum eluuiones; quibus ſata & domus, & arbores, ſter-

A nuntur & abripiuntur! nam vt nubes illæ, aliquando à malis Angelis, permittente Deo, formãtur & immittuntur; ſic & alia iſta, vt ex Iobi ſacra hiſtoria docemur, cur igitur, ſi ad hominum commune bonum hæc ars aut poteſtas à Deo illis tributa, beneficentia Dei ad vnum hoc ab illis reſtringitur? Vnde apparet illos hęc ex pacto operari. Moneantur itaq; cęteri, vt ab eorũ conſor-

B tio abſtineant, & ne tales exorciſtas ſuſpectos, vel pretio, vel prece cõducant: ſed vtantur cõtra nubes huiuſmodi armis conſuetis Eccleſię, nempe benedictiones, preces, letanias, vitæ emendationem, & opera pia, ac ſatisfactoria ieiunij, diſciplinarũ, &c. adhibeant; quæ remedia etiam ſunt vtilia contra cætera illa, quæ diximus mala & pericula. Parochi locorum indicant & celebrent

C proceſsiones, & ſacrum canant pro ſerenitatis & fertilitatis impetratione, & irâ Dei auertẽda Cantentur in templo deuotè Pſalmi accommodati, vt *Canticum graduum*, *Miſerere mei Deus*, *Qui habitat in adiutorio altiſsimi*, *Libera me de inimicis Deus meus*, & *Deus miſereatur noſtri*, & ſimiles. Legantur Euãgelia accõmodata, vt de ſedata à Chriſto maris tempeſtate; fiat proceſsio per

D clauſtrum Eccleſiæ; canantur Letanię, & recitentur collectę propoſito ſeruiẽtes; inuocentur Sancti loci patroni, & quorum illic reliquię honorantur: quas tamen tutiùs fortaſsis & honeſtius ſit foras in tempeſtatem & pluuiam non proferre; præſertim Venerabile Sacramentum (quanquam deuotionem id citra irreuerentiæ & iacturæ periculum facientium; pro more regionis, putem

E ſeruandum) & hæc omnia intra templi ambitum perficere, vbi & minor diſtractio, & deuotio maior eſſe ſolet: nec minus audiet Deus in templo, quam

foris: cauendum vero maximè, ne cum A
nubibus colloquia inſtituātur; ſed ſer-
mo omnis cum Sanctis & Deo ſit. Mē-
ſibus autem, quibus ſolent hæ noxiæ
nubes eſſe frequentiores, vt Vernis &
autumnalibus; aſcendāt parochi quo-
tidie manè turrim templi, vnde agros
parochiæ queant intueri, & non coiu-
rent aërem; ſed benedicant agris &
terminis ſuę diœceſis; recitent Pſalmos
aliquot, Euangelia, & collectas & a-
quam benedictam more ſolito in aerē,
& terram iaciant: & meridiano tem-
pore campanam pulſent; vt parochiani
ad templum veniant Deum oraturi; vt
fructus terræ Deus conſeruet. Campa-
næ quoq; pulſentur: qua, de re actum,
lib.6.c.2.q.3.ſect.3. FF.

Alij ſunt, qui vindicant ſibi artem
quandam aut poteſtatem peculiarem,
vt à Deo conceſſam, expellendi, necā-
diq; campi bruchos, locuſtas, canta-
ros, & alia inſecta atq; vermina, quæ
fructus, & radices, & ſemina depa-
ſcuntur, & ſpem agricolarum delu-
dunt: & tales multis in locis ſolent à
ruſticis quotannis magno pretio accer-
ſiri. Praxis eſſe ſolet huiuſmodi. Impo-
ſtor iſte ſe iudicem conſtituit, compa-
rent coram eo duo procuratores, vnus
cauſam populi agens fungitur vice ac-
cuſatoris: alius à vicario Epiſcopi, vel
regio officiato loci conſtitutus, vicem
ſubit rei, pro locuſtis ſeu alijs inſectis,
litem conteſtantur, & ſeruantur pro-
ceſſus ordinarij omnes tricæ, & moræ,
ac dilatorij termini. tandem in cauſa
concluditur, & bellus Iudex fert ſen-
tentiam, quâ inſecta illa iubet intra
certum dierum ſpacium terminis illius
territorij excedere ſub pœna excom-
municationis latæ ſententiæ. &c Su-
perſtitio hic apertior eſt quam vt queat
tegi. Quare monet Ciruelus (è quo
pleraq; ſuperiora monita ferè deſum- p.3. de ſu-perſtit. c.10.
pſi) vnanimiter omnes ſanctos Docto-
res hæc damnare; eo quod lis inſtitua-
tur cum creatura irrationali, quæ quid
agatur nec ſcit, nec ſentit, nec poteſt
intelligere: & cum illa inſecta natura-
liter naſcantur, iniuſta eſt excommu-
nicatio, nec mortaliter, nec venialiter
peccantium: blaſphemum vero eſt
hanc ſacram Eccleſiæ cenſuram ſic de-
B riſui, & ludibrio habere, non ſecus ac ſi
quis ſub pœnâ excommunicationis iu-
beret canibus ne latrarent, & lupis ne
vlularent, aut vulpem abſolueret à ra-
pinis gallinarum, &c. denique con-
ſtat omnia hæc acta iudiciaria, nec na-
turalem, nec ſupernaturalem vim ha-
bere contra huiuſmodi inſecta. *vide
quæ fuſius diſputata contra Malleolum
lib.3. part.2.q.4. ſect.9.* Moneantur vti
C potius remediis tum Eccleſiaſticis, tum
naturalib. Naturalia docent libri Geo-
ponicorum, vt verbi gratia ſolum vi-
nearum ſæpè expurgare euulſis omni-
bus herbis vineæ innaſcentibus; ipſos
truncos & ramos vinearum diligenter
putare, & aliquando decorticare, &
falculæ, aliorumque ferramentorum,
quibus vtuntur, ferrum inungere vrſi
pinguedine, aut ſaltem aceto forti
D contuſis allijs commiſto: excutere in-
ſecta, ſuppoſitis lancibus vel teſtis, ace-
to alliato plenis; folia præſcindere, in
quibus ſunt ſemina verminum; & ſi
iam in folliculis ſunt ſemina folliculos
ablatos extra vineas cremare; caprifi-
ci radices appendere vitibus; ſuffumi-
gare vites & arbores cera & ſulfure ac-
cenſis, & vento capto qui diſpergat
fumum per vineam & agros; vel alijs
E etiam ſimilibus vti acribus & grauibus
ſuffitibus; ſepelire in horto, vel vinea,
tribus aut pluribus locis inteſtina pe-
corum, ita vt pars non exigua emineat
ſupra

ſupra terram: & cum eo confluxerint inſecta, ſimul illic igne exurere, & alia, quæ norunt boni olitores, vinitores, & agricolæ. Pro Eccleſiaſtico remedio, licebit illud deſumere ex ſequenti hiſtoria, quam idem Ciruelus memorat. Multis olim annis. Cantabriam, totamq; Hiſpaniam Tarraconenſem infeſtatam à vermibus fuiſſe, qui quotanni fructus omnes terræ abſumebāt. Miſere Itaq; Cantabri, & Celtiberi ad Sedem Apoſtolicam petentes conſilium, quid facto foret opus. Motus eorum precibus Pontific. Roman. eo miſit Legatum Epiſcopū Oſtienſem nomine Gregorium, virum eximia prudentia & ſanctitate: Qui, vt in Hiſpanias aduenit, crebris concionibus populos illos à vitijs varijs ad ſeriam pœnitentiam perduxit, præſertim publicorum flagitiorum: poſtea inſtituit fieri proceſsiones publicas ſæuientium in tergum flagellis: indixit aliquot dierum eleemoſynas, ieiunia, preceſque: demum veſtitus ornatu Pōtificio Miſſas in altari portatili in ipſis agris dixit, qui magis erant calamitoſi, ſic fugauit necauitq; multitudinem inſectorum, adeo vt multis poſt annis immunes omnino agri fuerint. Solent in his partibus Sancti huius opem implorare: conſultumque fuerit alijs quoque locis hanc eius methodum & exemplum ſequi.

MONITIO XII.

Quæ cauendæ in precibus & orationibus vanæ obſeruantiæ?

Vide lib. 6. c. 2. q. 3. ſect. 3. litt. Z & lib. 3. part. poſter. q. 4. ſect. 2 & ſect. 8 & 9.

ORationum quoque Sanctitatem diabolus multis ſuperſtitioſis circumſtantijs ſolet violare: aliquando violat malo fine propoſito, vt cū quis orat, aut celebrari curat miſſam ad exitium alicuius; aut vano, vt ad ſciendum aliquid boni ſucceſſus, &c. Moneantur ergo in orationibus attendere ad ſequentia axiomata.

Primùm peccatum orationis eſt ratione materiæ, quando petuntur res illicitæ aut noxiæ; quæ repugnant honori aut præceptis Dei, aut caritati proximi: aut quando res indifferētes (verbi gratiâ, diuitiæ, honor, doctrina, &c.) petuntur abſolutè, aut pertinaciter, nimiſq; inſtanter; aut quando petuntur inſtanter res, de quibus iuſtum dubium eſt, an ſint homini ad ſalutē profuturæ: aut petitur cognitio futuri euentus ad matrimonium, &c. vt ſunt virginum Hiſpanarum illæ orationes, quas vocant, *de los Reyes, de la eſtrella, de ſant Iuan*; quibus finitis aucupantur prima trāſeuntium verba, & inde colligunt, quod ſcire volebant; ſuperſtitione & ſtolidâ & impiâ, vt bene Horozeus libr. 2. de vera, & falſa diuinat. cap. 14.

Secundum eſt ratione formæ, quando continent verba vel ſenſus verborum aliquid falſum, mendax, fidei, vel naturali rationi contrarium; vel nomina barbara, & ignota, aut nugas & ineptias; quia hæc omnia ſapiunt blaſphemiam.

Tertium peccatum eſt ratione modi ſeu cerimoniarum, quæ adhibentur; quādo illæ ſint vanæ, & præter vel contra communem Eccleſiæ conſuetudinem: vt ſi neceſſariò debeant fieri certo ſtatu corporis, certis horis vel diebus non interruptis, brachiis certo modo expanſis, oculis in certum locum defixis, cum tot candelis talis vel talis coloris: & ſimilibus, exiſtimando circumſtantias has ad effectum aliquid naturalis, vel ſupernaturalis virtutis conferre.

Contra hæc peccata adhortandi A
ſunt homines, vt firmiter apud ani-
mum ſuum ſtatuant, nec velle ma-
lum vllum vitare, nec velle boni quid-
quam conſequi, vel retinere per vlla
media illicita, vana, aut ſuperſtitioſa.
2. Poſtquam diuinum auxilium ſeriò
implorarunt, conentur ſuam volun-
tatem diuinæ prorſus conformare, ſi-
bique certò perſuadeant, quicquid eis B
acciderit, id à Dei prouidentiâ proce-
dere, & ipſis eſſe longè vtiliſsimum.
3. certò credant, quando Deus illis non
concedit, quod poſtulant, id paterno
Deum pium & miſericordem animo
facere; quoniam hoc illis expediat. ſi-
cut ſolet medicus ægro multa ſubtra-
here & denegare, non inuidiâ nec ſæ-
uitiâ, ſed beneuolentiâ & ſapientia.
4. Non apponant miſsis, quas ad in- C
tentionem ſuam dici curabunt, vllum
numerum aut determinationem, loci,
diei, candelarum, &c. ex hoc capite
damnantur Miſſæ quas vocant, *trice-
narias reuelatas, & clauſas, miſſas Co-
mitis, miſſas S. Amatoris*, contra quas

diſſerit D. Vincentius Ferrerius, *ho-
mil. 4. Dominicæ. 4. in Aduen.* Ex dictis
etiam dãmnantur orationes, in quarũ
titulis præſcribitur certus dierum nu-
merus, quo exacto ſint exoraturi; con-
tra illud prestantis viduæ Iudith. 8. v. 12.
*Qui eſtis vos, qui tentatis Dominũ? Non
eſt iſte ſermo, qui miſericordiam prouo-
cet: ſed potius qui iram excitet, & furo-
rem accendat. Poſuiſtis vos tempus mi-
rationis Domini, & in arbitriũ veſtrum
diem conſtituiſtis ei.* necnon orationes,
quibus petunt à Chriſto Deiparâ, vel
ſanctis reuelationes aut apparitiones;
quia hoc eſt plenum periculi ac dece-
ptionis, audaciæ, curioſitatis ac præ-
ſumptionis; quemadmodum etiam o-
rare, vt ſignificent eis diem & horam
obitûs, & iſtis inſuper inculcandum il-
lud Thomæ de Kempis; *Quid faceres ſi
ſcires? nunc ita viue, vt ſecurus horam
illam exſpectes.* Hæc ſufficiant: ſunt e-
nim cataplaſmata contra ſuperſtitio-
num præcipuos fontes, cauſasq;
reliqua ex toto petenda
ſunt opere.

In quo quæcunq; ſcripſi; ea cuncta S. A. & C. R. Ec-
cleſiæ iudicio, & Piorum Theologorum cenſuræ
ſubijcio: ſi quid ignaro elapſum, quod Eccleſiæ
minus probetur, improbo, damno, & pro non ſcri-
pto haberi volo.

MARTINVS DELRIO
Societ. Ieſu Presbyter.

INDEX RERVM ET VERBORVM

LIB. V. ET VI.

Abiuratio quid, quando, & quomodo facienda. 749.2.A
Abiurandi formulæ. 751.1.2.
Ablutio non eſt Sacramentum baptiſmi. 957.2.D
Aborſum procurantes vt venefici puniendi. 659.1.D
Abracadabra. 950.1.A
Abſolutio quid operetur. 699.
Abſolutio quomodo impendenda maleficis, & & qui abſoluere poſsint de hoc crimine. 919.1.
Abſolutioni quando locus, eius ſpecies, & praxis. 751.2.E
Abſolutus definitiue quis cenſendus. 752.2.B
Abſolutus in vno foro definitiue, adhuc poteſt in alio puniri. ibid.
Accuſatio quid. 730.2.A
Accuſare in hoc crimine an poſsint omnes inhabiles. ibid.
Accuſatio poſt capturam. 737.2.B
Accuſator ad quid teneatur. 339.1.B
Actus omnes in amotione ſigni perpenſi. 953.1.C.
Adamas. 963.1.B
S. Adelinus. 993.2.A
Admonitio legitima quæ. 721.1.D
Ægidius Santarenus, ex mago quo pacto conuerſus. 1007.B.C
Ægidius Netteletus. 992.1.B
Ægyptii vxor videbatur. 990.2.E
Æquiuocationum licitarum exempla. 936.
Æris crepitu Gentiles magica diſpellebant. 1023.
Affligi melius aliquando quam nihil aduerſi ſentire. ibid.C
Agnus Dei. 1017.1.A, 743.1.B
Agni Dei cerei vis. 1018.1.B
Agnorum Dei materia, & benedictio, & vis. 1030.1.A
Agrippa. 701.1.C
Albæ Nymphæ. 976.2.D
Albertus Archidux Caletum expugnauit. 708.2.A.
Albienſium hæreticorũ falſa miracula. 988.1.A
Allia tuſa. 961.
Allobrogis mulierculæ hypocriſis magica & iudicium. 785.2.C
Amatoriarum literarum damnum. 949.
Ambitionis pœna. 990.1.B
Amicitia cum nominante. 707.1.C
Amnii geſtatio. 928.2.
Amoris carnalis pœna. 984.2.
Amore improbo quo pacto quædam liberant. 1016.1.C
Anatolius, & ſocii Magi. 798.
Angeli cuſtodis inuocatio & auxilium contra maleficia. 1006.2.B
Angelicæ Salutationis vis. 983.2.D
Anthropophagia Sortiariorum. 778.2.C
D. Antonius maleficio lædi non potuit. 975.2.E
Anum hirci maleficæ oſculantur. 778.2.D
Ancyrenſe concilium. 808.1.D
Anaerma. 973.1.C
Apamenum ſpectrum. 1015.1.B
Apocomenſes liberati à maleficio dæmonum. ibid.
Apoſtaſia maleficorum. 775.1.D
Apoſtata à fide degradandus. 781.1.A
Apoſtaſię à religione pœna. 782.2.A
Apoſtaſiæ crimen enormiſsimum. 1021.2.
Apoſtaſiam cogitãti inſidiatur diabolus. 1021.2.
Appellationi à tortura quando deferendum. 736.2.D

Aqua luſtralis cur ſæpe non proſit contra dæ- 983.2.B
mones. 820.1.2.
Aqua lyſtralis ſtrigum. 982.1.E
Aqua piacularis.
Aquæ benedictæ vſus contra maleficia quis 936.1.A
ſuperſtitioſus. 983.2.B
Aquæ benedictæ vis. 809.
Aquileienſe concilium. 935.2.B
Arabæ puellæ energumenæ curatio.
Arbitrium quomodo iudici moderandum. 756.1.D
Arbitrium iudicis quo pacto moderandũ. 367.
1.A, & an liceat pœnam augere vel minuere
pro arbitrio. ibid. arbitrarias hodie pœnas
eſſe quomodo intelligendum. ibid.
Areuali ſententia defenſa contra Banes. 721.a.
Argenti viui pulueres. 963.1.B
S. Arnulphus Epiſcopus Sueſſionenſ. 984.1.D
Aronenſis ſacerdotis cum diabolo colloquiũ
& victoria. 1012.1.B
Aſinini pulli philtrum. 724.1.B
Aſini ſiluatici vngula. 962.2.D
Aſſaſſinorum pœnæ. 7..A
Aſſaſſinis ſimiles & pro talibus habendi male-
fici. 783.1.
S. Athanaſia. 984.1.D
Atrebatenſium ſtrigarum hiſtoria. 821.1.B
Auinionenſis inquiſitio. 819.2.D
Auriaues obſcœnæ. 978.1.D
Auriti teſtis quæ auctoritas. 728.1.A
Auſtriacus nobilis quomodo à ſpectris & a-
more væſano ſit liberatus. 984.2.A
B. Auxentius Archimandrita. 991.2.D

B.

Baptiſmi vis. 983.1.2.
Baptiſmus ſortiariorum. 778.1.C
Baptizatio & rebaptizatio imaginum ma-
gica. 755.1.A
Baſilius Magus finxit monachari, & combu-
ſtus. 735.1.B
Bataui crudelitas barbara. 769.
Bauarica fœmina dæmoni deuota, quo pacto
liberata. 985.1.A
Beelzebub adorant ſagæ in hirci ſpecie. p. 778.
col. 2.B
Bellum inter hominem & dæmonem à Deo
indictum. 1041.2.
Benedictæ aquæ infuſio. 389.1.A, ceræ benedi-
ctæ. 984.2.A
Benedicti olei vis. 993.1.D
Benedictio aliquando vocatur baptiſmus.
976.1.
Benedictio maleficarum vitanda. 938.2.E
Benedictio ciborum pro energumenis. 1023.
Benedicere maleficiatis an iubendæ maleficæ
942.2.D
D. Bernardi miraculum. 986.2.A
Bezæ mendacium pro concione. 821.1.A
D. Blaſii veneratio. 928.2.E
Blaſphemiis dæmon non abigitur. 925.1.B
Braues hommes. 815.1.B
Brunenſis mulieris liberatio. 1000.2.C
Bungenſis fœmina liberata à dæmone. p. 979.
col. 2.B
Burdigalenſis Parlamenti iudicium. 820.1.A
Burdegalenſis puellæ ſagæ confeſſio. 918.1.B
Burgenſis hidalgui cum ſpectro pugna. 931.2.D
Butis oraculum. 927.2.C

C.

Cadaueris ſanguinantis indicium. p. 724.
col. 2.E
Cadauera exhumant Lamiæ. 478.2.C
Caleti quid mirum acciderit. 708.2.A
Cærimoniarum inſtitutio penes Eccleſiam vis.
1033.2.E & ſeq.
Calicis Sancti vis. 986.1.D
Calidius Loſeus patronus maleficorum. 719.
1.A
Calumniator ad quid teneatur. 730.2.D
Caluiniſtæ. 1036.1.A
Caluiniſtarum faſtus. ibid.
Campanarum nomen & origo. ibid. cur no-
men eis imponatur. ibid.
Campanarum pulſatio dæmoni exoſa & qua
re, & exempla prodeſſe contra vim diaboli-
cam. 1021.2.E
Campanas non baptizari ſed benedici. p. 1023.
col. 1.A
Cameleontis hepar. 963.2.C
Candelæ piceæ dæmoni à ſagis offeruntur.
779.C. ibid.
Canis nigræ medicamenta.
Canonum contemptores non Iuriſconſulti,
ſed Legulii dicendi. 1025.
Capi quando poſſint malefici. 731.1.D
Capere maleficos & incarcerare quibus lici-
tum. ibid.
Capiendi maleficos praxis & cautela. 734.1.B
Capti malefici cito expediendi carceribus. ibi.
Captæ maleficæ cur non noceant, & an poſ-
ſint. 734.2.D, dæmonem cum iis adhuc age-
re probatum exemplo. 734.2.A.B.C.D
Captas cur dæmon non eripiat. ibid
Capillorum & pilorum abraſio. 741.1.C
Capitulum generale ſtrigum. 918.2.
Carcer maleficarum an poſſit eſſe lethalis. 739.
2.A

Carceris mutatio an vtilis contra maleficia. 743.2.B
Carceris perpetui pœna quando infligenda clericis vel religioſis in hoc crimine. ibid.
Carceribus effugere an quis teneatur, aut poſſit ſine peccato. 739.2.A
Carolus Billheus. 740.1.A
Caroli V. factum. 701.1.D
Caroli IX. remiſſio. ibid.
Caſus reſeruati Epiſcoporum à religioſis quibuſdam poſſunt abſolui. 920.1.
B. Catherinæ Sueticæ remedium. 984.1.A
Cauſæ indicium. 723.2.C
Cautio qualis exigenda in relaxatione. p.739. col.2.D
Cautelæ quibus vtendum quando petitur ablatio noxæ à malefico. 943.2.A
Chirographum Magicum. 1007.2.A
Chriſmatis vis. 1018.2.
Chriſmatis eradicatio. 726.2.A
Chriſti Domini longitudo. 743.1.A
S. Chriſtophorus. 1008.2.B
Chryſolithi vis. 963.1.C
Circulus magicus. 820.1.B
Circulus ſagarum. 776.2.B
Ciazuranus à dæmone liberatus. 979.2.D
Clauis Dominici vis. 1014.1.B
Clericus per aſſaſſinum conatus occidere an poſſit à iudice ſæculari capi & puniri. 783.1.A
Clerici malefici pœnæ. 756.1.A
Clericorum peculiaria maleficia. 757.2.B
Cogere inuitum peius eſt quam orare paratum. 941.1.B
Complicis nominatio an debeat eſſe facta in tortura an non. 704.2.C.D
Complices quando examinandi, quid valeat eorum depoſitio. ead.
Componere cum reo quando liceat iudici. 700.1.B
Concubina ſacerdotis liberata à dæmone. 983.2.C
Concubinæ ſacerdotis pœna poſt mortem. 930.2.D
Concubitus cum dæmone verus. 760.1.C
Confeſſio erronea differt à dolore extorta. 738.2.A
Confeſſio rei conuicti an neceſſaria. 863.1.B
Confeſſio quo modo in hoc crimine inſtituenda, & quantum illi tribuendum. 798.1.
Confeſſio per fraudem extorta, an legitima & reo nocens. 741.1.
Confeſſio reorum qualis, & quid operetur. 745.2.D.E, inualida quæ confeſſo dandum tempus ad ſe defendendum. 748.2.A
Confeſſionis auricularis vis. 982.2.A
Confeſſionis ſigillum quam arcte ſeruandum & nunquam licitum frangere, ne in hæreſi quidem aut faſcinario crimine. 919.1.A
Confeſſarius gerit perſonam iudicis & medici. 904.1.A
Confeſſarius poteſt dicere ſe neſcire vel non audiuiſſe quæ accepit per confeſſionem. 912.2.C
Confeſſarius adſit morienti, poteſt petere vt ſacculus pulueris pectori apponantur, aut ſuccendatur, vt ſtranguletur qui viuus exurendus. 915.1.A
Confeſſarius quæ interrogare, & quo pacto iudicare de ſingulis debeat. 464.1.A
Confeſſarius non intimet ſententiam mortis, non adſit torturæ, bene tamen in loco vicino. 914.2.D
Confirmationis Sacrament. vis. 980.2.D
Confrontatio qualis. 747.2.B
Confrontatio an facienda teſtium. 727.2.C
Coniuratio ad lacrymandum ſuperſtitioſa. 741.2.C
Coniuratores nubium & inſectorum impoſtores, quo pacto deprehendendi. 105.3.
Conſulentium magos pœna. 757.2.C
Conſuetudo iurandi, deuouendi & blaſphemandi, quale indicium. 726.1.A
Contritio, quomodo procuranda. ibid. cur tanta difficultas hac in re quoad ſagas. 914.C.D
Conuentus ſortiariorum. 478.2.A.B
Conuerſatio quale indicium. 723.1.B
Conuicti non torquendi. 738.2.A
Conuitiorum vis in dæmonem. 925.1.B
Coralli vis. 963.1.B
Cornelii Loſei Palinodia. 823.1.C
Correctionis fraternæ an ordo ſeruandus. 721.1.C
Corybantes. 936.2.B
Crapulæ pœna. 999.2.D
Credere non niſi quod certo cognoueris, ſtultorum eſt. 799.1.A
Crimen, delictum, maleficium ſtricte differunt. 694.
Crinium reſectio ſuperſtitioſa. 929.2.E
Crux formata manu læua. 821.2.A
Crucis ſigni vis. 976.1.982.1.B
Crucis efficacia contra dæmones. 1011.2.B
Crucis imago contra dæmones. 1017.1.C
Curioſus. 816.1.D
Curioſitatis ſecretorum & diuinationũ morbus quibus monitis ſanandus. 1049.1.A
Cyprianus magus. 976.1.C

D.

DÆmon familiaris quo pacto pulſus. 1017. 2. C
Dæmon apparens in ſpecie abbatis. 1022. 1. B
Dæmon in ſpecie canis. 506. E, in forma vulpis. 979.2.D
Dæmon fugatus Sanctorum præſentia, verbis, litteris, verbere. 992.2.A
Dæmon quibus modis fingat indolentiam in tortura. 739.2.A
Dæmonis variæ fraudes & ſpectra. 1019.1.2.
Dæmones eſſe contra atheos. 1041.
Dæmonem inuocans ad ea quæ poteſt dæmon ſcire vel facere, an ſortilegus hæreticus. 753.1.D
Dæmonum inuocatio per modum precarii, vel imperii. 755.2.C
Dæmonum beneficia noxia. 937.1.A
Dæmonum lucrum ex ſuperſtitioſis remediis. 933.
Damnatus ad mortē cenſetur in articulo mortis quoad abſolutionem non quoad alia. 933.2. B
Decalogi 1. præceptum quanti faciendum. pag. 1041. col. 1. A
Declinare ad magos quid. 957.1.E
Defenſores & excuſatores maleficorum quomodo & quando vt ſuſpecti capi & torqueri poſſint. 719.1.A ibid.
Deferendæ ſagæ ſtatim. 816.1.A
Defigere & defixiones magicæ.
Degradatio quando in maleficiis locum habeat. 756.2.D
Degradari ob quæ crimina hodie poſſint clerici. 783.1.B
Degradationis duplex acceptio. 783.2.D, pro quibus criminibus infligendam Abbas cenſuerit. ibid.
Dei nominatio dæmonem fugat. 1020.2.B
Deluſæne ſint ſagæ nec ne, vnde dignoſcatur, & deluſionum modi, fuiſſe. 795.1.D
Deluſio differt ab infidelitate. 800.2.D
Denunciare omnes tenentur. 721.1.B
Denunciatio qualis eſſe debeat. 727.2.A
Denunciatio ſpontanea. 723.1.B
Denunciati non admittendi ad colloquium iam damnatorum. 729.1.C.D
Depilatio ſagarum licita. 958.2.C
Deuouentis ſe dæmoni vltio. 983.
Deuotans ſe dæmoni abrepta. 726.2.D
Diabolus Chriſtum, Mariam, Apoſtolos, & Angelos exhibens. 986.2.
Diabolus conatur perſuadere vana eſſe, quæ de maleficis feruntur. 719.1.D
Diabolus non liberat maleficio, niſi forte in alium tranſlata. 932.2.
Diabolus orari non poteſt, vt tollat maleficiū. 941.1.B
Diabolus quid perſuadeat maleficis morituris, vt non pœniteant. 915.2.C.D
Diaboli beneficia, nocentiora vulneribus. 944.1.A
Dicti ioco ſi ſeu ſcurrilis pœna. 993.1.A
Dies conuentus ſortiarii. 815.2.A
Dierum continuatio non ſemper ſuperſtitioſa. 984.1.C
Dimittendi rei quo pacto. 738.2.B.C.D
D. Dionyſii opuſcula defenſa, ipſique aſſerta. 1036.
Dirarum magicarum quædam formula diſcuſſa. 782.1.D
Diuinatio dæmoniaca. 985.1.
Diuinatores magi qua pœna plectendi. p.758. 1. D. E
Dompreana arbor. 819.1.A
Domus ſeu locus quid probent in maleficio. 723.2.A
Domus infeſta ſpectris quo pacto purgata. 980. 1. B.C
Dorſo aduerſo an ſiſtendæ maleficæ. 734.1.C
Drepanitana familia infeſtata à dæmone. 1017. 2. B
Dromadæ Lichenes. 961.2.A
Duaci clericus ob Sodomiam degradatus. 781.1.B

E.

EBroicenſis Epiſcopi ſententia contra Edelinum. 750.1.B
Ebroicenſis Epiſcopi iudicium. 819.2.D
Eccleſia non eſt aſylum maleficis. 1002.1.A
Eccleſiæ communis oratio vtiliſſima. 1002. 1. A
Eccleſiæ immunitas an profit maleficis. 733. 1. D
Edelini cum dæmone pactum, hiſtoria, & damnatio. 719.2.C
Educationis indicium. 725.2.B
Effectum priuatiuum licet à dæmone expectare. 969.2.D
Effectum eſſe dæmonicum, quo pacto dignoſcamus. 950.
Eleemoſynarum vis. 999.2.C
Energumeni confeſſione ſanati. 983.2.D
Epheſia nomina. 925.1.A
Epiſcopi qua tales non habent licentiam legendi libros prohibitos. 810.2.B

Equi maleficiati ligaculo nodi exemplum. 951.1.E
Erythobolos vrbs vnde dicta. 727.2.D
Euangelii S. Ioannis initium lectum fugat dæmonem. 1001.1.B
Euchariſtia abſtinere, quam noxium. 991.1.B
Euchariſtia quando morituris præbenda ſortiariis. 811.1.A
Euchariſtiæ vis. 985.2.A
Euchariſtiæ conſecratio, & tranſſubſtantiatio, & adoratio defenſa. 1055.1.A
Euchariſtiam indigniſſime tractant ſortiarii. 779.1.B
Eucheria Agapii vxor. 991.2.C
S. Eutychius. ead.
Excuſantia à tortura. 736.1.2
Excommunicati accuſare poſſunt. 729.2
Exorciſans cauere debet iocos cum dæmone. 993.2.A
Exorciſandi vocabulum Tertulliani, non magicum. ibid.
Exorciſmi Pontificii defenſi. 1025.1.A. quam antiquus ordo exorciſtarum. ibid. ritus probati. 1025.
Exorciſmis quæ dæmonum infeſtationes ſolitæ ſanari, quæ non. 993.1.C
Exorciſmorum antiquitas & formula & vis. 992.2.B.
Exorciſationum & exorciſtarum abuſus quidam virandi. 105.1
Exorciſtæ, exorciſmorumque ritus veteres. 1054.
Exorciſtarum ordo. 992.2.B
Exploratores non multiplicandi iudicibus. 699

F.

Factum dicere, & verum occultare differũt. 744.2.B
Fama vehemens nominati. 707.1.A.B
Fama quo pacto probanda, 713.2.E
Famæ indicium quale, quid operetur. 712.2.C
Faſcinatio equorum. 963.2.C
Fatæ ſeu fatuæ Bourlemantiæ. 819.1.A
Fautores maleficorum. 721.1.A.B
Feles. 963.1.2
Felis cerebrum comedunt ſagæ. 1018.2.D
Fœminarum nominatio. 705.1.B
Fera. 817.2.D
Ferale quid ſignificet. ibid.
Feſtis diebus an examinandi aut torquendi rei. 743.1.A
Fidei veræ & viuæ vis. 975.2.D
Finganus nobilis roſario dæmonem expulit. 1002.1.A
Flentium Picardarum hæreſis. 726.1.C
Forum Eccleſiæ duplex. 729.1.C
Florimundi de Remundis V.C. narratio. 820
Fraude & æquiuocatione an reus decipiendus. 739.1.2
Frigidæ aquæ infuſio. 740
Friſiæ ſpectra. 976.2.C
Fuga nominati. 707.2.C
Fugæ indicium quale, ad quid valeat, &c. 713
Furto accepta de domo ſtrigis. 729

G.

Gabbata ferrea. 925.2.A
Gagatis vis. 963.2.A
Galli cantus an dæmoni formidatus. 926.2.A
Gelæ dæmones pelluntur à S. Dympna. 1014.1.A
Genuenſis adoleſcentis maleficiati curatio. 998.2.C
Gladiorum vibratio an timenda dæmoni. 930.2.B
S. Glyceria. 1014
Godela Kukers. 952.2.B
Godelmannus refutatus. 1025.1.A
S. Godeleuæ cautela. 948.1.E
S. Golauduch. 1006.2.E
Gratia Princip: exiſtente nulla, an iudex poſsit punire reum. 701
B. Gregorius Armenius. 977
Gregorius Oſtienſis Epiſcopus, quo pacto inſecta ex Cantabria profligarit. 1055
Gregorii XI V. laus & bulla. 731.2.A
Guilhelm. Edelini abiuratio & condemnatio. 750.C

H.

Hæreticum factum quid. 742.1.A
Hæretici vbique & à quouis iudice puniri poſſunt, 702.
Hæreticorum vanæ viſiones, & miracula. 988. col. 1.
Hæreticos capi poſſe ex non ſemiplenis probationibus. 739.2.C
Hæretica aut hæreticalia, aut non ſortilegia. 753.1.D
Halenſis fœmina à dæmone ablata. 727.1.A
Hepar piſcis Callyonimi. 967.2
Herbipolitana domus à ſpectris liberata per fidem. 980.1.B
Hæredum malefici obligatio reſtituendi damna. 917.1.C
Heſperii fundus ſpectris liberatus. 991.1.B
Hexagoni ſuperſtitioſi. 925.1.E

D.Hilarion cur ſignum noluerit remouere.
959 2
Homagium dæmon præſtitum. 1008.1
Homo homini dæmon. 961.2
Homicidia ſortiariorum cur grauiſſima & de-
gradatione digna. 782.2
Hoſpicii indicium. 723. 2.B
Hotomanni impia locutio. 414.2. B
S. Hubertus dæmonomaſtyx. 1015. 2. D
Hugo Bourlertus. 815.2.D
Hyenæ medicina multiplex. 962.
Hypericon. 963. 2.D

I.

IActantia differt à minis, & quomodo. 717.
1. A
Iaponum ſuperſtitioſa curatio. 926.1.C
Iaſpidis vis. 963 2.A
Idololatriæ ſolitæ ſagis deſcribuntur. pag.820.
1. A
Ieiunii vis. 999.2.C
Ieſu nomen quàm validum. 982.1.C
Ieſu nominis vis. 1005.2.D
Ieſu & Mariæ nomen. 1020.2.D
Ignis niger maleficorum. 778.1.2
Ignis pœna contra maleficos quàm antiqua.
784. 2. E
Ignis pœnam an liceat iudici minuere,&quan-
do. ibid.
Imago maleficæ læſis obuerſatur. 711.1. A
Imaginis magicæ medicina. 924.1 E
Imagines Ficini. 929 2.A
Imaginum conculcatio magica. 757.1.C
Imaginarium maleficium per defixionem.:939
1. B
Impedire omittens damnum,quando credatur
reus. 718.1.D
Importuna ſollicitatio. 723.1.B
Incantatio an magica vnde cognoſcatur. 788.
1. A
Incantatorum ad medicinam pœna. ibid.
Incorrigibilitas an ad degradationem requiſi-
ta. 780.1. E
Incubi dæmonis proles monſtroſa. 1001.1.B
Indicia qualia in hoc crimine requirantur,
702. 1. indiciorum genera & effectus varii.
ibid.
Indicia minus vrgentia. 718.1.D
Indiciorum vis. 697
Indiciorum propinquorum exempla. 707.
2. E,
Indiciorum in bellis clamor, Hu, Hu. 979.
1. A
Inediæ diurnæ à dæmone procuratæ exem-
plum. 985. 2. B
Infamis denunciatio cuius momenti. 730. 2. D
Infanticidia ſortiariorum. 779.1.B
Inferno non euocantur dæmones. 1025.1.B
Informatio extraiudicialis an idonea ad capiẽ-
dum. 732.2.B
Informationes ex officio quæ indicia requirãt.
703. 2.E
Inimici capitales nõ poſſunt accuſare. 730.2.D
Inimici nominatio an valida. 705.2.D
Inquiſitio quomodo in hoc crimine inſtituen-
da. 697.1,D. quotuplex quomodo debeat de
crimine conſtare. ibid. accuſatio an debeat
præcedere,quomodo debeat eſſe certa, ſpe-
cifica & clara, an debeant præcedere indi-
cia ibidem. an fama ſeu diffamatio debeat
præcedere. ibid. qualis eſſe debeat. Et quid
ſi alias fuit de hoc crimine abſolutus aut
condemnatus. ibid. quando impediatur in-
quiſitio per tranſactionem. ibid. fit contra
mortuos & abſentes. ibid.
Inquiſitio hic quæ indicia requirat. ibid.
Inquiſitio eſt loco accuſationis. 730.2.B
Inquiſitores de hoc crimine cognoſcunt. 865.
2. B
Inquiſitores cognoſcunt de ſortilegio. 812.2 D
Inquiſitores fidei,de quibus ſortilegiis poſſint
iudicare. 754.1
Inſectorum profligendorum remedia licita, &
abuſus varii. 154.1.B
Inſenſibiles quo pacto dæmon faciat in tortu-
ra. 739.2.B
Inſtrumenta maleficii quam ſuſpecta,an ad co-
demnandum vſque. 723.1.B
Inſtrumenta inuenta. 707.1
Interrogatio de ſociis quomodo facienda. 705
2. C
Interrogatoria in tortura. 736. 1.A
Interrogatoria confeſſarii in hoc crimine.914.
1. 2.
Inunctio magica. 778.1.C
Iudicium extremum iudicibus cogitandum.
697. 784.2.E
Ioanna Porlere. 816.1.D
Ioanna puella.
Ioannæ Lotharingæ virginis Acta iudiciaria
accuſationis Magicæ. 819.1.2
Ioannæ Boſdeau condemnatio & confeſſio.
per totam 820.
Ioannes de Vaulx Stabulenſis in carcere ad-
huc cum dæmone ſuo colloquebatur. 735.
1. A
Ioan de Vaulx confeſſio. 815. 1. A

Ioan. Heſſelii & diſcipulorum opinio refutata. 943. 2. C
Iudæus Bauarus. 980.2.B
Iudæ Machabæi ferrum. 929.2.D
Iudex non poteſt vti cõtra reum ſententia accepta per medium confeſſionis quomodocunque. 709. 2.
Iudex competens maleficii quis, fuſe. 701. & ſeq.
Iudici nec mentiri nec fallere licet reum, contra Bodin. 744.1.D
Iudici vitandæ cauillatoriæ cautelæ. pag. 738. 2. C.
Iudices an faſcinentur à maleficis. 734.2.B
Iudices peccant, qui cogunt maleficas benedicere. 937.2.D
Iudices abſtinere debent curioſis experientiis. 736.2. C
Iudicum ſacrilegium qui confeſſarios examinant. 910 1. B
Iudicium de ſtrigibus quoddam iniuſtitiæ plenum. 821.1
Iudiciarius ordo & proceſſus, an in hoc crimine ſeruandus. 696.
Iudiciarii actus contra dæmones & inſecta ſuperſtitioſi cur iudicandi. 1051. 2. C
Iudiciariarum ſuperſtitionum remedia. 931
Iuliani ſacrificium Magicum diſiectum. 980. 2. E
Iuris duo luminaria. 1024.2. A
Iuriſconſulti & Legulei differentia. ibid.
Iuſiurandum an liceat deferre idololatræ. 939. 2. A
Iuſiurandum fortiariorum. 778.1.D
Iuſiurandum nominantis. 706. 2. B

L.

LAchrymæ varios effectus ſignificant. 725. 1. B
Lachrymarum nullarum indicium. ibid.
Lachrymari an ſagæ poſſint, & an hoc indiciũ impœnitentiæ, fuſe. 916.1.C
Lachrymari an queant maleficæ. 741.2 C
Lactis furaculi vtres malefici. 912.1. C
Lamiæ non fatentur impoſſibilia, & earum peccata ſunt vera, & mentis ſanæ, & vigilantium. 758. 2. D. E. non excuſantur à ſexu aut ſenio aut ſopore. ibid.
Lamiarum crimina non eſſe deliria. 858. 2. B
Landſtrotiam ſeu Neoſtadium ad Lenum. 952 1. E
Laodunenſis energumena. 1008.2. B
S. Launomarus. 991. 2. C
Lauteranum miraculum. 1008.1. A
Leodienſis iuuenis à ſuccuba liberatus. 984.1.C
Leodienſis iudicis prudens factum. 745.1.C
Leonis cauda 964.
Liber mortis cui inſcribuntur ſortiarii. 778.1.2
Libri magici, quam vetiti, & noxii, & de pœnis habentium fuſe. 810.1. E. ſoliti comburi. ibid.
Librorum prohibitorũ Index Pontificius. ibid.
Libros magicos legere quib. permiſſum, ibid.
Libertas an neceſſaria tollendo maleficio. 912. 2 C
Lilithea. 923.1.B
Litaniarum vis. 116.2.D
Litaniarum vis & vſus defenſus. 1004. 2. D. & ſeq.
Litteratæ. 592.1.E
Liuoniæ lacus mirus. 961.2.D
Locus ſuſpectus. 707.2
Loci mutatio. 990.1.B
Loci mutatio vtilis. 1002.1.A
Loci corporis maleficiorum. 241.1.E
Lotio matutina quid proſit. 927.2.C
Lotii vis contra maleficia. ibid.
D. Lucia cur lotio perfuſa. ibid.
Lupi remedia. 962.1.B
Lutheri os ſpurcum. 925.1.B
Luxuriæ tentatio vehemens & ſtrenua reſiſtentia. 1012.
Lycanthropus VVeſtphalus. 740.1.A

M.

MAgdalena Crucia. 784.2. D
B. Macarius Antiochenus. 1018.1.C
D. Macarii Miraculum. ibid.
Malbodienſis monialis obſeſſæ liberatio. 993. 1. C
Maleficus orari & cogi poteſt, vt tollat noxam quando non tenetur cogitare quod per maleficium tollet. 491.1.2.
Maleficus maleficum cogit. 925.2. D
Maleficus tenetur ad reſtitutionẽ, niſi ſignum amoueat. 995.2.C
Malefici quo pacto priuilegiis ſpolientur. 759. 1. A
Maleficii nomen quàm latum ex Philone. 781. 2. E
Malefici hæreticales quomodo puniendi. 760.
Malefici non non facile relaxandi. ſub cautione. 733. 1. B. ab altari auelli poſſunt. ibid.
Malefici detegendi exemplum ſuperſtitioſum. 939. 1. B
Maleficos mors crimine non liberat. 701
Maleficorum punitio iudicibus & principibus curæ ſit. 142. 1. D

Maleficæ occidendæ. 775.2. C. contrarium aſſerere eſt hæreticum. 867.1.B. igne cremandæ. 867.1. B. & ſeq. 758.2.C.
Maleficarum crimen quam graue, & quot in eo crimina. 776.1. D
Maleficium aquæ terentæ. 1004.2. D
Maleficium non licet tollere per maleficium. 938.1. D. nec per res vanas. 939.2. B. nec per ſuperſtitioſa, vanorum remediorum ſpecies. ibi. nec à parato licet petere. ibid.
Maleficii crimen eſt publicum, mixti fori, & commune. 696.2. eſt crimen exceptum, extraordinarium, & quomodo. ibid. grauiſſimum, enormiſſimum, atrociſſimum. ibidem.
Maleficii per maleficium pulſi exemplum. 1004. 2. E
Maleficiis in bonum vti, nec ciuili iure licitum. 936.2. E
Malus ſub qua ſtrigum tripudia exaruit. 816. 1. C. D
Mandragoræ effoſſio. 929.2. A
B. Marcellus. 1017.2. A
Mariæ Deiparæ nomen. 1006. 1. C. vis contra dæmones. ibid. & ſeq.
Mariæ Deiparæ præſens auxiliũ in extorquenda ſchedula homagii Diabolo data, exemplis probatum. 1008.1. A
M. Maruli error. 744.2. A
Matrem cum pullis capi prohibitum à Moſe. 935. 2. D
S. Manilius. 993.2. A
Medicinam ſpiritualem vel naturalem prius attentatam noxiam eſſe falſum. 933.1
Mediolanenſis energumena, quo pacto ſanata. 986.2. A
Memoriæ ars quæ licita. 1050.
Mendacium rei quid operetur. 722.1. E
Mendacia placent dæmoni, Deo diſplicent. 1047
Mendicantium priuilegium quoad abſolutionem à caſib. Epiſcopalibus expenſum & defenſum. 919.2. B. & ſeq.
Mengus defenſus. 1026. 2. A
Menſtruus cruor. 961.2. B
D. Michaelis inuocatio. 1000.1. D
Minæ præcedentes. 708.1. B
Minæ quæ ſufficiant ad torturam, quæ ad condemnationem. 717.2. E
Minarum indicium quid & quale eſſe debeat. 716.1. C
Minorenninm nominatio. 705.2. E
Mirabiliarii quidam taumathopæii an hæretici. 754.
A Miracula non poſſunt ab hæreticis fieri. 987 2. A
Miſſæ vis. ibid.
Miſſæ quæ ſuperſtitioſæ. 1056.
Miſſa ſtrigum & ſimulata hoſtia. 820.1. C
Miſſarum celebratio ſuper cera magicas. 755. 2. A
Mneſuris lapis magicus. 922.2. A
Monachi & monachæ, quo pacto degradentur. 780.1. A
Monetam adulterinam dæmon dat. 982.1. D
Mori præſtat, quàm ſuperſtitioſe ſanari. 937. 2. D
B Morientis teſtificatio cuius ponderis. pag. 729. 1. B
Mortis pœnæ cauſa triplex. 777.1. C
Mortuus vel maleficium propinquo in loco indicium. 724.1. A
Mulier decidens ex nube. 709.1. B
Mulier cur prohibita veſte virili vti, & è contra. 935. 2. E
Mulieres admittuntur teſtes in hoc iudicio. 863. 1. A
Munditiem corporis an dæmon timeat. 927. 1. D
C Muſtelæ oculus. 964.

N.

Neapolitana viſio. 990.1. A
Negatio rei poſt torturæ confeſſionem, quanti facienda. 737.2
Neſcire quædam expedit. 1049.2. B
Nodus magicus. 952.1. A
Nolæ vnde dictæ. 1029.1. A
Nominis mutatio. 930.1. C
Nominis mali indicium. 785.1. B
D Nomina mutant ſortiarii. 778.2. A
Nominum diſtinctio putida non curanda. 756. 1. B
Nominatio complicis qualis ad torturam. 711. 1. D
Nominatio complicum, quam vim habeat. 961 704. 2. C
Notoria ars. 975.2. B
Nouarienſis ſaga. 926.
Nox intempeſta infeſtior à maleficiis. 2. B
Nubium coniuratio quo pacto peragenda & de abuſibus hac in re. 1046.
E Nube decidentium Magorum exempla. 709. 1. A
Nubium execratores. 928. 2. A
Nudi corporis inſpectio laſciua punita. 955. B

Nudandæ maleficæ & nouis veſtiendæ veſtibus. 734.1.C
Nudatio maleficorum. 741.1.C

O.

OBlatio ſui ad inquirendum, indicium. 723.2.A
Oculorum in terram defixio quale indicium. 725.B
Odii maleficium. 933.
S. Odulphi charta contra dæmonum illuſiones. 977.1.B
Oleum infirmorum defenſum. 1032.
Olei infirmorum vis. 991.2.E
Olla defoſſa quidam frigidus factus. 936.
Omiſſionis indicium & præſumptio. 718.2.D
Onycis vis. 963.2.A
Operum bonorum vis. 976.1.A
Ophthalmię ridiculum philacterium. pag. 749. col. 1. A
Opinio quid. 749.1.B
Oratio priuata. 1001.2.B
Oratio Dominica contra dæmonem. ibid.
Orationis vis. 985.2.B
Orationum & precum ſuperſtitiones quæ cauendæ. ibid.
Oratione & ieiunio quando dæmon eiiciatur. 959.1.E
Orationis vis contra maleficia. 742.2.D
Ouorum confoſsio ſuperſtitioſa. 929.2.E
Oua maleficiata. 1016.2.B

P.

PActum cum dæmone vere ineunt malefici. 659.1.D
Pactum cum dæmonibus quam grande peccatum. ibid.
Pæonia nigra. 961.1.C
Palinodia teſtium complicum quando curanda. 730.
Panis, & ſalis benedictio. 1032.
Panis benedicti antiquitas & vis. 1017.1.D
Paracelſi remedia ſcelesta & blaſphema. 924.2.A
Parentum maleficorum indicium. 725.2.B
Parricidii crimen requirit confeſſionem rei. 869.1.D
Pariſienſis curiæ decretum explicatum. 322.1.A
Pariſienſis curiæ ſententia diſcuſſa. pag. 472. col. 1. E
A Pariſienſis Academiæ Theologi contrarium ſentiunt de ſtrigibus, quam Parlamentum, & illis potius credendum. 818.2.D
Paſcuarentis puer. 1016.2.A
Patriæ indicium. 725.2.B
Paulli Tertii bulla de torturæ modo. pag. 737. col. 1. A
Peccato alieno vti & cooperari differunt. 929.2. A
Pentagoni ſuperſtitioſi. ibid.
Periammata ſacra, & vt liceant quæ requiſita. 1021.1.D
B Periapta ſeu periammata quæ proba. pag. 1050. col. 2.
Permiſſionis maleficorum cauſa quæ ex parte Dei, & quæ ex parte Diaboli. 1047.1.
S. Petri abnegatio quale peccatum. 775.2.B
Petri Iudicis remedia. 976.1.A
Pheron rex ægypti. 927.2.C
S. Philippi Apoſtoli ſepulcrum. 1013.2.D
Phylacterii. 928.2.A
Philacteria Iudæorum. 924.2.C
Phyſiognomiæ malæ indicium. 725.1.B
Pignus ſortiarii dæmoni dant. 778.2.A
C Pirus Ioannæ virginis ex arida floruit. p. 816. col. 1. D
Pliniana remedia ſuperſtitioſa. ibid.
Plumbi liquati ſuperſtitio. 931.
Politianus concionator quo pacto ſignum malefici deſtruxerit. 448.2.C
Pœna ſanguinis quando poteſt commutari in pecuniariam. 700.1.B
Pœna à Deo infligitur defendentibus maleficos. 786.1.A.B
Pœna magorum non ibid. Conſtantini tempore combuſtos. 818.2.A B
D Pęna Sacerdotum reuelantium confeſſionem. 913.2.E
Pœna maleficorum quā ſedulo curanda Principibus & Magiſtratibus. 1042. & quantopere delinquant qui noxios pœnæ conantur eripere. ibid.
Pœnæ maleficorum. 60.QQ
Pœnitentia vera minuit pœnam ordinariam, & quod eius ſignum. 781.1.D
Pollutiones nocturnæ à dæmone immiſſæ, curatæ. 195.2.A
E Pomo manus mire conglutinatæ. 710.2.C
Pontificis iuſſio an ad degradandum exſpectanda. 780.1.C
Pontimuſſani iuuenis liberatio. 982.1.A
Pontius aoneuallenſis Abbas. 1027.1.A
Potio contra maleficia. 963.2.A
Prædicatorum ſpectrum duplex. 990.1.A

præſcribaturne huic crimini fuſe 702.2.C, an hæredes contra pecuniariam pœnam præſcribant. ibid.
præſcriptio agendi contra mortuum, quot annorum. 808.
præſcriptio quid. 748.1.C
præcario ſumpta. 706.
prætextatus Magus. 785.1.B
principalis abolitio, indulgentia & gratia quid valeant in hoc delicto. 755. qui principes poſſint, & an pro lubito. ead.
probationis vulgatis oblatio illicita iudici. 744.
promiſſio celandi ſub ſecreto ſigilli quid operetur. 910.2.A
promiſſio impunitatis quæ licita iudici. 745.1.A
proteſtatio quod nolo tolli per maleficium, quando neceſſaria. 942.1.D
purgatio Canonica, quid, quando, & quo facienda modo. 551.2.A B

Q.

Quereetenſes energumenæ. 1008.2.A

R.

RAmirus Hiſpaniæ rex. 785.1.A
Ratbodi viſio. 1011.2.D
Ratiſponenſis præſulis factum. pag. 742. col. 2.A
Receptatores & occultatores maleficorum. 721.1.A
Reginaldus. 984.1.D
Relapſorum abiuratio qualis. 750.1.C
Reliquiæ Sanctorum. 1013.2.C
Reliquiarum vis. 930.
Remedia contra maleficia quotuplicia, & de ſuperſtitioſis ſeu dæmoniacis. 922.2.A
Remedia malefica quomodo dignoſcenda. 758.1.A
Remedia quæ vtiliſſima maleficiorum. pag. 926.col.1.
Remedia naturalia contra maleficia. pag.972. col.2.A
Remedia naturalia & moralia quam bona. 1050.2.
Remedia Eccleſiaſtica ſeu ſupernaturalia. 975.2.A
Remedia ſuperſtitioſa omni iure prohibita. 937.1.
Remedia ſuperſtitioſa contra indolentiam & taciturnitatem. 740.1.B
Remedii magici noxa. 1014.1.
Remediis naturalibus an curentur maleficia. 964.1.

A Repræſentat innoxium monachum Diabolus. 1007. & an innocentes poſſit repræſentare in conuentibus aut alibi. ibid.
Reſtitutio ad quam Principes & Iudices nimis lenes contra maleficos, tenentur. pag. 786. col. 1.D
Reſtitutio ad quam maleficæ adſtringantur, & quid hac in re illis imperandum. pag. 917. col. 1.C
Reſtituere damna iudex propter negligentiam tenetur. 704.2.C
Retrorſum ſalire ex pelui magicum. pag. 727. col.1.A.
B Reuelare peccatum in confeſſione acceptum quando liceat, ſi licentiam dederit pœnitens. 913.1.A item an ſi aliunde quoque cognouit. fuſe. ibid. & quando credendum Sacerdoti hoc dicenti. ibid. per totam.
Reuelarene liceat crimen auditum in confeſſione, & poſtea acceptum extra conf. 910.1.A
Rigenſis domus infeſtatio & liberatio. 1016.1.B
Roſarii vis, & defenſio. 1002.1.B
C Rotnacum celebre reliquiis S. Helmetis. 1014.

S.

SAcerdotis Rhetici mira deceptio & transuectio. 989.1.B
Sacramenta an liceat petere à fornicario Sacerdote. 939.2.A
Sacramentorum vis quanta. 1051.1.
Sacrarum rerum abuſus ſapit hæreſim. 755.1.A
Sacrilegi ritus maleficorum. 918.1.A
Sacrilega remedia. 778.1.C
Sacrilegia ſortiariorum. 779.
D Sæculari brachio quando & quomodo ab Inquiſitoribus tradendi ſint ſortiarii tam laici, quam clerici & monachi. ead.
Salis profani aſperſio. 909.2.D
Salis exorciſatio defenſa. 1028.2.C
Saliſberienſis narratio de ſe ipſo. 1006.1.D
Salmanticenſis Scholaris cum ſpectro dimicatio. 931.2.E
Salmatorum ſeu Salutatorum ars diſcuſſa. 1052.1.A
Salutatio Angelica contra dæmones. 1001.2.D
Sancti ſoliti remedia facta humilitatis cauſa velare. 1013.2.B
E Sanctorum honores ſuperſtitioſi qui. 1021.D
Sanctorum virorum contra dæmones vis. 912.1.C
Sanctarum reliquiarum vis. 1013
Sanguis humanus. 961.2.C
Sanguis hyenæ vel canis atri. 929.1.D

Sſſſ iiii

Sardii vis. 963.2.B
Scientia ex confeſſione parta an liceat vti ad mala ſaltem auertenda citra ſigilli violationem, fuit diſputatum. 911.2.D
Scientiæ infuſæ cauenda cupiditas & conatus. 1049.2.
Sciendi cupiditas quomodo coercenda. pag. 1048.col.2
Scoparum in oſtio poſitio, & alia detectoria maleficii. 932.2.D
Scorica mulier incubo liberata. 982.1.A
Sententiam damnationis quis maleficis denunciare debeat. 914.2.C
Sepultura arcens iudex quando peccet. p. 811. col.2.A
Sepeliendi an & quando ſortiarii. ibid.
Serui non defendentes dominum, an teneantur ad reſtitutionem. 718.2.D
Sigillum ſeruandum etiam in hæreſi, & poſt pœnitentis mortem, & de delicto tam commiſſo, quam committendo, diuerſimode tamen, fuit. 892.2. & error Canoniſtarum. ibid.
Signum amouens non habet pactum cum dæmone. 955.
Signum maleficii deſtruere an liceat, fuſiſſime diſputatum. 943.1.D, & ſeq. ſigna malefici quæ. ibid.
Signum tenetur amouere, qui nouit, alioqui non eſt abſoluendus. 957.1.B
Signum amouens à quo ſanitatem exſpectet. ead.
Signi ablati exempla nonnulla. 948.1
Signi amotio non eſt ſignum. 957.2.D
Signi magici quæ vis. 945.1.
Signi amotione non honoratur dæmon. 953.2.D
Signa ſunt moralia inſtrumenta Diaboli. 954.2.A
Signis dæmon quomodo alligatus. 960.1.A
Silentii indicium. 725.2.D
Singularitas in oſtentanda deuotione an indicium. ead.
Sixti V. bulla contra Aſtrologos. 753.1.B
Sixti V. bulla de aborſu reuocata. 812.2.A
Sodalitas B. Mariæ in Iaponia. 1004.2.E
Sodomia ſortiariorum. 779.1.C
Sodomita degradandus. 781.1.B
Sortilegium quod plectendum degradatione. 784.2.C
Sortilegii quod nō ſapit hæreſim pœna 756.1.C
Sortilegia quæ hæreſim ſapiant. 754.2.D
Sortilegi qui ab Epiſcopo tradēdi ſunt brachio ſæculari, & qui non poſſint. 758.1.C
Spectra varia. 931.
Specularia diuinatio à Deo punita. 1006.2.A
Spina alba. 961.1.D
Spiritus ſpiritui alterius non dominantur. 754.1.
Spirituum vnio magica & hæretica. ibid.
Stigma magicum. 478.
Stigmatis indicium, & quale ſtigma. 726.2.B
Strigum immanitas. 961.1.E. ſecta quando cœperit. 816.
Strigarum conuentus, ritus, tripudia, idololatriæ. 819.1.A
Strupri ſacrilegi tentati punitio diuina. 932.1.A
Sublimes an tollendæ maleficæ dum capiuntur. 734.1.A
Sues cuſtoditi à diabolo. 928.2.D
Suffitus contra maleficia. 963.2.D
Superſtitio odioſa Sanctis, probatum exemplo. 1015.2.C
Superſtitioſi ritus dæmonis inuentum, idololatriæ ſuffecti. 1044.1.A
Superſtitioſæ artes ſunt tacita idololatria ibid. & iis vti quam noxium & execrandum. ead.
Superſtitioſarum curationum multa exempla. 936.1.A, 748.2.C
Surdi & muti an damnandi, vt ex ſignis confeſſi, & an torquendi. 478.
Suſpectum quæ faciant malefici. 749.1.D
Suſpicionum ſpecies ſeu gradus qui. ibid.
Symboli Apoſtolici vis. 1002.1.A

T.

Taciturnitatis medicamentum ſeu maleficium. 734.1.B
Tactus maleficæ an Iudici cauendus. 734.1.C
Terraconenſis Hiſpania vexata vermibus & inſectis aliis. 1055.1.
Tempeſtas à dæmone excitata. 982.2.B
Tempeſtates cient malefici. 760.2.A
Tentædii phentini liberatio. 1017.
Tentari nos vltra quam par eſt non patitur Deus. 1021.
Teſte variante, cui ſtandum, poſteriori an priori teſtimonio. 729.1.
Teſtes eſſe qui cogantur, & quomodo. p. 727 col 1.
Teſtes infames & inhabiles aliis hic admitti. ibid.
Teſtes quales ſufficiant ad minas probandas. 718.1.B
Teſtium nomina an ſubmiſſe recitanda. p. 743. col.1.C

Teſtium publicatio ao cum nominibus facieo da. 727. 1
Teſtium receptio à quibus, & quo modo facienda. ibid.
Teſtimonium complicum ao ſufficiat ad coodemnandum. cad. quod oon liccc ad torturam. ibid.
Teſtimooia quæ requiſita vt valeant pro indiciis. 794.1.B
Thapſia. 961.1.B
Theodorus Magus reſipiſcens. 942.1.A
B.Theodori praxis io pœnitentia Magi. ibid.
Theodoreti & Ibæ abiuratio. 749.2. C
Theodori tribuni domus. 1017.2
Thephilim quid. 922.2. C
Tiber. de Aitola. 997.
Timor ſeu trepidatio an indicium. 722.2.C
Timendus Deus quo pacto, & quo pacto creatura. 957.2.
Tolena ſpecus ſchola Necromantiæ. 1008.
Torqueri quando poſſit quis propter negligentiam aut omiſſionem. 718.1. E
Tortura tolerata quando liberet reum coouiêtum. 738.2.A
Tortura qualis eſſe debeat, quaodo decernenda aut iteranda, & quoties, late. 738.1. A
Tortura quæ indicia ſufficiant. 515.2. B c
Torturæ cootinuatio non diſtinguenda ab iteratione contra Sprengerum. 738.1.C
Torturæ ſufficiens nominatio ſocii quæ. ibid.
Totaphoth, quid. 922.2.D
Traiectenſium vipilioonum ſuſtperſtitio. 929. 1. c.
Tranſuectio ſagarum localis. 773.1.E
Translatio corporalis ſagarum. 1010.
Tranſlatio maleficii in alios. 933.1.c
Translationis de loco ſagarum exempla duo. 709.
Trepidatio captarum. 711
Treuitenſis iuuenis à dæmonis domioio liberatus. 1018.2. D
Treuirenſe iudicium & cenſura de ſortiariis 823.
Treuireoſium duorum puerorum qui ſagis adiuncti hiſtoriæ. 1018. 2. c
Triboniani facinus & impietas. 947. D
S. Trioitatis nominatio. 1000. 1. c
Triſcalinus. 701.

V.

Vacillatio nominantis. 706.2. A
Vagatio, domicilii mutatio, indicium. 726. 1. D
Vanderburchtius Decanus Mechlinienſis. 708. 1. D
Vanitas quid, & vanorum operum exempla. 1046.
Variatio rei quid operetur. 712.2.D 936
Vaſa operiri cur Moſes iuſſerit. 521.C
Vaudoiſie.
Veneni nomine deuotationes & defixiones magicæ continentur. 782.1 C
Verbaſius. 961.1 D
Verberibus, an cogi malefici à priuatis poſſint vt ſignum tollant. 441.2.D
Verberibus, minisue an liceat cogere ad tollendum maleficium. 932.2.E
Verborum vis qualis ſit accuratè propoſitum. 1046.
Vicinæ iodicium. 724 1 C
Vicinorum depoſitio. 706 1 B
Vindelica matrona. 985 1 D
Vitæ innocentis vis. 976.1.C
Vlaet Doctor Treuir maleficus. 720 1 B
Vnctio extrema defenſa. 1031.
Vnxia Iuno, & eius feſta. 957
Vociferationis indicium. 724.2.C
Vſurarium an liceat inducere ad motuandum ſub vſuris. 439.2 C
Vires ambulantes & lacte pleni. 952.1.D
Vulpes dicitur dæmon. 926.1.A
Vultuariorum maleficium. 933.1. C

VV.

VValdenſium hæreſis. 812.2.B
VVeſtraſienſis Comes maleficiatus & quomodo liber. 949.1.E
VViero de cauſa ſcribendi. 719.1 D
S. VVinvvalocus. 991.2 E
S. VVulfranni hiſtoria. 1011.2.D

INDEX LOCORVM, QVIBVS LVCIS NON-NIHIL IN HOC TOMO III.

Sacræ Scripturæ.

GEneſis 3. v. 15. 1041. 1.
Exodi 6. v. 9. 922. 2. E. 20. v. 5. 1041. 1. 22. v. 18. 776. 2. D. 487. 2. D.
Leuit. 20. v. vlt. ibid.
Deut. 20. v. vlt. 22. 935. 2. D.
Iob 21. v. 15. 1042. 1. A
Pſal. 105. v. 28. 1050. 1. A.
Pſal. 30. v. 5. 1046. 2. A
Prouerb. 5. v. 25. 149. 1. A.
Eccleſ. 3. v 22, ibid.
Eccleſiaſt. 19. v. 21. 1049. 2. C. 28. in prin. ibid. 2. B.
Ezech. 3. 11. 796. 1. C.
Matth. 7. 22. 992. 1. D.
Ioan. 8. v. 44. 1042. 1. A.
Rom. 3. v. 8. 937. 1. E.
1. Cor. 10. v. 21. 1042. 1. E.
2. Corinth. 14. 794. 2. A. 12. 996. 1. C
1. Timoth. 4. v. 1. 1050. 1. A.
Tit. 3. 413. 2. A. 701. 1. A.
Apocal. 1. & 4. 801.

Patrum & Theologorum.

Acta Martyrij S. Luciæ. 927. 2. E
Auguſt. liber falſo putatus de anima & ſpiritu. 788. 1. D. 614. 2. B.
Caſsiani. 976. 1. E
Caſsiodori. 785. 1. D.
Chryſoſtomi 728. 1. A
Clementis Rom. 1034. 1. B
Burckardi locus. 787. 1. D
Damaſi acta ibid.
Dionyſii Areopag. 1035. 2. E
A Gerſonis 786. 1. C
Gregorij Magni. ibid.
Hilarionis. 959. 1. E
Ionæ Senonenſ. 1011. 2. E
Iuonis 1029. 1. D
Leonis 958. 1. B
Maruli 744. 2. A
Nicephori 977. 2. B
Nicol. Cuſani 754. 1. D
Philaſtrij 924. 2. C
B Prudentij 980. 2. E
Pſelli 922. 2. A
Sozomeni 1034. 2. A.

Canonum.

Cap. cùm non ab homine. de iudic. 780. 2. D. 783. 1. E. 484. 1. C.
cap. Nouimus. de verbor. ſignific. 784. 1. D
c. tuæ. de pœn. ibid. 782.
C c. ad abolendam. §. in præſenti verò. de Heret.
c. penult. de Hæreticis. 784. 1. C
c. vt inquiſitionis. de Hæret. . in 6. 1042. 2. E
c. accuſatus. in prin. de Hæret. in 6. 716.
cap. cum contumacia. de Hæretic. in 6. 1042. 2.
c. quiſquis. 2. q. 8. 757. 1. A
c. quorundam. d. 39. ibid.
D c. vlt. 15. q. 3. 783.
c. vnicum. 26. q. 1. ibid.
cap. Epiſcopi. 26. q. 5. fuſiſsimè integro Comment. 786. 2. B. & ſeq.
c. quicun . 26. q. 5. 786. 2. B
c. ſi quis Epiſcopus. 26. q. 5. 383. 2. E

c. admoneant. 26. q. 7. 757. 1. A. B
c. vlt. q. 7. 964. 2. D
c. de benedicto. 32. q 1. 757. 1. B
Nomocanon. 939.

Legum.

Neg. Repeti. §. 1. D. de quæſt. 813. 1. B
l. nemo. C. de Epiſc. audiend. 743. 1. B
l. Prouinciarum. C. de ferijs. ibid.
l. vlt. C. de accuſat. 813. 1. B
l. vni. C. de his qui parent. 816. 1. A
l. eorum. C. de malef. & mathem. 816. 1. A
l. Nullus. C. de malefic. & math. 540. 1. C.
l. multis. C. de malefic. & mathe. 818. 2. D. E

A Capitulum Caroli Magni. 1023. 1. C
Caroli V. conſtitutio de malefic. à fol. 772. 2. D

Prophanorum ſcriptorum.

Euripidis 939. 1. B
Marbodei 963. 1. D
Marcelly Emperici 929. 2. A
Marſily Ficini. ibid.
Meieri 783. 2. E
B Pliny 929. 1. D
Sammonici. 930. 1. A
Suetony 817. 2. A
Varronis 929. 2. A
Vegety ibid.
Virgily 930. 1. C
Vlpiani. 818. 1. C.

F I N I S.

OREMVS

Da quæſumus Domine, populo tuo diabolica vitare contagia, & te ſolum Deum pura mente ſectari. Per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum, &c. Amen.

